Eſt Monaſterij S. MARIÆ de Florentia
ad uſum
D. Petri Aloyſij della Torre.

RERUM GERMANICARUM VETERES IAM PRIMUM PUBLICATI SCRIPTORES VI.

IN QUIBUS PRÆTER RELIQUOS, WIPPO DE CONRADI SALICI IMP. VITA: ET TRES ANTIQUITATUM FULDENSIUM, DIU DESIDERATI LIBRI, INVENIUNTUR.

EX

IOANNIS PISTORII

BIBLIOTHECA ERUTI ET VINDICATI,

NUNC

EDITIONE TERTIA

REVISI, EMENDATI, ET VARIIS OBSERVATIONIBUS ILLUSTRATI,

CURANTE

BURCARDO GOTTHELFFIO STRUVIO,

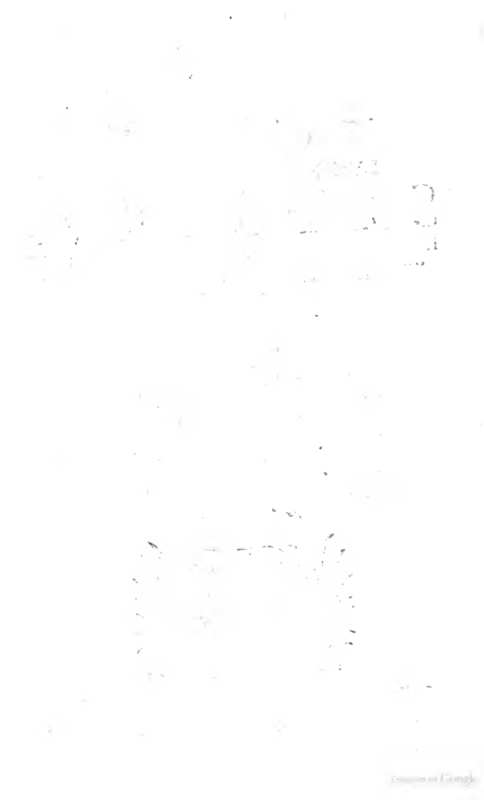
SEREN. DUCUM SAXONIÆ, ET SEREN. MARCHIONIS BRANDENBURGICI CONSILIARIO AULICO, HISTORICO SAXONICO, ET IN ACADEMIA IENENSI PROFESSORE.

Cum Gratia & Privil. Sac. Cæs. Maj. itemque Potentiss. Reg. Polon. & Elect. Saxoniæ Special.

RATISBONÆ,

Sumptibus JOANNIS CONRADI PEEZII, *M DCC XXVI.*

INSIGNIA
ILLVSTRISSIMI & REVERENDISS. PRINCIPIS & DOMINI
DN. JOANNIS FRIDERICI,
ABBATIS ECCLESIÆ FVLDENSIS,
Sereniſſimæ Imperatricis Archicancellarii, per Germaniam & Galliam Primatis, Principis Sacri Rom. Imperii.

Crux orbem cingit quatuor dimenſa figuris,
Nigraque transverſis albicat illa notis.
Jure Crucem triplex ſacer ambit circulus, ille
Diis numerus, Terræ Manibus ille ſacer.
Hic benè conveniunt, & in una ſede morantur
Quadrata & teretis Nobile ſchema Tholi.

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO JOANNI FRIDERICO,
ABBATI FULDENSI,
DIVÆ AUGUSTÆ ARCHICANCELLARIO, PER GERMANIAM ET GALLIAM PRIMATI, &c. DOMINO SUO HUMILIME COLENDO.

Optime plurimumque de majoribus noſtris & Republica mereri, qui libros veteres, & in eis vel res glorioſe geſtas, vel varie habitatas poſſeſſasque provincias, vel liberorum & familiarum procreationes, non domi tantum in uſum ſervant, ſed ad poſterorum longiorem memoriam in publicam lucem ſiſtunt, eoque modo ab interitu atque deſperatione tuentur, nullum eſſe communis rationis compotem exiſtimamus, qui vel inficietur vel dubitet. Nec enim in priſcos illos, à quibus naſcendi originem ſumpſimus, rectior alia grati animi declaratio, quam cum vitam, quam nobis dederunt, mortuis nos reddimus, diuque ſepultos & oblivione inobſcuratos, in novam mundi notitiam ad eorum rurſus recordanda nomina & facta reſtituimus. Deinde nec ad illiciendos in antiquam virtutem poſteros, & ad ſimiles Reip. reponendos viros, impreſſio efficacior, quam cum majorum & præſertim germanitatis noſtræ exempla ante mundi oculos & animos ponimus, magnoque lumine ad excitandam imitationem pingimus: cum nihil ita nos, ac eorum authoritas, qui nos genuerunt, vel ante nos in eadem gente patriaque vixerunt, ad parem pietatis & fortitudinis exprimendam imaginem moveat, & tanquam incuſſis ſtimulis impellat.

Quæ conſideratio multos noſtræ ætatis viros in eam curam conjecit, ut, quæ quisque de veterum libris & monimentis colligere, ſuaque quoquo modo facere poſſet, continuo in apertum referret: tum ut in omnium manibus ad communem uſum verſarentur; tum ut multiplicati infiniteque deſcripti libri diutius contra temporum & hominum inju-

injurias supereſſent, nec facile occaſum rurſus interitumque ſubirent. Utinam verò ante multos annos, cum in Monaſteriorum & Eccleſiarum bibliothecis optimos rerum Germanicarum authores ruſticus tumultus aliæque bellorum tempeſtates nondum perculiſſent, ad eandem diligentiæ conſiliique rationem ſuperior inceſſiſſet ætas? Sic enim tum res noſtræ, tum Græcæ & Romanæ, ad majorem hominum notitiam perfluxiſſent, & ea in libris apertè legeremus, quæ nunc deleta, ne quidem per conjecturam conſequimur, magnoque noſtro damno & majorum contumelia neſcire fruſtraque deſiderare debemus.

Sed id, ut neglectum & perditum, fruſtra optamus: nec aliud relictum nobis reliquum eſt, niſi ut maximi miſerrimique naufragii paucas in non multis bibliothecis ſparſas, ægreque ſervatas tabulas, quoquo modo avaritiæ eorum, qui clàm cuſtodiunt, ereptas, in publicum ſtatim communi ſaluti evulgemus, ne aboleri amplius poſſint, nec diutius jaceant, & ab hominum oculis animisque peregrinentur. Ad quam ſententiam ego diu me ſic obſirmavi, ut per noſtram provinciam, quà ſuſpicio libri eſt, omnes angulos & latebras excutiam, & repertos libros melioribus literis deſcribi, & in Typographiam ſine mora dedi jubeam: cujus animi & ante multos annos ſpecimen in aliquot Germanicarum hiſtoriarum tomis oſtendi, & nunc edendis paulatim multis (ſed raris) voluminibus repeto: nec deſinam, niſi publicatis omnibus, quæ in manus meas vel eousque poſt accuratam diligentemque perquiſitionem venerunt, vel novo ſtudio meo deinde adjicientur. Nec gratiam me à lectore collecturum dubito: vel ſi is, qui jam legit, ingratior erit, non deerunt poſteri, qui in ſummo beneficio magnum inde hiſtoriis rebusque Germanicis prælatum lumen agnoſcent.

Nam, ut pauca de nonnullis, quæ in hoc tomo ſunt, dicam, primum volumen quot quantasque res congeſſerit, vel nullis antea publicis literis, vel non ita luminoſe traditas? quot Belgicas per liberos & nepotes ductas explicatasque familias? ſine quibus mancam Germanicam Belgicam hiſtoriam eſſe, neceſſum eſſet.

Secundus vero libellus, qui nunc primum ex tenebris, in quibus per annos 600. latuit, in mundi conſpectum meo labore profertur, quantum lumen eſt in rem hiſtoricam? Ut enim alia non eſſent, ejus ſolo beneficio Giſalæ, uxoris Conradi Salici Imp. vera, diu hactenus varieque diſceptata origo aſſeritur: quam alii quondam Rudolfi, Burgundiæ regis poſtremi, ſororem, Conradi filiam; rurſus alii Henrici ſancti ex ſorore Gerbirga neptim crediderunt: alii ad Lucenburgios vel Moſellanos principes, vel ad Franciæ reges; alii alio retulerunt, ſumma opinionum varietate & hiſtoricorum dimicatione. At nunc ex Wippone (author is eſt ſecundi libelli, certæ fidei ſcriptor, & Conrado Salico à ſacris) ſine dubitatione conſtat, ab Hermanno, Suevorum Duce, fuiſſe ex Gerbirga (non Garyopirga) Rudolfi Burgundi ſorore ſuſceptam: quò omnia conſentiunt. Nec enim Henrico ſancto Imperatori Gerbirga ſoror, niſi religioni devota & in Chinnſec Abbatiſſa: cui filiam

Gifalam affingere, quam effet in vitam monafticam & in ipfum Salicum probrofum? Hermanno igitur Suevo, Henrici fancti propinquo, non foror Gerbirga, fed Burgunda Conradi filia Gerbirga nuptum collocata, Gifalam genuit: quæ & primo in Brunonis, marchionis Saxoniæ, ex Henrici Aucupis germanitate: & fecundo in Ernefti Sueviæ Ducis (qui Leopoldi filius) & tertio in Conradi Salici Imperatoris matrimonio vixit: mater ex Salico Henrici III. Imperatoris & aliquot filiarum. Ubi fimul veterum fcriptorum aliquot, & in iis Trithemii turpe deliramentum, erroris convincitur, quos Henricum III. Comitis à Calw filium, & per filiæ Salici nuptias ad Imperium evectum, comminifci non puduit.

Nec contentus Vuippo, mariti fimul Conradi Salici gentem explicat, & ejus patrem Henricum vel Henzilonem; matrem Adelheydam Francici generis, Alfatiæ Duciffam; avum Othonem Francorum; patruum, Conradum Carinthiæ Ducem; patrueles Conradum Carinthium, hujusque fratrem Brunonem, Herbipolitanum Epifcopum, recenfet: totamque familiam ad authorem Conradum Oftrofrancorum & Suevorum, occifum in bello Ungarico Anno 977. principem, Werneri filium, ducit.

Reliqua non attingemus, quæ de utriusque Conradi patruelium ad Romanorum regnum afpiratione; quæ de alterius Conradi in familiæ commodum ceffione; quæ de vita & geftis; quæ de pietate & moribus commemorat: quæ fine Wipponis teftimonio vel dubitata nobis, vel incomperta & neglecta prorfus effent: ut illum non periiffe authorem, permagni ad rerum Germanicarum notitiam atque dignitatem interfit.

Utinam vero idem reliquis Imperatoribus obtigiffet, & quisque fimilem nactus Vuipponem effet, qui ejus familiam, nuptias, confanguineos, & facta, tum in libris confignaffet, tum æquè feliciter ad nos transmififfet. Veterum certè principum magis fplenderet, & minus ambigeretur dignitas: nec ita diffimiliter in libris fucceffiones jactarentur. At illa felicitas Conradi fuit: ut hodie ejus omnia, tanquam fi recenti memoria accidiffent, fine errore magna animi lubentia recordemur: qui fecundi libelli fructus eft, & Vuipponis in nos beneficium.

Acceffit tripartitus tertius liber, in quo provincia tua, Reverendiffime & Illuftriffime Princeps, tam exactè dimenfa defcriptaque tenetur, ut nullam Germaniæ ditionem vel Strabo vel Ptolomæus, vel iftorum hominum aliquis, majori accuratione atque diligentia fub notitiam noftram fubjecerit. Ita omnes fluvii, montes, fylvæ, urbes, pagi, vici, perfonæ, antiquiffimis nec amplius in commune nobis nomenclaturis commemorantur, & inter fe diftinguuntur. Buchoniæ nomen, quod in partem olim unam conveniebat, hodie toti provinciæ hæret. Cæteras partes, Grapfeldiam, Vuedreciam, & quotquot fuperfunt, nuper cum in S. Bonifacii epiftolis primum legimus, ut barbara, & horrida (fed fimul ignota,) ftupuimus: quæ nunc ex tripartito tertio libro fine

nego-

negotio innotescunt. Ad personas si mos ætatis tulisset, ut cognomenta asscriberentur, quot illustres & nobiles familiæ, tum quæ interciderunt, tum quæ salvæ ad nos incesserunt, in clarissima luce versarentur? Sed, præter Hessorum & Hennebergios Comites, in cæteris nec officii interdum locus nec gentilitas nominatur: ut, quorum hominum fuerint, vel prorsus ignoremus, vel ex obscuris suspicionibus ægrè conjiciamus: quod istius seculi consuetudini tribuemus, quæ nobiles, Comites, ipsosque Duces sine habitationis loco & præfecturis vel familiæ cognomentis absolutè simplicissimeque propriis nominibus notabat: forte quod, qui tum Conradus & inde Dux certi loci & gentis esse cognoscebatur, posteris omnibus, quis olim fuisset, eodem modo exploratum compertumque futurum esse, simplices nostri & non nimium curiosi majores arbitrarentur: vel quòd ex dignitatibus, quæ in familiis non inhærebant, nec ad filios progrediebantur, non posse familiarum distingui status judicarent. Id igitur unum tripartito libro nostro decedit: sed quod commune omnium veterum librorum atque traditionum est: in cæteris veterem provinciæ imaginem, partiendis nominandisque locis omnibus, ante oculos nostros magno cum splendore constituit, ut, qui populi, quomodo inter se sedibus abjuncti, quæ loca insederint, & quæ tum fluviorum, montium, urbium, vicorum, & gentium nomina, æquè hodie sciamus, ac si ante octingentos annos inter majores nostros in media Germania ætas acta decursaque nostra fuisset: quod magni meritò facere, & gratias DEO, qui librum servavit, persolvere debemus. Cujus similes si quisque Germaniæ tractus ab antecessoribus consignatos, tam diuque relictos accepisset, nihil eorum, quæ jam à libris deserti desideramus, notitiam memoriamque nostram fugeret: magnaque cum animi voluptate tanquam præsentes intueremur, ut habitata olim cultaque patria nostra, ut limitibus spaciisque discriminata, ut possessa gubernataque fuerit: ut locis prima nomina, & ex quibus initiis patres nostri imposuerint: quæ partim adhuc (sed inflexa corruptaque) manent: partim à novis possessoribus novisque seculis sublata, in oblivionem, aliis novis substitutis, abierunt.

Ad tres illos libros, quos ordine commemoravimus, adjuncti tres sunt alii: Augustanum, Constantiense, & Mindense Chronicon: quibus novam laudationem hoc loco non dabimus: laudare, ne epistola longior sit, seipsos sinemus; jucundos certè (tametsi asperiori latinitate) propter res, quas in se complectuntur, & propter familiarum provinciarumque tractationem, futuros esse lectori non dubitamus.

Ex illis igitur omnibus hic tomus, quem in lucem edimus, ad molem istam accrevit: qui cùm sub magni principis nomine emittendus in publicum esset, nulli nuncupari rectius, majoribusque de causis, quàm tibi, Reverendissime & Illustrissime princeps, potuit. Primum enim in tres ille partes divisus liber tuus est, monasteriique & principatus tui proprius: quem ante annos quinquaginta ab hæretico (prædicante historico) surreptum, ego in magni Germaniæ Comitis Biblio-

 theca

theca ſepultum reperi: ſtatimque reddendum in locum, unde detractus fuit, & in cujus rem & uſum pertinet, ſenſi: ſed ut ſimul, ne novam rurſus ex ſimili periculo mortem obiret, publici juris fieret, nec amitti amplius poſſet. Erat olim hæreticis direptioni & prædæ Fuldenſis monaſterii tui ampliſſima veterumque librorum ad miraculum pleniſſima Bibliotheca, equeſtris unius viri culpa, qui exiſtimatione apud Abbatem florebat. Is verò, qui hunc librum authoritate Cæſaris, à quo literas habuit, ad utendum cum aliis multis ſumpſerat, poſteà variis procellis circumjactatus & morte oppreſſus, retinuit: & ut ad crapulam projectus erat, cum multos in diverſoriis oppignoraſſet, qui poſteà perierunt, illum eundem & paucos alios Comiti reliquit: in cujus carcere à nemine animadverſi, eousque delituerunt. Magna verò certè inceſſi lætitia, cùm Illuſtriſſimus, & doctrina virtuteque præcellens Comes, prioris Comitis hæres, Dominus Joannes Georgius Zolleranus, Eitel Friderici filius, (qui ipſe plures evulgandos curabit) copiam libri faceret, & ad deſcribendum permitteret: tùm ut magnum Germanicæ antiquitatis, tanquam de novo effoſſum è terra, theſaurum & publicæ lætitiæ materiam omnibus impertirem, tum verò ut eo modo ad idem limen, unde alii exportaverant, rediret poſtliminio, & rurſus tibi monaſterioque tuo ad recordandam & confirmandam veterum poſſeſſionum originem ſerviret: quo uno ita magnam me inituram gratiam ſperavi, ut, ſi ingentem auri opulentiam dediſſem, non poſſem majorem.

Mittere igitur neceſſariò & ex officio in manus tuas & in novum veteris Archi tui jus; ſed ſimul tradere per epiſtolam publicam debui: ut & receptum meo ſtudio librum poſteritas ſciret, & ut ab omni occaſu injuriaque ſecurior liber eſſet. Nec peccaſſe me, cum rem in omnes partes perpendo, nec aliter te, quàm in beneficii loco habiturum arbitrari poſſum: quæ una inſcriptionis cauſa.

Deinde ſingularem in me meosque propenſionem ab integro biennio multis exemplis oſtendiſti, ut quam viciſſim grati beneficiorumque memoris animi ſignificationem redderem, diu multumque jam mecum deliberem. Hæc igitur cum ſe primum offerret occaſio, accepta ſubitò libenterque fuit, ne gratiam, ſi diutius tacerem, oblitus viderer: cum mihi, ut honeſto viro antiquius magisque cordi nihil ſit, quàm profiteri publicè, magnis me à te, Reverendiſſime & Illuſtriſſime Princeps, affectum ornatumque beneficiis, ita devotum in ſervitutem tuam conſtrictumque teneri, ut, quomodo exeam, ſi ætatem vitamque totam impendam, non videam. Nec id ſolum, ſed tertio fuit muneris mei, ut dignitatem, quæ poſt mortem anteceſſoris (Bone Deus, qualis & quanti olim Principis! & quàm beati jam in cœleſti Republica civis!) tibi jure merito tributa fuit, & quò aliqua etiam (ſed poſterior) cura mea acceſſit, non privatis tantum literis, ſed publico & ante omnium oculos propoſito libro gratularer, pariterque teſtatum facerem, in alium, qui prioris principis & pietate & Catholicæ religionis ſtudio ſimilior,

lior, & virtutibus omnibus vicinior esset, non potuisse amplissimam illam Fuldensis Abbatiæ rectionem & in excelsum Germaniæ principatum successionem transferri. Sic enim & semper consuevisti, & jam præsertim in summum locum dignitatisque gradum evectus, vitæ regnique tui rationes subducis, ut non solum, quemadmodum in Romanum universum Imperium lumen & ornamentum ingenii judiciique tui proferas, sed quomodo Catholicam, quæ sola vera & CHRISTI est, locis istis afflictam & hæreticorum pedibus & linguis conculcatam religionem iterum extollas, & errantem nobilitatem ac plebem in viam salutis revoces, noctes atque dies solicite anxieque perquiras, & in eo laborem omnem tuum versari exercerique sinas: præsertim verò, ne princeps Balthasarus, antecessor tuus, terræ & cœli decus, cuiquam vel Imperii amantior vel asserendæ religionis & obliterandæ hæresis cupidior diligentiorque cuiquam videatur. Qua in re & DEO & Pontifici Cæsarique places, & omnium, qui solius DEI gloriam & Germaniæ salutem cordi habent, in te animos oculosque convertisti: ut nihil nisi te, zelumque tuum loquantur; ad progressiones tantum diligentiæ tuæ respiciant; successum felicem & vitam diuturnam ad absolvenda illa, quæ pro fide Catholica ad imitandum proximum nuper mortuum superandumque principem suscepisti, magnis ardentibusque votis optent.

Atque hæ causæ sunt, cur & Reverendissimo Illustrissimoque nomini tuo præsentem tomum nuncupaverim, & cur, si intermisissem, alienum ab officio virtutis pietatisque meæ fecissem. Suscipe igitur, Reverendissime & Illustrissime princeps, cum libro humilimum me tuique observantissimum servum: nec patere, ut vel libro frustra obstrigillent obtrectatores, vel mea in te fidelissima constantissimaque veneratio (quæ perpetua erit) in dubitationem vel suspicionem unquam deveniat. DEUS te Ecclesiæ, Imperio & nobis in multos annos servet, ornet, augeat. Sic quotidie & opto & ad DEUM intercedo: & solent mecum boni viri quàm plurimi. Friburgo Calendis Augusti, Anno 1607.

Celsitudinis Reverendissimæ Illustrissimæq; tuæ

servus humilimus & paratissimus,

Joannes Pistorius D. Ser. Dom. Nostri prælatus domesticus, Ecclesiæ Cathedralis Vratislav. præpositus, Sac. Cæsar. Majest. à consiliis.

CONTINENTUR

HOC RERUM GERMANICARUM TOMO ORDINE HÆC:

TRADI-

TRADITIONES QUÆ CONTINENTUR IN LIBRIS III. FULDENSIUM.

LIBER I.

LIBER II.

CLXXVI.

LIBER III.

III. *Tra-*

BENE-

BENEVOLO LECTORI SALUTEM!

QUod exhibemus Chronicon, auctorem habet nondum satis cognitum: de hoc tamen constat, ipsum Canonicum fuisse regularem Ordinis S. Augustini, prope Nussiam. Quo tempore vixerit, patet ex ipso Chronico, dum ad a. 1458. se peregrinantes ad S. Michaelem in mari Britannico processionaliter incedere vidisse, & in fine Chronici, ubi de obsidione Nussiensi, per Carolum Burgundum facta, scribit: *Et tanto bombardarum fragore aër pertonuit, quod vix etiam obturatis auribus tolerare potui.* Contigit autem hæc obsidio a. 1474. Incipit hoc Chronicon ab A. C. LIV. definit cum dicto anno 1474. & vera est Rhapsodia sine ordine, sine ornatu, ex variis collecta, quos ipse, debita fide, ad quamvis Historiam adlegavit, pauca de suo adjecit, id, quod addita voce, *Collector*, indicat. Ut autem constet, quibus usus fuerit auctoribus, illos hic ex eodem Chronico excerpere necessarium duxi. Inter hos notiores quidam sunt, alii incogniti, vel plane deperditi. Inter notiores provocat ad *EUTROPIUM, REGINONEM, JO. TURPINUM, LUITPRANDUM, SIGIBERTUM GEMBLACENSEM, ALBERICUM, OTTONEM FRISINGENSEM, WERNERUM ROLEWINCK, VINCENTIUM BELLOVACENSEM, MARTINUM POLONUM, JO. GOBELINUM, JACOBUM de VITRIACO, FLAVIUM BLONDUM, EMUNDI DYNTERI Chronicon Ducum Brabantiæ*, de quo statim subinitium Historiæ Friderici III. Imp. ad a. 1442. *hucusque magni Emundi de Dynter inclytæ memoriæ Antonii primi, Joannis quarti, Philippi primi ac Philippi secundi, Ducis Brabantiæ, &c. Secretarii, Chronicon protenditur & finitur; HUGONEM de S. VICTORE, MATTHÆUM SALMERIUM* vel Florentinum, *PETRUM DAMIANI, FLORENTIUM BRAVONIUM, JO. STABULARII*, Monachi S. Laurentii, apud Leodicenses *Chronicon Leodicense* (a), *JO. NIDERI Formicarium.* Inde provocat ad *Gesta Pontificatus Trevirensis, Gesta Coloniensium Archiepiscoporum, Chronica Pontificum Tungrensium, Gesta Ducum Brabantiæ, Chronicon Comitum Hollandiæ.* Reliqui, quos allegat, vel incogniti sunt, vel nondum in lucem protracti, utpote *HELINANDUS* Gallus, Monachus Frigidi Montis, (b) scriptor seculi XIII, qui libris XLVII. condidit opus Historiarum, de quo ipse ad a. 1209. *Istis temporibus in terra Belvacensi fuit Helinandus, Frigidi montis monachus, vir religiosus, & facundia disertus, qui inter cætera chronicum diligenter ab initio mundi usque ad tempus suum in maximo quodam volumine digessit, & hoc quidem opus ita dispersum est, ut nusquam totum reperiatur; Cum idem Helinandus cuidam familiari suo, scilicet*

(a) De quo *VOSSIUS lib. III. cap. VI. p. 563.*
(b) De quo *VOSSIUS de Histor. Lat. lib. II. c. LI. p. 445.*

cet bonæ memoriæ Domino Guarino, Sylvanectensi Episcopo, quosdam ejus operis quaterniones accommodasset, sicque, sive per oblivionem, sive per negligentiam, sive alia de causa, penitus amisisset, *PAULUS CASSINENSIS* Monachus, Frater *BERNHARDUS GUIDONIS*, Lemovicensis Dominicanus, Episcopus Laudanensis, qui claruit sub initium seculi decimi quarti, (*a*) de quo Rhapsodus noster, ad a. 1422. *Hucusque Chronicon Fratris Bernhardi Guidonis, ordinis Prædicatorii, quondam inquisitoris hæreticæ pravitatis in regno Franciæ, de Romanis Pontificibus & regibus Franciæ protenditur & finitur.* *FRATER ANDREAS*, Monachus Marchianensis, Flander, Ordinis S. Benedicti, incertæ ætatis, qui libros tres scripsit de origine & gestis Francorum (*b*) *LANDULPHUS SAGAX*, qui Lothario imperitante vixit. (*c*) Magister *JOANNES de CRINELLIS*, cujus *Chronicorum Compendium* ipse adlegat in Historia Jo. Galeatii, primi Mediolanensium Ducis, *RUDOLPHUS* sive *RADULPHUS*, S. Trudonis Abbas, Ordinis S. Benedicti, in diœcesi Leodicensi, congregationis Cluniacensis, vixit sub initium seculi duodecimi. Composuit iste Chronicon ad sua tempora, quod in Cœnobio S. Trudonis adservatur Manuscriptum. (*d*) De Guidone, Cantore ad a. 1203. ipse sic loquitur: *Item anno Domini MCCIII. Guido, Cantor Sancti Stephani Catalaunensis, scripsit librum unum Apologeticum, & usque ad mortem Regis Angliæ Richardi librum Historiarum, à mundi principio breviter transcurrendo, usque ad tempus suum, cujus dicta suis in locis in hoc opere annotavimus: Scripsit præterea de mundi regionibus, libellum in eodem volumine coarctatum, & præter hoc, volumen aliud satis rhetoricum epistolarum diversarum, unde, quia ista scripsit, & quia hoc anno decessit, hæc de eo diximus, ut sciatur, quis fuerit.* *HENRICUS de ZÆMEREN*, Theologus Lovaniensis, & Decanus Antwerpiensis, qui ex postulato Bessarionis, Cardinalis Niceni, qui tum temporis Papæ per Germaniam ac Belgicam Legatus erat, epitomen fecit primæ partis Oecani, etiam de capta Constantinopoli scripsit. (*e*) *PETRUS de HERENTALS*, de quo ipse ad a. 1399. *Item circa ista tempora finitur Compendium Chronicorum fratris Petri de Herentals, Canonici & Prioris quondam Floreffiensis, de Imperatoribus & Pontificibus Romanorum, sicut sæpius allegatus in isto Collectorio fuit. Qui quidem Petrus etiam ob rogatum Domini Joannis de Arckeli, Episcopi Leodiensis, quandam expositionem sive glossam super librum Psalmorum edidit, quem Collectorium appellari voluit.* Allegat præterea *ALLICIUM WILHELMUM, ALPHONSUM de SPINA, JOANNEM REGULAREM*, de quibus nondum satis constat. Continet autem hæc Rhapsadia potissimum Res in Belgio, atque ad Rhenum inferiorem gestas, Historiam Ducum Brabantiæ, & Comitum Hollandiæ, successiones Episcoporum, & Abbatum, singulorum gesta, caussas monasteriorum, hæreses, statum ordinum Ecclesiasticorum, & similia, quibus ea, quæ ad generalem faciunt Germaniæ notitiam, subinde inseruntur. Textum corruptum subinde emendavi, notas etiam, sed breves plerumque adjeci, dum pleraque facerent ad inferioris Germaniæ Historiam.

MA-

(*a*) *VOSSIUS p. 499.*
(*b*) *VOSSIUS lib. III. p. 695.*
(*c*) De eo *VOSSIUS lib. II. p. 315.*
(*d*) De quo *VOSSIUS lib. II. p. 398.*
(*e*) De quo *VOSSIUS lib. III. p. 569.*

MAGNUM CHRONICON, IN QUO CUMPRIMIS BELGICÆ RES ET FAMILIÆ DILIGENTER EXPLICANTUR.

Authore vel Collectore Ordinis S. Augustini canonicorum Regularium prope Nussiam religioso.

Anno Domini LIV. Regni autem Claudii Cæsaris duodecimo, Episcopatus vero Beati Petri Apostoli decimo, Sanctus Eucharius, unus de numero septuaginta duorum discipulorum, ex præcepto Beati Petri Apostoli, cum sociis suis Valerio & Materno, ad prædicandum Gallicis gentibus, Trevirim venit, cujus infidelitatis arcem devinceos, veræ religionis arcem obtinuit, & ejusdem Pontificatum 23 annis tenuit, sepultus in Ecclesia S. Joannis Baptistæ, quam ipse ante portam mediam construxerat, & in circuitu ejus cœmiterium benedixit. Hæc ex gestis Pontificatus ejusdem verbis. *Trevirensia.*

Eodem tempore Beatus Petrus dirigit Lemovicas S. Martialem, per quem Valeria convertitur & prima Romanarum fit martyr. Item Ursicinus, qui Natanael fertur fuisse, Biturigas, Julianus, qui Simon leprosus fuisse asseritur, mittitur ad Cenomanos. Julianus trium mortuorum suscitator est, Clemens Patruus (ut creditur Clementis Papæ) mittitur Metas, Mansuetus Tullum, Frontonius Petragoricas, Menius Catbalonicas (Hæc Albericus.)

Sanctus Valerius, Trevirorum secundus Archiepiscopus. Cœpit Anno Domini LXXVII. & præfuit annis XV. cujus prædicationis tanta fuit vehementia, ut jam tunc per Galliam & Germaniam Christiani paganos numero & religione superarent. Sepultus est ipse in eadem Ecclesia, juxta corpus S. Eucharii, &c. *Sub Vespasiano.*

Post decessum Beati Valerii, Maternus Pontificalem suscipiens apicem, quadraginta annis talentum sibi creditum feliciter multiplicavit. Cœpit autem XI. anno Cleti, qui fuit decimus annus Domitiani Imperatoris, Anno videlicet Domini XCII. Iste Tungrenses & Colonienses ad fidem Christi convertit. Et his tribus civitatibus Pontificali præsedit jure. In quibus singulis ferunt Pentecostes die divinum officium celebrasse.

In hoc tempore fecerunt Trevirenses subterraneum vini ductum à Treviri usque ad Coloniam, per pagum Bedonis, per quem vini copiam Coloniensibus amicitiæ causa misere. Eisdem diebus venit Trevirim Sanctus Nazarius, prædicans Christum, sed à civitatis infelicissimo Principe Cornelio fuit Domitiano Imperatori delatus. Hæc ex gestis eorundem Pontificum.

Coloniensia. Circa exordium gestorum præsulum sanctæ Coloniensis Agrippinæ Ecclesiæ restat advertendum, quod ipsa sancta civitas Colonia Agrippina ad prædicationem S. Materni recepit fidem Domini nostri Jesu Christi circa annum incarnationis Dominicæ XCIV. (Aliqui dicunt XC.) Pontificatus sui Trevirensis Anno tertio, Clementis vero Anno primo, Imperii Domitiani duodecimo Anno. Namque sicut legitur in vita dicti S. Materni, Beatus Petrus Apostolus, summi Pontificis cathedram in urbe Roma adeptus, misit plurimos discipulos ad diversas orbis partes ad propa-
2 gandum Evangelium Christi, inter quos misit ad Gallias beatos tres viros, scilicet Eucharium, Valerium atque Maternum: Qui beati viri, cum venissent ad Castellum Clegiam. Galliæ, nomine † Elegiam, (a) & ibi verbum Dei seminarent, Beatus Maternus subito defunctus est. Tunc alii duo discipuli, de morte comitis contristati, Romam ad Sanctum Petrum reversi sunt, gestæ rei ordinem exponentes. Qui confortans illos in fide, baculum suum pastoralem illis tradidit, ut super defuncti corpus imponerent & ipsum reciperent redivivum. Quo facto surrexit Beatus Maternus, accedens Coloniam & ibidem prædicationi fidei Christianæ devote insistens, verbo & miraculis clarescens, populum Coloniensem convertit ad fidem Christianam.

Anno igitur incarnationis Dominicæ XCVII. Pontificatus sui Trevirensis sexto, Clementis Papæ quarto, Imperii vero Domitiani Anno ultimo (secundum supputationem Eusebii) Beatus Maternus, primus sedem Pontificalem Coloniæ Agrippinæ adeptus, post obitum Sanctorum Eucharii & Valerii Trevirorum insimul Episcopus fuit. Seditque in Pontificatu Coloniensi annis XXXV. & diebus XXXV. Fecit hic Beatus Pontifex extra portam Coloniæ civitatis (quæ hodie dicitur Porta clericorum) breve & modicum oratorium, ubi ipse populum instruebat, & contemplationi sanctæ & orationi vacabat. In quo loco nunc est fundata modica capella. Et propter antiquitatem, ex vi nominis (ad antiquum summum) ab incolis nominatur. Tandem, postquam cursum prædicationis suæ bonum consummaverat, feliciter migravit ad Christum in Colonia, Anno videlicet Domini CXXXI. Imperii Adriani XIII. Post cujus discessum non invenitur in scripturis authenticis aliquis alius in cathedra illi successisse usque ad tempora Beati Severini, qui eidem successit post ducentos quatuordecim annos.

De qua quidem longa vacatione variæ sunt apud varios correcturæ, ut quia vel civitas Coloniensis in Paganismum relapsa nullos habuit Pontifices, vel, si qui forsan ibi præfuerunt, latebant occulte propter persecutionem fidei Christianæ, temporibus illis crudeliter sævientem, vel certe, sicut beatus Maternus, sic successores ejus cum Trevirensi Coloniensem regebant Ecclesiam. Sed quid horum potissimum eligendum sit, prudens lector videat. (Hæc ex Chronicis Coloniensium Archiepiscoporum collegimus) Remansit autem baculus Sancti Petri, quo Sanctus Maternus fuerat resuscitatus, apud Ecclesias Coloniensem & Trevirensem, & usque in præsens inter reliquias Sanctorum in veneratione habetur: propter quam causam (sicut fertur) Dominus Papa hodie non utitur baculo pastorali. Idem vero baculus hoc modo Trevirensibus postea fuit ablatus. Nam cum post longa tempora S. Servatius Tungrensis per Spiritum divinitus cognovisset, universas Galliæ civitates per Attilam, Hunnorum Regem, esse vastandas, præter Ecclesiam Sancti Stephani Metensis, & idem vir sanctus hæc Trevirensibus & aliarum civitatum fidelibus intimasset, omnes reliquias Sanctorum Trevirensium una cum baculo Sancti Petri Metas ad Ecclesiam Sancti Stephani transtulerunt. Sed post vastationem Hunnorum prædictam, pace Ecclesiis reddita, dicti Trevirenses omnes suas reliquias præter dictum baculum Sancti Petri à Metensibus receperunt. Posteriore vero tempore, regnante primo & magno Ottone Imperatore, Sanctus Bruno frater ipsius Impe-

(a) *CHRISTOPH. BROWERUS* equidem *Ann. Trevir. lib. II. n. XCV.* ipsum Coloniæ fuisse defunctum perhibet. Ast in Vita S. Materni, quæ reperitur in *CORNELII GRASII Vitis Sanctorum Tom. III. p. 841.* dicitur, haut procul ab urbe Agrippina ipsum fuisse defunctum.

Imperatoris vicesimus quintus, Archiepiscopus Coloniensis, magna sua fretus po-
tentia, prædictum baculum extorquens à Metensibus, venerabili Coloniensi Ec-
clesiæ dono dedit. Verum postmodum ad instantiam Beati Egberti, Trevirensis Ar-
chiepiscopi septuagesimi quarti, Warinus, vicesimus octavus Archiepiscopus Colo-
niensis, baculum secans per medium, superiorem partem sibi retinuit, inferiorem
partem Trevirensibus remisit (hæc ex Catalogo Pontificum Coloniensium.)

Tungrensia.

Eodem modo circa principium descriptionis Pontificatus Ecclesiæ Tungren-
sis aliqua sunt notanda, quæ superius non ita luculenter sunt exarata. Postquam
enim B. Petrus Apostolus Romanæ sedis apicem accepisset, advertens se ad occiden-
talem sibi destinatam regionem non posse sufficere, misit inter cæteros, quos ad
Gallias prædicationis gratia direxit, beatos Eucharium, Valerium, & Maternum, sed
Eucharium quidem prius Pontificatus, Valerium vero diaconatus, & Maternum sub-
diaconatus donavit honore: Isti tres prædicando venerunt Trevirim antiquissimam 3
Metropolim trium civitatum, quarum mediam Romani vocaverunt Metim, ob
reverentiam Meti, Albanorum Regis, sicut Tullum à Tullo rege. Converterunt
ergo Trevirenses in circuitu Gallos, Germanos & paganos, signis variis coruscantes,
mortuos suscitantes, & omnes languores curantes: Sed Pontifices Idolorum po-
pulum adversus eos incitaverunt, ut lapidarentur: ubi mirabiliter manus volen-
tium eos lapidare, & brachia sunt obligata, & oratione S. Eucharii pristinæ reddita
sanitati, unde plurimi sunt baptisati, & templa & ecclesia construuntur, & error
superstitiosus abjicitur. Ipse etiam Eucharius filium viduæ divitis suscitavit. Bea-
tus igitur Eucharius obitum suum, Angelo nuntiante, præscivit, & veniente lumine
& eum circumfulgente, quasi horæ spatio spiritum emisit quinto Idus Decembris.
Post quem beatus Valerius secundus factus est Trevirensis Archiepiscopus. Qui
cum quindecim annis laudabiliter rexisset Episcopatum, apparuit ei S. Eucharius,
obitum suum imminere denuntians. Cujus monitis beatum Maternum sibi succes-
sorem ordinavit, & in pace in Domino obdormivit quatto Calendas Februarii.
Beatus igitur Maternus tertius in Episcopatu Trevirensi successit, & multis laboribus
officium suum administravit. Nam adhuc plurimi Trevirenses Idolis serviebant.
Ipse vero quotquot veteris superstitionis usque ad hæc tempora in civitate prædi-
cta supererant, prædicationibus & multis signorum miraculis expugnavit. Cæsus
interim publice fuit, & multa pro Christo à Trevirensibus sustinuit. Deinde cœpit
per regiones veram fidem publicè prædicare constanter, & plurimos ad Christum
convertere. Inter quos Colonienses ad veram Christi fidem convertit. Et ibidem
duas principales Ecclesias dedicavit, unam beati Petri, quæ nunc est sancti Victoris
(ad antiquum summum) in qua sedem statuit Episcopalem. Aliam Domini nostri
& suæ genitricis, quæ nunc est sanctæ Cæciliæ. Cumque prædicando & ægrotos
curando, per villas & oppida transiret, descendit Trajectum, ubi Ecclesiam in ho-
nore Domini & sancti Petri dedicavit in strata aggeris publici: ubi est via regia per
provincias & gentes, olim sterni ab Augusto jussa. Dehinc Maternus ascendit ad
florentissimam tunc sive nobilissimam civitatem Tungrensem, plenam idololatriis,
quæ à beato Materno recipit fidem Christi: Damnatur cultura Jovis, Junonis ac
Veneris, & exstruitur templum beatæ Virginis. Ista dicitur prima Ecclesia in ho-
nore beatæ Mariæ consecrata ex ista parte alpium: Postquam consecravit aliam bea-
tæ Mariæ in villa Hoja, quæ ob hoc dicitur altera Ecclesia. Fertur, quod omnes Ec-
clesias, quas beatus Maternus in illa diœcesi consecravit, beatæ Mariæ consecravit,
quamvis post aliter ab aliis denominatæ sint. In Tungris vero dedicantur Ecclesiæ
Sanctorum, usque ad numerum septuaginta duarum congregationum. Et tunc bea-
tus Maternus eligitur Tungrensis Episcopus à populo, anno Domini centesimo pri-
mo (in quodam Chronico habetur centesimo secundo) Pontificatus sui Treviren-
sis anno decimo, Coloniensis vero quinto, Clementis Papæ ultimo, Trajani vero
Imperatoris anno secundo. Sed id autem in Episcopatu Tungrensi annis XXXI. die-
bus totidem. Qui fidelium multitudinem augeri conspiciens, circuivit villulas diœ-

cessis & venit Hoyum, & ibi ecclesiam beatæ Mariæ construxit ad radicem montis, ubi & usque hodie altare, quod ipse erexit de lapide Tartaro, inviolabile servatur ante fontes, ante quod dominus Theodinus XXIV. Leodiensium Episcopus, sepultus est. Item filius cujusdam Consulis Trevirensis hoc tempore, nomine Joannes, seculum & parentes fugiens, à beato Materno juxta Ecclesiam sanctæ Mariæ Tungris in arcta cella recluditur, sancte Deo serviens. Tandem cursu vitæ feliciter consummato, dictus Maternus apud Coloniam, apparentibus sibi sanctis viris Euchario & Valerio eumque visitantibus, & quod die tertia migraturus esset ad Dominum, prædicentibus, feliciter obdormivit in Domino 18. Calendas Octobris, voce cœlesti evocatus, quæ clare dixit: Materne, serve Dei, veni. Rogavit vero, ut corpus suum Trevirim reportaretur. Hæc ex Chronicis Pontificum Tungrensium.

Colonienses. Igitur Trevirenses, obitu S. Materni comperto, mox Coloniam profecti sunt, pastorem suum repetentes. Aderant & Tungrenses, qui simul cum Coloniensibus eum sibi retentare satagebant. Certatum est diu ab utrisque. Interim veneran-
4 dus quidam senex in urbe apparuit, monens cives, ut à lite desistentes, suis parerent consiliis, & corpus Pontificis in navi ponentes: Deinde à littore fluctibus impellentes, quò Deus velit, abire sinant. Mira res: mox, ut Angelus consuluerat, factum. Navis sacro onusta corpore, nulla eam regente nauclero, Angelico remigio contra fluctus dirigitur, & parvo boræ spatio milliari confecto, stante ad littus navicula, in loco, qui ex tristitia Coloniensium suo antistite fraudatorum Romoenbirehen est vocatus. Sed nunc mutato nomine Rodenbirehen dicitur. Tunc Trevirenses corpus sui Pontificis, à Deo sibi destinatum, cum debita gratiarum actione suscipientes, Trevirim avexerunt, & in Ecclesia non longe à corporibus sanctorum Eucharii & Valerii honorabiliter sepulturæ tradiderunt. (a) Deinde Auspicius, quartus Trevirensis Episcopus, Pontificatus sedem accepit, Anno Domini centesimo trigesimo primo, anno Pontificatus Sixti Primi quarto, imperii vero Adriani decimo quarto. Post quem insignes per legitimas successiones sanctitate & gratia pollentes Trevirorum Pontifices extiterunt, videlicet Sanctus Celsus, Felix primus, Mansuetus, Clemens, Moises, Martinus primus, Anastasius, Andreas, Rusticus primus, Auctor, Mauritius primus, Fortunatus primus, Cassianus, Marcus; Qui omnes diversis temporibus non solum in propria provincia, sed etiam in externis & ultimis illustres non solum confessione, sed & Martyrio existentes, regna Tyrannorum vicerunt: Qui videlicet Episcopi omnes in Ecclesia Sancti Eucharii sepulti esse creduntur. Quorum autem Imperatorum vel Pontificum hi quatuordecim prænotati claruerint temporibus, quosque vita eorum habuerit exitus, vel quot annis singuli administraverint officium Pontificatus: vel quantum quisque Ecclesiæ suæ reditus ampliaverit, quia dura Imperatorum persecutio facta abolevit, nec à nobis lectoris cujusque requirat exactio, cum propter persecutiones, sub quibus vixere, eorum memoria Scriptorum studio non potuerit propagari. Hæc ex Chronicis Trevirorum. Isti prænotati Pontifices, ut ex Chronicis Pontificum Tungrensium elicere potui, intra triginta annos martyrio sunt consumpti, &c.

Tungrenses & Trevirenses. Secundus Episcopus Tungrensis fuit Sanctus Navitus, discipulus S. Materni. Qui cœpit eodem Anno salutis, quo & Sanctus Auspicius, quartus Trevirensis Archiepiscopus, & sedit annis sexaginta. Ab Ecclesia verò Trevirensi quindecim Episcopis intra triginta annos martyrio coronatis & consumptis; quia post obitum S. Materni ad paganismum plurimi Trevirenses redierunt, Navitus eorum XIX. est constitutus Episcopus, videlicet Anno primo Marci Antonini, Imperatoris Romanorum, Anno vero Domini centesimo sexagesimo secundo, Iste multos ad Christi fidem convertit. Obiit XII. Calend. Octob.

Colonienses. Post obitum beati Materni usque ad Offractam hæreticum nullus Coloniensi Ecclesiæ præfuisse invenitur: qui tamen ideo in catalogo non ponitur, quia pe- ... stifero

(a) Vide CHRIST. BROWERUM *Ann. Trevir. lib. II. p. 166.*

stifero hæreticorum dogmate in ipso initio Ecclesiam fœdavit. Ab obitu vero beati Materni usque ad Pontificatum sancti Severini supputantur ducenti quatuordecim anni, videlicet usque ad septimum annum Constantini, filii Constantini Magni Imperatoris Romanorum, &c.

Sanctus Navitus secundus, Episcopus Tungrensis, factus est decimus nonus Episcopus Trevirensis, Anno Domini centesimo sexagesimo secundo, Pontificatus Pii Papæ anno nono, Imperii Marci Antonini primo, & sedit annis triginta. Septem etiam Episcopi Tungrenses ejus successores, ex quibus Valentinus fuit ultimus, per centum & viginti octo annos, unus post alium dictis duabus civitatibus jure pontificali præsiderunt, videlicet ad quintum annum Pontificatus sancti Sylvestri, qui fuit Imperii Constantini Magni decimus, secundum supputationem Matthæi Palmerii Florentini, &c. *Tungrensis & Trevirensis.*

Item ad Taurum Biretium, Platonicæ sectæ Philosophum, leguntur aliquando Athenas venisse visendi, cognoscendique causa Cretæ provinciæ præses & pater ejus, sed privatus. Invitavit Taurus Patrem primo, ut sederet. At ille de filio; Sedeat hic primus, qui Romani populi magistratus est. Absque præjudicio, inquit, filii tui, tu interim sede, donec conspiciamus quæramusque, quid conveniat, an te sedere prius, qui pater es, an filium, qui gerit magistratum. Cumque ille resedisset, apposita est altera sella filio. Tunc Taurus his, qui convenerant, verbum fecit de hac re, inter cætera sic dicens: In publicis, inquit, locis ac officiatis patrum jura cum filiorum juribus, quæ in magistratibus aut in potestate sunt collata, interquiescere debent paululum. Sed cum extra officia aut rempublicam in domestica re atque vita sedetur, ambulatur aut in convivio familiari discumbitur; tunc inter filium, magistratum tenentem, & patrem privatum hominem honores publicos cessare, naturalia autem servari æquum est. Hæc Helinandus.

Navito defuncto, sanctus Marcellus factus est tertius Tungrensis Episcopus, & vicesimus Trevirensis, discipulus sancti Naviti, anno Domini centesimo nonagesimo secundo, Imperii Commodi anno duodecimo. Iste prædicavit ultra mare: & obtinuit, ut Lucius, Rex Britanniæ, mandârit Eleutherio Papæ, ut supra notatum est, quod cum gente sua vellet baptisari. Ex eo tempore proventus Ecclesiarum Tungrensium putantur provenisse ex Anglia. Obiit septimo Calend. Octobris. *Tungrensia & Trevirensia.*

Sanctus Metropolus, quartus Episcopus Tungrensis, & vicesimus primus Trevirensis, cœpit secundum Chronicum Tungrensium Pontificum, Anno salutis ducentesimi vicesimi primi, Imperii Marci Aurelii Antonini anno secundo. Et sedit annis XIX. Iste plurimos ad fidem Christi convertit, circumiens regiones. Sancte vixit. Obiit tertio Calendas Octobris.

Sanctus Severinus, quintus Episcopus Tungrensis, & vicesimus secundus Trevirensis, cœpit anno Domini CCXC. Imperii Gordiani anno primo, seditque annis XIV. Hic non est ille Coloniensis Episcopus, qui postea diu floruit, ut patet infra in linea Pontificum Coloniensium. Cursum vero vitæ S. Severinus, Tungrensis & Trevirensis Episcopus, in bonis operibus & prædicationibus consummavit feliciter. Obiit XI. Calend. Novemb. Hæc ex Chronicis Tungrensium.

Sanctus Florentinus, vicesimus tertius Episcopus Trevirensis, & sextus Tungrensis, cœpit anno Domini CCLIV. Imperii Galli & Volusiani Anno primo, vir sanctus & magnus prædicator verbi Dei, Obiit Calend. Martii. Hæc ex Chronicis Tungrensium.

Isto tempore Origenes septuagesimo ætatis suæ anno moritur. In hujus opusculis plurima reperiuntur, fidei Catholicæ obviantia & reprehensione digna, de quo Hieronymus sic dixisse fertur, Origenes, ubi bene locutus est, nemo melius: ubi male, nemo pejus. Quidam vero dicunt, hæc in ejus libris odiose fuisse inserta. Hieronymus enim in Epistola ad Panmachium, quæ incipit (Schedulæ, quas misisti, &c.) dicit enim egisse pœnitentiam, & ad Fabianum Papam scripsisse Epistolam, in qua talia scripsisse doleat.

Sanctus

Sanctus Martinus, non ille Turonenſis Epiſcopus, cœpit anno Domini ducenteſimo ſexageſimo ſexto, Imperii vero Gallieni anno undecimo. Sedit annis XIV. in Archiepiſcopatu Trevirenſi & Epiſcopatu Tungrenſi, & fuit vigeſimus quartus Trevirenſis, & ſextus Tungrenſis, Epiſcopatu Colonienſi adhuc vacante. Iſte, omni ſanctitate plenus & maximus prædicator, Hasbanos ad fidem Chriſti convertit, & cum, cauſa prædicationis villas circumiens, veniſſet Horion, ibi à ruſticis repulſus, non invenit, qui eum hoſpitio reciperet. Qui excutiens pulverem de pedibus, ſecundum Evangelium, receſſit. Sed feſſus labore prædicationis & itinere ſuper rupem in nemore occubuit; Quæ ei ſedem ad inſtar cathedræ velut in molli terra præbuit, & ſic permanet usque in hodiernum diem. Sunt etiam ibi viſæ aliquando candelæ ardentes, febricantes incolæ locum illum frequentant & recuperant ſanitatem. Obiit XI. Calend. Julii, quo die feſtum ejus ſolenniter agitur. Hæc ex Chronicis Tungrenſium.

Imperatoria. Imperator Romanorum XXIX. Aurelianus, cœpit anno Domini CCLXXIII. Mundi vero MMMMMCCCCLXXI. Imperat autem annis quinque, menſibus ſex. Iſte de Dacia Ripenſi inter Daciam & Macedoniam oriundus, vir in bello potens, animi tamen immodici, & ad crudelitatem propenſioris, Gothos ſtrenuiſſime vicit. Iſte primus apud Romanos diadema capitis innexuit gemmis, & muris validioribus urbem cinxit, & templum Solis ædificavit; In quo infinitum pondus auri
6 gemmarumque poſuit. Porcinæ carnis uſum populo inſtituit. Hæc Eutropius libro decimo. Iſte, ad Gallias veniens, nonus poſt Neronem, crudelia edicta in Chriſtianos ibidem repetit, & ſanctum Columbam gladio percuti præcepit, miſſisque ſatellitibus ſanctos juſſit inquiri, & inventos puniri. Porro funeſti ſatellites, dum huc illucque diſcurrerent, ſanctum Priſcum cum ingenti multitudine apud Pagum Antiſiodorenſem in loco, qui Cociacus dicitur, repererunt, & eos, qui cum eo invicti in fide perſiſterent, trucidarunt. Sanctum quoque Benignum, qui Divioni quieſcit, Andochium, Thirſum, Symphorianum, Felicem, aliosque innumerabiles idem Aurelianus variis affecit ſuppliciis; Galliæ urbem, antea Genabum dictum, Aurelianum nuncupari fecit. Caſtrum vero Divionenſe conſtruxit. Tandem Aurelianus Imperator, cum immenſum ſanctorum ſanguinem effudiſſet, fulmen ante ipſum cum magno pavore circumſtantium ruit. Et non multo poſt inter Conſtantinopolim & Eradiam in Canoflorio viæ veteris, ſervi ſui fraude, occiditur. Hæc ex Chronicis.

Tungrenſia & Trevirenſia. Sanctus Maximinus, vigeſimus quintus Epiſcopus Trevirenſis, & octavus Tungrenſis, cœpit anno Domini ducenteſimo ſeptuageſimo nono, Imperii Probi anno primo. Sedit autem annis duodecim. Floruit ſub Apoſtolicis viris Gaio & Marcellino, Imperantibus per ſucceſſionem Probo, Caro, & Diocletiano. Tandem Idibus Septemb. feliciter migravit ad Dominum. Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.

Nonus Epiſcopus Tungrenſis, & vigeſimus ſextus Trevirenſis factus eſt ſanctus Valentinus, Anno Domini ducenteſimo nonageſimo primo, Imperii Diocletiani anno quarto. Sedit autem annis viginti octo. Iſte vir ſanctus nutu Dei, cum ad extrema vitæ vergeret, baculum paſtoralem ſuper altare beatæ Mariæ Virginis ponens, ſub indiſſolubili anathematis animadverſione vetuit, ne quis ipſum inde temerarius tolleret, donec per Chriſti revelationem communis electio idoneum Epiſcopum inveniret: Unde poſt ejus deceſſum dicta ſedes Tungrenſis vacuit per ſeptennium, videlicet usque ad decimum tertium annum Pontificatus Sylveſtri, qui fuit annus Imperii Conſtantini Magni decimus octavus, ſecundum ſupputationem Matthæi Palmerii. Obiit ſanctus Valentinus ſeptimo Idus Junii, Anno Domini treceteſimo decimo nono, Anno Pontificatus Sylveſtri quinto, Imperii vero Conſtantini Magni anno decimo. Poſt hujus obitum ſedes Tungrenſis ſeparatus à Trevirenſi; quia Trevirenſes per ſe Epiſcopum fecerunt. Hæc ex Chronicis.

Sanctus

Sanctus Servatius factus eſt decimus Epiſcopus Tungrenſis, eo anno, quo & ſanctus Agricius, anno videlicet Domini trecenteſimo vigeſimo ſeptimo. Sedit autem annis ſeptuaginta ſex, & vacat ſedes annis centum & octo, menſibus ſeptem, diebus decem & octo. Iſte vir omni virtutum boneſtate præclarus, ex proſapia JEſu Chriſti legitur deſcendiſſe. Iſte Servatius natus eſt in oppido Peneſtra, alias Pbeſtia, in confinio Perſidis & Armeniæ: miræ vero abſtinentiæ fuit ab infantia, ut pene nulla die reficeretur vice ſecunda. Adoleſcens inde factus peregre perrexit Hieroſolymam. Inde ab Angelo per ignotas vias ductus, pervenit Tungrim, ubi tunc ſeptuaginta duæ congregationes convenerant in eccleſia ſanctæ Mariæ pro agendis cauſis ſacerdotii. Et ecce Angelus Domini apparens humilem Servatium de terra, ubi oravit, erexit, & baculum paſtoralem de altari ſumptum porrexit, ſicque diſparente Angelo, conſecratus Epiſcopus fuit, applaudentibus omnibus. Sanctus itaque Servatius, dum lingua materna loqueretur populis in divinis officiis, diſtinctè ab omnibus intelligebatur, cujuscunque eſſet nationis. Si vero de negotiis ſecularibus tractaret, interprete utebatur, nec aliter intelligebat eum populus, nec ipſe populum. Quotidie vero celebrans, poſt Sacramenti ſumptionem, nullarum epularum curabat guſtum, unde raro ſolvebat jejunium ciborum. Ejus reliquiæ leproſos mundabant, & dæmoniacos curabant, dum ſumerentur, tactuque ſuo ſanctus ipſe ægros ſanabat. Talibus igitur & tantis gratiarum muneribus Diabolus invidens, Tungrenſes adverſus eum excitavit, ut eum, tanquam ignotum, ſtultum & ſimplicem, ex urbe ejicerent: unde Trajectum devenit, multis eum usque eò ſequentibus. Ipſe vero eccleſiam beati Petri intravit, & ibi cum oraret, oſtenſum eſt ei Galliarum excidium, & maximè Octaviæ, quod prædicere meruit. Miſſusque eſt rogatu majorum regni Romam, ad intercedendum pro Gallia, ut averteret iram Dei. Tandem Romam veniens, & eccleſias circumiens, ſæpius videt in eccleſia beati Petri beatos Apoſtolos, Petrum & Paulum, & Levitam Stephanum ſibi apparentes, ubi audivit à beato Petro; irrevocabilem eſſe Dei ſententiam de deſtructione Galliarum per Hunnos, & ſuam ſimul Tungrim eſſe ſubvertendam. Solum Meterſe oratorium ſancti Stephani remanſurum. Deditque ei ſanctus Petrus clavem argenteam divinæ fabricationis, & ſpopondit ſalutem omnium animarum Tungrenſium, qui converti vellent. Rediens vero ſanctus Servatius, ab Hunnis capitur, ſed dormientem Aquila protexit à Sole per umbram alæ ſuæ, & altera ala quaſi flabello ventum ei excitavit. Quod videntes, ſtupent Hunni. Dicitur etiam ſecreto convertiſſe principem Hunnorum: unde magnificatus eſt ab Hunnis, libertatique donatus. Fontem de terra apud Wormatiam miraculoſe produxit, de quo ægri bibentes curantur. Tungris itaque veniens, prædixit excidium civitatis, & ſecum corpora ſanctorum, & vaſa ſacra tranſtulit. Tungrenſes vero, eum cum lacbrymis ſecutos, conſolatus eſt benigniſſime, & quantum temporis ſupervixit, inſtruere Tungrenſes & alios non deſtitit. Tandem Trajecti Miſſam celebranti Angelus obitum ejus poſt triduum imminere prædixit. Divinis ergo participans Sacramentis, commonuit plebem usque ad horam diei nonam. Et ecce, commendante eo Domino oves commiſſas, ſplendor de cœlo ſuperilluxit, & ſimul cum lumine perrexit ad Dominum, tertio Idus Maji, Anno Domini quadringenteſimo tertio. Velamen ergo ſericum Angelicis manibus allatum eſt ſuper ejus corpus. Hæc ex Cbronicis Pontificum Tungrenſium. Sunt, qui ſanctum Servatium vixiſſe annis CCCLXIII, & natum eſſe anno Domini trigeſimo, & factum Epiſcopum anno ætatis ducenteſimo nonageſimo ſeptimo putant: quæ ſuo loco relinquo. Poſt ejus mortem ſedes Tungrenſis vacavit annis centum & octo, menſibus ſeptem, diebus XVIII. Hæc collector.

Sancta Helena, mater Conſtantini Magni, poſt inventionem ſanctæ Crucis, Papam Sylveſtrem adiit, magnis precibus depoſcens, ut Treviricæ civitatis miſereatur, & ejus infidelitatis tenebras aliquo idoneo prædicatore illuſtrare dignaretur. Magna ergo Doctoris habita inquiſitione, omnium fidelium conſilio, ſanctus

ctus Agricius, Antiochenæ Præful civitatis, evocatur, & ad Trevirim cum preciosissimis reliquiis, videlicet corpore sancti Matthiæ Apostoli, cum tunica & clavo Domini, & dente sancti Petri, & sandaliis sancti Andreæ Apostoli, & capite sancti Cornelii Papæ, cæterisque reliquiis à Papa & Regina destinatur, Anno Dominicæ incarnationis trecentesimo vigesimo septimo, Pontificatus Sylvestri Papæ decimo tertio, Imperii vero Constantini anno decimo nono: sedit annis decem & septem. Iste populum ab errore antiquo idololatriæ velut alter Eucharius eripuit, & domum sanctæ Helenæ, exclusis ab ipsa cunctis paganismi spurcitiis, in honorem sancti Petri dedicavit, & ut caput Ecclesiæ Trevirensis esset, instituit. Eo tempore, in eadem civitate, jussu beatæ Helenæ, Ecclesia maximi ornatus & structuræ in honorem sanctæ Crucis est ædificata, & in modum crucis: quo eodem tempore, apud Confluentiam, in castro monasterium in honorem sanctæ Mariæ Virginis constructum est à nepte beatæ Helenæ, Mechtilda nomine. Ossa sancti Matthiæ Apostoli juxta corpora sanctorum Eucharii & sociorum ejus collocata sunt. Sanctus *Trevirensia.* autem Agricius, vicesimus septimus Archiepiscopus Trevirensis, officio sui Pontificatus expleto, migravit ad Dominum Idibus Januarii. Sepultusque est juxta corpus sancti Eucharii. (Hæc ex catalogo Pontificum Trevirorum.)

Coloniensia. Sancto Agricio successit beatus Maximinus discipulus ejus, hujus nominis secundus. Iste † Eufratam *(a)* Coloniensem hæreticum deposuit, & Severinum in *Offractam* locum ejus subrogavit: Sanctum Athanasium Alexandrinum Episcopum, persecu-
8 tionem Constantii Imperatoris fugientem, honorifice suscepit, qui apud eum Treviris sex annis ita latuit in lacu Cisternæ, non habentis aquam, & plenæ ossibus mortuorum, ut Solem nunquam videret, & ibi fidem catholicam [*Quicunque vult salvus esse*] composuit. Sed cum per mulierem, quæ ei necessaria præbere solebat, manifestatus fuisset, tanquam Spiritu Dei admonente, nocte ipsa, qua ad eum comprehendendum cum judicibus veniebant, post tot annos emigravit ad alium locum. Igitur beatus Maximinus ad suos revisendos in Aquitaniam perrexit, ibique Domino se vocante, quievit in pace quinto Calendas Junii. (Hæc ex Chronicis Trevirensium Pontificum.) Quamdiu vero sederit, vel quo anno salutis Pontificatum acceperit, in Chronicis prænotatis invenire non potui, nisi id solum, quod beatus Hieronymus in suis Chronicis dicit, floruisse eum sexto anno Constantii Imperatoris, qui fuit annus salutis secundum eundem trecentesimus quadragesimus quintus. Hæc collector.

Sanctus Severinus secundus successit in Pontificatu Coloniensi. Cœpit autem secundum quosdam anno Domini CCCXLVI. Imperii Constantii anno septimo. Cum enim, sicut superius dixi, post discessum beati Materni variis infidelium atque hæreticorum perturbationibus lacerata Coloniensis ecclesia per annos circiter CCXIV. absque certis & nominatis Pontificibus fluctuasset; & quidem falsus Præ-
Offracta. ful, nomine † Eufrata Arrianorum hæresiarcha, Coloniensis ecclesiæ Præsulatum invasisset: Pontifices Catholici Galliarum plurimi congregati, videlicet Maximinus Trevirensis, Servatius Tungrensis, Optianus Trecensis, Jessius Metensis, Victor Vangionum, Valentinus Arelatensis, Domitianus Cabilonensis, Severinus Senonensis, Valerius Antisiodorensis, Simplicius Augustudunensis, Amandus Argentinensis, Eulogius Ambianensis, Dioscorus Remensis, consentientibus & mandantibus Martino Moguntinensi, Desiderio Lingonensi, Santino Virdunensi, Victurio Parisiensi, Mercurio Suessionensi, Diopeto Aurelianensi, Eusebio Rothomagensi, &c. dictum Eufratam Arrianum synodali sententia deponentes, prænotatum beatum virum Severinum in locum ejusdem Coloniensis ecclesiæ Episcopum ordinaverunt. Qui sanctitate clarens atque miraculis, prædicatione sua, atque doctrina hæreses in diversis partibus Galliæ extirpavit. Iste itaque Severinus, sicut in legenda ipsius habetur, dum quodam tempore certa noctis hora in Colonia cum electis suis, orandi gratia,

(a) Verum nomen Euphrates. Compara BROWERUM *Ann. Trevir. lib. IV. n. LVII.*

gratia, sancta loca visitando circumiret, audivit hymnum Angelicum in decessu beati Martini Turonensis Archiepiscopi ab Angelis, qui animam ejusdem beati Martini in cœlos ferebant, decantatum. Idem quoque beatus Severinus, inter cætera suarum opera virtutum, instituit in Colonia ecclesiam & conventum fratrum in honorem sanctorum Cornelii & Cypriani, quæ nunc mutato nomine, ab ejusdem sancti viri nomine, dicitur & vocatur ecclesia sancti Severini, in qua ipse etiam sepultus, multis clarescit miraculis usque in præsens. Obiit autem ipse sanctus Severinus in Aquitania, videlicet in civitate Burdegalensi, ubi primo tumulatus; sed postmodum per cives Colonienses inde Coloniam translatus, miraculis comitantibus. Quæ & cætera sanctitatis sua gesta in legenda ipsius in sacris scripturis apud multas Ecclesias authentice reservantur. Hæc ex Chronicis Pontificum Coloniensium.

Sanctus Paulinus, discipulus sancti Maximini, factus est vicesimus nonus Archiepiscopus Trevirensis; qui corpus Magistri sui per Beatum Lubentium & populum Trevirorum ex Aquitania revexit, & in cœmeterio sancti Eucharii sepelivit. Beatus vero Lubentius per revelationem Domini venit in Germaniam, ibique super fluvium, qui Loxana dicitur, ecclesiam ædificavit, in qua requiescit. Sed Præsul & Martyr Christi Paulinus, à Constantio Imperatore, veræ fidei causa in Phrygiam exul destinatur, ibique pro nomine Christi decollatur & sepelitur. Dum enim veram fidem instantius prædicaret gentilibus accensis in iram, cæsus est. Hæc ex Chronicis Trevirensium. Hieronymus vero ita scribit: Anno imperii Constantii decimo octavo, videlicet Anno Domini trecentesimo quinquagesimo septimo, Paulinus Trevirorum, & Rodamus Galliarum Episcopi, in exilium ob fidem trusi sunt. Et anno ejusdem Constantii vigesimo primo, Anno videlicet Domini CCCLX. Paulinus, Trevirorum Episcopus, in Phrygia exulans moritur, &c. *Trevirensia.* 9

Eo tempore Victorinus Rhetor, & Donatus Grammaticus præceptor meus, Romæ insignes habentur. E quibus Victorinus etiam statuam in foro Tyranni meruit. Hæc Hieronymus in Chronicis. Iste est Donatus, ut Rufinus refert, cujus libellus hodie in scholis legitur à pueris, prima Grammaticæ rudimenta discentibus. Donatus hæreticus, à quo, ut supra, Donatianos dicimus, Carthagine pellitur. Quidam sectatores ejus etiam Montes vocant, eò quòd Ecclesiam Romæ primum in monte habere cœperunt. Antonius Monachus centesimo & quinto anno ætatis in eremo moritur, anno salutis CCCLVIII. Imperii Constantii XIX. Hæc Hieronymus. Antisiodori sedet Eladius, qui sanctum Amatorem clericum fecit, & sponsam ejus monialem.

Anno Domini CCCLXII. Constantio Romam ingresso, Timothei, Andreæ Apostoli & Lucæ Evangelistæ ossa miro favore excepta, Constantinopolim sunt translata. Hæc ex Chronicis.

Bonosus, tricesimus Episcopus Trevirensis, cœpit, ut ex Chronicis beati Hieronymi elicere potui, eodem anno, quo & Felix Papa. Quid vero egerit, vel quamdiu in eodem Pontificatu sederit, in Chronicis Pontificum Trevirensium invenire non potui. Hæc collector.

Bonosum sequitur Britonius, tricesimus primus Trevirensis Episcopus: de quo ad scribendum parum argumenti relictum est. Visum est igitur aliquid de diversarum gentium origine, videlicet de Persarum, Francorum, Vandalorum, Anglorum, Longobardorum, Wisigothorum, Ostrogothorum & Hunnorum, primum paucis ascribere.

Regni Persarum originem altius repetere modo non videtur utile, quia, quæ hujus regni fuerit antiquitas, quanta & quam potens hujus antiquitatis nobilitas, recolet Lector per antiquorum historias. Istud tamen notabo, sæpe abusos victoria de Romanis, nunc autem recenter cæso Juliano & exercitu Romanorum profligato, & finibus suis Romano imperio mutilato, & pro suo libitu pacis fœdere in

XXIX. annos composito, felicitatem suam non temperanter tulisse, & Sapore Rege eorum insolentius agente, Christianis & Romanis omnimodis infestos fuisse.

Porro originem Regni Francorum hanc esse novimus, ex relatu fideli Majorum. Post illud famosum & cunctis seculis & gentibus notum Trojanæ civitatis excidium, Victoribus Græcis, cedentes reliquiæ Trojanorum, pars eorum una cum Ænea, ad fundandum Romanum imperium, ad Italiam porrexit: pars altera, scilicet duodecim millia duce Antenore, in finitimas Pannoniæ partes secus Meotidas paludes pervenit, ibique civitatem ædificavit, quam ob sui memoriam Sicambriam vocaverunt: in qua multis annis istius partis exules habitaverunt, & in magnam gentem coaluerunt, & crebris incursibus Romanum solum incessentes, usque ad Gallias ferocitatis suæ vestigia dilataverunt. Istos adeo Romanis infestos Constans Cæsar, filius Magni Constantini, bello oppressit. Et tandem Romano Imperio subjectos aliquantulum à sua feritate mansuefieri coegit. Post aliquot annos, rebellantibus Alanis contra Valentinianum Imperatorem, cum eos non Imperator penitus debellare posset, eò quod eos intransibiles Meotidæ paludes tutarentur, proposuit Valentinianus conditionem, ut, qui paludes transirent, & rebelles Alanos contererent, decem annis à tributo liberi essent. Ista pactione Trojani illecti, & fortitudine & prudentia sua confisi, duce Priamo Meotidas paludes Romanis invias ingressi, Alanorum gentem exterminaverunt, & ita Valentiniano satisfecerunt: & Valentinianus eorum virtute delectatus, eos, qui prius vocati erant Trojani, deinde Antenorides, post etiam Sicambri, Francos Attica lingua appellavit, quod in Latina lingua interpretatur feroces. Alii Francos cognominatos dicunt à quodam eorum Rege Francione, qui in bello fortissimus, dum cum multis gentibus dimicasset, in Europam iter direxit, & inter Danubium & Rhenum consedit, ibique progenies ejus coaluit, nulliusque jugum usque ad id temporis suscipere voluit. Undecunque igitur denominati sunt Franci, quantum retro colligere longissime potuerunt historiographi, Priamus ille regebat super eos tempore prioris Valentiniani. Nam ex ipso Regis nomine recolentes nobilitatem illius Priami, sub quo eversa est Troja, inde gloriabantur gentis suæ manasse primordia. Exacto decennio, cum exactores repeterent tributa à Francis, Franci pro superiori victoria insolescentes, & de viribus suis præsumentes, non solum tributa negare, sed etiam Romanis præsumunt rebellare. Romani igitur, collecto exercitu, super Francos irruunt, & victos usque ad internecionem proterunt.

Britanni sive Britones, à quibus cognominata est Britannia, Oceani insula, qui eam incoluerunt à tempore Julii Cæsaris usque ad annum CCCCXIII. sub imperio Romano vixerunt. Isti tempore Marci Antonini Veri (Moderni ponunt tempore Commodi) instantia Lucii Britanniarum Regis, per legatos Eleutherii Papæ, mysteria Christianitatis susceperunt, in qua aliqui eorum usque ad martyrii coronam provecti sunt: Qui cum crebris & pene continuo Pictavorum incursionibus fatigarentur, & ipsi ad resistendum inimicis imbelles inhabilesque haberentur, consilio regis sui Vertiginii gentem Anglorum à finibus Saxoniæ invitant; eosque contra omnes hostium assultus defensores sibi parant. Angli cum aliquandiu strenuè & fortiter eos tutati fuissent, tandem dominandi cupiditate illecti, & ad hoc imbecillitate eorum adducti, quos defendendos susceperant, illos sibi subjicere deliberant. Itaque violenta injustitia indignè Britanni alienigenis Anglis subjugati, in jus & nomen Anglorum quasi victi concesserunt. Et nunquam jugum eorum excutere potuerunt.

Vandali quoque de Scythia oriundi, à Gothis victi, alienas terras invadere cœperunt, qui suas retinere non poterant. Istos circa Danubium commorantes rursum post multum tempus Giberich, Gothorum Rex, bello victos inde exturbavit. Et eò propulit, ut terras, quas quoquo modo habere videbantur, relictis sedibus, Romano Imperio se subderent, & à Constantino Magno locum habitandi sibi dari suppliciter peterent. Quod & impetraverunt, & Pannonias ab eo sibi delegatas per sexa-

sexaginta annos pacificè inhabitaverunt. Unde Anno *(a)* Arcadii videlicet & Honorii, evocati, instinctu Sriliconis, rebellionem contra Rempublicam meditantes, infuderunt se per Gallias, junctis sibi Alanis, easque aliquandiu miserrimè dilaceraverunt. Etiam inde eos expellebant Gothi, non quidem prospicientes Galliarum quieti, sed vacuefacientes patriam eorum rapacitati. Vandali inde Hispanias aggressi nunc Hispanias nunc Gallias multo tempore depopulati sunt. Sed nec ibi à Gothis tuti esse potuerant: nam quia Gothi nimis Italiam inquietabant, Honorius, deliberato cum suis consilio, Hispanias & Gallias, quas sibi à Vandalis aliisque gentibus præceptas dolebat, Gothis rata confirmatione donavit. Cum ergo Gothi à finibus sibi deputatis Vandalos aliosque hostes effugare maturarent, & Vandali undique conclusi timore Gothorum æstuarent, peccatis populi facientibus, inopina & grata occurrit eis felicitatis oportunitas. Nam inter Bonifacium & Aetium Romanos Duces per invidiam orta simultate, Bonifacius factus inferior, cùm dolorem suæ injuriæ nollet ulcisci, nisi damno & periculo Reipublicæ, ad Hispanias transivit, & Vandalos ad occupandam Lybiam & Africam invitavit. Quò cum pervolassent, regnum ibi suum multo tempore confirmaverunt, & divina & humana, sine aliquo respectu humanitatis vel divinitatis, perturbaverunt.

Wynilorum, qui postea patria lingua Longobardi, à longis barbis vocati sunt, certam quidem originem legimus, sed certum originis eorum tempus non invenimus. Nam Reges regnasse super eos legimus, quorum etiam nomina didicimus, sed annos regni eorum per tempora distinctos non invenimus. Isti in Scandinavia Scythiæ Insula degentes, cum ita multiplicati essent, ut eos terra sua capere non posset, egressione tertiæ partis minuere multitudinem, consilium habuerunt, & quinam exire deberent, missa sorte quæsierunt. Ergo tertia pars Wynilorum, prout eos missa sors elegerat, Ducibus Agion & Ibor de Scandinavia insula egressi, de loco in locum ibant incerti & vagabundi, & à multis sæpe bellis impetiti, viriliter (quia pro anima res erat illis) salutem & libertatem suam defendebant. Porro Agyon & Ibor mortuis, regnavit primus super eos Agelmundus XXXIII. annis. Qui dum securior justo esset, à Bulgaribus cum multis suorum est extinctus. Lamis- II
sis regnavit. Secundus, sic dictus, eo quod à Lama, id est voragine esset extractus: Et post eum XL. annis Lecben tertius, Ildehoch quartus, Gudeoc quintus, eo tempore, quo Odoacer regnabat in Italia, Sextus Longobardorum Rex fuit Daffo, Septimus Taco, Octavus Waltarych, Nonus Andom, qui Longobardos in Pannoniam duxit. Decimus Alboin, qui transductis in Italiam Longobardis, regnum eorum ibi firmissime stabilivit. At Gothi, qui apud antiquos Getæ dicti sunt, postea divisi duo ex se regna, id est, Ostrogothorum & Wisigothorum fecerunt. Talem vero originem eorum fuisse cognovimus ex historia Jordanis. Scantiam Scythiæ Insulam primo incoluerunt. Cujus possessione non contenti, cum rege eorum Berych inde exierunt, & vicinas Scythiæ insulas & terras peragrantes, vicinas gentes bellis lacessebant: & terrore nominis sui finitimas gentes sibi subigebant. Post sub Filimere, quarto Rege suo, ad ulteriora Scythiæ progressi, ad citeriores usque ripas Danubii terras Thraciæ, Daciæ, Mysiæque diu longe lateque sunt pervagati: ubi per multa tempora, immo per multa secula, in gentem magnam coaluerunt. Et multas gentes victoriis suis subigentes, nomen & fortitudinem suam amplificaverunt, viribus vigentes, ingenio callentes, Philosophiæ quoque disciplinis eruditi, nativam barbariem exuentes, humanitate & honestate aliis barbaricis gentibus præeminebant. Tempore autem Decii Imperatoris, transito Danubio, cum Guina Rege suo graviter incubabant Romano Imperio: qui à Decio impetiti bello, exercitu Romanorum protrito, ipsum Decium peremerunt cum filio Decio. Qua felicitate elati, & sæpe postea in congressu Romanis ducibus superiores effecti, toti orbi

(a) Hic numerus anni omissus, supplendus tamen ex Sigeberto Gemblacensi, quem exscripsit Auctor noster, & supplendum: *Anno Arcadii tertio decimo & Honorii,*

Romano erant terrori. Isti adhuc trans Danubium constituti, tempore Valentis Imperatoris cœperunt civili bello inter se collidi.

Athalaricus, Dux unius partis, cum prævaluisset Fritigerno, Duci alterius partis, Fritigernus à Valente auxilium petit & Christianum se futurum promittit. Valens, Imperator auxilium mittit, eosque in sectam Arrianorum, Arrianus ipse, induci fecit. Anno XIII. Valentis, Hunni, qui & ipsi in Scythia potenter debacchabantur, nacti oportunitatem ex intestina Gothorum simultate, fines eorum ex improviso invadunt, eosque bello victos aut sibi subjungunt aut captivitate excruciant, aut patria eliminant. Ita Gothi, qui multas gentes subdiderant suo servitio, Hunnorum rursus subduntur dominio, & nimis eorum potentiam adaugent, dum omnes, qui Gothis serviebant, per Gothos Hunnorum principatui parent. Cum vero Hunni in omni fere Scythia principatu & fortitudine cunctis præeminerent, Gothi victi, partim se Danubio transito ingesserunt finibus Romani Imperii, & à Valente petierunt terram ad inhabitandum: qua impetrata, cum aliquandiu se continuissent ab omni armorum insolentia, tandem Romanorum avaritia coacti, & rei familiaris inopia, in ipso imperii sinu gravia concitaverunt prælia.

Quibus Valens Imperator occurrens, bello victus ab eis & igne crematus, justo Dei judicio Reipublicæ nimiam intulit incommoditatem, hostibus vero auxit elationem. Isti ergo Gothi, qui Romano Imperio incubabant, Wisigothos se, id est, occidentales Gothos appellabant. Et per multos annos occidentales Romanorum fines usque ad ipsas ulteriores Hispanias infestabant: ubi etiam postmodum in regnum coaluerunt. Porro Gothi, qui in patrio solo trans Danubium sub Hunnorum dominio remanserunt, regulos quidem suæ gentis habuerunt, & sese Ostrogothos, id est Orientales Gothos appellaverunt: qui & ipsi postea per Theodoricum Regem suum, à Zenone Imperatore Italiæ regnum dono acceptum per multos annos tenuerunt.

Ita Gothi, quasi duobus capitis sui cornibus orientem & occidentem ventilantes, acerrime duo ex se regna creavere, scilicet Wisigothorum in Hispania, & Ostrogothorum in Italia. De regno Hunnorum, quod in omni pene Scythia tenebat principatum, ipsa gentis barbaries me silere faceret, nisi famosum Galliarum & Italiæ excidium me loqui cogeret, quia per Attilam eorum regem judicium Dei se longe lateque effudit, quem quasi gladium limatum & exacutum de vagina indi-
12 gnationis suæ super peccatrices gentes Deus distrinxit. De eorum ergo origine, quæ in antiquorum leguntur historiis, aperiam paucis. Filimer, Getarum Rex, Gudarici magni filius, qui post egressum Scandiæ Insulæ jam quinto loco tenens principatum Getarum, terras etiam Scythiæ cum sua gente introiit. Reperit in suo populo Magas mulieres, quas Getico sermone Alrunas dicunt, easque habens suspectas, de medio sui perturbat, longeque ab exercitu suo fugatas in solitudinem, compulit: ubi sylvestres homines, quos nonnulli Faunos ficarios vocant, cum eas per desertum vagantes vidissent, earum complexibus se in coitum miscuerunt: unde genus hoc ferocissimum exstitit, quod primum inter paludes Meotidas constitit tetrum atque exile quasi hominum genus, nec alia voce notum, nisi quod humani sermonis imaginem præferret, & quos bello forsitan minime superarent, vultus sui terrore nimium pavorem ingerentes terribilitate fugarent, eo quod erat eis species horribilis nigredinis, & velut quædam, si dici fas est, deformis offa, non facies, habensque magis puncta quam lumina. Quorum animi ferociam torvus prodit aspectus, qui etiam in pignora sua primo die nata desæviunt. Nam maribus ferro genas secant, ut nunquam lactis nutrimenta percipiant, & vulnerum cogantur subire tolerantiam. Hinc imberbes senescunt, & sine venustate Ephœbi sunt, quia facies ferro sulcata tempestivam pilorum gratiam cicatrice absumit: Exigui quidem forma, sed arguti, motibus expediti & ad equitandum promptissimi, scapulis latis & ad arcus sagittasque parati, cervicibus firmis & superbia semper erecti. Isti vero sub hominum figura vivunt belluina sævitia. Tali ergo stirpe procreati Hunni, cun-

ctis

ctis vicinis gentibus erant horrori & formidini: quorum potentiam auxit victoria de Gothis, qui trans ripas Meotidis fluminis in Scythia pollebant gloria singularis potentiæ & fortitudinis. Quam victoriam hoc modo adepti sunt Hunni. Venatores Hunnorum sequentes vestigia cervæ, Meotidas paludes transeuntis, quas invias hactenus putabant, Scythiam regionem diligenter explorant: explorata omnia Hunnis nuntiant, & ad transeundum eos animant. Istorum ducatu paludibus transitis, velut quidam turbo subito incubuerunt gentibus Scythicis, easque omnes subjugaverunt sibi, ipsosque Gothos cæteris imperitantes aut præeminentes expulerunt sedibus suis. Isto felicitatis successu ex humo inter cæteras Scythiæ gentes elati, per victoriam de Gothis per annos fere LXXX. laboraverunt ad concussionem & ruinam mundi. Ab illa ergo victoria usque ad mortem Attilæ regnum eorum annotatum reperi, sed compendii gratia, (quemadmodum & processum omnium regnorum prædictorum) scribere omisi. Extra has & aliæ gentes fuerunt, quæ Romanum Imperium dilaceraverunt, id est Gepides, Alani, Turcæ, Bulgares, & aliæ plures, quæ omnes ab Aquilonis plaga exierunt, ut super hoc fortasse videatur dictum per prophetiam: Ab Aquilone pandetur malum super universam terram. Hæc Sigibertus, Monachus Gemblacensis, Chronographus nominatissimus, in libro suo de temporibus. *(a)* Istis prælibatis, ad narrationis nostræ seriem, unde digressi sumus, stylum dirigamus, &c.

Item Francis post Priamum, Priami filius Marcomirus & Sunno, filius Antenoris, principantur annis XXXIV. Quorum ducatu Franci Sicambria egressi consedere secus Rhenum in oppidis Germaniæ. Cœperunt autem Anno Domini CCCLXXXVI. Imperii Gratiani ultimo. Istorum anno secundo, Franci Quintinum & Eradium, Romanorum Duces, cum omnibus pene suis juxta Trevirim delent.

Anno XXVIII. Imperii Theodosii junioris tertio, Franci sæpe Gallias infestantes diripiunt primo & secundo eruptione incendunt urbem Trevirim, quam condidit Treber alias Trebeta, filius Nini Assyriorum Regis, profugus à facie novercæ suæ Semiramidis, & à suo nomine Trevirim nominavit: hæc Sigibertus in Chronicis. Item circa Ann. Domini CCCLXXXIV. Apollinaris, Laodiceæ Episcopus conversus, in hæresim sui nominis à Damaso Papa damnatur. Qui dicebat, Christum natum solam carnem, non animam suscepisse, sed potentiam divinitatis susceptæ carni fuisse pro anima: Et ipsam carnem non de Maria susceptam, sed carnem & verbum fuisse unius substantiæ. Hæc Sigibertus.

Post decessum Britonii, creatus est XXXII. Episcopus Trevirensis S. Felix *Trevirensia.* hujus nominis secundus. Iste fecit Basilicam grandem in honorem Dei genitricis in campo Martio 410. pedum longitudinis, 120. pedum latitudinis, in qua corpo- 13 ra Martyrum à Richouaro passorum, ad usque sua tempora disjecta & incomposita, ad eandem Basilicam translata honorifice tumulavit. Corpus quoque S. Paulini, quod suo tempore populus Trevirorum cum copiis ex toto regno adunatis de Phrygia detulerat, facta crypta, in eodem monasterio in medio cryptæ cum ferreis catenis suspendit. Ipse post annos duodecim sacerdotii sui, in dextro cornu ejusdem Ecclesiæ est sepultus, sed quo anno salutis hic beatus Pontifex cœperit, vel quo obierit, in Chronicis Pontificum Trevirensium invenire non potuimus. Item circa annos Domini CCCXCIII. Imperii verò Theodosii senioris anno sexto, quædam meretrix uno partu septem puerulos enixa, beluis omnibus mater crudelior, in piscinam projecit necandos. Contigit itaque, ut primus Rex Longobardorum Agelmundus in itinere ad eandem piscinam deveniret: Qui, cum equo retento miserandos infantulos miraretur, hastaque, quam gerebat, hucilluque eos inverteret, unus ex illis injecta manu hastam regiam comprehendit. Rex igitur misericordia motus, factumque vehementer admiratus, cum magnum futurum prænuntiat, mox-

(a) Sub initium Chronographiæ suæ, ubi gentium origines exponit.

moxque à piſcina levari præcepit, atque nutriendum omni cum ſtudio mandat. Et quia eum de piſcina, quæ eorum lingua Lama dicitur, abſtulit, Lamiſſio eidem nomen impoſuit. Qui cum adoleviſſet annis, adeò ſtrenuus juvenis effectus eſt, ut & belliçoſiſſimus exriterir, & poſt Agelmundi funus regni gubernacula rexerit, &c. Hæc Paulus Caſſinenſis monachus.

Tungrenſia. Mortuo beato Servatio, ſedes Tungrenſis vacavit abſque paſtore proprio, ut diximus, centum & octo annis, menſibus ſeptem, diebus 18. videlicet usque ad XX. annum Anaſtaſii Imperatoris: Qui fuit annus ſalutis DXII. quo anno prima Synodus à Francis, juſſu Ludovici Regis Aurelianis habita eſt, in qua decernuntur multa Eccleſiæ utilia. Et in eodem concilio prælati Galliarum compatientes Eccleſiæ Tungrenſi, Sanctum Agricolaum conſtituerunt Epiſcopum Tungrenſem, ut inferius ſuo loco patebit. Ex iſtis colligitur, non poſſe illud conſiſtere cum Chronicis Sigiberti, quod habetur in geſtis pontificum Tungrenſium, nimirum S. Agricolaum ordinatum fuiſſe Epiſcopum Eccleſiæ Tungrenſis An. Dom. CCCCXCVIII. in concilio Aurelianenſi, cum ex iis, quæ ante acciderunt, colligitur, illo anno Synodum in Gallia celebratam non fuiſſe, nec Clodoveum, Regem Francorum, baptiſatum. Hæc collector. Inter id tempus vacationis venit Sanctus Epiſcopus nomine Candidus, cauſa orationis Trajectum, Domino revelante, ad ſepulchrum S. Servatii, qui ibidem permanſit toto tempore vitæ ſuæ, ſupplens officium Epiſcopi. Admodum vero multis miraculis claruit S. Servatius poſt mortem. (Hæc ex geſtis Pontificum Tungrenſium.)

Colonienſia. Sanctus Evergiſlus, tertius Pontifex Colonienſis, diſcipulus fuit beati Severini, qui in tranſitu beati Martini hymnum Angelicum cum Magiſtro audire meruit, & de die in diem, de virtute in virtutem proficiens, & ſæculi ætate graveſcens, dolore capitis nimium occupatus, more ſolito loca ſancta circuivit oraturus. Cum verò ad ſanctorum Martyrum, Gereonis ſociorumque ejus, verum infirmantium refrigerium & aſylum devenit, mox Eccleſiam oraturus intravit, & in memoriam Sanctorum verſum iſtum ſcilicet *(Exultabant Sancti in gloria)* pſallere cœpit. Statimque genibus flexis *(lætabuntur in cubilibus ſuis)* divinitus reſponſum accepit. Sanctus vero Pontifex eadem hora, ex Sanctorum adyris pulvere languenti capiti cum ſanctæ Crucis ſignaculo imponens, ſanus receſſit, ac ſi nunquam dolorem perpeſſus fuiſſet. Tandem beatus Pontifex acceſſit quodam tempore Tungrim, quæ & Octavia dicitur, prædicandi gratia & confirmandi populum in fide catholica, ubi & martyrio fuit coronatus & ibidem ſepultus. Sed poſtmodum à venerabili Brunone Archiepiſcopo, ejus ſucceſſore viceſimo quinto, hoc modo translatus eſt. Bruno ille, cum quadam vice de Francia veniens, cum principibus regni ibidem pernoctaret, apparuit ei ſanctus Evergiſlus quaſi palliatus, caſula conſciſſa dicens, videſne (ait) qualiter à tinea ſunt conſumpta, quoniam tu illuminabis lucernam meam, illumina & tenebras meas. Nam huic eripiar, & in Deo meo transgrediar murum. Nec mora: Epiſcopus ſomno ſolutus, rem ſecum volvebat tacitus. Facto autem Folcmaro ſibi familiariſſimo, viſionem ex ordine
14 enarravit, &c, ut ille in medium conſuleret, poſtulavit: Qui mox ad primam reſponſionem dicebat, Sanctum Evergiſlum propriam debere reviſere ſedem. Lætatur Epiſcopus, & ſacri corporis reliquias cum magno ſuorum gaudio de loco illo tranſtulit, & in Eccleſia Sanctæ Cæciliæ virginis & martyris in Colonia, cum magna totius populi exultatione & divinæ laudis celebratione, quinto Calendas Aprilis honorifice collocavit. (Hæc ex chronicis Colonienſium.)

Francica. Item anno Honorii nono, Sunnone & Marcomiro Francorum ducibus defunctis, Franci in commune deliberant, ut ipſi ſicur aliæ gentes regem habeant, & filium Marcomirum Ducis Pharamundum ſibi regem ordinant, qui regnavit annis XI. Cœpit autem anno Domini CCCCXX. Imperii Honorii anno decimo.

Hæc

Hæc Sigibertus *(a)*. Iste Pharamundus regnavit in Germania, paganus exiſtens, quamdiu vixit: decrevit verò cum hominibus ſuis nutrire comas, quod usque ad tempora Magiſtri Petri Lombardi, Pariſienſis Epiſcopi, in Francia fuit obſervatum: ſed tunc ad ejus inſtantiam prætermiſſum. Factum autem erat, ut Franci dignoſcerentur à Gallis, in quos decretum Julii Cæſaris ab antiquo emanaverat de tonſura ipſorum in ſignum ſervitutis. Hæc frater Bernhardus. Obiit autem Pharamundus Rex anno Domini CCCCXXX. barbarico ritu juxta Remos, in Pyramide ſepultus.

Antiſiodorenſis & Trevirenſis. Anno Domini CCCCXXXI. Vir Illuſtriſſimus Germanus Pontificatum Antiſiodorenſem ſuſcepit, in quo per XXX. annos tanquam clariſſimum ſydus incomparabili luce claruit. Jam verò qualem & quantum ſe exhibuerit, lingua mortalis explicare non ſufficit, quia ſupra hominem fuit omne, quod geſſit. Cujus talis extitit vita, ut, ſi miraculis caruiſſet, incredibilis videretur: tanta fuerunt miracula, ut niſi piæ converſationis merita præceſſiſſent, phantaſmata putarentur.

Anno quinto Theodoſii & Valentiniani tertii, Cæleſtinus Papa ad Scotos in Chriſtum credentes Palladium primum mittit Epiſcopum. Poſt quem ad eosdem ab eodem Cæleſtino miſſus eſt Sanctus Patricius, genere Britto, filius Conches, ſororis S. Martini Turonenſis. Qui in baptiſmo dictus eſt Sachat, à S. Germano Magonius, à Cæleſtino verò Patricius. A quo Archiepiſcopus Scotorum ordinatus, per LX. annos ſignis, ſanctitate, doctrina excellens, totam inſulam Hiberniam convertit ad Chriſtum.

Sanctus Severus, Apoſtolicis viris per omnia coæquandus, Germaniæ verbum Dei prædicavit. Et cum Germano, Antiſiodorenſi Epiſcopo, & Lupo Trecaſſino in Britanniam trajiciens, Pelagianam hæreſim deſtruxit. Hæc ex chronicis Pontificum Trevirenſium. Item anno Domini CCCCXXXIX. Imperii Theodoſii & Valentiniani anno XI. Eudoxia Auguſta, uxor Theodoſii, Hieroſolymam ex voto properavit, & inde reliquias protomartyris Stephani & duas catenas, quas Angelus de manibus Petri Apoſtoli diſiecit, Dei nutu attulit, eisque adjuncta catena, qua etiam Romæ Petrus vinctus fuit, triadem fecit. Et inde Romanus Pontifex ſolennitatem S. Petri, quæ dicitur ad vincula, Romæ inſtituit Calendis Auguſti, idque ſimul in eum finem, ut populum revocaret à Gentilis ſuperſtitionis pompa, quam adhuc in hac die civitas ex ritu gentili, pro victoria Octaviani Auguſti de Antonio & Cleopatra relata, tertio Calendas Auguſti ſolenniter celebrabat. Item Diabolus Judæos, in ſpecie pſeudoprophetæ Moiſem ſe eſſe mentientis, ſeduxit, & promittens in terram ſe repromiſſionis eos reducturum, ad mare tranſmittendum adduxit, ibique eorum multos multis modis perdidit *(b)*. Quæ res multis eorum periculo hoc eruditis credendi in Chriſtum cauſa fuit. Item Anno Domini CCCCXLV. Conſtantinopoli, per quatuor menſes terræmotu terra fluctuante, quidam coram omnibus orantibus ſublatus in aera à divina virtute, admonitus eſt à divina voce, ut factis litaniis canerent omnes, *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miſerere noſtri*, nihil aliud apponens. Quo facto ceſſavit terræmotus. Hæc Sigibertus *(c)*.

Item anno Domini CCCCXLIX. Remigius poſtea Remenſis Epiſcopus naſcitur, prænuntiatus ex nomine per Montanum monachum. Quo nato, idem Montanus, quia cæcus erat, de lacte Ciliniæ matris ejus oculos ſuos liniens, illuminatus eſt. Eodem anno Sanctus Germanus Antiſiodorenſis, cum Severo Trevirenſi Epiſcopo iterum ad Britanniam miſſus, renaſcentem Pelagianam hæreſim confutat. Item anno Domini CCCCLIII. Terræmotus pene aſſidui & ſigna plurima in cœlo oſtenduntur: Veſpere ab Aquilone cœlum efficitur rubrum ut 15
ignis, intermixtis per igneum ruborem clarioribus lychnis, in haſtarum ſpeciem deſor-

(a) *Ad a. 419.*
(b) *SIGEB. GEMBLACENSIS ad a. 438.*
(c) *ad a. 444.*

deformatis: luna obfuſcatur: Cometes apparet, & multa alia, quæ non fuiſſe otioſa, oſtendit inſtans rerum conſequentia. Anno Dom. CCCCLVIII. Imperii Martiani ſexto, Genofeva virgo Pariſienſis multa ſanctitate claret per Gallias. Item anno Domini CCCCLIX. Simeon, qui quadraginta annis incluſus in columna ſtetit, mira ſanctitate Antiochiæ claruit, qui inter cætera monebat, ne quis per Dei aut Sancti alicujus nomen, ſed per nomen Simeonis juraret *(a)*; promittens impunitatem in ſe pejeranti ſe poſtulaturum à Deo. Hæc Sigibertus.

Hunni. Item circa annos Domini CCCCLIV. Attila Hunnorum Rex, Walameris Oſtrogothorum Regis & Ardarici Gepidarum Regis, & multarum Aquilonarium gentium ſibi ſubjectarum auxilio fultus, à Pannoniis egreſſus, occidentale imperium invadit cum quingentis millibus armatorum: & primo per totam Galliam tanta per eos Dei efferbuit indignatio, ut nullam omnino civitatem, caſtellum vel oppidum à furore eorum ulla tutari potuerit munitio. Poſtremo Aurelianam urbem eis obſidentibus, ad ſubſidium Galliarum advolavit Patricius Romanorum Aetius, fultus & ipſe Theodorici Wiſigothorum regis & Merovei Francorum aliarumque gentium copiis militaribus. Itaque conſerto prælio in campis Cathalaunicis pugnatum eſt usque ad direptionem noctis, ubi Aetius ſuperior quidem receſſit, Attilam tamen non usque ad internecionem delevit. Cæſa ſunt ibi centum octoginta millia pugnatorum, inter quos etiam cecidit Theodoricus Rex Wiſigothorum. Attila verò, reſumpta ſpe ex Aetii diſceſſu, domum rediit, maturè rediturus, inſtaurato rurſus exercitu.

Nichaſius Remenſis Epiſcopus cum Eutropia ſorore ab Hunnis martyriſantur. In geſtis tamen eorundem leguntur paſſi ſub Vandalis. Auctor Metenſis Epiſcopus capitur. Sed Hunnis cæcitate percuſſis, cum captivis ſuæ urbis relaxatur. Hæc Sigibertus *(b)*. Cum idem Attila urbem Trecaſſinam obſidione ſuperba cinxiſſet, & cives timore perculſi, portas civitatis obturando, ſe intra mœnia recepiſſent, beatus Lupus ejusdem urbis Epiſcopus, ſupra faſtigium altioris portæ conſcendens, Attilam ad colloquium vocat. Qui gaudens accurrit, æſtimans Epiſcopum cum populo ſponte ſe ſubjecturos. At Epiſcopus Attilam inſpiciens, quis eſſet, inquiſivit. Et Attila reſpondente, Ego ſum Attila, flagellum Dei: reſpondit rurſus Epiſcopus, Et ego ſum lupus, diſſipator gregis Domini & dignus flagello Dei. Nunc igitur ingredere civitatem, & officii tibi injuncti, quantum Deus permiſerit, curam exerce. Tunc Epiſcopo præcipiente, portæ civitatis ſunt reſeratæ, & Attila cum ſuo exercitu ingrediens, neminem, (quod eſt mirabile dictu,) vidit, & precibus humilitateque beati Lupi civitate liberata, tyrannus inefficax rediit. Sub hac tempeſtate deſtructæ ſunt pene omnes Galliæ ac Germaniæ civitates, quarum nomina ob faſtidium legentium omittuntur. S. Exuperius & Saturninus meritis ſuis ſervaverunt Toloſam: Servatius Trajectum: Avianus urbem Aurelianam: Aprieius (vel potius anteceſſor ejus, memorandæ humilitatis Martinus) Turonicam Eccleſiam: Metenſis cum omnibus, qui ad eam confugerant, à beato Stephano, in cujus honorem eſt infulata, Sancto ſuper ipſam Eccleſiam ſolenniter apparente, & cum ampulla quadam aquam ſuper incendium jactante, liberata eſt. Item hoc tempore undecim millia virginum ab Hunnis Coloniæ cæſa ſunt. Huic autem obſiſtit, quod in quodam chronico legitur, ſub Cyriaco Papa undecim millium virginum paſſionem accidiſſe, quem Cyriacum ſucceſſiſſe Pontiano, & ſediſſe anno uno, menſibusque tribus: quia verò Roma cum virginibus invito clero diſceſſerit, non numerari inter Pontifices, ſcribitur in chronico Martini. Sed nos falſum eſſe putamus. Verius autem videtur tempore iſtius Martini Imp. paſſas eſſe, ſicut in legenda ipſarum attingitur. Hæc frater Bernhardus. Iſtud excidium Gallis impendere Servatius Tungrenſis Epiſcopus longe ante in

(a) ad a. 458.
(b) ad a. 453.

te in spiritu præviderat, & Romæ à beato Petro Apostolo hoc judicium Dei inevitabile fore didicerat: Ideoque relicta Tungrensi urbe, quæ evertenda erat, ad Trajectum sedem Episcopalem migravit. Hæc Sigibertus. Post harum destructionem civitatum, Attila Rex Hunnorum jam securus ad oppressionem Romanorum movit procinctum, primaque congressione Aquilegiensem obsedit civitatem, quæ est metropolis Venetiarum: Ibique cum diu multumque obsidens nihil penitus prævaleret, fortissime intrinsecus Romanorum militibus resistentibus, exercitu jam murmurante & discedere cupiente, Attila deambulans circa muros, dum, utrum solveret castra, an adhuc remoraretur, deliberat, animadvertit candidas aves, id est, ciconias, quæ in fastigio domorum nidificant, de civitate fœtus suos asportare, & contra morem per rus foris circumferre: ut igitur erat sagacissimus inquisitor, præsensit & ad suos, respicite (inquit) aves futurarum rerum providas. Relinquunt perituram urbem, & casuras arces periculo imminente deserunt. Non sit vobis vanum, non credatur incertum: Rebus præsciis consuetudinem mutat ventura formido. Quid plura? Animos suorum rursus ad oppugnandum Aquilegiam inflammat, qui machinis instructis & omnibus generibus tormentorum adhibitis, subito invadunt civitatem, capiunt, spolia dividunt, vastantque crudeliter, ut vix ejus vestigia appareremt. Et hinc jam audaciores, & necdum Romanorum sanguine satiati, Mediolanum quoque, Liguriæ metropolim, & quondam regiam urbem, nec non & Ticinum, quæ Papia nunc dicitur, æquali sorte dejiciunt, vicinaque loca sævientes allidunt, demoliunturque pene totam Italiam. Cum verò Attila ita Italiam vastaret & incenderet, venit ad eum Leo Papa, & non solum salutem, sed etiam ut rediret, obtinuit, ubi Rex Attila requisitus à suis, cur ei fuisset tam placabilis, respondit, se non eum esse reveritum, sed secem quendam venerabilem, evaginato gladio sibi mortem minitantem, nisi ejus in omnibus expleret voluntatem. Attila tandem anno regni sui sexto Wisigothos debellare aggressus, à Thurismodo victus, rediit inglorius: Martiano Imperatori cum simul apparens Dominus in somnis, arcum Attilæ fractum esse ostendit, nec id vanum fuit. Eadem quippe nocte Attila in nuptiis suis crapula confectus, erumpente per apoplexiam sanguine de naribus, in lecto est suffocatus. (Hæc ex chronico fratris Andreæ monachi Martianensis cœnobii de gestis regum Franciæ.) Is vero Attila patre genitus est Mundrucho, cujus fuere germani Octar & Rugila, qui ante Attilam regnum tenuisse narrantur: Post quorum obitum cum Bleda germano in Hunnorum successit regno. Erat vero Attila superbus incessu, huc illucque circumferens oculos, ut elata potentia ipso quoque in motu corporis appareret, bellorum quidem amator. Sed ipse manu temperans, consilio validissimus, supplicantibus exorabilis, propitius autem in fidem semel susceptis: forma brevis, lato pectore, capite grandiore, minutis oculis, raris in barba canis aspersus, simo naso, teter colore, originis suæ signa præferens. Hæc Blondus Foroliviensis modernus historiographus in secundo libro de declinatione imperii.

Cyrillus Archiepiscopus Trevirensis cellam Sancti Eucharii incensam & desertam reparavit, monasteriumque non longe à priore loco constituit, & illinc corpora sanctorum Eucharii & successorum ejus transtulit, juxta quæ & ipse requiescit. (Hæc ex chronicis Archiepiscoporum Trevirensium.) *Trevirensia.*

Anno Leonis Imperatoris XI. Mortuo Vterpendragon Britanniæ rege, sublimatus est in regno filius ejus Arthurus, quem ex uxore Ducis Cornubiæ in adulterio procreavit, cujus mirabiles actus etiam linguæ personant populorum, licet plura esse fabulosa videantur. Qui prædecessoribus suis longe fuit insignior tam honore, potentia & largitate, quàm fama, cui tantam gratiam innata bonitas præstiterat, ut à cunctis fere populis amaretur. Siquidem bellicosus & inclytus fuit, resistentes sibi potenter debellans, pacem verò quærentes libenter suscipiens, propter hoc, ut fertur, Franciam acquisivit: Flandriam & Aquitaniam pressit: Norwegiam, Daciam, cæterasque maritimas insulas sibi servire coegit. Porrò adversus Saxones, *Britañica.*

Scotos & Pictos vario conflictu decertans, tandem eos in quodam saltu conclusit, sed illi arboribus pro munimento contra Britonum tela utebantur. Quod videns Arthurus, jussit arbores per multa loca incidi, & in circuitu nemoris poni, ut liberos exitus non habentes, fame ibi deficerent. Cogente igitur necessitate, compulsi sunt licentiam petere redeundi in patriam suam, omnia relicturi, & tributa
17 cum obsidibus reddituri. Sed in reditu positi, pactionem violarunt, & retractis velis, insulam depopulari cœperunt. Arthurus igitur, congregato exercitu, processit contra hostes in prælium, accinctus gladio, nomine caliburno, & auream coronam, simulachro draconis insculptam, capiti superponens, & clypeum, in quo imago Sanctæ Dei genitricis erat picta, humeris imponens, lanceam quoque, quæ Reu vocabatur, assumens. Cumque pugna utrinque ferveret, Arthurus, impetu facto in hostes, occidit solo caliburno gladio trecentos septuaginta viros: cæteros autem in fugam convertit, Principibus eorum prostratis. Hæc Vincentius.

Anno Leonis Imperatoris XIV. Remigius Remorum fit Episcopus. Saracenis Ægyptum incursantibus, hoc tempore negotiatores Veneti corpus Sancti Marci Evangelistæ ab Alexandria transtulerunt Venetias. Hæc Sigibertus. *(a)* Floruit hoc tempore Prosper, natione Aquitanicus, Beati Leonis Papæ notarius, qui apud Regium, urbem Italiæ, factus Episcopus, doctrina & miraculis claruit, ibique honorifice requiescit. Hæc Bernhardus. Iste etiam chronicam composuit à primi hominis conditione, juxta divinarum scripturarum fidem, usque ad obitum Valentiniani Augusti, & captivitatem urbis Romæ, à Genserico Vandalorum rege factam. Hæc Gennadius in libro de illustribus viris. *(b)*

Istius tempore Merlinus vates dicitur in Britannia fuisse ex filia Regis Demenæ Sanctimoniali, quæ degebat inter monachas in Ecclesia S. Petri in urbe Baermedii, ex incubo Dæmone genitus, qui sæpius eandem virginem in specie juvenis frequentans, alloquebatur & amplexabatur, & postea disparebat: & tandem sæpius cum ea carnaliter coiens, de isto Merlino gravidam dereliquit. Hæc frater Bernhardus penè supra fidem. De isto etiam scribitur, quod Wortigirnus, Rex Britanniæ, consilio inito cum sapientibus, quid agere deberet ad tutamen sui, jussit convenire
FABULOSA. artifices, ut ei turrim fortissimam constituerent. Sed cum opera eorum tellus absorberet, suasum est ei, ut hominem sine patre quæreret, & ejus sanguine lapides & cæmentum dispergi præciperet, quasi hoc facto fundamentum stare posset. Inventus autem adolescens, cui nomen erat Merlinus, cum matre sua adducitur coram Rege, quæ professa est, à spiritu in specie hominis se illum concepisse. Merlinus autem multa obscura revelavit, multa prædixit futura. Aperuit enim, sub fundamento esse lacum, sub lacu duo latere dracones, quorum unus rubeus populum Britonum, alter verò albus gentem Saxonum designaret, & quis in conflictu suo alteri prævaleret. Prædixit, Aurelium Ambrosium, devicto Hengisto, & combusto Wortigirno, regnaturum, fratremque ejus Vterpendragon in regno ei successurum, & utrumque veneno periturum, Arthurum verò, quem Aprum Cornubiæ vocat, prophetavit, quod Ecclesiæ Dei succurreret, quod insulas occidentales sibi subjugaret, quod Gallicanas provincias possideret, quod Romano exercitui terribilem se exhiberet, & quod exitum dubium haberet. Prænuntiavit, quod Archiepiscopatus Bundoniarum transferendus esset in Doroberniam, quæ modò Cantuaria dicitur & nominatur, & quod Eboracensis Archiepiscopus Beatus Samson cum septem Episcopis ad Armoriacam transiret regionem, quæ modo minor Britannia nominatur. Etiam prophetavit, quod sub Nortmannorum dominium Anglia esset redigenda, & alia quamplurima, quæ vix intelligi possunt, donec apparere incipiant. Solet enim spiritus Dei, per quos voluerit, mysteria sua loqui, sicut per Sibyllam, sicut per Balaam, exterosque hujusmodi. Hæc Vincentius.

Volusia-

(a) ad a. 471.
(b) cap. LXXXIV.

Volusianus, Episcopus Trevirensis, privilegium, dudum à Papa Sylvestro huic urbi per Beatum Agricium delegatum, sed suo jam tempore Romæ deletum, Romano Pontifice indulgente, rescribi fecit, & honorem priscum suæ civitati renovavit. (Hæc ex chronicis Pontificum Trevirensium.) *Trevirensia.*

Item circa annos Dom. D. Clodoveus, Rex Francorum, commota gente sua, Alemannis bellum intulit, sed adversariorum audacia, suorumque strage territus & compulsus, fortissimum Deum Christianorum invocavit, moxque victoriam obtinuit: & patrata victoria, Alemannos sibi subdidit, memorque sponsionis ad baptismum properavit, iter domum repetens per Tullum oppidum ad comatam Galliam, quod nobilitabat tunc temporis verax fama sanctæ conversationis Beati Vedasti, quem secum Rex assumens, pervenit Remos: ubi Rex à Regina, quæ antea fuerat Christiana, & Sancto Remigio Archiepiscopo, intercurrentibus nuntiis 18 exspectabatur, baptisatus est cum multa gente Francorum ad tria ferme millia, sumpto cœlitus chrismate, sicut in vita Beati Remigii describitur. Rex igitur Ludovicus (sic enim in baptismate cognominatus est) multa prædia Ecclesiæ Remensi contulit: & Remigius, multa parte eorum data Ecclesiæ Laudunensi, sedem Episcopatus ibi esse constituit, primum ibi Episcopum Genebaudum constituens, & eum, in fornicationem cum sua quondam uxore prolapsum, sed pœnitentia purgatum, & de reclusione divino jussu eductum, suæ sedi restituens. Item iste Ludovicus, Rex Francorum, postquam debellavit Alarium, Regem Wisigothorum potentissimum, usque ad Pyrenæos montes regnum Francorum dilatavit. Moritur anno Dom. DXIV. anno Anastasii Imperatoris XXII. ætatis suæ anno XLV. & Parisiis in Ecclesia Apostolorum Petri & Pauli (quam ipse fundavit, quæ nunc dicitur ad Sanctam Genofevam) à filiis suis honorifice sepelitur. Hæc frater Andreas. Sancta autem Clotildis de Burgundia, contoralis ejus, prima Francorum Apostola & regina devotissima, ac sanctorum locorum fundatrix, obiit in civitate Turonensi, anno Domini DLIV. Imperatoris Justiniani, hujus nominis primi, anno XXVII. in viduitate permanens annis XXXIX. Quæ Parisiis cum magno psallentium choro deportata, ad latus viri sui, à filiis Childeberto & Lothario sepulta est. Sed post, propter immensa Dei per eam miracula facta, ex humo translata, retro summum altare in feretro posita, signis virtutibusque coruscans, quiescit: cujus festivitas tertio Nonas Junii celebratur. *Francica.*

Anno Domini DXII. Imperii Anastasii Anno XX. Anno Ludovici, Regis Francorum XXVIII. Aurelianis, ut supra prænotatum est, prima Synodus à Francis, jussu Ludovici Regis, præsentibus Beato Remigio & Rege Ludovico, & aliis Gallis Episcopis, celebrata est: in qua tractatum fuit de restauratione regni & Ecclesiarum. Compatientes igitur Ecclesiæ Tungrensi, post centum & octo annorum vacationem, ut prius memini, instituerunt Sanctum Episcopum Agricolaum, habitaturum sedem Trajecti, ob destructionem Tungrorum civitatis. Quod factum multum placuit Trajectensibus, qui eum cum magna reverentia receperunt. Iste restauravit tectum Oratorii Sancti Servatii, violentia ventorum dejectum, quod antea dicitur nemo potuisse. Sub hoc tempore Ecclesia Hojensis, quæ paulo ante ab Hunnis destructa fuerat, à civibus rursus ædificatur in eodem loco, ubi Beatus Maternus eam primo instituerat & dedicaverat, in honorem Beatæ Dei genitricis, Agricolaus verò, Episcopus Tungrensis XI. & Trajectensis post B. Servatium primus, cum in vinea Domini feliciter laborasset, anno sui præsulatus VII. Nonas Febr. in Christo in pace quievit, & in Ecclesia Sanctorum Petri & Pauli Trajecti superioris, quæ nunc S. Servatii dicitur, juxta S. Servatium tumulatur. (Hæc ex gestis Episcoporum Tungrensium.) *Trajectensia.*

Beatus Ursicinus, post obitum S. Agricolai duodecimus Tungrensis, & secundus Trajectensis Episcopus ordinatur. Cœpit autem an. Dom. DXIX. An. Justini senioris secundo. Sedit autem annis quatuor. Iste Deo multum devotus, migravit *Tungrensia & Trajectensia.*

gravit à præsenti seculo Calendis Octob. in Trajecto, sepultus super Mosæ fluvium an. Domini DXXII. (Hæc ex chronicis Pontificum Tungrensium.)

S. Designatus, XIII. Episc. Tungrensis an. Dom. DXXIII. An. Justini senioris VI. vit charitate plenus, præfuit Ecclesiæ tribus annis. Obiit in Christo Idus Jan. & sepultus est in Trajecto superiori. Iste resuscitavit tres mortuos milites, qui dederunt Ecclesiæ hæreditarie possessiones suas. (Hæc ex chronicis Tungrensium Pontificum.)

Beatus Resignatus, XIV. Tungrensis Episcopus, ab omni populo & clero in Trajecto sua benignitate eligitur An. Dom. DXXVI. Anno Imperii Justini senioris nono. Cum vero suam Ecclesiam in magna virtute rexisset, anno III. sui præsulatus, morbo correptus, obiit Calendis Decemb. & in Ecclesia Trajectensi tumulatur.

Sanctus Sulpitius, XV. Episcopus Tungrensis, & V. Trajectensis post S. Servatium. Cœpit An. Dom. DXXIX. An. secundo Justiniani: præfuit annis quatuor, & plenus bonis operibus, quievit in Domino, appositus in Ecclesia Trajectensi, cujus festivitas agitur XVI. Cal. Februarii, qua etiam die celebratur festum S. Sulpitii Bituricensis.

Sanctus Quirillus, XVI. Episcopus Tungrensis, & VI. Trajectensis, cœpit An. Domini DXXXIII. An. Justiniani sexto, sedit annis duobus. Qui vir Sanctus vita
19 & honestate præclarus, & prædicatione illustris, migravit ad Dominum pridie Calendas Maji.

S. Eucherius, (aliàs Eucharius) hujus nominis primus, Episcopus XVII. Tungrensis, & VII. Traject. incepit An. Dom. DXXXV. An. Justiniani Imp. VIII. & sedit annis duobus. Vir sanctus, dulcis, modestus, & omni bonitate plenus. Obiit X. Cal. Martii, sepultus Trajecti.

Beatus Folio, frater germanus prædicti Eucherii, (aliàs Eucharii) Deo charus & omni laude dignissimus, communi assensu omnium factus est Tungrensis Episcopus XVIII. An. Dom. DXXXVII. An. Imperii Justiniani decimo. Cum autem Ecclesiam suam ad honorem Dei & populi salutem per quatuor annos rexisset, migravit à seculo, & Trajecti tumulatur. (Hæc ex chronicis Tungrensium Episcoporum.)

S. Eucherius, (aliàs Eucharius) hujus nominis secundus, vir pius & justus, & in omni virtute præclarus, institutus est Tungrensis Episcopus XIX. An. Dom. DXLI. An. Imperii Justiniani primi XIV. Præfuit autem annis tribus, & in Trajecto superiori tumulatur. Item circa An. Dom. DXLIV. Totila, Ostrogothorum Rex, obsedit Romam, quæ tamen tunc famis penuriam perpessa est, ut præ magnitudine inopiæ liberorum suorum carnes comedere cogerentur. Fessis verò nimium Romanis, nec valentibus mœnia tueri, Totila per portam Hostiensem urbem ingressus est. Qui parcere Romanis cupiens, per totam noctem clangere buccinam jubet, quo se à Gothorum gladiis aut in Ecclesiis tuerentur, aut quibuscunque modis occulerent. Habitavitque aliquantum temporis cum Romanis, quasi pater cum filiis. Hanc illi (ut dicitur) animi benignitatem, qui nimiæ antea crudelitatis extiterat, B. Patris Benedicti Abbatis, quem olim audierat, monitio contulit, cum per Campaniam transiens, & S. viri Dei Benedicti cœnobium attingens, ab eo talia audire meruit: Multa mala (Totila) facis, multa mala fecisti, jam ab iniquitate compescere, & quidem mare transiturus es, Romam ingressurus, novem annos regnaturus, decimo morieris, &c. Elapsi sane ex urbe aliqui de numero senatorum Constantinopolim afflicti properant, &, quibus calamitatibus Roma subjiciatur, Principi narrant. Qui statim Narsetem Eunuchum, suum cubicularium, Exarchum Italiæ fecit, & Romam cum manu valida amandavit, ut afflictæ Romæ subveniret. Is ad Italiam veniens, cum Longobardis fœdus iniit, & ad Albuin legatos misit, ut sibi, cum Gothis pugnaturo, auxilium ministraret. Tunc Albuin electam ex suis manum misit, quæ Romanis adversum Gothos suffragium ferret. Per maris igitur Adriatici sinum transvecti, & sociati Romanis, cum Gothis magnum certa-

certamen inierunt: quibus ad internecionem pene deletis, regem Totilam, qui ultra jam decem annos regnaverat, Narses interfecit, & vestimenta ejus cruentata cum corona lapidibus preciosis ornata misit ad regiam urbem, & jactata sunt ad pedes Imperatoris coram senatu. Deinde urbes Gothorum muratas duas capiens, Veronam scil. & Brixiam, Romanam civitatem, universamque Italiam ad Imperii jura reduxit, & Longobardos oneratos cum multis muneribus ad propria remisit, qui toto tempore, quo Longobardi Pannoniam possederunt, Romanæ Reipublicæ adversus æmulos adjutores fuerunt. (Hæc ex lib. 18. Historiæ Romanorum.)

S. Domitianus, XX. Episcopus Tungrensis, & X. Trajectensis, qui in Galliæ partibus ex honestis & secundum terrenæ dignitatis gloriam altis & præclaris parentibus extitit procreatus, cœpit Anno Domini DXLIV. Anno Imperii Justiniani primi XVII. Iste itaque Dei servus, superna sibi providente clementia, gemina, humana videlicet & divina, claruit edoctus scientia. Cumque in Galliarum provinciis, & præcipue in Aquitanicis regionibus Paganis verbum vitæ prædicaret, & diversis virtutibus polleret, contigit, ut defuncto Eucherio Tungrorum Episcopo, ab omni clero & populo unanimiter eligeretur, reluctans ac indignum se judicans tantæ dignitatis honore, quod accidit Childeberti & Theodeberti regum tempore. Quodam igitur tempore, cum fame valida universalis provincia esset oppressa ex siccitate aeris maxima, S. Pontifex Domitianus cum omni populo preces fudit ad Dominum, ut pietate solita terræ siccitatem pluvia competenti irrigaret, & populus gratias Deo referens, fructu frugum gauderet pro corporum alimentis. Misericors autem Dominus, deprecationem servi sui exaudiens, dedit ex cœlo pluviam, & ex terra fructum suum. Tum etiam in generali concilio Aurelianensi, cum inter Episcopos Galliæ & Germaniæ Beatus Domitianus in Ecclesia protomartyris Stephani contra hæreticos disputaret, terra sub pedibus Sancti se elevavit eousque, ut super capita circumsedentium emineret. 20 Tunc hæreticorum magistri, pœnitentia ducti, flexis genibus Trinitatem sanctam profitentes, ab eo veniam postulabant. Rex igitur Francorum, Childebertus, in eadem synodo Aurelianensi, de universorum principum consilio & judicio, prædia, castella, & quæ Tungrensis Ecclesiæ erant beneficia, & post ejus destructionem à pluribus direpta, ad sedem suam Trajectensem transferre jussit, & reversus ad patriam Sanctus Domitianus, multis bonis suam ditavit Ecclesiam, vocatus præterea ab Hoyensi, propter fontis infectionem per draconem factam, draconem in abyssum misit, & fonte siccato, novum præmissa oratione fontem duxit, fixo prius in loco baculo pastorali, qui infirmis curam præstat mirabilem. Exinde Hoiense oppidum cœpit frequentari. Tandem sciens, spiritu sancto revelante, obitum imminere, suis præcepit, ut corpus suum in Ecclesia Hoiensi B. Virginis, sicut Dominus ordinaverat, sepelirent, quod & fecerunt. Nonis Maji migravit ad Dominum, anno pontificatus sui XVI. anno Domini DLXIX. odorque suavissimus de corpore ejus exhalavit. (Hæc ex gestis ejusdem.)

Sanctus Monulphus, XXI. Tungrensis Episcopus, & undecimus Trajectensis, cœpit An. Domini DLX. anno Justiniani primi XXXIII. sedit annis XXXIX. Iste erat hæres & dominus oppidi Dinantensis, (jam proh dolor nostris temporibus destructi, circa annum videlicet Domini MCCCCLXVI.) omniumque prædiorum suorum beatum Servatium scripsit hæredem, cujus donationis plenam à Deo recepit mercedem. Templum aliud super membra B. Servatii construxit, & in altiori loco (eodem tamen) transtulit, & Ecclesiam septimo Idus Julii dedicavit. Fundavit simul Ecclesiam Trajecti in honorem S. Mariæ, ubi sedem defixit Episcopalem, in qua præsederunt decem Episcopi, quorum ipse fuit primus, & S. Hubertus ultimus. Transtulit corpus S. Servatii: & visitaturus castrum hæreditatis suæ (ut dictum est) Dionantum, transiens per sylvam delectabilem, juxta fluvium Legiam, vidit signum crucis instar ignis rutilantis, de terra usque ad cœlum elevari. Eja igitur (inquit) fratres, comitibus suis, Legia est locus, quem Deus elegit ad salutem multorum, quæ per merita cujusdam servi sui postmodum magnifice illustrata,

summis

summis æquabitur civitatibus. In quo etiam idem servus Episcopus Ecclesiæ martyrio afficietur. Oratorium igitur tum in loco visionis ad honorem Sanctorum Cosmæ & Damiani dedicavit, juxta ædificans domum Episcopalem: quo tempore cœpit populus ibi habitare in villula Legia. Tandem videns B. Monulphus, sibi finem imminere, omnibus digne peractis, septimo decimo Calend. Augusti feliciter migravit ad Christum, cum per triduum ante obitum docuisset populum suum cœlestem salutem. Sepultus fuit in medio Ecclesiæ Servatianæ, sicut usque hodie floret. (Hæc breviter collecta sunt ex vita ejusdem.)

Trevirensia. Defuncto Rustico, Trevirensi Archiepiscopo, Aponoculus quinquagesimo loco successit, cujus temporibus Avernensis Ecclesiæ sacerdos extitit Illidius (aliàs Hildius) cujus fama, cum per diversos assensus evehitur, in vicinarum urbium fines penetravit. Unde factum est, ut hæc gloria cum Imperatoris aures attingeret, cujus filia à spiritu immundo vexabatur, cum non inveniretur, per quem liberari posset, beatum Illidium fama detexerit. Mittit igitur Imperator servos, qui Sanctum senem Avernis repertum, Treberis vel Treviris Regi præsentant. A quo venerabiliter excipitur, & Rex de statu infelici conqueritur filiæ. Ille verò confisus in Domino, orationi tota nocte incumbit, & deinde missis in os puellæ digitis, nequam spiritum à corpore abegit obsesso. Quod miraculum Imperator cernens, immensos auri argentique cumulos sacro offert sacerdoti, quos ille refutans, obtinuit, ut Averna civitas, quæ tributaria in spontitricia ac vinaria dependebat, in auro solveret, quia cum gravi penuria inferebantur curiæ Imperiali. Sanctus Illidius, impleto vitæ præsentis termino, migravit ad Christum, à suisque delatus in urbe sua sepultus est. Eo tempore Theodericus Rex ex civibus Avernis clericos multos adduxit, quos Trebericæ vel Trevericæ Ecclesiæ ad reddendum Domino famulatum jussit assistere: beatum verò Gallum nequaquam passus est à se separari. Hæc ex chronicis Pontificum Trevirensium. Item an. Dom. DXCIII. præcedente maxima siccitate, locustarum agmina Romæ innumerabili multitudine subsequuntur, quæ, quicquid in arvis virescebat, depascentes, ingentem per Italiam famem biennio fecere. Anno sequenti cometes per mensem in cœlo est visus.

21 *Tungrensia & Trevirensia.* Sanctus Gondulphus, vicesimus secundus Tungrensis Episcopus, & duodecimus Trajectensis, cœpit anno Domini DC. Anno Mauritii Imperatoris XVII. seditque annis octo. Iste ex primis Lotharingiæ, & majoribus Franciæ natus fuit: Trajecti verò nutritus: Evangelium multis gentibus prædicavit, & aliquando admirans destructionem Tungrensis civitatis & palatii Octaviani, à quo Tungris Octavia dicta est, & simul respiciens ædificium quoddam Beati Servatii nimis dirutum, & virgulta crescere in loco altaris Beatæ Mariæ, & compatiens jussit ex universa convenire provincia, quæ Tungrim renovarent. Sed Dominus recordatus malorum, quæ fecerat urbs illa, lupis missis fecit colonos devorari, & flamma, quæ constructa erant, combussit, fulgur cætera comminuit, & terræmotus Pergama subruit. Sicque resipiscens Episcopus, manum ab incepto retraxit, & pœnitentia delevit, quod inscius fecerat contra Domini voluntatem, sed consolatus à Deo, audivit vocem: *Pax tibi, noli timere.* Demum transtulit se Trajectum, & sepultus est juxta Sanctum Monulphum 17. Calend. Augusti. (Hæc ex gestis eorundem.)

Sanctus Perpetuus, XXIII. Episcopus Tungrensis, & XIII. Trajectensis, cœpit anno Domini DCVIII. Anno primo Bonifacii quarti, Phocæ verò Imperatoris quarto; seditque annis XIII. Iste mitissimus Christi confessor, vir magnæ virtutis, & totus in Deo devotus, non suum, sed Christi quærens voluntatem, fultus bonis operibus, in senectute bona migravit ad Deum prid. Non. Novemb. Et sepultus in Ecclesia S. Levitæ Vincentii in oppido Dionanti, ex cujus tumba oleum manasse dicitur per longa tempora: Sed postea ejus corpus ad Ecclesiam B. Mariæ in eodem oppido translatum est, & in pharetro decenter collocatum: ubi & à civibus reverenter frequentatus, & fideliter invocatus sanctus, multiplici beneficio ibi alter post Christum est eis Patronus. Multis valde miraculis claruit post mortem.

Morbum

Morbum rupturæ miraculose post mortem curavit, & quendam alium naufragium passum miraculose resuscitavit, & pluribus ac infinitis aliis miraculis claruit. (Hæc ex gestis Pontificum Tungrensium.)

Sanctus Cunibertus, septimus Præsul Coloniensis Ecclesiæ, cœpit anno Domini DCXV. Anno tertio Heraclii Imperatoris, sedit annis quadraginta. Iste Beatus Cunibertus fuit filius Crallonis, illustris Ducis Lotharingiæ, cui etiam, scilicet Beato Cuniberto, Rex Francorum Dagobertus, inter Reges Francorum fama & potentia nominatissimus, filium suum Sigibertum, in annis adolescentiæ constitutum, Coloniam transmisit, virtutibus & scientia educandum, & ipsius sancti viri ductu, in Austrasia regnaturum. Ipse quoque beatus Cunibertus nobilem illam possessionem, videlicet oppidum Zusatiensis cum suo territorio, Ecclesiæ Coloniensi sua industria acquisivit. Extruxit quoque Ecclesiam extra muros urbis Coloniensis, in honorem Sancti Clementis martyris, conventumque fratrum ibidem instituit, & possessionibus magnifice dotavit, quæ tandem, mutato nomine, Sancti Cuniberti Ecclesia nuncupatur. In qua ipse requiescit, honorifice tumulatus, miraculis coruscando, cujus vita, virtutes & gesta in legenda ipsius plenius continentur. Hæc ex Chronico eorundem Pontificum Coloniensium. *Coloniensia.*

Carlomannus, Princeps illustris, qui principabatur in Brabantia & in Hasbania, tempore Childerici septimi, Regis Francorum, patris Lotharii secundi, ex Ermentrude uxore sua legitima genuit S. Pippinum de Lauden, primum Ducem Lotharingiæ sive Brabantiæ, & S. Amelbergam seniorem, quæ fuit nupta Comiti Hannoniæ, cui peperit filium, nomine Walbertum, & filiam, nomine suo Amelbergam. Walbertus autem Bertiliam, virginem illustrem, regii sanguinis nobilitate prædecoram, duxit uxorem, cujus Bertiliæ fratres Germani fuerunt Landricus & Gundelandus, quos referunt Annales vexilliferos fuisse regii exercitus. Ex hac Bertilia Walbertus Comes duas filias genuit, Waldetrudem scilicet & Aldegundem virginem: Et tandem Sancta Amelberga senior quievit in Domino, & apud Lobis sepulturam accepit. Filia autem ejus Amelberga junior nupsit Wiegero, comiti cujusdam comitatus in Brabantia, ex qua genuit Sanctum Enesbertum, Cameracensem Episcopum, qui in monasterio Molbodiensi quiescit, & Sanctam Pharaildem, quæ Gandavi, & S Cremelindam, quæ in Meldert quiescunt, & S. Reynhildam virginem, quæ apud Santes in Brabantia martyrisata, ibidem quiescit in Allodio suo, dicto Ten Eygen. Et Sanctam Gudulam virginem de Bruxella, patronam Ecclesiæ majoris ibidem, quam Sancta Gertrudis de sacro fonte levavit & secum tenuit, quam diu vitam in humanis duxit, post cujus obitum virgo Gudula ad suos parentes fuit reversa. Waldetrudis autem, quæ patri suo Walberto successit in comitatu Hannoniensi, duxit Sanctum Vincentium de regno Scotiæ, ex regali prosapia ortum, ex qua genuit Sanctum Landricum, postea Episcopum Metensem, qui apud Cyniacum juxta patrem suum quiescit. Genuit etiam Sanctam Aldetruden & Sanctam Madelbergam, quæ virgines manserunt: & Madelberga apud Leodium quiescit in Ecclesia majori, Aldetrudis vero Malbodio sepulta est. Ibi etiam quiescit Sancta Aldegundis, soror Sanctæ Waldetrudis supradictæ. Insuper genuit etiam Comitissam, quæ genuit ex Christiano Comite Illustri Sanctam Amerbergam virginem. (Hæc ex gestis ducum Brabantiæ.) *Carolomannus Dux Brabantiæ.* 22

Defuncto verò Aponoculo, Trevirensi Episcopo, congregati clerici Treverici apud Theodericum Regem Sanctum Gallum petebant Episcopum, quibus ille ait: Ite & alium requirite: Gallum enim diaconum aliò destinavi. Tunc eligentes Sanctum Nicecium Episcopum statuerunt Abbatem urbis Lemonicæ. Obiit non. Dec. *Trevirensia.*

Sanctus Pipinus, filius Carlomanni Principis, primus Dux memoratus duxit uxorem Sancti Modoaldi, Trevirensis Archiepiscopi, sororem, ex clarissima nobilitate Aquitaniæ oriundam, quæ peperit Duci Grimoaldum, & Sanctam Beggam, (quæ fratri suo successit in ducatu Austrasiæ inferioris, quæ postea dicta est Lotaringia, dehinc etiam Brabantia) & Sanctam Gertrudem Nivellensem, quæ prædia portio- *Pipinus dux Brabantiæ.*

portionis patrimonii sui contulit Monasterio suo Nivellensi. Isti manserunt apud Lauden in Brabantia, ubi ipse Pipinus primo sepultus diu quievit, sed corpus ejus postea inde translatum est in Nivellum Brabantiæ. Cœpit hic Sanctus Pipinus ducatum gubernare anno Domini DCXVII. anno quinto Heraclii Imperatoris, qui fuit annus regni Lotharii, hujus nominis secundi, XXX. quem rexerat annis XXXI. Erat & iste Sanctus Pipinus major domus in regno Franciæ, & posteri sui jure hæreditario gladium regni portantes, & super omnes principes regni ipsum regnum gubernando principantes. Nam temporibus ipsorum Ducum reges solo nomine regio regnabant, sed majores Curiæ, duces scilicet Austrasiæ, (vel Austriæ) reditus suscipientes & opes, ipsum regnum, scilicet Austrasiorum, regebant, unde adhuc Lotharingiæ & Brabantiæ Archiduci, tanquam hujus dignitatis hæredi, adjudicatus gladius totius Imperii. Isti Pipino Archiduci sive Duci primo in disponenda republica cooperabatur Sanctus Arnulphus, postea Episcopus Metensis, post cujus obitum in coadjutorem suscepit Sanctum Cunibertum, Coloniensem antistitem. Hæc Emundus.

Tungrensis & Trajectensis. Sanctus Ebrigisius, (alias Ebrigisus) XXIV. Episcopus Tungrensis, & decimus quartus Trajectensis, cœpit Anno Domini DCXXI. anno Heraclii Imperatoris nono, sedit annis XIV. Iste in urbe Tungrensi ex nobilissima progenie ortus, in literarum scientia summos Doctores adæquavit. Testatur Anselmus in gestis eorundem Pontificum, quod idem Sanctus Pater Episcopus fuit sepultus in Trimonia, Villa diœcesis Coloniensis, & ibi per trecentos annos vel amplius jacuit tumulatus, usque ad tempora Brunonis, Coloniensis Archiepiscopi, qui fuit frater primi Ottonis Imp. Romanorum: qui admonitus revelatione divina, & beato Ebrigiso sibi apparente etiam tertio, & dicente, ut corpus ejus Coloniam transferret, morem gessit, ut indigenæ ejusdem Trimoniæ testantur, & in Ecclesia Sanctæ Ceciliæ in pheretro ornato auro & argento decenter collocavit, ubi multis claret miraculis. Ejus festum agitur quinto Cal. Aprilis. Nono etiam Calendas Novemb. est festum depositionis Sancti Evergisli Diaconi, & successoris Sancti Severini, Coloniensis Archiepiscopi, qui oriundus fuit etiam de urbe Tungrensi, & nocte ab hæreticis occisus est, contra quos prædicabat in Ecclesia Sanctæ Mariæ Tungrensis, ubi tumulatus fuit. Sed post multos annos à præfato Brunone Coloniam transfertur, & juxta Sanctum Ebrigisum Episcopum collocatur, &c.

Joannes Agnus, XXV. Sanctus Episcopus Tungrensis, & XV. Trajectensis, cœpit An. Domini DCXXXV. Heraclii vero Imperatoris An. XXIII. qui fuit primus annus Pontificatus Severini Papæ, secundum præsentem supputationem, & sedit an-
23 nis sex. Ecce quam mirabilis Deus in sanctis suis. Isti Joanni cognomen erat Agnus, cui nomini simplicitatis merito & casus respondet meritis. Insistebat agriculturæ, non egestate coactus, cum esset vir dives valde & nobilis, sed ne torperet otio, & indignus esset victu quotidiano, unde multa prædia contulit Ecclesiæ, postea in eleemosynas. Igitur dum talibus instaret, quidam ad eum peregrinus de transmarinis partibus directus à Deo venit Hojum, invenitque eum in suo prædio, Thitancia vocato, rurali operæ incumbentem, juxta Angelicum condictum, Salve, inquit, optime vir Agne, opera tua & eleemosynæ tuæ placent Altissimo, ad te nuntius missus sum, quia frequens tua cœlos penetravit oratio, & Tungrensis sedis vacantis jam statuit Deus te sublimari honore. Adhæc, cum ille obstupuisset rei novitate, & quia indignum & inidoneum se æstimavit ad Pontificatum esse, cum uxorem & liberos haberet, & quæ mundi sunt, cogitaret, & vitiis plenus literas non didicisset, &c. contrà, inquit senior, qui cuncta potest, id etiam potest, qui os asinæ aperuit, ipse scientia te potest implere. Ad hæc beatus Joannes baculum, quem manu tenebat, infigens humo, dixit, sicut impossibile est, lignum hoc aridum florere & fructificare, sic & verba tua in me scias impleri non posse. Mox, mirum dictu, lignum, quod humo infixerat, viruit, floruit, & fructum protulit. Fama igitur hujus facti occupavit Regem Dagobertum, cum plebe congregatum in Trajecto,

jecto. Legatio igitur ex Hoya dirigitur Trajectum, quo ambo non fine admiratione omnium perducuntur. Capitur igitur Joannes & intronifatur, qui fanctè & laudabiliter in pontificatu vixit, & plures perfectos difcipulos habuit. Sepultus eft Sanctus ifte Joannes in caftro Hojenfi, in capella Sanctorum Cofinæ & Damiani, quam ipfe conftruxit, cujus feftivitas agitur à quibusdam octavo Calend. Augufti. Ejus Epitaphium ejusmodi eft: *Per ftimuli florem tulit agricultor honorem.* Tranflatus eft poftmodum à Joanne de Eppa XXXVII. Leodienfi Epifcopo, & in altari prædictæ capellæ honorifice reconditus. Hæc ex geftis eorundem Pontificum.

Item anno Dom. DCXXXII. Machometus Amiras, Saracenorum deceptor orbis, propheta falfus, nuntius Satanæ, præcurfor Antichrifti, complementum hærefium, ac totius falfitatis prodigium, moritur an. ætatis fuæ LXIII. Si quis plenius hujus feductoris principium, medium & finem perquirere velit, videat quartum librum Fortalitii fidei, in quo luculento fermone explicata omnia inveniet. Hæc Collector. Item anno Domini DCXXXIII. terræmotus factus eft, & per triginta dies apparuit in cœlo fignum in modum gladii, portendens imminentem Saracenorum potentatum. Hæc Sigibertus. (a)

Beatus Amandus, XXVI. Epifcopus Tungrenfis, & XVI. Trajectenfis, cœpit anno Domini DCXLI. Imperii Heraclii Imperatoris anno XXIX. qui eft primus annus pontificatus Joannis hujus nominis quarti, Papæ Romani. Iftius vita plena virtutibus defcripta communiter habetur, ex qua aliqua hic excerpfimus. Ex Aquitania igitur oriundus fuit, Chriftianis & inclytis parentibus. Cum verò adolefcentiam tranfiffet, patriam parentesque reliquit, & monafterium introiit. Deinde Turonis ad fepulchrum S. Martini perrexit, ibique adeptus eft clericatus honorem. Apud Bituricas deinde in cella teclufus, quindecim annis fuit in maxima abftinentia. Poft hæc Romam ivit, & cum in Ecclefia Sancti Petri pernoctaffet, mane inventus à cuftodibus ab Ecclefia propellitur, Petrusque Apoftolus apparens, ut Gallias repetat caufa prædicationis eum hortatur, ubi factus eft Epifcopus, coactus à Rege Lothario: Poft expulfus ex regno à Rege Dagoberto, quem dure fuper quibusdam criminibus objurgaverat. Ipfe verò in parochia Tungrenfi prædicans, cœnobium in honorem Beati Petri dedicat, & monafterium fuper Sumbriam nominavir, ubi eft corpus Sancti Fredegundi Abbatis, & Sanctæ Prodæ Abbatiffæ. Poft veniens Gandavum, invenit homines pro Deo colere ligna & lapides, quos convertit ad Dominum, conftructo ibi cœnobio Sancti Petri. Sanctum Bavonem ex Hasbania prædicatione convertit, & pœnitentem ibidem reclufit. Contemnentes verò verbum Dei, ex ore ejus divina ultio percutit: mortuum refufcitavit: cœcam mulierem illuminavit, & monachum inobedientem paralyfi perculfum fanavit. Rogatus à Rege Francorum Dagoberto veniam, illi conceffit, & filium ejus 24
Sigibertum baptizavit, ubi inter baptizandum infans 40. dierum S. Amando clara voce refpondit, Amen. Deinde factus eft S. Amandus Trajectenfis Epifcopus. Beato Martino Papæ familiaris admodum fuit, qui ad explendam prædicationis operam, plures prædicatores Roma mifit, fcilicet Landoaldum Sanctum, Archipresbyterum Tungrenfis Ecclefiæ, Amandumque diaconum & cæteros. Cum verò beatus Amandus Trajectenfis Epifcopus per triennium prædicaffet in fua diœcefi, & nil fe proficere, fimulque facerdotes & diaconos, quos de incontinentia redarguerat, incorrigibiles videret, reliquit Trajectenfem fedem, loco fui Landoaldum Sanctum virum Archipresbyterum fubftituens, qui per novem annos rexit Trajectenfem Ecclefiam, donec Sanctus Remaclus Epifcopus electus eft. Multa monafteria Sanctus Amandus conftruxit & ditavit. Migravit ad Chriftum octavo Idus Februarii An. Domini DCLXI. (Hæc ex geftis eorundem Pontificum.)

Sanctus Modoaldus, LVI. Archiepifcopus Trevirenfis, Epifcopatum fufcepit tempore Dagoberti Regis. Qui videlicet Dagobertus plurima beneficia Trevirenfi Ecle- *Trevirenfis.*

(a) ad a. 632.

Ecclesiæ & beato Modoaldo contulit. Idem Pontifex in palatio Dagoberti, quod vocatur horreum, Ecclesiam construxit in honorem beatæ Mariæ, ubi & congregationem virginum instituit, quarum matres spirituales fuerunt Armina, & Modesta filia Dagoberti Regis. Itemque aliam in palatio antiquo, in suburbio sito, congregationem instituit, quibus matrem Balissam præfecit, & Ecclesiam Sancti Martini in pago Megine (id est, Megnivelt,) & aliam Ecclesiam Sancti Symphoriani ad littus Mosellæ exstruxit, ibique congregationem virginum, & matrem sororem suam Severam nomine instituit. Sanctus quoque Modoaldus, postquam sororem suam beatam Severam, cœlesti sponso eam vocante, in Ecclesiam S. Symphoriani sepulturæ tradidisset, paulo post & ipse migravit ad Dominum, & in eadem Ecclesia juxta eam sepultus est. (Hæc ex gestis eorundem Pontificum.)

Grimoaldus Pipini filius Dux Brabantiæ. Grimoaldus post obitum Sancti Patris sui Pipini accepit Ducatum Lotaringiæ, quem rexit annis XI. Cœpit autem An. Dom. DCXLVIII. imperii Constantini anno quinto. Iste, cum esset vir strenuus, ac instar patris à pluribus amaretur, factus est major domus in palatio Sigiberti regis Austriæ, & omne regnum Austrasiorum in manu ejus fuit confirmatum. Cujus dignitatem cum Otto quidam æmulus ejus, superbia tumidus, cæca ambitione præcipere & in se transferre conaretur, in gratiam ipsius à Leutherio, Almanorum duce, interfectus est, ac in * Joppilia juxta Harstallum requiescit. *Roppilia.* Istius avunculus extitit Sanctus Modoaldus, Trevirensis Archiepiscopus, cujus soror beata Severa virgo, præclara tunc temporis, cum eo vixit in Dei rebus. (Hæc ex historia Ducum Lotaringiæ & Brabantiæ.) Obiit præfatus Dux secundum chronica an. Dom. DCXXVIII. anno Constantini Imperatoris XV. post cujus mortem, quia sine prole legitima decesserat, ducatus ejus devolutus est ad Sanctam Beggam sororem ejus (a), uxorem Ansigisi nobilis Francigenæ, filii Sancti Arnulphi, postmodum Episcopi Metensis. Hæc Collector.

Tungrensis & Trajectensis. Beatus Remaclus, XXVII. Episcopus Tungrensis, & XVII. Trajectensis, cœpit an. Dom. DCLIII. anno scilicet Imperii Constantis, (qui & Constantinus) decimo, sedit annis quinque. Iste Aquitanicus genere, in diœcesi Bituricensi natus est honestis parentibus, & sub beato Sulpitio Bituricensi Episcopo educatus, in cujus honorem Remaclus postmodum in diœcesi Tungrensi plures ædificavit Ecclesias. Deinde cum beato Eligio, qui eum in Solemniaco Monasterio suo collocavit, religiosissime diu vixit: Cumque pontificalis sedes vacaret Trajecti, relinquente eam, ut dictum est, S. Amando, Rex Austrasiorum Sigibertus, precibus cleri & populi, qui eum petierant, indulsit, ut licet renitentem Episcopum haberent Remaclum. Qui quam sanctè deinde vixerit, notum est omnibus. Multorum certè Cœnobiorum fuit institutor, & multorum pater discipulorum, de quorum numero fuerunt beatus Theodardus, S. Lambertus & Sanctus Adelinus, confessor Christi, Aquitanicus genere, cujus corpus est in Visceto oppido super Mosam. Item Sanctus Trudo floruit sub eo, nobilis genere, qui voto se adstrinxerat adhuc puer, ut, si literas addiscere posset sacras, Monasterium in sua proprietate constitueret, collectis 16. fratribus: quod postea fideliter adimplevit: Prius tamen consilio beati Remacli, qui à Deo super his edoctus fuerat, Metensi Ecclesiæ suarum possessionum dedit dominium, & ibi literas didicit: postea sacerdos factus, ad Sanctum Remaclum rediit, qui eum prædicare & canere Missas permisit. Tum igitur Trudo cœnobium in fundo suo fecit, & dotavit anno Domini DCLV. Patet verò meritum Sancti Remacli etiam in his, quod maluit Ecclesiam Metensem ditare, quàm propriam. Temporibus Remach Sigibertus Rex duodecim monasteria ædificavit, cooperante sibi majore domus Grimoaldo: quorum duo, scilicet Malmundarium & Stabulanam (vel Stabulaus) posuit in dispositione Beati Remacli. Accepta ergo regia potestate, Malmundarium veniens, invenit fontes gentilium superstitione pollutos, & adhuc Dæmonum infestationi obnoxios: Cumque locum à dæmonibus liberasset, aquæ in suo

(a) exemplum successionis fœmineæ.

in suo meatu exaruerunt, sed sanctus vir lapidi signum crucis insculpsit, & plumbum superfudit, cum statim aquæ largissime profluxerunt. Quia verò locum à malo superstitionis Sanctus mundavit, Malmundarium appellari jussit, oratorium ibi & omnes officinas construens in honorem Sanctorum Petri & Pauli, & Quirini Martyris. Cumque istud situm esset in parochia Coloniensi, aliud in sua decrevit constituendum, & ita in loco, qui propter fratrum adventum, eo loco propter pastum & potum concurrentium, Stabulana vocatur, secundum construxit, ubi postmodum monachus factus, Theodardum Episcopum loco sui instituit. Tandem obiit Sanctus Remaclus tertio Nonas Septembris, in cœnobio in pheretro argenteo & deaurato reverenter ejus collocatis reliquiis. Hæc ex chronicis. *(a)*

Beatus Theodardus, XXVIII. Episcopus Tungrensis, & XVIII. Trajectensis, cœpit anno Dom. DCLVIII. Imperii Constantini Imperatoris anno XV. qui est primus annus Papatus Vitaliani Papæ, sedit anno uno cum dimidio. Iste multas Ecclesiæ suæ possessiones, quas per quamplures raptores direptas invenit, restituit. Et dum pro habenda ratione de aliis occupatis iterum Hilderici Regis Austrasiorum celsitudinem adiret, in itinere ab æmulis suis est interfectus, in saltu Binwald non longe à Spira, & sic martyr Domini consecratus. Puer, Episcopi corpus recolligens, ad ligandum caput filum petit à fœmina pascente oves: quod illa dedit invite, timens Dominam suam, à qua vespere rediens percutitur, & Domina ob hoc cæcatur, sed post pœnitens ad sepulchrum Sancti lumen recipit: quo & multis aliis miraculis claruit. Procedente verò tempore, Beatus Lambertus ossa magistri sui, Sancti scilicet Theodardi, transtulit ad villam Legiam, licet id aliquoties frustra tentasset. Quarto Idus Septembris recolitur festum ejus.

Sanctus Lambertus, patruus diœcesis Leodiensis, XXIX. Episcopus Tungrensis, & XIX. Trajectensis, cœpit anno Domini DCLX. Imperii Constantini (qui & Constans) XVII. anno. Sedit annis quadraginta. Pater ejus Aper, vir nobilis. Mater verò Herisplendis dicta fuit: A Beato Remaclo, nondum Episcopo, baptizatur, & ei nomen imponitur. Postquam traditus est Archipresbytero Landoaldo, literis imbuendus in fundo quodam, quem eis pater ad habitandum, & Ecclesiam construendam assignaverat; & quia ibi erat potulentæ aquæ defectus: Lambertus & Magister orantes, terræ signo crucis impresso, fontem limpidum produxerunt. Prunas ardentes in pallio à loco satis remoto puer portavit, veste penitus intacta remanente. Factus deinde Episcopus Trajectensis, Remaclus filium suum spiritualem Lambertum clericum fecit, secumque retinuit: Theodardus etiam, Remaclo cedente, præsul factus, Lambertum, cujus virtutes noverat ex commendatione patris ejus, arctius sibi junxit: In domo etiam regia cœpit interesse, ut omnibus conformis haberetur. Tandem Theodardo per martyrium consummato, Hilderico Rege annuente Austrasiorum, à toto clero & populo anno ætatis suæ vigesimo Trajectensis Episcopus electus est & consecratus. Ebroinus verò, major domus Franciæ sub rege Theoderico, quo tempore in Christi Ecclesiam debacchatus, Sanctum Leodegarium, Augustudunensem Episcopum, variè afflictum Christi martyrem fecit, Sanctum etiam tunc Lambertum à sede sua deponi procuravit: qui Episcopatum Deo commendans, in Stabulaus venit, & sub Remaclo se subdidit monasticis disciplinis, anno vigesimo octavo sui præsulatus. At verò Aldewinus, decimus Episcopus Coloniensis, in odium Lamberti, data pecunia, procuravit à Rege, ut Pharamundus, quidam Ecclesiæ suæ clericus, præesset Ecclesiæ Trajectensi, expletoque septennio, Ebroino interfecto, ille clericus non solum à Trajecto, verùm à tota provincia depellitur, & Lambertus ad sedem suam revocatur anno Dom. DCXCIV. 26
Quo postmodum sua prædicatione Taxandriam ad fidem convertit. Iste & beatam Odam, Boggis Ducis Aquitanorum nuper relictam, induxit ad mundi contemptum: Cumque Pipinus grossus, filius Ansigisi & Sanctæ Beggæ, major domus re-

 giæ,

(a) Vide *SIGEBERTUM ad a. 651.*

giæ, in multis admodum honeſte ſe gereret, ex eo tamen crimine à Beato Lamberto correptus eſt, quod relictâ legitima conjuge Plectride, Alpaidem ſuperinduxiſſet. Dodo igitur, frater Alpaidis, multa comitatus manu ſatellitum, ultionem ſumpturus, ad virum Dei Lambertum, tunc exiſtentem apud Legiam, interficiendum feſtinat, ubi aliquot de Dodonis comitatu ſuper tectum cellulæ Sancti viri Lamberti ſignum crucis auro clarius viderunt. Interfectis igitur his, quos invenerunt de familia viri Dei, unus ex Dodonis complicibus, aſcendens ſuper tectum viri Dei, orationi incumbentem ante altare Coſmæ & Damiani telo transfixit, ſicque 10. Calendas Octobris martyriſatur, ætatis ſuæ anno LXI. Anno Tyberii Imperatoris tertii ſecundo, Francorum verò Regis Hildeberti, filii Theodorici Regis, Anno tertio, Anno verò Domini DCC. Tum, qui evaſerunt ex viri Dei familia, ejus corpus navigio Trajectum transvexerunt: ſepultuſque fuit ex timore Pipini extra civitatem in Eccleſia Sancti Petri, cum patris ſui oſſibus: ubi multis miraculis poſt tranſitum Sanctus hic claruit Lambertus. Et intra anni ſpatium vix aliquis evaſit vindictam Dei, qui in necem ejus conſenſit. Alpais tamen pœnitentiam egit, & monaſterium conſtruxit, in quo ſe pœnitentem recluſit. Hæc ex Chronicis.

Anſigiſus ex majorib. Caroli Magni.

Anſigiſus, Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, cœpit Anno Domini DCLXIX. Anno Imperii Conſtantini XVI. & rexit Ducatum Annis XXVII. (Aliqui ſcriptores ponunt XXXVIII. ſed illi Grimoaldum, filium Sancti Pipini, primi Ducis inter Duces non ponunt, ſed immediate poſt Pipinum patrem collocant Anſigiſum.) Iſte Anſigiſus genuit ex Sancta Begga uxore ſua Pipinum hujus nominis ſecundum ſive juniorem, aliàs dictum groſſum, ſive de Harſtallio Ducem tertium (in recta linea arboris deſcendendo) Lotharingiæ & Brabantiæ avo ſuo conſimilem, cujus ſicut erat hæres nominis & poſſeſſionis ac dignitatis, ita conſilii & religionis: ſimul acer conſilio & manu ſtrenuus, qui totam potentiam ſuam ad exaltandam Sanctam Eccleſiam convertit. Tandem Anſigiſus Dux, pater Pipini, poſtquam feliciter rexerat ducatum ſuum annis XXVII. à Gunduino perimitur, quem ipſe inventum & nutritum de ſacro fonte ſuſceperat, & ad maximos militiæ honores provexerat Anno Domini ſexageſimo octuageſimo quinto, Imperii Conſtantini quarti Anno XVI. Cui ſuccedit filius ejus, Pipinus prædictus. (Hæc ex geſtis & chronicis eorundem Ducum Lotharingiæ inferioris.)

Trevirenſia.

Poſt tranſitum Sancti Baſini, Luithwinus ejus ex ſorore nepos, fit Archiepiſcopus Trevirenſis. Iſte primo Belgicæ Galliæ Dux, omnia monaſteria hujus urbis largiſſimis honoravit donariis, & prædiis auxit: Poſtea ſuper fluvium Saroam, in proprio ſuo allodio congregationem inſtituit, ubi & ipſe monaſticæ vitæ habitum ſuſcepit, & deinde avunculo ſuo Baſino Epiſcopo mortuo ſucceſſit electus. Iſte etiam Remenſibus & Landunenſibus præfuit, in quibus duobus uno die præſtantem ſacrum ordinum conſecrationem celebravit. Remis obiit, & à Milone filio & Trevirenſibus relatus, divino dato indicio, ad Mediolanum ſepultus eſt. (Hæc ex Chronica Trevirenſi.)

Pipinus proavus Caroli Magni.

Pipinus junior, hujus nominis ſecundus, Dux Lotharingiæ & Brabantiæ quartus, filius Anſigiſi, avo ſuo Pipino conſimilis, cujus ſicut hæres & nominis & poſſeſſionis ac dignitatis, ita & juſtitiæ & religionis erat. Cœpit Anno Domini ſexageſimo octuageſimo ſexto, Anno primo Pontificatus Joannis hujus nominis quinti. Imperii verò Conſtantini hujus nominis quarti Anno XVII. Regis verò Franciæ Theoderici Anno ſeptimo, & rexit annis viginti novem. Iſte duxit Sanctam Plectrudem vel Plictrudem, quæ pepetit ei tres filios, Dragonem ſcilicet, Campanienſem Principem, & Grimoaldum, qui martyriſatus Leodii, & ibidem apud Sanctum Jacobum in altari cryptæ humatus, & Sanctum Sylvinum, qui Ciniaci in Eccleſia Sancti Petri quieſcit, quam mater ejus Coloniæ apud monaſterium San-
27 ctimonialium Sanctæ Mariæ in Capitolio, quod ipſa à fundamentis conſtruxerat, ſepulta fundavit: cujus filii viventibus adhuc parentibus mortui ſunt. Sed Pipinus præterea ex Alpaide Pellice, ſorore Dodonis, Ardernæ Comitis, Carolum Marcellum,

cellum, Ducem Lotharingiæ & Brabantiæ quintum, non solum dignitatis paternæ, sed & virtutis hæredem genuit. Pipinus igitur, sub rege Theodorico, regnum Francorum strenue gubernabat, cujus principatum & rerum à se gestarum in bellis claritas & cum morum temperantia justitiæ æquitas commendabat plurimum: Siquidem multa bella gessit contra Ratbbodum, Ducem gentilem Frisonum, & contra Suevos, ac alias nationes plurimas, de quibus feliciter triumphavit. (Hæc ex historia nova Illustrium Ducum Brabantiæ.) Tandem illustris ille Pipinus de Harstallio, obiit anno principatus sui XXIX. Anno videlicet Domini DCCXIIII. Ubi est sciendum, Pipini pellicem Alpaidem fundasse Ecclesiam & collegium Canonicorum in Hugardis, cui advocatum & patronum Ducem Austrasiorum sive Austriæ inferioris pro tempore existentem dedit. Ista Alpais requiescit in Orp prope Geldoniam in Brabantia. (Hæc magister Emundus.)

Anno Domini DCXCVII. Anno pontificatus Sergii decimo, Anno Leonis Imperatoris primo, Willibrandus, à Sergio Papa hujus nominis primo Clemens agnominatus, & ad prædicandum genti Frisonum Episcopus consecratus, ex dono Pipini principis, sedem Episcopalem statuit in loco Vultabirch dicto, qui nunc Ultrajectum, composito gentis Vultarum & Trajecti nomine, quasi Vultarum oppidum dicitur. Nam Trajectum lingua Gallica oppidum dicitur. (Hæc Sigibertus.) Ut ergo tam Episcopatus Trajectensis, quàm etiam comitatus Hollandiæ primum initium cognoscamus, profectò convenit, ut ex gestis Anglorum petamus: Sicut enim Anglicana promit historia, Saxones inferiores, qui vulgo dicuntur Frisones, innumera advecta classe, Britannicam expugnaverunt insulam. Quos Papa Gregorius Doctor egregius per Augustinum & Mellitum (ut narrat dialogus) revocavit ad baptismi gratiam. Ex quibus quidem inferioris Frisiæ Saxonibus, divino comitante præsagio, prægenitus est quidam ingenuus puer nomine Willibrordus, qui per patrem suum Wilgisum traditus est Herpensi Ecclesiæ religiosis fratribus imbuendus, ubi & idem juvenis clericali charactere tonsus, & usque ad vicesimum annum sub regulari disciplina excellenter instructus est. Deinde gloriosus adolescens Beatum Egbertum, Northumbrorum Archiepiscopum, subsecutus, in Hiberniam ab eodem Egberto sacros ordines suscepisse, & sub ejus magisterio usque ad trigesimum ætatis suæ annum extitisse, legitur. Demum Beatus Egbertus condiscipulum suum, Beatum Willibrordum presbyterum, cum XI. sodalibus delegavit in Germaniam ad prædicandum infideli populo fidem catholicam. Fuerunt autem ibi Beati Willibrordi socii, principales & fideles in verbo Dei cooperatores, Sanctus Zwicbertus, Williboldus & Lewinus in orientali Francia, postmodum Episcopus, Winiboldus Abbas, duo Ewaldi presbyteri & martyres, Werenfridus & Marcellinus presbyteri & confessores, ac Adelbertus Levita. Et quia bi Sancti Doctores nati in Anglia ex stirpe Saxonica erant, ideò convenienter prædicare Evangelium Christi in lingua Germanica potuerunt.

Ultrajectensia.

Cùm verò Rathbodum Frisonum Regem anno Domini DCXCIV. Pipinus, victoriosus Dux Francorum, bello vicisset, Willibrordum presbyterum genti illi ad prædicandum cum discipulis suis destinavit, ut sua prædicatione Rathbodum Regem converteret, & revocaret ad baptismi gratiam. Sed Willibrordus tandem perpendens, Rathbodum Regem nequaquam ab idolorum cultura desistere, & in lucrandis animabus parum se isto loco proficere, decrevit Orientalis Franciæ partes adire, & novellæ conversionis Catechumenos in fide Catholica roborare.

Itaque electus Dei sacerdos, magnam congregationem presbyterorum eligens, ad castrum Trajectense venit, quod in potestate Francorum Orientalium eo tempore fuit, ubi Anno Domini sexagesimo nonagesimo quinto prope ruinam primordialis Ecclesiæ Sancti Thomæ, ædificavit in honorem Sanctæ Crucis oratorium, in quo renativi fontis consecravit Baptisterium, ut Christi fideles ob defensionem castelli Trajectensis securum illuc haberent accessum ad suscipiendum Sacri baptismatis sacramentum. Tandem Pipinus, illustris Dux Lotharingiæ & Bra- 28

bantiæ

bantiæ, & major domus Franciæ, attendens in Beato Willibrordo magnam evangelizandi constantiam, multis precibus obtinuit, ut vir Dei ad Romanam urbem accederet, & à summo Pontifice benedictionem Episcopalem acciperet. Sanctus autem Sergius Papa, ut prætactum est, juxta petitionem Pipini Ducis Dominicum Sacerdotem digne suscepit, & in Ecclesia Sancti Petri cum superhumerali pallio solenniter Archiepiscopum ordinavit, nomenque illi novum (scilicet Clemens) imposuit, & cum Apostolica benedictione remisit. Reversus igitur Beatus ad Germaniam, in fundo Basilicæ Sancti Thomæ prope Castrum Trajectense Canonicorum cœnobitalium construxit Ecclesiam, in qua cathedralem Ecclesiam stabiliri jussit, & tandem manu propria in honorem Beati Martini consecravit Episcopi, Anno pontificatus Willibrordi XXII.

Carolus Martellus avus Caroli Magni.

Carolus dictus Martellus, Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, major domus Franciæ, post obitum patris sui Pipini Ducis primam donationem Ecclesiæ Trajectensi tribuens, contra Ratbbodum Regem de novo rebellantem crudele bellum gessit, quem etiam, occisis plerisque Frisonibus, potentissime subjugavit, & devictum iterató recepit ad veniam, quia absque dolo acceptare se baptismi velle gratiam promiserat.

Eodem anno Sanctus Wulfrannus, Zenonensis Archiepiscopus, per divinum oraculum jussus est in Frisiam contendere, & Beato Clementi pro convertendis Frisonibus diligenter assistere, per cujus denique prædicationem idem Rex Ratbbodus adductus, ut baptizari vellet, cum pedem unum in lavacro impressisset, alterum pedem retrahens interrogavit, ubi plures majorum suorum essent, in inferno, an in Paradyso? Et audiens plures esse in inferno, pedem etiam alterum ex lavacro retraxit, satius esse (inquiens) ut plures, quàm ut pauciores sequar. Et ita ludificatus à Dæmone, qui tertia abhinc die incomparabilia dona se daturum pollicitus erat, ipsa tertia die subita & æterna morte periit.

Post cujus interitum Beatus Clemens libere permissus est ubique in Frisia audacter Evangelium prædicare, Catechumenos baptizare, neophytos confirmare, sacros ordines celebrare, ac in pagis singulis Ecclesias seu Basilicas dedicare, vir omni dignitate clarus, statura decens, vultu honorabilis, facie venustus, corde lætus, consilio sapiens, ore facundus, moribus compositus, & in omni opere Dei strenuus. Tandem anno Domini septingentesimo trigesimo sexto Beatus hic Clemens septimo Idus Novembris fœlicem creatori reddidit animam, postquam annis quadraginta digne gubernasset Ecclesiam: Cujus sacrum corpus ad Epternense translatum est cœnobium, ordinis B. Benedicti Trevirensis diœcesis, quod ipse pridem de patrimoniis discipulorum suorum sumptuosis ædificiis extruxerat, ubi meritis tanti confessoris assidue fiunt miracula, quæ perlucide conscripta sunt in ipsius historia.

Iste præsul egregius adhuc vivens destinavit discipulos in terminos suæ diœcesis ad evangelizandum infideli populo doctrinam æternæ beatitudinis. Unde & Beatus Adelbertus delegatus fuit in Kevemariam, ubi in fide catholica novellæ conversionis roboravit Ecclesiam, qui post plurimorum gentilium conversionem, & laudabilem vitæ suæ consummationem, septimo Cal. Julii fine felici requievit in Domino, sepultus apud Egmundam honore congruo, cujus oratorium usque in hodiernum diem claret variis virtutibus, ac in magno honore continuo à Christi fidelibus colitur. Is confessor eximius inter omnes Sancti Clementis consodales Leviticæ dignitatis extitisse legitur, & ideo primus Trajectensis Archidiaconus fuisse creditur. Sanctus verò Werenfridus Sacerdos præclarus, versus Batuam missus ad prædicandum, Ecclesiam de Westerroert egregie rexit, & exemplo bonæ vitæ plurimos Deo populos acquisivit, qui decimo nono Calend. Septemb. requievit in
29 Christo, tumulatus in Elst, ubi Beatus Clemens dudum Ecclesiam construxit, quam in honorem Sancti Salvatoris dedicavit. Duo quidem Ewaldi presbyteri Nabiam introeuntes, Christum prædicando confessi sunt, qui abinde ascendentes in Saxoniam,

niam, quinto Nonas Octobris glorioso martyrio coronantur. Sanctus verò Zirubertus *(a)* Beati Clementis in verbo Domini fidelis coepiscopus, post plurimorum gentilium conversionem, Calend. Martii in Domino requievit, in oppido Imperiali territorii & dioecesis Coloniensis, quod vulgariter Keyserswerda dicitur. Iste inter coetera infirmitatum genera morbum, quem physici Anginam nominant, felicissime curare consuevit. Williboldus verò, orientalem Franciam adiens, Eychstadiensis Episcopus effectus est, & Winiboldus, ejus frater, Heyndelamensis abbas ordinatus fuit, quorum germana fuit Beata Walpurga. Liwinus siquidem in orientali Francia pontificium adeptus, postquam in longinquis terminis egregie prædicasset Evangelium, martyrio coronatur apud Gandavum. Beatus itaque Marcellinus post hæc diutissime supervixit, & usque ad tempus B. Gregorii tertii Episcopi Trajectensis populis trans Iselam habitantibus ferventer Evangelium prædicavit. Hic est notandum, quod Sancta Trajectensis Ecclesia, quam Sanctus Wilibrordus in honorem Beati Martini Episcopi consecravit, merito regia plantatio dicta fuit, quæ multis regalibus prædiis ac imperialibus privilegiis adornata est: Ita qua plures Sacrosancti patres pristinis floruere temporibus, qui tam in morte, quàm in vita multis miraculorum claruere virtutibus, & venerandæ dignitatis canonici, qui in horis nocturnis sive diurnis continuò non tacebunt laudare nomen Domini, large præbendati sunt: ubi & multa Sanctorum corpora de diversis Sanctuariis & reliquiis coluntur, videlicet, corpus Sanctæ Agnetis, corpus Sancti Pontiani Martyris, corpus Sancti Benigni Episcopi & martyris, corpus Sancti Wyronis Episcopi & confessoris, & aliorum Sanctorum reliquiæ, in qua nihilominus duorum præpotentum Imperatorum consepulta viscera reconduntur. (Hæc Joannes de Becka in chronographia Pontificum Trajectensium & Comitum Hollandiæ.)

Tyberius, hujus nominis tertius, qui & Absimarus, ab Imperio pulso, eique naso abscisso, & in custodiam truso Leoni in Constantinopolitano Imperio successit, & imperavit annis septem. Cœpit autem secundum Sigibertum Anno Domini sexcentesimo nonagesimo nono. (Magister dicit DCC. Mundi verò MMMMMDCCCXCVII.) Istius Anno primo, Dodo interfector S. Lamberti pessimo languore cruciatus, à vermibus consumitur, & ob intolerantiam fœtoris, in Mosam fluvium demergitur, omnesque hujus culpæ complices infra annum divinitus puniuntur. Percussor verò Sancti Lamberti martyris, fratri suo congressus, alter ab altero perimitur. Anno Tyberii sexto, Justinianus de exilio fugiens, ad Cajanum Regem Avarum se contulit: Sed Cajanus pecunia corruptus à Leone Imperatore, cum vellet Justinianum ei prodere, Justinianus ab eo ad Therbellem Regem Bulgarum fugit, cujus auxilio Imperium recipit, Leonem & Tyberium usurpatores imperii in medio circi jugulat, Callinicum patriarcham excæcatum exsilio mulctat, & tantam in adversarios vindictam exercet, ut, quoties à naso sibi absciso defluentem rheumatis guttam detergeret, pene toties aliquem ex his, qui contra eum conspiraverant, jugulari præciperet. Hæc Sigibertus monachus in chronico suo. *Imperialia.*

Sanctus Hubertus, filius Ducis Bertrandi, Ducis Aquitaniæ, ex sorore Sanctæ Odæ viduæ, & ex regali Franciæ sanguine ortus, Ecclesiæ Tungrensis tricesimus, & Leodiensis primus Episcopus, cœpit An. Domini septingentesimo, pontificatus Sergii Papæ ultimo Anno. Per idem tempus Romam ierat, ut contemptum mundi, quem ad exhortationem Beati Lamberti mente conceperat, meritis Apostolorum ad effectum perduceret: In ipsa autem hora passionis Beati viri Lamberti, Angelus Sergio Papæ baculum pastoralem martyris attulit, & ei nomen Huberti, & ut hunc successorem Lamberti substitueret, & signa, quibus eum inveniret, indicavit. Inventus igitur Hubertus, cum præfici renueret, ecce omnibus pontificalibus Sancti Lamberti, quæ subito à loco martyrii sunt ei allata, cunctis, qui aderant, vi- *Tungrensia.*

(a) Intelligitur S. Suibertus, cujus corpus in Cæsaris insula, vulgo *Kayserswerth*, quiescit.

dentibus, induitur, & à Papa inde in Episcopum consecratur. Cum verò ibidem
30 missam celebraret, apparuit ei Beatus Petrus, tradens ei clavem quasi auream manu gestandam, in potestatem ligandi & solvendi, & lunaticis furiosisque conferendi sanitatem. Clavis prædicta usque hodie Leodii in Ecclesia Beati Petri monstratur. Revertens igitur cum baculo & Pontificalibus Sancti Lamberti, & clave, à populo & clero Trajectensi honorifice suscipitur. Post hæc in visione sæpius sibi facta, & à pluribus fide dignis, qui hoc ipsum per visionem viderant, admonitus, corpus Beati Lamberti, quod integrum decimo tertio anno in suo loculo reperit, ad locum, in quo passus fuerat, transferens sepelivit. Sedem Episcopalem Leodii instituit. Urbem egregiam fecit, jura legalia civibus tradidit. Mores eorum & vitam disciplinæ freno cohercuit. Ecclesiam Sancti Petri ædificavit, in qua nigros monachos de cœnobio Stabulensi posuit: Et primo Ecclesiam cathedralem Leodii in honorem Beatæ Mariæ virginis & Beati Lamberti construxit, in qua viginti canonicos posuit. Nomen civitati Leodium dedit, cum prius Legia vocaretur: Sextarium vini & bladi ad pondera diversorum mercimoniorum composuit, & multa alia ad commodum Reipublicæ in civitate ordinavit. Monetam suæ imaginis impressione formavit: Sigillum civitatis, quod continet imaginem gloriosi martyris Lamberti cum superscriptione tali *(Sancta Legia Dei gratia Romanæ Ecclesiæ filia)* fecit. In transferendo verò corpus sanctum, dum in Vigellam devenisset cæcus, visum recepit. In Harmalia paralyticus fuit solidatus: juxta Harstallium feretrum substitit, & pallium, quo operiebatur, in aera volavit. In his autem locis in honorem Sancti Lamberti martyris aliæ Ecclesiæ fundatæ sunt.

Beatus etiam Hubertus Sancti Servatii corpus transtulit cum præsule Willigiso, quem Carolus Martellus Trajectum miserat ob victoriam, quam contra Saracenos in die Sancti Servatii habuerat, & quem devote invocaverat, cum voto, dilapsa in templo Beati Servatii se restauraturum, & imperfecta consummaturum, quod & fecit: Qui & erexit super Sancti sepulchrum ciborium, auro & gemmis preciosum. Iste etiam Martellus dedit Beato Huberto temporalitatem provinciæ Leodiensis. Sancto præterea Huberto, dum in pago Andaginensi accumberet, apparuit Angelus, & tradidit ei chartam rubeam literis aureis scriptam, monens, ut ibidem monasterium Clericorum in honorem Beati Petri Apostoli construeret, quod & fecit. Tempore Sancti Huberti ædificata est Ecclesia Sanctæ Walburgæ virginis, in monte, qui supereminet Leodio, & ab eo dotata & consecrata ad memoriam futurorum. Nam Beata Oda virgo, quæ in Villa de Rode requiescit, filia Regis Scotorum à nativitate cæca, veniens ad memoriam Beati Lamberti, lumen oculorum recepit. Tandem Sanctus Hubertus multis miraculis clarus, in loco, qui dicitur Fura, distans, à Leodio XXX. milliaribus, migravit ad Dominum. Inde Leodium relatus, sepultus est in Ecclesia Sancti Petri, ante altare Beati Albini confessoris & Episcopi, quem specialiter dilexerat. (Hæc ex chronicis Pontificum Leodiensium.)

Rursus Carolus Martellus.

Carolus Martellus, qui Dux fuit Lotharingiæ & Brabantiæ victoriosissimus, qui nunquam certavit, quin semper victor abiret, cœpit principari Anno Domini septingentesimo decimo quinto, Anno primo Anastasii Imperatoris hujus nominis secundi, qui fuit ultimus annus Magni Hildeberti regis Francorum, & rexit annis XXVII. (Hæc ex Chronicis.) Iste Carolus patrios limites transiliens, & paternas victorias suis nobiliter adaugens, honestissimos triumphos de ducibus ac regibus, de populis ac barbaris nationibus reportavit: Ita ut à Sclavis & Frisonibus usque ad Hispanos & Sarracenos nihil contra se elevatum dimitteret, quod non Imperio suo substratum dominatione premeret. Istum, ut dicitur, avia sua, Sancta Begga Ducissa, nutrivit apud Ardennam, super Mosam, in cujus confinio ipse Carolus in juventute sua occidit ursum, in loco, qui adhuc ob id Ursella dicitur. Iste autem Carolus, cum multitudo hostium & assiduitas bellorum incumberet, res Ecclesiasticas, id est, decimas suis militibus subtrahendas concessit, & ob id anima ejus postmodum in suppliciis à Sancto Eucherio, Aurelianensi Episcopo, visa est detineri.

tineri. Tandem post multiplices & insignes victorias Carolus, princeps victoriosissimus, pacato & dilatato regno Francorum, cum major domus regiæ esset, in pace quievit, sepultus venerabiliter in Ecclesia Sancti Dionysii Episcopi. (Hæc frater Johannes regularis in nova historia Ducum Brabantiæ, &c.) 31

Idem Carolus Martellus genuit Pipinum parvum, Archiducem Lotharingiæ & Brabantiæ quintum, virum sapientia & justitia ac fortitudine clarum, & Carolomannum postea monachum, primo in monasterio Sareptæ, quod ipse fundavit, deinde in monte Cassino, & Sanctum Remigium, Archiepiscopum Rothomagensem, & Sanctam Laudradam, Abbatissam cœnobii Belisiensis. Obiit verò Carolus Martellus, postquam rexerat annis XXVII. Anno Domini septingentesimo quadragesimo primo. (Hæc magister Emundus.) Item de isto Carolo superius scribitur, à noverca sua fuisse captum Coloniæ, unde divino nutu ereptus, de maximis bellis pro regno Franciæ, tanquam major domus Regiæ, contra diversos triumphavit, & proprium principatum recuperavit, &c.

Defuncto Sancto Luitwino, Trevirensi Archiepiscopo, succedit filius ejus Milo, primò quidem imitator patris, deinde tyrannus effectus, nihilque in eo de clericali honore vel vita, nisi sola tonsura, enituit. Eo tempore bella gravia & intestina in hac provincia orta sunt, quando Carolus Martellus laicis Episcopatus dedit, & Episcopis nullam potestatem habere permisit. Cum hoc Carolo Milo supradictus ad bellum profectus est, sola tonsura clericus, ut dixi, habitu & moribus irreligiosus, & post victoriam etiam Remorum Archiepiscopatui ab eodem Carolo donatus. Cujus infelici tempore bis de Ecclesiis multa sunt ablata, & res ab Episcopiis divisæ, domus religiosorum destructæ, Ecclesiastica disciplina dissipata, adeo ut Clerici, sacerdotes, monachi & moniales sine lege Ecclesiastica viverent & refugia indebita haberent. Milo igitur tyrannus, his ita peractis, venationi inserviens, ab apro percussus, moritur in villa, quæ dicitur Irane, primo à Treviri milliari, ubi & sepultus est post quadraginta annos suæ Tyrannicæ invasionis. (Hæc ex chronicis pontificum Trevirensium.) Item sub Dagoberto secundo hujus nominis, sedit Anno primus Pontifex duodecimus Ecclesiæ Coloniensis Archiepiscopus, sepultus Coloniæ in Ecclesia S. Severini. Hæc ex Chronicis. *Trevirensia.*

Pharamundus fuit tertius decimus Episcopus Ecclesiæ Coloniensis, sedens sub Dagoberto, Rege Francorum, nominis hujus secundo, ut & præcessor. *Coloniensia.*

Sanctus Agilolphus sedit in pontificio Coloniensis Ecclesiæ, Episcopus decimus quartus sub Carolo Martello, majori domus Regum Franciæ, cujus fuit consiliarius. Cum autem surrexisset commotio magna bellorum inter Ragnifredum, Chilpericum & Carolum Martellum, Carolus in suo, ut dixi, consilio, præfatum habuit Coloniensem Episcopum, Beatum Agilolphum, de cujus consilio disponebat omnia. Concurrentibus igitur ad arma Principibus supradictis, missus fuit per Carolum idem Beatus Pontifex, pro pace tractanda ad partes Ardennæ, juxta monasterium Malmundariense, ubi castra Francorum & exercitus consistebant. Beatus verò Pontifex per impios Francorum satellites in via miserabiliter fuit interfectus, & martyrio coronatus. Sepultus in monasterio Malmundariensi supradicto.

Sanctus Anno hujus nominis secundus Coloniensis Archiepiscopus, post Coloniæ, transtulit monasterium, quod ipse construxerat in honorem Sanctæ Dei genitricis Mariæ dictum ad gradus. Cujus Sancti viri gesta & virtutes in legenda ipsius plenius continentur. (Hæc ex chronicis Pontificum Coloniensium.) Item circa ista tempora regnavit in Italia Luitbrandus, rex Longobardorum Christianissimus, qui duodecimo regni sui anno, (Anno videlicet Domini DCCXXII.) audiens, quod Sarraceni depopulata Sardinia loca etiam illa fœdassent, ubi ossa Beati Augustini ob vastationem Barbarorum olim ab Hipponensi, civitate Africæ, cui præfuerat, translata & recondita fuerant, legatos suos illuc direxit, qui dato magno auro, preciosas illas reliquias secum devehentes, Genuam revertuntur, ubi prædictus rex cum gaudio ei occurrens, corpus Sancti devote adorans, reveren-

ter excepit, visis miraculis ad declarandum Sancti meritum ibidem patratis. Unde rex ipse & sui progressi cum preciosissimo thesauro venerunt ad villam, in Terdonensi episcopio sitam, unde dum corpus sanctissimum tollere voluissent, ita stetit
32 immobile, ut nulla vis, nulla posset illud ars movere. Quod videns Rex votum vovit, si beatus confessor ex illo loco se tolli & traduci Papiam permitteret, villam illam cum omnibus pertinentiis concessuram ejus servitoribus perpetuo possidendam: ubi est modo nobilis Abbatia. Voto ergo facto atque firmato, corpus inæstimabili facilitate tollitur, & in Ticinum (id est Papiam) usque transvectum, clero pariter ac populo concurrente, honorifice ac cum gaudio excipitur, & in Basilica Sancti Petri, quam Rex construens cœlum aureum appellaverat, dignissime collocatur. Facta est autem hæc transactio CCLXXXII. annis ab ejusdem confessoris transitu jam elapsis, & esse in Ecclesia illa preciosum thesaurum reconditum, ex stupendo & evidenti miraculo elucescit. Siquidem in ipsa crypta, in qua jacet, puteus est, qui singulis annis in festo ejus superabundans totam cryptam perfluit, ut liqueat, sicut aqua illa ipsius cryptæ sordes diluit, sic hæresim ab Ecclesia Dei per vivi Sancti doctrinam fuisse detersam. Iste Rex Longobardorum Luitbrandus tantæ fuisse fertur audaciæ, ut cum duobus armigeris suis, quos in necem suam conspirasse cognoverat, in profundam sylvam solus ingressus, juberet scelus, quod cogitabant, si auderent, exsequi. Sed mox eis provolutis ad pedes & supplicantibus culpam remisit.

Venerabilis pater Regenfridus fuit decimus quintus Archiepiscopus Coloniensis, sed quamdiu sederit, vel quo anno Domini inceperit, in chronicis invenire non potui. Item annus tertii Leonis Imperatoris decimus quintus, qui fuit circa annum Domini septingentesimum tricesimum secundum, fuit secundum Bedam tricesimus sextus annus Sancti Willibrordi, primi Ultrajectensis Episcopi. Et usque ad hæc tempora habuit Coloniensis Archiepiscopus unum tantum suffraganeum, videlicet Leodiensem. Ultrajectensis verò fuit secundus, & alii tres cœperunt sub Carolo Magno, nimirum Mindensis, Monasteriensis & Osnaburgensis. Hæc Albericus.

Ultrajectensia.

Papalia. Gregorius, hujus nominis tertius, Anno pontificatus sui tertio, Synodum 93. Episcoporum Romæ congregat, & venerationem Sanctarum imaginum confirmat, earumque violatores generali sententia anathematizat. Unde Hugo, cum secundum morem antiquorum Patrum (ait) Sanctis imaginibus & magnæ virtutis Sanctorum reliquiis pium venerationis affectum impendimus, non propter similitudinem amabilium vultuum, quamlibet effigiem adoramus, cum Deum adorare & illi soli servire nobis præcipiatur. Sed cùm Sanctis imaginibus cervices inflectimus, Dominicæ passionis signa in eis veneranda recolimus, & pro assumpta pro nobis mortalitate, ipsi Deo gratias exhibemus, nullam ipsis imaginibus credentes inesse divinitatem. Sic quando Sanctorum solennia celebramus, & eis Sanctas dicamus Ecclesias, hoc agimus, ut eorum mereamur imitatione proficere & orationibus adjuvari: Et quamvis nobis eorum meritis multa beneficia conferantur, eis tamen sacrificare, vel eos pro Deo habere & colere, incongruum, indebitum & illicitum esse confitemur. Hæc Hugo.

Iste Papa Viennæ Archiepiscopatum instituit, dato ei pallio, quia est Archiepiscopatus insignis, quæ quidem, ut ajunt, idcirco dicitur Vienna quasi Bienna, quod biennio sit constructa. Iste quoque Papa, cum Roma obsideretur à Luitbrando, Rege Longobardorum, misit navigio ad Carolum Martellum claves confessionis Sancti Petri, rogans, ut Romanam Ecclesiam a Longobardis liberaret. Sepultus est in Vaticano in Basilica S. Petri. (Hæc Bernhardus.)

Leodiensia. Sanctus Floribertus, secundus Episcopus Leodiensis, & tricesimus primus in ordine, Aquitanicus genere, &, ut vulgatum est, Sancti Huberti filius: sed utrum in spirituali vel seculari statu ante clericatum ab eo sit genitus, non est omnino certum. Tamen cum patre creditur nutritus fuisse in cœnobio Stabulensi, sub Beato

Remaclo,

Remaclo, quia exemplo Beati Remacli, multi nobiles de Aquitania ibi in Religione Deo servierunt. Fuit verò via Sancti Spiritus in Episcopum Floribertus electus Anno Domini septingentesimo trigesimo primo, Anno pontificatus Gregorii tertii primo, & sedit in Episcopatu annis XVIII. multisque bonis Ecclesiam Leodiensem ampliavit, & decem Canonicos in ea constituit. Præfuit autem, vivente Sancto Huberto Episcopo, duabus congregationibus in Leodio, scilicet Beati Petri & Beati Lamberti. Iste corpus Sanctæ Odæ viduæ de terra levavit, & in altari apud Avia- 33
num collocavit. Obiit Sanctus Floribertus septimo Calendas Maji, sepultus in Ecclesia Leodiensi, ubi multis miraculis coruscat. Postmodum annis ducentis quinquaginta elapsis, transfertur corpus ejus à Domino Nothgero, XVII. Episcopo Leodiensi, & in feretro decenter locatur. Sed, cum postea Ecclesia nova Sancti Lamberti cremata reædificaretur, in novum ciborium positum est corpus Beati Lamberti, & Beatus Floribertus levatus simul est, & unà corpora Sanctorum Petri & Andoleti, qui cum Beato Lamberto martyrisati sunt. Isti tres in eodem feretro juxta ciborium Beati Lamberti positi sunt usque nunc. Et in altera parte corpus Sancti Theodardi cum Madelberga Sancta virgine, filia Sancti Vincentii, Comitis Hannoniensis. (Hæc ex chronica pontificum Leodiensium.)

Trajectensia. Tempore, quo Sanctus Willebrordus (qui & Clemens) Trajectensis Episcopus digne rexit Ecclesiam, Sacerdos quidam, nomine Winfridus, natione clarus, ab Anglia venit in Germaniam, ut profanum idololatriæ cultum aboleret, & rudem populum documentis Evangelicis informaret: Quem ob id Beatus Clemens cum omni veneratione suscipiens obnixius oravit, ut fidelis cooperator sibi in Evangelica prædicatione fieret. Winfridus ergo precibus ejus acquiescens tredecim annis in Sancta Trajectensi mansit Ecclesia. Demum idem Winfridus, animadvertens messem multam, operarios autem paucos apud ulteriorem esse Germaniam, valedicto Clemente, secessit Moguntiam. Et quia Moguntinensis Antistes illis diebus obdormivit in Domino, Carolus Dux primates cum prælatis coadunavit, postulans, ut Winfridus Sacerdos orbatæ sedi præficeretur Episcopus, eo quod in conversione paganorum esset prædicator inclytus. Idem igitur Winfridus pastor electus, pro pontificali benedictione Romam ascendit, quem tunc Gregorius, hujus nominis secundus, condigne suscepit, tradens ei archiepiscopalem benedictionem, Bonifacii nomen imponens. Bonifacius ergo pontificali fultus honore, reversus est Moguntiam, & in finibus suæ diœcesis diligenter extirpavit idololatriam. Aliquot exinde elapsis diebus, Bonifacius dolenter intelligens, Clementem ab hujus seculi incolatu transmigrasse, congregavit sanctam Synodum, in qua Lullonem, venerabilem sacerdotem Moguntinensem, ordinavit Episcopum, & sine mora Trajectum advenit, & desolatam Ecclesiam in Dei nomine gubernandam accepit Anno Domini septingentesimo tricesimo septimo, in qua sedit annis XVI. Iste ergo præsul egregius, divini nominis obsequium ampliare volens, condidit infra civitatem Trajectensem cœnobialium canonicorum Ecclesiam, oratorio Sancti Salvatoris primordiali vicinam & contiguam. Ista siquidem Ecclesia diversis titulis privilegiata, & vulgariter antiquum monasterium dicitur, quia Ecclesia Trajectensis aliquando renovata fuit, sed in ædificio veteris structuræ permanens hactenus, irrenovata perdurat. Quidam tamen asserunt, eandem Ecclesiam à Sancto Clemente primò superædificatam, & octoginta canonicos in ipsa præbendatos fuisse, & de illis Clementem iterum ad Ecclesiam Sancti Martini confessoris quadraginta transtulisse, utut sit, nos non contradicimus, sed nullam certitudinem ex privilegiis vel historiis quoquo modo indagare potuimus. Præsul ergo Bonifacius, Trajectensem condigne regens Ecclesiam, tanquam fidelis servus & prudens in lucrandis animabus pervigil fuit, & de conversis paganis duplicatum talentum suo Domino reportavit. Cujus passionem & exitum vitæ cum sociis suis require in legenda.

Francica. Anno Domini DCCXLII. Anno Imperii Constantini primo, regnum Francorum obtinuit solo nomine Hildericus annis novem, donec Pipino per legatos mis-

sos interpellanti Romanum Pontificem Zachariam, uter potius deberet esse aut dici Rex, an ille, qui magnos pro regni pace sustinet labores, an qui otio deditus, solo nomine regio erat contentus, Romanus Pontifex respondit, melius esse, ut ille, qui curam omnium haberet, Rex diceretur & esset: qua responsione Franci animati, mox Hilderico in monasterium retruso, Pipinum sibi Regem constituunt, in quo Hilderico finit prima successio Regum Francorum, & deficit progenies Pharamundi & Clodovei, primi Christiani inter Reges Francorum.

34 Anno quinto Hilderici Carolomannus, frater Pipini, qui ambo fuerunt filii Caroli Marcelli, Ducis Lotharingiæ, Alemannos sibi infidos superavit, & velle se à seculo discedere, indicat Pipino fratri suo. Conversionis autem ejus hæc causa fuit.

Carolus pater ejus (Marcellus appellatus) propter assiduitatem bellorum decimas Ecclesiarum Laicis tradidit, atque pro hoc maxime solo est in æternum damnatus. Nam Sanctus Eucherius, Aurelianensis Episcopus, quem idem Carolus in exilium miserat, & qui in monasterio S. Trudonis requiescit, in oratione positus, & ad alterum seculum raptus, inter cætera, quæ Domino ostendente conspexit, vidit ipsum Carolum in inferno torqueri. Cui causam interroganti responsum fuit ab Angelo ductore, sanctorum judicio, qui in futuro judicabunt cum Domino, & quorum res abstulit vel divisit, ante illud judicium anima & corpore sempiternis suppliciis fuisse deputatum, & simul cum suis peccatis recepisse pœnas propter peccata omnium, qui res suas amore & honore Dei ad loca Sanctorum in luminaribus divini cultus & alimoniis pauperum & servorum Christi, pro animarum suarum redemptione tradiderunt. Qui in se reversus, Sanctum Bonifacium, Moguntiæ Archiepiscopum, & Fulradum, Abbatem Sancti Dionysii, ad se vocavit, eisque talia dicens, jussit, ut ad sepulchrum illius Caroli irent, & si corpus illius ibidem non invenirent, ea, quæ dicebat vera esse, crederent. Qui pergentes ad locum, ubi corpus ejusdem Caroli humatum fuerat, sepulchrumque ejus aperientes, viderunt exeuntem inde draconem, totumque sepulchrum interius denigratum invenerunt, ac si fuisset exustum. Carolomannus igitur frater Pipini, ob causam dictam sui caduca respuens seculi, Romæ à Zacharia Papa in monachum attonsus, in Sarepta monte, in cœnobio, quod ipse fundavit, deinde apud castrum Cassinum laudabili vita enituit. (Hæc Andreas.) Fertur autem de hoc Sancto viro exemplum memorabile. Cum enim adhuc Romæ constitutus in monasterio, quod sibi ædificaverat, ab omnibus propter regiam nobilitatem, &, quod majus est, propter contemptum regni terreni & gloriæ præsentis seculi veneratione & laudibus extolleretur, timens vir Deo plenus favorem laudis humanæ, qui tanta pro Christo reliquerat, fugam magis arripere disposuit, quàm vanæ gloriæ subjacere. Quod tantum uni fido socio confessus, quem ab infantia in omnibus fidem probaverat, cum eo noctu omnibus aufugit insciis, & ad Cassinum montem usque pervenit, nihil secum portans ex omnibus bonis, quæ corpori erant necessaria, nudus Christum sequutus. Juxta morem igitur portam monasterii pulsans, colloqui cum presbytero monasterii petiit: in cujus præsentiam cum venisset, mox in terram corruit, & se homicidam esse, & reum omnium criminum protestans, misericordiam exposcit, pœnitentiæque locum exquirit. Pater, cum peregrinum hominem esse cognovisset, interrogat, cujus patriæ aut gentis esset: At ille confessus est, se Francum esse, & ex Francia pro tali scelere migrasse, exiliumque libenter ferre paratum, ut patriam cœlestem non amittat. Spiritualis pater ejus precibus annuens præcepit eum in cella novitiorum recipi, unà cum suo collega, ibique probari, ut regula jubet, & tanto arctius, quanto magis barbaræ & ignotæ gentis homo erat, implens illud Apostolicum: Probate spiritus, an ex Deo sint.

Itaque probatus in omni patientia, sociatus est congregationi unà cum collega suo, post emensum anni circulum professus stabilitatem, conversionem morum & obedientiam secundum regulam Sancti Benedicti. Cœpit autem irreprehensibiliter

biliter inter fratres conversari, omnibus virtutibus pollens. Ubi accidit, ut sicut moris est, ad culinæ officium hebdomadarius deputaretur. Quod cum libenter quidem faceret, sed in multis ignoranter offenderet, coquus vino exæstuans, alapam ei dedit, dicens: Ita te fratribus inservire oportet. Cui ille nihil motus placido vultu respondit, indulgeat tibi Dominus (frater) & Carolomannus. Neque enim cuiquam nomen suum prodiderat, ne ex vocabulo agnosceretur. Rursum cum in quibusdam cibariis administrans errasset, iterum à coquo percussus, cui ea, quæ supra, imprecatus est. Et cum jam tertiò à coquo crudeliter cæderetur, indignatus ille comes individuus peregrinationis, quod tantus vir à tam vili persona tam 35 contumeliose tractaretur, jam ferre non valens, arripuit pilum, unde panis in olera fratrum mittendus conterebatur, & cum omni annisu percussit, dicens, nec tibi Deus parcat, (serve nequam) nec Carolomannus indulgeat. Fratres verò hoc audito, felle commoti sunt, quòd homo alienigena & ex misericordia receptus, talia facere præsumpsisset. Protinus itaque custodiæ mancipatur, ut die sequenti præsumptio illa acrius vindicaretur. In crastinum productus de custodia, in medio conventu sistitur, & interrogatus, cur manum extendere in fratrum ministrum ausus fuisset, respondit: quia vidi à servo nequiore omnibus virum meliorem & nobiliorem, quos in terra conversari scio, non solum verbis, sed etiam plagis affici. Reliqui verò exagitati, quòd eum, qui peregrinus venerat, cæteris prætulisset: interrogabant, quis ille sit, qui bonitate & nobilitate omnibus antecellat, & cur saltem patrem monasterii non excepisset: Ille celeritate compulsus, celare non valens, quod Deus jam manifestare volebat, dixit: Iste est Carolomannus, quondam Rex Francorum, qui pro Christi amore regnum & gloriam mundi dereliquit, qui ex tanta excellentia ita se humiliavit, ut modò à vilissimis personis non solum contumeliis afficiatur, verum etiam verberibus affligatur. Quo audito, tremefacti à sedibus surgunt, pedibusque ejus se prosternunt, veniam postulantes de contemptu, & per ignorantiam excusantes. Ille econtra in terram provolutus, cum lachrymis negare cœpit, vera illa esse, nec esse se Carolomannum, sed hominem peccatorem & homicidam: & collegam suum perterritum propter commissum piaculum mendacium excogitasse. Quid plura? Cognitus ab omnibus, cum omni reverentia est observatus. (Hæc Regino Abbas Prumiensis *(a)*.)

Anno IX. Hilderici Regis, principatus quoque Pipini Anno IX. & Anno Domini DCCL. misit Pipinus nuntios, ut diximus, ad Zachariam Papam, interrogans, an manere Reges Francorum expediret, cum pene nullius essent potestatis, sed solo nomine regnarent: Quibus legatis Romanus Pontifex respondit, istum debere vocari Regem & esse, qui Rempublicam gereret. Detonsus ergo Hildericus rex est, & in monasterium detrusus. Hic finis regni Merovingorum, qui regnaverunt annis ferme CCCLXXI. ab anno scilicet salutis CCCLXXXI. usque ad annum DCCL. (Hæc Andreas.)

Coloniensis. Decimus sextus accessit ad Pontificatum Coloniensis Ecclesiæ venerabilis Pontifex Hildegerus, sedens sub Pipino tertio, qui cognominabatur Nanus, & pater Caroli Magni, filius verò Caroli Marcelli, & vir prudens & bellicosus erat. Qui cum principatum sive dignitatem præfecturæ palatii (à quo majores domus dicebantur) post patrem Carolum Marcellum strenue administrarat; in regia autem dignitate sub Regis tantummodo nomine præsidebat Hildericus inutilis & luxuriosus: optimates regni consilio & auctoritate Zachariæ Papæ eundem Pipinum ad regiam dignitatem evexerunt, fuitque de authoritate & mandato ipsius Papæ, per Beatum Bonifacium Moguntinensem in Regem Francorum unctus, & postea per Stephanum Papam secundum unctionem regalem consecratus, detruso in monasterium Hilderico, de quibus fit mentio in decretis. Hildegerus verò, Coloniensis Archiepiscopus, cum prædicto Pipino, Francorum Rege, cum magno exercitu contra Saxones

(a) *ad a. 746.*

xones bellum gerente, cum usque ad fluvium Weseram pervenisset, in expeditione exercitus regis proficiscens in bello interfectus est. (Hæc ex chronicis Pontificum Coloniensium.)

Leodiensia. Fulcarius tertius, Episcopus Leodiensis tricesimus secundus, in ordine pontificum vir venerabilis, cœpit Anno Domini septingentesimo quadragesimo nono, Anno pontificatus Zachariæ octavo, seditque annis XIX. in quodam chronico dicitur XV. Istius tempore corona Regni Franciæ translata est ad Pipinum, patrem Caroli Magni.

Anno Domini DCCLVIII. Pipinus Rex celebravit Pascha in Japilia, palatio regio prope Leodium, qui destructo ponte lapideo in Terretalle supra Mosam, de eisdem lapidibus ædificavit Ecclesiam conventualem cum domo regia Beatæ virgini in
36 Harstallio, ubi crucifixum suæ staturæ collocavit. Tempore Fulcarii, Ecclesia Leodiensis adhuc nova ex fundatione multa acquisivit. (Hæc ex chronicis corundem Pontificum.)

Papalia. Stephanus secundus Papa, natione Romanus, ex patre Constantino, cœpit anno Domini DCCLII. In quodam verò Chronico dicitur LIII. Sedit annis quinque, diebus octo & viginti, vacavit sedes mense uno, diebus quinque, qui mox Romæ quatuor Xenodochia restauravit, & alia quinque fundavit. Iste Stephanus Papa, dum Haistulphus, Longobardorum Rex, contra Romanos adeo exardesceret, ut ab uniuscujusque capite tributum exigeret, clam per peregrinum literas suas nimio dolore conscriptas misit Pipino, quibus oppressionem Romanæ Ecclesiæ nunciavit.

Pipinus igitur misit Chrodogangum, sororis suæ Landradæ filium, prius Abbatem, & pòst Metensem Episcopum, & Antharium Ducem, ut Papam adducerent in Franciam, quod factum est. Sed dum veniret, apparuit in cœlo globus igneus à parte Australi declinans à Galliæ finibus in partes Lombardorum. Venienti Pipinus occurrit, & de equo descendens, per spatium trium milliarium vice stratoris, cum magna humilitate & devotione terræ prostratus, una cum conjuge & nobili prole ad palatium deduxit: ubi intra oratorium pariter consederunt, lacrymabiliterque Papa precatus fuit, ut per pacis fœdera causam Beati Petri & Reipublicæ Romanorum disponeret: Qui jurejurando omnibus ejus mandatis totis sese viribus obedire velle promisit, quod & fecit. Sed Haistulphus, Longobardorum rex, Carolomanno monacho Cassinensi, fratri Regis Pipini, quædam dederàt in mandatis ad Pipinum Regem, conciliaturus gratiam ipsius, ad perturbandam Apostolicam petitionem. Sed nihil profecit, quia Carolomannus non est reversus ultra in Francia de voluntate Papæ, & factus est ibi monachus. Per idem tempus ædificatum est à Pipino Figiatense cœnobium, quod tunc dicebatur Figiacum in territorio Caturcensi, cujus oratorium, ipso Stephano Papa & Rege præsentibus, à Domino est mirabiliter consecratum, prout in gestis antiquis ipsius monasterii plenius continetur. Martinus in chronicis suis scribit, Stephanum Papam ultimo anno pontificatus sui Romanum Imperium à Græcis transtulisse in Germanos, & in persona magnifici Regis Caroli, tunc in juvenili ætate constituti: quam translationem meminit Decretalis extra de Electione, venerabilem. (Hæc frater Bernhardus.)

Eodem tempore Aurelius vir illustris, cujus soror erat uxor Haistulphi Regis, transfert corpus Sancti Sylvestri Papæ ad cœnobium Novantulano à se fundatum. Est autem Novantula in Lombardia inter Mutinam & Parmam. (Hæc Alkicicus.)

Item anno Haistulphi quarto Pipinus Rex, rogatu Stephani Papæ, copiosum à Gallia movens exercitum, ingressus Italiam, Regem Haistulphum obsedit, qui victus fœdus iniit & scripto confirmavit, quod Beato Apostolo Petro & Sancto Papæ Stephano omnia se prædia, quæ contra jus & fas eripuerat & sibi retinebat, restituturum, nec amplius Romanam Ecclesiam turbaturum. (Hæc Hugo.) Tamen

men (ut dicit Elimandus) Pipino domum redeunte, fœdus rupit & Romam tribus mensibus obsedit, & multa Sanctorum corpora ex cœmiterio projecit.

Anno Haistulphi sexto, Pipinus Rex Italiam repetens, eum Papiæ inclusum obsedit, donec quadraginta obsidibus receptis, invitum ad pacis fœdus repetendum compellit, & Sancto Petro, quicquid sui juris erat, restituit, & Ravennam simul cum aliis plurimis Italiæ urbibus Beato Petro resignavit. Tum igitur Pipinus prospere in Gallias revertitur, Tandem Haistulphus Rex, anno regni sui septimo, iterum rebellare & pacem violare cogitans, judicio Dei percussus moritur. Cui Desiderius, qui erat Dux in partibus Tusciæ, substituitur. Sed non regnasset, nisi Papa Stephanus sub hac conditione admisisset, ut, quod abstulerat Beato Petro, redderet. Hæc Albericus. *(a)*

Cœpit Pipinus secundum Sigibertum Anno Domini septingentesimo quinquagesimo primo, Anno Imperii Constantini hujus nominis quinti decimo, rexitque annis XVIII. 37 *Pipinus pater Caroli Magni.*

Anno primo regni sui, Pipinus Rex contra Saxones pugnat: Grifo, frater Pipini, perimitur: & alter frater ejusdem Pipini Regis, Remigius Rothomagensis Archiepiscopus, in Gallia claret. Pipinus, Rex Galliarum, Ecclesias cantibus Romanæ auctoritatis suo studio correxit. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Anno quarto Pipini Regis Stephanus Papa, propter persecutionem Haistulphi Regis, in Franciam venit, ubi ægrotavit usque ad mortem. Et in Ecclesia Sancti Dionysii ante altare ejusdem martyris visitatione & allocutione pristinam salutem recepit, & pro benedictione pastorali, & ob testimonium rei gestæ posteris demonstrandi, pallium & claves Apostolicæ dignitatis illic reliquit: unxitque in Reges Francorum florentissimum Regem Pipinum, & duos filios Carolum & Carolomannum: Sed & Bertradam, conjugem incluti Regis Pipini, indutam cicladibus regiis gratia septiformis spiritus in Dei nomine consignavit, Francorumque proceres Apostolica benedictione sanctificans, auctoritate Beati Petri sibi à Domino tradita, obligavit, obtestatus, ne unquam de altera stirpe per succedentium temporum curricula ipsi vel eorum posteri regem super se aliquo modo constituant, nisi de Pipini progenie. Tunc gloriosus Rex Pipinus, congregans proceres regiæ potestatis, eosque admonitione tanti patris imbuens, statuit cum eis, quæ, Christo favente, una cum eodem Papa decreverat perficere. Francorum igitur consilio direxit suos legatos Haistulpho, nequissimo Lombardorum Regi, ut pacifice ablata restitueret Ecclesiis. Sed neque Haistulphus acquievit: potius omnino facere renuit. Cernens verò Pipinus, atrocissimi Haistulphi non posse se saxeum cor emollire, præmisit ante suum occursum aliquos ex suis proceribus, ad custodiendas Francorum clusas. Quod audiens protervus Haistulphus, in eos repente irruit cum suis copiis: sed Dei bonitas Francis contulit victoriam, ita ut ipse Haistulphus fugam arriperet, & absque armis, præ timore Francorum, in Papiam se includeret civitatem, quam Pipinus obsidens, & multum constringens, fecit, ut atrocissimus Haistulphus veniam postulans, prorsus polliceretur, redditurum se civitates.

Itaque confirmato recipiendi civitates pacto, Rex Pipinus consiliarium suum Fulradum, Abbatem Ecclesiæ Sancti Dionysii, misit, & continuo ipse Rex cum suis in Franciam fœliciter rediit. Priusquam hoc certamen Pipini contra Haistulphum peractum fuisset, missus est Carolomannus monachus, frater Pipini Regis, ab Haistulpho ad fratrem Pipinum, ad perturbandam Apostolicam petitionem. Carolomannus monachus in eodem itinere ossa Sancti Benedicti, Abbatis ab Ecclesia Floriacensi, quò olim translata fuerant, tollere nititur, ut ad castrum Cassinum transferret, sed miraculis à Deo ostensis, & Francis obsistentibus, ab incepto prohibetur.

(a) ad a. 754.
(b) ad a. 755.

Anno Pipini sexto, pestifer Haistulphus, quodam loco venationi intentus, divino judicio fulmine percussus, atrocissima morte periit. Quod Desiderius Dux audiens, (obiisse Haistulphum) illico congregans multitudinem exercitus, auxilio prædicti Papæ & Fulradi Abbatis Sancti Dionysii, contra Rachisum, fratrem Haistulphi regis Longobardorum, occupavit regnum.

Anno octavo Pipini, Constantinus Imperator Pipino regi organum misit inter multa munera, antea non visum in Francia.

Anno Pipini nono, ipse Pipinus Saxones adiens, eorum destruit munitiones. Castra metatus est in loco, qui dicitur Sithima, quo multi Saxones ceciderunt: reliqui verò quotannis vectigal trecentorum equorum polliciti sunt solvere.

Eodem anno natus est ei filius, cui nomen suum imposuit, qui vivens duobus annis, tertio obiit. Multa patravit iste Pipinus, existens triumphator gloriosus quam plurimorum bellorum, in quibus strages diversarum gentium & linguarum & infinitorum populorum dedit, quæ omnia causa compendii transilivi.
38 Idem Rex damnationem patris sui Caroli Martelli cognoscens, (de quo supra dictum est) Synodum apud Lyptanas congregari fecit, cui præfuit cum Sancto Bonifacio legatus Apostolicæ sedis, Gregorius nomine. Sic igitur Synodum habuit, & quantumcunque de rebus Ecclesiasticis pater abstulerat, quoad fieri potuit, Ecclesiis reddere curavit. Verum quia, ne omnes res Ecclesiæ à patre ablatas redderet, concertatio, quam cum Wayfero, Duce Aquitanorum, habebat, prohibuit precarius fieri ab Episcopis, exinde petiit & nonas & decimas dari, constituit usque dum ipsæ res ad Ecclesiam revenirent. Hæc frater Andreas. Obiit Pipinus, Rex Francorum & patricius Romanorum, Anno decimo quinto, ex quo à Papa Stephano fuerat inunctus, à morte verò patris sui Anno vigesimo septimo. Sepultus in Abbatia Sancti Dionysii. Carolus verò filius ejus, pro felicitatis magnitudine agnominatus Magnus, compartito cum fratre suo Carolomanno regno, regnavit annis quadraginta sex, de quibus tres communes cum eodem Carolomanno habuit, reliquas verò solus. (Hæc Hugo de Sancto Victore.)

Trajectensia. Deinde, ut supra dictum est, Beatus Bonifacius infideles Frisiæ pagos adiens, & martyrii palmam cum summa devotione desiderans, substituit Gregorium Trajectensis Ecclesiæ succedentem Episcopum, quem revera agnovit virum sanctum, dignum & idoneum. Cœpit autem Anno Domini septingentesimo quinquagesimo tertio, Anno pontificatus Stephani, Papæ hujus nominis secundi, secundo, Pipini verò Regis Francorum tertio. Sedit annis sex & viginti. Iste Sanctus Pontifex, Alemannus genere, Trevirensis diœcesis, destinavit Sanctum Lyffwinum ac Martellinnm, Sancti Willibrordi socium, ad partes Transicelinas, ad sanctum prædicandum Evangelium: ubi post plurimorum conversionem idem Lyffwinus apud Andenzeel migravit ad Dominum Anno Domini DCCLXI. Pontificatus Gregorii nono, Constantini verò, Imperatoris hujus nominis quinti, vigesimo.

Sanctus ille Gregorius Episcopus Trajectensis, à Carolo, Rege Francorum ac Longobardorum patricioque Romanorum, confirmatione omnium privilegiorum, bonorum ac possessionum Ecclesiæ Trajectensis renovari authoritate regia procuravit: & ita Christi confessor eximius, grandævæ senectutis, paralytico morbo diu deditus, clero & populo ante Salvatoris Ecclesiam valedicens, ibique sacra communione recepta, octavo Calendas Septembris felicem creatori reddidit animam, Ecclesiasticæ sepulturæ illic traditus, ubi honorifice requiescit, qui Trajectense Pontificium cum diligenti studio longo tempore gubernavit. (Hæc ex gestis Pontificum Trajectensium.)

Item anno pontificatus Pauli Papæ primo, qui fuit Annus Domini septingentesimus quinquagesimus septimus, Imperii Constantini hujus nominis quinti An. decimus sextus, creatur ultimus Rex Longobardorum Desiderius, qui Anno regni sui decimo tertio, sub obtentu orandi, Romam ingressus, aliquos nobilium Romanorum captos excæcavit.

Anno

Anno ejusdem Desiderii decimo septimo, Adriano Papa contra Desiderium Regem conquerente, Carolus Italiam petit, & Desiderium intra Papiam clausum obsidet, & inter obsidendum diviso exercitu, multas urbes ultra Padum, & inter eas Veronam capit, in qua Anckarius Francus cum uxore Carolomanni & filiis ejus latens, se cum eis Regi dedit. Adagisus verò, Regis Desiderii filius, inde elapsus Constantinopolim fugit, & obsidionem Papiensium pestilentia mortalitatis aggravante, civitas Regi Carolo tandem aperitur, & Desiderius Rex cum uxore & filia, & cunctis principibus capitur Anno regni sui decimo octavo, & perpetuo exilio in Gallias ad Agilfredum, Leodiensem Episcopum, mittitur. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Alius liber dicit, quod Carolus Desiderium Regem in Franciam miserit, eumque jusserit in Ecclesia Sancti Dionysii tonderi in monachum, quod & factum sit: & quod usque ad ultimum vitæ suæ diem ibi moratus, sepultusque sit in sinistra parte monasterii. (Hæc Andreas.) Quidquid verò per longa tempora Longobardi Romanis abstulerant, Carolus eis restituit: & Regno Longobardorum destructo, totam Italiam sub jus regni Francorum redegit, & isto modo Longobardi victi regnare destiterunt post annos CCIV. ex quo in Italia regnare cœperunt. (Hæc Sigibertus.) Unde etiam Matthæus Florentinus, Longobardi (ait) Italiam fere totam possederunt, præter urbem Romam, quam in hujus generis potestatem nullo unquam tempore devenisse constat. Regia verò eorum apud Ticinum constituta, varios præterea principatus per Italiam habebant, quibus suarum gentium præponebant Duces, inter quos præcipui & per successores observati sunt, unus apud Forum Julii in ipso Italiæ ingressu: alter apud Spoletum in media pene Italia. Tertius Beneventi ad inferiorem Italiæ partem regendam. Hæc ille. *Longobardica.* 39

Hildolphum, claro * Nerviorum genere ortum, & in Regensborch enutritum, Pipinus Rex, suggestione cleri & plebis Trevericæ, eidem metropoli constituit Episcopum. Iste construxit Ecclesiam in honorem Sancti Joannis Evangelistæ, juxta cellam Hilarii in campo Martio, in quam corpus Sancti Maximini de cella Sancti Eucharii transtulit cum aliis trecentorum martyrum à Rixiovaro passorum corporibus. Quem locum & supellectile & fundis ditatum, cœnobitis ad centenum numerum Monachorum complevit. Illa vero Ecclesia in fundo Sancti Petri constructa, Episcoporum Trevirensium multo tempore subjecta juri fuit, donec unus eorum damnabili adulterio Reginæ, cuidam ad nuptias eandem cellam cum castello (quod dicitur Sericum) dedit dono: & sic deinceps à regibus detenta est. Sed Hildolphus, post aliquot annos Episcopatum suum relinquens, in saltum Vesagi cellam, quam sibi construxit, secessit, in qua & requiescit. (Hæc ex chronicis Pontificum Trevirensium.) *Nerviorum. Trevirensia.*

Agilfridus, tricesimus tertius Episcopus, & quartus Leodiensis, in Episcopum Leodiensem fuit assumptus An. Domini septingentesimo sexagesimo octavo, Anno Pontificatus Stephani hujus nominis tertii, primo, filius Ducis Burgundiæ ex filia Comitis Avernensis, nepos Caroli Magni & Doctor excellentissimus: sedit annis septendecim. Vitam Beati Lamberti per quendam clericum, Godefridum nomine, compilari jussit, & Ecclesiæ Leodiensi multa bona acquisivit, sicut testantur privilegia a Carolo Magno ei concessa. *Leodiensia.*

Anno Pontificatus Agilfridi tertio, Carolus Magnus celebravit Pascha Leodii, & post in Harstallio. Obiit verò venerabilis Agilfridus Episcopus Anno Domini septingentesimo octuagesimo quarto, sepultus in Ecclesia Leodiensi. (Hæc ex chronicis. *Carolus Magnus.*

Sanctus Carolus, dictus Magnus, cum fratre suo Carolomanno regnare cœpit in Francia (Anno Domini septingentesimo sexagesimo nono, Anno Constantini, Imperatoris hujus nominis quinti, vigesimo octavo,) & sedem suam in Noviomo collocans, quadraginta sex annis regnavit. Qui cum super Francos tri-

(a) ad a. 774.

ginta tribus annis regnasset, imperavit Romanis annis tredecim vel circiter. Carolomannus verò frater ejus, qui sedem suam statuit in successione, regnavit annis tribus. Quo mortuo, pars regni ejus partibus Caroli se jungit, & sic fuit vigesimus secundus Rex Francorum, & secundus in hac genealogia, & primus hujus nominis, sed Dux Lotharingiæ, à Sancto Pipino hujus nominis primo septimus, & secundus hujus nominis: cujus virtutes & prædicandam gloriam, etiamsi chartæ silerent, sola fama, nulla literarum nixa præsidio, ab oblivionis interitu defendere posset. In quo nescio, utrum virtutem bellicam, an sapientiæ naturalis claritatem, an omnium liberalium artium peritiam, religionisve Christianæ observationem, magis admiremur. (Hæc ex gestis Ducum Lotharingiæ.)

Iste gloriosissimus Rex genuit ex Hildegarde Regina tres filios, Carolum, Pipinum & Ludovicum: & tres filias ex eadem, Rothrudam, Bergham & Ghissam. Ex Fastrada verò Regina, secunda uxore, duas alias habuit filias: & Fastrada mortua, Leodegardam Alemannam duxit uxorem: qua mortua, duas concubinas aluit, Gersuindam Saxonici generis (ex qua ei nata est filia, nomine Adaltrud) & Reginam, quæ peperit Drogonem & Hugonem, quorum Drogo postea Metensis fuit Episcopus, sed Hugo frater ejus, Abbas in Francia venerabilis, longo tempore fratribus omnibus supervixit. Iste Hugo, ut dicitur, hodie quiescit in cœnobio Cluonensi apud Sanctum Amandum. Ex omnibus illis duos tantum filios ac filiam, priusquam moreretur, amisit. (Hæc Hugo.)

Anno secundo Carolus Rex Synodum celebravit in Wormatia civitate.

Anno quarto Carolus Rex ad Saxonicum bellum animum intendit, Heresburg Castrum Saxonum capit, Hermensul fanum destruit: Ibique siti laborante exercitu, subito ex torrente largissimas aquas divino nutu impetrat: votique compos Carolus; obsides pacis accepit à Saxonibus. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Bellum hoc tunc inchoatum Carolus Magnus contra Saxones per tres & triginta annos gessit. Cum interim per se & filios & præfectos ac Duces contra Hunnos, Hispanos, Britannos, & in Italia quoque ac contra alias quasdam nationes felicissime debellaret. (Hæc Florentinus.)

Anno quinto regni Caroli, Adriano Papa contra Desiderium Longobardorum Regem conquerente, de multis injuriis Carolus Italiam petit, & Desiderium domuit, ut prius diximus.

Anno Caroli sexto, Carolo Rege absente, Saxones, rupto pacis fœdere, Francorum fines premunt igne & cæde: ut tamen Ecclesiam in Fritislar incendere non possent, quam Sanctus Bonifacius benedixit, igneque nunquam cremandam prædixit. Rex Carolus, offensus dissonantia Ecclesiastici cantus inter Romanos & Gallos, cum melius esse censeret, de puro fonte, quàm de turbato rivo bibere, duos clericos Romam misit, ut authenticum cantum à Romanis discerent, & Gallos docerent: per quos primum Metensis Ecclesia, & per illam omnis Gallia ad auctoritatem Romani cantus revocata est. Item Carolus Rex Saxoniam, repetens tripartito exercitu concurrit Saxonibus, & victoria in omnibus potitur. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Anno Caroli septimo, Carolus Rex Sigiburch castrum Saxonicum capit: ter cum eis confligit, & victor existens, obsides pacis ab eis accipit. Ab hoc anno per annos sex & viginti Carolus simul Rex Francorum & Rex Longobardorum, & Patricius Romanorum fuit, antequam fieret Imperator.

Anno ejusdem octavo, in Italia quibusdam rebellionem meditantibus, Italiam repetit Carolus, urbem Forum-Julii capit, & Ducem ejus Rothgandum, rebellionis authorem, decollari præcipit: Capta quoque Tarvisio urbe, cæteris majestate sui nominis terrorem incutit. Saxonibus verò Heresburg castrum (quod

Carolus

(a) *ad a. 772.*
(b) *ad a. 774.*

Carolus ante quatuor annos contra eos acquifierat) obfidentibus, gloria Dei in Ecclefiam fuam apparuit omnibus, cum duo fcuta fanguineo colore flammantia motus tanquam in bello per aera cierent. Tum igitur Saxoniam Carolus velut tempeftas proterit: in munitiones irrumpit, & hoftes compellit, ut fe & patriam dedant, & datis obfidibus, Chriftianos fe fore fpondeant.

Anno fequenti Winthichindus, Dux Saxonum, in Nortmanniam fugit: Saxones baptizati pacifcuntur, & ingenuitatem fuam & fua omnia fe perdituros jurant, fi unquam à fidelitate Chrifti & Regis defiftant. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Nota hic, Nortmanniam illam, ad quam fugit Winthichindus, non fuiffe Nortmanniam Galliæ, quæ necdum hoc nomine, fed Neuftria dicebatur. Ifta verò antiqua Nortmannia ultra Daciam, verfus Nortwegiam fita eft. (Hæc Collector.)

Victoriofiffimus, ille infignis triumphator Carolus, diverfas & multas linguarum diverfarum feroces & barbaras nationes cum infinita ftrage populorum adeo potenti virtute, Deo auxiliante, perdomuit, ut nullus ex omnibus Principibus in illis temporibus ei refiftere poffet, quæ omnia ob nimiam prolixitatem diffimulavi fcribere. Nam eorum particularis defcriptio proprium exigeret volumen.

Item Anno decimo tertio regni fui Carolus Rex orationis caufa vadit Romam, ibique filii ejus unguntur in Reges: Pipinus Italiæ, & Ludovicus Aquitaniæ. 41

Item Anno decimo octavo regni Caroli fignum crucis in veftibus hominum apparebat, & Anno fequenti fanguis de cœlo & terra profluxit: & rurfus Anno fequenti Carolus Coloniæ fuper Rhenum pontes duos conftruxit & munivit, & Sclaviam ingreffus fubigit.

Item Anno regni fui vigefimo fecundo, Carolus Rex Wormatiæ conventum habuit, & exercitum contra Hunnos mifit. Item Carolus Rex honeftati Ecclefiafticæ omnino intentus, legendi & pfallendi difciplinam diligenter correxit. Perpendens enim iterum Gallos à Romanis difcrepare, Metenfes verò fola naturæ levitate paululum quid diffonare: per cantores rurfum fibi ab Adriano Papa à Roma miffos, diffonantiam cantus emendavit. Circa pauperes etiam follicitus, non folum in regno fuo, verùm etiam trans maria in Ægypto, in Syria, in Africa, & præcipuè Hierofolymis liberalitate eleemofynarum Chriftianis pauperibus fuccurrebat: Transmarinorum Regum amicitias ob hoc maxime expetens, ut Chriftianis fub eis degentibus effet relevatio. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Item Carolus religionem Chriftianam fumma puritate femper excoluit, & Ecclefiam mane & vefpere, nec non & nocturnis horis & facrificii tempore impigrè frequentavit. Idem præterea fereniffimus Rex corpore fuit amplo & robufto, ftatura eminenti, & apice capitis rotundo, nafo paululum mediocritatem excedente, oculis pulchris, canitie veneranda, facie læta, voce clara, valetudine profpera, denique convivabatur rariffime, cœnaque quotidiana quaternis tantum ferculis inftructa utebatur, præter affam carnem, quam venatores verubus inferre folebant, ut qua libentius, quàm quocunque cibo alio vefcebatur. Inter cœnandum autem aliquod acroama aut lectionem audiebat: prælectis ei hiftoriis antiquorum & rebus geftis: Delectabatur etiam libris Sancti Auguftini, præcipueque iis, qui de civitate Dei prætitulati funt: Vini verò & omnis potus adeò parcus in bibendo erat, ut inter cœnam raro plus quàm ter biberet. Æftate poft cibum meridianum pomorum aliquid fumens, ac femel bibens, depofitis veftibus & calciamentis (velut noctu) duabus vel tribus horis quiefcere folebat: Noctibus fic dormiebat, ut fomnum quater aut quinquies non folum expergifcendo, fed etiam furgendo interrumperet. In difcenda Grammatica Rex Carolus Petrum Pifanum habuit adjutorem, & in cæteris difciplinis Albinum, cognomento Alcuinum. (Hæc Hugo.)

(a) ad a. 777.
(b) ad a. 790.

Item Turpinus de forma & fortitudine Caroli ſcribit: Longitudo ejus octo pedum ſuorum, (qui erant longiſſimi,) corpore decorus, ſed viſu ferus, renibus erat ampliſſimus, ventre congruus, brachiis & cruribus groſſus, miles doctiſſimus & acerrimus, & omnibus artubus fortiſſimus, facies ejus in longitudine habebat palmum & dimidium, barba unum pedem, naſus circiter dimidium, frons erat unius pedis, oculi leonini ſcintillantes ut carbunculus, ſupercilia dimidii palmi: Quemcumque iratus apertis oculis aſpexiſſet, ſtatim terrebatur. Cingulum, quo cingebatur, ad octo pedes extendebatur, præter hoc quod pendebat: Parum panis, ſed quartam partem arietis, aut gallinas duas, aut anſerem unum, aut ſpatulam porcinam, aut pavonem, aut gruem, aut leporem integrum edebat: Vinum aqua lymphatum ſobrie bibebat. Fortitudinis tantæ erat, ut militem armatum ſuper equum ſedentem à vertice capitis usque ad baſes ſimul cum equo uno ictu proprio gladio ſecaret: Quatuor ferraturas equorum ſimul manibus extendebat facile: Militem armatum rectum ſtantem ſuper palmam ſuam à terra usque ad caput ſola manu velociter elevabat: ejus lectum centum viginti fortes orthodoxi per tres quadragenarios, in tres vigilias diviſi cuſtodiebant. Erat enim donis largiſſimus, in judiciis rectiſſimus, in locutione luculentus. Hæc qui ſupra.

Item Alcuinus, de Britannia oriundus, Magiſter delitioſus Regis Caroli, ſcientia literarum præpollet in Gallia, cujus præcipue magiſterio ipſe Rex omnes liberales artes didicit. Iſte multa ſcripſit, inter quæ eminent libri de Sancta Tri-
42 nitate, ſcripti ad ipſum Regem. Correxit etiam juſſu ipſius Regis divinam hiſtoriam.

Anno ejusdem Caroli vigeſimo quarto, Pipinus, Caroli Regis ex concubina filius, deformis gibbo, à quibusdam Francorum primoribus, promiſſione regni illectus, contra patrem conjuravit, unde convictus tondetur, & in Prumiam cœnobium retruſus, usque ad finem vitæ Deo militavit: Complices vero conjurationis alii in exilium mittuntur, pauci perimuntur. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Prædictum cœnobium Prumienſe fundatum fuiſſe dicitur ſub Pipino rege, Caroli Magni patre, in diœceſi Trevirenſi. (Hæc Albericus *(b)*.)

Anno ejusdem Caroli vigeſimo ſexto, Carolus Rex non ſolum patria lingua, ſed etiam peregrinis eruditus, barbara & antiquiſſima carmina, quibus veterum Regum bella & actus canebantur, ſcripſit & memoriæ mandavit. Inchoavit etiam Grammaticam patrii ſermonis, & menſibus anni, juxta propriam, id eſt, Teutonicam linguam, vocabula impoſuit: Ventos etiam duodecim propriis nominibus appellavit, cum antea quatuor tantum Cardinales venti nominarentur.

Anno regni ſui vigeſimo ſeptimo, Anno verò Domini ſeptingenteſimo nonageſimo quinto, Carolus Eccleſiæ, quam in Paderborne fundaverat Anno regni ſui duodecimo, & Epiſcopo Wirtzburgenſi reſpiciendam commiſerat, donec eidem loco tute providere poſſet, Canonicum quendam Eccleſiæ Wirtzburgenſis, Hatumarum nomine, de Saxonia ortum, & tempore ſuperiorum bellorum ſibi à parentibus obſidem datum, præfecit Epiſcopum. (Hæc Goblinus *(c)*.) Item Carolus Rex Chriſtianam religionem ſancte ac pie colens, Eccleſias Dei modis omnibus honorabat & ornabat ſacris vaſis & veſtibus, edicens, ut ne janitoribus quidem liceret absque habitu in Eccleſia miniſtrare. In Weſtphalia verò Carolus Rex quatuor Epiſcopatus, Paderbornenſem, Monaſterienſem, Oſnabrugenſem & Myndenſem; ut alios quatuor ſimiliter erexit in Saxonia, Hildeſenenſem, (cujus primus conventus venit à Remenſi Eccleſia) Halberſtatenſem, (cujus primus conventus à Cathalaunia fuit miſſus,) Verdenſem quoque & Bremenſem. Extruxit etiam Aquisgrani baſilicam in honorem Beatæ virginis plurimæ pulchritudinis, ad cujus

(a) ad a. 792.
(b) ad a. 792.
(c) Cosmodr. æt. VI. c. XXXVIII.

cujus structuram à Roma & Ravenna columnas & marmora devehi fecit. Fecit ibi balnea calida aqua frigida temperata, vel potius reparavit, quia jam ibi erant: Et palatium ædificavit juxta Ecclesiam: Ipsam verò Ecclesiam veteris & novæ legis historiis, sed palatium septem liberalibus disciplinis, & bellis Hispanicis depingi jussit. (Hæc Albericus (a).) Cœnobium verò fundavit monachorum S. Jodoci, quod supra mare dicitur.

Anno ejusdem trigesimo, Sol obtenebratus est per dies septendecim. Isto anno sydus, quod dicitur Martis, à superioris anni Julio mense usque ad hujus anni Julium nusquam in toto cœlo videri potuit. (Hæc Elimandus.) Pluvia sanguinis in Eboraco civitate fuit in Quadragesima.

Anno regni ejusdem tricesimo tertio, Romani, qui ab Imperatore Constantinopolitano jam diu animo desciverant, nunc accepta occasionis oportunitate, quia mulier, excæcato Imperatore Constantino filio suo, eis imperabat, uno omnium consensu Carolo Regi Imperatorias laudes acclamant: & coronatum per manum Leonis Papæ Cæsarem & Augustum appellant. Pipinum verò filium ejus, Regem Italiæ ordinatum, collaudant.

Eodem Anno terræmotus factus est magnus, pridie Calendas Maji hora noctis secunda, quo tota Italia graviter concussa fuit, & tectum Basilicæ Beati Pauli Apostoli Romæ magna ex parte cum suis trabibus corruit, & multa loca circa Rhenum, & in Gallia & Germania tremuerunt. (Hæc Goblinus (b).) Ogerus, Dux de Danamarchia, princeps Christianissimus floruit.

Carolus igitur Magnus, cum jam super Francos regnasset annis triginta tribus, primus Francorum imperavit Romanis annis tredecim. Cœpit autem Anno Domini octingentesimo secundo, mundi verò secundum LXX. 6000, diviso à Constantinopoli imperio Romano evolutis circiter annis CCCCLXIX. ex quo Bizantium, Thraciæ civitas, à primo Constantino ampliata, & in regiam urbem exaltata fuit, translata in illam omni Romanæ dignitatis gloria, ut in sedem Romani Imperii novam dedicata, nova Roma appellaretur. Hæc Sigibertus (c). De vita Caroli victoriosa, religiosa, miraculosa, potentissima, justissima vidimus volumen egregium compilatum, in quo multa utilia & delectabilia, quæ heu prætermittere nos oportet. Hæc Collector. 43

Anno igitur primo imperii sui, Carolus Imperator per omne imperium suum legatos ad faciendum judicium & justitiam cunctis mittit, & legis capitula tria & viginti instituit. Idem quoque Carolus per universum mundum, ad indagandum nomina, & actus, & obitus Sanctorum nuntios misit, quæ per Usuardum monachum in unum volumen colligi jussit. Hieronymus enim ac Beda, & Florus hoc fecerunt ante, sed non integre. Hic autem diebus singulis martyres annotavit, & inventum est concurrere diebus singulis plus quàm trecenta festa, ideoque statutum fuit, ut diceretur (& aliorum plurimorum Sanctorum, &c.) (Hæc Vincentius.)

Anno Imperii sui secundo, Carolus Imperator omnes trans Albiam morantes cum mulieribus & natis in Franciam transtulit, pagosque eorum Abroditis dedit. Eodem Anno Hatumarus, primus Episcopus Paderbornensis, obiit Anno Episcopatus sui nono, & successit ei Badudadus, natione Saxo seu Westphalus, electus à clero Wirtzburgensi, cujus octavo anno Sanctus Luthgerus, natione Friso, primus Episcopus Monasteriensis obiit.

Item Carolus, postquam Westphalos subegit, Sanctum Meinulphum de fonte levavit, & matrem ejus (patre in bellis superioribus occiso) in suam protectionem recepit, quia frater mariti defuncti vim illi stupri conabatur inferre. Iste Meinul-

(a) *ad a. 795.*
(b) *Cosmodr. æt. VI. c. XL.*
(c) *ad a. 801.*

Meinulphus, nobilibus parentibus exortus, de bonis paternis monasterium monialium seu canonicarum secularium in villa Bodiken Paderbornensis diœcesis fundavit & dotavit: quod usque ad tempora nostra perduravit. Nunc verò non hostium incursu forinseco, sed tinea attenuatum intrinseca, desolationi proximum est. Meinulphus post mortem & in vita miraculis claruisse legitur. Et natalis dies ejus quinto die mensis Octobris in diœcesi Paderbornensi celebratur. (Hæc Goblinus *(a)*.)

Anno Imperii Caroli tertio, Leo Papa ad Carolum Imperatorem in Franciam venit. Item Avares, qui & Hunni, longo contra Francos bello perdomiti, adeo in fortitudine sua & potentia sunt diminuti, ut, qui alios solebant ultro lacessere, jam nec se ab aliis possent tueri: quia in hoc bello omnis eorum gloria & nobilitas periit, & quicquid pecuniæ & thesauri per tot secula terrarum orbem vincendo sibi congesserant, totum nunc Francorum victoriæ cessit, & nullo unquam bello tam multa spoliorum quantitate Francia ditata fuit.

Anno quinto, quarto Nonas Septembris, facta est eclipsis Lunæ, Sole existente in 16. parte Virginis, Luna in 16. parte Piscium, ut & pridie Nonas Junii Luna 13. feria quinta, prima aurora incipiente, signum crucis mirabili modo in Luna apparuit. Dehinc tertio Calend. Septemb. Luna XII. die Dominica, hora quarta, corona mirabilis in circuitu Solis apparuit. Hæc Albericus *(b)*.

Anno Imperii sui sexto, Carolus Imperator, per manum Pauli diaconi sui decerpens optima quæque de scriptis Catholicorum Patrum, lectiones unicuique festivitati convenientes, per circulum anni in Ecclesia legendas, compilari fecit. Hæc Sigibertus *(c)*. Item Hugo de eodem Paulo: Claruit his temporibus Paulus gentis suæ, id est, Longobardorum historiæ scriptor, qui de monasterio montis Cassini venit in Galliam, attractus amore & opinione præfati principis Caroli, præcellentissimi Imperatoris, & hymnum de S. Joanne Baptista composuit. Hæc Hugo.

Eodem quoque tempore floruit Sanctus Ægidius, Confessor præcipuus, natione Græcus, qui Dei nutu veniens in Gallias, in provincia, cui Septimana nomen est, Eremiticam duxit vitam. (Hæc Hugo.) Istius quidem meminit Sigibertus *(d)*, sed non in tempore, quo debuit. Sanctus (inquit) Ægidius veniens à Græcia, sanctitate claret in provincia. Quod enim tempore Caroli Ma-
44 gni floruerit, satis est authenticum. Ille verò eum sub tempore Caroli Martelli ponit. (Hæc collector.)

Eodem anno legitur facta translatio Sancti Bartholomæi Apostoli de insula Liberitana Beneventum. (Hæc Vincentius.) Item Carolus Imperator rerum suarum hæredem Christum testamento facit, & quicquid in re mancipi habebat, in tres partes dividens, tertiam eorum pauperibus & famulantibus palatio delegavit: duas verò partes in viginti & unam subdivisit, & Metropolitanis Episcopis, qui totidem sibi suberant, distribuit, ut Metropolis Ecclesia tertiam sibi assignatæ partis haberet, & duas inter suffraganeos divideret. Et hæc sunt nomina Archiepiscopalium civitatum, quæ erant sub Carolo: Roma, Ravenna, Mediolanum, Forum Julii (quæ & Aquilegia dicitur) Gradus in Venetiis, Moguntia, Juvanium in Bavaria (quæ est Saltzburg) Colonia, Treviris, Remis, Zenonis, Vienna, Lugdunum, Bisantium, Rothomagus, Arelate, Tharentasia, Ebredunum, Burdegala, Turonum, Bithurium. Ipse verò unamquamque partem sub proprio conditorio sigillatam reposuit, addens nomen civitatis Metropolitanæ, cui mittenda erat. Has idem potentissimus Imperator honorabiliter multis muneribus excolebat. (Hæc Albericus *(e)*.) Eodem anno Sol & Luna bis defecerunt: Sol quinto Idus Junii & secun-

(a) *et. VI. c. XL.*
(b) *ad a. 806.*
(c) *ad a. 807.*
(d) *ad a. 715.*
(e) *ad a. 810.*

secundo Calendas Decembris, Luna undecimo Calendas Julii, & decimo nono Calendas Januarii. (Hæc Regino Abbas Pruniensis (a).). Magna quoque fuit boum mortalitas per omnes provincias Imperatori subjectas. (Hæc Albericus (b).)

Anno ejusdem decimo, Moguntiæ pons quingentorum passuum longitudinis trans Rhenum, quem Carolus Imperator per decem annos ingenti labore & mirabili opere de lignis construxerat, ut in perpetuum durare posse videretur, tribus horis ita conflagravit, ut ne una quidem assula in aqua remaneret.

Anno ejus duodecimo, Carolus Imperator per omnem Galliam concilia super statu Ecclesiarum ab Episcopis celebrari edicit, quorum unum Moguntiæ, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabilonis, quintum Arelatæ celebratur. (Hæc Sigibertus (c). Item Carolus Imperator ad numerum literarum Alphabeti cœnobia fundavit, & in unoquoque per ordinem unam literam auro fabricatam, plus quàm ducentas libras Turonensium valentem, reliquit, ut ex ordine literarum tempus fundationis cujuslibet monasterii recognosceretur. Quatuor etiam Archiepiscopatus super cæteros, scilicet Trevirensem, Coloniensem, Moguntinensem & Salisburgensem, divitiis & honoribus ampliavit. (Hæc Petrus.) Item regni Caroli terminus fuit à Bulgaris usque ad Hispanos, & à Danis usque ad Calabros, exceptis adjacentibus quibusdam regionibus, Polonia, Bohemia, Dalmatia, Histria, Venetiis & Britannia, & quicquid tenuit Carolus, adhuc duo regna sunt Romanorum & Francorum, sola Pannonia excepta. Tunc Mauri centum cellas Tusciæ civitatem, & Niceam Narbonensis provinciæ vastaverunt. (Hæc Albericus (d).

Anno Imperii sui decimo tertio, porro regni quadragesimo sexto, Carolus Imperator gloriosus, regno & imperio suo ampliato, & pacato statu quoque Ecclesiæ sanctæ & religiose ordinato, moritur & sepelitur Aquisgrani anno ætatis suæ septuagesimo secundo, qui pro magnitudine operum cognominatus est Magnus, cujus vitam Eynhardus describit. (Hæc Sigibertus (e).) Eram ego Turpinus apud Viennam, in Ecclesia ante altare orans, & cum raptus in extasim, Psalmum (Deus in adjutorium) cantarem, vidi, tetrorum spirituum agmina infinita præterire & tendere in Lotharingiam, quos omnes unus similis Æthiopi longe insequebatur, lento gradu, cui dixi, quo tenditis? Aquisgranum, inquit, ad mortem Caroli, ut ejus spiritum ad Tartara rapiamus. Tunc ego, Adjuro te per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut peracto itinere ad me redeas. Parum igitur morati, vix expleto Psalmo, ad me redierunt eodem ordine: & dixi novissimo, cui primum locutus fueram, Quid egistis? Galatianus, inquit, sine capite, tot & tantos lapides & ligna innumera Basilicarum in sua statera suspendit, ut plus appenderent bona ejus, quàm mala. Et idcirco animam ejus nobis Deus abstulit: quibus dictis evanuit. Obiit autem Carolus quinto Calendas Februarii, sepultus Aquisgrani 45
in Ecclesia rotunda Beatæ virginis. Ab eo certe tempore, quo ab Hispania discessit, usque ad diem mortis assidue ægrotavit, & pro salute eorum, qui in Hispania obierunt, die anniversaria eorum semper duodecim millia uncias argenti, & totidem talenta auri, & vestes, & cibaria pauperibus erogavit decimo sexto Calendas Julii, & totidem psalteria, & missas, & vigilias cantari jussit. Unde datur intelligi, quod, qui Ecclesiam ædificat, regnum Dei sibi præparat. (Hæc Turpinus (f).) Sepultus est igitur Aquisgrani, formosissima toto Romanorum orbe capella honorificentissime Carolus, supra cujus tumulum extructus est deauratus arcus. Interfuerunt ibi Leo Papa cum Principibus Romanis, & Archiepiscopi & Episcopi multi, Duces etiam

(a) ad a. 810.
(b) ad a. 810.
(c) ad a. 813.
(d) ad a. 813.
(e) ad a. 814.
(f) Vita Caroli M. c. XXXII.

etiam & Comites & Abbates, aliique innumeri, qui defuncti corpus vestibus Imperialibus quasi festivè induentes, auream capiti coronam imposuerunt, & super auream cathedram, quasi judicem viventem, ac super ejus genua textum quatuor Evangelistarum aureis literis scriptum collocaverunt. Itaque manus dextera textum, sinistra verò sceptrum tenebat aureum: Catenulam quoque auream diademati conjunxerunt, & cathedræ, super quam sedebat, ne caput defuncti decideret, affixerunt: Sed & scutum aureum, quod ei Romani fecerant, ante faciem ejus statuerunt & arcum lapideum, in quo sepultus erat preciosis replentes aromatibus, monumentum strenue sigillantes clauserunt. (Hæc Vincentius Speculator.)

Istius Sanctissimi Imperatoris Caroli gloriosis factis & meritis Imperator Fridericus hujus nominis primus confidenter adductus, assensu & authoritate Domini Papæ Alexandri, ex sedis Apostolicæ, nec non consilio Principum universorum tam Ecclesiasticorum, quàm secularium, pro revelatione & exaltatione atque canonisatione ejusdem Sanctissimi Caroli corporis, solennem curiam in natali Domini apud Aquisgranum celebravit, ubi corpus ejus sanctissimum cum magna frequentia principum, ac copiosa multitudine cleri & populi, in hymnis & canticis spiritualibus extitit elevatum, exaltatum & canonisatum, debita cum reverentia & timore, Anno Domini millesimo centesimo sexagesimo sexto, quarto Calendas Januarii, procurante hæc & diligenter disponente memorato Imperatore Friderico. (Hæc Collector.) Ejus verò dies festi celebres bis in anno habentur, dies scilicet ejus natalis quarto Calendas Februarii, translationis verò dies quinto Calendas Augusti, quem utrumque clericus & populus spiritualium gaudiorum tripudio celebrant. Cantantur enim in Ecclesia Aquensi de ipso Sancto Carolo vicibus alteratis suffragando, certæ Antiphonæ cum collectis, de quibus hic una devotionis causa apponitur:

O spes afflictis, timor hostibus, hostia victis,
Regula virtutis, juris via, forma salutis.
Carole, servorum pia suscipe vota tuorum.

Gloria & honore coronasti eum, Domine, & constituisti eum per collecta. Immensæ majestatis Deus & bonitatis infinitæ, qui fidelem tuum Athletam, Carolum Magnum Imperatorem & Confessorem tuum, in terris gloria Imperii exaltasti, & dono gratiæ tuæ in cœlis corona beatitudinis triumphare concedis, præsta quæsumus, ut sicut fidei Christianæ fidelissimus extitit propagator, ita pro nobis apud te existat intercessor per Christum, &c.

Papalia. Adrianus primus, natione Romanus, ex patre Theodoro de regione via lata, cœpit Anno Domini septingentesimo septuagesimo secundo, (in alio verò Chronico dicitur septuagesimo tertio.) Sedit annis viginti quatuor, (Martinus dicit annis viginti tribus,) mensibus decem, diebus 28. Istius precibus Carolus Magnus, Pipini filius, obsedit Longobardos in Papia, cepitque Desiderium Regem & uxorem ejus, quos captivos duxit in Franciam: & veniens Romam, reddidit omnia, quæ pater ejus Pipinus dedit Beato Petro, adjuncto quoque Ducatu Spoletano & Beneventano. Et ab hoc tempore patricius est effectus. Restauravit S. Anastasium
46 ad aquam Salviam, post incendium: Ædificavit turres & muros urbis Romæ, qui dirupti erant, & usque ad fundamentum destructi: Renovavit portas æreas majores, & Beato Petro dedit. Istius tempore celebrata est septima synodus trecentorum quinquaginta Episcoporum apud Niceam. Aliam Synodum ipse Papa Adrianus, præsente Carolo, Romæ celebravit, de qua infra dicendum restat. Adrianus is Papa, simul tam intra Romam, quàm extra multas ecclesias restauravit, & in monasterio Sancti Stephani, (quod circa Ecclesiam Sancti Petri situm est) congregationem monachorum instituit, ut in Ecclesia Beati Petri cum tribus monasteriis, quæ Gregorius aperuit, laudes & cantus sedulos persolvant. (Hæc Martinus.) Iste Adrianus Papa anno pontificii sui secundo, & regni Caroli quinto, ad tuendas res Ecclesiæ Carolum Romam accersit. Qui pergens Papiam obsedit, ibique relicto exercitu,

exercitu, Romam pervenit: Sanctam resurrectionem ibi peregit, postea rediens, Papiam cepit. Iterumque Romam rediit, synodum constituit cum Adriano Papa, aliisque centum quinquaginta tribus religiosis Episcopis & Abbatibus, in qua Adrianus Papa cum universa Synodo jus eligendi Pontificem, & ordinandi Apostolicam sedem, dignitatem quoque patriciatus, insuper Archiepiscopos & Episcopos, per singulas provincias ab eo investituram accipere debere, definivit: & ut nisi à Rege laudetur & investiatur Episcopus, à nemine consecraretur: Omnes etiam huic decreto rebelles anathematizavit, & nisi resipiscerent, bona eorum publicari jussit. Iste Adrianus Papa ad reprimendam rabiem hæreticorum, imagines Dei Sanctorumque execrantium, nimis laboravit, quemadmodum in septima Synodo decretum fuit, in præsentia Irenes & filii ejus Constantini. Et libro adversus eos edito, multis Scripturarum inductionibus roborato, errores eorum infirmavit, fidemque rectam solidavit. Iste in offertoriis & offertoriorum versibus, quod geminatum est, geminavit.

Anno pontificatus sui vigesimo secundo, Feliciana hæresis condemnatur, & in præsentia Adriani Papæ, ab ipso Felice auctore abdicatur. Ista hæresis asserebat, filium Dei in divina natura esse verum filium Dei, in humana verò adoptivum, unam personam Dei & hominis dividens in duas personas, scilicet veri filii & adoptivi. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Isto tempore floruit Albinus, qui & Alcuinus, Caroli eruditor, genere Anglicus, clarus ingenio, in philosophia excellentissimus, non tantum in scientia, sed & morum honestate præclarus: à quo Carolus didicit omnes artes liberales, qui & studium de urbe Roma transtulit Lutetiam, quod de Græcia illuc translatum fuerat à Romanis. (Hæc Martinus.) Non tamen sic transtulit, ut ipsum studium urbi Romæ auferret, sed modum & solennitatem, quæ in urbe servabatur, translatis inde Parisios Doctoribus & Magistris, instauravit & privilegiis confirmavit: Pro quo sciendum, quod quinque sint studia generalia singulariter privilegiata, videlicet Romanum, ubi Papa eum curia sua residet: Parisiense, in Francia: Bononiense, in Italia: Oxoniense, in Anglia: & Salamanticum, in Hispania. Cætera verò studia aliter quàm per sedem Apostolicam privilegiata, particularia reputantur. (Hæc Goblinus *(b)*.) Eidem Alcuino Carolus commisit monasterium Sancti Martini Turonense regendum. Nam monachi præteritæ religionis obliti, adeò deflexerunt, ut sericis induti vestibus & deauratis calciamentis incederent, carnis oblectamenta sequendo: Unde monachus in visione duos Angelos dormitorium intrantes vidit, qui omnes monachos (excepto illo solo, qui Angelos videbat) interimebant: qui ne interimeretur, sed ut ad pœnitentiam agendam reservaretur, vix ab Angelis obtinuit. Istius cœnobii post hoc factus fuit Abbas Alcuinus, in omni sanctitate reformator, & post laudabilem vitam obiit, sepultus apud S. Petrum. (Hæc Martinus.)

Leo Imperator hujus nominis quartus, filius Constantini, cognomento Cazarus, cœpit Anno Domini septingentesimo septuagesimo septimo, Mundi verò MMMMDCCXXV. imperavitque annis quinque. Iste ad breve tempus visus est pius esse sanctæque Dei genitricis ac Monachorum amicus, unde & Metropolitanos ex monachis in primis sedibus collocavit, multosque ordines in urbe amplificavit. Quapropter Principes omnes, cum multitudine populi copiosa ingredientes, petierunt, filiumque Constantinum, quem cum sibi unicum & parvulum esse diceret, seque vereri, ut si forte ei contingeret, quod humanum est, illum interficerent & alium promoverent, juraveruntque omnes, se non admissuros alios Imperatores, præter Leonem & Constantinum, & ex semine ipsorum, idque scripto confirmaverunt. Tunc Imperator eos affatus sic: En

Græca. 47.

(a) ad a. 793.
(b) æt. VI. c. XL.

fratres (inquit) petitionem vestram adimpleo, & dono vobis filium meum Imperatorem: Eum ab Ecclesia & de manu Christi suscipite. At illi voce magna clamaverunt, dicentes: Fidejussor noster esto, fili Dei, nos de manu tua suscipere Dominum Constantinum Imperatorem ad custodiendum eum & commoriendum pro eo: sic in crastinum, videlicet in die Sancto Paschæ, coronatus est Constantinus filius ejus Imperator. (Hæc Landolphus Sagax libro vigesimo quinto Historiæ Romanæ.) Item ultimo Anno Imperii Leonis Carari, ut Hugo scribit, mortuo Niceta, Constantinopolitano Patriarcha hæretico, Paulus quidam Cyprius verbo & actu coruscans, consecratus est in eadem sede.

Item prædictus Leo Imperator, cum insaniret gemmarum cupiditate, adjecit amorem ad magnæ Ecclesiæ coronam, & accipiens, portavit eam: Et exierunt carbunculi in capite ejus, & captus à febre mortuus est Anno Domini septingentesimo octuagesimo primo. (Hæc Albericus (a) in libro suo de temporibus, &c.)

Trajectensia. Venerabilis pater Aelbricus de partibus Eboracensis diœcesis, ex Anglia fuit oriundus, qui pro laudabili conversatione sua Trajectensis Ecclesiæ Canonicus est electus, & senescente Gregorio, totius Episcopatus fidelis dispensator deputatus, condigne clerum rexit, & populum, quem idem Gregorius post se venturum prophetavit Episcopum. Cœpit igitur Anno Domini septingentesimo septuagesimo nono, Pontificatus Adriani Papæ hujus nominis primi anno octavo, & sedit annis quatuor. Iste Aelbricus Beatum Ludgerum, dehinc Monsteriensem Episcopum, primum transmisit ad partes Frisiæ, ut prædicando sectam aboleret idololatriæ. Impetravit etiam à Carolo Magno, Rege Francorum, totum Ripaticum super Leckain & Islam, inter Rhenum & Leckam: nec non Ripaticum super alveum Heym, cum suis adjacentibus. Insuper confirmationem omnium bonorum & privilegiorum, per antecessores ac parentes dicti Regis Caroli Ecclesiæ Trajectensi concessorum. Tandem Aelbricus duodecimo Calendas Septembris in pace migravit ad Dominum, postquam aliquot annis Trajectensem rexit Episcopatum. Qui ad prædictam Ecclesiam Sancti Salvatoris deductus est, & prædecessori suo consepultus. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.)

Post decessum venerandi Patris Aelbrici, Theodardus quintus Trajectensis Episcopus intronisatus est Anno Domini septingentesimo octuagesimo tertio, Pontificatus verò Adriani Papæ hujus nominis primi anno duodecimo, sedit annis quindecim, natione Friso & Frisonicæ gentis prædicator inclytus. Tandem venerandus hic Pontifex, expletis multis laboribus, in pace decessit à seculo, ad prædictam Ecclesiam delatus, ubi cum reverendis patribus honorifice requiescit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.)

Leodiensia. Gerbaldus, tricesimus quartus Episcopus, & quintus Leodiensis, fuit vir nobilis, filius Regis Bavariæ. Mater ejus erat matertera Ogeri, Ducis de Danamarchia: Duodecim filii Ducis Metensis erant avunculi ejus. Cœpit autem Anno Domini septingentesimo octuagesimo quinto, Anno videlicet Pontificatus Adriani Papæ hujus nominis primi, decimo quarto. Præfuit Ecclesiæ Leodiensi octo & viginti annis: Postea Cardinalis ordinatus. Sed post mortem reductum est corpus ejus, & in Ecclesia Leodiensi sepultum. Istius tempore Carolus Magnus Ecclesiam Aquensem construit, & in consecratione ipsius concilium convocavit, in quo fuit Leo Papa & Romani Cardinales, Episcopi Italiæ & Galliæ, & alii Episcopi numero trecenti sexaginta quinque, absque Abbatibus & aliis Ecclesiæ Prælatis, inter-
48 fuerunt & Romani Principes, Marchiones, Comites, Principes Italiæ, Saxoniæ, Bavariæ, Alemaniæ, & utriusque Franciæ tam orientalis, quàm occidentalis. Ibique à domino Papa & ab omnibus tam clericis quàm laicis est sancitum, ut in eadem Ecclesia sedes regia collocaretur, & reges ibi initiati, Imperatoriam majestatem Romæ absque ulla contradictione assequerentur: & ut in loco isto sedes regni habere-

(a) *ad a. 781.*

haberetur, & ut esset caput omnium Galliæ civitatum, & ut omnes tam præsentes quàm futuri loci prædicti habitatores, sub libera lege tam advenæ quam indigenæ ab omni servili conditione vitam agerent: & ut illi, qui ab avis & atavis ad locum prædictum pertinent, à nullo ipsius Caroli successore, vel ab alio aliquo personæ nobili vel ignobili tradantur. Item Carolus cuidam filiæ suæ Visetum dedit, quæ postmodum in Ecclesia ibidem constructa sepulturam accepit, quam Ecclesiam consecravit in honorem Beati Martini Sanctus Leo Papa, eodem tempore, quo & Aquensem: & eandem indulgentiam utrique loco concessit. Forum in eadem villa fuit valde nominatum, & permansit usque ad tempora Alberti primi. Tempore etiam prædicto Sanctus Leo consecravit Ecclesiam Sancti Martini in Auroto, Ecclesiam S. Stephani in Hoyo, & Ecclesiam S. Mariæ Tungrensis, quæ olim fuerat destructa per Hunnos, in qua Ogerius Dux Danamarchiæ, qui eam reædificavit, constituit viginti canonicos.

Temporibus Gerbaldi & Walckandi, Carolus in Ecclesia Hoyensi viginti canonicos regulares sub Abbate instituit: fecit & ibi comitatum, cujus Basinus primus Comes ordinatur Anno Domini DCCC. Quem comitatum tempore Morgeri Episcopi Leodiensis, Anfredus Comes, moriens sine liberis dedit Beato Lamberto. Obiit Gerbaldus, Episcopus Leodiensis, decimo quinto Calendas Novembris, qui multa bona Ecclesiæ suæ contulit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Leodiensium.)

Item circa annos Domini DCCCVIII. pridie Calendas Februarii facta est eclipsis Solis in medio die, stante utroque sydere in 25. parte Aquarii. Item quarto Calendas fuit eclipsis Lunæ, & apparuerunt acies in eadem nocte miræ magnitudinis, cum Sol in undecima parte piscium, & Luna in undecima parte virginis hærerent. Nam & stella Mercurii decimo sexto Calendas Aprilis visa est in Sole, quasi parva macula, nigra tamen, paulo superius medio centro ejusdem syderis, quæ à nobis per octo dies potuit videri. Sed quando primum intravit vel exiit, nubibus impedientibus annotari non potuit. Item undecimo Calendas Septembris Lunæ fuit eclipsis hora noctis tertia, Sole in quinta parte Virginis existente, Luna in quinta parte piscium. Sicque ab anni superioris Septembri usque ad Septembrem præsentis Luna ter obscurata, & Sol semel. (Hæc Elmandus.)

ORIGO OPPIDULI REYMAGEN.

EX relatu intellexi, Julium primum Cæsarem secundam ad terras istas fecisse expeditionem, & in prima expeditione fundasse oppidulum diœcesis Coloniensis dictum Reymagen, id est, Homagium Regis. Et post iterum rediisse, ac ad ulteriora processisse, & civitatem cum castro fundasse, dictam Novimagium, id est, Novum homagium. Et sic consequenter ad Flandriam processisse, quod verisimile nobis videtur.

Item cum Julius Cæsar, Gallis per diversa bella prostratis, civitatem Trevirorum vastasset, tandem veniens per Rhenum, ad quendam locum nemorosum sibi placentem, castrum magnum ac forte inibi construi præcepit, nomen illi Novimagium imponens. Unde trans Mosam navigans, venit in locum trium fluminum, in quo mansionem sibi extruens condidit civitatem, nomen suum civitati imponendo. Et quia Cajus Julius dictus fuit, civitatem eandem Germanica lingua Gent nominari jussit, in qua multos probos militares viros collocavit ad tuendum locum & sedandam rebellionem Gallorum, quæ civitas prima est totius Flandriæ. Pro quo sciendum, Flandriam non fuisse tunc locum habitabilem, propter maximum nemus, quod dicebatur sine misericordia. Sed post Julium Cæsarem factam esse multis cognitam & habitabilem. Et postquam Julius ad littus maris Oceani venit, Britanniam, quæ modo Anglia dicitur, expugnaturus, condidisse Thorout oppidum, quæ est secunda civitas Flandriæ. Quia verò in his locis hyemavit, & sæpe venit propter situs opportunitatem, coaluerunt & convenerunt ad habitan- 49

 dum

dum in his locis plurimæ gentes diversarum nationum, quæ regio permansit pagana, idolis serviens, usque ad tempora Dagoberti magni, Regis Francorum, &c.

Papalia. Leo tertius, natione Romanus, ex patre Airulpho, cœpit Anno Domini septingentesimo nonagesimo sexto, (in alio chronico dicitur nonagesimo octavo.) Sedit annis viginti, mensibus quinque, diebus sedecim, (Florentinus dicit annis viginti, mensibus duobus,) qui per omnia reverendus, mox clavem confessionis Sancti Petri cum vexillo urbis Carolo Regi transmisit, & porticum Sancti Petri fecit, quæ dicitur adhuc civitas Leonina, & eam muro cinxit, propter incursum Sarracenorum. Litanias, quas instituit, sic ordinavit, ut feria secunda summus Pontifex cum omni clero & populo ab Ecclesia Dei Genitricis ad præsepe egrediens, pergat cum hymnis & canticis ad Ecclesiam Salvatoris, quæ dicitur Constantiana: Feria tertia ab Ecclesia Sanctæ Sabinæ ad Beatum Paulum: Feria quarta ab Ecclesia Hierusalem ad S. Laurentium extra muros.

Anno Domini septingentesimo nonagesimonono, sexto Calendas Maji, Leonem Papam, celebritatem Litaniæ majoris agentem, quidam de Romanis clam armati, in ipsa processione capiunt, eique oculos & linguam eruunt. Cui voce & visu divinitus reddito, iterum oculos & linguam evellunt radicitus, relinquentes semivivum in suo sanguine volutatum. Cumque ab ipsis carnificibus in monasterium Sancti Erasini in custodia teneretur, rursus loquendi videndique eidem est officium divinitus restitutum. Tandem verò de eorum manibus erutus, ad Regem Carolum fugit, cujus oppressioni piissimus Rex condolens, collecto exercitu Romam properat, prædictumque venerabilem Papam in sede Romana reponit: causas examinat: reos legaliter damnat: sicque omnes Romanorum motus sedat. (Hæc Bernhardus.) Isti Romani fuerunt Adriani Papæ consanguinei, ut dicit Elmandus. Sequentia scribit Gobelinus. (a)

Eodem Anno, pontificatus Hatumari primi Episcopi Paderbornensis Anno quarto, Leo Papa tertius venit ad Carolum ad Paderbornam, conquerens de injusta Romanorum persecutione, quem honorifice suscepit, & rogavit, ut capellam quandam ibi noviter constructam, cum jam Ecclesiam, quam ibidem erexerat, ipsi rebelles vastassent igne, dignaretur consecrare: Qui precibus Regis gratanter susceptis, in eadem capella altare in honorem Sancti Stephani protomartyris devote consecravit, ac reliquiis ejusdem Martyris, quas secum Roma detulerat, in eodem altari reconditis, visitantibus eandem capellam in anniversario dedicationis ipsius, quæ est octava Idus Decembris, de benignitate sedis Apostolica magnas indulgentias concessit, & sedem Apostolicam ibidem authoritate Apostolica confirmavit: Carolus deinde cum Leone Papa profectus in Italiam, Romam venit octavo Calendas Decembris, & Leonem Papam coram omnibus, Evangelio capiti suo applicato, de omnibus sibi objectis plenissime se purgantem, in sedem suam restituit, ac de inimicis suis cum magnifice vindicavit. Quare Leo Papa Carolum Imperatorem Romanorum coronavit, & Carolus à Romanis Augustus appellatus est. (Hæc qui supra.) Erubescant igitur, qui apocrypha gesta fingunt, dicentes, hunc aut quempiam alium hujus nominis Carolum Romam urbem armis obsedisse, & eandem devictis Romanis cum Frisonibus expugnasse. (Hæc Collector.) Tandem, post laudabilem vitam, idem Leo Pontifex ad S. Petrum sepelitur, &c. Item venerabilis Rudolphus, decimus octavus Archiepiscopus Coloniensis Ecclesiæ, sedit sub Carolo Magno.

Trajectensia. Sepulto Theodardo Pio Pontifice, quidam Harimackarus, natione Friso, sextus Trajectensis electus est Episcopus. Cœpit autem Anno Domini septingentesimo nonagesimo octavo, pontificatus Leonis Papæ hujus nominis tertii anno tertio: Sedit annis decem. Iste venerabilis Pontifex, vir Deo devotus, maturus & prædicator egregius, consummatis dierum suorum curriculis, quinto Calendas Septembr.

(a) *at. VI, c. XXXVIII.*

Septembr. Creatori suo reddidit animam, postquam aliquantum temporis Trajectensem laboriose rexisset Ecclesiam, de quo nusquam invenitur in chronicis vel gestis, nisi quod idem tumulatus sit cum reverendis patribus ante dictis. (Hæc ex chronicis eorundem Pontificum.)

Irene Imperatrix, post devictum filium, sola regnat. Cœpit anno Domini septingentesimo nonagesimo nono, Mundi MMMMDCCXCVII. & imperat annis quatuor. Ista legatos misit ad Carolum Aquas, Michaelem Patricium, & Theophilum presbyterum: cum quibus Imperator, missis nuntiis, Irenam uxorem postulavit: quod cum illa annuisset, Etius patricius, votum Irenes impediens, manentibus in urbe regia Caroli legatis, Nicephorum Imperatorem fecit fratrem suum, contrusa in monasterium Irene. Nicephorus igitur Rex factus, cum legatos Imperatoris Apocrisiarios suos misit, fœdusque literis ac nuntiis confirmavit. (Hæc Albericus *(a)*.) *Græca.*

Anno Imperii Hyrenæ tertio, Romani, qui ab Imperatore Constantinopolitano jam diu animo desciverant, nunc accepta occasionis oportunitate, quia mulier, excæcato Constantino Imperatore, filio suo, eis imperabat, uno omnium consensu Carolo Regi, ut prius diximus, Imperatorias laudes acclamant, cumque per manus Leonis Papæ coronatum, Cæsarem Augustumque appellant. Nam in die natalis Domini, cum Rex ad Missam ante confessionem Beati Petri surgeret ab oratione, Leo Papa coronam capiti ejus imposuit, & à cuncto populo Romano ter acclamatum est, Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria. (Hæc Albericus *(b)*.) Sicque primus de Regum Francorum genere Carolus Magnus Imperator Romanorum de Cæsare fit Augustus. (Hæc Guido.)

Ista divisio Imperii facta fuit, evolutis annis circiter CCCCLXXXII. ex quo Constantinus Magnus sedem imperii ad Bisantium Thraciæ civitatem transtulit, quæ modo Constantinopolis dicitur.

A primo verò Imperii ejus Anno evolutis circiter quadringentis nonaginta duobus, ab Augusto verò, qui ultimus in Occidente regnavit, & sub quo Imperium Occidentale defecit, evolutis jam annis trecentis triginta. (Hæc Matthæus.)

Imperatorum igitur primus post Augustulum, imperavit Romæ Carolus Magnus, ideoque abhinc novus numerus Imperatorum est ponendus. (Hæc Collector.)

Venerabilis pater Hildeboldus, decimus nonus Archiepiscopus Coloniensis Ecclesiæ, sedit sub Carolo Magno, & ejus filio Ludovico Pio Imperatoribus. Qui eundem Ludovicum unxit in Regem Romanorum, & sedit annis XXXIV. (Hæc ex chronicis Pontificum Coloniensium.) *Coloniensia.*

Post obitum Harimackari præsulis, Rixfridus, septimus Trajectensis Cathedratus est Episcopus, vir divinus, pius, humilis & excellens clericus. Erat verò natione Friso, & à Carolo Magno impetravit multa privilegia, & omnes decimas de mancipiis & terris suæ diœcesis: Nec non Telonium de quocunque negotio, unde Fiscus regalis in ditione Trajectensi telonium accipere & exigere antea consuevit: Nec non civitatem Duerstat, cum mansionibus suis perpetuo possidendam. *Trajectensia.*

Tandem Rixfridus Pontifex multum senex, Deo charus, febri quassatus, tertio Nonas Octobris decessit ab hac vita, tumulatus cum anterioribus Episcopis in Ecclesia supradicta. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) Cœpit autem Rixfridus Anno Domini octingentesimo octavo, Anno Pontificatus Leonis hujus nominis tertii decimo tertio, sedit annis undecim. (Hæc ex Chronicis, &c.

Walcandus tricesimus quintus Episcopus, & sextus Leodiensis, filius Adelredi Comitis

(a) ad a. 801.
(b) c. I.

dum in his locis plurimæ gentes diversarum nationum, quæ regio permansit pagana, idolis serviens, usque ad tempora Dagoberti magni, Regis Francorum, &c.

Papalia. Leo tertius, natione Romanus, ex patre Airulpho, cœpit Anno Domini septingentesimo nonagesimo sexto, (in alio chronico dicitur nonagesimo octavo.) Sedit annis viginti, mensibus quinque, diebus sedecim, (Florentinus dicit annis viginti, mensibus duobus,) qui per omnia reverendus, mox clavem confessionis Sancti Petri cum vexillo urbis Carolo Regi transmisit, & porticum Sancti Petri fecit, quæ dicitur adhuc civitas Leonina, & eam muro cinxit, propter incursum Sarracenorum. Litanias, quas instituit, sic ordinavit, ut feria secunda summus Pontifex cum omni clero & populo ab Ecclesia Dei Genitricis ad præsepe egrediens, pergat cum hymnis & canticis ad Ecclesiam Salvatoris, quæ dicitur Constantiana: Feria tertia ab Ecclesia Sanctæ Sabinæ ad Beatum Paulum: Feria quarta ab Ecclesia Hierusalem ad S. Laurentium extra muros.

Anno Domini septingentesimo nonagesimo nono, sexto Calendas Maji, Leonem Papam, celebritatem Litaniæ majoris agentem, quidam de Romanis clam armati, in ipsa processione capiunt, eique oculos & linguam eruunt. Cui voce & visu divinitus reddito, iterum oculos & linguam evellunt radicitus, relinquentes semivivum in suo sanguine volutatum. Cumque ab ipsis carnificibus in monasterium Sancti Erasini in custodia teneretur, rursus loquendi videndique eidem est officium divinitus restitutum. Tandem verò de eorum manibus erutus, ad Regem Carolum fugit, cujus oppressioni piissimus Rex condolens, collecto exercitu Romam properat, prædictumque venerabilem Papam in sede Romana reponit: causas examinat: reos legaliter damnat: sicque omnes Romanorum motus sedat. (Hæc Bernhardus.) Isti Romani fuerunt Adriani Papæ consanguinei, ut dicit Elmandus. Sequentia scribit Gobelinus. (a)

Eodem Anno, pontificatus Hatumari primi Episcopi Paderbornensis Anno quarto, Leo Papa tertius venit ad Carolum ad Paderbornam, conquerens de injusta Romanorum persecutione, quem honorifice suscepit, & rogavit, ut capellam quandam ibi noviter constructam, cum jam Ecclesiam, quam ibidem erexerat, ipsi rebelles vastassent igne, dignaretur consecrare: Qui precibus Regis gratanter susceptis, in eadem capella altare in honorem Sancti Stephani protomartyris devote consecravit, ac reliquiis ejusdem Martyris, quas secum Roma detulerat, in eodem altari reconditis, visitantibus eandem capellam in anniversario dedicationis ipsius, quæ est octava Idus Decembris, de benignitate sedis Apostolica magnas indulgentias concessit, & sedem Apostolicam ibidem authoritate Apostolica confirmavit: Carolus deinde cum Leone Papa profectus in Italiam, Romam venit octavo Calendas Decembris, & Leonem Papam coram omnibus, Evangelio capiti suo applicato, de omnibus sibi objectis plenissime se purgantem, in sedem suam restituit, ac de inimicis suis eum magnifice vindicavit. Quare Leo Papa Carolum Imperatorem Romanorum coronavit, & Carolus à Romanis Augustus appellatus est. (Hæc qui supra.) Erubescant igitur, qui apocrypha gesta fingunt, dicentes, huncaut quempiam alium hujus nominis Carolum Romam urbem armis obsedisse, & eandem devictis Romanis cum Frisonibus expugnasse. (Hæc Collector.) Tandem, post laudabilem vitam, idem Leo Pontifex ad S. Petrum sepelitur, &c. Item venerabilis Rudolphus, decimus octavus Archiepiscopus Coloniensis Ecclesiæ, sedit sub Carolo Magno.

Trajectensia. Sepulto Theodardo Pio Pontifice, quidam Harimackarus, natione Friso, sextus Trajectensis electus est Episcopus. Cœpit autem Anno Domini septingentesimo nonagesimo octavo, pontificatus Leonis Papæ hujus nominis tertii anno tertio: Sedit annis decem. Iste venerabilis Pontifex, vir Deo devotus, maturus & prædicator egregius, consummatis dierum suorum curriculis, quinto Calendas [illegible] Septembr.

(a) *at. VI, c. XXXVIII.*

Septembr. Creatori suo reddidit animam, postquam aliquantum temporis Trajectensem laboriose rexisset Ecclesiam, de quo nusquam invenitur in chronicis vel gestis, nisi quod idem tumulatus sit cum reverendis patribus ante dictis. (Hæc ex chronicis eorundem Pontificum.)

Irene Imperatrix, post devictum filium, sola regnat. Cœpit anno Domini septingentesimo nonagesimo nono, Mundi MMMMDCCXCVII. & imperat annis quatuor. Ista legatos misit ad Carolum Aquas, Michaelem Patricium, & Theophilum presbyterum: cum quibus Imperator, missis nuntiis, Irenam uxorem postulavit: quod cum illa annuisset, Etius patricius, votum Irenes impediens, manentibus in urbe regia Caroli legatis, Nicephorum Imperatorem fecit fratrem suum, contrusa in monasterium Irene. Nicephorus igitur Rex factus, cum legatos Imperatoris Apocrisiarios suos misit, fœdusque literis ac nuntiis confirmavit. (Hæc Albericus *(a)*.) *Græca.*

Anno Imperii Hyrenæ tertio, Romani, qui ab Imperatore Constantinopolitano jam diu animo desciverant, nunc accepta occasionis oportunitate, quia mulier, excæcato Constantino Imperatore, filio suo, eis imperabat, uno omnium consensu Carolo Regi, ut prius diximus, Imperatorias laudes acclamant, eumque per manus Leonis Papæ coronatum, Cæsarem Augustumque appellant. Nam in die natalis Domini, cum Rex ad Missam ante confessionem Beati Petri surgeret ab oratione, Leo Papa coronam capiti ejus imposuit, & à cuncto populo Romano ter acclamatum est, Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum, vita & victoria. (Hæc Albericus *(b)*.) Sicque primus de Regum Francorum genere Carolus Magnus Imperator Romanorum de Cæsare fit Augustus. (Hæc Guido.)

Ista divisio Imperii facta fuit, evolutis annis circiter CCCCLXXXII. ex quo Constantinus Magnus sedem imperii ad Bisantium Thraciæ civitatem transtulit, quæ modo Constantinopolis dicitur.

A primo verò Imperii ejus Anno evolutis circiter quadringentis nonaginta duobus, ab Augusto verò, qui ultimus in Occidente regnavit, & sub quo Imperium Occidentale defecit, evolutis jam annis trecentis triginta. (Hæc Matthæus.)

Imperatorum igitur primus post Augustulum, imperavit Romæ Carolus Magnus, ideoque abhinc novus numerus Imperatorum est ponendus. (Hæc Collector.)

Venerabilis pater Hildeboldus, decimus nonus Archiepiscopus Coloniensis Ecclesiæ, sedit sub Carolo Magno, & ejus filio Ludovico Pio Imperatoribus. Qui eundem Ludovicum unxit in Regem Romanorum, & sedit annis XXXIV. (Hæc ex chronicis Pontificum Coloniensium.) *Coloniensia.*

Post obitum Harimackari præsulis, Rixfridus, septimus Trajectensis Cathedratus est Episcopus, vir divinus, pius, humilis & excellens clericus. Erat verò natione Friso, & à Carolo Magno impetravit multa privilegia, & omnes decimas de mancipiis & terris suæ diœcesis: Nec non Telonium de quocunque negotio, unde Fiscus regalis in ditione Trajectensi telonium accipere & exigere antea consuevit: Nec non civitatem Duerstat, cum mansionibus suis perpetuo possidendam. *Trajectensia.*

Tandem Rixfridus Pontifex multum senex, Deo charus, febri quassatus, tertio Nonas Octobris decessit ab hac vita, tumulatus cum anterioribus Episcopis in Ecclesia supradicta. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) Cœpit autem Rixfridus Anno Domini octingentesimo octavo, Anno Pontificatus Leonis hujus nominis tertii decimo tertio, sedit annis undecim. (Hæc ex Chronicis, &c.

Walcandus tricesimus quintus Episcopus, & sextus Leodiensis, filius Adelredi Comitis

(a) ad a. 801.
(b) c. I.

51 Comitis Ardennæ, qui cum Carolo Magno pergens in Italiam, in expeditione ante quoddam castrum occisus est, de voluntate & consensu Caroli fit Leodiensis Episcopus. Cœpit autem Anno Domini DCCCXI. Anno videlicet Pontificatus Leonis hujus nominis tertii decimo sexto. Sedit annis quadraginta octo. (Hæc ex chronicis Leodiensium.) Iste in Ardenna Andagium cœnobium construxit. Hæc est Abbatia Sancti Huberti de Ardenna. Andagium verò fundavit quidem Sanctus Beregisus, sub Pipino Principe & ejus uxore Plectrude, per literas cœlitus destinatas, & ab ipsa Plectrude susceptas, in quo loco fuit castrum Ambra, caput Amberlaci Fisci: Quod castrum ab Hunnis fuit ex toto destructum ante CCCXXXVII. annos, & Ecclesia Sancti Petri in eodem castro omnino diruta. Quam Ecclesiam dictus Beregisus per Pipinum restituit, & ordinem Canonicorum eò invexit: Sed Episcopus Walcandus ordinem Monachorum ibi constituit per Papam Leonem, & Hildebordum Coloniensem Archiepiscopum, qui Richolpho successerat. Tandem Anno pontificatus sui decimo quarto, corpus Sancti Huberti Leodio ad Andagium Monasterium transfert, post annos circiter septuaginta quinque, ex quo in Ecclesia Beati Lamberti fuit transpositum. (Hæc Albericus (a).) Obiit Walcandus sexta Idus Aprilis, sepultus prope Andaginense monasterium, in villa, quæ *Seramus campus dicitur, in Ecclesia Sancti Salvatoris, quam construxisse fertur. De ista translatione Sancti Huberti in alio chronico sic reperi: Clerici Andagiensis monasterii cum jam pene deficerent in sterili eremo, ab Episcopo Walcando impetraverunt reditus, & cum multi nobiles ibi confluerent Deo servituri, obtinuerunt reliquias Sancti Huberti præsulis transferri ad se in Ardennam ab Ecclesia S. Petri in Ecclesiam Sancti Petri Apostoli, Anno Domini DCCCXXXV. celebrato magno concilio Aquensi.

Leodiensis.

* *Seramum campum.*

Leo bujus nominis quintus, Græcorum Imperator, filius Bardæ Patricii, cœpit anno Domini octingentesimo decimo quarto, Imperii Caroli Magni Anno XIII. & regnavit annis octo. Istius Anno secundo, Chrunnus successu lætatus, Constantinopolitanos incursat insolentius, & usque ad portas urbis vagatur crebris incursibus. Inter Leonem & Ludovicum Imperatores pax firmatur. Constantinopoli factus est terræmotus magnus, per continuos quinque dies, quo multa urbis ædificia & aliarum civitatum corruerunt: Et in Aquitania, apud Sanctones in mense Septembri factus est terræmotus: Rhenus fluvius Alpinis nivibus auctus, ultra solitum exundavit. Hæc ex Chronicis. Tandem Leo Imperator Græcorum, Anno regni sui octavo, perimitur in palatio suo, conspiratione optimatum suorum, præcipue Michaelis domesticorum Comitis, & ipse Michael imperat post eum. Hæc Sigibertus (b).

Græca.

Ludovicus bujus nominis primus, cognomento Pius, Caroli Magni filius, imperat annis sex & viginti. Cœpit autem Anno Domini octingentesimo decimo quinto, mundi verò MMMMMXIII. cujus Imperii ingressus secundus fuit & placidus; sed finis multis incommoditatibus fatigatur. Fuit Pius ille Ludovicus vigesimus tertius Rex Francorum, Dux verò Lotharingiæ & Brabantiæ octavus. (Hæc ex chronicis.) Iste quidem Ludovicus Imperator fuit vir clementissimus, unde cum iuxta suam lenitatem Rempublicam disponeret, tulit finem multis adversitatibus plenum, tam à liberis quam à regni proceribus crudeliter impugnatus: Semper tamen præceptorum Domini ferventissimus executor, & legis sanctæ strenuissimus propagator. Genuit ex Ermengarde prima uxore sua Lotharium, Pipinum atque Ludovicum: & ex uxore secunda, nomine Juditha, Carolum Regem Francorum. (Hæc Hugo.)

Ludovicus Pius Imp. Caroli Magni filius.

Anno Imperii sui primo, Ludovicus delatione quorundam comperit primates regni adversus Leonem Papam conspirantes jussu Pontificis fuisse interfectos, ad

(a) *ad a. 824.*
(b) *ad a. 815.*

ad quod perscrutandum, vocatum ad se nepotem suum Bernhardum, Italiæ Regem, Romam misit: qui in urbe informatus, rei eventum per Heroldum Comitem Augusto mandavit. Leo quoque Papa, missis ad Imperatorem nuntiis de iis, quæ imposita sibi fuerunt, se expurgavit. (Hæc Albericus *(a)*.)

Anno Ludovici tertio, Luna deficit nonis Septemb. hora noctis secunda: 52
Cometes in signo Sagittarii apparuit.

Anno quinto, Bernhardus Rex Italiæ, conspirationis contra Imperatorem factæ accusatur, & reus Majestatis adjudicatus, primò regno & oculis, dehinc vita privatur.

Anno sequenti, Aquisgrani generali conventu habito, per dispensationem Imperatoris Ludovici, Episcoporumque & Abbatum aliqua capitula ad usus regularium monachorum addita sunt, & multa sanctarum literarum compilatione facta, clericorum & clericarum Sanctimoniallum regulæ constitutæ sunt. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Anno eodem facta est pestilentia hominum & boum per totam Franciam propter juges pluvias & aërem nimio humore solutum, qua de causa & frumenta & legumina corrupta sunt, quæ aut colligi non poterant, aut collecta putrescebant. Vinum defecit propter caloris inopiam, & illud, quod remansit, acerbum & insuave fuit. Autumnalis satio ita impedita fuit, ut penitus nihil frugum ante vernam temperiem seminaretur: Luna deficit octavo Calendas Decembris, hora noctis secunda. (Hæc Albericus *(c)*.)

Floruit hisce temporibus Theodolphus Floriacensis Abbas, & Aurelianensium Episcopus, qui, cum insimulatus multorum criminum apud Imperatorem Ludovicum falso fuisset, Andegavos est in exilium relegatus, ubi dum in custodia teneretur, contigit, ut die palmarum eodem veniret Imperator. Et cum secus domum, qua custodiebatur idem Theodulphus Episcopus, processio pertransiret, facto silentio, præsente Imperatore, illos pulcherrimos versus, qui nunc usque per Galliam & Germaniam in eadem solennitate psalluntur, à se editos, per fenestram decantavit, quorum hoc est exordium, *(Gloria, laus & honor tibi sit.)* Quibus Imperator emollitus, mox eum à vinculis liberare præcepit, & priori gratia rursus donavit. Sed dum ad sua revertitur, veneno (sicut fertur) extinguitur. (Hæc Hugo.) Autumnalis satio in quibusdam locis jugitate pluviarum impedita est, cui successit hyems tam prolixa & aspera, ut etiam famosissimi amnes, Rhenus & Danubius, & Albis, Sequana, & cætera per Galliam & Germaniam flumina, adeò solida glacie stringerentur, ut triginta & amplius diebus plaustra velut pontibus sustinerent: cujus resolutio villis juxta Rhenum sitis magnum damnum intulit. (Hæc Albericus *(d)*.)

Item Anno Imperii ejusdem Imperatoris Ludovici octavo, in Thuringia cespes longitudine pedum quinquagenum, latitudine quatuordenum, altitudine sesquipedali, sine manibus de terra præcisus & sublatus, ultra pedes viginti quinque translatus est. In Saxonia tellus in modum aggeris, limite unius leugæ, intumuit. Terræmotus factus in Palatio Aquis: In Saxonia, in pago (qui vocatur Frizai) viginti tres villæ igne cœlesti crematæ sunt, homines & animalia ictu fulminum exanimati, fruges grandine vastatæ, cum qua grandine veri lapides immensi ponderis ceciderunt, & hæc prodigia grandis hominum mortalitas secuta est: propter quod Imperator jejunia præcepit fieri: in quo anno natus est ei Carolus, ex Regina Juditha. Fulgura de cœlo sereno interdiu ceciderunt. In territorio Cremonensi, civitatis Italiæ, in vico Grabadona, in Ecclesia Sancti Joannis Baptistæ, imago Sanctæ Dei genitricis, puerum Jesum in gremio tenentis, ac Magorum munera afferentium,

(a) ad a. 815.
(b) ad a. 820.
(c) ad a. 820.
(d) c. l.

rentium, in abſide ejuſdem Eccleſiæ depicta, & ob nimiam venuſtatem obſcurata & pene abolita, tanta claritate per duorum dierum ſpatium effulſit, ut omnem ſplendorem novæ picturæ vetuſtatis pulchritudine vincere videretur. (Hæc Albericus *(a)*.)

In territorio Tullenſi villa Cammerciaco, puella duodennis, poſt ſacram communionem in Paſchate à Sacerdote ſuſceptam, primum decem menſes pane, deinde omni cibo & potu per triennium abſtinuit, & poſtea ad communem hominum vitam rediit. (Hæc Sigibertus *(b)*.) In Gallia, territorio Eduenſi pau-
53 cis diebus ante ſolſtitium æſtivale, aëre in tempeſtatem repente converſo, ingens fragmentum glaciei cum grandine accidit, cujus longitudo pedes quindecim, latitudo ſex, groſſitudo duos pedes habebat. (Hæc Elimandus.)

Rabanus Sophiſta, & ſui temporis poetarum nulli ſecundus, fit Abbas Fuldenſis, qui multa de Scripturis Sanctis diſſeruit, qui etiam librum de laude Sanctæ crucis, figurarum varietate diſtinctum, difficili & mirando poemate compoſuit, & Sergio Papæ Sancto Petro offerendum miſit. Item Luna deficit ſecundo Nonas Martii, hora noctis ſecunda. Item dicitur, Carolum Imperatorem civitatem Bremam ſuper mare inter Friſiam & Daciam fundaſſe, & Ludovicum filium ejus ultra Albiam oppidum de Hamburg, quod adhuc cernitur inter Bremam & Daciam. Portus autem Stada ſitus eſt ad oſtium Albiæ inter Bremam & Hamburg: hujus primus Epiſcopus Sanctus Anſcharius, qui multos convertit, licet poſtea ex magna parte reſilierint. Ante fuit Archiepiſcopatus in Hamburg, quam in Brema. (Hæc Albericus *(c)*.)

Item Hilduinus, Abbas Sancti Dionyſii ſacrique palatii Archicapellanus, Romam mittens, à Papa Eugenio Sancti Sebaſtiani martyris corpus accepit, & Sueſſionem in Baſilea Sancti Medardi collocavit, ubi, dum adhuc inhumatum in loculo, in quo allatum fuerat, jaceret, tanta ſignorum & virtutum gratia in nomine ejuſdem martyris enituit, ut à nullo mortalium enumerari vel enarrari poſſit, quorum quædam tanti ſtuporis eſſe dicuntur, ut humanam fidem excedant, niſi certum eſſet, Deum, pro quo idem martyr paſſus eſt, omnia facere poſſe. (Hæc Sigibertus *(d)*.)

Item Anno duodecimo Ludovici Imperatoris, Sanctorum Hippolyti atque Tiburtii corpora Roma delata, & in Sancti Dionyſii Eccleſia non longe ab urbe Pariſiaca ſunt tumulata. Corpora etiam Marcellini & Petri Martyris Roma in Franciam translata, & multis ſignis clarificata, per Eynardum, quondam Caroli Magni clericum ſui temporis doctiſſimum, in diœceſi Moguntina locata ſunt, ubi abbatiam in ſuo territorio propriis ſumptibus condidit. Ubi etiam ſepulta eſt filia Caroli Magni, Emma nomine, cum ipſo transactore. Corpus etiam S. Gregorii Papæ ad urbem Sueſſionis translatum eſſe tum dicitur.

Item Anno ejuſdem decimo tertio viſæ ſunt in cœlo acies & terribiles coruſcationes nocturnæ in aëre diſcurrentes. Item Rabanus Abbas tractatus in libros Sapientiæ & in Eccleſiaſticum ad Othgarium Archiepiſcopum edit: & Amularius de officiis Eccleſiaſticis ad Imperatorem Ludovicum ſcribit. In Vaſconia annona de cœlo pluit, frumenti ſimilis, ſed grana breviora & rotunda habens.

Anno ejuſdem Imperatoris decimo ſeptimo Sarraceni, Siciliam incurſantes, etiam Liparim inſulam vaſtant, ubi corpus Beati Bartholomæi Apoſtoli quieſcebat, quod olim loculo plumbeo injectum, & in mare demerſum à paganis, qui illud propter nimiam ſignorum claritatem ab omnibus coli non ferebant. Ab India usque in hanc inſulam ultro delatum fuerat: cujus oſſa modò à Sarraceenis huc illucque diſperſa à quodam monacho (ipſo revelante) collecta Beneventum transferuntur.

(a) ad a. 822.
(b) ad a. 823.
(c) ad a. 824.
(d) ad a. 825.

tur. (Hæc Sigibertus (a).) Vincentius tamen ponit translationem istam factam Imperii Caroli Magni Anno septimo.

Anno sequenti, Ludovicus Imperator à suis desertus & proditus, & in potestatem filiorum redactus, ipsorum judicio arma deposuit, ad agendam pœnitentiam inclusus. Annuente etiam Papa Gregorio quarto, Lotharius Ludovicum, patrem suum Imperatorem, comprehendit, & apud Sancti Medardi monasterium custodiri mandavit, uxoremque ipsius Juditham in exilium relegavit, & Carolum, quem ex ea Ludovicus susceperat, castro Prunino commendavit. (Hæc Hugo.) Sol & Luna per eclipsin deficiunt.

Anno vigesimo, Ludovicus Imperator relaxatus, arma, imperium & uxorem recipit, ac filium Lotharium in Italiam redire coegit. (Hæc Sigibertus (b).)

Anno sequenti, monente Gregorio Papa, & omnibus Episcopis assentientibus, Ludovicus Imperator statuit, ut in Gallia & Germania festivitas omnium Sanctorum in Calendis Novembris celebraretur, quam Romani ex institutione Bonifacii Papæ celebrant. (Hæc Sigibertus (c).) Item primum sermonem (scilicet legimus in Ecclesiasticis historiis) fecit Rabanus, qui, ut habetur in sequentibus, factus est Moguntinus Archiepiscopus: Secundum sermonem (scilicet hodie dilectissimi) fecit Dominus Albinus Doctor, qui & Alcuinus, ejusdem Rabani Magister. (Hæc Albericus (d).) 54

Isto tempore reliquiæ Viti Martyris Parisiis ad Corbeyam Saxoniæ transferuntur. Unde ipsi Franci testati sunt ab illo tempore gloriam Francorum ad Saxones fuisse translatam. (Hæc Sigibertus (e).) Illud monasterium Corbeyense in diœcesi **Paderbornensi inchoavit Ludovicus Imperator Anno Imperii sui sexto. (Hæc Goblinus (f).)**

Anno vigesimo quarto Ludovici Imperatoris, cometes apparuit in signo Libræ. Item Nortmanni Walachriam vastant insulam, quæ modo Zelandia dicitur, & tributum exigunt. Clementissimus tum Imperator Ludovicus inter filios suos quatuor divisit Imperium, & Lothario quidem Italiam, Ludovico autem Germaniam atque Saxoniam, & Pipino Aquitaniam, Carolo verò Franciam delegavit atque Burgundiam, quam Imperii divisionem non æquanimiter Lotharius tulit, sed totum Imperium sibi subjicere tentavit. (Hæc Albericus (g).)

Anno vigesimo quinto ejusdem, Ludovicus Imperator filio suo Lothario sub fide ad se venienti reconciliatur, eique dignitatem imperii & regni coronam tribuit. Cometes in signo Arietis apparet, & post aliquot dies plurimi instar stellarum igniculi per cœlum discurrere videntur. (Hæc Sigibertus (h).) Tandem Ludovicus Imperator ad mortem infirmatur, cujus cibus per quadraginta dies solummodo die Dominica Dominicum corpus fuit: & cum vidisset dæmonium astare, dixit, foras, foras: obiit decimo septimo Calendas Julii, Anno ætatis suæ sexagesimo, regni Aquitaniæ trigesimo septimo, Imperii verò vigesimo sexto. Cujus corpus à fratre suo Drogone Episcopo Metim delatum in Ecclesiam S. Arnulphi Episcopi confessoris, & ibi tumulatum est. (Hæc Albericus (i).)

Stephanus Papa, hujus nominis quartus, natione Romanus, ex patre Julio, cœpit Anno Domini octingentesimo decimo sexto. (In quodam verò Chronico dicitur decimo septimo.) Sedit mensibus septem. (In alio verò Chronico dicitur Anno *Papalia.*

 uno.)

(a) ad a. 830.
(b) ad a. 834.
(c) ad a. 835.
(d) ad a. 835.
(e) ad a. 835.
(f) æt. VI. c. XLI.
(g) ad a. 838.
(h) ad a. 838.
(i) ad a. 840.

uno.) Vacavit sedes diebus octodecim. Qui mox in Gallias veniens, honorifice à Ludovico Imperatore suscipitur, & multos captivos, sicut pius pater, per Franciam redemit, & ad propria loca remittit, & Ludovicum Imperatorem coronavit. Post sex verò menses Romam reversus, diem clausit extremum, sepultus Romæ in Ecclesia Sancti Petri. (Hæc Bernardus.) De isto Pontifice sic scribit Guido: Ludovicus, evocato precibus in Franciam Papa Romano Stephano quarto, tam ut Imperialis ejus promotio benedictionis Apostolicæ sumeret incrementum, quàm ut detrimentum ordinis Ecclesiastici vitæque clericalis in multiformes excessus eo tempore vacillantis auferret summi Pontificis solertia pastoralis, in planitie Campaniæ, præjacente urbi Remensium, cum optimatum tam imperii quàm regni multa frequentia, Imperator non minus festivus quàm festinus occurrit, quem ubi propinquantem attendit, equo descendit, & humiliatus ad genua, sublevatur ad osculum, & Apostolicum equum apprehensa regens habena, non parvo itinere præcedere pedes gloriatur, Papamque sic ad urbem, Ecclesiam & palatium usque, cum favorabili processione perducit. Ibi, cum Imperiale diadema in die solenni coram reverenda caterva Pontificum & optimatum nobili circumstante conventu, cum infusione benedictionis Apostolicæ suscepisset, & de fidei juris & pacis observantia diu diligenterque tractatum fuisset, regia largitate distribuit Ecclesiis donaria, dona populo, militibus donativa. Tandem Stephanus Papa, tertio postquam redierat mense, moritur decimo tertio Calendas Februarii. (Hæc Guido Historiographus.)

Papa Paschalis, hujus nominis primus, natione Romanus, ex patre Bosono, cœpit Anno Domini DCCCXVII. sedit annis septem, diebus septendecim. Vacavit
55 sedes diebus octodecim. Iste Paschalis Papa corpus Beatæ Cœciliæ (ipsa revelante) in cœmiterio prætextati, cum corpore sponsi sui Valeriani, & linteamina ipsius martyris infusa sanguine invenit, quæ cuncta manibus suis pertractans, collegit, corporaque Sanctorum Tiburtii Maximini, necnon & Papæ Urbani, à quo fuerant tumulati, simul reperit: quæ omnia infra in Ecclesia Beatæ Cœciliæ cum magna honorificentia collocavit. Iste etiam ante aditum, ad corpus Beati Petri, circa ostia ærea altare construxit, & in ipso corpus Beati Sixti Papæ recondidit, & Ecclesiam B. Praxedis reparans, cœnobium Græcorum monachorum ibidem instituit, & innumera Sanctorum corpora ex cæmiteriis colligens, ibidem honorifice recondidit. (Hæc Bernhardus.)

Trajectensia. Sanctus Fridericus, ingenuus puer, in ætate tenera per matrem suam nobilem Trajectum adductus, ac in domo Domini cum hostiis & muneribus divinæ militiæ mancipatus est: in qua adeo laudabiliter vixit, ut, abeunte Rixfrido Episcopo, Ludovicus Imperator Ecclesiæ Trajectensi mandaret, quò dilectus sibi Fridericus eligeretur in Episcopum. Cui mox per pastoralem baculum seu annulum, investituram Episcopatus dedit, & eundem, licet invitum, in præsentia sua consecrari jussit Anno Domini DCCCXIX. Anno Imperii sui quinto, & sedit annis novendecim. Peracta denique benedictione solenni, Cæsar imperavit festivam celebrari curiam, cunctisque discumbentibus, magnam ferculorum ostendit opulentiam. Crastina exhinc exorta luce, Imperator in hunc modum allocutus est Episcopum, Elegit te, (inquiens) charissime fili, clerus urbis Trajectensis in pastorem providum, ut tua sancta prædicatione ubique prophanum populum castiges. Est autem Walacria tuæ diœcesis insula multum infamis, ubi (proh dolor) concumbere dicitur non solum frater cum sorore, verum etiam filius cum propria genitrice. Quapropter conjuramus te per omnipotentem Deum, ut tales abominandos homines Synodali correctione punire non formides, aut certe, si opus fuerit, excommunicare non omittas. Fridericus autem Episcopus his auditis ingemuit, ac eidem Imperatori tale responsum dedit: Magno quidem juramento me perstrinxit Vestra Majestas, Cæsar Auguste, propterea dicat, obsecro, Magnificentia Vestra, à qua parte corporis manducandus piscis inchoari debeat. Impe-

Imperator autem admirans quæſtionem, reſpondit: Æſtimo piſcem à capite primo comedendum, in quo præ cæteris membris plus medullæ. Cui Sanctus ait Epiſcopus: Optime judicaſti, Imperator inclyte. Quamobrem vos, qui princeps eſtis ſive caput populi, primò redarguam, antequam ad caudam Walacrienſis vulgi deveniam. Eſt enim vobis uxor contra decreta canonum & ſtatuta Pontificum, Judith Ducis Bavariæ filia, quæ Veſtræ Majeſtatis carnalis eſt conſanguinea, a cujus vetito toro vos per condignam abſtinere pœnitentiam moneo. Alioqui annuntio inevitabile damnum vel periculum vobis eventurum. Dicit enim Apoſtolus, Fornicatores & adulteros judicabit Deus.

Hæc & his ſimilia dum ſacer antiſtes conſtanter aſſereret, & ſermonem ſuum multis Sanctorum authoritatibus explete concluderet: Imperator ingemiſcens, poſtulavit veniam, promittens illicitam ſe repudiaturum fœminam. Beatus igitur antiſtes, non multo dehinc elapſo tempore, flante ſubſolano, ratem ſuam Walacriæ partibus applicuit, ubi pro correctione contaminatæ plebis Sanctam Synodum celebravit, unde quidam, prædicatione Sancti præſulis verè compuncti, ſuſcepere pœnitentiam: ſed alii nihilominus obſtinati, cordis arma capientes, minabantur eidem contumeliam. Itaque barbaræ gentes poſtea prædictam invaſerunt inſulam. Sanctus autem Epiſcopus inde ſuam diœceſin undecunque perluſtrans, pervenit ad Friſiam, ubi de Sancta Trinitate percepit Arrianam inoleviſſe perfidiam, quam & ipſam cum magno laboris ſtudio prorſus extinxit, & poſtquam Beato Odulpho Sancti Salvatoris concanonico Staurienſem Eccleſiam commiſit, omnibus bene peractis, Trajectum ſaluberrime transfretavit.

Ludovicus autem Imperator hæc attendens, cum fœmina ſua, quæ multis vicibus Sanctum antiſtitem corrumpere per oblata munera nitebatur, illic permanere diutius dubitabat: quanquam vir Dei blandis fœminæ ſuggeſtionibus ne- 56
quaquam emolliri potuit, quin in eos fulminaret excommunicationis ſententiam. Quapropter Imperatrix, inſtigante Diabolo, duos malæ voluntatis vernaculos conduxit, quos in mortem Sancti Pontificis conjurare fecit. At illi Trajectum euntes, ſimulaverunt familiares ſe eſſe Imperatoris & Epiſcopo civitatis neceſſariam legationem deferre. Beatus igitur Fridericus, cum ex inſpiratione divina ſibi martyrium imminere ſciret, juſſit eoſdem legatos ad finem miſſæ pauliſper exſpectare, qui poſt lectum Evangelium Sancti Salvatoris, ſermonem fecit ad populum, prædixitque per allegoriam, ſuum jam inſtare martyrium. Expleto divino miniſterio, ſanctus antiſtes adhuc ornatus ſacerdotalibus, ſacrarium Sancti Joannis Evangeliſtæ ſubintravit, ubi pro conſtantia paſſionis devotas preces ad Deum fudit, legatos ad præſentiam ſuam vocans, ſimulque familiarem ſuum clericum poſt altare Sancti Salvatoris aliquantiſper accedere jubens. Tum verò, cum præſul carnifices nunc adimplere ſuam juſſiſſet legationem, illi cõtinuo trahentes cultros ex manicis, irruerunt in Epiſcopum, dicentes hæc verba: Nunc à te Imperatrix deſideratam habebit ultionem, cui multis vicibus crudelem intuliſti perſecutionem. Reſpondit igitur Epiſcopus, Chariſſimi, poſtquam Dominæ veſtræ commiſſum adimpleviſtis imperium, date operam, ut celeri curſu maturetis fugam. Nec mora: occiſo Epiſcopo, carnifices concito gradu Rhenum transmiſerunt, ac in patriam de nece Sancti martyris nova gaudia detulerunt. Interea præſul ſanctus, vocato clerico ſuo, dixit: Fili, ut vides, trucidatus ſum propter veritatem, manſuetudinem & juſtitiam, convoca ſine mora Sanctam Trajectenſem Eccleſiam, ut corpuſculum meum catholicis inhumetur exequiis, & ſpiritus redeat ad Dominum in æterna gaudia. Clericus, his auditis, concitavit ejulatu magno cunctum populum, qui comprehenſis armis cucurrerunt ad moribundum Epiſcopum. Quibus flebiliter circumſtantibus, electus Dei martyr quaſi prophetando ſic ait: Patres & filii chariſſimi, ſi qua pars mihi in cœlo erit cum Sanctis martyribus, pro veſtræ ſalutis incolumitate devotis ſemper orabo ſupplicationibus, ſed propter Imperatricis iſtic commorantis manifeſtum adulterium, Dani (proh dolor) totum

iftum evertent Epifcopatum. Et his dictis, martyr inclytus, data benedictione, fubterraneam cryptam ejusdem Ecclefiæ conftanter intrans, in Sarcophago fe locavit, atque exequiarum pfalmodias perfonaliter in hunc modum incepit *(Placebo Domino in regione vivorum.)* Martyrifatus eft autem hic Epifcopus Anno Domini octingentefimo tricefimo feptimo, decimo quinto Calendas Augufti, Anno Pontificatus fui vigefimo nono, Gregorii verò Papæ quarti Anno undecimo, Ludovici verò Pii Imperatoris Romanorum Anno vigefimo tertio, qui miraculis ibi claret ad laudem & gloriam JEfu Chrifti. (Hæc ex chronicis eorundem Pontificum.)

Trevirenfia. Venerabilis Hatti, prius Abbas Mediolanenfis, fexagefimus fextus Archiepifcopus Trevirenfis, cœpit Anno Domini octingentefimo vigefimo primo, Pontificatus Pafchalis hujus nominis primi Anno quinto, fedit annis triginta. Ifte admonitus in vifu à Sancto Materno, in vigefimo tertio Anno Ludovici Imperatoris afportavit corpus Sancti Caftoris de loco (qui dicitur Cardena) Confluentiam ad monafterium, quod ipfe conftruxerat, & fecunda Idus Decembris confecravit in honorem Sancti Caftoris & omnium confefforum, & poft confecrationem Sanctum corpus in Ecclefia recondidit: quò Ludovicus Imperator multa dona præfentavit. Dicunt enim quidam, res Ecclefiarum Sancti Eucharii & Sancti Luitunii Principibus fuis in beneficium tradidiffe: Epifcopus verò poft triginta annos fui facerdotii obiit, & fepultus eft in monafterio S. Eucharii ante altare S. Joannis Baptiftæ. (Hæc ex chronicis eorundem Pontificum.)

Coloniensia. Halteboldus, venerabilis Archiepifcopus Colonienfis Ecclefiæ vicefimus, fedit fub Ludovico Pio annis XXVII. Hæc ex chronicis.

Leodiensia. Pirardus, tricefimus fextus Epifcopus ab initio, & feptimus Leodienfium, confecratus eft Anno Domini octingentefimo vigefimo nono, Pontificatus Gregorii hujus nominis quarti Anno tertio, & præfuit annis duobus. Ifte primo fundavit
57 Ecclefiam in honorem Caprafii martyris, in loco, ubi eft Ecclefia Sancti Pauli Leodienfis, in qua pofuit duodecim monachos reclufos. Sepultus eft Leodii. (Hæc ex Chronicis.)

Hircarius, trigefimus feptimus Epifcopus, & octavus Leodienfis, confecratus fuit Anno Domini DCCCXXXI. Pontificatus Gregorii quarti Anno quinto, & præfuit annis XXV. Fuit certe vir devotiffimus & nobilis, & fepultus eft in crypta Sancti Lamberti. (Hæc ex chronicis eorundem Pontificum.)

Græca. Theophilus, Imperator Græcorum, cœpit Anno Domini octingentefimo trigefimo primo, Imperii vero Ludovici Pii hujus nominis primi Anno XVII. & imperavit annis quindecim. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Anno imperii Theophili nono, Ludovici verò Imperatoris Romanorum XXV. Portentum fingulare apparuit primo in figno Virginis, à quo figno in fignum Leonis, Cancri, Geminorum, Tauri cucurrit, & ubique fe figens, globum igneum emifit, jubarumque prolixitatem, quas usquequaque porrexerat, depofuit. Imperator verò Ludovicus ifta diligenter examinans, cum Eginardo Philofopho contulit, dicens mutationem regni mortemque principis portendi. Philofophus tamen, quod ipfum contriftari non vellet, verbum fcripturæ allegans, ait, à fignis cœli ne timueritis, quæ gentes pavent. Cui rurfus Imperator: Non alium timere debemus, nifi illum, qui noftri & hujus creator eft fyderis: Sed ejus clementiam laudare tenemur, qui noftram inertiam talibus admonere dignatur indiciis. Quia ergo talia portenta, cum apparent, omnes communiter attingunt, omnes ad meliora pro virili feftinare debemus, ut mifericordiam ab illo dominante confequi valeamus. Et licet tunc impreffio illa Imperatorem non attigerit, tetigit tamen ftatum Ecclefiæ totum ex Sarracenorum ad partes Romanas adventu (ficut fupra dictum eft in geftis Gregorii hujus nominis quarti Papæ.)

Poft

(a) ad a. 830.

Post passionem Sancti Friderici martyris, altercatio nonnulla tam cleri quàm populi orta est, cum, qui dignus Martyris Pontificis cathedra esset, dubitaretur: eoque præpositum (Craft nomine) virum opulentum quidam ad culmen Ecclesiastici regiminis elegerunt. Cæteri vero postulaverunt Alfricum, germanum Sancti Friderici Martyris: Sed ex arbitrio totius Ecclesiæ, præpositus per Beatum Adulphum Sancti Salvatoris concanonicum abdicatus, & Alfricus in throno fratris sui laudabiliter collocatus est. Eodem tempore, secundum prophetiam Sancti Friderici, inaudita calamitas invalescere cœpit. Nam Dani, Suevi, sive Nortmanni, cooptata classe, cum armigerorum innumerabili multitudine diversas provincias sibi subjugarunt, ac in Sancta Christianitate stragem cruentissimam commiserunt. Alfricus autem, pius & virtuosus Episcopus, decimo octavo Calendas Decemb. in pace defunctus, & in Ecclesia S. Salvatoris penes germanum suum honorifice sepultus est. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Trajectensis.*

Lotharius, hujus nominis primus, Ludovici Pii filius, defuncto patre suo, solus Imperium usurpans, cœpit Anno Domini octingentesimo quadragesimo primo. Mundi verò MMMMDCCXC. Imperavitque annis quindecim, qui ex Ermengarde regina, conthorali sua, tres filios, scilicet Ludovicum, Lotharium & Carolum genuit. (Hæc ex chronicis.) *Lotharius Imp. Ludovici Pii filius.*

Istius Anno primo, Carolus & Ludovicus, filii Imperatoris, dolentes se à fratre suo Lothario debita regni parte privari, contra eum insurgere conantur. Nortmanni interim prima vice vastaverunt Rotomagum, sicut scriptum est in vita Sancti Andoeni.

Anno ejusdem secundo, Cometes in signo Aquarii apparuit, & tribus fratribus de regni partitione discordantibus, conseritur inter eos pugna in pago Antisiodorensi apud villam Fontiniacum, & tanta cædes utrinque facta, ut nulla ætas tantam stragem hominum in gente Francorum meminerit. Et ita eorum vires ibi attenuatæ sunt, ut jam nec suos terminos ab externis tueri possent. Victoria tamen Carolo & Ludovico cessit.

Anno ejusdem tertio, fratribus necdum à bello desistentibus, consilio optimatum tandem de pace agitur, & de partibus singulorum quadraginta primores eliguntur, qui in unum convenientes, regnum æqualiter dividerent: quô pax in annum sequentem. Descripto in tres partes regno, fratres ad urbem Galliæ 58
Verdunum conveniunt, & inter se pacificuntur, & datis acceptisque invicem Sacramentis, quisque ad descriptas sibi partes regni tuendas revertitur. Carolus accepit occidentalia regna à Britannico Oceano usque ad Mosam fluvium, in qua parte & tunc & modo nomen Franciæ remansit. Ludovico Orientalia regna cesserunt omnia, scilicet Germania usque ad Rheni fluenta, & aliquæ trans Rhenum civitates, cum adjacentibus pagis propter vini copiam. Lotharius, qui major natu erat, & Imperator appellabatur, omnia Italiæ regna tenuit cum ipsa Roma, nec non & provinciam, & mediam partem Franciæ, inter Scaldum & Rhenum, quæ mutato nomine ab eo denominatur Lotharingia. Hæc Sigibertus *(b)*. Post ergo divisionem Carolus Calvus regnat in Francia annis XXXIV. Ludovicus frater ejus in Germania annis XXXIII.

Anno Lotharii sexto Ludovicus Rex XIV. Duces Bohemorum cum suis incolis baptizari fecit.

Anno ejusdem octavo, Rabanus Abbas Fuldensis, ordinatus Moguntiæ Archiepiscopus, celebrata Synodo Moguntiæ, jussu Ludovici Regis, multa Ecclesiæ utilia decernit. Quædam Pseudoprophetissa, dicens instare diem judicii, Moguntiam sollicitabat, ut etiam aliquos sacri ordinis ad se sententiamque suam inclinaret. Quæ ab Archiepiscopo correpta, confessa fuit, per suggestionem cujusdam presbyteri, quæstus se causa fecisse. Anno

(a) ad a. 830.
(b) ad a. 844.

Anno sequenti, Godescalcus hæreticus à Rabano Archiepiscopo rationabiliter convincitur, sed tamen in suo perseveravit errore.

Anno ejusdem undecimo, reliquiæ Sancti Hermetis martyris per Lotharium Imperatorem in Gallias mittuntur, & apud Judam monasterium honorifice conduntur. Item fames valida Germaniam attrivit, ut pater filium suum devorare voluerit: Quo tempore Rabanus Archiepiscopus multam benevolentiam pauperibus exhibuit.

Anno ejusdem decimo quinto, terræmotus, aëris insolita commotio, turbines, tempestates, grandines, fulmina multa multis modis incommoda hominibus inferunt. Quidam etiam homo igne cœlesti consumptus est, veste illæsa manente. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Hoc anno Comes Eberhardus, cognomento Rudolphus, Dux Foro-Julii à Lothario constitutus, corpus Calixti Papæ ab Episcopo Brixiæ Netingo impetravit, & ad prædium suum apud Cironium, Tornacensis diœcesis, attulit. Hæc Albericus *(b)*. Item Lotharius Imperator, convocatis primoribus regni, imperium suum inter filios divisit, Ludovico Italiam tradens, eumque Imperatorem appellans: Æquivoco verò (id est Lothario) regnum, quod ex suo nomine vocatur, concedens, & Carolo, qui junior natu erat, provinciæ regnum relinquens. Dispositis itaque atque ordinatis regni negotiis, valedicens suis, seculum reliquit, atque in Prumiam Monasterium veniens, comam capitis deposuit, habituque sanctæ conversationis suscepto, in religionis professione diem clausit extremum tertio Calendas Octobris. (Hæc Regino Abbas Prumiacensis *(c)*.) De hujus tamen anima inter Angelos & Dæmones fuisse altercatio dicitur, eum Angeli animam monachi, sed dæmones Imperatoris animam quærerent: Sed orantibus fratribus, fugati sunt dæmones, qui corpus distrahebant. (Hæc Vincentius in Speculo.) Hic vide, Lector, ad quantum defectum Romanum imperium devenerit, ut in tres partes Francorum regno diviso, rursus tertia pars in tres partes secaretur. (Hæc Collector.)

Ludovicus Imp. Lotharii Imp. filius. Ludovicus filius ejus, olim à Sergio Papa in Regem unctus, imperat annis uno & viginti, Lotharius verò frater ejus Lotharingiam tenet. Hæc Sigibertus *(d)*. De tertio autem fratre istorum Carolo nullam facit mentionem Sigibertus. Quorum omnium trium mater fuit Sancta Ermengardis, filia cujusdam Hugonis provinciæ Ducis vel Comitis. (Hæc Albericus *(e)*.)

Papalia. Sergius, hujus nominis secundus, natione Romanus, ex patre Sergio, cœpit Anno Domini octingentesimo quadragesimo tertio, (in quodam verò chronico
59 dicitur quadragesimo quarto.) Sedit annis tribus, mensibus duobus. Vacavit sedes diebus quindecim. Iste Sergius, cum prius os porci vocaretur, Pontificum primus fuit, qui proprium nomen mutaret, quod postea observatum ad nos usque perdurat: Sed hoc quibusdam non placet, qui potius volunt fieri exemplo Christi, qui Apostolis nova nomina imposuit, quod idem accidit Patriarchis: quæ videtur melior istius vacationis ratio. (Hæc ex chronicis.) Ad istius Papæ confirmandam electionem, Ludovicus filius Lotharii Imperatoris missus à patre, ab eodem Papa in Regem inungitur Longobardorum. In quodam Chronico dicitur, Sergium Papam coronasse Lotharium Imperatorem, quod intelligendum est de coronatione facta, mortuo ejus patre. (Hæc Bernhardus.) De quo Sergio sic loquitur Goblinus *(f)*: Iste absque jussione Lotharii Imperatoris est ordinatus. Quare Imperator misit Ludovicum filium suum, & Dragonem Episcopum Metensem cum valido exercitu Romam, qui post multa damna, quæ Romanis intulerunt, Romanos Impe-

(a) *ad a. 855.*
(b) *ad a. 854.*
(c) *ad a. 855.*
(d) *ad a. 855.*
(e) *ad a. 855.*
(f) *æt. VI. c. XLV.*

Imperatori fidelitatem jurare compulerunt. Et demum post contentiones varias ipsum Sergium confirmaverunt. Sergius ille fratrem babuit Laicum, qui Benedictus dicebatur: Sergius verò Ecclesiasticam & publicam curam usurpavit, & primatum dominiumque Romæ maximis muneribus ab Imperatore comparavit: Et tandem Albanensem Episcopatum usurpare conatus est. Illis etiam temporibus viguit Simoniaca hæresis in tantum, ut publice venderentur Episcopatus, & is, qui plus dabat, Episcopatum acciperet. Nec erat aliquis Episcoporum aut virorum Ecclesiasticorum, qui zelo justitiæ ductus, cum Imperatore aut Rege ageret, ut hoc nefas prohiberetur: quia vero nemo erat Christianorum, per quem boc malum corrigeretur, misit Deus flagellum Paganorum ad ulciscendum peccata Christianorum. Nam supervenientes Sarraceni innumeros bomines interfecerunt, & multas urbes cremarunt. (Hæc qui supra.) Ab boc Sergio Papa Nothingus, Episcopus Brixiæ, corpus Calixti Papæ impetravit, & ad suam diœcesin transferens, in cella aurea ad tempus reposuit. (Hæc Albericus *(a)*.)

Carolus, cognomento Calvus, bujus nominis secundus inter Reges Franciæ, & tertius inter duces Lotharingiæ, filius Ludovici Pii ex Judith regina, cœpit Anno Domini DCCCXLV. Imperii Lotharii, bujus nominis primi Anno quinto, & regnavit in Francia annis XXXIV. *Carolus Calvus Imperator.*

Anno istius Caroli quinto, Sancta Helena Imperatrix, à filio suo Constantino Magno, primo bujus nominis Imperatore, Romæ in Ecclesia Sanctorum Marcellini & Petri martyrum in Mausoleo purpureo sepulta, ad Franciam à Theogito monacho transfertur: ubi in diœcesi Remensi magna Francorum veneratione colitur, recondita in cœnobio Sancti Petri, quod altum Villare dicitur.

Anno ejusdem XVI. Leodulpbus Dux Saxonum, pater Brunonis & Ottonis Ducum, avus Henrici Regis primi Romanorum, corpus Innocentii primi Papæ Roma in Saxoniam transtulit.

Anno ejusdem vigesimo nono Alchanradus, Episcopus Cathalaunensis, corpus Sancti Urbani transtulit Roma, unde Abbatia, quæ dicitur Sancti Urbani, fundata fuit.

Anno ejusdem XXI. corpora Sanctorum martyrum, Eusebii & Ponriani, dono Nicolai Papæ ad Gallias translata, in monasteriis voto religiosorum Sancto Petro collatis honorifice tumulantur.

Anno ejusdem vigesimo septimo, Carolus Rex Francorum, defuncto fratruele suo Lothario, dum Lotharingiam solus usurpare nititur, per moderationem & industriam fratris sui Ludovici, Germaniæ Regis, ad hoc deducitur, ut æqualiter inter se regnum fratruelis divideret. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Item Carolus audiens fratruelem mortuum, regnum ejus invadir: quod Ludovicus frater ejus dum impedire conaretur, contentione facta, prædictum regnum apud Mersanam ex æquo dividunt, Ludovico palatium Aquis sortiente. (Hæc Episcopus Otto *(c)*.) Mersana illa juxta Mosam sita est in dominio de Valckenburg prope Trajectum. Quomodo verò divisio facta sit, licet tunc omnibus pene notum esset, tamen non potui cognoscere, nisi quod flumen Mosæ ipsum regnum dividere sciatur. Conventu absoluto, Carolus ad Harstallium celebre castrum (quod caput Brabantiæ dicebatur) quodque ei in partem venerat, perrexit, Ludovicus verò Aquas ad palatium rediit. (Hæc Emundus.) 60

Anno ejusdem vigesimo octavo, Carolum Regem Francorum domestica calamitas in filiis afflixit. Filius enim ejus Carolus, dum inconsulte experiri celebratam cujusdam Albuini militis fortitudinem voluit, & solus soli congressus fuit, ab eodem Albuino, ignorante quis esset, interemptus est. Carolomannum verò in

 cleri-

(a) ad a. 844.
(b) ad a. 871.
(c) Frisingensis intelligitur, qui *lib. VI. Chron. c. IV.* hæc habet.

clericatu usque ad diaconatus officium provectum ipse pater cepit & excæcavit, quia ad Apostasiam conversus, & omni genere nocendi regnum perturbans, alter quidem Julianus effectus erat. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Iste fuit natu tertius. Secundum quoque, scilicet Ludovicum Balbum, qui post ipsum ad solium venit, non admodum amavit, eo maxime nomine, quod contra voluntatem suam, vel properato nimis vel minus splendido conjugio se conjunxit: Sed nec filia Juditha læsionem indignationis animi ejus evasit, dum eam relictam Eteulphi (qui Egberti filius, Elfridi pater, avus Eduardi primi regis Anglorum fuit) inconsulto patre rapuit, abduxit, & uxorem duxit. Princeps Flandriæ Balduinus, qui primus & ob fortitudinem exercitiumque bellandi Brachium ferreum est vocatus: quam audaciam graviter ultus fuisset pater Carolus, si non intercessisset pro supplici Balduino Papa Romanus, ut in decretis babetur. (Hæc Guido.) Reliqua gesta Caroli istius vide infra sub ejus imperio, videlicet Anno Domini DCCCLXXVII. &c.

Papalia. Sanctus Leo, hujus nominis quartus, natione Romanus, ex patre Radualdo, cœpit Anno Domini octingentesimo quadragesimo sexto, (in quodam verò Chronico dicitur quadragesimo septimo) sedit annis octo, mensibus tribus, diebus sex, (in quodam chronico scribitur mensibus duobus, diebus quindecim.) Vacavit sedes diebus sex. Iste primum à parentibus ob studium literarum in monasterium Sancti Martini confessoris, juxta Ecclesiam Beati Petri Apostoli fuit traditus, ubi non solum in scientia, sed etiam in conversatione tanquam perfectus monachus profecit: quem pòst Sergius Papa presbyterum faciens, titulum illi Sanctorum quatuor coronatorum assignavit. Sergio verò mortuo, nec dum etiam sepulto, Leo unanimiter à Romanis in summum Pontificem est electus. Qui mox factus Pontifex, Sancti Petri & Sancti Pauli Basilicas & alias Ecclesias, quas Sarraceni paulo ante devastaverant & spoliaverant, honorifice restauravit, & pro Neapolitanis in mari contra Sarracenos pugnantibus orando, fecit collectam (Deus, cujus dextera Beatum Petrum ambulantem in fluctibus, &c.) Et postquam muros civitatis Leoninæ perfecit, & feras portis apposuit, alteram collectam fecit (Deus, qui Beato Petro collatis clavibus regni cœlorum.) Illi autem Sarraceni, qui cum magna multitudine Romam venerant, & spoliatis Ecclesiis Apostolorum Petri & Pauli, reditum in Africam parabant, in mari submersi sunt: qua de causa Papa, civitatem illam quam Leo tertius circa Ecclesiam Sancti Petri inceperat, celeriter perfecit, Adelulphus Rex Anglorum, qui primus totius Angliæ tenuit Monarchiam, hoc tempore Romam vadens, coram Leone Papa tributum obtulit Sancto Petro, de unaquaque domo argenteum nummum per annum, quod usque hodie solvitur. Iste Leo Pontifex Catholicus multæ patientiæ multæque humilitatis divinarum scripturarum extitit ferventissimus scrutator, vigiliis & orationibus semper intentus. Obiit Romæ, & in Ecclesia Sancti Petri sepelitur, cujus festum agitur decimo septimo Cal. Augusti. (Hæc Bernhardus) Decrevit verò Leo, ut dum missarum sacra solennia celebrantur, nullus ex laicis in presbyterio vel sedere vel ingredi audeat, nisi tantum sacra plebs, quæ ad ministrationem sacri officii constituta fuit. Decrevit etiam, ut octavæ assumptionis virginis Mariæ in Ecclesia Romana celebrentur, quod ante non fiebat. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Ipse etiam de consilio Imperatoris Romæ Synodum LXVII. Episcoporum convocavit, in qua multa utilia statuit. Tempore istius Leonis, Romæ juxta Basilicam Sanctæ Luciæ oritur basiliscus, multos
61 interimens visu & flatu: Papa jejunat & orat: & die assumptionis Beatæ Mariæ venit cum processione ad cavernam, ubi in foramine cavernæ consistens, invocat nomen Dei, & ab eo tempore serpens nusquam apparuit. In quatuor verò annis ædificat Leo urbem novam circa Ecclesiam Sancti Petri, quam vocat Leoninam. (Hæc ex chronicis.) Defun-

(a) ad a. 872.
(b) ad a. 847.

Defuncto Alfriso Pontifice, Ludgerus natione Friso, decimus Trajectensis Episcopus est electus, vir devotus, religiosus & doctor inclytus. Cœpit autem Anno Domini octingentesimo quadragesimo sexto, qui fuit primus annus Leonis Papæ hujus nominis quarti: Sedit annis octo. Tandem Ludgerus Episcopus nono Calendas Maji dignam Creatori reddidit animam; postquam aliquo tempore Sanctam Trajectensem rexisset Ecclesiam: qui ad dictam Ecclesiam similiter delatus, jacet duobus aliis Episcopis consepultus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Trajectensia.*

Defuncto Hetti Archiepiscopo Trevirensi, Tyethgardus cathedram ejus obtinuit: qui vir simplex seductus est à Lothario Rege Lotharingiæ adultero, & Gunthero Coloniensi Episcopo, ut consentiret in dejectionem Tyetburgæ uxoris ejusdem Lotharii falsò accusatæ, & ubi definitum fuit in Synodo, quasi ipsa fuisset confessa, fratris germani incestuoso se pollutam fuisse concubitu. Istam enim falsam infamiam Lotharius cum his Episcopis composuerat, cupiens hoc modo Reginam abjicere, & Waldradam in regnum assumere, quam ipse adolescens concubinam habuerat. Quod cum judicio Episcoporum adeptus fuisset, Tyethgardus & Guntherus à Papa Nicolao Romam pro his causis evocati sunt, ibique omni Ecclesiastica dignitate privati deponuntur. Cumque iterum & tertio sedem Apostolicam restitutionis gratia adiissent, & nihil profecissent, novissime Nicolao defuncto Adrianus successit, cujus liberalitate Tyethgardus in monasterio Sancti Gregorii mansionem suscepit: cui Sanctus Gregorius apparens in somnis, monuit semel & iterum, ut abiret, nec mansionem suam perturbaret. Quod cum omnibus, quibus potuit, revelaret, & cum aliud hospitium à Pontifice impetrare non posset, ad Sabinas secedens, eodem Anno cum Gunthero & suis omnibus vita privatus est. Anno sexto Tyethgardi Treviri visus est canis super cathedram ejus sedere. (Hæc ex chronicis.) Cœpit autem secundum idem Chronicum Anno Domini octingentesimo quinquagesimo primo, Pontificatus Leonis Papæ quarti Anno sexto, & præfuit annis tredecim. *Trevirensia.*

Post obitum Ludgeri Episcopi, Hungerus XI. Trajectensis electus est Episcopus, natione Friso, vir regularis, prudens, pius & pacificus. Cœpit autem Anno Domini DCCCXXIV. Imperii Lotharii hujus nominis primi Anno XIV. & præfuit annis tredecim. Istis diebus Dani cum Nortmannis classem suam Hollandiæ partibus applicarunt, ubi cladem inauditam cum tyrannide crudelissima commiserunt, destruentes Dorestadum (vulgariter Duersteden dictum) vicum nominatissimum totius patriæ, qui nunc dicitur Wick, in qua quinquaginta quinque parochiæ Ecclesiæ extitisse dicuntur. Demum iidem Dani vallaverunt urbem Trajectensem per circuitum, devastantes cives sagittis & fundis per assultum creberrimum, donec tandem egregiam civitatem bellanti manu caperent, & castri præsidium potenter armis invaderent. Et ecce cruenti prædones universum populum & tantundem pene clerum (proh dolor) occiderunt: quinimo turres & antemuralia, portas & propugnacula civitatis & castri funditus devastarunt, ita, ut Hungarus antistes solus cum paucis canonicis ægre diffugerint, & ad præsentiam Lotharii Regis in Prumicense monasterium se receperint. Lotharius verò motus misericordia bonitatis regiæ, contulit canonicis Trajectensibus Ecclesiæ monasterium Montis Otiliæ prope Ruremundam, oppidum Geldriæ, diœcesis Leodiensis, ut ibidem ab incursione Danorum quiete residerent, & divini nominis cultum devotissime celebrarent. Istis itaque gestis, Dani cum Nortmannis omnes Hollandiæ populos nimis acriter affligentes, devenerunt ad Kyvemariam, ubi Sancti confessoris Adelberti dilapidaverunt Ecclesiam: Beatum Jeronem presbyterum in Noirthich (ut traditur) capite truncantes, & castrum munitissimum Aurindilii quondam Regis prope Varenburg destruentes. Hollandienses autem incolæ econtra confestim arripientes arma, in diversis pagis multa prælia commiserunt. Danis (Deo permittente) semper prævalentibus, qui Theobaldum & Geroldum egregios ejulantes, cum infinitis Hollan- *Trajectensia.* 62

drinis crudeliter necaverunt, ac mulieres cum parvulis captivas ad exteras partes & provincias abduxerunt. Tandem itaque undecimo Calendas Januarii Hungerus Episcopus obdormivit in Domino, postquam cum Albrico & Ludgero annis viginti octo Trajectensi præfuisset Episcopio, qui propter Danorum austeritatem à propria sede pulsus fuit, ut locus sepulturæ nesciatur. (Hæc ex chronicis eorundem Pontificum.

Ludovicus Junior Imp. Lotharii Imp. filius. Ludovicus Junior, sive secundus Lotharii filius, olim à Sergio Papa in Regem inunctus, cœpit Anno Domini octingentesimo quinquagesimo sexto, Mundi verò MMMMDCCCV. Imperavitque annis viginti uno.

Anno Ludovici secundo, Coloniæ orta tempestate, populo in Basilicam Sancti Petri confugiente, fulmen subito instar ignei draconis Basilicam scidit & penetravit, & tres homines diversis quidem locis, sed uno ictu in mortem dejecit: Alios etiam sex eodem ictu & impetu semivivos reliquit.

Anno sequenti, in parochia Moguntina malignus spiritus evidens nequitiæ suæ indicium dedit. Nam primo lapides dejiciendo, & parietes domorum quasi malleis pulsando, inde manifeste loquendo, furta etiam prodendo, discordias inter vicinos seminando, homines infestabat. Denique animos omnium contra unum hominem commovit, quasi pro ejus peccatis cæteri talia paterentur, cujus fruges in unum coacervatas incendit, ut etiam quocunque intrasset, statim domus illa exureretur, & jam ei, nisi in agris, locus manendi nullus esset. Propter hoc presbyteris litanias agentibus, & benedictam aquam spargentibus, inimicus multis per lapides cruentatis, tandem aliquandiu quievit: sed presbyteris recedentibus, inimicus flebiliter ululans, tandem presbyterum quendam nominatim exprimens, se, quando aqua benedicta spargebatur, sub cappa illius, quasi familiaris sui latuisse, professus est: Accusans, cum filia procuratoris eum concubuisse. Sic per triennium institit, donec ibidem cuncta ædificia incendio consumeret.

Anno ejusdem septimo, Lotharius Rex Lotharingiæ, Waldradam pellicem superducens conjugi suæ Tyethbergæ, consentientibus sibi Archiepiscopis, Gunthario Coloniensi & Tyergardo Trevirensi magnam calamitatem paravit.

Anno sequenti, Hubertus Abbas & Dux, frater Tyethbergæ, pro repudio sororis suæ contra Lotharium consurgit.

Anno ejusdem quoque Ludovici Imperatoris, cometes manifestissime apparuit.

Anno ejusdem decimo quinto, Lotharius Rex Lotharingiæ Romam ad Adrianum Papam se excusatum vadit: à quo, dum pro comprobatione innocentiæ ad communionem corporis & sanguinis Domini tam ipse, quam optimates regni invitati essent, ipse & omnes, qui corpus Domini cum eo temere accipere præsumpserunt, infra ipsum annum perierunt, ipso statim in reditu Placentiæ defuncto.

Anno ejusdem decimo sexto, Coloniæ celebrata Synodo ad dedicationem Ecclesiæ à tribus Lotharingiæ Metropolitis, Luitperto Moguntino, Bertulpho Trevirensi, Williberto Coloniensi, cum ab eis etiam major Ecclesia, quæ est Sancti Petri, deberet dedicari, præcedente nocte auditæ sunt voces malignorum spirituum inter se cum dolore conquerentium, se à possessis diu sedibus deberi expelli. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Secundum quosdam octava Synodus celebrata est hoc anno (quære in Gratiano distinctione 63.) quæ Synodus sine dubio congregata fuit in urbe Constantinopoli & in auctoritatem recepta: Sed post illam nulla Græca Synodus à Latinis admittitur amplius. (Hæc Albericus *(b)*.)

63 Anno ejusdem Ludovici Imperatoris decimo nono, in Italia Brixiæ tribus diebus & noctibus sanguis de cœlo pluisse narratur. Item locustæ Galliam depopulantur

(a) ad a. 871.
(b) ad a. 871.

lantur innumerabiles, cæteris locustis majores, sena alarum remigia, sex pedes, duos dentes lapide duriores habentes, quæ ut castrorum acies turmatim volantes, duces cum paucis itinere unius diei ad metanda loca venturæ multitudini præmittebant; ipsæ circa horam nonam, ad locum prævisum sequentes, & ibi solis ortum expectantes, per spatium unius diei aerem sic obscurabant, ut ipsum Solis splendorem obumbrarent. Erant ore lato, extenso intestino, & omnia viridia in herbis & arboribus vastabant, per spatium diurni itineris quatuor & quinque milliaribus se extendentes: quo miserabili spectaculo usque ad mare Britannicum pervenientes, tandem flatu ventorum in profundum maris demersæ sunt. Sed æstu Oceani ad littus rejectæ, ex putredine sua aere corrupto, multos perire fecerunt: Secuta fames valida multos consumpsit inedia, ut pene tertia pars hominum absumeretur.

Anno ejusdem vigesimo, hyems solito asperior & prolixior, nix & gelu à Calendis Novembris usque ad vernale æquinoctium fuit. Item Ludovico Regi Germanorum apparuit in somnis genitor Ludovicus Pius, (olim Imperator) adjurans eum per nomen Sanctæ Trinitatis, ut se eriperet à tormentis, in quibus detineretur, tandem æternam requiem consequi mereretur. Ob hoc, ad diversa monasteria eleemosynis destinatis, obnixe filius succurrere patri conabatur, unde liquebat, tametsi Imperator Pius multa Deo & hominibus grata fecisset, tamen plura contraria Deo in regno suo permisisse, in quibus graviora videbantur, quod hæresi Nicolaitarum non restitit, & monita Gabrielis Archangeli duodecim capitulis comprehensa, quæ Amarcus ei legenda & observanda obtulit, servare non studuit.

Anno ejusdem vigesimo primo, cometes solito rutilantior apparuit: Subita & nimia aquarum inundatio facta est in Junio, ita, ut in Saxonia villa longe à torrentibus & fluminibus remota, in momento cum hominibus & bestiis, cum arboribus & ædificiis, cum Ecclesia & altari penitus absorpta, nullum habitationis post se reliquerit vestigium. Item Ludovicus Imperator in Italia moritur: cui patruus ejus Carolus, Rex Francorum, succedit. Hæc Sigibertus *(a)*.

Guntharius, vigesimus primus Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, cœpit *Coloniensia.* Anno Domini octingentesimo quinquagesimo septimo, Pontificatus Benedicti tertii Anno secundo, Imperii verò Ludovici secundi Anno secundo, & sedit annis sex: Vacavit sedes annis septem.

Anno ejusdem decimo, Iris apparet in cœlo, cujus cornua respiciunt ad Occidentem, & duo luminaria in similitudine nubeculæ candidissimæ juxta Solem, quorum unum extendit radium ad Aquilonem, alterum ad Meridiem: & crux ignea simul videtur. (Hæc ex Chronicis.) Habebat Guntharius sororem: Lotharius verò, Rex Lotharingiæ prædicti Ludovici Imperatoris frater concubinam, nomine Waldradam. Cum igitur Lotharius multis modis ex amore Waldradæ concubinæ, occasionem repudiandi uxorem Tyetbergam quæreret, Guntharium illum Coloniensem Archiepiscopum, qui tunc in regno præcipuæ fuit authoritatis, ad id, quod animo conceperat, pellexit, facta falsa spe ei, si ab uxore liberaretur, ducturum ejus sororem. Guntharius, ascito sibi Trevirorum Archipræsule Tyethgando, concilium Metis congregat, ubi vocatam reginam in medio statuunt, falsisque productis testibus, inter alia nefaria incestus convincunt. Quamobrem ad voluntatem Regis sententia divortii datur, reginæque pro commisso scelere pœnitentia injungitur: Rex verò desiderata potitus occasione, conventu Aquis habito, damnationem Tyethbergæ scripto publicat, seque continentem esse non posse consilio Gunthariî prætendit, omnibus acclamantibus, melius nubere illum quam uri. Waldrada igitur producitur; ac regio cultu decorata, comitatuque famulorum stipata, reginæ nomen sortitur: Sicque Rex, dum ea, quæ mente conceperat, ad

 effectum

(a) ad a. 876.

64 effectum perducit, Guntharium, quem suæ nequitiæ socium falsis promissionibus fecerat, versute decepit. (Hæc Episcopus Otto *(a)*.)

Anno sequenti, videlicet Pontificatus Gunthárii Anno sexto, Hubertus Abbas & Dux, frater Tyethbergæ Reginæ, pro repudio sororis suæ contra Lotharium insurgit, Guntharius & Tyethgandus, Archiepiscopi Romæ, à Papa Nicolao pro adulterio Lotharii Regis examinati, cum ex Synodalibus gestis, quæ ipsi proferebant, & suo etiam ore convicti fuissent, Episcopatu & sacris gradibus exuti anathematisati sunt, laicali tantum illis concessa communione. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Romana. Benedictus tertius, hujus nominis Papa Romanus sedit annis duobus, mensibus sex. Iste Benedictus nomine & re ab omnibus beatissimus est dictus: & statuit, ut clerici ordinati incederent honeste. Ipse duas porticus, videlicet ad Sanctum Paulum, & ad Sanctum Laurentium, à portis civitatis restauravit, sepultus in Ecclesia S. Petri, &c.

Item apud Constantinopolim Michael solus imperat annis tredecim. Cœpit autem imperare Anno Domini octingentesimo quinquagesimo septimo, Pontificatus Guntherii Anno primo. Iste usque adeo sensu & mente excedebat, ut familiares suos juberet occidi, quos tamen ad se rediens, repræsentari sibi exigebat. (Hæc Sigibertus *(c)*.)

Nicolaus hujus nominis primus, natione Romanus, ex patre Theodorico, cœpit Anno Domini DCCCLVIII. (Florentinus dicit LIX.) Sedit annis X. Martinus dicit annis IX. mensibus duobus, diebus XX. Vacavit sedes diebus septem, cujus ordinationem Ludovicus Imperator sua præsentia roboravit. Fuit vir sanctissimus, cui post Beatum Gregorium nullus præsul in Romana urbe Pontificali honore sublimatus videtur æquiparandus: Regibus ac tyrannis imperavit, eisque tanquam dominus orbis terrarum authoritate præfuit: Episcopis & sacerdotibus religiosis ac Domini mandata observantibus humilis, blandus, pius & mansuetus fuit: irreligiosis verò & à recto tramite exorbitantibus terribilis atque authoritate plenus extitit. Concessit cantari Sequencias Rotgeri monachi Sancti Galli: Constituit, ne clericus venetur. Item, ut causam Papæ nullus judicet nisi Papa. Tunc Sanctus Cyrillus, pene omnium Sclavorum Apostolus, corpus Sancti Clementis Papæ à Tersona, ubi in mare projectum fuerat, mari desiccato auferens, Romam deportavit, quod per Papam & Romanos in Ecclesiam Sancti Clementis reconditum fuit, ubi & ipse Sanctus Cyrillus paucis diebus expletis, defunctus sepelitur. Tandem Nicolaus Sanctissimus & Beatissimus Papa, post multos labores & certamina, quæ pro amore Christi, & pro inviolabili statu Sanctæ Ecclesiæ sustinuit, migravit ad cœlestia regna, recepturus pro administrata fideliter sibi credita dispensatione, à largissimo Domino immarcessibilem gloriæ coronam, in Ecclesia Beati Petri sepultus. De cujus Deo placitis actibus plura poterant dici relatu digna, nisi brevitati studentes, causas rerum magis summatim notare, quàm explanare proposuissemus, &c.

Item circa hæc tempora dedit Carolus Calvus, Rex Franciæ, Balduino Ferreo Flandriam, quam Comitatum ipsi & hæredibus in perpetuum possidendum fecit, & in fœdus perpetuæ amicitiæ dedit ex Ecclesia Remensi corpus Sancti Donatiani, quondam Archiepiscopi ejusdem urbis: quod recipiens cum omni humilitate in nova Ecclesia, quam ipse Brugis in ejus honorem ædificaverat, decenter ornatum reposuit, & Canonicos in eadem Ecclesia ob ejus honorem instituit, &c.

Post

(a) Chron. lib. VI. c. III.
(b) ad a. 863.
(c) ad a. 868.

Post depositionem Guntharii, vacavit sedes Coloniensis per annos septem, quæ vacatio secundum Albericum cœpit Anno Domini DCCCLXIII. Pontificatus Nicolai Papæ, hujus nominis primi, Anno sexto, Imperii verò Ludovici secundi anno octavo. (Hæc Albericus.) Anno vacationis secundo, Imperii verò Ludovici nono. Excommunicata pellice Waldrada à legato Apostolico, videns Lotharius Rex etiam sibi excommunicationem intentari, Tyethbergam uxorem recepit: quanquam id parum profuit, quia non multo post, ea repudiata, pellicem recepit, nec ultra ullo correptionis modo ab ea separari potuit. (Hæc Sigibertus *(a)*. Lo- 65
tharius verò post crebras admonitiones, post violatum Sacramentum, quod sub præsentia Arsenii Episcopi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Apocrisiarii fecerat, à summo Pontifice fidelium communione privatur. Extant de hoc epistolæ quam plurimæ utrinque missæ. (Hæc Albericus *(b)*.)

Carolus Calvus secundo.

Anno Domini octingentesimo sexagesimo tertio, Imperii Ludovici primi Anno octavo, Carolus agnominatus Calvus, Rex Francorum, & consequenter Imperator Romanorum, tunc apud vicum Pladellæ residens, Hollandiamque totam depopulatam esse percipiens, tradidit Anno regni sui decimo nono, ad instantiam Comitis Haganonis, nobili viro Theoderico, fratri Walgeri Principis Ecclesiam Egmondensem & Kinchem à Zindergeshaga usque Fortrapaga, per paginam specialis privilegii roboratum imagine regalis annuli. Item idem Theodericus, & sua posteritas eandem dationem feudali jure possederunt, & atroces Danos à finibus Romani Imperii potentissime profugaverunt. Ludovicus autem, Rex Germaniæ, & frater jam dicti Caroli, contulit etiam Theoderico eidem Comiti, precibus Hemmæ Reginæ, Forestum Wasda, comitatui suo contiguum, pro eo, quod vir valde famosus, & in cunctis gestis militaris exercitii collaudandus esset.

Iste igitur Theodericus, primus Comes Hollandiæ, arma gerens aurea cum leonina rubicundi coloris imagine, sicut quidam tradunt, de regali prosapia principum Francigenarum oriundus fuit, & jurisdictionis suæ terminos contra Danorum incursionem egregie rexit, habens in uxorem matronam nobilem, nomine Genam, ex qua genuit filium, nomine Theodericum, juvenem multis virtutibus insignitum.

Item Theodericus senior ex magno devotionis affectu construxit ligneum in Egmonda cœnobium, in quo Sanctimoniales ordinis Sancti Benedicti primitus instituit, quibus de suis facultatibus vitæ necessaria copiose tradidit. Ex eodem verò collegio, quædam puella divinitus inspirata, Theodericum Comitem ter admonuit, ut sarcophagum Beati confessoris Adelberti celerrime aperiret, & sanctas reliquias ad monasterium puellarum transferret. Et ecce, simulac clerus sepulchrum ejusdem Almiflui patris aperuit, pallium Sanctissimi corporis integrum ab omni labe corruptionis apparuit: Crux etiam aurea super pectus ejusdem inventa, quæ contra varias ægritudines medicina salutis est: Fons simul limpidi liquoris sub ipsius tumba confestim exilivit, qui usque in præsentem diem copiose fluit. Tandem Theodericus, primus Comes Hollandiæ & Dominus magnæ partis ulterioris Frisiæ, qui princeps imperterritus fuit, ac limites suos contra Danorum insultus strenue protexit, secundo Nonas Octobris requievit in Christo Anno comitatus sui trigesimo octavo: Gena Comitissa tertio Idus Januarii decessit à seculo, tumulata juxta maritum suum in Egmondensi cœnobio prænotato. (Hæc ex gestis Comitum Hollandiæ.) Iste Theodericus primus Comes Hollandiæ habuit fratrem, nomine Waltgerum, qui erat Comes de Teysterbant, commoratus apud Teylam in villa Auezaic dicta.

Isti duo fratres habuerunt avunculum Hagononem Trajanum, qui in Troja minori (scilicet Xantis) habitavit, & transactis temporibus, apud Tyelam Ecclesiam

(a) ad a. 864.
(b) ad a. 863.

clesiam construxit, in qua Sanctimoniales longo tempore servitio divino mancipatæ sunt: Postea autem Ecclesia destructa, & iterum reformata, & semotis Sanctimonialibus, Canonici regulares instituti sunt, qui usque ad tempus Adelboldi, decimi noni Episcopi Trajectensis, humiliter Deo servierunt. (Hæc ex chronicis.)

Trevirensia. Anno Domini octingentesimo sexagesimo quarto Bertolphus, Abbas Mediolanensis fit Episcopus Trevirensis sexagesimus octavus, Pontificatus Nicolai primi Anno septimo, consanguineus Adventii, tunc temporis Metensis Episcopi. Qui Adventius cum Lotharium Regem in Placentia mortuum cognovisset, Carolum fratrem ejus, qui in provincia regnabat, Metis advocatum, adjuncto sibi cum aliis
66 Hincmaro Remensi Archiepiscopo, Regem Lotharingiæ & provinciæ consecravit, cognatoque suo Bertolpho, ut Archiepiscopatum daret, obtinuit. Iste villam, quæ Martia dicitur, de manu Regis comparavit. Quo tempore floruit Romæ Anastasius Bibliothecarius, qui vitam Sancti Joannis eleemosynarii, passionem decem millium Martyrum, & quædam alia, de Græco in Latinum transtulit, & Romanam historiam, aliaque multa scripsit. Mortalitas tanta fuit in Francia, ut præ multitudine mortui non possent sepeliri: sed crudelissime Senonis gravat lues ista.

Anno Episcopatus Bertolphi decimo nono, cœlestis vindicta Lotharingiam, regnum Lotharii supradicti Regis adulteri & excommunicati, oppressit. Denique Nortmanni Andegavos, Thurones, Pictavos, Leodium, Trajectum, Tungrim, &c. igne & ferro deleverunt.

Anno Pontificatus Bertolphi vigesimo, & ultimo, defuncto Ludovico Rege Germaniæ, Nortmanni, audita ejus morte, cum omnibus viribus exeuntes urbem Trevirorum, Nonas Aprilis die sacratissima Cœnæ Domini occupaverunt, Bertolpho Episcopo cum quibusdam civibus fuga lapso: ubi usque ad diem Paschæ fessa ab itinere corpora recreantes, territorium urbis totum circumquaque usque ad solum demoliti sunt: Omnes quoque, quos intra & extra urbem invenerunt, gladio occiderunt, ipsamque urbem & monasteria omnia igne succenderunt: Cumque in monasterio Sancti Pauli ignem sæpenumero injecissent, semper divinitus ignis extinguebatur, Catenas ferreas, quibus Sarcophagus ejus pendebat, confregerunt. Sed tamen Sarcophagus, catenis contractis, nequaquam altius terræ insedit, sed in aere pendens remansit, donec post multos annos à quibusdam infidelibus depressum subsedit, non sine vindicta in eos secuta. Quicunque enim huic sacrilegio deservierunt, singulas infirmitatum plagas susceperunt.

Nortmanni igitur, civitate Trevirensi omni exusta & desolata, Metim properare disponunt: quod cum comperisset ejus urbis antistes Wallo, adjuncto sibi Bertolpho Episcopo Trevirensi, & Adalardo Comite, ultro illis obviam ad pugnam procedunt: ubi inito certamine, Nortmanni vicerunt, Wallo Episcopus cecidit, Bertolphus cum cæteris fugit.

Eodem Anno Bertolphus migravit ad Dominum, Anno præsulatus sui XX. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trevirensium, &c.)

Trajectensia. Defuncto quidem Hungero Pontifice, Dominus Odilbaldus, natione Friso, duodecimus Trajectensis electus est Episcopus, vir sanctus, pius, justus & benevolus, consecratus Anno Domini octingentesimo sexagesimo sexto, Pontificatus Nicolai Papæ primi Anno nono,

Anno Episcopatus ejusdem decimo septimo, Anno scilicet Domini octingentesimo octuagesimo secundo, Dani cum Nortmannis dissipaverunt totam Galliam. Sed & Anno sequenti devastaverunt universam Arduennam. Imperator autem Carolus, dictus Grossus, cum Lombardis & Germanis adversus eosdem grassatores crudele bellum gessit. Sed peccatis Christianorum obstantibus, minime prævalere potuit. Nobilissimus verò Godefridus, Nortmannorum Rex, ad interloquendum de pace perductus, sub sequenti conditione Christianus effectus est, ut Gbysela, Lotharii regis filia, traderetur ei in uxorem, provincia Frisingensi data in dotem, quod factum est. At idem Godefridus Rex exinde Frisones sibi rebellantes redegit

redegit sub magnæ servitutis jugum, ita ut omnes collo circumstrictum laqueum ferrent, & sine mora suspenderentur, qui contra Majestatem suam aliquo modo rebellare præsumeret. Sed ecce jam dictus Godefridus Rex, post quædam annorum curricula, cum infinitis Danis in Batua, Deo vindicante, interemptus, & propter multorum Christi fidelium crudeliter effusum sanguinem, sufficienti ultione punitus est. Tandem Idibus Decembris Beatus Odilbaldus migravit à seculo, postquam annis XXXIV. Trajectensem rexisset Ecclesiam, & Trajecti tumulatus cum reverendis patribus, honorifice requiescit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.)

Adrianus hujus nominis secundus, ex patre Thalaro Episcopo, cœpit Anno 67
Domini octingentesimo sexagesimo octavo, (Florentinus ponit sexagesimo nono.) Sedit annis quinque. Tum Lotharius Rex, quem Nicolaus Papa pro adulterio excommunicavit, Romam, ut se excusaret, venit, à quo, dum pro ostentatione innocentiæ suæ ad corporis & sanguinis Jesu Christi communicationem, tam ipse 88
quàm reliqui sui optimates, per Papam invitati fuissent, omnes, qui eam indigne perceperant, ipso anno mortui sunt: Rex etiam in via redeundo mortuus. (Hæc Martinus.) Item Adrianus Papa constituit, ut nulla causa die Dominico judicaretur.

Venerabilis Willibertus, vigesimus secundus Archiepiscopus Coloniensis, *Coloniensis.* cœpit Anno Domini octingentesimo septuagesimo, Pontificatus Adriani Papæ Anno tertio, qui reædificavit Ecclesiam S. Petri antiquam in Colonia, in qua habuit sepulturam.

Joannes septimus, natione Romanus, ex patre Guidone, cœpit Anno Domini octingentesimo septuagesimo tertio. *Romana.* (In quodam verò Chronico dicitur septuagesimo quarto.) Sedit annis decem, diebus duobus. Istius tempore, Sarraceni per Italiam discurrentes, Ecclesiam Beati Benedicti in monte Cassino destruxerunt. Ad hunc Joannem Papam Joannes, Ravennensis Ecclesiæ diaconus, vitam primi Gregorii Papæ in quatuor libellis laudabiliter conscripsit. Injuriam à Romanis passus Papa ille, & in custodiam conjectus fuit, eo quod non faverat Carolo, cum in Francia fuisset. Nam cum Ludovico Balbo illi contrario fere per annum commoratus fuit.

Sub id tempus celebrata fuit quinta Synodus Constantinopoli ducentorum octoginta trium Patrum, cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Antiochenus Episcopus, & Eugenius Ostiensis Episcopus, Apocrisiarius Papæ. (Hæc Martinus.) Iste Papa Formosum, Portuensem Episcopum, ejecit & degradavit, quia fuerat occasio mali. (Hæc collector fasciculi temporum *(a)*.)

Scripsit Papa Joannes interpretationes quasdam sive decreta super librum Gothicæ legis, sicut habetur in libro, qui Canones inscribitur: & dum esset in Francia Pontificatus sui Anno sexto, Metensium Episcopo Waloni nomine, qui successerat Adventio, pallium Archiepiscopale concessit: Cui concessioni Archiepiscopus Trevirensis utiliter se opposuit, & post multas altercationes palmam victoriæ reportavit.

Idem Papa Joannes Patriarcham Constantinopolitanum, nomine Phocium, neophytum, à Papa Nicolao quondam depositum, in sedem suam restituit, interventu Basilii Imperatoris & filiorum ejus Leonis & Alexandri, sicut in libro, qui Canones inscribitur, plenius continetur, &c.

Ludovico Imperatore in Italia mortuo, Carolus, Patruus ejus, Rex Francorum, Romam pergit, & Joanne Papa & Romanis per munera conciliatis, Imperator creatur Anno regni sui Francorum trigesimo tertio, Anno verò Domini octingentesimo septuagesimo septimo. Mundi autem Anno MMMMDCCCXXV. *Carolus Calvus tertio.*

(a) Wernerus Rolevvinck intelligitur *ad a. 874.*

& imperat annis duobus. Sed ei statim à Ludovico fratre bellum paratur, quod se inconsulto, solus imperium fratruelis usurpaverit.

Carolus verò post adeptum imperium ultra se elatus, consuetudines Francorum vilipendens, Græcas glorias & insolitos habitus affectabat: Et talari Dalmatica indutus, & desuper balteo accinctus, pendente usque ad pedes: Capite verò involuto velamine serico, & diademate superimposito procedebat: Et cum esset lepore timidior, & hostes fugere, quàm fugare paratior, fratrem tamen suum Ludovicum lacessebat, minatus, tantas copias se conducturum, ut ab equis flumine exhausto, per aridum alveum Germaniæ regnum intraret.

Anno Imperii Caroli primo, Ludovicus Rex Germanorum moritur, relinquens tres filios hæredes, Ludovicum juniorem, Carolum, qui non multo post imperavit, & Carolomannum, patrem Arnulphi Imperatoris. Carolus Imperator de morte fratris gavisus, injuriam, quam contra fratrem conceperat, contra filios
68 fratris perficere paratus, cum quinquaginta & eo amplius hominum millibus regnum eorum aggressus, Coloniam usque pervenit, filiis Ludovici alias occupatis. Ludovicus igitur junior, legatione ad patruum missa, rogavit ea, quæ pacis sunt: quod cum impetrare non posset, viriliter eum bello excepit, & victum cum nimio exercitus damno & multo dedecore fugere compulit.

Isto tempore claruit Joannes Scotus, vir perspicacis ingenii & mellitæ facundiæ, qui undique concrepantibus bellorum fragoribus in Franciam ad Carolum Calvum transierat: Cujus rogatu, Hierarchiam Dionysii Areopagitæ de Græco in Latinum verbum e verbo transtulit: Composuit etiam librum, quem de naturæ divisione inscripsit, ad quæstiones solvendas valde utilem: tamen ut ei in aliquibus ignoscatur, in quibus à Latinorum tramite deviavit, dum in Græcos acriter nimis oculos intendit. Idem succedentibus annis, munificentia regis Anglorum Aelfridi allectus, venit in Angliam, & apud monasterium Malmesbergense à pueris, quos docebat, graphiis (ut fertur) perforatus, etiam martyr æstimatus est. Istud autem ejus fuit Epitaphium:

Clauditur hoc tumulo Sanctus Sophista Joannes,
Qui dotatus erat juvenis tam dogmate miro,
Martyrio tandem Christi conscendere regnum,
Quo meruit Sancti regnant per secula cuncti.

Scabri sunt hi versus, & moderni temporis lima carentes. (Hæc Elimandus.) Item Carolus Calvus monasterium Sancti Cornelii apud Compendium fundavit & perfecit: indictumque diem, quem Carolus Magnus, avus ejus, apud Aquasgrani (id est Aquilæ capellam suam) instituerat, instituit apud Abbatiam Sancti Dionysii. Et quia in Ecclesia Sancti Dionysii multa rapuerat, quæ alii dederant, spineam coronam Domini, & unum de clavis, & de ligno crucis, & alia quædam eò contulit. Sudarium verò apud Compendium reliquit, & hoc instituit ipse tempore Nicolai Papæ. Antequam reliquiæ istæ ostenderentur populo, tanta fames erat per Galliam, ut asinos & caballos comederent, quæ per Dei misericordiam postea cessavit. (Hæc Elimandus.)

Iste Carolus in diversis per Franciam locis Ecclesias Sanctorum aut ædificavit aut restauravit: Compendium Sancti Cornelii & Cypriani reliquias attulit, in quarum adventu responsorium *(Cives Apostolorum)* quod usque nunc cantat Ecclesia, composuit. (Hæc ex Chronicis.) Item Carolus Imperator, Romam secundò profectus, Bosoni Germano uxoris suæ neptem suam, filiam Ludovici Imperatoris, uxorem dedit, & tradita ei Burgundia trans Rhodanum, atque provincia, in Regem eum coronavit, ut etiam Regibus imperare videretur. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Item Carolus Imperator contra voluntatem conjugis suæ, & omnium hominum suorum, secundò profectus est in Italiam, ubi ei occurrit Joannes Papa apud Papiam,

(a) *ad a. 878.*

piam, ibique se mutuò salutaverunt. Cum autem illic essent, subito eis nunciatum est, adventare Carolomannum, Ludovici fratris sui filium, cum manu valida: quod audiens Imperator, valde contristatus est, quia non habebat exercitum, per quem resisteret. Dedit quoque Joanni Papæ munera, quæ Romam Sancto Petro deportaret, inter quæ imago crucifixi aurea, qualis non fuit ab ullis Regibus facta. Ipse verò per Alpes in Franciam rediturus, à quodam Sedechia Judæo, ut dicunt, potionatus in loco, qui dicitur Mantua, inter Alpes posito, pridie Nonas Octobris indictione XII. vitam finivit præsentem: Corpus verò ejus in eodem regno Vercellis in monasterio S. Eusebii in loculo reposuerunt, quod translatum deinde in Franciam fuit, & sepultum in monasterio B. Dionysii honorifice retro majus altare. (Hæc Andreas.)

Carolus tertius Junior sive Grossus, filius Ludovici Germanorum Regis, imperium adeptus est, annuentibus quibusdam nobilium Romanorum: Joanne Papa satagente, ut imperium transferret ad Ludovicum Balbum, filium recenter defuncti Caroli Imperatoris. Cœpit autem Anno Domini octingentesimo septuagesimo nono. Mundi verò MMMMDCCCXXVII. & imperavit annis duodecim (secundum chronica.) *Carolus Crassus Imp.* 69

Anno Caroli istius primo, Joannes Papa à Romanis injuriosè vexatus, & in custodiam traditus est, pro eo, quod Carolo non faveret, qui in Franciam veniens, cum Rege Ludovico Balbo pene per annum moratus est.

Anno Caroli Junioris secundo, Sol hora diei nona ita obscuratus est, ut stellæ in cœlo apparerent.

Anno ejusdem quarto, Nortmanni, adjunctis sibi Danis, Franciam & Lotharingiam peragrantes, Ambianos, Atrebatas, Corbejam, Cameracum, Tarvennam, fines Morinorum, Menapiorum, Brachatensium, omnemque circa Scaldum flumen terram, & simul monasteria Sanctorum Walarici & Richarii ferro & igni devastant. Inde Wal fluvium ingressi, totam Batuam & Palatium etiam Neomagi incendunt.

Eodem Anno Godfridus & Sigifridus reges Nortmannorum, cum inæstimabili multitudine juxta Mosam in loco Haslon consedentes, Leodium, Trajectum, Tungrim, Coloniam Agrippinam, Bonnam cum adjacentibus castellis comburunt. Aquis in palatio equos stabulantes, oppidum & palatium incendunt. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Reliqua hujus Caroli Imperatoris gesta vide infra in linea Regum Franciæ sub Anno Domini DCCCLXXXVI. &c.

Ludovicus hujus nominis secundus, cognomento Balbus, filius Caroli Calvi, regnum tantummodo obtinuit Francorum, qui cœpit Anno octingentesimo septuagesimo nono. Imperii Caroli hujus nominis tertii Anno primo. Regnavit autem annis duobus. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Nam paucis interjectis diebus, Ludovicus Rex, qui Balbus appellabatur, eo quod impeditior esset in eloquendo, ab hac luce subtractus fuit. Erat verò simplex & mitis, pacis & justitiæ & religionis amator. Iste Ludovicus Balbus, filius Caroli Calvi prædicti, fuit quintus Rex Francorum in secunda genealogia, quæ dicitur Carolensium, in qua primus regnavit Pipinus, cognomento Parvus, filius Caroli Martelli, & pater Caroli Magni, & idem Ludovicus fuit nonus Dux in tertia linea genealogiæ Ducum Lotharingiæ inferioris & Brabantiæ. *Francia.*

Venerabilis Rathbodus, Abbas Mediolani, factus est Archiepiscopus Trevirensis Anno Dom. DCCCLXXXIV. Pontificatus Martini secundi Anno secundo inchoante, præfuit annis XXI. qui acquisivit Abbatiam S. Servatii, quæ dicitur Maserich, ab Arnulpho Imperatore: Deinde à Ludovico Imperatore hæc castella obtinuit, Sericum, & Orcas Bunavelt, cum villis sibi adjacentibus. (Hæc ex chronicis.) *Trevirensis.*

(a) ad a. 882.
(b) ad a. 878.

Francica. Mortuo Ludovico Rege Francorum, miserunt Franci & vocaverunt Carolomannum fratrem ejus, qui festive venit in Franciam Anno Domini DCCCLXXXV. Imperii Caroli tertii Anno quinto, & regnat anno uno. Nam sequenti anno mortuus est hoc modo: Reversus à compositione pacis, quam duodennem cum Nortmannis pepigerat, abiit in Basin Sylvam, & pauci juvenes cum eo, venandi causa: ubi dum Rex aprum vellet perimere, quidam ex suis, Bertoldus nomine, cum ei auxilium ferre vellet, casu Regem in tibia vulneravit, quo accepto vulnere, supervixit septem diebus, atque in eodem loco defunctus est mense Decembri, Anno ætatis suæ circiter XVIII. Sepultus est in Ecclesia S. Dionysii. (Hæc frater Andreas.)

Carolo Francorum Rege defuncto, cujus frater Ludovicus jam priori anno obierat, Nortmanni Franciam repetunt, dicentes, se cum Rege Francorum tantum, non cum Francis inivisse pactum. Hinc compulsi Franci, Carolum Imperatorem in auxilium vocant, & Franciam ei subjiciunt, qui contra Nortmannos apud Lovanium castra metatos semel & iterum exercitum misit, sed nihil dignum præstitit. Regnavit ergo Carolus in Francia annis V. Cœpit autem An. Dom. DCCCLXXXVI. regni sui Anno octavo.

Anno regni ejusdem II. Imperii verò IX. Nortmanni à Lovanio exeuntes, Lutetiam obsident. Contra quos Henricus Dux exercitum ducens, dum incaute equitans, in foveam, quam Nortmanni factam quisquiliis operuerant, lapsus trucidatur. Quis verò enarraret mala, quæ à Nortmannis per totam Franciam & Burgundiam &
70 Neustriam contigerunt? Non enim fuit locus, nec civitas, nec munitio, nec Ecclesia à mari Hispanico usque ad mare Britannicum, quæ se possent abscondere ab istius tempestatis turbine.

Anno regni ejusdem Caroli tertio, Imperii verò decimo, Carolus Imperator cum Nortmannos expellere non posset, tandem facto fœdere, concessit eis regiones, quæ erant ultra Sequanam: quarum incolæ contra eum rebellabant: quæ pars Franciæ à Nortmannis Nortmannia fuit denominata. (Hæc Sigibertus (*a*).)

Isto anno secundum Vincentium facta est eidem Carolo mirabilis visio de tormentis, (de qua vide Vincentium in Speculo, libro 25. capitulo 49.) Post eam visionem vix duobus annis supervixit Carolus, qui anno regni sui quarto, Imperii verò undecimo, cum zelotypia laboraret propter uxorem, quæ plus justo familiarius agebat cum Luitwardo, Vercellensi Episcopo, protestatur in concione, nunquam cum ea se coiisse, unde illa se virginem esse gloriata, accepto repudio, monasterium petiit. Tandem Carolus Imperator Anno regni sui quinto, Imperii verò duodecimo, corpore & animo deficiens, ab optimatibus repudiatus, & Arnulphus, filius Carolomanni Regis, fratruelis ejus, in regnum sublimatur. (Hæc Sigibertus (*b*).)

Hungarica. Item Anno Leonis Græci Imperatoris septimo, gens Hungarorum sub primo Duce eo nomine Alino, ex Scythia egressa, ac à Pezenatis pulsa, Avaribus ejectis, Pannoniam inhabitare cœpit, quo tempore tam immanis & beluina fuisse dicitur, ut crudis carnibus utens, humano quoque sanguine potaretur: quod ne cui incredibile videatur, Pezenati, & hi, qui Falones dicuntur, crudis & immundis carnibus, utpote equinis, cattinis usque hodie vescuntur. Valent autem in sagittarum ictibus, quibus etiam dorsa vertentes nocere solent: & differunt à Britonibus seu Frisonibus in hoc, quod illi missilibus, hi sagittis nocent. (Hæc Albericus (*c*).)

Arnulphus Imp. Franci Australes, videntes Caroli Imperatoris vires ad regendum imperium validas, ejecto eo de regno, Arnulphum, filium Carolomanni fratris ejus, in regni solio constituunt Anno Domini octingentesimo nonagesimo primo. Mundi verò MMMMDCCCXC. & regnavit annis duodecim. Iste Arnulphus, patruo suo Carolo

(*a*) ad a. 888.
(*b*) ad a. 889. 890.
(*c*) ad a. 893.

rolo ex Imperatore etiam necessariis egenti fiscos in Germania delegavit, qui sequenti Anno obiit. (Hæc Sigibertus (*a*).) Carolum illum experientissimum fuisse dicunt, unde hæc ei circa finem tentatio ad probationem evenisse creditur. Sequenti verò, ex quo regno pulsus est, anno obiit, ac in monasterio Augiensi humatus est. Exhinc confuse Romæ regnatum usque ad Ottonem fuit. Carolo enim mortuo, imperium multis modis scinditur, singulis provinciis singulos Reges creare cupientibus: Arnulpho tamen pars maxima cessit. (Hæc Episcopus Otto (*b*).) Romanum imperium & regnum Francorum misere discerpitur. Franci verò neglecto Carolo, filio Ludovici Balbi, vix decenni, Regem sibi præficiunt Ottonem, filium Roberti Ducis, quem à Nortmannis occisum supra diximus. (Hæc Sigibertus (*c*).) Occidentales Franci Ottonem, Roberti filium, virum fortem, consensu Arnulphi Regis, Regem creant, qui multa prælia contra Nortmannos viriliter gessit. (Hæc Episcopus Otto (*d*).)

Rudolphus autem, corona sibi imposita, Rex Burgundionum constituitur, quod regnum multo tempore duravit, id est, CXXX. annis. (Hæc Sigibertus (*e*).) Item Arnulphus Imperator Anno regni sui duodecimo, ut scribit Sigibertus, longa ægritudine dissolutus, vel, ut quidam ferunt, afflictus à minutis vermibus, quos pediculos vocant, adeo in corpore ejus scaturientibus, ut à nullo medicorum profligari possent, in Bavaria moritur, & monstratur sepulchrum ejus in monasterio Beati Emmerammi Ratisponæ, quod pluribus ornamentis decoravit, & possessionibus locupletavit; ut & civitatem ipsam Ratisponensem plurimum præ cæteris sui regni locis dilexit, cujus etiam muros ampliavit, &c. Sequuntur longæ concertationes de regno Franciæ inter Ottonem & Guidonem & Carolum, Ludovici Balbi filium verum hæredem, quæ ob prolixitatem omisi scribere.

Venerabilis Hartmannus, hujus nominis primus, cognomento Pius, vigesimus tertius Archiepiscopus Coloniensis, cœpit Anno Domini octingentesimo nonagesimo tertio. (In quodam chronico dicitur DCCCLXXXIX.) Pontificatus Formosi Anno secundo. Sedit annis triginta. (In quodam chronico dicitur triginta quinque.) Ad hunc Pontificem Stephanus, decimus Episcopus Leodiensis, vitam Sancti Lamberti martyris & passionem edidit. Sepultus est in Ecclesia S. Petri Coloniensis. Hæc ex Chronicis. 71 *Coloniensia.*

Post decessum Odilbaldi Beati Pontificis, Egilboldus, natione Friso, decimus tertius in Episcopatu Trajectensi successit, Anno videlicet Domini nongentesimo, Pontificatus Romani Anno primo, qui tamen pontificium parvo tempore gubernavit, & tantum decem menses regens, septimo Calendas Octobris in Domino feliciter obdormivit, qui in eadem Ecclesia tumulatus similiter requiescit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.) *Trajectensia.*

Carolus, hujus nominis tertius inter Reges Franciæ, & quartus inter Duces Lotharingiæ & Brabantiæ, cognomento Simplex, filius dicti Ludovici Balbi, mortuo Ottone, regnare cœpit super Francos Anno Domini nongentesimo, Imperii Arnulphi Anno decimo, Leonis verò Imperatoris Græcorum Anno decimo quarto, & regnavit annis triginta septem. (Hæc Sigibertus (*f*).) Franci enim, Ottone Rege mortuo, Remis convenientes, Carolum in sedem paternam restituerunt. Balduinus verò Calvus, Comes Flandriæ, propter Heribertum, qui Rudolphum fratrem suum occiderat, venire distulit: Attamen legatos mittit, qui Regi nuntiarent, se illi fidelem esse. Robertus etiam Comes, frater Regis Ottonis, venit ad eum, quem Rex honorifice suscepit, similiter fecit & Richardus. Balduinus verò *Carolus Simplex Rex Galliæ.*

K 3 Comes

(*a*) ad a. 891.
(*b*) Chron. lib. VI. c. IX.
(*c*) ad a. 890.
(*d*) Chron. lib. VI. c. X.
(*e*) c. I.
(*f*) ad a. 899.

Comes contra Regis voluntatem Peronam invasit, sed sub celeritate amisit. Rex Carolus æstivo tempore super Isam collecto exercitu resedit, tractaturus, quid ageret de suis inimicis: Balduinus verò ad illud placitum venit, volens sibi Regem conciliare, ut Atrebatum, quam ei abstulerat, redderet, cumque hoc contradicerent Fulco, Archiepiscopus Remensis, & Heribertus, Wenemarus improvise superveniens, Fulconem Archiepiscopum cum suis complicibus (quod factu nefas) multis perfossum vulneribus interfecit, decimo sexto Calendas Julii, corpusque ejus Remis delatum est, atque in Ecclesia Beati Remigii positum. Posthæc ordinato Episcopo Herneyo Remis, Synodoque facta, omnes interfectores Episcopi damnantur, & à limitibus Sanctæ matris Ecclesiæ extorres redduntur. (Hæc Andreas.)

Anno istius Caroli vigesimo primo Robertus Dux, frater Ottonis quondam Regis Franciæ, appetens regnum Francorum contra Carolum Simplicem, inquietam reddebat Franciam, ejusque instinctu omnes pene primores Franciæ adversabantur Carolo. Walterus autem, Senonensis Archiepiscopus, contra Carolum unxit eundem Robertum in Regem. (Hæc Albericus *(a)*.)

Anno ejusdem vigesimo tertio Carolus, Rex Francorum, cum auxilio Lotharingensium, juxta urbem Suessionis pugnans contra Robertum, fratrem Ottonis Regis, qui contra se regnum Francorum invadebat, eum cum multis peremit; & se & Franciam Henrico Regi submittit, eique in pignus perpetui fœderis & amoris mittit manum pretiosi martyris, Dionysii Parisiensis, auro & gemmis inclusam. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Anno ejusdem XXIV. cum Trevirensis Ecclesia cum suffraganeis suis fuisset hucusque sub Regibus Franciæ, mediante Archiepiscopo Ruperto, pertractata pace, reddita est Regibus Alemanniæ. Unde Sigibertus *(c)*: Reges (ait) Henricus & Carolus apud Bunnam fœdus ineunt, & Carolus reddidit Henrico Regi regnum Lotharingiæ, Episcopis & Comitibus utrinque jurando rem confirmantibus.

Anno ejusdem vigesimo quinto Carolus, Rex Francorum, à Comite Heriberto captus, in custodiam Peronæ truditur ob necem Roberti Ducis ab eo perempti. (Hæc Sigibertus *(d)*.) Nam Carolo Regi à cæde belli Suessionici, in quo Robertum occiderat, victori revertenti, occurrit Heribertus, infidelium nequissimus, & sub fictæ pacis simulatione, in castro, quod Perona dicitur, ut hospitandi gratia
72 diverteret, compulit, & sic cum dolo captum retinuit. Habebat enim Robertus sororem ipsius Heriberti in conjugium, ex qua ortus est Hugo Magnus. Illic positus Carolus, Rudolphum nobilem Ducem Burgundionum, quem de sacro fonte susceperat, unà cum consilio Hugonis Magni, filii Roberti supradicti, & procerum Francorum in regnum sublimavit. Idem autem Carolus simplex, Rex Francorum, ob longam incarcerationem sub custodia Heriberti exul & martyr moritur, sepultus in Basilica Sancti Farcei confessoris, quæ est in eodem castro. (Hæc Andreas.) Item Guido, Vincentius & Hugo scribunt, Heribertum istum habuisse sororem Roberti à Carolo perempti, licet Andreas contrarium ponat. (Hæc Collector.) Carolus ille Simplex reliquit filium Ludovicum, ex Ogina, filia Eduardi Regis Angliæ. Fuit autem Carolus Simplex sextus Rex Francorum in ista secunda genealogia, quæ dicitur Carolensium, & decimus Dux in recta linea genealogiæ Ducum Lotharingiæ & Brabantiæ. (Hæc ex Chronicis.)

Defuncto quidem Egilboldo Pontifice, Dominus Rathbodus, urgente Rege Romanorum Arnulpho, decimus quartus Trajectensis, invitus consecratus est Episcopus Anno Domini nongentesimo primo, vir veraciter sanctus, doctus, pius, & admodum ingenuus. Fuit enim Rathbodus Rex Frisiæ, quondam ipsius ma-
tris

(a) ad a. 920.
(b) ad a. 922.
(c) ad a. 923.
(d) ad a. 924.

tris atavus, & Guntharius vigesimus primus Archiepiscopus Coloniensis, ejusdem avunculus, interpretantur hoc nomen Rathbodus in idiomate Germanico idem, quod consilii nuntius in Latino. Fuit enim hic Episcopus magni consilii angelus, in palatio Caroli Regis advocatus, & per Nannonem in septem artibus excellenter imbutus, qui flores eximios tam de Willibrordo, quam de Bonifacio composuit. Ac integrum officium de translatione Sancti Martini similiter edidit. Iste antistes, postquam Trajectensis Pontificii sacræ religionis suscepit habitum, vacabat indesinenter orationibus, eleemosynis, & abstinentiis ad vitæ suæ terminum. Nam, cum sui convivales vina potarent ad mensam, ipse solus lympidam occulte bibit aquam, quod Gummarus quidam attendens, rogavit Episcopum, ut sibi gustare de ejus poculo liceret. Sed Beato viro non consentiente, jam dictus Gummarus Episcopalem scyphum clam accepit, & magnum haustum ex eo sumpsit. Et ecce stupendum miraculum. Nam & eadem aqua repente mutata est in vinum optimum: qua de causa tentator imploravit extemplo veniam, sed Beatus Episcopus ex hoc prodigio non sibi, sed Deo dedit gloriam.

Iste præsul egregius Danantiæ sedere consuevit, quæ civitas Trajectensis per Danorum austeritatem omnino desolata fuit. Accidit autem, cum Episcopus una dierum Trajectum adiret, & ibidem loca Sanctorum cum devotione visitaret, ut Dani potenter occursantes, in contrarium obsisterent, prohibentes, ne ulterius transiret: quos Sanctus Episcopus paterne ad fidem catholicam devote suscipiendam, & à crudeli strage Christianorum pie desistendum commonuit. At illos tortores magis exasperatos, & acerbam necem Sancto viro comminatos, postquam, ut perditionis filios, præsul excommunicavit & maledixit, fulmineus ignis mox à cœlo descendens miserabili morte vivos absumpsit: ut Christiani, hoc viso miraculo, constanter in eos cum armis irruerent, & residuam Danorum catervam Trajecto cum victoria profugarent.

Sanctus is Episcopus prophetico etiam sermone claruit, qui multa futura secretariis suis edidit. Venerabilis enim Baldricus, juvenis bonæ indolis, quodam tempore duos clericos suæ patriæ ad præsentiam ejusdem Episcopi deduxit, postulans, ut ab Episcopo promoverentur ad ordinem Sacerdotii. Beatus verò Pontifex ore rotundo subridens, ait, Fili dilecte, anno vertente tertio, me defuncto, præsentis Ecclesiæ tu pastor eris, & hos clericos propriis manibus ad sacerdotii gradum promovebis, & tam aulam quam urbem Trajectensem ad statum pristinum reparabis. Demum idem Rathbodus Episcopus apud Trentam magna affectus ægritudine, lecto decubuit, cui mater misericordiæ virgo Maria cum splendore radiosi luminis apparuit, comitata ab Agnete & Cæcilia virginibus, & in hunc modum venerando Pontifici loquens, Fili charissime, ne formides me videre præsentem, 71
quam in magna devotione sæpe salutasti absentem. Securus esto, quia hanc infirmitatem evades, veruntamen in præsenti sæculo non diu manebis: Et ecce splendor immensæ claritatis evanuit, & fragrantia redolentis odoris invaluit. Beatus ergo Pontifex ab eadem convalescens ægritudine, aliquos familiares suos, cujusmodi pulchritudinis vel effigiei Regina cœli virgo Maria fuisset, edocuerat: qui dehinc Trentam exiens, ac in Otmarchem sine languore lecto decumbens, hanc antiphonam *(ecce laude digna)* in honorem Sancti Martini legit, & tertio Calendas Decembris feliciter à sæculo transmigravit. Iste Sanctus Episcopus in gravi Danorum persecutione annis viginti septem Trajectensem gratiose rexit Ecclesiam, qui per clerum & populum honorifice tumulatus, requiescit apud Davantriam, ubi tanti confessoris intercessione Deus indigentibus beneficia largitur, & frequenter multa miracula cum virtutibus operatur. (Hæc ex Chronicis.)

Mortuo itaque Arnulpho Imperatore, successit Ludovicus hujus nominis tertius, filius ejus, Anno Domini nongentesimo tertio, Mundi verò MMMMDCCCLII. & regnavit annis decem. In isto Ludovico incepit deficere progenies Caroli Magni in regno Germaniæ, & cessaverunt Franci imperare, cœperuntque tempore istius

Ludovicus filius Arnolphi Imp.

iſtius Ludovici Itali imperium arripere. Exemptum enim imperium à Francis fertur ad Italos, ut ſentiunt Romani: quia Francigenæ non adjuvabant Romanam Eccleſiam contra Longobardos rebellantes, & multas injurias inferentes. (Hæc ex Chronicis.)

Anno Ludovici primo, Ungarorum gens barbara, quæ quibusdam clufis remota, nec ad meridianam, nec ad occidentalem plagam exeundi antea habuerat facultatem, per Arnulpbum ruptis clufis emiſſa, quæ Arnulpho vivente aliquantulum temperaverat rabiei ſuæ, modò eo mortuo, per totam Galliam, Germaniam, Italiamque, ut fera tempeſtas diffunditur. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Ludovicus itaque Rex, gentis ſuæ depopulationem ex Hungarorum crudelitate ſentiens, ſuorum omnium animos excitat, & metu pœnæ conſtringit, ut ſi bello, quod tunc acturus eſſet, officio ſuo quenquam deeſſe contingeret, laqueò vitam finiendam ſciret. Innumerabilis denique illa gentis peſſimæ collectio copiis hujus obviam properare feſtinat, nec videas ſitientem animam ardentius hauſtum laticis gelidi, quàm prælii diem gentem hanc crudelem appetere. Neque enim haud aliud, quàm dimicaſſe juvat. (Hæc Luithprandus *(b)*.)

Anno ejusdem tertio, Ungari ſuperioris anni victoria elati, regnum Ludòvici ſub tributum redigunt. Item hæc dicit Epiſcopus Otto, quod Ungari, commiſſo cum Bajoariis bello, Ducem eorum Leopoldum, Arnoldi Ducis patrem, occidunt, ac inde per totum regnum diffuſi, Allemanniam, Franciam, Saxoniam, Turingiam percurrunt, qui etiam Longobardiam pervagantes, incolas terræ occurrentes ſagittis perimunt, crudeliterque depopulata provincia, ad propria revertuntur. (Hæc Epiſcopus Otto *(c)*.)

Item Regino, Abbas Prumienſis, Chronicon ſuum à nativitate Domini inchoatum usque ad hunc annum perduxit. Abbatia Cluniacenſis fundata eſt. Wilhelmus Pius, Dux Aquitaniæ, in fundatione Cluniacenſis multa bona contulit. (Hæc Albericus *(d)*.) Eclipſis Solis accidit in diebus litaniarum, ſexto Nonas Maji, quarta feria, circa horam diei octavam, & permanſit hora fere dimidia adeo obſcura, ut ſtellæ in cœlo clariſſime viſæ ſint. (Hæc Elimandus.)

Anno decimo Ludovicus, rex Germaniæ, moritur, qui propter tyrannorum in Italia inſolentiam, & malorum concurſum, non meruit Imperialem benedictionem. (Hæc Sigibertus *(e)*.)

Hollandica. Cum Theodericus, primus Comes Hollandiæ, defunctus eſſet, Theodericus, filius ejus unigenitus, ſecundus Hollandiæ Comes, hæreditarie ſublatus fuit, ducens in uxorem Hildegundam (ut creditur) filiam Ludovici Regis Franciæ, de qua genuit Arnulpbum Comitem, Sanctum Egibertum, ſeptuageſimum quartum Archiepiſcopum Trevirenſem, & Arlindim puellam venuſtatis eximiæ. Cœpit
74 autem prædictus Comes Theodericus Anno Domini nongenteſimo primo, Imperii verò Arnulphi Anno undecimo, & rexit comitatum annis octoginta octo, qui poſt obitum patris ſui cum Friſonibus diſcordare cœpit, quos tamen triumphali gladio ditioni ſuæ ſubegit: Quapropter idem Comes lapideum in Egmunda monaſterium conſtruxit, & amotis monialibus, plantavit ibidem de religione Sancti Benedicti monachorum collegium, qui continue Deo devotum obſequium impenderent, & cum opus eſſet, diris Friſonum inſultibus obſiſterent. Iſte ergo Comes Egmundenſem Eccleſiam largis ditando poſſeſſionibus, obtulit hiſtoriam tripartitam, & textum quatuor Evangeliſtarum auro fulvo, precioſisque lapidibus circumtectum. Nihilominus Hildegunda Comitiſſa ſimiliter eidem Eccleſiæ de liberali munificentia ſuper altare N. totum aureum cum variis gemmis incomparabilis

(a) ad a. 903.
(b) lib. II. c. I.
(c) lib. VI. c. XIV.
(d) ad a. 910.
(e) ad a. 912.

lis pretii valde fulgidum obtulit. De cujus cacumine lapis, ut fertur, Ostilarius furtive sublatus fuit, qui nocturnis temporibus totum sacrarium radiis emicantibus illustravit.

Isto etiam tempore Sanctus Hieron, per Dioecesanum Episcopum & Comitem Theodericum, cum miraculis in Egmundam translatus est, qui pridem à Danis in Nortich martyrii palmam consecutus erat. Tandem Theodericus, hujus nominis secundus Comes Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ, pridie Nonas Maji requievit in Domino, sepultus apud patrem in monasterio Egmundensi. Iste Theodericus cum patre suo comitatum Hollandiæ centum viginti quinque annis gloriose rexit, & crudeles Danos de finibus suis potenter abegit. Hildegundis autem sua contoralis tertio Idus Aprilis obdormivit in Christo, sepulta apud antedictum monasterium cum marito suo. (Hæc ex Chronicis Comitum Hollandiæ.)

Stephanus, filius Comitis Salinensis, Doctor Sacræ Theologiæ, & excellens Poeta, & in Ecclesia Metensi Canonicus, trigesimus nonus Episcopus Tungrensis & Leodiensis efficitur Anno nongentesimo quarto, Pontificatus Benedicti, hujus nominis quarti, Anno secundo. Sedit annis octodecim. Responsoria, quæ modo cantantur de inventione Sancti Stephani, fecit. Vitam Beati Lamberti multò pulchrius dictavit: Responsoria & antiphonas, quæ in ejus solennitate cantantur, edidit. Item ad Robertum, Metensem Episcopum, scripsit capitularium librum, in quo capitula responsoria, versus, collectæ per singulas horas diei & noctis per totum annum distinguuntur, quo nunc utuntur plurimæ Ecclesiæ. Fecit & responsoria de Sancta Trinitate: propter quod Richarius, successor ejus in Ecclesia Sancti Lamberti, altare in honorem Sanctæ Trinitatis super sepulchrum ejus erexit Anno Domini DCCCCXXXII. *Leodiensis.*

Anno præsulatus Stephani sexto, qui est annus salutis nongentesimus nonus, sexto Idus Februarii passus est in Hoyo Mengoldus, Comes Hoyensis, Dux & martyr, vir sanctus: qui, omnibus relictis, militiæ renuntiavit (ut & Gisla uxor ejus sacrum velamen sibi imposuerat) peractaque septenni pœnitentia, nudis pedibus sacra loca circumeundo, tandem reversus admonitione divina, occisus est à nequam hominibus.

Istius tempore floruit Sanctus Gerardus, Abbas & fundator cœnobii Bronii, filius Comitis Namurcensis ex Plectrude, sorore ipsius Stephani: quô corpus Leodegarii & lapis, super quem Beatus Dionysius missam in carcere celebravit, & corpus Sancti Eugenii, Apostolorum discipuli & Episcopi Tolosani, translati sunt. Obiit Stephanus Episcopus decimo quarto Calend. Junii. Sepultus in Ecclesia S. Lamberti. (Hæc ex Chronicis.)

Venerabilis Tuberus creatus est septuagesimus Archiepiscopus Trevirensis Anno Domini nongentesimo septimo, Pontificatus Benedicti quarti Anno tertio, & præfuit annis sexdecim. Iste fecit & complevit librum decretorum ad Episcopum Virdunensem Dodonem. (Hæc ex Chronicis.) *Trevirensis.*

Item apud Constantinopolim Leone Imperatore mortuo, Constantinus filius ejus, & Alexander frater ipsius Leonis, imperare cœperunt Anno Domini nongentesimo quinto. Regni Ludovici Regis Germaniæ, hujus nominis tertii, Anno tertio, & imperavit anno uno. (Hæc Sigibertus (a).) 75

Defuncto Ludovico Rege, Otto Saxonum Dux, avus magni Ottonis, ab omnibus petitur Princeps, sed vir clarissimus, tanquam senio gravis, Rex fieri recusabat. Conradus ergo, Conradi, quem Albertus occiderat, filius, & non Ludovici Regis, (ut quidam scriptores ponunt) consilio Ducis illius Ottonis, consensu omnium, Orientalis Franciæ Rex creatur: quem nonnulli Ludovici fratris filium fuisse dicunt, & ob hoc eum novissimum in familia Caroli ponunt. (Hæc ex Chronicis.) *Conradus Imp.*

(a) *ad a.* 904.

Conradus iste, Francorum ex genere oriundus, vir erat strenuus, bellorumque exercitio traditus. (Hæc Luithprandus *(a)*.) Regnavit annis septem, qui & ipse caruit benedictione Imperiali. Cœpit autem Anno Domini nongentesimo decimo tertio, & mundi MMMMDCCCLXII. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Tandem Conradus Rex moriens septimo Anno regni sui, præsentibus regni Principibus, præter Saxonum Ducem Henricum, qui adversarius ejus fuerat, omnes ad concordiam invitans, coronam, sceptrum, & cuncta regalia eidem Henrico transmisit, rogans omnes & obtestans, ut eum eligerent, & suum Dominum constituerent. Qui regiæ dignitatis culmen & prius humiliter declinavit: at paulo post non ambitiose suscepit. Verum nisi pallida mors, quæ pauperum tabernas regumque turres æquo pulsat pede, Conradum Regem tam citò rapuisset, is fuisset, cujus nomen mundi nationibus imperaret. (Hæc Luithprandus *(c)*.) Deinde igitur primo separatur & deficit penitus imperium Romanum à stirpe Regum Francorum, qui postea tantummodo super Brabantiam & Lotharingiam gubernarunt, idque non diu: Nam postea malis ingruentibus, sola vix Brabantia veræ stirpi Carolorum remansit, ut patebit. (Hæc Collector.)

Henricus Auceps Imp. Henricus, hujus nominis primus inter Reges Teutonicorum, filius Ottonis Ducis Saxoniæ, post Conradum cœpit Anno Domini nongentesimo vigesimo, Mundi verò MMMMDCCCLXIX. regnavitque apud Teutonicos solum annis octodecim, unde nec ipse inter Imperatores computatur, quia non regnavit in Italia, nec per Papam fuit coronatus. (Hæc Bernhardus.)

Istum Henricum, cum unctio & diadema offerretur, respondisse ajunt, satis sibi esse, ut præ majoribus suis Rex dicatur, & designetur annuente divina pietate: sed ad meliores se pertinere talia, nec se tanto honore dignum esse. Placuit iste sermo coram universa multitudine, eoque Rex tanto libentius fuit appellatus. Alia Chronica dicunt: Dum legati ad eum venirent, invenerunt eum ante horreum sedentem, & retia, quibus aves caperet, texentem, unde postea vocatus fuit Auceps: Sic igitur, licet renueret, Rex fieri cogitur. Sed quia juraverat, nunquam se coronam gestaturum, noluit coronam capiti imponere, sed penes se coronam ferri jussit. (Hæc ex Chronicis.)

Iste Henricus Rex habuit uxorem, nomine Mechtildem, supra modum humilem & misericordem, quæ totam stirpem Saxonum sua nobilitavit virtute, quæ erat filia Theodorici, Comitis de Aldenborch, qui Theodericus habuit tres fratres, videlicet Widekindum, *Vnivedum & Remberum, & erant de stirpe Widekindi, Ducis Saxoniæ & Westphaliæ, quem Carolus Magnus fecerat Christianum. *Vnimedum.* Prædicta Mechtildis peperit Henrico Regi tres filios, videlicet Ottonem, qui post eum imperavit, Henricum, qui postea factus est Dux Bavariæ, & Sanctum Brunonem, qui factus est Archiepiscopus Coloniensis, & cum hoc Dux Lotharingiæ. Henricus Rex condidit Goslariam, Quidalinborch & Misniam civitatem, quam à Rivo ibi surgente ita nominavit: Merseburgensem civitatem muro cinxit. Mechtildis verò uxor fundavit monasterium in Northusen. (Hæc Gobelinus *(d)*.)

Ista Sancta Mechtildis Regina post obitum viri sui diu in viduitate permansit, & monasteria & hospitalia plura fundavit, in adversis patientissima, in orationibus ita pervigil, ut totum psalterium ante matutinas absolvere soleret. Tan-
76 dem spiritu prophetiæ mortem prædicens, migravit ad Christum, Sanctam sobolem relinquens in consolationem totius Ecclesiæ. (Hæc Collector fasciculi temporum *(e)*.)

Anno

(a) *Chron. lib. II. c. VII.*
(b) *ad a. 912.*
(c) *Chron. lib. II. c. VII.*
(d) *æt. VI. c. XLVIII.*
(e) *ad a. 934.*

Anno Henrici Regis secundo Spitignæus, Dux Bohemiæ, ad fidem Christi conversus, juste & religiose in Bohemia regnat, & post eum Wenzelaus filius ejus, & post Wenzelaum Wenzelaus rursus filius, justitia & sanctitate præclarus, cui frater Bolizlaus nimis adversabatur. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Isto tempore floruit in Anglia Aurelianus, Carthusiensis Archiepiscopus. (Hæc Albericus.)

Anno ejusdem Henrici Regis decimo sexto, in Genuensi urbe fons sanguinis largissime fluxit, portendens forte urbis ipsius imminentem ruinam, quæ eodem anno ab Africanis cum classe illuc venientibus capta, cunctis civibus (exceptis parvulis ac mulieribus) captis & occisis, thesaurum etiam totum amisit. Rex Henricus Danos, qui per piraticam Frisones incursabant, vincit & tributarios facit, & Chnipam regem eorum ad baptismum adducit.

Anno decimo octavo ejusdem Henrici prodigia apparuere. Sol sereno cœlo obscuratur, per fenestras verò domorum radios quasi sanguineos immittit: Mons, ubi postea Henricus sepultus est, flammas multis in locis evomebat. Item hominis cujusdam sinistra manus ferro amputata, post annum pene integrum ei dormienti restituta fuit, cui, pro signo miraculi, linea quasi sanguinea loco conjunctionis relinquebatur. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Eo tempore Rex Henricus in castello, (quod est in Turingorum & Saxonum confinio, & dicitur Hyemillenua *(c)*) gravissima valetudine correptus, migravit ad Dominum, cujus corpus in Saxoniam deportatum in nobilissimarum ac religiosissimarum monasterio puellarum, quod in ipsius regis prædio situm, Quitelingaburg vocatur, intra Ecclesiam cum maxima veneratione est repositum, ubi & venerabilis ejus conjunx regnique consors ex eadem gente, nomine Mechtildis, ultra omnes, quas videram & audiveram matronas, pro delictorum expiatione celebre exequiarum officium vivamque Deo hostiam offerre non desinit. (Hæc Luitprandus *(d)*.)

Venerabilis Rupertus, filius Theoderici Saxoniæ Ducis, frater Mechtildis Reginæ Allemanniæ, factus est septuagesimus primus Archiepiscopus Trevirensis, Anno Domini nongentesimo vigesimo primo, Pontificatus Joannis decimi anno quinto, & præfuit annis triginta novem. Iste corpus Sancti Severi, de quo in primo libro dialogorum legitur, de Italia transtulit, quod per Mosellæ fluminis alveum, divino famulante nauclero, transvectum in locum, qui Hartonis portus dicitur, appulit, ubi à fratribus monasterii Sancti Martini de Pago nomine Megine susceptus, & in eodem monasterio conditus est. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Trevirensia.*

Venerabilis præses Wickfridus, vigesimus quartus ascendit ad cathedram pontificalis dignitatis Coloniensis Ecclesiæ, Anno Domini nongentesimo vigesimo tertio, Pontificatus Joannis decimi Anno septimo. Et præfuit annis triginta. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Coloniensia.*

Venerabilis Richarius, Abbas Prumiensis & Stabulensis, à Carolo Simplici, Rege Francorum, per authoritatem Papæ Joannis decimi ordinatur quadragesimus Episcopus, & undecimus Leodiensis repudiato Halduino, qui pecunia data Duci Gisliberto Bulloniensi, ambiebat ab eo Episcopatum. Cœpit autem Anno Domini nongentesimo vigesimo secundo, Pontificatus Joannis hujus nominis decimi Anno sexto, & præfuit annis viginti quatuor. Is erexit altare ante corpus Sancti Lamberti, & Ecclesiam Beati Petri Leodiensem, ad pedem publici montis sitam, per Nortmannos tempore Franconis Episcopi destructam, reparavit, & vehementer eam ditavit, nigrisque monachis, qui antea ibi erant, cedere jussis, ædificiis ampliavit, tri- *Leodiensia.*

(a) ad a. 921.
(b) ad a. 937.
(c) Memleben intelligitur ad Unstrutam. DITMARUS lib. I. p. 318.
(d) Chron. lib. IV. c. ult.

ginta ibi constitutis Canonicis, quibus patrimonium suum in parochia Metensi contulit. Ædificavit etiam super rivulum Legiam, juxta Ecclesiam Sancti Pe-
77 tri, Ecclesiam parochialem ad honorem Beati Servatii, Anno Episcopatus sui decimo nono. Refert enim antiquitas, quondam ibi fuisse parvam Ecclesiam in honorem Sancti Petri fundatam: quam cum Sanctus Servatius intrasset, per revelationem divinitus accepisse futurum, ut in eodem loco à quodam ejus successore nomini suo Ecclesia ædificaretur, qui Deo gratias retulit, & baculo suo locum signavit, & ibidem de rupe oratione sua fontem excitavit, qui ductus per canalem sub terra, usque hodie potum habitatoribus præbet. Totam decimam de Auzi & Hembri custodiæ beati Petri contulit: Reædificavit etiam per diœcesim suam, sicut & prædecessores sui, Stephanus & Franco, plures Ecclesias à Normannis destructas, interfectis abbatibus, monachis & monialibus, in quibus novenos instituerunt clericos, inter quos unum statuerunt, qui Ecclesiæ curam gereret, & Ecclesiæ de personis & bonis provideret, & hospitalitatem tam præsens quam absens exhiberet: quem abbatem secularem vocaverunt, ne antiqua devotio deperiret. Et hi abbates dicuntur Capellani Episcopi, qui per menses singulos debent cum eo esse, & horas decantare: Et sunt isti: Prima abbatiarum est Sanctæ Mariæ Sanctique Lamberti: Secunda, Eckensis: Tertia Amaniensis: Quarta, Sancti Domitiani Hoyensis: Quinta, Sancti Severi Messensis: Sexta, Sanctæ Mariæ Crinacensis: Septima, Haledini Cellensis: Octava, Sanctæ Mariæ Dionantensis: Nona, Sanctæ Mariæ Namurcensis: Decima, Sanctorum Petri & Bertinini Maluyensis: Undecima, Sancti Petri Aluenz: Duodecima, Sancti Theodardi * Tudurensis: Tredecima, Sancti Rimoldi Mechliniensis Cameracensis diœcesis. Obiit Richarius decimo Calendas Augusti, sepultus Leodii in Ecclesia Sancti Petri in parte sinistra, &c.

Tridunensis.

Trajectensia.

Venerabilis Baldricus, filius (ut quidam tradunt) Rixfridi Comitis Clivensis, qui princeps erat egregius, secundum Beati Rathbodi vaticinium, Trajectensis decimus quintus electus est Episcopus Anno Domini nongentesimo vigesimo octavo, Pontificatus Joannis decimi Anno duodecimo, & præfuit annis quadraginta novem. Iste Baldricus impetravit ab Ottone, primo Rege Romanorum, confirmationem omnium bonorum, jurium, & privilegiorum Ecclesiæ Trajectensis per diversos Imperatores & Reges concessorum, & anno præsulatus sui octavo, effugatis Danis, civitatem suam turritis mœnibus strinxit, excelsis propugnaculis munivit: incensas Ecclesias refecit, ac aulam cum cæteris ædificiis obrutis honestissime reparavit.

Anno præsulatus sui tricesimo nono, Baldricus Episcopus, transcendens Alpes venit in Italiam, ubi pro quibusdam necessitatibus Ecclesiæ Imperatoris Ottonis exquisivit præsentiam. Demum idem antistes valedicens Regi, corpora Sanctorum martyrum, Pontiani, Benigni, & Agnetis secum transtulit, ac eadem in Ecclesia Trajectensi cum ingenti devotione reposuit: Insuper & idem Episcopus corpora Sanctorum Werenfridi, Lebuini, Plachelmi, Wironis, Othgeri, Adulphi & Rathbodi per mysticam revelationem invenit: De quibus Sanctis Patronis Trajectensem Ecclesiam gloriosius adornavit. Tandem idem Baldricus, felicis recordationis Episcopus, sexto Idus Januarii grandævus migravit ad Dominum, & ad majorem Ecclesiam honorifice devectus, & ibi sumptuosis exequiis cum prætéritis Sanctis patribus inhumatus est. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Ludovicus Rex Galliæ, Caroli Simplicis filius.

Ludovicus, hujus nominis quartus, Caroli Simplicis filius, in Franciam reversus, & licet ærumnose, tamen in regnum restitutus, regnavit annis viginti septem. Cœpit autem Anno Domini nongentesimo vigesimo nono, Regni Henrici hujus nominis primi Anno decimo. (Hæc Sigibertus (a).) De quo in gestis Ducum Brabantiæ sic habetur. Franci, destinato Wilhelmo Senonensi Archiepiscopo, in Angliam

(a) ad a. 928.

Angliam accerſunt Ludovicum, Caroli Simplicis filium, quia ſolus ipſe reliquus erat, propinquior coronæ regni: quibus tamen mater ejus annuere detrectabat, donec adhibita firmitate, ſub præſtito juramento, promitterent, Regem ſe illum creaturos: quod cum factum fuiſſet, venit Ludovicus in Franciam, & apud Laudunum à Remenſi Archiepiſcopo conſecratus eſt. 78

Anno ejusdem Ludovici ſexto, Sol horribilem eclipſim paſſus eſt feria ſexta, hora diei tertia. Item Ludovicus, Rex Francorum, à Ducibus ſuis circumventus, à Nortmannis capitur, & conſilio Hugonis Lugdunum miſſus, publicæ cuſtodiæ traditur: Carolomannus verò major filius ejus, à Nortmannis abductus, Rotomagi moritur.

Anno ſequenti Rex Otto cum triginta duabus legionibus Franciam ad liberandum Ludovicum aggreditur, & Ludovicus ejus metu à cuſtodia relaxatur, Rex Otto Lugdunum capit: Hugonem intra Pariſios concludit: Remini capit: Hugonis nepote, qui Epiſcopatum uſurpaverat, expulſo, legitimum Epiſcopum reſtituit, & uſque Rotomagum potenter procedit, & caſtellis ac urbibus, quas ceperat, Ludovico redditis, in Saxoniam redit.

Anno ejusdem viceſimo ſecundo, Rege Ottone ſecundam expeditionem in Franciam parante, Hugo virtutem ejus non ferens, juxta fluvium Charum ei occurrit, & pacto pacis ſecundum nutum Regis facto, manus ei dedit. Tandem Ludovicus Rex Anno regni ſui XXVII. Ottonis primi XVIII. obiit. De quo ait Guido: Rex Ludovicus Remos à Lauduno deſcendens, dum ſecus littora fluminis Axonæ, dum à junioribus ſuis viſum proxime lupum, ut inviſum animal ſectatur, ab equo currente & mox ruente graviter attritus, militari in feretro Remos devehitur, ibique defungitur, & apud Sanctum Remigium ſepelitur: Uxor quoque ejus Regina Gerberga ſepulta eſt poſtmodum in eadem Eccleſia, ubi multa bona de ſuis contulit, videlicet Prioriam de Gondes, Lingonenſis diœceſis, Prioriam de Marchia, diœceſis Leodienſis juxta Trajectum, & multas alias per diverſa loca. (Hæc Goblinus *(a)*.)

Poſt Henricum imperavit Otto primus, qui cœpit Anno Domini nongenteſimo trigeſimo octavo, Mundi verò MMMMDCCCLXXXVII. Et imperavit annis triginta ſex. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Cum Otto poſt mortem patris ſui Aquisgranum cum Epiſcopis cauſa coronæ regni ſuſcipiendæ veniſſet, enata diſcordia fuit, quis eum deberet coronare: Cum Archiepiſcopus Trevirenſis, quia locus coronationis eſſet in provincia ſua, ad ſe pertinere diceret. Sed tandem concorditer conceſſerunt illa vice duntaxat poteſtatem Archiepiſcopo Moguntino, qui magnæ literaturæ & ſanctitatis erat, qui & coronavit eum. (Hæc Goblinus *(c)*.) *Otto primus Imp.*

Anno regni Ottonis primo, Princeps Bohemiæ Wenzelaus, vir Sanctus, martyriſatur à fratre ſuo Bolizlao, ambitione præripiendi principatus ſeducto. In cujus ultionem Rex Otto bellum Bolizlao indixit, & longa inter eos contentio per quatuordecim annos protracta eſt. (Hæc Sigibertus) Prædictus verò S. Wenzelaus, licet eſſet princeps & dominus, tamen tantæ humilitatis & devotionis fuit, ut cum quodam ſervo clam de nocte ad propriam ſylvam iret, & propriis humeris ligna deferens, ante fores viduarum & pauperum clam deponeret, colligebat & ſpicas noctu de agro ſuo, & clam virga excutiens, & propria manu hoſtias faciens, per Eccleſias diſtribuebat. Wenzelaus poſt trecentos paſſionis ſuæ annos Regi Danorum Henrico quieſcenti per viſum apparuit, eique, quod ſuo genere mortis mori deberet, revelavit, præcipiens, ut in honorem illius, qui Wenzelaus olim dicebatur, monaſterium conſtrueret: qui Rex à ſomno conſurgens, ſtupefactus de viſione, cœpit de Sancto Wenzelao, de quo nunquam ante audierat, ex Epi-

(a) neque tamen apud Gobelinum de hac extat.
(b) ad a. 937.
(c) ad a. 938.

ſcopis & aliis, quis eſſet, perquirere: Et cum intellexiſſet, fuiſſe principem Bohemiæ, & à fratre occiſum, erexit in honorem ipſius, in Nivalia Ciſtercienſis ordinis, magnarum poſſeſſionum monaſterium: Sed antequam conſummaſſet, juſſu fratris ſui Abel dicti, ſicut Sanctus revelaverat, peremptus eſt. (Hæc ex Chronicis.)

Anno Ottonis ſecundo, Italiam vexat hæreſis Anthropomorphitarum, id eſt, corpoream formam Deum habere dicentium: contra quam Ratherius, Veronenſium Epiſcopus, & verbis & ſcriptis reclamabat.

Anno ejuſdem Ottonis quarto, orta eſt diſſenſio inter principes de varietate legis, utrum avis ſuperſtitibus, filii filiorum poſt patres defunctos adire hæreditatem, an exhæredatis fratruelibus (fratrum mortuorum liberis) hæreditas ad viventes pa-
79 truos redire deberet: Ubi ex Ottonis Regis, omniumque principum ſententia, cognitio veritatis commiſſa gladiatorio judicio fuit, ceſſitque victoria his, qui cenſebant, mortuorum fratrum filios venire ad hæreditatem cum patribus debere.

Anno regni ejuſdem Ottonis octavo, Archiepiſcopus Fridericus clauſtrum S. Petri Moguntiæ conſtruxit.

Anno ejuſdem decimo tertio, per loca Galliæ & Germaniæ plurimi & magni terræ motus facti ſunt.

Anno ejuſdem decimo nono, in Italia lapis miræ magnitudinis ac tempeſtate turbulenta de cœlo jactus, ingens miraculum videntibus præbuit: Templa plerisque in locis valida tempeſtate concuſſa ſunt: utriusque ordinis ſacerdotes ictu fulminis interierunt, & plura horrenda dictu portenta in cœlo monſtrata ſunt.

Anno vigeſimo ſecundo ejuſdem, prodigioſa res multos terret & à vitiis coercet, notis crucis in veſte plurimorum apparentibus, quorundam autem veſtibus quaſi lepra ſordentibus.

Anno ejuſdem Ottonis vigeſimo nono, Danis, qui Chriſtum & idola ſimul colebant, cum Popone clerico in convivio de Dei & Deorum cultu altercantibus, & Danis aſſerentibus, Jeſum Chriſtum eſſe quidem Deum, Deos verò alios majores & antiquiores illo eſſe. Popone verò econtra affirmante, Jeſum Chriſtum ſolum verum Deum eſſe, unum in ſubſtantia, trinum in perſonis, Rex Danorum Araldus indixit clerico, ut fidem à ſe propoſitam probaret teſtimonio veritatis: quo annuente, ingentis ponderis ferrum valde ignitum manibus illius ferendum imponitur; quod cum clericus usque ad congregationem omnium absque ulla læſione tuliſſet, Rex penitus abjecta idololatria, ſe ſuosque ad colendum verum ſolum Deum convertit: Clericus verò ad Epiſcopatum promotus eſt, &c. Item iſte Imperator Otto, ſecundum Sigibertum in terra Saxonica venas auri & argenti primus induſtria ſua aperuit & invenit, &c.

Item circa annum Domini nongenteſimum ſeptuageſimum primum, fuit mulier in Waſconia ab umbilico ſurſum diviſa, duo pectora & duo capita habens, uno comedente vel dormiente, alterum quandoque neutrum faciebat, vixeruntque ambo multo tempore, nec ſimul ambo mortua. Hæc Martinus. Iſte Otto Imperator, omnibus bene compoſitis, reverſus ex Italia, Paſcha Domini Quidilinburgi celebrans, ac inde Martianopoli aſcenſionem Domini ex more celebrans, morbo tertia ante Pentecoſten feria correptus, Imperii Anno undecimo diem ultimum clauſit, regni verò Anno trigeſimo ſexto. Qui Metropolim Magdeburgenſem, ubi adhuc cultu regio humatus cernitur, plurimis ornamentis decoravit. Iſte glorioſus Imperator de innumerabilibus quaſi præliis triumphavit in Francia, Italia, Ungaria, Bohemia, Bavaria, &c. quæ propter nimiam prolixitatem omiſi ſcribere, ut etiam reliquias, quas diverſorum Sanctorum diverſis temporibus ex Italia ad diverſa tranſtulit loca, brevitatis cauſa non aſcribo.

Leodienſis. Venerabilis Hugo, hujus nominis primus, vir in omnibus clarus, ordinatur quadrageſimus primus Tungrenſis, & duodecimus Leodienſis Epiſcopus, anno Domini nongenteſimo quadrageſimo ſexto, Pontificatus Martini hujus nominis tertii anno tertio, præfuit annis duobus, menſibus ſex: Obiit tertio Calendas

das Aprilis ſepultus in Eccleſia Leodienſi. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Farabertus, Abbas Prumienſis, vir religioſus, quadrageſimus ſecundus Epiſcopus Tungrenſis, & XIII. Leodienſis, filius Comitis S. Pauli, cœpit Anno Domini DCCCCXLVIII. Pontificatus Agapiti Papæ ſecundi Anno II. & præfuit annis VI. Iſte acquiſivit monaſterium Eykenſe cum omnibus pertinentibus, ac Eccleſiam parochialem S. Andreæ Leodii juxta forum conſtruxit. Eo tempore ædificatæ fuerunt parochiales Eccleſiæ Sanctorum Georgii & Catharinæ Leodii. Obiit iſte Leodii quinto Calendas Aprilis, & ſepultus eſt in crypta S. Lamberti. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) Item Anno Domini DCCCCXLIX. Sol per aliquot dies veluti ſanguinem ſudans apparuit, & ſtatim repentinæ plurimorum hominum infirmitates & mortes ſubſecutæ ſunt, &c.

Mortuo Wickfrido, Colonienſium Epiſcopatum ſuſcepit vir glorioſus Bruno, 80
frater Ottonis Imperatoris hujus nominis primi, Anno Domini nongenteſimo *Colonien-*
quinquageſimo tertio, Pontificatus Agapiti Papæ ſecundi Anno ſeptimo, & præ- *ſis.*
fuit annis duodecim. Quis verò, quantus, qualisve fuerit apud Deum & homines, Lector ediſcat ex vita ipſius, quam Rogerus luculenter deſcripſit. Iſtius ſtudio translata ſunt Roma Coloniam corpora Sanctorum Eliſii, Patrocli, Prinati, Gregorii, cum baculo Sancti Petri: Corpus etiam Sancti Evergisli Coloniam Bruno reduxit, & multorum aliorum Sanctorum corpora & reliquias, undecunque potuit, collegit, & eis loca & miniſteria cum omni ſumptu & apparatu copioſè præparavit: inter quos inclytæ & præclaræ famæ martyres, Patroclum, quem de civitate Trecaſſina detulit, Suſatum transmiſit, & Sanctum Eliſium ad Sanctum Martinum in Colonia collocavit. Chriſtophori Sanctique Pantaleonis precioſas reliquias (quibus patronis ſpecialius utebatur) utpote gemmas precioſiſſimas & gratiſſimas, dulciſſimaque pignora, ad ſanctiſſimam ſuæ Eccleſiæ ſedem, miro ambitu variis de locis adduxit: Inſuper & catenam Sancti Petri Apoſtoli de Romana urbe advexit: & præterea, præ cæteris anteceſſoribus ſuis, Colonienſem Epiſcopatum ampliavit. Nam præter alia, quibus Eccleſiæ profuit, Ducatum Lotharingiæ laudabiliter retentum, ſucceſſoribus ſuis reliquit. Caſtrum Tuycenſe propter frequentes adverſitates rebellantium confregit, pontemque ultra fluvium Rheni ex adverſo civitatis Colonienſis deductum, propter latrocinia frequenter in eodem commiſſa dejecit, & primus Coloniam à tributo liberam eſſe fecit. Poſtremo cœnobium Sancti Pantaleonis, ordinis Sancti Benedicti, extra muros Colonienſes inſtituit, ubi ſepultus feliciter in Domino requieſcit miraculis coruſcando. (Hæc ex Chronicis.)

Iſte Bruno, anno præſulatus ſui quinto, regni Ottonis verò fratris ſui vigeſimo, Ducatum Lotharienſium poſt Conradum adeptus eſt: cœnobium S. Pantaleonis Coloniæ conſtruxit.

Anno ſequenti Bruno Archiepiſcopus plures Nortmannorum cum principibus eorum baptiſari fecit.

Anno Epiſcopatus ejusdem ſeptimo Bruno, Archiepiſcopus & Archidux Lotharingiæ, ſecundas partes in regno fratris ſui potenter & induſtrie tenens, Raginerum Montenſem Comitem, qui Longicollus cognominabatur, apud Valentianas evocatum cepit, & irrevocabili exilio mulctavit, tum quod regnum bellis turbaret, tum quod verius fuiſſe dicitur, quod mortuo Giſelberto Duce, conſanguineo ſuo, ea, quæ Giſelbertus uxori Gerbergæ, ſorori Imperatoris & ejusdem Brunonis, in dotem contulerat, violenter auferre præſumebat. Bonis Ragineri ad fiſcum publicatis, filii ejus Raginerus & Lambertus ad Lotharium, Francorum Regem, confugerunt.

Tandem Bruno, Dux & Archiepiſcopus, in Franciam ad pacificandos nepotes ſuos, Lotharium Regem & filios Hugonis, pergens, ubi Compendium venit, febre correptus Remos redit, & ibi, quicquid habuit in re mancipi, per teſtamen-

tum

tum Ecclesiis Sanctorum delegans mortuus est, corpusque ejus à Theoderico, Episcopo Metensi, Coloniam transfertur. (Hæc Sigibertus(a).) Obiit decimo quarto Calendas Novembris. In mites & humiles nemo eo humilior: Contra improbos & elatos nemo vehementior fuit. Item Chronica Episcoporum sic habent: Dum Otto Imperator, Brunonis Archiepiscopi germanus, moram faceret in Italia, Bruno, recepta ab Imperatore procuratione Galliarum Cisalpinarum, latrocinantibus fortiter Francigenis intulit bellum, & adeptus victoriam, cepit urbem insignem Parisiensem, & thesauris copiosis spoliavit.

Idem etiam Bruno Archiepiscopus Ducem Lotharingiæ latrocinantem, bello victum in vincula conjecit, & judicio fratris sui Imperatoris reservatum, ab eodem Ducatum Lotharingiæ per sententiam dicti Imperatoris & principum acquisivit, & Coloniensi Ecclesiæ applicavit, cum ante hæc sua tempora Archiepiscopi Colonienses non judicii gladii temporalis, sed tantummodo jurisdictio-
81 ne usi fuissent baculi pastoralis. Ipse similiter venerabilis præsul multas Ecclesias, alias quidem à fundamentis erexit, alias possessionibus dotavit, multas dirutas vel dilapsas magnifice restauravit. Idem quoque venerabilis pater Bruno primus Coloniam à tributis liberam esse jussit. (Hæc ex Chronicis.)

Leodiensia. Ratherius monachus Leodiensis, simplex & in artibus liberalibus expertus, bis Episcopatu Veronensi depulsus, decimus quartus Leodiensis Episcopus per Sanctum Brunonem, Archiepiscopum Coloniensem, ordinatur post Farabertum, Anno Domini nongentesimo quinquagesimo quarto, Pontificii Agapiti Papæ secundi Anno octavo. Habebatur verbis & scriptis clarus: sed dum in mores hominum nimis mordaciter inveheretur, & nec potenti nec humili penitus deferret, concessa parte redituum Episcopalium, rejectus ex Episcopatu in Lobias redit Anno præsulatus sui secundo. Ibique serviens Domino anno decimo nono ab expulsione sua vitam finivit, Anno tertio Nothgeri, Episcopi Leodiensis: & ibi sepulturam accepit. Scripsit post expulsionem suam librum, quem inscripsit Phrenesin, & alium, cui nomen inefficax, vel vitam Sancti Ursmari Lobiensis Abbatis. Scripsit librum de corpore & sanguine Domini, & de prædestinatione, & librum sermonum satis mordacium. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Baldricus hujus nominis primus, filius Comitis Metensis, frater Comitis Hannoniæ, & Doctor laudabilis, decimus quintus Leodiensis subrogatur Episcopus Anno Domini nongentesimo quinquagesimo sexto, Pontificatus Agapiti Papæ secundi Anno decimo, præfuit Ecclesiæ annis tribus. Obiit decimo quinto Calendas Octobris sub Joanne duodecimo, regnante in Allemannia Ottone primo: Sepultus est in crypta Sancti Lamberti. (Hæc ex Chronicis Pontificum Leodiensium.)

Lotharius Galliæ Rex, Ludovici filius. Lotharius inter Reges Francorum hujus nominis quintus, Ludovici quarti filius, ex Gerberga sorore Ottonis Imperatoris: cuius uxor Regina Euma dicta est. Mortuo patre suo, cœpit regnare Anno Domini nongentesimo quinquagesimo sexto, regni Ottonis hujus nominis primi Anno XIX. regnavitque annis XXXI. & consecratus ab Archiepiscopo Remensi, constituit Hugonem Magnum Ducem Francorum.

Anno tertio Lotharii Hugo Magnus, Dux Francorum, moritur, & in Ecclesia Sancti Dionysii sepelitur, qui à Sigiberto in Chronicis suis vocatur Comes Parisiensis: cui successerunt tres filii ejus, ex Hawide, sorore Ottonis Imperatoris, Hugo videlicet, & Otto & Henricus. Hugo (qui dicitur Capucius, quem vulgus appellat Capet) factus est Dux, & deinde regnum obtinuit: Otto frater ejus factus est Dux Burgundiæ, & habuit uxorem filiam Giselberti, qui post primum Hugonem Magnum, fratrem Rudolphi Regis, Ducatum Burgundiæ tenuit. Sed illi, in adolescentia absque liberis defuncto, successit Henricus frater, bonis moribus & mansuetudine

(a) *ad a. 965.*

fuetudine adornatus. Tres isti fororem habuerunt Beatricem, ex qua Fridericus, Dux Mosellanorum, genuit Ducem Theodoricum & fratrem ejus Alberonem Episcopum.

Anno ejusdem Lotharii decimo, Otto Imperator Pentecosten Aquisgrani celebravit, advenientibus simul ex Francia fororibus suis, Regina scilicet Francorum Gerberga, matre Lotharii Regis & Caroli Ducis, & Hawide uxore Hugonis Parisiorum Comitis, quorum filius fuit Hugo, qui postea regnavit in Francia, ubi omnis illa regalis prosapia tanto ad invicem congratulationis jubilo est affecta, ut in omni vita eorum vix aliquid gaudii huic lætitiæ potuerit æquiparari.

Anno regni ejusdem Lotharii decimo quarto, Ottonis Imperatoris primi anno trigesimo secundo, gloriosa regina Gerberga, foror Ottonis prædicti, cum consilio & assensu ejusdem tradidit Beato Remigio quoddam prædium & nonnullas villas pro fundatione præpositurae in Mersena, supra Mosam prope Trajectum, in territorio de Valckenburg, pro salute sua & remedio senioris viri sui, piæ memoriæ, Giselberti Ducis Lotharingiæ superioris, ejusque parentum, patris scilicet & matris Ragineri & Aluradæ. 82

Anno Lotharii vigesimo fuit gelu magnum, à Calendis Novembris usque ad æquinoctium vernale.

Anno ejusdem Lotharii Regis vigesimo quarto igneæ acies visæ sunt in cœlo per totam noctem, quinto Calend. Novemb. Hæc Sigibertus (a).

Item Anno Regis ejusdem Lotharii trigesimo primo obiit Lotharius senex & plenus dierum, sepultusque est in Basilica Beati Remigii Remis. (Hæc Andreas.) Dicitur fuisse intoxicatus ab uxore adultera, quo mortuo, Ludovicus filius ejus, Rex Aquitanorum, regnat in Francia Anno uno. (Hæc Albericus (b).)

Quadragesimus quintus Episcopus Tungrensis, & decimus sextus Leodiensis, succedit Euraclius vel Heraclius (ut in aliis Chronicis habetur.) Præpositus Bonnensis Anno Domini nongentesimo quinquagesimo nono, Pontificatus Joannis Papæ duodecimi Anno secundo, & sedit annis duodecim, qui ex claro sanguine Saxonum oriundus, & Coloniæ literis imbutus, summis par philosophis censebatur. Scholas igitur per claustra stabilivit, & totam provinciam ad studium coaptavit: magistris sua ope liberaliter providit: scholas ipse vicissim frequenter ingredi, scholaribusque lectiones tradere, & benigne, quæ non intelligebant, interpretari & enodare non indignum se judicavit, & dum aliquando longius procederet, sæpe ab Italia vel Calabria dulcibus epistolis magistros ad studium provocavit, unde multos ex rudibus præclaros in scientiis reddidit. Item de Scripturis in via tractabat cum aliis, unde charus valde fuit Brunoni Coloniensi Archiepiscopo, & Imperatori Ottoni, & consiliariis eorum. Morbo Euraclius, qui lupus dicitur, in naribus tam dure laboravit, ut carnes ejus corroderentur: dilatio verò mortis erat per hoc, quod duo pulli gallinarum mane, duoque vesperi consumendi lupinæ rabiei apponebantur, morbo gallinas consumente. *Leodiensia.*

Interea Episcopo & medicis desperantibus, audiens Episcopus miracula multa per Beatum Martinum fieri, vovet, visitaturum se ejus instanti festo Beati Martini cum societate honesta sepulchrum, quod & fecit. Itaque eò profectus, per septem dies solenniter ante tumulum Sanctum pronus jacebat, nocte dieque incumbens orationibus & lachrymis, compatientibus ei clericis. Septima verò nocte dormienti Episcopo Beatus Martinus in pontificalibus astitisse visus est cum Beato Brixio, ubi Martinus dixit Brixio, Estne dignum, ut is tam devotus peregrinus recipiat sanitatem: Cui Brixius, Est, (ait) cum sit homo nostri ordinis. Tunc Sanctus Martinus crucem super eum depingens, dixit, Frater, sanat te Dominus Jesus Christus, surge & dic Canonicis, te per me sanatum, & ut te in Canonicum reci-

(a) ad a. 979.
(b) ad a. 986.

recipiant Ecclesiæ meæ, & hodie canta majorem missam: quibus dictis, morbi locum baculo tetigit, & visio disparuit, & somnus recessit. Episcopus igitur famulos jubet lucernas accendere, & se sanum ostendit: fit tumultus: *(Te Deum)* à Canonicis cantatur: Mane facto, Euraclius in Canonicum recipitur, & missam celebrat, & sic ad propria redit, & Ecclesiæ Beati Martini Turonensis & singulis Canonicis donaria destinavit, & Leodii Ecclesiam Beato Martino in descensu publici montis fundavit, ubi triginta Canonicis reditus de propriis assignavit, ordinans eos secundum consuetudinem Turonensis Ecclesiæ, in legendo & cantando, & aliis ritibus: & dum quodam tempore Turonum visitaret, sicut anno quolibet consueverat, iterum Beatus Martinus cum Beato Brixio & Eustachio ei apparuit, dicens: Dic fratribus tuis, ut, quos Canonicos servituros Deo & mihi ordinasti, recipiant in fratres & successores tuos omnes in Episcopatu Leodiensi, qui se mutuo visitabunt, cum fuerit tempus, & in choro stallum & quotidianum stipendium habebunt. Item nomina defunctorum mutuo referantur, & cum pulsabitur, divina celebrabuntur. Istud autem totum sub anathemate observatum est.

Item Ecclesiam Sancti Pauli in insula dictus Eraclius usque ad fenestras fundavit viginti Canonicis deputatis: de qua fertur orasse Deum, ut dictæ Ecclesiæ longitudinem & latitudinem ostenderet. Itaque mane cum omnia loca circum-
83 quaque nix operiret, futuræ Ecclesiæ locum non tetigit. Construxit insuper Ecclesiam parochialem Sancti Severini Leodiensis, & eodem tempore Wilhelmus miles Ecclesiam parochialem Sanctæ Mariæ Magdalenæ juxta vicum summi pontis Leodiensis. Euraclus ille cappas nigras in hyeme ferri mandavit, quia niger color pœnitentiæ magis aptus esset. Item cœnobii Sancti Laurentii Leodii extra muros fundamenta jacit, & primum altare in honorem Sancti Sixti dedicavit. In hoc loco primum paululum stetit, sed morte præventus, cœnobium imperfectum reliquit. Iste locus, ut dicitur, fuerat infamis latronum suspendio & cæde malignorum hominum. Refert etiam non vana vetustas, hunc locum fuisse, ubi interfectores Sancti Lamberti, cum peracto scelere redirent, indignissima inter se diviserunt spolia: mortem scilicet mutuis sibi vulneribus inferentes, suasque tam animas quàm corpora Diabolo, cui militaverant, sacrificantes. Iste Episcopus Sanctum Evermarum, in villa Ruthis prope Tungrim martyrem Christi elevatum, de terra honorifice transfert, admonitus per venerabilem presbyterum Auselinum, qui ter per visum super hoc divinitus erat instructus, ubi magna odoris fragrantia de corpore martyris processit, Sancti Pauli fieri mandaret, idem Apostolus ei apparens dixit, non esse suæ voluntatis, ut aliquis qualiscunque justus in Ecclesia sua sepeliretur: quod Euraclus suis revelavit, & sic in Ecclesia Sancti sepultus est in medio chori. Sed tempore Hugonis secundi, trigesimi sexti Episcopi Leodiensis, à Decano ejusdem Ecclesiæ translatum est corpus ejus in sarcophago marmoreo juxta sinistram partem altaris majoris. Obiit autem sexto Calendas Novemb. (Hæc ex Chronicis Pontificum Leodiensium.)

Trevirensis. Venerabilis Henricus, hujus nominis primus, post Rupertum creatus est septuagesimus secundus Trevirensis Archiepiscopus, Anno Domini nongentesimo sexagesimo, Pontificatus Joannis Papæ duodecimi, anno tertio: Præfuit annis sex. Iste regulares officinas & claustrum circa majorem Ecclesiam construxit, & rigorem regularis conversationis ibidem decrevit exerceri: forum in loco, quo nunc videtur, instituit. Adfuit Romæ cum Ottone, cùm deponeretur Papa Joannes duodecimus. Tandem Henricus Episcopus in Italia obiit. (Hæc ex Chronicis.)

Hic separatur Ducatus Brabantiæ & Lotharingiæ à corona Franciæ, post annos ducentos duodecim, ex quo Pipinus hujus nominis tertius, sextus Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, pater Caroli Magni, eam possidere inceperat: & ideo compendii causa lineam Francorum volo postponere, & prosequi lineam Ducum Lotharingiæ & Brabantiæ, &c.

Carolus

Carolus, hujus nominis quintus, inter possessores Ducum Brabantiæ & Lotharingiæ, filius Ludovici & frater Lotharii Regum Francorum, hoc anno videlicet Domini nongentesimo sexagesimo tertio, per resignationem fratris sui Lotharii accepit ducatum Lotharingiæ & Brabantiæ, Anno regni sui octavo, regni verò Ottonis hujus nominis primi Anno vigesimo sexto, quem egregie rexit annis viginti novem. Carolus ille princeps gloriosus, qui fuit duodecimus Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, in recta linea arboris descendendo, genuit ex filia Comitis Trecarum tres filios, videlicet, Ottonem, qui post mortem patris tenuit Ducatum Lotharingiæ, & Ludovicum & Carolum, qui vivente patre decesserunt, & duas filias, Gerbergam & Ermengardem. Gerberga nupsit Comiti Lamberto cum barba, ex quibus Duces Brabantiæ usque in hodiernum diem processerunt. Lambertus fuit filius Ragineri Longicolli, Comitis Hannoniensis, & frater Ragineri Comitis Hannoniensis, post obitum patris. Ermengarda verò nupsit Alberto Comiti Namurcensi, de qua processit Balduinus, Comes Flandriæ & Hannoniæ, similiter usque in hodiernum diem. (Hæc ex Chronicis Ducum Lotharingiæ.) *Brabantica & Lotharingica.*

Anno ejusdem Ducatus Caroli XV. fratris sui Lotharii, Regis Francorum, Anno XXII. Ducatus Lotharingiæ inferioris datur Carolo, fratri Lotharii Regis Francorum, multis insuper beneficiis conducto, & ut ipse ab insolentiis desistat, & fratris sui Lotharii moribus obsistat. (Hæc Sigibertus (*a*).) Quæ donatio intelligenda est, quantum ad dominium, & non quantum ad titulum, quia eundem Duces semper titulum obtinuerunt, licet aliqui Imperatores, ut Otto primus & Otto secundus, per aliquot annos ejusdem Lotharingiæ inferioris dominium, culpis eorundem Ducum exigentibus sibi, vendicaverunt, &c. 84

Venerabilis Pater Folcmarus vicesimo sexto loco accepit cathedralem infulam Coloniensis Ecclesiæ, Anno Domini DCCCCLXII. Pontificatus Benedicti Papæ, hujus nominis quinti, Anno primo, regni verò Ottonis primi, Imperatoris Anno XXIX. Præfuit annis quatuor. (Hæc ex Chronicis.) *Coloniensia.*

Leo octavus, natus Romanus, cœpit sub Anno Domini nongentesimo sexagesimo secundo. In quibusdam Chronicis dicitur (sexagesimo tertio.) Sedit Anno uno, mensibus quatuor. Vacavit sedes diebus VII. Hic propter Romanorum malitiam, qui suos intrudebant, statuit, ut nullus Papa, nisi de assensu Imperatoris fieret. Idem donationes factas à Justiniano Imperatore, ab Ariperto Rege, à Pipino & Carolo Ecclesiæ Romanæ in Regno Italiæ, de consensu Cardinalium, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & totius cleri & populi Romani Ottoni Imperatori remisit, & ei ejusque successoribus concessit & largitus est, ut regnum Italicum ab invasoribus liberarent, & perpetuo tuerentur. (Hæc Bernhardus.) Imperator, Leone restituto, celebravit Romæ Sancti Joannis nativitatem, ac Apostolorum Petri & Pauli festivitatem, & ab urbe digressus, in via multos ex intemperie aeris perdidit. Deinde natale Domini Papiæ agens ad Cisalpina revertitur: Benedictum jam depositum secum ducens. Utrum autem hæc omnia licite aut secus acta sint, dicere præsentis non est operis: Res enim gestas scribere, non rerum gestarum rationem reddere proposuimus. Quod verò dicitur, prædictum Joannem reprehensibiliter vixisse, & frequenter de eo ab Episcopis aliisque subditis suis commonitum fuisse, & cum se non corrigeret, male mortuum esse, huic rei fidem tribuere durum videtur, quia Romana Ecclesia speciale privilegium sacerdotibus suis ascribit, quod meritis Beati Petri supra firmam petram fundatos nulla inferorum porta, vel tempestatum turbo ad exitialem ruinam involvat. (Hæc qui supra.) *Romana.*

Dicta verò sunt pro reverentia Sanctæ sedis, sed aliter sentit Luithprandus, Diaconus Ticinensis, qui illo tempore floruit, & horum gesta luculento sermone descripsit. Quod autem Papa Leo revocaverit privilegium Imperatori Ottoni de or-

(*a*) *ad a.* 987.

dinatione Apostolicæ sedis, & de investitura Episcoporum, sicut fecerat Papa Adrianus Carolo Magno, in decretis invenies. (Hæc Collector.)

Trevirensia. Venerabilis Theodericus, hujus nominis primus, præpositus Moguntinus, successit in Pontificatu Trevirensi Anno Domini nongentesimo sexagesimo sexto, Pontificatus Leonis Papæ octavi Anno secundo: & præfuit annis quatuor. Iste corpus prædecessoris sui, Henrici hujus nominis primi, de Italia Trevirim relatum, in cœmiterio majoris Ecclesiæ sepelivit: Privilegium suæ Ecclesiæ renovavit & auxit: Romæ cellam quatuor Coronatorum cum omnibus appenditiis suis sibi suisque successoribus in perpetuum acquisivit: Sub eo regulares Canonici in Ecclesia S. Petri esse desierunt, sepultus est in cœmiterio S. Eucharii. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Romana. Joannes decimustertius Papa, natione Narniensis, cœpit Anno Domini nongentesimo sexagesimo septimo. (In quibusdam Chronicis dicitur sexagesimo quinto.) Sedit annis septem, mensibus undecim, diebus quindecim: vacavit sedes diebus tredecim. Iste à præfecto urbis Romæ (scilicet Petro) comprehensus, & in castellum Sancti Angeli detrusus: Deinde in Campaniam in exilium missus, & post menses decem & dies viginti octo reversus est Romam, ubi de persecutoribus ejus ab Ottone Imperatore supplicium est sumptum. Nam nobiles urbis, quos
48 culpabiles invenit, alios trucidavit, alios laqueo suspendit: complures verò in exilium ad Saxoniæ partes transmisit. (Hæc Bernhardus.)

Coloniensia. Venerabilis Gero, vir multum religiosus, vigesimus septimus successit in pontificio Coloniensis Ecclesiæ, Anno Domini DCCCCLXIX. Pontificatus Joannis Pa-
85 pæ XIII. anno tertio: Imperii Ottonis primi anno XXXII. præfuit annis septem. Instituit Abbatiam S. Viti in Gladbach ordinis S. Benedicti: Sepultus Coloniæ in Ecclesia S. Petri. Dicunt, per successorem suum, Warinum nomine, dum adhuc viveret, fuisse sepultum. Cum enim dictus Gero infirmitate capitis laboraret, ut sæpius per multos dies ipse jaceret quasi mortuus sine sensu, dicitur per successorem Episcopatum ambientem, sepultus vivus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Trajectensia. Venerabilis Egbertus, Trajectensis Episcopus, filius Theodorici secundi, Hollandiæ Comitis, nobilitate & virtute insignis, cœpit Anno Domini DCCCCLXX. Pontificatus Joannis Papæ XIII. anno quarto: præfuit annis XXIII. Iste Ecclesiam suam Paganorum & Christianorum rapina exinanitam, largissima liberalitate ditavit, & aureis & argenteis crucibus, casulis, Dalmaticis, tunicis, palliis, cappis, velis, cortinis, & possessionibus auxit: monasteria urbis ex rapina conprovincialium prædiis exuta, recollectis ubique manu potenti possessionibus reparavit. Abbatiam S. Servatii dono secundi Ottonis Imperatoris recepit: jejunium in sua parochia tertia post Pascha hebdomade fieri præcepit: Corpus S. Celsi Confessoris in Cœmeterio S. Eucharii ipse pro celebrando ibidem divino officio, ad monasterium pertulit, cumque post expleta missarum solemnia, à fratribus obnixe ad cibi potusque charitatem sumendam rogaretur, ne eis onerosus cum tanta comitatus ambitione esset, maluit oblatam à fratribus charitatem rejicere, & reditum suum in urbem maturare; Cum verò venisset ad fluvium Olevia, cœpit infirmitate gravi deficere, & simul ut ad sedem suam venit, diem clausit extremum: Sepultus ibidem in parva Ecclesia, quam ipse construxerat in honorem S. Andreæ. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Leodiensia. Sanctus Nothgerus à B. Gerone XXVII. Archiepiscopus Coloniensis, in Episcopum XVII. Leodiensem, & XLVI. à B. Materno consecratus est, Anno Domini DCCCCLXXII. Pontificatus Joannis Papæ XIII. anno sexto: & præfuit annis XXXVI. In quibusdam Chronicis dicitur XXXIX. Erat Nothgerus in Suevia natus, genere nobilis, scientia & moribus illustris, qui à bonis ad meliora, à melioribus ad optima ascendit, & de scholis ad Palatium promotus, votis & petitione Cleri & populi, & favore Principis transiit ad Episcopatum. Eo tempore adhuc civitas Leo-

dienfis parva erat, irruptioni violentorum, & castri Capræmontis adjacentis frequentibus injuriis obnoxia. Cujus Castri accessus tam difficilis erat, ut ad nullius paveret assultus & obsidiones. Ejus igitur Castri Dominus, cum ex uxore nobilissima haberet filium, Episcopum Leodiensem precatur, ut eum baptizet: qui annuit, & die assignata venit cum multa militum manu, qui quasi clerici ejus essent, processionaliter eum præcedunt, cappis desuper indutis, habitum militarem & arma celantes, quibus venientibus occurrit miles gratanter: illi autem intrantes, se armatos ostendunt, & Castellum funditus destruxerunt breviter, nemine resistente. Erant ibi tres Ecclesiæ, una in honorem Beatæ Mariæ, habens duodecim Presbyteros, quorum præbendas ad Ecclesiam Aquensem transtulit, & adjiciens de suis viginti octo alias, Canonicos ibi quadraginta instituit, cum post Nortmannorum destructionem tantum duodecim remansissent. Secunda Ecclesia fuit sancti Joannis Apostoli, quæ igni vel alio modo deleri non potuit, donec aliam Beato Joanni ædificaturum, se & in ea positurum Canonicos voveret. Tertia sancti Dionysii Martyris. In pede verò montis erat Ecclesia sanctorum Cosmæ & Damiani, juxta quam Monulphus, vicesimus primus Episcopus Tungrensis, Crucem usque ad cœlum elevari viderat; unde ibi esse nemus, Leodium dictum, à Legia fluvio, didicit & dixit, Legia locus, quem Dominus elegit ad salutem multorum, & qui per merita cujusdam servi sui summis civitatibus æquabitur, ut prius scripsimus. Ex eo tempore populi cœperunt locum inhabitare, & Villam publicam nominare, à vicino monte, qui mons publicus est dictus ab Aistulpho viro nominato, ibi commorante tempore Augusti. Unde versus:

Legia ditatur, per me Capræmons spoliatur, 86
Hic ruit, hæc surgit, manet hæc, non ille resurget.

Nothgerus Ecclesiam Beati Lamberti ab Huberto factam, sed debilem vetustate, renovavit & ampliavit, cum ædificiis & officinis, & exaltavit in templum LX. Canonicorum, ut esset Caput patriæ, ubi & Ecclesiam parochialem adjacentem, scilicet Beatæ Mariæ ad Fontes fundavit, & palatium Episcopale à fundamento fecit. Claustrum Beati Martini muris & turribus firmavit, & urbem muro cinxit, & ædificiis honestavit: Ecclesiam S. Pauli à fenestris & supra consummavit, & bonis adjectis, ubi viginti tantum erant Canonici, ibi triginta constituit. Cum vir nobilis & dives ac potens, (Defensor nomine,) locum supereminentem civitati, ut ibi habitationem conderet, ab eo peteret, Episcopus sentiens, hoc fore in perniciem patriæ, non assensit; sed per Robertum, majoris Ecclesiæ Præpositum, ordinavit in eum ipsum locum S. Crucis Ecclesiam, cum reditibus XV. Canonicorum: quibus victualia necessaria curavit: & in qua idem Robertus sepultus est. Item per Richardum, Custodem majoris Ecclesiæ, Ecclesiam B. Dionysii condidit cum XX. Canonicis, quibus postea decem sunt additi: Deinde tertiam Ecclesiam, scilicet B. Joannis Evangelistæ ex suis sumptibus condidit, & utensilibus, reliquiis & possessionibus sufficientibus, & triginta Canonicis ibi constitutis ditavit: Mosam, quæ extra civitatem fluebat, introduxit, & circa claustrum S. Pauli, S. Joannis ad radicem montis publici, ut flueret, perfecit in communes usus: Et summatim vix aliquid magni operis in illa civitate est, quod ipse non inchoaverit vel absolverit, ut magis fecisse civitatem, quam coluisse videatur. Unde versus:

Legia lege ligans cum prælatis sibi leges
Nothgerum Christo, Nothgero cætera debes.

Ecclesiam Fossensem condidit, & eam exterius valida Castri complexione munivit: Tuinum Castrum fecit ad munitionem patriæ, & protectionem Labiensis Ecclesiæ, in qua etiam Abbatem instituit, eò quod Episcopalis sollicitudo Monachis non sufficeret. Tum etiam Gemblacensis Ecclesia merito Nothgeri & authoritate Imperiali, Ecclesiæ Leodiensi se subjecit. Nothgerus ille patruus Ottonis Imperatoris fuit, cujus tutor de consensu omnium principum factus est, cum adhuc juvenis esset; Ejus precibus pluisse annona in Hasbania & parvis pisciculis dicitur: ordinavit

dinavit etiam in ſua diœceſi, ſicut Abbas Odilo Cluniacenſis ordinaverat in monaſteriis ſibi ſubjectis, ut poſtridie omnium Sanctorum fieret commemoratio omnium fidelium animarum defunctarum. Idem Epiſcopus in ſua diœceſi plures prioratus ordinis S. Benedicti ædificavit, quos idem Odilo Abbas & ſui ſucceſſores acquiſierunt.

Eodem tempore Comes Hoyenſis Anfridus, de conſilio Nothgeri, fundavit Clauſtrum de Thorne in Epiſcopatu Leodienſi, ibique uxorem & filiam ſuam poſuit, & Comitatum Hoyenſem Eccleſiæ Leodienſi contulit, & relicta militia in clericum tonſus, Trajectenſis inferioris poſtea Epiſcopus eſt effectus. Otto Imperator tertius donationem illam Anfridi confirmavit: quò idem Comes id, quod in Hoyo habebat, ſcilicet monetam, telonium, & alios reditus in univerſum, Leodienſi Eccleſiæ dedit. De iſtis ſic habetur in aliis Chronicis: Tunc ab Anfrido, Comite Lovanienſi, de conſilio Nothgeri fundatum eſt Cœnobium monialium in villa, quæ dicitur Thoren, quam Comes Brabantinus à Leodienſi Epiſcopo tenet. Idem Anfridus in Epiſcopum inferioris Trajecti electus, ſuam conjugem Hilſinden in Thorne conſtituit, ubi filia eorum Benedicta primo regimen animarum ſub regula B. Benedicti ſuſcepit, & ibi ſepultæ ſunt. Sed in ultima iſta opinione id dubium eſt, quod Anfridus Comes Brabantinus dicitur, cum diu ante Carolum Magnum fuerint Duces, ut ſupra, &c.

Item Nothgerus Epiſcopus, dum in via eſſet, ſcholares adoleſcentes ſecum ducebat, libris ſimul & aliis ſcholarium utenſilibus ſecum devectis.

Sanctus Adelbertus hoc tempore fuit martyriſatus, in cujus memoriam Eccleſiam Parochialem Nothgerus juxta S. Joannem in Leodio conſtruxit: cui jus baptiſterii & extremæ unctionis totius Inſulæ Leodienſis contulit. Multi ſub Nothgero
87 in literis & moribus profecerunt, ut Epiſcopi & Rectores Eccleſiarum fierent. Item Nothgerus in tres æquas portiones prædia eccleſiaſtica diviſit, quarum unam ſibi retinuit, alteram Eccleſiis & monaſteriis, & tertiam militibus, qui Eccleſiam armis protegerent, conceſſit. Eo etiam tempore Eccleſia Parochialis S. Michaelis Leodienſis ædificata eſt.

Iſtius tempore, Anno Domini DCCCCLXXXVI. Godefridus, Comitis Viennæ filius, & Eccleſiæ Stabalenſis decanus, adduxit feretrum S. Remacli Leodium, occaſione cujus duæ Eccleſiæ Parochiales S. Remacli Leodii fuerunt conſtructæ. Tandem fidelis Nothgerus tertio Idus Aprilis obdormivit in Domino, Anno Domini MVII. & quælibet Eccleſia, quam fecerat vel perfecerat in Leodio, debere ſe funeri exequias palam profeſſa fuit. Prima igitur die exequiæ celebrantur in Eccleſia ſancti Lamberti: ſecunda in Eccleſia S. Crucis: tertia in Eccleſia S. Martini: quarta in Eccleſia S. Pauli: quinta in Eccleſia S. Joannis Evangeliſtæ, ubi ſepulturam accepit, in oratorio B. Hilarii. (Hæc ex Chronicis Epiſcoporum Leodienſium.)

Otto II. Imperator. Otto fuit filius Ottonis primi, per omnia fidelis & ſtrenuus defenſor Eccleſiæ, plura bella contra infideles habuit, ſed in ultimo pene totum exercitum amiſit in Calabria: ipſe tamen, cum ex tota mente ſanctum Petrum invocaſſet, mirabiliter liberatus fuit. (Hæc Collector faſciculi temporum.) Cœpit autem ſecundum Sigibertum Anno Domini DCCCCLXXIV. Mundi verò MMMMDCCCCXXII. Et imperat annis decem.

Item anno Imperii iſtius Ottonis octavo, ipſe Otto Apuliam & Calabriam, Italiæ provincias ad jus regni Græcorum attinentes, transferre ad Imperium Romanum conatur, maxime propter affinitatem, quam per uxorem ſuam Theophaniam cum Imperatore Græcorum habebat.

Anno ejuſdem nono, Græci infenſi, quod Imperator Otto provincias Græcorum invaderet, conducto Sarracenorum auxilio, Imperatorem in Calabria bello aggrediuntur, in quo bello omnes Romanorum copiæ uſque ad internecionem pene deletæ ſunt: Imperator natando evadere nitens, à nautis eum non agnoſcentibus capitur, & à quodam eorum, qui negotiator Sclavorum erat, agnitus nec

prodi-

proditus, per illum re delata ad Imperatricem & Episcopum Metensem, qui in civitate Rosan rei eventum præstolabantur, difficulter per Sclavum & Episcopum liberatur. Nautis enim ad pecunias pro eo redimendo allatas inhiantibus, Imperator ascenso equo vix evasit. Omnibus tum præ infortunio Reipublicæ animo consternatis, sola Imperatrix fœminea & Græca levitate insultabat eis, quod ab exercitu suæ nationis victi essent Romani; ac per hoc cœpit primatibus exosa haberi. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Istius Ottonis tempore floruit S. Mengosus, Comes Geldriæ, qui in Wylcka in opposito Bonnæ cum uxore sua Gerberga puellarum conventum instituit, & multis possessionibus ditavit, in quo tandem cum sua uxore sepultus requievit, sancta Adelheyda, ipsorum filia, inibi Abbatissa existente. (Hæc ex Chronicis Geldrensium.)

Tandem Otto Imperator, Anno Imperii sui decimo, angore animi deficiens, Romæ moritur, & ut Episcopus Otto scribit, ante B. Petri Ecclesiam in concha marmorea honorifice humatur. Tradunt Romani, Benevento capto, B. Bartholomæi ossa inde asportasse Cæsarem, ac Romæ in Tyberis insula in tumbam Porphyriacam collocasse, ut in Saxoniam per Tyberim & mare in præfato sarcophago deportaret; Sed eo paulo post vita exempto, pretiosum thesaurum ibidem remansisse. Hic ille Otto Cæsar est, qui pallida mors Sarracenorum, seu Sanguinarius dictus fuit. (Hæc qui supra.) Nota tamen, Beneventanos adhuc asserere, penes se ossa esse B. martyris Bartholomæi. Dicunt enim, ut in eadem civitate ipse audivi, cum Imperator ossa Apostoli sibi præsentari mandasset, allata fuisse ossa alterius corporis sub nomine ossium sancti Bartholomæi, quæ Imperator sic deceptus Romam perduxerit. Utut sit, Imperator lecto decumbens, testamentum condidit, & thesaurum suum in quatuor partes distribuit, unam partem Ecclesiis, alteram pauperibus, tertiam militibus & ministris, & quartam sorori suæ Mechtildæ, Abbatissæ in Quedlinborgh, assignavit, & post hæc mortuus, in orientali porticu S. Petri Romæ sepelitur. (Hæc Goblinus *(b)*.) De Imperatore substituendo inter primates dissentitur, aliis filio ipsius Ottoni Imperium deberi certantibus, aliis odio Imperatricis, à filio eius Imperium transferre ad Henricum Ducem volentibus, filium Henrici, qui fuit frater primi Ottonis. Inde Henricus Ottonem puerum factiose raptum in custodia tenet: Sed principes puerum de manu Henrici extorquentes in regnum sublimant: Et imperavit annis XIX. (Hæc Sigibertus *(c)*.) 88

Venerabilis Warinus fortitus est Pontificalem Cathedram Coloniensis Ecclesiæ Anno Domini nongentesimo septuagesimo sexto, Pontificatus Bonifacii Papæ septimi anno primo; & præfuit annis novem, qui de facto suo, quod videlicet antecessorem suum Geronem Archiepiscopum (affectata an incauta negligentia nescitur) viventem sepelivisset, à multis infamatus, accedens ad Romanam Curiam, pœnitens fuit, & impetrata à sede Apostolica de hac re indulgentia, monasterium sancti Martini in Colonia collapsum decenter reparavit, & in religione atque possessionibus abundanter restauravit, instituens in eodem Collegio nationem Scotorum sub religionis habitu perpetuo permansuram. Idem quoque Warinus, ad preces Beati viri Egberti, Trevirensis Archiepiscopi, baculum sancti Petri secans per medium, superiorem ipsius baculi partem sibi retinens, inferiorem Ecclesiæ Trevirensi, quæ ipsum totum ab antiquo habuerat, reddit. (Hæc ex Chronicis Coloniensium Pontificum.) *Coloniensia.*

Defuncto Domino Baldrico, Folemarus decimus sextus Trajectensis ordinatus est Episcopus, vir bonæ voluntatis & bonus Catholicus. Cœpit autem Anno Domini DCCCCLXXVII. Pontificatus Benedicti Papæ septimi anno primo, præfuit annis *Trajectensia.*

(a) *ad a. 982.*
(b) *æt. VI. c. XLIX.*
(c) *ad a. 983.*

annis XIII. qui tandem Idus Decembris obiit, & in Ecclesia Trajectensi tumulatus est. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.)

Otto III. Imperator. Otto hujus nominis tertius, per omnia Imperio & nomine dignus, juxta paternam probitatem fidelissimus Ecclesiæ fuit: multa bella prospere gessit: Deo & Sanctis devotus extitit: reliquiis Sanctorum venerationem maximam exhibuit, & loca sancta sedulò visitavit. (Hæc Collector fasciculi temporum.) Cœpit autem secundum Sigibertum *(a)* Anno Domini DCCCCLXXXIV. Mundi verò MMMMDCCCCXXXII. & imperavit annis XIX.

Anno istius Ottonis quinto, inundatio aquarum frequens & ultra solitum, ac diutina æstas postea ferventissima, ac pluribus perniciosa, unde & fruges diminutæ sunt.

Anno sequenti siccitas magna vernalis, unde & satio prima impedita, & fames ingens secuta est. Nix nimia decidit, imber postea continuus, qui autumnalem sationem omnino impedivit. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Anno Domini millesimo, secundum supputationem Dionysii, multa prodigia visa sunt: Terræmotus factus est permaximus. Cometes apparuit XIX. Calendas Januarii circa horam nonam: fisso cœlo, quasi facula ardens cum longo tractu, instar fulguris illabitur terris tanto splendore, ut non modo, qui in agris erant, sed etiam in tectis irrumpente lumine ferirentur, qua cœli fissura sensim evanescente, interim visa est figura quasi serpentis capite quidem crescente cum cæruleis pedibus. (Hæc Sigibertus *(c)*.) Isto anno, Pontificatus Richarii, Episcopi Paderbornensis, anno XIX. civitas Paderbornensis incendio vastata est, & nobile principalis Ecclesiæ monasterium præcipui operis & decoris à Carolo fundatum, & à Badurado Episcopo ejusdem Ecclesiæ consummatum, cum libris, privilegiis plenariis, aliisque Ecclesiæ ornamentis conflagravit: Quare Richarius Episcopus nuntios ad urbem Romanam misit, & tam summo Pontifici, quam Imperatori Ecclesiæ suæ detrimenta insinuans, omnia privilegia Ecclesiæ suæ prædictæ, tam à Romanis Pontificibus quam Imperatoribus concessa, petiit innovari, quæ & innovata sunt tam à Papa quam ab Imperatore, sub Dato Cal. Jan. An. Dom. Millesimo, Pontificatus Sylvestri Papæ, qui ante dictus fuit Gerbertus, anno secundo, Imperii Ottonis anno XVII. Otto Imperator, prout in quibusdam Chronicis legitur, ad instigationem uxoris suæ, quendam Comitem indicta causa fecit eo nomine decollari, quod Im-
89 peratrix inferre sibi stuprum voluisse diceret. Comes verò moriens, rogavit uxorem suam, ut post mortem suam indicio candentis ferri se expurgaret, quod ipsa promisit se facturam. Cum igitur die quadam Imperator sederet ad jus viduis & orphanis dicendum, relicta uxor Comitis venit, portans caput viri sui in manibus, quærens ab Imperatore, qua pœna dignus esset, qui alium injuste occidisset. Et cum Imperator pœna capitis puniendum esse dixisset, mulier intulit: & tu es, qui maritum meum occidisti injustè, & statim adhibito ferro candente manibus, innocentiam viri ostendit, unde Imperator perterritus, seipsum dedit in manus mulieris puniendum, sed interventu Pontificum recepit primo inducias dierum decem à muliere, secundo inducias octo dierum, tertio inducias septem dierum, quarto inducias sex dierum. Deinde Imperator causa examinata, Imperatricem fecit vivam igne cremari, & viduæ pro redemptione sui dedit quatuor castra, quæ deinde ab induciis dierum, Decimum, Octavum, Septimum & Sextum dicta sunt, illa castra consistunt in Tuscia in Episcopatu Lucensi. (Hæc Goblinus *(d)*.)

Anno ipsius Ottonis Imperatoris XIX. ipse degens Romæ, dum cum Romanis remissius ageret, tractans, qualiter jura Regni & Ecclesiæ ad antiquum statum reformaret, Romani per hoc ad contemptum ejus adducti, subitò contra eum conspirant,

(a) c. I.
(b) ad a. 989.
(c) ad a. 1000.
(d) ≈t. VI. c. L.

spirant, & aliquibus militum ejus peremptis, eum in palatio obsident, unde per industriam Henrici Ducis Bavariæ, & Hugonis Marchionis Italiæ, simulato pacto, vix extractus, Roma decedit cum Sylvestro Papa. Et quia uxor Crescentis, quem in bello Imperator ceperat ac suspenderat, Imperatorem spe regnandi ad amorem suum pellexerat, dolens pro ejus decessu, venenum ei misit: quo ille consumptus, inter revertendum in Italia moritur. Milites Transalpini corpus Imperatoris defuncti cum insignibus Imperii ad Germaniam referentes, crebris Italorum incursibus lacessiti, armis sibi viam parant; sed cum res in tuto esse putaretur, Dux Bajoariæ Henricus, affecto injuriis Heriberto Coloniensi Archiepiscopo, à cujus ore omnes pendebant, insignia regni ab eo violenter, quasi jure hæreditario sibi competentia, extorsit. Erat quippe filius Henrici Ducis, qui fuit genitus de Henrico, fratre primi Ottonis Imperatoris. (Hæc Sigibertus (a).) Item iste Otto dictus est mirabilia mundi, & sepultus est Aquis in Ecclesia B. Mariæ, ubi & Carolus Magnus requiescit. (Hæc Episcopus Otto (b).) Et quamvis tres Ottones supra dicti per successionem generis regnaverunt, postea tamen, cum imperium apud solos Saxones ferè per annos centum perdurasset, institutum fuit, ut per principes officiales Imperii Imperator eligeretur, qui modus usque ad præsens tempus perdurans, nonnunquam gloriæ temporalis dignitatis perniciem attulit, prout in sequentibus diligens lector poterit ponderare. Sunt igitur Principes Electores septem, videlicet Archiepiscopus Moguntinus, qui est Cancellarius Imperii per Germaniam, Archiepiscopus Trevirensis, qui est Cancellarius per Galliam, Archiepiscopus Coloniensis, qui est Cancellarius Imperii per Italiam, Marchio Brandeburgensis Camerarius Imperii, Comes Palatinus Rheni, qui est Dapifer Imperatoris, Dux Saxoniæ, qui portat ensem Imperatoris, & Dux Bohemiæ, qui postea regiam obtinuit dignitatem, ipse est Pincerna Imperatoris. Unde versus:

Moguntinensis, Trevirensis, Coloniensis,
Quilibet Imperii sit Cancellarius horum.
Et Palatinus Dapifer, Dux portitor ensis,
Marchio Præpositus Cameræ, Pincerna Bohemus;
Hi statuunt Dominum, cuncta per secula summum.

Item Anno Domini DCCCCLXXXVII. cum Ludovicus, ultimus de stirpe Caroli Magni, uno anno regnasset in Francia, veneno à sua conjuge Blancha sumpto, mortuus est adhuc adolescens, in Compendio, castro, in Ecclesia sancti Cornelii juxta Aquas tumulatus. (Hæc Bernhardus.) Et sic regnum Galliæ à Caroli Magni familia post annos CCXXXVII. ad familiam Comitum Parisiensium transfertur.

Post obitum Theodorici hujus nominis secundi, Arnulphus, filius ejus tertius, Comes Hollandiæ effectus est Anno Domini DCCCCLXXXIX. qui duxit in uxorem Luitgardim, filiam Theophanis, potentis Græcorum Imperatoris, & sororem Theophaniæ Imperatricis Romanorum, ex qua genuit Theodoricum succedentem Comitem. Insuper Sigfridum, sive Siconem præsidem, qui Comitatui quinque saltem annis præfuit, & cum Frisonibus juge bellum habuit. *Hollandica.* 90

Anno igitur comitatus sui ultimo, Anno scilicet Domini DCCCCXCIII. 14. Cal. Octob. campestre bellum indictum est in planitie pratorum de Wynckel, apud pagum Westfrisiæ, quo decenter venerunt de principatu totius Hollandiæ electi pugiles, qui secundum relationem antiquorum, ardore sitis intolerabilis illic vehementer afflicti, vix modicam aquam, & eandem salsam invenerunt ad potandum. Arnulphus verò pius Comes, oratione præmissa, locum sibi divinitus inspiratum indicavit, unde fosso puteo, recentis aquæ copia magna datur. Interea Frisones ad arma convolantes, ut virtute magna disturbarent Hollandiensem exercitum, prælium inivêrunt: & econtra Arnulphus Comes cum tubis perstrepentibus, vexillis

(a) *ad a. 1002.*
(b) *lib. VI. Chron. c. XXVI.*

xillis coruscantibus, armatis præliatoribus animose occurrit, & cum iisdem Frisonibus acre bellum gessit. Demum post stragem multorum pugilum aggravatum est prælium adversus eundem Comitem, qui ibidem Deo permittente pro Republica peremptus, immo martyrisatus, & exhinc apud Egmondense monasterium luctuosis exequiis cum suis progenitoribus sepultus est. Luitgardis verò, ejus contoralis, pridie Idus Maji requievit in Christo, tumulata apud maritum. Nostris quoque temporibus de eodem divo Comite quoddam insigne prodigium accidit, quod in præsenti Chronographia Christi fidelibus añotare non piguit. In Cœna namque Domini, dum ad Egmondensem Ecclesiam diversæ nationes catervatim advenirent, & secundum antiquam consuetudinem generalis absolutionis gratiam ab Abbate perciperent, quædam rima de Sarcophago prælibati Comitis ex antiqua vetustate rupta fuit, de qua virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris ad mensuram duorum cubitorum desuper exhalavit. (Hæc Collector.)

Trajectensia. Defuncto Folcmaro præsule, Balduinus hujus nominis primus, de domo Hollandiæ, decimus septimus substitutus est Episcopus Trajectensis, vir gloriosus, probus & inclytus, qui cœpit Anno Domini DCCCCXC. Pontificatus Joannis Papæ XVI. anno quinto, qui ad quatuor tantum annos Ecclesiæ Trajectensis pastor existens, sexto Idus Maji requievit in Christo tumulatus, cum prædictis Pontificibus in Trajecto. (Hæc ex Chronicis.)

Trevirensia. Post B. Egbertum successit in Episcopatu Trevirensi venerabilis Lindolphus, Anno Domini DCCCCXCIII. Pontificatus Joannis Papæ XVI. anno octavo, & præfuit annis decem. Eo Pontifice præfuit in Ecclesia S. Paulini Præpositus, nomine Adelbero, de Lucelnburg ortus, vir potens & dives, habens castra hæc: Sareburg, Herencastel, & Rutiche, qui inito cum Lindolpho Archiepiscopo pravo consilio, Ecclesiam sancti Symphoriani, quæ Abbatibus sancti Martini subjacebat, partim vi, partim dono sibi vendicavit, Episcopo (proh dolor) consentiente, & deinceps eam obtinuit, sancto Paulino. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Isto tempore floruit in Gallia peritus ille artium & famosus ingenii subtilitate Gerbertus, qui in Gallia Remis, ut dicitur, natus, monachus à puero apud Floriacum adolevit, & mox in Hispaniam profugiens, ut Astrologiam à Sarracenis disceret, desiderio suo satisfecit; Ibi enim liberales artes ita ebibit, ut eas industria magna revocaret in Galliam, ubi pridem omnino perierant. Cum igitur rediisset in Franciam, & in doctrina artium arcem teneret, quia Regis Hugonis filium Robertum liberalibus disciplinis instruxit, ut Rex eum in sedem Remensis Ecclesiæ subveheret. (Hæc Guido.)

Lotharingica & Brabantica. Otto, filius Caroli Ducis, successit patri in Ducatu Lotharingiæ & Brabantiæ, Anno Domini DCCCCXCII. Imperii Ottonis hujus nominis tertii Anno nono; quem tenuit annis quatuordecim. De hoc historiæ nihil recitant, nisi quod patri successerit, unde & creditur liberos non habuisse, quos historiæ non tacuissent, quo mortuo sine hærede, Gerberga soror ejus, quia fœmina fuit, Ducatum Lotharingiæ amisit, quem sex de Ardenna subsequentes adepti sunt per Imperatorem.

91 *Trajectensia.* Defuncto Balduino Pontifice, Anfridus de domo Bratuspanciæ, Comes Lovaniensis vel Hoyensis, (ut prius dixi) qui prius de seculari Comite clericus attonsus erat, ab Ecclesia Trajectensi XVIII. Episcopus Trajectensis electus est, Anno Domini DCCCCXCIV. Pontificatus Joannis Papæ XVI. anno IX. Iste S. Anfridus, inspirante Deo, multa prædia patrimonii sui donavit ad usum S. Ecclesiæ Trajectensis, quæ antea cum imperio possedit in Comitatu Bratuspancium & Teisterbanciæ, apud Tielam. Fuit autem principalis locus ejus in Dryel apud Boemel; Et erat Dominus fere illius Insulæ: Insuper de Alteva apud Wondrgehen, qui dehinc Anno Domini MV. tanquam filius castigatus & dilectus Deo, lumen oculorum amisit. Iste etiam venerabilis Collegium ordinis S. Benedicti supra montem sanctum apud Amersfordiam, in honorem S. Dei Genitricis Mariæ construxit, in quo Sacræ religionis habitum suscepit, & ad vitæ suæ terminum devotissime perduravit. Idem autem Episco-

Episcopus Anno MVIII. quinto Nonas Maji feliciter obdormivit in Domino, postquam XV. annis Trajectensi præfuisset Episcopio. Sepulchrum autem tanti patris si quis ex devotione requirit, Canonicus aliquis majoris Ecclesiæ, vel monachus sancti Pauli forsitan indicabit. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Post excidium Arnulphi pii Principis, Theodoricus, filius ejus, hujus nominis tertius, successit quartus Comes Hollandiæ, Anno Domini DCCCCXCIV. eodem videlicet anno, quo Anfridus pontificalem sedem apud Trajectum suscepit: Imperii verò Ottonis hujus nominis tertii anno undecimo. Duxit verò in uxorem Othildim, filiam magnifici Ducis Saxoniæ, ex qua duos filios genuit, videlicet Theodericum, succedentem Comitem Hollandiæ, & Florensium Orientalis Frisiæ Comitem. *Hollandica.*

Item anno Comitatus Theodorici XXIV. Pontificatus verò Adelholdi Episcopi Trajectensis anno decimo, Cometa grandis, in modum trabis jugiter apparuit, & eodem anno gravis belli tumultus inter Episcopum Trajectensem Adelboldum, & Comitem prædictum exarsit, ubi in duobus truculentis conflictibus innumerabilis multitudo Trajectensium occubuit, & Comiti victoria cessit: Deinde idem Comes à Frisonibus miraculose fugatus & victus fuit; quæ duo compendii causa hic non persequor. Tandem magnanimus Comes Theodoricus Hierosolymita sexto Calend. Januarii obiit, tumulatus penes proavum in Egmunda, qui cunctis diebus vitæ suæ bella gessit, ac Hollandiam quadraginta quinque annis potentissime gubernavit. Othildis autem Comitissa post obitum sui conjugis ad Saxoniam reversa est, quæ VII. Calend. Julii moriens, ibidem honorifice tumulata fuit. (Hæc ex gestis Comitum Hollandiæ.)

Anno Theodorici ultimo, Imperii verò Conradi, hujus nominis secundi, XIV. in Apulia erat quædam statua marmorea, circa caput suum habens circulum æreum, in quo erat scriptum: [*Calend. Maji, oriente Sole, habeo caput aureum,*] quod quidam Sarracenus à Roberto Guiscardo, Duce Nortmannorum, captus, quid portenderet, intelligens, Kalend. Maji oriente Sole diligenter notato termino umbræ illius statuæ, infinitum thesaurum, effossa ibidem humo reperit, quem pro sua redemptione duci obtulit. (Hæc Vincentius libro 28. capitulo 17.)

Beatissimus Heribertus existens in Italia, in Comitatu Ottonis hujus nominis tertii Imperatoris, post mortem venerabilis Præsulis Evergeri, in Archiepiscopum tricesimum Coloniensis Ecclesiæ est electus, accepta ab ipso Imperatore, qui illi plurimum favebat, annuli & baculi investitura, qui authoritate Domini Papæ fuit in Archiepiscopum consecratus, Anno Domini DCCCCXCVII. Pontificatus Gregorii Papæ quinti anno secundo. Præfuit autem annis viginti quinque. Tandem cum revertens cum Imperatore de Italia, per aliquot annos in partibus Ecclesiæ Coloniensis religiosissime præsidendo, mansisset, redit iterum cum eodem Imperatore in Italiam. Nam idem Imperator in oratione & consilio ipsius sancti Viri plurimum confidebat, & inter cætera habuit in via sæpius secreta cum Imperatore colloquia de salute animarum. Ad ultimum autem in hujusmodi sanctum propositum uterque convenient, tam Imperator quam Archiepiscopus, ut is, qui primo sospes de Italia ex illis reverteretur, institueret decentem religiosorum conventum 92
in honorem S. Dei Genitricis Mariæ, ad quod etiam perficiendum larga tradidit eidem Archiepiscopo prædia Imperator. Imperatore igitur urbem Romanam ingresso, & breviter postea ibidem defuncto, corpus ipsius per eundem S. Heribertum, de hac re dudum in processu itineris per dictum Imperatorem adjuratum, ab urbe ad Ecclesiam B. Mariæ virginis Aquisgranum fuit translatum, & ibidem honorifice tumulatum. Sanctus itaque Heribertus sponsionis suæ, quam in via Imperator fecerat, non immemor, ædificavit & instituit Abbatiam Tuiciensem in castro Episcopali Tuiciensi, in honorem B. Mariæ virginis, ostenso sibi in visione sub hac serie divinitus loco. Nam cum construere cœnobium Monachorum proposuisset, & nunquam locum inveniret, quem putaret satis idoneum, convertens se *Coloniensia.*

ad Dominum, ſanctamque ejus genitricem, in jejuniis & orationibus, poſtulabat revelationem, ex qua Dei voluntatem cognoſceret. Itaque nocte quadam, dum poſt vigilias fatigatus, ſopori membra dediſſet, ecce adeſt per viſum beata Angelorum & omnium Sanctorum, ſtellato ſedens ſolio Regina, dixitque ei: Scias, ô Heriberte, tuas exauditas eſſe orationes. Ego enim ſum Maria mater Domini, & venio, ut indicem tibi, quo in loco votum, quod mente geris, perficias. Surge ergo, & Tuicienſe caſtrum petens, locum in eodem mundari præcipe, ibique monaſterium Deo, mihique & omnibus Sanctis conſtrue, ut ubi quondam abundavit peccatum & cultus Dæmonum, ibi juſtitia regnet in multitudine Sanctorum. Quibus dictis, miſericordiæ mater diſparuit. Sic B. Heribertus Abbatiam Tuicii inſtituit in honorem Salvatoris mundi, ac ejus genitricis ſemperque virginis Mariæ, quam anno præſulatus ſui XXIV. conſecravit, & ipſe ibi poſtmodum ſepultus, clarens miraculis, feliciter in Domino requieſcit. Mortuo autem, ſicut dictum eſt, Ottone tertio, & S. Henrico ſecundo ad Imperium jam electo, cum ejus electioni ſanctus vir Heribertus præſens non eſſet, venit apud S. Imperatorem in ſuſpicionem, tanquam ſi inſignia Imperialia, quæ à prædicto Ottone ſuperſtes ipſe receperat, ſecum ideo retineret, ut in alium transferret regni diadema. Manſit igitur inter hos ſanctos duos viros, videlicet Heribertum Archiepiſcopum, & Henricum ſecundum Imperatorem, (qui etiam & ipſe poſtmodum canoniſatus fuit) ſimulatæ pacis longa diſcordia & ſimultas. Verum cum Imperator multa ad rem non pertinentia ſæpe Archiepiſcopo imponeret, quæ tamen idem Archiepiſcopus patienter ſuſtinuit, tandem Imperator venit Coloniam, & indignantem animum contra Archiepiſcopum gerens, ab ipſo tamen Archiepiſcopo fuit officioſiſſime ſuſceptus. Nocte igitur ſequenti, Imperatori ſomnum capienti viſus eſt aſtare vir, terribilem vultum habens, ſacerdotali Infula decoratus, qui jubebat, ut nihil ſiniſtri contra virum Dei Heribertum ulterius moliretur. Sic poſtridie Auguſtus in throno reſidens, & ex induſtria per internuntios immenſam pecuniam ab Archiepiſcopo exigens, (quod tamen ſerio non faciebat) dum Archiepiſcopus ad eum ingreditur, & mœſtus calumnias deplorat, quas ab ipſo innocens ſuſtineret, quanquam aſtantes nonnulli conſiliarii animum Imperatoris contra Archiepiſcopum magis inflammarent ad indignationem; tamen Auguſtus ſurgens de throno, prorupit in amplexus & oſcula S. viri, & faſſus ſe fuiſſe contra eundem malorum conſilio corruptum, de commiſſis in ipſum veniam ſuppliciter expetivit. Dum igitur trino hi duo ſancti viri ſub teſtimonio Trinitatis oſculo fuiſſent fœderati, erubeſcentes adverſarii dilabuntur, & Imperator atque Archiepiſcopus juxta eum in ſolio confident, de negotiis Reipublicæ tractaturi. Sequenti verò nocte, dum Archiepiſcopus poſt preces matutinas in Eccleſia ſolus in oratione perſiſteret, Imperator obſervata hora congrua, uno duntaxat clerico comitante, pulſans oſtium oratorii ſubintrat, & abjecta chlamyde, pedibus Archiepiſcopi advolvitur, confitens humiliter, quod in eum peccaſſet: & ita ceſſavit inter ſervos Dei tota ſimultas, nullo amplius litis veſtigio relicto. Cætera hujus S. Heriberti vitæ & ſanctitatis memorabilia, quæ non ſunt pauca, in ejusdem vita, quæ in multis reſervatur Eccleſiis, plenius continentur.

Francica. Item circa iſta tempora fuit in Francia quidam manſuetus ac religionis & Eccleſiarum amator, dictus Hugo Rex Francorum, qui in præcipuis ſolemnitatibus,
93 quoties ad S. Dionyſium Pariſios veniebat, in choro cum Monachis ſtabat & pſallebat: Ad Veſperas, Matutinas & ad Miſſam cappa ſerica indutus, cum Cantore chorum regebat: Compoſuit etiam quosdam Cantus, videlicet de S. Spiritu proſa oratione [*Sancti Spiritus adſit nobis gratia.*] De nativitate Domini Reſponſorium, [*Judæa & Hieruſalem.*] De martyribus autem [*Concede nobis Domine quæſumus.*] Et alia plura contexuit, & tam in hoc, quam in cæteris Eccleſiis profuit. Cum igitur Conſtantia Regina his intentum eum eſſe videret, dixit ei quadam die per jocum, ut de ipſa aliquem componeret Cantum; quod Rex libenter annuit, & ſcripſit

Reſpon-

Responsorium: [*O Constantia Martyrum,*] in honorem S. Dionysii & cæterorum Martyrum, sed & hoc Alleluia fecisse fertur: [*Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me.*] Et cum quadam die esset Romæ in Vigilia Apostolorum Petri & Pauli, obtulit Schedulam super altare, & omnibus putantibus illum magni aliquid obtulisse, nihil aliud super altare positum nisi Schedulam invenerunt, in qua scriptum erat Responsorium istud cum versu suo: [*Cornelius Centurio.*] quod ipse Rex cum cantu suo composuerat. Erat Rex idem Eleemosynis deditus adeo, ut festis diebus cum exueret se, vel indueret vestibus regiis, si non aliud ad manum haberet, ipsas vestes pauperibus distribueret, nisi ex industria vestiarii egenos importune petentes arcerent. (Hæc ex Chronicis.) Fuit etiam in dando largissimus: sed vicissim Constantia Regina nimis tenax, & quod minime decebat Reginam, ultra modum avara: ut Rex, cum alicui aliquid dabat, præciperet, dicens: Vide, ne hoc sciat Constantia (nec ibi nomen Reginæ addebat.) Honestavit etiam regnum ædificiis & Ecclesiis Sanctis: Nam sex Ecclesias & tria Monasteria ædificavit. (Hæc frater Andreas.) Iste religiosus Rex Hugo, cum quoddam Castrum obsedisset, dimisso exercitu, in Monasterium S. Aviani Aureliam venit, & cum chorum regendo alta voce ter [*Agnus Dei,*] genua flectendo incepisset, muri Castri, quod obsederat, corruerunt. (Hæc Martinus.)

Item Anno Domini DCCCCXCVII. Cometes horribili specie flammas huc illucque jactans, in australi parte visus est. Chilpericus librum de ratione Computi hoc anno scripsit, ut apparet ex Argumento ad inveniendos annos Domini per Indictiones. Si enim vis (inquit) scire, quot sint anni incarnati Christi, LXVI. ordines indictionum, qui fluxerunt ab ejus incarnatione, multiplica per XV. fiunt DCCCCXC. His adde XII. quia tertia indictione natus est Christus. Adde indictionem præsentis anni, id est tres. Ecce (ait) habes hoc Anno annos Christi MV. (Hæc Sigibertus*(a)*.)

Anno Domini MI. Eclipsis Solis facta est hora diei secunda.

Anno Domini MIII. in Lotharingia juxta montem Castri locum, fonticulus aquæ multis saluberrimus in sanguinem conversus est, quod probavit mulier, quæ faciem suam ex hujus fontis aqua lotam multis ostendit sanguinolentam. (Hæc Sigibertus*(b)*.)

Item Anno Domini MIIII. inventæ sunt in civitate Atrebatensi multorum Sanctorum reliquiæ, ubi multa miracula facta sunt. (Hæc Andreas.)

Item Anno Domini MV. Terræmotus factus est maximus circa meridiem XIV. Cal. Decemb. (Hæc Sigibertus*(c)*.)

Item Anno Domini MIX. Cometes solito mirabilior in modum trabis maximæ per quatuor menses apparuit.

Item An. Domini MXIV. Aquisgrani conventu Regali & Synodali per aliquot dies celebrato, tanta siccitas & intemperies aëris excanduit, ut multi præ nimio ardore deficerent: multa etiam animalia subito interirent, pavimentis & marmoreis columnis tanto madore sudantibus, ut aqua esse resperfa crederentur à nescientibus.

Item Anno Domini MXV. in Paschate Eclipsis Solis facta est.

Sylvester, hujus nominis secundus, natione Aquitanus, cœpit anno Domini DCCCCXCIX. (in quodam Chronico dicitur XCVIII.) sedit annis quatuor, mense uno, diebus novem, vacavit sedes diebus XXII. (Hæc Bernardus.) Vocabatur prius Gerbertus, inter doctos clarissimus, qui Sequentiam [*Ad celebres Rex cœli*] in laudem cœlestium Angelorum composuit. Erat intra Romam in Campo Martio statua aurea, dextræ manus indicem digitum extentum habens, scriptum quoque in capite: Hic percute. Unde plures, ut illi thesauri invenirentur, multis ictibus *Romana.*

N 3

(a) ad a. 1005.
(b) ad a. 1011.
(c) ad a. 1013.

94 ictibus caput statuæ perforaverunt. Sed Sylvester longe aliter ambiguitatem dissolvit. Namque Sole in Meridie posito notans, quo prætenditur umbra digiti, nocte terram perfodiens, incomparabilem thesaurum invenit; Ingentem scilicet Regiam, aureos parietes, aurea lacunaria, omnia aurea, milites aureos, tesseris aureis ludentes, Regem aureum cum Regina aurea discumbentem, apposita obsonia, astantes ministros, pateras multi ponderis & pretii, in quibus materiam superabat opus. In interiore parte domus lucebat: In contrario angulo puer stabat arcu extento; quod videns Gerbertus, nihil arripere attentavit. Sed cubicularius ejus cultellum aureum secreto rapuit, & omnia versa sunt in tumultum, donec Gerberto exclamante, cultellum projecit. Et infecto negotio, ductu laternæ regressi sunt. Hoc in loco persequitur in narratione sua Wilhelmus, quod monachus aliquis de Barra nova natus, filius civis pauperis, cum septem esset annorum, venit in Italiam, quærens panem. Adultus autem, terræ illius multa miracula inspexit, inter quæ montem perforatum, ultra quem accolæ dicebant, thesauros Octaviani reconditos; ferebanturque multi periisse, quærendo illos per subterraneos anfractus. Iste autem adolescens studio videndi & prædandi duodecim socios habuit, qui secum pergerent, portantes ingens glomus fili, sequentes ingenium Dædali, qui Theseum de labyrintho per filum duxit. Igitur paxillum in ingressu fixerunt, principio fili ad eum ligato: Accensis verò laternis intro prospexerunt, & per unumquodque miliare paxillum fixerunt: Tum vespertiliones de cavernis egredientes, oculos eorum & ora infestabant: & semita erat arcta: à læva præcipitium & subter labens fluvius. Viderunt tramitem plenum cadaveribus eorum, qui thesauros ibi quærendo perierant. Tandem ad egressum ulteriorem progredientes, viderunt stagnum placidum, & pontem aureum, & ultra pontem videbantur miræ magnitudinis equi aurei cum sessoribus aureis & cætera, quæ de Gerberto dicta sunt. Unus ex prædictis sociis, dum pontem transire parat, mox pontis pede depresso, alter elevatus produxit rusticum æreum cum æreo malleo, quo ille undas verberans, ita obnubilavit aëra, ut diem cœlumque subtexeret, sed retracto pede, pax fuit. Tentatum idem est à pluribus eodem eventu. Desperantes enim omnes, solo visu libabant aurum. Tunc per vestigia glomeris egressi, pateram argenteam repererunt, quam inter se partiti sunt. Postero die collato consilio, magistrum quendam adierunt, qui dicebatur scire Nomen Domini ineffabile. Erat autem tale nomen, quale & Zambri, de quo legitur in vita beati Sylvestri, quod dixerit in aurem tauri ferocissimi. Istum magistrum jejunum deduxerunt secum, sed ea vice exitum ulteriorem non invenerunt. Audiens verò Judæus quidam nigromanticus, ait ad adolescentem, qui hoc totum instituerat: Videbis, quantum possit ars mea; qui in continenti montem introiens, non multo post regressus est, multa afferens indicia sui transitus, quæ ille ultra montem notaverat: & inter ea pulverem locupletissimum, quo quicquid contingeret, in aurum vertebat: Non quod aurum esset, sed quod videretur, quoadusque aqua dilueretur. Nihil enim, quod per nigromantiam fit, potest in aqua fallere intuentem, quod postea manifeste exemplis probabitur. Multa de hoc Sylvestro narrantur, quæ nos non credimus. Quicquid sit, si quicquam peccavit, tamen quia nullam pœnitentiam seram esse credidit, speravit in Domino, & cum magna pœnitentia migravit ex vita; quod illi ipsi, qui accusant, tacere non possunt. Ajunt enim jussisse, ut corpus bigæ imponatur, & quocunque equi traxerint, ibi sepeliatur: & sic factum esse; Deumque pœnitenti veraciter non negasse veniam, & sepultum Romæ fuisse in Ecclesia Lateranensi, cum hujusmodi Epitaphio: Scandit ab R. (videlicet à Remis) Gerbertus ad R. (scilicet Ravennam) post Papa vigens R. (scilicet Romæ.) (Hæc Bernhardus ex dictis Martini.) In dextero igitur latere Ecclesiæ Lateranensis, prope altare sanctorum Vincentii & Anastasii martyrum, sepultus jacet Gerbertus Archiepiscopus, qui Papa effectus, Sylvester fuit appellatus. Quod autem tumba ejus guttas quasi lacrymarum emittat, quando Papa, aut magnus Cardinalis moriturus est, satis

satis probatum est & satis vulgatum. Dicitur etiam, quicunque tumbam ejus visitaverit & Dominicam orationem dixerit, quoties hoc fecerit, indulgentiam obtinere aliquot dierum à summis Pontificibus constitutam. (Hæc Albericus.)

Joannes, hujus nominis decimus octavus, cognomento Sico, quem Sigibertus vocat Octavianum, cœpit anno Domini MIII. (in quadam Chronica dicitur 95 II.) sedit Mensibus V. (in quadam Chronica dicitur Mensibus VI.) diebus XXVII. Vacavit sedes diebus XIX. Acies igneæ aspiciuntur in cœlo: & Luna in plenilunio in sanguinem vertitur à medio noctis usque ad ortum diei, & Sol circa Meridiem in duas partes dividitur. (Hæc ex Chronicis.)

Ludolpho Trevirensi Archiepiscopo defuncto, Adelbero de Luytzelenborch *Trevirensia.* Præpositus S. Paulini ea fiducia, quod soror ejus Henrico Imperatori hujus nominis secundo nupsisset, Episcopatum invasit, & milites in sua sacramenta coëgit: Palatium, quod situm est in eadem urbe, occupavit: Pontem quoque Mosellæ turribus munivit. Henricus autem Imperator Menigando, Præposito Ecclesiæ Moguntinæ, Trevirensem Archiepiscopatum dedit, Anno Domini MIII. Pontificatus Joannis Papæ decimi octavi, primo, & præfuit annis duodecim, qui cum se contra potentiam Adelberonis pararet, & imbecillior esset, Henricus Imperator cum exercitu Treverim venit, & Palatium obsedit à Dominica post Albas, usque ad Calend. Septembris. Qua obsidione non solum regio in circuitu urbis undique vastata, sed ipsa quoque civitas, quæ post vastationem Northmannicam, ædibus rursus exornata, mediocriter inhabitabatur, in pristinam solitudinem est redacta. Sed Imperator cum nihil proficeret in ejus expugnatione, à Calend. Septemb. pontem dejici jussit, quem milites Adelberonis obtinuerant: & Menigando Episcopatum confirmavit: qui in finem usque vitæ suæ in castello Confluentiæ Episcopatum administravit, Adelberone supradicto invasore maximam Episcopatus partem retinente. Tandem circa finem gravi infirmitate pressus, omnia Menigando reddidit, sed Palatium retinuit. Obeunte vero Menigando, Henricus Imperator Poponem in Bavenberch educatum, ad offensam Adelberonis Præsulem constituit, ita dicens: Talem virum Adelberoni objiciam, qui ejus vesaniæ resistere possit. Adelbero igitur tandem sera pœnitentia ductus, nec vires Poponis sustinens, supplex eidem factus, Palatium & castella & omnia sua tradidit, & deinde in monasterio S. Paulini usque ad finem vitæ suæ permansit. Henricus vero Imperator ob ea, quæ civitati incommodavit, tabulam ex auro & argento & pretiosis lapidibus, æquali secundum altare S. Petri magnitudine, ad satisfaciendum S. Petro direxit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trevirensium.)

Henricus Dux, conciliatis sibi armis quorundam Principum Regni, ungitur in *Henricus II. Imperator.* Regem à Wiligiso Moguntino Archiepiscopo, & imperavit annis XXII. Cœpit autem Anno Dom. MIII. Mundi vero MMMMDCCCCLII. Iste potentiores Regni Principes bella contra eum meditantes celeriter devincit, & Reges gentilium in interiori Germania commorantes, qui Winidi dicuntur, tributarios sibi fecit. Item Henricus Imper. Bambergensem Ecclesiam Episcopalis sedis honore sublimavit: & quia liberis carebat, eam omnium rerum suarum hæredem fecit: unde Theodoricus Metensis Episcopus, natus de Luytzelenborch, dolens dotem & patrimonium sororis suæ Chunigundis Imperatricis, ab Imperatore Ecclesiæ Bambergensi donari, rebellat. Hæc Sigibertus *(a)*.) Non solum vero liberis Imperator carebar, sed ut de ipso & de S. ejus conjuge Chunigunde scriptum est, ambo virgines in omni vita sua permanserunt, & de eo multa argumenta in prædicta Ecclesia de Bamberg, ubi requiescunt, haberi dicuntur. (Hæc Albericus *(b)*.) Fames & mortalitas tam graviter per totum orbem invaluit, ut propter tædium sepelientium, vivi adhuc spiritum trahentes, obruerentur cum mortuis.

Anno

(a) ad a. 1004.
(b) ad a. 1004.

Anno octavo istius Henrici, gens Ungarorum hactenus Idololatriæ dedita, ad fidem Christi convertitur per Gyslam sororem Imperatoris, quæ nupta Ungarorum Regi, ad hoc sua jugi instantia Regem adduxit, ut pro se & tota Ungarorum gente, Baptismum expeteret, ipse in Baptismo Stephanus vocatus, cujus merita per Ungariam multa miraculorum gratia commendat. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Tamen dicunt Ungari, quod S. Adalbertus, Pragensis Episcopus, Regem Stephanum converterit & baptisaverit; & Rex deinde sua prædicatione Ungaros converterit, & majorem Ecclesiam Strigonii in honorem S. Adalberti instituerit. Cum contrà Gysla illa Regina, ut Ungari dicunt, multa mala in Regno fecerit, & ad extremum post mortem S. Regis interfecta sit.

Item An. XI. Regni istius Imperatoris, Robertus presbyter S. Magni mar-
96 tyris in Saxonia cantantibus & chorisantibus imprecatur, dicens: Cantantes & chorisantes permaneatis in annuin: & sic factum est. Item Henricus Imperator Romam tendens, ex Apulia venit ad montem Cassinum, ubi meritis S. Benedicti, ibidem quondam Abbatis, à calculo miraculose liberatus est. Apparuit enim ei in somnis S. Benedictus, & aperto latere corporis, calculum evulsum in manu Regis posuit, quem Rex evigilans in manu veraciter inventum, cunctis ostendit, & inde profectus Romam, à Benedicto Papa cum uxore Chunigunde in Ecclesia S. Petri in Imperatorem Romanorum coronatus est, Anno Regni sui XII. Anno vero Domini MXIV. Sexto Cal. Martii, qui tunc dies Dominica extitit.

Item Anno XIV. istius Henrici, ipse Coloniæ Natalem Domini celebrans, Heribertum Archiepiscopum, olim à se injuriose tractatum, humili satisfactione placat: Cui reconciliatus Archiepiscopus, prædixit propediem se moriturum: Et non multo post mortuus, magnis cœpit clarere virtutibus. Super hunc locum dicunt Elinandus & Wilhelmus: Colonia prius dicta est Agrippina, ab Agrippa genero Augusti. Postea à Trajano, qui ibi ad Imperium allectus, colonias civium Romanorum eò deduxit, dicta est Colonia.

Item de Imperatore isto Henrico narratur, & scriptum invenitur, quod Abbati Richardo Virdunensi professionem fecerit, & ejus consilio se totum submiserit, volens apud S. Vitonem Monachus fieri: Sed sanctus Abbas in virtute obedientiæ ei injunxit, ne Imperium dimitteret, quamdiu viveret, & ita eum ad imperandum remisit *(b)*.) Item Henricus Imperator Aquisgrani Basilicam in honorem sancti Adelberti novi martyris construxit, & ibi XX. Canonicos instituit. (Hæc ex Chronicis.) Henricus ille Imperator habuit uxorem Dominam Chunigundam, de adulterio quadam vice suspectam. Sed ipsa purgans se de hoc publice, sex vomeres ignitos nudis pedibus illæsa pertransiit. Quare Imperator ad pedes ejus procidens, veniam ab ea postulat. (Hæc Goblinus *(c)*.) Item Henricus Imperator Episcopatum Merseburgensem, quasi omnino destructum, cum ipsa civitate in honorem S. Laurentii reformavit, & in ejus Ecclesiam aureum Calicem dedit. Et demum anno Regni sui XXII. & Imperii XII. ætatis vero suæ LII. tertio Idus Julii obiit, & in Ecclesia Bambergensi, quam sublimaverat, sepelitur, ubi postea miraculis claruit, unde & canonisatus est, & Catalogo sanctorum ascriptus: Et occurrit festum natalis ejus XIII. die mensis Julii. De isto Henrico legitur, dum in extremis ageret, solitarium quendam virum magnæ virtutis audivisse turbam, quasi castrorum tumultum prope cellulam suam transeuntem. Cum vero aperta fenestra, qui essent, quæsivisset, respondisse unum eorum: Legio

---

(a) *ad a.* 1010.

(b) ita equidem *ALBERICUS ad a.* 1019. *MUTIUS lib. XIV. p.* 209. *NAUCLERUS Chron. Germ. Vol. II. Gen. XXXIV. p.* 753. *JAC.* von *KOENIGSHOVEN Elsassische Chronic cap. II. p.* 163. Licet coævi Scriptores plane taceant, ex quo fundamento *ULRICUS OBRECHTUS de abdicatione Caroli V. Cap. I.* illud plane rejicit.

(c) *æt. VI. c. LIII.*

Legio Dæmonum sumus, qui ad tollendam animam Henrici Imperatoris festinamus. Solitarium vero adjurasse Dæmones, ut ad se redirent, & quid de anima fieret, referrent: eoque modo Imperatore mortuo, Dæmonum unum reversusse & dixisse: Ecce dum bona opera Imperatoris & peccata ejus ponderanda ponebantur in statera, venit adustus ille Laurentius, & calicem aureum duas auriculas habentem in lancem bonorum operum adjecit, ut præponderaret omnibus peccatis ejus, & sic anima ejus defraudati sumus: quod dum vidi, commotus abstuli de calice illo auriculam unam: & deinde compertum est illo die Imperatorem discessisse, & auriculam calici deesse: quæ usque in præsens in eadem Ecclesia Meresburgensi ostenditur: in qua calix integer reconditus erat. (Hæc Goblinus *(a)*.) Item fuit hic Henricus finis Imperatorum Saxonum, qui regnaverunt ab Henrico primo usque ad hunc Henricum secundum, per annos CV. quibus expletis, Regnum sive Imperium à Saxonibus defecit.

Notandum est in hoc loco, Henricum istum, qui hic dicitur esse secundus, in aliquibus Chronicis nominari primum, quod ideo accidit, quia Henricus Auceps primus non imperavit, nisi apud Teutonicos: Et ob hoc non ponitur inter Imperatores, sed inter Reges in multis Chronicis. In Chronico vero Vincentii & in præsenti connumeratur inter Imperatores Teutonicorum, unde plures fuerunt Henrici Reges, quam Imperatores. Et idem intelligendum est de Cunradis. (Hæc Collector.)

Lotharingica & Brabantica.

Post mortem Othonis, Ducis Lotharingiæ, Ducatus idem datur per Imperatorem Henricum hujus nominis secundum, Anno Domini MVI. Anno vero regni sui quarto, Comiti Godefridi Virdunensi, filio Godefridi Comitis Ardennensis, 97 quem rexit annis XIV. Istius Godefridi Comitis Ardennensis fuit uxor Mechthildis, Comitissa Saxoniæ, quæ peperit ei Episcopum Virdunensem Alberonem, Comitem Fridericum S. Vitonii Monachum, Comitem de Daburg Hermannum (cujus fuit filius Gregorius, Leodiensis Archidiaconus) & duos Duces prosapia inclytos, Godefridum istum & Gozelonem (Gochelonem.)

Item Anno ducatus istius Godefridi decimo, Imperii verò Henrici anno decimo tertio, Godefridus Comitatum Montensem, qui modo Hannonia dicitur, depopulatur, quem Raginerus cum patruo suo Lamberto, Lovaniensi Comite insecutus, apud Florinos manum cum Godefrido conseruit, ubi plus quam CCCC. viri occisi sunt, & ipse Lambertus occubuit, ubi res mira contigit. Cum enim Lambertus spem victoriæ jam haberet, (habebat quippe phylacterium à collo usque ad pectus pendens, Sanctorum reliquiis refertum, quorum patrocinio se in periculis tutum futurum credebat,) instante termino vitæ, phylacterium illud à collo ejus exiens, super tumulum campi exilivit, & mox Comes antea invictus perimitur. Iste Comes Lovaniensis rebellabat Ecclesiæ S. Lamberti & Episcopo Leodiensi, & idcirco Sancti contra Sanctos ei ferre patrocinium denegarunt. Quidam militum phylacterium accipiens, in caligas abscondit, sed coxa ejus & crure intumescente, rem prodidit: & phylacterium Domino suo Gocheloni, fratri Ducis, dedit. Tandem anno istius Godefridi Ducis XIV. ipse paulo post moritur: Frater verò ejus Gochelo in Ducatu substituitur. (Hæc ex Chronicis Sigiberti & Alberici Monachi *(b)*. Et nota, quod Ducatus Lotharingiæ segregatur à Duce Brabantiæ, & per Imperatorem Henricum secundum datur Godefrido Comiti Ardennensi, ut supra dictum est. Et idcirco deinde necesse erit, duos titulos ponere usque ad eorundem Ducatuum unionem. Hic notandum, quod, postquam Archiducatus Lotharingiæ separatus est à Brabantia, nunquam deinde Brabantia dicitur Ducatus, sed Comitatus Lovaniensis vel Bruxellensis. Inde patet, Brabantiam titulum Ducatus directè & per se olim non habuisse, nisi cum Archiducatus Lotharingicus Brabantiæ uniretur.

(a) c. l.
(b) ad a. 1015.

Mortuo Ottone, filio Caroli Ducis Lotharingiæ, & sepulto in Ecclesia Nivellensi, (Alii dicunt, Coloniæ in Ecclesia S. Mariæ, quæ nunc vocatur ad Capitolium,) Ducatus Lotharingiæ datur per Imperatorem Henricum, hujus nominis secundum, Comiti Godefrido, filio Godefridi Ardennensis, Gerberga, filia Caroli & sorore Ottonis Ducis quondam Lotharingiæ prædicti, solummodo Comitatum Lovaniensem & Bruxellensem retinente, cum Lamberto Comite marito suo, filio Ragineri Longicolli, quondam Hannoniensis Comitis, qui Comitatus Montensis eo tempore dicebatur. Iste Lambertus senior genuit ex uxore sua Gerberga Henricum, succedentem Comitem Lovaniensem & Bruxellensem, ac sacri Imperii Marchionem.

Anno Comitatus Lamberti VIII. Baldricus, Episcopus Leodiensis, cum in villa Hugardis dicta, castellum muniret, Lambertus Comes Lovaniensis eum aggreditur, & Episcopus, Lamberto vincente, multis suorum captis & occisis, gravi atteritur infortunio, quorum corpora colligens Episcopus, ea Leodii sepelivit. Construens ibidem anno sequenti Abbatiam de regula & ordine S. Benedicti, ad honorem S. Jacobi Apostoli, ubi Obertus Abbas primus præfuit. Iste Lambertus primitus construxit Ecclesiam S. Petri in Lovanio, & rexit comitatum post amissionem Ducatus annis decem: & occubuit in bello apud Florinos.

Anno Domini MXV. Ducatus Godefridi anno decimo, Gerberga verò conthoralis ejus sepulta est in Ecclesia S. Gertrudis Nivellensis. (Hæc ex Chronicis.)

Leodiensia.

Pannardum vel Pannerdum.

Baldricus, hujus nominis secundus, XLVII. à beato Materno, & XVIII. Leodiensis Episcopus, filius pius Ludovici Comitis Lossensis, ex filia Ducis Lymburgensis, & Archidiaconus Campaniæ, omni morum honestate præclarus, consecratus à beato Heriberto Coloniensi Archiepiscopo, Anno Domini MVIII. Pontificatus verò Sergii Papæ quarti anno primo. Sedit annis decem. Iste nullam in Episcopatu suo Ecclesiam, & nullum Cœnobium prætermisit, quod non decimis vel agris dotaret. Etiam ex prædiis sui patrimonii allodium *(a)*, quod dicitur † Panterdum majori Ecclesiæ, ad sustentandos XXIV. pauperes perpetuo delegavit. Ar-
98 nolphum, Comitem de Loss, liberis orbatum induxit, ut Ecclesiam Leodiensem sibi hæredem constitueret.

Anno

(a) Bona dotalia Ecclesiæ olim dicebantur Allodia. Testatur illud Charta Episcop. Ruthenensis de a. 1239. *Quod siquidem Podium est allodium nostrum & Ecclesiæ Ruthenensis, de quo nunquam recognoscendo, vel aliter respondimus, vel respondere debemus alicui domino temporali.* In designatione Bonorum Abbatiæ Quedlinburgensis apud *KETTNERUM* Antiquit. Quedlinburg. *p. 206.* dicitur: *In magno Orden 7. Mansi ad allodium ibidem pertinentes & p. 207. in Gera allodium 26. marcis redemimus.* In alio diplomate Osterlindis Abbatissæ de a. 1231. p. 255. *Advocatiam quinque mansorum Allodii in minori Orden.* Et p. 256. *Advocatiam bonorum allodii in Redere nostro Conventui pertinentis.* In diplomate Gertrudis Abbatissæ p. 261. *Duodecim Modios Tritici, de Allodio nostro in præfata villa sito.* Alia exempla vide *p. 263. 267. 281.* Et potissimum in diplomate Volradi p. 338. *Noverint proinde tam præsentes, quam futuri, quod, cum venerabilis & in Christo nobis dilectus Dominus Elnerus, Abbas Monasterii Lapidis Sancti Michaelis Ordinis Cisterciensium, Curiam sive Allodium in Civitate nostra Halberstad, quod olim relicta Conradi Comitis de Reyenstein possederat, ad tempora vitæ suæ à nobis pro quadam summa pecuniæ comparasset, prædicti Abbas & suum Collegium à nobis humiliter postularunt, ut fundum sive Proprietatem Allodii prenotati suo Cenobio conferremus.* Patet hoc tanto magis ex Chronico Carthusiæ Erfurtensis, quod Mstum possideo, in quo p. 15. *Anno primo institutionis suæ, qui fuit 1453. infra Octavas Visitationis Beatissime Virginis Mariæ, Conventum fecit plurium primariorum Dominorum de Civitate Doctorum ac Fautorum Domus: a quibus consultatum fuit supra agricultura Allodiorum nostrorum. Expediatne, propriis ea expensis & sumptibus colere, an vero elocare? Maturo igitur habito examine & consultatione, finaliter decreverunt: Hujusmodi culturam Allodiorum nostrorum non solum nullam utilitatem nobis allaturam aut fructum: sed econtra potius multo magis damnosam futuram.* Quare etiam Administrator Bonorum mensæ Archiepiscopalis Provisor Allodii dicitur in Diplomatibus.

Anno Pontificatus sui sexto, Baldricus Episcopus in allodio suo de Hugarden ædificare castrum disposuit & incœpit, cujus adhuc ibi fossa superest: Quod tamen Comes Lovaniensis Lambertus, dictus Barbatus, ne fieret, contradixit. Pro quo inter Comitem & Episcopum commissum est bellum, in quo Episcopus succubuit, amissis circiter trecentis de suis, ubi Joannes Episcopus de Italia profugus, literatus, devotus & bonus pictor, hospitatus Leodii, Baldricum dolentem consolatur, & pro animabus defunctorum in prædicto bello consuluit fieri Cœnobium B. Jacobi fratris Domini, in Insula. Cujus fundamenta Baldricus primo jecit, Anno Pontificatus sui septimo, Anno verò Domini MXIV. (in quodam Chronico dicitur XV.) qui horridus locus & incultus, tamen ferarum gregi cognitus erat, & quasi desertum, ut multos terreret ab hoc negotio. Morte autem præventus, opus usque ad fenestras perductum reliquit. Cryptam beati Andreæ dedicavit præsente Joanne Episcopo, ubi quiescit Baldricus Episcopus. Post hæc adductus est eò conventus Monachorum de Gemblaco, quibus Episcopus possessiones dedit: quorum primus Abbas fuit Obertus, vir magnæ sanctitatis. Ibi igitur præfatus Joannes Episcopus sanctam vitam ducens, sepultus est. Baldricus verò, præsente Coloniensi Archiepiscopo sancto Heriberto, sanctæ Mariæ, sanctique Lamberti Ecclesiam à Nothgero constructam, quinto Kalend. Novembris dedicavit. Tertio die post ædificavit Ecclesiam beati Bartholomæi. Nam antea Ecclesiola ibi fuerat beati Servatii. Fertur, Imperatori & Episcopis placuisse, ut eorum Patroni mutarentur: Quam vir nobilis Godescalcus, majoris Ecclesiæ Præpositus, ædificavit, & ibi sepultus est: & allodia sua deputavit duodecim Canonicis, quos ibi congregavit, quorum numerus congruebat numero duodecim Apostolorum. Comitissa Lossensis dedit sancto Lamberto Waremiam castrum: Comes enim Armilphis cognatus Baldrici fuerat. Ista Comitissa mediante, pax facta est inter Episcopum Leodiensem & Comitem Lovanii. Ejus etiam temporibus Gerardus, Cameracensis Episcopus, cum Godefrido fratre suo, oppidum & monasterium Florinense S. Joannis Baptistæ Ecclesiæ Leodiensis subjecit dominio. Tandem Baldricus obiit tertio Kalend. Augusti. (Hæc ex Chronicis.)

Post dormitionem sancti Patris Anfredi, quidam Adelboldus decimus nonus electus est Episcopus Trajectensis, eodem Anno salutis, quo & Baldricus secundus Episcopus Leodiensis, qui Cæsaris Henrici sancti Consiliarius fuit eximius. Iste Adelboldus Anno Domini MXV. Trajectensem Ecclesiam veterem destruxit, & novæ fabricæ fundamenta jecit: Quam cum Ecclesia Tylensi paucis annis decentissime consummavit, *Trajectensia.*

Anno itaque Domini MXXIII. Trajectensis Ecclesia per Adelboldum Pontificem magnis sumptibus absoluta fuit. Ad cujus dedicationem Henricus secundus, Imperator Romanorum, cum duodecim Episcopis Trajectum advenit: Qui eandem Ecclesiam sexto Kalend. Julii mensis unanimi benedictione consecrarunt, & cum magna solennitate honorifice dedicaverunt. Tandem quinto Kalendas Decembris Adelboldus Episcopus migravit ad Dominum, postquam annis decem & octo Trajectense rexisset Episcopium: Qui sepultus requiescit infra tectum Ecclesiæ Trajectensis, quam ipse decenter ædificaverat in honorem S. Martini, serenissimi Confessoris. (Hæc ex Chronicis Trajectensibus.)

Benedictus, hujus nominis octavus, natione Tusculanus, ex patre Gregorio; *Romana.* Cœpit Anno Domini MX. In quodam Chronico dicitur XII. Sedit Annis XII. In alio Chronico dicitur Annis XI. diebus XXI. Vacavit Sedes Anno uno. Benedictus ille Papa ejectus est de Papatu, substituto alio Papa, unde maximum schisma fuit, quod nominabatur ab aliquibus scriptoribus XIII. schisma Ecclesiæ. Sed postea Benedictus Papatum obtinuit, ejecto iterum intruso.

Anno Pontificatus hujus tertio, Ecclesia sepulchri Domini nostri Jesu Christi ab infidelibus Turcis, permittente Deo, desolatur. Judæi autem multo illo tempore præ timore baptisati sunt in multis locis per orbem. Istis auditis, timor 99

& tremor corda plurimorum occupavit, unde multi suspicabantur finem seculi advenisse.

Item Pontificatus ejusdem quinto, dictus S. Henricus hujus nominis secundus, ab eodem Benedicto coronam sumpsit Imperii. De isto Benedicto Petrus Damianus sic refert: Episcopus quidam, inquam, Capuanus, vidit Papam Benedictum, quasi corporaliter nigro equo insidentem. Hem, inquit, nunquid tu es Papa Benedictus, quem jam defunctum novimus? Ego sum, inquit, infelix ille. Quomodo, inquit, est tibi pater? Graviter, inquit, torqueor, sed de Dei venia non despero; si mihi adjutorium praebeatur: Sed perge, quaeso, ad fratrem meum Joannem, qui nunc Apostolicam sedem occupat, eique meo nomine dic, ut illam potissimum summam, quae in tali theca reposita est, pro me in pauperes distribuat, sicque me redimendum esse, quandocuoque tamen miseratio Divina decreverit, cognoscat. Nam caetera, quae pro me indigentibus tradita sunt, nihil mihi penitus profuerunt, quia de rapinis & injustitiis acquisita erant. Istis auditis, Episcopus Romam impiger adiit, & Joanni fratris Papae verba narravit. Et Episcopatum idem Episcopus mox deseruit & monachum induit, eoque modo salutem sibi ex aliena calamitate praevidit.

Trevirensia. Mortuo Menigando, Henricus Imperator secundus facit sanctum Popponem Archiepiscopum Trevirensem, contra Alberonem, Anno Domini MXV. Pontificatus Benedicti Papae octavi Anno sexto: Isti Popponi Albero se subdidit, & ita in monasterio S. Paulini permansit. Qui Poppo adhuc clericus, Danos ad fidem Christi convertit, & cum quandam Abbatiam monialium de palaciolo, quae caligas veneficiis amatoriis infestas, quas quicunque induisset, statim libidinibus Venereis intolerabiliter vexabatur, ante conspectum suspenderant, Monialibus expulsis, in canonicorum ecclesiam commutasset, Hierosolymam abiit, & sanctum Simonem, sanctae Catharinae de monte Synai monachum, invenit, qui missus per obedientiam ab Abbate suo, venerat pro recipienda pecunia, quae de terra Ducis Northmanniae Richardi monasterio ejus dabatur, & nihil profecerat, quia Ducem mortuum invenerat: Istum, inquam, virum sanctum Archiepiscopus inventum secum Hierosolymam duxit & reduxit: Qui sanctus Simeon cum eodem Archiepiscopo de via transmarina reversus, abhinc post septem annos apud Treviros obiit, cujus vita multis claruit miraculis. (Haec ex Chronicis Alberici (a).) Iste etiam Poppo saepius occupatus in expeditione & procinctu militum, quaedam de S. Paulino, de Palatio, etiam sexaginta monialium praebendas in beneficium distribuit: Berencastel quondam Adalberonis, à praedonibus defensum destruxit: Aliud quoque castellum Adelberti cujusdam Tyranni, qui dicebatur † Suycam ad terram dejecit: Qui (videlicet) Adelbertus castellum quoddam Treviris in honore S. Crucis constructum possidebat, unde frequenter cum multitudine militum erumpens ad arcem Episcopi, quicquid ibi ad ejus obsequium parabatur, violenter auferens abducebat. Cujus rei ignominia confusus Episcopus, cum videlicet hostem quotidianum sibi tam proximum ob munitionem castelli non posset debellare, multis ad amicos suos habitis querimoniis, ad hujusmodi infamiam depellendam consilium & auxilium coepit inquirere. Erat verò in exercitu ejus vir potens divitiis & viribus fortis, nomine Sycho: qui promisit se tentaturum, si quo modo posset hujus mali invenire remedium, Episcopo vehementer congratulante. Egreditur ille, cupiens, quae spoponderat, attentare. Quadam igitur die pergit ad portam Castelli, pulsans fores, poculum ab Adelberto ad se refocillandum petens: Quod cum celeriter allatum fuisset, & is ebibisset, nuntium alloquitur: Domino tuo, ait, magnas gratias meis verbis agito, & haec verba narrare curato, vita sospite, hoc me poculum grata voluntate recompensaturum: quibus dictis, abiit. Captato deinde consilio opportuno, triginta onas comparat, in quibus singulis singulos

Suynam. [margin note beside line "quoque castellum..."]

(a) ad a. 1016.

singulos milites electos, loricatos & galeatos ensibusque præcinctos collocat, & insuper linteis opertos funes, quibus vectes ad portandum eos inseruntur, componit. Deinde sexaginta viros nihilominus electos, & plebeja veste amictos, ensibusque eorum in onis reconditis, gestatores constituit, nullique hominum hujus fraudis præter prædictos viros conscios fecit. Sycho ergo cum his & aliis paucis mi- 100
litibus vallatus, ad castellum tendit, foresque pulsat. Servo sciscitante, quis sit, & quid velit: Dic, ait, Domino tuo, me vinum magnæ dilectionis gratia olim promissum deferre, cum mihi sitienti poculum ille vini mitteret. Servo renuntiante, Adelbertus jussit viros intromitti: Quibus ingressis, & onas coram Adelberto in terram simul ponentibus, post eos Sycho subintrat, & auferri linteorum vela- 101
mina jubet. Rogatque Adelbertum, ut dilectionis munera suscipiat. Portitores verò, sicut erant docti, uno momento pariter omnia onarum velamina dejiciunt, gladios diripiunt: Insidiæ de onis exiliunt, gladios stringunt, fortiter undique feriunt, ipsumque Adelbertum obtruncant, cæteros domesticos crudeliter mactant, castellum in solitudinem redigunt. Itaque Sycho à Poppone pro victoria beneficiis est remuneratus.

Iste Poppo Ecclesiam S. Petri jam collapsam reparavit, & in honore S. Martini, translatis in illam reliquiis ejus, dedicavit, turrimque ibidem construxit: Sancto Euchario quædam bona delegavit, quædam ablata restituit. Sanctus Simeon, (de quo supra) solitarius supra nigram portam Treviris claruit, ibique requievit: ubi Poppo Archiepiscopus congregationem instituit, & ipse ibidem ad pedes S. Simeonis postea requievit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trevirensium.)

Henricus senior, hujus nominis primus, Comes Lovaniensis & Bruxellensis, & Marchio sacri Imperii, filius Lamberti senioris, primi Comitis Lovaniensis, cœpit Anno Domini MXVI. Imperii Henrici, hujus nominis secundi, anno XIV. Rexit annis XXIII. (Hæc Sigibertus in gestis Ducum Brabantiæ.) Iste genuit Lambertum, aliàs Baldricum dictum cum barba, & Mechthildem, quæ nupsit Eustathio primo Comiti Boloniensi, avo Godefridi de Bullone, postea Ducis Lotharingiæ, & tandem Regis Jerusalem. (Hæc Magister Emundus. Item Henricus Lovaniensis.) Obiit Anno Domini MXXXVIII. ut ponit Sigibertus *(a)*. Magister Emundus dicit, Anno Domini MXLVIII. *Brabantica.*

Sanctus Wolbodo, Episcopus decimus nonus Leodiensis, & quadragesimus octavus ab initio, erat filius Gaffridi Comitis Montensis, id est Hanoniensis, ex Joanna, filia Balduini Comitis Flandriæ, & ex sanguine Regum Francorum, Doctor Juris, & Decanus Ecclesiæ S. Martini Ultrajectensis, (id est, Trajectensis inferioris) qui ab Henrico Imperatore à claustro abstractus, factus est Cancellarius ejusdem Henrici, & postmodum ab eodem Episcopus Leodiensis constitutus, Anno Salutis MXVIII. (In quodam Chronico dicitur XXI.) Sedit annis tribus, in quodam Chronico dicitur annis duobus. *Leodiensia.*

Iste sanctus Wolbodo Ecclesiam S. Jacobi Leodiensis, ab Imperatore Henrico sibi commendatam, & officinas ejus consummavit, & primos monachos ibi posuit, & Obertum monachum S. Petri Gemblacensis in eodem monasterio primum Abbatem fecit ac benedixit, Anno Domini MXXI.

Idem Imperatorem Henricum aliquando sibi iratum placare cupiens, pecuniam collegit, ut eam Henrico exhiberet. Cogitans verò apud semetipsum, quod melius esset, placare sibi Regem cœlestem, in cujus manu sunt omnium corda Principum, & eos pacificos reddit, quando vult, pecuniam totam illam pauperibus distribuit. Quod ut Rex scivit, prudentiam Wolbodonis laudavit, & in ampliorem amicitiam recepit. Instituit, ut processiones ab universo Clero Leodiensi ad Ecclesiam majorem fierent, certis per annum solennitatibus: & antequam Divina celebraret mysteria, diebus singulis ex more de integro perorare consuevit

(a) ad a. 1038.

Psalterium. Scripsit propria manu librum Psalmorum, & unicuique Psalmo compositam ex eodem, & à se dictatam subjecit orationem: qui liber in Ecclesia Leodiensi hactenus servatur. Pacem fecit inter Imperatorem & Coloniensem Archiepiscopum S. Heribertum.

Sacerdos igitur Domini Wolbodo, ab Ægypto hujus seculi evocandus, dolore stomachi ex nimia contracta abstinentia vergere ad mortem cœpit. Cui ægrotanti beatus Laurentius apparuit, cum inæstimabili suavitate & gloria consolans eum, dicens: Quinta feria mecum eris. Qua consolatione refectus, majoribus Ecclesiæ Clericis cum maxima hilaritate eam exposuit. Interim vocat Abbatem S. Remacli
101 Stabulensis Popponem, eique providentiam Ecclesiæ & monasterii S. Laurentii commisit, quia nondum ibi erant Abbas & monachi, cum Ecclesia hæc imperfecta esset ab Euraclo relicta, & à Nothgero tecta. Wolbodo igitur moritur, & in Ecclesia S. Laurentii in crypta, quem Patronum fecerat suum, sepelitur XI. Kalend. Junii; ubi multis claruit miraculis, qui multa bona contulit monasterio S. Laurentii. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Lotharingica. Gozelo. Mortuo Godefrido, hujus nominis primo Duce Lotharingiæ, frater ejus † Gochelo in Ducem sublimatur, Anno Domini MXXVI. Imperii Henrici secundi anno XVIII. quem rexit annis XXV. Istius filiam, scilicet Odam, Lambertus cum Barba, hujus nominis secundus, Comes Lovaniensis tertius, duxit in uxorem. Et est sciendum, quod iste Gochelo genuerit Godefridum, qui ei successit in Ducatu Lotharingiæ, & Fredericum, qui Anno Domini MLVII. ex clerico S. Lamberti Levita Romensis Ecclesiæ factus, quia exosus erat Henrico Imperatori pro odio fratris sui Godefridi Ducis, post legationem Constantinopolitanam apud Cassinum in monasterio ingressus est, ubi monachus, & postea Abbas factus, ex electione Romanorum fit Papa, mutato nomine Stephanus dictus nonus.

Anno Ducatus ejusdem XIV. Frederico, Mosellanorum sive Lotharingiæ superioris Duce mortuo, quia mares filias non habuit, quibus Ducatus competeret, Gochelo, Dux Lotharingiæ inferioris, impetrato ab Imperatore Conrado Mosellanorum etiam Ducatu, in regno Lotharingiæ potentius dominatur.

Et est sciendum, quod in regno Lotharingiæ inter alios Principatus sunt duo Ducatus, Lotharingia appellati, quorum unus, qui per Duces Mosellanorum sive Lotharingiæ possidetur, superior; Alius verò, qui per Duces Brabantiæ tenetur, inferior Lotharingia appellatur. Tandem Gochelo Dux Anno Ducatus sui XV. obiit, cui Godefridus filius ejus successit. (Hæc Magister Emundus.)

Coloniensia. Venerabilis Pilegrinus creatus est tricesimus primus Pontifex Ecclesiæ Coloniensis An. Domini MXXI. Pontificatus Benedicti Papæ octavi anno XII. Præfuit annis XVI. Iste instituit Collegium sanctorum Apostolorum Coloniæ, & Ecclesiam per S. Heribertum antecessorem suum inceptam auxit, & fideliter consummavit, capitaque SS. Felicis & Adaucti per eum Roma deportata in eadem Ecclesia honorifice collocavit, ubi sepultus in Domino requiescit. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Durandus, Imperatoris Henrici Cancellarius, creatus est XX. Episcopus Leodiensis, & XLIX. cum B. Materno, Anno Dom. MXXI. videlicet eodem anno, quo & Pilegrinus creatus est Episcopus Coloniensis, quod quasi fabula in theatro mundi fuit: virum nimirum ex humillimo & pauperrimo servilis conditionis genere, Dominis suis carnalibus dominari, & maxime supradicto Godescalco, fundatori S. Bartholomæi, qui filius Castellani de Marelmeiz, electus fuerat à Capitulo in Episcopum, & cum ad Imperatorem pro Regalibus suis festinaret, obvium habuit dictum Durandum, jam ab Imperatore Episcopatu donatum. Cum igitur Durandus vidisset Dominum suum prædictum Godescalcum, voluit ei donum, quod ab Imperatore receperat, resignare: sed per eundem Godescalcum firmius ad Episcopatum promotus est: erat enim uterque religiosus, sed Durandus in utraque literarum scientia vehementer expeditus. Iste bona plurima, quæ antecessor suus B.

Lau-

Laurentio dederat, abstulit, partem sibi retinens, partem militibus tribuens: Sed cum Wolbodo primo & secundo per visum in spiritu lenitatis eum idcirco corripuisset, & eleemosynam suam repetisset: Ille verò primum perculsus, deinde ab iis, quibus S. Laurentii bona dederat, negligere oblatum à S. Wolbodone somnio jubetur: Tum ecce tertio sanctus Wolbodo in virga furoris venit, dicens: Jam securim ad radicem arboris positam esse scias. Inter hæc verba gravissime illum Pastorali baculo verberavit; unde statim in morbum incidit. Expergefactus igitur, excitatæ per clamorem familiæ, quid accidisset, enarravit, convocansque Archidiaconos & majores civitatis, dixit: En morior, inquit, ad misericordiam Dei mei, sanctique Wolbodonis me projicite, & ex opposito illius Ecclesiæ B. Laurentii me sepelite. Spondebat quidem, si spacium vitæ sibi datetur, universa, quæ tulerat, in integrum se restituturum: sed frustra illa locutus obiit, qui tam diu nudus & sine tecto jacuit, donec ampliata esset Ecclesia. Tunc enim in muro (ouro) inclusus, sub tecto admissus est; Et hanc sepulturam, quæ nunc cernitur, Abbas Stephanus, primus illius loci, pro veneratione Episcopii super illum composuit. Durandus ille dimisit ac reddidit pro delicto suo sancto Laurentio terram de Wasagga. (Hæc ex Chronicis Episcoporum Leodiensium.) 1024

Mortuo Benedicto Papa, Theophilus frater ejus, Portuensis Episcopus, qui & Joannes XX. factus Papa, sedit annos IX. mensibus IX. Isti Joanni, Benedictus Papa apparens, dixit: se pœnis maximis cruciari, sed sperare interventu Odilionis Abbatis veniam se posse consequi; pro quo Abbas Odilo tam diu omni orandi genere laboravit, donec revelaretur, se pro illo exauditum esse. (Hæc Albericus (a).) Cœpit Anno Domini MXXIII. (in quodam Chronico dicitur XXII. in alio XXIV.) Sedit Annis IX. (In alio dicitur Annis XI.) Vacavit Sedes diebus duobus. Iste habuit cum Romanis bellum. (Hæc Berohardus.) Romana.

Reginardus XXI. Episcopus Leodiensis, & quinquagesimus ab initio, cœpit Anno Domini MXXV. Pontificatus Joannis Papæ vicesimi anno tertio. (In quodam Chronico dicitur XXVI.) Sedit annos XII. (Alias XIII.) Iste de Territorio Coloniæ Agrippinæ claro genere ortus fuit; Canonicus prius majoris Ecclesiæ Coloniæ, quem sanctus Heribertus multum dilexit, & Bonnæ Præpositum fecit. Fuerat etiam Præpositus Tornacensis, nec non Archidiaconus Virdunensis. Defuncto igitur Virdunensi Episcopo, Clerus & Populus eum Episcopum petivit: sed vacabat tunc Leodiensis Ecclesia, cujus Episcopatum magis ambiens, eum à Conrado Imperatore per pecuniam obtinuit. Sed quarto Anno Episcopatus sui, compunctus Romam adiit, & propter vitium Simoniæ Episcopatum resignavit in manum Joannis Papæ, quem tamen tertio die dictus Papa benigne ei restituit, & Ecclesiam exstruere jussit. Episcopus igitur rediens, Ecclesiam B. Laurentii destruxit, & novam ædificavit. Frater autem Episcopi XL. pedibus augeri parietes jussit ultra arborem: Sed & tunc evenit, quod simplex homo diu prædixerat, vidisse se B. Laurentium ac Wolbodonem Ecclesiæ sancti Laurentii faciendæ, (priori destructa) magnitudinem mensurantes. Leodiensia.

Episcopus ad preces Comitis Harmanni, Stephanum de Virduno, cum sex monachis fecit Abbatem ad sanctum Laurentium: & licet fratres tunc affluerent in spiritualibus, egebant tamen in temporalibus. Abbas autem per visionem mittit nuncium ad forum Viseti, cui quidam homo missus ad Wolbodonem dat LX. solidos pro necessariis emendis fratribus. Tunc verò missus à Joanne Papa, Joannes Portuensis Episcopus, cum Pilegrino Coloniensi Archiepiscopo, Ecclesiam B. Laurentii dedicavit, Anno Domini MXXXIV. Indictione secunda, Anno autem Præsulatus Domini Reginardi decimo. Iste Reginardus Ecclesiam juxta sanctam Crucem Leodii, in honorem sancti Nicolai incœpit & dedicavit, quæ fuit prima in honorem beati Nicolai in regno Lotharingiæ, ut dicitur; Istam Ecclesiolam populus Leo-

(a) ad a. 1023.

Leodiensis consummavit, quia in territorio Leodiensi ad invocationem beati Nicolai cessaverat pestilentia muscarum, quæ homines nimis infestabant. Construxit etiam Reginardus Ecclesiam parochialem sancti Martini, in Insula Leodiensi, & in maxima fame, quæ fuit suis temporibus, sustentavit quotidie mille ducentos pauperes, scilicet Leodii CCC. Hoy CCC. Dyontati CCC. & Fossis CCC. Sanctoque Bartholomæo octo Canonicos addidit, & eos sufficienter dotavit. Denique super Mosam, magnum pontem lapideum antiquum sumptuoso opere exstruxit, & tres alios pontes minores. Tandem hic Præsul venerabilis temporalis vitæ subtractus est luci, & ductu beati Laurentii à valle lacrymarum ascendens, intravit in gaudium Domini sui, Nonas Decembris. Sepultus Leodii in Ecclesia sancti Laurentii. (Hæc ex Chronicis.)

Conradus Saliquus Imperator.

Cono, Dux præpotens, cum ad Imperium aspiraret, repudiatur instinctu Arbonis, Moguntini Archiepiscopi, & aliquorum Regni primatum, & Conradus ad Imperium sublimatus, imperavit annis XV. Cœpit autem Anno Domini MXXV. Mundi MMMMDCCCCLXXIV. Iste fuit armis strenuus, consilio providus, sapientia tam forensi quam civili præditus, in religione Christiana satis devotus, humilitate, quæ Regem decebat, adornatus. (Hæc ex Chronicis.) Multas ille leges condidit, & pa-
103 cem in terris conservare cupiens, statuit, ut quicunque Principum infringeret pacem, capite plecteretur: sed hujus statuti transgressor Comes Lupoldus accusatur; qui cupiens vitam salvare, cum paucis, scilicet uxore & pueris, occulte fugiens in vastam solitudinem, multis temporibus ibi, tanquam eremita habitabat, nullo penitus sciente, quô devenisset. Sed contigit Imperatorem ad illas partes tendere, & cum venationis causa bestias insequens, per solitudinem discurreret, ita ab omnibus longe abscedere, ut solus remanens, ubi esset, penitus ignoraret. Nocte igitur appropinquante Imperator anxius, casu ad prædicti Comitis Eremitorium pervenit; qui benignè receptus, cum post laborem dormiret, & eadem nocte prædicti Comitis uxor filium peperisset, audivit vocem Imperator in somniis, puerum istum generum ejus futurum, & Imperii successorem. Quam vocem Imperator contemnens primo, cum deinde repeteretur, solicitus puero viso, mane, cum ad suos pervenisset, vocatis duobus secretariis suis occulte, mandavit, ut prædictum puerum rapientes in silva occiderent, & ad se cor pueri afferrent: quod dum duo illi exequi vellent, misericordia moti, puerum non occidunt, sed in nemore relinquentes, cor capti leporis in argumentum occisionis deferunt. Accidit autem, ut eadem hora Dux Henricus, causa venationis solus in eadem silva errans, puerum vagientem audiret, ipsumque pulchrum conspiciens, uxori suæ sterili occulte portans, ei mandaret, ut ex se natum diceret: quod & factum est, vocatque ipsum nomine suo Henricum. Cumque jam adultum Imperator vidisset, considerans vultum ejus, quem olim viderat & ætatem, licet multum renitente patre (Duce Henrico) Imperator juvenem sibi retinuit, cogitans, quomodo occulte perderet. Itaque post aliquod tempus misit eum literis ad Imperatricem, scribens, ut sub obtentu gratiæ suæ, eo die, quô juvenis veniret, occulte eum suffocaret. Sed juvene iter agente, cum in domo cujusdam presbyteri quiesceret, presbyter eo dormiente, bursam ipsius pertractans, literas Imperiales conspexit, & cautè aperiens, feliciter literas commutavit: Nam abraso [ipso die moriatur,] rescripsit, [Ipso die filia mea ei tradatur.] Quod & factum est, licet magna cum admiratione Imperatricis, propter tam subitum & stupendum mandatum. Quod rursus Imperator percipiens, obstupuit. Sed postquam investigando invenit, ipsius patrem nobilem Comitem fuisse, quem rusticum credebat, dolor ipsius mitigatus est. Qui Henricus, postquam Conrado successit, in loco nativitatis suæ magnum construxit monasterium *(a)*. (Hoc mendacium ex Martini Chronica.)

Fabula ridicula, non digna refutatione, quanquã à multis tradita, quam solus Wippo confutat.

Mendaciũ Martini in memoria multo recentiori, quam est Joanna Papissæ fabula.

Anno

(a) Compara, quæ ad *GOTFRID. VITERBIENSIS* Historiam Conradi II. notavi.

Anno Regni sui tertio Conradus filium suum Henricum, adhuc puerum, in Regnum sublimat Aquis. Ipse in Pascha Romæ in Imperatorem consecratus, quorundam Italorum contra se sævientium motus compescit. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Unde Episcopus Otto *(b)*: Conradus Romam veniens, in ipsa die Paschalis solennitatis inter duos Conthonem Anglorum & Reginæ Gysilæ avunculum, Rudolfum Burgundiæ Reges honorifice procedens, à summo Pontifice Joanne coronatus, ab omni populo Romano Imperatoris & Augusti nomen sortitur. In ipsa vero Paschali hebdomada, tumultu orto inter milites Imperatoris & cives, gravis pugna committitur, cæsisque multis, Romanis fugientibus, Imperator victoria potitur. Post hæc facta cum civibus pace, ab urbe regreditur, captumque latronem quendam famosissimum, nomine Thasegart, suspendio punit. (Hæc qui supra.)

Anno ejusdem Conradi sexto, jussu ipsius Imperatoris, Regali & Synodali conventu habito apud Tyburias, inter cætera Episcopi hoc Capitulum decernere voluerunt, ut si quando jejunium primi mensis evenerit infra hebdomadam, qua caput jejunii in quarta feria constat, amborum jejuniorum celebritas unius officii expletione compleretur: Sed Gerardus Cameracensis, & pauci cum eo huic multorum decreto contradicentes, obtinuerunt, ut jejunium primi mensis in altera hebdomada, in qua habetur officium, celebraretur secundum antiquorum consuetudinem. (Hæc Sigibertus *(c)*.)

Anno Imperii ejusdem Conradi septimo, Meynwertus Episcopus Paderbornensis, Ecclesiam Monasterii SS. Petri & Pauli in Paderborna, quam tunc consummaverat, dedicavit secunda die mensis Novembris: & multa prædia de paterna hæreditate, tam in diœcesi Trajectensi, quam de Comitatu Testerbant, & de Comitatu Radichen, quæ ex divisione facta, cum quadam sorore sua, fundatrice monialium in Elten, ad eum pertinebant, in diœcesi Paderbornensi ac aliis locis existentia, ipsi monasterio liberaliter conferebat: ubi fuerunt præsentes Archiepiscopus Magdeburgensis, S. Godehardus Hildesheymensis ac Myndensis & Monasteriensis Episcopi. 104

Anno dehinc secundo, quinto Nonas Martii, piissima Imperatrix Chunegundis obiit, quæ Ecclesiam Paderbornensem apud Henricum S. Imperatorem, maritum suum, sedulis precibus & exhortationibus plurimum promovit, & ipsa sicut S. Henricus, clarens post mortem miraculis, canonisata fuit.

Anno Imperii istius Conradi XIV. contigit Eclipsis Solis XI. Calend. Septemb. à tertia hora usque ad sextam, Luna XXVIII.

Anno sequenti, in mense Aprili VIII. Idus, visa est in cœlo, inter Australem & Orientalem plagam, ignea trabs, miræ magnitudinis, quæ currens super Solem, jam ad Occasum vergentem, visa est in terram cadere, cujus vestigia diu videri potuerunt. (Hæc Sigibertus *(d)*.) Floruit hoc tempore Otto, hujus nominis primus, Comes Geldriæ & Zutphaniæ, magnus inter Principes Alemaniæ. (Hæc ex Chronicis.) Conradus Imperator Italiam adiit, ut rebellionem meditantes debellaret: & quia omnes Longobardi conjuraverant, ut non paterentur dominum, qui aliud, quam ipsi vellent, contra se ageret, quosdam Episcopos in vincula conjecit: & quia Episcopus Mediolanensis fuga lapsus est, Imperator suburbia Mediolani incendit. Die verò Pentecostes, cum Imperator in præsente Ecclesia secus urbem ad Missam coronaretur, tam gravia fuerunt tonitrua & fulgura, ut aliqui mente excederent, aliqui spiritum exhalarent. Bruno verò Episcopus, qui missam canebat, & Secretarius Imperatoris cum aliis tribus dixerunt, inter missarum solemnia vidisse se sanctum Ambrosium Imperatori indignando comminantem. Sic igitur Imperator Italia discessit. *Geldrica.*

(a) ad a. 1027.
(b) Chron. lib. VI. c. XXIX.
(c) ad a. 1030.
(d) ad a. 1039.

Pridie Idus Maji eclipsis Solis fuit, & pridie Nonas Jun. Imperator obiit: unde Episcopus Otho (*a*) inquit: Reversus ab Italia Imperator, sanctamque Pentecosten in inferiori Trajecto Frisiæ urbe celebrans, in ipsa solennitate infirmatus Imperii XIV. anno diem ultimum clausit, sepultisque ibidem intestinis ejus, reliquum corpus in Spirensem urbem deportatur, & in Ecclesia S. Mariæ humatur, post quem Henricus filius ejus imperavit annis XVII. Eodem anno S. Godehardus, Episcopus Hildesheymensis, obiit, &c.

Trajectensia. *Hoc si verum est, falsum erit, quod prius ex Martino recitavit. Sic igitur mentitur Martinus, ut & alia.*

Cum Adelboldus defunctus esset, & quotidianus tumultus in electione novi Pastoris fieret, Conradus Rex Trajectum descendit, ad supprimendam discordiam, adducens secum Gisilam Reginam, uxorem suam decentissimam. Sed quia eadem Regina diebus illis erat gravida, quinimo puerperio proxima, Rex eam reliquit in pago Oesterble (Oestercke) apud presbyterum, cui Barnulpho proprii nominis erat vocabulum. Rex autem ad urbem Trajectensem confestim se transtulit, & Capitulum ad unionem pacis reformare studuit. Demum invalescente graviori discordia, totum Capitulum compromisit ad arbitrium Regis præsentaturos se virum discretum & idoneum, qui dignus esset gubernare tantum Episcopium. Interea Regina nobilis elegantis formæ parturivit infantem, transmittens Regi nova gaudia per Barnulphum sacerdotem. Et ecce Rex pro desiderata legatione nimium exultans, tradidit eidem presbytero Trajectensem Episcopatum & investituram per annulum & pastoralem baculum. Cœpit autem Anno Dom. MXXVII. Pontificatus Joannis Papæ XXI. anno V.

Barnulphus itaque, vicesimus ordinatus Episcopus, cum Principibus Hollandiæ pacem fecit, & saluberrime totum Episcopatum in abundantia pacis omnibus diebus vitæ suæ rexit, & ad perennem laudis suæ memoriam ædificavit in Trajecto duas collegiatas Ecclesias, unam in honorem sancti Petri Apostoli venerabilis; alteram in honorem sancti Joannis Baptistæ, præcursoris Domini. Medietatem vero Collegii sancti Salvatoris Trajectensis transtulit Daventriam: ubi pro reverentia beati Lebuini, egregii Confessoris, Canonicorum exstruxit Ecclesiam. Abbatiam verò Reverendi Patris Anfridi de Monte sancto prope Amersfordiam, Trajectum transtulit, ubi conventualem Ecclesiam in honorem S. Pauli condidit, & alia multa bona & utilia faciens, dirutas reparavit Ecclesias, & ornamentis variis decoravit, & novas erexit: pauperibus largas faciens eleemosynas, omnibus amabilis, ut à Deo missum omnes dicerent: Qui post hæc XIV. Kalend. Augusti feliciter migravit ad
105 Dominum, postquam annis XXVII. in pace gubernasset Episcopium; qui Trajectum condignè advectus, & ibidem in Ecclesia Principis Apostolorum honorifice tumulatus est. (Hæc ex Chronicis.)

Romana.

Benedictus nonus, natione Tusculanus, ex patre Alberico, cœpit Anno Domini MXXXIII. (in quodam Chronico dicitur XXXIV.) Sedit annis XIII. mensibus tribus (in quodam Chronico dicitur annis XIV.) Quo ejecto à Papatu, factus est Papa Episcopus Sabinensis, qui infra vocatur Sylvester tertius: rursus ejecto Benedictus substituitur; quo & ipso rursus ejecto, datus est Papatus Joanni, Archipresbytero sancti Joannis ante Portam Latinam, qui Gregorius sextus vocatur infra: qui habito Papatu, cum esset rudis literarum, alterum Papam ad vices Ecclesiastici officii exequendas secum consecrari fecit. Quod cum multis non placeret, tertius inducitur, qui solus duorum vices impleret. Itaque uno contra duos, & duobus contra unum de Papatu altercantibus, Henricus Imperator contra eos Romam accedit, & eis Canonica & Imperiali censura depositis, Suidgerum Bambergensem Episcopum, qui Clemens secundus appellatus fuit, in Papatum substituit, Romanis promittentibus & jurantibus, se sine ipsius consensu nunquam novum Pontificem electuros.

Anglica.

Item Anno Domini MXLII. erat in Anglia Rex adeo mansuetus, ut nec viles homines

(*a*) *Chron. lib. VI. c. XXXI.*

homines verbo læderet, & tamen ejus erat apud domesticos reverentia vehemens, & apud exteros metus ingens: Nam fovebat ejus simplicitatem Deus, ut posset timeri, qui nesciret irasci. Ægitham ille, filiam Godwini Comitis, habuit uxorem, in quam pene omnes artes liberales confluxerant, quam ita tractavit, ut nec thoro amoveret, nec virili more cognosceret.

Item Anno Domini MXLVII. fames valida Galliam & Germaniam affligit.

Anno sequenti nix tanta in Occidente cecidit, ut sylvas frangeret.

Item anno sequenti Francia turbatur per Berengarium Turonensem, qui dicebat, Eucharistiam, quam sumimus in altari, non esse revera corpus & sanguinem Christi, unde contra eum, & pro eo multum, à multis, verbis & scriptis disputatum est. (Hæc Sigibertus *(a)*.) De isto Berengario vulgo narratur, fuisse in adolescentia nigromanticum. I. Quia Turonis Romam usque eum Diabolus una nocte detulisset: II. Quia puer clericus nobilis genere, ei commendatus, magistro absente, dum libros nigromanticos legeret, à Diabolo occisus esset: III. Quia idem Diabolus coactus à Berengario, corpus pueri mortui intrans, per aliquod tempus huc & illuc deambulare puerum, & cum cæteris cantare & in choro stare fecisset, donec ab alio nigromantico, falsitate deprehensa, puer, ut erat, mortuus esse videretur: Unde idem Berengarius morti adjudicatus, fugiens ad Ecclesiam, hymnum [*Juste Judex*] ibi fecit, & cum lamentatione decantavit, & ita liberatus fuit. (Hæc Albericus *(b)*.)

Item sanctus Hugo, Abbas Cluniacensis, dum quodam die dormiret, vidit sub capite suo cubare serpentum multitudinem, subitoque capitale suum excutiens, invenit librum secularem Vergilii suppositum, quo abjecto, in pace quievit.

Item circa Annos Domini MLVI. per quosdam eremitas fundatus fuisse dicitur locus Abbatiæ Molismensis, quæ est mater Cisterciensis ordinis. (Hæc Albericus *(c)*.)

Item circa annos Domini MLIX. in pago Brachacensi juxta Tornacum, multitudines colubrorum, duabus ex partibus congregatæ, prodigioso prælio inter se concurrunt, & multis utrinque occisis, victa pars fugiens, in cavo arboris se abscondit. Altera pars vincentium more insequens, cum sibilo circumstrepebat, donec circumjecto ab hominibus igne, omnes concremati sunt. (Hæc Sigibertus *(d)*.)

Venerabilis Harmannus, hujus nominis secundus, cognomento Nobilis, Mathildis sororis tertii Ottonis filius, Coloniæ XXXII. ordinatur Episcopus, Anno Domini MXXXVII. Pontificatus Benedicti noni Papæ anno V. sedit annis XVIII. & habuit fratres Ludolphum & Ottonem Ducem Sueviæ: de cujus linea descendit Lotharius Dux Saxonum, qui fuit Imperator tempore secundi Innocentii Papæ. Obiit Harmannus, sepultus Coloniæ in Ecclesia S. Petri Apostoli. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Coloniensia.*

Defuncto Reginardo Leodiensi Episcopo, fundatore Abbatiæ sancti Laurentii, succedit Nizo, qui & Nythardus, de quo supra dictum est, qui Ecclesiam sancti Dionysii fundavit. Cœpit autem hic Nythardus custos majoris Ecclesiæ eodem Anno salutis, & sub eodem Papa, quo & Hermannus XXXII. Archiepiscopus Coloniensis: Sedit annis quinque. Iste ædificavit Ecclesiam parochialem sancti Remigii Leodiensem, & Ecclesiam sancti Thomæ juxta sanctum Bartholomæum: Construxit etiam castrum in Dionanto, in quo ædificavit Capellam in honore sancti Benedicti. Obiit Kalend. Augusti, sepultus in Ecclesia Leodiensi, Anno Domini MXLI. Istius temporibus, (videlicet Anno Domini MXXXIX.) nova Ecclesia sancti Petri, sanctique Remacli Stabulensis, à sancto Poppone Abbate reædificatur; *Leodiensia.* 106

 qui

(a) ad a. 1051.
(b) ad a. 1050.
(c) ad a. 1055.
(d) ad a. 1059.

qui sanctus Poppo pro sanctitate sua viginti Abbatias fertur erexisse. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Brabantica. Lambertus secundus, qui & Baldricus, dictus cum Barba, Comes Lovaniensis & Marchio sacri Imperii, Henrico fratri succedens, cœpit An. Dom. MXXXIX. Imperii Conradi hujus nominis secundi Anno XV. & ultimo. Rexit annos XVI. Iste genuit ex Oda, filia Gochelonis, Ducis Lotharingiæ, Henricum hujus nominis secundum, Comitem & Marchionem succedentem. Post hæc Henricus Imperator contra Balduinum, Comitem Flandrensium, proficiscitur, & Scaldam fluvium, Balduino fugiente, transiens, omnia depopulatur, & insuper apertis sibi clausulæ portis multam cædem inimicorum fecit: & ultra progressus, Lambertum istum Comitem Lovaniensem, Balduino auxiliantem, cum multis perimit apud Tornacum, qui ad oppidum Nivellense defertur, & ibi cum parentibus sepelitur, (Hæc ex Chronicis Ducum Brabantiæ, Lotharingiæ & Comitum Lovaniensium.)

Hollandica. Post obitum Theodorici Hierosolymitæ, hujus nominis tertii, Theodoricus hujus nominis quartus, filius ejus primogenitus., Comes quintus Hollandiæ effectus est; qui modico tamen tempore Comitatu fruitur. Cœpit autem eodem anno salutis, quo & Lambertus secundus, tertius Comes Lovaniensis & Bruxellensis. Iste Comes Theodericus, Anno Comitatus sui nono, vocatus Leodium ad hastiludium & torneamentum per principes superiores, cum magna comitiva Baronum & militum venit. Contigit autem, torneamento finito, ut altera die in hastiludio improvise vulnerando occideret fratrem Episcopi Coloniensis: Quo comperto, statim Comes equo cursore fugam iniit, suis dispersis & occultatis hinc inde. Attamen consanguinei Domini Coloniensis in vindictam occiderunt duos egregios milites prædicti Comitis. Rediens igitur Comes in Hollandiam, combussit omnes naves mercatorum territorii Coloniensis & Leodiensis, occisis & captis omnibus mercatoribus, in prædictorum militum vindictam. Unde Episcopi Coloniensis & Leodiensis congregantes infinitam militiam adjutorio Marchionis Brandenburgensis, venerunt cum magno livore in Hollandiam, ubi statim traditorie per quosdam oppidanos Dordracenses in Dordracum intromissi sunt, volentes ex Dordraco depopulare totam Hollandiam. Quo comperto, Comes valde motus, adunavit egregium exercitum, & caute quadam nocte, adjutorio Domini Gerardi Domini de Putte, simul in Dordracum venit, & statim ordinatis aciebus bellicis per plateas, plus quam CCCC. nobiles incautos trucidavit, cum aliquibus satellitibus. Episcopi verò cum Marchione, & residua electa militia celeriter & occulte ex una portarum egressi, fugam inierunt, multis tamen de suis occultatis hinc inde in diversis domibus. Dum ergo idem Comes altera die cum paucis iret ambulatum ad mœnia civitatis, accidit, ut per strictam plateam iret, in qua plures hostium latebant; quorum unus telum venenatum jaciens, vulnerat Comitem in fœmore, de quo tertia die, scil. Idus Maji occubuit. Et ubi vulneratus fuit, eadem platea ex tunc usque in præsentem diem dicitur platea Comitis. Iste Theodericus non habuit uxorem nec liberos, qui per spatium IX. Annorum rexit Hollandiam, sepultus apud Egmundam. (Hæc ex Chronicis eorundem Comitum.)

Henricus III. Imperator. Henricus tertius inter Reges, & secundus inter Imperatores, filius Conradi prædicti, ad Imperiale fastigium sublimatus, Princeps jucundus & hilaris, bellaque strenuus, egenis multa donans, & joculatores à se repellens, Windelos subegit: Suevos attrivit: & Ungaros in pace continuit: Pandulphum quoque principem Capuanum cepit. (Hæc magister Joannes de Crivellis, scriptor Apostolicus
107 in suo Chronicorum Compendio.) De Henrico isto Episcopus Otto (a) sic refert:
Henricus, Imperatricis Gysilæ filius, qui patre vivente regnare cœperat, ipso mortuo solus regnavit: In eo dignitas Imperialis, quæ per longum jam tempus à semine Caroli exulabat, ad generosum & antiquum germen Caroli reducta est. Patrem per omnia in virtutibus non solum æquasse, sed & transscendisse perhibetur: Regum

(a) *Chron. lib. VI. c. XXXII.*

gnum moderatissime gubernans. Verum in principio regni sui, dum Bohemos resistentes sibi incaute bello peteret, plurimos de exercitu in abditis sylvarum claustris perdidit, contra quos cum debitæ indignationis aculeos exerceret, gentemque præfatam multis malis attereret, tandem Ducem ejus in deditionem accepit. Cœpit autem regnare Anno Domini millesimo quadragesimo, Mundi verò MMMMDCCCCLXXXVIIII. & imperavit annis XVII.

Anno tertio regni istius erat carpentarius, cujus filius parvulus ludens in farmentis, ex eisdem literas legibiles nescius ordinavit, quod quidam presbyter astans advertit, legitque hæc verba ex eis: Dominabor à mari usque ad mare: Unde presbyter animo illa suo perpendit, & præsagiens, puerum futurum Papam, suasit Patri, ut eum discere literas juberet: & sic pater fecit. Puer vero postquam literas didicit, venit ad curiam Imperatoris, & inter scriptores receptus est: quem Henricus, filius Imperatoris, multis jocosis contumeliis sæpius affecit: quod Imperatori displicuit; & tandem visum est Imperatori in somniis, sedere filium Henricum ad mensam, ac juvenem illum, qui Hildebrandus dictus est, stare ante mensam, & habere duo cornua ascendentia usque ad cœlum, quibus filium suum in lutum dejiceret: Unde turbatus Imperator, fecit eum incarcerari: Sed Imperatrix de eo Imperatorem occulte redarguit. Itaque dimisit eum, & ipse monachus in monasterio Cluniacensi, & tandem Prior factus, cum Abbate Cluniacensi Romam veniens, factus est Papa, & Gregorius septimus nominatus. (Hæc Goblinus (*a*).) Iste Henricus quodam brumali tempore Sclavos expugnare decrevit, qui in expeditione magna versus Orientalem plagam sua castra locavit. Habuit autem idem Imperator in comitatu suo sororem sanctimonialem eximiæ venustatis, quam Canonicus quidam adamavit zelo nimiæ dilectionis, quam etiam blanda suggestione tandem ad hoc induxerat, ut circa caliginosam noctis umbram ipsum in amoris amplexum susciperet. Illis igitur in furtivo cubili clam obdormientibus, permaxima nix cecidit inopinato, & auroræ jubar tetram hemisphærii caliginem jam effugaverat; Quapropter idem Canonicus plurimum anxiatus, quomodo tentorium suum accederet, ne relictum in nive vestigium culpam suam aliquo modo proderet; capto repentino consilio, fecit, ut sanctimonialis dicta eundem Canonicum in humeris ad suum tentorium efferret, ut in eundo & redeundo saltem unius solius posset apparere vestigium. Eadem autem hora Divus Imperator, stimulantibus bellicis curis, solus pervigil fuit, qui peregrinum hoc spectaculum à fenestra tabernaculi sui procul intuens, pie subrisit. Demum exorto jam Sole, Cæsar Augustus flagitavit, ut idem Canonicus ad Missam Diaconatus expleret officium; quod Canonicus, remordente conscientia, modis omnibus abnuit, nec blandimentis aut minis adduci potuit. Cernens itaque Cæsar ejusdem Canonici conscientiam, remisit ex bono corde conceptam pertinaciam. Accidit autem, ut Decanatus simul & Abbatia illis diebus vacarent Imperiali Cameræ, ubi Cæsar advocans Canonicum cum sorore, cœpit loqui per ænigmata secretæ parabolæ: Amantissime frater, esto deinceps vir maturus. En vacantem hanc Decaniam tibi conferimus, teque monitum volumus, ut nunquam sanctimonialem præsumas equitare fœminam. Deinde sorori suæ dixit: Charissima soror, sis deinde continens, Ecce, hanc tibi Abbatiam sive curam ancillarum Christi conferimus per præsentem annulum præcipientes, ne permittas unquam equitari te à Canonico. Quibus ita dictis, ambo se mutuo contuentes, erubuerunt, & per levem illam correctionem informati, præteritam culpam per perpetuam continentiam emendaverunt (*b*). (Hæc ex Chronicis.)

Falsa illa in hunc locum: & vera de Carolo Magno: nisi fortassis repetita.

 Idem

(*a*) *et. VI. c. LIV.*

(*b*) Eandem fabulam narrat *JO.* de *BECKA Chron. Traject. p. 39. RAD.* de *DICETO Chron. p. 479. HENR. KNYGHTONUS de Event. Angl. lib. I. cap. VI.* Adde, quæ notavi *ad Chron. Laurisham. p. 102.*

Idem Henricus, tempore Conradi patris sui, à quodam clerico fistulam tulerat argenteam, qua pueri ludentes aquam jaculantur, pactus ei Episcopatum, si fieret Imperator. Adultus repetenti pollicitum impiger dedit. Non multo post aspero
108 morbo correptus decubuit, & morbo crescente, triduo ex sensibus mutus jacuit, Episcopi verò præsentes, triduano indicto jejunio, pro vita ejus Domino supplicabant: qui convalescens, accitum, quem pro fistula Episcopum fecerat, sententia Concilii deposuit, professus, se toto illo triduo dæmones infestos sibi vidisse, flammam in se per fistulam jaculantes, & flammam adeo vehementem, ut noster ignis respectu illius jocus putetur. Interim verò ait, juvenem semiustulatum advenisse, ferentem calicem aureum immensæ magnitudinis, aqua plenum, cujus visione & laticis aspergine extinctos ardores evaserit. Erat is B. Laurentius, martyr gloriosus, cujus Ecclesiæ tectum longa carie dissolutum, compaginari rursus fecerat, & præter alia munera calice aureo eandem Ecclesiam honoraverat. Eundem Henricum, aliquando inimicos fugitantem, cerva quædam ultra invadabilem fluvium evexit. (Hæc Vincentius lib. 16. cap. 19.) Item uxor istius Imperatoris Henrici, Gunhildis, Imperatrix de Anglia, adulterii accusata, unum ex clientela sua, statura pusillum, delatori giganteæ molis homini ad monomachiam opposuit. Itaque confecto duello, per miraculum Dei, accusator succiso poplite enervatus & victus est. Illa autem post victoriam viro suo repudium dedit, & nec minis, nec blanditiis, ut cum eo diutius maneret, consensit: sed sanctimonialis habitum sumens, in servitio Dei permansit. Et Imperator aliam duxit, Agnetem nomine, de qua tulit filium, quem Henricum vocavit.

Anno ejusdem octavo, Rex Henricus à Clemente Papa in Imperatorem benedicitur, jurantibus Romanis, sine ejus consensu nunquam se Papam electuros.

Anno ejusdem nono, Ecclesia sepulchri Domini nostri Jesu Christi reædificata est, Constantinopolitano Imperatore procurante, qualis nunc colitur Hierosolymis: quod factum est Anno ab incarnatione Domini MXLVIII. quinquagesimo primo ante urbis liberationem, & trigesimo septimo post ejusdem Ecclesiæ destructionem. (Hæc Guido.) Erat Imperator Henricus multis & magnis virtutibus præclarus, & omnium pene ante se bellicosissimus, utpote qui multas feroces & indomitas subjugaverat Imperio nationes. Idem Imperator aliquando Pentecosten apud Maguntiam celebrabat, paulo ante Missam, & cum sedilia pararentur in Ecclesia, ortum est jurgium inter cubicularios Archiepiscopi & Abbatis Fuldensis cœnobii, uter eorum Dominus juxta Imperatorem sedere deberet. Nam Fuldense cœnobium in Thuringia S. Bonifacii corpore insigne, prædiis ditatum est permagnificis, cujus loci Abbas habet privilegium ex antiquo, ut in magnis festivitatibus ad dexteram sedeat Imperatoris. Itaque ventum est ad pugnam, furoreque per Ecclesiam grassante, pavimentum sanguine inundavit; sed statim Episcopis convolantibus, pace inter reliquos dissidentes statuta, templum purgatum est, & missa festivis clamoribus acta. Sequentia autem sancti Spiritus percantata, & ultimo ejus versu dicto: [*Hunc diem gloriosum fecisti.*] vox ab aëre lapsa est: [*Hunc diem bellicosum ego feci.*] Rigentibus omnibus præ timore, Imperator diligenter intendens lætitiam inimici, Tu, inquit, omnis malitiæ inventor simul & intentor, diem bellicosum & arrogantibus luctuosum fecisti: Sed nos per Dei gratiam, qui illum gloriosum fecit, pauperibus gratiosum reddemus: & mox de novo incepta Sequentia, solemni clamore Spiritus sancti gratiam implorabat, intelligens illum advenisse, his plorantibus, illis cantantibus, omnibus simul pectora tundentibus. Finita missa, egenis per præcones conclamatis ter, omnes dapes, quæ sibi & curialibus parabantur, in usus eorum distribuit. Ipse obsonia apponens, & ipse juxta disciplinam ministrorum de longè consistens; ipse superflua ciborum abstergens. (Hæc Helinandus.)

Anno Imperii Henrici decimo Synodus Maguntiæ celebratur, in præsentia summi Pontificis Leonis & Imperatoris. Ibi proposuit Imperator quæstionem de

Legen-

Legenda S. Servatii, & de gestis ejus: ubi canonisata fuit vita ejus; unde Sigibertus (a), Leo Papa in Germania & Gallia Synodis habitis, statum Ecclesiæ meliorabat.

Eo tempore erant duæ anus in via, qua Romam itur, unà in tugurio commorantes, ambæ imbutæ maleficio, quæ hospitem, siquidem solus superveniebat, in equum aut asinum commutabant, & mercatoribus vendebant. Juvenem igitur quendam gestibus histrionicis exigentem victum, susceptum hospitio asinum fecerunt, multum inde lucrantes, per asinum illum scilicet, qui miraculo gestuum 109 transeuntes detinebat. Nam quocunque præcepisset anus, movebatur asinus. Nec enim amiserat intellectum, sed loquelam; ut magnum inde quæstum colligerent vetulæ; & audiens vicinus dives, asinum magno pretio emeret. Jusserunt verò vetulæ, ut custodiret eum, ne in aquam intraret: servatus est asinus diu ab aqua, tandem incautiorem nactus custodiam, in proximum lacum se projecit, & cum ibi diutius se volutasset, figuram recuperavit humanam, & asininam perdidit: adeò ut custos ejus ab eodem obvio sciscitaretur, an vidisset asinum. Ille dicit, se esse. Famulus refert ad Dominum; Dominus ad Apostolicum Leonem nostro sæculo sanctissimum. Convictæ anus idem fatentur; Dubitantem Papam confirmavit Petrus Damianus producto exemplo de Simone Mago, qui Fastinianum in figura Simonis videndum dedisset. (Hæc Helinandus.) Hinc apparet, quod nihil, quod per nigromantiam fit, in aqua possit fallere intuentem, sicut de pulvere quodam invento superius in gestis Gereberti, qui post Papatum dictus est Sylvester secundus, refertur, quia in aurum vertebat, quicquid contingebat, id est, ita videri faciebat, donec aqua dilueretur.

Anno regni istius Henrici, filius ejus Henricus, adhuc puer quinquennis, Aquisgrani ab Hermanno, Archiepiscopo Coloniensi, coronatus est in Regem. (Hæc Goblinus (b).) Eo tempore corpus Pallantis, filii Evandri, Romæ integrum repertum est cum hoc Epitaphio:

Filius Evandri Pallas, quem laurea Turni
Militis occidit morte sua jacet hic.

Quos versus non tunc factos crediderim, quamvis Carmentes Latinas literas invenisse dicitur: sed vel ab Ennio, vel ab alio antiquo Poëta. Ea quidem est natura conditorum corporum balsamo, ut carne tabescente cutis exterior nervos, & nervi ossa contineant. Hiatus vulneris, quod est in medio pectore, comparebat: Quatuor pedibus & semis mensuratus est: Ardens lucerna ad caput inventa fuit, quam cum nulla liquoris aspergo aut flatus violentia extinguere posset, quidam solertioris ingenii subtus flammam stylo foramen fecit, & mox introducto aëre, ignis evanuit. Corpus muro applicatum altitudine sua magnitudinem mœnium vicit. Sed procedentibus diebus, stillicidiis rorulentis infusum, communem mortalium corruptionem agnovit, cute soluta, nervisque fluentibus. (Hæc Helinandus ex dictis Wilhelmi.)

Anno ejusdem XVII. Victor Papa in Gallias veniens, gloriose ab Imperatore suscipitur, & eo præsente non multo post Imperator Henricus moritur. (Hæc Sigibertus (c).) Apud Spiram conditus est, quam ipse ex antiquissima & diruta Nemete renovatam Spiram nominavit. Istius Epitaphium illud famosum fuit:

Cæsar tantus eras terrarum, quantus & orbis,
At nunc in modico post mortem clauderis antro.

Post eum regnavit Henricus filius ejus, cui ascribuntur anni quinquaginta. *Henricus IV. Imperator.* (Hæc ex Chronicis.) Sub isto Imperatore floruit Gerlacus, Geldriæ & Zutphaniæ Comes, qui de parte Conradi Episcopi Trajectensis, Anno Domini MLXXVI. in bello contra Theodoricum Hollandiæ, ejusque vitricum Robertum, Flandriæ Comites, occisus fuit. (Hæc ex Chronicis Ducum Geldriæ.)

Wazo

(a) *ad a. 1049.*
(b) *æt. VI. c. LIV.*
(c) *ad a. 1056.*

Leodiensia. Wazo vel Guatzo, ex clero S. Lamberti, vir spiritu sapientiæ & scientiæ, & fervore religionis insignitus, ordinatur Leodiensis XXIII. Episcopus, & LII. à beato Materno, Anno Domini MXLII. Pontificatus Benedicti IX. anno decimo. Præfuit annis sex: & centum & quinque annorum erat, quando fuit electus. Iste sanctus Pontifex, frater Wenzonis Abbatis de Florinis, ante Episcopatum sub Nothgero Capellanus fuit: Inde Magister scholarium ab eo, & postmodum Capellanus Conradi Imperatoris factus est tempore Domini Reginardi; Deinde factus est Præpositus, simul & Archidiaconus Leodiensis, in quo hoc mirabile, quod in quocunque negotio contra quemcunque controversiam susciperet, semper ratione munitus consequeretur victoriam. Per quatuor autem circiter annos administravit officium Præpositurae. Defuncto igitur Nytardo Episcopo, à Clero & populo in Episcopum, ut dictum est, eligitur: factusque Episcopus scholas frequentabat sæpissime, proponendo quæstiones, & de Donati vel Prisciani regulis non dedignabatur scholares
110 interrogare, eosque desideranter cupiebat audire. In quadragesima à choro, vel à conventu separari nolebat: saxeo sedili pro lecto, martula utens pro lectisternio: pane avenaceo cum faba modica sustentatus: cerevisiam impuram sumens: vel aquam puram, senile corpusculum abstinentiæ rigore macerabat, & multa bona Leodiensi Ecclesiæ ante & post Episcopatum fecit; præbendas Ecclesiæ majoris pauperes & exiguas ditavit, & cum unus panis quotidie unicuique pro stipendio tribueretur, iste candentis similæ panem quinque libras appendentem adjecit, & centum quadraginta vecturas vini: hac ratione, ut ex eo, quod prædictis fratribus superesset, aliarum Ecclesiarum, quibus vinum non esset, consuleretur inopiæ: decentissimum ajens esse, ut Ecclesiæ majoris abundantia minorum suppleretur indigentia. Item constituit quotidianam refectionem XII. clericorum, qui dicuntur retro ostium, quia in præsentia Dominorum juxta ostium refectorii comedunt. Item Hospitale, cui de Episcopatus culturis decimæ conferuntur, XXX. pauperibus alendis ordinavit. Iste plura castra, quæ Godefrido, Duci Lotharienfi hujus nominis secundo, adhærebant, & civitatem opprimebant, dejecit: & Ecclesiæ S. Crucis XV. Canonicos addidit: Ecclesiæ verò sancti Bartholomæi X. adjunxit. Tandem Episcopatus sui anno sexto, postridie octavæ Petri & Pauli, ab Oberto, Abbate Gemblacensi, ecclesiastica Sacramenta suscepit, & in crastino migravit ad Dominum. Qui Obertus die septima post Wasonis Episcopi obitum etiam ipse Domino reddidit Spiritum, & sepultus est Waso ante majus altare S. Lamberti cum hoc Epitaphio:

Ante ruit mundus, quam surgat Wazo secundus.

Circa hoc tempus fuit magna fames in patria Leodiensi, propter quam multi Leodienses descenderunt in Ungariam, ut ibi alerentur. Item Hermannus de Loss, frater Comitis de Loss, Archidiaconus Leodiensis, ad honorem sanctorum Petri & Pauli, & sancti Odulphi, Ecclesiam de Loss ampliavit, & in ea septem Canonicos instituit circa hæc tempora. Isto tempore mortuus est Boso, Archidiaconus Leodiensis, qui in Ecclesia sanctæ Mariæ Hoyensis, cum essent novem Canonici, sex addidit, & Decanum eis præfecit. Isto eodem tempore Albertus, Canonicus Tornacensis, qui de Colonia originem duxit, in parochia Rodensi Ecclesiam in honore perpetuæ virginis Mariæ, & ejus paranymphi Gabrielis ædificavit, & ibidem fratres sub regula Augustini, sicut per revelationem acceperat, congregavit, & relicta præbenda, in eadem Ecclesia Deo sub duobus Præpositis devote militavit, quibus in pace defunctis, Abbatem primum præfecerunt virum religiosum, nomine Joannem, de consensu Domini Oberti, Episcopi Leodiensis. In hoc loco monasticæ disciplinæ vigor per multos effloruit annos, sed heu jam nostris temporibus, non hostium incursu forinseco, sed tinea attenuatus intrinseca, desolationi proximus est. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Lotharingica. Godefridus Dux Lotharingiæ, hujus nominis secundus, filius Gochelonis XV. Ducis Lotharingiæ, defuncto patre, dum ei Ducatus Mosellanorum denegatur, altero Ducatu repudiato, contra Imperatorem rebellat. Cœpit autem anno Domini

Domini MXLV. Henrici verò Imperatoris, hujus nominis tertii, anno fexto, quem tenuit contentiofe annis XX. pacifice verò fex. Ifte Godefridus genuit ex uxore fua Godefridum gibbofum, qui ei fucceffit in Ducatu Lotharingiæ, & unam filiam, nomine Ydam, quam nuptui tradidit Euftathio fecundo, Comiti Bolonienfi, qui genuerunt Godefridum de Bulione, & fratres ejus, poftea Reges Hierufalem, prout inferius clarius defcribitur. Ifte Godefridus Anno Ducatus fui primo, hortatu quorundam fidelium Dei, ad recuperandam Imperatoris gratiam adductus, ab Imperatore capitur, & cuftodiæ mancipatur; Sed filium fuum obfidem dans, relaxatur; quo defuncto obfide, ad rebellandum rurfus graffatur fuorum inftinctu pater.

Anno fequenti Comes Flandrenfium, Balduinus Infulanus, contra Imperatorem rebellat. Anno rurfum fequenti, qui fuit octavus Imperii Henrici, Godefridus palatium Neomagi incendit, & irreparabiliter deftruit: Urbem quoque Virduni cum majori fanctæ Mariæ Ecclefia incendit; & Wafo, Epifcopus Leodienfis, quinquaginta libras pro damno mittit.

Anno Ducatus Godefridi quarto Albertus, qui Ducatum Mofellanorum Godefrido negatum fufceperat, à Godefrido perimitur, Ducatum ejus Gerardus de 111
Alfacia, alterum verò Ducatum fcilicet Lotharingiæ, Fredericus frater Gotzelonis, & Godefridi Ardenenfis obtinet, & ex tunc usque in hodiernum diem uterque iftorum Principes & Duces Lotharingiæ fe nominant. (Hæc ex Chronicis.) Ifte Albertus, Comes & Dux Mofellanorum, in Namurco Ecclefiam S. Albani reædificavit, & in qua prius fuerunt monachi, in ea viginti Canonicos inftituit.

Fredericus, Canonicus & Archidiaconus Leodienfis, qui & Stephanus nonus dictus, poftea Papa fuit, & fancto Lamberto fuperhumerale mifit; De Maguntia reliquias S. Albani illuc advexit, & poftmodum alias multas, in qua idem Albertus fepultus eft. (Hæc ex Chronicis.)

Item anno fequenti Leo Papa in Gallias veniens, ut motus Imperii à Godefrido & Balduino concitatos fedaret, Godefridum quidem Imperatori reconciliavit, Balduino pertinacius agente, contra quem Imperator exercitum duxit, fed tandem Balduinus flexus, condicto die Aquis Imperatori fatisfecit. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Anno Ducis Godefridi XXVI. ipfe moritur Dux Bullonii, Godefridus Magnus, qui dictus eft Barbatus, & apud Virdunum requiefcit, cui fucceffit filius ejus, Godefridus Gibbofus, etfi corpore exiguus, tamen animo eximius.

Moritur etiam Gerhardus de Alfacia, Dux Mofellanorum, hoc anno, cui fuccedit Theodoricus, filius ejus. (Hæc ex Chronicis.)

Sylvefter, hujus nominis tertius, memoratus poft Benedictum, cœpit Anno *Romana.*
Domini Millefimo quadragefimo fexto: fedit diebus quinquaginta fex. (Hæc Bernhardus.)

Gregorius fextus, fupra memoratus, de fancto Joanne ante Portam Latinam, cœpit eodem anno, quo & Sylvefter tertius (in quodam tamen Chronico dicitur Anno XLVII.) Sedit annis duobus, menfibus fex. Ifte, ficut legitur, fimoniace Papatum invadit, & ficut præmiffum eft, cum effet rudis literarum, alterum Papam ad vices Ecclefiaftici officii exequendas fecum confecrari fecit, quod cum multis non placeret, tertius fuperinducitur, qui folus vices duorum impleret: uno itaque contra duos, & duobus contra unum Papam altercantibus, Henricus Imperator contra eos Romam accedit, & eos Canonica & Imperiali cenfura deponit. (Hæc Bernhardus.) Epifcopus Otto *(b)* ita dicit: Rex Henricus, fupradictis auditis, procinctum in Italiam movet. Porro Gratianus apud Sutrium Regi occurrens, ad leniendum ipfius animum, diadema pretiofum obtuliffe dicitur, quem Rex primo, ut decuit, honorifice fufcepit, poftmodum autem, collecto Epifcoporum

(a) ad a. 1049.
(b) Chron. lib. VI. c. XXXII.

porum conventu, à Pontificatu, propter notam Simoniæ, cedere persuasit, eique Suidegerum, Babenbergensem Episcopum, (qui & Clemens) consensu Romanæ Ecclesiæ, substituit. Item eum Gratianum alpes transcendentem secutum fuisse tradunt Hildebrandum, qui postmodum summus Pontifex factus, ob ejus amorem, quia de Catalogo Pontificum semotus fuerat, se Gregorium septimum vocari voluit. Ex hinc Romana Ecclesia in electione canonica Pontificum in totum infirma invenitur. Nec isti quatuor sequentes, ab Imperatore ibi positi, in Catalogo inveniuntur. Illum tamen Gregorium Papam scribit Wilhelmus in suis Chronicis fuisse sanctum virum. Et cum ad Papatum venisset, parum aut nihil ad Papatum pertinens, propter incuriam & negligentiam suorum antecessorum, invenisse dicitur. Nam pene omnia à prædonibus tollebantur: Peregrini Romam venientes quasi omnes spoliabantur, & pervenientium oblationes violente auferebantur: Quos omnes Papa admonuit primo, post excommunicavit, tertio, quia contempserunt, manum armatam apposuit, & raptores oblationum sancti Petri aut penitus extinxit, aut fugavit. Occisis itaque raptoribus, prædia & oppida multo tempore amissa recuperavit. Tunc omnes ipsum homicidam, non Papam, sed sanguinarium dicebant; Cardinales quoque in infirmitate, qua mortuus est, jacentem indignum esse dixerunt, ut in Ecclesia sancti Petri sepeliretur, qui tot mortibus hominum sacerdotium fœdasset. Tunc Papa, licet infirmus, spiritu resumpto, longum sermonem Cardinalibus fecit, asserens, ipsos stulte locutos fuisse, & se bene fecisse; inducens illud, quod Ezechiel dixit sacerdotibus decimo tertio capitulo; Qui se
112 non opponebant muros pro domo Israël, & multa alia; & post subdidit: ubi mortuus fuero, corpus meum ante fores Ecclesiæ sistite, januasque Ecclesiæ seris & vectibus obfirmate. Si voluntate Dei portæ apertæ fuerint, corpus inferte, alioquin de ipso facite, quod vultis; cumque eo mortuo, sic factum esset, turbo divinitus veniens, portas Ecclesiæ firmatas non solum aperuit, sed etiam cum magno fragore usque ad parietem destrusit. (Hæc ex Chronicis Martini.)

Trevirensia. Venerabilis Everhardus, LXXVIII. Archiepiscopus Trevirensis, cœpit Anno MXLVII. Pontificatus Gregorii Papæ hujus nominis VI. anno II. præfuit annis XX. Iste privilegia suæ Ecclesiæ apud Papam renovavit, quem Treveris cum honore suscepit; multa prædia acquisivit, pro quibus redimendis amplius quam mille talenta de sacrario tulit, qui aliquando, dum diœcesin circuiret, à Conrado Comite de Lutzelenborch captus est: unde Trevirenses nihil eorum, quæ ad Divinum officium pertinent, celebrare voluerunt, donec Romanum Pontificem de hac re per internuncios appellarent: Interim Conradus Comes compulsus à plurimis, Episcopum dimisit. Romanus tamen Pontifex Conradum excommunicavit, & Everhardum absolvi jussit: ut Comes tandem pœnitens Treverim veniens, humiliter à summo Pontifice absolutionem peteret & impetraret: ad satisfactionem bonis quibusdam sancto Petro traditis. Eo tempore Henricus Imperator corpus S. Valerii de Treveri transtulit ad Goslar, & econtra curtim Wilmar S. Eucbario tradidit. Everhardus ille turrim à Poppone incœptam perfecit: Sabbatho sanctæ Paschæ, post Divinum expletum officium, in sacrario, sicut paratus erat, obiit: Sepultus in monasterio sancti Paulini. (Hæc ex Chronicis Trevirensium.)

Romana. Clemens secundus, primus Episcopus Babebergensis, qui dictus fuit Suidigerus, post Gregorium substitutus, & Clemens vocatus, cœpit An. Dom. MXLVIII. (in quodam Chronico dicitur XLVII.) Sedit mensibus novem, diebus septem; vacavit Sedes diebus triginta. Ab isto Clemente Papa Henricus Imperator benedicitur & coronatur, jurantibus, ut diximus, Romanis, sine ejus consensu nunquam se Papam electuros. (Hæc Bernhardus.) Clemente Papa mortuo, corpus ejus, ut dicitur, ad Ecclesiam Babebergensem occulte à suis translatum est.

Leodiensia. Venerabilis Theoduinus, ex Regio sanguine natus, filius Ducis Bavariæ, Doctor utriusque Juris, & Henrici tertii Imperatoris consanguineus, ab eodem Henrico constitutus Episcopus Leodiensis XXIV. & ab initio LIII. Cœpit Anno Domini MXLVIII.

MXLVIII. Pontificatus Clementis Papæ secundi anno I. & sedit annis XXVIII. Istius tempore Synodus Maguntiæ generalis celebratur in præsentia sancti Leonis Papæ, & Henrici Imperatoris, in qua inter alia instituitur Festum conceptionis B. Mariæ Virginis. Isti Theoduino & ejus successoribus Papa Stephanus nonus, primo dictus Fridericus, filius Ducis Lotharingiæ, qui de clero sancti Lamberti ad Papatum assumptus fuerat, misit superhumerale, & simul magnam partem vel portionem veri ligni sanctæ Crucis. Iste Theoduinus in Ecclesia Hoyensi quindecim Canonicos addidit, & eandem Ecclesiam à fundamento ædificavit, & eam cum Episcopo Cameracensi Lietberto, octavo Kalend. Septemb. dedicavit Beatæ Mariæ, & Beato Domiciano, quem eò transtulit, Anno Domini MLXVI. Iste principium de Capello Leodiensi, ut Ecclesiæ secundariæ sunt, esse instituit: Insuper eandem Ecclesiam & totum oppidum à Decanatu Tennacensi exeruit, & oppido Hoyensi primus libertates dedit, quarum una est, ut defuncto Episcopo, Burgenses Hoyense Castrum custodiant de reditibus villæ. Iste etiam Comitatum Hannoniensem à Richilde Comitissa, & ejus filio Balduino acquisivit, & confirmari fecit à Rege Henrico. Ecclesiam sancti Evermari Ruthis consecravit. Reliquiæ etiam sancti Jacobi & multorum aliorum Sanctorum tunc à Gallicia translatæ sunt Leodium in claustrum sancti Jacobi. Tandem Theoduinus obiit nono Kalend. Julii. Sepultus in Hoy, cum maximo honore in Ecclesia sanctæ Mariæ. (Hæc ex Chronicis.)

Hollandica. Occiso Theodorico Comite, Barones seu proceres susceperunt Florentium, Germanum præfati Theoderici defuncti, in Comitem Hollandiæ, qui prius Comes fuit & Dominus ulterioris Frisiæ. Cœpit anno Domini MXLVIII. Imperii Henrici, hujus nominis tertii, anno nono: Pontificatus verò Theoduini, Leodiensis Episcopi anno primo; præsulatus verò Barnulphi, Episcopi Trajectensis, Anno XXII. Iste Florentius duxit in uxorem Gertrudem, filiam Harmanni Ducis Saxonum, ex qua genuit Theodericum, succedentem Comitem, & Florentium, insuper & Mechtildim (quæ in gestis Regum Franciæ vocatur Berta) puellam venustatis eximiæ, quam post obitum Patris duxit in uxorem Philippus, Rex Franciæ. Florentius ille, hujus nominis primus, anno Comitatus sui ultimo, præsulatus verò Wilhelmi, hujus nominis primi, Episcopi Trajectensis, anno octavo, ob vindictam fratris sui contra superiores Comites expeditionem validam eduxit, quos omnes, occisis plurimis, cum triumphali laude subegit. Contigit autem, ut idem Comes, nimis confisus in virtute suæ fortitudinis, obdormiret lassus in Hammert, meridiano tempore sub ramis umbrosæ salicis: & ecce fugitivi hostes, quos idem Comes paulo prius in bello devicerat, inopinato supervenerunt, qui eundem cum multis armigeris dormientibus decimo quarto Kalend. Julii trucidarunt. Rexit Florentius Comitatum ulterioris Frisiæ XXII. annis, & Principatum totius Hollandiæ post obitum fratris sui XIV. annis, qui ad Egmondense monasterium honestè deductus, & ibidem cum fratre luctuosis exequiis inhumatus est. (Hæc ex Chronicis Hollandiorum.) 113

Romana. Damasus, hujus nominis secundus, qui ante dictus est Poppo, Aquilegiensis Patriarcha quondam Brixianus, cœpit sub eodem anno, quo & Clemens secundus, & sedit diebus XXIII. Vacavit Sedes diebus XI. Iste fuit invasor sedis Apostolicæ, & subitò defunctus. (Hæc ex Chronicis.)

Leo nonus, genere Alemannus, de Lotharingiæ regno, cœpit Anno Domini MXL. (in quodam Chronico dicitur L.) Sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus sex. Romani tum ex prava consuetudine ab Imperatore Henrico Pontificem sibi dari petiverunt. Imperator, cum nullum alium Theutonicorum, ut Papatum reciperet, posset inducere, Episcopum Tullensem, nomine Brunonem, virum simplicem & bonum, ad hoc inclinavit, qui ad urbem veniens, & ex hoc conscientiam habens, resignavit, & anno proximo in summum Pontificem est electus. (Hæc Martinus.) In alio Chronico sic legitur: Cum de summi Pontificis electione inter Imperatorem & Romanos ageretur, postulatus est in Papam ab una parte dominus Helinardus, Archiepiscopus Lugdunensis: sed ad Curiam ire noluit, donec

electus est Bruno, Tullensis Episcopus, vir nobilis & sanctus, filius Comitis Hugonis Dagsburgensis: quem aliquo tempore iter facientem contigit venire Cluniacum, ubi forte tunc prædictus erat Hildebrandus: qui Brononem adiens, æmulatione Dei plenus, constanter eum ab incœpto absterruit, illicitum esse, inquiens, per manum Laicam summum Pontificem ad gubernationem totius Ecclesiæ violenter introire, verum, si suis credere velit consiliis, pollicetur se effecturum, ut Canonica Electio renovetur. Inclinatur ille ad monitum ejus. Purpuramque deponens, & peregrini habitum assumens, ducens secum Hildebrandum, iter cœpit. (Sigibertus *(a)*.) Qui cum ad capessendam sedem Apostolicam Romam tenderet, audivit vocem Angelorum cantantium: [*Dixit Dominus, ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis.*] Iste de multis Sanctis cantus composuit, & multa fecit & scripsit Ecclesiæ utilia. (Episcopus Otto *(b)*.) Ad urbem igitur usque venit consilio Hildebrandi, ubi à Clero & Populo Bruno in summum Pontificem eligitur, sic qualitercunque Ecclesia Romana ad faciendam electionem informatur. (Sigibertus *(c)*.) Iste cum in Papatu pauperem lapsum ante fores offendisset, eum totum diligenter, in lecto suo collocavit, quem cum reserato ostio non invenisset, in paupere se Christum suscepisse, obstupuit.

Leo Papa, in Gallia & Germania synodis habitis, statum Ecclesiæ corrigit. (Hæc Sigibertus *(d)*.) Eo tempore Rhenos translatum est corpus sancti Remigii, & Leo Papa benedixit Ecclesiam sancti Remigii: & post triduum Concilium LXVI. Episcoporum ibi celebravit, in quo interrogatus sanctus Hugo, Abbas Cluniacensis, de sua promotione, fertur respondisse: Caro voluit, Spiritus repugnavit; Ibi verò simoniaci, tam populares quam clerici, Presbyterique uxorati, persuasione sancti Hugonis, à Catholicorum congregatione & Ecclesiis eliminati sunt. Affuerunt Archiepiscopi, Guido Rhenensis, Helinardus Lugdunensis, Hugo Bisuntinensis, Euerhardus Trevirensis, Magnardus Suessionensis, & quidam alii cum Suffraganeis suis. Episcopus Hugo Lingonensis depositus fuit, pro quo factus est Episcopus Aduinus. (Hæc Albericus *(e)*.)

114 Item Leo Papa, dum Northmannos à Romanorum terminis deturbare satagit, magnam calamitatem incurrit, quia cum multis etiam ipse capitur, sed relaxari noluit, nisi suis simul relaxatis. (Hæc Sigibertus *(f)*.) Episcopus Otto *(g)* sic dicit: Ea tempestate Northmannorum gens inquietissima, Roberto Guiscardo Duce, humilis conditionis viro, sed strenuissimo, in Apuliam irrupit, multisque malis fraude & vi incolas terræ afflixit; quos, dum Leo Papa cum militia ad urbem rediens, ab Ecclesiæ & Imperii finibus arcere vult, commisso prælio, cæsis multis, Beneventum fugere compellitur. Tanta verò utrinque strages ibi facta fuit, ut acervus ex ossibus mortuorum compactus hactenus ab indigenis isthic monstretur. Istud ergo à quibusdam reprehenditur in beato Leone, quod Northmannos illos voluit à finibus Apuliæ & Calabriæ exterminare, ignorans utilitatem, quæ postea secuta est in coercendis, in partibus illis, Sarracenis. (Hæc qui supra.)

Item Leo Papa An. Pontificatus sui ultimo, Imperii verò Henrici, hujus nominis tertii, XII. per epistolam ad Imperatorem Græcorum Constantinum scriptam, animum ejus sibi concilians, apocrisiarios suos, Hubertum videlicet, Cardinalem Episcopum Sylvæ candidæ, Petrum Amalfitenorum Archiepiscopum, Fridericum quoque septimum, Levitam & Cancellarium, Constantinopolim dirigit, ad confutandas Græcorum hæreses, qui ut Simoniaci donum Dei vendebant; ut Valesii,

(a) ad a. 1048.
(b) lib. VI. c. XLIII.
(c) c. l.
(d) ad a. 1049.
(e) ad a. 1049.
(f) ad a. 1050.
(g) lib. VI. c. XXXIII.

lesii, hospites suos castratos etiam ad Episcopatum promovebant: & ut Arriani, rebaptizabant Latinos, baptisatos in nomine sanctæ Trinitatis; Item ut Donatistæ, in sola Græcia orthodoxam esse Ecclesiam jactabant; Item ut Nicolaitæ, nuptias Sacerdotibus concedebant; Item ut Severiani, maledictam dicebant legem Moysis; Item ut Pnevmatomachi, processionem sancti Spiritus à Symbolo abscindebant; Item ut Nazareni, Judaismum observabant; Parvulos morientes ante octavum à nativitate diem baptisari; Mulieres in partu vel menstruo periclitantes communicari, vel si paganæ essent, baptisari prohibebant; Item Latinos vocabant Azymitas, & eos nimis persequentes, eorum Ecclesias claudebant; de fermentato sacrificabant: Romanam Ecclesiam anathematisabant, eique Ecclesiam Constantinopolitanam præponebant. Ab Imperatore ergo benigne habiti, Nicetam Monachum ante eum vicerunt, adeo, ut librum, quem contra Romanos scripserat, anathematisaret & interdiceret. Sed tandem Patriarcha nolente cum eis colloqui, Charta excommunicationis coram Clero & populo super Altari S. Sophiæ posita recedunt. Michael autem Chartam corrumpens, ipsamque populo legens, illos ab Imperatore revocatos, ad Synodum absente Imperatore convocavit, ut à populo lapidarentur, simulque Imperatore prohibente, Michael commovit populum contra eum; Sed convictus, Chartam excommunicationis falsasse, Michael, omnesque sui à gratia & palatio Imperatoris remoti sunt. Hubertus Episcopus Sylvæ candidæ hæc descripsit, & scripta Nicetæ Monachi, & Leonis Archiepiscopi, Acerdani Bulgarorum Archiepiscopi confutavit, quæ de Latino in Græcum translata, jussu Imperatoris Constantini à Græcis recepta sunt. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Item Leo Papa moritur, qui cujus meriti fuerit apud Deum, cunctis patuit, cum multis ad sepulchrum ejus Romæ miraculis ostensis, Deus eum glorificaverit. Unde Episcopus Otto *(b)*: Leo Papa (ait) in Ecclesia beati Petri Romæ humatus, miraculis clarus habetur, &c.

Defuncto Barnulpho Pontifice, Wilhelmus, de Geldria natus, XXI. Trajectensis effectus est Episcopus, vir totus belliger & magnanimus. Cœpit autem An. Domini MLIV. Pontificatus Leonis Papæ noni anno ultimo: Comitatus verò Florentii, hujus nominis primi, anno septimo. Tandem Wilhelmus Episcopus quinto Kal. Maji requievit in Domino, postquam annis XXII. Trajectensi præfuisset Episcopio: Trajecti in Ecclesia majori Reverendis Pontificibus consepultus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Trajectensia.*

Post S. Leonem Papam Gevehardus, Eystatensis Episcopus, qui Victor secundus dictus est, natione Alemannus, sedit annis duobus, mensibusq; tribus, diebus XIII. vacavit Sedes diebus tribus. Iste timore Imperiali factus est, de quo Collector Fasciculi temporum sic refert: Victor, vir bonus & venerabilis, timore Imperiali factus est Papa. Sic enim disposita tunc Apostolica fuit sedes, ut sancti viri duplici jure à se Papatum rejicerent, scilicet divino & humano: quia tanto officio indignos se arbitrabantur, & Tyrannidem Romanorum quotidie ferre debebant. 115 Sed compellente Cæsare, quidam nihilominus accesserant. Timebant enim Deum offendere, sicut & metuebant offensam Principis. (Hæc ille.) Cœpit autem Anno MLV. (Matthæus dicit LVI.) Hic Synodum Florentiæ celebravit, ubi multi Prælati & Episcopi propter simoniam & fornicationem damnantur. Item Victor Papa in Gallias veniens, gloriose ab Henrico Imperatore suscipitur. Et eo præsente, non multo post Imperator moritur. (Ex Chronicis.) *Romana.*

Sanctus Anno, hujus nominis secundus, natus de Dassele, flos & nova lux Germaniæ, tricesimus tertius Archiepiscopus Coloniensis, creatus est Anno Domini MLV. Pontificatus Victoris Papæ secundi anno primo, & præfuit annis XXI. Iste vir sanctus, cum esset adhuc in statu minori constitutus, & Præpositus Goslarien- *Coloniensia.*

(a) ad a. 1054.
(b) c. I.

fis, in expeditione exercitus, quem Henricus tertius Imperator contra Ungaros rebelles Imperio duxit, eundem comitans Imperatorem in bello cum Ungaris commisso, fertur fortius omnibus dimicasse, quem etiam propter suæ probitatis & industriæ præclara merita, dictus Henricus tertius ad Episcopatum dignum præsulem provehi procuravit. Iste Anno cunctos antecessores suos in augmentatione Coloniensis Ecclesiæ præcessit: In vita sua fecit monasteria, & in morte sua operatus est mirabilia, unde & in omni ore, quasi mel, indulcorabitur ejus memoria. Præter innumera enim beneficia, quæ in Episcopatum contulit: præter plures Ecclesias, quas in diversis locis construxit: præter hoc, quod nullam in diœcesi sua congregationem dimisit, quam non suis ampliarit donis: quinque opulentissimas congregationes novas instituit; Canonicorum duas, Monachorum reliquas tres. Primam in Colonia S. Mariæ ad gradus, quo præter diversas reliquias etiam corpus B. ejusdem civitatis Episcopi & Martyris Agalolphi honorifice transtulit: Secundam ad S. Georgium extra urbis muros, quò præter alias reliquias, ejusdem gloriosi Martyris brachium cum magno gaudio collocavit: Tertiam in monte, quæ dicitur Sibergh, instituit, & Conventum illuc de † Fructra, quod situm est in alpibus, adduxit; quò etiam reliquias Benigni Presbyteri & martyris, & S. Innocentii, unius de legione S. Mauritii, cum magnis laboribus transtulit & expensis: Quartam in Westphalia, in loco, qui † Grayscap appellatur: Quintam verò in Thuringia, in loco dicto Salvelt: Cborum etiam ad S. Gereonem in Colonia, ac cryptam super sanctorum Maurorum corpora ibidem ad perpetuam sui memoriam fieri fecit: Ecclesiam quoque parochialem S. Jacobi, vicinam sancto Georgio in Colonia instituit, ad quam reliquias sancti Cæsarii, Diaconi ac Martyris transtulit; Allodium illud celeberrimum, quod Saleveld dicitur, in confinio Thuringiæ situm, Episcopio adjecit. Idem vir sanctus, religiosis semper intendens actionibus, sanctorum & gloriosorum Christi martyrum duorum Ewaldorum corpora in Ecclesia S. Cuniberti dudum sepulta, de neglectis recolligens loculis, ad capsas decenter ornatas accommodavit, & in jam dicti S. Cuniberti Ecclesia reverenter reposuit; fecitque eorundem Martyrum memoriam translationibus à fidelibus solenniter celebrari, quorum translatio fuit Anno Domini MLXXIV. quinto Nonas Mensis Octobris. Idem B. Pontifex, postmodum accedens ad monasterium montis Siburgensis, & cum fratribus religiosis tractans de verbo vitæ & bonis operibus eleemosynarum, orationum atque jejuniorum insistens, ibidem in Domino feliciter obdormivit, sepultus eodem loco, tam in vita quam post mortem multis miraculis coruscando. Supersedemus de ipso singula dicere, quæ in legenda ejusdem, quæ apud multas servatur Ecclesias, plenius continentur. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Fructuaria. *Grafschap.*

Romana. Isto tempore erat Romæ juvenis quidam locuples & nobilis, qui uxorem nuper duxerat, & sodalibus suis convivium frequens paraverat. Post cibum itur in campum, ut luderent: Rex convivii ludo signifer, pilam poposcit: interim annulum sponsalitium, digito extentæ statuæ Veneris æreæ, quæ proxima astabat, apposuit, & cum pene omnes solum impeterent, suspiriosis aliis incalescentibus, primus se à lusu removit, reposcensque annulum, invenit statuæ digitum usque ad volam incurvatum, diuque ibi luctatus, nec annulum eruere potuit, nec digitum extendere, tacitusque discedens, socios rem celavit: Nocte verò intempesta

116 cum famulo rediens, digitum invenit extentum, & annulum surreptum. Sic dissimulans ad uxorem rediit, cumque se in lecto juxta eam collocasset, sensit quiddam nebulosum & densum inter se & illam volutari, quod sentiri quidem, sed videri non poterat, quo obstaculo ab amplexu prohibetur. Audivit & vocem, quæ inquit: Mecum cuba; quia hodie me desponsasti: Ego sum Venus, cujus digito imposuisti annulum, quem non reddam. Territus ille tanto prodigio, nihil referre vel ausus est, vel potuit, sed in suspiriis totam duxit noctem, multum secum deliberans: & sic factum est per longum tempus, ut quacunque hora cum sponsa

ſponſa concumbere vellet, illud idem ſentiret & audiret. Erat ſane alias valens, & domi aptus & militiæ: Tandem igitur querelis uxoris commotus, rem parentibus aperit: qui habito conſilio, Palumbo cuidam presbytero ſuburbano rem pandunt, qui nigromanticus & potens in maleficiis erat. Illectus ergo promiſſis multis, compoſitam Epiſtolam dedit juveni, dicens; vade illa hora ad campum, ubi quatuor viæ conveniunt, & ſtans tacite conſidera. Tranſibunt ibi figuræ hominum utriusque ſexus, omnisque ætatis, & gradus & conditionis, equites & pedites, quidam læti, quidam triſtes: tu verò quicquid audieris, taceas. Sequetur enim illam turbam quidam ſtatura procerior, forma corpulentior, in curru ſedens: Huic tacitus epiſtolam tradens legendam, ſtatim conſequêris, quod poſtulas: & ſic factum eſt. Inter cæteros tranſeuntes vidit ibi mulierem ornatu meretricio mulam inequitantem, capillo ſoluto per humeros jactato, vitta aurea ſuperne conſtricta, auream virgam gerentem in manibus, qua mulam regebat, & præ tenuitate veſtium pene nuda apparebat, geſtus exequens impudicos; ultimus, Dominus terribilis in juvenem oculos acuens, ab axe Smaragdis ac unionibus ſuperbo compoſite cauſas viæ ab eo requirit. Nihil ille contra, ſed protenſa manu porrigit epiſtolam. Dæmon notum ſigillum non auſus contemnere, legit ſcripturam: moxque in cœlum elatis brachiis: Deus (inquit) omnipotens, quamdiu patiar nequitias Palumbi presbyteri? nec mora. Satellites à latere ſuo mittit, qui annulum extorquerent à Venere. Illa multum tergiverſata, vix tandem reddidit. Ita juvenis voti factus compos ſine obſtaculo, tandem diu deſideratis amoribus potitur. Palumbus autem, ubi Dæmonis clamorem ad Deum audivit, intellexit præſignari ſibi finem dierum. Quocirca omnibus membris ultro truncatis, miſerabili pœna defunctus eſt, confeſſus coram populo Romano inaudita flagitia. (Hæc Vincentius in Speculo.)

Item Anno gratiæ MLVI. fit per totum pagum Senonicum tempeſtas valida, quæ vaſtat omnia ſata & ſegetes & vinea, & nemora, & interficit plures homines & jumenta. Eodem Anno in vigilia Cœnæ Domini poſt primum pullorum cantum effecta eſt Luna tota nigra ſicut carbo extinctus, horis fere duabus, & poſt abiit in eclipſin, verum rurſus accenditur. (Hæc ex Chronicis.)

Stephanus nonus, natione Lotharingus, cœpit Anno Domini MLVII. (in quodam Chronico dicitur LVIII.) ſedit menſibus novem, diebus XXVIII. Unde Sigibertus *(a)*: Fridericus, filius Gochelonis Ducis, ex clerico ſancti Lamberti, ſeptimus Levita Romanæ Eccleſiæ, quia exoſus erat Imperatori Henrico, pro odio Godefridi fratris ſui Ducis Lotharingiæ, poſt legationem Conſtantinopolitanam apud Caſſinenſes monachus, ac poſtea Abbas factus, ex electione Romanorum, Romanæ Eccleſiæ CXLIV. loco præſidet, mutato nomine in Stephanum. (Hæc qui ſupra.) Iſti itaque quinque ſummi Pontifices præcedentes, Clemens, Damaſus, Leo, Victor, & hic Stephanus, & unus tempore tertii Ottonis, ſcilicet Gregorius, Bruno, ſex iſti fuerunt de nobili genere Teutonicorum, &c.

Henricus, hujus nominis quartus inter Reges, tertius verò inter Imperatores, filius præfati Henrici tertii, cœpit Anno Domini MLVII. (Matthæus dicit LVIII.) Mundi verò MMMMMVI. Imperavit annis L. (Martinus ponit XLIX.) Anno Henrici ſecundo Paderborna, Germaniæ civitas, combuſta eſt cum majori Eccleſia. In monaſterio autem monachorum, Scotus quidam monachus, nomine Paternus, multo tempore recluſus, qui etiam hoc incendium ſæpe prædixerat, propter propoſitum recluſionis exire nolens, ſe comburi paſſus eſt. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Eidem recluſo, ſecundum Petrum Damianum, revelatum erat, niſi populus per pœnitentiam Deum cito placaret, infra XXX. dies totam civitatem incendio perituram. *Henricus IV. Imperator.*

Ille

(a) ad a. 1058.
(b) ad a. 1058.

Ille autem preciosa quoque monasterii jussit auferri, ut salva essent. Tandem à
1117 septem urbis regionibus subito ignis exoritur, perveniensque usque ad cellam viri Dei: sed rogatus exire noluit, & cum omnia judicio Dei committeret, combustus est cum sua cellula. (Hæc Helinandus.) Sanguis pluit de cœlo in pago Posiaco, super populum audientem missam in festo omnium Sanctorum.

Item anno sequenti, Anno Episcopus Coloniensis, consilio primorum regni, indigne ferentium, per Agnetem matrem Imperatoris Henrici regnum non viriliter gubernari, puerum violente & industrie raptum sub tutelam suam accepit, & Imperii regimen à matre amovit: qua de re coram cunctis ratione reddita, gratiam Domini sui Imperatoris recepit, & per filium ad gratiam matris rediit. At Imperatrix necessitatem vertens in voluntatem, ut obstrueret os loquentium de se iniqua, non solum honore regni, sed etiam onere sæculi rejecto, Romam ad limina Apostolorum se contulit, ibique usque ad finem vitæ omnibus bonis exemplo & miraculo fuit. Hæc Sigibertus *(a)*.) Item Henricus, primo sub custodia matris suæ Agnetis Imperatricis fuit, quæ per aliquod tempus prudenter ac strenue Imperium rexit; postmodum vero consilio quorundam à matre alienatus filius, per se regnavit, quod seminarium maximæ dissensionis fuit. Porro nobilissima Imperatrix, mutationis rerum intuitu, ad monasterium Fructuariam religiose vivens, se contulit, ac inde Romam veniens, & per aliquod tempus ibidem manens, vita decessit, sepulta in Ecclesia sanctæ Petronillæ, honorifice in tumba marmorea. (Hæc Episcopus Otto *(b)*.) Item eo tempore, in confinio Nortmanniæ & Britanniæ, portentum visum est in una vel potius duabus mulieribus. Duo erant capita & quatuor brachia: cætera gemina omnia usque ad umbilicum; inferius singula omnia: ridebat: edebat: loquebatur una; flebat, esuriebat, tacebat altera; ore gemino cibus manducabatur, sed uno meatu dirigebatur: una defuncta, supervixit altera, pene triennium mortuam portans, donec pondere molis & fœtore cadaveris defecit. (Hæc Wilhelmus.) Item multi (usque ad septem millia) orandi voto Jerusalem petentes, ab Arabicis in Parasceve in quodam castello obsessi sunt, & tot occisi & vulnerati sunt, ut de septem & eo amplius millibus vix duo millia reversa sint.

Anno sequenti Cometes apparuit tota Paschali hebdomada. (Hæc Sigibertus *(c)*.) Unde etiam Wilhelmus, Longos (ait) & flammeos crines per mare ducens visus est Cometa: de quo quidam monachus Malesberiæ, Cliverus nomine, venisti, inquit, vicisti, multis matribus lugende, dudum est, quod te vidi, sed nunc multo terribiliorem te intueor, patriæ hujus excidium minantem. Iste erat literis bene imbutus, ævo maturus, qui immanem audaciam in juventute tentaverat; Nam pennas manibus suis & pedibus, nescio qua arte innexuit, ut Dædali more volaret, fabulam pro vero amplexus; collectaque è summo turris auro, spatio unius stadii & plus volavit, sed venti & turbinis violentia simul & temerarii facti conscientia cecidit: perpetuo post hoc debilis, cruribus confractis. Ipse vero ferebat causam ruinæ suæ, quia caudam in posteriori parte oblitus fuerat adaptare. (Hæc qui supra.)

Item Anno regni Henrici XX. gelu magnum & glacies validissima fuit à Kalend. Novemb. usque in medium mensis Aprilis.

Item Anno sequenti, Dominica Palmarum, circa horam sextam sereno cœlo stella apparuit.

Item Anno Imperii Henrici XXIII. Maguntia magnum terræmotum persensit, Kalend. Decembr. Contigit etiam hoc tempore, Deo permittente, concremari † Aquæcinctense cœnobium per incuriam fratrum. (Hæc Sigibertus *(d)*.)

Aquincinctense.

Item

(a) ad a. 1062.
(b) Chron. lib. VI. c. XXXIV.
(c) ad a. 1066.
(d) ad a. 1080.

Item Anno Henrici XXV. Maguntia ex magna parte incendio conflagravit. Magnus terræmotus cum gravi terræ mugitu factus est sexto Kalend. Aprilis prima hora noctis, prætendens forte imminens malum, quod in toto orbe insonuit, & unde terra doluit & dolet. Alioquin erat hic Imperator laudandus in multis, quod esset ore facundus, acer ingenio, multa eruditus lectione, impiger in eleemosynis, multis præclarus corporis & animi bonis, promptus ad arma, utpote qui sexagies & bis acie collata dimicaverit. Feruntur plures inimicorum vitam exitu miserabili conclusisse, sicut ille, qui dum resupinatis cervicibus in convivio de ipso male loquitur, ita à muribus circumvallatus est, ut nusquam haberet refugium: & quamvis à pluribus pellerentur, nullam tamen cuiquam inferebant noxam, sed illum solum dentibus & terribili quodam concentu persequebantur. Quapropter 118 à famulis ultra jactum sagittæ in pelagus provectus, cum jam murium multitudo subsequens navis tabulatum corroderet, & naufragium indubitatum aqua per rimulas ingrediens minaretur, reducta puppi ad littus, muribus juxta carinam adnavigantibus, ille miser in aridam expositus, & mox totus dilaceratus horrendam murium famem explevit. (Hæc Guido.)

Item anno Henrici tricesimo, nimia aquarum inundatio multis in locis damno & periculo, & in Italia tantum diluvium fuit, ut rupes liquore aquarum dissolutæ multas villas ruina sua exterminarent: & domesticæ aves, pavones, gallinæ, & anseres à domibus fugientes fierent sylvaticæ. Item in Italia, Venetianos auferre corpus sancti Nicolai à Mirrea Lyciæ à Turcis desolata volentes, præoccupaverunt Barrenses cives numero XLVII. & ab Antiochia Mirream venientes, à quatuor monachis tantum ibi inventis; extorserunt ostendi sibi tumbam sancti qua effracta, ossa sancti in olei liquore natantia integro numero extraxerunt & Barrim cum gloria attulerunt. Facta est hæc translatio anno DCCXLVII. à depositione beati Nicolai. Pisces in aqua moriuntur. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Eodem anno Conradus, filius Henrici Imperatoris, à Sigewino, trigesimo quinto Coloniensi Archiepiscopo, Aquisgrani in regem consecratus, & istius licentia Dux Bohemiæ suæ gentis Rex factus est, unctione Egilberti, octuagesimi Archiepiscopi Trevirensis. (Hæc Goblinus *(b)*.)

Item anno Imperii Henrici XXXVII. jaculum ignitum à Meridie usque ad Aquilonem per cœlum ferri visum est, Kalend. Augusti, prima hora noctis. Eclipsis Solis facta est IX. Kalend. Octobris.

Anno ejusdem XXXVIII. in Gallia & Germania gravis hominum mortalitas facta est; Inundatio magna à secundo Idus Octobris, usque ad Kalend. Aprilis.

Anno sequenti fames diu correpta validissime ingravatur, & fit annus calamitosus, multis fame laborantibus, & pauperibus per furta & incendia ditiores graviter vexantibus. Cum valido ventorum turbine etiam terræmotus factus est media nocte, quarto Idus Septembris.

Item Anno Imperii Henrici quinquagesimo & ultimo, quinto Nonas Februarii, stella per diem visa est in cœlo, ab hora tertia usque ad horam nonam, quasi cubito distans à Sole. Pridie Idus Februarii apud Barrum Italiæ stellæ visæ sunt in cœlo per diem, nunc quasi inter se concurrentes, nunc quasi in terram cadentes: & toto pene mense Februario Cometes apparuit. (Hæc Sigibertus *(c)*.) Unde Goblinus *(d)*:

Anno Domini MCVI. visa est per tres septimanas in cœlo stella magna versus Occidentem, ad modum Solaris lampadis, & plurimam partem cœli versus Orientem illustrat. *NB. Vide librum.*

Postquam ergo Henricus Imperator filio suo Henrico per principes in custodia

(a) ad a. 1087.
(b) æt. VI. c. LV.
(c) ad a. 1106.
(d) c. I.

dia detentus, Regnum resignavit potestatem & imperium, & ipse dignam pœnitentiam super commissis contra sedem Apostolicam cum absolutionis beneficio impetrando agere promiserat, ipse Coloniam per Rheni alveum descendit, deinde Leodium se transtulit, conquerens Principibus Occidentalibus, se filii violentia regno privatum. Unde denuo reparat exercitum, & Coloniam veniens, civitatem ipsam firmiter munit. Henricus filius, congregato exercitu viginti millium armatorum, patrem in Colonia obsidione concludit, & cum ibi casso labore per unius mensis spatium detineretur, Aquasgrani se contulit, & pater versus Leodium se dirigit. (Hæc Goblinus *(a)*.) Imperatore igitur Henrico morante Leodii, filius ejus Aquasgrani venit, & volens venire Leodium contra Patrem suum, quinta feria Dominicæ Cœnæ, præmisit suos præoccupare pontem apud Vesatum, ne quis sibi venienti obstaret, cujus adventu Leodiensis Episcopus multorum corda ad auxilium patris contra filium sollicitavit, & ei semper pro posse adhæsit; Militibus verò patris concurrentibus ad occupandum pontem, milites filii à ponte repelluntur, aliis eorum captis, aliis in Mosam demersis, aliis occisis, inter quos etiam Bruno Comes occisus est. Sicque filius contra patrem veniens, rediit inglorius. Colo-
119 niensibus fidem Imperatori servantibus, & eorum Archiepiscopo filium Imperatoris contra patrem suum animante, Colonia obsessa oppugnatur, sed non expugnatur. Interim Henricus Imperator Leodii VIII. Idus Augusti moritur, eique succedit filius æquivocus ejus. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Sic intestino hoc malo sublato, pacis negotia tractantur. Sepultus est Imperator extra Leodium in monte Cornelii, ubi erat quædam domus religiosorum, & modo est Abbatia Præmonstrati. Post duos annos relatum est corpus ejus de licentia Papæ, & sepultum Spiræ. (Hæc Albericus *(c)*.) Henricus ille senior dicitur instigasse militem, ut Imperatricem de adulterio interpellaret, quod & factum est. Sed Imperatrix renuit, & miles fortiter instat. Tandem Imperatrix dixit, Imperatore absente voluntati ejus satis se facturam: quod Imperator intelligens à milite, ad recedendum se disponit, & postquam recessisse putabatur, vestimenta militis induit, & ad cubiculum Imperatricis clam venit. Imperatrix verò juvenes fortes vestibus fœmineis indutos penes se habuit, & Imperatorem sub specie militis venientem, per eosdem apprehensum, fecit fortiter vapulare, donec clamavit, Imperatorem se esse: Unde Imperatrix occurrens, defendit eum, & postea increpavit; Cæsar igitur militem illum jussit occidi. (Hæc Goblinus in sui Cosmodromi capitulo quinquagesimo quinto.)

Geldrica. Sub isto Imperatore floruit Otho, hujus nominis primus, Comes Geldriæ & Zutphaniæ, qui anno sequenti obiit, videlicet MCVII. 15. Kalend. April. (Hæc ex Chronicis.) Item sub isto Imperatore ædificatum est castrum Limburgense, juxta Leodium, à quodam Henrico, Domino ejusdem territorii. (Hæc Albericus.)

Romana. Benedictus decimus cœpit Anno Domini MLVIII. (in quodam Chronico dicitur LIX.) sedit mensibus novem (in quodam Chronico dicitur decem.) Iste prius Bellunensis Episcopus, Zenzius nomine, per violentiam factus Papa, postea cessit. (Hæc Bernardus.) In electione hujus Benedicti quidam pretio corrupti magnas dissensiones inter partes sustinuerunt, quapropter de Pontifice eligendo nova constitutio facta est, quam Nicolaus post assumptionem sui statim probavit, & ob-
NB. servari decrevit. Robertus Guiscardus Siciliam obtinuit, pulsis ex ea Afris, & illam fratri suo Rogerio donavit. (Hæc Matthæus Palmerius.)

Nicolaus, hujus nominis secundus, natione Burgundus, cœpit Anno Domini millesimo quinquagesimo nono, (in quodam authore dicitur sexagesimo) sedit annis tribus (aliàs duobus) mensibus sex, diebus decem & sex. Vacavit sedes diebus

(a) c. l.
(b) ad a. 1106.
(b) ad a. 1106.

bus decem. Iste prius dictus Gerhardus, Florentiæ urbis Episcopus, sanctitatis fama apud Senam à Cardinalibus unanimiter est electus in numerum Pontificum, post beatum Petrum sexagesimus. Mense Aprili, Indictione XII. vel potius XIII. Concilium celebravit de electione Romani Pontificis, cujus tenor in decretis invenitur. Sub isto Papa convincitur & corrigitur Berengarius Turonensis, qui infectus à Joanne Scoto, asserit, Eucharistiam, quam sumimus in Altari, non esse revera corpus & sanguinem Christi, sed figuram corporis & sanguinis Christi. Et congregata Synodo Episcoporum, veniam petit super his. Et post retractationem, finem mortis prædicendo, dicitur migrasse.

In Anglia visio sancti Regis Æduardi de septem dormientibus. Rex Angliæ, Æduardus, apertissime miraculis & prophetiæ spiritu claruit: Die sancti Paschæ ad mensam apud Westmonasterium optimatum gloria circumvallatus, mentes concicantium permovit, subitum resolutus in risum. Cur riserit, percunctatus, se vidisse mira, respondit, videlicet septem dormientes in Cælio monte ab antiquis temporibus in dextrum requiescentes latus, tunc in ipsa hora risus sui latus invertisse, futurum ut ita deinceps jaceant. Dirum nimirum miserum mortalibus omen. Quibus auditis, Comes militem, Episcopus clericum, Abbas monachum, ad veritatem verborum exsculpendam, Manicheti Constantinopolitano Imperatori misere, adjectis Regis sui literis & muneribus, ut hujus inquirerent miraculi veritatem. Qui missi cum veritatem agnovissent, ab Imperatore cum bonore remissi, renunciaverunt Regi suo, sicut viderat in cordis oculis, ita se cognovisse per acta. (Hæc Guido.)

Item Anno Domini MLXIII. finitus est magnus Cyclus Dionysii, Annorum
DXXXII. continens in se cyclos decemnovennales XXVIII. qui ad omnem ratio- 120
nem Paschalis computi omnino utilis, ab ævo in ævum in semetipsum sine errore
revolvitur. Sequenti autem anno Cyclus magnus Annorum DXXXII. bis à Chri- *Nota bene.*
sti nativitate exactus, tertio incipit, in cujus fine erit labor & dolor, ut quidam
dicunt.

Item Anno Domini MLXXXVIII. incepit ordo B. Nicolai de Arroesi, quod nos dicimus de Trunco Berengarii: & sub Præpositis fuerunt usque ad tempora B. Bernardi Clarevallensis, & tunc Abbates instituti sunt.

Item Anno Domini MXC. fuit annus pestilens maxime in Occidentali parte Lotharingiæ, ubi multi sacro igne interiora consumente computrescentes, exesis membris, instar carbonum nigrescentibus, aut miserabiliter moriuntur, aut manibus & pedibus putrefactis truncati, miserabiliori vitæ reservantur: multi verò nervorum contractione distorti, tormentantur.

Item Anno Domini MXCVI. in multis terrarum partibus pridie Nonas Aprilis, circa diluculum, stellæ per pluvias simul de cœlo in terram cecidisse visæ sunt, inter quas unam maximam labi in terram, cum quidam in Francia stuperet, & notato loco, ubi labi visa est, cum aquam ibi fudisset, fumum cum fervoris sonitu inde exire magis stupuit. In Comitatu Namurcensi panem subcinericeum, quasi sanguine infectum, vidimus. (Hæc Sigibertus *(a)*.)

Item Anno Domini MC. Robertus Comes Flandriæ, hujus nominis secundus, à Hierosolymis reversus, occulte secum brachium S. Georgii martyris detulit, quod Ecclesiæ † Aquescincti transmisit. *Aquiscincti.*

Item Anno sequenti Petrus Alfonsus de Hispania, cum esset Judæus, baptisatus est ab Episcopo Stephano in civitate Osta, in præsentia Regis Alfonsi, & ab eo cognominatus Petrus Alfonsus, qui prius in Judaismo dicebatur Moyses. Iste est Petrus Alfonsus, qui librum optimum contra Judæos edidit.

Item Anno Domini MCIX. in parochia Legiensi, porca enixa est porcellum habentem faciem hominis. Natus est etiam pullus gallinæ quadrupes eodem tem-

(a) ad a. 1095.

pore. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Circa eadem tempora obiit S. Anselmus, Cantuariensis Archiepiscopus, scriptor librorum famosissimus, Pontificatus sui Anno XVI. cujus electio diu protracta fuit. Obiit etiam S. Hugo, Abbas Cluniacensis, Anno LXIII. post ejus in Abbatem electionem: cujus vitam scripsit Gylo monachus. Eadem nocte, qua pater dormivit in Domino, vidit Abbas quidam in visione duos lectos decenter adornatos Angelorum manibus ad astra subvehi, & audivit voces in sublimi dicentium: His Heroas geminos, sui correctores seculi, stratis auro radiantibus vitæ merito collocabimus, videlicet Cantuariensem Archiepiscopum, & Cluniacensem Abbatem, qui multorum sunt patres filiorum in gloria. Isti quidem duo pene sub uno tempore discesserunt. (Hæc Albericus *(b)*.)

Hollandica. Theodoricus, hujus nominis quintus, adhuc infans, Florentium patrem amisit, & sub matris tutela regnare cœpit Anno Domini MLXII. Imperii Henrici, hujus nominis quarti, Anno sexto, & regnavit Annis XXX. Cujus mater Gertrudis Comitissa, transacto biennio post mortem mariti, nupsit Roberto juniori, filio Balduini Insulani Comitis Flandriæ, qui nomine Theodorici Domicelli, junioris adhuc ætatis, suscepit gubernationem Comitatus Hollandiæ. Wilhelmus autem Trajectensis Episcopus ostendens, Hollandiam sine defensore desolatam esse, ac in manus pueri seu extranei Principis devenisse, impetravit ab Henrico, Romanorum Rege, Comitatum Hollandiensem & Abbatiam Egmundensem, constituens adjutorio Godefridi Ducis Gibbosi, pusillum infantem ab Hollandia potenter expellere, & pro duplici strage præterita debitam ultionem recipere. Itaque Anno Domini MLXXI. Godefridus, Dux Lotharingiæ, cum Wilhelmo Pontifice armata manu Hollandiam intravit, cui econtra Robertus Comes armata manu occurrit: ubi commisso gravi prælio, Robertus Comes terga vertens, à bello profugatus, & Hollandiæ populus ex magna parte confestim occisus est. Interea Godefridus Dux, ditionem suam negligens, Orientalem seu ulteriorem Frisiam bellica manu subegit, & Wilhelmus Episcopus Domicellum Hollandiæ frequenter observans, per excubias, in Iselmunda castrum munitissimum fabricavit. Demum idem Dux ad
121 quatuor annos Hollandiam regens, Anno Domini MLXXV. per quendam Giselbertum, servum Theodorici veri Comitis, super latrina lætaliter sauciatus, Trajectum duci se jussit, ubi quarto Kalend. Martii vitæ spiritum exhalavit.

Anno Comitatus sui XVI. Theodericus Domicellus, juvenilis ætatis flore vernans, decrevit auxilio Roberti vitrici sui, Conradum Episcopum, qui Wilhelmo prædicto successit, in castro Iselmunda circumvenire, & paternam hæreditatem suam cum potentia recuperare. Conradus igitur, Episcopus Trajectensis, horum omnium præscius, commilitones & Burgenses suos secreta legatione præmonuit, & ab eis sub die determinata subsidium expetiit. Nec mora; Ad edictum Conradi Pontificis copiosus congregatus est exercitus. Hollandenses autem è contra, cum Flandrorum balistariis, Trajectensibus audacter occurrerunt, & ecce dies illa dies iræ; quoniam electi pugiles ceciderunt ab exercitu utriusque partis. Denique post longum conflictum corruerunt ex parte Trajectensis Episcopi multi Barones, milites ac alii nobiles, cum aliis multis armigeris, audacibus scutariis & Burgensibus approbatis, quorum amissione totus Episcopalis exercitus nimium deturbatus est, & residuus populus ad naves inordinate discurrens, pro magna parte submersus est. Episcopus igitur Conradus, cernens horrorem crudelissimi belli vehementer ingruere, & ruinam populi sui violenter invalescere, turres antedicti præsidii communire studuit, & antemurale balistariis defensare disposuit. Sed Hollandini per creberrimos ictus Mangenarum propugnacula castri conquassarunt: & Flandrini nihilominus castrenses à cacumine murorum, sagittis & fundibulis abegerunt, ita, ut Conradus Episcopus demum necessitate coactus, in deditionem transiret, & Hollandiam

(a) ad a. 1109.
(b) ad a. 1109.

diam cum castro Domicello Theoderico libere resignaret. Istis itaque gestis, Theodericus Conrado Pontifici dignam exhibuit honorificentiam, quem cum aliis captivis à carcere gratis remisit ad civitatem propriam. Theodericus verò Domicellus, cum triumphali victoria reversus ad Comitatum Hollandiæ, duxit uxorem Uthildam vel Rothildam, filiam præpotentis Ducis Saxoniæ, de qua genuit Florentium succedentem Comitem, & Machtildem venustissimam Domicellam. Tandem Theodericus Comes V. Kal. Decemb. Creatori reddidit animam, postquam annis XXX. bellicose rexisset Hollandiam, cujus uxor XIV. Kalend. Decemb. requievit in Christo, tumulata penes maritum suum in monasterio Egmondensi. (Hæc ex Chronicis Comitum Hollandiæ.)

Alexander secundus, natione Mediolanensis, cœpit Anno Domini MLXIII. *Romana.* (Sigibertus ponit LXIV. In multis Chronicis dicitur LXII.) Sedit annis XI. mensibus VI. diebus XXV. secundum Chronicum Martini. (In Chronicis autem aliorum dicitur sedisse annis XI. cum dimidio. Prius dictus erat Anselmus, qui cum esset Lucensis Episcopus, concorditer à Cardinalibus electus fuit in Papam. Unde Episcopus Otto(a): Istis (inquit) diebus Alexander, primo Lucensis Episcopus, postea communi voto & electione in summum Pontificem promotus; Ecclesiam Dei in pristinam libertatem reduxit, Cadelumque Parmensem Episcopum, sedem Romanam armata manu occupare volentem, constantissime repressit. Unde de ipso in Palatio Lateranensi scriptum reperitur:

Regnat Alexander, Cadelus cadit & superatur.

Unde etiam Martinus: Contra hunc fuit Cadelus, Parmensis Episcopus, qui fere ab omnibus Lombardiæ Episcopis in Papam est electus, asserentibus, Papam non debere eligi nisi de Paradyso Italiæ: qui Cadelus cum magno exercitu bis Romam veniens, ambiendo Papatum, violenter voluit, sed non potuit obtinere. Duobus itaque contendentibus de Papatu, fuit inter eos longa concertatio etiam usque ad homicidia. Demum Alexander Papa, ad rogatum Henrici Imperatoris, descendit in Lombardiam, & in Mantua Concilio solenniter celebrato, Alexander jurejurando de Simonia se expurgans, in sedem Apostolicam subrogatur: Cadelus verò, ut Simoniacus & invasor, repudiatur, sicque pacificatus omnibus, Alexander Romam revertitur, & ibidem defunctus in Lateranensi Ecclesia est tumulatus. (Hæc qui supra.) Istud fuit sextum principale schisma Ecclesiæ, & XV. minus principale, secundum Collectorem Fasciculi temporis. Dictus Alexander fuit vir sanctus, & statuit, ut nullus missam audiat presbyteri, quem novit habere concubinam, sub pœna excommunicationis, ut patet 32. distinct. (præter, &c.) Item instituit, ut Alleluja à Septuagesima usque ad Pascha non cantetur. Item, ut sacerdos non baptisatus baptisetur, & per omnes gradus à principio consecretur: Item, ut Subdiaconus perpetuo sit castus. Item statuit, ut in executione beneficiorum nihil etiam fabricis vel donariis Ecclesiarum detur. Tandem Alexander Papa hujus nominis secundus, vita & sacerdotio perfunctus decessit, Sedemque Hildebrando, Archidiacono suo, qui Gregorius septimus dictus est, reliquit. (Hæc ex Chronicis.) 122

Defuncto Everhardo, Trevirensi Archiepiscopo, Anno Coloniensis Archiepiscopus, quem provisorem regni & tutorem filii Henrici Imperator Henricus moriens reliquerat, amicorum suorum consilio & ope, adhibita regis adhuc pueri investitura, cum confirmatione propinquum suum Cononem, Comitem de Phullingen, magna cum ambitione & manu militari, si forte necesse esset, versus Treverim direxit. Quæ inconsiderata promotio, sicut illi beatæ mortis occasio martyrii fuit, sic Trevirensibus animum ad suæ crudelitatis audaciam & materiam dedit. Nec mora, denique præsidem suum Theodoricum, cum aliis Principibus suis evocatum, ad ulciscendam tanti contemptus injuriam, clamosis instigant vocibus: Si Colonienses hac violatione prævaleant, hoc omnium successorum suorum esse decus *Trevirensia.*

(a) *lib. VI. c. XXXIV.*

decus & infamiam. Quid multa? Coacto quippe exercitu, frondesque arborum, ne arma proderentur, præferentes, nocte clara obviam pergunt, eosque in pago Bedonico quiescentes, nihilque tale suspicantes, ex improviso inveniunt: qui conturbati advenientis sonitu militis, maximum salutis suæ præsidium senserunt in pedum celeritate, saltuumque densitate, prout quisque fugam sibi elegit. Sic eos discurrentes hostes invaserunt, multisque captis, quamplurimis sauciatis, omnibus eorum rebus ingenti præda potiti sunt. Interim Cuno, qui & Cunradus, incidit in manus hominum impiorum, qui eum nequioribus custodiendum, donec viderent, quò res evasura, commiserunt. Quem, cum paulo post Regis adhuc juvenis temerarium prævaleret arbitrium, tertio de rupe præcipitantes, Cal. Jun. crudeli morte peremerunt. Unde etiam Sigibertus *(a)*: Cono, qui & Conradus Primicerius Coloniensis, ab Imperatore Henrico ad suscipiendum Archiepiscopatum Treverorum missus, capitur à Comite Treverorum Theoderico, & à satellitibus eorum in sylvam ductus, de rupe tertio præcipitatur, & adhuc illæsus, gladio transverberatur: corpus ejus foliis sylvæ obtegitur, quod à rustico inventum, ad villam defertur & sepelitur. Inde à Theoderico Verdunensium Episcopo transportatum ad Tolegium Monasterium, multis statim miraculis à Deo glorificatur. Theodericus verò, Comes Treverorum, de martyrisato Conrado apud Deum & homines reus, exilio mulctatur ab Imperatore, & suscepta peregrinatione Jerosolymam eundi, quid de eo & de omnibus, qui in Comitatu ejus erant, actum sit, nescitur adhuc. (Hæc ille.) Sequitur in Chronicis: Qua de causa, Rege valde commoto, civitatemque Trevericam se desolaturum comminante, tandem, Deo donante, à sapientibus furore ejus sedato, electione cleri & populi Udo inthronisatur Episcopus. Cœpit autem Anno Domini MLXVII. Pontificatus Alexandri Papæ, hujus nominis secundi, anno quinto, sedit Annis XI. Iste ex Alemannorum prosapia ortus, patre Everhardo Comite Landgravio Nellenburgensi, matre Ida, monasterii, quod dicitur Schafbusa, fundatoribus, vir valde venerabilis fuit, facie venustus, ore facundus, statura procerus, cujus merito humeris sustentari tanti moles regiminis potuit. Opera ille à prædecessoribus suis incepta perfecit, & monasterii S. Petri amplificationem fecit; comprovincialium militum audaciam compescuit; in expeditione Regis in obsidione castri Alemannorum, quod Tuingia dicitur, obiit, delatusque à Trevirensibus in monasterium S. Petri, sepultus est. (Hæc ex Chronicis.) Istius Udonis Pontificatus Anno V. Imperii verò Henrici, hujus nominis quarti, XV. anno, Treveri in Ecclesia S. Paulini Confessoris in crypta subterranea invenitur corpus S. Paulini, quod olim à Frisia, ubi exulaverat, reportatum, ibi à Felice Episcopo catenis ferreis fuerat suspensum, & juxta eum multa corpora sanctorum: ad dexteram positus Palmarius, consul & patritius Trevirorum: ad sinistram Thyrsus, unus de principalibus Thebææ legionis, cum multis Thebæorum in hac urbe à Ric-
123 ciovaro martyrisatus: Ad caput septem senatores urbis, Maxentius, Constantius, Crescentius, Justinus, & tres fratres Leander, Alexander, Sother: Ad pedes Hormisda, Papyrius, Constans, Jovianus, & cum multi alii ibi jacerent, horum tantummodo nomina & tempus & dies passionis aureæ literæ in pariete scriptæ signabant, eosque omnes sub Ricciovaro passos fuisse docebant. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Lotharingica. Godefridus Gibbosus, hujus nominis tertius, inter duces Lotharingiæ minoris, filius Godefridi magni Ducis Lotharingiæ decimus sextus, cœpit Anno Domini MLXXII. Imperii Henrici, hujus nominis quarti, anno XV. & rexit Ducatum annis quinque, qui etsi corpore exiguus, tamen animo eximius, ulteriores Frisones bello aggressus, pene ad internecionem delevit. Iste etiam Godefridus, ut in quodam Chronico legitur, primus ædificavit oppidum Delfft, in quo fortem & munitam mansionem extruxit, in qua semper pernoctavit, quum potuit: quod oppidum

(a) *ad a. 1067.*
(b) *ad a. 1071.*

pidum postmodum gloriosus Wilhelmus, Rex Germaniæ & Comes Hollandiæ, auxit & ampliavit, conferens ipsis prima ipsorum privilegia & plebiscita. Tandem sicarius quidam, per quosdam Roberti necessarios transmissus in Frisoniam, Godefridum hunc peremit, Anno Ducatus sui quinto, cujus corpus relatum est Virdunum, & ibi juxta patrem traditur sepulturæ. Relicta verò ejus Machthildis Marchisa terram suam viriliter rexit, & Abbatiam Canonicorum S. Petri ad montes juxta Brie in diœcesi Metensi fundavit. Post cujus Godefridi Ducis interitum vacat Ducatus Lotharingiæ Annis XIV. videlicet usque ad annum Domini MXC. exclusive, quo Anno D. Godefrido, Godefridi Gibbosi ex sorore nepoti, datur Ducatus Lotharingiæ.

Romana.

Gregorius septimus, natione Tuscus, patria Senensis, cœpit Anno Domini MLXXIV. (in quodam Chronico dicitur LXXIII.) sedit annis XII. mense uno, diebus quatuor (in quodam Chronico dicitur diebus XIII.) Hildebrandus prius vocatus, Prior Cluniacensis, postmodum verò Cardinalis, propter laudabilem ejus vitam in Papam à Cardinalibus est electus. (Hæc Bernardus.) Iste adhue Subdiaconus, cum à Victore Papa apocrisiarius ad Gallias esset missus, Synodum congregavit, in qua sex Episcopos pro diversis criminibus deposuit, inter quos erat Episcopus simoniace factus, qui examinatus, & jussus dicere [*Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto*] Spiritum sanctum verbis exprimere non valebat, quamvis patrem & filium libere & expedite pronuntiaret, qua difficultate convictus, ab Episcopatu depositus est. (Hæc Petrus Damianus.) Facto igitur Hildebrando Papa, ex hinc schisma gravissimum nascitur, quia absque consensione Regis per electionem constitutus fuerat, ipse autem, qui per multum temporis ad libertatem Ecclesiæ obtinendam privatus laboraverat, jam ad sacerdotalem dignitatem provectus, à cœpto desistere indignum ducens, tam pro hoc, quam pro simonia exstirpanda, ac incontinentia clericorum reprimenda, plurimum desudabat. (Hæc Episcopus Otto (*a*).) Unde anno secundo Pontificatus sui, secundum Sigibertum (*b*), celebrata Synodo, simoniacos anathematizavit, & uxoratos (ut se esse putabant) sacerdotes à divino officio removit, & laicis missas eorum audire interdixit, novo exemplo, & ut multis visum est, inconsiderato præjudicio, contra sanctorum patrum sententiam, qui scripserunt, sacramenta, quæ in Ecclesia fiunt, scilicet baptismum, chrisma, corpus & sanguinem Christi, spiritui sancto latenter operante, eundem præstare effectum, sive per bonos, sive per malos intra Dei ecclesiam dispensentur: quia Spiritus sanctus mystice illa vivificet, nec bonorum meritis dispensatorum amplificentur, nec malorum peccatis attenuentur. Unde scriptura ait: hic est, qui baptisat. Ex illa igitur re tam grave oritur scandalum, ut nullius hæresis tempore sancta Ecclesia graviore schismate discissa sit, istis pro justitia, illis contra justitiam agentibus, aliis à simonia non declinantibus, aliis avaritiæ honestum nomen prætexentibus, dum hoc, quod se gratis dare jactant, sub charitatis nomine vendunt, &c, ut dicit de Montanis Eusebius, sub nomine oblationum artificiosius munera accipiunt. Porro continentiam paucis tenentibus, aliquibus eam causa quæstus ac jactantiæ simulantibus, multis incontinentiam perjurio & multiplici adulterio cumulantibus: Adhæc oportunitate illa laicis insurgentibus contra sacros ordines, & se ab omni Ecclesiastica subjectione excutientibus, ut sacra mysteria laici temerarent, & de his disputarent: Infantes baptisarent: & sordido humore aurium pro sacro oleo & ebrismate utentes, in extremo vitæ viaticum Dominicum, & usitatum Ecclesiæ obsequium sepulturæ à presbyteris conjugatis accipere parvi penderent: Decimas presbyteris deputatas igne cremarent, & ut in uno cætera perpendas, laici corpus Domini à presbyteris conjugatis consecratum sæpe pedibus conculcarent, & sanguinem Domini voluntarie effunderent, & multa alia contra jus & fas gererent, & hac occa-

Calumnia est illa. Nec enim Pontifex sacramentis aliquid decedere putavit, sed tollere scandalũ, & boni pastoris officium subire voluit. Mentitur igitur Sigibertus, unde hæc sumpta sunt: & Pontifex idem sensit, quod omnes S. Patres.

124

(*a*) *Chron. lib. VI. c. XXXIV.*
(*b*) *ad a. 1074.*

occasione multi pseudomagistri accurrentes in Ecclesia, prophanis novitatibus plebem ab Ecclesiastica disciplina averterent. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Istum Cincius, præfecti filius, in nocte natalis Domini, cum primam missam in S. Maria majore ad præsepe celebraret, cepit, & in turri sua posuit, sed Romani eadem nocte turrim destruxerunt, Papam liberando, & prædictum Cincium extra urbem ejecerunt. (Hæc Martinus.) Florebat eo tempore Petrus Damianus, vir religione & sapientia nominatissimus, qui scripsit ad Papam Hildebrandum, qui & Gregorius septimus nominatur, reddens rationem, quare Episcopatum dimiserit: fuit enim excellentissimus eremita. (Hæc Bernardus.) Iste Pontifex Henricum Imperatorem CX. Episcoporum habito Concilio, excommunicavit, quia Romanæ Ecclesiæ voluit scindere unitatem, sed post ad ipsum Papam in Lombardiam veniens, nudis pedibus super nivem & glaciem pluribus diebus stans, vix absolutionem impetravit. Deinde verò cum eundem Regem iterato excommunicasset, plurimi seditiosi Episcopi, de consensu Imperatoris, apud Brixiam convenientes, Guicbertum, Ravennensem Archiepiscopum, in Papam elegerunt, Clementem vocantes, quem Rex Henricus, pronus in terra, cum omnibus suis mox adoravit, & cum ipso Romam veniens, sine Cardinalibus à Bononiensi, Mutinensi, & Cremensi Episcopis in Papam benedici fecit, & ab eodem Guicberto in die Paschæ coronam Imperii sumpsit: Gregorium Papam in castro S. Angeli cum Cardinalibus obsidendo. Sed audito, quod Rex Robertus Guiscardi in adjutorium Papæ de Apulia veniebat, Imperator destructo Capitolio, & urbe Leonina, cum suo Antipapa fugit Senas: & Robertus Guiscardi eadem die urbem capiens, & ferro & igne consumens, Papam Gregorium ab obsidione liberando in Palatium Lateranense restituit, qui post in Apuliam descendens, apud Salernum exulans, obiit miraculis coruscando. (Hæc Martinus.) Episcopus Otto *(b)* sic scribit: Iste Papa appropinquante vocationis suæ tempore dixisse fertur: Dilexi justitiam, & odi iniquitatem, propterea morior in exilio. Unde etiam Sigibertus *(c)* ita dicit: Volumus vos scire, qui de Ecclesiastica cura solliciti estis, quod Dominus Apostolicus Hildebrandus nunc in extremis suis ad se vocavit unum de XII. Cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris, & confessus est Deo & S. Petro, & toti Ecclesiæ, valde se peccasse in pastorali cura, quæ ei ad regnandum commissa erat, & suadente Diabolo contra humanum genus odium & iram concitasse: postea verò sententiam, quæ in orbem terrarum effusa est, pro augmento Christianitatis, cœpisse dicebat. Sic igitur misit prædictum Confessorem suum ad Imperatorem & ad totam Ecclesiam, ut optaret illi indulgentiam, quia finem vitæ suæ aspiciebat: & tam cito induebat Angelicam vestem, & dimisit & dissolvit vincula omnium bannorum suorum Imperatori & omni populo Christiano, vivis & defunctis, clericis & laicis, & jussit suos abire de domo Theodorici, & amicos Imperatoris ascendere. (Hæc ille.) Schisma igitur principale septimum, & XVI. minus principale Ecclesiæ Dei fuit inter istum Gregorium & Archiepiscopum Ravennensem: sed causa fuit Tyrannis Imperatoris, & dissensio quorundam Episcoporum. Majus certe fuit omnibus antehabitis, & duravit usque ad Urbanum secundum. Iste Gregorius constituit, ut festa Romanorum Pontificum, qui martyres fuerunt, solenniter celebrentur: & sub pœna excommunicationis inhibuit auguria, sortilegia, omnes magicas incantationes, &c. Item ab hoc tempore, ut dicit Helinandus, cœpit reflorere in Ecclesia beati Quintini Beluacensis ordo Canonicus, primum ab Apostolis, postea à beato Augustino regulariter institutus sub magistro conventus, venerabili ejusdem Ecclesiæ Præposito, postea Episcopo Carnutensi.

Sigibertus misere delirat, & somnia fingit.

Año Dom. MLXXXIV. Anno Imperii Henrici, hujus nominis quarti, XXVIII. Ponti-

(a) ad a. 1074.
(b) Chron. lib. VI. c. XXXVI.
(c) ad a. 1085.

Pontificatus verò Gregorii septimi anno XI. Bruno, natione Theutonicus ex urbe Colonia, literis admodum eruditus, Rennensis Ecclesiæ Canonicus, & scholarum magister, relicto sæculo, Eremum Carthusiæ fundat, propositumque monasticæ conversationis satis arduum instituit; cujus sancti propositi cooperator beatæ memoriæ Hugo Granopolitanus Episcopus, ab eodem Brunone sumpsit habitum mo- 125
nasticum, cunctisque per mundum habitantibus insigne exemplum præbuit. (Hæc Vincentius.) In quodam Chronico sic habetur: Anno Domini MLXXXVI. Pontificatus Victoris, hujus nominis tertii, primo, ordo Carthusiæ cœpit, in quo sunt Priores; & ordo Calatensis, in quo sunt Abbates.

Anno sexto Pontificatus S. Hugonis, Granopolitani Episcopi, (qui Pontifex annis LII. fuit Episcopus) septem sunt fratres, quorum unus dictus est Bruno, qui de Canonicis regularibus S. Rufi de Valentia exierunt, & duos istos ordines, mediante S. Episcopo Hugone, inchoaverunt. Habent verò Carthusienses CLXXIX. Priorias: quorum ordo (teste B. Bernardo,) inter omnes Ecclesiasticos ordines primatum tenet, non ratione temporis, sed rigorositatis; unde eum vocat speciosissimam columnam Ecclesiæ: Verum, quia propter nimiam abstinentiam paucis tolerabilis erat, ut diu parvus maneret, postea ab Ecclesia moderatus fuit, nec unquam à sancto proposito cecidit, singulariter à Spiritu sancto præservatus usque hodie. (Hæc ex Chronicis.)

Henricus, hujus nominis secundus, dictus junior, filius præfati Lamberti secun- *Brabantica.*
di, Comitis Lovaniensis, cœpit Anno Domini MLV. Imperii Henrici, hujus nominis tertii, anno XVI. Victoris verò Papæ primo, & rexit eundem Comitatum annis XIX. Genuit verò Henricum tertium, succedentem Comitem Lovaniensem & Bruxellensem, & Marchionem Imperii: & tandem à quodam Hermanno, suo captivo, de nocte in lecto suo occisus. (Hæc ex Chronicis Comitum Brabantiæ.) Item iste Henricus supra collocandus erat inter Annonem, Archiepiscopum Coloniensem, & Stephanum nonum Papam, & quia ex negligentia ibi omissus est, hic ponitur.

Henricus, hujus nominis tertius inter Comites, filius præfati Henrici, cœpit Anno Domini MLXXIV. Imperii Henrici, hujus nominis quarti, anno XVIII. & rexit annis XVI. Genuit Henricum, hujus nominis quartum, Comitem Lovaniensem, & Marchionem Imperii, & Godefridum cum Barba, hujus nominis primum, ex progenie Caroli Magni, & primum Ducem Lotharingiæ, Comitem Lovaniensem & Marchionem S. Imperii. Tandem hic Henricus obiit apud Nivellam, in Ecclesia S. Gertrudis sepultus, An. Dom. MLXXXIX. (Hæc magister Emundus in Chron. de Ducibus Brabantiæ.)

Henricus, hujus nominis primus, postea dictus Pacificus, eò, quod pacem ac- *Leodiensia.*
quisierit, vita & genere nobilis, Archidiaconus Virdunensis, filius Frederici Comitis Tullensis, ex una parte cognatus Ducis Godefridi de Bullione, XXV. Leodiensis ordinatus Episcopus, Anno Dom. MLXXV. Pontificatus Gregorii, hujus nominis septimi, annò secundo, præfuit annis XXIX. Orta enim contentione in electione, ab Imperatore constitutus, ab Annone, Archiepiscopo Coloniensi, est in Episcopum consecratus. Iste Henricus Abbatem superbum sancti Laurentii, nomine Wolbodonem, deposuit, & Berengarium loco ejus substituit Priorem sancti Huberti.

Item Anno Domini MLV. tempore Alardi Abbatis, hujus nominis secundi, sepulchrum B. Trudonis frequentissimis coruscat miraculis, quæ toto orbe terrarum ita fama vulgaverat, ut peregrinos advenientes oppidum ferre non posset; qui per omnes partes claustri irrumpebant, maxime, quia aqua putei potata in nomine S. Trudonis dicebatur curare languidos & leprosos; qui puteus adhuc superest, quo animalia diversa, & thesaurus infinitus offerebantur, & interdum in hebdomada centum marcæ: quod per totum tempus dicti Abbatis duravit, scil. XXVII. annis, & quia per frequentiam peregrinorum nocte & die monachi cœpe-

 runt

runt nimis negligentes esse & indisciplinati, præsertim, quia Abbas eorum Edelardus à Domino percussus, phreneticus factus est, sed ductus Leodium in monasterium S. Laurentii, curatus ad sepulchrum Wolbodonis Episcopi rursus fuit. Iste ædificaverat magnam Ecclesiam S. Trudonis, & S. Mariæ in foro, & duodecim alias in diversis locis, & ibi sepultus est VIII. Id. Decemb. Pontificatus Henrici Episcopi Leodiensis anno octavo, & sequenti Anno incensa est Ecclesia S. Trudonis prædicti. Post mortem prædicti Abbatis duo eliguntur, Lanzo, Abbas S. Vincentii Metensis, & Luypo, monachus S. Trudonis; Episcopus verò Henricus Lanzoni, qui prius introductus erat, favebat, & movit exercitum ad expugnandam turrim Ecclesiæ S. Trudonis, quæ sola de incendio remanserat, de qua Luypo quasi speluncam fecerat latronum. Obsessum igitur est oppidum sancti Trudonis, sed cives inter se dissentientes pacem cum Episcopo fecerunt. Tunc temporis inter Brugstemenses & Trudonenses erat gravissimum & antiquum belli dissidium, & multi ex utraque parte interfecti: Brugstemenses igitur dolentes de pace, intrantes oppidum incendunt, & in foro bellantes, eos vincunt, & fuso sanguine, fugere in Ecclesiam compellunt, ut nec domuncula remanserit. Acta sunt hæc octavo Idus Julii, præsulatus Henrici anno decimo.

126

Episcopus Henricus post hæc misit decem marchas ad reædificandum S. Mariæ templum, cum nimia fieret strages hominum, & incendia multa, & prædæ & rapinæ eousque, ut idcirco multi ad inopiam devenirent: quod Henricus Episcopus dolens, consilio Alberti Comitis Namurcensis, de consensu omnium Primatum, Baronum, qui Ducatus, Marchias, Comitatus, Feuda, Judicialia tenent in Leodiensi diœcesi, ab imperio descendentia, pacem cum prædicto Alberto composuit, omnibus pauperibus & divitibus, nobilibus & ignobilibus in dicto Episcopatu perpetuo profuturam. Unde per eos ordinatum est, ut in festis & sacro tempore in Leodiensi Episcopatu nemo arma ferat, nemo prædas vel incendia faciat; quod si fecerit, homo liber hæreditatem perdat, & ab Episcopatu pellatur: servus autem amittat omne, quod habet, cum dextera, & excommunicetur; quæ pax anno Pontificatus Henrici XIV. in expeditione Romana per Henricum Regem quartum & Principes confirmata, & Episcopo Henrico datæ literæ: sed Comes se & suam terram exemit ex hac pace: & ideo hic Episcopus deinceps pacificus vocatus est: sub quo fundata & dedicata fuit Ecclesia S. Matthæi de Flores. Tunc etiam factum est hospitale inter rupem & ripam Mosæ, à Rodulpho & Lamberto fratribus, ac eorum consanguineo Fulvino militibus. Tandem venerabilis Henricus obiit pridie Junii, sepultus in Ecclesia S. Mariæ Hoyensis ante Altare B. Joannis Baptistæ juxta chorum. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Coloniensia. Venerabilis Hildolphus XXXIV. Archiepiscopus Coloniensis Ecclesiæ, cœpit Anno Domini MLXXVI. Pontificatus Gregorii septimi anno tertio, præfuit annis tribus. Huic, cum Capellanus Henrici Imperatoris quarti esset, sanctus Anno prædixit futurum, ut post se regeret Ecclesiam Coloniensem. (Hæc ex Chronicis.)

Trajectensia. Post obitum Wilhelmi Præsulis, quidam Conradus, natione Suevus, XXII. electus est Trajectensis Episcopus, qui Henrici quarti Cæsaris erat nutritius, cœpit autem Anno eodem salutis, quo & Hildolphus Archiepiscopus Coloniensis, præfuit annis XXIII. Conradus ille impetravit ab Henrico quarto, Romanorum Rege, donationem Orientalis Frisiæ, quam Marchiones violenter abstulerant à Principibus Hollandiæ. Idem ergo Conradus Episcopus castrum Yselmonda contra Domicellum Hollandiæ firmissimis propugnaculis, & idipsum fideli satellitio communivit.

Anno Pontificatus sui XVI. vel circa, Conradus Episcopus, ad felicem recordationis suæ memoriam exædificare proposuit in occidua parte civitatis suæ, Canonicorum Ecclesiam, ubi fundum adeo lutosum reperit, ut bases pylariorum stabilire non posset. Fuit autem in Latomorum consortio quidam Friso, Pleberus nomine, qui eandem Ecclesiam sub periculo mortis fundare promisit; veruntamen immoderatum inde salarium exegit: Quapropter Episcopus largis muneribus à filio

præfati

præfati Frisonis arcanum magisterium didicit, & inchoatam Ecclesiam in honorem S. Dei genitricis Mariæ magnifice condidit. Unde Friso concepit invidiæ zelum adversus Episcopum, præmeditans, quo pacto eidem posset instruere mortis interitum. Itaque anno Pontificatus sui XXIII. (qui fuit Annus salutis MXCVIII.) dum Episcopus Conradus post missarum solemnia solus in domo recumberet, & privatus orationes cum devotione legeret, prælibatus Friso, visa opportunitate, cultrum eduxit, & Reverendum Pontificem, instigante Diabolo, trucidavit, VIII. Kal. Maji, qui in eadem Ecclesia perpetuæ virginis Mariæ celeberrime tumulatus est. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.) De cujus Episcopi nece sic refert Sigibertus *(a)*: Conradus, Ultrajectensis Episcopus, feria quinta Paschæ, post missam à se celebratam, à quodam suorum in domo sua perimitur. Item multis in locis sexto Kalend. Octobris cœlum quasi ardere visum est nocturno tempore, & secuta est gravis animalium pestilentia, & segetes nimis imbre & urigine corruptæ sunt. (Hæc qui supra.)

Defuncto Udone, Archiepiscopo Trevirensi, Henricus, Imperator hujus nominis quartus, Treverim conscendit, ut alium in locum ejus substitueret, & cum Imperator jussisset, ut quem prælucere cæteris cognoscerent, hunc Episcopum eligerent, & ut Clerus unum ante alium post ex suo consortio hoc utique bonore dignissimos exhiberent, Rex autem, quotquot nominassent, nullum sibi placere dixit. Nullus enim eorum ejus benevolentiam digna taxatione prævenerat. Itaque tribus diebus in eligendo transactis, & quarto nihilominus die iterum ad id congregatis omnibus, tum Egelbertus, adimpletis negotiis, pro quibus à Rege præfato Romam missus fuerat (si tamen à Deo dici potest dirigi via istius bominis, qui culpa sua meruit ab Ecclesiæ congregatione suspendi) supervenit, & facta oratione, locutus est Regi de bis, quæ babebat in mandatis: quibus finitis, dixit Rex: Quia in eligendo Episcopo concordare non possumus, saltem in bunc conveniamus: & consensit ei ex Episcopis (qui causa electionis advenerant) solus Theodoricus, Virdunensis Episcopus, qui cognomento Magnus vocabatur, & pars aliqua populi Trevirensis. Rex verò nihil moratus, investivit eum, dans annulum & baculum, sub die octavo Idus Januarii, Anno Domini MLXXVIII. Pontificatus Gregorii septimi anno quinto, & præfuit annis XXII. qui Egelbertus, licet per ostium non intraverit, sed aliunde ascenderit in ovile, aliquot tamen transactis annis, cœpit se satis officio dignum exhibere, nisi solum quod ab excommunicatorum, (Regis videlicet & Clementis) noluit communione abstinere, propter quod Bruno, qui ei in Episcopatu proximo loco successit, omnes, quos ordinavit, ab officio suspendit: nec remotos ad pristinum gradum admisit, nisi qui legitimo Romanæ Ecclesiæ Pontifici se obediturum super Evangelium promitteret. Complura mentione digna de hujus Egelberti probis actibus, quæ per ipsum, vel ipsius temporibus gesta sunt, legimus, quæ compendii causa scribere prætermisimus: hoc tamen unum insinuare curabimus, videlicet, quod eleemosynas pauperibus largas faciebat, & Ecclesiis bona plurima conferebat, sed & ab antecessoribus aliquibus ablata recuperavit, quorum in ejus memoriam, indicia in bibliothecis usque bodie sunt recondita; quæ omnia ego pusillus, qui hoc scribo, ad redemptionem animæ ejus profutura sperarem; sed sententiæ B. Augustini non audeo præjudicare, qui scribit: Homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet unitatem, neque baptismum, neque eleemosynam quamlibet copiosam, neque mortem pro Christi nomine susceptam proficere ad salutem, quia in eo vel hæretica vel schismatica pravitas perseverat, quæ ducit ad mortem. Mortuus est autem Anno Domini MC. die Nonarum Septembr. sepultus in Ecclesia, majori domo, videlicet S. Petri Apostoli. Vacavit Episcopatus fere menses quatuor. (Hæc ex gestis Treverensium.) Interempto Godefrido Gibboso XVII. Duce Lotharingiæ inferioris, vacavit Ducatus annis XIV. *Trevirensia.* 1127

(a) ad a. 1098.

Colonienses. Venerabilis Sygewinus Pontificalem cathedram Coloniensis Ecclesiæ adeptus est anno Domini MLXXIX. Pontificatus Gregorii septimi anno sexto: præfuit annis decem: qui fuerat ante Pontificatum Decanus S. Petri, de quo simili modo vaticinatus est B. Anno, prædecessor ejus Archiepiscopus Coloniensis. (Hæc ex Chronicis.)

Romana. Defuncto igitur Salerni beatæ memoriæ summo Pontifice Gregorio, Ecclesiaque in summo discrimine posita, eo, quod Guicbertus autoritate Imperatoris Romanam sedem & urbem occupasset, Abbatem Cassinensem, seu Cardinalem Desiderium, (qui & Victor) invitum pauci de Romanis ad culmen summi sacerdotii trahunt: corruptisque pecunia Leoninæ urbis custodibus, ob metum schismatis nocte consecrandum in Ecclesiam B. Petri inducunt, ubi profluvio ventris correptus, moxque urbem ingressus, rebus humanis in brevi excessit. (Hæc Albericus *(a)*.) Ad missam, ut dicitur, exagitatus, nescio quo discrimine cecidit, Calice (si dignum est credere,) veneno infecto. (Hæc Helinandus.) Cœpit autem iste Victor Papa, hujus nominis tertius, An. Dom. MLXXXVI. Sedit anno uno, mensib. IX. (Martinus dicit anno I. mensib. IV. dieb. VII.) Vacavit sedes dieb. IX. Albericus dicit (sedit mensibus duob.) Istius tempore, (ut quidam scribunt) ordo Carthusiensium initium sumpsit. (Hæc ex Chronicis.) Mulier territorii Laudunensis, in villa Cimiati convicta de morte mariti, ducitur ad ignem cremanda, & impetrans licentiam orandi in Ecclesia cathedrali, prostrata ibi in pavimento, Dei matrem precibus implorat, fassa crimen cum multis lacrymis. Deinde ad stipitem religatur, ignis supponitur, frequentius ab ejus inimicis, sed ipsa vestibus & crinibus illæsa exit, matris misericordiæ interventu. (Hæc ex Chronicis.)

128 Urbanus secundus, qui prius nominatus est Odo, cœpit An. Dom. MLXXXVIII. sedit annis XII. mensib. IV. (In alio Chronico dicitur annis XI. mensibus IV.) Vacavit Sedes dieb. XVI. (Hæc Bernardus.) Odo, ex monacho Cluniacensi Episcopus Ostiensis, contra Imperatorem & Guicbertum fit Papa, & Urbanus secundus nominatur, natus de Castellione super Mantuam, filius Domini de Largeri: habuit fratrem Robertum, cui dedit corporale pro reliquiis, quo vilipendente corporale conscidit, & sanguis inde exivit: qui adhuc servatur apud Largeri. (Hæc Albericus *(b)*.) Unde Guido de eodem: Iste Odo, natione Gallus, primum Rhenensis Archidiaconus, inde Prior Cluniaci, mox Episcopus Ostiæ, postea in Apostolicum consecratus, nomine Urbanus secundus. Tunc Imperator Henricus visus est Urbanum expellere, & Romæ Guicbertum inferre. Vigebat verò tum in Italia præpotens Marchisa Machthildis, relicta Godefridi cognomento Gibbosi, provinciæ (quæ nunc Lotharii seu Lothariana dicitur) egregii quondam Ducis. Hæc eadem marito sublato, cum quorundam insidiis in interiora per latrinam ferro, dum ad naturæ secreta sederet, peteretur, sexus oblita, nec dispar antiquis Amasonibus, ferrata virorum agmina ducebat in bellum, & mariti defuncti Ducatum impigre petebat, & maxime suum intra Italiam contra Henricum Imperatorem: cujus Machthildæ auxiliis Urbanus Apostolicum obtinuit thronum, frequentibus Conciliis excommunicans cum Imperatore Guicbertum. Hinc in Ecclesia scandala (ut dicit Sigibertus) & in regno augescunt dissidia, dum alter ab altero dissidet: dum Regnum & Sacerdotium dissentit, dum alter alterum excommunicat, dum alter alterius excommunicationem aut ex causæ, aut ex personæ præjudicio despicit, & dum alter in alterum excommunicandi authoritate magis ex suo libitu, quam ex justitiæ respectu abutitur: & autoritas illius, qui dedit potestatem ligandi & solvendi, omnino despicitur. Nimirum, ut cum pace omnium bonorum dixerim, hæc sola novitas, (ne dicam hæresis) ne dum in mundo emerserat, ut sacerdotes illius, qui dicit Regi Apostata, & qui regnare facit hypocritam propter peccata populi, doce-

(a) ad a. 1086.
(b) ad a. 1087.

docerent populum, malis Regibus nullam subjectionem, & licet eis sacramentum fidelitatis fecerit, nullam tamen deberi fidelitatem: nec perjuros nominari, qui contra Regem senserint: imò qui Regi paruerit, pro excommunicato habendum, & qui contra Regem fecerit, à noxa injustitiæ & perjurio absolvendum. (Hæc Sigibertus(*a*).)

Item anno Pontificatus Urbani septimo, dum sancta Jerusalem civitas sub Turcarum dominio multis & gravibus esset oppressa miseriis, inter eos, qui causa devotionis & orationis ad eam veniebant, nec tamen intrabant, nisi dato prius aureo pro tributo, Petrus quidam sacerdos de regno Francorum & pago Aloianensi, verè cognominatus Eremita, statura contemptibili, sed venerabili sanctitate eò pervenit, in Ecclesia verò Dominicæ resurrectionis dum pernoctat in orationibus & vigiliis, ab apparente sibi Domino confortatus, & jussus, ut pro populo ejus & sancta civitate, legatione ad Dominum Papam & Principes Occidentis fungatur, confidenter regreditur, & legationem ejus fideliter exequitur & prudenter. Veniens igitur ad Dominum Papam, & exulantem eum inveniens propter controversiam, quæ erat inter ipsum & Imperatorem Henricum super investitura baculi pastoralis, pontificalis & annuli facienda, pro qua prædecessor ejus, Gregorius septimus, à Papali sede per eundem Imperatorem expulsus erat. Eidem Papæ Jerosolymitani Patriarchæ Simeonis literas, indices magnæ fidelium calamitatis, ostendit, à quo prædicator electus, & ad Principes directus & ad plebem, virtute multa Dei verbum evangelisans, Domini Papæ, qui eum in Franciam subsequebatur, necessarius fuit præcursor. (Hæc Guido.)

Item anno sequenti, tertio Kalend. Martii, celebrata est Placentiæ Synodus, præsente Urbano Papa cum Episcopis & Abbatibus, tam Galliarum, quam Lombardiæ ac Tusciæ: in qua Synodo inter cætera acta ordinationes à Guicberto hæresiarcha factæ, qui prius à Papa Gregorio, & Romana Ecclesia damnatus fuit, judicatæ sunt esse irritæ & non valere. In eodem quoque Concilio antiquis novem præfationibus decima addita est de B. Maria virgine, quæ cantatur in Missa [*Et te in veneratione beatæ Mariæ semper Virginis*, &c.]

Eodem anno Urbanus Papa in Gallias veniens, per Burgundiam & Franciam habitis conciliis, Gregorii Papæ (qui & Hildebrandus dictus est) decreta renovat, & confirmat, Philippumque Regem Franciæ, qui vivente sua uxore aliam superinduxerat, altera vivente, excommunicat. Urbanus siquidem prædictus aliud Concilium in Alvernia apud Clarimontem urbem mense Novembri celebrat, in quo statutum est, ut horæ B. Virginis Mariæ quotidie dicantur, officiumque ejus diebus Sabbathorum solenniter fiat. Exponitur etiam in eo miseria S. civitatis Jerusalem: Christi dedecus nuntiatur: narratur opprobrium: consilium quæritur, auxilium postulatur. (Hæc Bernardus.) Unde Wilhelmus: In mense itaque Novembri hujus anni, ante festum S. Andreæ, generale Concilium apud Clarimontem, Averniæ civitatem, à summo Pontifice Urbano congregatur, quod congregatorum Episcoporum & Abbatum fuit CCCX. & sedit à die Lunæ XIV. Kal. Decemb. per dies decem: ubi aliquot diebus primum de fide Catholica, & eorum, qui inter se dissidebant, pace prolixe tractatum est. Ubi etiam Guido: Ibi (ait) Dominus Apostolicus excommunicavit Guicbertum Ravennatem, qui se Papam appellabat, & Henricum Imperatorem Romanorum, qui eum manutenebat: Philippum quoque Regem Francorum, & ejus concubinam, Comitis Andegavorum uxorem, & omnes, qui eum Regem vel Dominum suum vocarent, & ei obedirent, quousque veniret ad emendationem, ut altera persona ab altera discederet. Unde etiam Episcopus Otto: Papa (inquit) Urbanus, habito in Gallia Concilio, verbo sanctæ prædicationis, circiter centum millia hominum ex diversis nationibus in militiam Christi collegit. De quo & Baldricus: Excessit medicina modum, quia plus quam debuit,

Jerosolymitana. 129

(*a*) *ad a. 1088.*

in quibusdam voluntas eundi Jerosolymam subrepsit. Nam & multi eremitæ & reclusi, & monachi, domiciliis suis non satis sapienter relictis, simul perrexerunt. Tandem tamen orationis gratia, ab Abbatibus suis accepta licentia, profecti sunt: plures autem fugiendo se subduxerunt. Multi de gente plebeja crucem sibi divinitus innatam jactitando ostentabant, quod & idem quædam de mulierculis præsumpserunt; quod omnino falsum fuisse deprehensum est. Alii verò per ferrum calidum instar crucis sibi adhibuerunt, vel peste jactantiæ, vel bonæ voluntatis ostentatione.

Anno Pontificatus ejusdem Urbani Papæ nono, Eclipsis Lunæ facta est tertio Idus Februarii: Rursus septimo Idus Augusti eclipsis Lunæ facta est alia. Occidentales populi dolentes, loca sancta Jerosolymis à gentibus prophanari, & Turcas etiam terminos Christianorum magna ex parte invasisse, innumerabiles una inspiratione moti, & multis signis sibi ostensis, alii ab aliis animati, Duces, Comites, potentes, nobiles & ignobiles, divites & pauperes, liberi & servi, Episcopi & Clerici, monachi, senes & juvenes, etiam pueri & puellæ, omnes uno animo sine ulla vi undique concurrunt: Ab Hispania ac provincia, ab Aquitania & Britannia, à Scotia & Anglia, à Nortmannia & Francia, à Lotharingia & Burgundia, à Germania & Longobardia, ab Apulia & ab aliis regnis, virtute & signo sanctæ Crucis signati & armati, ultum ire parant injurias Dei in hostes Christiani nominis; & quanto quisque hactenus ad exercendam mundi militiam erat paratior, tanto nunc ad exercendam ultro Dei militiam fit promptior, firmissima pace interim ubique composita. Primo verò Judæos in urbibus, in quibus erant aggressi, ad credendum Christo compellunt, credere nolentes bonis privant, trucidant, aut urbibus eliminant. Aliqui Judæorum, zelo tenendæ patriæ legis ducti, se mutuo trucidant; alii ad tempus se credere simulantes, post ad Judaismum revolvuntur. Eminebant in hoc Dei hostico Dux Lotharingiæ Godefridus, & fratres ejus, Eustachius & Balduinus, Balduinus Comes Hannoniensis, Robertus Comes Flandrensium, Stephanus Comes Blesensis, Hugo magnus, frater Philippi Regis Franciæ, Robertus Comes Northmanniæ, Raymundus Comes sancti Ægidii, Boamundus Dux Apuliæ, & Tancredus nepos ejus, Anselmus de Ribodemonte, Golferius de Turribus, vir memoria dignus, qui cum celebres excursus exerceret in hostes, & multa damna de die in diem eis inferret, accidit una die, dum ad hujus excursus veheretur, ut rugitum horribilem leonis à serpente immanissimo circumligati audiret: quo audito, dissuadentibus sociis, ad eum audacter accedens, truncato serpente, leonem liberavit; qui (quod mirabile dictu est) memor accepti beneficii, eum sequitur, sicut lepus; & quamdiu fuit in terra, nunquam recedens, multa ei commoda con-
130 tulit, tam in venationibus, quam in bello, cui carnes venaticas abundanter dabat. Leo verò, quæcunque domino suo adversari videbat, prosternebat: quem, ut dicunt, in navi positum, cum domum rediret, derelinquere noluit, sed nolentibus eum, ut crudele animal, in navem recipere nautis, secutus est dominum suum natando per mare, usquequò labore defecit. Nullus autem Rex in multitudine illa sancta fuit: sed omnes Christum Dei filium Regem habentes uno fervore, & una devotione cum summa pace & concordia de terris suis egredientes, voluntate unanimi sepulchrum Christi tam diu sub servitutem redactum proponunt reddere libertati. (Hæc Bernardus.) Unde etiam Vincentius: Istorum omnium curam Apostolica autoritate suscepit vir eximius Haymarus, Podiensis Episcopus, eisque consilio & doctrina usque ad captam Antiochiam plurimum utilis fuit. Istius etiam profectionis imitator fuit Petrus quidam Eremita, qui usque ad captam Jerusalem in multis utilis, cum exercitu Dei perseveravit. Nunquam tot gentes in unam coière sententiam, & opinionem hominum vincebat numerus: quamvis existimarentur ad sexagies centum millia, qui omnes Jerosolymam pergebant.

Anno Pontificatus ejusdem Urbani decimo, Cometes in Occidente apparuit, tota prima hebdomada Octobris; Nimia aquarum abundantia Autumnalis impeditur

ditur fatio: & sterilitas frugum terræ sequitur. Exercitus Dei aggressus terminos paganorum viriliter egit: primumque eis fuit bellum ad Pontem Pharphar fluminis IX. Kalend. Martii, ubi multi Turcarum occisi sunt. Secundum eis fuit bellum apud Niceam, tertio Nonas Martii, in quo etiam pagani victi sunt. Capta ergo Nicea, capta etiam Laodicea, cum essent plus quam treecenta millia armatorum in exercitu Christianorum, tanta eis suppetebat omnium rerum copia, ut aries uno nummo, bos vix XII. nummis venderetur. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Antequam autem Antiochia caperetur, sanctus Andreas apparuit rustico simplici, provinciali genere, dicens: Veni, ostendam tibi lanceam, qua perforatus fuit Dominus noster Jesus Christus, qui rusticus capta civitate, præsente Raymundo Comite & Capellano suo, fodiens terram in Ecclesia S. Petri, in loco, de quo revelationem habuerat, lanceam invenit Anno Domini MXCIX. Dubitantibus autem plerisque, utrum esset lancea Christi, quidam Bartholomæus nomine erat inter eos, cui Christus apparens, lanceam veram esse ostendit. Ille igitur cum lancea per ignem XIII. pedum, quem jusserat accendi, illæsus transivit, & sic exercitus, fiduciam in Christo & lancea ipsius habentes, intrepidi processerunt. (Hæc Martinus.)

Item Anno sequenti, qui fuit annus salutis MXCVIII. obsessa Antiochia ab exercitu Christianorum, in tantum attenuati sunt Christiani propter omnium rerum penuriam, ut in tanto exercitu vix centum boni equi invenirentur: & tamen, quamvis ex desperatione rerum multi se subtraxerint, multi domum redierint, nono obsidionis mense Antiochia capitur: & mox supervenienete Corborano cum magno exercitu, Christiani à Paganis versa vice obsidentur, tantaque fame afflicti sunt nostri, ut vix ab humanis carnibus abstinerent: sed conservati à Deo, per inventam Domini nostri Jesu Christi lanceam, à tempore Apostolorum non visam, obsessi obsessoribus quinto Kalend. Julii audacter occurrunt, & hic etiam bello tertio victoria potiuntur. (Hæc Bernardus.) Occisi ex paganis secundum Robertum centum millia equitum, & peditum non fuit numerus: quindecim millia fuerunt ibi inventa camelorum, & multa alia: contigit hoc prælium IV. Kal. Julii in vigilia Apostolorum Petri & Pauli. (Hæc ille.) Baldricus, ex Burgalensi Abbate Dolensium Archiepiscopus, qui scripsit historiam Jerosolymitanam, dicit: quod infra civitatem Antiochiam sunt quatuor monticuli satis alti, in quorum uno sublimiore castellum est, quod omni præeminet civitati, & deorsum civitas est decenter ædificata, & duplici muro circumdata, quorum unus interior altus & amplus, & quadris lapidibus compactus, in quo sunt turres CCCL. formosis mœnibus, venustæ & defensæ propugnaculis: sed murus exterior non est tantæ celsitudinis, sed admirandæ venustatis. Urbs continet in se CCCXL. Ecclesias; Patriarcham habet, cujus Patriarchatui subjecti erant CLIII. Episcopi. Ab Oriente quatuor clauditur montanis: ab Occidente civitatis muros præterfluit fluvius, qui Pharfar dicitur. Item septuaginta quinque Reges eam constituendo sublimaverunt & nobilitaverunt, quorum maximus & primus fuit Antiochus, à quo denominata est. (Hæc qui supra.) In hac urbe primus conventus fidelium est habitus, & Christianorum nomine dedicatus. Item quintum bellum fuit eis in Romania Kalend. Julii, & ibi Turcæ victi sunt, commissa Antiochia Duci Boamundo. Christiani verò propter vitandum tædium & famem, & maxime propter discordias Principum proficiscuntur in Syriam, & expugnatis Marra & Barra urbibus Sarracenorum, & multis illius regionis castellis, tanta ibi rursum fame afflicti sunt, ut corpora Sarracenorum jam fœtida comedere compulsi sint. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Quæ verò lætitia tanta tristitiam secuta sit, sequentis anni narratio declarabit. Jam enim ad alia nova stilus vertendus est. 131

Isto Anno ordo Cisterciensis cœpit hoc modo per quendam Robertum Abbatem,

---

(a) ad a. 1096. 1097.
(b) ad a. 1098.

tem, & alios monachos, qui exierant à Molismo, & invenientes locum salinosum cujusdam horroris & vastæ solitudinis, ibi resederunt, & locum Cistercium vocaverunt. Venerabilis itaque Hugonis, Lugdunensis Ecclesiæ Archiepiscopi, sedis Apostolicæ tunc legati, & religiosi viri Walteri, Cabilonensis Episcopi, nec non & clarissimi Principis Ottonis, Burgundiæ Ducis freti consilio, auctoritate Roberti in inventa eremo Abbatiam construere cœperunt XII. Kalend. Aprilis, videlicet in festo B. Benedicti, præfato Abbate ab illius diœcesis Episcopo, videlicet Cabilonensi, suscipiente curam virgamque pastoralem, cæteris sub ipso in eodem loco firmantibus stabilitatem. (Hæc Albericus *(a)*.) Sed eodem anno idem Robertus, cogente ipsum Papa Urbano, propter infatigabilem querelam Molismensium monachorum, revertitur ad Molismum, cui in Cistercio substituitur Albericus; Alberico successit Stephanus. (Hæc Bernardus.) Item habent Cistercienses DCXC. Abbatias, exceptis Prioratibus ejusdem ordinis.

Anno Pontificatus ejusdem Urbani XII. exercitus Dei divino monitu in interiora Syriæ profectus, larga Dei manu refocillatus est, quia cives & castellani illius regionis legatos, cum multis donariis ad eos præmittebant, parati etiam oppida vel urbes eis tradere, à quibus Christiani, securitate accepta, & indicto urbibus tributo, Jerusalem tendebant: interim multis eorum, qui se subtraxerant, ad eos ad Tyrum recurrentibus. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Sequitur Baldricus. De suis venerunt ad Aetam, & inde ad castellum Caiphas & juxta Cæsaream, ubi die Pentecostes quinto Kal. Junii convenerunt. Ubi etiam Martinus: Ibi cum essent, columbam, super exercitum volantem, accipiter unus graviter vulneratam dejecit, circa quam repertæ fuerunt literæ, quas deferebat talis sententiæ: Rex Accaron Duci Cæsareæ salutem: Huc natio canina venit, gens contentiosa, contra quas per te & per alios legem tuam defendas, idemque annunciabis aliis civitatibus. (Hæc ille.) Sequitur Baldricus: Inde ventum est ad Ramulam, circa quam civitatulam honorabilis monstratur Ecclesia, in qua pretiosissimum beati Georgii corpus quieverat. Ibi Episcopum de novo instituerunt: cui decimas facultatum suarum obtulerunt, quia non habebat, unde viveret. Ramula ab Jerusalem XXIV. milliaribus distat. Cum verò ad locum ventum est, unde Jerusalem poterat aspici, præ gaudio nimio fleverunt, & flexis genibus adorantes, terram deosculati sunt, & VII. Idus Junii feria tertia eam obsederunt. (Hæc ille.) Eaque obsessa, cum laboraret victualium, & maxime aquæ penuria, omnes ex communi decreto nudis pedibus quotidie orando circumibant urbem. Octavo verò talis humiliationis die, obsidionis autem XXXIX. capta est Jerusalem Idib. Julii in sexta feria, & in templo Salomonis & in porticu ejus Christiani, cum Paganis quinto bello conserto, tanta in eos cæde debacchati sunt, ut in sanguine occisorum equitarent usque ad genua equorum. Cum decretum esset, qui Jerusalem deberent retinere ex Principibus, jam de reversione domum agentibus, ecce Rex Sarracenorum ad debellandos eos venit, Ascalonam
131 cum centum millibus equitum & quadringentis millibus peditum; quibus cum occurrisset exercitus Domini, in quo non plus, quam quinque millia equitum, & quindecim millia peditum erant, Deo pro servis suis ad se clamantibus pugnante, & nube eos ab æstu Solis defendente, Sarraceni solo Christianorum impetu territi, omnes projectis armis fugerunt, & in hoc sexto bello, quarto Kalend. Augusti facto, cæsa sunt centum millia paganorum. In porta verò Ascalonæ suffocati sunt ad duo millia, at eorum, qui in mari perierunt, & qui inter spineta sylvarum con-
132 sumpti sunt, numerus nescitur. Capta est autem Jerusalem post annos circiter quadringentos sexaginta, ex quo sub Heraclio Imperatore secunda vice capta & possessa à Sarracenis fuit. (Hæc Sigibertus.) Post annos verò XC. à quo Turcæ invaserant, Sarracenis inde aut ejectis, aut occisis. Urbe igitur obtenta & mundata,

(a) ad a. 1098.
(b) ad a. 1099.

data, Patriarcha ordinatur, Rex eligitur, spolia dividuntur, fidelitas pro Dei amore & timore reverenter eis à subditis exhibetur. (Hæc Bernardus.) Sequitur Episcopus Otto *(a)*: Urbanus Papa à Concilio Claremontensi egressus, auxilio eorum, qui ad Jerosolymitanum iter accesserunt, Guicbertum ab urbe (excepto castro Crescentii) ejecit, sedemque propriam recepit; inde per Apuliam & Calabriam ac Siciliam, quæ tunc Northmanni inhabitabant, pecuniam magnam collegit: & sic ad urbem regrediens, corruptis eis, qui castrum Crescentii servabant, muneribus Guicberto tam castro, quam urbe expulso, libere urbe tota est potitus. (Hæc qui supra.) Tandem Urbanus moritur, & in Ecclesia Lateranensi sepelitur. Unde Sigibertus *(b)*: Guicbertus & Urbanus, qui de Papatu Romano contendebant, moriendo finem faciunt suæ contentionis. Item Albericus indiscrete loquitur & confuse: Guicbertus, (ait) mortuus est schismaticus, &, ut dicit Episcopus Otto, horribili schismati, tanquam densissimis Ægypti tenebris, moriendo finem imposuit: Urbanus verò mortuus est ut Catholicus, & in multis laudandus, cui tantum honorem contulit Dominus, ut in ejus diebus recuperaretur Antiochia cum ipsa Jerosolyma, & fierent omnia, quæ supra memoravimus.

Venerabilis pater Hermannus, hujus nominis tertius, quem Divitem cognomento appellamus, cujus utrique divitiæ profuerunt Ecclesiis Christi, ordinatus est ad regimen Pontificale Coloniensis Ecclesiæ, Anno Domini MLXXXIX. Pontificatus Urbani, hujus nominis secundi, anno secundo, Imperii verò Henrici, hujus nominis quarti, Anno XXXII. Præfuit Ecclesiæ Annis X. & mensibus VI. (Hæc ex Chronicis.) *Coloniensia.*

Godefridus secundus, inter Duces Lotharingiæ XVI. in ordine, fuit filius Gozelonis XV. Ducis Lotharingiæ, & frater Stephani Papæ IX. atque Odæ uxoris Lamberti junioris, Comitis Lovaniensis atque Bruxellensis. Genuit Godefridum Gibbosum Ducem, & sanctam Idam, matrem Godefridi, Eustachii & Balduini fratrum Boloniensium, qui adepti sunt Principatum Boloniensem & Lotharingensem, post mortem Godefridi Gibbosi eorum avunculi. Nati sunt in Brabantia apud Basin juxta Genapium castrum, quorum avia ex una parte Mechtildis fuit, filia Henrici senioris, Comitis Lovaniensis & Bruxellensis, & soror Lamberti junioris. Iste igitur Godefridus est Bullionus, qui maternum genus traxerat à Ducibus Lotharingiæ, sed per paternum genus spectabat ad Caroli Magni lineam, quod sic patet per inductionem. Henricus senior, Comes Lovaniensis, genuit Lambertum & Machtildem; Machtildis genuit Eustachium; Eustachius autem genuit hunc Godefridum & fratres ejus Balduinum & Eustachium: & post XV. annorum vacationem, datur Ducatus Lotharingiæ Godefrido, quem tenuit annis XI. Cœpit autem Anno Dom. MXC. Imperii Henrici, hujus nominis quarti, Anno XXXIV. (Hæc ex Chronicis.) Iste, inquam, Godefridus, Dux egregius, pridem Imperatori Henrico contra Hildebrandum militavit, & in oppugnanda Roma partem muri, quæ ei obtigerat, primus irrupit: Postea verò præ nimio labore in nimia siti vinum nimium hauriens, in febrem quartanam incidit: & audito rumore profectionis Hierosolymitanæ, illuc se iturum vovit, si Deus redderet sanitatem; quo emisso voto, mox vires ejus penitus refloruerunt. In Antiochena obsidione Turcam quendam singularem, medium in lateribus gladio Lotharingico dissecuit, cujus dextera medietate jam in armis palpitante & cadente, reliquam tulit equus, cui insederat: Adeo firme Turca ille insederat equo. Idem Godefridus alterum Turcam in conflictu vibrato in caput ense, à vertice usque ad inguina diffidit, & ex eodem ictu sellam & spinam equi penitus discidit. *Lotharingica.*

In eadem obsidione militem quendam suum pabulatum progressum, à leone invasum, & clypeo se defendentem, tandem occisum adeo indoluit, ut venabulo feram

(a) Chron. lib. VII. c. VI.
(b) ad a. 1100.

feram transfoderet: quæ faucia & dolore acriter fæviens in eum irruit, ita ut ferro, quod pendebat ex vulnere, tibiam ejus fauciarit, qui mox gladio bestiam eviscera-vit. (Hæc Goblinus *(a)*.) Reliqua gesta Ducis Godefridi vide infra in linea Regum Jerusalem, sub Anno Domini MC.

133 Item Anno Ducatus illius Godefridi octavo, apparet zona ignea sanguinei coloris à parte Septentrionali, longissime emittens terribiles radios versus Meridiem, à crepusculo noctis usque ad lucem, quinto Kalend. Octobris. (Hæc ex Chronicis.)

Brabantica. Henricus, hujus nominis quartus inter Comites Lovanienses & Bruxellenses, filius dicti Henrici, hujus nominis tertii, cœpit eodem Anno salutis, quo & Godefridus de Bullion, & rexit Comitatum Annis XI. qui cum audisset, Everhardum Tornacensem Castellanum strenuissimos milites secum habere, Tornacum ad audaciam eorum videndam venit. Quadam ergo die cum eis exiens, de fortitudine sua juveniliter exultans, rogavit unum nomine Goswinum de Forest, ut opposita acie, solus contra se solum veniret: Eo verò respondente, se non venturum, quia Dominus suus esset, & metuere, ne forte eum læderet, Comes iterum atque iterum eum provocans, jamque eum timidum & ignavum appellans, ut contra se veniret, nimio tædio extorsit. Tandem igitur miles crebra ejus admonitione provocatus, lanceam suam levavit, & equo vehementer calcaribus impulso, adversus eum incurrit, volensque eum militari ludo de equo dejicere, lanceam ei in corde fixit, & sine mora extinxit, totamque regionem nimio luctu complevit: maxime cum incluti nominis Comes esset, & ita omnes raptores & latrones de terra sua expulisset, ut in nulla regione major pax & securitas inveniretur, quam in sua. Sepultus est Nivellæ cum patribus suis, ubi septem Principes Brabantiæ simul requiescunt; &, ut dictum est, levitate & stultitia sua sine prole interfecto, succedit in Comitatu frater ejus Godefridus cum Barba, Princeps excellentissimus, qui primogenituram obtinens stirpis Caroli Magni, industria sua meruit restitui in Ducatum Lotharingiæ, quem rexerant antecessores sui, antequam fierent Reges Franciæ hæreditarii. (Hæc ex Chronicis.)

Hollandica. Defuncto Theodorico Comite, Florentius filius ejus, hujus nominis secundus, Comes octavus Hollandiæ efficitur. Cœpit autem An. Dom. MXCI. Imperii Henrici, hujus nominis quarti, & Imperatoris tertii, Anno XXXV. & rexit Annis XXX. Duxit uxorem Petronillam, Lotharii Cæsaris sororem, ex qua genuit Theodericum, Florentium & Simonem, & Hadewigam virginem. Iste Florentius dictus Crassus, statura fuit egregius, plurimumque pacificus, largus eleemosynarius, cunctis commodus, nemini nocivus, qui progenitores suos in divitiis excessit & virtutibus superavit: qui tandem confrater Ecclesiæ Trajectensis, sexto Nonas Martii migravit ad cœlestem patriam, postquam Annos triginta cum magna tranquillitate rexisset Hollandiam: qui prope progenitores suos in Egmondensi monasterio tumulatus fuit, ubi sub petra marmoris satis honorifice requiescit. Petronella verò Comitissa post mortem mariti Monasterium puellarum ordinis S. Benedicti devote condidit, ad honorem B. Mariæ semper virginis, & S. Laurentii victoriosi martyris in allodio Castri sui, quod Reynsburch appellatur, quæ dehinc X. Kalend. Junii Mensis in Christo quiescens, sumptuose exequiis in eodem Monasterio sepelitur. (Hæc ex Chronicis.)

Leodiensia. Defuncto bonæ memoriæ Henrico, Leodiensi Episcopo, amatore pacis & religionis, Obertus ex clero ejusdem Ecclesiæ canonice electus succedit, qui Obertus fuerat Præpositus Ecclesiæ S. Crucis in Leodio, & per Episcopum Henricum ejectus, servivit fideliter Imperatori Henrico in parte Guicberti Ravennatis: & ita donatus est ei Episcopatus sub illius temporis statu. Cœpit autem An. Domini MXCII. Pontificatus Urbani, hujus nominis secundi Papæ Romani, An. V. præfuit annis XXVIII. Ordinatus est ab Hermanno, hujus nominis III. Archiepiscopo Coloniensi XXXVI. præsulatus ejusdem quarto. Anno

(a) æt. VI. c. LV.

Aooo Præsulatus Domini Oberti quinto, Nobilis Dux Godefridus de Bullion, Dux Lotharingiæ & plures alii, nobiles & ignobiles Cruce signantur. Huic Godefrido erat Castrum fortissimum, oomine Bullion, in Marchia situm, ex quo multa mala Episcopatui Leodiensi provenerunt, à quo dum hæredes desisterent, Episcopus ipsum acquirere cogitavit. Sed Godefridus pro anima sua & suarum, sanctæ Mariæ & beato Lamberto hac conditione obtulit, ut, si infra tempus præfinitum à se vel à fratribus non redimeretur, io totum tempus possessio Ecclesiæ B. Lamberti assignaretur. Obertus verò Episcopus pro mille & quingentis marchis argenti purissimi castrum emit, & sic multa mala redemit; Dux interim & hæredes ejus ante diem signatam Jerusalem obieruot, & sic possessio cessit Episcopatui. Acquisivit 134
Obertus etiam Tuwinum cum pertinentibus eodem Anno à Balduino, Comite Hannooiense, pro quinquaginta marchis auri puri.

Idem Obertus Anno Præsulatus sui octavo castrum de Mirewalt reformavit, castrum de Claremonte B. Lamberto multo pretio acquisivit. Nata est hoc anno in Alemannia virgo mirabilis, quæ dicta est S. Hildegardis, de cujus libris & prophetia mirabile quiddam dicitur.

Sanctus Wibertus in cœnobio Gemblacensi à se fundato, ad sepulchrum suum magois clarescit miraculis.

Anno ejusdem Domini Oberti XIII. incœpit fundari novum monasterium io suburbio Hoiensi Canonicorum regularium. Nam Cono de monte acuto Comes, & Lambertus ejus filius, Comes de Claremonte in Leodiensi diœcesi, cum multis viris nobilibus, dum redirent ab expeditione Jerusalem cum Petro venerabili eremita, & quibusdam Burgensibus Hoyensibus, in mari in maximo discrimine voverant, construere Ecclesiam, si liberarentur à periculo; statimque secuta est tranquillitas. Per maous ergo dicti Petri votum impleverunt, fundantes hoc mooasterium in booorem sepulchri Domini, & sancti Joaonis Baptistæ, assumptis eò viris religiosis secuodum regulam B. Augustini, & ibi prædictus Petrus sepulturam accepit. Item Obertus Episcopus corpus sanctæ Odæ virginis, quæ illuminata fuit ad sepulcbrum sancti Lamberti, de terra elevavit, & in Ecclesia Rodensi collocavit. Item acquisivit Frangneis juxta Leodium: Ædificavit parochialem Ecclesiam sanctæ Fidis juxta Leodium, anno Præsulatus sui XVIII.

Eodem anno ædificata fuit porticus sancti Leonardi, quæ dicitur Cella sancti Jacobi; quem locum regulares Canonici emerunt à fratribus sancti Jacobi Leodio, circa anoum Domini MCCCCLXXXIX. Floruit hoc tempore apud sanctum Jacobum in Leodio Abbas Stephanus, vir magnæ scientiæ & honestatis, in Musica valde peritus; qui cantum oovum de S. Benedicto [Florem mundi.] & de sancto Jacobo majore, aliaque præclara & multa, quæ in Ecclesia cantantur, musice composuit.

Anno Præsulatus sui XIX. construxit Ecclesiam sancti Huberti Leodii: & ordinavit, ut, si Canonicus decedat sine testamento, de boois ejus solvantur exequiæ, debita solvantur, & eleemosynæ fiant. (Hæc & quædam alia, quæ propter tædium omisi, ex Chronicis.)

Item Anno Domini MCXVIII. mense Januario, tertio Nonas ipsius, quarta feria in aliquibus locis, sed noo usquequaque, terræmotus accidit, aliàs clementior, aliàs validior, adeo ut quarundam urbium partes cum Ecclesiis corruisse dicantur. Mosa etiam fluvius juxta Abbatiam, quæ dicitur Sustula, quasi pendens in aëre, fundum suum visus est deseruisse. Isto tempore & anno eodem Leodium civitas multis plagis attrita fuit. Mense enim Majo nocte inveotionis S. Crucis, quæ tunc erat vigilia ascensionis Domini, dum in majori Ecclesia vesperas celebrant, & illum Psalmi versiculum, [*Quis sicut Dominus Deus noster*,] cantant, subitum tonitru cum terræ motu omnes ad terram stravit, & fulmen à læva templi ingressum, oon modicas crustas de muro hac illacque dejecit; Deinde turrim ingrediens, multas trabium partes diffidit, & subsecutus fœtor intolerabilis est, adeo ut multo aroma-

cum odore vix potuerit obrui. Item Junio mense, septimo Idus ipsius mensis, circa horam nonam, nubes pluviæ subito rupta à monte, qui dicitur Roberti, subjectam sibi partem civitatis penitus oppressam pessumdedit, adeo ut multas domus dirueret, & immensam anoonam perderet, & matrem duos infantes utrinque in braebiis amplexam necaret, & alios octo homines diversis in locis opprimeret. Pulsantibus ad vesperas in Sabbatbo, quædam fœmina, caput dum lavat, puero manus rubeot sanguine fluido. Item Kal. Julii circa horam sextam turbo nimis vehemens & obscurus civitatem operuit, & nubes, eo abrupto, scissa, ita omne tectum majoris Ecclesiæ dejecit, ut & imbribus pateret, & totum pavimentum perfunderetur. Illico verò fulmen à parte Aquilonari ingrediens, clerum retro altare SS. Cosmæ & Damiani in pulpito legentem, & alterum ante Crucifixum orantem, & tertium de scriptorio Ecclesiæ proximo egredientem, in ipso Ecelesiæ ingressu ex-
135 tinxit: Ante fores quoque Ecelesiæ versus domum Episcopi laicum extinxit. Septimo Idus Julii, ab hora tertia usque ad nonam, quatuor turbines à quatuor plagis cœli urbem circumdederunt: ventus etiam eum magna vi insonuit, & urbem multo imbre alluit. Tertio Nonas Augusti primo noctis conticinio, cum tonitru audiretur & fulgetra sæpius miearent, & iterum atque tertio idem fieret usque mane, in urbem Leodium amplius ipse turbo desævit, ita ut homines à plateis exilientes, templa & Ecclesias tristi eœtu complerent, & tota nocte supplicationi intenderent. Summo verò auroræ diluculo à parte Orientis ignis eum ingenti flamma civitatem in circulum obivit, ut omnes divinitus se cremandos esse timerent. Deinde magnus turbo erumpens ab Occidente, ipsum ignem aliquantulum obscurasse. Iterum autem quasi victor ignis cum flamma recaluit, & iterum turbine revertente, paululum delituit, sed tertio etiam ipse ignis recaluit, & tertio nihilominus turbine victus, cecidit; Istud spectaculum à summo mane usque ad horam tertiam, eivitatem vehementer terruit. Tertio Idus Decemb. ad mediam noctem lueentibus stellis eœlo sereno, XIII. Luna Eclipsin passa, & contracto orbe multis coloribus, sed maxime sanguineo, pene integra hora suffusa est. Item XVII. Kal. Januarii prima hora noctis igneæ acies à Septentrione in Orientem in cœlo apparuerunt; deinde per totum cœlum sparsæ plurima noctis parte, videntibus miraeulo & stupori fuerunt. Item monstrum Namurci natum est, eui par nunquam vel raro visum fuit: videlicet biceps infantulus, (qui hoc vidit, testis est populus) tam sexu duplex, quam cæteris membris, eum simplex esset compage corporis. (Hæc Abbas Anselmus.) Tandem Obertus Episcopus obiit pridie Kalend. Februarii, sepultus in Ecelesia S. Lamberti. (Hæc ex Chronicis.)

Item Anno Domini MXCV. ingens terræmotus tertio Idus Augusti totam Angliam exterruit, horrendo miraculo, ita ut ædificia omnia eminus resilirent, & mox pristino modo residerent. Secuta fuit inopia omoium fructuum, & tarda maturitas frugum, ut vix ad festum sancti Andreæ messes reconderentur. Eo tempore sepulchrum Galwaini, qui fuit oepos Arturi, inventum est in provincia Valliarum super oram maris, XIV. pedum longum. Iste regnavit in parte Brabantiæ, quæ adhuc Walia vocatur.

Item Anno Domini MXCVII. fit tumultus fulguris, & motus turbinum. Idus Octobris apud Wintelcumbam, ubi ictus de eœlo emissus turris latus tanta vi impellit, ut debilitata materia in confinio tecti ingens foramen ad humanæ crassitudinis modum efficeret; quo ingressum fulmen trabem maximam in fragmenta per totam Ecclesiam & simul Crucifixi caput eum dextera tibia & imagine S. Mariæ dejecit, secutus est fœtor intolerabilis: Tandem monaebi, felici cursu interrumpentes, benedictæ aquæ aspergine inimici præstigias effugarunt. Fuit quoque discordia ventorum ioter se dissideotium ab Euro Austro veoiens, XVI. Kal. Novemb. quæ Londini plus quam DC. domos effregit, & eumulabantur Eeelesiæ cum domibus, materiæ eum parietibus: Idem furor ventorum tectum Ecclesiæ B. Mariæ, quæ ad artus dicitur, pariter sublevavit, & duos ibi homines obruit, ferebanturque ligna

cum

eum trabibus per inane micantibus, qui longe, sed timentibus, qui prope stabant; ubi quatuor ligna XXVI. pedes longa tanta vi pariter in terra impacta sunt, ut vix quatuor pedes supereminerent notabili visu, quo duritiem publicæ plateæ perruperunt, & ibi ordine posita, quo in tecto ab artifice fuerant collocata; quæ ob impedimenta transeuntium ad planitiem terræ præsecta sunt, cum aliter erui nequirent.

Item Anno Domini MXCVIII. violentia fulminis apud Salesberiam tectum turris Ecclesiæ omnino dejecit, multumque materiam labefactavit, quinta die postquam eam dedicaverat Osmundus, præclaræ memoriæ Episcopus.

Item Anno Domini MXCIX. tantum in Anglia diluvium ex abundantia imbrium fuit, quantum nullus meminerat: Mox accedente hyeme, fluvii ita congelarunt, ut essent pervii equis & quadrigis, & plaustris, qua glacie resoluta, ex impetu glacialium crustarum pontes effracti.

Item Anno Domini MCII. apparuit Cometes Calend. Octobris XV. diebus, majorem crinem emittens ad Orientem versus Austrum; Apparuerunt & aliæ stellæ, quasi jacula inter se emittentes. (Hæc Albericus.) 136

Item Anno Domini MC. Diabolus visibiliter apparuit hominibus in Anglia, in saltibus & deviis, transeuntes allocutus. Item in villa Andeste continuis XV. diebus fons sanguine tam ubertim manavit, ut vicinum vadum inficeret, quæ omnia prædicta terrifica prodigia in Anglia acciderunt sub Rege ejusdem Regni dicto (Wilhelmus Rufus,) qui fuit magnus tyrannus, & obiit quarto Non. Augusti, Anno Domini MC. sed pridie, quam periret, vidit per quietem phlebotomi ictu sanguinem se emittere, radiumque cruoris in cœlum usque protendi, ita ut lucem obumbraret, & diem impediret: Tunc inclamata S. Maria, somno excussus, candelam inferri præcepit, & horis antelucanis cubicularios à se discedere vetuit. Eadem nocte monachus quidam transmarinus vidit per somnium, venire in Ecclesiam ejusdem illum Regem, & superbo insolentique, ut solebat, vultu circumstantes aspicere, deinde crucifixum mordicus apprehendere, & brachia illi corradere, cruraque pene truncavit, quod imago crucifixi diu tolerarit, sed tandem ita Regem propulsaverit, ut supinus caderet, & jacens ex ore tantam flammam emiserit, ut sidera contingere videretur. Istud somnium quidam à secretis ejus non negligendum arbitratus, cum retulisset, ille cachinnos ingeminans, monachus, inquit, est, & causa nummorum monachaliter somniat: date ei centum solidos. Sed revera plurimum commotus, diu cunctatus est, an sylvam, sicut contenderat, adiret, suadentibus amicis, ne suo dispendio veritatem somniorum experiretur. Itaque ante cibum venatu abstinuit, seriis negotiis cruditatem indomitæ mentis eructans, quo die largiter epulatum, crebrioribus, quam consueverat, poculis frontem serenasse, tradunt. At post cibum in saltum tendit, paucis comitatus, quorum familiarissimus erat Walterus cognomento Tyriaus, qui de Francia, liberalitate Regis adductus venerat. Is cæteris per moram venationis, quocunque casus tulerat, dispersis, solus cum eo remanserat: & Rex Phœbo jam in Oceanum proclivi, cervum ante se transeuntem extento nervo & emissa sagitta percussit, & adhuc fugitantem, opposita contra violentiam solarium radiorum manu, persecutus est. Tunc Gwalterus, Rege in alias res interim intento, alterum cervum, qui forte propetransibat, prosternere cupiens, Regium lætbali trajecit arundine pectus: Sic saucius Rex nullum verbum emisit, sed ligno sagittæ, quantum ante corpus extabat, effracto, & mox supra vulnus cadens, mortem acceleravit. Accurrit Gwalterus: sed quia nec sensum, nec vocem in Rege sensit, perniciter in equum insiliens, fuga evasit. At corpus Regis in rheda caballaria Wintoniam in Episcopatum devehitur, & terræ traditur infra ambitum turris, multorum procerum comitatu, paucorum planctu. Iste Rex Wilhelmus nullum suo tempore conventum ecclesiasticum fieri permisit, sacros honores sui juris esse dictitans: ut eo

die, quo mortuus est, tres Episcopatus & XII. Abbatias vacantes in manu sua tenuit. (Hæc Albericus Monachus *(a)*.)

Coloniensis. Venerabilis Fridericus, hujus nominis primus, XXXVII. Pontifex Ecclesiæ Coloniensis, cœpit An. Dom. MXCIX. Pontificatus Urbani Papæ, hujus nominis secundi, anno ult. præfuit annis XXXIII. & Lotharium, hujus nominis secundum, una cum uxore sua Richsa Coloniæ unxit in Regem; Sed plus Henrici, quarti hujus nominis Imperatoris, factione, quam electione piorum ascendit ad Episcopatum. Nam usque ad hæc tempora Imperatores investituram annuli & baculi tradere consueverunt. Alioquin Fridericus ille pulcherrimus erat, & magnæ constantiæ, adeo, ut nec Imperatori resistere timeret. Ipse est, qui famosum illum triumphum contra innumerabilem multitudinem Suevorum & Bavarorum cum parva manu in campis Andernacensibus feliciter peregit; & fundavit cœnobium sanctimonialium, quod vulgariter dicitur Rolantwerde, & religiosorum fratrum in Remage super montem: sicut etiam monasterium Campense ordinis Cistercienfis instituit, ac sibi conventum duodecim monachorum cum Abbate à fratre suo, Morumendensi Abbate, mitti mandavit: quos missos benigne suscipiens, in palatio suo Coloniæ, ut dicitur, tam diu retinuit, donec eis in Episcopatu de loco congruo providit. Sepultus est in monasterio Sibergensi. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Trajectensis. Post interitum Conradi Pontificis, Burchardus XXIII. Trajectensis Ecclesiæ substitutus est Episcopus, vir devotus, pius & pacificus; cœpit autem eodem anno salutis, quo & Fridericus primus, Archiepiscopus Coloniensis XXXVII. & sedit annis XIII. Tandem Burchardus Episcopus XV. Kal. Junii requievit in Domino, & in Ecclesia Trajectensi apud priores Pontifices reconditus, ac eodem anno Ro-
137 dolphus major Præpositus à suis adversariis interemptus est. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Romana. Paschalis, hujus nominis secundus, qui ante Papatum dictus est Raginerus, natione Tuscus de Bleda, cœpit Anno Dom. MC. (in multis Chronicis dicitur MXCIX.) sedit annis XVIII. mensibus V. diebus VII. vacavit Sedes diebus duobus: qui ad Gallias veniens, in castro Dolensi Ecclesiam B. Mariæ virginis dedicavit. (Hæc frater Bernardus.)

Anno Pontificatus Paschalis XII. Henricus quintus Rex Romam vadit propter sedandam discordiam, quæ erat inter Regnum & Sacerdotium; quæ cœpta à Gregorio septimo hujus nominis Papa, qui Hildebrandus nominatus est, & exagitata à successoribus Gregorii, Victore & Urbano, & præ omnibus à Paschali, magno scandalo erat toti mundo. Rex uti volens auctoritate & consuetudine, & confirmatis privilegiis Imperatorum, qui à Carolo Magno, qui de Regibus Francorum primus imperavit, Romanis jam per trecentos & amplius annos imperaverant, & sub sexaginta tribus Apostolicis licite Episcopatus & Abbatias per annulum & virgam dederant. Contra hanc majorum consuetudinem censebat Papa in synodali judicio, nec posse, nec debere dari ab Imperatore per annulum vel per virgam Episcopatum aut aliquam Ecclesiasticam investituram: & qui sic acciperent, esse excommunicandos. Propter hanc præcipue causam Rex Romam tendebat, & si qui Longobardorum quoquo modo ei resistere volebant, potenter eos proterebat. (Hæc Sigibertus *(b)*.) Multis ergo tam in ulteriore, quam interiore Italia (quæ modo Longobardia & Tuscia vocantur,) fortiter gestis, ad urbem usque progreditur, qui à Paschali Papa cum Clero & populo Romano in urbe Leonina ante fores B. Petri cum crucibus & thuribulis, atque aliis Ecclesiasticis seu forensibus ornamentis stante, & adventum ejus præstolante, cum maximo tripudio suscipitur. (Hæc

(a) ad a. 1100.
(b) ad a. 1111.

(Hæc Episcopus Otto *(a)*.) Unde Sigibertus *(b)*: Quid vel quomodo inter Papam & Regem convenerit, cum multa à multis dicantur, hoc tantum à nobis dicitur, quod in epistola ab ipso Rege scripta legimus: Instabat (scribit Imperator) omnimodo Papa, ut averteret Regem à potestate dandi Episcopatus vel Abbatias, sive per annulum, sive per virgam. Regi verò quærenti per internuntios à Papa, bis omnibus sibi ablatis, quomodo constaret regnum, quia fere omnia Regalia antecessores sui concessissent & tradidissent Ecclesiis? Respondit: Sacerdotes Ecclesiæ decimis & oblationibus contentos esse: & posse Regem omnia prædia & regalia, quæ à Regibus collata sunt Ecclesiis, ad se recipere, & sibi successoribusque suis retinere. Et cum Rex per internuncios, nolle se violentiam & injustitiam inferre Ecclesiis, rursus respondisset, promisit Papa &, suis pro eo jurantibus, affirmavit, Dominica instantis quinquagesimæ omnia se Regalia cum justitia & auctoritate Apostolica ab Episcopis & Ecclesiis auferre, & Regno reddere velle, id est, civitates, ducatus, marchias, comitatus, monetas, telonia, advocatias, omnia jura centurionum vel villicorum, curtes & villas cum omnibus pertinentiis suis, quæ regni erant, militiam & castra. Quam conventionem in charta descriptam Regi dedit, hoc addens, Regem & Regnum ulterius se non molestaturum, & privilegio sub anathemate confirmaturum, ne posteri sui eum molestare præsumant, sed ut Regem benigne & honorifice suscipiant, eum Imperatorem coronent, & ad tenendum Imperium auxilio officii sui adjuvent: pro quibus omnibus implendis, Papa Regi obsides daturus esset. Internuncii vero Regis, quamvis scirent, nullo modo posse fieri, tamen affirmaverunt, si Papa hoc compleret, Regem quoque investituras Ecclesiarum, uti quærebat, refutaturum. Qua spe promissionum Regi Romam tendenti, Paschalis Papa primo per suos, & postea per se, cum Primoribus Romanorum extra urbem occurrit, nullamque causam resistendi ostenderunt. Vix vero civitatis portas ingressus Rex erat, cum militibus infra civitatis mœnia secure vagantibus, alii vulnerati, alii occisi, omnes vero pene capti aut spoliati fuerunt; Rex tamen quasi levi causa non commotus, tranquilla mente usque ad januas Ecclesiæ B. Petri Apostoli, cum processione pervenit, ubi ostensurus, nullam Ecclesiarum Dei disturbationem ex sua voluntate procedere, in oculis & auribus omnium astantium hoc decretum promulgavit: Ego Henricus Imperator Augustus, affirmo Deo & S. Petro, & omnibus Episcopis & Abbatibus, & omnibus Ecclesiis, omnia, quæ antecessores mei Reges vel Imperatores concesserunt, vel 138
quoquo modo tradiderunt Deo, nullo modo subtrahere me velle. Quo decreto lecto & subscripto, petiit à Papa, ut adimpleret ei, quod in charta conventionis scriptum erat. Ipse autem Rex conventionem suam Papæ confirmavit, jurantibus quatuor Comitibus, proxima quarta vel quinta feria facturum Regem, ut Principes amicitiam jurent, & obsides dent, ea nimirum conditione, si Papa, proxima Dominica die, adimpleret Regi omnia, quæ in charta conventionis ejus scripta erant. Cum igitur Rex insisteret, ut Papa cum justitia & auctoritate promissorum sibi conventionem de reddendis sibi Regalibus confirmaret, universis tam suis, quam nostris (scilicet Episcopis, Abbatibus, & universis Ecclesiæ filiis in faciem sibi resistentibus, & Decreto suo plenam hæresin inclamantibus, voluit Papa, si salva Ecclesiæ pace potuisset, hoc privilegium proferre: Ne Sacerdotes, Abbates aut Clerici secularibus occupentur, neve ad Comitatum accedant, nisi pro damnatis eruendis, neve militiam exerceant, quæ vix aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis & homicidiis exerceatur: neve ministri altaris fiant ministri curiæ, neve accipiant à Regibus ad regnum pertinentia, à tempore Caroli Magni & cæterorum Imperatorum, interdicens sub anathemate, ne illi, qui post eum in Apostolica sede sessuri sunt, audeant Regem aut Regnum ejus turbare sub hoc negotio.
(Hæc

(a) Chron. lib. VII. c. XIV.
(b) DODECHINUS potius hæc habet *ad a.* 1110. & *ALBERICUS ad a.* 1111.

(Hæc Sigibertus.) Dum ergo Papa, reclamantibus Episcopis, ea, quæ petebantur ab Imperatore, adimplere non posset, tanquam nocens, cum per omnia esset innocens, custodiæ mancipatur, Rex namque Pontificem consilio quorundam sceleratorum cum magna tamen reverentia captivatum, ac Ulrico Aquilegiensium Patriarchæ custodiendum commisit. Sic igitur tumultu orto, ac omnibus preciosis rebus ad decorem & Regale fastigium expositis, immaniter destructis, in luctum versum est gaudium: Populus etiam Romanus cum infinita erumpens multitudine, Tyberim transeunt, ac Regem pene ex improviso (multis de exercitu in urbe sive in agro manentibus) ante gradus sancti Petri invadunt. Rex vero, ut erat armis expertissimus, cum paucis, quos secum habebat, in hostem ruit, diutissimeque ac acerrime (suis interim advenientibus) pugnans, occisis multis, cæteros in fugam vertit: Romani fuga in ponte juxta castrum Crescentii coarctati, Tyberi se committunt, ubi plures aquis, quam gladiis periisse narrantur. Rex, tam crudeli facto perspecto, angustias portarum suspectas habens, muros urbis rupit, egressusque Papam secum duxit. Igitur per aliquid temporis sacrilego ausu summo detento Pontifice, conventione rursus facta, Rex à civibus revocatur, ac extorto per vim privilegio de investitura Episcoporum, & sic dimisso Papa, urbem ingreditur. Tunc quasi pœnitentia ductus, cives ac Pontificem muneribus conciliat, ab eoque coronatus, favore omnium Imperatoris & Augusti nomen sortitur, Regni ejus post resignata à patre Imperialia anno quinto. (Hæc Episcopus Otto *(a)*.)

Istum locum Sigibertus ita persequitur: In reconciliatione autem, quæ facta est inter Papam & Imperatorem, qui ipsum Papam cum Episcopis & Cardinalibus ceperat, hoc fuit juramentum Regis: Ego Henrieus Rex, quarta vel quinta feria proxima, liberos dimittam, Dominum Papam, & Episcopos, & Cardinales, & omnes captivos & obsides, & Papæ & fidelibus ejus Romanis pacem & securitatem servabo, tam per me, quam per meos, & in personis & in rebus ei obediam, salvo honore Regni vel Imperii. Istud juramentem juraverunt etiam Episcopi & Principes circiter XIV. Juramentum vero ex parte Papæ hoc fuit: Dominus Paschalis Papa non turbabit Dominum Regem ac Regnum ejus de investitura Episcopatuum vel Abbatiarum, neque de injuria sibi & suis illata in personis, & bonis; nec aliquod malum reddet Regi, vel alicui personæ pro hac causa: & penitus in personam Regis Henrici nunquam anathema mittet: nec impediet Dominus Papa, quin coronet eum, & Regnum & Imperium auxilio officii sui pro posse suo adjuvet: Et ista implebit Papa sine fraude & malo ingenio. Juramentum illud Papæ confirmaverunt jurejurando Episcopi & Cardinales numero XV. Item Henrico Regi, in Imperatorem coronato, post lectum Evangelium, tradidit Papa ante Altare Apostolorum Petri & Pauli, in oculis omnium Principum,

Parum fidelis narratio.

139 Privilegium bullatum de investitura Episcopatuum & Abbatiarum tam per annulum, quam per virgam; cujus tenorem compendii causa scribere omisi. In fine bullæ habetur confirmatio pacis inter Apostolicum & Imperatorem, quæ dum in celebratione missæ corpus & sanguinem Domini nostri JEsu Christi Cæsari Papa porrigeret, facta est in hunc modum: Domine Imperator, hoc corpus natum ex Maria virgine, passum in cruce pro nobis, sicut sancta & catbolica tenet Ecclesia, damus tibi in confirmationem veræ pacis & concordiæ inter me & te. Datum est Idib. Aprilis, indictione quinta. (Hæc Sigibertus.) De isto Privilegio sic scribit Episcopus Otto: Istud ergo Privilegium, quod à Romano Pontifice minis extorsit Imperator, postmodum Synodo congregata, Episcoporum auctoritas tanquam impium reprobavit. Item cuidam monacho sancti Laurentii apud Leodium, nomine Hildebrando, cogitanti de resurrectione Domini, dictum est hoc anno:

Sic potuit clauso Christus prodire sepulchro.

Cujus

(a) *Chron. lib. VII. c. XVI.*

Cujus monachi discipulus fuit Prior ejusdem loci, nomine Robertus, qui scripsit librum famosum de officiis Divinis per annum, & multa alia. (Hæc Albericus *(a)*.) Istis etiam temporibus, post Paschalis liberationem, quidam ex clero Romano perversi contra ipsum Pontificem surgentes, tres hæresiarchas, videlicet Albertum, Maynulpbum, (alias Arnulpbum) & Theodoricum diversis temporibus eligere in Papas præsumpserunt; qui licet in principio Domino Papæ multas infestationes fecissent, ab ipso tamen in fine prostrati sunt & confusi. (Hæc Martinus.) Istud fuit Ecclesiæ XV. schisma, secundum collectorem Fasciculi temporis.

Quo tempore Rex Ungariæ, monitus à Papa, per literas suas scribens Domino Papæ, renunciavit investituras Episcoporum & aliorum Prælatorum, quas usque ad illa tempora Reges Ungariæ habere consueverunt. Paschalis vero Papa post liberationem suam, facta pace cum Imperatore Henrico, & ipso Rege coronato, & in campum extra muros egresso, Pontifex cum Cardinalibus & Episcopis in urbem regrediens, tanta frequentia populi accurrentis & Deum laudantis excipitur, ut vix ad palatium Lateranense circa vesperas pervenire posset. Demum defunctus est apud Ecclesiam sanctæ Mariæ Transpadanæ, & deinde cum totius populi & cleri frequentia per mediam urbem vectus, in Ecclesia sancti Salvatoris sepultus est, mense Januario, Anno Domini MCXV. (Hæc Martinus in Chronicis suis.) Item in Dolensi monasterio, dum quidam missam celebrat quodam die, puer in loco hostiæ apparet. (Hæc Chronographus.)

Brabantica. Interempto apud Tornacum Henrico, hujus nominis quinto, Comiti Lovaniensi & Bruxellensi sexto, in Comitatu successit frater ejus Godefridus, dictus cum Barba, inter Comites Lovanienses & Bruxellenses hujus nominis primus, postea Dux Lotharingiæ & Brabantiæ. Cœpit autem secundum Chronica Anno Domini MC. eodem scilicet anno, quo & Godefridus de Bullione principatum Jerosolymitanum suscepit. Rexit autem Comitatum ante recuperationem Ducatus annis septem. Reliqua gesta hujus Godefridi require infra in linea Ducum Lotharingiæ, sub Anno Domini MCVII. &c.

Syriaca. Capta sancta civitate Jerusalem, egregii Principes, una cum Clero & Populo, Godefridum Ducem de Bullion in Regem elegerunt, & electum cum canticis sepulchro Domini repræsentant. (Sigibertus *(b)*.) Duce Godefrido, electo ad regnandum, remanente in Jerusalem, cæteri Principes domum redeunt. Cœpit autem regnare secundum eundem Sigibertum, Anno Domini MC. & regnavit anno uno. (Hæc Sigibertus.) Reversis ad propria primoribus, Godefridus Ducatum eorum, qui remanserant, strenuissime rexit: Hæc etiam inter Francos, Romanos & Tbeutonicos, qui quibusdam amaris & invidiosis jocis frequenter rixari solent, tanquam in termino utriusque gentis nutritus, utriusque linguæ peritus medium se interposuit, & ad commanendum multis modis reformavit. (Hæc Episcopus Otto *(c)*.) Fuit autem idem Dominus Godefridus religiosus vir, & in omni vita sua commendabilis & Deo placens: virtute vero & exercitio militari, omnium judicio, singularis, ab utroque parente de antiqua Caroli Magni linea trahens originem, & cui in pectore inerat Carolus tam sanguine, quam mente: qui antequam peregrinationis iter arriperet, & electus esset in Regem, inter cætera, quæ more suo gessit eximie, hoc etiam dignum memoria dicitur fecisse: In singulari certamine, quod invitus subiit, sed salva honoris integritate intermittere non potuit, 140
dum vibrato in adversarii clypeum ictu, gladius ejus esset per medium fractus, impetratam propter hoc ab amicis compositionem, indignans repulit, & capulo, quem tenebat, adversarii caput solita magnanimitate & virtute percutiens, ab eo prostrato gladium tulit, & ad quas voluit conditiones, eum adduxit. Nec inferioris glo-

(a) ad a. 1111.
(b) ad a. 1099.
(c) Chron. lib. VII. c. V.

ris gloriæ fuit fere sub eodem tempore hoc ejus factum alterum, frequenti memoria commendatum: quod scilicet contra Imperatorem Henricum rebellantium Saxonum Pseudoregem Rudolphum, Imperatoris ejusdem vexillo, ad quod gestandum fuit præ cæteris electus, in medio congressu transforatis vitalibus exanimem projecit in terram. Godefridus vero regnum Jerosolymorum adeptus, pia & pura liberalitate erga Ecclesias, quæ sunt Jerosolymis, abundavit, & pro humilitatis intuitu, & pro reverentia ejus, qui spineam ibi coronam pro mundi salute portaverat, Regis diademate insigniri noluit: primus etiam secundum Gallicanæ Ecclesiæ morem, in Ecclesiis sepulchri Dominici, & in templo Domini canonicos instituit regulares, & monachos in valle Josaphat, ubi Ecclesiam Dei genitricis & virginis Mariæ, atque campanas ibidem fieri jussit, cum antea non fuissent. Idem Rex Godefridus, dum esset in expeditione, Turcis quibusdam deferentibus munera, plus explorandi, quam honorandi gratia, & mirari se dicentibus, quod eam honoratus, celebris & formidatus Princeps, absque taperibus vel bolosericis, super saceum plenum stramine dignaretur tanquam inglorius sedere; fertur laudabiliter & Deo amabiliter respondisse, homini mortali terram sufficere debere, sed domicilium perpetuum secuturum post mortem. Quod illi audientes, redeunt, dicentes, quia vere hic est, qui regiones universas subjugare & devincere debet, & merito populis & nationibus principari. Rex autem Godefridus, dum victor de partibus Arabiæ cum ingenti præda gregum & armentorum & mancipiis infinitis revertitur, quidam Arabiæ Princeps, cupidus eum videndi, impetrata licentia, venit ad eum, & implorata confidentia rogat, ut ad virtutem ejus agnoscendam, & aliis contestandam, dignetur in maximo cædendo camelo, quos multos habebat, fortitudinis suæ specimen dare per gladium: quo jocose concesso, sed post viriliter adimpleto, cum Arabs acumini gladii ascriberet, subridens Rex, postulato ejusdem Principis gladio, & accepto camelo sibi præsentato altero, caput uno ictu & sine difficultate, cum admiratione Principis, amputavit: qui quod de virtute Regis audierat, verum esse cognoscens, & vehementer admirans, datis Regi muneribus pretiosis, & ejus sibi conciliata gratia, mox ad propria, Rex vero Jerusalem est reversus. (Hæc Guido.) Tandem dilectus Deo & hominibus, Godefridus Rex nobilissimus & virgo purissimus, qui nunquam carnem suam maculaverat, anno secundo, postquam electus fuerat in Regem Jerosolymitanum, moritur. (Hæc Chronographus.) Unde Guido: Eodem anno & mense, quo regnare cœperat, idem regni Hierosolymorum egregius moderator post tot labores pro Christo susceptos & partos triumphales titulos, ad cœleste regnum superna vocatione facit transitum de terreno, sepultus in Ecclesia sepulchri Dominici, sub ipso Calvariæ loco, ubi passus est Dominus: qui successoribus ejus usque in præsentem diem sepulturæ deputatus est locus. Unde etiam Wilhelmus Anglicus: Fertur otii dissuetudine antiquam febrem quartanam revocasse; ubi interrogatus de successore, nullum nominavit, sed tantum eum, qui dignus esset; post quem electus est in Regem Balduinus frater ejus, cujus actus scripsit ex parte Fulcerius Carnotensis, capellanus ejusdem. (Hæc Albericus monachus *(a)*.)

Trevirensis. Eo anno, quo venerabilis Pontifex Trevirensis Egelbertus universæ carnis viam ingressus, Henricus Rex quartus, imperio tertius, habita curia, natalem Domini celebravit Maguntiæ, ubi eum adeuntes Treverici cives, petierunt Episcopum, quibus mox, petentibus principibus, & civibus consentientibus, Brunonem, natione Francum, nobilitate insignem, consecrari jussit Anno Domini MCI. Pontificatus Paschalis Papæ secundi anno secundo: qui deinde ibidem ordinatus fuit Idib. Jan. ab Adelberone, Metensis Ecclesiæ Episcopo, oleum sacræ benedictionis imponente, Joanne Spirensi & Richerio Virdunensi cooperantibus, assistentibus quoque Archiepiscopis Rurardo Maguntinensi, & Friderico Coloniensi, & aliis quampluri-

mis

(a) *ad a.* 1100.

mis Episcopis. Itaque ordinatus venit Treverim, die purificationis sanctæ Dei genitricis, & cum magno populi gaudio susceptus est. 141

Anno igitur sexto ordinationis suæ, mense Martio, Romam profectus, invenit Dominum Paschalem universali Synodo præsidentem, Papatus sui jam annum octavum agentem, à quo bonorifice susceptus est, utpote Belgicæ Galliæ primæ metropolis præsul magnificus; sed quia Episcopalia (annulum videlicet & baculum) per manum laicam suscepisset; item, quia Ecclesias dedicasset, & clericos, necdum pallium consecutos, promovisset, satis aspere correptus est, ut decernente Episcoporum ibi congregatorum concilio, Pontificatus officium deponeret, quod tamen ipsis intervenientibus, post triduum, non sine admissorum dolore recuperavit, injuncta ei pœnitentia, ut, quoties in spatio trium annorum proximorum missarum solemnia celebraret, Dalmatica non uteretur; quod humiliter implevit. Demum, accepta tam Apostolici, quam totius Synodi benedictione, pallii honore donatus, atque de regula fidei observanda instructus, atque de moderatione gregis sibi commissi diligenter admonitus, in sua cum gaudio remeavit Pontifex venerabilis, constans in oratione, devotus in eleemosynarum largitione, pius in viduarum & pupillorum defensione, qui excidia domorum Dei, nulla sumptus magnitudine territus, reparabat, & si quis viris in spiritu Deo famulantibus aliquando aliquid intulisset injuriæ, impune paterne præterire non sinebat. Verum, ut breviter concludam, talem se omnibus exhibebat, ut in administrandis quoque regni negotiis, ex omnibus principibus, consiliis & sapientia & auctoritate nullus eo sublimior haberetur: adeo ut Imperator Patrem eum vocaverit, & majorem cæteris bonorem exhibuerit. Tandem bic venerabilis Præsul appropinquantem vitæ suæ terminum laudabilibus admodum operibus antevenire studuit; & per nocturnam quietem solitus erat sanctorum memorias silenter circuire, illicque in oratione diutius persistere, & Dei propitiationem eorum intercessionibus, profusis lacrymis, exorare, sed & loca, ubi servi Dei & ancillæ in claustris degebant, uno tantum comite contentus, frequentabat, & quæcunque habuissent necessaria, tam in victu, quam in vestitu, ministrabat, atque eorum orationibus se devote commendabat. Nec prætereundum, quod in Spirensi diœcesi, in prædio suo, quod Odeheym dicitur, monasterium extruxit, ubi Deo famulantes monasticæ professionis cœnobitas adornavit, tantumque prædiorum de suo delegavit, quantum posset illic commorantibus ad quotidianum victum sufficere. Sed nec boc silendum, quod in Confluentia basilicam S. Florini, vetustate consumptam, meliori schemate & ampliori ambitu ex lapidibus sectis & politis, sicut usque in hodiernum diem conspicuum est, construxit vel reparavit. Sedit in Episcopatu annis XXIII. dieb. XIX. Obiit VII. Kal. Maji: & vacavit Episcopatus mensibus II. diebus VIII. cujus exequiis celebrandis affuerunt Trevericæ diœcesis Episcopi, Henricus Virdunensis, & Conradus Tullensis, qui eum non longe ab antecessoris sui Egilberti sepulchro magno cum honore & totius cleri ac populi mœrore deposuerunt. (Hæc ex Cbronic.)

Balduinus, hujus nominis primus inter Reges Jerusalem, Comes Edessanus, *Syriaca.* frater Regis Godefridi, Imperatoris defuncti, ad regnum dum properat obtinendum, potitus triumpho, celebri cum honore & lætitia in Jerusalem est receptus. (Hæc Guido.) Coronatus est apud Bethlebem, Anno Dom. MCI. Imperii Henrici hujus nominis quarti Anno XLV. à Daymberto Patriarcha, die Natalis Domini. Vix tunc erant in tota militia Christianorum CCCC. milites, & tot pedites, qui Jerusalem & Ramulam & Caypbam & Joppen custodirent. Illo anno sanctus ignis in vigilia Pascbæ tardavit usque in mane resurrectionis Dominicæ: accensa autem divinitus una lampade sepulchri Cbristi, mox per omnem Ecclesiam cæteræ lampades divinitus accensæ sunt. Postea Cæsaream Palæstinæ cepit Rex Balduinus, ubi captus est Admiratus vel Admiraldus urbis & Episcopus eorum, quem Archadium vocant. Ibi Turca in collo, pugno Christiani percussus, bizanteos evomuit: Mares enim inter gingivas, fœminæ vero inter pudenda bizanteos absconderant.

rant. Subjecit idem Rex postea Sydonem, Tyberiadem, & Accaronem, & cunctas urbes maritimas. (Hæc Wilhelmus Anglicus.)

Rex Hierosolymorum Balduinus, Anno regni sui quarto, cepit Ptolemaidam, id est, Acram vel Achan, habentem tranquillam infra mœnia pro navibus stationem, & latifundum inter mare & montes optimum; quæ à duobus Ptolomæo
142 & Aconæ fratribus & Dominis suis fundata, Ptolemais & Acona traditur appellari. Capta fuit Acra auxilio Januensium & Pisanorum: sed, quam acquisierunt per industriam, perdiderunt per negligentiam.

Anno regni Balduini Regis Jerosolymitani quinto, Jerosolymitæ innumerabilem paganorum multitudinem gloriosa victoria conterunt. Baldricus dicit: Hoc factum fuit inter Joppen & Ramulam, ubi Rex Balduinus cum Hugone de Tyberiade, optimo milite, qui ei in auxilium venerat, multos Sarracenos interfecit. Unde Episcopus Otto *(a)*: Circa idem tempus Balduinus Rex Ascalonem obsidione cinctam tributariam fecit: commisso autem cum Sarracenis prælio, cum paucis (id est MMMM) divina magis quam humana virtute, uno Principe eorum capto, altero occiso, quinquaginta millia fudit. At Alexius, Græcorum Imperator perfidissimus, jam diu conceptam corde malitiam cælare amplius non valens, cum Turcis, qui jam pene desperati erant, turpissime fœderatur, eisque Niceam, multo nostrorum sanguine acquisitam, impiissime tradidit; unde tempora periculosa erant, duobus Imperatoribus (Orientis scilicet & Occidentis) Deo contrariis.

Anno regni sui septimo Balduinus Rex, captis civitatibus maritimis, Tripoli, Beritho, Sydone, castrum ædificat trans Jordanem, quod montem appellat Regalem, & ad coërcendam Tyrum maritimam, antiquissimam & munitissimam civitatem, proximum illi renovat Alexandrium castrum, fundatum olim ab Alexandro Macedone, ad Tyri coërcendam insolentiam, & vocatum Alexandrium: nunc autem appellatione vulgati dictum Scandalum, pro eo, quod Scander vocant Arabes Alexandrum.

Anno regni suo octavo Rex Jerosolymorum Balduinus Pharanam, antiquam Ægypti civitatem, expugnat, & exercitui suo dat in prædam. (Hæc Guido.)

Anno regni sui XIV. mense Augusto, Balduinus Rex Jerusalem cum Rogero, Antiochiæ Comite, contra Turcas pergit, sed dum Rogerus cum exercitu suo juxta quendam fluvium resedisset, Rex cum suis præcessit, ut adventum Turcarum exploraret. Turcis vero montem quendam tenentibus, in quo insidias per quatuor loca collocaverant, & in singulis insidiis quatuor millia equitum deputaverant, Rex ex insperato undique interceptus, mille quingentis suorum interfectis, miserabili fuga est liberatus. Ascalonitæ igitur, cognoscentes abesse Regem Balduinum, cum magna multitudine Jerusalem assiliunt, sed non prævalentes, adversus eam partem Ecclesiæ S. Stephani extra civitatem, ubi lapidatus est, omnia diruunt, segetes incendunt, & ita inefficaces redeunt. Turcæ cœnobium monachorum in monte Thabor situm, funditus evertunt, & monachis cum reliquiis omnibus interfectis, omnia diripiunt. Rex Jerusalem Balduinus duxit uxorem Rogeri relictam Ducis Siciliæ. (Hæc Abbas Anselmus.) Sub eodem Rege Balduino ordo militiæ Templi de novo institutus est. Alter autem ordo, magnæ Domus eleemosynariæ, quæ dicitur Hospitale, jam institutus erat, hoc modo: Viri quidam Italici de Malfa civitate, quæ posita est inter Neapolim Vergilianam & Salernum, maritimas civitates, cum propter mercimonia, quæ deferebant in Jerosolymam, apud infideles gratiam invenissent, dum adhuc Caliphas Ægyptius in civitate dominaretur, de construendo sibi in ea domicilio Caliphæ prædicti, mandatum impetrant, & secus Ecclesiam Dominicæ resurrectionis, erigunt habitationem & monasterium monachorum in honorem Dei genitricis & virginis Mariæ, & similiter in honorem B. Mariæ Magdalenæ Monasterium fœminarum,

(a) Chron. lib. VII. c. X.

narum, ſub prædictorum providentia Monachorum. Ab his etiam ædificatum eſt Xenodochium, propter affluxum ad loca ſancta pauperum peregrinorum, & in eodem Altare ſancti Joannis Alexandrini Patriarchæ, qui, quia miſericordiæ viſceribus affluebat, dicitur ἐλεήμων, id eſt, miſericors. Hoc enim initium eſt magnæ domus Eleemoſynariæ in Jeroſolymis. Dicitur, quod ordo iſte fratrum hoſpitalis Jeroſolymitani circa Annum Domini MCCXL. habuerit Capellas usque ad MMMD. præter grangias ſine capellis. Ordo vero militiæ templi novem annis in ſeculari habitu more canonicorum regularium Deo ſervivit, ſed poſtea Concilio in Francia apud Trecas inſtituta eſt in eo regula beati Auguſtini, & albus habitus aſſignatus, conſilio Prælatorum & de Domini Papæ mandato, & beati Bernardi conſilio. Dicitur, quod ordo militiæ Templi circa Annum Dom. MCCXL. 1143 habuerit domus usque ad MMMMMMML. licet multas rurſus perdidiſſe videatur ſub Imperatore Friderico de Apulia. Illud autem eſt mirabile, quod ordo militiæ Templi cœpit de eleemoſyna fratrum Hoſpitalis. Ordo vero fratrum Barbatorum, qui etiam circa hoc tempus cœpit, circa ſupraſcriptum annum habebat domos CLX. (Hæc Albericus.) De iſto Balduino ſic refert Dominus Jacobus de Vitriaco in hiſtoria ſua Jeroſolymitana: Iſte primus Rex Latinorum Hieroſolymitanus fuit. Nam frater ejus, ubi Dominus ſpinis coronatus fuerat, Regio diademate coronari recuſavit. Balduinus vero Principem militiæ Ægypti Caliſam, qui ſecum undecim millia equitum, & triginta millia peditum adduxerat, cum ducentis ſexaginta equitibus, & nongentis peditibus ſuperavit, ipſumque Principem cum quinque millibus ex ſuis interfecit, reliquis partim captis, partim fuga elapſis. In alio etiam bello maximam Aſcalonitarum & Ægyptiorum multitudinem cum paucis admodum ſuperavit; In tertio autem bello habens ſecum equites quingentos, peditum vero duo millia, viginti duo millia Ægyptiorum in prælio ſubjugavit, cæſis quatuor millibus ex eis, cum præſide Aſcalonitarum, reliquis autem in fugam verſis. Regnavit autem Annis decem & octo, & mortuus eſt. (Hæc qui ſupra.) Obiit ſecundum Anſelmum Abbatem Anno regni ſui XIX. Imperii Henrici hujus nominis quinti, Anno XIII.

Godefridus de Bullion, quondam Dux Lotharingæ, aggreſſus Jeroſolymitanum iter, commiſit Ducatum in manus Henrici Ducis Lymburgenſis, viri utique minus fidelis, ut poſtmodum in propatulo claruit, quæ cauſa fuit, ut reſtituti ſint ipſi Ducatus Brabantiæ & Lotharingiæ ad propriam originem, unde exciderant, videlicet à poſteritate Ducis primi Auſtriæ ſancti Pipini. (Hæc Chronographus.) Unde Anno Domini Milleſimo centeſimo primo Henricus, Anno Imperii ſui quadrageſimo quinto, præfatum Henricum Lymburgenſem Comitem, adverſantem ſibi debellat, & expugnatis ejus caſtellis, ad deditionem cogit: ſed Imperator ei multa ſumma pecuniæ gratiam ſuam redimenti etiam Ducatum Lotharingiæ donat, quem tenuit annis ſex. Is poſtea ab Henrico Imperatore ad filium ejus contra parentem rebellantem tranſiens, cum contra parentem ſuum conſilio armavit, & à filio ad parentem rediens, partes filii debellavit, ſed mortuo patre, ſe ut reum majeſtatis filio Regis dedidit, & ab eo captus, cuſtodiæ traditur, de qua ipſe per induſtriam ſuam evaſit. Ducatus autem ejus datur Godefrido Comiti Lovanienſi. (Hæc Sigibertus *(a)*.) A quo tempore usque in hodiernum diem Lymburgenſes, non Comites, ut prius, ſed Duces ſe nominant: atque ita pervenit inclytus vir Godefridus ad hæreditatem patrum ſuorum, quæ per ſucceſſores ſuos derivata, ad Principes modernos usque in diem durat hodiernum. (Hæc Collector.) Item Ducatus Lotharingiæ inferioris, quem Comites Ardennenſes per centum & unum annos tenuerunt, (ſex annis annumeratis Ducatus Henrici Lymburgenſis) redit ad Comites Lovanienſes, hæredes Caroli Ducis, unde exciderat, quia filius ejus Otto, ut ſuperius declaratum eſt, ſine liberis deceſſerat. U 3 Hen-

Lotharingica.

(a) ad a. 1101.

Henricus V. Imperator. Henrico Imperatori mortuo successit filius ejus Henricus, hujus nominis quintus inter Reges, quartus vero inter Imperatores, Anno Domini MCVII. Mundi vero MMMMMLVI. & imperavit annis viginti. (Hæc Chronographus.) Item Henricus quintus, patre mortuo libere regnans, Coloniam Agrippinam obsidione cinxit, eamque tandem multæ pecuniæ pactione accepta ad deditionem coëgit. (Hæc Episcopus Otto *(a)*.)

Item Anno Henrici ejusdem quarto, in mense Junio, Cometes apparuit, radios dirigens ad Austrum, multis conjicientibus, hoc signo portendi futuram Regis Henrici quinti expeditionem Italiam versus. (Hæc Sigibertus *(b)*.)

Item Anno ejusdem Henrici sexto, Deo peccatis hominum offenso, multa eveniunt. In monte Castriloo Ecclesia sanctæ Waldetrudis, cum Ecclesiis duabus aliis minoribus, & cum toto pene oppido arsit: Ecclesia sancti Michaelis de periculo maris fulmine tacta, divinitus arsit, cum ædificiis sibi appendentibus. Item feria quinta hebdomadæ Paschalis septimo Kalend. Maji, in Litania majori in civitate Laudunensi, tumultuante impetu confusæ multitudinis, domus Episcopi
144 ipsius civitatis succenditur; unde etiam ipsa mater Ecclesia sanctæ Mariæ in Ecclesia sancti Joannis Baptistæ in Abbatia monialium cum aliis Ecclesiis omnibus è vicino appendentibus concremantur. (Hæc Sigibertus *(c)*.) Huic tribulationi Laudunensium quædam perturbatio præcesserat, quæ futuræ calamitatis seminarium & radix fuit, & damni prænuntia. Quidam enim Princeps nobilis & castellanus Laudunensis, nomine Herardus de Syrisiaco, cum in eadem Dei genitricis Ecclesia genibus flexis suppliciter oraret, ab inimicis suis, qui eum aggredi alibi non audebant, dolose circumventus, ex oratione surgens, diversis gladiorum plagis ibidem est interfectus, cujus sanguine pavimentum Ecclesiæ respersum, cum multoties aqua superfusa non posset ad plenum ablui, pluresque spectatum venientes non parum de eo mirarentur, Magister Anselmus, tum temporis Laudunensis Ecclesiæ Decanus, vir scientia & eloquentia celeberrimus, quibusdam secrete colloquiis pronunciasse fertur: Illam sanguinis effusionem non nisi ejusdem Ecclesiæ concrematione diluendam: cum tantum scelus non aqua, sed potius igne esset expiandum: & ita contigit. (Hæc Helinandus.) Ante hos dies natus ibidem fuerat geminus à clune superius, duo scilicet habens capita, & duo usque ad renes cum suis brachiis habens corpora, qui baptisatus triduo vixit. (Hæc Vincentius.)

Item Anno septimo Imperii istius Henrici, mense Majo, siligines & arbores sacro igne adustæ, fructus sui spem sunt mentitæ, & quædam sylvæ insuper arefactæ, secuta hominum gravi & diuturna invaletudine, cum profluvio ventris & mortalitate. Finitur hic Chronica Sigiberti, qui venerabilis Monachus Gemblacensis cœnobii, vir in omni scientia literarum incomparabilis ingenii, descriptor temporum, tertio Nonas Octobris obiit: qui etiam librum Illustrium virorum, & multa alia utilia doctrinæ suæ & librorum monumenta suis reliquit. (Hæc Abbas Anselmus.) Item Bernardus juvenis egregius, scientia, moribus & genere clarus, vir postmodum magnæ virtutis exemplar futurus, Castellione castro Burgundiæ oriundus, cum germanis fratribus & aliis comitibus, Cistercii habitu religionis induitur, & miro religiositatis fervore conversatur.

Item anno ejusdem Henrici Imperatoris octavo, feria octava hebdomadæ Paschalis, sexto Idus Aprilis, monasterium Prumiæ arsit cum officinis suis, thesauro & bibliotheca Ecclesiæ per Dei providentiam durantibus illæsis. In pago Brachatensi IX. Kalend. Maji circa Tornacum nix tanta cecidit, ut etiam sylvas frangeret. Apud Ravennam & Parmam civitates Italiæ in agris & infra mœnia sanguis pluit Junio mense. (Hæc Anselmus.)

Item

(a) Chron. lib. VII. c. XIII.
(b) ad a. 1110.
(c) ad a. 1112.

Item Anno ejusdem Henrici Imperatoris nono, fundatum est cœnobium Clarevallis, sub primo Abbate B. Bernardo, qui uno Anno fuit novitius, & uno Anno claustralis monachus, & Annis XXXVIII. (boc est, usque ad obitum suum) fuit in Abbatis officio, & tam exterioribus, quam interioribus sanctæ Ecclesiæ negotiis varie occupatus. Erat autem, quando factus est Abbas, XXV. Annorum: qui ab Episcopo Wilhelmo Cathalanensi benedictionem suam accepit, quia Lingonensis Episcopatus tunc vacabat. (Hæc Chronographus.) Item Henricus Imperator, cum magna optimatum suorum & totius regni gloria, Natalem Domini celebrac Maguntiæ, ibique uxorem ducit filiam Henrici. Regis Angliæ. (Hæc Anselmus.)

Anno ejusdem Henrici decimo, Idibus Novembris, in suburbio Antiochiæ, terra noctu dehiscens, turres multas, & adjacentes domos cum habitatoribus absorbuit: ubi quosdam, qui, ut est illud genus hominum, cum uxore & filiis de locis illis migraverant, in redeundo postea terræmotus absorbuit, in loco, quo erant. Item Henricus Imperator, dum, quicquid libet, licere putavit, Regni pene totius inimicitias comparavit. Etenim, quia superioribus annis Albertum Cancellarium, & quosdam alios Regni Principes insidiose ceperat, & sine audientia & judicio custodiæ mancipaverat, aliis similia timentibus male suspectus erat: unde etiam Fridericus, Coloniensis Archiepiscopus, ab eo aversus, totis viribus eum, & fautores ejus persequitur, oppida & castella contra se posita impugnans, & omnia ad eum pertinentia ferro & igne vastans. Interim Henricus Imperator promiserat se Aquis Pascba celebraturum, ideoque inter alios regni Principes Dominus Obertus, Leodiensis Episcopus, ibi præstolatur ejus adventum. Interim, dum unus eorum Arnulphus de Arslocb manus suas confricaret, magno omnium miraculo sine aliquo 145
vulneris aut ulceris læsione sanguis ab ejus digitis fluere visus est: quæ res pro magno portento habita significabat humanam sanguinis effusionem pro indigna regni & principum discordia. (Hæc Anselmus.)

Isto Anno obiit Ivo, Carnutensis Episcopus, vir multarum virtutum, (ut dicit Helinandus) & literarum, qui Decreta abbreviavit, & multa alia utilia scripsit. Iste Ivo, Carnutensis Episcopus, abbreviando compilavit Decreta Apostolica post Isidorum, & post eum Hugo Cathalanensis, post quem Gratianus. (Hæc Wernerus in Fasciculo temporis.)

Item Anno XI. Henrici Imperatoris apud Laudunum Anselmus, nominatissimus magister, literarum scientia clarus vir, morum bonestate & consilii maturitate venerabilis, obiit, qui inter cætera opera in Psalterio glossas marginales & interlineales ordinavit. Floruit adhuc Hildebertus, Cenomanensis Episcopus, qui factus est Turonensis Arcbiepiscopus, Berengarii Turonensis discipulus, versificator & Doctor egregius, ut apparet ex paucis, quæ fecit: qui Epitaphium quoque Berengarii magnifice scripsit in Versibus LII. sed in ejus laude modum excessit; qui etiam Canonem metrice explicavit, & de urbe Roma distichon composuit:

Urbs felix, si vel dominis urbs illa careret,
Vel dominis esset turpe carere fide. (Hæc Chronographus.)

Anno sequenti, mense Januario, tertio Nonas ipsius quarta feria, in aliquibus locis, sed non usquequaque terræmotus accidit, aliàs clementior, aliàs validior, adeo ut quarundam urbium partes cum Ecclesiis subruisse dicantur.

Item Anno Imperii Henrici XIV. Calixti vero Papæ secundo anno, qui fuit Annus salutis MCXX. Ordo Præmonstratensis cœpit per virum venerabilem Dominum Northbertum, natione Teutonicum: & fundata est Ecclesia sub Episcopo Bartbolomæo in diœcesi Laudunensi, in præsentia viri nobilis Tbomæ de Cocy, & filii ejus Ingelranni. (Hæc Albericus (a).) Unde etiam Bernardus: Guidonis, Calixto præsulante, cœpit ordo Præmonstratensis in diœcesi Laudunensi, provinciæ Remensis, sub patre Northberto (qui fuit civis Coloniensis) florere, & tanquam vinea

(a) ad a. 1119.

vinea fructifera suos circumquaque palmites propagare. De isto Northberto scribitur in Speculo Vincentii, lib. 27. cap. 29. fuisse genere, divitiis, & facundia clarum, postposita sæculi pompa, inauditam districtionem arripuisse, & per aliquantulum temporis spacium nudis pedibus brumali rigore incedentem, & verbum Dei spargentem, multos ab errore convertisse. Item habet hic ordo CCCL. Abbatias. Eodem tempore major Ecclesia Episcopii Monasteriensis, eò, quod Episcopum repudiasset, ab ipso Episcopo Theodorico, & Leudone Duce Saxoniæ, cum tota civitate exuritur.

Item Anno Imperii Henrici, XVI. terræmotus in secunda hebdomada adventus Domini, Sabbatho hora tertia V. Idus Decembris alias clementior, alias inclementior accidit.

Item Anno Imperii ejusdem Henrici XIX. hyems solito acerbior, & aggestu nivis sæpius decidentis nimis horrida & importuna, ut multi pauperum infantes & mulieres immoderatione frigoris deficerent: mortalitas quoque animalium maxima fuit: hyemi successit intemperies aëris, nunc nive, nunc pluvia, nunc gelu alternatim deterrima usque in medium Martii. Postea diutino frigore & pluvia aëris hærente inconstantia, vix tandem arbores floruerunt Majo mense, & gratia herbarum & graminum reviguit virore: Imber vero singulis mensibus decidens, sata agrorum ut plurimum absorpsit. Nam siligo & avena proventum suum satis sunt ementitæ; multi quoque sacro igne aduruntur.

Anno sequenti hyems asperrima sex hebdomadibus continue, & valde noxia fames, ubique magna multitudine utriusque sexus pereunte. In Hasbania ignobilis muliercula monstrum bis gemini corporis est enixa, aversis vultibus & corporibus sibi cohærens: & ante quidem erat effigies hominis integro corpore membrorumque ordine distincta, retro vero facies canis similiter corporis & membrorum proprietate integra. Item in Bracbanto villa Nerisca, alia mulier enixa est quatuor
146 masculos uno partu. In Gemblacensi parochia, dum paterfamilias Dominica die mixturam segetum præ penuria famis in usus familiæ moleret, subito justa Dei indignatione arsit farina cum putoris nigredine ad exemplum posteris, ne quid præsumant similiter. (Hæc Abbas Anselmus.) Item Henricus Imperator omnibus penè compositis, consilio soceri sui Regis Anglorum, totum regnum vectigale facere volens, magnum in se optimatum odium contraxit: cujus rei gratia, dum inferioris Rheni partes circuire parat, in Trajecto Frisiæ urbe morbo corripitur, & anno Regni sui XIX. diem ultimum clausit: per Coloniam Agrippinam deportatus, ac in civitate Spira juxta patrem suum & avum, & proavum Imperatorio cultu sepultus. (Hæc Episcopus Otto *(a)*.) Unde etiam Anselmus: Imperator Henricus Leodii Pascha Domini celebrat: Unde Aquas contendens, morbo dracunculi, qui sibi erat nocivus, molestari cœpit, propter quod & ibi aliquot dies remoratus, deinde Neumagum venit, (vel Novimagium) sed postea quasi Pentecosten celebraturus, Ultrajectum vel Trajectum inferius venit, sed cum per dies languor ingravesceret, tandem feria quinta in Pentecoste vitam cum Regno amisit: & corpus ejus, ejectis intestinis, sale respersum, Spiram relatum est. (Hæc Anselmus.) Floruit istius Henrici Regis quinti tempore Otto, hujus nominis secundus, Comes Geldriæ & Zutphaniæ, & obiit anno Regni ejusdem sexto, decimo quinto Kalendas Aprilis; cui successit filius ejus Gerardus, hujus nominis primus inter Comites Geldriæ & *Brabantica.* Zutphaniæ, & rexit Comitatum Annis XIX. (Hæc ex Chronicis.)

Godefridus cum Barba, Comes Lovaniensis, hujus nominis primus in recta linea Genealogiæ, quintus vero ejusdem nominis inter Duces Lotharingiæ, post centum & unum annos, per quos Ardennenses Comites Ducatum Lotharingiæ tenuerunt, sex annis annumeratis Ducatis Henrici Lymburgensis, primus de stirpe Caroli hujus nominis quinti, & hæredis Franciæ, Ducatum Lotharingiæ suscepit, Anno Dom. MCVII. videlicet Regni Henrici, hujus nominis quinti, anno primo, quem rexit

(a) Chron. lib. VI. c. XVI.

rexit annis XXIII. Iste genuit quinque liberos, Godefridum, postea Ducem, Henricum, (qui in monasterio Affligeniensi religionis habitum suscepit, ibique cum patre quiescit.) Aleydem, Reginam Anglorum, Henrici Regis uxorem, Idam, Comitissam de Clevis, & Clarissam, quæ innupta permansit. (Hæc ex Chronicis.) Item Anno primo Godefridi Ducis, Henricus Lymburgensis Exdux, affectans repetere Ducatum, occupat oppidum Aquisgrani contra Godefridum Ducem, sed hanc insolentiam non ferens Dux Godefridus, oppidum Aquense cum armis irrupit: oppidanos à favore Henrici violenter exterruit: aliquos Comites & multos potentes & nobiles cepit: ipse Henricus Lymburgensis cum filiis suis vix fuga evasit: uxorem enim ejus capere Dux indignum duxit; Comites & honoratiores eorum, quos ceperat, per conditionem sub se militandi, sibi conciliatos ad fidelitatem adduxit suam. (Hæc Sigibertus *(a)*.) Iste Henricus Lymburgensis, qui Ducatum Lotharingiæ perdidit, & filius fuit antiqui Walerani, socium habuit nomine Paganum, qui similiter pro Ducatu Lovaniensi decertavit, ut & filius ejusdem Pagani Henricus, qui tandem filiam suam dedit tertio Godefrido de Lovanio, & ita discordia temporum quievit. (Hæc Albericus *(b)*.)

Anno Ducatus XXIII. Godefridi cum Barba, (Anno scil. Domini MCXXIX.) Godefridus cum Barba, Dux Lotharensis, habuit ad Duracium prælium contra Alexandrum, Leodiensem Episcopum, in quo tanta strages fuit, ut pedites utrinque octingenti & XXIV. perierint, exceptis his, qui fugientes in segetibus vel in sylvis vulnerati perierunt, & his, qui in aquis præfocati sunt, & item illis, qui ad sua regressi, in certis horis & diebus mortui sunt, quorum summa non potuit colligi. Dux tamen obtinuit victoriam. Actum est hoc prælium VII. Idus Augusti quarta feria. Tandem Godefridus iste Dux Lotharingiæ anno Principatus sui XL. (annumeratis VII. annis Comitatus sui) magnum patriæ suæ decus, vir suo tempore & tempori & honori sciens se decenter conformare, moritur, & Affligeniensis templi sepultura honoratur. (Hæc Chronographus.)

Anno Domini MCXXI. in Ecclesia Viceliacensi in profesto transitus B. Mariæ Magdalenæ (incertum, quo justo Dei judicio) innumerabiles promiscui sexus & ætatis atque ordinis in ipso crepusculo noctis atque diei, Ecclesia subito conflagrante, combusti sunt.

Item Anno Domini MCXXIX. cœnobium sancti Huberti in Arduenna, Nonis Junii primo conticinio noctis, cum omnibus appendiciis combustum est, salvo tamen thesauro & armario. In pago Lovaniensi, villa Gerpinas, paupercula mulier festiva nocte S. Michaelis hordeum moluit; unde illico panem faciens azymum coxit, quem dum frangeret ad edendum, sanguinem & aquam elicuit, &c. Item Dominica die quarto Kal. Februarii, auditum est tonitru circa horam nonam, cum intrante Martio serenus aër arrideret, ipso mense mediante subito in nubem cogitur, & frigore riget; aquæ gelant; rura torpent; & nunc nive, nunc gelu, nunc pluvia elementa solvuntur: subsequitur magna mortalitas ovium, agnorum, boum, vaccarum: sed tandem, miserante Deo, cuncta ad gratiam redeunt in Lithania majori. 147

Pridie Idus Maji, feria secunda, Coloniæ grandis tempestas orta est; fulmen quoque ingressum majorem Ecclesiam S. Petri, dexterum brachium Crucifixi discidit. Item medio Septembri gelu valde nocivum factum est, in quo legumina & vineæ perierunt, & quicquid exprimi potuit, in acredinem versum est. In Flandria multi fluvii sanguinei facti sunt, & fossæ similiter.

Item Anno Domini MCXXX. cum intrante Januario mense gelu liqueretur, tanta inundatio nivis & pluviæ fluvios & vivaria inflavit, ut sata proxima diluerent & excavarent; domos quoque vicinas subverterent, & quæque in eis reperta, perderent.

(a) ad a. 1107.
(b) ad a. 1107.

derent. Item feria tertia Paschæ bovem cujusdam rustici arantem, cereus sudor in parochia Gemblacensi delibavit. Item pestilentia maxima boum, vaccarum, porcorum, aprorum, cervorum, capreorum. Item XVI. Kal. Novemb. facta sunt fulgura & tonitrua primo conticinio noctis, prima Luna, quinta feria. Item hoc Anno plaga ignis Divini Carnutum, Lutetiam, Suessionem, Cameracum, Atrebatum, & alia multa loca mirabiliter pervadit, sed mirabilius per S. Dei genitricem Mariam extinguitur: Juvenes etenim senes cum junioribus, virgines etiam teneræ in pedibus, in manibus, in mamillis, & quod gravius est, in genis exuruntur; & celeriter extinguuntur. (Hæc Anselmus.) Item in domum vel monasterium S. Victoris Parisiensis, quæ erat Prioratus nigrorum monachorum S. Victoris de Massilia, exactis prædictis monachis, adductus est conventus regularium de S. Rufo de Valentia per magistrum Hugonem, qui dictus est de S. Victore, & de Regis Franciæ autoritate, & ita multiplicata religione, habet ordo iste bene XXX. Abbatias, & plus quam octoginta Prioratus. Huc usque magister Hugo de S. Victore Chronicon suum de Romanis Pontificibus & Imperatoribus digessit, unde manifestum est, hoc tempore eum floruisse: Multa scripsit laude digna, quæ in armariis habentur: Dicunt eum natum esse de Saxonia. Item Hugo, qui scripsit de avium natura moraliter & allegorice, & de claustro animæ, & de medicina animæ, fuit de ordine Præmonstratensis, ut dicitur, Canonicus. Tertius Hugo, qui scripsit majorem Ecclesiasticam historiam ad Comitissam Campaniæ Adalam, matrem Comitis Theobaldi, fuit niger monachus Floriacensis, id est, de S. Benedicto super Ligerim in diœcesi Aureliacensi. (Hæc Albericus *(a)*.) Item Pyrone Ecclesia S. Fursei, & Ecclesia S. Petri in Lovanio crematur cum toto oppido.

Anno sequenti civitas Trajectensis inferioris pro maxima parte concrematur, scilicet palatium & major Ecclesia sancti Martini, & altera sancti Bonifacii, & tertia sanctæ Mariæ.

Item Anno Domini MCXXXIV. quarto Nonas Augusti Luna XXVII. meridie facta est eclipsis Solis fere dimidia hora, & stellæ visæ sunt in cœlo. Item in villa Namurco, dum vaccam occisam Mango aperit, fœtus duorum capitum apparuit. (Hæc Albericus *(b)*.)

Item Anno Domini MCXXXV. lupus venenatus & insanus, qui inter corpus suum tres colubros habebat vivos, consuetas latebras linquens, rura petiit, & innumeram multitudinem porcorum, ovium, canum & armentorum morsu venenato extinxit; postea vasto impetu homines invadens, plus quam XII. morsu suo infecit: quorum quatuor misera morte defuncti sunt, qui ante obitum suum nullum liquorem videre vel gustare potuerunt. Sed tandem à quatuor viris fortissimis comprehensus lupus & eviſceratus fidem malitiæ suæ de colubris patefecit. Item Calend. Octobr. intempesto noctis silentio motus magnus factus est in mari, ita ut
148 littora sua præteriret, & tamen in se iterum resideret: Sequente vero nocte, primo crepusculo cum omni impetu terminos egrediens, omnia circumquaque, id est, villas, castella, ecclesias ita pessumdedit, ut tres Comitatus, id est, Walecras & Wales & Bebrant cum homine & pecore penitus exterminaret.

Item Anno sequenti in civitate Tornaco natus est agnus unius corporis, & duorum capitum, quatuor aurium, quatuor oculorum, octo pedum. In villa, quæ dicitur Bravia, mense Aprili natus est infantulus carens collo & capite, ocellos habens in spatulis.

Item Anno Domini MCXXXVII. Cœnobium S. Wedasti Attrebatensis concrematur cum claustro & officinis & magna oppidi parte; & monasterium S. Dionysii in Beokoroth comburitur cum claustro & omnibus appendiciis & oppido; nec meminit aliquis nostra ætate tot villas, tot civitates, tot castra, oppida vel municipia concre-

(a) ad a. 1130.
(b) ad a. 1133.

concremata fortuito igne, quot in hujus anni spatio combusta esse referuntur. (Huc usque Anselmus.) Anselmus, octavus Abbas Gemblacensis cœnobii, hoc Anno obiit, qui adhuc vivens, etsi corpore invalidus, tamen erga Dei cultum & scripturarum exercitium erat strenuus, & Chronicam à fine Chronici à Sigiberto venerabili Gemblacensis Ecclesiæ monacho descriptam ad hunc usque annum perduxit, & visa, vel à fidelibus relatoribus audita, posterorum notitiæ dereliquit.

Defuncto Burchardo Præsule, Godebaldus iste, natione Friso, XXIV. cathedratus est Trajectensis Episcopus, vir mansuetus, prudens, & religionis amator præcipuus: cœpit autem An. Dom. MCXII. Pontificatus Paschalis Papæ, hujus nominis secundi, anno XIII. præfuit annis XV. Iste anno Præsulatus sui decimo (qui fuit annus Salutis MCXXI.) superædificavit in paluftri solitudine de Oesbroeth cœnobium monachorum & monialium in honorem beatæ Mariæ perpetuæ virginis, & sancti Laurentii pretiosi martyris; quod monasterium propter arctam religionis observantiam dicebatur olim carcer Ordinis: ibidem enim congregatio maxima fuit, & rigor monasticæ disciplinæ secundum regulam B. Benedicti districtissime pullulavit. Iste etiam Episcopus regulares Canonicos, habitantes in Middelborch apud Walacriam, propter inordinatam eorum conservationem expulit, & religiosos monachos ordinis Præmonstratensis de cœnobio sancti Michaëlis Antwerpiensis illuc attulit. Item istis etiam temporibus Remis generale Concilium celebratum est, ubi de multis utilitatibus Ecclesiæ definitum est. Godebaldus autem Episcopus per vicinos Coepiscopos, diebus illis ægrotans, causam absentiæ suæ Domino Papæ literis scripsit, quin imò sanctitatem summi Pontificis humiliter exoravit, ut, pro reverentia sanctæ Ecclesiæ Trajectensis, sibi suisque successoribus indulgeret usum Pontificalis Infulæ, quo prædecessores sui caruerant longo tempore. Calixtus autem Apostolicus, hujus nominis secundus, prædilecti sui Godebaldi Præsulis desideratam epistolam gratanter accepit, & pro mutuæ dilectionis affectu supplicationem clementer admisit: causa vero sufficienter exprimitur in vita S. Bonifacii, quare Trajectenses Episcopi non fuerint hactenus infulati. Tandem hic venerabilis Godebaldus Episcopus morbo gravatus, in Oesbroeth habitum sacræ religionis accepit, postquam Trajectensem Ecclesiam annis XV. in pace rexisset; qui deinde pridie Idus Novembris defunctus, ac in eodem monasterio satis honorifice tumulatus est. Iste venerabilis Episcopus præbendam suam in Ecclesia Trajectensi, ejusdem Ecclesiæ Decano cum omni Prioratus sui consilio perpetuo locavit, volens laborem, quem pro Episcopo pro tempore habet, temporali consolatione sublevare. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Trevirensia.*

Gelasius, hujus nominis secundus, natione Campanus, de civitate Cajeta, cœpit An. Dom. MCXVIII. (in quibusdam vero Chronicis scribitur XIX.) sedit anno uno, diebus V. vacavit Sedes diebus XXIV. prius dictus Joannes, Romanæ Ecclesiæ Cancellarius. Iste propter Imperatorem Henricum cum Cardinalibus Cajetam secessit, & inde cum per mare pergeret in Franciam, veniens Cluniacum in Burgundia, ibi mortuus est & sepultus. (Hæc Bernardus.) Unde etiam Anselmus Abbas: Paschalis Papa (inquit) moritur, succedit Joannes Cajetanus, qui & Gelasium se nominat: cum vero Henricus Imperator tunc temporis agens in Italia, Romam tenderet ad eligendum Papam, Joannes præsentiam ejus veritus, jam electus & ordinatus, secessit Capuam. At Imperator, quia electioni non interfuerat, ordinationi non consensit, sed aliquibus Romanorum annuentibus, Hispanum quendam, Burdinum nomine, satis bonum clericum, superordinari fecit. Joannes interim transiens ad Gallias, per Burgundiam & Gothiam, quæ provincia sancti Ægidii dicitur, agit Synodales causas. (Hæc qui supra.) Schisma XVIII. Ecclesiæ fuit hoc tempore, quia Benedictus quidam favore Imperatoris evexit se contra Gelasium, & etiam contra Calixtum consequenter, sed miserabiliter periit, &, qui juste electi fuerunt, obtinuerunt more solito. (Hæc Collector fasciculi temporum.) *Romana.* 149

Calixtus secundus, natione Burgundus, cœpit Anno Domini MCXIX. (in quibusdam

busdam vero Chronicis scribitur XX.) Sedit annis quinque, mensibus decem, diebus tredecim; vacavit sedes diebus quinque. (Hæc Bernardus.) Unde etiam Anselmus: Joannes Cajetanus, qui & Gelasius Papa, Cluniaci moritur & sepelitur; & consensu omnium Episcoporum, tam Germaniæ quam Galliæ, cum Romanis habito, Dominus Guido, Germanus frater Stephani, Comitis Burgundiæ, Viennensis Archiepiscopus, in Papam eligitur, & Calixtus vocatur, & designatus Cluniaci benedicitur, quia in illa dissensione, in qua Henricus Imperator Paschalem Papam Romæ ceperat, iste fortiter pro Ecclesia stetit, quod jam innotuerat omnibus, & idcirco in ejus electionem citius transivit omnium consensus. Unde Albericus *(a)*: Postea mediante Octobri mense, Rhemis Synodum congregans, multos in utroque Regno Episcopos consecrat, inter quos etiam Dominus Fredericus, Leodiensis Episcopus, ungitur. Interim Henricus Imperator Ynosium venit, & dum pro reconciliatione Regni & Sacerdotii legatio nunc à Rege ad Papam vadit, nunc à Papa ad Regem vicissim redit, dissensu quorundam invidorum lux pacis turbatur, & Imperator cum sibi faventibus excommunicatur. Unde Episcopus Otto *(b)*: Sententia Anathematis à Calixto, qui Paschali & Gelasio successit, suadente Alberto Maguntino, Friderico Coloniensi, Conrado Juvaniensi, in Henricum Imperatorem datur, iterumque schismate renovato, totum Imperium perturbatur. Ipse autem Imperator procinctum interea contra urbem movens, Burdinum Hispanum Episcopum Romani sedi violenter imposuit: qui Burdinus non multo post apud Sutrium, recedente Imperatore, à Romanis captus apud Clavam custodiæ mancipatur. (Hæc ille.) Iste Calixtus Papa Idibus Junii, anno Pontificatus sui primo, celebravit Concilium Tholosæ, una cum Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, & Abbatibus Provinciæ Gothiæ, Gasconiæ, Hispaniæ & citerioris Britanniæ, in quo Concilio inter cætera, quæ ibi gesta sunt, fuêre damnati hæretici, & depulsi ab Ecclesia omnes, qui religionis specimen dissimulantes, Dominici corporis & sanguinis Sacramentum, Baptismum parvulorum, Sacerdotium, & omnes Ecclesiasticos ordines, & legitimarum damnabant fœdera nuptiarum; Primitiæ quoque & decimæ & oblationes & cœmeteria, domus etiam & bona cætera deficientis Episcopi & clericorum fuerunt Principibus & aliis laicis sub pœna sacrilegii interdicta. Iste Calixtus Papa, cum per provinciam Lombardiam & Tusciam Romam rediret, ubique solemniter & cum gaudio est receptus. Burdinus vero, qui per Henricum Imperatorem Papa fuerat factus, audito adventu Papæ, in Sutrium se recepit, quem obsessum Papa cum Romanis cum cepisset, positum in Camelo versa facie ad tergum habens caudam cameli pro freno, ante se ad urbem ducebat, & post in arcem Furnonis intrusit. (Hæc Bernardus.) Unde etiam Anselmus: Burdinus Pseudo-Papa Sutrii positus, dum peregrinos Romam euntes & redeuntes turbat & deprædatur, tandem ut vilissimus Apostata capitur, & in monachum tondetur. Dominus vero Calixtus Papa Romam proficiscens, ab omni Senatu & populari turba gloriose excipitur, & in sede Apostolica confirmatur. (Hæc ille.)

Item circa hoc tempus, scilicet Anno Domini MCXX. cœpit Præmonstratensis ordo in Laudunensi diœcesi, sub Patre Norberto, qui fuit Coloniensis diœcesis: sicut & Bruno ordinem Carthusiensem incepit, ut patet supra: & anno sequenti fundatum est monasterium Floreffiense, tertium in ordine Præmonstratensi. Apud Nivigellam puella per annum vexata adducitur coram Norberto, & ipsa super eam Evangelia multiplicat, Dœmon vero cantica canticorum à principio usque ad finem per os puellæ recitat, & post à verbo ad verbum interpretatur Romana lingua, & deinde in Theutonica totum exprimit. Sed viro Dei acrius instante, ut exeat, petit licentiam intrandi in monachum astantem, & non exiturum se tota illa die di-
150 cit, & sic coram populo cum eo contendit. Sacerdos vero impransus permanet,

(a) ad a. 1118.
(b) Chron. lib. VII. c. XV.

manet; noctem orationem continuat: mane, præsente puella, Missam celebrat, Dæmon exit.

Anno Pontificatus Calixti quarto, XIX. Kal. Octobr. Henricus Imperator Domino Apostolico reconciliatus est, & libere resignavit electiones & investituras Episcoporum, &, ut per summum Pontificem deinceps fieret, sponte consensit: ita tamen, ut Episcopi Theutoniæ Regni regalia ab Imperatore reciperent, ratione quorum Regi Theutoniæ debitam reverentiam exhiberent, & honorem: quam resignationem recepit Episcopus Ostiensis, Apostolicæ sedis Legatus, Wormatiæ coram Principibus Regni, & Imperatorem auctoritate sedis ejusdem à sententia excommunicationis absolvit. (Hæc Gobelinus *(a)*.) Ex hinc Ecclesia libertati ad plenum restituta, paceque ad integrum reformata, in magnum montem crevisse sub Calixto Papa secundo invenitur: Unde de ipso Romæ scriptum est:

Ecce Calixtus honor Patriæ, decus Imperiale,
Burdinum nequam damnat, pacemque reformat.

(Hæc Episcopus Otto *(b)*.) Unde etiam Guido: Per idem (ait) tempus inter Calixtum Papam & Imperatorem Henricum quartum pax reformata est, & schisma sopitum, quod à tempore Gregorii septimi, usque ad tempora Domini Urbani Papæ, Paschalis quoque & Gelasii successorum ejus, quasi per triginta annos Ecclesiam incessanter fatigaverat.

Anno quarto Calixti Papæ Patriarcha Indorum Joannes Constantinopolim ad suscipiendum Pallium venit, unius anni spatio in itinere consumpto: illius scilicet Indiæ, quæ ultima finem facit. Papa Calixtus pro concordia Romani & Græci Regis Constantinopolim legatos miserat, quibus Patriarcha Joannes per interpretem (qui à Græcis Drogemannus dicitur) collocutus, intellexit, totius orbis Romam caput esse, & cum eis Romam venit; qui de patria sua requisitus, in præsentia Papæ & Cardinalium per interpretem dixit: Civitas, cui Domino dante, præsidemus, Ulna vocatur, &c. ut habetur in gestis Apostoli Thomæ. Postea Calixtus Papa Compostellanum Episcopum, pro reverentia corporis beati Jacobi, quod ibi quiescit, Archiepiscopum constituit, subjiciens ei totam Emeritanam provinciam. Idem Calixtus Papa fecit libellum de miraculis S. Jacobi, & statuit historiam sancti Caroli descriptam à beato Turpino, Remensi Archiepiscopo, esse authenticam. (Hæc ex Chronicis.)

Anno Domini MCXXIV. 15. Kal. Aprilis, præsidente Calixto Papa, celebrata est magna Synodus Romæ diversarum Provinciarum, Archiepiscoporum, Episcoporum & Abbatum compluriun, in qua Synodo inter cætera gesta, decernente Synodo, omnes ordinationes, quæ à Burdino Hæresiarcha, postquam à Romana Ecclesia est damnatus, & quæcunque etiam, quæ à Pseudo Episcopis per eum postea ordinatis factæ sunt, fuerunt irritæ judicatæ. Tandem hic Papa Calixtus Romæ obiit, & in Ecclesia Lateranensi tumulatur. (Hæc Bernardus.)

Defuncto igitur Domino Oberto Leodiensi, magna est orta dissensio de eligendo: Dux vero Godefridus Lovaniensis & alii nobiles Alexandrum Archidiaconum & sacristam seorsum trahunt, aperientes ei, quod cum eo consentirent. Sic igitur ille baculum & annulum arripuit, & Henricum Imperatorem cum dictis nobilibus adiit, & ab eo jam excommunicato à Papa investituram accepit: Sed reversus Leodium, à duabus tantum congregationibus, quarum Præpositus fuit, suscipitur: De hoc prophetavit quidam eremita hispidus ignotus, qui post inquisitus, amplius inveniri non potuit. Venit vero ad Franconem, civem honestum, qui post monachus factus est, dicens: Audi verbum Domini. Is, qui pro Episcopo se habet, irritus, non coronabitur, neque stabilietur: Elegit sibi Deus alium, qui parvo tempore erit Episcopus, multas tribulationes passurus pro fide & religione Eccle- *Leodiensis.*

(a) æt. VI. c. LVIII.
(b) Chron. lib. VII. c. XVI.

Ecclesiastica, sed multa post obitum mira per eum Dominus operabitur, ut appareat coronatus patenter in cœlis: Succedet ei vir summæ nobilitatis & potestatis, qui ab initio prosperabitur & formidabitur, sed sensim deficiet & in fine vilipendetur: Tertius autem .... perdoctus ordinabitur Episcopus, tamen non morietur. De quibus verbis ne unum quidem cecidit super terram. Fridericus, Coloniensis Archiepiscopus, authoritate mandat, ne suscipiatur Alexander sic electus. Postmodum vero Dominus Fridericus, majoris Ecclesiæ Præpositus, frater Comitis Na-
151 murcensis, concorditer à Canonicis electus, Rhemis in Synodo CCC. & eo amplius Episcoporum à Calixto Papa, Anno Domini MCXX. Anno Pontificatus ejusdem Calixti primo, confirmatur, & sic Fridericus nudis pedibus Leodium revertitur, & cum maximo gaudio recipitur, Alexandro Rhemis reprobato. Sed tamen secuta est in Episcopatu perturbatio, & persecutio in Clericos & Monachos. Una pars dicebatur Alexandrina: altera Friderici. Et quidem Alexandri partes juvabant Dux Lovanii Godefridus, & pene tota familia Ecclesiæ cum suis viribus, & plurimi nobiles. Friderici vero partes tuebantur frater ejus Godefridus, Dux Namurcensis, Dux de Lymborch, & Abbates & Clerus quam plurimus. Alexander igitur ejectus ex castellis & civitate, postquam casu castrum Hoyense occupavit, obsidetur, assultus fit oppido Hoyensi; & licet Godefridus, Dux Lovaniensis, & Dux Duracensis exercitu eum vellent liberare, tamen turpiter fugerunt. Tandem Alexander resistere non valens, & promissa emendatione, absolutus publice Leodii ab Episcopo Friderico, & deinde domi sedens invitus siluit. Cum igitur omnia pacata essent in Episcopatu Leodiensi, Anno secundo Episcopatus sui obiit Fredericus secundo Kalend. Julii, sepultus in Ecclesia sancti Lamberti, & multis claruit post mortem miraculis: & vacavit sedes Leodiensis quasi biennio. Vitam istius Episcopi Friderici scripsit luculento sermone Dominus Reinerus, Monachus sancti Laurentii Leodiensis, vir magnæ scientiæ, qui & multa alia opuscula composuit. (Hæc ex Chronicis Leodiensibus.)

Syriaca. Defuncto Balduino, secundo Rege Jerusalem, fratre Godefridi, Ducis Lotharingorum & primi Regis Jerosolymitarum, tertius regnat Balduinus, filius Hugonis, Comitis de Nitasta, annis undecim. Cœpit autem regnare Anno Domini MCXX. Imperii Henrici, hujus nominis quinti, Anno decimo quarto. (Hæc Anselmus.) Matthæus Florentinus ita dicit: Post mortem primi Balduini apud Jerosolymam regnavit Balduinus secundus, ex nostris Rex tertius, Annis XIII. Cœpit autem Anno Domini MCXVIII. Imperii Henrici, hujus nominis quinti, anno XI. & concordat Jacobus de Vitriaco, ita dicens: Balduino successit secundus Latinorum Rex Jerosolymorum Balduinus de Burgo, consanguineus ejus, qui secundo Regni sui anno eum septingentis equitibus congressus est cum Gazi, (alias Gari,) Principe Turcarum potentissimo; qui Gazi innumeram Turcarum multitudinem secum habens, victus in prælio, cæsis ex suis quatuor millibus, multis autem vinculo mancipatis, cum reliquis fugæ præsidio vix evasit; In secundo autem prælio Regem Damascenum superavit, habens secum mille centum equites, peditum vero duo millia, cum hostes equitum quindecim millia haberent: ex quibus duobus millibus interemptis, multis captis, pluribus autem vulneratis, alii cum Principe suo terga dederunt: de nostris autem viginti quatuor ceciderunt. In tertio bello Rex Ascalonitas cum Ægyptiis, qui ad eorum venerunt subsidium, in bello prostravit. In quarto conflictu Doldequium Damasci Regem contrivit in bello duobus millibus ex hostibus interemptis, ubi de nostris equitibus viginti quatuor, & de peditibus octoginta ceciderunt: Regnavit autem annis tredecim, & mortuus est. Item Guido: Jerosolymæ die festo, qui dicitur in Ramispalmarum, cum populus universus in vallem Josaphat cum processione tantæ solemnitati debitæ convenisset, Balduini Regis corpus, qui rediens ab Ægypto, in via decesserat, multa prosequente militia deducitur, & ab una parte funus infertur, ab altera cum ingenti comitatu Balduinus de Burgo in Gallia Comes Edessanus ingreditur: qui defuncti Regis con-

gis consanguineus, Rege juxta fratrem suum, nobilissimum Ducem ac Regem Jerosolymæ Dominum Godefridum, sepulturæ Regiæ tradito, fit successor ejus in Regno. Comes autem Boloniensis Eustachius, defunctorum Ducis & Regis germanus, ad Regni Jerosolymitani moderamen per quosdam ejusdem Regni nobiles sollicitatus, cum usque in Apuliam jam venisset, audito, quod in Regno hæreditario jure sibi debito Comes Edessanus consanguineus suus successisset, cum à duobus germanis transfretare, &, quod factum erat, in irritum revocare suaderetur, digna tanto Principe voce respondit: Nunquam illam terram se bello implicaturum, in qua Christus nos Deo reconciliasset per sanguinem suum. (Hæc qui supra.)

Balduinus Rex Anno Regni sui quinto à Saracenis capitur, qua de re mente excedentes, undique versum ad sexaginta millia conglomerantur, ut Christianos à finibus suis exterminent, & Ascalonæ impedimenta sua relinquunt, scilicet, uxores, soboles & victualia. Christiani in arcto positi, nihil spei, nisi in Deum habentes, exemplo Ninivitarum utrique sexui jejunium indicunt: pueris etiam infantibus lactentibus, & universo quoque pecori pabula negantur: dies pugnæ indicitur, procedunt Christiani cum militibus & peditibus vix ad tria millia æstimati: Principes gradiuntur in fronte, scilicet Patriarcha, pro vexillo gestans crucem Christi, Abbas olim Cluniacensis Pontius, præferens lanceam transfixam in latere Christi, Episcopus Bethleemites ferens in pixide lac sanctæ Mariæ, perpetuæ virginis: Sarraceni quaquaversum ex omni latere in orbem circumcingunt Christianos, ne quis possit evadere. Dum igitur ita in procinctu hærent Christiani, vident, Deo sibi auspice, splendorem scisso aëre super paganos subito cecidisse, non prosperum, sed satis nocivum: quamvis hunc ipsi Sarraceni non viderent. Illico enim omni virium robore enervati, passim fugientes cæduntur, non solum à viris, sed etiam à pueris & fœminis, ut in eo bello septem millia perirent, & in aquis quinque millia submergerentur. Omnes igitur Christiani incolumes reversi, summum & dulce Epinicion canunt Deo in Excelsis. (Hæc Anselmus.) Item Guido dicit: Exercitum innumerabilem Ægyptii Caliphæ mirabili virtute prosternunt Jerosolymitæ, dum Rex Abalac Turcarum potentissimus per insidias captus detinetur. 1102

Anno ejusdem Balduini sexto, Tyrus Hebræa lingua Sor dicta, urbs maxima Phœniciæ & antiqua in corde maris sita, Sydoniorum Colonia; negotiatio maris, emporium totius orbis, vaticinio Prophetarum celebrata, & carminibus Poëtarum inclyta, olim quidem insula, sed à Nabugodonosor, vel ab Alexandro, propter expugnationem, multis in parvo freto aggeribus comportatis, terra continens facta, pridem à Nabugodonosor expugnata, & partim capta, sed postea ab Alexandro penitus usque ad solum diruta & destructa, sed juxta Prophetas post septuaginta annos reædificata & in antiquum statum restituta, nostris modo temporibus in fine mundi à Christianis terra marique obsessa capitur, & Christi imperio subjugatur. (Hæc Anselmus.)

Anno sequenti Rex Jerusalem Balduinus, data redemptione à Saracenis dimittitur; Unde Guido: Rex data pecunia solutus à vinculis, Turcarum Satrapam Salsequium multis suorum prostratis millibus, fugat, & Damascenum Principem Doldequium.

Anno Regni Balduini octavo in Syria exercitus Dei bis congressus est cum Saracenis. In primo prælio de Paganis ciciderunt duo millia quingenti, sed de Christianis solummodo quindecim: In secundo autem non incruentam victoriam habuerunt Christiani, sed quamvis plurima pars eorum obiret, tamen auxilio Dei reintegrati, absque numero hostes contriverunt & vicerunt. Tandem Balduinus Rex Jerusalem moritur. (Hæc Anselmus.)

Post obitum Florentii Crassi, Theodericus filius ejus, hujus nominis sextus, nonus Hollandiæ Comes efficitur. Cœpit autem Anno Dom. MCXXI. Imperii vero Henrici, hujus nominis quinti inter Reges, & quarti inter Imperato- *Hollandica.*

res,

res, anno XV. & rexit Comitatum annis XXXVI. Duxit in uxorem Sophiam, filiam Ottoois de Rimegghen, Comitis Palatini, ex qua genuit Florentium succedentem Hollandiæ Principem, Ottonem de Benthem Comitem, Balduinum Pontificem, Theodericum Præpositum, Peregrinum Præsidem, Sophiam Abbatissam, Hadewigim sanctimonialem, & Petronillam pulcherrimam Domicellam.

Imperialia. Anno Comitatus istius Theoderici sexto, Imperator Henricus hujus nominis quintus, apud Trajectum ægrotans discessit à valle præsentis miseriæ: cujus intestina recondita sunt in medio chori majoris Ecclesiæ eodem tumulo solennis loci, quo pridem inhumata sunt viscera Conradi, Cæsaris hujus nominis secundi, atavi ejus gloriosi. Post quem Lotharius, Dux Saxoniæ egregius, avunculus Theoderici, Comitis Hollandiæ, per Principes ibi electus est, qui dehinc in throno Regio laudabiliter exaltatus fuit: Iste Lotharius abstulit Comitatus de Oestergem & Westergem ab Ecclesia Trajectensi, quos secuodum aotiqua privilegia concorporavit cum Comitatu Hollandiæ.

153 Anno Comitatus istius Theoderici octavo, ipse pareotem suum in Hammert occisum ulcisci desiderans, Hermanoo, Comiti de Kuye, & Godefrido, Comiti de Aernsberch, ubique terrarum hostiles tetendit insidias, ita, ut nullo pacificatore mediante possent obtinere inducias. Andreas autem Episcopus per continuam interpellationem demum intercepit antiquam altercationis invidiam, & per hunc modum inter utramque partem firmam elaboravit amicitiam, ut Hermannus patruus suus pro anima Florentii Comitis monasterium construeret, & etiam per competentes prædiorum possessiones dotaret. Eodem igitur anno fundatum est monasterium in insula B. Mariæ virginis, & allati sunt eò monachi de Lauduno ordinis Præmonstratensis, qui sub monastica disciplina Deo devote servirent, & pro anima Florentii Comitis sanctis precibus orarent; Tandem Theodericus Comes anno Comitatus sui XXXVI. Nonis Augusti in pace quievit, sepultus in Egmunda. Sophia vero, veneraoda Comitissa, in orationibus, eleemosynis & jejuniis indefessa, veraciter fuit sancta, per quam Deus operatus est miracula etiam in ipsius vita. Nam hæc diva matrona viam peregrinationis ad sanctum Jacobum semel arripuit, & per casum infortunii clam in latrones incidit, qui eandem tota vi occidere, & clenodia ejus violenter abstrahere conabantur: sed hi prædooes, Deo judicante, meritis beati Jacobi, immobiles steteruot, nihil adversitatis quomodolibet ioferre valentes, ac eandem virtute divina munitam attingere formidantes; quo viso miraculo, prædicti nequam demum gemeotes postulaverunt ab ea veniam; pro quorum absolutione prædicta matrona exoravit ob omnipotentis Dei misericordiam. Ista Deo dilecta fœmina jam tertio Jerosolymam profecta est, quæ ibidem sexto Kalend. Octob. in Domino feliciter obdormiens, ad hospitale Theutonicorum in Jerusalem tumulata fuit. (Hæc ex Chronicis Hollandiæ.)

Leodiensia. Venerabilis Albero, hujus nominis primus, frater Ducis Godefridi Lovaniensis, ex parte matris, ex clero sancti Stephani Metensis, electus Leodiensium ordinatur Episcopus XXVIII. Tungrensium vero LVII. Anno Domini MCXXIII. Pontificatus Calixti Papæ, hujus nominis secundi, Anno quinto; præfuit annis sex: Alexander vero prædictus privatus & quietus vivebat, contentus prioribus honoribus. Maxima pax Leodiensium hoc tempore fuit, unde de nocte dicitur orare solitus hic Episcopus pro grege sibi commisso ante fores diversarum Ecclesiarum, ubi semel audit mulierem fleotem mortem mariti sui, & præsertim propter mortuum maritum culcitram suam auferri ab Episcopo. Quapropter Episcopus iste anno Pontificatus sui tertio, primus omnium inter prædecessores suos juri suo vel servituti (quæ dicitur, mortua manus) quæ adhuc in quibusdam partibus Dominis temporalibus à suis subditis exhibetur, ex superaffluentia misericordiæ sibi innatæ, in tota terra Episcopatus Leodieosis renunciavit, & banc abusionem sustulit: quæ quidem servitus conditioni humanæ, quam liberam in exordio Deus condidit, penitus adversatur. In eo vero consistebat jus, ut quandocunque aliquis paterfamilias, qui hanc

hanc debuit servitutem, moreretur, in signum servituris præteritæ, optimum pignus, vel jocale, quod in ipsius domo reperiri contigerit, à Dominis exigeretur: sin autem nihil esset, ut tum defuncti dextera manus abscissa Dominis offerretur. Iste Albero ædificavit monasterium in castello Cornelii montis, ordinis Præmonstratensis: Ecclesiam etiam construxit in cœmeterio S. Dionysii in honorem S. Aldegundis virginis, & in claustro sancti Petri Ecclesiam sanctorum Clementis & Trudonis: in Ecclesia etiam sancti Ægidii in monte publico Canonicos regulares instituit, & eis multa bona tribuit, quæ Ecclesia incœpta fuit tempore Nothgeri, XXVII. Leodiensis Episcopi, per Gundrannum joculatorem & mimum, qui relictis vanitatibus sæculi, elegit in illo nemore vitam eremiticam, & quia transitus periculosus erat, ibi ideo hospitalitatem exercebat. Habebat vero ursum, qui attrahebat lapides pro Ecclesiæ ædificio: Leodienses mirantes cum urso lapides trahi, quidam ex ipsis sæculum relinquentes, cum eo ibi regulariter vixerunt. Primus eorum Prior, quondam Decanus S. Petri Leodiensis: post primus Abbas fuit Asso, qui ibidem sunt sepulti. Ad quam Ecclesiam singulis annis veniunt Mimi Episcopatus Leodiensis processionaliter cum candela & oblationibus feria quarta post nativitatem Joannis Baptistæ, ob reverentiam Gundranni, quem ad sæculum reducere voluerunt: qui obiit quinto Kal. Aprilis: fratres autem ejus cum cruce obviant us- 154
que ad porticum Ecclesiæ. Iste Albero solemnitatem beatæ Mariæ Magdalenæ in Synodo Leodiensi, tam à clero, quam à populo celebrari, instituit, quia diebus illis quidam presbyter, Boso nomine, oratorium in nomine ipsius construxerat in monte castri prope Trajectum, ubi miracula multa per eum fiebant. Obiit Albero in circumcisione Christi, sepultus in Ecclesia S. Ægidii publici montis. (Hæc ex Chronicis Leodiensibus.)

Post discessum vero venerabilis Brunonis, Archiepiscopi Trevirensis, Godefridus, majoris Ecclesiæ Decanus, in Episcopatu successit, Anno Dom. MCXXIV. *Trevirensia.* Pontificatus Calixti, hujus nominis secundi, anno sexto: qui de Leodiensi parochia extitit oriundus. Sed Arnoldum consanguineum suum, & majoris Ecclesiæ, (domus videlicet B. Petri) Præpositum, virum religiosum & morum honestate præclarum (qui Ecclesiam in honorem S. Crucis juxta albam portam sitam constituit) Treverim secutus, ab Everbardo, Treverorum Archiepiscopo, clericus fuit designatus, & sicut & antecessor ejus (prædictus inquam Præpositus) morum dignitate & animi liberalitate insignis, primo à Treverensibus (clero & populo) dilectus, & ab Episcopis ejusdem civitatis, Egilberto & Brunone, multis Ecclesiasticis honoribus ditatus, ad ultimum decedente Domino Brunone, sicut prædiximus, in Episcopum est sublimatus. Peracto vero anno Episcopatus sui, insurgentibus contra eum quibusdam de clericis suis & introitum ipsius calumniantibus (quorum calumnia justa vel injusta fuerit, Deus scit, ego nescio) tandem ad hoc causa est perducta, ut sentiens suam infirmitatem ad onus non sufficere, (jam enim ad decrepitam venerat ætatem) videns etiam, eo nomine in Ecclesia fraternam scindi charitatem: quibusdam sibi adhærentibus, aliis resistentibus, ne causa esset schismatis, circa finem tertii anni ab Episcopatu se abdicavit. Obtinuit autem sedem annis duobus, mensibus quinque, diebus undecim: supervixit autem postea annum unum, mensem unum, dies sex, obiitque XVIII. Kal. Decemb. feria quinta, hora noctis tertia, quem sepelivit successor ejus in Basilica S. Petri majoris Ecclesiæ sub arcu, qui est ad meridialem plagam. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Honorius secundus, patria Bononiensis, qui prius Lambertus vocabatur, & erat *Romana.* Episcopus Ostiensis, cœpit An. Dom. MCXXV. sedit annis quinque, mensibus duobus, diebus octo. Papa factus, descendit in Apuliam, à Baronibus vocatus, ut eam, quia juris B. Petri erat, tueretur à Comite Rogerio Siculo: sed cum Papa vidisset infidelitatem Baronum, saniori consilio habito, Rogerium suscepit in gratiam, & facto homagio & fidelitate recepta ac firmitate, ipsum de Ducatu Apuliæ investivit, qui fuit Rex Siciliæ, & magna post pro fide fecit. Papa per Legatum

Cardinalem duos Patriarchas, scilicet Aquilegiensem & Venetum, qui & Gradensis nuncupatur, deposuit, quia invenit ipsos schismaticis favorabiles extitisse. (Hæc Bernardus.)

Anno Pontificatus Honorii quarto, qui fuit annus salutis MCXXVIII. sub Stephano, Patriarcha Jerosolymitano, ordo Militiæ templi incœpit in Jerusalem, & dicti sunt Milites templi, quia in porticu templi sedem sibi ordinis statuerunt. Inceptus vero est ordo à principio sub anno Domini MCXIX. sub Balduino, Rege Jerusalem hujus nominis primo, per Hugonem de Paganis, & Gaufridum de sancto Aldemano, viros venerabiles, & quosdam alios usque ad novem, qui fuerunt primi institutores, qui se postea astrinxerunt voto solemni, & professione in manu Patriarchæ prædicti, ut peregrinos Christianos, ad sepulchrum Domini venientes, defenderent à latronibus, & vias publicas custodirent, more Canonicorum regularium in obedientia & castitate, & sine proprio viventes; militantes vero æterno ac summo Regi, Domino Jesu Christo, datusque est eis post albus habitus sine cruce, & simul regula, quam sanctus Bernardus conscripsit, rogatu illorum militum, qui primi fuerunt & Ludovici Regis Franciæ, & Principum ac Baronum de regno Franciæ; factumque est hoc in Concilio generali apud Trecas. Postea vero, tempore Eugenii Papæ tertii, cruces rubeas vestimentis exterius affixerunt, & vexillum bipartitum ex albo & nigro, quod nominant Banter, assumpserunt: vestes quidam albas in signum innocentiæ deferentes; per cruces autem rubeas martyrium designantes; eò quod sanguinem proprium, secundum instituta regulæ, pro de-
155 fensione terræ sanctæ effundere, & inimicos crucis Christi viriliter expugnare & ad mandatum ejus, qui præest, non impetuose, neque inordinate, sed prudenter ad bella procedere, & primi in progrediendo, sed in regrediendo postremi esse, noverunt. Nec enim terga fugiendo dare, vel sine mandato reverti poterant: vexillum bipartitum ex albo & nigro prævium habentes, eò, quod Christi amicis candidi sint & benigni, nigri autem & terribiles inimicis. (Hæc Jacobus de Vitriaco *(a)*.)

Anno Pontificatus Honorii secundo, Treveris apud S. Eucharium reperitur corpus S. Matthæi Apostoli subtus Altare S. Joannis Baptistæ. Tandem Honorius Papa Romæ moritur, & in Ecclesia Lateranensi sepelitur. (Hæc Martinus.)

Trevirensia.

Venerabilis Meginherus, LXXXIII. Archiepiscopus Trevirensis est ordinatus Anno Dom. MCXXVII. Pontificatus Honorii secundi anno tertio, Regis vero Lotharii Romanorum primo, præfuit annis tribus, & vacavit sedes annis duobus. Eadem ille (qua decessor) parochia, ex nobilibus & ipse parentibus procreatus, & à pueritia in Trevirensi Ecclesia educatus, morum honestate & personæ maturitate ad præsulatus honorem dignus profecto ascendisset, si antedictum Godefridum vel parcius impugnasset, vel suæ rigiditati & indiscretioni modum imposuisset, Mense Junio electus, sequenti autumno collecta militia Trevirensi, castellum novum, quod dicitur Burnage, primo impetu cepit, & Wilhelmum Comitem ad conditionem pacis venire coëgit, pacemque patriæ in brevi reformavit: & veniente Quadragesima, iter suum Romam direxit, ubi à Papa Honorio ordinatus, & pallii dignitate est decoratus. Inde reversus, à Clero & Populo Trevirensi honorifice est susceptus: deinde dum, nimio zelo rectitudinis, de incontinentia clericorum multa disponeret, sine condimento discretionis magnam sibi comparavit invidiam, &, quam nec dici fas est, obtrectationem.

Bonus autor agre fert, ad castitatem cogi sacerdotes & monachos.

Anno igitur ordinationis suæ secundo, mense Novembri, cum jam multis, ea, quam dixi, causa, esset odiosus, Romam ire disposuit, ut Apostolici consilio vel auxilio, ea, quæ gravabant, sublevaret: quo tempore Conradus, æmulus Lotharii Regis minus in Teutbonico Regno prosperatus, Regnum Italicum, tanquam & illud sibi deberetur, invadere cupidus, ibidem in Italia morabatur. Ibi Meginherum

(a) *Hist. Hierof. c. LXV.*

herum Archiepiscopum, tanquam suum adversarium, per exploratores cepit, eumque apud Parmam civitatem custodiæ deputavit, ubi sequenti anno, oculorum jam lumine ex afflictione amisso, Kalend. Octobris obiit: cujus corpus Episcopus Parmensis vestibus, quas sibi ipsi morituro paraverat, indutum, in majori Ecclesia sepelivit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Treverensium.)

Defuncto Godebaldo Pontifice, Dominus Andreas de Kuyc natus, Leodiensis Præpositus, XXV. electus est Trajectensis Ecclesiæ Episcopus, Anno Domini eodem, quo & Meginherus, Archiepiscopus Treverensis, vir discretus, honestus, pius & pacificus. *Trajectensia.*

Anno Pontificatus sui sexto, Anno scilicet salutis MCXXXII. Andreas Præsul amovit duodecim presbyteros Stauriensis Ecclesiæ propter eorum demeritum; adducens eodem ab Oestbroet utriusque sexus conventuale collegium: qui Trajectense Pontificium ad XI. Annos honeste regens, nono Kalend. Julii requievit in Christo, sepultus cum Reverendis Pontificibus in Trajecto. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Defuncto Henrico Imperatore absque hærede, justo Dei judicio, ut creditur, quia patrem suum dehonestaverat, Legati Apostolicæ sedis & Archiepiscopi cum Episcopis & optimatibus Imperii ex condicto convenientes Maguntiæ, consultant pro toto Romano Imperio de substituendo Regem; Lotharius itaque, Dux Saxonum, vir sapiens, & industrius & Ecclesiastico juri devotus, præpotens divitiis & victoriis, omnium assensu eligitur, Anno Domini MCXXVII. Mundi vero MMMMMLXXVI. & imperavit annis XI. qui mense Septemb. cum eisdem Legatis, & duobus Archiepiscopis, & octo Episcopis, & multis Abbatibus, & cum eminentioribus aulæ Regalis primatibus Aquisgranum veniens, Dominica die, Idibus Septemb. à Friderico, Archipræsule Coloniensi, Anno Pontificatus ejus XXIX. in Regem benedicitur & ungitur, omni clero & populo festivum epinicion acclamantibus. (Hæc ex Chronicis.) Imperator iste Henricus multa bella diversis in locis contra diversos exercuit, quæ omnia ob fastidium vitandum scribere dissimulavi, &c. *Lotharius II. Imperator.*

Anno Domini MCXXXVII. siccitas tanta fuit in Francia, ut flumina, lacus, fontes & putei siccarentur, & Rhenus siccis pedibus transfiretur: ignis quoque, qui per rimas terram subintraverat, nec imbribus, nec frigore, nec alia arte biennio extingui poterat. (Hæc Petrus.) Tandem Lotharius Rex, post diversa truculenta prælia, præcipue contra Rogerium, Regem Siciliæ ac Dominum Calabriæ & Apuliæ, de omnibus triumphator egregius existens, in reditu apud Tridentum morbo correptus, in ipsis montibus, in vilissima casa Imperator potentissimus, miseram humanæ conditionis relinquens memoriam, XIII. Regni sui, Imperii vero VI. año, satis plenus dierum, obiit, futurus, nisi morte præventus esset, per hujus virtutem & industriam corona Imperii ad pristinam dignitatem reduceretur. Regalia Dux Henricus gener ejus, in cujus finibus obierat, suscepit, & ipse Augustus in Saxoniam ad monasterium Lucer, quod ipse construxerat, deportatus, honorifice sepelitur. (Hæc Episcopus Otto (a).) 156

Anno Regni Lotharii quinto Gerardus, Comes Geldriæ & Zutphaniæ, obiit, cui successit filius ejus Henricus, hujus nominis primus, qui rexit Comitatum annis XXXI. (Hæc ex Chronicis.)

Alexander, hujus nominis primus, sæpe dictus Archidiaconus, jam per ostium in Ovile ingressus, (non aliunde, ut prius,) communi assensu omnium XXIX. Episcopus Leodiensis & LVIII. Tungrensis, creatus est Anno Domini MCXXIX. Pontificatus Honorii Papæ secundi anno ultimo, præfuit annis octo, qui de simonia à suis clericis est ad Papam accusatus, à quo correctus, rediit melior. Tunc schisma in Ecclesia fuit grave inter Innocentium & Petrum Leonis Antipapam, *Leodiensia.*

(a) Chron. lib. VII. c. XX.

pam, qui se Anacletum nominare ausus est: & inter duos Reges, Lotharium & Conradum; item inter duos Duces, Lovaniensem & Lymburgensem. Alexander Episcopus, de consensu Episcopi Stepbani Metensis, Abbatiam & oppidum S. Trudonis, procurante Abbate ejusdem loci, sub patrocinium suum suscepit. Erat tunc temporis Ducatus Lotbaringiæ abjudicatus Comiti Lovaniensi, & datus Waleramo, Comiti Lymburgensi: ab boc Waleramo Giselbertus, Comes Duracii, tenebat advocatiam sancti Trudonis, sed culpis suis exigentibus per Alexandrum Episcopum, & per pares abdicatus est ab advocatia, & à Comitatu per Alexandrum. Contulit igitur se dictus Giselbertus ad ex ducem Lovaniensem Godefridum, Regni & Imperatoris inimicum, propter Ducatum, quem ademptum sibi injuste, & datum Waleramo, Comiti Lymburgensi, putabat. Veniens igitur cum Duce Lovaniensi, invadit oppidum S. Trudonis non firmatum, sed Episcopus Alexander oppidum sub patrocinium suum susceperat. Hinc Comes & Dux deprædantes provinciam, excommunicantur. Alexander vero cum suis & cum Comite Lymburgensi obsedit Duracium, sed Dux Lovaniensis Godefridus, & Comes Flandrensis Theodoricus ad id liberandum moverunt exercitum: unde pugnatum est acriter, sed victi sunt Lovaniensis Godefridus, & Comes Flandrensis, & ceciderunt ex eis plusquam quadringenti homines. Leodium libenter vastasset Dux Brabantiæ, sed non valuit, qui statuit Episcopo diem & locum belli in campis Villariensibus in parochia Duracii. Alexander vero, indicto triduano jejunio, impar viribus, Duci sub mœnibus Duracii occurrit, & victoriam obtinuit, ubi prostrati sunt DCCCCXXIV. de parte Ducis Lovaniensis, & plurimi vulnerati & submersi: Vexillum etiam Ducis captum fuit. Tempore hujus Alexandri, Comes Barrensis Raynaldus, corruptis pecunia custodibus, castrum Bulbonense intravit.

Anno Pontificatus Alexandri tertio, Anno videlicet Domini MCXXXI. Gregorius, qui dictus est Innocentius secundus Papa, Dominica tertia Quadragesimæ Leodium venit, & sequenti Dominica ab Ecclesia S. Martini usque ad Ecclesiam S. Lamberti solemnem processionem exbibuit & missam celebravit: & tunc Regem Alemaniæ, Lotharium & Reginam, coronavit: ubi interfuit beatus Bernardus, Abbas Clarevallensis, fueruntque hoc tempore in Ecclesia Leodiensi Canonici residentiam facientes, filii Regum numero XXI. Ducum quoque filii numero XIV. Comitum vero XXIX. militum & Baronum VII. inter quos etiam fuêre plures diversarum gentium Doctores & Magistri solemnes. Alexander Ecclesiam novi Monasterii in Hoya perfecit & dedicavit XI. Kal. Octobris, & bonis plurimis dotavit.
157 (Hæc ex Chronico Leodiensi.) Item Leodii, in Ecclesia Beati Martini, Magister scholarium decesserat, post cujus decessum Alexander Episcopus juvenem quendam, nomine Theodericum, per pecuniam in eodem officio substituerat, sciolum quidem satis de scholari eruditione, sed necdum vel signatum habitu vel tonsura clericalis disciplinæ, & quod prius nunquam in more habuerat, vel in illa, vel alia in civitate Ecclesia, posuit eum sine canonia, hoc est præbenda: de qua re cum reprehenderetur & emendare debuisset, deterius egit, & canonicum eum similiter per pecuniam fecit: quam causam cum obstinate defenderet, & eam ipsam Ecclesiam graviter inde scandalisasset, inter reprehensores suos, in unum ejusdem Ecclesiæ canonicum, nomine Nicolaum, vehementius invectus est, adeò, ut Innocentii Papæ audientiam eum appellare compelleret, ad quam per eum ipsum de simonia accusatus, & à Papa semel & secundo vocatus viam arripuit, quasi iturus: sed remorante eum in Francia culpæ suæ conscientia, cum præmissis ad Papam venerabilibus nuntiis liberari, ne ad audientiam veniret, nullo modo posset, tertiam vocationem accepit. Verum eam ipsam, sicut alias postponens, depositionis suæ sententiam incurrit in concilio Pisæ, Papa Innocentio præsidente Anno Domini MCXXXVI. quo duro nuncio accepto, in tantam amaritudinem animi incidit, ut eam statim sequeretur sine ulla dilatione ægrotatio corporis, atque

que adeo, ut appetitu cibi perdito, ad extrema productus sit: vixque confessione data & communione accepta, & regularium canonicorum vita in monte publico juxta Leodium promissa, extremum tandem sic spiritum efflaverit, & in eodem loco sepulturam sine Episcopalibus exequiis acceperit. (Hæc ex libro 13. Chronicorum Domini Rodolphi, Abbatis sancti Trudonis, collegimus.) Item iste Alexander Episcopus supradictus fuit frater Comitis Juliacensis, ut in quodam Chronico reperitur.

Innocentius secundus, natione Romanus, ex patre Joanne de regione Transtiberina, cœpit anno Domini MCXXX. (quamvis in quadam chronica dicitur XXXII.) sedit annis XIII. mensibus octo, diebus octo. Vacavit sedes diebus duobus: Iste prius dictus Gregorius, diaconus Cardinalis tituli Sancti Vincentii fuit, qui à majori parte Cardinalium, & Petrus Leonis à minori ad Papatum dispariter eliguntur, Gregoriusque Innocentii & Petrus Leonis, Anacleti nomine nuncupantur, sed apud Sanctum Petrum ob parentelæ fortitudinem Petro commorante, ipsam Ecclesiam cum manu armata, & per violentiam occupavit, & aureum crucifixum & pendentes coronas cum toto thesauro auri & argenti & lapidibus preciosis tollens, spoliavit: quod idem ad Sanctam Mariam majorem magno thesauro ditatam, & aliis urbis Ecclesiis fecit; cum quo thesauro omnes pene Romanos corrupit. Innocentius verò nullum in urbe habens subsidium, cum Cardinalibus urbem egreditur, & in duabus triremibus in Galliam proficiscitur, & à Rege Franciæ honorifice est receptus, & Gallicana sibi adhærente Ecclesia, primo Rhemis, secundo Pisis Conciliis celebratis, in Papam confirmatur, & Petrus Leonis ab omnibus Episcopis Germaniæ & Galliæ anathematisatur. In Chronico verò Martini & quodam alio dicitur, quod primò in Claromonte, secundò verò Rhemis concilia celebrarit. (Hæc Bernhardus.) Unde Anselmus Abbas: Romanæ Ecclesiæ pars interpellatur, altercantibus duobus seditiosis de sede Apostolica, quodam Gregorio & altero Petro Leonis, gente Romano, monacho Cluniacensi. Gregorius privilegium electionis ab Honorio Papa adhuc vivente, consensu quorundam Cardinalium, sibi usurpat: Petrus de altitudine sanguinis, & domo Crescentii glorians cædibus hominum, rapinis, incendiis grassatur. (Collector.) Istud ut factum sit, in secundo libro de vita Beati Bernhardi plenius continetur. Sequitur Anselmus: Gregorius veritus potentiam Petri, profugiens à S. Paulo in Spoletum, emenso mari, tandem ad Sanctum Ægidium appulit, & postea venit in Burgundiam, & à Cluniaco excipitur, & favore omnium Francorum celebratur. Episcopus Otto *(a)*. Honorio (inquit) Papa mortuo, cum schisma gravissimum in Ecclesia Dei esset ortum, Innocentio canonice electo, sed Petro Petri Leonis filio vi amicorum suorum, qui fortissimi in urbe erant, favente sibi Rogerio Siculo, intruso, Innocentius resistere non valens, urbe cedit, & per mare Tyrrhenum Galliam ingreditur, ubi in regno Gallici Regis in civitate Carnuto concilium celebrans, 158
nuntios Lotharii Regis, Conradum Juvaviensem Archiepiscopum, & Eckebertum Monasteriensem Episcopum obvios habuit. Unde sequitur Anselmus: Lotharius (ait) Rex Alemanniæ ab Episcopis suis persuasus, legationem à Francis de Gregorio missam benigne honoravit, & io ejus electionem manus dedit.

Anno Pontificatus sui II. An. scilicet salutis MCXXXI. Gregorius, qui Innocentius, multo comitatu Episcoporum & Abbatum à Francia exiens, in Lotharingiam transit, & Dominica tertia quadragesimæ, quæ est XI. Calend. Aprilis, Leodium venit: ubi à Lothario Rege Alemanniæ, & multis Episcopis & Abbatibus, tam Lotharingicis, quam Transrhenensibus colitur, muneribus honoratur: tota civitas in obsequio fervet: salutationibus & epulis vacat: Dominica in medio quadragesimæ, Gregorius cum curribus & rhedis ab Ecclesia S. Martini in publico monte, quasi Romæ via triumphali, usque ad Capitolium S. Lamberti ascendit, missam celebrat,

Romana.

(a) Chron. lib. VII. c. XVIII.

celebrat, Regem & Reginam coronat, conjugatos presbyteros excommunicat, ubi æstimatum à quibusdam fuit, XXXII. Episcopos affuisse, & Abbates LXXIII. (Hæc Anselmus.) Inter quos fuisse dignoscitur S. Abbas, Bernardus Clarevallensis. Unde etiam Episcopus Otto *(a)*. Papa (dicit) Innocentius, profectus apud Leodium Belgicæ urbem, Synodum Episcoporum convocans, Regem Lotharium ad defensionem S. Rom. Ecclesiæ invitavit, qui nihil cunctatus, (exposito tamen prius modeste, quantopere regnum amore Ecclesiarum sit attenuatum, & quanto damno earum investituram remiserit) auxilium Romanæ Ecclesiæ promittit. Ita rediens summus Pontifex, Claramvallem divertit. Unde etiam Anselmus: Gregorius, qui & Innocentius Papa, Rhemis post festum S. Lucæ Evangelistæ concilium habuit cum Episcopis & Abbatibus trecentis, mediante Francorum Rege Ludovico cum filio, qui secundus erat natu. Nam primus antea coronatus, tunc forte Parisios venerat, &, ut fertur, à dæmone in specie porci ludificatur, dum hac illac equum gyrat, subitò corruit exanimis, unde pater mœstus Remos adveniens, secundum natu filium secum adduxit, & à Papa inungi & benedici & coronari in Regem impetravit. (Albericus *(b)*.) Idem Papa Innocentius monasterium S. Medardi Suessionensis, quod est trans fluvium situm, dedicavit. Beatus Bernardus in Episcopum Cathalaunensem electus, recusavit, & per ipsum Gaufredus, Abbas S. Medardi Suessionensis, fit Episcopus Catalaunensis. (Hæc ille.) His temporibus erat pulchra & decora facies Ecclesiæ sponsæ Christi, cum diversorum ordinum ac professionum varietate circumdata, dum huic Cluniacensis, inde Cistertiensis, Carthusiensis, Grandimontensis & Præmonstratensis, & inde diversi habitus atque professionis Sanctæ moniales & mulieres Deo devotæ, in paupertate & continentia sub obedientiæ jugo regulariter viventes, religionis fervore invicem se provocarent, & nova certatim diversis in locis monasteria fundarentur. Carthusienses equidem monachi pullulabant paulatim, qui præ cæteris continentes, peste avaritiæ quamplurimos laborare videntes, terminos posuerunt, dum certum numerum hominum, animalium, possessionumque, quam eis nullo modo prætergredi liceat, statuunt, & ipsi singuli singulas cellas habentes perfectius mori mundo & cæteris, tanto diligentius, quanto secretius Deo vivere elegerunt. (Hæc Vincentius.)

Anno Pontificatus Innocentii tertio, Rex Lotharius expeditionem in Italiam parat, & cum Archiepiscopis & Episcopis Innocentium Papam Romam deducit: Petrum verò Leonis expugnans, totamque suam progeniem extirpans, ipsos ab urbe relegat, & Innocentium in propriam restituit sedem. (Hæc Bernardus.) Cum eodem Lothario Romam obiit Bruno, electus Archiepiscopus Coloniensis, Bruno ille, qui de electione & promotione sua B. Bernardum per epistolam consulit. (Hæc Episcopus Otto.) Cumque præfatus Innocentius Papa Romam rediret, pacificatis Genuensibus & Pisanis, attendens, quæ sibi & Ecclesiæ magna fecissent servitia, Genuensem Episcopum, qui sub Mediolanensi Archiepiscopo erat, constituit Archiepiscopum, idemque Pisanum Episcopum erigit in Archiepiscopum Tusciæ, totiusque Sardiniæ primatem. Synodus magna apud Pisas celebratur ab Innocentio Papa, & facta sunt ea, quæ de statu hujus temporis in vita B. Bernardi continentur. (Hæc Chronographus.)

Item circa Annum Domini MCXXXIII. S. Malachias Archiepiscopus clarebat
in Hybernia, virtutis forma & totius perfectionis exemplar, qui inter cætera vir-
159 tutum suarum insignia mortuum suscitavit, per quem in partibus Hiberniæ rein-
tegrata est fides & religio propagata.

Anno Pontificatus Innocentii octavo, Anno scilicet salutis MCXXXVII. Petrus Leonis decessit ex vita, qui sedem Apostolicam retinere conabatur cum violentia, & sic Ecclesia Dei & Innocentio Papæ pax est reddita, & cessaverunt seditiones & prælia.

(a) c. 1.
(b) ad a. 1131.

prælia. In morte hujus cessavit schisma principale nonum in Ecclesia Dei, & minus principale 19. quod per octo annos duravit inter Innocentium secundum & Petrum Leonis prædictum, propter discordiam eligentium. (Hæc Chronographus.)

Anno Dom. MCXXXIX. Synodus maxima circiter mille Episcoporum Romæ, præsidente summo Pontifice Innocentio, celebratur, Anno Pontificatus sui decimo, ibique post multa salutifera decreta promulgata schismatici, qui à parte Petri Leonis fuerunt, damnantur.

Anno sequenti Rogerius de Sicilia, occupato Calabriæ & Apuliæ principatu, Innocentium Papam in Apuliam cum militia Romanorum venire volentem, flagitiosè in Christum Dominum manum mittens, ex insidiis cepit, & regii nominis in Sicilia ab eo auctoritatem & absolutionem anathematis extorsit, cum Ducatu Apuliæ, Calabriæ, ac principatu Capuæ, & sic factus est primus Rex de genere Nortmannorum.

Item anno Pontificatus Innocentii XII. Anno videlicet Dom. MCXLI. S. Hildegardis, cum esset annorum XLII. & septem mensium, librum (Scivias) per Spiritum Sanctum mirabiliter visitata incepit, & per decem annos consummavit in diebus Henrici Moguntini Archiepiscopi, & Conradi Romanorum Regis. Quæ fuerit ista Hildegardis, & quantæ auctoritatis, insinuant epistolæ magnatum terræ ad eam transmissæ, nimirum, trium Apostolicorum, Eugenii, Anastasii & Adriani, item Imperatorum Conradi & Frederici, Patriarchæ Hierosolymitani, Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum & Præpositorum, & una specialis epistola B. Bernardi Clarevallensis. Venit hoc anno in eam maximæ coruscationis igneum lumen aperto cœlo, quod totum tenebras ejus transfudit, & totum cor, totumque pectus ejus velut flamma, non tantum ardens, sed calens ita inflammavit, ut Sol rem aliquam, in quam radios projicit, calefacere solet, & repente intellectum expositionis librorum, videlicet Psalterii & Evangelii, & aliorum canonicorum tam veteris, quàm novi Testamenti voluminum sapiebat: non autem interpretationem verborum textus, nec divisionem syllabarum, nec cognitionem casuum aut temporum habebat: solum psalterium legere didicerat more nobilium puellarum, à quadam reclusa in monte S. Desibadi, quod est claustrum nigrorum monachorum. Visiones autem, quas vidit, non in somniis, neque dormiens, neque in phrenesi, nec corporeis oculis aut auribus exterioris hominis, nec in abditis locis percepit, sed eas vigilans & circumspecta pura mente, oculis & auribus interioris hominis in apertis locis secundum voluntatem Dei accepit: quod quomodo factum sit, carnali homini perquirere nimis esset difficile. Item Romanus Pontifex Innocentius, qui jam per multum temporis Tyburtinos excommunicaverat, ac aliis modis presserat, coangustatos ad deditionem, acceptis obsidibus ac jurejurando interposito, coëgit: Populus verò Romanus volens, ut eos per obsides & sacramentum ad durissima præcepta, id est, ut muris ruptis omnino ex provincia cedere cogeret, dum nobilissimus ac liberalissimus sacerdos tam irrationabili & inhumanæ petitioni annuere nollet, seditionem movet, ac in ipso impetu in Capitolium veniens, & antiquam urbis dignitatem renovare cupiens, ordinem Senatorum, qui jam per multa curricula temporum deperierat, constituunt, & rursum cum Tyburtinis bellum innovant. Causa verò tantæ immanitatis fuit, quod in priori anno, dum cum Pontifice suo in obsidione prædictæ civitatis moraretur, civibus egressis, & cum ipsis manum conferentibus, multis amissis spoliis, turpiter in fugam conversi cives essent. Idcirco nulla, nisi quam diximus, conventione, usque hodie se posse placari asserunt. Verum sapientissimus antistes providens, ne forte Ecclesia Dei, quæ per multos annos secularem urbis honorem à Constantino sibi traditum potentissime tenuit, hac occasione quandoque perderet, multis modis, tam minis, quam muneribus, ne ad effectum res procedat, impedire conatur: sed invalescente populo, dum proficere non posset, lecto decumbens & (juxta quosdam) de futuris, visione sibi monstrata, in pace quievit, ci-

que

que Cælestinus, vir religione ac literarum scientia præditus, cum magna unanimi-
160 tate electus successit. (Hæc Albericus.) Martinus ita dicit: Iste Innocentius Papa, concilio habito solenniter in Laterano, infirmatur & moritur, & in Lateranensi Ecclesia in concha Porphyretica sepelitur Anno Dom. MCXLII. &c.

Syriaca. Fulco, Comes Andegavensis, fit Rex Iberusalem, ducta in uxorem Melissenda, filia Regis Balduini Imperatoris defuncti. Cœpit autem secundum Anselmum anno Domini millesimo centesimo trigesimo primo, Regni verò Lotharii, hujus nominis tertii, Anno quinto, & regnavit annis quatuordecim. (Florentinus ponit XI.) Concordat Jacobus de Vitriaco, ita dicens: Balduino successit in regno gener ejus Fulco, Comes Andegavensium, Cenomanensium & Turonensium, cui prædictus Rex filiam suam primogenitam Melissendam dederat uxorem. Iste cum infinita Turcorum multitudine, quæ de sinu Persico ebulliverat, circa partes Antiochenas congrediens, tribus millibus interemptis, multis autem captivitate detentis, cæteris fuga mortem evadentibus, gloriosum triumphum de hostibus reportavit. Regnavit autem undecim annis, & dum in territorio Acconensi leporem agitando, cum equo suo præceps corrueret, improviso & lamentabili casu decessit, relinquens duos filios, Balduinum primogenitum, qui in regno successit, & Amelricum. (Hæc qui supra.)

Item Anno regni sui undecimo Rex Fulco cum exercitu suo, fultus auxilio Christianorum, loca sancta, ubi pedes Domini steterunt, visitantium, Ascalonitas, omni commeatu excluso, terra marique oppugnat: quorundam etiam hostium castra propinquiora expugnat.

Anno regni ejusdem XIII. Pagani, vicini Hierosolymitanis Christianis, pertæsi malorum & frequentis oppugnationis Christianorum, pactum pacis inierunt cum eis, & terras, quas eis Christiani abstulerunt, & quæ incultæ erant, sub tributo colendas susceperunt ab eis. (Hæc Chronographus.)

Joannes, Imperator Constantinopolitanus, Alexii Imperatoris filius, posteaquam cum infinitis copiis Ciliciam occupavit, universam Antiochiam obsidet, & principem cogit ad fidelitatem, & dum in Cilicia venationi indulget, toxicata sagitta seipsum lethali vulnere figit: remedium quærit, & invenit, sed mira magnanimitate contemnit. Erat verò remedium, ut, priusquam veneno contingeret infici partem reliquam, læsam manum pateretur sibi præscindi, ad quod propositum consilium respondisse fertur, indignum sibi videri, ut Romanum Imperium una manu regatur. Itaque subrogato sibi in Imperium filio Manuele, à præsente luce subtrahitur, cum nimio suorum planctu pariter & mœrore. (Hæc Guido.) At Manuel ad regnum sublimatus, nuncios ad Regem Conradum cum preciosis muneribus, sicut & prius pater ejus fecerat, dirigens, fœdus renovavit, & sicut frequenter inter hos duos Imperatores à translato ad Francos imperio, pro diversis oportunitatibus mos iste servatus est, sic & nunc inter Joannem patrem & Conradum contra Rogerium, utriusque imperii partis invasorem, hæc facta est fœderatio. (Hæc Episcopus Otto *(a)*.) Anno sequenti Rex Iherusalem Fulco obiit, anno scilicet salutis MCXLIV.

Trevirensia. Post obitum venerabilis patris Dn. Magenheri, Archiepiscopi Trevirensis, Brunonem, ejusdem Ecclesiæ Canonicum, Brunonis quondam Archiepiscopi nepotem, elegerunt 7. Id. Decemb. quod ille omni nisu (maxime causa inopiæ) renuebat: re autem vera, ut postea claruit, majoris Episcopatus gloriam affectabat, & hoc cum gratia Apostolici Innocentii faciebat, qui eo tempore in Gallia commorans, diversis in locis concilia celebrabat, ubi eum legati Trevirorum adeuntes, ut electionem firmare & perficere non differret, postulabant: quibus respondit, ut alium ad hoc idoneum eligerent, quem vellent. Nec enim Brunonem vel ipsos vel alterius Ecclesiæ filios Episcopum habere posse. Istud responsum apud Leodium

(a) *Chron. lib. VII. c. XXVIII.*

dium in quadragesima acceperunt: sequenti Pascha, cum Rex Lotharius omnesque principes Trevirim convenissent, pars cleri Primicerium Metensem Alberonem eligebant: principes tamen & populus acriter repugnabant: qua dissensione per continuum annum protracta, tandem jussu Apostolici & imperio regali sedata. Altero Pascha intronisatus est Albero An. salutis MCXXXII. Pontificatus Innocentii Papæ secundi anno III. & præfuit annis XX. Is omnia oppignorata, aut in beneficium tradita ab antecessoribus suis redemit, & violenter detenta ad Ecclesiæ proprietatem revocavit. Audiens verò, castrum suum, dictum Arrem, à fratribus Wernhero & Joanne de Westerburcb expugnatum esse, per cortinam capitis sui juravit, 161
nunquam barbam se rasurum, nisi prius Westerborch dejecisset & Arrem recepisset, quod cum ad effectum perduxisset, Trevirim cum triumpho gloriose est reversus, & secum Meginheri, antecessoris sui, corpus de Parma violenter receptum, in Ecclesia B. Petri juxta Brunonem reduxit. Tandem ipse Albero Archiepiscopus XIV. Calend. Februarii obiit Confluentiæ, qui Trevirim relatus, & qualibet die in unam Ecclesiarum ex æquali planctu deportatus, die XI. in B. Petri Apostoli Ecclesia, juxta altare Sanctorum Cosmæ & Damiani, ubi consuevit orare, tumulatus est. (Hæc ex Chronicis.)

Venerabilis Bruno, bujus nominis secundus, 38. loco successit ad regimen *Coloniensis.* Coloniensis Ecclesiæ An. Domini MCXXXII. Pontificatus Innocentii Papæ secundi anno tertio, & præfuit annis sex; nec ipse canonice Episcopatum adeptus. Nam post obitum præfati Frederici, majores & canonici elegerunt unanimiter Godefridum, præpositum Xantensem, virum bonestum & prudentem: Sed pendente ordinatione, prædictus Bruno, tunc præpositus Sancti Gereonis Coloniensis, consilio propinquorum suorum revocatus à Francia, ubi studio doctrinæ vacabat, quibusdam sibi faventibus, schisma in clero & populo pro tali electione fecit. Erat enim miræ facundiæ & sophisticæ locutionis, nulli postponendus. Itaque invidorum & pacis inimicorum perseverante discordia, sublata fuit illa canonica electio, & præsente Imperatore Lothario & favente, idem Bruno est intronisatus. Deinde cum Imperator Lotharius expeditionem in Italiam & Calabriam indixisset, cum eo idem Episcopus proficiscitur, in diebus Pentecostes, apud Barum civitatem Apuliæ, præsente Imperatore obiit, sepultus ibidem. (Hæc ex Chronicis Pontificum Coloniensium.)

Venerabilis Dominus Albero, secundus hujus nominis, ex clero Metensi assumptus, datur Leodiensibus Episcopus, qui legitur fuisse de prosapia Namurcensi, *Leodiensis.* filium sororis ejus fuisse Ducem Lovanii: cœpit autem secundum Chronicum Anno Domini MCXXXVI. Pontificatus Innocentii secundi anno septimo, præfuit annis decem, in quodam Chronico dicitur annis XV. sed primum est rectius. Iste partes laceratas Episcopatus recolligit, & damna recuperat: Unde anno Episcopatus sui quinto, salutis scilicet anno MCXL. exorta discordia inter ipsum & Henricum Comitem Namurcensem, multa binc inde contigerunt mala, prædæ & incendia, cædes & bomicidia. Causa hujus discordiæ erat, quia Comes Namurcensis ex improviso aggressus oppidum, (quod Fossis dicitur, & nomen à situ loci babet) multis captis aut occisis, multa præda abducta, oppidum totum cum monasterio Beati Foillani combussit, & ædificia lapidea, quæcunque eminentiora erant, destruxit. (Hæc Chronographus.)

Anno Episcopatus sui sexto, Dominus Albero dolens, fraudulenta invasione Comitis Barri Raynaldi jam per septem annos violenter retineri castrum Bullionum, quod cum omnibus appendiciis suis Obertus Episcopus multa summa argenti acquisiverat Episcopio Leodiensi; nec ferens tanti bonoris & commodi ad præsens sibi, & in posterum auferri Ecclesiæ Dei, oportunitatem exspectabat, qua juste repeteret, quod Ecclesia injuste amiserat. Deus autem, qui ei ad boc dederat affectum bonæ voluntatis, dedit & effectum: inspecta enim oportunitate, castrum obsedit cum multa equitum peditumque multitudine, plus tamen de divino, quàm

humano confidens auxilio: & corpus Sancti Lamberti ad locum obsidionis jussit deferri, sic sperans, quod inchoaverat, prosperari posse & accelerari. Nec frustratus est spe sua. In paucis enim diebus castrum recepit cum Dei & Sancti Lamberti auxilio, quod multo tempore, & labore nimio vix longa reddidisset obsidio. Quanta ibi contigerint, & quanta etiam nunc contingant ad corpus Beati Lamberti miraculorum insignia, quia non est hujus operis, prudentioribus relinquamus æstimanda, vel, si eis placuerit, describenda. Non est tamen silentio prætereundum, quod prædictus Comes Barrensis Raynaldus ita Papam per Haymericum & similiter Imperatorem per domesticos suos ad suam partem attraxerat, ut ab omni jure bu-
1162 mano, tam seculari, quam Ecclesiastico, causa Leodiensis Ecclesiæ esset destituta. Sed ita miraculose in adventu B. Lamberti castrum recepit Episcopus, quia unus de duobus filiis Ducis, Hugo nomine, qui erat in castro, in insaniam versus, mortuus est: alter verò Raynaldus junior, Deo permittente, evasit incolumis. (Hæc Albericus *(a)*.) Ejectis ex castro adversariis, feretrum intus missum XI. Calend. Octob. & postea Leodium cum gaudio est relatum. Fuerunt in expeditione illa centum millia peditum, & militum tria millia, qui in die S. Lamberti insultum fortem fecerunt, sed nihil profecerunt. Episcopus igitur quarto Calend. Maji fecit Leodii agi festum triumphi & translationis B. Lamberti, qua de Trajecto Leodium à B. Huberto erat translatus. Iste Albero contulit in Synodo Abbati Sancti Egidii præbendam Sancti Dionysii, quia inter Abbates non habebat cappam sericam propter nimiam paupertatem. Istius etiam temporibus in Ecclesia Leodiensi memoria Beatæ Mariæ semel in hebdomada facienda inolevit, quæ nunquam antea fiebat. Tunc Coloniæ quidam ex patre Judæo converso communicans in Pascha corpus Christi, in ore deportavit domum, festinans, sed Ecclesiam egressus terretur, & illud in fossa sepelit; cum sacerdos superveniens fossam aperit, infantis formam inveniens, quam ad Ecclesiam deferre vult, sed luce cœlitus emissa è manibus elabens infans, cœlos petiit. Sub hoc Alberone cœpit ruere disciplina clericalis: per claustrum equi, & mulieres in domibus habitabant: præbendæ venales erant: cives filias suas sine graduum discretione clericis & laicis dabant uxores: presbyteri bis in die missam cantabant. Unde præpositus S. Lamberti, Henricus de Leye, ad Papam missus est, qui Alberonem citavit, & dum reverteretur à curia, moritur horrida febri. Ortinæ sepultus sexto Calend. Aprilis. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Item anno Domini MCXLVII. in Anglia Wilhelmus puer crucifigitur à Judæis, in die Parasceves in urbe Norwico, de quo talis visio legitur: Puer quidam, nomine Wilhelmus, annorum XV. &c. (vide Vincentium in speculo historiali lib. 28. capitulo 85.) Item hæresis Cunitarum per Britanniam pullulat: cujus princeps erat quidam perversæ mentis, Cunus nomine. Unde Albericus *(b)*: Imo, ut verius dicatur, maxima hæresis Popelicanorum Henrici apostatæ, pessimi quondam nigri monachi, in terra Albigentium pullulavit, qui cum esset idiota, & ipsos apices literarum vix cognosceret, tamen polluto ore de libris divinis tractabat & disputabat: nefario ausu absque sacris ordinibus missas celebrabat indignè, ad errorem & subversionem perditorum hominum: Episcopos etiam & Archiepiscopos his, qui sibi adhærebant, ordinabat: multa quoque alia faciebat scelerata & legi divinæ contraria: sed postremum diabolico spiritu completus, in tantam prorupit insaniam, ut diceret & credi cogeret, se esse filium Dei, affirmans se esse eum, per quem sacerdotes in Ecclesia generalem collectam solent terminare, dicendo (per eundem Dominum nostrum.) Quam turpia verò & execrabilia agant in abscondito hæretici isti, bonum est silentio tegere, ne horrorem incutiant, vel etiam errorem generent infirmis auditoribus. Contra tam pestiferam hæresin missi sunt à Deo

(a) ad a. 1142.
(b) ad a. 1148.

Deo Papa Ostiensis Episcopus & legatus vir venerabilis Albericus & Carnutensis Episcopus Gaufridus, vir religiosus, & Abbas Clarevallensis, beatus Bernardus: sed cum prædictus hæreticus Henricus diu latuit: tamen tandem à quodam Episcopo captus, & Rhemos ad Papam Eugenium ductus fuit.

Anno Domini MCXLIV. facta est in Hybernia mirabilis visio de pœnis inferni & gaudiis Paradisi, quæ Tundali visio appellatur: quam qui plene scire desiderat, in speculo historiali Vincentium consulat, libr. 28. cap. 89. quanquam in S. Bernardo diversis locis, & in ejus vita idem reperiet.

Anno Dom. MCXL. paludes & fontes, qui per aliquot annos tanta defecerant siccitate, ut putarentur non posse denuo refluere, sic rursus inundant, ut solito majores aquas emitterent. Eodem anno habitaculum Carthusiensium, servorum Dei in loco, qui dicitur ad montem Dei, construitur, ad quos B. Bernardus, Clarevallensis Abbas, egregiam scribit epistolam, quæ à multis habetur. Tum Joannes de Temporibus moritur, qui annis CCCLXI. vixerat, à tempore Caroli Magni, cujus armiger fuerat. (Hæc Vincentius.)

Eodem tempore Henricus, germanus Ludovici Regis Franciæ, apud Claram vallem monachus effectus est, qui non multo post ad Episcopatum Beluacensem 163
(aliàs Rhemensem) assumptus est. Eclipsis Solis facta est IV. Nonas Aprilis, advesperascente jam die, & cœlo serenissimo existente, Sol quasi tetro velamine videbatur circumfusus ecliptica caligine. (Hæc Helinandus.)

Anno Dom. MCXLII. plaga ignis divini multos adurit, sed per intercessionem S. Dei genitricis Mariæ, aliorumque Sanctorum, multis istâ ægritudine laborantibus, misericordia Dei subvenit.

Item Anno Dom. MCXLIII. per industriam Abbatis Petri Cluniacensis, liber, qui dicitur Alcoranus, cum tota secta impii & pseudoprophetæ Machumet de Arabico in Latinum translatus est, hac ratione, ut sciret catholica Ecclesia, quàm vilis & quàm frivola, & quàm apertis mendaciis plena sit ista seductoris doctrina: quæ à tempore Beati Gregorii paulo post (id est, à tempore Imperatoris Heraclii) Sarracenorum populos infecit. Et hic erat annus alhigeræ DXXXVII. Albigerat autem dicitur sublimatio in Prophetam, id est, annus ille, quo primum creditus est, sive ab omnibus elevatus est Machometus in Prophetam: & ab illo anno Sarraceni computant annos suos, sicut nos ab incarnatione Domini computamus.

Anno Dom. MCXLV. ventus vehementissimus extitit, ut sylvas, templa, turres & ædificia, quæ putabantur firmissima, aut funditus subverteret, aut magna ex parte destrueret. Fames gravissima hoc anno multos afflixit: multos panis penuria confecit. In regno autem Anglorum in tantum dicitur prævaluisse, ut maximam utriusque sexus multitudinem contigerit fame mori: nec tantummodo pauperes & mediocres, sed & eorum multi, qui putabantur sibi sufficientes esse, duro famis gladio prourgente, coacti sunt in loca alia migrare, ut malum inopiæ, si non ex toto evitare, saltem sublevare possent. Messis triticeæ maturitas & collectio provenit tardius solito, ut multitudine pluviæ impediente, messores vix VIII. Calend. Septemb. meterent: quod aliquoties vidimus eos VIII. Calend. Augusti solere. Vineæ & arbores fructiferæ non exhibuerunt consuetam ubertatem, sed in proventu difficultatem, in fructibus habuerunt raritatem & acerbitatem. Beatus Bernardus Abbas Clarevallis in Alemannia, de mandato Papæ crucem prædicando virtutes multas & magnas fecit, inter quas & mortuum resuscitavit. Cum autem esset in via ad urbem Spiram, tantus Beato viro venit obviam confluxus, ut Conradus Imperator deposita chlamyde, cum populus eum opprimeret, in proprias ulnas suscipiens, de Basilica eum asportaret: qui Spira per Coloniam venit Leodium: in qua via multi nobiles per manum ipsius se Domino mancipaverunt. Apud Leodium verò, juxta Ecclesiam B. Lamberti, in prato, quod dicitur Episcopi, publice prædicavit, & in ipso palatio, in præsentia Episcopi Henrici tria miracula fecit, qua occasione Episcopus Henricus compunctus, Abbatiam de Alva fundavit,

Anno Dom. MCXLVII. fames permaxima Franciam gravat, & in Lingonensi Parochia apud Opermandum deprehensus quidam carnes hominum occisorum coctas vendere, à pauperibus suspenditur.

Anno sequenti eclipsis Solis facta est circa tertiam horam diei, VIII. Cal. Novembr. in prima feria, necdum quoque ad purum redintegrato solari lumine, sed adhuc circumfusa ecliptica caligine, stellam in aëre conspicabilem multi suspexerunt. Fuerunt etiam alii, qui dixerunt, se in ipso orbe Solis majestatem Divinam vidisse, eo modo, quo à pictoribus in libris depingi solet.

Anno Dom. MCXLIX. terrores de cœlo & tempestates ultra solitum, aliàs clementius, aliàs inclementius acciderunt. Mense Martio VIII. Calend. Aprilis, cum dies jam ad vesperam declinaret, gravissima fuere tonitrua, cum ingenti coruscatione & procellosa pluvia: non autem evenit tunc, quod alio tempore evenire solet, ut sonus ille ad aures hominum paulatim perveniat, ac deinde crescat in majus, sed ita repente & insperate increpuit fragor ex tonitru, ut omnes, qui audierunt, magno metu & admiratione concuteret. Mense Julio in diversis locis magna tonitruum & fulgurum cum tempestatum procella intonuit. Sed in castro Laudunensi plus quam alias vis tempestatis desæviit. Nam in monasterio S. Vincentii, cum monachi completorium cantarent, fulmen irrupit basilicam, & duos monachos in choro stantes percussit & extinxit. Inde ad majus altare pervolans
164 pallas linteas, quæ altare velabant, exussit: accidit autem quiddam ibi mirabile, quia major palla, quæ desuper altare totum ambiebat, aliis pallis ardentibus ardere non potuit. Alia multa in eadem basilica ex ictu fulminis acciderunt, sed sufficiunt hæc ad cognoscendum, quantus sit terror divinæ districtionis.

Anno sequenti eclipsis Lunæ fuit XI. Calend. Aprilis circa horam nonam noctis, Sabbatho ante ramos palmarum, & ventorum intemperies secuta est per quatuor continuos dies. In quarta feria autem ventus maximus, & nimia fuit pluviarum abundantia, qua die in terra Nerviorum juxta Gandavum sacerdos, missa celebrata, fulmine ictus occubuit, & in territorio Remensi quidam clericus tempestate periit. Tonitrua, grandines, tempestates diversæ hoc anno magna hominibus intulerunt incommoda.

Anno Dom. MCLIV. moritur beatissimus Abbas Bernardus XIII. Calendas Septemb. CLX. monachorum pater, cujus vita & doctrina in tantum excellit, ut nihil sit, quicquid in ejus laudem dictum fuerit. Eodem anno in Burgundia fit terræ motus ter in nocte una, & multa ædificia corruerunt.

Anno Dom. MCLVI. signum crucis apparuit in Luna. Hæc Vincentius. An. sequenti tres Lunæ visæ sunt, & in media signum crucis. Hæc Albericus.

Anno Dom. MCLX. Non. Septemb. tres Soles visi sunt in parte occidentali, sed duobus deficientibus, Sol verus, qui medius erat, remansit usque ad occasum.

Anno sequenti fit eclipsis Lunæ, & moritur Regina Franciæ, uxor Regis Ludovici, filia Imperatoris Hispaniæ, fœmina vitæ laudabilis, & artibus clara, moribusque perornata: & in monasterio B. Dionysii ad sinistram majoris altaris cum maximo honore sepelitur. Hæc Vincentius.

Item An. Dom. MCLXVI. in Ruthenensi pago tempestas gravi flagello castigavit populum Dei. Nam lupi feroces ab uberibus matrum parvulos rapiebant, & diris morsibus devorabant. Hæc pestilentia sedata est, & multa alia miracula per B. Mariam virginem de Rupe amatoris.

Anno Dom. MCLXX. in Sicilia urbs Cathania ante horam primam terræ motu subvertitur: universus clerus, Abbas de Mileto cum 40. monachis, omnis populus circiter quindecim millia pereunt morte repentina, pluraque castella per Siciliam hora eadem cum innumerabili populo concussa sunt. (Hæc ex Chronicis.)

Anno sequenti tertio Cal. Januarii, & tertia feria, tonitrua horribilia cum fulminibus audiuntur: horribilis terræ motus in partibus transmarinis, in quo innumerabilis populus Christianorum & Paganorum perit, & urbes multæ subvertuntur,

tur, & magna pars Antiochiæ: civitas Iherusalem valde contremuit, sed, miserante Deo, non periit.

Item Anno Dom. MCLXXIII. in diœcesi Suessionensi super Axonam fluvium, villa, quæ dicitur Bitorici, contigit, ut puella porcum prægnantem in caveam hominibus ignotam secuta, repererit ibi seoem ignotum & multos thesauros. Itaque reversa ad dominam suam, quæ erat ejus noverca, cum ei & aliis ad se venientibus multa ventura prædiceret, cœperunt ad illam undique concurrere, qui nova audire cupiebant. Quo cognito, Episcopus sub excommunicatione interdixit, ne quis ulterius ad illam sciscitandi gratia accederet, quia variæ sunt & multiplices dæmonum illusiones, quibus credere non debemus. Tertio Idus Februarii apparent igneæ acies in cœlo de nocte, & lux tanta emicat, ut quilibet nummus posset agnosci, cujus monetæ sit.

Anno sequenti facta est dedicatio Ecclesiæ Clarevallensis, & canonisatio B. Bernardi & elevatio ejus, ubi affuit Dominus Wychardus, Lugdunensis Archiepiscopus: & sequenti anno in Capitulo generali receperunt cantum de Beato Bernhardo, & cantum de Sancta Trinitate. Aquarum tanta fit inundatio mense Novembri, quantam nemo se asserit vidisse vel audivisse post generale diluvium. Et anno sequenti vehementissima fames urget non tantum pauperes, sed etiam potentes.

Item Anno Dom. MCLXXVIII. fit eclipsis Solis in mense Septembri, vigilia Sanctæ crucis, quarta feria, horâ sexta, &c.

Hugo post Brunonem datus est Coloniensibus Archiepiscopus, Anno Domini MCXXXVIII. Pontificatus Innocentii, hujus nominis secundi, An. IX. qui dum Romam adiret consecrandus, peregre est defunctus, & infra duos menses vita & sacerdotio privatus, in Apulia penes antecessorem suum sepelitur. Item in alio Chronico sic habetur. Hugo prius majoris Ecclesiæ Decanus, qui per Innocentium Papam secundum in Archiepiscopum Coloniensem consecratus, paucis supervixit diebus, dictum Imperatorem similiter in Italiam comitatus, & apud Garam civitatem defunctus, juxta suum antecessorem ibidem est tumulatus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Coloniensis.* 165

Eodem Anno salutis, quo & venerabilis Hugo, quondam Coloniensis Ecclesiæ Sancti Petri Decanus, defunctus est, quadragesimus succedit in pontificatu Coloniensis Ecclesiæ, venerabilis Arnoldus, hujus nominis primus, S. Andreæ Coloniensis prius præpositus. In alio Chronico habetur, quod fuerit præpositus ad Apostolos in Colonia: sedit annis XVII. Iste in initio admodum aptus & idoneus visus est: ad extremum verò depravatus cunctis vilescere cœpit. Quapropter cum his temporibus per Eugenium Papam tertium apud Rhemos fuisset generale concilium habitum, idem Arnoldus à concilio absens, de simonia accusatus, unà cum Archiepiscopo Moguntinensi similiter absente, sententiam depositionis accepit: dictis verò duobus Archiepiscopis pro sua reconciliatione Romam accedentibus, & dicto Moguntinensi Archiepiscopo gratiam obtinente, Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus reconciliationem impetrare non potuit, cum tamen pro reconciliatione obtinenda plurima obtulisset. Sepultus est Coloniæ ad S. Andream. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Post obitum Andreæ Pontificis Hardebertus de Beren, natione Friso, vir valde gloriosus, XXVI. Trajectensis substitutus est Episcopus, vir constans & in Ecclesiastica disciplina multum fervidus. Cœpit autem ao. Dom. quo & Hugo Archiepiscopus Coloniensis. Istius tempore Conradus, Romanorum Rex, dedit Ecclesiis Trajectensibus autoritatem eligendi Episcopum Trajectensem: quod Eugenius tertius confirmavit. Iste etiam Episcopus Romanam curiam pro quibusdam causis necessariis adiit, & in reversione gravem seditionem reperit in Trenta. Oppidani namque Groningiæ inter se tumultuantes, munierunt Ecclesiam B. Walburgis in modum castri, cum excelsis propugnaculis, decertantes ex ea sagittis, saxis & fundibulis. Episcopus ergo pro tali tumultu Groningiam festinanter adiens, seditiosos *Trajectensis.*

 viros

viros ab eadem Ecclesia tormentis absterruit, quos omnes sub sacramento vovere compulit, ne deinceps domum Dei facerent belli locum, & ut oppidum munimento muri cingerent. Sed idem Episcopus in damnabile gravamen totius Episcopatus germanos fratres suos exaltare desiderans, dedit illis feuda, uni præfecturam Groningiæ, & alteri castellanatum Kovordiæ: cum antea Episcopi aut per se ipsos, vel per suos villicos eadem regerent, ac in eis nemine molestante, cuncta libere dispensarent. Eisdem diebus Otto Palatinus, Comes de Rymach, Castellanus in Benthem, sororius Theoderici Comitis Hollandiæ, hujus nominis sexti, Trentam devastare studuit, nec quispiam ex parte Pontificis obstare potuit. Episcopus autem contrà, aggregatis equitibus, quos Dominus Hugo Buter, fortissimus Theutonicorum, ducere præsumpsit. Eidem Palatino penes Oiverschen in fremitu vociferantium & sonitu tubicinantium occurrit, & cum eodem Palatino campestre bellum gessit: sed plurimis ex parte Palatini peremptis, & multis infra latibula silvarum fugatis, Otto de Biele Comes occisus est, & Otto Palatinus, exhinc in deditionem transiens, Trajectum transmissus, in captivitate jucundissima servatus est. Theodericus igitur, Comes Hollandiæ, audiens clarissimum sororium suum in carcere detentum, & exercitum ejus ab Episcopo superatum, robur totius potestatis suæ contraxit: milites stipendiarios duxit, civitatem obsidione cinxit: papiliones in gyrum erexit: & imagines ad urbis introitum terribiliter adaptavit. Cum autem ad assultum civitatis præparata omnia & erecta starent instrumenta valde terribilia, quibus idem Comes muros impugnaret, mansiones contereret, flammigerum rogum hinc inde respergeret, Episcopus contra tantum exercitum non habens sufficientem rebellandi copiam, sed potius imminentem necessariorum indigentiam cogitavit, ut pastor bonus, corpus suum &
166 animam pro suis ovibus audacter exponere, & civitatem suam à duris insultibus instanter eripere. Quapropter universo clero convocato simul & populo, dictus præsul sermonem faciens, præcepit per excommunicationem & decollationis sententiam laico populo, ne isto die portas urbis exire præsumerent, sed magis pro defensione civitatis cacumina murorum ascenderent: qui statim cum omni clero spiritualem armaturam induit, valvas urbis cum vexillis cruce signatis exiit, & tam seipsum, quam suos imminenti martyrio constanter exposuit. Processit universus clerus secundum gradus sui ordinem in albis, quem idem antistes novissime sequebatur in pontificalibus ornamentis, fulmineum ignem gerens in manibus, ut ipsum Comitem anathematisaret cum suis complicibus: & ecce tumultus ingens oritur in castris Comitis; cum Hollandini, visis vexillis & viris candidis, Episcopum machinari bellum cum armatis civibus putarent. Nec mora, quin Theodericus Comes contra juberet tubis horrisonis clangere, rutilantia signa tollere, & Episcopali cuneo certatim occurrere. Hollandiensis autem populus pro committendo prælio proxime accedentes, inspexerunt clerum inermem, pacem potius, quam discordiam exquirentem, unde admirari cœperunt constantem animum ejusdem Pontificis, & manus suas unanimiter ab effusione sanguinis continuerunt. Theodericus itaque Comes, his agnitis, in se reversus, erubuit, & de proposito malæ voluntatis compunctus, ingemuit, qui statim abjiciens pileum fraxineum, galeam splendidam, leoninum clypeum & paramentum aureum, discalciatus flexis genibus expetivit veniam, orans, ne fulminaret in se excommunicationis sententiam: Episcopus autem pœnitentem Comitem gratanter erexit, quem cum osculo pacis in reconciliationem suscepit: quo modo principes prædicti, inspirante Deo, amici facti, & cunctis diebus vitæ suæ perpetuæ dilectionis vinculo connodati sunt. Nam & idem Pontifex ex tunc Ottonem Palatinum amore Theoderici Comitis à carcere relaxavit, & ipse Palatinus castrum suum de Benthem beato Martino tradens in feudum, ab Episcopo recepit. Sed paulo post dictus Palatinus, vir miræ venustatis, ab Hermanno Comite de Stalick indigna morte peremptus est, & Otto de Hollan-

Hollandia, filius sororis suæ, comitatum de Bentbem suscipiens, Castellanus effectus est.

Anno præsulatus Hardeberti XI. civitas Trajectensis inextinguibili coruscabat incendio, & plures Ecclesiæ, videlicet Beatorum Martini, Petri & Pauli & Joannis, eodem crematæ sunt incendio. Templum autem S. Salvatoris eventu mirabili permansit salvum, & altare B. Stephani prothomartyris ubique servabatur illæsum. Est autem capella primordialis, contigua templo Sancti Salvatoris, ædificata tempore beati Willibrordi, in honorem Sanctæ crucis, quam eadem flamma cum omnibus infra contentis in favillam exussit, sed imago Sancti Salvatoris prorsus incombusta permansit. Hanc igitur sacrosanctam imaginem clerus & populus devotionis honorificentia condigne susceperunt, quam ad vicinam Ecclesiam cum hymnis & psalmodiis transportarunt. Tandem Hardebertus Episcopus tertio Idus Novembris migravit ad Christum, postquam annis XII. Trajectensem rexisset Ecclesiam, tumulatus in Ecclesia Trajectensi, ubi requiescit, qui dudum Comitatus Oestergoviæ & Westergoviæ de manu Conradi Regis rursus accepit. (Hæc ex Chronicis Trajectensibus.)

Post mortem Regis Lotharii, non ferentes principes Theutonici regni à stirpe regia extraneum sibi dominari Regem, constituerunt Conradum tertium, virum regii generis, nepotem ex sorore Henrici quinti Regis, quarti Imperatoris hujus nominis. Cœpit is An. Dom. MCXXXVIII. Mundi verò MMMMMMCCCXXXVI. & regnavit annis XV. (Hæc ex Chronicis.) Episcopus Otto *(a)* ita refert: Defuncto in autumno sine filiis Imperatore Lothario, conventus generalis principum Moguntiæ in proxima Pentecoste condicitur. Quidam autem ex principibus timentes, ne forte in generali curia Henricus dux, qui tunc præcipui nominis & dignitatis in regno fuit, per potentiam prævaleret, circa mediam quadragesimam concilio habito in oppido Galliæ Confluentia, conventum celebrant, ibique Conradum, Imperatoris Henrici sororium, de quo supra diximus, præsente Theodwino, Episcopo Cardinali ac S. Romanæ Ecclesiæ legato summi Pontificis, ac totius Romani populi urbiumque Italiæ assensu permittente, Regem creant, qui mox ad palatium Aquas veniens, à prædicto Cardinali, (quia Coloniensis Hugo, qui id facere jure debuerat, noviter intronisatus pallio carebat) cooperantibus Coloniensi & Trevirensi Arebiepiscopis cum cæteris Episcopis, in Regem ungitur. At Saxones & Dux Henricus, aliique, qui electioni non interfuerant, Regem non legitime, sed per subreptionem electum calumniabantur, quibus omnibus in proxima Pentecoste generalis curia in Bavenbergh indicitur. Itaque Conradus Rex in Pentecoste curiam in prædicta civitate, ut condictum erat, cum maximo regni fastigio maximoque conventu principum habuit, ubi omnes Saxones simul cum viduata Imperatrice Richsa venientes, ultrò se suæ ditioni subdidere, solus ex principibus Henricus Dux regalia servans, aberat, ad quæ reddenda in festivitate Apostolorum Petri & Pauli dies ei Ratisbonæ præfigitur: quo veniens, regalia quidem reddidit, sed tamen ante conspectum Regis non admissus, infecto pacis negotio, sine gratia recessit, cumque multis modis homo prius animosus & elatus, sed nutu Dei humiliatus, postmodum misericordiam peteret nec impetraret, tandem judicio principum apud Herbipolim proscribitur, ac proxima nativitate Domini in palatio Goslariensi ducatus ei abjudicatur: &, mirum dictu, princeps antea potentissimus, & cujus auctoritas, ut ipse gloriatur, à mari usque ad mare, id est, à Dania usque in Siciliam extendebatur, in tantam in brevi humilitatem venit, ut pene omnibus fidelibus & amicis suis in Bavaria à se deficientibus, clam inde egressus, quatuor tantum comitatus sociis, in Saxoniam veniret. (Hæc qui supra.)

Conradus III. Imp.

167

Anno ejusdem Conradi II. Henricus Dux Bajoariorum, adhuc contrarius existens Conrado Regi, nec attendens illud dictum mundanæ sapientiæ, (levius fit pa-

(a) Chron. lib. VII. c. XXII.

fit patientia, quicquid nefas est corrigere) irremediabili morbo tristitiæ pervenit ad extrema vitæ: & Conradus Rex Bajoariam ingressus Ducatum Leopoldo Juniori, Leopoldi majoris filio, fratri suo ex parte matris tradidit, & exhinc provincia illa multis malis subjacere cœpit. (Hæc Episcopus Otto *(a)*.)

Anno IV. regni Conradi, Conradus Rex quosdam regni sui optimates, sibi resistentes, cogit suo parere imperio, munitiones eorum oppugnando aut expugnando. Item usque ad annum IX. istius Conradi regis pertingit narratio Episcopi Ottonis, qui fuit vir nobilis, & monachus monasterii Morimundensis, & una die electus in abbatem ejusdem loci, sequenti die factus in Bavaria Episcopus Frisingensis, cum esset frater Imperatoris Conradi ex matre, filius videlicet Lupoldi Ducis Austriæ. (Hæc Albericus *(b)*.)

Anno Conradi Imp. decimo, ad prædicationem B. Bernardi, ipse Imperator Conradus & Ludovicus Rex Franciæ, cruce signari, iter arripiunt, & facta est maxima in Turcas expeditio, quæ tertia dicitur: quia primam fecit Carolus, & secunda dicitur Antiochena. Item anno regni istius Conradi XIV. moritur apud Vindunum Ostiensis Episcopus Cardinalis dominus Albericus, ad cujus tumulum B. Bernardus missam pro eo celebrans, cum venisset ad collectam, post concionem pro mortuo, dimisit & collectam de confessore dixit. In quodam Chronico habetur, quod Rex Conradus de transmarinis partibus reversus, apud Bavenbergh infirmitate decumbens, vita decesserit XI. Calend. Martii, & sepultus sit in eadem civitate. Iste licet benedictionem imperialem non habuerit, erat tamen vir virtute militari, strenuus, &, quod Regem decuit, valde animosus & præclarus.

Lotharingica. Godefridus hujus nominis secundus, Dux Lotharingiæ, Comes & Marchio patri Godefrido succedens, adeo ab Imperatore Conrado hujus nominis tertio diligitur, ut cum paterni honoris successorem faceret, & Luytgarden, sororem conjugis suæ, in uxorem traderet, quæ erat filia Ducis de Saltzenbach, ex qua genuit Godefridum, Ducem tertium & Marchionem. Cœpit autem Anno Domini MCXL. regni Conradi Regis, hujus nominis tertii, an. III. Rexit annis quatuor: quibus graves habuit altercationes cum Comite Lymburgensi, & per terrorem abstulit ab eo oppidum S. Trudonis & civitatem Aquensem, quam cum multa potentia ingressus, per biduum in sede judiciaria resedit; exactiones, quas Ducem Lotharingiæ exigere decebat, exegit: oppidanos suæ fidelitati astrinxit, & ne Henrici Comitis Lymburgensis fautores essent, ostentatione potentiæ suæ deterruit.

Anno ducatus Godefridi tertio in vicinia Lonuniensi mel stillavit de cœlo in
168 modum roris, quod verum mel fuisse probaverunt multi visu, gustu & contrectatione. Tandem Godefridus junior, Dux Lotharingiæ, quarto sui Ducatus anno immatura morte præripitur, hepatica passione consumptus, & Lovanii in templo tumulatus, in parte Australi chori. Item in parochia Gemblacensi natus est puer monstruosus, qui miraculo & horrori se aspicientibus fuit, sed postmodum obiit. (Hæc ex Chronicis.)

Romana. Cælestinus secundus, oatione Frisius, de castro Fælicitatis, cœpit Anno Domini MCXLIV. (in quodam Chronico dicitur XLIII.) sedit mensibus quinque, diebus 13. prius dictus Guido Castellanus: sepultus in Laterano. (Hæc Bernardus.) Unde etiam Albericus *(c)*: Innocentio Cælestinus, vir religione & literarum scientia præditus, cum magna unanimitate electus successit. Unde scribitur: Gregorius Papa, qui & Innocentius, obiit, Guido, qui & Cælestinus dicitur, succedit. De isto Guidone in epistolis Beati Bernhardi memoratur, quod fuerit magistri Petri Abaelardi discipulus: sed non est magistrum in errore secutus.

Defun-

(a) Chron. lib. VII. c. XXIII.
(b) ad a. 1140.
(c) ad a. 1144.

Lotharingica. Defuncto Godefrido Mediano, filius ejus tertius Dux Lotharingiæ, æquivocus ei fuccedit, primum adhuc agens ætatis annum, cui Conradus Rex Romanorum ficut antegenitari fecerat, conceffit adhuc puerulo, quicquid beneficii & honoris anteceffores habuerunt de manu Imperatoris. Cœpit autem Anno Domini MCXLIV. regni Conradi hujus nominis tertii anno feptimo, & rexit annis XLI. Quo in cunabulis adhuc repofito, optimates terræ nobili viro Waltero Bertholt, qui contra Ducem eo tempore rebellabat, fe fortiter oppofuerunt: & in obfidione cujusdam invincibilis caftri, barones & alii fideles ac fubditi puerum de Bruxella in caftra adductum, cum cunis fufpenderunt ad arborem, vexillum ejus prope ipfum figentes: quæ res inimicis terrorem, & fidelibus magnam præbebat audaciam, ita, ut dicto caftro, quod fumma virtute vix capi poterat, per vim capto, combufto, & usque ad folum diruto, adverfarium cum fuis ad deditionem tandem coëgerint.

Anno Ducatus ejusdem Godefridi nono, anno videlicet Dom. MCLII. in Ecclefia Sancti Nicolai, quæ conftructa eft in oppido Bruxellenfi, Sancta Maria, mater JEfu Chrifti, operata eft tanta miracula, quanta à temporibus Apoftolorum adeo magna & frequentia in tam brevi tempore nusquam funt audita.

Anno ejusdem Godefridi XII. (in multis autem Chronicis habetur XVII.) Godefridus ipfe Dux Margaretam filiam, Henrici Comitis Lymburgenfis, in conjugem fortitus eft, per quod tandem rebus omnibus pace compofitis, contentio longo tempore pertracta, ea conditione finita fuit. (Hæc Chronographus Affliginenfis.) Ifte Godefridus genuit ex præfata Margaretha de Lymborch Henricum, hujus nominis primum Ducem, & Albertum, Epifcopum Leodienfem, qui juxta civitatem Remenfem martyrifatus in Ecclefia S. Mariæ ejusdem civitatis quiefcit: qua defuncta, fecundam duxit uxorem Ymaniam, filiam Comitis Loffenfis, de qua genuit Wilhelmum de Paerwyfs. Tandem Godefridus Dux, anno Ducatus fui XLII. obiit XI. Calend. Septembr. fepultus in Ecclefia S. Petri Lovanienfi, ad partem Aquilonarem, ubi Margaretha prima ejus uxor jacet fepulta: fed prius anno Ducatus fui XXXVII. An. fcilicet gratiæ MCLXXX. Hierofolymam profectus erat. (Hæc ex Chronicis eorund. Ducum.)

Lucius fecundus, natione Bononienfis, ex patre Alberto, cœpit an. Dom. *Romana.* MCXLIV. fedit menfibus XI. diebus quatuor, qui ante presbyter Cardinalis fanctæ crucis totam illam Ecclefiam & clauftrum à fundo renovavit, fepultus in Ecclefia Lateranenfi. (Hæc Martinus.) Unde Albericus *(a)*: Ifte prò manfuetudine & humilitate fua, officio facerdotali dignus, gravem à civibus perfecutionem paffus, humiles ad Regem Conradum literas mittit, tam fuam oppreffionem continentes, quam de incolumitate & profperitate ejus Deo gratias agentes, ipfumque ad patrocinium Rom. Ecclefiæ invitantes, in hunc modum: Lucius, Epifcopus fervus fervorum Dei, chariffimo filio Conrado, Rom. Regi illuftri, falutem & Apoftolicam benedictionem: Omne datum optimum & omne donum perfectum defurfum eft defcendens à Patre luminum. Populus verò Rom. nullas vefaniæ fuæ moras ponere volens fenatoribus, quos ante inftituerant, patricium adjiciunt, atque ad hanc dignitatem Jordanem, Petri Leonis filium, eligentes, omnia ei tanquam principi fubmittunt. Deinde Pontificem fuum adeunt, & omnia regalia 169
ejus tam in urbe, quam extra pofita, ad jus patricii fui repofcunt, eumque more antiquorum facerdotum de decimis tantum & oblationibus fuftentari oportere dicentes, de die in diem animam jufti affligere non timuerunt. Tandem Lucius Papa quotidianis crucibus ac tædio vitæ, propter Romanorum infolentiam, affectus, infra anni fpatium pontificatus fui, diem obiit. (Hæc Albericus *(b)* Monachus.)

(a) ad a. 1144.
(b) c. l.

nachus.) Mesopotamiæ populi ad fidem Christi majori suorum numero convertuntur. (Hæc Matthæus.)

Eugenius tertius hujus nominis, natione Pisanus, à Cardinalibus eligitur ad papatum apud Ecclesiam S. Cæsarii in urbe in cathedra S. Petri Anno Domini MCXLV. Sedit annis octo, mensibus VII. diebus XX. Vacavit sedes diebus duobus. Iste dictus est Bernardus, monachus Clarevallis ordinis Cisterciensis, B. Bernardi discipulus, ac in sancta conversatione filius: & fuit primus Abbas S. Anastasii Romæ. Cum verò Cardinales primam ejus electionem vellent irritam haberi, dixit coram omnibus: Ego excommunico omnes illos, qui tractaturi sunt de electione Papæ, me vivente. (Hæc Albericus *(a)*.) Unde Episcopus Otto *(b)*. Eugenius, vir sanctitate ac religione perspicuus, communi voto cleri & populi electus est: qui in principio dignitatis susceptæ, eò quod totus populus ad tradenda urbi regalia ipsum, sicut antecessorem suum, sollicitare vellet, cum Episcopis & Cardinalibus urbe cedit, ac proxima dominica in monasterio Parphensi consecratione pontificali ob persecutionis immanitatem morem mutans, sublimatur: Inde furorem populi Rom. declinans, ad munita loca se transtulit, & Viterbium veniens, ibi per aliquod tempus moram fecit. At populus Rom. cum patricio suo Jordane in furorem versus, præfecturæ dignitatem abolentes, omnes principes ac nobiles ex civibus ad subjectionem patricii compellunt, & non solum quorundam illustrium laicorum turres, sed & Cardinalium & Clericorum domos subruentes, prædam immensam diripiunt: Ecclesiam etiam B. Petri, omnium Ecclesiarum caput, in castelli formam redigere sacrilege ac propbanissime non metuunt: peregrinos, causa orationis advenientes ad oblationem, quæstus gratia plagis & verberibus cogunt: ac quosdam ex ipsis offerre nolentes, in ipsa porticu & vestibulo templi, nepharia ausa occidere non verentur: quos venerabilis pontifex (percusso prius cum fautoribus quibusdam suis anathematis gladio Jordane) adjuncta Tiburtinis Romanorum antiquis hostibus, militia coërcuit, tandemque pacem petere coëgit. (Hæc, qui supra.) Ea tempestate Armeniorum Episcopus, eorumque metropolitani, quem ipsi Catholicon (id est universalem, propter infinitum sub eo Episcoporum numerum) vocant, legati ab ultimo pene oriente summum pontificem Eugenium Viterbii, laboriosum iter per annum & sex menses complentes, adeunt, eique ex parte illius Ecclesiæ subjectionem omnimodam consalutando offerentes, causas viæ, nobis cum aliis multis præsentibus, apud veterem aulam aperiunt, quæ tales erant: Inter ipsos & Græcos quædam de ritu sacrificii similitudo est in quibusdam, in aliis verò discrepantia. Ponunt enim fermentatum panem, sicut illi & aquam cum vino admiscent, sicut nos & illi. Prærerea nativitatem Domini & Epiphaniam continuantes, duas illas festivitates unam faciunt. Pro his & aliis dum inter se dissentirent, Romanam Ecclesiam judicem eligentes, consultum veniunt, formamque sacrificii juxta consuetudinem ejus sibi tradi deposcunt: quos Romanus antistes gratanter suscipiens, missarum solennibus ac sacrificii secretis adhibuit, diligenterque ea, quæ fiebant, ibidem eos animadvertere monuit: quod dum facerent, intentique sacro altari starent, unus ex eis pontificali dignitate præditus, sicuti post modum in plana curia retulit, in B. Martini octava, quando dedicatio Ecclesiæ B. Petri celebrari solet, summo Pontifice Eugenio divina ministeria agente, splendido fulgore radium Solis super caput ejus coruscantem, & in ipso duas columbas ascendentes & descendentes vidit; cumque diligentius hac illacque oculos circumferret, nullumque aditum, per quem lux illa transfunderetur, inveniret, divinum hoc esse cognoscens, ac ad obedientiam Rom. sedis amplius accensus, cunctis, quæ viderat, aperuit. Venerabilis pater non suis id meritis attribuens, sed ipsius potius fide cœlitus hoc sibi

(a) ad a. 1145.
(b) Chron. lib. VII. c. XXXI.

sibi monstratum affirmabat, ut videlicet Ecclesia, à qua ipse missus erat, Sacramentorum virtutem veritatis luce perfusa cognosceret, ac deinceps, qua reverentia & forma tractare illa deberet, addisceret.

Eugenius Papa cum Romanis pacem fecit, ut patriciatus dignitatem extirparent, & præfectum in pristinam dignitatem reciperent: Senatores verò ex ejus auctoritate tenerent: sicque in urbem rediens, nativitatem Domini celebravit ibidem, incipiente Anno Dom. MCXLIV. ubi rursum à populo Rom. pro excidio tantum Tiburtinorum de die in diem sollicitatur, ut à Lateranensi palatio (improbitatem eorum non sustinens) ad Transtyberinam regionem migrans animam suam vitæ tædere confiteretur. (Hæc idem Otto *(a)*.) Eodem tempore Petrus Tarentasiensis Episcopus, vir integerrimæ religionis, magna miraculorum gratia claruit. Idem Papa Eugenius, collecta generali Synodo Rhemis, multa super statu Ecclesiæ tractavit & confirmavit. Inter alia verò statuit, ut decreta Innocentii Papæ prædecessoris sui rata & inconvulsa permanerent: quicquid autem Petrus Leonis (alter Pseudopropheta) statuerat vel ordinaverat, irritum haberetur, promulgans in sequentem modum sententiam: Ordinationes factas à filio Petri Leonis & ab aliis schismaticis & hæreticis evacuamus, & irritas esse censemus. In hanc Synodum adductus est Henricus ille, quem diximus, hæreticus & præsentatus Papæ: qui in audientia omnium de sua perversa hæresi discussus & convictus, vitam quidem & membra Episcopo, qui eum adduxerat, expostulante, retinuit; sed cum præcepto Papæ in custodiam relegatus, & ibi non post multum temporis mortuus est. In hac Synodo Rhemensi Archiepiscopi, Episcopi & abbates usque ad MC. resedisse dicuntur. In eodem Concilio B. Bernardus contra Pictaviensem Magistrum, Gilbertum Porrectam, de fide S. Trinitatis duobus diebus disputavit. Meminit ipse hujus loci in sermone 80. supra cantica canticorum. Istorum duorum verò (id est, Petri Abeelardi & Magistri Gilberti) quidam discipuli pro magistris nimium zelantes, Beato Bernardo detrahere cœperunt, quorum unus, Magister Stephanus de Alvierna, dixit, se ipsum interfuisse Rhemensi Concilio, & Bernardum nostrum nihil adversus Gilbertum suum prævaluisse. In magistro tamen Gilberto commendatur, quod Romæ correctus est, & quod fecit minorem glossaturam continuam in Psalterium & in epistolas Pauli, secutus dicta B. Augustini, & quædam alia, quæ recipiuntur. (Hæc Albericus.)

Anno Eugenii VI. (ut refert Hugucio) Gratianus monachus, de Clusa civitate Tusciæ natus, decretum composuit. Tandem Eugenius Papa moritur, qui fuit Clarevallis monachus, à quo facta fuisse miracula certissimum est. Hujus Epitaphium tale reperitur:

Hic habet Eugenius defunctus carne sepulchrum,
Cui pia cum Christo vivere vita fuit.
Pisa virum genuit, quem Clarevallis alumnum
Exhibuit sacræ religionis opus.
Hic ad Anastasii translatus martyris ædem,
Ex abbate pater summus in urbe fuit.
Eripuit sollemne jubar mundique decorem
Julius octavum Sole ferente diem. Sepultus in Basilica B. Petri.

Moritur statim etiam B. Bernardus eodem Anno. (Hæc Bernardus.)

Balduinus hujus nominis tertius inter reges Jerusalem, annorum XIII. Fulconi patri succedens, regnavit annis XVII. Cœpit autem anno Dom. MCXLV. primo videlicet An. Eugenii Papæ hujus nominis tertii. (Matthæus tamen Palmerii dicit Anno Dom. MCXLII.) & regnavit annis XXIV. qui in virilem evadens ætatem, sicut elegantia formæ cæteris anteibat, sic & vivacitate mentis & eloquentiæ flore reliquos animabat: cujus mater Regina Melissendis in Bethania mo- Syriaca.

(a) Chron. lib. VII. c. XXXIV.

monasterium ædificat puellarum, prædiis & divitiis regulariter ampliatum. (Hæc Guido.) Anno incipiente scil. MCXLV. in ipsa sacrosanctæ nativitatis Christi solemnitate, lugubre & miserabile ex peccato Christiani populi accidit in Oriente piaculum. Sanguinus enim Halapensis, Syriæ & Mesopotamiæ, excepta Antiochia & Damasco, Princeps, Persarum verò & Medorum regis seu Soldani vasallus, Edissam, quæ nunc Joachim dicitur, unicum Hierosolymitanæ Ecclesiæ pro magnitudine & abundantia sua refugium, cum infinita Sarracenorum multitudine, circumdedit, ac in ipsa, ut dixi, nativitate Domini irrupit, cunctis ibidem cum Episcopo urbis Christianis in ore gladii occisis, vel miserabili captivitate in servitutem redactis, Ecclesias Christi, & præcipue Beatæ Mariæ semper virginis basilicam; & eam, in qua corpus Sancti Thomæ Apostoli reconditum fuit, ad Salvatoris nostri ignominiam ingrediens, ea, quæ non licebat, fœde pol-
171 luit, nostrisque penitus exterminatis vel tributo subactis, Sarracenos ibi ad habitandum locavit. (Hæc Episc. Otto*(a)*.)

Anno sequenti Sanguinus filius Auxungar, sceleratissimus Halapiæ princeps, capta Edissa civitate, dum in obsidione cujusdam civitatis super Euphraten sitæ, & dictæ Calogumbar, perseveraret, suorum gladiis confossus interiit, vino tamen prius sepultus & oppressus nocturna crapula, quam occisus: quo nunciato, quidam satis eleganter exclamat ex nostris:

Quam bonus eventus fit vino sanguinolentus
Rex homicida reus, nomine sanguineus.

In partibus transmarinis nobilis quidam ex Damascenis, de Bostro quadam civitate tradenda, cum rege paciscitur Balduino: Rex cum exercitu Bostrum properat: Eynardus, Damascenorum procurator, cum multis Turcarum millibus obsistit: Procedens exercitus Christianus infinita sustinet pericula sitis, ardoris & incursionis hostilis: civitatem reperit ab hostibus occupatam: rediens infecto negotio, supra modum arctatur tam hostium periculis, quam locorum: mittitur ad hostes pro pace legatus, qui ut se reddat minus suspectum, si male cogitat super hoc, imprecatur se non rediturum: quod dum ab his, ad quos mittitur, interficitur, deinde impletur. Quodam hostium nobili prostrato, hostes occurrunt, & plangendo moram faciunt, unde liberius proficiscitur exercitus Christianus, hostes locis herbosis, per quæ transibant fideles, ignem immittunt: involvuntur, obviante vento, tetra fuligine fideles, quam contra, victorioso crucis elevato vexillo, retorquet ventus in adversarios: & ignorantibus viam, fidelibus fit ductor prævius albi quidam equi sessor, ignotus & rubri vexilli bajulus. Edissam civitatem per quosdam cives Christianos recipiunt Christiani: Noradinus, Sanguini filius, Halapiæ princeps, obsidet eos, & capta urbe miserabiliter obtruncat ejectos fideles: Occidentales excitantur ad subveniendum Orientalibus, Eugenii Papæ & viri venerabilis Bernardi Clarevallis monachi hortatu. (Hæc Albericus*(b)*.) Occidentales ergo Christiani, dolentes de subversione civitatis Edissæ, quam Pagani superiori anno vastantes, cultum Christianitatis omni spurcitiarum genere contaminaverunt, in tantum, ut etiam quidam eorum in majori basilica super sanctum altare cubile suum extruxerit, & ibi ad injuriam & contemptum summi Dei, cum meretrice cubuerit: Pro his (inquam) omnibus, justo dolore commoti, uno animo, pari consensu ad debellandos eos proficisci deliberant; ubi sic erant omnes prompti & alacres ad profectionem, ut etiam Conradus, Rex Theutoniæ, & Ludowicus, Rex Franciæ, religiosorum virorum monitis animati, & ipsi prompto animo ad hanc expeditionem sese accingerent.

Anno regni istius Balduini, Regis Iherusalem tertio, Conradus Rex recessurus, Henricum filium suum Aquisgrani in Regem sublimat, ne post discessum ipsius,

(a) Chron. lib. VII. c. XXX.
(b) ad a. 1146.

ipsius regnum absque principe remaneret, & aliqua rerum perturbatio moveretur. Multi Christiani per mare Anglicum profecti, ad debellandos Sarracenos, tandem emenso mari, in Galliam ad S. Jacobum applicuerunt, & inde moventes exercitum, pervenerunt ad urbem Sarracenorum potentissimam, quæ ex nomine conditoris Ulissibona dicitur; ubi vario belli eventu cum Sarracenis dimicantes, adjuvante Deo, potiti sunt victoria, & occisis vel exterminatis Sarracenis, urbem ipsam & omnem in circuitu viciniam quiete possederunt. (Hæc Chronographus.) In quodam Chronico sic scribitur: Anno gratiæ MCXLVII. Christianorum XIII. millia capiunt Ulissibonam, potentissimam urbem; in qua erant ducenta millia & quingenti homines. Ad corpora occisorum Christianorum tres muti loquuntur.

Conradus Rex Rom. cum innumerabili exercitu transito Bosphoro, prospere ad expugnandum Iconium divertit, sed consumptis graminibus & deficientibus victualibus, redit, & prosequentibus Turcis, multa millia suorum amittit. Rex Ludovicus Francorum tertio Cal. Junii in Pentecoste peregrinationem aggreditur, & per Ungariam pergit. Transito Bosphoro, occursu Conradi excipitur, qui, multis suorum domum reversis, à Francis benigne suscipitur, paucis eum comitantibus: & cum eis aliquamdiu proficiscitur, sed ab Imperatore Græcorum à Theatira revocatus, navibus ejus Hierosolymam est revectus. In natali Domini fulmen irrupit templum Hierosolymis, & de columna ex lapidibus facta, quæ sepulchro Domini proxima erat, duos lapides grandes excussit. Inde ad locum baptisterii procurrens, lapidem marmoris concavum, qui aquam baptismi continebat, minutatim confregit, indeque in montem Sion provolans, turrim Basilicæ pulcherrimam ex magna parte confregit. Anno sequenti Franci, per Asiæ deserta, astu Græcorum & crebro assultu Turcorum detrimenta maxima patiuntur, & fame attriti, equorum & asinorum carnibus vescuntur, multoque labore & damno vix tandem Seleuciam veniunt, & inde Antiochiam & Palestinam navibus petunt. Alibi sic dicitur: Conradus & Ludovicus Reges, qui superiori anno cum infinito exercitu profecti trans mare fuerunt, ut Paganos debellarent, nihil prospere fecerunt; sed tantis exercitus eorum attritus est infortuniis, tum fame, tum mortalitate, tum ferro hostium, ut de tot millibus tam copiosæ multitudinis vix pauci domum redierint, & quamvis occulto (quod nescitur) Dei judicio hæc acciderint, constat tamen, in hostico illo multa scelera illicita & flagitiosa patrata ab eis fuisse, & ob hoc iram Dei super eos ascendisse, ut omnis conatus eorum in vacuum abierit, nec facile inveniatur in historiis sive in annalibus, ab exordio Christianitatis, usque ad tempus istud, tantam populi Dei multitudinem tam subitò & tam miserabiliter periisse, ut nunc factum est. Obsessa Damasco à Francis, Germanis & Hierosolymitanis, dum jam capienda putatur, dolo principum Palestinorum obsidio removetur. Rex Francorum & Imperator, condicto die ad obsidendam Ascalonem, cum suis Joppæ conveniunt: Sed Hierosolymitanis maxime juxta condictum occurrentibus, Imperator Constantinopolim, Rex suis in patriam redeuntibus, Hierosolymam contendit, ibique cum paucis per annum moratur.

171

Anno ejusdem Balduini V. Ludovicus Rex à Palestina navigans, ut in patriam redeat, in Græcorum naves incurrit, & cum præsentandus Imperatori Cursolium obsidenti ducitur, Gregorius, Dux navium Regis Siciliæ, eos aggreditur. Is enim, vastatis exspoliatisque Græcorum provinciis, usque ad Constantinopolim accedens, sagittas aureas in palatium Imperatoris jecerat, & incensis suburbanis, de fructu hortorum regis tulerat violenter: unde rediens, & in naves Græcorum incidens, captum Ludovicum eripit, & captos Regis obtentu dimittit. Interim Manuel, recepto in deditionem Cursolio, Siculorum naves insequitur, & captis nonnullis navibus, Rex fuga liberatur, & à Rege Rogerio Siciliæ, & à Papa Eugenio honoratur. Raymundus princeps Antiochiæ, Cal. Augusti, contra Turcas

egressus, multis suorum captis & occisis, in eorum insidiis ipse perimitur. Turci ejus caput circumferentes, omnia castra vel civitates, quæ juris Raymundi erant, in deditionem recipiunt, præter Antiochiam, qui tum & illam nimis infestant. Rex Hierosolymi Balduinus contra eos egreditur in Syriam, eisque perturbatis, in redeundo, Sarracenorum munitionem circa Damascum capit, & Damascenos in triennium tributarios facit: Milites templi Gazam, antiquam Palestinæ urbem, reædificant, & turribus munientes, Ascalonitas inde graviter infestant.

Anno ejusdem Balduini Regis VIII., regina Hierosolymorum justo familiarius cum inimicis Dei agente, filius ejus Balduinus Rex insurgit in eam, & captis ejus munitionibus, prohibitus ab ipsa secundò intrare in urbem sanctam, tandem violenter ingreditur, & eam in arce obsidet, factaque pace Neapolim dimittit, reliquam partem sibi retinens. Massomuthi, quos Moabitas vocant, post usurpatum Mauritaniæ regnum, Regemque patibulo affixum, occidunt Regem Bulgiæ, regnum ejus invadentes, & Siciliam, Apuliam, Romamque se invasuros minantur.

Anno sequenti circa finem mensis Augusti Rex Hierosolymorum, Balduinus, cum diu obsedisset Ascalonem, post varios & periculosos obsidionis eventus, de illa triumphavit, Ascalonitis ad deditionem inclinatis: quod inter maxime miranda miracula miraculum esse summum videtur, ut urbs centum quinquaginta turribus prævalidis munita, & tenaculis domuum in plateis suis quasi crypta laqueariis superfecta, tandem aliquando vinceretur: quod in historiis veterum nunquam legitur.

Item anno ejusdem Balduini XIII. Theodericus, Comes Flandriæ sextus decimus, anno comitatus sui XXX. jam tertiò profectus est cum quibusdam principibus terræ suæ, ducta secum uxore, zelo piæ devotionis accensa, unà cum quadringentis militibus & copioso belli apparatu Hierosolymam. Philippus, filius ejus, comitatum suscepit, quem justitia, fortitudo, liberalitas omnibus bonis laudabilem & amabilem fecerunt. Pater verò Syriam in ea tempestate, & in tanta per-
173 turbatione & desperatione invenit, ut jam se de finibus suis repelli, & sancta gentibus prophananda, totamque terram possidendam relinquere debere putaret. Noradinus, Sanguini filius, rupto pacis fœdere, primo improvisus superveniens, & cum eis congressus, superavit: secundò verò in vigilia Pentecostes congrediens, fere sexcentos in exercitu probatos quosdam templi, quosdam Regis milites cepit, & occidit, Regemque vix fuga elapsum, cæterosque in castrum Belinas impulit, & terram usque ad maritima, nullo resistente, progrediens, multa cæde vastavit. In tanto igitur timore positos Dominus, adjutor in oportunitatibus, in tribulatione, per Comitem Flandriæ supradictum hoc modo consolatus fuit. Is enim Dei confisus adjutorio, & sanctæ crucis, quæ in exercitu ferebatur, munitus signaculo, adjuncto sibi Rege, audacter congressus, Noradinum cum suis superavit, superatos humiliavit, humiliatos ad pacem poscendam compulit, & castrum (quod Cavea dicitur) nostris valde infestum, quippe qui per illud infra septem annos fere quindecim millia de suis amiserant, magna instantia & fortitudine superatum, positis in eo militibus, obtinuit. Inde circa natalem Domini Antiochiam veniens, duo castella (Harene & Fenne) acquisivit, & tertium destruxit; & quæcunque princeps ejus Raymundus incuria & insolenti temeritate amiserat, Turcis irruentibus, cum maxima parte exercitus sui occisis, ipse viriliter agens, recuperavit. Deinde progressus in ulteriora, Cæsaream Cappadociæ obsedit: obsessam quarto die cepit, & quia retinere non potuit, utpote à nostris longe positam destruxit, & sic omnia prospere agens, ad suos Hierosolymam cum magna gloria & gaudio Christianorum reversus, ibidem biennio commoratus est. Uxor ejus Bethaniæ religionis habitum suscepit. (Hæc Chronographus.)

Item anno ejusdem Balduini XVII. & ultimo in partibus transmarinis tumultus excita-

excitatus graviſſimus in Ægypto, interfecto Calipha à procuratore ſuo Soldano, qui dum fugeret, à Chriſtianis ſupervenientibus interficitur, & filius ejus Nosteradinus cum multis hominibus & theſauris captus, cum inter victores fratres militiæ templi veniſſet in ſortem, data eis magna ſumma pecuniæ, ſuis inimicis ad puniendum traditus eſt ab eisdem. Cum autem Rex Hieroſolymorum, Balduinus prædictus, hujus nominis tertius, migraſſe à ſeculo, & irremediabiliter ab univerſo populo fidelium plangeretur, Noradinus, Turcorum princeps egregius, nonnullis ſuadentibus, ut jam, quia Chriſtiani exequiis Regalibus eſſent intenti, fines eorum depopularetur, reſpondiſſe fertur moderatiſſimi principis & perpetua memoria dignum reſponſum: Compatiendum eſt (dixit) & humanitus indulgendum juſto eorum dolori, quia principem amiſerunt, qualem totus hodie non habet mundus. Succedit ei frater ejus Amalricus in regno. (Hæc Guido.) De iſto Balduino Rege magiſter Jacobus de Vitriaco ſic refert: Iſte Balduinus nono regni ſui anno quoſdam nobiles Turcorum ſatrapas, cum univerſo exercitu ſuo, circa partem Hierichuntis in prælio ſuperavit, interfectis ex eis quinque millibus, reliquis verò cum ignominia & confeſſione fugientibus. Quinto decimo autem regni ſui anno, cum principe Damaſci Noradino congrediens, fugiente Noradino cum parte exercitus ſui, reliquis autem interemptis, Rex victor campum obtinuit, regnavit autem XXIV. annis, & mortuus eſt ſine liberis. (Hæc ille.) *Leodienſia.*

Venerabilis Henricus de Lays, nobilis genere & moribus, hujus nominis ſecundus, ſumptus ex clero S. Lamberti ejuſdem Eccleſiæ præpoſitus, & canonice electus in XXXI. Epiſcopum Leodienſem, & LX. cum B. Materno, conſecratus ab Arnoldo, hujus nominis primo, Colonienſi Archiepiſcopo, cœpit Anno Domini MCXLVI. Pontificatus Eugenii Papæ, hujus nominis tertii, anno II. Arnoldi verò prædicti anno IX. præfuit annis XIX. Tunc S. Bernardus ſecundò Leodium venit, qui miſſam in Eccleſia S. Lamberti ſolemniter cantavit, & poſt coram Epiſcopo prædicavit in prato Epiſcopi & multa miracula fecit: quo viſo, Epiſcopus Henricus de conſilio ejus Alnam fundavit, quæ fuerat prius Abbatia canonicorum ſecularium, (in alia Chronica dicitur Regularium) una de duodecim, quorum præbendas majori Eccleſiæ S. Lamberti conferre conſueverunt. Iſte Epiſcopus reditus Epiſcopatus longe auxit, domos & caſtra plurima exſtruxit, quæ ſigillis Imperatoris & Papæ confirmari fecit, & in literis Papalibus omnes ſuas poſſeſſiones nominavit, per quas & pacem, quam Henricus prædeceſſor ſuus inſtituit, confirmavit. Epiſcopus ille Papa fieri recuſavit, cui Imp. Fredericus dedit corpora 174
trium Magorum, cum eſſet cum eo in expeditione Italica, ſed defunctus eſt apud Papiam Henricus Epiſcopus, antequam mancipaſſet rem effectui: & ſic Colonienſis Eccleſia ea Coloniam detulit. Obiit prid. Non. Octobr. poſtquam ſuæ Eccleſiæ & Epiſcopii reditus valde ampliaſſet, & palatium Epiſcopi apud Leodium feciſſet. Sepulta ſunt oſſa ejus in Eccleſia S. Lamberti. (Hæc ex Chronicis pontificum Leodienſium.) *Trajectenſia.*

Defuncto venerabili Haerdeberto Epiſcopo, gravis diſcordia ſuborta fuit in capitulo, cum principales vaſalli Trajectenſis Eccleſiæ, videlicet Theodericus Hollandiæ, Henricus Geldriæ, & Theodericus Cliviæ, magnifici Comites, Harmannum de Hoern, præpoſitum S. Gereonis Colonienſis in Epiſcopum promoveri; cives autem Trajectenſes & Davantrienſes cum agricolanis Fredericum de Huenel in pontificem exaltari vellent, anno Dom. MCL. Pontificatus Eugenii Papæ tertii anno VI. ſed violenta pars nobilium partem ſuppreſſit civium, & Theodericus, Hollandiæ Comes, armata manu Hermannum duxit in poſſeſſionem Epiſcopii, ſubjiciens ei poteſtatem in adverſantem populum. Demum tranſacto biennio, Cardinalis quidam à latere Dn. Papæ delegatus, citavit utroſque diſcordanter electos Leodium: ubi Hermannus dictus per eundem Cardinalem & Regem Conradum adeptus fuit pontificium. Iſte Hermannus fuit homo levis animi, in cujus præſentia contingebat ſæpe ſtrages homicidii. Nec enim Burgenſes potuit ab inteſtinis bellis prohibere, nec miniſteriales à conſueta rebellione refrænare.

Anno

Anno Dom. MCLII. XI. Cal. April. circulus magnus late plenam Lunam ambiens & coruscans, ut iris apparuit circa mediam noctem, & à Luna quatuor radii splendoris ejusdem in modum crucis extendebantur ad circulum, sed stellæ nihilominus tam in miraculis, quam in radiis illuxerunt. Terræmotus iogens ad XV. annos fuit, qui Tripolim, Damascum, & Antiochiam omnino destruxit. Porrò civitas Cathanensis penitus est eversa, in qua multitudo maxima promiscui sexus hominum ad viginti millia suffocata est.

Anno Domini MCLV. Fredericus, primus Imperator Romanorum, reparavit castrum in Novimagio, quod desolatum jacebat post obitum Caroli Magni, & Julius Cæsar primitus ibidem ædificari jussit.

Anno sequenti præsul Hermannus obiit in Domino, postquam sex annis Trajectensi præfuisset Episcopio: qui sexto Cal. Aprilis defunctus est, & in Ecclesia Trajectensi similiter inhumatus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Romana. Anastasius tertius, natione Romanus, ex patre Benedicto, cœpit secundum Chronicum Matthæi Palmerii Florentini Anno Dom. MCLIV. (Albericus & Bernardus ponunt LIII.) sedit anno uno, mensibus quatuor, diebus XXIV. vacavit sedes diebus XX. Iste fecit apud S. Mariam rotundam novum palatium, & dedit Lateranensi Ecclesiæ calicem pulchri operis, constantem viginti marchis, & plura alia. Inter magistros Franciæ opinatissimi & clari habentur Petrus Lombardus, Odo Suassionensis, Juo Carnotensis, quondam discipulus Gilberti. Isto anno scil. Dom. MCLIV. princeps virilis & strenuus, & actibus clarus, Rogerius Rex Siciliæ, post insignes de Sarracenis victorias, & terras eorum occupatas obiit, nec inferiorem se filium Wilhelmum regni victoriarumque successorem reliquit. Tandem Anastasius Papa moritur, & in Ecclesia Lateranensi in tumba porphyretica tumulatur. (Hæc Bernardus.) Iste Anastasius, ut Wernerus Chronographus refert, fuit prius Abbas S. Rufi Valentinensis diœcesis, & deinde in Cardinalem & post in Papam assumitur.

Trevirensia. Hillinus Decanus LXXXV. Treverorum Archiepiscopus concorditer electus est Anno Dom. MCLII. Pontificatus Eugenii Papæ hujus nominis tertii anno octavo: & sedit annis XVIII. obiit anno Dom. MCLXIX. Calend. Novemb. (Hæc ex Chronicis.)

Syriaca. Defuncto Balduino, Hierosolymorum rege, succedit frater ejus, Almaricus Anno Dom. MCLXII. Imperii Friderici primi anno X. Pontificatus verò Alexandri Papæ tertii, hujus nominis, anno tertio, regnavit annis XII. Concordat Florentinus in annis regni, sed in incboatione discordat, quia ponit cum cœpisse anno Dom. MCLXVI. Imperii Friderici anno XIV. Pontificatus Alexandri Papæ anno VII. Non solum autem in hac supputatione annorum, sed & in aliis pluribus Chronica Matthæi Palmerii ab aliorum Chronicis videntur dissonare. (Hæc Collector.) Iste primo regni sui anno, in partibus Ægypti cum Dargan, principe mili-
175 tiæ Ægyptiorum, congrediens, facta magna strage hostium, divinitus victoriam obtinuit. In secundo autem prælio habens secum trecentos septuaginta milites, pugnam iniit, cum principe Soldani Damasci Syracuino, circa solitudines Ægypti, qui Syracuinus (aliàs Syracusanus) habebat in comitatu suo duodecim millia Turcorum, & Arabum undecim millia. Eodem die, nocte appropinquante, à se invicem discesserunt, centum ex nostris interemptis: de hostibus autem asserunt mille cecidisse. Regnavit autem Almaricus annis duodecim, & viam universæ carnis ingressus est. (Hæc Jacobus de Vitriaco *(a)*.)

Item Anno Almarici Regis IV. Comes Flandriæ, Philippus hujus nominis primus, Comitis Theodorici filius, cum per Constantinopolim reverteretur à transmarinis partibus, habuit cum eo colloquium Imperator Manuel nobilissimus, & pertractavit cum eo matrimonium, ut filio suo juveni, nomine Alexio, trans-

(a) Hist. Hierof. c. XCIII.

transmitteretur una filiarum Regis Francorum Ludovici, pet ipsius Comitis industriam & colloquium seu consilium. Habebat enim Rex Franciæ ex filia Comitis Theobaldi, quam novissime duxerat (regina scil. Adila) filiam juvenculam nondum nubilem: & firmatæ sunt ad invicem pactiones, & factum est, simulac fieri potuit, ut dicta puella Constantinopolim transmitteretur. Imperator verò Manuel proxime mortuus filium suum Alexium cuidam principi, ejus cognato, commisit, (cui nomen Andronicus) cum cura totius imperii. Sed Andronicus nefandissimus proditor, mortuo Imperatore, imperium ad se traxit, & juvenem suæ fidei commissum interfecit, & alia multa commisit. De qua detestabili proditione habetur infra ante titulum Philippi, Archiepiscopi Coloniensis.

Anno Almarici nono horribilis terræmotus in partibus transmarinis, & innumerabilis populus Christianorum & Paganorum perit, & urbes multæ subvertuntur, ut & magna pars Antiochiæ. Civitas Iherusalem valde contremuit, sed, Deo miserante, non perit. Tandem Almaricus, Rex Iherusalem, obit, succedit filius ejus Balduinus, factus postea leprosus. (Hæc Albericus *(a)*.)

Defuncto Almarico Rege, Hierosolymitano regno præfectus est filius ejus Balduinus, hujus nominis quartus. Cœpit autem anno Domini MCLXXIV. Imperii Friderici primi Anno XXII. Pontificatus Alexandri tertii Anno XV. Regnavit autem annis XI. (Hæc ex Chronicis.). Iste divino judicio lepra percussus, regnum nihilominus strenue rexit. Anno siquidem regni ejus tertio, cum trecentis septuaginta quinque militibus circa partes Ascalonæ occurrit Salaadino (vel Salahadino,) quem cum viginti sex millibus equitum superavit. Salaadino autem cum parte exercitus fugiente, aliis partim trucidatis, partim in vincula inclusis, quatuor aut quinque tantum de nostris occubuisse dicuntur. In alio prælio circa Tiberiaden, cum septingentis equitibus occurrens Salaadino, qui viginti millia equitum secum habere dicebatur, factus superior, mille ex hostibus interemit, cum de nostris rursus paucissimi cecidissent. Rex Balduinus, propter morbum lepræ uxorem non ducens, duas sorores, quas habebat, Sibyllam videlicet primogenitam, & Isabellam juniorem duobus viris & nobili genere uxores dedit: & Sibyllam quidem Wilhelmo de Longa Spatha, Marchioni Montis Ferrati: Isabellam autem Enfrido de Torono. Mortuo autem Wilhelmo, & relicto ex eo parvulo filio, cui nomen Balduinus, Rex prædictam sororem Sibyllam tradidit adolescenti de Pictaviensi comitatu, Guidoni scilicet de Lusigniaco: cui etiam, infirmitate nimium gravatus, totius regni administrationem commisit: qui tamen Regis indignationem incurrens, procurationem & administrationem regni rursus amisit: Rege, convocatis regni majoribus, nepotem suum parvulum Balduinum jubente in Regem inungi, & tam ipsum, quam regni negotia in Comitis Tripolitani providentiam ac tutelam commendante. (Hæc Jacob. de Vitriaco *(b)*.)

Anno Regis Balduini primo moritur Noradinus, Rex Turcorum. Salaadinus igitur, humilis & extremæ conditionis homo, sed consilio providus, manu strenuus, à Noradino Dux exercitus constituitur: regnum mox occupat, Noradini filios exhæredat, Ægyptum aggreditur & Babyloniam regni caput.

Balduinus Rex anno regni sui III. Damascenorum regnum & vallem Bachar depopulatur: cum Salaadino committit pugnam, & eum cum summo periculo & ignominia vertit in fugam, quo tandem mortuo, nepos Balduinus adhuc puerulus in Regem substituitur. (Hæc ex Chronicis.) 176

Balduino leproso, Rege Hierosolymorum, viam universæ carnis ingresso, Balduinus junior, nepos ejus, hujus nominis quintus, regnum obtinuit, filius Sibyllæ sororis præfati Balduini regis leprosi, quem genuerat ex priori marito, Wilhelmo de Longa Spatha, Marchione Montis Ferrati. Cœpit autem regnare Anno Domini MCLXXXVII.

(a) ad a. 1173.
(b) c. I.

MCLXXXVII. Imperatoris Friderici, hujus nominis primi, anno XXIII. & regnavit anno uno, &c.

Defuncto Balduino juniore, Rege Hierosolymitano, Sibylla ejus mater, quæ ad secundas transierat nuptias, Guidonem virum suum ad regnum extulit, anno Dom. MCLXXXVI. Pontificatus Urbani Papæ tertii anno primo, Imperii verò Friderici primi anno XXXIV. qui regnavit annis quatuor. (Hæc ex Chronicis.) Guidone igitur regnum adepto, inter eum Tripolitanumque Comitem, qui totius regni tunc procurator erat, perniciosa oritur dissensio: in qua Comes Salaadino adhærens, inducias cum eo iniit, maximumque detrimentum nostris comparavit. Unde Jacobus de Vitriaco, ut majorem in regno & contra ipsum Regem defensionem haberet & nocendi materiam, cum Domina Tyberiadis & totius Galilææ matrimonium contraxit: unde facta est in regno periculosa valde & perniciosa dissensio, quibusdam Comiti faventibus, aliis autem Regi adhærentibus. Attendens igitur Salahadinus, tanquam vir astutus, & in rei militaris exercitio & experientia sufficienter instructus, sciens, quia regnum in se divisum facile desolatur, & per immensum discordiæ foramen facile patet ingressus; ex eo etiam occasionem sumens, quod princeps Montis Regalis & totius terræ trans Jordanem inducias, quas cum Sarracenis vicinis habebamus, maximam eorum prædam auferens, violaverat: ex omnibus subjectis regionibus multitudinem Paganorum congregavit ex Ægypto, Arabia, Damasceno, Alapia & Mesopotamia, tam equites, quam pedites contra nos convocando. Dicitur autem quinquaginta millia equitum, exceptis peditibus, in comitatu suo secum traxisse. (Hæc Jacobus de Vitriaco.) Unde etiam Bernardus : Lamentabilis perturbatio in partibus transmarinis exoritur. Salaadinus enim cum innumerabili gentium multitudine congregata Galilæam ingreditur, Tyberiadem obsidet, obsidionis fama circumvolat. Guido, Rex Iherusalem, templarii & hospitalarii, Episcopi quoque nonnulli, ac totius regni proceres, & populus in unum conveniunt, hostibusque occurrunt: hostes obsidionem deserunt, & ad fontes quatuor milliaribus citra Tiberiadem castra ponunt. Sexto igitur Idus Junii nostri progrediuntur, acerrimeque concurritur: denique pugnatur, prælium nox dirimit inchoatum, nostrique se gessere fortius, nisi quod aquam occupatam ab hostibus perdiderunt. Diurno igitur conflictu, æstuque ac siti, quia aquam non habent, laborant: mane hostes se præparant, nec dum nostri se armaverant, cum eos viderent irrumpere ad congrediendum jam paratos. Nostri ad arma concurrunt: principes & primi exercitus ad Regem convolant, & quid facto opus sit, in commune decernunt. Rex autem quendam de numero equitum, Joannem nomine, qui cum Turcis sæpius militaverat, & noverat universa, præcepit accersiri, & ab eo requiri, quid instanti negotio sit agendum. Joannes consulit, ut in cuneum, ubi Salaadini vexillum altius eminebat, totis viribus irrumpatur. Si enim cuneus ille confertissimus posset devinci, facile profecto & cæteros obtinerent. Placuit consilium universis: Comes autem Tripolitanus improvisus advenit, qui militia & viribus potens, allegat contraria, & quod Joannes suaserat, dissuadet, & non esse ei credendum, qui quandoque nostros abjurasset, & fidelitatem Turcis jurasset, nostrumque rupisset juramentum. Præoccupanda ergo suggerit esse montana, ut inde securius nostri pugnent, & hostes validius impetant. Consilio igitur utili dissipato, acquiescitur proditori: nostrique in hostes mox irruunt. Sed (proh dolor) tam æstu, quam splendore Solis opposito, visum eorum reverberante, gravati pilorum hostium imbribus obruuntur. Tripolitanus Comes factionis à se tractatæ signum dat evidens: nam statim cum suis arma projecit: fugit è prælio, & ad castrum, quod dicitur Saphetum, secedit: fitque nostrorum interim miserabilis strages: qui usque ad internecionem cæduntur. Acconensis præsul, dum crucem Domini ferret, lætaliter vulneratur: itaque tradit eam alteri & ille Regi. Bello autem undique vehementius perurgente, capitur Rex, crux-

cruxque Domini asportatur. Rarò unquam nostris temporibus ullo in prælio tantum sanguinis fusum est, totiusque terræ vires tunc temporis concidere: Templarii quippe & hospitalarii, proceres, & viri denique fortiores aut trucidati sunt aut retenti: & sic meritis exigentibus, in manus gentium traditi sunt nostri & gentibus subjugati. Nimis enim & clerus & populus in varios luxus effluxerat, totaque terra illa flagitiis & facinoribus sordescebat, sed & qui religionis habitum prætendebant, modi fines turpiter excesserant. Regularis rarus erat in monasterio, rariorque in seculo, quem non morbus vel luxuriæ, vel avaritiæ infecisset. Porrò Saladinus celeri de nostris obtento triumpho, ad pontem Tyberiadis redit, ibique manubias dividi jubet, & meliora Damascum deferri. Quotquot autem de templariis vel hospitalariis reperti sunt vivi, præsentiæ victoris oblati, eo jubente omnes pariter decollantur: Guido Rex in monumentum victoriæ reservatur, solo magistro suo ad suam petitionem ipsi concesso. Tunc princeps Raymundus ante Saladinum adducitur. Erat autem vir consilii, patriæque & honestatis amator, Turcorum impugnator acerrimus, & nostrorum fidelissimus propugnator; florens quidem in seculo, sed seculi suique contemptor. Id tamen in eo à pluribus desiderabatur, quod, cum induciæ statuerentur inter Christianos & Turcas, ipse nunquam eas servaret. Proinde hunc præ cæteris oderat Saladinus, à quo nimirum frequentes gravesque acceperat læsiones. Quanta itaque ab eo sustinuisset, recordans, cum aliquantulum cum eo disceptasset, eum suo mucrone decollat. Is enim Raymundus princeps alia vice à Turcis captus erat, & per XVI. annos retentus & redemptus multa pecunia. Tenebat verò nunc Ebron & eam, quæ est trans mare mortuum, regionem, ubi est Mons Regalis, & urbs Petracensis, quæ nunc Crach dicitur. Quibus ita gestis, Acchon, quæ & Ptolomays dicitur, adiit & obsidet Saladinus: obsessam post biduum in deditionem recipit, manentibus & recedentibus civibus datur conductio: quia Saladinus nullum gravari permittit volentem degere sub tributo, nunquam infringit proprium juramentum, vix negat alicui, quod petisset. Accone recepta, Turci ad alias urbes & oppida capienda contendunt, & pauca quidem, imò ferè nulla per vim capiunt: pleraque in deditionem recipiunt: tota quippe regio tremebat exterrita, utpote privata fortibus & suis tutoribus destituta. Comiti Tripolis mandat Saladinus, ut pacta, quæ juraverat, etiam à suis jurari faciat. Comes civibus imperat, ut jurent: sed cives non acquiescunt, nisi formam audiant juramenti. Instante igitur Comite, cives petunt inducias in alterum diem: mane Comitem extinctum divinitus invenientes, vident stigma circumcisionis nuper suscepisse Comitem: siquidem Turci & Sarraceni ex paterna traditione suos circumcidunt, quod idem quorundam elientum ejus confessione detectum fuit, & quod Turcis urbem tradere decrevisset, habens vexillum Saladini, quod statim fatetur, propalam & satis viliter sepelitur. Jostius, Tyrensis Archiepiscopus, transfretat, ut orientalium cladem defectumque Christianitatis principibus & populis nunciet occidentis. (Hæc Bernardus.)

Ab isto autem anno Dom. MCLXXXVII. quo crux Domini capta est, infantes, qui postea nati sunt, non nisi XX. vel XXII. dentes habent, cum antea XXX. vel XXXII. habere soleant. (Hæc Vincentius in Speculo.) Interea Hierosolymitæ, & qui de vicinis locis undique hostium metu illuc confluxerant, omni se supplicandi genere affligebant. Agebantur ab omnibus celeberrimæ Lætaniæ, confessiones, jejunia: & quod admirandum est, ipsa quoque parvula ætas his spiritualibus exercitiis insistebat, cum vehemens Dei ira & flagellum inundans in oculis esset, & Dominus populo suo dura ostenderet, & partem sortis suæ, quam de manu tulerat Amorrei, rursus traderet Amorreo.

Ascalone in deditionem recepta atque munita, Saladinus Iherusalem properat, ut eam obsideat, arbitrans facile cessuros, qui videbant & alios jam cessisse, sibique adesse paucissimos, qui descenderent, & innumeros, qui defendere

 non

non valerent. Venientes itaque Turci, urbem ex parte occidentali oppugnant, decemque diebus continuis acerrimos & continuos dant insultus: sed civibus multipliciter obsistentibus, cum nec sic proficerent, ab Aquilonari parte statuunt assilire. Illic igitur machinis & tormentis ad saxa jaculanda compositis, instantissime oppugnare urbem & obsessos cœperunt, & ex tormentis lapides indesinenter vibrare & concutere muros, adeo, ut vim sustinere lapidum excussorum non possent. Considerantes igitur obsessi, obsessoribus non posse resisti, quid acturi sint, in commune pertractant. Placuit demum, ut instanti cederent, seque redderent Saluadino. Res ad Saluadinum perfertur: placet ei, quod petunt, hac tamen conditione præfixa, ut certam redemptionem accipiat de capitibus singulorum, hoc est, ab his, qui decem annos & supra excesserant, decem bizantios: quinque verò à mulieribus & ab his, qui infra decennium tenebantur. Secundo igitur die Octobris, qui erat ab obsidione 14. feria sexta, dedita Turcis urbs patet, statimque Saluadini imperio basilicarum campanæ malleis conteruntur: in ipsis verò basilicis jumenta habuerunt stabula, projectis simul in eas omnis generis sordibus. Cæterum Ecclesiam Sancti sepulchri multo auro redimunt Suriani, ne pateat gentibus, & ne sordibus subjaceat immundorum. Templo autem Salomonis miram Turcæ venerationem exhibere contenderunt, quod etiam juxta ritus suos antiquitus consueverant venerari: Patriarcha Heraclius, clerusque universus, & de monasteriis diversorum professores ordinum turbaque cujuslibet ætatis & sexus innumera de Jerusalem recesserunt. Qui supra muros in cellis reclusi, abstinentiæ & orationi vacabant, jussi sunt abire, & universis pene Latinis urbem relinquentibus, Suriani & sectarum homines diversarum, utpote Georgiani, Jacobitæ, Græci, Armeni, remanserunt ibidem sub Turcorum dominio constituti. Audita autem deditione, multa loca, quæ vix ab homine capi possent, si defensores haberent, in deditionem recipiuntur. (Hæc Bernardus.) Fuerunt autem quidam ante septem istos annos astrologi tam in Francia, quam in Hispania, qui audacissime prophetare præsumerent, ventum vehementissimum mense Septembri hujus anni ab Aquilone venturum, & omnia ædificia deleturum, cum immensa hominum clade & animalium, quod ad literam falsum fuit: mystice autem potuit intelligi de eventu hujus persecutionis Saluadini, & de motu Christianitatis. Eo enim tempore instante, quo ventus dicebatur venturus, Saluadinus, ut præmissum est, fere omnes Christianos in Orientali Ecclesia delevit, crucem Dominicam asportavit, civitatem sanctam Iherusalem infra Octavas Apostolorum Petri & Pauli cepit, ut & omnes alias civitates terræ promissionis præter Tyrum, & Tripolim & Antiochiam, & pauca castra munitissima, quæ nunquam habere potuerunt. (Hæc Albericus.) Item, post captam Iherusalem, Saluadinus, antequam intraret templum Salomonis, lavari parietes aqua rosacea jussit. Item pauperum multa millia Saluadinus liberat à dicto precio, & infirmis de fisco proprio per aliquantum temporis jubet necessaria ministrari. Capta igitur est Iherusalem post annos LXXXVIII. ex quo ex manibus Turcarum eruta fuit, & per tantundem fere temporis est possessa à nostris, quantum prius à Turcis, tunc Urbano, & nunc rursus Urbano præsulante. (Hæc ex Chronicis.)

Item anno ejusdem Guidonis, Regis Hierosolymorum, tertio, crescebat ubique lamentabilis rumor de partibus transmarinis, & ingemiscebat mundus, plurimique de correctione vitæ attentius cogitantes, signo crucis assumpto, ire Iherosolymam proponebant. Philippus itaque Rex Franciæ, & Rex Angliæ Henricus, dum pro sedando inter se dissidio ad colloquium veniunt, Tyrensi Archiepiscopo exhortante, animum adjiciunt, ut Christi opprobrium vindicent, gentilesque debellent. Ad exemplum Regum permoti, idem faciunt & Barones, adjunguntur que eis multa militum millia, turbaque conditionis cujuslibet infinita. Fredericus quoque, Imperator hujus nominis primus, eodem se voto peregrinationis astringit; & per totum imperium ac fere ubique per orbem terrarum

rarum eadem vota & studia effervescunt. Post hoc, consilio Regum & procerum agitur, ut ad auxiliandum peregre profecturis bona mobilia hominum ad Ecclesias pertinentium detinerentur, quod quidem in grandem perniciem versum est: cum plures, qui decimationes hujusmodi exigebant, Ecclesias violentius prægravarent. Templarii autem & hospitalarii, virique fortes plurimi, cum maximo armorum, equorum ac victualium apparatu transfretant, ut statim auxilium dent oppressis. Wilbelmus, Rex Siciliæ, per Margaritum, classis suæ ducem, iter marinum liberum à Pyratis & Turcis reddebat, & tam subventionibus navium, quam quarumlibet copia rerum, nostris trans mare exeuntibus, satis munifice succurrebat.

Item anno sequenti, qui fuit annus salutis MCLXXXIX. ingens fit commotio, & de diversis locis per mare & per terras partes adeunt transmarinas. Ravennacensis & Pisanus Archipræsules, cum magno de Italia agmine transfretantes, appulsi Tyrum, fiunt Tyrensibus non modicum adjumentum. Fridericus quoque Imperator cum uno de filiis suis, duce scilicet Sueviæ, in festo Sancti Georgii, peregrinationis iter arripiens, imperii fines egreditur, comitatus ab infinita multitudine, rerum omnium apparatibus affluenter instructa. De Frisia & Dacia quinquaginta naves pariter fœderatæ eandem peregrinationem arripiunt: de Flandria quoque triginta septem rates cum grandi apparatu sunt secutæ, ut & de Francia & Campania plurimi viri illustres militiæ titulis gloriosi. Per hos igitur dies nostri, qui congregati fuerant apud Tyrum, Achon urbem petunt & obsident: & ecce Saladinus cum multis occurrit millibus, ut obsessis succurrat, & impetat obsessores: cumque hostium assultus assiduos & acerrimos ferre non possent, aggeres & valla in gyro extruunt circa castra, sicque tutiores effecti, pugnam acerrimam cum hostibus conserunt, multique nostrorum occumbunt: & multis diebus in hac obsidione morantes, multas per incursus hostium, aëris inclementiam & victualium indigentiam, calamitates & miserias patiuntur. Sic enim & à facie & à tergo hostilis imminebat obsidio: & tanta fuit aëris intemperies ac inundatio pluviarum, ut propter humectationem nimiam corrupta victualia deperirent, & obirent innumeri ex morbo dysenterico. Miranda proinde ac perpetuo memoranda virorum illorum constantia, quæ tot malis pressa non defecit, sed permansit infracta. (Hæc Bernardus.) Istis autem diebus, scilicet anno Domini MCLXXXIX. Sibylla, prædicti Guidonis Regis uxor, quæ cum viro in obsidione Achonensi erat, viam universæ carnis ingressa est: unde regnum ad sororem ejus Isabellam, uxorem viri nobilis Herfrandi de Torono, jure hæreditario devolutum est. Quod attendens Conradus, Montis Ferrati marchio, princeps Tyri, regnandi ambitione & regni cupiditate permotus, prædictam Isabellam viro suo auferens, cum ea de facto matrimonium contraxit, & regnum tribus annis obtinuit. Licet autem peregrinis tantum scelus valde displiceret; tamen prædicto viro, nobili Herfrando conquerenti, satisfacere, distulerunt eò, quod non nisi per manus marchionis à Tyro victualia venalia haberent; & quidam etiam muneribus corrupti, Marchioni favorem præstarent. Quo defuncto, eandem Reginam Henricus, Comes Campaniæ, accepit uxorem, & quinque annis regnavit: cui defuncto successit in comitatu Campaniæ frater ejus Theobaldus. In regno autem Iherusalem nullus ei successit: & licet post mortem ejus aliqui titulo hujus legantur insigniti, ut Joannes de Brenna, habens filiam Conradi, Marchionis Montis Ferrati, & Carolus, filius Ludovici Regis Franciæ, Rex Siciliæ & Iherusalem; Regnum tamen Iherusalem relinquitur filiæ Marchionis Montis Ferrati, quæ nupsit Almerico, Regi Cypri, per quam regnum Iherusalem obtinuit, regnavitque undecim annis. Iste Almericus, Rex Iherusalem & Cypri, moritur, Anno Domini MCCIX. cui successit Joannes de Brenna, habens filiam Almarici & Isabellæ uxoris ejus. (Hæc ex Chronicis.) Abhinc regnum Iherusalem per lineam ascribere supersedeo, quia historias majorum, quas sequor, non habeo.

Fridericus Imp.

Fridericus, hujus nominis primus Imperator, cognomento Magnus, filius Frederici Ducis Almanniæ, fratris Conradi Regis, hujus nominis tertii, summo favore cunctorum principum apud Franckenwert in Regem eligitur, & in medio quadragesimæ, ab Arnoldo, Coloniensi Archiepiscopo, unctus est Aquisgrani in Regem. Cœpit autem Anno Domini MCLIII. Mundi verò MMMMMMCCCLI, imperavitque annis XXXVII. Iste Fredericus Imperator, sicut dicitur in Chronico Sycardi, habuit quinque filios, scilicet, Henricum primogenitum, quem Cæsarem fecit, Fredericum Suevorum Ducem, Ottonem Comitem, Conradum & Philippum Duces. (Hæc ille.) Imperator Fredericus præterito anno profectus, Sed hoc anno, scilicet tertio regni sui, Romam pervenit, multis in itinere laboribus attritus, & diversis hostiliter obsistentibus, quos omnes tam sagaciter quam virtute superavit, & ad deditionem subjectionemque compulit. Romanis principibus mandavit, ut se in pace susciperent, & debitam subjectionem non negarent, quod illi, pecuniæ inhiantes, contumaciter renuerunt, dicentes, nisi, ad quas vellent, conditiones acquiesceret, ipsos non subjectos, sed hostes futuros. Imperator verò, eorum inexpletam semper avaritiam respuens, Romam armata manu
180 ingreditur: & Papam Adrianum amicum sibi & apertum inveniens, in Ecclesia Sancti Petri benedictione confirmatur & coronatur: sed interim exercitus ejus, hostium non ignorans insidias, totum procinctum Ecclesiæ S. Petri armatus circumdederat, donec omnibus expletis, cum Imperatore egrederetur. Romani igitur tam pudore, quam dolore animo concitato, quibusdam residuis, quos incautos occupaverant, interfectis, cum Imperatore congrediuntur, sed mox in fugam versi, ad Tyberim alvum coguntur: ubi quot in congressione ceciderint, & quot in flumina submersi sint, scriptis committere non audeo. Imperator victor regreditur, floret imperium & dominus rerum gloria sublimis attollitur. (Hæc Chronographus.)

Eodem tempore Fridericus, Comes, de Altena quartus, genuit Adulphum, qui fuit quintus Comes de Altena, & primus Comes de Marcha. (Hæc Goblinus (a).) Hic est notandum, duos comitatus illos de Marcha & de Monte sub Henrico quinto Romanorum Imp. anno imperii sui XVI, anno verò Dom. MCXXII. de quorundam sententiis in hunc, qui sequitur, incœpisse modum. Duo namque fratres germani Adulphus & Everhardus, nobiles Romani de genere Ursinorum, per dictum Imp. ad partes Westphaliæ producuntur, cujus freti auxilio & favore, loca tuta pro construenda habitatione inquirunt & inveniunt. Primus ex illis Adulphus fundat castrum in Volneshegge, ab incolis dicto, in terminis Comitis de Arnsberge sito: qui Comes, percipiens castrum in præfato monte ædificari, hortatus est, ut ab incœpto opere desisteret, dicens, nimis prope esse terminis suis, & ob hoc ipsum castrum ab ædificantibus dictum est, Altena, (id est, nimis vicine:) cum verò Comes de Arnsberge niteretur etiam eos obsidione à loco repellere, præ loci fortitudine destitit; deinde fratres isti alia bona ad idem castrum comparantes, victoriis divitiisque aucti, Comites de Altena, nunc verò Marcha dicti sunt. Alter verò frater Everhardus ædificavit castrum dictum Aldeberge in terra Montensi, & sic ab istis duobus fratribus duo prædicti spectabiles comitatus Marchensis & Montensis originem cœperunt. (Hæc frater Henricus de Herfordia ordinis prædicatorum.)

Anno secundo, postquam Imperator recessit ab Italia, orta est discordia inter Papam Adrianum & Imperatorem ex levi causa. Nam Innocentius Papa secundus quondam fecerat imaginem suam, quasi in sede pontificali sedentem, & imaginem Lotharii Imperatoris, flexis genibus ante se coronam imperii suscipientem in muro depingi, quæ pictura Friderico Imp. omnino displicuit. Cum ergo anno regni sui quinto Adrianus Papa misisset ad eum in Galliam duos Cardinales legatos cum literis suis, in quibus inter cætera continebatur: (Beneficium coronæ

(a) *et. VI. c. LX.*

coronæ tibi contulimus) verbum (Beneficium) quidam de consiliariis Imperatoris ex communi usu exponendo, in contumeliam Imperatoris cedere asseruerunt. Qua de causa Cardinalibus Imperator respondit: Quod à solo Deo habemus, non Romano Pontifici, sed soli Deo attribuimus. Primam vocem regiæ electionis ab Archiepiscopo Moguntino recognoscimus, regalem consecrationem Archiepiscopo Coloniensi permittimus, imperialem consecrationem Romano Pontifici assignamus: Coronam verò imperii soli Deo attribuimus. Picturæ deleantur & scripta corrigantur, alioquin inter regnum & sacerdotium concordia & pax stare non poterunt. Sic igitur Cardinales cum indignatione rejecti sunt. (Hæc Gobelinus *(a)*.) Item fames gravissima in tantum prævaluit, ut modius tritici venderetur XXX. & eo amplius solidis Lovaniensis monetæ, multaque millia hominum fame periissent, nisi Dominus pauperis populi afflictionem respexisset. Ipse enim, qui percutit & medetur, infundens spiritum bonum in cordibus fidelium suorum, cujus instinctu largam manum ad pauperes extenderunt, eorumque inopiam sua abundantia suppleverunt, & largius, quam aliquando temporibus nostris vidimus, sua eos liberalitate sustentaverunt. (Hæc Chronographus Affliginiensis.)

Item anno istius Friderici XIII. civitas Paderbornensis à parte occidentali ultra forum, cum Ecclesia forensi, & etiam Sanctorum Petri & Pauli miserabiliter igne consumpta est.

Anno dehinc sequ. in Dominica Exurge, mare terminos suos egressum per tres continuos dies excrescendo, duodecim pene milliaribus multa millia hominum submersit, & specialiter id in Sicilia factum est, sed & alia flumina excreverunt ultra solitum modum, & multa damna in jumentis & ædificiis hominibus intulerunt. 181
Eodem anno Reynaldus, Archiepiscopus Coloniensis, Paderbornensis, Mindensis & Monasteriensis Episcopi, & Henricus Dux Saxoniæ urbem Arnesberch obsident ex eo, quia Henricus, Comes de Arnesbergh, Henricum fratrem suum juvenem in vincula conjecerat, unde mortuus erat. Itaque Arnesbergh capitur & destruitur, & Henricus Comes exulare cogitur. Sed postea, ipso dedente se & omnia sua Coloniensi Ecclesiæ, per Archiepiscopum patriæ & suis est restitutus. Fredericus verò Imperator ossa Caroli Magni Aquisgrani quatuo Calend. Januarii cum frequentia pontificum ac principum magnoque tripudio cleri & populi extulit de sarcophago. (Hæc Goblinus *(b)*.)

Item Anno Friderici XX. mulier quædam apud Xanctum peperisse dicebatur infantem cum duobus capitibus & tribus brachiis & tribus pedibus.

Item Anno Domini MCLXXIV. apud Andernacum quidam fodientes terram, invenerunt corpus Valentiniani Imp. sicut in superscriptione denarii, qui una repertus est, continebatur. Inventa sunt simul ad caput ejus corona, ad pedes urna, ad latus ejus gladius, aureum habens capulum & lapidem victoriæ, (Collector.) Quis fuerit iste Valentinianus, an primus, medius, an ultimus, Chronographus non exprimit, eòque studioso lectori non satisfacit. (Hæc ille.)

Item anno Domini MCLXXXVII. Ierusalem capta est à Sarracenis, quare Henricus Albanensis Episcopus, à latere Papæ Urbani missus, expeditionem ultra mare prædicavit. Eodem anno eclipsis Solis facta est, & dein anno sequenti Imperator & Fredericus Dux Sueviæ, filius eius, cum multis nobilibus in Moguntia curiam celebrantes, ab Herbipolensi Episcopo cruce signati sunt. Tandem Fredericus Imperator Anno Imperii sui ultimo (Anno videlicet salutis MCLXXXIX) cum multis principibus Romani Imperii versus terram sanctam se contulit, & cum maximo exercitu regnum Ungariæ pertransiens, à Rege & Regina multis donariis honoratus est. Deinde partes Bulgariæ pertransiens venit in Græciam, & mi-

fit

(a) c. l.
(b) c. l.

sit Hermannum, Episcopum Monasteriensem, Robertum, Comitem de Nassowe, & alios pene ducentos ad Imperatorem Constantinopolitanum, pro pacifico transitu & convenienti rerum venalium foro, per terram suam: quos omnes ille cum Sarracenis conspirans detinuit, & quendam de magnatibus suis ad Imperatorem Fredericum misit, qui legationem detulit in hæc verba: Sacratissimus Imperator Constantinopolitanus mandat tibi, advocato Romanæ urbis, gratiam suam, si dignaris: Eam si dedigneris, scire tamen te oportet, Monarchiam Romanæ urbis penes eum esse, eum superiorem tibi imperitare debere, quod nunc ut concedas oportet, quia te & exercitum tuum terminis suæ ditionis tanquam retibus conclusit. Ad hoc Imperator commotus respondit: Sciat ille tuus, quem sacratissimum Imperatorem vocas, me electione principum & consecratione universalis Papæ urbis Romæ nomen Imperatoris & Romani Imperii dignitatem suscepisse, ab Imperatoribus (avis scilicet meis & proavis) sanguine ducem, sanctitatis nomen (sicut ille arrogans canis) mihi non ascribere, qui me peccatorem agnosco. Pro peccatis verò meis ob defensionem Christianæ gentis iter hoc aggredior, & nulla prorsus apud eum, sed penes nos, auctore Deo, hic & in omnibus terris Romani majestas imperii consistit. Retia, quibus nos conclusos applaudit, ac si tela aranearum essent, facile rumpemus, eoque vilipendimus. Id cani tuo refer, è conspectu nostro celerrime recedens: quia si Romani offuscaretur gloria imperii, signum forsitan tu referres, qualia vanitas Domini tui exigit. Sed postea per legatos hinc inde missos, Imperatores reconciliati sunt, & captivi relaxati. Tum Imperator, movens exercitum, à filio Regis Turcorum plurimas insidias expertus est. A legatis enim suis intellexit, si per terram ejus pacificum habere transitum vellet, ne-
1 cesse futurum, ut magna pondera auri & argenti solveret: quamvis Rex Turcorum (videlicet Soldanus de Yconio) per legatos suos, Imperatori, dum adhuc erat in Theutonia, nuntiaverat auxilia contra Sarracenos & rerum venalium copiam se exhibere velle. Unde Imperator indignum valde & Imperatoriæ Majestati contumeliosum judicans, auro à Turcis se redimere, Turcorum legatis ita respondit: Ego forum rerum venalium, quod promisit, ante portas Iconiorum requiram:
182 & sic movet exercitum contra Iconium, unde Turci manu armata Imperatori fortiter occurrunt. Sed cum bellum instauratur, Turci fugiunt, & dum se in civitatem recipere festinant, Imperator cum Turcis intermixtus, per vim civitatem ingreditur, & exercitus ejus spoliis civitatis ditatur. Deinde facta pace inter Imperatorem & Regem Turcorum, Imperator ultra movet exercitum, & statim occurrunt ei legati Saladini, Regis Sarracenorum, excusantes dominum suum pro detentione terræ Hierosolymitanæ, asserentesque, eum minime meruisse indignationem Romani Imperatoris, & velle stare sententiæ Principum, an juste vel injuste terram ipsam detineret. Cum igitur ex his verbis totus lætificaretur exercitus, statim lamentabile factum subsecutum est. Nam Imperator volens in equo flumen transire, submersus est: & inde luctus fit maximus, & corpus ejus recuperatum à Frederico filio, Duce Sueviæ Antiochiam delatum est, & ibidem tumulatum. (Hæc Gobelinus in suo Cosmidromio.) In quodam chronico sic habetur: Igitur Imperator curiam celebrem Ratisbonæ habuit, occurrentibus illic omnibus cruce signatis, qui cum eo per terras ire disposuerant: ibique ad peregrinandum Deo lumbos suos accinxit, relicta rerum summa filio suo Henrico Regi. Erat autem exercitus ejus triginta millia hominum, inter quos erant quindecim electorum militum millia. A prædicta ergo urbe, per decursum Danubii iter suum moventes, transierunt per Ungariam & Bulgariam & Græciam, usque ad mare, quod dicitur brachium Sancti Georgii. Erat autem Fredericus, Dux Sueviæ, filius Imperatoris, semper in fronte exercitus, currus verò & alia vehicula retrò agebantur cum custodiis. Cum autem mare, quod brachium S. Georgii dicitur, transituri essent, Fredericus, Dux Sueviæ, in Cœna Domini per septem continuos dies cum omni multitudine transivit primus: sed octavo die Imperator transiturus pro-

procedere noluit, nisi prius omnes pauperes peregrinos transvectos cognovisset; & tandem ipse in navi regia transmittens, cum ad suos traductus esset, gavisus in Christo, & confortans exercitum, ait: Fratres, confortamini & confidite; omnis terra in manu nostra est. Transito ergo mari cum in Armeniam per magnos labores & penurias ad ripam cujusdam fluminis devenissent, Imperator die Dominica pene contra voluntatem omnium, cum diutino labore aestuaret, in fluvium descendit refrigerandi gratia. Nec mora: jubente Deo; dum in eo lavaretur, clausis vitae meatibus suffocatur: quod eo magis est mirandum, quia idem fluvius non admodum altus erat, ut plerique testati sunt, vado transiri potuisse: cujus corpus ejus filius Fredericus secum detulit usque ad Tyrum, ibique sepulturae tradidit. Erat ejus in judicando tanta severitas, ut nullius preces in judicio admitteret, personam nec aliquam respiceret, sciens nocere bonis, qui malis parcit, & facilitate veniae occasionem dare delinquendi.

Mortuo autem Frederico Imperatore, exercitus filium ejus Fridericum praefatum, virum mirae strenuitatis & prudentiae, sibi praefecit, quo duce, usque ad Accoron processum est: cumque cum Accoranitis triduo bello conflixisset, diem clausit extremum. Quanta in hujus viri corde fuerit devotio, ex hoc constare potest omnibus, quod decumbenti, cum à medicis eum posse curari, si rebus Veneriis uti vellet, significaretur, malle se mori, respondit, quam in peregrinatione divina corpus suum per libidinem maculare. (Haec ille.)

Anno Imperii Frederici decimo, obiit Illustris Henricus, Comes Geldriae & Zutphaniae, cui succedit filius ejus Gerhardus, hujus nominis secundus, qui tenuit principatum annis XXIII. (in quadam Chronica dicitur Annis XVIII.) Iste magnanimus Comes in feudum accepit ab Henrico, Duce Brabantiae, hujus nominis primo, Veluam, quam idem Dux ab Episcopo Trajectensi in feudum tenuit. Quare idem Comes contra Balduinum, XXIX. Episcopum Trajectensem, de Hollandia natum dissensit, quia statuto tempore Dux Brabantiae Veluam ab Episcopo in feudum acceptare neglexit. Iste potenter Daventriam obsedit, & Episcopatui Trajectensi multa damna intulit, sed tandem obiit, & Zutphaniae sepultus est, cui successit Otto tertius frater ejus, qui tenuit comitatum annis XXXVII. & dedit locum fundandi monasterium regularium prope Dortekun. *Geldrica.*

Dum Fredericus Imperator in Italia existit, civitates & urbes ejus dominio subjiciuntur: Duces & Comites, & principes terrae ad eum partim timore, partim amore conveniunt, debitam ei subjectionem & reverentiam exhibentes: exceptis Mediolanensibus, qui sicut praedecessoribus ejus, ita quoque ipsi rebelles exciterunt. Imperator igitur absque ulla dilatione, sua usus constantia, civitatem obsedit, & quamvis interius haberent, ut dicitur, sexaginta millia armatorum, primo tamen & secundo congressu, multa strage humiliatos ad deditionem compulit, ut ducentos de nobilioribus civitatis pacis obsides darent, & quamcunque conditionem ab eo impositam susciperent: quibus acceptis, & conditionibus sacramento confirmatis, quasi securus exercitus quosdam in propria, quosdam in hyberna dimisit: Ipse in Italia commoratus, pius & justus ab omnibus appellatus, & secundus post Carolum magnum justitia & pietate est habitus: interim tamen sua otia piis Reipublicae negotiis perornans. Landam civitatem, quam Mediolanenses destruxerant, in tutiori loco translatam reparavit: Cumam quoque civitatem, quam iidem Dei & sui hostes pene destruxerant, renovavit & munivit. (Haec Chronographus.) In obsidione Mediolani, Dux Bohemiae, primum per Imperatorem fuit, sicut dicitur, sublimatus in Regem, & Ducatus ejus erectus in regnum. Fridericus Imperator divisit Marchiam Austriae, à Ducatu Bavariae, & fecit eam Ducatum ob amorem patrui sui Henrici, Marchionis ejusdem. 183

Anno ejusdem Friderici septimo, Mediolanenses, violatis sacramentis, castrum, in quo Imperator thesauros suos reposuerat, invadunt, milites ejus, custodes castelli, capiunt: thesauros diripiunt, uberiusque progredientes, amicos

ejus confœderatos impugnant; quo audito, ultra, quàm credi potest, admirans & exhorrens Imperator, eorum perfidiam decrevit, Dei suamque injuriam & crimen infidelitatis debita talione vindicandam. Obsedit itaque Criminum castrum satis munitum, in quo erat maxima fiducia eorum & fortitudo: obsessum cepit, captum destruxit: milites, qui in ea inventi sunt, vita donatos abire permisit: sed & quæcunque Mediolanensium erant, circumquaque vastari præcepit. Idem Imperator, cum videret, propter paucitatem exercitus Mediolanenses contra se insolentius agere, misit per omnes fines regni sui, ut venirent in auxilium, & juravit, non se recessurum de civitate, donec eam caperet. Ut autem hoc juramentum ratum maneret, designavit, si forte è vita decederet, duos Imperatores, filium Conradi prædecessoris sui, & post eum Henricum Ducem Saxoniæ.

Anno ejusdem Frederici nono, convenerat exercitus magnus ex omnibus partibus regni, præterito anno ab Imperatore convocatus, quorum adventu oppidò lætatus, consilio principum statim obsedit ex omni parte Mediolanum, & ita coarctavit, ut non haberent potestatem libere exeundi vel intrandi, emendi vel vendendi. Timuit enim propter reverentiam Ecclesiarum, armata manu congredi, & ut parceret militibus, qui in congressione, ut assolet fieri, occidi possent, maluit fame cruciatos ad deditionem compelli, cum ipse interim quotidie eleemosynis pauperum insisteret, & decimam partem omnium redituum suorum pauperibus erogaret: æstimans melius se eleemosynis pauperum, quam armis militum posse vincere. Unde ita pius & dilectus ab omnibus habitus est, ut Duces & Comites Wilhelmi, Regis Siciliæ, Dominum suum desererent, & ad ipsum se conferrent.

Anno sequenti, qui fuit annus salutis MCLXII. Mediolanenses, obsidione, fame, inopia, & quod est gravius, seditione coarctati, per internuncios petunt ab Imperatore misericordiam; tantum ut vita salva sit: in reliquis conditionem ab ipso propositam promittunt libenter se subituros. Calendis igitur Martii omnes per turmas suas exeunt, & primò principes, post eos, nobiles & milites manibus gladios tenentes quasi rei Majestatis & proditores: deinde promiscuum vulgus funibus colla innexi, in ciliciis, cinere capitibus asperso, ad pedes Imperatoris in modum crucis se prosternunt. At Imperator ut pius & misericors, lacrymis perfusus, qui proposuerat, eos ad terrorem aliorum diversis suppliciis interimere, vita donatos, rebusque necessariis, quantum secum ferre poterant, concessis, per regiones dispersit, ut non haberent licentiam in civitatem amplius revertendi. Deinde jussit suos civitatem ingredi, & muros, turres, alta & superba fastigia & ædificia destrui: tribus tamen pepercit Ecclesiis S. Ma-
184 riæ, Sancti Mauritii, & Sancti Ambrosii, cum officinis clericorum officialibus, ipsorum domibus & indemnitate rerum concessa, ærarium publicum sibi reservat. Placentini, Bononienses, Brixenses, Mediolanensibus contra Imperatorem confœderati, exemplo eorum territi, eandem humilitatem & subjectionem, quasi rei Majestatis, substrati Imperatoris pedibus exhibuerunt, ipsiusque indulgentia veniam obtinuerunt.

Romana. Adrianus Papa, hujus nominis quartus, natione Anglicus, cœpit anno MCLV. (in quodam Chronico dicitur LIV.) sedit annis quinque (alibi dicitur annis quatuor) mensibus IX. diebus XIV. prius dictus Nicolaus, fuitque primo, ut fertur, clericus, sive clericulus pauperculus in Ecclesia Sancti Jacobi in Molgorio Magolonensis diœcesis, ubi est nutritus; sed deinde fit frater, post Abbas canonicorum Regularium Sancti Rufi apud Valentiam, inde de Abbate factus est Cardinalis Episcopus Albanensis: & missus legatus in Norwegiam, pro prædicatione verbi Dei, gentem illam barbaram in lege divina diligenter instruxit; post reditum verò à legatione sua, defuncto Anastasio, in Papam est electus: qui propter vulnerationem unius Cardinalis, totam urbem usque ad condignam satisfactionem posuit sub interdicto: & Wilhelmum Regem Siciliæ, tanquam rebellem, excommu-

communicavit: qui postmodum absolutus, hominium Domino Papæ faciens, terram ab ipso recepit. Primus ille Papa dicitur fuisse, qui in urbe veteri cum sua curia habitarit. Iste castrum & multas possessiones circa locum Sanctæ Christinæ à Comitibus comparavit, & Fredericum primum, Romæ in Ecclesia S. Petri Imperiali, diademate coronavit. Tandem Adrianus Papa obiit pridie Calend. Septembris, & in Vaticano Sancti Petri, juxta sepulchrum Eugenii Papæ, tumulatur Anno Domini MCLIX. quo mortuo facta est in Ecclesia magna tribulatio: cum Cardinales inter se divisi, duos Pontifices eligerent, Rolandum cancellarium, qui Papa Alexander dictus est, & Octavianum, gravi schismate Dei Ecclesiam disrumpentes: unde proceres regionum turbati, quidam uni, quidam verò alteri adhæserunt: Imperator verò Romanorum Fredericus, cum suis Episcopis, Octaviano, qui à sibi faventibus Papa victor acclamatus est, adhæsit, cum Reges Franciæ Ludovicus, & Angliæ Henricus cum suis, Alexandrum in Papam & Dominum susciperent. (Hæc ex catalogo Pontificum.) Istud fuit schisma principale decimum in Ecclesia militanti & vicesimum minus principale, quod per annos fere novemdecim duravit, & innumera hominum millia ad inferos transmisit. (Hæc Collector.)

Item circa annum Domini MCL. claruit Thomas, Archidiaconus Canthuariensis, qui per industriam Archiepiscopi Theobaldi factus est Regis Anglorum Henrici Cancellarius, ad quem Joannes Salesbergensis scripsit librum famosum, Policraticon intitulatum, de nugis vel contra nugas Curialium. Item circa ista tempora S. Thomas Canthuariensis claruit, & martyrisatur in Ecclesia sua, quarto Calend. Jan. tempore vespertinali hora XI. à quatuor militibus quinque plagis occisus, pro tuenda Ecclesiæ libertate Anno Dom. MCLXXI. &c.

Item venerabilis Arnoldus de Weda, hujus nominis secundus, prius præpositus S. Petri & Frederici hujus nominis primi, Imperatoris cancellarius, vir probitate conspicuus, & Coloniensi Ecclesiæ satis utilis & idoneus, sumpsit pontificatum Colon. Ecclesiæ, Pontificatus Adriani Papæ quinti anno primo, secundum præsentem supputationem: in quo sedit annis tribus, (alibi habetur annis quinque.) Iste cum Frederico Imp. Romam profectus, consilio & prudentia plus quàm armis est operatus: violentis resistebat: Ecclesiastica jura defendebat. Sepultus tandem est in Ecclesia S. Clementis in Rindorp, in territorio Bonnensi, quam ipse construxit, & multis decentibus ornamentis decoravit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Coloniensium.) *Coloniensia.*

Item Anno Domini MCLVIII. beata virgo apparuit cuidam Sanctimoniali Elisabeth nomine, in cœnobio Sconangiensi, & quærenti, an Apostoli affuissent sepulturæ ejus, respondit, Ita, & cum magna quidem veneratione corpus meum terræ commendaverunt. Item cum festum annuntiationis eadem Elisabeth celebraret, ostendit se B. virgo Maria iterum, & ea quæsita, cujus ætatis fuisset, quando Verbum Dei in sua virginali aula concepit, quindecim (respondit) annos habebam, & insuper tantum temporis, quantum est à nativitate mea usque ad annunciationem ipsius Verbi: quæ Sanctimonialis ista vidit, ut & alia multa relatu digna.

Item post obitum Hermanni præsulis, Fredericus Imperator Trajectum descendit, & discordem electionem capituli sapienter intercepit, ob cujus instantiam, Godefridus de Renen, major præpositus, XXVIII. Trajectensis electus est Episcopus, vir multum gloriosus & magnanimus. Cœpit autem anno Domini MCLVI. Pontificatus Adriani Papæ, hujus nominis quarti, Anno Secundo, comitatus verò Theoderici Comitis Hollandiæ, hujus nominis sexti, anno ultimo: præfuit annis XXII. 185 *Trajectensia.*

Anno Pontificatus sui quinto, Trentones tumultuari cœperunt adversus eum, pro præfectura Groningiæ, consociantes sibi cives Trajectenses, cum plerisque vasallis Ecclesiæ. Asseruit autem Episcopus, eandem præfecturam sibi libere vacare, quia Liffridus, præfectus nuper defunctus, filium superstitem non

haberet. Nepotes tamen ejusdem Liffridi, de filio suo primogenito præfecturam ipsam ambientes, feudales effecti sunt Henrici, Comitis Geldriæ, ut eo suffragante, melius obstare possent insultibus Episcopi Trajectensis: cujus demum auxilio, prædicti juvenes ministeriales & cives, Episcopum cum suis militibus circumvallatum in quadam turri, procul dubio cepissent, nisi consilio Theoderici de Clivis maturius evasisset. Comes autem Geldriæ, cum civibus & ministerialibus castellanarios adeò multis incursionibus lacessivit, ut tam hyemalem, quam æstivalem domum exureret, & machinas ad turris eversionem erigeret. Episcopus itaque plurimum anxiatus, & à cunctis auxiliatoribus pene destitutus, supplici prece constanter admonuit hominium Florentii, Comitis Hollandiæ, ut oportunus auxiliator fieret in necessitate talis angustiæ. Nec mora, quin idem Comes collectis hinc inde bellatoribus, plus quam oportuit, Episcopo magnificus auxiliator esset. Civitatem verò tam Episcopus, quàm Comes exterius crebris infestaverunt assultibus, quam Comes Geldriæ, simul & Henricus de Batenborch, interius defensarunt cum electis equitibus. Invaluit autem hæc discordia fere per annum, quæ tandem jussu Frederici Cæsaris per Reynaldum, quadragesimum tertium Archiepiscopum Coloniensem, finita fuit, & Episcopus, acceptis trecentis marchis, præfecturam Groningiæ nepotibus Liffridi, cum novis privilegiis reddidit.

Anno præsulatus Godefridi decimo, contentio gravis exorta fuit inter Episcopum, & Florentium, Hollandiæ comitem hujus nominis tertium. Quidam enim Imperatorum & Regum, utpote Carolus & Lotharius, tradiderunt orientalem Frisiam usque ad rivulum Lunice, principibus Hollandiæ: quidam verò Regum & Imperatorum, videlicet Henricus & Conradus, contulerunt eandem partem pontificibus Trajectensis Ecclesiæ. Quapropter idem Florentius, ipsam terram ex integro possidere volens, Godefridum Episcopum profugare decrevit, quem nuper ab inimicis suis potentissime liberaverat. Episcopus itaque nunc à cunctis auxiliatoribus destitutus, imploravit opem Frederici Cæsaris, ut se eriperet de persecutione magnipotentis Comitis. Imperator autem magnam necessitatem Godefridi pontificis attendens, Trajectum extemplò descendit, ut per amicam compositionem inter discordes principes redivivam amicitiam reformaret, in hunc modum, ut Episcopus Trajectensis & Comes Hollandiæ pro tempore æque participarent de commodo & fructu Orientalis Frisiæ, in causis civilibus & secularibus.

Item anno præsulatus Godefridi XV. validissima ventorum intemperies in autumno truculenter inhorruit, ita, ut inundatio maris usque ad muros urbis Trajectensis impetuose deflueret, & marinus piscis, qui vulgo Bollic dicitur, prope mœnia civitatis sagenis caperetur.

Anno verò sequenti, frondes & germina præ solito veris tempore germinaverunt, & volatilia circa purificationem virginis Mariæ ova cubantia in his partibus pullos produxerunt.

Anno ejusdem Godefridi XVII. vivificum corpus Domini de duabus Ecclesiis in Trajecto, videlicet B. Mariæ Minoris, & S. Jacobi Majoris, furto sublatum fuerat, nec reus post multos labores repertus. Quinto dehinc Idus Maji orta repente gravissima fuit plaga diluvii, quæ totam superficiem terræ vehementer operiens, domos cum arboribus violenter secum abduxit in torrente profluvii, ut plerique prudentes novum cataclysmum imminere putarent ad universum mun-
186 dum aquis inundantibus secundò perdendum: & certe, si tam diuturnum, quam impetuosum diluvium fuisset, procul dubio civitas Trajectensis non substitisset ad tempus modicum. Post triduum verò misericordia Dei diminuit aquas, quæ paulatim refluentes ad alveum suum reversæ sunt, & omnes circumjacentes villæ de tam diræ calamitatis periculo liberatæ sunt. Hildebrandus autem, venerabilis abbas S. Pauli Trajectensis, in ascensione Domini proxima sermonem faciens ad populum instanter admonuit, ut tota civitas orationibus, eleemosynis & jejuniis suscita-

suscitatam ex negligentia Dominici corporis divinam indignationem placaret; alioquin paulo post civitati plagam graviorem secuturam. Nec prophetia tanti patris veritate caruit: Nam eodem die, circa vesperas, horrendum incendium accidit, quod B. Mariæ prædictam absumpsit Ecclesiam, & simul partem civitatis maximam. Quamobrem Godefridus Episcopus, iram Dei pertimescens, convocata generali Synodo, cunctis fidelibus suæ diœcesis jejunium indixit: quinimo feria quinta post Pentecostes, nudis incedens pedibus, diversa Sanctorum loca cum Letaniis devotissime visitavit. Iste insuper Episcopus, pro sempiterna laude vel memoria, ædificavit amplius B. Martino quatuor castra, videlicet Horst, contra comitatum Geldriæ, Follenbo contra Ducatum Hollandiæ,& Woerden, adversus rebellionem civitatis, ut ex eis impetum inimicorum ab omni parte restringeret, & diversis raptoribus facilem accessum Episcopatus interdiceret, qui post hoc, cum XXII. annis Trajectensem digne rexisset Ecclesiam, VI. Calend. Junii creatori reddidit animam. Episcopus ille penes antecessores suos in Ecclesia majori decenter inhumatus est. Contulit etiam Ecclesiæ Trajectensi oppidum de Renen & reliqua patrimonia sua, quæ usque in hodiernum diem quiete possidet. (Hæc ex Chronicis Trajectensibus.)

Item Anno comitatus Florentii Hollandiæ XXXII. decreto Alexandri Rom. pontificis, & edicto Frederici gloriosi Cæsaris, inæstimabilis exercitus Christianæ professionis cruce signatus est apud Maguntiam, ab Henrico Cardinale, sive legato sedis Apostolicæ, pro recuperatione Sanctæ civitatis Iherusalem, quæ traditione Comitis Hugonis de Tripoli, per Soldanum Babyloniæ expugnata, & pro restauratione benedictæ crucis, quæ per Agarenos ad barbaras regiones abducta erat, cujus innumerabilis exercitus capitanei principes erant Fredericus, Romanus Imperator, Philippus, Rex Franciæ, Richardus, Rex Angliæ, Fredericus, Sueviæ, & Conradus Austriæ Duces, Florentius, Hollandiæ,& Pbilippus Flandriæ Comites, cum aliis magnatibus multis & proceribus infinitis. Imperator autem consilium expetiit à quodam incluso, quo pacto exercitum Christianum dirigeret: cui inclusus prophetando respondit, Imperatorem aquis suffocari debere, antequam de transmarinis partibus in patriam rediret. Quamobrem idem Augustus transitum mediterranei maris evitans, & trans Bulgariam viam obliquans, brachium Sancti Georgii transcendens, iter ad Sanctam civitatem arripuit, sicut supra dictum est in titulo de Frederico Imp. primo.

Eodem etiam anno, non multo post dilapso tempore, Florentius, Comes Hollandiæ, Calendis Augusti mensis obiit in Antiochia, sepultus ibidem apud tumbam Imperatoris in eadem Ecclesia. Wilhelmus autem de Hollandia, filius ejus junior natu, Frederico Duci Saxoniæ sociatus, ad annos quinque post obitum patris in terra Sancta permansit, qui in diversis bellis campestribus contra Paganos victoriæ palmam multis vicibus acquisivit, per cujus industriam, & præcipue Harlemensium, Christiani obtinuerunt Damiatam, urbem Ægypti prorsus inexpugnabilem, cæsis in ea cunctis Turcis, cum cæteris infidelibus Agarenis: cujus muri erant indelebiles, more antiquorum ex quadratis lapidibus bene politis cum firmissimis portis congirati, & ante porticum civitatis catena magna erat, quæ ingressum omnibus navibus, quantumcunque etiam firmis & magnis, prohibuit. Sed Harlemenses cum cæteris Hollandiæ populis, navem magnam & fortem in inferiori parte ab extra ferratam coaptantes, extensis velis per prosperum ventum, cum eadem navi, eandem catenam successive confregerunt, & sic nocturno tempore intrantes civitatem, unam portarum vi ceperunt, occisis in ea excubias servantibus: quibus agnitis, à Christianis forensibus per eandem portam omnes intromissi, civitatem expugnaverunt; quibus patratis, Harlemenses encæniati, 187
obtinuerunt ab Imperatore in gratiarum actionem sua nova arma, nimirum in sanguineo sive rubeo campo evaginatum gladium: quo legatus Apostolicæ sedis crucem, patriarchæ quatuor stellas, duas ab una parte crucis, & reliquas duas

ab altera parte ejusdem crucis contulerunt: & sic regaliter remunerati, cum tropheo laudis in patriam reverterunt, &c.

Coloniensis. Quadragesimo secundo loco successit in regimine Pontificali Coloniensis Ecclesiæ, Anno Domini MCLVIII. Pontificatus Adriani Papæ, hujus nominis quarti, anno quarto, venerabilis pater Fredericus, hujus nominis secundus, filius fratris Brunonis, de quo supra dictum est, natus de Dassele, prius Ecclesiæ Sancti Georgii Coloniensis præpositus, qui non canonica electione, sed propinquorum factione, & juvenum clericorum electione & favore, Archiepiscopatum est adeptus. Addunt quidam, quòd per Simoniam constitutus sit ab Imperatore: cum omnium piorum electio in Gerhardum, Bunnensem præpositum, conspiraret. Itaque utræque partes ad audientiam Imperialem apud Nurenborch conveniunt, ibique infecto negotio, rursus Ratisbonæ Imperatorem adeunt: ubi cassata priori canonica electione, favore principum, Fredericus ab Imperatore Archiepiscopatum suscepit, moxque cum suis fautoribus Romam veniens, ab Adriano Papa quarto consecratur: & demum cum Imperatore in expeditionem Mediolanensem profectus, apud Ticinum, quæ & Papia dicitur, obiit: vix duobus annis pontificali dignitate potitus, cujus ossa inde translata, in monasterium Beatæ Mariæ Veteris Montis, quod patruus ejus fundaverat, Coloniensis diœcesis sunt sepulta. Iste castrum Randenradt propter rebellionem destruxit, & solo coæquavit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Coloniensium.)

Quadragesimo tertio loco ascendit ad dignitatem cathedræ Coloniensis Ecclesiæ similiter natione de Dassele, venerabilis memoriæ Reynaldus, nulli omnium Episcoporum Coloniensium Ecclesiæ probitate postponendus, anno Domini MCLIX. Pontificatus Adriani quarti anno ultimo, in qua sedit annis octo. Erat ante Episcopatum præpositus Hildesimensis, ubi satis utilis esse reputabatur. Nam ibi pontem laude dignum & valde necessarium in palustri transitu construxit, & præterea hospitale pro sustentatione pauperum ibidem instituit. Iste igitur Reynaldus, vir omni probitate conspicuus, & ipsius Frederici Imperatoris cancellarius, eundem in Italiam comitatus est. Cum verò una cum præfato Imperatore Romani imperii Rempublicam per multas sollicitudines, & infatigatis laboribus utiliter in Italia administraret, accidit, ut frater ipsius Imperatoris Conradus, videlicet, Palatinus, Ludowicus, Thuringiæ Landgrávius, & Fredericus Dux Alemanniæ, Conradi olim tertii filius, Archiepiscopatum Coloniensem, Archiepiscopo absente, hostiliter invaderent, & concepto inter se occultè consilio, ut terras Archiepiscopi pro libitu percurrere & prædari possent, montem illum, ubi nunc est castrum Reyneck positum, præoccupare & munitionem in eo facere conarentur: quod cum industriam Reynaldi, Archiepiscopi in Italia cum Imperatore existentis, non lateret, conceptum & factum hujusmodi Philippo majori, Decano Coloniensi, qui ei in Episcopatu successit, & fidelibus Ecclesiæ per nuncios intimavit, & montem prædictum per ipsos occupari mandavit; quod cum ita factum esset, & dicti principes in suo proposito se præventos sentirent, ipsi Colonienses ad feriam secundam in Rogationibus, in campis Andernacensibus bellum indixerunt: quo facto, ex industria dicti Philippi, Decani & prælatorum Coloniensium, tantus equestris pariter & pedestris exercitus occurrit, qualem ex tot præclaris nobilibus & fortibus Theutonicis in acie congregatis, nunquam constitisse, repertum est. Nam computati fuerunt plusquam centum & viginti quinque millia bellatorum, ut nullus dictorum principum venire auderet, cum tamen fuissent per Colonienses diebus duodecim exspectati. Dictus igitur Philippus Decanus, cum ministerialibus & fidelibus Coloniensibus in dicto monte castrum posuit ad munimen Ecclesiæ Colon. Allodium Reyneck appellatum. Interea Domi-
188 nus Reynaldus, Archiepiscopus Coloniensis, cum Imperatore in Italia degens, super omnes, qui aderant principes, fidelius ac devotius servivit, auditoque hujus lætitiæ ac victoriæ nuncio, impetrata ab Imperatore licentia, cum integritate gratiæ

tiæ ejus rediit, acceptis ab ipso in donum preciosissimis muneribus, trium scilicet Magorum corporibus, qui infantiam Domini Salvatoris mysticis muneribus venerati sunt, nec non duorum martyrum, videlicet Felicis & Nahoris, qui in eadem civitate passi fuerant pro Christo: quæ quidem Sanctorum reliquiæ in civitate Mediolanensi, per Imperatorem tunc capta atque destructa, fuerant inventæ, illuc reconditæ, cum quibus venerandis reliquiis in vigilia B. Jacobi Apostoli sub anno Domini MCLXIV. Pontificatus sui anno VI. Imperii verò Frederici XII. cum gaudio & exultatione omnium gloriose Coloniam advenit, dictas ibidem reliquias ad honorem & exaltationem ipsius civitatis Coloniensis, usque in hodiernum diem ibidem relinquendo. Ab illo tempore cœpit Colonia magis proficere in fama & gloria, ita ut usque hodie Sanctorum Regum odore attracti & illecti, ex insulis maris & diversis regionibus fideles illuc confluere non desinant. Siquis autem voluerit scire, quomodo de partibus suis translata sint Constantinopolim, & de Constantinopoli Mediolanum, in Ecclesia S. Petri Coloniensi inveniet.

Itaque Reynaldus Episcopus, tertia jam expeditione in Italiam profectus, prona manu militum, maximas Romanorum copias apud Tusculanum prostravit, cepit, fugavit: ubi de Romanis, passim per agros fugientibus, novem millia ceciderunt, quinque millia capti fuerunt, nulli de parte Archiepiscopi prædicti, præda tota cessit servientibus militibus: tantum triumphi gloria servabatur. Computatum igitur fuit postea per Romanos, quod de XLII. millibus vix duo millia in urbem sint reversa; cujus quidem Reynaldi Imperator exhilaratus victoria, eidem Archiepiscopo & Ecclesiæ Coloniensi largam fecit possessionem, & privilegiorum donationes, inter alia conferens eidem Archiepiscopo & Ecclesiæ Coloniensi curtes Imperiales in Andernaco & Eckenhoven, cum nonnullis aliis, quibus ipsa Coloniensis Ecclesia gaudens abundat usque in præsens.

Anno Dom. MCLXVI. Reynaldus Archiepiscopus & Gerhardus præpositus Bonnensis, ex ipsorum propria annunciatione, beatissimos martyres, Cassium & Florentium & Malusium cum eorum sociis VI. Non. Maji, cum inenarrabili cleri devotione ac multitudine populi transtulerunt, invento sicco, sed evidenti sanguine ipsorum: cum antea DCCCCLXXIV. anni fluxissent à passione ipsorum. Obiit autem eodem anno ipse Reynaldus in Italia, in vigilia Assumptionis B. Mariæ virginis, scientia & probitate mirabilis, lingua disertus, animo & vultu imperterritus, imperio fidelis, Coloniensis Ecclesiæ provector, nam & palatium Coloniæ magnis sumptibus construxit, duas turres in templo B. Petri erexit, decem marchas ad agendum Epiphaniæ festum instituit, totidemque in Cœna Domini ad solatium pauperum addidit: octavam Assumptionis Beatæ Mariæ celebrari indixit. Ossa ejus ab Italia Coloniam translata sunt, & in domo B. Petri reverentia condigna tanto viro recondita. (Hæc ex Chronicis Pontificum Coloniensium compendiose satis collegimus.)

Alexander tertius, natione Tuscus, patria Senensis ex patre Ramuncio, cæpit anno Dom. MCLX. sedit annis XXII. (Hæc Florentius.) In quodam chronico dicitur LIX. (Martinus.) sedit annis XXI. mense uno, dieb. XIX. Iste vicit quatuor schismaticos, scil. Octavianum, Guidonem Cremonensem, Joannem Fermensem & Landonem Antipapas. Primus fecit se Victorem, secundus verò Paschalem, tertius Calixtum, quartus Innocentium: quorum tres fuerunt presbyteri Cardinales, qui omnes vicissim schisma fecerunt, & per Papam excommunicati fuerunt, & omnes vicissim mala morte perierunt. (Hæc Martinus, Albericus (a).) Ita Romæ Papa mortuo Adriano, eligitur à seniori parte Cardinalium Rolandus cancellarius, natione Senensis, & vocatur Alexander tertius, qui cum se protestaretur indignum causa humilitatis, prosiliit in medium *Romanus.*

Octavia-

(a) *ad a. 1159.*

Octavianus, vir ambitiosus, & quibusdam sibi faventibus Cardinalibus, ait, illum non esse cogendum: & mox se eligendum à suis fautoribus curavit, Victoremque se nominare, quamvis victoria careret, præsumpsit: & veniens ad imperatorem Fredericum, qui Mediolanum in Lombardia obsidebat, se cum illo conjunxit, & generale schisma in Sancta Ecclesia fabricavit, quod per annos fere XIX. innumera
189 hominum millia ad inferos transmisit. Papa verò Alexander immobilis fide stetit, qui habuit in partem suam Regem Franciæ & Regem Angliæ, & multos alios. (Hæc ille.)

Anno Dom. MCLX. prodiit in Almannia, occasione supradicti schismatis, hæresis retro inaudita seculis, & creditum est, fuisse dæmones vel animas malorum hominum inter dæmones conversantium. Apparebat enim visibiliter quidam exercitus quasi multorum millium, habentium papiliones & castra, & ubique prædicatores suos dirigentium, qui nemini volebant loqui, nisi prius gustasset de convivio eorum. Episcopi verò catholici permittebant nuncios, qui cavere omnes juberent. Princeps, in cujus terra resederant, consilium ab Episcopo loci requisivit, qui dedit ei partem ligni Dominicæ crucis, ut ferret secum, & ait: Cum te ad prandium isti invitaverint, cave ex omnibus, quæ tibi apponuntur, nequid contingas, donec videris anteposita: & postea extracto ligno Dominico, dices: In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, faciens signaculum crucis, & quicquid postea inveneris, securus comedere poteris. Fecit, quod audivit. Inferebantur verò diversa fercula carnium & volatilium & piscium & pastillorum, & hujusmodi, sed cum ille fecisset signaculum crucis, inventa sunt omnia fuisse stercora diversa, hominum, porcorum, asinorum, & aliarum immundiciarum: & preciosa vina versa sunt in fœtentes urinas: & sic fuit detecta prædicta dæmonum fraudulentia. Cum ergo princeps iste catholicus cum suis omnes detruncasset, ita attriti sunt, ut deinde latuerint. Sed ex eorum reliquiis creditur excrevisse nova hæresis, quæ nostris temporibus Alemanniam graviter infecit. Omisi autem dicere, quæ faciebant, quasi miracula, & videbantur quidam ex eis ambulare super aquam, tanquam supra aridam, & multa alia, sed inventa sunt omnia mendacia, & à patre mendacii procedentia. Qui autem semel deceptus gustasset de eorum convivio, vix postea vel nunquam reverti poterat ad mentis integritatem & fidem. (Hæc idem Albericus *(a)*.

Anno Dom. MCLXIII. Alexander Papa in Gallias venit, & in octava Pentecostes Turonis concilium celebravit, illoque anno in festo B. Hieronymi, cum multa caterva Episcoporum & Cardinalium Senonas venit, ubi recipitur honorifice ab Hugone Archiepiscopo, & per annum & dimidium in sede Archiepiscopali ibi moratus, in Ecclesia S. Stephani, altare Sanctorum Petri & Pauli consecravit, & Ecclesiam S. Columbæ tunc à fundamentis extructam, dedicavit.

Eodem anno Fredericus Imperator exercitum congregat, habens secum duos Reges; scil. Bohemiæ & Daciæ, veniensque in Burgundiam contra Regem Franciæ, conabatur ipsum premere vel delere, quia Alexandro Papæ favebat, sed non prævaluit, imò confusus recessit.

Anno Dom. MCLXV. Alexander Papa in Italiam revertitur, & per mare applicat in Siciliam apud Messanam, ubi eidem occurrit Rex Wilhelmus, & regnum ab eo recognoscit, juramento fidelitatis renovato: Dein Romam veniens, cum magna processione suscipitur à Romanis. (Hæc Bernardus.

Item Alexander Papa, anno Pontificatus sui XIII. in capite jejunii, Sanctum Thomam Cantuariensem canonisavit. Item Petrus Comestor celebris habetur in Francia, vir facundissimus, & in Scripturis divinis excellenter instructus: hic historias utriusque Testamenti uno compingens volumine, opus utile & gratum edidit ex diversis historiis compilatum. Florebat etiam eo tempore Mauritius Parisiensis

(a) ad a. 1160.

siensis Episcopus, qui ob industriam & literaturam de infimo statu magnæ paupertatis ad Pontificalem demum ascendit dignitatem: qui cum puerulus esset, noluit eleemosynam accipere tali pacto: ne scil. Parisiensis fieret Episcopus. Iste etiam inter præclara opera sua Ecclesiam beatæ Mariæ Parisiensis, cui præerat, à fundamentis construxit. (Hæc Bernardus.)

Item anno Dom. MCLXXVII. Idibus Septembr. feria quarta, hora sex. Luna 88. Sol passus est eclipsin fere per mediam horam.

Item anno Dom. MCLXXIX. idem Papa Alexander concilium celebravit magnum Romæ in basilica Lateranensi, quæ appellatur Constantiana, CCCXCVI. Episcoporum, exceptis Cardinalibus & Abbatibus, quorum præ multitudine titulos vel numerum colligere non potuimus, pontificatus sui An. XX. mense Martio, indict. 12. quinto die mensis. Ibi de statu Ecclesiæ sanctæ multa tractata sunt & 190
contra hæreticos & contra Coterellos sive Ruptarios quædam facta capitula. In eodem concilio mitram pastoralem quidam nigri abbates acquisierunt, ex quibus fuerunt duo Parisienses, abbas Wilhelmus de Sancto Dionysio in Francia, & abbas de Sancto Vincentio, id est de Sancto Germano de Pratis, &c. (Hæc Albericus *(a)*.) Item fuit eo tempore in territorio Senonensi villa Cudo, virgo celebri opinione vulgata, nomine Alpais, cui collatum est divinitus degere in corpore, & corporalis cibi subsidio non egere: quæ genere infima, officio bubulca, licet in corpore esset marcida & exilis, intestinis præ longa introrsus inedia vacuatis, ita tamen venusta & corpulenta in vultu cernebatur, ac si deliciarum copiis perfrueretur. Frequenter autem rapitur in excelsa, & Angelo duce freta, nunc pœnarum percurrit loca, nunc verò gaudia beatorum, & ad se rediens, quid & cui perferat, cautè perpendit, gubernante nimirum interius spiritu & docente, quid silere debeat, quid proferre. Tanta denique inerat puellæ sapientia in consiliis, circumspectio in verbis, tamque prudenter eloquebatur, tam discrete consulebat, tam salubriter hortabatur, ut luce clarius pateret, ipsum, qui docet hominem scientiam, in ea elegisse sedem & mansionem fecisse. (Hæc Bernardus.)

Item Anno sequenti, summus Pontifex Alexander obiit, qui cum aliquando à quodam appellaretur bonus Papa, respondit: Ego bonus Papa essem, si scirem prædicare, judicare, & pœnitentiam dare. (Hæc Helinandus.) Epitaphium ejus fuit:

Hunc festis auxere suis Felix & Adauctus,
Cum quibus est felix factus adauctus eis.

In die enim Sanctorum Felicis & Adaucti moritur discretus & multa literatura præditus, & succedit Humbaldus, Ostiensis Episcopus, vir grandævus & mitissimus.

Eodem anno, apud Aurelianos, die Dominica, circa festum Laurentii, presbyter celebrans, duas hostias præparaverat ad sumendum & ad reponendum, & processerat usque ad orationem Dominicam. Tum verò repente ipsam, quam tenebat in manibus hostiam, rubeo colore suffusam vidit & ebullientem ex ea sanguinem, jamque sibi per digitos perfluentem; quam super corporale deponens, per tria loca transponit, & in singulis, quantum loci occupavit, tantundem sanguine purpuravit. Sacerdote tardante, minister propius accedit, qui videns rem mirabilem, populum convocat; omnes mirantur. Sacerdos alteram sumit, quam præparaverat reponendam: confluit plebs tota: & ipse Rex Philippus, qui non longe aberat, festinus accurrit; videtur hostia in forma carnis lividæ, & supra corporale ipsæ sanguinis notæ, cum transponeretur hostia, ad modum hostiæ circulatæ videntur. Post modicum, apud castrum Carolum eadem hostia partim carnis, partim panis speciem repræsentar, & in festo omnium Sanctorum Priore celebrante, & volente eam in tres dividere partes, frangi non

(a) ad a. 1179.

poteſt, ſed manens integra, ſolummodo eſt per medium replicata, & mox cruentæ carnis ſpeciem una pars induit, pars reliqua in priſtina forma manet. Simile accidit apud Brennam, oppidum in Vindocinenſi territorio, prodigium ſuper eadem re. Apud Atrebatum quoque contigit res ſimilis. Hæc autem acciderunt propter hæreſin in Albegeſio & Vaſcovia pullulantes. (Hæc Vincentius.)

Item anno Dom. MCLXVIII. apud Conſtantinopolim, Manuele nobiliſſimo Græcorum Imperatore moriente, commiſit filium ſuum Alexium cognato ſuo, qui erat comes Palacii cum imperio, proditor autem ille nefandiſſimus, mortuo Imperatore, imperium ad ſe traxit, & juvenem ſuæ fidei commiſſum interfecit, occupatoque palatio cum theſauris, (proh ſcelus exitiale) ſolium Imperiale conſcendit, ſed cum metueret, ne propter hæc flagitia odioſus & abominabilis haberetur, & quaſi digito notaretur à cunctis, ideo ut per extraneos atrocius vindicaretur in ſuos, paganorum copiis in Regiam urbem repente trajectis, efferatus in cives, alios capit, alios jugulat, alios exitio tradit; illos exilio tradit, iſtos excidio; jacit ſortes, reperitur in ſortibus, quod quidam Iſaacus ipſum de Imperio amoturus, & perditioni traditurus eſſet. Quæritur in circuitu civitatis & per totam Græciam, quis vocetur Iſaacus: & inveniuntur tantum duo: Rex, qui tunc erat in Cypro, & unus miles juvenis, qui tunc erat ſcriba cancellarii vel Seneſcalli in curia Imperatoris.
191 De neutro tamen iſtorum habetur ſuſpicio. Sic iterum ſortes jecit: invenit, ſicut prius invenerat. Ad conſilium cancellarius mandat, ut adducatur Iſaacus ille Notarius, ut ejus effodiantur oculi: cum Iſaacus venire tardaret, & jam præmunitus ſederet in hoſpitio matris ſuæ, armatus ſub veſte, & gladium juxta ſe haberet, indignatus cancellarius ille, cujus conſilio cuncta agebat Andronicus, ad hoſpitium Iſaaci acceſſit, & ipſum per capillos arripuit, & cur ad ejus imperium non celeriter veniſſet, cum indignatione & impetu requiſivit. Iſaacus cum eſſet juvenis probiſſimus, gladium arripuit, & caput ejusdem Cancellarii celeriter amputatum enſe ſuſpendit, & per civitatem clamando circumivit: Venite ad me, dicens, venite ad me, ego diabolum interfeci. Crediderunt omnes audientes hoc, interfectum eſſe Andronicum: & illico Iſaacum rapuerunt, & ad Sanctam Sophiam perduxerunt, & in Imperatorem cum acclamatione ſolemni coronaverunt. Andronicus, eo audito, in palatium munitum ſe recepit: ſed totius populi conſilio fultus & auxilio, adeſt Iſaacus, & palatium armatus irrumpit; Andronicus arcum ſemel, ſecundo & tertio tetendit, ſemper tamen cordam, non ſine admiratione, ruptam invenit: eoque victum ſe fatetur, & per naves aufugit. Mittuntur illico poſt eum, qui invitum reducunt, quem Iſaacus per publicum trahi jubet, qui dedecoroſe tractatus & tractus, ictibus maceratus & dilaceratus, ex plenis odiis tot & tantis, quamvis in multas partes ſectus, inſufficiens fuit, nec ſitim ſanguinis ſui, licet totus effunderetur, extinxit.

Leodienſis. Item Alexander, hujus nominis ſecundus, præpoſitus S. Lamberti XXXII. Epiſcopus Leodienſis & LXI. Tungrenſis, canonice electus eſt, & conſecratur anno Domini MCLXV. Pontificatus Alexandri Papæ tertii anno ſexto: Præfuit annis tribus.

Præſulatus hujus anno ſecundo, ſcil. anno Dom. MCLXVI. de voluntate & mandato Alexandri Papæ, & omnium Cardinalium IV. Cal. Januarii, præſente Frederico Imp. & multis prælatis Aquisgrani, oſſa Caroli Magni, Imp. à loco, ubi quieverat annis CCCLII. cum magna reverentia ſunt elevata, & honorifice collocata in feretro argenteo per Reynaldum Archiepiſcopum Colonienſem, & Alexandrum Leodienſem Epiſcopum, in multis oblationibus, quas Imperator & Imperatrix & alii obtulerunt: ubi & canoniſatus Carolus, & S. Confeſſor dictus eſt (a): Tandem hic venerabilis Alexander Epiſcopus, in tertia expeditione Italica, ſub Frede-

(a) Diploma Friderici I. extat apud *PETRUM a BECK Aquisgrano lib. III. n. 1.* & *AUBERTUM MIRÆUM Faſtis Belgicis ad d. 28. Januarii p. 51.*

Frederico Imp. primo, in vigilia Sancti Laurentii, morte repentina interiit: cujus corpus relatum Leodium, in Ecclesia Sancti Lamberti honorifice est sepultum. (Hæc ex Chronicis Pontificum Leodiensium.) Ordinis Regularium reparatio per universam Latinitatem se dilatârat, quemadmodum supra, tempore Gregorii septimi hujus nominis Papæ, habetur, incœpit anno salutis MLXXIV. Seculares verò canonici majori pro parte ad regularis vitæ tramitem, unde exciderunt, non sunt reversi, ex quibus canonici majoris Ecclesiæ Coloniensis, (Domini videlicet in summo) extiterunt: Nam antea sub abbate Deo regulariter militaverunt, prout etiam Carolus Magnus, Rex & Imperator, in Aquisgrano & in Hoyo, & aliis diversis locis instituit. In recompensam tamen, memorati Domini in summo monasterium canonicorum regularium sub præposito secundum regulam B. Augustini Deo militans in suburbio civitatis Nussiensis in Grangia ipsorum fundaverunt, anno Domini MCLXXXI. indictione XIV. sub Alexandro Papa, regnante Frederico primo hujus nominis Imp. sub Archiepiscopo Coloniensi, Philippo de Hynsberch. Fundator verò fuit Sigiswinus. Isti ergo monasterio majoris Ecclesiæ Coloniensis canonici non exiguam partem redditnum suorum partiti sunt; præsertim cum nonnulli eorum, conversionis gratia, ipsum monasterium intrarent, quorum Deus tetigerat corda. Nam nobile illud domicilium in Elczen, juxta Grevenbroech ipsis regularibus tradiderunt, & vineam magnam prope Reynss, insuper & octo plaustra vini, prout exaratum habetur in lapide summi altaris ejusdem monasterii, usque in hodiernum diem: Tradiderunt etiam eidem memorato monasterio allodia diversarum decimarum & curtium, ac eorum pro quotidiana sustentatione de multis affluenter providerunt victualibus, quemadmodum adhuc in antiquis registris eorundem dominorum in summo reperitur. Insuper etiam in signum unionis statuerunt, ut aliquoties præpositus monasterii regularium prope Nussiam visitaret chorum in summo in Colonia, & reciperet canonicam portionem seu præsentiam, quemadmodum unus ex ipsis canonicis. Adolphus etiam Archiepiscopus Coloniensis, successor Philippi, dedit monasterio me- 1192
morato regularium juxta Nussiam Anno Domini MCXCV. piscariam in arnapha vel erpia rivo, qui monasterium prædictum præterfluit, incipiens juxta villam Grimlichhusen supra Nussiam, & terminatur in Rhenum fluvium, infra Nussiam, prout literæ testantur, quæ adhuc cum sigillis in eodem monasterio habentur: & in tantum inclitum regularium istud factum est monasterium, ut caput omnium esset monasteriorum ejusdem ordinis circa clima nostrum illo in tempore existentium: in quo eodem generale servabatur capitulum, unde adhuc nomen retinuit & vocatur, Superius monasterium, apud populares, unde etiam insignior porta Nussiensis & platea ejusdem traxerunt nomen usque in hodiernum diem.

Item defuncto in Italia, sicut supra dictum est, Reynaldo Archiepiscopo Coloniensi, Fredericus Imp. Philippum, Decanum S. Petri, de castro Hemesberus oriundum, suum tunc Cancellarium, ad dignitatem Coloniensis Pontificii promovere desiderans, scripsit epistolas Imperiales favorabiles ad ministeriales ac vasallos Coloniensis Ecclesiæ, pro prædicto Philippo suo cancellario in Coloniensem Archiepisc. promovendo. Votis igitur Imperatoris in hac parte ad effectum productis, dictus Philippus, licet absens, in Coloniensem Archiepiscopum electus est Anno Dom. MCLXVII, pontificatus Alexandri Papæ tertii, anno octavo, præfuit annis XXIV. Electus deinde in vigilia Assumptionis anni sequentis accessit Coloniam, & tandem anno rursus elapso (scilicet MCLXIX.) in vigilia Assumptionis, Henricum Sextum, filium Friderici primi, de voluntate patris Aquisgrani unxit in Regem Rom. Erat vir prudens & discretus, corpore pulcherrimus, magnanimus & affabilis, & supra modum liberalis, & ideò Reynaldo antecessori suo non impar fama, prudentia & probitate. Cui ob probitatis & virtutum merita, & post eum, successoribus Coloniensibus Archiepiscopis omnibus Imperator Henricus memoratus contulit Ducatum Westphaliæ & Angariæ, & in so-

Coloniensia.

Tom. III. Dd 2 lemni

lemni principum atque optimatum imperii curia apud * Seymhusen *(a)* celebrata, de dictis ducalibus vexillo Imperiali & Banno solemniter investivit. Cum enim tum Henricus, Dux Saxoniæ, vir multis divitiis & potentia pollens, contra Fredericum Imp. & contra Remp. cervicosa tyrannide multa ageret insolenter, Imperator de consensu principum & optimatum imperii, per sententiam eorundem, Henricum illum deposuit, & privavit honore & nomine Ducatus: Ducatum verò, quem illi abstulit, secans per medium, unam partem contulit Bernardo, Duci Saxoniæ, nepoti suo, alteram verò partem concessit Philippo, Archiepiscopo Colon. supradicto, & ita, sicut supra dictum est, solemniter investivit; unde Philippus, Coloniensis Archiepisc. ut erat vir audax & strenuus, concessionis istius Imperialis sibi assumens executionem, cum exercitu trium millium militum electorum, exceptis armigeris, equitibus & pedestri exercitu, quorum non fuit numerus, intrans Saxoniam, Henricum Ducem ab Imperatore jam depositum tribus continuis annis incessanter impugnans expulit, & ad extremum exterminavit: simulatque potenti manu obtinuit, & sibi atque Coloniensi Ecclesiæ acquisivit possessionem Ducatus Westphaliæ & Angariæ, & successoribus suis usque in præsens dereliquit. Post hæc Imp. Fredericus, sicut plures opinati sunt, gloriæ Archiepiscopi occulte invidens, & potentiam pertimescens, adeptus occasionem, graviter ei adversari cœpit, propter quod Archiepiscopus, cum esset animo imperterritus, civitatem Coloniensem novo vallo ampliari, & portis fortissimis muniri fecit ad resistendum se præparans. Tertio autem anno, Moguntiæ in curia solemni, interventu principum, Imperatoris gratiam recuperavit. Idem quoque Philippus, vir memoria dignus, 40. millia & 700. marcas argenti exposuit in emptionem possessionum Ecclesiæ Coloniensis & prædiorum: instituit monasterium ad Maccabæos, & reliquias eorundem sanctorum de ultramarinis partibus addictas eò honorifice collocavit. Tandem post mortem Frederici Imp. cum Henrico filio ejus, Imperatore hujus nominis sexto, in Apuliam profectus, cum pene totam provinciam sua prudentia ac magnanimitate Romano subdidisset Imperio, in obsidione Neapolitana obiit Idib. Aug. cujus ossa Coloniam sunt relata, & cum magno honore in Ecclesia S. Petri, juxta sepulchrum Archiep. Reynaldi, cui in probitate dissimilis non erat, tumulata. Item istius præsulatus anno primo, in Egmondensi villa natus est agnus, unum caput
193 habens & duas partes posteriores, sex pedes & duas caudas, qui visus à multis, cunctis intuentibus spectaculum fuit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Coloniensium.)

Leodiensia. Item apud Leodium electus est in XXXIII. Episcopum anno Dn. MCLXVIII. Pontificatus Alexandri Papæ tertii anno IX. Radulphus, frater Bertoldi Zaringiæ Ducis, & Conradi & Alberti, mediante avunculo suo Comite Namurcensi Henrico, qui Radulphus Maguntiæ post Henricum & Arnulphum erat Archiepiscopus, sed quia Bennonem, id est, quandam statuam auream in Ecclesia Maguntina sic appellatam confregit, (quam Imperator fieri fecerat per Judæos, qui pincernam suum occiderant) & aurum expendit & consanguineis suis divisit, idcirco ab Archiepiscopatu cedere debuit, præfuit autem Episcopatui annis XXIII. Radulphus ille præbendas & beneficia per Udelinum carnificem vendebat, ad quem propter hæc multi confluebant, contra quod homo quidam publice prædicavit, & quidem sine malicia. Prælati verò indignati, per Episcopum capi illum faciunt, & ducentes per Ecclesiam, unguibus impingunt: ipse verò prophetando dixit: heu, heu, dies

(a) Gelnhausen intelligitur. Sic enim GODEFRIDUS MONACHUS ad a. 1180. *In Media Quadragesima curiam apud Geylnhusen habuit. Ibi sententia ipsius Cesaris & judicio cunctorum Principum Dux Saxoniæ Ducatu suo privatur, & assensu cunctorum Episcopus Coloniensis in sua diœcesi, & per omnem Westphaliam & Angriam eidem Ducatui præficitur.* Pro *Imperator Henricus*, hic etiam est substituendum: *Imperator Fridericus.*

dies venient, cum subtus altare B. Mariæ porci terram effodient, quod pôst accidit. Vocabatur ille Lambertus Beggbe, à cujus nomine adhuc Beghinæ vocantur, quia primus invenit ordinem Beghinarum, & eis primum castitatis normam verbo & exemplo prædicavit: post quem multi se à suis erroribus retrahebant. Iste vir bonus plures libros edidit & fabulam, quæ S. Lamberti intitulatur: & in carcere positus, vitas Sanctorum & actus Apostolorum in Gallicum vertit; qui persuadentibus clericis, per Episcopum Radulphum Romam mittitur, & dementiam suam compulsus recognoscere cogitur. Papa verò intentionem ejus piam videns, & in carcerem conjectum esse per invidiam, cum in pace dimisit, data licentia prædicandi: qui reversus, Ecclesiam S. Christophori construxit, ubi & sepulturam accepit, anno præsulatus Radulphi VII. anno scil. salutis MCLXXVII.

Anno præsulatus ejusdem Radulphi sexto XVII. Cal. Julii, precibus canonicorum Hoyensium corpus S. Domitiani Episc. & confessoris bonorabiliter à dicto Domino Radulpho Episcopo Leodiensi, præsentibus quam plurimis personis Ecclesiasticis, secularibus & religiosis, transfertur, atque in feretro argenteo deaurato decenter collocatur.

Item anno pontificatus ejusdem X. Gerardus Comes de Loss manu armata Tungrim ingressus, domum Episcopi & Ecclesiam incendit, & homines spoliavit, cujus terram Episcopus post pene delevit, & castrum cepit, & Ecclesiam canonicorum incendit, Ecclesiamque sanctimonialium in Bilisia, & quasi totum comitatum vastavit.

Item Anno præsulatus sui XIV. Radulphus Episcopus aulam rotundam in castro Hoyensi construxit.

Item Anno præsulatus ejusdem XVIII. Ecclesia S. Lamberti in die translationis S. Lamberti, annis elapsis à passione ejusdem Sancti quingentis quindecim minus, conflagravit, ab igne prosiliente à domo cujusdam, & comburente totum claustrum & omnes officinas ejus: Principale tamen altare, quod erat S. Mariæ, mansit intactum: Sed & palatium cum Ecclesia XI. millium virginum, ignis consumpsit, & Ecclesiam S. Petri cum claustro & officinis cum parochiali Ecclesia, quæ omnia ignis vorax miserabiliter perdidit, unde versus:

Annis transactis à Christo mille ducentis,
Subtractis ter quinque, ruit locus ipse per ignem,
Festo Vitalis Domini fuit ultio talis.

Item Anno pontificatus ejusdem XXI. Henricus, Albanensis Episcopus, legatus Apostolicus venit Leodium, prædicans contra Symoniam: Canonici verò conterriti, beneficia sua resignaverunt, quibus alibi providit. Episcopus verò Radulphus pœnitens & cruce signatus, cum Frederico Imperatore transfretavit, qui revertens de Antiochia obiit anno Dom. MCLXXXIX sepultus in Visето, &c.

Item post dormitionem venerabilis patris Hillini, Arnoldus hujus nominis primus, Ecclesiæ Sancti Andreæ præpositus, Frederici Imperatoris suggestione à clero & populo Archiepiscopus Treverensis LXXXVI. est electus anno Dom. MCLXIX, Pontificatus Alexandri tertii decimo, Frederici verò Imperatoris hujus nominis primi XVII. & præfuit annis XIV. Fuit ditissimus, & maluit insolentiam tyrannorum pacare, & populum de sanguine redemptum liberare pecunia, quàm armis: quia potuisset prædonibus prædandi dare occasionem. Sub isto Henricus de Ulmona, urbe capta Constantinopolitana, reliquias (scilicet magnam partem crucis Dominicæ) deportavit, & partem unam ad Sanctum Matthiam, aliam in monasterium ad Stupam, & tertiam in Coloniam, cum capite Sancti Panthaleonis donavit. Venerabilis iste Archiepiscopus, quando adiit Cardinales legatos pro aliquibus negotiis à Papa missos, extra suam diœcesim ipsis obviam venit, & denariis oneratos aliò proficisci procuravit: & pro his ab Ecclesiis nihil exegit. Tandem infirmitate gravatus, octavo Calendarum Junii ad Christum migravit. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Treviren-sia. 194

Item anno Pontificatus ejusdem Arnoldi sexto, in terra Regis Portugalensi, in Hispania facta est per menses duos nimia procellarum sævitia & magna sono terribili tonitrua, ita, ut dæmon juxta urbem in aëre discurrens, visibiliter appareret domos evertens & villas. Duas quoque non modicas naves in proximo littore Oceani partis adversæ sublimius à terra levavit, & suspensas in aëre diutius inter se pugnare fecit, ita ut in frusta ambæ comminuerentur, & tabulæ huc illucque à vento dispergerentur. Desierant agricolæ præ timore arare & seminare, & secuta est maxima fames, ita, ut per itinera aves & feræ comederent insepulta cadavera, quorum carnibus lupi assueti, cœperunt deinde multo tempore viventes homines invadere, pecora fastidientes & pastores devorantes. (Hæc Albericus *(a)*.)

Trajectensis. Post obitum Godofridi præsulis, Balduinus hujus nominis secundus, ad Sanctam Mariam Trajecti in Oldenzell, præpositus vigesimus nonus Trajectensis inthronisatus est Episcopus Anno Domini MCLXXVIII. Pontificatus Alexandri Papæ tertii XIX. Comitatus verò Florentii, Comitis Hollandiæ hujus nominis tertii, Anno XXII. præfuit annis XVIII. Venerabilis ille Balduinus Episcopus vir fuit mansuetus & adeò castus, ut in fine vitæ suæ virgo credatur esse mortuus, cujus fratres erant Comes Hollandiæ Florentius, Theodoricus major in Trajecto præpositus, ac Otto Comes de Benthem sive Castellanus; per quorum auxilium prædones ab Episcopatu fugavit, & totam terram aliquot annis gratiose rexit. Omnes itaque Burgenses susceperunt ab eo jura civilia & similiter ministeriales bona. Solus autem Dux Brabantiæ Henricus statuto tempore Veluam acceptare neglexit, quam Comes Gelriæ ab eodem Duce sub feudo tenebat. Quapropter Episcopus Veluam occupavit cum injustis bellatoribus, effugato Gerhardo Comite, cum omnibus suis complicibus. Comes verò Gelrensis Gerhardus, tantæ ditionis amissionem ægrè ferens, congregavit armigerorum magnam copiam, & per quatuor dies circumvallavit econtrà Daventriam. Sed Fredericus Imperator illuc adveniens, omnem belli tumultum suppressit, & longas inducias utrobique servari mandavit: quibus durantibus, Gerhardus Comes absque liberis migravit à seculo; & Episcopus iterato Veluam intravit, armato satellitio, & de comitatu Zutphaniæ plures villas incendit, & abinde variarum rerum magnam prædam abegit. Theodericus verò Comes de Clivis, sororius Episcopi, congregavit ingentes copias electæ militiæ, devastans ex magna parte comitatum Gelriæ: ut & Florentius, Comes Hollandiæ, comitatui gravia damna fecit. Nam omnia pecora totius Veluæ potenter in Daventriam abduxit. Otto igitur de Gelria, frater succedens in comitatu, perpendens impetum suorum inimicorum violenter invalescere, nec vires sui solius contra tot magnates posse sufficere, de potestate pontificum, Coloniensis & monasteriensis, Ducis Brabantiæ & Comitis de Monte, militum circa tria millia stipendiis conduxit, cum quibus octingentos equites Episcopi tribus septimanis in Daventria obsedit: Balduinus autem anxiam necessitatem suæ civitatis audiens, auxilio fratris sui Florentii & Theoderici sororii sui, prædictorum Comitum, contraxit robur tam Hollandiæ, quàm Cliviæ, ut Ottonem Comitem procul ab obsidione civitatis Daventriæ pelleret. Sed ecce Fredericus Imp. iteratò partes inferiores adiens, intercepit prælium, statuens inter utramque partem amicum pacis interloquium, videlicet, ut Comes Otto dominationem Veluæ secundum jus ante habitum quiete possideret, quoadusque super eo de principum suorum consilio judicium vel arbitrium promulgaret.

1195 Anno Dn. MCXCVI. cum Balduinus Episcopus, anno Pontificatus sui ultimo, Trentam cum Tuenta cum imperio regeret, nec quispiam eum in aliquo molestaret vel molestare præsumeret, Otto Comes de Benthem, per Florentium Castellanum Covordensem in curtibus suis quamplurimum exactionibus vexatus, Episcopo

(a) ad a. 1174.

po fratri continuam fecit querimoniam, ita, ut pontifex demum contra Castellanum procederet ad excommunicationis sententiam. Indurato verò Florentio, Dominus Episcopus cum expeditis bellatoribus præsidium Covordense vallavit, & cum terribilibus machinis adeo frequenter impetivit, ut Florentius cum privigno suo Fulkero deditionem expeteret, ac castrum cum suis attinentiis Episcopo libere traderet. Episcopus igitur expugnatum castrum commisit militi de Hollandia, Ghiselberto Postekin, ad tuendum, qui totum Trentoniæ dominium duxit prudentissime gubernandum. Sed Episcopus in perniciem suam, eodem amoto milite, fratrem suum Ottonem militem constituit esse Castellanum, & simul Trentonicæ plebis justitiarium, qui diu desideratum Kovordiæ castrum in potestatem suscepit, in quo cum universa clientela sua manere decrevit. Interea Fulkerus de Kovordia captus adhuc in castro Horst nobilem puellam duxit in conjugem, per cujus amicos obtinuit apud pontificem patrimonii sui partem, ut tamen nunquam adversus Episcopum rebellare præsumeret. Sed irrita ventosæ rapuerunt verba procellæ. Is Fulkerus enim à carcere relaxatus, agnitos & notos sibi clam adjunxit, totamque Trentam adversus Comitem de Benthem citò ad rebellionem commovit, ita ut Groningenses primò judicem suum interficientes, contra jusjurandum ipsum oppidum cingerent muro, & Trentones Episcopales redditus per Tuentam rapientes, villam Kovordiæ cum suburbio penitus exurerent. Episcopus igitur ex tali præsumptione plurimum indignatus, cum forti exercitu per Kovordiam Trentam ingrediens, condignam ultionem de hostibus suis accepit: sed Otto, Comes Gelriæ hujus nominis tertius, cujus occulto consilio Trentones animari dicebantur, Episcopo venit in auxilium, suggerens tandem Episcopo per amicum pacis interloquium, ut quatuor obsides de Groningia, & duodecim de Trentonia, Daventriæ perseveranter residerent, donec Episcopo super excessibus plenariè satisfactum esset, ac omne malum litis ad bonum pacis reconciliatum foret. Istis itaque gestis, Comes Gelriæ cum eisdem obsidibus Daventriam intrans, placitare cœpit adversus Episcopum, & Episcopus ipsos obsides extemplò vinculari jussit in ipsius offendiculum, qua de causa jam dictus Comes aliquantulum confusus fuit, & abinde cum indignatione maxima retrocessit. Interea Fulkerus de Kovordia, perpendens, Ottonem Comitem de Benthem Episcopalibus causis esse præpeditum, ac ipsum castrum minus proinde præmunitum, contractis armigeris, sæpe dictum castrum impetuose cepit, & Comitissam cum omni sua suppellectili in vincula conjecit. Episcopus autem amissionem castri molestè ferens, captivam Comitissam per dictos redemit obsides, recollegitque pro novo bello recentes equites, cum quibus Trentam ex magna parte succendit, & castrum Kovordiæ quotidianis assultibus infestavit. Dum verò hæc agerentur, Coloniensis & Moguntinensis Archiepiscopi, metuentes de conspiratione Comitis Gelriæ & Castellani Kovordiæ, devenerunt in Daventriam, ordinaveruntque per hunc modum inter utramque partem indurabilem amicitiam, ut Rodolphus verus Castellanus Kovordiam cum Trenta, secundum tenorem antiqui privilegii, in potestatem suam reciperet ab Episcopo, & mille marchas pro illatis damnis in promptu persolveret; sed Comes de Benthem, abscedentibus reverendis Pontificibus, hoc arbitrium observare renuens, recollegit ex parte fratris sui roboratum exercitum, ut alterna die dimicaret adversus Kovordensem populum. Locatis itaque castris, quidam temerarii juvenes, advesperante jam die, ejaculari balistas cœperunt cum adversis Trentonibus: quos Trentones è contra sauciaverunt ultra modum cum clavatis missilibus, ut tandem prædicti juvenes cum dedecore diffugerent, & totum Episcopalem exercitum, relictis papilionibus, in repentinam fugam secum attraherent. Episcopus autem, ut vir imperterritus, profugientem exercitum virili voce revocans, parvum coadunavit cuneum, & cum ipsis Trentonibus formidolosum inivit prælium; sed Trentonicis incolis indesinenter accrescentibus, suisque bellatoribus paulatim deficientibus, idem Illustris 196

Ponti-

Pontifex demum à bello quievit, & ex locis paluſtribus cum cæteris fugientibus vix evaſit. Ceciderunt autem in conflictu triginta pugiles: capti verò fuerunt circa centum milites cum multis armigeris laude dignis & ſcutariis approbatis. Denique dictus Epiſcopus ad partes Italinas deveniens, recollecto militari robore, damnum illatum in Comitem Gelriæ, tanquam in fautorem, ferventer ulciſci decrevit. Nam & Veluam cum finitimis villis ejusdem comitatus, acceptis ſpoliis, omnino ſuccendit. Econtra verò Comes cum Trentonibus Homerſchem & quasdam curtes Epiſcopalis Cameræ deſtruxit, & Daventriam ad quadraginta dies machinis terribilibus infeſtavit. Sed Dux Brabantiæ Henricus, cujus negligentia principalis cauſa fuit hujus litis, culpam ſuam recognoſcens, venit in auxilium Epiſcopo, cum quibusdam equitibus, paciſcens inducias modici temporis ab utrisque partibus, quoadusque Cæſar Henricus ſextus ad partes inferiores deſcenderet, qui inter Epiſcopum & Comitem de Dominio Veluæ per auream Bullam finem liti impoſuit. Acta fuerunt hæc in Gelnhuſen, Anno præſcripto, ſecundo Nonas Martii. Trentones autem, diſcedente glorioſo Cæſare, inducias violarunt, & omnes Epiſcopales reditus in Trentonia Comiti Gelriæ pro ſtipendiis aſſignarunt. Quapropter Epiſcopus de prælatorum ſuorum conſenſu ſeceſſit ad Moguntiam, ut glorioſo Cæſari manifeſtaret novam illam violentiam. Cum autem idem Auguſtus, ex tali audacia valde commotus, Epiſcopo Balduino, tanquam cognato ſuo, præſens auxilium promiſiſſet: ecce præſul illuſtris, die dehinc quinta, quæ eſt XI. Calend. Maji, migravit ad cœleſtem patriam, poſtquam annis XVIII. Trajectenſem bellicoſe rexiſſet Eccleſiam: qui deinde navigio Trajectum ductus eſt, ac ibidem in Eccleſia majori cum exequiis congruentibus inhumatus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Gallica & Syriaca. Item Philippus Rex Franciæ, qui regnavit Anno Domini MCLXXX. cum à coæquævis & conſodalibus ſuis, dum ſæpe cum eis in Palatio luderet, audiviſſet, à Judæis ſingulis annis jugulari Chriſtianum, ex cujus corde inter ſe communicarent, concepto inde rancore contra eos, propoſuit omnes ejicere de regno ſuo.

In diebus illis Sanctus Richardus à Judæis crucifixus fuit, & martyrium paſſus, cujus corpus requieſcit in Eccleſia Sancti Innocentii, Pariſiis in loco, qui Campellus dicitur: & fiunt ibi per orationes ejus miracula usque in hodiernum diem.

Iſto tempore floruit magiſter Joannes Belech, in Eccleſia Ambianenſi, qui ſcripſit librum de Divinis officiis per annum. Item Philippus, prædictus Rex Franciæ, cognominatus Magnanimus, Deo & Chriſto in primitivis uxoribus ſuis placere quærens, prohibuit, ne quis ludendo, vel alio modo, per caput, ventrem, vel aliud membrum Dei jurare præſumeret blaſphemando, & quia Judæos odio habebat, & multas de eis in nomine JEſu Chriſti blaſphemias audiebat, omnes debitores eorum à debitis abſolvit, quinta parte ſummæ fiſco retenta, eoque modo omnes Judæos de regno ejecit, datis prius induciis eisdem Judæis, vendendi ſupellectiles ſuas, & parandi ea, quæ neceſſaria erant egreſſui, antequam eos omnino ejiceret. Domus autem & vineas & alias poſſeſſiones retinuit fiſco, & Eccleſias in nomine JEſu Chriſti & Sanctorum ejus extrui inde ubique per civitates & caſtella in terra ſua juſſit, in locis, in quibus erant Synagogæ Judæorum.

Item Anno Domini MCLXXXVI. Philippus, Rex Franciæ, pia & regali indignatione ſuper intolerantia luti vicorum Pariſienſis civitatis motus, fecit omnes vicos ejus quadratis lapidibus pavimentari, & tunc rectè primò amiſit civitas proprietatem antiqui vocabuli, quo Lutetia vocabatur, ad cujus exemplum aliæ civitates & caſtella vicos & plateas, pontes, introitus & exitus univerſos & plateas publicas ſtraverunt lapidibus diverſis & quadratis. Item Hector, filius Priami, genuit Francionem, Troylus frater ejus genuit Turcum. Iſte in Scythiam inferiorem verſus Septentrionem deſcendit, & ab eo Turci, nec non & Gothi, Oſtrogothi,

Ostrogothi, Visogothi, Wandali & Nortmanni descenderunt. Francio autem Sycambriam venit post CCXXX. annos, ubi recessit ab eis Dux Ibor, & cum eo viginti tria millia, qui venientes in Gallias fundaverunt & ædificaverunt Parisios ante incarnationem Christi Anno DCCCXXV. quam vocabant Lutetiam à lutositate loci, & se vocabant Parisios à Paride filio Priami, & erant ibi, antequam Franci venirent, mille ducentis septuaginta annis fine Rege, ad modum Romanorum se habentes. Francio autem & ejus posteri fuerunt in Sycambria annis mille quingentis & septem usque ad mortem Regis Austriæ Priami, cujus filius fuit Dux Marchamyrus, pater Regis Pharamundi. (Hæc ex Historia Francorum.) 197 *Bona phantasia.*

Item Regis Franciæ, Philippi, anno septimo, plures vident formam ignis in modum domus per cœlum discurrere.

Item anno nono ejusdem Regis, in mense Januario, octava Epiphaniæ, celebratum est colloquium apud Gysorium, inter Philippum Magnanimum, Regem Franciæ, & Henricum Regem Angliæ, in quo colloquio uterque eorum (Domino inspirante) crucem assumpsit, & fere omnes proceres & Prælati Ecclesiarum cruce signati sunt: & paulo post celebratum est concilium generale Parisiis, à Rege Philippo prædicto, in quo infinita hominum multitudo cruce signata fuit. Albanensis Episcopus Henricus, à Papa Gregorio legatus constitutus, cum omnimoda diligentia officium sibi injunctum peragebat, & primò quidem secundum mandatum sibi datum instituit, ut à præsenti anno in quinquennium, per omnes sextas ferias esset fidelium populus in cibo quadragesimali, & ut quarta feria & sabbatho abstinerent à carnibus omnes illi, qui essent incolumes. Dominus verò Papa sibi & fratribus suis Cardinalibus & famulis, etiam secunda feria, per eosdem annos usum carnis interdixit. Venit autem idem legatus cum Archiepiscopo de Tyro, id est de Sur, apud Yvadium, ad colloquium Regis & Imperatoris, qui Imperator contra Coloniensem Archiepiscopum Philippum habebat discordiam, quibus apud Moguntiam, mediante legato, pacificatis, cruce signatus est idem Imperator cum LXVIII. magnis Principibus. (Hæc Albericus *(a)*.)

Item Anno Domini MCLXXXIX. eclipsis Lunæ fuit universalis quarto Nonas Februarii, feria quinta, hora noctis quarta, & duravit per tres horas. (Hæc Albericus *(b)*.)

Item Anno Domini millesimo centesimo nonagesimo, Philippus Rex Francorum, & Richardus Rex Anglorum, trans mare profecturi, iter arripiunt. Rex Francorum portum Januensis civitatis expetiit, & Rex Anglorum Marsiliam perrexit. Cum verò rex Francorum ventum exspectaret ad transfretandum aptum, quadam die fulgur de cælo decidit quinquies in eadem civitate, quod Regem valde perterruit. Tandem omnibus necessariis præparatis, relicto portu, in altum vela dedit: cumque multa maris spatia transvolasset, repente ventus surgens contrarius, Regem retrocedere coegit, multis navibus confractis, equis amissis, instrumentis ligneis ad capiendas munitiones perditis, militibus etiam multis submersis: sicque Rex Francorum suo frustratus conatu, in Messana, Siciliæ civitate, cum Rege Anglorum transitum sequentis anni exspectans, resedit. Item Philippus Comes Flandriæ, mense Augusto profectus est, & in Italia hyemavit; deinde Philippus Rex submonuit proceres per juramentum, & illis assentientibus intravit mare, & cum prosperitate venit Acram, ubi applicuit in vigilia Paschæ. Rex autem Richardus postea navigans venit Cyprum, quam cum ejus Rege, qui se Imperatorem vocabat, obtinuit, & filiam ipsius Imperatoris & universos ejus thesauros asportavit. Tandem Richardus venit Acram, & invenit muros civitatis jam fractos, & viriliter à Philippo Rege & Francis expugnatos. Cum Rege Richardo fuit Rex de Hybernia, & Rex de Wallia, & cum eis Comes Hollandiæ Florentius, qui ibi obiit. Cum

(a) ad a. 1188.
(b) ad a. 1189.

Cum Archiepiſcopo Theſſalonico fuit regulus de Græcia Lanfagius: & in ſumma fuerunt ibi XI. Reges, & quinquaginta quatuor Comites & Epiſcopi cum Archiepiſcopis viginti octo. Item totus exercitus æſtimatus eſt CCC millium hominum, & ſoli milites triginta millia, unde vix reverſi ſunt ſex millia. Eſt autem apud Acram cæmiterium Sancti Nicolai, in quo ſepeliuntur abſque numero homines & mulieres, parvi & magni: & poſt novem dies nihil niſi terra & pulvis invenitur.

198 Iſtis diebus fuit eclipſis Solis univerſalis in vigilia Sancti Joannis Baptiſtæ, Dominica die, ſeptimo gradu Cancri, Luna exiſtente in ſexto gradu Signi,& cauda Draconis in duodecimo circa meridiem, & duravit per quatuor horas, antequam civitas Acra caperetur. Interim virtus Francorum indefeſſa civitatem Acram cepit, quarto Idus Julii, illis, qui ibidem erant, Sarracenis vita ſola conceſſa, ſed eo pacto, ut omnes Chriſtianos, qui in vinculis Salaadini erant, & ſimul ſanctum lignum vivificæ crucis reſtituerent Chriſtianis, quod, quia poſtea Salaadinus aut noluit, aut non potuit facere: prædicti Sarraceni & omnes alii, qui tenebantur capti, exceptis paucis magnis viris, interfecti ſunt extra portas civitatis Aſconenſis ad ſeptem millia & eo amplius. Interea Richardus, Rex Angliæ, frequenter mittebat nuncios ad Salaadinum, & mutua dona recipiebat ab eo: ut Philippus Rex eundem Richardum Regem ſuſpectum haberet. Præterea idem Rex Philippus morbo graviſſimo detinebatur, & incautè, ut quidam dicunt, à proditoribus hauſto veneno, unde & tanta infirmitate gravatus fuit, ut & ungues manuum & pedum, capillos & fere omnem cutis ſuperficiem amitteret: unde de conſilio ſuorum fidelium, commiſſa captivorum cura & totius rei ſumma Duci Burgundiæ Hugoni, & aliis, quos ad hoc ſufficere putabat, quingentis militibus cum ſufficienti ſumptu trium annorum de fiſco eis miniſtrato, ad defenſionem terræ ſanctæ dimiſſis, in patriam redire diſponens, Romam venit. Mortuus fuit ante Acram Balduinus, Archiepiſcopus Canthuarienſis, & plures alii Epiſcopi & Archiepiſcopi. Mortuus fuit & Philippus, nobilis Comes Flandriæ, cujus oſſa ad Clarevallem relata ſunt. Nobilis etiam Dux Burgundiæ Hugo, ex parte Regis ibi dimiſſus, non multo poſt mortuus eſt, & apud Templarios ſepultus. Rex Philippus, viſitatis Romæ Apoſtolorum liminibus, à Clemente Papa, cognato ſuo, benedictione recepta, paucis diebus ante nativitatem Domini in Franciam eſt reverſus, ſanitati aliquantulum reſtitutus. Itèm anno ſequenti in Martio, Judæi Chriſtianum quendam, permittente Comitiſſa Campaniæ, apud caſtrum, quod Brayam ſuper Sequanam vocant, ſpinis coronatum & fuſtigatum per vicos crucifixerunt: quo audito, Philippus Rex Franciæ, Chriſtianitati compatiens, in propria perſona ad prænominatum caſtrum accedens; LXXX. Judæos & amplius fecit comburi. Poſtmodum creſcente iniquitate & malitia hominum, intimatum eſt Regi Philippo, quod ad ſuggeſtionem Richardi, Regis Angliæ, miſſi erant de populo Haſſatinorum quidam, qui eum occiderent, eodem modo, quo Contadum, Marchionem Montis Ferrati, apud Acram illis diebus occiderant: propter quod idem Rex Philippus ſui corporis appoſuit cuſtodes fideliſſimos, & ipſe fere ſemper clavam æream, vel ferream in manu geſtavit, quam conſuetudinem etiam cuſtodes ſecuti, clavas in manibus geſtant, usque in hodiernum diem, &c.

Item Anno Dom. MCXCIV. in pago Beluacenſi, inter Clarum Montem & Compendium, tantæ pluviæ cum tonitribus & fulminibus, & tempeſtatibus factæ ſunt, quantas nulla memorat hominum antiquitas. Lapides enim, ad quantitatem ovorum quadranguli mixtim cum pluvia de cœlo cadentes, arbores & fructiferas vineas & ſegetes penitus deſtruxerunt; villæ quoque in pluribus locis à fulminibus deſtructæ & combuſtæ ſunt. Corvi etiam quam plurimi cum hujusmodi tempeſtate viſi ſunt in aëre de loco ad locum volantes, & roſtris ſuis vivos carbones portantes ac domus incendentes: ſed & utriusque ſexus homines ictu fulminum interierunt, & alta multa horrenda facta ſunt. Ipſa die, in Epiſcopatu Laudunenſi caſtrum quoddam, ſcilicet Calvum Montem, audivimus à fulminibus deſtructum. (Hæc Vincentius.)

Item

Item Anno Dom. MCXCV. intolerabilis aëris intemperies ingruit pluviæ & tempestatis: messis in folliculis germinat: fames valida inde exoritur: Sed Rex Franciæ Philippus eleemosynas facit largiores, & Prælatos, principes & omnes divites ad hoc ipsum & ad sustentationem pauperum excitat & inducit, ut in anno præcedenti fecerat. Item facta est subita aquarum & fluminum inundatio, & pontes in multis locis diruti, & villæ complures depressæ, sed clero & populo ad Deum clamantibus, & frequentes processiones celebrantibus, ipso Rege Philippo inter primos nudis plantis humiliter incedente, cessavit illa illuvies. Item obiit Episcopus Parisiensis, magister Mauritius, in Septemb. vir sanctæ recordationis, plenus operibus bonis & eleemosynis, in senectute bona, & sepultus est in cœnobio Sancti Victoris, qui inter cætera opera sancta & laude digna quatuor ab- 199
batias fundavit, dotavit & ditavit. (Hæc Albericus *(a)*.) Et quia de resurrectione corporis multi tempore suo dubitabant, quàm firmissime credidit, moriens rotulam scribi mandavit, hujusmodi scripturam continentem: Credo, quòd redemptor meus vivit, &c. Istam igitur in extremis agens, super pectus suum præcepit extensam poni, ut ab omnibus ad ejus sepulturam convenientibus posset legi. (Hæc Vincentius.)

Item Anno Domini MCXCVII. miles quidam in territorio Viromanduo mortuus revixit, & per multos dies vita fruens, nec manducans, nec bibens, multa futura dicebat, incredibilia tamen. Apud Rosetum Briæ vicum, dum sacerdos conficeret, vinum visibiliter in sanguinem, & panis in carnem visibilem in ipso calice versa sunt. In territorio Carnoteno hostia in manibus sacerdotis versa est in carnem. In villa, quæ Bailloillum dicitur, in territorio Parisiensi, in castro, quod dicitur Marliacum, spiritus quidam hominibus in pauperis hominis specie apparet, dicens, se esse animam cujusdam hominis de Sicilia, nomine Roberti. In multis locis ros mellitus pluit è cœlo, fames tamen adhuc durabat. (Hæc ex gestis Regum Franciæ.) Item Anno Dom. MCC. Guido, Abbas Cisterciensis, cum quibusdam coabbatibus suis, Romam proficiscitur, & non multo post Papa Innocentius fecit eum Episcopum Cardinalem Prænestinum, & misit in partes Almanniæ legatum, qui Cardinalis, ut frater Cæsarius refert, veniens Coloniam, invenit in partibus illis clerum nomine Thare, Dæmoniacum, qui cum clericus erat religiosus, & in singulis Dominicis communicabat. Bene verò poterat discerni, quando idem clericus ex proprio motu loqueretur, & quando dæmon per os ejus loquebatur. Dicebat autem idem dæmon clerico: Thare fuisti ad confessionem? Etiam: & quare non dixisti illud & illud peccatum? revertere & meliusconfitere; & adhuc adjiciebat: Ego parco tibi, Thare, quia bene est mihi propter te. Cum ergo venisset clericus ad Cardinalem die Dominica, volens de manu ejus communicare, dubitabat Cardinalis, utrum deberet eum communicare: & respondit dæmon per os illius: Secure eum potes communicare, domine Cardinalis, quia tua communio cibus est animæ, non cibus corporis. At ego animam ejus non habeo, sed tantummodo corpus: & cum adjurasset eum Cardinalis, ut recederet, dixit: propter te non recedo, quia potestas hæc non est tibi concessa. Tandem clericum communicavit, ubi dæmon per os ejusdem clerici sermonem faciebat optimum ad populum, & Theutonicè & Latinè. Et cum Episcopus in præsentia ejus sermonem alium fecisset, permittebat, ut totum absolveret. Tunc verò dicebat dæmon Episcopo: Non bene persecutus es, ego melius persequar, & ita faciebat sermonem multo meliorem, quàm Episcopus fecisset. Cum verò quæreretur, cur in clericum illum intrasset? Causa prædicandi se intrasse, respondit, ad confusionem populi, ne habere excusationem possit in die judicii. Interrogatus, quod nomen est tibi? Belial, dixit, nuncupor, & semper usque in finem seculi corpus possidere debeo. Rursus quæsitus, quid senti-

(a) ad a. 1196.

sentiret de monachis, qui habent proprietatem? Respondit: Monachus, qui habet obulum, non valet obulum, &c. Item apud civitatem Trecas, Popelitani hæretici hoc anno inventi, traditi sunt igni & cremati usque ad octo, videlicet quinque viri & tres fœminæ. Inter quas duæ turpissimæ erant vetulæ, quarum unam (prò dolor) vocabant S. Ecclesiam, & alteram S. Mariam, & ita decipiebant, quos decipere poterant, sophisticè dicentes: Ego credo, quicquid credit S. Ecclesia & S. Maria. Ab istis Popelitanis captis multi alii nominati fuerunt, sed quidam eorum per confessionem judicium evaserunt. Item in urbem Metensem, pullulante secta, quæ dicitur Waldensium, directi sunt ad prædicandum nonnulli Abbates, qui quosdam libros de Latino in Romanum versos combusserunt, & prædictam sectam extirpaverunt. (Hæc Albericus *(a)*) Tempore Frederici Imp. hæresis Waldensium, sive pauperum de Lugduno incæpit, cujus inventor fuit civis Lugdunensis, qui cum dives esset, relictis omnibus, paupertatem Evangelicam servare voluit, & scribi fecit aliquos Bibliorum libros in vulgari, cum nonnullis auctoribus Sanctorum, quas minus sanè intelligens, suo inflatus sensu, Apostolorum officium sibi usurpavit, prædicando ubique & suos ad prædicandum mittendo, ut errores plures seminaret. Moniti autem responderunt, Deo obediendum esse magis, quàm hominibus, Prælatos & Clerum spernendo. Tandem
1200 contumaces excommunicati, & expulsi à patria; post in concilio hæretici denunciati sunt, & factum est grande malum & laqueus magnus simplicibus, & immensum devotis personis scandalum: & utinam hodie esset finis: fuerunt nihilominus quidam subtilissimi hæretici, qui istam hæresim Waldensium defendere conabantur, & plura regna & populos deceperunt, cum quibus tandem miserabiliter exterminati, perierunt. (Hæc Wernerus, Collector fasciculi temporis.)

Item Anno Domini MCCII. apud Cistertium mortuus est hoc anno Magister Alanus de Insulis, doctor ille famosus, scriptor Anteclaudiani, qui in Theologia fecit artem quandam prædicandi, & contra Albigenses, Waldenses, Judæos & Sarracenos libellum edidit succinctum, ad Wilhelmum Montispessulani dominum, & alia quædam habentur ipsius opuscula.

Item Anno Domini MCCIII. Guido, cantor Sancti Stephani Catalaunensis, scripsit librum unum Apologeticum, & usque ad mortem Regis Angliæ, Richardi, librum Historiarum à mundi principio breviter transcurrendo usque ad tempus suum; cujus dicta suis in locis in hoc opere annotavimus: scripsit præterea de mundi regionibus libellum in eodem volumine coarctatum, & præter hoc volumen aliud satis rhetoricum epistolarum diversarum; unde, quia ista scripsit, & quia hoc anno decessit, hæc de eo diximus, ut sciatur quis fuerit. Item per Abbatem Arnoldum Cistertiensem, & per fratrem Petrum de Castro Novo, ex regulari canonico factum monachum, cœpit contra hæreticos Albigenses fervens prædicatio, & hoc de summi Pontificis mandato.

Item Anno Domini MCCIV. Rex Francorum Philippus, in pignus Charitatis Ecclesiæ Beati Dionysii, multas reliquias preciosissimas, quas Imperator Balduinus de Sancta Capella, quæ dicitur Os leonis, acceperat, easque Henrico Abbati manu propria tradidit, quas conventus cum processione & laudibus nudis pedibus suscepit. (Hæc Vincentius.)

Hæresis Albigensium. Item Anno Domini MCCVIII. fit prædicatio valida prælatorum Ecclesiasticorum, & pugna acerrima militarium & nobilium armatorum contra hæresim Albigensium, cujus vires tam validæ erant, ut omne triticum fidei gentis illius versum videretur in lolium erroris. Missi sunt abbates ordinis Cistertiensis cum quibusdam Episcopis, qui zizania rastro catholicæ prædicationis eradicarent: cujus origo à quodam hæresiarcha eorum pullulavit, qui quædam ex dogmate Manichæi, quædam ex erroribus, quos in περὶ ἀρχῶν scripsisse fertur Origenes, plurima etiam, quæ de suo corde finxerat. Adjecerunt alii alia: communiter duo credunt

(a) ad a. 1200.

credunt cum Manichæis principia: Deum bonum, & Deum malum, id est Diabolum, quem dicunt omnia corpora, sicut Deum bonum omnes animas, creasse: corporum resurrectionem negant, & quicquid beneficii mortuis à vivis impenditur, irrident: ire ad Ecclesias vel in eis orare nihil prodesse dicunt: ut deteriores sint Judæis & Paganis, qui illa credunt. Baptismum abjecerunt: sacramentum corporis & sanguinis Christi blasphemant. In expeditione prædicantium contra istam hæresin contigit, monachum cujusdam abbatis alloqui militem in terra Albigensium in equo sedentem, ac cum aratore agrorum suorum loquentem. Monachus igitur hæreticum illum æstimans, sicut fuit, & propius accedens, ait: Dicito mihi, probe vir, cujus est ager iste? Respondente illo, meus est: subjecit monachus: & quid de fructu ejus facitis? Ego, inquit, & familia mea de eo vivimus, aliquid etiam erogo pauperibus. Quærenti verò monacho, quid boni de eleemosyna illa speraret, respondit miles, ut spiritus meus gloriose pergat post mortem. Tunc monachus: Quo perget? ait miles: secundum meritum suum: Si enim bene vixit, & hoc apud Deum meruit, exiens de corpore meo, intrabit corpus alicujus futuri principis, aut Regis, sive alterius cujuslibet illustris personæ, in quo delicatè vivet. Sin autem male, corpus intrabit miseri, pauperisque corpus, in quo tribuletur. Credidit enim stultus, sicut & cæteri Albigenses, animas secundum merita, per diversa transire corpora etiam animalium atque serpentium. Sic autem Albigensium error invaluit, ut brevi intervallo temporis infecerit usque ad mille civitates: & si non fuisset gladiis fidelium repressus, puto, quod totam Europam corrupisset. (Hæc Cæsarius.)

Item Anno Domini MCCVI. in vigilia Sancti Nicolai, audiuntur tonitrua: 201
fulminibus ædificia plurima incenduntur: sequitur aquarum inundatio damnosa, de qua sic loquitur Albericus *(a)*: Sequenti mense Decembri nimia aquarum inundatio ex insperato erupit, quæ molendinorum, pontium & domorum vicinarum stragem fecit: plurimos etiam viros præoccupatos necavit, & segetes circa ripas fluminum perdidit: sed facta oratione & processione à clero & populo, paulatim recesserunt aquæ.

Anno sequenti pridie Calend. Martii fuit eclipsis Solis particularis in 16. gradu Piscium, hora diei quinta.

Item Anno Dom. MCCIX. Remis moritur Sancti Dionysii Canonicus Regularis, Magister Petrus de Riga, cognominatus Bibliotheca, versificator, apud scholares & studiosos opinione celeberrimus.

Istis temporibus in terra Beluacensi fuit Helinandus, Frigidi Montis monachus, vir religiosus & facundia disertus, qui inter cætera chronicum diligenter ab initio mundi usque ad tempus suum in maximo quodam volumine digessit, & hoc quidem opus ita dispersum est, ut nusquam totum reperiatur: cum idem Helinandus cuidam familiari suo, scilicet bonæ memoriæ, Domino Guarino Sylvanectensi Episcopo, quosdam ejus operis quaterniones accommodasset, sicque sive per oblivionem, sive per negligentiam, sive alia de causa penitus amisisset. (Hæc Vincentius.)

Item Anno Domini MCCXII. facta est inventio corporis Beatæ Mariæ Salome, id est, filiæ Salome, quæ fuit mater Beati Jacobi de Hispania, & Beati Joannis Evangelistæ (& fuit soror Dominæ nostræ,) in civitate Verulana prope Abbatiam de Casamarii, ultra Romam. Quære novam historiam inde factam, miraculis eximiam, & in ipsa novitate præclaram.

Lucius tertius natione Tuscus, de civitate Luca genitus, cœpit Anno Domini MCLXXXII. sedit Annis quatuor, mensibus duobus, diebus octodecim; prius dictus Herembardus, fuitque Episcopus Ostiensis. Iste Lucius Papa ex urbe perturbatur, & frequentibus injuriis lacessitur: multi ex parte ejus excæcantur, & super asinos aversis vultibus ponuntur, & quia juraverunt, isto se modo Papæ re- *Romana.*

 præsen-

(a) ad a. 1206.

præsentant in Ecclesiæ dedecus & jacturam. Papa venit Veronam, sperans ab Imperatore auxilium, & obiit Veronæ, in cujus sepulchro tale esse Epitaphium fertur:

Luca dedit lucem tibi, Luci, Pontificatum
Ostia, papatum Roma, Verona mori.

Deinde ponuntur versus contrarii, contrariæ sententiæ quasi quoddam Apologeticum:

Una Verona dedit Christum tibi, vivere Roma,
Exilii curas Ostia, Luca mori.

Treverensia. Item defuncto Arnoldo, Trevirensi Archiepiscopo, à capitulo Domini, Folmarus Archidiaconus & Radulphus præpositus in Archiepiscopos erant nominati: ad quod schisma sopiendum, hora nona fuerat assignata: Sed Folmarus dictam horam præveniens, ab una parte electus fuit inthronisatus. Radulphus igitur præfixa hora nona veniens, cum sua parte electionem illam cassandam acclamavit, unde à Frederico Imp. partibus Treverorum Confluentiam vocatis, per Barones fuit definitum, partibus sic dissentientibus posse Imperatorem personam idoneam subrogare. Ventum igitur est ad electionem, ubi Folmarus se ostentavit, & Radulphus à paucis electus, ab Imp. investitus, reversus est in S. Petro, quanquam in S. Symeone fuerat installatus. Istis Papa Lucius auditis, nihil determinavit: cui Urbanus tertius Mediolanensis successit, cujus progeniem Imp. Fredericus, qui Mediolanum oppugnavit, universam oppressit; qui licet Imperator Folmarum se non admissurum jurasset, tamen eum Papa approbavit & consecravit, Radulphum reprobando. Quid moror? Folmarus reversus, excommunicavit Radulphum & suos: econtra Henricus Rex, jussu patris, fautores Folmari spoliavit, & domos eorum publicavit. Folmarus, impetrato legationis officio, apud Mosanum Carram, ut Papæ legatus, convocato concilio & celebrato, Episcopum Tullensem deposuit, Petrum Virdunensem excommunicavit. Tandem Clemens tertius, misso Sygfrido Cardinale (titulo S. Mariæ in via lata) ad regem mittit, ut secundum canones compositione facta, inter eos negotium Treviricum terminaret. Veniens verò prædictus legatus, omnes ab obedientia Folmari absolvit, & Episcopum de administratione, non de ordine deposuit, & ab eo dejectos restituit, & excommunicatos absolvit, & amborum, scilicet Radulphi &
202 Folmari, electionem sustulit Ecclesiæ, ut prius, eligendi Episcopum liberam tradens facultatem: & sic discordia septennio jam protracta fuit terminata. (Hæc ex Chronicis Pontificum.)

Brabantica. Item Henricus, cognomento senior, de progenie Caroli Magni, Imperatoris, Lotharingiæ & Brabantiæ Dux, hujus nominis primus, filius præfati Godefridi, Ducis, hujus nominis tertii, cœpit anno Dom. MCLXXXV. Imperii Frederici, hujus nominis primi, anno XXXIII. qui Henricus anno suorum Ducatuum I. duxit in uxorem Mechtildem, filiam Matthæi, Comitis Boloniensis, ex qua successive genuit tres filios, scilicet Henricum, qui in Ducatibus successit, Godefridum de Lovanio, & Henricum de Harstollio, & quatuor filias, quarum unam Mariam Otto, Imp. hujus nominis quartus, duxit in uxorem: secundam, videlicet Sophiam, duxit Comes Gelriæ: tertiam verò filiam, nomine Aleydam, duxit Comes Alverniæ, (qui ex ea genuit Robertum Comitem Alverniæ & Boloniæ, & Guidonem Archiepiscopum Viennensem, ac Wilhelmum Episcopum Leodiensem, nec non Delphinam Comitissam Alverniæ superioris, & Mariam uxorem Walteri Bertholt, Dom. Mechliniensis, de quibus descendit Dux Gelriæ modernus Arnoldus, atque antecessores sui, Wilhelmus & Reynaldus, Duces Gelriæ & Juliacensis, prout infra suo loco luculentius patebit.) Quarta verò filia, nomine Mechtildis, nupsit primo Comiti Palatino Rheni & Duci Bavariæ, quo sine sobole defuncto, nupsit Florentio, Comiti Hollandiæ, qui ex ea genuit Wilhelmum, Comitem Hollandiæ, postea Regem Romanorum, quem Frisones occiderunt:

runt: genuit etiam ex eodem Comite filiam, quæ maritum babuit Comitem Hannoniæ, nomine Wilhelmum, in cujus bæredibus comitatus Hannoviæ, Hollandiæ & Zelandiæ sunt conjuncti. Mortua verò Mecbtilde Ducissa, uxore prima Henrici Ducis prænotati, duxit Mariam, filiam Philippi, Francorum Regis, de qua genuit unam filiam, quam duxit Theodericus, primogenitus Comitis Clivensis.

Ab isto Henrico, Anno Dominí Ducatus sui primo, oppidum de Buscoducis fundatum & inchoatum fuit, & portis aemuris validissimis cinctum, quod oppidum Dux in summa veneratione babuit, & clavem sui Ducatus Brabantiæ esse designavit, & diversis magnis privilegiis atque theloniis in Rheno & alibi præmunivit, & absolvi fecit, perpetuoque ob signum excellentiæ, illud Buscum, Buscum Ducis appellati præcepit, & nomen perpetuo imposuit.

Anno Ducatus sui secundo, habuit bellum contra Gerhardum, Comitem Lossensem, castrum Duracium demolitus, & totam terram Lossensem incendio & rapina devastans. Oppugnavit etiam & expugnavit oppidum S. Trudonis propter advocatiam ejusdem villæ.

Anno Ducatus sui XIII. Henricus, Dux & Arcbiepiscopus Conradus, Moguntiæ cum multis aliis principibus profecti fuerunt trans mare, ut paganos debellarent. Ibi fuit electus capitaneus totius exercitus, & sua industria & virtute ceperunt civitatem Baruch, quam spoliaverunt & igne combusserunt, ac totam illam circumquaque regionem incendio & rapina vastaverunt.

Anno Ducatus sui XVIII. Comitem Holandiæ aggreditur in Batbua, ubi Florentius, Comes Holandiæ & Comes Gelriæ, capiuntur, inter quos tandem pax eo tenore firmatur: ut quilibet eorum unam de filiabus Henrici Ducis ducat uxorem.

Anno Ducatus sui XXVIII. Anno verò Domini MCCXII. in Ascensione Domini, Henricus Dux, in multitudine gravi, bora diei fere tertia, Leodium expugnat, & infinitam tam in auro, quàm argento, & quicquid pretiosum est, aufert suppellectilem; clerici & sacerdotes nudantur & illuduntur: Ecclesiastica quæque diripiuntur: Altare Sancti Lamberti sanguine contaminatur: & in Ecclesia S. Petri tres viri interficiuntur: inter mulieres & parvulos captivorum & submersorum fuit non modica multitudo: quibus ita patratis, Hugo Leodiensis Episcopus Hoiæ, celebrata Synodo, Ducem excommunicavit.

Sequenti Anno, Dux Walemam & cæteras Episcopatus villas concremat: Tungrum etiam incendit, illæsa Ecclesia Beatæ Mariæ. Hugo verò, Episcopus Leodiensis, & Ludovicus, Comes Lossensis, Ducem insequuntur, manu forti, ubi inita pugna, die Dominica secundo Idus Octobr. apud Steps, prope Montenaken, pauci de parte Episcopi & Comitis, plures de exercitu Ducis corruerunt, ut interfectorum numerus circa duo millia sit æstimatus: vulneratorum verò, captivorum & fuga elapsorum non modica multitudo, Landen & Leewis incendio subvertuntur. De isto bello luculentius habetur infra in linea pontificum Leodiensium sub Hugone Episcopo. 203

Eodem Anno Ferdinandus, Comes Flandriæ, & frater Regis Angliæ, & Comes Boloniensis, & Comes Holandiæ, obsederunt oppidum Bruxellense, bac occasione, ut ipsum Ducem Henricum restinguerent, ne amplius succurreret Philippo, Regiæ Franciæ, contra Comitem Flandriæ, sicuti hactenus fecerat, quia ipse Rex auxilio Ducis Henrici totam terràm Flandriæ devastaverat. Tandem pace inter ipsos reformata, Dux se fœdere cum Comite Flandriæ & aliis prædictis conjunxit, & sic ab obsidione recesserunt: & nihilominus Dux dedit Comiti duos filios suos obsides, ut sibi contra prædictum Regem assisteret.

Anno Ducatus ejusdem Henrici XXX. Anno videlicet Domini MCCXIIII. Otto Imperator quartus duxit in uxorem Mariam, filiam ejusdem Ducis Henrici; qui quidem Henricus Dux, cum eodem Imperatore Ottone, ivit in auxilium prælibati Fernandi, Comitis Flandriæ, contra memoratum Philippum, Regem Franciæ.

Tandem

Tandem maximum & crudelissimum bellum inter ipsos exarsit, prope pontem Bovinum in terra Tornacensi, in quo Rex Franciæ cepit quatuor Comites prædictos, scilicet, Comitem Flandriæ, Comitem Boloniæ, Comitem Holandiæ, ac fratrem Regis Angliæ. Otto verò Imperator & Dux Henricus in unum sic conglobati fuerunt, ut acies Francorum separare eos non possent: & sic evaserunt.

Anno ejusdem XXXIV. Hugo Episcopus Leodiensis, & ipse Dux Henricus Leodii in amicitiam redeunt: & tandem Henricus Dux, Anno Ducatus sui quinquagesimo, in Colonia civitate obiit, cujus corpus reportatum Lovanium, in ecclesia Sancti Petri sepelitur, ut & Mechtildis uxor ejus, & Maria Imperatrix, filia eorundem, tumulatæ sunt: Maria verò, secunda uxor ejus, Affliginii quiescit. (Hæc ex Chronicis & gestis eorundem Ducum.) Præfatus Henricus, senior Coloniæ, fundavit in Ecclesia majori altare Sanctorum trium Regum, ob reverentiam & honorem eorundem, nec non & memoriam in dicta Ecclesia perpetuo faciendam, illudque dotavit XII. marcharum reditibus annis singulis, ob suæ suorumque prædecessorum & successorum animarum salutem, cujus collationem spectare voluit vacationis tempore ad Decanum prædictæ Ecclesiæ, prout in literis desuper confectis plenius continetur. (Hæc Magister Emundus.)

Romana. Urbanus tertius, natione Mediolanensis, cœpit anno Domini MCLXXXVI. sedit annis duobus. (Martinus dicit uno) mensibus decem, diebus XXV. Ille prius nominatus Humbertus, & ex Cardinali in Mediolanensem præsulem nuper assumptus, in Papam eligitur, & Urbanus vocatur. Interea curia Romana venerat de Verona Ferrariam, quæ est civitas ad introitum Venetiarum, super Adriaticum mare & super litus maximi fluminis Padi, ubi in festo Sancti Lucæ mortuus est Papa Urbanus, auditis rumoribus de captione Iherusalem, tactus dolore cordis intrinsecus. (Hæc Albericus (a).) Quo ibidem defuncto, sanior pars Cardinalium voluit Henricum Albanensem, quondam Clarevallis Abbatem, in Papam eligere: quia timens & præcavens dissensionis periculū prosiliit in medium, dicens, se crucis Christi servum ad prædicandum crucem per gentes & regna paratum, non posse esse Papam. Electus est itaque in Papam Magister Albertus Cancellarius, & vocatus est Gregorius Octavus, à quo dictus Henricus Albanensis per Franciam & Alemanniam constitutus est legatus, &c.

Gregorius octavus, natione Boneventanus, cœpit Anno Dom. MCLXXXVII. sedit mense uno, diebus XXVI. Vacavit sedes diebus XX. Dictus prius Albertus Cancellarius, vir literarum facundiæque laude clarus, sed & puritate vitæ animæque integritate præclarior, suique vehemens castigator. In primis igitur ad subventionem Iherusalem totis inhiat animis, & ad concitandos principes & populos per Occidentis provincias, tam legatos, quam literas destinat, qui & cladem Orientalem exponant, & pœnitentiarum relaxationem Jerusalem profecturis promittant.
204 Sed, proh dolor, mox in suo ortu flos decorus exaruit: Post duos siquidem menses, cum Pisas venisset, & inter Pisanos & Januenses furiose antea dissidentes, sopisset discordiam, & pacem firmasset, in instanti nativitate Domini rebus humanis eximitur, & in eadem urbe honorifice sepelitur. (Hæc Bernardus.)

Clemens tertius, natione Romanus, ex patre Joanne Scholari, cœpit anno Domini MCLXXXVIII. secundum Matthæum Palmerii, sedit annis tribus, mensibus decem, diebus XVI. prius dictus Paulus, fuitque Episcopus Prænestinus: claustrum apud S. Laurentium extra muros ordinavit, & palatium Lateranense fecit altius, & ante portam equum æreum erexit. Istius tempore factum est passagium magnum, contradicente abbate Joachimo, quia nondum venisset tempus.

Anno hujus primo, in profesto S. Magdalenæ, urbs Antisiodorensis, & in crastino ejusdem festi, urbs Trecensis miserabiliter conflagrant. Isto etiam anno Pruninum, Beluacus, Carnotum conflagrant. (Hæc ex Chronicis.)

Item

(a) ad a. 1187.

Item post septem annorum schisma, Venerabilis Joannes Henrici, Regis Alemanniæ Cancellarius, consilio ejusdem Regis, in octogesimum septimum Treverorum Archiepiscopum concorditer fuit electus anno Domini MCXC. Pontificatus Clementis Papæ, hujus nominis tertii, anno tertio. Iste, cum pallium à Clemente tertio susciperet, Harmannus abbas S. Maximini exclamat, Benedictus Deus, nunc deletum est chirographum maledictionis nostræ. Papa sciscitante, quid hoc esset? Respondit, quod B. Hildegardis prædixisset, Coronam Treveriæ dignitatis septennio esse deprimendam, & jam ultimum diem prophetiæ istius se æstimare, Deumque per istum Joannem, qui gratia Dei interpretatur, gratiam redditurum. Sub isto ordo Prædicatorum & fratrum Minorum incœpit. Iste Joannes Treverorum Archiep. à Philippo Rege Aquisgranum vocatus, ubi uxor sua coronanda fuerat, in itinere de equo cadens vel casum simulans, apud monasterium sanguinem excreans, intraneè confractus: quem casum Innocentius Apostolicus audiens, dixisse fertur: Felix ille casus. Tandem vero Joannes, Treverorum Archiepiscopus, Pontificatus sui anno XXIII. obiit. *Treviren-sia.*

Henricus, hujus nominis sextus inter Reges, & quintus inter Imperatores, filius Friderici primi, successit Patri: cœpit anno Dom. MCXC. Mundi verò MMMMMMCCCLXXXVIII. & imperavit annis VIII. secundum Chronicum Martini. (Vincentius dicit VII. Matth. Florentius ponit XI.) Iste accepit Constantiam, filiam Rogerii, Regis Siciliæ, in uxorem, secundum Chronicum Martini, sed in Chronico Richardi habetur, quod hæc Constantia fuerit filia Wilhelmi, Regis Siciliæ. Henricum illum Cœlestinus Papa tertius unxit in Imperatorem in crastino Paschæ Anno Dom. MCXCI. eodemque anno Henricus cum Augusta Constantia in Apuliam descendit, ut regnum, quod Constantiæ uxori suæ jure successionis debebatur, & quidem Regulus, nomine Tancredus invaserat, obtineret; sed Augustam quidam pyrata, nomine Margaritus, apud Salernum capiens, ad urbem regalem Panormorum deduxit, & Imperator Neapolim obsedit. (Hæc ex Chronicis.) *Imperialia.*

Item Anno Domini MCXCIV. Henricus Imperator Calabriam, Apuliam & Siciliam sibi bello subjugavit. Item mirabile quiddam contigit in Ungaria hoc anno, quia in Autumno, quodam die, fuit inter Dravum & Savum pluvia locustarum densissima.

Item istis diebus in Livonia, quæ est inter Sueciam, Prussiam & Poloniam, quidam Abbas venerabilis, Bertholdus nomine, Cistertiensis ordinis, Christum prædicabat Paganis, cum omni instantia, qui etiam secundus factus Episcopus post Maynbardum, (qui fuit ex regularibus, & primus prædicaverat in illa provincia) diu perseveravit, & postmodum interfectus, martyrium promeruit. Interea Imperator Henricus Romanorum, cum Apuliam, Calabriam atque Siciliam provinciam ad uxorem suam, Regis Siciliæ Rogeri filiam, Wilhelmi sororem, jure pertinentes hæreditario, subjugasset, subjugatur & ipse mortis imperio, relinquens filium Fredericum nomine, cui regnum Siciliæ, sed non imperium, reliquit: quia post mortem ipsius statim dissensione varia imperium fuit ex bifaria discissione divisum in Philippum, qui erat Henrici Imperatoris frater & Suevorum Dux, & in Ottonem, Ducem Saxoniæ & Pictavorum Comitem, ex sorore nepotem Richardi, Regis Anglorum. (Hæc Guido.) Sed cum quosdam Episcopos 205
& Archiepiscopos Henricus Imperator trucidasset, & Ecclesiam Romanam, sicut & antecessores ejus, oppressisset, summus Pontifex electioni Philippi fratris ejus obstitit, & Comiti Pictaviæ Ottoni, filio Ducis Saxoniæ, favit. Item Albericus (a): Itaque hoc anno, quarto videlicet Cal. Octob. moritur in Sicilia Imperator Henricus, ab uxore sua Constantia, ut dicitur, toxicatus; tamen duos perpetuos sacerdotes in Ecclesia B. Lamberti apud Leodium, & duo nova Altaria instituit pro remedio

(a) ad a. 1197.

remedio illius peccati, quod procuraſſet mortem Epiſcopi, Alberti Lovanienſis. (Hæc illẽ.) Iſte Imperator Henricus videns, Regnum Almanniæ, & Imperium Romanorum, propter frequentes mutationes Imperatorum, multa mala perpeſſum, priusquam vota Principum in perſona Imperatoris poſſent convenire, ordinavit, ut amplius electio non fieret, ſed per ſolam ſanguinis ſucceſſionem Imperium conferretur, ita, ut qui propinquior Imperatori eſſet, hæreditarie fieret Imperator. Ut autem Henricus, à filio ſuo Frederico, quem de Conſtantia uxore ſua habuit, ſumeret exordium, Regnum Siciliæ & Calabriæ, & Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ, quæ filius ejus ab avis hæres acceperat, Romano Imperio univit, ut perpetuo terrarum iſtarum unus Dominus eſſet. Ordinavit etiam, ut mulieres, maſculis deficientibus, ſuccederent in hæreditatem, & ne Imperator mortuas manus Eccleſiaſticarum perſonarum ultra expoſtularet. Conſtitutioni igitur huic profuturæ conſentit curia Romana, & Principes LII. qui Imperatorem eligere conſueverunt, quorum ſigilla literis ſuper hoc confectis ſunt appenſa *(a)*. (Hæc Joannes Monachus.)

Colonienſis. Bruno hujus nominis tertius, inter Archiepiſcopos Colonienſes, major Præpoſitus Eccleſiæ Colonienſis, pene eodem modo, quo & Fredericus ſecundus, cujus & frater erat ſecundum carnem, Epiſcopatum adeptus eſt, Anno Domini MCXCI. Pontificatus Clementis tertii anno quarto. Nam cum Lotharius Bonnenſis Præpoſitus canonice fuiſſet electus, prodito conſilio, ſic propinquorum Brunonis virorum potentum minis territus eſt, ut electioni in ſe factæ in Capitulo renunciaret: ſtatimque Bruno eligitur, ſub quo Albertus, Leodienſis Epiſcopus, apud Remos occiſus eſt; propter quod jam dictus Lotharius, qui authoritate Henrici Imperatoris Epiſcopatum Leodienſem occupaverat, omnibus beneficiis Eccleſiaſticis privatus, cum Romam peteret, obiit in via. Bruno vero, cum propter ſenectutem, & tam corporis quam ſenſus imbecillitatem, ad tantæ Eccleſiæ regimen minus ſufficeret, vix uno anno potitus Epiſcopio, qui convocatis omnibus Eccleſiæ ſuæ primoribus atque nobilibus, virga paſtorali ſuper Altare beati Petri poſita, Epiſcopatum reſignavit, ſicque ad domum Veteris Montis ſe transferens, in habitu monaſtico defunctus eſt, juxta fratrem ſuum Fridericum Epiſcopum ſepultus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Leodienſis. Anno prænotato, apud Leodium electus eſt in Epiſcopum Albertus, Archidiaconus, frater Henrici Ducis Lovanienſis, contra quem Comes Balduinus cum

---

(a) De eo adhuc disquiritur, an Henricus VI. Imp. hac Conſtitutione feuda Imperii mutaverit in allodia; an vero feuda fœminea eadem eſſe voluerit. *ETBENIUS notis ad Electa Feudalia cap. VI. §. 7.* poſterius adſerit, quem ſequitur *ITTERUS de feudis Imperii cap. II. p. 67.* Prius vero placet *MEIBOMIO Apologia pro Ottone IV. Opp. Tom. III. p. 215.* id quod nobis verius videtur. Docet hoc nos *GERVASIUS TILBERIENSIS*, qui *Otiis Imper. p. 943. ed. Leibnit.* de hoc negotio tali ratione loquitur: *Hic legem inſtituit apud Teutones, ut militiæ, more Gallorum & Anglorum, ſucceſſionis jure devolverentur ad proximiores cognationis gradus, cum antea magis penderent ex principis gratia.* Loquitur Gervaſius de jure ſuccedendi hæreditario, idemque paullo poſt vocat *permutationem beneficiorum.* Patet hoc tanto magis ex eo, quod Imperator hæreditarium plane Jus in Imperium quæſiverit, & ideo facile conjectandum, ſimile ipſum Principibus Imperii concedere voluiſſe. Totum vero hoc negotium, proteſtantibus deſuper Saxoniæ Ducibus, qui ſe hoc ipſo excludi plane a dignitate Imperiali verebantur, factum fuit irritum, de quo *GOBELINUS PERSONA æt. VI. c. LXI. hic Henricus Imperator concordavit cum Principibus Regni, quod liberi ſui, poſt eum, hæreditario jure regnum obtinerent; ſed contradictum eſt a Principibus Saxoniæ. Quare ipſe Imperator Principes illos a promiſſo abſolvit, & juramenta, ea occaſione præſtita, relaxavit.* Innocentium tamen III. Papam ad caſſandam illam conventionem plurimum contuliſſe, teſtatur *GERVASIUS TILBERIENSIS* atque Epiſtola Innocentii III. *XXIX.*

cum suis nominavit Albertum Præpositum, consobrinum suum, fratrem Comitis Manasseri Reitestensis; sed Albertus Præpositus, cum esset illiteratus, cessit Alberto Lovaniensi, & venerunt ambo ad Henricum Imperatorem. Imperator vero noluit Lovaniensi Regalia dare, dicens: electionem devenisse ad manum suam, quia habuissent in electione discordiam *(a)*: & cum esset ibi Comes Theodoricus de Horstal coram Imperatore, rogavit pro Præposito Bonnensi, Lothario fratre suo; cui statim Imperator annuit, & donum concessit, mediante pecunia trium millium marcharum. Interea Coloniensis Archiepiscopus Philippus mortuus fuit in Apulia, & electus est in Archiepiscopum frater Frederici secundi Archiepiscopi & Comitis Engelberti de Monte veteri, Bruno, qui erat consanguineus Alberti Lovaniensis, à quo tanquam à Metropolitano confirmationem suam idem Albertus contra votum imperatoris obtinuit. Lotharius vero Leodium venit, & se inthronisari fecit, & ea, quæ spectabant ad Regalia, continuo quæsivit: & Albertus ómore Imperatoris, facta appellatione, cum suis domum revertit.

Anno sequenti, Imperator Henricus Leodium venit, & domos illorum, qui repugnabant Lothario, quem præfecerat, jussit everti; in cujus etiam præsentia,
Dux Lovanii Henricum fratrem suum, Albertum Leodiensem electum, coactus 206
abjuravit. Interim Albertus Romam in habitu peregrini latenter ingressus, & à Cœlestino Romano Pontifice auditus, & in causa sua confirmatus in reditu, cum non posset adire Coloniam, Archiepiscopo Remensi Wilhelmo transmittitur eo consecrandus: qui eum consecravit in Vigilia sancti Matthæi Dominica die: quod cum divulgatum esset in curia Imperatoris, missi sunt proditores, qui eum interfecerunt extra civitatem Remensem, in profesto beatæ Catharinæ virginis, ferè tertia hora vesperarum. Attulerat Roma mitram Abbati Boloniensi, annulum ab antiquo jam habenti. Sepultus est ergo magno eum honore in medio principalis Ecclesiæ ejusdem civitatis sub crucifixo, decoratus tali Epitaphio:

Legia me legit, electum Roma probavit,
Remis sacravit, sacratum martyrisavit.

Miraculis manifestis claruit post mortem. (Hæc ex gestis eorundem Pontificum.) In historia Regum Franciæ ita dicitur: Remis, Metropoli Francorum occiditur sanctissimus Leodiensis Episcopus Albertus, missis apparitoribus ab Imperatore, fingentibus se ejectos ab Imperatore, qui eundem sanctum Episcopum, cum ab eo fuissent amanter recepti, & apud eum diu, tanquam amici fideles conversati, nacti spatiandi occasionem, extra muros civitatis eductum occiderunt, octavo Calend. Decemb. Lotharius autem Bonnæ Præpositus, cujus occasione hæc facta sunt, nunquam postea Leodium intravit, sed paulo post, judicio divino mortuus interiit. (Hæc ibi.)

Item defuncto penes Andochiam Florendo Comite, Theodericus filius ejus, hujus nominis septimus, undecimus Comes effectus est, Anno Domini MCXCI. Præsulatus Balduini secundi Episcopi Trajectensis anno XIV. Iste duxit in uxorem Adelheydam, filiam illustris viri, Theoderici Comitis de Clivis, de qua duas excellentis formæ suscepit filias, videlicet Adelheydim & Adan. Adelheydis autem Henrico Domicello Geldriæ desponsata fuit: Adan vero Ludovicus, Comes Lossensis, contra voluntatem totius Hollandiæ populi, conjugem sibi desponsavit.

Anno ejusdem Theoderici quinto, Wilhelmus de Hollandia de expeditione Jerosolymitana reversus est ad Hollandiam, quem frater suus Theodericus Comes primo gratiose suscepit, secundum debitam honorificentiam; denique *Hollandica.*

(a) Hausit hæc ex *ALBERICO ad a. 1191.* Eadem habet *GODEFRIDUS MONACHUS ad a. 1192.* Videmus hic exercitium Juris Imperatorii in Episcopos, quod in pacto inter Henricum V. Imp. & Calixtum II. a. 1122. inito, fuerat reservatum, si in discordia electi fuissent Episcopi, prout patet ex *OTTONE FRISINGENSI Chron. Lib. VII. C. XVI.*

verò susurronum exosa suggestio seminavit invidiæ zelum inter fratres; ut Wilhelmus ad Drechterenses Frisones exemplò transiret, & cum eis Hollandiæ forenses villas diurnatim impugnaret. Eodem fere tempore Balduinus, Flandriæ Comes, subintravit armata manu Zelandiam, ut expugnaret vicinam terræ suæ Walacriam. Quapropter Theodericus, Comes utrobique perplexus, tum contra Frisones, tum contra Flandros populosum eduxit exercitum, quem de primatum suorum consilio subdivisit in bipartitum cuneum, quorum unum versus Flandriam secum assumpsit, & alterum Adelheydi Comitissæ, pro Frisonibus expugnandis, in Egmunda reliquit: quibus ita gestis, idem Comes ad Zelandiam remigans, adversus Balduinum Comitem grande bellum commisit, quem potenter à Zelandiæ finibus cum victoria profugavit. Adelheydis autem Comitissa, tanquam mulier imperterrita, cum vexillis fulgidis & tubis stridulis, ab Egmunda devenit in Alcmariam, ut juxta præscriptum Domini sui rebellantem expugnaret Frisiam. Econtra Wilhelmus, miles egregius, Frisingensem eduxit exercitum, non formidans adversus Hollandiensem decertare populum: & ecce commisso prælio, Frisones de Winckel & Nyendorp pro pacta pecunia diffugerunt, delinquentes Wilhelmum cum cæteris Frisonibus in mortis angustia; qui per Kinemaros in vado propulsus, & fere circumventus fuit, sed post aliquantulam reluctationem cum suis Frisonibus vix aufugit. Istud autem infortunium Frisones non ipsi Wilhelmo, sed ignaviæ suæ reputarunt, cui de cætero sine suspicione qualibet fideliter adhæserunt. Itaque cum Theodericus Comes, de Flandris victor rediisset ad Hollandiam, Balduinus Trajectensis Episcopus, Theodericus major Præpositus, & Otto Castellanus, fratres & patrui, tam Theodorici quam Wilhelmi, devenerunt ad Kinemariam, ut aliquam compositionem pacis invenirent, per quam discordes fratres in amicitiam coire possent: quorum arbitrio denique diffinitum est, ut Theode-
207 ricus, tanquam major natu, quiete maneret Comes Hollandiæ, & Wilhelmus de manu fratris susciperet in feudum Comitatum Orientalis Frisiæ: Insuper idem Wilhelmus ex thelonio de Geervleyt trecentas libras reciperet annuatim, & amplius fratrem suum non gravaret. Terminata itaque fuit fraternalis discordia, & ipse Wilhelmus benigne susceptus est Comes in Orientali Frisia, qui penes Oesterzee castrum construxit, & cum illis de Cuyure sæpe conflixit; ex quibus plus quam quingentos viros occidit, & exinde totam patriam ditioni suæ potentissime subjugavit. Tandem Theodericus, Comes apud Dordracum laborans, circiter agonem suæ mortis, quam plurimum conqueri cœpit, propter absentiam Wilhelmi, Comitis Oestfrisiæ sui fratris, præsertim, quia de provisione Comitatus cum ipso nihil ante mortem egisset, aut certe, quia unicam filiam suam, Adam nomine, puellam præclaram, & nubilem tutelæ suæ minime commendasset. Comitissa quidem Adelheydis è contra perperam intendens, proposuit ipsam puellam Ludovico, Comiti Lossensi despondere, & sic cum extraneo Principe Comitatum Hollandiæ pro suo beneplacito gubernare. Theodericus vero Comes interim pridie Nonas Novemb. requievit in pace, Creatori reddens animam, postquam annis tredecim bellicose rexisset Hollandiam. Defuncto Theoderico Comite, Ludwi-
Losſ. cus de † Loen ab Hostena, Dordracum festinanter advenit, & secundum Adelheydis Comitissæ ordinationem, Adan puellam, de Regali stirpe progenitam, in festivo gaudio sponsam accepit: & erat miserabile spectaculum intueri, tam cito magnifici Comitis disparuisse reverentiam: ut Adelheydis Comitissa, sepositis funeralibus exequiis, (prò pudor,) sponsalem auderet celebrare lætitiam. Sed quid plura? Comitis exanime corpus Egmundam devectum est, quod ibidem apud anteriores Comites, in capella sancti Prothomartyris Stephani, honorifice tumulatum est. (Hæc ex Chronicis eorundem Comitum.)

Romana. Cœlestinus hujus nominis tertius, natione Romanus, ex patre Petro, cœpit Anno Domini, secundum Matthæum MCXCIII. sedit annis sex, mensibus IX. (In quodam Chronico habetur Anno Dom. MCXCII. Sedit annis sex, mensibus

fibus octo, diebus XI.) Iste antea dictus est Hyacintus senex & emeritus, gratiosus & generosus, venerabilis Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedium, ipso die Dominicæ resurrectionis consecratus fuit, & in crastino Henricum, Friderici Imperatoris filium, Imperiali diademate insignivit. Iste fecit Palatium apud sanctum Petrum, anno Pontificatus ejusdem Cœlestini tertio. Tancredus Rex Siciliæ, ejusque filius Rogerius, jam in Regem promotus, inter paucos dies regni ac vitæ exitum simul sortiuntur, Imperatorque Henricus, qui ad pervadendum Apuliam Siciliamque sæpius aspiraverat, audita morte eorum, terra marique exercitum dirigens copiosum, à Principibus Regni suscipitur, regnumque totum suæ ditioni subjicit. (Hæc ex Chronicis.)

Coloniensia. Venerabilis Adolphus, hujus nominis primus, filius fratris Brunonis, antecessoris sui, prius Præpositus majoris Ecclesiæ Coloniensis, assumptus est in Pontificem Coloniensis Ecclesiæ, Anno salutis MCXCII. qui fuit annus Pontificatus Cœlestini Papæ tertii primus, & sedit annis XII. cum post obitum Henrici sexti, Romanorum Regis, ille ipse Adolphus, Coloniensis, & Theodericus Treverensis Archiepiscopi, in electione discordi, Ottonem quartum elegissent, aliis quidem Principibus eligentibus Philippum secundum in Regem, de qua quidem electione facit mentionem Decretalis *[c. vener. extra de electione.]* Idem Adolphus, Archiepiscopus Coloniensis, dictum Ottonem electum suum Aquisgrani coronavit. Fuit autem Otto quartus filius illius Henrici, Ducis Saxoniæ, cui Fredericus Imperator primus Ducatum Westphaliæ abstulerat, & contulerat Ecclesiæ Coloniensi: fuit quoque Comes Pictaviensis. Orta igitur longa & dira inter dictos Dominos, scilicet Ottonem & Philippum, ad Regnum electos, bellorum discordia, dum Philippus potentia & auxiliis majoribus, multo stipatus milite, alteri, scilicet Ottoni prævaleret, & propter Archiepiscopum Adolfum, qui Ottonem elegerat, Episcopatum Coloniensem invadens, absque resistentia longo tempore devastasset, fama Archiepiscopi Coloniensis, cœpit apud Ottonem suum electum vacillare: quasi Archiepiscopus contra Philippum manum validam non apponeret, cum tamen secundum veritatem ipse solus & auxiliis Ottonis, sui electi destitutus, potentiæ dicti Philippi, resistere non valeret. Unde Adolphus, Archiepiscopus, necessitate bellorum compulsus, vel sicut quidam conjiciunt, promissis & muneribus Philippi allectus, receptis ab ipso Philippo jurejurando & obsidibus, conjungens se cum Philippo, in vigilia Epiphaniæ, Aquisgrani similiter eum 208
in Regem coronavit. Suborta igitur propter hoc inter Ottonem Regem & Adolpbum Archiepiscopum suspicionis & rancoris causa, Adolphus de hac re per Ottonem Regem apud Innocentium tertium Papam accusatus, & per Papam propterea ad curiam Romanam personaliter citatus, sed non comparens, per dictum Papam Innocentium primo fuit excommunicatus, & cum sententiam excommunicationis ille parvipenderet, idem Innocentius Papa sententiam depositionis in ipsum tulit, quam quidem depositionis sententiam Siffridus, Archiepiscopus Moguntinensis, & Episcopus Cameracensis, recepto legationis Apostolicæ officio, in Colonia, præsente dicto Ottone Rege, contra Adolphum executioni mandaverunt. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Leodiensia. Item apud Leodium Simon, filius Ducis Henrici de Limborch, frater Walrami, consobrinus Episcopi Alberti, nuper defuncti, eligitur in Episcopum, contra quem ex alia parte, favente Balduino Comite, eligitur apud Namurcum quidam Archidiaconus Albertus de Cuck, qui per quosdam sibi adhærentes castrum de Hoyo obtinuit, sed Leodium non intravit, fere per biennium appellantibus partibus ad Papam, & causas ventilantibus, qua de causa ambo Romam profecti sunt: Et Simon quidem Cardinalis efficitur, sed cito post à quibusdam perfidis veneno accepto, Romæ moritur Calend. Augusti, & in Ecclesia beati Laurentii sepelitur, mortuis etiam cum eo multis suæ Ecclesiæ canonicis, quo audito, pars Canonicorum in Ecclesia beati Lamberti residentium voluit alium substituere,

electum per commune Capitulum, & deliberato consilio, nominabant & eligebant Archidiaconum Ottonem, virum religiosum, fratrem Gofwini de monte Falconis, primo in Præpositum & post in Episcopum; cui præcipue adversatur Archidiaconus Hugo, nepos Præpositi defuncti, frater Roberti de Petraponte Domini: qui Otto venerabilis non multo post mortuus est. Albertus autem diu Romæ perseveravit, pecuniam multam mutuo à Romanis accepit, & cum non esset, qui ei resisteret, consecrationem suam, antequam reverteretur, obtinuit. Fuit enim in secularibus satis prævalens & astutus. Iste Albertus secundus, cognomento de Cuck, à Roma regressus, Epiphaniæ Domini in Ecclesia Coloniensi ab Adolpho, ejusdem civitatis Episcopo, in Episcopum Leodiensem solemniter consecratur; quo facto, intravit Leodium, Anno Domini MCXCVI. Pontificatus Cœlestini Papæ, hujus nominis tertii, anno quinto; & licet illius prima electio non fuerit canonica, tamen (vellent, nollent) qui ei contradicebant, modo eum receperunt febribus quartanis & aliis languoribus conquassatum; & ita qualicunque modo præfuit abhinc quadriennio. Impetravit Romæ à Cœlestino Papa tertio, de carne recenti corporis beati Laurentii, quæ post decessum ejus est translata ad Ecclesiam beati Laurentii, ad preces Ottonis, duodecimi Abbatis sancti Laurentii, & in majori altari assumpta.

Anno Domini Millesimo ducentesimo primo, præsulatus ejusdem Alberti
209 secundo, Hullæ circa Leodium primo inveniuntur in termino publici montis hoc modo: Quidam senex venerandus, alba veste indutus, fertur transiisse per vicum, qui dicitur de Koko, & dixisse fabro conquerenti, quod nimis expendebat de carbonibus arborum, & sic parum acquirebat. Amice (dixit) perge ad vicinum montem monachorum, & invenies nigras venas terræ patentes, quæ est terra utilissima ad hoc: Quo dicto disparuit.

Anno sequenti major Ecclesia Leodiensis rursus ædificatur: quo eodem tempore fuerunt ordinatæ tres processiones post festum sancti Joannis Baptistæ, propter sterilitatem & magnam famem, quæ huc usque in civitate Leodiensi magna cum reverentia celebrantur. Die natalis Domini, dum Episcopus curiam teneret Leodii, quidam ebrius surgens è mensa, imagini Christi sculptæ obtulit in palatio carnes cum veru, percutiens faciem ejus, cum cachinno dicens: Aliis epulantibus, quid hic stas jejunus? Et statim veru retro versum, oculum illudentis eruit.

Anno quarto consecrationis Alberti orta est seditio magna Leodii inter Clericos & laicos: Laici enim civitatem muris & aggere firmantes, à clericis & familia eorum exactiones & tributa exigebant, nobilitatem Clericorum infringere cupientes. Clerici silentium à Divinis civitati imposuerunt, & quosdam cives, à nundinis Franciæ revertentes, spoliaverunt; Cives vero quendam Canonicum ceperunt, & alios verberaverunt: Episcopo laicis consentiente, qui juraverant, nunquam se agere velle contra libertatem Ecclesiæ. Post reformata est pax, civibus jurantibus coram Alberto Episcopo, se nunquam de cætero facturos contra libertatem Ecclesiæ, & de injuriis satisfacturos. Sepultus est Episcopus in Ecclesia sancti Lamberti ante chorum cum hoc Epitaphio:

Hoc in sacrophago cunctorum dira vorago
Clauditur Albertus Gizi dum vixit apertus.

(Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Trajectensia. Postquam sepultus esset Balduinus, Episcopus Trajectensis, Theodericus Hollandiæ, hujus nominis septimus, ac Otto Geldriæ Comites, armipotenter venientes in Trajectum, seminaverunt exosum invidiæ malum in electione novi pastoris, ita, ut admodum disturbarent vasallos & canonicos Ecclesiæ Trajectensis. Quidam enim concapitularium elegerunt Theodericum de Hollandia, fratrem Balduini Pontificis jam defuncti, majorem Præpositum, cui fideliter adhæsit Theodericus Hollandiæ Comes, & tota terra Trajectensis. Cæteri vero Canonicorum elegerunt Arnoldum de Isenborch, Præpositum Daventriensem, cujus partem assumpsit

psit Otto, Geldriæ Comes, & tota terra Transyselensis: & Henricus Imperator Theoderico, cognato suo, per annulum & pastorale baculum investituram Episcopatus dedit; quin imo temporalem jurisdictionem Theoderico, Comiti Hollandiæ, gubernandam commisit, donec in Romana curia definitum esset, quis eorum, dictante justitia, Pontificium obtineret. Itaque Theodericus Comes, propugnator sive tutor Episcopatus existens, ac in castro, quod dicitur Horst, cum tota sua curia manere disponens, Episcopales redditus ex imperiali præcepto curiose collegit, sed obstante consilio Comitis Geldriæ, de partibus Transyselinis nihil omnino recepit. Quapropter idem Theodericus, Comes, adjunctis sibi robustis bellatoribus, tam ex Hollandia, quam ex Zelandia, universum pagum Veluæ potenter incendit, magnamque prædam multimodæ facultatis secum gloriosius asportavit: nec mora, quin & Geldriæ Comes, contractis pugilum immensis copiis, Hollandiæ Comitem usque in montem Haymonis festinanter insecutus est, ut raptam prædam potenter excuteret, & pro illata sibi contumelia crudele bellum gereret: & ecce, concurrentibus invicem utriusque partibus, cruentum bellum inhorruit, ex quo demum, post utriusque partis horrendum excidium, Otto Comes Geldriæ, suis paulatim diffugientibus, in equo cursorio retrocessit, & Hollandiæ Comes, fugitivos hostes cursu celeri subsecutus, copiosum numerum plebis & militiæ cepit. Istis ita gestis, Wilhelmus, Orientalis Frisiæ Comes, hac audita victoria, gavisus pervenit ad Hollandiam: deinde secessit in Horst, ut fratris sui visitaret præsentiam, quem Theodericus Comes jussit extemplò apprehendi, ac in carcere districtissime illigari cathenis: modico tamen dehinc elapso tempore, jam dictus Wilhelmus Comes, disruptis claustris, à captivitate clam exiens, spe protectionis devenit ad Ottonem, Comitem Geldriæ, à quo per dies detentus fuit in contubernio magnæ lætitiæ. Novit enim idem Comes Otto, eundem Comitem Wilhelmum in terra sua virum strenuum & illustrem fuisse. Quapropter dedit ei Adelheydem, filiam suam, in uxorem, ex qua *Hollandica.* genuit Florentium, Comitem Hollandiæ, Ottonem Trajectensem Pontificem, Wilhelmum Præsidem, Adan Abbatissam Ryuensburgensem, & Richardam devotissimam monialem. Nuptiis vero magnifice in Stauria celebratis, sæpedictus Wilhelmus gloriose receptus est in Orientali Frisia. Eodem anno, Theodericus Hollandiæ, & Otto Geldriæ Comites, ab omni controversiæ discordia reconciliati sunt in hunc modum: ut Henricus filius Ottonis, Comitis Geldriæ, duceret in uxorem Adelheydem, filiam Theoderici, Comitis Hollandiæ, sed ambo post modicum tempus defuncti sunt, ac in Rynesburgensi monasterio luctuosis funeralibus inhumati. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum Trajectensium.)

Philippus hujus nominis secundus, Dux Sueviæ, successit fratri suo Henrico, *Imperialia.* Imperatori hujus nominis sexto, in regno (in discordia tamen.) Nam post mortem prædicti Henrici Imperatoris, duo electi sunt; videlicet Philippus prædictus, & Otto Comes, filius Henrici Ducis Saxoniæ. Veruntamen in Germania 210 Philippus regnum obtinuit. Cœpit autem Anno Domini MCXCVIII. Mundi vero MMMMMCCCXCVI. & regnavit annis XI. (Hæc ex Chronicis.) Philippus ille Moguntiæ coronatus est in Regem Alemanniæ, & Philippus rursus coronavit Moguntiæ Odoacrum in Regem Bohemiæ: qui Odoacrus fuit tertius Rex Bohemiæ. Primus namque dictus est Primislaus, secundus Wratislaus, tertius frater ejus iste Odoacrus, sive Ottogarus, & habuit fratrem virum potentissimum, Episcopum de Praga Henricum. (Hæc Albericus *(a)*.) (Item Vincentius, &c.) Philippus autem Dux Sueviæ, frater Henrici quondam Imperatoris, maximam partem Imperii obtinuit, contra quem Otto. Dux Saxoniæ, stetit, habens coadjutorem Regem Angliæ Richardum, avunculum suum, comitemque Flandriæ, & Archiepiscopum Coloniensem. Rex autem Francorum Philippus, Regi Philippo

(a) ad a. 1197.

lippo Almanniæ, Ducique Sueviæ confœderatus est, sperans per eum Comitem Flandriæ sibi subjicere, ac Regi Angliæ facilius posse resistere. (Hæc ille.) Istorum uterque coronatur in regem Germaniæ contentiose, qui multa inter se deinde prælia commiserunt. Otto Cæsar, Dux Saxoniæ, qui & Comes Pictavorum, Leodium venit in Quadragesima hujus anni, manentibus adhuc reliquiis sterilitatis & famis; In die vero Pentecostes sublimatur & coronatur in Regem Aquisgrani, faventibus ei Archiepiscopo Coloniensi Adolpho, Duci Lovanii Henrico, & avunculo ejus Duce de Limborch sene, Henrico & filio ejus Walramo, & quibusdam aliis Principibus.

Item anno Regni Philippi quarto obiit in Italia versus Romam Joachim scriptor novus, Abbas quondam de Miracio Cistertiensis ordinis, qui super Apocalypsin Joannis, & supra dicta Prophetarum concordias edidit, de temporibus præteritis, ad conjicienda tempora futura, qui multo aliter sentire videtur de adventu Antichristi, quam quidam nostri temporis, qui de die in diem simplicium corda sollicitare temere præsumpserunt, quod nos loco competenti declarare proponimus. Scripsit idem Joachim libellum de Trinitate, in quo Magistrum Petrum Lombardum in sententiis redarguere præsumpsit, pro qua præsumptione Papa Innocentius in magno Concilio, postmodum Romæ celebrato, eundem libellum damnavit, & sententiam Magistri Petri, quæ obscurior videbatur, explanavit. Tamen cætera Joachim opuscula, & vitam ejus religiosam, & morum institutionem & eruditionem, quam in Florentino monasterio idem Joachim reliquerat, Papa Innocentius tertius non improbavit, sed approbando commendavit.

Item anno sequenti, qui fuit annus salutis MCCII. Tartari cum uxoribus & filiis ab Indis montibus egressi, per vicinas provincias prædas agunt; quibus assueti, Parthos deinde petunt, & pari terrore Mediam, Assyriam, Persiam, Armeniamque & Sarmathas non longo tempore pervadentes, circa Meotidis paludis littora sedes demum firmant. (Hæc Florentius.) Istud Regnum Tartarorum, quod circa hæc tempora incœpit, crevit valde, & usque hodie est maximum in orbe, cujus incolæ fecerunt in mundo plagam maximam: de quorum conditionibus & consuetudi-
NB. nibus ac bellis si quis plene scire voluerit, videat libellum fratris Francisci Pipini de Bononia, ordinis fratrum Prædicatorum, in quo prædicta luculento sermone depinxit. (Hæc Collector.) Item civitas magna Constantinopolis acquisita est à Francis, & Comes Balduinus Flandrensis factus est Imperator, unde versus:

Quatuor exemptis sex annis mille ducentis,
Idibus Aprilis Roma secunda ruit.

Alibi sic: *Bis sexcentenis erat annus bis quoque binus,*
Quo Constantini dominantur in orbe Latini.

Item anno ejusdem Philippi octavo, Rex Russiæ, Romanus nomine, à finibus suis egressus, & per Poloniam transire volens in Saxoniam, & Ecclesias destruere, sicut falsus Christianus, à duobus fratribus, Poloniæ Ducibus, Lester & Conrado, super Wiselam fluvium, Dei judicio, percutitur & occiditur; & omnes, quos secum aggregaverat, aut disperguntur aut interficiuntur. In partibus Asiæ majoris, versus Mesopotamiam & Armeniam, quidam Jonas vir venerabilis erat Pa-
211 triarcha in civitate Susis; in cujus Jonæ manibus, dum Missam celebraret, more suæ gentis, (hoc est, secundum consuetudinem Surianorum) tale fertur accidisse miraculum, ut panis ille magnus fermentatus, unde fiebat sacrificium, in parvam & pulchram hostiam, ad morem sacrificii Latinorum converteretur, & Calix ligneus destrueretur cum cochlearibus, reperto vero sanguine in argenteo calice; & hoc accidit in festo B. Joannis Baptistæ hujus anni; unde plures Surianorum Ecclesiæ, Armenii, Georgiani & Jacobitæ ad consuetudinem sanctæ Catholicæ & Romanæ Ecclesiæ de die in diem per hoc miraculum cœperunt converti. Et iste Jonas Patriarcha magno Concilio Romano interfuit, & postmodum in Patriarcham Alexandrinum promotus est.

Item

Item anno sequenti bellum fuit super Rhenum inter Ottonem & Philippum juxta Coloniam, & captus est Archiepiscopus Bruno de Sena, & Otto devictus. (Hæc Albericus *(a)*.)

In quodam Chronico sic habetur: Otto, Imperatorem se facturus, contendit cum Philippo, Duce Sueviæ, & deficientibus à se partibus inter Coloniam constitit, quia ei Colonia sola favit. Philippus igitur obsidet Coloniam, & cives egrediuntur, sed repelluntur, & Ottone fugato, Colonia capitur à Philippo.

Item anno sequenti Rex Almanniæ Philippus, qui contra Ottonem invaluerat, legatis Apostolicæ Sedis honorifice susceptis, Natale Domini Metis celebravit. (Hæc Albericus *(b)*.) Iste Philippus, licet ætate juvenis, potentia tamen clarus & pietate præcellens, militia optimus, largitate serenus, & omnium virtutum insignibus præcipuus, à † Bertholpho Palatino de Wittelesbach crudeliter, & (prò dolor) nimium miserabiliter occiditur; unde Rex Bohemiæ, cæterique amici & cognati ejus, de morte talis & tanti Principis quamplurimum condolentes, tanquam inauditum facinus, impunitum esse non patientes, urbes, castella & omnia, quæ prædicti Palatini esse poterant, diripiendo & concremando devastare cœperunt, ipsumque unanimi conspiratione insequentes, de loco ad locum profugum ire compulerunt; quem Henricus de Kalatin tandem pro morte ejusdem occidit. (Hæc ex Chronicis.) De morte istius Albericus ita scribit: In illa parte Almanniæ, quæ Franconia dicitur, quæ est inter Rhenum & Danubium, civitas habetur Bambergensis, in qua Rex Philippus Imperator, ut credebatur, futurus, in aula sua residens, interficitur à Comite Ottone de Wichelebac, Palatino Ducis Bavariæ, prima die suæ inunctionis, in vigilia sancti Joannis Baptistæ: ante cujus mortem stella Cometa visa esse ab aliquibus memoratur. Istud autem in eodem Philippo reprehenditur, quia ipsum Herbipolensem venerabilem Conradum, vel jusserat, vel dissimulando permiserat interfici. Episcopus autem Bambergensis, Engelbertus, hujus Regis mortem tractasse dicebatur, unde & Romam abiit, & à Papa Innocentio tertio fuit depositus, eò, quod omnes accusarent eum: & tamen non multo post per eundem Papam fuit restitutus. Post mortem vero Regis Regina uxor ejus dolore nimio afflicta defungitur, mense Septembri. (Hæc qui supra.) Istam Reginam, scribit Vincentius, fuisse filiam Tursach, Imperatoris Græcorum, &c.

† *ab Ottone.*

Innocentius tertius, natione Campanus de Castro Samam ex patre Transmundo, consecratur in cathedra sancti Petri, cœpit Anno Domini MCXCIX. (in multis Chronicis habetur XCVIII.) sedit annis XVIII. mensibus IV. diebus XXIV. Vacavit Sedes die uno. Hic prius dicebatur Lotharius Diaconus, Cardinalis ad titulum sanctorum Sergii & Bacchi: vir valde literatus, & in omnibus, quæ facere voluit, potens & rigidus, sicut ejus opera testimonium perhibent veritati: fecit enim inter cætera hospitale S. Spiritus, & renovavit Ecclesiam sancti Sixti; composuit Decretales sermonesque, & librum de misera conditione humani generis, seu de miseria hominis, & quædam alia gloriosa. Dedit universis Ecclesiis Romæ unam libram argenti pro singulis Calicibus earum, non habentium Calices argenteos, tali pacto, ut vendere eos non possent. Coronavit Ottonem quartum, Ducem Saxoniæ, in Imperatorem in Basilica sancti Petri, quem postea deposuit, quia fidelitatem non servavit, sed accepta Corona statim pugnam habuit cum Romanis, & contra voluntatem Papæ intravit Regnum Apuliæ, auferens illud Friderico, Regi Siciliæ: unde Papa excommunicavit eundem. *Romana.*

212 Istius Anno primo surrexit novus ordo fratrum domus sanctæ Trinitatis, per quendam magistrum Joannem de Francia, cooperante sibi Papa: & iste Magister apud Cerfroy juxta Wandelum, in possessionem cujusdam militis Rogerii, miraculose de Halapia liberati, primam domum suam instituit. Isti itaque sub obedientia

(a) ad a. 1206.
(b) ad a. 1208.

prælati domus suæ, qui Minister vocatur, in castitate & sine proprio debent vivere: & omnes Ecclesiæ hujus ordinis intitulantur nomine sanctæ Trinitatis, in quarum unaquaque tres erant. Primo clerici & tres laici, præter dispensatorem, qui, ut præmisimus, Minister est appellatus. Parvas congregationes habent in Francia, Lombardia & Hispania, & etiam ultra mare fere ad DC. & sunt aliquæ personis jam multis abundantes: generale Capitulum suum habent apud Cerfroy diœcesis Meldensis, in octavo Pentecostes: Omnes res suas undecunque licite væniant, debent in tres partes æquales dividere, de quarum duabus ipsi vivunt, & supervenientibus pauperibus distribuunt: tertiam vero partem ad redemptionem captivorum, qui sunt incarcerati pro fide Christi, reservant. Redimunt autem non solum Christianum à Sarracenis, sed & Sarracenum à Christianis, nec tamen pro Christiano captivo possunt Sarracenum commutare. Ordo quidem commendationis est, sed multam habet materiam evagandi, quia asinos & mulas equitant: quod primo fuit institutum causa humilitatis & causa paupertatis. (Hæc Albericus *(a)*.) Innocentius hic Papa libellum Abbatis Joachim, quem contra Magistrum Petrum Lombardum composuit, damnavit, sicut habetur in Decretali *(Damnamus (b).)* Damnavit etiam Amelricum quendam Carnotensem, cum sua doctrina, sicut habetur in eodem Decretali *(Damnamus.)* Istius tempore capta est à Francis & Venetis Constantinopolis civitas, ubi Balduinum, Comitem Flandriæ, Imperatorem constituunt; cujus captionem etiam post plures dies civitatis incolæ non credebant, tum propter civitatis fortitudinem, tum etiam propter antiquam, quam habebant, prophetiam. Prophetatum quippe erat, debere capi per Angelum; & ita capi eam posse per hominem non credebant, sed hostibus per murum, ubi Angelus pictus erat, civitatem intrantibus, deceptos se incolæ per æquivocationem Angeli esse cognoverunt. (Hæc Bernardus.) Item habebat illo tempore civitas Constantinopolis quatuor milliaria in longum, & tria circiter in latum, & erant infra muros quingentæ circiter Abbatiæ, vel Ecclesiæ conventuales. (Hæc Albericus.)

Istius etiam Innocentii tempore, scilicet An. Dom. MCCVII. occasione prædicationis, quam fecerunt Abbates Cisterciensis ordinis, contra sectam Albigensium, cœpit novus ordo fratrum Prædicatorum per duos honestos viros, fratrem Dominicum Hispanum, & fratrem Raynaldum Aurelianensem S. Aviani cantorem; qui primo apud Tholosam domum habuerunt, sed de illa pulsi, apud civitatem Bononiam in Italia coadunari cœperunt, & in quadam nova Ecclesia S. Nicolai, quæ data est eis, congregationem fecerunt. Similiter Parisiis datum est eis hospitium S. Jacobi, à quo denominantur Jacobitæ: ubi fecerunt Ecclesiam & claustrum; exinde autem Romam abierunt, & per Regnum & Imperium dispersi sunt. Isti legunt regulam B. Augustini, & habent superiorem, qui vocatur Prior generalis. Vixit ab hinc frater Dominicus annis XIV. Item cœpit insuper hoc eodem tempore alius ordo novus in Tuscia, apud Assisium, per virum religiosum, nomine Franciscum, & isti fratres Minores, ob humilitatem & abjectionem corporis, appellantur: & habent propriam regulam approbatam à Papa Innocentio tertio, quam B. Franciscus cooperantibus viris religiosis & peritis edidit. Sed & morem legendi & psallendi secundum ritum Ecclesiæ Romanæ eis instituit: superiorem habent, quem Ministrum generalem appellant. (Hæc idem.) Item eodem anno multæ mulieres, tam senes quam juvenes, contempto sæculo cum suis delectationibus, sponso Christo, qui est in cœlis, servire desiderantes, fecerunt sibi congregationes, simul habitantes, & vocantur Beginæ: quantas vero tribulationes & contrarietates sint perpessæ in principio, & quantæ extiterint sanctitatis, in prologo vitæ Mariæ de Oegines plenius declaratur. (Hæc Petrus.)

Item Anno Domini MCCXII. novus ordo vallis Scholarium cœpit in diœcesi Lingo-

(a) ad a. 1198.
(b) c. L. X. de Summa Trinitate.

Lingonensi, per Wilhelmum Anglicum, & per fratrem Richardum de Marcio, cooperante illis & totum disponente Domino Wilhelmo, Lingonensi Episcopo, Pontificatus sui anno quarto, qui infra annos viginti Prioratus fecerunt decem & sex. Legunt illi regulam beati Augustini. Item alius ordo ejusdem Regula cœpit in diœcesi Spirensi, & vocatur Mons Dei in Alboiz, habens priorias XXVI. Cœpit autem Anno Domini MCCIII. per quendam sanctum Alexandrum, quondam Archiepiscopum de Maydeburg, postea eremitam: & ordo quidem confirmatus est à Papa Ionocentio tertio; sanctus vero canonisatus à Papa Hooorio. Item alius ordo novus in eadem diœcesi fratrum de Valle Caulium circa hæc tempora cœpit innotescere, ante XV. annos prius fundatus, sed est vitæ districtioris, unde & habent personas pauciores. 1215

Item Anno Pontificatus ejusdem Innocentii XVII. Anno scil. Salutis MCCXV. mense Novemb. celebrata est sancta & universalis Synodus Romæ in Ecclesia sancti Salvatoris, quæ Constantiana vocatur, præsidente eodem Domino Innocentio, hujus nominis tertio Papa, in qua Synodo fuerunt Episcopi CCCCXII. Primates autem & Metropolitani fuerunt LXXI. cæterum Abbates & Priores cujuslibet ordinis affuerunt ultra DCCCC. Unde cum Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & aliis Ecclesiarum Prælatis, fuit numerus Prælatorum MCCXV. & eum Legatis Imperatoris, & multorum diversorum Regum, Provinciarum & civitatum ingens fuit multitudo. (Hæc Albericus *(a)*.) Istius magni Coocilii statuta & decreta in quinque libris Decretalium sub distinctis titulis continentur. Demum Innocentius Papa tertius, cum propter subventionem terræ sanctæ inter Pysanos & Januenses & Lombardos pacem facere intenderet, in itinere coostitutus, adhuc apud Perusium est defunctus, ibique in Ecclesia S. Laurentii tumulatus, Meose Julii, Anno Domini MCCXVI. vacavitque Sedes per unum tantummodo diem, causa electionis Perusinis ad Papæ electionem strictissime arctantibus Cardinales. (Hæc Bernhardus Guidonis.)

Item circa bæc tempora ordo Cruciferorum renovatus est per Inoocentium tertium, Anno Pontificatus sui XVIII. jam devicta bæresi Albigensium per cruce signatos. Ajunt, beatum Quiriacum, Jerosolymorum Episcopum, olim hujus ordinis primum authorem extitisse, statim posteaquam S. Helena crucem Dominicam invenit, sed Julianum Apostatam eundem Quiriacum cum fratribus occidisse: & sic longo tempore rursus abolitum fuisse ordinem. Tempore autem Innocentii quarti apud Lugdunum crevit, & privilegiis dotatus est ab eodem. (Hæc collector Fasciculi temporum.)

Ordo mendicantium Augustinensium instituitur.

Item circa Anoos salutis MCXCIX. tempore Innocentii tertii Papæ, Wilhelmus Parisiensis instituit ordinem mendicantium Augustinensium: sed est dubium, an reformaverit fratres de Eremo, quos in principio conversionis suæ Augustinus instituit, vel an idem Wilhelmus oovum ordinem fecerit.

Ordo Carmelitarum instituitur.

Item Anno Domini MCCIV. Albertus Patriarcha Jerosolymitanus, ordinem Carmelitarum instituit in monte Carmeli, sub regula B. Augustini. De habitu istorum fratrum Carmelitarum require infra. (Ex Fasciculo temporum.)

Item post schisma trium annorum, hoc Anoo scilicet MCXCIX. Theodericus & Arnoldus, electi Trajectenses Episcopi, per diffinitivam Innocentii tertii sententiam fioem litis habuerunt. Arnoldus etenim primo Pontificium obtinens, tricesimus Episcopus consecratus est, qui post exiguum tempus VIII. Idus Aprilis in urbe Romana mortuus est & sepultus. Deinde dictus Apostolicus Theodericum XXXI. Trajectensem coosecravit Episcopum, monens, ut continuo rediret ad commissum sibi populum. Iste ergo Theodericus, Trajectum venire disponens, Papiæ *Trajectensia.*

(a) ad a. 1215.

Papiæ defunctus est, & ibidem Catholicis exequiis honorifice tumulatus. (Hæc ex Chronicis.)

Item post obitum duorum Pontificum Trajectensium prædictorum, scilicet Arnoldi & Theodorici hujus nominis primi, Theodericus de Are Præpositi Trajecti superioris, tricesimus secundus electus est Episcopus, vir illustris, & prudens consiliarius; Cœpit autem An. Dom. quo & Hugo de Petriponte, Episcopus Leodiensis, & præfuit annis XII. Iste è Sicilia, à negotiis Imperialibus ab Ecclesia vocatus, Trajectum festinanter advenit, totumque Pontificium expensis innumeris aggravatum invenit. Quapropter & ipse de Prælatorum suorum consilio primò secessit ad Orientalem Frisiam, ut tam de Prætoria quam de Justitia Frisonicæ plebis aliquantulum possit colligere pecuniam. Sed Wilhelmus de Hollandia existens il-
214 lis diebus ibidem Comes, exactionem suæ gentis indigne ferens, ipsum Episcopum in monasterio Scauriæ post celebrationem Missarum armata manu cepit, quem etiam captum ad præsidium suum penes Oesterzee festinanter abducere decrevit; Quidam autem Monachorum & Frisonum viri timorati, metuentes, ne pro temeritate Comes æternæ maledictionis innodaretur sententia, Dominum Episcopum à captivitate Comitis violenter eruerunt, cum quo Trajectum repentino navigio advolarunt: quibus ita gestis, Theodericus Hollandiæ, & Otto Geldriæ Comites inierunt adversus eundem Episcopum validam conspirationem, quia nimirum Pontifex ille contra Wilhelmum Orientalis Comitem, pridem movisset hostilem contentionem. Nam & Comes Hollandiæ fuit ejusdem Wilhelmi frater, & Comes Geldriæ socer: ubi Otto quidem, Geldriæ Comes, totam terram Transyselinam, propulsis Officialibus Episcopi, ditioni suæ subjiciens, Daventriam suo satellitio communivit. Theodericus autem, Hollandiæ Comes, totam terram Cisyselinam depopulans, fixis papilionibus, Trajectum in gyrum vallavit: & ecce, præfatus Comes Geldriæ eo tempore dolose captus est à Duce Brabantiæ, sub Regis Ottonis conductu, & Adolphi Archiepiscopi Coloniensis. Quamobrem Theodericus, Comes Hollandiæ, volens Ottonem Geldriæ suum complicem eruere ex Ducis Brabantiæ custodia, dissolvit obsidionem ab urbe Trajectensi, ac oppidum Ducis, quod Buscumducis dicitur, circumsedit in manu forti: quod tandem die VII. mensis Sept. armipotenter intravit, & ibi Wilhelmum fratrem Ducis, ac Henricum de Kuck cum plerisque militibus cepit, & cum præda omnis supellectilis ad Hollandiam navigare decrevit: Dux vero Brabantiæ præcellentes principes interim ad auxilium suum invitaverat, utpote Coloniensem Archiepiscopum, Leodiensem Episcopum, Ducem Lymburgiæ & Comitem Flandriæ, quorum auxilio Theoderico Comiti viam redeundi festinanter præclusit. Theodericus igitur Comes ex magnanimitate sua in castro sive in villa, (quod Huesden dicitur,) eisdem Principibus occursare præsumpsit, sed devictis extemplò Hollandinis, idem Comes ibidem captus fuit: interea Theodericus Episcopus, attendens tam Hollandiam quam Geldriam absque defensore desolatam, coadunavit blandimentis & donis electam militiam; cum qua festinanter ingressus est Hollandiam; ubi prædam copiosam extemplò contraxit, quam instante noctis umbra secum infra muros urbis Trajectensis potenter abduxit. Hollandienses autem milites cum vulgo pro rapina reducenda perniciter insecuti, quosdam equites in itinere retardatos comprehenderunt, ac in reversione plures villas Episcopatus ad favillam inflammaverunt. Crastina dehinc exorta luce, idem Episcopus de procerum suorum consilio pagum Velvæ cum expedita militia potenter excussit; Zutphaniam obsidione cingens cepit; & exinde Daventriam intrans, à fautoribus capti Comitis maximum thesaurum acquisivit.

Eodem anno Theodericus, Comes Hollandiæ, liberè relaxatus est à captivitate Ducis Brabantiæ, cum Comes Duci duo millia marcharum pro illato damno solvisset, cum quibus Dux suum oppidum reparavit. Eodem vero tempore Theodericus, Trajectensis Episcopus, & Theodericus, Hollandiæ Comes, inter se ad unionem pacis sunt perducti, qui deinde cunctis diebus vitæ suæ semper amici fidelissimi fuerunt. Tandem Nonis Decembris Theodericus Episcopus apud Daventriam requie-

quievit in Domino, postquam annis duodecim Trajectensi præfuit Episcopio, qui de partibus Transyselinis Trajectum advectus, & in Ecclesia majori penes antecessores Pontifices honorifice tumulatus est. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.)

Venerabilis Hugo, hujus nominis secundus, de Petroponte, nobilis & literatus, Præpositus major & Archidiaconus Leodiensis, fit Episcopus Leodiensis XXXVI. & LXV. cum B. Materno, Anno Domini MCC. Pontificatus Innocentii tertii Papæ anno secundo, & præfuit annis XXIX. qui receptus ab omnibus, à Rege Ottone Regalia recipit, & à Guidone Cardinali Legato confirmatur & consecratur. (Hæc ex Chronicis.) Et fuit filius Hugonis de Wasnadio, frater Roberti de Petroponte & Gwalteri de Wasnadio, quorum mater dicta est Clementia, filia Comitis Gnithæi (vel Ginthæi) Reitestensis, de prosapia Namureensi: & licet iste Hugo primo fuerit dissolutus, tamen vitam suam correxit, & postea multa facta sunt per eum in Episcopatu laude digna, & tandem consummatus est fine laudabili. (Hæc Albericus (a).) *Leodien-sia.*

Item anno secundo Pontificatus sui reliquiæ S. Laurentii, scilicet de carne ejus assata, & de sanguine recenter respersa, transferuntur in monasterium S. Laurentii, prope & extra muros civitatis Leodiensis. Item anno ejusdem tertio cœnobium vallis sancti Lamberti fundatur ab eo, una cum Comite Clarimontis, quò multa bona contulit. Primus Abbas ibi fuit Gerbardus, monachus Siginacensis. Tunc etiam à Constantinopoli in civitatem Ambianensem facies S. Joannis Baptistæ, & Laudunum brachium S. Laurentii, & Hoyam portio satis grossa coronæ spineæ Domini nostri Jesu Christi, & Trajectum in S. Mariam, de S. Cruce ad longitudinem unius cubiti, & Namurcum in S. Albanum quatuor tabulæ aureæ cum signo Crucis, & ibidem in Ecclesiam S. Petri castri, dens S. Petri, & caput S. Pauli Confessoris Christi, & Floreffiam magna pars S. Crucis transferuntur. Item tunc Guido, quondam Abbas Cisterciensis, nunc Episcopus Legatus à Papa, Leodii novum hospitale benedicit in conversione S. Pauli, & in eo Capellam S. Matthæo consecravit, & eundem locum visitantibus singulis annis infra Octavam Dedicationis, septimam partem pœnitentiæ indulsit. Quod hospitale situm super Mosam, fundavit major Decanus Walterus de Caventin, in quo personas utriusque sexus pauperes & impotentes congregavit, & eis priorem instituit, qui præesset in spiritualibus & temporalibus, sub regula beati Augustini, & ibi sepultus est. Item Legatus sciens, Clericos & Canonicos dormire cum suis focariis, præcepit, ut in dormitorio dormirent, & Ecclesias nocte & die frequentarent, & ut Decani & Præpositi, qui curam eorum gerunt, delinquentes graviter punirent. Ordinavit, & maxime in majori Ecclesia, ut residentes simul in refectorio comedant, & in dormitorio jaceant, & nunquam extra, nisi de licentia Decani: Rebelles vero, ut suo stipendio priventur: & ut Clerici comam nutrientes, careant stipendiis, donec tonsuram congruam fecerint. Ista & multa alia pro Clericorum reformatione idem Legatus ordinavit, quæ propter prolixitatem omisi scribere. 215

Item eodem anno monasterium Vallis Dei fundatur & construitur: & simul monasterium Vallis S. Mariæ per Comitem de * Muha fundatur: & Maria de Oegignies claruit in diœcesi Leodiensi, & multæ aliæ virgines & viduæ & maritatæ sanctæ fuerunt ibidem, quarum conversationem & vitam Magister Jacobus de Vitriaco, qui illis temporibus floruit, luculento sermone descripsit. Item anno istius Hugonis septimo, monasterium Agniacense fundatur: Item Ecclesia B. Mariæ de Junctis in oppido Trajectensi, ubi habitant milites Theutonici ordinis, consecratur. Item anno ejusdem Hugonis XXV. cum siccitas nimia esset, in festo S. Christophori ventus validus aristas concussit, pro quo tanta caritas secuta est, ut modius siliginis venderetur XXVII. solidis Leodiensibus: & lupi circa Rhenum irruerent in homines, & infantes asportarent præ fame nimia. Item, *Muhr vel Moha.*

 post

(a) *ad a.* 1200.

post vincula Petri, Aquisgrani ignis vehemens combussit civitatem, Ecclesiam & triginta homines, & palatium. Item eodem anno in festo Pentecostes universitas Hoyensium, tam senes quam juvenes masculini sexus, antiquos ludos vestibus mulierum induti, barbis rasis reducunt ad memoriam: habebant enim præcellentes personas secundum diversitates locorum, Imperatorem videlicet, Regem, Ducem, Comitem, & Abbatem: Quidam eorum erant armati loricis & gladiis fulgentibus, gladiosque nudos portantes in manibus suis: pellifices habebant pellicea grisea & vulpina deforis pilos habentia: & omnes alii, prout poterant, ad modum mulierum erant adornati, qui quolibet die festi Pentecostes, nullo domi remanente, ibant processionaliter bini & bini ad plateas cantando, & ad diversa loca extra oppidum choreas ducendo. Quibus etiam diebus Ecclesiæ sancti Mengaldi, & sancti Martini in foro renovabantur, & offerebantur primo die, videlicet sancto Maniguldo viginti marchas, & sancto Martino quindecim. Item ventus validus extitit ultra modum noxius in inventione sancti Stephani, in diversis terrarum partibus segetes ad medium excutiens. Item Dominus Cardinalis Conradus Romá regressus, & per Imperium Almanniæ constitutus Legatus, Leodium venit, ibique Vallem Benedictam, Ordinis Cisterciensis de novo fundatam, circa Pentecosten consecravit, prius ab Ottone Decano sancti Pauli Leodiensi fundatum, in qua erant Canonici regulares, cujus Prior primus fuit Balinus de novo hospita-
216 li, &c. Item mortalitas maxima animalium veniens à partibus Orientis per Græciam eodem anno, transivit per Ungariam, & anno sequenti fuit in Almannia, & consequenter anno sequenti in Francia. Item Archiepiscopus Coloniensis Engelbertus, vir & genere & mente nobilis, & maxima Ecclesiæ columna, septimo Idus Novembris interficitur à quodam cognato suo Frederico, Comite de Isenberg, eò, quod eum amovisset ab Advocatia nobilis Abbatiæ quorundam monialium; quam, cum defendere debuisset, destruebat. Fridericus igitur fugiens, excommunicabatur ubique, authoritate Cardinalis Domini Conradi: Quærebatur etiam authoritate Regis, & propositum est maximum præmium ei, qui sciret & indicaret, quomodo capi posset. Itaque circa annum fere completum, reversus Roma, sub hábitu mercatoris, & à quibusdam Leodii cognitus, & quia Hoyum tenderet, illico demandatum est Balduino militi de Genefia, qui sine mora veniens, eum in valle Ammaniensi cepit, & Coloniensibus pro magno precio apud Visiacum tradidit: unde Coloniam ductus, & per vicos & plateas ut canis vilissime tractus, tandem in rota eminentissima rotatus est, supplicium suum recipiens cum omni contritione & devotione: & cum exspirasset, & Domini Colonienses alta voce *[Te Deum laudamus,]* decantassent, eò quod vindicta de nece Archiepiscopi esset consummata: extunc abhinc Archiepiscopus, qui huc usque miracula faciebat, ea facere omisit. Item anno sequenti, in crastino Purificationis Domini, & Legatus apud Leodium habuit Concilium, quô Monasteriensem Episcopum & Isenburgensem electum (qui erant fratres Frederici interfectoris Archiepiscopi,) vocavit; ubi probatum est contra eos, quod fratrem jam ubique excommunicatum de substantia sua & de militibus juvissent contra Ecclesiam & contra Imperium, & quod alter eorum fratri Frederico verbum dixerit, unde magis eum in necem Archiepiscopi animaverit. Quid multa? suspensi sunt ab officiis; Episcopus etiam à beneficiis, & Romam ire compulsi, depositi sunt, & alii in locum eorum instituti. Item Cardinalis Dominus Conradus & sublegatus ejus ab eo institutus, Dominus Conradus, Abbas de Benbinhusen, multa millia hominum nobilium & ignobilium pro via Jerosolymitana Cruce signaverunt. Iste Abbas Conradus multa tunc turpia fecit in Almannia, &c.

Tandem venerabilis Hugo, Leodiensis Episcopus præfatus, cum per Quadragesimam magna detineretur infirmitate, in castro Hoyensi, præsentibus quamplurimis personis Ecclesiasticis, & omnibus aliis rebus suis, tam exterioribus quam interioribus ad se & Episcopatum pertinentibus, satis laudabiliter & honeste dispositis,

magiſtro Jacobo, quondam Aconenſi Epiſcopo, in Eccleſia novi monaſterii oleum conſecrante, tempore ſacrificii pridie Idus Aprilis, qui illo Anno, ſcilicet MCCXXIX. in cœna Domini evenit, moritur: Corpus ejus proceſſionaliter hora cœnæ cum luctu omnium in Eccleſia beatæ Mariæ & in craſtino, hoc eſt, in die Paraſceves delatum eſt Leodium, & in Eccleſia beati Lamberti collocatum, ibique convenientibus Abbatibus, nobilibus & cæteris perſonis, tam eccleſiaſticis quam ſecularibus, honeſtiſſime feria ſecunda in Paſcha in eodem loco, ubi beatus Lambertus occubuit, traditur ſepulturæ, tam parvis quam magnis lugentibus, conſtructaque eſt ſuper eum lamina ænea, hos verſus continens:

Francia me genuit, cathedravit Legia, morum
Me decoravit apex, ſenſus, gena, ſanguis avorum,
Hugo fui Petroponte ſatus, locus iſte relictum
Corpus habet, capiunt vermes è corpore victum:
Sic perit omnis honor, ſic deſinit omne decorum,
Poſce Deum lector, ut me locet arce Polorum.

Iſte ſiquidem Epiſcopus LXXII. marcas, ut dicunt, in diverſas eleemoſynas dividendas aſſignavit. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) Item Anno Domini MCCXCVI. conſecrata eſt Eccleſia beatæ Mariæ de Junctis, ubi habitant milites Teutonici ordinis, ſed modo habitant in civitate Trajectenſi. Anno eodem Papa Innocentius tertius celebrat Concilium, ubi fuerunt CCCCXII. Epiſcopi & Nuntii quinque Regum, & alii quamplurimi Nuntii: ibi quatuor ordines ſunt conſtituti, ſcilicet Prædicatorum, Minorum, Trinitatis & Scholarium: ubi etiam fuerunt tres dies Synodi, & prima die Synodi Hugo, Leodienſis Epiſcopus, fertur ſe- 217
diſſe inter Prælatos in habitu laicali, quaſi Comes in mantello, & tunica de ſcarlaco, capellum viride habens in capite: ſecunda vero die tanquam Dux in cappa manicata viridi: & tertia tandem die ſicut Epiſcopus: & hoc fecit, quia Papa convocaverat omnes Principes ſeculares & perſonas Eccleſiaſticas tribus annis ante. Papatum de hoc themate prædicavit: *[Deſiderio deſideravi, &c.]* Papa contulit Hugoni Epiſcopo lacunam Salvatoris, & juncturam beati Pauli. Ita circa annum Domini MCCXXXIV. fundatur Eccleſia, quæ dicitur Vallis benedicta, in qua erant Canonici regulares. Tunc defuncta ſine liberis Comitiſſa de Moha, Hugo Epiſcopus fidelitatem & homagium terræ accepit: & caſtra de Moha & de Walene ingreditur, quemadmodum Comes: & caſtrum de Moha obtulit ſancto Lamberto, pro quo Henricus, Dux Brabantiæ, citat Epiſcopum ad Regem Theutoniæ, ſed non prævalet.

Anno Domini MCCXIV. in Julio, in Nyvella ſanctæ Gertrudis, congregati tyranni, ſcilicet Otto Rex, Dux Brabantiæ, Henricus, Dux Ardennæ, Comites Flandriæ & Boloniæ, condicunt, reverſos ſe de Francia, contra quam dimicare ſtatuerant, clericos à Leodio expulſuros, & eorum bonis confiſcatis, ibi thronum ſuæ gloriæ Regem Ottonem defixurum. Otto etiam Rex caſtrum de Moha & Hoyum dedit Duci Brabantiæ, Dyonantum Comiti Boloniæ: aliis alia diſtribuens, & ſibi Leodium retinens, ſed ſuper his Epiſcopus præcavit: Cum vero Rex Franciæ fluvium cum ſuis tranſiſſet, & eos Boirnæ vinceret, fugit Otto ſex millibus captis, & aliis occiſis: victoriam vero Rex aſcripſit Patrono Legiæ, ſcilicet ſancto Lamberto: & in brevi Dux Brabantiæ miſit nuncios Regi Franciæ, congratulari ſe ſimulans pro victoria: cui Rex Franciæ miſit duas ſchedulas clauſas ſigillo Regis: quarum primam Dux aperiens, nihil in ea ſcriptum reperit. In ſecunda autem legit hæc verba: ſicut prior ſchedula ſcriptura fuit vacua, ita & Dux vacuus fide & juſtitia. (Hæc ex noſtris Chronicis Pontificum Leodienſium.)

Item quadrageſimo ſeptimo loco (depoſito, ſicut præmiſſum eſt, per ſedem Apoſtolicam Adolpho Colonienſi) ſucceſſit in Epiſcopatu venerabilis Præſul, Bruno quartus. Iſte Bonnenſis Præpoſitus poſt depoſitionem ſupradicti Adolphi ad Epiſcopatum Colonienſem electus, per Dominum Siffridum, Archiepiſcopum Colonienſis.

Mogun-

Moguntinensem, & duos alios Episcopos de Anglia, per Innocentium Papam tertium ad legationis officium destinatos, fuit in Coloniensem Archiepiscopum consecratus. Anno Domini MCCIV. (alias MCCVI.) Pontificatus ejusdem Innocentii Papæ anno sexto. Sedit annis tribus, mensibus septem. Istis igitur ita gestis, dictus Adolphus depositus, in conventu Regio per Philippum Regem, Spiræ cum optimatibus Regni celebrato, comparens coram Rege, suæ depositionis miserias patefecit; cui idem Rex Philippus compatiens, Archiepiscopatum Coloniensem hostiliter ingressus, & omnia depopulans, inter multas munitiones captas cepit etiam oppidum Nussiense, quod dicto Adolpho deposito pro suæ depositionis solatio assignavit. In hac siquidem armorum expeditione occurrerunt cum exercitu Philippo Regi, præfatus Otto adversarius in regno, & cum ipso dictus Bruno: Commisso autem inter eos bello juxta Wassenberch, dictus Rex Otto & Bruno Archiepiscopus terga vertentes, castra dimittunt, & Bruno Archiepiscopus per Regem capitur, & tentus per annum unum in vinculis tandem per duos Cardinales, missos in legatione in Almanniam, pro pace inter dictos Reges tractanda, Domino Papæ Romano restituitur: & postea Philippo Rege per suos interfecto, dictus Bruno reversus ad Ecclesiam suam Coloniensem cum magna gloria, post paucos dies est defunctus, scilicet quarto Nonas Novembris: & sepultus ibidem in Ecclesia sancti Petri. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Item quadragesimo octavo loco assumptus est ad Pontificatum Coloniensis Ecclesiæ Theodericus, hujus nominis primus, sanctorum Apostolorum Præpositus, Anno Domini MCCVIII. Pontificatus Innocentii Papæ tertii, Anno decimo, & sedit annis octo. Iste Theodericus, Coloniensis Archiepiscopus, cum Dominus Papa Ottonem, Imperatorem hujus nominis quartum, ob subortam inter ipsos turbationem excommunicasset, & per Prælatos Almanniæ sententiam hujusmodi executioni mandari præcepisset, mandato Apostolico non parens, sen-
218 tentiam illam executioni mandare non caruit. Imo dicto Ottoni excommunicato excommunicans, in omnibus bona Ecclesiarum, quarum Prælati & Rectores sententiæ parebant, undique deprædatus fuit, suis ea consanguineis & familiaribus largiendo; propter quod idem Theodericus per Siffridum, Archiepiscopum Moguntinensem, commisso per Papam legationis officio, una cum dicto Ottone Imperatore, excommunicatus publice nuntiatur. Fertur autem, ipsum Theodericum ante suam promotionem ad Archiepiscopatum Coloniensem, Deo & beatæ Mariæ virgini plurimum devotum fuisse; sed postea malorum consilio depravatum, adeo, ut modicam haberet inter personas Ecclesiasticas & laicas differentiam, rusticas & religiosas, & monachas æque pertractans, & ab his, sicuti ab illis telonia & pedagia, nec non indebitas exactiones per vim extorquens; Unde contigit, ut pro his & aliis suis tyrannidis excessibus accusatus, per Siffridum, Archiepiscopum Moguntinensem supradictum, autoritate Domini Papæ (sicut Adolphus ejus antecessor, de quo in superioribus præmissis agitur,) dignitate & officio Pontificali privaretur: quibus tamen depositis, utrique eorum ex redditibus Episcopalibus quadringentæ marcæ pro sustentatione fuerunt assignatæ, remissa ad Ecclesiam libera electione secundum Canonum instituta. Porro Dominus Theodericus, Coloniensis Archiepiscopus, ante suam depositionem construxit castrum Godersberch in monte, ubi prius erat constructa Ecclesia in honorem beati Michaëlis Archangeli, & ubi nullus ante ipsum munitionem erigere præsumpserat, quod quidem castrum ipsum fertur ædificasse de sumptu usurarii cujusdam Judæi per eundem captivati. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Imperialia. Apud Franckfordiam igitur curia celebris habita est quinquaginta Principum, à quibus omnibus, Philippo Rege occiso, Rex iste Otto, hujus nominis quartus, votiva concordia & unanimi inspiratione in Regem est declaratus, & in Regno feliciter sublimatus; sicque Divina sibi favente clementia, totius Regni monarchiam solus obtinuit: Ibi etiam Philippi Regis occisi filiam sibi desponsatam duxit uxorem;

uxorem; qui mox collectis undique copiis, atque totius Germaniæ electis stipatus militibus mille quingentis, in mense Augusto in Italiam proficiscitur, ubi simili modo, congregato non modico exercitu, cum innumera multitudine bellatorum Romam usque contendit, & à Papa Innocentio tertio, cum immensæ exultationis tripudio gloriosissime susceptus, pridie Calend. Octobris apud sanctum Petrum cum diadematis & Augusti nominis dignitate, in Imperatorem feliciter est coronatus, Anno Dom. MCCIX. Anno vero Regni sui XII. Mundi MMMMMMCCCCVII. & imperavit annis tribus. (Hæc ex Chronicis.) Item Albericus (a) ita scribit: Otto in Imperatorem coronatur à Papa, contra voluntatem Regis Francorum Philippi, & contradicentibus pro maxima parte Romanis, imo & multis de magnatibus Imperii non assentientibus. Exegit tamen Papa ab eo in ipsa coronatione jusjurandum, de patrimonio & jure beati Petri sine damno, pro se & Ecclesia Romana in pace dimittendo, & contra quoslibet defendendo. Recepto igitur jurejurando, & instrumentis publicis super hoc confectis, & Imperiali charactere confirmatis, eodem die, quo coronam suscepit, contra juramentum temere veniens, significat Papæ, se non posse ei dimittere castra, quæ ab antecessoribus suis aliquibus temporibus fuissent possessa. Hac igitur de causa, & propter quasdam expensas, quas Romani ab Imperatore ex debito petebant, & propter quasdam injurias, quas Romanis Teutonici irrogabant, orta fuit inter eos discordia, & confligerunt Romani eum eis, & multi de Teutonicis occisi sunt, & plurimi damnis affecti: ubi dictum est postea, in illo bello mille & centum equos amisisse Imperatorem, præter homines occisos, & alia damna. Imperator vero occupavit castra & munitiones, quæ erant juris beati Petri, scilicet Radicofonium, sanctum Quiriacum, Montem Flasconis & circa partes illas inde transiens in Apuliam, oppugnavit terram Frederici, Regis Apuliæ, & cepit civitates & castella in regno Apuliæ, quod totum est de patrimonio & de feudo beati Petri. Papa igitur, communicato cum fratribus consilio, excommunicavit eum, & postea omnes subditos ab ipsius fidelitate sub excommunicatione prohibuit: & ita recesserunt ab eo Landgravius Turingiæ, Moguntinus & Trevirensis Archiepiscopi, Dux Zeringiæ, & 219
Dux Bavariæ, & Rex Bohemiæ, & multi alii, tam seculares, quam Ecclesiasticæ personæ. (Hæc qui supra.) Item propter dissensionem deligendi Imperatoris, Itali neque præcedentem Philippum, neque proximum Ottonem ad Imperium admittunt, præter id tantum temporis, quod inter coronationem & depositionem Ottonis interfuit: per reliquum vero eorundem Imperatorum tempus vacasse Imperium scribunt. (Hæc Matthæus Florentinus. Item de fine hujus Ottonis, vide infra sub Frederico secundo, anno regni ejus septimo.)

Defuncto Theodorico, Pontifice venerando, Dominus Adolphus Coloniensis, Otto Monasteriensis, & Gerhardus Ossenburgensis fratres & Pontifices, Wilhelmus Hollandiæ, & Otto Geldriæ Comites, convenerunt in Trajectum, ut supplicarent Ecclesiæ pro pastore novo; quorum denique precibus Otto, Xantensis Præpositus, tricesimus tertius electus est Episcopus, juvenis & ingenio clarus, aspectu venustus & egregius, frater ejusdem Comitis Geldriæ & sororius dicti Comitis Hollandiæ. Iste Otto juvenis XVIII. annorum, pro majoris ætatis dispensatione, Romanam curiam Anno Domini MCCXV. visitare proposuit, qui statim apud Noerthusen febre pulsatus, septimo Calendarum Aprilis occubuit. Rexit autem Episcopatum in abundantia pacis tribus annis cum dimidio, sepultus infra Trajectensem Ecclesiam sub tecto Borealis partis, honore congruo. Cœpit autem idem venerabilis Otto Anno salutis MCCXII. Pontificatus Innocentii tertii anno XIV. & erat idem juvenis in causis judicialibus multum discretus, & cunctis negotiis Reip. valde cautus. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.) *Trajectensia.*

(a) ad a. 1209.

Imperialia. Fredericus hujus nominis secundus Imperator, Henrici quondam Imperatoris filius, & Rex Siciliæ, Ottone præfato ab Imperio jam deposito, à Principibus Almanniæ, ex consilio Philippi Regis Francorum, Imperator est electus, Anno Domini MCCXII. Mundi vero MMMMMMCCCCX. Ottone adhuc post annos aliquot Imperium in schismate detinente: Imperavit autem annis XXXIII. (Hæc ex Chronicis.) Fridericus igitur, de consilio Regis Franciæ vocatus à Baronibus, venerat Romam navigio, & honorifice receptus est à summo Pontifice & à Romanis. Inde descendens per mare, venit Genuam, & ibidem cum maximo gaudio & honore receptus est, adjuvantibus Bonifacio, Marchione Montisferrati, & civibus Papiensibus, & Cremonensibus, & præcipue Astensi Marchione. Inde per Cumas transiit alpes, & intrans Alemanniam venit Constantiam. Digna res memoria, quia omnis, qui intendit Ecclesiam deprimere, in brevi dejicitur. Ea die venturus erat Otto in eandem civitatem, & jam præmiserat famulos suos & coquos, qui cibum præparaverant; nec distabat à civitate per tres leucas, quando Fredericus cum LX. militibus intraverat, quem Otto cum ducentis militibus, ejus adventum sciens, sequebatur; sed Frederico recepto, clausa est Ottoni porta, & ipse cum suis viriliter est repulsus: & dicunt, si Fredericus moram fecisset per tres horas, nunquam ingressurum fuisse Almanniam. Otto itaque à Constantiensibus cum vituperio sic expulsus, accessit Brisac, à quo etiam, quia milites cives illius oppidi contumeliis afficiebant, & eorum filias & uxores constuprabant, non minori dedecore, quam à Constantia fuit rejectus. Fredericus tam ab ipsis, quam ab aliis Imperii Baronibus cum gaudio & honorificentia receptus.

Eodem Anno, scilicet MCCXII. expeditio infantum, satis miraculose undique convenientium, facta est: qui primo venerunt à partibus castri Vindocini Parisios, & cum essent circiter triginta millia, Massiliam, quasi mare transituri pervenerunt: Ribaldi vero ipsis associati, & mali homines ita totum exercitum infantum cruce signatorum infecerunt, ut quibusdam pereuntibus in mari, quibusdam venundatis, pauci de tanta multitudine sint reversi. De illis tamen, quicunque inde evaserunt, dedit Papa præceptum, ut cum ad ætatem pervenerint, tanquam cruce semel signati, mare transirent. Itaque traditores infantum istorum dicuntur fuisse Hugo Ferreus, & Wilhelmus Porcus, mercatores Massilienses, qui cum essent navium rectores, debebant, sicuti promiserant, causa Dei absque precio eos conducere ultra mare. Verum cum implevissent ex eis septem naves magnas, & venissent ad duas diætas in mari, ad insulam sancti
220 Petri ad rupem, quæ dicitur Reclusi, orta tempestate, duæ naves perierunt, & omnes infantes de illis duabus navibus submersi sunt, &, ut dicitur, post aliquot annos Papa Gregorius nonus Ecclesiam novorum infantum in eadem insula fecit, & duodecim præbendarios instituit, in qua sunt corpora infantum, quæ mare ibi projecit, & adhuc integra ostenduntur peregrinis, traditores autem reliquas quinque naves usque Burgiam in Alexandriam perduxerunt, & ibi omnes infantes illos Principibus Sarracenorum & mercatoribus vendiderunt; de quibus Caliphas CCCC. in partem suam emit omnes clericos, quia ita eos ab aliis segregari voluit, inter quos erant LXXX. Presbyteri: & honeste omnes more suo tractavit. Iste Caliphas in habitu clerici Parisiis studuit, & ea, quæ nostra sunt, ad plenum didicit. Eodem itaque anno, quo infantes venundati sunt, congregati Principes Sarracenorum apud Baldach, XVIII. infantes in eorum provincia diverso martyrii genere interfecerunt, eo, quod fidem Christianitatis relinquere nullo modo vellent, sed in servitutem diligenter incumberent. Qui vidit & fuit unus de prædictis clericis, quos Caliphas in suam partem emit, fideliter retulit, quod nullum omnino de prædictis infantibus audiverit à Christianitate apostatare. Duo quoque supradicti traditores, Hugo Ferreus & Wilhelmus Porcus, postea venerunt ad Principem Sarracenorum Siciliæ Mirabellum, & cum eo traditionem Imperatoris Friderici facere voluerunt, sed Imperator de eis, Deo dante, triumphavit,

phavit, & Mirabellum cum duobus filiis, & istos duos traditores in uno patibulo
suspendit. Addit annos XVIII. bujus expeditionis, qui id retulit, quod Mastemuth de Alexandria adbuc bene DC. non jam infantes, sed fortioris ætatis homines de illis baberet. (Hæc Albericus *(a)*.) Item anno eodem expeditionis infantum Rex Sarracenorum in Hispania, qui dicebatur Mammelinus (quod lingua eorum sonat Rex Regum) collecto infinito exercitu Paganorum, aggressus est fines Hispaniensium Christianorum, & locutus est in magna superbia contra Christicolas, & obtulit eis bellum; qui contra eum pugnaverunt in fide & in nomine Jesu Christi, & vicerunt eum, & ferè omnes, qui cum eo erant, occiderunt; ipse autem victus & confusus, & ferè solus ad propria rediit. Huic bello interfuerunt multi boni & fortes viri de Regno Francorum ad petitionem Regis Alphonsi, qui in signum victoriæ lanceam & vexillum ipsius Mammelini Romam misit, quæ adhuc in Ecclesia B. Petri, in loco eminenti posita, favorem & misericordiam Christi, quæ sola licet paucos respectu hostium in prædicto bello victores fecit, in perpetuum repræsentat. (Hæc ex Chronicis.) Item contigit apud Papiam in Abbatia sancti Augustini, ut pro nigris monachis, qui Abbatem suum interfecerant, positi sint per Legatum Apostolicæ sedis regulares Canonici, ita, ut Abbas illius Ecclesiæ deberet esse Præpositus Canonicorum de Mortaria. (Hæc Albericus *(b)*.) Item eodem Anno, in Pascha, cives Colonienses pacti sunt pecuniam Ottoni reprobato, ut recederet ab eis: & absolverunt eum ab omni debito, quod eis debebat: & dederunt ei insuper DC. marchas argenti, quo recepto, post Pascha clam recessit, & post ejus recessum Maria uxor ejus, filia Ducis Brabantiæ, sub specie viri peregrini similiter Colonia abiit, secuta virum suum *(c)*. Interea Fredericus Rex obsedit castrum munitissimum Werdun, in quo propter loci munitionem Otto posuerat captivos suos, videlicet duodecim obsides, quos habebat à civibus Aquisgrani & Episcopum Monasteriensem, quem ante biennium ceperat in quadam Ecclesia, & duos Comites, & alios multos, quos omnes Rex Fridericus, oppugnato per septem hebdomadas oppido, & demum capto, liberavit, & liberatos ad propria remisit. Inde obsedit Estunellam & cepit: & inde Aquisgranum accedens, honorifice est receptus, & diademate totius Teutoniæ, in festo B. Mariæ Magdalenæ coronatus, Anno Domini MCCXV. & consumptis ibidem aliquot diebus cum gaudio tantæ solemnitati debito, equitavit Coloniam, & imposuit sibi ibidem iterum coronam, propter loci & civium reverentiam & amorem. Item à tempore, quo Franci vel Teutonici obtinuerunt Dynastiam Imperii, bæc semper apud eos consuetudo, quasi lex inviolabiliter observatur, ut electus Imperator nunquam coronetur vel consecretur à Papa Romano, nisi prius fuerit Rex coronatus Aquisgrani, & postquam semel ibidem tulerit coronam, nihil restat, nisi ut in Imperatorem Romanum à summo Pontifice coronetur & consecretur: & hoc fit propter reverentiam & majestatem Caroli Magni,
cujus corpus requiescit ibidem. Eodem vero die sive sequenti, quo Rex Frede- 221
ricus coronatus fuit, ibidem statim cum multis nobilibus Almanniæ crucem assumpsit, terram Jerosolymitanam aditurus. Interea Magister Robertus de Terceto, Apostolicæ sedis Legatus, & multi cum eo, sub eo adbuc prædicabant publice per universum Regnum Galliæ: & multos cruce signabant indifferenter, parvulos, senes, mulieres, claudos, surdos, cæcos, leprosos; propter quod multi divites & potentes crucem suscipere horrebant, quia bujusmodi confusio præsumebatur potius impedire negotium crucis, quam posse succurrere terræ sanctæ. (Hæc Albericus *(d)*.) Item congregatus est exercitus Domini in Acon cum Re-

(a) *ad a. 1212.*
(b) *ad a. 1213.*
(c) sequitur *ALBERICUM ad a. 1218.*
(d) *ad a. 1215.*

gibus Jerusalem, Cypri, Ungariæ, & Ducibus Austriæ & Bavariæ, Germanisque pluribus & Francis. Redeuntibus vero Ungaris, aliqui Ægyptum applicant; Damiatam capiunt, pereuntque tam fame, quam ferro octo millia Sarracenorum; denique tandem captis Cardinale & Templariis, & Hospitalariis, totoque exercitu cum Rege, qui à Cardinale discordans recesserat Damiata; quæ per annum à Christianis possessa fuit, pro redemptione eorum fuit reddita Paganis. Item anno sequenti obiit Otto quondam Imperator in castro suo Bruynswick, restitutis prius omnibus, quæ occupaverat de Ecclesiæ & Imperii rebus, & absolutione nihilominus excommunicationis postulata cum contentione, qua per multos annos fuerat innodatus. (Hæc Albericus *(a)*.) Sequitur ex Chronicis, obiit XIV. Calend. Junii fluxu sanguinis, postquam regnaverat cum Philippo annis XI. solus autem X. Fredericus itaque Rex Coronam & Lanceam, cæteraque Regalium ornatuum insignia recepit ab Henrico Duce Saxoniæ, fratre Ottonis quondam Imperatoris, datis eidem Duci undecim marcharum millibus: qui Dux omnia, quæ fratris erant, vel quæ Otto, post amissum Imperium, undecunque congregaverat, post mortem fratris sui, sibi usurpavit. Deinde Rex Fredericus curiam apud Franckfordiam XIV. diebus babuit, ubi pluribus adunatis Principibus, multa de statu & utilitate Regni tractata sunt: injusta telonea, injustæ monetæ, bella civilia, nisi de consensu & consilio Regis & Principum, & omnes iniustitiæ sub judicio & pœna vitæ, à Regibus & Principibus interdictæ sunt. Ibique congregato exercitu, Italiam intrare Imperator disposuit, ut benedictioni Imperiali sublimaretur. (Hæc ubi supra.) Item anno sequenti, scilicet Domini MCCXX. (vel secundum quosdam XXI.) Honorius Papa tertius in Basilica sancti Petri mense Octobri, coronavit in Imperatorem Fredericum secundum, Henrici quondam Imperatoris filium, Regemque Siciliæ, qui fuit ab Augusto primo XCV. Imperator, secundum Chronicum Martini Poloni. Iste Fredericus à principio visus est bonus, fuitque ab infantia per Ecclesiam, tanquam per matrem educatus, & Ottone quarto damnato, ad Imperium promotus: sed postmodum aversus, ex bono factus est Ecclesiæ adversarius & tyrannus, Ecclesiamque Dei non fovit ut matrem, sed tanquam novercam, quantum potuit, laniavit: propter quod Honorius Papa, qui ipsum coronaverat, rebellem sibi & Ecclesiæ adversarium comperiens, anathematisavit, & omnes Barones ab ejus fidelitate absolvit, illo non per fas, sed per nefas, non jure, sed injuria tyrannisante annis XXXIII. (Hæc Bernardus.) Eodem tempore obiit quædam religiosa & sancta puella, Machtildis de Lapion, Regis Scotiæ filia, quæ fugiens nuptias, occulte venit in Franciam, & admirabilem egit vitam in diœcesi Laudunensi: Sepulta est apud sanctum Vincentium Laudunensem.

In Ungaria Magister Robertus Vesprimiensis, vir bonus & religiosus, in Leodiensi diœcesi natus, factus fuerat Archiepiscopus Strigoniensis: cui cruce signatò & in procinctu itineris constituto, occurrit filius principis de Comania, & ait: Domine, baptisa me cum duodecim istis, & pater meus veniet ad te ultra sylvas in tali loco, cum duobus millibus virorum, qui omnes desiderant de manu tua baptisari: quo facto, abiit Archiepiscopus ultra sylvas in occursum patris illius; & ibi baptisati sunt, Deo dante, quindecim millia hominum. Item eodem tempore cuidam monacho, Jacobo nomine sancti Galgani, viro religioso & simplici, cum quodam die Missam celebraret, apparuit nebula, scilicet inter crucem & calicem; & cum sublevasset caput ab oratione, quæ dicitur: [Supplices te rogamus,] prospiciens & admirans, vidit lumen ardens in nebula, in modum lucis candelæ ardentis: & cum hoc intueretur, exivit manus de nebula & lumine, &
222 extendens se super Corporale, quod positum erat super Altare, scripsit multa ad correptionem generis humani depravati, & in quatuor apparuit Missis, diversam in qualibet Prophetiam scribens. Item apud Dinantum, Leodiensis diœcesis oppidum,

(a) ad a. 1218.

pidum, heu nostris temporibus dissipatum, super Ecclesiam, quæ in valle sita erat, rupes maxima, quæ de monte diu dependerat, in crastino sancti Thomæ Apostoli cecidit, & XXXVI. viros Missam pro præsenti defuncto auscultantes oppressit, & plures alios debilitavit. Presbyter tamen Missam celebrans, illæsus permansit.

Item Anno Regni Friderici XVII. ipse Imperator Fridericus literas misit Archiepiscopo Trevirensi, & aliis Principibus Imperii, per quas ultra modum de summo Pontifice conqueritur: & è contrario Papa literas suas ad omnes dirigit, per quas præcepit, Imperatorem ubique excommunicari, siquidem hoc eodem anno Cardinalis Romanus à Roma regressus, pro facto Albigensium, & pro discordia Principum Franciæ, misit generali Capitulo Cistertiensi duo paria literarum, quas ei miserat summus Pontifex: in quibus dicitur, Papam omnes, qui juramento fidelitatis Frederico Imperatori erant astricti, & specialiter homines Regni à Sacramento absolvisse, & absolutos denuntiasse, secundo Calend. Augusti; ubi multa mala publicata sunt contra eum, quod sit hostis Ecclesiæ, & discipulus Mahometi. Item in ascensione Domini, in Bituricensi & Lemovicensi diœcesi, inaudita cecidit tempestas, & apud Bunnentum maxima massa de sevo subnigro, major quolibet magno bove; unde factæ candelæ sunt, quæ lumen croceum reddebant cum maximo fœtore: quarum una ardens & allata coram Episcopo Lemovicensi, cum contra eam signum crucis fecisset, extincta est, &c.

Item tempore, quo Græci & Armenii Syriam tenuerunt, fuit quædam religiosa, & à seculo remota, Deo serviens ad sex leucas Damasci apud locum, qui dicitur Sardenay; cui sanctimoniali monachus quidam dedit in tabula depicta imaginem beatæ Virginis pulcherrimam, quæ primo cœpit oleum ex facie sudare, postea ex toto corpore; ad quod oleum veniunt infirmi & sanantur; Monialis majorem Ecclesiam statuit, & vicinum presbyterum & honestum advocavit ad sustentationem dictæ imaginis, sed de parva Ecclesia imago removeri non potuit, & die tertia presbyter obiit; & imago præterea, postmodum crescente fidelium devotione, cœpit inspissari, & quasi in carnem commutari. Dicitur etiam quidam Admiraldus Damasci oculum perditum ibi recuperasse: qua de causa ipse & ejus successores quolibet anno eidem Ecclesiæ dabant ad luminaria & ad alias utilitates LX. mensuras olei, usque ad tempora Salaadini; qui terras invasit. De oleo eodem virginis dicitur, quantumcunque dividatur, nunquam minui: Sarracenos eò convenire in Assumptione & in Septembri, & invocare B. Mariam secundum legem suam. Item tres sunt Ecclesiæ in partibus ultramarinis, quæ se miraculose defendunt: Ista de Sardena: Secunda de Bethlehem: Tertia sanctæ Catharinæ in monte Synai. Item Anno Dom. MCCXXXV. ultra sylvas juxta Kerce in Ungaria, apparuit quædam, ut dicitur, Dæmonum ludificatio, per quam apparuerunt rubri homines, qui de monte quodam exierunt in equis rubris minoris tamen staturæ, quam sunt nostri homines, ferè ducenti; qui discursus varios, spectante populo, faciebant, & irruentibus contra eos illis de oppido, caveam suam intraverunt, nec postea comparuerunt: unus tamen aliquantulum ab uno de oppido retentus, manum ejus fecit omnino rubeam, & sic effugit. Manus vero, quamdiu ille vixit, rubea permansit: & fere omnes, qui eos viderunt, aliquod infortunium eodem anno incurrerunt. (Hæc Albericus *(a)*.) Item in partibus Austriæ pluit sanguine, in vigilia sancti Joannis, videlicet in Carentana, & in diœcesi Pataviensi. Item anno ejusdem Frederici XXVII. scil. Dom. MCCXXXVIII. Aquisgrani declaratæ sunt quædam pretiosissimæ reliquiæ per Decanum loci positum, in extremis videlicet panniculi, quibus involutus fuit puer Jesus in præsepio, & illud linteamen, quo succinctus fuit in cruce, respersum ejus sanguine: & camisia beatæ Mariæ: quæ omnia idem Decanus anno præterito in chartulis suis inve-

 nerat

(a) ad a. 1235.

nerat in exportatione supellectilis Ecclesiæ; quæ facta fuit occasione ignis tunc grassantis in villa & excrescentis. Item in transmarinis partibus Tartaris terras depopulantibus, occurrerunt eis quidam nigri monachi Syriani vel Græci, cum cruce &
123 cæreis, & aqua benedicta, volentes eos sibi facere propitios. Sed cum Rex ab eis de vita & moribus & de Deo, & de substantia eorum quæsivisset, tandem cum omni substantia inclusos fecit comburi, dicens: Ego facio eis magnam gratiam, qui cum omni substantia transmitto eos ad Deum suum. Item anno sequenti decem & septem sunt casus contra Imperatorem annotati, inter quos est quædam illius contra Christianam legem blasphemia; quam Dominus Papa commemorat in literis ad Archiepiscopum Senonensem. Tres, inquit, baratores sive circulatores fuerunt in mundo: Moyses, Christus, Machometus: & ita tamen bonorem tribuit Machometo, ut eum consociet Moysi & Christo: & cum nunquam Machometus Moysen vel Christum baratores appellarit, patet, in hoc deteriorem Machometo esse Imperatorem. Item die quadam fertur dixisse uni de suis, cum vidisset sacerdotem corpus Dominicum ad infirmum deferentem: Heu me (inquit) quam diu durabit fraus ista? Propter bas igitur blasphemias, & propter alios casus enormes, Dominus Papa fecit eum per totum mundum excommunicari, & excommunicatum denunciari. (Hæc Albericus *(a)*.)

Item gens Tartarorum, occupatis Orientalibus partibus, & crudeliter subactis, in duo se dividentes agmina, Ungariam & Poloniam intraverunt, ubi campestri bello cum ipsis habito, frater Regis Ungariæ Colimannus in Pannonia; & in Polonia nobilis Dux Silesiæ, Henricus, occiditur: reliquum vero vulgus tam in viris, quam in mulieribus, quos invenire potuerant, in ore gladii exterminantes, sic terras illas (maxime Ungariam) redegerunt in solitudinem, ut fame prævalida matres puerorum suorum carnibus vescerentur. (Hæc Martinus.) Item anno sequenti, scilicet Domini MCCXL. Fredericus Imperator contra Dominum Papam innumera mala, tanquam desperatus fecit, & cepit Viterbium, & quasdam alias civitates & munitiones, ita, ut in brevi totam Marchiam & totam Vallem Spoleti Papæ auferret. Item supra Rhenum apud Nussiam sub Colonia fuit torneamentum post Pentecosten; ubi miraculose, cum ad prædicationem cujusdam viri boni nollent torneamentum dimittere, inter milites & armigeros bene LX. mortui sunt, & præ nimio impetu pulveris suffocati: & auditi sunt Dæmones, & visi in similitudinem vulturum & corvorum crocitantes, qui eos terruerunt. Item Eclipsis Solis fuit in Dominica post festum sancti Remigii, & in sequenti quinta feria visus esse dicitur volatus Draconis. (Huc usque Chronicum Alberici Monachi trium fontium protenditur & finitur.) In Burgundia per terram solutam à montibus circiter quinque millia hominum suffocantur; ubi maximus mons se dividens ab aliis montibus, & per plura milliaria cujusdam vallis transiens ad alios montes accessit, & in valle omnes villas terra & lapidibus oppressit. Item eodem etiam tempore in Toleto Hispaniæ quidam Judæus comminuens rupem pro vinea amplianda, in medio lapidis invenit concavitatem, quæ nullam penitus divisionem neque scissuram habebat: in qua concavitate reperit librum folia quasi lignea habentem, & tribus linguis scriptum, videlicet Hebraice, Græce & Latine: ut tamen de littera haberet, quantum unum Psalterium. Tractabat liber de triplici mundo, ab Adam usque ad Antichristum, proprietates bominum cujuslibet mundi exprimendo: principium vero tertii mundi posuit in Christo sic. In tertio mundo filius Dei nascetur ex virgine Maria, & pro salute bominum patietur; quod audiens Judæus, statim cum omni domo sua baptisatus est. Erat etiam in libro scriptum, tempore Ferdinandi Regis Castellæ inveniri librum debere, qui tunc regnabat. (Hæc Martinus.) Imperatoris * Friderici temporibus obiit Otto, Comes Geldriæ, hujus nominis tertius, & in monasterio Campensi penes patrem suum sepultus: sed contoralis ipsius Richarda (quæ cum

(a) ad a. 1239.

cum filio Gerhardo monasterium monialium ordinis Cisterciensis in Ruremunda fundavit) in eodem sepulta jacet. Iste Otto Episcopos, Coloniensem, Monasteriensem, & Ducem Brabantiæ in auxilium habens, denuo potenter Daventriam obsedit, quousque Henricus sextus Imperator inter Episcopum & Comitem per Auream Bullam finem litis imposuit, conditione tali, ut scilicet Comes Geldriæ perpetuo possideret Velvam.

Ottoni prædicto successit Gerhardus filius ejus, hujus nominis tertius, Anno *Geldrica.*
Domini MCCXXV. & tenuit Geldriæ Principatum annis XXVII. Iste Comes Gerhardus obtinuit à Frederico Imperatore, ut teloneum, quod ipse apud Arnhem 224
in feudum tenebat, posset transferre in Lobeth, quod Henricus & Wilhelmus Reges Almanniæ postea confirmaverunt. (Hæc ex Chronicis.) Tandem Fredericus Imperator, cum diu Pontifices persecutus esset, & maximis calamitatibus Romanam sedem afficisset, ab Innocentio Papa quarto, anno Pontificatus sui secundo, in Lugdunensi Concilio damnatus est, & Imperatoria ac Regia potestate exutus, Anno Domini MCCXLIV. Regni vero sui anno XXXIII. Imperii XXV. (Hæc Florentinus.) In prædicto Concilio fuit Rex Constantinopolitanus, & Patriarcha Jerosolymitanus, cum centum Episcopis. Imperatore vero deposito, Innocentius Papa procuravit per Principes Almanniæ Electores plures eligi in Imperium, videlicet Landgravium Thuringiæ & Comitem Hollandiæ, qui antequam ad Imperialem benedictionem pervenissent, vitæ terminum expleverunt. Item post depositionem Frederici vacavit Imperium annis XXVIII. Item Anno Domini MCCL. anno vacationis Imperii sexto, in festo sanctæ Luciæ obiit Fredericus, dudum depositus Imperator, in Apulia, apud oppidum Serentinum, anno ætatis suæ LVII. qui post suam ab Imperio depositionem, cum inter cæteras civitatem Lombardiæ Parmam, tanquam magis exosam, forti manu obsideret, à Legato Domini Papæ,& à Parmensibus turpiter est devictus, & amissis thesauris & aliis rebus, in Apuliam rediens, gravi infirmitate corripitur, quem Manfredus, filius ejus naturalis, non legitimus, Regni Siciliæ ambiens dominium & thesauros, uno Frederici Imperatoris secretario conscio, timens ne convalesceret infirmus, pulvino super faciem ejus posito suffocavit, qui Fredericus proprium filium, Henricum nomine, Regem tunc in Almannia, accusat de rebellione, & captum in Apuliam deducens, squalore carceris suffocarat: sicque Fredericus sine Sacramentis & pœnitentia in anathematis vinculo & schismate est extinctus.

Item Theodericus, hujus nominis secundus inter Archiepiscopos Treviro- *Trevirensia.*
rum, frater Comitis de Weyde, post decessum venerabilis patris Domini Joannis, concorditer electus est in Archiepiscopum Trevirensem, Anno Domini MCCXIII. Pontificatus Innocentii tertii anno decimo quinto, quem laudabiliter rexit annis triginta. Iste castrum trans Rhenum contra insolentiam Tyrannorum ædificavit, & montem Thabor appellavit: quo tempore Dominus Ernestus, Canonicus Trevirensis, domum suam Prædicatoribus inhabitandam donavit. Theodericus ille apud Imperatorem Fredericum magnus habitus est, & in omnibus curiis solemnibus locum sessionis suæ inter Pontifices post Imperatorem propter primatum Trevircæ dignitatis, obtinuit. Tandem venerabilis Theodericus quinto Calendarum Aprilis migravit ad Dominum, in Ecclesia Trevirensi ante Altare beati Martini sepultus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Item sepulto juvenilis ætatis Ottone Pontifice Trajectensi, prælibati Comites, *Trajectensia.*
scilicet Hollandiæ & Geldriæ, præsentes in ejusdem exequiis, obtinuerunt à Capitulo supplicationibus assiduis, ut Otto secundus, natus de Lippia, major Præpositus, tricesimus quartus eligeretur Episcopus, qui de consensu Metropolitani sui suscepit Episcopalem benedictionem apud Franckfordiam, ubi consimiliter à Frederico Cæsare temporalem acceptavit jurisdictionem. Cœpit autem Anno Domini millesimo ducentesimo decimo quinto, Pontificatus Innocentii tertii anno decimo septimo, & sedit annis duodecim. Iste venerabilis Otto, dispositis

positis Episcopatus sui cunctis utilitatibus, cum Imperatore cruce signatus mare transivit, totamque terram Hermanno fratri suo gubernandam fidelissime commendavit. Post hæc Otto Episcopus, de Jerosolymitana peregrinatione reversus, terram suam bene pacatam invenit, quæ maximis deinde se discordiis involvit. Otto namque, Comes Geldriæ, plures quondam vasallos habuit in terra Zelandiæ, qui per villicos Episcopi graviter exactionibus exhausti sunt, adeo, ut in bonis temporalibus admodum redderentur pauperes. Quapropter Comes Geldriæ homines Episcopatus apud teloneum Lobeth arestari fecit, & cum incolis Zelandiæ contra dictum jam Pontificem conspirat. Episcopus autem, auxilio Theoderici Monasteriensis Episcopi & Hermanni fratris sui, copiosam congregavit militiam & exercitum magnum, ut vicinas villas Comitatus Geldriæ potenter incenderet, & rebelle vulgus de terra Zelandiæ victoriose compesceret. Econtra vero jam
225 dictus populus, auxiliante Comite, penes Arkelo congregatus in aggere, decrevit omnibus modis Episcopo resistere. Sed Episcopus hostes viriliter aggressus, quosdam occidit, plures cepit, ac omnes alios cum victoria fugavit. Nec mora, quin & idem Episcopus duo fortia castra, quæ Vorst dicebantur, omnino destrueret, & tertium, quod Buchorst appellatur, excepta majori turri, in favillam combureret: quia eorundem castrorum præfecti primitivam suscitaverunt rebellionem, & universum Zelandiæ populum animabant ad illicitam conspirationem. Comes quidem Geldriæ, pro victoria Pontificis indignatus, Walramum Ducem Limburgensem, ac Henricum Comitem Seynensem, cum duobus millibus militum in Ipsius auxilium invitavit, & Florentium, juvenem Hollandiæ Comitem, nepotem suum, sibi complicem acquisivit, qui continuo Leckam ascendit cum infinito quasi navigio, & Episcopalem domum cum villa Gheyn hostili cremavit incendio. Econtra vero dictus Episcopus auxilio Gerbardi, Bremensis Archiepiscopi, fratris sui, Theoderici Monasteriensis Episcopi, propinqui sui, ac Hermanni de Lippia germani sui, mille equites aggregavit, & adversus antedictos Principes intrepide bellum instaurare decrevit. Sed ecce Dominus Conradus, Parmensis Episcopus, & Apostolicæ sedis Legatus, inexsperato supervenit ad locum certaminis, suspendens jam incboatum prælium, & de consensu partis utriusque tale promens arbitrium, ut Comes Geldriæ Advocatiam de terra Zelandiæ beato Martino traderet, & Episcopus eidem allodium Clistense montisque sanctæ Odiliæ (Præposituris & vasallis exceptis) in feudum restitueret; Comes insuper Hollandiæ pro ministerialibus suis illic habitantibus octingentas libras haberet, ac eosdem Ecclesiæ Trajectensi, manumissione facta, libere resignaret. Item Anno Domini MCCXVI. commissum est civile prælium inter Egbertum Præfectum Groningiæ, & Rodolphum Castellanum Kovordiæ. Quapropter dictus Episcopus in manu forti Groningiam ivit, & pacificas inducias sub judicio mortis ab utraque parte servari mandavit. Sed Rodolphus, abscedente Pontifice castrum Egberti penes Homme destruens, potenter intravit Groningiam, & violatis induciis, Egbertus effugavit ad Frisiam. Econtra quidam Egbertus de Frisia copiosum duxit exercitum, ac oppidum Groningiæ gravi vallavit obsidione per circuitum, qui tandem per diversos assultus ipsum oppidum in parte succendit, & Rodolphum ex periculo mortis vix elapsum ad Kovordiam profugavit. Rodolphus autem illatam contumeliam modis omnibus ulcisci statuens, confestim aggregavit expeditos armigeros, oppidum hostiliter infestavit per assultus creberrimos, sed ecce Dominus Episcopus necessitatem oppidi sui festina relatione percipiens, aggregatis electis bellatoribus, proposuit Rodolphum ab obsidione propellere, vel castrum Kovordiæ cum tormentis potenter evertere, in cujus adjutorium Gerbardus, Comes Geldriæ, cum multis præliatoribus personaliter advenit, cui consimiliter Florentius, Comes Hollandiæ, robustam militiam destinavit: cui Theodericus Clivensis, & Balduinus de Benthem Comites præstiterunt manuale subsidium, ut & Episcopi, Coloniensis & Monasteriensis, ei transmiserunt adoptatum auxilium;

ex

ex quibus omnibus perpulcher exercitus apud Auen congregatus est, ubi Dominus Episcopus, fixis castris, per diem cum antedictis Principibus plerunque gavisus est, qui, dictante Principum sententia, Rodolphum à bonis suis ibidem proscripsit, ac omnibus adjutoribus plenam indulgentiam prædicavit. Rodolphus vero, perpendens Episcopi magnipotentiam, dissolvit obsidionem ab oppido Groningiæ, qui continuo castra sua fixit prope villam Kovordiæ, præmeditans latissimam in medio interjectam esse paludem, quæ difficilem cunctis hostibus exhiberet aditum. Altera vero die, cum eminentibus radiis auroræ jubar accresceret, Dominus de Chore, beati Martini vexillifer, cum electis antecessit armigeris, quem totus exercitus subsecutus est cum diversis armaturis bellicis, & ecce pugiles Episcopalis exercitus, primam gubernantes aciem, armorum sarcina prægravati, paulatim in ipsis paludinosis locis (prô dolor) vivi submersi, & non solum à Trentonibus, verum etiam à mulieribus misero mortis genere crudeliter interempti, alii vero propter æstuantis solis ardorem intolerabili siti suffocati, cæteri plerunque sauciati, per repentinam fugam ab hostibus vix elapsi sunt. Rodolphus autem cum quibusdam equitibus tota nocte fugitivos insecutus hostes, victualium magnam copiam obtinuit, & cum 226
multis captivis gloriose reversus est ad Kovordiam, inter quos principales erant Gerhardus Comes Geldriæ, Giselbertus Dominus Aemstelrelandiæ, & Theodericus frater Episcopi, Præpositus: Dominus etenim Episcopus in palustri loco captus, 228
& ibidem per diversa tormentorum genera dire martyrisatus est. Nam crudeles carnifices coronam ejus cum cruenta carne gladiis acutissimis abraserunt, & demum post multa opprobria sub ipso die Calend. Augusti mensis in locis immundissimis conculcarunt. Ceciderunt autem in ipso conflictu cum Episcopo suffocati, submersi & trucidati nihilominus & occisi CCCC. milites & armigeri, bellatores egregii. Otto quidem à locis palustribus clam abstractus, cum ingenti fletu tam cleri quam populi tumulatus est in Ecclesia Trajectensi, quam duodecim annis, mensibus septem egregie rexit, & contra rapaces hostes usque ad mortem strenuissime defensavit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.) [illegible]

Deposito, prout superius dictum est, Theoderico primo, electus fuit ad Pontificalem Cathedram Coloniensis Ecclesiæ venerabilis Engelbertus, hujus nominis primus, Ecclesiæ sancti Petri Præpositus, & filius Engelberti Comitis de Monte ex matre, filia Comitis Geldriæ, qui habuit patruos nobiles antecessores suos, Colonienses Archiepiscopos, videlicet Fredericum secundum, & Brunonem quartum: ut & Adolphus, depositus Coloniensis Archiepiscopus, patrui ipsius filius fuit. Cœpit autem Anno Domini MCCXVI. Pontificatus Innocentii Papæ tertii anno ultimo; & præfuit annis decem. Erat autem aspectu decorus, statura corporis procerus, robustus viribus, & tantæ pulchritudinis, ut in clero & populo non inveniretur similis. Erat etiam vir prudens & discretus, & magnanimus, magis animi sui virtutem factis, quam verbis manifestans. Nam insolentias Comitum, Nobilium, Ministerialium, atque Burgensium diœcesis suæ ita repressit, ut nullus auderet resistere: qui & industria sua nobile castrum Turim Ecclesiæ Coloniensi obtinuit: & Ecclesiæ bona diu distracta, & ab antecessoribus suis neglecta recuperavit, & alia plura, quæ prius non habebat, conquisivit. Unde Fredericus Imperator secundus, in Regnum sublimatus, audita Domini Engelberti Archiepiscopi probitate & fama, negotia Regni circa Alpes ei commisit, & filii Henrici tutorem constituens, totius Regni per universam Germaniam deputavit administratorem. Engelbertus igitur, convocatis Regni Principibus, eundem Henricum Imperatoris filium, quamvis adhuc puerum, de voluntate Imperatoris Aquisgrani unxit in Regem Alamanniæ, quem quidem nutrivit ut filium, sed tanquam Dominum honoravit. Tanta autem fuit per universum Regnum pax in diebus ejus, ut antiqua Augusti tempora crederentur. Fredericus, Comes de Ysenborch, dicti Domini Engelberti Archiepiscopi consanguineus, advocatus tum erat Regalis Ecclesiæ Assendensis, quo officio dum tyrannica abuteretur crudelitate, Dominus Engelbertus, receptis

Coloniensia.

 eade

ea de re mandatis Apostolicis Domini Honorii Papæ, & Frederici Imperatoris, monuit Comitem, ut à sua desistens tyrannide, præfata Advocatia legitime uteretur: quibus monitionibus Comes exacerbatus, quodam tempore, dum Archiepiscopus in via per villam dictam Swelme, sequenti die ibidem Ecclesiam consecraturus, incederet, Comes instinctu Diabolico eundem Archiepiscopum, nihil tale suspicantem, XXVIII. confossum vulneribus crudelissime interfecit. Post quod execrandum facinus dictus Comes, velut alter Cain, undique vagus & profugus diffugiens, nusquam potuit esse tutus: castro quidem ejusdem dicto Ysenborch, quod tum inexpugnabile videbatur, per successorem Engelberti interfecti expugnato, & solotenus diruto ac confracto, nec unquam postmodum reparato: quod quidem usque hodie ruinæ attestantur in ultionem sanguinis venerandi Pontificis supradicti. Deus autem (cujus utique est vindicta, & ipse retribuit,) aliter ordinavit, ut prædictus sacrilegus, pii Pontificis interfector, eodem ferè die post annum elapsum, quo idem Pontifex mortuus, cum luctu omnium Coloniam invehebatur, dictus Comes jam captus cum gaudio multorum per portam alteram civitatis vinctus introduceretur, & post triduum sententia mortis in eum lata, per portam civitatis, quæ dicitur sancti Severini, in rus eductus, confractis tormentaliter cruribus & bra-
1217 chiis suis, & omnibus membris miserabiliter distractis, super rotam positus, in monticulo juxta viam Regiam, ad miserum transeuntium spectaculum, est in altum elevatus. Plurimi quoque ex ejusdem satellicio postea, in brevi, morte pessima perierunt, & quod dignum relatu duximus, tota ejusdem sacrilegi Comitis posteritas post dicti venerandi Pontificis interfectionem defecit in statu & honore, nec unquam postea resurrexit. Sepultus est autem venerabilis Præsul Engelbertus in Ecclesia sancti Petri juxta Archiepiscopum Philippum, contra portam Meridionalem. (Hæc ex Chronicis.)

Romana. Honorius tertius, natione Romanus, cœpit Anno Domini MCCXVII. secundum Matthæum, (in multis Chronicis dicitur XVI.) Sedit annis X. mensibus duobus, (Magister dicit annis X. mensibus VIII. diebus XXVIII.) Dictus prius Euthicius, presbyter Cardinalis sanctorum Joannis & Pauli, apud Perusium in Ecclesia S. Petri consecratur. Renovavit Ecclesiam S. Laurentii extra muros, & Basilicam, quæ dicitur sancta Sanctorum. Item composuit Decretales, & apud sanctum Laurentium extra murum, Petrum Comitem Antisiodorensem in Imperatorem Constantinopolitanum coronavit. Confirmavit, anno Pontificatus sui primo, ordinem fratrum Prædicatorum, beato Dominico Hispano institutore ejusdem ordinis, procurante Romæ, apud sanctum Petrum, in crastino S. Thomæ Apostoli undecimo Calendar. Januarii; ut & confirmavit ordinem fratrum Minorum à beato Francisco inchoatum, Pontificatus sui anno octavo, septimo vero secundum præsentem supputationem. Item anno Pontificatus sui secundo confirmavit duos ordines, videlicet ordinem Vallis scholarium Parisiis & ordinem Carmelitarum. Item anno Pontificatus Honorii quinto, anno scilicet salutis MCCXXI. Octavo Idus Augusti, beatus Dominicus ordinis Prædicatorum primus, vita & scientia per omnia clarus, complevit dies suos in bono, annos suos in gloria, plenus miraculis, plus quam annis. Item anno Pontificatus Honorii octavo JEsus Christus, Dei filius, dilecto Francisco suo, viro beato, apparens, in memoriam Passionis sanctissimi sui corporis stigmata in similibus membris in beati Francisci corpus impressit. Item anno ejusdem Honorii decimo, Anno scilicet salutis millesimo ducentesimo vigesimo sexto, Franciscus ordinis Minorum Princeps, Christi stigmatibus signatus, & miraculis clarus, moritur quarto Nonas Octobris; cujus corpusculum in Lombardia civitate Assisii honorifice traditur sepulturæ, & biennio post in Sanctorum numerum à Gregorio refertur. (Hæc Matthæus Florentinus.) Item anno sequenti, quintodecimo Calend. Aprilis, Dominus Papa Honorius decessit, in Ecclesia beatæ Mariæ Majoris sepultus: & factus est summus Pontifex Hugo Hostiensis Episcopus, Cardinalis, cognomine Hagelinus. (Hæc ex Chronicis.) Henri-

Henricus Rex, Frederici secundi filius, vivente patre & in gratia Ecclesiæ existente, fuit electus in Regem Romanorum, & coronatus Aquisgrani ab Engelberto hujus nominis primo, Archiepiscopo Coloniensi, Anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo secundo, Regni Frederici, patris sui, undecimo, Imperii vero tertio anno, & regnavit annis undecim; quem quidem Engelbertus prædictus nutriebat ut filium, & tanquam Dominum honorabat. Prædictus tamen Henricus, Imperatoris Frederici secundi filius, inter Reges non computatur, quia ad Regni administrationem non pervenit, sed adhuc adolescens, accusatus apud patrem de rebellione, captus per patrem & in Apuliam ductus, ibidem decessit squalore carceris suffocatus. (Hæc ex Chronicis.) *Imperialia.*

Post obitum Wilhelmi Principis, filius ejus Florentius, hujus nominis quartus, Comes decimus tertius Hollandiæ efficitur. Cœpit autem An. Dom. MCCXXIII. eodem scilicet anno, quo Ludovicus octavus regnare cœpit in Francia, & rexit Comitatum annis XII. Duxit in uxorem Mechtildim, filiam Henrici Ducis Brabantiæ, quæ erat matertera sanctæ Elisabeth viduæ, filiæ Andreæ Regis Ungariæ, de qua genuit Wilhelmum, Romanorum Regem, succedentem Comitem Hollandiæ, Florentium Præsidem, Adelbeydem Hannoniæ, & Mecbtildem Hennenbergiæ Comitissas. Item legitur in Chronico, Mecbtildim hanc Comitissam, filiam Florentii, cum quodam tempore pauperem & inopem mulierem, cujus maritus nuper defunctus erat, ostiatim mendicantem, atque in ulnis suis duas proles, quas uno partu ediderat, ratione quæstus bajulantem vidisset, invectam graviter in illam fuisse, tanquam si non esset possibile, mulierem ex viro, coitu uno, plures quam unam concipere prolem: Pauperculam vero se excusando de inhonestate, dixisse Comitissæ: Domina Illustrissima, non dubites à Deo posse fieri. Sed illa non credens, ignominiose à conspectu suo pauperculam rejecit. Quare paupercula devota oculos suos elevans ad cœlum, lacrymando petiit à Domino, cui omnia possibilia sunt, ut ipsa conciperet à Comite marito suo tot proles, quot sunt dies in anno, quod & factum est. Comitissa igitur gravida descendit in Hollandiam, quæ in tantum, adveniente partus tempore, intumescebat, ut nemo similem unquam viderit, vel audiverit: & quia filia Comitis Hollandiæ fuit, Otto Episcopus Trajectensis, ejus patruus, misit ad eam Suffraganeum suum, ut dum pareret, statim cum honore prolem baptisaret. Peperit Comitissa tot proles juxta imprecationem pauperculæ mulieris, quot sunt in anno dies; quas omnes vivas, & in omnibus lineamentis corporum distincte & perfecte expressas baptisavit Episcopus, cum admiratione omnium in via Lossonnensi, quæ statim post partum omnes defunctæ sunt. Quapropter Comitissa, mutato castro illo de Lossonnen in Abbatiam, consensu Comitis Hollandiæ, fratris sui, ibidem prædictas proles sub sarcopbago uno in perpetuam rei memoriam recondi jussit: & in se reversa, gemens, humiliavit se coram omnipotente Deo, deprecans die ac nocte veniam de perpetrato scelere in pauperem mulierem; quam postea cum prolibus ditavit benignè. Mecbtildis vero Comitissa abbine diu supervivens, obiit Anno Domini MCCLXXVII. sepulta in Boreali parte ejusdem Abbatiæ, penes prædictas proles suas, &c. *Hollandica.* 228

Florentius, Comes Hollandiæ, anno Comitatus sui XII. Anno scilicet salutis MCCXXXIV. cum Henrico Duce Brabantiæ, & Theoderico Comite Cliviæ, jussu Domini Gregorii Papæ Romani, terram Stadingiæ, Bremensis diœcesis, cum viris & mulieribus ac parvulis omnino depopulatus est, pro eo, quod idem populus, expulsis sacerdotibus & clericis, ad prophanam sectam Idololatriæ reversus esset.

Eodem anno Florentius, Comes imperterritus, multa tyrocinia per diversas provincias edidit, ex quibus præconium laudis gloriosius acquisivit. Comitissa vero Claremontensis, celebrem probitatem ejusdem Principis frequenter audiens, infra secreta cordis sui assidue meditari cœpit, quo pacto talem Comitem coram aspiceret, de quo tot militares probitates frequenter audiret: quæ tandem arcanum hoc consilium adinvenit, ut maritum suum blandis suggestionibus instigaret,

quô solemnem curiam in Almannia evulgaret, in qua ipse tanquam veteranus, militiæ cederet, sciens pro certo, Hollandiæ illuc venturum Comitem cum proceribus Germaniæ, pro conquirenda laude militaris gloriæ. Sic igitur Comes Florentius, associato sibi Comite de Clivio, magnificis expensis illic affuit, atque titulum sui nominis dilatavit, qui & magister militum ibidem ab Almannis electus, & è contra Dominus de Nigello Gallicanæ militiæ Princeps institutus est. Nec mora, quin ordinatis aciebus ab histrionibus electi milites utriusque partis, concrepantibus buccinis, prostrepentibus tympanis, coruscantibus vexillis, ac emicantibus gladiis, promiscue conglobati, pro inanis gloriæ laude contenderent. Sed Hollandiæ Comes, exercitatus in hujusmodi ludo præ cæteris, pro palma triumphalis victoriæ laboravit, & plures Gallicanos milites dejecit, adversas cohortes disjunxit, ac Almannis hinc inde gravatis opportunum auxilium attulit. Comitissa vero Claremontensis, probitatem præcipuam Florentii Comitis ab altitudine turris procul intuens, & gloriam suæ laudis ubique prædicari percipiens, ex magno dilectionis affectu sæpius à viro suo expetivit, ut Hollandiæ Comitem inter equestres Cuneos sibi ostenderet; quod tandem Comes ingratum habuit, & uxori suæ nobili torvis aspectibus sic respondit: Scio, ex abundantia cordis os loqui, & Hollandiæ à te amari Comitem. Ecce tuus amasius hic Princeps est egregius, qui vexillum fert aureum, leonem habens rubeum, quem ardenti desiderio toties optasti videre vivum: Sed vivit Dominus, quoniam & hunc in vespere videbis extinctum. Quanquam igitur amabilis Comitissa, mariti sui iratum agnoscens animum, Hollandiæ
229 Comitem per secretum nuntium moneret: tamen maritus, Claremontensis Comes, quamquam decrepitus, arma protinus induens, Gallicanos sibi milites adjunxit, & cum Domino de Nigello Florentium Comitem fulmineis ictibus ex omni parte circumcinxit: quorum omnium Florentius inscius, adversus Gallicanam multitudinem solus, quantum potuit, egregie restitit, & plurimos eum hostiliter impugnantes virili probitate repulit, donec tandem Claremontensis Comes in Florentium violenter irrueret, & eundem in Corbrata XIV. Calend. Augusti crudeliter interimeret. Comes vero Clivensis cum Teutonicis perniciter advolans, Comitem Claremontensem, in vindictam cognati sui recenter occisi, rursus occidit, & Dominum de Nigello ab eodem tyrocinio profugavit: ut jocosum tyrocinium exiret in exosum prælium. Comitissa vero Claremontensis reminiscens, Florentium Comitem innocenter occubuisse, & se principalem causam necis esse, præ nimia cordis amaritudine mentis alienationem subivit, & seipsam de cacumine turris præcipitare voluit; quæ dehinc in incurabilem morbum, quem medici vocant hæmorrhoides, incurrit, & post modicum intervallum temporis ab hoc seculo transmigravit. Porro electissimi Comitis corpus per Almanniæ proceres ad Rynesburgense cœnobium devectum est, ibidemque lugubribus exequiis inhumatum. Iste Florentius floridæ fuit ætatis, excellenter gratiosus inter omnes primates Almanniæ, qui XII. annis strenua probitate Comitatum rexerat Hollandiæ; post cujus obitum Otto, Trajectensis Episcopus, suscepit Wilhelmum, Domicellum Hollandiæ, in tutelam suam, & Comitatum ejusdem in gubernationem; sicque per ejus potentiam Trentones devicit, Kovordenses subegit, & terram eorum, nemine resistente, quando voluit, introivit, & ad suum arbitrium gubernavit. Dominus autem de Nigello per amicabiles intercessores eidem Episcopo postmodum reconciliatus est, ut Collegiatam Ecclesiam ædificaret eodem in campo, ubi frater ejus dudum interemptus erat. Anno dehinc Domini MCCXLVII. 10. Calend. Januarii Mechtildis Comitissa decessit à peregrinatione præsentis sæculi, quæ tumulata fuit apud puellas Cistertiensis ordinis, Loesdunensis monasterii, quod pro remedio peccatorum suorum & filiæ suæ construxit, & adjectis prædiis honorifice consummavit. (Hæc ex gestis Comitum Hollandiæ.)

Coloniensis. Henricus, hujus nominis primus, quinquagesimo loco successit in regimine Pontificalis cathedræ Coloniensis Ecclesiæ, Anno Domini MCCXXVI. Pontificatus

tus Honorii ultimo, & sedit Annis XII. Natus in domo Nobilium de Mulverken: qui de morte Engelberti, sui prædecessoris, condignam sumpsit ultionem, & primo castrum dicti Comitis sacrilegi homicidæ potenter obsedit, quod captum à fundamentis diruit, & solo coæquavit. Demum apud sedem Apostolicam obtinuit, ut Cardinalem legatum in Coloniam Papa pro anathemate reorum mortis antecessoris celebrius exequendo mitteret. Et accedens Imperatorem apud Nurenborch, in curia solemni Principum ibi congregata, adductis secum & ostensis in publico spectaculo vestibus antecessoris interfecti sanguinolentis, omnes in morte ejusdem reos banno Imperiali damnari & subjici fecit. Tum vero Henricus Archiepiscopus duos fratres dicti Comitis homicidæ, videlicet Theodericum Monasteriensis, & Engelbertum Osenburgensis Ecclesiarum Episcopos, tanquam de favore fratris suspectos, ab Episcopali dignitate & officio Pontificali abdicandos curavit. Ad ultimum autem dicto Comiti profugo insidias undique struens, ipsum in Leodio captum à quodam milite, pro duabus millibus marcharum redimens, Coloniam adduci atque rotali supplicio plecti demandavit, prout hæc supra in gestis dicti Domini Engelberti Archiepiscopi plenius continentur. Hæc & alia multa, sæpedicto Archiepiscopo præsidente, relatu digna fiebant, quæ tamen ob nimiam ejus simplicitatem probitati illius minime attribuuntur. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum Coloniensium.)

Occiso, sicut supra dictum est, Ottone Pontifice, Florentius, Hollandiæ Comes, hujus nominis quartus, cum cæteris principalibus Ecclesiæ vasallis Trajectum advenit, pro suo sanguineo Domino Willibrando, Paderbornensi Pontifice, filio Comitis de Oldenborch, intercessurus. Cum autem universale Capitulum super his deliberaret, an devotas instantias ejusdem Comitis admitteret, ecce Comes Geldriæ Gerhardus simul & Dominus Aemesterlandiæ læthaliter vulnerati, per breves 230
inducias ex carcere dimissi, recumbentes in culcitris delati sunt in Capitulum, qui plangendo ab Ecclesia suæ redemptionis auxilium petebant: quibus visis, universus clerus amare lacrymatus & dolor totius populi de nece Pontificis non immerito renovatus est. Quamobrem idem Dominus Willibrandus, Paderbornensis Episcopus, tanquam idoneus vindex, tricesimus quintus Trajectensis postulatus est Episcopus, anno primo Henrici, Archiepiscopi Coloniensis, vir constans, audax & ingenuus, sed quia Willibrandus in Italiæ partibus tum occupatus assidue negotiis Imperialibus fuit, missi sunt viri discreti trans Alpes festinanter, ut Episcopo de novo Pontificio nuncium deferrent, & postulationem Ecclesiæ Trajectensis in Curia Romana præsentarent, quod & ita factum est, & Dominus Papa Gregorius hujus nominis nonus, de consilio fratrum suorum, notum & dilectum suum Willibrandum de Paderborno Trajectum destinavit, & Apostolica benedictione versus patriam honeste remisit. Idem vero novus Pontifex in Trajecto pro tribunali sedens, dictante sententia Principalium Vasallorum, Comitem Geldriæ cum cæteris captivis ex carcere Castellani Kovordensis absolutum esse judicavit, quoniam idem Castellanus, tanquam proscriptus grassator & exlex, suum verum Dominum indigna morte pridem occidisset. Itaque continuo tam de potestate propria, quam de Frisia per Papales indulgentias copiosum eduxit exercitum, quem adversus Kovordenses & Trentones in sex turmas divisim ordinavit ad prælium. Econtra vero prædicti populi sex cuneos statuerunt in gyrum, ad resistendum Episcopo, ita, ut terram eorum nullus introire absque gravi dispendio posset. Sed Episcopus, ut vir imperterritus, adversos hostes ex omni parte circumvenit: plures resistentes contrivit, quasdam villas incendit, & usque ad opacam noctis umbram diffugientes adversarios profugavit. Mane dehinc facto, cum garritus volatilium enunciasset, adesse diluculum, Kovordenses cum Trentonibus, metuentes magnam Episcopi potentiam, datis obsidibus, obtulerunt semetipsos ad gratiam; quos idem Episcopus in deditionem benigne suscepit, & per sequentes conditiones à sententia maledictionis absolvit, videlicet, ut Rodolphus castella Kovordiæ & Lare libere sibi traderet:

Trajectensis.

deret: Jurisdictionem Trentoniæ beato Martino propitiatoriè redderet: tria millia marcharum pro diversis damnis exsolveret: centum armigeros Livoniam mitteret, atque monasterium puellarum ordinis sancti Benedicti in Zwarte Water de XXV. præbendis dotando construeret. Istis ita peractis, Episcopus castrum Lare funditus destruens, & castrum Kovordiæ fideli custodia muniens, postquam coadjutoribus suis cum gratiarum actione valedixisset, ad festivitatem beati Martini Trajectum honorifice properavit. Sed rursus Rodolphus amarè dolens, castrum se Episcopo resignasse, & à villicatione Trentonicæ terræ omnino esse destitutum, corrupit unum de castrensibus pro summa pecuniæ, ut castrum sibi traderet opportuno tempore. Nec mora: cunctis quasi castrensibus cum traditore villam ingredientibus, Rodolphus infra suburbium latens, pontem extemplò præoccupavit, partem ulteriorem introivit, castrum dolose cepit, & custodes intrantes occidit, & exinde totam munitionem suo satellicio communivit. Episcopus autem, ex amissione castri nimium conturbatus, castellum Hardenberghe præcepit è contra fulciri, & generalem expeditionem adversus Kovordenses & Trentones proclamari. Anno igitur Domini MCCXXVIII. cum jam tota palus ex gelido rigore ubique esset pervia, Dominus Episcopus validum eduxit exercitum in Trentoniam, sperans, altera die turres se & mœnia castri Kovordensis diversis ingeniis contriturum, & omnes inimicos suos simul in eo comprehensurum: sed spes omnino eum frustrata fuit, quoniam eadem nocte ventus validus cum imbre maximo de cœlo repente cadens in tantum attenuavit nivem & glaciem, ut totus exercitus, dimissis ibidem ingeniis, ad partes Iselinas necessario retrocederet, & Episcopus iterum prædicando Papales indulgentias ad Frisiam pro subsidio tenderet. Superveniente demum æstate, Rodolphus, obtentis saltem quindecim dierum induciis, promisit trium Abbatum de Frisia se staturum judicio de omni controversia, quæ hactenus inter ipsum & Episcopum fuisset. Durantibus itaque induciis, Rodolphus castellum Hardenberch
231 adiit, & de compositione pacis cum Episcopo tractare cœpit, de cujus adventu Dominus Episcopus plurimum stupens, cum admiratione inquisivit, cur ad tot capitales inimicos, uno tantum servo suo comite, solus esset ausus accedere? Sed interim Castrenses, obstante Pontifice Willibrando, sæpedictum Rodolphum tanquam exlegem de conclavi violenter abstraxerunt, & cum Henrico de Gravesdorp dire rotatum in stipibus exaltarunt. Tum vero populus in terra Trajectensi inter se tumultuari cœpit, ut de die in diem bellum vel incendium metueretur: pro quo Dominus Episcopus Trajectum profectus, excusationem de nece Rodolphi coram omnibus fecit, & per auxilium Florentii, Comitis Hollandiæ, inter ministeriales discordes pacis amicitiam reformavit.

Anno Domini MCCXXXI. profana gens Trentonica, recollectis iterum innumeris bellatoribus, obsedit Groningiam: & Egbertus Præses econtra, portas armata manu aperiens, occidit adversariorum magnam copiam, qui currus & victualia cum sexcentis equis ibidem invenit, & alterna die plures villas in Trentonia combussit. Episcopus autem super his gavisus plurimum, secessit ad Frisiam, & ibidem per Papales indulgentias eduxit jam tertio gentem maximam, cum qua Trentoniam potenter introivit, & villam Kovordiæ cum suburbio castri prorsus incendit, in quibus armigeri equos, arma, vestes & victualia ceperunt, quinimo parvulos & mulieres apprehensos crudelissime trucidarunt. Advesperascente denique die, totus Episcopalis exercitus trans paludem ad munitionem versus Auen reversus, ibidem cum magna gloria, cum obtenta præda mirifice fuit hilaris. Matutina dehinc exorta luce, Pontificalis exercitus paludem rursus transiens, properavit ad obsidionem castri Kovordiæ, minimè diffidens de trophæo futuræ victoriæ. Sed ecce Trentonum innumerabiles copiæ præterita nocte clam intraverunt ejusdem castri præsidium, & ab altera parte Frisones Monasteriensis diœcesis cum Trentonicis cum magno compendio parati stabant ad prælium, Frisonibus etiam Trajectensis diœcesis Episcopi auxiliatoribus consimiliter hesterna die devictis. Unde Trentones

nes viriliter animati, in manu forti audacter Kovordiam accedunt, & adversus Episcopalem exercitum sine mora pugnant: sed Episcopus attenuatus expensis, versus castellum Hardenberch retrocessit, stipendia solvit, coadjutoribus suis valedixit, & castra deseruit.

Anno Domini MCCXXXIII. Calend. Augusti, Willibrandus, Episcopus in Zwoll, adimplevit vitæ terminum, postquam annis octo Trajectense rexit Episcopium; qui translatus in monasterium sancti Servatii Trajectensis, ubi ad Ecclesiæ fundamentum primum posuerat lapidem, honorifice sepelitur. Is cum adhuc Paderbornensis esset Episcopus, bis ad terram sanctam profectus est, ob imperiale negotium, ubi diebus illis frequenter spirituale prodigium sensit. A civitate enim Tarsensi ad duas diætas prope Tyalam mons amœnus situs est, qui ab incolis illius terræ mons Fatorum dicitur: quia, quicunque sex septimanis jejunaverit, & exinde pure confessus, sacram Communionem acceperit, si postea solus prædictum montem ascenderit, procul dubio fatum prosperum invenit. Prælibatus ergo Willibrandus Episcopus in verbo veritatis asseruit, vidisse se militem Antiochiæ, qui prædictum montem ad inveniendam bonam gratiam ascendens, in cacumine montis, mensam diversis cibariis adimpletam invenisset, unde sibi suæque familiæ sine defectu diurnatim larga victualia suppeterent. (Hæc ex gestis eorundem Pontificum Trajectensium.)

Gregorius nonus, natione Campanus, de Anagnia natus, electus est Romæ *Romana.*
apud Septisolium, nona die post festum sancti Gregorii, in profesto sancti Benedicti, decimo tertio Calend. Aprilis, Anno Domini millesimo ducentesimo vigesimo septimo: sedit annis XIV. mensibus tribus, (in plerisque vero Chronicis dicitur annis XIII. mensibus sex, diebus tribus.) Dictus prius Gregorius Hugelinus, fuit Cardinalis Episcopus Hostiensis: qui per fratrem Raymundum de Pennaforti, ordinis fratrum Prædicatorum, Pœnitentiarium & Capellanum suum, ex pluribus voluminibus Decretalium volumen unum compilavit, mandans ubique Doctoribus & Judicibus Ecclesiasticis, ut illo uterentur. Iste Gregorius Papa sententiam,
quam Honorius, prædecessor suus, contra Fredericum Imperatorem tulerat, innovavit & amplius aggregavit. (Hæc Bernardus.) Cumque Fredericus Imperator excommunicationis sententiam in eum latam non curaret, Gregorius Papa Concilium in urbe celebrare statuit, & postquam multi Prælati de Regno Franciæ & multis mundi partibus ad civitatem Januensem convenissent, Januenses viginti quinque triremes armaverunt, quas iidem Prælati cum Legatis Papæ conscendentes, mari se commiserunt versus Romam navigando. Pisani vero fideles Imperatoris, & alii de Regno Siciliæ, cum multis triremibus occurrentes, classicum bellum contra eos hostiliter instaurant, & submersis triremibus, cum hominibus ipsorum Januensium cæteræ captæ sunt, quarum Pisani sex obtinuerant, & alias regnicolæ Siciliæ abduxerunt; & capti sunt tres Legati sedis Apostolicæ, cum multis Archiepiscopis & Episcopis & aliis Prælatis, & Januensium civium quatuor millibus cum eisdem. 232

Eodem tempore Fredericus, subacta Faventia, ad obsidendam Bononiam se præparat, sed audita suorum victoria, obsidionis illius laborem tunc quidem intermisit: Et Papienses, Imperatoris fideles, contra Mediolanenses procedentes ad bellum, CCCL. ex eis captis, multos occiderunt. Item Rex Franciæ, prædicta Prælatorum Regni sui captivitate cognita, Imperatori pro restitutione Prælatorum direxit epistolam, tali fine conclusam: *[Ne velitis a potentia vel voluntate locum trahere: nam Regnum Franciæ non est adeo debilitatum, ut se permittat vestris calcaribus perurgeri.]* Sed Imperator Prælatos restituere renuens, Regi Franciæ rescripsit, tali sua verba fine concludens: *[Cum alia singula Leonis vestigia pertimescant, non miretur Regia Celsitudo, quod Prælatos Franciæ in angustia tenet angustus, qui ad Cæsareas angustias conabantur.]* (Hæc Gobelinus (a).) Iste quoque

(a) at. VI. c. LXIV.

que Gregorius, cum à Frederico Imperatore, qui tunc ex magna parte patrimonium Ecclesiæ occupaverat, in urbe obsideretur, videns etiam omnes pene Romanos per pecuniam corruptos esse, excipiens capita Apostolorum, & processionem à Laterano usque ad sanctum Petrum faciens, animos Romanorum sic revocavit, ut pene omnes contra Imperatorem Cruce signarentur; quod Imperator, qui jam credebat, se urbem intraturum, audiens, tremuit, & longe ab urbe recessit. (Hæc Martinus.)

Anno Domini MCCXXVIII. in Tuscia, apud Assisium Perusiæ proximum, facta est canonisatio beati Francisci Confessoris, Patris fratrum Minorum. Item Anno Domini MCCXXX. maxima fuit tempore hyemis aquarum inundatio, ita ut Romæ ex inundatione Tyberis ultra septem millia hominum dicantur fuisse submersa. Item Anno sequenti, scilicet Domini MCCXXXI. in civitate Padua tertio Idus Julii obiit sanctus Antonius de ordine fratrum Minorum, quem Papa in anno sequenti canonisavit, propter miracula, quæ per eum maxima fiebant. Item Anno Pontificatus Gregorii sexto, scilicet Domini MCCXXXII. decimo tertio Calend. Decembris, obiit in Almannia Elisabeth, Domina sancta quondam Lodowici, Thuringiæ Landgravii, qui in Brundusco decesserat, relicta, Regis autem Andreæ de Ungaria filia de Regina, quæ fuerat occisa. Ista Elisabeth tanta & talis fuisse dicitur, quia per eam Dominus multa facit miracula, &, ut dicitur, duodecim jam mortuos suscitavit: sepulta cum magna reverentia apud hospitale de Marborch, quod ipsa construxit. Item frater Dominicus levatur, & in sequentis anni Pentecoste canonisatur. (Hæc Albericus *(a)*.) Unde Bernhardus: Anno Domini MCCXXXIV. octavo Idus Julii, Dominus Gregorius Papa nonus, Pontificatus sui anno octavo, Reatæ Tussiæ civitate canonisavit beatum Dominicum, primum institutorem & patrem ordinis Prædicatorum. Item anno sequenti in die Pentecostes canonisata est à Domino Papa solemniter sancta Elisabet, vidua Ludowici Thuringiæ, ut prædictum est. Anno sequenti tertio Calend. Maji elevavit de terra propriis manibus Fridericus Imperator caput sanctæ Elisabet viduæ, & coronam auream gemmis pretiosissimis adornatam sanctissimo capiti imposuit, in præsentia Archiepiscoporum, Episcoporum, & Principum Almanniæ, & fit eò tanta peregrinatio provinciarum omnium per circuitum, quanta fere ad sanctum Jacobum. (Hæc Albericus *(b)*.)

Item Anno Domini MCCXXXVI. Idibus Februarii, Magister Jordanus, totius ordinis Prædicatorum Pastor & Rector, obiit in mari, dum in terram sanctam
233 ad visitandum loca & fratres iret, inundante maris sævitia, suoque impetu triremem, in qua cum duobus fratribus & aliis XC. personis erat, ad littus propellente, ubi cum illis ab hoc sæculo perit, neque beneficio mortis ereptus est. (Hæc Vincentius.) Tandem Gregorius Nonus, Papa Romanus, multis tribulationibus undique pressus, propter tyrannidem Frederici Imperatoris & aliorum moriens, migravit ad Dominum.

Item Anno Dom. MCCXXXIII. in nocte Circumcisionis Domini, inhorruit tam valida hyems, tamque continua, ut pro majori parte sata radicitus congelaverint, unde & fames magna secuta est, & in Francia maxime.

Item per Almanniam facta est tanta maleficorum combustio, ut non posset numerus comprehendi, & dictum est de quodam, qui non potuit comburi, donec allatum est ante ignem Corpus Dominicum. Ultra etiam Coloniam fuit tum synagoga hæreticorum, ubi responsa dabat imago Luciferi: sed ubi catholicus Clericus advenit, & pixidem cum Corpore Domini de sinu suo protulit, pestifera imago corruit. Item specialis quædam Luciferi amasia ad ignem deducta, sublata est à Dæmonibus, & non comparuit, in quem modum multa dicta & facta, multique nobiles accusati sunt, & multi, ut dicebatur, injuste dedecorati, & hac de causa

(a) ad a. 1235.
(b) ad a. 1236.

causa congregatum est Concilium Moguntinum pro fide, in præsentia Regis, Archiepiscoporum Regni, & Episcoporum & Principum. Quæ vero sit narratio de tam subita inundatione hujus hæresis, breviter attende: Est villa, quæ dicta est Trajectum, inter Brabantiam & Coloniam, quo adveniens quidam Magister Toletanus nigromanticus, totus Diabolo deditus, dum sederet ad mensam inter clericos, quos voluit, permisit comedere, & quos voluit, fecit dormire, ut statim adhærerent ei octo vani clerici, postulantes ab eo, ut juvaret eos in explendis desideriis suis; qui respondit: sine circulo talia non posse adimpleri. Fecit igitur maximum circulum cum characteribus, & omnes octo posuit in circulo: tres autem sedes præparavit in una parte circuli, & dixit clericis, sessuros ibi tres Magos de Evangelio. Extra circulum vero præparavit & ornavit maximum sedile, & floribus ornavit, seu decoravit satis accurate, & incipiens de media nocte operari, excoriavit cattum unum, & duas columbas scidit per medium: deinde tres illos dæmones advocavit, quos habebat pro Regibus, & novissime magnum illum Principem, quem Epanamon nominavit, dicens, ad parvulam cœnam se eos invitasse, ut clericos illos juvarent in petitionibus suis: & cattum quidem excoriatum tribus illis dæmonibus apposuit, quem totum in momento devoraverunt; duas vero columbas magno Dæmoni apposuit, & statim devoratæ fuerunt. Tum igitur habens vasculum vitreum, conjuravit magnum Dæmonem, ut se in tantum exinaniret, & in illud intraret; quo facto, vas cera signavit, A & Ω superscripsit: jussitque deinde, ut clerici peterent, quicquid vellent. Petivit unus, ut posset habere consensum certæ nobilis mulieris; & concessum est. Alter petivit familiaritatem Ducis Brabantiæ, & obtinuit: & omnes alii, quicquid petierunt, habuerunt & obtinuerunt, præter unum, qui petiit consensum masculi cujusdam nobilis adolescentis: quod Diabolus in potestate sua esse negavit, nec sibi esse licitum, in tam illicito desiderio ei præbere auxilium, & ita ad aliud se convertit. Postea audientibus clericis, cœpit ille Magister multa contraria loqui de Christo cum Dæmonibus suis, & de omnibus Christianis, & ipsos Clericos in magnam perversitatem adduxit, nec ex circulo exire, usque ad Solis ortum, permisit. In egressu vero jussit, ut quilibet diceret: [Deus homo factus est, in hoc honore vivo.] Alioquin rapuissent eum Dæmones. Ita qui eos compellebat ad negandum mysterium Incarnationis, non potuit sanos educere de circulo sine confessione ejus Incarnationis. Qui hæc retulit, dixit, à duobus vel tribus ex illis clericis se accepisse. Per istos ergo accrevit & dilatata est infidelitas illa de cultu Luciferi: sed tantæ perversitatis Magister, volens transire in Angliam, submersus est in mari, & adjunctus est tali Domino, quali servivit. (Hæc Albericus (a).) Eodem tempore fuit fames magna in Francia, maximeque in Aquitania, unde homines herbas sicut bruta animalia comedebant; fuitque tanta mortalitas subsecuta, ut centum pauperes aliquando in una die in eadem fossa conderentur. Eodem Anno tertio Nonarum Augusti eclipsis Solis facta est hora diei quasi sexta, Dominico die... Item Anno sequenti, in die 234
nativitatis Domini, obiit Cancellarius Parisiensis Philippus, approbatus Theologus & Philosophus optimus, & apud fratres Minores est sepultus, titulo istiusmodi supposito:

Sensus, divitiæ viventi quid valuere,
Si caream requie, nil possunt illa valere,
Me nunc terra tegit, teget & te, te precor, ora;
Ut mihi sit requies, sit & hæc tibi mortis in hora.
Qui me novisti, nunc hic scis membra recondi,
Dicere quique potes, sic transit gloria mundi.

Istius sermones & homeliæ, & cætera, quæ fecit, babentur à pluribus.

Item Anno Domini MCCXXXIX. tertio Nonas Junii, feria sexta, facta est eclipsis

(a) ad a. 1233.

psis Solis, & adeo obscuratus est Sol, ut stellæ viderentur in cœlo. Item eodem anno, in festo sancti Jacobi, facta est eclipsis iterato, & nbscuratus est Sol, sed non sicut in alia præcedenti. (Hæc Bernardus.) Item annn sequenti pro spinea Domini corona, quæ ex parte Jnannis, Imperatoris Constantinopolitani, servabatur Venetiis, dedit Rex Francorum Lodowicus decem millia librarum: & illi, qui requisierunt & detulerunt, bene duo millia expenderunt, & quasdam difficultates passi sunt, sed semper, Christo triumphante, evaserunt. Quæ corona recepta est Parisiis infra Octavam Assumptinnis: Cui venerunt obviam prnecessiones nmnium ordinum & congregatinnum de civitate ad Ineum, qui Specula dicitur, juxta Abbatiam sancti Antnnii mnnialium, præsente Archiepiscnpn Senonensi & Suffraganeis, ubi dictum est in plenn sermone, quod post omnia illa privilegia, quibus Regnum Franciæ à Dominn JESU CHRISTO hucusque decoratur & sublimatur, nnvissime bunc tantum talemque thesaurum eidem pius Dominus habere concesserit. Spinæ vero de eadem Cnrnna, quæ sunt ab antiquo in Senonensi civitate, & quædam etiam particula ejusdem Cornnæ, quæ est apud sanctum Dinnysium, à Carolo Magno eò delatæ sunt & bonnrifice reposita. Item in exaltatinne sanctæ Crucis bonorifice & solemniter recepit Rex Franciæ magnam portinnem Dominicæ Crucis à Constantinopnli sibi transmissam. (Hæc Albericus *(a)*.) Matthæus Flnrentinus ita dicit: Veneti à Jnanne, Constantinopolitann Imperatnre, pecunia partem maximam Dominicæ Crucis pignnris loco acceperunt, quam Lndowicus, Francorum Rex, redimens Parisios transtulit.

Leodiensis. Venerabilis Joannes de Eppa, hujus nominis secundus post beatum Maternum, primus vern post beatum Hubertum, primum Episcnpum Leodiensem, majoris Ecclesiæ Præpositus, filius fornris Hugnnis Episcopi prædicti, & frater germanus Hugonis, Domini de Flnrines, electus est in Episcopum Leodiensem de communi nmnium assensu, & consecratus à Remensi Archiepiscnpo, Annn Domini MCCXXIX. Pontificatus Gregorii Papæ noni anno tertio; sedit annis nnvem, & in Valle sancti Lamberti primam suam Missam celebravit. Istius tempore quasi per totum orbem fuerunt prælia, inter magnates, mediocres & parvns. (Hæc ex Chronicis.) Intrante Majo, facta est elevatio sanctorum Quintini, Victnrici atque Cassiani, quondam Aduensis Episcnpi apud Veromanduam. Item apud Colnniam ineunte Augustn, sunt XXIV. corpora inventa de societate undecim millium virginum. Ubicunque autem corpora istarum virginum debent inveniri, candelæ videntur ardentes super tumbas apparere, quas candelas nnn possunt nisi virgines videre, pueri vel puellæ. Item apud Fusniacnm mortuus est quidam conversus frater Alexander, de quo inventum est, filium fuisse Regis Scotiæ, & fratrem Mechtildis, quæ requiescit in villa de Lapion.

Item Annn Domini MCCXXX. fundatum est Claustrum, qund dicitur Grande Pratum, à Margareta vel Maria Comitissa de Vienna, de bonis Pbilippi, Comitis Namurcensis, fratris sui, sicut ipse instituit, cujus primus Abbas fuit Joannes, qui primn laicus, die, qun miles factus est, cum multis expensis fit mnnaehus in Villari. Tunc moniales de Snliers prope Hnyum, nrdinis sancti Augustini, assumpserunt ordinem Cistertiensem: & simul mnniales Roberti Montis translatæ sunt ad Incum, qui dicitur Vallis Benedicta. Istis diebus fundatum est Claustrum, quod dicitur
235 Vinea nostræ Dominæ à Raynero Priore Belli Faceti, nrdinis sancti Augustini, qui de consilin Joannis Episcopi unam partem bonorum snnrum Clern dedit, & alteram monialibus, quæ post ordinem Cistertiensem susceperunt. (Hæc ex Chronicis.)

Item Annn Domini MCCXXXIII. die Martis post Dominicam Trinitatis, quædam mala per fulmen & tnnitru facta sunt: & sequenti die, bnc est, feria quarta Calend. Junii apud Leodium, Joanne, ejusdem civitatis Episcopo, generalem Synodum

(a) ad a. 1239.

odum in Ecclesia sancti Lamberti celebrante, præsentibus universis totius Episcopatus Ecclesiarum Prælatis, ceciderunt lapides glaciei, miræ magnitudinis, & maxime supra prædictam Ecclesiam: ubi fuerunt, qui dicerent, grossitudinem istorum lapidum ad modum ovorum columbarum fuisse. (Hæc Albericus *(a)*.) Eodem anno, vel secundum aliquos, sequenti, Episcopus Joannes ædificavit in Hoyo monasterium Cruciferorum, quod est primum & initiale totius ordinis illius: de cujus ordinis renovatione & institutione require supra in gestis Tertii Innocentii Papæ. Eodem tempore in loco, qui dicitur Granaria, fundata est Ecclesia beatæ Mariæ, quæ Insula beatæ Mariæ dicitur, ubi primo Canonici Regulares fuerunt, sed post fratres de ordine Scholarium.

Item Anno sequenti Joannes Episcopus monasterium Bellireditus in insula Leodiensi incœpit; in quo posuit fratres Minores in honorem duodecim Apostolorum: sed postmodum fuerunt translati in locum, qui dicitur Richersons. Monasterium etiam Prædicatorum in eadem insula, eodem tempore incœpit, monasteria, inquam, censu & rebus egena, sed virtutibus & sensu tunc locupletissima.

Item Anno sequenti ædificantur monasteria Prædicatorum & Minorum in Aquisgrano, Trajecto, Hoyo, Lovanio, sancto Trudone, Nyvella, Namurco, Dyonanto & Mechlinia; & tunc Episcopus Joannes villam de Sittert pro duobus millibus marcharum acquisivit, quam Waleramo suo Marschalco in feudum dedit. Item circa Pentecosten Aquisgrani palatium miserabili incendio, & fere totum oppidum concremantur.

Item Anno Domini MCCXXXVIII. Joannes, Leodiensis Episcopus, secundo Calendarum Maji in castro Dyonanto moritur, & mors ejus, propter obsidionem castri cujusdam, omnes, præter fideles quosdam cælatur: & corpus per duos fideles servientes in vallem sancti Lamberti transmittitur; ubi Abbas ejusdem loci à prædictis ministris sub forma confessionis suscipiens, honorifice de nocte sepulturæ tradidit, præsentibus tamen duobus monachis & duobus conversis. (Hæc Albericus *(b)*.) Item Anno prænotato contra pluralitatem beneficiorum facta est solemnis illa disputatio Parisiis, in qua determinatum est per sanctos Doctores, ut nemo sine periculo peccati mortalis tenere possit duo beneficia, quorum alterum sufficeret ad ejus sustentationem. Sed quidam aliter opinati, fecerunt contrarium, quos Divina Justitia horribiliter damnavit, de quo sunt plura scripta in diversis locis. (Hæc Collector Fasciculi temporum.)

Nota Lector, quod Conradus Rex, qui sequitur, ut & frater ejus Henricus *Imperialia.* prænotatus, cum reliquis sequentibus usque ad Rodolphum exclusive, ab antiquis & modernis Chronographis cum suis gestis inter Imperatores non ponuntur, & ideo in præsenti Chronographia novum numerum non constituunt, sed eos tamen hac de causa posuimus, ut debita Imperatorum ac Regum Romanorum successio servaretur.

Conradus igitur, filius Frederici secundi, vivente patre & in gratia Ecclesiæ Dei existente, hæres Regni Jerusalem post obitum fratris sui Henrici *(c)* fuit electus in Regem Romanorum, sed non coronatus, neque per Papam confirmatus. Cœpit autem Anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo tertio, Regni Frederici patris sui vigesimo secundo, Imperii vero decimo quarto, & tenuit Regnum annis tredecim. Iste post mortem patris è Germania profectus, ut Regnum Siciliæ susci-

(a) *ad a. 1233.*
(b) *ad a. 1238.*
(c) Conradus IV. a. 1237. Viennæ in Regem Romanorum fuit electus, prout docet *GODEFRIDUS MONACHUS FRAGM. HISTOR. ad a. 1237. ACTA ELECTIONIS CONRADI* apud *BALUTZIUM Miscell. Tom. I. p. 472. LEIBNITIUM Cod. Jur. Gent. diplom. n. XI.* Henricus vero a. 1236. fuerat defunctus.

suſciperet, per mare in Apuliam pervenit, & capta Neapoli civitate, muros illius funditus deſtruxit. Sed cum anno ſequenti introitus ſui in Apuliam infirmari cœpiſſet, ex cliſtere, qui à medicis ordinabatur ad ſalutem, veneno mixto,
236 incidit in morbum, & obiit Anno Domini MCCLII. (Hæc ex Chronicis.) Quo mortuo, Manfredus, Friderici quondam Imperatoris ex concubina matre filius, Siciliæ Regnum obtinuit; qui ædificavit civitatem in Apulia non longe à Siponte, quam à nomine ſuo Manfredoniam nominavit: unde cives Sipontini propter incommoditatem loci, & propter multitudinem ſerpentium à monte Gargano venientium, Siponte relicta, Manfredoniam incoluerunt; Sedes tamen Archiepiſcopalis à priore civitate adbuc Sepontina vocatur, &c.

Trajectensis. Cum Trajectenſis Eccleſia, poſt obitum Willibrandi Præſulis, paſtorali regimine viduata, & generale Capitulum ad electionem novi Pontificis convocatum eſſet, Otto de Hollandia, bujus nominis tertius, per invocationem ſancti Spiritus XXXVI. Trajectenſis Eccleſiæ concorditer Epiſcopus eſt electus, Anno Domini MCCXXXIV. Pontificatus Gregorii Papæ noni anno octavo, Comitatus vero Florentii, bujus nominis quarti, anno ultimo: & ſedit annis XVI. Iſte Otto, vir illuſtris, de Regali ſtirpe progenitus, poſt obitum patris ſui Wilhelmi, Comitis Hollandiæ, aſſcriptus fuit ad ntulum militiæ, ſuſcepitque de manu fratris ſui Dominationem Orientalis Friſiæ: militiæ cedens, & Pontificium acceptans, pauperrimum invenit Epiſcopatum, infinitis quaſi debitis involutum, tum propter aſſiduam Teutonicæ gentis rebellionem, tum propter fluctuoſam aggerum irruptionem: ſed Divina diſponente miſericordia, jam dictus Epiſcopus ex patrimonii ſui poſſeſſionibus, quas in Hollandia vendidit, debita ſolvit, caſtra repetiit, totumque Pontificium, ſicuti Dux temporalis longo tempore gubernavit, ad cujus etiam devotam ſupplicationem Florentius, Comes Hollandiæ, frater ejus, fortiſſimum aggerem ab Amerongben usque Scboenhoviam ſumptuoſe conſtruxit, & ad perennem laudis ſuæ memoriam Epiſcopatui multa commoda ſæpe fecit. Tandem hic venerabilis pater, Dominus Otto, Trajectenſis Epiſcopus, obdormivit in Domino, tumulatus apud Eccleſiam majorem honore congruo. Iſte Otto, ut prædictum eſt, XVI. annis egregie rexit Epiſcopatum, quem in introitu ſuo pauperrimum invenit, ſed ſuperabundantem in multis divitiis ſuis poſteris dereliquit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectenſium.)

Brabantica. Mortuo Henrico ſeniori, hujus nominis primo, ſuccedit in Ducatu Brabantiæ atque Lotharingiæ, & Marchionatu ſacri Imperii, filius ejus Henricus, bujus nominis ſecundus, cognomento Magnanimus. Cœpit autem Anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo ſexto, Regni Friderici Imperatoris, bujus nominis ſecundi, anno vigeſimo quinto, & rexit Ducatum annis duodecim. (Hæc ex Chronicis.) Erat ille vir illuſtriſſimus, & Magnanimus, ferus atque intolerabilis hoſtibus ſuis, ſed placabilis amicis & ſervantibus, quæ juſta ſunt & recta; qui ſuo vivente patre ad militiæ honores fuerat promotus, Satingos populos proſtravit, & quamplurimos actus bellicoſos atque militares ſtrenue exercuit: duxit autem conjugem nomine Matiam, filiam Sereniſſimi Domini Pbilippi, Romanorum Regis, bujus nominis ſecundi, quam babuit ex filia Imperatoris Conſtantinopolitani. Henricus ille Dux maximum geſſit bellum inter Moſam & Rbenum contra Dominum de Randenrade, cujus caſtrum & oppidum cepit, & usque ad ſolum deſtruxit. Bellum etiam babuit contra Archiepiſcopum & civitatem Colonienſem, quam obſedit & oppugnavit, ſed non vicit, neque expugnavit, ſed inde profectus cum exercitu ante oppidum Bonnenſe, circumcirca vineas evelli & exſtirpari fecit, & totam illam terram incendio, bomicidio & rapina devaſtavit: & non erat, qui ei reſiſtere poterat vel auderet. Idem Dux Henricus victoria, ut præmittitur, undique potitus, in regreſſu ſuo verſus Brabantiam poſuit obſidionem ante caſtrum & oppidum de Daelhem, ea ſcilicet de cauſa, quia filii Comitis de Daelbem, ipſo Duce in obſidione ante Coloniam exiſtente, ſpoliaverant mercatores in via publica, qui piſces & alia

& alia victualia versus exercitum suum deferebant: prout querulose à prædictis mercatoribus vicibus diversis intellexerat: quod quidem castrum & oppidum expugnavit, nec non cum terra, villis & aliis pertinentiis occupavit, quæ ejus successores, Brabantiæ Duces, ab illo tempore citra tenuerunt & possederunt, & usque ad tempus præsens tenent & possident. Item post depositionem Imperatoris Frederici secundi, & obitum Landtgravii Thuringiæ, Innocentius Papa quartus, misit ad prælibatum Henricum Ducem, pollicitus, si acceptare vellet Regnum Romanorum, facturum se, ut in Regem eligeretur. Quod cum ille renueret, obtinuit nepos ejus, filius sororis suæ, scilicet Wilhelmus, Comes Hollandiæ, qui in 1237 Regem Romanorum electus, & in Aquisgrano coronatus fuit, prout infra habetur. (Hæc Magister Emundus.) Tandem Henricus, invictissimus Dux, in civitate Lovaniensi moritur, & in Villari sepelitur, cujus Epitaphium est:

Mundi terrorem marmor tegit hoc, & honorem,
Quando Brabantinus Dux fuit & Dominus,
Quem Deus huc misit, sub quo Brabantia risit:
Quo vixit tuta sua gens, plebs altera nuta,
Submisit magnum quemcunque, velut lupus agnum,
Hoc probat Angensis, Daelensis, Juliacensis.
Corde Deum rogemus, eum cito glorificari,
Ut per eum caput æthereum valeat sociari.
Summa potentia cœlica gaudia donet eidem,
Cui Brabantia, totaque patria subdita pridem.

(Hæc ex nova historia, ubi supra.)

Occiso Florentio, serenissimo Principe, filius ejus Wilhelmus, hujus nominis secundus, Hollandiæ Comes decimus quartus hæreditarie sublimatus est, ducens in uxorem Elisabetham, filiam Ducis de Bruynswich, præclaram virginem, ex qua genuit Florentium, succedentem Hollandiæ Comitem. Cœpit autem Anno Domini MCCXXXV. Frederici Imperatoris, hujus nominis secundi, Anno XXIV. & rexit Comitatum annis XXI. Iste Wilhelmus à primævo juventutis suæ tempore magis adamavit rigorem ferri, quam nitorem auri. (Hæc ex Chronicis.) Reliqua gesta hujus Wilhelmi require infra in linea vacationis Imperii, sub Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo septimo. *Hollandica.*

Quinquagesimus primus ascendit ad Pontificatum Coloniensis Ecclesiæ Conradus, natione de Hoenstaden, major Præpositus, vir tanto honore & nomine dignissimus, sedens in cathedra Episcopali XXXIII. annis atque dimidio. Hic suo tempore Coloniensem Ecclesiam amplis possessionibus & nobilibus prædiis plurimum sublimavit: fuit autem jurium ac libertatum Ecclesiæ pugil strenuus & propugnator, prospera simul & adversa secundum varietatem temporum æquo animo ferre doctus: unde per Wilhelmum, Comitem Juliacensem, Ecclesiæ Coloniensis illo tempore infestissimum persecutorem, in conflictu bellico captus, in castro ipsius Comitis, scilicet Nydeeke, per novem menses jacuit in vinculis. Erat vero in aggrediendis arduis intrepidus Conradus, & cum Fredericus secundus Imperator per Innocentium quartum Papam ab Imperio fuisset depositus, tanquam filius obediens & fidelissimus, de mandato ipsius Domini Papæ ad excludendam ab Imperiali successione præfati Friderici istius Imperatoris posteritatem, sua industria, sagacitate atque potentia tres successive Principes ad Regnum Romanorum elegit, associatis sibi & allectis aliis suis conprincipibus Electoribus, prout tanti & ardui facti opportunitas exigebat. Elegit namque primum Henricum septimum, Landtgravium Hassiæ atque Thuringiæ, (qui cognomine † Toraspe vocabatur,) & eundem electum sine mora in locum præfati Frederici ab Imperio depositi subrogavit, quod tamen absque difficultate fieri non potuit. Nam cum Conradus, dicti Frederici Imperatoris filius, Regnum jam invasisset, Conradus Archiepiscopus, commisso cum dicto Conrado, Frederici Imperatoris filio, apud Franckfordiam prælio, eun- *Coloniensia.* *Raspo.*

dem victum fugavit, & sic tandem electionem hujusmodi de dicto Henrico fieri procuravit. Eodem autem Henrico non multo tempore postea defuncto, Dominus Conradus, Coloniensis Archiepiscopus, Wilhelmum, Comitem Hollandiæ, in Regem Romanorum constituit, cujus ipse electionem juxta Wurinch Coloniensis territorii fieri procuravit: habens tunc secum in comitatu pro tanti solemnitate negotii, præter Principes & nobiles sæculares, Archiepiscopos & Episcopos, numero XIV. in quorum congregatione ipse tunc temporis Ecclesiam novam S. Cuniberti in Colonia solemniter dedicavit, sed eodem Wilhelmo ad Regnum electo, & in brevi postea per Frisonum gentem in bello interfecto, dictus Conradus Archiepi-
238 scopus tertium in Regnum substituit Richardum, videlicet Cornubiæ Ducem, fratrem Regis Anglorum. Veruntamen illi sic electi ad Imperium, propter temporis brevitatem, nil dignum memoriæ facere potuerunt, & benedictione Imperiali caruerunt. Iste venerabilis Præsul Conradus, vir in omnibus prudens atque strenuus, pro Domo Dei, juxta Prophetam, contra adversarios Ecclesiæ murum ex adverso ascendens, & intrepidus se opponens pro juribus ac libertatibus Ecclesiæ, cum civibus ac civitate Coloniensi, qui suis superioribus semper æmuli & cervicosi erant, multa & quasi continua suo tempore bella gessit, disceptans forte varia, juxta varietatem temporum sedulo cum eisdem. Ad extremum autem sua prudentia & strenuitate, & justo Dei judicio disponente, contra dictos cives & civitatem, diu diuturnis bellorum fatigationibus lacessitos, votis potitus, totam civitatem & regimen ejusdem Dominus Conradus in suam redegit omnino potestatem, ita, ut cum suo satellitio haberet omnem custodiam portarum & murorum, pro suo libitu faciens liberum introitum & exitum civitatis. Multos insuper ex Scabinis & Rectoribus civitatis, propter injusta judicia & perversam justitiam, alios quidem exilio & banno perpetuò condemnavit, alios vero extra civitatem ad fortalitia & castra Ecclesiæ captivos ducens, vinculis & carceribus perpetuo mancipavit. Idem quoque Conradus Comitatum de † Hoystadeo cum omni jure suo & attinentiis, nec non nobile castrum Are cum suo districtu, una cum castro de Nurberch, cum pluribus allodiis, ad ipsum ex successione paterna pertinentibus, Ecclesiæ Coloniensi contulit. Item castrum Waldenberch, & castrum Wede cum ministerialibus & villis atque possessionibus, suis pecuniis comparavit, & Ecclesiæ Coloniensi usque in hodiernum diem nobiliter applicavit. Porro circa finem vitæ suæ fundamenta novæ structuræ Ecclesiæ sancti Petri in Colonia idem Conradus nobilissime inchoavit, & primum propriis manibus supposuit lapidem fundamento. Cum auxiliante Domino rebellionem Coloniensium perdomuisset, obiit in pace, in ipsa civitate Coloniensi, sepultus ibidem in Ecclesia sancti Petri veteri, postmodum ad novam translatus, una cum aliis suis antecessoribus, qui in antiqua Ecclesia sepulturam habuerunt, &c.

Hoenstaden.

Juliacensis. Wilhelmus, Comes Juliacensis, de quo refertur in principio hujus historiæ de Conrado Archiepiscopo, quem injuste cepit, pro reproba sua vita quale præmium susceperit, patet ex sequenti exemplo. In villa Entenich, quæ in territorio Bonensi sita est, miles quidam nobilis, Walterus nomine, habitabat: qui cum tempore quodam graviter infirmaretur, solusque jaceret, Diabolus illi ad pedes lectuli visibiliter apparuit. Erat autem, sicut ipse retulit, facies ejus instar simiæ disposita, cornua habens caprina: ex cujus aspectu cum primum terreretur, postea confortatus, ait: Quis vel quid es? unde venis? vel quid quæris? Respondit monstrum, Diabolus sum, & veni, ut animam tuam tollam. Cum vero miles diceret: Recede tentator, certe animam meam non tolles, Christo me commendo; Ille subjunxit: Waltere, si mihi consenseris, hominiumque feceris, non solum te incolumitati restituam, sed etiam super omnem progeniem tuam te ditabo. Sed contra miles: Non ego de divitiis tuis fallacibus sollicitus sum. Et unde tibi thesauri? Infra terminos (ait Dæmon) curiæ tuæ infiniti occultantur. Tum vero miles jam delectatus, inquit: Dic mihi, ubi est anima Domini mei Wilhelmi, Comitis Julia-

Juliacensis nuper defuncti? Respondit Diabolus: Nosti castra vicina, Wolckenburcb & Drachenfels? Novi, inquit. Et ille, per fidem meam tibi dico, si ferrea essent tam castra, quam eorum montana, & in illum locum mitterentur, ubi anima Wilhelmi est, antequam supercilium superius inferiori jungi posset, liquefierent: quo dicto, mox cachinnando subjunxit: Ardor iste balneum jam lacteum ei est, sed in futuro, cum corpus animam suam resumet, tunc primùm pœnam recipiet debitam, &c. Memoratus ille Wilhelmus, Comes Juliacensis, infirmatus in castro suo Nydeken, pro quadam contumelia sibi illata venit Coloniam: unde cum rediret, in via defectum cordis incurrit, & ait: Ah, nunquam de cætero videbo Coloniam. Sic in terram depositus, cum Medicus diceret, mortem esse in janus, subjecit, consulo tibi, ut uxorem tuam recipias. Respondente vero illo, se non facturum, & supplicante pro quodam milite, quem diu in carcere te- 239
nuerat, negavit Comes, se vivente, exiturum ex carcere, sed Medicus: ergo (inquit) ante diem crastinum egredietur; quod & ita factum est. Moriturus vero, cum in sinu cujusdam matronæ, quam viro proprio ademerat, jaceret, & illa, quid post Comitis mortem factura esset, quæreret: respondit nubere debere juveni militi. Hæc ei verba ultima fuere. Eadem nocte sanctimonialis quædam sancti Mauritii in Colonia in locum pœnarum transposita est, in quibus puteum magni horroris, igneo tectum operculo, inter flammas vidit sulphureas, de quo cum doctorem suum interrogasset, respondit ille: duæ tantæ animæ in illo sunt. Anima videlicet Maxentii Imperatoris, & anima Wilbelmi, Comitis Juliacensis. Experrecta illa mane, visum recitat: & cum eadem die rumor Coloniam de morte ejusdem Comitis afferretur, visionem fuisse veram intellexit. Ideo vero duo illi pares erant in pœna, quia conformes fuerunt in culpa; uterque tyrannus; uterque supra modum luxuriosus. Nam sicut legitur in Chronicis, nulla fuit in urbe Roma, sive extra urbem matrona, tam nobilis, tam pudica, dummodo placeret oculis Maxentii, quin de domo mariti sublatam corrumperet; quæ eadem faciebat cum virginibus & viduis. Viderunt ista viri & ingemuerunt, prætereuntes & tacuerunt; Tanta porro erat calliditas Maxentii, ut cum nimio cordis dolore afficeretur, tristitiam tamen dissimularet. Tanta ejus erat tyrannis, ut passim senatores, cives, milites occideret, de quibus aliqua haberetur suspicio: Nec Wilbelmus aliter solebat, etsi non pari potestate, non tamen impari voluntate. Sicut enim audivi, ita deditus erat luxuriæ & incestui, ut vix haberet ministerialem, cujus uxorem & filiam non attentaret violare; nullam habens differentiam inter matrem & filiam, inter ligatam & solutam. Quantæ vero fuerit circa subjectos sive comprovinciales crudelitatis, totus novit Episcopatus Coloniensis. Maxentius uxorem propriam occidit: Hic inclusit. Ille persecutus est Ecclesiam, multos pro fide occidendo: Hic tempore schismatis Imperii Romani persecutus est sedis Apostolicæ obedientes, sacerdotes de suis sedibus ejiciendo; quosdam mutilando, & bona Ecclesiis diripiendo. Retulit etiam Canonicus quidam Aquensis visionem satis terribilem: post mortem (inquiens) cuidam inclusæ, cui benefecerat, visibiliter apparens Comes, vultu lurido ac macilento, ait: En ego sum miser ille Wilhelmus, quandoque Comes Juliacensis, quem dum illa interrogasset de statu suo, respondit: totus ardeo, & cum levasset vestem vilissimam, qua indutus videbatur, mox flamma erupit, sicque in ejulatu disparuit, &c.

Post obitum venerabilis patris Domini Joannis de Eppa, successit in Episcopatu Leodiensi Wilhelmus, frater Thomæ, Comitis Flandriæ & Hannoniæ, electus Valentiæ, vir bonus, Anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo octavo, Pontificatus Gregorii Papæ noni anno duodecimo, Conradi vero electi Coloniensis, anno primo, à prædicto summo Pontifice confirmatus & consecratus, sed obstitit ei Præpositus Trajectensis, quem Conradus, filius Frederici, Leodium veniens, inthronisavit, jubens, ut ei fidelitatem (sicuti Episcopo) cives jurarent. Sed hi respondent, illi se fidelitatem jurare, quem Ecclesia in Episcopum susciperet. *Leodiensis.*

Quam-

Quamvis autem ille ab aliquibus electus fuerit, tamen Papa Gregorius cassando electionem, eum repudiavit, & prædictum Wilhelmum, ut dictum est, confirmavit. Sed Wilhelmus in reditu à Curia eodem anno obiit, & in Zelandia sepultus est in monasterio Cathacumbe Cistertiensis ordinis, in solo scilicet suæ nativitatis, juxta suos parentes, qui prædictum fundaverunt monasterium; vacavitque sedes Leodiensis quasi per annum. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Isto tempore claruerunt Albertus Magnus, Episcopus Ratisbonensis, & Doctor excellentissimus, Thomas de Aquino, Doctor sanctus; Eustachius, qui & Bonaventura, Doctor devotus; Alexander de Hales, Doctor irrefragabilis; Alexander de villa Dei, ordinis Minorum, qui Doctrinale compilavit, vir sanctus, Theologiæ sanctæ Professor; Vincentius Speculator, qui omnem materiam scibilem collegit; Magister Ulricus, discipulus Alberti; Petrus de Tharentasia, postea Papa & plures alii viri sancti & litterati hoc tempore floruerunt in diversis mundi partibus, quos Divina bonitas misit pro fidei defensione; sine quibus tota pene fides
240 periisset propter hæreticorum multiplicitatem, subtilitatem simul & potentiam. (Hæc Collector Fasciculi temporum.) Legatus Jacobus, Prænestinus Episcopus, quondam Abbas trium Fontium, qui erat in Francia, inhibuit Leodienses sub pœna suspensionis & excommunicationis, ne Episcopum eligerent, nisi de suo consilio, & de sua autoritate, & in hoc valde fatigavit Electores, qui ire in Franciam cogebantur. Tandem tamen coram ipso consenserunt in tres personas, id est, in Episcopum Lingonensem, Robertum, in unum de fratribus electi, Valentiæ nuper defuncti, & in electum Cathalaunensem Ganfredum, tali pacto, ut, si primus recusaret, secundus reciperet, & si ille nollet, tandem tertius haberet. Consilio ergo Legati, Rodolphus, sede Lingonensi resignata, fit Episcopus Leodiensis XXXIX. ab initio vero LXVIII. vir nobilis, cujus fratres erant Rodolphus, Virdunensis Episcopus, & Joannes Balivus Campaniæ. Iste erat Præpositus Leodiensis, Doctor sacræ Theologiæ, & filius Comitis de Pontii; qui veniens, curialiter receptus est ab Hoyensibus, & postridie admissus in vigilia Natalis Domini; quo & altero die magnam egit festivitatem, ubi præsentes fuerunt Thomas, Comes Flandriæ, Comes S. Pauli, & quidam alii Comites & Nobiles, tam clerici, quam laici, nec non & Militum & Burgensium multitudo: & in die S. Stephani, anno scilicet Salutis MCCXL. Pontificatus Gregorii noni ultimo, processionaliter, sicut mos est, à Leodiensibus recipitur, & in Cathedra decenter locatur, præsentibus omnibus supradictis Comitibus, nobilibus & ignobilibus; qui rexit Episcopatum annis septem in magna pace & tranquillitate, ut erat sagax, bene moratus, & in ornamentis Ecclesiæ curiosus; sed fertur fuisse simul ambitiosus. Cum enim in electione Remensis Ecclesiæ unus è pluribus esset nominatus, ut haberet, unde abundantius partis suæ causam foveret, sedi propriæ multa fertur distraxisse, malorum consilio. Item Anno prænotato Magister Jacobus de Vitriaco, quondam Episcopus Acconensis, tunc Cardinalis Tusculanensis, Calend. Maji Romæ obiit, cujus ossa post aliquantum temporis translata apud Ognies Leodiensis diœcesis, & ibi honorifice tumulata sunt. (Hæc Albericus *(a)*.) Eodem tempore facta est apud Cremonam tempestas magna, ceciditque lapis grandinis, in quo erat Crux & imago Salvatoris impressa, & desuper literis aureis scriptum *[Jesus Nazarenus Rex Judæorum.]* Cecidit quoque in monasterio sancti Gabrielis, & de aqua, in quam liquefactus est, inunxerat monachi cujusdam fratris oculos cæcutientis, statimque clare vidit. (Hæc Vincentius.) Iste Robertus Episcopus Ecclesiam fratrum Prædicatorum Leodii in honorem Beatæ Catharinæ cum Guidone Cameracensi, & Balduino, quondam Episcopis, Idibus Augusti dedicavit, Anno Domini MCCXLII.

Item Anno Domini MCCXLIV. Hoyæ fratres Minores à Capella sancti Jacobi ad locum, ubi nunc morantur, transferuntur: fratres etiam Minores Leodii reliquerunt

(a) ad a. 1240.

querunt Ecclesiam, quam fere per decem annos inhabitaverant & ædificaverant in loco, qui dicitur Richerifons super rivum nominatum Mendacii: de qua Ecclesia multo tempore ante fuerat dictum à puero, Sebastiano nomine, postea facto Eremita; qui, dum in domo Patris sui sederet ad ignem, sæpe proferebat. (Certe adhuc cantabuntur in isto loco multæ Missæ devote.) Mutaverunt etiam iidem fratres fere per omnes civitates Almanniæ & Franciæ domos suas, qui etiam in Colonia emerunt Palatium Roberti, Episcopi Leodiensis, & ibi ædificaverunt.

Item Anno Domini MCCXLVI. Ecclesia sancti Leonardi in Vicaria prope Hoyum construitur: & tunc etiam reædificatum est claustrum Roberti Montis à Lamberto, Canonico Leodiensi, & custode sancti Dionysii, ordinis Cistertiensis. Item Robertus Episcopus, instinctu Joannis Decani S. Lamberti, obtinuit à Capitulo generali Cistertiensi, ut per ordinem universum singulis annis solemniter S. Lamberti festum celebraretur, de quo ante tamen fiebat memoria. Istius temporibus præ nimia siccitate indicitur triduanum jejunium, & triplex fit processio ab omni Clero & populo, nudis pedibus, & in laneis, feria secunda, quarta & sexta. Prima die in Ecclesia Apostolorum Missa celebrata, vidit sacerdos quidam, Deo dignus, chorum Apostolorum, cum beato Theodardo, cujus corpus eò portatum erat, Deo pro congregatione illa preces fundentem, sed beatam Mariam contradicentem: eò, quod in processione de ipsa non fuerat facta memoria; sed in secunda processione ad sanctum Leonardum fit de ipsa memoria devote per Antiphonam 241
[Salve Regina,] & cum serenum tempus ante fuisset, tanta inundatio pluviæ facta est, ut fere omnes, qui in processione aderant, hac illacque dispergerentur... Tandem Robertus Episcopus apud castrum Fossense in contritione magna & devotione laudabili, bono fine quievit XVII. Calend. Novembris, & apud Aluam, monasterium Cistertiensis ordinis, est sepultus: sed postea Abbas Clarevallensis, Stephanus, ad Clarevallem corpus ejus transtulit, ubi prius elegerat sepulturam, dum esset Lingonensis Episcopus. (Hæc ex Leodiensibus.) Item Pontificatus hujus anno ultimo, obiit pia Christi virgo, Lutgardis de Tungris, Leodiensis diœcesis, cujus corpus jacet in cœnobio de Aquiria monialium Cistertiensis ordinis, prope Bruxellam in Brabantia, Cameracensis diœcesis.

Cœlestinus, natione Mediolanensis, cœpit Anno Domini MCCXLI. vacavitque sedes propter ambitiones & discordias mensibus XXII. diebus XIV. (Matthæus dicit, anno uno, mensibus novem.) Iste prius vocabatur Ganfredus, Cardinalis, Episcopus Sabinensis, vita & scientia laudabilis, senex & infirmus electus, citò moritur, & in Ecclesia sancti Petri sepelitur. (Hæc Bernardus, ubi supra.) *Romana.*

Venerabilis Arnoldus, hujus nominis secundus, Præpositus Trevirensis, ex sorore Domini Theodorici bonæ memoriæ, in Isenborch genitus, Archiepiscopus LXXXIX. à saniore parte Capituli est electus, Anno Domini MCCXLII. vacationis Romanæ sedis anno secundo; cui Rodolphus de Ponte natus, sancti Paulini Præpositus, restitit, Ducis Lotharingiæ superioris, & de Lutzenborch & Seyne Comitum potentia & auxiliis: sed facta pacificatione, Rodolpbus in castro Larborch ad Dominum migravit, & Innocentius Papa quartus electionem prædicti Domini Arnoldi de Isenborch approbavit, & Pallium, simulque ut omnia beneficia sua, quæ habebat, retineret, sub Bulla remisit. Tandem hic venerabilis Arnoldus post multa virtutum insignia, Ecclesia plurimum locupletata, Pontificatus sui anno XXI. mortuus, in Monteberch ductus, & ad extrema Treverim est relatus, & ante altare sanctæ Trinitatis gloriose tumulatus. (Hæc ex gestis eorundem Pontificum.) *Trevirensis.*

Innocentius, hujus nominis quartus, natione Januensis, de Comitibus Lavaniæ, qui prius Senebaldus dicebatur, Cardinalis, post biennem fere Romanæ sedis vacationem, eligitur in Papam Anagniæ in crastino sancti Joannis Baptistæ, Anno Domini MCCXLIII. Sedit annis undecim, mensibus sex, (in aliquibus Chronicis dicitur annis XII.) & sedes Cardinalium à multo tempore vacuas, de personis ex diversis mundi partibus electis restauravit, inter quos fuerunt Odo de

Castro Rodolphi, Cancellarius Parisiensis, & frater Hugo de sancto Theodero, Prior Provincialis fratrum Prædicatorum in Francia, Magister in Theologia.

Innocentius igitur Papa, post magnum tractatum de pace cum Imperatore Frederico, dum ipsius adversus Ecclesiam contumaciam perpendisset, clam de Italia fugiens, Januensium auxilio devenit in Gallias Lugdunum, quò intravit feria sexta, in hebdomada prima Adventus Domini, Anno Salutis MCCXLIV. fuitque ibi continue per sex annos & amplius, quantum est à prima hebdomada Adventus usque ad quartam feriam infra Octavas Paschæ; quæ recessit postmodum de Lugduno. (Hæc Bernardus.) Item usque in hunc annum Salutis producit Vincentius Burgundus, de ordine Prædicatorum, Speculum suum historiale, ut ipse declarat in XXXII. libro & ultimo ejusdem speculi, capite centesimo quinto, qui est Annus Pontificatus Innocentii quarti secundus, Imperii Frederici XXXIII. Christianissimi Regis Francorum Lodowici XVIII. à creatione autem Mundi, secundum minorem numerum, quem in toto speculo idem Vincentius sequitur, MMMMMCCVI. secundum majorem vero numerum annorum mundi, ex antiqua translatione mundi sumptum, quem nos sequimur in præsenti Chronographia, fuit annus à creatione mundi MMMMMMCCCCXLIV. (Hæc Collector.) Iste Vincentius, natione Burgundus, scripsit quatuor Specula, scilicet: Speculum Naturale, Speculum Doctrinale, Speculum Morale, & Speculum Historiale; Item de laudibus beatæ Virginis, & librum gratiæ, librum consolatorium de morte amici, quem scripsit ad Regem Franciæ, Lodowicum, librum de puerorum nobilium conditione, quem scripsit ad Reginam Franciæ. (Hæc ex libro de Illustribus viris ordinum Prædicatorum.)

242 Anno sequenti, scilicet Salutis MCCXLV. in festo sancti Joannis Baptistæ, Innocentius Papa celebravit Concilium Lugduni cum Cardinalibus suis & Prælatis Cisalpinis, & cæteris Regni Franciæ & Hispaniæ: & tandem ab Imperio deposuit Fredericum per diffinitivam sententiam XVI. Calend. Augusti; cui interfuerunt Balduinus, Imperator Constantinopolitanus, & Tholosanus, ac Provinciæ Comites. Innocentius Papa, postquam deposuerat ab Imperio Fredericum, procuravit per Electores Regem Almanniæ & Romanorum eligi Landtgravium Thuringiæ contra depositum Fredericum, qui infra annum moritur. Dehinc eligitur Wilhelmus, Comes Hollandiæ, qui anno nono in bello post à Frisonibus est occisus. Præfati igitur duo, antequam ad Benedictionem Imperialem pervenissent, vitæ terminum exegerunt. Item anno Pontificatus sui nono, anno scilicet Salutis MCCLI. feria quarta infra Octavam Paschæ, Innocentius de Lugduno recedens, regreditur in Italiam, post annos sex cum dimidio fere, quibus hæserat Lugduni. Eodem anno institutus est ordo fratrum de pœnitentia Domini nostri Jesu Christi apud Massiliam, de speciali mandato Innocentii Papæ. Item anno sequenti, octavo Idus Aprilis, Sabbatho in Albis, Pater Petrus de Verona, ordinis Prædicatorum, inquisitor hæreticæ pravitatis per sedem Apostolicam deputatus, propter inquisitionis infatigabilem solicitudinem, & prædicationis fervorem, ab impiis hæreticorum sociis pro fide in Mediolanensi Territorio est occisus, Symbolum fidei in ipsa occisionis hora voce libera confitendo: virgo, doctor, & martyr, corona triplici laureatus: cujus crebra miracula & insignia nova, signa sequentia sanctitatis ipsius odorem ubique diffuderunt, & gloriam declararunt. Fuit autem canonisatus, & sanctorum Martyrum ascriptus Catalogo, infra annum per Innocentium Papam quartum Parisiis in Quadragesima sequenti, nono Calend. Aprilis, Pontificatus sui anno decimo. Canonisavit etiam Innocentius Papa apud Assisium sanctum Stanislaum, Cracoviensem Episcopum in Polonia, ab iniquo Principe interemptum. Tandem Innocentius Papa obiit in Neapoli, in festo sanctæ Luciæ, ibique sepultus fuit in Ecclesia majori. (Hæc Bernardus.)

Imperialia. Romanorum Imperium, sive post mortem, sive post depositionem Frederici Imperatoris secundi ab Imperio, vacare cœpit, & vacavit secundum Matthæum Palme-

Palmerii, annis XXVIII. cujus vacationis tempore diversi Principes per Imperii Electores ad Imperium electi fuerunt, scilicet Landtgravius Thuringiæ, & Comes Hollandiæ, qui, antequam ad Imperialem Benedictionem pervenissent, vitæ terminum peregerunt. Post mortem vero Frederici, Electores se in duo dividentes, quidam Regem Castellæ, Alfonsum, quidam Richardum, Comitem Cornubiæ, fratrem Regis Angliæ, ad Imperium elegerunt, & hoc schisma per annos XVII. perduravit, ita ut neuter eorum à Papa coronaretur. Post depositionem Frederici secundi, in Concilio Lugdunensi per Innocentium Papam quartum, ut præmittitur, factam, Henricus, Landtgravius Thuringiæ, in odium Frederici, Anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo sexto, vacationis Imperii secundo, per Electores Imperii in Regem Romanorum fuit electus: qui Conradum, dicti Frederici filium, in Regem Romanorum electum, cum suo exercitu apud Franckfordiam ignominiose fugavit. Sed Henricus Landtgravius de fluxu ventris infra annum obiit, & in Isenaco fuit sepultus; duxerat uxorem, antequam in Regem Romanorum eligeretur, Beatricem, filiam Henrici, hujus nominis secundi, Ducis Lotharingiæ & Brabantiæ, quæ postea nupsit Wilhelmo, Comiti Flandriæ. (Hæc Magister Emundus.)

Henricus, hujus nominis tertius, ætate adolescens, forma egregius, genere nobilissimus & nimis corde elatus, frater Ottonis, Comitis Geldriensis, prius Præpositus Xantensis, & novi electi Almanniæ consobrinus, fit quadragesimus Episcopus Leodiensis, & sexagesimus nonus à beato Materno, per Petrum Caputii Cardinalem, Sedis Apostolicæ Legatum, anno Domini MCCXLVII. Pontificatus Innocentii Papæ quarti anno quinto: & duodecim annis tenuit Episcopatum, antequam consecratus vel in sacerdotem esset promotus. Sed Wilhelmo, Rege Almanniæ, ejus consanguineo, defuncto, monitione Capituli in sacerdotem promovetur, & in Episcopum ac Abbatem Stabulensem consecratur. Item Anno Domini MCCXLVIII. confirmatus est ordo Cruciferorum, quorum domus superior est in Hoyo, ab Innocentio Papa quarto, Pontificatus sui anno octavo. Item Anno Domini MCCL. Calend. Maji, majus Altare sancti Lamberti consecratur à Domino Petro Caputii, Rhotomagensi Archiepiscopo, Legato sedis Apostolicæ, in honorem sanctæ Mariæ & sancti Lamberti, præsentibus Wilhelmo, Rege Almanniæ, Moguntinensi, Trevirensi, & Coloniensi Archiepiscopis, Metensi & Cathalaunensi Episcopis, & nostro Electo, & plurimis Prælatis. Item Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo tertio, Leodii primò Magistri civium creati fuerunt. Item Anno Domini MCCLVI. reliquiæ sancti Bartholomæi Leodium à Roma adductæ, in sua Ecclesia per Præpositum ejusdem Ecclesiæ reponuntur. Item in die sanctæ Crucis Inventionis, pars sanctæ Crucis existens in Ecclesia Floreffiensi, de Constantinopoli allata, stillavit non modicum sanguinis, in præsentia totius Conventus & Parochiæ ibidem. Item dum reclusæ cuidam, degenti in quodam reclusorio, contiguo Ecclesiæ sancti Martini Leodiensis, in contemplatione quiescenti, mysterium corporis Christi Sacramenti revelatum fuisset, & affectus Henrici Episcopi precibus, tantæ religiosæ prorsus inclinatus esset, idem Episcopus instinctu ejusdem sanctæ Evæ, & Julianæ Beghutæ montis Cornelii, (cui etiam antea revelatum fuerat) Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, impetravit ab Urbano quarto, Apostolicæ sedis Pontifice, ut festum Sacramenti in Leodiensi diœcesi institueretur & celebraretur. Item anno sequenti Hoyæ magnum hospitale sub castro fundatur. Item Anno Domini MCCLXXXIV. cum Gregorius decimus, Papa Romanus, anno Pontificatus sui tertio generalem Synodum Jerosolymæ recuperandæ gratia, contra Sarracenos Lugduni celebraret, fuissetque noster Episcopus Henricus ad eam personaliter evocatus, cives Leodienses, Dyonantenses, Hoyenses & Tungrenses coram Papa antedicto prædictum Episcopum super defloratione virginum, ac aliis factis enormibus clam accusaverunt; super quibus ipse Apostolicus admirans, ad ejus privationem processit, prout jus requirebat, cum-

Leodiensis.

243

que Episcopio privavit, in dicto Concilio, anno Domini prænotato. Præfuit autem Henricus Ecclesiæ à prima institutione usque ad ejus privationem XXVII. annis, & post depositionem suam eousque vixit, ut successu temporis videret tres Episcopos præfici sedi Leodiensi, quibus singulis semper bella & controversias indixit. Tandem Anno Domini N. Theodericus de Prato, miles, eum interfecit cum suis juxta Franchimont, qui reductus est in Ruremundam, & in majori Ecclesia sepultus in sepulchro patrum suorum. Habebat vero eo tempore, quo obiit, LXV. filios naturales. (Hæc ex Chronicis Leodiensibus.) Item in alio quodam Chronico Leodiensi reperi, Henricum illum contra Principes secus Episcopatum, Jus patriæ, tanquam potentem, bene defendisse: sed intra patriam suam aggravasse, & potissimum Clerum, cujus libertates tempore ejusdem Episcopi, intendentis magis militiæ, quàm Ecclesiæ, pro magna parte perierunt, quæ temporibus prædecessorum suorum bene servatæ erant. Item à Gregorio decimo ad informationem patriæ in Concilium Lugdunense evocatus, Episcopium per traditionem annuli sui in manus Papæ resignavit, sperans inde Papæ gratiam, sed quia tempore, quo dictus Papa Canonicus & Archidiaconus Ecclesiæ Leodiensis fuerat, Henricus Episcopus pedem levaverat in Capitulo Leodiensi, ut eum percuteret, vel forte percusserat inde, (vel potius culpis aliis exigentibus,) nullam gratiam Papæ reperiens, depositus fuit, & absque beneficio in ævum permansit, ut supra, &c.

Imperialia. Mortuo Landtgravio, quia propter potentiam Imperatoris Frederici, qui adhuc vivebat, vix aliquis Principum Regnum assumere volebat, dictus Papa Innocentius misit ad Henricum, Ducem Lotharingiæ & Brabantiæ, ut Regnum Romanorum, quo promovere volebat, acceptaret, sed Dux se excusans, recommendavit Papæ nepotem suum, sororis filium, Wilhelmum, Comitem Hollandiæ. Quare Papa ad Electores Imperii Legatum à Latere, scilicet Petrum Caputium sancti Georgii, ad Velum aureum Diaconum Cardinalem misit: quo Cardinale procurante, & dicto Duce assistente & ad hoc operam dante, prædictus Wilhelmus, Comes Hollandiæ, fuit per supradictos Electores in Regem Romanorum concorditer
1244 electus Anno Domini MCCXLVII. vacationis Imperii anno tertio. (Hæc Magister Emundus.) Sequitur ex Chronicis Hollandiæ: Et ecce, simulac publicata fuit electio, tota militia solemniter exultabat. Electus enim vicesimum agens annum, adhuc fuit imberbis, robore decorus, cute candidus, crine nigerrimus, statura procerus ac in dispositione corporis collaudandus: Sed quoniam idem adolescens electionis suæ tempore fuit armiger, cum festinatione præparata sunt omnia, quæcunque fuerunt necessaria, ut secundum ritum Christicolarum Imperatorum miles fieret, antequam Aquisgrani diadema Regni susciperet. Verum, quia plerique milites moderni temporis, patrimoniis intendentes, omissis sumptuosis solemnitatibus, saltem per infractum colaphum militarem consequuntur dignitatem, ideoque multi regulam ejusdem ordinis ignorantes, debite militare nesciunt, visum nobis fuit, in præsenti Chronographia paulo fusius annotare, quem in modum hic Wilhelmus, secundum Christianam institutionem miles effectus, & regulam militaris ordinis cum summa festivitate professus sit, ut ex eo discant moderni milites, cujusmodi jugum in ordine suo susceperint, aut certe quale votum in processione suæ regulæ emiserint. Itaque præparatis in Ecclesia Coloniensi omnibus, post Evangelium solemnis Missæ, prædictus Wilhelmus armiger coram Cardinale productus est per Regem Bohemiæ, dicentem in hunc modum: Vestræ Reverentiæ, pater almiflue, præsentamus hunc electum armigerum, devotissime supplicantes, ut vestra paternitas votivam ejus professionem suscipiat, quò militari nostro collegio digne asscribi possit: Dominus autem Cardinalis, in Pontificalibus assistens ornamentis, eidem armigero dixit, secundum etymologiam ejusdem nominis, quod est Miles: oportet, (ait) unumquemque militare volentem, esse magnanimum, ingenuum, largifluum, egregium & strenuum: magnanimum quidem in adversitate, ingenuum in consanguinitate, largifluum in honestate, egregium in curialitate,

tate, & strenuum in virili probitate: Sed antequam votum tuæ professionis facias, cum matura deliberatione jugum regulæ prius audias. Ista itaque regula est militaris ordinis, inprimis cum devota recordatione Dominicæ passionis Missam quotidie audire: pro fide catholica corpus audacter exponere: sanctam Ecclesiam cum ministris ejus à quibuscunque grassatoribus liberare: viduas, pupillos ac orphanos in eorum necessitate protegere: injusta bella vitare: iniqua stipendia renuere: pro liberatione cujuslibet innocentis duellum inire: tyrocinia non nisi causa militaris exercitii frequentare: Imperatori Romanorum, seu ejus patricio reverenter in temporalibus obedire: Rempublicam illibatam in vigore suo permittere: bona feudalia Regni vel Imperii nequaquam alienare: ac irreprehensibiliter apud Deum & homines in hoc mundo vivere. Hæc statuta militaris regulæ, si devote custodieris, & pro virili diligenter adimpleveris, scias, temporalem te honorem in terris, & post hanc vitam requiem æternam in cœlis mereri. Quibus expletis, Dominus Cardinalis conjunctas manus ejusdem tyronis clausit in Missali, supra lectum Evangelium, ita dicens: Vis ergo militarem ordinem in nomine Domini devote suscipere, & regulam tibi verbotenus explicatam, quantum potes, perficere? Cui respondit armiger: Volo. Et tum Dominus Cardinalis subsequentem professionem armigero dedit, quam idem armiger palam omnibus in hunc modum legit: Ego Wilhelmus, Comes Hollandiæ, militiæ Princeps, sacrique Imperii vasallus liber, jurando profiteor regulæ militaris observantiam, in præsentia Domini mei Petri ad Velum Aureum Diaconi Cardinalis, & Apostolicæ Sedis Legati, per hoc sacrosanctum Evangelium, quod manu tango. Cui Cardinalis: Hæc devota professio peccatorum tuorum sit vera remissio, Amen. Istis itaque dictis, Rex Bohemiæ ictum impegit in collum tyronis, ita dicens: Ad honorem Dei omnipotentis te militem ordino, ac in nostrum collegium gratanter accipio: sed memento, quoniam Salvator mundi coram Anna Pontifice pro te colaphisatus & illusus coram Pilato præside, & flagellis cæsus, ac spinis coronatus: coram Herode Rege chlamide vestitus & derisus: & coram omni populo nudus & vulneratus in cruce suspensus est, cujus opprobria meminisse te suadeo; cujus crucem acceptare te consulo; cujus etiam mortem ulcisci te moneo. Quibus ita solemniter adimpletis, novus tyro post dictam Missam cum stridentibus buccinis, prostrepentibus tympanis 245
& tinnientibus cymbalis, contra filium Regis Bohemiæ tribus vicibus concurrit in hastiludio, & exinde cum gladiis enitentibus dimicationis tyrocinium fecit: celebravitque magnificis expensis triduanam curiam, ac donis largifluis cunctis magnatibus suam manifestavit honorificentiam. Erant autem in eadem sua electione & curia, Petrus Caputii, Cardinalis Legatusque sedis Apostolicæ, Rex Bohemiæ cum filiis suis, Arnoldus de Isenborch, Archiepiscopus Trevirensis, Conradus de Hoystaden, Archiepiscopus Coloniensis, Gerhardus, Archiepiscopus Moguntinensis, Henricus de Geldria, electus Leodiensis, Otto de Hollandia, Episcopus Trajectensis, cum novem aliis Archiepiscopis & Episcopis, Marchio Brandenburgensis cum pluribus Ducibus & Marchionibus, & vasallis Imperii. Interea cum adhuc electus Rex in exultatione resideret apud Woringiam, atque triduanam jam explevisset curiam, quarta dehinc exorta luce, quum pruinale gelu germinosam terræ superficiem in aurora constringeret, tubarum sono signum datum est ad castra tollenda, & ad civitatem Aquensem obsidione cingendam. Cives autem Aquenses econtra festinaverunt extemplò portas claudere & valvas obstruere. Nec mora, quin & idem Electus, cum invictis bellatoribus, papiliones in gyrum erigeret, & cum Principibus arcana consilia tractaret, ecquid machinamenti excogitari ad Regiam civitatem absque tormentis obtinendam posset: ubi per quosdam ingeniosos opifices decretum fuit, ut populare vulgus vallum proceræ celsitudinis extrueret, ac urbem in modum aggeris undique cingeret. Inde igitur, quia civitas in convallibus montium sita, plurimis aquis sulphureis irrigatur, multisque fontibus limpidissimis abunde fluens, semper inundat aqua, nullibi habens exitum, breviter sic incœpit

exuberare, ut nullus civium absque navigio e proprio domicilio commode exiret. Quo gravi dispendio Burgenses afflicti, promiserunt electo Regi portas urbis absque rebellione se aperturos, & pro vero Domino cum juramento eum suscepturos: tantum, ut dirui circumseptum vallum juberet, & exundantem aquam consueto meatu defluere permitteret. Disjecto igitur vallo, Rex ultimo die mensis Octobris urbem ingressus, & ab universis civibus gloriose receptus est; postera vero die, quæ est omnium Sanctorum festiva solemnitate, universa multitudo Prælatorum & Principum deduxit electum Regem ad Basilicam perpetuæ virginis Mariæ, ut solemnem Benedictionem reciperet, secundum ritum antiquæ consuetudinis; quem Monasteriensis & Mindensis Episcopi simul ornaverunt infra sacrarium: sed eundem Leodiensis & Trajectensis Episcopi vestitum ornamentis Leviticis in modum Diaconi produxerunt ante Regale solium: quem tunc Coloniensis Archiepiscopus, Cancellarius Italiæ, collocavit in sede Majestatis, ita dicens: Consecrare te dignetur omnipotens Deus in Regem Romanorum, qui David per manum Samuelis Prophetæ Regem inungi jussit super populum Hebræorum. Archiepiscopus vero Trevirensis, Cancellarius Galliæ, manus illi superimposuit, ita dicens: Descendat in te Spiritus sapientiæ, intelligentiæ, scientiæ, pietatis, fortitudinis & consilii, replearisque spiritu timoris Domini. Tum Marchio Brandenburgensis, Regis Camerarius, annulum ei tradidit, ita dicens: Accipe signaculum Monarchiæ, & Romanum Regnum in suo vigore conserva, & ab incursione barbarorum invicta virtute defende. Dux similiter Saxoniæ, Regis Justitiarius, donavit ei gladium, ita dicens: Accipe Sceptrum Regni, & rebelles severa correctione affige, omnesque benevolos in tranquilla pace guberna. Tum Bavariæ Dux, Palatii Comes seu Dapifer, globum ei aureum dedit, ita dicens: Accipe globum sphæricum, & omnes terræ nationes Romano Regno subjice, ut gloriosus Augustus appellari valeas. Tandem Rex Bohemiæ, Regis Pincerna, de assensu Coloniensis Archiepiscopi coronam argenteam capiti suo impressit, ita dicens: Accipe diadema splendidum, ut sis in virtuosis actibus adeo coruscus in terris, ut coronam æternæ felicitatis habere merearis in cœlis. Post quæ omnia circumstantes Principes, adorantes Majestatem Regiam acclamaverunt ipsi salutem, laudem & gloriam, accedentesque singulatim Primates ad Regale solium, præstiterunt eidem debitæ fidelitatis homagium. Tunc istis mira solemnitate peractis, Rex per plenam hebdomadam festivam explevit curiam,
246 cunctisque Principibus suæ ditionis patefecit excellentiam. Demum octava die convenientes Officiales Imperii, statuerunt arcanum colloquium, & de commoditate Regis tractarunt speciale consilium, ut magnifici viri, scilicet Otto Trajectensis, ejus patruus, & Henricus, Brabantiæ Dux, ipsius avunculus, ejusdem Regis consiliarii, seu auxiliatores essent, & juvenilem animum ejus à belli strepitu temperarent. Dominus vero Lubbertus Regalis, Abbas Egmundensis, vir maturus & egregius, constitutus est ejus Vicecancellarius; quibus ita gestis, Rex in magna gratitudine cunctis Principibus valedixit. (Hæc ubi supra.) Item refert Bonifacius, Episcopus Lausannensis, qui sepultus est apud Cameram beatæ Mariæ prope Bruxellam, quod tempore, quo dictus Rex Wilhelmus obsidebat urbem Aquensem, cum in oratione Episcopus esset, viderit in spiritu militem armatum, albis armis indutum, sedentem super equum album, habentem lanceam in manu sua, quem alii milites sequebantur, similibus induti armis. Tunc cogitavit Episcopus in corde suo: Bone Deus, quis est iste, & quo est iturus? Venit igitur Angelus Domini, & respondit cogitationibus suis. Iste est sanctus Georgius, quem Deus misit in adjutorium Regis Wilhelmi, qui hodie obtinebit victoriam, & ipse introducet Regem in urbem, & ita factum est. (Hæc Magister Emundus.)

Anno sequenti, appropinquante Epiphania Domini, Rex migravit Coloniam, ut ibidem in honorem trium Regum solemnem & Regalem immolaret hostiam. Fuit enim illis diebus regens & legens apud Coloniam Dominus Albertus, Ratisponensis Episcopus, de ordine Prædicatorum, magnus in Magia, major in Philosophia,

losophia, maximus in Theologia: qui Regem humillime precabatur, ut in die solemni secum discumbere dignaretur. Rex autem sperans, prodigiale aliquid se visurum, noluit Reverendo patri supplices preces denegare. Celebratis itaque Epiphaniæ solemnibus, Episcopus à Musæo suo progrediens, Regem cum familia gratiose suscepit: quem extra cœnaculum in viridarium secum adduxit, ubi ministri miræ pulchritudinis affuerunt, qui ad convivalem lætitiam quævis necessaria præparaverunt: sed cum hyems asperrima, totaque superficies terræ maxima nive cooperta esset, universa multitudo procerum murmurare cœpit adversus Episcopum, qui in tam horrido frigore convivas suos absque foco prandere infra pomerium jussisset. Nihilominus postquam Dominus Episcopus, futurorum omnium præscius, una cum Rege resideret ad mensam, & quisque conviva secundum statum dignitatis suæ locatus exspectaret escam, ecce glaciei & nivis immensa moles in momento disparuit, ac æstivalis calor emicantibus Solis radiis ferventer invaluit: terra viride germen & vernantes flores in mira venustate protulit: quæque arbor frondes extemplò virides & maturos fructus ad vescendum cunctis exhibuit: vinea florens odorem suavitatis reddidit, & recentes uvas in ubertate magna præbuit: garritus volatilium, applaudentibus aliis, illic insonuit, quorum grata modulatio cunctis accumbentibus magnam exultationem intulit. Quid ergo longius moror? algor frigiditatis hyemalis prorsus evanuit, & fervor æstivalis caliditatis in tantum efferbuit, ut quidam discumbentium propter aëris intemperiem, exutis duplicibus indumentis, seminudos se facerent, & plerique sub frondosis arboris frondibus hinc inde refrigerium appeterent. Ministri vero detulerunt ubique copiosam epularum plenitudinem, ita ut superabunde satiarent copiosam convivarum multitudinem, & Rex cum simul discumbentibus in eadem curia, tot & tanta inaudita mirabilia cernens, effuse lætaretur. Expleto demum convivio, turba ministerialium, quasi fantasma, disparuit: garritus avium omnino siluit, germen arborum confestim evanuit: florida tellus marcescens exaruit; copia nivis iterato rediit: & repentinum gelu truculenter inhorruit, ut omnes, qui pridem exutis vestibus desudaverant infra convivium, nunc trepidantes ad ignem infra cœnaculum properarent. Istis autem mira jucunditate peractis, Albertus Episcopus instanter exoravit Regem, ut fratribus suis Prædicatoribus claustralem aream in civitate Trajectensi concederet, & eisdem pro stabilitate Regni sui munificas eleemosynas largiretur. Quas supplicatorias preces ejusdem Reverendi Patris clementer Rex exaudiens, promisit, simulac Trajectum veniret, facturum omnia. Dispositis ergo utilitatibus Imperii, vale- 247
dictisque Archiepiscopis, cæterisque Principibus, Trajectum descendit, quem Otto Pontifex, ejus patruus, cum Prælatis & civibus amantissime suscepit, qui de fidelium suorum consilio Burgensis effectus est, & ita spaciosam soli planiciem infra civitatem, nemine contradicente, mercatus est, quam ad structuram claustri donavit prædicatoribus fratribus in eleemosynam, addita auri fulvi satis magna copia. Denique confirmatis ab eo libertatibus Civitatis & Ecclesiæ, idem Rex gloriose receptus est infra Comitatum Hollandiæ, qui & in Hagha Regale palatium construxit: ubi de causis arduis Regni tribunale Consistorium frequentavit: Civitatenses autem & Castrenses Imperialis Cameræ reddiderunt eidem benevole censum Regium, ita, ut indeficiente thesauro, exuberaret ejus gazophylacium. (Hæc ex Chronicis Hollandiæ.)

Item Anno Domini MCCL. Henricus, Rex Danorum inclytus, in Dacia ab Abel, fratre suo minore, ut pro eo regnaret, in mari suffocatur: qui Abel parum honoris & commodi inde fuit assecutus. Sequenti enim anno Regni sui, cum Frisones subjugare voluisset, à Frisonibus est interemptus. (Hæc Martinus.)

Item Anno Dom. MCCLIV. cum Wilhelmus Rex apparatum & provisionem ad mandatum & requisitionem supradicti Innocentii Papæ quarti adornaret, ut cum valido Regalis expeditionis exercitu versus Italiam, ad resistendum insolentiis adversariorum Ecclesiæ & Imperii, & ad eos in pacem & obedientiam coercendos, simul-

que

que ad Regalem Italiæ Regni Coronam in Mediolano, & deinde in urbe Romana Infulam Imperialem adipiſcendam, proficiſceretur, intellexit, Friſones ſecundum conſuetam rebellionem ſe abſente tumultuari, contrahentes aſſidue deprædationes ab Hollandia. Rex vero nolens contentiosis materiam æmulis poſt ſe relinquere, propoſuit, rebellantem Friſiam prius ſubjicere, & hinc ſtatim pro Imperiali benedictione verſus Italiam tendere. Confeſtim igitur in manu robuſta Trajectum deſcendit, & Prælatos Eccleſiæ ſimul in atrio S. Mariæ congregavit, ut ibidem locum aptum exquireret, ubi Capellam in honore S. Georgii martyris devote conſtrueret. Dum autem Rex cum Prælatis reſideret in jucundo contubernio, & de curialibus cauſis optato frueretur alloquio: Ecce turbator aliquis ſanctæ pacis, ac inflammator novæ litis, è longinquo volatile ſaxum ſecretò projecerat, & Regis honorandum caput fere cootriverat; unde circumſtantes Prælati nimium ſcandaliſati, & ex tanta præſumptione plerunque ſtupefacti ſunt. Rex autem eundem lapidem librans, ſuſcepit in manus, hujuſcemodi verba proferens coram aſtantibus: Reverendi patres, attendite, quam gratitudinem Trajectenſes nobis impendant, qui nos jactu tam grandis ſilicis nihil tale meritos occidare quærunt, quorum fidelis Burgenſis hactenus fuimus, & quorum hoſtes externos expenſis propriis laborioſe ſubegimus: Sed vivit Dominus & martyr ejus Georgius, quoniam & hoc maleficium nequaquam tranſibit inultum, ſi Deus nos incolumes ad annum ſervabit. Sic igitur Rex curſorem equum aſcendens, civibus bellum indici juſſit, & ad expugnandam civitatem modis omnibus ſe præparavit. Trajectenſes autem, pro cauſa talis infortunii diſturbati, deſtinaverunt magiſtros civium ad Hollandiam, tentantes cum eodem Rege reformare pacis amicitiam. Sed quid plura? Rex immobilem ſententiam edidit, niſi civitas graſſatorem illum traderet, urbem ſe prorſus deſolaturum. Itaque Trajectenſes, obtenta pace modici temporis, redierunt ad judiciale Capitolium, inſtituentes pro malefactore ſciendo admodum arcanum ſcrutinium, ut Regis indignationem aliquo modo placarent, & Burgenſes, innocui tanti ſceleris, in pace quietiſſima permanerent.

Anno ſequenti Rex Friſiam potenter introivit: rebellantes ſibi Friſones egregie vicit, & caſtrum Thorenburch apud Alcmair ad eorum ſempiternum offendiculum fabricavit. Demum cum jam tota terra propter glaciem eſſet pervia, Rex iterum venit quioto Cal. Februarii, cum duobus exercitibus & armata manu ingreſſus Friſiam, ſperavit eandem ſicut prius, victoriam, ſed noo eodem curſu reſpondent ultima primis. Nam Wilhelmus de Brederaed miles, capitaneus unius exercitus ordinatus fuit, qui cootra Drechtenſes Friſones trophæum laudis adeptus eſt. Rex autem in dextrario reſidens, ſecundum guberoavit exercitum, qui ad villam
248 Hoichtwoode concremandam trans paludes ſecurum quærens aditum, cum pedeſtrem exercitum Rex ſolus in magna diſtantia præceſſiſſet, viamque meabilem ad captandos adverſarios exploraſſet: ecce dextrarius ejus in paludoſo vado, circumfracta glacie paulatim emerſus, & ibidem ſine cujusquam familiaris auxilio fere ſuffocatus eſt. Friſones vero de latibulis inſidiarum ex arundinetis ubique conſurgentes, (prô dolor) ipſum Regem, antequam ejus exercitus appropinquaret, occiderunt: quem propter pulchritudinem armorum, timore ſupervenientis exercitus, ad proximam villam feſtinanter aſportarunt. Morabantur tum fugitivi nonnulli per diverſas villas io Friſia: qui paulo ante propter eorum ſcelera proſcripti erant ab Hollandia. Iſti, Regis arma cognoſcentes ex auro fulvo ſplendido, in quibus atricolor coruſcabat aquila, dixerunt occultè Friſonibus, ſuum ſe Domioum, Regem & Comitem occidiſſe, ignorantes. Quapropter totius Friſiæ Principales, ſive Capitanei, timentes læſæ Majeſtatis injuriam, ſepelierunt occulte Regium corpus in domo cujuſdam Friſonis, ut per ſuccedentia tempora tam vindicta, quam memoria nominis Regis periret.

Item eodem Anno, Domicella Richardis, ob remedium animæ fratris ſui, prædicti Regis, monaſterium puellarum ordinis Præmonſtratenſis in allodio patrimonii

monii sui, quod campus Regalis dicitur, ædificare cœpit, quod etiam ad felicis recordationis suæ memoriam devotissime consummavit. Item anno dehinc LXVI. obiit venerabilis matrona Elisabeth, Romanorum Regina, in Nidelborch monasterio honorifice tumulata. (Hæc ex Chronicis Comitum Hollandiæ.)

Henrico, Duci Brabantiæ & Lotharingiæ, hujus nominis secundo, successit in Ducatu filius ejus Henricus, hujus nominis tertius, cognomento Pacificus, qui cœpit anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octavo, vacationis Imperii anno quarto: & rexit annos XIII. (Hæc ex Cbronicis.) Iste pacifice gubernabat, velut alter Salomon: erat enim miro modo mansuetus, & facetus in moribus, & avorum & proavorum nobilissimus: qui post interfectionem matruelis sui, Wilhelmi, Comitis Hollandiæ, & Regis Alemanniæ, in Hollandiam se contulit ob tutelam Florentii, nepotis sui, filii dicti Wilhelmi, qui postea Frisones, interfectores patris sui, potenter devicit. Cum ergo esset ibidem, contigit quemdam de suis rixari cum alio de indigenis terræ illius: ortaque est ab hoc seditio tam periculosa ex utraque parte, Brabantinorum videlicet & Hollandinorum, ut singuli quique ad arma concurrerent. Advocatus verò Henricus, Dux pacificus, eos tanto facilius, quanto modestius pacificavit. Primum ille se in suis literis scripsit Ducem Brabantiæ, cum ipse & prædecessores ejus descenderint à sancto Pipino primo, Duce Brabantiæ, non autem Lotharingiæ: quia terra nondum Lotharingiæ nomen acceperat. Patres vero hujus Henrici à tritavo, videlicet Godefrido cum barba, & deorsum tantum se Duces Lotharingiæ nominabant. Sic igitur ille & successores ejus, utriusque Ducatus possessores, digne & debite se Ducem Brabantiæ nominanr, cum constet, eos in Brabantia ab initio Dominationis potius frequentasse babitationem, quam in Lotharingia. Nam Carolus, Dux primus Lotharingiæ, habitationem suam constituit Bruxellæ inter duo brachia Sennæ, apud sanctum Gangericum, cujus Ecclesiam ipse pro sua Capella constitui fecit, ad quam etiam corpus B. Gudulæ, Virginis de Morsella, transtulit. Duxit Henricus ille tertius uxorem nobilem Aleydem, Ducis Burgundiæ Hugonis filiam, bonis moribus adornatam, quæ priusquam convenirent, per Physicum patris, Ducis Burgundiæ, præcognovit, filium primo conceptu vix natum & baptizatum protinus moriturum; secundum vero debilem mansurum; sed reliquos postmodum futuros vivaciores, quod quidem evidentissime contigit. Nam præter primogenitum, qui statim post partum emigravit, tres genuit filios & unam filiam, videlicet Henricum, Joannem, Godefridum & Mariam: quorum Henricus, impotens tam sensu, quam viribus, Joanni fratri suo Ducatum resignavit, & ipse vitam suam in quodam monasterio Burgundiæ transegit. Nec impossibile videatur, præscivisse ista Physicum, quia boc forte potuit prævidere, cognita qualitate & debilitate matricis. (Hæc ex nova Historia, ubi supra.) Item Mariam, filiam dicti Henrici Ducis, Philippus, Rex Franciæ, cognomento Cor Leonis, qui in Arragonia decessit, post obitum primæ uxoris suæ duxit in conjugem, 249
de qua genuit unum filium, nomine Ludovicum, qui fuit Comes Ebroicensis, qui ex uxore sua legitima genuit unam filiam, etiam Mariam nomine, quam duxit in conjugem Joannes, bujus nominis Dux tertius Lotbaringiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ. Iste Henricus Dux, unà cum Aleyde uxore, fundavit monasterium fratrum Prædicatorum in Lovanio, & sororum ejusdem ordinis Ondergheem juxta Bruxellam. Tandem hic Henricus Dux tertius bujus nominis, cum tredecim annis Ducatum digne & laudabiliter potitus fuisset, migravit ad Dominum Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo, sepultusque est cum uxore, (quæ tamen diu supervixit, videlicet usque ad annum Domini millesimum ducentesimum septuagesimum tertium inclusive) apud fratres prædicatores in Lovanio. Sub hoc tempore viguit discretissimus ille prædicator & ferventissimus animarum Zelotes, Frater Thomas de Cantiprato, ordinis Prædicatorum, Brabantinus natione, qui vitam piæ Luitgardis luculento sermone descripsit, & vitam mirabilis Christinæ de S. Trudone. Præterea collegit utilissimum librum de naturis rerum ex diversis aucto-

ribus per annos quindecim elaboratum. Sed & librum de Prælatis & subditis, quem appellavit bonum universale, de apibus, in quo multa inseruit, quæ suis temporibus in Brabantia contigerunt, memoria digna, & de personis illustribus, quos vidit, & scimus, verum esse testimonium ejus. (Hæc Collector.)

Trajectensis. Post obitum Reverendi Patris Ottonis, Goeswinus, sancti Joannis in Trajecto Præpositus, trigesimus septimus Episcopus est electus, Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo, Pontificatus Innocentii Papæ quarti anno octavo. Iste Goeswinus ab Aemstel oriundus, saltem ad annum, vel paulo plus regens Episcopatum, vir erat simplicitati deditus, & de rebus Ecclesiæ minus bene sollicitus: unde totus Episcopatus in brevi tempore tantundem pene distractus fuit, quantum paulo pridem per Dominum Ottonem gloriose sublimatus erat. Provisores autem Ecclesiæ, totius Episcopatus utilitati fideliter intendentes, congregarunt generale Capitulum, ut de bono statu terræ tractarent universale colloquium. Convenerunt enim ad hanc Synodum Wilhelmus, Romanorum Rex egregius, Dominus Cardinalis, Petrus Capucius, & Conradus, Coloniensis Archiepiscopus; in quorum præsentia Goeswinus electus astans, honori cessit & oneri, ac in manus Regis & Cardinalis renunciavit Episcopatui, Dominus autem Cardinalis propter Archiepiscopi Coloniensis postulationem, Henricum de † Vigena in Episcopum promovit:

Vigena. cui similiter Rex per pastoralem baculum & annulum temporalem jurisdictionem dedit: fuit enim Henricus ejusdem Archiepiscopi consanguineus, vir illustris, constans & magnanimus, & Ecclesiæ Coloniensis Archidiaconus, pro quo totus Episcopatus Trajectensis admodum exultavit, & cum gratiarum actione Deo Cœli devotissime benedixit. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Post depositionem Goeswini Henricus, ut dictum est, trigesimus octavus Trajectensis ordinatur Episcopus, anno scilicet salutis millesimo ducentesimo quinquagesimo primo, Pontificatus Innocentii quarti anno nono, & præfuit annis viginti sex. Iste ergo Henricus, ordinatus Episcopus, quævis Ecclesiastica ministeria pia sollicitudine sublimare studuit, nihilominus temporalia jura strenua probitate gubernans: sed livor & indignatio Dominorum de Aemstel, & de Woerden vehementer exarsit adversus eundem Episcopum pro eo, quod Goeswinus, propinquus eorum, destitutus fuisset per generale Capitulum: qui Comiti Geldriæ per conspirationem fœderati, totum Episcopatum assiduis perturbarunt incursionibus, quibus Henricus viriliter se opposuit cum quibusdam ministerialibus. Denique post multas incursiones definitum est, ut utraque pars in planitie pratorum virentium ad bellum campestre convenirent, & ibidem sub determinata die pro corona victoriæ decertarent. Sic igitur illi de Aemstel & de Woerden, contractis undecunque multis præliatoribus, in magna superbia devenerunt ad locum certaminis: Econtra vero jam dictus Episcopus Vasallos suos cum Burgensibus fideliter admonuit, & arro-
1250 gantiam illorum Dominorum potenter edomare disposuit. Itaque cum præliandi dies jam instaret, ut idem Episcopus cum suo exercitu locum certaminis adiret, Coloniensis Archiepiscopus, diebus illis existens Trajecti, pretiosum annulum dedit Henrico Pontifici, dicens hæc verba coram innumerabili turba circumstantis populi: Fili, animosus & securus esto: hodierno die per intercessionem beati Martini Confessoris, & per virtutem præsentis annuli omnem rebellionem adversariorum egregie coërcebis, & victorialem laudem de cunctis inimicis tuis sine dubio reportabis. Ego namque civitatem hanc cum matronis & canonicis fidelissime tibi custodiam, & solennem orationem interim Domino Deo exercituum pro labore tuo devote faciam. Henricus igitur Episcopus, his auditis, in Domino confortatus, cum sonitu tubarum concrepantium & exercitu bellatorum decentium urbem egrediens, campum belli decenter adivit, ac acies suas ad præliandum sagaciter ordinavit. Interea dum hæc agerentur apud Trajectum, Wilhelmus, Romanorum Rex, festino referente nuntio, percepit, Episcopum & præfatos Dominos contraxisse populosum exercitum, ut in pratis virentibus committerent exosum bellum.

Quapro-

Quapropter & ipse Rex festinanter collegit expeditos equites & elegantes pedites, viam celerem versus Trajectum instituens, ut hujusmodi belli tumultum interciperet, & pacis amicitiam utrobique reformaret. Et ecce, regalis exercitus per Borealem portam vix intraverat, cum Episcopalis exercitus per Occidentalem portam civitatem jam exierat. Archiepiscopus vero Coloniensis cum Canonicis & matronis circa civitatem curam agens, & angulos civitatis in gyrum undecunque perlustrans, clavicularii indixit, ut valvas urbis firmiter observarent, & sibi claves portarum absque dilatione deferrent: ignorans, quod regalis exercitus urbem recenter esset ingressus, ac infra muros sub arcta clausura circumseptus. Rex ergo festinanter Episcopalem volens insequi exercitum, nullibi patentem adinvenit exitum, & cum Rex aliquantulam moram traheret, nemoque valvas urbis cito patefaceret, ex animi sui vehementia cœpit extemplò seras portarum evellere, & vectes ferreos atterere, ut subito Episcopalem posset insequi exercitum, & inchoatum dirimere prælium. Archiepiscopus vero Coloniensis hæc intelligens, vehementer angebatur, credens, civitatem à Rege captam, & exercitum per clavigerorum ignaviam intromissum esse. Quamobrem & ipse cum Matronis & Canonicis excubias urbis observans, Regis præsentiam confestim aggressus, ac eundem, facto silentio, sic allocutus est: Audiat vestra Majestas quædam sermonis mei breviloquia. Regiæ Majestatis interest, subjectum sibi populum in tranquilla pace regere, æquitatem, judicium & justitiam in terra facere. Nunc ergo (salva vestra reverentia) si fas est dicere, vereor, an forte hac de causa cum armatis bellatoribus civitatem occupastis, serasque portarum infringi præcepistis, ut cives à propria civitate excluderetis, ac eandem, intromissis novis inquilinis, vestræ potestati subjiceretis. Si autem hoc, quod absit, contra justitiam tentare præsumpseritis, me vestrum Cancellarium confundiris, & honorem Majestatis vestræ vehementer diminuitis. Quapropter vestram benignitatem admoneo, ut hanc urbem mihi dignemini restituere, & cives à violenta molestatione liberare. Rex autem, expletis sermonibus ejusdem Episcopi, tale responsum in audientia circumstantis populi dedit: Venerande Pastor & Episcope, sicut tua novit industria, decet Regem ubique bella supprimere, & grassatores austera correctione potenter affligere. Discernas ergo, quantum nobis dedecus esset & opprobrium, si in confinio Majestatis nostræ populare committeretur prælium, ideoque militibus nobis adjunctis, & armigeris, civitatem hanc potenter introivimus, & Episcopum cum suis ministerialibus reconciliare decrevimus. Postquam autem intelleximus, Episcopum esse foris cum civibus ad committendum campestre prælium, maturavimus iter, ut festinanter ejus insequeremur exercitum. Nobis igitur aliquantisper exspectantibus, cum nemo compareret, qui nostratibus urbis patefaceret exitum, & sic hactenus nostrum bonæ voluntatis propositum impediretur, coacti sumus, securibus & malleis vectes & valvas infringere, & vestigia præcedentis exercitus insequi, ut edictum bellum interciperemus authoritate Regia, & utraque pars sine conflictu cum pace rediret ad propria. Non enim existimare debes, quod adversus Henri- 251
cum Pontificem aliquo modo iratum geramus animum, quem paulo pridem ex bono favore, te rogante, postulavimus in Episcopum, quinimo civitatem hanc sub nostram protectionem benigne suscepimus, cujus jam diu promissa fidelitate, Burgensis effecti sumus. Ut autem scias, nos sine dolo tibi loqui, & Episcopo sive civitati non irasci, ecce, urbem, quam inopinate cepimus, & exclusis civibus possidere possemus, tibi benigne restituimus, & voce tubæ proclamari præcipimus, ut commilitones nostri ad hospitia tendant, arma deponant, & residuum diem in lætitia deducant. Interea Dominus Episcopus adversus inimicos suos crudele bellum agens, plurimos fugavit, multos occidit, & Dominos de Aemstel & de Waerden captivos comprehendit, quos extemplò funibus alligari præcepit, atque circa dextrarium suum currentes, infra Trajectum deduxit, & quamprimum vespertinum intonare cœpit cymbalum, urbem victoriose ingressus, & tam à Rege, quam

quam ab Archiepiscopo gratiose susceptus est, ad quorum devotam supplicationem idem Episcopus prælibatos captivos suscepit ad gratiam: eorum relaxata captivitate. Altera vero die, cum auroræ jubar rutilantes cœpisset exaltare radios, Rex Episcopo valedixit, & pro quibusdam regni causis expediendis ad Hollandiam properavit. Sed quia Comes Geldriæ jam pridem cum præfatis Dominis de Aemstel & Waerden adversus Henricum Pontificem fœdus conspirationis percusserat, totamque terram Trajectensem assiduis perturbationibus infestaverat, ideo dictus Episcopus cum copiosa turba plebis & militiæ potenter intravit Veluam, concrematisque villis plurimis, prædam contraxit maximam. Milites autem & incolæ de terra Geldriensi in unum conglobari, econtra raptam prædam violenter eripere, & adversus Episcopalem exercitum crudele bellum gerere festinant. Sed Dominus Episcopus, ut vir imperterritus, cohortes horribiliter aggressus, & ipsis profugatis, cum captivis & spoliis Trajectum reversus est: Ex quibus idem Episcopus adeo ditari cœpit, ut castrum Vredelant adversus incursionem Domini de Aemstel expensis magnificis ædificaret, & ita circum manentes rusticos à consueta rebellione consimiliter absterreret. Tandem hic venerabilis Episcopus Anno Domini MCCLXXVI. pridie Nonas Junii requievit in Domino. Iste reverendus Pater Collegium duodecim Canonicorum in Steenwiic primus instituit, & ad fundamentum novæ fabricæ Trajectensis Ecclesiæ lapidem primitivum imposuit, qui ad eandem Ecclesiam tam à clero quam à populo devectus est, ubi penes anteriores Pontifices honorifice tumulatus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

Geldrica. Item Anno Domini MCCLI. obiit Gerardus tertius Comes Geldriæ, cui succedit Otto quartus filius ejus, qui tenuit Comitatum annis XXV. cujus frater erat Henricus tertius, quadragesimus Episcopus Leodiensis, qui Monfort castrum juxta Ruremundam ædificavit. (Hæc ex Chronicis.) Item post mortem Innocentii quarti, Pontificalis sedes vacavit annis duobus, ut vult Matthæus Florentinus, Martinus vero hanc vacationem non exprimit.

Romana. Alexander hujus nominis quartus, natione Campanus, de Anagnia civitate, cœpit Anno Domini MCCLVI. sedit annis sex, mensibus sex. Hæc Matthæus. (Martinus ponit Anno Domini MCCLIV. sedit annis septem.) Vacavit Sedes mensibus tribus, diebus quatuor. Item anno Pontificatus Alexandri secundo, scilicet Salutis MCCLVII. Albertus Magnus Parisiis insignis doctor habetur. Item eodem anno mirabilis peregrinatio populorum, à Perusinis incipiens, non solum Italiæ populos, verum etiam exteros adeo commovit, ut longis agminibus crucem sequentes, ad convicinas civitates misericordiam conclamantes & pacem, supplices commearent. Iste Alexander reprobavit & damnavit duos pestiferos libellos, quorum unus dicebat, Religiosos, verbum Dei prædicantes, salvari non posse, vivendo de eleemosynis, quæ & alia multa impia & erronea contra statum paupertatis dogmatisabat, cujus author erat Wilhelmus de S. Amore, qui fuit pariter cum suo opere & falso dogmate condemnatus. Alter vero asseruit inter cætera erronea, quod Evangelium Christi & doctrinam novi Testamenti ad perfectionem perduxerit, & evacuari illa post mille ducentos sexaginta annos, & in
252 Anno MCCLX. inchoari doctrina Joachimi debeat, quam conditor illius libri Evangelium æternum nominavit, totam perfectionem hominum salvandorum illi attribuendo. Dicebatur etiam ibi, quod Sacramenta novæ legis in illo anno evacuarentur: quæ omnia & authoritas Apostolica & prædicti temporis experientia penitus exsufflavit. Istius libri confictor fuisse dicitur quidam Joannes de Peruia nomine & origine, fuitque combustus liber publice, Anno Domini MCCLX. Item iste Alexander Papa obiit in Viterbio, & in Ecclesia S. Laurentii honorifice tumulatur. (Hæc Martinus.)

Imperialia. Alphonsus, Rex Castellæ & Legionis, & Richardus Comes Cornubiæ, frater Henrici, Regis Angliæ, fuerunt post mortem Friderici & Wilhelmi, Regis Comitis Hollandiæ, in discordia per Electores Imperii in Reges Romanorum electi, Anno Domini

Domini MCCLVI. vacationis Imperii Anno duodecimo; quod schisma duravit per XVII. annos: nec aliquis eorum benedictionem Imperialem obtinuit. Et tandem filia dicti Friderici obtinuit apud illos duos electos de Imperio contendentes, ut renunciarent juri ipsis acquisito in favorem filii sui, scilicet Rudolphi, Comitis de Ansburg sive Hambspurg, ut ille eligeretur. (Hæc Emundus.) Tandem mortuo Richardo, Alphonsus coram Gregorio decimo, intuitu pacis, voluntarie cessit omni juri, si quod haberet. Erat enim vir prudens & maximus Astronomus, cujus tabulæ famosæ sunt, quas fecit, quia compendiosæ: Æra autem Alphonsi famosissima apud Astronomos est annus Christi MCCLI. quod nota diligenter, quia ad multa deservit in Astronomia. (Hæc Collector Fasciculi temporum.)

Hollandica. Occiso glorioso Regi Wilhelmo Florentius, filius ejus, hujus nominis quintus, anni dimidii, tener infantulus, quintusdecimus Hollandiæ Comes, successit Anno Domini MCCLVI. vacationis Imperii anno duodecimo, quem Florentius præses patruus ejus in tutelam accipiens, Comitatum ad tres annos in pace rexit: qui læsus deinde in tyrocinio, defunctus est in Antverpia: sed inde translatus requiescit in Walacria. Dux vero Brabantiæ postea curam ejusdem infantis accipiens, Hollandiam ad tempus regere cœpit, qui pro malitia suorum ministerialium indigne expulsus fuit. Deinde primates Hollandiæ constanter elegerunt in tutorem ejusdem pueri, Ottonem Comitem Geldriæ, & è contra principaliores Zelandiæ constituerunt tutricem ipsius Infantis Aleydim Comitissam Hannoniæ: Ex qua controversia demum in Varnot se magnum excrevit prælium, ubi plurimis ab utraque parte interemptis, magnæ depopulationis invalescebat homicidium. Sed Hollandiæ populus victoriose prævaluit, & Comes Geldriæ præfecturam terræ tanquam avunculus pueri potenter obtinuit. Item Anno Domini MCCLXXVII. Florentius, Domicellus Hollandiæ, validam expeditionem duxit versus Frisiam, ut ossa Patris sui deportaret ad Hollandiam: sed Frisones econtra cum acie sua fortissime occurrerunt, & quingentos pugnantes bellatores cruentissime necaverunt. Occisis itaque tot electis bellatoribus, Hollandiensis exercitus usque ad planitiem agrorum in Heylo fugam arripuit: ubi secundariò per recentes armigeros crudele bellum inhorruit, in quo perempti sunt plus quam octingenti Frisones, ita ut eodem die sufficiens ultio sumpta sit de prædictis militibus. Item Anno Domini MCCLXXXII. construxit Florentius Comes castellum Widenes, & insuper ædificavit in Hagha in palatio pulcherrimam, altam & latam aulam cum Capella. Itemque ædificavit in Kevemaria in cantu avium & in nemore de Haerlem pulchras mansiones: & fuit miles ordinatus feria tertia post festum Epiphaniæ, à Duce Brabantiæ. Ædificato igitur castro de Widenes, Frisingensem exercitum in Hoegwond audacter aggressus, occisisque sexcentis Frisonibus, inopinatam victoriam ibidem adeptus est: in quo bello quidam vetulus ad vitam reservatus, sepulchrum Regis prodidit, & Florentius Comes, cum paternis ossibus Trajectum adiit: ubi celebratis regalibus exequiis, ad Walacriam in expensis magnificis descendit, & regale corpus in Middelburgensi monasterio tumulandum magnifice & honorifice collocavit. Item Anno Dom. MCCLXXXVII. die nona mensis Decembris, ex magna ventorum intemperie factum estundosum diluvium, quod submersis hominibus & jumentis, lacrymosum fecit excidium. Theodericus ergo Dominus de Breedraed, jubente Florentio Comite, classem aptans, remigavit in Frisiam, & acceptis singulatim obsidibus, totam illam sine bello subegit patriam. Comes vero refluentibus aquis, quatuor fortia castra, scilicet Medenblieck, Emgeburg, Middelburg & Nieburg ædificari jussit, cum quibus effrænatæ plebis innatam rebellionem edomare posset. Item Anno Domini MCCLXXXVIII. quidam Nigromanticus in Nussia comparuit, qui se Fridericum Imperatorem fuisse constanter asseruit, & plerisque ministris quondam Friderici Cæsaris multa patefecit arcana, ut quam plures Regni Principes per varia seduceret indicia. Frisones vero accedentes ad præsentiam ejusdem ficti Cæsaris, conquesti sunt de violenta mo- 253

lestatione Florentii Comitis; Et ecce, seductor ille pro tribunali sedens in ornamentis Imperialibus, Comitem Hollandiæ per Episcopum Trajectensem citari fecit, cui per quosdam legatos citatorium quoddam destinavit. Florentius itaque Comes eidem nigromantico rescripsit hos versiculos, non ignorans, Fridericum Imperatorem pridem fuisse suffocatum per suos domesticos:

Non es magnificus quondam Cæsar Fridericus,
Non es Monarcha, sed Nussiæ Patriarcha.

Iste misellus demum ab Archiepiscopo Coloniensi captus, omnem nequitiam nigromanticæ falsitatis in aperto confessus, ac in villa Witteflot, *(a)* palàm coram omnibus non immerito concrematus est. Istis ita gestis, Florentius Comes vocatus ad concilium Capituli Trajectensis, cum cæteris nobilibus civitatem adiit, quia Joannes electus, sed nondum adhuc confirmatus, ab Episcopatu deponendus fuit. Nam & idem Joannes Domino Aemstel castrum Uredelant, & Domino de Waerden castrum Montforde pro quadam pecuniæ summa dedit in vadimonium, ex quo totum non immerito conqueri cœpit Episcopium. Florentius igitur Comes requisitus ab Ecclesia, præmissa belli denunciatione, duo præfata castra bellica manu recuperavit, & suis propriis adimplevit militibus. Processu vero temporis pax inter eosdem Principes in hunc modum initur: ut Ghiselbertus de Aemstel, & Hartmannus de Waerden, sub omnium bonorum suorum stipulata cautione fideliter promittant, adversus Episcopum Trajectensem, & Comitem Hollandiæ nunquam se futuros rebelles; & ut Comes pro sumptuosis laboribus ab eisdem complicibus fidelitatis accipiat homagia, & deinde Episcopus sua castra iterum habeat in potestate propria. Quod arbitrium patentibus instrumentis ab utraque parte ratum habitum: & sic terminata est inter eosdem Magnates hostilis discordia. Comes equidem, ex mera nobilitate, prorsus omnem animi rancorem ex corde remisit: & Ghiselbertum & Hartmannum Consilii sui præcipuos secretarios ordinavit, minime attendens ad dictum Sapientis, qui ait, inimico reconciliato non habendam fidem. Sed Hartmannus (prô nefas) invidiæ zelum oblivisci nesciens, circumvenit Ghiselbertum, virum simplicem, quem secum attraxit in conspirationem adversus Comitem: cujus etiam instinctu Dominus Gerhardus de Velsen, miles internuntius recollegit in Cameraco Duramensem Episcopum ex parte Regis Angliæ, & Dominum de Kuyck ex parte Ducis Brabantiæ, & duos Consiliarios Comitis Flandriæ, ubi definito Concilio, decretum est, ut Florentius Comes vivus captus, ad perpetuam captivitatem Regis Angliæ transmittatur, & Joannes ejus filius, gener Regis, in Hollandia dominetur. Interea Florentius illustris Comes, harum traditionum inscius, Trajectum tendens ad sedandam discordiam inter milites de Zulen, & prædictos suos Consiliarios, intravit Ecclesiam, assumens secum quosdam milites: & ecce muliercula divinitus inspirata, chartam illi occulte porrexit, quam & idem Comes per Secretarium suum in hunc modum legi fecit: Regia proles, inclyte Princeps, animadverte, quod Psalmista prophetavit: Homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem. Florentius tamen Comes, ex magnanimitate sua parvipendens hunc versiculum, celebravit cum prælatis & civibus solemne prandium, qui circa meridiem decrevit aliquantisper obdormire, & residuum tempus diei in jucundo contubernio consummare: quem dormientem Ghiselbertus de Aemstel à somno suscitans, indesinenter admonuit, ut cum Falconibus urbem exiret; quia inaudita copia avium in campestribus resideret. Comes igitur aucupalis ludi cupidissimus, pulcherrimum Nisum ad manum sumens, cum paucis militaribus urbem egressus, & per latentes insidias

(a) Wetzlaria intelligitur, ubi hic Pseudo-Fridericus combustus. Compara etiam *ALBERTUM ARGENTINENSEM ad a. 1289. CHRON. AUSTRALE ad a. 1284. JAC. von KOENIGSHOVEN Elsass. Chronic. c. II. §. 181. p. 118. 119.*

dias ad distantiam medii milliaris fere perductus est: ubi Harmannus de Waerden cum infinitis armatis de latibulis insidiarum erumpens, Comitem ab omni parte circumdare studuit, & Gerhardus de Velsen, haud piger primus in Comitem irruit. Econtrà vero Comes, ut vir imperterritus, abjecto Niso, gladium educens, seipsum nitebatur defendere, malens mori, quam tantis traditoribus se tradere: quod tamen minime profecit, quia prædicti grassatores (prô pudor) adhuc ejusdem Comitis vestimentis amicti, ac eodem die suis alimentis in Trajecto pasti, tantum Principem traditorie ceperunt, & ad Mudense præsidium ipsa nocte secretissime adduxerunt. Interea rumor tam odiosæ famæ plurimorum corda perterruit, & vulgus Kevemerlandiæ, Waterlandiæ, simul & Frisiæ pro liberando Comite festinum iter arripuit, quod grassatores sentientes, fugerunt extemplò cum captivo Comite per paludes & devia, è contra cives Nardenses Comitem liberare meditantes, occurrerunt in magna copia. Fugitivi igitur nimis angebantur, tum ex populosa multitudine Kevemarorum subsequentium, tum ex formidolosa sollicitudine villanorum contraeuntium. Interim Comitis equus exiguus, fossarum latitudinem transilire nequiens, in vadum cecidit, quem Gerhardus de Velsen, cum ex timore supervenientis exercitus extrahere non posset, Comitem ex iracundia cum mucrone suo XXI. vulneribus occidit, & ad castrum Cronenburg in equo pernici citissime retro cessit. At Kevemari semivivum Comitem invenientes, & adhuc respirantem, &, ut quidam dicunt, pauca loquentem, apprehenderunt quosdam de prædictorum latronum clientibus, quos in conspectu moribundi Comitis diversis interfecere cruciatibus. Sed & ipse Comes, erectis in cœlum oculis, quinto Calend. Julii, quievit in Domino, coronatus, ut speramus, in cœlo, pro tam crudeli martyrio, cujus exanime corpus ad Reysburgense monasterium devectum est, quod ibidem penes Beatricem contoralem suam luctuosis exequiis honorifice tumulatum fuit. Ista enim Comitissa venerabilis eodem anno febricitare cœpit, & decimo Calend. Augusti mensis, in Domino similiter obdormivit. Quibus ita flebiliter actis, Comes Clivensis, consanguineus Florentii Comitis jam sepulti, validam expeditionem eduxit ab Hollandia, circumvallavitque castellum Cronenburg obsidione gravissima, quod idem Comes cum tormentis indesinenter concussit: quoadusque Gerhardus cum suis complicibus, urgente penuria victualium, se captivum dedit, qui totam traditionem Comitis (ut præscribitur) seriatim in aperto confessus est. Atque idem Gerhardus inter acerba supplicia positus, in magno dolio pleno longissimis clavis volutabatur, à cacumine montis in vallem: in qua dum respiraret adhuc aliquantisper, in valle dire & miserabiliter extractus, rotatus est, & deinceps quotquot erant de ejus progenie, sive viri, sive fœminæ, virgines vel infantes, aut occidebantur, aut eliminabantur ab Hollandia perpetuis temporibus. (Hæc ex Chronicis Hollandiæ.)

Urbanus quartus, natione Gallus, ex civitate Trecensi, cœpit Anno Domini MCCLXII. seditque annis tribus, mense uno, diebus XIV. Vacavit Sedes mense uno (Bernardus dicit: Cœpit Anno Domini MCCLXI. seditque annis tribus, mense uno, dies quatuor, vacavit Sedes mensibus quatuor, diebus quinque.) Vocabatur antea Jacobus de Trecis, & fuit primò Archidiaconus Leodiensis, postea Episcopus Virdunensis, dehinc assumptus est in Patriarcham Jerosolymitanum, demum in summum Pontificem, & duas ordinationes Cardinalium fecit. Isto tempore Bonaventura, insignis Theologus & ordinis Minorum, ingeniique gratia, authoritate magna præditus, clarus habetur. *Romana.*

Item Anno Domini MCCLXIV. Cometes tam notabilis apparuit, qualem nullus tunc vivens ante vidit. Ab Oriente enim cum magno fulgore surgens, usque ad medium Hemisphærii versus Occidentem comam perlucidam protrahebat: in mense Julio cœpit, fuitque cursus ejus usque in finem mensis Septembris. In quodam vero Chronico sic descriptum leges: Erat similitudo illius quasi stellæ

stellæ obscuræ, & egrediebatur ab eo quasi flamma dispansa: cujus magnitudo & forma erat quasi velum navis: singulis vero noctibus paulo serius exurgebat, & flamma decrescens in latitudine, crescebat in longum: ita ut decimo Calend. Octobris ante auroram in Meridionali parte versaretur, & flamma videretur cubitalis latitudinis: longitudo vero protendebatur fere in Occasum, & ita paulatim attenuata stella evanuit.

255 Quamvis autem forsitan in diversis partibus mundi multa significaverit, hoc tamen unum compertum fuit, dicto Cometa primo apparente, Urbanum Papam infirmari cœpisse, & eadem nocte, qua Papa obiit, Cometam disparuisse, ultima die Septembris in festo B. Hieronymi apud Perusium, prænotato anno. Unde de Cometa & anno, quo apparuit, sunt versus sequentes:

MCC. LXIV. M, *bis* C, L *&* X, I *quater jam Christus adest Rex*,
Noviter est nata, quæ fertur stella Cometa,
Per cujus signa monstrantur multa maligna,
Nam morbi, pestis, belli, famis, est ea testis.

Anno Domini prænotato festum Sacramenti instituitur per Urbanum quartum, cum suis indulgentiis, cujus institutionis causam frater Petrus sub hac prosequitur forma: Anno Domini MCCLXIV. Anno Urbani Papæ tertio, revelatio divina de festo Sacramenti facta fuit cuidam reclusæ celebrando, quam significavit Domino Papæ, supplicans, ut festum autoritate Apostolica institueret celebrandum: quam supplicationem benigne audivit, ac dictæ reclusæ Epistolam affectuosam rescripsit, quam propter prolixitatem apponere dissimulavi. Ista reclusa fuit Leodii apud S. Martinum, ut supra.

Clemens quartus, natione Provincialis, de villa S. Egidii Cardinalis, Episcopus Sabinensis, electus est in Papam Perusii in festo S. Agathæ, Anno Domini MCCLXV. (in quodam Chronico dicitur LXVI.) sedit annis tribus, mensibus novem, diebus XXI. Iste prius vocabatur Guido Fulcorii, miles, qui uxorem habens & liberos, primo fuit famosus Advocatus, & S. Regis Ludovici Franciæ Consiliarius: deinde mortua uxore, propter vitam bonam & scientiam laudabilem, primo Podiensis Episcopus, postea Narbonensis Archiepiscopus, tandem efficitur Cardinalis Sabinensis Episcopus. Sed cum postea in Angliam, propter pacis reformationem, ab Urbano Papa quarto missus fuisset, interim Urbano Papa quarto defuncto, absens à Cardinalibus in Papam est electus. Sic vero vigiliis, jejuniis & orationibus, ac aliis bonis intentus fuit operibus, ut multas, quas tunc Ecclesia sustinebat, tribulationes Deus ipsius meritis crederetur extinxisse. Tandem Clemens Papa, vir totius prudentiæ caput, obiit Viterbii, sepultus ibidem in Ecclesia Prædicatorum, & vacavit Sedes duobus annis, mensibus novem. (Hæc Bernbardus.) Iste Clemens Papa ob petitionem S. Ludovici, Regis Franciæ, concessit omnibus legentibus toties quoties hanc orationem: [*Benedictum sit dulce nomen Domini nostri Jesu Christi, & gloriosissimæ Virginis Mariæ, Matris ejus, in æternum & ultra, Amen. Nos cum prole pia, benedicat Virgo Maria, Amen.*] tres annos indulgentiarum. (Hæc Collector Fasciculi temporum.)

Brabantica. Defuncto egregiæ memoriæ Duce Brabantiæ, Henrico tertio, succedit Anno Domini MCCLXI. vacationis Imperii anno XVII. filius ejus Henricus, hujus nominis quartus, qui non multo post Joanni fratri suo Ducatum resignavit, de consilio Aleydis Ducissæ, & optimatum suorum: eo quod esset invalidus corpore, & animo insufficiens ad Ducatum gubernandum. Iste non multo post habitum religionis in Divionensi monasterio suscepit, & terrenæ dignitatis honorem in cœlestem commutavit, ideoque novum numerum inter Duces non facit.

Trevirensia. Henricus, hujus nominis secundus, de Vnistraga, Decanus Metensis, Anno Domini MCCLXIII. Pontificatus Urbani quarti anno secundo, Trevirorum Archiepiscopus nonagesimus est electus, & à Papa Urbano quarto, (sublatis electionibus, à Capitulo in Dominum Arnoldum de Aleyda & Henricum de Nolanda factis)

ctis) in curia Romana à Cardinalibus sublimatus, & Trevirim veniens, in possessionem immissus: qui ab obsidione Spirensis civitatis, per avunculum suum, ibidem Episcopum, facta, reversus, cum ejus exercitus in villa † Tricenacho S. Matthiæ damna intulisset, Episcopus Abbatem cum aliquibus monachis se infestantem cepit, pro quo pallium obtinere longo tempore non potuit. Tandem per Papam reconciliatis partibus, Episcopus cum pallio reversus est. Istius tempore sepulchrum Machometi ignoto igne fuit concrematum. Venerabilis interim Henricus omnia totius diœcesis castra aut de novo fecit, aut emendavit, aut renovavit: Duas etiam Canonicorum Ecclesias, Cuiburch & monasterium Metensis diœcesis à fundo construxit, & eas largiter ditavit, & plurima homagia, ut in gestis majoribus continetur, comparavit: Post hæc Paralysi & Podagra laborans, in carruca ex corio facta, S. Jodoci visitavit limina: Deinde Boloniam ad B. Virginem tendens, viam universæ carnis est ingressus, & Trevirim relatus, in Ecclesia B. Petri ante Altare B. Erasmi, quod ipse construxit, & largissime ditavit, tumulatus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.)

† Crucenacho. 256

Anno Domini MCCLXI. mortui Henrici, tertii hujus nominis inter Duces Brabantiæ, &c. filii, scilicet Henricus, Joannes & Godefridus, adhuc impuberes, & tam parvi erant, ut arma ferre nequirent: Unde Henricus, Episcopus Leodiensis, & frater ejus Otto, Comes Geldriæ, ac Henricus, Landtgravius Thuringiæ, tutelam sive manburniam eorum affectabant. Cum quibus Domina Aleydis, Ducissa, mater trium puerorum prædictorum, ita convenit, ut à petitis & inceptis destiterint: ipsaque Domina Ducissa, cum consensu & consilio communis Patriæ Brabantiæ, prædictis tribus filiis suis sub ejus cura & tutela permanentibus, per septem annos vel circiter, cum Henrico filio suo, qui major natu erat, eandem patriam Brabantiæ feliciter & laudabiliter gubernarit. Deinde vero Henricus, major natu filius, de consilio matris suæ, & avi materni Hugonis, Ducis Burgundiæ, & de consensu majoris partis Ducatus Brabantiæ, renunciavit omni juri, quod ad Ducatum habuit, & donavit eum donatione inter vivos prædicto Joanni, fratri suo secundo genito, qui in eodem fuit institutus per Richardum, tanquam Regem Romanorum, facto sibi prius de eodem homagio, & fidelitatis debito præstito juramento: qua ratione Joannes Dux fuit, & pro Duce in Lovanio & aliis oppidis Brabantiæ, in Ducem inthronisatus & receptus cum fidelitate & obedientia debita & consueta, Anno Salutis MCCLXVIII. vacationis Imperii anno XXIV. memorato Henrico, fratre suo, Divionem in Burgundiam misso, ubi in quodam monasterio monachus, & deinde Abbas factus. Joannes vero Dux, quantæ probitatis, quamque eximiæ strenuitatis in suo tempore fuerit, testantur ejus gesta, pro sui magnitudine per universa mundi Climata latissime divulgata, & in diversis voluminibus ab Historiographis perpetuæ legentium memoriæ commendata. Item mortuo Walramo, (alias Henrico) Duce Lymburgensi, Joannes ille Dux, primus nominis, emit legitime contra Adolphum, Comitem Montensem, qui ipsius Lymburgiæ Ducis hæres proximior fuit, omne jus, quod ad Comitem in & ad eundem Ducatum Lymburgicum spectare & pertinere poterat quoquo modo: sed dum Joannes Dux ad Ducatus possessionem adipiscendam proficisceretur, Reinaldus, Comes Geldriæ, se opposuit, allegans, non obstante emptione Ducis, usumfructum, sive vitæ ductum dicti Ducatus ad se spectare & pertinere, quamdiu vitam duceret in humanis: ea scilicet de causa, quia prædicti quondam Walrami Ducis filiam unicam, Ermengardem nomine, habuerat in uxorem: quæ licet frustra diceret, & illa ante patrem mortua diu fuisset, nihilominus castra & oppida ipsius Ducatus, quæ jam occupata tenebat, Comes, licet sufficienter submonitus & requisitus, Duci restituere recusavit, quod ipse Dux ægre ferens, ipsum Comitem bello postulavit, anno Ducatus sui XXVI. Anno vero Salutis MCCLXXXVI. Orto igitur bello inter dictos Dominos, Reinaldus in auxilium & subsidium acquisivit Sigfridum, Archiepiscopum Coloniensem, Henricum, Comitem Lutzelburgensem, & Dominum Walramum de

Brabantica.

Rupe, & Dominum Walramum de Valckenburg: quod Dux sentiens, incunctanter terras ipsorum hostiliter invadens, incendiis, cædibus & rapinis cuncta depopulando devastavit. Comes vero Geldriæ viceversa, cum suis confœderatis, confinia Ducis cum consimilibus damnis invadere non formidavit, cumprimisque cepit oppidum Ducis, Thiele vocatum, & destruxit. Dux autem cepit ad manum suam duas insulas Comitis, scilicet Boemelrewerde, & Thielrewerd: & in insula Boemelrewerde castrum construxit apud Thiele, ex quo Comiti bellum faciebat, quod diu duravit: donec consilio amicorum partis utriusque datis hinc inde induciis, sub spe ineundæ pacis constitutum tandem fuit, ut de præmissis tractaturi, ad certum diem convenirent in oppidum Trajectense supra Mosam: quò Dux satisfaciendo tractatui, die condicta venit, sed dum ibi partis adversæ adventum exspectat, ve-
257 nerunt certa, vera & indubitata nova, Comitem Geldriæ & confœderatos hærere in Valckenburg, nec ullum inituros tractatum: & suasu Archiepiscopi Comitem jus suum vendidisse Comiti Lutzenburgensi prædicto. Quod Dux ægre ferens, & sperans, Archiepiscopum se in oppido Valckenburg inventurum, illuc die sequenti cum nobilibus Baronibus, militibus, militaribus & aliis fidelibus, quos in suo Comitatu habebat, iter direxit, ut Archiepiscopum in Valckenburg obsideret. Sed Archiepiscopus, id per exploratores percipiens, fuga dilapsus, ad propria rediit, & similiter alii sine mora recesserunt. Archiepiscopum tamen Dux prædictus intrepide insequitur, & per terras inimicorum usque ad Rheni flumen, ubi propria in persona equum suum lavit, & ultra progrediens, terram ipsius Archiepiscopi per complures dies cædibus, incendiis & rapinis devastat, & fructiferas arbores ante oppidum Bonnense, quod obsidione premebat, excidi & vites radicitus exstirpari, canesque suos venaticos de Bontfoirt ex Brabantia adduci, causa venandi in sylvis dicti Archiepiscopi, jubet, ac si illuc non animo bellandi, sed solatii & lætitiæ causa venisset. Quibus sic peractis, Joannes Dux castrum Valckenburg obsidione cinxit. Et postquam illam tenuerat per novem septimanas vel circa continuavit, nec tamen expugnavit, Guido, Comes Flandriæ, cujus filiam dictus Dux habuit in uxorem, tractavit hoc modo, ut Dominus Walramus Domino de Valckenburg inter cætera promitteret, amplius se contra Ducem, sub pœna quatuor millium marcharum argenti, insurgere non velle, pro quo Dominus Guido, Comes Flandriæ, fidejussor apud Ducem fuit. Insuper idem Walramus juxta tenorem tractatus hujus, sine mora dicto Duci tradidit omnes claves, quas habuit ad Lymburg pertinentes, & sic dicto castro inexpugnato, Dux obsidionem solvit: ubi coci ex negligentia ollam æneam in campis dimiserunt, quæ in dictum castrum portata fuit: quam nepos ejus Joannes, Dux tertius, postmodum recuperavit, dum dictum castrum destruxit, quæ quidem olla sive lebes in castro trium Fontium esse dicitur. Quia vero dictus Walramus, Dominus de Valckenburg, Duci fidem & pactum non servavit, sed contra eum ante castrum Worgne insurrexit, ideo prædictam pœnam quatuor millium marcharum commisit: quam dictus Dux postea à Comite Flandrensi, tanquam ejus fidejussore, & qui dictum Walramum de dicta pœna indemnem facere promiserat, recuperavit. Cum itaque Dux totam illam terram ferro & igne, ut præmittitur, pervagatus esset, & nemo compareret, qui ejus potentiæ atque violentiæ resisteret, eaque de causa cum sua expeditione versus terram Lymburgensem ad eam suo dominatui subjugandam proficisci Dux constituisset, Comites Montensis & Juliacensis, atque cives urbis Coloniensis Ducem deprecabantur, ut castrum Woronch Archiepiscopi Coloniensis, in terra ipsius situm, (in quo nonnulli raptores latitarunt, & ex eo exilientes repentinis incursibus mercatores, peregrinos & alios viatores in via publica spoliare & deprædari solebant,) obsideret, & viam tutam redderet; asserentes, securum conductum per eandem viam (das Geleydt) ad eum tanquam Ducem Lymburgensem spectare: Dux justæ ipsorum petitioni annuens, incunctanter castris in circuitu positis, castrum Woronch obsidione cinxit: qua durante obsidione, Sigfridus, Archiepiscopus Coloniensis,

niensis, collectis undique armatorum copiis, Rainaldus, Comes Geldriæ, cum totis suis viribus, Henricus, Comes Lutzenburgensis, & Walramus, ejus frater, cum aliis duobus fratribus & multitudine armatorum copiosa, Adolphus, Comes de Nassaw, postea Rex Romanorum, cum valido Teutonicorum exercitu, Walramus de Valckenburg, Dominus & Comes de Moerse cum potestate magna in viciniam prope Woring, animo dictum Ducem Joannem debellandi, venerunt: certi, eum cum suis vel occidere, vel ad minimum capere; cum decem viros contra unum habere viderentur. Joannes vero intrepidus ex castris egrediens in campum, commilitones & fideles suos animose exhortatur, dicens, se justam causam bellandi habere, eoque nihil de victoria dubitantem, cum hostibus fortunæ vires velle experiri: cum non in multitudine, sed potius à Deo veniat salus & victoria. Hujuscemodi exhortationibus factis, & tribus ordinatis cohortibus, omnes unâ cum illo unanimi voluntate, tanquam si leones famelici, quos fames stimulat, ad stabula armentorum cursitant, ita in hostes irruunt: clamor in cœlum attollitur: pugna summa virtute conseritur. Maxima multitudo Teutonicorum ab insolentiis non 258
desistentium, & plus prædæ, quam pugnæ intendentium, ad spoliandum castra Ducis se convertunt. Dux cum suis non curans de castris, confertissimam hostium aciem irrumpit: & velut uberrimæ segetes procella tempestatis desæviente prosternuntur, ita ferro cædit, sternitque aciem supradictam: ut nunquam vel raro ante illa tempora in regno Germaniæ in ullo prælio tantum sanguinis nobilium virorum sit effusum. In eo enim bello interierunt Henricus, Comes Lutzelburgensis, Dominus Walramus, ejus frater, & duo alii fratres, & plus quam mille, tam milites quam militares, excepta innumerabili equitum turma, qui bellicosos Brabigenarum insultus ferre non valentes, dum latibulum fugæ quærunt, lutosam paludem loco conflictus conogùam intrant, & dum terram firmam esse paludem putant, cum equis & armis suffocantur. De parte vero Ducis ultra quadraginta homines non ceciderunt, & inter eos Dominus Walterus Berthout, & Dominus Arnoldus de Zeelem. Archiepiscopus interim, & Comites Geldriæ, de Nassaw & Moerse, & Dominus de Valckenburg cum multis aliis nobilibus capti fuerunt, & Dux potitus victoria, triumphum reportavit. Duravit bellum, quod equestre fuit, ab hora tertia usque post horam nonam. Et fuit commissum die Bonifacii, Mensis Junii die quinta, Anno Domini MCCLXXXVIII. Anno Ducatus Joannis Ducis XXVIII. inclusis simul annis, quibus mater una cum fratre Henrico gubernaverat Ducatum. Finito bello, Dux castrum Woronch dirui, & captos in eodem decollari jussit.

Anno quarto post bellum de Woronch, videlicet Anno Domini MCCXCII. Anno Ducatus ejusdem Joannis XXXII. inter Henricum Lutzelburgensem Comitem, filium Henrici in bello Woronch occisi, & Ducem Joannem pax reformatur, Henricus enim Margaretam, filiam Joannis Ducis, ducit uxorem, dispensante cum eis Nicolao Papa quarto, super matrimonio contrahendo: eò quod tertio consanguinitatis gradu sibi invicem jungerentur. (Hæc ex gestis eorundem Ducum.) Iste nobilis Joannes Dux erat vir fortis & prudens, largus, benignus & audax, qui omnes, quotquot se ei applicabant, divites faciebat: & audiens de imminenti bello aliquo, cui eum interesse decebat, lætabatur toto corde, & erat magnanimus tanquam Leo, unde in universo mundo propter suam probitatem nominatus erat, & ab omnibus timebatur. Erat namque ferus aspectu, cum irascebatur: sed in ejus animo non habebat locum diuturna turbatio: nec promisit unquam quicquam, quod non servaret: summatim, gestus & opera ejus ac mores prodebant, esse Caroli Magni inclytam prolem. Inter cætera ita liberam reddidit patriam, ut mercatores de longe venientes, eam libere intrarent, ac vice versa sui sine alicujus contradictione alienas terras perambularent: qui quocumque locorum veniebant, ob reverentiam Ducis sui honorem magnum recipiebant. Addidit ad titulum patrum suorum Lymburgensis Ducatus titu-

titulum: Captus enim in bello Woronchico, Raynaldus Geldrensium Comes, non prius à vinculis captivitatis liberari potuit, quam in manus Ducis id juris, quod eatenus in Lymburgensem Ducatum sibi vendicaverat, absque quacunque repetitione in posterum facienda, promissoque super hoc juramento, firmissimaque stipulatione præhabita, resignavit: qua sic conclusa pace libertati Comes restituitur.

Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quarto, Ducatus Joannis anno vigesimo septimo, vel connumeratis annis fratris sui Henrici XXXIV. Comes Burri filiam primogenitam Eduardi, Regis Anglorum, accepit in conjugio, sibi matrimonialiter copulatam: ubi cum pro jucundo tam nobilis Comitissæ adventu, in curia Comitis festum celeberrimum ageretur, Joannes Dux Brabantiæ, à præfato Comite rogatus, cum magno militum comitatu ibidem adfuit, qui totum festum speciali prærogativa suæ probitatis & innovavit & corporali sui præsentia mirifice cohonestavit. Sed nobilissimus Princeps, cum eo die, quæ fuit dies inventionis sanctæ Crucis, ab omnibus optaretur, ut suæ militiæ probitatem armorum exercitio præsentibus ostentaret, annuit votis optantium, & circa boram vesperarum armis accinctus, unum ex præsentibus præcipuæ probitatis militem ad singularem concursum elegit, cui scilicet eques occurreret, & ambo se-
259 se lancearum incursionibus per deputatas ad hoc vices exercerent: qui armorum non lusus, sed abusus, quam perniciosus sit, quamque noxius ibi fuerit, rei exitus comprobavit. Nam cum fortissimi ambo milites tertio cum hastis acuminatis concurrerent, ad terram uterque prosternitur, & Dux in brachio læthali vulnere sauciatur: unde cum suorum omnique tum astantium mœrore maximo, ad hospitium deportatur, qui paulo ante flos militiæ, decus orbis, & mundi lætitia dicebatur. Advesperante vero die, cum ægritudinis languor invalesceret, in confessione veræ fidei sanctæque & individuæ Trinitatis vere pœnitens & confessus, circumstantes alloquens, eisque virtute, quanta potuit, valedicens, in latus alterum super vulneratum brachium se reclinavit, sicque mortem subiit & spiritum Domino commendavit: cujus corpus fuit transportatum Bruxellam, & Ecclesiasticæ sepulturæ traditum in Ecclesia fratrum Minorum ibidem. Iste Dux Joannes fuerat in LXX. torneamentis in remotis partibus, puta in Francia, in Anglia, in Germania, &c. (Hæc ex historia nova.)

Item Clemente Papa Viterbii defuncto, propter discordiam Patrum, qui de successore non conveniebant, biennio vacavit Sedes. (Hæc Florentinus.) Bernhardus dicit annis duobus, mensibus novem.

Romana. Gregorius hujus nominis decimus, natione Lombardus, de Placentia civitate fuit electus in Papam post vacationem Sedis duorum annorum, & novem mensium, prima die Septembris, Anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo secundo, (alii dicunt septuagesimo tertio) sed primum tenendum proculdubio tanquam verum: sedit autem à die, qua Papatum accepit, annis quatuor, diebus decem: à die vero creationis suæ usque in diem sui transitus de hoc mundo fuerunt anni quatuor: vacavit Sedes diebus undecim. Vocabatur prius Theobaldus, eratque Archidiaconus Leodiensis, qui causa devotionis ultra mare cum Domino Eduardo, Regis Angliæ primogenito, profectus, cum ibi esset, à Cardinalibus in Papam est electus in Palatio Viterbii prima die Septembris, in festo sancti Egidii, missisque ad eum nuntiis ultra mare recedens, inde mense Novembri & Januario navigando applicuit Brundusium, veniensque per Regnum Siciliæ, Rege Carolo comitante, per Capuam pervenit Viterbium: ubi quarto Idus Februarii accepto Papatu, Gregorius decimus est appellatus, & inde Romam vadens, sexto Calendas Aprilis est coronatus, de quo sequentes versus composuit Dominus Joannes Parmensis Episcopus:

Papatus munus tulit Archidiaconus unus,
Quem patrem patrum fecit discordia fratrum.

Iste

Iſte Dominus Joannes Cardinalis, tempore, quo Cardinales incluſi pro Electio-
ne ſummi Pontificis tenebantur, dicebat ludendo cæteris Cardinalibus, (diſcoo-
periamus hanc domum, quia Spiritus ſanctus non poteſt ad nos per tot oper-
cula pertransire.) Fecit ordinationem quinque Epiſcoporum Cardinalium pluri-
mum laudabilem, quia honeſtas & valentes tantum perſonas aſſumpſit, inter quas
fuit frater Petrus Tarantaſia, de ordine Prædicatorum, Magiſter in Theologia,
tunc Archiepiſcopus Lugdunenſis; alter vero frater Bonaventura, miniſter ge-
neralis fratrum Minorum in Theologia.

Anno Domini MCCLXXIV. in menſe Majo, Gregorius, Papatus ſui anno
tertio, apud Lugdunum generale Concilium convocavit: in quo multa bona
conſtituit in ſubſidium terræ ſanctæ, quam ipſe intendebat perſonaliter viſitare,
& pro electione ſummi Pontificis, & pro totius Eccleſiæ univerſalis ſtatu: In quo
Concilio Græcorum & Tartarorum ſolennes nuntii interfuerunt, & Græci ad
unionem Eccleſiæ redire promiſerunt, in cujus ſignum Spiritum ſanctum con-
feſſi ſunt à Patre & Filio procedere, Symbolumque fidei in Concilio Græca lin-
gua ſolemniter decantarunt. Nuntii vero Tartarorum in Concilio baptiſati, ad
propria redierunt. Numerus Prælatorum, qui interfuerunt Concilio, erat, D
Epiſcopi, mitrati Abbates LXX. & Prælati alii circiter mille. Interfuit & Jacobus,
Rex Arragonum. Ad prædictum Concilium vocatus fuerat Fr. Thomas de Aqui-
no, ordinis Prædicatorum, Doctor inſignis & famoſus, qui cum veniſſet de Nea-
poli, apud Ortavum in Campania ægrotare cœpit, declinavitque in Foſſam no-
vam Ciſtercienſis Monaſterii ordinis, ubi conſanguinei ſui erant Patroni: ibi- 260
que cum multa devotione migravit ad Dominum, Nonis Martii, Anno Domi-
ni MCCLXXIII. ætatis ſuæ quinquageſimo tunc currente anno: qui cum morti
appropinquaret, primo Symbolum fidei eſt confeſſus, dehinc doctrinam ſuam
expoſuit in manum Eccleſiæ. Et in his verbis, ſuſceptis poſt ſuſcepta prius devo-
te Eccleſiaſtica Sacramenta, tranſiit ex hac luce: & fertur ibidem miraculis claruiſ-
ſe. Idem Gregorius Papa à Lugduno perrexit Belicadrum, ubi ad eum venit Al-
phonſus Rex Hiſpaniæ, qui ſicut cum Richardo Comite Cornubiæ, dum vixit,
contendebat, ſic & cum Rudolpho Habſpurgico de Imperio contendebat, ſed ad
inſtantiam Gregorii Papæ, omni juri, ſi quod ſibi competebat in Imperio, per
literas ſuas ceſſit *(a)*. Gregorius vero Papa Viennam rediens, magnam conſe-
crationem Prælatorum fecit, inde profectus Luſannam, ubi dictus Rex Rudol-
phus cum Regina uxore ſua filiisque & filiabus ſuis veniens, juramentum ſolitum
eidem Papæ fecit, & Romaniolam, cum Exarchatu Ravennæ, Eccleſiæ Romanæ
reſtituit. Tempore hujus Gregorii Papæ, Rex Allemanniæ & Romanorum Ru-
dolphus, & Rex Franciæ Philippus, cum multis Baronibus cum cruce ſignati
ſunt, pro ſubſidio terræ ſanctæ, petente Papa, qui cum eisdem inviſere terram
ſanctam, & ibi vitam finire decreverat. Erat Papa ille vir magnæ experientiæ,
nec intendebat pecuniarum lucris, ſed pauperum eleemoſynis. Cum vero in
Italiam rediens, ad Aretium civitatem Tuſciæ perveniſſet, infirmatus, ibidem obiit
quarto Idus Januarii: ubi multis fertur miraculis claruiſſe. (Hæc Bernbardus.)
Volebat Gregorius noſter multitudines ordinum refrenare & conſtituere, ne
plures eſſent quam duo ordines, non mendicantium videlicet nigrorum mona-
chorum, & Ciſtercienſem: tamen ex Templariis & Hoſpitalariis tertium ordinem
additurus. Inſtituit, ut quoties pronuntiaretur nomen Domini noſtri Jeſu Chri-
ſti & beatæ Mariæ matris ejus, omnes fideles flecterent genua corpore & mente.
(Hæc ex Cbronicis.)

Venerabilis Engelbertus, majoris Eccleſiæ Præpoſitus, de Domo nobilium *Colonienſia.*

(a) Idem fere dicit *WERNERUS ROLEWINCK* faſc. *temp.* Licet *JO. MARIANA de rebus Hiſt. lib. XIII. c. XXII.* Alphonſum, poſt Richardi mortem Imperium repetiiſſe, ſcribat.

de Valckenburg oriundus, in quinquagesimum secundum Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopum est electus, anno eodem, quo Gregorius decimus ad Pontificium Romanum fuit assumptus: vacationis vero Imperii anno ultimo, præfuit annis novem: qui post longam Imperii vacationem, Rudolphum ad Imperium per Principes electum Aquisgrati unxit in Regem & coronavit, anno Pontificatus sui secundo. Erat vir bonus, sed in actibus suis, ut contingere solet, minus prosperatus: cum ad reprimendas Ecclesiæ injurias, contra adversarios sæpius copiosas exercituum acies produxisset, sed semper fortuna sibi contraria, inferior abiret. Nam per Wilhelmum Comitem Juliacensem in loco, qui ad sylvam S. Mariæ dicitur, inter Tulpetum & Lechenich, commisso bello, cum multis de suis capitur, & in castro Nydecke per tres annos cum dimidio in custodia detinetur, quod idem de Domino Conrado antecessore suo in præmissis notatum fuit. Restitutus ex captivitate Comitis, quodam tempore, cum in aula Episcopali sua Coloniæ, cum ministris & vasallis suis ad jura reddenda ex more pro tribunali sedisset, & cives Colonienses suscitato tumultu in eum irruerent, rursus capitur, & in quadam domo occultatus per aliquot dies tenetur: propter quam in pium Pontificem injuriam, civitas Coloniensis per sex annos & ultra, Ecclesiastico per Papam fuit supposita interdicto. Calamitas autem Episcopo inde contigit, quia contra consilium supradicti Domini Conradi, antecessoris sui, egerat inconsulte. Dum enim adhuc superviveret idem Conradus Archiepiscopus, & propter frequentes civium Coloniensium rebelliones, postquam eos ad deditionem coëgerat, complures ex ipsis civibus meliores & potentiores receperat obsides, & in castris suis extra civitatem in obstagio personali tenebat: tandem circa finem vitæ cum mortem sentiret, vocavit ad se dictum Dominum Engelbertum, tunc Præpositum Coloniensem, & prænuntians, futurum eum post se Archiepiscopum, mandavit, ut omnino caveret, ne propter aliqua pacta vel pecunias, dictos obsides dimitteret. Verum Engelbertus consilio illo sano usus non fuit. Post mortem enim Domini Conradi dictos obsides restituit, & inde miseriam ejusmodi merito passus fuit. Domino vero Engelberto à captivitate Coloniensi liberato, consanguinei ejus, propter injuriam civium exacerbati, videlicet frater Archie-
261 piscopi, Dominus de Valckenburg, Dux quoque Lymburgicus, Comes de Clivis, & nobilis de Hynsberch, Anno Domini MCCLXVIII. forti armatorum manu contracta, civitatem Coloniensem per quandam domum, muro civitatis adhærentem, amplo aditu per murum civitatis per aliquos cives corruptos fraude sive pecuniis, patefacto, in cujusdam noctis intempestæ silentio subintrarunt: Sed civeseo præcognito, ad arma conclamantes, dictos nobiles armata vi repulerunt: ubi dictus Dominus de Valckenburg, frater Archiepiscopi, primo congressu occiditur: Dux Lymburgensis capitur: plurimi alii occiduntur: alii fuga dilabuntur. Tandem igitur per multas clades perpessas, Dominus Engelbertus obdormivit in Domino, sepultus in Ecclesia Bonnensi, quia civitas Coloniensis, propter causas supradictas, Ecclesiastico subjacebat interdicto, &c.

Hispanica. Item Anno Domini MCCXCV. surrexerunt in Regno Hispaniæ duo Judæi, qui Prophetæ dicebantur, quorum unus erat in civitate Ambulensi, & alter in villa, quæ dicitur Ayllon: qui quidem duo tanta magnalia loquebantur, & quoque futura prædicebant, & occulta revelabant, & secundum morem eorum honeste vivebant, ut ab omnibus Judæis illius regionis reputarentur sancti Prophetæ; eorumque fama in regna circumvicina perferretur. Dederunt vero securitatem omnibus Judæis: & assignaverunt terminum eorum redemptionis in diem certam, quæ fuit ultima dies quarti mensis supradicti anni, in qua die prædixerunt, Judæos habituros miraculosum signum à Deo suæ redemptionis: propter quam magnam famam magnus timor Judæos invasit; quia major pars eorum credebat hæc sine dubitatione: & ideo sanctificaverunt se & præparaverunt, feceruntque pœnitentiam in jejuniis multis cum satisfactionibus & eleemosynis,

synis, quasi ad Deum reversi, & orantes, ut prædictum signum suæ salutis ostenderet. Cum autem venisset annus ille, mensis & dies assignata, valde mane surrexerunt, venientes ad synagogas suas ad orandum, induti sindone alba linea seu serica; prout moris est apud eos fieri in die expiationis, seu in die decima Mensis septimi: & tunc altissimo Deo cooperante, qui nullum tempus sine bonitatis suæ testimonio relinquit, in sindonibus supradictis apparuerunt signa crucis in omnibus, & ubicunque erant, etiam in illis sindonibus, quæ servabantur in eorum arcis. Quo signo viso, multi eorum erant turbati, quorum quidam dicebant factum esse diabolica arte: alii vero dubitabant, non audentes loqui, nec aliquid indicare. Alii vero crediderunt, hoc signum fuisse veri Christi crucifixi. Sed hi fuerunt pauci. (Hæc Alphonsus libro tertio Fortalitii fidei.

Rudolphus, Comes de Habspurg, probus, in armis strenuus & prudens, post *Imperialia.* longam Imperii vacationem circa partes Basileæ fuit electus in Regem Allemanniæ & Romanorum, An. Dom. MCCLXXIII. (in multis Chronicis habetur LXXIV.) Mundi vero MMMMMMCCCCLXXI. quam electionem Gregorius Papa decimus approbavit in favorem terræ sanctæ, ad quam plurimum anhelabat, & intendebat illuc personaliter proficisci: ut & ad petitionem dicti Papæ Rudolphus crucem suscepit transmarinam. Regnavit apud Teutones annis XVIII. (alibi habetur XIX.) benedictionem tamen ac coronationem non habuit. (Hæc ex Chronicis.) Item anno regni sui quinto, Rudolphus Imperator Bohemiæ Regem atroci prælio superatum capit: sed in regnum restituit, & filiam suam filio in uxorem dedit. Tandem Rudolphus Imperator Romanorum obiit, & apud Spiram civitatem est sepultus: quo defuncto, vacavit Imperium anno uno *(a)*, propter Electorum discordiam, quia quatuor Electores elegerunt Adolphum, Comitem de Nassaw. Sed Sigfridus Coloniensis & Gerhardus Moguntinensis procuraverunt, ut haberet adversarium: quô elegerunt Albertum, Ducem Austriæ, filium dicti Rudolphi, Regis Romanorum. Sed Adolphus obtinuit. (Hoc magister Emundus.)

Post privationem Henrici Geldriensis, Joannes de Angyns vel Anginiis, hujus *Leodiensia.* nominis secundus inter Episcopos Leodienses, tertius vero ab initio, XLI. Episcopus Leodiensis subrogatur in Concilio Lugdunensi, per Gregorium Papam decimum, Anno Domini MCCLXXIV. Pontificatus Gregorii anno III. præfuit annis VIII. Erat vero nepos Regis Franciæ, Doctor sacræ Theologiæ, & olim Abbas Stabulensis in Ardenna. Item eodem anno Grisellus, cantor S. Lamberti, in curte sua de Matta in Avroto ædificavit prioratum Wilhelmitarum.

Item anno sequenti renovata & confirmata fuit à Rudolpho, Rege Allemanniæ, libertas Cleri & Ecclesiarum Leodiensium, quæ prius eidem Clero ab Henrico, Romanorum Imperatore quinto, concessa erat. 262

Item anno sequenti, scilicet MCCLXXVI. tres fratres castri Belli fortis multa mala Episcopatui Leodiensi pro sola vacca, per Ballivum Condrosii spoliata, intulerunt: quorum primi duo Dominium suum à Comite Namurcensi, & tertius à Duce Brabantiæ relevaverunt. Quapropter Comes Namurci & Flandriæ cum Duce Brabantiæ terram Episcopi Leodiensis intravit, & multas villas igne & ferro delevit. Similiter & Dux Lutzenburgensis ex alia parte intrans, †Rennatum cepit, & *Cennatum vel Cennarum.* oppidanos, qui in Ecclesiam B. Mariæ fugerant, simul cum Ecclesia & toto oppido igne combussit: quo eodem modo combusta atque vastata est Messia à Brabantinis, qui in auxilium dicti Comitis Flandriæ venerant. Sed tres illi filii diffidentiæ, jura B. Lamberti usurpare intendentes, omnino non evaserunt impuniti. Nam Dux Lutzenburgensis postea in curia Regis Allemanniæ decollatus; Dux Brabantiæ ictu lanceæ interfectus; Et Comes Flandriæ in captivitate Regis Franciæ detentus est. Anno

(a) HENR. STERO equidem *ad a. 1291.* post Rudolphi mortem, intra tempus sex mensium electum fuisse dicit Adolphum Nassovium. Verum Interregnum illud decem mensibus & dimidio duravit, dum XV. Julii 1291. defunctus Rudolphus, VI. Maji 1292. electus Adolphus.

Anno Domini MCCLXXX. pons lapideus Trajecti extrui cœpit, & quarto anno post Hoy. Cum vero Henricus Geldriensis, pridem Episcopus Leodiensis, nunc depositus, per Legatos à Joanne prædicto, Episcopo Leodiensi, magnam summam pecuniæ pro quibusdam damnis, quæ, ut dicebat, pro patria sustinuerat, repetiisset, & dies assignata fuisset ad tractandum apud Huardiam de præmissis, venit eò Episcopus Joannes, tanquam vir humilis & mansuetus, ac pius sine felle, nil mali suspicatus, inermis & cum exiguo Comitatu: Verum dormiens, à prædicto Henrico & Arnoldo Comite Lossensi capitur, & à quatuor militibus vinctus deducitur: qui cum male tractaretur & pinguis esset, quasi mortuus & suffocatus in semitam projicitur secus abbatiam de † Heylasmo, ubi diluculo sequentis diei à quadam muliere dictus Episcopus adhuc palpitans, parva tunica stricta, & brevi reperitur indutus, in cujus gremio expiravit ibidem. Corpus igitur Leodium translatum, in Capella B. Mariæ primitus sepelitur: sed postmodum cum Adolpho, Episcopo de Waldechen, in Ecclesiam Leodiensem deportatur: qui sedit in Episcopatu septem annis. Proh dolor, vir innocens, justus & pius sine causa occisus: nec tale nefas non ei, sed verius Ecclesiæ & patriæ Leodiensi unquam fuit vindicatum, & adhuc remansit inultum. (Hæc ex Chronicis.) Item in quodam alio Chronico sic scribitur: Tandem istum venerabilem Joannem Episcopum, ad partes suas tendentem, antecessor suus, Episcopatu privatus, ut fertur, cepit, qui cum pugnis esset cæsus & duriter duceretur, ante portam Monasterii è Helechines de equo cecidit, & ibi spiritum exhalavit. Sepultus ante Altare majoris Ecclesiæ Leodiensis.

† Heylasius, vel Heylechines.

Romana. Innocentius quintus, natione Burgundus, de Tharantasia Sabaudiæ, fuit electus in Papam, apud Aretium, Tusciæ civitatem, in festo S. Agnetis, Anno Domini MCCLXXVI. seditque in Papatu mensibus quinque, diebus duobus, vacavitque Sedes diebus XVIII. Iste prius vocabatur frater Petrus de Tharantasia, qui à pueritia sua in ordine fratrum Prædicatorum optime conversatus, Doctor & Magister Parisiis in sacra Theologia efficitur, & inde Prior Provincialis fratrum Prædicatorum Franciæ: Deinde in Archiepiscopum Lugdunensem assumitur, & de Archiepiscopatu eodem anno in Cardinalem Episcopum Hostiensem: Tandem in summum Pontificem est levatus in Aretio civitate. Veniens autem inde Romam, coronam recepit in S. Petro, & inde recessit in Lateranum. Præfecit Episcopum Ecclesiæ Albiensi venerabilem virum, Dominum Bernhardum de Castanneto, de monte Pessulano, tunc sacri Palatii auditorem, Nonis Martii, Pontificatus sui anno primo. Iste licet multa facere proposuisset, tamen morte præventus non potuit adimplere, & (prô dolor) mox in suo ortu exaruit flos decorus: cito namque Deus sustulit eum. Obiit autem Romæ, sepultus in Ecclesia Lateranensi XXII. die Mensis Junii. (Hæc Bernhardus Guidonis, ubi supra.)

Adrianus quintus, natione Januensis, fuit electus in Papam Romæ, in palatio Lateranensi, in mense Junio, Anno Domini MCCLXXVI. Seditque à die creationis suæ usque ad diem obitus mense uno, diebus novem: vacavitque sedes
263 diebus viginti octo. Iste primo dictus est Otto bonus, nepos Innocentii Papæ quarti, à quo fuerat promotus in Diaconum Cardinalem S. Adriani. Fuit à Domino Clemente Papa quarto missus Legatus in Angliam, pro sedando bello, quod inter Regem & Barones fuerat exortum. Deinde Papa factus, constitutionem, quam Gregorius decimus in Concilio Lugdunensi de restrictione Cardinalium propter Electionem summi Pontificis accelerandam ediderat, mox suspendit, proponens eam aliter ordinare: Sed morte præventus, sic suspensam reliquit. Tandem Roma Viterbium veniens, quadraginta diebus à sua creatione nondum expletis, nondumque promotus in Sacerdotem, nec coronatus, nec consecratus, Viterbii moritur XVIII. die Augusti mensis, & in Ecclesia fratrum Minorum sepelitur. (Hæc Bernardus, ubi supra.)

Joannes XXI. natione Hispanus, Portugalensis, electus fuit in Papam, decima die introitus mensis Septembris, in Viterbio, Anno Domini MCCLXXVI. Seditque

que mensibus octo, diebus octo. (In quodam Chronico scribitur mensibus novem,) vacavitque Sedes mensibus circiter sex. Vocabatur prius Magister Julianus, fuitque Cardinalis Episcopus Tusculanus. Misit Papa factus legatos ad Michaelem Palæologum, Græcorum Imperatorem, quæsitum, an obedire mandatis Ecclesiæ Romanæ cum gente sua velit: fueruntque missi duo Episcopi, & cum eis frater Salvus de Barga, qui optime sunt recepti, & obtulit se Imperator ad omnia paratum, quæ nuntii ejus in Concilio Lugdunensi promiserunt observanda. Joannes ille Papa in diversis scientiis famosus, primo Tusculanus Episcopus, deinde Romanus Pontifex, scientiarum florem, & Pontificalem dignitatem morum quadam stoliditate deformabat, adeo, ut carere naturali industria videretur: sed tamen in eo plurimum laudabilis fuit, quod se tam pauperibus quàm divitibus comem exhibens, multos egentes, literarum studium & scientiam amplectentes, fovit & beneficiis Ecclesiasticis promovit. Sed cum sibi spatium in plures annos extendi crederet, & hoc etiam coram aliis assereret, subitò cum Camera nova, quam pro se Viterbii fieri fecerat, solus corruit, & inter ligna & lapides collisus, sexto die post occasum, Sacramentis omnibus Ecclesiasticis perceptis, exspiravit, mense Majo, sepultus est Viterbii in Ecclesia cathedrali S. Laurentii. (Hæc Bernardus.) Hucusque Chronicon Martini Poloni de Romanis Pontificibus & Imperatoribus protenditur & finitur: qui Martinus Polonus, Episcopus & Pœnitentiarius Papæ, scripsit Chronicum de summis Pontificibus & Imperatoribus. Item fecit summam de jure. (Hæc ex tractatu de illustribus viris ordinis Prædicatorum.)

Nicolaus tertius, natione Romanus, de domo Ursinorum, electus fuit in Papam Viterbii, in festo S. Catharinæ, fuitque Romæ in Basilica S. Petri coronatus in die Dominica, Anno Domini MCCLXXVII. Sedit annis duobus, mensibus novem. Vacavit Sedes mensibus sex. (Hæc Bernardus.). Martinus dicit cœpisse anno Salutis MCCLXXIIX. sedisse annis tribus, mensibus IX. diebus XV. Et deinde vacasse Sedem mensibus quinque. Iste prius vocabatur Joannes Gaytanus, eratque Diaconus Cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano. Fecit primo anno Pontificatus sui unam ordinationem novem Cardinalium: inter quos fuerunt frater Robertus Anglus, ordinis Prædicatorum, Magister in Theologia, Archiepiscopus Cantuariensis, quem esse voluit Episcopum Portuensem: & frater Latinus ejusdem ordinis, quem fecit Episcopum Hostiensem: sed de ordine fratrum Minorum fuerunt frater Hieronymus minister generalis, & frater Betenenga, quia mortuus erat frater Bonaventura. Iste Papa ex prudenti sollicitudine novit obtinere potentes literas Rudolphi Regis Romanorum, ac omnium Principum Almaniæ super restitutione & confirmatione factas Ecclesiæ Romanæ de Romaniola, & de Exarchatu Ravennæ. Regulam quoque fratrum Minorum declaravit. (Hæc Bernardus.) Sequitur Gobelinus: Iste de ordine fratrum Minorum, statuit, ut fratres Minores in bonis mobilibus & immobilibus, quibuscunque ipsis collatis, seu per ipsos acquisitis, haberent tantum usumfructum, sed ut dominium rerum illarum ad Ecclesiam Romanam spectaret, sub quo fuco voluit ditare fratres ipsos, non obstante ordinatione regulæ eorum, qua de causa voluit; ut procuratores fratrum hæc bona acquirentes, vendentes, commutantes, defendentes, seu de eis quomodolibet de licentia ministrorum provincialium dispensantes, hæc omnia agerent nomine Romanæ Ecclesiæ: ut tamen nullus inde fructus Romanæ Ecclesiæ, sed solum ipsis fratribus quoquo modo accresceret, & Ecclesia Romana in ipsis bonis nomen sine re haberet. Sed Joannes Papa XX. hæc omnia revocavit. (Hæc Gobelinus (a).) 264

Item Anno gratiæ Domini nostri Jesu Christi MCCLXXIX. mense Decembri, Carolus Princeps, filius Caroli Regis Siciliæ, Comes provinciæ, postea vero Rex Siciliæ, corpus S. Mariæ Magdalenæ perquisivit tam sollicite quam devote in sancto illo oratorio, in quo S. Maximinus, unus ex septuaginta discipulis Domini Jesu Christi, vene-

(a) *ut. VI. c. LXVII.*

venerandus Protopræsul Aquensis, olim tradiderat sepulturæ, sicut in antiquis & authenticis gestis utriusque latius continetur, in villa, quæ ab ipso denominata Pontifice, nunc sanctus dicitur Maximinus, apertisque omnibus tumulis, qui erant in utroque latere hinc & inde, nec non effossa humo, quæ erat in medio solo in oratorio memorato, inventum est corpus sanctissimæ Magdalenæ, non quidem in tumulo de Alabastro, in quo primo conditum fuerat, qui adhuc ibi cernitur cum historiis & sculpturis, sed in alio tumulo marmoreo, ibidem è regione ad dextram introëuntibus collocato, cum ingenti odoris fragrantia, tanquam si aperta fuisset suavium aromatum apotheca, sequentibus signis & multis miraculis gloriosis. In eodem quoque tumulo juxta corpus sacrum, ad assertionem & testimonium perspicuæ veritatis, cartellus quidam vetustissimus conclusus in ligno quodam pro conservatione à putrefactione repertus fuit, continens hanc scripturam: *[Anno nativitatis Domini DCCCXCVI. mense Decembri, in nocte secretissima, regnante Ottone, piissimo Rege Francorum, tempore infestationis gentis perfidæ Sarracenorum, translatum fuit hoc corpus carissimæ ac venerandæ Mariæ Magdalenæ de sepulchro suo Alabastrino, in hoc marmoreum, ex metu dictæ gentis perfidæ, & quia securius est hoc, amoto corpore Sedemii.]* Istum cartellum vetustissimum legi ego, qui hæc scribo, & vidi ibidem in sacrario reservari in testimonium veritatis. Memoratus autem Princeps & Comes Carolus, postmodum Rex Siciliæ, præmissis omnibus, perscrutatis diligentiùs & inventis, convocatisque postmodum & præsentibus Narbonensi, Arelatensi & Aquensi Archiepiscopis, & pluribus aliis Episcopis & Abbatibus religiosis ac nobilibus suis, cum clero ac populo congregatis, die ad hæc statuta, videlicet tertio nonas Maji, anno Domini MCCLXXX. levavit inde sacrum corpus B. Mariæ Magdalenæ, & in capsa pretiosa, & auro, & argento, & lapidibus pretiosis, primitus præparata, digno cum honore locavit. Caput vero ipsius postmodum in concha pretiosissima, ex auro puro & lapidibus pretiosis, miro ac decoro artificio fabrefacta, inclusit: ubi devote corpus & caput reservatur, & miraculis evidentibus declaratur. Tunc & reperta fuit per eundem Carolum cum prælatis in tumulo memorato scriptura alia vetustissima in quodam cartello, cera exterius undique cooperta, quæ præ vetustate vix legi potuit, quæ talis erat: *[Hic requiescit corpus Mariæ Magdalenæ.]* Liquet igitur ex præmissis, sine contentione & æmulatione ac invidia judicando, quod id, quod scribitur in multis locis & Chronicis, corpus nimirum sacrum B. Mariæ Magdalenæ, à Gerhardo Comite Burgundiæ aqud Vizeliacum à se constructum, fuisse translatum temporibus Constantini quinti Imperatoris filii, Leonis tertii ac Zachariæ Papæ sub anno Domini DCCXLV. (si fides debita debeat præscriptis adhiberi,) non possit veraciter accipi de corpore Magdalenæ, sed de aliquo alio corpore, vel de aliqua forsitan ejus parte. Celebrata vero fuit prædicta revelatio, repertio & translatio sacrosancti corporis Mariæ Magdalenæ in villa sancti Maximini Aquensis diœcesis, tertio Nonas Maji, anno prætaxato MCCLXXX. Pontificatus Nicolai Papæ tertii tertio & ultimo anno: eodemque die ibidem statuto futuris temporibus celebranda: quo in loco postmodum, tempore succedente, memoratus Carolus, Rex Siciliæ jam effectus, conventum fratrum prædicatorum poni & institui procuravit, translatis inde monachis S. Victoris Massiliensis per Bonifacium Papam octavum, anno Domini MCCXCV. ubi Ecclesiam Mariæ Magdalenæ & multorum aliorum Sanctorum in dicto oratorio requiescentium, scilicet S. Maximini & Sedemii, cæci nati & à Christo illuminati, & Marcellæ ancillæ S. Marthæ, quæ dixit Christo Domino: [Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti.] idem Rex pulchram & magnam fieri jussit sumptibus regiis, locumque dotavit, tam in libris, quam in focalibus ac pretiosissimis ornamentis ad Dei cultum celebrandum, juxta magnificentiam regalem. Item An. Domini MCCLXXX. infra Octavas S. Martini, frater Albertus de ordine Prædicatorum Teutonicus, de Suevia oriundus, magnus Philoso-

Philosophus, in conventu Coloniensi in Camera sua in cathedra residens, coram positis fratribus & orantibus in Domino obdormivit. Item eodem anno Nicolaus Papa tertius in castro Suriano prope Viterbium existens, subito factus apoplecticus, sine loquela moritur, in Octava assumptionis B. Mariæ virginis, cum tamen secundum habitudinem bonæ & temperatæ complexionis, ac modum vivendi, quem habebat, diutius vivere potuisse, merito crederetur. Fuit autem sepultus in capella sancti Nicolai, in Basilica S. Petri, die Dominica tunc sequenti. (Hæc Bernardus, ubi supra.)

Item anno Pontificatus Nicolai tertii primo, Rudolphi vero Regis Romanorum quinto, quarta die Januarii, obiit Otto, hujus nominis quartus, Comes Geldriæ, & primus Dominus Noviomagensis inter Geldriæ Principes, sepultus in Monasterio Vallis Comitis per eum fundato, prope Goch, Anno Domini MCCLXX. cui fuerant successive duæ contorales, scilicet Margaretha, filia Theodorici, Comitis Clivensis, & Philippa, sancti Pauli Comitis filia, in eodem monasterio sepultæ. Iste Otto Comes accepit in feudum à Wilhelmo Hollandiæ, Romanorum Rege, suo consanguineo, castrum & oppidum Noviomagense, cum omni dominio & attinentiis suis, pro XXI. millibus marcharum puri & legalis argenti: quod postmodum etiam Rudolphus Romanorum Rex confirmavit. Isti Ottoni successit Reynaldus filius ejus, hujus nominis primus, qui tenuit principatum annis XLIX. (Hæc ex Chronicis.) *Geldrica.*

Postquam mortuus & sepultus esset Henricus, Episcopus Trajectensis, Ecclesia Joannem de Assouwen elegit Antistitem, virum quasi secularem & simplicem. Cœpit Anno Domini MCCLXXVII. Pontificatus Nicolai tertii anno primo. Iste Joannes, hujus nominis primus, Episcopalia castra referta cunctis necessariis invenit, quæ providentia prædecessoris sui contra circumjacentes hostes sagacissime præmunivit. Circa hæc tempora visum est quoddam prodigiale signum in aëre. Pugiles enim apparuerunt dimicantes invicem, veluti bellatores in acie: quod prodigium subsecuta fuit immensa calamitas. Nam adversus nobiles insurrexit ubique severa communitas. Tandem, postquam idem Joannes electus tanquam laicus annis XI. Trajectensi præfuisset Episcopio, ac in magnis debitis diversis fœneratoribus obligatus esset, tota simul Ecclesia miserabilem statum terræ Domino Papæ scripsit, & pro quodam Joanne, nato de Ziert, supplicationem devote fecit: ut auctoritate sedis Apostolicæ Joannes de Assouwen à Pontificio fuerit degradatus, & idem Joannes de Ziert quadragesimus Trajectensis Episcopus factus. (Hæc ex Chronicis Trajectensium.) *Trajectensia.*

Martinus quartus, natione Gallus de Bria Campaniæ, Turonis præbendatus, electus fuit in Viterbio ad Pontificalem cathedram, in die cathedræ S. Petri, Anno Domini MCCLXXXVI. (Matthæus dicit LXXII.) sedit annis IV. diebus XXXIV. (Matthæus dicit, annis tribus, mensibus duobus.) Vacavit Sedes diebus quatuor. Vocabatur ille prius Simon, tituli S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis, fuitque per Dominum Urbanum quartum promotus ad Cardinalatum: & per eundem primo, sed secundo per Dominum Gregorium Papam decimum in Franciam missus: ubi per plures annos legatus extitit: qui paulo post suam promotionem à Viterbio discedens, noluit ibidem coronari, sed se ad urbem veterem recepit, ubi coronatus fuit decimo Calendas Aprilis, & ibidem in proxima vigilia resurrectionis Dominicæ post suam coronationem fecit ordinationem quinque Cardinalium, instituens quatuor Presbyteros Cardinales, videlicet tituli S. Laurentii in Luceria, tituli S. Martini in monte, tituli S. Susannæ, tituli S. Cæciliæ, & unum diaconum Cardinalem, S. Nicolai in carcere Tulliano, qui fuit postmodum Bonifacius Papa octavus. Eodem etiam anno, Domino Papa in urbe veteri residente, piscis marinus in effigie leonis captus fuit & portatus ad urbem veterem, quò multitudo curialium ad videndum hujusmodi monstrum accedebat: qui in sua captione planctus horribiles emittebat, sic, ut multi prognostica futurorum exinde conjicerent. Item Marti- *Romana.*

266 nus Papa obiit in Perusio, sepultus ibidem in Ecclesia cathedrali, ferturque à quibusdam post mortem miraculis claruisse. (Hæc frater Bernardus.)

Coloniensia. Quinquagesimo tertio loco fuit ordinatus in Archiepiscopum Coloniensem Sigfridus, qui sub Martino quarto Papa, & Rudolpho & Adolpho Romanorum Regibus, annis XVII. mensibus quinque sedit, natus ex domo nobilium de Westerburg, prius Ecclesiæ Moguntinensis Præpositus, vir bonoris & famæ præconio non indignus: contra quem statim post suam ad Ecclesiam promotionem multi potentes & nobiles, tam Episcopi Ecclesiarum quam laici Domini temporales, vehementer insurgentes, totum Episcopatum igne & ferro undique invaserunt: quibus idem Archiepiscopus à sua juventute in armis exercitatus, nec non asperitatem algoris & inediæ atque vigiliarum expertus, nunc his, nunc illis vicem viriliter rependebat: ita ut eos tandem ad suam gratiam redire compelleret. Istius quoque venerabilis Præsulis tempore (scilicet Anno Domini MCCLXXXV.) circa festum sanctorum Viti & Modesti martyrum, inventum est corpus S. Ottiliæ virginis Coloniæ per revelationem, quæ fuit una de decem elegantissimis virginibus B. Ursulæ in solatium datis, una cum duabus sororibus suis, scilicet Ema & Jutta, & quodam Episcopo: quod in monasterium fratrum S. Crucis in Hoyo Leodiensis diœcesis (quod clarus locus dicitur, & caput ejusdem ordinis existit,) eodem anno, tertia die Julii est translatum, sicut publicum instrumentum ostendit: ubi infinitis coruscat miraculis, ut in ejus legenda clarius elucescit. Item postquam Rudolphus Romanorum Rex, convocata solenni apud Herbipolim Principum & Prælatorum curia, cum Domino Papa Martino quarto concordasset, ut ab omnibus terris cultis totius regni Germaniæ certam ipsi simul exigere pecuniæ quantitatem posset, præfatus Dominus Sigfridus, sicut vir constantis fuit animi, huic inauditæ exactioni primus inter Prælatos Ecclesiasticos mira constantia contradixit: ex qua Archiepiscopi probitate res ipsa remansit infecta, & patria fuit ab hujusmodi gravi exactione usque hodie liberata *(a)*. Iste etiam venerabilis Sigfridus Archiepiscopus, inter cæteros, quorum malitiæ vicem rependebat, nobilem Godefridum, Comitem Abrnsberg, & filium ejus bello pulsos ad gratiam suam fugere compulit, præsidio illorum, quod Neybem dicitur, per bellum capto & destructo. Idem autem Sigfridus contra Comitem Juliacensem, sicut ejus antecessores, frequenter bella gerens, pro juribus Ecclesiæ conservandis, cum Comes cum filiis suis & multis nobilibus atque militibus in civitate Aquensi tunc temporis Archiepiscopo confœderata fuisset, interfectus, opportunum tempus ratus, & ex casu inimicorum sumens audaciam, Comitatum Juliacensem hostiliter invadens, & cuncta devastans, oppidum Juliacense valida cinxit obsidione: quo facto, nobiles plurimi de Comitis occisi familia superstites, in unum collecti, in dictum oppidum se quodam die obsidionis receperunt, & portas erumpentes, hostili acie Archiepiscopum bello petunt. Facta igitur congressione cruenta, Archiepiscopus potitus victoria, cœpit munitionem, & forte infra septa oppidi positum castrum funditus destruxit: quod quidem ejusdem ruinæ usque in præsens attestantur. Cepit insuper oppidum Duren, & quasi omnia fortalitia & munitiones Comitatus Juliacensis (paucis exceptis, utpote Nydeboi atque Haembach) & sic in dicto comitatu sibi subjugato omnia pro libitu suo disponens, cepit castrum Bedber, & in circuitu circiter XXIV. fortalitia, quorum alia comminuit, alia sibi subjugavit, in quo quidem processu bellorum cives Colonienses pro parte Archiepiscopi feruntur fortiter conflixisse. Eadem tempestate Archiepiscopus oppidum Tulpetense fortiter communivit, & ibidem castrum forte construxit. Tandem Dux Limburgensis cum aliis nobilibus de consanguinitate Comitis Juliacensis defuncti, terras

(a) Tacent vero Scriptores hoc de negotio. Verum *LAUR. FRIESE Chron. Wirtzburg. p. 589.* prolixe omnem rem exponit, & qua ratione Probus, Episcopus Tulensis, masculé se opposuerit, enarrat. Adde *SCHILTERUM de Libert. Eccl. Germ. lib. V. cap. X. §. VIII.*

terras Archiepiſcopatus hoſtiliter invadentes, dictum oppidum Tulpetum obſederunt: ſed propter reſiſtentiam dicti Domini Sigfridi, qui ſemper adverſariis viriliter ſe oppoſuit, ab obſidione dictæ munitionis in nocte receſſerunt. Poſt longam itaque bellorum fatigationem, mediantibus amicis, pax inter dictas partes intervenit: munitionibus per Archiepiſcopum captis, ad Comitatum Juliacenſem, quæ confractæ nondum fuerant, reſtitutis. Tandem dictus Sigfridus Archiepiſcopus, in cunctis pro juribus Eccleſiæ gerens animum indefeſſum, obſedit caſtrum Kerpene potenter octo ſeptimanis, & obtentum incendio devaſtavit, in contemptum videlicet Joannis, Ducis Brabantiæ, qui ſibi illud comparaverat ab hæredibus de Gymmenich: quod tamen caſtrum per dictum Ducem poſtmodum fortius reparatum, & ſeminarium fuit odii atque litis inter dictum Archiepiſcopum Colonienſem & Ducem Brabantiæ, unde inter eos ſurrexit poſtea dira belli materia, prout inferius apparebit. Idem quoque Sigfridus Archiepiſcopus continuo bellis vicinorum Eccleſiæ pulſatus, duabus vicibus ducens exercitum adverſus Adolphum, Comitem de Monte, tandem veniens cum ipſo ad concordiam, compulit Comitem demoliri duas turres, quas ad fortalitia contra Eccleſiam fortiter munierat, ſcilicet in Moelenheym & in Munheym, cum pacto, ne rurſus ædificentur unquam, ſed ad perpetuam rei memoriam ita maneant. Iſtis autem temporibus lamentabilis diſcordia inter Joannem, Ducem Brabantiæ, & Raynaldum, Comitem Geldriæ, ſuſcitata fuit, propter Ducatum Lymburgenſem, in quo dictus Comes ratione uxoris ſuæ uſumfructum ſibi vendicabat, Duce Lymburgenſi abſque liberis tunc defuncto. Sed Dux Brabantiæ jus ſucceſſionis in Ducatu ab Adolpho, Comite de Monte, proximo quidem de conſanguinitate Ducis defuncti, ſibi pecuniis præparaverat. Dux igitur Brabantiæ memoratus prædictum Comitem de Monte, Walramum, Comitem Juliacenſem, cum fratre ſuo Gerhardo, Domino de Caſtore, Eberhardum, Comitem de Marcka, Henricum de Windecke, fratrem dicti Comitis de Monte, & civitatem Colonienſem cum multis potentibus atque nobilibus ſibi fœdere junxit. Ex adverſo vero dictus Comes Geldriæ, Dominum Sigfridum, Archiepiſcopum Colonienſem, Henricum, Comitem de Lutzellenburg, & Walramum, fratrem ejuſdem, & Walramum, Dominum de Valckenburg, Joannem Dom. de Lymburg, & Henricum Dom. de Weſterburg, cum multis aliis potentibus atque nobilibus, in auxilium ſuum aſcivit. Dum autem varios bellorum eventus experirentur hinc inde, nunc iſtis, nunc illis ſuperioribus exiſtentibus, ad ultimum Dux Brabantiæ cum ſuis confœderatis Epiſcopatum Colonienſem potenter ingreſſus, cuncta in circuitu devaſtans, caſtrum Wornick, quod dictus Archiepiſcopus ibidem ad munimen Eccleſiæ Colonienſis, præſertim contra cives Colonienſes ſibi continue adverſantes conſtruxerat, valida obſidione ſepſit. Dictus igitur Archiepiſcopus & ſibi confœderati eiſdem Duci Brabantiæ & ſuis prompte cum valido exercitu occurrentes, in die B. Bonifacii Epiſcopi, ſub Anno Domini MCCLXXXVIII. bellum inter ſe cruentiſſimum commiſerunt: in quo Dux Brabantiæ victoriæ eſt potitus, mortuis ibidem Comite de Lutzenburg & fratre ſuo. Item Henrico de Weſterburg, egregio milite, fratre dicti Archiepiſcopi, & aliis multis notabilibus pluribus quam mille viris nobilibus interfectis ex parte Archiepiſcopi, & totidem captis. Comes quoque Geldriæ per Ducem Brabantiæ captus abducitur, & ipſe Sigfridus per Comitem de Monte ſimiliter captus carceri mancipatur: ex quo quidem lamentabili caſu Colonienſis Eccleſia nimium fuit humiliata. Nam eodem turbine Comes Juliacenſis caſtrum Tulpetenſe munitiſſimum cepit & deſtruxit: Comes vero de Marcka in Ducatu Weſtphaliæ munitiones & caſtra Eccleſiæ plurimas vaſtavit. Tandem Dominus Sigfridus Archiepiſcopus, à ſua captivitate reſtitutus, ſicut fortis Athleta, & pugil Eccleſiæ invictus, licet proſtratus, poſt caſum tamen fortior reſurgens, caſtrum illud nobile, in Brule videlicet, ad Eccleſiæ præſidium contra civitatem Colonienſem, & ad ipſorum ſuperbiam reprimendam, maximo ſumptu, præſertim propter Colonienſem ſive vicinam impotentiam, cum non modico militaris potentiæ

apparatu, de novo construxit, & forti munimine roboravit. Idem etiam in oppido † Berckensi extra portam super ripam Rheni fluminis turrim munitissimam ad custodiam Rheni construxit: sed morte præventus, imperfectam reliquit: quam tamen successor ejus Wickboldus Archiepiscopus nobiliter consummavit. Tandem igitur Sigfridus Archiepiscopus, boni certaminis cursu laudabiliter consummato, fortis Athleta quasi servus fidelis, in gaudium sui Domini introiturus, vocatus à Domino, moritur, & in Ecclesia Bonnensi sepelitur, Coloniensi cum civitate propter adversitates supradictas Ecclesiastico subjecta interdicto. Sciendum præterea, quod Henricus Imperator octavus septimus fuit filius Comitis Lutzenburgensis in dicto bello de Wornick interfecti. Cujus Imperatoris Henrici filius egregius Joannes ille Rex Bohemiæ fuit, cujus quidem Regis Bohemiæ fuit filius Carolus quartus, Romanorum Imperator, &c.

Orckensf.

Romana. Honorius quartus, natione Romanus, dictus prius Jacobus de Sabello, Diaconus Cardinalis, electus fuit in Papam in Perusio, quinto die à transitu prædecessoris sui, qui statim inde Romam veniens, coronatus & consecratus fuit Romæ, Anno Domini MCCLXXXV. (Matthæus dicit LXXXVI.) sedit annis duobus, mense uno: Et cessavit mensibus X. diebus XI. (Matthæus dicit, sedit anno uno, diebus duobus, & vacavit deinde Sedes mensibus decem.) Honorius iste Papa nullam ordinationem Cardinalium fecit. Cujus Papæ tempore fratres Carmelitæ mantellos variatos ex albo & nigro, seu griseo, quos antea portaverant, in cappas albas commutaverunt. Honorius vero Papa obiit Romæ in Cœna Domini, fuitque sepultus in die Parasceves sancta, juxta Nicolaum Papam tertium prædictum in Ecclesia S. Petri, Anno Domini MCCLXXXVII. (Hæc ex Chronicis.)

268

De venerabili Sacramento nobile Exemplum.

Item Anno Domini MCCCVI. in festo Mariæ Magdalenæ fuerunt capti omnes Judæi in regno Franciæ, de mandato & ordinatione Regis Franciæ Philippi, pariter una die, & confiscata sunt bona ipsorum omnia, quæcunque potuerunt inveniri, fueruntque à regno expulsi, ulterius minime reversuri, secundum quod refert frater Bernhardus Guidonis in suo Chronicorum florario. Causam tamen hujus expulsionis non ponit, quæ talis esse dignoscitur secundum Magistrum Alphonsum de Spina. Eo quippe tempore, quo sordidus Judæorum populus in opprobrium sempiternum cunctis gentibus à Deo datus, sua contagione Christianissimum Franciæ regnum fœdabat, quidam ipsorum, ut solent, publice usuram exercebat. Mulier igitur quædam Parisiensis, necessitate compulsa, unam, quam solam tenuerat, pretiosam vestem Judæo isti fœneratori in pignus dedit. Die vero sanctæ resurrectionis appropinquante, mulier non habens, unde vestem suam redimere posset, multis blanditiis circumvenire fœneratorem tentavit, jurans illi & promittens, ut si suam illi in die Paschatis sancto usui præstaret vestem, in crastinum eam superaddito fœnore restitueret: unde proditor, afflictionem mulieris considerans, lucri quanquam cupidus foret, mente tamen concipiens facinus, renuit assentiri pollicitationi mulieris, sed decipere illam cupiens, in hæc verba prorupit: Scio, te tua in lege mulierem honestam & abundantem à tuis circumvicinis reputari, scio, te multas habere æmulas, quæ, si in die festo te tua veste adornatam non viderint, excipient te risu, & cachinnationibus omnibus patebis. Si vero consiliis meis acquiescas, vestem tuam reddam, & pecunias duplicatas dabo. Tunc illa ore inflammato, Quid vis, (inquit) tibi ut faciam, nam summo opere tunicam meam reportare cupio. At ille, si mihi jures, (ait) illum, quem adores pro Deo tuo, & quem in Paschate per manum sacerdotis recipies, allaturum ad me, tuam tibi restituam vestem, & pecunias duplicabo. Exhorruit hoc audito verbo Christiana mulier. Avertat (inquit) Deus à me: Sed per illum ipsum Deum juro, si vestem mihi in die illo accommodabis, in crastinum restituam. Abi (inquit Judæus) importuna mulier, nunquam id faciam, sed acquiesce consilio meo, & tibi providebis. Nunquam (ait mulier) scis Judæe, illud mihi deglutiendum necessario fore.

fore. Cave (inquit ille) ne deglutias, sed in ore conserva, & mihi apporta. Fœmina tandem acquievit tam nefando crimini, & veste recepta, revertit domum. Die vero sanctissimo resurrectionis adveniente, vana & fatua mulier Judæo placitura ex pecuniarum amore, ubi nefario animo sacrum Domini nostri Jesu Christi corpus suscepit, festina ad Judæi domum perrexit. Ecce, ecce (inquit) Judæe, quod tam importuno affectu instanter â me requisisti, ecce Deum meum, quem hodie per manus sacerdotis accepi. Ecce eum, quem adorant Christiani. Tu pollicitam mihi pecuniam trade. Heu, heu, ad turpia ducit paupertas quam avarissimum genus mulieris. Fœnerator itaque lætus & gaudens, bene, (inquit) veni mulier, & pone eum super telonarium, & pecunias recipe tuas. Tunc Judæus ille insano animo & furibundo totus protervia debacchatus & ira, ingentem flammam in camino domus accendit, urnam magnam aqua & oleo plenam superponens. Itaque Domini nostri Jesu Christi corpus manibus nefariis invasit, dicens: Es ne tu ille Christianorum Deus? Es ne ille Jesus Christus, quem de Virgine natum Christianorum vesana crudelitas opinatur? & credit esse Deum? Si tu ille es, quem colaphis cæciderunt patres mei, ego te bullientibus undis committam: si te cruci affixerunt, ego te assandum dabo. Si vis, loquere: si Deus es, qualis est potentia tua, ostende: & ne igne consumaris, teipsum defende. Hæc & alia scelerato ore evomens, corpus Domini nostri Jesu Christi in medium bullientis aquæ jactavit: ubi confestim speciosus forma præ filiis hominum puer apparuit, perambulans super aquas bullientes. Quem videns Judæus, non tanti signi & miraculi novitate conversus ad Dominum, sed Judaico more, ut populus ille, testificante S. Moyse, indurato animo semper extitit, dura cum cervice puerum instar Solis rutilantem, cum eo instrumento ferreo, quod in manibus habebat, iteratis vicibus in urnam bullientem demergere tentavit. Sed nec illum quovis modo tangere valebat. Divina enim sapientia puer Jesus sic ducebatur, ut, dum Judæus ille in medio aquæ bullientis illum esse arbitrabatur, in dextera parte eum esse cerneret. Sicque dum in dextera parte ferire volebat, in sinistra bullientis aquæ cernebatur puer. Colluctabatur igitur Judæus cum puerulo, nec in eum prævalere poterat. Interim pueri Judæi illius assistentes, prodigii novitate perterriti, ad matrem concurrunt, dicentes: En mater, pater noster puerulum in aquam bullientem demergere nititur. Mater illa ad Cameram viri sui pergit. At pueri alta voce ejulantes, ad publicum percurrunt vicum, dicentes & proclamantes: Venite, venite, vere pater noster puerum unum prædictum mirabili forma in aquam bullientem demergere cupit. Fit concursus populi: Judæi passim & Christiani occurrerunt, multique ex illis viderunt puerum D. N. Jesum Christum, & Judæum in profundum urnæ demergere nitentem. Denuntiatum est Episcopo Parisiensi inauditum miraculum: Qui cum toto clero accessit ad Judæi domum, & in medio bullientis aquæ & olei vidit hostiam mundissimam sanam & integram: quam assumpsit propriis manibus & omni cernenti populo in Ecclesiam S. Joannis de Gravia Parisiis, ubi in eodem die consecrata fuerat, processionaliter portavit. In qua Ecclesia, in memoriale tanti miraculi, usque in hodiernum diem servatur, & ibi qualibet die in honorem sanctissimi Sacramenti Altaris Missa celebratur. Feria vero quinta, in qua Dominus noster Jesus Christus istud Sacramentum statuere dignatus est, convenit populus; & Missa solemnissima peracta, captus & incarceratus fuit Judæus: & uxor Judæi & pueri confessi sunt, quæ viderunt: ut & Judæus ipse omnia, quæ per ipsum facta fuerant & dicta, confessus est. Mulier ad fidem conversa est, pueri baptizati sunt, ipsi etiam Christiani, qui meruerunt videre signum magnum, confessi sunt rei veritatem. Judæus vero â Deo reprobatus & derelictus, in sua obstinatione permanens, ad judicium per præpositum Parisiensem ductus est. Dumque iter ageret Judæus, Præposito Parisiensi voce perturbata dixit: Si librum, quem possideo, Talmuth intitulatum, hic una mecum haberem, non esset in tua potestate, ut morti me traderes. Quia liber ille (ut à parentibus meis accepi) talem virtutem à Deo

269

à Deo recepit, ut hi, qui frequenter illum legunt & possident, à Deo immortales reddantur. Ubi (inquit Præpositus Parisiensis) liber ille tantæ virtutis est? ut homines immortales reddat? designa locum, & ad illum destina pedissequum. Quo facto, ubi pedissequus librum Talmuth Judæo in quadriga ligato tradidit, ignis, qui ad tractum balistæ præparatus in combustionem Judæi per lictorem erat, ad Judæum usque volavit, eumque una cum libro suo Talmuth in favillam & cinerem in momento & in ictu oculi redegit. Ista fuit urgens causa ejectionis gentis Judaicæ à Christianissimo regno Franciæ. Hæc qui supra Fortalitii libro tertio, qui tractat de bello Judæorum contra fidem catholicam, eorumque crudelitatibus & malitia.

De Templariis condemnatis.

Anno sequenti, tertio Idus Octob. fuerunt capti Templarii in toto regno Franciæ, & inopinato sane, mirantibus omnibus audientibus, & causam captionis ignorantibus, quæ postmodum extitit publice divulgata. (Hæc Bernardus.) Sic extirpatus fuit ordo Templariorum, quia in sua professione abnegabant Christum, & expuebant super crucem in opprobrium Crucifixi. Et adorabant Diabolum sub specie catti: quod plures de majoribus eorum confessi fuerunt. (Hæc Alphonsus.)

Leodiensis. Venerabilis Joannes, hujus nominis tertius inter Episcopos Leodienses, filius Guidonis, Comitis Flandriæ & Namurcensis, vir humilis & modestus, magister in Decretis, electus est in Episcopum Leodiensem XLII. Anno Domini MCCLXXXII. Pontificatus Martini Papæ quarti anno secundo: sedit vero annis XI. Electus cum eo fuerat Bernhardus, Canonicus S. Lamberti, frater Comitis Hannoniæ. Quidam tamen ex electoribus obstiterunt ejus electioni instinctu Comitis Flandriæ. Interim
270 Comes Flandriæ pro filio suo Joanne Episcopatum Leodiensem à Papa impetravit. Cum igitur accessissent Romam Joannes & Bernhardus, Joannes Episcopatum Metensem in manu Papæ Martini quarti resignavit, quem Papa statim contulit Bernhardo, porrigens altera manu Joanni Leodiensem Episcopatum. Item anno sequenti discordia inter clericos & laicos suscitata est Leodii, pro eo, quod communitas irretita maximis debitis ex culpis gubernatorum levabant in præjudicium Canonicorum, in urbe exactionem seu assisiam rerum venalium, propter quod Episcopo consentiente, cessatum est à divinis, totaque civitas excommunicationi subjacuit, corporaque mortuorum Ecclesiastica caruerunt sepultura. Exieruntque Canonici & Presbyteri de civitate, extraque remanserunt mensibus XXII. videlicet quousque dicta exactio levabatur. Item Anno Domini MCCLXXXVIII. aula quadrata in castro Hoyensi à prædicto Episcopo construitur. Turris basis ibidem ampliatur, in cujus fundo moneta Antonini Pii Imperatoris reperitur. Item eodem anno Episcopus, in sylva Bullonii in venatione solus inventus, familia sua ignorante captus, sed tandem liberatus rediit Leodium. A quibus vero personis captus esset, non dixit, nisi forte privatis personis, revelaturum esse jurasset. Sed dicebatur à multis, instinctu novercæ dicti Joannis, fecisse Comitem Lutzelburgensem. Tunc etiam Abbatia, sita in Cornelii monte ordinis Præmonstratensis, translata est in Insulam Leodiensem, in eodem loco, ubi prius fratres Minores degebant, dicto Bellireditus: & simul in Cornelii monte factum est castrum, ubi nunc habitant Carthusienses. Tandem hic Joannes Episcopus obiit secundo Idus Octobr. apud Anzaus castrum. Et sepultus est in Flandria in Abbatia de Felines cum patribus suis. (Hæc ex Chronicis Leodiensibus.) Iste Dominus incorporavit primitus Decanatui & Cantoriæ Ecclesiæ S. Lamberti XL. modios siliginis de Ecclesia Sureth. (Hæc, ubi supra.)

Romana. Nicolaus, hujus nominis quartus, natione Lombardus, civitate Esculo de Marchia Antoniana, electus ad Pontificalem cathedram, eandem ascendit in festo Cathedræ S. Petri, Anno Dom. MCCLXXXVIII. sedit annis IV. mense I. diebus VIII. Vacavit Sedes annis duobus, mensibus III. diebus XVIII. Iste prius vocabatur Hieronymus de ordine fratrum Minorum, quorum Minister fuerat generalis, & exinde Presbyter Cardinalis. Item Pontificatus anno Nicolai secundo, circa finem

finem mensis Aprilis, dum Litaniæ fierent S. Marci, Tripolis civitas capitur à Soldano & Sarracenis, fueruntque capti ibidem & occisi plures Christiani, & Christianitatis nomen & cultus deleta est ex eadem. Item anno Pontificatus Nicolai IV. scilicet Domini MCCXCI. in festo S. Potentianæ Virginis, XIV. Cal. Jun. à captione civitatis Tripolitanæ fere biennio jam elapso, Achon civitas capitur à Sarracenis, captis & occisis ibidem plus quam triginta millibus personarum utriusque sexus. Causa autem perditionis ejusdem fuisse fertur multitudo Dominorum, & diversitas nationum, qui ibidem inter se dissentiebant, unde provocatus Melechsayth, Soldanus venit cum magno exercitu, & cepit violenter, & destruxit civitatem, & extirpavit omnes Christianos de terra. Tandem hic Nicolaus Papa obiit Romæ in Parasceve sancta, sepultusque fuit in Ecclesia S. Mariæ majoris. (Hæc Bernhardus.) Item legitur in quodam Chronico, statuisse Nicolaum illum, ut, quoties sedes Apostolica vacaret, Papa de ordine fratrum Minorum eligeretur. Unde postea quidam schismatici fuerunt, & adhuc esse præsumuntur, qui dixerunt, nullum verum fuisse Papam à tempore ejusdem Nicolai, cum nullus de ordine Minorum post ea electus in Papam esset. (Hæc ibi.)

Venerabilis Boamundus, hujus nominis primus, in Trevirorum Archiepiscopum nonagesimum primum est electus, Anno Domini MCCLXXXVI. Quem confirmavit Nicolaus Papa quartus, anno Pontificatus sui primo, Anno scilicet Salutis MCCLXXXVIII. & Trevirensibus destinavit. Qui tandem anno Pontificatus sui XXIV. diem clausit extremum in Gymneteth sepultus. (Hæc ex Chronicis eorundem Pontificum.) *Trevirensia.*

Joanne de Assauwen à Pontificio Trajectensi destituto, Joannes de Ziert quadragesimus Trajectensis Episcopus electus est Anno Dom. MCCLXXXVIII. Pontificatus Nicolai quarti anno primo. Cum igitur Joannes, hujus nominis secundus, Trajectensis Episcopus effectus esset, Ghiselbertus de † Aemstel, habens castrum Vredelanr in vadimonium, incepit per quoddam novum telonium Trajectensem 271
aggravare populum. Quapropter Episcopus, de consilio civitatis & Ecclesiæ, Ghiselberto pecuniam exhibens, castrum repetiit. Sed cum Ghiselbertus diversas conditiones in contrarium adduceret, & pecuniam recusaret, congregatis expeditis armigeris, Episcopus decrevit Dominum Aemsterlandiæ potenter ingredi, ac ipsum castrum à Ghiselberto minis & terroribus extorquere. Econtra vero Ghiselbertus Harmanno de † Worden auxiliante, contraxit ab Hollandia roboratum exercitum, devenitque in Sosenrenghe, præliaturus adversus Episcopum. Et ecce concurrentibus invicem utrisque partibus, Episcopalis exercitus primo prævaluerat, & Ghiselbertum cum suis repulit. Nec mora, quin & Harmannus Hollandiensis eduxit exercitum, & Episcopum cum suis infra munitionem Amersfordiæ fugavit. Igitur Florentius Comes Hollandiæ requisitus ab Ecclesia, &c. (Vide supra in linea Comitum Hollandiæ, sub Anno Domini MCCLVI. Tandem hic venerabilis Joannes Episcopus Apostolica authoritate translatus, Tullensis Episcopus effectus est, postquam octo annis rexisset Episcopium. (Hæc ex Chronicis.) *Trajectensia.* *Nemstel.* *Wardus vel Wordus.*

Item defuncto Joanne de Flandria Episcopo Leodiensi, vacavit Sedes annis tribus, gubernante tamen Guidone, dicto fratre Comitis Hannoniæ, quem tamen postea Bonifatius Papa octavus repudiavit, & Hugonem de Cabilone, consanguineum Ducis Burgundiæ, ad eundem Episcoparum promovit. *Leodiensia.*

Adolphus, primus Comes de Nassaw, cœpit Anno Domini MCCXCIII. Mundi vero MMMMMMCCCCXCI. regnavitque annis sex. (Hæc Florentinus.) Iste Adolphus Rex fuit homo magnanimus & magni consilii, juvenis quidem ætate, sed senex moribus. Cum vero negligentius se ad Principes, qui eum in culmen tanti honoris evexerant, gereret, consilia eorum postponens, (a) & militaris ordinis homi- *Imperialia.*

(a) Sic etiam *CHRONICON COLMARIENSE* apud *URSTISIUM ad a. 1298.* *Quidam ex principibus electorum Regis, scilicet, Archiepiscopus Moguntinus, Dux Saxoniæ*

nes eis præponens, in odium eorum incurrit. Unde Gerardus Moguntinus, & cæteri nobiles superiorum partium indignatione commoti, Illustrem Ducem Austriæ, nomine Albertum, filium quondam Regis Rudolphi, evocaverunt, ut Regnum obtineret. Qui exercitu copioso adunato, cum ipsis munitionem quandam, ad regnum attinentem, obsidione circumdedit. Sed Adolphus Rex his eventibus minime perterritus, cum multo armatorum comitatu eos invadit. Pugna vero inita, Adolphus Rex ibi cecidit, & multi captivi abducuntur. Iste Adolphus Rex benedictionem Imperialem non habuit nec coronam Imperii. (Hæc ex Chronicis.) Item anno Regni Adolphi secundo Florentini Ecclesiam maximam ædificare cœperunt, quam ex quadrato marmore eximie & magnificentissime construxerunt.

Item divus Mugellanus utriusque Juris peritissimus claret. Floruerunt circa hæc tempora Alanus Doctor universalis, Joannes Scotus, Doctor subtilis. Et Joannes Andreæ Jurista maximus claret Bononiæ, qui plura scripsit solemniter. (Hæc Collector Fasciculi temporum.)

Romana. Cœlestinus hujus nominis quintus, conversatione Eremita, ex terra Laboris oriundus, prope Fumonem, inopinato sane eligitur ad Papatum, septimo die mensis Julii, Anno Domini MCCXCIV. in Perusio civitate, quò Cardinales de Roma post mortem Nicolai Papæ IV. secesserunt: seditque mensibus quinque: Vacavit Sedes diebus XI. Iste Cœlestinus Papa prius vocabatur frater Petrus de Marone, existens de ordine, qui à plerisque dicitur S. Damiani, sub regula B. Benedicti Abbatis, qui quasi Eremita degebat in magna austeritate victus, & vitæ, multos habens discipulos in illis circumvicinis partibus, quibus ipse præerat tanquam Pater. Istius electio fuit tam miranda, quam inopinata: cum Cardinales duobus annis & amplius sic fixi atque divisi in voluntatibus & votis persisterent, ut in unum non convenire possent. Tandem in hunc fratrem Petrum de Marone, cujus famam sanctitatis, & odorem bonæ opinionis aliqui ex ipsis audiverant, tanquam in lapidem Angularem suos oculos dirigentes, ex improviso in ipsum pariter convenerunt, & communiter elegerunt in Perusio. Miseruntque ad ipsum electionis suæ decretum, qui tunc erat in partibus Apuliæ seu Abrusii in suo habitaculo, colens Deum: postmodumque venerunt ad ipsum, fuitque in civitate Aquilegia consecratus. Deinde venit Neapolim, ubi cum Cardinalibus suis sedit, fecitque ibidem ordi-
273 nationem Cardinalium satis magnam, inter quos de suo ordine fratres duos elegit & constituit Cardinales. Iste homo Dei in rebus secularibus minus expertus, contemplationi & orationi deditus magis fuit. Elegitque ipse abjectus esse in domo Dei, & habitare secum. Unde edita prius Constitutione, ut Papa Romanus Papatum resignare possit, ipse in conspectu fratrum Cardinalium Neapoli cessit oneri & honori, deponens ibidem Papatus insignia, & se exuens Papalibus ornamentis: Humilitatis & abjectionis voluntariæ relinquens exemplum posteris, à nonnullis (ut reor) aut paucissimis imitandum. Iste post cessionem suam fugere voluit & latere, ac redire ad Eremum, sicut prius, sed per missos à Bonifacio successore suo comprehensus in fuga, reducitur, & in custodiam ponitur & tenetur, ne in scandalum Ecclesiæ postmodum forsan ab aliquibus Bonifacii prædicti æmulis pro Papa haberetur. Supervixit autem in custodia anno uno, mensibus IV. diebus XXXVIII. Iste itaque Cœlestinus frater Petrus de Marone prius & posterius nominatus, detentus in custodia, non quidem libera, Fumonis moritur IV. Calend. Junii, & in quodam monasterio sui ordinis, quod dicitur S. Antonii, juxta Altare majus in Ecclesia sepelitur, An. Dom. MCCXCVI. Iste vir sanctus fertur & creditur in vita sua & post mortem miraculis claruisse. De cujus canonisatione facienda postmodum apud

xoniæ, & Dux de Brandeburc, videntes, quod Adolphus, Rex Romanorum, nollet regnum secundum eorum regere voluntatem. Adde *ALBERTUM ARGENTORATENSEM p. II. p. 110. TRITHEMIUM Chron. Hirsaug. ad a. 1298. GUNDLING. Obs. sel. Tom. I. obs. IV. IO. GEORG. SCHERTZ de depositione Adolphi.*

apud magnos viros in curia fuit fermo habitus & tractatus, fuitque propositum aliquoties in consistorio coram Papa publice & privatim, tempore Clementis Papæ quinti. Fueruntque conscripta miracula & oblata examini ad hoc ipsum, unde postmodum canonisatus, & sub nomine S. Petri Confessoris Catalogo sanctorum Confessorum inscriptus fuit per Clementem Papam V. apud † Avionem, III. Nonas Maji, An. Dom. MCCCXIII. à transitu suo anno XVII. fuitque instituta ejus festivitas celebranda XIV. Cal. Junii, qua die transiverat de hoc mundo. (Hæc Bernhardus, ubi supra.) Item Ordo Cœlestinorum inchoatur per sanctum virum Cœlestinum Papam, qui nunquam cecidit à proposito sancto usque hodie. Isti Cœlestini habent regulam sancti Benedicti.

Avenionem.

Mortuo Joanni, trifario Duci, primo suprascripto, successit in Ducatu Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ, sacrique Imperii Marchionatu, Joannes filius huius nominis secundus, Dux secundus. Cœpit autem Anno Dom. MCCXCIV, Pontificatus Cœlestini Papæ V. primo, regni vero Adolphi Regis Romanorum anno secundo, rexit annis XVIII. (Hæc ex Chronicis.) Erat ille vir pulcher, gratiosus, & facundus, dulcis & mitis, qui terram Wassenburgensem præliando obtinuit, & licet pater famosus esset, filius tamen famosior fuit. Nam ad remotiora perrexit, & montem S. Gertrudis debellavit & obtinuit. Iste invitus perrexit ad certamina, sed in ipso congressu, audacia sua, & præstanti virtute omnes intuentes in eum efficaciter animavit. Obsedit cum exercitu Brabantiæ Mechliniam rebellantem, & tandem subjugavit. Item istius tempore, ex diversis partibus, regnis & civitatibus, moti sunt aliqui nobiles & ignobiles in magno numero proprio motu, sine Rege aut Duce ad peregrinandum in terram sanctam, & recuperandum sanctum sepulchrum & civitatem Jerusalem, zelum quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam. Omnes Judæos, quos in via invenerunt, occiderunt, quamvis nihil læsi ab ipsis, sic ut aliqui Judæi in Brabantia, præsidio Joannis Ducis, se in Genepia castro defenderent. Venientes ergo peregrini illi, prædictum castrum obsederunt. Quos cum instantia rogari fecit Joannes Dux, ut abscederent, sed illis recusantibus, venit & personaliter eos rogavit. Quos denuo non acquiescentes debellavit, & pluribus eorum occisis, reliquos effugavit. Isti invento Papa apud Avionem, mandatum ac eo accipiunt, ut ab ista temeritate resipiscant, & ad domos suas quantocius redeant. Et sic pecuniis sine fructu expensis, ad propria confusi redierunt. Duxerat hic nobilis Joannes filiam Eduardi Regis Angliæ, Margaretam nomine, ex qua genuit nominis & Principatus sui hæredem. Iste ædificari fecit Aulam in Fura, & ex calculo vitam syncopans, ac mortem anticipans, diem clausit extremum in Aula sua apud Furam, post XVIII. annos Ducatus sui, sepultusque est Bruxellæ in medio choro Ecclesiæ B. Gudulæ virginis. (Hæc ex nova hist. Brabantica.)

Brabantica.

Bonifacius octavus, natione Campanus de † Angina civitate fuit electus in Papam in civitate Neapoli, in vigilia Natalis Domini, Anno Domini MCCXCIV. vivente prædecessore, seditque annis octo, mensibus novem: vacavitque Sedes diebus decem. Iste prius nominatus est Benedictus Gaytani, qui fuerat primus titulo S. Nicolai in † Carcere Tullono Diaconus, Cardinalis per Martinum Papam quartum assumptus, & denique per Nicolaum quartum in Presbyterum Cardinalem S. Martini in montibus promotus. Fuitque Bonifacii nomine appellatus Papa. Incepit vero singulari via suam potentiam & Papalem magnificentiam dilatare: Cujus prædecessor Cœlestinus miracula operatus est in vita sua & post mortem. Ipse vero Bonifacius fecit mirabilia multa in vita sua, sed ejus mirabilia in fine mirabiliter defecerunt. Anno primo Pontificatus, anno videl. Domini MCCXCV. statuit, ut festa Apostolorum, & quatuor Evangelistarum, & quatuor Doctorum, scilicet Gregorii, Augustini, Ambrosii, Hieronymi, sub honore festi duplicis ab omnibus universaliter celebrarentur. Item Anno sequenti, scilicet MCCXCVI. circa principium Maji, dum Papa duodecim equos auro & argento oneratos, de Anagnia ad urbem deduci juberet, prope urbem ad duo milliaria,

Anagnia. Romana. 273 *Carcetullano.*

Stephanus de Columna dictos summarios cepit, & secum ad civitatem Praenestinam perduxit, ob quam causam Papa nimium perturbatus fuit. Et eodem die post comestionem consistorium convocavit, ad quod Jacobus & Petrus de Columna Cardinales non venerunt. Dieque Sabbati & Dominico miserunt excusationes suas. Die Lunae ipsi ambo venerunt ad consistorium, bene associati, & in ipso consistorio mandatum fuit per Papam, ut statim de urbe recederent, nec domos suas intrarent, & usque ad diem Jovis per totum diem thesaurum ablatum sine diminutione remitterent. Qui dum de urbe recessissent, Papa domum Petri de Columna dirui jussit, ubi multi mortui in domo, qui respicientes domum non credebant ita cito collapsuram. Feria vero quarta, summarii redierunt cum cophinis, sed quid intus fuerit, ignoratur. Sequenti die fuit consistorium publicum, & ibidem Bonifacius Papa Jacobum & Petrum de Columna Cardinales deposuit, & tam ipsos quam omnes de Columna, à Joanne patre Petri praedicti usque ad tertiam generationem, omnibus beneficiis habitis privavit, & ad habendum inhabiles & indignos declaravit, & bona ipsorum confiscavit. Habebat verò thema tale Pontifex: Exurgat Deus & dissipentur inimici ejus. Dum igitur dicti Jacobus & Petrus reverterentur ad urbem, & se à Papa depositos intelligerent, redierunt Praenestam, & fecerunt libellos diffamatorios, quos in portis urbis affixerunt, & in Ecclesiis parochialibus super Altaria fecerunt apponi. Unde Bonifacius constitutionem super hoc fecit de schismaticis & haereticis, quae incipit: [*Ad succidendos*(a)] libro sexto. Et idem Jacobus & Petrus toto tempore dicti Bonifacii à facie ipsius fugerunt, & ipse persecutus fuit eos ubique terrarum.

Item Anno Domini MCCXCVII. tertio Idus Augusti in Dominica die, in urbe veteri, idem Bonifacius Papa, Pontificatus sui anno tertio, canonisavit sanctum Ludovicum, Regem Francorum, & sanctorum Confessorum Catalogo annumeravit. Item anno sequenti, quinto Nonas Martii, idem Bonifacius fecit publicari sextum librum Decretalium, quem per tres magnos & solemnes viros fecerat compilari, multis in eo novis constitutis, qui postea omnes fuerunt Cardinales. Eodem Anno, scilicet Domini MCCXCVIII. Bonifacio Papa cum curia sua residente, Dominica prima adventus Domini, in festo B. Andreae Apostoli incepit Reatae & in vicinis partibus vehemens terraemotus, qualem & quantum nullus tunc vivens viderat prius, diruitque multa aedificia in plerisque locis, multosque peremit, multisque diebus & noctibus duravit, non quidem continuo, sed per plures vices in die pariter & nocte, qui timorem non modicum incussit Papae & Cardinalibus & toti curiae. Papa confugit ad claustrum fratrum Praedicatorum Reatae, qui in altiori & solidiori loco positi erant, ubi in prato claustri facto tentorio, festinanter de subtilibus asseribus conquievit. Homines vero de nocte ibant, & fugiebant ad campos sub dio manentes, ne aedificia super se corruerent formidantes, & in timore magno expectantes. Cadebantque passim homines & jumenta, cum terra tremeret & motibus nutaret insolitis.

Item anno Domini MCCC. Bonifacius Papa concessit plenam indulgentiam omnium peccatorum omnibus visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli, & facientibus ibi quindenam infra annum ipsum, statuitque eandem indulgentiam in posterum in omni centenario ab omnibus visitantibus eadem sacra limina repeti. Factusque fuit concursus maximus populorum Romam de toto orbe, de omni
274 conditione, sexu & ordine ad indulgentiam supra dictam. Item anno sequenti in Autumno, apparuit Cometa in Occidentali parte in signo Scorpionis, qui aliquando ad Orientem, aliquando vero ad Meridiem suos radios emittebat, per mensem durans. Eodem anno, in profesto nativitatis Mariae Virginis, dum Bonifacius Papa Anagniae in patrimonio suo ac civitate propriae originis cum sua curia resideret, ibique tutior futurus merito crederetur, in gente sua & populo & natione ibidem, conscii aliquibus domesticis suis proditus, captusque & detentus

(a) *de schismaticis in 6to.*

tus fuit, direpto ſuo & Eccleſiæ & non ſine ignominia Eccleſiæ & magno dedecore avecto theſauro. Cardinales vero ſibi timentes, relicto eo, fugerunt, duobus exceptis, ſcilicet Domino Petro Hiſpano Sabinenſi, & Domino Nicolao Hoſtienſi Epiſcopis. Cujus captionis & ſceleris vexillifer fuit Wilhelmus de Rogareto de ſancto Felice, diœceſis Toloſanæ, complicibus & conſentaneis Columnenſibus, ex quibus olim duos privaverat Cardinalatu. Super ipſum itaque Bonifacium, qui Reges & Pontifices & religioſos clerumque ac populum horrende tremere & pavere fecerat, repente timor & tremor ac dolor una die pariter irruit, & ipſe aurum nimis ſitiens, aurum & theſaurum perdidit, ut ejus exemplo diſcant ſuperiores Prælati non ſuperbe dominari in clero & populo, ſed forma facti gregis ex animo curam gerere ſubditorum, pluſque amari appetant quam timeri. De Anagnia vero Romam perductus XXXV. die à captione ſua in loco doloris & amaritudinis poſitus inter anguſtias ſpiritus, cum eſſet magnanimus, obiit Romæ, quinto Idus Octobris. Sequenti vero die fuit in tumulo, quem ipſe vivens præparari fecerat, tumulatus in Eccleſia ſancti Petri. (Hæc ex geſtis Pontificalibus.) De captione hujus Bonifacii ſic refert Martinus Florentinus: Philippo Francorum Rege procurante, & pecunias conferente, † Scierra Columneoſis, præparato ſatis magno armatorum numero, Bonifacium Pontificem Anagniæ, conſentiente populo, capit, & cuſtodiri jubet. Quam Pontificis injuriam tertia die Anagnienſis populus, ad conſcientiam converſus, non tulit, ſed illum per tumultum liberavit. Qui Romam profectus, & nimio dolore gravatus, paulo poſt in morbum incidens, interiit. (Hæc ille.) Iſte Bonifacius, Benedictus vocatus, & Cardinalis exiſtens, Cœleſtinum ad reſignandum Papatum inſidioſe induxiſſe dicitur, facta fiſtula, quam de nocte per parietem uſque ad lectum Papæ porrexit. Et per illam in noctis ſilentio loquens, ſub ſpecie boni Angeli, Papæ ſuggeſſit, ut Papatum reſignaret, quia ad regimen univerſalis Eccleſiæ non ſufficeret. Unde Cœleſtinus motus, Papatum reſignavit, & factus eſt ſolitarius, Bonifacio ſuccedente, regnavit ut Leo. Admodum enim rigidus extitit, ut patet ex multis conſtitutionibus, quas fecit, quæ in ſexto libro Decretalium continentur. Tandem Bonifacius perſecutionem domus de Columna perferens ab eis, qui tunc Romæ potentes erant, preſſura colliſus decubuit, & paulò poſt defunctus eſt. Cum viveret, conceſſit in quatuor feſtivitatibus tempore interdicti apertis januis celebrari. Et poſt completionem ſexti libri Decretalium plures conſtitutiones fecit. Statuit etiam pro debito pecuniario interdictum non ferri, & ſi ſecus fieret, irritum decrevit & inane. Item volens ſedare diſcordiam inter rectores Eccleſiarum & fratres mendicantes ſuper ſepultura, confeſſionibus audiendis, prædicatione verbi Dei, & eorum acceſſoriis fecit conſtitutionem ſuper cathedram. Quæ ſolum fratres prædicatores & fratres minores inter religioſos comprehendit. Quare ipſe poſtea eam ad fratres ordinis Eremitarum extendit. (Hæc Goblinus *(a)*.)

Sciarra.

Hugo tertius, cognomento de Cabilone, conſanguineus Ducis Burgundiæ, factus eſt, de manu Bonifacii Papæ octavi, XLIII. Epiſcopus Leodienſis, & LXXII. à B. Materno, Guidone fratre Comitis Hannoniæ, electo Leodienſi per præfatum Bonifacium repudiato. Cœpit autem An. Dom. MCCXCVI. Pontificatus ejuſdem Bonifacii octavi ſecundo. Sedit annis ſex. In illo tempore ingens fuit ſiccitas, & tantus defectus frumenti, ut à tempore Paſchali uſque ad Auguſtum ſequentem, modius ſiliginis XXV. ſolidis groſſorum, & ſpeltæ modius XIV. ſolidis venderetur. Circa hæc tempora inter Epiſcopum Leodienſem & Ducem Brabantiæ controverſia orta eſt de dominio villæ ſive oppidi Trajectenſis, unde per arbitros ſic dominium fuit judicatum, (ſicut Scholaſticus Leodienſis, magiſter Joannes de Hoxem, ſcribit in Chronicis ſuis.) ut locus antiquæ villæ juriſdictionis eſſet Epiſcopi, hoc excepto, ut omnes incolæ loci cenſum capitalem Beato Petro Lovanienſi ſolverent cum ſua familia. Et cætera ultra villam veterem ampliata, 275

Leodienſis.

 ad

(a) at. VI. c. LXVII.

ad Ducis dominium pertinerent, unde Ecclesia Leodiensis multum doluit. Anno præsulatus ejusdem Hugonis tertio, Domini scil. MCCXCIIX. incepit origo bellorum inter progeniosos patriæ Leodiensis, videlicet de Awans & † Waieons, in quo quidem bello plurima sunt hominum millia hincinde diversis temporibus occisa, multaque castra solotenus eversa. Tandem contra Hugonem Episcopum defertur in curia coram Papa Bonifacio querimonia per clerum & civitatem Leodiensem, de interfectione hominum Ecclesiæ, de falsa moneta, & de spoliatione patriæ, propter quod translatus est ad Archiepiscopatum Bisuntinum in curia per Papam, qui eum diligebat. (Hæc ex Chronicis Leodiensibus.) Item in aliis Chronicis sic habetur: Qui tandem falso accusatus coram Bonifacio supra dicto à Leodiensibus, cum eorum improbitatibus vi resisteret, personaliter citatus, privatur ac deponitur anno prædicto, Pontificatus sui anno sexto. Sed cum dictus Papa postea intellexisset, quod præfatus Hugo non sua culpa, imo obstare volens mori tyrannico patriæ Leodiensis sic errasset; cum esset vir satis nobilis, bonique testimonii, & in curia Romana quamplurimis amicis fultus, contulit ei Episcopatum Bisuntinensem, &c.

Waroms.

Trajectensia.

Translato, Apostolica authoritate, ut supra dictum est, Joanne Episcopo ad Episcopatum Tullensem, Wilhelmus de Mechlinia natus, auditor causarum in Romana curia, quadragesimus primus Trajectensis Episcopus, ordinatus est eodem anno salutis, quo & Hugo de Cabilone Leodiensis Episcopus. Iste Wilhelmus Trajectum adveniens, totum Episcopatum diversis involutum tumultibus reperit, quem ad bonum reparare statum intente studuit. Nam & idem Episcopus in primis castrum Mudense cum electis obsedit armigeris, quod adeo conquassavit cum diversis tormentorum ingeniis, ut Theodericus de Haerlem, impetrata deditione, demum in captivitatem transiret, & salva vita castellum Episcopo libere resignaret. Ex hac ergo prosperitate Wilhelmus Episcopus magnanimus effectus, secessit ad Westfrisiam, & ibidem adversus Hollandiensem populum Episcopalem prædicavit Indulgentiam. Frisones vero, secundum consuetum morem ad rebellionem proni, suadente Wilhelmo Pontifice, oppugnarunt castrum Widenes per circuitum acriter infestantes, per assultum creberrimum, ita, ut Balduinus de † Naeldewick, tandem exhaustis necessariis, idem castellum Frisonibus hac conditione traderet, ut ipse salvis rebus ad Hollandiam cum bona pace discederet. Nec mora, quin Frisones hoc castro destructo, * Engheburch confringerent, Medenblicch obsidione cingerent, ac ipsum oppidum in favillam comburerent. Florentius autem de Egmunda, cæterique castrenses cum Frisonibus sæpe strenue confligentes, adeo graviter obsessi sunt, ut consumptis victualibus, equinas carnes demum manducare cogerentur. Verum Joannes, Hannoniæ Comes, hæc audiens, cum expeditione magna remigravit ad Frisiam, occisisque XXXV. saltem Frisonibus, apportavit obsessis castrensibus magnam ciborum opulentiam. Domini vero de Arckel & † Puece comburentes Enchusen, prædam maximam abstulerunt, qui salva classe, propriis littoribus laudabiliter applicuerunt. Anno Domini MCCC. Wilhelmus Trajectensis Episcopus, adversantibus sibi Swedero de Montforde, Huberto de Vyanen & Joanne de Bunscoten, militibus à Jacobo de Lichtenberg magistro civium apprehensus Episcopus, infra civitatem propriam in domo sua, quæ Lichtenberg dicitur, circiter annum in captivitate detentus est. Demum idem Episcopus ex custodia laxatus, sedem adivit Apostolicam, ut Trajectense Pontificium Domino Papæ resignaret, & exinde sopitis cunctis adversitatibus, in tranquilla pace maneret. Sed ecce Dominus Apostolicus Episcopatum acceptare nolens, mandavit Episcopo Monasteriensi, ut ipsi Wilhelmo confratri suo contra quoscunque grassatores, qui impugnarent Trajectense Pontificium, ferret paratum auxilium. Sic Wilhelmus domum rediturus XVII. die mensis Augusti prodigiosum signum apud Anagniam vidit, quod mortis ipsius instantis indicium fuit. Intuebatur enim Solem bicornem ad modum

Naeldevoyt

Enigheburg

Putte.

Lunæ

Lunæ mediæ, de quo fulgurantes radii coruscabant ad instar lucis sanguineæ. 1296
Domum igitur reversus, mox de partibus Transyselinis elegantem aggregavit exercitum, tentans, si civitatis suæ patentem inveniret introitum. Sed ipse Episcopus urbem intrare nequiens, declinavit ad loca campestria, & ibidem ad quietem capiendam exaltare tentoria decrevit. Interim dum hæc agerentur, quidam Hollandiæ nobiles cum multis armigeris, odientes Episcopum propter antiquam discordiam, & diligentes Jacobum de Lichtenberg propter confinem amicitiam, comprehensis armis, devenerunt in campestrem planitiem, quæ Hoghewoert dicitur, ut Episcopum à civitate depellerent, & præfatum Jacobum ab imminenti periculo potenter eriperent. Econtra vero Dominus Episcopus, cujus exercitus in duplo major erat, acies suas ad bellum direxit, & adversis hostibus audacter occurrit, ut in prima congressione quosdam villanos ab exercitu segregatos expelleret, & Hollandiensi populo cum virtute magna resisteret. Interea Swederus de Montforde cum indefessis advenit armigeris, pro Hollandiæ populis: Et ecce bellum crudele cœpit ingruere, ut præliantes se mutuo sternerent, & pro corona victoriæ severius contenderent. Episcopus vero levitate dextrarii sui semel & iterum Hollandiensem transvolavit exercitum, quem cunctus populus primo trucidare pertimuit, tanquam spiritualem patrem & Dominum. Sed idem Antistes, hostiles turmas jam tertio transilire præsumens, ab equo prostratus, & ibi (prob dolor) à propbanis filiis occisus est. Corruerunt autem ab utraque parte multi valentes armigeri; major vero pars ab exercitu morientis Episcopi. Cujus exanime corpus ab hospitalaribus delatum est ad Ecclesiam B. Catharinæ, donec exequiis congruentibus in Ecclesia Cathedrali traderetur Ecclesiasticæ sepulturæ. (Hæc ex Chronicis.)

Anoo prænotato Salutis, interempto satis commendabiliter Florentio Comite, ut supra suo in loco relatum est, Dominus Florentius, Abbas regalis Monasterii Egmundensis, Theodericus, Dominus de Brederode, Henricus, Castellanus Leydensis, ac Wilhelmus de Egmunda milites, profunda Pelagi transfretantes, exoraverunt Regem Angliæ, ut cum eis transire Joannem, Domicellum Hollandiæ, Florentii, Comitis jam occisi filium, fineret. Eduardus vero Rex, eosdem legatos gratiose suscipiens, navim inæstimabilis ornamenti instrui jussit, cum qua Joannem Domicellum, & filiam suam Elisabetb, ejus uxorem, ad Hollandiam destinavit. Sed hic Domicellus vento carens prospero, Zelandiæ finibus applicuit, quem extunc Wolfardus de Vere, destitutis cunctis Hollandinis, in tutelam obtinuit. *Hollandica.*

Anno sequenti, scilicet MCCXCVII. idem Hollandiæ Domicellus, volens sibi rebellantem subjugare Frisiam, devenit armipotenter in Alcmariam. Econtra vero Frisones in manu forti viriliter occurfarunt, qui robur totius Frisiæ pro committendo gravi prælio contraxerunt. Et ecce concurrentibus utrisque partibus, fit magna strages occisorum. Nam Hollandiæ & Zelandiæ populi, bipartitas inimicorum acies disjunctim impugnantes, quatuor millia Frisonum occiderunt, quinimo maximam multitudinem diffugientium ad interiora terræ latibula fugarunt. Contigit autem hæc cruenta strages sexto Calendas Aprilis, in spatioso agro villæ Vronensis. Wilbelmus autem, Episcopus Trajectensis, attendens succubuisse Westfrisones, transfretavit ad Orientalem Frisiam, & ibidem adversus Hollandiæ populum jam secundo prædicare cœpit Papalem indulgentiam. Frisones igitur Episcopo manuale promittentes auxilium, devenerunt in Manikendam per festinum navigium. Oppidani vero Haerlemenses una cum Waterlandiis econtra copiosum eduxerunt exercitum, & animose Frisensem sunt aggressi populum. Sed ecce Frisiæ vulgus confestim à bello declinans, festinavit introire navigium, & repentino remorum impulsu maturare fugam, quos extemplò Waterlandii viriliter insecuti, occisis infinitis Frisonibus, trophæum laudis potenter adepti sunt. Wilbelmus Episcopus, hoc amisso jam prælio, modicam scapbam ingressus, ad partes Iselinas festino remigio declinavit: Joannes vero, Domicellus Hollandiæ, perpendens, quod

Wilhel-

Wilhelmus Episcopus duabus vicibus dura prælia suscitasset, & adbuc ad partes Iselinas novo pro subsidio transmisisset, mandavit Gyselberto de Iselsteyn, ut ad tempus castro suo cederet, & ad impugnandum Episcopum Hollandienses armigeros intromitteret. Verum, cum Gyselbertus facere recusaret, præsertim cum & ipse justitiarius in terra Trajectensi constitutus esset, jussit eum Hollandiæ Domicellus apprehendi à suis hostibus, & ejus castrum impugnari quotidianis assultibus. Econtra vero Domicella Bertrarda ipsum castrum circiter annum egregie defensavit, quousque deficientibus necessariis, sub hac forma conditionis, in deditionem transivit,
277 ut ipsa per casum sortis medietatem castrensium salva vita retineret, & Domicellus Hollandiæ de residua parte pro arbitrio suo disponeret: quanquam interim Domicellus Hollandiæ jam adeptum castrum cum tota deditione de Worden dedit Wolfardo de Vere dehinc in homagium, ut in contumaciam Episcopi Trajectensis dissiparet pontificium. Sed idem Wolfardus totam Hollandiam per novam monetam aggravans, abbinc in Delft occisus est. Post cujus mortem à vulgari populo tumultus ingens exortus est. (Hæc ex Chronicis Hollandiæ.)

Item Anno Dom. MCCXCVIII. Otto de Buren, & Alardus ejus filius, castrum suum apud Buren propter excessus factos contra Illustrem Principem Reynaldum, Comitem Gelriæ, pro ejus gratia obtinenda, resignavit in manus prædicti Comitis Reynaldi. Sed idem Comes propter dicti Ottonis amicorum preces reddidit ei castrum præfatum in feudum ab ipso & suis hæredibus tenendum, tali conditione, ut Otto & sui hæredes contra Dominum Gelriæ & suos successores de dicto castro nihil unquam tentent, sed sibi & suis successoribus fideliter servirent. (Hæc ex chronicis Gelrensium.)

Anno sequenti Joannes, Domicellus Hollandiæ, quarto Cal. Novemb. apud Haerlem requievit in Domino, postquam Hollandiam rexisset annis tribus cum dimidio. Iste Joannes solus inter omnes principes Hollandiæ, sine liberis & absque militari nomine defunctus, & in Reynsburgensi monasterio penes patrem honorifice tumulatus est. Domicella quidem Elisabeth, post mortem sui conjugis, transivit ad regnum Angliæ, quam exinde duxit in uxorem Comes Erfordiæ. Post ejusdem Domicelli mortem Gyselbertus de Aemstel oppidum suum ligneis pontibus & turritis propugnaculis undecunque munivit. Sed vulgus Waterlandiæ cum oppidanis de Haerlem, profugato Gyselberto, pontes & munitiones ad favillam combussit. (Hæc ex chronicis Hollandiæ.)

Coloniensis. Venerabilis Wickboldus primus, majoris Ecclesiæ Decanus & præpositus Aquensis, de natione nobilium de Holte in Westphalia oriundus, plus factione nobilium, quàm electione canonica gradum Episcopalem ascendens, in Nussia ad regimen pontificatus Ecclesiæ Coloniensis fuit electus anno Domini MCCXCVIII. Pontificatus Bonifacii Papæ octavi anno quarto, & præfuit annis septem, vir tam humana quàm divina scientia sufficienter eruditus. Iste Albertum Aquisgrani unxit in Regem Romanorum, & tandem in solenni curia Principum atque nobilium, per dictum Regem apud Nurenborch convocata, uxor dicti Regis per eundem Dominum Wickboldum fuit in Reginam Romanorum solenniter coronata. Porrò ipse Dominus Wickboldus, utpote vir senex atque grandævus, plus quidem consilio aptus, quàm armis exercitatus, prudentia atque consilio Ecclesiam regere satagebat. Unde in suo principio cives Colonienses ab interdicto Ecclesiastico, quod diu sustinuerant, interventu ipsius fuerunt absoluti. Præterea nobiles & potentes patriæ sibi vicinos donativis & amicitiis sibi conciliavit. Sed quanto magis donavit, tanto plus sibi & Ecclesiæ sensit infestos. Ipse verò, ubi hoc advertit, se ad resistendum velocius disposuit. Comitem enim de Marca, inimicum Ecclesiæ tunc temporis infestissimum, bellis petit, & propter hoc cum armatorum militia in Susatum personaliter se recepit. Quo comperto, dictus Comes exercitum congregans copiosum, Archiepiscopum ad conflictum sæpius provocavit. Archiepiscopo verò cautè, utpote in rebus periculosis & fortunæ casibus expositis, locum pugnæ

gnæ oon daote, sed potius dissimulante; dum ipse Comes propter expensarum penuriam exercitum, quem jam sæpius adunaverat, diutius sustinere non posset, & auxiliarii, qui ad ipsum confluxeruot, necessariis copiis exhausti, ab ipso Comite ad propria deflexissent, tum demum Archiepiscopus, jam tempus aptum nactus, terram Comitis cum suo exercitu potenter invadens, igne & ferro cuncta per circuitum depopulat atque vastat, ipso Comite sibi resistere non valente. Et sicut fertur, si ipse Archiepiscopus morte præventus noo fuisset, dictum Comitem ad deditionem ultimam compulisset. Tandem, sicut Deo placuit in expeditione hujusmodi bellica, languore correptus, compulsus est reverti in Susatum, ubi decumbens, dum in infirmitate communionem sæpius reciperet, & confessor non opus esse, sacram communionem toties accipere, diceret, respondisse venerabilis præsul dicitur: Anima mea (ioquit) optat & plurimum affectat hoc Sacramentum, quia bonum est viaticum. Post hæc obdormiens in pace, sepultus est in Ecclesia S. Patrocli in Susato. Iste etiam venerabilis præsul notabilia edidit statuta Synodalia. (Hæc ex chronicis Coloniensibus.) 278

Item ex alio quodam chronico: Siquidem ante præfati veoerabilis Pontificis obitum, Albertus, Romanorum Rex memoratus, adversus eundem Archiepiscopum, sinistro depravatus odio, occasiooes sibi sumens, præsertim ad instigationem civium (ut fertur) Colooieosium, qui cum suo Archiepiscopo alere quietem non consueverunt, cum valido exercitu terram Episcopi Coloniensis ingressus, consedit super littora Rheni in terminis Burdewys & Rodenkirchen, in territorio Ecclesiæ Coloniensis fines terrarum Ecclesiæ miserabiliter depopulando. Archiepiscopus verò, cum dicti Regis potentiæ resistere non valeret, cujus quidem exercitus absque numero videbatur: tandem necessitate compulsus, per tractatum pacis venit in concordiam cum dicto Domino Rege, quamvis oon sioe parvo Ecclesiæ detrimento. Nam in compositione dictæ pacis Archiepiscopus resignavit dicto Regi castrum regium Werde cum telonio, & oppidum Sintlich super fluvium Aræ, quæ quidem allodia regia olim fuerunt, per antecessores dicti Regis Coloniensi Ecclesiæ pro triginta sex millibus marcarum deoariorum sterlingorum obligata, & tandem per eundem Albertum Regem ipsi Domino Wickboldo coofirmata. Alia quoque nonnulla pacta idem Rex ante suum recessum à præfato Archiepiscopo extorsit, Ecclesiæ Coloniensi oon minus damnosa, &c.

Albertus, Dux Austriæ, filius quoodam Rodolphi Regis, cœpit anno Domini MCCXCIX. Mundi verò MMMMMMCCCCXCVII. & regnavit annis decem. (Hæc Floreotinus.) Iste misit solenoes nuotios ad Bonifacium octavum in urbe Romana tunc existentem, pro confirmatione electionis suæ obtioenda, quam Bonifacius multis juribus & facti ratiooibus ablegatis, repulit prima vice, & ipsam dixit penitus esse nullam, eò quòd Albertus in legem majestatis deliquit, interficiendo Dominum suum, scilicet Dominum Adolpbum, Romanorum Regem. Tamen Bonifacius Papa, videns dissensionem suam cum Philippo Rege Franciæ, eò quòd regi mandaverat, ut regnum Franciæ à se in feudum reciperet, & ut oemo per Franciam ad curiam venire posset, in præjudicium Regis Franci electionem Domini Alberti, quam ante repulerat, anno Dom. MCCCIII. die assumptionis B. Mariæ confirmavit, qua die idem Bonifacius Papa Anagniæ residens, Regem Fraociæ excommuoicatum nuntiari & publicari mandavit, eidemque Alberto verbo, oon opere, regnum Franciæ subjecit, sicut & alia regna. Iste Albertus strenuus & potens fuit, & omoes timebant eum. Benedictionem tamen imperialem non habuit, nec coronam. (Hæc Egmundus.) Item Bonifacius Papa hæresin eorum, qui se fratricellos appellabant, damnavit & ubique persecutus est. Item anno ejusdem Regis sexto Franciscus Petrarcha, egregius poëta futurus, oascitur. Iste Albertus Rex tandem à quodam oepote suo Joanne, Duce Suevorum, interficitur. Cujus causa talis fertur. Albertus enim Rex Joannem istum, filium fratris sui, propter juvenilem ejus ætatem apud se honeste detinuit, & quoad adolesceret, provinciam il- *Imperialia.*

lam prudentioribus gubernandam commisit. Quare Joannes irretitus, & malis consiliatoribus usus, regem Albertum patruum suum, nil mali suspicantem, (proh dolor) interfecit. Qui profugus & exul in Italia degens, tandem ibidem captus, per Henricum Imperatorem, successorem Alberti, in civitate Pisana carceri mancipatus, vitam finivit, cujus & omnes complices à filiis Alberti regis mala morte interempti sunt, & omnia eis attinentia funditus eversa. (Hæc ex Chronicis.)

Hollandica. Defuncto Joanne Domicello, Joannes, Comes Hannoniensis, filius Adelheydis, sororis Wilhelmi, Regis Hollandiæ, Comes effectus est anno Dn. MCCXCIX. Alberti regis Romanorum anno primo. Qui statim dominia de Aemstel & de Woerden Guidoni fratri suo largitus est, habens in uxorem Philippam, filiam Comitis Lucenburgici Henrici, Imperatoris Romanorum. Istis diebus contigit in Hollandia quoddam speciale prodigium, quod venturæ calamitatis singulare fuit præsagium. Quidam enim eques apparuit, admonens universam plebem arma capere, & pro repellendis hostibus litus maris festinanter ascendere. Igitur omnis populus ad mare tendens, pro debellandis hostibus aspexit aquam impletam infi-
179 nitis quasi navibus, sed ipsa classis in momento disparuit, & prælibatus eques quasi phantasma confestim evanuit. Quam visionem interpretabatur quidam Sanctus vir, sicut mare repletum visum fuit navibus, quæ citò evanuerunt, ita Flamingos venturos cum infinito exercitu & triumphando subjugaturos Hollandiam, Zelandiam & Trajectum, sed statim instar fumi ante ventum expulsum iri. Et ita factum est. Prædixit autem hoc diu, antequam eveniret, &c.

Trevirensis. Venerabilis Dytherus, Adolphi Regis germanus de Nassow, nonagesimus secundus Trevirorum Archiepiscopus, in odium Alberti Regis Romanorum, non electus, non postulatus, à Papa Bonifacio octavo est electus & consecratus, & ad Treviros destinatus anno Domini MCCC. Pontificatus ejusdem anno VI. qui præfuit annis VII. Iste Dytherus Confluentinos sibi rebellantes circumvallans, obedire per omnia compulit, pro quo omnes Ecclesiæ reditus fere obligavit. Tandem totum clerum contra se provocavit, unde concors caterva Clericalis ipsum ad præsentiam Clementis Papæ V. in propria persona vocari procuravit. Qui citationis imminentis termino infirmitatis detentus ergastulo, migravit ad Dominum. Et quia Ecclesia contra eum appellaverat, ideo sibi nullum sepulturæ obsequium ministravit. Sed prædicatores, de quorum ordine erat, sumpto corpore, juxta suum summum altare occulte humarunt. (Hæc ex Chronicis Trevirorum.)

Leodiensis. Venerabilis Adolphus, filius Comitis de Waldech, ex Helena, filia Marchionis de Brandenburg, tunc præsens in curia, circa festum Joannis Baptistæ, Hugone Episcopo privato, canonicus Leodiensis à præfato Bonifacio octavo XLIV. Episcopus instituitur, anno Domini MCCCI. Pontificatus ejusdem Bonifacii VII. anno: qui brevi tempore, postquam donum Episcopatus acceperat, circa nativitatem Domini, cum ingenti nobilitate Leodium intravit, ubi à clero & civibus honorabiliter est receptus. Iste patriam in magna discordia inventam pacificavit, & castrum Myrwar anno Domini MCCCII. tempore Paschali cum magno exercitu obsedit, & solo æquavit, totamque terram dicto castro subjectam suo dominio subjugavit. Idem etiam Episcopus Lombardos in suo Episcopatu fœnerare prohibuit, quos cum Leodienses in sua civitate sustinere contra Episcopum vellent, Episcopus armatus armis Pontificalibus, cum familia sua à palatio exiens, in oculis Leodiensium domos dictorum Lombardorum fregit, ac eos ab urbe expulit, nec fuit, qui huic facto contradiceret. Tandem hic Venerabilis Adolphus Episcopus dicitur veneno infectus à Lombardis, qui eum oderant propter prædicta: Erat enim vir satis justus, sed admodum iracundus, & satis se ingurgitans escis. Decidit tandem in lacum ad S. Paulum Leodii, in domo Scholastici, & cum in extremis esset, clamavit, Domine, suscipe me, ut cum fratribus meis sim, &c. Quam antiphonam cum ad finem duxisset, mox exspiravit, mense Decembri, sepultus ante altare majoris Ecclesiæ Leodiensis. Post cujus mortem Wilhelmus de Attrebato eligitur Episco-

Episcopus, sed tempore deliberandi recepto, suae renunciavit electioni. (Haec ex Chronicis Leodiensibus.)

Post occisionem Wilhelmi Pontificis Joannes, Comes de Zelandia, citò veniens, supplicavit Ecclesiae Trajectensi pro Guidone fratre suo, thesaurario Leodiensi. Canonicorum ergo quidam elegerunt Guidonem eundem thesaurarium. Quidam verò Rodolphum de Waldech, majoris Ecclesiae praepositum. Porro, quamprimum Guido gubernationem Episcopatus accepit, Rodolphus ad partes Transyselinas secessit. Fuerunt ergo hi ejusdem Guidonis fratres Cardinales, Borardus Episcopus Metensis, Joannes Episcopus Cameracensis, Joannes Comes Hannoniae, Hollandiae & Zelandiae, & Florentius princeps Moravensis, quorum auxiliante potentia, dictus Guido Pontifex adversantes hostes subegit, totumque Pontificium tranquilla pace gubernavit. Coepit autem secundum Chronica eodem Anno salutis, quo & Adolphus, Episcopus Leodiensis. *Trajectensia.*

Item Anno Domini MCCCXI. ad generale consilium Viennense Episcopus Guido vocatus, Viennam ivit, quem Apostolicus Clemens quintus cum omni veneratione suscepit, & mediante Rege Francorum, Cardinalatum ei per rubeum pileum obtulit, sed Guido Episcopus, Domino Papae dignas grates agens, oblatum honorem tantae dignitatis abnuit, & Trajectensis Episcopus ad vitae suae terminum permanere maluit. Philippus ergo Rex, tanti patris humilitatem intuens, dedit eidem reverendo Pontifici quingentas libras annuatim de censu regalis Camerae, ut 280
sibi de caetero foret astrictus in vinculo perennis amicitiae. Tandem Guido, praeclarus Episcopus, quarto Calend. Junii mensis aegritudine subitanea debilitari coepit, & astantibus de suis familiaribus, vitae spiritum exhalavit. Corpus autem reverendi patris & pontificis confestim infra civitatem Trajectensem devectum, & ibidem apud majorem Ecclesiam lacrymosis exequiis tumulatum est. Iste electus pater decem & sex annis condigne regens Episcopatum, S. Martino tria castra, scilicet Gorten, Dullenborch & Sautenborch, ad perennem suae laudis honorem obtulit, & pro debitis antecessoris sui Romanae curiae mille quingentas libras exsolvit. Totum Episcopatum sine debitis successori suo dimisit, quem eo vivente contra circummanentes principes potenter & pacifice gubernavit. Fuit etenim idem Episcopus aspectu decorus, statura venustus, sermone facundus, ingenio clarus, consilio cautus, ac in multis gratiosis virtutibus colendus. Wilhelmus autem, Hollandiae Comes, defuncto patruo suo, dominia de Aemstel & de Woerden ditioni suae subegit, in quibus ex parte sua Balivum sive villicum deputavit, asserens, eadem dominia saepe dicto Pontifici pro patrimonio assignata, sed propter transgressionem arbitrii ad comitatum Hollandiae devoluta fuisse. (Haec ex Chronicis Pontificum Trajectensium.)

Benedictus undecimus, natione Lombardus de Tarvisio civitate, fuit electus in Papam Romae XI. Calend. Novemb. & coronatus, ex more, die Dominica sequenti, quae fuit in vigilia Apostolorum Simonis & Judae, anno Domini MCCCIII. Sedit mensibus VIII. diebus XVII. vacavit sedes mensibus X. diebus XXIX. Florentinus dicit, coepisse anno Domini MCCCIV. sedisse mensibus IX. vacasse sedem mensibus XI. Iste prius vocabatur frater Nicolaus de ordine fratrum praedicatorum, in quo à primario juventutis suae anno XIV. suae aetatis religiose enutritus & conversatus, lector extitit annis multis, & prior provincialis postmodum Lombardiae, & inde magister ejusdem ordinis effectus est, ac de magisterio ad Cardinalatum assumptus, existensque Cardinalis Episcopus Hostiensis, assumitur ad Papatum. Iste Benedictus Papa denuntiavit excommunicatos publice & in scriptis auctores scelerum & captionis praedecessoris sui, Bonifacii sui Papae octavi, nominatim & expresse, videlicet Wilhelmum de * Nogareto, Sciarram de Columna, & quosdam alios nominatim, & generaliter omnes alios complices captionis ejusdem, quam ipse Benedictus viderat fide oculata. Iste Papa reconciliavit ad Ecclesiasticam unitatem, non tamen ad Cardinalatum restituit, Jacobum & *Romana.* *Rogareto.*

 Petrum

Petrum de Columba, restituens eis illa, quæ ipsorum fuerant, & Ecclesia tunc tenebat.

Anno Domini MCCCIV. post Pascha Benedictus Papa recedit de Roma, & vadit Perusium cum curia sua. Iste quoque Benedictus Papa simultatem & dissidium, quæ suborta fuerant inter Regem Franciæ Philippum, & Bonifacium Papam, sedavit, & privilegia & libertates, quibus Regem privaverat Bonifacius, prædecessor suus, eidem Regi restituit & concessit, sicut antiquitus in hebdomada Pentecostes, præsentibus Regis nuntiis Perusii in consistorio, Anno Domini prætaxato. Idem ibidem edidit quandam constitutionem, quæ incipit *(Quod olim (a))* in qua restrinxit pœnam constitutionis Bonifacii prædecessoris sui, quæ incipit *(Clericos Laicos (b))* libro sexto, discernens, ut in solventibus, aut recipientibus, aut sponte solventibus pœna dictæ constitutionis Bonifacii non vendicet sibi locum. Iste Benedictus obiit in Perusio, Nonas Julii, Pontificatus sui anno primo, sepultus fuit in Ecclesia Fratrum prædicatorum Perusii ante summum altare, Anno Domini MCCCIV. ubi divina virtus & bonitas ejusdem Benedicti merita cœpit evidentibus miraculis declarare, maximè in dæmonibus expellendis de corporibus obsessorum, & in multis curandis languoribus & infirmitatibus. Vacavit autem sedes à prædicto die per illum annum sequentem, usque ad quintum diem mensis Junii, Cardinalibus, qui in conclavi inclusi erant, non valentibus illo tempore concordare, quamvis à Perusinis sæpius restricti fuerint & arctati. (Hæc Bernhardus.)

Leodiensia. Venerabilis Theobaldus, Canonicus Leodiensis, frater Comitis Barrensis, prudentissimus, rhetoricus & audax, cum esset in curia Romana, consecratus est à
281 Papa Benedicto undecimo in XLV. Leodiensem Episcopum & LXXIX. ab initio: sedit annis decem. Electus quippe fuerat, ut supra relatum est, Wilhelmus Atrebatensis canonicus & Archidiaconus Leodiensis, vir ignobilis & senex, sed resignavit electionem suam, eoque modo deinde concorditer electus est hic Theobaldus. Sed quia magnis in curia Romana debitis obligatus recedere non poterat, nisi prius se à creditoribus liberasset, Dominum Joannem de Barro, strenuum militem, & Petrum, fratres suos, præmisit Leodium, & tunc idem Joannes præficitur in Manburnum.

Anno Domini MCCCIV. Theobaldus Episcopus circa festum omnium Sanctorum à curia Romana revertens, venit Leodium, magno stipatus nobilium comitatu.

Item Anno Dom. MCCCXII. nobiles Leodienses, in turri S. Martini Leodii per populum communem coactati, ibidem comburuntur. Istis temporibus, Bonifacius Papa octavus, prædecessor Benedicti, nimis animosus, omnia facta sua expediebat pro libitu, nec fratrum suorum consilio utebatur. Et quia videbat, quod propter potentiam regni Franciæ suam non poterat exequi voluntatem, ad regis & regni humiliationem pro viribus nitebatur, sed non poterat, consiliariis regis ei resistentibus. Item Episcopus Theobaldus, cum Henrico Imperatore Romam veniens, ut Imperiali diademate coronaretur, Romanis & aliis tyrannis hoc impedientibus, post multos conflictus, Episcopus, multis confossus vulneribus, reddidit se captivum, & intra triduum diem clausit extremum Anno Domini MCCCXII. quem frater regis in portu Ecclesiæ S. Petri capellæ Papæ fecit solenniter sepeliri, &c. Item in quadam historia, Episcopum hunc Theobaldum fuisse à Bonifacio octavo, prædecessore istius Benedicti Papæ, confirmatum.

Hollandica. Wilhelmus, post obitum patris sui XVIII. Comes Hollandiæ factus est anno salutis MCCCIV. regni Alberti Regis Romanorum sexto anno, & tenuit principatum annis XXXIII. Iste adeò apud omnes terrarum principes magnificatus est; ut ubique diceretur esse magister militum, & præfectus Principum, ducens in

(a) *Extrav. Comm. de Immun. Eccles.*
(b) *de Immun. Eccles. in 6to.*

in uxorem Joannam, Caroli Comitis Valesii filiam, Philippi Regis Franciæ sororem, de qua genuit Wilhelmum, succedentem Hollandiæ Comitem, Ludovicum infantem, Margaretam Romanorum Imperatricem, Philippam Angliæ reginam, Eduardi tertii uxorem, Joannam Wilhelmo Comiti Juliacensi nuptam, & Elisabeth Domicellam, quam Robertus de Namurco duxit uxorem. (Hæc ex Chronicis.) Iste Wilhelmus, primo dominationis suæ tempore, convocavit in Haerlem gloriosam curiam, quam decem Comites, centum Barones & mille milites cum infinitis proceribus per integram hebdomadam frequentarunt. Iste Comes inclytus per officiales imperii vicarius regni deputatus in diebus suis multum gloriosus fuit, qui duo famosa castra, videlicet Bruyl & Volmensteyn in Episcopatu Coloniensi potenter oppugnavit: divini numinis cultum ampliare volens, coadunavit in Middelborch novam canonicorum Ecclesiam, quam anno Dom. MCCCXI. satis liberaliter ditavit, ad perennem suæ laudis memoriam. (Hæc ex chronicis Hollandiæ.)

Item eodem anno salutis prænotato, in oppido Aernemmensi concordatum inter Guidonem Episcopum Trajectensem, & Reynaldum Comitem Gelriæ, & declaratum fuit, Gelriæ Comitem terram Velue & omnia bona, quæ à Duce Brabantiæ in secundarium feudum obtinere consuevit, de cætero ab Ecclesia Trajectensi immediatè in feudum tenere & recipere, eò quod infra terminum competentem præfatus Dux Ecclesiæ Trajectensi homagium fidelitatis non præstiterit, nec requisiverit, & propter bella & alia mala, quæ quondam inde devenerunt. (Hæc ex Chronicis.)

Item anno Dom. MCCCXV. radiosus cometes apparuit, mortifera pestis inhorruit, & valida fames invaluit, adeò ut plerique pauperes cadavera pecudum, sicuti canes, crudè, ut & gramina pratorum, sicuti boves incocta comederent. Fuit enim hæc fames seu pestilentia tam aspera, ut mendicantes absque numero morerentur in campis, sylvis seu nemoribus, & eorum corpora sine catholicis exequiis sepulturæ traderentur in locis agrestibus. Quapropter hæc miseranda calamitas à Threnis Jeremiæ Prophetæ in hoc solum discrepare videtur, quod hic manus matrum proprios filios non decoxerunt, & eorum carnes, urgente fame, non manducaverunt. Post biennium verò divina misericordia compatiens humanæ miseriæ, largitatem munificentiæ suæ clementer ostendit, & incrementa frugum ubique terrarum in tantum adauxit, ut modius siliginis pro quinque grossis Turonensibus emeretur, qui paulo pridem pro quinque solidis Turonensibus emebatur. 282

Anno Domini MCCCXIX. Wilhelmus Comes, cognomento Bonus, misit Wilhelmum filium cum electa militia versus Prussiam contra infideles, in adjutorium ordinis Teutonicorum, ubi per longa tempora manens sæpenumerò bellum contra gentiles habuit.

Anno sequenti, in festo Sanctorum Joannis & Pauli martyrum, positus primus lapis fundamentalis fuit turris Sancti Martini Trajectensis. Et postea anno Domini MCCCXXII. in jejunio crux cum ventilabro deaurato superlocata.

Item Anno Domini MCCCXXVI. septimo Idus Octobris, obiit Reynaldus filius Ottonis, ultimus Comes Gelriæ & Zutphaniæ, sepultus in monasterio vallis Comitis, juxta patrem suum. Iste duas habuit uxores successive, Ermgardim Walrami Ducis Limburgiæ, & Margaretam Guidonis Comitis Flandriæ filiam, in eodem monasterio sepultas. Fundavit autem ipsa Margareta conventum ordinis fratrum prædicatorum in Zutphania. Iste Reynaldus Comes combussit & devastavit Amersfordiam, & fundavit monasterium Fratrum minorum in Ruremunda. Isti successit Reynaldus, hujus nominis secundus, filius suus primogenitus, Dux Gelriæ & Comes Zutphaniæ. Iste Reynaldus dictus est Comes cum nigro capite, & duxit in uxorem Sophiam de Mechlinia, ex qua genuit Margaretam primogenitam, Mechtildim, Isabellam & Mariam. Margareta primoge-

 nita

nita obiit Anno Domini MCCCXLIV. ipso die Sancti Francisci. Mechtildis primo fuit Comitissa Lossensis, secundò Comitissa Clivensis, & tertiò Comitissa Blesensis. Quæ postea adhuc vidua & Ducissa Gelriæ modico tempore obiit Anno Domini MCCCLXXIV. ipso die Matthæi Apostoli. Isabella fuit Abbatissa in valle Comitis prope Goch, quæ obiit Anno Domini MCCCLXXVI. Maria verò fuit uxor Wilhelmi Ducis Juliacensis, ex qua genuit Wilhelmum & Reynaldum, qui postea ambo successive fuerunt Duces Gelriæ, & Mariam, uxorem Domini Joannis de Arckel, qui ex ea genuit filium, Wilhelmum nomine, qui postea in bello Gorincbensi cum multis nobilibus & armigeris approbatis interfectus est, & Mariam, uxorem Domini Joannis, Domini de Egmunda, & Iselsteyn, ex qua genuit duos filios, scilicet Arnoldum, qui nunc est Dux Gelriæ, sed à filio Adolpho in castro de Buren captivitate strictissima detinetur, & Dominum Wilhelmum, Dominum de Egmunda, Iselsteyn & Mechlinia. Sophia verò de Mechlinia, prima uxor Reynaldi, obiit anno Domini MCCCXXIX. secundo Nonas Maji. Post cujus mortem Alienoram, filiam Regis Angliæ, sororem Eduardi Regis, ex qua genuit Reynaldum, hujus nominis tertium inter Comites, secundum verò inter duces, qui natus fuit Anno Domini MCCCXXXIV. in die Sancti Servatii, & Eduardum, qui ambo postea successive fuerunt Duces Gelriæ, ut patebit. Ista Alienora fundavit conventum Fratrum minorum in Davantria & in Haerdewick, sepulta in choro conventus Davantriensis. (Hæc ex chronicis.)

Item Anno Domini MCCCXXVIII. ipso die Servatii Episcopi, Reynaldus, Comes Gelriæ, venit in adjutorium Adolphi de Marcba, Episcopi Leodiensis, & una cum ipso habuit victoriam apud Hasselt prope Tungrum, & occisi fuerunt de Leodiensibus & Tungrensibus fere 9000, exceptis captis. Itaque Anno Dom. MCCCXLIII. idem Reynaldus, ultimus Comes, & primus Dux Gelriæ, fundavit claustrum Carthusiensium, dictum Monichusen, apud Aernbem, quod dotavit & valde large bonis temporalibus providit, ad remedium animæ suæ, & ad expiandam borribilem stragem, quam dudum commisit in Leodiensibus.

Item Anno Dom. MCCCXXXVI. Reynaldus, Comes Gelriæ, bellum indixit Frisonibus. Venit cum exercitu magno plebis & militiæ, conjunctus cum Trajectensibus apud Vollenho, (ubi Trajectenses primò venientes posuerunt tentoria sua animose in pratis virentibus, expectantes Comitem cum exercitu suo.) Intrantes verò Frisiam multa damna Frisonibus intulerunt, villas eorum comburendo, bomines occidendo & capiendo: ubi Frisones invicem conglomerati, du-
283 riter occurrunt eidem Comiti: & tandem præliantes, à Comite Geldriæ in Barlesile victi sunt, ubi multi (videlicet plus quàm duo millia Frisonum) corruerunt, multique capti sunt, cum quibus idem Comes cum magno triumpbo rediit ad comitatum suum. (Hæc ex Chronicis.)

Item annò sequenti perlucidus quidam cometes apparuit, & eodem anno Wilbelmus Hollandiæ Comes, arthritico morbo debilitatus, septimo Idus Junii feliciter occubuit. Iste Wilbelmus, dictus propter probitatem suam Pius Comes, annis XXXIII. bonorifice rexit Hollandiam, Princeps valde victoriosus in prælis, approbatus in tyrociniis, illustris in hastiludiis, & valde socialis in contuberniis. Qui penes oppidum Valescenarum requievit in Domino, sepultus ibidem honore congruo. Joanna verò, sua conthoralis, exinde regnum mundi & omnem ornatum contemnens, in monasterio Fontanellis, Cistertiensis ordinis, cum ancillis Christi Sanctimonialis effecta est, quæ debinc Anno Domini MCCCXLII. obiit, sepulta in eodem monasterio. (Hæc ex chronicis Hollandiæ.)

Romana. Clemens quintus, natione Vasco, Burdegalensis diœcesis, oriundus ex patre Bernardo milite, fuit electus in Papam, in Perusio, in vigilia Pentecostes, quæ fuit Nonas Junii Anno Dom. MCCCXV. Iste prius vocabatur Berttandus de Gotho, seditque annis octo, mensibus decem, diebus quindecim. Fuit primo Episcopus Convenarum per provisionem Bonifacii Papæ octavi Anno Domini MCXCV.

MCCXCV. fuitque Episcopus Convenarum annis quinque, & exinde transtulit ipsum idem Bonifacius Papa in Burdegalensem Archiepiscopatum, paulo ante natale Domini MCCXCIX. ubi jam sederat Archiepiscopus annis quasi VI. & tunc temporis suam provinciam visitabat in Pictavia. Cumque Cardinales pro electione summi Pontificis in Perusio inclusi mansissent mensibus XI. & arctati, divisi inter partes æquales, non est inventus io eis lapis aliquis angularis, qui utrumque parietem conjungeret, unumque faceret ex eisdem, donec tandem quidam versus occidentem dirigentes animum in istum Burdegalensem Archiepiscopum oculos converterunt, & summum Pontificem elegerunt. Rediit autem de Pictavia Burdegalam, ubi decretum Cardinalium de electione sua in Papam accepit, & venit Lugdunum, ubi, Cardinalibus eòdem venientibus, coronatus est in Papam XVIII. Calend. Decembr. præsente Rege Franciæ Philippo cum nobili comitatu. Cumque de loco coronationis, ut Pontifex procederet coronatus, cum comitatu Papali pariter & regali, concurrentibus & comprimentibus se turbis, ut viderent tanquam Regem Salomonem in suo diademate coronatum, maceria non parva muris corruit prope Papam, ceciditque corona de capite ejus, & in casu avulsus fuit carbunculus preciosus, qui ad valorem sex millium florenorum æstimabatur. Et ipse Papa depositus de equo, tamen non læsus fuit. De circumstantibus verò usque ad duodecim sic collisi sunt, ut intra paucos dies obierint, inter quos unus majorum fuit & præcipuus Dux Britanniæ Joannes, qui sic collisus, paucis diebus supervivens, diem clausit extremum. Frater verò Regis Franciæ, Dominus Carolus, fuit graviter, sed non letaliter quassatus: Quod factum mirati sunt omnes, & more vulgi plurima præsagiebant. Iste anno Pontificatus sui primo, XVIII. Cal. Januarii in Lugduno fecit XII. Cardinales, inter quos Jacobum & Petrum de Columna (qui aliàs fuerunt Cardinales dispositi per Bonifacium octavum,) non restituit, sed de novo creavit.

Eodem Anno, III. Calendas Februar. revocavit duas constitutiones Bonifacii quondam Papæ, unam, in qua scribebat, Regem Franciæ esse subjectum Ecclesiæ Romanæ in temporalibus & spiritualibus; aliam verò, quæ in sexto libro decretalium est inserta, quæ incipit *(Clericus laicus (a))* Revocavit etiam omnia, quæ ex ipsis fuerant consecuta.

Item Anno Domini MCCCVI. Hospitalarii cum exercitu Christianorum oppugnare cœperunt insulam Rhodi cum circumjacentibus insulis circiter quinque, quæ ab infidelibus Turcis inhabitabantur sub dominio Imperatoris Constantinopolitani. Cæperunt autem statim aliquas insulas & castella, steteruntque in pugna & conflictu, obsidentes pariter & obsessi, annis quatuor contra Turcas, & obtinuerunt victoriam finaliter Christiani. Nam anno Domini MCCCX. io festo assumptionis Beatæ Mariæ, exercitus Christianorum cum hospitalariis obtinuerunt civitatem Rhodi, quæ est caput & Metropolis totius regionis & insularum vicinarum, & ex eo insulæ Rhodi & aliæ insulæ circumvicinæ redactæ sunt sub potestatem & domi- 284
nium Christianorum, Turcis penitus subjugatis. Sunt autem ibi multi portus, & patet inde aptus transitus Christianis in terram sanctam in Accon & Cyprum.

Item Anno Domini MCCCVII. tertio Idus Octobris, feria sexta, fuerunt capti ubique in regno Franciæ Templarii, ex ordinatione Regis, propter propbanam videlicet professionem eorum, cum abnegatione Christi, & expuitione super crucem in opprobrium crucifixi. Postea verò confessionibus eorum intellectis, consequenter fuit mandatum, ut ubique Templarii caperentur, & veritas prodiret in lucem, cum ordo iste stetisset annis CLXXXIV.

Eodem anno in quadragesima subsequenti inquisitiones hæreticæ pravitatis in partibus Lombardiæ superioris, de ordine prædicatorum cum Episcopo Vercellensi, cruce cum plena peccatorum indulgentia prædicata, congregaverunt exercitum

(a) c. l.

tum magnum contra Dulcinum, Novarienſem Hæreſiarcham, imitatorem non tam veterum quàm novorum errorum, & perverſorum dogmatum inventorem, qui multos infecerat multosque traxerat; & habebat plurimos diſcipulos & ſequaces. Aſcendentes autem fideles de exercitu, ceperunt ibidem Dulcinum, & cum eo centum quinquaginta perſonas, &c.

Item Anno ſequenti, ſcilicet Dom. MCCCVIII. in feſto S. Joannis ante portam Latinam combuſta eſt Eccleſia S. Joannis de Laterano Romæ, unde in urbe non immerito magna lamentatio fuit, &c.

Item Anno Dom. MCCCX. Joannes, filius Henrici, Regis Romanorum, accepit in uxorem Eliſabet, filiam Wenceslai, regis Bohemiæ, quæ erat hæres regni, unde & ipſe factus eſt rex Bohemiæ cum eadem.

Eodem Anno Clemens Papa Pontificatus ſui Anno ſexto, in Sabbatho quatuor temporum, in adventu ſcilicet, XIV. Calend. Januarii, in Avenione fecit ſecundam ordinationem quinque Cardinalium.

Item anno Domini MCCCXI. Cal. Octobris fuit per Clementem Papam V. apud Viennam ſupra Rhodanum generale prælatorum concilium convocatum, in quo annihilatus & condemnatus fuit ordo Templariorum. Poſt celebrationem verò concilii generalis, in quo plura fuerunt determinata, quæ ob prolixitatem omiſi ſcribere, Papa cum curia ſua verſus Avenionem revertitur de Vienna.

Item Anno Dom. MCCCXIII. quinto die Maji menſis, Papa cum ſua curia Avenione reſidens, canoniſavit Petrum de Marone, quondam Cæleſtinum quintum, Papam, & ſub nomine Sancti Petri catalogo Sanctorum confeſſorum ſociavit, & inſtituit ejus feſtum celebrari XIV. Cal. Junii.

Eodem anno Pariſiis fuit combuſtus magiſter ordinis quondam templi, cum quodam alio magiſtro, ejusdem quondam ordinis præceptore, qui tamen prius fuerant cum peritorum & prælatorum conſilio judicati ad agendam aliam pœnitentiam. Erant autem tunc præſentes Pariſiis duo Romanæ curiæ Cardinales.

Eodem anno XII. Calend. Aprilis in caſtro Montilii, prope Carpentoracum civitatem, in qua tunc curia morabatur, Papa Clemens fecit coram ſe in conſiſtorio publicari conſtitutiones, quas prius fecerat in concilio Viennenſi, ex quibus decreverat fieri librum unum, quem volebat ſeptimum decretalium appellari, ſicut fecerat ſextum Bonifacius Papa, anteceſſor ſuus, ſed incidit in morbum, unde poſt obiit XXXI. die, ſcilicet XII. Calend. Maji. Et ſic liber ille non fuit miſſus ad ſtudia generalia, ut eſt moris, nec expoſitus conſequenter ad habendum, ſed remanſerunt conſtitutiones illæ ſic fere quadriennio in ſuſpenſo, donec poſtmodum per ejus ſucceſſorem fuerunt publicatæ, & ſub bulla ad ſtudia generalia deſtinatæ. Iſte Clemens Papa, cum in præfato conſiſtorio confirmari cœpiſſet, & ad partes Vaſconiæ proficiſci vellet, fecit ſuper Rhodanum Pontem navium, & tranſtulit ſe ad Rokomannam, caſtrum regis Franciæ, ubi ſtatim mane exſpiravit. Fuitque inde reportatum corpus ejus ultra Rhodanum, extra regnum Franciæ ad Carpentoracum civitatem, ubi Cardinales cum alia curia reſidebant. Sequenti verò menſe Auguſti de Carpentoraco transvectum fuit corpus ejus in Vaſconiam patriam ſuam, fuitque ſepultum, ſicut elegerat, in Eccleſia, quæ appellatur Beatæ Mariæ de Uſeta,
285 diœceſis Vaſconenſis, ubi paulo prius canonicos conſtituerat ſeculares, in villula minus inſigni, ſatis ſterili & exili. Vacavit autem ſedes annis duobus, menſibus tribus, diebus XVII. (Hæc ex geſtis Pontificalibus.)

Colonienſia. Poſt obitum prænotati Domini Wickboldi, tres pariter electi fuerunt ad Pontificatum Colonienſem in diſcordia, nimirum Henricus de Vernenborch, major præpoſitus, Meynardus de Weſterborch, Bonnenſis præpoſitus, & Wilhelmus de Juliaco, præpoſitus Sancti Servatii Trajectenſis. Cum autem confirmata per Papam Bonifacium octavum pro eodem Wilhelmo fuiſſet electio, ipſe ſtatim in bello Flandrenſium, contra Regem Franciæ ſuſcepto, cum fortiter egiſſet, interfectus fuit. Duo verò alii coëlecti, ambo ad curiam Romanam accedentes, pro ſua confirma-

confirmatione forte varia contendebant, donec tandem electio dicti Henrici de Vernenboreh, cum tribus ferme annis stetisset in Romana curia, confirmaretur Anno Domini MCCCV. sedit verò annis viginti sex. Iste venerabilis antistes, licet grandævus, utpote suæ promotionis tempore sexagenarius, animo tamen ac viribus non deficiens, contra inimicos Ecclesiæ frequenter bella gessit, præsertim contra Ludovicum Imperatorem, civitatem Coloniensem, Joannem Regem Bohemiæ, Wilhelmum Comitem Hollandiæ, Joannem de Hannonia, Gerardum Comitem Juliacensem, Adolphum Comitem de Monte, Joannem Comitem Seynensem, Engelbertum Comitem de Marcha, cum aliis multis, qui post multas bellorum defatigationes eundem Archiepiscopum Henricum continue lacessitum, ad ultimum in visceribus aggrediendo, cum dictorum omnium confœderatorum Coloniensis civitatis auxilio, castrum Brulæ valida obsidione cinxerunt. Sed cum ipsi dictum castrum per quatuor fere menses obsedissent, propter loci verò munitionem, & dicti Archiepiscopi fortem resistentiam, in captione castri proficere non valuissent, intervenientibus tandem pacis intercessoribus, ab obsidione dicti castri, sua frustrati intentione, vacui recesserunt. Porrò in his adversarum rerum angustiis, statu dicti Archiepiscopi continuo fluctuante, ipse semper gerens animum elevatum, quamvis propter adversitates bellorum pecuniis & rebus necessariis fuisset exhaustus, tamen nobilem possessionem, videlicet castrum & comitatum Hulckenrade ad usum & firmamentum Ecclesiæ magnis pecuniis comparavit: sed dictam emptionis pecuniam dicti Allodii Ecclesiæ collegiatæ Coloniensis & Abbatiæ & totus clerus Coloniensis de suo quasi totaliter persolverunt. Nam maxima pars possessionum, decimarum, & victus dictarum Ecclesiarum Coloniensium & cleri infra districtum & fines dicti comitatus, in ipsius territorio posita est. Idem quoque Henricus Archiepiscopus pro defensione terrarum Ecclesiæ oppidi in Urdingen, necnon & oppidum in Lyns de novo communivit: Castrum quoque in Rolanscke construxit, & ad fundamenta castri de Leehenych turrim fortem de novo erexit. Sane post recessum adversariorum ab obsidione castri in Brule, (de qua supra præfati sumus) Ecclesiæ persecutores & confœderati complices denuò adunati, castrum dictum Volmensteyn in ducatu Westphaliæ longa obsidione vallantes, tandem ceperunt, & captum funditus destruxerunt. Idem quoque Henricus Archiepiscopus, generali concilio Viennensi per Dominum Papam Clementem quintum congregato, personaliter interfuit, ubi per dictum Dominum Papam & prælatos, qui eidem concilio præsentes interfuerunt, cum honore fuit receptus & familiariter pertractatus. Iste etiam statuta Synodalia Engelberti secundi, prædecessoris sui, fecit provincialia & synodalia, nihilominus postmodum statuit in multitudine copiosa. . Iste fratres sanctæ crucis in Colonia Anno Domini MCCCVII. primitus suscepit, & paulo post indulgentias Ecclesiæ illorum, per diversos Archiepiscopos & Episcopos collatas, suas etiam adjiciens, per transfixum solenniter confirmavit. Tandem, post multas bellorum & adversitatum obitas tribulationes, semper tamen stans imperterritus, & æmulis pro viribus vices rependens, ad ultimum plenus dierum in pace defunctus est, & sepultus Bonnæ in capella Sanctæ Barbaræ, ad latus Ecclesiæ, quam ipse in vita de novo construxit, & vacavit sedes diebus XXI. (Hæc ex chronicis Pontificum Coloniensium.).

Venerabilis Balduinus, frater Henrici, postea Imperatoris Romanorum, Trevirorum Archiepiscopus XCIII. electus est Anno Domini MCCCVII. Pontificatus Clementis quinti anno tertio. Qui cum eodem Balduino Pictavis de minoritate annorum dispensavit, & post ab eodem consecratus & pallio decoratus, anno Domini MCCCVIII. more Treverico scribi consueto, in die Pentecostes Treverim ingressus, pacem per totam terram suam diu violatam reformavit, castra fortia juxta prædonum fortalitia ædificans, quibus eos ad pacem servandam violenter coarctavit: Judex strictissimus extitit. Nam fratrem proprium, facto homicidio uxoris propriæ, spe melioris habendæ uxoris, cepit & totali supplicio occidit. Treviren. 286

occidit. Iste etiam Balduinus cuncta Ecclesiæ suæ debita vel usuris & damnis obligata redemit, & abstracta ad jus & proprietatem Ecclesiæ utiliter revocavit. Tandem Anno Domini MCCCLIII. Carolus quartus, Imperator Romanorum, in natali Domini, Moguntiæ curiam, convocatis principibus, solennem celebravit. Ibi Dominus Balduinus in vigilia natalis Domini, in Ecclesia cathedrali, præsente Imperatore, vesperas & in camera Regis in nocte matutinas cantavit, ubi Imperator gladio evaginato legit Evangelium. *(Exiit edictum à Cæsare Augusto.)* Et Dominus Balduinus primam missam, ut Primas & Archicancellarius Galliæ, decantavit, & Imperatorem Sacramento Eucharistiæ communicavit: Dominus Gerlacus Moguntinus secundam, & Dominus Coloniensis Wilhelmus summam missam celebravit. Post hæc Dominus Balduinus multa privilegia pro Ecclesia Trevirensi impetrat, & de curia celebrata XV. Calend. Februarii, Trevirim reversus, infirmitatis molestia gravatus, receptis Sacramentis & absolutione, XII. Calend. Februarii spiritum, qui dedit illum, reddit creatori anno Domini, quo supra, anno nativitatis suæ LXVIII. Sedit annis XLVII. Sepultus in Ecclesia majori. Rex verò Carolus, audita morte avunculi sui, Trevirim venit ad ejus exequias, quas Capitulum XIV. Martii celebravit. (Hæc ex Chronicis Trevirensium.)

Imperialia. Henricus hujus nominis septimus, inter Imperatores verò VI. Comes Lutzenburgensis, fuit electus in Regem Alemanniæ & Romanorum, in die B. Catharinæ virginis *(a)*, in quadam villa prope Confluentiam, quæ Reynse nominatur Anno Domini MCCCVIII. Et dehinc Electores in Francofordiam procedentes, eum publice Regem nominaverunt. Qui in festo Epiphaniæ Domini immediate sequentis, apud Aquisgranum fuit coronatus, Anno salutis MCCCIX. secundum stylum curiæ Leodiensis, quem communiter in hac Chronographia sequimur; Mundi verò MMMMMMDCCVII. & imperat annis quatuor, mensibus octo.

Eodem anno Rex Henricus misit ad Papam Clementem quintum apud Avinionem solennes nuntios & Ambasiatores, scilicet tres Comites & duos Episcopos, petens coronam imperii à Papa sibi dari. Papa verò, mense Julio, ejus electionem admisit & confirmavit, volens ipsum nominari Regem Alemanniæ & Romanorum ulterius, & ut possit agere, quæ Regis officium requirit: Coronationem verò imperii promisit ad tempus eidem tum assignatum, scilicet à festo purificationis tunc proximo venturo, ad duos annos, quo tempore vel ipse ad ipsum coronandum iret, vel Romam mitteret Cardinales, qui coronarent.

Anno sequenti, scilicet MCCCX. in Autumno, idem Rex Henricus Rom. intravit Italiam, jura imperii sui percepturus: Et primò venit Taurinum, deinde ad civitatem Astensem, postea Vercellas & Mediolanum, ibique in Epiphania Domini sequenti, scil. Anno salutis MCCCXI. in Ecclesia S. Ambrosii Mediolanensis, per Archiepiscopum Mediolanensem corona ferrea *(b)* fuit coronatus. Quam tamen debuisset accepisse in Modicia, ex more antiquo, sed ex certa causa fecit in Mediolano, creavitque in die coronationis ducentos milites, de diversis nationibus. (Hæc ex chronicis.)

Notan-

(a) Mire in die electionis Henrici variant Scriptores. Eundem diem Catharinæ, f. XXV. Novembris ponit *HENRICUS STERO ad a. 1308. FRANC. GUILLIMANNUS Rer. Helvet. lib. II. c. XVI. §. 20. ALBERTUS ARGENT. p. 115.* in festo omnium Sanctorum. *AVENTINUS lib. VII. c. XIV. a. 10.* Idibus Octobris. Verum electionis decretum apud *LEIBNITIUM Mant. Cod. Jur. Gent. p. 255.* & *GESTA BALDUINI lib. II. cap. I.* diem XXVII. Novembris definiunt, quæ tamen cum nostro Chronico facile conciliantur. Prima enim electio Rensæ facta fuit die Catharinæ, altera Francoforti die XXVII. Novembris.

(b) Novam enim de calybe fabricari fecerat Henricus, dum antiqua aurea fuisset deperdita, prout *GESTA BALDUINI* docent *lib. II. c. X.* Adde Syntagma Juris Publici *diss. XXV. §. IX.*

Notandum, quod omnis Imperator Romanorum futurus coronatur quadruplici corona, primò ferrea, quam dare debet Archiepiscopus Moguntinensis, qua significatur, ferro, vel per ferrum debere Imperatorem omnes rebelles & adversarios devincere. Secunda corona esse debet ex diversis, quæ inveniri possunt, metallis composita, ad innuendum, Dominum esse Imperatorem & esse debere, item incumbere illi, ut peritos totius mundi in temporalibus diversarum linguarum secum semper habeat: quam coronam ab Archiepiscopo Trevirensi recipit. 287 Tertiò debet coronari corona argentea, clara, munda, lucida & immaculata, ad significandum, justum & fortem esse debere & potentem, & in justitia firmum, item largum, probum & generosum in reddendo unicuique, quod suum est, quam coronam Archiepiscopus Coloniensis confert. Quartò debet coronari corona de auro purissimo fabricata, ad figurandum, sicut aurum preciosissimum aliorum metallorum est, ita Imperatorem esse debere de mundo meliorem cæteris, & obedire Ecclesiæ Dei, nec aliter, quàm si talis inventus fuerit, ad illam recipiendam coronam judicari dignum: quam ultimam coronam in urbe Romana recipit *(a)*: ubi Papa, ad quem id pertinet, coronam talem in capite Imperatoris imponit, & ipsum confirmat, quod fieri in Ecclesia S. Petri in urbe præfata, in præsentia fratrum Cardinalium; & in illa die septem Electores Imperii Alemanniæ, quilibet ut officio suo eis commisso per totam illam diem debet: quæ tota dies est gratiosa quoad Imperatorem. (Hæc Collector.) Sequitur ex chronicis. Postea Henricus Rex requirit civitates Lombardiæ de homagio sibi præstando: ubi Cremonenses & Laudunenses verò in principio restiterunt, sed paulo post obedierunt. Brixienses verò, quantum potuerunt, restiterunt, qua de causa exercitum Rex parat, & Brixiam per magnum tempus obsessam tenet, interfecto ibi ante portam Brixiensem Domino Walramo, germano Regis. Dominus verò Theobaldus, qui per regem cum suis fuerat in civitate repositus, & statim contra eum cum hostibus se conjunxit, per gentem ipsius Regis captus fuit, & in quatuor partes divisus, & sic finivit dies suos. Finaliter autem Brixienses resistere non valentes, se reddiderunt, & portis civitatis dirutis, Rex per muros civitatis intravit.

Anno Domini MCCCXII. Henricus, Romanorum Rex, sexto die Maji mensis intravit urbem Romam, & cum per portam S. Petri intrare non posset, resistentibus sibi illis de Ursinis & Domino Joanne, fratre Regis Apuliæ Roberti, qui caput se pro ipso tegefaciebat, intravit per portam molarum, per Columnenses usque ad Lateranum perductus. Qui paucos dies ibi remanens, rediit ad castra, ibique stetit: ubi gentes suæ multa tunc habuerunt negotia cum Romanis, ut ex utraque parte multi caderent, inter quos in die Beati Urbani, scilicet XXV. die Maji, fuerunt mortui Abbas Wissenburgensis, & Dominus Thomas de Sabaudia, ac piæ memoriæ Dominus Theobaldus de Barro, Episcopus Leodiensis, fuit captus, & post letaliter vulneratus, qui portatus in castrum Sancti Angeli, statim exspiravit. Tandem Rex Henricus satis citò pòst, scilicet in die Dominica post festum Petri & Pauli, per fratrem Nicolaum, Episcopum Ostiensem, & quosdam alios Cardinales, ad hoc per Papam missos, in Ecclesia Lateranensi in Imperatorem fuit coronatus: quo facto, ad Sanctam Sabinam profectus, ibi cum sua curia comedit. Deinde in castra ad milites rediit. Et post aliquot dies transtulit se Tiburtinum, ibique stetit usque in finem Septembris: rediens deinde Romam, & inde reversus Tusciam, donec veniret Florentiam, ubi sedit ad dimidium milliare ab urbe per sex septimanas & ultra: tum verò profectus Pisas, ubi stetit per totam hyemem, & ibi tres Reges condidit, & Regem Robertum Siciliæ capitali sententia condemnavit, ut infra patebit.

(a) Hoc Italorum commentum jamdum satis confutavi in Syntagmate Juris Publici *cap. VIII. §. XXIV.*

Anno sequenti Imperator Henricus, facta pace cum Romanis, mense Junio de civitate Pisana recessit, ut iret Romam: & communiter dicebatur iturus Neapolim, sed veniens in villam, quæ Bonus conventus vulgariter appellatur, ibidem per aliquot dies emansit, & in die Assumptionis Beatæ Mariæ dum Eucharistiam sumpsisset, eodem loco à confessario suo, fratre Bernhardo, ordinis prædicatorum, ad procurationem (ut ferebatur) supra dicti Regis Roberti & Principis Tarentini, venenum sumpsisse dicitur, obiens mortem in die Sancti Bartholomæi Apostoli. Cujus corpus portatum fuit Pisas, ibique tantus luctus fertur ab hominibus in commune fuisse, quantus in ulla civitate auditus nunquam fuit. Imo, quod plus est, omnes ejus quasi suam mortem propriam deflere videbantur. De ista intoxicatione sic habetur in alio Chronico. Relicta Roma, dirigit iter suum versus Florentiam,
288 quam cum obsedisset quinque mensibus, decessit ab ea ad quatuor milliaria, & in quodam loco jussit figi tentoria, ubi cuidam Jacobitæ, confessario suo, quem religiosissimum putabat, peccata sua devote confessus, quia communicare volebat audita missa, Eucharistiam de manu ejusdem recepit. Atqui Belial omni bellua cruenta crudelior, in calicem miscens vino venenum, corruptus pecunia, mitissimum virum nefandissimo commercio toxicavit. Rex verò, dissolutis membris, in lectum decidit, & prædicatorem clam jussit abire: subitoque migravit ad Christum Anno Domini MCCCXIII. Cujus corpus, aromatibus involutum, Papienses inclusum æneæ aquilæ, desuper inauratæ, in medio Ecclesiæ suspendisse dicuntur. Postquam autem dictus Henricus coronam imperii assumpserat, processit contra Robertum Siciliæ Regem, cui imposuit crimen læsæ majestatis, ut qui conspirasset, ut certæ civitates imperii contra ipsum Imperatorem rebellarent, unde & de pluribus aliis declaravit eum privatum omni honore Ecclesiastico. Quam tamen sententiam Dominus Clemens Papa quintus post mortem ipsius Henrici nullam fuisse judicavit, ut habetur in Clementinis. Dictus etiam Henricus Imperator per certos Cardinales, sub fidelitatis Domino nostro Papæ præstito juramento requisitus, de pace tractanda, negavit tale se unquam fecisse juramentum, nec audivisse per prædecessores suos factum, nec se ad fidelitatis juramentum cuiquam obstringi. Idcirco Clemens Papa quintus ordinavit, quemadmodum Imperator jurare teneatur, ut & olim fieri solebat, prout hoc habetur in Clementinis. (Hæc Emundus.) Inde factis contra eum processibus, tandem idem Papa in eum excommunicationis sententiam promulgavit: & Henricus Imperator nullo ab excommunicationis contra se lata & sibi intimata sententia absolutionis, beneficio petito vel obtento ab Apostolica sede, obiit apud bonum conventum in Tuscia, regni sui anno quinto. (Hæc Petrus.) Iste Imperator fuit in omnibus aliis actibus suis bonus & bonorum morum, ut communiter Henricus bonus Imperator vocaretur. (Hæc Emundus.) Post cujus obitum vacavit imperium anno uno. De Imperatore eligendo contentio facta est, in qua quidam Bavarum Ludovicum, alii Fridericum Austrium elegerunt, unde inter illos bellum exortum duravit annis octo, quo tandem anno Ludovicus obtinuit, & solus regnavit annis XXIV. (Hæc Florentius.)

Leodiensia. Ecclesia igitur Leodiensis, per mortem bonæ memoriæ Domini Theobaldi de Barro vacante, hic Adolphus, tunc præpositus Vormaciensis Ecclesiæ, studiis Aureliæ operam dabat, aptumque tempus promotionis suæ considerans, quærit amicos, & procuratis per illos Regis Franciæ Philippi formosi literis, Papam Clementem quintum visitando, curiam salutavit, & demum Episcopatum Leodiensem
Julemont. obtinuit ab eodem, licet tunc quidam Wilhelmus de * Juleanotis, canonicus Leodiensis, vir valentissimus, pro illo spe maxima laborasset.

Anno Domini MCCCXII. feria quarta, Dominica in Ramis palmarum præcedente, in Episcopum confirmatur, & eadem Dominica per Papam subdiaconus; Sequenti verò sabbatho Paschæ diaconus per Episcopum Prænestinum; & sabbatho tandem post Pentecosten presbyter per eundem ordinatur: & postea per Berengarium Tusculanensem Episcopus à B. Martino septuagesimus quintus, & à B. Lamberto

berto XLVII. consecratur. Iste multa cum Leodiensibus habuit bella quasi per undecim annos, & post hinc inde multos sæpe prostratos, cessavit tandem impetus civitatis Leodiensis contra ipsum. Unde versus: *Annis undenis rabie fit Legio lenis.* Istius tempore tanta fuit pestilentia & caritas, ut modius siliginis mensuræ, cujus quinque modii quatuor tantum mensuræ Leodienses adæquantur, decem florenis aureis venderetur. Et tamen borrea frumentis erant plena, quæ ad loca maritima, ubi major caritas erat, deportabantur.

Anno sequenti minus quàm unius floreni precio modius vendebatur. Et contigit hæc caritas, quia à festo Joannis usque ad Augustum pluere non cessavit, propter quòd grana intrinsecus vacua manserunt, & circa mare propter inundationem defecit annona.

Item Anno Domini MCCCVI. Rhenus congelavit, ut pertransirent pedibus in die Agnetis, virginis Coloniæ. Item circa annum Domini MCCCXVIII. leprosi cremantur, quia puteos intoxicaverant consilio Judæorum. Item anno Domini MCCCXX. castrum de Vrechen à civitate Coloniensi dirutum fuit.

Item Anno Domini MCCCXXXIII. emebatur in Colonia quarta vini pro uno vuo, & melioris vini emebatur quarta pro duobus mauris. 289

Item Anno Domini MCCCLXXXVII. fuerunt Britones dicti Pye Berdunen in terra Juliacensi.

Item Anno Domini MCCCLXXXVIII. fuit Rhenus tam siccus, ut equi medio in Rheno transeuntes, naves attraherent, & putei exsiccarentur, adeò, ut aqua de Rheno in civitate Coloniensi per plateas venderetur.

Item Anno Domini fundatus est conventus fratrum Sanctæ crucis nigræ paludis, in sylva Dominorum de Merode. Et eodem anno incorporata est ei Ecclesia in Myrwilre per Dn. Wernerum de Merode Baronem, ad quem de jure pertinebat jus patronatus dictæ Ecclesiæ, qui fundavit eundem conventum: incorporationem confirmavit Dominus Apostolicus Clemens sextus, & Valramus Episcopus Coloniensis, unde sunt literæ.

Item Anno Domini MCCCXXXIV. consiliarii Episc. Leodiensis cum capitulo S. Lamberti vendiderunt Comiti Flandriæ oppidum Mechiliniense pro centum millibus regalium, tali conditione, ut Comes ipsum in feudum ab Ecclesia susciperet, nec à comitatu suo in perpetuum alienatione quacunque separaret, quod & fecit de Grammot & de Borbem, antiqua Ecclesiæ feuda neglecta pariter relevando. Acta sunt hæc tempore Adolphi, Episcopi de Mareba.

Anno Domini MCCCXLIV. tertia die Novembr. obiit Adolphus de Marcba, &c. (Hæc ex Chronico Leodiensi.)

Item ex magno chronico Anno Dom. MCCCXVII. festum Sacramenti, quod in sola diœcesi Leodiensi celebrabatur, per Joannem Papam XXII. ubique celebrari præcipitur, & processio solennis illo die instituitur.

Item Anno Dom. MCCCXXXII. commissum est bellum pro corona imperii inter duos electos, scil. Ludovicum Ducem Bavariæ, & Fridericum Ducem Austriæ, cujus pars victa est, ipso etiam capto. Tandem pacificati sunt, & Ludovicus coronam obtinuit, sed Papa eum excommunicavit, & ne Rex appellaretur, prohibuit. Sequitur ex chronico Leodiensi. In tempore istius Episcopi Adolphi de Marcha, duo Reges Alemanniæ in discordia eliguntur, & in die præfixa, apud Aquas quælibet partium ad obtinendam coronam venturam, cum potentia jactabat. Et Ludovicus quidem, Bavariæ Dux, tunc electus cum rege Bohemiæ, Gelrensi, Juliacensi, Lossensi Comitibus, & aliis pluribus comitatus, cum magno exercitu Aquas venit, adversarios præstolando. At Fridericus, Austriæ Dux, ab illa parte in Regem electus, copias colligit armorum, cui Episcopus Adolphus fœderatus, in ejus adjutorium exercitum congregavit. Sed Fridericus Dux, majorem potentiam Ludovici sentiens, lora retraxit. Quod Episcopus audiens, ad propria pedem retulit. Et Ludovicus Aquis in Regem per

Trevirensem Episcopum coronatur: Sed Fridericus, Dux Austriæ, Bonnæ per Archiepiscopum Coloniensem regale suscepit diadema.

Sequitur ex magno Chronico, Anno Domini MCCCXXXIV. Constitutum est Leodii, ut incarnatio deinceps renovetur in nativitate Christi, cum ante in vigilia Paschæ consueverit ibi mutari. Item iste Adolphus de Marcka præfuit Eccl. Leodiensi XXXII. annis, & obiit anno Domini MCCCXLIV. in die S. Huberti, sepultus ante majus altare Ecclesiæ S. Lamberti. (Hæc ex Chronicis.)

Brabantica. Joanni, Duci Brabantiæ hujus nominis secundo, intempestivè defuncto, successit in ducatu filius ejus unigenitus, Joannes hujus nominis tertius, annorum circiter XIII. Iste Joannes, quamvis ætate juvenis, gestu tamen erat magnanimus & maturus. Erat etiam simplex & benignus, sed non minus justus. Nam maleficos sine mora eliminabat & castigabat, fabulatores insuper & detrectatores curiosos, & adulatores, quantum poterat, vitabat. Quodque ore vel literis firmabat, nullo modo infringi permittebat: Amicos suos licet pauperes diligebat, & eis benefaciebat, eosque erigebat. Porrò inimicos persequebatur acerrime ac deprimebat, modestus erat, eloquio rarus ac consideratus & frugalis, in distributione discretus, non superbus actu, nec singularis habitu, sed in omnibus modestiam & discretionem amabat. Iste, post longam & preciosam repetitam obsidionem, debellavit civitatem & castrum de Valckenborch, ac destruxit & debel-
290 lavit civitatem Sittard, & opposuit se Regi Bohemiæ & Franciæ, ac pene omnibus principibus circa clima nostrum, qui omnes adunati non poterant ipsum superare, cujus ordinem & modum ob prolixitatem omisi scribere, &c.

Anno ducatus ejusdem Joannis tertio, qui fuit anno Domini MCCCXV. apparuit cometes, protendens radios suos inter Septentrionem & occidentem: & evenerunt tres plagæ permaximæ, quarum prima fuit pluvia, quæ incepit in mense Majo, & continuo perduravit per unum annum vel circa. Secunda plaga fuit maxima caritas, non solum in pane & frumentis, sed in omnibus victualibus, quibus homines sustentari debent. Quæ quidem caritas adeò magna fuit, ut sextellum siliginis venderetur in Antverpia pro sexaginta grossis veteribus Turonensibus. Tertia verò plaga fuit mortalitas, sive pestilentia permaxima, in qua, ut fertur, plus quàm tertia pars hominum in hoc climate moriebatur. Tandem victoriosissimus Joannes Brabantiæ, hujus nominis tertius, obiit, & sepultus est honorifice in Villari, anno vitæ suæ circiter quinquagesimo quarto; Ducatus autem sui XLII. &c.

Romana. Defuncto Clemente Papa quinto, Cardinales numero XXIV. qui apud Carpentoracum civitatem cum alia curia residebant, intrantes conclave, in Episcopali palatio pro electione summi Pontificis facienda, cum ibidem aliquandiu perstitissent, non valentes concordari, suborta gravi & grandi turbatione, exterius inter familias eorundem ex conclavi, circa festum B. Mariæ Magdalenæ concorditer exiverunt, statuentes tempus, infra quod redire ad eundem locum, pro electione summi Pontificis celebranda, deberent. Sed, subortis variis quæstionibus invicem, quæ silentio potius relinquendæ sunt, quàm scribendæ, illuc minime redierunt, sed in diversis villis & civitatibus dispersi steterunt, sic divisi loco & proposito annis amplius quàm duobus, fueruntque tractatus plures habiti per personas medias inter eos, quorum finis tandem fuit, mediante Domino Philippo tunc Comite Pictavii, pòst verò Rege Franciæ & Navarræ. Itaque congregati sunt in Lugduno, pactis præviis, scilicet, ne clauderentur, & ut de Lugduno libere recedere, quando vellent, possent: quæ tamen non fuerunt eisdem servata, pro majori bono Reipublicæ, quod præfertur privato, ut compellerentur Ecclesiæ providere. (Hæc Bernardus.)

Item Anno Domini MCCCXIV. tres simul Lunæ in cœlo apparuerunt, & fulgor, quem Cometem dicunt, tribus mensibus emicuit. (Hæc Florentius.)

Item anno sequenti, circa natale, stella cometa apparuit, cursum suum per noctem

noctem faciens circa polum, comamque suam longam ad scopæ modum formatam, nunc versus occidentem, nunc versus orientem, & aliquando ad partes alias protendebat, duravitque usque ad finem mensis Februarii. Paulo post secunda apparuit stella alia, quæ Cometa dicitur, in parte orientali, sed minor quàm altera videbatur. (Hæc Bernardus, ubi supra.)

Defuncto Henrico Imperatore, & vacante tunc sede Papali, Electores Imperii convenientes in unum, pro electione Imperatoris, divisi sunt in duas partes. *Imperialia.* Major pars Fridericum illustrem, Ducem Austriæ, filium Regis Alberti, elegit in Imperatorem Alemanniæ: Minor Ludovicum, insignem Ducem Bavariæ, nepotem quondam Regis Rodolphi ex filia: factaque est inter eos propter hoc gravis & longa concertatio usque ad strages hominum. Sed dum Dux Austriæ prædictus captus fuit, Ludovicus Bavariæ deinde jus imperii sibi vendicans usurpavit. Cœpit autem Anno Domini MCCCXV. Mundi verò MMMMMMDXIII. Et imperavit annis XXXII. (Hæc ex chronicis.) Aliqui Ludovicum concorditer electum ab omnibus Electoribus, dempto Archiepiscopo Colon. Henrico tradunt, qui elegit Ducem Austriæ, & ipsum coronavit in Regem Rom. in Ecclesia oppidi Bonnensis, quia idem Dux Austriæ impediebatur per Gerardum, Comitem Juliacensem, ne in urbem Aquensem venire posset, cum ejusdem Comitis Juliacensis auxilio, eo die Ludovicus ingressus Aquisgranum, ibidem per Balduinum Episcopum Trevirensem, quondam Henrici Imperatoris germanum, coronaretur. Quod præfatus Archiepiscopus Coloniensis Henricus, & Reynaldus dominus de Valckenborch libenter impedivissent, si potuissent. Iste Ludovicus de Bavaria Papæ Joannis XXII. quod electionem suam confirmare nollet, hostis factus est, & eum, ne Romam teneret seu mitteret, impedivit. Et propter hanc causam schisma procuravit. Dixit verò palam, in duodecim articulis fidei errare Papam Joannem illum, eôque hæreticum appellavit, fratremque Petrum de Corbara, ordinis Minorum, Papam constituit & diutissime defendit. Iste Ludovicus habuit duos filios, scilicet, Ducem Wilhelmum & Albertum, qui successive fuerunt Duces Bavariæ & Comites Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ. Iste etiam Ludovicus, hujus nominis quartus, creavit Reynaldum hujus nominis secundum, Comitem Gelriæ, in Ducem primum Gelriæ, & Comitem Gerardum Juliacensem in Marchionem. (Hæc magister Emundus.) 291

Anno Imperii Ludovici secundo, scilicet salutis MCCCXVI. in pago vallis superioris Arni fluminis, nomine Terrais, monstrum natum est, habens duos pueros uno umbilico inter se junctos, cui ab uno latere & genitalia erant membra, & bina quoque pendebant invalida crura, & ab altero vero latere erus solum exibat imperfectum, vixitque diebus quadraginta.

Anno ejusdem decimo, in die Clementis & nocte sequenti, mare eousque intumuit in Hollandia, ut submerserit plures villas, & plus quam quinque millia hominum. (Hæc Petrus.)

Item Anno Dom. MCCCXXVII. Anno regni Ludovici XIII. Rex Ludovicus Romæ, præter Pontificis voluntatem, à Sciarra Columnensi, nulla solita solennitate servata, coronatus, per sententiam Joannem Pontificem privat, & Petrum Corbariensem, ordinis Minorum, Pontificem facit, à quo iterum sibi coronam imponi jubet, ut quisque falsæ dignitatis alteri auctor esset. (Hæc Florentinus.) Unde Petrus ait: Præfatus Ludovicus, spretis omnibus excommunicationis sententiis & processibus contra eum factis, & publice in consistorio per Joannem Papam vigesimum secundum promulgatis, Italiam est ingressus, cum favore partium, pervenitque ad civitatem Pisanam, & fuit receptus à Pisanis, ubi seipsum coronari in Imperatorem per quendam sacrilegum Antipapam, & sic coronatum ostentari in urbe, legibus & ordine perversis fecit, ubi etiam ad culmen vesaniæ, & etiam in vituperium dictæ urbis, & in scandalum fidei catholicæ fecit fieri & erigi in Antipapam

pam quendam Pseudoreligiosum de ordine fratrum Minorum, anno prænotato, eundemque Antipapam fecit, non sacris, sed execratis orationibus execrari potius quàm consecrari. Cui etiam Antipapæ idem Ludovicus reverentiam indebitam tanquam summo Pontifici exhibuit, & cervicem & genua inclinavit, ipsumque manu tenuit, & duxit tanquam idolum pro pastore, & nefarium hominem pro vicario Jesu Christi. Præfatus pseudoantipapa vocabatur frater Petrus Rayvallacii de Corbaria, Reatinæ diœcesis, qui uxorem habuerat, & adhuc habebat Joannam, Matthæi de Corbaria filiam, ejusdem diœcesis, cum qua habitaverat publicè jugaliter ut maritus, annis quinque, antequam assumeret habitum fratrum Minorum, quem assumpsit, ipsa Joanna uxore sua in mundo remanente pariter & in vita. Præfatus etiam Ludovicus, in ostentationem coronationis suæ, suggerentibus nefariis hominibus, mente & fide corruptis, contra Sanctissimum Papam Joannem, prædictum vicarium Jesu Christi, multa proposuit, dicens, Hæreticum esse & non Papam Romanum, nec à Catholicis illi obediendum, unde magnum illi intulit probrum. Nam cum suo Antipapa fratre Petro fecerunt imaginem Joannis Papæ antedicti in Pisis de straminibus, induentes eum pontificalibus, & præsente populo, quantum in eis fuit, Joannem Papam prænominatum degradaverunt, & publicè ipsius imaginem cremaverunt. Post hoc Ludovicus reversus de Italia ad Alemanniam, cum teneret curiam in Francfordia, ibi non coactè, sed sponte in præsentia Archiepiscoporum aliorumque Prælatorum, nec non Principum, Comitum, nobilium, ac vulgi, verum se Christicolam esse per veræ fidei confessionem, recitans orationem Dominicam & salutationem Angelicam, nec non symbolum voce publica declaravit, eò quod Papa hæresin ipsi imputasset.

Anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo octavo fuit pluvia sanguinis in Erfordia regionis Turingiæ & Moguntinæ diœcesis. Eodem tempore in quibusdam regionibus ingens multitudo locustarum visa est, quæ magna prata depascebat ad radices. (Hæc qui supra.)

292 Anno Ludovici XXIII. cometes per quatuor menses apparuit, & antequam extinctus sit, emicuit alter mensibus duobus.

Item Anno ejusdem Ludovici XXIV. Arnus continuis imbribus immensè auctus, tres Florentiæ pontes cum murorum urbis parte, ac proximis fluvio ædificiis, maximo civium terrore prostravit.

Item Anno imperii ejus Ludovici XXV. Salutis scilicet MCCCXXXIX. censu Florentiæ agitato, inventa sunt hominum intra urbem degentium nonaginta millia. (Hæc Florentius.)

Item Anno Ludovici XXVI. cometa in cœlo est visus. Item pestis Florentiæ sedecim millia urbanæ multitudinis extinxit, & per agrum fœda strage deservit. Tandem Ludovicus Bavarus, vir magnus & potens diebus suis, gerens se pro Imperatore, existens in venatione de equo cecidit, & fracta cervice, exspiravit excommunicatus. (Hæc ex Chronicis.) Istius Ludovici Regis tempore floruit Parisiis Nicolaus de Lyra, Doctor Sacræ Theologiæ, Judæus natione, sed conversus valde profecit in ordine Minorum, & scripsit super tota Biblia & alia plura. Sunt, qui de Brabantia fuisse, de parentibus Christianis, sed ob paupertatem visitasse scholas Judæorum, & sic didicisse linguam illam, confirmant. Obiit autem Anno Pontificatus Clementis Papæ sexti octavo, Caroli verò quarti Regis Romanorum tertio, Salutis scilicet MCCCXLIX. die XIV. mensis Octobris. Sepultus Parisiis in conventu suo, in loco capitulari versus fenestras, & fuerat in ordine fratrum XLVIII. annis, quandò mortem obiit. (Hæc ex chronicis.)

Romana. Joannes vicesimus secundus, de Caturco civitate oriundus, ex patre Arnoldo, fuit electus in summum Pontificem, septimo Idus Augusti Anno Dom. MCCCXVI. in conventu fratrum prædicatorum Lugduni, ubi Cardinales numero XXIII. postquam à Carpentoraco civitate, ob magnam commotionem à conclavi, quod prius intraverant, exeuntes discesserant, & dispersi civitatibus & villis, annis amplius quam

quam duobus steterant, tandem rursus congregati pariter & inclusi erant, diligentia, arte & ingenio Domini Philippi, tunc Comitis Pictaviensis, fratris Regis Franciæ Ludovici, cui successit in regno Franciæ; ipsis tamen, quod tunc includi deberent, penitus nescientibus pariter & invitis. Sic igitur quadragesimo die ab inclusione ipsorum, tractatu præhabito, in præfatum Dominum Joannem omnes pariter consenserunt. Erat autem Cardinalis Episcopus Portuensis, & Jacobus vocabatur, sed Joannes exinde vocatum est nomen ejus, fuitque coronatus more Pontificum Romanorum cum honore solenni, Nonis Septemb. Lugduni in Ecclesia cathedrali. Hic prius Episcopus erat Forijuliensis in provincia Aquensi annis XI. & inde translatus, factus est Episcopus Avenionensis per Clementem Papam quintum, Anno Dom. MCCCX. ac deinde assumptus in Cardinalem per eundem Clementem Anno Dom. MCCCXII. apud Avenionem, ubi tunc curia morabatur, & tandem hoc anno de Cardinalatu ascendit ad Papatum. Iste de Lugduno recedens, venit Avenionem, & ibi cum illo mansit curia. Fecit apud Avenionem ordinationem octo Cardinalium, quos assumpsit.

Anno sequenti, scilicet salutis MCCCXVII. septimo Idus Aprilis, Joannes Papa apud Avenionem canonisavit, & Sanctorum confessorum catalogo inscripsit S. Ludovicum, Episcopum Tolosanum, filium quondam Caroli secundi, Siciliæ Regis.

Item eodem anno, mense Novemb. fecit publicari, & sub bulla ad generalia studia destinari constitutiones, quas Dominus Clemens, prædecessor ejus, fecerat tam in Viennensi concilio, quàm ante, sed quæ prius ad generalia studia destinatæ non erant, sed eousque manserant suspensæ.

Item Anno Pontificatus sui quarto, de fratrum suorum consilio, constituit novum ordinem militum de militia Jesu Christi in regnis Portugalliæ & Algarbiæ, ad resistendum illic Sarracenis, pro defensione fidei Christianorum. Cujus ordinis caput seu domum principalem constituit in castro marino Silvensis diœcesis, concessitque & donavit eisdem militibus bona omnia cum pleno jure, quæ fuerant ordinis quondam templi in prædictis regnis, accedente ad præmissa consensu Regis Algarbiæ, qui prædictum castrum eidem ordini munificentia regia contulit & concessit, sede Apostolica confirmante. Ordo verò prædictus vivere & militare Deo pro defensione fidei, & infidelium impugnatione, secundum regulam & instituta ordinis Calatravensis, & cum opus erit visitari, corrigi & reformari tam in capite, quàm in membris debet per Abbatem de Alcobatia, Cistertiensis ordinis, diœcesis Vlisbonensis. Eodem anno veterem Abbatiam Montis Cassiani S. Benedicti Abbatis in novam Episcopalem sedem erexit. 293

Anno sequenti, XV. Cal. Maji (scilicet salutis MCCCXX.) apud Avenionem canonisavit & in Sanctorum confessorum catalogo, cum solennitate in hujusmodi consueta, posuit Sanctum Thomam, Episcopum Herfordiensem, à transitu ejus anno XXXVIII. Qui fuit vir nobilis, sed nobilior moribus & vita, scientia & doctrina, doctor in decretis & magister in Theologia. Cujus præclara & ingentia merita ingens fama virtutum tam præcedentium, quàm sequentium miraculorum longe lateque declarat, non solum in beneficiis & remediis sanitatum, verum etiam in pluribus mortuis, per ejus merita suscitatis, in quibus mirificavit Dominus Sanctum suum, & colendum exhibuit universis.

Anno sequenti, Calend. Januarii, Joannes Papa fecit ordinationem alteram septem Cardinalium, quibus postmodum singulis singulos titulos assignavit. Hucusque Chronicon fratris Bernhardi Guidonis, ordinis Prædicatorii, quondam inquisitoris hæreticæ pravitatis in regno Franciæ, de Romanis Pontificibus & Imperatoribus & regibus Franciæ protenditur & finitur.

Anno Domini MCCCXXIII. Thomas Aquinas à Joanne Pontifice inter Sanctos relatus est. Joannes Pontifex Ludovicum, Bavariæ Ducem ad Imperium jamdudum electum, Ecclesiæ communioni interdixit, & variis censuris publice condemna-

demnavit. Iste Joannes Papa plures constitutiones utiles & salubres fecit, quæ hodie tamen in corpore juris non continentur, dictæ extravagantes.

Item Astronomi hoc tempore maximi fuerunt Parisiis, videlicet Joannes de Ligneus, Joannes de Saxonia, Joannes de Muris, & Buridanus, maximus Philosophus, qui invenit viam modernorum. Item Ludolfus Carthusiensis, prior Argentinensis, qui vitam Jesu Christi & multa alia scripsit. Joannes Mandevil, Doctor in Medicina & miles in armis, natione Anglicus, qui mirabilem peregrinationem quasi totius mundi perfecit, & eam tribus linguis explicavit. Odericus vir Sanctus, de ordine Minorum, qui per Asiam & Indiam evangelisando, miraculis clarus percurrit, & quatuor Sanctorum Martyrum corpora sui ordinis de civitate Hormas per mare ad superiorem Indiam in civitatem Cartam, non sine miraculis transtulit, & peregrinationem suam descripsit. Segardi multi combusti sunt Parisiis, propter hæresin pauperum de Lugduno, quia sub specie boni mala suscitare conabantur, & Michael, generalis minorum, fuit cum sibi adhærentibus declaratus hæreticus. Numerus combustorum tam de ordine eorum, quàm aliorum erat centum quatuordecim. Spiritus Guidonis multa revelat in civitate Alexii prope Romam, de quo pulcher libellus conscriptus fuit. Schisma vicesimum primum ecclesiæ exortum est hoc tempore inter Joannem XXII. & quendam Petrum de Corbario, de ordine Minorum. Causa fuit Cæsaris Ludovici tyrannis, qui unitatem Ecclesiæ discindere nitebatur, eò quod Joannes Papa eum excommunicasset. Qua de causa Petrum istum in Idolum erexit, & ut Papam veneratus est, sed nihil profecit, statim succiso capite, & ad pedes Joannis veniam petente & obtinente Petro, sed ut hoste omnibus diebus vitæ suæ incluso. De isto schismate & Petro vide supra in gestis Ludovici, Regis Romanorum. Tandem Joannes Pontifex anno Domini MCCCXXXIV. Nonis Decemb. die Dominica, hora diei prima, anno pontificatus sui XIX. currente, infirmitate correptus, cum se moriturum videret, ad exhortationem amicorum, submisit se & doctrinam suam judicio Ecclesiæ Romanæ in hæc verba: Credimus, quod animæ separatæ à corporibus & purgatæ sint in cœlo, cœlorum regno seu Paradiso, & cum Christo in consortio Angelorum congregatæ, videant Deum & divinam essentiam à facie ad faciem clare, quantum status & conditio animæ separatæ patitur: qua explicatione facta, statim die & hora supra dicta exspiravit. (Hæc Petrus.) Item Florentinus de morte ejus sic ait: Joannes Pontifex ætatis suæ anno XC. prid. Nonas Decemb. Avenione moritur, in thesauris suis ingentem auri atque argenti vim relinquens, & nominatim secundum justam supputationem, aureatum drachmarum
294 viginti quinque millia, hoc est, millesies viginti quinque millia: quod vix credibile, sed verum est. Nec aliis temporibus Ecclesia Romana legitur fuisse locupletior. (Hæc ille.)

Trajectensis. Sepulto Guidone Pontifice, Fridericus, hujus nominis secundus, natus de Zierck, S. Petri Trajectensis præpositus, ad instantiam Wilhelmi, Comitis hujus nominis tertii, quadragesimus tertius est electus Trajectensis Episcopus anno Domini MCCCXVII. Pontificatus Joannis Papæ XXII. anno secundo, & præfuit annis V. Iste Fridericus in Romana curia consecratus, ære alieno proprio obligatus maximo fuit, quanquam Episcopatum satis divitem, ut prædicitur, invenit. Ideoque brevi tempore pauper factus, tam à suis, quàm ab alienis non in magno honore habitus fuit. Castrenses namque de Lyenden, homines sui Episcopatus frequenter exactionantes, magna ex parte castrum Dullenborch incenderunt, & aliquoties Rheni gurgitem transfretantes, currus Episcopo necessaria ferentes interceperunt. Unde Episcopus opportunum auxilium Reynaldi Comitis Gelriæ imploravit, ut jure debitæ fidelitatis in vindictam talis injutiæ subveniret. Sed Reynaldus, illustris Comes, paulò post à proprio filio captus, & sic Episcopus à desiderato auxilio destitutus fuit. Sequitur ex Chronicis Gelriæ anno Domini MCCCXVIII. Reynaldus, Comes Gelriæ, hujus nominis primus, à proprio filio suo æquivoco captus, & in

& in arcta custodia inclusus est consilio suorum, eo quod comitatum in bonis imminueret. Et licet multi Domino condolerent patri, tamen filius parum curavit. Quapropter Dominus de Buren & Dominus de Arckel, confœderati anno sequenti, hostiliter ceperunt Boemel, & destruxerunt per incendium. Acta fuerunt hæc altera die assumptionis virginis Mariæ. Episcopus ergo Trajectensis sine auxilio relictus, Hollandiam adiit, fideique & consanguinitatis Wilhelmum Comitem monuit, & ab eo debitæ subventionis auxilium expetivit. Nec mora, quin idem Comes expeditum exercitum colligeret, cui Joannem, Dominum de Arckel, virum egregium, præfecit capitaneum, qui Hollandos educens, Lyenden castrum & Boemele cum villulis adjacentibus omnino succendit, ac omnes adversantes hostes ita strenue subjugavit, ut Episcopo non solum de cunctis offendiculis debitam satisfactionem exhiberent, verum etiam confractum castrum Dullenborch sub expensis propriis repararent.

Tandem Anno Domini MCCCXXII. XIII. Cal. Augusti, Fridericus Episcopus artbritico morbo confectus, apud Horst migravit à seculo, postquam quinque saltem annis Trajectensi præfuisset Episcopio. Cujus corpus intra civitatem allatum, & ibidem in Ecclesia cathedrali cum exequiis competentibus humatum fuit. (Hæc ex Chronicis.)

Item Anno Domini MCCCXXI. (agente actore & amatore salutis humanæ) fuit detecta & deprehensa nequitia leprosorum contra sanos, in regno Franciæ facta, contra salutem populi. Disposuerunt enim, ut aquas fluminum & fontium atque puteorum ubique inficerent, appositis venenosis infectis, atque inficientibus rebus, & conjectis in eos pulveribus, ut homines sani bibentes, aut utentes eisdem aquis sic infectis efficerentur leprosi aut morbidi, aut penitus necarentur, sicque leprosorum numerus augeretur, & sani deficerent. Et quod dictu incredibile videtur, ad villarum dominium & castrorum aspirabant, jamque inter se diviserant, divisis locorum donationibus, nomina sibi Principum, Comitum & Baronum in diversis terris imposuerant, si id, quod conceperant, eveniret. Fuerunt verò capti & deprehensi in malitia & nequitia quamplurimi, & confessi de se aliis detexerunt conciliabula & conventicula, quæ prius in diversis locis, annis quasi duobus habuerant, & in eis præceptiones seu commendationes eorum, qui majores inter eos erant, fecerant & congregationes, quas sua vocabant capitula ad tractandum. Sed misertus est populi sui Deus, & veritate comperta, combusti in diversis civitatibus atque villis & castris & territoriis fuerunt, quotquot reperti sunt culpabiles, & complices nequissimæ factionis. In plerisque locis, in detestationem horrendi facinoris, leprosi ipsi viri & mulieres in domibus suis conclusi, cum omnibus rebus suis fuerunt ignibus appositis à populo absque alio judicio concremati. Tandem verò maturiori consideratione & consultatione instituta, reliqui omnes & singuli, qui superstites & innocentes inventi sunt, provida circumspectione in futurum inclusi in locis fuerunt, ex quibus nunquam egrederentur, sed ibi degerent & tabescerent perpetuo, ne possent nocere nec multiplicari, viris à mulieribus penitus separatis. (Hæc Bernardus.)

Defuncto Friderico Pontifice, Wilhelmus, Comes Hollandiæ, iterato Trajectum venit, & pro Jacobo, Zudensi Episcopo, supplicari fecit. Sed ecce capitulum 295
in electione bipartite divisum est. Major enim pars capitularium Jacobum de Antishoerna Decanum Ecclesiæ Trajectensis elegit. Minor verò pars postulavit antedictum Jacobum Zudensem Episcopum. De qua controversia tumultus quidam infra civitatem exortus, & Wilhelmus Comes per strepitum popularis vulgi subitò concurrentis in angustiam conjectus est. Quam ob rem & ipse Comes in magnam fervens iracundiam, jussit præclarum habitaculum præpositi Trajectensis in Doerne comburi, & omnia sua ibidem (proh nefas) annullari. Zudensis autem Episcopus attendens, quod ipse cunctis pene prælatis exosus esset, & quod adversus Jacobum de Antishoern electum aliquo jure prævalere non posset, electioni

ſeu poſtulationi cedens, deſiderio ſuo caruit, & Jacobus de Antishoern per confirmationem Henrici, Colonienſis Archiepiſcopi, Epiſcopus quadrageſimus quartus Trajectenſium effectus eſt.

Anno ſalutis MCCCXXII. Pontificatus Joannis Papæ viceſimi ſecundi anno VII. Præfuit menſibus duobus. Iſtis ita peractis, Zudenſis Epiſcopus, ut quidam tradunt, ad Trajectenſium Pontificium indeſinenter aſpirans, & Jacobum confirmatum incurabili morbo debilitari cernens, curavit extemplo, ut prima Trajectenſis ſedis vacatio cameræ Domini Papæ reſervaretur, ſperans, ſe adhuc ex promotione quorundam temporalium conſequi poſſe. Jacobus autem electus & confirmatus, vir honeſtæ conditionis, & amator eccleſiaſticæ religionis. Eodem anno prænotato, XII. Calend. Octobris obdormivit in Chriſto, tumulatus apud majorem Eccleſiam in Trajecto. (Hæc ex Chronicis Trajectenſibus.)

Poſt obitum Domini Jacobi capitulares electionem denuo celebrantes, elegerunt unanimi voto Joannem de Bronchorſt, præpoſitum Sancti Servatii Trajectenſis, eodem anno prænotato. Qui continuò totum Epiſcopatum gubernare diſpoſuit, ſed inopinato incidente infortunio, per modicum tempus Epiſcopatui præfuit. Vaſalli enim principales Eccleſiæ Trajectenſis, utpote Joannes, Dux Brabantiæ, Wilhelmus, Comes Hollandiæ, & Reynaldus, Comes Geldriæ, deſtinaverunt oratores ad Romanam curiam, devotiſſime ſupplicantes, ut Joanni præpoſito Cameracenſi provideretur de vacante pontificio: quod Dominus Apoſtolicus Joannes XXII. anno pontificatus ſui octavo (ſalutis ſcilicet MCCCXXIII.) ad preces antedictorum principum, quanquam collatio Pontifici jure ſervata tum non eſſet, fecit. Itaque Joannes de Deyſt in curia conſecratus, domum accelerans, plurimamque nobilitatem colligens, & civitatem decenter ingrediens, more ſolito Epiſcopatum poſſedit, & Joannes de Bronchorſt, vir amabilis, ab aliquandiu poſſeſſo pontificio dejectus eſt. Tandem Anno Domini MCCCXLI. Cal. Jun. Joannes Epiſcopus vicem univerſæ carnis ingreſſus eſt, apud Trajectum in Eccleſia exequiis competentibus humatus. Iſte Joannes XVIII. annis debiliter regens epiſcopatum, caſtrum Vredeland cum adjacentibus villis Comiti Hollandiæ dudum in vadimonium dedit, ut & Vollentro caſtellum cum terra Tranſiſelina Geldriæ Comiti pridem impignoravit. Pauca relatu digna geſſit, niſi quod canonicales præbendas Amensfordiæ fecit, & comitatum cum caſtro de Diepenheim per auxilium Eccleſiæ comparavit. (Hæc ex Chronicis.)

Colonienſis. Quinquageſimo ſexto loco ſedit in pontificatu Colonienſis Eccleſiæ, ſub Ludowico quarto & Carolo quarto Imperatoribus, annis XVI. menſibus VI. diebus XIX. venerabilis Pontifex Walramus. Iſte frater Wilhelmi Comitis Juliacenſis fuit, præpoſitus antea Leodienſis & Colonienſis Eccleſiæ theſaurarius, juvenis ætate, utpote octo & viginti, & paulo plus ætatis habens. Cum autem, vacante Colonienſi Eccleſia, capitulum poſtulaſſet ad eandem Eccleſiam Adolphum, Epiſcopum Leodienſem, virum diuturnæ probitatis, & in regimine Leodienſis Eccleſiæ fama celebri converſatum, Dominus Papa Joannes viceſimus ſecundus, dicta poſtulatione non admiſſa, providit dicto Domino Walramo de Colonienſi Eccleſia, quamvis abſenti: qui quamvis in mandatis negociis, ut tantæ dignitatis requirit ſolicitudo, non multum fuiſſet verſatus, (nam à pueritia in ſtudiis generalibus Pariſienſi & Aurelianenſi juventutem ſuam exercuit, ubi etiam gradum licentiati in decretis baccalaurei obtinuit) tamen ipſius laudabilis in ſtudio literarum converſatio, & alta generis nobilitas ad tantum honoris & dignitatis faſtigium eum extulerunt. In principio igitur cum ad regimen Colonienſis Eccleſiæ acceſſiſſet, ceſſantibus propter ſuæ parentelæ nobilem potentiam Eccleſiæ conſuetis iſtorum temporum bellis, ipſe rexit Eccleſiam in ſumma pace & temporum quiete per undecim circiter annos. Sub qua quidem pacis amœnitate tam clerus, quam populus, poſt præteritas longi temporis excuſſas fatigationes, tranquilla felicitate temporis gaudens, opulentiſſime reſpiravit: & in hujusmodi quietis temporibus caſtra Eccleſiæ & fortalitia, propter præte-

296

præteritorum bellorum pressuras, reperiens loca alia collapsa, alia destructa, nonnulla incboata, sed oondum perfecta, multis magnificis & decentibus structuris nobilissime rursus communivit. Nam castrum Lechenich, quod quidem contra impressiooes Comitum Juliacensium (ut in finibus positum) semper fuit & esse potest Ecclesiæ Coloniensis singulare præsidium, Dominus Walramus, carni quidem & sanguini minime acquiescens, fratre suo Comite Juliacensi plurimum invito atque renitente, à fundamento erexit, & decentissimis ædificiis ad magnam perfectionem usque perduxit, quod quidem successor deinde plenius consummavit. Ipse etiam plurima castra Ecclesiæ, videlicet Godensborcb, Brule, turribus & mœnibus fortiter commuoivit, multas etiam nobiles possessiones & castra ad Ecclesiam magnis pecuniis recuperavit, utpote oppidum & castrum Reimbach, castrum Oyde cum advocatia in Kempene & Curte in Hunff, castrum Poppelstorff, medietatem castri io Seyosberch cum attinentiis, medietatem quoque castri Nordernaji, quod à Comite de Waldeke pro Ecclesia obtiouit bellico apparatu. Deinde castrum Zeltancb super Mosellam, longis temporibus alienatum, à Comite de Veldenze pro magna quantitate pecuniæ redemit. Adhuc idem Walramus oppidum Mengdem in terra Westphaliæ, quod ab antiquo dirutum & destructum fuerat, in finibus Comitis de Marcba positum, cum valido exercitu illuc profectus, à fundamentis denuo reparavit, & portis atque mœnibus fortiter cinxit: quod licet per Adolphum Comitem de Marcha, & Godfridum, Comitem de Arnsberch, nocturno tempore, durantibus induciis, deinde rursus captum & destructum esset, tamen deouo ille refecit, & ad munimen ejusdem oppidi castrum à latere ejus posuit & muoivit. Primus etiam instituit & fundavit claustrum & conventum Carthusiensium, infra muros civitatis Coloniensis, de cujus fundatione sic loquitur Wernerus, collector fasciculi temporum, ejusdem monasterii monachus: (Aono Domini millesimo trecentesimo trigesimo secundo fuodata est domus Sanctæ Barbaræ, ordinis Carthusiensis, in Colooia Agrippina, illo in loco, ubi pie creditur, quod olim Beatus Severinus Sancti Martini animam in cœlum deferri angelico cum conventu conspexerit. (Hæc ille.) Præterea cum Ludovicus quartus, Romanorum Rex, per Joannem Papam vigesimum secundum, Benedictum duodecimum, & Clementem sextum longo tempore excommunicatus, sententias in ipsum latas non curaret, sed semper cresceret & fortior fieret, dictus Dominus Walramus Archiepiscopus, uoa cum aliis quibusdam principibus, in villa dicta Rens, super Rhenum congregatis, ad beneplacitum & votum dicti Clementis Papæ sexti, elegit io Regem Romanorum Carolum quartum, filium quondam regis Bohemiæ, & eundem in Bonna unxit, & Regem, vivente adhuc Ludovico quarto supradicto, cui tunc civitas Aquensis fidelitatis obsequio fortiter adbærebat, propter quod idem Ludovicus Imperator ipsum Walramum Archiepiscopum fortiori odio prosecutus, multis molestiis variè divexavit. Nec id solum, sed post mediocrem felicitatem & quietem (ut invida fata res in prosperitate diu conquiescere non sinunt,) cœperunt mutari tempora, & dicto Domioo Walramo adversitates & bella succrescere, & accedere æmulatiooes. Nam plures in finibus Episcopatus Coloniensis terrarum Domini potentes, videlicet Comes de Marcba, Comes de Arnsberck, Comes de Waldeke, & Comes Lossen, quamvis singuli prædicto Domino Walramo vel consanguinitatis aut affinitatis fœdere conjuncti essent, tamen valida inter se contra Ecclesiam Coloniensem facta coospiratione, fines & terras Ecclesiæ undique perturbarunt. Itaque, 297
quia Comes de Marcha inter omoes vehementius Ecclesiam infestabat, Domious Walramus multos nobiles stipendiis conducens, exercitum militarem in Westphaliam ad tuendum fines Ecclesiæ contra inimicos misit, ubi commisso inter gentes Ecclesiæ & Comitis de Marcha campestri prælio, victoria Comiti de Marcba cessit, & nonnullis de stipendiis Archiepiscopi occisis, & trecentis circiter captivis abductis. Nec tamen propter hos casus adversos Archiepiscopus à concepta defensione juris Ecclesiæ destitit, sed cito post resumptis viribus, validum armatorum mili-

tarem pariter atque pedestrem exercitum congregans, ad terminos comitatus de Marcha appulit, transiens Rhenum juxta Berckam: ubi cum coosedisset in finibus Comitatus, Wilhelmus, Comes Hollandiæ, unà cum Comite Clivensi tractantes de pace, certa coocordiæ pacta inter partes proposuerunt: ut expeditio ipsius Archiepiscopi ab ulteriori progressu tunc licet cum damoo Ecclesiæ intermitteretur. Nam exercitus Archiepiscopi, & expensarum ad dictam expeditionem susceptus apparatus tantus erat, ut Comes, qui resistere oon potuisset, sine dubio ad extremam angustiam & paupertatem devenisset. Io dicto verò conflictu, qui prius antecessir, dictus Comes vulnera cum magna fatigatione virium corporis accepit, ex quibus non diu post defunctus est. Porrò Walramus Archiepiscopus, talibus adversitatibus & infortuniis pressus, & expeosis sumptibusque necessariis exhaustus, in his omnibus à fratre Comite Juliacensi & aliis consanguineis, qui inimicis ipsius & Ecclesiæ plus quàm ipsi Archiepiscopo favebant, misere derelictus, cœpit per aliquod tempus in Galliam peregrinari, ibique cum paucis familiaribus parcendarum expensarum gratia conversari, gubernatione rerum Ecclesiæ & terræ externis quibusdam personis, etiam laicis commissa: quo quidem adversarum rerum in turbine omnia, quæ Ecclesiæ castrorum & mensæ Episcopalis reditus erant, pro solveodis debitis in creditorum manus per oppignorationem pervenerunt, sed dum isto modo Archiepiscopus à patria absens, inter peregrinos exularet, obiit Parisiis in vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ virginis sub Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo nono: cujus corpus translatum Coloniam, & io Ecclesia Sancti Petri sepultum fuit, videlicet in capella Sanctorum Angelorum in dextro latere chori, super cujus tumulum successor Epitaphium de marmore albo atque nigro, artificioso sumptu præparatum, extrui jussit. Fuit autem dictus venerandus Pontifex Walramus staturæ corporis mediocris, plurimum liberalis, humilem se omoibus atque modestum exhibens, ut à oullo exigeret vindictam, pius in pauperes, benignus in Ecclesiam & clerum, & pecuniis subditorum & eorum exactionibus non avide intentus. Quapropter, licet moriens Ecclesiam debitis gravatam reliquerit, tamen provinciam, tam in clero, quàm in populo reliquit feliciter opulentam. Fuisset itaque multis oominibus commendandus, oisi coosilia sua persoois levibus credidisset. (Hæc ex Chronicis eoruodem Pontificum.)

Romana. Benedictus duodecimus, ex patre Wilbelmo de castro Savardi, Rhemeosis diœcesis, Tholosanæ provinciæ *(a)* oriundus, assumptus est ad summi pootificatus ministerium, Anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo quarto, in vigilia Beati Tbomæ Apostoli, mense Decembri, in Episcopali palatio Aveoionensi: ubi tunc viginti quatuor Cardinalium conclave instructum erat. Vacavit itaque sedes post felicis recordationis Domioum, Joannem Papam vigesimum secundum, (qui obiit quarto die Decembri, anni ejusdem,) diebus sedecim.

Recepit suæ coronationis honorem in loco fratrum prædicatorum Avenione, die octavo mensis Januarii, tunc immediate sequeotis Anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo quinto, cum magna solennitate ac ceremoniis consuetis: Sedit annis septem, mensibus tribus, diebus septeodecim. Vocatus primò Jacobus de Furno, monasterii Boliensis, Cistertiensis ordinis, quod juvenis ingressus & magister in Theologia factus erat, & ab ipso in religionem ingressu fervidus cum severitate fidei zelator, & in Tholosanis partibus postea ferventer
298 officium inquisitionis exercens, multas in illis hæreses exstirpavit. Taodem monasterio Fontis frigidi Narbonensis diœcesis io Abbatem præficitur, & spiritualiter ac temporaliter in illo proficit. Demum efficitur Appaneum, & deinde Mirapiscensis

ALBERTUS ARGENTORATENSIS de eo *p. 125. fuit enim ex Tholosa Regis Franciæ, filius pistoris, Theologicorum summus, sed nullus in jure, quem inter omnes a longissimis temporibus justissimum æstimabant.* Adde *NAUCLERUM vol. II. Gen. XLV. p. 999. MUTIUM lib. XXIV.*

scensis Episcopus per Joannem Papam XXII. ac postmodum in titulo Sanctæ Priscæ presbyterum Cardinalem anno Domini MCCCXXVII. per eundem Papam assumitur, & subsequenter in Papam eligitur, ut præfertur. Rectissime igitur Benedicti nomen assumpsit, qui tam in agro, quàm in civitate benedictus erat, & solidæ synceritatis constantisque conscientiæ benedictionem & tantum animi vigorem habuit, ut reges & principes orbis parum curaret, & æqualiter omnes pertractaret. Multa in principio pontificatus ordinavit & statuit, inter quæ fuit, ut capellani sui horas canonicas cum notis recitarent, & in uno dormitorio omnes dormirent, nec alios reditus, quam mensæ Papalis vitam & vestitum haberent. Iste primus registrum supplicationum signatarum induxit, multas removens fraudes, quæ prius accidebant. Iste Pontifex Benedictus anno Domini MCCCXXXVIII. mense Decembri fecit ordinationem sex Cardinalium. Considerans verò, à multis religiosis Sanctorum statuta primum & ordinum regulas ex insolentia vel desidia negligi, humerisque suis sentiens reformationis eorum onus incumbere, more galli, seipsum prius alis excutiens, antequam cantaret, à perfecta caritate non discrepans, Cistertiensis & Sancti Benedicti ordines, ex dicta jam negligentia, reformandos per quasdam constitutiones suscepit, quas ad perpetuam rei memoriam ordinavit, & nisi mors eum (ut Domino placuit) prævenisset, cæteros mendicantium ordines, velut ista negligentia non parum deformes, justa judicii lima similiter reformasset. Eorundem tamen ordinum fratres, sine speciali & justa causa limina curiæ Romanæ terentes, abire jussit, non redituros absque sedis Apostolicæ licentia, vel mandato. Cavit verò, ne sanguis & caro in suos inspirarent amorem. Vix namque nepotem suum Archiepiscopum Arelatensem effecit. Alios autem vel non habuit, vel non novit. Cuidam diviti mercatori, neptem ejus in uxorem habenti, ac ad ejusdem Pontificis gratiam cum uxore venienti, respondit, se ut Jacobum illos agnoscere, non ut Papam, qui consanguineos non habeat. Quia tamen ejus videndi causâ ad curiam venerant, jussit sumptus eis pro adventu & reditu solvi: & sic cum suæ duntaxat benedictionis gratia remisit. Tandem hic pastor bonus, ex antiquo tibiarum ulcere fluido cæpit plus solito infirmari, & cum medici infirmitatis fluxum reprimere vellent, supervenerunt alia, propter quæ in die Beati Marci Evangelistæ, mensis Aprilis vigesimo secundo die, migravit ad Dominum in palatio, quod fundaverat. Sepultus in Ecclesia cathedrali Beatæ Mariæ Avenione, in sepulchro pro eodem constructo, ubi nondum quisquam positus erat. De quo tale metrum per invidiam scriptum legitur:

Iste fuit verè laicis mors, vipera clero,
Devius à vero, tuba repleta mero.

Post obitum Wilhelmi gloriosi principis, Wilhelmus filius ejus, hujus nominis quartus, XIX. Comes Hollandiæ effectus est Anno salutis MCCCXXXVII. Imperii Ludovici de Bavaria XXIII. & rexit annis IX. Eodem anno Reynaldus, Comes Geldriæ hujus nominis secundus, debellavit, cepit & destruxit castrum Vreda, cum oppido in partibus Westphaliæ. Eisdem temporibus contigit in oppido Delfft dignum relatione miraculum. Nam matrona quædam adeò ferventer æstuabat ad Dominicæ passionis intuitum, ut stigmaticæ cicatrices in latere, manibus & pedibus suis visibiliter apparerent, & universi fideles in hoc prodigio crucifixum Dominum non immeritò collaudarent. Item anno Domini MCCCXLII. die 11. mensis Januarii, terræmotus factus est in Hollandia, qui ad paucos annos subsequentes progonsticavit horrenda flagitia. *Hollandica.*

Anno sequenti XII. die Octobris, obiit Reynaldus, primus Dux Gelriæ, anno comitatus sui XIII. Ducatus verò IV. sepultus io Munichaussen, ordinis Carthusiensis prope Aernheym. Epitaphium Reynaldi, Ducis Geldriæ primi & Comitis ultimi:

Geldria

Geldria dic florem cecidisse tuumque decorem,
Justum rectorem, sic militiæque valorem,
299 *Legis amatorem Reynaldum nobiliorem,*
Ac defensorem patriæ, cunctis probiorem.

Cui successit Reynaldus tertius, filius ejus, Dux secundus, habens in uxorem Mariam, filiam Joannis Ducis Brabantiæ hujus nominis tertii, quæ construxit in comitatu Gelriæ de Oyen & de Beesd. In Brabantia verò, quia Thornout cum cæteris villis circumjacentibus pro dote sua habuit, fundavit collegium canonicorum secularium in honorem virginis Mariæ & Sancti Petri principis Apostolorum. Et rursus monasterium canonicorum regularium prope Thornout, quod dicitur Berslendanck. Insuper castrum in Thornout construxit, & multa alia bona fecit. Tandem post mortem viri sui, moram trahens cum sorore sua, Ducissa Brabantiæ Johanna in oppido Bruxellensi, in pace quievit anno Dom. MCCCXCVIII. (aliàs XCIX.) sepulta Bruxellæ apud minores.

Iste Comes Wilhelmus civitatem Trajectensem per sex hebdomadas cum centum quinqusginta millibus pugnatorum potentissime obsedit, & quod voluit, obtinuit. Deinde cum maxima potentia Frisiam intravit, à quibus secundum vaticinium Reynaldi Comitis Gelriæ, quando ipsum de Sancto fonte levavit, occisus est. (Hæc ex chronicis Hollandiæ.)

Trajectensia. Sepulto Johanne Pontifice, quidam canonicorum postulaverunt Johannem de Arckel canonicum Trajectensem ad instantiam Wilhelmi quarti Comitis Hollandiæ. Cæteri verò capitulares elegerunt Joannem de Bronehorst, præpositum S. Salvatoris, ad nutum Reynaldi, primi Ducis Gelriæ. Dominus autem Apostolicus Benedictus XII. his duobus amotis, donavit pontificium anno pontificatus sui septimo (scilicet salutis MCCCXLI.) auditori causarum nobili Romano Nicolao de Capuciis. Qui officialem Trajectum misit, ut loco suo incathedraretur, & homagia, castra, & omnia, quæ jure spectant ad Episcopum, acciperet. Qui cum omnes fere reditus episcopales in castris & dominiis alienatos, ac in manus magnorum Principum oppignoratos, invenisset, & suprema jura in toto territorio, nisi Episcopus in propria persona resideat, exerceri non posse sensisset, rescripsit ea omnia statim præfato Nicolao. Qui cum id ex officialis literis cognovisset, revocavit eum statim domum, quia Episcopatum in manus Papæ resignare statuerat, quod etiam eodem anno palam in publico consistorio fecit, & à Papa Cardinalis effectus institit, pro Joanne de Arckel dudum electo, eò quod de fama probitatis ipsius per suum officialem & alios præclara multa audivisset. Dominus igitur Clemens sextus, de novo Papa creatus, discreto & nobili viro Joanni de Arckel prædicto vacantem Episcopatum Trajectensem contulit, dispensans super minorennitate annorum. Sub isto Pontifice, ut nonnulli scriptores tradunt, contigit miraculum in oppido de Amsterdam circa Sacramentum altaris, unde quotidie miracula & peregrinationes ac vota hactenus fiunt, quod ob prolixitatem non persequor. Iste venerabilis Nicolaus Episcopus Trajectensis fundavit, & dotavit collegium solenne studentium in civitate Perusia, sub ista conditione, ut Episcopus & capitulum Trajectense duos scholares, vita & moribus commendabiles, in Grammatica sufficienter instructos, de Trajecto vel Daventria, vel alio loco vicino ad studium prædictum rectoribus prædictæ domus præsentent, ubi sex annis victum & necessaria habent. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.) Iste Nicolaus à quibusdam scriptoribus inter Pontifices Trajectenses non nominatur, & ideò in præsenti Chronographia novum numerum non facit. (Hæc Collector.)

Romana. Clemens sextus Lemovicensis, ordinis Sancti Benedicti, cœpit anno Domini MCCCXLII. seditque annis decem, (Matthæus dicit duodecim) in fasciculo temporum est annis decem, mensibus undecim, diebus XVI. Iste Clemens fuit nomine & re totus virtuosus, multaque per Benedictum rigorose facta mitigavit. Lauda-

Laudabilis fuit rigor severitatis Benedicti, sed multo amabilior benignitas Clementis. Erat præterea concionator egregius, & sermones multos collegit: nullumque sine solatio à se abire permisit. De isto Clemente sic refert Petrus in suo compendio Chronicorum: Clemens Sextus, qui prius Petrus Rogerii est nuncupatus, primo niger Monachus fuit, deinde factus Magister in Theologia, & post- 300 modum Episcopus Rothomagen, & rursus Cardinalis, & ultimo factus est Papa. Qui cum eodem anno circa Pentecosten gratias generales in Avenione proclamaret, tanta confluxit multitudo clericorum, qui, ut pauperes beneficia impetrare voluerunt, ut numerus tunc in examinationibus diœcesium per universum orbem computatus esset ad centum millia clericorum, ut ego personaliter ibidem constitutus, ex veridicorum relatione intellexi. Item sumptuosissimum tenuit statum & admodum pomposum ac secularem, ut audivi, & partim ipse cognovi. Dicitur tunc aliquis exhibuisse dicto Clementi supplicationem, addens eidem versus, qui, si ejus supplicatio admitteretur, ordine recto in dicti Papæ laudem; sed si rejiceretur ordine retrogrado, in dicti Papæ vituperationem legi potuerunt. Et sunt tales:

Laus tua, non tua fraus, virtus, non copia rerum
Scandere te fecit hoc decus eximium.
Pauperibus tua das nunquam, stat janua clausa,
Fundere res quæris, nec tua multiplicas.
Conditio tua sit stabilis, non tempore parvo,
Vivere te faciat hinc Deus Omnipotens.

Hæc ille. Istius tempore claruit fœmina quædam Brigida, à vulgo Brigitta nominata, quæ de regno Sueciæ, post mortem viri sui, principis regni illius, cum filia Romam venerat peregrinationis causâ, & ibidem vitam cælibem duxit. Ista plurimas à Deo visiones habuit, quæ Romæ, Neapoli ac in locis aliis, à multis tanquam prophetiæ in scriptis tenentur. Unde fuit vir quidam religiosus, nomine Alphonsus, confessarius, & secretarius ejusdem fœminæ, qui postea factus solitarius, ea defuncta, de his visionibus plurimas explicavit.

Item primo anno hujus Papæ Clementis ipsi Brigida revelatum sibi per visionem à Deo dixit, ut Papa Avenione Romam redeat, quo se & universalem Ecclesiam reformet, & annum Jubilæum indicet. Sed Papa Romam venire non maturavit: annum tamen jubilæum maxime ad instantiam Romanorum de centesimo anno ad quinquagesimum reduxit. Et inter Ecclesias, pro consequendis indulgentiis anni Jubilæi visitandas, connumeravit Ecclesiam Lateranensem, concedens, ut ii, qui post iter arreptum in ipso anno Jubilæo legitime impedirentur, quo minus ad urbem Romanam pervenirent, seu etiam qui numero dierum in ipsis indulgentiis consequendis à scripto nondum expleto decederent, dummodo verè pœniterent, indulgentias ipsas consequerentur. (Hæc Goblinus *(a)*.)

Anno pontificatus ejusdem Clementis sexto, igneus vapor magnitudine horribili in Boreali regione, magno aspicientium terrore, per cœlum delabitur, quod à philosophis vocatur Candela rotunda. Alii hoc eodem anno bestiolas permultas in oriente de cœlo cecidisse scribunt, quarum corruptio & fœtor pestilentiam intulerint.

Anno sequenti lugubris & miseranda pestis pene per totum orbem, in Asia apud Indos incipiens, passimque provincias perrepens, trium annorum spatio, ad Britannos usque ubique terrarum in omnes gentes deſæviit. Et quo eodem anno amplius quàm sexaginta millia hominum Florentiæ intra urbem absumpsit pestis, & per agros cuncta pene deserta reliquit. (Hæc Florentinus.)

Item Petrus de eadem: Circa hoc tempus (videlicet Anno Domini MCCCXLVII. & XLVIII.) facta est pestilentia, quasi per totum orbem; qua-

(a) *at. VI. c. LXXII.*

lis antea per centum annos non est visa, & pluribus vicibus successivè in pluribus locis invaluit, ita ut homines infra triduum post infirmitatem morerentur, & valde prudenter, quia multi eorum se morituros prædicabant. Nascebatur illa subitò ex ulcere exurgente sub axilla vel inguine. Multæ exstiterunt opiniones, unde evenerit illa infirmitas. Aliqui planetis ascribebant, qui venena ex diversis visceribus terræ extraherent, venenis aeri permistis, & aërem venenosum attrahentibus hominibus. Alii ad intoxicationem pontium & puteorum referebant, & hoc Judæis maxime imputabant, propter quod in diversis provinciis, & specialiter in Brabantia inhumaniter ducebantur ad mortem. Ipsi ve-
301 rò Judæi mortem patienter suscipientes, præcedebant ad locum, ubi debebant comburi, cum gaudio, & primò parvulos suos, & post eorum fœminas, & ultimò seipsos in incendium projecerunt. Sed eorum morti alia suberat causa, quia eorum divitiæ desiderabantur. Ego magis credo, pestem illam potissimum ex voluntate divina contigisse, ut mundus in maligno positus purgaretur à contagiis viciorum, & per maximam causam interfectionis Judæorum. (Hæc ille.)

Anno sequenti Juliacum, Germaniæ urbs, terræmotu corruit, & per Pannoniam atque Italiam nonnullæ civitates nutaverunt, in quibus ædificia nonnulla funditus corruerunt. (Hæc Florentinus.)

Eodem anno, scilicet salutis MCCCXLIX. Flagellatores in diversis Almanniæ partibus, versus regnum Franciæ, ex singulis civitatibus, oppidis & villis per turmas & congregationes exeuntes, portari fecerunt ante se crucem, processionaliter cantum de passione Domini in suo idiomate dictatum cantabant, & quibusdam flagellis nodosis acubus infixis, usque ad sanguinis effusionem in scapulis se percutiebant, euntes de villa in villam, credentes se per hujusmodi pœnitentiam ab omnibus suis peccatis absolutos. Inter quos etiam Episcopi magni & clerici & laici sic ibant, per quadraginta dies hujusmodi pœnitentiam agentes. Et hæc consuetudo prædictæ sectæ duravit per annum: quam Clemens Papa tandem auctoritate Apostolica compescuit & annullavit per constitutionem, quam edidit. De istis flagellantibus in alio Chronico sic legitur:

Anno sequenti, scilicet salutis millesimo trecentesimo quinquagesimo, fuit annus Jubilæus per dictum Papam Clementem ordinatus & constitutus in urbe Roma, tanquam in loco dignissimo, in quo (ut ait Beatus Gregorius) ultra sex millia corporum Sanctorum in quolibet die anni requiescunt, prout in prologo dicti Jubilæi dictus Clemens asserit, qui sic incipit (*Ad memoriam.*) Prædicto ergo anno Jubilæo, ut præfertur instituto & publicato per totam Christianitatem, innumerabilis populus utriusque sexus perrexit turmatim Romam, pro prædictis indulgentiis impetrandis. Cujus tanta fuit multitudo, sicut quidam fide dignus ex peregrinantibus narravit, ut quotidie infra dictum annum ad quinque millia peregrinorum intrantes & exeuntes urbem, Romæ computarentur. (Hæc Petrus.)

Item eodem anno lector quidam, Paulus nomine, cum Beatam virginem conceptam fuisse sine originali peccato negaret, coram toto clero & populo in Craconia cecidit, & expiravit, sermone nondum finito, ut testatur Magister Henricus de Hassia. Quod factum multos terruit in hac materia scribentes.

Sanctus Juo, Briro, Doctor Juris canonisatur, qui advocatus pauperum & sanctæ vitæ fuit, & solus inter omnes Juristas modernus Sanctus reputatur. (Hæc Wernerus, ubi supra.) Tandem Clemens Papa percussus apostemate in dorso, cum familiares sui ivissent pransum, solo cubiculario secum relicto, cum apostema erumperet, & cor illius submergeret, subitò exspiravit. (Hæc Petrus, qui suprà.)

Joannes hujus nominis tertius, filius Domini de Arkel, ex filia Comitis de Vernenborch, provisus de Pontificio Trajectensium, per Clementem Papam sextum consecrabatur solenniter in curia Romana, per Dominum Goncelinum Cardina-

Cardinalem & Episcopum Albanensem, in octava Sancti Martini, pontificatus Clementis Papæ sexti anno primo. Quo facto, valedicens Apostolico cunctisque proceribus curiæ Romanæ, acceleravit in patriam, & postea octava die Maji Trajectensem urbem decenter ingressus, & antiquæ consuetudinis ritu gloriose cathedratus est, anno salutis MCCCXLIII. Pontificatus Clementis Papæ secundo. *Trajectensia.* Præfuit annis XXII. Iste Johannes Episcopus, juvenilis ætatis flore vernans, totum episcopatum diversis penuriis implicatum reperit: sed cunctis debitoribus curiose satisfacere studuit. Itaque Reynaldo, Domicello Gelriæ, impignorationem plene persolvit, & terram Transiselinam, ab antecessore suo dudum impignoratam, sub potestatem suam recepit, & castrum de Vredeland, adjutorio civitatis Trajectensis, de manibus Florentii de Brunchorst militis castellani, ex parte Comitis Holandiæ redemit. Iste Joannes Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, in festo S. Servatii, cœpit propriis expensis muris & turribus atque propugnaculis circummunire oppidum de Renen, & laudabiliter & egregiè, ut paret, perfecit. 302 Castrum de Merckenborch juxta Goy, castrum de Wordenborch, & castrum Vorst ultra Iselam, juxta Zwollis obsedit, & funditus subvertit, simulque terram, quæ dicitur Mastbroeck, suæ dominationi subjugavit, quod antea propter potentiam Domini de Vorst, & suorum complicum non poterat.

Anno Domini MCCCLVIII. Johannes Episcopus, in festo Sancti Vincentii martyris, oppidum de Hoerdenborch fossatis magnis & excelsis propugnaculis per gyrum tabulatis mœnibus communivit, diminuendo montem oppido contiguum, & ut fertur, pridem in eodem loco castrum regale steterat constructum à paganis, sed postmodum omnino eradicatum.

Anno Domini MCCCLX. Joannes Episcopus castrum de Aerckelsteyn, juxta Davantriam, propriis suis pecuniis construi fecit. Et castrum de Ema, juxta Amersfordiam de manibus Zwederi Vterlæ, præpositi Sancti Petri tunc, & postea præpositi & Archidiaconi Trajectensis, per amicabilem compositionem eripuit, quod idem præpositus sumptuose ædificaverat, vicarius dicti Domini Episcopi.

Anno Domini MCCCLXII. in Januario, in festo Marcelli Papæ, tanta erat tempestas ventorum & elatio maris, ut nulla ætas meminerit majorem, & violentia ventorum multæ Ecclesiæ, multarumque Ecclesiarum turres cum domibus & molendinis corruerent. Insuper multi aggeres, circa littora maris ex vehementi conquassatione aquarum interrupti, magnam submersionem hominum utriusque sexus intulerunt. Igitur Johannes de Arckel, Trajectensis Episcopus, in pluribus bellis victor & admodum felix, postquam à Clemente Papa episcopatum ex toto per antecessorem Joannem de Deyst, vel impignoratum, vel usuris & damnis gravatum, recepisset, & egregie contra omnes inimicos potenter per multa peneque perpetua contra multos grassatores & hostes bella defendisset, tandem tamen prudentia & strenuitate sua, justoque judicio Dei disponente, cuncta Ecclesiæ suæ debita in usuris vel damnis consistentia persolvit; omnia impignorata ab antecessoribus suis redemit: abstracta vel violenter detenta, ad jus & proprietatem Ecclesiæ utiliter revocavit: incursiones & insolentias deprædantium edomuit: multa prædonum castra devicit: plurimosque dejectos, gratiam suam exoptantes, precibus amicorum in deditionem & gratiam recepit: castra & fortalitia Ecclesiæ vel fecit vel renovavit, atque rebus necessariis, ut eorum promptuaria ex hoc in illud eructarent, undique conferta reliquit: dirutas Ecclesias restauravit, restauratas optimis libris, calicibus, ornamentisque preciosis adornavit: in summa Ecclesia preciosissimam mitram cum baculo pastorali argenteo deaurato, quibus verus Episcopus & Dominus Trajectensis introductione sua investiretur & coronaretur, propriis expensis magnifice fabricari jussit. Monasterium seu canonicorum bibliothecas preciosis libris adimplevit. Itaque, post multa alia virtutum insignia ab ipso patrata, cum Ecclesia Trajectensis tali tam stabili

columna fulciretur, & aliquo jam modo læta & libera ex priscis pressuris & calamitatibus, ut ante patuit, respiraret, divitiisque plurimis abundaret, & episcopatum jam XXII. annis Joannes noster streoue rexisset; ecce Urbanus Papa quintus Engelbertum de Marcha Episcopum Leodiensem à Leodio Colooiam; & in hujus locum Leodium Joannem præfatum de Trajecto transtulit, & Florentio de Wevelichoven, subdecano Coloniensi, de episcopatu Monasteriensi providit. Quibus sic rite ordinatis, Joannes de Arckel Leodium intravit, cum magno comitatu principum, baronum ac militum, ubi secundum ritum & consuetudinem cum solennitatibus consuetis admissus fuit, & episcopatum in magna pacis abundantia per quindecim annos egregie rexit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.)

Leodiensis. Anno Domioi MCCCXLV. in vigilia Sancti Matthæi Apostoli, Engelbertus præpositus Leodiensis, nepos ex fratre Episcopi defuncti, per Papam in Episcopum est electus, qui XII. die April. Leodium veniens, tenuit festum solenne, & erat LXXVI. Episcopus à S. Materno, & XLVIII. à S. Lamberto. Iste Engelbertus habuit bellum contra civitatem Leodiensem & Hoyensem, quibus invi-
303 cem congressis, tandem exercitus Episcopi victus recessit, de suis nobilibus multis interemptis: inter quos Dominus de Falcomonte cecidit, & alii plus quàm quadraginta milites, demptis vulgaribus: quamvis Episcopus habuisset ultra 6000. equitum, demptis pedestribus. Tunc etiam solo castrum Claremont æquaruot: ut similiter castrum de Hamele prope Tungris diruerunt.

Anno Domini MCCCXLVI. ceperunt Leodienses Arkentael infra Leodium & Trajectum supra Mosam, suffodientes murum ad longitudinem trium virgarum, & supplentes lignis, quibus igne apposito combustis, murum ad ruinam compulerunt. Tunc castri custodes turrim magnam castri ascendunt, quam defendunt viriliter, & lapidibus jactis, nonnullos occiduot: sed postridie cum plus non possent, dedito castro, se salvis membrisque suis Leodiensibus tradiderunt, qui erant circiter centum numero. Duobus diebus sequentibus castrum funditus eversum fuit. Et sic relonium, quod tribus annis ante dominus castri instituerat, cessavit.

Anno Domini MCCCXLVII. Leodienses, cum per totum annum victores fuissent, vincuntur ab Episcopo, quia Canonicos spoliaverant, qui eos non offenderant, & censum impofuerant clero, & vexillum sacrum, quod servat Ecclesia, & sub quo in pace plures triumpharuot, iovaserunt, & sub illo contra proprium dominum dimicaverunt: unde vexillifer primo coogressu captus est, sicut Oza, arcam fœderis contra fas attingens, pœnam mortis exolvit.

Anno Domini MCCCLXII. Rhenus per quiotam partem anni congelavit aote Coloniam, ut homines 30. meyl in Rheno inambulareot. De isto Leodiensium infelici bello sic in alio scribitur chronico: Dolens igitur dictus Episcopus, adiit Joannem, Ducem Brabantiæ, & cum eo ita concordavit, ut dux cum tota communitate Brabantiæ Episcopo in auxilium anno sequenti, scilicet Domini MCCCXLVII. veniret. Sic igitur Episcopus, habens etiam secum multos Comites & nobiles, iniit bellum contra communitatem dicti sui Episcopatus, juxta villam, quæ vocatur Turnis, & obtinuit victoriam. In quo ceciderunt viginti millia hominum de communitate prædicta, & simul ceciderunt nobiles de militibus Ducis Geldriæ, qui auxilium dicto Episcopo tulerat.

Anno Domioi MCCCLXI. mortuo Theoderico, Domino de Heynsberch, ac Comite Lossensi, absque liberis, Dominus Engelbertus, Leodiensis Episcopus, recepit dominium comitatus Lossensis secundum literas, quas capitulum Leodiense super illo habuit; & quanquam Dominus de Dayllenbroch cum Domino de Rummis & quibusdam aliis se opposuerunt Episcopo, tamen non prævaluerunt, quod propter prolixitatem fusius non scribo.

Eodem anno Adolphus, oepos Archiepiscopi ex sorore, (imo ex fratre) primò Monasteriensis, deinde Coloniensis electus, nunciavit Ecclesiæ, & Papa providit Engel-

Engelberto, Episcopo Leodiensi, de Ecclesia Coloniensi, cui pedes dolenti in Feramo
misit bullas, quibus receptis, Episcopus cum lacrymis valedicens magistris & bo-
nis villis, per Mosam transiens Trajectum, venit Coloniam, ubi læte fuit admis-
sus, cui successit in episcopatu Leodiensi D. Joannes de Arkel, Episcopus Traje-
ctensis, ut infra patebit.

Interea Ludovicus Imperator, audita Wilhelmi Comitis morte, pro tribunali *Hollandica.*
in ornamentis imperialibus sedens, exquisivit à plerisque Romani regni principi-
bus, quid de comitatus Hollandiæ successione æquum videretur. Decretum verò
fuit, vacare eum imperio; quia Wilhelmus Comes absque liberis decessisset. Prin-
cipatum igitur Cæsar Margaretæ Imperatrici, conjugi suæ, donavit, quæ vera soror
germana fuit Wilhelmi Comitis. Qua de causa Imperatrix apparatu pulcherrimo
in Hollandiam descendit anno salutis MCCCXLVI. ubi benignè cum omni honore
& solennitate ab omnibus recepta, homagium à vasallis accepit, libertates & gra-
tias omnibus ampliavit: & deinde Bavariam repetens, comitatum Hollandiæ Wil-
helmo Duci Palatino, filio suo, commendavit *(a)*. Habuit enim ex Ludovico Impe-
ratore marito quatuor filios & unam filiam, scilicet Ludovicum Romanum (qui
Romæ natus erat) Regem Craconiæ *(b)*, Wilhelmum, Albertum & Ottonem Mar-
chionem Brandenburgensem, & Elisabetham, Reginam Angliæ *(c)*. Tandem
Wilhelmus tutor Hollandiæ, pro regimine dicti comitatus, contra Margaretam ma-
trem suam tumultuari cœpit, volens matri suæ adhuc viventi in tribus succedere co- 304
mitatibus, matris suæ patrimoniis, scilicet Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ, as-
serens filium se Imperatoris. Et hos comitatus ad Imperium devolutos esse. Econ-
tra mater, quicquid juris filius in dictis comitatibus haberet, non ex rigore imperii
esse, sed ratione matris suæ, eorundem comitatuum hæredis. Ex istis itaque con-
troversiis partialitas maledicta in Hollandia nasci cœpit, anno Domini millesimo tre-
centesimo quinquagesimo, ex qua multa incommoda contigerunt. Nam una
pars adhæsit matri, scilicet Dominus Bredenrod & Dominus de Leck, cum eorum
complicibus, qui se appellarunt Houx. Altera pars sensit cum filio, scilicet Do-
minus de Arckel & Dominus de Egmunda, cum eorum complicibus, qui diceban-
tur Cabeliaus. Est autem Houx uncus ferreus, quo capiuntur pisces: & Cabeliau
piscis marinus magni capitis, suo tempore ad edendum aptus. Nominatis verò
partialitatibus tota illa terra contaminata est, & permanet, & non solum ipsa, sed
& omnis circumquaque vicinia. In Geldria verò Houx dicuntur Hekers, Cabe-
liaux Bronchorst. In Frisia verò Scheminus sunt Houx, & Vercopers sunt Cabe-
liaux. Quo verò pacto in Geldria orta sit præfata partialitas, infra dicetur. Tan-
dem (pro dolor) decretum ab utraque parte fuit, ut Imperatrix contra filium, &
filius contra matrem pro corona victoriæ pugna navali supra Mosam decertarent.
Adveniente igitur determinata die, Imperatrix in subsidium omnes verè Hanno-
nienses habens, cum multis Francigenis, & præcipuè Anglicis, venit ad constitu-
tum locum. Econtra verò Wilhelmus Dux habens secum Dominum de Arckel,
Dominum de Egmunda, totam Nouthollandiam, Kenomariam, & Westfrisiam
cum multis militibus ducatus Geldriæ matri suæ cum crudeli impetu in variis signis
& tubis stridulis occurrit. Commisso verò nefando prælio, dum se mutuò sterne-
rent, & severè pro victoriæ corona contenderent, post stragem multorum Impe-
ratrix lassitudine fatigata, defecit à bello, & extendentes Anglici carbasa, post

(a) Adde *HENR. REBDORFFIUM ad a. 1347. ALBERTUM ARGENTO-RATENSEM p. 135. AVENTINUM lib. VII. c. XIX. n. 12. JO. à LEIDIS rer. Belg. lib. XXIX. c. I. BURGUNDUM p. 177.*

(b) Cur Ludovicum Romanum regem vocet Craconiæ, non video, dum Elector fuerit Brandenburgicus. Secutus in eo fuit Chronicon Goudanum, quod ideo notavit *TOLNERUS Cod. dipl. Palat. p. 99.*

(c) Neque hæc Elisabetha fuit Angliæ Regina, sed priori matrimonio Joanni, inferioris Bavariæ Duci, secundo Ulrico Würtenbergiæ Comiti elocata.

ruinam innumeratorum submersorum & occisorum, versus Angliam navigaverunt. Dominus autem de Brederoden cum multis aliis captus tum fuit. Quod lamentabile bellum filii adversus genitricem contigit Anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo, in die translationis Beati Martini. Post crudele tamen bellum pax firma inter matrem & filium elaborata tali pacto fuit, ut Imperatrix ad vitam obtineret Hannoniam & filius Wilhelmus possideret Hollandiam, Zelandiam & Frisiam. (Hæc ex Chronicis.)

Imperialia. Carolus, hujus nominis quartus, electus est in Regem Romanorum, mortuo Ludovico Bavaro supradicto, & confirmatus per Papam Clementem sextum in Avenione. Qui Papa fuit magnus Theologus, & habuit in confirmatione Imperatoris prædicti pulcherrimum sermonem, cujus thema fuit ex tertio Regum primo (*Domine mi, in te respiciunt oculi totius Israel, ut judices eos, quis sedere debeat in solio tuo post te.*) Hæc Petrus. Cœpit autem regnare Anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, Mundi verò MMMMMMDXLV. & regnavit annis triginta duobus. (Hæc Florentinus.) Fuit autem filius Regis Joannis Bohemiæ & Poloniæ, nepos Domini Henrici de Lucemburgo, Imperatoris Romanorum. Qui Henricus duxerat in uxorem Margaretam, filiam Johannis primi Ducis Brabantiæ, ex qua genuit Johannem, Regem Bohemiæ & Poloniæ, patrem Caroli Imperatoris quarti, & Wenceslai, Ducis Lucemburgensis & Brabantiæ, ac Henrici Marchionis, patris Jodoci, Marchionis Moraviæ, postea in Regem Romanorum electi. (Hæc Emundus.)

Anno ejusdem regni Caroli quarto, fuit annus Jubilæus per Clementem Papam ordinatus in Roma. Et eodem anno Carolus Imperator prædictus de Nurenburg in suam civitatem Pragensem transtulit lanceam, qua latus Domini nostri Jesu Christi fuit apertum & transfixum, simul & brachium dextrum Sanctæ crucis cum clavo Domini, Mensa Christi, quam habuit in cœna, gladium Caroli Magni, quem recepit ab Angelo, nec non alias reliquias plurimas. Qui Carolus etiam à rege Franciæ obtinuit spinam unam de corona Domini. Unde promeruit à Papa Innocentio VI. (aliàs Gregorio XI.) festum fieri per totum regnum Almanniæ, de
305 corona & clavis Domini, quod celebratur feria sexta post octavam Paschæ, cum proprio cantu & officio divino. Iste etiam studium universale apud Pragam instituit, quod per Innocentium Papam sextum magnis privilegiis ornandum curavit.

Item Anno Dom. MCCCLI. cometes sub ipso Septentrione mense Decembri apparuit, quo extincto, graves ventorum æstus subsecuti sunt, & cœlestis trabs priori ardente parte, per cœlum labi visa fuit, & flamma cœlestis post Solis occasum inter Zephyrum atque Austrum latissime excrescens, terribileque ostentans incendium, tandem murmure magno per cœlum ruit.

Anno ejusdem Caroli septimo, salutis scilicet MCCCLIII. cœlestis rursus flamma, longum post se trahens extinctum limitem, à Septentrione in Austrum repente fertur.

Anno sequenti infinitus locustarum numerus in Africa Cyproque apparuit, quæ herbarum simul & arborum teneras frondes depascentes, magnam frugum sterilitatem fecere. Solis facta est defectio. Item Carolus quartus coronam imperii assumpsit ab Innocentio Papa sexto. Qui dum fuit in via versus urbem, intraret civitatem Senensem, & ibi per plura tempora subsisteret, æmuli sui disposuerant, ut ibidem interficeretur, idque per legislatores: unde accidit, cum de militibus unus adamaret hospitam, cujus maritus legislator erat, ut hospita per militem moneret Dominum Imperatorem, quò sibi caveret, quia perfide occidi deberet, quod audiverit à marito suo: quod sic accidit. Cubabat dictus miles cum eadem domina hospita, & ipsa tunc ploravit, dicens: Ecce amodò non videbo te, quia cras de mane hora consilii Dominus Imperator & omnes sui in consilio occidentur, & sic tu simul peribis, in cujus facti signum videbis in prima porta loci consilii stare duodecim armatos, ubi solum sex stare solent sine armis. Ita stabunt in secunda porta

porta viginti quatuor, ubi aliàs solum stant duodecim, & camera consilii custodietur per quinquaginta viros armatos, & omnes consiliarii erunt armati. Quæ miles audiens, accepit factum cordi, & revelavit statim domino Imperatori: qui præhabito consilio, altera die mane per duas horas ante horam consilii intravit locum consilii, & reperit viros stantes sub numero prædicto ad portas. Imperator igitur ad quamlibet portam duplo plures viros apposuit, ut resisteret, si opus esset. Hora autem consilii Legislatores & consiliarii manu armata venerunt ad consilium, & jam eum invadere parabant, sed ipse evasit, & per portas exivit: & nisi fuisset ita præmonitus, fuisset interfectus. Senenses igitur, videntes evasisse Imperatorem, captivaverunt Imperatricem uxorem, & posuerunt in lupanari, in scandalum Imperatoris: sed tamen illibatam exire permiserunt.

Iste Carolus, Romanorum & Bohemiæ Rex, in civitate Metensi anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto, indictione septima, tertio Idus Martii, regnorum suorum anno octavo, Illustrem Wenceslaum Comitem Lucemburgensem illustravit, sublimavit, decoravit & erexit in Ducem, & ipsum comitatum Lucemburgensem in ducatum: & ut ducatus principatusque Lucemburgensis solido fundamento magis firmaretur, & tanto se Romano Imperio obligatiorem conspiceret, quò ampliori regiæ liberalitatis munere decoratus erat, Wenceslaum, hæredes & successores Duces Lucemburgenses perpetuo infrascripto claro quidem officio clementius insignivit, nimirum, quoties Rex Carolus aut successores Romanorum Imperatores sive Reges, ad reprimendam rebellium suorum superbiam, seu imperii procurandos honores, armati procederent, ut tum Dux, hæredes & successores, Duces Lucemburgenses, qui quoque tempore fuerint, frenum imperialis seu regalis dextrarii à latere dextro gubernarent, & debitæ fidei diligentia custodirent, item ut in accubitu mensæ suæ cibos regios, qui in solemnibus curiis administrantur, coram ipso incederent, & in genere tanquam principes & fideles imperii belli & pacis tempore custodiam & curam Imperatorum haberent, prout hæc & multa alia in literis Cæsareis bulla aurea communitis, desuper confectis, plenius continentur. In Hispania, & præcipuè Sibiliæ & Cordubæ plurima ædificia terræmotu conciderunt. Hæc Florentinus. Unde Wernerus: Terræmotus maximi fuerunt per diversa loca, & Basilea tota cecidit cum multis castris in circuitu. 306
Tunc homines velut bestiæ in sylvis commorabantur, nec civitates intrare audebant. Bella etiam plura, & pestilentiæ, & fames fuerunt, terraque in multis locis aquam albam & fœtorem evomuit, quæ castra & loca fortia in præceps dedit. Tempora portentuosa propter plures sectas & hæreses fuerunt: superbia & iniquitas nimis invaluit. Unde in libro Beatæ Brigittæ primo, cap. 42. dicitur, quòd secundum rigorem justitiæ mundus meritò deberet perire, quia pejor est, quàm tempore diluvii, sed precibus Sanctorum parcit ei misericordia. (Hæc qui supra.)

Anno prænotato Carolus, Romanorum Imperator & Bohemiæ rex, in solemni curia Nurenbergensi, assidentibus principibus Electoribus Ecclesiasticis & secularibus, & aliorum principum, Comitum, Baronum & procerum, & civium multitudine numerosa, in solio majestatis Cæsareæ imperialibus insulis insignitus, & diademate coronatus, matura deliberatione prævia, de imperialis potestatis plenitudine edidit, statuit & sancivit nonnullas leges, viginti tria capitula continentes.

Anno sequenti, in die nativitatis Christi, idem Carolus in solemni curia Metensi, assidentibus omnibus sacri Romani imperii Electoribus, præsentibus Dominis, venerabili in Christo patre, Domino Theodorico, Albanensi Episcopo, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, ac illustri Carolo, Regis Franciæ primogenito, Nortmanniæ Duce Delphino Viennensi, alias leges quatuor capitula continentes promulgavit. (Hæc Emundus.) Iste etiam Carolus pro libertate Ecclesiastica contra Dominos temporales plura statuta edidit, & Ecclesiastica personis privilegia libertatis amplificavit. Nam, postquam statuta laicorum, contra Ecclesiasticam libertatem edita, irrita pronunciavit, adjecit, ut, quicunque laicus, cujuscunque

status

ſtatus aut conditionis, auſu ſacrilego, & prope temeritatis audacia, ſacerdotem & clericum ſecularem aut religioſum diffidaverit, proſcripſerit, captivaverit, ſpoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, aut hujuſmodi maleficia perpetrantes ſcienter receptaverit, vel favorem eis præſtiterit, eo ipſo ſit infamis, & omni honore privatus, nec ad placita aut conſilia nobilium admittatur quovis modo.

Iſte Carolus ad mandatum Urbani Papæ quinti Avenionem venit, & ibi multis diebus ſimul conſilium cum Papa, ſolus cum ſolo habuit. Poſt Urbanum, pergentem Romam, Imperator ſecutus, tanquam ſtrator Papæ equum freno ducens, ipſe pedeſter Papæ ſuper equum ſedenti talem reverentiam habuit, quam Imperator Papæ Romano juxta decretum & privilegium Sancti Conſtantini Imperatoris debet. Tum verò Urbanus prædictus coronavit Imperatricem, uxorem Caroli. (Hæc Petrus.)

Anno ſalutis MCCCLXX. pontificatus Urbani Papæ quinti octavo anno, Carolus Imperator jam ætate gravis, propriæ conſulens quieti, Wenceſlaum, filium ſuum natu grandiorem, Cæſarem fecit, & ſucceſſorem ſibi in imperio elegit.

Item anno ejuſdem Caroli XXVIII. ſcilicet ſalutis MCCCLXXIV. Franciſcus Petrarcha, egregii nominis poëta, in Patavini agri pago, qui Arquada dicitur, obiit. (Hæc Florentinus.) Eodem anno mira ſecta tam virorum quàm mulierum venit Aquiſgranum, de partibus Alemanniæ, & aſcendit usque ad Hannoniam ſeu Franciam, cujus talis erat conditio: Utriusque ſexus homines illudebantur à dæmonio, ut tam in domibus, quàm in plateis & Eccleſia ſe invicem manu tenentes, choreas ducerent, & in altum ſaltarent, nomina quædam dæmoniorum nominantes, videlicet friſckes & ſimilia, nec ullam cognitionem in hujuſmodi choreis nec verecundiam propter aſtantes populos habentes. In fine verò chori ſationis ita circa pectoralia torquebantur, ut, niſi mappulis lineis à ſuis amicis circa medium ventris fortiter ſtringerentur, quaſi furioſe clamarent, ſe mori. Tandem Leodii per conjurationes ſumptas de illis, quæ ante baptiſmum in catechiſmo fiunt, à dæmonio liberabantur & ſanati dicebant, viſos ſe tempore ſaltationis immerſos in fluvio ſanguinis, & propterea ſic in altum ſaltaſſe. Vulgus autem Leodii dicebat, plagam illam populo contigiſſe, quia populus male baptiſatus erat, & maxime à presbyteris concubinariis. Qua de cauſa propoſuerat vulgus inſurgere in clerum, iisque trucidatis, bona eorum diripere, niſi Deus de remedio per conjurationes prædictas providiſſet.
307 Quo viſo, vulgus ita quievit, ut clerus multo deinde plus à populo honoraretur. (Hæc Petrus.) Tandem Carolus Imperator anno regni ſui XXXII. ſalutis verò MCCCLXXVIII. humana functus vita deceſſit, Wenceſlao Bohemiæ, Sigiſmundo Ungariæ regibus, relictis hæredibus. Wenceſlaus cum jam regnaſſet cum Carolo patre annis octo, deinde regnavit ſolus annis XXII. (Hæc Matthæus Florentinus.)

Colonienſia. Venerandæ memoriæ Wilhelmus, de domo nobilium de genere oriundus, canonicus Colonienſis & Suſacienſis præpoſitus, ceſſante electione capituli, propter Apoſtolicam de Eccleſiis cathedralibus illis temporibus uſitatam reſervationem, per Clementem Papam ſextum in Romana curia tunc præſens, in quinquageſimum ſeptimum Colonienſem Archiepiſcopum ordinatus fuit anno pontificatus ejuſdem Clementis octavo, ſalutis verò MCCCXLIX. Sedit annis XII. menſibus XI. diebus XV. Venerabilis ille Wilhelmus, quamvis non admodum provectæ ætatis, præcipua tamen mundanarum rerum & agibilium experientia pollens, ab adoleſcentia fuit imbutus. Erat enim prædeceſſoris ſui Walrami longo tempore regiminis familiaris & conſiliarius, ut ſtatum Eccleſiæ Colonienſis, & negotia, res & perſonas haberet notiſſima. Poſt promotionem igitur ſuam cœpit, ut fidelis diſpenſator & prudens, manus ad aratrum ponere, nec retro reſpicere, donec Eccleſiam ſibi commiſſam, tunc multis & gravibus debitis prægravatam, optime reformaſſet, nec à multiplicatione talenti ſibi crediti defecit, quousque

usque universa debita Ecclesiæ per antecessorem contracta, quamvis ipse interim de honorificentia status sui parum diminueret, absque damnis & fœnore persolvit. Terras quoque, castra & possessiones obligatas infra paucos annos ad integritatem Ecclesiæ mirabili industria revocavit: graves & notabiles guerras vix habuit, quamvis levibus stimularetur injuriis & adversis, prout in rebus prosperis non est rarum. Ipse namque prudenter advertens, dubiis casibus subjacere bellorum eventus, & sumptuum, quos bella requirunt, non esse terminum neque finem, semina bellorum, quoties emergebant, multa patientia dissimulabat. Aliquas dissensiones donativis sive pecuniis redimebat, memor dicti Sapientis, Melius esse marsupiis accomodari dolores, quam mentem continuis curis anxiari. Curiam Imperatoris, propter consilii industriam, frequenter vocatus sæpius visitabat, nec non apud Regem Francorum plurimum honoratus erat. Sed & tam celebre nomen non caruit reprehensione, quia cupidus admodum videbatur, & cum teloneis & exactionibus exquisitis nimium abuteretur, multorum contra se odia provocabat. Tandem, cum dolore pedum & tibiarum graviter ulceratorum diutius laborasset, accedente febre, die mensis Septembris XV. Coloniæ est defunctus, sepultus in Ecclesia Sancti Petri, infra chorum Ecclesiæ in excelsa tumba, quam ipse sibi fabricari fecerat vivens, ex albo & nigro marmore artificiose sculpto, ut consimilem tumbam in sepulturam Domini Walrami, prædecessoris sui, non minus preciosam fecerat. Fuit autem statura procerus, corpore & aspectu pulcher, in conversatione tractabilis, in negotiis consiliarius expeditus, sermone facundus, ingenio prudens & perspicuus, in status magnificentia gloriosus, in hospitalitate dapsilis atque magnificus, in gestu, habitu, incessu, & morum gravitate plurimum verecundus. Cum in lecto ægritudinis jaceret, de Ecclesiæ regimine sollicitus, vocatis ad se consiliariis & amicis, nominabat personam, quæ sibi videbatur proficua, præpositum videlicet majoris Ecclesiæ, Wilhelmum de *Bleda, rogans, ut, se defuncto, ad curiam Romanam accederet, & pro consequendo pontificatu Ecclesiæ apud summum Pontificem laboraret, quò quinque millia florenorum aureorum ad expensas dedit, sed is minime hujusmodi pio satisfacere curavit proposito, imò facta cum nonnullis suæ partis canonicis in personam minus idoneam, & ideò per summum pontificem cassata electione, Ecclesiam in magnum induxit errorem. Iste Wilhelmus constitutiones multas & varias tam per se, quàm per officialem suum (quemadmodum & successores ejus) condidit. (Hæc ex Chronicis Pontificum Coloniensium.)

Weda.

Pace reformata inter matrem & filium, (ut suprà relatum est) Wilhelmus filius, nominis quintus inter Comites Hollandiæ, in vigesimum primum Comitem Hollandiæ receptus est anno Domini MCCCLII. regni Caroli quarti, Imperatoris Romanorum, anno sexto, quem rexit mente sana annis sex. Habuit in uxorem Mathildem, (alii Johannam) Henrici primi Ducis Lancestriæ in regno Angliæ filiam, ex qua nullam prolem reliquit. *Hollandica.* 308

Anno Domini MCCCLVI. obiit Margareta, Imperatrix Romanorum & Comitissa Hannoniæ, mater præfati Wilhelmi Ducis de Bavaria, Comitis Hollandiæ, sepulta apud Valencenas in Hannonia. Post cujus mortem comitatus Hannoniæ iterum additus est comitatui Hollandiæ. Fuit Wilhelmus iste Dux Bavariæ, & Comes Hollandiæ, homo austerus. Nam propriis manibus Dominum Gerardum de Weteringhen, militem strenuum, sine causa interfecit: castrum de Nyenvelt subvertit: magnam partem territorii Trajectensis immeritò combussit & devastavit: matrem propriam, Romanorum Imperatricem, de paterna hæreditate seclusit & expulit, & terram de Huesden sibi ipsi adjudicando, Duci Brabantiæ Wenceslao abjudicavit. Quapropter, ut timendum est, Deus in vindictam eum plaga amentiæ affixit, ut in festo S. Georgii anno salutis MCCCLVIII. furiosus & amens prorsus fieret, & à proprio fratre, & primatibus patriæ includi (tamen in amœno & spatioso loco, in Hannonia dicto *Henoet) deberet, ubi supervivens XIX. annis, obiit *Kenoet.*

anno Domini MCCCLXXVII. Cujus exanime corpus ad urbem Valenceoas devectum, & ibidem sumptuosis exequiis inhumatum est. (Hæc ex Chronicis Hollandiæ.)

Romana. Innocentius, hujus nominis sextus, Lemovicensis, prius dictus Stephanus, primò fuit Episcopus Claremontensis, deinde Cardinalis, & summus pœnitentiarius, post Episcopus Hostiensis, postremò autem Papa, & cœpit (secundum Matthæum Florentinum) Anno Domini MCCCXXIII. (Petrus dicit XXII.) Sedit annis decem. Iste Innocentius amator fuit religiosorum, & fecit fabricari in regno Franciæ prope S. Andream monasterium ordinis Carthusiensium, & multa privilegia eidem sancto ordini concessit, ibique sepelitur. Fuit Canonista maximus. (Hæc collector fasciculi temporum.)

Item primo anno istius Papæ quidam de ordine fratrum minorum incarceratus in Avenione, quia de hæresi suspectus habebatur, multa prophetisabat de Antichristo, & summis pontificibus futuris. Et incepit prophetisare Anno Domini MCCCXLVII. tempore Clementis Papæ sexti. Multa de suis prophetiis visa sunt evenisse. (Hæc Petrus.) Unde Wernerus: Iste Johannes de Rupescissa, de ordine minorum, multa prædixit, mox futura de duobus Antichristis, & desolatione terrarum, & generali conculcatione cleri, & reductione totius orbis ad fidem Christi, pluraque alia ante annum Domini MCCCLXX. quæ dixit sibi revelata à Domino Jesu: sed non evenerunt, & diu in vinculis tentus, grandia scripsit de futuris, sed nota, quod pene ab initio fidei hujusmodi prognosticatores exstiterunt: & quotquot tempus determinatum prædixerunt de hujusmodi arcanis, quæ pater in sua potestate posuit, decepti fuerunt: ut hujusmodi viris amplius fides adhibenda non sit. Eclipsis fuit Solis in principio Martii, & duravit quasi duabus horis. Item Catharina de Senis virgo incomparabilis sanctitatis fuit, cujus vitam scripsit Magister Raymundus, ordinis prædicatorum, ejus confessarius. Obiit illa anno Domini MCCCLXXX. Fovit partem Urbani sexti, quem esse verum Papam dixit, & de schismate prophetavit: habuit secum virginem Sanctam Catharinam, filiam Beatæ Brigittæ, & alias plures utriusque sexus personas venerabiles. (Hæc qui supra.)

Trevirensia. Boemundus secundus, superioris Boemundi consanguineus, de Sarapoote oriundus, omnis laudis honorisque excellentia dignus, Ecclesiæ Trevirensis Archidiaconus, anno salutis MCCCXXXIV. Pontificatus Innocentii Papæ sexti anno secundo, tertio die Februarii, suis exigentibus meritis, absens in Domini Caroli Romanorum Regis legatione, ubi Metenses Regi parere, eumque recipere, & generalem terræ pacem ordinare promeruit, in nonagesimum quartum Treverorum Archiepiscopum concorditer fuit electus. Quem eodem anno, tertia die Maji, summus pontifex, Dominus Innocentius sextus, in Archiepiscopum consecrari mandavit, & postea Archiepiscopali pallio decoravit. Qui à curia reversus die ultima Junii, jucunde à Trevirensibus est receptus, suamque primam missam devote & solenniter celebravit. Audiens verò famam venerabilis Cuonois de Valkensteyn, Canonici Moguntinensis Ecclesiæ, eundem Cunonem virum strenuum & provi-
309 dum, cum ipse senio & morbis gravaretur, ad se vocatum fecit coadjutorem, & postea fide ipsius experta, resignato Archiepiscopatu, ipsum elegit, & electum ab Urbano quinto confirmari curavit: deinde in presbyterum, & postea in Episcopum ipse consecravit, & Archiepiscopatus pallium à sede Apostolica impetravit, sicque de idoneo pastore ecclesiæ Trevirensium ante obitum suum providit. Qui tandem infirmitate confectus, Sacramentis Ecclesiæ munitus, in Domino obdormivit, anno pontificatus sui decimo quarto. (Hæc ex Chronicis eorundem pontificum.)

Brabantina. Mortuo verò Duce Brabantiæ Joanne tertio, Ducissa Johanna, ejus senior filia, tanquam vera hæres & domina; & Dux Wenceslaus, ejus legitimus maritus & mamburous, primò Lovaniæ tertia die mensis Januarii, anno Dom. MCCCLXXVII. tempore regni Caroli, Romanorum regis, & deinde successive certis aliis diebus in omni-

omnibus aliis oppidis, & locis consuetis in ducatuum Brabantiæ & Limburgiæ Duces & dominos recepti fuerunt, & solenniter more solito introniſati, juramentis fidelitatis & obedientiæ receptis. Unde indignatus Ludovicus, Comes Flandriæ, qui sororem memoratæ Johannæ Ducissæ Brabantiæ duxerat, gravia & noxia bella movit. Vicissim igitur, cum Ludovicus à bello & insolentiis non desisteret, Domina Ducissa Johanna, quæ Comiti & ejus uxori sorori suæ tunc succensebat, instigante simul Serenissimo Domino Carolo quarto, Romanorum Imperatore, & hujus fratre, Duce Wenceslao marito, per literas patentes (datas Bruxellæ anno MCCCLVI. feria secunda ante Dominicam Invocavit,) inter cætera constituit, si ipsa relictis hæredibus, prædicto Duce Wenceslao marito superstite, moreretur, ut tunc maritus suus in principatibus, ducatibus, terris & dominiis suis, tanquam naturalis princeps & dominus succederet, & dicti principatus, ducatus & dominia libere ad ipsum volverentur: sin ipsa marito præmortuo superviveret, nec corporis sui hæredes haberet, domina terrarum prædictarum, quousque viveret, maneret. Rursus, si ex alio marito hæredes procrearet, ut illi in hujusmodi principatibus, ducatibus, terris & dominiis mortuæ succederent: Si verò & se & maritum, nullis relictis hæredibus, mori contingeret, ut tum principatus, ducatus, terræ & dominia Brabantiæ & Limburgiæ ad dictum Dominum Imperatorem, tanquam successorem legitimum, & illo mortuo, ad proximiorem domus suæ Lucemburgiæ hæredem, qui isto tempore futurus esset, libere pervenirent: prout hæc in prædictis ipsius Ducissæ Johannæ literis latius & plenius videntur contineri. Tamen notandum, supradicto Domino quarto primùm, & deinde Duce Wenceslao fratre suo, atque Ducissa Joanna consorte sua, nulla prole relicta defunctis, Serenissimum principem Dominum Wenceslaum, Romanorum & Bohemiæ Regem, Imperatoris Caroli primogenitum, tanquam proximiorem Ducis Wenceslai sui patrui, atque domus sive prosapiæ Lucemburgensis hæredem, successisse in ducatu Lucemburgensi: & quanquam verus, naturalis & directus Dux & Dominus Lucemburgensis esset, & pro tali haberetur, tamen per certi tenoris literas (datas Pragæ anno Domini MCCCCXI. die XXII. Augusti, regnorum suorum Bohemiæ XLIX. Romanorum verò XXXVII.) declarasse Antonium Ducem Brabantiæ, (de quo infra) in dominium ducatus Brabantiæ legitimum successorem, & voluisse, ut isto ducatu licite & bono titulo gauderet. Quo si opus esset, omne jus, quod ei tanquam Regi & Bohemiæ, ratione ducatus Lucemburgi, aut aliàs de ducatu Brabantiæ per modum devolutionis, seu alio modo quocunque competiverit, aut competere potuit, eidem Antonio & hæredibus & successoribus ejus dedit & donavit, & in ipsos transtulit plenariè & in toto, prout in dictis literis inter cætera plenius declaratur. (Hæc Emundus.)

Anno ducatus Wenceslai XVI. salutis scilicet MCCCLXIX. in festo Sancti Symphoriani, XXII. die Augusti, Wenceslaus, Dux Lucemburgi & Brabantiæ, cum multis nobilibus bellum contra Wilhelmum, primum Ducem Juliacensem, & Eduardum, Ducem Geldriæ, gessit, non longe à Juliaco in loco dicto Baesweilre. In quo bello Eduardus, Dux Geldriæ, primo aggressu in cerebrum sagitta percussus, & extra bellum ductus, obiit anno ducatus sui decimo, deinde victoria cessit Juliacensi Duci, qui Ducem Brabantiæ Wenceslaum, Dominum Robertum de Namurco, ac Dominum Ludowicum fratrem ejus; ut & Dominum Wilhelmum, filium Comitis Namurcensis majorem natu, simulque tanquam omnes nobiles, qui cum 310
Duce Brabantiæ venerant ad bellum, cepit, Comite S. Pauli excepto, qui mansit ibi mortuus cum multis nobilibus. Dux verò Brabantiæ, & Dominus Robertus, prædicti in castro de Nydeke in carcere Ducis Juliacensis per annum & amplius, donec Carolus quartus, Romanorum Imperator, Ducis Brabantiæ frater, anno revoluto veniens Aquisgranum, eos per preces & minas liberavit. Milites verò ac nobiles & scutiferi, qui ex parte Ducis Brabantiæ ad diversa loca captivi per Almaniam ducti erant, redemerunt se magnis pecuniarum summis, quas à Duce Brabantiæ

bantiæ repetiverunt: & ut solverentur patriæ Brabantiæ usque ad nongenta millia florenorum, imposita exactio fuit: de quibus religiosi, habentes hæreditates infra Brabantiam, solverunt, cogente Duce, centum millia florenorum. (Hæc Petrus.) In supradicto bello de Baeswilre Dominus Henricus de Kuyck, pater Domini Joannis de Kuyck, Domini de Hoechstraten, prostravit Vexillum Geldriæ Ducis, & interfecit cum clava metallica, quam ferebat, homines sexaginta septem armatos, sed postremò in coxis ita vulneratus fuit, ut præ nimia sanguinis effusione in loco belli ab hac luce migraret. Iste fuit fortissimus hominum totius exercitus Brabantiæ. (Hæc Emundus, ubi supra.) Tandem Illustris Dux Brabantiæ & Lucemburgiæ Wenceslaus, post multa præclare gesta, quæ causa compendii huic opusculo inserere omisimus, in terra Lucemburgensi ab hac luce discessit, ipso die conceptionis Beatæ virginis, anno ducatus sui Brabantiæ XXVIII. Salutis verò MCCCLXXXIV. Sepultus in Ecclesia Abbatiæ aureæ vallis, ordinis Sancti Benedicti in ducatu Lucemburgensi. In quodam Chronico scribitur, ita fuisse Wenceslaum Ducem ante mortem oppressum vulneribus lepræ, ut in toto corpore nihil sani inveniri posset, nec celabat, sed quoties à nobilibus invisebatur, ipse se nudabat, & dicebat: Ecce, videte florem mundi, filium Regis, in quali statu moritur. Fertur etiam jussisse, ut cor suum Ducissæ Joannæ mitteretur, quò illud secum in suo sepulchro juberet recondi. (Hæc ibi.)

Hollandica. Igitur dum Dux Bavariæ Wilhelmus, Comes Hollandiæ, ut supra relatum est, mente excessisset, exorta magna fuit contentio & disceptatio inter primates Hollandiæ. Quidam enim, veluti Cabelianenses, optabant tutricem patriæ Ducissam, conjugem prælibati Ducis: quam Hoekzenses, saniori consilio usi, repudiabant, quòd prolem ex præfato Duce non haberet, quæ ei succederet. Miserunt igitur solemnes legatos in Bavariam, ad Illustrem Albertum, Ducem Bavariæ, fratrem mortui Wilhelmi Ducis, ut in Hollandiam veniret, ad regendum comitatus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ. Itaque Albertus Dux, cum solemni Baronum & militum comitatu descendit in Hollandiam, ubi statim ambæ partes sub ejus adventum benignè concordatæ, decreverunt, ut Dux Albertus esset tutor & rector Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ, & daret annuatim Mechtildi Ducissæ, conjugi fratris sui, duodecim millia scutorum antiquorum ad vitam. Quo facto, præstabatur homagium magna cum lætitia, per annos dictos comitatus Anno Domini MCCCLXXVIII. regno Caroli quarti, Regis Romanorum, Anno XII. Et rexit eosdem comitatus sub nomine tutoris annis XX.

Geldrica. Anno Domini MCCCLXI. Eduardus Geldriæ juxta oppidum de Tyel, contra Reynaldum fratrem primogenitum, verum Dominum & Ducem Geldriæ, ob partialitatem quandam, ante hos annos in Geldria exortam, bellum commisit, & eundem Reynaldum cum multis aliis Baronibus & nobilibus sui comitatus cepit. Ex qua hora Eduardus se pro Duce Geldriæ gessit, & dictum Reynaldum, fratrem suum, usque in finem vitæ suæ captum in bona custodia retinuit. (Hæc ex Chronicis.) De origine dictæ partialitatis sic refert Magister Hugo: In Geldria autem hoc modo orta est partialitas. Reynaldus ultimus Comes, & primus Dux, duas successu temporis habuit uxores, quarum prima fuit Sophia, Florentii Bertoldi, Mechliniæ Domini, unica filia, ex qua quatuor suscepit filias, Margaretam sanctimonialem, Mechtildem tribus viris nuptam, Isabellam vallis comitis Abbatissam, & Mariam juniorem filiam, Wilhelmo ultimo Marchioni Juliacensi, & primo Duci nuptam. Porrò Reynaldus, mortua Sophia ejus prima uxore, Eleonoram Eduardi, istius nominis secundi Anglorum Regis filiam, accepit uxorem, quæ peperit ei filios Reynaldum & Eduardum. Mortuo autem
311 Reynaldo, primo Duci Geldriæ, successit Reynaldus primogenitus, qui habuit in uxorem Mariam, Johannis Ducis Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgiæ juniorem filiam. Et totus levis & mitis, totusque pacificus fuit, unde partialitas surrexit. Nam una pars, quæ Bronchorst dicta, juncta est Eduardo fratri juniori,

niori, cujus vi & prudentia Reynaldus Dux, ut dictum est, capitur, & decem annis in carcere tenetur. Altera verò, quæ Heckers dicitur, Reynaldo adhæsit, sed parum ei profuit: cum Eduardus non solum in Geldria fautores suos Bronchorst, sed etiam in Zelandia & Hollandia Gabeliaus haberet, scilicet Dominum de Arckel, etiam Albertum, Ducem Bavariæ, Comitem Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, qui Albertus dedit eidem Eduardo Catharinam seniorem filiam in uxorem. Tum verò Eduardus in Baeswilre, ut supra relatum est, fuit interfectus, & Reynaldus ex carcere liberatus, pinguissimus in eo factus, eodem anno, in die Sanctæ Barbaræ, diem clausit extremum. (Hæc qui supra.)

Anno Domini MCCCLXXII. mortuis prædictis fratribus, Reynaldo & Eduardo, pro novo Duce habendo oritur quæstio. Arnoldus de Hoerne, Trajectensis Episcopus, cum Domina de Genepe matrimonium fecit inter Joannem Comitem Blesensem, Dominum de Schoenhoven, in Hollandia, & de Bellomonte in Hannonia, & inter Mechtildem, seniorem Reynaldi primi, Ducis Geldriæ ex Sophia prima uxore filiam, ut dictum est, cui Johanni Comiti & Mechtildi adhæserunt Heckers. Fuit autem iste Johannes Comes Blesensis tertius maritus dictæ Mechtildis: cum primus fuisset Godefridus, ultimus Comes Lossensis, & secundus fuit Johannes, ultimus Comes Clivensis. (Post eum enim Clivia ad Comites de Marcka devenit.) Sic tertius maritus fuit iste Johannes, ultimus Comes Blesensis moriens: quia Guido frater ejus deceptus, vendidit comitatum Blesensem Ludovico Duci Aurelianensi, ut ita ipsa non moreretur Comes. Prædictis verò Johanni & Mechtildi opposuit se Wilhelmus primus, Dux Juliacensis, (qui Mariam Mechtildis sororem habuit uxorem, ex qua suscepit filios, Wilhelmum & Reynaldum, & filiam Mariam,) cui adhæserunt Bronchorst & Cabeliaus in Hollandia. Nam & Albertus Dux, Comes Hollandiæ, Wilhelmo juniori filio Wilhelmi, Catharinam filiam suam, viduam Eduardi Ducis Geldriæ, qui junioris Wilhelmi avunculus erat, dedit uxorem. Et sic expulsus Johannes, Comes Blesensis, fuit in marsupio evacuatus, & ad propria rediit inanis: Wilhelmus verò juvenis utrumque ducatum Geldriæ & Juliæ acquisivit, vi & potestate eorum, qui dicuntur Bronchorstii & Cabeliaus, Quo Wilhelmo absque prole defuncto, Reynaldus frater ejus successit, qui Mariam de Harencuria habuit uxorem, sed prolem nullam. Quo defuncto, sola mansit hæres Maria, prædictorum fratrum soror, Ottoni Domino de Arckel nupta, quæ fuit clauda, & eo nomine ab Arckelensibus derisa, dixit: Si clauda non fuissem, ad Arckel non venissem. Hæc autem peperit Ottoni Wilhelmum in Gorken interfectum; & Mariam, Joanni Domino de Egmunda nuptam, quæ suo peperit viro Arnoldum & Wilhelmum fratres, quorum Arnoldus primogenitus, successione materna, in ducatu Geldriæ successit, pro avunculo suo Reynaldo, sui nominis quarto Geldriæ Duce, secundo Geldriæ & Juliæ Duce, ipse ducatu Juliacensi privatus. In Juliacensi verò ducatu Eduardus Dux Montensis successit Heckers ferentibus, hac scilicet de causa: Marchio Juliacensis Wilhelmus, qui secundo genitam filiam nomine Johannam, Wilhelmi Comitis Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ sui nominis tertii, habuit in uxorem, suscepit ex ea filios, Gerardum & Wilhelmum, & filiam Philippam, quam Dominus de Hynsberch habuit in uxorem. Porrò Gerardus, Wilhelmi Marchionis primogenitus, unicam habuit filiam, nomine Margaretam, uxorem Adolphi sui nominis quinti, Comitis Montensis, Domini de Ravensborg, ex qua genuit Wilhelmum & Margaretam, Adolpho primo Comiti Clivensi & de Marka nuptam. Wilhelmus autem Gerardi frater, primus Dux Montensis ex Comite factus, habuit filios tres, scilicet Adolphum, Conradum Gibbosum & Wilhelmum. Adolphus Dux Wilhelmo patri suo in ducatu Montensi successit, & moriens prolem nullam reliquit. Conradus Gibbosus fuit Episcopus. Wilhelmus electus Coloniensis abrenuncians Ecclesiæ, est factus Comes Ravensbergæ, neptim Theodorici Archiepiscopi Coloniensis accepit uxorem, ste- 312

 xus,

xus, ut æstimatur, muneribus, & genuit ex eadem Archiepiscopi nepte Gerardum, qui Adolpho patruo suo in utroque ducatu, scilicet Montensi & Juliacensi, successit adhuc vivens. Ex quibus patet, quomodo dominia de Arckel & de Egmunda sunt conjuncta, per Mariam, quæ per proverbium dicebat: Si clauda non fuissem, ad Arckel non venissem; qui de Arckel & Egmunda fuerunt, principaliora Cabeliaus & Broncborst capita, cum eorum complicibus. (Hæc Hugo, ubi supra.)

Item anno Domini MCCCLXVI. industria & labore Magistri Philippi de Leydis, fuit fundatum & erectum collegium canonicorum secularium, in honore S. Pancratii in oppido Leydensi, in quo XXIV. canonici decenter & abundanter sunt præbendati.

Anno sequenti, fundatum est collegium canonicorum secularium in Zierzee in Zelandia.

Item Anno sequenti scilicet salutis MCCCLXVIII. Albertus Dux & tutor Hollandiæ ad perpetuam sui memoriam, in Hagha Hollandiæ, in capella palatii fundavit, dotavit, & confirmari procuravit collegium XIII. canonicorum.

Item anno Domini MCCCLXXII. Dominus Johannes de Arckel, Episcopus Leodiensis, fundavit cum nepote suo, Domino Ottone, Domino de Arckel, in oppido de Goringhen collegium canonicorum secularium, in honore Sancti Vincentii, victoriosissimi martyris, in quo beneficiati & præbendati sunt largiter XIV. canonici.

Item anno salutis MCCCLXXII. oppidum Schoenhoven cum claustro combustum totum fuit, ut patet in hoc metro. Schonhoven insignis cum claustro devorat ignis. (Hæc ex chronicis Hollandiæ.)

Coloniensis. Post obitum igitur præfati Domini Wilhelmi, Coloniensis Archiepiscopi, per decem circiter menses vacante dicta sede Coloniensi, & legitimo carente administratore, incepit Ecclesia sua adversitate temporum graviter concuti. Nam post obitum dicti Pontificis, paucis elapsis diebus, capitulum Coloniensis Ecclesiæ procedens ad electionem, quamvis ex verisimilibus causis, propter reservationem sedis Apostolicæ, electionem liberam sibi interdictam scirent, elegerunt tamen in Archiepiscopum nobilem virum, Johannem de Vernenborch, majorem Decanum, ad electionem quidem ambitione manifesta vehementer aspirantem, & tumultuosa magis laicorum acclamatione, quàm canonica servata moderatione, electum in sede Apostolica solenniter collocarunt. Cum autem pro sua confirmatione ad Romanam curiam personaliter venisset, electio tandem rejecta, & repulsa fuit. Interim verò ipse, pro electo Coloniensi se gerens, & statim sibi Archiepiscopalis dignitatis pompose plus debito arrogans, cœpit bona Ecclesiæ, per supradictum Dominum Wilhelmum copiose relicta, nec non omnia de mensa Archiepiscopi, pro tempore vacationis obvenientia, pro libito expendere, & Ecclesiam novis debitis obligare. Iste autem in numero pontificum Coloniensium non ponitur, quia episcopali caruit benedictione. (Hæc ex Chronicis Coloniensium Pontificum.)

Romana. Urbanus quintus, natione Gavalitanus, cœpit anno Domini (secundum Florentinum) MCCCLXIII. (In multis chronicis dicitur LXII.) Sedit annis octo, mense uno, diebus XVII. Et vacavit sedes XI. diebus. Vocabatur prius Wilhelmus Grimoaldi, & fuit primò Abbas ordinis Sancti Benedicti, in civitate Antisiodorensi: Deinde translatus ad Abbatiam Sancti Victoris Marsiliensis: & cum in Lombardia in legatione esset, defuncto interim Innocentio sexto, Cardinales inter se diu in conclavi apud Avenionem discordantes, tandem casu mentione dicti Urbani injecta, subito in eum direxerunt vota, atque in summum Pontificem elegerunt. Fuit magnus Canonista, vir justus, zelans bonum commune, promovens literatos, diligens bonos, reformator studiorum: cujus intentio tota fuit, Ecclesias ad statum cleri reformare, beneficiorum pluralitatem

litatem restringere, dignioribus majora beneficia tribuere, justitiam zelare, ubi poterat. Ipsum in Avenione Rex Franciæ Johannes, Regina Siciliæ, & majores Domini visitarunt: In urbe Roma, Carolus Imperator, ubi suam uxorem Imperatricem coronavit; Imperator Constantinopolitanus, qui professionem ei fecit, & alii majores cum multa donatione visitarunt, habebaturque, sicut erat, semi-Deus in terris. (Hæc ex Chronicis.) De isto Urbano Dominus Petrus sic refert: 313
Iste homo strictus fuit, pompositates odio habens, & maxime sumptuosos status Cardinalium, quos invenit. Proposuit ergo ire Romam, sicut & fecit, sed veniens Massiliam, dum Cardinales recusarent eum sequi, statim ibidem duos Cardinales ordinavit, asserens, in capillo capucii sui sufficientes se habere Cardinales. Unde Cardinales, ejus constantiam videntes, audaciam priorem mutaverunt in timorem & secuti sunt. Veniens itaque Romam, primò constituit reparare Ecclesias Romanas. Fertur autem Abbas Ecclesiæ Sancti Pauli Romæ dicto Papæ magnam summam florenorum obtulisse, ut ad Cardinalatum promoveret; accepisse verò Papam oblationem, & de eadem reparasse Ecclesiam Sancti Pauli, relicto Abbate in suo statu sine promotione. Sicque factum est, ut Papa de dicti Abbatis pecunia faceret, quod ipse Abbas facere debuit. (Hæc qui supra.)

Anno pontificatus sui primo quidam religiosus frater Petrus de Arragonia, ordinis Sancti Francisci, visionem à Christo habuit, ut Papam Avenione discedere, & Romam proficisci, universalemque Ecclesiam in sanctis moribus reformare juberet. Quam visionem frater Papæ manifestavit, unde ad reditum Romam Papa se comparavit: & cum in portu Massiliæ mari se committere vellet, revelatum est eidem fratri, Papam, si ad locum illum, in quo electus in Papam erat, rediret, futurum Josiam incipientem & non perficientem; & daturum locum schismati paulo post venturo, in quo mille millia animarum essent peritura: quod frater rursus Papæ retulit. Deinde igitur Urbanus Papa Romam se contulit, & multa expedivit. Cum verò rursus parentum affectu, & amicorum & Cardinalium consilio allectus, Avenionem redire vellet, Domina Brigida, Romæ existens, in visione Beatam virginem Mariam audivit sibi dicentem: Papa vult adire Avenionem contra Dei voluntatem, & derelinquere sedem; sed si fecerit, statim morietur, rationem abitus Deo redditurus. Istam igitur revelationem Domina Brigida per manum fratris Alphonsi, confessarii sui, Papæ Urbano in monte Flasconis in vigilia assumptionis Beatæ Mariæ virginis aperuit: quam Dominus Urbanus nihili pendens ab Italia recessit, & statim mortuus est. (Hæc Gobelinus *(a)*.)

Iste Papa fundavit collegium Sancti Germani & Vedasti in monte Pessulano. Fecit autem crucem prædicari contra Turcas, & passagium ordinavit. Ad ipsum Beata Brigida fuit missa à Christo, pro confirmatione regulæ suæ. Tandem hic Urbanus Papa intoxicatus obiit. Sepultus in Ecclesia Avenionensi primò, ubi statim multis cœpit coruscare miraculis, deinde translatus Massiliam in monasterium Sancti Victoris, ubi prius fuerat Abbas, & utroque locorum copiosa multitudo cereorum, & oblatio cæterorum testantur beneficia, quæ Deus meritis ipsius præstat his, qui sepulchrum visitant. (Hæc ex chronicis.)

Quinquagesimus octavus numero accessit ad regimen Coloniensis Ecclesiæ *Coloniensis.* Adolphus, hujus nominis secundus, frater Comitis de Marcka, prius Episcopus Monasteriensis, quem Dominus Urbanus Papa quintus, statim post electionem prædicti Joannis, Decani Coloniensis, antiquatam transtulit, præter suam & aliorum spem, de dicta Monasteriensi Ecclesia ad Coloniensem: cum nec ipse instaret, nec capitulum Coloniensis Ecclesiæ eum in Episcopum postulasset. Erat autem juvenis, nec aliqua gravitate morum pollens. Nam cum Monasteriensi Ecclesiæ per quinquennium præfuisset, nondum ad sacrum ordinem promotus erat. Translatus igitur inconsiderate, cum bona Ecclesiæ per venerabilem Dominum Wilhel-

(a) *et. VI. c. LXXIV.*

Wilhelmum anteceſſorem relicta, per ſupra dictum Johannem electum magnam partem diſſipata, & aliqua Eccleſiæ caſtra in poteſtatem conſanguineorum ejuſdem Decani tradita fortirerque detenta reperiſſet, compulſus fuit, detentoribus non modicam pecuniæ vim perſolvere, pro reſtauratione bonorum Eccleſiæ detentorum.

Præterea idem Adolphus, de cujus indole meliora ſperabantur, contra ſpem, cœpit etiam ipſe bona Eccleſiæ, quæ reſtabant, licentiſſime diſſipare, caſtra & poſſeſſiones Eccleſiæ diſtrahere, & alia creditoribus obligare, alia laicis in beneficia conferre, & inſuper majora prioribus debita cumulare. Poſtremò, cum
314 Colonienſem Eccleſiam cum tanto ejuſdem diſcrimine per ſpacium decem menſium adminiſtraſſet, aſpirans ad laicatum, & ſententiam contra ſe depoſitionis metuens, Colonienſem Eccleſiam per procuratores in manus dicti Domini Papæ reſignavit, anno Domini MCCCLXIV. 15. Calendas Aprilis, aſportans ſecum pecunias & precioſa quæque, quæ de bonis Eccleſiæ promptioribus erant reſidua. Cujus tamen reſignatio & ceſſio pactionis ſuſpicione non caruit. (Hæc ex chronicis eorundem Colonienſium Pontificum.)

Venerabilis præſul Dominus Engelbertus, ex domo Comitum de Marcha ducens originem, patruus videlicet Adolphi reſignantis ſupra dicti, ac filius Adolphi Comitis, prius Epiſcopus Leodienſis, cum hoc anno ſalutis milleſimo trecenteſimo ſexageſimo quarto conſanguineus ejus, Dominus Adolphus, reſignaſſet, per Urbanum Papam quintum translatus eſt anno pontificatus ejuſdem ſecundo ad Eccleſiam Colonienſem, vir quidem maturæ ætatis, & fama ac probitate in regimine Leodienſis Eccleſiæ admodum glorioſus. Qui ob ſpem recuperandæ ſalutis Colonienſis Eccleſiæ, quæ à tempore Wilhelmi, quondam Archiepiſcopi, usque ad hæc tempora multis preſſuris & incommodis fuit afflictata, cum gaudio tam cleri, quàm populi intimo fuit affectu ſuſceptus. Verùm, quia Dei occulto judicio Colonienſis Eccleſiæ opprobrium nondum erat completum, & ſupererat, ut de fece ejus biberent peccatores, ſui compos factus clerus & populus non fuit. Nam cum Engelbertus propter præterita mala, & nunc in nova ſua translatione propter magnas apud Romanam curiam factas expenſas inveniſſet Eccleſiam neceſſariis rebus prorſus exhauſtam, ſurgentibus quoque circa principium ſui regiminis pluribus bellis, coactus eſt de alieno ære neceſſitatibus Eccleſiæ ſubvenire: unde plura prioribus debitis accumulans, caſtra & fortalitia, poſſeſſionesque Eccleſiæ, quæcunque ſuperfuerant libera, oppignorare creditoribus. Porro cum communitates villarum & oppidorum contra jura & ſuperioritatem Archiepiſcopi nimium ſuperbire ſimul cœpiſſent, erexit Archiepiſcopus caſtrum novum infra oppidum Lyns, & fortiter communivit, ut civium frangeret ſuperbiam, ne per tranſitum Rheni inter ſe libere convenire poſſent. Quod videntes dictæ communitates, cum ſe nihil proficere, nec Archiepiſcopi potentiæ poſſe reſiſtere viderent, renunciaverunt neceſſariò conſpirationibus & colligationibus, quas inter ſe fecerant, & literas de re illa confectas ad manus dicti Domini Archiepiſcopi pro arbitrio ſuo delendas tradiderunt.

Tandem Engelbertus jam ſenio confectus, vires ſuas deficere in regimine Eccleſiæ conſiderans, conſilio ſeniori capituli Colonienſis aſſumpſit coadjutorem prædictum Dominum Cunonem, Archiepiſcopum Trevirenſem, anno ſcilicet pontificatus ſui tertio, virum quidem ſtrenuum & induſtrium, & in rebus neceſſariis opulentum. Quo cum auctoritas ſedis Apoſtolicæ acceſſiſſet, duxit deinde Dominus Engelbertus vitam privatam, retentis ſibi dumtaxat duobus caſtris Eccleſiæ, & de menſa Archiepiſcopali pro ſuo ſtatu redituum congrua portione. Demque quinto anno ſui regiminis currente, poſt longas morborum fatigationes decumbens, in caſtro Brule rebus humanis feliciter eſt exemptus, die vigeſimo ſexto menſis Auguſti. Præfuit annis quatuor, menſibus totidem, & diebus viginti. Cujus corpus translatum Coloniam, in Eccleſia Sancti Petri ante armarium in ſiniſtro latere chori

chori in tumba nova, quam ipse sibi præparari adhuc vivens jusserat, sepultum fuit. (Hæc ex chronicis Coloniensium Episcoporum.)

Venerabilis Dominus, Johannes de Arckel, vir utique doctus, scientiis tam spiritualibus, quàm secularibus, prius Episcopus Trajecti inferioris, Leodiensis quadragesimus octavus Episcopus ordinatur à Domino Papa Urbano quinto, in curia Avenionis. Et intravit civitatem Leodium Anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo quarto, eodem anno scilicet, quo Engelbertus de Marcha acceptavit pontificium Coloniense. Præfuit autem circiter quindecim annis in magna abundantia. Erat enim vir potens in opere & sermone, timens Deum, & omnia ad pacem reformans & reducens. *Traje-ctensis.*

Anno Domini MCCCLXVI. Dominus Johannes de Arckel, Episcopus Leodiensis, viriliter processit cum toto exercitu suo, & obsedit castrum de Rumines: 315 & infra novem septimanas custodes castri dicto Episcopo & patriæ, salvis suis dumtaxat corporibus, castrum tradiderunt, quod populus funditus subvertit. Videns autem Dominus de Rumines suum castrum perditum, iniit cum Episcopo pacem. Et anno sequenti venit in capitulum Leodiense, ubi in præsentia Episcopi omnibus, quæ sibi competebant, seu competere poterant de comitatu Lossensi, renunciavit cum fletu & gemitu, cunctis videntibus & audientibus, tradens etiam Episcopo literas certas dicti comitatus. Et sic mediante una pensione, quam ipsi Episcopus solvere promiserat, deinde quievit: quo modo comitatus Lossensis mansit libere ac pacifice annexus episcopatui Leodiensi. Tandem an. Dom. MCCCLXXVIII. prima die Julii obiit Leodii venerabilis Dominus Joannes de Arkel, Episcopus Leodiensis, & sepulturam in majori Ecclesia Trajecti inferioris, ubi fuerat prius Episcopus, vivus elegit, quò corpus ejus translatum, & honore decentissimo sepultum fuit: intestinis ejus reconditis in monasterio Wilhelmitarum juxta Leodium. (Hæc ex Chronicis Leodiensibus.) Post cujus obitum vacavit Leodiensis Episcopatus anno uno. (Hæc ex Chronicis.)

Item anno Domini MCCCLXXIV. in Januario Mosa eousque crevit, ut per Ecclesiam Sancti Pauli navicula duceretur. (Hæc ubi supra.)

Translato Johanne de Arkel, ut prænotatum est, ad Leodiensem Ecclesiam, Urbanus Papa quintus Johannem de Vernenborch, Episcopum Monasteriensem, transtulit ad sedem Trajectensem. Qui anno Domini MCCCLXIV. mensis Septembris die octava civitatem Trajectensem decenter ingressus, solenniter & decenter, ut decrevit, incathedratus fuit, reperiens omnia castra & bona episcopatus libera & bene referta: sed quia simplex, & in se justus erat; ideò multa bona alienavit, & impignoravit, videlicet castrum Vredelant, prius per Joannem de Arkel ex manibus Comitis Hollandiæ redemptum, & alia plura castra & fortalitia, ut & magnam partem de mansis in Mastbroech, ad mensam Episcopalem spectantibus, de novo ad culturam redactis, quibusdam suis familiaribus sub pensione concessit. Quapropter prælati & capitula Ecclesiarum Trajectensium, in loco capitulari capitulo ad hoc indicto congregati, cum præmissa dissimulare non possent, pro defensione bonorum Episcopatus, in alium concorditer convenerunt, videlicet in Dominum Reynaldum de Rulenborch, Archiepiscopum Bremensem, filium sororis Ducis Geldriæ, qui pro eodem multis precibus instabat, missis literis supplicatoriis cum narratione factis ad Urbanum Papam quintum, qui interim de medio sublatus erat. Et eidem Petrus Regensis, Cardinalis Beatæ Mariæ novæ, præpositus & Archidiaconus Sancti Salvatoris Trajectensium, in Papatu successit, videlicet, anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo primo, mensis Decembris. Et eodem anno, mensis Octobris die XXVIII. nocturno tempore, idem Johannes de Vernenborch, existens in oppido suo de Gore, ultra Iselam suæ diœcesis furtim captus à latrunculis ejus inimicis, & postea per Dominum Giselbertum de Vianen, Baronem, Stephanum de Nyenvelt, & eorum fautores, ab ista captivitate redemptus fuit, pro sedecim millibus scutorum antiquorum, prout ipsi asseruerunt. Literis

igitur Ecclesiæ Trajectensis, quas diximus, Gregorio Papæ undecimo præsentatis; & criminibus & excessibus coram eodem & toto Cardinalium collegio in publico consistorio propositis, idem Papa causam commisit Cardinali Neapolitano, ut simpliciter & de plano procederet & referret. Coram quo testibus nonnullis productis & examinatis, idem Cardinalis diem clausit extremum. Itaque causam in eodem statu Dominus Papa commisit Cardinali Morinensi, qui in ea procedens, testes examinari fecit, sed interea, videlicet Anno Domini, quo suprà, vigesimo tertio die mensis Junii, hora vesperarum, Johannes de Vernenborch, Episcopus Trajectensis, subita morte diem clausit extremum, cum antecedente die in palatio Trajectensi glorianter & lætanter incessisset. Sepultus verò fuit in Ecclesia Trajectensi, in parte Australi. (Hæc ex Chronicis Pontificum Trajectensium.)

Trevirensia. Dominus Cono (aliàs Cuno) de Falckensteyn, prius coadjutor venerabilis Domini Boemundi, Archiepiscopi Trevirensis, ex libera resignatione prædicti Boemundi in Archiepiscopum electus, & anno Domini MCCCLXVIII. à Domino
316 Urbano quinto confirmatus est; & Ecclesiæ suæ Trevirensi præsentatus fuit, quem Dominus Boemundus & consecravit, & dignitatem primatus ei resignavit. Iste Dominus Cuno providus Ecclesiam sibi traditam ab omnibus inimicis defendit, Trevirensem civitatem rebellantem, coram Imperatore accusatam de quibusdam abusionibus & pressuris Ecclesiæ Trevirensis factis, convicit, & de gravissimis oppressionibus convictam juri antiquo Ecclesiæ subjugavit, & ne similis injuria Ecclesiæ à civibus possit oriri, munimenta in palatiolo antiquitus facta communivit fossis & muro alto & turribus. Item cum hujus Domini Cunonis famam, divulgatam jam per totam Germaniam Galliamque, quod prudenter omnia faceret, & Ecclesiam suam egregie tutaretur, & in pace retineret, Dominus Coloniensis audisset, eum in coadjutorem elegit, quod Dominus Cuno (licet invitus) assensit, & Ecclesiam Coloniensem magnis debitis gravatam & impignoratam liberavit, & redemptam cum magno honore gubernavit. Tandem Domino Coloniensi mortuo, Dominus Cuno in Coloniensem Archiepiscopum electus fuit. Quod rursus tamen venerabilis Dominus Cuno facere renuit, & à Treveris nullo modo amoveri voluit: eoque cognatum suum juvenem, studentem in monte Pessulano, Domino Urbano per libellum supplicem commendavit, quem Dominus Apostolicus prius satis examinatum admisit, eique de Ecclesia Coloniensi providit, & confirmavit, palliumque donavit, & sic eum Coloniensi Ecclesiæ suscipiendum transmisit. Post hæc anno Domini MCCCLXXXVIII. in Junio magnificus Archiepiscopus Dominus Cuno, Treverorum præsul, obiit Confluentiæ, ad Sanctum Castorem decenter sepultus. Rexit autem episcopatum strenue annis XX. (Hæc ex Chronicis.) Post Cunonem præfuerunt Ecclesiæ Trevirensi Wernerus, Otto Rabanus, Jacobus, & deinde Joannes, quorum discernere tempora propter chronicorum inopiam non potuimus, & ideò deficiente historiarum relatione, cessat etiam relatio nostra de Trevirensium pontificatu. (Hæc collector.)

Itaque prædictus Dominus Cuno, Trevirensis Archiepiscopus, per Dominum Engelbertum, in coadjutorem ad regimen Coloniensis Ecclesiæ, ut præmittitur, assumptus statim, ut ad Ecclesiam Coloniensem accessit, cepit tandem Ecclesiam, quantum angustia temporis ferebat, ipso Domino Engelberto adhuc supervivente, per prudentiam suam oportune reformare, debita Ecclesiæ solvere, & possessiones Ecclesiæ obligatas, magnam partem liberare, & ad integritatem Ecclesiæ revocare. Post obitum autem supradicti Domini Engelberti, Coloniensis Archiepiscopi, vacavit Ecclesia Coloniensis, absque pastore annis duobus, mensibus tribus. Interim verò, post dicti Domini Engelberti obitum, capitulum Coloniense assumpsit denuò in administratorem Coloniensis Ecclesiæ, Dominum Cunonem, Trevirensem Archiepiscopum sæpedictum, cujus administrationis officium sedes Apostolica confirmavit. Cum verò dictum capitulum Coloniense, à Domino Papa Urbano quinto, personam ejusdem Domini Trevirensis,

renfis, ad Colonienfem Ecclefiam Archiepifcopum deinde poftularet, affenfit Papa, ut à Trevirenfi ad Colonienfem Ecclefiam dictus Cuno, fi tamen vellet, transferri poffet. Verum, quia translationi fuæ non confenfit (maluit enim remanere in Ecclefia fua Trevirenfi) idem Dominus Papa, mutato titulo adminiftratoris, Colonienfem Ecclefiam ipfi per certi temporis fpatium dedit in commendam: & rurfus poftea mutato titulo commendæ, idem Dominus Papa, ad Cameræ Apoftolicæ ufum fibi dictam Ecclefiam Colonienfem refervans, eundem Archiepifcopum Trevirenfem in Colonienfi Ecclefia fuum & Apoftolicæ fedis vicarium generalem conftituit. Quo iterum titulo mutato, eundem de novo Colonienfis Ecclefiæ adminiftratorem decrevit. Inter hæc autem Domino Archiepifcopo Trevirenfi Colonienfem Ecclefiam ifto modo adminiftrante, res ejus Ecclefiæ fatis profpere fuccefferunt. (Hæc ex chronicis Colonienfium Pontificum.) Item inter alia allodia Ecclefiæ alienata Dominus Cuno à Wilhelmo Duce Juliacenfi nobilem antiquam poffeffionem redemit, videlicet oppidum Tulpedenfe cum fuis juribus & diftrictu, quod quidem allodium à longiffimis temporibus, videlicet à pontificatu olim Domini Wicboldi Archiepifcopi in manibus Comitum Juliacenfium jam obligatum fuit. Item Dominus Trevirenfis publicam vindictam 317 & fortem juftitiam in feditiofos oppidi Andernacenfis, qui contra Dominum Wilhelmum, quondam Colonienfem Archiepifcopum, inobedienter fe erexerant, exercuit, capitis fupplicio affectis feditionis authoribus, & aliis perpetuo banno & exilio relegatis, pontem caftri Andernacenfis, dudum per dictos rebelles confractum, fortius & melius reparavit.

Eisdem temporibus, videlicet Anno Domini MCCCLXIX. furrexit magna commotio & turbatio inter rectores & univerfitatem civium Colonienfium ex una, & ecclefias atque clerum ipfius civitatis communiter ex altera parte. Nam confules & majores civitatis clero femper infefti, ftatuta & edicta publica de talliis fcilicet rerum venalium generaliter per omnes folvendis, de evectionibus rerum neceffariarum, præfertim vinorum extra Rhenum, de vinis ad forum commune, non nifi certis locis fub certo precio & menfura vendendis, & hujusmodi fimilia decreverunt, per quæ fub fucato prætextu utilitatis publicæ, perfonas ecclefiafticas & res ipfarum talliare & collectare, nec non libertates ecclefiafticas & immunitates fupprimere occultè conabantur. Clerus igitur civitatis advertens perverfam eorum malitiam, unanimi concordia, pro juftitia & libertatibus fuis confervandis, viriliter fe oppofuit, & minas, quas cives contra eos atrociter fulminabant, non curantes, totam civitatem per fpacium duorum fere annorum fub ecclefiaftico interdicto detinuerunt. Sed cum per hujusmodi interdictum convinci malitia civium non poffet, clerici in fuo propofito fimiliter perfeverantes, & pro domo Dei juxta propheticam fententiam, murum ex adverfo confcendentes, & fe hoftilibus civium conatibus opponentes, tandem univerfi, relictis Ecclefiis & loco, domibus & habitationibus, fe & capitula fua cum omni fuppellectile extra civitatem ad loca alia tranftulerunt omnes. Cum igitur extra civitatem per annum & dimidium jam manfiffet clerus, dicti rectores & populus civitatis ad cor reverfi, cum abfentiam cleri propter multas tum honeftates, tum etiam utilitates atque commoditates, fibi minime expedire viderent, facta concordia cum clero, revocarunt eos in civitatem cum pace, ftatutis, & adjectis, quatenus libertates & immunitates Ecclefiarum tangebant; penitus abrogatis, & reftitutis nihilominus omnibus, quæ Ecclefiis & fingularibus perfonis de clero, per talliationem dictorum ftatutorum, indebitè abftulerant. Item inter cætera Domino Archiepifcopo Trevirenfi Colonienfem adhuc Ecclefiam gubernante, acceffit Colonienfi Ecclefiæ nobilis poffeffio, videlicet comitatus de Arnsberg, cum univerfis caftris, terris, dominiis, juribus ac pertinentiis fuis, hoc modo. Godefridus fiquidem, ultimus Comes de Arnsberch, habens uxorem nobilem, de domo Comitum Clivenfium, cum ambo ad fenilem perveniffent ætatem, & liberos non

non haberent ; & ſtatum Colonienſis Eccleſiæ in partibus ducatus Weſtphaliæ, quæ ad Colonienſem Eccleſiam pertinent, concuſſione bellorum ac injuriarum, incurſu Comes ſæpe multumque turbaſſet: tandem ſano mentis conſilio ſuæ conditionis tempora recenſens, & improvide geſta meliori commutatione corrigere ſatagens, conjuge ſua Comitiſſa ſimiliter annuente, donatione perpetua inter vivos, comitatum de Arnsberg Eccleſiæ Colonienſi cum caſtris, fortaliciis, terris, & dominiis, hominibus miniſterialibus & vaſallis, & cum omni patrimonio, & attinentiis dicti comitatus donavit, quorum tamen nonnulla de caſtris, oppidis & jurisdictionibus ejusdem comitatus, antea ad jus Colonienſis Eccleſiæ jure dominii pertinentia, ab eadem Eccleſia Comes poſſidebat. Et ut hujusmodi donatio comitatus firmius ſubſiſteret, ipſe Comes perſonaliter de dicto comitatu adhuc vivens ceſſit, dimittens realiter poſſeſſionem caſtrorum, terrarum & omnium bonorum ad comitatum pertinentium, Colonienſi Eccleſiæ ſupradictæ, & recipiens pro commentatione ceſſionis hujusmodi, certa alia bona Eccleſiæ ad æſtimationem redituum atque proventuum comitatus, videlicet nobile caſtrum Brulé, cum ſuis pertinentiis & nonnullis aliis proventibus atque reditibus certis, ad tempus vitæ Comiti aſſignatis, & retentis ſimul, quousque viveret, Comitiſſæ quibusdam caſtellis & bonis, quæ in dicto comitatu pro dote habebat. Idem quoque Comes, paucis poſtea ſuperſtes annis, vita deceſſit, donationemque comitatus per obitum Eccleſiæ Colonienſi confirmavit.

318 Porrò cum Dominus Cuno, Archiepiſcopus Trevirenſis, adminiſtrationis ſuæ decurſum in Eccleſia Colonienſi, usque ad tempora Domini Friderici tertii conſanguinei ſui, (de quo infra) ſatis pacifice tranſegiſſet, obtinuit apud capitulum Colonienſe, & aliarum Eccleſiarum Colonienſium capitula, ut omnium eorum vota concorditer in jam dictum Fridericum, canonicum Colonienſem, licet juvenem ætate, morum tamen maturitate pollentem, conſpirarent, cumque ſibi paſtorem præfici à ſede Apoſtolica unanimiter poſtularent. Obſtabat verò Carolus quartus Imperator, quantum poterat, ne ſuccederet poſtulatio: cum Epiſcopum Argentinenſem, conſanguineum ſuum, ad Colonienſem Eccleſiam potius promotum cuperet. Sed miſericors Deus, omnium Eccleſiarum ſummus Pontifex, gubernator atque rector, Colonienſem Eccleſiam viduitatis ſuæ calamitates jam longo tempore deplorantem reſpiciens, quia venerat tempus miſerendi ejus, aliter ordinavit. Nam Dominus Papa Urbanus quintus, cum famam bonæ indolis, dicti Domini Friderici poſtulati, fide digno teſtimonio audiviſſet, & tandem ejusdem converſationem, quam in ſtudio Bononienſi oſtendit, familiarem quoque ipſius notitiam, & apud urbem Romam, ubi poſtulatus Domini Papæ & Dominorum Cardinalium collegio ſe perſonaliter ipſe præſentavit, aliquo tempore per experientiam cognoviſſet, anno pontificatus ſui ultimo, dictum poſtulatum XIII. die menſis Novembris ſub anno ſalutis MCCCLXX. deſideratis affectibus, Colonienſis Eccleſiæ in Archiepiſcopum & paſtorem ſexageſimum præfecit. Qui Dominus Fridericus, natus de comitatu nobilium de Zatwerden, receptus, & inſtallatus cum magno cleri & populi gaudio & tripudio, præfuit Epiſcopatui annis XLIV. poſt multarum virtutum exhibitam præſtantiam, obiit tandem anno Domini MCCCCXIV. die nono menſis Aprilis, ſepultus in Eccleſia Colonienſi, ante altare virginis Mariæ in tumba valde ſumptuoſa. (Hæc ex Chronicis.)

Romana. Gregorius undecimus, defuncto Urbano anteceſſore, electus eſt in Papam anno Domini MCCCLXXI. & ſedit annis ſeptem, menſibus quinque, (in alio chronico dicitur annis octo.) Dictus fuit Pius Petrus de bello forti, diœceſis Lemovicenſis, Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ novæ, & præpoſitus & Archidiaconus Sancti Salvatoris Trajecti inferioris. (Hæc ex chronicis.) Iſte fuit vir ſimplicis vitæ, mitis ac benignus. Qui adeò à cognatis ſuis apud Avenionem in petitionibus & ſupplicationibus fatigabatur, ut exiens de terra & cognatione ſua, de Avenione proficiſceretur Romam: ubi non poſt multos annos obiit virgo mente &

te & corpore, ut quidam asserebant. (Hæc Petrus. Sequitur Gobelinus (a).) Cum iste Gregorius fuit electus de collegio Cardinalium, domina Brigida existens Romæ, habuit visionem. Audivit enim vocem, qua jubebatur significare Papæ, velle Deum, ut Romam cum humilitate & paterna charitate, & non cum pompa veniret: quam revelationem Domino Gregorio, Papæ Romæ, ad Avenionem Dominus Latinus de Ursinis, miles nobilis Romanus, attulit. Sed Papa distulit, & iterum de ista profectione & aliis rebus secretis nonnullis dominam Brigidam interrogari jussit: quæ oravit ad Deum, & habuit responsum in hunc modum: Dic Alphonso heremitæ, olim Episcopo, ut hanc revelationem scribat, & clausam & sigillatam ad Gerardum, Abbatem majoris monasterii Turonensis, (qui postea factus fuit Cardinalis, & tunc missus erat in Italiam, per Papam in thesaurarium & collectorem universalem terrarum Ecclesiæ) perferri jubeat, quam ipse statim mittat ad Papam. Scribat etiam ipse Alphonsus dictæ revelationis copiam in papyro, & portet secum apertam, & ostendat eam dicto Abbati, ut ipse legat & videat, quid in ea contineatur. Postea verò in præsentia Abbatis dilaceret ipsam copiam in frusta: sicut tunc copia revelationis in frusta dilacerabitur, ita, si Papa Romam tempore sibi assignato non veniet, sciat terras omnes Ecclesiæ, quæ modo sub una Papæ obedientia sunt, distrahi & dilacerari per manus tyrannorum & inimicorum Ecclesiæ debere. Nam in eadem revelatione determinatum tempus, infra quod Papa Romam veniret, continebatur: & istam revelationem apportavit Papæ Dominus Nicolaus, Comes de Nola. Interim Domina Brigida Hierusalem petrexit causa peregrinationis, & Papa mansit in Avenione. Cum verò reversa de peregrinatione Neapoli resideret, prædictus Nicolaus Comes, nomine Domini Papæ rursus, quid de Romana Pontificis profectione Deo placeret, 319
ex ea quæsivit. Atqui domina Brigida rursus responsum per revelationem, ut prius, accepit, cum comminatione indignationis divinæ. Quod revelationis responsum Alphonsus memoratus Avenionem Papæ attulit anno Dom. MCCCLXXII. ut ipse in tractatu suo, quem de electione Urbani sexti postea conscripsit, testatur. Sed Papa distulit venire Romam, & terras Ecclesiæ perdidit, quæ ob invicem dilaceratæ & perditæ sunt, ut ei prædictum erat. Nam civitates & communitates terrarum Ecclesiæ unionem quandam, seu conspirationem fecerant, & in signum rebellionis arma, (quantum ad illam conspirationem inter omnes communia) ante valvas civitatum, oppidorum & castrorum depingebant, videlicet clypeum blaui coloris, cui literæ aureæ per obliquum declinantes inerant, hoc vocabulum (literas) exprimentes. Tandem Papa cum pompa magna Romam se transtulit, sed terras rebelles Ecclesiæ non recuperavit, & cum Avenionem iterum redire vellet, defunctus, & ad S. Mariam novam in urbe sepultus est. (Hæc qui supra.)

Sepulto Joanne Pontifice, cum prælati & canonici Ecclesiarum Trajectensium in capitulo congregati, tam pro constitutione vicarii & mambutni, quam pro electione futuri Pontificis tractarent, quidam, quibus pro voto res non succedebat, vitæ periculum prætenderunt, & à civitate Trajectensi Ametsfordiam, & ad alia diversa loca discesserunt, aliis tamen canonicis metum non prætendentibus, & in civitate non manentibus. Post hæc citatio valvis Ecclesiæ Trajectensis affixa fuit, sigillo signata Ecclesiæ Trajectensis, quam dicti canonici secum asportarunt, cum à civitate discederent, in qua quidem citatione prælati & canonici ecclesiarum vocati fuerunt Davantriam Trajectensis diœcesis, ad diem nonam mensis Julii, ad electionem futuri Pontificis celebrandam. In qua quidem die Zuederus Archidiaconus cum dictis canonicis Trajectensibus metum prætendentibus, & nonnullis aliis aliarum Ecclesiarum Trajectensium comparuit: ubi Missam de Sancto Spiritu in ecclesia Sancti Lebuini Daventriæ celebrantes concorditer per viam Sancti Spiritus dictum Archidiaconum elegerunt, videlicet Zuederum Uterloe, nepotem Domini Giselberti de Vianna, virum omnino secularem & inhabilem. Prælati verò & canonici Ecclesiarum Trajectensium postulationem & electionem prius

Trajectensia.

(a) *ut. VI. c. LXXIII.*

per eos factas de nobili viro Arnoldo de Hoerne, canonico Coloniensi, eodem die, quinto nonas mensis Julii innovaverunt, scribentes ad summum Pontificem pro eodem Arnoldo in curia existente & pro archidiaconatu Trajectensi Zuederum antedictum litigante. Gregorius igitur Papa XI. audita vacatione sedis Trajectensis, in publico consistorio providit dicto Arnoldo de Episcopatu Trajectensi: Qui ibidem ordinatus & consecratus, in patriam accelerans, civitatem Trajectensem XXVIII. die mensis Septembris, sub anno Domini MCCCLXXI. pontificatus ejusdem Gregorii Papæ primo, decenter ingressus est usque ad Ecclesiam Beatæ Mariæ minoris, ubi pontificalibus induto prælati & canonici Ecclesiarum Trajectensium cum vexillis obviaverunt, & ductus per Abbatem Sancti Pauli, & Abbatem Sancti Laurentii, usque in medium Ecclesiæ Trajectensis, & demum ad capitulum, juramentum præstitit, & cum Psalmo, Te Deum laudamus, cathedram suscepit, & collecta pronunciata, domum habitationis Episcopalis ingressus, prandium prælatis, canonicis & chorisociis consulibus, tam novi, quàm veteris consilii & ministerialibus ibidem præbuit. Item floruit bis temporibus Magister Gerardus, cognomento Magnus, fons & origo modernæ devotionis. De quo quidam sic refert. Fuit in inferioribus partibus Almanniæ, præcipue in diœcesi Trajectensi, ante aliquot annos magnæ authoritatis vir & Magister, nomine Gerardus, vita atque doctrina conspicuus, magnus zelator animarum & Christianæ religionis ferventissimus æmulator, qui verbo ac scripto, & instantia prædicationis, qua maxime claruit, multis profuit ad salutem. Unde accidit, ut pro sanctitate vitæ, & claritate doctrinæ ab omnibus vocaretur eum cognomento Magnus.

De chorisantibus.

Item Anno Dom. MCCCLXXIV. tempore pontificatus venerabilis Domini Joannis de Arckel, Episcopi Leodiensis, in mense Julio, in crastino divisionis
320 Apostolorum visi sunt dansatores, scilicet chorisantes, qui postea venerunt Trajectum, Leodium, Tungrim & ad alia loca istarum partium in mense Septembri. Et cœpit hæc dæmoniaca pestis vexare in dictis locis & circumvicinis masculos & fœminas maxime pauperes, & levis opinionis, ad magnum omnium terrorem, pauci clericorum vel divitum sunt vexati. Serta in capitibus gestabant, circa ventrem mappa cum baculo se stringebant circa umbilicum, ubi post saltationem cadentes, nimium torquebantur, & ne creparentur, pedibus conculcabantur, vel contra creporem cum baculo ad mappam duriter se ligabant, vel eum pugno se trudi faciebant, rostra calceorum aliqui clamabant se abhorrere, unde in Leodio fieri tunc vetabantur, Ecclesias chorisando occupabant, & crescebant numerose de mense Septembri & Octobri, processiones fiebant, ubique litaniæ & missæ speciales. Leodii apud Sanctam crucem scholaris servitor in vesperis dedicationis cœpit ludere cum thuribulo, & post vesperas fortiter saltare, tentus à pluribus, ut diceret *Pater noster*, noluit; & *Credo*, respondit: Credo, ait, in diabolum. Quod videns capellanus, allata stola, conjuravit eum per exorcismum baptizandorum, & statim dixit: Ecce, inquit, scholaris recedit cum parva toga & calceis rostratis. Dic, tunc inquit, Pater noster & Credo. At ille utrumque dixit perfectè, & curatus est. Apud Harstallium, uno mane ante omnium Sanctorum, multi eorum ibi congregati consilium habuerunt, ut pariter venientes, omnes canonicos, presbyteros & clericos Leodienses occiderent. Canonicus quidam parvæ mensæ minister, Simon, in claustro Leodiensi apud capellam Beatæ virginis in Deo confortatus, scalam projecit in collum unius, dicens Evangelium: In principio erat verbum, super caput ejus, & per hoc fuit liberatus, & pro miraculo statim fuit pulsatum. Apud Sanctum Bartolomæum, Leodii, præsentibus multis, cuidam alio exorcisanti respondit dæmon, exibo libenter. Exspecta, inquit presbyter, volo tibi loqui. Et postquam aliquos alios curasset, dixit illi, loquere tu personaliter & responde mihi. Nam solus respondit dæmon: Nos eramus duo, sed socius meus nequior me ante me exivit, habui tot pati in

hoc

hoc corpore, si essem extra, nunquam intrarem corpus Christianum. Cui presbyter: Quare intrasti corpora talium personarum? Respondit: Clerici & presbyteri dicunt tot pulchra verba, & tot orationes, ut non possemus intrare corpora ipsorum. Si adhuc fuisset expectatum per quindenam vel mensem, nos intrassemus corpora divitum, & postea principum, & sic per eos destruxissemus clerum. Et hæc fuerunt ibi à multis audita, & postea à multis narrata. Hæc pestis infra annum satis invaluit, sed postea per tres aut quatuor annos omnino cessavit.

Item Anno Domini MCCCLXXVIII. accidit monstrum in civitate Trajectensi, circa festum translationis Sancti Martini. Natus enim est puer masculus in civitate prædicta, qui perfecte loquebatur ante ætatem quadraginta dierum, dicens una voce: Aperite januam, pater meus adest, & alia plura. Ex his parentes attoniti, rogaverunt Sacerdotem devotum, ut secrete veniret, & puerum conjuraret. Qui missam celebravit, & ea finita, in sacris permansit ornamentis, & tamen toga copertus, ne sacra viderentur ornamenta, ad puerum ingressus, multis eum conjurationibus & adjurationibus tentavit. Cui puer nihil respondit, sed tandem proprio motu caput convertit, visu horribili sacerdotem inspiciens, quo ipsum valde terruit. Sacerdos autem videns se nihil proficere, domum revertit.

Eodem anno, defuncto Domino Johanne de Arkel, Leodiensi Episcopo, Dominus Urbanus sextus, ad postulationem Leodiensium, transtulit Dominum Arnoldum de Hoerna à Trajecto Leodium, & Dominum Florentium de Wevelichoven à monasterio Trajectum. Sed quia Dominus Arnoldus de Hoerne loco utrique (licet minus juste) libenter præfuisset, & Trajectensem, nisi ad minimum unius prius anni perceptis fructibus, invitus resignabat, episcopatum auxilio Domini de Alconde, Domini de Viana, & aliorum multorum militum & nobilium suorum fautorum, prædicto Domino Florentio ingressum diœcesis Trajectensium prohibuit, & cum vi per annum surripuit. (Hæc ex Chronicis Trajectensibus.)

Defuncto autem Gregorio XI. Papa in civitate Roma, Anno Domini MCCCLXXVIII. die XXVII. mensis Martii, Cardinales, qui tunc erant in curia Romana, post decimum diem à die obitus Papæ Gregorii prædicti, elegerunt Bartholomæum, Archiepiscopum Barensem, in Papam concorditer, (qui sibi Urbani 321 sexti nomen constituit,) ipsumque electum publicaverunt, tam infra quàm extra civitatem, & ejus coronationi & inthronisationi interfuerunt, nec non in consistoriis tam publicis quàm privatis eidem tanquam Papæ reverentiam præstiterunt. Sed non longe post Cardinales prædicti Romam exierunt, & Anagniam primum venerunt, & deinde Fundos, ubi novam, videlicet secundam electionem Papæ post septem menses à prima electione fecerunt, & elegerunt Robertum, Cardinalem Gebenensem, in Papam, qui vocatus est Clemens septimus: asserentes, primam electionem esse nullam, quia per violentiam facta esset, & quod illa violentia, quam Romani intulissent, tantum Cardinalibus incussérit timorem, ut ad evadendum periculum mortis dictum Bartholomæum necessariò in Papam eligerent, & omnes cæremonias prædictas, tam coronationis, quàm inthronisationis præstarent, & præterea in festo Paschatis ab ipso tanquam à Papa corpus Christi coram populo Romano, & multitudine peregrinorum de universo orbe ibidem præsente sumerent. Addiderunt, licet hæc omnia præstiterint dicto Urbano, tamen timorem prædictum semper continuò inhæsisse cordibus eorum, ut præ timore Romanorum fecerint, quicquid prædicto Urbano seu Bartholomæo impenderunt. Unde ex duabus istis electionibus magna dissensio orta est in Sancta Christianitate. Nam in regno Franciæ prima electio de Urbano prædicto frivola, & secunda de Clemente canonica reputabatur. Sed è contrario in regno Alemanniæ, à partibus Perusiæ usque Cameracum, electio Urbani pro canonica, & electio Clementis pro frivola habebatur. Electione tamen prima de Urbano, ut præfertur, facta, Cardinales, qui fecerant, multis principibus & Cardinalibus, qui residebant in Avenione, & qui

& qui dictæ electiooi interfuerunt, processum electionis scripserunt, quem propter prolixitatem dissimulavi scribere. Postquam verò dicti Cardinales, qui adhærebant Urbano Papæ, destinaverunt literas Cardinalibus in Avenione existentibus, & Papa Romanus gratias pauperibus clericis, ut moris est, faceret generales, & vellet statum restringere, valde sunt turbati, contra eum surgentes, & allegantes, ipsum Urbanum non Apostolicum esse, sed Apostaticum. Propter quod exeuntes Romam, Anagniæ substiterunt, & deinde ad Fundanam civitatem progressi, Cardinalem Genebensem ibi in Papam elegerunt, qui Clementis septimi nomen sumpsit. (Hæc Petrus.) Istud fuit schisma Ecclesiæ XXII. omnium schismatum, quæ ante fuerunt, pessimum & subtilissimum. Adeò enim perplexum erat, ut etiam doctissimi & conscientiosi viri noo scirent, cui esset magis adhærendum. Fuit verò continuatum per annos XL. cum gravi scandalo totius cleri, & grandi jactura animarum, propter hæreses & alia devia, quæ tunc pullularunt, eò quod non esset disciplina in Ecclesia. Et ideò ab isto Urbano sexto usque ad Martinum quintum oescio, quis fuerit Papa. (Hæc Wernerus.) Item Johannes Ruysbroech clarus habetur, vir admodum devotus & illuminatus, qui etiam multa scripta io Theutooico reliquit. Item Henricus de Oyda, Sacræ Theologiæ professor famosus, & Henricus de Hassia, Doctor Theologiæ, fueruot io Vienna duo luminaria Ecclesiæ. Item hæresis perversa Joannis Wyckeleyff in Anglia, & Joannis Hussi in Bohemia, & Hieronymi de Praga pullulavit, & multos infecit, & sub habitu ovino lupinam crudelitatem ostendentes, totum ecclesiasticum statum subvertere nitebantur. Adjuvit eos tempus pessimum propter scandalosum schisma. Item Petrus de Aliaco, Theologus, & Johannes Gerson, discipulus ejus, etiam Doctor Theologiæ, clarent Parisiis. Item Vincentius de Valentia, vir sanctus, ordinis prædicatorum, claret miraculis multis, & canooisatus est pòst à Calixto tertio Anno Domioi MCCCCXXII. quod & spiritu prophetico ei prædixit Bernhardus, discipulus ejus. (Hæc collector fasciculi temporum.)

Item Anno Domini MCCCLXXXVII. quidam vir Jauuæ habitavit, qui licet absque manibus natus erat, & cum hoc pedibus ambobus à nativitate caruit, lagunculas tamen novas, quæ hariola vulgo vocantur, opere mechanico tam bonas fecit, acsi ambas manus haberet, quod cum sæpe ab alio fieri vidisset, non solum opus ejus admiratus fuit: verum etiam ipse maoibus, & cum hoc magna parte bra-
322 chii inter cubitum & manum ex utroque latere carens, artem attentare præsumpsit. Quem Dominus Urbanus Papa ad se vocatum, jussit coram se exercere artem, & commiseratus, promisit præbendam in hospitali, si peteret. Ille verò habens uxorem & filios, de laboribus manuum suarum, quàm de eleemosynis vivere se malle respondit.

Item pontificatus sui anno XI. (saluris scilicet MCCCLXXXIX.) Urbaous Papa tertio Idus Aprilis tria memorabilia instituit. Primum, ut annus Jubilæus per Clementem sextum de ceotesimo anno ad quinquagesimum annum reductus, deinde in futurum de tricesimo tertio anno io tricesimum annum semper institueretur: & ut annus nativitatis Domini proxime venturus, videlicet MCCCXC. esset Jubilæus. Quo cum commovit tempus vitæ Domini nostri Jesu Christi in humanitate, quod totum, postquam natus est de virgine (per cujus mortem thesaurus Ecclesiæ, unde indulgentiæ peccatorum omnes emanaot, cumulatus) triginta trium annorum curriculo completum fuit. Secundum, ut festum visitationis Beatæ Mariæ virginis, quod statuit io crastioo octavæ Sancti Joannis Baptistæ, singulis annis in Ecclesia celebraretur, quò Beata virgo suis precibus Ecclesiæ unionem reformaret, & reformatam conservaret. Tertium, ut, non obstaote interdicto ecclesiastico, in festo corporis Christi, apertis janui, eo modo, quo concessum per Bonifacium octavum fuit, io quatuor festivitatibus divioa celebrari possent. Insuper Dominus Urbanus huic gratiæ adjecit, ut, quicuoque corpus Dominicum ab ecclesia ad infirmum, & de infirmo ad ecclesiam delatum comitantur, si confessi & contriti sint,

centum

centum dies indulgentiarum authoritate Apoſtolica conſequantur. Tandem Anno pontificatus ſui XII. currente, Urbanus Romæ obiit, & in capella S. Andreæ apud Sanctum Petrum, non mauſolæo, ſed communi ſepulchro primum reconditus, poſtea tamen corpus ejus in Eccleſiam S. Petri translatum, honorificentiori ſepulchro traditum eſt. (Hæc Gobelinus (a) ubi ſupra.)

Defuncto ſine liberis in vinculis Wilhelmo, Duce Bavariæ, phrenetico, hujus *Hollandi-* nominis inter Comites Hollandiæ, Zelandiæ & Friſiæ quinto, Barones & proceres *ca.* Hannoniæ, Hollandiæ, &c. ſuſceperunt Albertum, Ducem Bavariæ, rectorem Hollandiæ ſupra dictum, germanum præfati Wilhelmi Ducis, in principem terræ, anno rectoratus ſui Hollandiæ, Zelandiæ, &c. XX. (ſalutis ſcilicet MCCCLXXVIII.) regni Caroli quarti, Imperatoris Romanorum, ultimo. Et rexit principatum annis XXVI. Iſte ergo jam creatus XXII. Comes Hollandiæ, Zelandiæ, occidentalis Friſiæ, nec non & Hannoniæ fidelitatem cunctis incolis juravit, & homagium de ſuis vaſallis accepit. Habuit in uxorem Margaretam, Ludovici, Sileſiæ Ducis de Briga, filiam, ex qua genuit Wilhelmum, Comitem Oeſtervandiæ ſuccedentem, Comitem Albertum, Ducem in Bavaria, Joannem de Bavaria, electum Leodienſem, & Johannam, Reginam Bohemiæ, quæ obiit ſine liberis, & Catharinam, Duciſſam Gelriæ & Juliæ, quæ etiam obiit ſine liberis, & Margaretam, Duciſſam Burgundiæ, uxorem Joannis Ducis Burgundiæ, ex qua genuit Philippum, cognomento magnum, filium unigenitum, patrem moderni principis, Caroli Ducis Burgundiæ & Brabantiæ. Ultima filia Alberti fuit Yda, alias Johanna, Duciſſa Auſtriæ.

Item Anno Domini MCCCC. in vigilia Beati Martini obiit domina Catharina, filia Ducis Alberti, Comitis Hollandiæ, uxor Wilhelmi, Geldriæ & Juliæ Ducis, ſepulta in Munichauſen, quæ fuit virtutibus excellens mulier.

Anno ſequenti, in profeſto Severini, obiit Maria Duciſſa Juliacenſis, uxor Wilhelmi Ducis Juliacenſis, mater Wilhelmi & Reynaldi, Ducum Geldriæ. Et tunc ducatus Juliacenſis devolutus eſt ad Wilhelmum, Ducem Geldriæ.

Anno ſequenti, ſcilicet ſalutis MCCCCII. XIV. Cal. Martii, in feſto Julianæ virginis, obiit Illuſtris Princeps Wilhelmus, Dux Geldrienſis & Juliacenſis, ac Comes Zutphaniæ absque liberis, ſepultus juxta Dominam Catharinam, conthoralem ſuam in Munichauſen, poſtquam rexerat ducatum Geldriæ XXIV. annis, qui tanquam triumphator à principibus circumſedentibus quantumcunque magnis timebatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ omnes adverſarios mirifice triumphando devicit, & multos paganos gladio ſuo in Pruſſia ſæpenumero bellando, fidei ſubdidit catholicæ. Cui ſucceſſit in ducatu Geldriæ & Juliæ Reynaldus frater, hujus nominis quartus inter Principes Geldriæ, & Dux quintus. Tandem anno Dom. MCCCCIII. 323
obiit Illuſtriſſimus princeps Albertus, Comes Palatinus, Dux Bavariæ, Comes Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Dominus Friſiæ, poſtquam Hollandiam valde egregie XLVI. annis rexiſſet. Qui ſepultus, requieſcit in Hagha, in palatio ſub umbra, in Boreali parte ſummi altaris. (Hæc ex Chronicis.)

Venerabilis Arnoldus de Hoerne, filius magni Baronis, videlicet Domini de *Leodien-* Clivis & de Hoerne, (natus ex matre de ſanguine Comitum Loſſenſium ac Ducum *ſia.* Brabantiæ,) Epiſcopus Trajectenſis inferioris, & mamburnus Leodienſis, exhibuit bullas ſuas in capitulo Leodienſi, in quibus Urbanus Papa ſextus de epiſcopatu Leodienſi ipſi provideraт, & in dicto capitulo epiſcopatum acceptavit, anno ſalutis MCCCLXXIX. pontificatus Urbani ſexti primo. Et ſic per reſignationem Trajectenſis epiſcopatus ſubrogatus octuageſimus octavus Epiſcopus à Beato Materno, & quadrageſimus nonus à Beato Lamberto, incluſive: præfuit circiter decem annos.

Inter Dominum de Arckel, Epiſcopum Leodienſem, & Arnoldum de Hoer- *Leodien-* ne habetur in chronico noſtro Leodienſi: quod anno Domini MCCCLXXVIII. *ſia.* prædicto Joanne de Arckel mortuo, quinta die electus eſt Euſtachius, dictus Per-

(a) ct. VI. c. LXXIV.

fand de Rupeforti, canonicus Leodiensis. Electione autem sua per Metropolitanum confirmata, receptus est in Dionanto, postea in Hojo & Leodio. Eodem Anno in Octobri, cum Tungrenses quosdam prædones Transmosanos usque ad castrum de Petersem fugassent, & redeuntibus principalibus, tres Tungrorum, at Trajectensibus per Dominum de Petersem vocatis, dissensione suborta forent occisi, patria Leodiensis, querela Tungrensium mota, prædictum castrum ad aream destruxit, non obstante, quod Dominus prædictus emendam magnam pro occisis obtulisset mense Novembri. Dux Brabantiæ dolose intrans Trajectum, homines Episcopi ad se coëgit, & viginti quatuor principaliores ex eis proscripti, pendente super hoc facto tractatu, advenerunt in Ducis adjutorium cum gente magna Juliacensis Dux & Archiepiscopus Coloniensis. Cumque electus Leodiensis Eustachius prædictus admonitus esset, ut exiret ad fines patriæ, ne hostes subintrarent: ipsa die Veneris, cum aliquibus militaribus & amicis, in quodam loco, ubi forsitan de pace debuit tractari, electus novo & inaudito spiritu motus, dissuadentibus omnibus, qui aderant, ab eis recedens, properando Trajectum ad Ducem venit, ubi tunc frater ejus Egidius præcesserat, nobili sede sua Leodiensi se temeritate propria spoliando, in crastinum Leodienses à Duce Brabantiæ & suis diffidantur, vexillum electi in foro publico à Leodiensibus concrematur. Custodia in patria & finibus ubique apponitur, & finitima loca probis militibus servanda à Leodiensibus decernuntur. Gentes Ducis exeuntes Trajectum, cum tribus millibus equitum combusserunt melius præter currum & aliqua loca circa Jecoram. Pars hostium prædando venit circa Tungrim, ubi prudenter exspectati, à Tungrensibus contriti sunt, alii capti, alii mortui, cæteri fugerunt. Ex alia parte insignes Leodienses, cum Senascallus Brabantiæ aliqua incendisset manu potenti, intraverunt Hamitum, oppidum Ducis, illud vastantes & incendentes. Demum properant ad Lauden oppidum, ubi dictus Senascallus & quatuordecim milites cum multis lanceis se receperunt, & illos ac Sanctitrudonenses adventare sentientes, ad Tenismontem fugerunt. Intrantes Sanctitrudonenses totum oppidum igni tradiderunt. Quotidie crescente victoria, animus etiam crevit. Et cum duci mandarent, ut cessaret ab igne, patria ei bellum daret: respondebat dux, quod nollet contra rusticos pugnare. Respondit Archiepiscopus Coloniensis verè: Domine Dux, non sunt rustici, sed omnes milites valentes. Unde Episcopus, qui non venerat, ut dicebat, ad comburendum domos pauperum, & diripiendas vaccas, abiit, & Dux similiter Juliacensis. Plura intermedia de istis guerris compendii gratia transilivi. Tandem Dux Brabantiæ de Trajecto non sine insidiis per comitatum Lossensem transiit ad Bruxellam. In die Mariæ virginis fuerunt treugæ annales, quas Comes Flandriæ procuraverat inter Ducem Brabantiæ & patriam Leodiensem, &c.

Anno sequenti, scilicet MCCCLXXX. in mense Julio, Urbanus Papa, videns
pestilentiam mortalitatis in Roma invalescere, discessit cum XIV. Cardinalibus ipsum
sequentibus, & nullam tunc prætendens causam, nisi pestem, iter arripuit versus
324 Neapolin, unde oriundus erat. Item Anno Domini MCCCLXXXII. die mensis
Maji vigesimoprimo, circa meridiem, in civitate Leodiensi & in locis circumvicinis,
videlicet in Hasbania, & in quibusdam aliis oppidis patriæ Leodiensis fuit terræmotus
validus, aura tamen non existente ventosa, sed prorsus tranquilla.

Anno Domini MCCCLXXXVI. omnes Scabini Leodienses, uno dempto, propter munera ab eis contra justitiam accepta, per Episcopum depositi fuerunt, & novi creati in Augusto.

Item Anno Domini MCCCLXXXVIII. populus S. Trudonis ejecit violenter Benedictinos de claustro, & armati exeuntes, combusserunt domum Abbatis, quæ dicitur nova curia, & domos Scabinorum ejus, Arnoldo Episcopo ignorante. Ob quod præfatus Abbas fecit cives S. Trudonis excommunicari, authoritate Archiepiscopi Coloniensis. Et Leodii exequebantur mandata, ut, quoties aliquis dictorum civium Leodium venisset, per triduum post ejus recessum cessaretur à divinis in tali parochia, intra cujus limites talis recubuit.

Tandem

Tandem Anno Domini MCCCLXXXIX. octava die Maji, circa mediam noctem obiit Dominus Arnoldus de Hoerne, Episcopus Leodiensis, in suo palatio Leodiensi: & translatum est corpus ejus versus Hoern, in sepulchrum parentum suorum sepeliendum. Et vacavit sedes per annum. (Hæc ex chronicis Leodiensibus.)

Itaque postquam per annum Dominus Florentius de Wevelichoven (ut suprà diximus) ab ingressu dictæ diœcesis exclusus fuisset, demum adjutus à Dominis in Arckel & Iselsteyn, ex compassione civitatem Trajectensem intravit, ubi cum magna solennitate Baronum, militum procerumque receptus, & ritu inolitæ consuetudinis Anno Domini MCCCLXXIX. ipso die Willebrordi Episcopi, psalmodiis & canticis debitis quinquagesimus Episcopus Trajectensis incathedratus fuit. Cum primò Trajectensi præesset Episcopatui, erat homo inveteratæ ætatis, consilio prudens, moribus compositus, justus & honorabilis, & in judiciis secularibus bene cautus, qui & diœcesin Trajectensem permagnis prægravatam debitis, & diversis oneratam oneribus invenerat ex bellis, quæ dictus Arnoldus de Hoerne, prædecessor in partibus Geldriæ gesserat, imò etiam inde, quòd Dominus Arnoldus dictus reditus diœcesis ultra terminum debitum longe percepisset: tamen Florentius Episcopus cunctis, quantum potuit, creditoribus satisfaciens, castra, villas & officia per prædecessores alienata, & diversis creditoribus pro certis pecuniarum summis impignorata, libere redemit. *Trajectensia.*

Anno Domini MCCCLXXX. Domicellus Reynaldus, junior fratrum Dominorum de Vianen, Episcopatum Trajectensem callide à Clemente VII. Antipapa impetravit, non obstante illo, quod nobilis vir Florentius de Wevelichoven jam actu episcopatum possideret. Quo obtento, Reynaldus præfatus, fratribus affinibus & magnatibus & cunctis suis in prædicta diœcesi amicis circumcirca adjuvantibus, occupare episcopatum, & nobilem virum, Dominum Florentium, à possessione per vim dejicere minime dubitabat. Unde Dominus de Vianen, frater Reynaldi, dominum Florentium decimis, quas in castro de Goye & aliis hinc inde diversisque locis congruis collegerat, spoliavit, & Reynaldum fratrem suum in prædicti pontificii possessionem vi intrudere tentavit, Clementi Antipapæ adhærens, non obstante, quod omnes vicini nefandum schisma incurrere formidarent. Paulo post, exiguo elapso tempore, cum Dominus Florentius Episcopus à partibus Transiselinis Trajectum adveniret, determinata, & in Ecclesia Villæ de * Intfaes, præfixa die, Dominus de Vianen & ejus fratres, Domino Florentio Episcopo per consules civitatis Trajectensis in hunc modum reconciliati sunt, ut nimirum Dominus de Vianen cum fratribus suis promitterent, adversus Dominum Urbanum Papam & Dominum Florentium Episcopum nullo modo se futuros, nec Clementi Antipapæ obedituros, sed Domino Urbano Papæ, & Florentio, Episcopo Trajectensi, in catholicis omnibus mandatis firmiter gesturos morem, & sine ulla sinistra contra illos provocatione fideles diœcesanos diebus vitæ suæ permansuros. (Hæc ex Chronicis Trajectensibus.) *Nusfaes.*

Item Anno ejusdem præsulatus Florentii quinto, (Anno scilicet gratiæ MCCCLXXXIV.) venerabilis vir, Deo & hominibus devotis valde dilectus, Magister Gerardus Magnus, pestilentia correptus, felicem animam Deo reddidit, ecclesiasticis prius sacramentis munitam. Cujus exanime corpus in Ecclesia Beatæ Mariæ oppidi Daventriensis ante gradum Sanctuarii condignæ traditur sepulturæ; de cujus laude venerabilis Magister, Wilhelmus Doctor & cantor Parisiensis, sic scribit: Sacræ recordationis Magister Gerardus, dictus Magnus, feliciter migravit ad Dominum. Et vere magnus, quoniam in omnibus scientiis liberalibus, naturalibus, moralibus, civilibus, canonicis & Theologicis nulli erat in orbe secundus. 325

Item Anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto, Domini Florentii Episcopi Trajectensis septimo, post obitum Magistri Gerardi Groet anno secundo, fundari cœpit monasterium canonicorum regularium in villa Wyndesim,

ſim, per fratrem Florentium, primum rectorem domus Magiſtri Gerardi Groet memorati in Davantria, quemadmodum Magiſter Gerardus Groet ordinaverat in vita.

Item Anno Domini milleſimo trecenteſimo nonageſimo ſecundo, ipſo die Hieronymi confeſſoris, fuit degradatus Magiſter Jacobus de Julia in Trajecto, frater ordinis minorum, qui jactabat verum ſe Epiſcopum eſſe, quamvis non eſſet. Fuerat enim ordinatus ſuffraganeus diœceſis Trajectenſis, per venerabilem Dominum, Florentium Epiſcopum Trajectenſem, & aliquibus conſecrationes & omnes fere ordines contulerat, & Eccleſias atque cæmiteria dedicaverat,& cætera omnia, quæ concernunt Epiſcopi adminiſtrationem, fecerat. Poſtea verò permiſſione divina compertum fuit, non eſſe Epiſcopum, & bullam, quam habebat,eſſe falſam. Quapropter multi presbyteri & clerici in ſacris ordinati, hoc percipientes, refutato & poſtpoſito ſacerdotio, duxerunt uxores, & permanſerunt ſeculares: Alii verò melius ſentientes, per alium verum catholicum Epiſcopum, conſenſu Domini Epiſcopi Trajectenſis, de novo ordinati fuerunt. Igitur authoritate & mandato Apoſtolico, idem Dominus Florentius,Epiſcopus Trajectenſis, convocatis aliis ſeptem Epiſcopis in civitate Trajectenſi, prædictum falſarium literarum Apoſtolicarum, captum in publico theatro, cunctis pontificalibus induit ornamentis, quibus paulatim rurſus privabatur, & primò baculo paſtorali, deinde mitra, deinde caſula, & ſic de ſingulis usque ad amictum incluſivè. Tum capitis crines abradebantur, & pellis circa digitos, quibus corpus Dominicum tractare conſueverat, cum vitro oſſetenus lacerabatur. Noviſſime veſtibus ſecularibus indutus, judici ſingulari, ſcilicet Sculteto & Scabinis civitatis Trajectenſis tradebatur, qui eum ad cacabum dijudicarunt. Sed conſideratis ſacris ordinibus, dudum ab eo habitis, & ob reverentiam ordinis fratrum minorum ſubitò à cacabo ſuſceperunt & decollari juſſerunt. Qui de licentia Domini Florentii Epiſcopi in cæmiterio prædicatorum Trajectenſium humatus eſt.

Item eodem anno MCCCXCII. in die B. Luciæ virginis, obiit Wilhelmus, primus Dux Juliacenſis, qui victoriam obtinuit in Baeſwilre, contra Wenceslaum Ducem Brabantiæ, pater Wilhelmi & Reynaldi Ducum Geldriæ, & etiam Mariæ uxoris Joan. Domini de Arckel, cujus proverbium fuit: Si clauda non fuiſſem, ad Arckel non veniſſem.

Poſt hoc anno Domini MCCCXCIII. ipſo die S. Ambroſii, in bona ſexta feria, cum divinum in Eccleſia celebraretur officium, Dn. Florentius de Wevelichoven, Epiſcopus Trajectenſis, vir nobili proſapia oriundus, qui & nobilioribus virtutum abundabat operibus, hora quaſi meridiei, qua Dominus noſter JEſus Chriſtus expiravit, debitum univerſæ carnis in villa Tranſiſelina, Herdenborch nuncupata, perſolvit, poſtquam XIII. annis, & quinque menſibus prudentiſſime & honeſtiſſime Trajectenſem Epiſcopatum gubernaſſet. Qui deinde Trajectum curru tranſvectus, in cathedrali eccleſia luctuoſis exequiis affinium & amicorum ſuorum, coram ſummo altari decentiſſime humatus fuit. Moriturus is nobilis vir Dn. Florentius, cum familiares & affines aſtantes pro ſervitiis impenſis remunerari cuperent in agone, reſpondit: Dedi quod faveo; innuens, unicuique multa ſe dona & emolumenta temporibus vitæ ſuæ exhibuiſſe. De pecuniis verò ſuis debita omnino ſolvere, & reſiduum B. Martino & ſuo ſucceſſori tradere præcepit. Qui etiam ſingula caſtra dictæ diœceſis tam Tranſiſelina, quam Citraiſelina in ſolida ſtabilitate renovavit, & ſingula caſtra dictæ diœceſis, quibusdam neceſſariis præmunita, cæteraque officia libera, & totam diœceſim in pace
326 tranquilla ſuo ſucceſſori dimiſit. (Hæc ex chronicis Trajectenſibus.) Item in quodam Chronico legitur, Dom. Florentium juſtum quotidie pro animabus fidelibus, quarum curam humeris ſuis portandam acceperat, vigilias novem lectionum legiſſe; & cum à ſuis interrogaretur, quare ſemetipſum tantum legendo fatigaret, reſpondiſſe: Nunquid poteſt bonus paſtor, qui multas accepit regendas oves,

de

de ovibus suis non gerere curam? Si autem pro suis ovibus solicitus esse debet, quomodo injustum vobis videtur, si ovibus meis auxilium impendam?

Rex Bohemiæ Wenzelaus, primogenitus Serenissimi & invictissimi Domini *Imperialia.* Caroli quarti, Romanorum Imperatoris excellentissimi, anno Dom. MCCCLXXII. tempore Gregorii Papæ XI. ad ejusdem Imperatoris instantiam, fuit electus in Regem Romanorum, & per dictum Papam confirmatus. Et nihilominus idem Imperator, de sua plenitudine Imperialis potestatis, præfatum Wenzelaum sub se in Regem Romanorum instituit, & Aquisgrani coronari fecit: cujus coronationis tempore permaxima discordia sive dissensio inter Illustrem Dominum Wenzelaum de Bohemia, Ducem Lucemburgensem, Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ, fratrem dicti Domini Imperatoris ex una, & Illustrem Ducem Saxoniæ ex altera parte, utroque scilicet Lucemburgensi, occasione ducatus Lotharingiæ & Brabantiæ, sed Saxoniæ Duce, ratione officii sacri Marescallatus Imperii, arrogante sibi jus deferendi ensem regalem sive imperialem, coram rege, tam in sua coronatione, quàm in aliis solemnibus actibus; & res eò devenit, ut uterque pro sui juris conservatione & manutentione ad arma se compararit. Quod Imperator percipiens, misit ad prædictos contendentes, Illustrem Wilhelmum, Ducem Juliacensem ac villicum Burgimagistrum, & rectores Imperialis sedis urbis Aquensis, ad pacificandas partes prædictas, jure cujuslibet semper salvo. Et interim tumultu durante, Imperator sagax, tempore coronationis, in Ecclesia sive Capella Imperiali Beatæ Mariæ ibidem, ut moris est, celebratæ, Illustrem Sigismundum, Marchionem Brandenburgicum, filium suum secundò genitum, tunc juvenem, & non nisi decem annos habentem, ensem imperialem ante se præferre jussit, ut à prædicto Domino Sigismundo, tunc Romanorum ac Ungariæ, Dalmatiæ & Croatiæ, &c. rege, in sacro generali Constantiensi concilio, anno Domini MCCCCXV. ex ore ejus proprio commemorari sæpe audivi. Ad cujus celsitudinem ego una cum aliis legatis Illustris quondam Antonii, Ducis Lotharingiæ, Brabantiæ, & Lymburgiæ filius recordationis fueram destinatus. Hæc Emundus. Cœpit autem regnare post mortem patris anno salutis MCCCLXXIX. Mundi MMMMMMDLXX. & regnavit annis XXII. Hæc Florentius. Rex Wencelaus nihil dignum memoria gessit, sed Neronianæ crudelitatis sectator esse studuit. Multos etiam viros solemnes sine causa occidit: plures cruciatibus exquisitis punivit, nonnullos propria manu ludibrii causa peremit. Contra subjectos in regno Bohemiæ nimia tyrannide usus est. Quare anno vigesimo regni sui surrexit contra eum Marchio Moraviæ, patruelis ejus, cum multis nobilibus regni, & cepit eum. Sed Johannes, Marchio Brandenburgicus, frater, eo liberato, pacem fecit, nec tamen emendatus est. (Hæc Goblinus *(a)*.) Unde etiam Emundus: Rex Wencelaus diu vixit, & suo tempore nihil aut modicum boni fecit, neque laude seu narratione dignum. Quare prædictus Sigismundus, Rex Ungariæ, frater ejus, ipsum captivari procuravit, & in Vienna captivum detineri. Sed per nonnullos suos fideles fuit secrete à captivitate liberatus. Fuit etiam bina vice veneno (nescitur per quem) intoxicatus, sed gratia Dei & ope medicorum illico curatus. Nihilominus propter caloris & siccitatis ardorem, quem propter toxicum in corpore continuò sentiebat, semper appetebat bibere, & bibit de facto aliquando sobriè ad lætitiam, aliquando excessivè ad ebrietatem. Quando verò ad lætitiam & sobriè bibit, tunc fuit optimæ conversationis, prudens & discretus. Principes, Comites, Barones & oratores, sive nuncios Regum & Principum ad ipsum venientes, honorifice, sicut regalem decet magnificentiam, acceptavit, benigne audivit, & gratiose pertractavit, prout ego vidi in Illustri Ernesto, Duce Austriæ, genitore Serenissimi Domini Friderici, Romanorum Regis tertii & moderni, quem in castro suo Carlesteyn, solemniter ad prandium invitatum, Anno Domini MCCCCXIII. in mense Octobri, cum Domina Regina, facto prandio, saltare & festivum

(a) æt. VI. c. LXX.

1327 festivum esse voluit. Vidi etiam in castro suo Roetzinck prope mendicum, oratores Regis Poloniæ, & magni principis Witoldi, Ducis Lithuaniæ & Russiæ, magistrique generalis ordinis Beatæ Mariæ Teutonicorum & Domini Prussiæ, & similiter nuncios civitatis Wratislaviensis, & aliarum civitatum Moraviæ, in castro suo Newenhusen, & pari modo nuncios prædicti quondam Ducis Antonii (cum quibus ego ad suam majestatem fui missus) in prædictis suis castris Karlesteyn, Roetzincke, & Newenhusen benigne accipientem, & gratiose audientem, & quomodo literas Serenissimi quondam Caroli Regis & aliorum principum Franciæ, Latine scriptas, per nos præsentatas ipse aperuerit, legerit & ipsarum tenorem nobis exposuerit, & de statu eorundem affectuose per nos fieri certior desideraverit: ubi similiter de statu Baronum, Ducatuum Brabantiæ & Lucemburgi, quorum notitiam aliqualem habuit, ut asseruit, percontabatur. Erat enim bene literatus, congruè loquens Latinè, meque postea per manum capiens, duxit in aulam, in qua preciosæ imagines omnium Ducum Brabantiæ, usque ad Ducem Johannem Brabantiæ hujus nominis tertium inclusive, sunt depictæ. Quas prædictus Carolus Imperator, genitor ejus, inibi depingi fecerat, dixitque ad me, suam illam esse genealogiam, & se de progenie Trojanorum, & signanter Sancti Caroli Magni Imperatoris, & inclytæ domus Brabantiæ descendere, & Imperatorem Heinricum de Lucemburgo, proavum suum, duxisse filiam primi Joannis Brabantiæ Ducis, ex qua genuerit avum suum Johannem, Bohemiæ & Poloniæ Regem. Quando verò Rex Wenceslaus bibit excessive & ad ebrietatem, incurrebat in furiam, & fuit tunc multum perversus & periculosus, & dicitur quadam vice coquum suum, qui ad voluntatem suam, seu secundum appetitum suum, cibos non paraverat, ad veru ligatum assari jussisse. Item quodam tempore ad experiendum, quid decapitandi sub tempore executionis cogitarent, accersivisse spiculatorem, cujus compater fuit, & flexis genibus, oculisque suis velatis, præcepisse, ut se decollaret, & quia spiculator ense nudo dissimulans, ipse cum platto in collum percussisset, surrexisse Regem & dixisse spiculatori, ut poneret se super genua, quem sic velatis oculis tunc decollavit. Accidit etiam quodam tempore, dum Rex causa venationis ad nemus pergeret, & monachum in via reperiret, ut statim à mangone suo balistam peteret, qua tensa, & ex pharetra (quam semper ad latus suum ferebat) sagitta extracta, monachum sic sagitta percussit, ut inde mortem obiret: dicens astantibus, se feram singularem sagittasse. Quibus dicentibus, non feram, sed monachum, respondit, monachum esse & manere debere in suo claustro, non in sylva, ubi esset babitatio & conversatio ferarum. Audivi etiam dici de eo, cum quadam vice videret ad parietem scriptum (Wencelaus alter Nero) statim accepta creta, manu propria adjunxisse hæc verba (Si non fui, adhuc ero.) Dicitur etiam præter magnos & majores canes, maximos maxime desiderasse, & pro illis habendis ad diversas mundi regiones suos nuncios destinare consuevisse: quorum inter eosdem maximum in cubili suo & lecto proprio de nocte ad pedes suos secum dormire seu jacere voluerit: eoque modo factum, ut quadam nocte cum Regina (filia Alberti Ducis Bavariæ & Comitis Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ) urinæ causa de lecto regis surgere, seu vasculum, in quod urinam reddere consuevit, capere conaretur, maximus canis mox ipsam per guttur arripiens, suffocaret. Alii dicunt, prædictorum magnorum canum unum, qui furiam incurrebat, reginam momordisse, & inde illam mortuam. Iste Wenzelaus Rex Dominum Galeacium, Comitem Papiæ & virtutum ac Dominum Mediolanensem, in Ducem Mediolanensem creavit, & civitatem Mediolanensem ei, una cum tota Lombardia, in feudum concessit, & sic dominium Imperii alienavit, irrequisitis electoribus & sine consensu & voluntate eorundem. (De isto Galeacio, Duce Mediolanensi, scribit Magister Johannes de Crinellis in suo Chronicorum compendio.) Iste rerum prosperitate atque munificentia tanta claruit, ut ab Augusto Cæsare citra parem Italia clementia, atque libera-

liberalitate, non habuerit, sed tandem, quem cometa sydus per mensem, coruscantibus radiis, moriturum esse prædixerat, ferali peste decedens, miserabilem querimoniam atque perniciem viduæ reliquit Lombardiæ. (Nam post obitum hujus, per annos fere sedecim, ferro, peste, fame, rapinis, atque sævientibus ubique discordiis, consumpta remansit.) Sequitur Emundus: Propter ma- 328
la merita & alia maleficia, regno Romanorum privatus, & ab eodem destitutus fuit à Bonifacio Papa nono Wenzelaus, data electoribus Imperii potestate, alium in regem Rom. eligendi, postea in Imperatorem promovendum: Qui elegerunt illustrem Dn. Rupertum, Ducem Bavariæ, in regem, anno Domini MCCCXCIX. qui ab eodem Papa Bonifacio fuit confirmatus, & postea Aquisgrani cum maxima difficultate propter potentiam principum, qui Wenzelao adhæserunt, coronatus; Wenzelaus enim semper magnam partem principum & civitatum Almaniæ habuit pro se, qui pro Rege Rom. coluerunt. Quod verò prædictus Sigismundus rex Ungariæ, frater ejus, post discessum Ruperti, contra Wenzelaum in Regem Rom. fuit electus; hoc contigit (ut in Karlesteyn ipsemet nobis retulit) de suo consensu, & cum protestatione, ut prædictus Rex Ungariæ frater suus Imperator fieret, & ipse Rom. Rex maneret. Est etiam verum, in sacro generali concilio Pisano, Ambasciatores Wenzelai, quos ad concilium destinaverat, fuisse nomine ipsius admissos, & in sessionibus & aliis publicis actibus, in locis debitis, tanquam Romanorum Regis nuncios collocatos, ut vicissim oratores dicti Ruperti, qui contra ejusdem concilii decretum partem Gregorii Papæ XII. fovebat, tanquam schismatici, ex dicto concilio turpiter ejecti & refutati fuerunt. Sic omnes, qui in obedientia Papæ Clem. VII. & Benedicti Papæ XIII. erant, tenuerunt Wenzelaum pro Rege Rom. De cujus quidem regis Wenzelai privatione, & contumeliis illatis, dictus Rex Sigismundus, germanus ejus, per literas fuit conquestus Cardinalibus dicti Papæ Bonifacii, videlicet quod ipse Wenzelaus non vocatus, non convictus, & sine causæ cognitione fuerit privatus, quodque idem Bonifacius die noctuque nihil aliud cogitare videretur, nisi ut modum inveniret, quò ipsum Sigismundum ex regno Ungariæ ejicere possit. Qui etiam conaretur prælatos & barones suos pellicere, ut, rupto fœdere, ab ipso discederent, sibique rebellarent, & regi Ladislao Neapolitano adhærerent. Unde Sigismundus vehementer amabatur eò, quod ipse & genitor ejus Imp. Carolus ab initio schismatis Urbano VI. & ipsi Bonifacio semper adhæserint, licet per multos reges & principes sæpe fuerint in contrarium requisiti. Præterea prædictus rex Wenzelaus, ad instigationem universitatis generalis sui studii Pragensis anno Dn. MCCCXCVIII. ex Bohemia ad civitatem Remensem venisse, ubi Carolus VI. tunc Francorum Rex cum suo germano Ludovico Duce Aurelianensi, suisque & dicti Wenzelai patruis, Joanne Bituriensi & Philippi Burgundiæ ducibus, certo prævio tractatu, convenerant ad consultandum de extirpatione schismatis tunc inter Benedictum XIII. & Bonifacium tunc vigentis, ubi conclusum fuit inter cætera, ad id consequendum securissimam & brevissimam esse viam, ut uterque de Papatu contendentes juri suo cedant sive renuncient, & per utrumque collegium novus Papa eligatur. Sic igitur Wenzelaus Cæsar, de consilio regis & principum Franciæ prædictorum, misit legatos suos ad Bonifacium prædictum, & simul Avenionem ad Papam Benedictum, Reverendum patrem Dn. Petrum de Alico, Episc. Cameracensem, qui ab eodem Wenzelao regalia receperat, & M. Nicolaum prothonotarium, ut nomine suo peterent, quò juri suo de papatu cederent: quemadmodum supradicti Rex & Duces Franciæ id idem per suos oratores vicibus diversis ab eodem Papa requisiverant, ubi quidem Benedictus Papa XIII. inter alia ejusdem regis Wenzelai oratoribus respondit, in præmissis & consimilibus alias se regem Wenzelaum per suos oratores de intentione sua fecisse certiorem. Pro quo est sciendum, Benedictum Papam in suæ assumptionis initio ad Wenzelaum regem misisse dominos Bernardum Girberti juris utrius-

que

que, Bartholomæum Lupi legum Doctores, suos capitaneos, & sacri palatii causarum Apostolicos auditores & magistrum Gerardum Petri de † Gesthaen, literarum Apostolicarum scriptorem, & Cameracensem Laudanensemque canonicum, ut Dominum regem inter alia de jure sibi in papatu quæsito informarent, & ab errore & adhæsione Bonifacii desistere & sibi adhærere suaderent. (Hæc Emundus ubi supra.)

† Eusthaen.

Isto tempore Witholdus, Dux Lythaviæ, quem vulgus Theutoniæ Regem vocare consuevit, fidem Christi suscepit, & ipse baptizatus Alexander vocatus est, & multæ Ecclesiæ in Lythavia fundatæ sunt. Hæc Gobelinus *(a).*)

Anno ejusdem Wenzelai regis XVIII. (salutis scil. MCCCXCVI.) sexto Cal. Octo-
329 bris factum est bellum inter Regem Ungariæ & Regem Turcarum apud urbem Saltowe, quæ apud Græcos Nicopolis vocatur, de qua Jordanus Episcopus sic dicit: Trajanus Imperator, victis Sarmatis, condidit civitatem in Thracia, & vocavit eam Nicopolim, id est, civitatem victoriæ, & est de partibus Bulgariæ. Cum enim Turci Bulgaris per annos præcedentes plurimum fuissent infesti, & nonnullas terras Ungariæ occupassent: Sigismundus rex Ungariæ literas suas regibus & principibus Christianis hinc inde direxit, petens auxilium contra Turcos. Unde plurimi principes & nobiles, ac alii militares convenerunt ad eum. Cumque congregato exercitu transiret Danubium, Marochbackim rex Turcorum, & Bayzachbackim, filius ejus, ad bellum ex adverso se parant, & non solum viribus, sed etiam fallaciis vincere satagunt. Nam palos acutos ligneos per campum inter rubos, quasi per tria milliaria fixerunt in terram, & ubi non plene rubis occultabantur, ramos arborum præcisos eis præfixerunt. Cumque rex Ungariæ expertorum consilio acies ordinare decrevisset, & princeps Walachiæ, qui vicinius Turcis habitavit, & mores eorum in bellis, præcedentibus annis contra se gestis, noverat, ut bellum primò attentare posset, petiisset, Franci cum suis, si hoc eis concederetur, æstimantes se despectos, consentire recusabant, & absque ordine opportuno, Rege ignorante, Turcos aggrediebantur. Prima igitur Turcorum acie prostrata, alia pars exercitus Turcorum fugam simulat, & per loca inter palos prædictos ad hoc disposita transiit: quos Christiani per campum fugientes, stimulatis equis & incussis calcaribus persequuntur. At dum se equorum impetu rubos transire putant, in palos in terram fixos incidunt, ubi nec procedendi, nec etiam propter impetum subsequentium retrocedendi facultas fuit. Hinc Turci (Christianis sic defixis) maxima copia erumpunt ex insidiis, & Christianos cæde miserabili prosternunt. Rex igitur Sigismundus, nondum paratus ad prælium, & se adhuc securum æstimans, clade cognita, & Turcis contra se ex improviso venientibus, consilio fidelium suorum, licet invitus, fuga navigii sibi consuluit. Et Christianis paucis respectu magnæ multitudinis evadentibus, cæteri capti vel occisi, & captivorum alii truncati capite, alii membris genitalibus, alii oculis privati, alii venditi sunt. Concessit tamen rex Turcorum filio Ducis Burgundiæ, tanquam captivorum insigniori, ut se cum certo numero militum, quos duceret eligendos, redimeret. Hæc Goblinus *(b).* Iste sic redemptus fuit Joannes, postea Dux Burgundiæ, pater Philippi, Ducis Burgundiæ & Brabantiæ, patris moderni Caroli, Ducis Burgundiæ & Brabantiæ. Causa liberationis ejus fuit præsagium Pagani astrologi, qui Domino suo regi propter eundem prædixit infinitum Christianorum sanguinem adhuc effundendum. Hæc collector. Istius etiam Wenzelai tempore incepit hæresis Wyckleef in Bohemia & in Praga prædicari, ubi ipse Rex cum regina foverunt primò M. Johannem Huss hæresiarcham, & deinde M. Hieronymum, qui tandem in concilio Constantiensi fuerunt combusti. Hæc Emundus. De origine hujus sectæ sic scribit Magister Joannes Nyder, doctor sacræ Theologiæ, ordinis prædicatorum, tertio dialogi sui lib. de formica,

(a) ӕt. VI. c. LXX.
(b) c. l.

mica, cap. 9. Vivebat in Anglia infra LX. annos quidam secularis sacerdos, etiam professor acer ingenio, & eloquentia lepidus, sed errore, scriptis & vita, ne dum hæreticus, sed hæresiarcha, Joannes Wyckeleef dictus, qui in suis libellulis in Anglico & Latino, doctrina nova Rempublicam secularium & ecclesiasticorum subvertere molitus est. Istius articulos, quot pro tunc & postea, & modo occulti sint, & facti sint hæretici in Anglia, norunt, qui ibi steterunt. Eorum venenum meo tempore Bohemus quidam, (in Constantiensi concilio generali incineratus) magister artium Hieronymus, videlicet in Anglia studens, avidè hausit, & libris & voce propria in primaria civitate Bohemiæ, in universitate Pragensi, postmodum copiose effudit. Dividebatur propterea universitas prædicta, & abinde multi ex valentioribus recesserunt Theologis. Deinde Bohemia fere tota rebellare cœpit Romanæ Ecclesiæ, & errorum doctrinis replebatur fere ubique tota, ut tot ibi sectæ hæreticorum essent, ut vix numerari possent. Tres tamen principales diù perseverabant, veterum videlicet Pragensium, (qui tolerabiliores erant) Orphanorum & Thaboritarum, qui pessimi erant. Incendebant Ecclesias & monasteria, nullam sanctimonialem nec religiosum, non Carthusienses, non reformatos nec deformatos in regno suo vivere sinebant. Nihil de imaginibus Sanctorum, nec de ornamentis ecclesiarum sentiebant, sed omnia ista destruxerunt, & illicita esse dixerunt: & quod 330
his deterius est, sacerdotes & religiosos plurimos gladio occidebant. Alios pollicibus amputatis ejecerunt, residuos cruciatibus excarnificarunt: cum chrismate sacro, & sancto oleo (quod nefas est facere, & audire horrendum) calceos suorum pedum inunxerunt. Extra regnum & intra multo tempore nulli sexui, nullive ætati, non gradui nec statui catholico pepercerunt. Et quanquam omnes essent hæretici & schismatici, tamen tam incredibili errore permissione divina sunt obcæcati pariter & mulctati, ut aliquoties una secta aliam invaderet, & victrix victam occideret, hæreticus hæreticum, & schismaticus schismaticum. Unum tantummodo fuit signum, in quo omnes concordabant, communicare videlicet sub utraque specie sacramento divinissimo Eucharistiæ, quod multi indignissime post gravia facinora, sine prævia sacramentali confessione & semota debita reverentia, sumebant. Alii verò (Sacerdotes videlicet multi) missam celebrabant (execrabantur verius) sine altari, & vestimentis per manus Episcopi consecratis. Et quamvis tam diversi inter se essent, ut præmittitur, tamen quando fideles eos invadere disponebant, sicut Herodes & Pilatus, statim amici facti sunt. (Hæc qui suprà.) Johannes Crinellis ita dicit: Iste Wenzelaus hæreticam perniciosamque, quam Hussistas nuncupant, sectam in regno suo fovit, quorum demum tantum fuit incendium atque præsumptio, ut post ejusdem Wenzelai obitum, crescente multitudine & potentia, cunctas Ecclesias atque demum regnum ipsum omne quasi funditus everterint. (Hæc ille.) Item regni Wenzelai regis XIX. Nicolaus, eximii nominis medicus, Florentiæ habetur doctissimus.

Anno sequenti Chrysoloras Bizancius disciplinam Græcarum literarum in Italiam retulit, quæ per septingentos jam annos apud nostros homines in usu non habebatur.

Anno ejusdem Wenzelai XXI. (salutis scilicet MCCCXCIX.) mirabilis dealbatorum peregrinatio fuit, quæ ex Alpibus in Cisalpinam Galliam progrediens, usque ad extremas Galliæ oras universos ubique populos apprehendit, duravitque fere tres menses. In quibus prælonga populorum agmina vestibus induta albis, supplici devotionis fervore ad vicinas civitates procedebant, & universi misericordiam proclamabant & pacem. Tantaque tenuit animos religio, ut, qui simili veste non aspiciebantur, Deo rebelles, & ab humana conversatione separandi esse censerentur. (Hæc Florentinus.)

Anno sequenti Florentiæ in vacua pene urbe, è qua cives magno effugerant numero, supra triginta millia hominum assumpsit lues. Item Wenzelaus, propter segnitiem atque lasciviam, ab Electoribus est ab imperio depositus. Unde quidam

hoc anno vacasse imperium scribunt: licet Robertus statim fuerit ad imperium electus, sed non pariter ab omnibus nec ubique receptus. (Hæc Florentinus.) Postremò Wenzelaus, nulla imperiali corona aut virtute redimitus, obiit, imperatorum numero nullatenus annumerandus. (Hæc Johannes, ubi suprà.)

Item anno Domini MCCCLXXXVIII. Carolus, Rex Franciæ, bello lacessitus, per Wilhelmum, Ducem Geldriæ, circa festum Sancti Lamberti, venit cum maxima multitudine armatorum versus Geldriam, & usque ad ducatum Juliacensem in terram de Randenrade. Quibus ibidem existentibus, tanta pluvia per longum tempus fuit, ut rex cum suo exercitu nec procedere posset, nec retrocedere, si voluisset, viis tam lutosis factis, ut currus & vehicula, quibus victus adducebatur, ex iis vix eluctari magno conatu possent. Tandem Wilhelmo, Duce Juliacensi, patre Wilhelmi Ducis Geldriæ, intercedente, pax inter Regem & filium suum, Ducem Geldriæ, facta est. Et venit Dux Geldriæ in conspectum Regis, excusans se de objectis. Post quæ Rex cum toto exercitu rediit ad propria circa medium Octobris.

Anno Domini MCCCCVII. Ludowicus, Dux Aurelianensis, frater Caroli sexti, regis Franciæ, occisus est Parisiis dolose, quæ fuit infinitorum malorum occasio. Causa acta est in concilio Constantiensi.

Item Anno Domini MCCCCIX. in mense Septembri, Johannes, Dux Burgundiæ, pater Philippi Magni, Ducis Burgundiæ & Brabantiæ, patris Caroli, Ducis Burgundiæ, qui obsedit Nussiam, traditorie occiditur in conspectu Delphini, filii Re-
331 gis Caroli, Regis Franciæ præfati, statim post initas inducias. Unde multa rursus mala evenerunt longo tempore perdurantia: quia regnum Franciæ florentissimum hinc per Regem Angliæ Heinricum, inde per Philippum Magnum, Ducem Burgundiæ, filium præfati Joannis, miserabiliter supra modum vastatur. Tandem Dominus Cardinalis Sanctæ crucis, ordinis Carthusiensis, pacis modum inter eos reperit, quam Anglici noluerunt recipere, & tantum Burgundi receperunt. Duravit autem perniciosum hoc bellum ultra XVI. annos. Tandem gloriosus Rex Carolus obiit anno Domini MCCCCXXII. die XXI. Octobris. Et sepultus est ad Sanctum Dionysium, & juxta eum Elizabet, ejus uxor. (Hæc ex Chronicis.)

Brabantica. Post mortem Wenzeslai Ducis, mariti sui, Johanna Ducissa vidua permanens, rexit Brabantiam annis XXIII. Cœpit autem regere sola anno Domini MCCCLXXXIV. regni Wenzeslai, Regis Romanorum, anno sexto. Ista requisivit Dominum Arnoldum de Hoerne, quem de sacro fonte levaverat, ut esset ejus mamburnus: quod quamvis sine consensu patriæ non acceperat, fecit tamen, quantum potuit. Deinde Wilhelmus, Dux Geldriæ, movit maximum bellum eidem Ducissæ Johannæ, ejusque patriæ & subditis Brabantiæ, in annis Domini MCCCLXXXVI., LXXXVII., & LXXXVIII. & occupavit de facto oppidum de Gravia, quod à dicta Ducissa, tanquam ipsius oppidi domina directa, Wennarus Dominus Kuyck tenuit in feudum. Quapropter Domina Ducissa, cum dicta patria Brabantiæ, infra dictos annos bina vice oppidum prædictum obsedit, ipsa Domina in Busco Ducis permanente; ubi in prima obsidione Johannes Dominus Henerle (vel Hevetle) qui tunc miles fuit factus, in uno insultu sive saltu interiit, sagitta transfixus. Et tunc inexpugnato oppido, ad lares remearunt. In secunda verò obsidione magna pars exercitus Brabantiæ transivit ultra Mosam prope Ravesteyn, ad cujus oppositum vel circa villam de Nyfrick, Mosam præfatus Dux Wilhelmus ipsos impugnavit, & obtinuit victoriam, & sic reliqui de obsidione recesserunt: de qua victoria multus diu inter plebejos sermo, venisse Illustrissimum Ducem Wilhelmum ex improviso, & cum modico exercitu irruisse in infinitam Brabantinorum multitudinem, & eos fugasse; & quia certamen juxta Mosam erat, majorem partem exercitus Brabantinorum fuisse submersam, cum unus impelleret alterum. Quæ quidem guerra fuit postea sedata & pacificata, consilio nobilium hominum & vasallorum partis utriusque.

Anno Domini MCCCXC. quia Dominus Wenzelaus, Romanorum & Bohemiæ

miæ Rex & Dux Lucemburgensis, præfatam dominam Johannam Ducissam, & ejus patriam Brabantiæ, licet satis requisitus, defendendam contra Ducem Geldriæ, qui in omnibus contra eam prævalebat, non susciperet, domina Johanna Ducissa in præsentia sui consilii prælatorum, nobilium & deputatorum bonorum oppidorum, repræsentantium tres status Brabantiæ, statuit, ut Margaretha Ducissa Burgundiæ neptis sua, scilicet sororis suæ Margarethæ, quondam Comitissæ Flandriæ filia, tanquam hæres proximior, & post eam filii hæredes & successores ejusdem sibi succederent in ducatu & patria Brabantiæ, post ejus decessum. Imò, cum statim ipsi terras omnes donatione inter vivos ipsi donavit, salvo sibi usufructu.

Anno Domini MCCCXCVII. Dominica post festum Johannis Baptistæ, Geldrenses quidam civem in oppido Busco Ducis occiderunt, unde communitas villæ omnes Geldrienses ibi existentes pro majori parte occiderunt, & eorum capitaneum, nomine Walterum de † Ouerkyn, redituarium Ducis Geldriæ, ceperunt, quem die Ouenryn. sequenti decollari fecerunt. Quare Wilhelmus, Dux Geldriæ, Ducissam Johannam, & ejus patriam bello postulavit, unde nova guerra inter Ducem Wilhelmum & Ducissam ac ejus patriam Brabantiæ.

Eodem igitur anno plures villas in terra Brabantiæ Dux Wilhelmus cepit, scilicet Oesterwyckh, ubi etiam ad certum tempus in dedecus Brabantinorum ipsos cum omnibus amicis suis exspectavit: sed nullus ausus est apparere; quæ audacia Ducis omnibus principibus & populis, situm loci scientibus, visa mirabilis fuit usque in præsentem diem. Cepit verò illo tempore simul Becke boextel, & oerscoet. Econtrà domina Ducissa cum magna expeditione proficiscens, terram Juliacensem intrando, bina vice invasit circa annos Domini MCCCXCVII, XCVIII, XCIX. Et in prima expeditione oppidum, Nuenstat vocatum, cepit & incendio delevit. In secunda verò expeditione dicta terra Juliacensis iterum igne & gladio vastata, unà cum 332 Leodiensibus obsedit oppidum Ruremundæ, oppidum (inquam) majus ducatus Geldriæ, sed expugnare non potuit, & cum scandalo, vituperio ac damno recessit. Quamdiu verò & quoties expeditio suscepta fuit, domina Ducissa semper in oppido suo Trajectensi super Mosam permansit. Et quia Dominus Wenzelaus, Romanorum & Bohemiæ Rex, dicto Duci Wilhelmo in hoc bello favebat, concessa supra castra sua & in campis vexillum suum ponendi & deferendi potestate. Ideò, ut fertur, Ducissa Johanna, necessitate urgente, coacta fuit cum Domino Duce Burgundiæ, Philippo, inire fœdus, & filium ejus Antonium, secundò genitum, in præsentia sui consilii, prælatorum, nobilium & deputatorum constituere successorem in ducatu Brabantiæ cum suis attinentiis anno Domini MCCCCI.

Anno Domini MCCCCIV. die XIX. mensis Maji, Margareta, Ducissa Burgundiæ, vigore potestatis per Ducissam Johannam, materteram suam, per literas patentes sibi concessæ, ut alterum duorum filiorum suorum, seniorem in gubernatorem Brabantiæ & ejus locum tenentem constituere posset, attendens, in facta per quendam Ducem Philippum Burgundiæ, maritum suum, & ipsam inter eorum tres filios, Johannem videlicet & Antonium ac Philippum divisione, & de consensu Ducissæ Johannæ materteræ suæ ordinatum esse, ut filius Antonius succederet in ducatu Brabantiæ, post ejus & dictæ materteræ suæ decessum, idcirco consideratis rationibus præscriptis, eundem Antonium filium suum ex parte ipsius gubernatorem dicti ducatus Brabantiæ, & ejus locumtenentem in eodem constituit: qui eodem anno, feria quinta mensis Junii, juramentum præstitit patriæ Brabantiæ in receptionem gubernationis.

Anno sequenti, XXVIII. die Martii, obiit nobilissima Margaretha, ducissa Burgundiæ, mater Antonii, postea Ducis Brabantiæ.

Istius Ducissæ Johannæ temporibus floruit venerabilis & sanctus vir, Frater Johannes de Ruysbroeck, primus prior domus canonicorum regularium Viridisvallis juxta Bruxellam, qui origo & occasio novorum regularium fuit, qui nunc mili-

tanr sub capitulo de Wyndechem, & feliciter obdormivit in Domino anno salutis MCCCLXXXI. sacerdotii sui anno LXIV.

Tandem Ducissa Johanna, nulla prole ex maritis suis relicta, postquam præfuerat Ducatibus Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgæ annis quinquaginta uno, videlicet XXVIII. vivente Wenzelao, & XXIII. post ejus mortem obiit Bruxellæ VI. die Decembris, & est ibidem sepulta in Ecclesia fratrum Carmelitarum. Ejus soror junior, Maria nomine, Ducissa Geldriæ, etiam nulla prole relicta, decessit anno Domini MCCCXCIX. mensis Martii die prima, dicta Ducissa adhuc vivente. Margaretha verò, Comitissa Flandriæ, Ducissa Burgundiæ prædicta, non diu ante obitum Ducissæ Joannæ, suæ materteræ, etiam decessit, ipsa Ducissa Joanna superstite, ut præmittitur, cui successit in Ducatibus Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgæ, ac Marchionatu sacri imperii, Antonius supra dictus, vigore divisionis & partitionis prædictæ. (Hæc ex gestis Ducum Brabantiæ.)

Florensiensis. Item circa ista tempora finitur compendium chronicorum fratris Petri de Herentals, canonici & Prioris quondam * Floreffiensis, de Imperatoribus & Pontificibus Romanorum, sicut sæpius allegatus in isto collectorio fuit. Qui quidem Petrus etiam ob rogatum Domini Johannis de Arckel, Episcopi Leodiensis, quandam expositionem sive glossam super librum Psalmorum edidit, quem collectorium appellari voluit. (Hæc collector.)

Leodiensis. Post decessum Domini Arnoldi de Hoerne (de quo prius) statuta fuit dies electionis per capitulum Leodiense: sed interim principes & barones ac prælati plurimi Leodium, ad intercedendum apud Dominos de capitulo pro promotione sui, vel suorum filiorum aut cognatorum, venerunt. Sed die statuta, videlicet XXVI. die Martii, Domini de capitulo facientes electionem, atque considerantes circumstantias personarum, postulaverunt domicellum Theodoricum de Marcha, tanquam magis idoneum. Quo facto, statim legatio versus Romanam curiam ele-
333 ctionis jam dictæ à dicto Papa impetranda confirmatione ablegatur: qua obtenta, & his, qui missi fuerant, Leodium reversis, circa festum Beati Jacobi, domicellus Theodericus, qui postulatus fuerat & confirmatus, destinabat fide dignos ad capitulum Leodiense, unà cum literis credentiæ, qui nomine suo dicerent, se (Theodoricum domicellum) non existimare consultum, ut dignitatem Episcopatus hujusmodi acceptet, cum potius eidem modis omnibus renunciet, &c.

Romana. Bonifacius, hujus nominis nonus, cœpit secundum Matthæum Florentinum, anno salutis MCCCXC. Sedit annis XIV. mensibus IX. Isto anno in schismate eligitur Benedictus XIII. qui post Clementem Pontificatum tenuit annis XIX. (Wernerus ita dicit:) Iste Bonifacius eligitur Romæ loco Urbani, dictus prius Petrus de Thomacellis, & continuat schisma. Benedictus verò fuit electus in Avenione, in locum Clementis, & dicebatur Petrus de Luna, & duravit usque ad concilium Constantiense, sed nec tunc quidem obedire voluit, sed semper pertinax permansit. Moriens tandem in regno Aragoniæ, jussit suis Cardinalibus, ut statim alium loco suo eligerent: quod & fecerunt, & idolum elevantes, Clementem octavum vocaverunt, sed nihil profecerunt. Sequitur Gobelinus (a). Iste Bonifacius Papa nonus, post obitum domini Urbani Papæ electus de collegio Cardinalium, sedit fere annis XII. Prius communiter Cardinalis Neapolitanus nominatus, quamvis plures Cardinales de Neapoli per Dominum Urbanum creati fuissent. Nam Dominus Urbanus in castro Luceriæ, antequam obsidione vallaretur, XVII. Cardinales creavit, inter quos erant Trevirensis, Moguntinus, & Coloniensis Archiepiscopi, quamvis absentes, sed illi non acceptaverunt. Et plures erant de Neapoli: quanquam hic ab eodem Domino Urbano creatus & Neapoli natus, ante hoc tempus præcipue Cardinalis Neapolitanus fuit appellatus. Coronatus est Bonifacius quinto Idus Novemb. anno Domini MCCCLXXXIX. Et statim confirmavit ea, quæ Dominus

(a) al. VI. c. LXXXIV.

nus Urbanus ſtatuit de reductione Jubilæi, de quinquageſimo anno ad annum triceſimum tertium, & de feſto viſitationis B. Mariæ virginis, ac de feſto corporis Chriſti, nec non de indulgentiis, quæ ſequentibus corpus Chriſti, quando defertur ad infirmum, conceſſit. Ipſe caſtrum S. Angeli magnifice reparavit, quod Romani magna ex parte deſtruxerant, ut qui ex illo maxima damna in principio ſchiſmatis ab illis accepiſſent, qui de parte Antipapæ fuerunt, & qui ultra annum in eodem à Romanis obſeſſi, ipſum fame coacti reddiderunt. Item Comitem fundorum, qui principium ſchiſmatis ſtabilivit, penitus exterminavit: & dominatus Romanis, non ſolum ut Papa, ſed tanquam rigidus Imperator fuit: quorum multos ſibi ſuſpectos de infidelitate, per juſtitiarios ſuos fecit occidi. Capitolium & palatium ſuum fortius munivit, nec fuit ante eum quiſquam Romanorum Pontificum, qui tantam poteſtatem Romæ, & in patrimonio Sancti Petri exercuiſſe legatur. Inter hæc Robertus olim Cardinalis Baſilicæ XII. Apoſtolorum, tunc Antipapa Clemens moritur, & electus eſt in locum ejus quidam, qui Benedictum ſe nominabat.

Anno Pontificatus ipſius Bonifacii primo, cum juxta ordinationem Domini Urbani Papæ ſexti, & ex hujus approbatione plurimi, qui obedientiam Bonifacio præſtabant, pro indulgentiis anni Jubilæi conſequendis, de univerſis mundi partibus ad urbem Romanam confluxerunt. Illi verò, qui de regno Franciæ erant, & alii obedientiam ejus repudiantes, hoc anno pro hujusmodi indulgentiis Romam non venerunt, ſed juxta primam ordinationem Clementis ſexti, anno Domini MCCCC. in maxima multitudine, pro iisdem indulgentiis obtinendis Romam venientes limina Sanctorum viſitabant. Poſtquam igitur annus Jubilæus juxta conſtitutionem Urbani, & approbationem iſtius Bonifacii tranſiit, Dominus Bonifacius unum annum ſub anni Jubilæi urbis Romæ indulgentiarum forma, Colonienſi civitati conceſſit: ita ut venientes Coloniam, vel ibidem habitantes, illo anno durante viſitantes certas Eccleſias ad hoc directas, cum oblationibus ſuis poſſent conſequi indulgentias; quæ viſitantibus urbem Romanam in anno Jubilæo conceſſæ erant, videlicet pleniſſimam remiſſionem omnium peccatorum. Quo anno elapſo, ſimilis annus conceſſus eſt ab eodem Domino Bonifacio, ſub eadem forma civitati Magdenburgenſi. Et ad utramque harum civitatum miſſus eſt collector Papæ, qui certam partem recepit oblatorum. Deinde 334 indulgentias ſimiles conceſſit viſitantibus, alias nonnullas civitates Germaniæ ad certos menſes. Unde in Miſnia & Praga ex hujusmodi conceſſione concurſus magnus populorum fuit. Deinde idem conceſſit multis locis Almanniæ, ut viſitantes certas iſtorum locorum Eccleſias, conſequerentur indulgentias ſimiles, quæ erant quondam conceſſæ tali vel tali loco, ſeu tali vel tali Eccleſiæ, quæ in ipſo privilegio conceſſionis exprimebatur. De quibus locis vel Eccleſiis fama vulgaris erat, quod viſitantibus ea, vel eas, conceſſæ eſſent olim à ſede Apoſtolica indulgentiæ pleniſſimæ. Prædictæ verò indulgentiæ non ſolum concedebantur in locis inſignibus, ſed in villis etiam non muratis, & in monaſteriis vel eccleſiis ſitis in campis. Et in omnibus privilegiis conceſſionum prædictarum ponebatur clauſula (porrigentibus manus adjutrices) ita ut hujusmodi indulgentias, niſi qui ipſis locis vel eccleſiis manum porrigeret adjutricem, nemo conſequi poſſe videretur. Unde quidam conceſſiones hujusmodi magis non magni faciebant, ut quas pro lucro magis, quàm ex zelo, tum inſtitutas à Papa ſuſpicabantur. Interim verò Bonifacius Papa, calculi dolore, & tandem inde membro putreſcente virili, Anno XII. pontificatus Calend. Octobris moritur, vir multorum opinione pecuniæ cupidior, quàm æquum erat.

Anno Domini MCCCXC. fuit receptus ex proviſione Apoſtolica Illuſtris *Leodienſia.* Dominus Johannes de Bavaria, junior filius Domini Alberti Ducis Bavariæ, Comitisque Hannoniæ, Holandiæ & Zelandiæ, & Domini Friſiæ in electum Leodienſem & paſtorem LI. poſt Sanctum Lambertum, & LXXXIX. à Beato Mater-

no.

no. Anno eodem, Dominus Johannes de Bavaria, ætatis XVII. annorum vel circiter, cum genitore & fratre suo Wilhelmo, tunc Comite de Oesternande, ac pluribus aliis principibus & dominis Leodium venit: ut rumor tum esset, venisse cum mille equitibus. Et receptus est per capitulum & populum, ut moris est, reverenter.

Anno sequenti, circa mensem Augustum, venit Leodium Episcopus Anconitanus, legatus à Domino Bonifacio Papa, qui fecit publicari per totam diœcesim Leodiensem, nec non Cameracensem, quicunque ipsum accedere, & ei vel suis commissariis confiteri, & pœnitentiam agere ac satisfactionem vellet, per potestatem sibi commissam potestate Apostolica, obtenturum plenam remissionem. Unde factus est magnus concursus populorum, Leodium versus, ad præfatum Episcopum, qui residebat in Ecclesia Sanctæ crucis Leodiensis, qualibet die bina vice impartiens absolutionem. Et durabat hæc commissio sibi facta usque ad festum nativitatis Christi, immediate post sequens.

Anno Domini MCCCXCV. die XI. mensis Junii, in diluculo diei, fuit tantus terræ motus Leodii, & in locis circumvicinis, ut ollæ & patellæ seu cacabi, dependentes ad parietes, magnis ictibus sese concuterent.

Eodem Anno mensis Octobris die prima, curia spiritualis & judicialis Leodiensis fuit translata Leodio ad Deyst oppidum, per Dominum Electum Leodiensem, propter Leodiensium contra ejus jurisdictionem temporalem, occasione banni de Seranio supra Mosam factas molestias. Tota enim tum civitas Leodiensis, tum omnia oppida, Leodiensis & Lossensis patriæ, tunc erant in rebellione, dempto solo oppido de Eycke, cum castro adjacente, quod subtiliter & clam acquisivit domicellus Heinricus de Paruyss, tunc fidelis adjutor electi, qui postea electo, ut infrà patebit, vehementer adversabatur.

Sequenti anno, videlicet MCCCXCVI. fuit pax facta inter electum & patriam, & in mense Januario, die decima, rediit curia Leodiensis in civitatem. In mense Februarii ejusdem anni tanta fuit inundatio aquarum, ut de majoris tunc non esset memoria, quæ duravit quasi per octo dies.

Item anno Domini MCCCXCVIII. mense Februario in Deyst, fuit facta liga inter patrias Episcopatus Leodiensis & ducatus Brabantiæ. Quo facto, ex parte utriusque patriæ fuit concordatum, ut unanimiter irent in expeditionem, contra ducatum Geldriæ. Postea verò in æstate ejusdem anni, exercitus patriæ Leodiensis, cum Johanne de Bavaria electo ab una, & exercitus Brabantiæ ab alia parte cum domino Schoenvorst, oppidum Ruremundam obsidione vallaverunt
335 tribus hebdomadibus. Et tandem pace cum Duce Geldriæ inita, Leodienses ad propria remearunt, Brabantinis in terra Juliacensi relictis.

Anno Domini MCCCCII. fuit visus Leodii & locis circumvicinis cometa, quasi per mensem continue, & tandem evanuit.

Anno MCCCXCIX. in Januario die XXIX. ceciderunt nives in tanta abundantia in diœcesi Leodiensi, in quanta nunquam à memoria hominum visa fuit unica die cecidisse.

Anno Domini MCCCCIII. cœperunt certi cives Leodienses, qui seipsos nominabant Heydeotos (quod interpretantur multi de Gallico in Latinum, osores justitiæ) rebellare Domino Johanni de Bavaria, electo Leodiensi: & jam contra justitiam & rationem destruere jurisdictionem Ecclesiasticam in pluribus punctis, dominumque electum & confirmatum removere, & alium imponere in Ecclesiam Leodiensem voluerunt; hoc solum pro excusatione prætendentes, quod tot annis electus præsedisset, & non promoveretur in Episcopum. Sed non recta via processerunt, errantes ut cæci. Fregerunt etiam turrim officiales, & captivos clericos ex ea per vim eduxerunt: Canonicos majoris Ecclesiæ & aliarum Ecclesiarum banno obstrinxerunt, & bannitos proclamarunt tam ex civitate, quàm ex cæteris patriæ oppidis. Reditus quoque episcopales usurparunt, & in his pluribus-

ribusque enormibus excessibus Dominum electum Leodiensem, & suam ecclesiam ac jurisdictionem intolerabiliter læserunt & oppresserunt, propter quod dominus electus Leodiensis, ob juramentum præstitum præmissa dissimulare non volens nec valens, curiam spiritualem suam Leodio ad oppidum Trajectense (quoad Teutonicam terram,) sed (quoad Gallicam terram) ad oppidum Hoyen in singulis officiis transtulit. Unde civitas Leodiensis graviter commota contra Dominum, procurantibus Heydeotis, in palatio quarto die Februarii congregata, constituere mamburnum, & per populum eligere decrevit, qui eos contra prælibatum electum & sibi adhærentes defenderet. Heydeoti enim sparserant, velle electum cives & civitatem ad maximam redigere servitutem, libertates eorum infringere, ipsosque ad januas domorum suarum suspendere, quæ & alia plura mendacia effinxerant. Postea multis inter electum & civitatem institutis conventibus, non potuerant concordari, obstantibus semper malevolorum Heydeotorum impedimentis, eousque, ut tandem eligerent Dominum Heinricum de Parwiss, tanquam nativum patriæ eorum, & dictæ patriæ mamburnum & protectorem, qui & juramentum eis præstitit: & nihilominus ad roborationem hujusmodi electionis, acceperunt venerabile capitulum Leodiense, petentes electionem per dominos capituli confirmari. Sed capitulum renuit, quia non invenerunt causam contra electum. Tamen libenter intercessuros se respondent, mittendo ad Dominum electum, & de bona pace tractando, si Leodienses acquiescere rationi vellent, & civitas atque populus uti dominum suis jurisdictionibus, prout ad ipsum spectarent, permitteret. Tunc Leodienses cum magistris suis armata manu horribiliter clamaverunt, dicentes, traditos se esse & venditos. Itaque dominos capitulares in capitulo clauserunt, & clausos per totam illam diem & noctem, usque in crastinum custodierunt, volentes eos in crastinum producere populo ad decollandos, & fortalicium facientes de ecclesia. Mane verò, civitate cum omnibus infra miliare bannale degentibus, civibus congregatis in palatio, tandem gratia Dei assistente (quæ sperantes in se non derelinquit) ad procurationem bonorum civium ratione utentium, quibus hujusmodi facta detestabilia displicuerunt, rursus ex capitulo fuerunt relaxati, & ad palatium coram populo adducti, ubi auditis eorum allegationibus justis, jurique & rationi consonis, absoluti sunt cum honore: contra tamen voluntatem magistrorum Heydeotorum, & eis adhærentium. Ad extremum, pace reformata cum dicto electo, qui cum curia sua Leodium reverterat, deputati fuerunt ex parte totius patriæ & membrorum ipsius homines sedecim, qui in unum locum se reciperent, inde non recessuri, donec visis & examinatis causis, propter quas hujusmodi discordiæ ortæ erant, bona media, & rationabilia reperirent, per quæ jurisdictio domini & etiam libertates civitatis salvarentur, & ut simul inquirerent in authores, qui discordiam hujusmodi sine causa contra dominum seminassent. Quibus XVI. viris data fuit de præmissis plena potestas. Illi igitur hujusmodi onere suscepto, ad oppidum Tungrense profecti, certos ibi articulos moderatos, rationabiles, & congruos in scriptis comprehensos, cum diligenti & matura deliberatione, ordinaverunt & concluserunt, quos dominus Leodiensis, clerus, ecclesia, nobiles, civitas & patria libenter acceptarunt, & approbarunt: qui articuli & tunc & adhuc bodie (Pax Tungrensis) communiter nominantur. Facta verò inquisitione super præmissis, contra malefactores, reperti fuerunt, & publice coram Episcopo & tota civitate in palatio nominati, magistri civitatis & plures culpabiles cum eis usque ad numerum XIX. qui statim fugam arripuerunt, & clam de palatio recesserunt, se amplius in publico ostendere non audentes. Quamobrem, amotis prædictis magistris, mox duo alii loco ipsorum eliguntur per populum, qui illico juraverunt, observaturos se dictam concordiam. Præscripti verò novendecim proscribuntur centum annis & una die, ut proditores extra patriam. Quo medio mansit patria Leodiensis in bona pace, usque ad spacium duorum annorum & amplius 336

continuo

continuo subsequentium. Deinde magistri civitatis una cum officiali, & fautores Heydeotorum, bannitorum, & proscriptorum, facientes pejora prioribus, dominum electum rursus in sua jurisdictione spirituali & temporali non parum turbant, & alium intrudere conantur. Quapropter dominus electus, propter juramentum suum, in adeptione ecclesiæ Leodiensis præstitum, versus Trajectum, Leodio rursus cum curia sua abit, & actus judiciales Trajecti exerceri voluit & mandavit. Sic eodem anno, patria rursus Trajecti penes electum congregata, post multas tractationes & diætas, & ad rogatum capituli & aliorum bonorum hominum, quibus hujusmodi dissensio displicuit, negotium semper mansit quoad pacem nuper Tungris factam. Tandem sexta die Octobris fuit conclusum, per civitatem & totam patriam (demptis Trajectensibus, & Sanctitrudonensibus) de faciendo mamburnum: quò nominatus fuit domicellus Johannes de Rupeforti, & de Agimont, qui tamen postea cum capitulo accessit dominum electum Trajecti, ad pacem tractandam, sed nihil dominus electus, nisi prius sibi jurisdictione sua integre restituta, assentiri volebat, ut idcirco vacui ab inceptis redirent domum, & domicellus de Agimont ad terram suam reverteretur, mamburnia recusata. Tunc verò unus magistrorum civitatis, nomine Johannes, fingens ire se ad S. Mariam de Hallis, causa peregrinationis, accessit Dominum de Parwyss, ejusque conthoralem, qui in villa Parwyss tunc erant, quibus astute proponit, quo pacto, Dominus Johannes de Bavaria, cor malevolum versus civitatem Leodiensem gerens, curiam suam Trajectum traduxerit, & magnum bellum moliatur, ut ad nutum suum Leodii disponat omnia, ut nuper fecerit de bonis bannitis civibus. Addidit, ducturum uxorem electum & dimissurum ecclesiam: quam optimam occasionem esse dixit, modò Dominus Henricus assensum præbeat, ut ipse (Dominus Henricus) recipiatur in mamburnum, & filius ejus Theodoricus primogenitus, tunc Archidiaconus Hasbaniæ, in Episcopum Leodiensem eligatur, tanquam nativus & nobilior totius patriæ. Mansit verò Burgimagister ille cum conspiratione sua tribus diebus apud dictos authores, tractando & multa suggerendo, ita, ut ex persuasione uxoris, instar primi hominis Adami similiter deceptus Dn. Henricus de Parwyss in Burgomagistri sententiam iret, quamvis ut homo feudalis domino Johanni de Bavaria fidelitatem & homagium præstitisset, & Dn. Johannes de Bavaria majorem semper in Dn. Heinricum de Parwyss, ut unum de nobilioribus patriæ, fiduciam collocasset, quem & sæpenumero fidelem & constantem in pluribus honestis & notabilibus factis palam expertus erat, ut inde Senascallum suum totius patriæ, & comitatus Lossensis per XIII. annos constituerit, nulla ratione vel computo exacto. Quid quòd in sumptibus suis cum sex equis aluit: & quotiescunque electus ex diœcesi abiret, locum tenentem in patria reliquit, & pro tam fideli consiliario habuit, ut tum, cum locumtenens esset, salarium quotidie coronis novem aureis Francicis augeret. Filio etiam Domicello Theodorico, præbendam & Archidiaconatum Hasbaniæ dederat. Qua de causa merito cavere Dominus Henricus cum filio debuit, ne ingratorum crimen incurrerent. Sed serpentina uxoris & supra dicti magistri, & cujusdam alterius, banniti calliditas bonum virum excæcavit, ut statum & honorem, famam & excellentiam suæ nobilitatis, qua antea præ cæteris in patria præ-
337 fulserat, mirabiliter & miserabiliter commacularet. Dominus Bavarus verò meritò potuisset cum Psalmista dicere: Præcipita Domine, & divide linguas eorum, quorum vidi iniquitatem & contradictionem in civitate Leodiensi, &c.

Postea eodem anno, civitas Leodiensis & omnia oppida totius episcopatus (demptis Trajectensibus super Mosam, & Sanctitrudonensibus) die XXVIII. Sept. Leodii simul collecti, de facto elegerunt & sigillando confirmarunt concorditer in eorum mamburnum prælibatos Dominum Heinricum, dominum temporalem de Parwyss militem, & Theodoricum, ejus filium seniorem, minorem tamen XX. annis in Episcopum intruserunt: qui ambo eadem die cum magno Heydro-

Heydrotorum comitatu, in urbem ingressi, juramentum solemne præstiterunt, campana illis impulsa bannali, in despectum & præjudicium Domini Electi de Bavaria, qui cum curia sua Trajecti residebat. Quo eodem die, Heydroti banniti & proscripti, quorum mentio facta est, absoluti omnes & recepti rursus Leodium sunt. Insuper patria & civitas se subtraxerunt à Bonifacio IX. Papa, & adhæserunt Petro de Luna Antipapæ, in Avenione residenti, qui se Benedictum nominavit, & ab eo confirmationem sui intrusi impetraverunt, statimque voluerunt, ut capitulum facta eorum, & potissimum electionem novi intrusi, confirmaret & obsignaret. Quod capitulares cum facerent, exierunt omnes ex civitate, uno solo excepto, qui partem eorum fovebat, propter quod omnes decapitulo fuerunt banniti extra civitatem centum annis, eorumque domus per communitatem dirutæ, ruptæ, & confractæ, & bona mobilia & utensilia inibi reperta, asportata & devastata. Receperunt verò dicti Heydroti cum suis mamburno & intruso fructus & emolumenta Dominorum absentium, & reditus & proventus beneficiorum in suam bursam collegerunt, beneficiis suis alios privantes, & aliis rursus pro pecunia beneficia vendentes, & ut etiam nonnullos per vim in beneficia intruderent. Paulo verò post nobiles feudales, Scabini Leodienses, & advocati, & cæteri prælati, & canonici secundarum Ecclesiarum, & boni omnes & timorati viri ratione utentes, cum præmissa cum honore tolerari non posse scirent, & fidelitatem Domino Electo de Bavaria præstitam violare, & intruso fidelitatem præstare non vellent, similiter recesserunt, uxoribus, prolibus, familia, bonis & rebus pro magna parte Leodii relictis: qua de causa privabantur bonis & dignitatibus, & Scabinatus usurariis publicis, & aliis pecuniam magnam dantibus vendebantur: canonicis etiam & aliis viris ecclesiasticis nihilominus beneficiis & dignitatibus de facto privatis, & aliis in locum eorum intrusis: omnibus etiam jocalibus, calicibus, cappis, pelvibus, thuribulis, & aliis aureis & argenteis & preciosis crucibus, monilibus, fibulis, & cæteris ornamentis ecclesiarum ubicunque repertis, raptis, fractis, asportatis, venditis & impignoratis. Quibus & aliis pluribus violentiis Leodienses non contenti, sed semper ad pejora procedentes, fecerunt proclamari & banniri omnes prædictos seculares & spirituales, qui à civitate Leodiensi discesserant, tanquam conspiratores & patriæ proditores.

Anno Domini MCCCCVII. Domini Wilhelmus & Wilhelmus de Herion, pater & filius, milites, Nicolaus Burgimagister, Johannes de Coerweruna, Johannes de Sancto Martino, quia facta Leodiensium eis non placuerunt, nec approbare voluerunt, fuerunt decapitati, tanquam patriæ proditores, & ad istum finem, ut aliis bonis major timor incuteretur. Dominus igitur Joannes de Bavaria considerans, contra præmissa se non posse sine adjutorio amicorum prævalere, arripuit iter cum familia primò versus Franciam, deinde versus Angliam & Alemaniam: ubi à Regibus & principibus, quibus propinqua linea consanguinitatis, affinitatis adjunctus erat. Et ab aliis nobilibus, Ducibus, Comitibus & Baronibus consilio, auxilio, favore & assistentia promissis & imperatis, cum spe magna versus Hannoniam & Hollandiam ad fratrem suum rediit, & cum eo consilium capit, quo modo commodius cum potestate sibi addicta patriam Leodiensem invadere & recuperare posset. At hæc omnia per Leodienses usque ad annum sequentem, scilicet VIII. impedita sunt. Leodienses enim obsederunt Trajectum sex septimanas, sed satis debiliter propter frigus seu gelu excellens, & tandem confusi ad propria redierunt, pluribus eorum interfectis, & captivis ibi derelictis. Durante verò obsidione, Trajectenses sustinuerunt innumerabiles ictus lapidum ex machinis, ab omnibus exercitibus circumquaque emissorum in Ecclesiis, domibus & plateis cadentium: tamen parùm eis nocuerunt, potissimum quoad personas in dicto oppido existentes, 338
quas omnipotens Deus, justus judex, Sanctorum Mariæ, Lamberti & Servatii precibus, tanquam pro justitia decertantes, miraculosè protexit, & in sua custodia conservavit in utraque obsidione, ut patet ex multis exemplis: ut, quamvis in utraque obsi-

obsidione lapides in magna abundantia projecti domos & muros Ecclesiarum dicti oppidi devastassent, & in multis locis deformassent, tamen in personis ejusdem oppidi extraneis & intraneis, cum parvulis & mulieribus usq; ad numerum XXXVI. millium, ut dicitur, æstimatis, exiguam, attenta quantitate & multitudine, læsionem intulerint, gratia divina eosdem protegente. Quamvis in una nocte interdum centum lapides horrisonos in oppidum jecerunt. Tandem secunda obsidione completa oppidi Trajectensis, quæ duravit centum & tredecim diebus, sabbatho XXII. Septembris Leodium intraverunt Leodienses & Hoyenses. Et nocte sequenti ante auroram pulsata campana bannali, exercitus Leodiensis & Hoyensis sub pœna capitali convocati, extra portam Sanctæ Walpurgis, prope villam Othey comparuerunt. Quibus exploratores, quod Dux Wilhelmus Hollandiæ, Zelandiæ & Hannoniæ cum suis militaribus, & Dux Burgundiæ cum suis in vicinia essent, per internuncios intimatis & expositis, clamatum fuit undique ad arma. Referuntur multi Comites, Barones & milites cum prædictis duobus ducibus adfuisse, quorum nomina difficile fuit perscrutari. Et quam plurimi de civitate & patria Leodiensi, usque ad numerum centum militum vel circiter. Protendebatur igitur exercitus simul Ducum prædictorum, ut existimabatur, ad summam plus quam triginta quinque millium armatorum: ubi à principio Ducibus & Baronibus, cum suis exercitibus & aciebus adunatis & ordinatis, affuerunt juvenes nobiles usque ad numerum ducentorum, qui illico per prædictos principes novi milites vel equites creati fuerunt. Unde Leodienses, visis ex adverso aciebus ordinatis, in certo & altiori loco, penes Tumbas villæ de Othey, viriliter pro suo beneplacito se collocarunt, vehementerque contenderunt, ut radios solis & descensum montis pro se haberent. Sed Deus nubem misit adversariis, & multi ex nostris, de mandato dictorum dominorum Ducum, alba se cruce signarunt & muniverunt, ante & retrò, quasi contra perfidos hæreticos more peregrinorum pugnaturi. Insuper prædicti Duces Hollandiæ & Burgundiæ præmiserunt cuneum circiter sex millium equitum, cum duobus capitaneis, Domino Johanne de Yvemont milite, & Roberto Ross armigero, ad explorandum & invadendum in campis dispersos & fugitivos Leodienses. Principes autem prædicti, cum suis ab equis descendentes, ordinatis aciebus, balistariisque eorum lateraliter ad modum alarum dispositis, versus exercitum Leodiensem pedestres ordinatim & composite processerunt: significantes tamen prius per Heroldum Leodiensibus, ut si ab errore incepto desisterent, & Domino Johanni de Bavaria, eorum Domino spirituali & temporali, prout tenebantur, subdere se & obedire, ac eundem recipere vellent, futurum, ut Duces prædicti eosdem Leodienses cum tota patria adhuc ad veniam & concordiam reciperent, exceptis intruso cum mamburno & bannitis Heydrotis. Verum cum indignatione concordiam oblatam repudiabant Leodienses, qui in sua pertinaciter confidebant audacia: cum pedestris exercitus eorum ad numerum viginti quinque millium; equestrium verò septingentos ascenderet. Commissum igitur prælium fuit: cum subitò agminibus congressis, Leodienses undique per inimicos circumclusi, potissimum tamen à tergo per exercitum equestrem duorum capitaneorum prædictorum, à lateribus verò per sagittarios & balistarios, & à parte anteriori per dominos Duces, principes & barones tanquam leones & apros fortissime impugnati, usque ad internecionem anxie premerentur, & in illo die de Leodiensibus & Hoyensibus, ut rumor erat, usque ad numerum XXIII. millium virorum caderent, ante exercitum in cono belli interemptis intruso, & mamburno prædicti cum eorum standifero *(a)*, & pluribus aliis nobilibus: ut ex parte Ducum meritò dici posset: Ecce nunc benedicite Domino. Accidit bellum illud in die S. Theclæ virginis, quæ tunc Dominica erat: & fuerunt ibi quasi monticuli ad altitudinem lanceæ, de corporibus occisorum tumulati. Victoria peracta, Dominus Johannes de Bavaria pul-
339 cherrimo

(a) idem ac signifer, qui Standarum ferebat.

creberrimo comitatu mille ducentarum lancearum stipatus, Trajecto recedens, apud villam de Wyhonia fratri & sororio, dominis videlicet prædictis ducibus, sociatur Deo, & ipsis non immeritò referens de perpetratis gratias, ubi mamburni à corpore abscissum, & supra lanceam positum caput, eidem Bavaro & suis in signum victoriæ præsentatum fuit. Rursus igitur consilio habito, civitatibus & omnibus bonis villis patriarum Leodiensium & Lossensium denuo mandatum fuit, ut cessante rebellione ad pristinam obedientiam dicti Domini Johannis de Bavaria redirent: quod si facerent, dicti Domini eos ad veniam & misericordiam adhuc reciperent. Quo intellecto, die Martis sequenti reddiderunt se residui Leodienses & Tungrenses, & tandem tota patria cum omni humilitate, præsentatis in signum veræ subjectionis civitatum clavibus ferreis, arbitrio dictorum Ducum se pure & omnino submiserunt. Tunc Antilegatus per Antipapam Avenionensem Leodium missus, nec non Antisuffraganeus & Antiofficialis, usque ad numerum viginti septem de ponte in Mosam præcipitati, & submersi sunt. Item jussu dictorum principum omnes literæ, privilegia, instrumenta, registra eisdem Ducibus, ut de ipsis ad eorum libitum disponerent, missa, & omnia ministeriorum Leodiensium vexilla combusta, & utraque Leodiensis & Lossensis provincia per Dominos Duces ad summam ducentorum & viginti millium coronatorum condemnatæ fuerunt, & eousque tributo vel tallia gravatæ, ut mitti Romam ad summum Pontificem, pro dispensatione obtinenda, super firmitate impositæ assisiæ in civitate oporteret. Quæ assisia duravit Leodii, per dispensationem sedis Apostolicæ, spatio viginti mensium & quinque dierum duntaxat, & non amplius.

Eodem anno, mensis Septembris die penultima, rebelles quidam residui intraverunt villam de Herck, quorum LXXII. ibidem capite truncati & rotati fuerunt, simulque cum illis XVIII. Leodienses, & XXX. Hoyenses decapitati & in Mosam projecti. Attendat igitur Lector, quàm terribiles vindictæ subsecutæ, qualibusque & quantis flagellis tota provincia episcopatus Leodiensis & comitatus Lossensis castigata & flagellata fuerit, propter inobedientiam & insolentiam & rebellionem, quæ in principio per decem vel duodecim duntaxat malevolos incepta in civitate fuit, unde tot millia hominum perierunt, & tot mala supervenerunt, & accreverunt summo cum dolore recitanda. Et ideò bonum est obstare principiis, ne deteriora contingant. Sed non satis illa vindicta fuit; accessit altera. Anno enim Domini MCCCCX. pestilentia ibidem regnavit, qualis antea in memoria hominum nulla fuit. Et adhuc amplius nascebantur & superveniebant mures magni & rubei eodem anno, qui in agris tam adulta frumenta, quàm semina depascebant, & omnino devastassent, nisi hyemis glacies citò supervenisset.

Anno Domini MCCCCIX. mense Februario, fuerunt inundationes aquarum in tanta copia in Leodiensi provincia, quales antea nunquam animadversæ, ita, ut Mosa usque ad introitum Ecclesiæ Leodiensis ascenderet, & pons arcarum lapideus, quem Reginarus Episcopus, fundator principalis cœnobii Sancti Laurentii, construxerat, totus everteretur, quamplurimis destructis, & per aquas abductis & absorptis ædificiis. Ita variis diversisque modis episcopatus Leodiensis, & comitatus Lossensis, propter insolentiam, rebellionem, & inobedientiam sæpe dictam affligebantur miseria illa per octo annos continuos, de anno videlicet tertio usque ad decimum annum inclusive continuò durante.

Item anno Domini MCCCCXIV. die octava mensis Novemb. cum maxima solemnitate fuit coronatus Dominus Sigismundus, Rex Ungariæ, in Regem Romanorum cum Regina in Aquisgrano, Leodiensis diœcesis, ubi Dominus Theodoricus de Mors, Archiepiscopus Coloniensis, primam missam celebravit, & cum aliis principibus Dominus Johannes de Bavaria, electus Leodiensis, cum magna & honesta familia præsens fuit.

Anno sequenti, septima die Junii, hora sexta mane fuit eclipsis Solis. Et fuerunt visa plurima signa in aëre diversorum colorum, scilicet viridis, rubei, glauci & sangui-

sanguinei. Et fuit eclipsis talis, ut aurora, quæ lucida & serena erat, facta sit obscura, quasi nocte media.

340 Anno Domini MCCCCXVI. intravit Leodium Dominus Sigismundus, Rex Romanorum, cum pluribus principibus & nobilibus, & interfuit in die natali dictus Rex cum suis nobilibus de nocte officio matutinali & summæ missæ, & receptus expensis Domini Johannis de Bavaria in palatio fuit, & Imperator civitati Leodiensi omnes libertates amissas & privilegia per literas restituit, magna recepta florenorum summa, salvo tamen semper Electi & Ecclesiæ jure.

Hollandica. Anno sequenti, in festo Pentecostes, obiit Dux Wilhelmus de Bavaria, Comes Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, frater Domini Johannis, Electi Leodiensis, relinquens ex se unicam filiam, Jacobam nomine, jam viduam & relictam Delphini primogeniti, Regis Franciæ, quæ postea per dispensationem Apostolicam juveni Duci Brabantiæ, filio Antonii Ducis, avunculi materni ipsius Jacobæ, & sic in secundo sanguinis gradu sibi conjuncto, copulata nuptiis fuit.

Eodem anno, mense Septembri, recessit Dominus Johannes de Bavaria Leodio versus Hollandiam, nec unquam Leodium rediit, intromissusque fuit & receptus per Dordracenses in eorum dominum temporalem sub debita fidelitate.

Anno sequenti, scilicet salutis MCCCCXVIII. die XXVIII. Maji, cum Leodii sparsum esset, Dominum Johannem de Bavaria, Electum Leodiensem, qui tum Dordraci erat, per procuratorem suum Constantiæ, ubi generale Sanctæ Ecclesiæ concilium residebat, Ecclesiam Leodiensem, quam spatio XXVIII. annorum possederat, in manus Papæ resignasse, domini de capitulo majori ad statum domicellum Everhardum de Marckha in mamburnum & protectorem ecclesiæ & provinciæ, quousque tempore vacatio duraret, receperunt, præstito juramento, ut moris est. Subsequenter brevi temporis intervallo idem Johannes de Bavaria, subdiaconus, per dispensationem sedis Apostolicæ, cum Ducissa Lucemburgensi relicta, quondam Antonii Ducis Brabantiæ, sua, ut dicebatur, commatre, matrimonium contraxit.

Item anno sexto post ejus recessum à Leodio, à milite suæ curiæ, scilicet Domino Johanne de Vliet, interfectus est veneno, & in die Epiphaniæ ante auroram obiit in Hollandia dictus electus Johannes de Bavaria, Anno Domini MCCCCXXIV. Et sepultus est cum patribus suis in villa, quæ dicitur Hagha, in monasterio fratrum prædicatorum, cum post se duos Leodienses Episcopos vidisset. Hæc ex chronicis & gestis pontificum Leodiensium.

Trajectensia. Octodecim fere diebus post inhumationem nobilis viri, Domini Florentii de Wevelichoven, Episcopi suprà dicti, elapsis, Dominus Albertus, Comes Hollandiæ, & Wilhelmus, Dux Geldriæ, cum ingenti solemnitate procerum & armigerorum in Trajectum venerunt, supplicantes capitulationibus Ecclesiarum, ut nobiles & discretos viros per eos præsentandos recommendatos habeant, & alterum eorum in novum eligant pastorem. Et Dominus quidem Albertus, Comes Hollandiæ, nobilem virum, Dominum Rogerum de Bronchorst, thesaurarium Ecclesiæ Coloniensis, optabat Episcopum; Wilhelmus verò, Dux Geldriæ, nobilem virum, Dominum Fridericum de Blanckenheim, Episcopum Argentinensem. Capitulares igitur Ecclesiarum, propter prædictorum principum discordes supplicationes admodum perplexi, humiliter rogaverunt prædictos principes, ut unanimiter ad unum eligendum cum illis consentirent, & ei, qui sic electus esset, vacans pontificium conferri sinerent. Sed cum prædicti principes nollent, magna discordia inter capitulares Ecclesiarum suborta fuit. Nam major pars capitularium circiter LV. nobilem virum Fridericum de Blanckenheym, per Ducem Geldriæ præsentatum, postulavit Episcopum: & junior pars circiter XXVII. fautores Comitis Hollandiæ, Rogerum de Bronchorst, per civitatem Hollandiæ præsentatum, elegit in Episcopum. Et quivis Electorum nuncios suos ad Bonifacium Papam pro confirmatione acquirenda concitò transmisit. Demum Fridericus de Blanckenheim, per majores voces electus, per Bonifacium Papam novam ejusdem Episcopatus Trajectensis confirmationem obtinuit

Iste Fridericus de Blanckenheim electus est An. MCCCXCIII. secundum alios MCCCXCV. Fuit ante Episcopus Argentinensis. Obiit MCCCCXXIII. cum præfuisset annis triginta.

tinuit. Qua obtenta, venit cum pulchro Baronum & militum comitatu Trajectum, ubi more solito incathedratus est Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo tertio, pontificatus Bonifacii Papæ noni quarto. Hæc ex chronicis. Iste vir valde doctus, animo magnificus; prudentia clarus, corpore procerus, annis XXX. Trajectensem rexit Ecclesiam, & cum laude multa plurimaque victoria Episcopatum & provinciam potenter defendit. Ordo canonicorum regularium, 341
& devota multitudo presbyterorum, clericorum & sororum latissime subito profecerunt, & in cunctis ditioni ejus subjectis locis, per fidelem suam assistentiam, & permissionem paternam, contra omnes adversarios semper sunt prosperati. Venerabile quoque generale nostrum capitulum sub eo inchoatum est, quod sub ejus protectione, quàm diu vixit, & usque in hodiernum diem, non parva Sanctæ religionis suscepit incrementa. Iste etiam ratificavit & approbavit, & confirmavit omnia & singula statuta sive constitutiones capituli nostri generalis, de verbo ad verbum ipsa exprimens, & illud adjiciens, ut omnia monasteria generali capitulo incorporata, & incorporanda suæ diœcesis, iis uti & gaudere, & præsertim ut priores ad electionem novi prioris vocati, sua authoritate, quam in capitulum transfudit, & quibus eam commiserit, novum electum priorem legitime confirmare possint, ubi simul Decanus & venerabile capitulum Ecclesiæ Trajectensis omnia & singula privilegia, per Dominum Trajectensem capitulo nostro concessa, per transfixam literarum & sigillum consentiendo approbarunt.

Capitulum generale in Wyndesem incipit sub isto, & confirmatur ab eo.

Anno Domini MCCCXCVII. ipsa monasteria, tunc generale capitulum in Wyndesheim celebrantia, honorabilem virum, Magistrum Gerardum de Bronchorst, canonicum Trajectensem, præpositi Daventriensis in spiritualibus vicarium, ad curiam Romanam expensis strenui viri, Reynoldi Minnenbode, fundatoris monasterii nostri in † emsteyn, ad impetrandum authoritatem & licentiam servandi capitulum generale singulis annis in Wyndesheim, juxta juris dispositionem (tertio decretalium capitulo, in singulis,) & ad certa privilegia, pro ordinis conservatione & regulari disciplina ipsis necessaria, à summo pontifice cum bullis suis obtinenda, præsertim propter aliarum diœcesium monasteria, generali eorum capitulo in futurum conjungenda, ad quæ eisdem perpetuanda locorum ordinarii sufficientem non habebant authoritatem, miserunt: qui reversus de curia, plenam eis à Bonifacio Papa nono reportavit authoritatem, dictum capitulum generale singulis annis in Wyndesem celebrandi, & plura alia, quæ Martinus Papa quintus in magna & solemni bulla postmodum capitulo generali dedit & confirmavit. Cujus bullæ tenorem singula capituli nostri monasteria jam habent in forma. Innocentius quoque Papa septimus, relaxavit & absolvit capitulum à decretis seu statutis Benedicti Papæ duodecimi, videlicet, ut neminem in universalibus studiis alere teneamur, ut in cellis privatis singuli dormire possint, ut omni die feriali non teneamur servare capitulum culparum, quæ sunt similia in duodecim capitulis ibi expressa. Istiusmodi igitur summorum Pontificum ac diœcesanorum fulti præsidio & authoritate, constitutiones suas, per fratres de Wyndesem editas & conscriptas, & à capitulo generali jam assumptas, absque omni scrupulo cum bona conscientia, extunc in antea patres capituli nostri de plano semper servarunt, & servari mandaverunt, non parum gavisi, quod à constitutionibus Benedicti duodecimi, & aliis quàm plurimis absoluti tunc erant & exonerati, sicque tandem ad mentium suarum pacem & tranquillitatem, Deo authore, pervenerunt. Hæc Joannes Regularis.

Emsteyn.

Anno Domini millesimo quadringentesimo decimo octavo, Fridericus, Episcopus Trajectensis, transtulit Sanctissimum corpus Sacrosanctæ virginis Agnetis, atque in preciosissimo deaurato feretro reverenter in summa Ecclesia Sancti Martini collocavit, ut patet per hæc metra:

Agnes translata virgo fuit hicque locata,
Missam cantante suffraganeo celebrante,
Præsule præsente de Blanckbenheim generoso.
Cum multa gente cum valde statu specioso
Cleri, prælati fuerant ibi valde gregati.
Præjejunavit plebs huncque diem celebravit.
Hoc sic mandavit præsul fierique rogavit.
Octodecim mille C. quater fuit annus & ille
Lux post Aegidii quæ fuit Helpidii.

Tandem venerabilis Dominus, Fridericus de Blanckenheim, Episc. Trajectensis, anno Domini MCCCCXXIII. in festo Sancti Dionysii Episcopi & martyris, in castro suo Horst obiit, postquam triginta annis cum dimidio episcopio præfuisset. Sepultus in cathedrali Ecclesia, sub tumba valde sumptuose elaborata, cum subsequenti Epitaphio, in quo gesta sua lucide patent:

342

Præsul magnificus de Blanckenheim, Fridericus,
Nobilis ex genere conditur hoc opere.
Kovort ablatum revocans Vidreet comitatum,
Reddidit Ecclesiæ, junxerat & patriæ.
Gronyngben pridem refugam construxit, & idem
Halten, sed Knynre duxit ad hæc emere,
Terram Stellingvverff domuitque cremando Scotervverff:
Sic nocuit nocuis, profuit innocuis.
Fregit Nuensteyn pro demeritis & Everssteyn,
Annis ter decem rexit hic ante necem.
Xbis Cque quater, semel Mdum scribitur, & ter,
Octobris nono cessit agone bono. (Hæc ex chronicis Trajectensibus.)

Post cujus mortem vacavit sedes mensibus decem. Floruerunt etiam tunc Zallis & Davantriæ magna studia literarum, ac de diversis mundi partibus ingens caterva studentium longe lateque eò confluebat. Iste præsul venerabilis, prudens & literatus, mores sciens civitatum, partialitates quorundam optimatum, eorumque insolentias magna discretione & virtute sæpe compescuit & subegit. Post mortem (inquit) meam, scient Trajectenses, quam bonum dominum habuerint. Volunt enim omnes dominari, nec ferre superesse dominum: quod eis male succedet. Et verum prædixit, quia post ejus transitum nimis enormе & longum schisma tam in clero, quàm in populo vidimus exurrexisse. Hæc Johannes Regularis.

Imperialia.

Cum igitur Wenzelaus Rex schisma, quod in Ecclesia Dei ab exordio regni sui per annos XX. duraverat, conniventibus oculis ferret, nec ad extirpandum animum intenderet, regnique negotia minus solerter curans, coronam imperii tanto tempore recipere negligeret, & alia decus regni denigrantia committeret, Electores Principes, post plurimos tractatus singulares, missis literis diversis ad imperii principes, conventum publicum mense Majo in oppido Franckfortensi de Anno Domini MCCCC. pro regni negotiis indixerunt: quibus die statuto convenientibus, tractatum est de electione novi regis, qui posset & vellet contra Wenzelaum regnum vindicare, defendere & reformare, quique coronam imperii reciperet, & Ecclesiam Dei resarciret. Verum, cum Electionis negotium tum plenum non sortiretur effectum, & in diem alium rejecta deliberatione, principes discederent, circa Rhenum deinde prope Bobardiam convenerunt, & ibi elegerunt in regem Rupertum (al. Robertum) Ducem Bavariæ de Heydelberg, virum armis strenuum, consiliis acutum & Deo devotum. Rupertus igitur electus in Regem, post electionem suam, in mense Septemb. juxta oppidum Francofordiæ tentoriis fixis in campo, unà cum principibus per septimanas & dies, prout electis ad regnum moris est, sub dio moram traxit, & tandem oppidum festivis gaudiis intrat. Deinde

Deinde anno Domini MCCCCI. Mundi verò MMMMMMDXCIX. in die Epiphaniæ, Rupertus à Friderico, Archiepiſcopo Colonienſi, Coloniæ coronatus eſt. Nam cives de Aquisgrano, ubi locus coronationis eſſe conſuevit, ab ipſo rege electo & à principibus requiſiti, Electum recipere recuſabant, aſſerentes eis id non licere, quamdiu ab obedientia Wenzelai abſoluti non eſſent. Quapropter cives Aquenſes, ab eodem novo rege in perſonis & bonis damnati, per civitates imperii tanquam rebelles, usque in præſens multa diſpendia ferunt. Regnavit autem annis decem. De religione & juſtitia iſtius Ruperti vide Johannem Nider in ſuo formicario, libro quarto, cap. 3.

Item anno ſecundo Ruperti Regis, per quadrageſimam apparuit cometa, & jucundum tempus ſecutum eſt.

Eodem anno Rex Tartarorum terram Turcarum diſſipat, & commiſſo bello, Rex Tartarorum triumphavit, & regnum Turcarum ſubegit: & deinde Sarracenos invadens, multas civitates & terras eorum ſibi ſubjecit. 343

Anno ejusdem Ruperti tertio Bonifacius Papa nonus tertio Calend. Octobris, Wenzelao rege Bohemiæ reprobato, Rupertum Regem approbavit.

Eodem anno Wenzelaus, Rex Bohemiæ, propter tyrannidem, quam exercuit in ſubditos, à Sigismundo, rege Ungariæ, fratre ſuo, captus eſt & cuſtodiæ mancipatus. Sed anno ſequenti à cuſtodia lapſus, regnum ſuum recuperavit.

Anno ejusdem Ruperti quarto Papa conceſſit Regi Ruperto, ut decimam acciperet à clero Almanniæ poſſet, certis datis executoribus, qui compellerent ſolvere contradicentes: cui tamen Archiepiſcopi & Epiſcopi conſentire noluerunt, & licet à quibusdam jam colligi incepta eſſet, tamen exactio aliorum prætermiſſa fuit.

Item anno ſequenti Fridericus Archiepiſcopus, & cives Colonienſes, ex certis cauſis contra Adolphum, Ducem de Monte, bellum movent, & ducatus de Monte flammis & prædis devaſtatur. Sed anno ſequenti pacificati ſunt, & Dominus Adolphus Marſchalckus, (al. Mariſcallus) Domini Archiepiſcopi Colonienſis citra Rhenum factus eſt. (Hæc Goblinus (a).) Iſte Rupertus, Rex Romanorum, ut ad coronam imperii veniret, plurimum laboravit, ſed Veneti eum impediverunt, & ita coronam imperii non obtinuit. Fundavit ſtudium univerſale Heydelbergenſe, & dotavit, & privilegiis ornavit notabiliter, erigendo ibidem venerabilem Eccleſiam collegiatam, in qua ſemper tres Doctores Sacræ Theologiæ, tres Doctores in jure canonico, unus Doctor in medicinis, unus Doctor Theologiæ, qui ſit prædicator; tres magiſtri in artibus, & duodecimus eorum Decanus, (qui ſimul Doctor de facultate Theologica, aut juris canonici) & ut plebanus etiam Eccleſiæ illius ad minus baccalaureus formatus in Theologia eſſet. Iſtius etiam tempore fundatum fuit ſtudium univerſale Coloniæ, quod mirabiliter inſtar ſtudii Pariſienſis privilegiis cohoneſtavit. Obiit autem Heydelbergæ, & ibi cum regina in choro Eccleſiæ S. Spiritus eſt ſepultus. (Hæc Emundus.) Sequitur Florentinus. Iſte Robertus Imperator anno regni ſui primo à Florentino populo amplam pecuniam accipiens, contra Geleacrum, Mediolanenſem Ducem, maximo cum exercitu in Italiam tranſiit, ſed nulla memorabili re geſta, ad Tranſalpes revertitur.

Anno ſequenti cometes in cœlo eſt viſus. Tamburlanus, incredibilis potentiæ Tartarorum Imperator, moritur: qui apud Tartaros humili loco natus, tantas vires adeptus fuit, ut ſupra duodecies centena millia hominum haberet in caſtris. Qua multitudine attritis hello Turcis, eorum Imperatorem, catenis vinctum aureis, currui, quo vehebatur, quaſi triumphans adjunxit. Armenos præterea proſtravit: ſubjecit Perſas: deſtruxit Ægyptios: Damaſcum pene delevit: plures civitates & caſtella apud Sarracenos vaſtavit. Et quocunque ejus devenit nomen, ſola fama (quaſi fuiſſet miſſus à Deo peccatorum ultor) terribilis omnibus erat.

Exequiis

(a) *et. VI. c. LXX.*

Hollandica. Exequiis igitur illustris principis Alberti expletis, Wilhelmus, Comes Ostervandiæ, filius ejus, inter Comites Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ hujus nominis sextus, XXIII. Comes inthronisatus est anno Domini MCCCCIV. & rexit annis XIII. Fuit totus belliger & magnanimus, Domini de Arckel mortalis & implacabilis inimicus: & magis adamavit rigorem ferri, quàm nitorem auri: qui tempore juventutis suæ habuit uxorem Mariam, Caroli quinti Regis Franciæ filiam, (qui eum militiæ cingulo ante Dam oppidum in Flandria ornaverat,) sed præventa morte, junior annis secundò duxit in uxorem Margaretam, filiam Philippi Hardi, Ducis Burgundiæ, sororem Johannis Ducis, ex qua unicam filiam, nomine Jacobam, genuit, postea Joannis Delphini Caroli sexti, Regis Franciæ, filii uxorem. Qui obiit Anno Domini MCCCCXVII. Iste Wilhelmus, Dux Bavariæ & Comes Hollandiæ, Zelandiæ & Hannoniæ, & dominus Frisiæ, multos particulares conflictus contra Dominum de Arkel habuit, quos huic chronographiæ inserere causa compendii noluimus: sed curiosum Lectorem ad originalem librum, unde ista excerpsimus, remittimus. Tandem hic illustris Dux Wilhelmus, Comes Hollandiæ sæpe dictus, anno Domini MCCCCXVII. feria quarta Pentecostes, scilicet in festo Sanctæ Petronillæ virginis, obiit, sepultus in Hannonia in Hevot, juxta progenitores suos. (Hæc ex
344 chronicis Hollandiæ.) Circa hæc tempora non longe à civitate Nurenburgensi in diœcesi Bambergensi, Malus arbor crevit in loco campestri, & communi, quæ multis annis, ut sequitur, in vigore permansit, & super omnia, quæ nostris audivimus temporibus mirabilis conditionis, exstitit. Nam in æstatis principio (in vere videlicet) floruit, fronduit, & versus autumnum, more aliarum arborum, poma produxit. Porrò in hyeme semper (sed tantum in nocte nativitatis Christi, cum virgo virginum Dei genuit filium) pomella virentia, in quantitate artus virilis digiti protulit. Stuporem tunc augebat prodigii, quod nec antea, nec postea, sed duntaxat præfata nocte sanctissima pomella germinarent: nec arbor, sicut arbores hortenses cæteræ, fimo nutriretur, nec circumfoderetur sarculo, nec sepimento circumdaretur. Item vidi prodigium aliud in ante dicta civitate Nurenburgensi, in materia quadam naturali & lignea. Repertum est enim in sylva lignum, quod vocatur vulgariter (Masaren.) Ejus verò ligni arbor, postquam per serram in tabulas divisa & polita, ac dolata æqualiter fuit, mensa inde formabatur quadrata, in qua claro aspectu distinctè valde apparuerunt variæ admodum imagines, quarum quædam perfectæ fuerunt, ut putasses à peritissimo pictore confectas: aliæ verò solum facies, vel partes alias animalium diversorum monstrabant distinctissime, utputa hominis, caniculi, virginum, & multarum rerum aliarum. Ostensa fuerat autem paulo ante hæc mensa Imperatori Sigismundo, viro oculatissimo. Erat, qui ligna suspicabatur arte colorum aliquorum esse per pictoris industriam tincta. Verum cum ejusdem ligni tabula nondum in mensam formata, sed impolita & rudis, ei fuisset allata, extracto cultello eam sculpere ad profundum cœpit, & tum primum didicit, à mirabili natura opus sine humana arte productum esse.

In regno Granatæ inter Sarracenos ferunt quidam hoc tempore vidisse se arborem pomiferam, in cujus fructu, quomodocunque inciditur, semper in parte incisa imago crucifixi claro relucet aspectu. Item in terra Sarracenorum circa Septam civitatem, quam Rex Johannes Portugalliæ ceperat, paulo ante in fonte quodam narrant repertos esse lapides varios, quibus (ut videbatur) naturaliter insita erant nomina nostræ fidei & incarnationis Christi, licet sparsim. Nam in quibusdam Ave Maria, in aliis gratia plena, in quibusdam Dominus tecum. Et ita de Christi & Dei incarnatione similia plura clarissime inscripta legebantur. Item repertus fuit etiam circa hæc tempora in quodam agro à rurali viro preciosus lapis, & visu pulcher, qui, quacunque parte aspicitur, crucifixi imaginem distinctè in se cuique ostendit. Qui immunditiem mulieris menstruatæ ita refugit, ut à tali visus, statim caligine tetra in parte obducatur, quæ tamen successive & succedentibus annis paulatim rursus abscedit: qui à Marchione Badensi exigua pecunia redemptus est,

est, & adhuc hodie inter suprema Clinodia dicti Marchionis reputatur. (Hæc frater Johannes Nyder, ubi supra sexto capitulo.)

Vacante igitur sede, Cardinales infra scripti congregati, videlicet Angelus tituli Sancti Laurentii, Florentinus, Franciscus tituli Sanctæ Susannæ, Monopolitanus, Henricus Sanctæ Anastasiæ, Neapolitanus, Cosmarus Sanctæ crucis in Hierusalem, Bononiensis, Angelus Sanctæ Potentianæ, Laudensis, presbyteri, necnon Reynaldus S. Viti in Macello de Branchasiis, Sancti Nicolai in carcere fullano, Barensis Diaconi conclave intraverunt, & coram pluribus notariis & testibus solemnibus compromiserunt se servaturos, nec unquam ab illo juramento absolutionem petituros, neque oblatam recepturos jurarunt, videlicet ipsos singulos & communiter, si quis eorum fortè in Papam eligeretur, omnem diligentiam, quam possent, adhibituros, ut unitas Ecclesiæ recuperetur, etiamsi opus esset, ad hoc renunciare papatui, vel resignare illum, qui ex eis Papa fieret. Et ut Cardinales absentes ad simile juramentum præstandum coarctentur. Et si forte novos Cardinales creari contingeret, ut ante omnia simile juramentum præstare compellantur. Sic processum ad electionem, & electus est Dominus Cosmarus supra dictus, & vocatus est Innocentius septimus. (Hæc Goblinus (a).) Cœpit autem anno Domini MCCCCV. & sedit annis duobus. Item Ladislaus, Apuliæ Rex, sub amicitiæ prætextu Romam ingressus, suscitavit Romanos, effecitque, ut sumerent contra Pontificem arma. Quibus in contentionibus undecim de primariis civibus, per fautores Pontificis intercepti, necantur. Petterrefactus verò pontifex, cum omni curialium turba Viterbium commigravit, & commoratus est ibi per aliquot menses, donec Romani, pluribus legationibus illum revocantes, dominationem quoque urbis eidem reddiderunt. (Hæc Matthæus Florentinus.) Gobelinus ita: Iste statim post electionem suam regimen urbis Romanis reddidit, unde elati in superbiam, insolentias eis consuetas ultra modum exercere præsumpserunt. Dominus verò Innocentius Papa Archiepiscopis & prælatis, per diversa regna constitutis, literas suas cum nunciis solemnibus direxit, quibus significat, in Cal. Novembris proxime futuris concilium generale in urbe Roma se pro unione Ecclesiæ celebraturum, & exhortatur, ut ipsi cum prælatis sibi subditis veniant, vel saltem viros idoneos ad concilium dirigant. Sed adventante mense Septembri, Romæ inter amicos Papæ, & quosdam Romanorum orto tumultu, Romani quidam æmuli Papæ à fidelibus ejus trucidati sunt. Quare Papa quasi fugiendo ab urbe recessit, & Viterbium se transtulit, unde multi cortesani à Romanis capti, custodiis deputati, rebusque suis spoliati sunt. Sed Paulus de Ursinis, nobilis Romanus, cum exercitu magno Romam venit, & fugato Johanne de Columna, nobili Romano, Papæ adversario, cum suis complicibus Romanum populum quodammodo pacificavit. Adveniente igitur die pro concilio celebrando, prædictis prælatis Teutoniæ tumultu supra dicto, ne venirent, permotis, Papa diem concilii ad diem Beati Martini primum, & deinde usque ad Calendas mensis Maji futuras prorogavit.

Anno pontificatus ejusdem secundo, scilicet salutis MCCCCVI. prima die mensis Junii, eclipsis Lunæ facta, & XVI. die ejusdem mensis Sol obscuratus est, & factæ sunt tenebræ hora quinta ante meridiem, ita ut unus alium juxta se stantem vix discerneret. Successerunt deinde pluviæ & inundationes aquarum, quæ à medio Aprilis incboaverunt, & usque ad medium Septembris & parum ultra durarunt, ut paucis diebus interpolatis aura clara esset.

Eodem anno, VII. die mensis Novembris, obiit Dominus Papa, Innocentius septimus. Et post hoc in die Clementis Papæ Domini Cardinales numero XXIV. convenerunt, juraverunt & compromiserunt, ut, quicunque eligeretur ex eis in summum Pontificem, propter unionem ecclesiæ reparandam, renunciaret Papatui & juri suo, si & quando Antipapa similiter prætensis juri suo & papatui renuncia-

(a) *et. VI. c. LXXXVIII.*

ret, sive morte decederet, dummodo Anticardinales cum eisdem Cardinalibus revera sic conveniant & concordent, ut ex eis omnibus simul collectis sequatur canonica electio unici Summi Pontificis. Item ut infra tres menses post inthronisationem suam mitteret solemnes oratores ad concordandum de loco habili & decenti pro prædictis: quæ & alia plura dicti Cardinales ordinaverunt circa hanc materiam opportuna. Et tandem electus est ex eis Dominus Angelus, tituli Sancti Marci, presbyter Cardinalis, qui fuit Patriarcha Constantinopolitanus, & appellatus est Gregorius XII. & coronatus XIV. Cal. Januarii. (Hæc Goblinus.)

Gregorius XII. cœpit anno Domini MCCCCVI. (in quodam chronico dicitur VII.) sedit annis duobus, mensibus septem, & vocabatur ante papatum Angelus Corarius, tituli Sancti Marci, presbyter Cardinalis, Patriarcha Constantinopolitanus. (Hæc ex chronicis.) Iste Gregorius pro unione Christianorum electus, obligaverat se ad pontificatum deponendum, si Benedictus, qui pontificatum alterum in Gallia obtinebat, se quoque abdicaret. Cohortantes igitur in principio sese, & abdicationem mutuam offerentes, Saonam, in qua urbe convenirent, elegerunt, sed in conveniendo sibi mutuò illudentes, maxima Christianorum querimonia, majorem divisionem concitarunt. (Hæc Florentinus.) Goblinus ita: Anno Domini MCCCCVII. per totum annum habiti sunt tractatus inter Gregorium Papam XII. ex parte una, & Petrum de Luna, Antipapam, qui se Benedictum nominabat, ex parte altera, per solemnes legatos super unione Ecclesiæ, sed non pervenerunt ad effectum.

Anno sequenti, quarta die mensis Maji, Dominus Gregorius Papa, existens in civitate Lucana, & præsumens, Antipapam secum dolose agere, præcepit Cardinalibus suis, ne Lucam exirent sine speciali sua licentia, & ne inter se sine ejus expresso mandato sub pœna perjurii in aliquo loco congregarentur: & si Lucam exirent, ut tum ipso facto essent privati cardinalatu, & omnibus beneficiis, quæ ha-
346 bebant. Item mandavit eis, ne cum Anticardinalibus, vel cum oratoribus Gallicis, quos prædicti mitterent, ad deliberationem convenirent. Inde septem Cardinales ab ipso Domino Papa, tanquam male informato, ad eundem tanquam melius informatum, & ad Dominum nostrum Jesum Christum judicem venturum, & ad concilium generale & futurum Papam appellaverunt in civitate Pisana XIII. die mensis ejusdem. Et deinde prædicti Cardinales epistolas Regibus, Principibus, Archiepiscopis & Episcopis miserunt, conquesti de Papa. Vicissim Papa misit epistolas contra Cardinales eisdem, & multiplicata sunt mala in terra, hoc est, in hominibus terrenis. Item epistola blasphemia plena scripta fuit in pergameni pelle hirsuta ab una parte, & affixa ostio domus confessarii Papæ, tanquam missa per Satanam, dæmonum principem, confessario Papæ, ut amico Satanæ, quod Papam à juramento, quod in conclavi præstitit, ut dicebatur, absolvisset. In qua quidem epistola diabolus nominat sibi dilectissimum, & perjurum, quæ sic incipit: Satanas, regnorum Acherontis Imperator, tenebrarum Rex, profundissimæ perditionis dux, superbiæ princeps, & omnium damnatorum æternus trucidator, fidelissimo dilecto nostro Johanni, Dominici ordinis prædicatorum, perditionis filio.

Eodem anno, sub data primæ diei mensis Junii, quidam de suprà dictis Cardinalibus scripserunt principibus, quomodo recessissent ab obedientia Gregorii, non appellantes eum Papam. Et suaserunt eis, ut similiter facerent. Tertio verò Nonas ejusdem mensis Papa indixit concilium generale celebrandum in festo Pentecostes tunc proxime futuro, in provincia Aquilegiensi vel Archiepiscopatu Ravennatensi, & citavit prælatos Ecclesiasticos ad hoc, simulque vocavit Dominum Rupertum, Regem Romanorum, & alios principes seculares ad idem concilium, ut tractari posset de unione Ecclesiæ canonica. Suprà dictis dissensionibus incipientibus, Ladislaus, Rex Siciliæ, vel Rex Neapolitanus, filius Caroli, per absentiam Pontificis usurpavit sibi dominium urbis Romæ & multarum civitatum patrimonii Sancti Petri, & anhelavit ad titulum imperii Romani, ut dicebatur. Item Petrus de Luna,

Luna, gerens se pro Papa Benedicto, indixit concilium Parpignani, civitate Arragoniæ, ad festum omnium Sanctorum: Sed Cardinales ejus relinquentes eum, congregati sunt cum Cardinalibus Domini Gregorii apud † Ligerinum, videlicet portum Pisanum, & similiter concordaverunt, ut indicerent concilium generale celebrandum in civitate Pisana, in festo Annunciationis Beatæ Mariæ virginis proxime venturo. Et hæc deliberatio utriusque collegii facta est XXIV. die mensis Junii, Anni salutis prænotati. Cumque ista deliberatio ad notitiam Domini Gregorii & ipsius Petri de Luna pervenisset, uterque eorum indixit concilium suum celebrandum, ut suprà diximus. Unde Dominus Gregorius misit Archiepiscopis & principibus literas, insinuans eis tempus, sed nullum certum locum concilii sui. Et Cardinales similiter direxerunt literas eisdem, in quibus declarant puncta jurata per Papam in conclavi, inter quæ principale est, cessurum se papatu. Nec id solum, sed simul conqueruntur, Dominum Gregorium viam cessionis, quam prius juraverat, nunc tanquam diabolicam post multas excusationes expresse reprobare. Item quomodo Saonam civitatem pro loco conventionis utriusque partis approbaverit, & postea rursus recusaverit, allegans plures securitates esse sibi necessarias, quas tamen non expresserit. Item post illa consensisse in civitatem Pisanam, pro loco conventionis, sed nunquam assignasse certum tempus. Item creare illum multos Cardinales contra formam juramenti, Hæc & plura alia in prædictis literis continebantur. Unde Episcopus Moguntinus literas suas cum transumptis literarum supra dictarum omnibus suffraganeis suis misit, vocans eos ad civitatem Moguntinam, ad feriam tertiam proxime post festum Epiphaniæ Domini.

† Liperinum.

Anno Domini MCCCCIX. in octava Epiphaniæ Domini, factus est conventus regum & principum apud Francofortum, & venerunt duo illi Cardinales, unus ex parte Domini Gregorii, alter ex parte collegii Cardinalium: qui uterque inter se graviter altercabantur. Et tandem Cardinalis Papæ promisit, Dominum Gregorium in locum & tempus, utut Rex pro celebrando concilio propter unionem Ecclesiæ existimabit, dummodo collegium Cardinalium illuc veniat, omninò consensurum, cum Cardinales locum, quem Papa indixit, videlicet civitatem 347
Utinensem provinciæ Aquilegiensis, recusent. Sed Cardinalis collegii contentus non fuit. Unde tandem major pars Archiepiscoporum & principum declinavit in partem Cardinalium. Sed Rex cum paucis, præcipue illis, qui erant consanguinitate sibi astricti, in partem Papæ declinavit, utentes prætextu, tanquam si relinquere Papam, cui fidelitatis juramento essent astricti, priusquam canonice depositus esset, non liceret, unde tandem Rex & principes divisim miserunt viros solemnes versus Pisas. Et convenerunt ibi Cardinales utriusque Papæ fere majori parte, ubi pronunciatum fuit, congregationem illam concilium esse generale, & tam Gregorium quàm Benedictum debere deponi, & concilium eos deposuit. A qua pronunciatione pro parte Regis fuit appellatum. (Hæc Goblinus.) Et Alexander ibidem electus est, qui dicebatur Petrus de Candia. Et fuit additum schisma schismati, quia tres gerebant se pro summis Pontificibus: nec valuit concilium istud, vel certe non prævaluit exequi bonum, quod decrevit. Hæc collector.

Cum superius dictum sit de reparatione ordinis regularium, tempore videlicet Gregorii septimi hujus nominis Papæ, qui cœpit Anno Dom. MLXXIV. Et multa magnaque ubique terrarum fundata sunt monasteria, & maximis divitiis à principibus & prælatis ac divitibus solenniter dotata. Rursus idem ordo regularium in dissolutionem prolapsus est, cum monastica disciplina diu cum temporalium affluentia perdurare non queat. Et quamvis ad secularem vitam non fuit devolutus, à primæva tamen institutione & ejus regulari reparatione ubique pene terrarum defecit. Tunc igitur inclyta etiam regularium præpositura prope Nussiam regularis claudicavit à tramite, & tandem non exiguum post tempus à primo mise-

miserabiliter omnino deflexit fervore: simulque ex divitiarum apice ad profundum inopiæ lacum decidit, ut universa, quæ magnifice ipsis collata, & omnia undecunque aggregata divisim vendiderint ac inutiliter passim dilapidaverint. Tunc etiam venditum fuit nobile ac preciosum dominium in Celzen (de quo suprà dictum in fundatione memoratæ præpositutæ fuit) Dominis de ordine Theutonicorum pro quindecim millibus florenorum. Sed valuit, ut à prædecessoribus nostris intelleximus, ultra viginti millia florenorum. Etiam vendita est vinea in Reyns canonicis ad Sanctum Andream in Colonia. Tunc etiam alienatæ sunt Ecclesiæ cum decimis suis in Nivenum & in Creefrath, de quibus adhuc habentur documenta. Una tantum remansit Ecclesia, videlicet in Noreff dicta, cum curti & decimis suis. Etiam de antiquis bonis monasterium retinuit Curtim in Bevincbusen, juxta castrum Dickt, nunc autem in servitutem Dominorum ex abusione frivola redactum. Plura alia bona à præpositis & fratribus in illo dissolutionis tempore fuerunt alienata; quæ specietenus ignoramus, eo quod venditionis tempore bonis unà cum literis vel documentis fratrum renunciaverint. Tunc etiam ad fratrum reprobam vitam quotidiana victualia ex cellario Dominorum in summo Coloniensi templo sunt subtracta & bucusque abolita. Irreformationis istius tempore irreformato fratres etiam utebantur habitu. Nam ad carnem lineis utebantur indumentis, deinde brachatis caligis nigri coloris, more secularium, curiose ligabantur. Desuper tunica, ad secularem modum plicata, nigri coloris induebantur, & loco habitus utebantur lineo scapulari subtili, cum cappis & abnutiis, more canonicorum secularium, formatis nec non stannatis.

Cum igitur annum Domini MCCCC. divinæ placuisset voluntati, monasterium canonicorum regularium extra muros civitatis Nussiensis suæ Sanctissimæ matris semper virginis Mariæ Coloniensis diœcesis ad regularem vitam, unde multis annis exciderat, ut dictum est, reducere, personas ad hoc aptas ex pluribus sibi elegit. Nam idem monasterium usque ad ultimam desolationem tunc temporis erat perductum, ut ruinæ lectorum monasterii & alia ædificia ruinosa ad oculum demonstrarentur. Igitur tunc temporis erat ibidem præpositus à fratribus monasterii electus, Petrus de domo Theutonica nominatus, de civitate Nussiensi oriundus. qui vidit visionem in somnis, in hunc modum: Visus est ante altare stare Sancti Joannis Evangelistæ (quod situm est in sinistra parte Ecclesiæ monasterii, quæ nunc in sacristiam ordinata est, in quo collocata erat imago Beatæ & gloriosæ virginis Mariæ, sub pedibus suis conculcans antiquum serpentem, quæ imago nunc Anno
348 Dom. MCCCCXCVIII. stat in altari virginum,) Ibi igitur præpositus Petrus visus fuit flectere genua & eam salutatione Angelica (scilicet Ave Maria) salutare: cum salutationem eadem imago tanquam ab indigno sibi oblatam respuens, extensa manu prædictum præpositum ab altari cum indignatione removeret. Præpositus videns se despectum à tanta & tam sibi dilecta patrona, in quam suam fiduciam post Deum semper ponere consuevit, totus in lacrymas resolutus est: ita ut lacrymæ illi non imaginariæ, sed reales essent, & vere ambas maxillas ipsius bumectarent. Tunc per imaginem illam virgo Beata prædictum præpositum sic affatur: Si vis te emendare, juvabo te. Ad hanc vocem præpositus cum lacrymis respondit: Etiam, Domina charissima, volo me emendare. Cumque illa manum suam extendens ad eum diceret, ut id promitteret, præpositus prædictus misit manum suam in manum imaginis, &, ut sibi videbatur, mollitiem aliquam manu sua sensit, & evigilavit. Cum autem rediisset ad se, invenit adhuc lacrymas per maxillas defluentes, & vehementer attonitus, quid ista, quæ viderat, significarent, tacita mente secum sæpe revolvebat. Ista ab ipsius præpositi ore semel & iterum à quodam fratre inter confitendum fuerunt audita. Et ut nota essent posteris nostri monasterii, rogatus ab aliquibus fratribus idem, qui audivit, conscripsit.

Rursus

Rursus de eadem reformatione alia visio facta est in partibus inferioribus, & æstimo, quod eodem tempore quo prima. Erat in Almelo vir venerabilis bonæ vitæ & famæ laudabilis Eberbardus, qui pastor Ecclesiæ in Almelo fuit, arte medicus non solum corporum exteriorum, sed multo magis animarum. Iste venerabilis pastor scripsit præposito monasterii regularium prope Nussiam, quemadmodum scilicet B. virgo Maria in specie cujusdam imaginis, quæ posita fuerat in Ecclesia monasterii prædicti supra summum altare (nunc, autem scilicet anno Domini MCCCCXCVIII. posita est in altari S. Laurentii) sibi apparuerit, præcipiens ut fugeret, & iret ad monasterium regularium juxta Nussiam prope Rhenum, & juvaret præpositum ad reformandum prædictum monasterium in disciplina regulari. Cui visioni non incredulus prædictus pastor misit primo literas tenorem visionis continentes, cum quodam fratre congregationis suæ, qui postea in eodem monasterio in habitu religionis regulariter diu supervixit. Literas verò cum præpositus aperuisset, & tenorem perlegisset: præ nimia lætitia vix se potuit continere. Et statim cogitans de visione, quam ipse prius habuit, cognovit visionem, quæ per literas sibi denunciata erat visioni suæ, quam ante paucos dies habuit, esse firmamentum & declarationem. Erat autem tunc Reverendus in Christo Dominus Fridericus de Zarwerden Archiepiscopus Coloniensis, in castro suo in Zoers (quod modò Vreedstroem nuncupatur,) & præpositus audiens, Dominum Coloniensem tam esse vicinum, adiit eum, ut celerrime potuit, literas de visione prædicta, à Domino Euerhardo sibi missas, secum portans, quas cum Domino Coloniensi præsentasset & coram eo legi fecisset, Reverendus Dominus ultra modum gavisus, & præposito congaudens, dixit ad circumstantes milites suos: Videte charissimi, quid iste scribit hic in literis. Scribit enim, B. virginem Mariam apparuisse sibi & jussisse, ut iret ad præpositum monasterii regularium prope Nussiam, & juvaret eum in reformando monasterio. Erit illud præsagium alicujus magni boni in futurum. Ex eo tempore Reverendus Dominus Coloniensis inclinatus fuit præposito, & pie juvit reformationem prædictam; ita ut singulis annis, quamdiu vixit, daret monasterio octo omas vini. Et quicquid causæ apud Archiepiscopum habuit, invenit eum semper favorabilem & gratiosum. Cum autem venerabilis Dominus Everhardus pastor prædictus ad monasterium prædictum venisset, cognovit ex visione sibi ostensa, id ipsum esse monasterium illud, quod in visione ostensum erat. Nec enim unquam amplius viderat. Intrans igitur ecclesiam, cum venisset ad summum altare respiciens, interrogavit, an ibi supra capsam non consueverit stare imago B. virginis Mariæ? Responsumque est ei, quod sic. Ille verò, ubi est illa imago? Quam cum ostenderent ei positam supra altare S. Servatii, respondit: Hæc est ista imago, quæ apparuit mihi, date ei locum supra capsam summi altaris, ibi vidi eam. Ex illo tempore imago accepit locum, ubi eam pastor vidit: sed tamen nunc anno MCCCCXCVIII. stat in altari S. Laurentii. Altera die post hoc, ut prædictus venerabilis Dominus Everhardus ad Dominum Coloniensem venit, & colloquium cum eo habuit, placuit Domino Coloniensi, ut cum consensu præpositi, qui affuit, Domino Everhardo commissionem monasterii prædicti in literis ad hoc ordinatis traderet: quas sumens 349
secum ad patres in Wyndesem descendit, & eum non longe post præpositus cum clero, qui literam de visione Domini Everhardi attulerat, secutus est. Veniens verò ad monasterium Wyndesemense, consilium cum Domino Everbardo à patribus illis petiit de reformatione monasterii regularium juxta Nussiam, paratus subjicere illud capitulo eorum, si accipere vellent. Illi autem in litera Domini Coloniensis Domino Everbardo de commissione monasterii prædicti tradita, invenientes clausulam, (usque ad revocationem nostram) & audientes, monasterium esse gravatum debitis, scilicet octingentis florenis Rhenensibus, non audebant illud acceptare, quia capitulum eorum recenter inchoatum erat, & tale onus in se recipere teme-

temerarium videbatur: qua de cauſa petitioni eorum conſenſum negaverunt. Valedicentes igitur patribus illis, venerunt Zwollis ad Priorem regularium, qui tunc monaſterium ſuum recenter etiam reformaverat: qui prædictos, præpoſitum & Dominum Everhardum, in omni charitate recepit, & audita cauſa adventus eorum, cum conventu ſuo cœpit deliberare, an fortè petitioni eorum aſſentire poſſit. Sed fratribus dicentibus, nonnulli difficiliores erant: Prior tamen, qui viam reformandi prædictum monaſterium occultè ſciebat, ita fratres reliquos informabat, ut tandem conſenſum ad ipſum aſſumendum præberent. Id autem multum oblectabat patres, quod, cum in adventu iſtorum venerabilium virorum, Domini præpoſiti ſcilicet & Domini Everhardi, ex quadam infirmitate lecto Prior decumberet, dato conſenſu eorum petitioni, ſanum ſe & incolumem ſentiret. Quare præcepit jungi currum & fratres ad hoc ordinatos, cum ſuis ſarcinulis & aliquibus victualibus deſuper locatis, cum curru usque ad Nuſſiam duci: quò, Deo duce, proſpere in monaſterium prædictum circa aſſumptionis feſtum virginis glorioſæ venerunt: ita, ut in vigilia feſti ipſius primas veſperas in eo cantarent. Sic divina miſeratione precibusque B. virginis (non dubium) intervenientibus, in prædicto monaſterio reformatio cum diſciplina regulari incepit, & cotidie de bono in melius crevit. Attamen fratres in principio miſſi, magnam paupertatem ſuſtinuerunt, & cum lectiſternia non haberent, ſaccos paleis & ſtraminibus compleverunt, ut ſuper illis nocturno tempore quieſcerent. Quod idem factum eſt de cibo & potu, quia ſatis tenuiter & frugaliter eis ſubminiſtrabatur. Et tunc fratres monaſterii Nuſſienſis iterum religioſum aſſumpſerunt habitum, linea ad carnem mutantes in lanea, & ligaturas cum caligis ſecularibus omittentes. Pro nigro etiam colore ſuperioris plicatæ tunicæ album colorem ſine plicis monaſterico more aſſumpſerunt, & pro ſcapulari lineo utentes ſubtili. In quo ſingulariter regularium extat habitus, quemadmodum monachalis habitus in cucullâ. Et iſte habitus regularium adeò cæterorum religioſorum excellit habitum, ut Dominus Apoſtolicus cum univerſis Italiæ, Franciæ, & Angliæ, & aliarum regionum pontificibus, pro cotidiano habitu utantur ſubtili, quamvis Alemaniæ pontifices eo tantum in pontificalibus induuntur. Regulares tamen Nuſſienſes cappas ſecularium, canonicorum more formatas, retinuerunt, donec ſe Wyndeſemenſibus ſubdiderunt. Et ſtrictâ amiſerunt bereta, aſſumentes pannea, quibus usque in hodiernum utuntur diem. Eodem reformationis anno, poſt feſtum aſſumptionis, accidit, ut fratres miſſi eſſent ad meſſem, ut de ſuis agris colligerent frumenta, in profeſto videlicet nativitatis B. Mariæ, uno tantum tum in monaſterio manente laico, qui occupatus opere ſuo, quod præ manibus habebat, audivit ſonum magnum in aqua vel rivo Arnaphe, qui monaſterium præterfluit, & primò quidem non metuit, æſtimans beſtiam aliquam jactare ſe in flumine; ſed cum ſecundo audiſſet eundem ſonum, accedens ad littus, vidit piſcem magnum, ſcilicet Salmonem, quem apprehendens cum branchiis ſuis & trahens in terram, vidit eum palpitare, ſed laicus lætus in Domino, tantum attendens miraculum, levavit eum in brachia ſua, & ad culinam deferebat, & fratribus de campo venientibus, & fatigatis de labore, occurrit cum gaudio, dicens: Gaudete fratres in Domino, quia B. Maria miſit vobis magnum Salmonem, ut habeatis, unde Deo & ſibi gratiis in hac ſolemnitate agatis.

Anno Domini MCCCCVI. Reverendus pater & Dominus Conradus, Epiſcopus Venecomponenſis, vicarius Archiepiſcopi Colonienſis, propter cautelam reconciliavit Eccleſiam regularium prope Nuſſiam cum ambitu clauſtri & cæmiterio à parte Auſtrali extra eccleſiam cum quatuor altaribus. Conſecravit idem Epiſco-
350 pus tria altaria in eadem eccleſia. Iterum idem venerabilis Epiſcopus anno Domini MCCCCXXI. tertio Calendas Martii conſecravit in eadem Eccleſia quatuor altaria. Et eodem tempore idem Epiſcopus quadrangulare conſecravit cæmiterium, infra ambitum in ſepulturam mortuorum, &c. Cumque reformatio memorati monaſterii ordinis canonicorum regularium juxta Nuſſiam inchoata fuiſſet, quemadmodum

dum suprà dictum est, antiqua nonnulla ejusdem ordinis monasteria recenter etiam reformata, & aliqua noviter inchoata, præposituræ adhæserunt Nussiensi, & rursus ibidem capitulum suum generale collocaverunt: ex quibus monasteria extiterunt in Bethleem prope † Duttecum, & ad S. Catharinam in civitate Novomagensi, ac in Gresdunck juxta Goch, omnes in terra Gelrensi; etiam monasterium in Bethleem in civitate Zwollensi, & monasterium in Remerswaal in Zelandia, & monasterium in * Bardick in Westphalia. Nondum enim alia illo in tempore monasteria ordinis regularium circa clima nostrum, excepto ad S. Ægidium juxta Leodium, quæ est Abbatia fundata circa annum Domini MCXXIII. & est abbatia in Hertzegenred, quæ ad reformationis normam usque in præsens nondum sunt reversæ.

† Dutrecum.

* Boedick.

Tandem anno Domini MCCCCXXXIII. capitulum Wyndesemense monasterio placuit acceptare nostrum Nussiense cum omnibus sibi subjectis monasteriis, tali pacto, ut prælaturas omitterent. In quo omnes consenserunt, (monasterio in Bethleem prope Duttecum excepto) qui præpositum secundum regulam & antiquam consuetudinem servaverunt usque in hodiernum diem. Nussiense monasterium quanquam consensit, tamen nullo modo Archiep. Coloniensem inducere voluit, quamvis ultro Præpositus familiariter ei dilectus plurimum laborasset, ut cederet juri suo, & præposituram mutari in prioratum sineret, sed tantum consensit usque ad suam revocationem in hodiernum diem. Sic igitur rursus fratres Nussiensis capituli aliquid mutaverunt in habitu. Nam secularium cappas canonicorum relinquentes, assumpserunt cappas Wyndesemensium, quibus adhuc hodie utuntur: & vicissim Wyndesemenses aliquid assumpserunt de habitu Nussiensis capituli. Decreta tamen Wyndesemensium fratres Nussiensis monasterii recusaverunt usque in præsentem diem. Circa etiam annum Domini MCCCCLII. monasterium Nussiense ordinarium assumpsit Wyndesemensium, relinquens ordinarium canonicorum regularium. Nam quemadmodum universi ordines in Ecclesia communiter proprium habent ordinarium, sic etiam regulares canonici habuerunt ab antiquo. Et quamvis Wyndesemenses ejusdem facti sunt ordinis regularium, tamen ordinarium accipere omiserunt: quod satis absurdum in aliis esset ordinibus. Deinde, postquam subdidit se capitulum Nussiense capitulo Wyndesemensi, contigit brevi, anno videlicet Domini MCCCCXXXVIII. concilium celebrari Basiliense, quò cum venerabilis pater in Christo, reverendissimus Dominus Theodericus de Moersa, Archiepiscopus Coloniensis, cum prælatis suis ad memoratum concilium nuncios mitteret, inter cæteros præpositum requisivit à monasterio regularium juxta Nussiam, quem nuper propter capitulum Wyndesemense mutaverant in priorem: sed prior illius temporis, qui prius fuerat præpositus, per amicorum interventum obtinuit, ut alium loco præpositi mitteret. Qui expertum & eruditum illuc direxit virum, unum de fratribus monasterii cum converso. Nam eo tempore idem monasterium, ut & per tempus aliquod in posterum, nonnullos habebat licentiatos, vel etiam promotos diversis in facultatibus, &c.

Antonius, secundò genitus Philippi, ducis Burgundiæ, Comitisque Flandriæ, post discessum quondam Dominæ Ducissæ Joannæ beatæ memoriæ, inthronisatus est in ducatu Brabantiæ die Sabbathi, die XIV. Dec. Anno MCCCCVI. Habuit uxorem Joannam, Walrami, Comitis Ligniaci & S. Pauli filiam, ex qua genuit Joannem & Philippum, & filiam unicam, quæ juvenis obiit. Mater verò Joanna, uxor Antonii, moritur anno Domini MCCCCVII. die Aug. XII. sepulta apud Furam. Qua defuncta, duxit in uxorem nobilem Dominam Elisabeth, Ducissam Lucemburgensem, anno Domini MCCCCIX. die Jul. VI. ex qua genuit unicum filium, nomine Wilhelmum, qui juvenis obiit; sepultus Bruxellæ apud Carmelitas. Anno ducatus Antonii primo, scilicet salutis MCCCCVII. in festo S. Severini, XXIII. die Octob. Reynaldus, dux Geldriæ, accepit in feudum apud Emple juxta oppidum Buscumducis à præfato Antonio oppidum Graviæ. Iste verò dux Antonius, pergens ad bellum quoddam Francorum contra Anglos, duos filios suos, Joannem & Philippum, Domi-

Brabantica.

Domino Engelberto de Sore, fidelissimo ac probatissimo militi, qui fuit de primo-
351 ribus ipsius ducis, tanquam preciosiorem ac dilectiorem thesaurum, quem habuit super terram, commisit: & post hæc abiit, & in ipso congressu unà cum Philippo fratre suo ac pluribus nobilibus occubuit: hæc ex nova historia. Emundus ita dicit: Demum verò, postquam memoratus Dux Antonius ducatus Lotharingiæ, Brabantiæ & Limburgiæ laudabiliter rexerat per IX. annos vel circa, & ducatum Limburgiæ & comitatum de Thyemes per V. annos vel circa, interiit (proh dolor) in bello inter Francigenas & Anglicos conserto apud Azincourt, die Veneris XXV. Octob. anno Domini MCCCCXV. Et sepultus est in Ecclesia S. Joannis apud Furam, inter Bruxellam & Lovanium, juxta primam suam uxorem, quæ ibi jacet inhumata. Hæc ille. Istius tempore obiit Henricus, hujus nominis tertius, XVI. Rex Hispaniæ, anno regni sui XXVII. sepultus in civitate Toleto. Iste fuit devotissimus B. Francisco, adeò ut arma regia chordis fratrum minorum circumdaret, & fuit nomine justitiæ laudatus.

Anno Domini MCCCCIX. Rex Joannes Portugalliæ, cum quinque filios haberet, & milites infantes tres juniores facere cogitaret; magnam verò festivitatem in Vlisbona ad suum desiderium implendum pararet, consilio cujusdam mercatoris prædicti regni, mutavit sententiam. Suaserat enim mercator, ut cum illa pecunia, quam festivitatibus impendere volebat, alia addita, infantes milites alibi faceret cum magno Dei servitio & honore grandi regiæ dignitatis & filiorum suorum, id est, per captionem Ceptæ vel alterius villæ maritimæ in Africa. Placuit regi consilium, & parata est magna classis, in qua fuerunt cum rege & filiis fere sexaginta millia pugnatorum, qui per maxima bella & cum cautela cepit civitatem Ceptam cum attinentiis suis. Cujus processum causa brevitatis omisi scribere. Eadem die, qua prædicta civitas capta fuit, rex prædictus cum filiis suis in pane & aqua jejunabat, nec ipse vel sui aliquid manducabant, quousque tota civitas fuit capta. Hæc Alphonsus bello centesimo quinquagesimo secundo & tertio.

Romana. Postquam Cardinales, ut supra dictum est, Gregorium & Benedictum abdicaverant, elegerunt in Papam Petrum de Candia, natione Græcum, de ordine minorum Cardinalem, & appellatus est Alexander quintus: & sic Ecclesia trifariam divisa fuit. Coronatus Alexander fuit anno Domini MCCCCIX. in die Apostolorum Petri & Pauli: sedit mensibus XI. Isto anno in mense Januario natum est monstrum in civitate Paderbornensi, cujus tanta fuit deformitas, ut mulieres, quæ illud viderant, exprimere satis non possent. Nam loco pedum plures caudas, & loco brachiorum plures involutiones & cancellationes, ac duas facies habuit, natum ex fornicario coitu à quadam muliere, quæ diu in fornicatione cum presbytero vixerat. Sed presbyter, verecundia suffusus, partum hunc non ex se susceptum dixit, quamvis alios pueros ab eadem muliere suscepisset.

Eodem anno, in mense Aprili, natum est monstrum in eadem civitate, videlicet gemelli, qui in pectore & in ventre corpus unum habebant, brachiis se alterutrum amplectentes.

Tandem anno Domini MCCCCX. mense Maji die III. Alexander nuper in Papam electus in civitate Bononiensi, ad quam se cum curia sua receperat, decessit. Hæc Goblinus *(a)*.

Post obitum Alexandri Papæ, Dominus Balthasar de Coxa, natione Neapolitanus, Cardinalis Bononiensis vulgariter nuncupatus, electus in Papam anno Domini MCCCCX. VIII. Cal. Junii coronatus, Joannes XXIII. est appellatus. In cujus electione multi scandalisati, quia ut tyrannus rexisse Bononiam & vitæ mundanæ deditus dicebatur. Ipse confirmarat seu confirmare mandavit historiam seu cantum, quam vel quem ego anno præcedenti de festo visitationis B. Mariæ virginis feceram, qui cantus incipit: *(Tecum principium.)* & hoc fecit post coronationem suam

(a) æt. VI. c. XC.

suam infra sex septimanas, me in præsentia ejus personaliter constituto. Et post coronationem ejus statim Dominus Rex Rupertus defunctus est. Joannes Papa Bononiæ residens, rigorem, quo Bononiensibus prius dominabatur, non relaxans, maximam pecuniarum summam ex gabellis civitatis etiam per eum augmentatis, recepit per singulos menses, ut etiam meretrices de statu suo circa florenos trecentos solvere juberentur in mense. Tunc Gregorius, quem nonnulli partis adversæ Errorium malebant appellare, sub protectione Caroli de Malatesta Ariminam se contulit. At Benedictus à quibusdam execrantibus eum maledictus appellatus, in regnum Arragoniæ se recepit. Deinde Joannes Papa cum rege Siciliæ post gravissima damna sub certis pactis onerosis concordatus, ad urbem Romam se conferens, Bononienses sibi sensit esse rebelles. Gregorius autem ad protectionem regis prædicti confugiens ad civitatem Cajetanam, quasi per centum milliaria ab urbe distantem se contulit, & plus anno residens, deinde Ariminam est reversus. Interea Joannes Papa concilium generale in urbe celebrare decrevit, quod Alexander, prædecessor ejus, in tertio anno post concilium Pisanum supra dictum decreverat celebrandum. Sed prælatis non venientibus in copia, quam rerum poscebat gravitas, non sortiebatur effectum concilium. Cumque istis temporibus nonnunquam literæ Apostolicæ, in quibus supra dictorum Urbani, Bonifacii, Innocentii, Gregorii, Clementis vel Benedicti, per tempora schismatis præterita super Papatu contendentium, supra dictis mentio facienda erat, statutum fuit, ut nullus eorum in dictis literis Papa simpliciter, sed cum hac denominatione (in sua obedientia) nominaretur. 352

Item anno Domini MCCCCXIII. Joannes Papa, & Rex Siciliæ Ladislaus, iteratis bellis mutuò se conturbant: & Rex magno conflato exercitu, versus urbem contendit, & nocte quadam mense Junio muro diruto urbem potenter intravit. Quod Papa præsentiens, cum nonnullis curtisanis fugit ab urbe, & multi de curtisanis rebus suis spoliati sunt, quidam etiam interfecti. Et postea veniens Florentiam, ibidem reverenter susceptus est. Tum verò in mense Decembri concilium ad Cal. Novemb. deinde proxime venturas indixit: locum tamen concilii determinavit. Quapropter duos Cardinales ad regem Romanorum, tunc in partibus Italiæ moram trahentem, ad concordandum de loco destinavit, qui scilicet in civitatem Constantiensem consenserunt, quem locum Papa & rex in Laudensi civitate convenientes, pro concilio generali celebrando rursus approbarunt.

Anno Domini MCCCCXIV. Papa Joannes venit Constantiam in mense Octob. pro concilio generali celebrando. Et licet in Calendis Novembris tunc immediate sequentibus concilium inchoari debuit, tamen propter certas causas usque ad IV. diem hujus mensis prorogatum fuit. Rex autem Sigismundus Constantiam se transtulit, operam dans concilio. Post plurimos igitur tractatus, totum concilium in quatuor nationes est divisum, quæ quatuor ex se prælatos, videlicet quilibet unum elegerunt, qui præsidentes concilii negotia decreta curarunt, quod Cardinalibus & Papæ omnino displicuit. Unde Dominus Joannes Papa plurimos à concilio, ut cederent, tentabat.

Anno igitur Domini MCCCCXV. secundo die mensis Martii, Joannes Papa vovit & juravit, cedere se velle, si reliqui secum contendentes de papatu cederent, juxta denunciationem concilii, & si per cessionem suam perveniri ad unionem Ecclesiæ posset. Sed post, vicesima die ejusdem mensis transacta, clam in habitu transformato nocte recessit, & in oppidum Schaffhausen sub protectionem Ducis Austriæ se recepit, & deinde cum eodem Duce ad diversa loca perrexit, quibusdam de Cardinalibus suis sequentibus eum. Propter quod rex contra Fridericum, Ducem Austriæ, infinita ad se multitudine armatorum confluente, de civitatibus & cæteris imperii & principum circumjacentibus procedens, civitates, castra & fortalicia ejus potenter occupat, & Ducem, ut cum omnibus terris suis in gratiam se suam dedat, compellit, & ut Constantiæ in obstagio maneat, donec Johannem

Papam sistat, sub pœna perditioois omnium terrarum, quas tenuit, cogit: quæ
si secus ageret, eo ipso ad imperium essent devolutæ. Vigesima sexta die Martii,
quæ fuit tertia feria post palmas, pronunciatum fuit per concilium, Synodum il-
lam legitime esse convocatam, inchoatam, & usque tunc celebratam: & per re-
cessum Papæ non fuisse solutam: oec dissolvi debere, dooec fieret perfecta schisma-
tum extirpatio, & Ecelesia reformaretur in fide & in moribus, in capite & membris.
Secunda die mensis Maji decreta fuit citatio per concilium contra Joannem Papam,
& citabatur per edictum ad respondendum certis articulis io finem, ut depooere-
tur de papatu. Qui quidem articuli inter cætera in se continebaot, per Simoniacas
machinationes comparasse copiosum thesaurum, & per simoniam ad Cardinala-
tum fuisse promotum: & in vitam Alexandri Papæ, prædecessoris sui, insidias instru-
xisse, quomodo eum & medicum ejus veneno tolleret: Item pontificia, officia, di-
gnitates & prælaturas plus offerentibus precio vendidisse: & præsertim sex parochia-
les Ecclesias puris laicis pro pecunia contulisse, ut fructus illi perciperent, presby-
teros verò pro regimine earum ad libitum suum cooducerent: Item Datam coro-
nationis multis vendidisse pro certa taxata pecunia, videlicet pro XXII. florenis de
553 Camera, & plures bullas super beneficiis confecisse, quas mercatoribus vendendas
pro certa pecuniæ quantitate tradiderit: plura beneficia finxisse, tanquam si in
manibus suis fuissent resignata, & bullas super beneficiis, quæ jam vendidit, alteri
per anticipationem datæ, rursus vendidisse: In gratiis, expectativis, declaratio-
nibus, subrogationibus, & per impositionem silentiorum jus acquisitum absor-
buisse: multos removisse invitos de ecclesiis suis, ut illas sic vacantes carius ven-
deret: Indulgeotias & reliquias saoctorum pro oumerata pecuniæ summa habuisse
venales. Caput S. Joannis Baptistæ, quod in monasterio S. Sylvestri digna vene-
ratiooe Romæ conservatur, Florentinis pro quinquaginta millibus ducatorum ven-
dere voluisse, & illos, qui prodiderunt, carcere & tormentis tamdiu cruciasse,
donec vitam magnis pecuniis redimerent; item cuidam laico potestatem dedisse
deputandi commissarios, habentes fulminatas censuras ecclesiasticas contra non
solveotes sibi certas pecunias, quas oomine cameræ Apostolicæ in partibus Bra-
bantiæ & locis circumvicinis postulare deberent. Rursus eidem laico dedisse po-
testatem constituendi confessores pro certa pecuniæ quantitate, qui haberent po-
testatem confitentes absolvendi à pœna & culpa: dona & possessiones multarum
ecclesiarum & mooasteriorum de urbe veodidisse & alienasse. Item præceptu-
ram hospitalis S. Joannis Hierosolymitani vendidisse bastardo regis Cypri adhuc
iofanti quinque annorum; & dispensasse cum illo, ut in illa ætate profiteri pos-
set; & ut illa professio infantem obligaret: aliaque concessisse eidem inaudita, &
contra ordinis illius privilegia: pro quibus magnam pecuniarum summam à Re-
ge prædicto receperit. Et cum à magistro ordinis, ut ista revocaret, rogaretur,
noluisse coosentire, nisi solutis prius sex millibus ducatorum, ut regi Cypri resti-
tuerentur pecuniæ, quas exposuit pro prædictis: Item fratrem prædicti ordinis
majorennem expresse professum, à tota regula & habitu religionis absolvisse, & li-
centiam dedisse matrimonium contrahendi, acceptis ab eo sexcentis ducatis.
Item pertinaciter asseruisse, non esse vitam post hanc vitam, nec esse futuram
mortuorum resurrectionem. Fuisse etiam graviter infamatum, quod cum uxo-
re fratris sui concubuerit, & cum Sanctis monialibus incestum, cum virginibus
stuprum, & cum conjugatis adulterium, nec non alia flagitia perpetraverit,
propter qualia ira Dei descendit in filios diffidentiæ. Item vovisse, promisisse &
jurasse, velle cedere Papatu, sed requisitum denegasse. Unus de articulis, qui
fuit sextus in ordine, plura vitia conclusit sub hac forma. Item quod Dn. Joan-
nes fuerit & sit oppressor pauperum, justitiæ persecutor, columna Simoniaco-
rum, carnis cultor, vitiorum fex, virtutibus peregrinus, infamiæ speculum, &
omnium malitiarum profundus adinventor, & in tantum scandalisaverit ecclesiam
Christi, ut inter Christi fideles vitam & mores ejus cognoscentes vulgariter dice-

retur

retur Diabolus incarnatus. Quia verò Joannes, præsentatis articulis prædictis sibi per duos Episcopos, & duos Abbates, eorum protonotariis duobus & notariis ac testibus ex parte concilii in oppido Sellis, Constantiensis diœcesis, non audebat contradicere, nec contra testes super eisdem productos, puta Cardinales, Episcopos, Abbates, protonotarios, auditores; magistros & doctores quicquam opponere, denunciationi concilii se submisit. Concilium ergo præsente Rege in regalibus insigniis sententiam depositionis tulit contra eum, & Papatu & ejus administratione privavit, necnon omnes & singulos Christianos ab obedientia ejus absolvit, die XXIX. Maji. Decretum quoque est per concilium, ut idem Joannes sub Regis custodia ad ipsius concilii beneplacitum servaretur. Sic Regi præsentatus est, quem rex tradidit Illustri Ludovico, Comiti Palatino Rheni, qui eum ad castrum suum Mannheym duxit custodiæ carcerali mancipandum. Eo tempore, quo causa depositionis Joannis Papæ in concilio adhuc pendebat, Gregorius, qui Angelus de Cararia dicebatur, de cessione sui juris, quod in Papatum se habere prætendit, plurimum solicitabatur. Unde tandem missis procuratoribus, ipse Concilium Constantiense approbavit, & IV. die mensis Julii, Rege cum regiis insignis præsente, per illustrem domicellum de Malatestis de Carimino, ad hoc habentem speciale mandatum, papatui & omni juri sibi in eo competenti, in publica sessione coram concilio renunciavit. Quam renunciationem rex & totum concilium gratanter acceptabant & approbabant, quamvis dudum per concilium Pisanum jam depositus fuisse credebatur, cujus continuationem hoc concilium per decretum concilii expresse agnitum & decretum fuit. Unitis igitur sic istis 354
duabus obedientiis, decrevit concilium, ut Angelus de Cararia post summum Pontificem eligendum, super omnes Cardinales primum locum obtineret, & legatus sedis Apostolicæ in Marchia Anchonitana ad tempora vitæ suæ maneret; Cardinales etiam ejus inter cæteros Cardinales digno honore reciperentur. Postquam verò Joannes olim Papa fuit depositus, & Gregorius similiter in sua obedientia papatui renunciavit, ut dictum est, ordinati fuerunt per concilium certi prælati, viri solemnes, ut cum Dom. Sigismundo Rege Rom. versus Hispaniæ partes pro tractatibus habendis cum Petro de Luna (Benedictus Papa) in sua obedientia nominato, proficiscerentur. Et profecti sunt cum Rege de Constantia in mense Julii supradicto, & post graves iterum labores ad eum pervenerunt, & multis cum eo tractatibus habitis, finaliter nihil profecerunt. Unde tandem ipso Petro de Luna se in quoddam castrum in mari situm munitissimum, cum thesauro & nonnullis familiaribus suis recipiente, Rex Sigismundus, cum oratoribus concilii generalis parte ex una, & ambassiatoribus Arragoniæ, Castellæ & Navarræ Regum & * Arnigmati & Fuxi comitum parte ex altera, tertia die mensis Decembr. in Ecclesia Narbonensi convenerunt: & ipso Petro de Luna in sua pertinacia relicto, super unione mutua, (quantum ad reformationem universalis ecclesiæ) certis modis concordabatur literis, juramento & sigillis eorum roboratis, sub forma publicorum instrumentorum confectis super eisdem. Quibus expeditis, Dominus Sigismundus Rex versus regnum Franciæ se contulit, & deinde ad regnum Angliæ, ut reges regnorum illorum pacificaret. Unde per æstatem & autumnum sequentes, scil. anno Domini MCCCCXVI. in regnis illis moram traxit. Sed tandem, quantum ad concordiam regnorum illorum, pax successit. Et interim, dum ipse ibi perseveravit, ambassiatores regum & principum Hispaniæ prædictorum Constantiam venerunt circa principium æstatis, & multis tractatibus præcedentibus, cum adhuc in Schaffhausen moram traherent, tandem à concilio cum magno recepti sunt honore, ipsique cum regnis prædictis concilio sunt juncti, & sic concilium in quinque nationes est divisum. Rex igitur Sigismundus, circa finem autumni ad partes Alemaniæ reversus, per plures dies Aquisgrani substitit, & convocatis ad se ibidem Dominis, Theoderico Archiepiscopo Coloniensi, & Adolpho Duce Montensi, cum fratribus & auxiliariis eorum, lites & bella inter

* Armigmati.

eos magno cum labore diremit, & non diu post ad concilium Constantiam est reversus.

Pendentibus sic causis super Ecclesiæ unione supra dictis, causa fidei deducta fuit in concilium super articulis Joannis Wicklef dudum defuncti: & licet ex libris dicti Joannis Wicklef extracti fuerint ducenti sexaginta articuli erronei, & in concilio nuper in urbe celebrato damnati: tamen, quia quidam magister in artibus, dictus Joannes Huss, articulos ex eis astruere & defendere nitebatur, quos ipse & alter magister Pragensis, dictus Hieronymus, publice prædicabant Pragæ, & fere totum regnum Bohemiæ hæresi impleverant, ita, ut Wenzelaus Rex, frater Dom. Sigismundi Regis Romanorum supra dicti, eis consentiens, ipsos & errores eorum tyrannice defenderet. Unde tandem studium Pragense interversum fuit: idcircò prædicti magistri, videlicet Johannes Huss & Hieronymus, per Constantiense Concilium citati sunt ad respondendum super certis articulis numero XLV. de quorum assertione, prædicatione, & defensione publice infamati fuerunt. Unde ibidem Johannes Huss igni adjudicatus est & combustus. Hieronymus verò magister Pragensis, licet supra dictos articulos dudum tenuit & defendit, tamen in sessione publica XXIII. die mensis Septemb. anni MCCCCXV. se correxit, pœnitentiamque suscepit, necnon prædictos articulos publice abjuravit. Sed quia non perseveravit, & quosdam ex eis iterum defendere non dubitavit, igni adjudicatus est & combustus: qui dum accederet ad ignem, cantavit alta voce: *Credo in unum Deum*, usque ad finem. Deinde cantabat responsorium: *Circumdederunt me viri mendaces.* Et post hoc cantavit responsorium: *Christi virgo dilectissima.* (Hæc Goblinus *(a)*.) Vacavit autem pontificum sedes post depositionem Joannis XXIII. duobus annis, mensibus sex. Hæc Matthæus Florentinus.

355 *Articuli, qui dicuntur dogmatisati à Wiclepho.*

Substantia panis & vini materialis manet in Sacramento altaris post consecrationem. Accidentia panis & vini non possunt esse sine subjecto in prædicto Sacramento. Christus non est in ipso Sacramento identice & realiter in propria persona corporali. In calice altaris, pro conficiendo Sacramento sanguinis, aqua nullatenus est admiscenda. Sacramentum confirmationis est inutile & supervacuum. Si homo fuerit de peccatis suis corde contritus, confessio oris exterior apud Sacerdotem est superflua & inutilis. Sacramentum extremæ unctionis est inutile & supervacuum. Relatum est etiam sacro concilio, quod nonnulli in Bohemia sacrum chrisma & oleum sanctum dehonestent, & ocreas hujusmodi chrismate & oleo perungant. Sacro chrismate nullatenus inungendi sunt, qui baptisantur. Nullus ritus seu observantia universalis Ecclesiæ servari debet circa Sacramenta, in vestibus & paramentis hactenus per Ecclesiam observatis. Post hanc vitam non est purgatorium, sed omnis anima corpore exuta, sive satisfecerit in vita de peccatis suis, sive non, sine ulla mora vadit ad perpetuam gloriam Paradysi, vel ad perpetuam pœnam inferni. Vanum est orare pro mortuis, &c. Non sunt orandi Sancti Dei, nec eorum suffragia quidquam prosunt pro defunctis. Imagines Jesu Christi, aut salutiferæ crucis ac B. virginis & Sanctorum Dei, non sunt venerandæ, sed confringendæ & comburendæ: similiter & reliquiæ quorumque Sanctorum, etiam Beatorum Petri & Pauli. Jejunia quadragesimalia, & alia ab ecclesia indicta non sunt curanda nec servanda, & generaliter nulla præcepta Ecclesiæ, nec etiam celebratio festivitatum Sanctorum Dei introducta ab Ecclesia. Præcepta Ecclesiæ circa habitum & tonsuram clericorum & horas canonicas non sunt servanda, nisi ea duntaxat, quæ continentur specifice & verbotenus in lege Evangelica. Si Episcopus vel Sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non baptisat. Nullus est Dominus civilis, nullus est prælatus, dum est in peccato mortali. Populares & subditi possunt ad suum arbitrium

(a) *at. VI. c. XCV.*

bitrium dominos delinquentes punire, corrigere & deponere. Omnes religiosi tam monachorum professorum, quàm fratrum mendicantium sunt reprobati & à Diabolo introducti. Et sunt, qui instituerunt bujusmodi religionem, viri Diabolici, & omnes de ordine mendicantium sunt hæretici, & qui dant eis eleemosynas, peccant. Omnia de necessitate absoluta eveniunt. Orationes præscitorum nulli valent. Per præscitos habens perfectam fidem & charitatem, non est tunc in gratia Dei gratum faciente: nec est pars Ecclesiæ, nec habet aliquam prælationem in Ecclesia. Econtrà prædestinatus, mortaliter peccans, non est membrum diaboli, nec extra Dei gratiam gratum facientem: universitates, studia, collegia & graduationes & magisteria in eisdem sunt ex vana gentilitate introducta, & tantum prosunt Ecclesiæ, sicut diabolus. Nulla excommunicatio Papæ vel alterius prælati timenda est. Fatuum est, credere indulgentias Papæ vel Episcoporum. Omnia juramenta illicita sunt, quæ fiunt in judiciis, seu ad roborandum humanos contractus seu commercia civilia. Sancta universalis Ecclesia est tantum prædestinatorum universitas. Obedientia Ecclesiastica est secundum inventionem Sacerdotum Ecclesiæ, præter expressam autoritatem Scripturæ, &c.

Nota bene: Cupiebat sacrum concilium certificari ab oratoribus Bohemorum, quibus verbis sacerdotes eorum utuntur in consecratione corporis & sanguinis Domini. Item an servetur in Bohemia præceptum de matrimoniis non contrabendis usque ad quartum gradum consanguinitatis & affinitatis inclusive: & si infra illum gradum contrahatur, an sit verum matrimonium. Item quàm potestatem putent sacra concilia generalia legitime congregata habere in Ecclesia Dei. Item, an putent, quod Papa canonice electus sit vicarius Christi in terris, & successor Beati Petri Apostoli, & quam potestatem arbitrentur ipsum & Episcopos babere in Ecclesia Dei. Cupiebat etiam scire, an credant, Spiritum Sanctum procedere à Patre & Filio, & an putent esse hæreticum, qui hoc non crediderit. Item, an credant esse hæreticum, quicunque pertinaciter contradixerit quatuor Sanctis conciliis, Niceno, Constantinopolitano, Ephesino primo ac Chalcedonensi, quæ universalis Ecclesia veneratur, ut Sancta quatuor Evangelia, &c.

Ad istos articulos præfati Bohemi responderunt: articulos illos non esse regni Bohemiæ, &c. 356

Jodocus, Marchio Moraviæ, post mortem Domini Ruperti, Romanorum regis, Anno Domini MCCCCX. XIX. die Septembris fuit electus in regem Romanorum, sed non coronatus: & vixit electus ad quinque menses, & ita obiit, nihil insigne faciens. Quapropter inter Imperatores non est accensendus, & in præsenti chronographia novum numerum non facit. Sed sciendum, Jodocum istum per Joannem Moguntinensem, Fridericum Coloniensem, Archiepiscopos, & per procuratores Ducis Saxoniæ & Marchionis Brandeburgensis fuisse electum. Hæc ex Cbronicis. Unde Goblinus *(a)*: Electores venerunt apud Francofordiam pro rege eligendo. Et Archiepiscopus Trevirensis, Ludovicus, dux Heydelbergensis, Palatinus Rheni, & Burggravius Nurenburgensis, ut procurator Marchionis Brandeburgensis *(b)* (quantum ad electionem pertinebat) elegerunt Dominum Sigismundum regem Ungariæ, fratrem regis Bohemiæ, ad quem spectabat Marcha Brandeburgensis, in Regem Romanorum, Archiepiscopis Coloniensi & Moguntinensi adhuc in deliberatione persistentibus. Sed Rex Bohemiæ & Dux Saxoniæ ad electionem non venerunt: & statim Archiepiscopus Moguntinus mandavit, ne oppidi Francofordiæ aperirentur ecclesiæ, ne illi, qui elegerant, electionis factæ publicationem & solemnisationem consuetas perficiendi haberent facultatem. Unde illis venientibus ad fores Ecclesiæ, nec ingressum habere valentibus, Electionis illius

Imperialia.

(a) *at. VI. c. XC.*
(b) Ex hoc patet, non ipsum Sigismundum electioni interfuisse, sibique ipsi votum dedisse, sed legatum ejus, Fridericum Burggravium, prout etiam demonstravi in Syntagmate Historiæ Germanicæ *diss. XXIX. §. VI.*

illius publicatio retro chorum ipsius Ecclesiæ facta est per eosdem. Sed postea Moguntinensi & Coloniensi Archiepiscopis iterum convenientibus, Jodocus, Marchio Moraviæ, vir grandævus, per ipsos in Regem est electus: qui post eodem anno defunctus est, & deinde prædicti Archiepiscopi, Moguntinensis & Coloniensis, in regem Ungariæ supradictum cum aliis consenserunt.

Sigismundus, Rex Ungariæ, Croaciæ in Regem Romanorum eligitur anno Domini MCCCCXI. Iste erat filius Caroli quarti Imperatoris, & fuit coronatus Aquisgrani anno Domini MCCCCXIV. die octava Novembris, Regnorum suorum Ungariæ, Croaciæ, &c. Anno XXVIII. Romanorum verò electionis anno quarto. Et demum corooam imperii assumpsit in die Pentecostes anno Dn. MCCCCXXXIII. ab Eugenio quarto in urbe Romana. Imperavit verò in regno Romanorum per XXVII. annos. (In aliquibus chronicis habetur XXVIII.) Sed illi computant à prima ejus electione, quæ facta fuit anno salutis MCCCCX. Mundi verò MMMMMM. DCVIII. In regno Ungariæ regnavit per XLII. annos; in regno Bohemiæ per XVIII. annos. Fuit homo bellicosus & victoriosus, contra Turcas & Sarracenos gessit XIII. bella, in quibus habuit victoriam. Multos labores subivit pro extirpatione hæresis in Bohemia & Praga, & in Moravia. Scivit multas linguas, primò Latinam & Theutonicam, Bohemicam, Slavicam, Italicam & Gallicam, quibus omnibus loqui coogrue poterat. Fuit in S. concilio Constantiensi, & venit eò in principio concilii illius, scilicet in die nativitatis Domini, & legit Evangelium) *Exiit edictum à Cæsare Augusto.)* Adolphum Comitem in Ducem, & ejus Comitatum Clivensem Constantiæ erexit in Ducatum. Similiter Dominum Amedæum Comitem in Ducem, & ejus comitatum de Sabaudia in ducatum extulit. Et quaoquam regis Wencelai tempore dominium de Mediolano fuit erectum in ducatum, tamen Sigismundus dedit Duci Mediolano moderno arma imperii, scilicet Aquilam cum capite corooato deferendi eum suis armis, scilicet Vipera sive Colubro; & plura mirabilia facta fuerunt io illo concilio per dictum Dominum Sigismundum. Laboravit strenue pro reparatione Ecclesiæ, in capite & in membris, & pro extirpatione hæresis in Bohemia, & pro pace in Francia invenienda, & ut sacrum coocilium Basileæ celebraretur, prout per Dominum Martinum Papam quintum erat concessum. Unde anno Domini MCCCCXXX. Dominus Julianus Cæsarinus, Cardinalis S. Angeli, fuit missus in Germaniam, pro extirpatiooe hæresis Bohemicæ, & pro universali in Basilea celebraodo concilio: pro cujus (coocilii) defensione, dictus Imperator misit Wilhelmum, Ducem Bavariæ, in protectorem, & durante hoc concilio, Dominus Sigismundus anno Domini MCCCCXXXII. recepit se versus Romam, ad acceptandam corooam imperii, & ad inducendum Dominum Eugenium Papam IV. ne concilium Basiliense dissolveret, sed ut ibi se sisteret, ut sic fieret exstirpatio hæresis in Bohemia, & pax in Francia. Fuerunt autem dicto Domino Sigismundo, transeunti per Italiam, ad urbem multi habiò honores: substititque Senis per quinque menses: unde cives Senenses tum luere debuerunt, quod olim peccarunt,
357 cum Domino Carolo Imperatore quarto, Sigismundi patre, cum Papa Urbano quinto ad urbem Romanam proficiscente, & ad dictam civitatem Senensem appellente. Postquam iterum discessisset, uxorem ejus, matrem Domini Sigismundi, & tunc ex illo gravidam in lupanar duxerunt: quia pro isto delicto Sigismundo Cæsari ultrò expensas jam dederunt ad trecenta millia ducatorum.

Item anno Domini MCCCCXXXIII. die XXI. mensis Maji, in festo Ascensionis Domini, intravit urbem Sigismundus, & in die Pentecostes recepit coronam sive iosulam Imperialem per manus Domini Eugenii, Papæ prædicti: & quia Imperator intellexit, Papam Eugenium velle concilium Basiliense dissolvere, & ob hoc illos de concilio contra Papam procedere, conatus fuit inducere Papam, ut plene adhærerer concilio. & revocaret dissoluòooem: verùm, quia Dominus Papa in aliquibus punctis se fecit gravem, ideò deliberavit Imperator, ut in propria persona descenderet ad concilium Basiliense, ipsumque concilium de mente Domioi Pa-

pæ

pæ informaret. Venit igitur Imperator in ultima die termini Domino Papæ assignati, scilicet XI. die Octobris, ex improviso circa horam meridiei Basileam, & statim in majori Ecclesia fecit fieri congregationem, ubi petiit, terminum illum ad octo dies prorogari: quo ac aliis obtentis, multa bona fecit in sacro concilio, ne schisma fieret: & mansit in concilio ab ista die usque ad undecimam mensis Maji, quo die recessit ad partes Bohemiæ & Ungariæ, ibique anno Dn. MCCCCXXXVII. die IX. Decembris in oppido Znoyma posito in Moravia obiit, & fuit inde ductus ad sepeliendum versus Ungariam ad Waradinum, ubi reges Ungariæ sepeliri consueverunt. Hæc Emundus ubi supra, &c.

Item Joannes XXII. collegit de libris prædecessorum suorum ex ordine S. Benedicti sursos Pontifices fuisse XXIV. Cardinales CLXXXIII. Archiepiscopos MCCCCLXXXIV. Episcopos MDII. Abbates insignes MMMMMMMMMMMMMMMLXX. Et habuit ordo canonisatos Sanctos quinque millia quingenta quinquaginta quinque.

Item tempore istius Imperatoris Sigismundi obiit Florentiæ Nicolaus medicus, magnum relinquens opus, quod de omni medicina ex veterioribus autoribus exquisite condiderat. Item Leonhardus Brunus Aristotelis Ethicorum libros per hæc tempora Latinos facit, & decem & octo annos post politicorum quoque libros transtulit. Concilium Constantiense celebrari cœptum, quod incredibili fere principum prælatorumque frequentia tres annos duravit. Hæc Florentinus. In hoc Sacrosancto concilio generali, in quo quinque nationes orbis Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ subjecti convenerunt, ventilata fuit quæstio per quendam Abbatem S. Benedicti ordinis, nationis Germanicæ, quot videlicet essent in universo Christianitatis orbe monasteria monachorum ordinis S. Benedicti. Et facta inquisitione diligenti, per certos deputatos nationum prædictarum, repertum est, quod domus claustrales ordinis prædicti (in quibus sunt sex monachi ad minus) sunt quindecim millia centum & septem precise. Rursum ad quæstionem ejusdem abbatis repertum fuit atque determinatum, esse triginta quinque millia quadringentos & quadraginta novem prædicti ordinis ab Ecclesia canonisatos & catalogo sanctorum ascriptos monachos. Hæc frater Joannes de Stabulaus, monachus ejusdem ordinis, in suo chronico, quod de Pontificibus Leodiensibus conscripsit.

Anno ejusdem Sigismundi V. Joannes pontificatu se abdicavit. Anno sequenti Gregorius, qui ante Pisanum concilium fuerat Pontifex, Constantiam misit, & legitime papatu cessit. Benedictus, quondam in Gallia Pontifex, se pontificem pertinaciter asseverans, autoritate concilii rursus improbatus, damnatur. Hæc Florentinus. Postquam Joannes depositus erat à papatu, Rex dedit gratias ad beneficia Ecclesiastica expectativas sub illo colore, quod de consuetudine antiqua haberet primarias preces in qualibet collatione beneficiorum ad ecclesiasticas personas spectante: & licet consuetudo illa in memoria hominum in inferiori Germania non fuit, plures tamen clerici eo modo beneficia fuerunt assecuti. Hæc Goblinus (a). Plura in diversis mundi nationibus contigerunt, quæ compendii causa omisi.

Anno Domini MCCCCXIV. octavo Idus mensis Aprilis, obiit Dominus Fridericus, Archiepiscopus Coloniensis, & die ad præficiendum Ecclesiæ Coloniensis pastorem per capitulum ejusdem decreto adveniente, multi principes & nobiles intercesserunt pro Domino Wilbelmo de Monte, electo Paderbornensi, ut postularetur, & convenientibus paucis canonicis ad locum capitularem, alii de civitate ad oppidum Bononiense profecti sunt. Et quia Dominus Theodericus de Moersa, præ- 358
positus Bononiensis, nepos Domini Archiepiscopi, thesaurum & clenodia per eum relicta & castra quædam diœcesis Coloniensis jam apprehendit, multorum favores sibi conciliando, pro sui electione fortiter instabat. Unde electio facta est bipartita: Illis quidem canonicis, qui Coloniæ remanserant, Dominum Wilhelmum præfatum postulantibus; Aliis verò in præfato oppido Dn. Theodericum prædictum quinta die post diem ad hoc primo decretum eligentibus. Isto

Colonien-sia.

(a) *c. VI. c. XCIV.*

Isto anno, in marchionatu Misnienfi in oppido Sangerhusem multi hæretici deprehensi sunt; qui articulos infra scriptos contra fidem catholicam tenuerunt & occulte docuerunt. Primus articulus erat, dici sectam eorum fratres flagellatores seu crucis fratres, & originem ex quibusdam scripturis per angelos sanctos super altare S. Petri Romæ delatis circa annum nativitatis Christi MCCCXLVIII. habere. Unde ipsi primo illo tempore per mundum discurrentes, se flagellis cæciderunt, & dixerunt, Deum illo tempore Romanum pontificem cæterosque prælatos, ne deinceps populo Christiano præessent, sustulisse, eosque omni autoritate ligandi atque solvendi, aut quascunque res consecrandi privasse: & ut in expulsione negotiorum de templo Christi propter malitiam sacerdotum abjecit & repudiavit sacerdotium Judaicum, ita in adventu crucis fratrum propter sacerdotum nequitiam sustulisse Deum & abjecisse sacerdotium Evangelicum. Eoque modo sex Sacramenta Ecclesiæ cessavisse. Secundus articulus erat, quod in transitu crucis fratrum, videlicet quando primò cum flagellis per mundum, cruce eos præcedente, & ipsis se flagellantibus, transierunt, legem tum Baptismi in aqua exstinctam à Deo, & legem Baptismi in proprio sanguine institutam. Ajunt enim, quod Christus in Chana Gallileæ circa finem convivii nuptialis aquam mutavit in vinum rubeum, eo significari, quod circa finem mundi baptismus aquæ in baptismum sanguinis mutari deberet, & sicut vinum rubeum pro omni vino prius posito convivantibus magis placuit; ita novam legem baptismi sanguinis Deo præ cunctis legibus placere dicunt, nec post prædictum transitum verum fuisse Christianum, nec intrare quenquam potuisse in regnum coelorum, nisi qui proprio sanguine de corpore suo per flagellum, in memoriam passionis Christi sponte excusso fuerit baptisatus. Tertius articulus erat, in sacramento altaris nec verum corpus Christi, nec verum Deum esse, & ipsum Sacramentum esse kuckuc sacerdotum. Quartus erat, ad remissionem peccatorum nihil prodesse confessionem factam sacerdoti, nec factam per eundem absolutionem, sed quantumcunque enormia sint peccata, sufficere cum cordis contritione solam flagellationem proprii corporis. Unde omnes indulgentiæ, per quemcunque concessæ, nullæ sint. Quintus erat, Eliam & Enoch jam diu apparuisse in mundo, & mortuos esse, & præsertim Eliam combustum ante XL. annos Erfordiæ. Et Enoch fuisse magistrum Conradum Schmidt, (sive Fabrum Latinè) qui hujus sectæ primus divulgator in Turingia fuit. Sextus articulus erat, creasse Deum animas omnes simul in principio, & collocasse in Paradysum cum primo homine: cum verò foetus humanus in utero matris debet animari, tunc animam per Angelum de Paradyso sumptam illi infundi, & eodem modo animas Enoch & Eliæ prædictis eorum hæresiarchis infusas fuisse. Articulus septimus erat, magistrum illum Conradum, eorum hæresiarcham, sessurum ad judicium ut judicem in novissimo die, & non Christum. Octavus articulus, post mortem nullum esse purgatorium, & exequias defunctorum nihil prodesse defunctis, sed esse solatia vivorum, & replere marsupia clericorum. Nonus erat, nullius diei festum celebrandum, nisi diei Dominicæ & nativitatis Christi, & assumptionis B. Mariæ virginis. Decimus erat, nullum esse observandum jejunium, nisi feria sexta & in vigilia nativitatis Christi, & in assumptione B. Mariæ virginis: Et cum dies nativitatis Christi incidit in feriam sextam, super jejunio illius diei dispensari non posse. Item confessi fuerunt, quod ipsi se in observatione festorum & jejuniorum, ac in veneratione sanctarum imaginum (quarum venerationem asserebant idololatriam) aliis Christianis conforment, hoc ideò facere, ne notentur ab hominibus. Sed agere postea poenitentiam, cum flagellis se percutiendo. De præmissis articulis hæretici illi culpabiles inventi, per magistrum Henricum Schonevelt, Theologiæ magistrum & inquisitorem hæreticæ pravitatis, igni adjudicati, in præfato oppido Sangerhusem combusti sunt. Postquam postulatio de Domino Wilhelmo de Monte, & electio de Domino Theode-
359 rico de Moersa prædicto fuerunt celebratæ, ad Dominum Joannem Papam pro confirmatio-

firmatione seu provisione solemnes viri cum maximis mittuntur expensis per partem utramque. Et major quidem pars capituli Domino Theoderico adhæsit, qui castrorum & terrarum pro majori parte sibi vendicaverat possessionem. Cum enim Dominus Fridericus, avunculus ejus suprà dictus, moreretur, iste thesaurum & clenodia ipsius primò, deinde plura castra Ecclesiæ nondum electus occupavit. Sicque canonicorum & multorum aliorum favoribus conquisitis, plura de castris distraxit & oppignoravit, magnasque pecuniarum summas collegit, qua de causa multa millia florenorum expenderet & promitteret. Papa præsertim ad importunam instantiam Sigismundi, Regis Romanorum & Ungariæ, & Joannis, Archiepiscopi Moguntinensis, eum duxit confirmandum: & verbo primo confirmavit, non obstante, quod plures principes Teutonici pro Domino Wilhelmo supplicarent. Quapropter Dominus Wilhelmus ab hujusmodi provisione, tanquam de notoriè intruso & progressu symoniaco procedente facta, ad unicum verum & indubitatum summum Pontificem, & ad sedem Apostolicam, & ad concilium generale Constantiæ tunc celebrandum appellavit, & in appellatione sua Dominum Joannem Papam, non simpliciter Papam, sed Dominum Joannem, quem Bononiensem, & quidam alii Papam modernum appellant, nominavit, & hanc appellationem suam valvis ecclesiæ Coloniensis publice fecit affigi. Sed nihilominus Dominus Adolphus, Dux Montensis, ad Gregorium pro confirmatione seu provisione Domini Wilhelmi, videlicet fratris sui legationem destinavit. Et quia multi principes & Domini cum Domino Wilhelmo confœderationem inierunt, bella gravissima inter ipsas partes cœperunt, quibus capitulum & civitas Paderburnensis cum ligæ suæ consortibus immiscere se cupientes, cum dicto Domino Theoderico & sibi adhærentibus fœdus inierunt, postquam de decreto confirmationis ejus supra dicto facti certiores fuerunt.

Anno sequenti, scilicet salutis MCCCCXV. die II. mensis Octobris, Theodericus, Archiepiscopus Coloniensis, venit Paderbornam, & admissus est pro administratione ibidem, & cives præstiterunt ei juramenta fidelitatis: & decima quinta die post Bernardus de Hoerde tradidit novum castrum in manus ejus. Videns igitur Dominus Wilhelmus, electus Paderbornensis, æmulorum suorum fraudibus non posse se viribus resistere, & dispensationis super consecrationis dilatione, sibi ad Ecclesiam Paderbornensem à sede Apostolica concessa, tempus infra annum exspirare, nec præsumens, posse ad Ecclesiam Coloniensem se pervenire, quamvis Adolphus, Dux Montensis, frater ejus, bellis gravissimis Archiepiscopum Coloniensem continue fatigavit, tamen æmulorum prædictorum commenta & fallacias alia quadam via industrie dissolvit. Nam cum dicto Archiepiscopo amabiliter pacificatus, cum eo affinitate se conjunxit, filia sororis ejus Adelheyda (videlicet filia Comitis de Teckennenburg) ducta uxore. Et celebratis nuptiis in castro Arnsberch, XIX. die mensis Februarii, eodem Domino Episcopo Theoderico præsente: sicque prædicti æmuli illum, quem sibi ad Wilhelmi exterminationem asciverant, coacti ejus tolerare defensorem. Hæc Goblinus *(a)*. Itaque pacifice Dominus Theodericus de Moersa retinuit episcopatum. Iste magnificus erat præsul, honor & decus totius Ecclesiæ ac præpotentum Dominorum temporalium gloria, & in persona sua ad honorem Dei magnum exercitum in Prussiam duxit ad debellandum Gentiles, quorum multa millia ibidem bellorum viribus contrivit, & post longum conflictum paucis suorum amissis, cum triumphi laude rediit. Item bis cum maximo exercitu debellavit perfidos hæreticos Pragenses regni Bohemiæ, ubi adjuvantibus Christi fidelibus, charactere crucis insignitis, multas perfidorum munitiones cum magno honoris præconio vicit, & gloriose domum rediit. Tandem, cum inclytus iste & reverendus pater, Dominus Theodericus de Moersa, hujus nominis secundus inter Pontifices Colonienses, vir gloriosus, bene literatus, & ab omnibus terræ

(a) *at. VI. c. XCIII.*

terræ circumvicinis principibus plurimum honoratus, & in condigna reverentia habitus, Dei omnipotentis adjutorio, episcopatum suum Coloniensem annis XLIV. honorifice ac strenue gubernasset, multisque potius victoriis, pacem Ecclesiæ & terræ suæ reddidisset, conservasset & reliquisset, obiit anno Domini MCCCCLXIII. die decima quarta Februarii, sepultus Coloniæ in Ecclesia S. Petri, in opposito trium Regum. Hæc ex Chronicis.

360 *Brabantica.* Joannes, hujus nominis quartus inter Duces Lotharingiæ & Brabantiæ, filius primogenitus Antonii Ducis prædicti, post decessum patris sui fuit intronisatus, & receptus in Ducem Brabantiæ; Lotharingiæ & Lymburgiæ, Lovanii Anno Domini MCCCCXV. die Martis XIV. Januarii secundum stylum curiæ Cameracensis, & consequenter in aliis oppidis. Fuit homo modestus & affabilis ac tener, qui anno ducatus sui tertio duxit uxorem Dominam Jacobam, filiam Wilhelmi, Ducis Bavariæ, & quondam Comitis Hollandiæ, &c. de consilio proximorum suorum, quamvis in secundo gradu consanguinitatis conjunctam, Martino Papa dispensante, unde multa mala provenerunt. De quorum gestis atque bellis tempore suo habitis, in Hollandia contra Johannem, Ducem de Bavaria, quondam electum Leodiensem, captione montis Sanctæ Gertrudis, & obsidione Dordracensi, atque bello gesto in Hannonia contra Hunifridum, Ducem Glocestriæ, quarto genitum filium Henrici quarti, Regis Angliæ, captione oppidi Graviæ Comitis, & obsidione Montium Hannoniæ, compendii causa nihil hic ascribo.

Anno ducatus ejusdem Johannis quinto, scilicet salutis millesimo quadringentesimo vigesimo, Pontificatus Domini Martini Papæ quinti tertio, ut & anno sequenti, multi nobiles, qui Bruxellam venerant, ad Domini Johannis Ducis Brabantici mandatum, vigesimo septimo die Januarii, propter conceptam proditionem ejusdem oppidi, ibidem detenti, & multi nobiles milites: Scabini armigeri ubi decollati fuerunt, & quidam intoxicati per populum dicti oppidi. Eodem anno cruce signati iverunt contra Pragam Bohemiæ.

Item anno ducatus ejusdem Joannis XII. scilicet salutis MCCCCXXVI. Joannes Dux impetravit à Papa Martino quinto studium universale Lovanii instituendum, sed sine professione Theologiæ: quod tamen postea Eugenius Papa quintus concessit. Et inchoaverunt Doctores & Magistri lecturas suas in qualibet facultate, secunda die mensis Decembris anno Domini prænotato. Tandem Dux Johannes Brabantiæ, anno ducatuum suorum duodecimo, comitatum Hannonicum Hollandiæ & Zelandiæ octavo, vel circa, obiit Bruxellæ, in curia sua anno Domini MCCCCXXVI. die Jovis XII. Aprilis ante Pascha. Et est sepultus juxta patrem suum & matrem in Ecclesia Sancti Johannis Furensis, nulla prole relicta. Cui successit Philippus frater ejus, &c.

Concilium Constantiense. Demum anno Domini MCCCCXVII. mensis Martii die XVI. concilium Constantiense cum Regis Sigismundi consensu, contra Petrum de Luna citationem emisit, & citavit eum ad primum diem mensis Aprilis, sed terminus continuatus usque in mensem Julium fuit, ut interim mitterentur viri idonei, ad accelerandum præsentiam ejus, & ut ipse sufficiens haberet tempus præparandi se ad viam, & veniendi ad concilium. Sed permanens in pertinacia sua, per concilium in pœnam contumaciæ Papatu privatus est, quamvis dudum per Pisanum concilium privatus videretur. Post hoc electi sunt viri literatissimi ex omnibus illis nationibus, qui nomine totius Ecclesiæ reformationem status Ecclesiæ ordinarent & conscriberent. Illis autem moram facientibus, orta est seditio inter Regem & nationem Germaniæ parte ex una, & cæteras nationes parte ex altera, Rege cum suis volente, ut priusquam ad electionem summi Pontificis procederetur, fieret reformatio Ecclesiæ tam in capite, quàm in membris, contendentibus ex adverso reliquis, ut prius procederetur ad electionem Papæ, per quem reformatio Ecclesiæ esset deducenda ad effectum. Tandem reformatione concepta, nondum tamen publicata, processum est ad electionem Summi Pontificis: quò ex qualibet natione electi sunt viri literatissimi

tissimi & devoti sex, ut essent numero triginta, qui una cum Cardinalibus omnibus eligerent Papam. Simul igitur sunt ingressi conclave Cardinales quidam numero XXI. & cæteri triginta die Lunæ, octava mensis Novembris, postquam jam per tres annos integros continuatum concilium fuisset. Undecimo verò dicti mensis die concordes effecti, elegerunt Dominum Ottonem de Columna, nobilem Romanum Cardinalem, qui de obedientia Urbani sexti descenderat, & appellatus est Martinus quintus. Eodem quippe die festum B. Martini Episcopi celebravit Ecclesia, & in octava S. Martini coronatus fuit Pontifex anno Domini prænotato, & sedit annis XIII. mense uno, diebus XVIII. Postquam vero Dominus Martinus 361
Papa prædictus fuit coronatus, per nationes concilii urgebatur reformatio Ecclesiæ tam in capite, quam in membris, prout in reformatione per electos conceptum prius erat: sed quia non omnes æque ardenter instabant, Cardinalibus etiam in hoc torpentibus, parum profecerunt. Unde natio Gallicana regem adiit, petens ab eo, ut Papam ad reformandum Ecclesiam solicitaret. Qui respondit: Dum nos, ut reformatio fieret Ecclesiæ, priusquam ad Electionem summi Pontificis procederetur, instabamus, vos à nobis dissensistis, & Papam, priusquam fieret reformatio Ecclesiæ, habere voluistis. Ecce igitur Papam habetis, quem & nos habemus: illum pro expeditione hujus reformationis adite, cum nunc nostra non ita intersit, ut interErat sede Romana vacante. Huc usque Chronica Goblini, quondam Decani in Bilenvelde, in Bœdeken sepulti, in monasterio Canonicorum regularium Wyndesemensium, quæ Cosmodromium, id est mundi cursum, inscripsit.

Martinus iste fuit Papa potentissimus, super omnes dives, & justiciarius magnus, plateas & stratas publicas securas reddidit, hæreticos delevit, multa bona patravit, adjuvante inclyto Principe Sigismundo: ut & pro terra sancta recuperanda multos thesauros congregavit, sed morte præventus, res impedita fuit. Tamen etiam paulo ante mortem congregari jussit concilium Basileæ. Hæc Wernerus. Iste etiam Martinus omnia pene privilegia capitulo nostro de Wyndesem à Romanis Pontificibus, legatis sedis apostolicæ & ordinariis locorum prius indulta, rata habuit & approbavit, plurimaque ordini & Capitulo nostro utilia & necessaria, in bulla sua plumbea, sponsa Christi appellata, benigne concessit, ac de verbo ad verbum conjuncta, diligenter articulata, plenius expressit, prout singula nostra monasteria in registris & inventariis ea nunc habent descripta in copiis. Similiter fecit Eugenius Papa quartus, & alii Apostolicæ sedis à latere legati, qui bona & utilia privilegia capitulo generali prædicto jam contulerunt, quæ in bullis & membranis habemus. Iste etiam Martinus Papa dedit gratiam jubilæi semel in vita, & semel in morte omnibus iis, qui concilio interfuerunt, dummodo feriam unam in hebdomada per annum jejunaverint. Item statuit, sicut & concilium, neminem in divinis vitandum, nisi nominatim excommunicatum, ut excommunicatio juris tantum noceat excommunicato; & sola excommunicatio per hominem facta attingat participantem. (Hæc Joannes regularis.) Iste etiam Martinus Papa quintus dedit crucem contra hæreticos Bohemos, & erat ibi peregrinatio generalis anno Domini MCCCCXXI. in Augusto, anno Pontificatus ejusdem Martini quarto. Et in illa peregrinatione generali natio Germanica habuit ultra centum millia virorum armatorum; sed cum exiguo fructu: quanquam ibi simul erant omnes Electores Imperii. Et Dominus Episcopus Joannes de Hensbrech Leodiensis, & plures alii duces & comites, & multi nobiles ex Brabantia. Inter omnes tamen præcipuus & quasi capitaneus erat Archiepiscopus Coloniensis, Theodericus de Moersa. Hæc Emundus.

Postquam autem sepultus in Hannonia in † Kenor, prope progenitores suos, Kevet.
fuerat gloriosus & magnanimus Princeps Wilhelmus Palatinus Rheni, dux Bavariæ, Comes Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ, & Dominus Frisiæ, qui cunctis diebus vitæ suæ bella gessit, ac Hollandiam annis XIII. cum dimidio potentissime gubernavit, Jacoba, illustrissima Principissa, relicta vidua Delphini Fran- *Hollandica.*

 ciæ,

ciæ, ac unica filia præfati Principis, apparatu regio anno Domini MCCCCXVII. ad paternos comitatus veniens, fidelitatem incolis juravit, & Homagium à Vasallis accepit, privilegia, libertates, & gratias benevolas ampliavit, & prædictos comitatus in magna tribulatione XVI. annis rexit. Quæ tamen ex susurratione pravorum, Hoërzensibus favens, Cabelianenses depressit: sicut Dominus Dux, Pater ejus, salva honestate fecerat. Quare Cabelianenses divitiis & potentia abundantes, Jacoba spreta, Dominum Joannem de Bavaria electum Leodiensem vocant, & ei tanquam vero hæredi firmissimè adhærent, & potenti manu in Hollandiam, tanquam verum tutorem Dominæ Jacobæ & hæredem comitatus ejusdem, ducunt. Cum vero Joannes de Bavaria tutelam neptis suæ Jacobæ propter resistentiam & conspirationem Houxensium (Hoerzensium) non consequeretur, conatus est omni modo adversariis resistere. Convocatis ergo Dordracum omnibus Cabelianensibus, & potenter per Dominum de Egmunda oppido Gorinchen recuperato, demandavit confestim legatione fideli Domicellum Wilhelmum de Arckel, ut paternum oppidum recuperatum possideret. Qui, lacessita bello Domina Jacoba, venit expeditione potentissima in oppidum Ghorinchen. Sed castrum Domina Jacoba adhuc sibi reservaverat, cum suis complicibus, quod Domicellus ille, vir strenuus & omni probitate conspicuus, multo stipatus milite, hostili acie quotidie bello appetivit, atque infestavit creberrimis assultibus. Sed Castrenses impetum suorum adversariorum potenter sustinentes, viriliter eos abegerunt, ita, ut multos occiderent: multos vulnerarent: alios caperent, vel in fugam repentinam conjicerent; & vix pauci evaderent: & tandem prima die Decembris hora fere secunda post prandium, exercitus præfatæ Dominæ cum vexillis fulgidis & cornibus horrisonis & tubis perstrepentibus decenter & animose oppidum introiret. Econtra vero Domicellus de Arckel ex magnanimitate sua, cum vexillis fulgurantibus & buccinis frementibus, & sonitu tympanorum eisdem occurrens, formidolosum bellum intrepide contra eos instauravit, & concurrentibus utrisque partibus, cruentum bellum inchoavit, in quo stridor balistarum, clangor armorum, tinnitus gladiorum, fragor hastarum terribiliter invaluit, & cum laboriosè pro corona victoriæ quisque depugnaret, cruenta strages ex utraque parte crudelissime commissa fuit: donec post horrendum excidium exercitus Domicelli Wilhelmi de Arckel attritus est, & bellatoribus ejus à prælio paulatim per proditionem Domicelli Arnoldi de Drueten se subducentibus, ipse confestim cum magna parte sui exercitus occisus est, & multi ex ipsius parte in captivitatem ducti. Finito bello, illustris Domicellus de Arckel aliquot horis in publica platea in proprio sanguine & sterquilinio volutatus permansit, donec per inimicos & alios levatus, lamentabiliter prope progenitores suos in eodem oppido est sepultus cum hoc Epitaphio.

Houxensibus.

362

Wilhelmus gratus Arckel Domicellus amatus,
Vir beneformatus, sapiens, audax, placitatus,
Ghorcken prostratus, bello jacet hic tumulatus,
Vita privatus, qui sit sanctis sociatus.
Hoc pete virgo pia, mater Benedicta Maria.
M. C. Quater septemque decem fuit annus & ille
Eligii festo semper memor ipsius esto,
Pro quo dignare tu, qui legis ista, rogare.

Anno seq. post bellum in Gorinchen patratum, illustris Joannes Dux Bavariæ, cum nondum obtinere neptis suæ Dom. Jacobæ tutelam, propter potentiam Hoexensium (vel Houxensium) posset, forti armatorum manu cum Dordracensibus contracta, Hollandiam hostiliter invadens, ferro & igne adversariorum præsidia depopulans, cum magna præda magnæ opulentiæ, sæpe Dordracum redit. Interea Houxenses, deliberato animo & consilio Domini Henrici de Bergis & autoritate sedis Apostolicæ, eandem Jacobam, Principissam Hollandiæ, illustri Joanni quinto Duci Brabantiæ dederunt uxorem. Itaque nuptiis regali-

regaliter celebratis, Joannes ille Dux Brabantiæ, collecto militari robore, & armigeris plurimis, ut adjutorio Hoexensium illustrem Joannem Ducem Bavariæ filium Hollandiæ à paterna hæreditate expelleret, circumvallavit oppidum Dordracense obsidione strictissima, ut quod partis adversæ refugium esset, locans papiliones & tentoria sua in villa dicta, (die mile) Hoexenses vero in Padendrecht fortalitium firmissimum exstruxerunt, & approbatis & robustis præliatoribus muniverunt: ex quo diurnatim terribiliter Dordracenses impugnando infestaverunt, & hinc inde ex diversis locis divisas machinas ad oppidi interitum adaptarunt: & Dordracenses multis incursionibus, balistis, bombardis, fundibulis & aliis ingeniis nimis acriter lacessiverunt. Econtra Dordracenses omnibus necessariis abunde instructi, ex portis obsessi oppidi sui erumpentes, hostili acie nunc Brabantigenas, nunc Houxenses bello petunt, & victoria semper potiti, cum infinitis captivis & magna præda læti redeunt. Cum vero tot de Brabantigenis potenter cœpissent, non solum deinde armis & insidiis plures capere conabantur, parvipendentes obsidionem, sed etiam ad ludibrium emittebant absque remigiis aliquot naves cum diversa præda: quas Brabantigenæ videntes, cum prædam celeriter affectarent, per funes, quos sub aqua Dordracenses magna industria occultaverant, jocose in Dordracum cum eisdem navibus advehebant. Tandem igitur, 363
cum per aliquod tempus adversarii horribiliter Dordracum obsedissent, parumque profecissent civitates Hollandiæ, tentoriis & papilionibus evulsis, ad propria reverterunt: dempto Adriano Bastardo Hollandiæ, viro strenuo & animoso, qui cum multo satellitio armigerorum in munitione & præsidio de Padendrecht viriliter permansit, quotidianis assultibus crudeliter & hostiliter Dordracenses molestans. Itaque Dordracenses in festo S. Laurentii anni prædicti (salutis scilicet MCCCCXVIII.) præsidium illud impetuose aggressi, bellanti manu, post excidium aliquorum triumphando vicerunt, & interfectis omnibus in eo inventis, unà cum Adriano Bastardo Hollandiæ, captum præsidium destruxerunt. Quod Brabantigenæ veridica relatione audientes, & per flammigerum rogum videntes, soluta obsidione, statim rursus reparare decreverunt. Sed Dordracenses, re comperta, eos duriter insequebantur, & quia refluxus fuerat, multis submersis, infinitos capiebant. Et sic Dordracenses ab obsidione gravissima liberati, cum tropbæo & spolio maximo oppidi ingressi, Deo gratias devotissimè de tanta victoria egerunt. Eodem anno Dordracenses cum Cabellianensibus, stipati multo milite, potenti manu oppidum Roterdam vicerunt, & triumphali gladio ditioni ducis Joannis Bavariæ subegerunt. Tandem, cum partes prædictæ per multa tempora sorte varia inter se continuis & perniciosis bellis disceptassent, post longam depopulationem instituitur per bonos intercessores & arbitros conventus utriusque partis in oppido Wendricben, pax (sed non futura diuturna) conciliatur & publicatur tali conditione, ut Joannes Dux Bavariæ permaneret per certum terminum tutor & rector Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ, & omnes præfecturæ, & omnium oppidorum scabinatus, ab utrisque, scilicet comitissa Jacoba & Joanne Duce Bavariæ concorditer ordinarentur, ut unicuique æque recta justicia per prædictos principatus contingeret. Quibus expressis, idem principes sese osculantes, hoc modo reconciliati sunt: Et Dux Joannes Brabantiæ, salutato consobrino suo, Joanne Duce Bavariæ, cum Principissa Hollandiæ Domina Jacoba, conjuge sua, ad Brabantiam rediit: Dux vero Bavariæ Joannes ad Hollandiam. Anno igitur Dom. MCCCCXIX. Illustris princeps Joannes, tutor Hollandiæ, collecto amicorum magno cœtu, & militum atque baronum apparatu in Hollandiam veniens, homagium concorditer recipiebat in omnibus Hollandiæ oppidis, tanquam verus hæres & tutor. Sed quia rursus partem suam, id est, Cabellianenses valde exaltabat, Houxenses fidelitatis homagium recusabant, & valida conspiratione se constringentes, concorditer Trajectum civitatem intrarunt, tanquam partis suæ fautricem, & postquam inter ministeriales discordes pacem ibi fecissent,

fecissent, milites territorii, & Vasallos Ecclesiæ in complices & auxiliatores suæ partis assumpserunt, simulque tribunitiæ dignitatis scabinos & rectores Civitatis Trajectensis per amicitiam secum conjunxerunt, statimque cum illis, & cum inferiori territorio Joannem Bavariæ ducem, cum tota Hollandia hostiliter adorti sunt, Hollandiæ vicina parte cum villis incensa, & magna variaque præda secum in Trajectum abacta. Econtra vero Cabellianenses cum ingenti præpotentis exercitus copia territorium Trajectense ingressi, igne & ferro illud pene demoliti sunt, atque cum diversæ supellectilis spoliis gloriose Hollandiam repetierunt, quæ periculosa seditio per biennium cum dimidio duravit.

Eodem anno prænotato (scilicet salutis MCCCCXXI.) hoc est, anno sequenti, postquam oppidum Leydense obsessum per Joannem de Bavaria, tutorem Hollandiæ, erat, ipsa nocte sanctæ Elisabeth viduæ, ex divinæ dispensationis arcano consilio (cujus facta frequenter cernimus, causas vero factorum penitus ignoramus) inaudita multis seculis tempestas exoritur, quæ validissimis ventis undas maris non solum ingentibus procellis & fluctibus elevavit, verum etiam litoribus vicinis & aggeribus illisit, quibus vi aquarum ruptis, multa excidia maximaque damna in Hollandia specialiter, ut & in Frisia & Zelandia eversis villis, hominibus pecoribusque multis submersis, contigerunt. Eodemque tempore infra oppidum Sanctæ Gertrudis & Dordracum tota terra, quæ pascualis hactenus & valde frugifera fuerat, cum septuaginta duabus villis parochialibus aqua-
364 rum diluvio vastata est, quæ rupto aggere salsum mare, quod per Zelandiæ fauces progreditur, accepit. Tanta quippe vis tempestatis erat, ut nullus agger in prædictis partibus undarum molibus obsisteret.

Item anno sequenti perpendentes Houxenses, partes & Consiliarii Dominæ Jacobæ, quod Joannes Dux Brabantiæ, maritus Jacobæ, & Joannes Dux Bavariæ, ut decuit, pacem & concordiam invicem servantes, in tranquilla pace viverent, nec ipsos Dux Brabantiæ, ut opinati fuerant, super Cabelianenses exaltaret, commoti, (proh pudor) suaserunt Dominæ Jacobæ, ut divortium cum Joanne Duce faceret, propter illicitum matrimonium: quod Apostolicus Dominus Martinus quintus, male & sinistre informatus, approbasset quidem, sed nunquam confirmasset.

Quibusdam ducissa Jacoba fidem tribuit, abduxerunt eam primo secrete in Hannoniam, deinde in Angliam, ubi eam, vivente adbuc Joanne, Duce Brabantiæ, absque judicio Ecclesiæ duxit uxorem Humfridus, Dux Glonceſtriæ, frater Henrici quinti Regis Angliæ: qui nuptiis in Anglia regaliter celebratis, cum Jacoba apparatu regio venit in Hannoniam, ubi hortatu Dominæ Jacobæ ab omnibus, tanquam legitimus Comes & Dominus terræ, per homagium suscipiebatur.

Quapropter Joannes Dux Brabantiæ, ex illata confusione meritò turbatus, confestim consilio suorum bello invasit utrosque, & atrociter devastando Hannoniam injuriam vindicavit: dehinc terrore magnæ potentiæ profugatis hostibus, totam Hannoniam triumphali gladio suæ subegit ditioni. Dux verò Glonceſtriæ confusus, infecto matrimonio illicito, tristis cum suis rediit in Angliam.

Anno Domini MCCCCXXIII. obiit Reynaldus, Dux Gelriæ & Juliæ, sine liberis, anno ducatus sui XXII. Sepultus in Claustro Carthusiensium dicto Monichusen, prope Aernhem: qui satis pacificè ducatum rexerat. Cui successit eodem anno Arnoldus, filius Domini Joannis de Egmunda, natus ex filia Domini Joannis de Arckel, tanquam verus hæres ducis Reynaldi.

Anno sequenti in festo Epiphaniæ, in aurora, obiit illustris Joannes, Dux Bavariæ, in Haga Comitis, postquam Hollandiam tutoris nomine annis septem rexisset. Post cujus obitum Cabelianenses introduxerunt Joannem Ducem Brabantiæ

bantiæ in Hollandiam, quorum consilio & auxilio in omnibus oppidis, tanquam verus Comes, & legitimus maritus Dominæ Jacobæ, cum homagio & fidelitatis juramento recipiebatur.

Econtra vero Domina Jacoba, in Hannonia tunc cum Houxensibus commorans, & se ab Hollandia excludi dolens, habito suorum procerum maturo consilio, misit Florentium de Kyffhoeck, cum Houxensibus, consensu Margaretæ Ducissæ Burgundiæ, matris suæ, versus Schoenhoviam, ut eam occuparent & ditioni suæ subjicerent, quod & factum est.

Deinde Dux Burgundiæ Philippus, mortuo Joanne Duce Bavariæ, & tutore Hollandiæ, per Cabelianenses vocatus ex Flandria, tanquam proximior hæres, comitatuum Hannoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ, venit anno Domini MCCCCXXV. cum magno apparatu plebis & militiæ in Hollandiam: qui statim introductus & acceptus fuit per Dordracenses, tanquam verus hæres Hollandiæ. Sed anno sequenti venit ex Anglia, in Dominæ Jacobæ auxilium, Capitaneus quidam cum multis armigeris in Zelandiam, missus à Duce Glonceſtriæ, qui se legitimum maritum Dominæ Jacobæ faciebat. Quod Philippus, Dux Burgundiæ, Comes Flandriæ, & tutor Hollandiæ, percipiens, collegit exercitum fortissimum: cum quo & cum omnibus Capitaneis oppidi Hollandiæ, occurrit prædictis apud villam dictam Brauwershaven in profesto S. Pontiani martyris: ubi post atrocissimum conflictum corona victoriæ cessit Philippo, Duci Burgundiæ, cum Hollandinis Cabelianensibus. Corruerunt autem in prælio tria millia Anglorum.

Eodem anno Philippus, Dux Burgundiæ, cum innumeris bellatoribus potentissima obsidione circumvallavit in hyeme oppidum, cum castro de Sevenberghe, & post obsidionem XIV. hebdomadarum, illustris Philippus, Dux Burgundiæ, admissus & introductus in oppidum, receptus est tanquam verus Dominus ejusdem: ubi statim suis armigeris castrum & oppidum suo milite munivit & complevit. 365

Sic Dominus de Sezeberghe cum amicis libere recedens, aliquo tempore sustentatus per amicos, tandem exul & pauper obiit in territorio Coloniensi, in oppido dicto Keyserswerde, posito in Rheno, nihil terrenum post se relinquens.

Item anno scilicet Domini MCCCCXXVII. exsurrexit in Catbalonia tam vehemens & diu durans terræmotus, ut viginti civitates & unam Abbatiam subverteret: qui terræmotus processit ulterius versus Aquitaniam & Franciam, & devenit ad montem Pessulanum. In qua eadem terra civitas magna (Terretona nomine) absorpta est lacu, in loco, ubi civitas stetit, relicto tantæ profunditatis, ut à nautis & piscatoribus profunditas ejus inveniri non possit. Insuper in eadem terra de quadam silva exivit ursus, quem sequebatur maxima multitudo serpentum, qui civitates & villas ingredientes, infinitam multitudinem populorum occiderunt.

Anno Domini MCCCCXXXIII. fuit hyems nimis dura & longa. Incepit enim congelatio in festo Sanctæ Elisabeth viduæ, & duravit usque in crastinum Scholasticæ virginis, ut modicum vel nihil remitteret. Eodem anno, in mense Julio, captus fuit in Haga Comitis per Philippum Burgundiæ in præsentia Dominæ Jacobæ, Comitissæ Hollandiæ, Dominus Franco, Dominus de Borsel, de Zuylen, & de aggere Sancti Martini, (qui illo tempore Rector fuit Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ) & secretè ductus per Delfft & Roterdam in Flandriam, ubi arctæ custodiæ carceris deputabatur, in Castro dicto Repelmonda: eo quod clandestinè contraxisset cum Domina Jacoba, Comitissa Hollandiæ: sed venit tandem Comes de Moersa, & liberavit Dominum Franconem, ea conditione, ut Domina Jacoba Philippo Duci resignaret comitatus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, & Dominium Frisiæ; & Dux conferret Domino Franconi comitatum Oestervandiæ, & Dominæ Jacobæ nepti suæ Dominium de † Vocon, & terram cum Dominio de Zuytbentlantia, & dominium de Toll, cum omnibus reditibus Theloniorum Hollandiæ & Zelandiæ. † Vocor.

Quo

Oestervandiæ. Quo facto, Dominus Franco, tum comes † Vestervandiæ effectus, libere rediit, ducens publice uxorem illustrissimam Dominam Jacobam, quondam comitissam Hollandiæ, &c. in oppido, dicta insula Sancti Martini. Et Philippus, dux Burgundiæ, receptus est ab omnibus tanquam verus hæres dictorum Comitatuum omnium.

Dominus Joannes de Walenrade, Doctor juris de partibus Franconiæ, Germanicæ nationis, ex Apostolica provisione Constantiæ per Martinum Papam quintum ab Ecclesia Metropolitana ad Ecclesiam Leodiensem, ex resignatione Domini Joanois de Bavaria, ut supra relatum est, vacante transfertur, factus Episcopus Ecclesiæ Leodiensis, quinquagesimus primus post beatum Hubertum, octogesimus verò post beatum Martinum inclusive.

Leodiensis. Qui anoo Domini MCCCCXVIII. quarto die mensis Augusti, Leodium intravit, cum satis magno & pulcbro suorum nobilium comitatu, honorificè ab Ecclesia & populo receptus. Iste reddidit Leodiensibus perditas tempore prædecessoris sui libertates: & in die assumpoonis Beatæ Mariæ Virginis subsequentis, in Pontificalibus summam missam celebravit ad altare majus Ecclesiæ Leodiensis, legitque in nocte nativitatis Christi oonam lectionem in matutinis; celebrans etiam ipso die in majore Ecclesia summam missam.

Et sic in hoc & in aliis seipsum in spiritualibus & temporalibus tanquam Episcopum & Pastorem ovium suarum, booum, pium, prudentem, circumspectum, modestum, bene moratum exhibuit, tonsuras clericales conferendo, sacramenta confirmationum & sacrorum ordinum per seipsum benignè ministrando, quanquam suffraganeo non carebat. Timeo, diuturna vita ejus Ecclesiam Leodiensem non fuisse dignam.

Certè à multis retro temporibus non fuit talis illic antistes, qui quasi unus ex veterum temporum Episcopis apparuit in diebus nostris novissimis. Tubalem vocem habuit, & reverenda valde fuit persona.

Anno sequenti (scilicet salutis MCCCCXIX.) Dominus Joaones de Walenrade, Episcopus Leodiensis, fuit in villa sua de Alben invitatus in cellerarii sui do-
366 mum in profesto ascensionis CHRISTI, ubi eo vespere ibidem, & ipso die ascensionis Domini in magna jucunditate mansit. Sed in crastino de mane invasit eum mortalis infirmitas, & die Dominica sequenti, XXVIII. die Maji meridie vel circiter, diem vitæ suæ clausit extremum: & quia tam subita & inopinata morte decessit, non defuerunt, qui veoeno interfectum suspicarentur. De cujus Pastoris transitu clerus & populus proviociæ Leodiensis & Lossensis plurimum doluerunt. Præfuit Ecclesiæ mensibus decem. Corpus ipsius in Ecclesia Leodiensi ante summum altare fuit sepultum, & exequiis funeralibus celebratis, vacante sede Episcopali, iterum receptus fuit per Capitulum Leodiense Domicellus Everhardus de Marcha, prænominatus in manburnum & protectorem Ecclesiæ & provinciæ, Campana bannali pulsata, cum solemnitatibus consuetis. Istius Joannis de Walenrade temporibus Leodiensis populus de consensu ejus iterum recepit mores priores, ordinantes XXXII. ministeria cum vexillis, tentoriis, ac aliis ceremoniis pristinis, ut ante bellum habuerunt. (Hæc ex Chronicis.)

Anno Domini MCCCCXIX. Pontificatus Martini Papæ quinti anno secundo, mensis Junii die XVI. fuit oobilis Dominus Joannes de Loss, filius Domini de Hynsberch, & de Lewenberch, arcbidiaconus Hasbaniæ, pulcher juvenis, ætatis XXIII. annorum, vel circiter, per Domioos de Capitulo Leodiensi in Episcopum concorditer postulatus, & missis Ambasiatoribus Florentiam, ubi Papa Martinus cum curia residebat, coofirmatus: & tum receptus Leodii in persona propria, cum pulcro Ducis Cliveosis, & Domini de Hynsberch patris sui, & plurium aliorum baronum ac nobilium comitatu. Et more solito admissus cum solennitatibus ad hoc consuetis, decimo die mensis Decembris, anno supradicto, in superabundanti copia nivium tum cadentium. Stetitque per triduum imago Syrenes juxta palatium in muro, ante Ecclesiam Leodii, quæ per unam mamillam rubeum, & per aliam

aliam album vinum largifluè & gratiosè eunctis supervenientibus effudit. In vigilia vero nativitatis Christi proxime sequenti, dictus Dominus Joannes in sacerdotem, & deinde (ad lætare Hierusalem) subsequente anno salutis MCCCCXX. in Episcopum in Ecclesia Leodiensi, publice per tres suffraganeos, scilicet Archiepiscopi Coloniensis, & Episcoporum Leodiensis & Trajectensis, & per abbates intra & circa Leodium mitratos & non mitratos, scilicet Sanctorum, Jacobi, Laurentii, Ægidii & Vallis S. Lamberti, solenniter fuit consecratus. Eodem anno fundatum fuit monasterium in † Duiro, juxta Endhoniam, ordinis Canonicorum regularium, ejusdem diœcesis. Duino.

Anno sequenti, scilicet MCCCCXXI. mensis Junii die XXI. intravit Leodium cum magno honore à Domino Episcopo, & omnibus Ecclesiæ processionaliter obviam procedentibus, usque ad portam Sancti Leonardi, receptus Dominus Branda, Cardinalis Placentinus à latere Papæ legatus, ad signum crucis prædicandum, contra perfidos hæreticos regni Bohemiæ: quo ipso die missa specialis in Ecclesia majori per universum clerum civitatis, coram dicto Cardinali solenniter, pro extirpatione hæresis hujusmodi est celebrata. Postea die Veneris, prima Augusti, iterum missa speciali facta, in majori Ecclesia, Dominus Episcopus Leodiensis cum pluribus nobilibus satis magna, ut apparebat, devotione, recipit crucem ad pergendum contra perfidos supradictos: et eadem die post prandium, cum pulchro comitatu suorum, & aliorum cruce signatorum, Leodio recessit versus regnum Bohemiæ, in subsidium Archiepiscopi Coloniensis, & aliorum. Electorum imperii & principum Alemaniæ. Sed proh dolor congregatis omnibus, contra inimicos, (peccatis nostris exigentibus) modicum vel nihil profecerunt. Et hæreticis in perfidia derelictis, & magis quam prius accensis, ad propria reverterunt. Dominus vero Episcopus Leodiensis die prima mensis Novembris, ejusdem anni, cum suis Leodium rursus intravit.

Eodem anno, IX. die Novembris, circa horam sextam vespere visa fuit quasi alba crux magna instar trabis extensa, in aëre super Ecclesiam sanctæ crucis Leodiensis, tendens versus Hasboniam, sed non diu videri potuit: & deinde paucis diebus interpositis, curia officialis cum Capella superposita, penes palatium Episcopale ignis incendio devastata fuit.

Anno Domini MCCCCXXIII. Monasterium regularium Tungris inceptum fuit. Et paulo post prioratus ejusdem ordinis bonorum puerorum in Leodio reformari cœpit, quod jam est ad Sanctum Leonardum, ante portam ejusdem civitatis. 367

Anno Domini MCCCCXXIIII. in vigilia assumptionis Virginis gloriosæ, Leodii novus pons lapideus super Mosam inchoatus fuit.

Anno Domini MCCCCXLVI. Dux Burgundiæ Philippus obtinuit provinciam Lucenburgensem, bellando in Septembri.

Anno Domini MCCCCLII. ipso die Cœciliæ Virginis, Joannes de Heynsberch, Episcopus Leodiensis, constituit procuratores irrevocabiles ad renuntiandum Episcopatum in manum Kalixti, hujus nominis tertii, Papæ Romani: Sorore ejus valedicente seculo, in domo sororis ordinis Canonicorum regularium, juxta Mechlineam, cum multo gaudio, & devotorum hominum applausu recepta. Ad quam visendam, cum idem Dominus Joannes, Episcopus Leodiensis, venisset, multum ædificatus, & ut speratur, à DEO tactus, (qui hactenus, ut est notorium, incontinenter & seculariter vixerat) vitam in melius mutare disposuit, sed nescio, quo casu divinitus disposito, paulo post navigio vectus, orta tempestate cum navis ad fluminis ripas vi fuisset ventorum impulsa, & manibus ille se fulcire vellet, ut semper agilis & animosus erat, heu pars digiti ejus an-

nularis abrumpitur; atque in tali membro mutilatur. In historia de cladibus Leodiensium sic habetur.

Igitur dum annus Domini MCCCCLII. evolveretur, Dominus Joannes de Heynsberch, postea quam triginta annis & ultra Leodiensi Ecclesiæ præfuisset, videns populum suum nimis effrenem moribus, & ita insolentem, ut jam non humiliter acquiescere, sed audacter repugnare consuesceret, & nonnunquam tumultuaria vociferatione impetum in eum facere tentaret, mœrore nimium cœpit affici, & tædio contabescere, unde malens nullum habere dominium, quam super generationem, tam pravam & perversam, ac populum indomabilem, deinceps gerere principatum, Episcopatum cessit in favorem illustrissimi Juvenis, Ludovici de Barbonia, salva sibi certa, quoad viveret, pensione.

Erat enim Ludovicus, filius Ducis de Borbonia, præpositus Sancti Donatiani martyris, Lovanii residens, annorum viginti & quatuor, cujus erat avunculus Philippus, illustrissimus Princeps. Cui in hoc facto Joannes de Heynsberch placere, & per eum populum nihilominus edomare volebat. Sic enim secum reputabat, & dicebat: Cum manus una sit invalida, veniat manus Philippi Ducis super populum istum.

Philippus vero erat Burgundiæ Brabantiæque Dux inclytus, non minus animo quam sanguine clarus, terra marique potens, & maximis regibus non inferior. De ista resumptione Joannis de Heynsberch, Episcopi Leodiensis, in alio Chronico sic habetur.

Idem Episcopus Joannes cessit Episcopatu, quæ cessio, ut dicitur, brevitatem vitæ ipsi attulit. Nam cum rexisset Ecclesiam Leodiensem circiter quadraginta annos laudabiliter, resignavit Ecclesiam Ludovico de Borbon satis juveni per procurationem Philippi, Ducis Burgundiæ, ut haberet pro reservato suo quindecim millia florenorum ad vitæ durationem. Sed Ludwicus, qui pensionem ægre ferebat, & potius sublevasset summam prædictam, laboravit pro secreta nece (ut dicitur) prædecessoris sui, & sic intoxicatus ille in Deyst oppido paulo post obiit. Quia vero privavit seipsum honore, ideo à Leodiensibus non dicitur Episcopus Leodiensis, sed Johannes de Heynsberch, Episcopus Dei. Item anno Domini MCCCCXXVI. primo die Junii, hora circiter nona, & paulo post apparuerunt duo magni circa solem circuli, sese mutuo intersecantes, quorum unus præferebat ferè Iridis colorem, quia aqueus videbatur versus cœlum & subrubicundus versus terram: alter verò circulus totus albus & lucidus per solare cor-
368 pus tractus, vergebat ad borealem regionem & occidentalem per austrum porrectus, ut dixi, ad solem usque pertransiit. Eodem anno, nona Junii, Leodii cometa apparuit super Ecclesiam fratrum minorum; dirigens radios suos versus forum Leodiense, quasi minans civitati, & perduravit, quasi per hebdomadam.

Die autem præcedente bulla promissionis Domini Ludovici de Borbon fuerat præsentata Capitulo Leodiensi. Unde tantus rumor fuit in civitate de faciendo Mamburno, ut vix posset sedari. Hæc ex Chronicis.

Brabantica & Flandrica. Philippus, Comes Cadralesii, speciosus & gracilis adolescens, occiso illustrissimo Principe, Joanne Duce Burgundiæ, Comiteque Flandriæ, patre ejus, successit eidem anno Domini MCCCCXIX. & factus est XXIX. Comes Flandriæ, quam rexit annis XLIX. Natus anno Domini MCCCXCV. in festo beatissimorum Petri & Pauli.

Fuit proceræ staturæ, pulcher, audax, magnanimus, armis strenuus, sermone facundus, vultu placidus, in dando liberalis, æquè rectus justiciarius, in bellis victoriosus, à dominabus dilectus, & in oculis omnium, qui eum aspexerant, gratiosus. Iste Philippus, adhuc vivente patre suo, duxit uxorem Michaelam, Caroli Regis Francorum hujus nominis sexti filiam, ex qua nullam suscepit prolem.

Quæ

Quæ obiit anno Domini MCCCCXXII. octava die Julii, sepulta Gandavi, in monasterio sancti Bavonis. Ea defuncta, accepit uxorem, ex dispensatione sedis Apostolicæ, Bonnam, relictam avunculi sui, Philippi Comitis Nivernensis, ex qua similiter nullam suscepit prolem, sed & illa defuncta, accepit uxorem anno Domini, MCCCCXXIX. nobilem Virginem Isabellam, Joannis Regis Portugaliæ, & Philippæ filiæ Joannis Lancastriæ, comitisque de Derby, filiam, ex qua genuit tres filios, quorum primus Antonius nomine, natus Bruxellæ, anno Domini MCCCCXXX. vixit tantum XIV. mensibus, sepultus in eodem oppido, in Ecclesia Sanctæ Gudulæ.

Secundus Jodocus nomine, natus Gandavi, anno Domini MCCCCXXXII. qui & ipse Juvenis obiit, Gandavi sepultus. Tertius filius, & ultimus nomine Carolus, Princeps Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ, lumen Galliæ & Almaniæ, natus fuit in Burgundia, civitate Divionensi, anno Domini MCCCCXXXIII. in profesto Sancti Martini, Archiepiscopi Turonensis. (Hæc ex Chronicis Flandriæ.)

Iste Philippus, Dux Burgundiæ & Brabantiæ, adjumento regum Angliæ, Henrici quinti & sexti, ad vindicandam genitoris sui mortem, multa bella gessit, quibus regni Francorum multas Civitates, oppida, castra, villas, & fortalitia plura depopulavit, & fere in solitudinem redegit, ociosis captis & fugatis incolis regni.

Duravit autem ita lamentabile bellum illud annis sedecim, in quo ex utraque parte corruerunt multi Principes, ac potentes comites ac barones cum innumerabilibus militibus, & armigeris electis.

Tandem anno Domini MCCCCXXXV. post varios tractatus, & interlocutiones in civitate Atrebatensi, Dominus Cardinalis, sanctæ crucis, ordinis Carthusiensis, pacis modum inter eos reperit, quem Anglici noluerunt recipere, sed Burgundi tantum. (Hæc ex Chronicis.)

Eodem tempore fuit in Francia Virgo Joanna nomine, tam prophetico Spiritu, quam miraculorum potestate clarens. Hæc veste virili semper utebatur, nec ullis doctorum quorumcunque persuasionibus persuaderi potuit, ut eas deponeret vestes, fœmineis contenta, præsertim cum se palam Virginem & fœminam esse protestaretur.

Sed illa, sub hoc (inquit) habitu virili, in signum futuræ victoriæ, ut verbo prædicam & habitu, à Deo missa sum; juvare verum Francorum Regem Carolum, & in suo firmare regno: à quo eum fugare nituntur Rex Angliæ, & Dux Burgundiæ, qui duo, ut relatum est, sæpe tunc juncti, mutuis cædibus & armis Franciam gravissime premebant.

Cum suo igitur Domino Joanna Virgo continue, velut miles, equitabat, fu-
tura & fausta multa prædicebat, Victoriis bellicis quibusdam intererat, & alia mi- 369
ra talia perpetrabat, quæ nedum Francia, sed omnia Christianorum regna stupe-
bant.

Ad tantam denique præsumptionem venit Joanna, ut nondum recepta Francia, Bohemis, ubi hæreticorum multitudo tunc fuit, minas intentaret per literas.

Dubitabant igitur seculares & Ecclesiastici, regulares & monastici, quo spiritu regeretur, diabolico an divino: quo Viri literatissimi quidam tractatus scripserunt, in quibus non modo diversa, sed etiam adversa de virgine senserunt.

Postquam autem Regem Carolum in multis juvisset & firmasset in regno annis quibusdam, demum nutu, ut creditur, divino, per Anglicorum armaturam capta est, & incarcerata: & accersitis in magna multitudine magistris, tam divini, quam humani Juris, post longum examen tandem fassa fuit, habere se familiarem DEI Angelum, qui judicio literatorum virorum judicatus est, malignus esse spiritus, ex multis conjecturis & probationibus, per quem spiritum velut magam

effectam, ignibus per publicam justiciam consumi permiserunt, prout de hac historia Rex Angliæ nostro Imperatori Sigismundo satis late in scripto historiam explicavit.

Hæc Joannes Nyder libro quinto formicarii capitulo octavo.

Trajectensia. Sepulto Domino Friderico, Episcopo Trajectensi, & exequiis ejusdem decenter celebratis, Domini Capitulares electionem de novo celebrantes, in partes duas sunt divisi.

Nam pars una capitularium ad instantiam Ducis Clivensis elegit illustrem virum, Rodolphum Diepholt, Præpositum Osnaburgensem, Canonicum Coloniensem, virum quasi secularem, cui adhæsit tota terra Transyselina.

Altera pars postularunt Joannem de Buren, Præpositum Aquensem, & beatæ Mariæ Trajectensis.

Unde magna dissensio enata, eò quod capitulum non fuit integrum, propter majoris Ecclesiæ Decani absentiam.

Sed Dominus Martinus Papa quintus, amotis duobus illis, contulit pontificium Zuedero de Kulenborch nato, majoris Ecclesiæ Trajectensis præposito.

Zuederus igitur, obtenta confirmatione à sede Apostolica, venit in profesto Petri ad vincula cum præclaro comitatu plebis & militiæ Amersfordiam, & ibidem receptus est in Episcopum, recepta fidelitate.

Et in crastino beati Bernardi abbatis decenter Trajectum venit, ubi more solito, anno Domini MCCCCXXIIII. Pontificatus Martini Papæ quinti septimo anno, quinquagesimus secundus Episcopus Trajectensis factus, & cathedræ impositus est: quo eodem die facta magna est dissensio in eadem civitate, propter proscriptos, qui cum eo intraverunt: ut in conflictu, ad quem res devenit, aliqui de civibus Trajectensibus ex adversa parte proscriptorum occisi sint, & præcipuè rector civitatis, dictus Prays. Hæc ex Chronicis.

In tractatu de origine modernæ devotionis sic habetur. Anno Domini MCCCCXXIII. Clarissimo præside jam præfato humanis rebus exempto, Canonici quatuor Ecclesiarum Trajecti, ad Sanctum Martinum, ad Sanctum Salvatorem, ad Sanctam Mariam, & ad Sanctum Petrum, omnes in Electione Episcopi Trajectensis vocem habentes, nobilem virum, Dominum Rodolphum de Diepholt, in Episcopum postulaverunt. Quem Papa Martinus quintus illiteratum, & penè idiotam audiens, confirmare noluit; sed Spirensi Præsuli Episcopatum tradidit Trajectensem.

Ad quem accedens Dominus Zuederus de Kulenborch, majoris Ecclesiæ Trajectensis præpositus, dictum Episcopatum à Spirensi antistite, via permutationis, & à Papa Martino confirmatione obtinuit. Sed civitates Transyselinæ, Daventria, Campis, Zwell, cum militaribus & populis vicinis ejusdem diœcesis, suo Rodolpho postulato firmissimè adhæserunt. Quem Papa Martinus primum, deinde
570 Eugenius quartus post eum cum omnibus complicibus, adhærentibus & fautoribus excommunicari, & strictissimum interdictum per totam diœcesin observari mandarunt. Zuederus autem Episcopalia omnia castra cunctis necessariis plene referta invenit. Sed quia adhærentes sui tribunitiæ dignitatis viros aliquos sibi contrarios injuste & lamentabiliter trucidabant in plateis & lectulis, idcirco anno sequenti amici occisorum, viri divites & potentes, validam conspirationem cum Vasallis nonnullis territorii inierunt, & simul fœdus amicitiæ perpetuæ cum Rudolpho de Diepholt postulato conjunxerunt, & sese valide constrinxerunt, ut eum introducerent ad episcopatus possessionem.

Quapropter Dominus Joannes, strenuus miles de Renessi, in vigilia Pentecostes ex parte Domini Rudolphi de Diepholt, paucis stipatus satellitibus, venit, & civitatem Trajectensem occupavit, statimque multos favore & pecuniis atque promissionibus corruptos, in auxilium suum pellexit, cum quibus, parte Domini Zuederi,

Zuederi, veri Episcopi, expulsa, introduxit præfatum Rodolphum de Diepholt, & taliter qualiter per vim in cathedram collocavit.

Quo facto, omnes fere canonici quinque Ecclesiarum, prædictæ intrusionis odio ex civitate egressi, ad Dominum Zuederum confugerunt, cui omnes juramento fidelitatis astricti erant.

Sed non multo post instituti suntatque intrusi alii canonici, loco eorum, qui Trajecto discesserunt. Acta fuerunt hæc anno Domini MCCCCXXV. Ex quibus maxima bella & sectæ oriri cœperunt, non solum in Territorio Trajectensi, verum etiam in Hollandia, Gelria & omni diœcesi Trajectensi, unde Dominus Zuederus, legitimus Episcopus, jurisdictionem habens per Hollandiam & Gelriam, autoritate Apostolica præfatum Rodolphum intrusum cum suis fautoribus excommunicavit, & excommunicationem per totam diœcesin publicæ executioni mandari jussit, quod & factum est.

Rodolphus vero cum suis excommunicationem parvipendens, gravatur & reaggravatur, & tandem tanquam membrum putridum & abscissum per Apostolicum declaratur.

Ex quo lamentabili casu & disceptatione Ecclesia Travertensis nimium humiliata fuit. Hæc ex Chronicis.

Anno Domini MCCCCXXIX. omnes civitates, oppida & castella, omnisque populus terræ, cum aliquibus de clero Trajectensi, appellatione ad Papam melius informandum, & ad futurum Papam, seu ad concilium interposita, interdictum servare contempserunt, solis religiosis, & Deum timentibus, quantum poterant, servantibus.

Vasalli vero provinciæ, proconsules, Scabini & communitates civitatum, post longum servatum interdictum nimium exacerbati, & animo indurato compellebant monasteria diœcesis Trajectensis, aut appellationi Domini Rodolphi, proconsulum, & patriæ debere adhærere, aut de suis monasteriis & de terra abire: qui in provincia de cætero eos ferre non vellent, nisi Ecclesiastica cantica resumerent, & divina coram eis publice celebrarent.

Quibus auditis, Pater Wilhelmus, prior noster, tunc temporis in Windesem convocatis prioribus de Zwollis, & de more nostri ordinis concordant, cum ipsis & suis conventibus, potius iratis contra se terrarum populis cedere, & pro justicia certare vel exulare, quam contra Apostolicæ sedis mandatum eorum præceptis assentiri in omnium devotorum Presbyterorum & clericorum diversarum congregationum, & quorundam secularium Canonicorum & Vicariorum scandalum, qui jam à terra, propriis domibus & civitatibus derelictis, ex magna parte discesserant: secularibus quibusdam Presbyteris & Canonicis interdictum violantibus, & coram sic excommunicatis & interdictis in singulis villis & civitatibus divina celebrantibus, & Ecclesiastica sacramenta ministrantibus.

Convenerunt itaque in unum Canonici quidam Trajectenses, proconsules, Scabini & primates oppidorum præfatorum, & nostra intrantes monasteria, edictum post aliud fratribus in choro congregatis proposuerunt, ut vel statim cantarent, & divina intermissa rursus inciperent, vel ex patria & monasteriis abirent. 371

Sed una omnium tam fratrum, quam conversorum & laicorum conventuum prædictorum fuit sententia, ut Apostolicæ sedis servata obedientia, potius exularent, & peregrinarentur, quam contra conscientiam propter temporalia conservanda peccarent.

Cum igitur exire cogerentur, quidam eorum libenter exeuntes, alii per vim de choro & Ecclesia ducti & extracti, extra diœcesin Trajectensem Domini temporalis eorum perrexerunt, paucis infirmis fratribus, & quibusdam laicis pro monasteriorum custodia in singulis domibus derelictis: & Prior quidem de Wyndesem cum suo conventu perrexit ad monasterium ordinis nostri in comitatu de Benthem,

hem, Vrendesweel prope Nortbon, quia Prior dicti Monasterii lætus valde fuit in charitate, & filius conventus de Wyndesem.

Prior verò Zwollis, cum suo conventu, Transyselam ad partes Gelriæ migravit: deinde ad Monasterium regularium prope Nussiam, diœcesis Coloniensis, cum fratribus suis in hospitum camera mansit, quæ ex tempore usque in hodiernum diem appellatur (Camera Patris) à fratribus Monasterii.

Prior & conventus de monte Sanctæ Agnetis versus Frisiam navigio perrexerunt ad Monasterium Ludnikirka, nostri ordinis, in quo olim abbates esse consueverant, quod jam per patres de Wyndesem, & de Monte inchoatum fuerat reformari.

In quo tribus annis, pro Christi nomine & Ecclesiæ Dei obedientia, non sine notabili fructu patientiæ & profectu illius monasterii, à patria sua relegati permanserunt.

Anno igitur Domini MCCCCXXXII. data est licentia patribus & fratribus religiosis, devotis Presbyteris & Canonicis, ad monasteria & loca sua redeundi, quæ propter apostolicum interdictum servandum reliquerant, paucis exceptis, qui partialitatis causa suspecti habebantur.

Missus enim erat Matisconensis Episcopus, Apostolicæ sedis legatus, doctor decretorum, ad componendum pacem, & tollendum interdictum, contra illustrem Dominum Rodolphum tunc postulatum, postea verum Trajectensem Episcopum. Multi igitur prælati & religiosi congregati sunt in oppidum Vianense, prope Trajectum, ad legatum supradictum, & post amicabilem cum eodem domino legato concordiam, Priores de Wyndesem & de Monte, cum aliis multis devotis patribus, presbyteris & obedientiariis, Trajectum cum lætitia introierunt: deinde singuli cum suis conventibus reversi sunt ad propria monasteria, manipulos tunc pacis pro longo exilio, quo extra diœcesin exulaverat, secum reportantes, & Deum in omnibus bonis suis collaudantes, qui percutit & medetur, vulnerat & sanat, gaudentes in Domino, & gratias agentes, quod pro ejus nomine exultare, & ante festum Assumptionis Beatæ Mariæ redire meruerint. Hæc Joannes regularis in tractatu præallegato.

Anno sequenti, mense Aprili, obiit in Hollandia in oppido de Schiedam (vel Schriedam) Ludwidis, Virgo Deo devota, filia Petri dicta, quæ magnis vulneribus sauciata, lecto decumbens, absque alia humana refectione supernaturaliter sustentata divinitus, multis annis vixit. Quæ post obitum sana & integra, in præsentia multarum honestarum virginum & mulierum, effecta, & manus ejus angelico mysterio supra pectus ejus locatæ fuerunt.

Quæ infinitis claruit miraculis, tam in vita, quam in morte, & maxime post mortem: sepulta fuit quarta die post suam migrationem, in Ecclesia præfati oppidi Schiedamensis.

Ad cujus exequias fere tota confluebat vicina Hollandia, & multi ex Zelandia & Brabantia. Episcopus Matisconensis, sacræ sedis Apostolicæ legatus, à Domino Papa Eugenio quarto missus Trajectum, absolvit omnes rebelles excommunicatos Trajectensis diœcesis, & etiam interdictos & anathematisatos à Domino Papa
371 Martino quinto, ex parte Domini Zuederi de Culenborch, Episcopi Trajectensis. Quare Dominus Zuederus prædictus, tanquam exul ab Episcopatu suo expulsus, perrexit Basileam ad generale concilium pro jure suo exequendo, ubi eodem anno, in nocte beati Matthæi Apostoli & Evangelistæ, in magna contritione obiit, anno Episcopatus sui nono. Sepultusque requiescit in Monasterio Carthusiensi ejusdem civitatis.

In quodam Chronico sic habetur: Anno Domini MCCCCXXXII. circa festum S. Lamberti, exploratione facta per totam Trajectensem diœcesin, à Domino Joanne, Episcopo Matisconensi, de clenodiis & reliquiis Sanctorum ejusdem diœcesis, factaque relatione ad sanctissimum Papam Eugenium de prædictis, absolvitur

vitur Zuederus de Culenborch ab Episcopatu Trajectensi, factus Episcopus Cæsariensis. Quo deposito, fautores ejusdem Zuederi fecerunt Walramum de Moersa successorem in juribus Zuederi præfati: qui Walramus, postquam pro Episcopatu Trajectensi institisset, etiam ab Episcopatu destituitur: & Rodolphus de Dyepholt, postulatus quinquagesimus tertius Episcopus Trajectensis ordinatus est. Hæc ex Chronicis.

Philippus, hujus nominis inter Duces Lotharingiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ, secundo genitus quondam Ducis Antonii, & frater Joannis Ducis prædicti, fuit Lovanii in Ducem inthronisatus & receptus, in die Dominica XXII. Maji, anno Domini MCCCCXXVII. Regni Sigismundi Regis Rom. anno CLXXI. Et rexit annis tribus, mensibus tribus. (Hæc ex Chronicis.) Tandem Philippus Dux, nulla prole relicta, anno Ducatus sui quarto currente, obiit in castro suo Lovaniensi, die quarta mensis Augusti, anno Domini MCCCCXXX. Et est sepultus in Ecclesia sancti Joannis Furen, penes Patrem & matrem & fratrem supradictos. Hæc Emundus. *Brabantica & Burgundica.*

Philippus, hujus nominis secundus inter Duces Brabantiæ, filius quondam Joannis, Ducis Burgundiæ & Comitis Flandriæ, legitimus & proximior hæres, successit dicto Philippo nepoti suo immediate, anno Domini MCCCCXXX. die vero quinta Octobris, Regni Sigismundi, Regis Romanorum, Caroli vero, Regis Francorum, octavo, Lovanii in ducem Lotharingiæ & Brabantiæ vicesimum nonum, exclusis alienigenis, inthronisatus, & receptis cum solennitatibus consuetis, & deinde in aliis oppidis ducatuum & Marchionatus prædictorum, diebus ad hoc statutis & ordinatis. Et rexit ducatum Brabantiæ annis XXXVII. mensibus decem. Iste enim dictus est magnus dux Burgundiæ, tum propter rerum gestarum magnitudinem, tum propter principatuum suorum multitudinem, quia in ipsum concurrebant, & jure hæreditario devolvebantur successu temporis, fere omnes principatus avorum suorum ex utroque parente. Nam pacifice fuit Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Lymburgiæ & Luzenburgiæ dux, Flandriæ, Artbesii, Burgundiæ, inferioris Palatinatus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Boloniæ, Comes Frisiæ, Salinarii & Mechliniæ Dominus & Princeps, sacri imperii Marchio. (Hæc ex chronicis.) Iste illustrissimus dux in tanta pace & tranquillitate conservavit patriam Brabantiæ, ut per spatium XXXVI. annorum, quibus præfuit, non reperiret, qui perturbaret eam, præter Leodienses. Nam hi illo tempore cum suo Electo Ludovico, præfati Philippi nepote, discordabant. Quapropter anno Dn. MCCCCLXV. majestatem Philippi ducis tentabant offendere. Cujus ordinem & processum tam ob nimiam prolixitatem historiæ, quam ob partialitatem scriptoris, qui Brabantinus extitit, & à veritate communis famæ, quam ipse tunc audivit, plurimum deviavit, nolui commemorare. Tandem anno Domini MCCCCLXVII. Mensis Junii die XV. Illustrissimus Princeps Philippus, Burgundiæ & Brabantiæ dux, in oppido Flandriæ Brugis, jubente Deo, viam universæ carnis ingressus est, cui successit in universo principatu ejus Carolus, Comes de Charloes, filius ejus, &c. *Brabantica & Burgundica.*

Eugenius quartus, natione Venetus, qui ante Papatum dictus est Gabriel de Venetiis, cœpit anno Domini MCCCCXXXI. sedit annis sedecim. (Hæc ex chronicis.) Iste fuit electus pacificè in urbe, mortuo Martino quinto, & indubitatus Papa habitus, sed paulo post expulsus ex Roma ita fuit, ut nudus fugeret. Item à concilio Basiliensi citatus, etiam depositus fuit, sed non curavit. Et hinc iterum schisma ortum, quod mansit usque ad mortem ejus. Qui illi favebant, multa laude digna de eo dixerunt. Econtra qui adversabantur, plura enormia imposuerunt, ut moris est. Tamen quidquid est, ante susceptam dignitatem fuit vir abstractæ 373
vitæ (puta fratricella) & bonæ famæ. Quid postea fecisse dicatur, divino judicio relinquo. Ipse etiam Romam recuperavit, adjutus à Venetis, & majorem obedientiam habuit. Hæc Wernerus. *Romana.*

Anno

Anno Pontificatus Eugenii octavo, anno salutis scilicet MCCCCXXXVIII. Basileæ congregatur concilium, tamen lente & parva admodum frequentia. in quo post diuturnam moram, privato demum Eugenio, Amedæus Sabaudiæ Dux ad Pontificatum eligitur, quem Felicem quintum vocarunt. Hæc Matthæus. In isto concilio multa bona instituta fuerunt pro reformatione Ecclesiæ in capite, & in membris. Habuit principium gloriosum, sed finem humilem & tribulatione plenum, propter Schisma. Mirabilis rerum eventus: Prævaluit concilium Constantiense contra tres Papas, eos dejiciendo, & quartum instituendo, cum tot haberet adversitates, & à nullo confirmatum esset. Istud autem tanta autoritate collectum & confirmatum, nec unum potuit (& ne quidem parum) reducere ad normam sui propositi.

Imo econtra processus ejus impeditus fuit ab uno; Ibi debile principium & finis gloriosus. Hic econtra præcise. Schisma Ecclesiæ XXXIII. inter Eugenium & Felicem duravit annis XVI. Causa fuit satis vana, nec ante hæc tempora visa: quia Basiliense concilium deposuit Eugenium, unicum & indubitatum Papam, eo quod non servaverat decreta concilii Constantiensis, (ut dicebatur) nec obedire curavit concilio Basiliensi, asserens magis, econtra debere fieri. Unde magna scribentium de hac materia altercatio, pro & contra, nec concordari in hunc diem potest: Una parte, concilium esse supra Papam, asserente; & altera: Deus super omnia benedictus det pacem suam in Ecclesia sancta, Sponsa CHRISTI. Hæc Wernerus.

Anno Pontificatus sui nono Eugenius Pontifex Florentiæ concilium celebravit, in quo Græci, Imperatore eorum præsente, de processione Spiritus Sancti in idem, quod Romana tenet Ecclesia, consenserunt. Nicolaus Euboicus, latinæ & græcæ linguæ, atque eloquentiæ Princeps laudatissimus habetur, qui frequenti consilio medius assistens, multis & eruditis viris audientibus, (me quoque teste visente audienteque) disputantium, verba atque sententias tum græcè tum latinè prolatas mira celeritate ultro citroque in utraque lingua fidelissime & summo ornatu reddebat. Ambrosius, ordinis Camaldulensis generalis Abbas, latinè græceque accurate doctus, & bonis omnibus disciplinis ornatus, in eo concilio clarus habetur. Armeni & Indi in Florentino concilio cum Romana Ecclesia unitatem redintegrant. Tandem Eugenius Romæ moritur Kalendis Martii. (Hæc Matthæus Florentinus.)

Felix fuit Dux Sabaudiæ, Princeps devotus & senex: vidit filios filiorum suorum. Iste cum jam cælibem vitam duceret, electus est in Papam à concilio Basiliensi, deposito Eugenio, & fuit Schisma longo tempore, sed non habuit magnam obedientiam, quia sequitur neutralitas. Tandem defuncto Eugenio, cessit Nicolao, propter favorem unionis, factus legatus Franciæ, & Cardinalis Sabinianus. Hæc Wernerus.

Trajectensia. Sepulto denique Domino Zuedero, vero Episcopo Trajectensi, Rodolphus à Diepholt, in verum quinquagesimum tertium Episcopum Trajectensem est anno Domini MCCCCXXXIII. Pontificatus Eugenii Papæ quarti tertio; consecratus: non sine discordia mortem ipsius Domini Zuederi secuta: quia aliqui tum Canonici vagantes extra civitatem elegerunt nobilem Walramum de Moersa in Episcopum, qui obtenta electione & confirmatione à sede apostolica, aliquam diu retinuit sibi particularem jurisdictionem, videlicet in Dordraco & alibi: sed tandem per amicam compositionem sapientium conclusum fuit, ut præfatus Walramus resignaret Domino Rodolpho omnia jura, quæ habebat ad Episcopatum.

Quo rite facto, Rodolphus ubique intronisatus est in Episcopum Trajectensem: qui Rodolphus licet fere fuit Laicus, tamen amator & defensor totius Cleri fuit, & Ecclesiasticarum personarum. Insuper omnia castra diruta restauravit: Ecclesias pulchris vitris ubique illuminavit, ac in morum honestate valde composi-
374 tus, humilem se omnibus præbens, & ut multa paucis verbis concludam, cum vicinis

vicinis suis principibus pacificatus permansit. Et in brevi dives effectus, omnia ad debitum & laudabilem statum reformavit. Circa idem tempus, ultra Poloniam captus fuit piscis in quantitate, longitudine, & latitudine unius viri viventis, ornatus mitra, pastorali baculo, casula, alba stola, manipulo, sandaliis, chirothecis & reliquis omnibus ad pontificalem dignitatem requisitis ad Episcopi modum, qui ad divina peragenda solenniter est præparatus: cujus Casula benè levabatur, ante & retro à pedibus usque ad genua, sed non altius: permisitque se satis tractari & tangi à multis, sed præcipuè ab illius patriæ Episcopis. Qui cum præsentatus fuisset regi, regni istius & diversis aliis idiomatibus interrogatus, quis esset, & nihil respondisset, cum tamen os aperuisset, humiliter reverentiam & honorem Episcopis in præsentia regis exhibendo, iratus Rex, cum decrevisset ipsum carceri mancipari, aut in turrim fortem includi, tristis piscis clausit oculos suos, nullo modo aperuit, quousque Episcopi illius regni flexis genibus in præsentia piscis à Rege magnis precibus impetrassent, ut vivus remitteretur ad littus maris, ubi fuerat captus, ut Deus, cujus opera sunt imcomprehensibilia, ostenderet naturam & actus ipsius, ne plaga regi & populo sibi subjecto inde obveniret.

Quod cum annuisset Rex, statim prædictum monstrum aperuit oculos suos, Regi, & præcipuè illis Episcopis, magnas gratiarum actiones exhibendo. Præparatum ergo currum in præsentia infinitæ multitudinis utriusque sexus, decenter cum præfatis Episcopis ascendens sedebat inter eos, tanquam domesticum animal & ratione utens: qui cum adhuc longe abessent à mari, descenderunt Episcopi de curru. Piscis vero similiter per se de curru descendens, stetit super suos pedes, & cœpit ambulare inter duos Episcopos, ponens unam manum super humerum unius Episcopi, & alterum super humerum alterius, ac si fuisset rationalis creatura: nec propter tumultum populi undique confluentis mirabatur aut movebatur, sed modestè incedebat. Cum autem venisset ad ripam maris, benigne Episcopos & turbam populi inspexit, & licentia cum omni humilitate ab Episcopis gestu corporis petita & obtenta, intravit aquam maris. Cum ergo in aquam maris usque ad umbilicum super pedes intrasset, & nimia profunditas maris statim adesset, convertens se versus Episcopos & turbam, finem rei expectantem, caput suum humilime inclinavit, impertiens eis manu dextra benedictionem ad modum crucis; & statim descendit in profundum maris, nec deinceps visus est ab aliquo.

Anno Domini MCCCCXXXIIII. in festo Sancti Dionysii, tanta tempestas ventorum intonuit super Civitatem Coloniensem, ut radicitus disiectis crassissimis arboribus, in Cæmiterio Sancti Pantaleonis, multæ turres Ecclesiarum hincinde corruerent: & lapides disiecti ab Ecclesia Sancti Petri Coloniensis super sanctorum trium magorum capsulam inciderent, & omnia comminuissent, nisi gratia divina dispensante eadem capsula cum pretiosissimis reliquiis retro cessisset, ita ut omnino intacta miraculose manserit.

* Anno Domini MCCCCXXXVIII. fuit tanta abundantia aquarum, ut disruptis aggeribus in Hollandiæ & Batuæ partibus, fruges agrorum & sata omnia deperirent, & magna damna inde sequerentur.

Eodem anno secuta est tanta caritas & fames inter pauperes, ut lamentando ad plenum scribi non possit. Emebatur enim unum fertellum tritici pro nobili Anglicano, & isto eodem modo singula alia frumenta in consimili valore vendebantur: & duravit ultra annum.

Anno sequenti sequuta est magna pestilentia hominum per totam Europam, & præcipuè in Hollandia, Zelandia, Gelria, Brabantia, & per totum Rhenum.

Anno Domini MCCCCXLI. circa festum omnium sanctorum, de præcepto Philippi, Ducis Burgundiæ, civitates & oppida Hollandiæ, Zelandiæ submiserunt se obedientiæ Rudolphi de Diepholt, Episcopi Trajectensis.

Quo ab anno Domini MCCCCXXVI. per occasionem Zuederi, Trajectensis Episcopi expulsi, distraxerant se, & separaverant à Trajectensis sedis obedientia usque ad præsens tempus.

375 Anno Domini MCCCCXLIX. præfatus Dominus Rodolphus, Episcopus exclusus, propter partialitatem à propria civitate Trajectensi, cum Domino de Montforde, cum Zuedero, Domicello de Culenborch, & cum oppido Amersfordensi, noctu clam per quoddam muri Civitatis foramen præfatam Civitatem intravit, & obtinuit eam. Ceciderunt autem in conflictu aliqui cives, & aliqui capti fuerunt: Episcopus in capite & tibiis vulneratus, viriliter restitit, & victoriam obtinuit. Sed quia nobilis Domicellus, Jacobus de Guesbeeck, parti Episcopo contrariæ favebat, cum illo tempore in civitate esset, fere inhoneste capiebatur & claudebatur sub fide in camera domus suæ, quousque locum tenens comitis Hollandiæ, videlicet Dominus de Zanoy, Trajectum veniret, qui ipsum tali conditione liberavit, ut nimirum idem Domicellus Jacobus, Dominus de Guesbeeck, Sancto Martino resignaret libere oppidum Wyck, cum castro Duerstaden, & districtu ipsius: ut & castrum & dominium de Aptanda post mortem suam: ipse vero reciperet tredecim millia florenorum Rhenensium. Quo modo Episcopus subjugavit sibi propriam civitatem rebellem, ordinando in ea cuncta ad arbitrium suum. Tandem Dominus Rodolphus, Episcopus Trajectensis, anno Domini MCCCCLV. die XXIIII. Mensis Martii obiit, postquam Trajectensi Episcopio præfuisset annis XXIII. in Ecclesia majori penes antecessores suos decenter inhumatus. (Hæc ex Chronicis.)

Hollandica. Postquam Domina Jacoba, Comitissa Hollandiæ, resignasset libere, ut supra relatum est, Philippo, Duci Burgundiæ & comiti Flandriæ, omne jus, quod in præfatis comitatibus habebat, vel habere poterat: idem deinde dux Philippus postea receptus & inthronisatus fuit, ubique in præsentia Ducissæ Jacobæ in omnibus civitatibus Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ, in verum Dominum & comitem legitimum, anno Domini MCCCCXXXIII. regni Sigismundi, regis Romanorum XXIII. anno. Et rexit pacificè annis XXXIIII. Post hæc gloriosa principissa, Ducissa Jacoba, multum humiliata & depressa, quondam futura regina Franciæ, postea ducissa Lotharingiæ, Brabantiæ, Lymburgiæ. Comitissa Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Marchionissa sacri Imperii, & Palatina Rheni, Dominaque Frisiæ, sub extremum facta Domina de Borsalia, (proh dolor) præ tristitia pbthisi obiit in Hollandia in castro de Teylinghe, sine prole, anno Domini MCCCCXXXVI. in festo S. Dionysii, sepulta in Haga comitis, in Ecclesia collegiata Palatii ejusdem penes avum suum Albertum, ducem Bavariæ, comitem Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ. Post cujus obitum omnia Dominia ducis Wilhelmi Bavariæ, Patris Ducissæ Jacobæ, devoluta sunt jure hæreditario ad dictum Philippum, Ducem Burgundiæ. Sed ego sentio, quod potius seipsum per clandestinam, & minus honestam captionem Domini Franconis de Borsila, ultimi mariti Dominæ Jacobæ præfatæ, intruserit, quem comes de Moersa à captivitate liberavit, ut supra relatum est. Iste Philippus Dux obtulit in Colonia sanctis tribus regibus lampadem auream perpetuis temporibus arsuram. Et idem, sicut quidam tradunt, providit fratribus minoribus Hierosolymis, Sepulchrum Domini custodientibus, omni anno mittens eis alimoniam, & cætera alia necessaria victus quotidiani.

Anno Domini MCCCCLVII. medio Decembris, tantus terræmotus fuit in Neapoli & Sicilia, ut per ipsum corruerint XL. oppida, & sexaginta hominum millia perierint: quorum oppidorum unum ita subversum est, ut nullum vestigium ejus appareat.

Anno sequenti contigit res miranda, & tanto magis, quia in seculo inaudita. Nam ex omni Teutonia & Gallia, nullo hortante aut prædicante, nescio quo spiritu acta multa centenaria Juvenum, utriusque sexus, ab octo annis & supra usque ad perfectam ætatem, invitis parentibus & cognatis, & amicis retrahentibus, quidam aratra & currus, quos ducebant, alii pecora, quæ pascebant, vel si quæ alia habebant

habebant, præ manibus relinquentes, subito unus post alium currentes, peregrinari cœperunt cum magno fervore ad S. Michaelem, in mari Britannico: & timebant multi, ne spiritus nequam agitaret eos. Incedebant autem vigeni aut quinquageni, vel centeni, erectis vexillis euntes processionaliter de civitate in civitatem, de oppido in oppidum, de villa in villam, cantantes quendam cantum de Sancto Michaele, semper præcedente vexillo cum imagine Sancti Michaelis: quos 376
ego tunc Trajecti supra Mosam exeuntes, processionaliter isto modo incedere vidi. Separatim tamen incedebant, hoc est, masculi cum turmis suis & fœminæ cum suis, quos tamen postea rursus sine tali distinctione incedere vidi: & non solum ignobiles & pauperes sic ibant, sed etiam multi nobiles & divites adjungebant se illis. Statim tamen illa peregrinatio cessavit propter tædium itineris, & famem, quam patiebantur.

Anno Domini MCCCCLXIII. in festo Sancti Antonii de Padua, ordinis minorum, fuit incendium Buscoducis, quo tertia pars oppidi conflagrasse refertur. Et istud incendium, quod secundum appellatur respectu primi, (de quo supra) accidit annis quadraginta quinque post primum.

Anno sequenti, die XX. mensis Aprilis, nix insolita cum grandine cecidit in tanta quantitate, ut spissitudinem trium pedum excederet. Eodem anno, ipso die Matthæi Apostoli & Evangelistæ, tam validus ventus extitit, ut ex eo multæ arbores, tam parvæ quam magnæ radicitus sint evulsæ, & multæ naves onerariæ in portu Antwerpiensi destructæ & submersæ.

Item anno sequenti, scilicet salutis MCCCCLXV. quarta die post Epiphaniæ, scilicet in festo Juliani martyris, in castro oppidi de Gravia, illustris Dominus Arnoldus, Dux Gelriæ, ab Adolpho filio suo captus fuit, & in castro de Buren filialiter, quasi per quinquennium detentus: cujus causa infra ponetur.

Anno sequenti, scilicet salutis MCCCCLXX. idem Dux illustrissimus Gelriæ, Adolphus, à serenissimo Carolo, duce Burgundiæ, sub salvo conductu, quem quatuor principaliores civitates Brabantiæ suis literis & sigillis roboraverunt, accersitur: & tamen postea inhoneste detinetur, ac usque ad mortem suam inclusive arctæ custodiæ sine respectu ad fidem & ad civitatum ac optimatum suorum sigilla mancipatur.

Albertus, hujus nominis secundus, Dux Austriæ, fuit Francofordiæ electus concorditer in Regem Romanorum, anno Domini MCCCCXXXVIII. Mundi vero MMMMMMCCCCCCXXXVI. die XVIII. mensis Martii: & solum per annum regnavit, non tamen coronatus, sed tantum per Eugenium quartum confirmatus. Iste per successionem nomine uxoris habuit regnum Ungariæ, Bohemiæ, & alia regna & dominia, quæ habuit Imperator Sigismundus: & fuit homo prudens, & victoriosus, & admodum dives, quoad paratas pecunias & thesauros.

Genuit vero ex prædicta uxore unicam filiam, quam in uxorem duxit illustris Wilhelmus, Dux Saxoniæ, Landtgravius Thuringiæ & Marchio Misnensis. Hæc Emundus.

Unde etiam Wernerus: Iste Albertus fuit Dux Austriæ, & gener Sigismundi, & ideo assumptus fuit in Regem Bohemiæ & Ungariæ, propter filiam scilicet ejus, quia alium hæredem non reliquit. Iste electus fuit in regem Almaniæ, sed statim intoxicatus obiit, Vir utique prorsus virtuosus, & adeo pius, ut tota plebs mundum ejus gubernatione non fuisse dignum contestaretur. Reliquit vero filium unum parvulum, & duas filias. Hæc ille. Istius tempore tres soles visi sunt in cœlo. Et sequitur statim triplex regimen in Ecclesia, scilicet Eugenii, concilii & neutralitatis. Tandem Albertus anno Domini MCCCCXXXIX. mensis Octobris die XXVII. obiit, & dicitur fuisse intoxicatus. Hæc Emundus, ubi supra.

Fridericus, hujus nominis tertius, fuit post decessum prædicti Alberti per omnes Electores Imperii concorditer electus anno salutis MCCCCXL. Mensis Februarii die

secunda, inter octavam & nonam horas: cujus electio fuit publicata circa decimam horam ejusdem diei.

Iste Fridericus tertius, postquam fuit per Eugenium Papam quartum confirmatus, fuit per Theodoricum, hujus nominis secundum, archiepiscopum Coloniensem, Aquisgrani more solito in Regem Romanorum coronatus die XVII. Mensis Junii, anno Domini MCCCCXLII. Mundi vero MMMMMMCCCCCCXL. Hucusque magni Emundi de Dynter, inclytæ memoriæ, Antonii primi, Joannis quarti, Philippi primi ac Philippi secundi, Ducis Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Secretarii, Chronica protenditur & finitur.

De isto Friderico sic habetur in fasciculo temporum: Iste Fridericus, dux Au-
377 striæ, electus fuit in regem Almaniæ, & diu distulit coronationem Papæ propter Schisma, sed tandem facta unione, à Nicolao quinto, cum magna gloria, Imperiali diademate fuit in urbe coronatus, vir utique pacificus & quietus, & patientiæ singularis, nec osor cleri: & filiam regis Portugaliæ duxit in uxorem.

Item Ludovicus, Arelatensis Episcopus, Cardinalis moritur, vir sanctæ vitæ ac miræ patientiæ, miraculis coruscans, singularis columna Concilii Basiliensis, cui diu præfedit. Item Bernardinus, frater minorum, qui novam reformationem inchoavit, moritur, miraculis fulgens, cujus festum agitur XX. Maji. Joannes de Capistrano, frater minor, discipulus Bernardini, statim post obitum ejus, præfuit reformationi novæ: claret miraculis: moritur Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto. Reformatio tum magna & nova fundata diversorum Monasteriorum, in diversis mundi partibus fuit. Et nota, quod hujus reformationes crebro leguntur factæ, sed pene nulla remansit, quin solito more per successum temporis ad pristinum languorem post memorabilium patrum mortem relaberetur. Hæc ubi supra.

Item anno ejusdem Friderici quinto, triginta ferme Turcarum millia intra Adrianopolin Danubiumque à Christianis sunt cæsa: In qua pugna Uladislaus, Pannoniæ Rex, & Julianus Cæsarinus, Diaconus Cardinalis, & in bello Pontificis legatus, pro CHRISTI nomine interierunt.

Item anno Friderici nono (scilicet salutis MCCCCXLVIII.) quarto Kalen. Septembris diei hora sexta, solis est facta defectio. Huc usque Matthæi Palmerii Florentini liber de temporibus.

Item anno ejusdem Friderici XIII. Imperator Turcarum, adolescens ferocissimus, & in pactis perfidus, Christiani nominis persecutor acerrimus, & machometicæ pravitatis zelosissimus ampliator, qui & ipse Machometæ nomen habet, & à suis magnus Amira dicitur, cum exercitu maximo Constantinopolim obsedit, & omnibus castris & munitionibus, quæ in circuitu erant, expugnatis & captis, in eisque plurimis suorum amissis, Mense Augusto ad patriam suam rediit: & post septem menses (Anno salutis MCCCCLIII.) ejusdem Friderici Anno XIIII. rediit cum trecentis armatorum millibus, inter equites & pedites habens præparatas triremes, inter parvas & magnas ducentas viginti, & Bombardas plures quam mille adduxit, inter quas erant tres grandes, quarum prima projiciebat lapidem undecim palmatarum in circuitu, qui 1400. libras appendebat; secunda lapidem decem palmatarum 1200. librarum; tertia novem palmatarum & 1000. librarum, habuit & alias magnas & colubrinas infinitas. Per has autem Bombardas tres majores, quinquaginta una diebus, sine intermissione Constantinopolim oppugnavit: similiter & per alias infinitas ac infinita ingenia. Per illas autem tres majores, quibus bene septingentos lapides contra diversas partes muri urbis projecit, in diversis locis muros rupit & disjecit. Insuper alia agit, quæ incredibilia, & vix humano ingenio possibilia videntur. Fuit enim tempestivè provisum, ut Portus Constantinopolitanus catena fortissima clauderetur, ne Turcarum naves introirent, & ad custodiam catenæ ordinatæ fuerunt illic quinque triremes Venetorum, & duodecim magnæ naves cum instrumentis, armis, & cu-

& custodibus necessariis. Quod videns Imperator Turcarum, fecit de navibus suis LXX. extrahi de mari, & eas super ligna rotunda (quæ ad id fieri & substerni jusserat) per montes & colles, circumeundo urbem, plusquam per tria milliaria mirabili artificio perduxit, erectis etiam velis & vexillis, ac si per mare duceretur. Et ita eas traduxit ad portum maris, circa Constantinopolim, ut non opus esset transire catenam. Istud facilius intelligunt, qui viderunt situm portus. Deinde construxit pontem ligneum super mare, qui adhuc manet, fecitque trecentas turres ligneas, quarum aliquæ magno ingenio ab armatis intus existentibus movebantur, quas ad muros urbis (quos in altitudine excedebant) applicabat. In aliquibus autem partibus, fossis repletis turres terræ infixit, & ita undique urbem ipsam quinquaginta uno diebus sine intermissione impugnavit. Scalas etiam babuit innumerabiles, quæ bamos habebant ita factas, ut, quando adhibebantur muro, si unum defensorem haberent, ad inferiora dejici non possent: & erant scalæ istæ velatæ tabulis à sursum usque deorsum, ut ascenderentur sine vulnere & 378
læsione usque supra murum. Per has autem scalas, & his turribus, quas applicari fecit ad partes muri disruptas, quinquagesimo secundo die, qui fuit XXIX. dies Maji, anni prænotati, cum tota die ac nocte præcedenti insultus factus fuisset asperrimus, & utrique per laborem defatigati fuissent, Turcarumque exercitus & augeretur & innovaretur momentis singulis, Turcæ violenta manu per murorum rupturas urbem victores intraverunt, & post innumerabilem Christiani sanguinis effusionem, reliqui omnes, qui superfuerunt, capti sunt, inter quos eos, qui nobiles erant, (quorum erat magna multitudo) tametsi vitam promisisset, tamen in conspectu suo, una cum filiis & uxoribus, jussit occidi crudelissimè. Nam primo uxores & filios in præsentia parentum & maritorum; & postea viros ipsos, se vidente fecit in frusta minutatim concidi; fœminasque virgines & moniales violari & inbonestissime tractari, sicut nec pecudes tractarentur. Plurimos autem de parvulis ac puellis popularibus vendidit, & totam urbem infra paucos dies omni habitatione vacuavit: Mechanicos tamen, & præsertim fabros & constructores navium, vivos reservavit, & eos suis operis addixit. Dum igitur coram eo sanguis Christianus ita funderetur, adportata sunt in conspectu ejus in tribus lanceis per tres Turcas tria capita, quorum unum erat Imperatoris Constantinopolitani: aliud cujusdam militis Turcici, qui contra Turcas urbem cum Cbristianis viriliter defenderat: & tertium erat cujusdam senis barbati Monachi de ordine Sancti Basilii, quod illi dicebatur esse caput Cardinalis Rutbeni, licet in veritate non fuerit. Nam quomodo ex illo excidio evaserit, postea dicam. Quæ autem nefanda commiserit in sanctas Ecclesias, reliquias & sanctorum imagines, borribile est dicere. Nam omnia templa urbis Turcæ spoliaverunt, & imaginem quandam beatæ Virginis, manu beati Lucæ pictam, quæ in maxima veneratione habebatur, detractis gemmis, argento & auro, quæ erant in circuitu, per civitatem ignominiose traxerunt, eamque sordidis pedibus conculcantes, tandem in frusta confregerunt: Corpusque Beatæ Tbeodosiæ Virginis, quod illic maximis miraculis crebro claruit, omnesque alias sanctorum reliquias, quæ penè innumerabiles erant, laniando in frusta, canibus tradiderunt, & in lutum projecerunt: Ecclesiamque illam insignem Sanctæ Sopbiæ, cui parem non habet nostra Religio Christiana, Imperator sibi in Moscbeam, ut suo utar vocabulo, delegit. Pavimenta altarium, stolas & tapetas, in quibus depicta erant miracula CHRISTI vel CHRISTUS, Sancti aut Beata Virgo, pedibus conculcabant & permingebant, & alias fœdissimè pertractabant, deridentes nostram fidem: Crucemque, quæ erat in sublimitate templi, dejicientes, confregerunt: flamines etiam eorum in sacra altaria ascendentes & saltantes, clamabant jubilantes & Machometum glorificabant, & ut maximum prophetarum ac Cbristianæ fidei destructorem prædicabant.

Quæ etiam infanda egerint in monasteriis monacborum, monialium, in bospitalibus & piis locis, est incredibile. Venetos etiam, Genuenses & Arragonenses,

ses, quorum illic plurimi erant, fere omnes cum filiis & uxoribus trucidavit: paucos passus redimi. Deinde post in fine Junii, Peram civitatem fortissimam, prope Constantinopolim sitam, quæ Genuensium erat, similiter expugnavit, & muros ejus solo æquavit: Turrimque magnam, in cujus vertice crux erat, funditus dejecit, & Christianos ibi superstites in summam servitutem coangustavit: ut pulsare campanam in elevatione corporis CHRISTI non possint, cogitque nonnullos Christianos, quos videt robustos, negare fidem, & contra Christianos secum ad bella proficisci. Gabellas autem & tributa omnibus civitatibus tam græcis quam latinis totius maris magni (quod vocatur Archipelagus) imponit gravissima: jactat se æstate futura venturum Romam, & subjugaturum Italiam, & exterminaturum fidem Christianam, quod quasi jam certum putat, & quo jam paratas trecentas triremes & viginti grossas naves, bombardas & ingenia infinita habet.

Restauravit exercitum trecentorum millium armatorum, nec putat posse orbem terrarum sibi resistere, habetque iste sævissimus Tyrannus tantum odium contra Christianos, ut, cum videt Christianum, statim oculos abluat, quasi ex hoc fœdaretur. Cardinalis autem Ruthenus, natione Græcus, qui per Papam Nicolaum an-
379 no jam elapso, Constantinopolim, ad inducendum Græcos, ut primatum Ecclesiæ Romanæ etiam quoad jurisdictionem in omnes Ecclesias orbis recognoscerent, (quod & fecit,) missus fuit, evasit per hunc modum. Capta quidem urbe, prope Ecclesiam Sanctæ Sophiæ accessit, putans ibi esse armatos aliquos, qui Turcis obsisterent: cum verò nullos inveniret paratos ad resistendum, & omnes fugerent, bonus pater voluit Turcis obviam procedere, & pro CHRISTI fide sanguinem effundere. Verum per aliquem servorum suorum coactus, fugit in Ecclesiam, ubi captus à Turcis, & tanquam incognitus mansit tribus diebus in magno exercitu Turcarum: qua in re multum ei proderat, quod ex communi pro more ab Imperatore Turcarum crederetur occisus. Tandem igitur Cardinalis iste redemptus quinquaginta ducatis, & vectus est in Peram, mansitque ibi absconditus octo diebus, fugiendo de domo in domum occultè. Sed postquam percepit, Turcas etiam petere Peram, judicavit non esse tutum ibi subsistere: & cum non posset per loca Christianorum fugere, intravit triremes Turcarum, in quibus mansit tribus diebus incognitus. Obvolutus enim erat in facie pannis, eo quod in facie sagitta vulneratus esset. Petiit ergo Persas cum triremibus Turcarum, quibus in partibus finxit se pauperem captivum & redemptum esse, & quærere, ut filios suos redimat captos Constantinopoli. Quo modo paulatim cuidam Turcæ semper associatus, usque ad quendam, dictum Tigis, pervenit. Deinde pertranseuntem Cardinalem quidam Genuenses agnoverunt, & clam illo manifestare cœperunt. Unde metu, quia ad Turcas locus attinebat, in parvam navim ingressus, devenit Chium & inde Cretam; deinde Romam. Hæc ex scriptis magni Henrici Zomerer collegimus, eximii sacræ Theologiæ professoris. Est verò diligenter advertendum ad singularia tria, quæ desolationem prædictæ Civitatis præcesserunt, quorum duo prædixit antiquus Philosophus Græcus, qui Leo dicebatur. Unde & in Ecclesia Sancti Laurentii prædictæ Civitatis, (ut mihi Græcus, qui propriis oculis sæpe vidit, narravit) erat columna tota marmorea, cooperta ad modum scacorum sic ordinata, ut incipiendo à principio in uno scaco poneretur nomen Imperatoris, & in sequenti nomen Patriarchæ, qui præsidebat. Prædixit verò Philosophus ille, columnæ scacis omnibus expletis, perditum iri civitatem Constantinopolitanam, & sic defacto accidit: quia præsidentibus Constantino Imperatore & Patriarcha Gregorio (quorum tempore capta fuit civitas, facta fuit impletio ultimorum scacorum columnæ. Secundum, quod prædixit Philosophus Leo, fuit, quod tempore Constantini debebat perdi civitas, cujus verba in prædicta columna erant hæc: Constantinus me fecit & Constantinus me dissolvet, quod eodem modo impletum fuit. Mirum verò, quomodo ista præviderit Philosophus: nec enim quisquam potest nisi ex Spiritu DEI.

Primus

Primus enim eorum, qui imperavit & nobilitavit prædictam urbem, fuit vocatus Constantinus, qui dedit patrimonium Ecclesiæ, cujus mater fuit Helena vocata: & primus Patriarcha fuit Gregorius. Ultimus autem, qui ibidem imperavit, & perdidit civitatem, & mortuus in bello fuit, similiter vocatus Constantinus, & mater sua Helena: & Patriarcha etiam Gregorius vocabatur. Tertium verò mirabile, quod præcessit captionem civitatis, fuit visum per Turcas, Christianis nihil videntibus.

Cum enim quadam nocte vigilantes Turcæ in obsidione respicerent versus civitatem, viderunt subito multitudinem luminum ad modum candelarum undique super turres & muros civitatis: quod respicientes & admirantes valde timuerunt, arbitrantes ex hoc miraculo civitatem esse sub divina protectione. Et cum retulissent, quæ viderant, Imperatori Turcarum: ipse etiam tunc dissimulavit. Altera verò nocte apparentes rursus prædictæ candelæ super turres & muros visæ sunt elevari in cœlum. Tunc igitur Turca interpretatus visionem, dixisse fertur: Candelas, quæ apparuerunt descendentes, significasse, quod Deus temporibus præteritis hanc civitatem protexisset; sed candelas, quæ apparuerunt elevatæ in cœlum, contra significare, quod Deus ab ea & ab ejus custodia discesserit. Nunc 380
ergo (ait) est tempus bellandi contra eam. Et sic ardenti rabie irruerunt in nobilissimam civitatem, & ceperunt eam, ut dictum est. Hæc Alfonsus bello centesimo quinquagesimo sexto.

Nicolaus hujus nominis quintus, natione Genuensis, Doctor sacræ Theologiæ, qui infra XV. menses, DEO ordinante, ascendit gradatim à sacerdotio ad Episcopatum, ab Episcopatu ad Cardinalatum, & tandem Papa electus est, anno Domini MCCCCXLVII. sedit annis octo, diebus sex. Hæc ex Chronicis. *Romana.*

Wernerus ita dicit: Nicolaus iste electus in urbe, loco Eugenii, adhuc pendente Schismate, paulatim ubique obtinuit obedientiam, mirantibus omnibus, quod vir humilimæ originis sic prævaleret contra Ducem Sabaudiæ, qui fuit quasi affinis cunctis Principibus Christianitatis, & tamen desertus ab omnibus. Sed statim sequenti anno unio rediit, cedente Felice, quia placuit Domino per abjecta mundi glorificare nomen suum. Fuit Nicolaus magister in Theologia, totus activus, & in conceptibus locuples: multa diruta reædificavit, & grandem murum Romæ in circuitu Palatii construxit, & totum murum Romanum redintegravit, propter timorem Turcarum. Constantinopolis enim, civitas Imperialis, tum capitur ab infidelibus Turcis, tradita per quendam Januensem, qui per triduum à Turca factus Rex juxta promissum: die quarto decollatur: unde planctus in tota Christianitate & magnus timor. Multi Christiani trucidati sunt: innumerabiles venditi: Imperatoris corpus jam mortuum decapitatum fuit ex livore Turcico: & periit penè tota fides in Græcia.

Anno Domini MCCCCL. fuit annus Jubilæus Romæ, & magnus populus ex omni natione perrexit Romam, pro indulgentiis: ut & multi nobiles eodem anno & sequenti transmiserunt mare ad terram sanctam visitandam. Inter quos præcipui fuerunt Dominus Arnoldus, illustris Dux Gelriæ, Dominus Joannes Dux Clivensis, Dominus Jacobus de Hoeren. Eodem anno quinquagesimo Dominus Papa Nicolaus canonisavit Romæ S. Bernardinum confessorem de ordine Minorum.

Anno sequenti Dominus Nicolaus Papa, ad instantiam illustris Philippi Ducis Burgundiæ, unum annum sub anni Jubilæi urbis Romæ indulgentiarum forma, Mechliniensi oppido concessit: ita ut venientes Mechliniam vel ibidem habitantes, si illo anno durante, certas Ecclesias ad hoc decretas cum oblationibus suis visitarent, consequi indulgentias omnium peccatorum possent. (Hæc Collector.) Eodem anno reverendissimus in CHRISTO Pater, Dominus Nicolaus de Cusa, tituli Sancti Petri ad vincula presbyter Cardinalis, per Almaniam legatus, ad suæ legationis terminos ab urbe descendens, ab omnibus terræ illius

illius principibus, prælatis & magiſtratibus cum copioſa Equitum multitudine, & ab univerſo clero & populo religioſis & ſecularibus cum vexillis & crucibus catervatim obviam ei occurrentibus, & cum magna gloria pſallentiumque tripudio, (*Advenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris*) inter ſe concinentium, ipſe ſuper mulum ſuum cum exiguo Romano comitatu humiliter inſidens, cum multis aliis de vicinis civitatibus, per quas tranſierat, & ad quas ibat, cruce argentea à Domino Apoſtolico ſibi data, cum ſuo ſtipite deargentato ſemper præcedente, ad Eccleſiam proceſſionaliter deductus, ibidem cum hymno (Te DEUM laudamus) devotè fuit ſuſceptus.

Omnibus ergò, qui in terminis ſuæ legationis habitabant, poſtquam ad ipſos pervenerat, verè contritis & confeſſis, & qui ad ciſtas in diverſis Almaniæ Eccleſiis de conſilio ſuo & loci Epiſcoporum & Prælatorum ordinatis, certam pecuniæ ſummam juxta bonorum ſuorum facultatem, voluntariè in pios patriæ illius uſus mox convertendam contribuerunt, conceſſit jubilæum, id eſt, plenam omnium peccatorum remiſſionem, non autem à pœna & à culpa abſolutionem: quia, ut ipſe in Synodo provinciali, nobis audientibus Magdeburgi, per ipſum celebrata dicebat, ſedes Apoſtolica ſub bis verbis (à pœna & à culpa) indulgentias nunquam dare conſuevit, ſed benè omnium peccatorum remiſſionem. Et adjecit, ſi quis pro uno ſimplici peccato mortali ſeptennem ageret pœnitentiam juxta canonum decreta, in
481 forma per Bartholomæum deſcripta, & pro duplici peccato mortali, ut eſt adulterium & ſimilia, quatuordecim annis juxta præmiſſa pœniteret, nullam & tunc poſt hanc vitam ſubiturum pœnam.

Si autem prædictam non ageret pœnitentiam, quod tunc in præſenti vita non perficeret, id poſtmodum in purgatorio usque ad ultimum quadrantem debere perſolvi. Quia vero multis obnoxius criminibus, talem pro peccatis mortalibus agere pœnitentiam vix poſſit, idcirco dicebat dari indulgentias, ut vel ſic de theſauro Eccleſiæ ſuppleat, quod pro digna ſatisfactione ſibi ſentit deeſſe. Valde ergo eſt utile homini Chriſtiano, tales indulgentias promereri libenter, quibus purgata anima poſt vitam hanc mortalem poſſit ſine macula vultui divinæ gloriæ in cœlo præſentari. Ut autem omnem clerum & devotum populum ſuæ legationis aptum redderet ad hujusmodi indulgentias promerendas, certos confeſſores in civitatibus conſtituit, qui ſine omni pecunia, autoritate ſedis Apoſtolicæ, etiam in caſibus reſervatis, confitentes abſolverent: dicens, non eſſe abſolutos, nec Jubilæi gratiam promereri, qui ſuis confeſſoribus contra mandatum quicquam dare præſumerent: quibus tamen in ſuo diſceſſu plenam laboris mercedem ex præmiſſis ciſtis dari mandavit.

Ipſe etiam ab omni munere manus ſuas puras ſervavit, quod tamen terræ magnates & alii divites copioſe offerebant, eſculentis & poculentis (ſine quibus vita præſens tranſigi non poteſt) duntaxat exceptis: quod idem ab aliis, quia juſticiarius erat) fieri deſideravit. Pater iſte reverendiſſimus plures abuſus diverſarum Eccleſiarum, & etiam Chriſti fidelium in diverſis locis repertos, novis mandatis exſtirpans & eradicans, ad antiqua ſanctæ Eccleſiæ jura eas renovari & obſervari in ſcriptis mandavit. Monaſteria quoque diverſorum ordinum utriusque ſexus à regulari tramite miſerabiliter ſatis prolapſa, ad primarias ſuas inſtitutiones & regulæ obſervantiam, per ſe & ſuos commiſſarios revocari ſtuduit & reformavit. Superioribus igitur Auſtriæ, Thuringiæ, Saxoniæ & Weſtphaliæ partibus peragratis, cum ordinem noſtrum, & patres Capituli noſtri generalis de Wyndeſem, ex odore bonæ famæ olim ſibi notos, intimè diligeret, & eos videre deſideraret, monaſterium ordinis & capituli noſtri prope Nordthem primum viſitavit, & cum paucis illuc ingrediens, miſſam celebravit, & in conventu prædicavit, omnibusque affabilem, humilem & benignum ſe verbo & opere demonſtravit.

Deinde Daventriam cum maxima multitudine adveniens, glorioſe fuit ſuſceptus: ubi ad prioris de Wyndeſem preces, ad ordinis noſtri Sanctimoniales in Dyepen-

Dyepennen libenter accessit: vidensque ibidem supra centum velatas moniales, conversarumque devotarum & familiarium non parvum numerum in sancta conversatione & optima disciplina regulariter viventes, valde fuit in Domino gavisus, & collationem fecit, & contulit indulgentias. Post hoc venit in Wyndesem, tribus milliaribus distans à Daventria, cum magno comitatu, ubi una nocte præter suam familiam centum fere hospites hospitio nostri receperunt. Mane autem facto, in octava assumptionis Beatæ Mariæ Virginis, in domo capitulari, post primas diei, Episcopus quidam, comes itineris ejus, pulchrum habuit sermonem: cui ipse consequenter pulcherrimum suum adjecit. Quibus finitis, ipse summam missam, pluribus ministris astantibus, & fratribus nostris convenientibus, cum magna solennitate, ut decuit, decantavit.

Tunc etiam in refectorio, una cum fratribus sub silentio lectionem audiendo, honore condigno à ministris ei præstito, juxta claustralem disciplinam prandendo comedit. In omnibus his, mira verborum & operum suavitate, quantum monasterium nostrum, & omnes inhabitantes, omnesque patres & fratres, ac sanctimoniales capituli nostri generalis diligeret, cunctis videntibus, demonstravit: quod etiam de summo pontifice, Domino Apostolico, publicè referebat.

Omnibus ergò & singulis utriusque sexus personis, capitulo generali de Wyndesem subjectis, gratiam desiderans præstare singularem, indulgentias dedit anni Jubilæi sine pecunia promerendas, sub certa tamen forma à singulis diligenter observanda, Venerabili priori de Wyndesem, & quibus ipse committeret, plenam conferens autoritatem, sibi vel suis commissariis confitentes à criminibus cunctis absolvendi: qui dictam sibi commissam autoritatem per scripta sua transtulit in omnes priores & rectores nostri generalis capituli, sed duntaxat in eos, qui illis commissi sunt. 382

Declaravit autem idem Dominus Cardinalis, non esse necessarium, in Confessione repetere, quæ quisque, in bono existens proposito, semel ritè fuit confessus. Interrogatus, an liceat religioso sine licentia Romam pergere pro Jubilæo impetrando, juxta tenorem & mandatum bullarum Apostolicarum, respondit, Dominum Apostolicum Papam Nicolaum, quantum vivæ vocis oraculo dixisse: Melior est obedientia, quam indulgentia. Istis ita peractis, reverendissimus Dominus Cardinalis ad Zwollis in Bethleem, ordinis & capituli nostri monasterium, & consequenter in campis diœcesis Trajectensis oppidum per priorem de Wyndesem, cum magno comitatu solenniter fuit deductus, literisque privilegiorum suorum, quas Capitulo concessit, gratiosè expeditis, & à cœpta benedictione venerabilis prior de Wyndeshem, Wilhelmus, ad propria cum gaudio est reversus. Eodem tempore idem venerabilis pater, Dominus Cardinalis Nicolaus de Cusa, diversis Almaniæ partibus & civitatibus peragratis, tandem devenit ad Ducatum Gelrensem in civitatem Ruremundensem, unam de principalioribus ejusdem ducatus, ubi memoratus Dominus Cardinalis moram traxit, instituens ibidem Jubilæum per tempus præsentiæ suæ, pro certis locis in civitatibus ejusdem ducatus.

Anno sequenti, scilicet salutis MCCCCLII. frater ordinis minorum, Joannes de Capistrano, Doctor decretorum, discipulus Sancti Bernardi, à Domino Apostolico missus ad prædicandum & convertendum Bohemos, descendens per Turingiam, Saxoniam, Misniam & Moraviam, cum gloria simili à terræ principibus, ab omni clero & populo, cum crucibus & vexillis processionaliter ei obviantibus, & *(Justum deduxit)* concinentibus, devotè susceptus, & in Ecclesiam sibi competentem fuit introductus.

Iste communiter ante prandium, in foro facta domuncula in altum elevata, primo celebravit, deinde duabus aut tribus horis ibidem latine omni populo prædicavit, manibusque & pedibus more Italico prædicata demonstravit. Ajunt, Erfordiæ sexaginta millia populi, juxta ejus æstimationem, in sermone ejus tunc fuisse, ubi omnes viri in uno latere, & mulieres in altero latere divisim substiterunt.

Quem alius ejusdem ordinis Doctor continuo subsequutus, Teutonice de verbo ad verbum expressit, quod ipse prius in latino prædicavit: quod inde potuit, quia in membrana seriem sermonis audiendo conscripsit. Prandio autem facto, omnes civitatis & patriæ illius infirmi in forum convenientes, in Circulum consederunt, & ille superveniens, cum fratribus sui ordinis bene reformatis, reliquiis, quas secum detulit, singulorum capita tangens, plurimos infirmorum sanavit: quacunque infirmitate quisque detineretur, modo bonam fidem recipiendæ sanitatis haberet, quæ omnia Erfordiæ, Wymariæ, in Nuenborch & Hall, ipsum prosecuti, fieri conspeximus, & mirati sumus, quia nusquam talia in libris sanctis unquam legimus. Lipsiæ sexaginta supposita universitatis illius per caput mortui in ambone fori populo demonstratum, dicitur convertisse, & eos ordinis sui habitu ibidem in foro induisse, ac postmodum Christianis contra Turcas pugnantibus, orationis & benedictionis suæ præsidio, victoriam magnam à Deo impetrasse, & nunc etiam post mortem miraculis dicitur coruscare. (Hæc Joannes regularis.) Post hæc Nicolaus Papa Romæ moritur, & in Ecclesia Sancti Petri sepelitur. Cujus sepulchro tale Epitaphium fertur inscriptum, editum à Pio Papa secundo, ejus successore, cum adhuc esset in minoribus, & Episcopus Senensis.

Hic sita sunt quinti Nicolai antistitis ossa,
Aurea qui dederat secula, Roma, tibi.
Consilio illustris, Virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.
Abstulit errorem, quo schisma infecerat orbem,
Restituit mores, mœnia, templa, domus.
Tum Bernardino statuit sua sacra Senensi,
383 *Sancta Jubilæi tempora dum celebrat.*
Cinxit honore caput Friderici & Conjugis aureo,
Res Italas icto fœdere composuit.
Attica Romanæ complura volumina linguæ
Reddidit: Heu tumulo fundite thura sacro.

Romana. Calixtus, hujus nominis tertius, natione Cathalanus, fuit electus anno Domini MCCCCLV. & sedit annis tribus, mensibus quinque. Fuit vir valde senex & continuò infirmus, nec potuit perficere Zelum, quem contra Turcam suscepit, impediente senio morteque præveniente.

Anno Domini MCCCCLVI. quinto die Maji, Calixtus Papa canonisavit Sanctum Vincentium de Valentia, ordinis prædicatorum. Eodem anno idem Calixtus Papa ordinavit & concessit in oppido Mechliniensi in subsidium cruciatæ contra Turcam indulgentias anni Jubilæi, per decem annos continuò duraturas: quarum primus annus cœpit in vigilia pentecostes ejusdem anni, durans usque ad festum omnium sanctorum, tunc proximè futurum inclusive.

Alii sequentes anni inceperunt à die Veneris sancta cujuslibet anni, & similiter per alios quadraginta dies tunc secuturos. Victoria miraculosa cœlitus datur Christianis in Ungaria trans Danubium contra Turcam, qui perdidit multos, & fugit turpiter, timore hostium perculsus, dum nemo eum persequitur. Sola manus Domini terruit eum in die Sancti Sixti, anno CHRISTI prænotato, ubi Sanctus Joannes de Capestrano præsens fuit ibi, & provocavit populum trepidantem ad persequendum infideles fugientes: & facta est ultio magna. Dixerunt ipsi Turcæ, tam immensum numerum armigerorum persequentium à se visum, ut vix auderent post tergum respicere: & ideo relictis omnibus fugisse. Fuerunt verò Sancti Angeli. Quapropter pro gratiarum actione illius victoriæ miraculose factæ, à Domino Calixto institutum est anno sequenti festum transfigurationis Domini. (Hæc ex Chronicis.) Alfonsus ita dicit: Calixtus Papa in memoriam illius belli instituit festum duplex transfigurationis Domini nostri JESU CHRISTI, cum gratiis & indulgentiis solennitatis corporis CHRISTI: ex cujus bulla plumbea, quam meis

meis oculis vidi, de ordine istius belli & victoria divina plura babebantur in exemplari, quæ propter prolixitatem dissimulavi scribere. Nam, ut à fide dignis accepimus, in ea pugna quadraginta millia ceciderunt, totidemque superstites in turpem fugam versi, sese mutuo trucidantes defecerunt. Castra incensa, machinæ & instrumenta bellica omnia direpta sunt: & confusus abiens Tyrannus, præ timore multis mensibus non apparens, intra latebras, seu munita oppida, se recepisse dicitur, & divinam ultionem in suam perditionem timentem, inclusisse inter Constantinopolim Peramque civitates, illasque muris admirabilibus munivisse. Sed non attendit, quod, nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. (Hæc ex fine Bullæ Calixti Papæ de festo transfigurationis.)

Anno Domini MCCCCLVIII. Calixtus Papa obiit in die Sancti Sixti, in quo festum transfigurationis Domini instituit, anno uno elapso, & Romæ in Ecclesia S. Petri sepelitur.

Præmissa Episcopatus resignatione per Joannem de Heynsberch, ut supra dictum est, Ludovicus, filius Caroli, Ducis Borbonii, electus & confirmatus venit Leodium anno Domini MCCCCLVI. ipso die Margaretæ Virginis, pontificatus Calixti Papæ tertii anno secundo: ubi incathedratus & receptus fuit cum solennitate, ut moris est. (Hæc ex Chronicis.) Sed enim ex mutatione pastoris non est facta mutatio moris. Cerneres adbuc in populo passim fieri strepitum & tumultum, turbari ordinem, confundi fasque nefasque, cuncta agi violentia, voluntatem pro ratione regnare, perire leges, justitiam exulare. Sed heu, qui legem Dei noverat clerus, ipse legi contraria faciebat. Huic autem moris erat, per abrupta vitiorum gradi; corrupta vita per vias incedere, luxui atque ventri magis quam spiritui deservire: & licet abundaret iniquitas, & charitas refrigesceret, duplex tamen pestis hujus (quod vidimus) seminarium extitit, & totius patriæ perditionem induxit. In clero avaritiæ insatiata rapacitas, & in vulgo immoderata dominandi cupiditas. 384

Leodiensia.

Quam inique egerint, quantas fraudes exercuerint in illo territorio procuratores fiscales, & rurales syndici, quorum prægrandis numerus erat; quanta eorum fuerit inhumanitas in continuando dolos, quanta crudelitas in magnificando super innoxios supplantationem, quanta incivilitas in evacuando marsupio, incredibile dictu est, proh nefas.

Arguebantur scelerum immunes à scelere, & innoxios prævaricationis accusabant ipsi prævaricatores legis. Cumque ne verbo quidem dignum esset, quod astutia versipellium objecisset, tamen enormiter peccasse proclamabantur, qui præ simplicitate nimia nec se defendere, nec objectis articulis respondere possent. Nec apparebat, quo modo insontes oves luporum rapacium morsus evaderent, nisi, exhaustis marsupiis, illorum imperiis obedirent: alioqui Ecclesiæ gladium contra se procul dubio evaginandum sciebant. Et heu, heu, qui mala hæc vice Domini corrigere debebant, puta, Advocati & Domini curiæ, tanquam canes muti, non valentes latrare, magis curabant ea blandiendo palpare, & participando fovere, quam emendando corrigere. Nam pariter iisdem ditabantur rapinis: iisdem dapibus vescebantur fabricatores mendacii, artifices doli, tantum habentes verecundiæ, quantum bufo caudæ, ad quæ omnia tacebat Episcopus.

Anno igitur Domini MCCCCLX. videns tantam malitiam indies succrescere, manus laica accensa fuit ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis clericorum. Quorum irrumpens habitacula, ita gravem insultum fecit, ut spoliatis domibus, direptis bonis, scriptis in frusta concisis, si pellem suam illæsam conservare clerici vellent, celeri fuga consulere sibi & clandestine abscedere cogerentur. Multi autem eorum fustibus, & nonnulli ad mortem usque cæsi, & plerique, qui manus hominum potuissent evadere, per horridam & improvisam mortem inciderunt in manus Dei viventis. Hæc quam maximè in comitatu Lossensi, ubi procuratorum malitia plus exarserat, agebantur. Conqueritur ergo Dominus, à Laicis sibi in jurisdictione sua præjudicatum esse: & arguens eos prævaricationis,

dicit non esse populi, ut in cleri negotiis se interponant, vel clerum corrigant: corruptionem curiæ non illorum curæ, sed suæ subjici disciplinæ. Sed certe, quia Dominus in clero ista corrigere negligebat, Laicis magnam occasionem scandali & rebellionis ministrabat. Fuit tamen & alia non minus gravis ratio contra eos. Nam habebant Leodienses consuetudines multas, quas nominabant privilegia, (abusiones rectius appellandas) quæ contra rationem, contra jura, contra legem Dei, contra justiciam & æquitatem militabant. Illarum occasione volebant ad nutum regere mundum, & contra Ecclesiam sese de religione interponere. Per has omnibus recusabant subjici, sed omnes quærebant etiam Domino dominari. Unum tangam de pluribus, exempli causa. Si fur aut facinorosus, si homicida, si monachus apostata in sodalitium sortemque mechanicorum fuisset admissus, & illorum manus implesset, non timebat corrigi, nec poterat captivari: quibus consuetudinibus (imò verò abusionibus) ita innixus erat populus ille, ut nunquam unum jota pateretur abradi, & potius totam terram subjici excidio, & capita sua periculo sineret. Hinc igitur inter Dominum & territorium suum jurgiorum sumpsit exordium. Cumque post multa colloquia una pars alteri cedere nollet, complacuit utrique, accedere regem Franciæ, Ludovicum, spe pacis & concordiæ, in quem regem pars utraque fiduciam collocabat. Nam Leodiensium amicus erat, & nihilominus patronus (patruus) Domini & consanguineus propinquus. Verum in ipso itinere commenta fraudium contra Leodienses fabricantur per fictum (non factum) crimen læsæ majestatis. Sed lucescente veritate, hæc ita redigebantur in nihilum, ut, quod disponebatur ad luctum, converteretur in gaudium. Nam
385 commissarii Domini à facie Regis revertebantur inglorii, aliis reportantibus gratiam Regis, sed non finem litis. Ista autem subreptio (imò mendacii confictio) Domini causam non parum deturpabat, partemque contrariam ad pacem reddebat invitam, ut postea rei probavit eventus. Statim enim Leodienses quosdam fautores Domini, qui hujus confictionis iniquæ & auctores & conscii erant, proscriptione damnare & bannire cœperunt. Quamobrem exasperatus Dominus, justitiarium eis abstulit, & quæ sui juris erant, officia instituere renuit: & discedens ab illis, Trajectum se recepit. Et facta est terra Leodiensis quasi absque lege, & Domino, plurimo tempore. Ordinantur præterea & servantur colloquia & conventus pro bono pacis: nunc quidem apud Trajectum superius; nunc apud Bruxellam coram Duce Philippo. Mittit ille à latere suo Dominum Tornacensem Episcopum, doctum & prudentem virum: qui veniens Trajectum, & deinde Leodium petens, proposuit articulos rationi consonos, & monitiones optimas, & pro bono partis utriusque, ut convenirent in unum. Sed heu, omnis conatus ejus redibat inanis, & affectui effectus minime respondebat. Quanquam enim aures suas libenter illi Dominus Leodiensis accommodaret, & ad observandum promptissimus redderetur: durum tamen fuit in auribus Leodiensium, aliquid dare pro excessibus, & consuetudines deponere abusivas. Dominus quidem Leodiensis natura vir bonus fuit, animo lenis, conversatione placidus, sermone suavis, qui semper optaret bene agere, paratior misereri, quàm ulcisci, parcere, quàm ferire. Si jam corruptus fit, si à pristinis moribus degeneraverit, non juveni bonæ indolis, sed domesticis pravæ conversationis potius imputandum est. Itaque cum Leodienses ad reformationem morum inflecti non possent, Episcopus gladio Ecclesiæ se cœpit accingere, terram suam ecclesiastico subjiciens interdicto. Oppidum Hoyense non involverat interdictum: quia fidelitatem Ecclesiæ servans, communicare nolebat cum actibus & consiliis iniquorum. Verum interdictum Leodienses tanquam injuste latum cavillantur, & pro discutienda veritate & justitia conventus indicitur Trajecti: ad quem Leodienses non adducunt Jurisperitos & Doctores suos, in quibus non habebant fiduciam, quia partiales eos judicabant, sed prece precioque conducunt majores magistros in jure studii Coloniensis, qui per argumenta sua injustum esse interdictum probare moliuntur, & ob id nullius roboris vel momenti.

Sed

Sed is, quem Dominus Leodiensis pro se miserat ad diætam, Magister Raymundus de Marliano, Doctor Juris utriusque, solutis argumentis, interdictum esse justum justeque positum, clarissima assertione perdocuit, & ita aliorum ora conclusit, ut ultra, quod dicerent, non haberent. Magister ille erat Doctor ordinarius in decretis universitatis Lovaniensis, accitus à Domino Leodiensi, pro consilio tribuendo habens de literatura multum, de æquitate parum. Nam omnia jura in scrinio pectoris sui censebatur habere reclusa. Sed ritum gentis & morem patriæ, ut Italus, ignorabat. Cum autem tractatus omnis casso labore deficeret, resque protracta indies argumenta mali sumeret, patribus nimium induratis, ad notitiam Pii Papæ causa delata est, qui ad requisitionem partium Petrum quendam legatum ad territorium Leodiense misit, in utroque jure Doctorem. Petit ille pro diverticulo Aquisgranum, in domo canonicorum regularium faciens residentiam, ubi ad se accitis partibus, earumque causis mature digestis, confugit tandem Treverim, procul à finibus Leodii, veritus obstrepentis populi barbaricam feritatem: qui, prosequentibus eum partium commissariis, sedens in loco judicii, tanquam judex, Leodienses tanquam propbanos, rebelles & incorrigibiles, excommunicationis vinculo innodavit: à qua tandem, tanquam indebita & injusta sententia, illorum commissarii ad sedem Apostolicam rursus appellarunt. Eliguntur itaque solennes legati à Domino terræ, & ab Ecclesiis, & à nobilibus, & à communitatibus, & ad Romanam curiam diriguntur, facta prius unanimi promissione in Dominum Apostolicum, tanquam arbitrum & judicem summum, ut, quicquid ille definierit de tota causa, ab omnibus inviolabiliter observaretur: quam compromissionem pro majori robore scripto firmant, vallant jurejurando, & sigillorum suorum appensione communiunt.

Anno igitur Domini MCCCCLXIV. Dominus Papa Paulus secundus, Pio defuncto, cum audisset ordinem rei gestæ, sententiam latam per legatum Petrum approbavit, tanquam justam. Nihilominus satis pius & propitius factus Leodiensibus, decrevit, ut ad spatium quatuor mensium hujuscemodi sententia suspensa maneret, ac debito careret effectu, an interim mature super male cœptis resipiscerent, 386
& cum Domino suo pacifice convenirent; alioqui sententia ipsa se noverint esse feriendos. Anno sequenti Leodienses pessimum iniere consilium. Nam Raso de Heer & Bary Surleh, ac alii nonnulli ex parte Leodiensium, pergebant ad nobilem virum, Marcum de Badeo, germanum fratrem Comitis & Marchionis de Baden, quem promissis illectum, Leodium introduxerunt. Erant tunc festa paschalia. At verò civitas tota ruit illi obviam, & de jucundo adventu novi domini, non pro resurrectione Jesu Christi, dies festos agunt. Contigit autem eodem tempore, legatos à curia redire Leodium, qui, ut à Papa habebant in mandatis, relationes de mente Papæ, & de his, quæ causam concernebant, volebant quidem proponere, sed sub pœna capitis prohibebantur. Itaque homagium Raso & complices Marchioni Marco faciunt: fidelitatem promittunt, eumque in tutorem ac defensorem patriæ suscipiunt. Ludovicum verò de Borbonia, electum & confirmatum, verumque dominum terræ, sic abnegant, ut insignia armorum ejus ubique locorum dejici jubeant, & sub pœna capitis, ne quisquam de cætero etiam Dominum Leodiensem nominet, interdicant. Quid plura? mittunt præterea veredarios ad Rectores oppidorum, ad nobiles & vasallos patriæ, & Leodium celerrime properare præcipiunt. Quibus in præsentiarum positis, dicebant: Facite, quod & nos fecisse videtis, aut cum perditione bonorum in continenti gladio feriemini. Nonnulli igitur arcta necessitate constricti, reclamante conscientia, faciebant, quod facere cogebantur: quia scilicet extra patriam, unde viverent, non habebant, quamplurimi pluris existimantes conscientiam, quàm substantiam, verentesque potius periclitari animam quàm famam, dato loco fugæ, præsidia quæsiere: quos continuo tanquam traditores ac schismaticos proscriptione damnabant, eorumque bona per filios perditionis, qui de viridi tentorio dicebantur, diripiebant, comburebant &

 abalieна-

abalienabant. Eheu, non fuit eis cordi, quid promiserint, quid signaverint, quid juraverint, non vulgari homini, sed vicario Christi, sed successori Petri; barbaris in hac parte deteriores, apud quos violare fidem & juramenta frangere, est caput amittere. Unde populo deinde accidit, ut quocunque se vertisset de cætero, haberet infortunium, discrimen incurreret, opprobria sustineret. Sed & Papa Paulus secundus, qui nunc præsidet Ecclesiæ Dei, sententiam excommunicationis fulminavit contra eum; non quidem contra papatum universum, sed contra Rasonem & complices ejus, qui Ecclesiam spreverant, pacta solverant, & tantorum malorum fuerant inventores. Sed Leodienses non dubitarunt, ipsum Philippum, Ducem Burgundiæ, & Carolum, ejus filium, lacessere bello, & terram ejus fraudulenter invadere, anno Domini MCCCCLXV. Itaque ad ipsum tunc Bruxellæ morantem mittunt nuntium, publicæ diffidationis literas præferentem: neque hoc contenti, filium ejus unicum Carolum, Comitem de Charloes, & omnes coadjutores ejus simul per fecialem provocabant. Iste Carolus eo tempore ducebat exercitum, bellumque movebat in regione Franciæ contra Ludovicum, Regem Franciæ, volens vindictam sumere de Rege, & quidem satis juste. Rex enim quæsierat mala & patri suo & sibi, & insidias posuerat eis non semel, sed iterum atque iterum, conatus pro bono reddere malum. Et certe Comes Carolus, sicut in nulla re regi fuerat obnoxius, unde vel minimam querelam Rex adversus eum haberet, ita quoque Leodiensibus nunquam vel verbo nocuerat, quin potius bene favens, pro bono mutuæ pacis semper, uti poterat, laborabat. Nolebant tamen illi credere, pleni malis suspicionibus, & ad insipientiam sibi, confidebant non in Domino Deo, quem offensum babebant, quia vicarium ejus contempserant, sed in collisione armorum, quibus abundabant, ut etiam in virtute propria, & ad resistendum omni populo & nationi vires sibi sufficere, temerarie jactitarent. Sane levabant ipsi oculos in Regem Franciæ, & in eo maximam spem ponebant. Sed non venit eis auxilium ab illo, qui factus est eis baculus arundineus, cui innixi stare non potuerunt, sed collisi ceciderunt in terram: cum Rex ipse promissione dives, exhibitione pauperrimus, sibi ipsi auxiliari, & ante faciem Caroli Comitis stare non posset, etiam in medio regionis suæ; sed ab eo fugatus, victus & humiliatus est. Mox ergo Leodienses, post missas belli literas, terram Brabantiæ ultra Mosam ingressi,
587 hostiliter rapina, ferro, incendio cuncta depopulati sunt. Oppidum Lymburgiæ in eminentissima rupe situm impugnant quidem, sed non expugnant: Domino Tbeoderico milite, oppidi capitaneo, fortiter resistente & abigente eos. Terra de Daelbem plus aliis perditioni subjacuit. Perierunt à facie ignis castella nobiliumque domicilia permagnifica, & villæ non paucæ, quæ & pulcbritudine, pluralitate plebium oppidum adæquare potuissent. Progrediuntur insuper, & apud oppidulum de Valkenborch, fortissimo castro præditum, tentoria figunt: ubi dum moram facerent, & obstacula invenirent, ecce Marchio Marcus de Baden, tutor eorum, considerans execranda opera prophanorum, relicto thesauro suo, clam cum suis aufugit. Quo cognito, illi nimium attoniti & confusi, vix, quid agerent, & quò se verterent, discernebant. Sane præ turbatione nimia moræ impatientes, cum scandalo, non sine damno, (reliquerunt enim partem magnam armorum ante locum obsessum) Leodium mox repetunt. Id verò maxime displicuit Marchioni de Baden, quod non esset timor Dei ante oculos eorum: quod censuras Ecclesiasticas tanquam nihil & inane ducerent: quod in vano animas suas acciperent: quod non lædentes se læderent: quod ex amicis inimicos redderent: quod non ratione, sed impetu cuncta agerent: quod eorum malitia indies crescerent: quod mala initia pessimos eventus & infaustos exitus babitura prævideret. Sic igitur, ut diximus, pœnitudine ductus, & dolore nimio stimulatus, relicto thesauro suo, clam cum suis aufugit. Malebat nimirum solum natale repetere, quàm in capitis sui periculum & salutis dispendium populo prophano præesse. (Hæc ex historia de cladibus Leodiensium.)

Item

Item anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto, ipso die Margaretæ virginis, Dominus Ludovicus electus consecratus fuit in Episcopum Leodiensium in Ecclesia Hoyensi, propter interdictum Leodiense: inde in historia præallegata sic habetur. Præterea hactenus distulerat sacerdotium per dispensationem sedis Apostolicæ specialem, Ludovicus de Borbonia, Dominus Leodiensis, mirantibus & indignantibus universis. Accitus igitur est ab eo reverendus valde pater Lexoviensis Episcopus, qui injuste fugatus à Rege Franciæ, eo in tempore Lovanii morabatur. A quo cum honore debito consecratus fuit in Episcopum Leodiensem, & consecutus infulam pastoralem. Quo rite peracto, adhortatur Lexoviensis eundem ad frugem vitæ melioris, dicens: Ex quo, Domine reverende, regni cœlorum, Deo auctore, tibi traditas claves suscepisti, ac juxta ritum fortis illius mulieris, manum mittere cœpisti ad fortia, in virum te necesse est alium transformari, ut oblitus eorum, quæ retrò sunt, in anteriora te extendas, & bonas de cætero facias vias tuas & studia tua. Quod ut competentibus fiat, habeas in concilio tuo Theologos, viros scientificos atque probos, qui & doctrina te instruant & vita præcedant, quorum utendo consiliis, bonam tibi servabis & famam & conscientiam. Timendum enim est, ne ex defectu sani consilii tantæ calamitatis ipse fomitem subministraveris. Cæterum habitum tuum ut mutes, necesse est. Hic enim, quo uteris, secularem potius Dominum decet, quàm Episcopum. Nam curtarum vestium in Ecclesiæ prælato est inhonestus usus: Ecce (ait) habitum meum, cujus schema commune est in Episcopis per omnem Franciæ regionem. Et detecto capite, vide (ait) tonsuram capitis mei, respectu coronæ tuæ, quæ utique exigua nimis est, & præ densitate pilorum vix videri potest. At ille: Quid faciam? Incedo, & facio, ut prædecessores mei facere consueverunt. Cur igitur de usu vestium arguor, illorum sequendo exempla? Cui Lexoviensis: Si Sanctorum Lamberti, Huberti & similium exempla imitari disponis, utique approbo, commendo, consulo. Hoc tibi cedet in laudem; pariet & salutem: Absit, absit Joannis de Heynsberch, taliumque antecessorum tuorum vestigia te, quomodo libet, æmulari. Cùm verò illos in habitu sequeris, quorum actus vitamque execrandam esse ipse quoque non ambigis? Cum autem objiceret Dominus Leodiensis, & diceret, se non tantum esse Ecclesiasticum prælatum, quem protensus ad talos usque habitus ornat, verum etiam mundanum principem, cujus moris est, curtam gerere vestem; respondit ille: Oportet, dictante ratione, id, quod Dei est, præponere ei, quod mundi est. Non enim spiritualia propter temporalia sunt, sed contra. Hæc admonitio saluberrima an in consecrato profecerit, fidem oculi facere possunt. Sanè primæ missæ tanta cum devotione & lacryma- 388
rum ubertate solennia celebravit, ut plerosque ad compunctionem excitaverit salutarem. Curiositatem devitavit, pompam abhorruit, humilem simplicitatem potius æmulatus est, & pro suo baculo pastorali, qui & materia & opere preciosus erat, usus est in monasterio Altaris baculo Sancti Lamberti, vili schemate fabrefacto, proque calceamentis, margaritis auroque decoratis, usus est ejusdem Sancti Lamberti sandaliis grossis, simplicibus ac nimia vetustate pene consumptis.

Item anno sequenti, scilicet salutis MCCCCLXVII. Leodienses, coadunatis Lossensibus, multitudine magna obsederunt territorii sui fortissimum oppidum de Hoyo, & obsessum ceperunt, quia ægerrime ferebant, Hoyenses non communicare secum in causa Episcopi, & in prophana contaminatione. Morabatur præterea in Hoyo Episcopus ipse, curiales & amici ejus non pauci numero, cum sarcioulis & thesauris suis, de firmitate loci confisi contra Leodienses. Proponebant ergo isti capere locum & occidere plurimos, sicque ulcisci se de omnibus. Quod ea de causa possibile fuit, quia multi ex plebe, qui per vices vigilias obibant, favebant Leodiensibus hostibus, & suis civibus occulte perditionis materiam fabricabant. Ea tempestate virum virtutis sese exhibebat nobilis vir, Everhardus de

de Aerborch, repugnans fortiter usque ad oppidi captionem, cadentibus tergaque vertentibus, qui à Duce in auxilium Episcopi missi fuerunt, Hannoniensibus. Itaque sub intempestæ noctis silentio, cum ingenti strepitu Leodienses intraverunt Hoyum, ipso die Sancti Lamberti, Episcopi & martyris, unde Sanctum Lambertum, propitium eis factum, victoriam concessisse jactabant. Tum verò relictis omnibus, quæ habebant, cœperunt versus Namurcum (quod proximis refugium esset) & per Mosam & per terram fugere, quotquot fugere potuerunt. Fugit & Episcopus flens & ejulans, omni cum celeritate. Alios pro temporis brevitate fugere non volentes ceperunt hostiliter, & captos indigne tractaverunt, & diræ morti tradiderunt, justos ab injustis minime secernentes. Secretarium quendam oppidi in latebris se occultantem, comprehensum per solarii fenestras demiserunt, quem in lanceis & gladiis exceptum, mille mortibus dedit inferius subsistens furentis populi multitudo. Sic spoliato tandem oppido omni genere opum, pluribusque trucidatis, Leodienses, quasi victores, capta præda, lætantes de scelere perpetrato, redierunt ad propria.

Anno Domini MCCCCLXVIII. Carolo, Duce Burgundiæ, existente in Francia, venit Leodium Dn. Onofrius, Tricariensis Episcopus, habens plenariam potestatem legati à latere. Is per traditam sibi auctoritatem cujuslibet criminis reos absolvit, suspensos & excommunicatos intra gremium Ecclesiæ suscepit, & irregulates rursus habiles fecit, data cera & accepta pecunia. Eodem tempore, in profesto nativitatis virginis gloriosæ, virorum Belial cuneus ingens, magno cum strepitu, & nonnullis capitaneis Leodium intravit: ad quorum introitum erant amici Episcopi nimium consternati, volentes quidem, sed non valentes resistere & impedite rei subitam novitatem. Applaudebant alii, & per taciturnitatem atque dissimulationem quandam, quod fiebat, approbare videbantur. Vulgare enim proverbium est: Qui tacet, consentire videtur. Sed, heu, heu, res hæc civitati causa excidii fuit, populoque interitum attulit. Illi itaque ingressi, mox fortunam regis Franciæ publica vociferatione conclamant: Vivat Rex, vivat Rex in vilipendium Ducis: Primoque impetu in militem quendam irruunt, quem vicarium pro se reliquerat Dominus de Hymberti curia, cum sequeretur Ducem euntem ad Regem, illumque trucidant. Alios aufugere tentantes, alios arma capientes interimunt, ut nec exire nec intrare cuiquam liberum fuit. Demum legem novam instituunt, pacta solvunt, domos irrumpunt, spolia ducunt, mulctam ad opus Ducis terræ impositam interdicunt. Ex parte Episcopi, plures cum periculo vitæ clam aufugientes, Trajectum tendunt, quorum multi in ipso itinere mortem, quam quærebant evadere, invenerunt. Inter quos & magister Joannes Bau, vir militaris, Licentiatus in Jure utroque, presbyter & Canonicus ad Sanctum Lambertum erat, qui ea sola de causa, quod clam diffugeret, juxta villam Domini de Nassau, dictam Heerstal, à viris Belial crudeliter interemptus est. Fuerat Leodii paucos ante dies, quàm venirent viri Belial, Episcopus ipse cum
389 suis, magis intentus in dies festos, quàm sollicitus pro civitatis provida custodia. Sed Trajectum se deinde recepit, & solarium omne subtrahens amicis, qui Leodii erant, magno in discrimine eos dereliquit. Quamobrem Episcopus nunc amicos convocat: vires instaurat, colligit cuneum armatorum. Tristis tristes mittit Duci literas in Francia constituto, necessitatem exponit, præsidia petit, quo civitatem suam recuperare, & se de transgressoribus vindicare queat. At ille negligentiam & incuriam culpat: tamen assistentiam offert, transmittendo in adjutorium à latere suo nobiles, potentesque barones de Hymberti curia, de Bergis, de Hamalia, virosque generosos cum illis non paucos, seque in brevi venturum personaliter cum universo exercitu pollicetur. Convenerunt igitur hinc & hinc in Tungrense oppidum, & quasi jam habita victoria de hostibus esset, & ad vota cuncta cessissent, minus solliciti & nimis securi dies ibi festos agunt, homines inermes aggredi pro nihilo arbitrati. Celebrantur ludi: choreæ ducuntur: vox

lætitiæ

lætitiæ ubique resonat: tanguntur signa turrium cum modulamine, ut in festis solennibus fieri solet: sedent in vino exploratores: non ordinantur nocturnæ vigiliæ pro custodia oppidi, quod portis caruit, propugnacula non habuit, muros amisit. Non invocatur Deus, ut veniat in adjutorium: quanquam causa ipsa ad honorem ejus spectet. Tanta in propriis viribus fiducia erat, ut à Deo prosperitatem exspectare & salutem, non necessarium, immo superfluum videretur. Nullus timor de habenda victoria: timor omnis erat de celeri hostium fuga. Itaque jocis, ludis, conviviis, spectaculis fatigati omnes, intempestæ noctis silentio cubilia petierunt, verbi Sapientis male memores, qui quenque nostrum solerter monet, dicens: Ante periculum cogita de periculo. Sed ecce, ingrediuntur Tungrense oppidum viri Belial per turmas suas, hospitia & Episcopi & suorum mox quærunt, & invenerunt. Jam ubi heri plausus, ibi planctus: ubi risus, ibi metus: ubi gaudium, ibi dolor: ubi tripudium, ibi mœror. Sane nonnulli, cognita hostium præsentia, seminudi celeriter aufugerunt, relinquentes equos, servos, & sarcinulas direptioni atque prædæ. Capti sunt alii, & nihilominus abire permissi, de redeundo ad certum diem juramento facto, quod implere non cogitabant. Fuerunt & plerique interfecti, in quos invidiæ dentes magis exacuerant, utputa, Dominus Johannes T'sereyn miles, & nonnulli alii. Sed invento magistro Roberto, ecce, (inquiunt) ecce veterator iste omnium causa malorum est, quem unus eorum percussit fundibula, unde vita ei amarior morte facta est. Episcopus autem cum audisset, quod fiebat, exiliens de lecto, mœrens & ejulans, quò se verteret, & quid ageret, ignorabat: usus tamen consilio eorum, qui apud se erant, aperta cameræ fenestra, præ foribus in platea stantes filios Belial gravi voce interrogabat: Quinam estis vos? Quid quæritis? At illi, Subditi (inquiunt) tui sumus, exules & proscripti, Illustrissime Domine, quicquid aliàs deliquerimus, emendare parati: obsecramus clementiam tuam, converte judicium in misericordiam, & permitte nos, de cætero bene victuros, reddi facultatibus nostris, uxoribus & amicis. Sed ironicè loquebantur, & aliud dicebant ore, aliud mente occultabant. De correctione morum nihil cogitabant: sed omne studium applicabant ad vindictam, de adversariis capiendam. Rogamus (inquiunt amplius) ut tua metuenda dominatio unà nobiscum Leodium usque tendat: quod & nobis proderit, & te minime pœnitebit. Nam erunt, te præsente, prava in directa, & aspera in vias planas. Quid ageret Episcopus in hoc rerum cardine constitutus, anxius erat in eo spiritus ejus, & quocunque se verteret, dolorem inveniebat. Non erat ei locus aufugiendi, non spatium deliberandi, non potentia resistendi: unde necessitate compulsus, descendit, & nil mali passus, cum illis Leodium expetiit. Quò dum venisset, homo captivus, gratiose quidem à capitaneis virorum Belial tractatus est, sed habere libertatem standi, ambulandi, & faciendi, quæ vellet, permissum non fuit. Cum autem legatus, increscente rumore, viros Belial ante fores hospitii sui ad capiendum eum astare didicisset, excutiens se citò de lecto, apertis cameræ fenestris, convertit se ad illos: ubi vidisses hominem pavidum & trementem scalpere pedibus, supplices attollere palmas, motu instabili corpus agitare, alta voce clamare, & sine cessatione dicere: Legatus ego sum, Legatus ego sum. Nihilominus captus, & unà cum ipso Leodium usque perductus est. Inventus est etiam Tungris 390
Dominus Guido de Humberti curia, vir sævus, qui præ crudelitate nimia populo ita odiosus erat, ut dentibus fremerent in eum. Volebant hunc viri Belial vinctum perducere Leodium: at ille renitens, dicebat, se potius caput suum objecturum gladio, quàm ut vinctus traderetur Leodiensi populo. Sciebat enim, se indubitanter, si Leodii esset, non simplici morte obiturum, sed varia experturum genera mortis. Dimissus autem est ab eis, præstito juramento, ut constituto die, quasi homo rediret, & bonam pacem communi populo terræ apud Ducem efficaciter procuraret. Præterea, petente Episcopo, miserunt Tungros, pro magistro Roberto graviter vulnerato, quia volebat eum videre vivum: quem

impositum vehiculo in itinere trucidarunt, ante conspectum Episcopi mortuum offerentes, & affiicto afflictionem addentes: siquidem requieverant viscera Episcopi super illum, apud cujus celsitudinem magister Robertus summum locum gratiæ obtinebat, adeò ut secundus in auctoritate post Episcopum haberetur. Malus tamen rumor volabat de eo, & vitæ non commendabilis esse censebatur. Cum verò de eo, quod factum est, oppidi Tungrensis incolæ proditionis suspecti haberentur, ideò per satellites Ducis quadam die fori, dum grandis populus confluxisset, variam supellectilem venalem afferens, totum oppidum omnibus bonis in eo repertis funditus spoliatum est, divitum & pauperum, innoxiorum & simplicium, nulla habita discretione: & quidem oppidum ea de causa proposuerunt voracibus flammis absumere, sed desistebant tamen. Non multo post habita victoria, pace facta, rebusque cum Rege dispositis juxta vota, Carolus Comes de Cbarloes redire cœpit à Francia. Neque tamen mox, ut reversus est, terram inimicorum (vindictam sumpturus) adire curavit, sed preces Comitis Sancti Pauli distulit, & in Therismonte, oppido Brabantiæ, aliquandiu demoratus est: siquidem Comitem Sancti Pauli, ut fautorem & mediatorem, Leodienses suis precibus prævenerunt, postulantes per eum pacis antidota sibi dari. Interim dum habetur sermo, fitque tractatus inter partes de pace componenda, robur exercitus per terras Brabantiæ, Hannoniæ & Namurci, (quæ sunt finitimæ terræ Leodiensi) circumquaque diffunditur, quas aperiebat & offerebat Carolus Comes populis suis, non ad illicitum abusum, sed ad necessarium alimentum. Illi autem licentiæ datæ limites excedebant, & temperantia derelicta, rejectaque modestia, amicis non ut amicos, sed hostes, sese præbebant: & ad tanta facinora ferventius rapiebantur, quia debita illis stipendia non solvebantur: cum à festo Paschæ ad adventum usque Domini (quo hæc fiebant) passi labores, & innumeris expositi calamitatibus in Francia, trium tantummodo mensium stipendia accepissent.

Oppida igitur vitabant illi, quod scilicet illic arcerentur ab insolentiis, & sumptus solvere cogerentur. Quamobrem & grangiis locisque religiosis totum onus incumbebat. Verum in ipso tractatu pacis inventa est difficultas utique non exigua ob magnitudinem petitorum.

I. Volebat enim Carolus Comes, ut pro damno & injuria illata, Brabantiæ perpetuis temporibus suum Dominatorem seu præceptorem recognoscerent, & ejus absque licentia, officia in civitate nullatenus ordinarent, gloriam pro ignominia refundendo.

II. Volebat, ut sibi pro offensa læsæ majestatis, proque damno terris paternis illato, trecenta millia, & Domino Ludovico de Burbon, suo Domino, quem contempserant & repudiaverant, centum millia coronatorum ad certos annos darent, & absque terrore vivere permitterent.

III. Volebat, ut amicos Domini sui, qui cum eo pariter aufugerant, ad diverticula sua secure reverti paterentur, ablata restituerent, & nullam de cætero persecutionem inferrent: & ut hæc omnia & alia plura facere atque observare se velle promitterent, promissaque sigillorum suorum apertione munirent.

Ad quæ dum obstupesceret & mutaret plebeja communitas, & ad consentiendum invitissimam se præberet, dicens impossibilia petere, esse incongruum,
391 & quod vires excederet, promittere, esse stultum. Transactis igitur quatuor hebdomadibus, statuit Carolus, coadunato universo exercitu, depopulari terram universam, & via rigoris de hostibus capere ultionem. Sic tendens ad civitatem, offendit in via villam terræ Lossensis, dictam Vellis, fossatis, aquis, paludibus, glebaque tenaci undique septam. Ubi dum nonnulli de exercitu ejus incaute procederent, & villanos ad palæstram allicerent, contigit hinc inde de utraque parte ruere multos. Videntes autem Leodienses multitudinem maximam contra se venientem, cui resistere non valerent, formidinem mentis incurrunt. Cumque in arcto positi essent, & resistere se non posse, nec oneri importabili humeros

meros submittere tutum esse cernerent, Bary Surlet miles, quasi confortans eos, dixisse fertur: Ut quid trepidatis? Atramentum modici valoris est, materia ipsa vili emitur precio, & cera non deficit. Spondeamus, scribamus, sigilla appendamus, ne timuerimus, placentur literis nostris & abeant. Oportune satis solutioni instabimus promissorum. Et quid? Si dictis facta minime compensemus? Satius est perdere famam, quàm vitam aut substantiam: unde animi æquioris simus. Arridebit forsitan quacunque occasione fortuna securior. Quam ob rem necessitate constricti illi, hac informatione roborati, ad servandum propositos pacis articulos sese spontaneos obtulerunt: & Carolus, dum acies suas decenter ordinasset, ad ostendendam magnitudinem virtutis suæ, nobiliores quosque Leodienses, in largo numero in lineis ad se venientes humique prostratos, ad veniam suscipit, & de præteritis omne, quod patraverant, crimen ignoscit. Mensam parari & escas apponi præcipit, & ipse unà cum eis cibum capit: refectisque gratiosam exhortationem de servando fœdere pacis facit: sicque valedicens eis, Brabantiam repetiit. Hæc contigerunt Anno Domini MCCCCLXVI. circa Epiphaniam Domini.

Eodem tempore laboratum est pro reconciliatione Dynantensium, sed non elaboratum. Post discessum Comitis Caroli, disponebant se totis viribus ad opere complendum ea, quæ Carolo promiserant: quem plus suo Domino diligebant. Siquidem hujus rei gratia in præjudicium libertatis sui ordinant assisias, vectigalia instituunt, & mulctam gravem nimis ad persolvendam ei promissam pecuniam universæ terræ imponunt. In qua angaria magis magisque taxabantur, agente Rasone, & opprimebantur enormius fautores Domini, majorque in taxis fiebat schismaticis gratia: qui nec misericordiam invenire valebant, cum malorum omnium eos auctores esse & patriæ destructores dicerent. Tunc igitur enituit evidenter, non voluntate, sed fictione atque necessitate eos cum Carolo inivisse amicitiæ pacta, & junxisse fœdera pacis. Non solum enim non admittunt redeuntem Dominum suum, sed nec quisquam eum Dominum Leodiensem nominet, æquanimiter patiuntur. In periculo capitis erat, quisquis id tentasset.

Erat in medio sociorum vir aliquis ex mechanicis, qui, data occasione, in hæc verba prorupit: Mirum est, Dominum Leodiensem redire non permitti: Verisimimile est, sine nostra gratia aliquando reductum iri. Delatus est homo apud Rasonem & Bary capitaneos, & propter hæc verba, non propter alia facta, quasi schismaticus capite plexus est. Pro culpa forte non majori, majorem alter quidam ex urbanis civibus suscepit sententiam mortis. Habebat is animum propter scelus prophanæ contaminationis in Thenismonte Brabantiæ oppido exulantem, cui, (ut moris est,) ex cordis solatio, piæ affectionis literas clam direxit, scribens inter alia: Raso cum suis adhuc pro libitu rexit: Speramus tamen, per Dei gratiam finem bonum sortitura negotia. Quarum literarum bajulus infidelis non, cui debebat, literas tradidit, sed cuidam de prophanis in via reperto dedit. Quid plura? Deferuntur literæ ad manus capitaneorum, & in cœtu plurimorum perleguntur. Capitur homo, proditionis arguitur, excusatio nulla suscipitur, & in partes quatuor corpus innocenter demembrari jubetur.

Itaque repudiato vero Domino, Dominum Marchionem Marcum de Baden magnifica laude attollunt, illum reverti cupiunt, & ad illum votis se suis convertunt: qui propter eorum detestandam malitiam ab eis se averterat. Exurgit præterea virorum collectio iniquorum, qui socii de viridi tentorio dicebantur, ministri scelerum & viri Belial rectius appellandi: quorum studium omne erat, eos persequi, qui, ne contaminarentur, & ut in pace degerent, loca expetierant aliena: quorum etiam potissimum insidiabantur & vitæ & substantiæ. Non parcebant bonis, non malis, non divitibus, non egenis, non secularibus, non religiosis. Igitur, collecta multitudine armatorum in mense Augusto, Carolus Illustrissimus Comes Charloes proposuit primo quidem rigoris sui disciplinam 392

ostendere in Dynantum, & inde procedere & devastare Leodium. Fuit autem Dynantum oppidum munitissimum, accessu difficile, aspectu inexpugnabile, vastissimis mœnibus in gyro circumdatum, & hinc Mosa fluvio, illinc verò excelsis rupibus forti obsidione vallatum. Unde de firmitate loci confisi incolæ, rem nephariam, ut prædiximus, faciebant & sermones inciviles jactabant. Expugnatum tamen oppidum fuit, vel potius traditum per certos proditores intus existentes anno supradicto, videlicet millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto, altera die Bartholomæi; & destructum & deletum, & ita redactum ad nihilum, ut jam vix appareant vestigia ruinarum. Spolia in auro & argento ac multifaria supellectili, quibus oppidum affluebat (erat enim domicilium institorum) cessere in sortes prædantium, multique de spoliis locupletati esse dicuntur. Antequam oppidum caperetur, quamplurimi videntes, quid futurum esset, malebant tempestive per fugam evadere, quàm per moram periculo subjacere. Multi ex his, qui remanserunt, vitam suam, dato magno auri pondere, redemerunt: alii, quorum non sufficiebat manus, vel vendebantur in servos, vel suspendio necabantur, vel dire trucidabantur, vel immisso in guttur pugione neci dabantur, vel mittebantur in Mosam. Cumque ablata fuissent, quæ & animum allicerent, & oculis blandirentur: universum oppidum cum his, qui in eo erant, igni accensum est, & evanuit in favillas, ignisque damna nec templa Dei, nec pia loca potuerunt evadere; itemque Sanctimonialium inclusarum ordinis Cistertiensis. Religiosis concedebatur vita: substantia tollebatur, & pro Dynantensium, sicut prius pro Leodiensium pace, Comes Sancti Pauli sollicite laborabat. Sed conatus ejus redibat inanis: quia Philippus Dux, qui tunc Bovinis erat in opposito, scilicet Dynantensibus oppido, resistebat, locum funditus everti præcipiens. Fama interim veri nuntia cum Leodii percrebuisset, nimio furore accensus populus, primo impetu Wilhelmum dictum de Viola comprehensum per plateas distrahunt, & innumeris vulneribus confodientes, ad mortem usque cædunt: cujus mors eò crudelior, quò diuturnior. Nam propter densitatem armorum ictus lento gradu & protracta mora ad vitalia procedebant, proditionis eum arguebant, ut vir sceleſtissimus erat, & tam pestiferæ conversationis & desperatæ correctionis, ut turpe fuisset illum evasisse. Ad similem interitum quæsiti erant Raso & Bary capitanei, propter similem proditionis reatum: sed tam diu latuerunt in abditis locis, donec vehemens strepitus quiesceret, & cessaret hujuscemodi tempestatis conquassatio.

Quo facto, convertebat Carolus Comes faciem ad Leodium expugnandum, & nemine resistente, imò verò cunctis à facie ejus diffugientibus, & aperientibus viam, castra metatus est non procul ab urbe. Quo cognito, Leodienses & ipsi egressi bene armati, cum populo terræ Lossensis, properabant in occursum ejus, & hinc inde acies ordinantur: non tamen conserta pugna, nec bellum initum est. Illos enim horror invasit, ut cum Carolo congredi pertimescerent, videntes multitudinem armatorum, & virtutem animi eorum, qui cum illo erant, quibus resistere non valebant.

Confusi itaque ac perterriti per Comitem Sancti Pauli, qui eos ad pacem, ut poterat, adjuvabat, supplicant pacem dari. Ad quam cum quasi inexorabilis Comes Carolus appareret, ac fractores fidei pactique transgressores eos argueret, dicens, ultra non esse standum verbis eorum, factum est, ut pro majori robore promissorum obsides ei darent, quos ille elegisset. Elegit verò nonnullos ex urbanis
393 civibus, plerosque ex ignobili vulgo, qui latrantes contra bonum pacis, clamore nautico seditiones in civitate faciebant, & populum commovebant. Inter eos vir nobilis erat Dominus Temporalis de Buren, habens duos filios majoris Ecclesiæ canonicos. Continuo igitur transmittunt illi Lovanium, Bruxellam, & ad alia tutiora principis loca, ut in potestate sua haberet, si denuo Leodienses promissa non solverent, vel pacta violarent. Itaque eis altera vice pace reddita, Carolus abiit. Mox autem

autem Carolo absente, ad solita revertebantur, malis veteribus nova cumulantes, & non obstantibus promissis & pactis, contemnebant Dominum suum: nec eum pacifice redire sinebant: & per viros Belial amicos ejus omnesque rectos corde odio persequebantur iniquo. Inter alia autem excessum facere ausi sunt filii Belial, unde & oculos Majestatis Principis non mediocriter ostenderunt, & nihilominus obsides in gravi periculo posuerunt. Dynanti villicus, Joannes carpentarius, pro bono pacis sollicite satis agens, & non proficiens, tum pro pace, tum pro salute sua confugit ad terram Namurcensium, ubi filii perditionis inventum eum ceperunt, captum Leodium adduxerunt: exultante civitate in hac re pessima. De quo princeps nimis exasperatus scripsit Leodiensibus, ut eum à captivitate absolutum illæsum abire permitterent: minas adjiciens, si non parerent. Illi autem jussa implere non curantes, carcerali angustia diu cruciatum hominem in quatuor partes horribiliter discerpserunt: quem mortis filium esse oportebat, quod amicus esset Domini, & operibus eorum malignis non communicans, ex terra exisset.

Anno igitur salutis millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, cum Leodienses unà cum Lossensibus Hoy oppidum, ut supra relatum est, cepissent, Carolus Dux, nimirum exinde exacerbatus, cœpit accingere gladio suo femur suum potentissime, congregans exercitum fortem nimis ad debellandos Leodienses. Armabat enim ac præparabat se, tanquam cum duobus hostibus conflicturus, Rege videlicet Franciæ, & Leodiensibus. Venit autem ad eum Bruxellæ constitutum Comes Sancti Pauli, à Rege missus, componendæ pacis obtentu: cui vix audientiam Dux dedit, quippiam de pace audire recusans. Non multo post accessit ad eum eandem ob causam missus ab eodem Rege Episcopus Mediolanensis, legatus Apostolicus, in Franciæ regionem, diligenter insinuans & regis gratiam, si exaudiretur, & offensam, si contemptui haberetur. Supplicabat verò Rex, ut amici ejus Leodienses suæ majestatis respectu ad gratiam suscipi mererentur: promittens Duci fidelem assistentiam in depopulando eos, si denuò pacta pacis solverent; adjiciens quoque minas, causam illorum suam se facturum, & defensurum Leodienses, quos sub protectionem suam suscepisset, si pactionis suæ optatum non consequeretur effectum. At Dux non precibus flexus, nec minis territus, nec promissis illectus, constanti voce respondit: Nolle se amplius cum Leodiensibus tractare de pace, qui perjuri facti, semel & iterum fidem fregissent, pacta solvissent, fœdera violassent. Tum ille: Rex, inquam, Franciæ, inter omnes terrarum reges inclytus, extendit palmites gloriæ suæ usque ad mare, & usque ad flumen propagines potentiæ suæ, neque tutum ulli terræ principi, majestatis ejus oculos quomodolibet offendere. Respondit rursus Dux: Etsi potens sit Rex atque magnificus, ut dicis, ego quoque magnificum me & virum virtutis ostendam. Timeo, (legatus ait) timeo Regem, cum se contemptum viderit, venturum in persona, & Leodiensibus amicis suis præsidium præstiturum. At Dux rursus: Veniat, & utinam venire velit, & experiendo discat, quid possim. Si jam adesse certum esset, tempus prævenirem, & Regi me præsentem intra biduum sisterem. Itaque in medio Octobris mensis procedens Dux à Lovanio, cum infinita equitum peditumque multitudine, ac armorum cujuslibet generis copiosissimo apparatu, primo impetu appulit ad Sanctum Trudonem, & vastavit oppidum: quod antequam in deditionem acciperet, multi de exercitu in circuitu mala exercebant innumera, agendo prædas, incendendo domos, homicidia perpetrando. Non parcebant spoliando sæcularibus, non religiosis. Est juxta muros oppidi monasterium fœminarum inclusarum canonicarum regularium Sancti Augustini in commune viventium, ubi quantas abominationes fecerint, non est volubilis styli ministerio facile explicare: & per ea, quæ illic facta sunt, prudens Lector, quid aliis locis piis factum sit, facile intelliget. Veniebat venerabilis Priorissa ad portam usque monasterii hostibus obviam, quia rector cum sociis præ nimio timore aufugerant, & humi prostrata misericordiam postulabat, exhibens salvum conductum Ducis, quo sub ejus prote- 394

ctionem recepta erat domus. Quam terribilibus oculis intuentes, & sermonibus inconditis aspernantes, nec movebantur reverentia loci, nec salvo conductu terrebantur, nec flectebantur suspiriosis precibus devotæ multitudinis, tetram in facie pallidæ mortis imaginem præferentis. Quinimo more leonum rugientium, cum in venatione beluina crudelitate hominem persequuntur, omnia perlustrant, omnia pervagantur, singulas revisunt officinas, displicita comminuentes, placita rapientes. Aggrediuntur primo oratorium, non orandi gratia, sed spoliandi: & imaginibus, tabulis, libris, ornamentis, omnique suo decore evacuant, & abjecto omni timore Dei, distractas reliquiarum capsulas mittebant in lutum, & pedibus, ut paleas, conculcabant. Dehinc ad dormitorium ascendebant, & ita omni sororum supellectili spoliabant, ut ne imaginem quidem papyream reliquerint: quæ considerans soror quædam bonæ simplicitatis, tulit secum devotionis suæ imaginem. Cogitabat enim apud se, dicens: Etsi omnibus spolier rebus in usum concessis, reservabo saltem mihi Jesum meum. Habebat enim iconem eburneam infantuli Salvatoris, quam arctius constringens ulnis suis, cum latrones eam tollere vellent, fletu singultuoso & anxio ejulatu respondebat: Nolite mihi tollere Jesum meum, unicum solatium cordis mei. Omnia mihi abstulistis præter eum: parcite mihi, quia conglutinatus est mihi Jesus meus, ut nullo modo inter nos divortium fieri queat. Multos bisce verbis & flebili apparatu ad compassionem sui commovebat, ut à male cœptis abstinerent. Tandem vir Belial compassionis expers, nescius misereri, de ulnis sororis lacrymabiliter vociferantis, imaginem violenter abripuit, & ait: Si tibi placet Jesus tuus, & mihi non displicet. Hactenus eo tu usa es: patere, ut jam utar ego. Cuncta denique in cellario reperta vitæ necessaria, inque officinis reliquis utensilia ad curam rei familiaris pertinentia, tollunt, confringunt, dispergunt, nihil eorum, quæ ad victum & vestitum pertinent, desolatis sororibus relinquentes. Cæterum tantus erat rapiendi fervor, immò furor, ut plumbum de tectis eruerent, & ferrum de muris auferrent; tanta denique securitas, ut rejecta naturali verecundia, abuterentur dormitorio pro latrina; tam procax insolentia, ut ancillas Christi ad exuendum vestimenta religiose compellerent. Habebat antea præmonitas filias suas mater, ut de vestibus suis tantum tollerent, quantum ferre potuissent, contra injurias hyemis imminentis. Dicebant ergo pro imperio ad illas scurræ: Exuite vos sine mora. At illæ inexorabiles bostes aspicientes coram facie eorum exuebant vestimenta sua ad camisiam usque. Illi autem, relinquentes in manibus sororum, quicquid vile fuerat ac reprobum, meliora tollebant. Sed quis non obstupescat, magno Dei munere factum esse, ut cum bona mobilia perdere cogerentur, thesaurum castitatis incomparabilem integerrime conservarent? Nec illarum ullá, quantumlibet speciosá, reperta est pati violentiam aut corruptionis vitio violari. Etenim ad imperium Priorissæ manebant indivisæ sorores: nec sese una ab altera separabat. Instar igitur muri illæsæ, & impenetrabiles permanebant. Sane audiens bæc Dominus Adolphus de Clivis, Dominus Temporalis de Ravensteyn, compassus tantæ desolationi ancillarum Christi, fecit eas adduci ad se. Non enim procul aberat: & viri cobortis suæ tantum flagitium perpetraverant. Verum earum aliquæ nimis mœrore confectæ, præ teneritate, luti profunditatem transilire non valentes, virorum manibus ferebantur: quas in diverticulo suo susceptas humane tractavit, benigne fovit, curam earum egit, magnamque partem ablatorum duntaxat in lectisterniis restitui eis fecit.

Oppido S. Trudonis deditione accepto, rebus corporibusque salvis, convertebat faciem suam Dux ad Leodium devastandum. Sed antequam à loco moveret exercitum, supervenerunt Leodienses inopinate sanè, (neque enim tempus neque locum congrediendi designaverant) in multitudine gravi turmarum trium & ingen-
395 ti strepitu in profesto Apostolorum Simonis & Judæ, hora quarta diei, cum jam Sol vergeret ad occasum, & effuderunt se in campi magni planitiem, non procul a villagio dicto Bruysten. At phalanx Domini de Ravensteyn, quæ vicinior erat, sentiens

sentiens hostes ex improviso venientes, fortiter obequitabat, & ad prælium se præparabat. Ortum igitur est bellum satis durum in die illa: quo inito, clangor buccinarum vehementius perstrepebat: volitabat per æthera telorum densissimus imber: resonabat terra à collisione armorum: aërque replebatur à bellicarum sonitu machinarum: & factum est quasi miraculum grande in die illa, ut septuaginta & amplius lapidibus bombardarum per Leodienses uno impetu in populum Ducis effusis, paucissimi læderentur, quò palam fieret omnibus, non esse cum eis manum Domini. Qua de re Dux ipse non virtuti suæ, sed nomini divino dans gloriam, mox misit & Ecclesiæ Lovaniensis universo clero attente commisit, Omnipotenti Deo suæque sanctissimæ genitrici solenne afferre suo nomine sacrificium, laudisque ac gratiarum referre uberrimas actiones. Sane primam turmam Leodiensium per callidam inventionem ac emissam serpentinam penetrabant & scindebant, qui erant de parte contraria, & ita divisam prosternebant. Illi autem videntes, quod res pro anima ageretur, pedibus stantes, & in genibus ad mortem usque pugnabant acerrime. Percussa est autem & ita extincta eorum prima acies, ut admodum pauci evaderent. In qua & interemptus est Bary Surlet, miles, cujus supra fecimus mentionem, & duo ex majoris Ecclesiæ canonicis. De populo Ducis cecidisse feruntur ferme viri centum. Reliqua autem Leodiensium multitudo id percipiens, nimis terrore concussa, & ablata omni spe, celeriter aufugiens, terga vertit: dignam infelicitatem præsumptionis suæ consecuta. Cum qua fugit & Raso, dominus de Heer, vir magniloquus, sed pusillanimis, qui nunquam appropinquare auderet, ubi magnanimorum bellicosa contentio haberetur. Cædebantur nihilominus fugientes hinc & hinc, sed eò pauciores, quia noctis obscuritas longum transitum persequentibus hostibus denegabat. Itaque Leodiensibus partim cæsis, partim in fugam conversis, Dominus de Ravensteyn cum phalange sua postera die anteibat exercitum universum, spoliatoque oppido de Borthloon, recto itinere pervenit ad Tungrorum oppidum, fortium mœnium circuitu communitum: quibus à facie Ducis tantus metus incubuerat, ut nullus incolarum ad principem auderet accedere, pacemque petere. Tandem procuratori monasterii regularium (quod est Tungris) onus legationis imponitur: per quem plurimis effusis precibus, & promissis infinitis, vix à principe impetrabat, ut eos sub gravissimis oneribus in deditionem acciperet. Post hæc Leodium mittit legatos ad Ducem: se peccasse clamitat, spondet correctionem, plurima offert, maxima promittit, veniam petit, pacem exquirit. Veruntamen in concedendo veniam, & dando pacem, oborta est difficultas non exigua, tum propter transgressionis multitudinem, tum propter duplicis animi celeberrimam instabilitatem. Demum, post longa colloquia, discordiæ nebulis dissipatis, apparuit pulchra serenitas, sub certis tamen & gravissimis conditionibus: quibus si cum effectu præberent assensum, optata pace gauderent, & corpora salva haberent simul & bona. Quarum quidem conditionum erat una, ut jura sua sive plebiscita vel privilegia, quibus abusi erant, in manum principis resignarent: deinde, ut omne genus armorum abjicerent, & Principi traderent. Erat enim in civitate & in terra illa omnis armatura fortium, omne genus machinæ bellicæ, sive ad invadendum, sive ad defendendum, sive ad expugnandum. Itaque rejecerunt bombardas seu fundibularios suos, serpentinas, balistas, gladios, loricas, hastas, pugiones, solis ex omnibus armis relictis universo populo terræ cultellis, sed sine acumine, aptis ad escam, sed ineptis ad pugnam. Conditio præterea fuit tertia, ut sumptibus propriis portas murosque civitatis & oppidorum singulorum diruerent, soloque æquarent: quod & factum est. Solum oppidum de Hoyo ab his conditionibus (immo pœnis) remansit immune, & meritò. Qua enim ratione particeps deberet esse pœnæ, quod volebat expers esse culpæ? Quod oppidum, diverticulum Episcopi & suorum, Leodienses injuste spoliaverant bonis & thesauris, quibus non mediocriter affluebat. Conditio quarta fuit, ut ingentem argenti massam solverent, præter priorum annorum mulctam,

mulctam, cui nihil decedebat. Istis ita rite peractis, intravit Leodium Dux Caro-
1396 lus, Princeps potentissimus, cum ingenti equitum multitudine, qui bini per turmas suas incedebant, & à primis usque ad ultimos quinque horarum, ut ajunt, explebant intrando spatium: cogebantur manere extra civitatem pedites, quorum ferebatur major esse copia, ne multitudine nimia confusio, imò violentia gigneretur. Sic igitur humiliata est civitas illa grandis, sed rebellis, urbs ampla, sed tumultuosa, alumna scandali, mater litium, seditionis conscia, tranquillitatis ignara, fomes discordiæ, e concordiæ suffocatrix, plus habens de præsumptione quàm fortitudine, minusque de potentia quàm arrogantia. Sic devicta gens cervicosissima, insueta pacis, assueta bello, cedere nescia, nisi cum resistere non valeret: cui secundum magnitudinem præsumptionis & gloriæ data est magnitudo confusionis & ignominiæ. In inani gloria modum non habuit: ergo in retributione vindictæ debita mensura defecit. Sic facti sunt servi, qui prius erant liberi: sic coacti sunt obsequi, qui volebant omnibus dominari: Inque signum victoriæ gloriosæ, abstulit Dux fornicem triumphalem, quem pyronem ipsi nuncupabant, in medio fori pro decore stantem miro lapideo tabulatum erectum, quem Brugas deportari jussit, & ejus loco patibulum erigi. Quam rem licet molestissime ferrent, tamen contradicere non audebant. Sublatæ erant ipsis vires omnes, cum quibus perierat simul & animus. Non sic arctantur scholares sub præceptore, sicut constringebantur à facie principis Leodienses. Reliquit autem Dux Leodii loco suo Guidonem, virum nobilem ex Picardia, Dn. Temporalem de Gymberti curia, ad regendam provinciam universam: qui sævitiæ plenus, compassionis inops, in virga ferrea regere cœpit, non parcens divitibus, non egenis, judicans in rigore incolas terræ. Itaque redeunt, qui proscripti fuerant, amici Episcopi, unusquisque ad possessionem suam, & in quiete vivere permittuntur. Jam insignia armorum Episcopi in vicis & compitis ubique ponuntur: jam vox illa tumultuosa *(vivat Rex)* silentio datur. Absit, ut aliquis deinceps Marchionis Marci de Baden ausus sit facere mentionem. Dominus verò Ludovicus de Borbonia, pace fretus, & quaque versum se dirigens, verus terræ Dominus agnoscitur, & Leodiensis episcopus honoratur. Sancitur insuper nova lex, & veteribus transeuntibus, jura nova conduntur. Plerique ex civibus, quibus scrupulosa, imò meticulosa conscientia & lividus animus fuit, cum hæc ita geri conspicerent, dentibus fremuerunt, & nolentes ita constringi, sponte aufugerunt: quorum numerus, ut audivi à quodam, qui unus erat ex illis, ultra triginta millia virorum excrevit, qui à civitate & territorio Leodiensi tum recesserunt. Proscribuntur & multi auctores schismatis, hostes pacis, inter quos & Dominus Raso de Heer erat, qui postea in terra non comparuit, nec, quò devenerit, hodie scitur.

Anno sequenti, mense Augusto, Carolus, Dux inclytus, altera vice Franciam petit, bellum regi illaturus. Non utique propter se, cui in re nulla male fecisse repertus est Rex, sed propter Duces Britanniæ & Bituricensem, regis germanum, quibus rupto fœdere injuriam fecerat. Et quia Carolus Dux cum his duobus fœdus pepigerat, ut alter alteri contra Regem, necessitate cogente, manus porrigeret adjutrices: injuriam illorum in se recepit, eosque in Rege vindicare proposuit. Sed Duce Carolo derelicto, duo isti clandestine paciscuntur cum rege. Sic cum Carolus in adjutorium illis non sine sua suorumque multa incommoditate venisset, illi eum solum in periculo relinquunt. Verum, Deo disponente, id, quod malam faciem habere videbatur, conversum est Duci in augmentum boni. Non enim movit arma rex contra eum, sed magis spretis aliis, intra sinum gratiæ specialis recepit. Quid enim, si vidisses & Regem & Ducem amicabiliter convenire in unum, & certasse, ut alterum & officio salutandi, & obsequio blandiendi & precandi instantia præveniret, murmurantibus atque indignantibus Francigenis universis? Putasses certe, nil odii & nil rancoris unquam inter eos intercessisse, sed universa jura dilectionis & gratiæ. Quo autem modo eodem tempore viri Belial capere Leodium

dium ad nutum illic omne disponentes. Et quo pacto Episcopus cum suis, ab eisdem
captus in oppido Tungrensi, Leodium sit ductus, require suprà. Igitur expedi-
tis negotiis in Francia, Dux ex his, quæ per Leodienses fieri videbat, accensus ani-
mo, redire cogitat, & ad Leodium convertere faciem suam, statuens firmiter,
illud funditus evertere, & ponere in acervum lapidum. Et Rex, relicto suo exerci-
tu, non rogatus à Duce, sed sponte semet ingerens, veniebat cum eo, eadem
mente, nec dissimili voluntate. Præmisit autem Dux Dominum de Ravensteyn, 397
qui cum phalange sua juxta diruta mœnia civitatis castra metatus est. Cumque si-
lentium tenerent omnia, quæ in civitate erant, & ne campanæ quidem sonitus
audiretur, suspicati sunt, qui cum Domino de Ravensteyn erant, Leodienses
omnes præ timore hostium imminentium cessisse loco suo, & desperatione victos
inisse fugam: unde plurimi, armis depositis, sarmenta colligere cœperunt, & ro-
gos præ nimio algore accendere. Pergebant & alii pro pabulis jumentorum, vitæ-
que necessariis, & longius sese ab exercitu abjungebant. Quod ubi per explorato-
res in civitate compertum est, convocatis optimatibus & magistratibus civitatis,
Episcopus suasit pro bono communitatis, primo, ut ipse laxatus à captivitate li-
ber abire permitteretur: & promittendo juravit, pro pace apud Ducem nepotem
suum fidelissimè se laboraturum: secundò, ut in Ducis populum nequaquam ar-
ma sumentes exirent; scientes, si in civitate quietè manerent, misericordiam eos
invenire facile posse, alioquin intolerabilem subituros vindictam. Qui quidem
sermo in oculis plurimorum, quibus erat mens sanior, bonus visus est: at viri Be-
lial cum ignobili vulgo, nolentes cedere & Episcopo credere, malebant insidiosè
hostes impetere, & ex incautis oppressis victoriam reportare. Itaque qui putaban-
tur fugisse, ecce coram sunt, & in incautos repente irruunt in multitudine magna,
& gravissimus conflictus exoritur. Resistere viriliter de populo Ducis nonnulli ma-
lebant, quam turpiter fugere, & quia inermes cadebant in ore gladii, nedum ple-
beji & vulgares, quin etiam militares & nobiles, ad tempus tam diu dorsa præbue-
rant, donec armis protecti, ad pugnam idonei redderentur. Factumque est post
longam decertationem, ut Dominus de Ravensteyn cruenta victoria potiretur, &
adversarii non sine magna strage suorum fugere cogerentur. Isti ergo reversi, &
jam aliter, quam ante affecti, ipsi id fieri cupiebant, quod paulo ante recusaverant.
Sicque contigit, Episcopum cum legato Apostolico de captivitate laxatum, educi
ad Dominum de Ravensteyn, per militem egregium, Joannem de Wylde: qui ubi
eminus hostes vidit, pergente Episcopo, in civitatem ad suos redire festinavit. Sa-
ne in hoc evidenter apparet, Episcopum, ut promiserat, quæsisse bona genti suæ,
quia post biduum recessus sui consilium ei bonum in literis dedit, ut civitatem solli-
cita custodia protegeret, & in Ducis populum denuo non exiret, ne deterius ali-
quid contingeret. Subsequebatur è vestigio Dux, veniensque obsedit Leodium,
& Rex cum eo. Supplicantibus vero Duci Leodiensibus, per Episcopum suum pro
pace danda, renuntiavit dicens: Filios mortis constituistis vos: sed nihilominus in
hoc faciam vobiscum pactum, & non aliter, si nimirum vos ipsos & uxores ve-
stras, & filios, & bona vestra & civitatem dederitis mihi. Multorum habet opi-
nio, non obstantibus bis minis Ducis, Leodienses majorem in conspectu ejus mi-
sericordiam fuisse inventuros, & judicium mitius sensuros, si juxta consilium Epi-
scopi continuissent se à malè faciendo. At illi desperatione fracti, & consiliis bo-
nis increduli, reputabant gloriosius esse, stare pro civibus, patrias leges defensare
viriliter, & pro patriæ libertate pugnare fortiter usque ad internecionem, quàm ti-
midè cedere & enerviter expugnari. Videntes itaque prioris nequitiæ adinventio-
nem sibi non prodesse aliud, quod nequius erat, fallendi genus inveniunt. Assu-
munt enim sibi, & in tunicarum suarum superficies insuunt S. Andreæ crucem: &
in silentio noctis Ducis castra intentè perlustrant. Quis enim prohiberet eos, qui
ob tale signum non hostes, sed satellites videbantur? Nonnullis igitur nobilibus
parvulis, qui erant in comitatu Ducis, latenter occisis, progredientes perveniunt

ad tentorium Ducis, cum quo Rex erat, ut eum perimerent. Sed antequam, quod cogitaverant, explerent, detecti sunt, & cogniti & in astutia sua deprehensi sunt: eo quod voce patria loquerentur, quæ aliorum Gallorum sermoni plurimum dissimilis est, deinde, quod symbolum nocturnum, quod in castris per singulas noctes novum & secretum habetur mysterium, *(die losung)* ignorarent. Mox pars maxima hominum simulatæ amicitiæ trucidata est, & felices sese arbitrabantur, qui mortem, quam meruerant, quacunque via potuissent evadere. Unde furore nimio stimulatus Dux, juravit per Deum & S. Andream, de loco non se abiturum, donec funditus illum evertisset: jussitque accelerari negotium, & per ascensum ag-
398 gerum & vallorum capi civitatem. Et factum est ita Leodiensibus in finem usque fortissimè repugnantibus. Inter eos autem, qui corruerant gladio, dum postea ventum est ad cæsorum spolia detrahenda, inventi sunt religiosi de ordine S. Francisci ac mulieres interiisse: & quia fortior Dux fuit & invaluit, jure prælii Leodium cepit, spoliavit, delevit anno salutis prænotato, scilicet MCCCCLXVIII. in vigilia omnium sanctorum. Cumque Leodium debellaturus intraret, tantus subito clamor excrevit, tantus ejulatus insonuit, ut vix continuata in lacrymis vox posse finiri videretur. At hostes ipsi beluina crudelitate hominem insectantes, nil prorsus aliud sitiebant, quam sanguinem humanum & aurum. A quorum facie fugit populus hinc inde, sicut oves à facie luporum amisso pastore fugere solent. Plurima autem multitudo sub omni celeritate civitatem egressa, Arduennæ sylvam expetiit, ubi præ frigore, fame, inedia & mœrore tabescentes, innumeri perierunt: nonnullos prosequens hostilis gladius interemit. Fugerunt & alii in copia magna in exteras regiones, ubi manentes adhuc natale solum repetere non permittuntur. Fugerunt & alii in basilicas, sperantes se illic à facie gladii futuros tutos: sed (proh dolor) locus refugii factus est asylum periculi: domus orationis mutata est in macellum occisionis: & ubi vita conservari debuit, mors inventa est. Non coërcuit hostes à scelere timor Dei, non sanctitudo templi, non sacrorum reverentia, non desolatorum lugubris instantia: quin impetuosè irruerent in eos, & scelestis manibus obtruncarent. Ubi enim illi aris proximi precibus insistebant, accedebant & ita validis ictibus perimebant, ut sanguis occisorum & rubricaret pavimentum, & in ornamenta celebrantium resultaret: plurimi verò, qui hostes evadere nequiverunt, ut puta debiles & infirmi, juvenes ac virgines, senes cum junioribus, simul in unum dives & pauper, reperti in plateis, absconditi in domibus & latibulis, diverso suppliciorum genere crudeliter interfecti sunt: & in mares cruentus mucro, uxoribus filiisque aspicientibus, sæviebat. Alii autem, data aut promissa pecunia, (ultra quam posset) domibusque ad corrigiam usque calceamenti spoliatis, sese redimentes, abire sinebantur. Si tamen virorum legalium fortuna fœcundior arrisisset: secus de ignobili scurrarum genere, quibus moris erat, extorquere pecuniam & animam non salvare. Cumque prioribus ascendentibus supervenissent alii ad homines miserandos rebus omnibus denudatos, ut avaritiæ famem explerent, non invenientes pecuniam, tollebant vitam. Omne studium illorum erat rapere, furari, inferre violentiam, mactare, perdere. De secularibus taceo, quibus præsidium defuit omne: tentabant etiam Ecclesiasticos atque religiosos capere, & captivos abducere, spe pecuniæ extorquendæ: verum Principis mandatis exterriti, desistebant à cœptis. Insuper sexum fœmineum deturpabant: lactentes in cunabulis aut suspendebant in fumario, (hanc illis misericordiam præstantes, ut non perirent ore gladii, sed vapore fumi animulas exhalarent) aut certè matribus colligatos pariter mittebant in Mosam. Cogebant veteranos respicere sursum, moxque pugione guttura transfigebant. Neque omnino tuta fuit à spurcitiis ribaldorum religio sacra, sexusque fœmineus. Sanctimoniales violentiam passæ sunt, defloratæ virgines, corruptæ fœminæ: & post earum usum tractæ & præcipitatæ in Mosam. Nulla ibi discretio amici & inimici, inter bonum malumque distantia nulla. Captus quisque nec redemptus necesse erat, ut vibrantem exciperet gladium, aut graviora expe-

experiretur supplicia mortis, aut in profundo Mosæ gurgites mitteretur. Neque enim sacrilegis sufficere potuit, habitacula secularium omni privare substantia, sed (heu quod nequius est) temerarie irruunt in divina. Nam templa DEI ingressi, contaminant, violant spoliantque: sacerdotalem ordinem babentes opprobrio, cultum DEI ludibrio. 'Mittebant ergo sceleratas manus (particulatim incidi dignas) fractis armariis ad sanctos calices, & ad ciboria, ad sacri olei vascula, diripientes ea, & hostias sacramentales ac oleum in altare vel in terram viliter effundentes. Intravit vice quadam Ecclesiam hostium aliquis, dum missa fieret, cumque ablutionem celebrans suscepisset, accessit ille propius, calicemque de altaris medio, nihil veritus, tulit & abiit. Erat præterea illorum unus lætus pro ciborio rapto, quod ferens sub ascella, interrogatur à socio, quidnam ferret? Rem (inquit ille) optimam. Et tum productum ciborium cognoverunt non argenteum, sed cupreum esse, auro tamen tectum: unde indignabundus ille, quasi rem contemptibilem pro labore nactus, projecit in lutum, & recessit. Factum est autem non 399
procul à domo fratrum prædicatorum. Quibus dum immane sacrilegium innotuisset, venit unus illorum, & reverenter acceptum ciborium, quod sacras in se hostias conservabat, reportavit ad Ecclesiam suam, debito in loco reponens. Rapiebant & libros & ornamenta, monstrantias pretiosissimas, vasa diversi operis ærea, cuprea, stannea, argentea, aurea, imagines, capsas reliquiarum, & quicquid ornatum Ecclesiæ concerneret, & ad altaris ministerium pertineret: quæ omnia ignominiosè tractantes, in prophanos usus convertebant. Atque ad explendum avaritiæ saccum, plumbum de tectis, ubicunque poterant, auferebant. Campanas quoque fractas dividebant in minutias, & tollebant: utque sub compendio plura perstringam, quicquid placeret oculis, & animo blandiretur, secum sumebant: quicquid vile videbatur, & reprobum, comminuebant. Denique nihil relinquentes intactum, sed omnia perlustrantes, aperiebant sarcophaga marmorea, existimantes se posse invenire aurum, ubi reconditi sunt cineres defunctorum. Vix Dux ipse per semetipsum Basilicam S. Lamberti ab impetu sacrilegæ manus tueri valebat. Pari modo paria sacrilegia in monasteriis virorum & fœminarum, eorumque Basilicis, ministri scelerum operati sunt: Ecclesia tamen Sancti Petri, & nonnullæ aliæ, piaque loca illorum (præoccupantes insaniam) sese data auri & argenti ampla summa, redemerunt. Singulari gratia tunc fruebantur monasteria Canonicorum regularium & fratrum prædicatorum: quæ protecta & ab insultu nebulonum libera manserunt. Cum igitur spoliata esset civitas illa magna omni genere opum, quibus non mediocriter affluebat; nilque superesset, quod sacrilegum alliceret appetitum: igni tradita, abiit in favillas. Quam vim grassantis incendii experiri coactæ sunt nonnullæ Ecclesiæ atque Capellæ, quæ domibus contiguè jungebantur. Collegiatas tamen Ecclesias cum claustris suis, & monasteria ob custodiæ sollicitudinem, quam Dux adhiberi mandaverat, vorax flamma non consumpsit. Itaque ad nihilum civitate redacta, civibusque & perditis & fugatis, populus terræ hinc inde commorans, ita gravatur in dies: sic opprimitur exactionibus, & gravissimo tributo subjicitur, ut jam contra vicinos superbè mutire desiscat, & vix vitam transigere, vel vix subsistere queat. Siquidem hinc angitur per extorsiones intolerabiles à Vasallis Episcopi. Illinc verò violentius instant, nec diripere cessant Dominus Guido de Hymberti curia, & qui cum eo sunt. Præter illos autem spoliant devorantque viri Belial, ut lupi longa fame cruciati, inopinatè de latebris erumpentes. Ita ut pulchre apteque propheticum illud facto huic alludere videatur: *Residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit ærugo* &c.

Paulus secundus, natione Venetus, electus est Anno Domini MCCCCLXIV. *Romana.*
sedit annis septem: qui prius dictus fuit Petrus Barba, filius sororis quondam Eugenii Papæ quarti, presbyter Cardinalis sancti Marci. Iste statim approbavit celebrationem Festi præsentationis beatæ Mariæ virginis gloriosæ, sicut prius. Anno prænotato, fuit in partibus Westphaliæ, in oppido, quod Hanno dicitur, Vir-

go quædam noviter conversa, nomine Christina, quæ post spatium quindecim hebdomadarum, circa festum sacramenti, habuit in manibus & pedibus ac latere stigmata dominicæ passionis, & coram duodecim testibus ostendit ea; & prædixit post duas horas: Si redirent homines, non inventuros amplius: & sic factum fuit, quia loca illa sanata erant. Item Leodium multis tribulationibus atteritur. Et post anno Domini MCCCCLXVIII. totaliter destruitur per Carolum, Ducem Burgundiæ. (Hucusque Chronicon Domini Werneri Carthusiensis fasciculus temporum inscriptum protenditur & finitur.) Iste Paulus secundus, anno Pontificatus sui sexto, statuit & ordinavit, ut de cætero perpetuis futuris temporibus annus Jubilæus (plenariæ videlicet remissionis & gratiæ ac reconciliationis humani generis à nostro piissimo redemptore) cum omnibus & singulis indulgentiis, & peccatorum remissionibus de viginti quinque annis in viginti quinque annos cum gratiarum actione & mentis jucunditate, ab omnibus Christi fidelibus frequentaretur & celebraretur. Ratio vero ad hoc eundem sanctissimum nostrum Pontificem movens, exprimitur in bulla, quam ob nimiam prolixitatem omisi scribere. Iste Paulus secundus, anno salutis prænotato, Serenissimo Domi-
400 no Adolpho, Duci Gelriæ, illustris viri Arnoldi Ducis Gelriæ unigenito, dirigit subsequentem Epistolam, super captione patris sui, cujus tenor sequitur.

Dilecte fili, salutem & Apostolicam benedictionem. Etsi sæpius nobis renuntiatum fuit, nobilitatem tuam (dilectum filium) nobilem virum Arnoldum, Gelriæ Ducem, genitorem tuum, captivum detinere, non potuimus tamen illorum relationi fidem adhibere: cum illud nobis alienissimum à mentibus hominum, Catholicorum præcipuè, videretur, patrem à filio dominandi gratia expulsum atque captivum detineri. Res pernitiocissima & abominabilis, contraria tam divinæ & humanæ, quam naturali legi, abhorrendaque non modo Christianis, verum etiam feris infidelibus. Sed postquam tamen à fide dignis accepimus, rem in veritate sic habere, supra modum admirati fuimus tantam filii in parentem crudelitatem: quam non potuimus sine onere conscientiæ nostræ ulterius perferre, nec conniventibus oculis præterire, ut ex Pastoralis officii nostri debito silentio pertransire & ferre debemus; sed potius huic deterrimo malo providere & occurrere. Quid enim magis animam necat? Quid magis famam, honorem & dignitatem minuere potest, quam in parentes sævire & crudelem esse, quos honorare ex præcepto DEI tenemur? Crede nobis, fili, nisi veniam à DEO inprimis & à patre tuo de hujusmodi reatu petieris, & te in tempore emendaveris, & pœnitentiam egeris, antequam DEI ira superveniat, in periculo maximo versaris. Nec te moveat iræ & ultionis tarditas, quæ tibi tarda esse non potest, & quæ lento gradu procedit, sed tarditatem supplicii & ultionis gravitate recompensat.

Hortamur igitur nobilitatem tuam, quam paternè ac pie monemus, ut hæc altius animo repetas, & ad cor redeas, parentemque liberes, & veniam petas, ac pœnitentiam agas, nec ejus mortem dominandi libidine desideres: permittasque ipsum, quousque DEUS voluerit, in libertate vivere, ac ipsum in honore, sicut teneris, habeas & ex corde diligas.

Quod si feceris, & monitis nostris (imò ipsius DEI nostri JESU CHRISTI, cujus vices licet immeriti in terris gerimus) acquieveris, ut te facturum confidimus ac speramus, prosperaberis & omnia secunda tibi succedent. Et omnipotentis DEI gratiam ac benedictionem promereberis, & à nobis & Apostolica sede commendationem, & à populo & ab hominibus laudem. Secus si feceris, & in abhorrendo tuo proposito perseveraveris, quod absit, maledictionem æternam & perpetuam ultionem consequeris. DEUS enim misericordissimus est, in tempore si rogatur, ac veniam largitur veniam petenti & pœnitentiam agenti. Nos præterea, si te in cæcitate confisum & immersum, quod absit, cerneremus, DEI judicium & flagellum contemnentem, licet atrocissimum sit futurum, quod nequaquam etiam speramus, cogeremur alia remedia in tui ruborem, & pro bonore

nore hujus Sanctæ sedis Apostolicæ, quæ non deerunt, ex officio pastorali adhibere.

Datum apud Sanctum Petrum, nono Septemb. Pontificatus nostri anno sexto, Incarnationis anno Domini MCCCCLXX. Istam Epistolam cum cuidam intelligenti in rebus Ducis Adolphi experto ostendissem, dixit, non fuisse sedis Apostolicæ, sed à quodam Clivensi ad vituperium Ducis Adolphi confictam. Nec etiam unquam rumorem de ipsa audivimus aliquando tempore vitæ & regiminis memorati serenissimi Ducis Adolphi.

Anno sequenti mensis Julii die XXVI. Paulus Papa secundus obiit Romæ, sepultus in Basilica Sancti Petri, principis Apostolorum: cui successit eodem anno Sixtus quartus, electus in profesto Sancti Laurentii, gloriosi martyris. Ante Papatum Sixtus vocabatur Franciscus de ordine Minorum, Doctor sacræ Theologiæ eximius, & Presbyter Cardinalis Sancti Petri ad vincula.

Carolus hujus nominis sextus, inter Duces Lotharingiæ & Brabantiæ, & secundus inter Comites Flandriæ, primus verò inter Comites Hollandiæ & Zelandiæ, Philippi Ducis Burgundiæ & Brabantiæ, cognomento magni, filius, & verus hæres omnium suorum principatuum & dominiorum, cœpit anno Dom. MCCCCLXVII. Imperii Friderici, hujus nominis tertii, anno XXVIII. & rexit annis novem, mensibus sex. Iste Carolus, post expeditiones in Francia contra Regem Franciæ, depopulatus est terram Leodiensem cum dejectione turrium, murorum atque portarum omnium civitatum: & atrociter jugulavit innumerabilem populum utriusque sexus & alios submersit; præcipue civitatis Dyonantensis, quam ex toto subvertit ac solo æquavit cum Ecclesiis ac monasteriis. Postea obtinuit civitatem Leodiensem populosam, in ore gladii, jusso truculenter interfici utriusque sexus innumerabili populo. De oppressionibus & sacrilegiis in locis sacris commissis require supra in gestis Ludovici de Borbonia, Episcopi Leodiensis.

Brabantica.

401

Dehinc ad quorundam suggestionem, quos Adolphus Dux Gelriæ in bello humiliaverat. Item Dux Carolus nepotem suum Adolphum, Ducem Gelriæ, sub fide & salvo conductu per literas & sigilla civitatum Brabantiæ roboratum, accersivit: quem etiam gratanter suscepit; sed tandem post aliquot dies, ipsum nepotem suum aggressus, quasi pro zelo patris Ducis Adolphi liberandi, quem idem Adolphus tenebat captivum, re autem vera pro Ducatu Gelrensi obtinendo, cogitabat Dux Carolus infringere salvum conductum nepoti promissum, & ipsum detinere vel captivare: sed salvo honore non potuit.

Tandem fraudulento usus consilio, fieri jussit sigillum adinstar sigilli nepotis sui, & epistolam falsam excogitavit, in qua continebatur confœderatio Ducis Adolphi cum Rege Franciæ contra Carolum, Ducem Burgundiæ: & ipsam epistolam sigillavit nepotis sui sigillo. Deinde objecit nepoti confœderationem illam cum Rege Franciæ. Unde Adolphus Dux obstupuit, dicens, nunquam se hoc cogitasse: & si posset probari, captivum se libenter futurum Ducis Caroli. Quod ipse acceptavit, & epistolam cum sigillo nepoti ostendit: quam cum legisset, protestatus est Adolphus sub pœna æternæ damnationis, nunquam se hoc cogitasse: sed tamen detentus est ibidem in arcta custodia captivus usque ad diem mortis suæ.

Sequenti tempore memoratus Dux Carolus expeditionem instituit magnó cum exercitu, & ipsum Ducatum Gelriæ aggressus est, postquam valido ipsum privavit capite: & sine magna vi, tanquam orbatum adjutorio, obtinuit. Istis prosperè peractis, Carolus Dux elatus in superbiam, ad regium aspiravit diadema. Unde serenissimum invitavit Imperatorem Fridericum tertium ad civitatem Trevirensem: & in continenti ex Ducatu Gelriæ ibidem occurrit in tanta magnificentia & gloria, ut nullus Almanorum Principum similia posset.

Anno igitur salutis MCCCCLXXIII. die quinta post Francisci Confessoris, habuit in convivio Dux Carolus de Burgundia serenissimum Dominum Fridericum, Romanorum Imperatorem; Maximilianum ejus filium, cum omnibus ducibus & comitibus & baronibus, qui Treviris erant cum Imperatore; & simul omnium aliorum principum ambasiatores & legatos. Imperator circa horam nonam ante meridiem, cum prænominato populo visitabat Claustrum Sancti Maximini. Præcessores ejus erant bene armati & induti, quoad ludum militarem, Comes Eberhardus de Wirtenberg, Vitus de Rechberg, Dominus Joannes Speth, & Wilhelmus de Wernave. Postea venerunt duo Austriaci pariformiter induti, nudis brachiis, cum solis clypeis ad hasta ludendum: Imperator verò indutus tunica pretiosa deaurata, fusca, gerens ante pectus crucem auream maximam pretiosam, &c. Obviabatque ei Carolus, Dux Burgundiæ, ante portam Maximini, tunica indutus aurea, lapidibus pretiosis & perlis intexta, valore centum millium Ducatorum. In medio verò prænominati sex in armis militaribus coram principibus se ostendebant, & eo facto, descendebant de equis, & conjunctis brachiis intraverunt Ecclesiam, ubi altare ornatum pretiosum erat. In prænominata Ecclesia Sancti Maximini primò erant quatuor scabella, & super unoquoque scabello sex imagines, & quodque longitudinem habuit alterius dimidii brachii: secundò erat scabellum duodecim Apostolorum deauratorum & argenteorum: tunc verò in sexto scamno decem imagines aureæ, in lateribus verò argenteæ & deauratæ, & iterum quatuor imagines argenteæ & deauratæ: item decem cruces cum imaginibus penes imagines stantes, quarum sex erant aureæ cum lapidibus pretiosis, & quatuor deauratæ: item sex candelabra, duo
402 deaurata, duo vero argentea. Quatuor Angeli in longitudine unius brachii aurei, & una capsa aurea, in qua erant reliquiæ Sancti Pauli & Antonii: præterea unum tabernaculum cum paribus imaginibus aureum, & ornatum lapidibus pretiosis: Lilium verò unum aureum cum lapidibus pretiosis, in quo Lilio erat unus ex tribus clavis CHRISTI, & de ligno sanctæ Crucis. Et super hoc Adamas in longitudine duorum digitorum. Pretium vero Lilii erat ducentorum millium florenorum, & tantum de altari, &c.

Post missam verò prænominati principes intraverunt refectorium Sancti Maximini, quod sic erat ornatum: primo triforium decem scabellorum per modum graduum, & unumquodque scabellum in latitudine decem & octo palmarum; ita ut à parte pedis se extenderent usque ad testudinem. Desuper vero erant subsequentia clenodia. Primo triginta tria vascula, quorum major pars aurea, residua argentea: deinde septuaginta Cancri parvi & magni; centum crateres ornati lapidibus pretiosis & margaritis. In altero erat dimidium tantum Pythgiri argentei, sex naves. Item duodecim urcei ad lavandum manus, aurei & argentei: sex unicornua, quorum duo extenderunt se in longitudine trium brachiorum: item sporta fragmentorum argentea: sex amphoræ duodecim quartarum. In præsenti vero refectorio erant tres tabulæ ornatæ & omnia instrumenta desuper argentea, ita, ut quivis suum haberet craterem argenteum. Et duo unum habebant cancrum deauratum. Item refectorium circumdatum erat pannis pretiosis & perlinis, &c.

Refectio pomposa Imperatoris cum Duce Burgundiæ.

ITEM in prima mensa, superiori parte, sedebat Serenissimus Imperator Fridericus in medio, latere vero dextro Episcopus Moguntinus, Episcopus Trevirensis, Episcopus Leodiensis, Episcopus Trajectensis; latere vero sinistro Carolus Dux Burgundiæ, Maximilianus Dux Austriæ, Stephanus Dux Bavariæ, Albertus de München Dux Bavariæ, Ludovicus Dux Bavariæ. In secunda vero mensa, parte dextera, sedebat Episcopus Eychstatensis, Carolus Margravius de Baden, Christophorus Margravius de Baden, orator & consiliarius Alberti Ducis de Brandenburg, Hugo Comes de Montphort, Jodocus Comes de Hohenzollern, Udalricus

ricus Comes de Montphort, Crafft Comes de Hohenloch, Adolphus Comes de Nassau, Philippus Comes de Nassau, Dominus de Ylen, Magister curiæ Ducis Maximiliani. In altera vero tabula latere sinistro, sedebat Episcopus Metensis, Everhardus Comes de Schottenberg, Albertus Margravius de Baden, Jacob Crafft miles & legatus Ducis Sigismundi de Austria, Udalricus Comes de Sulz, Otto Comes de Hennenberg, Alwick Comes de Sulz, Schafridus Comes de Leiningen, Fridericus Comes de Lufft, Præpositus Trevirensis natus de Syrck, Georgius Comes de Leiningen, Everbardus Comes natus de Hennenberg, &c.

Cibaria vero principum erant in primo transitu tredecim: & præcesserunt
decem tubicines, quatuor fistulatores, & duo buccinatores: quos præcesserunt
duodecim Comites, induti aureis vestibus, Heroldi duodecim. Ad secundum
vero transitum duodecim dapes vel fercula, & ad tertium transitum decem fercula.
Peracto tandem prandio, apportabantur triginta scyphi cum confectis:
quorum primus scyphus est existimatus valore sexaginta millium florenorum.
Prænominatorum hospes sexcentos homines in curia sua, qui omnes fuerunt induti
aureis & argenteis vestibus, juxta suum statum maximè pretiosis, habuit, (a) &c.
Istis peractis, Serenissimus Imperator Fridericus Ducem Burgundiæ Carolum solenniter
investivit de Ducatu Gelriæ per vexillum cum cæteris consuetis ceremoniis.
Post hoc desiderabat Carolus, Dux Burgundiæ, coronari in regem, in quem
finem præscriptam ambitiosam & pretiosam illam ostentationem instituerat: sed
Imperator respondit, certum illi deesse numerum Episcopatuum regiæ Majestati
debitum. Cum igitur rursus Carolus, Dux Burgundiæ, investituram de certis Episcopatibus
sibi vicinis peteret, & per vim illos se velle obtinere minaretur: respondit
rursus Serenissimus Imperator, non esse intentionis suæ, Romano Imperio
subtrahere velle Dominia qualiacunque & ipsi conferre. Itaque & sic frustratus
est Dux Carolus à desiderio suo: sed Imperator clanculum discessit, & Dux
non sine magno dispendio honoris & facultatum revertit domum: unde irrisiones
& subsannationes maxime in Francia fuerunt. Ex ista confusione Dux Ca- 403
rolus offensus, in Imperatorem consilia cogitabat prava, & anno salutis
MCCCCLXXIIII. cum maximo apparatu & exercitibus quatuor idlomatum Coloniensem
aggressus est Episcopatum sive diœcesim, & Nussiensem civitatem per
hebdomadas obsedit XLVI. ut Romanum occuparet imperium, quemadmodum
inclamaverunt milites ejus ad obsessos Nussienses, non laborare principem suum
pro ista villa, sed Romano pro Imperio: ut ipse Carolus in fine obsidionis, congressionis
tempore cum populo suo, protestatus est, dicens: Hora nona Imperator
ero vel mortuus: quod & factum fuisset, nisi Ducis proditionem divina ordinatio
detexisset: ut patet infra in historia obsidionis Nussiensis; & tandem tamen
potenter Imperator solvit obsidionem Nussiensem, & expulit Carolum. Recedens
igitur inglorius ab obsidione Nussiensi, continuò quietis impatiens, redintegratis
exercitibus & apparatu, in continenti ad Lotharingiam ascendit, & adversariorum
apparatum reperit robustum, sicut Dux Lotharingiæ, in auxilio habens Suitenses,
diversis in congressibus & præliis Ducem Carolum Burgundiæ non sine magno
populorum & rerum dispendio frequenter superavit, & ad tantam calamitatem
perduxit, ut, qui inclytus & gloriosus fuit in terra, sive in patria sua, proprio
literas scriberet sanguine ad Dominia & suos, ut inde violenter educerent eum, sed
frustra: quia justum judicium DEI super ipsum venerat pro sacrilegiis in locis sacris,
pro effusione sanguinis innumerabilium Christianorum, pro prædationibus
& oppressionibus ac exactionibus pauperum, pro fraudulenta & proditoria captione
nepotis sui, Ducis Gelriæ, Adolphi. In obsidione tandem civitatis Nanceji aggressus
est eum Dux Lotharingiæ, & per cruentum atrocissimum bellum gloriosissime

(a) Facit huc OLIVARII de la MARCHE *Rationarium Aulæ & Imperii Caroli Audacis*, Ducis Burgundiæ, quod Analectis Veteris ævi inseruit Antonius Matthæus.

fimè de eo triumphavit. Ibi Clenodia Ducis Burgundiæ cum diversarum dispositionum multitudine bombardarum manserunt, & post nobilium ac illustrium virorum vincula & interfectionem, Dux ipse fugiens, miserabiliter interiit, & post pretiosorum indumentorum & clenodiorum despoliationem, nudus in campo derelictus, sequenti die non comparuit, ut usque in hodiernum diem, ubi manserit, ignoretur. Et sic magnus ille Dux occiditur.

Sepulto Domino Rodolpho Dyepholt, Episcopo Trajectensi, Electores sive capitulares Ecclesiarum Trajectensium de novo electionem celebrantes, elegerunt unanimi voce Domicellum Gusbertum de Brederode, virum egregium & illustrem, præpositum in summo, & apud sanctum Salvatorem, verum etiam archidiaconum in Trajecto existentem. Iste autem Gusbertus fuit à canonicis & vulgari populo multum dilectus, & fuit frater Reynaldi, generosi baronis de Brederoden, qui insuper fuit Burgravius Trajectensis, & Dominus de Vyanen. Electione autem, sicut præmittitur, more consueto celebrata, idem Gusbertus electus misit legatos, & ambassiatores suos de beneplacito civitatis & totius terræ Trajectensis, exceptis paucis oppidis, ad Dominum Calixtum, Papam tertium, pro confirmatione habenda: sed postquam illi ad præsentiam domini Papæ sæpius fuissent pro confirmatione admissi, & ille semper animos eorum suspenderet, tandem perceperunt ab aliquibus, quod pro nihilo laborarent, eo quod provisio ejusdem Episcopatus reservata esset Domino David, Episcopo Morinsi. Quapropter præfati ambassiatores post innumeras expensas inefficaces ad propria redierunt, & eidem David de Burgundia, naturali filio Philippi Ducis Burgundiæ, ab eodem Papa legitimato, de eodem pontificatu est provisum: quem statim receperunt in eorum Dominum, & Episcopum Amerfordensem & Rynensem, ei præstito fidelitatis homagio: & dum Trajectenses eum recipere recusarent, propter præsentiam electi Domicelli, Gusberti de Brederoden, supervenit magnificus dux Philippus de Burgundia cum magno exercitu armatorum, volens circumvallare civitatem Trajectensem per gyrum. Quod perpendentes Trajectenses, per amicabiles internuntios cum duce Burgundiæ sunt pacificati, tali conditione annexa, ut ipsum ducem, & ejus filium cum pace & sine strepitu belli in civitatem reciperent, quod & ita factum est: quin ipse Dux cum maxima honorificentia à sæpe dicto Gusberto electo, & Reynaldo, fratre ejus, ac civibus omnibus susceptus est. Dehinc compositio pacis intra ducem Burgundiæ, & Gusbertum de Brederoden in publico promulgata est, quatenus Gusbertus jam dictus maneret deinceps archidiaconus & præpositus in summo, & apud S. Sal-
404 vatorem, quemadmodum prius: & pro sua resignatione haberet præposituram Sancti Donatiani in Brugis. Insuper declaratum est, quod eidem Gusberto pro suis expensis tribueretur summa quinquaginta millium Leonum. Istis ita gestis, David, filius Philippi, Ducis Burgundiæ, Trajectensem urbem decenter ingressus est, anno Domini MCCCCLVI. ubi secundum ritum antiquæ consuetudinis quinquagesimus quartus Episcopus gloriosè cathedratus est. Quibus sic in maxima gloria & jucunditate peractis, Philippus, Dux Burgundiæ, cum toto exercitu suo præparavit se ad obsidionem oppidi Davantriensis, pro eo, quod recusarent filium suum David acceptare pro Domino. Cum ergo hic sermo ipsis innotuisset, præparaverunt seipsos è converso ad bellum, claudentes portas oppidi cum suis valvis. Quod cum percepisset præfatus Dux Burgundiæ, duxit secum filium suum David, Episcopum Trajectensem, ac exercitum copiosum valdè, cum quo oppidum Davantriense obsedit, ut expugnaret illud in virtute magna: quod per octo hebdomadas sine intermissione ducis impegit assultibus, & bombardis, ut quam plures intus elideret fundibulis & missilibus. Econtra verò Burgenses cum nobilibus circumvallatum oppidum egregiè defensarunt, & forenses hostes à munitione præsidii sagittis abegerunt. Demum pacificatum est inter Ducem & oppidum præfatum, & ipse Dux dissolvens obsidionem, ad Brabantiam est reversus, & David Episcopus ab oppidanis in pace recipitur. Quo facto, David, Episcopus Trajectensis, commisit

Gusberto

Gusberto, Præposito antedicto, regimen Episcopatus Trajectensis: quod etiam Gusbertus satis honorifice adimplevit. Cum autem Amersfordenses nollent contribuere pro supplemento summæ pecuniarum præfatæ, quæ debebatur Gusberto jam dicto, allegantes, quod de merito non darent contributionem pro eo, quod primo receperunt David Episcopum: ipse Gusbertus præpositus, cum electis præliatoribus, præfatum oppidum tribus vicibus hac de causa hostiliter impugnavit, & in tertia vice illud in parte succendit, sic ut tandem oppidani compulsi sint, pacem expetere & contribuere, sicut & alia oppida Episcopatus Trajectensis.

Pius secundus, natus de Senis, & ejusdem urbis Episcopus, electus est in Papam anno Domini MCCCCLVIII. & vocabatur Æneas, vir eloquens & orator magnus, poetaque laureatus, & Imperatoris Friderici Ambasiator ante fuit; & in consilio Basiliensi notabilem tractatum scripsit pro authoritate ejusdem. Iste Pius Papa confirmavit, & ratificavit indulgentias, quas prædecessor suus, Calixtus Papa tertius, concessit oppido Mechliniensi. Iste anno Pontificatus sui quarto canonisavit, & Sanctorum Catalogo associavit sanctam Catharinam de Senis, incomparabilis sanctitatis Virginem, à die transitus sui ex hoc mundo, anno LXXXI. Item anno sequenti, scilicet salutis MCCCCLXII. Caput sanctissimi Apostoli Andreæ, fratris beatissimi Petri Apostoli, propter timorem Turcarum de Græcia translatum est Romam: in cujus occursu in pratis apud Pontem Milvium, die XII. Aprilis, in suggesto ad id præparato, Pius Papa pulcherrimam retexuit orationem, astante Senatu Cardinalium, & magna populi corona, quam propter prolixitatem omisi scribere. In fine tamen hoc modo clausit orationem: *Quantum verò ad nos attinet, quia nostrum quoque est facta mentio, qui locum germani tui tenemus indigni, ne multis moremur, tibi, Andrea, dignissime CHRISTI Apostole, quem ab ineunte ætate usque in hoc ævo venerati sumus, & inter cœli cultores cum plerisque aliis nobis advocatum & protectorem elegimus, omnes suppetias, quæ sunt in potestate nostra, ad recuperandas tuas oves, tuamque domum hic in terra volenti & cupido animo pollicemur. Nihil est enim, quod nobis magis cordi sit, quam Christianæ religionis & orthodoxæ fidei defensio, quam tui nostrique hostes Turcæ conculcare nituntur. Quod si Christiani principes ac populi audire voluerint, & suum pastorem sequi: videbit & lætabitur omnis Ecclesia, nec nos, quæ sunt officii nostri, neglexisse, nec te frustra huc impetratum fratris auxilia venisse.* *Romana.*

Iste passagium ordinare cupiens, cum plures ex Almania venissent Romam, ipsos cum benedictione remisit ad propria, eò quod non suffecisset. Et statim ipse in expeditione, quam fecerat contra Turcam, apud Anchonam obiit anno Pontificatus sui sexto: & inde translatus, sepultus est Romæ in Basilica S. Petri, &c.

Iste etiam Papa ad Regem Francorum Ludovicum, hujus nominis decimum, 405
gloriosam & affectuosam scribit Epistolam, in qua hortatur eum ad passagium contra Turcam; & ut dignaretur honorificè recipere & sustentare reginam Cypri, quæ per Ægyptium Soldanum expulsa erat à regno, & quædam alia utilia. Et Rex vice versa per egregiam Epistolam ostendit se in omnibus filium obedientiæ, quas Epistolas propter nimiam prolixitatem omisi scribere.

Anno regni ejusdem Ludovici Regis decimo, Pauli vero Pontificis Romanorum sexto, anno videlicet salutis MCCCCLXX. die undecima mensis Julii, Turcarum immanissimus & infidelissimus Tyrannus, monstrum quoddam feritatis, urbem Nigropontum terra & mari per continuum mensem potentissime obsidebat, & aliquoties oppugnaverat in prima luce structis copiis, & tormentis adhibitis expugnare cœpit tanta vi atque conatu, quanto unquam urbs ulla expugnata fuit. Quadraginta bombardas ingentes atque horrendas, quarum aliquæ ho-

minem rectum præ amplitudine admittebant, oppofuerat mœnibus urbis, fucceffive fine intermiffione excutiens petras fuas in turres & muros. Item per inftrumenta, quæ Turbaceba nuncupantur, cadavera, & omne genus tabidum & fœculentum intra urbem indefinenter immittebat, & fimul faxa & moles ingentes, ad conftemandas domus, & quicquid ibi erat habitabile. Erant centum quinquaginta millia Turcarum in hoc exercitu terreftri; navigiis autem circiter quadraginta millia aut fupra. Sed divifæ acies ac turmæ, oppleta foffa, fcalis adjectis, murum tumultuosè confcendebant & crudeliffimè præliabantur, adnitentes fuperare murum, & urbem capere. Stabant & fagittarii innumeri, continuò tot fagittas emittentes in quemcunque urbanum repugnantem in muro, ut aërem obnubilare viderentur. Ifta expugnatio tam vehemens, tam dira fucceffione gentium femper fortior, robuftior atque acrior facta eft. Verum urbs ipfa, munitiffima tam fitu, quàm opera Venetorum, qui pridem fufpicati funt horum crudeliffimorum furias & potentiam formidandam, mirum in modum refiftebat. Certabant enim urbani bellatores, qui numero quinque millia excedebant, pro falute, pro vita, pro liberis, pro religione, fumma virtute & fortitudine, concordes nunquam cedere, nifi in extremo fpiritu. Ita usque in noctem utrimque decertatum eft. In fequenti autem die, hora quarta ante lucem, acrius quam antea Turcæ omnibus modis prælium repetunt, certatumque usque ad horam tertiam diei. Cum autem bombardæ tam turres quam muros feptuaginta duorum cubitorum latitudine abrupiffent, domus & habitacula machinis perfregiffent, ac urbani, nec ubi perfifterent, haberent, & viciffim fuppletis hoftibus innumeris, ipfi diutius ftare nulla quiete habita, & pene exanimes præ feffitudine non poffent: demum Turcæ ingreffi funt urbem: quæ cum muratim multiplici impedimento colligata effet, non prius, quam feptem horarum fpatio poft ingreffum exactum, domatim tota expugnari potuit. O inaudita fævities in prælio, ftrages maxima in theatro! Intra urbem jam victores Turcæ trucidarunt utriusque fexus homines à decennio fupra, ut, inundante cruore, quafi flumen humani fanguinis ibi effet. Deflorarunt virgines, templa polluerunt, puellas fuperftites miferunt in alias fuas regiones. Deleverunt urbem totam & folo æquaverunt. At verò mirabile dictu eft, quam ftrenuè fefe Chriftiani ipfi, quam conftanter, quam fideliter habuerint. Interfecerunt hi ultra quadraginta millia Turcarum, combufferunt ex eorum triremibus circiter quadraginta: etiam quadraginta bis figna vel vexilla hoftium è manibus ejecerunt. Cum demum deeffet virtus repugnandi, quæcunque bona habuerant, in medium publicæ plateæ comportarunt, & in ftruem aptata pice & adipe igni injectis, ne in poteftatem feu utilitatem infernalis hujus hoftis ullo pacto devenirent, penitus flammis confumpferunt.

Et certè hi urbani ut verè Chriftiani, fic & veri Chrifti martyres non immeritò
405 appellandi effe videntur, qui extremo certamine fpiritum exhalarunt. Hoc & tale fuit excidium tam claræ urbis Nigropontis, tunc orientalium Chriftianorum ornamenti, nunc exempli miferandæ folitudinis. Sed ô miferam conditionem noftram! Non his Draco ille & inferni afpis contentus eft. Minatur fimilem luem cruentiffimam omnibus Chriftianis refiftentibus, & jam infulæ complures
406 ad eum confluunt, Rhodus deferitur, Cyprus tributum offerre dicitur, Creta vero & cæteræ finitimæ infulæ contremifcunt, urbes autem in litore & reliquæ, quæcunque in Orientalibus plagis funt Chriftianorum, vel cedunt fponte, vel defolentur neceffe eft. Ex quo palam cernitur, infanum hunc Draconem, qui nulla re magis lætari videretur quam cruore, & extrema interruptione Chriftianorum, facile Italiam fuperaturum brevi, nifi principes Catholici potentatusque adverfum affurgant. Etenim cum occupaverit, quod avertat DEUS, Italiam rabidiffimus ifte canis, quis eft, qui poffit jure non credere, illum reliquam Europam, profitentem nomen CHRISTI, ftatim de levi debellaturum, &c.

Poft

Post obitum reverendi Patris Domini Theodorici de Morsa, Robertus de Bavaria, frater Domini Friderici, Comitis Palatini Rheni, LXII. Coloniensis Ecclesiæ electus est Episcopus anno Domini MCCCCLXIII. Pontificatus Pii Papæ secundi sexto, seditque in Pontificatu annis ferè XII. deinde supervixit in captivitate circa annos . . . Iste Robertus, Dux de Bavaria, minus discretè, ut postea in propatulo claruit, exitit electus, præsertim cum illo tempore capitulum majoris Ecclesiæ, Coloniensis magis idoneis pro tanto præsulatu, spectabilibus & illustribus & personali elegantia venerandis, morum probitate conspicuis & eloquio nitidis viris abundabat, qui experientia valerent, & sententiosos nossent proferre sermones & authenticos: Ut Dux extitit Stephanus de Bavaria, & Præpositus majoris Ecclesiæ, Dominus de Nassawen, & Dominus de Wirtenberg, cum illustri Domino Mauritio de Spiegelburg, qui magnus erat orator & Poëta, quem etiam sanctissimus Dominus Apostolicus dignum adjudicavit Præsulatu, cum audisset ac vidisset eum, &c. Iste autem Dom. Robertus de Bavaria, Dux prædictus electus, extitit exilis personæ, levis mente, venationi & aucupio plurimum deditus. Tamen, ut tunc populares opinabantur, electus extitit, vel quia timebant quorundam prædictorum Dominorum rigorem, aut quia unus non favit alteri, sive ut potius à capitularibus regeretur, quam illos regeret. Quod tamen aliter evenit. Nam à consiliariis suis, maximè Laicis minus idoneis, potius idem Robertus electus postea regebatur: propter quod, statim post electionem oriri inter ipsum capitulumque suum cœperunt simultates, ut memoratum Dominum Robertum vilipendentes ac detestantes, nonnulli, qui promotionis ipsius auctores fuerunt, sollicitarent, quo præsulatum resignaret. Sed Serenissimus Dominus, Dux Fridericus de Bavaria, & Comes Palatinus, frater prædicti Domini Roberti, Archiepiscopi Coloniensis, vir perspicacis ingenii, magnus triumphator in armis, repetitis vicibus ipsum Archiepiscopum fratrem suum notabili cum comitiva sumptuosè visitavit, & controversiæ causas inter fratrem suum Archiepiscopum, & capitulum majoris Ecclesiæ Coloniensis perscrutatus est. Causis tandem intellectis, indignans Canonicis & cæteris optimatibus dixit, ut, quemadmodum sine ipsius sollicitatione fratrem suum elegissent; ita etiam (vellent, nollent) in præsulatu retinerent. Sed cum etiam Dominus Dux Fridericus prædictus animadverteret, per minus idoneos consiliarios memoratum fratrem suum Archiepiscopum in regimine destitui, aptiores de terra sua misit consiliarios, quos si Archiepiscopus semper audivisset, ad tanta honoris rerumque dispendia suo cum præsulatu minime pervenisset, ut infra magis elucescet. Cumque isti consiliarii suis in suggestionibus & consiliis minus se audiri considerarent, ad Dominum suum, Ducem Fridericum memoratum, remearunt, Archiepiscopum in manibus Consiliariorum suorum derelinquentes: unde ad extremam calamitatem in fine perductus est, ut infra patebit. Cum ergo memoratus Dominus, Dux Rubertus de Bavaria, Coloniensem acceptasset Archipræsulatum, maximis reperit debitis destitutum. Nam omnia fere castra & telonea, cum cæteris proventibus & reditibus, optimatibus diversis erant impignorata. Sed & id modicum, quod prædecessori suo remansit. Canonici majoris Ecclesiæ ante Electionem (qua occasione ignoro,) aliis tradiderunt, sicut castrum in Kempen suis cum attinentiis, & civitatem ac Dominium in Urdingen præfecto tradiderunt de Bell, & mediam partem redituum castri & territorii de Loyn, ac civitatem Bergensem suis cum attinentiis, ac etiam cum diversis aliis allodiis diversis tradiderunt, ita, ut memorato Archiepiscopo Roberto vix duo millia florenorum annuatim restarent, & vix aut nunquam recuperandi reditus & proventus Ecclesiæ Coloniensis, quæ ditissima inter Almaniæ Ecclesias reputatur, spes relinqueretur. 407
Nam quemadmodum Trevirensis Archipræsulatus alias præcedit Ecclesias antiquitate circa clima nostrum, & Moguntinensis Ecclesia latiori Dominio ; ita Coloniensis alias præcedit divitiis. Si tamen Domini memorati majoris Ecclesiæ Coloniensis proventus Ecclesiæ, ut supra dictum est, rationabili absque causa diversis

Coloniensia.

ante Electionem distribuerunt, non mirum, si simultatis causas inter ipsos Archiepiscopumque ministrabant. Ad ostendendum tamen excellentiam Archipræsulatus Ecclesiæ Coloniensis, & majestatem, sciendum, quod, ex quam alto divitiarum fastigio in profundum proruerit inopiæ, istius venerabilis Domini Roberti tempore, jam dictum est supra. Nam idem memoratus Dominus, Dux Robertus de Bavaria, multo plus in spiritualibus præbendis ante suam Electionem habuit, & majoris erat reputationis propter decentem comitivæ frequentiam, quam post electionem. Nam prædecessor istius, venerabilis pater in Christo, Dominus Theodoricus de Moirsa, Archipræsul egregius, inter omnes Almaniæ præsules & principes excellentissimus erat, ut per inscriptionis ipsius titulum potest probari. Archiepiscopus enim primò intitulatur: quare per curiæ ipsius comitem, qui illustri ex prosapia hæreditario semper succedit jure, pastoralis ei præfertur baculus. Istum comitem alius sequitur comes, Marschalcus Archiepiscopi, qui etiam illustri ex prosapia hæreditario semper succedens jure, evaginatum fulgentem fert gladium; pro eo, quod Dux existit, & intitulatur Westphaliæ. Insuper sanctissimi Imperii Electionis Princeps ac Italiæ Cancellarius, simul & Apostolicæ sedis legatus est, & intitulatur: quare ei etiam per illustrem curiæ suæ granorum flagellum antefertur.

Cum ergo prædictus venerabilis in Christo Pater, Dominus Theodoricus de Moirsa, sceptra Ecclesiæ Archipræsulatus Coloniensis acceptasset, maximos reperit thesauros prædecessoris sui, serenissimi Domini & reverendi Friderici de Sarwerden, avunculi sui, & omnia castra omnibus necessariis & victualibus abundantissimè referta. De quo thesauro memoratus Archiepiscopus, Theodoricus de Moirsa, brevi in tempore, propter ingruentia bella (prout quidam ipsius olim redituarius asseruit) expendit ultra viginti quinque vicibus centena millia florenorum. Nam primum contra Wilhelmum de Ravensperg, coëlectum suum, exercuit bellum, & simul contra Adolphum, Ducem Montensem, avunculum ejusdem memorati Wilhelmi de Ravensperg. Deinde quemadmodum plures prædecessorum suorum, graves habuit altercationes cum civitate Coloniensi: unde etiam maxima per dispendia thesauri ab utraque parte effusi sunt. Postquam vero maximam memoratam summam Archiepiscopus Theodericus à prædecessore sibi derelictam expendit, gravioribus dispendiis etiam Ecclesiam Coloniensem gravavit: cum repetitis vicibus, pro sancta matre Ecclesia, propriis expensis regio more expeditionem contra Bohemos tempore Schismatis fecerit: & frequenti in consilio principum electorum imperii præ cæteris & supra cæteros gloriosior apparuerit, & maximè in Electione Friderici, quondam Ducis Austriæ, qui per procurationem illius postea Imperator est effectus. Unde una vice in collegio Principum Electorum Francofordiæ cum viginti quinque Doctoribus extitit, quos omnes pretiosis, ut decuit, indumentis unius coloris vestivit, exceptis Comitibus, Baronibus, & militibus, ac aliis Vasallis pluribus, quos omnes ejusdem coloris vestibus, secundum uniuscujusque status decentiam, vestivit: & refectionis tempore, in argenteis vasis potum & cibaria ministravit, non sine admiratione omnium Principum Electorum.

Insuper sumptuosa contra primum Ducem Clivensem Adolphum exercuit bella, maximè in obsidione civitatis Susatiensis, quæ se non fine perjurii nævo ad ducem Alphonsum Clivensem transtulit: ubi tam de conductitio, quam etiam proprio exercitu, Archiepiscopus Coloniensis fertur habuisse centum millia pugnatorum. Idem deinde Archiepiscopus Coloniensis, Theodericus prædictus, Ducatum emit Montensem à Domino duce Gerardo Juliacensi & Montensi, pro maxima summa pecuniæ. Insuper in frequentia plurimorum magnatum, Prælatorum, Doctorum & optimatum diversorum graduum & facultatum, nec non in frequentia plurimorum Comitum, baronum, ac militum & Vasallorum in numerosa multitudine suam tanquam regiam habuit curiam. Et quia ex ingenita sibi curialitate ex-
408
cessivè

cessivè liberalis erat, circa finem vitæ ad inopiam pervenit, ad quam tamen regalis ista Curialis frequentia ipsum non tantum perduxit, quantum maxima per ipsum magnificè patrata, ut ex superioribus patet. Nam cum Archipræsulatus Coloniensis in plenaria est majestate, singulis diebus in proventibus & reditibus ac pluribus teloneis, præ cæteris Rheni Principibus habet circa mille aureos florenos electorum. Et hæc de excellentia & magnificentia Coloniensis Archipræsulatus breviter sufficiunt.

Nunc denuo ad enarrationem processus venerabilis in Christo patris ac Domini, Roberti de Bavaria, Archipræsulis Coloniensis, redeamus. Misit interea serenissimus Dominus Dux Fridericus, comes Palatinus præfatus, fratri suo Archiepiscopo in auxilium strenuum quendam militem, Dominum videlicet Martinum Ruyssenbach, & quodam cum ipso plebejæ originis armigerum, qui ob animositatem & strenuitatem in armis nobilioribus genere præferebatur, & in multorum frequentia satellitum equitatus illius fuit, qui vulgariter Buck cognominabatur. Unde universi Vasalli & armigeri, quos memoratus comes Palatinus fratri suo Archiepiscopo direxit, ob capitaneum eorum in territorio Coloniensi, & vicinis in locis Buck sunt appellati. Ut igitur memoratus Dominus Robertus Archiepiscopus proventus, reditus & allodia cum teloneis sensit esse diversis impignorata, circumspexit, quemadmodum illa recuperaret. Primò verò castrorum detentores cum proventibus diœcesis aggressus, reperit impignorationis computum ita capitalem excedere summam, & quotidie Lombardico, vel Judaico more augeri, ut ubi deficerent, non inveniret, adeò ut omnis spes redimendi evanesceret. Fretus ergo memoratus frater suus, comes Palatinus, ipsi in subsidium misit, caute castra fortissima cum oppidis certis obtinuit, & invasit detentoribus captis, quos ad rationabilem compositionem isto modo compulit. Cœpit interea in temporalibus proficere, & in fama crescere, ac civitatum & optimatum diœcesis favorem & absistentiam acquirere, qui Coloniensis Ecclesiæ detestabantur bona tam indecenter ab usurariis possideri. Civitas tamen Coloniensis ipsis impignorationibus favit, quia & ipsa cum eis in eadem damnatione erat, per pignorationem Episcopalium proventuum in civitate Coloniensi. Interea (occasione qua nescio) oriri simultates inter Archiepiscopum Robertum & consules civitatis Nussiensis cœperunt, qui singulares ipsius fuerant fautores in invasione castrorum, ut supra dictum est. Quod quidem animadvertentes, quem ante illa tempora pro maleficio Archiepiscopus Robertus mulctaverat Nussiensi consulatu, de probitate Joannis, Ducis Clivensis, mirabiliter persuasit, in cujus curia persuasorius iste copulator educatus ab infantia, & idcirco semper familiaris ac favorabilis ipsi Duci Clivensi fuit: unde duos de proconsulibus civitatis Nussiensis non sine consulatus consensu ad memoratum Ducem Clivensem idem copulator nefarius perduxit. Qui eos, tanquam perspicacis ingenii vir, urbaniter ac curialiter tractavit, & aliquod, ut rumor erat, & postea in propatulo claruit, pactum cum eis iniit. Quod tamen Archiepiscopum minimè latuit, & bellorum tempore patuit, quæ bella erant inter Dominum Ducem Adolphum Gelriæ, & Joannem, Ducem Clivensem, præsertim cum Dominus Archiepiscopus Coloniensis Robertus confœderationem cum Domino Duce Adolpho Gelriæ iniit. Interea isti duo præcellentes Principes, Archiepiscopus Coloniensis & Adolphus Dux Gelriæ, Civitatem & castrum Wachtendunck potenter obsederunt, quod Dux Clivensis à Gelrensibus ante tempora impugnaverat, & non exigua damna eisdem Gelrensibus bellorum tempore intulerat. Tandem, non exigua post temporum spatia, Dux Clivensis obsessos cibare disponens, aut certè obsidionem dissolvere, excepto universo exercitu territorii sui, longinquis de partibus Westphaliæ magnum & fortem adunavit exercitum, qualem progenitores ipsius non reperiuntur unquam habuisse. Nam numerus equestris exercitus, ut famabatur, tunc erat trium millium, & pedestris exercitus quindecim millium. Gel-

rensium verò adversariorum tam equestrium, quam pedestrium, vix trium mil-
1499 lium, &c. Dux ergo Clivensis, obsessis cibatis, nec obsidionem solvere valens, redire per iter voluit: quod tamen memoratus Dux Gelriæ Adolphus præoccupare anticipavit cum vasallis & armigeris suis consuetis, & quibusdam civibus ac agrariis territorii sui. Sed & venerabilis Archiepiscopus Coloniensis cum armigeris & exercitu territorii sui erat in confinio, è quibus armigerum suum, Buck appellatum, cum ducentis equitibus Duci Gelriæ misit in subsidium. Cumque cum reliquo exercitu Gelrensibus vellet succurrere, restiterunt aliqui ex consulibus Nussiensibus, terminos territorii sui nitentes transcendere: & tunc apparuit effectus clandestini colloquii, quod Nussienses cum Duce Clivensi habuerunt, de quo superius habetur. Ob quod Archiepiscopus grave contra consulatum concepit odium, & moliebatur multipliciter speciem vertiginis miscere inter consules & Nussienses oppidanos, nonnullos de communitate seorsim ad se evocatos, quos incitare contra consules conabatur, sed minime valuit, eò quod consules hoc considerantes, non solum sibi cives agglutinaverunt, sed & callide contra Archiepiscopum incitaverunt, ut infra magis clarescet. Unde Archiepiscopus contra civitatem amaricatur, vel etiam ab aliquibus incitatus, civitatis moliebatur excidium, quendam per exploratorem fraude & dolo repletum, qui etiam Archiepiscopum ad extremam perduxit calamitatem. Nam postquam Archiepiscopi intellexerat intentum, Nussiensibus detexit, recipiens etiam ab ipsis proditionis pecuniam. Tunc consules Nussienses aliqui, inter quos & Archiepiscopum odii & livoris uberius flagrabat incendium, ut tunc famabatur, occulte tamen ob partialitatis notam declinandam, incitatorias communitatis contra Archiepiscopum ediderunt literas, quas idem exploratorum explorator nefarius per Archiepiscopum ad suggestionem memoratorum consulum procuravit sigillari, quod tamen idem Archiepiscopus invite exequebatur. Et has proditionis literas idem proditor procuravit per duos potiores Archiepiscopi armigeros sibi in Nussia præsentari. Cumque adventum ipsorum cum literis idem proditor sciret, curavit id consulibus memoratis intimare. Nam ipse proditor literas in Nussia expectabat. Ex his duobus armigeris unus erat magister militiæ Archiepiscopi, quem ei direxit frater suus, Comes Palatinus, cognomento Buck, de quo supra dictum est. Quorum adventum consules aliqui, præsertim qui explorationis conscii & auctores erant, reliquis consulibus id manifestarunt, quos etiam dolosis sermonibus contra Archiepiscopum concitaverunt, & conspirationem inire fecerunt, quanquam nonnulli consules in hoc se difficultaverint.

Decreverunt interea in Archiepiscopi confusionem, prædictos armigeros capere, & scandalose interficere. In itinere ergo ad Nussiam, memoratus magister militiæ cum collega suo intravit navim, circa oppidum Zoensis appellatum, inter Coloniam & Nussiam situatum, præmittens satellites suos, cum equis, ut salvum conductum ab optimatibus continerent, & hospitium præpararent. Nussienses ista præscientes, certos ad portas deputaverunt custodes, qui omnibus introitum concederent, & exitum denegarent. Satellites autem venientes, liberum habuerunt ingressum, sed salvum conductum cum obtinere pro Domino suo non valerent, redire in occursum Domini sui conati, & id ad singulas portas pertentantes, nec valentes propter custodias prærordinatas, ut supra dictum est, in magna perstiterunt angustia. Navigio interea appropinquanti, magistro militiæ prædicto, cum suo collega certum ad spatium occurrunt Nussienses per terram & aquam, ut omnis tolleretur facultas fugiendi. Navi autem ad terram deducta, magno cum impetu & clamore irruentes, & violenta austeritate invadentes, ipsum magistrum militiæ Archiepiscopi extra navim traxerunt, collegam ejus extra navim divertere conantem deprehenderunt, & sine excusationis aut rationis obtentu, de facto vinculis & tormentis subjecerunt, & literas proditori præsentandas, de quibus supra

prædictum eſt, perquirentes reperiunt. Quibus communitati oſtenſis, ipſam pene in furiam contra Archiepiſcopum & vaſallos jam captos incitaverunt. Proditor deinde proditorum, de quo ſupra dictum eſt, à Nuſſienſibus recepto præmio, in locum receſſit ſuum, quem tamen poſtea ob alia ipſius facta Dux Clivenſis mala morte peremit. Archiepiſcopus interea factum percipiens, conſternatus eſt animo, & triſti corde Sereniſſimum miſit Dominum, Ducem Stephanum de Bavaria, & illuſtrem Comitem de Nuennar, cum aliis nobilibus prælatis ad Nuſſiam, obſecrans per ipſos & plura promittens, ſeipſumque civitati ſubjecturum, ac omnem ipſorum voluntatem cunctis diebus impleturum, ſi civitas nunc ſolerti uſa foret conſilio, cum jam Archiepiſcopum in captivis captum tenebant, maxima in poſterum, quæ eis evenerunt, diſpendia præcaviſſent, ut in ſequentibus patebit. Quod nonnulli conſules animadvertentes, ſed ob ſuſpicionis notam declinandam, ne videlicet partis Archiepiſcopi judicarentur, aliquid dicere aut conſulere diſſimulabant, præſertim propter eos, qui induſtrioſe communitatem concitaverant. Cum igitur Sereniſſimus Dux Stephanus, illuſtri cum Domino de Nuennar, ac cæteris probis viris, Archiepiſcopi propalaſſent inſtantiam, nulla erat audientia ob nimium furorem communitatis concitatæ, quin potius Nuſſienſes Illuſtrem Comitem de Moirſa, tanquam ſpecialem civitatis fautorem, advocantes, cum diverſis & pluribus nobilibus ac vaſallis circumvicinis, proditorias oſtendentes literas, ſed & relationem nefariam in Archiepiſcopi confuſionem facientes, per quendam civitatis proconſulem ſingularem iſtius mali facti actorem. Quod illuſtris Comes de Murſa audiens diſſuaſit, ſed perſuadere non valuit præcipitare negotium. Tandem prædictos armigeros in conſpectu civium & advocatorum nobilium prædictorum, in civitatis foro, non ſine diſplicentia extraneorum præſentium, crudeliter fecerunt occidi, & in quatuor deinde partes cadavera ſecari, quas diverſa per loca, & circa civitatis portas, in Archiepiſcopi confuſionem fecerunt ſtipitibus appendi. Ob quod Dominus Archiepiſcopus turbatus, & vehementer confuſus, in civitatis exitiale excidium, & in ſpiritu furoris iter arripuit ad invictiſſimum principem, magnum Ducem Burgundiæ, tunc temporis Zutphaniæ in ducatu Gelrenſi moram trahentem, qui etiam tunc temporis ipſum ducatum invaſit, & abſque magna vi obtinuit. Illi ergo principi Archiepiſcopus ſuam conqueſtus extremam calamitatem ſimul & Nuſſienſium rebellionem, ac ſe ſuaque in manu ipſius tradens. Princeps & Archidux, per ſuos opulentiſſimum Archipræſulatum intelligens, Colonienſem avaritia, aut ambitione, ut opinabatur, cui nulla approximabat linea conſanguinitatis, aut priſtinæ familiaritatis addicit aſſiſtentiam. Unde Archiepiſcopus non modice gaviſus, & conſolatus reverſus eſt in terram ſuam. Et iſtud Nuſſienſes minime latuit, & ſuam cauſam inter ipſos, ac Archiepiſcopum, per quorundam aſſiſtentiam potentium, in manus practicaverunt poni Domini Apoſtolici, & Imperatoris, apud quos etiam ſuum accuſaverunt Archiepiſcopum. In cujus rei teſtimonium, ſingulis portis civitatis inſignia Domini Apoſtolici & Imperatoris fecerunt affigi. Et in iſtis non exiguam habebant aſſiſtentiam civitatis Colonienſis, quemadmodum & capituli majoris Eccleſiæ Colonienſis, &c. 410

Intentum ſuum Princeps Burgundiæ in ducatu Gelrenſi poſtquam adeptus eſt, regia in magnificentia & gloria ad Trevirenſe aſcendit oppidum, tali ac tanta in majeſtate, quod Almanorum ſimilem nullus potuiſſet perfeciſſe principum. Ubi ipſi glorioſiſſimus occurrit Fridericus Imperator, & ipſi Principi Burgundiæ ducatum feudavit Gelriæ. Conabatur deinde idem Princeps Imperatorem inducere, ut regium ſibi jus concederetur, ac regali diademate coronaretur; Quod tamen Imperator perficere diſſimulans, clanculum diſceſſit, & Princeps Burgundiæ poſtea ad propria remeavit. Interea Dominus Martinus Ruyſſenbach, miles droſſatus, Lynnenſis territorii, de quo ſupra habetur, quod à Comite Palatino in ſubſidium fratri ſuo ſit miſſus, Nuſſienſes frequenter infeſtavit, cum vaſallis ſuis

suis provocatorios cum equestribus circa civitatem faciens discursus, si quo modo damna in pecoribus vel hominibus civitatis inferret. Cum ergo in proximo Principis Burgundiæ adventum idem prædictus Dominus Martinus miles intellexisset, adunatis sibi duobus adhuc militibus, aliquibus etiam cum Domicellis & vasallis ac agrariis, numerosa multitudine Kempensi & Lynnensi ex territoriis obsidionem civitatis Nussiensis nitebatur anticipare, collocans se cum suis ad distantiam medii milliaris à Nussia, exitum & introitum ab illa parte civitati interdicens. Quod Nussienses moleste non diu pertulerunt. Nam circa festum decem millium
411 martyrum, noctis in conticinio civitatem cum trecentis expeditis vernaculis exeuntes, quos in futuræ obsidionis subsidium conduxerunt, & circa auroram sopore hostibus magna ex parte depressis, valido cum clamore, & terrifico cum sonitu plurimarum bombardarum, impetuose domistadio, & cæteris ædificiis, in quibus hostes quieverunt, fortiter ac ferociter irruentes, nonnullis interemptis, pene omnes ceperunt, exceptis quibusdam fuga elapsis. Deinde militum & vasallorum invaserunt equos, & Sancto Quirino patrocinante, magnam perfecerunt victoriam: quam si non habuissent, principis obsidionem tanto minime tempore pertulissent: nam plura obsidionis in subsidium in lignis secandis, & vicinorum pecoribus deprædandis ad civitatem deduxerunt. Istos etiam milites cum vasallis & agrariis cum equitibus & curribus in magno & gaudioso triumpho ad civitatem perduxerunt. Ad quorum introitum, pro gratiarum actione omnibus pulsatis campanis, Te Deum laudamus, cecinerunt. Ob vulnerum enormitatem, Dominus Martinus Ruyssenbach, principalis capitaneus istius conflictus, & Dominus Fridericus de Hulss milites, cum quibusdam vasallis non diu supervixerunt. Tertius tamen miles, Dominus Theodoricus de Horsst, cum aliis domicellis captivi permanserunt. Misit interea clanculum Princeps magnificus, Archidux Burgundiæ, antequam moreretur, ex terra sua Illustrem Dominum, Robertum de Arburch, ad optimates civitatis Nussiensis, qui inter duas civitatis portas illi solenniter occurrerunt. Pronuntians itaque memoratus Dominus, Robertus de Arburch, asseruit, se clanculo ab invictissimo Principe Burgundiæ directum, ad persuadendum civitati, ut in Principis se redderet manus, & nunquam in Archiepiscopi traderetur potestatem, sed ipse Princeps eam incolumem conservaret, ac privilegia & libertates ipsis ampliaret, cum quibusdam aliis lenitatis verbis, quantum valuit, pie persuasit. Cui consules, & proconsules civitatis placabile & rationabile dedere responsum, dicentes, causam inter Archiepiscopum Coloniensem, & civitatem Nussiensem positam esse in Sanctissimi Domini Apostolici, & præcellentissimi Imperatoris potestate, quod si non fecissent, secure se audere principis fidelitati committere. Hoc tamen magis ad principem placandum, quam ad perficiendum asseruerunt. Præsertim cum idem Princeps in Ducatu Gelrensi fraudulenter servavit fidem. Cumque præfatus Illustris Dominus, Robertus de Arburch, aliud nequiret obtinere responsum, privata consulum optavit colloquia, aut unius aut duorum, vel trium, sed ob præhabitam optimatum constantem præscientiam, impetrare non valuit, ne fraudulenta Gallicana bombarda læderentur, ex qua, secundum multorum opinionem, aureos consuevit emittere globos, in excidium diversarum inexpugnabilium urbium. His peractis, memoratus Dominus, Robertus de Arburch, cum comitiva sua remeavit ad Principem. Nussienses verò quosdam ex optimatibus direxerunt ad Coloniam & capitulum majoris Ecclesiæ, ac ad civitatis consules certificari cupientes, ipsorum de assistentia intentum, qui diu hæsitando propter mercaturas negotiatorum suorum difficultaverunt negotium. In assistentiam tandem consentientes, serenissimum miserunt Dominum Harmannum, Landgravium Hassiæ, canonicum majoris Ecclesiæ, cum notabili numero nobilium vasallorum, & numerosa multitudine equitum, pro majori parte ex Hassia cum nonnullis pedestribus vernaculis. Interim Nussienses munitioni perficiendæ operam dabant, fortalitiis magnis ex arboribus civitatis portas obstruentes,

ſtruentes, quarum numeroſam multitudinem, circa monaſterium regularium juxta civitatem ſituatam, non ſine magno fratrum dolore & diſplicentia defecaverunt, quæ pro monaſterii munimento per anteceſſores fratres, per gyrum plantati ipſis erant impreciabiles, unde & plura alia civitati neceſſaria Nuſſienſes inde abſtulerunt. Damnificatum eſt etiam memoratum regularium monaſterium, obſidionis occaſione, in valore ultra octo millia florenorum electorum, ut computatum eſt poſtea coram Principe, ut infra patebit. Cæterum in neceſſariis Nuſſienſes ad obſidionem ſe diſponebant. Deprecantes non jure prælii, ſed neceſſitatis cauſa, pecora vicinorum amicorum agrariorum. In quibus & aliis obſeſſis neceſſariis perficiendis, Sereniſſimus eis aſtitit Dominus Harmannus, Landgravius ſuis cum ſolertioribus viris.

Interea anno Domini milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo quarto, circa feſtum diviſionis Apoſtolorum, Carolus Archidux, Princeps, & in bellis victorioſiſſimus triumphator, ducatuum & comitatuum ac dominiorum plurimorum poſſeſſor. Nam Archidux extitit Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Gelriæ, Lymburgiæ & Lutzenburgi. Similiter extitit Comes Flandriæ, Hollandiæ, Artheſii, Hannoniæ, Zelandiæ, Zutphaniæ, & Boloniæ. Fuit inſuper Palatinus Burgundiæ inferioris, etiam Dominus extitit Friſiæ, Salinaris, Picardiæ, & Mechliniæ. Et princeps erat Sacri Imperii Marchio. Et tantus ac talis in quotidiana extitit ſumptuoſa & magnifica curiali frequentia, ut nullus Almannorum Regum, vel Principum, imo nec Rex Regum Romanorum Imperator ipſi valuit comparari. Qui etiam maximum poſt triumphum in Francia, contra ipſum præcelſum Franciæ Regem in ipſius Regis patratum territorio, & Leodienſium poſt depopulationem, ac civitatum deſtructionem, & murorum dejectionem, in qua expeditione centum fertur habuiſſe millia pugnatorum, pro majori parte equeſtrium, & poſt ducatus Gelriæ invaſionem, Colonienſem devaſtare aggreſſus eſt præſulatum, exercitum in Trajecto ſuper Moſam adunans in terra Leodienſi. Ibi quatuor exercitus, & totidem linguarum ad ipſum ſtipendii gratia confluxerunt. 412

Primus exercitus extitit Gallicanus, potentiſſimos ac opulentiſſimos habeos principes, qui non tam ſtipendii gratia ipſum principem ſequebantur, quàm obedientia compulſi. Secundus exercitus erat Anglicus. Tertius Almanicus, qui etiam magna pro parte, non tam ſtipendii gratia, quàm neceſſitatis rigore compulſi, quemadmodum extiterunt Leodienſes & Gelrenſes. Quartus deinde exercitus erat Lombardicus. Qui omnes tanti ob Principis excellentiam de longinquis partibus ſtipendii gratia confluxerunt, præſertim Anglicus, quem ex inſulis contraxit maris: & Lombardicus, quem tanti principis fama tranſalpinare fecit. Inſuper in præliorum expeditionem, & urbium oppugnationem, maximum machinarum præparavit apparatum, qualem nec Græcorum Imperator Palamedes in expugnatione Trojæ habuit.; aut Nabuchodonoſor, ac Titus cum Veſpaſiano, in Hieroſolymæ expugnatione & debellatione inveniuntur habuiſſe, præcipue in numeroſa multitudine diverſarum ſpecierum, ac diſpoſitionum terribilium bombardarum. De iſtius Principis adventu, ante multa annorum luſtra, Jeremias vaticinatus eſt in libro ſuo, capitulo quarto in hunc modum: *Aſcendet Leo de cubili. Prædo gentium ſe levabit.* Quæ quidem prophetia, quemadmodum de Nabuchodonoſor literaliter reperitur ſcripta. Ita iſti Principi Burgundiæ convenit literaliter & temporaliter in eo, quod annorum numerus Domini in ea continetur, quod idem Princeps præcipue in devaſtationem Colonienſis præſulatus diſponitur, & non exiguam inducit admirationem, quod nulla alia verba iſtius Principis adventum denotantia in ſacro reperiuntur eloquio, niſi ea, ubi & tempus annorum reperitur. Rurſus admirationem inducit, quod poſt numeroſam multitudinem in-

 victiſſi-

victiſſimorum Principum & Regum, qui hunc præceſſerunt Principem, titulus iſte annorum præſcriptus huic reſervatus ſit Principi, denotans effective ipſius trophæa cum determinato tempore. Sed & altiſſimus omnium entium fabricator, ante Ducatus Gelriæ invaſionem magnifici iſtius Principis cæleſte per portentum, prægnoſticam ſcilicet radioſum cometam, ſignificavit adventum. Agminibus igitur exercituum ſuorum excellens Princeps ſtipatus, nec non præliorum machinamentis aptatis, cum in Trajecto ſuper Moſam, tanquam evaginata Colonienſi diœceſi, immineret rumphea, præcipue tribus ejusdem territorii civitatibus, quæ præcipue contrariabantur Archiepiſcopo, magnum incuſſit timorem, ita, ut Colonienſis Metropolis duo ſolennia juxta civitatem confregit monaſteria, cum leproſorio: Nuſſienſes tamen ſingularem ob Archiepiſcopi offenſam magis habebantur ſuſpecti, & idcirco munimentis perficiendis abundantius operam dabant. Suſpicionem tandem timoroſæ expectationis regularibus ante oppidum morantibus, Prior ejusdem ordinis, civitatis Ruremundenſis ademit, iter feſtinanter arripiens verſus Nuſſiam, principis certiſſimum Priori & fratribus intimavit adventum, quod niſi feciſſet, peculiaria monaſterii utenſilia, cum quibusdam aliis precioſis, diſpendioſe in monaſterio remanſiſſent, quamvis civitatis ob inſtantiam, ante per
413 modicum tempus.300. in ipſam devecta ſint maldra ſiliginis, cum quibusdam aliis clenodiis. Poſt hanc Ruremundenſis Prioris regularium denuntiationem, de adventu Principis certificati, monaſterium utenſilibus, & aliis, ut ſupra dictum eſt, toto evacuavimus conamine, & feſtinantia. Nonnulla ad terram Montenſem citra Rhenum direximus precioſa. Deinde Prior monaſterii per diverſa religioſorum loca diſpoſuit ordinare fratres. E quibus ſuppriorem cum tribus fratribus ſacerdotibus & duobus converſis ac nonnullis laicis in Monaſterio reliquit. Ad civitatem Nuſſienſem ſex deputavit fratres ſacerdotes, cum quatuor novitiis & uno converſo, ac quinque laicis, cum quibusdam familiaribus. Ad monaſterium reguliſſarum Berckenſis oppidi duo deputati ſunt fratres ſacerdotes cum uno converſo. Ad reguliſſarum monaſterium in Dnislacken in Ducatu Clivenſi duo deputati ſunt fratres ſacerdotes cum uno diacono. Poſtremo Prior ſe tranſtulit ad terram Montenſem, quoddam ad monaſterium ſororum ordinis S. Franciſci de tertia regula, cum uno fratre ſacerdote, & uno diacono ac uno converſo, & laico uno. Cæteri laici hinc inde diſperſi ſunt.

Iſta antequam fieret diviſio, fratres lamentabili corde & voce in choro Salve regina cecinere, Beatæ Virgini monaſterium commendantes, deinde in hoſpitum camera pariter refectis, ſe mutuo fratres valedicentes cum ejulatu, & fletu quorundam ad loca ſingulis deputata, ab invicem receſſerunt. Sed & Sereniſſimus Dominus Harmannus Landgravius, cernens civitatem nos illuc deputatos intrare, ex compaſſione lacrymabatur, ut nobis poſtea retulit. Omnia etiam victualia monaſterii in vino & bladis, in carnibus & butyro ac caſeis, & animalibus tantam introduximus copiam, ut nobis ad triennium abundanter ſuffeciſſet. Sed procurator tunc pro tempore intraneus exiſtens civitatis, & nimium partialis, magnam victualium partem diſtribuit pro ſtipendiariis alendis: ita, ut cum cæteris poſtea neceſſe manducare habuerimus carnes caballinas. Inſuper pondus innumerabile plumbi de tectis monaſterii, ad globos bombardarum fundendos, civitati tradidit, magna cum numeroſa multitudine afferum, ex monaſterio ad civitatis munimenta perficienda devexit. Subinde die ſequenti tumultus exortus eſt, pluribus civibus & ſtipendiariis monaſterium funditus deſtruere volentibus. Sed beata virgo per quosdam de optimatibus habitaculum defendit ſuum. Incenderunt tamen Curtim in Hannone, in oppoſito monaſterii, citra rivum Erpiæ, & Curtim in Monaſterio. Ex quo incendio nonnullæ officinæ incenſæ, & periiſſent cum monaſterio, niſi fratres in monaſterio derelicti, cum aliquibus fratribus ex civitate adjutorio etiam aliquorum aliorum, incendium non ſine magno labore extinxiſſent.

Ad

Ad Nussiensis obsidionis historiam antequam procedam, urbis cum adjacendibus insulis manifestare convenit dispositionem, ut obsidionis series ignorantibus clarius elucescat. Civitatis itaque dispositio magis in longum protenditur, quam in latum. Per cujus longitudinem ad Orientalem plagam amnis præterfluit, appellatus Erpia, ibidem Rhenum intrans fluvium. Unde etiam civitas ab hac firmatur parte, nec alia ibidem habet fossata. Distat tamen rivus iste per spatium itineris fere mediæ horæ à Rheno fluvio, & per plures gradus ab isto rivo, aut torrente fit ascensus ad civitatem, quæ in alto posita est. Sed ex Rheno brachium procedit, in quod intrat Erpia torrens, juxta civitatem. Et istud brachium pariter cum Erpia faciunt fluvium, ita, ut magnæ naves ex Rheno per ipsum veniant ad civitatem. Etiam duas circumvallant insulas una major, & altera minor. Deinde à tota septentrionali plaga in latum, & pro media parte occidentalis plagæ in longum, ipsa civitas duplici cingitur muro, & in utroque muro plures turres firmæ, & forinsecus repletus est murus terra, quasi usque ad summum: ita ut secure possit in eo sine periculo præliari. Alia deinde media pars occidentalis in longum, & meridionalis plaga in latum simplicem tantum habet murum, extra quem latum & altum habet aggerem terræ inter duo fossata.

Nunc ad obsidionis historiam retexendam procedatur. Invictissimus tandem princeps Burgundiæ exercituum acies universo cum apparatu de Trajecto Leodiensis diœcesis dirigit versus Nussiam, & tanti spaoi itineris distantiam mirabili celeritate tanquam aquila pervolat ad escam. Ab armorum collisione, exercitus & machinarum vectura, ac hominum equorumque vocum multitudine trium per horarum spatia, ante exercitus adventum aër reboabat, ubicuoque appropinquabat. 414

Interea Anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto, sexta feria post festum Sancti Jacobi Apostoli, bellicosissimus Princeps civitati Nussiensi appropinquavit, hora vesperarum post prandium, juxta villam Holtam appellatam, per quartale milliaris distans à civitate eminentiori, in loco figens papiliones, in magna ac numerosa multitudine, tanquam civitas magna ad terrorem incutiendum. Isto à loco Hyraldus direxit suum ad portas usque civitatis, qui Nussiensibus, Principis ex ore, ante ipsum intromittere, aut subsistere vellent, finale ac festivum desiderans responsum. Cui civitatis optimates idem dederunt responsum, quod ante per illustrem Dominum, Robertum de Arburch, ipsi Principi remandaverunt, de quo supra habetur, dicentes, causam inter Archiepiscopum & civitatem, ex quo in manibus consistit Domini Apostolici & Imperatoris se nullo modo posse, aut velle aliunde declinare. Tanti interea nonnulli Nussienses exstiterunt furoris contra principem, quod ipsum Hyraldum contumeliosis exprobrarent verbis, invasissent, occidissent, ac spoliassent, nisi discreta optimatum maturitas obstitisset. Princeps igitur responso accepto, adunari ex equestri exercitu præcepit sex millia, ut civitatem vallarent. Qui tribus ex papilionum locis prorumpentes, ita, ut unaquæque caterva duo haberet equitum millia, quorum plures erant tam equorum sessores, quàm etiam equi armati, præsertim Lombardico ex exercitu. Nonnulli etiam equi opertoria habebant de taurinis, aut bovinis pellibus forinsecus deauratis, alii opertoriis fericis ad terram dependentibus, concrepantibus pluribus buccinis, extensis vexillis, ac lanceis erectis, in magna ambitione civitati appropinquabant. Quos à longe Nussienses proxime cernentes, obviam cum stipendiariis, & armigeris in numerosa bombardarum multitudine steterunt in terminis, & sepis hortorum, qui circa civitatem erant, quod Principi & suis insolitum erat videre, præsertim qui tot sibi subjugaverant nationum civitates, ut vix aliqua, excepta Leodiensi civitate, id attemptasset, quod etiam præsagium futuri civitatis triumphi erat.

Armigeri ergo principis suas adunare phalangas, ex tribus unam perficientes, & animose versus Nussienses acies suas dirigentes, ibi electa juventus nationum, & linguarum diversarum militari in agilitate mutuo sese nitebantur superponere, & aquilarum more ad escas pervolantes, vibratis hastis in Nussienses nitebantur impingere. Sed & ipsi Nussienses ex adverso leonino animo adventantium fortiter præstolantur impetum. Cum autem adversarii Picardi cum cæteris infra terminos proximassent: emissis bombardis pluribus, non tantum manualibus, sed etiam uncinis & serpentinis plures interierunt equites, alii vulnerati in diversis membris vix evaserunt. Deinde armigeri equestres Nussienses, quorum exiguus erat numerus, non tam ad bellandum adducti, quàm ad adversarios suis attractivis anfractibus provocandos, & infra sagittarum terminos alliciendos, ac de post à latere declinantes, adversariorum non exiguus numerus diversis vicibus interiit, aut vulnerati discesserunt.

Isto certamine per certum horarum spatium patrato, principis exercitus non sine suorum dispendio discessit, quod ipse Princeps considerans, fellea ex cordis amaritudine facies ejus expalluit, & civitatis in animo definitive concepit interitum ipsius temeraria gustata præsumptuosa audacia, ab aliis civitatibus per ipsum obtenta insolita: Nussienses etiam post adversariorum discessum intra murorum septa se receperunt. Regulares interea, qui in monasterio civitati proximo remanserunt, magno in timore principis præstolabantur exercitum, maxime cum superiorem cum quodam converso, Gallicanum idioma intelligentem, præmiserant, qui à Picardis exercitum præcedentibus captivi detenti erant.

Sequenti igitur die, mane ad Principis imperium castrorum papiliones ad trans-
415 positionem disponebantur, & magno cum suo apparatu versus civitatem in manu potenti ipse princeps se transtulit, regularium juxta civitatem intrans monasterium. Quidam tamen Brabantiæ officialis cum cæteris pluribus præcessit exercitum consulens, & avisans pariter, & juvans fratrum victualia, quæ tamen modica erant, sed Sacristiam, tanquam ad tutiorem locum deportari. In qua etiam Princeps ipse fratres die noctuque permanere præcepit, nisi celebrationis tempore, vel funeris causa tumulandi, exercitui deservirent, proditionem forsan timens. In introitu ergo exercitus in præfatum regularium monasterium, ad celebrandum se fratres disponebant.

Missis tandem omni cum quiete auditis, dispersi sunt universi per monasterii officinas & fratrum cellas, nec non per reliqua abdita & publica loca, tollentes inde januas, & fenestras refectorii Stuphæ, ac cameræ, hospitum mensas cum lectisterniis fratrum & hospitum, & quicquid asseris reperire poterant, in temporis momento abstulerunt, ac extra monasterium ad campum deportaverunt, fossoribusque contra civitatis jacula munimenta ex ipsis aptaverunt. Principis interea in pomœrio retro Ecclesiam fixerunt tentoria, è quibus ultimum lignum erat artificiose fabrefactum, duas habens cameras cum suis caminis, & potuit ad libitum dissolvi, ac de loco ad locum transferri, & iterum componi, quod etiam spectabile habuit opertorium preciose depictum, nec alio usus fuit habitaculo per quadraginta sex hebdomadas, quibus Nussiense obsedit oppidum. In quo etiam tentorio sine lecto in sede nocturno tempore quievit armatus.

Ante istam etiam domunculam duæ erectæ erant papiliones, in quarum una in conspectu omnium solus reficiebatur, assistentibus post Principis tergum duobus expertis Physicis, & ante ipsum diversis pincernis, & ministris. In istis etiam papilionibus quotidie ardue expediebantur adventantes causæ, & tractabantur mysteria consiliorum. Etiam nocturno tempore ibidem excubabant quadraginta fortissimi

tissimi armati, ac ferro accincti, propter timores nocturnas excubias observabant, preciosis utentes poculis & lusibus vacantes, ut somnum excuterent ab oculis. In gyro istorum tentoriorum, Princeps, duodecim potentes ac bellicosi milites pro Principis munimento, sua fixere tentoria.

Deinde per campos & agros numerosa tentoriorum & ædificiorum magna erecta est multitudo. Ibi nonnulli domicilia sua de asseribus habebant compacta: alii domos aliunde, id est, in terra Coloniensi aut Ducatu Juliacensi confringentes, & ibidem cum suis vitreis fenestris erigentes, tanquam per longa tempora permansuri, in platea secus monasterium & pomœrium transiens, qua ad Coloniam pergitur, habebant domicilia longum per spatium Apothemii, mercatores, armorum fabri, ac tabernarii, qui diversis preciosis abundabant poculis, è quibus vinum minus preciosum fuit. Ibidem etiam venundabantur panni lanei, & scharlatici diversorum colorum ac preciorum: sed & ibidem etiam venundabantur serici panni preciosi diversarum specierum, ut Fluetini, Damasceni, Carbosini, Samelotini diversorum colorum. Et tanta taliaque preciosa quotidie in mercatu exponebantur in argento & auro, ac lapidibus preciosis, ut vix aliqua civitas climatis nostri id faciat. Isti tamen in ambitu monasterii sua preciosa exponebant mercimonia. Extra istas quotidianas nundinas, aliis in exercitibus, qui in gyro vallabant civitatem, ut infra patebit, unusquisque exercitus proprias habebat nundinas, & tabernas. Iste insuper magnificus regius Princeps certum dominorum habebat determinatum numerum, qui singularibus preciosis decorabantur torquibus, quos peculiarem in favorem ab ipso recipiebant, & ipsum Principem ad Ecclesiam euntem, aut redeuntem, ac in majestate procedentem, processionaliter bini & bini consertis invicem brachiis sequebantur.

In magna etiam idem Princeps armatorum multitudine & frequentia divina
in Ecclesia audiebat, cui etiam ante summum altare in loco presbyterii, vel sacra-
rio ex cortinis tendebatur tabernaculum, quod non exivit, nisi oblationis tempo-
re & benedictionis, quæ in medio altaris super ipsum legebatur, principe in ge-
nibus residente, & Pontificis facies versa erat ad populum, qui etiam assidue
coram ipso Principe celebrabat, quam Missam cantores Principis solenniter cum 416
discantu psallebant. Refectionis tempore à physicis regebatur, ut supra habetur,
sed & diversarum facultatum plures in exercitu habebat Doctores, & excellentes
Theologos, qui etiam coram eo ipso sæpius sermocinabantur, &c. Istius prin-
cipis peculiaris exercitus, in quo ipse personaliter residebat, meridionalem plagam
obsedit civitatis, in qua situm est monasterium regularium: in opposito civitas
pulcherrimam & fortissimam habet portam castri more turribus firmissimis muni-
tam, & isto in exercitu Princeps cum suis linguagio utebatur, ut communiter gal-
licano. Opulentissimi etiam in isto exercitu erant Domini, qui in tentoriis suis uten-
silibus utebantur argenteis & aureis, qui suis de facultatibus in ista Nussiensi obsi-
dione nonnulli ultra triginta vel viginti, majus vel minus, millia florenorum expen-
derunt, eo quod ipsis stipendia non dabantur, sed Lombardis & Anglicis, ac aliis
in fine istius obsidionis. Princeps tamen omnibus satisfecit, ut infra patebit. Isti
etiam Serenissimi & opulentissimi Domini non stipendii gratia, sed tanquam obe-
dientes, & Principi subjecti, ipsum sequi compellebantur. Princeps etiam cum
istis Dominis & consiliariis suis, unusquisque suo cum capellano, quotidie horas
persolvebat canonicas, secundum ordinarium fratrum prædicatorum. Et omnes
devotissime assidue missas audiebant, & celebrantibus largiter de præsentia provi-
debant, propter quod non exigua sacerdotum multitudo exercitum sequebantur
fratrum mendicantium, ac aliorum ordinum, quemadmodum etiam meretricum
multitudo, quarum numerus ad duo millia se extendebant, ut famabatur. Sicut
jam ex prædictis patet, princeps cum suis meridionalem civitatis plagam potenter

obsidione arctavit: ita ipsius ex ordinatione, Anglicus exercitus ab orientali parte ipsam obsedit, tentoriis trans rivum Erpiam, civitatem præterfluentem, metatis, occidentali à plaga infra superiorem portam, quæ regularium respicit monasterium, ad portam usque teloneam principis, peculiaris exercitus vallabat civitatem: portam verò teloneam obsederunt Leodienses, qui tamen magis necessitate, quàm voluntate, tanquam à principe devicti, ibidem detinebantur, nec multum civitatem infestabant, præsertim cum nonnulli ex patriotis ipsorum erant in civitate stipendii gratia, qui etiam in fossura civitati plurimum profuerunt. Infra istam portam teloneam, & portam Hammonis, tentoria diversarum fixere nationum: portam autem Hammonis Gelrensium obsedit exercitus, ad hoc per principem arctati, tanquam ab ipso obtenti, favorabiles tamen magis erant civitati, tam propter Gelrenses urbem inhabitantes, quam etiam propter eos, qui stipendii gratia advenerant ex terra Gelrensi, ipsam defendendam. Infra hanc Hammonis portam & inferiorem portam, Flandrenses cum quibusdam aliis gentibus fixere papiliones. Inferior autem porta in grandi nationum multitudine obsidebatur, & plurimum bombardis majoribus infestabatur, donec dejecta conculcabatur, ut infra patebit. Et infra istam inferiorem portam, & portam Rheni, castra metati sunt Bruxellenses, & Mechlinienses cum quibusdam aliis gentibus. Portam autem Rheni Lombardi amicis & inimicis detestandi vallabant & plurimum infestabant, ac cum quinque turribus, per maximam & diutinam violentiam, cum majoribus bombardis solo coæquabant. Ista tamen civitatis vallatio in primis admodum procul erat à civitate, ita, ut extra forinsecum murum & ejus fossata aliquod per tempus secure Nussienses ambulabant, eo quod propius adversarii sua timebant figere tentoria, non absque plurimorum suorum interitu. Lugubri ad hoc arctati experimento, ob manualium & uncinarum bombardarum abundantiam, ex quibus innumerabiles assidue plumbei emittebantur globuli. Unde adversariorum, ut supra dictum est, numerosa quotidie interiit multitudo.

Cum ista civitatis vallatio in gyrum fieret ab adversariis, non dormitabant Nussienses, quin & ipsi ad defendendum vallarent urbem, quemadmodum hostes ad destruendum, optimatibus & potioribus viris ac domicellis per singulas portas & loca oportuna distributis, singulis exercitibus & stipendiariis adjunctis auxiliis. Ordinati sunt insuper per singulas turres, in exteriori muro propugnatores ex diversis tam civibus, quam stipendiariis, qui ibidem die noctuque custodias armata manu observarent.

417 In illa autem civitatis plaga, ubi simplex erat murus, ibi in aggere, qui erat extra fossata muri intrinseci, tuguria construxerunt, & ex civibus, & stipendiariis propugnatores ibidem constituerunt. Isti sic per gyrum civitatis distributi, nocturno tempore, omnes suis in locis sibi deputatis præsentes erant: in die autem vices mutabant, ut cum aliqui visitarent Ecclesias, aut tabernas, alii in custodiis remanebant. Civitate igitur in gyrum ad defendendum vallata, bombardas majores, & colubrinas, ac uncinas, opportuna per loca, ubi magis necessarium fuit, collocarunt. Tanta etiam in oppido erat lætitia, præsertim in foro & circa, ut civitas ignoraretur obsessa. Nam in tabernis tibicines & diversarum melodiarum fistulæ ac cantus lætitiæ assidue resonabant, & tanta in lætitia prælia bantur, ut tranquillitatis vix tempore similis potuerit videri, & encæniorum tanquam festa obsidio notabile per tempus celebrabatur, sed & civitatis fistularii, singulis diebus ab obsidionis initio ad finem usque, supra turrim Sancti Quirini, in aurora & vesperarum tempore, carmina resonabant ad Deum precatoria. Insuper, ut frequenter tibicines Illustrissimi Domini Landgravii Harmanni, suavi melodia contra adversarios, supra civitatis portum, discantum concrepabant. Inchoata est etiam ista Nussiensis civitatis obsidio, eo tempore, quo reges & principes ad

ad bella solent procedere, cum jumentorum videlicet pabula reperiuntur in agris, & obsessorum evacuata sunt borrea, & exinanita vasa Autumnali tempore, carnibus salsis replenda: propter quod ex tempore Princeps habuit subsidium, & civitas detrimentum, Dei tamen cum auxilio, equestribus & pedestribus armigeris, quorum numerus ad mille octingentos pene se extendebat, civitas tanquam magnus aliquis aut territorium aliquod integrum, non absque plurimorum admiratione, quotidiano in victu communes fecit expensas. Quæ tanto civitati erant onerosiores, quanto per singula dividebantur tentoria. Nam si in mensis per quinquagenos & centenos pariter comedissent, minus fuisset dispendiosum. Sed quemadmodum superius dictum est, civitatis defensores necesse erat locis sibi extra intrinsecum murum deputatis, ob adversariorum insidias, jugiter inhærere, & ideo necesse erat, singulis tentoriis alimenta distribuere. Et quamvis obsidio in incongruenti incboabatur tempore, divina tamen ex ordinatione, incidentaliter competens in civitate reperta est provisio. Nam septingenta ibidem reperta sunt plaustra optimi vini, quale hominum in memoria nec ante aut post obsidionem crevit, & venundabatur quarta ab obsidionis initio pro uno albo Coloniensi. Insuper pro armigeris & stipendiariis dispensata sunt decem millia cerevisiæ vasa, & pro panibus duodecim millia maldra siliginis. Quis etiam explicare valeat pecorum multitudinem pro stipendiariorum sustentatione mactatam, quibus præ cæteris civitas abundabat Nussiensis, ob pascuorum adjacentium ubertatem, præsertim in insulis Rheni & in Hammone, qui est locus ad orientem civitatis multum spatiosus in longum & latum, ubi Anglicanus exercitus metatus erat castra, ut supra dictum est. Abstulerunt etiam Nussienses obsidione instante à villagiis vicinis magnam pecorum multitudinem, non jure prælii, sed necessitatis causa, qua omnia sunt communia. Pecoribus tandem ob temporis diuturnitatem deficientibus, per certos ab optimatibus deputatos scrutinium fiebat per domos & pecora, ac carnes inde tollebantur, pro stipendiariorum communi sustentatione. Quibus etiam tandem deficientibus, de melle fiebat sustentatio, cujus etiam divina ex ordinatione ibidem reperta est abundantia: nam quingenta mellis dispensata sunt vasa, eò quod plures oppidani quæstum de Tortis conficiendis quærunt. Omnibus tandem ob temporis diuturnitatem Imperatoris adventum præstolantibus, & deficientibus circa carnis privium aliqui, & post Pascha, tam cives quàm armigeri extranei equinis sustentati sunt carnibus, & numerus extraneorum equorum devoratorum extitit trecentorum quinquaginta, civium equis exceptis, quorum etiam non exiguus erat numerus, eo quod oppidani ut plurimum pacis tempore agriculturæ insistunt, quorum omnium equorum mira erat habitudo corporum propter otium, & abundantiam frumenti. Et hæc de civitatis dispositione intus & extra dicta sufficiunt. Nunc ad civitatis oppugnationis historiam redeamus. Obsidione arcta civitate ab adversariis undique pene vallata, ut supra dictum est, Princeps 418 tamen considerans, quod, nisi insulas invaderet Rheni juxta civitatem, & subsidia supervenientium civitatis in adminiculum interciperet, in cæteris in vacuum laboraret. Interea nonnulli Picardorum & Lombardorum, Rheni brachium insulas circumvallans pervium putantes, equitibus suis vecti, insulas obtinere conati sunt, sed in profundum suis cum armis ferebantur & submergebantur. Parvula tandem procurata navicula, navigio paulatim tribus cum vexillis insulam intravere: quod Nussienses animadvertentes, confestim ipsos debellare quantotius disponebant, ne multiplicati aut munimentis circumsepti non valerent; insuper considerantes, quod nullus exercituum principis aquarum ob impedimentum ipsis subvenire valuit.

In die interea Sancti Sixti martyris subito Judaica aperta est porta, qua de foro ad aquas descenditur, & circiter centum septuaginta ex civibus & stipendiariis

diariis armati navigio, ad minorem pervenerunt inſulam, & antequam majorem pertingerent, ubi adverſarii erant, aquarum parvulum rivulum, ipſas inſulas dividentem, neceſſe babebant pertranſire aquas, fere usque ad genua. Quo viſo, adverſarii ad reſiſtendum conglomerabantur. Et ſpectante Principe cum exercitibus ſuis, ſimiliter & Nuſſienſes à muris & civitatis propugnaculis & turribus iſtud ſpectaculum conſiderabant, & nullus utriusque partis ſuis propter aquas valuit ſubvenire. Conſiſtentibus ergo duobus contra ſe cuneis, ſagittis aliquantulum temporis mutuò ſe vulneraverunt & proſtraverunt. Nuſſienſes tandem moram non ferentes, cum impetu in adverſarios irruerunt, & gladiorum ac pugionum ictibus plures proſtraverunt & interfecerunt. Interea Lombardus quidam, qui rubeum & longum tenebat vexillum, in quo aureis literis erat exaratum: His maximum eſt periculum, qui maxime timent. Cum quidam Nuſſienſis illi detruncaſſet manus, ulnis ſuis idem Lombardus, amplexatus, ſtipitem vexilli, ipſum conabatur retinere, ſed fruſtra, cum ſubito ab eodem Nuſſienſi interfectus ſit miſerabiliter. Cumque pro obtinenda victoria cruentum ingraveſceret bellum, & Nuſſienſes ferociter Lombardos Picardosque letiferis ictibus interimerent: nonnulli adverſariorum metu mortis compulſi, in aquis ſe ſubmerſerunt, alii ad civitatem non ſine vulneribus captivi perducuntur. Quorum omnium tam interfectorum, quàm ſubmerſorum & captivorum extitit numerus ducentorum. Cernens itaque Princeps, ſuos cum vexillis propriis ignominioſè ad navim perducere, in ſpiritu furoris colubrinis, terribilibus bombardis ex utroque juſſit exercitu, Lombardico videlicet & Anglico, in quorum medio iſtud contigit ſpectaculum, victores cum victis interire, ex prædictis bombardis tam terribiliter ferreos & metallinos emittens globos, ut aer horriſonis concreparet tonitruis, & viciniora loca, ac civitas ex bombardarum vehementia & pluralitate quaterentur. Et tamen DEO propitio, & beata virgine Maria cum Sancto Quirino intercedente, tantum tres Nuſſienſes ex eadem bombardarum tempeſtate interierunt. Cum iſto ergo inſigni triumpho victores civitatem intrantes, captivos cum vexillis ante inſignis & Sereniſſimi Domini Harmanni Landgravii conſpectum in foro reſidentis, ac victorum adventum præſtolantis, præſentaverunt. In primis tria vexilla, quorum unum rubei coloris, quod fuerat Lombardorum, & erat longius, præſtantius, & elegantius omnium vexillorum, in poſterum truculentis præliis ac cruentis manibus diverſis temporibus, ut infra patebit, ipſis adverſariis per Nuſſienſes ablatorum. Deinde inter capitaneos captos, unum elegantem præſentaverunt Æthiopem, quem cum cæteris capitaneis ſeorſum in humaniorem turrim poſuere captivum. Sed Lombardos cum Picardis in quandam magnam perduxerunt turrim, funibus in inferius ergaſtulum ſubmittentes, Picardis reclamantibus, ne cum deteſtandis Lombardis ponerentur, pro eo, quod Sodomitico nævo apud univerſos infamabantur. In cujus indicium cadavera eorum poſt expirationem in continenti aërem intolerabiliter infecerunt, prout à fratribus noſtris ſecularibus in monaſterio derelictis poſtea intelleximus, qui ſepulturæ eorum, ut frequenter interfuerunt. Iſto ergo ex inſigni triumpho in civitate magnum factum eſt gaudium: & quemadmodum ex ipſo Nuſſienſes vehementer confortati; ita adverſarii exacerbati, pro gratiarum etiam actione campanis omnibus pulſatis, Te Deum
419 laudamus in Eccleſia clerus ſolenniter decantat. Iſtum etiam triumpbum civitati Colonienſi de facto intimaverunt, & ſtipendiariorum numerum augmentari deſideraverunt, antequam majorem inſulam adverſarii obtinerent, quam Nuſſienſes, per quindenam, non ſine mortis magno diſcrimine fere ſervaverunt, adverſariis ob calamitatem ibidem perpeſſam, intrare pavitantibus. Ipſam tamen medio tempore colubrinis bombardis die noctuque infeſtabant in tantum, ut Nuſſienſes in ipſa inſula exiſtentes, ſe manifeſtare non audebant. Utinam tunc Colonienſis civitas ipſam inſulam ſuo præoccupaſſet ſatellitio, maxi-

mis

mis pepercisset expensis, nec Imperatoris, ac aliorum magnificorum Principum in Nussiensium subventione indiguissent, ac dispendiosis sumptibus pepercissent. Quingentos tamen in continenti civitas Coloniensis expeditos misit vernaculos, insuper & civitas Bonnensis certum numerum miserunt civium suorum, cum eisdem præ cæteris diœcesis civitatibus, eo quod inter ipsos & Archiepiscopum Robertum etiam extiterunt odia & livores: quos universos pariter ut princeps intuitus est, per ipsam prædictam insulam intrare civitatem, felleo torquebatur livore, ac amplius inflammatus, insulam intercipere, ne de cætero civitati subsidia advenirent. In istorum tamen adventu plurimum lætificati sunt Nussienses, gratias Coloniensibus ac civitati Bonnensi magnificas referebant: & ex ipsis in turribus, & aggeribus, ac muris civitatis numerus augmentatus est propugnatorum singulis in locis. Interea Princeps, ne similia amplius Nussiensibus advenirent præsidia, copiam ab inferioribus partibus procuravit navium, cum quibus ipsam in armatorum multitudine invasit insulam, ipso die Tiburtii martyris. Insuper pontem de Lombardorum exercitu in ipsam insulam de vacuis magnis vini vasis jussit fieri, & ferreis concatenari catenis asseribus, superficiem coæquans, & pervium ad ambulandum faciens. Deinde aliud per brachium Rheni ex alia insulæ parte fecit iter, Anglicano ex exercitu, ad ipsam insulam numerosa populorum multitudine laboribus ex lignis compactum, ac terra repletum, &c. Insula tandem obtenta, & pontibus constructis, magnum illic nationum diversarum locavit exercitum, ad quorum munimentum, ne ab adversariis ab alia parte Rheni invaderentur, ex maritimis partibus grandes adduxit naves, è quibus una in vestigio mali cupam habebat defensoriam, ad instar navium maritimarum. Istas naves ad latus insulis à parte Rheni in longum anchoravit ac concatenavit, & ita arctissime jam per circuitum obsessa est civitas, tam ab oriente, quàm occidente, à meridie & septentrione. Unde adversarii animati, & tanquam brevi in tempore urbem invasuri, nefarios contra Nussienses in hunc vel similem modum jactabant sermones: Ecce jam nostris in manibus conclusi, à nullo amplius defensionis obtinebitis præsidia. Si ergo ultra distuleritis nobis tradere urbem, post triduum violenter obtinebimus eam, & mares omnes suspendemus, vel alia iniqua mulctabimus morte, fœminas autem cum præda nobis reservabimus. Insuper sæpius per totum obsidionis tempus diversis subsannationibus ac opprobriosis verbis Nussienses lacessebant psallentes, saltantes, ac in civitatis contemptum fistulantes. Econtrà Nussienses intrepide responderunt minis, ac inanibus verbis: Nos non obtinebitis, nec terrere ventosis vestris loquacitatibus; sed urbem in vestrum opprobrium & contemptum defendemus, & ignominiose fugabimus simul, & evaginatos gladios ostendentes pariter & clamantes: Accedite, & adversariorum more vos expediemus, &c.

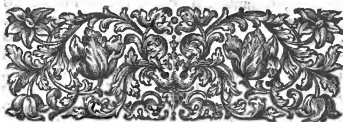
Interea præteritis, ut supra habetur, ex triumphalibus conflictibus Nussienses animati, iterum infestare adversarios tentabant ex fortalitio, quod erat ante Teloneam portam, quemadmodum etiam ante singulas portas: & erant eadem fortalitia ex magnis & pretiosis lignis in magna spissitudine compacta, ne ab adversariorum bombardis penetrarentur, & erant pro majori parte ex arboribus, quas in monasterio regularium desecaverunt, ex abdito aditu prorumpentes, & feroci animo ad adversariorum castra accurrentes. Nam, ut supra dictum est, adversarii lugubri experimento edocti, in propinquo sua timebant figere tentoria. Impetuose igitur irruentes in adversarios quosdam, desecto gutture interficiebant, alios letiferis vulneribus mactabant, aut diversis detrimentis, aut mutilatis membris morti tradiderunt, plurimos etiam bombardarum prostraverunt sagittis. Cum hæc letifera strages fieret, magnis vocibus ad arma adversarii 420
longe lateque clamabant, donec ipsorum maxima multitudo conglobata, suis

venit in auxilium, quibus Nussienses leonino restiterunt animo, ac ex ipsis plurimam multitudinem gladiorum ictibus & bombardarum sagittis prostraverunt. Tandem adversariorum nimia multitudine Nussienses obruebantur, ad jussionem suorum capitaneorum intra urbem se receperunt, quos propriis oculis, tanquam carnifices ex macello, cruentis manibus in adversariorum sanguine intrare conspexi, nec aliquem captivum viventem secum introduxerunt, quia assidue clamabant, neminem Nussiensium se velle capere, sed omnes mares universaliter diversis mortibus interimere. Comportaverunt etiam inter cætera spolia inimicis ablata, duas magnas colubrinas bombardas. Ex Nussiensibus etiam remanserunt duo vel tres ab adversariis interempti. Adversarii igitur, gustata Nussiensium crudeli audacia, tentabant cum intrantibus urbem simul intrare: quod & fecissent, nisi magna multitudo bombardarum, à turribus & muris ac à fortalitio contra ipsos emissarum, non sine magna strage eos refrenasset. Et tanto bombardarum fragore aër pertonuit, quod vix etiam obturatis auribus tolerare potui.

FINIS PRIMI LIBRI.

BENE-

BENEVOLO LECTORI SALUTEM!

HAut infimus Imperatorum Germanicorum Imperator fuit Conradus II. qui Hungariam Burgundiamque Germanico adquisivit Imperio. Hujus Imp. Historiam non sine laude persecutus fuit *WIPPO*, illorum temporum presbyter, eandemque Henrico III. Imp. Conradi filio dicavit. Breve quidem scriptum est, verum accuratum, fideque dignum, dum ea saltim, ut ipse in præfatione testatur, scripserit, quæ ipse viderit & ab aliis acceperit. Neque tamen omnem Conradi Historiam exponit, sed ab illius saltim electione in Imperium incoat, nihil de nativitate, educatione, gestisque anterioribus tradens. In hoc tamen lucem adfert Historiæ, quod Imp. eiusdemque Conjugis, Giselæ, parentes & ortum, modum electionis Imperialis, quem sane nullus scriptorum alias tam accurate descripsit, & gesta Conradi, fide admodum digna, exposuit. Godfridi etiam Viterbiensis, aliorumque, qui eum se-

quuntur, commentum, qui Henricum III. Comitis a Calwe ex Conradi filia dicunt fuiſſe prognatum, ex eo facile poterit confutari, dum ipſum diſertis verbis Conradi II. filium fuiſſe dicat. Addi tamen merentur, quantum ad Conradi Imperatoris ortum, *FRANCISCI GUILLIMANNI* Tractatus *de vera Origine & Stemmate Conradi*, & potiſſimum celeberrimi Viri, *SIMONIS FRIDERICI HAHNII*, Oratio *de genuino & Salico Conradi II. Ortu*, qui Stemma Imperatoris ex genuinis Scriptoribus illuſtravit. Adjecit Auctor noſter verſus, pro obitu Conradi Imp. quos etiam *JO. GEORGIUS ECCARDUS* Veterum Monumentorum Quaternioni (a) inſeruit, eosdemque ex Manuſcripto, in quibusdam vocibus à noſtro Auctore diſcrepantes. Scripſit idem Wippo Tetralogum ſ. Panegyricum, ligato ſermone, in honorem Henrici III. Imp. ad quem ipſe in hoc ſcripto provocat, quem ex Codice Auguſtano primus in hanc lucem protraxit Henricus Caniſius. (b)

(a) p. 56.
(b) *Tom. II. Lect. Ant. p. 190.*

WIPPO

WIPPO DE VITA CHUNRADI SALICI IMPERATORIS. 421

EPISTOLA AD REGEM HENRICUM CHUNRADI IMPERATORIS FILIUM.

Loriosissimo Imperatori, Henrico tertio Regi, ad pacem & bellum idoneo, Wippo Dei gratia presbyter, servus regalium servorum, bujus orbis Domino dominantium: Vitam illustrem, & inclyta gesta Conradi Imperatoris patris tui, Domine Imperator, scribere oportunum existimavi, ne lucerna lateat sub modio, ne solis radius sit in nubilo, ne virtus memorialis obducatur oblivionis rubigine. Gesta enim illius, nisi præclara & valde lucida præcederent, à sequenti nimio splendore tuarum virtutum viderentur aliquatenus obscurari. Mibi autem servulo tuo is animus est, si Deus annuerit, utriusque acta referre, quæ acciderunt me superstite, ita inter nos distinguendo, ut in alterum Remp. utpote Romanum Imperium salubriter incidisse, alterum eandem rationabiliter sanavisse veraciter dicam. Quod si binc plus vel minus, vel aliter, quam se integritas rerum babet, scribo vel dixero, non erit culpa scribentis, sed narrantis, quoniam cum plurimum tempus infirmavi, non potui in Capella senioris mei Conradi frequenter adesse. De bis autem, quæ ipse vidi, & ab aliis accepi, fructum à vobis colligere volentibus stylo veritatis innixus propalabo. Et quoniam sunt quædam, quæ vivente patre laudabiliter egisti, eadem inter acta patris ponenda censueram. Quæ vero post obitum illius gloriose feceras, per se ordinanda decrevi. Si vero aliqui calumniantes objiciunt mihi, boc opus supervacaneum esse, cum & alii de eadem re scripserint, licet inde nondum aliquid scriptum vidissem: Respondebo, in ore duorum vel trium stabit omne testimonium: Et verba CHRISTI in Evangelio, non per unum solum, sed per quatuor testes idoneos in Ecclesia dilatari. Tibi, summe Imperator, boc opus devoveo, tibi gesta patris repræsento, ut, quoties ipse res clarissimas agere meditaris, prius paternas virtutes velut in speculo imagineris, & illud in te floreat abundantius, quod bæreditasti à patriis radicibus, qui, ut cunctos antecessores tuos in quibusdam divinis & mundanis rebus superasti, ita regnum & imperium tuum diuturnius omnibus illis, favente Deo omnipotente, merearis obtinere. Vale.

INCIPIT PROLOGUS.

Erum labentium fugitivam memoriam literarum vinculis connectere, & præsertim Christiani Imperii laudes inerti silentio non transire, cum & his, qui hoc in hac vita bene administrabant, inde quædam perpetuitatis perduret gloria, tum posteris, si æmulari parentes velint, bene vivendi apposita sit forma, aptum & conveniens esse putavi, quia utile exemplum imitantis animum promptiorem atque firmiorem in rebus agendis reddere solet. Item fit plerumque, ut de laude majorum facile nascatur verecundia & confusio posterorum: si se his saltem non æquaverint, cum gesta eorum fama docente laudaverint. Ut enim virtus plerosque vulgares nobilitat, sic nobilitas sine virtutibus multos nobiles degenerat. Præterea videtur non licere de victoriis Catholicorum Principum tacere, & Tyrannorum infidelium triumphos largis vocibus publicare. Satis inconsultum est, Superbum Tar-
412 quinium, Tullum & Ancum, patrem Æneam, ferocem Rutulum, & bujusmodi quoslibet & scribere & legere: nostros autem Carolos atque tres Ottones, Imperatorem Henricum secundum, Chuonradum Imperatorem, patrem gloriosissimi Regis Henrici III. & eundem Heinricum, Regem in CHRISTO triumphantem, omnino negligere. Verendum est modernis scriptoribus vitio torporis apud DEUM vilescere: cum primitiva autoritas veteris testamenti, quæ historias patrum fructifero labore diligenter exarat, novarum rerum frugem in memoriæ cellario recondi debere præfiguret & doceat. Sic Abraham Loth, fratruelem suum, in bello liberasse commemoramus: sic filios Israel hostes diversos superasse comperimus. Sic David regis prælia, Salomonis consilia, Gedeonis ingenia, Machabæorum pugnas, propter scriptorum copiam præ oculis habemus. Veteres enim Philosophi diverso modo Reipub. consuluerunt. Referebant plerunque somnia probabilia, quibus animos auditorum inducerent in id, quod affirmare instituerunt. Interdum ad idem officium fabulosas narrationes, honestis rebus & nominibus velatas, cum hujusmodi figmenta nil Philosophiæ refragentur, adinvenerunt: sæpe apertis disputationibus rationis fidem faciebant Reipub. rectoribus animos humanos æternos esse: & ut refert Macrobius, Socratem dixisse, animam post animal non perire; atque omnes penè Philosophi bumani studii fructum non cum vita ipsius terminari, sed omnes, qui patriam adjuverint & legem conservaverint, sempiterno ævo feliciter perfrui, justitiæ vero contemptoribus, justi creatoris judicio, pœnam reservari indubitanter docuerunt. Animam verò bumanam immortalem esse, id ex multis rationibus probarunt, tum inde, quod, dum corporeis nexibus inclusa, ea libertate utitur, ut modo sydereos recessus, modo terrestres, interdum marina abdita, quæ nunquam corporaliter videbat, vivaci motu cogitationis percurrat: aliquando vigilante, interdum quiescente corpore, plurima futura suo, non alieno visu colligat, eaque memoria retineat: nebuloso velamine carnis exuta, multo liberius eadem vivacitate perfruatur. Idque credere, quin potius scire, maximo usui fore Principibus, ajebant, qui sæpe per insolentiam torpescentes, sequentis vitæ commoda minus attendunt. Quamobrem Victoribus statuas & monumenta quam amplissima fecerunt antiqui, eorumque acta inscribi debere censuerant, ut illis mortuis honor

nor extaret, ad perpetuam memoriam posteritatis, quorum animas vivere credebant in perpetuum. Licet ipsi humana tantum sapientia investigarent immortalitatem animæ, quæ illis nec dum à CHRISTO aut promissa vel ostensa fuerat: hinc tamen adducti, & justitiam ipsi colebant, & hanc rectoribus patriæ scriptis suis diligenter inculcabant. Acta verò Reipub. mori simul cum ejus rectoribus arbitrati sunt, nisi quod accidit, notaretur; & propter desidiam silendi maximam perniciem fieri, si ex scriptis remanentibus non pateret, illud unum quodcunque sequi defunctum, cui vivus adhibuit studium. Nos autem, à quibus sermo veritatis eliminavit torporem taciturnitatis, dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Cur principibus Christianis & Evangelicæ fidei assertoribus sustinemus negari, quod suis ultro offerunt pagani? Si enim nostri Catholici reges, veræ fidei defensores, legem, ac pacem Christi, quam nobis per Evangelium suum tradidit, sine periculo erroris, gubernant, qui eorum benefacta scriptis suis manifestabunt, quid aliud quam Evangelium Christi prædicabunt? Quamvis animus scribentis vacillet aggredi arduas res maturo consilio, morali gravitate, summaque constantia peractas, etsi inepto luxu, vel ficta audacia aut cupiditate flagitiosa fiant, res, in quibus cunctis scriptorem oportet versari, & in actis eorum, quos notat, vulganda sunt tam gesta, quam omissa, prout facultas ingenii dederit, ex qua re boni ad virtutem incitantur, mali autem honesta invectione corriguntur. Illa igitur est causa scribendi, quod nulla vetat religio, & commendat intentio, & proderit patriæ, & benedictio conducit posteritati. Quod præterit, in promptu est: quicquid autem futurum est, non est in prænotione. Qua de re atque spe adductus, hæc scribere volui ad communem utilitatem legentium, quod audientibus esset jucundum. Nam si quid in his, quod inhonestum, afferatur in potestate lectoris ad imitandum erit in propatulo: quod etiam facio meo provectu, ut qui multis prementibus vitiis corpus, excitante DEO, ociositatem, velut animæ inimicam, bis occupatus negotiis, vitare valeam. Siquidem cum de publicis gestis paratus sum dicere, præcipuè duorum acta regum complectar, scilicet Conradi Imperatoris, atque filii ejus Regis Henrici tertii, quem Heinricum lineam 423 justitiæ cuncti penè prudentiores cognominant. Patris vero gesta, quæ meis temporibus acciderant, prout ipse vidi, aut relatu aliorum didici, calamis pingentibus, ignaris successoribus effigiabo. Acta autem clarissima filii, quoniam adhuc DEI gratia superstes regnat, quam diu vixero, congregare non desinam. Quod si hoc acciderit, ut sicut ante regem hanc vitam mihi contigit introire, sic mihi accidat exire, & eo modo opus meum imperfectum deseram, obsecro post me scribentem, ne pudeat illum meis fundamentis parietes suos superponere; ne spernat stylum cadentem erigere: ne invideat meis cœptis, sicut nollet aliquem invidere suis non finitis. Si enim qui incœpit, medium habet, non oportet esse aliquem in hujus operis calce ingratum, qui principium inveniet præparatum. Hæc de procemii compendio proposui: nunc ad gesta Imperatoris veniam: sed prius de electione ejus, quam idonea fuerit, pauca edisseram: ut inde probabilius scribere valeam, si prius, qui pontifices vel cæteri principes tunc temporis regni præsidio fuerint, commemorabo.

DE CONVENTU PRINCIPUM.

ANNO ab incarnatione Domini millesimo XXIIII. Imperator Heinricus secundus, benè compositis imperii rebus, cum jam post longum laborem maturum fructum pacis metere cœpisset, imperio incolumi, mente sana, corporis correptus est infirmitate: qua invalescente, III. Idus Julii hanc vitam excessit: cujus corpus de Saxonia ad sepeliendum ducitur ad locum, qui dicitur Pabenberg, ubi ipse bono zelo ac studio fundavit Episcopatum, omni Ecclesiastico apparatu

apparatu insignem. Ad cujus dedicationem, Dominum Apostolicum, nomine Benedictum, ascivit, cujus authoritate, ad tutandum locum, privilegia publica stipulatione confirmavit. Post Imperatoris obitum, Respublica amisso patre, tanquam desolata, in brevi vacillare cœpit. Unde cuique optimo metus & solicitudo: pessimis autem in voto imperium periclitari erat. Verum divina providentia anchoras Ecclesiæ commisit viris Pontificalibus, & his gubernatoribus, quales ad ducendam patriam sine jactura in portum quietis eo tempore superesse oportebat. Nam cum Imperator sine filiis obiisset, quilibet potentissimus secularium Principum vi magis, quam ingenio nitebatur, aut fieri primus, aut quacunque pactione à primo secundus: ex qua re discordia penè totum regnum invasit; adeo ut in plerisque locis cædes, incendia, rapinæ fierent, si non is impetus illustrium virorum sufflamine impediretur. Imperatrix vero Chunigunda, quanquam maritali vigore destituta foret, tamen consilio fratrum suorum, Theoderici Metensis Episcopi, & Hetzelonis Ducis Bavariæ, pro viribus Reipub. succurrebat, & ad restaurandum imperium aciem ingenii mentisque solicita consideratione direxit. Res petit, ut dicam summorum nomina quædam, seu Pontificum sive secularium Principum, qui tunc in regnis vigebant, quorum consiliis consuevit Francia Reges eligere, ne ea, quæ dicturus sum, quasi fortuitu videantur fieri, sed ut, quod prudentissimorum virorum consulto cernitur actum, utile & honestum atque optimum factum credatur. Eo tempore Archiepiscopatum Moguntiensem rexit Aribo, natione Noricus, nobilis & sapiens, aptus regalibus consiliis: Coloniensem vero Archiepiscopatum Pelegrinus tenuit, consanguineus Aribonis providus, & ad id officium idoneus: Treverensem quoque Archiepiscopatum gubernavit Poppo, frater Ernesti Ducis, vir pius & humilis, qui eodem tempore filium fratris sui, Ducem Ernestum, cum Ducatu Alemanico sub tutela habuit: Metensem Episcopatum Theodoricus nobilis, & in virtute strenuus possedit: Argentinæ civitati Werinharius Episcopus præfuit, generosus in divinis, & secularibus officiis studiosus: Wurceburgensi Ecclesiæ insedit (Macelinus) Marcelinus sapiens, & in Ecclesiasticis dignitatibus fidelis: Pabenbergensem Episcopatum Eberhardus rexit, primus Episcopus illius Ecclesiæ, vir ingenio & moribus Reipub. valde necessarius: Constantiensis Ecclesiæ præsul erat Heimo, vir sapiens in DEO, modestus, & providus ad seculum: Augustam Vindelicam regebat Episcopus Bruno, frater Henrici Imperatoris, utilis & clarus ingenio, si fraterno odio, quo Imperatori oberat, non obscuraretur: Juvavensem Ecclesiam, quam vulgari sermone Saltzburc dicunt, rexit bonæ memoriæ Guntherus Archiepisco-
424 pus, frater Eberhardi (alias Eccardi) & Hermanni comitum, mitis & bonus, apud DEUM & homines: Radesbonensis Ecclesiæ Episcopus erat Burckardus (al. Kebehardus) benevolentiæ gratia conspicuus: Frisingensem Ecclesiam regebat Albertus (Agilbertus) Episcopus, providus gubernator cleri & populi sui. Cum istis multi alii pontifices & Abbates ex iisdem regionibus aderant, quos singulos nominare, operis fastidium generat. Saxoniæ præsules, quoniam me latuit, quid de vita eorum nominibus addicere conveniret, memorare vitavi, quanquam & eos summis rebus adesse, consulere, succurrere procul dubio perceperim. Italiam transeo, cujus Principes in brevi convenire ad regiam electionem nequiverunt, qui postmodum in urbe Constantiensi cum Archiepiscopo Mediolanensi, & reliquis Principibus occurrentes regi, sui effecti sunt, & ei fidelitatem libenti animo juraverunt. Duces autem supradictis viris contemporanei hi fuerant: Benno Dux Saxoniæ: Adelbero Dux Histriæ: Hetzilo Dux Bojoariæ: Ernestus Dux Alemanniæ: Lutaringorum Dux Fridericus: Ribuariorum Dux Gozelo: Cuno Wormatiensis, Dux Francorum: Udalricus Dux Boemiæ; Burgundia enim nondum Romano Imperio, ita ut nunc acclivis fuerat. Quod autem subjecta est modo, trium regum gloriæ asscribitur. Secundus Heinricus Imperator primum eam subjicere intendit, (tentavit) & bene in hoc studio perseveravit.

Deinde

Deinde Conradus Imperator animoso impetu Francos hostiliter ex ea ejecit, belloque eam subjugavit. Ad extremum Rex Heinricus tertius, pius, pacificus, linea justitiæ, bello & pace eandem Burgundiam temperavit cum magnificentia: ubi, quæ divina providentia tam pacis quam belli consiliis, conciliis & conventibus, quibus interdum ipse interfui, peregit, alias commemorabo. Nunc ad propositum redeo. Ungaria autem, quam idem Rex Heinricus tertius nobili atque admirabili victoria domuit, & post victoriam sapientissimo consilio sibi & successoribus suis stabilivit, prædicto tempore nec audire nos sustinuit.

Supra memorati Episcopi & Duces, cæterique potentes, haud aliter periculum minitans melius aut citius evadere nati, summa ope & industria memorabili utebantur, ne Respubl. diutius sine regente nutaret. Privata consilia & animos singulorum, cui quisquam consentiret, cui dissentiret, aut quem sibi Dominum optaret, epistolarum & legatorum commoditas conferebat, neque id in vacuum. Nam providentiæ est, interius præparare, quo foris indiges, & consilium ante opus, semen est sequentis fructus. Frustra enim ab altero auxilium expectas, si ignoras, quid desideres. In rebus arduis secreto consulere, paulatim deliberare, velociter facere, bonum exitum habebit. Tandem condicta est dies, notatusque locus, fit publicus conventus, qualem me vidisse antea non memini. In quo conventu quid actum sit dignum memoria, scribere non differam.

DE ELECTIONE REGIS.

INter Moguntiæ confinia & Wormatiæ locus est amplitudine planiciei caussa, multitudinis maximæ receptibilis: ex insularum recessu ad secretas res tractandas tutus & habilis, sed de vocabulo & situ loci *(a)* plenius dicere Topographis relinquo: ego autem ad inceptum redeo. Ibi dum convenissent cuncti primates, & ut ita dicam vires & viscera regni, cis & circa Rhenum castra locabant. Qui, dum Galliam à Germania dirimat, ex parte Germaniæ, Saxones cum sibi adjacentibus Sclavis; Franci Orientales, Norici, Alemanni convenere.

De Gallia vero Franci, qui supra Rhenum habitant, Ribuarii, Lutharingi, coadunati sunt. Quæritur de re summa, dubitatur de electione incerta: inter spem & metum suspensi, alterna desideria cum invicem cognati, tum inter se familiares diutissime explorabant. Neque enim de mediocri re consulendum fuerat, sed de ea, quæ nisi ferventi pectore maximo studio coqueretur, ad perniciem totum corpus regni terminaretur. Et ut proverbiis communibus utar, expedit ori, bene coquere cibum, qui crudus sumptus generat periculum, & ut ajunt, medicamen in oculis ponendum cautè est providendum. Eodem modo, cum diu certaretur, quis regnare deberet, cumque alium ætas vel nimis immatura vel ultra modum provecta; alium virtus inexplorata; quosdam insolentiæ caussa manifesta recusaret: inter multos electi pauci sunt, & de paucis admodum, duo sequestrati sunt, in quibus examen extremum, summorum virorum summa diligentia diu deliberatum, in unitatis puncto tandem quievit. Erant duo Chunones, quorum unus, quod majoris ætatis esset, major Chuno vocabatur: alter autem junior Chuno dicebatur, ambo in Francia Teutonica nobilissimi, ex duobus fratribus nati: quorum alter Hetzel, & alter Chuno dictus est: ipsos verò ab Ottone Duce Francorum natos accepimus, cum duobus aliis Brunone & Wilhelmo; ex quibus Bruno, Apostolicæ sedis Romanæ Ecclesiæ Papa effectus, mutato nomine, Gregorius appellatus est: Wilhelmus, factus Argentinensis Ecclesiæ Episcopus, miro modo eam sublimavit. Prædicti duo Chunones, cum essent, ut dictum est, ex parte genitorum nobilissimi, haud secus ex materno genere claruerant. Junioris Chunonis mater Machilda, de filia Conradi, Regis Burgundiæ, (alias

425

(a) *HERMANNUS CONTRACTUS ad a. 1024. habito Conventu, apud villam Kambam, Cuonradus Senior, filius Henrici, Rex promotus.*

(alias Longobardiæ) nata fuit. Majoris Chunonis mater Adelberta (vel Adelbera, vel Adelheyda) ex nobiliſſima (glorioſiſſima) gente Lotharingorum oriunda fuerat. Quæ Adelhayta, ſoror erat Comitum Gerhardi & Adelberti, qui ſemper cum Regibus & Ducibus confligentes ad extremum, cauſa propinqui ſui, Conradi Regis, vix acquieſcebant; quorum parentes (ut fertur) de antiquo genere Trojanorum Regum venerant, qui ſub Beato Remigio confeſſore, jugo fidei colla ſupponebant. In his duobus, id eſt, in majore Chunone & Juniore (minore) diu pendebat reliqua nobilitas: & quanquam majorem Chunonem ſecretiori conſilio & avido deſiderio, propter virtutem & probitatem illius, pene omnes eligerent, tamen propter junioris potentiam, ne pro honoris ambitione diſſiderent, animum ſuum ingenioſe quiſque diſſimulabat. Ad extremum vero divina providentia contigit, ut ipſi inter ſe convenirent quodam pacto, in tam dubia re ſatis convenienti, ut, ſi quem illorum major pars populi laudaret, alter eidem ſine mora cederet. Æſtimo, quod dignum ſit dicere, qua ratione major Chuno ſuum prodidit ingenium, non quod ipſe deſperaret Rex fieri, unde jam nutum DEI principum cordibus inſpirari (inſpiratum) perceepit, ſed ut cognati animum, quo minus in novis rebus perturbaretur, confirmaret. Hac igitur præſtantiſſima oratione illum alloquitur. Rebus proſperis condignum gaudium, nec gravitatis modum excedit, nec quenquam ingratum eſſe pro acceptis beneficiis ſinit, & ſicut in adverſis damnoſa puſillanimitas ad deteriora trahit, ſic in ſecundis honeſta jucunditas hominem ad meliora ducit, & parum valet fructus partæ felicitatis, qui moderata alacritate non paſcit animum laborantis. Hoc modo animi mei vigorem magnis gaudiis augeri ſentio, quod ex tanta concione conſenſus parilis omnium nos duos ſolummodo prævidebat, quorum alterum regali faſtigio locaret. Neque enim æſtimare debemus, vel nobilitate, vel divitiis propinquos noſtros antecedere; aut aliquid nos promeruiſſe tanta veneratione dignum, verbis, manibus non oportet extollere. Majores noſtri gloriam ſuam factis, quam dictis prodere maluerunt: communi vita contentos eſſe decebit quoslibet inter æquales. Quicquid autem id eſt, quod ad aliquid habiliores reliquis putamur, inde grates auctori DEO reddamus. Nobis ergo cogitandum eſt, ne, qui aliena conſenſione digni tanto honore æſtimati ſumus, proprio & familiari diſſidio indigni hac gratia videamur. Stultum eſt enim aliena poteſtate pro ſua nimium abuti. In omni electione nemini licet de ſeipſo judicare: licet autem de alio.

Quod ſi alicui de ſe liceret, quot regulos, ne reges dicam, videremus? Non erat noſtræ poteſtatis hanc dignitatem ex multis inter binos coarctare. Vota, ſtudia, conſenſus Francorum, Lotharingorum, Saxonum, Noricorum, Alemannorum, *(a)* qui optimam voluntatem habebant, ad nos conferebant, tanquam ad unius ſtirpis propaginem; veluti ad unam domum; ſicut ad indiſſolubilem familiaritatem, quos ex tam multis cauſis connexos diſſolvi poſſe inimicitiis, nemo ſuſpicabitur. Concordare decet, quotquot natura ligavit, quæ ſibi cognatam jungit amicitiam. Quod ſi ultro oblata ab aliis, aliqua re impediente, rejicimus, hoc eſt, ſi invicem diſcordamus, certum eſt, quod populus tunc ve-
426 lit nos deſerere, ac tertium quemlibet ſibi quærere: & nos non tantum ſummo honore privabimur, ſed quod omnibus bonis morte deteſtabilius eſt, infamiam ignaviæ & invidiæ incidemus: quaſi & tanti regiminis virtutem non poſſimus ſuſtinere, & alter alterius, quod inter conſanguineos magnum nefas eſſe puto, cedere nollet honori. Maximus igitur honor; ſumma poteſtas circa nos adhuc verſabitur,

(a) Quinque iſtos Germaniæ populos, Juris Germanici, Comitiorum atque Electionis participes, diſertis hic verbis Wippo recenſet. Nihil igitur de Slavis & Vandalis, prout Coccejus aliique, qui eum ſequuntur, hoc addunt, dum iſti juris Germanici nunquam facti fuerint participes, potius Germanis ſemper fuerint ſubjecti. Adde Syntagma Juris Publici *cap. III. §. II.*

fabitur, & ita ad nos pervenit, ut si velimus, in altero nostrum remaneret. Quocirca mihi videtur, si in uno de nobis hic honor coadunatus remanserit, ut alter ejusdem honoris participatione ulterius quodammodo non careat. Sicut enim in regum parentes, quamvis cuncti reges non sint, honoris quædam derivatio transfunditur: sic & hi, qui conscripti & prænominati ad potestatem fuerint, licet ad hanc non perveniant, tamen honore quodam inde nato penitus non carebunt; nam ad suam dignitatem immeriti non exigerentur. Præterea, si regum cognati propter Reges honorantur, cumque omnes erga nos tales esse velint, quales invicem consentanea mente fuerimus, & eo modo provectus alterius ex altero pendeat: qui feliciores nobis esse poterunt, si alter regnabit; alter regnanti publicam rem per benevolentiam suam quasi præstabit? Quare cauti simus: alienum propinquo, incertum certo non præferamus: ne hodierna dies, huc usque pro tali arbitrio satis læta & jucunda, longi temporis infortunium nobis pariat: sic conceptam tanti populi benignitatem malè inter nos tractabimus. Quod ne fiat, ex mea parte, omnium cognatorum meorum dilectissime, quid de te sentiam, dicere volo. Si animum populi cognovero, te velle te desiderare in Dominum & Regem: nullo pravo ingenio hanc benevolentiam à te revocabo, quin potius te eligam tantò avidius cæteris, quantò me sperabo tibi gratiorem illis. Si autem DEUS ad me respexerit; debitam vicem mihi à te rependi non dubito. Adhæc minor Chuno respondit, totam hanc sententiam sibi acceptam fore, seque illi, sicuti cognato charissimo, si eum res summa vocaret, omnemq; regiam fidelitatem facturum; certissimè promisit. Inter hæc verba Major Chuno, pluribus videntibus paululum se acclinans, cognatum osculatus est: quo osculo primum deprehensum est, utrumque illorum alteri acquievisse. Hinc sumpto indicio concordiæ, consedere principes: populus frequentissimus astabat:

Tunc quod quisque diu velatum corde tegebat,
Ferre palam licitum gaudebat tempus adesse.

Archiepiscopus Moguntinensis, cujus sententia ante alios accipienda fuit, rogatus à populo, quid sibi videretur, abundanti corde, hilari voce laudavit & elegit majoris ætatis Chunonem suum in Dominum & Regem, atque rectorem & defensorem patriæ. Hanc sententiam cæteri Archiepiscopi & reliqui sacrorum ordinum viri indubitanter sequebantur. Junior Chuno, paululum cum Lotharingis placitans, statim reversus, maximo favore illum ad Dominum & Regem elegit: quem rex manu apprehendens, fecit illum consedere sibi. Tunc singuli de singulis regnis eadem verba electionis sæpissimè repetebant: fit clamor populi: omnes unanimiter in Regis electione principibus consentiebant: omnes majorem Chunonem desiderabant: in illo persistebant: ipsum cunctis dominantibus, nihil hæsitando, præposuerunt; eundemque regali potentiâ dignissimum judicabant: & ut nulla mora consecrationis illius fieret, postulabant. Supradicta Imperatrix Chunegunda regalia insignia, quæ sibi Imperator Heinricus reliquerat, (non gravate) grantanter obtulit, & ad regnandum, quantum hujus sexus authoritatis est, illum corroboravit. Credo quidem, huic electioni cœlestium virtutum favorem non deesse, cum inter singularis potentiæ viros tot Duces & Marchiones absque invidia, sine controversia is eligeretur, qui licet genere & virtute atque in propriis bonis nemine esset inferior, tamen de Republica, ad comparationem talium virorum, parum beneficii & potestatis habuit. Quanquam Archiepiscopus Coloniensis, & dux Fridericus cum aliis quibusdam Lutheringis, causa junioris Chunonis, ut fama fuit, imò hoste pacis, Diabolo instigante, impacati discederent: qui tamen cito reversi, ad gratiam regis, propter eos, quos communis conditio mortis præoccupavit, quicquid ipse præceperat, gratanter accipere, & Archiepiscopus Pilegrinus, quasi 427
pro emendatione prioris culpæ, impetrabat à rege, ut sibi liceret in Ecclesia Coloniensi reginam consecrare. De qua in sequentibus dicturus, nunc ad regem revertar. Verè Dei nutu electus est, in quo ipse providit testimonium, quod postea

Rex accepit ab hominibus. Erat enim vir magnæ humilitatis, providus consilio, verax in dictis, strenuus in factis, minimum avarus, omnium regum in dando li-
tamen. beralissimus, de cujus moribus postmodum plenius dixero. Illud † tantum hic dicendum est, quæ nequaquam potuit remanere, ut ille non fieret Princeps, & maximus, cui maximarum virtutum vigor inerat. Cum enim scriptum sit, gloriam præcedit humilitas: merito præcessit hujus mundi gloriosos, cui regina virtutum adhærebat. Igitur non erat fas alicui in terra militare, quem DEUS omnipotens prædestinavit omnibus imperare.

DE CONSECRATIONE REGIS.

PEracta electione, Regem sequi Maguntiam, ut ibi sacratissimam unctionem acciperet, cum claritate maxima omnes properabant. Ibant gaudentes, clerici psallebant, Laici canebant, utrique suo modo: tantas laudes DEUM accepisse ab hominibus, una die in loco nondum comperiebam. Si Carolus magnus cum sceptro vivus adesset: non alacrior populus fuisset, nec plus gaudere valeret de tanti viri reditu, quam de istius Regis primo accessu. Rex pervenit Moguntiam: ibi honore debito receptus, consecrationem suam omnibus desiderabilem devotus præstolabatur. Ad quem benedicendum, in die nativitatis sanctæ Mariæ, cum Archiepiscopus Moguntinensis & omnis clerus solenniter se præpararent, inter sacra officia regiæ unctionis Archiepiscopus hoc ad Regem usus est sermone: Omnis potestas fluitantis seculi de uno fonte purissime derivatur. Solet autem accidere, ut, cum plures rivuli de eodem principio procedant, alio tempore sint turbidi, alio lucidi, fonte capitali in puritate sua permanente. Eodem modo, quantum humana conditio creatorem & creaturam inter se conferre audet, de DEO Rege immortali & terrenis regibus conjicere valemus. Scriptum est enim, omnis potestas à DEO est. Is omnipotens Rex regum, totius honoris auctor & principium, quando in Principes terræ alicujus dignitatis gratiam transfundit, quantum ad naturam principii, pura & munda. Cum autem pervenent ad eos, qui hanc dignitatem indignè tractaverint, & eam cum superbia, invidia, libidine, avaritia, ira, impatientia, crudelitate polluerint, sibi & omnibus subjectis, nisi pœnitendo se purgaverint, periculosum potum iniquitatis propinabunt. Oret & intercedat ad Dominum omnis Ecclesia sanctorum, ut dignitas, quæ hodie pura Domino & regi nostro Conrado præsenti à DEO præstatur, inviolata, quantum hominis est, ab eo servetur. Tecum & propter te nobis est sermo, Domine Rex, Dominus, qui te elegit, ut esses rex super populum suum, ipse te prius voluit probare, & postmodum regnare: flagellat enim omnem, quem recipit: dignabatur corripere, quem voluerat recipere; placuit ei humiliare, quem proposuit exaltare. Sic DEUS Abraham servum suum tentavit, & tentatum glorificavit. Sic David famulum suum Saul regis iram, persecutionem, injurias, & latibula deserti, fugam, exilium pati permisit, quem postea Regem gloriosissimum in Israhel fecit. Beatus, qui suffert tentationem, quoniam hic accipit coronam. Non sine causa te DEUS exercuit; fructum sequentem in te dulcificavit: permisit te antecessoris tui Imperatoris Henrici gratiam perdere, & eandem iterum recipere; ut scias modo his misereri, qui perdunt gratiam tuam: passus es injurias, ut nunc scias misereri sustinentibus injurias: pietas divina voluit te esse sine disciplina, ut post cœleste magisterium Christianum caperes imperium. Ad summam dignitatem pervenisti, vicarius es CHRISTI. Nemo nisi illius imitator verus est dominator: oportet, ut in hoc solio regni cogites de honore perenni. Magna felicitas est in mundo regnare, maxima autem, in cœlis triumphare. Cum vero Deus à te multa requirat, hoc potissimum desiderat, ut facias judicium & justitiam ac pacem patriæ, quæ semper
428 respicit ad te: ut sis defensor Ecclesiarum & clericorum, Tutor viduarum & orphanorum: cum his & aliis bonis firmabitur thronus tuus hic & in perpetuum. Et

nunc,

nunc, Domine Rex, omnis sancta Ecclesia nobiscum rogat gratiam tuam, pro his, qui contra te hactenus deliquerunt, & offensione aliqua gratiam tuam perdiderunt. Ex quibus est unus, Otto nomine, vir nobilis, qui te offendebat: pro illo & reliquis omnibus clementiam tuam oramus, ut illis dimittas pro charitate DEI, quæ te hodie in virum alterum mutavit, & numinis sui participem fecit; quatenus ipse tibi eandem vicem pro universis delictis tuis dignetur rependere. In hoc sermone Rex, misericordia motus, ingemuit, & ultra, quam credi possit, effluebat in lachrymis. Deinde, sicut Episcopi & Duces cum universo populo flagitabant, omnibus, quod adversus illum deliquerant, dimisit. Hoc omnis populus gratanter suscipiebat. Omnes manifesta pietate Regis præ gaudio plorabant:

Ferreus esset homo, qui plangere non potuisset,
Quod tantas culpas ignovit tanta potestas.

Et quanquam vindicare posset suas injurias, si nunquam Rex fieret, tamen pro nulla tantæ potestatis fiducia ad ulciscendum aliquid reservabat. Peractis decentissimè divinis officiis, & regali consecratione, Rex processit, & sicut de Saul rege legitur, quasi ab humero sursum cunctis altior ibat, & veluti in quandam habitudinem antea non visam in illo transformatus, cum sacro comitatu alacri vultu, honesto incessu ad cubiculum rediit. Inde ad mensam regali apparatu receptus, eam diem regiæ speciei primitivam officiosissime consumpsit.

DE DISPOSITIONE CURIALI ET DE REGINA.

DE fidelitate facta Regi minus necessarium dicere puto, frequenti usu teste, quod omnes Episcopi, Duces & reliqui Principes, milites primi, milites gregarii, quin ingenui omnes, si alicujus momenti sint, regibus fidem faciant. Huic tamen sincerius & libentius jurando omnes subjiciebantur, similiter in dispositione curiali, quem Rex majorem domus statueret, quos cubiculariorum magistros, quos infertores & pincernas & reliquos officiarios ordinaret, diu non est supersedendum, cum illud breviter dicere possim, quod nullius antecessoris sui ministeria aptius & honorificentius provisa memini vel legi. Ad quam rem plurimum valuit ingenium Augustensis Episcopi Brunonis, & Wernheri Argentinensis Episcopi consilium; sic etiam Wernibarii militis, quem Rex longe antè cautum consiliis, audacem bellis, frequenter secum experiebatur. Super hos omnes dilecta Regis conjunx Gisela prudentia & consilio viguit, cui pater erat Herimanus, Dux Alemanniæ. Mater ejus Kerbirga, filia Conradi, Regis de Burgundia fuit, cujus parentes de Caroli magni stirpe processerant: unde quidam de nostris in libello, quem tetralogum nominavit (a), & postea regi Henrico tertio, cum natalem Domini in Argentina civitate celebraret, præsentavit, inter alios, duos versus edidit hoc modo:

Quando post decimam numeratur linea quarta,
De Carolo Magno procedit Gisela prudens.

Cum tantæ nobilitatis esset & formæ decentissimæ, minimæ extollentiæ fuit; in DEI servitio timorata: in orationibus & eleemosynis assidua: & hoc ut secretius potuit, attendens illud Evangelicum; ne justitiam suam faceret coram hominibus. Erat enim liberalis ingenii, illustris solertiæ, avida gloriæ, non laudis, pudoris amans, fœminei laboris patiens, in cassum minimè profusa, in rebus honestis & utilibus abunde larga, dives in prædiis, summos honores bene tractare perita. Hæc quorundam hominum invidia, quæ sæpe ab inferioribus fumigat ad superiores, per aliquot

(a) Auctor potius hujus Tetralogi ipse est Wippo, quem ex Codice Augustano primus in lucem protraxit HENRICUS CANISIUS, eundemque Tomo secundo Lectionum Antiquarum inseruit, in quo etiam bini versus allegati reperiuntur.

aliquot dies à conſecratione ſua impediebatur. Cæterum, ſi illud odium juſte an injuſte pertulerit, adhuc in quæſtione moratur: tamen virilis probitas in fœmina vicit, & ex conſenſu & petitione principum conſecrata, neceſſaria comes regem ſequebatur. Hæc de regina interim breviavi, intermiſſis regalibus geſtis: nunc ad eadem revertar.

DE PRIMIS GESTIS CHVONRADI
429 REGIS.

AD geſta inclyti regis Chonradi ſtylo revoluto, quædam ſunt dicenda, quæ in ipſa die conſecrationis ſuæ fecerat; quæ licet parva videantur, myſterio tamen quodam magnifice pollent. Sed quoniam hiſtoria publica ſcribitur, quæ animum lectoris ad novitatem rerum, quàm ad figuras verborum attentiorem facit: magis videtur congruere, ipſam rem integram perſequi, quàm myſticis rationibus aliquid promiſcuè commentari. In ipſa proceſſione Regis tres venerunt ante illum, cum ſingulis querimoniis: unus erat colonus Eccleſiæ Moguntinenſis; alter pupillus fuit; & quædam vidua. Dum rex eorum cauſas audire cœpiſſet, quidam de Principibus ſuis avertebant eum, dicentes, ne conſecrationis ſuæ aliquam moram faceret, & mature divina officia audiret; reſpiciens ad Epiſcopos, ut vicarius CHRISTI, Chriſtianiſſime reſpondebat: Si meum eſt regimini inſiſtere, & id viri conſtantis eſt, nequaquam differre, quod apte fieri valet; rectius videtur mihi, facere, quod debeo, quam quid faciendum ſit, audire ab alio. Memini vos ſæpe dixiſſe, non auditores legis, ſed factores juſtificari. Si autem ad conſecrationem, ut dicitis, feſtinandum eſt: tantò cautius in opere DEI greſſus meos convenit mihi firmare; quantò me arduæ dignitati cognoſco propinquare. Hæc dicens, in eadem ſtatione moratus, ubi primum occurrerant illi calamitoſi, paſſibus immotis legem præfecerat illis. Hinc paululum procedens, venit ante illum quidam, dicens, ſe expulſum eſſe patria omnino ſine culpa: quem Rex per brachium apprehendens, ſuper omnes circumſtantes attraxit uſque ad ſolium ſuum, ibique cauſam miſeri cuidam principum ſuorum diligenter commendavit. Felix initium regnandi cernitur eſſe, ubi plus feſtinatur ad faciendam legem, quàm ad benedicendum Regem. Abundantius erat in Rege ſtudium miſerationis, quàm deſiderium conſecrationis: per ſemitam juſtitiæ incedebat, quando regium honorem petebat. Poterat dicere cum Pſalmiſta: pes meus ſtetit in via recta. Firmavit ſe per gratiæ bonum, priusquam conſcenderet judicialem thronum. Timebat præcipitari, ſi non eſſet æquus in altitudine regali. Satis erat laudabile, inter nova gaudia, inter delicioſa regis miniſteria, tot pauperum clamores audire, & eorum cauſas finire.

Noluit negligere, quod citò potuit regere. Renuit juſtitiam dilatare, quoniam illud erat regnare. Diſtulit ſuam benedictionem propter regium honorem, ſcriptum eſt enim: Honor regis judicium diligit.

In cunctis rebus nil ſic prodeſſe valebit,
Sicut judicium Regis ad officium.

Ita Rex in talibus cauſis, pro quibus maxime regia authoritas interpellari ſolet, hoc eſt, pro Eccleſiarum, viduarum, orphanorum defenſione, ad reliqua regimina ſibi ea die viam præparavit.

DE ITINERE REGIS PER REGNA.

OMnia regis itinera, & in quibus locis ſummas feſtivitates Natalis Domini & Paſchæ annuatim celebraret, non nimis neceſſarium narrare putavi, excepto, quod id dicendum eſt, ſicubi fuerat, ſiquid inſigne & clarum acciderat. Si enim omnia obſervare vellem, ante me deſererent vires, quam materies. Ad geſta illius clariſſima, quanto ocyus potero, veniam, in quibus tantum gloriæ eminet, ut de

de minoribus silere, nemini fiat ingratum. Collecto regali comitatu, Rex Chonradus, primum per regionem Ribuariorum, usque ad locum, qui dicitur Aquisgrani palatium, pervenit, ubi publicus thronus regalis ab antiquis Regibus, & à Carolo præcipue locatus, totius regni archisolium habetur. Quo sedens excellentissimè, Rempublicam ordinavit, ibique publice placito & generali concilio habito, divina & humana jura utiliter distribuebat: fama ejus vires de virtutibus sumpsit: hodie quam heri pro tenore pacis præstantior; pro benevolentiæ gratia charior; pro regali comitatu honoratior habitus est omnibus. Quanquam enim 430
literas ignoraret, tamen omnem clerum, cum amabiliter & liberaliter palam, tum convenienti disciplina secreto prudenter instituit. Militum vero animos in hoc multum attraxit, quod antiqua beneficia parentum nemini posterorum auferri sustinuit. Præterea in donariis frequentibus, quibus eos fortia audere coëgit, sui similem in toto mundo non posse reperiri æstimaverunt. Suspiciosum est relatu, quam munificus fuit, quam jucundus, quam constantis animi, quantum imperterriti, bonis omnibus blandus, malis severus, in cives benignus, in hostes acerbus, in rebus agendis efficax, quam maximo usui foret regno, infatigabilis erat: in brevi tantum proficiens, ut nemo dubitaret, post Caroli magni tempora aliquem regali sede digniorem non vixisse, unde extat proverbium, sella Chuonradi habet ascensoria Caroli. De hoc proverbio quidam de nostris in libello, quem gallinarium vocavit, satyra quarta protulit hunc versum:

Chuonradus Caroli premit ascensoria Regis
Talibus indiciis nomen seu gloria Regis.

Gentium regiones transcendit, marinos fluctus transnatavit: passim divulgabatur virtus, quæ inexhausto vigore semper emanabat. Reversus Rex de Ribuariis ad Saxoniam venit, ibi legem crudelissimam Saxonum *(a)*, secundum voluntatem eorum, constanti autoritate roboravit. Deinde à Barbaris, qui Saxoniam attingunt, tributa exigens, omne debitum fiscale recepit. Inde Bajoariam & Orientalem Franciam pertransiens, ad Alemanniam pervenit. Quo transitu regna pacis fœdere & regia tuitione firmissimè cingebat.

QUALITER REX CUM ITALIS PLACITAVIT.

ANNO primi regni sui, Chuonradus Rex diem sanctum pentecostes in Constantia civitate celebravit. Ibi Archiepiscopus Mediolanensis, Heribertus, cum cæteris optimatibus Italicis Regi occurrebat, & effectus est suus, fidemque sibi fecit per sacramentorum & obsidum pignus, ut, quando veniret cum exercitu ad subjiciendum Italiam, ipse eum reciperet, & cum omnibus suis ad Dominum & Regem publicè laudaret, statimque coronaret. Similiter reliqui Longobardi fecerant, propter Ticinenses, qui & alio nomine Papienses vocantur, quorum legati aderant cum muneribus & amicis, molientes, ut regem pro offensione civium placarent, quanquam id adipisci à Rege, juxta votum suum, nullo modo valerent. In qua autem re offenderint, breviter absolvam. Erat in civitate Papiensi Palatium, à Theoderico rege quondam miro opere conditum, ac postea ab Impetatore Ottone tertio nimis adornatum. Cognito autem obitu Imperatoris Heinrici, antecessoris Chuonradi regis, ut mos est hominum, semper in novis rebus intemperanter se habere, statim Papienses inconsulto ad imbellem aulam ruentes,

Ausibus inlicitis fregerunt mœnia Regis.

Totumque Palatium usque ad imum fundamenti lapidem eruebant, ne quisquam regum ulterius infra civitatem illam Palatium ponere decrevisset. Ex qua audacia

(a) Qualis ista Lex Saxonum fuerit crudelissima, explicavi in Historia Juris *cap. VI. §. VII.*

audacia diu magna controversia inter Regem & Papienses habita est. Dicebant Papienses: Quem offendimus? Imperatori nostro fidem & honorem usque ad terminum vitæ suæ servavimus: quo defuncto, cum nullum Regem haberemus, Regis nostri domum destruxisse non jure accusabimur. Econtrario Rex, scio, inquit, quod domum Regis vestri non destruxistis, eum eo tempore nullum haberetis: sed domum regalem scidisse, non valetis inficiari. Si Rex periit, regnum remansit: sicut navis remanet, cujus gubernator cadit: ædes publicæ fuerant, non privatæ, juris erant alieni, non vestri.

Alienarum autem rerum invasores regi sunt obnoxii. Ergo vos alienæ rei invasores fuistis, igitur Regi obnoxii estis. Hujuscemodi verbis pluribus instanter
431 objectis, legati frustra tentatam pacem relinquentes, abierunt. Reliqui verò Italici amplissimis donis à Rege honorati, in pace dimissi sunt. Rex verò, benè ordinato regno Sueviæ, ad castrum Turcicum perrexit, ibique quosdam Italicos, qui ad Constantiam non venerant, ad dominium suum recepit. Inde post paucos dies ad Basileam civitatem pervenit.

QUOD REX CHVONRADUS BASILEÆ EPISCOPUM CONSTITUIT.

BAsilea civitas sita est in quodam triviali confinio, id est, Burgundiæ, Alemanniæ & Franciæ: ipsa verò civitas ad Burgundiam pertinet. Hanc civitatem invenit Rex vacuatam Episcopo, cujus provisor Adelbero ante tres menses, quam Rex veniret, migravit à sæculo. Ibi simoniaca hæresis subito apparuit, & cito evanuit. Nam dum Rex & Regina à quodam clerico, nobili viro, nomine Udalrico, qui ibi tunc Episcopus effectus est, immensam pecuniam pro Episcopatu susciperent: postea Rex in pœnitentia motus, voto se obligavit, pro aliquo Episcopatu vel Abbatia nullam pecuniam amplius accipere, in quo voto penè benè permansit: sed filius ejus tertius Henricus, qui postea Rex & Augustus effectus est, optime & sine omni scrupulo patrium votum expiavit, quia in omni vita sua pro omnibus dignitatibus Ecclesiasticis unius oboli precium non dicitur adhuc accepisse. Rex verò Chuonradus, colloquio regali habito Basileæ, & terminis Burgundiæ ultra voluntatem Rudolphi, ejusdem Burgundiæ Regis, diligenter præoccupatis, per Rhenum usque Saxoniam pervenit. Quare autem Rudolphi regis meminerim, breviter dicam. Iste Rudolphus, Rex Burgundiæ, dum in senectute sua regnum molliter tractaret, maximam invidiam apud Principes regni sui comparans, secundum Heinricum Imperatorem, filium sororis suæ, in regnum invitavit, eumque post vitam suam regem Burgundiæ designavit, & Principes regni jurare sibi fecit. Ad quam rem commendandam, Imperator Henricus infinitam pecuniam sæpe & sæpissimè consumpsit, sed defuncto Imperatore Heinrico, Rudolphus Rex promissa sua irrita fieri voluit. Chonradus autem Rex, magis augere quàm minuere regnum intentus, antecessoris sui labores metere volens, Basileam sibi subjugavit; ut animadverteret, an Rex Rudolphus promissa attenderet. Quos postea Gisela Regina, filia sororis ipsius regis Rudolphi, bene pacificavit.

DE BOLISLAO DUCE SCLAVORUM.

EOdem anno, quem supra notavimus, Bolislaus Sclavigena, Dux Bolanorum, insignia regalia & regium nomen in injuriam Regis Chuonradi sibi aptavit, cujus temeritatem cita mors exinanivit. Filius autem ejus Misico, similiter rebellis, fratrem suum Ottonem, quoniam Regis partibus favebat, in Ruhhiam provinciam pepulit. Qualiter verò ejusdem Misiconis protervitatem, & cujusdam Udalrici Ducis Boëmiæ perfidiam Rex Chuonradus postea compesceret, in loco suo dicam.

DE

DE INIMICITIA INTER REGEM ET ERNESTUM DUCEM.

EOdem tempore, hoste pacis Diabolo suadente, Ernestus, Dux Alemanniæ, Chuno, Dux Franciæ, Fridericus, Dux Lotharingorum, cum aliis plerisque contra Regem Chuonradum consenserunt, & multa molientes, multas munitiones incassum præparantes, nihil nisi calamitatem futuram assecuti sunt: quos omnes Rex Chuonradus parvi pendens, iter suum in Italiam cum copiis destinavit: sed Dux Ernestus humiliter iter ejus prosequutus usque Augustam Vindelicam, interventu matris suæ Reginæ, & fratris sui Heinrici adhuc parvuli, aliorumque principum; multum renuente Rege, vix in gratiam ejus receptus est.

QUOD REX CUM EXERCITU ITALIAM REDIIT. 431

ANno incarnationis CHRISTI MXXVI. Chunradus Rex, consilio & petitione principum Regni, filium suum Heinricum puerum Regem post se designavit, illumque Brunoni, Augustensis Ecclesiæ Episcopo, in tutelam commendavit: & supradictis hostibus suis insidias per filium, & cæteros fideles suos diligenter opponens, ipse cum exercitu copioso Italiam petere cœpit, in qua expeditione supradictus Ernestus, Dux Alemanniæ, aliquantulum Regi militans, Campidonensem Abbatiam, licet contra fas & jus esset, liberam rem nisi liberaliter servire, in beneficium accepit à Rege, & ad tuendam patriam honorificè remissus est.

QUOD REX PAPIENSES AFFLIXERIT.

REx ingressus Italiam, per Veronam inter Mediolanum & Papiam, Vercellas venit, ibique sanctum Pascha celebravit. In ipsis diebus paschalibus Leo, ejusdem civitatis Antistes, vir multum sapiens, mundum cum pace reliquit, cui Hardericus, Mediolanensis Canonicus, successit. Rex vero jam totam pene Italiam planam suæ ditioni subjugavit: Papiensem urbem, quoniam valde populosa fuit, subito capere non potuit: ipsos Papienses in gratiam recipere noluit, quia Palatium, quod destruxerant in loco, ubi prius fuerat, reædificare adhuc renuebant: sed defensores eorum, Adelbertum Marchionem, & Wilhelmum & cæteros principes in iisdem terminis mirabiliter opprimere cœpit; castrum eorum, nomine Urbam, desolavit; & plura alia castella & munitiones firmissimas dissipavit. Ea tempestate grande malum factum est in Italia, propter contentiones Papiensium: multæ eorum Ecclesiæ in circuitu cum ipsis castellis incensæ sunt: & populus, qui illuc confugerat, igne & gladio periit: agri vastati sunt: vineæ truncabantur: exitum & introitum Rex prohibebat: navigium abstulit: mercimonia vetuit: & ita per biennium omnes Ticinenses afflixit, donec omnia, quæ præcepit, omni dilatione postposita, compleverant.

DE SEDITIONE, QUÆ RAVENNÆ FACTA EST.

EOdem tempore Rex Chuonradus Ravennam intravit, & cum magna potestate ibi regnavit. Quadam die miseri Ravennates litem cum exercitu Regis commovebant, & in multitudine sua confisi, exercitum de civitate expellere conati sunt: & per cujusdam portæ angustias eos, qui foris erant, prohibebant interioribus succurrere: excitato tumultu, bellum undique cœpit ingravescere. Quidam in domibus hospites suos aggressi sunt: alii in plateis pugnabant: alii portas obsidebant; plures de muris; multi de turribus altis ignavum prælium cum saxis & sudibus commiserunt. Econtra Teutonici, armis & ingenio reluctantes, factis agminibus ante & retro, Ravennates circumdabant: & sævientibus gladiis viam ad invi-

cem facientes, eos, qui fuerant medii, mortuos aut sauciatos vel fugientes reliquerunt. Quidam comes, nomine Eppo, optimus miles de Bajoaria, cum Panone civitatem exiens, eos, qui pontem superstabant, subjugavit: & plurimi eorum per illum solum de ponte præcipitati, in aqua necati sunt. Rex vero Chuonradus, sicut erat in cubiculo, hanc seditionem intelligens, arma corripit, equum poscit, & egressus atrium, uti vidit Ravennates bello victos ad Ecclesias confugere, & undique latibula quærere, misertus eorum, quoniam ex utraque parte sui erant, exercitum de persequutione civium revocavit, & ipse in palatium se recepit. Mane autem facto, Ravennates, qui remanserant, in cilicio & nudis pedibus atque exertis gladiis, ut lex eorum præcipit, victis civibus, ante Regem venientes, sicut ipse præcepit, omnibus modis satisfaciebant. Ibi Rex Chuonradus maximam munificentiam in quendam sauciatum Teutonicum more solito ostendit, cui pes cum magna parte supra talum in pugna penitus abscindebatur, cujus ocreas de corio factas rex afferri præcipiens, utramque nummis jussit impleri, & super grabatum sauciati militis juxta illum poni.

433 REX PROPTER CALOREM IN MONTANA SECESSIT.

EO tempore maximus calor Italiam vexabat, ita ut animalia multa & hominum multitudo inde periclitarentur. Rex verò Chuonradus nemini cedens, nisi soli Deo, & caloribus æstivis, ultra Atim fluvium propter opaca loca & aëris temperiem in montana secessit, ibique ab Archiepiscopo Mediolanensi per duos menses & amplius regalem victum sumptuosè habuit. Hinc decedens tempore autumnali, Italiam planam iterum peragrans, habitis consiliis, & regalibus colloquiis in oportunis locis, atque rebelles in vincula mittens, regnum pacificavit, & sic pertransiens usque ad confinium Italiæ & Burgundiæ pervenit.

QUOD LEGATI RUDOLPHI REGIS AD CHUONRADUM REGEM IN ITALIAM VENERUNT.

INchoante anno nativitatis Christi MXXVII. Rex Chuonradus in Ipo, regia civitate, natalem Domini celebravit: illuc Rudolphi, regis Burgundiæ, legati venerant, promittentes illum Romam venturum ad electionem & consecrationem Imperatoriam regis Chuonradi: quod rex gratanter accepit, & remissis legatis cum muneribus, ipse Padum transiens, ad Romam tendere cœpit. Veniens autem ad Lucam civitatem, invenit eam sibi adversam, cum Reginhero Marchione: ibi rex paululum moratus, post paucos dies civitatem & Marchionem in deditionem acceperat, omnemque Tusciam sibi breviter subjugavit, sicque triumphando Romanam visitat arcem.

QUOD REX CHUNRADUS ROMÆ IMPERATOR EST EFFECTUS.

IGitur Rex Chuonradus, Romam ingressus eodem anno, ut suprà, id est, à nativitate Salvatoris MXXVII. indictione decima, à Papa Joanne & universis Romanis, regio honore mirifice receptus est: & in die Sancto Paschæ, qui eo anno VII. Cal. Apriles terminabatur, à Romanis ad Imperatorem electus, imperialem benedictionem à Papa suscepit,

Cæsar & Augustus Romano nomine dictus.

Quin etiam Regina Gisela Imperatricis consecrationem & nomen ibidem accepit. His ita peractis, in duorum regum præsentia, Rudolphi regis Burgundiæ, & Cnutonis regis Anglorum, divino officio finito, Imperator, duorum regum medius, ad cubiculum suum honorifice ductus est. In ipsis diebus Paschalibus, inter

inter Romanos & Teutonicos pro vili causa orta est seditio magna. Contendebant duo pro corio bovis, cumque se invicem pugnis cædere cœpissent, totus exercitus Imperatoris commotus est: & armati equites & pedites ex utraque parte convenerunt. Ibi interfectus est ex nostra parte quidam juvenis, nomine Berrengarius, filius Lutoldi Comitis de Alemannia, multum nobilis & bellicosus nimis. Romani diu resistentes, ad extremum victi fugerunt, & innumerabiles ex illis perierunt. Imperator verò prædictum juvenem, quoniam sibi dilectus & familiaris fuerat, juxta tumulum Cæsaris Ottonis sepeliri præcepit. Postera die Romani, qui seditionem commoverant, ante Imperatorem venientes, nudatis pedibus, liberi cum nudis gladiis, servi cum torquibus vimineis circa collum, quasi ad suspensionem præparati, ut Imperator jussit, satisfaciebant.

QUOD IMPERATOR IN APULIAM VENIT.

FActa igitur pace inter Romanos & Teutonicos, Imperator in Apuliam processit: & Beneventanum & Capuam, ac reliquas civitates illius regionis seu vi, sive voluntaria deditione sibi subjugavit, & Nortmannis, qui de patria sua, nescio qua necessitate compulsi, in Apuliam confluxerant, ibi habitare licentiam dedit, & ad defendendos terminos regni adversus Græcorum versutias, eos principibus suis coadunavit. Cunctis rebus rite & prospere sibi cedentibus, Imperator reversus, præteriens Romam, iterum Italiam pertransiit. 434

DE TYRANNO THASSELGARO.

EO tempore erat in Italia quidam tyrannus, Thasselgart dictus, qui sub tempore Heinrici Imperatoris multa facinora commisit in regno: sed per marinos recessus & alias munitiones, quas habuit ultra modum tutas, Cæsaris Heinrici persecutionem evaserat. Erat enim nobilis genere, despicabilis in persona, turpis in moribus, magnus prædator Ecclesiarum & viduarum. Hunc imperator Chuonradus diligentissime insequebatur, & insidias sibi ante & retro omnibus modis apposuit. Qui dum à quodam suo castro fugere vellet in aliud, à militibus Cæsaris captus est. Quod dum audiret Imperator, cum magna festinantia properabat, ita ut fere centum milliaria Latina intra diem & noctem pertransiret: cogitabat enim, ut more solito iterum evaderet. Veniente verò Imperatore, præsentatus est illi ipse Tyrannus. Quem cum videret, fertur dixisse Imperator: Nonne est hic ille leo, qui devoravit bestias Italiæ? per S. crucem Domini, talis leo non comedet amplius de pane meo: & hoc dicens, statim cunctis principibus regni adjudicantibus, præcepit illum in patibulum suspendi. Quo suspenso, per omnem illam provinciam pax & securitas, diu latentes, simul emerserant.

DE CONJURATIONE QUORUNDAM TEUTONICORUM.

INterea morante in Italia Imperatore apud Teutonicos, magna invidia, multa consilia, multæ factiones adversus Imperatorem incassum eruperant. Ut enim à minoribus incipiam, & ad majores perveniam, quidam Comes in Suevia, Welff nominatus, dives in prædiis, potens in armis, & Bruno, Episcopus Augustensis, invicem confligentes, multa mala in prædis & incendiis fecerunt in regno. Ad extremum prædictus Comes ipsam Augustam irrumpens, ærarium Episcopi despoliavit, & totam civitatem vastavit: quod postea, cogente Imperatore, totum restituit, & Episcopo emendavit. Chuno Dux Wormatiensis, patruelis Imperatoris, nec fidus Imperatori, nec tamen multum noxius illi, interim quietus manebat. Fridericus Dux Lotharingorum, vitricus prædicti Chunonis, Imperatori inimicando morte propria præventus est. Ernestus Dux Alemanniæ, privignus

privignus Imperatoris Chuonradi, nuper ab eo beneficiis & muneribus sublimatus, discedens iterum, instigante diabolo, rebellionem moliebatur: & consilio quorundam militum suorum Alsatiam provinciam vastavit, & castella Hugonis Comitis, qui erat consanguineus Imperatoris, desolavit. Deinde magno exercitu juvenum collecto, Burgundiam invasit: & ultra castrum Solodurum, quandam insulam aggere & vallo firmare cœpit: sed Rudolphus Rex Burgundionum verius hostem Imperatoris recipere, ab incepto illum probibuit. Inde reversus supra Turicum, quoddam castrum munivit, & Angiensem Ecclesiam nec non abbatiam S. Galli nimium distrahendo, non mediocre damnum patriæ intulit: sic posthabita lege & justitia, usque ad Imperatoris reditum iniquis conatibus insistebat.

UBI DUX ERNESTUS SE DENUO REDDIDIT.

PAce per totam Italiam confirmata, Imperator Chuonradus prospero reditu in Alemanniam venit: & in Augusta Vindelica colloquium familiare cum suis fidelibus tenens, de proditoribus patriæ tractare cœpit, inde ad oppidum, quod
435 Ulma vocatur, veniens, colloquium publice condictum illic habuit. Huc Dux Ernestus non voto supplice venit, confisus in multitudine militum, quos optimos habuit, ut vel secundum libitum cum Cæsare se pacaret, vel inde per potestatem rediret: & habito colloquio cum suis, primùm monuit eos fidei sacramentaliter promissæ: dehinc hortabatur eos, ne illum desererent, ne honorem suum perderent, non decere eos immemores fore, in historiis patrum semper Alemannos bonæ fidei & stabilitatis in dominos testimonium babere: & si sibi fidi forent, illis premia, posteris eorum gloriam & bonorem esse futurum. Talia dicenti duo Comites, Fridericus & Anselmus, pro cæteris respondebant, hoc modo: Nolumus inficiari, quin vobis fidem firmiter promitteremus contra omnes, præter eum, qui nos vobis dedit: si servi essemus Regis & Imperatoris nostri, & ab eo juri vestro mancipati, non nobis liceret à vobis separari. Nunc verò, cum liberi simus, & libertatis nostræ summum defensorem, interea Regem & Imperatorem nostrum habeamus, ubi illum deserimus, libertatem amittimus, quam nemo bonus, ut ait quidam, nisi cum vita, simul amittit. Quod cum ita sit, quicquid honesti & justi à nobis exquiritis, in hoc parere volumus vobis: si autem contra hoc vultis, illuc revertemur liberaliter, unde ad vos venimus conditionaliter. His auditis, Dux, cum se intellexisset à suis dimitti, sine omni pactione Imperatori se reddidit: quem Cæsar in Saxoniam exulari fecit super quandam rupem, quæ Gibichenstein dicitur, ut ibi castigatus à rebellione ulterius desineret.

QUOD REX BURGUNDIÆ IMPERATORI OCCURREBAT BASILEÆ.

IMperator pertransiens Alemanniam, cunctos, qui sibi rebelles fuerant, in deditionem recepit, & munitiones eorum dejecit: & perveniens usque ad Basileam, Rudolphum, Regem Burgundiæ, alloquitur: qui illic sibi occurrebat, extra urbem juxta vicum, qui Mittenha dicitur: & habito familiari colloquio, Imperator regem secum duxit in urbem. Confirmata inter eos pace, Gisela Imperatrice bæc omnia meditante, regnoque Burgundiæ Imperatori tradito, eodem pacto, quemadmodum prius antecessori suo Heinrico Imperatori datum fuerat; Rex iterum donis ampliatus, cum suis reversus est in Burgundiam. Imperator verò descendens per Rhenum, in Franciam venit, ibique Dux Chuono, patruelis ejus, prius rebellis, se reddidit: quem Imperator in liberis custodiis aliquantulum castigavit, destructisque munitionibus suis, quas optimas habuit, in gratiam illum recepit; totumque in honorem suum sibi restituit. Paulo post Adelbero, Dux Histrianorum sive Carintanorum, reus majestatis, victus ab Imperatore, cum filiis suis exu-

latus

latus est: & ducatum ejus iste Chuono ab Imperatore suscepit: quem ducatum pater ejusdem Chuononis dudum habuisse perhibetur. Ita Dux Chuno fidus & bene militans Imperatori & filio suo Heinrico Regi, quousque vixerat, permansit.

DE LEGATIONE EPISCOPI ARGENTINENSIS.

EOdem tempore Werinharius, Argentinæ civitatis Episcopus, ab Imperatore legatus Constantinopolim mittitur. Qui dum causa orationis Hierosolymam pergere se fingeret; ut putavimus, judicio Domini, quem fallere nemo valebit, mirabiliter prohibitus est. Nam dum magnum comitatum hominum, majorem quoque mutorum animalium, equorum, boum, ovium, porcorum, multasque delicias seculares ultra modum secum educeret, perveniens in Ungariam, à rege Stephano contradicta est sibi via, quod eo tempore nulli oratorum accidit. Inde reversus per Bajoariam, cum omni comitatu suo pergens Italiam intravit: & multum circa fines Veronæ moratus, tandem cum maximo labore per Venetiam mare Adriaticum ingressus, navigio calamitoso Constantinopolim pervenit. Cumque ab Imperatore Græcorum honorifice susceptus esset, secumque satis familiariter conversaretur, desiderare cœpit, ut Imperatoris auxilio Hierosolymam adiret: 436
quo desiderio, semper aliqua re intercedente, nunquam potiri valuit. Sequenti verò tempore obiit, & sepultus est in eadem urbe, & episcopatum ejus Wilhelmus, Argentinensis canonicus, suscepit. Legationis tamen causam postea Imperator Græcorum aureis literis Imperatori Chuonrado rescripsit.

QUOD IMPERATOR FILIUM SUUM HEINRICUM REGEM CONSECRARI FECIT.

ANno Domini MXXVIII. indictione XI. Imperator Chuonradus filium suum Heinricum, magni ingenii & bonæ indolis puerum, ætate XI. annorum, principibus regni cum tota multitudine populi id probantibus, à Peligrino, Archiepiscopo Coloniensi, in regalem apicem apud Aquisgrani palatium sublimari fecerat. Tunc in principali Dominica Paschæ consecratus & coronatus, Paschalem lætitiam triplicavit. Nam dum in superioribus annis duas coronas, id est, patris & matris suæ mundus veneraretur, nunc tertia addita,

Spes pacis crevit, quam Rex cum Cæsare fecit:

præsertim cum is coronatus esset, cujus ætas vita diuturna satis digna fuerat. Deinde diversa regna peragrantes, Cæsar per se, Rex sub tutore & actore Augustensi Episcopo Brunone, cunctos rebelles domabant, & fœdera pacis ubique feliciter firmabant.

DE OBITU EPISCOPI AUGUSTENSIS.

ANno sequenti Imperator in Bajoaria Ratisponæ Pascha celebravit: ibi Bruno, Episcopus Augustensis, defunctus est, cujus corpus Imperatrix prosequuta, cum filio Heinrico rege ad Augustam sedem suam honorifice sepeliri fecerunt: nobilis enim valde fuit ipse Episcopus Bruno. Nam dum esset frater Heinrici Imperatoris, filius erat materteræ Giselæ Imperatricis, soror verò ejusdem Episcopi nupta Stephano, regi Ungarorum, causa fuit Christianitatis, primum in gente Pannonica. Episcopatum verò Augustensem Eberhardus suscepit.

QUALITER DUX ERNESTUS DUCATUM ACCEPIT ET STATIM AMISIT.

ANno Domini MXXX. Imperator Chuonradus apud Ingelnheym Pascha celebravit. Ibi Ernestus suprà memoratus, Dux Alemanniæ, à custodia solutus, ducatum recepit, eo tenore, ut Wehelonem militem suum, qui multis factionibus

bus regnum turbaverat, quasi hostem Reipublicæ cum omnibus suis persequeretur, idque se facturum cum sacramento confirmaret. Quod cum rex facere nollet, hostis publicus Imperatoris dijudicatus est, & penitus ducatu amisso, cum paucis inde recessit. Imperator verò ducatum Alemanniæ Hermanno juniori, fratri ejusdem Ernesti, dedit, eumque Warmanno, Constantiensi Episcopo, commendavit. Imperator verò communi consilio omnium Principum regni, eundem Ernestum & cunctos justitiæ & paci reluctantes ab Episcopis excommunicari fecit, eorumque res publicari jussit. Ipsa Imperatrix Gisela, (quod dictu est mirabile) sed actu laudabile, filium inconsultum sapienti marito postponens, publicam fidem dedit omnibus, quicquid illi accidisset, nullam ultionem, neque malum animum pro hac re se reddituram fore.

QUOD IMPERATOR SUPER UNGAROS CUM EXERCITU VENIT.

EOdem tempore multæ dissensiones inter gentem Pannonicam & Bajoarios, culpa tamen Bajoariorum factæ sunt: ita ut Stephanus, rex Ungarorum, multas incursiones & prædas in regno Noricorum, id est, Bajoariorum faceret: unde commotus Imperator Chuonradus, cum grandi exercitu super Ungaros venit. Rex autem Stephanus, minime sufficiens adversus Imperatorem, orationibus & jejuniis in
437 universo regno suo indictis, præsidium Domini tantummodo flagitabat. Imperator tam munitum regnum fluviis & sylvis intrare non valens, multis tamen prædationibus, incendiis circa terminos regni injuriam suam satis ulciscens, reversus est: volens tempore opportuniori cœpta sua peragere. Sed filius suus, Rex Heinricus adhuc puerulus, Eigelberto Frisingensi Episcopo creditus, legatione Stephani regis pacem rogantis accepta, unico consilio principum regni, patre nesciente, gratiam reconciliationis annuit: juste & sapienter agens, qui regem injuste injuriatum, ultro petentem gratiam, recepit in amicitiam.

QUOD DUX ERNESTUS AUXILIUM PETIIT AB ODONE COMITE.

INterea dum hæc agerentur, præfatus Ernestus, ducatus dignitate privatus, multa cogitans, multa moliens, qualiter Imperatori resisteret, magnos labores in vanum consumpsit. Qui, assumpto Vuebelone milite suo, cum aliis paucis perrexit in Franciam Latinam ad Odonem Comitem, propinquum suum. Nam mater Odonis, & mater Giselæ Imperatricis fuerant sorores. A quo dum consilium & auxilium peteret, sive nollet, sive non auderet, nihil solatii contra Imperatorem sibi dedit.

QUALITER DUX ERNESTUS PERIIT.

DUx verò Ernestus reversus, iterum in Alemanniam venit, ibique in quadam eremo, quæ Nigra sylva dicitur, in locis tutissimis moratus, præda miserabili per aliquod tempus vivebat. Ad extremum, dum à militia Cæsaris undique coarctaretur, quidam, qui Imperatori favebant, equos, quos Dux, & omnes sui optimos habebant, per insidias in pascuis exceperunt. Dux verò, perditis equis, in quibus confidebat, nihil pensi plus habens in tanta perturbatione, quid ageret, dubitabat: collectis tamen undique qualibuscunque equis, quos habere poterat, cum omnibus, quos tunc habuit, egressus est sylva, secum deliberans, melius esse honeste mori, quàm turpiter vivere. Cumque pervenissent in saltus sylvarum ad illam regionem Alemanniæ, quæ Bara dicitur: viderunt castra deserta, quæ priori nocte hostes occupaverant; confestim perceperunt, sibi insidias parari. Nam Manegoldus Comes, miles Imperatoris, de Augensi Abba-

tia

tia magnum beneficium habens ab Imperatore, & Vuarmanno, Constantiensi Episcopo, qui tunc vice Ducis Heremanni Alemanniam gubernabat, præsidio locatus fuerat, ne Dux Ernestus prædas aut incendia faceret in regione. Statim Dux Ernestus & assecutores sui nimium alacres effecti sunt, existimantes injurias suas citò ulturos fore in hostibus: arreptoque itinere, suos insecutores insequi cœperunt. Eadem intentione Manegoldus Comes, & qui cum illo fuerant, huc & illuc progredientes, itinera Ducis diligenter observabant. Hac occasione utrinque collata, ita conjuncti sunt, ut se invicem videre & affari possent. Erant autem ex parte Manegoldi multò plures milites, quàm de parte Ducis.

Nec mora, congressi pugnabant acriter omnes.

Ex parte Ducis, ira, ferocitate, audacia incitati, ex altera parte pro gloria, pro remuneratione adducti. Hi, qui cum Duce fuerant, cum nihil de vita cogitarent, omnes ad interitum properabant. Dux verò, cum nemini parceret in hoc prælio, neminem sibi parcentem invenit, & à plurimis vulneratus, postremo interfectus, occubuit. Ibi cecidit † Wecilo Comes, miles Ducis, cujus causa hæc omnia acciderant: Adelbertus & Iwerin, nobiles viri, & alii multi interfecti sunt ibi. Ex altera parte ipse Manegoldus Comes, author hujus congressionis, cecidit, & plures alii secum. Corpus Ernesti Ducis in Constantiam delatum, prius accepta indulgentia à potestate Episcopali, pro excommunicatione, in Ecclesia S. Mariæ sepultum est. Corpus Manegoldi in Augia subterratum est.

† al. Wehelo.

Accidit hoc bellum semper miserabile multum,

XV. Cal. Septemb. Hoc cum nunciatum esset Imperatori, fertur dixisse:

Raro canes rabidi fœturam multiplicabunt.

RUDOLPHUS REX BURGUNDIÆ OBIIT, ET ODO † REGNUM EJUS INVASIT. 438

† al. Udo.

ANNO Dom. MXXXII. Rudolphus rex Burgundiæ, avunculus Giselæ Imperatricis, obiit in pace, cujus regnum Comes † Odo Francigena, filius sororis suæ, invasit, & quædam castra munitissima sive civitates, seu dolo, seu bello ceperat: nec se Regem ausus est facere, nec tamen regnum voluit dimittere. Referebat quidam, illum dixisse sæpe, quod nunquam rex fieri, sed tamen semper Magister esse regis vellet. Eo modo magnam partem Burgundiæ distraxit, licet regnum Burgundiæ Cunrado Imperatori, & filio ejus Henrico regi, à Rudolpho rege, postquam ipse superstes non esset, per jusiurandum jamdudum confirmatum esset. Sed dum Odo Comes hæc in Burgundia faceret, Cunradus Imperator in Sclavonia cum armis fuerat. Quid ibi ageret, vel qualiter postea Odonem repulisset de Burgundia, consequenter dicam. Supra dictus Bolislaus, Dux Bolanorum, mortuus, reliquit duos filios, Misiconem, & Ottonem. Misico, dum fratrem suum Ottonem persequeretur, expulerat eum in Russiam. Dum ibi aliquantum tempus miserabiliter viveret, cœpit rogare gratiam Imperatoris Cunradi, ut, ipso imperante & juvante, restitueretur patriæ suæ. Quod dum Imperator facere vellet, decrevit, ut ipse cum copiis ex una parte, ex altera frater Otto Misiconem aggrederentur. Hunc impetum Misico ferre non valens, fugit in Boemiam ad Udalricum Ducem, cui tunc temporis Imperator iratus fuerat. Sed ille, ut sic placaret Imperatorem, voluit sibi reddere Misiconem: quod pactum sceleratum renuit Cæsar, dicens, se nolle inimicum emere ab inimico. Otto restitutus patriæ, & Dux factus à Cæsare, dum post aliquod tempus minus caute ageret, à quodam familiari suo clam interfectus est. Tunc Misico omnibus modis quærebat gratiam Imperatricis Giselæ, & reliquorum Principum, ut mereretur redire ad gratiam Imperatoris. Cæsar misericordia motus, dedit sibi veniam, & divisa provincia Bolanorum in tres partes, Misiconem fecit Tetrarcham: reliquas duas duobus aliis commendavit: sic imminuta potestate, minor facta est temeritas. Defuncto Misicone, Casimirus, filius ejus, fideliter serviebat huc usque Imperatoribus nostris.

QUOD

QUOD IMPERATOR CUM FILIO SUO HEINRICO REGE BURGUNDIAM ADIIT.

ANNO Domini MXXXIII. Imperator Cunradus, cum filio suo, rege Henrico, natalem Domini in Argentina civitate celebravit. Inde collecto exercitu, per Solodorum Burgundiam intravit, & veniens ad Paterniacum monasterium in purificatione Sanctæ Mariæ, à majoribus & minoribus regni, ad regendam Burgundiam electus est: & in ipsa die pro rege coronatus est. Deinde quædam castella, quæ Odo invaserat, obsedit, sed propter nimiam asperitatem hyemis, quæ tunc fuerat, valde impediebatur. De qua nimietate frigoris quidam de nostris centenos versus fecit, quos Imperatori præsentavit; in quibus tam mirandæ res dicuntur, quod equi in castris circa castellum Murat, si pedes infixissent terræ, per teporem diei aliquid moliti, per noctem ita gelati constringerentur, ut nequaquam, nisi securibus & sudibus de terra in circuitu gelata evelli potuissent. Quidam verò, qui non habuit adjutorium, equum proprium ita hærentem interfecit, & corium de cruribus sursum abstulit: reliquum terræ gelatæ infixum dimisit. Homines quoque multum confundebantur hoc algore: erat enim una facies juvenum & senum: omnes erant die & nocte cani & barbati propter horridum rigorem glaciei: licet plures juvenes & imberbes fuissent ibi: & tamen

Vix hæc causa fuit, quod Cæsar bella reliquit.

Imperator reversus ad Turcicum castrum pervenit: ibi plures Burgundionum, regina Burgundiæ, jam vidua, & Comes Hupertus, & alii, qui propter insidias Odonis in Burgundia ad Imperatorem venire nequiverunt, per Italiam pergentes, occurrebant sibi: & effecti sui, fide promissa per Sacramentum sibi & filio suo Henrico regi, mirifice donati redierunt.

439 ## QUOD IMPERATOR SUPER ODONEM CUM EXERCITU VENIT.

EJusdem anni æstate, Imperator cum exercitu suo super Odonem Comitem in Gallias Francorum venit, dicens: Si Odo in Burgundia res alienas injuste quæreret, de suo proprio, juvante Deo, aliquid perdere deberet. Tunc in regno Henrici, regis Francorum, in prædiis tamen & beneficiis Odonis tantas devastationes & incendia fecit Imperator, ut ipse Odo necessitate compulsus humiliter veniens, quæreret veniam, promittens, Burgundiam dimittere, & secundum jussionem illius, sibi satisfacere. Sic Imperator cum suo honore, & Odonis damno reversus est.

QUALITER IMPERATOR ODONEM EXPULIT DE BURGUNDIA.

ANno Domini MXXXIV. Imperator in Bajoaria Ratisbonæ Sanctum Pascha celebravit. Hujus anni æstate, dum Odo præfatus promissa non attenderet, sed adhuc quandam partem Burgundiæ, quam injuste invaserat, obtineret: Imperator Cunradus, expeditis Teutonicis & Italis, Burgundiam acute adiit: Teutones ex una parte, ex altera Archiepiscopus Mediolanensis, Heribertus, & cæteri Italici, ductu Huperti, Comitis de Burgundia, usque Rhodanum fluvium convenerunt. Augustus veniens ad Genevensem civitatem, Geroldum, principem regionis illius, & Archiepiscopum Lugdunensem, atque alios quàm plures subegit: & reversus castrum Murat cum fortissimis militibus Odonis munitum obsidens, vi cepit, & quos intus invenerat, captivos duxit. Cæteri fautores Odonis hoc audientes, solo timore Cæsaris fugerunt: quos persecutus Cæsar, omnino exterminavit de regno, & acceptis de principibus Burgundiæ multis obsidibus, rediit per Alsatiam ad Imperatricem. Nam dum ille in Burgundiam pergeret, Imperatrix secuta

cura est eum usque Basileam. Inde reversa ad Argentinam civitatem, expectavit reditum Imperatoris. Eo tempore filia Imperatoris Cunradi & Giselæ Imperatricis, Mathilda, nimiæ formositatis puella, Heinrico regi Francorum desponsata, obiit Wormatiæ, ibique sepulta est. Mathilda filia Salici Cæsaris.

QUOD REX HEINRICUS SCLAVOS SUBJUGAVIT.

INterea dum hæc, quæ superius dicta sunt, Imperator in Burgundia faceret, filius suus, Heinricus Rex, licet in puerilibus annis, non segnius Reipublicæ consuluit in Bohemia, & in cæteris regionibus Sclavorum: ubi & Udalricum, Ducem Bohemiæ, & reliquos quàm plures Cæsari adversantes, strenue subjugavit, & redeunti patri occurrens, de duplici victoria duplex gaudium populis effecerat. Deinde collectis copiis de Saxonia super eos, qui Luttizi (al. Lintizi) vocantur, quique olim Semichristiani, nunc per apostaticam nequitiam omnino sunt Pagani, Imperator venit: ibique conflictum implacabilem mirabiliter diremit. Inter Saxones enim & Paganos fiebant ea tempestate multæ dissensiones & incursiones: Cumque Cæsar veniret, cœpit quærere, ex qua parte pax, quæ diu inviolata inter eos fuerat, prius corrumperetur. Dicebant Pagani, à Saxonibus pacem primitus confundi, id per duellum, si Cæsar præciperet, probari. Econtrà Saxones, ad refellendos Paganos similiter singulare certamen, quamvis injuste contenderent, Imperatori spondebant. Imperator, consulentibus principibus suis, licet non satis caute ageret, hanc rem duello dijudicari inter eos permisit. Statim duo pugiles congressi sunt, uterque à suis electus. Christianus in sola fide, quæ sine operibus justitiæ mortua est, confidens, & non diligenter attendens, quod Deus, qui veritas est, omnia in vero judicio disponit, qui Solem suum oriri super bonos & malos facit, qui pluit super justos & injustos, audacter pugnare cœpit. Paganus autem solam conscientiam veritatis, pro qua dimicabat, præ oculis habens, acriter resistebat. Postremò Christianus à Pagano vulneratus cecidit. Ex qua re Pagani in tantam elationem & audaciam venerunt, ut, nisi Imperator adesset, continuo irruerent super Christianos: sed Imperator, ad compescendas incursiones eorum, construxit castrum Wirbinam, in quo præsidia militum locabat, & Principes Saxoniæ, ut unanimiter resisterent Paganis, Sacramento & Imperiali jussione constringebat, deinde reversus est in Franciam. Sequenti verò anno idem castrum à Paganis dolo raptum est, & plures nostrorum, qui in eo erant, ab eis occisi sunt. Hinc commotus Imperator, iterum cum copiis usque Albim fluvium venit. Sed cum Pagani transitum prohiberent, Imperator per aliud vadum fluvii partem exercitus latenter transmisit: & ita fugatis hostibus, ipse per ripam liberam regionem ingrediens, immensis devastationibus & incendiis, ubique nisi in locis inexpugnabilibus sic humiliavit eos, ut censum ab antiquis Imperatoribus propositum, & jam auctum Cunrado Imperatori postea persolverent. Multum enim laboravit Cunradus Imperator prius, & tum in gente Sclavorum: unde quidam de nostris quoddam breviarium versifice fecit, quod postea Imperatori præsentavit. Ibi legitur, qualiter Imperator interdum in paludibus usque femora stabat, pugnans ipse, & exhortans milites, ut pugnarent; & victis Paganis, nimis acriter trucidabat eos, pro quadam superstitione illorum nefandissima. Nam fertur, ut quodam tempore effigiem ligneam crucifixi Domini nostri Jesu Christi scelerato ludibrio habuissent Pagani, & in eam spuerent, atque colaphis cæderent; ad extremum oculos eruebant, manus & pedes truncabant. Hæc ulciscens Imperator, de captis Paganis maximam multitudinem pro una effigie Christi simili modo truncavit, & varia morte delevit. Idcirco in eisdem versibus Cæsar ultor fidei vocatur, & Romanis principibus Tito & Vespasiano comparatur, qui in ultionem Domini triginta Judæos pro uno nummo commutaverant, cum Judæi Christum

440

pro totidem denariis venderent. Reversus Imperator, quicquid obstaculi in regno invenit, imperiose disjecit. Eodem anno Adelbero, Dux Carantanorum, Imperatoris gratiam perdens, ducatum amisit, & in exilium missus est.

DE CONJURATIONE ITALORUM.

ITem eodem tempore magna & modernis temporibus inaudita confusio facta est Italiæ, propter conjurationes, quas fecerat populus contra Principes. Conjuraverant enim omnes valvasores Italiæ, & gregarii milites adversus dominos suos, & omnes minores contra majores, ut non paterentur aliquid inultum sibi accidere à dominis suis, supra voluntatem ipsorum, dicentes: Si Imperator eorum nollet venire, ipsi per se legem sibimet facerent. Hoc cum nunciatum esset Imperatori, fertur dixisse: Si Italia modò esurit legem,

Concedente Deo bene legibus hanc satiabo.

Et præparans se anno sequenti, Italiam cum copiis intravit. Interea principes Italici, male conceptam conjurationem periculum generare posse scientes, convenerunt simul cum minoribus, & prius exhortationibus & consiliis hoc recens malum destruere conabantur: cum hoc non procederet, tentabant bello superare; sed inito prælio minorum incredibilis multitudo sola impressione catervarum vicit. Ibi Episcopus Astensis indigna statione periit, cæteri fugerunt, & nimium confusi adventum Imperatoris ægre expectabant.

QUOD REX HEINRICUS FILIAM † CUNITTONIS REGIS IN CONJUGIUM DUXERIT.

al. Chunonis.

ANNO Domini MXXXVI. Heinricus Rex, filius Imperatoris, Cnittonis Regis Anglorum filiam, nomine Chunelindem, pro regina consecratam, regalibus nuptiis in conjugium duxit. Eodem anno, ut dictum est, Imperator Cunradus cum filio Henrico rege Italiam intravit cum exercitu, & celebravit natalem Domini Veronæ, anno Dominicæ incarnationis MXXXVII. Inde ad Mediolanum veniens, ab Heriberto Archiepiscopo magnifice receptus est in Ecclesia Sancti Ambrosii. In ipsa die (nescimus cujus consilio) pene gravis tumultus factus est populi Mediolanensis, quærentis ab Imperatore, si vellet favere conjurationi eo-
441 rum. Unde commotus Imperator, præcepit, ut omnes in urbem Papiensem ad generale colloquium venirent. Quod dum factum esset, cunctis reclamantibus, legem fecit Imperator. In ipso placito quidam Hugo Comes, & alii quàm plures Italici appellabant Archiepiscopum Mediolanensem pro multis causis, quibus eos offenderat. Imperator verò, vocato Archiepiscopo, præcepit, ut satisfaceret omnibus. Quod dum Archiepiscopus renueret, sensit Imperator, omnem illam conjurationem Italiæ ipsius consilio factam esse. Et mox, comprehenso illo, retinuit in sua potestate. Deinde commendavit eum in custodiam Poponi, Patriarchæ Aquilegiensi, & Chnnoni, Duci Carentanorum, qui ab eis ductus est cum Imperatorio usque Placentinam civitatem. Quadam nocte, quidam de familiaribus Archiepiscopi collocavit se, vice ipsius, in lecto, quo ipse jacere solebat, & superducto coopertorio latuit, ut ita falleret custodes. Archiepiscopus, adducto sibi equo à quodam, fugit, & veniens Mediolanum, à suis cum magno gaudio susceptus est. Deinde, quicquid poterat moliri contra Imperatorem, non prætermisit. Imperator quæque castella sibi adversa destruxit, & iniquas conjurationes Italiæ, justa lege reducta, exinanivit; & veniens Ravennam, Sanctum Pascha ibi celebravit. Eodem anno, in Italia tres Episcopi, Vercellensis, Cremonensis, Placentinus, apud Imperatorem accusati sunt: quos Imperator comprehensos exulari fecit. Quæ res displicuit multis, sacerdotes Christi, sine judicio damnari.

Refere-

Referebant nobis quidam, piissimum nostrum Henricum Regem, filium Imperatoris, salva reverentia patris, clam detestari præsumptionem Cæsaris in Archiepiscopum Mediolanensem, atque in istos tres: & meritò, quia, sicut post judicialem sententiam depositionis nullus honor exhibendus est, sic ante judicium magna reverentia sacerdotibus debetur. Eodem anno præfatus Comes, Odo de Francia, in regno Imperatoris quædam loca invadens, à Gozelone, Duce Lotharingorum, & filio suo Godefrido, & Gerhardo Comite atque à militia Episcopi Metensis, pugna commissa cum illo, fugiendo interfectus est; & vexillum ejus, Cæsari in Italiam allatum, hostem interemptum testabatur. Eo tempore Imperator Mediolanenses nimium afflixit: & quoniam urbem, antiquo opere & maxima multitudine munitam, capere non poterat, quod in circuitu fuerat, igne & gladio consumpsit.

DE MIRACULO, QUOD ACCIDIT IN DIE PENTECOSTES.

Eodem tempore, dum Imperator quoddam castrum Sancti Ambrosii, quod Curbitum dicitur, juxta Mediolanum obsideret: accidit ibi, quod plures pro miraculo habuerunt. In Dominica Sancta Pentecostes, ante horam tertiam, de magna serenitate cœli subitò fulmina cum tonitruis eruperunt tantæ fortitudinis, ut multa pars hominum & equorum periret in castris. Quidam præ tanto terrore in excessum mentis venerunt, ita, ut post aliquos menses vix illis sensus redierit. Venientes autem, qui extra castra fuerant, nec vidisse nec audisse aliquid tale dicebant. Eo tempore Imperator archiepiscopatum Mediolanensem Ambrosio, Mediolanensi canonico, dedit, licet illi ista donatio parum profuisset. Nam cives Mediolanenses, quicquid habuit idem Ambrosius in illorum territorio, demoliebantur, & suum archiepiscopum Heribertum usque obitum ejus cum honore retinuerunt, sed tamen cum gratia Henrici regis, filii Imperatoris, quod plenius in gestis regis, si Deus voluerit, exequar. Eodem tempore Papa Cremonæ occurrebat Imperatori, & honorifice receptus & dimissus, Romam reversus est. Imperator disperso exercitu per regiones, ipse ad montuosa loca secessit, propter refrigerium, quoniam ea æstate magnus calor imminebat.

DE SEDITIONE, QUÆ FACTA EST IN PARMA.

Eodem anno, hyberno tempore collecto exercitu, Imperator transcendens Padum ad Parmam civitatem venit, ibi natalem Domini celebravit, inchoante anno Dominicæ incarnationis MXXXVIII. In ipsa die nativitatis Domini inter 442
Teutonicos & cives Parmenses magna seditio orta est, & quidam bene valens vir Cunradus, infertor ciborum Imperatoris, cum aliis interfectus est. Unde commotus exercitus, gladiis & igne cives aggreditur, & Imperator post incendium magnam partem murorum destrui præcepit, ut eorum præsumptionem non fuisse inultam hæc ruina aliis civitatibus indicaret. Deinde Imperator transcendens Apenninum montem, in Apuliam tendebat. Imperatrix verò Romam, orandi gratia, venit, inde ad Imperatorem revertitur. Imperator autem ad terminos imperii sui perveniens, Trojam, Beneventanum & Capuam, aliasque civitates Apuliæ lege & justitia stabilivit: dissensiones, quæ erant inter Nortmannos extraneos & indigenas, sola jussione sedavit: & cunctis offensionibus de regno sublatis, feliciter reversus, Viennam venit. Ibi dispositis obsidionibus, & insidiis adversus Mediolanenses, qui adhuc sibi rebelles fuerant, cæterisque rebus ad voluntatem suam per regnum compositis, patriam revisere decrevit. Eo tempore propter nimium calorem nimia contagio pestilentiæ exercitum invasit: neque ætatibus, neque personis pepercit. Ibi regina Chunelindis, conjux Henrici regis, XV. Calendas Au-

 gusti

Filia Henrici regis. gusti quasi in limine vitæ, ingressu mortis, occubuit, relinquens tantummodo solam filiolam de rege, quam postea pater Christo desponsans, in Abbatissam consecrari fecit. Filius Imperatricis Hermannus, dux Alemannorum, juvenis bonæ indolis, & in rebus bellicis strenuus, eadem peste gravatus, inter manus peritissimorum medicorum V. Calendas Augusti non sine magno imperii detrimento obiit. Eodem mense atque sequenti maxima multitudo exercitus, morbo contacta, periit. Corpus reginæ tenerum & delicatum, aromatibus conditum, cum Rege & Imperatrice ductum ad Germaniam, in præpositura Lutburg sepultum est. De Duce statutum fuerat, ut in Constantiam, civitatem Alemanniæ, duceretur: sed calore nimio obstante, in Tridento sepelitur.

QUOD IMPERATOR FILIO SUO REGI BURGUNDIAM TRADIDIT.

Eodem anno Stephanus, Rex Ungarorum, obiit, relinquens regnum Petro, filio sororis suæ. Reversus Imperator in Bajoariam, ægrotantem exercitum medicinis & consilio reficiebat: & dum omne regnum serenitate pacis invenisset illustratum, ejusdem anni autumno Burgundiam adiit, & convocatis cunctis Principibus regni, generale colloquium habuit cum eis: & diu desuetam atque pene deletam legem tunc primum Burgundiam prælibare fecerat. Transactis tribus diebus generalis colloquii, quarta die, primatibus regni cum universo populo laudantibus, atque rogantibus, Imperator filio suo Heinrico regi regnum Burgundiæ tradidit, eique fidelitatem denuo jurare fecit. Quem Episcopi cum cæteris principibus in Ecclesiam Sancti Stephani, quæ pro capella Regis Soloduri habetur, deducentes, hymnis & canticis Deum laudabant, populo clamante, & dicente, quod pax pacem generaret, si rex cum Cæsare regnaret. Reversus Imperator per Basileam descendens, Franciam orientalem & Saxoniam, atque Frisiam,

Pacem firmando, legem faciendo revisit.

DE OBITU IMPERATORIS.

Anno Dominicæ incarnationis MXXXIX. dum Imperator Cunradus jam in filio suo rege Heinrico regni rem, imperii autem spem bene locatam confideret; cumque pene omnia per regnum ad libitum suum inclinata videret: ipso anno diem sanctum Pentecostes apud Trajectum, civitatem Frisiæ, celebravit, ubi cum sacratissimam solennitatem venerando, magnificè cum filio & Imperatrice coronatus procederet ad mensam, mediocri dolore correptus est, tamen ne tantæ diei lætitiam perturbaret, dolorem dissimulavit. Sequenti die, cum morbus letalis vehementer insisteret, Imperatricem cum filio rege ad prandium exire jubet de cubiculo. Interea Imperator finem sibi imminere sentiens, sicut in vita sanus, in actu semper constans & strenuus fuit, ita in extremis nihil segnioris fidei permansit: & vocatis Episcopis, corpus & sanguinem Domini, & crucem sanctam cum reliquiis Sanctorum apportari fecerat: & erigens se cum lacrymis valde affectuosis, in confessione pura & oratione intenta, Sanctorum communionem ad peccatorum remissionem devotissime accipiens, Imperatrici & filio regi Henrico per fida monita valedicens, ex hac vita migravit XI. Nonas Junii, feria II. indictione VII. Viscera Imperatoris apud Trajectum condita sunt, & rex locum sepulturæ donis & prædiis ampliavit. Reliquum corpus ab Imperatrice & filio rege, ut optime excogitari poterat, involutum & reconditum, usque Agrippinam Coloniam vectum, per cuncta cœnobia illius civitatis atque Moguntiæ seu Wormatiæ, sive illorum, quæ in medio fuerant, omni populo sequente & orante deportatum, incredibili oratione & † magnis eleemosynis pro redemptione animæ factis, tricesima octava, qua obdormivit, die, in Spira civitate, quam ipse Imperator, sicut & postea filius, multum sublimavit, honorifice sepultum est. Nam gratiam Cunrado Imperato-

† al. multis.

443

peratori Deus addidit, quod non vidimus, neque audivimus tantas lamentationes universorum, tot orationes, tales eleemosynas alicui Imperatorum corpore insepulto factas, & sicut percepimus, referente Episcopo Henrico Lausanensi, cum cæteris Burgundionibus, qui illum de obitu usque sepulturam profecuti sunt, filius Cæsaris, Heinricus rex ad omnes introitus Ecclesiarum, & ad extremum, ad sepulturam humeros suos corpori patris ultra modum humili devotione, supposuit: & non solum, quod filius patri in charitate perfecta, sed quod servus Domino in timore sancto debet, hoc totum rex patri defuncto studiosissime exhibuit. Hæc de Imperatoris Cunradi gestis breviter scripsimus, de quibus, si quicquam intactum omnino dimisimus, hoc inauditum esse à nobis credatur. Si autem aliquid strictius, quàm rerum magnitudo se extenderet, dictum est, illud propter commoditatem legentis factum esse, veraciter attestabimur. Pro quo quidam de nostris cantilenam lamentationum fecerat, quam postea filio suo, Henrico Regi, in Constantia civitate præsentavit, quas lamentationes hic, quoniam ejusdem operis sunt, inserere non incongruum putavimus.

VERSUS PRO OBITU CUNRADI IMPERATORIS.

I.

QUi vocem habet serenam, hanc proferat cantilenam,
De anno lamentabili & damno ineffabili
Luget (a) omnis homo, forinsecus & in domo,
Suspirat populus Dominum, vigilando per somnum,
Rex Deus, vivos tuere, & defunctis miserere.

II.

Anno quoque millesimo nono & (b) trigesimo
A Christi nativitate nobilitas ruit late
Et (c) Cæsar caput mundi, & cum illo plures summi,
Occubuit Imperator Cunradus legis (d) amator,
Rex Deus, vivos tuere, & defunctis miserere.

III.

Eodem † fere (e) tempore occasus fuit gloriæ, al. verò.
Ruit stella matutina Chunelinda regina,
Heu quantum (f) crudelis annus, corruerat Herimannus,
Filius Imperatricis, Dux † timidus (g) inimicis, al. timendus.
Ruit Chuno (h) Dux Francorum, & pars magna seniorum (i),
Rex Deus, vivos tuere, defunctis miserere.

 Impera-

(a) Ecc. *luget.*
(b) Ecc. *atque.*
(c) Ecc. *ruit.*
(d) Ecc. *legum.*
(e) Ecc. *vero.*
(f) Ecc. *quam.*
(g) Ecc. *timendus.*
(h) Ecc. *Kuono.*
(i) Ecc. *ingenuorum.*

IV.

Imperatoris gloria sit nobis in memoria,
Et recenti (a) mentione, vivat vir indolis bonæ,
Fiat (b) dominator probus (c), frequenti carmine novus,
(d) Præclara fama post mortem, vitæ præstet hunc consortem.
Rex Deus, vivos tuere, defunctis miserere.

V.

Regum sanguine genitus, omnes præcellit penitus,
Gloriosus in persona, pulcher † sub sua corona, al. fuit sub.
Sceptrum, regnum, imperium, nulli erat plus congruum:
444 *Rempublicam honestavit, hujus causa laboravit.*
Rex Deus, vivos tuere, defunctis miserere.

VI.

Postquam replevit Franciam, per pacis abundantiam,
Mitigavit Alemannos & omnes regni tyrannos,
Saxonibus & Noricis imposuit fræna legis,
Vidit sua magnalia probabilis Italia.
Rex Deus, vivos tuere, defunctis miserere.

VII.

Roma subjecit se primum à summo usque ad imum,
Experti sunt Ravennates in bello suo primates,
Sentiebant Veronenses invicti Cæsaris enses,
Hesperia se prostravit, imperanti supplicavit.
Rex Deus, vivos tuere, defunctis miserere.

VIII.

Reversus Alemanniam invenerat calumniam,
Quam hic dissipavit Cæsar, ut ventus pulveris instar,
Omnes simul perierunt, qui prædatores fuerunt,
Et cives præstantissimi idcirco † facti exulari. al. sunt exulati.
Rex Deus, vivos tuere, defunctis miserere.

IX.

Nil moratus Imperator, pacis ubicunque dator,
Bellum intulit Paganis, ne noceret Christianis,
Non defendit eos palus, nulla fuit aquis salus,
Bene coercebat Sclavos, Barbaros, & omnes pravos.
Rex Deus, vivos tuere, defunctis miserere.

FINIS WIPPONIS.

(a) Ecc. *frequentiore.*
(b) Ecc. *Vivat.*
(c) Ecc. *&.*
(d) Ecc. *Et.*

BENE-

BENEVOLO LECTORI SALUTEM!

Fuldense Monasterium Ordinis Benedicti, à S. Bonifacio in sylva Buchonia fundatum, à primis statim temporibus fuit illustre, atque ob venerationem suam magna sensim adquisivit incrementa. Has igitur Donationes, Traditionesque Fuldensi Ecclesiæ factas, ex ipsis membranis antiquis conjunctim hic exhibet Jo. Pistorius. Licet autem singularia hæc esse videantur, quæ saltim Ecclesiæ Fuldensis bona concernunt: multa tamen in iisdem reperiuntur, quæ etiam lucem adferre possunt Germanicæ Historiæ universæ. In his enim multa reperimus, quæ Geographiam Germaniæ mediam plurimum illustrant. Multam in iisdem reperimus diversorum pagorum factam fuisse mentionem, utpote Pagi Weringewe, Afefeld, Salagewe, Grabfeld, Weringau, Rinagou, Gotzfeld, Waldsachse, Folcfeld, Tullifeld, Egeu, Alsecinse, Paringe, Hasageu, Wettareiba, diversorum etiam Comitatuum, utpote Wigboldes, Adalbrahti, Hessi, Utonis in Wetareiba, Gebhardi, Hahho, Kristani, Hennebergici: diversarum etiam Marcarum, Stegheimer, Suinfurter, Folcfelder, Winido, Satesdorff, Wetarunga, Hettilebaru, Undrungeuvono, Sezzilahano, Wadaburina, Gimundener, Wancaheimera, Sylvæ Buchoniæ, diversarum villarum, vicorum, fluviorum, & similium, quibus non solum situs atque terræ dictæ Abbatiæ, sed etiam Comitatus Hennebergici vicini limites plurimum poterunt illustrari, prout etiam ex iisdem Traditionibus Pagi Grabfeldensis terram explicavit Junckerus.* Licet autem hæ Traditiones ex Christophori Broweri Antiquitatibus Fuldensibus subinde potuissent adaugeri: otium tamen nobis fecit Vir doctissimus, Jo. Fridericus Schannat, qui in Præfatione sua, Vindemiis Litterariis præ-

* *Geogr. medii ævi p. 228.*

præmiſſa, haſce Traditiones locis infinitis reſtitutas & emendatas, triplo auctiores in lucem emittere promiſit, idque ex ipſis vetuſtis membranis chartiſque, additis ſigillis æri inciſis, & obſervationibus, atque Eberhardi Monachi Fuldenſis veterum Traditionum Summariis, quod Opus haut ita pridem, ſub titulo: *Corpus Traditionum Fuldenſium*, lucem adſpexit publicam. Dum igitur vir iſte induſtrius autographa & chartaria contuliſſet, plurimis in locis has chartas ex iiſdem dedit auctiores emendatioresque: ut itaque ex ipſius induſtria Piſtorianam hanc editionem reſtituere, emendare & ſupplere licuerit, maxime illis in chartis, quæ cum chartariis & autographis contulit Schannatus. In reliquis Piſtorianum ſæpe reliqui textum, in notis adnotans variantem Schannati lectionem. Licet autem plenius longe ſit hoc Schannati Corpus: variæ tamen chartæ Piſtorianæ in eodem haut reperiuntur, atque omnes iſtæ, ubi non ſubiectum, quod apud Schannat reperiantur, immo quædam ſubinde verba apud Schannat non extant, quæ uncis fuerunt incluſa. Plurimum vero in Schannati corpore æſtimanda ſunt ſigilla, eademque antiquiſſima, quæ æri fecit incidi, & quod adjicitur Patrimonium Sancti Bonifacii, ſive Buchonia vetus, una cum ſuis confiniis, ex Traditionibus Fuldenſibus eruta, aliiſque monumentis aucta & illuſtrata, à temporibus Pipini Regis, ad initium ſeculi XIV. quod ad illuſtrationem Geographiæ mediæ plurimum conducit. Hoc ſaltim addo, quod in præfatione monet Schannatus: *Unum monere reſtat, paſſim in Traditionibus noſtris, ſub Regni nomine, deſignari in confuſo Annos Regni & Imperii; alius enim numerandi calculus apud Scriptores Fuldenſes olim non obtinebat. Quod autem Baronio ex Iſone Monacho initium Regni Pipini referendum ſit ad Annum Chriſti DCCLIV. quo à Stephano Papa coronatus & inunctus eſt, id aperte confirmant eædem noſtræ Traditiones, ubi jam Regis hujus Anno II. & III. Bonifacius & Martyr & Sanctus appellatur, ut qui Anno DCCLV. pro Chriſti nomine ſanguinem ſuum profuderat: id quod certe cum diverſis aliorum in hoc Epochis convenire minime poteſt, notanter, cum illa DCCLI. quam dum operoſe ſatis ſtatuit & tuetur Mabillonius Lib. II. de Re Dipl. cap. XXVI. alibi tamen, nimirum Tom. II. Annal Bened. pag. 205. facile convenit, occaſione tam donationis Sigifridi, Alſacenſis Comitis, quam & aliorum Annos Pipini Regis diverſimode ſubinde numeratos fuiſſe.*

(o)

GERMA-

GERMANICARUM ANTIQUITATUM THESAURUS: 445

VEL TRADITIONUM FULDENSIUM LIBRI TRES.

IN QUIBUS PRÆTER TEMPORUM ET FAMILIARUM EXPLICATIONEM EXACTISSIMA FULDENSIS VETERIS PROVINCIÆ CHOROGRAPHIA, ET PARTIUM OMNIUM DESCRIPTIO CONTINETUR.

QUORUM LIBRORUM SIMILES SI MULTI, ET CUJUSQUE PROVINCIÆ PROPRII SUPERESSENT, DESIDERARI AD PERFECTAM ANTIQUÆ GERMANIÆ ILLUSTRATIONEM NIHIL POSSET.

PRIMUS LIBER

POSSESSIONUM ET TRADITIONUM ECCLESIÆ FULDENSIS.

I. Traditio bonorum in Hiruzfeld vel Beogo & Hnutilingen & Wintgraben. (a)

DOMINUS ac redemptor noster DEI filius admonet, dicens: Date elimosinam, & ecce, omnia munda fiunt vobis. Idcirco ego in Dei nomine, Burgarad presbyter, dono pro animæ meæ remedio, ut veniam in futuro consequi merear, dono per hanc epistolam ad monasterium S. Bonifacii, quod est in pago Grapfeld constructum in loco nuncupante, qui dicitur Fulda, ubi styrmi Abbas cum turbâ plurima monachorum præesse videtur, hoc est, in locis nuncupantibus: Hiruzfeld (seu beogo, in marca *(b)*) & Nisartano, & in hnutilinga, unam Huobam, & in alio loco, nuncupante Wintgraba, in pago Salageuui, quicquid ibi-dem

(a) Reperitur ista in *SCHANNAT* Corpore Traditionum Fuldensium *n. XXXIV.* ex quo eandem emendavi.

(b) Hæc verba uncis inclusa apud Schannat haut reperiuntur.

dem ad me noscitur pervenisse, tam terris, domibus, ædificiis, sylvis, campis, pratis, aquis, aquarumque decursibus: quicquid in hæreditatem mihi convenit, ad præfatum monasterium in elimosynis, & substantia monachorum ibidem habitantium, Christo protegente, volo esse donatum atque firmatum. Ea scilicet ratione, ut dum ad vivo, ipsa hæreditate sub usu fructuario tantummodo, absque ullo præjudicio & deminutione aliqua ipsius monasterii, per vestram precariam excolere debeam, & post meum discessum, quando vobis placuerit, vos & successores vestri in Dei nomine perpetualiter recipiatis possidendum, habendi, donandi, & quicquid elegeritis, faciendi, liberam ac firmissimam in omnibus habeatis potestatem. Si quis vero (quod futurum esse non credo) si aliquis de hæredibus meis, aut ulla opposita persona, ullo unquam tempore contra hanc epistolam donationis meæ fieri decreverit, aut eam infringere conatus fuerit, juxta pœnam seculi inferat partibus ipsius monasterii, cum cogente fisco, auri libras centum, argenti pondo centum, & quod repetit, evindicare non valeat, sed præsens epistola donationis & devotionis meæ firma & inviolata permaneat, stipulatione subnixa: actum sub die XVI. Calend. Februarii anno IIII. regnante Carlo, Francorum rege.

II. Traditio mancipiorum & bonorum Hadaburgi & sororis. (a)

Ammonente ac dicente filio Dei, date elimosynam, & ecce omnia munda fiunt vobis. Idcirco ego, in Dei nomine, Hadabirg, atque Huoca, & sorores meæ & Blithrude, tradimus pro animæ nostræ remedio, vel pro abluendis
446 peccatis nostris, ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi venerabilis vir, abbas Styrmi, cum plurima turba monachorum præesse videtur, quicquid proprium habere & possidere videamur, totum & integrum tradimus, atque transfundimus ad supradictum monasterium: ita tamen, ut usque ab obitum nostrum, per vestram precariam possidere & excolere nobis potestatem tradatis. Postquam vero de hoc seculo migravimus, Vos, & successores vestri, quicquid nos proprium possidere videmur, cum omni parte meliorata, in vestram potestatem accipiatis. Hæc sunt nomina mancipiorum, quæ tradimus, Libolf, Hruadrih, Egino, Hruadhart, Engilmunt, Anamuot, Adalhart, Theotmar, Liutfrid; Hadufrid, Mierolt, Gundlind, Erpgant, Theotgart, Tetta, Theotsuuind, Eggihilt, Gisauhilt, Hruldgart; Regilind, Willisuuind. Siquis vero, quod futurum esse non credimus, si aliquis de nostris amicis hanc traditionem infringere voluerit, iram trinæ Majestatis incurrat. Insuper inferat partibus ipsius monasterii, cum cogente fisco, auri libras centum, argenti pondera centum, signum Gernuig, signum Weringoz, signum Gastolf, signum Sigiperaht, signum Weringozi, signum Waning, signum Svvidmuota. (b)

III. Traditio bonorum & mancipiorum in Lurungum, & in Sulzidorfer Marca. (c)

Ego itaque Landrat, trado in elimosinam meam S. Bonifacio ad Fuldam totum, quicquid proprietatis habeo in Lurungum, & in Sulzidorpero Marcu, nisi tamen in Lurungum XX. motales, id est, Jugeres & unam arialem, hoc foras demitto in illa silua, quæ est in Lurungum. Cæterum in supradictis locis totum trado cum terris, siluis, campis, pratis, pascuis, ædificiis, omnibus adiacentiis

Et

(a) Hanc chartam ex *SCHANNAT n. LXII.* emendavi.

(b) *SCHANNAT: Hæc traditio incertum, quo anno facta tandem ex integro effectum sortita est, post obitum scilicet trium illarum sororum, & constat ex traditione Werinheres facta ad annum 813. mense Majo.*

(c) Hanc chartam emendavi ex *SCHANNAT n. CIV.* ubi extat sub rubrica: *Traditio Landrati.*

Et mancipia IV. quorum nomina hæc sunt: Albuuart, Hramuolf, Vuldarih, Bilidrud, cum omnibus rebus & ædificiis, nisi tamen per vestram precariam illud habeam, usque obitum vitæ meæ, post obitum meum hanc rem, vos & sequaces vestri ulterius habere firmissimam habeatis potestatem. Actum in monasterio Fulda, die VII. mensis Aprilis anno XXVI. Regnante Domino nostro Karolo, Gloriosissimo Rege. Ego Asger scripsi signum Haluc † signum Regino, † signum Sigifrid, † Baldun, † Wigrih, † Bruni, † Nordman, † Madalheim, † Grifo, † Bernger.

IV. *Traditio mancipiorum in Tulba.* (a)

EGo itaque Mima, ancilla Christi, trado in elimosynam meam S. Bonifacio, Christi martyri, in pago Salageuui, in villa, quæ vocatur Tulba, hæc mancipia, cum omnibus rebus suis, Adalof, Anthad, Ata, Fastun, Theotlind, Alatun, Ghunirat, Erlólf, Hiltiburg, & filia ejus junior: hæc mancipia sic trado ad supra dictum sanctum, ea ratione, ut per vestrum beneficium illa habeam mihi ad fruendum usque obitum meum. Postea vos & sequaces vestri illa habere incontradicta perenniter firmissimam habeatis potestatem. Actum in monasterio Fulda die IV. mensis Octobris Anno XXVII. Regnante Domno Karlo, Gloriosissimo Rege. Ego Asger scripsi & testibus firmavi.

Signum mimun, quæ hoc fieri voluit & rogavit, † hruodperathes, † Thancrates, † Walafrides, † Nceriperahtes, † Oten, († Hungeres,) † Waren, † Mouten, († Anulen,) (b) † Meginoltes, † Waltolfes, † Ratfrides.

V. *Traditio bonorum juxta Scammunfuldam fluvium,* (c)

EGo Freiberaht trado ad monasterium sancti Bonifacii martyris terram, sylvam & illam marcam, sicut est mea, juxta fluvium Scammunfulda in elimosynam meam, & conjugis meæ vuonroht, & filii mei Adelheres; ita, ut post obitum nostrum trium, illi servi Dei, qui in supradicto monasterio sunt, habere perenniter firmissimam habeatis potestatem, culmo subnixam. Actum in monasterio Fulda, die 1. mensis Maji. Ego Asger scripsi. (d)

VI. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Hnutilingen.* 447

EGo Nanduuig, in pago Salageuue, & in villa Hnutilingi, quicquid proprietatis habeo, & quatuor mancipia, Starcolf, Vuillihelm, Ratila, Nandrih, cum omni sumptu eorum, trado ad S. Bonifacium, & traditum sit post obitum meum vobis in usum. Actum ad Fuldam die nona mensis Aprilis. Asger fecit.

VII. *De eadem villa.*

EGo Leidrat in supradicto pago vel villa totum trado, quicquid proprietatis habeo, & tria mancipia, hartperaht, helmsuuind, hruadflat, & traditum sit post obitum meum ad S. Bonifacium in elimosinam meam.

VIII. *Traditio bonorum in Muotuuinesheym.*

EGo Robing in pago Vueringeuue, & in villa Muotuuinesheim, & in silva bochoma, juxta alveum fluminis Sinna, totum quicquid proprietatis habeo, trado ad S. Bonifacium, & hæc mancipia: Perahtsuuind, Meginhart, cum omnibus rebus suis, traditumque sit post obitum in elimosinam meam. *Pagus Weringoes.*

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CVIII.*

(b) Quæ uncis inclusa, apud Schannat non extant.

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CVII.* sub rubrica: *Traditio Freiberathes.*

(d) Schannat, qui cum Codicibus MStis contulit, sic habet in fine: *Actum in monasterio Fulda die IIII. mensis Octobris, anno XXVII. regnante Domino Carlo Glorioso Rege. Ego Asger feci.* Extat apud illum c. *CVII.*

IX. Traditio quinque mancipiorum.

EGo itaque Engilbertus, & uxor mea Rofmuot, non immemores facinorum noftrorum, tradimus ad S. Bonifacium in elimofinam noftram mancipia quinque, ut aliquam delictorum noftrorum veniam confequi mereamur. Et hæc nomina mancipiorum: Friduhart, Otgart, Alblaug, Willigart, Regingart. Hæc traditio facta eft in villula Wilaresfelde intra bafilica: hi funt teftes traditionis. Signum Engilberti, qui hæc tradidit, fignum Mattoni clerici, fignum Ereanberti clerici, fignum Sigiboti, fignum Leidrati, fignum Hruadheri, fignum * Aitthuringi, fignum Tolemari, fignum Irpfingi.

Aitthuringi.

X. Traditio bonorum in Oftheim & Munirichestat.

EGo itaque vuldarniu in elimofinam meam trado ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis habeam in pago Salagauue, in villa Oftheim, & in villa in alio loco, qui vocatur Munirichestat, totum & integrum, id eft, areolis, domibus, ædificiis, terris, filvis, campis, pratis, pafcuis, aquis, omnibusque adjacentiis: & hæc mancipia cum cunctis fupellectilibus eorum, & omnibus rebus, quicquid habent, quorum nomina hæc funt: Snellung, Oadalmar, Vzzo, Ratfuuind, Wigheri, Meginheri, Oadalniuui, Helpfolf, Ima, Tuoto, Albniuui, Rihuuini, Willibraht, Reginniuui, Nandheri, Ruadmar, Ratheid, hæc omnia cum illorum fumptu, & quicquid ex illis augmentatum & laboratum fuerit. Ea ratione, ut poft obitum meum fupra dictam rem melioratam & incontradictam abfque ullo homine, vos & fequaces veftri exinde ulterius perenniter poffideatis. Et hæc traditio coram teftibus inferius fcriptis peracta eft, & culmo fubnixa. Actum in monafterio Fulda die VII. menfis Junii. Et ego Afger fcripfi.

Signum Vnuuanes comitis, † Suuidperahtes, † Sigipotes † Theoleiches, † werinoltes † leidrates † amalperahtes † eggeoltes, † hahperathes † adalmanes.

XI. Traditio bonorum in Marca, ad fluvium Slidinam (a).

IN Chrifti nomine, ego Helpraht, quicquid proprietatis habeo in illa Marca, quæ eft fuper fluvio fliedina, ad monafterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi venerabilis Paugolf abbas præeffe videtur, trado in elimofinam meam & conjugis meæ Anshilte, & filiæ meæ Hiltun, totum & integrum, id eft, filvam, campum, prata, pafcua, ædificia, [alia confinia, (b)] quicquid fit mobile & immobile [quadrupediarum,] feptem mancipia cum omnibus rebus fuis, poft obitum noftrum, id eft, meum Helprahtes, & conjugis meæ Anshilte, & filiæ meæ Hiltun, ut quisquis ex
448 nobis longius vivat, per precationem (c) fupradicti venerabilis Baugolfes abbatis, & cunctæ familiæ S. Bonifacii, habeat illud usque ad exitum vitæ fuæ, poft obitum noftrum vos, pofterique veftri fupradicta re frui ulterius, ficut placet, liberam firmiffimamque habeatis poteftatem, ftipulatione fubnixa. Actum in monafterio Fulda die 27. menfis Augufti.

XII. Traditio bonorum in Baldmunteshus (d).

DOminus ac Redemptor nofter, Dei filius, admonet, dicens: Date elimofinam, & ecce omnia munda fiunt vobis. Idcirco ego in Dei nomine Gunderus, trado ad monafterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi venerabilis vir paugolf Abbas præeffe videtur, hoc eft, quod trado partem meam, & quæ ad me pertinere videntur, in loco nuncupato Baldmunteshufun, ea fcilicet ratione, ut ego & filius

(a) Hæc charta extat apud Schannat n. CLXV. fub rubrica: *Traditio Helprahtes & Anshiltæ conjugis fuæ.*
(b) Verba uncis inclufa apud Schannat non extant.
(c) Schannat *per preftariam.*
(d) Extat apud *SCHANNAT n. CLXXVI.* fub rubrica: *traditio Gunderi.*

& filius meus Batto illud, dum ad vivimus, habeamus, & qui alium supervixerit, similiter utatur illo censu disposito, ut semper post tres annos amphoram mellis demus. Post obitum vero nostrum amborum, vobis vel successoribus vestris illa causa, ut libet, incontradicta in omnibus sit potestas. Actum in monasterio Fulda, sub die III. Calendas Martii. Ego Einhart scripsi, signum gundheres, qui hanc chartam fieri rogavit, † signum Batten, filii ejus, † signum Fertinges.

XIII. Traditio Einhartes & Engilfridæ Conjugis (a).

IN Christi nomine ego Einhart, & conjux mea Engilfrit, donamus atque tradimus ad S. Bonifacium, ubi vir venerabilis Paugolf abbas cum turba plurima monachorum monasterio præesse videtur, hoc est, quod donamus, quicquid in vrithorpe proprietatis habemus, exceptis vero hastunnis, & uno mancipio, quidquid aliud est, quod habeo, hoc trado, ea ratione, ut dum ego ad vivo, habeam illud, similiter & conjux mea, si illa me supervixerit, utatur illico. Post obitum vero nostrum amborum, vos & successores vestri res memoratas ulterius perenniter possideatis, stipulatione subnixa. Actum die VIII. Idus Junii. Ego Einhart scripsi.

XIV. Liberalis traditio in multis Pagis & villis (b).

DOminus ac redemptor noster, Dei filius, admonet nos, dicens: Date elimosinam, & ecce omnia munda fiunt vobis. Idcirco ego in Dei nomine Manto Comes, & frater meus Megingoz, donamus pro remedio animarum nostrarum, & pro abluendis peccatis nostris, ut veniam in futuro consequi mereamur, donatumque in perpetuum esse volumus per hanc eartam traditionis, ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, constructum in pago Grapfeld, ubi venerabilis vir Paugolf abbas cum turba plurima monachorum præesse videtur, (sicut enim superius dictum est (c),) donamus atque tradimus ad præfatum monasterium portionem hæreditatis nostræ, & quicquid proprium habere videbamur in locis, quorum hæc sunt nomina. Einfirst, hæc est cella nostra juxta fluvium sala: Et in pago Asefeld, in quinque villis, in pago salageuue, in villa, quæ dicitur Isanhuson: In pago Grapfeld, in villa, quæ dicitur Wangheim. In pago Weringeuue, in villa, quæ dicitur Hesinlar. Iterum in ipso pago, in villa, quæ dicitur tungidi. Similiter in villa, quæ dicitur Binizfeld: similiter in villa, quæ dicitur Hoholtesheim: similiter in villa, quæ dicitur Steti: similiter in villa, quæ Buhhulidi. Et in pago Rinahgeuue, in villa vocata Gisenheim. In pago Grapfeld, in villa nuncupata Stocheim: Similiter in villa Suzefeld, & in villa, quæ dicitur Heriphe, & in villa dicta suuollunga, & in villa nuncupata Theodorp, & in villa nominata hrannunga, & io pago Gozfeld, in villa, quæ vocatur Suuanafeld: similiter in villa Isanesheim, & in villa Pleihfeld, marcam in silvis, juxta ripam fluminis Moins, in villa nuncupata heide, & in villa vocata Botolfestat, in pago Waldsaze, in villa Pirchanefeld, in istis iocis omnibus duas partes, quicquid Manto pater noster proprium habuit, totum & integrum donatum esse volumus atque firmatum. Ea scilicet ratione, ut dum ad vivimus, ipsam portionem sub usu beneficiario tantummodo, sine deminutione aliqua ipsius monasterii, per vestram precariam excolere debeamus.

Pagus Asefeld. *Pagus Salageuu.* *Pagus Grapfeld.* *Pagus Weringavv.* *Pagus Kinagavv.* *Pagus Gozfeld.* *Pagus Waldsaze.*

Post nostrum vero amborum decessum, absque ullius Judicis interpellatio- 449
ne, vel contradictione ullius hæredis, Vos & successores vestri cum omni re emeliorata, & inexquisita in quibuslibet rebus, quicquid postea inventum fuerit, ad supra dictum monasterium, in Dei nomine habendi, tenendi & quicquid ex inde elegeritis faciendi, liberam ad firmissimam in omnibus haheatis potestatem.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CLXXVII.*
(b) Hane chartam ex *SCHANNAT n. LXXXIII.* emendavi, ubi extat sub rubrica: *Charta Mantonis Comitis, qua plurima prædia largitur.*
(c) Hæc verba uncis inclusa apud Schannat non extant.

Si quis vero, quod futurum esse non credimus, si aliquis de nostris hæredibus vel pro hæredibus, ullo unquam tempore, contra hanc epistolam donationis nostræ venire tentaverit aut eam infrangere conatus fuerit, iram trinæ majestatis incurrat, & divinam ultionem super se recipiat. Insuper & juxta pœnam seculi, inferat partibus ipsius monasterii, cum cogente fisco auri libram, argenti pondo & quod repetit quisquam, evindicare non valeat: sed præsens epistola donationis & devotionis nostræ omni tempore firma & inviolata permaneat, stipulatione subnixa. Actum in monasterio Fulda, die XIII. Calendas Maji, anno XX. regnante Carlo, rege Francorum & Longobardorum, & Patricio Romanorum. Ego Einhart rogatus scripsi. Signum mantonis & megingozi, qui hanc traditionem fecerunt, signum vnuannes comitis, signum Sigiboti † Vuotilo † suuidpraht † gerbraht † halabing, † adalbraht † theotleih † terbuuin † Perenolt † Iaring † Penteo † araheo † vvolahfrid † meginpraht † Wigbart, † hrutolf. Item vestitionis testes iidem ipsi, qui & supra nominati sunt cuncti.

XV. Traditio bonorum & mancipiorum in Perahtleibeshusen & Wintgraben. (a)

DUm unusquisque in hac fragili & caduca mortalis habitet vita, opus habet pro transactis, cum terrestribus substantiis æternam sibi cœlestemque vitam mereri, & corporalia lucra in animæ vertere usum. Idcirco Ego Suolista, dono atque trado in elimosinam meam & fratris mei, perahtleibes, per manum avunculi mei Engilbrahtes, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid in pago salegeuue, id est, in perathleibes buson juxta flumen scuntra, & in villa Wintgrabon, ipse supra dictus germanus meus perabtleib, manu potestativa mihi tradiderat. Et nobis ambobus nostri hæreditaverunt parentes, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt, sigismunt, gundachar, snallung, albung, sigimar, meginolt, aldoltuto, Esacar, vvalafrid, ratmar, fridurat, folcrat, Baldung, adalger, meginharth, Vnare, gozilo, folcuuin, nordhilt, alphilt, thiotbig, thiotilt, haldhilt, mangin, Sindbilt, vueriniu, Lantvviz, artuuin, meginuuart, neosta: cum omni eorum suppellectili & sumptu. Ea scilicet ratione trado hæc omnia, ut per vestram precariam totum illud possideam ad vitam meam, ut babeam, unde hoc mortale nutriam corpus, & meam vetulam suffulciam senectutem. Post obitum verò meum & exitum de bac præsenti vita, Vos & successores vestri tenendi, babendi, fruendi, possidendi firmam & incontradictam ad utilitatem vestram & in elimosinam meam, in omnibus habeatis potestatem. Scripta hæc chartula traditionis in monasterio fulda, anno XXVIII. regnante domino Carlo, gloriosissimo rege Francorum, die 2. nonis Iunii. Signat Engilperath, sig. sigibot, sig. suuidperaht, sig. suuidbot, sig. hradperaht, sig. adalman, sig. leidrato, sig. gerbrhat, sig. Eggiolt, sig. amalperatb, sig. liutheri, sig. Irminperatb, sig. theoleib, sig. folemar, sig. gotahelm, sig. Iring, sig. sandarat, sig. rihperaht, sig. friduuuin, sig. heothald, sig. adalhart.

XVI. Traditio bonorum & mancipiorum in Wintgraber & Hrannunger marca. (b)

EGo in Dei nomine vvalahfrid, dono atque trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis habeo in vvintgrabono marcu, & in Hrannungero marcu, & quicquid mihi pater meus, & mater & fratres hæreditave-

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXV.* sub titulo: *Charta Suolestæ de Salegevve, qua res a se donatas, in precariam recipit.* Vide etiam infra *n. XX.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CXLV.* sub rubrica: *Charta Walahfridei, qua res omnes suas cum mancipiis donat.*

ditaverunt, & proprio elaboratu acquisivi, id est, in terris, silvis, campis, pratis, 450
aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt: Vualdger, hruodmunt, vvalgoz, hruadroh, hruoduuart, asolf, otilo, freholf, vvizolf, vvanning, nuono, ratger, gisalheri, balduuig, belding, hiltung, adalrun, vvoflind, liuta, gozhilt, rathilt, albuuiz, ratolf, onsuuind, reginburg, theotburg, Vuota, vvillihilt, hruadhilt, alphilt, alpsuuind, Egimuot, Elimuot cum omni eorum suppellectili & sumptu: Ea scilicet ratione trado hæc omnia, ut per vestram precariam illa omnia possideam ad vitam meam: Et post obitum meum, uxor mea vvilliquema, & post nostrum amborum discessum, filii & filiæ nostræ ad vitam illorum, suas singuli possideant partes. Post omnium vero nostrum de hac præsenti vita discessum, Vos & successores vestri, ad utilitatem vestram & in elimosinam nostram cuncta, quæ tradidi, tenendi, habendi, possidendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Scripta hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, anno XXXII. regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum, mense Augusto, die VI. calendas septembris. Signum vvalahfridi & uxoris ejus vvilliquemun, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt, † hruodprabti † thedleiehi † amalperahti † suuidperabti † siginandi † leidrahti, gerbrahti † alauuih † suuidpoti † eggiholti † ercampoti † Robingi † ercamptahti † sandrati † friduuini † eginoni † vverinharti.

XVII. Traditio bonorum & mancipiorum in marca & villa Chizzige. (a)

EGo in Dei nomine Hunger, dono atque trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, quidquid in pago salageuue & in villa Kizziche, & in marcu ejus proprietatis habeo, absque XXII. jugeribus inter prata & terram araturiam, & sex oves & duas vaccas cum totidem vitulis. Cæterum totum atque integrum dono atque trado, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt: Prunolf, fridurat, blidrat, cum omni eorum suppellectili & sumptu: Ea scilicet ratione trado hæc, ut per vestram precariam illud possideam ad vitam meam. Post obitum vero meum de hac præsente luce, Vos & successores vestri, tenendi, habendi, fruendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Scripta hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, anno XXXIII. regni domni Caroli, gloriosissimi regis Francorum, mense Junii, die XI. Calend. Julii † signum suuidperabt † signum Irminperaht † signum altcarli, † signum alauuiches † signum erchanpot, † erchanpraht, † signum sigidegun † signum dinguuin † signum heribraht † signum ruadhart, † signum erpfung † & vvigbraht † heriuuig, † signum ratberi † signum ginoz, † signum spiligern.

XVIII. Donatio bonorum & mancipiorum in Adalfrideshusen. (b)

EGo Lantfrid, pro salute animæ meæ dedi in Ecclesiam beati Bonifacii martyris, omne patrimonium, & omnem hæreditatem meam, quicquid mihi Jure dimisit pater meus, & quicquid ego acquisivi post obitum ejus, id est mancipia XIIII. quorum nomina sunt hæc, vverdberi, & uxor ejus, nomine adalbirin & filii eorum, his nominibus, Waltheri, Baldberi, leobbirin, hruadbirin, vvilliperaht & uxor ejus vvingdeo, & filii eorum regindeo, arndeo, Ostarbilt, liuto, & reginolf, & uxor ejus liubila, & domus meas, & omnia, quæcunque habere potui in mobilibus & immobilibus, & terram, quam habui in vico nuncu-

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXLIX.* sub rubrica: *Traditio Hunger de rebus suis in villa Kizzicha.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXLVIII.* sub rubrica: *Traditio Landfrides.*

nuncupato ad adalfrideshusum cum campo & silva, & prato & pascuis, & in alio vico, qui situs est juxta tulbam cum campo & silva, & prato & pascuis, & omnia in omnibus, quæcunque habere potui in Salageuue, firma permaneant ad Ecclesiam S. Bonifacii supra scripti martyris.

XIX. Donatio bonorum in Hnutilinger marca.

451 IN Deinomine, Ego itaque Buto, quicquid mater patris mei Ichenilli in hnutilingero marcu hæreditavit, dimidiam partem de illo trado in elimosinam patris mei, ad monasterium S. salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius in corpore quiescit.

† signum buten, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † burguuarti, † signum vvaltolfi † signum duoto † signum altuom † signum rihmunt † signum Ebarolf, † signum meginolt, † signum gabo, † heio, † signum reginuuart, † signum reginheri † signum Eburhart, † signum hunolt, signum vvortuuin † signat rathad rogatus.

XX. Traditiones singulares, numero duodecim.

TRadit suolista, quicquid proprietaris habuit in pago salageuue, id est, in berabtleibeshusum & in vvintgrabon, nomina mancipiorum hæc sunt: Sigimunt, gundacar, snallung, albung, sigimar, meginolt, altolf, vvito, Eracar, vvalahfrid, ratmar, fridurat, folcrat, baldung, adalger, meginhart, vvarg, gozilo, folcuuir, nordhilt, albhilt, theotbirg, theothilt, magin, sindhilt, vverinniuui, Lantuuiz, meginuuart, neosta, hæc traditio fuit anno XXVIII. Caroli: signant engilbraht, sigibot, suuidbot, hruodbraht, adalman, leidrat, gerbraht, amalbrhat, liutheri, Irminbraht, Theotleih, folcmar, gotahelm, Iring, sandrat, rihpraht, friduuuin, theotbald, adalhart. *(a)*

II. Altpraht presbyter, traold & fratrueles ejus, id est, albuuin, presbyter & heimbraht, quicquid habuerunt in heimmengeshusum, & in ascfeldon, nec non & in Niuuiheim. Nomina mancipiorum, Albraht, heliduuar, ferting, engiltrud, Vodildrut, ratgoz, folcleih, friduuuiz, folrat, zeiztomo, albhart, albgart, hruodila, hruodolf: egifrid, enstila, heriolf, leibolf, adaluuich, folcmar, anno XXII. Caroli † signum vvaldbraht, presbyteri, albuuin presbyteri, Heymbraht, hruodpraht, heribraht, gerhart, suuidpraht, hahpraht, meginpraht, alauuich, theothleih, ercanboto, berahtoloh. *(b)*

III. Matto tradit & megingoz, id est, in einirste, & in Isanhus, & pinuzfeld, similiter in haholtesheim, & in stetim, & buchilidi. & in rinahgeuue, in gisanheim, & in stecheim, in grapfeld, & in lulzifeld, & in herphe, & in villa suollunga & theottorf, & sannunga, & in gozfeldum. In sunanafeld & Isanesheim, & pleihfeld, & in heidia, & in botolfesstat, in pago vvoldsaze, prinnafeld anno XX. Caroli. Signum vneuuani, comitis, mattoni, sigibot, Votilo, suuidbraht, gerbraht, balabing, adalpraht, theoleih, terbuuin, bernolt, phenteo, araheo, vvalahfrid, meginbraht, vvighart.

IV. Cunirat tradit ad smalabah, & Ascfeldum, & in Carogeldasbah, XL. & IX. agros, & duas areolas, & unum pratum.

V. Wuldarniuui tradit in salageuue, id est, in Hoesteim, quicquid habuit. Nomina mancipiorum, helpholf, tuoto, Mandheri, Irminburg, reginburg, ratburd, ratsuuind, merisuuind, rattrud, Wigheri, husuuart, Rihniuui, vviilibraht, munigis, gerbald, Snellung, liobhilt, vveringoz, adàlung, albuuar, Vodalniuui, gamanolf, uzzo, Sigimar, vvldarni trado in grapfeld, & in munirihastatt. Nomina mancipiorum reccheleri, albung, ratgis, ratolf, vvolfmar, hruodmar, † signum

(a) Vide supra n. XV.
(b) Hanc traditionem Altptahtes vide apud *SCHANNAT n. XCIV.*

gnum vuldarniuui, hludumar, reginheri, munirih, figirib, reginbraht, folerih, baturih, folegeri, albharti, reginhart, ortleih, figifrid.

VI. Nidger tradit & filius ejus Theotbald, in villa vvintgraba, & hæc mancipia, hruodolf, theolind, batufrid, vvilliburg, rihbraht, vvihlaug, anno XXXVIII. Caroli † fignum nidger, theotbald, vvrmheri, vverinolt, Etgiluuart, arnhart, hugibraht.

VII. Bernuuas tradit in falageuue in villa Oftheim, duas huobas & mancipia hæc, adalbald, reginfuuind, anno X. hludouuici † fignum amo, hruodbraht, ertmar, ortuuin, manno, vvolfboto, figiuuart, albuuin, afuuin, Herirat, heuadolf, hadumar.

VIII. Irminolf tradit, quod Erming illi ad S. Bonifacium tradendum in vvintgrabun, duas areas & unam pifcatoriam. In feuntru X. jugera, † fignum irminotfes, erminger, engilbrahtes, ernuftes, bufgolfes, oten, anno III. Ludouici. 452

IX. Tradit vvanlahfrid, quicquid habuit in vvintgraben, & in Ranugum. Nomina mancipiorum vvaltger, hruodmunt, vvaltgoz, hruoduuart, afolf, Vodilo, vvaning, ratger, gitalheri, balduuig, belding, hiltrum, adalrun, vvolflind, liuta, gozhilt, hruadhilt, anno XXXII. Caroli, † fignant hruodbrahti, theoleih, amalbraht, fuuidbraht, figinand leidrat, gerbraht, alauuih, fuuidbot, ercanbot, hroinig, ercanpraht. Hroing.

X. Landfrid tradit XIV. mancipia his nominibus, vverdheri, vvaltheri, baldheri, hruod, hruodbirin, vvillibraht, regintheo, oftarhilt, liuto, reginolf, liubila, in villa adalfrideshufom, in alia villa, juxta tulbam.

XI. Veginfrid, tradit in fceibach, & in finnahgeuue id eft unam capturam, & hæc mancipia, heriuuig, alterat, berahtlind, herimot, berahtniuui cum duobus filius anno XLIV. Caroli † fig. meticho, Reginbraht, manolt, liutheri, Eggiolt, oto, amalbraht, Irminbraht.

XII. Tradit bern, quicquid habuit in villa fcuntra, & in wintgrabun, Bern. fuuidbot, hruodbraht, amalbraht, gerbraht, Eggolt, heuorhing, liutheri, walahfrid, Sanelrat, theotbraht, Egilolf.

XXI. Traditio bonorum in Lutteru (a).

HElmolt & gozboto fimul & Walthbraht tradiderunt ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis habuerunt in fuperiore Luttara, feu inferiore, (in weftheimono marcu (b),) in ædificiis & fepibus, in campis, areis, pratis, filvis, aquis, aquarumque decurfibus, pafcuis, cultis & incultis, vel quidquid in captura fupradictorum locorum habere vifi funt, & econtra acceperunt concambium in feuntuu æqualem traditionis partem in latitudine & longitudine, per manum Alafici (vel Alarici) advocati, qui hanc traditionem accepit, & ftipulatione fubnixa firmavit. Signum domini Hadamari Abbatis, Askirih Præpofiti, moricho, Haicho, adalges, eggihart, alafieh † helmolt, gozboto, Waltbraht, qui hanc traditionem fecerunt. Ruoduuin, Reginhart, Waltbraht, friduuuin, feuuolf. Item Friduuin, Ellinbraht, gebehart, Eggirich, Eeko, Eburhart, Arindeo, Gozboto, Mendicho, Engilhart, Reginbold.

XXII. Traditio bonorum in Wintgraba & mancipiorum (c).

IN nomine domini Dei noftri. Ego Nidger, & filius meus Theotbaldus, donamus atque tradimus ad monafterium fancti Salvatoris, quod conftructum in

(a) Extat apud SCHANNAT n. DLXXXII. fub rubrica: *Traditio Helmolti & fociorum.*

(b) Hæc verba uncis inclufa, apud Sehannat non extant.

(c) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CCIV. fub rubrica: *Traditio Nidgeri de Salagevve.*

pago grapfeld constat, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore quiescit, ubi & vir venerabilis Ratgarius Abbas, multitudini monachorum præesse videtur, hoc est, duas huobas in pago salageuui, in villa longa, quæ dicitur vvintgraba, in marca ipsius villæ, & mancipia sex, his nominibus, hruadolf, theothnd, hatufrid, vvilliburg, rihperaht, vviglauh. Ea scilicet ratione, ut, dum filia mea gisalbilt vixerit, per vestrum beneficium seu præstationem habere possit, si ipsa in sancto proposito permanserit. Post ejus vero obitum, Vos & successores vestri, hanc rem percipiatis & deinceps possideatis, sine ulla contradictione. Siquis vero hanc traditionem frangere voluerit, iram Dei incurrat, & tamen eam frangere non possit. Sed hæc traditio firma & inviolata omni tempore permaneat. Et qui eam frangere conatus fuerit, inferat fisco auri libras tres, & argenti pondera quinque. Acta traditio anno XXXVIII. regnante Carolo, Imperatore piissimo, mense Junio, die ejusdem mensis nono, stipulatione subnixa: coram his testibus & manumissoribus, quorum nomina & signa infra scripta sunt.

† Signum Nidgeri, & filii ejus Theotbaldi, qui hanc traditionem fecerunt, † signum Theotleiches, † signum vvrmberes, † signum vvibingi, † signum vverinolti, † signum Egiluuarti † signum arnharti † signum hucpraht.

453 *XXIII. Traditio bonorum in Fliedinu.*

EGo in Dei nomine Heio, & conjux mea N. donamus atque tradimus in elimosinam nostram ad S. Bonifacium, in villa fliedinu unam arialem cum sua structura, & ad illam pertinentem hobam, ea scilicet ratione, ut per vestram præstationem illa possideamus ad vitam nostram. Post obitum vero nostrum Vos, vel successores vestri, firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, nullo, quod absit, contradicente.

XXIV. Traditio bonorum in Svvabriot.

IN nomine Domini, licet sint parva, quæ pro tantis offero delictis, tamen æquissimus Judex non quantitatem muneris, sed devotionem pensat mentis. Idcirco ego Ratpraht, pro me & conjuge mea, & pro universis liberis meis, dono atque trado in elimosinam nostram, quicquid in loco, qui dicitur suuabriot, super ripam fluminis fliedina proprietatis habeo, ad S. Bonifacium, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, ea scilicet ratione, ut ego illud per vestram precariam ad vitam meam possideam, & siquis de liberis meis illud vult post obitum meum, tantum unus in hoc servitium possidere, quo Ego illius per vestram præstariam ad vitam meam possideam & utar. Post nostrum vero amborum de hac vita discessum, Vos & successores vestri, tenendi, possidendi, fruendi firmissimam in omnibus habeatis potestatem. † signum ratprahti, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit. † signum heio, † signum hugirar, † signum helpfrat, † signum heiro, † signum Ernust, † signum herirat, † signum Ripheraht, † signum nandger, † signum sindperaht, & signum reginperat, & signum neristein.

XXV. Traditio bonorum in eadem villa Svvabirot (a).

EGo in Dei nomine Sindperaht, & conjux mea wasahilt, donamus atque tradimus in elimosinam nostram, quidquid proprietatis habemus, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi Sanctus martyr Bonifacius corpore sacro requiescit. Et vir venerabilis Ratgarius abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse videtur, traditumque in perpetuum esse volumus, hoc est, in fliedierno marcu, & in villa suuabirot, & in pago salageuue, id est, terris, silvis, campis,

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCIX.* sub rubrica: *Sindperahti & Wasabiltæ Conjugum traditio quarundam rerum & mancipiorum in villa Suabirot.*

campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, pecuniis, mobilibus & immobilibus, & quidquid nominari poteſt, & hæc nomina mancipiorum, porano, adalperaht, belidgart, Alazeiz, hunſuuind, cum omni ſumptu & ſupellectili eorum. Ea vero ratione iſta omnia tradimus, ut per veſtram precariam ad vitam noſtram nos & filii noſtri & filii eorum hoc poſſideamus. Poſt obitum vero noſtrum, & filiorum noſtrorum, & filiorum illorum, Vos vel ſecutores veſtri firmam & incontradictam poſſidendi & fruendi, nullo, quod abſit, contradicente, habeatis poteſtatem. Facta charta traditionis in villa ſuuabirot, menſe Novembris die IX. Calend. Decembris, Anno XXXIX. regni Domini Caroli, glorioſiſſimi Regis Francorum, & iſti ſunt teſtes hujus traditionis, † ſignum ſuuidperabti & conjugis ſuæ Waſahiltun, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt, † Rathbrahti, † ſignum reginprahti, † ſignum perngeri, ſignum huntolfi, † ſignum regingeri, † ſignum gerharti, ſignum Baldrichi, † ſignum bughrati, † ſignum hungeri, † ſignum bartuuini, † ſignum managolti, † ſignum perenharti, † ſignum werinharti, † ſignum mattoni, † ſignum ſalumani, † ſignum gebuuini, † ſignum Rami, † ſignum habuhaldi, † ſignum Iringi, † ſignum hindangi, † ſignum waſageri, † ſignum Rihprahti, † ſignum ſuuabperahti.

XXVI. Traditio bonorum in villa Vrthorpe (a). 454

IN Dei nomine, ego Engilperath, cogitans pro remedio & ſalute animæ meæ, dono atque trado ad S. Bonifacium, qui requieſcit in monaſterio, quod dicitur Fulda, & ubi Ratgarius abbas turbæ monachorum præeſſe videtur, in pago Salageuue, in villa Vrtorphe, & in terminis ejuſdem villæ duas huobas, & tres ariales, & res ad eaſdem pertinentes, hoc eſt, mancipia, cum omni eorum ſumptu, terris, campis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, totum & integrum ex mea propria hæreditate trado, ut ſupra dixi, traditumque in perpetuum eſſe volo, ut à die præſente hæc omnia, quæ trado, nullo, quod abſit, contradicente, veſtræ ſubjaceant poteſtati. Et hæc nomina mancipiorum, Sigimar, & conjux ejus Gerhilt, Hruading, Altperath, & conjux ejus Sitima, Egilbern, Freiburg, Ellinhart, Ellinburg, Werinhart, Helinlind, Theotpraht. Facta charta traditionis anno XLV. regni Caroli, glorioſiſſimi regis Francorum, quinto Idus Junii XI. die menſis ejuſdem † ſignum Engilprahtes, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † ratpraht † lantpraht † altrih, helpfrih † ſalucho, † & theotfrid † eiiat, † warmunt, † ginand: bizun ſcripſi. *Bizerun.*

XXVII. Traditio bonorum in villa Langentorpf (b).

EGo in Dei nomine Mettihho, & frater meus Reginpraht, donamus atque tradimus in elimoſinam noſtram & patris, & matris noſtri, ad monaſterium ſancti Salvatoris, ubi S. Bonifacius requieſcit, & vir venerabilis Ratgarius Abbas præeſſe videtur, hoc eſt, quod tradimus, in villa Langenthorpfe, & in pago Salageuue, id eſt, XX. jugera: Ea vero ratione, ut a die præſente Vos vel ſecutores veſtri firmam & incontradictam habeatis poteſtatem. Facta charta traditionis in monaſterio Fulda, anno XLIII. regni domini Caroli, glorioſiſſimi regis Francorum. Iſti ſunt teſtes, mettiho, & reginpraht, qui hanc traditionem fecerunt, † Gerberaht, † Manolt, † Liutheri † Eggiolt, † Thiotuuig, † Voto † Amalpraht, † Irminpraht.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCLI.* ſub rubrica: *Traditio Engilprahtes de Salegevve.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCXXXI.* ſub rubrica: *Traditio Metticboni & Reginprahti fratris ſui.*

XXVIII. *Traditio bonorum in Sceipach & Sinnageuue.* (a)

EGo in Dei nomine Reginfrid, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius requiescit in corpore, & vir honorabilis, Ratgarius Abbas, pius pastor præesse videtur, hoc est, in loco Sceipah, juxta ripam fluminis Sinna, & in pago eodem, nomine Sinnahgeuue, id est, unam capturam cum terris, pratis, campis, silvis, aquis, aquarumue decursibus; mancipiis, & hæc nomina illorum, heruuig, altrar, herimuot, perahtniu, cum duobus filiis, perahilind, cum omni sumptu eorum: ea ratione ista trado, ut à die præsente redeant in vestrum dominium. Facta charta traditionis in monasterio Fulda, mense Junii, die 8. Cal. Julii Anno XLIIII. regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum, & isti sunt testes † signum reginfridi, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit.

XXIX. *Traditio bonorum in villa Wintgraben.* (b)

EGo in Dei nomine Liba, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius requiescit, & vir venerabilis, Ratgarius abbas, pius pastor præesse videtur, hoc est, in villa vvintgrabun & in pago Salageuue, id est, unam arialem unam & pratum, ea ratione, ut firmam à die præsente habeamus potestatem, & isti sunt testes † Libun, quæ hanc traditionem fieri rogavit. Isti sunt testes. † Ratgerahtu † Hugirati † Sindprabti, † Reginperahti † David † Herirati † Mahtingi † Haholfi † Matinghi † Hinadanches † Rames † Hartuuini † Wasungi † Nantgisi † hadabaldi. Acta carta mense Decembri anno XLV. Regni Serenissimi Imperatoris Karoli.

455 XXX. *Traditio bonorum in Lihtolfesbach.* (c)

EGo in Dei nomine vveringer, dono & trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, hoc est, in loco lihtolfesbah, & in pago Salageuue, id est, unius capturæ tertiam partem: ea vero ratione, ut Vos firmam & incontradictam habeatis potestatem. Facta charta traditionis in monasterio Fulda, anno XLIV. regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum: & isti sunt testes, signum vveringeres, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † suuidboti, † Otocari, † ermingi, † germen, † purgen.

XXXI. *Traditio bonorum in villa Urtorphe.* (d)

EGo in Dei nomine Englperaht, dono atque trado per manum Rohinges, traditumque in perpetuum esse volo, in elimosinam meam ad S. Bonifacium in pago Salageuue, in villa urthorphe, duas hobas, & unam arialem absque his, quæ nuper tradideram, & cuncta ibidem, quæ jure proprietatis meæ portioni contingunt, dono atque trado per manum Rohinges, ut supra diximus, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, & partem structuræ, quæ mihi & meo communis est patri: & mancipiorum, quæ subter nominabimus, tertiam, quæ me contingat, partem, id est, adalburg, otperaht, vvolfa, reginburg, salaram, reginhilt, Betto, cum tertia parte elaboratus illorum, sicque trado hæc omnia, ut à die præsente ad longævam vestram utilitatem vobis subjecta sint, & mea per hoc coram domino maneat merces æterna. Scripta hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, anno XLIV. regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum, mense Julio pridie Idus mensis ejusdem. Et isti sunt testes

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCXXXIV. sub rubrica: *Traditio Reginfrides.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCLXI. sub rubrica: *Traditio Libæ de Salageuue.*
(c) Extat apud SCHANNAT n. CCXL. sub rubrica: *Traditio Weringeres.*
(d) Extat apud SCHANNAT n. CCXXXIV. sub rubrica: *Traditio Engilpraths.*

stes hujus traditionis: signum rohinges, † signum gotatheo, † signum theotmanni, † signum adolfi, † signum adalhelmi, † signum liutmari, † signum albgeri, † signum rohgisi, † eggihartes, † gunzonis, † fricken, † altrichi.

XXXII. Traditio bonorum in Kizzehero marca. (a)

EGo, in Dei nomine Ercamperaht, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius requiescit, & vir venerabilis, Ratgarius Abbas videtur, hoc est, quod trado in Kizzehero marcu unius capturæ partem meam, quæ mihi ibidem contingit, & unam partem unius loci, quem nominamus fahstat, & hoc traditum sit nullo contradicente. Isti sunt testes: ercanperaht, reginot, amalperaht, liutheri, Irminperaht, Eggiolt, gerperaht, nahhad, * sandarat. *Sandlaar.*

XXXIII. Traditio bonorum & mancipiorum in Chizzichi. (b)

IN Dei nomine, ego Bunzo, dono atque trado pro remedio animæ meæ, & conjugis meæ Helispun, ad monasterium S. Salvatoris, ubi S. Bonifacius corpore sacro quiescit, & Vir venerabilis, Ratgarius abbas, præesse multitudini monachorum videtur, hoc est, quicquid proprietatis habeo in villa chizichi, & in marca ejusdem villæ, cum terris, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, & omnia, ut diximus, præter unam arialem, & unam huobam, & unum ambitum, quem nos bisang appellamus, hoc est, in loco, qui dicitur Mazzaltrinsberg, & hæc nomina mancipiorum: Adalhald, franco, villimar, vvitmar, vvaltheri, luitmar, tutta, vvilliratn, gotalind, mahaldrud, reginniuu: Ea scilicet ratione, ut Vos & sequaces vestri supradictam rem habere, possidere firmam & inexquisitam & incontradictam habeant potestatem in omnibus. Acta chartula traditionis in monasterio Fulda, mense Septembri, die VI. Calend. Octobris anno XXXVI. regnante domino Carolo, gloriosissimo rege Francorum, & tertio, quo Cæsar ordinatus est, † signum bunzen, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit.

XXXIV. Traditio dimidiæ capturæ in Fliedinu.

456

EGo In Dei nomine hiltibold, dono atque trado ad S. Bonifacium, martyrem Christi, dimidiam partem unius capturæ in silva bochonia, ab occidentali parte fliedinu. Ea videlicet ratione, ut à die præsente Vos & successores vestri firmam habeatis potestatem † signum hiltboldi, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, & gerbaldi filii ejus † hiltiboldi † sindgeri, † purgolsi † masso, † foleperahti, † geruuini † helidperahti † Ernusti. *Sylva bechonia.*

XXXV. Traditio mancipiorum quorundam. (c)

EGo itaque in Dei nomine vvernheri, dono atque trado ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi gloriosus martyr Bonifacius corpore sacro requiescit, & ubi Ratgarius, venerabilis Abbas, pius videtur multitudini monachorum præesse pater, in elimosinam huochun, & blithruda, quicquid proprietatis habuerunt in illa participatione mancipiorum, quæ hadaburg ad S. Bonifacium tradidit. Ea scilicet ratione, ut à die præsente, & deinceps, Vos & successores vestri firmissimam & incontradictam possidendi, fruendi, vendendi & quidquid exinde elegeritis facere in omnibus habeatis potestatem. Scripta chartula traditionis in monasterio Fulda, mense

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCXCVII. sub rubrica: *Traditio Ercamperahtes.*
(b) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CCLXXXVII. sub rubrica: *Traditio Bunzonis & conjugis suæ.*
(c) Extat apud SCHANNAT n. CCXLIX. sub rubrica: *Traditio Wernheres.*

menſe Majo, VI. nonas ejusdem menſis, anno regni ſereniſſimi ac glorioſiſſimi Imperatoris Caroli XLV. Et iſti ſunt teſtes traditionis: ſignum vvernheres, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit † Reginfrides, † Hiltigeri, † Williharti † Welltrichi, † Hitungi † Erlolf † Suuidger, Herimar, † Otgrim, † Hugibold, † Sunzen, † Ernuſti † Witrichi.

XXXVI. Traditio bonorum & mancipiorum, non nominato loco. (a)

EGo in Dei nomine gerboto, dono atque trado ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur fulda, ubi beatus ac precioſus Chriſti martyr ſacro requieſcit corpore, & ubi Vir venerabilis, Ratgarius Abbas, multitudini monachorum præeſſe videtur: hoc eſt, quod trado: X. Jugera in campis, & friderat, & filiam ejus & unam aream: Ea duntaxat ratione, ut Vos & ſucceſſores veſtri à præſente die in omnibus habeatis poteſtatem, facta traditionis charta, pridie calendas Aprilis, † Gerboten, qui hanc traditionem fecit, Germon, † Egilharti, † Botonis † Hugibaldi † Gerbranti † Engilperahti, † Suuidgeri † Helpfrichi, † haidungi.

XXXVII. Traditio bonorum in Hnutilingon. (b)

EGo in Dei nomina Altman, & ſoror mea Reginhilt, divino admonitu inſpiraculo, profuturum noſtris animabus cogitare remedium, ideo ſano conſilio, ſummaque mentis devotione, decrevimus de noſtra propria hæreditate in pago Salageuue, in villa Hnutlingon, donare atque tradere in elimoſinam noſtram ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. martyr Bonifacius ſacro requieſcit corpore, & vir venerabilis, Ratgarius Abbas, turbæ monachorum pius præeſt pater, quicquid ibidem proprietatis habemus, abſque una hoba, id eſt, in terris, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis aquarumve decurſibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc ſunt: albhilt, albſuuind, bilihild, ruadmar, fricceo, ruodgelt, vvallod, libheri, cum omni eorum ſuppellectili & ſumptu, ſicque tradimus, traditumque in perpetuum eſſe volumus in elimoſinam noſtram, ad ſupra dictum locum, ea ſcilicet ratione: ut per veſtram præcariam, cuncta illa poſſideamus ad vitam noſtram, ut habeamus, unde ſuſtentare poſſimus fragilitatem humanitatis noſtræ, quam diu in hac præſenti vita vivamus, poſtque amborum exitum atque de hac luce diſceſſum, illa cuncta aucta atque meliorata Vos & ſucceſſores veſtri in elimoſinam noſtram, & ad utilitatem veſtram, tenendi, habendi, poſſidendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteſtatem. Scripta hæc charta traditionis in monaſterio Fulda, jubente Ratgario abbate, anno
457 XXXV. regni domini Caroli, glorioſiſſimi regis Francorum, imperii ejus tertio, menſe Septembri, VIII. Calend. Octobris, † ſignum Altmannes, & ſororis ejus Reginhilte, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt, † wigboto † ribperaht † boto, † willicomo, † ercanbald, † emazrat, † ginoz † werolbrat † meginhart, † bicco † williperaht † wielperaht † nidgern, † winid † ſigiperaht.

XXXVIII. Traditio bonorum in ſcuntra. (c)

EGo itaque in Dei nomine Hruadmunt, pro remedio animæ hruodperahti dono atque trado in elimoſinam illius dimidiam partem terræ araturiæ, & prata & unam arialem, & unam domum, in qua manſit Lilpi, ſervus illius, in villa, quæ dicitur Scuntra, trado ad S. Bonifacium, ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CCXCI.* ſub rubrica: *Traditio Gerbotonis de Salegevve.*

(b) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CCLXXVIII.* ſub rubrica: *Traditio Altmanni & Reginhiltæ ſororis ſuæ.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCLVI.* ſub rubrica: *Traditio Hruodmuntes.*

citur Fulda, ubi venerabilis Ratgarius, abbas multitudini monachorum pius præest pastor, ad vestram utilitatem & illius elimosinam, ea ratione, ut à die præsente vos & successores vestri, habendi, possidendi, colendique firmissimam in omnibus teneatis potestatem. Acta charta traditionis mense Novembris die 3. ejusdem mensis, regnante domino serenissimo ac gloriosissimo Imperatore Carolo, anno XLV. Et ego Hruodolf, cancellarius, scripsi, & coram testibus subscriptis confirmavi, † helmperaht † witrih † euadmunt † heriperaht † otuuin † egilolt † tiurbald † weringer † erminolf † meginheri & Dabhol † starcheri † adalhelm.

XXXIX. Traditio bonorum in marca tulbu. (a)

IN Dei nomine, ego Tantolt, pro remedio animæ meæ, dono atque trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, ubi Ratgarius abbas monachis præest pater, quicquid proprietatis habere visus sum in terris & in silvis, hoc est, in pago Salageuue & in marcu tulhu, ea ratione, ut à die præsente Vos & successores vestri in meam elimosinam, & ad utilitatem vestram tenendi, habendi, possidendi, firmam & inviolatam in omnibus habeatis potestatem. Acta charta anno XLV. regni serenissimi ac gloriosissimi Caroli, regis Francorum, mense Junii octavo Calendas ejusdem mensis, scripta in monasterio Fulda, ego Hruodolf Cancellarius à Tantoker rogatus scripsi, † signum Tantolti, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † signum Ases, † signum nordalahi, † otrichi, † wegelenzen, † Egilharti, † wolfboten, † beitungi, † eginen, † amalgeri, † weltrichi, † starcfridi, † gerhelmi, † engilperahti.

XL. Traditio bonorum in Egihelmeshus.

EGo in Dei nomine Hruadaloh, dono atque trado, traditumque in perpetuum esse volo ad S. Bonifacium, in elimosinam meam & patris mei, & matris, quidquid mihi hæreditaverunt parentes, prope transitum fluvii Chinzicba, in loco, qui dicitur Egihelmeshus, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt: Maghelm, theotheri, willrih, vodilfrit, cum omni eorum supellectili & sumptu, sicque trado, ut hæc traditio firma & incontradicta ab ulla humana persona maneat perenniter, ut nullus eam valeat per vim aut per fraudem aliquando irrumpere. Isti sunt testes, Aarfrid, reginger, managrar, Wanbernhelm, hludbart, hrenuing, ercanfrid, epco, Gisalfrid, winirate, altrat, hruadbero, amalger, arnhelm, starefrid, Heido, Otram, reginfrid, hagund.

XLI. Traditio bonorum in Elmasa. (b)

EGo in Dei nomine Gerbraht, & Manolt, divino admoniti amore, donamus atque tradimus traditumque in perpetuum esse volumus, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis Ratgarius abbas turbæ monachorum pius præest pastor, hoc est, quod donamus, id est, quidquid proprietatis habemus in illa captura, in loco, qui dicitur elmaba, sicque tradimus hanc rem, ut firmiter atque fideliter à die præsente in vestro maneat dominio, nullo, quod absit, contradicente. Scripta hæc charta traditionis in monasterio Fulda, anno XLIV. regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum, mense Junio, die nonas ejusdem mensis, & hi sunt testes, † signum Gerherathi & Manolti, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt, † Amalberahti, † Eggiolti, † Gerberathi, † Theotwigi, † Ercanperathi, † Sandrathi, † Liutheres. 458

XLII.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCLIII. sub rubrica: *Traditio Tantolti.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCXXXIII. sub rubrica: *Traditio Gerbrahtes & Manolti.*

XLII. *Traditio bonorum in Fliedener marca.* (a)

EGo in Dei nomine Hruadun, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore requiescit, & vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse videtur, hoc est, in flidinero marcu & in pago Salageuue, id est, terris, silvis, pratis, campis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, ca ratione, ut post obitum meum vos & successores vestri firmam & incontradictam in illa terra habeatis potestatem. Facta charta traditionis in monasterio Fulda, anno XXXIX. regni domini Caroli, Regis Francorum, & isti sunt testes, † signum hruadunne, quæ hanc chartam traditionis fieri rogavit, † ratperahti, † hugirati, † sindperahti, † reginperahti, † David, † berirati, † mahtingi, † haholfi, † hinadano, † rames, † hartuuini, † wasugeri, † nantgisi, † hadabaldi.

XLIII. *Traditio bonorum in villa Fliedinu.* (b)

IN Dei nomine ego Rihperaht, & Reginperaht, una cum matre nostra Abarhiltu, donamus atque tradimus in elimosinam nostram, quicquid proprietatis habemus in villa Fliedinu, in loco, qui dicitur suuabareod, juxta ripam fluminis ejusdem Fliedinu, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt: franco, frumirat, cum omni eorum supellectili & sumptu, totum & integrum sic tradimus, absque eo, quod ego Reginperaht extra traditionem unam hobam, & ad eam pertinentem arialem cum integra ædificii structura, omittam, & meam partem de pecoribus. Cæterum totum & integrum simul cum fratre & cum matre mea trado, traditumque in perpetuum esse volo: Ea scilicet ratione, ut per vestram precariam totum, quod tradidimus, ego possideam ad vitam meam, & post obitum meum tantum partem meam possideat filius meus ad vitam suam, post omnium vero nostrum exitum de hac præsenti luce, vos & successores vestri, tenendi, habendi, fruendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, † signum reginperaht, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † Heio, † waldger, † eborolf, † hugirat, † helpfrad, † herirat, † dauid.

XLIV. *Traditio bonorum.* (c)

EGo in Dei nomine Rihhart, dono atque trado, traditumque in elimosinam meam in perpetuum esse volo, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi pretioso corpore S. martyr Bonifacius requiescit, hoc est, quod trado, in loco, qui dicitur chinziha, de terra araturia XL. jugera, ita ut à die & tempore præsenti in vestro firmiter permaneant dominio, nullo, quod absit, contradicente. Scripta hæc charta traditionis anno XXXVIII. regni domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, mense Junio, die VI. Idus ejusdem mensis: & isti sunt testes, † rihharti, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † werberi, † werinharti, † Eginonis, † remuingi, † meginperahti, † wolfberen, † hruadalaches, † wonatheres, † signum brahti.

XLV. *Traditio bonorum in villa tulba.* (d)

IN Dei nomine, ego Hruodperaht, trado ad S. Bonifacium, de mea propria hæreditate, unam arialem in pago Salageuue, in villa, nuncupata tulba, pro remedio

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCXIII.* sub rubrica: *Traditio Hruadunne.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCXI.* sub rubrica: *Traditio Rihperahti & Regibperahti.*

(c) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CCIII.* sub rubrica: *Traditio Ribharti.*

(d) Extat apud *SCHANNAT n. CCXXIX.* sub rubrica: *Traditio Hruodperathes de Sallagevve.*

dio animæ meæ, meorumque propinquorum, XXX. in longitudine virgas, & duos pedes à parte septentrionali ecclesiæ, in occasum habentem à media ecclesia, quæ 459
ibi construitur, parte occidentali XXVI. virgas, in occasum XVI. virgas, de petra, quæ est contra mediam partem fluminis de fonte, unde illud procedit XXVII. In latitudine sursum & deorsum XXX. & duas virgas, atque in perpetuum traditum esse volo ex hac die & deinceps. Si quis vero de hæredibus & prohæredibus meis, seu aliqua potens persona hanc chartam traditionis infringere tentaverit, quod futurum non credo, iram Dei non effugiat, quia contra Justitiam contendit. Facta charta traditionis anno XLIII. regni Caroli, gloriosissimi regis Francorum, tertio Calend. Julii, † signum hruodperahti, qui hanc chartulam fieri rogavit, † rihart, † wenilo, † manolt, † amalperaht, † eggiolt, † gerbraht, † ratheri, † Sandarat, † suuarzman, † wolfboto, † germo, † Megalenzo & lantrat.

XLVI. *Traditio manciporum.* (a)

EGo itaque in Dei nomine Lustrat, cogitans pro redemptione animæ meæ, ut & in futurum delictorum meorum veniam consequi merear, dono atque trado ad S. Bonifacium, venerabilem Christi martyrem, Fuldanensi monasterio quiescentem, ubi venerabilis Vir Ratgarius abbas Deo, gubernante, multitudini monachorum pius pastor præesse videtur, tria mancipia, jure hæreditario, paternâque donatione accepta & materna, sicut jam dictum est, in elimosinam meam, ad supradictam Ecclesiam trado, ea quidem dispositione, ut & ego illis, usque dum hujus vitæ curricula patior, ad sustentationem per vestram præcariam fruar. Hæc nomina eorum, thancolf, folrat, Atta. Post obitum ergo meum supradicti martyris custos illa supradicta mancipia habendi incontradictam, vel possidendi in omnibus habeat potestatem. Sed ut traditio hæc firmior habeatur, fidelium testimonio eam firmare vel manumissoribus studui, † signum lustrate, qui hanc traditionem manu potestativa fecit, † amalperato, † eggiolt, † liutheri, † theotuuig, † werinhart, † Egino † vvrmheri, † netibraht, † theoleih, † burgeo.

XLVII. *Traditio bonorum in Obsteym & Muniriheßtate.* (b).

LIcet parvâ & exigua sint, quæ pro immensis delictis meis offero: tamen scio, æquissimum Judicem plus devotionem mentis offerentis aspicere, quam quantitatem muneris. Idcirco ego in Dei nomine vvuldarih, simul cum Ricante, cogitans pro remedio animæ meæ, dono atque trado ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi preciosus Christi martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, quidquid propriæ hæreditatis visus sum habere in pago salageuue, in villa, quæ dicitur Ostheim, tam terris quam silvis, domibus, ædificiis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, mancipiis, quorum nomina hæc sunt, helpwolf, tuoto, nandheri, irminburg, reginburg, ratburg, albuuin, ratsuuind, merisuuind, toomila, ratrut, vvigheri, husuuart, hrihniu, vvilliprahe, munigis, geruuald, snellung, Liophilt, vveringoz, Adalung, Albuuar, Vodalniu, gamanolf, vzzo, sigimar. Insuper hæc ego vvldarniu iterum dono atque trado ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis visus sum habere in pago grapfelde, in villa, quæ dicitur munirichestate, tam terris, silvis, domibus, ædificiis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus mancipiis, quorum nomina hæc sunt: Reheri cum omni elaboratu suo, albuuin. Similiter ratgis, Ratolf, leobuin, vvaldniun, vvolfmar, hruotmar, unamque ecclesiam cum sumptibus, qui infra scripti sunt, id est, duæ capsæ deauratæ, & una cum margaritis parata, & IX. vestimenta

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCXVII. sub rubrica: *Traditio Lustrati de Salagevve.*

(b) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CXXXVIII. sub rubrica: *Traditio altera Vuldarihi de Salagevve.*

ſtimenta altaris, unum vas argenteum & patena una, & ſex velamina, caſula cum alba, III. pixides cum tribus capitalibus, duo vaſa ad miniſtrandum, duo tintinnabula, una glogga, duo ſcrinia. Ea ſcilicet ratione, ut per veſtram præcariam, ad ſuſtentaculum vitæ meæ poſſim habere, & poſt obitum meum meliorata, non minorata in veſtrum dominium tranſeant, † vuldarih, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † Hludumari, † Egilolfi, † reginheri, † Munirichi, † Sigirichi, † reginhrahti, † (folcribi, † hludolfi, † maioni, *(a)*) † paturichi, † folgeri, † alpharti, † reginharti, † ortleibi, † ſigifridi, † Gerhrahti.

460 *XLVIII. Traditio in Hnutilinger marca.(b)*

EGo in Dei nomine Hruodolf, dono atque trado in elimoſinam meam, quicquid proprietatis habeo cum mancipiis in Hnutilingero marcu, donatum traditumque in perpetuum eſſe volo: ea ratione, ut vos ſequaceſque veſtri firmam & incontradictam habeatis poteſtatem: hoc trado ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore ſacro requieſcit. Facta charta in monaſterio Fulda, menſe Septembri, die vero XVIII. Calend. Octobris, anno XXXIX. regni Domini Caroli, glorioſiſſimi regis Francorum: & iſti ſunt teſtes Nanduuig, Boto, Aſmund, Haginung, Willicomo, Swidger, Blidger, Bernung, Meginbart, Othelm, Regihraht, Wigheraht, Willihraht, Hruadperaht, Hraban, Sindung, Radolt, Arndeo, Emezzo, Ratboto, Theodoloh, Mahdalberaht, Helmfrid.

XLIX. Traditio.(c)

DOminus ac redemptor noſter, Dei filius, admonet dicens, date elimoſinam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Idcirco ego Ratfrid, & uxor mea Rosmot, in Dei nomine damus, pro animæ noſtræ remedio, donatumque in perpetuum eſſe volumus, per hanc chartam traditionis noſtræ, ad monaſterium, quod dicitur Fulda, quicquid ibidem in villa, marca Cunticha, & Ohemesſtat, ad præſens, de alode parentum, & qualibet ex cauſa, ad me noſcitur perveniſſe, tam terris, domibus, ædificiis, & duo mancipia hæc, Herimot, Helpfrih, & ariales cum domibus & ædificiis: de terris hohas tres, de pratis Karradas quinque *(d)*, paſcuis, campis, ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, quicquid dici aut nominari poteſt, totum & ad integrum ad præfatum monaſterium Fulda, in elimoſinam noſtram volo eſſe ad S. Bonifacium donatum, atque firmatum, † ſignum Ratfridi, & uxoris ejus Roſmote, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt, † Hruodheri, † Bernhart, † Ato, † Heidenrih, † Hoto, † Herifrid, † Thuring, † Einhart, † Helmfrid, † Rihbald, † Ehinolf, † Notger, † Mahtwini, † Nending, † Heriuuart, † Waltger.

L. Traditio bonorum in villa Haholfesbach.

IN Dei nomine ego Witmar, mediam partem hæreditatis meæ in villa Haholfesbach, trado ad S. Bonifacium, in elimoſinam meam & conjugis meæ, id eſt, in terris, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis. Ea videlicet cauſa, ut per veſtram precariam illud filius meus Liutmar poſſideat usque ad obitum vitæ ſuæ. Poſt obitum vero ejus vos & ſucceſſores veſtri in elimoſinam veſtram, & ad utilitatem veſtram firmiſſimam in omnibus habeatis poteſtatem.

LI. Tra-

(a) Hæc verba uncis incluſa apud Schannat non extant.

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCVII.* ſub rubrica: *Hruodolfi traditio Rerum proprietatis ſuæ in Nutilingero-marca.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXV.* ſub rubrica: *Traditio Ratfridi & Rosmotæ.*

(d) Carrada, onus carri, quod nos adpellamus *ein Fuder.* Charta Alemanica LXXXIII. apud *GOLDASTUM: & de pratis ad unam carradam.*

LI. *Traditio bonorum in villa Scuntru.* (a)

IN Christi nomine, ego Bern, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore requiescit, & vir venerabilis Ratgarius abbas turbæ monachorum pius pastor videtur, in villa Scuntra, & in marcu Wintgrabono, quidquid proprietatis habeo, in ea vero ratione, ut à die præsente vos successoresque vestri liberam ac firmissimam in omnibus habeatis potestatem, † signum Bernes, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † Svuitbot, † Hruodperaht, † Amalbraht, † Gerberaht, † Eggiolt, † Rohing, † [illegible]iutheri, † Wenilo, † Walafrid, † Reginfrid, † Sandrat, † Theotperaht, † Egilolf.

LII. *Traditio bonorum in villa Fliedinu.* (b)

EGo in Dei nomine Sinperaht, dono atque trado in villa Fliedinu, in loco, qui dicitur Suuaberod, juxta ripam ejusdem fluminis Fliedena, quicquid proprietatis habeo, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, domibus, ædificiis, & unum mancipium Hunsuuind: ea scilicet ratione, ut per vestram precariam illud possideam ad vitam meam: & post me filius meus, 461
usque ad finem vitæ suæ. Post obitum vero nostrum atque discessum de hac præsente luce, vos & successores vestri, tenendi, habendi, fruendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, † signum suuidperaht, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † heio, † hugirat, † helgfrat, † vvaldger, † eburolf, † herirat. Dauuid.

LIII. *Traditio bonorum in villa Hnutilinga.* (c)

IN Dei nomine, ego Leitrat, dono atque trado ad S. Bonifacium & ad reliquias ejus, traditumque in perpetuum esse volo, quidquid ex propria hæreditate mihi contingit in hnutlingheimero marcu, & in villa nuncupata hnutilinga, hoc est, domibus, ædificiis, silvis, terris, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus. Facta charta traditionis anno XLIII. regni Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, mense Julii VII. calendas Augusti, præsente domino abbate & testibus subter notatis, † signum leidrates, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † suuidbotes † gerbrahtes, † gotahelm, † Irminbraht, † Egino, † vvinid, † adaluuart, † ercanbald, † gunduuig, † asmunt.

LIV. *Traditio bonorum in Hnutlinger marca.* (d)

IN Dei nomine, ego Wahsunte & Erbeo (e), filius meus, donamus atque tradimus in elimosinam nostram, quidquid proprietatis habeamus in hnutlingero marcu, donatum, traditumque in perpetuum esse volumus, ea ratione, ut vos sequacesque vestri, firmam & incontradictam habeatis potestatem, hoc tradimus ad S. Bonifacium, qui in monasterio, quod dicitur Fulda, corpore sacro requiescit. Facta charta traditionis in monasterio Fulda, mense Septembris, die vero secundo Idus Septembris anno XXXIX. regni domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, & isti sunt testes, nanduuig, fruming, helpfrid, ercanbald, asmunt, hagining, biheo, sahing, vvielpraht, suuidger, thurinbraht.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCXCIV.* sub rubrica: *Traditio Bernes de Salegevve.*
(b) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CCVIII.* sub rubrica: *Traditio Sinprahti.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCXXX.* sub rubrica: *Traditio Leitrati de Salegevve.*
(d) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CCVI.* sub rubrica: *Traditio Vuahmuten.*
(e) Schannat legit: *Vuahmut & Eribo.*

LV. *Traditio capturæ in fluvio Scuntru.* (a)

EGo itaque in Dei nomine, Folcolt, pro remedio animæ meæ, fratrisque mei hartuuini, dono atque trado ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius Christi martyr requiescit corpore sacro, & Ratgarius abbas multitudinem regis monachorum, eam partem, quam mihi & fratribus meis pater noster, illius bifanges (b), qui est juxta flumen scuntru, in hæreditatem dimisit, in elimosinam meam, fratrumque meorum trado, traditumque in perpetuum esse volo, ea ratione, [illegible] à die præsente, vos & successores vestri hanc præscriptam rem tenendi, habendi, possidendi, colendique firmam & incontradictam in omnibus teneatis potestatem. Acta charta mense Octobri, secundo nonas ejusdem mensis, anno regni serenissimi ac gloriosissimi Imperatoris Caroli XLV. ego hruodolf Cancellarius scripsi, & coram testibus confirmavi, † signum folcolti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † eginen, † hruodpoten, † arnhelmi, † amalgeri, † gebolfi, † egilharti, † uttoni, † Irmingeri, † boten, † germen, † adalleibi, † vvattoni.

462

LVI. *Traditio bonorum in blutahu.* (c)

IN Dei nomine, ego Mahtolf, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. martyr Bonifacius corpore sacro requiescit, & vir venerabilis Ratgarius, abbas monachorum turbæ, pius pastor videtur, traditumque in perpetuum esse volo, hoc est in loco blutahu, & in pago salageuue, id est dimidiam partem hæreditatis meæ in silvis, & terris, ea ratione, ut vos firmam habeatis potestatem. Facta charta traditionis in monasterio Fulda, † signum mahtolfi, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † rathades, † anuloni, † glauperahti, † mahtrati, meginharti, † hartperahti, † asgeri.

LVII. *Traditio unius jugeri.*

IN Dei nomine, ego Werinhart, & Waltrat tradimus ad S. Bonifacium unum jugerum, sex virgarum latum, XXX. longum, ita ut ex hac die vestræ subjaceant potestati, † Berichoni † Leidrati, † Hattoni, † Berngeri, † Hruadmoti, & Angandeo, † Vnarg, † Winigeri, † Hruadperahti.

LVIII. *Traditio bonorum in villa Suaberot cum mancipiis.* (d)

EGo in Dei nomine Reginperaht, & conjux mea Perahtilt, donamus atque tradimus in elimosinam nostram, quicquid proprietatis habemus, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. martyr Bonifacius corpore sacro requiescit, & vir venerabilis Ratgarius abbas, multitudini monachorum pius pastor videtur, traditumque in perpetuum esse volumus, hoc est, in Fliedinero marcu, & villa Suuabriod, & in pago Salageuue, id est, terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, pecuniis, mobilibus & immobilibus, & quicquid nominari potest, & hæc nomina mancipiorum: Adalolf, Germar, Othilt, Rihfrid, Franco, cum omni sumptu & supellectili eorum, ea vero ratione ista omnia tradimus, ut per vestram precariam ad vitam

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCLIV.* sub rubrica: *Traditio Folcolti.*

(b) *Bifanu*, vox rarius occurrit, nec apud Glossatores reperitur, nisi quod apud du *FRESNE* occurrat: *Bivangium, spatium, intervallum, ex Teutonico Bevangk. Charta Ottonis Imp. an. 983. apud Baldricum in Chron. Camerac. lib. I. cap. 108. Ea videlicet ratione, ut nulla majorum minorumque persona in bivangio dicti forasti, nisi cum licentia præfati Episcopi, venari liceat.* Mihi videtur, intelligi *ein Gebege.* Occurrit etiam infra. *Lib. II. n. CLXIII. CLXXXI.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCXCV.* sub rubrica: *Traditio Mahtolfi de Salegeuue.*

(d) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CCX.* sub rubrica: *Traditio Reginperahti & Perahtildæ conjugis suæ.*

vitam nostram, nos & filii nostri, & filii eorum hæc possideamus. Post obitum vero nostrum & filiorum nostrorum, & filiorum illorum, vos & secutores vestri firmam & incontradictam possidendi, fruendi, nullo, quod absit, contradicente, habeatis potestatem. Facta charta traditionis in villa Suuabirod, mense Novembri, die vero nono Cal. Decembris, anno XXXIX. regni domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, & isti sunt testes hujus traditionis, † Reginperahti, & conjugis ejus Perahthiltu, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt † Ratperahti † Reginperahti † Berngeri † Regingeri † Gerbarti † Huntolfi † Waltrihi † Hugirati † Hungeri † Hartuuini † Managolti † Perinharti † Werinharti † Maffoni † Salumanni † Gebauuini † Rami † Hadubaldi † Iringi † Hinadangi † Wasugberi † Ridperahti † Suuabperahti.

LIX. *Traditio bonorum in Chinzicha.* (a)

EGo in Dei nomine Folmot, dono atque trado, traditumque in perpetuum in elimosinam meam esse volo, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi precioso corpore S. martyr Bonifacius requiescit, & ubi vir venerabilis Ratgarius abbas, turbæ monachorum pius præest pastor, hoc est, quod trado, in loco, qui dicitur Chinzicha, XXX. jugera de terra aruturia, ita ut à die præsente, absque ulla contradictione in vestro jugiter permaneant dominio: scripta hæc charta traditionis in monasterio Fulda, anno XXXVIII. regni Domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, mense Junio, die tertio Idus ejusdem mensis, & isti sunt testes, † Folmoti, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † Reginfridi † Wolfperen † Wigperahti † Adalhelmi † Giltinges † Gerharti † Rihharti † Wonadheri.

L X. *Traditio bonorum in marca Hamalunburg in villa Thiosbach.* (b)

IN Dei nomine ego Hadapurg, ancilla Dei, cogitans pro remedio & salute animæ meæ, dono atque trado ad reliquias S. Salvatoris, & S. Bonifacii martyris ipsius, quiescentis in monasterio Fulda, quicquid habeo ex propria hæreditate, in pago Salagauue, & in ipsa marca & immunitate Hamalunburg, & in villa, nuncupata Thiosbach, hoc est, domibus, ædificiis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, arialis, nec non & totum elaboratum meum, & hæc nomina mancipiorum, Orgis, otbirg, thiotbirg, ratbirg, ratburg, rihburg, thiotsuuind, vvillimar, rihmout, reginperaht, egipraht, perahthrud, oticha, cunibraht, rihbraht, otthrud, altvvin, theobvvin, meginliub, thiotmunt, heisthilt, eburbart, vuillithrud, & isti sunt testes, † signum hadaburge, quæ hanc chartam traditionis fieri rogavit, † theotvvig † ribhart † vvenilo † vverinhart † vuernheri † vvolfboto † Egilhart † nendicho † vualtrih † vvighelm, † Altman, † Gebauuin, † Gerbraht, † Hato, † Leibing, † Hraaduuin. Brun, monachus & cancellarius, hanc chartulam scripsit & superscripsit. 463

LXI. *Traditio capturæ in fluvio Fliedina.* (c)

IN Christi nomine, licet sint parva & exigua, quæ pro nostris immensis offerimus delictis, tamen novimus, æquissimum judicem plus devotionem mentis, quam quantitatem perpendere muneris: Idcirco ego Atto, & frater meus Haguno, sana mente, sanoque consilio donamus atque tradimus in elimosinam nostram, traditumque in perpetuum esse volumus ad S. Bonifacium, de illa captura, quam habemus in silva bochonia, circa flumen, quod dicitur Fliedina, duas partes, id est, meridianam partem ejusdem fluminis, & occidentalem, cum omni integritate,

S s s 3

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CCV.* sub rubrica: *Traditio Folmoti.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCXVIII.* sub rubrica: *Traditio Hadaburge.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCXXVI.* sub rubrica: *Traditio Attoni & Haguno fratrum.*

tate, ita ut à die præsente in proprium usum, illam rem colatis atque augeatis in nostram futuram elimosinam, & in vestram profuturam utilitatem. Scripta hæc charta traditionis in monasterio Fulda, anno XLIII. regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum, mense Majo, die VIII. Idus ejusdem mensis, hi sunt testes, † Atto, † Haguno, † Wasmuot, † Pernolt, † Engliger, † Erlahald, † Rihhald, † Otrih, † Madalih † Padanolf, † Nidolf, † Folemar.

LXII. Traditio bonorum in Fliedener marca. (a)

EGo in Dei nomine Ratperaht, & conjux mea Willicoma, donamus atque tradimus in elimosinam nostram, quicquid proprietatis habemus, ad monasterium S Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. martyr Bonifacius corpore sacro requiescit, & vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum pius pastor videtur, traditumque in perpetuum esse volumus, hoc est, in fliednero marcu & in villa Suuabirod, & in pago Salagewe, id est, terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, domibus, ædificiis, ea vero ratione ista omnia tradimus, ut per vestram præstariam ad vitam nostram nos & filii nostri, & filii eorum hoc possideamus. Post obitum vero nostrum & filiorum nostrorum, & filiorum illorum, vos & secutores vestri firmam & incontradictam possidendi & fruendi, nullo (quod absit) contradicente, habeatis potestatem. Facta charta tradirionis in villa Swabirod, mense Novembri, die vero nono Cal. Decembris, anno XXXIX. regni Domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum: & isti sunt testes hujus traditionis, † signum Ratperahti & conjugis ejus Willicomum, qui hanc traditionis chartam fieri rogaverunt, † Ratperabti & Reginperahti, † Peringeri, † Regingeri, † Gerharti, † Huntolfi, † Waltrichi, † Hugirati, † Hungeri, † Hartuuini, † Managolti, † Pernharti, † Werinharti, † Massoni, † Rami, † Salumanni, † Gehauuini, † Haduhaldi, † Iringi, † Hinadane, † Wasugeri, † Rihprahti, † Suuabprahti.

LXIII. Traditio bonorum in villa Chizzicha. (b)

EGo itaque in Dei nomine Hruoding, pro remedio animæ meæ, trado unum jugerum, id est, in pago Salageuue, in villa Chizzicbe, ad monasterium Fulda, ubi beatus Bonifacius corpore requiescit, & Vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini præest monachorum, ea ratione, ut à die præsente Vos & successores vestri prædictæ rei babendi, fruendi, colendi, firmam in omnibus babeatis potestatem. Acta cbarta tradirionis mense Martio, quinto Nonas ejusdem mensis, anno 2. Imperii Hludouuicbi, gloriosissimi Regis Francorum, † signum hruodingi, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † Egilharti, † Steinolfi, † Brunichen, † Fricchen, † Friduharri, † Ernusti, † Sindrati, signum Hruodolfi cancellarii, qui hanc chartam tradirionis rogatus scripsit.

LXIV. Traditio bonorum in villa Wintgraben. (c)

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Irminolr dono atque trado ad S. Bonifacium, quicquid mihi Erming manu pntestariva tradidit tradendum ad S. Bonifacium his locis, hoc est, in pago Salageuue, & in villa, vocata Wintgraba, duas areas & unam piscatoriam, in ipsa villa, inter duas areas, juxta flumen, quod
464 dicitur sala, & in alio loco, qui dicitur scuntra, X. jugera, in ambitu Erminges, id est, in holz marcu, ea videlicet ratione, ut à die præsente vos & successores vestri firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, † signum Irminoltes, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † erminges, † arnuuiges, † engilprabtes,

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCXII.* sub rubrica: *Traditio Ratperahtes & Willicomæ Conjugis suæ.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCLXXIII.* sub rubrica: *Traditio Hruodingi.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCLXXXII.* sub rubrica: *Traditio Irminolti.*

prahtes, † wafmotes, † ernuftes, † burgolfes, † oten. Facta hæc traditio quarto Idus Februarii, regnante domino noftro Hludouuico, glorioſiſſimo rege Francorum anno III. Ego Libberius ſcripſi.

LXV. Traditio bonorum in Ariuebrunnen & Langendorf. (a)

EGo in Dei nomine Walafrid, pro remedio & ſalute animæ meæ, & Voteri, quicquid mihi tradidit Gerbraht, dono atque trado ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus ac precioſus Chriſti martyr Bonifacius ſacro requieſcit corpore, & ubi Ratgarius abbas præeſſe videtur, hoc eſt, quod trado, in pago Salageuue ad arnebrunnen, quartam partem unius capturæ, & in villa, quæ dicitur langendorpf, de pratis menſuram quartæ dimidiæ Jurnalis, ea duntaxat ratione, ut à præſenti die vos & ſucceſſores veſtri firmiſſimam in omnibus habeatis poteſtatem, anno II. regnante domino noſtro Hludouico, XVIII. Calendas Auguſti. Ego Hemmo rogatus ſcripſi, & hi ſunt teſtes, † walahfridi, † engilgeri, † ſindacari, † otrammi, † blidolfi, † hruadleiches, † ſigimanni, † theothelmi.

LXVI. Traditio bonorum in Anrefrideshuſon. (b)

EGo in Dei nomine Otram, trado ad reliquias S. Bonifacii, quicquid proprietatis habeo in domibus, in agris, mobilibus, & immobilibus, pro remedio animæ meæ, hoc eſt, in pago Salageuue, in marcu chirizichheimero ad ſtarcfrideshuſon. Facta eſt hæc chartula Idus Martias, anno II. regnante domino noſtro Hludouico. Ego Hemmo rogatus ſcripſi, † otram, † reitgeri, † boteri, † germen, † hagunen, † hruadberen, † amalgeri, † ſtarcfridi, † helpfrichi, † nidharti, † fricchen, † brunichen, † ernuſti.

LXVII. Traditio bonorum in Scuntra. (c)

EGo itaque in Dei nomine Meginperaht, pro remedio animarum Burguiza, & Suuidburga, dono ac trado ad monaſterium Fulda, ubi beatus ac precioſus Chriſti martyr, Bonifacius, ſacro requieſcit corpore, ubi etiam vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum præeſſe videtur. Quæ vero trado, in pago Salageuue, eſſe noſcuntur in loco, qui dicitur ſcuntra. In illo ſepto duas hobas, unam in ſylva, & alteram in terra, & unam arialem, in elimoſinam ſupradictarum animarum, & ad veſtram utilitatem; ea ratione, ut à die præſente vos & ſucceſſores veſtri hujus rei ſuperius nominatæ, habendi, poſſidendi, colendique firmam & incontradictam in omnibus teneatis poteſtatem. Facta charta menſe Martio, ſub die quinto Cal. Aprilis, anno I. Imperii Ludouuici, glorioſiſſimi Regis Francorum. Ego Hruodolf rogatus ſcripſi, † meginperathi, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † werinharti, † ſigimunti, † wichingi, † Irminfridi, † aſcrichi, † helpfrichi, † ernuſti, † fricchèo, † babo, † gunzo.

LXVIII. Traditio bonorum.

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ego Waldperaht, dono atque trado partem hæreditatis meæ filio meo Iſanpraht, id eſt, unam Hoveſtat, cum omnibus jacentiis tam in ſilvis, quam in campis: poſt obitum meum tamen ſuæ hæreditatis partem haberet, ea videlicet ratione habendi, fruendi in omnibus habeat poteſtatem, † ſignum waldperahti, qui hanc traditionem fecit, † mahtperahti, † Irpfingi, † fricchen, † hruadperahti, † ſigiboldi, † otorahti, † grundprahti, † erharti, † gundheres,

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCLXXIX. ſub rubrica: *Traditio Walahfrides.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCLXXIV. ſub rubrica: *Traditio Otrami de Salageuve.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCLXVI. ſub rubrica: *Traditio Meginbrahti.*

res, † herimari, † Irminolfi, † Adalolti, † witugouuen. Hæc traditio facta est anno, regnante domino Hludouico, secundo, sub die XVIII. Calend. Decembris.

465 *LXIX. Traditio pecorum & vestium.* (a)

IN Dei nomine, ego Liba, trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis in elaboratu meo visa sum habere, præter duos boves, totum & integrum. Id sunt oves quinque, porci XX. boves & vaccæ XXXVIII. duo caballi, omniaque vestimenta mea, ea ratione, ut quam diu vivam, illa per beneficium habeam, postque obitum meum absque ulla contradictione redeant ad S. Bonifacium. Facta traditionis charta in monasterio Fulda Calendis Aprilis, anno II. regnante domino Hludouuico, glorioso Rege Francorum, & isti sunt testes hujus traditionis. Eggiolt, reginfrid, Adalhelm, geilo, Meginperaht, Folco, Aserich, Betto, Nuoring, Nidhart, Bernhart. Ego Inguis rogatus scripsi.

LXX. Traditio bonorum in Lihtolfesbach, Ascfeld & Bonland. (b)

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Engilperaht, dono atque trado in elimosinam Adalperahti ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi preciosus Christi martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, hoc est, quod trado, quicquid propriæ hæreditatis visus sum habere de uno ambitu, in loco, qui dicitur lihtolfesbah, & in alio loco, qui dicitur Ascfeld, unam hiobam in villa bonlant: Ea videlicet ratione, ut nullus hæredum & prohæredum meorum hanc traditionis chartam infringere possit. Vosque & vestri successores firmam & incontradictam habeatis potestatem, † signum engilperahti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † wibingi, † vasmoti, † brunichen, † meginrati, † thiotolfi, † lantheres, † waldmoti, † hruaduuini, † buochingi. Facta hæc traditio anno III. regnante domino nostro Hludouico, gloriosissimo Rege Francorum, sub die nona Calend. Aprilis.

LXXI. Traditio bonorum in villa Tulba. (c)

EGo in Dei nomine Hruadmunt, dono atque trado ad S. Bonifacium, quicquid Witrib mihi manu potestativa tradidit ad S. Bonifacium, tradendum in elimosinam suam, hoc est, in pago Salageuue, in villa, quæ dicitur tulba, unam arialem, ea videlicet ratione, ut à die præsente vos & secutores vestri firmam & incontradictam habeatis potestatem, † Ruadmotes, qui hanc traditionem fecit, † Wolfharti, † Brunicben, † Helpfrichi, † Hruodolfi, † Asolfi, † Hruadolfi, † Wagheres, † Tbruanti, † Eginen, † Folcgeri, † Irmingeri, † Reginperahti.

LXXII. Traditio capturæ in Salageuuono Marcu. (d)

EGo in Dei nomine Ferting, pro remedio animæ meæ, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius requiescit corpore sacro, ubi & vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini præest monachorum, in pago Salageuue, & in marcu Salageuuono, partem capturæ meæ, de illis arboribus, quæ nuncupantur Lahbouma, duas virgas usque ad locum, ubi illud distinctum habeo, ea ratione, ut à die præsente vos & successores vestri habendi, possidendi firmam & incontradictam in omnibus teneatis potestatem. Acta traditionis charta mense Februario, sub die XIII. Calendas Martii, anno primo imperii Ludouici, gloriosissimi regis Francorum. Scripta à Rudolfo Clerico, † signum fertinges, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † Batten,

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCLXXV.* sub rubrica: *Traditio Libe altera.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCLXXXIV.* sub rubrica: *Traditio Engilprahtes.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXLIII.* sub rubrica: *Traditio Hruodmunti.*
(d) Extat apud *SCHANNAT n. CCXLIII.* sub rubrica: *Traditio Fertinges.*

† Batten, † Baldmunti, † Madalgeri, † Vnruoh, † Wrmberes, † Gunzen, † Fricchen, † Engilperahti, † Bernolti, † Sinduuines, † Hartperahti, † Maſſoni, † Creſtingi, † Aſperahti, † Wolphrati, † Otmunti, † Teorolfes, † Hruadolti, † Williheres, † Hruadheres, † Helperathi, † Bernmari, † Hartgeri, † Gundheres, † Helingeri, † Harperahti.

LXXIII. *Traditio bonorum in villa Hobheim.* (*a*)

EGo in Dei nomine Meginperaht, pro remedio animæ meæ, dono atque trado ad monaſterium, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore quieſcit, & ubi dominus Ratgarius abbas præeſſe videtur, hoc eſt, quod trado in campis & in ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, & quicquid mihi parentes mei reliquerunt, ſicut ſupra nominatum eſt, extra unam ariolam & tria jugera, hoc eſt, in pago Salageuue, & in villa hobheim, totum & integrum in veſtrum transfuodo dominium, ea duntaxat ratione, ut à die præſente vos & ſucceſſores veſtri firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteſtatem præfatæ rei. Acta traditionis charta anno II. regnante domino noſtro Ludouico, ſub VIII. Idus Junii. Ego Hemmo rogatus ſcripſi, † meginperahti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † theodeiches, † vnoides, † folcmari, † bunolti, † beldingi, † eltingi, † werinolti, † erlungi, † regingeri, † ratheres, † purgolfi, † meginperahti. 466

LXXIV. *Traditio bonorum in villa Vrdorpf.* (*b*)

EGo in Dei nomine Sibigelt, dono atque trado in elimoſinam hæredum meorum, atque mei ipſius, ut dominus nobis vitam æternam tribuat, ad monaſterium, quod dicitur Fulda, ubi Chriſti martyr Bonifacius requieſcit in corpore, hoc eſt, quicquid propriæ terræ viſus ſum habere in pago Salageuue, in villa, vocata Vrdorpf. Ea videlicet ratione, ut à præſente die vos firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteſtatem. Acta hæc traditio, regnante domino noſtro Ludouico, rege glorioſo Francorum, anno ſecundo. Signum ſibigeltes, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † ſignum theodeiches, † ſignum huocbinges, † ſignum liutmares, † ſignum egiluuartes, † ſignum folmotes, † ſignum eiioni, † ſignum ſuuidgeres.

LXXV. *Traditio bonorum & mancipiorum in Wighartesheym.* (*c*)

EGo in Dei nomine Anshelm, dono atque trado ad monaſterium, quod dicitur Fulda, ubi S. & piiſſimus Bonifacius ſacro corpore requieſcit, & vir venerabilis, Rabanus abbas, pius paſtor præeſſe multitudini monachorum videtur, quicquid mihi Ruotboto & conjunx ejus Ratlind, manu poteſtativa communibus manibus tradiderunt, ad prædictum martyrem tradendum, hoc eſt, quicquid in winghartesheim proprietatis habere videbantur, & in finibus ejus, tam terris, quam ſilvis, campis, pratis, domibus, ædificiis, mancipiis, pecoribus, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus; & mancipiis VI. quorum nomina ſunt hæc: Ruodolf, Vto, ſeliub, berihold, thiorolf, ſuaberaht, ea videlicet ratione, ut per beneficium prædicti abbatis atque ſucceſſorum ejus res prædictas ad vitam noſtram poſſimus habere, poſt obitum vero noſtrum rectores memorati monaſterii, nulla perſona, quod abſit, contradicente, liberam in omnibus accipiendi, tenendi, poſſidendi habeant poteſtatem. Facta eſt hæc traditio in prædicto monaſterio, anno XXIII. regni Ludoui-

(*a*) Extat apud SCHANNAT n. CCLXXVIII. ſub rubrica: *Traditio Meginperahti altera.*

(*b*) Extat apud SCHANNAT n. CCLXXXI. ſub rubrica: *Traditio Sibigeltes de Salegevve.*

(*c*) Extat apud SCHANNAT n. CCCCVIII. ſub rubrica: *Traditio Ruotbotonis & Ratlindæ conjugum, de Bonis ſitis in Weingartesheim, per manus Anshelmi.*

douici Imperatoris mense Maji, quarto Idus mensis ejusdem, præsentibus his testibus, † signum Anshelmi, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum bunnonis, † Altrati, † ercanfridi, Irminfridi, † ruodberonis, † Vogonis, † bunolti, † otacari, † wigbberti, † megingozi, † eggirici, † ellonis, † hruodmunti, † liibherius jussus scripsi.

LXXVI. Traditio bonorum & mancipiorum, in loco non nominato. (a)

Ego in Dei nomine, Benedicta, pro remedio & salute animæ meæ, dono atque trado ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Eigil abbas, præesse videtur, hoc est, quod trado, L. jugera, ariolam unam, domum unam, aream unam, & quicquid in pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, atque mancipiis habere visa sum, & hæc nomina mancipiorum: rihger, albuuin, himiltrud, thanguuil, fridugart, ribbilt, Vodilburg, theotgoz, Otberi, ea duntaxat ratione, ut ad tempus, & ad usum vitæ meæ, supra dictam rem, id est, sola illa mancipia vestro præstario habeam, & post discessum vitæ meæ supra dicta res absque ulla contradictione perpetuo jure in vestram redeat potestatem, atque successorum vestrorum. Acta chartula traditionis anno IV. regnante Hludovico, gloriosissimo Imperatore Francorum, quarto Calendas Junii, † Ermenfridi comitis, † ruodperathi comitis, † Haponis, † ratuuigi, † tuotonis, † wolfharti, † regiboti, † wignandi, † Vgonis, † hruodolfi, † Vtonis, † ruodolfi, ego Hemmo rogatus scripsi.

467 LXXVII. Traditio bonorum in villa Urdorf, & Chinziga, & Adelfridesbusen. (b)

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JEsu Christi, ego Reinfriht, & conjux mea Vodilind, donamus atque tradimus pro remedio & salute animæ nostræ, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, & ad reliquias S. Bonifacii ibidem requiescentis, hoc est, quod trado, in pago Salageuue, in villa Urtoph, & Chinzicha, & Adalfridesbuson, & in marca illarum villarum, quicquid proprietatis visi sumus habere, terris, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, areolis, ædificiis, mobilibus & immobilibus. Et hæc nomina mancipiorum, Otperaht, Adalbald, Irmingoz, Betto, Reginburg, Sigiburg, Willirat, & hæc omnia cum filiis & pecoribus, domibus, & cum omnibus utensilibus, ea duntaxat ratione, ut ego Vodilind ad vitam meam teneam, & post obitum meum vos, vel successores vestri firmam in omnibus habeatis potestatem † signum reinfrihtes, qui hanc cum conjuge sua chartulam traditionis fieri rogavit, † signum amalperahti † signum Iringi, † signum folemari, † signum vverinharti, † signum leobsuuines, † signum eginonis, † signum vvahhilen, † signum Witrichi, † signum Eginonis, † signum engilharti, † signum burgo. Acta traditio hæc sexto Idus Octobris, in loco, qui dicitur tulba, anno VII. regnante domino Ludovico, gloriosissimo rege Francorum. Eigili abbate jubente, ego Hemmo hanc traditionis chartam scripsi.

LXXVIII. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Tulba. (c)

Dominus ac redemptor noster ammonet nos, dicens, date elimosinam, & ecce omnia munda fiunt vobis, ideo ego Albrih, pro remedio & salute animæ meæ, dono atque trado ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, & ad ipsum martyrem Christi S. Bonifacium, qui ibidem sacro requiescit corpore, & ubi vir

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCXI. sub rubrica: *Traditio Benedictæ.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCXV. sub rubrica: *Traditio Reinfrihti.* Ex quo emendavi.
(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCVII. sub rubrica: *Traditio Albrihes de rebus & possessionibus suis in villa Tulba in pago Salagevve.*

vir venerabilis, Fuldanenſis abbas Eigil, multitudini monachorum præeſſe videtur, hoc eſt, quod trado, in pago ſalageuue, & in villa, quæ dicitur tulba, & in ipſa marca XXVI. jugera & aream domus, porcos octo, equos 2. mancipia quatuor, quorum nomina ſunt hæc, gerhart, ſigiberi, auuileib, anſtrat, ea ſcilicet ratione, ut poſt obitum meum vos & ſucceſſores veſtri firmam & incontradictam in omnibus poteſtatem habeatis. Facta hæc traditio anno VI. regnante Ludovico domino Imperatore, ſub die 3. Non Maji, facta in loco rosmulti, [ego bernhoh *(a)*] ſcripſi, † ſignum albriches, qui hanc chartam fieri rogavit, † ſignum amalperahti, † ſignum Egilharti, † ſignum germun, † ſignum vveltinges, † ſignum folcuuines, † arnhelmes, † ſignum haduperahti, † ſignum ruodgerahti, † ſignum ruadboten.

LXXIX. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Wintgraben. (b)

EGo in Dei nomine, Iring, dono atque trado in elimoſinam meam, ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore ſacro requieſcit, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, præeſſe multitudini monacborum pius paſtor videtur, hoc eſt, quod trado, traditumque in perpetuum eſſe volo, in villa vvintgrabon & in pago Salageuue, quicquid ibidem proprietatis viſus ſum habere, id eſt, in terris, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, domibus, ædificiis, mancipiis, & nomina mancipiorum hæc ſunt, hruodolf, & uxor ejus, gerburg,, hiltheri, & uxor ejus hruadlaug, abarhilt, & filii ejus, ruadhilt, grimuuart, hruaduuart, cum omni eorum ſuppellectili & ſumptu. Ea vero ratione iſta omnia de Jure meo in veſtrum dominium trado atque transfundo, ut per veſtram precariam, ad vitam meam hoc poſſideam, nullo contradicente. Poſt obitum vero meum, vos & veſtri ſucceſſores, firmam & incontradictam, nullo, quod abſit, contradicente, in omnibus habeatis poteſtatem. Facta charta traditionis in villa Caragoltesbab, menſe Januario, die VII. Idus Februar. anno X. regni domini Ludovici, glorioſiſſimi regis Francorum. Et iſti ſunt teſtes, qui hanc traditionem viderunt ſignis prænotatis † Iringi, qui hanc traditionem fieri rogavit, & ita voluit, † egino comitis, † gerbart, † Hartman, † albuuin, † hucprabt, † ercamperaht, † theoleib, † amalpraht, † deuit, † rohing, † ſindicho, † ratboto, † friduuin, † folcmar, † egino, † engilperaht, † nahhad, † hruodperahr, † nandheri, † wolfgoz, † ſamuel, † glauperaht, † ſandrat, † werinhart, † folcheri, † 468
ſelimuot, † othelm, Aladran, presbiter hanc traditionem ſcripſit.

LXXX. Traditio bonorum in Kizicchar Marca. (c)

EGo in Dei nomine Ratroch, & Devit, donamus atque tradimus in elimoſinam noſtram, ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore ſacro requieſcit, & vir venerabilis Hrabanus abbas multitudini monachorum pius paſtor videtur, hoc eſt, quod tradimus in Kizzichero marcu, quicquid ibidem proprietatis habemus, id eſt, terris, pratis, paſcuis, ſilvis, aquis, aquarumue decurſibus, ea ratione, ut à die præſente Vos in omnibus habeatis poteſtatem. Facta charta traditionis in villa Juzenbeim, anno X. regni domini Hludovici, glorioſiſſimi regis Francorum, & iſti ſunt teſtes, † ratroches, & devites, qui hanc chartam traditionis in perpetuum firmam eſſe voluerunt, † ſtarcmanni, † Iringi, † othelmi, † folcheri, † folcmari, † emichen, † Irminbaldi, † heriolti, † freiperahti, † eburolſi, † liutmari, † othelmi, † Sigiwardi.

(a) Hæc verba, uncis incluſa, apud Schannat non extant.
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXXII.* ſub rubrica: *Traditio Iringi.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLI.* ſub rubrica: *Donatio Ratrochi & Davites Fratrum in Kizzichero-Marca.*

LXXXI. *Traditio bonorum in Hengiſtorf. (a)*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Ego Amalperaht, cognomento fugal, trado in villa hengiſthorpf, quæ eſt in pago ſalageuue, unam aream, habentem in latitudine virgas XXIV. in longitudine XXXV. cum omni ædificio, & unam bizumam *(b)* cujus longitudo XXX. virgarum eſt, latitudo vero XV. & duo loca molendinaria, & jugera V. in elimoſinam meam, ad S. Bonifacium, martyrem Chriſti, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, ea ratione, ut quam diu vixero, mihi liceat per præſtationem prædicti abbatis, ad ſuſtentaculum vitæ meæ poſſidere. Poſt obitum vero meum, atque de hac luce diſceſſum, rectores memorati monaſterii habeant, teneant, atque poſſideant & firmiſſima poteſtate perfruantur. Actum in monaſterio Fulda, anno X. regnante Ludovico Imperatore, menſe Junio, die VI. menſis ejusdem, coram ſubſcriptis teſtibus, † ſignum raginbarii, † ſignum bruniehen, † ſignum Gunnen, † ſignum ſundarharii, † albuuarti, † Rihbrahti, † tuotim, † hrabbrahti, huſuuarti, † theotbaldi, † gundhartii, † anen, † bartonis, † geruuini. Ruodolfus indignus ſubſcripſi.

LXXXII. *Traditio bonorum in villa nutalinga. (c)*

IN Dei nomine, ego vvigboto, trado in terminis villæ hnutilinga, quæ eſt in pago ſalageuue, jugera LX. in elimoſinam meam, & pro remedio animæ Rihberti fratis mei, ad S. Bonifacium, qui in monaſterio Fulda corpore requieſcit ſacro, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præeſt monachorum. Ea ratione, ut à die præſente, prædictus abbas, ejusque ſucceſſores, firmam & incontradictam in omnibus habeant poteſtatem. Actum in monaſterio Fulda, anno X. regnante Hludovico Imperatore, menſe Junio, die nono ejusdem menſis: coram ſubſcriptis teſtibus † ſignum vvigboten, † qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † ſignum ratolti, † ſignum Hruodmunti, † ſignum Hradboten, † ſignum burgen, † ſignum vvolfolti, † ſignum Jungrati. Ruodolfus indignus ſubſcripſi ſubdiaconus.

LXXXIII. *Traditio bonorum in villa Tulba. (d)*

IN Dei nomine, Ego Hruodmunt, trado in villa tulba, quæ eſt in pago ſalageuue, ad occidentem Eccleſiæ, agrum L. virgarum longum, & XIII. latum, in elimoſinam meam ad S. Bonifacium, qui in monaſterio Fulda corpore requieſcit, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, præeſſe videtur: Ea ratione, ut à die præſente rectores ejusdem monaſterii firmam obtineant poteſtatem, quicquid exinde elegerint, faciendi. Actum in monſterio Fulda, anno X. regnante Hludouico Imperatore, menſe Junio, die nona ejusdem menſis, coram iſtis teſtibus, † ſignum ruodmunt, † ſignum vvolfolt, † ſignum Jungrat, † ſignum vvigbot, ſignum ratolt, † ſignum ratboto, † ſignum burgeo. Ruodolfus ſubdiaconus ſcripſi.

LXXXIV. *Traditio bonorum in villa Oſtheim. (e)*

469 IN nomine Domini DEI & Salvatoris noſtri JESU CHRISTI, Ego Lantuuin, trado ad S. Bonifacium, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir vene-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXL.* ſub rubrica: *Traditio Amalprahti.*
(b) *Bizuma* ſepimentum notat, *einen Zaun*, vide etiam du Fresne.
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXLI.* ſub rubrica: *Traditio Wigbotonis de proprietatibus ſuis in villa Nutilinga.*
(d) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXLIV.* ſub rubrica: *Traditio Hruodmunti altera.*
(e) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXXV.* ſub rubrica: *Traditio Lantuuini de Salageuve.*

venerabilis, Hrabanus abbas, monachis præesse videtur, quicquid terræ arabilis & in silvis, in terminis villæ Ostheim proprietatis visus sum habere, & unam areolam in longitudine XXIIII. virgas, in latitudine VII. virgas habentem, in villa, quæ nuncupatur Tulba. in pago Salageuue, ea scilicet ratione, ut à die præsente prædictus abbas ejusque successores firmam & incontradictam in omnibus habeant potestatem. Facta traditio in monasterio Fulda, anno X. Imperii Ludovici, mense Martio, die quarto Calend. Aprilis. Theotmar, indignus subdiaconus. jussus scripsit. † Signum Lantuuini, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Popponis comitis.

LXXXV. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Ostheim.* (a)

EGo itaque in DEI nomine Bernuuart, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, monachorum turbæ pius præest pastor, duas hobas terræ arabilis. in pago Salageuue, in villa Ostheim, in marca ipsius Villæ, & mancipia duo, his nominibus: Adalbold, & Reginsuuind, ea scilicet ratione, ut per beneficium supradicti abbatis, Hrabani, mihi & conjugi meæ Geruuisun eandem rem ad vitam nostram possidere liceat; & post obitum nostrum in illius. & successorum ejus, absque ulla contradictione redeat potestatem. Facta traditio in monasterio Fulda, anno X. regni Ludovici, gloriosissimi Imperatoris, mense Martio. In Idibus ejusdem mensis, die dominico, in media quadragesima, Theotmar, indignus subdiaconus, jussus scripsit, † Amo, † Ruodperaht, † Expimar, † Ortuuin, † Wolfboto, † sigiuuart, † albuuin, † manno, † assuuin, † berirat, † eggi, † euodolf, † beriolt, † badumar.

LXXXVI. *Traditio superioris Saltzbronnen prope Chizzicha in pago Salageuue.* (b)

EGo in DEI nomine Gotahelm, trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda corpore requiescit, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum præesse videtur, meam partem in illo superiore salso fonte, qui ebullire videtur in terminis villæ, quæ dicitur Chizzicha, in pago Salageuue, juxta ripam fluminis Sala, similiter & unius capturæ meam partem trado, quæ in litore meridiano ipsius supra dicti fluminis constat, & in fine superius nominatæ villæ, ea scilicet ratione, ut ab hac die præsente in dominio atque in potestate sit supra dicti martyris Christi. Bonifacii, & in ipsius superius nominati abbatis, ut, quicquid exinde facere elegerit, faciat absque ullius personæ contradictione. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, quinto Idus Maji, anno X. regni domini Ludovici, gloriosissimi Imperatoris. Ego Ascrih, indignus monachus, hanc traditionis chartulam scripsi, isti sunt testes hujus traditionis, † signum Gotahelmes, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit.

LXXXVII. *Traditio mancipiorum in villa Eschinabach.* (c)

EGo itaque in Dei nomine ancilla CHRISTI Lustrat, & soror mea Sabfinna, pro remissione peccatorum nostrorum, donamus, traditumque in perpetuum esse volumus ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi requiescit S. Bonifacius, Christi martyr, precioso corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, præesse videtur, quicquid proprietatis habemus in villa Eschinabach, id sunt mancipia cum supellectili eorum, quorum nomina hæc sunt, thancolf, ata, perahtuuib, adaluuih, Ellenrat, eburrat, atta, Atta reginburg, rabbilt, perahtbilt. Ea scilicet ratione,

Ttt 3

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXXIV.* sub rubrica: *Traditio Bernuuarti.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXXIX.* sub rubrica: *Traditio Gotahelmi.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXXVI.* sub rubrica: *Traditio Lustratæ & Sabfianæ sororum.*

tione, ut per vestram præstariam possimus habere usque ad obitum vitæ nostræ: post obitum verò amborum Vos & successores vestri firmam & iocontradictam accipiendi, habendi, fruendi, in omoibus habeatis potestatem. Facta hæc traditio in
470 villa hamalunburg, anno X. Ludovici, serenissimi Imperatoris, mense Aprili, die XIIII. ejusdem mensis coram his testibus, † signum lustrata & sahsinna, quæ banc traditionis chartam fieri rogaverunt, † signum Hrabani abbatis, † gerbeloti monachi & præpositi, † Hemmoni Diaconi, † adalmanni, assoni, † Herimoti, † hildilborati, † bunricbi, † gramanni, † reginolti, † hartalabi: hemmo diaconus scripsit.

LXXXVIII. *Traditio partis de Saltzbronna prope Chizziga. (a)*

EGo itaque in Dei oomine Wigbraht, in elecmosynam meam dono atque trado ad monasterium Sancti Bonifacii, martyris CHRISTI, ubi Hrabanus abbas præesse videtur, talem partem in illo fonte, ubi nascetur Sal, qualis mihi contingit io eodem fonte, qui est in terminis Cbizzihhcimero in pago Salageuue, ea scilicet ratione, ut à die præsente vos & successores vestri accipiendi, habendi, fruendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Facta hæc traditio in monasteriolo Brachauu, aooo X. Ludovici Imperatoris, mense Aprili, die XIIII. ejusdem mensis, † signum vuigbrabti, qui banc traditioois chartam fieri rogavir, † signum folrati, † signum albbarti, † signum altmanni. † signum eginonis, † signum baturicbi, † signum harimoti, † sigoum erconrichi, † signum batuchonis, † signum ortleibi.

LXXXIX. *Traditio mancipiorum in pago Salageu. (b)*

IN Dei nomine ego Ruodunb, trado ad Sanctum Bonifacium VII. mancipia in pago Salageuue, quorum nomina bæc fuot, Sigibold, Meginbilt, Reginbold, Cunimuor, Rodoman, Macholf, Adalfrid, cum omni supellectili eorum, ea ratione, ut ea, quam diu vivam, per beneficium Hrabani, abbatis monasterii Sancti Bonifacii, habeam. Post obitum quoque meum cuncta absque ulla contradictione redeant ad Sanctum Bonifacium. Facta est bæc traditio in monasteriolo, quod dicitur Mattencella, anno XI. regni Hludovici, piissimi Regis Francorum, decimo quarto Calendas Julii, coram his restibus, † ercanberahti, † amalperahti, † fridiuini, † eginonis, † iringi, † vuerinbarti, † adalharti, † folcmari, † nandharii, † folcuuini, † vuisanti, † elringi, † altbelmi, † deuit, † Theotmar, indignus subdiaconus, scripsi hanc chartam traditionis.

XC. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Mahtolfeshus. (c)*

IN DEI nomine, ego Eggisuuind, trado ad Sanctum Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi Hrabanus abbas, vir venerabilis, multitudinem regit monachorum, quicquid proprietatis babeo in villa, quæ dicitur Mstolfesbusen, quæ sita est in pago Salagewe, id est, domibus, ædificiis, curtis, ariolis, terris, pomeriis, agris, campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumve decursibus, & mancipia V. bis nominibus; tbancolt, batahilr, herimar, willigis, adalolf, & unius pueri commuois, oomine Ruadbelm, duas partes, cum omni supellectili eorum, ea tamen ratione, ur illa mancipia & LX. jugera, cum una ariola, usu fructusrio taotum per beneficium supra dicti abbatis babeam ad vitam meam. Cætera vero, quæ tradidi, exceptis bis, ab bodierno dic redeanr cuncta & integra in potestatem Sancti Bonifacii, martyris CHRISTI, & jam supra nominati abbatis, nec noo & illa, quæ ad vitam meam per suum beneficium habeam, post obitum meum redeant in suum dominium. Facta est hæc traditio in monasteriolo, quod dicitur

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCXXXVII. sub rubrica: *Traditio Wigbrahtes.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXIX. sub rubriea: *Traditio Ruodunb.*
(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXI. sub rubrica: *Traditio Eggisuuinda.*

dicitur Mattencella, anno XI. regni Hludovici, piissimi regis Francorum, XIIII. Calendas Julii, coram bis testibus, † ercanperahti, † amalperahti, † friduwini, † egginonis: † iringi, † werinharti, † adalharti, † folcmari, † nandharii, † folcuini, † wisanti, † eltingi, † althelmi, † deuit. Theotmar, indignus subdiaconus, hanc traditionis chartulam rogatus scripsit.

XCI. Traditio bonorum in Karagoltesbach villa. (a) 471

EGo, in DEI nomine, Werinhart, & patruelis meus Ribuuart, donamus atque tradimus in eleemosynam nostram, & pro debito quinque librarum, fratris mei & patris ejus Richartes, ad monasterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi Sanctus martyr Bonifacius corpore sacro requiescit, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, turbæ Monachorum pius pastor videtur, hoc est, quod tradimus, & in perpetuum esse volumus, in villa Karagoltesbach, in pago Asfeldon X. jugera, ea tradimus ratione, ut à die præsente, vos firmam & liberam habeatis in illa re potestatem. Facta charta traditionis & debiti in villa Karagoltesbach, mense Junio, die vero XIIII. Calend. Julii in octava pentecostes, anno XI. regnante domino Ludovico Imperatore, gloriosissimo Rege Francorum. Isti sunt testes traditionis, † Werinharti & rihwarti, qui hanc chartulam traditionis fieri rogaverunt, † ercanperaht, † friduuuin, † folcmar, † oandheri, † amalperaht, † deuit, † elting, † egino, † item Egino, † folcuuin, † Irinc, † ercanbot, nendilo. Item testes, qui vestitionem viderunt, † Werinhartt, † Ribuuarti, qui in hanc vestitionem (b) consenserunt & voluerunt, † vualtun, † folcpraht, † othelm, perahtrat, † figiperaht, † standing. Aladran presbyter scripsit.

XCII. Traditio vineæ in villa Mahtolfeshus.

IN DEI nomine Baldrich, Eggirih, & Batto, donamus atque tradimus ad Sanctum Bonifacium portionem unius vineæ, in longitudine virgæ XX. in latitudine virgæ IX. traditumque in perpetuum esse volumus, hoc est, in villa Mahtolfeshus, in pago Salageuue, ea vero ratione tradimus, ut à die præsente vos & posteri vestri firmam habeatis potestatem. Et isti sunt testes, qui hoc audierunt & viderunt, giuueridam, id est, amalperaht, signand, pernuuig presbyter, Immo, baldrib, batto, eggirih, fugal, hutmar, noedpraht, Werinperaht, Wielant, nendicho, erbeo. Aladran presbyter scripsit.

XCIII. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Karagoltesbach & in pago Asfeld (c)

IN DEI nomine, Ego Warmunt, & mater mea Ellensuuind, donamus & tradimus in Eleemosynam nostram, & patris mei Liutheres, ad monasterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi Sanctus martyr Bonifacius corpore sacro requiescit, & vir venerabilis Hrabanus abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse videtur, hoc est, quod tradimus, & in perpetuum esse volumus, in villa Karagoltesbach, & in pago Asfeldom, quicquid ibidem proprietatis habere visi sumus, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mancipiis & aralis. Et nomina mancipiorum hæc sunt, Wenilo, Liobuuinc. Ea verò ratione ita tradimus, ut à die præsente, vos firmam & incontradictam in omnibus, nullo contradicente, habeatis potestatem. Facta chartula traditionis in mona-

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXX. sub rubrica: *Traditio Werinharti.*

(b) Idem ac traditio. *Vestitura* ipsa possessio & possessionis traditio. *Vestita manus*, cum quis plenam rei possessionem obtinet. Hinc occurrunt *lib. II. n. CIV. mansi vestiti*, sive in possessionem traditi.

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCXLIX. sub rubrica: *Traditio Warmuntes & Ellisuuindæ matris suæ.*

monasterio, Sala, mense Junio, decimo quarto Calend. Julii in octava pentecostes anno XI. regni Domini Ludovici, gloriosissimi Regis Francorum. Isti sunt testes traditionis, signum Warmunti, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † friduuuin, † etcanperaht, † nandberi, † adaluuig, † folcmari, † Egino, † folenandt, † othelm, † folcuuin, † althelm, † theotfrid, † ruadfrid, † gotafrid. Item testes, qui vestitionem viderunt, † Warmunti, qui in hanc vestitionem consensit, Sindicho, † ebarolt, † foltheri, † frumming, † reginhart, † vuerinhart, † vuigulo, † nordalah, † ruadiperaht, † anthad, † manolt, † othelm. Aladran presbyter rogatus scripsit.

XCIV. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Langendorf. (a)

EGo, in DEI nomine, Gisalhilt, Sanctimonialis, trado ad Sanctum Bonifacium,
qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hraba-
472 nus abbas, multitudini Monachorum præesse videtur, atque in eleemosynam
meam transfundo, quicquid proprietatis visa sum habere, in villa, quæ dicitur
Langendorf, quæ constructa est in pago Salagewe, in terris, arialis, ædificiis, syl-
vis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus re-
bus, & quatuor mancipia, quorum hæc sunt nomina, Ratger, Othelm, Albolt,
Hruodni, cum omni supellectili eorum. Ea tamen ratione, ut hæc omnia ad vi-
tam meam per beneficium supradicti abbatis, usufructuariò habeam, postque obi-
tum meum, in illius iterum & successorum ejus redeant potestatem, nullo contra-
dicente. Facta est hæc traditio in Hamalunburg, anno imperii Ludovici, gloriosi
regis Francorum XVII. mense Martio, VII. Idus, ejusdem mensis, coram testibus
infra scriptis, † signum Gisalhiltæ, quæ hanc fecit traditionem, † signum Sigiman-
ni, † signum Reginolti, ƒ signum Eginonis, ƒ signum Iringi, ƒ signum Eggiber-
ti, ƒ Eginonis, Ruodhohi, ƒ signum Eluuini, ƒ signum Ercanberti, signum Nen-
dichonis, ƒ signum Junzonis, ƒ signum Ellingeri, ƒ Theotfridi, ƒ signum Lei-
drati. Theodrat indignus Diaconus jussus scripsit.

XCV. Traditio pecorum & supellectilis.

NOTITIA traditionis Muotanæ, qualiter illa pro æterna retributione elaboratum suum tradidit, quicquid habuit, hoc est, inter vaccas & boves, XXIIII. porcos LXV. oves XXXIII. betiu III. pulvilli V. sedalare III. mappæ II. manutergia I. bechin I. peluis I. lilahan I. coopertorium I. præsentibus his testibus, Eggihart, Engilhart, Meginolt, Herodhoh, Rathoh, Haguno, Waltman, Burgio, Zuadhart.

XCVI. Traditio pecorum & mancipiorum.

NOTITIA traditionis Hruodboten, qualiter ille pro æterna retributione elaboratum suum omne tradidit, hoc est, porcos LX. vaccas VI. oves XII. Epiastros XL. Harimuot, Fridabelm, Althuring, Arnhelm, Altrat, Otacar, Graman, Irminolf, Rihhart, Ercanger, Thiotrih, Nending.

XCVII. Traditio capturæ in fluvio Elmaha. (b)

DOMINUS ac Redemptor noster DEI filius, per Evangelium suum admonet nos, dicens, date elimosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Idcirco ego in DEI nomine Folco, dono, trado, atque transfundo ad Sanctum Bonifacium martyrem CHRISTI, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venera-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCI.* sub rubrica: *Traditio Gisalbiltæ.*
(b) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXIX.* cum hac rubrica: *Folconis donatio Capturæ super fluvium Elmaba sitæ.*

venerabilis, Baugolfus abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse videtur, traditumque in perpetuum esse volo, in elimosinam meam & patris mei Suidmoti, quicquid ille mihi hæreditario jure proprietatis reliquit, in illa captura, quæ circa fluvium Elmaha jacet, in loco eodem vocabulo nuncupato, qui infra terminum villæ, quæ dicitur Kinzicha, situs esse non ignoratur, totum & integrum cum omnibus adjacentiis suis, id est, arealis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, & quicquid in eadem captura ad meam proprietatem & paternam hæreditatem pertinere dignoscitur. Ea tamen ratione, ut quam diu præsentialiter vivam, per beneficium præfati abbatis, & successorum ejus, usufructuario hoc, quod tradidi, habeam, postque obitum meum, ipse statim iterum & successores ejus firmissimam habeant potestatem, quicquid inde facere voluerint. Actum in villa Eritale, anno XXVIII. regni Caroli, invictissimi regis Francorum, die XIIII. mensis Julii, in præsentia testium, quorum signa & nomina subscripta videntur, † signum Folconis, qui hanc traditionem fecit, † Amalbrahti, † Eggeolti, † Leibrati, † Adalmanni, † Ercanbrahti, † Egihelmi, † Jungarati, † Witrati, † Werilanti, † Herirati, † Eggibarti, † Herimoti, † Wentiles, † Ruadharii, † Winimanni, † Bettonis, † Marcriti, † Arfridi, † Irminfridi, † Weilheres, † Arahen, † Giltingi, † Wighelmi, † Ruadhelmi, † Adalharti, † Immonis, † Frethanti, † Reginharti, † Wanolfi, † Bettonis, † Attonis, † Eggiharti, † Ginozes, † Jungerati, † Theotleichi, † Fogati, *(a)* † Wolfberen, vasalli Baugolfi abbatis, qui hujus traditionis vestituram pariter acceperunt. Ego Asger, indignus presbyter, hanc traditionis chartam, jussu Baugolfi abbatis scripsi, notavique diem, locum, & tempus 473
supra scriptum.

XCVIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Elmaha. (b)*

DOMINUS ac Redemptor noster, DEI filius, per Evangelium suum admonet nos, dicens, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Idcirco ego in DEI nomine Araho, dono, trado, atque transfundo ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Baugolfus abbas, multitudini Monachorum pius pastor præesse videtur, traditumque in perpetuum esse volo, in eleemosynam meam, quicquid proprietatis visus sum habere in villa Elmaha, quæ sita est juxta fluvium, eodem vocabulo nuncupatum, totum & integrum cum omnibus adjacentiis suis, ut prædiximus, ad meam proprietatem in terminis villæ præfatæ pertinentibus, id est, areolis, ædificiis, campis, pascuis, sylvis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, mancipiis, mobilibus & immobilibus, quicquid dici & nominari potest. Ea scilicet ratione, ut ab hodierna die, ac deinceps rectores prædicti monasterii, quicquid inde facere voluerint, firmissimam & incontradictam in omnibus habeant potestatem. Actum in præfata villa anno XXVII. regni Caroli, invictissimi Regis Francorum, die VIII. mensis Junii, in præsentia testium, quorum nomina & signa subscripta sunt, signum Arahen, qui hanc traditionem fecit, † signum adalhelmi, † reginfridi, † vuolfboten, † vuigbrahti, † reginberi, † rabtingi, † arfridi, † egilhelmi, † meginbrahti, † Jagud, † vuinbarii, † buobingi, † haicbonis, † vuigbarii, † giltingi, † folmodi, † vuanes, Eggi presbyter & monachus, & Theotleicb, advocatus Sancti Bonifacii, hanc traditionem atque vestitionem acceperunt. Ego Asger, indignus Presbyter, hanc traditionis chartulam jussu Baugolfi abbatis scripsi, notavique diem, locum & tempus.

(a) Infra n. XCIX. iidem occurrunt testes, ubi Schannat pro *Fogati*, habet *advocati:* hic æque legit *Fogati.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CVI.*

XCIX. Traditio capturæ in fluvio Elmaba. (a)

DOMINUS ac Redemptor noster, DEI filius, per Evangelium suum admonet nos, dicens, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Idcirco ego in DEI nomine Burgeo, dono, trado atque transfundo ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Baugolfus abbas, multitudini monachorum pius Pastor præesse videtur, traditumque in perpetuum esse volo, in eleemosynam meam & patris mei, Suuidmoti, quicquid ille mihi hæreditario jure proprietatis reliquit in illa captura, quæ super fluvium Elmaba jacet, in loco, eodem vocabulo nuncupato, qui infra terminum villæ, quæ dicitur Kinzicha, situs esse non ignoratur, totum & integrum cum omnibus adjacentiis suis, id est, arealis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, & quicquid in eadem captura ad meam proprietatem ex paterna hæreditate pertinere dignoscitur, ea tamen ratione, ut quam diu præsentialiter vivam, per beneficium præfati abbatis, & successorum ejus, usufructuario hoc, quod tradidi, habeam, postque obitum meum ipse statim iterum & successores ejus firmissimam habeant potestatem, quicquid exinde facere voluerint. Actum in villa Fritale, anno Domini XXVIII. regni Caroli, invictissimi Regis Francorum, die XIIII. mensis Julii, in præsentia testium, quorum signa & nomina subscripta videntur, † signum Burgeonis, qui hanc traditionem fecit, † amalhrabri, † eggiolti, † leidrati, † adalmanni, † gerbrahti, † eggihelmi, † jungarati, † vuitrati, † vuerinanti, † herirati, † eggihatti † herimoti, † vuentiles, † ruodharii, † uuilmanni, † hettonis, † marcriti, † arfridi, † irminfridi, † vueiiheres, † arahen, † giltingi, † vuighelmi, † ruodhelmi, † adalharti, † immonis, † fretharti, † reginharti, † Wanolfi, † attonis, ginozes, theoleiches advocati, qui hanc vestituram suscepit. Ego Asger indignus presbiter & monachus scripsi.

474

C. Recuperatio capturæ Monasterio ablatæ. (b)

ANno dominicæ incarnationis DCCCXXXVIII. indictione prima, mense Junio, XVIII. Calend. Julii, facta est contentio Gozberti & Hrabani, abbatis, coram Imperatore Ludovico, & filiis ejus, Ludovico & Carolo, nec non & principibus ejus, in Palatio apud Niomagum oppidum constituto, de captura, quam Folco, & fratres ejus, Burge & Hraho, tradiderunt ad S. Bonifacium, ubi & Gotzbertus convictus charta traditionis & testibus idoneis, hoc est, Eggiharto, Burgone, Engilharto, Meehone, Liutgario, Hilinfrido, Ruodhoo, Meginolto, Ercanfrido, Hartrato reddidit, jussu Imperatoris coactus, quod injustè per fraudem de eadem traditione abstulit coram his testibus, Trugone archiepiscopo, Otgario archiepiscopo, Radolto episcopo, Helmgaudo episcopo, Gerfredo episcopo, Theotgrimo episcopo, & Baturato episcopo, Adalberto comite, Helphrico comite, Albrico comite, item alio Albrico comite, Poppone comite, Gebawino comite palatii, Ruadharto similiter comite palatii, Hattone comite, Madalgero comite, Gebaharto comite, Adalgario comite, &c. innumerabilibus Vasallis dominicis.

Restitutio ejusdem capturæ. Item eodem anno, mense Julio, sexto Idus ejusdem mensis, coram Hesse comite, in conventu publico, in pago Salagewe, in villa, quæ vocatur Karagoltesbah, Freibraht, advocatus Gozbaldi, cum vadio restituit Leidrato, advocato domini Rabani, præcipiente comite, & Scabinis judicantibus, hoc ita justum fieri, & hujus causæ Otacar fidejussor extitit, totum & integrum, quicquid præfatus Gotzbaldus, & fratres ejus de potestate Sancti Bonifacii injustè abstulerunt in Chinzichero mar-

(a) Hanc chartam ex SCHANNAT emendavi, ubi n. CXVII. extat sub hac rubrica: *Charta Burgeonis, qua capturam in villa Elmaba hereditarie acquisitam donat.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXXXIV. sub rubrica: *Placitum, quo captura in Elmaba revindicatur, adversus Gozbertum.*

marcu, de captura, quam Folco & fratres ejus Burgeo & Hraho tradiderunt ad S. Bonifacium, præsentibus bis testibus: Hesse comite, Ercanbraht, Friduwin, Altburing, Nandberi, Ratboto, Samuel, Sinliebo, Marcolt, Samanolt, Otacar, Hruodbraht, Engilbraht, Othelm, Adalwig, Folcheri, Thotrih, Nandhad, Sigibraht, Eggiolt, Stinding, Adalman, Thingbraht, Otbraht, Buobo, Eggibart, Hruodbraht, Folcolt, Arindeo, Grindeo, Folcmar, Wenilo, Baturih, Adalger. Item testes vestitionis, † signum Freibrahti, & Otacari, qui hanc vestitionem fecerunt, Friduuin, Althuring, Folcheri, Adalman, Leidrat, Hruodhelm, Sigimunt, Hanno, Remming, Reginfrid, Hruodhob, Burgeo, Werinhart, Irminbraht, Hruodhart, Gerhart, Hatto, Gerbuuuin, Arnhelm, Suuahbraht, Hartuuin, Anshelm, Starcfrid, Hruodbero, Elting, Sibicho, Engilhart, Altrahi, Ercanfrid, Folcrat.

CI. *Traditio capturæ in Elmaha, infra terminum Kinziga. (a)*

DOMINUS ac Redemptor noster, DEI filius, per Evangelium suum admonet nos, dicens, date elimosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Idcirco ego in DEI nomine Hraho, dono, trado, atque transfundo ad Sanctum Bonifacium, martyrem CHRISTI, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Baugolfus abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse videtur, traditumq e in perpetuum esse volo, in elimosynam meam & patris mei Suuidmoti, quicquid ille mihi hæreditario jure proprietatis reliquit, in illa captura, quæ circa fluvium Elmaha jacet, in loco eodem vocabulo nuncupato, qui infra terminum villæ, quæ dicitur Kinzicha, situs esse non ignoratur, totum & integrum cum omnibus adjacentiis suis, id est, arealis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, & quicquid in eadem captura ad meam proprietatem ex paterna hæreditate pertinere dignoscitur, ea tamen ratione, ut quam diu præsentialiter vivam, per beneficium præfati abbatis & successorum ejus, usufructuariò hoc, quod tradidi, habeam, postque obitum meum ipse statim iterum & successores ejus firmissimam habeant potestatem, quicquid inde facere voluerint. Acta in villa Eritale, anno XXVIII. regni Caroli, invictissimi Regis Francorum, die XIIII. mense Julii. In præsentia testium: quorum signa & nomina subscripta videntur, † signum Hraben, qui hanc traditionem fecit, † signum Amalprahti, † Eggiolti, † Leidrati, † Adalmanni, † Gerbrahti, † Eggihelmi, † Jungarati, † Witrati, † Werinanti, † Herirati, † Eggiharti, † Herimoti, † Wentiles, † Hruodharii, † Willimanni, 475 † Bettonis, † Marcriti, † Artfridi, † Irminfridi, † Wertheres, † Araben, † Giltingi, † Wighelmi, † Adalbarti, † Hruadbelmi, † Immonis, † Fretbarti, † Reginharti, † Wanolfi, † Altonis, † Ginozes, † Theiotechi advocati & Wolfberes, Vasalli Baugolfi abbatis, qui hujus traditionis vestituram pariter receperunt. Ego Asger, indignus presbyter, hanc traditionis chartulam jussu Baugolfi abbatis scripsi, notavique diem, locum & tempus supra scriptum.

CII. *Traditio bonorum in pago Salageuu.*

IN DEI nomine, Mahtger & Riholt, donamus atque tradimus ad Sanctum Bonifacium, in eleemosynam Arnolti, in pago Salagewe, in terminis villæ, quæ dicitur N. V. jugera, ea verò ratione tradimus, ut à die præsente Vos & successores vestri firmam habeatis potestatem. Et isti sunt testes, qui hoc audierunt & viderunt, signum † Friduwin, Altduring, Eginot, Otbrahti, Eggolt, Buricho, Eliwin, Theotfrid, Hruodfrid, Arnhelm, Eburmunt, Nendicho.

CIII. *Traditio bonorum in villa Bolanten. (b)*

EGo, in DEI nomine, Grimbolt, dono atque trado ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi martyr CHRISTI Bonifacius sacro requiescit corpore, ubi vir venerabi-

(a) Hane chartam ex *SCHANNAT n. CXVIII.* emendavi, ubi extat sub rubrica: *Traditio Hrabonis.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXLII.* sub rubrica: *Traditio Grimbolti.*

nerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, totum, quod propriæ hæreditatis visus sum habere in villa, quæ dicitur Bonlanta, excepta una areola, & una Huoba, id est, areolis, terris, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, ea ratione, ut à die præsente vestro fiant dominio subjecta tam firmiter, ut nullus contradicere valeat. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XXV. regni Ludovici Imperatoris, quinto Calend. Novembris, † signum Grimboldi, qui hanc traditionem fecit, † Hessi, † Hruodheri, † Althoh, † Hahgrim, † Hatto, † Vingboto, † Stephao, † Helmwolf.

CIV. *Traditio census de bonis in Scunterun.*

NOtum sit tam futuris quàm præsentibus, Lidum quendam nostrum, nomine Herolt, in villicationem nostram Hameleoburc pertinentem, villam Scunderuo inhabitasse, & uxorem de Nuhtbermes, nomine Osterlint, in Gingium duxisse, & eam prædio, quod jure proprietatis possideat, ibidem dotasse: hæc pertinuit ad curiam cellarii nostrorum Fuldensium fratrum. Genuit autem eodem Osterlint marito suo duos filios & duas filias, quorum nomina hæc sunt, Helewio, Wolbbero, Folcrat, Adelgund. Volentes ergo præfati tam prole sua, quàm oepotibus in futurum prospicere, ipsa prædia, quæ in denominata villa possederant, ad curiam cellarii nostri hac conditione delegaverunt, ut singulis annis in festo Sancti Martini tàm ipsi, quàm hæredes sui, cellario nostro duos solidos de eodem prædio persolvaot, nec violentia alicujus ad possidenda alia beneficia nostræ Ecclesiæ cogantur. Acta sunt hæc anno incaroationis dominicæ MCLVI. Indictione VI. imperante glorioso Romanorum Imperatore Friderico, Marcwardo abbate, Godefrido advocato majoris domus, Dudone cellario, & hi sunt testes, qui viderunt & audierunt, Willibart, Rudipraht, Adalun, Riprahr, Lordan, Meginfrit, Wigger: hæc qui irrita fecerit, anathema sit.

CV. *Traditio bonorum in Westheim, Asefelden & Ascahu.* (a)

EGo in DEI nomine Adala, in eleemosynam meam trado ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis habeo in (Westheim, (b)) in Asefeldun, & in Ascahu,
478 totum & integrum, id est, terris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, domibus, ædificiis, omnibusque adjacentiis, & VIII. mancipia cum omni supellectili eorum, & quicquid ex eis augmentatum fuerit: & hæc nomina mancipiorum, Starcolf, Adalolt, Witgauo, Williperaht, Adalwig, Folchuwind, Paturih, Folscuuind, Mahtlind, ea scilicet ratione, ut post obitum meum prædictam rem melioratam & incontradictam ab ulla persona in perpetuum habere vel possidere firmissimam habeatis potestatem Vos & successores vestri, ut mercedem habere merear in futuro apud Dominum, & hoc sit actum coram testibus subter positis, culmo subnixum. (c) Actum in mooasterio Fulda, die septimo mensis Junii, regnante Carolo Rege. Ego Asger indignus presbiter scripsi. Signum Baugolfi abbatis, signum Ercaoprahtes Episcopi, † Sigibotes, † Leidrates, † (Filudanches, (d)) † Eggioltes, † Thiotleiches, † Meninges, † Egineo, † Bituricheo, † Wolfheres.

CVI. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Asefelde.* (e)

DOMINUS ac Redemptor noster salubriter & sancte nos in Evangelio admonet, dicens, date eelemosynam, & ecce omnia muoda suot nobis. Idcirco ego Werinburg, dono atque trado in eelemosynam meam, & pro absolutione peccatorum

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CLXXIV.* sub rubrica: *Traditio Adelæ.*
(b) Non extat apud Schannat.
(c) Apud Schannat legitur: *Facta hæc traditio coram testibus subter notatis culmo subnixa.*
(d) Non extat apud Schannat.
(e) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CX.* sub rubrica: *Traditio Werinburgæ.*

torum meorum, in pago Afefelde, & in villa, eodem nomine Afefelde, quicquid jure proprietatis habeo, id eft, in campis, fylvis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumve decurfibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc funt, Elting, Gerwart, Alcperaht, Wielant, Suomolf, Egirih, Werinhilt, Leobfwind, Otfwind, Albheih, Regindrud, Liobwart, Liutfwind, Nordman, Wolfsuuind, cum omni eorum fupellectili, totum & integrum, quicquid proprietatis habeo, absque una areola, trado ad Sanctum Bonifacium, uti ego confequi merear peccatorum meorum, per ipfius interceffionem apud Dominum, veniam. Ea ratione, ut ego ipfa, quam diu vivam, hoc incontradictum poffideam, poft exitum meum de hac vita Vos & fucceffores veftri tenendi, poffidendi, fruendi, & quicquid volueritis, faciendi liberam firmiffimamque æterna ftipulatione fubnexam in omnibus habeatis poteftatem. Acta hæc charta traditionis in tertia Calend. Februarii, anno XXVIII. regni domini Caroli, gloriofiffimi Regis Francorum, † fignum Werinburgæ, quæ hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † Sigiboti, † Engilperahti, † Liutheres, † Manolti, † Eggiolti, † Weniloni, † Friduuini, † Riotuuini, † Theotprahti, † Eginoni, † Werinharti, † Folcmari, † Theotleiches, † Engilheres.

CVII. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Afefeld & Bonlanten. (a)

NOn eft incognitum cunctis fidelibus, quod Leobtaga tradidit ad Sanctum Bonifacium, in eleemofynam fuam, partem hæreditatis fuæ, id eft, Ecclefiæ fuæ, quod ad eam pertinet, terris, pratis, pafcuis, mancipiis, ædificiis, in villa nuncupante Afefeld, & illam Houeftat, in qua ædificatum habet & fedet, & hæc nomina mancipiorum, Hadarih, Liutrat, Ernanrih, Immina, cum tali fupellectili, quam Hadarih habet in villa Bonlantum, & omnia ad fe pertinentia. Ideo ego Paugolfus abbas, cum confenfu & voluntate fratrum noftrorum, præftabo tibi Leobatagun, ad vitam tuam, has fupra dictas res, quæ manu poteftativa tradidifti ad Sanctum Bonifacium, infuper & de noftro fumptu, tria mancipia, id eft, Adalrat, Theotwih, Hruotrad, cum fupellectili eorum, has res fupra fcriptas habendi, fruendi, non minuendi, fed meliorandi, firmiffimam in omnibus habeatis poteftatem, per noftram præftariam, & poft obitum meum poffideamus nos hoc ipfum, & fucceffores noftri, † Paugolfi abbatis, † Hramuolti presbyteri, † Amales presbyteri, † Gerberti diaconi, † Wolfboten presbyteri, † Megingozi monachi, † Theganheri monachi. Item hi teftes, Engilperaht, Adalman, Freibraht, Siginand, Eggiolt, Manolt, Amalpraht, Gerperaht, Leidrat, Liutheri, Sandrat, Theotbald, Theoleih, 477
& annis fingulis, tibi ad vitam meam, de noftris caufis donetur una fitula mellis plena, & porcus unus, qui affumitur pro pretio anni.

CVIII. Traditio bonorum & mancipiorum in Hemmingeshus & Niuuheim. (b)

LIcet fint parva & exigua, quæ pro immenfis noftris offerimus fceleribus, tamen fcimus, æquiffimum judicem plus devotionem mentis quam quantitatem perpendere muneris. Idcirco ego Walpraht presbyter, iftique duo mei fratrueles, Albuuin presbyter & Heimberaht, fana mente, devotaque voluntate donamus atque tradimus in eleemofynam noftram ad Sanctum Bonifacium, quicquid in loco, qui dicitur Hemmingeshufun, in fylva Bochonia juxta ripam fluminis, quod dicitur Sinna, proprietatis habemus, fimiliter quicquid habemus in Afefeldono marcu, nec non & hoc, quod ego Walpraht acquifivi pretio in villa Niuuiheim, id eft, in terris, fylvis, campis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumve decurfibus

(a) Extat apud SCHANNAT n. CLXXV. fub rubrica: *Precaria Leobtagæ.*
(b) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CXLI. fub rubrica: *Traditio Waltprahti.*

ſibus, domibus, ædificiis, mancipiis XXX. quorum nomina hæc ſunt, Albraht, Leobgis, Gozperaht, Helihwat, Ferting, Engiltrud, Farolf, Adalthrud, Vadilthrud, Ratgoz, Folcleich, Friduwiz, Folcrat, Zeizicoma, Alphart, Alpger, Hruodolf, Egifrid, Enſtila, Heriolf, Benno, Hunbald, Rantwin, Perahtrat, Heimirih, Leobolf, Adalwid, Folcmar, cum omni eorum ſupellectili & ſumptu, ſicque tradimus integrum & totum, quicquid de mobilibus & immobilibus dici & nominari poteſt, quod in noſtra ſit hæreditaria poteſtate.

Ea ſcilicet ratione, ut per veſtram præſtariam, cuncta, quæ tradimus, poſſideamus ad vitam noſtram, uti illud ritu uſuario valeamus colere atque augere, & exinde acquirere nutrimentum fragilitati noſtræ, donec in hac præſenti vita vivamus: Poſt obitum verò noſtrum, atque de hac præſenti vita exitum, Vos & ſucceſſores veſtri illa omnia aucta atque meliorata in eleemoſynam noſtram, & ad utilitatem veſtram tenendi, habendi, poſſidendi, fruendi, firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteſtatem.

Scripta hæc chartula traditionis in monaſterio Fulda anno XXXII. regni domini Caroli, glorioſiſſimi regis Francorum, menſe Martio, die XI. Calend. Aprilis, † ſignum Waltperahti presbyteri, † Albwini presbyteri, † Heimbrahti Clerici, qui hanc traditionis chartulam fieri rogaverunt, † Huodperahti, † Gerbrahti, † Suuidprahti, † Suuidpoten, Hahperahti, † Meginprahti, † Halauuites, Gotahelmes, † Theoleches, † Ercamboltes, † Perahtoltes.

CVIIII. *Traditio bonorum in Obaſesfeld, & in pago Aſefelden.*

EGo in DEI nomine Nahhand, trado ad Sanctum Bonifacium III. jugera in villa Obaſesfeld, & in pago Aſefeldun, ea ratione trado, ut à die præſenti redeat in veſtrum dominium, facta traditio in monaſterio Fulda anno XLIII. regni domini Caroli, glorioſiſſimi regis Francorum. Iſti ſunt teſtes, Nahhad, Reginroc, Amalperaht, Liutheri, Sandrati, Ercamperaht, Irminbraht, Gerbraht, Eggiolt, Wenito, Theotrih.

CX. *Traditio mancipiorum in Hunzcesfeld. (a)*

IN CHRISTI nomine, ego Muotheri, dono atque trado in eleemoſynam meam, ad S. Bonifacium, qui in monaſterio Fulda corpore quieſcit, ubi Ratgarius abbas turbæ monachorum pius paſtor videtur in villa Huntisfeld, & in Aſcfeldonomarcu, duo mancipia, Leoban, Leobmuot, cum prole & ſupellectili eorum: Ea vero ratione, ut ab hac die præſente, vos & ſucceſſores veſtri liberam ac firmiſſi-
478 mam in omnibus habeatis poteſtatem. Et iſti ſunt teſtes, Muotheri, qui hanc traditionem fecit, ſuuitbot, hruodperaht, amalperaht, gerbraht, eggolt, robing, liutheri, vuenilo, vuenito, vueringer, vuighelm, reginfrid, ſandrat, theotroh, eggilolf, friduvuin, rihhart, rihhelm, ſelimuot, reginhoto, nandheri, hartrat.

CXI. *Traditio mancipiorum & bonorum in villa Aſefeld. (b)*

EGo in DEI nomine Sindroh, Friduwin & Folcmar, pro remedio & ſalute animarum noſtrarum, donamus atque tradimus ad monaſterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius ſacro requieſcit corpore, & ubi vir venerabilis Hratgarius abbas præeſſe videtur, hoc eſt, quod tradimus, quatuor mancipia, Egilolf cum ſua huoba, extra aream, & cum toto elaboratu ejus, & gere-

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCXCII. ſub rubrica: *Traditio Muotheri.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCXCIII. ſub rubrica: *Traditio Sindrohi & Sociorum.*

gereloh, & ata cum filio, & cum elaboratu suo, & dimidiam partem, quicquid proprietatis Lindrob habuit, extra unam aream, & extra duorum servorum buobas, in pago Asfeld, & in ipsa villa, & in ipsa marca, ea duntaxat ratione, ut à præsente die vos & successores vestri firmissimam in omnibus habeatis potestatem, † signum Sindrobi, friduvuini & folcmari, qui hanc traditionem fecerunt, † gerbrahr, † egino, † conduperabr, † vuocfboto, † egino, † germo, † utto, † meginbrat, † ermanolt, heriboto, hruodgeri.

CXII. Traditio prati in vico Asefelden.

EGo in DEI nomine Ratolf, dono atque trado, traditumque in perpetuum esse volo ad Sanctum Bonifacium, in eleemosynam filioun, quondam conjugis meæ, in pago Asefeldom, & in uno ejusdem nominis, unum pratum, quod à die præsente vestro fiat dominio subjectum tam firmiter, ut nullus contradicere valeat. Et isti sunt testes hujus traditionis Ratolfi, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † amalberthi, † eggiolri, † suuarmanni, † amaoolti, † sigibrahti, † hruadprahti, † theotrihi, † Warolfi, † ermaoolti, † oivuini.

CXIII. Traditio bonorum in Asefeldermarca.

EGo in DEI nomine Engilperaht, dono atque trado ad Sanctum Bonifacium, quinque jugera de aratura terra, hoc est, quod trado in Asefeldom marca, ea ratione, ut à die præsente vos & successores vestri firmam accipiendi, habendi, habeatis potestatem, † engilperahti, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † signum ernusti, † signum vuasmoti, † signum theotolfi, † signum hludumari, † signum asiloni, † signum liubuini.

CXIV. Traditio bonorum in Bonlanten. (a)

IN DEI nomine, ego Warmuot, ancilla DEI, trado ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi Sanctus Bonifacius corpore quiescit, in pago Asefeld, in villa, quæ dicitur Bonlant, quicquid ibidem proprietatis habere videor, hoc est, in domibus, ædificiis, terris, pratis, pascuis, quicquid dici, vel nominari potest. Ea scilicet ratione, ut dum ego vixero, per vestrum beneficium habere possim, post obitum vero meum, vos & successores vestri rem supra scriptam accipere, habere, & quicquid exinde facere elegeritis, habeatis potestatem. Facta charta in villa Hamalunburg, anno XLV. regni Domini Caroli Imperat. secundo Calend. Novembris. Ego Inguis rogatus scripsi, † vuarmuote, quæ hanc traditionem fecit, † reginroc, † eggiolr, † crispo, † theotleih, † rihhart, † fiodacar, † vuagprabt, † hruadbero, † amalger, † vuighelm, † gebolf, † geruuig, † Irminger, † cousman, † amalprabt, † oibelm, mancipia, quæ tradidit, ita nominantur, starcheri, theotolf, vualtheri, gerbirg, theota.

CXV. Traditio bonorum in villa Asefeld. (b) 479

EGo in DEI nomine Friduberabr, dono atque trado pro remedio animæ meæ, & in elimosynam patris mei Fricken, ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi pretiosus CHRISTI martyr Bonifacius corpore requiescit, & ubi vir venerabilis, Hrargarius abbas, multitudini monachorum præesse videtur, hoc est, quod trado, unam ariolam, & tres hobas, cum sylvis & campis, id est, in pago Asefelde, & in antiqua villa Asefelde, ea videlicet ratione, ut à die præsente Vos firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, † friduberabti, † qui hanc chartam fieri rogavit, † schwarzzmannes, † ercanfrides, † warmuntes, † bruodinges,

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCLV. sub rubrica: *Traditio Warmuote.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCLXX. sub rubrica: *Traditio Friduberathi.*

dinges, † volmotes, † heien, hruadleiches. Facta est hæc traditio, regnante domino nostro Ludovico, glorioso Rege Francorum, anno II. sub die II. Idus mensis Novembris. Ego Libheri clericus hanc traditionis chartam rogatus scripsi.

CXVI. *Traditio bonorum & mancipii unius, in villa Juzenheim. (a)*

Pagus Weringau. Comitatus Wigbaldes. IN DEI nomine, ego Folcher, dooo atque trado pro remedio & salute animæ meæ, quicquid proprietatis habeo in villa, nuncupata Juzzelenheim, in comitatu Wigbaldi, & in pago Weringewe, ad Sanctum Bonifacium, traditumque in perpetuum esse volo, & unum mancipium, cujus nomen Suuabahilt, cum omni supellectili & cognitione sua, in eodem loco. Ita igitur hæc omnia trado, ut ex hoc die, & deinceps, in Sancti Bonifacii & familiæ ejus perseverent dominio, oullo, quod absit, contradicente. Facta charta traditionis in monasterio Fulda sexta Calendas Aprilis, die palmarum, anno XLIII. regni Domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, † Brun cancellarii, qui hanc chartulam traditionis rogatus scripsit, & testibus subter firmavit, Folcheres, qui hanc chartam fieri suæ traditionis rogavit, † wago, † hiltiuuig, † albuuin, † eburhart, eggiolt, † theotleih, † Reccheo, suuidger, † egiluuart, † reginheri, † framming, † vurmheri, vuolfboto, † vualting.

CXVII. *Traditio bonorum in villa Grasetelli.*

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI, ego Reginperaht, dono atque trado ad Sanctum Bonifacium martyrem CHRISTI XXX. jugera in eleemosinam Prossen & Hruadua, quæ ab illis mihi tradita fuerunt, hoc est, in pago Weraogeuue in villa Grasetelli. Ea videlicet ratione, ut à die præsente, Vos & successores vestri incontradictam ab omni persona habeatis potestatem, Reginhrahti, qui hanc traditionem fecit, † berichen, † Werdantes, † vodalriches, † botes, brunuuartes, † germen, † eginen, † buoben, † amalgeras, † matichen, † vualthriches. Libheri scripsit.

CXVIII. *Traditio bonorum in villa Muotinesheim. (b)*

IN DEI nomine, Ego Sigimuot, pro remedio & salute animæ filii mei defuncti Rantuuiges, X. jugera ex mea propria hæreditate dooo atque trado ad Sanctum Bonifacium, in villa Muotinesheim in Werangeuuono marcu, ita ut ex hac die, & deinceps firmiter & incontradicte vestræ subjaceant potestati. Drauonis monachi, qui hanc chartam traditioois rogatus scripsi, & testibus subter firmavi, † signum Sigmunti, qui hanc chartulam traditionis rogavit, † voto, † tuoto, † hugibold, † heitung, † otgrim, † ernust, † egino, † vuitrih, † herimar, † hiltiger.

CXIX. *Traditio bonorum in villa Arcahu in pago Vueringauu. (c)*

EGo itaque in DEI nomioe Liutperaht, pro remedio animæ meæ trado ad Monasterium Fulda, ubi beatus CHRISTI martyr Bonifacius corpore requiescit, & Ratgarius Abbas multitudini præest monachorum, hoc est in pago
480 Weringewe, in villa arcaha, XXX. jugera & unam areolam in longitudine XVII. & in latitudine IIII. virgarum, ea ratiooe, ut per vestram præstatioois chartam, ad vitam meam illud habere possim, post meum quoque de hac luce discessum, Vos

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCXXIV.* sub rubrica: *Folcheri Donatio Rerum quarundam in villa Zuzzelenheim.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. LXXX.* sub rubrica: *Sigimunti Traditio.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCLXIX.* sub rubrica: *Traditio Liutprahti.*

Vos & ſecutores veſtri, prædictæ rei babendi, poſſidendi, colendique firmam in omnibus babeatis poteſtatem. Acta bæc traditio in menſe Novembri, ſub die XIIII. Calend. Decemb. anno primo imperii Ludovici, glorioſiſſimi regis Francorum, & ego Hruodolf juſſus ſcripſi † ſignum liutperabti, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † ſigiperahti, † Irmingeri, pricken, † wigrihi, † eburrati, † hugirat, † buachingi, † perahtgozi, † madalgeri.

CXX. *Traditio bonorum in Tungide villa.*

EGo itaque in DEI nomine, Hruadgoz, tibi fratri meo Megingoze, manu poteſtativa dono tradoque, quidquid paterna bæreditate atque jure proprietatis mihi contingit in villa, & in compitis, nuncupata Tungide, hoc eſt, tam terris, quam ſylvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, arialibusque quicquid dici, ſicut jam dictum eſt, & nominari poteſt: quam enim traditionem fidelibus conabor teſtibus confirmare, ne iterum ſit neceſſe, tandem traditionem novis renovare ſubſcriptionibus, † bruadgozi, qui hanc traditionem fecit, † rihperabt, † burguuart, † braban, † bozo, † nanduuin, † ortwin, † geoperahr, † theotperabt, † witger, † urto, † eburharti, † reginwart, † Sigifrid, † brozo, † altman, † vueris, † graman, † catto, † liuto, † reginperabt, † meginheri, † otgis, † ſuuidgero, † bernger, † egibraht, † megingoz, † beongoz, † otperaht, † ratperabt, † watto, † ecco, † menniſco, † elphilt cum filiis ſuis.

CXXI. *Traditio bonorum in villa Heſinlar.* (a)

IN DEI nomine, ego Ercanger, pro remedio & ſalute animæ meæ, dono atque trado ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius ſacro requieſcit corpore, & ubi vir venerabilis Eigil abbas præeſſe videtur, hoc eſt, quod trado in pago Weringewe, & in villa Heſilare, & in ipſa marca, aream unam, & unam Huobam: Ea duntaxar ratione, ut à præſente die vos vel ſuceeſſores veſtri firmam & incontradictam in omnibus babeatis poteſtatem. Facta bæc traditio anno VI. regnante Ludovico, glorioſiſſimo Rege Francorum, ſub die V. Idus Aprilis. Acta & ſcripra in loco, qui dicitur Fulda. Ego Hemmo rogatus ſcripſi, † Ercanger, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † buoti, † ingelt, † hramuolf, † perahteri, † hruodolf, † bugibraht, † werinolt, † waltheri, † harrelah.

CXXII. *Traditio bonorum in Waldſaze & Himmineſtat.*

EGo, in DEI nomine Hramuolf, pro remedio animæ meæ, dono atque trado ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius ſacro requieſcit corpore, & ubi vir venerabilis, Eigil abbas, multitudini monachorum præeſſe videtur, hoc eſt, quod trado: in pago Waldſaze, & in pago Weringeuue, duas capturas, pertinentes ad vallem Hrichuntal, & integram hæreditatem, quam videor babere in villa Himmineſtat, & ad ipſam marcam pertinentem, hoc eſt, in terris, areolis, ſilvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, ea duntaxat ratione, ut à die præſente totum & integrum in veſtrum redeat dominium, & vos & ſucceſſores veſtri firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteſtatem, † ſignum Hramuolfi, qui hanc chartam fieri rogavit, † Hulis, † theodhad, † hunolt, † Hunperaht, † theotrih, † haholf, † Warolf, † meginhart, † folcolt, † Wanbold, † geneſus, † liutram, † theoto, † ercanbald, † hariger, † heribraht, † Wagao. Facta eſt traditionis chartula anno VII. regnante Ludovico, glorioſiſſimo rege Francorum, ſub die IX. Cal. Octobris, in loco Holzchyricba, ego Bernhob, in vice Hemmonis ſcripſi, rogatus & iuſſus.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCIV.* ſub rubrica: *Traditio Ercangeri.*

CXXIII. Traditio bonorum in villa Chizzichi. (a)

481 SI aliquid de facultatibus nostris, benevola deliberatinne, ad loca Sanctorum, pro remedin animæ nnstræ, conferimus, æternæ beatitudinis remuneratinnem nos procul dubio inde accepturos esse speramus. Idcirco ego, in Dei nomine, Benedicta, dono atque trado in eleemnsynam meam, ad S. Bonifacium martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis abbas multitudini præest monachnrum, quicquid proprietatis hndierna die in terminis villæ, quæ dicitur Chizzichi, visa sum habere, quæ est in pago Salagewe, præter unam areolam, & jugerum unum, & duas virgas de pratis, hoc est, qund trado, in areolis, ædificiis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, pecoribus, jumentis, mobilibus rebus & immobilibus, & mancipiis XX. qunrum nomina hæc sunt, Wonat, Madir, Gerlind, Himminuilla, Theothald, Utto, Intaniwi, Gozbald, Wenilo, Blidhilt, Vndalrat, Alahuuar, Hruoduuar, Perahtun, Hruadgis, Otburg, Hirminnlf, Sigibald, Theotuuih, Theorgund, cum omni eorum supellectili & sumptu, ea tamen ratinne præscriptas possessiones in eleemosynam meam, ad præfatum Christi martyrem trado atque transfundo, ut liceat mihi eas, per beneficium prædicti venerabilis abbatis, ad vitam meam usufructuariò habere, augere, emelinrare, postque obitum meum, atque de hac luce discessum, tam iste præfatus abbas, quàm successnres ejus, in omnibus habeant potestatem, suisque posteris perpetuo possidendas relinquant, absque ullius cnntradictinne. Facta est hæc traditin in eadem villa, id est, in Chizziche, anno primo, regnante juninre Ludovico rege, in orientali Francia, octavo Calend. Martii cnram his testibus, quorum nomina & signa infra annotata sunt, † signum Benedictæ, quæ hanc traditinnis chartam fieri rogavit, † signum Ercanberti, † signum Utonis, † signum Adeluuarti, † signum Eginnnis, † signum Meginuuarti, † signum Hruadharti, † signum Otprahti, † signum Wardeonis, † signum Antgeri, † Suuabprahti, † Adalhelmi, † Waningi, † Hunprahti, † Ratingi, † Witgeri, † Gunduuigi, † Alauuihi, † Williprahti, † Hungeri, † Alhuuini, † Ercannlfi, † Egilwarti. Theotmarus, indignus diaconus, hanc traditionis chartam rogatus & jussus scripsit.

CXXIV. Traditio bonorum in villa Metichenfeld. (b)

EGo, in DEI nomine, Isanhart, dnnn atque trado in eleemnsynam meam, atque matris meæ Ratfridæ, ad monasterium, qund dicitur Fulda, ubi precioso corpore requiescit S. Bnnifacius, Christi martyr, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, præesse videtur, traditumque in perpetuum esse voln, in villa, quæ dicitur Merichenfeld, id est, dnmihus, cæterisque ædificiis, campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumve decursihus, & mancipia, qunrum hæc sunt nnmina, Ribhald, Willihilt, Wigbald, Madalhilt, Reginnlt, Meginrih, Tunta, Buotn, Thanerat, Mutila, Willimunt, Wolfbirin. Ea scilicet ratinne, ut per vestram præstariam, illud totum atque integrum possideam ad vitam meam, & mater mea mecum usufructuariò: post nbitum verò nnstrum atque discessum de hac luce, vos & successnres vestri tenendi atque fruendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis pnssessinnem. Facta est hæc traditinnis chartula in monasterio Fulda, mense Majn, 11. Calend. Junii annn XXIV. Ludnvici, Serenissimi Imp. coram his testibus, † signum Isanharti, qui hanc chartulam traditinnis fieri rogavit, † Liutbald, † Meginheri, † Heriman, † Irminolf, † Griuzing, † Halabing, † Engilhnh, † Bernger, † Thintleich, † Waltolf, † Ehurhart, † Sigiman, † Wigbraht, † Waltrid. Gerolfus jussus scripsit.

CXXV.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXLIX.* sub rubrica: *Traditio Benedictæ.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXIV.* sub rubrica: *Traditio Isanharti.*

CXXV. Traditio capturæ in fluviis Fleidinæ & Dulbæ. (a)

IN nomine Domini & Salvatoris nostri JEsu Christi, ego Albrat, dono atque trado in eleemosynam meam, & Werinhiltæ uxoris meæ, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi B. Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi venerabilis Hrabanus abbas præesse videtur, hoc est, quod trado, in pago Salagewe: unam capturam in Buocbonia, infra terminos duorum fluminum, id est, Fleidina & Dulba, in Chizzichero marcu, nec non & illam partem, quæ mihi jure constat illius sylvæ ad Hurdorpf, totum & integrum trado, traditumque in perpetuum esse volo, ita, ut à die præsente, in proprium usum, res supra nominatas colatis atque augeatis in nostram futuram eleemosynam, & in vestram profuturam utilitatem. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XXIV. regni Hludovici, gloriosissimi regis Francorum, mense Junio, XXIV. die ejusdem mensis, † signum Albrati, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † Ezzilo, † Vodalrib, † Sigihart, † Elbirib, † Bruni, † Erpfrat, † Lantolt, † Widarolt, † Nending. Gerolfus indignus diaconus jussus scripsit. 482

CXXVI. Traditio bonorum in villa Hramnuinga vel Hramnumga. (b)

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Otwin, dono atque trado in eleemosynam meam, & filii mei Madalwini, ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, XV. jugera, in villa, quæ appellatur Hramnumga, hoc est, in pago Salagewe, ea videlicet ratione, ut à die præsente vos & successores vestri incontradictam ab omni persona habeatis potestatem. Actum in monasterio Fulda anno XXIV. regni Hludouici, piissimi regis, mense Junio, XXIV. die ejusdem mensis, † signum Otwini, qui hanc traditionem fecit. Ego Gerolfus rogatus scripsi.

CXXVII. Traditio bonorum & mancipiorum sine nomine loci. (c)

DUm unusquisque in hac peregrinationis miseria necesse habet tractandum, qualiter ad vitam perennem pervenire possit, quamobrem ego in Dei nomine Benedicta, non coacta, sed spontanea voluntate, propter spem vitæ æternæ, dono atque trado ad monasterium Fulda, ubi preciosus Christi martyr, Bonifacius, sacro quiescit corpore, & vir honorabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum pius pastor esse dignoscitur, quicquid hodierna die proprietatis visa sum habere, tam in mancipiis, pecoribus, quàm in cæteris rebus necessariis. Et mancipiorum nomina hæc sunt: Dalger & uxor ejus, Williburg, Friduburg, Adalburg, Ribburg, Geila, Winifrid, Elilant, Wonatheri, Emmezrat, Eggihilt, Mandhilt, Frumihilt, Hruodloug, Nandheri, Werinheri, Suuidbrahti, Meginheri, Sindhilt, Hadaburg, Ellinburg, Otburg, Leobhilt, Merisuind, Salucbo, Haduger, Liobsuind, Hiltimuot, Lantrih, Diusia, Thiothilt, Gerburg, Tuothil, Eggiolf, Holzman, Gotaniwi, Thiotfrid, Bernfrid, Willihart, Waldburg, Mabtfrid, Hruodloug, Meonat, Einwig, Rantwig, Brunicho, Ratgund, Patniwi, Gerniui, Hruodung, Hadaburg, Liuthart, Friduart, Wolfbirg, Amalheri. De elaboratu meo sunt hæc: boves XXXIX. porci LXXII. oves XX. mappae IV. manutergia duo, plumacia VI. opertoria II. pallia linea VI. pulvilli XIV. lectisternia VI. pallia sedilia II. crux una, caldarii VI. ea videlicet dispositione, ut ea per beneficium prædicti abbatis ad sustentandam humanam fragilitatem, quamdiu vixero in hoc carceris tabernaculo, possim habere; & post discessum meum emendata atque emeliorata rectores prædicti monasterii in omnibus, accipiendi, fruendi habeant potestatem. Facta est hæc traditio anno XXIV. Ludovici Imperatoris, † signum Benedictæ, quæ hanc chartulam traditionis fieri postu-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXV.* sub rubrica: *Traditio Albrati.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXVI.* sub rubrica: *Traditio Otuuini.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXVIII.* sub rubrica: *Traditio Benedictæ.*

postulavit, † signum Hessi Comitis, † Stindingi, † Friduuuini, † Folcmanni, † Leidratii, † Abtduoni, † Gundeonis, † Hruodmunti, † Geruuigi, † Waltrici, † Arnbelmi, † Emichonis, † Hruodfridi, † Theotfridi, † Ercamberti, † Hruodbarti, † Eliwini, † Nendiehonis, † Irminolti, † Ehurmuntii. Lubhatius jussus scripsit.

CXXVIII. *Traditio bonorum in Asefelder marca.* (a)

EGo in Dei nomine Adalwig, dono atque trado, traditumque in perpetuum esse volo, ad S. Bonifacium, martyrem Christi, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, in eleemosynam Gundhiltæ, quondam conjugis meæ, in Ascfeldono marcu, XX. jugera, ea ratione, ut à die præsente vestro fiant dominio subjecta tam firmiter, ut nullus contradicere valeat. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XXIV. regni Hludovici Imperatoris, tertio Cal. Sept. † signum Adaluuigi, qui banc traditionis chartulam fieri rogavit.

CXXIX. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Scuntra.* (b)

483 IN Dei nomine, ego Liutbald, pro remedio & salute animæ meæ, dono atque trado ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi Beatus Bonifacius, Christi martyr, sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, præesse videtur, boc est, quod trado, in pago Salageuue, & in villa, quæ dicitur Scuntra, III. hobas & quinque mancipia, quorum hæc sunt nomina, Corgolt, Vuolfhald, Vualger, Adalratb, Otila, ea videlicet dispositione, ut ea per beneficium prædicti abbatis ad vitam meam licitum sit possidere, post meum quoque de bac luce discessum vos & successores vestri prædictam rem habendi, possidendi, colendique firmam in omnibus habeatis potestatem. Facta est bæc traditio in villa jam supra nominata, anno XXV. Ludouici, serenissimi Imperatoris, quinto Cal. Februarii, † signum Liutbaldi, qui hanc traditionis cbartam fieri rogavit, † signum Heriman, † Meginheri, † Irminolfi, † Bernolt, † Sigeo, † Nendicho, † Rumvolt, † Altolfi, † Thabolfi, † Meginfrid, † Irinhart, † Halabinus, † Atalo, † Engilbob, († Jungrat, † Egilolt, (c)) † Waltolf, † Ercanbald, † Ehurbart, † Walafrid, † Theotleih. Gerolfus indignus diaconus scripsit.

CXXX. *Traditio bonorum & mancipiorum in Scuntra marca.* (d)

EGo, in Dei nomine, Ratfrid, dono atque trado in eleemosynam meam, ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, traditumque in perpetuum esse volo, in pago Salagewe, in Scuntra marcu, quicquid hodierna die proprietatis visa sum habere, id est, areis, domibus, ædificiisque cæteris, campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici, & nominari potest, cum omni elaboratu meo. Et mancipia, quorum bæc sunt nomina, Willihilt, Madalhilt, Wigbald, Rihhald, Reginolt, Meginrih, Meginfrid, Tuota, Tbanerat, Mistila, Willimunt, Sigibirn, Hiltiloug, Otrih, Irminsuind. Ea duntaxat ratione hæc omnia jam memorata trado, ut à præsente die vos & sueeessores vestri firmam & ineontradictam in omnibus babeatis potestatem. Facta est hæc traditionis chartula in monasterio Fulda, anno XXVI. Hludovici, gloriosissimi Imperatoris, sub die XVI. Calend. Augusti coram his testibus, † signum Ratfridæ, quæ banc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Meginheri, † Heriman, † Rutagoz, † Remuuing, † Sigeo, † Walah, † Beringer, † Halahing. Gerolfus indignus presbyter jussus scripsit.

CXXXI.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXV.* sub rubrica: *Traditio Adaluuigi.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXX.* sub rubrica: *Traditio Liutboldi.*
(c) Hæc verba uncis inclusa apud Schannat non extant.
(d) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXLV.* sub rubrica: *Traditio Ratfridæ.*

CXXXI. Traditio bonorum in villa Nittalinga. (a)

SI aliquid de æternis facultatibus nostris benevola deliberatione ad loca conferimus Sanctorum, procul dubio inde nos in æterna beatitudine remunerandos fore confidimus. Idcirco ego Rantpraht, & conjunx mea Scafhilt, tradimus in eleemosynam nostram ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini cœnobitarum pius præest pastor, hoc est, in pago Salagewe, in villa, quæ dicitur Nittalinga, & in illa marca, quæ ad illam villam pertinet, quicquid proprietatis habemus, communibus manibus tradimus, id est, in areis & ædificiis, campis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, & decem capturas, cum omnibus adjacentiis, ad nostram proprietatem pertinentibus, & mancipium unum, nomine Irminhirg, & quicquid dici, & nominari potest, ex mobilibus & immobilibus, ea videlicet ratione, ut à die præsente in potestatem supra dicti martyris Christi, ipsiusque monasterii abbatis redeat, ac deinceps perenniter in ejus dominio permaneat. Acta est hæc traditio in supra jam dicto vico Nittalinga, quarto nonas Aprilis, anno II. Ludharii, piissimi Imperatoris Francorum, coram testibus inferius nominatis. † signum Rantprahti & conjugis ejus Scafiltæ, qui hanc traditionem fecerunt, † Wichingi, † Eindingi, † Frumolti, † Witolti, † Marcolti, † Ratolti, † Rarfridi, † Rumolti, † Berolti, † Altcarli, † Onatonti, † Ascrihi, † Araboni, † Adalharti, † Willibrahti, † Walconi, † Wardeoni, † Erpfrungi, † Nandprahti, † Suapprahti, † Hahprahti, † Theotharti, † Otmunti, † Herimannes, † Rihmunti, † Watmunti, † Hruodruigi, † Bernwigi, † Baldwigi, † Erpharii, † Rimigozi, † Gerolf indignus presbyter scripsit. 484

CXXXII. Traditio bonorum in villa Nittilinga. (b)

EGo, in Dei nomine, Engilhart, trado atque dono in eleemosynam meam, ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, hoc est, quod trado in pago Salagewe, infra terminos villæ, quæ dicitur Nittilinga, quicquid ibidem moderno tempore visus sum habere, hoc est, areis, ædificiis, pratis, campis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus. Ea scilicet ratione, ut ab hodierna die rector supra dicti monasterii in omnibus firmissimam teneat potestatem, quicquid inde facere voluerit, nullo contradicente. Facta est hæc traditio anno secundo Ludharii, gloriosissimi regis Francorum, quarto nonas Aprilis, coram his testibus, † signum Engilharti traditoris, † Wichingi, † Stindingi, † Frumolti, † Witolti, † Ratolti, † Marcolti, † Rumolti, † Berolti, † Altcarti, † Mantoni, † Ascrib, † Arahoni, † Adalharti, † Theotharti, † Willibrahti, † Nandrahti, † Suapprahti, † Hadprahti, † Otmunti. Gerolfus indignus presbyter rogatus scripsit & subscripsit.

CXXXIII. Traditio bonorum in villa Nutilinga. (c)

EGo, in Dei nomine, Eggibraht, & conjux mea Niwirat, donamus atque tradimus in eleemosynam nostram, ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, præesse videtur, hoc est, quod tradimus, in pago Salagewe, in villa, quæ vocatur Nutilinga, quicquid proprietatis visi sumus habere, id est, areis, domibus, ædificiisque cæteris, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, & mancipia duo, quorum nomina hæc sunt, Altmout & Ota; ea scili-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCL.* sub rubrica: *Traditio Rantprahti.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLI.* sub rubrica: *Traditio Engilharti.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXV.* sub rubrica: *Traditio Eggibrahti & Nuuiratæ conjugum.*

ſcilicet ratione, ut per veſtram præſtariam hoc, quod tradimus, poſſideamus ad vitam noſtram, ut inde habeamus nutrimentum, quanto tempore in hac præſenti vita vivamus. Poſt obitum verò noſtrum atque diſceſſum de hac vita, vos & ſucceſſores veſtri firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteſtatem. Scripta eſt hæc traditionis charta in monaſterio Fulda, anno tertio Imperatoris Ludovici, regis orientalium Francorum, ſecundo Cal. Decemb. † Eggibrahti ſignum, & uxoris ejus Niwirat (aliàs Wirat) qui hanc traditionem fecerunt, iſti ſunt teſtes veſtitionis, † ſignum Adalwarti, † ſignum Meginwarti, † ſignum Egilwarti, † ſignum Geburti, † ſignum Alawich, † ſignum Berolti, † ſignum Reginbrahti. † ſignum Frumolti, † ſignum Ratolti, † ſignum Witolti, † ſignum Marcolti, † ſignum Ratfridi, † ſignum Attearli, † ſignum Buggoni, † ſignum Wihingi, † ſignum Snaringi, † ſignum Manolti, † ſignum Wartheoni, † ſignum Lutbrahti, † ſignum Waltmunni, † ſignum Ruomolti, † ſignum Rantbrahti. Gerolf ſcripſit.

CXXXIV. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Vridorf & Nutilinga. (a)

DOminus ac Redemptor noſter admonet nos clementer, dicens, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Idcirco ego Wigbald, & conjux mea Perahtlip, cogitantes pro remedio animarum noſtrarum, damus atque tradimus ad monaſterium, quod dicitur Fulda, ubi precioſus martyr Bonifacius ſacro requieſcit corpore, & vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini monachorum pius præeſſe pater dignoſcitur, hoc eſt, quod tradimus, in pago Salagewe, in villa, quæ vocatur Vridorf, & in altera villa, quæ nominatur Nutilinga, & in terminis earum, totum & integrum, quod proprietatis viſi ſumus habere, absque auro & argento, id eſt, in areis, domibus, ædificiisque cæteris, campis, ſylvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, mobilibus & immobilibus, ac mancipiis, quorum nomina hæc ſunt, Reginfrid, Muotfrid, Liobſwind, Folcſwind, Altrih, Gundwin, Aba, Fridurat, Vulfniu, Juneman, Diltifrid, Brunhart, Liobſwind, Baldheri,
485 Ruodheid, Meginwart, Frahniu, Wolfbero, Reginwib, Otwin, Fridumunt, Otger, Muotlieb, Vuolfbirg, Ruodolah, Albniu, Regindrud, Meginolt, cum omni ſupellectili eorum & ſumptu, ea videlicet ratione, ut cuncta ſuperius comprehenſa per beneficium præfati abbatis & ſucceſſorum ejus habere nobis liceat, ad ſuſtentaculum humanæ vitæ, quamdiu in hac præſenti vita vivamus: poſt obitum quoque amborum, atque de hac luce diſceſſum, abbas & ſucceſſores ejus firmam & incontradictam in omnibus habeant poteſtatem. Facta eſt hæc traditionis charta in monaſterio Fulda, menſe Octobri, tertio Idus ejusdem menſis, anno III. imperii Ludovici, regis orientalium Francorum, † ſignum Vuigbaldi & Perahtlipæ uxoris ejus, qui hanc traditionem fecerunt coram his teſtibus.

Deſunt teſtes.

CXXXV. Traditio bonorum in Vridorf & Adalfrideshuſun. (b)

EGo, in Dei nomine, Vuanbald, & uxor mea Burgunt, tradimus atque donamus in eleemoſynam noſtram, ad S. Bonifacium, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, monachis præeſſe videtur, in pago Salagewe, & in vicis duobus, qui iſtis nuncupantur nominibus, Vridorf, & in illa marca, quicquid proprietatis habemus, & in Adalfrideshuſun, in Salagewono marcu, in ædificiis, campis, ſylvis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, & mancipiis, quorum hæc ſunt nomina, Reginbald, Vuolfuind, Thiotuuart, Rat-

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXII. ſub rubrica: *Traditio Wigbaldi & Perahtlip conjugum.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXV. ſub rubrica: *Traditio Wanbolti & Burgunte conjugum.*

Ratgoz, Frenkin, Hadaburg, Sigileib, Berethniuui. Ea videlicet ratione, ut, quamdiu vixerimus, totum illud per præstariam supra dicti abbatis possideamus, post obitum verò nostrum, auctum & melioratum ad rectores memorati monasterii revertatur. Acta traditionis chartula mense Aprili, die sexto ejusdem mensis, anno XII. regnante Ludovico, gloriosissimo rege Francorum, & hoc totum factum est coram his testibus, Bathari, Egino, Hruodhart, Habpo, Nanduuig, Vuighald, Toto, Beretbger, Juzo, Sigiman, Vualthraht, Einuig, Lantolt, Nerbing, Gozbraht, Thuotmar, Ingumar, Adalbraht, Eigiluuart, Recheri.

CXXXVI. *Traditio bonorum in Matolfeshus. (a)*

IN nomine Domini, ego Eggisuuind, dono ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini cœnobitarum præesse videtur, atque in eleemosynam meam trado, quicquid proprietatis habeo in villa, quæ dicitur Matolfeshus, quæ sita est in pago Salageuue, cuncta, quæ ibidem, & in villa supra nominata jure proprietaris visus sum possidere, in areolis, ædificiis, agris, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mancipiis, mobilibus & immobilibus, quicquid dici & nominari potest, mancipiorum autem nomina hæc sunt, Batahilt, Vuilligis, Meginfrid, Otsuuind, Hiltisuuind, Frideuuart, Wolfbart, Adalleih, Ratheri, Hruodhelm, Vuiela, Amalthrud. Ea quoque ratione, ut cuncta, quæ supra memorata sunt, per beneficium præfati abbatis & successorum ejus, quamdiu vixero, liceat mihi habere, & usibus meis deservire: post obitum verò meum rectores Fuldensis cœnobii cum integritate & augmentatione habeant atque possideant, suisque posteris perpetualiter possidenda relinquant. Facta est hæc traditionis charta in monasterio Fulda, anno III. Ludovici, regis orientalium Francorum, mense Majo, die autem II. Idus ejusdem mensis, † Eggiswindæ, quæ banc traditionem ad S. Bonifacium fecit, † Thiotbrahti, † Hruodfridi, † Thiodfridi, † Altuomi, † Arnhelmi, † Phennioni, † Vuerinanti, † Gramanni, † Haridoni, † Vualtrihi. Vuolfleoz, indignus diaconus, ad vicem Gerolfi presbyteri scripsit.

CXXXVII. *Traditio vineæ in Tulba villa. (b)*

EGo, in Dei nomine, Hagano, trado in elimosynam meam, ad monasterium Sancti Bonifacii, quod est constructum in pago Grapfeld, super fluvium Fulda, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, turbæ monachorum regulariter degentium præesse videtur pater, hoc est, quod trado, in pago Salagewe, in villa, quæ vocatur Tulba, vineam unam, ea videlicet ratione, ut à die præsente ex mea potestate in supra dicti abbatis & successorum ejus redeat dominium, & quicquid exinde facere voluerint, liberam ac firmissimam in omnibus habeant potestatem. Facta est hæc 486
traditionis charta in monasterio Fulda, anno III. Ludovici, regis orientalium Francorum, mense Majo, die autem II. Idus ejusdem mensis, † signum Haganoni, qui hanc traditionem ad S. Bonifacium fecit, † Thiotbrahti, † Hruodfridi, † Thiotfridi, † Altuomi, † Arnhelmi, † Phentioni, † Werinanti, † Gramanni, † Haridoni, † Waltrihi. Wolfleoz, indignus diaconus, ad vicem Gerolfi presbyteri scripsit.

CXXXVIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Altendorf. (c)*

EGo, in Dei nomine, Benzo, trado, traditumque in perpetuum esse volo, de jure meo, in potestatem & dominationem S. Bonifacii, martyris Christi, qui in monasterio, quod vocatur Fulda, sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXI. sub rubrica: *Traditio Eggisuuindæ.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLX. sub rubrica: *Traditio Haganoni.*
(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXXI. sub rubrica: *Traditio Benzonis.*

Hatto abbas, multitudinem regit monachorum, totum & integrum, quicquid moderno tempore juste & legaliter proprietatis teneo, in pago Weringeuve, & in villa Altendorf, quæ sita est in marcu Gruonbechero, cum domibus, ædificiis, campis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus & mancipiis, quorum hæc sunt nomina, Muotheri, Hruothero, Hartwin, Folcrih, Gozheri, Ermunt, Bruning, Otrib, Wimbald, Reginfrid, Hruadniu, Tordel, Hrothniu, Reginniu, Werinburg, Herimuot, Ota, Berahtheid, Meginling, Alblind, Willicoma, Ratburg, Williheid, Zeiziniui, Ellinrat, Liobfuind, Adalhilt, Willihilt, Glismont, ea scilicet conditione, ut ego, quamdiu vixero, per beneficium præfati abbatis, vel successorum ejus, ad sustentaculum humanæ vitæ, easdem res usufructuariò possideam: post obitum verò meum rectores præfati cœnobii cum integritate & augmentatione habeant atque possideant, suisque posteris perpetualiter possidenda relinquant, & ut nulli clericorum & laicorum aliquando res ipsæ, quas tradidi, in beneficium præstentur, sed ad locum, quo præfatus martyr corpore quiescit, perpetuò deserviant, & fratribus ibidem manentibus, ac Deo servientibus, ad necessaria humanæ vitæ procuranda proficiant in augmentis. Actum publice in villa Altentorf, anno IX. regnante Hludovico, gloriosissimo rege Francorum, VI. Cal. Aprilis, coram his testibus, signum Benzonis, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Leidrati advocati nostri, † Altuom, Liudo, Ratbald, Runing, Thancolf, Althoh, Voto, Bernicho, Waltger, Reginwart, Wivrih, Engilrat, Egino, Brunicho, Altag. Meginhart, indignus acoluthus, scripsit.

CXXXIX. *Traditio bonorum in Hessorum provinciæ sex villis.* (a)

EGo, in Dei nomine, Gozmar, trado & dono S. Bonifacio, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse dignoscitur, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid proprietatis habeo in provincia, quam Hessi inhabitant, in locis & villis, quæ vocantur Affeltra, Gilihha, Buohloha, Frormenni, Scroufibageni (aliàs Scroufi, Hagini,) Mehilina, & quicquid proprietatis habeo in supra dictis villis, & in cunctis terminis earum, totum & integrum trado ad supra dictum Sanctum Dei, in terris, domibus, ædificiis, mancipiis, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, rebus exquisitis & exquirendis, in totum & integrum, sicut à me moderno tempore possessum est, ita à rectoribus præfati monasterii liberaliter in perpetuum possideatur. Nomina quoque mancipiorum inserere placuit, cum omni eorum elaboratu & supellectili. Ista sunt nomina, Walto & uxor ejus Helggund cum filiis suis, Theothart & uxor ejus Rihbirg cum filiis suis, Adheri cum filiis suis, Waltbur, Thanbald, Hunbald & uxor ejus Wizzirat, cum filiis suis, Hahger & uxor ejus Perahta, Meginleib & uxor ejus Fagalind, cum filiis suis, Adalgelt, & uxor ejus Hruoduuar, cum filiis suis, Willirih & uxor ejus Nihburg, cum filiis suis, Starcrat & uxor ejus Adalswind, Hruodheri & uxor ejus Goza, cum filiis suis, Milo & uxor ejus Suuind, cum filiis suis, Ratsuuind cum filiis suis, Megilo: Ea conditione nimirum, ut cuncta, quæ supra memorata sunt, per beneficium præfati abbatis & successorum ejus, quamdiu vixero, liceat mihi easdem res habere, & usibus meis deservire: post obitum verò meum rectores Fuldensis cœnobii cum integritate & augmentatione habeant atque possideant, suisque posteris perpetualiter
487 possidenda relinquant. Facta est hæc traditio in loco, qui dicitur Affaltra, anno Dominicæ incarnationis DCCCL. indictione XIII. regni verò Hludovici, gloriosissimi regis orientalium Francorum, anno X, coram his testibus, Gozmar, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, Tettich, Wonamar, Warmuot, Marcwart, Heriger, Adalolf, Liutheri, Buobo, Theotger, Herirat, Hadabald, Vuerinbraht, Gerrat, Hunratheri, Eruuin, Nendrih, Gerbraht, Thiotbraht, Hahgrim, Amaluuin, Betto,

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXII.* sub rubrica: *Traditio Gozmari.*

Betto, Anolf, Ritant, Vuarmunt, Eigilbraht, Altuuin, Gerleib, Eigilgoz, Adalolf, Albrag, Hruodo, Berngoz, Berahtram, Helinger, Albuuin, Hiltuuart, Batagelt, Hiltiu, Eggimunt, Sigiuuart, Gundbart, Hruodleib, Vuolfgrim, Thancrat. Volfleoz, indignus diaconus, jussus scripsit.

CXL. *Traditio bonorum in villa Urthorpf.* (a)

Divina instigante clementia, ego Recco, cogitans pro remedio & salute animæ meæ, trado in eleemosynam meam, & matris meæ Babæ, omniumque amicorum meorum, ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio, quod dicitur Fulda, sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini monachorum, sub regula S. Patris Benedicti militantium, pius pater præesse cernitur, id est, in provincia Salagevensium, in villa, quæ dicitur Vrthorpf, duas partes unius areæ, quæ juste & legaliter ad me pertinent, cum villa mei nominis, Recbendorp, & quicquid in finibus illis proprietatis visus sum babere in campis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, ita videlicet, ut à die præsente supra dictus abbas, vel successores ejus, libero perfruantur arbitrio, & quicquid inde agere eligunt, libera potestate faciant, nullo contradicente. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno regni Domini Ludovici, orientalium Francorum regis, XVI. mense Junio, die XVI. ejusdem mensis, coram testibus istis, † signum Recconis, qui banc traditionis chartam scribere rogavit, † Heriuuarti presbyteri & monacbi, † signum Votoni clerici, signum Meginharti diaconi, qui hanc traditionem jussus scripsit.

CXLI. *Traditio bonorum & mancipiorum in Hohheim, Westhusen, Geruuineshusen.* (b)

Licet parva & exigua sint, quæ pro immensis peccatorum ponderibus ad consequendam gratiam divinæ misericordiæ effecerimus, tamen æquissimum judicem scimus, non quantitatem munerum, sed devotionem offerentium intueri. Idcirco ego Sessa, & mater mea Hruodhilt, tradimus Deo & S. martyri ejus Bonifacio, qui in monasterio Fulda precioso corpore quiescit, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, monachorum in cænobio pie conversantium venerandus rector & moderator esse videtur, id est, in provincia Grapfelde, in villis boc modo nominatis, Hohheim, Vuesthusen, Geruuineshusun, quicquid proprietatis moderno tempore visæ sumus habere, in areis, domibus, ædificiis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus & mancipiis, quorum hæc sunt nomina, Vuigfrid, Vuolfrid, Engilbraht, Eburmunt, Reginboto, Altmunt, Villihilt, Filuliub, Suomrat, Reginbilt, Villihilt, Thuringer, Vuilla, Ruotfrid, Ruodhilt, Madalhilt, Vuillimuot, Ruodgart, cum omni eorum supellectili & sumptu. Ea scilicet ratione, ut à die præsente in potestatem & dominationem S. Dei martyris, ac memorati abbatis vel successorum ejus integre cedat. Actum publice in villa Hohheim, anno VI. domini Hludovici, serenissimi regis orientalium Francorum, II. Calendas Martii, coram testibus istis, signum Sissæ & matris ejus Reginhiltæ, quæ hanc chartam traditionis fieri rogaverunt, signum Afolti, signum Erlonis, signum Herimuoti, signum Luitboten, signum Fridurati, † Vuidarolti, † Guntbrahti, signum Meginharti diaconi, qui chartam traditionis jussus scripsit.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXIX.* sub rubrica: *Charta Rechonis, qua villam a nomine suo Rechendorp dictam donat.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXVII.* sub rubrica: *Traditio Sessæ & Hruodhiltæ matris suæ.*

CXLII. Traditio bonorum in Helmrihesson. (a)

EGo, in DEI nomine, Altbraht, & mater mea Vualtdrud, cogitantes pro salute & remedio animarum nostrarum, tradimus DEO & S. Bonif. martyri ejus, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini monachorum præesse videtur, in provincia Grapfeld, in villa Helm-
488 richeshusun, quicquid proprietatis habemus in areis, campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, ea scilicet ratione, ut à die præsente in dominationem S. martyris & prædicti abbatis, & successorum ejus redeat, nulla contradicente persona. Actum publice in villa Helmricbeshusun, coram testibus istis, signum Altprahti & matris ejus, qui hanc traditionem fecerunt, † Egilmari, † Herimuoti, † Gerhohi, † Warmunti, † Wagen, † Warbgeri, † Werdolfi, † Voles, † Liutberi, † Waltger, † Ruodhohi, nerben, † Manolti, † Adalolfi, † Nordgeni, † Nangeri, † Abbuini, † Adalungi, Guntprahti, signum Meginharti diaconi, qui hanc chartam jussus scripsit.

CXLIII. Traditio bonorum in villa Urtorph. (b)

EGo, in Dei nomine, Bruning, trado ad S. Bonifacium martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem monachorum regere videtur, hoc est, quicquid Lelia manu potestativa in provincia Salagewe, in villa Urdorp, & in terminis ejus, meæ fidei commendavit, Deo & Sancto Bonifacio ad tradendum, in areis, agris, cultis atque incultis, & omnibus legitime adjacentiis, ea videlicet ratione, ut à die præsente in dominio & potestate martyris prædicti, & memorati abbatis vel successorum ejus, sine ulla controversia consistat. Actum in monasterio Fulda, anno incarnationis Domin. DCCCLXIII. mense Majo, sexto Calendas Junii, coram testibus istis, signum Bruninges, qui hanc traditionem fecit, † Thiotrih, † Hunger, Eburhart, Billing, Unwan, Ruoding, Othart, Altger, Harid.

Thioto abbas.

CXLIV. Traditio mancipiorum quatuor. (c)

IN nomine Domini, ego Wolfboto, trado ad S. Bonifacium martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem regit monachorum, mancipia quatuor, quæ mihi Loppo manu potestativa tradendo commendavit, supra dicto martyri ad tradendum, Siuerobinne videlicet, & ejus filiam, cum duobus liberis, ea scilicet ratione, ut à die præsente ad S. Bonifacium & memoratum abbatem, sine ullius personæ contradictione cedant & serviant. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Dominica DCCCLXIII. regni verò Domini Ludovici, piissimi regis XXIII, mense Decembr. in Idibus ejusdem mensis, coram testibus his, † signum Wolfboten, qui hanc traditionem fecit, † signum Domini Thiotoni abbatis, † Adalfridi presbyteri, Wolfharti presbyteri, meginharti presbyteri, Reginbrahti monachi, Arfridi, Leipuuarti, Starefridi, Arnolti, Liubisi, Miloni, Badanolfi presbyteri.

CXLV. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Scuntra. (d)

IN Dei nomine, ego Halabing, & uxor mea Leobgunt, tradimus Deo & S. Bonifacio martyri ejus, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi vir venera-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXXIII.* sub rubrica: *Traditio Altbrahti & matris suæ Waldtdrudæ.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCI.* sub rubrica: *Traditio Bruninges.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCV.* sub rubrica: *Traditio Wolfboten.*

(d) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCIV.* sub rubrica: *Traditio Halabingi & Conjugis.*

venerabilis, Thioto abbas, piorum congregationem regit monachorum, hoc est, quod tradimus in provincia Salagewe, in villa, quæ dicitur Scuntra, duas quidem areas, unam cum ædificiis, & alteram ædificio privatam. Insuper etiam de terra culta XXX. jugera, cum pratis, ad nos in eadem villa pertinentibus, & mancipia quinque integra, quorum nomina hæc sunt, Sigileich, Kristana, Asbilt, Wolfbrin, Gernand, sextum verò dimidium, quod nominatur Adalbur, ea videlicet lege, quàm diu vivamus, usufructuariò hoc, quod tradimus, possideamus: post obitum verò nostrum, ad prædictum martyrem, & rectores memorati monasterii, cum omni integritate auctum & melioratum cedat & serviat. Acta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Dominica DCCCLXIII. regni verò Dom. Hludovici regis XXIII. mense Decemb. IV. nonas ejusdem mensis, coram testibus † signum Halabinges, & Leobguntæ, qui hanc traditionem fecerunt, † signum domini Thiotonis abbatis, † signum Adalfridi presbyteri, † Reginbrahti monachi, † Egilwarti monachi, † Meginbarti presbyteri & monachi, Thiotolf, Atulo, Eburbart, Hunger, Bernung, Heio, Winileib, Werinbraht, 489
Starcher, Folcbraht, Halabing, Waltolf, Adalhelmi, Willibraht, Ebracar, Eribo, Meginfrid, Walarih, Richolt, Cunibraht, Wertbraht, Hruodolt, Wagberi, Hruodant, Reginolt, Lagoz.

CXLVI. Traditio in villa Suinfurt. (a)

EGo, in Dei nomine, Reginhart, trado pro fratribus meis Rihbaldo & Engilgero, ad Sanctum Bonifacium martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudini monachorum præesse dignoscitur, hoc est, quod trado in provincia Grapfeld, in finibus Gerteresheimono, in villa Suinfurt, de terra culta atque arabili LIV. agros, ea videlicet ratione, ut à die præsente, ad prædictum martyrem & memoratum abbatem vel successores, cum omni integritate pertineat. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLXV. regni verò Domini Hludovici, regis orientalium Francorum, XXVI. mense Decemb. XX. die ejusdem mensis, coram testibus istis, † signum Reginhartes, qui hanc traditionem fecit, Fridurib, Friduuuin, Wiheo, Helidmunt, Buobo, Wago, Ruodger, Meginharti presbyteri, qui hæc scripsit.

CXLVII. Traditio capturæ, prope cellam Lihtolfes. (b)

IN nomine Domini Dei æterni, ego Siginand, trado in eleemosynam meam, meorumque parentum atque propinquorum, ad S. Bonifacium martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi largus vir, Thioto abbas, multitudini monachorum pius pastor præest, hoc est, quod trado, in finibus Salagewono marcu unam capturam, quæ contigua est villa illa, quæ vocatur Lihtolfesbah, cum Dominicali, aliisque ædificiis, areis, campis, atque omnibus legitime illuc pertinentibus. Ea scilicet ratione, ut ab hac die, ad præfatum martyrem, & jam dictum abbatem, & successores ejus pertineat. Acta est traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Dominica DCCCLXVII. mense Majo, XV. die ejusdem mensis, coram testibus istis, signum Siginandi, qui hanc traditionem fecit † Lantpraht, † Gundicho, † Vuagbrat, † Thiotman, Meginhart peccator scripsit.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCVIII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Suuinfurt.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. DVII.* sub rubrica: *Traditio Siginandi.*

CXLVIII. Traditio bonorum & mancipiorum in Bonlanten. (a)

EGo, in DEI nomine, Engilbraht, & conjux mea N. tradimus ad S. Bonifacium martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi Theoto abbas multitudinem regit monachorum, hoc est, in regione Salagewona, in villa Bonlanten, quicquid ibidem visi sumus habere in areis, ædificiis, pomeriis, aquis, aquarumque decursibus, & omnibus legitime accidentibus, & mancipiis XII. quorum hæc sunt nomina, Sundatheri, Hugimunt, Ortprabt, Hartpraht, Wosago, Bahtun, Freihirg, Reginger, Waltger, Adalhart, Hebith, Hiltimar, ea videlicet ratione, ut quàm diu vivamus, usufructuariò possideamus: post obitum verò nostrum, ad prædictum martyrem & memoratum abbatem vel successores ejus, cum omni integritate revertantur, Acta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno incarnationis Dom. DCCCLIX. mense Junio, coram testibus istis, signum Engilbrahti, & uxoris ejus, qui hanc traditionem fecerunt, † Grinder, † Altuuom, † Ratolf, † Reginhart, † Sigihraht, † Wenilo, † Wighelm, † Othelm, † Ratuuin, † Sigibraht, † Heriger, † Hartrat, † Folcrat, † Murtuuin, † Hartuuin, † Wolfgis, † Luithelm, † Wenilo, † Wagheri, † Luithelm, † Hahpraht, † Vadilbraht, † Sigihraht, † Liobsuuin, † Ercanbraht, † Huoching, † Boto, † Adalger, † Wagolf, † Fruming.

CXLIX. Traditio bonorum in villa Kizzicha. (b)

EGo, in Dei nomine, Engilhart, trado ad Sanctum Bonifacium, ubi vir venerabilis Sigihart abbas esse videtur, quicquid habeo proprietatis in pago Salageuue in villa Kizzicha, hoc est, duas areas, & inter campum & sylvas, huobas V. pro remedio animæ meæ, ea videlicet ratione, quatenus mihi & sorori meæ ad vitam nostram nobis concessum sit, & præterea absque ullius contradi-
490 ctione, firmum maneat ad servitium præfati Sancti. Isti sunt, qui ibi præsentes fuerunt, signum Egilharti, Roodung, Albhart, Hunger, Vrolf, Wuotan, Hiherin, Ratolf, Wigger, Ruodheri.

CL. Traditio bonorum & mancipiorum in Brunnostetin, Wigresbusin, Speozesheim, & Grezzesstat. (c)

DIvinæ sanctionis penitus fidem gerens, qua dictum est, date eleemosynam, & omnia munda erunt sicut aqua, qua propter ego Adalolt, indignus presbyter, dono atque trado in eleemosynam meam, parentumque meorum, ad S. Bonifacium martyrem Christi, qui in loco, qui dicitur Fulda, sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Sigihart multitudini præesse dignoscitur monachorum, quicquid jure proprietatis visus sum habere in locis nuncupatis, in pago Folcfelde, in villa, quæ dicitur Brunnonstetin, & in locis nuncupatis Lintaha, Lindenloh, Lindelhah, Wigriheshusun, Speozesheim, & in Grezzesstat, quicquid in prædictis locis possideo, in quibuscunque rebus mobilibus & immobilibus, ædificiis, septis, locis cultis & incultis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarum decursibus, mancipiis, equis domitis & indomitis, & omni supellectili intrinsecus & extrinsecus. Ea scilicet ratione, ut ad dies vitæ meæ, cum rebus à prænominato monasterio in beneficium mihi concessis frui licitum sit, & post dies vitæ meæ, nullo contradicente cohæredum meorum, in prædicti martyris propria servitute permaneat, & si quis hujus traditionis contradictor, quod minime reor, existat, ejus malitia in seipsum retorqueatur, & quod velit perficere, nequeat. Facta hæc traditio anno Dominicæ incarnationis DCCCLXXX.

Pagus Folcfeld.

CLI. Tra-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXXVIII.* sub rubrica: *Traditio Engilbrahti & Conjugis.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. DXXXV.* sub rubrica: *Traditio Engilharti.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. DXXI.* sub rubrica: *Traditio Adalolti Presbyteri.*

CLI. *Traditio bonorum in villis Celling, Rostorf, Duesta, & Ruomfeld.* (a)

DOminus ac Redemptor noster, Dei Filius, salubriter admonet nos, dicens, Date eleemosynam, & ecce, omnia munda sunt vobis. Quapropter Ego quidem Eggihart Comes, illius Dominicæ sententiæ memor, cogitans pro remedio animæ meæ, atque progenitorum meorum, & ideo placuit mihi, quicquid babere visus sum in villis nuncupatis, boc est, in Rostborp, in Westerenfeld, totum id dono, atque trado in eleemosynam meam, ad cœnobium Sancti Bonifacii martyris, quod dicitur Fulda, in sylva Boeoniæ, in pago Grapfeld consitum, & ubi vir venerabilis, Sigihart abbas, pio moderamine multitudini monacborum præesse videtur, quicquid numeratis villulis possedi, atque babui, tam in terris, quàm domibus, mancipiis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aqnarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, cæterisque rebus, quæ dici & nominari possunt, ea scilicet ratione, ut deinceps pro æterna requie animæ meæ, ad servitium monachorum inibi degentium, absque ullius contradictione personæ, vel propinquorum meorum, Dei misericordia, cum stipulatione subnixa, in perpetuum remaneat, coram testibus inferius nominatis, signum Eggiharti Comitis, qui banc traditionem manu potestativa fecit, † Erolf, Zotan, Ruadolt, Hiltiger, Truogo, Liutberi, † Laitberi, † Liobsun, † Ratuuin, † Sandrat, † Irminhart, † Sindicho, † Ratbraht, † Albrib, † Huozzi, † Leitbraht, † Waldrib, † Berabtrib, † Geltraht, † Hartbrabt, † Hartbald, Folcnand, & Helpfrih, Wignand, Friduuuin, Vagao, Brunicho, † Wenibraht, † Gerhart, † Ratberi, † Erlebraht.

CLII. *Traditio bonorum infra terminos villæ Cellingæ.* (b)

EGo in DEI nomine, Graman, trado Deo, & S. Bonifacio, ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi venerabilis abbas Sigihart multitudinem regit monachorum, quicquid ego & frater meus Saluman proprietatis babemus, infra terminos illius villæ, quæ dicitur Cellinga, præter IV. jugera, terris, sylvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, quiequid dici & nominari potest, totum & integrum transfundo, ad præfatum locum perpetualiter possidendum, & in monachorum ibidem DEO famulantium usus vertendum. Acta bæc traditio anno Domin. incarnationis DCCCLXXXIX. mense Januario, coram bis testibus, Sigihart abbas, presbyter & monachus, Huogi pres- 491
byter & monaehus, Thiotmar diaconus & monacbus, Fridurih presbyter & monacbus, Vuanger presbyter & monachus, Thioto presbyter & monachus, Lietolf presbyter & monachus.

CLIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in pago Salageuue.* (c)

EGo, in Dei nomine, Sigimunt, trado ad S. Bonifacium, martyrem Cbristi, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, quod situm est in pago Grapfeldon, ubi vir venerabilis, Sigihart, monacborum pius pater præesse dignoscitur, quatuor buobas, in pago Salageuue, & areolas quinque, & quicquid ad easdem buobas pertinet in ædificiis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mancipiis XII. quorum hæc sunt nomina, Sigibraht, Hruoding, Gerhelm, Altpraht, Berahtdilt, cum filiis quinque, Libbilt cum filia, Orbalt, Liuthart, Merisuuint, Freuehilt cum duobus filiis, Albhilt, Batucho. Ea videlicet ratione, ut quamdiu

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DXXXIX.* sub rubrica: *Traditio Eggiharti Comitis.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. DXXVII.* sub rubrica: *Traditio Gramanni & Salmanni Fratrum.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. DXXIX.* sub rubrica: *Traditio Sigimunti.*

ego & conjunx mea vixerimus, usufructuariò possideamus omnia prædicta, post obitum verò meum & conjugis meæ totum & integrum absque ullius contradictione à procuratoribus monasterii S. Bonifacii possideatur. Hæc traditionis chartula facta est anno DCCCLXXXIX. mense Majo, jussu domini Sigibardi abbatis, à Vuangario presbytero.

CLIV. Traditio bonorum in villa Binuzfeld. (a)

SI aliquid de terrenis facultatibus nostris benevola deliberatione ad loca conferimus Sanctorum, procul dubio inde nos in æterna beatitudine remunerandos fore confidimus. Idcirco ego Isanbraht, trado in eleemosynam meam ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerandus, abbas Sigihard, pius est pastor Dominici gregis, quicquid proprietatis habeo in pago Weringewe, in villa, quæ dicitur Binuzfeld, & in illa marca, quæ ad præfatam pertinet villam, in ædificiis & areis, campis, pratis, sylvis, vineis, excepta una parvula, quam filio meo tradidi, pascuis quoque & aquis, aquarumque decursibus, & omnibus adjacentibus jure pertinentibus ad meam proprietatem, tam mancipiis, quàm etiam omnibus, quæ dici vel nominari possunt, ea videlicet ratione, ut id ipsum ob beneficium præfati abbatis, & aliud inde acceptum cum annosa pecunia, quam condiximus, ad meam possideam vitam, & postea ad prædicti monasterii dominium redeat firma & incontradicta alicujus potestate. Acta est chartula hæc traditionis anno Dominicæ incarnationis DCCCLXXXIX. indictione III. regnante Carolo, piissimo Imperatore. Traditio autem ista eodem anno acta est in comitatu, qui dicitur Gozfelda, coram his testibus, Herman, Vuiderolt, Gundheri, Ratolf, Karcbolf, Gerwic, Beretrih, Meginrib, Vuillolf, Fruming, Aldrad, Brunicho, Reginuuart, Sigiman, Erkenbald, Sindicbo, Engilbrabt, Meribald, Elcibraht, Vualtheri, Merling, Stur, Icbo, Ruodhoh, Garrat, Brunhart, Sigihart, Thanguuart, Isinhart, Egilolf, Anulo, Ruodlant, Bald, Folcwart, Ruodung, Vuarolf, Adalolt, Herimuot, Rabboto, Hartrob, Adalman, Ruodheri, Folcger, Kunimunt, Berolt, Gerbelm, Alberib, Irminhart, Ratger, Ratwin, Vuolfwin, Erphung, mancipiisque sic nominatis, Bliding, Helmerib. Hugifrid, Egizo, Gezo, Vuillihilt, Vuillibold, Facco, Liutfrid, Ruotfrid, Libdrud, Ercanbold.

Pagus Vueringevv.

Comitatus Gozfeld.

CLV. Traditio capturæ in Beinerestat & Drossestat. (b)

NOverit cunctorum sagacitas fidelium, quod quidam vir, nomine Meginfrid, proprietatem sibi traditam à Ludovico rege, in loco, qui dicitur Beinerestat, & ab bis locis legitimis captam capturam in Drossestat, quam etiam injuste præpeditam sibi, postea coram Imperatore Carolo in suam requisivit potestatem, volens tradere ad Sanctum Bonifacium, Christi martyrem almificum, ut econtra aliquid suæ proprietatis acciperet, sed venerandus abbas, Sigihartus, sua fruens prudentia, recusavit cum eo concambire, nisi in præsentia serenissimi regis Arnolphi contigerit. Interea regali jussu venerunt omnes principes regni ejus ad palatium Francofurt, ad regales tractandum causas, & iste jam dictus vir petens præsentiam regis, postulavit, ut cum ipsi liceret suo jussu & consensu jam dictam proprietatem cum tota captura in justradere Sancti Bonifacii. Iste autem rex, suum proferens
492 consilium, jussit istum istam proprietatem tradere in sua præsentia Gebebarto Comiti, ut ipsa concambitio, quam inire voluit, firmior esset. Fecit ergo, ut jussus est, & Gebebartus Comes, regale adimplens consilium & consensum, imò jussum, tradidit statim ad Sanctum Bonifacium, quicquid Ludovicus rex proprietatis babuit, & Meginfrido cessit in Beinrestetono marcu in pago Grapfelde, in Comitatu

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DXXXII.* sub rubrica: *Traditio Isanbrabti.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. DXXVIII.* sub rubrica: *Traditio & Concambium Meginfridi.*

mitatu Adilbrahtes, jam dicto in loco Beinreſtat, & in captura Droſſeſtat, totum & integrum in areis & ædificiis, campis, ſylvis, paſcuis, pratis, aquis, aquarumque decurſibus, viis & inviis, reditibus & exitibus, terminis & capturis, in jus & dominium transfudit præfati Chriſti martyris. Abbas verò contra dedit Meginfrido, quicquid Chriſti martyr, Bonifacius, proprietatis habuit in Gunniſſiu, in pago Lagenahe. Veſtitura quoque totius concambii coram rege acta eſt anno Dominicæ incarnationis DCCCLXXXIX. indictione VII. menſe Majo, die XX. coram iſtis teſtibus, Hattho epiſcopus, Adalbertus epiſcopus, Duato epiſcopus, & cæteri, Walah comes, Cuonrat comes, Liutfrid comes, Eberhard comes, Ruoccheri comes, Burchart comes, Erholf comes, & cæteri, Heimo, Winidheri, Hartman, Wignand, Ratbald, Gerhart, Werdant, & Rehholf, Hadaleib, Warmunt, Altuuin, Vnan, Ruotbraht, Gerlah, Alarih, Adalolf, Adalung, Germunt, Albarih, Folcnand, Gunzo, Hartrat, Engilrih, Embricho, Walto, Leggi, Bald, Cunibraht, Suuarzalah, Sigfrid, Erlabraht, Wargaſt, Liutbraht, Volmund, Fricco, Cunibraht, Afuuin, Adalman, Hadabraht, Zazo, qui hanc traditionem & veſtituram cum abbate accepit, & cum ſuo nuncio Thangmaro monacho, in jus Sancti Bonifacii confedendo quæſivit. Comitatus Adalbrahti.

CLVI. *Traditio Meginolti.* (a)

Iſti ſunt teſtes, qui viderunt & audiverunt, quod Meginolt tradidit Sancto Bonifacio, quicquid proprietatis habuit in pago Salageuue, in loco, qui dicitur Dulba, & in ipſis terminis, in areis, ædificiis, ſepibus, terris, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus, pratis, paſcuis, & in omnibus, quæ ipſo die ibidem habere viſus eſt, totum & integrum in eleemoſynam patris ſui & ſororis, in jus præfati martyris Chriſti transfudit, Huoggi abbas, Otto diaconus & monachus, Himilger diaconus & monachus, Liuthraht diaconus & monachus, Aſcholf ſubdiaconus & monachus, Meginolt, Gerhoh.

CLVII. *Traditio Heſſi Comitis in loco Ziuncilesbach.* (b)

Heſſi Comes tradidit ad Sanctum Bonifacium, in loco Zuncilesbah, juxta fluvium Sinnam, in pago Salagewe, in comitatu ipſius, quod illi Ludovicus rex ibidem in proprietatem dedit, quando ſibi & alia loca cum immunitatis autoritate dedit, hoc eſt, quicquid rex ſibi in eodem loco donavit, in areis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, viis & inviis, aquis, aquarumque decurſibus, totum & integrum in jus præfati martyris Chriſti coram iſtis transfudit teſtibus, Huogge abbate, presbytero & monacho, Thangmaro presbytero & monacho, Norde presbytero & monacho, Ottone diacono & monacho, Liutherte diacono & monacho, Vualten diacono & monacho, Sigifrido diacono & monacho, Hartuchen presbytero, Ruotbrahte, Ratolfe, Fridewine, Managolte, Gerbrahte, Sigifride. Comitatus Heſſi.

CLVIII. *Traditiones diverſæ.*

I. Gibraht dedit ad Sanctum Bonifacium quindecim jugera ad Marcheresbuſen.

II. Thietrih tradidit ad Sanctum Bonifacium huobas X. areas IV. & pomerium in pago Grapfelde, in captura Sulzahu, & in termino Nordheim wizzideg halb, & in termino Aſtheim ſuæ proprietatis wizzidiges dimidietatem, coram iſtis teſtibus, Vuolfmunte, Herimuote, Vualten, Suuarzalahe, Vuigen, Ramuolte, Thiotbalde, Aten, Egilbarte, Herolde, Vualmunte, Juzen, Hegilen, Vualddante, Thiotbalde, Liobſune, Einhatte, Recchen, Reginbrachte, Vadilramme, Otuuine, Ruotgere, Ezilen, Altmanne, Gozbrahte, Altmanne, Dagafride, Meginbalde, Adalotte, Friderihhe, Vuargaſte, Brungere, Inten, Erlbrahte, Meginen, Embrichen, Tuſamanne, Elle, Salramme. III. Tra-

(a) Extat apud SCHANNAT n. DLVI. ſub eadem rubrica.
(b) Extat apud SCHANNAT n. DLV. ſub rubrica: *Traditio Heſſi Comitis.*

III. Traditio Alberiches & Cunimuntes, ad Brunnunstat areas & XX. huobas,
493 ad gruenbah, in weringouue, quicquid ibidem habuerunt ad Rezzistat, vineas, quas ibidem patruus eorum habuit Alherich, separatim tradidit ad barahtorf, areas & huobas X. cunimunt vero ad gebolfeshuson, quidquid ibidem proprietatis habuit.

CLIX. *Traditio comitis Hessi in Otekaresdorf.* (a)

IV. TRaditio Hesses comitis, ad Otekaresdorf, in pago Salageuue, in comitatu ipsius, & in Kinzichero marcu, hoc est, quicquid ibidem habuit in huobis, mancipiis, ædificiis, areis, campis, pratis, pascuis, sylvis, viis & inviis, aquis, aquarumque decursibus, totum & integrum in jus S. Bonifacii martyris Christi donavit. Isti sunt testes, qui hoc viderunt & audierunt, Ruodolf, filius ipsius præfati hesses, qui hanc traditionem fieri jussit, Vuolmunt, walah, ato, helperih, ascrih, albart. Hæc traditio facta est anno dominicæ incarnationis DCCCCXXIII. indictione XI. mense Octobri, regni vero domni Heinrici Regis quinto, Hiltiberto venerando abbate præsente, multisque sibi monachis subjectis assistentibus, qui ad Fuldam coram tumulo S. Bonifacii Christi testis.

CLX. *Traditio Starcmanni.* (b)

TRaditio hæc acta est, & eodem die uno eodemque momento tradidit starcman, & soror ejus Gotahilt, ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis habuerunt in loco, qui dicitur Fussesstat, in pago Salageuue, hoc est, in huobis, mancipiis, & quicquid dici & nominari potest, quod illis jure pertinebat. Hi sunt testes, waltrih, qui hanc traditionem fecit, vualah, thiomman, Reidolf.

CLXI. *Traditio bonorum in Cella & aliis locis.* (c)

IN nomine S. & individuæ trinitatis, ego Einhilt, ad S. Bonifacium martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro pausat corpore, ubi vir venerabilis, largus atque laudabilis Haicho abbas, cum summa castitate atque suavitate, multitudinem monachorum, ad Dei militiam regere videtur, hoc est, quod trado, in provincia grapfeld, in finibus haginowa, quicquid sum visus proprietatis habere, in loco, qui dicitur Cella, in areis, ædificiis, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, & in omnibus his locis, quæ dicuntur felterod, & in finibus Maresfeldun, in wightigeshuson, & in Egilereshuson, & in Luhhesen, legitime adjacentiis, & mancipiis, ea scil. ratione hæc omnia trado, ut, quam diu vivam, usufructuario possideam, post obitum vero meum, omnia, quæ supra memorata sunt, meliorata non minorata, Deo donante, ad prædictum Christi martyrem, & memoratum abbatem vel successorem ejus cum omni integritate revertantur. Isti sunt testes, Egilbraht presbyter, Ratbraht diaconus, Ruoduuin presbyter, Altholt diaconus, Wolmunt, [Walah, Odalah, Zazo, Wigo, Buobo, Herimuot, Thiomman, Wolmunt, (d)] Adalfrid, Helibbraht, Raban, Vuidarolt, Heribraht, Thiothart, Orleib, Item orleib, Vodilbraht, Reginmer, Nidhart, Gerolt, Ratolf, Ruodicho, Betto, Maroholt, Haicho, Belding, Otuuin, Milo, Wacho, Ruotfrid, helting, Renifing, Ezelfrid, Berehtuuin, Vuolfbero, pro illa ratione ista traditio firma sit, ut nulli laico ab ullo abbate in beneficium donetur, sed omnino ad singulare abbatis firmumque servitium omnia ista pertineant.

Ruodolf

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DLXV.* sub rubrica: *Traditio Hessi Comitis.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. DLXVI.* sub rubrica: *Traditio Starcmanni.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. DLXI.* sub rubrica: *Traditio Einhiltæ.*
(d) Verba uncis inclusa apud Schannat non extant.

Ruodolf Comes tradidit suum servum Willibrahtan ad S. Bonifacium, istis præsentibus Ruoduuin, Albrih, Erih, Fridehelm, Adalm, Hatto, Egilbebern.

Reginuuald & Otuuin fecerunt vestituram in præsentia hesses, & ego wigger accepi.

CLXII. *Traditio Eboris.* (a)

EGo advocatus S. Mariæ, vasallus Cuonrati comitis, tradidit ad S. Bonifacium mancipia XXX. his nominibus, Biliniu, Vunnigart, Vuignand, Thiotmar, Ruodekar, Eggiun, Vvilliger, mahtroud, Otuuar, Vuinleih, germunt, adalmuot, hadabraht, Ruoduuar, Ruotbald, Vuillimann, Richolf, Fridihilt, Otger, Lantfrid, Liobetaga, Nanzo, Vualmar, Dietmar, Geruuin, Folchrih, Albrih, Hilderat, Uto, Geldunc. Isti sunt testes, hadamar abbas, adalhart presbyter & monachus, Egilolf subdiaconus, Rihhelm, subdiaconus, eggihart, figerat, Hessi, Ratgeil, Hietbarht, Berehtolt, Vuigger.

CLXIII. *Traditio Hamphonis.*

Hampho tradidit ad S. Bonifacium in Kalbaharus marcu, quinquaginta jugera, cum una mensa cum domo & horreo, Thiothart, etiam totidem jugera cum area, domo & horreo. Sigihelmi XXX. jugera, Reginbrahi, tantun- 494
dem jugerum numerum implevit in eodem termino cum area, omnia & ædificiis, horum omnium vestituram cum stipulatione subnixa perfecit.

CLXIV. *Traditio Walafridi.* (b)

VUalahfrid tradidit ad S. Bonifacium, pro redemptione animæ suæ, & parentum suorum, quicquid propriæ hæreditatis habuit in scuntarahu marcu, in pago Salageuue, in campis, silvis, cultis & incultis, aquis aquarumque decursibus, & unum mancipium, nomine Giselbraht, præsente domino Hadamaro abbate, hattone presbytero, Haichone presbytero, wiggarico presbytero, eggihardo diacono, signum Fridahelmi laici, signum ipsius walahfridi.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DLXXVII.* sub eadem rubrica.
(b) Extat apud *SCHANNAT n. DLXXXI.* sub hac rubrica.

SECUNDUS LIBER
TRADITIONUM ECCLESIÆ FULDENSIS.

Ecclesiæ in Huna dedicatio.

NNO Dominicæ incarnationis millesimo XCIII. indictione XI. Calendis Octobris, dedicata est ecclesia in huna, ab Emehardo, wirziburgensis sedis præsule, rogatu venerabilis abbatis Ruothardi, in honorem domini nostri & S. Mariæ matris ejus, & S. Margaretæ virginis. Istæ sunt reliquiæ de sepulcbro Domini, & de loco ascensionis ejus: reliquiæ S. Bonifacii martyris, Sixti papæ, Alexandri papæ, Hypoliti martyris, Sebastiani martyris, Cyriaci martyris, Proti & Hiacintbi martyrum, Hermetis martyris, Antonii monachi, Anastasiæ Virginis.

Ejusdem Ecclesiæ limites.

Hæc est terminario ejusdem Ecclesiæ, de ecclesia usque in Herbach, ab eo sursum, usque in Wolfesbouhil: deinde usque in Ruodolfesteyna, deinde ad fontem juxta Nuwensteti, ab eo fonte usque in gensibacb, de illo in Zigerbacb, & sic sursum usque in forestem, mascur, ab eo rursus in semitam antiquam, ab ea in Kindibrunnen, deinde usque in villam serudolfes: & sic usque in Santberg: Deinde superius usque in torrentem Santbabæ, & sic usque in Brunbach: à Brunbach usque in martbach: deorsum in flumen hunam: ab ea, sursum usque in Roffeberg, deinde usque in fontem * abbis: ab eo usque in fontem, qui est juxta Bagemaresbach, & sic in villam dagemaresbach: deinde usque in Smalunhusdi, & sic per silvam usque in Beggeres boug, ab eo usque Deychenstein, & sic in directum usque in Kedelenberg: deinde in habelenberg, ab eo usque in mundiberg, & sic usque in flumen ulstram: ab ulstra sursum in locum, ubi vraha intrat in ulstram, ab ea rursus usque in flumen, quod dicitur Dyue laha, deinde usque in villam Eydes, & sic indirectum usque in steynnnwant: ab ea in santbacb: à Santbach usque in snegilesberg: deinde in Eggihardesberg, ab eo usque in fresenaha, in Wezdefrot: Deinde in Kuffihoug, à Kuffihoug in flumen usque Hunam, de huna in herhach, de herhach rursus in ecclesiam Hunam.

** alberis.*

Fines Ecclesiæ in Cella.

Hæc est terminatio ecclesiæ in cella constructæ, de liederbach ascendendo usque ad holobach: de holnbach ascendendo usque ad middelesdanberk: de middelesdanberge usque ad gecelines struad, de Gecelinesstruode descendendo usque ad Udelgeresbrunnun: de Udelgeresbrunnen in Sualmana ascendendo usque ad durrenaha, de durrenaha circumeundn prædium albuuini & Adelingi, usque ad risgehdenbere: inde ad bockendunbiscun usque ad widenanse, inde ad Cheistericbe usque ad oucbenbach: de ouhenbach usque ad anatrefa: de anatrefa usque ad liederbach.

Fines salichenmünster.

Hinc incipit terminatio, quæ pertinet ad salechen monster, ubi aqua alesbach influit in Kinciham, & sic sursum ad locum beldinckesberg: inde ad frigesomannovelt usque rerbach, & sic ad ellenstein usque in jazaha, & sic sursum, in herhhenbrunnen ad domum wilderouuibo, usque delebrunno: inde in beidenessot usque ad viam Renniuueg, & sic deorsum usque ad scalcobrunnon, & sic deorsum, inter duos vicos in Kinciham, huuenouua & herigisesfelt, & sic sursum juxta ripam usque in brahdaha, & sic sursum usque in Sotdesbach, & sic sursum

fursum in Arezbach: inde sursum in Sunderebach, & sic deorsum usque in Salzaha, inde sursum in Flascunbach, inde usternaha usque in cressunbach, & sic deorsum in steinacha, inde deorsum ad luoderihesnol, & super ipsum collem usque in crebezbach, & sic deorsum in Kincibam. 495

I. *Traditio bonorum in Luchisono & in Kazrhono.* (a)

EGo in Dei nomine Rihhart, trado ad S. Bonifacium martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse videtur, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid in Luchisono & in Kazahano marcu proprietatis visus sum habere in terris, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus, & immobilibus, cum una dimidia captura circa flumen Elmaha, & tribus mancipiis: quorum hæc sunt nomina, Gozolt, Berta, Liohsuuindi, ea scilicet ratione, ut, quam diu vixero, prædicta omnia ad usum humanum per beneficium præfati abbatis possideam, & post discessum meum de hac luce ad rectorem prædicti monasterii cuncta revertantur. Facta est hæc traditionis chartula anno dominicæ incarnationis DCCCLII. regnante Ludovico, gloriosissimo rege orientalium Francorum, coram his testibus, signum Rihharti, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, signum thiotdolti, † widarolti, † adalolti, † herimuot, † hartuuig, † adaltag, † adalman, † fastman, † folcgeri, † ato, † freibraht, † fridubraht, † Warmunt, † Neirolf, † gouuolf, † nandrat, † helmgoz, † einrat, † altgast, † ecco, † reitger, † haruit, † arndio, † adalbraht.

II. *Traditio villæ Mareesfeld.* (b)

IN Christi nomine, ego Germunt, dono atque trado omnem proprietatem meam ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Rabanus abbas, multitudinem regit monachorum, in pago Grapfelde, in villa, quæ dicitur mareesfeld, & in ipsa marca, id est, in silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, pecoribus & mancipiis, quorum nomina hæc sunt, Berefrid, ormunt, ruotbald, hunolt, walahheri, hunrat, hiltimuot, leobmuot, holomot, rosmot, theotulf, adalniu, rihhelm, herimar, friduuin, goteuuin, berisuuid, cum omni supellectili eorum: Ea tamen ratione, ut ad vitam meam, ipsas res usufructuario possideam; post obitum vero meum cuncta, quæ tradidi, absque ulla contradictione in potestatem supra dicti abbatis redeant, aucta & meliorata, non minorata. Actum anno dominicæ incarnationis DCCCXXV. indictionis tertiæ, XIII. Calendas Martii, anno XII. regni Ludovici piissimi regis, & signum germunti, qui hanc traditionem fecit, signum Beraharti † vvaltolfi, † herimoti, † wahoni, † reginharti, † folcgeri, † ratgasti, † Isanharti, † lantfridi, † heitoni, † herimari, † adalharti, † assonis, † reginheri, † ellingeri, † eburharti, † altmanni, † theotmar scripsit, Attamar, gundolf, stillimuot, theotuuin, sigiman.

III. *Traditio bonorum in Luchisono.* (c)

IN nomine S. & individuæ Trinitatis, ego Egilhart, trado ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro pausat corpore, ubi vir venerabilis, Largus atque laudabilis Thioto abbas, cum summa charitate atque suavitate multitudi-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXIV.* sub rubrica: *Traditio Ribharti de proprietatibus suis in Luchisono & Kiczabano Marcis.* Vide etiam infra *n. VI.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXXVIII.* sub rubrica: *Germunti Traditio omnium, quæ in villa Naresfeld in pago Grapfelt possidet.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. DVIII.* sub rubrica: *Egilbarti Donatio quarundam Rerum suarum in Pago Grapfeld, in finibus Luchesono.*

titudinem monachorum regere videtur, hoc est, quod trado, in provincia grapfeldono, in finibus luchisono, quicquid ibi proprietatis visus sum habere, in areis, ædificiis, campis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumque decursibus, & omnibus legitime adjacentiis, & mancipiis, quorum hæc sunt nomina, gotauuin, salucho, vnuuan, nending, vvnisuind, ea scilicet ratione hæc omnia trado, ut, quamdiu vivam, usufructuario possideam: post obitum vero meum omnia, quæ supra memorata sunt & meliorata, Deo donante, ad prædictum martyrem & memoratum abbatem & successores ejus cum omni integritate revertantur. Acta est hæc traditio in monasterio rore, ab incarnatione dominica DCCCLXVII. anno, regni vero Ludovici piissimi regis XXVII. coram testibus istis, † Adololt † suitboto † zazo † herimuot † ruodung † alamar † truogo † wiching † adalman † nerolf † wernolf † fridurih † folcbraht † regihart † cadolt.

IV. Traditio bonorum in Luchiserana Marca & in villa Niunbrunn. (a)

496 IN Dei nomine, ego Reginhart, & Albuuin conjux mea, tradimus ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, pio præest gregi monachorum, sub regula S. Benedicti Deo militantium, quicquid proprietatis habuimus in Luchiserano marcu, & in villa Niunbrunni, in areis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus, & immobilibus, mancipiis, nec non & omni elaboratu, excepto auro & argento, vestimentoque, ea videlicet ratione, ut uterque nostrum, quam diu vivat, jam memoratam traditionem, & illud, quod nobis prædictus abbas in supra memoratis villis præstitit, per beneficium illius, sine ulla contradictione possideat: post obitum vero nostrum rectores præfati monasterii utraque beneficia aucta atque meliorata, sine ullius personæ contradictione suscipiant, & quicquid inde agere voluerint, liberam in omnibus habeant potestatem. Facta est hæc traditio coram testibus subter signatis, † Widarolt † Nerolf † Gauolf † Adaldag † Folcger † Adalman † Ratgast † Fastman † Thiotbraht † Freibraht † Ribibraht † Altgast † Ecco † Ato † Thiotbart † Reitger † Hilting † Hagano, indignus jussus scripsit.

V. Traditio bonorum in villa Fribus. (b)

IN Dei nomine, ego Minna, & filius meus Geborolt, tradimus ad S. Bonifacium, quicquid propriæ hæreditatis in villa, quæ vocatur friehus, habemus, in comitatu Kristani, id est, domibus, ædificiis, pratis, agris, aquis, pascuis, mobilibus & immobilibus, sylvis, campis, & hæc mancipia tradebamus, nuncupata his nominibus, Bereleib & uxor ejus cum filiis, Reginolf, Abuuar, Otuuar, Bereleih, Albloug, Librat, cum omni eorum supellectili, ita tamen, ut ea cuncta ad vitam meam usufructuario possideam, & ut mihi per singulos annos, aut unum sagum, aut Frisgung *(c)*, vel aliquid consolationis à magistro, qui scolasticos procurat, absque dila-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXXI.* sub rubrica: *Traditio Reginbarti & Albwin Conjugum.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. DXV.* sub rubrica: *Traditio Minnæ.*

(c) Sub sago hic non vestimenti genus, prout hæc vox usurpari solet, intelligitur, partim, quod cum Frisgung hic conjungitur, partim, quod consolationis causa concessum esse dicitur. Potius igitur cum *VADIANO* facio, qui *de Monasteriis Germaniæ lib. II. p. 45.* sic scribit, *Seigam autem & item Saigam aliis itidem in chartis legimus; qua tamen voce quid illa ætas significarit, non omnium una est opinio. Audivi quidem, qui scrofam significare conjicerent: illo moti, quod plusculis in chartis friscinga Seiga legitur, interim seorsim etiam friscinga, quæ in censum data sit. Friscingam autem dici putant scrofam adultam, quæ ad pariendum lactandumque idonea esse queat: à lactando enim Saigam quasi Seugam dictam: Friscingam autem ab ætate adulta. Nam & nostri venatores porcum sylvestrem anniculum* aut

dilatione ulla detur. Signum truogo, † Thiothart, Halmuot, Huoz, Otuuin, Helmrih, Reginbald, Nanzo, Reitger, Ratger, Rathelm, Gerhelm, Lantuuart, Rotolt, Fridahelm.

VI. Traditio Ribbarti de Proprietatibus suis in Luchisono & Kazahano Marcis. (a)

EGo, in Dei nomine, Ribbart, trado ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini monacborum pius pastor præesse videtur, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid in Luchesono & in Kazahono marcu proprietatis visus sum habere in terris, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, cum una dimidia captura circa flumen elimaha, & tribus mancipiis, quorum hæc sunt nomina, Gozolt, bettu, liobsuuind, ea scilicet ratione, ut, quam diu vixero, prædicta omnia ad usum humanum per beneficium præfati abbatis possideam, & post discessum meum de hac luce ad rectores prædicti monasterii cuncta revertantur. Facta est hæc traditionis chartula anno dominicæ incarnationis DCCCLII. regnante Ludovico, gloriosissimo Rege orientalium Francorum, coram his testibus, signum Rihbarti, qui hanc tradirionis chartulam fieri rogavit, signum thiotdolti † widarolti † adololt † herimuot † hartuuig † adaltag † adalman † fastman † Ato † folcger † freibraht † fridubraht † warmunt † netrolf † Gunolf † nandrat † helmgoz † einrat † altgast † Ecco † reitger † harit † arndeo † adalbraht.

Littera repetita.

Vichi.

VII. Traditio bonorum in Juchisono Marcu. (b)

EGo, in Dei nomine, Hilting, dono atque trado in elimosinam meam, in cœnobium S. Bonifacii martyris, quod dicitur Fulda, ubi Sigihart abbas multitudini monacborum præesse videtur, quicquid proprietatis habeo in Juchisino marcu, hoc est, jugera XC, & unum hominem marcolt, coram his testibus, qui hic infra annotati sunt, sigiharto Abbate, milone presbytero, † otuuino presbytero, † adaiger diacono, † adalraban presbytero † ortrib adaldag † neriolf † babucho, † berolf † Isanhart † fridubraht † Gumbraht † embricho † tugolf.

VIII. Concambium Domini Hadamari Abbatis & Ruodolfi Comitis. 497

Deest.

IX. Traditio bonorum in Marca Lutturu. (c)

EGo Albuuin, & duo filii mei, Tacholf & Altmann, tradimus ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis habere visi sumus in Liutturu marcu, in campis, silvis, pratis, areis, ædificiis, aquis, aquarumve decursibus, & mancipia III. quorum hæc sunt nomina, Waltrat, Herimuot, Ratburc, coram istis testibus, quorum nomina

aut adultum Frischling vocant. Sunt alii, qui mensuræ frumentariæ genus esse putant. Nos in codice nostro pervetusto legis Ripuariæ invenimus, Seigam vel Saigam quartam partem tremissis fuisse. Friscinga vero in Legibus Germanicis sæpius occurrit, prout etiam Glossaria docent, & potissimum *JO. GEORGIUS ECCARDUS ad Formulas veteres n. XXI.* ut ideo talis hic sensus esse videatur, Minnam ad singulos annos vel suem vel porcum sylvestrem adultum ad consolationem expectare.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXIV.* sub eadem rubrica: Vide supra *n. I.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. DXXXVII.* sub rubrica: *Traditio Hiltingi.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXXII.* sub rubrica: *Traditio Albuuini & filiorum.*

na hæc ſunt, † D. Hatto abbas, Einhart presbyter, Wernher, Witger, Gerbraht, Starcman, Sigibelt, item Gerbraht, † Otuuin, Meginfrid, Engilheri, Engilbarr, Friduuin, Seuuolf, Snello, Gundacar, item Friduuin, Goteram.

Limites Ecclesiæ in Creynfeld. Hæc eſt terminatio Eccleſiæ in Creynfeld, à muores Brink, ſurſum uſus ad Berholdes ſneida, inde ad fontem S. Bonifacii, item Haſanbach deorſum usque in Haſalaha, & inde in Slerepha deorſum usque ad Nortenboug, inde ad Huoceſrode, ſupra Steigira ad holos, inde mura ſurſum usque ad muresbrine.

Limites Ecclesiæ in Slierefa. Hæc eſt terminatio Eccleſiæ in Slierefa, de Habubesbahe usque ad Hadamundes, ad Sdiedenuueg: inde ad ulteriorem Slierefam, inde ad ſweberfeld, inde ad Stentenbrunnen, inde ad Landeſttazum, intra medium lyobolſes, & Sterrenrodes, inde ad Wignandesfanck: inde ad birchenenſe, inde ad Slierefam, ubi Eccleſia conſtructa eſt.

Limites Ecclesiæ in vvinegeresbusa. Hæc eſt terminatio matris Eccleſiæ in Winegeresbuſum, ubi nitigis fluvius defluit deorſum in hamerſtein, & ſurſum in montem usque lindum, & deorſum in Holzbah, inde ad Pfaffenhelm, inde in Magesbah, inde ſurſum ad montem Bermberg, inde ad Aſcberg, inde ad Salechenrod, inde in nitigis, & ſic ſurſum usque ad Steinbah, & ſic ſurſum in caput ipſius Steinbab, inde ad Houuiſtrazun, & ſic ſurſum ad fontem S. Bonifacii, ſuper Suueberfeld, inde per berdoltes ſneida usque in Brahdaba, & ſic deorſum in fuldere Strazun, & per illam in Heiſtolves eigan, inde in nitorn & ſic deorſum in Windebrunnua, inde ſurſum ad caput ipſius fontis, inde deorſum in Eggibardebah, & ſic deorſum in nitigis, & ſic ſurſum ad Hamerſtein.

Limites Ecclesiæ Luteræ. Hæc eſt terminatio, quæ pertinet ad Eccleſiam Lutera, ubi Scanuulta defluit usque in Renniphat, inde in Hellendemberg, inde Rodenbach, inde in mura, inde Lutera, inde in Huozemannesbrunnun, inde in Steckendenſtein, inde ſuper Aſcgeren in Marckbach, inde in Sliteſa, inde in Steinberg, inde in Mellenberg, inde ſuper Sinderesberg, inde in Cilbah, inde in Bircananſe, inde in Aſchzgruobun, inde ſuper Smerberg usque in Fuldam.

Slitſuſis Eccleſiæ limites. Hæc eſt terminatio Eccleſiæ Sliriſe, in qua jacet capella, quæ vocatur Ludetenbach: Eſt quidam lapideus pons inter Landesbuſon & Zangenesbach, ibi incipit de illo ponte usque ad fontem, qui eſt in villa, quæ vocatur Vngefuores: de Vngefuores ad Sterrenrode, de Sterrenrode ad Libolſes: deinde usque in ſylvam, quæ vocatur Musles: de Musles usque ad Linberg: de Linberge usque ad Vuigbardes: inde ad ſuperiorem Luiderenbach: de ſuperiore Luderenbach usque in rivum, qui eſt ad Heuencldes: de illo rivo ſurſum usque ad illum locum, qui vocatur Vuarta, de Vuarta usque ad caput Holenbabes: inde deorſum usque in Sualmana, & per illam deorſum usque ad tumulum, qui eſt infra molendinum, qui eſt Ruobnabdes: de illo tumulo usque ad publicam ſtratam: de illa ſurſum usque ad arborem, quæ vocatur Linda: inde recte in Antreſa: de Antreſa usque ad Fronerot: de Fronerot usque ad ſtratam: inde deorſum usque in Breidenbach: de Breidenbach usque ad Elbuuinesrode: de Elbuuinesrode inferius usque in Vebenbach: de Vebenbach deorſum usque ad Antreſa: de Antreſa in Luzzelaha, de Luzzelaha usque ad Hegenetdenberg: inde ad Liderbab: de Liderbah usque ad Glibenbucholon: de Glihenbucholon usque ad Vuolfnelmesbrunnen: de illo deorſum
498 usque in Sualmana: de Sualmana ſurſum usque ad Breidenbach, de Breidenbach ſurſum usque ad Stratam: de illa Strata usque ad Segenboldeſrode: de Segenboldeſrode usque ad Engizenhoge, inde usque ad Eſginebach.

Reginhart, Otto, Hunger, Othelm, Moio, Gerloh, Thiotrib, Ratbot, Brunbart, Otbelm, Woheri, Meginberi, Hadabrant, Atolf, Otgrim, Lantolt, Tbiotrib, Hrocolf, Adalhram, Egolf, Waltbraht, Folcrir, Liuto, Rihbraht, Terminar, Adalman.

X. Tra-

X. *Traditio mancipii.* (a)

EGo, in Dei nomine, Gerlah, trado in elimosinam Irmingeri, unam ancillam, nomine Rihburg, cum filiis suis, ad S. Bonifacium, martyrem Cbristi, ea scilicet ratione, ut aliud servitium non faciat, nisi ut per singulos annos quinque denarios, sive pretium eorum in cera persolvat ad Ecclesiam S. Bonifacii. Facta est autem hæc traditionis chartula in monasterio Fulda, anno IV. Hludovici, Regis orientalium Francorum, sub die 2. Non. Martii, signum Gerlahi, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † signum Egiolt † signum Swidger † signum Biotuit † signum Riheri † signum Theotheri † signum Gundfrid † signum Theottag † signum Hunhart. VI. Cal. Julii.

XI. *Traditio bonorum in Vuolfeshard.*

GErbraht & uxor ejus Engilsuind, quicquid proprietatis habuerunt in Wolfeshard, ad S. Bonifacium tradiderunt, III. Cal. Novemb. *Steghemener Marca.*

Waltrih tradidit ad S. Bonifacium in Grapfelde, in Stoghemeno marcu XII. jugera.

XII. *Traditio bonorum in villa Gobhusa, sub Abbate Styrmio.* (b)

IN nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, licet sint parva & exigua, quæ pro immensis peccatis meis & vitiis offero, tamen pius dominus noster Jesus Christus non quantitatem muneris, sed devotionem animi perspicit offerentis, ideoque ego Manoltus, sana mente, sanoque consilio, pro malis peccatis meis, ut in futurum veniam aliquam promereri merear, dono ad monasterium S. Salvatoris, quod est constructum super fluvium Fulda, ubi sanctus Bonifacius requiescit in corpore, hoc est, quod dono, in pago Grapfelde, in villa, cujus vocabulum est Gobhusa, hæreditatem meam, quam pater meus mihi moriens dereliquit, in areis, terris, araturiis, campis, pratis, silvis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, inculta seu culta, mobilia & immobilia, sicut superius diximus, totum & integrum à die præsente ad jam dictum monasterium S. Salvatoris, jam dictam rem habeatis, teneatis, possideatis, vel quicquid inde facere volueritis, liberam ac firmissimam in omnibus habeatis potestatem. Si quis vero, quod futurum esse non credo, si ego ipse aut aliquis de hæredibus meis, aut prohæredibus, & quælibet ulla opposita persona extranea, quæ contra donationem istam venire tentaverit, aut eam infringere voluerit, inprimitus ipsam Dei omnipotentis pœnam incurrat, & ab omni loco sanctorum excommunicatus appareat, & insuper solvat ad jam dictum monasterium S. Salvatoris auri uncias V. argenti pondera X. multa componat: & quod repetit, evindicare non valeat: sed præsens donatio ista omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixa. Facta donatio sub die 5. Calendas Augusti, Anno VII. regnante domino nostro Pippino Rege. Ego Woframmus emanuensis rogatus scripsi, & notavi diem, tempus quo supra. Signum Manolti, qui hanc donationem fieri rogavit.

XIII. *Charta super bonis in Geltresheim & Hengistorf.* (c)

DUm nobis fuit pietas & Dei voluntas, pro animæ nostræ remedio, nos bini, Habbertus & conjux mea, nomine Hruada, à die præsente portionem nostram tradimus in manum Styrmes abbatis, & in manum Hruadlauge abbatissæ in nostram elimosinam carradas II. In summa sunt mancipia XII. Mansos II. in Geltresheim,

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXVI. sub rubrica: *Charta Gerlahi, qua Ancillam cum filiis suis tradit.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. XVIII. sub rubrica: *Traditio Manolti, de bonis suis, in villa Gobhusa, in pago Grapfelt.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. XX. sub rubrica: *Habberti & Hruadæ Conjugum donatio bipartita prædiorum suorum in Gelteresheim & Hengistorf.*

tresheim, cum terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, & in Hengistorp terram, quantum nobis contigit à die præsente, pro mercede
499 animæ nostræ donamus atque tradimus per manus illorum medietatem ad casam S. Bonifacii martyris, & medietatem ad casam S. Mariæ, quantum nobis genitores nostri dimiserunt, & nos ipsi conlaborati habemus, donamus atque transscribimus, & post nostrum amborum discessum, quantum conlaboravimus, totum & integrum habemus donatum atque transscriptum, ad ipsa loca sancta superius denominata. Si quis vero, quod futurum esse non credo, quod si nos ipsi, aut ullus de hæredibus ac prohæredibus nostris, aut qualibet opposita & immissa persona, quæ contra hanc donationem & traditionem istam venire, aut irrumpere voluerit, imprimitus iram Dei incurrat, & à manibus sacerdotum, & liminibus Ecclesiarum excommunicatus appareat, & insuper inferat fisco sociante, solidos CC. mulcta componat, & quod repetit, evindicare non valeat, sed hæc traditio firma & stabilis permaneat, stipulatione subnixa. Actum est ad Geltresheim, in villa publica anno XII. regnante domino nostro Pippino, Rege Francorum. Signum Habberti & Hruadæ, qui hanc traditionis chartam fieri rogarunt: † signum Althuringi † signum Adaloltí † signum Megingozi episcopi, † signum Hrabaingi † signum Gerbaldi † signum Hruadharó † signum Theotuuigi † signum Ribberti † signum Sbrangolfi † signum Stabalolfi † signum Althelmi † signum Hramaolti † Leibolfi † Nendingi † Wiganti. Ego enim Sadrebaldus scripsi & subscripsi.

XIV. Traditio bonorum in Mitilesdorpf. (a)

IN nomine Domini Jesu Christi, anno XI. regnante Carolo, Rege Francorum, ego in Dei nomine Arndeo, pro intuitu, vel pro redemptione animæ meæ, ut veniam delictorum consequi merear in futuro, dono atque trado ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi Styrmi abbas præesse videtur, post obitum meum, quicquid inibi ex jure patris mei in hæreditatem convenit, id est, in pago Tullifeldon, & in villa nuncupante Mitilesdorf, totum & integrum in elimosinam meam, & in pago Grapfelde, in villa nuncupante Stocheim, quæ est juxta ripam fluminis, quod dicitur Streuue, una arialis, & una hoba, quod est, XXX. jugera terræ araturiæ: & mancipia, quorum nomina hic recensemus, Sigimunr, Suanahilt, Wigpraht, Otuuin, Theothilt, Vodalprahr, Regiouuih, Geilrat, Zeger, hæc omnia cum supellectili eorum, sicut supra dictum est, trado post obitum meum, ut vos seu sequaces vestri habeodi, perenniter fruendi in omnibus habeatis potestatem, stipulatione subnixa. Actum in monasterio Fulda, die I. mensis Decembris: Ego Asger rogatus chartulam feci.

XV. Traditio bonorum in Nordtheym. (b)

DOminus ac redemptor noster, Dei filius, admonet, dicens, Date elimosinam, & ecce omnia munda fiunt vobis, idcirco ego in Dei nomine Heriprahr, & conjux mea Ratburg, per hanc chartulam donationis, sive restamentum, dono ad S. Bonifacium martyrem, qui in corpore quiescit, in pago Grapfelde, sive in monasterio, quod dicitur Fulda, & ubi Styrmi abbas præesse videtur, donatumque in perpetuum esse volumus, & promptissima voluntate confirmamus, hoc est, in pago Grapfeld, & in loco nuncupante Nordheim, post obitum nostrum, quicquid in hæreditatem nobis convenit, omnia tradidimus ad S. Bonifacium, cum terris, domibus, ædificiis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, cum mancipiis, & hæc nomina eorum, Hruadaloh,

(a) Hæc charta extat apud *SCHANNAT n. LXI.* sub rubrica: *Arndeonis donatio eorum, quæ possidet in Pagis Tullifeld & Grapfeld.*

(b) Hæc charta reperitur apud *SCHANNAT n. XLI.* sub rubrica: *Heriprahti & Ratburgis Conjugum donatio quarumdam rerum in villa Nordheim.* Ex quo illam emendavi.

loh, Perahthilt, Waltthrud, Gozfrid, Adalwart: ficut fuperius diximus, poft obitum noftrum hæc omnia tradimus atque transfundimus, ita ut habeatis poteftatem habendi, tenendi, commutandi, vel quicquid exinde elegeritis, liberum arbitrium habeatis, ftipulatione fubnixa. Actum fub die pridiarum Martii nonarum, anno VI. regnante Carolo, Rege Francorum, fignum Heriperabti, & conjugis ejus, qui hanc traditionis chartulam fieri rogaverunt, † Ratburge † Maraholt † Ribperaht † Pirniebo † Reginperaht † Hramperaht † Wolfmunt † Otrih † Helmerih † Engilrih † Hegilo † Cunirih † Hitipetaht † Albarat † Rimis † Buobo † Hruadwig † Milo † Germar.

XVI. Traditio bonorum in Muneriherftad & Habolteshеym. (a) 500

Dominus ac redemptor nofter admonet dicens, date elimofinam, & ecce omnia munda fiunt vobis, idcirco ego in Dei nomine Egi, & conjux mea Sigihilt, donamus pro animæ noftræ remedio, donatumque in perpetuum effe volumus ad monafterium Fulda, in pago Grapfeld conftructum, ubi venerabilis vir, Styrmi abbas, cum turba plurima monachorum præeffe videtur, hoc eft, in loco nuncupante munirihеftat, fitum in pago Grapfeld, & in Habolteshеim, fitum in pago Werangeuue, quicquid ibidem ad nos nofcitur perveniffe tam terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis. quorum nomina hæc funt, wenilo, Egilolf, reginolf, ocuuin, leobolf, megina, perabthilt, ezzilo, cujus ad nos tertia pars pertinet, fimiliter Ruadbirge, ratbirg, Vuonatheri, waho, adalger, abbo, managolt, ratuuar, himildrud, egina, Liba, cum vineis, filvis, campis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumque decurfibus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici aut nominari poteft, totum & ad integrum ad præfatum monafterium in elimofinis monachorum ibidem habitantium, & liberam ac firmiffimam tenendi, habendi, & quicquid elegeritis, faciendi, in omnibus habeatis poteftatem. Si quis vero, quod futurum effe non credimus, fi aliquis de hæredibus noftris & prohæredibus contra hanc epiftolam donationis noftræ venire tentaverit, aut eam infringere conatus fuerit, iram trinæ majeftatis incurrat, & infuper juxta pœnam feculi inferat partibus ipfius monafterii, cum cogente fifco auri libras duas, pondera argenti quinque, & quod repetit, evindicare non valeat, fed donatio noftra firma & inviolata permaneat, ftipulatione fubnixa. Actum fub die quinto Calend. Januarii, anno tertio regnante Carolo, gloriofiffimo Rege Francorum. Signum Eges, qui hanc chartulam fieri rogavit, † fignum ftyrmi abbatis, † fignum theotperabt, † fignum babperaht, † fignum rumpraht.

XVII. Traditio bonorum in Wefthus. (b)

In nomine Domini noftri Jefu Chrifti, anno octavo, regnante Carolo, rege Francorum, ego Ruduch. trado ad monafterium S. Bonifacii, in villa, quæ dicitur wefthufen, in pago grapfeld, pecuniam meam, quicquid fuerit in domibus, ædificiis & omnem laborem meum, totum & integrum, & unum puerum, nomine otger, cum omni labore fuo, quicquid habet, ficut fuperius dictum eft, totum & integrum omnem laborem meum poft obitum meum vos & fucceffores veftri perpetualiter poffidendi in omnibus habeatis poteftatem, ftipulatione fubnixa. Actum in monafterio Fulda, in die VIII. menfis Junii: ego Afger recognovi.

(a) Reperitur apud *SCHANNAT n. XXXIII.* fub hac rubrica: *Traditio Eges & Sigihiltæ conjugum, de poffeffionibus fuis in Pago Grapfeld & Weringevve.*

(b) Reperitur apud *SCHANNAT n. XLVI.* fub rubrica: *Traditio Rudigeri.*

XVIII. Traditio bonorum in pago Baringe, & in villis Sandheym, Northeym & Pladungen. (a)

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Fricheo, & conjux mea Itmuot, ob metum gehennæ æternæ, & præmium vitæ æternæ, seu pro remedio animæ nostræ, aut remissione peccatorum nostrorum, ut veniam delictorum atque scelerum nostrorum consequi mereamur in futuro, Dei gratia nos admonente, donamus atque tradimus, traditumque in perpetuum esse volumus, ad S. Bonifacium martyrem Christi, ad monasterium, quod vocatur Fulda, ubi venerabilis & præclarus abbas cum multa turba monachorum Deo servire videtur, quicquid proprietatis habemus ex jure parentum, & alio quocunque modo acquisitum, in pago Baringe & in villis istis, Sundheim, & Northeim, & in Pladungen, similiter & hoc,
Bochonia. quod in ista bochonia juxta ripam fluvii, quæ vocatur huna, totum & integrum cum terris, silvis, ædificiis, campis, pratis, aquis, aquarumque decursibus & omnibus adjacentiis, & mancipiis XIIII. quorum nomina hæc sunt: Ruodolf, anno, manno, hagustal, truogo, waldman, oton, willicoma, Irmingart, adalgart, peiarin, warrat, wiglind, otgart, cum omni supellectili eorum & sumptu sic in elimosinam nostram tradimus, sicut supra scriptum est, ita, ut per precariam nostram, & per
501 vestrum beneficium nos illam rem usuario modo excolendam tenere permittatis usque obitum vitæ nostræ, & post obitum nostrum amborum, supradictam rem vos & posteri vestri perenniter habere firmissimam habeatis potestatem, culmo subnixam. Actum in monasterio Fulda, anno XXI. regnante Carolo, glorioso Rege Francorum, die XXVII. mensis Februarii, & ego Asger indignus presbyter jussus scripsi. (Beim baimen.)

XIX. Cambium areæ in villa Herisa. (b)

EGo itaque in Dei nomine Paugolf abbas: omnibus fidelibus nostris non habetur incognitum, quod ego ab ipsis unam arialem, id est, houastat cambiaui, id est, mutavi, in villa, quæ dicitur herisa, id est, starcfrid, & wigfrid, & thancrat, tradiderunt mihi ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, illam arialem, quæ ad proprietatem eorum fuerat, id est, ex his unusquisque suam partem ad possidendum, ad excolendum à die præsente, ita, ut nos nunc & posteri nostri ulterius illam habere, frui, liberam, firmissimamque in omnibus habeamus potestatem, stipulatione subnixam.

XX. Traditio bonorum in Sala.

EGo itaque Poto, in elimosinam meam S. Bonifacio, in villa, quæ vocatur Sala, per manum Gludes, & Hruadheres, quicquid ibi proprietatis habeo in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, ædificiis, domibus, aquis, aquarumve decursibus, totum & integrum, & hæc mancipia, Habrit, Haholt, Otmunt, Willa, Ashilt, cum omni supellectili eorum, ea ratione, ut post obitum meum hanc rem in elimosinam meam, inexquisitam & incontradictam vos & posteri vestri habere perenniter firmissimam habeatis potestatem, stipulatione connexam. Actum in monasterio Fulda, die 20. mensis Augusti. Ego Asger rogatus scripsi, & Hludes, & Hruadheres.

XXI. Traditio bonorum in Bochonia. (c)

IN nomine domini nostri Jesu Christi, ego Hruadhart, & frater meus Leobhart, pro remissione peccatorum nostrorum, in elimosinam nostram, seu conjugis meæ

(a) Hanc chartam emendavi ex *SCHANNAT n. LXXXVIII.* ubi reperitur sub rubrica: *Charta Fricheonis & Itmuotæ Conjugis suæ, qua donant prædia.*

(b) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CLXXIII.* sub rubrica: *Traditio Starcfridi & sociorum.*

(c) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CLXXI.* sub rubrica: *Traditio Hruadharti & Leobharti Fratrum.*

meæ Hruadhartes lihruge, tradimus ad monasterium S. Bonifacii martyris, quod dicitur Fulda, ubi Paugolf, venerabilis abbas præesse videtur, quicquid in ista Bochonia, in ripa fluminis, quod dicitur Fulda, proprium habemus, id est, terris, silvis, campis, pascuis, ædificiis, pecuniis, quadrupediis, & quicquid sit, ea ratione, ut ego & frater meus Hruadbart & Leobhart, usque ad obitum nostrum, supradictam rem nobis ad nutrimentum per beneficium vestrum babere possimus, post mortem nostram vos & secutores vestri habere perenniter supra dictam rem, firmissimam babeatis potestatem. Actum in monasterio Fulda, die XIX. mensis Januarii.

XXII. *Traditio mancipiorum, agrorum & pratorum in villa Rostorphe.* (a)

EGo in Dei nomine, famula Dei Folmuot, & soror mea Frahunt, donamus in elimosinam nostram ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi Paugolf abbas præesse videtur, quicquid proprietatis habemus, in pago tolliveldum, in villa, nuncupata Rosthorphe, duo mancipia, id est, hruadheri, baldhilt, & XL. jugera terræ aratæ, & prata inter ambos, sed & aliter sicut jam supra dictum est, totum & integrum, id est, pecuniæ, quadrupedis utriusque sexus, quidquid sit extra unam arialem, id est, houastat, post obitum nostrum amborum, ea videlicet ratione, ut post exitum vitæ nostræ supra dictam rem in contradictam vos & posteri vestri habendi perenniter liberam ac firmissimam in omnibus habeatis potestatem. Actum in monasterio Fulda, die VI. mensis Augusti. Ego Asger, indignus presbyter, rogatus scripsi, † Folmuote & sororis ejus Frahunte, quæ hanc chartulam fieri rogabant, † Herirates † Leibuuartes presbyterei † Rimoltes † Nortgeres † Genozees † Ratolfes † Helmperahtes † Sandoltes † Franchen † Gernandes † Gozmuntes.

XXIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in Stocheim & Wanchein.* (b) 502

IN Christi nomine, ob desiderium vitæ æternæ, & pro remissione peccatorum, ut veniam consequi merear in futuro, ego itaque Helpholf trado S. Bonifacio, Christi martyri, talem traditionem, qualem mihi pater meus Egilolf, & frater meus Husuuart tradiderunt, sic trado ego Helpholf, quod est in pago Grapfeldum, in villa stocheim, id est, tertiam partem patrimonii sui, sicut reliquerat ei, id est, Egilolfo patri meo ejus pater huntolf: similiter in Wancheim, ex jure proprietatis suæ, quod mihi in proprietatem pertinet, id est, tertiam partem trado ad S. Bonifacium in elimosinam meam, id est, in supra dictis locis de tali portione, sicut supra dictum est, tam in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, & hæc mancipia, Ratperaht & conjux ejus, Werinburg, filia eorum Vueltila, & filius ipsius Vueltilun, Liutperaht, & illum Ratprahten, cum omni supellectili sua, quæ ad eum pertinet, Otheri, Vualdger, Freido, Hemmo, Inga, Adalrih, Icha, Adalburg, Vualumaran, cum tali portione, sicut Helpfoluan pertinet, & Vuitsind. Hæc, sicut hic continetur scriptum, sic traditum esse volo in perpetuum in elimosinam meam S. Bonifacio à die præsente huic familiæ, quæ nunc hic Deo servire videtur, & secutoribus, habere perenniter ad fruendum incontradictam firmissimamque habeatis potestatem culmo connexam, vobis ad roborandum, & vos ad induendum. Actum in monasterio Fulda, die 6. mensis Februarii, Anno XXVIII. Regni Domni Caroli invictissimi Regis. Ego Asger scripsi, testes traditionis hujus Sigifrid, heriperaht, adalram, adalfrid, hruading, hruadmar, einhart, erolt, friduhelm, albarat, erhart, sigimunt, ebur, arn, helmuuart, heimo, albthonar, heriuuart, parinc, adalrih.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CLXII.* sub rubrica: *Traditio Folmuotæ & sororis.*
(b) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXI.* sub rubrica: *Traditio Helpholfi.*

XXIV. Traditio bonorum in Nordheim, Hoitine, Herisatorf, Sulzifeld, Svvallungen, Chunitorpen, Pargdorf, & multis aliis locis. (a)

Tollefeld, pagus. Grapfeld, pagus. Gozfeld, pagus. Eegenu, pagus. Kinabgouu, pagus.

EGo, in Dei nomine Egilolf, in elimosinam meam & filii mei Helpholfes, trado S. martyri Bonifacio, qui in Monasterio Fulda sacro requiescit in corpore, hanc partem ex jure proprietatis meæ, sicut mihi pater meus Huntolf in hæreditatem reliquit, id est, in istis locis, in pago Tullifeldun, in villa nordheim tertiam partem, similiter in hoitine tertiam partem, & in pago grapfeldon, in villa herisatorp tertiam partem, & in sulzifelde & in suuallungom tertiam partem, in Chunitorp, & in pargthor, in potolues stet & in weterungen, similiter tertiam partem in sclavis, in heidu, & in trustnesteti tertiam partem, in villa Paringe Mancipia III. quorum hæc sunt nomina, Libheri, Fastolf. Zeita. In pago Gozfeld, in villa Suuanafeldon tertiam, in pago Egenui in villa scegifeldon tertiam partem, [in pago rinabgeuue, in villa gisenheim tertiam partem. *(b)*] In his supra dictis locis, sicut hic scripum est, sic volo esse traditum, ad supra dictum sanctum tertiam partem, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, [vobis, & posteris vestris, absque ullius personæ contradictione,] ea scilicet ratione, ut per præstariam Vestram ego & filius meus Helpholf illud possideamus ad vitam nostram, post obitum nostrum vos & successores vestri ad possidendum & fruendum in elimosinam meam ulterius perenniter firmissimam habeatis potestatem, stipula confixum vobis ad roborandum & ad tuendum. Actum in monasterio Fulda, die VI. mensis Februarii. Ego Asger scripsi: [ecce] hi testes illius vestitionis [qualiter egilolf tradiderat S. Bonifacio in suuanafeldum] † ato, † liulo, † ato, † alatolf, † weringer, † erolt, † thilo, † ferting, † rihelm, † hahger, † einhart.

Ecce isti testes sunt supra in wangheim, † othelm, † germo, † ludumar, † Rabsn, † pero † Erpf, † gundmar, † ortleib, † hunpetaht, † wolfleib, † fridumar, † orentil, † lud.

Ecce testes in heriffu, † starcfrid, † thancrat, † vvigfrid, † tenihart, † adalrih, † heripraht, † vodalhari, † thruadland, † flampraht. *(c)*

XXV. Traditio bonorum in marcis hengisthorf & brannungen. (d)

503 EGo in Dei nomine Prendo, trado ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi Paugolf abbas præesse videtur, quicquid proprietatis habeam, quod est in pago Grapfeld, in marcu Hengistorp, & in brannungen, post obitum meum, quicquid sit, in elimosinam meam, id est, terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mancipiis, Gerolf, Irmingund, wolfbirin, Hruadheri, Rihthrud, meno, Puozzolf, Sinda, Moruh, althilt, cum omnibus rebus eorum, ea scilicet ratione, ut post obitum vitæ meæ prædictus abbas, & cuncta congregatio illa totum, & quicquid exquisitum & laboratum sit in die mortis meæ, vos & secutores vestri habendi, perpetualiter possidendi, in omnibus potestatem habeatis, stipulatione subnixa. Actum in monasterio Fulda, anno XIII. regnante Carolo, Rege Francorum, die XXX. mensis Novembris. Ego Asger chartulam feci. Testes traditionis hujus † gundhram, † rihperaht, † egiolf,

(a) Hanc chartam ex *SCHANNAT n. CV.* ubi extat sub rubrica: *Traditio Egilolfi*, hinc inde emendavi.

(b) Hæc & reliqua verba, uncis inclusa, apud Schannat non extant.

(c) *SCHANNAT* saltim habet: *Ego Asger scripsi. Hi sunt testes illius vestitionis † Ato † Liulo † Thilo † Erolt † Othelm † Germo † Gundmar † Ribelm † Starcfrid † Thuncrat † Wigfrid † Adalrih † Heriprabt † Vodalberi † Flamprat.*

(d) Hanc chartam emendavi ex *SCHANNAT n. LXVI.*

egiolf, † Hruodun, † reginbald, † nidger, † theotholt, † waldger, † hrunzolf, † engilperaht, † friduperaht, † tabaris, † ſigiboto.

XXVI. Traditio bonorum in Suuinfurter Marca & aliis Marcis. (a)

DOminus ac redemptor noſter Dei filius admonet, dicens, date elimoſinam, & ecce omnia munda fiunt vobis, idcirco ego in Dei nomine Hiltrih, pro me & conjuge mea Hruadunne, dono atque trado, quicquid in pago Grapfeld, in Suuinfurtero marcu ego Hildrih, proprietatis habui, excepta una huoba, & quicquid conjux mea Hruadun, in Uringosteti & in coldleibesheim, id eſt, in Folcfeldeno marcu proprium habuit, & in ſpiozesheim, & quicquid in winido hoheimono marcu nos ſimul habuimus, & quicquid in Aſcahu absque tribus hobunnis, id eſt, in weringenuero marcu, & iſta mancipia, wolfgelt, Rihhilt, widargelt, nordman, herigart, leobwini, hæriggo, frenehin, ſuuabin, nending, ſuuanahilt, glaumunt, gotaluind, gotesgis, adalburg, Imma, houauuib, guotuuiz, gerbald, althrud, wolfbero, altbero, adalbero, huohmunt, mahtfrid, totum & integrum, quicquid prænominavi, trado ad S. Bonifacium, pro me & conjuge mea, ea ſcilicet ratione, ut, dum ego vivo, habeam illud, & utar ſub veſtra precaria, poſt obitum vero meum, vos veſtrique ſucceſſores ulterius ſine ulla contradictione poſſideatis, hæcque donationis charta firma & inviolabilis permaneat, ſtipulatione ſubnixa. Actum in monaſterio Fulda, pridie iduum Septembrium anno XXIII. regnante Carolo, rege Francorum. Ego Einhart ſcripſi.

Suuinfurter marca. *Folcfelder marca.* *Winido marca.*

XXVII. Traditio Vuillibaldi Epiſcopi in terris & mancipiis. (b)

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ego Willibald, concedente gratia divinæ majeſtatis, epiſcopus, imo & catholicæ Chriſti vernsculus eccleſiæ, juxta quod teſtantur divina oracula, date elimoſinam, & ecce omnia munda fiunt vobis, idcirco cogitans, quomodo aqua ignem extinguit, ita elimoſinarum largitio reſiſtere queat peccatis, in elimoſinam meam, & remiſſionem peccatorum meorum, trado ad monaſterium S. Bonifacii, quod eſt conſtructum ſuper ripam amnis, qui dicitur Fuldanenſis, ubi religioſus & præclarus Paugnlf abbas, cum magna monachorum multitudine Deo ſervire cognitum eſt, poſt obitum meum, id eſt, in ſupra dicto loco, novem trado colonias (hoc ſunt Hobunnæ) integras, cum omnibus adjacentiis & finibus ſuis, in arialis, in terris araturiis, in ſilvis, in campis, in pratis, in paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, ædificiis, molinariis, mancipia cum omni ſupellectili eorum, & hæc nomina ſeu numerus eorum. Egiluuart cum conjuge ejus, & cum uno infante. Adaluuih, & duo infantes cum ea, & una fœmina Tagalind nomine, Irminfrid, & conjux ejus, cum duobus infantulis, adalhart & uxor ejus, & quatuor infantes cum eis, meginhilt cum duobus parvulis, Ruodolf, cum uxore ſua, & tribus infantulis, gozleih, ferahpald, omniumque viginti octo, & in villa nuncupata Ibisſtat, unam coloniam, ſicut 504
ſupra dictum eſt, in elimoſinam meam trado ad jam dictum monaſterium, totum & integrum, ſcilicet, ut poſt exitum vitæ meæ, ſupra dictam rem, domino volente, melioratam & inminutam & incontradictam in omnibus rebus vos & ſecutores veſtri habere ulterius, frui perenniter; ſicut hæc præſens traditinnis continet chartula, cum teſtium manibus ſuppoſitis & ſignis adhibitis, liberam ac firmiſſimam in omnibus habeatis poteſtatem, cum ſtipulatione ſubnixa. Actum in monaſterio Fuldanenſi, anno XVIII. regnante Carlo, glorioſiſſimo Rege Fran-

(a) Hanc emendavi ex *SCHANNAT n. XCVIII.* ubi extat ſub hac rubrica: *Traditio Hiltribi & Hruaddunnæ, Conjugum, de Bonis ſuis in Folcfeldono marca ſitis.*

(b) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. LXXVIII.* ſub rubrica: *Willibaldi Epiſcopi donatio quorundam manſorum cum mancipiis utriusque ſexus & prole.*

corum & Langobardorum, atque patricio Romanorum, die 8. mensis Octobris, & ego Asger indignus presbyter, rogatus scripsi, † signum Eburacares comitis, † Eggi, † Erpes, † Ihro, † Siczger, † Wahho, † Wlfmar, † Hurum, † Friccheo, † Waldmunt, † Hogo.

XXVIII. *Traditio bonorum in Landfridesbus.* (a)

IN Dei nomine, licet sint parva & exigua, quæ pro meis immensis offero sceleribus, tamen scio, æquissimum judicem plus devotionem mentis, quam quantitatem perpendere muneris. Idcirco ego, Theotricus, inspirante Dei gratia, sana mente, devotaque voluntate, dono atque trado in elimosinsm meam, ad S. *Sylva Bochonia.* Bonifacium, qui corpore requiescit in pago Grapfelde, in silva bochonia, prope ripam fluminis Fuldæ, ubi vir venerabilis, Paugolfus abbas, turbæ monachorum pius præest pater, dimidiam meam paternalem hæreditatem, & duas partes de meo elaboratu, in loco, qui dicitur Lantfrideshusun, prope ripam fluminis Fuldæ, id est, terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt: Nandger, Theotuuig, Prunhilt, cum omni elaboratu eorum, supellectili & sumptu. Ita, ut à die præsente omnia illa in meam elimosinam, in vestrum transeant dominium, ut firmissimam in omnibus habeatis potestatem facere de illa re, quicquid vobis placuerit, nullo, quod absit, contradicente. Actum in monasterio Fulda die VII. Februarii. Ego Asger feci.

XXIX. *Traditio bonorum in pago Alsecinx in quibusdam villis.* (b)

OPortunum est unicuique, dum in hoc mortali corpore vivit, de futura vita, ubi immortaliter perpetuoque vivere sperat, dum licet, cogitare, ideoque ego Huchus, dono pro remedio animæ meæ, seu pro anima filii mei Hahichone, ac pro æterna indulgentia peccatorum nostrorum, ad monasterium, quod dicitur Fulda, quod est in honore. S. Bonifacii & Salvatoris, in pago, qui dicitur Grapfeld, [& cæterorum sanctorum, (c)] ubi in Dei nomine Paugolfus abbas una cum monachis suis ibidem consistentibus, regulariter degere videtur, do- *Pagus Alsecinse. Alsus. Ostheim. Choanesheim.* natumque in perpetuum esse volo, hoc est, in pago alsacinse, in villa & in marca denominata Ostheim, & in Chonaesheim [& in terminis earum,] id est, cum terris, domibus, ædificiis, acolabus, mancipiis, vineis, silvis, arealis, [casis, casalis,] campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, quantumcunque in ipsis terminis *(d)* homine meo Baturieo, condonavi in beneficium [meo,] cum omni adjacentia ad beneficium ipsum pertinentibus, totum & integrum in ipsa marca, Onchiisasheim, vinea una, quam ipse in beneficium habuit, in loco, qui dicitur Rigolesberg, [quantum ibidem vineas in beneficio meo ipse badaticus tenuit, ad integrum à die præsente ad ipsum locum sanctum trado atque transfundo,] ea ratione, ut, [ab hac die ipsas res superius denominatas,] ipsa casa Dei vel congregatio *(e)* ejus teneant atque possideant & eorum successoribus, Christo propitio derelin-

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CLXIX.* sub rubrica: *Traditio Theotrici.*

(b) Hæc charta extat apud *SCHANNAT n. LXXVI.* sub hac rubrica: *Traditio Huchi de Pago Alsatia, qua possessiones suas in Ostheim, Chonesheim & Rigoltesberg, largitur.*

(c) Verba uncis inclusa apud Schannat non habentur.

(d) Pro *in ipsis terminis*, Schannat legit: *in ipsa marca.*

(e) Verba finalia apud Schannat sic habent: *Ut ipsa casa Dei & Successores ejus hec habeant, teneant, & quicquid exinde facere voluerint, liberam habeant potestatem; si quis vero, quod fieri non credo, si Ego ipse, vel heredes mei, vel ulla opposita Persona extranea, qui contra hanc Donationem a me factam venire temptaverint aut inrumpere voluerint, tunc inferant vobis, & vestris successoribus, cogente Fisco, auri Libras X. argenti pondera X. coactus exsolvat, & quod repetit, evindicare non valeat, sed præsens Donatio, omni tempore firma sit cum stipulatione subnixa. Actum ad Phadrebrunnen XIII. Kal. Julii Anno XVII. Regni Domini nostri KAROLI Regis.*

relinquant, & faciendi, quod voluerint, liberam habeant in Dei nomine potestatem. Si quis vero, quod futurum esse non credo, ipse aut hæredes mei, vel ulla opposita extranea persona, quæ contra hanc donationem à me factam venire tentaverit, aut irrumpere voluerit, tunc inferat vobis & vestris successoribus dupla repetitione, sociante fisco auri libras X. argenti pondera X. quæ actus exsolvat, & quod repetit, evindicare non valeat, sed præsens donatio omni tempore firma sit cum stipulatione subnixa. Actum ad Patrebrunnen XIII. Idus Julii, anno XVII. regni domini nostri Caroli, Regis Francorum, † signum Hugone, qui hanc donationem seu testamentum fieri rogavit, † Widerici, † Winihardi, † Wiloni, † Herigerni, † Hamerici, † Oatichone, † Woltbert, † Hrofrid, † Adalberti.

XXX. *Traditio in Tagamar, Peinheristeti, Trossesteti, Marcahesfeldum. (a)*

EGo, in Dei nomine, ancilla Christi Sessa, & soror mea waltun, tradimus ad S. Bonifacium, quicquid proprietatis habemus in istis villis, id est, in Tagamari, & in Perinheresteti, & in trosesteti, & in duobus marahesfeldun, totum & integrum, terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, molinariis, ædificiis, apium aluearis, mancipia, quorum hæc sunt nomina, Ercanfrid, Woltolf, Appo, Adalger, Notto, Reginhart, Franco, Heimo, Altolf, Eburhart, Nandgoz, Sindilo, Oto, Zitcoma, Geruuih, Gozmar, Fridulind, Adalgart, Willigart, Hruaduuar, helidniu, Adalniu, Willimuot, Stillimuot, Rihmuot, Otila, Anshilt, Elihilt, Paldhilt, meginsuuind: hæc omnia cum omni supellectili eorum, sicut supra dictum est, tradimus ad S. Bonifacium, in elimosinam nostram, ea ratione, ut per beneficium vestrum, qui ibi ad illum S. martyrem habitant, ego Sessa & soror mea waltun, istam rem ad fruendum habeamus potestatem usque ad obitum vitæ nostræ, post exitum vero vitæ nostræ ambarum, vos & posteri vestri supra dictam rem perenniter possidere firmissimam habeatis potestatem, culmo subnixam. Actum in monasterio Fulda, die XXIX. mensis Martii. Ego Asger indignus presbyter scripsi. 505

XXXI. *Traditio bonorum in pagis Grapfelden & Gozfelden. (b)*

NOn est incognitum multis fidelibus, quod Reginhilt, & soror ejus Gundhilt, tradiderunt in elimosinam suam ad S. Bonifacium, quicquid proprium habere viderentur, in pago Grapfeldum & in pago Gozfeldum: ideo ego Paugolfus abbas, cum consensu fratrum nostrorum omnium, præsto tibi reginhiltu, & gundhiltu ad vitam suam, quicquid manu potestativa tradiderunt ad S. Bonifacium, extra illa loca tria, quæ nobis in præsenti modo ad serviendum dimisistis in tungide, & in Pleichenfeldun & in Buchiliden, & contra ista loca tria, præstamus tibi Reginhiltu, & in Gundhiltu, de nostris propriis, in loco, qui appellatur brachouua, ut habeant ad vitam suam, cum cæteris locis tibi concessis, habendi, fruendi, non minuendi sed meliorandi, firmissimam in omnibus habeatis potestatem, in nostram præstariam, & post obitum vestrum possideamus nos & successores nostri, signum Paugolfi abbatis, qui hanc præstariam fieri jussit, † Prezzolti presbyteri † signum Hrudharti presbyteri, † signum Hruadfridi presbyteri, † signum Ortrohi monachi, † signum Gerbrahti diaconi † Nandharii diaconi † signum Hramuolti presbyteri, facta præstaria tertio Calend. Julii.

XXXII.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXVIII.* sub rubrica: *Traditio Mancipiorum in Trostet.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CXXXII.* sub rubrica: *Charta Baugolfi Abbatis, qua Reginhiltæ & Gundhiltæ sororibus, prædicta quæ tradiderant in Pagis Grapfeld & Gozfeld, concedit in præstariam, aliis superadditis.*

XXXII. Traditio bonorum & mancipiorum in Adreodum. (a)

IN Dei nomine ego Oto, pro remedio animæ meæ, & conjugis meæ Rathildæ defunctæ, trado ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi ipse corpore requiescit sacro, & ubi venerabilis Paugolf abbas præesse videtur, in villa, quæ nuncupatur Reodun, in pago Tullifeld, in confinio sundheim, hoc est, in sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, & mancipiis, quorum nomina sunt hæc, azzo & uxor ejus wolfrit, & filii ejus Trenuolf, & eburuuin, & tota. Engilperaht, & uxor ejus williburg, & filii Folcperaht, adelgoza, & filius ejus hartrat, & egguilo, & niuuirat, & pueros nomine thancmar, & thiholf, & folcuuar, & puellam Sundhilt. Liuting, Suuabin, Heriman, Starcpraht, Gozpraht, Ortruch, Grimpraht, Gerting, Liutbrun, Hemma, Liuuiso, Leobolf, Guololf, & quicquid proprium possidere videntur & partes duas meginheres, & tertiam partem dimidiam, similiter & ancillæ tettun duas partes, & tertiam partem dimidiam, [& filiæ ejus tertiam partem dimidiam,] & freholf, & duo perahtrahti, & unius uxor, nomine wuldargoza, [& quicquid proprium videntur habere, & eam in villa nuncupata wisuntaha, (b)] & quicquid proprium mihi viderur de supellectili habere, & de grano sive segete, sive alicubi sit servatum, & sex examina apium, & septimi duas partes, & duos caballos, & boves, & vaccas XII. & novem capras cum hircis, & porcos XXIX. sicut supra dictum est, trado ad monasterium S. Bonifacii. Si quis vero, quod futurum esse non credimus, si aliquis de hæredibus hanc donationis meæ chartam infringere conatus fuerit, iram trinæ majestatis incurrat, & divinam ultio-
506 nem, & quot vult, evindicare non possit, sed præsens traditio inviolata permaneat, stipulatione subnixa. Actum in Monasterio Fulda die X. Cal. Januar. Regnante Carolo Rege Francorum Anno XXVIII. † signum Otonis, † signum Adalrami, † Vodalheri, † Thiotrihi, † Ratgast, † Fruming, † Utto, † Freido, † Reginolt.

XXXIII. Traditio bonorum in Marchereshusen villa. (c)

IN nomine Dei Patris & Filii & Spiritus Sancti, licet parva & exigua sint, quæ pro immensis peccatis meis & debitis offero, tamen pius inspector, Dominus noster Jesus Christus, non quantitatem muneris, sed devotionem pensat mentis, & non quantum, sed ex quanto in illius conferatur sacrificium, idcirco ego griuzing, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi S. martyr Bonifacius corpore requiescit, & ubi vir benignus Paugolf, turbæ monachorum præesse videtur abbas, in pago Grapfelde, & in villa marchereshusom, quicquid proprietatis habere videor, h. e. quatuor hobas in silvis, in campis, in pratis, in pascuis, in aquis, in aquarum decursibus, in molinariis, in ædificiis, in mancipiis, quorum nomina hæc sunt, Ruadmunt, & servus ejus, Theotbirg, Ecca, Hruadalah, Hitta, Hruadolf, Hruadgoz, Tunta, Cunimunt, cum omni supellectili eorum, & sicut superius dictum est, totum & integrum per hanc chartulam traditionis, quicquid in supra dicta villa proprietatis habeo, trado ad S. Bonifacium, ut per illius patrocinium, apud piissimum judicem veniam consequi meorum merear delictorum, ea scilicet ratione, ut ego illud incontradictum ab omni homine habeam ad vitam meam. Post obitum vero meum, vos & successores vestri, eorum, quæ in supra dicta villa tradidi, sive in mobilibus sive in immobilibus, quicquid dici & nominari potest, nullo

(a) Hanc chartam ex *SCHANNAT n. CXXIV.* emendavi, ubi extat sub rubrica: *Otonis donatio eorum, quæ in Pago Tullifelt possidet.*

(b) Verba uncis inclusa, utroque loco, apud Schannat non extant.

(c) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXX.* sub rubrica: *Gruzingi traditio rerum suarum cum Mancipiis in villa Mergereshusen, in Pago Grapfelt.*

nullo contradicente, firmissimam in omnibus habeatis potestatem, nec non & ego in aliis duabus villulis duas tradidi hobas in Guogeleibu, & in Eigesleibu, illas à tempore traditionis in vestra firmiter stare volo potestate. Acta hæc traditionis chartula sub die tertia Calend. Septembris anno XXVIII. regnante Carolo, gloriosissimo rege Francorum.

XXXIV. *Traditio bonorum in Geltersheym, Hengistorph, Roumfeld, Machesbach, Gobbesheym.*

EGo in Dei nomine Hahbraht, trado ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, quicquid proprium habeam in Geltresheim, & in Hengistorphe, & in roumfeldum, in Machesbah, in Gohhesheim, extra duas hobunnas, totum post obitum meum, & hæc mancipia Willimar, Adalmar, Vuolfmar, Vuonatmar, Vuerinfrid, Vuoldmanat, Tomanaht, Hiltigund, Houalind, Sandheri, cum omnibus rebus suis, ut vos, successoresque vestri post exitum meum habendi ulterius habeatis potestatem, stipulatione subnixa. Actum in monasterio Fulda, ego asger feci.

XXXV. *Traditio bonorum in Tornheim. (a)*

LIcet sint parva & exigua, quæ pro immensis meis offero sceleribus, tamen scio, æquissimum judicem plus devotionem perspicere mentis, quam quantitatem muneris; idcirco ego Vuituram, devota sanaque mente pro remedio animæ meæ, & uxoris meæ Utæ, dono atque trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, qui corpore requiescit in monasterio Fulda, quod constructum est in pago Grapfelde, in sylva bochonia, ubi vir venerabilis, Paugolf abbas, turbæ monachorum cum summa moderatione præesse videtur, quiequid in hac die præsente, in villa Thorneheim proprietatis habeo, id est, in terris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, domibus, ædificiis atque pecoribus & jumentis, quæ ibidem habeo, & hæc mancipia trado, Grauuolf, Gomosuuind, Vuolfhart, Hiltidrud, Hecka, cum omni eorum supellectili & sumptu. Ea scilicet ratione trado hæc omnia, ut per vestram precariam illud possideam ad vitam meam, ut habeam, unde alam & nutriam fragilitatem humanitatis meæ, quam diu in hac præsenti vita vivam. Post obitum vero meum atque discessum de hac præsenti luce, vos & successores vestri in elimosinam meam, & utilitatem vestram, tenendi, habendi, fruendi, firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Scripta hæc charta traditionis in monasterio Fulda, anno XXXIII, regni domini Caroli, gloriosi Regis Francorum, mense Aprilis, die XI. Calend. Maji † signum Wituramni † Hruadberti comitis † Zezzonis † Waluram † Moring † Hiltuuig † Warmam † Reginheri † 507
Gerolt † Batugis † Hruading.

XXXVI. *Traditio bonorum in Munerichestet, Hengisthorf & Rannungen & Salu. (b)*

LIcet sint parva & exigua, quæ pro meis immensis offero peccatis: tamen scio, æquissimum judicem plus devotionem perpendere mentis, quam quantitatem muneris, idcirco ego Heiiat, cum summa mentis devotione, dono atque trado in elimosinam meam, ad S. Bonifac. qui corpore requiescit in monasterio Fulda, quod est constructum in pago Grapfelde, in silva bochonia, ubi vir venerabilis

(a) Extat apud SCHANNAT n. CXLVIII. sub rubrica: *Wituramni donatio proprietatum suarum, in villa Thornheim.*

(b) Hæc charta extat apud SCHANNAT n. CXVI. sub rubrica: *Heiiati Traditio quorundam Bonorum cum Mancipiis, in villis Munerichestat, Hengestorf, Rannungen & in Pago Grapfelt.*

rabilis atque inluster, Paugolfus abbas, turbæ monachorum pius præesse videtur pater, quicquid proprietatis habeo in pago Grapfelde, in istis sub nominatis locis, id est, in villa munirichesteti, & in villa hengistorphe, & in villa ramnungen, & in villa salu, id est, in terris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt, heimarih, Hruadgart, meginolt, meriuuih, Icha, ratan, Iring, ebur, otulf, encheo, cum omni eorum supellectili & sumptu, sicut supra dixi, totum & integrum, quicquid de mobilibus & immobilibus dici & nominari potest, trado ad S. Bonifacium in elimosinam meam, uti per illius patrocinium infernalia vitare valeam tormenta, & æterna cælorum adipisci gaudia: Ea scilicet ratione, ut, quod trado, per vestram præstariam, ad vitam meam possideam & habeam, quam diu in seculo hoc vivam, unde possim humanæ fragilitatis sustentare miseriam. Post exitum vero meum de hac præsenti luce, vos & successores vestri, tenendi, habendi, possidendi, fruendi firmissimam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Scripta hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, die Nonis mensis Junii anno XXVIII. regni domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, & hi sunt testes, signum Eiiates, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † signum thrubtleibes † alcar † albuuin † wolfhart † pappo † helpfrih † ercampald † wolfheo † baldheri † azzo † sundrolf † adalman † altmar † Hruadman, † sigiman, † hiltibald.

XXXVII. Traditio bonorum in Salu. (a)

IN Dei nomine, licet sint parva & exigua, quæ pro nostris immensis offerimus facinoribus, tamen scimus, æquissimum judicem plus devotionem mentis, quam quantitatem perpendere muneris. Idcirco ego Reginfrid, & duæ sorores meæ, id est, gunza, & leobuina, sana mente devotaque voluntate donamus atque tradimus, donatumque in perpetuum esse volumus ad S. Bonifacium, qui corpore requiescit in monasterio Fulda, ubi Paugolfus abbas turbæ monachorum pius præesse videtur, quicquid in pago Grapfelde, & in villa Sala, & in marcu ejus de possessione & agricultura proprietatis habemus, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quæ sunt ex mea parte & sororis meæ Gunzon, quorum nomina hæc sunt, wolfprahe, hiltigart, amalgart, ribhilind, liobbot, herileih, tagaprahr, adolpern, adala, cum uno filio nandgat, cum omni eorum supellectili & sumptu; ea scilicet ratione tradimus hæc omnia in vestram potestatem, ut per vestram præstariam ego, & gunza, & leobuina sorores meæ, illa possideamus ad vitam nostram, ut habeamus, unde possimus in istius vitæ via sustentare & alere infirmitatem imbecillitatis nostræ, post obitum vero nostrum, vos & successores vestri, in elimosinam & ad utilitatem vestram, tenendi, habendi, fruendi, firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, nullo, quod absit, contradicente. Scripta hæc charta traditionis in monasterio Fulda, anno XXXIII. regni domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, mense Martio, die XIIII. Cal. Aprilis.

XXXVIII. Traditio bonorum in Baldmunteshusen. (b)

DOminus ac redemptor noster Dei filius admonet, dicens: date elimosinam, & ecce omnia munda fiunt vobis, idcirco ego in Dei nomine Hartger & filius meus Hruodmunt, tradimus atque donamus, quicquid in baldmunteshusun

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXLVII.* sub rubrica: *Charta Reginfridi & sororum, qua Res suas & mancipia X. in villa Sala in Pago Grapfelt, elargiuntur.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CLXX.* sub rubrica: *Traditio Hartgeri in Baldmunteshusen.*

sun terræ habuimus, excepta una ariale, ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi vir venerabilis, Paugolf abbas, cum multa turba monachorum præesse videtur, ea scilicet ratione, ut, quoad vivimus, illo nobis uti liceat, & si alius alterum supervixerit è nobis duobus, similiter illud sub vestra habeat præstaria, post exitum vero amborum, firmam & incontradictam habeatis potestatem in omnibus, quæ tradidimus. Actum in monasterio Fulda, sexto idus Martias. Ego Einhart scripsi, † signum Hartgeres, & Hruodmuntes filii ejus, qui communibus manibus hanc traditionem fecerunt. 508

XXXIX. Traditio bonorum in villa Marchereshusen. (a)

IN Dei nomine, licet sint parva & exigua, quæ pro meis immensis offero sceleribus, tamen scio, æquissimum judicem plus devotionem mentis, quam quantitatem perpendere muneris. Idcirco ego Gundacar, nutu Dei dono atque trado in elimosinam meam, ad S. Bonifacium, qui corpore in monasterio Fulda requiescit, quicquid in villa Marchhereshusen, quæ sita est in pago Grapfelde, in ædificiis, domibus, terris, silvis, campis, pratis, & unum pomerium habeam proprietatis, sicut superius dixi, totum & integrum, supra nominatas res trado ad S. Bonifacium, uti per illius patrocinium meorum consequi merear delictorum veniam, ea scilicet ratione, ut, quod tradideram, absque contradictione omnes dies vitæ meæ possideam: post finem vero dierum meorum, vos & successores vestri teoendi, habendi, fruendique in omnibus firmissimam habeatis potestatem. Scripta hæc charta traditionis in monasterio Fulda, die 2. Calend. Decembris, anno XXVIII. regni domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, † signum Gundacares, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit: † signum Liuuichoni comitis, † signum Sigifridi, signum Nebi. signum Adalrammi, [signum Sigifridi *(b)*,] signum Gisal, signum Ruadiperahti, signum Ratfridi, signum Tagafridi, signum Roffolti, signum Gerbrahti, signum Husuuarti.

XL. Donatio facta Monasterio Milize.

IN nomine Dei summi, ego Emhilt Abbatissa, memor humanæ conditionis, quia brevis vita hominis super terram, totam me in futuram extendens, & ad superna erigens, ubi nostra absconditacum Christo vita in Deo est, atque ut amplior mihi portio in terra viventium reddatur: Quocirca propriæ hæreditatis meæ terram in diversis videlicet locis, tam paterno, quam & de materno jure ad me pertinentem, dono, trado, atque concedo, pro animæ meæ remedio, omnipotenti Salvatori nostro Deo, & S. Dei genitrici Mariæ, atque ancillis Dei, quæ in monasterio meo ad Milize, die noctuque Domino Deo sub regula S. Benedicti deserviunt, & stabilitatem ibi habent promissam, & in antea promittunt, his etiam ista donatio & traditio firma permaneat & stabilis, i. e. in loco, qui priscorum vocabulo dicitur Milize, & in Hendingen, & in tribus Hoheimis, in Sulzdorfe, & in tribus Geochusis, & in tribus Percuhis, in conquisito & paterno, & in Wielantesheim, & in Helidongom, & in aliis locis quamplurimis, quæ paterni & materni juris mei, & mei proprii conquisitus sunt, una cum domibus, ædificiis, mancipiis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, cum pecuniis omnis generis, cum mobilibus & immobilibus, cum omni adjacentia eorum, & cum monasterio super posito, quæ ego ipsa proprio labore construxi & ædificavi, omnia ad integrum sine ullius hominis præjudicio: sana mente sanoque consilio, ut supra dixi, dono, trado, atque transfundo omnipotenti Salvatori nostro Deo, & S. Dei genitrici Mariæ, & ancillis Dei, quæ in isto

Emhilt.

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXXI.* sub rubrica: *Gundacari traditio proprietatis suæ cum pomerio uno, in villa Mergereshusen, in Pago Grapfelt.*

(b) Hæc uncis inclusa non extant apud Schannat.

isto monasterio recte & regulariter, secundum regulam monachorum Dei fideliter sine ulla falsitate deserviunt, & nullam unquam volunt vagandi habere potestatem, de isto monasterio, sed semper stabiles hic & firmæ permanent. In ea tamen ratione, ut, dum ad vivo, monasterium hoc habeam semper sine ullius contradictione hominis, & post obitum itaque meum atque de hac luce discessum, tum congregatio ipsa hanc donationem habeat, teneat, atque possideat, quam ego nunc testibus coram astantibus trado Domino Deo, & S. Mariæ, ad illas S. Mariæ reliquias, quæ propriæ meæ sunt, quæ ego ipsa conquisivi, & quæ in ipsa capsa mea propria sunt, & Chrismale, ad quas ancillæ Dei, quæ in hoc eodem monasterio Dom. deserviunt, votum primitus sanctitatis & monasti-
509 cæ conversationis & religionis ordinem permiserunt, & quicquid proprium & terris & mancipiis & aliis rebus habuerunt, donarunt, hæc vero congregatio præfata, ut dixi, post obitum meum habeat potestatem cum consilio sacerdotum, id est, spiritualium magistrorum, de ipsa familia talem sibi abbatissam eligere, quæ secundum Deum ipsam congregationem firmiter regat & custodiat, quæ non dissipet sed plantet, ædificet & corrigat, & ad potestatem æternæ beatitudinis ipsam congregationem adducat, incitet atque erudiat. Utensilia vero monasterii mei ex parte ad ipsum monasterium dono, ex parte vero pro animæ meæ remedio, episcopis, presbyteris, monasteriis, pauperibusque erogentur. Hæc vero omnia subtus à me denominata, ad ipsas JEsu Christi & S. Mariæ reliquias, quæ proprie sine communione alterius hominis meæ sunt, ut dixi, veraciter pertineant, in quibus non est communio cum reliquiis illis, quæ in altari sunt: quomodo, quæ in illa capsa sunt, singulariter meæ sunt, & omnes donationes, quæ nobis in commune traditæ fuerunt, ad ipsas omnimodis sunt donatæ, & ad illas nunc spontanee tradidi, quæ supra scripta sunt & trado, quæ subsequuntur, id est, patinas argenteas, & calices offertorios, & thuribula, capsas, & cruces, fabricaturam altaris, & omnia indumenta altarium, & missarum vestimenta, cortinas & aquæ manilia, urciolos, nec non & conchas, & diversorum patrum sanctorum veteris & novi testamenti libros quamplurimos, culcitras & cervicalia: omnia vero alia, quæ remaneant, ita dividentur, ut prædixi, id est, lectaria, sive villosi, sive manutergia, sive canifelli, sive cujuscunque sint vestimenta, linea vel lanea. Hanc vero donationem ita firmare & roborare curavi, ut ab omni secularium hominum potestate sit separata, & in sororum potestate in commune Deo, sub regula S. Benedicti Patris servientium, post obitum meum permaneant. Si quis vero, quod fieri non credo, si ego ipsa aut aliquis de hæredibus aut pro hæredibus meis, aut alia ulla opposita persona, quæ contra hanc donationem meam venire conata fuerit, aut eam infringere voluerit, iram Dei omnipotentis incurrat, & S. Dei genitricis Mariæ offensam: insuper inferat juxta pœnam seculi, cum cogente fisco partibus ipsius Ecclesiæ, aut agentium suorum, auri libras duas, argenti pondera quinque esse multandos, & quod repetunt, evindicare non valeant, sed præsens donatio ista omni tempore firma & perennis maneat, testium & manumissorum sub stipulatione subnixa. Actum in vico publico, & villa, quæ dicitur milize, anno incarnationis Christi DCCLXXXIII. & anno regni domini nostri Caroli, Regis Francorum, XVI. die, quo fecit, mensis Martii, die XXV. Isti sunt testimoniales, qui viderunt istam donationem, roggo, comes, gundacar, nercolf, friccheo, nordberaht, nordiu, egeold, hemming, liutfrid, ercanberi, hartger, otperaht, fresco, hrogger, wigperaht, hoz.

Notitia, qualiter, postquam ista donatio facta fuerat, Eboracar ille comes, & Hruodharto, & Job, & Roggo ille comes, portiones illorum, quas habuerunt in villa basilica, ad milizes una cum reliquiis, quæ sunt in illo altari, & terris, ac mancipiis, quantum partes eorum illis hæreditarunt, & quantum ad illos pertinebat, totum & ad integrum tradiderunt coram testibus & regenburgis ad ipsas reliquias, quas Einhildis abbatissa donavit & tradidit illis nonnanis ad milize, quorum nomi-

na ſubter ſcripta ſunt, qui omnia hæc viderunt, & veraciter videndo cognoverunt. Ego Einhildis abbatiſſa hanc donationem à me factam ſubſcripſi, † ſignum willibaldi epiſcopi, qui hanc donationem Einhildæ abbatiſſæ ſubſcripſit, † ſignum Eburacar comitis † ſignum Job † ſignum Hrodharti † ſignum ortolt † ſignum ercanheri † ſignum frumolt † ſignum frehbolf † ſignum reginbart † ſignum welpf † ſignum rihperaht † ſignum vnruuint † ſignum gegibart † ſignum nordiu † ſignum Elis † ſignum erpfeld † ſignum ſigifrid † ſignum wolfmunt † ſignum ſino † ſignum werinolt † ſignum ermanolt † ſignum Arnolt † ſignum nerolf, † ſignum Erlo † ſignum nordperaht † ſignum guntfrid † ſignum matto † ſignum ecgi † ſignum Iſanperaht † ſignum dencolt † ſignum fricco † ſuldger † ſignum hartnagal † ſignum embrico presbyter † ſignum walperaht. Ego theotolfus presbyter rogatus ſcripſi ab einbilde abbatiſſa.

XLI. Traditio Abbatiſſæ Embildæ, quam fecit Monaſterio Fuldenſi. (a) 510

DOminus ac redemptor noſter, Dei filius, admonet, dicens, date elimoſinam, & ecce omnia munda fiunt vobis, idcirco ego Embilt, ancilla Chriſti, memor humanæ conditionis, quia brevis eſt vita hominis ſuper terram, de ſupernis cogitans, atque ad æterna me erigens, & ut amplior mihi portio detur in terra viventium, hujus terræ, in qua temporaliter vivimus, partem & portionem ad me pertinentem, diverſis videlicet locis, tam de paterno, quam de materno & aliunde exquiſito, dono, trado atque concedo pariter cum cæteris ſororibus, pro remedio animarum noſtrarum ad monaſterium, quod dicitur Fulda, ubi S. & precioſus Bonifacius, Chriſti martyr, in corpore quieſcit, quod ſitum ſuper ripam fluminis ipſius Fuldæ, in pago Grapfeld conſtructum eſt, ubi & venerabilis vir, Paugolfus abbas, multitudini monachorum præeſſe videtur, hoc eſt, in locis nuncupatis, milize, Hentingi, & in tribus Hohheimis in Sulzidorpe, & in tribus Geohhuſis, & in tribus Berchohis, & in Wilantesheim, & in Helidunga, & in Baringe, & Rotemulti, Hintifeld, Duriſtodla, Widano, Gelteſſtat, Tagamari, Beinhereſſtat, Troſeſtat, Tingesleia, Strufidorf, Norddorf & Siducheſſtat, Greifesdorf, & duo Eichesfeld, & Hisheresbus, Heriolfeſſtat, Othelmesbus, Irminotesbuſon, Geruuinesbuſon, Wigfridesbus, Vuullinaſtat, Grimdeoſtat, in iſtis locis ſuperius comprehenſis, una cum domibus, ædificiis, acoolabus, mancipiis, pratis, paſcuis, ſilvis, campis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici & nominari poteſt, totum & integrum cum ipſo monaſterio, quod ego ipſa proprio labore conſtruxi & ædificavi, omnia ad integrum ſana mente ſanoque conſilio, ut ſupra diximus, donamus, tradimus, atque communibus manibus transfundimus, ego videlicet Embilt, & cæteræ ſorores, quarum nomina hæc ſunt, Leohuuina, Gliſmot, Trudhilt, Maſa, Vuerinburg, Turnuuiz, Immina, Villiſuuind, Vualtrat, Gotaſuuind, Leobhilt, Folçſuuind, Blidrat, Mahthilt, Deotrat, Eouuig, Bilibilt, Deotburg, Engiluuiz, Tota, Heilaguuih, Reginuuih, Ælena. Hæc ſunt ornamenta Eccleſiæ hujus monaſterii, id eſt, altare primum auro paratum, cruces tres auro paratæ, capſæ auratæ XI. calices argentei IIII. totidem patenæ, tres ampullæ argenteæ, calices cuprini, cum patenis tribus, imagines auratæ IX. corona una aurea, caſulæ purpureæ duæ, cæteræ diverſi coloris XII. Dalmaticæ II. cæteræ albæ ſex, glockæ IIII. & unum tintinnabulum, altarium veſtimenta purpurea IX. Galliola IIII. reliqua veſtimenta altarium IX. manicæ VI. auro paratæ, oraria purpurea IV. fanones (fahnen) auro argentoque parati VII. cætera purpurata III. manicæ purpureæ X. Ea duntaxat ratione, ut, dum nos vivimus, per veſtrum beneficium uſualiter ad nutrimentum & ad útilitatem neceſſariorum noſtrorum, omni tempore iſtius vitæ habeamus. Poſt obitum vero noſtrum, & diſceſſum de hac luce, monaſterium iſtud

 ſeu

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXL.* ſub rubrica: *Traditio Abbatiſſæ Embildæ.*

seu congregatio loci istius, sub vestro dominio vestroque auxilio & defensione seu Mundeburde omni tempore secura consistat. Si quis vero, quod futurum esse non credimus, si ego ipsa aut aliqua de istis sororibus, aut aliquis de hæredibus & prohæredibus nostris, aut ulla opposita persona, quæ contra hanc donationem nostram venire tentaverit, aut eam infringere voluerit, iram trinæ majestatis incurrat, & offensam S. Bonifacii martyris Christi mereatur: insuper inferat juxta pœnam seculi, cogente fisco, partibus ipsius monasterii, aut agentium eorum, auri libras duas, argenti pondera LX. & quod repetit, evindicare non valeat, sed hæc traditio firma & inviolata omni tempore permaneat, stipulatione subnixa. Actum vico publico, qui dicitur miliza, anno dominicæ incarnationis DCCC. & anno regni domini nostri Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, XXXI. sub die tertia mensis Februarii, præsentibus his testibus, quorum nomina subter annotavimus, † signum Emhiltæ abbatissæ, & cæterarum sororum, quæ cum ea pariter communibus manibus traditionem fecerunt, quarum nomina superius comprehendimus, † signum Erpseoli † Alarichi † Gerberhti † Sigifridi † Vuachoni † Husuuarti † Sinoni † Adalgeri † Fricconi † Frohhelsi † Hunrichi † Heioni † Geroldi † Gerbrahti † Brungeri † Vuolfhelmi † Rises † Erloni † Mahtrati † Arnolti
511 † Luitperahtt † Galamanni † Vuerinolti † Euuihii † Eigises (vel Etgises) † Megingozi † Theotrichi † Sigimari † Widarolti † signum Reccheoni, Fuldanensis ecclesiæ diaconi, qui hanc traditionis chartulam rogatu Emhiltæ abbatissæ scripsit & subscripsit, sed & iste breviarius ad ornamentum Ecclesiæ pertinet, id est, turibula deaurata II. cortinæ XII. orciarii IIII. manile unum, conchæ IIII. bechin II.

XLII. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Strevv. (a)

Licet sint parva & exigua, quæ pro immensis meis offero sceleribus, tamen scio, æquissimum judicem plus devotionem perpendere mentis, quam quantitatem muneris, idcirco ego Ernust, & conjux mea Waltrud, donamus atque tradimus in elimosinam nostram, ad S. Bonifacium, quicquid in pago Grapfeld, in villa strevv nobis ex parentali jure hæreditaverunt patres nostri, id est, in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt, Wolfhilt, Erpferi, Wielrat, Vuerant, Vuirunt, Biricho, Ercanrat, Ota, Imma, Richolf, Theotuuih, Jungolf, Otger, Ratsuuind, Theotsuuind, Vunnifrid, Hruadperaht, Vuolfgis, Vuolfbirg, Mathuuin, Brunhart, cum omni suppellectili eorum & sumptu, & omne, quicquid dici & nominari potest, de mobilibus & immobilibus, de jumentis & animalibus, & omnem elaboratum nostrum, quicquid deinceps elaboravimus, totum & integrum tradimus ad S. Bonifacium, præter unum servum casatum, quem cum omni domo sua extra traditionem omittimus: ea scilicet causa, ut, quod tradimus, per vestram prestariam possideamus ad vitam nostram, & si alius ex nobis alium supervixerit, illud habeat ad vitam suam. Post nostrum vero amborum obitum, vos vel successores vestri tenendi, habendi, fruendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, & hi sunt testes, † signum Ernustes & conjugis ejus, Vualtrudun, qui hanc traditionem fecerunt, † signum Liuuichen comitis † signum Gundheres † signum Regingeres † signum Burgoltes † Huomen † Hruadinges † Hahmuntes † Marcuuines † Folcgotes † Haholtes † Heuuinoltes † Lantprahtes † erpfgeres.

XLIII. Traditio mancipiorum in pago Tollifeld & Grapfeld.

Dominus ac redemptor noster, Dei filius, admonet, dicens, date elimosinam, & ecce omnia munda fiunt vobis, idcirco ego in Dei nomine Voto, pro remedio

(a) Hæc charta extat apud *SCHANNAT* n. *CXXII.* sub rubrica: *Ernusti & Conjugis suæ traditio bonorum & mancipiorum quorundam in villa Streuu.*

medio animæ meæ & conjugis meæ Rathiltæ dono àtque trado, donatumque fir-
miter ac perpetualiter eſſe volo ad monaſterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda,
ubi ipſe corpore requieſcit, & venerabilis abbas Paugolf præeſſe videtur, hoc eſt,
in locis ſubter nuncupatis, in pago Tollifeld & Gropfeld, quicquid terris, domi-
bus, ædificiis, aquis, aquarumve decurſibus, mancipiis ad reodum in confinio
Sundheim, & nomina mancipiorum: Azzo, Gozila, Perahtrat, Vuangund, Hilti-
bald, Vuolfrit, Treuuolf, Eburuuin, Tota, Egilperaht, Vuilliburg, Folcperaht,
Adalgoza, Hartrat, Eggilp, Niuuirat, Tbancmar, Tbiholf, Foleuuart, Sundhilt,
Liuting, Suuabin, Heriman, Suuab, Starcprabt, Gozpraht, Ottruh, Grimprabt,
Herting, Liutbrun, Hemma, Liuiſo, Leobolf, Guololf, & quicquid proprium poſ-
ſidere videntur, & duas partes Meginheres, & tertiam partem dimidiam, ſimiliter
& Tettæ & filiæ ejus tertiam partem, dimidiam Frehholf, Perahtrat, iterum Perah-
trat, Vuldargoza, & in confinio Vueſtheim in villa antiqua, quicquid in campis,
ſilvis, aquis, aquarumve decurſibus, & quartam partem tbesbifanges ad Vueitahu,
quicquid in Sundheim, in campis & agris habere proprium videbatur, & in Nord-
heim, quod acquiſivit, Agerhobe & mancipia, quæ ſupra memorata ſunt, &
caſa in villa, nuncupata Vuiſuntaha, & quicquid ibi proprium videtur habere, &
de grano ſive ſegete, ſive alicubi ſit ſervatum, & ſex examina apium, & IV. & V.
duas partes, caballos duos, & XII. boves cum vaccis IX. porcos XXIX. ſicut ſupra ſcri-
ptum eſt, omnia iſta trado ad monaſterium S. Bonifacii. Siquis vero, quod futu-
rum non credo, de noſtris bæredibus, aut ulla oppoſita perſona, contra banc epi-
ſtolam donationis meæ venire tentaverit, aut infringere conatus fuerit, iram trinæ
majeſtatis incurrat, & quod vult, evindicare non valeat, & inſuper juxta pœnam
ſeculi, inferat partibus ipſius monaſterii cum cogente fiſco auri libras tantum argen- 512
ti pondus, & præſens epiſtola donationis meæ firma & inviolata permaneat, ſtipu-
latione ſubnixa. Actum ſub die X. Calend. Januarii, anno XXVII. regnante Caro-
lo, Rege Francrum, † ſignum Adalram, ſignum Geroh, ſignum Vodalheri, ſi-
gnum Thiotrib, ſignum Rargaſt, † Fruming † Vtto † Freido † Reginolt.

XLIV. Traditio bonorum in Wangheimer marca. (a)

IN Chriſti nomine, ego itaque ultimus exiguusque Dei ſervorum famulus, Manto, ſed & ego, nuncius fidelis Othelm, diligenter devotus, in elimoſinam Julianæ Dei famulæ & abbatiſſæ, pro remedio animæ ſuæ, ſicut ipſa mihi manu poteſtativa ex jure proprietatis ſuæ in Vuangheimero marcu tradiderat, ſimiliter & ego Manto, in ſupra dicto loco, ubi ſupra dicta Juliana ſoror mea totum & integrum S. Bonifacio per manum Othelmes tradiderat, ita & ego in illa eadem portione, & ex illa quantitate, quantum mihi ibidem adjacet proprietatis, ſicut aliis teſtibus perpluribus cognitum eſt, ita ut ego Manto ſupra dicto loco in elimoſinam meam & fratris mei Megingozes, & eorum, quibus debitor ſum, ſicut & illa ſupradicta Juliana ſoror mea, per manum ſupradicti Othelmes ſic trado, quicquid ad meam pertinet proprietatem, totum & integrum, ſic & ille Othelm, nos ſimul trademus, ſicut ſupra dictum eſt, in Wangheimero marcu, id eſt, illam eccleſiam & monaſteriolum conſtructum cum illis Sanctorum reliquiis, & cum omni proprietate, id eſt, tam terris, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, ædificiis, domibus, arialis, coloniis, qualiter & quomodo bæreditatum à parentibus, & à nobis elaboratum aut exquiſitum ſit, mancipiis utriusque ſexus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici aut nominari queat, & hæc mancipia, quorum hæc ſunt nomina, Welato, Wahho, Liobgund, Buobila, Helidgund, Liutman, Frahamuot, Tbeotniu, Hruodperabt, Fruoma, Ruholf, Prahtuuar, Tbeotmuot, Altger, Snelburg, Meginbilt, Irminburg, Hilrigund, Theotmar, Trebo, Wintar-

(a) Hanc chartam ex *SCHANNAT n. LXXXII.* emendavi, ubi exhibetur ſub rubrica: *Traditio Julianæ abbatiſſæ, Mantonis & Megingozis fratrum Comitum.*

Wintarhilt, Afo, Oto, Wolfgund, Hruodhilt, Adalolt, Adalolf, Appo, Lubariz, Safiu, Manno, Mabtgund, Horscolf, Nefauuin, Liutgart, Hiltigart, Othilt, Afolf, Lantger, Reginhilt, Willithrud, Perahtfuuind, Thiha, Willihilt, Helidulf, Rihgund, Ellengund, Wigolf, Alahuuin, Pilimuot, Werdolf, Snello, Snelhart, Eggeolt, Aha, Ludiup, Hradulph, Gotzperaht, Thibolf, Adalger, Wiglind, Eburhart, Helmolf, hæc mancipia cum omnibus adjacentiis & fupellectilibus fuis, totum & integrum à die præfente fic volumus effe traditum, atque firmatum in elimofinam illorum fupra fcriptorum, ea fcilicet ratione, ut hanc rem ab ulla perfona noftrorum cohæredum incontradictam & inexquifitam, vos & pofteri veftri bahere, frui, perenniter firmiffimam babeatis poteftatem, culmo connexam vobis ad veftiendum, & ad inducendum & ad roborandum. Actum in monafterio Fulda, die X. menfis Martii. Ego Asger rogatus fcripfi, & teftibus firmavi, † fignum Mattan, fignum etiam Othelmes, qui hanc traditionis chartulam fieri rogaverunt, † fignum Frebholfes † fignum Hludumares † fignum Germen † fignum Ratgeiles † fignum Erben † fignum Purghartes † fignum Reginheres † fignum Widaroltes † fignum Reginperabtes † fignum Gerbartes † Ratheres † Wolfleibes † Witmares † fignum Erphes.

XLV. Traditio bonorum in villa Madibach. (a)

IN Cbrifti nomine, ego Altfrid, & conjux mea Folcrat, in elimofinam noftram, ob defiderium vitæ æternæ, & pro remiffione peccatorum noftrorum, & matris & fororum, & filiorum, filiarumque, & omnium parentum, & fratrum atque cognatorum, quorum cobæredes fumus in aliqua parte, tradimus ad monafterium S. Salvatoris, ubi S. Bonifacius præclariffimus martyr requiefcit, & ubi vir venerandus, Paugolf abbas, cum multa turba monachorum Deo fervire videtur, fic tradimus; quicquid in Geltresheimero marcu & in hengifthorpfero marcu proprietatis habemus, ad villam, quæ vocatur madibah, ficut ibidem ad nos jus proprietatis pertinet, extra illum feptum (id eft biuang,) qui eft in giufungom, feptum
513 illum foras dimitto. Cæterum, ficut dictum eft, totum & integrum tradimus, cum terris, filvis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumve decurfibus, molinariis, ædificiis, domibus, cum omnibus adjacentiis, pecunia, utriusque fexus mancipia, quorum hæc funt nomina, Liutbram, Williger, Sigibart, Adalboto, Wolfthane, Waning, Adalman, Gehauuar, Heriman, Starcman, Wini, Tbiotrih, Pilibilt, Ratulp, Vuolfbald, Vuillibald, Perahtuuar, Theotniu, fic tradimus cum omni fupellectili eorum: Ea fcilicet ratione, ut per noftram petitionem, & veftrum beneficium nobis conceffum fit à vobis, frui usque ad diem ultimum vitæ noftræ amborum, imo & filii noftri Altthuringes, ut fi quis ex nobis longius vivat, illud babeat usque ad finem vitæ fuæ, poftea fupradictam rem inexquifitam & incontradictam absque ullo homine, vos & fucceffores veftri habere, perenniter poffidere, firmiffimam babeatis poteftatem, culmo connexam. Actum in villa fupra dicta madibab, anno XXIII. regnante Carolo, rege Francorum, die VI. Calend. Augufti, & ego Afger rogatus fcripfi, & cum teftibus firmavi, † fignum Altfrides & Folratu conjugis meæ, qui hanc chartam fieri rogavimus, † fignum Irmintheo, Hildibald, † Ermperaht † Atto † Heriperaht † Adalman † Geruuines † Paldman † Otacar † Sigiuuart † Rihheri † Geruuintil † Lantfrides † Sundarolfes † Gerhelm † Glauphrahtes † Ratuuiges † Theotmannes † Otpold † Werinperabtes † Ruadoltes † Patufeides † Ehuracar † Hagunen † Thiotheres † Grimperahtes † Althuringes † Hegilen † Altmares † fignum Sigolaches.

XLVI.

(a) Extat ifta apud *SCHANNAT n. XCVII.* fub rubrica: *Altfridi & Folratæ Conjugum traditio bonorum.*

XLVI. *Traditio bonorum in Ramnunger & Mahbesbacher & Hengistorfer marca, ad villam Giusungen.* (a)

IN Christi nomine, ego Altfrid & conjux mea Folrat, in elimosinam nostram ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, S. Bonifacio, præclarissimo martyri, ubi venerandus Paugolf abbas præesse videtur, tradimus in pago Grapfeldono marcu, id est, in Ramnungero marcu, & in Mahdesbachero marcu tertiam partem, sicut ibi nobis congruit, & item in Hengistorpfero marcu, ad illam villam, quæ vocatur Giusunga, totum & integrum, quod mihi Altfride pater meus Althuring, ex jure proprietatis suæ, in hæreditatem reliquerat, & omne, quod postea ibidem exquisitum & elaboratum babemus, sic tradimus ad supta dictum sanctum, id est, tam terris, silvis, arialis, campis, pratis, pascuis, aquis, ædificiis, omnibus adjacentiis, totum & integrum, quod ad meam Altfrides, & conjugis meæ Folratu proprietatem pertinet, & hæc mancipia, Sinding, & conjux ejus Gerburg, Willifrid, uxor ejus Hohburg, Otheri, Vuiela uxor ejus, Gozbold, conjux ejus Gerflah, Thiothelm, & uxor ejus Otun, Eleolph, Sigimar, Heilahthrud, Hiltilang, Gerhilt, Pilimar, Genze, Vualtun & filia ejus, quam comparavi Liobmar, Vuillirih, Reginhelm, Thiotuuin, Emita, Imma, Reginbald, Gunza, Adalind, Ruodbald, Meginbitg, Sigimunt, Truhtila, Vuilliheri, Hiltirat, Vuanperaht, Guli, Liutgoz, Thiothelm, Alaburg, Pejari, Heriman, Bilihilt, Friduburg, Ftahamot, Nandolt, Vuolfhart, Hunolt, Hruadolt, Vuitta: hæc omnia cum cunctis supellectilibus suis, à die præsente, & deinceps, sicut habent, ea ratione tradimus hanc rem, ut hoc habere, & frui possimus, usque ad obitum vitæ nostræ amborum, post exitum vitæ nostræ, hanc rem vos & posteri vestri babere, perenniter possidere, ulterius inexquisitam, & incontradictam firmissimam habeatis potestatem culmo connexam. Actum in villa, quæ vocatur Gyusunga, coram testibus inferius conscriptis, anno XXIV. regnante Carolo, Rege Francorum, die V. mensis Julii, ego Osger scripsi, & testibus fixi, † signum Prezzoltes presbyteri & monachi, † signum cunibrahtes presbyteri, fratris altfrides, qui hoc perficiebat, † signum ipsius altfrides, & conjugis ejus folratu, † signum adalmannes, † sigimannes, † signum Irminteoses [† signum adalmannes (b)] † signum eimperahtes † signum hruadmannes † signum theotmannes † sigiuuartes † signum waldmannes † signum nanduuiges † leidrates † signum zecchen † signum nidprahtes † signum sigolahes † signum theotprahtes, † signum nidgotes † adalhartes.

XLVII. *Traditio bonorum in Hoitono marcu.*

WIlliperaht & uxor ejus Hiltiburg, tradiderunt ad S. Bonifacium partem hæreditatis suæ, tunc contigit, quod williperaht obiit & de hac luce migra- 514
vit, & tunc gener ejus Wolfhart, qui suam habuit filiam, injuste consedit illam traditionem, quam tradidit Williperaht, & uxor ejus Hiltuberg, tunc centurio Sigifrid, qui advocatus noster fuit, & una fratres nostri cum eo placitum constituerunt ad fundheim, & ille Wolfhart supra dictam rem injuste consessam, coram centurione illo, & otrohe & Hungere, & coram hominibus multis reddidit, 515
cum suo jure, & emendavit, quod injuste consedit illam traditionem, cum tali parte, qualem williperaht suæ tradidit filiæ, & nunc iterum, quod ante reddidit, possidet & fruitur in hoitono marcu, in illa captura nostra unam stirpem factam habet.

(a) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. C. sub hac rubrica: *Altfridi & Folratæ conjugum Traditio altera, Bonorum & Mancipiorum in villa Giusunga, in Pago Grapfelt.*

(b) Hæc uncis inclusa apud Schannat non extant.

XLVIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in loco Brahtaphu.* (a)

IN nomine Domini nostri Judicis & Regis, Jesu Christi, ego Hartman, dono atque trado ad S. Bonifacium, quidquid in Brahtaphu habere visus sum, in mancipiis, ædificiis, terris, cultis & incultis, pratis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, & quicquid dici aut nominari potest, pro remedio animæ meæ parentumque meorum. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, dignissimo hadomaro abbate astante, cunctisque fratribus, isti sunt testes, qui visu & auditu istius traditionis affuerunt, meginberi, Anzo, gunduuin, thietrih, Hruodacar, Bruobbraht, Iogilbold, regnante Henrico rege, anno vero ejus regni XI.

XLIX. *De Satesdorf Marca & Soresdorf.*

Satesdorf. DE illa marca, quæ ad * Satesdorf pertinet, & de terminis ejus, sicut ab antiquis accepimus, literis expressimus, ne aliquis error per oblivionem, negligentiamve posteris nostris nasceretur, inprimis in Hasalacbastein, & sic per illam Hasalacha usque ad alteram Hasalacham, inde, sursum ad Onberesfontem, ab inde usque ad ettrata Gispriogum, deinde in bogenbroh, deinde ad introitum Rataha in Soraha, inde etiam ab ora fluminum in Gugenberg, inde in orientem Griuzinebach, inde in Fyrst, quæ lapidea dicitur, inde eburesiol, exinde in album fontem, & sic per nostra signa (id est, Laba) in Widinonseo, inde in seoniunberg, inde iterum in Hasalahastein. Hanc igitur marcam Ratesthorf, videlicet, cum terminis superius comprehensis, tradiderunt ad S. Bonifacium Roggo comes, Hatto comes, Nordiu frater illorum, Brunicho comes & moricho frater ejus, Eggihart & Job frater, Emult abbatissa, hucusque supra dictæ villæ termini, nunc ad eam, quæ Soresdorf vocatur, villam vertamus calamum, inprimis in eitraha, inde in Huulpegimundi, deinde in vittal, abinde in Tubuntreis, inde in grazberg, aquilonem, inde igitur in antiqua sepulchra, obinde in Husfeld, supremum inde in Gugunberg, abinde in bogenbroch, deinde in Hunaberg, inde vero in eitraha gispring: Marcam vero Sorestorpes cum terminis suis præscriptis, tradiderunt ad S. Bonifacium, Brunicho comes, Hadubraht, Ingelt; Degan Ælis, Erlolf comes, Ruadprabt pater Cancures.

Laba (Lach)

L. *Traditio bonorum & mancipiorum in Geltresheim.* (b)

EGo in Dei nomine Hruadburg, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi precioso corpore S. martyr Bonifacius requiescit, & ubi vir venerabilis, Hratgarius abbas, turba monachorum pius præest pastor, traditumque in perpetuum esse volo, hoc est, quod trado, quicquid propriæ hæreditatis habui, in loco, qui dicitur geltresheim, & in pago Grapfeld, id est, terris, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, & hæc sunt nomina illorum, Sigiperaht, & filius ejus cum omni sumptu ejus, ita ut à die præsente, absque ulla contradictione,
515 in vestra jugiter permaneant potestate. Facta hæc charta traditionis in monasterio Fulda, mense Majo, die vero Cal. Junii anno XXXVIII. regni Caroli, gloriosissimi Regis Francorum, & isti sunt testes, † signum Ruadburgæ, quæ hanc traditionis chartam fieri rogavit † signum hagunoni, signum attoni, signum sundaroldi, signum baldmanni, signum Theotmanni, signum meginprahti, signum heri-

(a) Extat apud SCHANNAT n. LXVIII. sub rubrica: *Hartmanni Donatio in Brataha.*

(b) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CCI. sub rubrica: *Donatio Hruadburgis de proprietatibus suis in villa Geltersheim.*

herimanni, ſignum orentil, ſignum babo, ſignum belaz, ſignum hegilo, ſignum warmout, ſignum rohinges, ſignum haduprahtes.

LI. *Traditio bonorum in Theotrichesbus in pago Grapfeld.* (a)

IN Chriſti nomine, ego Theothart, & frater meus Alphart, donamus atque tradimus in elimoſinam patris noſtri Theotriches, ad monaſterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius martyr corpore requieſcit, & vir venerabilis Hratgarius abbas, pius paſtor monachorum videtur, traditumque in perpetuum eſſe volumus, hoc eſt, in loco, qui ſuo nomine nuncupatur Theotricheshus, & in pago Grapfelde ſitus eſt, ſuper ripam fluminis huna, id eſt, unam arialem & tres hobas, cum terris, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus: Ea vero ratione, ut à die præſente, vos & ſucceſſores veſtri habendi, fruendi, poſſidendi & quicquid exinde faciendi, firmam & incontradictam habeatis poteſtatem. Facta charta traditionis in monaſterio Fulda, menſis Auguſti, tertio nonas ejuſdem menſis, anno XLII. regni domini Caroli, Regis Francorum, & iſti ſunt teſtes illius traditionis, † ſignum Theotharti & Apharti, qui hanc chartulam traditionis fieri rogaverunt, † ſignum Wolfolti † Erpfmari, † Wolfgeri † Lantperahti † Richolti † Einharti † Meginharti † Comanni † Voten, † Engilharti † Heien † Comano.

LII. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Salu, in pago Grapfeld.* (b)

IN Dei nomine ego Gundacar, & conjux mea Regingund, donamus atque tradimus ad monaſterium, quod dicitur Fulda, ubi pretioſo corpore S. martyr Bonifacius requieſcit, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, turbæ monachorum pius præeſt paſtor, quicquid proprietatis habemus in pago Grapfeld, in villa Salu abſque tribus jugeris, id eſt, in terris, ſilvis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumve decurſibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc ſunt, ribheri & conjux ejus freuuihilt, gundheri, & conjux ejus theotbirg, Liutheri & conjux ejus eburmuind, cum omni eorum ſupellectili & ſumptu, ita tradimus, ut in perpetuum hæc traditio, in noſtram elimoſinam, firma atque ſtabilis fiat, nullo, quod abſit, contradicente, & hi ſunt teſtes: ſignum gundacares & conjugis ejus regingundæ, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt, † ſignum francolti † ſignum tagafridi † ſignum gotafridi † ſignum hahheri † ſignum ſigifridi † ſignum ſigiharti † widarolti † ſignum hiltiperahti † ſignum prungeri † ſignum hiltuuini † ſignum bernungi. Acta traditio in monaſterio Salvatoris, quod dicitur Fulda, ſub die XVI. Calend. Februarii, anno XXXVIII. regnante Carolo rege.

LIII. *Traditio bonorum & mancipiorum, in Orthereshus.* (c)

EGo in Dei nomine, Gundo, dono atque trado in elimoſinam meam perpetuam, ad S. Bonifacium, in pago Grapfelde, in loco, qui dicitur Orthereshuſa, omnem meam poſſeſſionem, in jumentis & pecoribus, & hæc mancipia, Hugimunt, Duamhilt, Warmunt, Willicoma, Zitcoma, Herilind, cum omni eorum ſupellectili & ſumptu, ſicque trado hæc omnia, ut à die præſente, cuncta illa in veſtrum longævum tranſeant dominium, nullo, quod abſit, contradicente. Scripta hæc chartula traditionis in monaſterio Fulda, anno XLIII. regni domini Caroli, glorioſiſſimi Regis Francorum, menſe Majo, die XIV. Calendas

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCXVI.* ſub rubrica: *Theotharti & Alpharti fratrum traditio.*

(b) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CXCVIII.* ſub rubrica: *Donatio Gundacari & Regingundæ Conjugum, in villa Sala, in Pago Grapfeld.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCXXVII.* ſub rubrica: *Traditio Gundonis.*

lendas ejusdem mensis † signum gunden, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † signum vvegalenzen † hugilhaldi † frichen.

LIV. Traditio capturæ in villa Berghohe. (a)

516 IN Dei nomine ego Walto, & socii mei, quorum nomina hæc sunt, id est, Theotung, Altolf, Otrih, adalrih, Perahtger, Matto, Farolf, Meginbald, Otto, Amanolf, Herimuot, megis, lantolt, Jungan, damus atque tradimus in elimosinam nostram ad S. Bonifacium, capturam hanc, quæ de villa berghohe capta est, & hæc sunt nomina locorum, quibus illa per gyrum determinatur, â Tunibach sursum, vel sursum tunibach usque ad treniches eichi, deinde sursum in bramfirst, deinde in caltenbahhes haubit, deinde in ruhunbah, deinde in des Kunigsuueg, per ambashagon, inde in suuarzabafurt, deinde in daz smaleihahi, deinde after dero firsti in Rinachahaubit, deinde iterum in Tunibach, sicque tradimus illam, ut â tempore instanti, & â die præsenti, in nostram elimosinam, in vestrum transeat dominium, ut illum colatis, illiusque utilitatem habeatis semper, vos & successores vestri, nullo, quod absit, contradicente. Facta hæc traditio anno XXXIII. regni domini Caroli, gloriosissimi, Regis Francorum, mensis Martii, die V. Idus ejusdem mensis, † signum egino presbyter † suuanuprabt † signum nordman † haduperaht, Voto, † gisalfrid † signum belmrih. Ego Racholfus cancellarius scripsi.

LV. Traditio duorum mancipiorum. (b)

EGo in Dei nomine Gozperaht, & filius meus Baldro, donamus atque tradimus ad monasterium S. Salvatoris, ubi S. Bonifacius corpore in sepulchro quiescit, & vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum præesse videtur, id est, duo mancipia, werinthrud & arolf, ea ratione, ut in illis habeatis potestatem. Isti sunt testes, † Gozperaht † baldroh, suuidger † sturmi † beringer † hruadolf † ermanolt. Facta charta anno III. Regnante Domino nostro Hludouuico, Rege Francorum, mense Octobri.

LVI. Traditio bonorum in Geltresheim.

IN Dei nomine ego Adalman, dono atque trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, in marcu Geltresheim XXX. jugera XV. jam stirpata, & ad arandum in planitiemque campi parata, & alia XV. adhuc silvis occupata, ita scilicet, ut per vestram præstariam, illa, quæ sunt ad arandum parata, possideam ad vitam meam, alia vero nemoribus adhuc sita, â die præsenti in vestrum transeant dominium, postque obitum meum cum omni integritate omnium simul liberam in omnibus habeatis potestatem.

LVII. Traditio XIII. mancipiorum. (c)

EGo in Dei nomine Adalperaht, dono atque trado per manum Prungeres, in elimosinam Marcuuizu, & patris mei Geroltes, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore requiescit, & vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum pius pastor videtur, hoc est, quod trado XIII, mancipia, traditumque in perpetuum esse volo, & hæc nomina mancipiorum: Hruaduuart, heriuuart, astolf, geruuin, figur, muotlaug, thangburg, neribilt, villicoma, willibilt, meginhilt, theotlind & filius ejus, cum omni

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CXLVI.* sub rubrica: *Waltonis & Sociorum donatio capturæ in villa Berghohe.*

(b) Hanc chartam supplevi ex *SCHANNAT n. CCLXXXV.* ubi extat sub rubrica: *Traditio Gozperahti altera.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCXCVIII.* sub rubrica: *Adalperahti donatio mancipiorum XIII.*

omni ſumptu eorum, ea ſcilicet ratione bæc mancipia trado, ut poſt obitum marcuuizu, in veſtrum redeant dominium, & ita ſerviant, ſicut præſtationis chartula continet. Facta chartula in monaſterio Fulda, anno XXI. regni domini Caroli, Regis Francorum.

LVIII. Traditio bonorum in villa Beinſeggeſuuang Graſatell. (a)

EGo in Dei nomine Gerhart, ut & frater meus Ippin, ut æternam mereatur accipere requiem, in elimoſinam ejus dono atque trado in villis ſubter nominatis, donatumque in perpetuum eſſe volo ad S. Bonifacium, venerabilem Chriſti martyrem, honorifice in monaſterio Fulda ſepultum, in pago grapfelde, ſupra ripam fluminis ejusdem nominis Fuldæ, hoc eſt, in Geltresbeimono marcu, & Brinſeggeſuuang, in antiqua villa, quicquid nos utroſque jure bæreditatis convenit, ſed & in Graſatelle, & in Eibingono marcu, id eſt, in Bunahu, & in Taſu, & in ebilibfeldono marcu, id eſt, in Bratingum, in Hengesfelde, & in Sentinabacb, & in Wazerloſum, quiequid ſolum Ippinem conſtat, totum & integrum, 517
ſicut jam ſupra dictum eſt, tam terris, quam ſylvis, pratis, arialibus, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, ad ſupradictum monaſterium trado, ubi vir honorabilis Ratger, abbas, maximæ multitudini Monachorum pius paſtor præeſſe dignoſcitur, ſed ut bæc traditio firmior babeatur, teſtibus eam volo præſentibus confirmare, † ſignum Gerbarti, qui hanc traditionem fecit, ſignum Aſger, ſignum Otrih, ſignum Albgar, ſignum Habolt, ſignum Sigiman, ſignum Altfrid, ſignum Sundrolf, ſignum Werinolt, ſignum Atto, ſignum Haguno, ſignum Lantger, ſignum Atolf, ſignum Wagpraht, ſignum Heidanrib, ſignum Hatto, ſignum Althuring, ſignum Lantwart, ſignum Belaz, ſignum Baldhart, ſignum Bernfrid. Acta bæc traditio in villa publica Geltesbeim, anno ab incarnatione Domini DCCCII. regnante domino Carolo, pio Imperatore XXXVI. quarto nonas Julii, [feria ſecunda IIII. die menſis Julii, & ego notavi diem, tempus & annum. *(b)*]

LIX. Traditio bonorum in Swinfurtin, Eitrungesbach, Geltheresheim, Graſatellin & Ebalihbechin. (c)

NOtum ſit omnibus fidelibus noſtris, quod ego Gerbart, quiequid de propria mea hæreditate in ſubter nominatis villulis babeam, id eſt, in Swinfurtin & in Eitrungesbaeb, & in Geltberesheim, & in Graſatellin, & in Ebalibbechin, totum atque integrum illud trado coram teſtibus in manum amici mei Rhamuolfi, ut ille hoc cum omni integritate pro ſalute & remedio animæ meæ tradat ad Sanctum Bonifacium, ut ibi in illa congregatione ſancta mea æterna mereatur eſſe memoria, & iſti ſunt teſtes ipſius traditionis, Albuuin, Wolfgrim, Wolfhetan, Heriger, Ratuuin, Engilbald, Nidger, Reginheri, Hatto, Theotbald, Ercanhart, Sanauuart, Suuarzalob, Folcger, Engilſcalc.

LX. Traditio bonorum in iisdem villis. (d)

EGo in DEI nomine Hramuolf, dono atque trado, traditumque in perpetuum eſſe volo ad S. Bonifacium, quicquid mibi Gerhart de ſua propria hæreditate in iſtis ſubter nominatis villulis tradiderat, id eſt, in Suuinfurtin, & in Eitrunges-

 bah,

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CLXXXIV.* ſub rubrica: *Traditio Gerbarti de bonis & proprietatibus ſuis in Geltresbeim.*

(b) Hæc verba uncis incluſa apud Schannat non extant.

(c) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CLXXXV.* ſub rubrica: *Gerbarti donatio bonorum in Suuinfurtin, Eitrungesbab, Gelteresbeim &c.*

(d) Extat apud *SCHANNAT n. CLXXXVI.* ſub rubrica: *Traditio eorundem bonorum facta per manus Ramvvolfi.*

bah, & in Geltheresheim, & in Grafatellin, & in Ebalhhechin, cum omni integritate trado, ficut ipfe mihi tradiderat, id eft, in terris, fylvis, campis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumve decurfibus, domibus, ædificiis, mancipiis, & de omnibus rebus, quicquid dici & nominari poteft, ita, ut à die præfente cuncta tranfeant in veftrum dominium, nullo, quod abfit, contradicente, & ifti funt teftes illius traditionis, Alhuuin, Wolfgrim, Wolfbetan, Heriger, Ratuuin, Engilbald, Nidger, Reginherti, Hatto, Tbeobald, Ercanhart, Sarauuart, Suuarzaloh, Folcger, Engilfealc.

LXI. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Paringen.*

IN DEI nomine, ego Egilolf, dono atque trado in eleemofynam meam, ad Sanctum Bonifacium, dimidiam partem hæreditatis meæ, in pago Grapfelde, & in villa Paringe, id eft, in terris, fylvis, campis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumve decurfibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc funt, Faftolf, Zeiza, cum omni eorum fupellectili & fumptu, ea fcilicet ratione trado hæc, ut per veftram præftariam illud poffideam ad vitam meam, poft obitum meum Vos & fucceffores veftri tenendi, habendi, fruendi in eleemofynam meam, & ad utilitatem veftram, firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteftatem.

LXII. *Traditio bonorum in villa Oppahu. (a)*

IN DEI nomine, ego Atto, pro falute & redemptione animæ meæ, trado ad monafterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius requiefcit corpore, & ubi Ratgarius abbas monachis probatur præeffe paftor, quicquid in illa
518 menfura proprietatis habeo in villa Oppahu, in Geltaresheimero marcu, in pago Grapfelde trado, traditumque in perpetuum effe volo in eleemofynam meam, & ad utilitatem veftram, & de meo jure in veftrum jus & dominationem, ea ratione, ut à die præfente & deinceps ifta charta traditionis ftabilis, & firma & inviolabilis permaneat. Acta charta anno regni fereniffimi Imperatoris, Caroli, XLV. menfe Maji, feptimo Idus ejusdem menfis, † fignum Atten, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † fignum Hagunen, † fignum Ribbold, † Ribperahti, † fignum Engilger, † fignum Erlabold, † fignum Inicho, † fignum Sigimar, † fignum Hunolti, † fignum Eginen, † fignum Sunzen, † fignum Hiltiger, † fignum Heitunges.

LXIII. *Traditio clerici unius & capfæ. (b)*

EGo itaque in DEI nomine Brunger, pro remedio animarum, Vuihmota & Burginwa, dono atque trado ad monafterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius, CHRISTI martyr, requiefcit corpore facro, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini Monachorum pius præeft paftor, unum clericum, nomine Regimunt, quem ipfa Wibmot mihi coram teftibus fubter nominatis manu poteftativa tradidit, & unam capfam, ea ratione, ut per veftrum beneficium, quam diu in hac præfenti vita vixero, illum clericum, & illam capfam habere poffim, poft meum quoque de hac luce difceffum, Vos & fucceffores veftri habendi, poffidendi, firmam & incontradictam in omnibus teneatis poteftatem. Acta traditio menfe Decembri, Idibus ejusdem menfis, regni quoque fereniffimi ac gloriofiffimi Imperatoris Caroli, anno XLV. & ego Hruodolf cancellarius fcripfi & fubfcripfi, † fignum Brungeris, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, & eorum, qui præfentes fuerant, ubi illi prædicta fœmina tradidit, † fignum Galamanni, † fignum Offen, † fignum Theotmari, † fignum Werinperahti, . † fignum

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCL.* fub rubrica: *Atten donatio bonorum in villa Oppahu.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCLVII.* fub rubrica: *Brungeri traditio Clerici unius & capfæ.*

† signum Zizen, † signum Herimuoti, † signum Wolfmunti, † signum Reginfridi, † signum Sigimundi, † signum Reginheres, † signum Ermprahti, † signum Buoblini, † signum Friduhelmi.

LXIV. *Traditio octo mancipiorum.* (a)

IN DEI nomine ego Luitbirg, tradidi per manum Adalhelmi ad Sanctum Bonifacium ista mancipia, quorum nomina hæc sunt, Hertgund, Hruodicoma, Heilaggart, Tuomolf, Thrasamunt, Gerlind, Alagundi, Rohgund, ita, ut duo ex his habeam per vestram præstariam ad vitam meam, ut meos infirmos & vacillantes artus, quanto tempore hic vivam, suis sustentent ministeriis. Ista alia mancipia deinceps à die præsente in vestrum transeant dominium, necnon & illa duo post obitum meum similiter faciant. Scripta hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, anno XXXIII. regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum.

LXV. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Atthusen.* (b)

EGo in DEI nomine Purghart, & conjux mea Frewirat, donamus atque tradimus in eleemosynam nostram ad Sanctum Bonifacium, in pago Grapfelde, in Munirihstetono marcu, in villa Athusom, quicquid proprietatis habemus, id est, in terris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt, Thrudolf, Wahbo, Vuolfwar, Einhilt, Vuigrihasa, cum duobus filiis, Vto, Heimolf, cum omni eorum supellectili & sumptu, ea scilicet ratione, ut per vestram præstariam illa omnia ambo possideamus ad vitam nostram, ut sit nobis, unde possimus sustentare fragilitatem nostram, quam diu in hac præsenti vita vivamus, postque obitum nostrum, atque amborum de hac umbratili vita discessum, vos & successores vestri tenendi, habendi, possidendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, nullo, quod absit, contradicente. Scripta hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, anno XXXV. regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum, mense Junio, die 519
nonis ejusdem mensis, † signum Purgharti & conjugis ejus Frewirata, † signum Eraperaht, † signum Sigiman, † signum Hiltibald, † signum Prunger, † signum Erdpraht, † signum Werinolt, † signum Swarzman, † signum Ruadmunt, † signum Theoleih, † signum Altfrid, † signum Ruadperaht, † signum Toto, † signum Amalperaht, † signum Herman, † signum Sturmi, † signum Theotrih, † signum Erpheol, † signum Eggeolt, † signum Liutheri.

LXVI. *Traditio bonorum in villis Ostheim, Sundheim, Westheim, Elspiu & Mittilesdorf.* (c)

EGo in DEI nomine Engilrih, dono atque trado in eleemosynam meam ad monasterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi Sanctus martyr Bonifacius corpore sacro requiescit, & vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum pius pastor videtur, hoc est, quod trado, in subter nominatis pagis & villulis, id est, in pago Paringe, & in villa Ostheim, Sundheim, Westheim, & Elspin, *Pagus Paringen.*
& quicquid proprietatis habeo in illa captura, quæ est juxta fluvium, qui vocatur Huna, & juxta Hlutra, & ipsam capturam nominamus Theotricheshus, & Engilriches, similiter in pago Tullifeldon, trado, id est, in villa Westheim & Sundheim, Mitilesdorf, traditumque in perpetuum esse volo; sicque in supradictis villulis totum

(a) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CLIII. sub rubrica: *Liutbirgis traditio Mancipiorum.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CLXI. sub rubrica: *Burgharti traditio bonorum & mancipiorum in villa Attinhusen.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCXXXVII. sub rubrica: *Egilrihi traditio bonorum in Ostheim, Sundheim, Westheim, & Mittelesdorp.*

tum & integrum trado, cum terris, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, & hæc nomina illorum, Lantheri, Alawih, Liutfrid, Samwih, Gerolf, Theotperaht, Nerolf, Libthrud, Zitolf, Albolf, Leobwar, cum omni eorum supellectili & sumptu, ea scilicet ratione ista trado, ut à die præsente, nullo, quod absit, contradicente, redeat in vestrum dominium, postque obitum meum Vos & successores vestri firmam, & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Facta chartula traditionis in monasterio Fulda, mense Augusto, die vero pridie Idus diei ejusdem mensis, anno XXXXIIII. regni domini Caroli, gloriosissimi Regis Francorum. Isti sunt testes de illa traditione, † signum Engilrichi, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † Liutprahti, † Wahhoni, † Fridurichi, † Friesoni, † Sigwarti, † Waltheres, † Gerprahti, † Erpfmari, † Helmdioni, [† Altmundi, † Heliperahti, † Folcwarti, † Ratrochi, † Sigitagi, † Auilanti, † Helmprahti, *(a)*] † Gerwigi, † Hruadgasti, † Bichoni, † Theotharti. Item testes de villa Westheim, † Liutpraht, † Wahhoni, † Wattoni, † Theotharti, † Helidperahti, † Liubichoni, † Thuringes, † Bodololti. Item testes de villa Sundheim, † Sulboni, † Gundacares, † Folcgeri, † Prunes, † Heriperahti, † Wisparahti, † Theotharti, [† Heioni, † Willihadi. Item de Sundheim, † Theotharti,] † Aben, † Gundperahti, † Heriwarti, † Nerben, † Nandgeri, † Teiten, † Heien, † Vuerinperaht, † Heriuuarti. Item testes de villa Mitilesheim, † Hartrati, † Otanes, † Gundperahti, † Nerben, † Nandgeri, † Vuertinperahti, † Geitoni, † Heioni, † Theotharti, item, † Thiotharti, † Friesoni, † Heioni, † Bodotolti, † Liobharti, † Helmprahti, † Herimari, † Wolfharti, † Liutperahti, † Aseriches, † Heuodolti.

LXVII. *Traditio mancipiorum. (b)*

OMnibus non habetur incognitum, qualiter ego Hahho, pro remedio animæ venerandæ matronæ, Vuihmota, Matris meæ, trado VII. mancipia ad Sanctum Bonifacium, id est, servum, nomine Villiram, & uxorem ejus Rattrud, cum filiis eorum, cum sumptu & cum omni supellectili eorum, traditumque in perpetuum esse volo, ea videlicet ratione, ut dum ipsa supra dicta fœmina vixerit, per vestrum beneficium ea mancipia habere permittatur, post obitum vero illius, Vos, & successores vestri ea habere, possidere, vendere, vel quicquid ex eis elegeritis facere, firmissimam in omnibus potestatem habeatis. Acta traditionis chartula anno XLV. regnante serenissimo ac gloriosissimo Carolo, Rege Francorum, mense Aprilis sexto Calend. Maji.

LXVIII. *Gozperahti Traditio bonorum in villa Hlurunga. (c)*

520 IN nomine Domini, ego Gozperaht, in eleemosynam meam dono atque trado, ad Sanctum Bonifacium X. jugera, ex mea propria hæreditate, in superiore villa, quæ nuncupatur Hlurunga, in Grapfeldono marcu, ut ex hoc & deinceps possidendi, fruendi, firmam & incontradictam habeatis potestatem. Facta charta traditionis anno XLIII. Caroli, gloriosissimi regis Francorum, septimo Idus Aprilis, die X mensis ejusdem, signum Gozperahtes, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † Arnwis, † Brunicho, † Hugibald, † Ernust.

LXIX. *Traditio bonorum in Munirichessteti. (d)*

IN nomine Domini, ego Irminperaht, trado ad Sanctum Bonifacium, unam arialem in Munirichessteti, in pago Grapfelde, & isti sunt testes, qui subter notantur.

(a) Utraque uncis inclusa, apud Schannat non reperiuntur.
(b) Extat apud SCHANNAT *n. CCXLVIII.* sub rubrica: *Habbonis traditio mancipiorum VII.*
(c) Extat apud SCHANNAT *n. CCXXV.* sub eadem rubrica.
(d) Extat apud SCHANNAT *n. CCXXVIII.* sub eadem rubrica.

tantur. Facta chartula traditionis in monasterio Fulda, anno XLIII. regni Caroli, gloriosissimi regis Francorum, nonis Junii, V. die ejusdem mensis, † signum Irminperahtes, qui hanc traditionem fecit, † Reginroc, † Liutheri, † Landarat, † Gerperaht, † Eggiolt, † Nahhad, Wenito, † Theotrih.

LXX. Traditio ancillæ. (a)

IN DEI nomine, ego Theotgero, trado Ratgario abbati, ob acceptionem ab eo unius Caballi, & unius scuti, addita lancea, propriam ancillam meam, nomine Wanburg, & iterum pro remedio & salute animæ meæ, & conjugis meæ, liberorumque meorum trado ad Sanctum Bonifacium totum elaboratum supra dictæ ancillæ, id est, Vuanburg, ita ut nihil eorum, quæ possidet, omnino exceptum relinquo, † signum Brunoni monachi cancellarii, qui hanc chartulam traditionis rogatus scripsi, & testibus subter firmavi, † signum Theotgeres, qui hanc chartulam traditionis fieri rogavit, † Friduhelm, † Reginhart, † Deuid, † Hugibald, † Ernust, † Hetimar, † Suuidger, † Reginolt.

LXXI. Traditio bonorum in Zuuisgenfaccho, in Fahhoner marca.

IN DEI nomine ego Gerleib, dono atque trado ad Sanctum Bonifacium, quicquid mihi Saxo, pater meus, tradendum ob salutem ipsius animæ & patris ejus Gerleibes, in Zuisgenfaccho, hoc est, arialis, terris, sylvis, aquis, pratis, & totum, quod pertinet ad illa loca, in illis supradictis villis in Zuisgenfacchon, in Fahhonoro marcu positis. † signum Gerleibes, qui hoc tradidit, † Otrih, † Herolt, † Reginuuart, † Erlicho, † Sigibald, † Haguno, † Hiltrih, † Theoto.

LXXII. Traditio bonorum in villa Ostheim, & Wolfoltesstreuua. (b)

LIcet sint parva & exigua, quæ pro gravibus peccatis nostris offerimus, tamen scimus, æquissimum judicem plus devotionem mentis, quam quantitatem perpendere muneris. Idcirco ego Waldman, & conjux mea Wihmunt, sano consilio, devotaque mente donamus atque tradimus in eleemosynam nostram, ad monasterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi sacrosanctus martyr Bonifacius requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, summa cum moderatione agmini monachorum pius præest pastor, quicquid Wolfmunt filiæ suæ Wichmuntu, conjugi meæ, in pago Paringe, in villa Ostheim hæreditaverat, & *Pagus Paringe.*
quicquid mihi pater meus Eizo, & mater mea Theotlind, de agricultura terra in alia villa, quæ antiquo vocabulo appellatur Puotrihesstreuua, nunc vero dicitur Wolfoltesstreuua, hæreditaverunt, & unum casatum servum (c) ibidem, qui dicitur Thincperaht, cum omni supellectili sua, & sumptu, & in alia supra dicta villa hæc mancipia, Isanhart, Rusto, & conjux ejus Adalrat, cum filiis suis, & cum omni eorum possessione, sicque tradimus hæc omnia, traditaque in perpetuum esse volumus, ut per vestram præstariam illa cuncta possideamus ad vitam nostram, ut habeamus, unde possimus sustentare, & alere infirmitatem fragilitatis nostræ, donec moramur in incolatu hujus mundi, postque ambarum obitum, atque de hac 521
præsenti vita exitum, cuncta illa aucta atque meliorata in eleemosynam nostram, & ad utilitatem vestram, Vos & successores vestri tenendi, habendi, possidendi, fruendi, firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem, nullo, quod absit, contra-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCXIX.* sub rubrica: *Traditio ancillæ.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CLXXXII.* sub rubrica: *Traditio bonorum in villa Ostheim & Wolfoltesstreuua.*
(c) Casati servi erant, quibus certæ casæ, una cum certis agris erant adsignatæ. De his agit uberius *JOACH. POTGIESER de cond. & statu servili apud Germanos lib. I. cap. III. §. XV.*

contradicente. Scripta hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, anno XXXVI. regni Domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum, mense Majo, die II. nonis ejusdem mensis.

LXXIII. Traditio bonorum in Westhus cum mancipiis. (a)

IN DEI nomine, ego Sigihart, & filius meus Gotesthanc, donamus atque tradimus ad Sanctum Bonifacium, ex nostra propria hæreditate, in pago Grapfelde, in Westheimero marcu, & in villa, nuncupata Westhus, duo Huobas servi, & mancipia hæc, quorum ista sunt nomina, Ratger, & conjux ejus Irminhilt, cum omni eorum supellectili & sumptu, absque ædificiis, Vadalhilt, Ostuuind, Reginfrid, Reginwar, ita, ut supra dixi, totum & integrum trado, absque illius servi ædificio, traditumque in perpetuum esse volo, ut à die præsente hæc omnia, quæ tradidi, nullo, quod absit, contradicente, in vestram redeant potestatem. Facta chartula traditionis anno XLV. regni Caroli, gloriosissimi regis Francorum, quarto Calend. Julii, ego Brun scripsi, & testibus subter firmavi, † signum Sigiharttes, & Gotethances, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt, † Amalger, † Germo, † Brunicho, † Hugibald, Helpfrid, Ernust, Weltrih.

LXXIV. Traditio bonorum in Munirichesstat. (b)

EGo itaque in DEI nomine Azzo, pro remedio animæ Gamalperahti dono atque trado ad monasterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus, ac preciosus CHRISTI martyr sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum præesse videtur, in pago Grapfelde, in villa Munirichesstat, tria jugera terræ araturiæ, similiter & ego Egilbart, in eleemosynam Eginen, ad prædictum monasterium, & in pago superius comprehenso, in eadem quoque villa trado X. jugera Saltus. Ea scilicet ratione, ut à die præsente Vos & successores vestri pro salute animarum, in quarum eleemosynam illud tradimus, habendi, possidendi, colendique firmam & incontradictam in omnibus teneatis potestatem. Acta traditionis chartula mense Februario, undecimo Calend. Martias, Anno primo Imperii Hludovici, serenissimi ac gloriosissimi Regis Francorum, scripta à Hruodolfo clerico, † signum Azzen & Egilhartes, qui hanc traditionis chartulam fieri rogabant, † signum Baben, † signum Burgolfes, † signum Fricchen, † signum Witrichi, † signum Wahlafrides, † signum Gunzen, † signum Friachen, † signum Rohinges.

LXXV. Traditio bonorum in marca Munirichesteti. (c)

EGo itaque in DEI nomine Sigiram, pro remedio animæ Adalrammi, trado ad monasterium Fuldæ, ubi beatus Bonifacius sacro requiescit corpore, & vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini præest monachorum, hoc est, in pago Grapfelde, in marcu Munirichesteti, partem unam pratorum, & tria jugera terræ araturiæ, & mancipia XI. cum omni sumtu & prole, ea ratione, ut à die præsente Vos & successores vestri prædictæ rei habendi, possidendi, colendique firmam in omnibus habeatis potestatem. Acta traditionis chartula mense Novemb. sub die 9. Calend. Decemb. anno primo imperii Hludovici, gloriosissimi regis Francorum, † signum Sigirammi, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † signum Werinolti, † signum Irmingeri, † signum Wasmati, † signum Suuidgeri, † signum Fricchen, † Sindacares, † signum Huachinges, † signum Reginolti, † signum

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCLIII. sub rubrica: *Traditio Tantolti.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCLXIV. sub rubrica: *Traditio bonorum in Munirichestat.*
(c) Extat apud SCHANNAT n. CCLXX. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Marca Munirichesteti.*

† signum Ehurrat, † signum Lentriches, † Sigiharti, † signum Eburacates, † signum Winimannes, ego Hruodolf jussus scripsi.

LXXVI. *Traditio bonorum in pago Paringen.* (a) 522

EGo in DEI nomine Gotedeo, dono, trado, quicquid mihi Gotehelmo tradiderat ad Sanctum Bonifacium, hoc est, quod trado in Vuestheimero marcu, & in pago Paringe, id est, arialem unam, & IX. jugera, ea ratione ista trado, ut à die præsente redeant in vestrum dominium. Isti sunt testes, † Gotedeo, qui hanc traditionem fecit, † Theothart, † Rohing, † Hruodperaht, † Slaugart, † Bernharto, † Throant, † Amanolt, † Haholt, Ehuthart, † Gerfrid. Anno XLV. regnante serenissimo Carolo, Rege Francorum.

LXXVII. *Traditio bonorum in Munirichesstat.* (b)

EGo in DEI nomine Sigiram, dono atque trado ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi preciosus Christi martyr, Bonifacius, sacro requiescit corpore, quicquid pater meus Salutam, atque mater mea Vmina, propriæ hæreditatis visi sunt habere, excepto uno prato, in pago Grapfelde, in loco, qui dicitur Munirichesstat, in orientali parte Grapfeldonoburgi, ea videlicet ratione, ut à die præsente Vos vel successores vestri firmam & incontradictam habeatis potestatem, facta Charta in Monasterio Fulda XVIII. Kal. Januar. Regni Serenissimi Imperatoris Karoli Anno XLV. signum Sigirammes, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † Rhuodharti presbyteri, † signum Haduriches, † signum Grimoltes, † signum Cancures, † signum Ernustes, † signum Hagunen, † signum Luoten, † signum Heriboten, † signum Arnhelmes.

LXXVIII. *Traditio bonorum in Grimaha.*

EGo in DEI nomine Hremuolt, dono atque trado ad S. Bonifacium quinque jugera in eleemosynam Swarzolohes in pago Grapfelde, in loco, qui dicitur Grimaha, præsentibus his testibus, † Baben, † Ernustes, † Brunichen, † Burgolfes, † Hagunen, † Magolfes, † Vuasmotes.

LXXIX. *Traditio bonorum in villa Hunperatheshusen.*

EGo itaque, in DEI nomine, Vuerinolt & Halbthuring, donamus atque tradimus in eleemosynam nostram ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi beatus ac preciosus Christi martyr sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum praeesse videtur, in pago Hasagewe, in marcu Eugiheimono, in villa Hunperateshusum, duas hobas serviles, & in Bunahu talem septum, qualem ibi habuimus, & mancipia, quorum nomina hæc sunt, Ratmunt, Ruodwar, Hohwin, Vulfila, Winihald, cum omni eorum supellectili atque elaboratu, ea scilicet ratione, ut à die præsente Vos & successores vestri hujus rei superius comprehensæ firmam habendi, possidendi, colendique in omnibus teneatis potestatem. Acta traditionis charta mense Februario, sub die VI. Calend. Martii, anno primo Imperii Hludovici, gloriosissimi regis Francorum, scripta à Hruodolfo clerico, † signum Werinolti, † Halbthuringi, qui hanc chartulam traditionis fieri rogabant, † signum Hruodolfi, † Seggi, † signum Otacares, † signum Ercanbaldi, † signum Nidmari, † Burgolfi, † signum Wigfridi, † signum Mannen, † signum Gerriches, † signum Lantwartes, † signum Alfinger.

(a) Extat charta apud *SCHANNAT n. CCLIX.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Pago Paringen.*

(b) Extat charta apud *SCHANNAT n. CCLX.* sub rubrica: *Traditio bonorum in Munirichesstat.*

LXXX. *Traditio bonorum in Herifathorpf, Hoitine, Izzentheim & Wagenhusen.*

Dreirothe. IN DEI nomine, ego Vodalheri, in Herifatborpfe, extra vetera prata, & extra tres laboraturas fylvæ, quod nos diximus Thriurothe, trado in eleemofynam meam Sancti Bonifacii, tres virgas Hovafteti, in latum & dimidiam partem, quicquid ibidem mihi contingit, & in Hoitine, Izzentheim, Wagenhufum, quicquid Gerratu in partem evenit in Boreali plaga fupra dictæ villulæ fic trado, traditumque in perpetuum effe volo, mihi & matri meæ ad retributionem æternam. Actum in monafterio Fulda, die XXVI. menfis Martii.

533

LXXXI. *Traditio bonorum in Geltresheim, cum mancipiis.*

EGo in Dei nomine Parahtolf, una cum focio meo, nomine Otleih, & cum uxore ejus nomine Abathilt, donamus omnia, quæ habemus, ad Ecclefiam beati Bonifacii martyris, pro falute animæ noftræ, & quicquid deinceps elaborare poterimus, feu in agris feu alia pecunia, & nunc hodie tradimus terram, quam habemus in vico, nuncupato Geltheresheim, cum campis & fylvis, pratis, aquis, & in omnibus finibus ejusdem vici, fimiliter inter fervos & ancillas XII. & porcos XL. & inter boves & vaccas capita XXVII. & caballos duos, & domus noftras, & quod in domibus habemus in immobilibus, & mobilibus, omnia in omnibus damus ad Ecclefiam fupra fcripti beati Bonifacii.

LXXXII. *Traditio Comitis Erpholdes in Sonesdorf.* (a)

HÆc eft traditio Comitis Erphonis in Ronesdorf, in Herfiu, in Berchohe, in Erpfolesftetin, in Zwirge Maresfeldun, in Luhhifunterun, in Rore, in Hentinge, in Fifelesdorp, in Arifelde, in Vualabure, in Helidungon, in Altunfteti, in Botolfeftat, in Greifesdorf, in Zwirgenlichesfeldun, in Sulzitorph, in Marcheresbufon, in Othelmeshufun, in Birchinafelden, ad Sanctum Kilianum vero tradidit idem Comes Erpho proprietates fuas, quas habuit in Quirnahu, & in Bleichfeldun, in Tungide, in Suuabobufun, in Zibebron, in Getorne, in Scebach, in Thurnilohun, in Vuanen, in Reodun, in Bruftlohun, in Saxahu, in Tonnahu, & quicquid in Thuringia habuit & in Grapfeldun, totum dedit Deo & Sancto Bonifacio & Sancto Kiliano pro animæ fuæ Remedio, & vitæ æternæ Compendio: & hi funt teftes, Ruodhart, Eggibart, Sigifrid, Vuahho, Gundacar, Otacer, Tagolf, Ifanprabt, Vuerinolt, Galuman, Nahho, Rihprabt, Gerrih, Nordprabt, Erdprabt, Heio, Arnolt, Tenolt, Friducho, Theotrih, Geroit, Vuerinolt, Herman, Vuiderolt, Ratpraht, Vualtolf, Hagger, Nithater, Ato.

LXXXIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Rannungu.* (b)

EGo, in Dei nomine Adolf dono, atque trado ad monafterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus ac preciofus CHRISTI martyr Bonifacius facro requiefcit corpore, & ubi venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum præeffe videtur, hoc eft, quod trado, V. mancipia, & duas hobas, unam in campis, & alteram in fylvis, & hæc funt nomina mancipiotum, Gundolf, Tangolf,

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXXIX.* fub rubrica: *Traditio Comitis Erphonis in Ronesdorf.* Addit Schannat notationem: *Præpotentis hujus Comitis Nomen reperitur ad fcriptum Necrologio, hoc modo: Erpho Comes: ad annum 860. quo forfitan moriens univerfa Bona fua inter Fuldenfem & Herbipolenfem Ecclefias divifit.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCLXXVI.* fub rubrica: *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Raunungu.*

Tangolf, Reginger, Vodilburg, Adalwih, & hoc in pago Grapfelde, in villa Rattnungen, & in ipsa marca, ea duntaxat ratione, ut post obitum meum, & de hac luce discessum, & conjugis meæ, in vestrum transfundo dominium, firmam & incontradictam præfatæ rei in omnibus habeatis potestatem, Vos, & successores vestri. Acta traditionis chartula anno secundo, regnante domino nostro Hludouico, gloriosissimo rege Francorum, nonis Maji. Ego Hemmo, monachus scripsi, † signum Asolfi, qui hanc traditionis chartulam scribere rogavit, † signum Ercanbaldi, signum Reginbaldi, † signum Meginbarti, † signum Brunnarti, † signum Gerolti, † signum Harites, † signum Hitibrandi, † signum Otwini, † signum Hattonis, † signum Wiganti, † signum Walahfridi, † signum Blidmanni, † signum Hadumari, † signum Vuielanti.

LXXXIV. *Traditio bonorum in Rannunger marca.* (a)

EGo in DEI nomine Bernhart, & conjux mea Emhilt, donamus tradimusque ad monasterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus ac preciosus CHRISTI martyr, Sanctus Bonifacius, sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum pio moderamine præesse videtur. Trado in pago Grapfelde, in marcu Rannungero, hoc est, quod trado, decem jugera, & unum caballum, & boves tres, domum unam, & aream unam, [& pus unum, (b)] XX. porcos, ea duntaxat ratione, ut post obitum nostrum, Vos & successores vestri, in omnibus habeatis potestatem, tota & 524
integra possessio nostra in vestrum transfundetur dominium. Acta traditionis charta anno II. regnante gloriosissimo Imperatore Hludouico, octavo Calend. Martii. Ego Hemmo hanc traditionis chartulam rogatus scripsi, † signum Bernharti & conjugis ejus Emhiltæ, qui hanc traditionis chartam fieri rogaverunt, † Bernharti, † signum Theotleicbes, † signum Walafrides, † signum Eburharti, † signum Aholfi, † signum Siggen, † signum Meginbaldi, † signum Wiganti, † signum Mattonis, † signum Folcperahtis, † signum Blidmanni, † Walamunti.

LXXXV. *Traditio bonorum in villa Theodorf & Sundheym.* (c)

EGo, in Dei nomine Arndegon, pro salute & remedio animæ meæ, dono atque trado ad monasterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus ac preciosus CHRISTI martyr, Bonifacius, sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini præest monachorum, in pago Tollifelde, & in villa Theodorfe, sed & in pago Baringe, & in villa Sundheim, quicquid proprietatis habeo, hoc est, terris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, & unum servum, nomine Leibolf, cum omnibus, quæ habet, ea videlicet ratione, ut à die præsente, Vos & successores vestri præfatæ rei formam habendi, possidendi, colendique, absque ulla contradictione in omnibus teneatis potestatem. Acta traditionis chartula mense Novemb. sub die V. Idus, ejusdem mensis, anno primo imperii Hludovici, gloriosissimi regis Francorum, & ego Hruodolf cancellarius, coram testibus scripsi & subscripsi, † signum Arndegoen, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Brungeri comitis, † signum Altperahti, † signum Ortheres, † signum Friduriches, † signum Otricbi, † signum Eintrati, † signum Perahtgozi, † signum Sigiperahti, † signum Wigrichi, † signum Suuidgeri, † signum Engilperahti, † signum Reginolti, † Huochingi.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCLXXII. sub rubrica: *Traditio bonorum in Rannunger marca.*
(b) Verba uncis inclusa apud Schannat non extant.
(c) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CCLXVIII. sub rubrica: *Traditio bonorum in villa Theodorf & Sundheym.*

LXXXVI. *Traditio bonorum in Birchafeldona marca.* (a)

EGo itaque, in Dei nomine, Reginolt, pro remedio animæ meæ, dono atque trado ad monafterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus ac preciofus Chrifti martyr, Bonifacius, facro requiefcit corpore, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudini monachorum præeſſe videtur, quicquid mihi parentes mei, Vurecheo & Walthrat, jure hæreditario reliquerunt in pago Grapfeld, in marcu Birchinafeldono, in ipfis geminis, campis, fylvis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumque decurfibus, totum & integrum in veftrum transfundo dominium. Ea duntaxat ratione, ut à die præfente, Vos & fucceſſores veftri, præfatæ rei habendi, poſſidendi, colendique absque ulla contradictione, firmam in omnibus habeatis poteftatem. Acta traditionis chartula menfe Octob. fub die feptimo ejusdem menfis, anno primo imperii Hludouici, gloriofiſſimi regis Francorum, fcripta à Hruodolfo fcholaftico, & coram teftibus firmata, † fignum Reginolti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † fignum Bruninges, † fignum Gundperahti, † fignum Amalgeri, † fignum Egilhalti, † fignum Starkfridi, † fignum Eginen, † fignum Gerwigi, † fignum Engilperahti, † Folmoti, † Swidgeri, † fignum Reginolti, † fignum Reginperahti, † fignum Heriboten,

LXXXVII. *Traditio capturæ in villa Grazzesftat.* (b)

IN Dei nomine Erluuin, pro remedio animæ meæ, dono atque trado ad monafterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus ac preciofus Chrifti martyr Bonifacius facro requiefcit corpore, & ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, præeſſe videtur, in pago Grapfelde, in villa Grazzesftat, & in ipfa marca in Chene-
525 zegewe & in Pereftat & Berndorp, hoc eft, quod trado, & unam capturam juxta fluvium Scamunfulda, ea duntaxat ratione, ut à præfente die, Vos, vel fucceſſores veftri, præfatæ rei firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteftatem, † fignum Erlwines, qui hanc traditionem fecit, † fignum Theotleiches, † fignum Ruodolfes, † fignum Wolfhartes, † fignum Werinoltes, † fignum Ludheres, † fignum Ruadperen, † fignum Orgrimes, † Engilperahtes, † fignum Irmingeres, † fignum Wigriches, † fignum Gerwiges, anno II. regnante domino noftro Hludouico, gloriofiſſimo rege Francorum, fub die II. nonas Junias. Ego Hemmo rogatus hanc traditionis chartam fcripfi.

LXXXVIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Munrichfteten.* (c)

EGo in DEI nomine Arthraban, trado ad Sanctum Bonifacium, qui in monafterio Fulda facro requiefcit corpore, ubi vir venerabilis, Ratgarius abbas, multitudinem regit monachorum, in pago Grapfelde, in villa Munirichesfteti, dimidiam partem totius proprietatis meæ in areolis, in campis, fylvis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumque decurfibus, mobilibus & immobilibus, mancipiis, quorum nomina hæc funt, Herimunt, Balduuin, Altmunt, Liutmunt, Adolrar, Adalburg cum omni fupellectili eorum, ea fcilicet ratione, ut per beneficium fupra dicti abbatis, ea, quæ tradidi, tantum ad vitam meam poſſideam. Et poft obitum meum, iterum absque ulla contradictione in fuam, fucceſſorumque ejus, universa aucta, & meliorata redeant poteftatem. Acta chartula anno XL. regni

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCLXVII. fub rubrica: *Traditio bonorum in Birchafeldono Marca.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCLXXVII. fub rubrica: *Traditio Erluuini in Pago Grapfelt.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCXV. fub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in villa Munrichfteten.*

regni domini Caroli, gloriosissimi regis Francorum, his testibus, † signum Arthrabanes, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Geroki, † signum Hagunonis, † signum Suuarzalohes, † signum Attonis, † signum Azonis, † signum Baldheres, † signum Hludumari, † signum Gereperahti, † signum Theotperahti, † Altcarli, † signum Gundfridi, † signum Truthleihi, † signum Waldmunti, † signum Egilolfi, † signum Edilingi, † signum Lolen, † signum Altrichi, † signum Perahtheres, † Hahwarti, † signum Drahuuines, † signum Nidharti.

LXXXIX. *Traditio tredecim mancipiorum.*

MAruuiz tradidit Prungeto mancipia XIII. quorum nomina hæc sunt, Ruaduuart, Heriuuart, Altof, Sigurgeruuin, Thaneburg, Williquema, Willihilt, Meginhilt, Muotlaug, Nerihild, Theotlind, Eburuuin, ea ratione, ut ille rursum ea ad Sanctum Bonifacium in eleemosynam illius traderet. Et hæc traditio coram testibus infra nominatis facta est Liuuicho comite, Husuuart, Adalfrid, Erpsperaht, Ruadi, Liutperaht, Folcmar, Sturmi, Waltheri, Herman, Megingoz, Werinperaht, Wolfolt, Lantperaht, Theothart, Slenclmuot, Herolt, Wasgo, Alphart, Fumo, Gundperaht, Hadupetaht, Engilpetaht, Vuilliboto, Theothart, Burghart, Sullo.

XC. *Traditio mancipiorum & bonorum in Ostheim, Sundheim, Westheim & Elspa.*

HÆc mancipia tradidit Harpfa, Wolfmunt, Suuldperaht, Ruadger, Helmrih, Engilrih, Theotrih, Ercantheo, Ruadperaht, Vuan, Theoleib, Vuigger, Helidmar, Leohsun, Friduniu, Leohman, Horscolf, Vuillolf, Vodalhilt, Paldsuuind, Beto, Taaa, Vuillifrid, Reginhart. Similiter in istis villulis subter nominatis, Ostheim, Sundheim, Vuestheim, Elspa extra unam arialem.

XCI. *Cambium Abbatis Hadamari cum Werino.*

COncambium istud actum est in Fulda à pio patre, videlicet Hadamaro abbate, cum Vuerine, hic ipse tradidit ad Sanctum Bonifacium, quicquid in Buochun habere visus est proprietatis, in campis, sylvis, pratis, aquis, aquarumve decursibus seu mansis: & datum est in manum prædicti patris, estque jacens in Wetareibu, in comitatu Vtonis comitis, ea ratione, &c. 526 *Comitatus Vtonis in Wetareiba.*

XCII. *Consecratio templi in Sliereta.*

ANno dominicæ incarnationis DCCCLXXXV. indictione III. quinto Calendas Septembris, dedicatum est hoc templum à Liutberdo, Moguntinæ Ecclesiæ archiepiscopo, rogatu Sighardi, Fuldensis abbatis, in honorem domini nostri JESU CHRISTI, & S. Mariæ virginis, sanctique Viti martyris. Continetur hic de ligno Domini, de sepulchro Domini, reliquiæ S. Mammetis martyris, sanctorumque confessorum, Antonii monachi, Benedicti abbatis, Columbani abbatis, hæc est terminatio à præfato archipræsule eidem loco delegata, de Abecheshach, usque ad Hadamundes, deinde ad Scliedinuueke, inde ad veteriorem Schlyeresam, inde ad Sueberuelt, inde ad stantem pontem, inde ad Landestrazam, inter medium Lyebolses, & Sterrenrodes, inde ad Wignandesfane, inde ad Birchenense, de Birchenense usque ad Slieresam, ubi constructa est Ecclesia.

XCIII. *Cambium Brunonis, fratris Othonis Imperatoris, & Abbatis Hadamari. (a)*

COncambium, quod dedit Brun, frater Regis Ottonis, domino abbati Hadamaro, de talbaha jutnales mille & DCCC. XXX. de Bruninges & Sanderates & Vuig-

(a) Extat apud SCHANNAT n. DLXXXIII. sub rubrica: *Commutatio quorundam Bonorum inter Hadamarum Abbatem & Brunonem, Othonis Imp. Fratrem.*

& Vuigbrahtes, jurnales CCC. & LXX. familiæ Otuuin, Thietida cum duobus filiis, Thiotolf, Vmmuot cum duobus filiis, Trasemunt, Wighilt, Vuolrat, Hiltiburg cum quatuor filiis, Sanderat, Ruotswind cum tribus filiis, Willifrid, Adalrat cum una filia, Baldheri, Mahttrud & unum filium, item Vuolrat, Adalbirg cum filio uno Thioto, Gisalmu, cum duobus filiis, item Mahtrud & una filia, Anelo, & Liobhilt, item Vuillifrid, Werinfrid, Irminheid, cum duobus filiis, Haberbilt, cum filio uno, Suaneloug, Albrun, cum quatuor filiis, Liutrat cum quatuor filiis, Hiltrud cum tribus filiis, Himildrud cum duobus filiis, Arindo, Vnlaz, Ruotbirg cum duobus filiis, Engilhelm, Vuillimuot, cum filio uno de Elmaha & Steinaha, jurnales, duæ millæ & CC. familiæ.

De Steinahu jurnales, Adalhelm, Liobhilt cum quatuor filiis, Gisilbraht, Rihheid, Nending, Focca cum duobus filiis, Thiotbald, Mila cum duobus filiis, Liutheri, Imma cum duobus filiis, Ratans, Vuakburg cum sex filiis, Herrat, Vuericho Rabraht, Vuigolt, Eggilind cum tribus filiis, Meginhilt cum quatuor filiis, Vueldrud cum quatuor filiis, Adalniu, Folscuind, Germuot cum duobus filiis, Albges, Heitunar cum duobus filiis, Baldger, Suoshilt cum tribus pueris, Thiothart & uxor ejus cum uno filio, Altolf & uxor ejus cum duobus filiis, item Altolf, & uxor ejus cum uno filio, Albloug cum V. filiis.

XCIV. Traditio prædii & mancipiorum in Wolfesharoder marca.

Liunnand tradidit ad Sanctum Bonifacium prædium suum in loco, qui dicitur ad Liunnandes, in Vuolfes Harodi mareu, id est, duas mansas cum ædificiis suis, & capturam suam in campis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, & arabilis terræ jugera C. VI. † Adalger presbyter, Vuigger presbyter, Egilolf diaconus, Gerbraht presbyter, † Reginbald, Liunnandi, Otuuin, Reginhart, Meginfrid, Meginhart, Otger, Dietger, Gerbraht, Ruotbern, Diothart.

XCV. Terminatio & dotatio Ecclesiæ in Estigenfeld.

HÆc est Dos & terminatio, cum qua dotatur & sanctificatur Ecclesia Estigenfeld ab Erbenbaldo archiepiscopo, quando simul abbas, & Episcopus extitit
527 Branthoho præposito, & Bernhardo advocato in Burchardesrode. I. mansam, in Swigershusum, X. m. de Curte, terminum Musosbrine sursum usque ad Bertholdessneida, & inde ad fontem S. Bonifacii, item Hasenbach deorsum usque in Basalaha, & inde in Sleiripha deorsum usque ad Nostenhuc, inde ad Huooesrode, super Steigira, ad Holostum autem musa sursum, hanc autem terminationem siquis destituere, vel in aliquo defraudare cupiat, anathema à Christo persistat.

XCVI. Traditio bonorum & mancipiorum in Sigifrides, Scambach Westheim & Mitilesdorf. (a)

IN nomine Sanctæ Trinitatis, quia procul dubio nobis profuturum credimus, quicquid pro remedio animarum, DEO & sanctis ejus, ex nostris devote offerimus, ego Duidecha, pro anima filii mei Reginhardi, trado ad Fuldense Cœnobium, pro amore CHRISTI & Sancti Bonifacii, quicquid habeo in locis subter nominatis in Sigifrides, & Scambach, & Westheim, duas etiam hobas in Mitilesdorf, trado præterea, servos, quorum hæc sunt nomina, Reginbordo, Hertwin, Benno, Duodo, Reginwart, & Hertuuin, cum uxoribus & filiis, & omni cognatione, & omnigena possessione. Et quia spem generandæ prolis non habeo, sancto martyri Christi Bonifacio, vitam & animam voveo, ut sit mihi Sponsus & auxiliator in conspectu Domini, pro cujus amore, quicquid hæreditario jure possideo,

(a) Extat hæc charta plenior ex Autographo apud *SCHANNAT n. DCVIII.* sub rubrica: *Traditio Duidechæ Matronæ Nobilis.*

fideo, ad Fuldenfium fratrum fervitutem devotiffimè dono, & concedo pro anima mea, & dilecti filii mei Reginhardi. Acta funt hæc Beberaha, coram Egiberto abbate, anno dominicæ incarnationis millefimo LVII. indictione IX. teftes funt traditionis Gerhardus advocatus, qui hanc veftituram fufcepit, Sigebodo comes, Dammo comes, Gozuuin comes, Bobbo, & Godebolt, Adelbraht de Dunedorf, Adelbrath de Bilirieth, Riemunt, Berengoz, Lyuf, Manegolt, Hildibolt, Burchart, Izo, Ruobrath, Berengoz, Diomo, Benno, Berenhart, & alii multi.

XCVII. *Cambium Abbatis Hadamari cum Vafallis fuis.*

Concambium domini Hadamari abbatis, & Vafalli ejus Bernes & Arnes, Arn tradidit DEO & Sancto Bonifacio, & abbati Hadamaro, quicquid in Kafabach habuit proprietatis, in ædificiis & fepibus, areis, campis, fylvis, pratis, pafcuis, in Molendina, aquis, aquarumve decurfibus, exitibus, & reditibus, & in Duotiruod quatuor huobas, & quicquid illic habere vifus eft in Buotiruoduno marcu, campis & fylvis & VI. mancipia circa tria alia mancipia, & hæc nomina eorum fex, Degaumar, Wolffrith, Rihheri, Meginheri, item Meginheri & foror ejus, & Bern tradidit in Cellingun Deo & Sancto Bonifacio, Molendinam unam, & aream molarem unam & duas manfas, & jugera duo vinearum erga decem mancipia, & idem Bern tradidit in Cellingoro marcu quatuor Huobas in Concambium, ut acciperet fupra memoratum prædium in Buotiruod, erga prædium, quod eft in Ruodihchesheim, & addidit XXV. jugera plus, ut illi peccati ratio non adjiceretur.

XCVIII. *Traditio bonorum & mancipiorum.* (a)

EGo, in Dei nomine, Trudhilt, Deo facrata, trado ad monafterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi Sanctus Bonifacius facro requiefcit corpore, & ubi Eigil abbas multitudini Monachorum præeffe videtur, hoc eft, quod trado, propter remedium animæ meæ, & fororis meæ, nomine Suuidmot, id eft, mancipia VII. his nominibus Vuitbern, Ifingrim, Vuida, Vuerinela, Vuicuuas, Rarmar, Leobuuini cum omni fupellectili eorum, & quicquid ego vifa fum habere, vel in antea acquirere poffum, ab omni integritate ad fupra dictum Monafterium trado. Ea videlicet ratione, ut, dum ego vivo in hoc feculo, ufufructuariò per veftrum beneficium habeam, poft obitum verò meum, Vos & fucceffores veftri firmam & incontradictam in omnibus habeatis poteftatem. Facta 528
chartula traditionis fexto nonas Augufti, anno IX. regnante domino noftro Hludovico, piiffimo Imperatore, † fignum Trudhilt, quæ hanc chartulam fieri rogavit, † fignum Brunger, † fignum Waltheri, † fignum Embrico, † fignum Heridegan, † Egilmar, † fignum Regisperaht, † fignum Engilhart, † fignum Elli.

XCIX. *Traditio bonorum in villa Nordheym.* (b)

DOMINUS ac Redemptor nofter non quantitatem muneris, fed devotionem afpicit offerentis, ideo ego, in DEI nomine Engilfuuind, pro remedio & falute animæ meæ, dono ad S. Bonifacium, martyrem Chrifti, qui in monafterio S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, facro requiefcit corpore, & ubi vir venerabilis, Fuldanenfis Eigil abbas, præeffe videtur, hoc eft, quod trado in pago Grapfelde, & in villa Nordheim, & in ipfa marca, duas partes, quicquid pro-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXI.* fub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum.*

(b) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. CVI.* fub rubrica: *Traditio bonorum in villa Nordheim.*

prietatis visa sum habere in terris, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumve decursibus, & aream unam, ea duntaxat ratione, ut post obitum meum Vos & successores vestri firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Facta hæc traditio anno VI, regnante domino nostro Hludovico, gloriosissimo rege Francorum, sub die quarta nonas Maji, ego Berinhoh scripsi, in vice Hemmonis. Facta & scripta in loco, qui dicitur Nordheim, † signum Styrmi, † Engilhad, † Egilolf, † Hildger, † Asi, † Reginhart, † Averhelm, † Auaruuan, † Magolf, † Waltheri, † Ermanolt, † Ercanrih, † Benno.

C. Traditio bonorum in terminis Gobhesheim. (a)

EGo, in DEI nomine, Hebo, trado in eleemosynam meam ad Sanctum Bonifacium, in pago Grapfelde, & in terminis Gohhesheimono, Terræ aratoriæ jugera VI. & mancipia X. cum prole & supellectili eorum, ea ratione, ut à die præsente possessores ipsius, & successores eorum, firmam & incontradictam in omnibus habeant potestatem. Facta traditionis chartula anno VI. Hludovici, regis Francorum, mense Majo, die XXIII. ejusdem mensis, † signum Hebonis, qui hanc traditionis chartulam fieri voluit & rogavit.

CI. Traditio bonorum in terminis villarum Westheim & Elispa. (b)

IN nomine Domini nostri JEsu Christi, ego Albhart, trado ad monasterium Sancti Salvatoris, quod vocatur Fulda, ubi electus Christi martyr, Bonifacius, sacro requiescit corpore, & vir venerabilis, Eigil abbas, multitudini monachorum præesse cognoscitur, in pago Grapfelde, & in terminis villarum Westheim, & Elispa XIII. Hobas, & curtum cum pomerio ac domo, & cunctis ædificiis in eleemosynam Theotharti fratris mei, & Wolcanthrude, ea ratione, ut à die præsente Vos, vel successores vestri, præfatæ rei firmam & incontradictam habendi, possidendi, colendique in omnibus habeatis potestatem. Facta traditionis charta anno VI. imperii Hludouici, gloriosissimi regis Francorum, mense Novembris, die verò XXIII. ejusdem mensis, † signum Albharti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Popponi comitis, † signum Wotani, † signum Theodolti, † signum Matonis, † signum Suuarzolohi, † signum Friccheonis, † Reginolti, † signum Isanbarti, † signum Einuuigi.

CII. Traditio 12. jugerum in terminis Ostheimen. (c)

EGo, in Dei nomine, Albrat, trado in eleemosynam meam Altmunti, ad S. Bonifacium XII. jugera in pago Grapfelde & in terminis Ostheimono, ea ratione, ut à die præsente possessores ipsius monasterii vel successores eorum firmam in omnibus habeant potestatem. Facta traditionis chartula anno VI. Hludovici, piissimi regis Francorum, mense Majo, die XXIII. ejusdem mensis, † signum Albrati, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit.

CIII. Tra-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCX.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in terminis Gobhesheim.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Terminus villarum Westheim & Elispa.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCIX.* sub rubrica: *Traditio XII. Jugerum in Terminis Ostheimen.*

CIII. Traditio XI. mancipiorum in pago Grapfeld. (a)

EGo itaque in Dei nomine, Wolfmunt, trado in eleemosynam Rusdrata, ad S. Bonifacium, Christi martyrem, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Eigil abbas, multitudini præest monachorum, XL mancipia in pago Grapfeld, quorum nomina hæc sunt, Gozperaht, & uxor ejus Liobwiz, cum filiis suis, Swabolf, Willa, cum filius suis. Ea ratione, ut, quamdiu præfata Ruadrata vixerit, eadem mancipia per beneficium ante dicti abbatis habeat atque possideat, post obitum quoque ejus, absque ulla contradictione, ad rectores supra dicti monasterii revertantur. Facta charta traditionis anno octavo regni Hludovici Imp. mense Junio, die verò XI. Cal. Julii, isti sunt testes, Biricho, Herimot, Ercanrih, Theotmar, Benno. 529

CIV. Traditio bonorum in villa Gruonbah. (b)

IN Dei nomine, Engilthrud, & Ostbirg, donamus atque tradimus in eleemosynam nostram, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, & vir venerabilis, Eigil abbas, monachorum pius pastor præesse videtur, hoc est, quod tradimus, in villa Gruonbah, in pago Weringewe, id est, in terris, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, numero XII. cum omni eorum supellectili & sumptu, ea verò ratione, ut post obitum nostrum vos & secutores vestri firmam & incontradictam in omnibus his rebus habeatis potestatem. Facta chartula traditionis in monasterio Fulda, & isti sunt testes, † signum Engilthrudæ & Òstbirc, quæ hanc chartulam traditionis fieri rogaverunt, † signum Emichonis, † signum Ibonis, † signum Gerhohi, † signum Rodolfi, † signum Werin, † signum Folcgeri, † signum Parturici, † signum Morahti, † signum Isanperahti, † signum Walahes.

CV. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Rosdorf, & in Turingia in villa Teitelebu. (c)

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Gerthrud, cogitans pro remedio animæ meæ, dono atque trado in elimosynam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, constructum in pago Grapfeld, super ripam fluminis ipsius Fuldæ, ubi preciosus Christi martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Eigil abbas, multitudini monachorum præesse videtur, quicquid proprietatis visa sum habere in villa Rosdorf, quæ sita est in pago Grapfeld, absque una dimidia areola legali, terris, domibus, ædificiis, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, mancipiis, quorum nomina hæc sunt: Warolf, Willifwind, Gundilt, Megina, Theotniu, Engilburg, Helmlind, Reginger, Willicoma, Nandheri, Adalrih, Wolfung, Madalbild, Erpfolf, Leobniu, Williniu, Helpfung, Mahthilt, Tancolf, Hiltifrid, Helidgund, Rantolf, Perahtgis, Theotburg, Scerpfolf, Helmolt, Ratgea, Gundheri, Alphilt, Wolfart, Runhilt, Ortuuind, Wolago, Theganolf, Hsdolf, Graholf, Ratuuin, Ferahuuin, Nandharti, Gundloug, cum omni supellectili eorum, & in Thuringia, in villa Teitilebu, dimidiam terræ partem, & totum ædificium meum, & illas ariolas, quæ ad ipsa ædificia, & ad

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCXIX. sub rubrica: *Traditio XI. mancipiorum in Pago Grapfeld.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCXXII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Gruonbah.*

(c) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CCII. sub rubrica: *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Rosdorf & Pago Grapfeld, & in villa Teitelebu in Turingia.*

ad illam curtem pertinent, & duos mansos vestitos *(a)*, cum omnibus suis substantiis, hæc omnia trado atque transfundo de jure meo, in jus Domini atque S. Bonifacii, martyris Christi, traditaque in perpetuum esse volo. Ea duntaxat ratione, ut illis Sanctis monialibus fœminis ibidem habitare ac Deo servire liceat, & ut ego, quamdiu in hoc seculo vivam, usufructuatiò habeam per vestrum beneficium, post obitum quoque meum, si aliqua digna fuerit hoc honore, hoc fiat, sin autem ille abbas monasterii Fuldæ prævideat hoc, & sicut illi videatur, sic faciat. Acta traditionis chartula in monasterio magno Fulda, duodecimo Calend. Martii, indictione III. sub die XVIII. Febr. anno VI. regnante Domino nostro Hludovico, gloriosissimo Imperatore, coram his testibus, † signum Gerthrudæ, quæ hanc traditionis chartulam facere rogavit, † Hiltiger, † Friduhelm, Wotan, † Sturmi, † Egghart, † Eggiperaht, † Abraham, † Helmolt,
530 † Ribmar; † Theotmar, † Otto, † Nordman, † Folcmar, † Amalrih, † Engilolf, † Ratmar, † Nordiu, † Hunrih, † Ercanrih, † Biricho, † Gundhart, † Hartalab, † Magolf, † Frebbolf, † Albuuin, † Starcfrid; † Otperaht, † Arnhelm, † Arndeo, † Blidger, † Herimao, † Perahtrih, † Stinding.

CVI. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Greuuisunga. (b)

NOtum sit omnibus fidelibus nostris, tam præsentibus, quàm & futuris, quod ego Altfrid, divino admonitus instinctu, trado ad S. Bonifacium, Christi martyrem, res proprietatis meæ, qui in monasterio S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Eigil abbas, multitudini præest monachorum, hoc est, in pago Grapfeld, & in villa, vocabulo Grewisunga, quæ sita est in finibus Hramnungero & Mabesbahero, quicquid moderno tempore proprietatis habeo in terris, domibus, ædificiis, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, seu incursibus, cum omni integritate trado ad prædictum martyrem Christi, sed & mancipia XXXII. quorum hæc sunt nomina, Willifrid, Walrun, Huoolt, Ruadolt, Theotmuot, Rundger, Wolfger, Gerburg, Wolfhart, Gozbold, Adallind, Thrudila, Wolfbold, Otbold, Emita, Albhart, Gundrat, Willa, Reginger, Adalgrim, Thiotwin, Fridusuiod, Folcswind, Guoza, Gerfiat, Thiotrud, Helidwar, Reginbold, Ruodbold, Megiobirg, Liobmar. Hæc igitur cuncta, quæ supra notavi, trado, ut jam dixi, ad præfatum Sanctum Bonifacium, Christi martyrem, ea quidem ratione, ut à die præsente prædictus abbas & successores ejus firmam & incontradictam in omnibus habeant potestatem. Facta est igitur hæc traditionis charta anno Dominicæ incarnationis DCCCXXI. indictione XV. regni verò Domini Hludouici, gloriosissimi regis Francorum, anno octavo, mense Majo, die XXIV. mensis ejusdem, scripta in monasterio Fulda, à Hruodolfo indigno subdiacono, in vice Althuringi, presbyteri, nomina quoque testium hæc sunt. Hatto, Blionuog, Heidanrih, Ercanperaht, Geteotil, Wabho, Ermperaht, Ostorolt, Liuthart, Lantperaht, Ruodolf, Adalhart.

CVII. Traditio bonorum in Vualgereshus. (c)

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Rihhart, & conjux mea Ventilmuot, cogitantes pro salute & remedio animæ nostræ, ut in futuro veniam peccatorum nostrorum adipisci mereamur, donamus atque tradimus ad monasterium, quod vocatur Fulda, ubi Beatus Bonifacius, Christi martyr, sacro requiescit corpore, & vir

(a) Vide supra *lib. I. n. XCI.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXVI.* sub rubrica: *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Grevvisunga.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCIII.* sub rubrica: *Traditio bonorum in Walgeresbus.*

vir venerabilis, Eigil abbas, multitudini monachorum præesse videtur, res proprietatis nostræ in pago Tullifelde, & in villa, quæ nuncupatur Waltgereshus, quæ sita est super ripam fluminis Ulstra, quicquid in prædicta villa proprietatis habemus, totum & integrum ad præfatum locum manu potestativa concedimus, hoc est, in terris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, quorum hæc sunt nomina, Burgwart, Adalmuot, ea ratione, ut per vestram præstationis chartulam ea, quæ tradimus, ad vitam nostram habere liceat, post obitum vero nostrum Vos & successores vestri firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Facta est hæc traditionis chartula mense Martio, pridie Calendas Aprilis, anno sexto imperii Hludovici, generosissimi regis Francorum, † signum Rihharti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Hruodolfi, qui hanc chartam scripsit, † signum Recco, † signum Reginperaht, † signum Wolfger, † Sigiprаht, † Elting, † Auaran, † Wentilger, † Reginwart, † Egilmunt, † Theoto, † Helingoz, † Ercantheo, † Ruadperaht † Erpfolah, † Adalwart, † Adalger, † Haduprаht, † Nidger, † Adalhart, † Ratheri.

CVIII. *Traditio bonorum in Nordheim, Lengifeld, Stocheim, Sultzfeld, Eppe, Ifanesheim, & Bleichfeld.* (a) 531

Licet sint parva & exigua, quæ pro immensis peccatis meis offero, tamen scio, Omnipotentem plus devotionem mentis inspicere, quàm quantitatem muneris offerentis, idcirco ego in Dei nomine Reginolt, dono atque trado pro æterna remuneratione, & ut in futuro vitam æternam consequi merear, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Christi martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Eigil abbas, multitudini monachorum præesse videtur, & quod situm est in pago Grapfeld, juxta ripam ejusdem fluminis Fuldæ, hoc est, quod trado, & in perpetuum traditum esse volo, quicquid proprietatis visus sum habere, tam terris, quàm sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, pecoribus, in pago Grapfeld, in villa Nordheim, & Lengisfeld, & Stocheim, & Sulzifeld & Erpfe. In pago Folcfeld, in villa Isanesheim. In pago Gozfeld, in villa Bleihfeld, in pago Weringewe, juxta flumen, quod dicitur Sinna, & hæc mancipia cum omni possessione eorum, Gunzo, Babo, Liutburg, Adalniu, Vodalniu, Alochilt, Wineo, Hadugrim, duo Sigihere, Liobrat, Reonhilt, Theothrud, Gundarat, Recheri, Lantwig, Theotrat, Hundwig, Ratling, Fateman, Taragun, Ruadunnæ duæ, Tuota, Waltun, Herimuot, Fritun, Adalwig, Otwih, Batucho, Ratfrid, Vurtun, Ecca, Mahtfrid, Reginhilt, Frahamuot, Thiotgart, Morhraht, Werinhart, Bernhart, Heriperaht, & duo pueri Himilthrud, Stillihere duæ, Amalthrud, Mohtswind. Facta hæc traditio in conventu publico, in villa Sundheim, coram Comite, & judicibus suis, Popo Comes, Adalfrid, Galaman, Liutperaht, Friduhelm, Offo, Helmrih, Theotmar, Einrat, Ortheri, Alphart, Werinmunt, Gundperaht, Vadalheri, Wotan, Sturmi, Fridurih, Gozperaht, Grimolt, Brunman, Engilger, Hiltiger, Vadalheri, Altung, Irminger, Herimuot, Elliotrih, hujusque traditionis, nunc vestitionis, Liutperaht, Galaman, Offo, Ortheri, Fridurih, Hiltiger, Vodalheri, Hudiger, Wotan, Brun, Friduhelm, Sturmi, Reginperaht, anno Domini nostri Jesu Christi DCCCXIX. indictione XII. regni verò serenissimi Imperatoris, Hludovici VI. mense Novembri, feria quarta ejusdem mensis. Reccheo presbyter scripsit hanc traditionis chartam.

Pagus Grapfeld. Pagus Folcfeld. Pagus Gozfeld. Pagus Weringeua.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCXIII. sub rubrica: *Traditio bonorum in Nordheim, Lengifeld, Stochheim, Sulzfeld, Erpfe, Isanesheim, & Bleichfeld.*

CIX. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Madibach. (a)

NOrum sit omoibus fidelibus nostris, quod ego Altfrid, divina admonente gratia, pro remedio & salute animæ meæ, dono atque ttado ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi B. requiescit corpore Christi martyr Bonifacius, & ubi venerabilis Eigil abbas multitudini monacborum præesse videtur, boc est, quod trado, in pago Grapfeld, & io villa Madibah, in Geltresheimero marcu, & io Hengistesdorfero marcu, quicquid proprietatis visus sum babere, in terris, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, ædificiis, mancipiis, & hæc nomina mancipiorum, Heriman, Ratfrid, Willihelm, Heriman, Adalbald, Liuthram, Tbiothelm, Anthelm, Guotberi, Ratulpwini & uxor ejus Bilihilt, Hiltibirg, Zitleich, uxor ejus Tama, Rihswind, Fridubirg, Adalswind, Akheri, Ratswind, Guli, uxor ejus Gerhilt, Otenzer, Perebilt, Williheri, Brunman, Sigimar, Willirih, Heiathrud, Ruadan, Otan, Willihelm, Bilimes. Ea scilicet ratione, ut à præsente die vos & successores vestri firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Facta autem bæc traditio anno VI. Hludovici, regis Francorum gloriosissimi, sub die IX. Calend. Junii, in monasterio Fulda, ego Hemmo, in vice Altthuringes, jussus scripsi. † Signum Altfrid, qui hanc cbartulam traditionis fieri rogavit, † Ato presbyter, Haguno, Orentil, Tbeotleih, Altman, Remming, Gerbold, Nordman, Nandung, Ercanperaht, Wagperaht, Rahhart, Asaloh, Widuh, Sundarmuot, Stahalolf, Heriperaht, Ermanolt, Gernand, Madalrib, Perabtger, Wolfboto.

CX. Traditio bonorum. (b)

532 EGo, io Dei nomine, Helmrib, dono atque trado in eleemosynam fratris mei Engilriches & Engilbades, sicut ipsi mibi tradiderunt ad S. Bonifacium tradeodum, qui io mooasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Eigil abbas, multitudinem regit monacborum, boc est, quod trado, quartam partem Treisbacbes, ea ratione scilicet, ut à die præsente firmam & incontradictam hujus traditionis abbas supra dicti monasterii habeat potestatem, suisque posteris possidendum perpetualiter relinquat. · Facta traditio anno octavo domini nostri Hludovici, gloriosissimi ac piissimi regis Francorum, sub die nono Calend. Junii, coram his testibus, Poppo Comes, Adalfrid, Galaman, Liutperaht, Fridubelm, Offo, Helmrib, Tbeotmar, Einrat, Ortberi, Alpbart, Werinmunt, Gundperabt, Grimolt, Brunman, Engilger, Hiltiger, Altung, Irminger, Herimuot, Elli, Otrih.

CXI. Traditio prædii Barahæ. (c)

IN nomine Salvatoris, Domini nostri Jesu Christi, ego Ernust, & conjux mea, Godestiu nomine, prædium nostrum, Baraha dictum, in pago Grapfeld situm, in
Comitatus Gebharti. comitatu Gebeharti comitis, cum omnibus ad id pertinentibus, ad S. Bonifacium, Fuldæ corpore quiescentem, ubi piissimus pastor Bobbo gregi inibi Deo militanti præest, tradimus, & ecootra in loco, qui dicitur Sewa, hobas XXXIII. ad utriusque nostræ vitæ finem, ea ratione recepimus, ut dum ambo vivamus, pariter teneamus. Siquaodo autem, Deo jubente, separati fuerimus, superstes ad suæ vitæ exitum recepto fruatur: post amborum verò terminum in prædicti martyris Christi redeat dominium, ut de eo, quod dedimus, similiter & quod recepimus, prænominati abbatis, successorumque ejus quodlibet faciendi subjaceat potestati.

Et

(a) Extat apud *SCHANNAT* n. *CCCVIII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum & mancipiorum in villa Madibach.*

(b) Extat apud *SCHANNAT* n. *CCCXVIII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Treisbab.*

(c) Extat apud *SCHANNAT* n. *DXCVII.* sub rubrica: *Traditio prædii Baraha.*

Ecur nulla occasio hanc traditionem destruendi hæredibus nostris contingeret, quod donavimus, nihil inde retinentes, sed omnino nobis alienantes, statim in manus prædicti pastoris concessimus, & quod nobis dedit, ingressi sumus. Isti sunt testes, qui hæc audierunt & viderunt, Cunimunt, Eneger, Gozmar, Bobbo, Reginbodo, Engilhart, Beddo, Cadeloch, Razo, Reginhart.

CXII. *Traditio bonorum & mancipiorum in Baringheimer marca.* (a)

EGo, in Dei nomine, Regingund, dono atque trado ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi Beatus Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Hrabanus est, quod trado: in Baringheimero marcu, quicquid proprietatis visus sum habere, id est, unam hobam cum omnibus ad eam pertinentibus, & quinque mancipia, quorum hæc sunt nomina, Wolfheri, Liutsuind, Ruadgart, Theotger, Wolfger, ea scilicet ratione, ut à præsente die prædictus abbas vel successores ejus firmam in omnibus habeant potestatem, † signum Regingundæ, quæ hanc traditionis chartulam scribere rogavit, † signum Ramwolti, † signum Widarolt, † signum Sigimunt, † signum Alarih, † signum Mot, † signum Frumolt, † signum Altger, † signum Friderat, † signum Seggi, † signum Herimuot, † signum Altman, † signum Rihfrid, † signum Ruadgart, † signum Nandger, † signum Ratperaht, † signum Nandgoz. Facta hæc traditionis chartula anno IX. regnante gloriosissimo rege Francorum, Hludovico, sub die VII. Calend. Januarii, ego Hemmo jussus scripsi.

CXIII. *Traditio bonorum in terminis Haholfesbahhono.* (b)

IN nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, ego Ermperaht, pro retributione vitæ æternæ, dono ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi B. Bonifacius, Christi martyr, sacro requiescit corpore, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, imo etiam promptissima devotione trado in pago Grapfeld, in terminis Haholfesbahhono, quicquid ego & soror mea Waltrat juste & legaliter à parentibus dimissum, moderno tempore proprietatis habemus. Ea scil. ratione, ut à die præsente prædictus abbas, ejusque successores, perpetualiter habendi, fruendi, quicquid exinde elegerint, faciendi, liberam ac firmam in omnibus habeant potestatem. Facta traditio in monasterio Fulda, anno Dominicæ incarnationis DCCCXXII. indictione XV. regni verò domini Hludouici Imp. anno IX. mense Octobri, die V. Calend. Nouembris, coram his subscriptis testibus, Pato, Teino, Williperaht, Theotboh, Gozmar, Magolf, Eggihart. Hruodolfus, indignus subdiaconus, jussu domini Hrabani abbatis, & rogatu Ermperahti, scripsit.

533

CXIV. *Traditio in villa & marca Chizzinga & Lullubach* (c)

EGo in Dei nomine Iring, pro remedio & salute animæ meæ, dono atque trado ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi B. Christi martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum præesse videtur, hoc est, quod trado, in pago Grapfeld, in villa Chizzinge, & in ipsa marca, & in villa Lullubach, & in ipsa marca, quicquid proprietatis visus sum habere, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus,

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCXXV. sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in Baringheimer-Marca.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCXXIII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Terminis Haholfesbahhono.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCXXIV. sub rubrica: *Traditio in villa & marca Chizzinga & Lullubach.*

curfibus, mobilibus & immobilibus, ædificiis, mancipiis, quorum hæc funt nomina, Hilcrih, Cunihilt, Ginoz, Meribrun, Thancmar, Werintbrud, Amalung, Svvidleib, Sigimar, Adalfrid, Altrih, Scohilt, ea fcilicet ratione, ut poft obitum meum prædictus abbas, vel fuceeffores ejus, firmam & incontradictam in omnibus habeant poteftatem. Facta hæc traditionis chartula anno IX. regnante gloriofiffimo Francorum rege, Hludouieo, fub die octauo Cal. Ian. in loco, qui dicitur Fulda † fignum Iringes, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † Ercanperaht, † Liutheri, † Amalperaht, † Ruadfrid, Theotfrid, † Svvabberaht, † Welting, † Svvabger, † Reginheri, † Hunrih, † Reginolt, † Affo, † Biricho, † Wonat, †. Gerperaht, † Ruadmout. Ifti funt teftes veftitionis, Hungbraht, Sigihot, Ercanhot, Tburphing, Egino, Ortleih, Theotrih, Helpfrid, Hunolt, Egipraht, Afmunt, Wardeo, Antger, Svvahperaht, Birnicho, Ruodheri, Ercanperaht, Amalperaht, Winid, Fruming, Egilperaht, Thuringbraht, Ludperaht, Adalvvart, Meginvvart, Medalperabt, Albuug, Otmurt, Folcvvart, Gotahelm, Alavvih, Waning, Hiltiger, Buotrit.

CXV. *Traditio mancipiorum.* (*a*)

EGo, in Dei nomine, Wuldarih, dono atque trado ad monafterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi B. Bonifacius facro requiefcit corpore, & ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monacborum, traditumque in perpetuum effe volo, omnem elaboratum meum, & infuper memetipfum, ut, quicquid deinceps laboravero, vel acquifiero, ad eum pertineat, cujus me mancipavi fervitio, & mancipia fex, quorum nomina bæc funt, Nortmunt, Neofta, Albthrud, Luftrat, Libihrud, Amaltbrud, & omnia, quæ in præfenti die propria habere videor, trado ad fupra dictum Sanctum Dei, ea ratione, ut nepti meæ, quæ vocatur Wuldarniu, liceat unum ex mancipiis, Libthrud nomine, quamdiu vixerit, in beneficio poffidere, & fimiliter alterum mancipium vocabulo Amalthrud, Ruadfvvindu nepti meæ, eadem conventione, ad vitam fuam liceat poffidere. Cætera autem ego ad fuftentaculum vitæ meæ per præftationis chartulam ad dies meos permittar habere, poft obitum verò meum & illarum, quas prædixi, neptium mearum, abfque ulla contradictione vel diminutione, ad rectores præfati monafterii revertantur. Actum in villa Munirichesftat, anno X. regni Hludovici Imp. menfe Augufto die IV. coram fubfcriptis teftibus † fignum Hludolfi, fignum Hludumari, † fignum Dingruini, † fignum Folcrichi, † fignum Ottonis, † fignum Hemmonis, † fignum Warmari, † fignum Otgeri, † fignum Wolf, † fignum Hrodolfi, † fignum Cummunti, † fignum Leobgeri, † fignum Haicho, † fignum Sigiharri, † fignum Regingeri, † fignum Baturich. Hruodolfus indignus fubdiaconus fcripfi.

CXVI. *Traditio duorum mancipiorum.* (*b*)

EGo in Dei nomine Engillind, dono atque trado pro remedio animæ meæ, ad S. Bonifacium, martyrem Chrifti, cuncta, quæ poffideo in Craffa juxta Fuldam, & mancipia duo, quorum nomina hæc funt, Perahtlind, Ouhthilt, ea videl. ratione, ut per beneficium veftrum ea poffim habere ufque ad obitum vitæ meæ,
534 & poft obitum meum, in veftram tranfeat poteftatem, præfentibus his teftibus, † fignum Ginozes, † fignum Brunichonis, † fignum Gerperahti, † fignum Ellingeri, † fignum Reginolti, † fignum Herirati, † Reginharti, † fignum Gundalahi, † fignum Herimott, † fignum Nebi, † fignum Herigelti, † fignum Nordprahti: Acta

(*a*) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXLVII.* fub rubrica: *Traditio Mancipiorum in pago Grapfeld.*

(*b*) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLVIII.* fub rubrica: *Traditio bonorum & mancipiorum.*

Acta hæc traditio in monasterio, quod dicitur Ratesdorf, anno ab incarnatione Domini DCCCXXV. regni verò sereniſſimi Imperatoris, Hludouici, anno XI. mensis Aprilis, sub die XVII. Calend. Maji.

CXVII. *Traditio bonorum in villa Sala.* (a)

EGo, in Dei nomine Gotehram, trado ad S. Bonifacium, quidquid ego & Sigirham, filius patrui mei, in villa, quæ dicitur Salaha, in pago Grapfeld, proprietatis habemus, id sunt, terræ araturiæ jugera XV. exceptis duabus legitimis areis, ea videlicet ratione, ut à die præsente cuncta, quæ in nostram trado eleemosynam, ad supra dictum pertineant Sanctum. Acta est hæc traditio in monasterio Fulda anno XII. Hludouici regni, piiſſimi Imperatoris Francorum, quarto nonas Augusti.

CXVIII. *Traditio capturæ in Biberahu.* (b)

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego itaque Egilmar & Meginolt, tradimus in eleemosynam nostram, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi S. Bonifacius corpore requiescit, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, præesse videtur, in villa Biberaba, quicquid proprietatis habemus in illa captura, quæ capturæ cohæret S. Bonifacii, ea ratione, ut à die præsente ad præfatum pertineat locum, quicquid nos in illa tradimus captura. Acta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XII. regni Hludovici, piiſſimi regis Francorum, quarto Idus Septembr. coram testibus subscriptis, † signum Hagunonis, † signum Wasgonis, † signum Leitingi, † signum Ellingeri, † signum Theotrichi, † signum Heriperanti, † signum Rantwigi, † signum Hartwigi, † signum Nandharii, † signum Hruadharti. Theotmar, indignus subdiaconus, hanc traditionis chartam scripsit.

CXIX. *Traditio bonorum in terminis villæ Osthеim, cum quatuor mancipiis.* (c)

IN Dei nomine, ego Ingulhilt, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, monachorum turbæ pius præest pastor, duas hobas terræ arabilis in pago Grapfeld, in terminis villæ Ostheym, & mancipia quatuor his nominibus, Eburhilt, Truhilt, Liutrih, Adalheri, ea conditione, ut à die præsente prædictus abbas ejusque successores firmam & incontradictam eorum, quæ tradidi, in omnibus habeant potestatem. Facta traditio in villa Nordheim, anno X. regni Hludovici Imp. mense Januario, die octavo ejusdem mensis. Hruodolfus, indignus subdiaconus, scripsit, † signum Gozperahti, † signum Sturmi, † signum Werinolti, † signum Friduhelmi, † signum Herimoti, † signum Sigiperahti, † signum Abraham, † signum Ellenbarti, † signum Magolfi, † signum Gundharti, † signum Theotmari, † signum Ruodmari, † signum Eggibrahti, † Weltingi.

CXX. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Sala.* (d)

IN Dei nomine, ego Hruadun, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda requiescit, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, monachorum pastor esse dignosci-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXXXII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Salaha.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXXXIII.* sub rubrica: *Traditio capturæ in Biberaha.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXIX.* sub rubrica: *Traditio bonorum in Terminis Ostheim, cum quatuor mancipiis.*

(d) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXLVI.* sub rubrica: *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Sala.*

gnoſcitur, traditumque in perpetuum eſſe volo, in villa Sala, quæ eſt in pago Grapfeld, unam hobam, & mancipia VII. his nominibus, Albhart, Luithilt, Theotbirg, Erpfuuar, Sigiwar, Sigilind, Werdhilt, ea ratione, ut per beneficium prædicti abbatis eadem mihi liceat poſſidere, quamdiu præſentialiter vixero, & poſt meum diſceſſum ipſe & ſucceſſores ejus habeant, teneant, & perpetualiter poſſideant, in eleemoſynam meam, & utilitatem monachorum, ibidem Deo ſervientium. Actum in villa Munirichesſtat, anno X. regni Hludovici Imperatoris, menſe Auguſto, die quarta, coram ſubſcriptis teſtibus, † ſignum Hludolfi, † ſignum
535 Hludomari, † ſignum Dinguuini, † ſignum Folcrichi, † ſignum Ottonis, † ſignum Hemmonis, † ſignum Hludolfi, † ſignum Watmari, † ſignum Cunimunti, † ſignum Otgeri, † ſignum Leobgeri, † ſignum Wolfi, † ſignum Hahicbo, † ſignum Sigiharti, † ſignum Reginheri, † ſignum Baturichi. Hruodolf, indignus ſubdiaconus, ſcripſit.

CXXI. *Traditio ancillæ. (a)*

IN Dei nomine, ego Blidbilt, trado ad S. Bonifacium, ancillam meam, nomine Frenchin, in pago Grapfelde, ea ratione, ut per beneficium Hrabani abbatis mihi liceat eandem ad vitam meam poſſidere, poſt obitum verò meum, in illius vel ſucceſſorum ejus, cum omni acquiſitione ſua, tranſeat dominium. Actum in villa Nordheim, anno X. regni Hludovici Imperatoris, menſe Januario, die VIII. ejusdem menſis. Hruodolfus, indignus ſubdiaconus, ſcripſit, † ſignum Gozperaht, † ſignum Sturmi, † ſignum Werinolt, † ſignum Friduhelm, † ſignum Herinout, † ſignum Sigipraht, † ſignum Abraham, † ſignum Ellenhart, † ſignum Magolf, † ſignum Gundhart, † ſignum Theotmar, † ſignum Hruadmar.

CXXII. *Traditio bonorum & mancipiorum in villis Roſdorf & Vulfrichesbuſen. (b)*

NOn habetur incognitum, qualiter ego, indigna ancilla Dei Sigiloug, pro remedio animæ meæ, & parentum meorum, ad S. Bonifacium, martyrem Chriſti, particulam quandam in eleemoſynam meam tradidi, hoc eſt in pago Grapfelde, in villis nominatis Roſdorf & Vulfrichesbus, VII. hobas cum his mancipiis, Theotprabt, & uxor ejus Wonathilt, Theothilt, Lancrat, Otheri, Albuuin, Theotmuot, Reginmot, Ruadmot, Ratwar, Adalwar, Eliſo, Ratgund, Ratgart, Altheri, Otwin, Nidgoz, Ratmot, Liubilo, Albolf, Liobwar, Buozolt, ea ſcilicet ratione, ut poſt obitum meum, vos vel ſucceſſores veſtri, firmam & incontradictam ab omni perſona accipiendi, fruendi, in omnibus habeatis poteſtatem, † Sigilaugæ, quæ hanc traditionis chartam fieri rogavit, † Ginoz, † Brunicho, † Gerbraht, † Ellinger, † Reginolt, Herirat, † Reginhart, † Gundalah, † Herimot, † Nebi, † Herigelt, † Nordprabt. Acta hæc traditio ad monaſterium, quod dicitur Ratesdorf, anno ab incarnatione Domini DCCCXXIV. regni verò ſereniſſimi Imper. Hludouici, anno XI. menſe Aprili, ſub die XVII. Cal. Maji.

CXXIII. *Traditio ſervi in pago Grapfeld. (c)*

IN Dei nomine, ego Thrudhilt, trado ad S. Bonifacium, unum ſervum, nomine Ercambald, in pago Gozfelde manentem, ea ratione, ut per beneficium Hrabani abbatis, mihi liceat eundem ſervum ad vitam meam poſſidere, & poſt obitum meum, in illius & ſucceſſorum ejus cum omni elaboratu ſuo tranſeat poteſtatem. Facta traditio in villa Nordheim, anno X. regni Hludovici Imp. menſe

(a) Extat apud *SCHANNAT* n. *CCCXXVIII.* ſub rubrica: *Traditio ancillæ.*
(b) Extat apud *SCHANNAT* n. *CCCXCIV.* ſub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in villis Rosdorf & Vulfrichesbuſen.*
(c) Extat apud *SCHANNAT* n. *CCCXXVII.* ſub rubrica: *Traditio ſerui in Pago Grapfeld.*

mense Jan. die octavo ejusdem mensis. Hruodolfus, indignus subdiaconus, scripsit, † signum Gozperahti, † signum Werinolti, † signum Sturmi, † signum Friduhelmi, † signum Herimoti, † signum Sigibrahti, † signum Abraham, † signum Ellenharti, † signum Magolfi, † signum Gundharti, † signum Theotmari, † signum Hruodmari, † signum Eggiprahti.

CXXIV. *Traditio trium jugerum in villa Frisenhus.* (a)

EGo, in Dei nomine, Frieso, trado ad S. Bonifacium, in eleemosynam meam & Cunibrahti, fratris mei, tria jugera, in villa, quæ dicitur Frisenhus, quæ est constructa in pago Grapfeld, & mancipia IIII. cum omni eorum supellectili & sumptu, ea ratione, ut à die præsente ejus dominationi perpetualiter subjaceant. Actum in monasterio Fulda, anno XI. regni Hludovici Imp. XV. Cal. Aug. coram his testibus, † signum Friesonis, qui hanc chartam fieri fecit, † signum Walahes, † Eginonis, † signum Nendingi, † signum Heriolti, † signum Reginheri, † signum Ellingeri, † Suuallebarti. Theotmar scripsit.

CXXV. *Traditio unius prati in villa Sundheim.* (b)

IN Dei nomine, ego Wigger, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda corpore requiescit, & ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, esse videtur, in pago Tullifelde, in villa Sundheim unum pratum, ea ratione, ut à die præsente ipse & ejus successores firmam & incontradictam in omnibus habeatis pote- 538
statem. Actum in villa Sundheim, anno X. regni Hludouici Imp. mense Januario, die IX. ejusdem mensis. Hruodolphus, indignus subdiaconus, scripsit, † signum Wiggeri, qui hanc traditionem fecit, † signum Einrati, † signum Sturmi, † Werinolti, † Friduelmi, † signum Herimoti, † Abraham, † signum Magolfi, † Gundharti, Theotmari.

CXXVI. *Traditio bonorum in villa Thurpfilin.* (c)

EGo, in Dei nomine Nidgoz, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, traditumque in perpetuum esse volo, ob remedium animæ Hufwarti, quicquid proprietatis habeo in villa, quæ vocatur Thurpfilun, juxta ripam fluminis Moin, in regione Sclavorum (d), ea conditione, ut à die præsente tam prædictus abbas, quàm successores ejus, in eleemosynam Hufwartes, & in ipsorum utilitatem, habeant, teneant, atque possideant, suisque posteris

Flumen Moin. Regio Sclavorum.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXXV.* sub rubriea: *Traditio trium Jugerum in Villa Frisenhus.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXX,* sub rubrica: *Traditio prati unius in villa Sundheim.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLIII.* sub rubrica: *Traditlo bonorum in villa Thurpfilun.*

(d) Ex hoc loco patet, etiam Slavos ad Mœnum consedisse. Illustrari hoc poterit ex diplomate Caroli M. Imp. quod Fuldensi monasterio concessit, atque exhibet *CHRIST. BROWERUS Ant. Fuld. lib. XVI. c. XVI.* in quo: *cunctaque prædia sua, quæ numero LV. eidem loco, in id opus attitulasset, ab incursu Paganorum, Sclavorum videlicet, qui e regione Boëmiæ sæpius eruptionem facere, & homines abducere solebant præpedita.* Fuerunt autem Slavi Sorabi, qui sedem suam habuerunt Salfeldi, cujus rudera adhuc supersunt, & vocari solet, *der hohe Schwarm.* Isti se extenderunt usque ad Græfenthal, Bambergam versus, prout in Antiquitatibus Græfenthalensibus demonstravi. Comparari meretur *SAGITTARIUS Antiquit. Duc. Thuring. lib. IV. c. XX. §. V. sqq.* Hæc autem villa *Turphlin* hodie vocatur *Dörffles* ad Mœnum, prope Bambergam. Adde *ALBERTI MENONIS VERPOORTENS* doctam præfationem *JO. CHRISTIAN. THOMÆ Coburgo Evangelico* præmissam §. XV.

posteris perpetuo possidendum relinquant, absque ulla contradictione vel impedimento aliorum. Actum in monasterio Fulda, anno XI. regni Hludouici Imp. mense Februario, die XVI. ejusdem mensis, coram istis testibus, † signum Nidgozi, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, signum Albolti, † signum Bernolfi, † Ermingi, † signum Massonis, † Herirati, † signum Nandgisi, † Gerperahti, † signum Nordprahti, † Gadumari. Hruodolf, indignus subdiaconus, jussus scripsit.

CXXVII. *Traditio bonorum in villa Geltheresheim.* (a)

Si aliquid facultatibus nostris, â Deo nobis concessis, locis Sanctorum concedimus, pro hoc nos procul dubio in æterna beatitudine mercedem recepturos esse confidimus, idcirco nos, Asger scilicet & Haduger, tradimus ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, traditumque in perpetuum esse volumus, in villa Geltheresheim, quæ est in pago Grapfelde, ædificium nostrum, & jugera XL. & cuncta, quæ in ipsa, & in omnibus finibus ejus juste & legaliter ad nos pertinere videntur, tradimus in eleemosynam nostram, ad supra dictum S. Dei, ea ratione, ut per beneficium præfati abbatis, non uterque nostrum, sed Haduger easdem res ad tempus vitæ suæ possideat. Post obitum verò ejus, rectores supra dicti monasterii, firmam & incontradictam perpetualiter in omnibus earundem rerum obtineant potestatem. Actum in villa Geltheresheim anno X. regni domini Hludouici Imp. mense Novembr. die XXVI. Hruodolfus, indignus subdiaconus, jussus scripsit, † signum Asgeri & Hadugeri, qui hanc traditionis chartam fieri rogaverunt, † signum Hagunonis, † signum Rahhanti, † signum Gerbaldi, † signum Perahtgeri, † signum Belaz, † signum Engilgrahti, † signum Adalwigi, † signum Reginmunti, † signum Bernharti, † signum Engilgeri.

CXXVIII. *Traditio partis capturæ in Baringe, in terminis villæ Sundheim.*

IN Dei nomine, ego Folchram, trado in terminis villæ Sundheim, quæ est in Baringe, partem capturæ illius talem, qualem mihi pater meus jure hæreditavit, in eleemosynam meam, ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda requiescit, cui vir venerabilis, Hrabanus abbas, præesse videtur. Ea ratione, ut à die præsente, rectores memorati monasterii, firmam in omnibus obtineant potestatem. Actum in monasterio Fulda, anno decimo, regnante Hludouico Imperatore, Junio, die IX. ejusdem mensis, coram istis testibus, † signum Folchrammi, † signum Wotani, † signum Ginozes, † signum Waltharii, † signum Ellengeri. Hrudolfus, indignus subdiaconus scripsit & subscripsit.

CXXIX. *Traditio duarum salinarum in terminis villæ Kizziche, cum pratis & agris.* (b)

537 IN nomine Domini, & Salvatoris nostri JEsu Christi, ego Ercanperaht, ob desiderium vitæ æternæ, & ut in futuro veniam peccatorum meorum consequi merear, dono ad reliquias Sancti Bonifacii, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus, turbæ monachorum præesse videtur, immò promptissima devotione trado res proprietatis meæ, in pago Salagewe, in

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCL.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Gelteresheim.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXXXI.* sub rubrica: *Traditio duarum Salinarum in terminis villæ Kizziche cum agris & pratis.*

in terminis villæ Kizziche, duarum salinarum, superioris scilicet & inferioris, partem, quæ ad me juste & legaliter pertinet, & juxta inferiorem pontem, ubi vicinius habeo quadraginta virgas de pratis in latitudine, & longitudine, quanta ipsa constat latitudo, & juxta sepem Williharii, servi S. Bonifacii, agrorum arabilium XIII. virgas in latitudine, in longitudine XX. insuper mancipia XL. cum omni eorum supellectili & sumptu, ea ratione, ut à die præsente, prædictus abbas, ejusque successores, rerum supra dictarum firmam & incontradictam in omnibus habeanr potestatem. Facta est igitur hæc traditio in monasterio Fulda, anno X. regni Hludouici Imperatoris, meose Februario, die IV. mensis ejusdem, coram subscriptis testibus, † signum Ercaoperahti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † sigoum Gunnonis, † signum Azonis, † signum Gerprahti, † Eggi, † Gerperahti, † Gundacari, † Hruodolfi, † Theodmari, † Hadumari, † sigoum Allingeri. Hruodolfus, indignus subdiaconus, jussus scripsit.

CXXX. *Traditio bonorum in villa Wolfeshard.* (*a*)

EGo, in Dei nomine, Hruoding, trado ad Sanctum Bonifacium, qui in monasterio Fulda corpore requiescit, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, monachis præesse videtur, traditumqne in perpetuum esse volo, quicquid proprietatis habeo in villa Wolfeshart, quæ est in pago Grapfeld, cum mancipiis XX. ea scilicet ratione, ut prædictus abbas, & successores illius, ab hac die, & deinceps, habendi ac possidendi firmam & incontradictam in omnibus obtineant potestatem. Actum in monasterio Fulda, aono XI. regni Hludouici Imp. mense Majo, die VIII. coram infra nominatis testibus, † signum Hruodingi traditoris, † signum Nordperahti testis, † signum Eggi testis, † sigoum Herioldi testis, † Herirati testis. Hruodolfus, indignus subdiacoous, scripsit.

CXXXI. *Traditio bonorum in Heilingo & in Lurungo marcis.* (*b*)

IN DEI oomine, ego Hruodhelm, trado in eleemosynam meam, ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, turbæ monachorum pius præesse videtur pastor, in pago Hasagewe, in Heilingero marcu, jugera X. & in Pago Grapfeld, in Luringero marcu quinquaginta jugera, similiter. Ea videlicet ratione, ut à die præsente io potestatem supra dicti martyris Christi, ipsiusque monasterii abbatis, redeant, ac deinceps perenoiter in ejus dominio permaneant. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anoo XI. regni Hludouici, piissimi Imperatoris, oonis Junii, coram his testibus, † signum Hruadhelmi, qui hanc traditioois chartam fieri rogavit, † signum Aotolfi, † Rathelmi, † signum Gotafridi, † Leibolfi, † signum Adalboldi, † Ratroc. Ego Aschrih, indignus ostiarius, scripsi, & testibus confirmavi. Pagus Hasageuu.

CXXXII. *Traditio unius jugeri in villa Vueithaha.* (*c*)

EGo, in Dei nomine, Theotger, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda requiescir corpore sacro, ubi Hrabanus abbas præesse cogooscitur, hoc est, quod trado, unum jugerum in pago Tullifeld, in villa Weithaha. Jugera Ceorum, & Mancipia XXX. ea ratione, ut à die præsente in vestrum redeat dominium. Facta traditio in monasterio Fulda, anno XI. regni Hludouici Imp. mense Februar. idibus ejusdem mensis, coram his testibus † signum Theotgeri, qui

Ffff 3

(*a*) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLVI.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Wolfeshart.*

(*b*) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXII.* sub rubrica: *Traditio bonorum in Heilingo & in Lurungu marcis.*

(*c*) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLII.* sub rubrica: *Traditio unius jugeri in villa Weitaha.*

qui hoc tradidit, † Hugprahti, † signum Blidgeri, † Theotrichi, † signum Nandheri, † Buobonis, † Adolphi, † Edolti, † Herirati, † Hadumari, † Nordprahti, † Gerprahti. Asger jussus scripsit.

CXXXIII. Traditio duorum servorum. (a)

538 EGo in Dei nomine, Reonolf, trado ad Sanctum Bonifacium, in pago Grapfeldun, in villa Attinhusun, servum unum cum sua hoba, cujus nomen est Wahltrud, & alium, nomine Hruadolt, ea videlicet ratione, ut hos habeam ad meam vitam, post obitum quoque meum, ecclesiæ rectores S. Bonifacii tenendo, fruendo, firmam in omnibus habeant potestatem. Facta traditio in monasterio Fulda, anno XI. regni Hludovici Imperatoris, mense Augusto, coram his testibus, † signum Reonolfi, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Gunduuini, † Wihingi, signum Rimisteini, † signum Ercanrichi, † signum Burgolfi. Ego Aschrichus jussus scripsi.

CXXXIV. Traditio duorum jugerum in Heilingo marcu. (b)

EGo in Dei nomine Zituuart, trado ad S. Bonifacium, ubi Hrabanus abbas præesse videtur, in pago Hasagewe, in Heilingero marcu, duo jugera, ea ratione, ut à die præsente redeat in prædicti abbatis potestatem. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XI. regni Hludovici Imperatoris, nonis Junii, coram his testibus, † signum Zituuarti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Antolfi, † Rathelmi, † signum Gotafridi, † Leibolfi, † signum Adalboldi, † Ratroc. Ego Ascrib jussus scripsi.

CXXXV. Traditio capturæ in fluvio Haselaba, & in Marchabhes, in marca Mareesfeldes. (c)

IN Christi nomine, nos itaque, ego Bernhart, & conjux mea Hadaburg, communibus manibus tradimus unam capturam, in eleemosynam nostram ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum præesse videtur, in pago Grapfelde, in marcu Mareesfeldes, in meridiano littore fluminis, quod dicitur Hasalaba, & in utroque littore Marchabhes, qui mediam interfluit villam; traditumque in perpetuum esse volumus. Ea scilicet ratione, ut à die præsente dominatui subjaceat supra dicti abbatis, in utilitatem illius, successorumque ejus, & in nostram perpetuam eleemosynam. Actum in monasterio, quod nuncupatur Rora, mense Octobri, XI. Calend. Novemb. anno XI. regni Hludovici, piissimi Imperatoris, coram his testibus, † signum Bernbartes & conjugis ejus Hadaburgæ, qui hanc traditionem fecerunt, † signum Widarolt, † Herimoti, † signum Assen, † Gerhohes, † signum Epsem, † Ruadfrides, † signum Theotfrides, † Reginberes, † Adalharti, & ipsi sunt testes vestitionis hujus traditionis, quæ supra dicto abbati in eodem die ab ipsis traditoribus facta est. Theotmar, indignus subdiaconus, hanc traditionis chartam jussus scripsit.

CXXXVI.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXXIII.* sub rubrica: *Traditio duorum servorum.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXVIII.* sub rubrica: *Traditio duorum Jugerum in Helingero marcu.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXXVI.* sub rubrica: *Traditio Capturæ in fluvio Haselaba, & in Marchabhes, in marca Mareesfeldes.*

CXXXVI. Traditio capturæ & bonorum ad fluvium Hlutraha, in sylva Bochonia, cum mancipiis. (a)

SI aliquid de terreno benevola deliberatione ad loca Sanctorum conferimus elaboratum, pro hac iterum remuneratione aliquam æternæ hæreditatis partem nobis donari non diffidimus, qua spe exhortatus, ego Poppo Comes, trado ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in cœnobio Fulda, ubi venerabilis vir, Hrabanus abbas, esse dignoscitur, sacro pausat in corpore, atque in eleemosynam meam dono capturam unam, in sylva Bochonia comprehensam, juxta fluvium, qui dicitur Lutraha, quod est in pago Grapfeld, totum & integrum, quicquid in ambitu illius capturæ proprietatis visus sum babere, in campis, & sylvis, ariolis, ædificiis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, pecoribus ac mancipiis, quorum hæc sunt nomina, Wolfinunt, Citger, Berolf, Ruadmunt, Bernger, Musgo, Sito, Tbragabold, Wottizo, Lantburg, Tbiurhilt, Sconea, Waldger, cum omni supellectili eorum, ea scilicet ratione, ut ex hac die præsente in potestatem redeat S. Bonifacii, & supra dicti abbatis, successorumque ejus, ac perpetualiter in illo permaneat dominio, nemine contradicente. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, 539 anno XIII. Hludovici regni, Imperatoris Francorum, Cal. Febr. coram his testibus, † signum Popponis Comitis, qui banc fecit traditionem, † signum Adalfridi, † signum Arnes, † signum Galamanni, † signum Friccheonii, † signum Wotani, † signum Theotberi, † signum Albbarti, † signum Vagasti, † signum Juzonis, † signum Romanni, † signum Erpf, † signum Hiltuuigi, † signum Wargeri, † signum Hahgrimi, † signum Gerhohi, † signum Assonis, † signum Moriebonis, † signum Hruadfridi, † signum Theotfridi. Theotman, indignus subdiaconus, hanc traditionis chartulam scripsit, item restes vestitionis, Adalfrid, Friccheo, Theotheri, Albhart, Erpf, Hiltwig, Hruadftid, Theotfrid.

CXXXVII. Traditio duorum jugerum in Gerinesheima marca. (b)

EGo, in Dei nomine, Engilbart, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit in corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, pius præesse videtur pastor, jugera duo, in pago Grapfeld, in marcu Gerinesbeimo, ea videlicet ratione, ut à die præsente in potestatem supra dicti martyris Cbristi, ipsiusque monasterii abbatis redeat, ac deinceps perenniter in ejus dominio permaneat. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XI. regni Hludovici, piissimi Imperatoris, nonis Juniis, coram his testibus, † signum Engilharti, qui hanc traditionis ebartam fieri rogavit, † signum Herimoti, † signum Engilharti, † signum Woatani, † signum Hruadfridi, † signum Friduuarti, † Reginharti, † signum Abraham, † signum Wonatii, † signum Frehholfi, † Hruadmari. Ego Ascrih, indignus ostiarius, hanc traditionis chartulam jussus scripsi, & testibus firmavi.

CXXXVIII. Traditio quinque jugerum in Heilingo marcu. (c)

EGo, in Dei nomine, Folcrat, trado in eleemosynam meam, ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, turbæ monachorum pius præesse videtur pater, in pago Hasagewe, in Heilingero marcu, jugera LV. ea scilicet ratione, ut à die præsente in potestatem supra dicti martyris Christi, ipsiusque monasterii abbatis redeat, ac deinceps perenniter in ejus dominio

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXXVI. sub rubrica: *Traditio Capturæ & Bonorum ad fluvium Hlutaraha in sylva Bochoniæ cum mancipiis.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXVI. sub rubrica: *Traditio duorum Jugerum, in Gerinesheimo - marca.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXVII. sub rubrica: *Traditio quinquaginta quinque Jugerum in Heilingo - marcu.*

nio permaneat. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XL regni Hludovici, piissimi Imperatoris, nonis Juniis, coram his testibus, † signum Antolfi, † signum Rathelmi, † Gotafridi, † signum Leibolfi, † Adalboldi, † signum Ratroc, † Folcrati, qui hanc traditionis chartam scribere rogavit. Ego Ascrichus, indignus ostiarius, hanc chartulam traditionis jussus scripsi, & testibus confirmavi.

CXXXIX. *Traditio bonorum in pago Paringe, cum mancipiis.* (a)

Habho Comes.

EGo, in Dei nomine, Habho comes, & Adalpraht, tradimus in eleemosynam Hiltiburgæ, quicquid illa nobis manu potestativa tradidit, tradendum ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi ipse S. Dei ac gloriosus martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum regulariter degentium pius præesse videtur pater, hoc est, quod tradimus in Sundheimero marcu, & in Nordheim, quicquid supra dicta Hiltiburga illic hæreditavit in pago Paringe, mansas quinquaginta tres cum XVI. mancipiis, & unam domum cum congrua structura, & hæc sunt nomina mancipiorum: Hruadleih, Leobbilt, Leobwih, Leobnod, Meiol, Irmingart, Theotgart, Werinburg, Tagawart, Rumbilt, Liutburg, Werdpraht, Adalbart, Walcolf, Theotburg. Ea scilicet ratione, ut hæc omnia Hiltiburg habeat ad suam vitam, & post obitum illius supra dictus abbas, vel successores illius, perpetualiter possidendi firmam & incontradictam in omnibus habeant potestatem. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XL regni Hludovici Imperatoris, mense Augusto, secundo Calend. Septemb. coram his testibus, † signum Habhonis & Adalprahti, qui hanc traditionem fecerunt, † Meginbaldi, † Wolfolti, † Ercanrichi, † Reginharti, † Ermanolti, † Germoni, † Williprahti, † Hadumari, ego Ascricbus jussus scripsi.

CXL. *Traditio bonorum & capturæ mancipiorum in villa Wibtungen & Embrichenbusen.* (b)

540 EGo in Dei nomine Orentil, pro remedio animæ meæ, & conjugis meæ Francsuuindæ, dono atque trado ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi Beatus Bonifacius sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum præesse videtur, hoc est, quod trado, in pago Grapfeld, in villa Wibtungun, & in ipsa marca aream unam LXX. virgis longam & unius virgæ latam, cum adjacentibus sibi duabus hobis, & locis pascualibus, & utensilibus, & in illa captura, quæ est ad Embrichenbusun, talem partem ad prædictum locum trado, qualis mihi jure hæreditario contigit, & etiam XXX. caballos indomitos trado, & tria mancipia, quorum hæc sunt nomina, Wigimar cum uxore sua Aralinda, & filia eorum Baldsuuind, ea scilicet ratione, ut post obitum meum, & uxoris meæ Francsuuindæ, ex integro prædicta res in stipendium prædicti redeat loci. Facta est hæc traditio anno XII. regnante gloriosissimo Francorum Imp. Hludovico, X. Calend. Octobris, in loco, qui dicitur Fulda, coram his testibus, † signum Orentil, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † signum Belsonis, † signum Rabbanti, † signum Salamani, † Hungeri, † signum Germonis, Ellingeri, † signum Theotmanni, † Erpsonis, † signum Wolfbrahtis. Isti sunt testes vestitionis, † Orentil, † Belso, † Otgrim, † Berahtolt, † Berrib, † Erlolf, † Gerimunt, † Sigimar, † Wolfmar, † Hruadman, † Albrih, † Mahtwin, † Hartuuin, † Liuto, † Eburacar, † Egilbart, † Hunrat, † Wolfrat, † Eggibold, † Vnlaz, † Sigiman, † Wetin, † Sindheri, † Folcprabt.

CXLI.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXIV. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Pago Paringe cum mancipiis.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXXIV. sub rubrica: *Traditio bonorum & Capturæ in villa Wibtungen & Embrichenbusen.*

CXLI. *Traditio bonorum & mancipiorum in villis Sundheim, Nordheim & Streuuia. (a)*

EGo, in Dei nomine, Hiltiburg, ut æternam salutem consequi merear, trado ad reliquias S. Bonifacii martyris, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, conventui cœnobitarum præesse videtur, quicquid in tribus villis, Sundheim scilicet, Nordbeim & Strewia, quæ sunt in pago Tullifeld, proprietatis juste & legaliter moderno tempore possidere videor, unà cum domibus, terris, ædificiis, mancipiis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, àquarumque decursibus, & quicquid de mobilibus sive immobilibus dici aut nominari potest. Mancipiorum autem hæc sunt nomina, Suuabperaht, Liobswind, Atta, Reginwiz, Franco, Adalwiz, Theotger, Geroh, Gerrih, Tetta, Burgwih, Engilperaht, Bernwart, Sindperaht, Hiltrat, Gerrat, Otfrid, Sigiburg, Rumhilt, Meginburg. Hæc quidem omnia, quæ præmisi, de jure meo in jus Domini & Sancti Bonifacii in eleemosynam meam trado atque transfundo, ea ratione, ut, quamdiu vixero in hac præsenti vita, per beneficium rectoris supra dicti monasterii sub censu illa possideam, & post obitum meum cum omni integritate & augmento idem ipse, & successores ejus babeant, teneant atque possideant, suisque posteris perpetualiter possidenda relinquant. Actum publice in villa Nordbeim, anno XI. regnante Domino Hludovico, rege Francorum, mense Decembr. die IX. coram subscriptis testibus, † signum Hilnburga, quæ hanc traditionem fecit, † signum Gozperabti, † Adalprahti, † signum Morboldi, † Altbrabti, † signum Egilold, † Habolti, † signum Reginolt, † Helmolti, † signum Gundbrahti, † Lantolti, † signum Nizo, † Albolfi. Hruodolfus scripsit.

CXLII. *Traditio centum quinquaginta duorum jugerum in Jusicho marca. (b)*

IN Dei nomine, ego Hruadfrid, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit in corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, in pago Grapfeld, in Jusicbo-marcu CLII. jugera, ea videlicet ratione, ut à die præsente in potestatem supra dicti martyris Christi, ipsiusque monasterii abbatis redeat, ac deinceps perenniter in ejus dominio permaneat. Facta est bæc traditio in monasterio Fulda, anno XI. regni Hludovici, piissimi Imperatoris, nonis Juniis, coram his testibus, † signum Hruadfridi, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum frehholfi † signum ramuolfi † peraltgeri † signum liutfridi † erpfrobi † signum ercanfridi. Ego Ascrichus, indignus ostiarius, hanc traditionis chartulam jussus scripsi, & testibus confirmavi. 541

CXLIII. *Traditio villæ Mareesfeld, cum tribus puellis. (c)*

ANno dominicæ incarnationis DCCCXXVI. indictione IIII. XIII. Calend. Martii tradidit Germunt in villa, quæ dicitur Mareesfeld, omnem possessionem suam, & tres ancillas suas, quarum nomina hæc sunt, reginniu, rihniu, sigirat, ea conditione, ut censum persolverent ad Ecclesiam S. Bonifacii per singulos annos, & ab alia servitute excusabiles fierent. Idcirco ego, Hrabanus abbas, cum consilio & consensu fratrum nostrorum, prædictam rem confirmo, decernens, ut lege tabularia (d) per- *Lex tabularia.*

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXCVII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in villis Sundbeim, Nordbeim & Streuua.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXIV.* sub rubrica: *Traditio CLII. Jugerum in Jusicbo-marcu.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXCI.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Mareesfeld.*

(d) Tabularii servi erant ecclesiæ per tabulas manumissi, ita tamen ut certum censum præstarent ecclesiæ. Quo ritu hæc manumissio fuerit facta, docet Lex Ripuariorum *Tit. LVIII. §. 1.* Quod si talis absque liberis decesserit, nullum alium, nisi Ecclesiam relinquebat hæredem *§. 4.*

per singulos annos unaquæque de vobis duos denarios argenti in missa S. Bonifacii ad tantum de cera valentem censum reddatis ad Ecclesiam S. Michaelis, quæ est in loco, qui dicitur Rore, constructa sub regimine monasterii S. Bonifacii, & ab alia servitute liberæ sitis omni tempore vitæ vestræ, res vero, quascunque acquisieritis, vel elaboraveritis, in toto spacio vitæ vestræ ad prædictum monasterium post obitum vestrum redeant in elimosinam ejus, qui vos sub hujus census persolutione S. Bonifacio tradidit, † signum Hrabani abbatis, qui hanc chartam scribere jussit, † Abraham presbyteri † signum belmhaldi presbyteri † signum folcgeri presbyteri † artheri presbyteri † signum Hattonis diaconi † signum hartrati diaconi † signum beraharti † walcolfi † signum herimuoti † signum wacchonis † signum reginharti † ratgarti † Isanbarti † lantfridi. Actum in monasterio Fulda anno XIII. Regni Hludowici, piissimi Regis. Theotmar, indignus monachus, jussus scripsi.

CXLIV. Traditio bonorum & mancipiorum in villis Altenstein & Grezzistat. (a)

IN nomine domini nostri Jesu Christi, ego Otfrid, trado ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid proprietatis habeo in duabus villis, hoc est, in Altenstein & in Grezzistat, quæ sunt in pago Grapfeld, una cum terris, domibus, ædificiis, mancipiis, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, vel quicquid dici aut nominari potest, trado ad S. Bonifacium, nomina autem mancipiorum hæc sunt, Thancrih, Rihtbrud, Ilina, & filii ejus III, Hruodmar, & uxor ejus Erilind, Witmar, Wolfhart, Meginlind, Brunibilt, cum filio uno, Liuhucba cum filiis tribus, Liutmar, Hartmar, Mirliuh, Wuldarrih, cum omni eorum supellectili & sumptu. Hæc igitur omnia, ut prædixi, quæ juste & legaliter infra terminos memoratarum villarum ad meam possessionem pertinent, cum omni integritate trado coram testibus ad supra dictum S. Dei, ea ratione, ut per beneficium prædicti abbatis mihi liceat easdem res possidere, quam diu vixero, & ad usus meos non minuendo, sed augendo excolere, post obitum vero meum tam ipse, quam successores ejus. in elimosinam meam, & ad servitium servorum Dei, habendi, tenendi, ac possidendi firmam & inviolatam in omnibus obtineant potestatem. Facta tradirio in monasterio Fulda, anno X. regni gloriosissimi Hludovici Imperatoris, mense Septembri, die septimo Calend Octobris, coram subscriptis testibus, † signum Otfrides, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † signum Sturmi † Werinolti, † signum Friduhelmi † Hruodmari † signum Ercanrichi † Herimoti † signum Birichonis † Reginolti † signum Abraham † Theotfridi † signum Hruadfridi † Hruadmunti. † signum Megingozi † Gerprabti † signum Eggi † Herirati † signum Hruadolfi † Nordperahti † signum Bebozs † signum Albarichi. Hrua-
142 dolf, indignus subdiaconus, jussus scripsit. Isti vestitionem viderunt, † Robing † Gerolt † Hruadmar † Gundacar † Suidger † Gisalhart † Leidrat † Hilugrim † Folcolt † Gernand † Williperaht † Helpfant † Partuh † Gerhoh † Egilhart.

CXLV. Traditio alia villæ Mareesfeld. (b)

IN Christi nomine, ego Germunt, dono atque trado omnem proprietatem meam ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, in pago Grapfeld, in villa, quæ dicitur Maresfeld, & in ipsa marca, id est, in silvis, campis, pratis, pascuis, aquis,

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCXLVIII. sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in villis Altenstetti & Grezzistat.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXVIII. sub rubrica: *Germunti Traditio omnium, quæ in villa Maresfeld in Pago Grapfeld possidet.*

aquis, aquarumve decurfibus, pecoribus & mancipiis, quorum nomina hæc funt, Berefrid, Otttiunt, Ruotbald, Hunolt, Walaheri, Hunrat, Hiltimuot, Leobmuot, Holomot, Rosmot, Theotulf, Adalniu, Rihhelm, Herimat, Friduuiu, Gotevuin, Herifuvind, cum omni fupellectili eorum, ea tamen ratione, ut ad vitam meam ipfas res ufu fructuario poffideam, poft obitum vero meum cuncta, quæ tradidi, absque ulla contradictione in poteftatem fupra dicti abbatis redeant, aucta & meliorata, non minorata. Actum anno dominicæ incarnationis DCCCXXV. indictione III. XIII. Calend. Martii, anno XII. regni Ludovici, piiffimi regis, † fignum Germunti, qui hanc traditionem fecit, † fignum Berraharti † fignum Waltolfi † fignum Herimoti † Wahhoni † Reginbarti † Folcgeri † fignum Hratgafti † Ifanbarti † Lantfridi † Heitoni † fignum Herimari † Adalharti † fignum Affonis † Reginheri † fignum Ellingeri † Eburbarti, fignum Altmanni. Theotmar fcripfit. Atamat, Gundolf, Stillimuot, Theotuuin, Sigiman.

CXLVI. Traditio bonorum in villa Vuefthheim. (a)

IN Chrifti nomine, ego Hahger, trado in elimofinam meam, ad monafterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi Hrabanus abbas pius præeffe videtur paftor, hoc eft, quod trado, in pago Tullifeld, in villa Wefttheim, in ipfa marca, quicquid proprietatis habeo, id eft, terris, filvis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumve decurfibus, quicquid dici & nominari poteft, ea videlicet ratione, ut à die præfente in poteftatem fupra dicti martyris Chrifti, ipfiusque monafterii abbatis redeat, ac deinceps perenniter in ejus dominio permaneat. Facta eft hæc traditio in monafterio Fulda, anno XI. regni Hludovici, piiffimi Imperatoris, nonis Junii, coram his teftibus, † fignum Hahgeri, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † fignum Herimuoti † Engilharti † fignum Vuoatani † Frehholfi † fignum Hruadfridi † Vuonati † fignum Friduharti † Reginharti † fignum Abraham † Hruodmari. Ego Afcrihus, indignus oftiarius, hanc traditionis chartulam juffus fcripfi, & teftibus confirmavi.

CXLVII. Traditio LXXV. jugerum in villa Vuefthheim. (b)

EGo, in Dei nomine Eburolf, trado ad S. Bonifacium, qui in monafterio Fulda facro requiefcit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, in pago Tullifeld, in villa Vuefttheim, jugera LXXV. ea fcilicet ratione, ut à præfente die, ex noftra poteftate in fupra dicti abbatis, & fucceffotum ejus redeat dominium. Facta hæc traditio in monafterio Fulda, anno XI. regni Hludovici, fereniffimi Imp. nonis Juniis, coram his teftibus, † fignum Eburolfi, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † fignum Frehholfi † fignum Perahtgeri † Liutfridi † Ramuuolfi † erpfrohi † fignum Ercanfridi. Ego Afctichus, indignus oftiarius, hanc chartam traditionis fcripfi, & teftibus confirmavi.

CXLVIII. Traditio fervi.

ISti funt teftes, qui viderunt, quod Brunger tradidit unum fervum ad S. Bonifacium, nomine Libolf, † fignum Theotleihi † Ercanperahti † fignum Sigibotonis † Amalperahti † fignum Hruadfridi † Theotfridi † fignum Leobfunes † Hunolti † fignum Rachanti † Nendichonis † fignum Hruadhelmi † Reginbotonis. Afcricus fcripfit.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXI. fub rubrica: *Traditio bonorum in villa Wefthheim.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXVII. fub rubrica: *Traditio LXXV. jugerum in villa Wefthheim.*

543 *CXLIX. Traditio pratorum & unius jugeri in villa Sundheim.* (a)

IN nomine Domini nostri JEsu Christi, ego Vuitger, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, omnem proprietatem meam in pratis, & unum jugerum curtiferum (b), & partem pratorum ad me pertinentem in Terminis villæ Sundheim, quæ sita est in pago Tullifelde, ea ratione, ut à die præsente prædictus abbas, ejusque successores, rerum prædictarum firmam & incontradictam in omnibus obtineant potestatem. Facta traditio in monasterio Fulda, anno X. regni Hludovici Imper. mense Majo, secunda die mensis, coram his testibus † signum Vuitgeri tradentis † Friduhelmi † signum Grimolti † Lantolti † signum Reginolti † Herirati † signum Vuaningi † Heriolti. Hruodolfus, indignus subdiacoous, scripsit & subscripsit.

CL. Traditio jugeri & pratorum ibidem.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, ego Vuitger, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro corpore requiescit, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, unum jugerum curtiferum, & partem pratorum ad me pertinentem, in terminis villæ Suodheim, quæ sita est in pago Tullifelde, ea ratione, ut prædictus abbas, ejusque successores, à die præsente firmam & incontradictam rerum memoratarum in omnibus habeant potestatem. Facta tradirio in monasterio Fulda, anno X. imperante Hludovico, Rege Francorum, mense Majo, die secundo, coram his testibus † signum Vuitharii traditoris, † signum Friduhelmi † Grimolti † signum Landolti † Reginolti, † signum Herirad, † Vuaningi. Hruodolfus, indigous subdiaconus, scripsit & subscripsit.

CLI. Traditio bonorum in villa & marca Marahasfelde. (c)

SI aliquid de terrenis facultatibus nostris benevola deliberatione ad loca conferimus sanctorum, procul dubio inde nos in æterna beatitudine remunerandos fore confidimus, idcirco ego Bernhart, & conjux mea Hadaburg, tradimus in elimosinam nostram, ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini cœnobitarum pius præest pastor, hoc est, in pago Grapfelde, in villa Marahesfelde, & in illa marca, quæ ad illam pertinet villam, quicquid proprietatis habemus, communibus manibus tradimus, id est, in areis & ædificiis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, silvis, cum omnibus adjacentiis, ad nostram proprietatem pertinentibus, ea tamen ratione, ut ea, quæ tradimus, per beneficium supra nominati abbatis, ad vitam nostram meliorando, & augendo, usufructuario habeamus, post nostrum quoque de hac luce discessum, ipse in omnibus, absque ulla contradictione, habeat potestatem, suisque posteris ad possidendum perpetualiter relinquat. Acta vero traditio jam dicto in vico Marahesfelde, XV. Calend. Aprilis, Anno XII. regni Hludovici, piissimi Regis Francorum, coram testibus inferius nominatis, † signum Bernharti, & conjugis eius Hadaburge, qui hanc traditionem fecerunt † signum Widarolti † Attonis † signum Eburharti † Isanharti † signum Theotharti † Albuuini † signum Heitoois † Fulcgeri † signum Ratga-

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCXXXVIII. sub rubrica: *Traditio Jugeri & pratorum in villa Sundheim.*

(b) Per jugerum curtiferum intelligi videtur *ein Astacker.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXIX. sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa & marca Marahesfelde.*

Ratgasti † Arnolti † signum Altmanni † Adalharti † signum Reginolfi † Starcolfi † signum Germunti † Gerhohi.

Istique sunt testes vestitionis, quæ, illis præsentibus, in eodem die facta est. Theormar, indignus subdiaconus, jussus scripsit.

CLII. Restitutio quorundam bonorum, ad monasterium sub comite Poppone. 544

ANNO ab incarnatione Domini nostri JESU Christi DCCCXXV. Regni autem serenissimi Imperatoris Hludovici, XII. mense Februario, decimo Calend. Martii, factus est publicus conventus Popponis comitis, & totius comitatus ejus, in terminis villæ, quæ dicitur Geisinari, factaque est exquisitio magna in eodem conventu, de terminis monasterii, quod nuncupatur Hunnafeld, & quisquis in illo placito repertus fuerat, aliquid sibi infra terminos ejusdem monasterii, aut ad proprietatem vindicare, aut injuste retinere, hoc secundum legem ipsorum, coram supra nominato comite, & omni conventu restituit, atque legatis Hrabani, monasterii S. Bonifacii abbatis, reddidit, & confessi sunt ibi, qui in eisdem finibus hæreditates habere voluerunt, quia per beneficium prævisorum monasterii S. Bonifacii, usque ad hanc diem, ea, quæ habere videbantur, possiderent, ac deinceps habere debuissent, atque voluissent, ut sine damno restituerent, quod injuste tenuerunt. Isti sunt, qui dimiserunt atque restituerunt, quicquid in finibus illis habuerunt, Otto videlicet, excepto N. Helmgoz, præter N..... engilrih excepto, gerung excepto. N ...... gozrih præter. N..... coram his testibus, Poppo comes, Galaman, offo, Liutpraht, nidbart, fridurih, friduhelm, ortheri, hiltiger, waltger, arndeo, hugideo, grimolt, einrat, werinmunti, wenilo, habho, wan, helmot, reginolt, voto, prun, prunmen, aritheri, woatan, geboroh, nordalah, vogo, hruadgart. Alii testes, qui illam revestitionem viderunt factam, coram missis Popponis comitis, liutprante videlicet & gerborohe, beranuuin, goteram, erpfuuin, altolf, amanolf, otacar, jungman, arnolt, ramolf, wulfrih, herimuot, attaman, gerbald, hlungan. Theotmar, indignus subdiaconus, jussus scripsit.

CLIII. Traditio bonorum in Hruadhelmeshusen & Calbaha, Chinzibucruogu & Vzzunaha. (a)

EGO itaque in Dei nomine, Germunt, presbyter, dono atque trado pro remedio animæ meæ, in pago Grapfeld, in loco, qui dicitur Hruadhelmeshusun, qui situs est in terminis villæ, quæ nuncupatur streuua, unam arialem & XI. jugera terræ arabilis, similiter in loco, qui nominatur calbaha, trado tertiam partem unius capturæ, necnon & in pago Salagenue, in locis subter nominatis, id est, chinzigerogewe, nonam partem capturæ unius, & in vzzunaha, tertiæ capturæ sextam partem, ita quoque in locis his, & in illis tribus capturis, tales partes, quales superius enumeravi, & quales contra partes sororum mearum, bataihiltæ videlicet ac walahinnæ, habeo tollendas, dono, trado, atque transfundo, de jure meo, in jus Domini & S. Bonifacii martyris Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, monachorum turbæ præesse cognoscitur, in terris, sylvis, agris extirpatis, campis, pratis, pascuis, domibus, ædificiis, arialis, mancipiis, quorum nomina hæc sunt, wolfbald, Snellacar, & frater ejus gundacar, hruadacar, herimar, engilmar, theorheri, weniprahr, werolf, egiuuolf, & mater ejus theota, megina, & filia ejus, leobhilt, meginsuuind, cum omni eorum supellectili & sumptu, ea tamen

 ratione,

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXXVII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Hruadhelmeshusen & Calbaha, Chinzigerogevve & Vzzunaba.*

ratione, ut ego eandem causam, per beneficium supra nominati abbatis, ad vitam meam usufructuario habeam, postque obitum meum cuncta, quæ tradidi, in potestatem ejusdem abbatis, vel successorum ejus, absque ulla contradictione redeant, & in meam elimosinam in illorum permaneant dominio. Actum in monasterio Fulda, undecimo Calend. Aprilis, mense Martio, Anno XIII. regnante Hludouuico, glorioso Imperatore, coram his testibus † signum germunti presbyteri, qui hanc fecit traditionem † signum jungerati † signum akrati † signum hremfingi † ernusti † signum heriprahti † peraharti † signum albarichi † Herioldi, † Theotmar, indignus subdiaconus, hanc traditionis chartam jussus scripsit.

CLIV. *Traditio bonorum in terminis Volfheimera.* (a)

IN Christi nomine, ego Perinhart, trado in elimosynam meam ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis,
545 Hrabanus abbas, multitudini præest cœnobitarum, quicquid habeo proprietatis, in terminis, Wolfheimero, io pago Grapfelde, in arialis, ædificiis, terris, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, pascuis, pratis, cum omnibus adjacentiis suis, quæ ad meam pertineant proprietatem, ea scilicet ratione, ut mihi liceat, eandem causam ad vitam meam, per beneficium prædicti abbatis, habere, post meum quoque de hac luce discessum, iterum ad utilitatem supra nominati abbatis, & successorum ejus, absque ulla contradictione redeat, perpetuoque in illorum permaneat dominio. Actum in monasterio Fulda, anno XIII. regni Hludouici, gloriosi Imp. XI. Calend. Aprilis, mense Martio, coram his testibus † Perinharti, qui hanc fecit traditionem, germunti presbyteri † Jungarati † Akrati & Hremsingi † Ernusti † heriprahti † Albarichi † Herioldi. Theotmar, indignus subdiaconus, scripsit.

CLV. *Traditio bonorum in Salu.*

EGo in Dei nomine Goteram, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabamus abbas, præesse videtur monachis regulariter degentibus, hoc est, quod trado in villa Salu, quicquid proprietatis habeam, & Sigiram, filius patrui mei, exceptis legitimis areis, ea tamen ratione, ut à die præsente in dominium redeant S. Bonifacii. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XII. Regni Hludouici, piissimi Imp. mense Augusto, quarto nonas ejusdem mensis. Desunt testes.

CLVI. *Traditio capturæ ad Bibarahu.*

IN Dei nomine, ego Egilmar & Meginolt, tradimus ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabamus abbas, monachis regulariter degentibus pius præesse cognoscitur pastor, hoc est, quod trado in pago Grapfeld, quicquid proprietatis habeamus in captura cohærente capturæ S. Bonifacii ad bibarahu, ea tamen ratione, ut à die præsente in dominium redeant S. Bonifacii. Facta est hæc traditio XII. anno Regni Hludouici, quarto Idus Septembris † Engilmari & Meginolti, qui hanc traditionem fecerunt † Haguno † Wasgo, * † Leisting † Ellinger † Theotrih † Heribrant † Rantbuuig † Hartuuig † Nandhe- † Ruodhart, & ego Ascricus jussus scripsi.

Leiting.

CLVII.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXXVIII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in terminis.*

CLVII. *Traditio dimidiæ capturæ in Werinesbrunnen, & unius hubæ duorumque Puerorum inter Osthheim & Sundheim. (a)*

IN Dei nomine, ego Helmuuart, trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi Hrabanus abbas, turbam pie regit monachorum, in pago, qui dicitur Grapfeld, in villa Ostheim, dimidiam partem unius capturæ, quæ est in loco, qui dicitur Werinesbrunno, & inter Ostheim & Sundheim, unam servilem huobam & duo pueri, id est, hadupraht & hugolf, ea vero ratione hæc trado, ut, à die præsente, in potestatem redeant S. Bonifacii, absque ullius contradictione. Facta traditio in monasterio Fulda, anno XIIII. Regni Hludouuici, mense Januario, quarto nonas ejusdem mensis coram his testibus † Helmuuart, qui hanc traditionem fecit † Wasgo † Walah † Embrico † Helmtheo † Libger † Sullo. Ego Ascricus jussus scripsi.

CLVIII. *Adjudicatio superioris capturæ.*

ANNO ab incarnatione Domini octingentesimo XXXXVII. & regni Hludouici Imp. XIV. factus est conventus publicus, in loco, qui dicitur Suuarzesmuos, & Hrabanus abbas fuit in eo, & Poppo comes, & majores natu de comitatu ejus, quorum nomina sunt † Liutprabt † Widarolt † Wotan † Gundacar † Herimot † Friduhelm † Nidhart † Ortheri † Offo † Alsprabt † Einrat † Helmolt † Ratger, coram quibus Herimot & Berahart dixerunt, se in illa captura aliquam habere portiunculam, sed tamen eorum acquisitio ita diffinita est, & pacata, ut dominus Hrabanus abbas illis duos boves & duo pallia, lanea & linea, duos gladios daret, & illi negaverunt, & abdicaverunt coram supra scriptis nobilibus viris, quod ulterius in illa captura nullam communionem habeant. 546

Coram his vero testibus datum fuit, quod dominus Hrabanus abbas promisit, & negatum, & traditum ab Heritmote, & Berahartc & Munihelme & Attamanne, & Nidgere & Lungane, id est, Gatto monachus † Altolf monachus † Wotan, † Æmanolf, † lungman † Otto † Vnarg † Hiltiman † Bernuuin † Hahmunt † Albuuart † Erpuuin † Gozrih † Meginhart † Engilrih † Farolf † Goteram † Otacar † Friduger † Gerbald, Ramuolf, Wirunt † Oti. Isti tradiderunt illam capturam ad Suuarzesmuose, Vualto & accepit IIII. inaures & unum Gladium, Farolf sibi & fratribus suis unum Gladium & unum pallium, Laneum, Adalribe unum Gladium & pallium Laneum, Matto unum gladium, Hlerimuot unum Bovem, qui illam capturam nunc acquirit, Erphung unum Gladium, Altolf unam vaccam, Othrih, qui hanc capturam circumduxit, accepit unum Caballum & unum Pallium & unum Gladium & unum Baconem; isti tradiderunt & nihil acceperunt Tagapraht, Reginpraht, Teoro, Perahter, Vuolfart; Isti cœperunt illam capturam inprimitus in Suvarzesmuose nostri servi Hruodger Eigolt Dejazabu.

CLIX. *Traditio bonorum in Lengifeld. (b)*

EGo, in Dei nomine, Starchelm, trado ad S. Bonifacium, in elimosinam meam, in villa Lengifeld XIII. Jugera, cum ambitu, ea ratione, ut deinceps in potestatem redeat S. Bonifacii. Facta traditio in monasterio Fulda, anno XIII. Regni Hludouici, piissimi Imp. decimo octavo Calend. Maji coram his testibus † Stralhelmi tradentis † Wotani † Altonis † vs. Ego Ascricbus scripsi.

CLX. Tra-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXCII.* sub rubrica: *Traditio dimidiæ Capturæ in Werinesbrunnen & unius Hobæ duorumque puerorum, inter Ostheim & Sundheim.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCLXXXIX.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Lengifeld.*

CLX. Traditio capturæ in Sulzaha in terminis villæ Sundheim. (a)

EGo, in Dei nomine, Einrat, & conjux mea Benedicta, donamus in elimosynam nostram ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, atque tradimus unam capturam, in terminis villæ Sundheim comprehensam, & quicquid in eadem captura, vel loco, qui dicitur Sulzaha, visi sumus habere, id est, in ariolis, ædificiis, domibus campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumve decursibus, mancipiis, quorum nomina hæc sunt, Theganbald, Vuolfmar, Altmar, Ratlind, cum omni eorum supellectili & sumptu, ea tamen ratione, ut liceat nobis eandem rem, per beneficium supra dicti abbatis, ad vitam nostram habere, post obitum vero amborum, in omnibus habeat potestatem, suisque posteris perpetualiter possidendum derelinquat. Acta traditio in monasterio Fulda, anno XIV. regni Hludouici, Imp. piissimi. Septimo idus Aprilis, feria tertia, coram his testibus † signum Einrati & conjugis ejus benedictæ, qui hanc traditionem fecerunt, † Friduhelmi.

CLXI. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Vueitahu. (b)

EGo, in Dei nomine Hrihhart, & conjux mea Altburg, communi manu tradimus ad S. Bonifacium, in monasterio Fulda sacro requiescentem corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, hoc est, quod tradimus in pago Tullifeld, in Vuestheimero marcu, & in villa Vueitahu CXXXIV. jugera terræ araturiæ, & areolam unam, cum domo in ea ædificata, & mancipia duo, quorum nomina sunt, Sahfin, & Hruodolt, porcos X. de buhus sex capita, unum caballum. Ea vero ratione ista tradimus, ut per beneficium supra dicti abbatis liceat nobis ad vitam nostram hæc habere, post obitum quoque nostrum amborum, aucta & meliorata hæc omnia redeant in potestatem S. Bonifacii, absque ullius contradictione. Facta traditionis chartula, anno XIV. regni Hludouici, piissimi Imp. in villa Sundheim, mense Majo, quinto nonas ejusdem mensis, coram his testibus † Rihharti, & conjugis ejus Altburgæ, qui hanc traditionem fecerunt, † Vuotan † Ginoz † Einhart † Voto † Herimuot † Vuago † Nordpraht † Ehurmunt, † Theorolf † Erlmunt † Vuarmunt. Ego Ascrichus, indignus subdiaconus, hanc traditionis chartam jussus scripsi.

CLXII. Traditio bonorum in Iuchisa. (c)

IN nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, ego Vuidarolt, dono atque trado in elimosinam meam, & conjugis meæ, ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, hoc est, in pago Grapfeldum, in villa antiqua, quæ dicitur Iuchisa CXXX. jugera, & partem meam illius capturæ, in qua tradidit germunt suam partem, ea ratione ista trado, ut à die præsente supra dicta de
547 jure meo, in jus & dominationem redeant S. Bonifacii, absque ulla contradicente persona. Facta traditio in monasterio Fulda, anno XIV. regnante Hludovico, rege piissimo Francorum, sexto Calend. Junii, mense Majo † vvidarolti traditoris † reginuuarti † maginharii † hrihuuarti. Ego Ascrichus jussus scripsi.

CLXIII.

(a) Extat hæc charta apud SCHANNAT n. CCCXCV. sub rubrica: *Traditio capturæ in Sulzaha in terminis villæ Sundheim.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCXCVI. sub rubrica: *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Weitbahu.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCXCVII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Iuchisa.*

CLXIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in pago Grapfeld.* (a)

EGo, in Dei nomine, Eiat, trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monaehorum, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid in pago Grapfelde moderno tempore proprietatis habeo, in agris, & silvis, areis, domibus, ædificiis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, totum & integrum, exceptis mancipiis duobus: reliquorum autem, quæ trado, hæc sunt nomina, Ieha, bilihilt, othilt, hernhilt, otolf, theotbilt, ratun, ernust, raitant, heririb, Leobpraht, hruodpraht, nuoring, tetta, & tres filios meos, gundultum, hruodoltum, vvidaroltum, & filiam meam gundhiltam, ea ratione, ut filii prædicti, & filia mea, quandiu vixerint, nulla vi servitutis constringantur, nisi quod singuli annis singulis V. denarios, aut ex lino, vel cera, quantitatem ejusdem pretii ad S. Bonifacium reddant, reliquorum autem omnium, quæ tradidi, tam prædictus abbas, quam successores post obitum meum firmam & incontradictam in omnibus habeant potestatem. Actum publice in villa munirichesstat, anno XIIII. regnante Hludovico, gloriosissimo Imperatore, mense Augusto, die XI. coram subscriptis testibus, † signum Eiati, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † hludomari † albuuini † eggileibi † folchrichi † hludolfi † gundharii † regingeri † vvigbrahti † albharti † fihieho † helpfrih † ratheri † gozbrahti † reginhart † fridurih † vvolftheo. Hruodolfus jussus scripsit.

CLXIV. *Traditio unius capti & unius mancipii in marca Grapfeld.* (b)

IN nomine Domini, ego Sinperaht, dono atque trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, in marcu grapfeldono, bifang unum (c), qui contingit juxta fluvium, qui dicitur Hlutaha, in utroque littore ejusdem fluminis, traditumque in perpetuum esse volo, & unum mancipium, nomine Snelmot, ea ratione, ut à die præsente, quæ tradidi, redeant in dominium S. Bonifacii, & supra dicti abbatis, & in perpetuum in illa potestate permaneant, nullo contradicente. Actum in monasterio Fulda, anno XII. regni Hludovici, Imperatoris gloriosi, pridie nonas Julii, coram testibus subscriptis, † signum sindperahti, qui hanc traditionem fecit, † hagunonis † engilgeri † ellingeri † geruuiges † assonis † vvonati † reginheri † gundalahi † gerhrahti † herioldi. Theotmar, indignus subdiaconus, hanc traditionis chartam rogatus scripsit.

CLXV. *Traditio quatuor mancipiorum.* (d)

IN Dei nomine, ego Theothart, trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium mancipia IV. id est, uxorem Altrati, cum tribus filiis, & cum omni substantia sua, id est, alachilt, alhuuart, ea ratione, ut à die præsente de mea potestate in vestrum redeat dominium, absque ullius personæ contradictione, in hunc modum, ut mihi Hrabanus abbas donet duas libras de argento, & tertiam dimidiam, quod & ita jam fecit. Facta traditio in monasterio Fulda, anno XI. regni Hludovici Imperatoris, mense Julio, XVIII. Calend. Augusti, † signum theotharti, qui hanc traditionem fecit, † signum friccheonis, † signum liutharti † signum prehzolfi † signum harta-

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCXCVIII. sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in Pago Grapfeld.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXXI. sub rubrica: *Traditio unius septi & unius Mancipii in marca Grapfeld.*

(c) Vide supra *lib. I. n. LV.* & infra *n. CLXXXI.*

(d) Extat apud SCHANNAT n. CCCLXXII. sub rubrica: *Traditio quatuor mancipiorum.*

hartalohi † signum albharti † signum haholfi † signum vvonati † signum regingeri † signum helpfrichi † tagolfi † signum gerprahti † vvalltheri † signum theothehi. Ego Ascricus jussus scripsi.

548 *CLXVI. Traditio quadraginta jugerum in Marca Sundheym.* (a)

EGo in Dei nomine, Otmar, trado ad monasterium S. Bonifacii, quod est constructum in pago Grapfeld, super fluvium Fulda, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, pius præesse videtur pastor; hoc est, in pago Tullifeld, quod trado in Marcu Sundheim, jugera XL. ea ratione, ut ab hac die rectores Fuldensis Ecclesiæ habeant, teneant, possideant, & quicquid exinde facere voluerint, liberam ac firmissimam in omnibus habeant potestatem. Facta traditio XV. Calend. Maji, anno XI. regni Hludovici Imp. coram his testibus, † signum Otmari, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † Ezzilonis † Galamanni † signum Herimanni † Vurmheri † signum Geperahti † Wolfmunti † signum Wasgonis † Albharti, signum Heriolti † Ellingeri † signum Asalahi † Frumolti. Ego Ascricus jussus scripsi.

CLXVII. Traditio quatuor mancipiorum in Rosdorf, & unius comprehensionis in baringensium Marca. (b)

IN nomine Domini, ego Bern, trado ad S. Bonifacium in villa Rosdorf, quæ est in pago Tullifelde, quatuor mancipia, quorum nomina hæc sunt, bliduuar, blidilo, vvenilo, vvillicumo, ea ratione, ut à die præsente & deinceps potestati prædicti martyris perpetualiter subjiciantur: similiter autem & nos, Nidhart videlicet & Frumolt, tradimus in elimosinam nostram, in marcu baringensium unius comprehensionis, uterque partem suam, ita, ut ab hac die juri ac dominationi memorati martyris firmiter ac perpetualiter subjaceat. Actum in Ecclesia Fuldensi, anno XVI. regnante Hludovico, gloriosissimo Imperatore, mense Junio, die IV. coram subscriptis testibus, † signum Berni tradentis † signum nidhardi tradentis † signum frumolti tradentis † friccheonis testis † signum Vuotonis testis † signum Engilprahti testis † signum moris testis † Enmanno testis † vvindhelmi testis † friduhelmi testis.

CLXVIII. Traditio quatuor mancipiorum in villa Sulzifeld. (c)

EGo, in Dei nomine, Thrudhilt, sanctimonialis, trado ad S. Bonifacium in elimosinam meam, in villa Sulzifeld, quatuor mancipia, quorum hæc sunt nomina, ruodhilt, beruuas, bernuuing, vverinheri, cum omni supellectili eorum, ea ratione, ut post obitum meum in dominium redeant S. Bonifacii, perpetuoque in ejus permaneant potestate, nullo contradicente. Acta traditio in tullifelde, anno XVII. imperii Hludovici cæsaris, XI. Cal. Augusti, feria sexta, præsente Hrabano abbate, & his testibus, † signum thrudhiltæ sanctimonialis, quæ hanc fecit traditionem, † herimoti testis † vnwan testis † friduhelm testis † Engilharti testis † eburmunti testis † nandharii testis † albarichi testis † meginbaldi testis † adaluuini testis. Theotmar scripsit.

CLXIX.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCLVII. sub rubrica: *Traditio XL. jugerum in Marca Sundheim.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCC. sub rubrica: *Traditio IV. Mancipiorum in Rosdorf.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCCIII. sub rubrica: *Traditio IIII. Mancipiorum in villa Sulzifeld.*

CLXIX. *Traditio bonorum in villa Sundheym.* (a)

IN nomine Domini, ego Wan, trado ad reliquias S. Bonifacii, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, hoc est, quod trado, in pago tullifelde, in villa sundheim pomerium unum, & de terra arabili jugera VIII. in terminis ejusdem villæ, ea tamen ratione, ut ab hodierno die in elimosinam meam ad S. Bonifacium redeat, & absque ulla contradictione in suo permaneat dominio. Acta traditio anno XVII. regni Hludovici, gloriosissimi Regis Francorum, XI. Calend. Augusti, feria sexta, coram his testibus, † signum vvanes, qui hanc fecit traditionem, † vvotani testis † ginozes testis † engilmar testis † vvanes testis † ratolti testis † goterammi testis † altbrahti testis † zazanis testis † ratgarii testis † votonis testis † styrmi testis † abraham testis † Wolfharii testis † lantheri testis † egilmari testis † remuingi testis † sigifridi testis † baldungi testis † einrati testis † Erbarti testis † engilharti testis. Theotmarus, indignus diaconus, jussus scripsit.

CLXX. *Traditio bonorum in villa Hlutru.* (b) 549

IN Dei nomine, ego Asbraht, trado ad S. Bonifacium, martyrem Christi, quicquid proprietatis habeo in villa Hlutru, in agris, silvis, areis, domibus, ædificiis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, ea scilicet ratione, ut & rector monasterii, quo præfatus martyr sacro requiescit corpore, venerabilis vir Hrabanus, tam ipse quam successores ejus, firmissimam post obitum meum in omnibus habeant potestatem. Facta est hæc traditio anno XX. imperii Hludovici, piissimi Regis Francorum, mense Septembri, octava die mensis ejusdem, coram his testibus, † asbrahti traditoris, † vvituberni, † beringeri † albarichi † hruadharti † vvaningi † adaluuini † bebonis † gerrati † vvolarati: Item testes vestitionis, ascrib, hruoduuin, hruodhart, megino, vvitubern, liuthart, vvilliheri, erluuin. Theotmarus, indignus diaconus, hæc jussus scripsit.

CLXXI. *Traditio Ecclesiæ, hubæ & quatuor mancipiorum.* (c)

EGo, in Dei nomine, Vodilhilt, dono atque trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, hoc est, quod trado, in pago Grapfeld, tria mancipia, quorum hæc sunt nomina, meginbraht, albsuuind, vvolfolt, & unam Ecclesiam cum loco suo, & unam hobam in nordheimero marcu, ea ratione, ut, quam diu vixero, eandem rem ex beneficio prædicti abbatis possideam, post obitum vero meum cum omni integritate ad rectores memorati monasterii revertatur. Facta est hæc traditio anno XXIII. imperii gloriosissimi Regis Francorum, XIII. Cal. Septembris, coram his testibus, † Vodilhilte traditoris, Engilmar, Altprahti, Wolfolti, Herimo, † Adalbrahti † Einhardi † Scyrmi † Hahho † Wago † Abram † Antoni † Reginolti † Riharti † Rohingi. Theotmarus, indignus diaconus, jussus scripsit.

CLXXII. *Traditio bonorum in Mahesfeld.* (d)

EGo, in Dei nomine, Fruochanger, & uxor mea Ruoda, tradimus in elimosinam nostram, ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda

(a) Extat apud *SCHANNAT* n. CCCCII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in villâ Sundheim.*

(b) Extat apud *SCHANNAT* n. CCCCVI. sub rubrica: *Traditio donorum in villa Hlutra.*

(c) Extat apud *SCHANNAT* n. CCCCXIII. sub rubrica: *Traditio Ecclesiæ, Hubæ & III. Mancipiorum.*

(d) Extat apud *SCHANNAT* n. CCCCXXXV. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Mahresfelt.*

facro requiefcit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præeft monachorum, hoc eft, quod tradimus in pago Grapfelde, infra terminos villæ, quæ dicitur Maresfeld, quicquid ibidem proprietatis vifi fumus habere, in areis, ædificiis, agris, pratis, filvis, pafcuis, aquis, aquarumve decurfibus, ea fcilicet ratione, ut ab hodierno die rector & abbas monafterii S. Bonifacii in omnibus firmiffimam teneat poteftatem, quicquid inde facere voluerit, nullo contradicente. Facta eft hæc traditio anno XXIV. imperii glorioſiſſimi Regis Francorum, XVIII. Calend. Septembris, coram his teftibus, † fignum fruochangeri & conjugis ejus hruadun, qui hanc traditionem fecerunt, † fignum vvidarolti † eburharti † altmanni † ratgafti † fuol † albirichi † epphonis † hruodbrahti † eggiolfi † folcbrahti † fignum rantuuigi † hruodolfi † riharti † gerrati † eburmunti † rohingi † amalbrahti † ercangeri.

CLXXIII. Traditio bonorum infra terminos villæ Munrichesftet. (a)

EGo, in Dei nomine, Ercanbraht, trado atque dono in elimofinam meam ad S. Bonifacium, martyrem Chrifti, qui in monafterio Fulda facro requiefcit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præeft monachorum, hoc eft, quod trado, in pago grapfelde, infra terminos villæ, quæ dicitur Munirichesftat, quicquid ibidem moderno tempore propriæ terræ vifus fum habere, ea fcilicet ratione, ut ab hodierna die rector & abbas monafterii S. Bonifacii in omnibus firmiffimam teneat poteftatem, quicquid inde facere voluerit, nullo contradicente. Facta eft hæc traditio anno XXIV. imperii Hludouici, glorioſiſſimi Regis Francorum, fecundo Idus Augufti, coram his teftibus, † fignum Ercanbrahti traditoris † fignum Hruodolfi † Hruodingi † fignum Billungi † Folcrihi † fignum Thiotrichi † Otbrathi † Engilbrahti † Werinanti † Eggileibi † Eboni † Hruodbrathi † Folchrathi † Herimuoti † Egınoni † Gerrati † Eburmunti. Theotmarus, indignus diaconus, juffus fcripfit.

550 *CLXXIV. Traditio bonorum in villa Altheim.* (b)

EGo, in Dei nomine, Rihbald, dono atque trado in elimofinam meam, ad S. Bonifacium, martyrem Chrifti, qui in monafterio Fulda facro requiefcit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præeft monachorum, hoc eft, quod trado, in pago Grapfelde, infra terminos villæ, quæ dicitur Altheim, quicquid ibidem moderno tempore propriæ terræ vifus fum habere, ea fcilicet ratione, ut ab hodierno die rector & abbas monafterii S. Bonifacii in omnibus firmiffimam teneat poteftatem, quicquid inde facere voluerit, nullo contradicente. Facta eft hæc traditio XXIIII. imperii glorioſiſſimi Regis Francorum, fecundo Idus Augufti, coram his teftibus, † fignum Rihbaldi traditoris † Ercanbrahti † Hruodolfi † Hruodingi † Billungi † Folcrichi † Thiotrichi † Otbrahti † Engilbrahti † Werianti † Eggibeibi † Eboni † Hruodbrahti † Folcbrati † Herimuoti † Eginoni † Gerrati † Eburmunti.

CLXXV. Traditio bonorum in pago Grapfeld. (c)

EGo in Dei nomine Elisba, dono atque trado in elimofinam meam, ad S. Bonifacium, martyrem Chrifti, qui in monafterio Fulda facro requiefcit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præeft monachorum, hoc eft, quod trado, in pago Grapfelde, totum elaboratum meum, quem hodierno die vifa fum habere, ea ratione, ut, quamdiu vixero, eandem rem ex beneficio abbatis poffideam,

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXII.* fub rubrica: *Traditio Bonorum infra terminos villæ Munirichestat.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXI.* fub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Altheim.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXIX.* fub rubrica: *Traditio Bonorum in pago Grapfeld.*

deam, post obitum vero meum cum omni integritate ad rectores memorati monasterii revertatur. Facta est haec traditio anno XXIV. imperii gloriosissimi Regis Francorum, secundo Idus Augusti *(a)*, coram his testibus, † signum elisban tradentis † hruodolfi † ercanbrahti † hruodingi † bilungi † folcrichi † theotrichi † otbrahti † engilbrahti † vverinanti † eggeleibi † abani † hruodbrahti † folcbrahti † herimoti † eginoni † gerrati † eburmunti. Theotmarus, indignus diaconus, jussus scripsit.

CLXXVI. Traditio quinque mancipiorum infra terminos villæ Sala. (b)

EGo, in Dei nomine, Burgrat Comes, dono atque trado in elimosinam meam, ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, hoc est, quod trado, in pago grapfeld, in silva Bochonia villam, quæ dicitur Motten, cum omnibus suis attinentiis & infra terminos villæ, quæ dicitur Sala, quindecim mancipia, quorum hæc sunt nomina, vvolfbald, reginuuar, villicoma, heribirgi, ermenlind, Hertuuin, Baldheri, Liutrad cum duobus filiis, Godebold & Liuf, Otuuin, Meginger, Tiota, Liobsuuind, Amaltrubd, ea scilicet ratione, ut, quamdiu vixero, eandem rem ex beneficio prædicti abbatis possideam. Post obitum vero meum cum omni integritate ad rectores memorati monasterii revertatur. Facta est hæc traditio anno XXIV. imperii gloriosissimi Regis Francorum, Idibus Augusti, coram his testibus, † signum burgrati Comitis tradentis † zazoni † herimoti † apphoni † eggibrahti † eggiolfi † hruodbrahti † folcbrahti † eburmunti † gerrati † amalbrahti † reginolti † hroingi † rihharti † albuuini † ercangeri. Theotmarus, indignus Diaconus, jussus scripsit.

CLXXVII. Traditio bonorum infra terminos villæ Ibistat. (c)

EGo, in Dei nomine, Arn, dono atque trado in elimosinam meam, ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, hoc est, quod trado, in pago grapfelde, infra terminos villæ, quæ dicitur Ibistati, buobas novem de terra arabili, & unum ambitum in Juchisfero marcu, ea scilicet ratione, ut ab hodierna die rector & abbas monasterii S. Bonifacii in omnibus firmissimam teneat potestatem, quicquid inde facere voluerit, nullo contradicente, signum Arn tradentis † adalfridi † vvidærolti † mor † vvacboni † Irminbrahti † berimoti † egiolfi † beboni † epphoni † eggibrahti † hruodbrahti † germoni. Theotmarus scripsit.

CLXXVIII. Traditio bonorum & mancipiorum in villis Atihusen & Salu. (d)

IN nomine Domini Jesu Christi, ego Hiltiburg, cogitans pro remedio animæ meæ, dono atque trado in elimosinam meam, ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest cœnobitarum, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid proprietatis visa sum habere in duabus villis, hoc est, in Atihuson & in Salu, quod sunt, XX. hobæ, domus una cum reliquo ædificio, cum pratis, silvis, arealis, farinariis, aquis, aquarumque decursibus, mancipiis, quorum hæc sunt 551

Hh bb 3 nomi-

(a) Schannat legit: *Idibus Augusti.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXI.* sub rubrica: *Traditio Burgrati Comitis*, ex quo chartam supplevi.

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLVI.* sub rubrica: *Traditio bonorum infra terminos villæ Ibistat.*

(d) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXIII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in villis Atinbusen & Sala.*

na, Sigirih, Hiltigund, Hæbinolt, Adaluuart, Willirat, Hahicho, Warrat, Otpraht, Sigihart, Ratliub, Reginolt, Tagabraht, Walo, Willa, Huno, Randrud, Leobmar, Heillind, Rigipraht, Witmar, Geruiuui, Citolf, Rihmuot, Hruadolt, Haric, Geilrat, Perahtlind, Frumolt, Rihmuot, Irminbilt, Sindpraht, Eiotolf, cum omni supellectili eorum, & sumptu, ea tamen ratione hæc dono atque trado, quatenus liceat mihi iterum per beneficium præfati abbatis usufructuario illa possidere, & non minorare, sed meliorare. Post obitum quoque meum, ipse, successoresque ejus in cunctis firmissimam obtineant potestatem, nullo contradicente. Facta est traditio in villa, anno XXIV. regni Hludouici, piissimi Regis Francorum, duodecimo Calend. Septembris coram his testibus † signum Hiltiburgæ, quæ hanc traditionem fecit † Sindolti † Alonis † Altmari † Reginharti † Folcrammi † Franconis † Madalprahti † Amalrichi † Egilgozi † Hramuolti † Buohozo † signum Hruodharti, † Erpfalahi. Theotmarus, indignus diaconus, hanc traditionis chartam jussus ac rogatus scripsit.

CLXXIX. *Traditio bonorum & mancipiorum in terminis villæ Ostheim.* (a)

EGo, in Dei nomine, Wielrat, trado in elimosinam meam, ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest cœnobitarum, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid proprietatis visus sum habere, in terminis villæ, quæ dicitur Ostheim, quæ sita est in pago Grapfelde, hoc est, terris, silvis, areis, ædificiis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus: & mancipia duo, quorum nomina hæc sunt .... Ea scilicet ratione, ut hoc, quod tradidi, per beneficium præfati abbatis, usufructuario ad vitam meam meliorando possideam, postque obitum meum, absque ulla contradictione, ipse prædictus abbas, & successores ejus, in omnibus habeant potestatem. Facta est hæc traditio in loco supra dicto, anno XXIII. regni Hludouici, piissimi regis Francorum, quarto Calend. Julii coram his testibus † signum Vuielratæ, quæ tradidit hæc; & Friduhelmi † Styrmi † Engilmari † Gerungi † Adalgeri † Gotahelmi, Gunduuini † Helmdo † Frehelmi † Vuitterp † Vualahi † Liutpranti. Theotmarus, indignus presbyter, hæc jussus scripsit.

CLXXX. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa & terminis Sundheim.* (b)

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JEsu Christi, nos itaque duæ sorores, Gerlind videlicet, & Irmindrud, tradimus ad S. Bonifacium, in elimosinam nostram, qui in monasterio Fulda pretiosus Christi martyr sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, traditumque in perpetuum esse volumus, quicquid proprietatis visæ sumus habere, in villa Sundheim, & in terminis ejusdem villæ, hoc est, in areis, ædificiis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, & unam capellam, cum duabus capsis, & reliquo ornatu, & mancipia IX. cum omni elaboratu eorum, & sumptu, quorum nomina hæc sunt .... Ea tamen ratione, ut nobis liceat hoc, quod tradimus, ad vitam ambarum, usu fructuario tenere, per beneficium præfati abbatis, postque obitum ambarum, ipse iterum, vel successores ejus firmam & incontradictam in omnibus habeant potestatem † signum Gerlinde & Irmindrude, quæ hanc traditionem fecerunt † Friduhelmi † Styrmi † Vualahi

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCX. sub rubrica: *Traditio Bonorum & mancipiorum in terminis villæ Ostheim.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXI. sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in villa & terminis Sundheim.*

Vualahi † Ritanti † Erbeonis † Vuillihardes † Vogasti † Vuisbrahti † Luof † Eburrati † Arthrammi † Bernharti † Bermari † Gundbrahti † Heriprahti. Theotmarus, indignus presbyter, hæc iussus scripsit, notavitque tempus supra dictum. Actum in loco supra dicto, anno XXIII. regni Hludouici, piissimi Regis Francorum, quarto Calend. Julii coram his testibus.

CLXXXI. Traditio capturæ in Suuarzemuore.

Isti tradiderunt illam capturam ad Suuarzesmuore, Walto, & accepit quatuor inaures, & unum gladium, Farolf sibi & fratribus suis, unum gladium & unum pallium laneum, Adalriche unum gladium & pallium laneum, Matto unum gladium, Hlerimout unum hovem, qui illam capturam nunc acquirit, Erphung unum gladium, Altolf unam vaccam, Otrih, qui hanc capturam circumduxit, accepit unum caballum, & unum pallium, & unum gladium, & unum haconem. Isti tradiderunt & nihil acceperunt, Tagapraht, Reginpraht, Teoro, Erpwart, Perahtger, Wolfacar. Isti cœperunt illam capturam inprimitus ad Swarzesmuore nostri servi Hruodger, Eigolt, Deiazahu. 558

CLXXXII. Traditio unius bifangi in Grapfeldono marcu, juxta Vuentilgereshusen. (a)

In nomine Domini, ego Hahho, dono atque trado in elimosinam meam, ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, in marcu Grapfeldono. bifang unum (b), qui contingit juxta Wentilgereshusum, traditumque in perpetuum esse volo, ea ratione, ut à die præsente redeat in dominium S. Bonifacii, & supra dicti abbatis, & in perpetuum in illa potestate permaneat, nullo contradicente. Actum in monasterio Fulda, Anno XXIV. Hludouici, gloriosi Imperatoris, pridie nonas Julii, coram testibus subscriptis, signum † Hahhoni, qui hanc traditionem fecit, † Friduhelm † Geberoh † Sturmi † Altbrahti † Eggi † Witger † Vuago † Lantfrid † Nehi.

CLXXXIII. Traditio bonorum & mancipiorum in villa Munirichesstat. (c)

Ego in Dei nomine, Vuldarnhiu, cogitans pro salute & remedio animæ meæ, ut in futuro veniam peccatorum meorum adipisci merear, dono atque trado ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi precioso corpore S. Bonifacius martyr requiescit, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum præest, res & proprietates meas, in pago Grapfelde, & in villa Munirichesstat, quicquid visa sum habere in prædicta villa, totum & integrum ad præfatum locum manu potestativa concedo, hoc est, in terris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, & duo mancipia, quorum nomina hæc sunt; Adalger, Otheri, ea ratione, ut per vestrum beneficium hoc, quod tradidi, usu fructuario ad vitam meam habere liceat. Post obitum vero meum vos & successores vestri firmam, & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Facta est hæc traditionis chartula mense Julio, pridie nonas ejusdem mensis, Anno XXIV. Imperii gloriosissimi Hludouici, Regis Francorum, coram his testibus, † signum Vuldarniuui, quæ hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † Herimuot † Megin-

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXVII. sub rubrica: *Traditio unius Bifangi in Grapfeldono-Marcu.*

(b) Vide supra n. CLXIII.

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXVIII. sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in villa Munirichesstat.*

† Meginbrahti † Adalprabt † Eggibraht † Vuerinolt † Ritant † Gerolfi indigni diaconi, qui hanc chartulam scripsit.

CLXXXIV. *Cambium inter Abbatem & laicos in agris, & sylva in Orentilesbusen villa.*

NOrum sit omnibus, quomodo convenit inter Hrabanum abbatem, & Hrudolfum, & Albricbum, laicos, ut concambirent proprietates inter se, id est, dedit prædictus abbas illis in pago Grapfelde, in Hrosdorpfero marcu, in villa Orentileshus, quicquid ibi habuit terræ araturiæ, & illi laici econtra dederunt prædicto abbati, in terminis supradictis, totam sylvam ad illos pertinentem, scilicet ea conventione commutationis, ut utriusque possessores omni tempore fruerentur. Facta concambitio in monasterio Fulda, Anno XXIV. regnante Hludouico, gloriosissimo Rege Francorum, mense Septembri, quarto Calend. Octobris, coram his te-
553 stibus, † signum Hrabani abbatis, qui hanc commutationis chartam fieri jussit, † signum ruodolfi & albricbi, qui banc commutationis chartam fieri rogaverunt, † Hattoni Præpositi † Salumari presbyteri † Eginheri presbyteri † Theotmari presbyteri † Ascricbi presbyteri † Ercanbrahti diaconi † Vnleiti diaconi † ginoz † Bernhelm † Hruoding † Nordalad † Liobalah † Tatal † Germunt † Egino † Suuanzaloh † heriger † Helmbraht † Gatto † Reginheri † Otbraht † Bernbart † Frumolt † Nandger † Herinand † Ercanhart. Gerolf, indignus diaconus, scripsit.

CLXXXV. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Gimund, Sezalaba, Vntrangeuus, Walabur, Helidberg, Wancheim, Helidunga, Asifesbus, & Herigoltesbus.* (a)

EGo, in Dei nomine, Sigibald, trado in elimosinam Asis, quondam comitis, quod ille mihi manu potestativa tradidit tradendum ad monasterium, quod est constructum in pago Grapfeld, super fluvium Fulda, ubi ipse S. martyr Bonifacius sacro requiescit corpore, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, turbæ monachorum regulariter degentium pius præesse videtur pastor, hoc est, quod trado, in villis sic nominatis, Germundes, Sezalacba, Vunderangeuu, Walaburi, belidberga, Wancheim, Lancheim, Helidunga, Arifeshuson, Herigoltesbus, Gunzenhusen, quicquid in illis locis proprietatis visus sum habere, id est, domibus, ædificiisque cæteris, terris, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici & nominari potest, & mancipia, quorum hæc sunt nomina.

CLXXXVI. *Desunt mancipiorum nomina.*

EA scilicet ratione, ut mater ejus, nomine Theotrat, cuncta superius comprehensa ad vitam suam usu fructuario possideat, quam diu in hac vita præsenti vivat. Post obitum vero ejus, & de hujus umbratilis vitæ discessu, vos & successores vestri tenendi, habendi, possidendi firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Facta est hæc traditionis chartula in villa, quæ dicitur Zimbra, anno XXIV. domini Ludovici, gloriosissimi regis Francorum, sub die XVI. Calend. Novembris, coram his testibus, † signum Thaholfi, † Langbarti † Liutbrandi † Wolfhadi † Mahaholti † Altmunti † Egilmunti † Isangrim † Buticho † Nidgozi † Waningi † Amalungi. Gerolfus, diaconus, jussus scripsit.

CLXXXVII.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXVII.* sub rubrica : *Asises Comitis Traditio Bonorum & Mancipiorum.*

CLXXXVII. *Traditio bonorum in Aleginberihus, ubi Weitahu in Vlstram influit.* (a)

Legimus in Evangelio, Dominum dicentem, date elimosinam, & ecce omnia munda sunt vobis. Idcirco ego, in Dei nomine, Theotmar, cogitans pro remedio parentum meorum, dono atque trado in elimosinam Recheonis, fratris mei, cæterorumque parentum meorum, ad monasterium, quod dicitur Fulda, constructum in pago Grapfelda, juxta fluvium Fulda, ubi S. ac preciosus Christi martyr, Bonifacius, sacro corpore requiescit, & vir religiosus, Hrabanus abbas, sacræ multitudini monachorum pius pastor moderno tempore præesse dinoscitur, hoc est, quod trado, in loco, qui dicitur meginhereshus, ubi Weitaha in vlstram emanat, quicquid ibi proprietatis visus sum habere, tam terris, quam silvis, domibus, ædificiis, & cum omnibus adjacentiis illuc pertinentibus, ea videlicet dispositione, ut à præsente die prædictus abbas ministrique ejus accipiendi, tenendi liberam ac firmam, nulla persona, quod absit, contradicente, in omnibus habeant potestatem. Facta est autem traditio in præfato monasterio anno XXIII Hludovici, piissimi Imperatoris, qui annus Dominicæ incarnationis est DCCCXXXVI. indictione XIIII. mense Majo, Idibus ejusdem mensis, præsente abbate, & omni cœtu monachorum, nec non & his liberis testibus, † signum Thiotmari, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit, † signum Waltrichi † Botonis † Isi † signum Irphingi † Herigeri † signum Hartrati † Witrati † Liutrati † Adalheri † Nidgeri † Wentilgeri † † Heistolfi † Meginheri † signum Eltingi † Ruodberti † Suabgasti † Nendingi † Egilmunti † Adalgeri † Folcolti † Rihhardi, qui hujus traditionis vestitionem, rogante 554
Thiotmaro, fecit, præsentibus supra scriptis testibus. Lubherus, jussu domini Hrabani abbatis, scripsit.

CLXXXVIII. *Traditio bonorum in Steinah, in Vuetarunga marca.* (b)

Virorum quamplurium notum esse constat industriæ, quomodo Aladram nobis tradidit hæreditatem suam, altmaro scilicet, [perolfo (c)] & reginharto, ut eam in elimosinam ejus, ad S. Bonifacium traderemus; idcirco nos, qui communibus manibus eandem traditionem suscepimus, tradimus eam ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio, quod dicitur Fulda, sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, turbæ monachorum regulariter degentium pius præesse videtur pater, hoc est, quod tradimus, in Grapfelde, in Wetarungo marcu, in villa, quæ dicitur Steinaha, quicquid ibidem proprietatis tenebat atque possidebat, nobisque tradiderat, totum & integrum, quod juste & legaliter ad eum pertinebat, hoc est, domibus, ædificiis, mancipiis, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici, aut nominari potest, cum omni integritate tradimus ad prædictum locum. Nomina vero mancipiorum hæc sunt, Sigiheri, Amanolf, Vuerdheri, Lantfrid, Ostag, Cuniburg, Hiltiburg, Perahtdrud, ea scilicet ratione cuncta superius comprehensa tradimus ad prædictum martyrem, ut à die præsente rectores supradicti monasterii hæc omnia teneant, possideant, & quicquid exinde facere voluerint, liberam ac firmissimam in omnibus habeant potestatem. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, quarto Idus Februarii, anno XXV. regni domini Hludovici, serenissimi Imperatoris, † signum altmari † berolfi † reginharti, qui hanc traditionem fecerunt, & chartam fieri rogabant, † meginbraht † geruuart † franco † gozbraht

Vuetarunga marca. Steinah.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCIX. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Meginhereshus, ubi Weitaha in Vlstram influit.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXXXI. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Steinaha, in Wetarunga-Marca.*

(c) apud Schannat non extat.

brahr † broi † vvergaft † jungman † ribbald † altman † eggihart † madalbraht † gundfrid † farahailo † vvaltbraht † altrat † helpfrih † bruodhart † bebo † bruodhart † folcbrat † ercanger † albuuin † adaluuin † marcolt. Gerolfus, indignus diaconus, hæc juffus fcripfit.

CLXXXIX. *Traditio areolæ & partis filvæ in Hengifgera marca.* (a)

EGo, in Dei nomine, Thiotmar, trado in elimofinam meam, ad S. Bonifacium areolam unam, & unam partem filvæ, ad illam pertinentem, in Hengifgero marcu. Facta traditio anno XXV. regni Hludovici, nonis Aprilis, fignum Thiotmari traditoris † Herimuot † Friduhelm † Althuring † Arnhelm † Altrat † Otacar † Graman † Irminolf † Rihbart † Ercanger † Nending † Thiotrih.

CXC. *Traditio duarum hubarum in Nordheimer & Theodorpher marca.* (b)

IN nomine Domini, ego Otpraht, dono atque trado in elimofinam Ercamberti, patris mei, ad S. Bonifacium, qui in monafterio Fulda facro requiefcit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudinem regit monachorum, traditumque in perpetuum effe volo, in pago Grapfelde, in Northeimero marcu, & in Theodorphero marcu, duas huobas, ea ratione, ut à die præfente redeant in dominium S. Bonifacii & præfati abbatis, atque in perpetuum in illa poteftate permaneant, nullo contradicente. Facta eft hæc traditio in monafterio Fulda, anno XXV. Hludovici Imperatoris, menfe Novembri, fecundo nonas ejusdem menfis, coram his teftibus, † fignum Otprahti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit, † Elis † Engilmar † Gerung † Meginfrid † Sigifrid † Stangolf † Egino. Gerolfus fcripfit.

CXCI. *Traditio bonorum & mancipiorum in Marahesfeldono & Dabhador.* (c)

EGo, in Dei nomine, Widerolt, dono atque trado in elimofinam Arnolti, filii mei, ad S. Bonifacium, qui in monafterio Fulda facro requiefcit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præeft monachorum, hoc eft, quod trado, in pago Grapfelde, in villis fubter nominatis, quicquid præfatus filius meus
555 propriæ hæreditatis vifus fuit habere atque poffidere in * maretbesfeldono marcu,
Marahesfeldono. & in Dabhadorphero marcu, id eft, domibus, ædificiisque cæteris, terris, campis, filvis, pratis, pafcuis, capturis, aquis, aquarumque decurfibus, mobilibus & immobilibus, mancipiis, necnon & tales agros, quales ei Lubicho in villa Iuhhifon dereliquit. Mancipiorum autem nomina hæc funt, ftrinzo, otmar, adalhelm, leobarat, bagano, vvilimunt, gunduuig, faftolf, adalman, meginhart, iungman, vvielrat, danglind, adalburg, ratheid, niuuirat, ratfuuind, vvilligart, ea videlicet ratione, ut à die præfente prædictus abbas ejusque fucceffores firmam & incontradictam in omnibus obtineant poteftatem. Facta eft hæc traditio in monafterio Fulda, anno XXV. regni domini Hludovici Imperatoris, menfe Julio, tertio Calend. Augufti, coram fratribus noftris & teftibus fubfcriptis, † fignum Widerolti, qui hanc chartam traditionis fieri rogavit, † thancmari † altmunt † vviggo † otuuin † asbraht † mareolt † rihuuart † vvaggo. Gerolf, indignus diaconus, fcripfit.

CXCII.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXXXII. fub rubrica: *Traditio Thiotmari.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXLI. fub rubrica: *Traditio duarum hubarum.*
(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXXXVI. fub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in Marahesfeldono & Dabadorp.*

CXCII. *Traditio duorum mancipiorum. (a)*

EGo, in Dei nomine, Hrabanus abbas, concedo vobis ancillis S. Bonifacii, leobebratu & filiæ suæ wiebratu, ficut Widaroltus nos rogavit, qui vos ad S. Bonifacium in elimofinam fuam tradidit, ut aliud fervitium non faciatis, ficut unum denarium utraque ad centum per fingulos annos donetis ad Rore, in miffa S. Bonifacii, ea tamen ratione hunc vobis concedimus cenfum, ut pofteritas veftra absque omni contradictione fervile opus faciat, & fervilem conditionem nullo modo contradicant, † fignum Hrabani abbatis, qui hæc conceffit & fcribere juffit, † fignum recheonis presbyteri † fignum hartrati presbyteri † fignum engilbrahti presbyteri † gerolfi presbyteri † hruadbrahti presbyteri † Saluchonis diaconi † fridurichi monachi † ortuuin monachi † theotmari presbyteri, qui hæc juffus à præfato abbate fcripfit.

CXCIII. *Traditio in villa Wetarunga. (b)*

LIcet parva & exigua fint, quæ pro immenfis peccatis meis offero, tamen fcio, æquiffimum judicem plus devotionem mentis donantis, quam quantitatem muneris infpicere, quam ob rem ego, in Dei nomine, hiltiburg, cogitans pro falute animæ meæ, ac parentum meorum, ut in futuro merear vitam æternam, dono atque trado ad monafterium Fulda, quod conftructum eft in pago Grapfelde, in filva bochonia, juxta ripam fluminis Fuldæ, ubi S. ac pretiofus martyr, Bonifacius, facro requiefcit corpore, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum pius paftor effe videtur, traditumque in perpetuum effe volo, quicquid in pago jam nominato moderno tempore proprietatis habeo in villa, quæ dicitur Wetarunga, in agris, filvis, areis, domibus, ædificiis, campis, pratis, pafcuis, aquis, aquarumque decurfibus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici & nominari poteft de omni elaboratu meo, totum & integrum trado, cum mancipiis, quorum nomina hæc funt. *Villa Wetarunga.*

Non erant adfcripta nomina.

EA fcilicet ratione, ut quam diu in hac peregrinationis miferia, Deo volenre, detinear, per beneficium prædicti abbatis atque fucceflorum ejus, ad ufum vitæ meæ licitum fit habere, poft difceffum vero meum rectores memorati monafterii, nulla contradicente perfona, accipiendi, fruendi, in omnibus babeant poteftatem. Facta eft hæc traditio anno XXV. regni Hludovici Imperatoris, menfe Julio, quarto Calend. Augufti, coram his teftibus, † fignum hiltiburgæ, quæ hanc traditionis chartam fieri rogavit, † fignum friduhelmi † fturmi † reggi † theotmar † hruodbraht † albrih † helindeo † fumo † foul † rihuuuart † ratger † hartfrid. Gerolf, indignus presbyter, juffus fcripfit.

CXCIV. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Iuhhufen. (c)*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noftri Jefu Chrifti, nos, videlicet Widarolt & Alkman, res, quas nobis reginhart manu poteftativa tradidit, ut eas in elimofinam illius, ad S. Bonifacium traderemus, communi manu, juxta fidem fponfionis noftræ, pro remedio animæ ipfius, & conjugis ejus albuuiza, tradimus ad prædictum martyrem Chrifti, qui in monafterio Fulda facro requiefcit corpore, & vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præeft monachorum, hoc eft, totum, quicquid 556

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLVII. fub rubrica: *Precaria Leoberatu & filiæ fuæ.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXXXV. fub rubrica: *Traditio in villa Wetarunga.*

(c) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXXXVIII. fub rubrica: *Traditio Bonorum & mancipiorum in villa Iuccbufen.*

quicquid proprietatis habuit in terminis villæ, quæ vocatur Jubbusen, in pago Grapfelde, in areis, domibus, cæterisque ædificiis, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, pecoribus, mobilibus & immobilibus, mancipiis, quorum hæc sunt nomina, leobgis, gozolt, lobahilt, hiltigund, adalgund, vvolfniwi, adalmunt, vvarrat, cum omni elaboratu eorum, ea scilicet ratione hæc omnia supra memorata tradimus, ut albuuiz, quamdiu præsentialiter vivat, usufructuario per beneficium prædicti abbatis memoratas res possideat, censumque inde reddat, post obitum vero ejus, absque omni diminutione, & sine ulla contradicente persona, in potestatem S. Bonifacii iterum cuncta redeant, perpetuoque permaneant. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XXV. domini Hludovici, serenissimi Imperatoris, mense Augusto, tertio Cal. Septembris, & signum vvidarolti † altmanni, qui hanc traditionem fecerunt.

Isti sunt testes vestitionis, vvolfhelm, Elis, Eburhart, Albolt, Vnno, Didolt, marcuuin, Altgast, Berehart, Erlefred, Freibraht, Irminbraht, Nerolf, Ratgast, Hartnagal, Adaltag, Adalrih, Theotbraht, Geginhart, Folcger, Liutbart, Humbraht, Ato, Helidbraht, Marcuuart, Eggihart, Nanduuig, Reginbart, Heriman, Anno, Hruodicho, Warmunt, Hruoding, Frieso, Gundbold, Hreitger, Ettig, Fastman, Ecco, Fridubraht, Thiothart, Albuuin, Hahmunt, Isandfrid.

CXCV. *Traditio bonorum in villa Marahesfeld.* (a)

EGo, in Dei nomine, Widarolt, trado in elimosinam Perahtgarta, quicquid illa mihi manu potestativa tradidit tradendum, ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi ipse S. Dei ac gloriosus martyr, Bonifacius, sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini monachorum regulariter degentium pius præesse videtur pater, hoc est, totum, quod illa propriæ hæreditatis visa fuit habere, in villa Marahesfeld, in pago Grapfelde, campis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, ex integro trado, ea scilicet ratione, ut hæc omnia Perahtgart habeat ad suam vitam, & post obitum illius supra dictus abbas & successores ejus perpetualiter possidendi firmam & incontradictam habeant potestatem. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno XXV. domini Hludovici Imperatoris, mense Augusto, tertio Calend. Septembris, † signum Widarolti, qui hanc traditionis chartam fieri rogavit. Isti sunt testes vestitionis, Wolfhelm, Elis, Eburhart, Albolt, Vnno, Didolt. Marcuuin, Altgast, Berehart, Erlefrid, Freibraht, Irminbraht, Nerolf, Ratgast, Hartnagal, Adaltag, Adalrih, Thiotbraht, Geginhart, Folcger, Liutbart, Humbraht, Ato, Helidbraht, Marcuuart, Eggihart, Nanduuig, Reginhart, Heriman, Anno, Hruadicho, Warmunt, Hruoding, Frieso, Gundbold, Hreitger, Ettig, Fastman, Ecco, Fridubraht, Theothart, Albuuin, Habmunt, Isanfrid.

CXCVI. *Traditio bonorum aliorum in Marahesfeld.* (b)

EGo, in Dei nomine, Fruobanger, & conjux mea Hruada, communi manu tradimus ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, turbæ monachorum pius præesse videtur pater, hoc est, quod tradimus, in pago Grapfelde, in villa Marahesfeld, dimidiam partem totius proprietatis nostræ, in silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus rebus & immobilibus, ea scilicet ratione ista omnia tradimus, ut per beneficium supra dicti abbatis liceat nobis usu fructuario tradita habere ad vitam nostram, post obitum quoque nostrum amborum supra

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXXXVIII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Marahesfeld.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXXXIX. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Marahesfeld.*

supra dicta cuncta redeant in potestatem S. Bonifacii, absque ullius contradictione. Facta traditio anno XXV. regni domini Hludovici Imperatoris in monasterio Fulda, mense Augusto, tertio Calend. Septembris, coram his testibus, † signum Fruohangeri & conjugis ejus Hruadun, qui hanc traditionem fecerunt.

Isti sunt testes vestitionis, Wolfhelm, Elis, Eburhart, Albolt, Anno, Didolt, 557
Marcuuin, Altgast, Berehart, Erlefrid, Freibraht, Irminbraht, Nerolf, Ratgast, Hartnagal, Adaltag, Adalrih, Thiotbraht, Geginbart, Folcger, Liuthart, Humbraht, Ate, Helidbrabt, Marcuuart, Eggihart, Nanduuig, Reginbart, Heriman, Anno, Hruodicbo, Vuarmunt, Hruoding, Frieso, Gundbold, Hreitger, Ertig, Fastman, Ecco, Fridubraht, Theotharr, Albuuin, Hahmunt, Isanfrid.

CXCVII. Traditio bonorum in villulis Elidburg, Hettilebars & multis aliis, (a)

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, ego Theotrat & Euuih, & Witderpf, divino admoniti instinctu donamus atque tradimus communibus manibus, in elimosinam Asises, ad S. Bonifacium, Christi martyrem, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hrabanus abbas, multitudini præest monachorum, totum & integrum, quod proprietatis habere visus fuit in pago Grapfelde, & in pago Gozfelde, & in villulis subter nominatis in Elidburg, aream unam, & huobam unam, & totius sylvæ ad ipsam marcam pertinentis partem unam, id est, quartæ partis tertiam partem, [& in hettilebaro marcu unam aream, & huobas duas, *(b)*,] & in helidingero marcu, areas duas, & silvæ similiter quartæ partis tertiam partem, & in undrungeuueno marcu, illius sylvæ quartæ partis tertiam partem, [& in Sezzilahano marcu areas duas, huobas quatuor, & de sylva quartæ partis tertiam partem,] & in vvalaburino marcu, areas duas, & in gunbrahtesstat aream unam, ad herigolteshuson, huobas tres, & in Walaburino-Marcu, areas duas, & in eburiseshuson, medietatem totius capturæ, in gimundinero marcu, quartam partem illius capturæ, in waugheim aream unam, ad aseshuson, totum, quod ibi juste & legaliter possidebat, id est, terris, domibus, ædificiisque cæteris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, mancipiis, cum omni supellectili eorum, quorum nomina hæc sunt: wolfgoz, & uxor ejus, cum filiis duobus, leidrar & uxor ejus, cum filiis tribus, liutger, & uxor ejus, cum filiis quatuor, frumolt & uxor ejus, cum filiis duobus, hruodolf & uxor ejus, cum filiis duobus, huoggo vel huozgo, & uxor ejus cum filiis tribus, [gelo & uxor ejus, cum filiis tribus, thiotolf & uxor ejus, cum filiis tribus,] strago & uxor ejus, cum filio uno, framan, Huoz, maraholt, gerhart, liobniu, thancolf, erecas, ratgelt, sigiuuin, truogo, gisalfrid, vvillirat, franco, neosta, boves VIII. vaccæ, XVII. porci LXXVII. Ea scilicet ratione hæc omnia supra comprehensa tradimus, ut ego Theotrat, quam diu vixero in hac præsenti vita, per beneficium rectoris præfati monasterii, illa possideam, & post obitum meum, cum omni integritate & augmento idem ipse, & successores ejus habeant, atque possideant, suisque posteris perpetualiter possidenda relinquant. Facta hæc traditionis chartula in monasterio Fulda, anno XXV. regni domini Hludouici, gloriosissimi Regis Francorum, sexto nonas Octobris, subscriptis testibus † signum theotrata, euuiches, Witderbes, qui hanc chartam traditionis fieri rogaverunt † signum vuidarolti † theotbaldi † alauuitu † herimot † gebaroh † abraham † erluuin † liutbraht † reginhart † alter reginhart † meginfrid † zital † gisalmar † waltolf † wasolf, regingoz.

pagus Grapfeld. pagus Gozfeld. Elidburga villa. Hettilebaro marcu. Vudrungeuuone marca. Sezzilabano marcu. Vualaburinamarca. Gubrahtesstat. Herigeltarbuson. Eburisesbuson. Gimundener marca. Vuangbeims. Asesbuson.

Testes iterum vestitionis ejusdem traditionis, quam Theotrat & Euuich & Witderpf

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXL.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villulis Elidburg, Elidbero-Marcu, & multis aliis.*

(b) Hæc & reliqua uncis inclusa apud Schannat non extant.

Witderpf fecerunt, quam suscepit ab eis Heistolf presbyter, & monachus, & cum eo, Widarolt & Herimot, nuncii videlicet S. Bonifacii atque Hrabani abbatis, Thiotbald, Voto, Berengoz, Erluuin, Iring, Gundacar, Thrutbraht, Adalrih, Malolt, Reginhart, Otuuin, Meginfrid, Zital, Vualolf, Erlman, Meginolf, Otacar, Vuigbald, Gisalmar, Vualtolf, Herimuot, Marcuuart, Vualtger, Irmbraht, Ratbraht, Vuolfmunt.

CXCVIII. Traditio bonorum in villa Stetibaha. (a)

IN Dei nomine, ego Vualtpraht, pro remedio & salute animæ meæ, dono atque trado ad S. Bonifacium, qui in monasterio Fulda precioso requiescit corpore, ubi Hrabanus abbas, vir venerabilis vitæ, multitudinem regit monachorum, traditumque in perpetuum esse volo, in pago Grapfeld, in villa, quæ vocatur Ste-
558 tibaha, huobam unam, ea scilicet ratione, ut ab hodierna die, ac deinceps, in dominium redeat rectorum monasterii S. Bonifacii, ut, quicquid inde facere eligant, firmissimam habeant potestatem, nullo contradicente. Facta est hæc traditionis chartula in monasterio Fulda, anno XXV. Imperii Hludovici, piissimi Regis Francorum, mense Majo, die XV. ejusdem mensis, coram his testibus, † signum Waltprahti, qui hanc traditionis chartulam fieri rogavit † signum Ratolfi comitis, † Hrabani filii ejus † Hadageri † Hilti † Frumolti † Wolfungi. Gerolf presbyter scripsit.

CXCIX. Traditio bonorum in villa Vueitaha. (b)

IN Dei nomine, ego Unlaz, pro remedio animæ meæ & parentum meorum, trado ad monasterium S. Bonifacii, quod dicitur Fulda, ubi ipse preciosus martyr corpore requiescit, & venerabilis Hatto abbas præesse videtur, in villa, quæ nuncupatur Weitaha, in pago Tullifeld, totum & integrum, quod proprietatis habere visus sum, hoc est, areis, domibus, ædificiisque cæteris, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, ea scilicet ratione, ut à die præsente redeat in dominium S. Bonifacii & præfati abbatis, nec non & successorum ejus, atque in perpetuum in illa potestate permaneat, nullo contradicente. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno tertio Hludouici, Regis orientalium Francorum, mense Aprili, quarto nonas ejusdem mensis, † signum Unlazi, qui hanc traditionem fecit, † signum Gebarohi † signum nebi † signum Wanolfi. Gerolfus, indignus presbyter, jussus scripsit.

CC. Traditio bonorum in villa Machasbach. (c)

IN Dei nomine, ego Ricbolf, dono atque trado in elimosinam meam, ad monasterium S. Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi beatus Bonifacius, Christi martyr, sacro requiescit corpore, & ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini monachorum pius præest pastor, hoc est, quod trado, in pago Grapfelde, in villa macbasbah, traditumque in perpetuum esse volo, id est, domibus, ædificiisque cæteris, tertis, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mancipiis, quorum nomina hæc sunt: Franco, Waltrat, Erpfuuar, Winimar, Erpfuuar, Hruodlind, ea scilicet ratione trado hæc, ut per vestrum beneficium, quam diu in bac præsenti vita vixero, illa possideam, post obitum vero meum, vos & successores vestri, tenendi, habendi, fruendi, in

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXXXIII.* sub rubrica: *Traditio bonorum in Stetibaha.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLIX.* sub rubrica: *Traditio bonorum in villa Weitaha.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLVIII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Machasbah.*

in elimosinam meam, & utilitatem vestram firmam & incontradictam in omnibus habeatis potestatem. Facta est hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, anno III. Hludouici, Regis orientalium Francorum, mense Aprili, septimo Idus ejusdem mensis, † signum Rocholfi, qui hanc traditionem fecit † signum Mattoni † Fridubelmi † signum Thiotrichi † Rihharti † signum Waningi. Gerolf, indignus presbyter, scripsit.

CCI. Traditio bonorum in villa Fridirihot. (a)

EGo itaque in Dei nomine, Erluuin, trado ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini præest monachorum, traditumque in perpetuum esse volo, ob remedium animæ Theotrata, quicquid illa proprietatis visa est habere, in villa, quæ vocatur Fridirichesrot, & in Wancanheimero marcu, in pago Grapfeld, id est, areis, terris, domibus, ædificiisque cæteris, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus, & immobilibus, ea videlicet ratione, cuncta superius comprehensa trado ad prædictum martyrem, ut à die præsente Rectores præfati monasterii hæc omnia teneant, possideant, & quicquid exinde facere voluerint, liberam ac firmissimam in omnibus habeant potestatem. Facta est hæc traditionis chartula in monasterio Fulda, anno dominicæ incarnationis DCCCXLII. anno III. Hludouici, Regis Orientalium Francorum, mense Novembri, decimo quinto Calend. Decembris, coram his testibus † signum Erluuini, qui hanc traditionis chartam fecit † ebruanti † erolti † marcuuarti † alholti † nidgeri † landfridi † womari † wigrammi † eggiolti † heimotz † herimanni, † willigozi † nerbingi. Gerolfus, indignus presbyter, scripsit.

CCII. Traditio bonorum & mancipiorum. (b) 559

EGo, in Dei nomine, Haguno, trado in elimosinam meam, terram proprietatis meæ, id est, XL. jugera, & quatuor mancipia, ad S. Bonifacium, cujus sacratissimum corpus in monasterio Fulda requiescit, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudini monachorum præesse videtur, hoc est, inter Horobachorum marcum & Lembirbachorum marcum, in pago Grapfelde, mancipiorum nomina hæc sunt. *Desunt nomina.*

Ea scilicet ratione, quæ supra memorata sunt, trado, ut, quam diu præsentialiter in hoc seculo vivam, per beneficium præfati abbatis, usufructuario illa possideam, postque obitum meum, atque de hac luce discessum, ipse atque successores ejus, firmam & incontradictam in omnibus obtineant potestatem. Facta est hæc traditionis charta in monasterio Fulda, anno dominicæ incarnationis DCCCXLII. anno tertio Hludouici, Regis orientalium Francorum, mense Novembri, decimoquinto Calend. Decembris, coram his testibus † signum hagunonis, qui hanc traditionem fecit † albuuini † grundprahti † unchadi † wergoni † hartuuigi † snaringi † beratharii † regingeri † hiltigeri † heririchi † nerbingi † willigozi. Gerolfus, indignus presbyter, scripsit.

CCIII.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXIII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Friturichesrode.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXIV. sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum.*

CCIII. *Traditio bonorum & mancipiorum in vico Rodahuſun, & in Oſtheim. (a)*

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, ego Appo, & uxor mea, nomine Fruohna, tradimus ad S. Bonifacium, martyrem Chriſti, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir venerabilis, Hatto abbas, multitudinem monachorum regere videtur, in pago Grapfeld, & in vico Rodahuſun, & in Oſtheim, quicquid proprietatis habere viſi ſumus, in elimoſinam noſtram, & in omnibus finibus ejus, in campis, ſilvis, pratis, aquis, aquarumque decurſibus, ædificiis & mancipiis, his nominibus nuncupatis, Gundbart & uxor ejus Liutſuind, Horſtuuin, Waltrat, Adalgis, Willihilt, Bernfrid, Ratfrid, Hadubraht, Citburg, Thiotila, Suahprabt, Adalburg, Aſcberi, Lantuuin, Hrudloug, Ruotfrit, Hamunt, ea videlicet ratione, ut, quam diu vixerimus, totum illud per præſtariam ſupra dicti abbatis poſſideamus, poſt obitum vero noſtrum, auctum & melioratum ad rectores memorati monaſterii revertatur. Acta traditionis chartula ſexto Calendas Martii, anno XVI. regnante Hludouico, glorioſiſſimo Rege Francorum, coram his teſtibus † ſignum Widarolti † Herimoti † ſignum Altprabti † Fridurati † ſignum Willibotem † Rekoni † ſignum Theotuuigi † Elli, † ſignum Suidgeri † Hungeri † ſignum Wigfridi † Lantfridi † ſignum Hruodgeri † Adalfridi † ſignum Albuuini † Nidharti † ſignum Suuarzalohi. Hermannus, indignus diaconus, juſſus ſcripſit.

CCIV. *Traditio capturæ in Sundheimero marcu. (b)*

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, ego Suuarzalah, trado in elimoſinam meam, ad S. Bonifacium, martyrem Chriſti, qui in monaſterio, quod vocatur Fulda, ſacro requieſcit corpore, & vir venerabilis, Hatto abbas, multitudinem regit monachorum, hoc eſt, quod trado, unam capturam in pago Grapfelde, & in marcu Sundheimero, traditumque in perpetuum eſſe volo, ita, ut à die præſente rectores præfati monaſterii, nulla contradicente perſona, tenendi, fruendi, poſſidendi, in omnibus habeant poteſtatem. Actum publice in monaſterio Fuldaha, coram his teſtibus † ſignum Mattoni † ſignum Thiothari † ſignum Habchoni † ſignum Meginfridi † ſignum Thiotrichi † ſignum Rechoni † ſignum Aſalachi † ſignum Tenoni † ſignum Theotbrahti † ſignum Geralachi † ſignum Teneheili, † ſignum Gundbari, † ſignum Hruodolti † ſignum Hruoduuini † ſignum Engilbaldi. Wolfleoz, indignus diaconus, ſcripſit.

CCV. *Reſtitutio ablatæ ſylvæ. (c)*

ANNO dominicæ incarnationis DCCCL. factus eſt conventus in villa Lutaraha, Mattone præſidente, in quo Hruodolt comprehenſionem ſilvæ, quam in-
560 juſte comprehendit, fricconi advocato Hattonis abbatis reddidit, in præſentia teſtium, quorum hæc ſunt nomina: Matto, fricco, ſeggi, altbraht, adalbraht, walaah, nending, hruoding, emmo, tagabrabt, gundheri, liohman.

CCVI.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXXVIII.* ſub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in vico Rodahuſun & in Oſtheim.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXX.* ſub rubrica: *Traditio Capturæ in Sundheimero-Marcu.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXIII.* ſub rubrica: *Reſtitutio ablatæ ſylvæ.*

CCVI. *Traditio bonorum in villa Vuolfmunteshus. (a)*

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Zazo, trado in elimosinam meam ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi vir nobilis & laudabilis, Theoto abbas, multitudinem pie & juste degentium regit monachorum, hoc est, in provincia Tullifeld, in * hoitino marcu, in villa, quæ dicitur wolfmunteshusun, aream unam & duas huobas, ea videlicet ratione, ut quam diu vivam, per beneficium memorati abbatis & successorum ejus, usufructuario possideam, post obitum vero meum, in dominationem S. martyris & præfati abbatis, & successorum ejus redeat, nulla contradicente persona. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Dom. DCCCLVII. regni vero Domini Hludouici Regis XVII. quarto Idus Aprilis, coram testibus in præsenti notatis † signum zazen, qui hanc traditionem fecit † herimuot † erlo † heimo † deno, † egino † hunger † elli † asito † albrib † adalrham † williboto † liutolf † Nordloh † signum Meginharti diaconi, qui hæc jussus scripsit.

Hoitino (vel bocano vel boltino.)

CCVII. *Traditio bonorum in villa Vurazahu. (b)*

EGo, in Dei nomine, Wigbot, trado in elimosinam meam, ad S. Bonifacium, in pago Tullifeldun, in villa Vurazahu, jugerum unum, ea ratione, ut à die præsente in potestatem redeat S. Bonifacii, absque ullius contradictione. Facta traditio anno XIII. Regni Hludouici Imp. mense Augusto, II. nonas ejusdem mensis, coram his testibus † signum Wigboti traditoris † Joseph † Batto † Patger † Rihhart † juzo † swindhart, Adolf. Ego Ascrichus scripsi.

CCVIII. *Cambium inter Adalbertum, strenuissimum Comitem, & Fuldensem Abbatem Huoggerum. (c)*

COncambium Adalberti, Comitis strenuissimi, & venerabilis Fuldensis Cœnobii abbatis huoggeri. Conventione itaque inter se de concambio facta, rogatu ante dicti comitis, cum scientia & licentia gloriosi Francorum Regis, Ludouuici junioris, anno regni ejus VII. Tradidit vero præfatus venerabilis abbas, quod in Stocheim habuit, in dominium regis. Hanc traditionem accepit ipse comes, & ipsius vasallus fricco, ejusdem loci exactor. Comes autem Adalbertus, quicquid in villa N. in regis potestate habuit, in termino miliziacensis (vel milizicensis) totum ex integro tradidit ad sanctum Bonifacium. Hanc traditionem accepit Wolfmunt, advocatus abbatis, albuuin monachus & N. vilicus & consederunt in dominium sancti Bonifacii. Factæ sunt ergo hæ traditiones in * villa Adalberti comitis, Ruotsuuinduhusen, IV. Cal. Maji, firma stipulatione, istis sub testibus: Herimao presbyter; Eggiwin presbyter, Otfrid, Fricco, Emicho, Sigiloh, Bonadolf, Gerwin, Elis, Ruart, Egilhart, Bebo, Richeri, Ruotger, Druoor, Ebur, Ridant, Ranuolt, Zazo, Wanno, Swarzaloh, Otger, Regino, Gauuolf, Winigo, Herimot, Zazo, Rimis, Sigifrid, Matto, Gundbraht, Wicfrid, Dradolf, Einrat, Ruoding, Ercan, Heri, Reginbraht, Liutfrid.

Non potuerant legi in Manuscripto. Nos substituimus (villa)

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCLXXXV.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Wolfmunteshusun.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCXC.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Vurzahu.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. DXLVIII.* sub rubrica: *Cambium inter Adalbertum, strenuissimum Comitem, & Fuldensem Abbatem Huoggerum.*

CCIX. *Traditio bonorum in Dungdorf, & Thietirih Chashusen.* (a)

NOverit sagacitas omnium benevola mente investigantium, quomodo Suuanaburg, cum consensu filiorum suorum, loca jure hæreditario ad se in pago Grapfeld pertinentia, hoc est, [in Dungdorph &] in Thietirihcheshusun, quicquid habere illic visa est in locis curtilibus, areis, ædificiis, campis, cultis & in-
561 cultis, pratis, sylvis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus atque immobilibus, vel quicquid nominari potest in mancipiis, seu aliis quibusque rebus, tota integritate tradidit in manus virorum fidelium, Reginboldi scilicet, seu etiam Liumnandi, necnon & Walpberti & Engilhardi, ea ratione, ut post obitum suum ipsi traderent hoc ipsum prædium ad sanctum Bonifacium, sine ullius contradictione personæ, quod & perfecerunt, præsidente Domino admodum reverendo, Stadamaro Abbate, cæteris venerabilibus viris coram adstantibus, Einhardo præposito, Geroldo decano, Stattone Archicapellano, Adalgario presbytero & monacho, Alboldo presbytero & monacho, nec non & isti secundi ordinis præsentes erant, Thiommar diaconus & monachus, Rihbraht subdiaconus & monachus, Vuercuum scolasticus, Werinheri scol. Hatto scol. Agoz scol. Adalhart scol. † Isti sunt, qui traditionem fecerunt, & statim vestituram perpetrarunt, Reginbold, Vualpbraht, Liumnanth.

Testes, Meginbrid, Reginbold, Otuuin, Ruoduuin, Engilhart, Helmolt, Icho, Friduuin, Meginbold, Amalbraht, Adalhelm, Reginbart, Seolf, Vuernifrith, item Friduuin, item Engilhart.

CCX. *Concordia inter Episcopum Vuurzburgensem & Abbatem Fuldensem.*

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, notum sit omnibus Deo fidelibus, qualiter Vuolfgerus Episcopus, & Ratgarius Fuldensis abbas, cum suis clericis conventum fecerint in loco, qui dicitur Rezzibach, sub die VI. Cal. Aprilis, anno II. Domini Ludouuici, gloriosissimi Imperatoris, ut pristinam discordiam, quæ suadente inimico, membrisque ejus, inter eos versabatur, ad veram concordiam & ad felicem caritatem converterent, quod ita Deo propitio & fecerunt. Dedit igitur Vuolfgerus Episcopus, cum consilio fratrum suorum, supra scripto Abbati, sicut ei visum fuerat, decimationem suam, & sicut ipse abbas, cum fratribus suis, ab eo postulaverat, in primis ad Ecclesiam, quæ est constructa in villa, vocata Mechitamunil, ipsam villam & alias duas, quarum vocabula sunt Ruohheim & Vargesauwa, ad Erlabach, eandem villam, ubi Ecclesia ordinata est, ad Monasterium, quod vocatur Holzkyricba villas V. cum ipso monasterio, & hæc nomina earum, Nunishus, Nuiwenbronno, Halabingestat, Gundichenhuus, & Malbdrudeheim, ipsius servi abbatis. Similiter ad Stetin, ipsius servi in villa, quæ dicitur Nuneriheheslat, quod constat ex suis propriis aratris, exceptis servorum suorum. Similimodo, in villa vocata Rootmulti, ad Bunahu, ubi Ecclesia ædificata est. Similiter ad Tulbu, ubi nova Ecclesia ordinata est. Ad monasterium, quod dicitur Ratesdorf, cum ipso monasterio VII. villas, & hæc vocabula earum, duæ Tastaha, Tresfeld, Gruzzilabach, Gerismari, Berseo, vel Bersco, in octava villa, quæ vocatur Soresdorph, ipsius abbatis servi. Ad cellam, quæ vocatur Hunifeld, cum eadem cella VI. villas, & hæc vocabula earum, Rosbacb, Tria Hasalaha, Huniohan. Ad Sundheim, ubi Ecclesia constituta est. Ad Fledinui, sui servi. Similiter ad Boinzihiu ipsius servi, Luttera, Armabrunno, Brettembach. Ad Rore ipsius servi Thietricheshuus, Fribesenhuus, Hemmingeshuus, Treisbach, & hoc decreverunt inter se, ut nullus clericus vel laicus supra scripti Episcopi vel abbatis, temera-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DLXXVIII.* sub rubrica: *Traditio Suuanaburge Nobilis Matronæ.*

temerario ausu præsumpsisset supraseriptos terminos transgredi, vel violare & contaminare eorum concordiam, caritate confirmatam, quia nullus tam odibilis est Deo, scriptura testante, quam, qui seminat inter fratres discordiam. Insuper & invicem statuerunt, ut advocati eorum in publico placito inter se contentionem non haberent, sed inter se cum benivolentibus hominibus reconciliarent, de qualicunque caussa esset exortum.

CCXI. *Traditio mancipiorum.* (a)

EGo, in Dei nomine, Vodilrichus, dono atque trado in elimosinam sororis meæ Attun, ad monasterium Sancti Salvatoris, quod dicitur Fulda, ubi sanctus martyr Bonifacius corpore præclaro requiescit, & vir venerabilis, Ratgarius abbas, 562
præesse monachorum pius pastor videtur, hoc est, quod trado, tantum mancipia & hæc nomina illorum, Gerfrit, Willihilt, Muothelm, Leobgart, Helubrant; Engildrut, Albuvin, Hruodhilt, Bangarat, Leobhilt, Hiltirun, Wolfheri, Gerlang, Eburwin, Hiltifuuind, Wanburg, Hiltiburg, Gundhram, Suabolf, Macho, Theotolf, Theoting, Thrudmund, Herifwind, Rathilt, Wihdiu, Hruodfrid, Reginolf, Dancharat, Theotlind, Boti: ea vero ratione, ut per vestram præstariam illa ad vitam meam possideam; post obitum, Deo volente, meum, vos vel vestri secutores illa meliorata atque multiplicata habendi, fruendi habeatis, nullo contradicente, potestatem. Acta charta traditionis in monasterio Fulda, Anno IV. regni domini Hluduuichi, gloriosissimi Regis Francorum, † signum Ezzilo † signum Vuihing † signum Vualtgoz † signum Merboto † signum Amalrih † signum Freholf † signum Marcolt † signum Altroh † signum Arnwis † signum Gebo † signum Liuuiho † signum Vuerdant † signum Adalhoh † signum Hitto † signum Gerbraht † signum Erchanbraht † signum Hunrih.

CCXII. *Traditio bonorum in villa Elisba, Rubenhus & Clingison.* (b)

UNusquisque hominum, dum in hac peregrinatione degit, prævidere debet, quomodo per bona opera & studia, elimosinarumque largitatem peccatorum suorum veniam à Deo accipere mereatur, & regnum cœleste, quod primus parens per inobedientiam perdidit, obediendo, crucem Christi portando, suaque omnia relinquendo, acquirere possit: idcirco ego Albrih & Siguuart, hoc pertractantes, tradimus in elimosinam nostram, nostrorumque parentum, Deo & S. Bonifacio, martyri ejus, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi vir nobilis, laudabilis & largus, Thioto abbas, cœnobio Fuldensium monachorum rectissima norma piæ vitæ antecedit, quicquid proprietatis habemus in regione Grapfeldorum, in finibus Vuesthomono, in villa, quæ dicitur Elisba, id est, in campo & silva, & omnibus rebus, jure ad nos pertinentibus. Insuper etiam ego Siguuart, trado in provincia Tullifeldono, in eadem marca, in villa, quæ vocatur Rubenhus, unam aream dimidiam, & in captura, quæ dicitur Clingison, de inculta terra hobam unam. Ea itaque conditione, ut à die præsente in potestatem S. Bonifacii martyris, & prædicti abbatis integre cedat. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, mense Decembri, idibus ejusdem: coram testibus coram scriptis, signum Alberiches & Siguuart, qui hanc traditionem fecerunt, [signum Vuicfrides & Mildeo presbyteri, (c)] Adalfrid diaconus, Egirih diaconus, Meginbald presbyter, Catan subdiaconus, Bernolr subdiaconus.

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCLXXXVIII.* sub rubrica: *Traditio Mancipiorum.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. DXIII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Elisbe, Rubenhusen & Clingison.*
(c) Verba uncis inclusa apud Schannat non extant.

CCXIII. *Traditio bonorum in villa Iuchisa. (a)*

QVicunque hominum pro amico suo aliquid spoponderit, & in suam fidem acceperit, in quacunque sit re, justum & congruum reor fore, hoc perficiendo explere, si apud homines infamiam, & coram Deo vult periculum declinare, quam ergo infamiam apud homines, & hoc periculum coram summo Deo ego Christan cupiens devitare, trado Deo & S. Bonifacio, martyri ejus, qui in monasterio super ripam fluminis, quod dicitur Fulda, fundato, precioso corpore quiescit, ubi venerabilis Theoto abbas multitudini Fuldensium monachorum, pie ibi Domino nostro Jesu Christo militantium, rectissima norma spiritalis vitæ præest, de illa etiam hæreditate, quam Vuaho meæ fidei tradendo commendavit, ut duorum electionem habere potuissem, ut aut inde loca sanctorum honorem, seu etiam id propria pecunia redimerem, hoc est, quod trado, in provincia Grapfeldorum, in villa, quæ Iucbisa vocatur, & in terminis ejus, quicquid ibi de proprio jure in jus & dominationem meam tradidit, in domibus, ædificiis, areis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici vel nominari potest, ea videlicet ratione, ut à die præsente in jus & dominatio-
563 nem Sancti martyris Bonifacii, & memorati abbatis, vel successorum ejus, perpetualiter pertineat. Facta est hæc traditio publice in villa Iuchisa, anno ab incarnatione domini DCCCLVII. regni vero domini Hludovici, gloriosissimi regis orientalium Francorum XVIII. mense Junio, quinto Calendas Julii, coram testibus istis, signum Christani comitis, qui hanc traditionem perpetravit, † signum thiotonis abbatis † hesses comitis † burgharti comitis † otuuini † friconis † adalolti † vvargasti † heimen † vvahes † altmahres † reginen † & nidhartes † otrabmmes † thiotoltes † altprahtes † egoltes † albriches † matten † eben † vvaltmannes † ruodhelmes † folrates † vvaltprahtes † erlen † regges † bagunen, signum meginharti presbyteri, qui hanc chartam jussus scripsit.

CCXIV. *Traditio bonorum & mancipiorum in Westheim, & ejus finibus. (b)*

IN nomine S. & individuæ Trinitatis, ego Altmunt, trado in elimosinam Einharti, quicquid mihi manu potestativa commendavit, & tradidit Deo & S. Bonifacio, qui in monasterio Fulda sacro corpore sancte & venerande quiescit, ubi vir venerabilis, Theoto abbas, sanctissimis & honestissimis monachis præesse dinoscitur, hoc est, in provincia tullifelde, in villa vvestheim, & in finibus ejusdem villæ, aream unam & de culta terra X. agros & mancipia, quorum quædam mea, quædam vero meorum propinquorum, & mea communia, quorum hæc sunt nomina, otgis, otger, libolf, villifrid, theotburg, cum omni eorum supellectili, quantum ad me pertinent: Ea videlicet conditione, ut à die præsente in jus & dominationem pertineant, nulla contradicente persona. Actum publice in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLVIII. mense Junio, XVII. die ejusdem mensis, anno regni Domini piissimi regis Hludouuici XVIII. coram testibus istis, † signum altmuntes, qui hanc traditionem rogatus perfecit, † epben † berileibes † Eccen † siguuuartes † vvarmuntes † nordés † berimuotes † zazen † hruodoltes † siggen † nebes † vvigfrides, signum meginharti presbyteri, qui hanc chartam jussus scripsit.

CCXV.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXXXVI. sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Juchisa.*
(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCLXXXVII. sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in Westheim & in ejus finibus.*

CCXV. Traditiones duæ.

Verinbraht tradidit tria jugera terræ arabilis, in Vntargevveno marcu ad S. Bonifacium.

Sigivvin, & mater ejus N. communibus manibus tradiderunt duo jugera in eadem marca, cujus rei testes sunt Gundakar, Nebi, Eberis, Megiofrid, Hadafrid, Hartvvin, Wigftid, Arnolf, Ercanbot.

CCXVI. Traditio bonorum & mancipiorum in Starefriedeshusen. (a)

EGo in Dei oomine, Brunicho, & conjux mea Werinburg, communi tradimus manu ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Theoto abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse dinoscitur, hoc est, quod tradimus, quicquid in herphesdorfero marcu, & in starefrideshusen proprietatis habemus, in mancipiis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, & hæc sunt nomina mancipiorum, ellinhart, altbraht, brunhart, otger, richuuin, marcolf, rihebolt, rihhart, albolt, otfrid, ratfrid, berahthelm, ottuuih, leobuuiz, hugisuuint, findrah, reginsuind, adelsuind, ercanloug, attuuih, adaluuib & filius ejus, ea videlicet ratione, ut quam diu vivimus, per beneficium supra dicti abbatis usu fructuario possideamus: Post obitum quoque amborum oostrorum, supra dicta cuncta redeant in potestatem S. Bonifacii, absque ullius contradictiooe. Facta est hæc traditio anno XXIII. domini Hludovici, orientalium Fraocorum Regis, mense Septembri, sexto die ejusdem mensis. Isti sunt testes, engilmar, gerboh, eggi, oftrolt, geboroh, remuing, vvan, adodram, gotaram, salaram, vvigfrid, hiltiboto, gertag, vvolsbraht, gerhart, offo, folcbraht, altbraht, vverinmunt, meginrat.

CCXVII. Traditio bonorum in Marchereshusen.

EGo in Dei nomioe Gerrih, trado Deo & S. Bonifacio, martyri ejus, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem regit mooachorum, hoc est, in pago Grapfeld, in villa Marchereshusun, & in terminis ejus, quicquid proprietatis visus sum habere, ea videlicet ratione, ut à die præsente in potestate & dominatione memorati S. Martyris & præfati abbatis, vel successorum ejus, sioe ullius personæ contradictione consistat. Acta est hæc traditio in monasterio Fulda, Anno ab incarnatione Dom. DCCCLXIII. regni vero domini Ludovici, piissimi Regis orientalium Francorum XXIII. mense Majo, XVI. die ejusdem mensis, indictione XIV. coram testibus istis, signum Gerrichhes, qui hanc traditionem fecit, † Waldman † Reginger † Gerhoh † Vodalger † Baldman † Waldman † Othold, Crel Othok † Egizo † Thiotrih † Ribheri † Albwart † Albolt † Ruoding † Ratbald † Ruoding † Adalbald † Albbart † Gozbreht, † Eburheri.

CCXVIII. Traditio capturæ in Steinah. (b)

IN nomioe Domini & Salvatoris nostri, Jesu Christi, ego Vnwao, & Billung, una cum Baldunge, tradimus ad S. Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem regit monachorum, hoc est, in regione Grapfelde, in finibus Weterungono & Rugiheimono, in captura, quæ dicitur Steinaha, quicquid nobis Rihhilt jure hæreditario dereliquit, ea videlicet ratione, ut à die præsente in dominio & potestate 564

Kkkk 3 S. Boni-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCVI.* sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in Starcfrideshusen.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCII.* sub rubrica: *Traditio capturæ in Steinah.*

S. Bonifacii martyris, & præfati abbatis, vel fucceſſorum ejus, conſiſtat. Facta eſt hæc traditio in monaſterio Fulda, Anno ab incarnatione domini DCCCLXIII. regni vero Domini Ludovici, piiſſimi Regis XXIII. menſe Junio, XV. die ejusdem menſis, coram teſtibus iſtis, ſignum Vnwanes, Billunges, & Baldunges, qui hanc traditionem fecerunt, † Thiotrih † Hunger † Eburbart † Hruoding † Othart † Altger † Harit.

CCXIX. *Traditio capturæ in Thiodorf.* (a)

EGo, in Dei nomine, Swarzaloh, trado ad S. Bonifacium, martyrem Chriſti, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem regit monachorum, hoc, quod trado, in provincia Grapfelde, in finibus Thiodorfono, medietatem unius capturæ, quæ ad me jure pertinere videtur, ea ſcilicet ratione, ut à die præſente ad prædictum martyrem & præfatum abbatem, vel ſucceſſores ejus, integrè cedat. Facta eſt hæc traditio in monaſterio Fulda, menſe Maji, die XV. ejusdem menſis, coram teſtibus iſtis, ſignum Swarzlohes, qui hanc traditionem fecit, † Sundarolti presbyteri, ſignum Hartrati presbyteri † Meginharti presbyteri † Gozmar † Reginbrahtes monachi † Emichen Scholaſtici † Gerbraht Scolaſtici, Sigibraht Scholaſtici, Helmpraht Scholaſtici.

CCXX. *Traditio bonorum in Hobheym.* (b)

Ego, in Dei nomine, Altcarl, trado ad S. Bonifacium, martyrem Chriſti, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi venerabilis Thioto abbas multitudinem regit monachorum, hoc eſt, quod trado, in provincia Grapfelde, in *Hocbheym.* finibus Hohheimono, in eadem villa Hoheim, quicquid proprietatis viſus ſum habere in areis, agris, pratis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus & immobilibus, & mancipiis, quorum hæc ſunt nomina, Welung, Willibirg, Meginhart, Baldolf, Otheri, cum omni eorum ſupellectili, ea videlicet ratione, ut à die præſente ad prædictum martyrem & memoratum abbatem, vel ſucceſſores ejus, cum omni integritate revertatur. Acta eſt hæc traditio in villa, quæ dicitur Kizzicha, anno ab incarnatione domini DCCCLXIV. regni vero domini Ludovici, piiſſimi *Altcari.* Regis orientalium Francorum, coram teſtibus iſtis, ſignum Altcarli, qui hanc traditionem fecit, nomina teſtium, Othelm, Frohing, Eburhart, Bern, Bernheim, Erkenger, Heriſtalt, Giſalram, Gozheri, Ruoding, Ratfrid, Habolt, Ebeno, Hraban, Huohhing, Hadumar.

565 ## CCXXI. *Traditio bonorum in Hisheresbuſen, Herolfesſteti & Adololfesleibi.* (c)

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, ego Nordman, trado DEO & Sancto Bonifacio, martyri ejus, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudini monachorum præeſſe videtur, hoc eſt, quod trado, in provincia Grapfeldono, in villa Hisheresbuſun, Herolfesſteti, & Adololfesleiba, in finibus earundem villarum, quicquid mihi quondam dominus meus, Heſſi comes, manu poteſtativa meæ fidei tradendo commendavit, ad tradendum S. martyri, id eſt, quicquid proprietatis in prædictis locis habuit atque poſſedit, totum & integrum, quicquid nominari poteſt, in areis, ædificiis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus, & mancipiis, quorum hæc ſunt nomina: Nandwig, & uxor ejus, Iring & uxor ejus, cum filiis duobus, Heimo & uxor ejus cum filio, Wolfwin & uxor ejus, Wagolf & uxor ejus, cum duobus

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DXIV.* ſub rubrica: *Traditio capturæ in Thiodorf.*
(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCVII.* ſub rubrica: *Traditio Bonorum in Hobheim.*
(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCIX.* ſub rubrica: *Traditio Bonorum in Isheresbuſen, Herolfesſteti & Adalolfesleibi.*

bus filiis, Wielant & filius ejus, Werinleih & uxor ejus, cum duobus filiis, Warolf & uxor ejus cum filia, Wolfrat & uxor ejus cum IIII. filiis, Sintbraht & uxor ejus, Adalmunt & uxor ejus, Vualtger, Hruohing, Heidanrih, Sigiuwin, Irmina, Marenbrud cum filiis duobus, Thiotlind cum filiis tribus, Skierhilt cum filiis tribus, Gotahelm & uxor ejus, Otniu cum filiis duobus, Frohilt, Frenekin, Hadumar, cum omni eorum ſumptu & ſupellectili. Ea videlicet ratione, ut omnia, quæ ſupra ſcripta ſunt, à tempore præſenti ad prædictum martyrem, & memoratum abbatem, & ſucceſſores ejus, omni integritate revertantur. Acta eſt hæc traditio in monaſterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLXVI. regni vero domini Ludovici, piiſſimi regis orientalium Francorum XXVI. menſe Februario, quinto Calend. Martii, coram teſtibus, ſignum Nordmanni, qui hanc traditionem fecit, ſignum Burgharti comitis, † Chriſtan, † Berngerr, † Ercanbald, † Sigibrabr, † Egilwart, † Cunibraht, † Ruadmunt, † Nandheri, † Sibicho, † Ercanbraht, † Haholt, † Vuinfrid, † Adolt, † Sigifrid, † Vuerinfrid, † Adalo. Iſti ſunt, qui veſtitionem viderunt & audierunt, † Lantheri, † Vuargaſt, † Vuigbald, † Habgrim, † Hatto, † Thiotger, † Vualto, † Heimolf, † Gozhelm, † Hemming, † Hemmot, † Gerbraht, † Mabtger, † Ernicho, † Haholt. De Hishereshuſen teſtes veſtitionis, Vuartgaſt, Hahgrim, Vuoch, † Ercaobrat, † Eburolf, † Burgolf, † Hemininet, Brunger, Jungman, Frigueho, Meginbraht, Egino, Baldrih, Albolt, Amalger, Albolf, Einhart, Rihheri, Gerfrid, Rabanolt, Madalrih, Riholf, Inkrih, Sigibraht, Norman, Folcrih, Folcger, Sandolf, Albrih, Thiotbraht. Teſtes de Adalolfesleibu, Ruholt, Ruotger, Regino, Brunhart, Hahbraht, Marcolt, Vuolgrim, Bernhelm, Eogilbraht, Ratheri, ſignum Meginrati presbyteri, qui hanc chartam traditionis juſſus ſcripſit.

CCXXII. *Traditio bonorum in villa Iuchiſa. (a)*

EGo, in Dei nomine, Reginbald, trado in eleemoſynam meam, meorumque propinquorum, DEO & S. Bonifacio, martyri ejus, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem regit monachorum, hoc eſt, quod trado in provincia Grapfelde, in villa Iuchiſa, & in terminis ejus, quicquid proprietatis viſus ſum habere, in areis, campis, pratis, aquis, aquarumque decurſibus. Ea videlicet ratione, ut à die præſente ad prædictum martyrem & memoratum abbatem, ſucceſſoresque ejus, cum omni integritate pertineat. Facta eſt hæc traditio in monaſterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLXII. menſe Majo, ſecundo nonas ejusdem menſis, coram teſtibus iſtis, ſignum Reginbaldi, qui hanc traditionem fecit, † Adalolt, † Vuargaſt, † Vuolfhelm, † Helmgoz, † Ruodger, † Meginhart.

CCXXIII. *Traditio Capturæ Rotibah. (b)*

EGo, in DEI nomine, Rihbald & Engilger, tradimus ad S. Bonifacium, martyrem CHRISTI, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem regit monachorum, hoc eſt, quod tradimus in illa captura, quæ dicitur Rotibah, quæ jacet in confinibus Grapfeldono, & Salagæuono, quicquid proprietatis viſi ſumus habere in areis, campis, pratis, paſcuis, ſylvis, aquis, aquarumque decurſibus, totum & integrum. Ea ſcilicet ratione, ut à die præſente ad prædictum martyrem & memoratum abbatem, vel ſucceſſores ejus, cum omni integritate conſiſtat. Acta eſt hæc traditio in monaſterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLXIII. menſe Septembri XIIII. die ejusdem menſis, coram teſtibus iſtis, ſignum Rihbaldes & Engilgeres, qui hanc traditionem fecerunt, † Ellinger, † Haguno, † Liobger, † Nantgozt, † Suinderaht, † Vuago, † Heriman, † Hahmunt, † Benno. 566

CCXXIV.

(a) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXC. ſub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Iuchiſa.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCXCIV. ſub eadem rubrica.

CCXXIV. Traditio bonorum in Suuinfurt. (a)

EGo, in DEI nomine, Reginhart, trado pro fratribus meis, Ribbaldo & Engilgero, ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fuldæ sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Theoto abbas, multitudini monachorum præest, hoc est, quod trado, in provincia Grapfeld, in finibus Geltereshei-mono, in villa Suuinuurt, de terra culta atque arabili agros LIIII. Ea videlicet ratione, ut à die præsente ad prædictum martyrem, & memoratum abbatem, vel successores ejus, cum omni integritate pertineat. Facta est hæc traditio in prædicto monasterio, anno ab incarnatione Domini DCCCLXV. regni verò domini Ludovici, regis Orientalium Francorum XXVI. mense Decemb. XX. die ejusdem mensis, coram testibus istis, signum Reginhartes, qui hanc traditionem fecit, † Fridurih, Friduuuin, † Vuihdeo, Helidmunt, † Buobo, † Vuago, † Ruodger, signum Meginharti presbyteri, qui hæc scripsit.

CCXXV. Traditio bonorum in villa Kizzige. (b)

EGo, in DEI nomine, Fridurih, trado pro Folcgero ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem regit monachorum, hoc est, quod trado, in provincia Salagewe, in villa Kizziche, & in finibus ejus XXXV. jugera, ea videlicet ratione, ut à die præsente ad supra dictum martyrem, & memoratum abbatem, vel successores ejus, sine ullius personæ contradictione, integre cedat. Facta est hæc traditio in monasterio Fuldæ, anno ab incarnatione Domini DCCCLXVII. regni verò domini Ludovici regis XXVII. mense Januario, tertio die ejusdem mensis, coram testibus istis, signum Fridurihes, qui hanc traditionem fecit, † Friduuuini, † Gerlah, † Vuago, † Helidmunt, † Buobo, † Ruodger, signum Meginbrahti presbyteri, qui hæc scripsit.

CCXXVI. Traditio bonorum in Rabingeshusen. (c)

EGo, in DEI nomine, Hahing, trado ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudinem regit monachorum, quicquid proprietatis visus sum
Sylva Bochonia. habere in villa Rohingeshus, quæ sita est in sylva Bochonia, in areis, domibus, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus. Ea scilicet ratione, ut ego & uxor mea, quam diu vivam, usufructuariò possideam. Post obitum verò nostrum, ad prædictum martyrem, & memoratum abbatem, vel successores ejus revertatur. Facta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLXVI. mense Octob. XXIII. die ejusdem mensis, coram testibus istis: signum Hahinges, qui hanc traditionem fecit, † Engilmar, † Galaman, † Sigibraht, † Hinimi, † Helmrih, † Gerhart, † Ascrih, † Hiltiboto, † Gerhoh, † Vuerim, † Cadolt, † Beredtman, † Arnrih, † Ortolt, † Amanolt, † Hahbraht, † Engilger, † Remuing.

CCXXVII. Traditio bonorum in captura Aten. (d)

EGo, in Dei nomine, Mennisgo & Adalhart, cogitantes pro remedio & salute animæ nostræ, quomodo in hac peregrinatione acquirere possimus, hanc hæredi-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCXCVIII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Suuinfurt.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCCII.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Kizzige.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. CCCCCI.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Robingeshusen.*

(d) Extat apud *SCHANNAT n, CCCCCIII,* sub eadem rubrica.

hæreditatem perpetuam, quam dominus sibi servientibus per Apostolum suum promisit, dicens, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus his, qui diligunt eum: & iterum ipse dicit, date eleemosynam, & ecce omnia munda fiunt vobis. 567

Idcirco tradimus ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi venerabilis Thioto abbas multitudini Monachorum præesse videtur, hoc est, quod tradimus, in provincia Grapfeld, in captura, quæ quondam dicitur Aten fuisse, & sita est in finibus Sundbemono, quicquid ibi proprietatis visi sumus habere in campis & sylvis, omnibusque legitimè adjacentibus. Ea scilicet ratione, ut à die præsente ad prædictum martyrem & memoratum abbatem, vel successores ejus, sine ullius personæ contradictione integre pertineat. Acta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLXVII. regni vero Domini Ludovici, regis orientalium Francorum XXVII. mense Majo, XX. die ejusdem mensis, coram testibus istis, signum Mennishen & Adalhartes, qui hanc traditionem fecerunt, † Bernecar, † Sigwart, † Thiotpraht, Brunger.

CCXXVIII. Traditio bonorum in Sundheym. (a)

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Folcbraht, trado Deo & Sancto Bonifacio, martyri ejus, in eleemosynam meam, meorumque propinquorum, maximèque pro salute Domini mei Theotonis, quicquid in Tullifeld, in finibus Sundheimono, proprietatis visus sum habere in areis, campis & sylvis. Ea videlicet conditione, ut à die præsente ad servitium prædicti martyris integrè pertineat. Acta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione domini DCCCLXVI. mense Julio XV. die ejusdem mensis, coram testibus istis, signum Folcbrahtes, qui hanc traditionem fecit, † Hartrohes, † Ruodunges, † Hungeres, † Orthartes, † Brunger, † Abrih, † Vuago.

CCXXIX. Traditio bonorum in villa Aschaha. (b)

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, ego Betilo, cogitans pro remedio & salute animæ meæ, trado in eleemosynam meam, ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi vir venerandus, Thioto, abbas & Magister monachorum esse dignoscitur, hoc est, quod trado, in provincia Grapfelde, in finibus, Vuetarungono, in villa namque, quæ dicitur Aschaba, LXXX. agros propriæ hæreditatis. Ea verò ratione, ut à die præsente ad præscriptum martyrem & prædictum abbatem, vel successores ejus integrè cedat. Acta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLXVII. regni verò Ludovici, piissimi regis, XXVII. mense Majo, XX. die ejusdem mensis, coram testibus istis, signum Betilen, qui hanc traditionem fecit, † Siginandes, † Lantprat, † Gundicho, † Vuagbrant. † Thiotman, † Meginbart, presbyter scripsit.

CCXXX. Traditio partis capturæ in Rotmulti. (c)

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, ego Adalolt, cogitans pro remedio & salute animæ meæ, trado in eleemosynam meam, ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi veneran-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. D.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Sundheim.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. DIV.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Aschaba.*

(c) Extat apud *SCHANNAT n. DV.* sub rubrica: *Traditio partis capturæ in Rotmulti.*

dus Thioto abbas multitudini monachorum ibidem Deo famulantium rectissima norma regularis disciplinæ præesse videtur, hoc est, quod trado, in provincia Grapfelde, in finibus villæ, quæ vocatur Rotmuki, unius capturæ partem, jacentem inter montes, qui à quibusdam Similes, à quibusdam verò Steinberg & Bernberg vocantur, illam scilicet partem, quæ juste & legaliter ad me pertinere videbatur. Ea scilicet ratione, ut à die præsente ad prædictum martyrem & memoratum abbatem, vel successores ejus, sine ullius personæ contradictione, pertineat. Acta est hæc traditio in monasterio Fulda, anno ab incarnatione Domini
568 DCCCLXVII. regni vero domini Ludovici, piissimi Regis orientalium Francorum, XXVII. mense Julio, decimo Calend. Augusti, coram testibus istis, signum Adololti, qui hanc traditionem fecit, signum Wargasti, †Thiodolti, †Ruodin, †Ruotger, †Hatto, †Arindio, †Otger, †Nilo, †Rihbraht, †Hahger, †Harit, †Mennisgo, †Adalbraht, † Vuilligoz, signum Meginharti, qui hæc jussus scripsit.

CCXXXI. Traditio bonorum in villa Hoherot, vel Vualtratæbus. (a)

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, ego Cunihilt, trado Deo, & Sancto Bonifacio, martyri ejus, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, multitudini monachorum præesse videtur: Hoc est, quod trado, in provincia Grapfelde, in finibus Vuolfriheheshusano, in villa nuncupata Hobireod, quicquid mater mea Vualtrat manu potestativa mihi tradidit, in areis, domibus, ædificiis, campis, pratis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, & omnibus legitimè adjacentiis, & mancipiis ad eundem locum pertinentibus, cum omni eorum elaboratu & supellectili. Ea scilicet ratione, ut à die præsente, prædicto martyri & memorato abbati, vel successoribus ejus, fratribusque illic Deo famulantibus, perpetualiter serviat, nulla contradicente persona. Acta est hæc traditio in villa Hohireod, quæ à quibusdam Vualtratebus dicitur, anno ab incarnatione Domini DCCCLXVII. regni vero domini Ludovici Regis, orientalium Francorum XXVII. mense Augusto, tertio Calend. Septembr. coram testibus inferius scriptis, signum Chunihiltæ, quæ hanc traditionem fecit, Eggihart, Vuargast, Adololt, Thiotolt, Suitbot, Erlo, Sigimar, Albrih, Ortleib, Erdberabt, Ruodbraht, Vuigfrid, Ratbraht, Albhart, Hadumar, Euuib, Tagolf, Egilolf, Vogo, Remming, Salaman, Fredant. Isti sunt testes, qui viderunt & audierunt, quod Cunihilt potestativa manu Thiottonem abbatem vestivit totius hæreditatis, quam in Hohreode possidebat, & hæc mancipia, in quibus vestivit Ruodbraht, & Ingilhilt filia ejus.

ISti sunt testes traditionis prioris, quam Cunihilt ad Sanctum Bonifacium ad Waltratrushusun fecit, quam vestitionem advocatus noster, & frater noster Thiotbraht possederunt: Signat Engilhelm presbyter, Eling presbyter, Eggihart Comes, Wargast, Adololt, Gerhoblud, Huomo, Lantrih, Landfrid, Thiotheri, Thiodolt, Altman, Huozi, Birnicho, Reginolt, Folcperaht, Hiltuwin, Engilbart, Albhart, Erbo, Hatto, Gauwolf, Thiotger, Gerboh, Arndeo, Brunman, Heimbraht, Ortheri, Ortleib, Ruodolt, Hruotgast, Sigilob, Thiothart, Adalhoh, Erhart, Frethant, Herimuot, Walahram, Hiltwin, Adalwart, Waltbraht, Burchart.

CCXXXII.

(a) Extat apud *SCHANNAT* n. *DVI.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in villa Hoherot vel Waltratebus.*

CCXXXII. *Traditio Capturæ in Westheymer marca. (a)*

EGo, in Dei nomine, Wargaſt, trado ad Sanctum Bonifacium, martyrem Chriſti, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi vir venerabilis, Thioto abbas, monachorum turbam non modicam regit. Hoc eſt, quod trado in provincia Tullifelde, in Weſtheimono marcu, in una captura, quicquid proprietatis habui, ea videlicet ratione, ut à die præſente ad Sanctum Bonifacium pertineat. Acta eſt hæc traditionis charta in monaſterio Fulda, anno ab incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti, DCCCLXVIII. menſe Auguſto, octavo Idus Septemb. coram iſtis teſtibus, ſignum Wargaſti, qui hanc traditionem fecit, † Albrih, † Sunedarolt, Adalfrid.

CCXXXIII. *Traditio bonorum in villa Waldbarig.*

NOtum ſit omnibus fidelibus noſtris, quod nos quatuor germani, Recco, videl. Werinfrid, Hsholt & Huomo, æquo animo parique conſilio, manu communi tradimus tibi, Ruotgere, in fidei tuæ manum, quicquid proprietatis viſi ſumus habere in pago Grapfelde, in villa, quæ dicitur Waldbarigi, (Waldberingen) 569
ita, ut ſi Adalfridum germanum noſtrum ſupervixeris, ante trigeſimum diem obitus ſui, prædictum locum, ad Sanctum Bonifacium, martyrem Chriſti, tradas in eleemoſynam noſtram, noſtrorumque propinquorum, tàm viventium quàm & defunctorum, ea videlicet ratione, ut ab eo die ratum & ſtabile permaneat ad privatum ſervitium prædicti martyris, & fratrum illic Deo ſervientium, & ut nullius Clerici aut Laici, vel alicujus perſonæ beneficium unquam fiat, & ſi unquam factum ſit, nos jure hæreditario accipiamus prædictum locum, vel ſucceſſores noſtri accipiant.

Acta eſt hæc traditio in prædicta villa, anno ab incarnatione Dom. DCCCLXIX. regni verò domini Ludovici, regis XXIX. menſe Martio coram teſtibus iſtis, Seggi, Elli, Erlo, Vodilbrabt, Gotahelm, Ratwin, Waltheri, Altuom, Eberco, Altmunt, Rebcheo, Emmo, Werin, Erphunt, Werin, Eggirih, Thiotbraht, Eppbo, Sigimun, Erbo, Roman, Burgbart, Engilhart.

CCXXXIV. *Traditio bonorum in Reodon & Grimeſrod. (b)*

EGo, in Dei nomine, Adalhun trado ad Sanctum Bonifacium, martyrem Chriſti, qui in monaſterio Fulda ſacro requieſcit corpore, ubi Thioto abbas piis monachis præeſſe videtur, hoc eſt, in duobus locis, Reodin videlicet & Grimesrode LX. agros. Ea videlicet ratione, ut ad vitam meam poſſideam. Poſt obitum verò meum, ad prædictum martyrem, & præfatum abbatem, vel ſucceſſores ejus, cum omni integritate revertantur. Actum publicè in monaſterio Fulda, anno ab incarnatione Domini DCCCLXVIII. regni verò domini Ludovici piiſſimi regis XXVIII. menſe Aprili XII. Calend. Maji coram teſtibus iſtis, ſignum Adalhunes, qui hanc traditionem fecit.

CCXXXV. *Traditio bonorum in Munricheſſtadt.*

EGo in Dei nomine Erlwin, trado ad Sanctum Bonifacium, qui in monaſterio Fuldenſi ſacro quieſcit corpore, ubi vir venerabilis, abbas Sigibart, monachis præeſſe videtur, traditumque in perpetuum eſſe volo, in eleemoſynam meam & uxoris meæ, quicquid proprietatis habeo in villa, quæ dicitur Munricheſtat, hoc eſt, areas duas, & manſas duas, Molendinum unum cum cæteris adjacen-

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DVIII.* ſub rubrica: *Traditio Capturæ in Weſtheimero-Marcu.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. DX.* ſub rubrica: *Traditio Bonorum in Reodon & Grimesrod.*

adjacentiis, sylvis, pratis, pascuis, aquis: earatione, ut quam diu vixero, & uxor mea, totum illud per præstariam supradicti abbatis, possideamus, singulisque annis detur mihi vestimentum lineum unum, post duos annos laneum, post annos III. pallium: Sicque post obitum nostri, auctum & melioratum, ad Rectores monasterii memoratæ res revertantur. Acta traditio anno XXXVI. regnante Ludovico, gloriosissimo rege orientalium Francorum, coram his testibus, signum Erlwini traditoris, †Sigibarti abbatis, † Engilheri presbyteri, †Haichoni presbyteri, Willoni presbyteri, Ratolfi presbyteri, † Adalfridi presbyteri, † Geroh, † Wignanel, Sandrat, † Reginhart, † Amalung, † Adalfrid. Heinrich, indignus subdiaconus, scripsit.

CCXXXVI. Traditio jurium & bonorum in multis villis Comitatus Kristani. (a)

Sequitur paulo post eadem traditio.

SI facultates nostras propter amorem DEI, & remissionem peccatorum, ad loca sanctorum benevola mente deferimus, procul dubio in æterna beatitudine remunerationem accipere credimus. Idcirco ego Cunibilt, sana mente, salubrique consilio cogitans pro remedio animæ meæ, & parentum meorum, dono atque trado ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda sacro quiescit corpore, ubi vir venerabilis, Sigihart abbas, multitudini monacho-
570 rum pius pastor præesse dignoscitur, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid proprietatis habere visa sum in pago Grapfelde, in comitatu Kristani Comitis, in villis, videlicet, & terminis earum, his nominibus nuncupatis, Grinstat, Suallunga, Smalacalta, Wasunga, Kazaha, Heriphà, Gerratehus, Waltratehus, Hibinstat, Sala, Helidunga, Glismuotesbusum, Tanbah, Batolueftar, Gisanheim, [Christan, Comes illius loci jussor,] *(b)* cum mansis & mancipiis LX. quorum nomina hæc sunt, Albung, & uxor ejus Hadagast, & filii eorum, Albrat, Waltrat, Herifrid, Ellinswind, Ata, Lantswind, Werinberi, Benno, & uxor ejus Rihcbilt, & filii eorum, Thiorgelt, Egillind, Albwin, Berbart, & filii ejus, Ruodolt, Haholt, Berhart, Heribrant, Ratolt, Serot, & uxor ejus Brunbilt, & filii eorum Thiotman, Ludimunt, Guilliger, & uxor ejus Wielswind, & filii eorum Wiliger, Reginfrid, Francrib, & uxor ejus Willibug, & filii eorum Engilger, Albun, Reginswind, Engilger, & uxor ejus Alblind, & filii eorum Habger, Hiltiburg, Meginswind, Ruodger, & sorores ejus, Heriwih, Hiltun, Thuotburg, Engila, Seliuuib, & filii ejus Thiotger, Thiothed, Irminswind, Megingoz, Gernand, & uxor ejus Helida, & filii eorum Sindgoz, Gernand, Rata, Nendilo, Hiltibirg, Adalbraht, Fridaburg, Adalhart, Adalbraht, Adalo, Liutger, Bilihilt & filii ejus Gerolf, Adala, Reginheri, Baugolf, Ashilt, Gozmunt, Werindrud, Wolualt, Mahtsuuind, Hitta, Totta, Werindrud, Gozmunz, Liobuuiz, Adaluuiz, Lintuuar, Adaluuiz, Wihmuot, Etta, Folcolt, Lioman. Ea tamen ratione, ut quam diu ego vixero, ad usus humanos, tam istam traditionem, quàm etiam beneficium à rectoribus monasterii Sancti Bonifacii mihi præstitum possideam. Post obitum vero meum, cuncta aucta atque meliorata ad prædictum martyrem CHRISTI, & ad Rectores ejusdem monasterii revertantur. Præterea rogo atque obsecro, ut traditio hæc, quam ego DEO & Sancto Bonifacio tradidi, post discessum meum de hoc seculo, intemerata permaneat, ita ut nulli hominum in beneficium præstetur, sed ad generales usus fratrum, in eodem loco, sub regula & abbate diu noctuque militantium, perpetualiter deserviat. Huoggi, presbyter & monachus, scripsit.

Facta est hæc traditionis chartula anno dominicæ incarnationis DCCCLXXIV. indictione VII. regni autem Ludouici, gloriosissimi regis, anno XXXIIII. coram his testibus, signum Kristani Comitis, Ruodger, Vualdman, Vuerinfrid, Haholt, Marabolt,

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DXVII.* sub rubrica: *Traditio Jurium & Bonorum in multis villis, in Comitatu Kristani.* Reperitur ista iterum infra *n. CCXLV.*

(b) Hæc verba uncis inclusa apud Schannat non extant.

raholt, Albril, Erlebraht, Galaman, Ruodolt, Helphirih, Ruotger, Truogo, Geberoh, Zazo, Herimuot, Gerolt, Ostrolf, Vualdman, Meginolf, Baldrib, Vuarto, Milo, Arndio, Otger, Etih, Otmar, Hiltwin, Haieho, Orleib, Goteram, Thiotbraht, Embrieo, Engilbraht, Seggi, Bern, Erluuin, Vuenibraht.

CCXXXVII. *Traditio bonorum & mancipiorum in villa Hostheim.* (a)

IN nomine Domini nostri JESU CHRISTI, ego Elli, Ermanolt, & Bald, tradimus potestativa manu, ad monasterium Fuldam, ubi egregius martyr CHRISTI Bonifacius sacro corpore requiescit, & vir honorabilis, Sigihart abbas, turbæ monachorum pius probatur præesse pastor, quicquid vobis Haholt tradidit in suam eleemosynam, & parentum suorum, ad supra dictum martyrem tradendum, id est, in villa, quæ vocatur Hostheim in pago Grapfelde, in comitatu Kristani Comitis, quidquid ibi jure hæreditario proprietatis moderno tempore habuit in terris cultis, & incultis, domibus, ædificiis, campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, pecoribus (id est oves XL. Aucæ XVIII. puluilli 11. Capones 11.) mobilibus & immobilibus, & ea cuncta, quæ in præfato loco proprio elaboratu, & in his terminis possedit, & XXVI. mancipia, quorum nomina inferius sunt scripta, Helmrag & filii ejus duo, Liutran, Vualdbart, Albger & uxor ejus Burguuih, & filius ejus Vualtheri, Albrih, Libbraht, Reginheri, & uxor ejus Liobhilt, & filii ejus duo, Ruodwin, Starcman, Cunisuuind, quæ habet filiós quatuor, Berehtgis, Thrasamuar, & uxor ejus Vuillirat, quæ habet unum filium, Reginlind, cum omni supellectili eorum & sumptu. Ea videlicet ratione, ut à die presente præfatus abbas, ejusque successores firmam & incontradictam in omnibus habeant potestatem, ac deinceps suis posteris ad possidendum perpetuo relinquant. Acta est hæc chartula traditionis in monasterio Fulda, anno dominicæ incarnationis DCCCLXXVI. indictione IX. anno 871
† XXXV. Hludovici Imperatoris, mense Februario, die XIIII. mensis ejusdem, his testibus, subscriptis, Elli, Ermanolt, Bald, Amalheri presbyter, Meginbraht presbyter, Albrih, Zazo, Adalolt, Marahbald, Seggi, Foleram, Reginhart, Albwin, Wahho, Selomuot, Vogo, Muoto. XXXVI.

CCXXXVIII. *Traditio bonorum in Waldberingen.* (b)

NOn incognitum fieri omnibus fidelibus nostris desideramus, quod nos quatuor germani, Recco videlicet, Vuerinfrid, Haholt, & Huomo, æquo animo, parique consilio, communi manu tradimus tibi, Ruotgere, in fidei tuæ manum, quicquid proprietatis visi sumus habere in pago Grapfelde, in villa, quæ dicitur Waldbaringi, ut ad monasterium Sancti Salvatoris, in quo egregius martyr CHRISTI Bonifacius sacro pausat corpore, in eleemosynam nostram, nostrorumque propinquorum, quàm viventium, quàm defunctorum tradas, ubi eximius vir, Sigihart abbas, multorum gregem monachorum pius pastor, sub norma regularis vitæ, regendo præesse videtur, tam terris, quam sylvis, pratis, pascuis, ædificiis, sepibus, aquis, molendinis, aquarum cursibus, quicquid dici vel nominari potest. Ea videlicet ratione, ut à die præsente ratum & stabile permaneat ad privatum prædicti martyris servitium, & fratrum illic DEO servientium, & ut nullius Clerici vel Laici, aut alicujus personæ beneficium unquam fiat, & si unquam factum fiat, nos jure hæreditario prædictum locum accipiamus, vel successores nostri accipiant. Facta est hæc traditionis chartula in monasterio Fulda, anno dominicæ incarnationis DCCCLXXVI. indictione octava, anno XXXVI. Ludouici Imperatoris, mense Julio, die

LIII 3

(a) Extat apud SCHANNAT n. DXIX. sub rubrica: *Traditio Bonorum & Mancipiorum in villa Hostheim.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. CCCCCXVIII. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Waldberingen.*

die XXIII. ejusdem mensis, his testibus præsenti astantibus, signum Ruotgeres, qui hanc traditionem potestativa manu, quatuor supra memoratorum germanorum rogatu, fecit, † Huomen, † Albrih, † Enbriechen, † Grimoltes, † Liuthartes, † Setges, † Meginbartes, † Erpbrates, † Helpfwines, † Engilbraht, † Baben, † Gerhartes, † Wenibrahtes, † Swanagen, Gozmar, diaconus scripsit.

CCXXXIX. *Traditio bonorum in Marabesfelder marca. (a)*

EGo, in DEI nomine, Altmar & Liobwiz, mea mater, tradimus in Dahbehhu, in Marabesfeldono marcu, quicquid ibi proprietatis habemus, ad Sanctum Bonifacium, martyrem CHRISTI, ubi Sigihart abbas multitudini præest monachorum, in eleemosynam nostram, isti sunt testes Gerolt, Adolung, Vnno, Vuaning, Freuuibraht, Liutbraht, Rathraht, Vuinihald, Folcger.

CCXXXX. *Traditio bonorum in Hasegouu (b)*

QUicquid à venerabilibus viris ad sacra traditum fuerit loca, credimus sine dubio æternæ renumerationis præmio retribui. Idcirco ego Bosso, pro remedio meæ animæ, trado ad monasterium Sancti Salvatoris, quod situm est in pago Grapfeld, in Vuetareibono marcu, super ripam fluminis Fuldæ, ubi S. martyr Bonifac. sacro quiescit corpore, & vir venerabilis, Huoggi abbas, multitudini regulariter degentium præest Monachorum, quicquid mihi gloriosus Rex donavit Arnolfus, in pago Hasageuue, & in Vueterungu marcu, id est, mancipiis, ædificiis, agris, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, quicquid dici & nominari potest, totum & integrum trado ad præfatum Christi martyrem. Ea scilicet ratione, ut post meæ & conjugis vitæ terminum, perpetua illuc servitute sine alicujus contradictione famuletur. Isti sunt testes, qui hanc ipsam traditionem viderunt & audierunt, † Ascrih, † Otbart, † Berolt, † Hunger, † Erphung, † Gerhelm, † Vuihing, † Meginharr, † Blitger, † Vuerinbraht, † Tbietleib, † Adalrib, † Gozwin, † Ato, † Reginhart, † Bernbart, † Meginolt. Ista manci-
572 piorum nomina in Wetarungu, Alberih, & uxor ejus, Rihlind, cum filiis septem, Baldman, & uxor ejus Reginhilt, cum filiis quatuor, Hamarolf, & uxor ejus Rihheit, cum filiis quatuor, Amalhraht & uxor ejus, Albwih cum filiis duobus, Waltman, & uxor ejus Hiltimuot, cum filio uno, Denibilt, cum filiis quinque, Alawar cum filiis duobus, Alahart, Thiotolf, Luto. Acta est autem hæc traditionis
895 chartula anno ab incarnatione Domini † DCCCXCII. regnante serenissimo ac piissimo rege Arnolfo, anno regni ejus octavo. Ego Rihhart, indignus diaconus, jussus scripsi.

CCXLI. *Terminatio aquarum & sylvarum Monasterii Salechen.*

IN nomine Sanctæ Trinitatis & Sancti Petri Apostoli, & Sancti Stephani Protomartyris, incipit terminatio aquarum, sylvarumque, quæ pertinent ad Salechen monasterium, ubi aqua, quæ vocatur Altheshach, influit in Kinzicbam, & sic sursum ad locum, qui vocatur Beldinchesbereb; deinde ad Frigeromannofeld, binc usque Rorbach, & sic usque ad Ellenstein, deinde hinc in Azaha, & sic ripam usque in Herelihenbrunnon, deinde ad domum Wilderowibo, & sic usque Delebrunno, dehinc in Hedenesfol, & sic sursum ad viam, quæ vocatur Renniuuech, & sic deorsum circa ipsum locum usque ad Scalcobrunnon, & sic deorsum inter duos vicos in Kincibuuenuuua, & Berigisesfeld, & sic sursum circa ripam ipsius aquæ, usque in Brachaha, illam aquam sursum usque in Scotdesbaeb, sursum

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DXXXVI.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Marabesfelder marca.*

(b) Extat apud *SCHANNAT n. DXL.* sub rubrica: *Traditio Bonorum in Hasagevve.*

sursum illam in Arezbach, iterum illam sursum in Scunderesbach, & sic deorsum usque in Salzaha, & sic sursum usque in Flaschenbach, deinde Vrcelnacha, & sic usque in Cresunbrach, & sic deorsum, in Steinaha, sicque deorsum, ad Luoderi Cbesnol, super collem istum; usque in Crebesbach, & sic deorsum in Kincicham, si quis, diabolo instigante, hanc terminationem confringere conatus fuerit, procul dubio Deum sibi offensum faciet.

CCXLII. *Cambium inter Comitem Stephanum & abbatem Huogge.*

Condecet inter familiares, cum propriarum commutationem facere voluerint rerum, vicissim tradendo alterutrum committere, ut sub præsentibus testibus sibi idoneam faciant confirmationem, ne ea, quæ utrique tradita fuerint, irrita videantur, sed firma stabilitate perpetualiter perseverent. Igitur notum sit omnium sagacitati fidelium, tam præsentium quàm futurorum, qualiter ego †Stephan, humilis Comes, cum venerabili abbate Fuldensis Cœnobii, videlicet Huogge, nobis placitum inivi Concambium, quod etiam cum consensu & licentia germani mei, Walahes, facere non omisi, qui seipsum in regio palatio, quod dicitur † Thribure, de subnotatis locis, si in eis aliquid proprietatis haberet vel habere debuisset, fecit extraneum adversus me, quatenus ego legitimam in eis haberem potestatem, in meam eleemosynam tradendi vel commutandi, seu, quicquid mihi de his placuisset, faciendi. *Steuan.* *Tribure.*

Quare tradidi ad Sanctum Bonifacium, Christi martyrem dignissimum, qui in monasterio Fulda sacro requiescit corpore, ubi supra notatus abbas pio regimine pastor esse dignoscitur, locum, qui consistit in regione Wetareibu, nomine Salzaha, omniaque ad illum pertinentia, locis quæsitis & inquæsitis, in domibus, ædificiis, areis, agris, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, exitibus, & reditibus, & omnibus legitimè adjacentibus, idem ubi Brahtaha defluit in Kinzicha, & inde sursum juxta Brahtaha, usque in Richenbah, inde usque in Volenbah, & deinde in Gressenbah, inde quoque in Steinahs, & de Steinaha usque in Kinzicha, oh mei eleemosynam, & ut inde reciperem locum, qui dicitur Cuchesfeld, cum omnibus jure ad eum pertinentibus, illum quoque accepi à jam dicto abbate, cum consensu fratrum sub ipso degentium. Ea ratione, ut utrumque concambium sine ullius hominis contradictione atque mutabilitate firmum atque munitum perpetuo persistat. Acta est hæc conscriptionis chartula anno Dominicæ incarnationis DCCCC. indictione tertia, anno autem primo Ludovici, serenissimi Regis, in loco, qui dicitur Thribure, scientibus istis subnotatis testibus, Hartman, Brunicho, Gilting, Thacholf, Wenilo, Arnolf, Marcwarr, Sigolf, Ruodolf, Engilscalc, Gunzo, Hadeger, Gerhart, Gundecar, Berehthelm, Wenito, Babo, Gerhart, Albirih, Ratolf, Arnhelm, Werdant, Berenger, Wonat, Folcnand, Hartrat, Hartroh, Berolt, Otacar, item Otacar. *Salza* *Vuettereibu regio.* 573

CCXLIII. *Cambium aliquorum Locorum cum Vischbach.*

Noverit omnium veritatis amatorum provida sagacitas, qualiter Adalhune concambium inire complacuit cum venerabili abbate, videlicet Huogge, tradidit itaque jam dictus Adalhun ad Sanctum Bonifacium, in Gerratuhuson IX. familias, & in Ibisteti duas familias cum filiis suis, & omni supellectili eorum, & quicquid ipse, vel uxor ejus Gunelhilt, sociusque ejus Adalliuh, in præfatis locis, subnotatisque terminis, proprietatis habuerunt, quorum unus in Sundheinono marcu, & in Hoitinheimono marcu situs est: alter verò in Ibistetino marcu, in pago Grapfelde & Tullifelde, in comitatu Adalhrahtes, in areis, ædificiis, familiis, mancipiis, pratis, campis, sylvis, aquis, molinis, aquarumque decursibus, pascuis, viis & inviis, exitibus & reditibus, & quicquid dici vel nominari potest, totum & integrum in jus ac dominium almi Bonifacii, famulantiumque sibi, transfusum est, & vestitione *Comitatus Adalbrahti.*

tione firmatum à prænotato Adalhune, quia ipse econtra accepit à præfato abbate, cum consensu fratrum & consiliarii, jussu serenissimi regis Ludovici, quicquid Sanctus Bonifacius proprietatis habuit in Viscbach, excepta dimidia sylva, & una familia, cum filiis ac huoba & omni supellectili sua, ea videlicet ratione, ut utrumque concambium sine ullius personæ contradictione amplius firmiter maneat, sicut invicem complacuit.

Actum est hoc concambium in regio palatio Dribure, anno dominicæ incarnationis DCCCCI. indictione IIII. octavo Idus Maji, regnante, & illud consentiente Ludovico, præclaro rege, istis testibus videntibus & audientibus. Testes Embricho, Zazzo, Wolfmund, Ruodolt, Walto, Swarzaloh, Sigifrid, Zazzo, Erlebraht, Critbraht, Rekko, Wigo, Alberih, Engilbold, Wonatheri, Alberih, Fridurih, Gerbraht, Albirih, Eggi, Egilbraht, Albirih, Abbo, Lantfrid, Engilmar, Glis, Othart, Leggi, Bald, Amhad, Ruotger, Asco, Vneluuin, Ruotfrid, Walman, Folcrih, Ascrih, Willihelm, Brunger, Hiltibraht, Brunger, Reginung, Salram, Haholt, Ratolt, Engilrih, Meginrat, Adalman, Albolt, Gerhoh, Fricco, Galaman.

CCXLIV. *Traditio vel Cambium bonorum in Weitaha & Fiscbach, cum Captura in Sigmareshusen & Hiltiriches.* (a)

Reginheri de Weitahu, tradidit Sancto Bonifacio, Christi martyri almifico, in eleemosynam Ratoltes, XX. jugera in campo præfatæ villæ, ibidem etiam XXX. jugera & unam aream dedit in comparationem equi, quem emerat, ad fratrem nostrum Offonem. Idem Reginheri & Meginolt, volentes concambium facere cum venerabili abbate Huogge, ad Sanctum tradiderunt Bonifacium, quicquid proprietatis habuerunt in pago Tullifelde, in comitatu Adalbraht, in Westhenono marcu, in duabus villis, Weitaha nuncupatis, & in villa Fiscbach, in capturis, areis, pomeriis, campis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, totum & integrum in jus prædicti Christi martyris transfuderunt. Ea scilicet ratione, ut ipsi contra acciperent in captura Sigimareshuson duas areas, & duos campos, quicquid jam dictus S. Dei ibidem proprietatis habuit, & capturam Hiltiriches, & sicut Vraha defluit in Vlstram, & sursum ad Rotunbah, ubi ipse emanat,
574 & inde per medium oppositi montis Vsgo in Vlstram. Isti sunt testes, in quorum præsentia hoc Concambium factum est. Huoggi abbas, Friderih presbyter & monachus, Offo presbyter & monachus, Eburmunt presbyter & monachus, Hinolgero diaconus & monachus, Liutbreht diaconus & monachus, Ascolf subdiaconus & monachus, Egilmunt, Egino, Immo, Reginbald, Albgoz, Waltbraht, Brun, Alhwin, Rehhart, Spitbraht, Leibolf, Adalolt, Thiotbraht, Meginbald, Ruotwig, Wigger, Engilhart, Egilolf, Meginger, Rathelm, Otwart, Rudelthang, Otheri, Ratheri, Alaman, Roho.

CCXLV. *Traditio bonorum in Vezzarun, Hesilinu & Liopgario.*

Adalbraht tradidit in pago Grapfeld, quicquid ei in partem cedebat, in Vezzerun, ubi ferrum conflatur, & in Hesilinu etiam illam, quæ ad illum pertinebat partem, & servum unum, nomine N. & in præsenti vestituram cum fratre tradidit quoque in Liopgario partem, quæ illi jure debetur.

CCXLVI. *Traditio bonorum in comitatu Kristani Comitis.*

Si facultates nostras propter amorem Dei & remissionem peccatorum, ad loca sanctorum benevola mente deferimus, procul dubio in æterna beatitudine remunerationem accipere credimus. Idcirco ego, in Dei nomine Cunihilt, sana mente

(a) Extat apud SCHANNAT n. DLIV. sub rubrica: *Traditio vel Cambium Bonorum in Weitaha & Fiscbah.*

mente salubrique consilio, cogitans pro remedio animæ meæ, & parentum meorum, dono atque trado ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio Fulda facto quiescit corpore, ubi vir venerabilis Sigihart abbas, multitudini monachorum pius pastor præesse dignoscitur, traditumque in perpetuum esse volo, quicquid proprietatis habere visa sum, in pago Grapfelde, in comitatu Kristani Comitis, in villis videlicet, & terminis earum, his nominibus nuncupatis, Grinstat, Suallunga, Smalacalta, Wasunga, Kazaha, Heripha, Gerratehus, Walcratehus, Hibistat, Sala, Helidunga, Ghismuotehusun, Tanbah, Botolvestat, Gisahheim, Christan Comes, illius loci jussor cum mansis & mancipiis. *Comitatus Kristani.*

Nomina eorum hæc sunt, Albung, & uxor ejus Hadagart, & filii eorum, Albrat, Waldrat, Herifrid, Ellinsquuint, Atti, Lantswint, Werinheri, Benno & uxor ejus, Richhilt, & filii eorum, Thiotgelt, Egillind, Albwin, Berhast, & filii ejus, Ruodolt, Haholt, Berhart, Heribrant, Ratolt, Scrot, & uxor ejus Brunhilt, & filii eorum, Thuotman, Ludimunt, Vuilliger, & uxor ejus Vulelsuuint, & filii eorum, Engilger, Reginfrit, Franerih, & uxor ejus Vuillibug, & filii eorum Engilger, Albun, Reginsuuint, Engilger, & uxor ejus Alblind, & filii eorum, Hahger, Hiltiburg, Meginsuuind, Ruodger, & sorores ejus, Heriuuih, Hiltun, Thiotburg, Engila, Seliuuib, & filii ejus Thiotger, Thiothed, Irminsuuind, Megingoz, Gernand, & uxor ejus Helida, & filii eorum Sintgoz, Gernand, Rata, Nenelilo, Hiltibirg, Adalbraht, Fridaburg, Adalhart, Adalbraht, Adalo, Luitger, Bilihilt, & filii ejus, Gerolf, Adala, Reginheri, Baugolf, Ashilt, Gozmunt, Werintrud, Woluolt, Matbsquint, Hetta, Totta, Werintrud, Gozmundi, Liobuuiz, Adaluuiz, Lintuuar, Wihimuot, Etta, Foleolt, Lioman. Ea tamen ratione, ut quam diu ad vixero ego, ad usus humanos tam istam traditionem, quam etiam beneficium, à Rectoribus monasterii Sancti Bonifacii mihi præstitum possideam: post obitum verò meum, cuncta aucta atque meliorata ad prædictum martyrem Christi, & ad Rectores ejusdem monasterii, revertantur. Præterea rogo atque obsecro, ut traditio hæc, quam ego Deo & Sancto Bonifacio tradidi, post discessum meum de hoc seculo, intemerata permaneat, ita, ut nulli hominum in beneficium præstetur, sed omni tempore ad generales usus fratrum, DEO pretiosissimo Christi martyri Bonifacio in eodem loco sub regula & abbate diu noctuque militantium, perpetualiter deserviat, nulla contradicente persona. Facta est hæc traditionis chartula anno Domini DCCCLXXIIII. indictione VII. Regni autem Hludovici, gloriosissimi Regis anno XXXIIII. coram his testibus, signum Kristani Comitis, Ruodgeri, Waldmanni, Werinfridi, Haholti, Maraholti, Albrilli, Etlebrahti, Galamanni, Ruodolti, Helphirik, Ruotgeri, Trugonis, Geberoht, Zazonis, Herimuoti, Gerioldi, Ostrolfi, Waltmanni, Meginolfi, Baldrici, Wartonis, Milonis, Arnelii, Otgeri, Etihi, Otmari, Hiltwini, Aichonis, Orleibi, Goterami, Thiotbraht, Embriconis, Engilbrahti, Seggi, Bernis, Eriwini, Wenibrahti, † Hsoggi, presbyter & monachus primiscriniusque, relegit. 875 *Hooggi.*

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ego Elli, & Manolt, & Bald, tradimus potestativa manu ad monasterium, quod dicitur Fulda, ubi egregius Christi martyr Bonifacius sacro corpore.

CCXLVII. *Traditio bonorum in Wetteravia, in Lintheym, Treise, Muggistadt & Ruommotuhusen vel Quetbrunne.* (a)

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, ego Hartman, pro remedio animæ meæ, parentumque meorum, dono atque trado ad Sanctum Bonifacium, quicquid in Treise habere dignoscor, in pago Wetereiba, in terris, campis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, domibus, ædificiis, mancipiis, ea ratione, *Treise. Pagus Wetareiba, vel Vuetarauc.*

(a) Extat apud SCHANNAT n. DLXIX. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Wetteravia, in Lintheim, Treise, Muggistad.*

ratione, ut firmiter & incontradicte in nostra permaneat potestate. Quod autem in Lintheim trado, hoc est, Liten unam, servos duos, cum huobis, cum uxoribus, & liberis, hac ratione constat, ut ego & conjux mea Berahtheid, ad nostram utamur vitam, hoc autem, quod in inferiore Muggunstat, & in ea marca, quæ Rotunbah nuncupatur, visus sum habere, & in Ruommothuson, seu in Quetbrunn, ut ego & prædicta mea conjux, neptisque mea Egina, habeamus, usque dum vivamus, ea videlicet ratione, ut ego, & conjux mea Berantheid, & neptis mea Egina, si conjuncta maneat, monasterium in Rotunbah ad nostram possideamus vitam. Facta est hæc traditio in monasterio Rotunbah, anno Domini DCCCCXXX. indictione tertia, mense Martio, die XX. feria VII. anno X. regni piissimi regis Heinrici, subnotatis testibus præsentibus. Isti sunt testes traditionis, quam tradidit Hartman in Treise, & Muggistat, & in Ruommuothusun, seu in Quetbrunn. Anselm, Adalhelm, Wiebern, Ruotbraht, Eggihart, item Eggihart, item Adalhelm, item Eggihart, Berahtolt, Alarih, wonat, Ruodung, Wigboto, Waldman, Egilbraht, Wiiger, Folcbraht, Hartrat, Ruodolf, Heimerat, Uto, item Ruodung, Helpherat, Engilbold, Thierrih, Gundwin, Amalrih, item Folcbraht, Hatto, item Eggihart, Brunuwart, Vogo, Vuolfheri, Diotgoz, Antger.

Under Muggenstat. Katenbachermarck. Ruommutuhusen.

Quetbrunne vel forte Gutbbrunne.

EGo Geberoh, trado servum meum ad Sanctum Bonifacium, nomine Liobsunt, coram istis testibus.

CCXLVIII. *Traditio bonorum in Wanolfshusen, & Nithari marcis, in Wetterauga.* (a)

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, ego Bereuuelf, pro remedio animæ meæ parentumque meorum, trado ad S. Bonifacium, ubi ipse sacro corpore requiescit, & ubi venerabilis abbas, Hadamar, multitudinem regit monachorum, quicquid visus sum habere in Vuanolfeshusono marcu, & in Nitahari marcu, quod est in villa Bonlanton, & in pago Vuetareiba situm, hoc est in areolis, ædificiis, terris, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, & quicquid nominari vel dici potest, absque ullius contradictione perpetualiter traditum esse volo. Facta est hæc traditio coram istis testibus, Hadamar dominus abbas, Hatto presbyter, & monachus, Otbraht presbyter & monachus, Thioto diaconus & monachus, Meginuuart subdiaconus & monachus.

Nidermarck Villa Bonlanten. Vuetereiba pagus.

CCXLIX. *Traditio bonorum in villa Dingesleia & Heigesdorf.*

576 IN nomine S. & individuæ Trinitatis, ego Fricco, trado ad Sanctum Bonifacium in pago Grapfeld, in villa Dingesleia, duas huobas cum areis, in Heigesdorf duas huobas cum areis, quatuor servos, quorum hæc sunt nomina, Milo, Birnieho, Adalheri, Ruotbraht, & quatuor ancillas, Ratuur, Liomburg, Thioterat & Frumihilt.

CCL. *Traditio bonorum in provincia Tullifeld, in comitatu Bobonis in Rosdorfer marca.* (b)

IN nomine S. individuæ Trinitatis, ego Richelm, & conjux mea Irminrat, tradimus ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, ubi venerabilis Hadumar abbas multitudinem regit monachorum, hoc est, quod trado, in provincia Tullifeld, in comitatu Bobonis, quicquid habuimus in Rosdorfero marcu, aream unam, jugera LX. & quicquid ibi habuimus in campis, sylvis, pratis, aquis, aquarumque decursibus. Isti sunt testes, Megino, Buobo, Sigiwart, Arindeo, Antger, Cunimunt, Bernger.

Hanc vestituram traditionis Sigiwart accepit anno.

LIBER

(a) Extat apud SCHANNAT n. DLXXXV. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Wanolfeshusen.*

(b) Extat apud SCHANNAT n. DLXXXVI. sub rubrica: *Traditio Bonorum in Provincia Tullifeld.*

LIBER TERTIUS.

I. *Traditio Villæ Sandes, & beneficiorum quorundam in Wiggeres.* (a)

NOverint cuncti fideles, tam futuri quam præsentes, qualiter Warmundus de Sigmundes, vir liberæ conditionis, villam Sandes nuncupatam, cum omni utilitate sua, & quædam beneficia sua in Wiggeres cum his mancipiis, Alexandro, Ingrammo, Altmundo, Wolframmo, Warmundo, Ruodgero, Kuniza, Kunigunda, quæ possedit hæreditario jure, in manus Godeboldi, comitis de Hennenberc, ea lege allegavit, ut eadem beneficia & mancipia ad altare S. Bonifacii in Fulda, pro remedio animæ suæ, fratribus ejusdem Ecclesiæ in recordationem anniversarii ipsius delegaret. Porro Alexandrum & Ingrammum ad Cameram abbatis pertinere decrevit, reliqui vero fideles fratribus in omni obsequio se exhiberent, nec ultra vel illi, vel isti aliquem censum annualem persolverent, excepto, si alienæ potestati per nuptias subderentur vel morerentur, tunc jura aliorum censualium sequerentur, nec ulli advocatiæ vel ipsa beneficia vel mancipia subderentur. Super hæc, siquis illorum ullo modo se in aliud jus, unde alienus fratribus efficeretur, traderet, quicquid hæreditarii beneficii possideret, in usum fratrum cederet. Hæc ut idem Warmundus in manum prædicti Godeboldi comitis allegavit, ita & ille, fidem ipsi servans, in Altare patroni nostri delegavit. Idem Godebold comes, tam propriæ quàm fratrum utilitati consulendo, expetivit à fratribus, eo quod præfata possessio in Sandes suæ conjuncta esset possessioni, ut sibi commendaretur ad colendum, & censum annualem ex ea redimi, qui fratribus complaceret ad persolvendum, cujus petitioni gratantes fratres assensum præbuerunt, eique bona petita sub tali conditione commendaverunt, ut inculta, sicut promiserat, excoleret, & annuatim exinde quinque solidos usui fratrum persolveret census, in Wuiggeres VII. Solidos, in Sandes V. Solidos.

II. *Traditio prædii in Heitenefeld.* (b) 577

EGgihart, venerabilis parrochianus in Holzkirchen, præpositura S. Syxti, memoriam suam nobiscum in gratiarum actionem apud Deum statuere volens, prædium quoddam in Heitenefeld, à se precio comparatum, ab his, quibus hæreditate contigerat, fratribus hujus ecclesiæ devoto affectu in recordationem sui allegavit, ut animam ejus Deo commendemus, & in quotidianis orationibus nostris partem habere mereatur.

(a) Extat hæc charta apud *SCHANNAT n. DCXXVII.* sub rubrica: *Traditio Warmundi de Sigimundes*, collata cum chartario, paullo aliter.
(b) Extat integra charta apud *SCHANNAT n. DCXXX.* sub rubrica: *Traditio Eggihardi Parrochi.*

III. Traditio prædii in Huten, vel Hoten.

O Quam felix commercium, quo brevi censu mereatur longum gaudium, dum temporalia ideo in usum fidelium offeruntur, ut in commemoratione eorum perpetuo lætentur. Hæc Gerlah de Tulbo, ministerialis hujus ecclesiæ, ex animo perpendens, prædium quoddam in Huten, quod ab his, quibus hæreditate evenerat, precio redemit, & redemptum, in usum fratrum hujus ecclesiæ, ob memoriam sui delegavit, ut & fraternitatem eorum in Domino participaret, & fidelis ablatio ipsius recordationem sui ad interpellandum supremum judicem sæpius nos incitaret. Census iste decem solidis persolvitur in festo S. Michaelis.

IV. Traditio villulæ in Snepferot.

FUldensis quidam civis, nomine Bernhart, inductus assidua commemoratione eorum, quorum recordatio à nobis Fuldensibus fratribus agitur, & participare huic desiderans, villulam quandam in Snepfenroth, ad rememorandum anniversarium suum, nobis contulit, ut tanto diligentius pro anima ipsius Deo supplicaremur, quo beneficio ipsius in benedictionem Domini frueremur. Census iste X. solidis persolvitur in festo S. Jacobi.

V. Traditio bonorum in Bonlanden, Hundesfeld, & Hamelenburc.

QUanta spe obtinendæ æternæ gratiæ, per orationes fratrum hujus ecclesiæ, multi religiosi viri & in seculo positi, se quandoque commiserint fraternitati congregationis nostræ, moderni citò cognoscent, si præteritis animum adhibent. En quidam Herbipolensis canonicus, nomine Ruodolfus, ibidem de domo præpositus, & nostræ ecclesiæ filius, ampliori commendatione nostræ fraternitatis participari cupiens, prædia, quæ ei hæreditario jure in Bonenlanden & Hundesfeld, & vineam quandam in Hamelenburc cesserant, in commemorationem sui nobis Fuldensibus delegavit, humili devotione id petens, ut loco fratris in plena fraternitate nobiscum participaret, & in anniversario ipsius specialem apud nos inde benedictionem Domini haberet. Census iste XXX. solidis persolvitur in natali S. Mariæ, & in palmis.

VI. Traditio prædii in Blocheym.

GOdeboldus, venerabilis canonicus S. Kiliani in Wirciburg, cum rebus mundanis abundaret, commemorationem suam in gratiarum actionem post mortem ipsius nobiscum agere decrevit, & prædium in Blohheym, quod sibi proprietatis ratione evenerat, devota voluntate in akari S. Bonifacii, patroni nostri, possidendum fratribus hujus ecclesiæ delegavit, orans in omni bono opere nostro, & oratione communicari, & anniversarium ejus non solum libro vitæ asscribi, sed quod his abundantius est, firma memoria singulis annis Domino commendari. Census iste ad duas uncias persolvitur.

VII. Traditio prædii in Hennenrot. (a)

MAritum memoriam statuere defunctæ sibi uxoris, est exhibitio perseverantis dilectionis. Tactus ergo Erminolt de Selnisi hoc dolore, in Gerbirga amissa sibi conjuge, prædium quoddam in Hennenroth, pro remedio animæ illius, prima
578 voluntate fratribus hujus ecclesiæ delegavit, ut memoriam ejusdem annuatim agamus, & in communi oratione recordationem illius habeamus. Census iste quinque solidis solvitur.

VIII. Tra-

(a) Integra hæc charta reperitur apud SCHANNAT n. DCXXII. sub rubrica: *Traditio Ermenoldi, militis de Slitese.*

VIII. Traditio prædii in Sualmana. (a)

UT memoria patris in benedictione Domini fit, apud filium est naturæ bonum, observans circa illum pietatis studium, hujus rei gratia, Gerlab de † Schlitisi memoriam patris sui, Erminoldi, fratribus hujus ecclesiæ devote commisit, cum prædium quoddam in Sualmana, à se comparatum, ob recordationem animæ illius, delegavit ad orandum pro peccatis suis, non solum præsentes fratres suscitans, sed & futuros hac oblatione memoriam ejusdem commendans. Census iste VI. solidis persolvitur. Selnisi vel Selvisi.

IX. Traditio villæ Schreckesbach. (b)

GOlmari, hujus loci advocati, memoriam annuatim agimus, quem viventem loco patris coluimus, utpote defensorem Fuldensis familiæ, & amatorem congregationis nostræ, commendat etiam nobis memoriam ejus, diligentia uxoris suæ Clementæ scilicet Comitissæ, quæ Screckesbach, villam illam, quam jure proprietatis ipsa & filia ejus possederant, nobis Fuldensibus fratribus pro remedio animæ suæ delegavit, ut anniversarius ipsius eò majori devotione à nobis agatur, pro utilitate ejusdem villæ consolamur, amanti studio, & nobilitate ingenii, perpetuum memoriale hoc uxor cum filia prædicta Comiti providit, & aliis nobilibus egregium exemplum reliquit, in anniversario ipsius ad decem solidos.

X. Traditio bonorum in Abecchenlingen & Hunheilingen.

QUidam ministerialis hujus ecclesiæ, Wernt nomine, miles opere de Abbechenlingen, temporalibus æterna lucrari volens, beneficia in Abbechenlingen, & Hunbeilingen, quæ ei jure proprietatis cesserant, fratribus hujus ecclesiæ ad possidendum vice & jure ipsius delegavit, ut memoria ipsius à nobis apud Deum commendetur, cum bonis ejus speciali utilitate in commune utimur. Tandem de hoc mundo evasit, & ad nos transiens, monachum se fecit, sicque multis annis nobiscum vivens, extrema ætate defecit. Census iste XXVIII. solidis persolvitur, in festo S. Michaelis & Walburgis.

XI. Traditio prædiorum in Burchartes & Bellemunt.

EBbo, presbyter & monachus Fuldensis, congregationis & hujus domus præpositus, licentia & assensu majorum suorum, quædam prædia in Burcbartes & in Bellemunt, à se comparata, nobis fratribus suis ea lege delegavit, ut festum S. Willibaldi, Episcopi & Confessoris, patroni illius, pleno officio à nobis in memoriam sui agatur, & quod exinde servitia fratribus administrari possint, ipsa die agatur, sed post mortem anniversarius illius celebretur à nobis, vice priori de eodem habeatur. Præpositus hujus domus, Folcmarus nomine, presbyter & monachus, quoddam prædium in Kellenercella, per licentiam & assensum majorum suorum, precio redemit, & fratribus hujus ecclesiæ in memoriam sui dedit, in Domini misericordia confidens, assidua deprecatione eorum apud Deum peccata sua alleviari, & eorum instantia relaxari. Census iste V. solidis persolvitur in festo S. Andreæ.

XII. Traditio prædii in Kolbendorf.

DEfuncto Diemaro de Luidhfrideshusun, ministerialis hujus ecclesiæ, hæredes sui, pro terra cœlum illum hæreditare cupientes, prædium quoddam, quod proprietatis jure in Kolbendorf per ipsum possederant, in recordationem sui nobis

Mm mm 3 tradi-

(a) Extat charta ex chartario restituta, plenior apud SCHANNAT n. DCXXVI. sub rubrica: *Traditio Gerlabi, militis de Slitese.*

(b) Extat integra charta apud SCHANNAT n. DCXXXV. sub rubrica: *Traditio Clementiæ, Nobilis Matronæ.*

tradiderunt, hac oblatione memoriam ejus nobis commendantes, & ejus animam Deo à nobis commendari, arctius nos incitantes. Census iste sex solidis persolvitur.

579 *XIII. Traditio prædii in Bidolfesrot.*

HÆredes Wigandi de Quechaha, ministerialis hujus ecclesiæ, post mortem ipsius, sperantes, eum apud Deum à peccatis suis oratione nostra allevari prædium quoddam, quod in Biedolfesroth jure proprietatis per ipsum possederant, nobis hujus ecclesiæ fratribus pro remedio animæ ipsius delegaverunt, ut, quod exinde administrari possit, singulari utilitati nostræ cedat, & ob devotionem offendentium idem Wigandus communionem nostræ orationis habeat: census iste III. solidis.

XIV. Traditio bonorum in Vtelesbach.

LVitgard, filia Bergolli de Spanelo, in conjugium cedens Henrico, filio Willehardi de Biberaha, hæreditatem suam, quæ ei parentali proprietate in Vtelesbah evenit, marito suo, prædicto Henrico, jure matrimonii dedit, at defuncta eadem, cum filio per illum concepto, non multo post, & idem moritur. Convenientes utrorumque consanginei, idem prædium dimiserunt, & partem, quæ uxori cessit, in Biscofesbere, ubi ipsa tumulata est, pro remedio animæ suæ delegaverunt, partem verò mariti sui nobis Fuldensibus, apud quos & idem sepultus est, in memoriam ejus tradiderunt.

XV. Traditio prædii in Sigivvantes.

WIllehart, ministerialis hujus ecclesiæ, & Fuldensis civis, pro remedio animæ filii sui Helekindi, prædium quoddam, quod jure proprietatis in Sigiwantes possederat, nobis hujus ecclesiæ fratribus, in memoriam ipsius, delegavit, ut oratio nostra devote illum Deo commendet, & gratiæ ipsius, pro posse nostro, secundum misericordiam ejus animam prædicti reconciliet.

XVI. Traditio prædii in Sterrenrot. (a)

HEnricus de Landenhusun, pro spe vitæ æternæ, & pro dilectione filii sui Heroldi, fratris nostræ congregationis, prædium quoddam, quod jure proprietatis in Sterrenroth possederat, fratribus hujus ecclesiæ, in memoriam tam sui, quam filii delegavit, ut anniversarius utrorumque â nobis agatur, & in orationibus nostris eorum recordatio habeatur. Ad hæc Fridericus de Angeresbach beneficium, quod in eadem villa ei lege hæreditatis cessit, cum quodam Eggihardo ad se pertinente, nobis Fuldensibus fratribus tradidit, orationibus nostris benigne hujusmodi affectu se commendans, & à pia memoria nobiscum participans. Porrò idem Eggihart à nobis postmodum postulavit, ut beneficium illud in Metlesroth, quod Berngolus in recordationem sui nobis tradidit, eidem permitteremus vendere de prædio, quod illi proprietatis ratione in Sterenroth evenerat, promittens, se mutua vicissitudine nobis tantum reddere: Ergo quod petivit, promisimus, sed his, quæ promisit, se solvere, caremus.

XVII. Traditio prædii in Vvisendah.

PRo remedio animæ Bobbonis de Sunnebrunnen, ministerialis Fuldensis ecclesiæ, hæredes sui prædium in Wisendaha, ad recordationem sui delegaverunt, quod proprietatis lege, dum idem vixit, possedit, & moriens nobis in memoriam sui allegari petiit. Ut hic affectus ei prosit, DEus faciat, & dum bonis ejus utimur, à memoria nostri non recedat.

XVIII.

(a) Chartam ipsam ex chartario pleniorem exhibuit SCHANNAT n. DCXIX. sub rubrica: *Donationes variæ sub Erlolfo Abbate.*

XVIII. Traditio villæ Elbevvines.

BOnæ memoriæ Vdalricus, Fuldensis abbas, sempiternam memoriam sibi in benedictione Domini apud nos statuere volens, à duobus germanis fratribus, Kunone scilic. & Dieterico, viris liberæ conditionis, Elbewines villam acquisivit, Dieterico precium quinque talentorum pro portione suæ hæreditatis impendens, alteri mansum in Hennicheri accommodans, ea interposita ratione, ut quamdiu 580
ipse, vel Ruothilt uxor ejus viveret, sine censu eundem mansum possideret: sed his è medio factis, hæredes ipsorum, hac lege, quieta possessione, per successiones suas prædictum mansum hæreditando obtinerent, ut omnem censum cum servitio, quod annuatim inde persolvendum esset, debito loco & tempore persolverent. Ergo hujusmodi pactione prædicti fratres conducti, eam villam Elbewines, ut prædictus abbas expostulavit, in altare S. Bonifacii patroni nostri delegaverunt, & fratres hujus Ecclesiæ, ab eodem in commemorandum anniversarium ipsius, ibidem in possessionem susceperunt. Similiter idem abbas Udalricus, Sigifrides villam illam à nepote suo Godefrido de Kemenatun, ministeriali S. Babenbergensis ecclesiæ, quæ prædicto hæreditatis jure cesserat, precio comparavit, & redemptum ministerialibus hujus ecclesiæ Fuldensis eundem allegare fecit, à quibus, ut ipse petit, fratribus hujus ecclesiæ est delegatum, ut memoriale suum nobiscum sit in benedictione Domini in perpetuum.

XIX. Traditio prædii in Asberg.

CUm Bertoldus de Isanacha, in Bohemia gladio occubuisset, hæredes sui bene memores defuncti, corpus ejus Fuldam translatum sepeliverunt, & data oblatione, nobis fratribus hujus ecclesiæ, prædio scilicet, quod prædictus, dum vixit, jure proprietatis, in † Albeche possedit, animam illius maxime nobis commendaverunt, & ut communiter & privatim apud Deum pro eo interveniremus, devotissime rogaverunt.

† Asbeche vel Asberg.

XX. Traditio prædiorum in Salungen. (a)

FElices, qui terram viventium terra temporali comparaverunt, qui de suis rebus ecclesias Dei ditaverunt, ut centuplum illis in futura vita restitueretur. Cujus spei gratia Bobbo, Comes de Henoenberc, intime admonitus, prædia, quæ proprietatis censura ab his, quibus hæreditate eadem, in Salungeo, vel agris, vel hortis eidem evenerant, in commemorationem sui, fratribus Fuldensis ecclesiæ benigna mente tradidit, ut & præsentes domini misericordiam pro eo interpellarent, & futuri, à commemoratione sui, in benedictione Domini non desisterent.

XXI. Traditio bonorum in Suntheim, Northeim & Mietdelesdorf.

IN Christo fidelibus notum esse volumus, Heribœdonem de Suntheim, ministerialem hujus Sanctæ Fuldensis Ecclesiæ, cum esset sine liberis, nos fratres in Domino fecisse sibi adoptivos, ut memoria illius per nos Deo commendetur, & futuris ejus voluntas in benedictione habeatur. Iste, inquam, cum ob spem vitæ æternæ ad sepulchrum Domini iter dirigeret, beneficia, quæ ei proprietatis jure cesserant in Suntheim, Northeim, Mietdlesdorff, in manum Cuonradi de Nithartes-husun, Bern de Northeim, Sigilohi de Westheim, multis præsentibus, ea ratione allegavit, ut si ab jam incepto itinere non rediret, eadem beneficia in altare Domini sui patroni, scilicet nostri S. Bonifacii, cum XII. mancipiis ejusdem, si quis prior de

(a) Ipsam Chartam ex autographo exhibuit SCHANNAT n. DCXX. sub rubrica: *Traditio Bobbonis, Comitis de Henneberg.*

de his tribus, de morte illius certus efficeretur, ad manus delegaret, & aliis testibus nulla vis hæc mutandi esset, imo pro rato, quod fuisset factum, duceretur. Decrevit autem prædictus vir, ut ipsa beneficia utilitati fratrum in memoriam sui cederent, mancipia verò ad opus altaris pertinerent. Igitur, ut finem vitæ in assumpto itinere accepit, Sigilohus, quod fide promisit & manu suscepit in altare ecclesiæ, & fratribus delegavit, quod & postmodum Cuonradus similiter fecit. Porro, cum ipsa beneficia nostra, beneficiis, quæ ab ecclesia possederat, immixta essent, dominus Henricus, abbas Herveldensis, simulque hujus ecclesiæ beneficium, quod ministeriali jure possederat, nobis Fuldensibus fratribus in recordationem tradidit, sicque bonum effectum suum circa nos ostendit.

XXII. Traditio prædii in Asmareshusen.

581 PRæmium vitæ æternæ parvo & magno constare, Scripturæ S. docemur authoritate, regnum, inquiens, cœlorum tanti valet, quantum habes. Hæc Godeboldus, venerabilis parrochianus in Ermenesverde, attendens, & sæpius perpendens parvitate sua, quoddam prædium in Asmareshusen comparavit, & nobis Fuldensibus fratribus in recordationem animæ ipsius tradidit, ipse verò non multo post ad nos venit, & monachus factus, in Sancta conversatione consenuit, & vitam finivit.

XXIII. Traditio prædii in Huten.

HElckindus, hujus S. Fuldensis ecclesiæ ministerialis, & hujus loci civis, pro remedio animæ suæ, quoddam prædium, quod jure proprietatis in Huthen possederat, fratribus hujus ecclesiæ in memoriam sui tradidit, hacque pia voluntate participem se nostræ orationis fecit.

XXIV. Traditio prædii in Kamercella.

EA memoria amplius commendatur, quæ in benedictione post mortem firmatur. Nam fides post mortem ea demum declarat fidei integritatem. Hoc proverbio * Ebhe, uxor Gundilahi, Fuldensis civis, commota tam ipsa, quàm filii sui, pro remedio prædicti Gundilahi, possessionem, quam jure proprietatis in Kamercella possederant, ad altare Sancti Bonifacii, patroni nostri, in memoriam ipsius, ea lege delegaverunt, ut fratribus quidem inde administratio in anniversario illius impendatur, & memoria illius libro vitæ inscribatur.

* Ibberleil.

XXV. Traditio prædii in Rodenkirchen. (a)

GUmbraht de Bleichenbach, nobilis genere, prædium quoddam in Rodenkirchen, de suo comparavit, & fratribus hujus ecclesiæ pia voluntate in memoriam sui tradidit, ut oratione ipsorum Deo devotè commendetur, & in recordationem tam futurorum quàm præsentium habeatur.

XXVI. Traditio villulæ Waden.

GUlielmus, presbyter & monachus hujus congregationis, & vir magnæ discretionis, cum per gratiam abbatis sui, bonæ memoriæ Ruothardi, multis abundaret, & memoriam sui aliqua certa consolatione præsentibus commendari vellet, Waden villulam, licentia prædicti abbatis sui, precio ab hæredibus redemit, & pro recordatione sui, fratribus hujus ecclesiæ delegavit, ut non solum fraterna

(a) Extat charta integra apud SCHANNAT n. DCXLII. sub rubrica › Traditio Gumberti de Bleichenbach.

na memoria à nobis illi debeatur, sed & specialis memoratio in anniversario illius eidem exhibeatur.

XXVII. *Traditio II. Hubarum in Nubenstete.*

NOn ignotum aut dubium esse volumus præsentis & futuri temporis fidelibus, quemadmodum quædam matrona, Eberla nomine, tam pro suæ, quam viri sui animæ remedio, duas huobas, in loco Nubenstete, cum duobus mancipiis easdem possidentibus, omnique utilitatis genere, vel quæ nunc vel deinceps posset addere, per manus Willehardi, Ruoberti, Gundhahi, Henlekindi fratribus tradidit, illud summopere petens & stabiliens, ut anniversario reditu viri; deinde post mortem suam, memoria etiam ageretur sui. Excepit autem in his bonis omnem cujuslibet personæ potestatem, nisi qui communem fratrum provideret utilitatem.

XXVIII. *Traditio bonorum in Rosdorf & vicinia. (a)*

BOnis bona agere, quia veraciter scimus, & credimus animabus nostris in futurum proficere, In nomine S. & individuæ Trinitatis, ego quidem Reginbodo, ad locum, qui dicitur Fulda, trado S. martyri Bonifacio, & fratribus in eodem monasterio sub regula Sancti Benedicti Deo militantibus, præsente venerabili Widerado, ejusdem loci XXV. abbate, omne, quod habere possum in Rosdorf, pro remedio animæ fratris mei Sigebodonis, & ob memoriam meimetipsius, id est, decem huobas in eadem scilicet villa sex, cum mansionariis, & omni posteritate eorum, unam in Weldrieheshusun, unam in Buocho, unam in Oweheim, & vineam, centum quinquaginta jugera terræ Salicæ, & ecclesiam cum omni decimatione ad eam pertinentem. Insuper trado quatuor huobas, quibus ipsa ecclesia dotata est, tres in ipsa villa, unam in Romundeshuosun, quas frater meus Sigibodo adhuc vivens, & tertiam partem æstimationis, populo dante, clerico, qui illic Deo & Sanctis ejus ministret, in usum concessit, & ut hæc ita firmiter permaneant, rogamus. Cætera autem, si abbas, vel quis alius, diabolo instigante, ab usu fratrum quærat abstrahere, Deo redditurus sit rationem, & hæres proximus mei potestatem habeat, data in patrimonium recipere. 582

XXIX. *De Hagenbach Traditio.*

TEmporibus Aleholfi abbatis, Dudo cellerarius, fratrum licentia ejusdem, novale quoddam in Hagebach novavit, quod XXII. solidos persolvit. Hoc, quia adjacens villis, quæ cellerario pertinent, fuit, & in eadem obedientia positus, idem occupavit votiva concordia fratrum, curæ cellerarii, quicunque esset, eodem petente & concedente, hac ratione cessit, ut de ipso censu decem solidos in rememorationem anniversarii ejusdem, fratribus persolvat: cætera ad supplementum præbendæ fratrum pertineant. Idem occupavit & aliam villulam, quam appellavit Dudenhagen, eodem consentiente abbate, cui adjacens quoddam beneficium fuit, nomine † Ekleenhou, quod suo hortatu, cognatus suus Gerlahus de Branjurst, fratribus Fuldensibus in memoriam sui delegavit, fratrumque votiva concordia hospitali, in usus pauperum cessit, hoc inquam, ut meliori incremento cederet, prædictæ villæ conjunxit, unde vectigal VII. solidorum annuatim provenit, quorum tres consensu ecclesiæ, ad honorem S. Nicolai, ad propinandum vinum, in festo ejusdem, annuatim fratribus ex Ekkehovv.

(a) Hoc apud SCHANNAT n. DCXIV. sub rubrica: *Traditio Reginbodonis Comitis*, plenius longe extat, ex Autographo.

ex eodem dari instituit, reliqua in usus pauperum obedientiario hospitalis dereliquit.

XXX. Traditio villæ Elench. (a)

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Nos Fuldenses fratres, tam futuris quàm præsentibus innotescimus, qua ratione Bertheradam, viduam Christiani de Goltrecbe, & ministerialem ecclesiæ nostræ, in consortium fraternitatis nostræ susceperimus, quæ transactis paucis annis, post mortem mariti sui, cum liberæ voluntati relinqueretur, spe æternæ vitæ, ad Christum, relicto mundo, tendere deliberavit, & hoc propositum isto modo ad effectum produxit, adhuc vivente prædicto viro suo, prædium quoddam, villam scilicet †Elendi, à Ratgunda de Cruciburc, æque ministeriali ecclesiæ nostræ, ut ipsa, quod eidem lege hæreditatis à parentibus suis evenerat, condigno precio redemit, & idem prædium, cum aliis, quæ sibi, vel proprietatis jure, vel beneficiali lege undecunque contigerant, filiæ suæ, à Wiggero de Wartberg in matrimonium ductæ, cederent, excepit, ut, ubi Deus illam converti disponeret, illic Deo servientibus in memoriam sui, & ad commemorandum anniversarium ejus, specialiter offerret, sic ad nos venit, & per manum Hartungi de Scarfenberc, germani sui, & Rabenoldi de Leimbach, ministerialium hujus Fuldensis ecclesiæ, in altare S. Bonifacii Martyris, Patroni nostri, ad specialem usum fratrum nostrorum pro commemoratione anniversarii ipsius, delegavit. Hic ordo suæ oblationis, hæc adeptio nostræ plenæ firmitatis, concessa utrobique præbenda, ut petivit, dato loco ad habitandum in monte Dei genitricis, ubi voluit, assignata nobis ipsa pos-
583 sessione ad manus, quam obtulit, & in præsens omne sibi ab eodem debitum servitium abdicavit. Condescendentes igitur ejus petitioni, unam præbendam in majori ecclesia, per manum piæ memoriæ Domini Conradi abbatis, aliam in monte Sanctæ Mariæ concessimus, quo se locari & commendari petivit, ubi & habitum religionis, postposita cura mundi, suscepit. Aderat eodem tempore dominus Theotwinus, Cardinalis, Episcopus, & sedis Apostolicæ legatus, qui ipsam traditionem authoritate B. Petri Apostoli, & domini Apostolici Innocentii confirmavit, & si quis eam infringeret, in verbo Domini, & potestate principis Apostolorum, ac Domini Papæ dispensatione sibi credita, sub ipsis missarum solemniis, ubi verbum vitæ ad populum habuit, anathematisavit, nec cuiquam liceret eum absolvere, vel etiam ipsi Episcopo, in cujus diœcesi esset, nisi rebus nostris nobis reconsignatis, per condignam satisfactionem, in virtute spiritus Sancti decretum dedit. Acta sunt hæc anno incarnationis Domini MCXXXVII. indictione XV. regnante Conrado, glorioso Romanorum rege, tertio anno Conradi, Fuldensis abbatis, Gozmaro advocato altaris ejusdem ecclesiæ præsente, & eodem abbate, simulque tota congregatione: & hi sunt Testes, qui viderunt & audierunt. Gerlach de Haselstein, Bobbo de Boimeneburch, Hertuwich de Geysiha, Hertvuint de Hunnenfelt, Dudo de Sconersteti, Gerhart de Vargelsha, Gerlach de Slidese, Heribart & Cuonrat de Bienbach, Almunt & Gotefrit de Lutero, Tragebodo de Willehart, Ruphracht, Gerlacb, Wigant, Bertoch, Wigger, Jordan, Wigger, Arnold, Sigefrit, Gezo, Godefrit, Sigebold, Wignant, Adelun & alii multi. Confirmamus ipsam Traditionem nos Fuldenses Fratres auctoritate Sigilli nostri Patroni, quam qui violaverit, juxta verbum Apostolici Legati, Anathema sit.

† Elench vel Elenth.

XXXI.

(a) Extat apud SCHANNAT n. DCXXXII. sub rubrica: *Traditio Bertherathe viduæ*, ex quo supplevi.

XXXI. *Traditio bonorum in Tulba & Cunihagen.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, notum sit omnibus tam præsentis, quàm futuri temporis Christi fidelibus, Gerlahum, & conjugem illius Regilindam, pro remedio animarum suarum, & parentum suorum, in loco, qui dicitur Fulda, S. Bonifacio & fratribus in eodem monasterio, sub regula S. Benedicti Deo militantibus, omnia, quæ hæreditario jure possidere videbantur, tam in prædiis & mancipiis, quàm beneficiis tradidisse, ea videlicet ratione, ut, quamdiu utrique viverent, vel alter eorum, usufructuariò traditas possessiones sibi reservarent. Post finem verò vitæ utrorumque in usus cederent ecclesiæ. Hanc autem traditionem tali fecerunt conditione, ut in possessione Tulba monasterium proprio sumptu, cum adjutorio abbatis piæ memoriæ, Henrico construeretur, fratresque Deo inibi servituri aggregarentur, in quorum usus, permissu præfati abbatis, reditus tam beneficiorum, quàm propriæ hæreditatis, quam tradiderant, delegarentur. Sed quoniam res humanæ dubiæ & caducæ sunt, tale pactum interposuerunt, ut, si contra propositum voluntatis eorum contigisset, præfatam structuram aut non perfici, aut perfectam postea destitui, omnis præscriptæ traditionis reditus in usus fratrum Fuldensis cœnobii absque ulla contradictione reverteretur. Ad confirmandam verò & universis hanc traditionem declarandam, ipsa die traditionis, decem huobas in Tulba & † Cunihagen, necnon & X. mancipia propriæ dominationi abdicantes, juri & usui ecclesiæ, cum reditibus & omni utilitate ex integro concesserunt, quorum mancipiorum nomina sunt hæc, Dietlint, Hildegund, Huc, Gisilbraht, Hartmuot, Liuggart, Frowin, Isendrut, Luoda, Heribort, & ne cassari aut infirmari ullo modo posset hæc traditio, vel filiorum negligentia, si ab eis generarentur, aut cognatorum, si sine filiis morerentur, idoneos testes, sex numero coæqualium suorum delegerunt, quibus hæreditariæ traditionis jus delegaretur, illis hoc jus delegationis invicem sibi manu ad manum tradentibus. Idcirco, ut si forte præfati primi traditores, vel alter eorum post mortem alterius, pauperem pro domino vitam in castimonia ducere delegisset, & ab eis traditionis hujus testimonium requisisset, vel post discessum utriusque, Abbas seu fratres Fuldensis cœnobii traditionem hanc ab eis attestari jussissent & confirmari, si tunc temporis testes bi non omnes superessent, aut adesse non omnes possent, quotquot ex his baberentur, traditionem primam secundaria traditione hæredum vice renovarent. Præter hanc communem utrorumque traditionem, & præscriptam traditionis conditionem, præfata Regilint privatim per se suisque omnibus tam vivis, quàm defunctis tradidit S. Bonifacio, specialiter in usus fratrum Fuldensium, ex hæreditariis bonis VIII. huobas in Hegestete, cum dimidia parte ecclesiæ, & XX. mancipiis, anno Dominicæ incarnationis MCXXVII. facta est hæc traditio in Fulda, ad portam S. Petri, mense Junio, proxima die post festum S. Bonifacii.

† Gimhagen, vel Cumhagen.

XXXII. *Traditio bonorum in Bolanden, Hundesfeld, &c.*

FUldensis conventus ancillis Christi, sororibus nostris in Tulbo, oleum cum lampadibus in dispensationem veri sponsi, ipsius adjutorio sibi assumere, Integritas famæ vestræ in divina lege cordi nobis est, & ut incremento sui ad meliora semper procedat, consortium nostrum precatur & optat. Licet enim, quod nostrum est, facere omnes ad bona tendentes, eo affectu charitatis, quo possumus, amplectimur, tamen de vestro profectu amplius solicitamur, quas pro nobis, & statu loci nostri, Dominum exorare, tum gratia fraternitatis, tum debito justitiæ non dubitamus. Volentes igitur pro tempore circa vos affectum debitæ dilectionis ostendere, quod sæpius à nobis humilitatis specie exegistis, tradimus ad augmentum præbendæ vestræ, ex compassione paupertatis, quam in quotidiano vi- 584

ctu habetis, pro consilio & assensu patris nostri, Marcwardi abbatis, beneficia scilicet nostræ recordationis, quæ possidemus in Bonlanden, Hundesfeld, Hohheim, hac interposita ratinne, ut vineas nostras in Hamelenburc & Heidingesfeld, & prædicta Hohbeim exinde colatis, & duas partes vineæ in Hamelenburc, & Heidingesfeld, & medietatem de Hobheim nnbis persolvendo dirigatis: reliqua in usus nostros cedant, & si forte babitus illic immutetur, vel aliò transferatur, & hoc sine consilin & assensu, aut decreto nostræ ecclesiæ, ut concessa beneficia ad nos redeant, eisque perpetuò careatis. Hoc ne à quovis pervertatur, sigillo patroni nostri confirmamus. Acta sunt bæc anno Dominicæ incarnationis MCL. indictinne XIII. regnante domino Conradn, gloriosn Rnmanorum rege, primo anno abbatis nostri, & tota congregatinne id concedente, & votiva concordia confirmante, in hnnorem Dei & memoriam sui. Hæc qui irrita fecerit, anathema sit.

XXXIII. *Traditio agrorum, domorum & molendini in Northeym.* (a)

IN Nomine Domini. Notum sit omnibus Cbristi fidelibus, tam futuris quam præsentibus, qualiter ego Adalhardus, cum uxore mea Hucela, & VI. filiis meis, qunrum hæc sunt nomina, Adalhart, Ortwin, Bernger, Herbuuic, Rihger, Folmar, & filia Mathilda, ad S. Bonifacium in Fulda delegavi huobam unam in Nnrtheim, & areas tres cum totidem dnmibus & Curtilibus suis, & unum molendinum, cum aquæ ductu & prato & Curtili suo, ea conditione interposita, ut ipsi & posteri eorum ipsa, quæ obtulerunt, bæreditario jure possideant, & annis singulis de ipso prædin quatuor snlidos in festivitate S. Bonifacii persolvant, quem censum usui fratrum specialiter delegavi, ut nec posteritas mea, nec oblatio ulli postmodum in beneficium detur, & à Fuldensi advocato ab omnibus defendatur, quam traditionem junior Golmar advocatus suscepit, sub Erlolfo abbate, præsenti omni Fuldensi congregatione, testibus etiam idoneis astantibus.

XXXIV. *Donatio decem mansorum in Pfaffenhusen.*

QUia voce Domini cœlestia pro terrenis, & mansura pro caducis promissa sunt, hac spe Gerbardus prætor ibidem, & uxor ejus Bertaincitati, X. mansos ad S. Bnnifacium in Fulda specialiter ad usum fratrum delegaverunt, in villa, quæ Pfaffenbusen dicitur, videlicet pro remedio animarum suarum, & filiæ suæ, totiusque pnsteritatis suæ, ea interposita conditione, ut ipse Gerhardus, posterique ejus super his fruantur advocatinne Bertolt de Sconerstete, ministerialis Fuldensis Ecclesiæ, post mortem patris sui Dudonis, memoriam illius tam nobis Fuldensibus fratribus, qui præsentes sumus, quàm futuris in benedictione Domini commendavit, offerens ad agendum anniversarium ipsius, nobis mansum unum in eadem villa Sconerstete, ut tanto attentius animam ejus Deo commendemus, qui oblatione sua sæpius fruimur.

XXXV. *Novale abbatis in sylva Braniurst.*

ANno Dominicæ incarnationis MCXXVI. regnante Lothario secundo, advocato Golmaro, Henricus, Fuldensis abbas, per manus quorundam Sigibodonis
585 & Sigifridi, in sylva Branuirst cœpit novare novale, ut in ecclesia sua Fuldensi suo labore acquireret sibi nomen & sempiternum memoriale, quod opus, Deo prosperante, dum bene cœpit, meliusque de die in diem perfecit, maximæ jucunditatis

(a) Extat hæc charta collata cum Authentien, plenior adhuc apud SCHANNAT n. DCXXIII. sub rubrica: *Traditio Adalbardæ & Conjugis suæ.*

ratis gaudium sibi & fratribus dedit: cum locus, qui erat cubile ferarum, & latibulum latronum, factus est habitatio hominum, de labore manuum suarum viventium. Conventione publica facta, dominus abbas, cum consilio seniorum & fidelium suorum, legem dedit, ut coloni sylvæ illius XII. annis essent absque tributo: Excepto, quod si aliquis eorum mortuus fuisset, jumentum, quod vulgo dicitur caput optimum, sive vestimentum, quod melius haberet, in usus fratrum ad infirmariam cederet, & si hæredem ibi non haberet, omnia bona ejus per annum in publico servarentur, ut si interim venisset, qui inde haberet querimoniam, justitiam consequeretur & misericordiam, nec aliquis villicum loco illi præfecisset, nisi unum ex semetipsis, quæcunque petissent, nec unquam contingat, eos advocatum habere, præter principalem advocatum de domo Fuldensis Ecclesiæ. Sed expletis duodecim annis, talenta viginti annuatim persolvant, & hæc omnia in usus fratrum cedant, scilicet quinque talenta ad præfati domini abbatis anniversarium: cætera singulariter ad habendam curam infirmorum fratrum. Erat temporibus illis Fuldæ camerarius, nomine Cunradus, præfatis hominibus benevolus & gratus, pro cujus admirabili dilectione, ex domini abbatis & fratrum permissione, præter solutum censum, etiam ante præfinitum tempus, generalis census in festo S. Waltburgæ decrevere persolvere talentum, ex quo ipse, quoad vivat, secundo nonas Maji caritatem fratribus in refectorio præbeat: post mortem verò in anniversario ejus, fratres ex hoc benedictionem, & ipse sempiternum memoriale habeat. Hoc autem, ut firmum possit esse ratumque, domini Innocentii Papæ privilegio est confirmatum, & obligatus est vinculo perpetui anathematis, sive abbas, sive alius quisquam, qui hæc violare tentaverit.

XXXVI. *Traditio quatuor talentorum.* (a)

IN nomine S. & individuæ Trinitatis, notum sit omnibus Christi fidelibus, tam futuris quam præsentibus, qualiter ego Gerhardus de Vargalaha, indignus licet Dei misericordia, cum Cunigunda, Christianissima conjuge mea, dominis & fratribus meis hujus S. Fuldensis congregationis, conjuncti sumus omnibus beneficiis tam præbendæ, quam eleemosynarum, cum integritate fraternæ orationis. Videntes enim labilis hujus mansionis instabilitatem, spei bonæ fiduciæ inhiantes, & ad supernæ beatitudinis immortalitatem tendentes, ad quatuor talenta in villa, quæ dicitur Tunnaha, de beneficio meo, quod ab antecessoribus meis jure hæreditario usque modo sine querela possedi & possideo, prò remedio animæ meæ, uxoris & filiæ, omniumque antecessorum meorum, Domino Omnipotenti Sanctoque Bonifacio dimittimus & offerimus, ac tradimus dominis ac fratribus nostris in oblationem, hac videlicet conditione, ut sic ad loca sacra dividatur. In urbe ergo fratribus majoris ecclesiæ, in jus caritatis animarum, quod vulgo Selegeret dicitur, duo talenta ordinamus: fratribus de monte S. Mariæ unum talentum: fratribus de S. Michaele dimidium talentum, in jus præfatæ caritatis, ad anniversarium meum & uxoris meæ annuatim celebrandum determinamus. Porrò, ad hospitale prædicti montis, quinque solidos: ad illuminandam S. Michaelis cryptam, quinque solidos statuimus dari, & in præfatis locis nomina parentum, patrum & matrum, fratrumque nostrorum in libro fraternitatis volumus annotari. Hæc quidem post decessum nostrum ita dividenda tradimus: Quamdiu autem ambo superstites sumus, XII. denarii in urbe, sex in monte, quinque ad S. Michaelem interim dabuntur à nobis singulis annis, ad

(a) Extat apud *SCHANNAT n. DCXXXIII.* sub rubrica: *Traditio Gerards de Vergalaha*, ex quo hanc chartam pluribus in locis emendavi atque supplevi.

memoriam initæ fraternæ conditionis. Imminente verò exitus nostri tempore, duo vel tres fratres nobis mittantur, qui corpora nostra condiant, animas Deo commendent, faciantque, ut corpora nostra cum honore Fuldam sepelienda deferantur. Quod si ego vel uxor mea mundum relinquere voluerimus, claustrum domini mei S. Bonifacii in urbe mihi pateat sine contradictione: Uxor verò mea de urbe præbendam accipiat, & in præfato monte Sanctæ Mariæ aliam habeat, & in eodem loco condigna habitatione recipiatur. Si autem altero defuncto vel converso, alter vel altera mundum diutius inhabitabit, qui superstes fuerit, quod definitum est, ad præfata loca dimidiabit, post cujus finem possessio tota, sicut divisum est, in servitium Dei secundabit. Hæc traditio facta est Anno Millesimo CXXXIX. ab Incarnatione Domini, præsente Conrado Abbate & omni Congregatione; hujus rei Testes sunt Wernherus Decanus, Ditmarus Præpositus, Wiggerus Camerarius, Johannes Scholasticus, Bertoldus, Hartaldus, Ruggerus, Ditmarus, & omnis Congregatio.

586 *XXXVII. Traditio curtis Diudenhusen & aliorum.*

IN nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti, noverint fideles tam præsentes quàm futuri, quod ego Erdag, S. Christi martyri Bonifacio, curtem meam Diudenhusen, cum omnibus pertinentiis ejus trado, & in Fladecheim mansus VII. & jugera LXXII. & has villas, Wigbranderoth, Richwarderoth, Nuinroth (vel Niuenroth) cum omni utilitate ad has pertinente: duos etiam ministros meos, quorum nomina sunt, Helil & Tcelin, cum omni possessione trado sub tali pactione, ut in curte eorum optimo jure serviant, absque contradictione: insuper ancillam meam, nomine Weinlu, cujusdam Gocilonis uxorem, cum prædio in Hewinehuosum, ea trado conditione, ut si liberos habeat, sicut prædixi, in curte fratrum inter ministros serviant, sin autem ipsum prædium possidentes, sicut alii ad Duodenhusun pertinentes censum persolvant. Hanc traditionem certissima pactione facio, ut semper in anniversario depositionis meæ fratribus inde servitium caritatis impendatur, & coram altaribus singulis candelæ accendantur, & vigiliæ atque missæ pro remedio animæ meæ à fratribus persolvantur. Acta sunt hæc anno incarnationis Dominicæ DCCCCXC. Cal. Maji, regnante Ottone Rufo Imperatore, coram Werinhario, Fuldensi abbate. Hanc traditionem si quis infringere, aut arte aliqua, diabolo instigante, à gremio S. Bonifacii conetur avellere, à cœtu Sanctorum extorris, gehennæ cruciatibus à justo judice condemnetur in ultimo judicii examine. Amen.

XXXVIII. Traditio census XV. solidorum. (a)

QUia generatio præterit & generatio advenit, tam futuris quàm præsentibus notum sit, qualiter Albhardus, serviens S. Bonifacio, abrenuncians seculo, duas huobas in Warlaha pro anima sua & uxoris ejus, filiorumque ejus, tradidit B. Bonifacio, ut libere ab omni potestate secularium singulis annis censum persolvant XV. solidorum. Has autem huobas ad eundem censum quidam Berwigus suscepit, & ut sibi posterisque suis confirmaretur, aream in ipsa villa cum ædificiis instantibus, Sancto Bonifacio dedit, hac conditione, ut quamdiu ipse aut posteri ejus censum prædictum dare voluerint, huobas habeant: si autem non, fratres, cui voluerint, aream cum cæteris sibi commissis committant.

XXXIX.

(a) Plenior charta extat apud *SCHANNAT n. DCXXI.* sub rubrica: *Traditio Albhardi conversi.*

XXXIX. Traditio bonorum in Ovva, & villæ Sigenrot. (a)

IN Christi nomine notum sit omnibus fidelibus, rationis hujus veritatem scire volentibus, quod ego Bertohus, die, qua filius meus Hermannus, puerilibus constitutus adhuc in annis, Deo & S. Bonifacio obtulit semetipsum in Fuldensi cœnobio regulariter ad vivendum, tradidi ad præfatum cœnobium in usus fratrum, monastica inibi professione viventium, tam pro memetipso, quàm pro filio prænotato, necnon & omnibus charis meis, viventibus seu defunctis, quicquid hæreditario jure possederam in Owa: quinque videlicet huobas, cum omni utilitate ad ipsam possessionem pertinente, & ne possessio propriis careret cultoribus, tria quoque tradidi mancipia ad eandem possessionem pertinentia, quorum nomina sunt, Liutberi, Adelburc, Dietmar; eo pacto, ut eandem possessionem jure legitimo ad incolendum possideant, & ex ea talentum in usus fratrum annuatim persolvant. Porrò prædictus Bertohus, jam confectus ætate, cum extremam diem mortis videret appropinquare, tactus infirmitate, ad Fuldam se transferre postulavit, oblatisque prædiis suis, villa scilicet in Siegenroth, & sex beneficiis, in Opoldesroth, in id hæredibus suis consentientibus, habitum religionis suscepit, sicque migrans ad Dominum, ante fores monasterii intra claustrum sepultus, tum fratrum compassione, tum recordatione suæ hæreditatis illius in memoriam ejusdem oblatæ, quiescit.

XL. Tractatio de Vuisefeld & Seveld.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, hæc traditio corroboratur, & tam futuris quàm præsentibus in memoriam revocatur, villicatio nostra in Hottenhusen (vel Hovenhusen) multorum circumsedentium violentia pro sui à nobis remotione cum devastaretur, ipsam Duci Saxoniæ Henrico, nos Fuldenses fratres in tutelam commisimus, cujus defensione nos tueri ibidem speravimus. Illo verò in negotiis regni occupato, recentiora mala nobis illic emerserunt, quibus occurrere ex consilio utile duximus. Fuit, inquam, hæc causa, Wisefeld & Seveld, hæ duæ nostræ villæ super ripam Wisara, altrinsecus sunt dispositæ: & tam cultura agrorum, quàm fundo ejusdem fluminis antiqua concessione; oblatione priscorum principum Saxoniæ nobis attributæ, utilitate piscium, quam maximè de maceria, quæ ibidem per medium fluminis quandoque disposita fuit, & nunc soli ecclesiæ nostræ cedentes. Hæc autem maceria apud eos vulgo Vahc dicitur. Porro Liudolfn de Casselo medium ejusdem maceriæ sibi vendicante proforeste fulgo adjacente beneficiali jure à Duce sibi cedente, tandem per fratrem suum Reginoldum, cancellarium Teutonici regni, à prædicto Liudolfo illud in integrum recepimus, sicque hac molestia liberati sumus. Videns ergò idem cancellarius, eandem villicationem parum nostræ utilitati cedere: sibi autem de copia piscium, pro ipsa vicinitate utile fore sibi, hac interposita ratione, concedi postulavit, ut quamdiu majori dignitate illius temporis suffultus non esset, loco villicationis, eandem idem procuraret, & annuum reditum tam in censu, quàm in piscibus, statuto tempore nobis persolveret: dispersa congregaret, subtracta requireret, devastata repararet, & in his nihil detrimenti nobis ascriberet: Adjiciens & hoc, ut si uno anno proposita negligeret, vel divina dispositione ad altiora conscenderet, ipsa villicatio ab eo libera & absoluta, nobis sine ullo impedimento vacaret, nec vel tunc, vel nunc sæpe dictus germanus ipsius Liudolfi; aliquid de ea se intromitteret, vel permissione ipsius, quovis modo sibi attraheret: vel reconsignata repeteret, sed nostra nobis liberrime ab omni dispositione ipsius redirent. 587

Consu-

(a) Extat charta ex Authentico restituta, plenior apud SCHANNAT n. DCXXV. sub rubrica: *Traditio Bertboi Ministerialis.*

Consulentes ergo nobis, ex qualitate temporis, & ex eo, quod idem cancellarius spiritalis frater noster esset: Attendentes etiam hoc, in curia Imperatoris Friderici Rom. Augusti, in multis nobis specialius posse prodesse, annuente Domino nostro Marcwardo, abbate nostræ Fuldensis ecclesiæ, secundum præscriptum modum, & ab eo petitum, eandem villicationem, ad nos singulariter pertinentem, illi commisimus; nec tamen à commodatione, qua prædicto Duci Henrico eam commisimus, defecimus. Acta sunt hæc anno Dominicæ incarnationis MCLVII. indictione quinta, imperante glorioso Romanorum Imp. Friderico: abbate Fuldensis ecclesiæ Marcwardo, præsente & concedente Ludewigo decano, cum omni congregatione.

XLI. *Traditio bonorum in villa Wivveres.*

EGo Ortwinus, Fuldensis frater, tradidi fratribus Fuldensibus in commune pro anima mea, in anniversarii mei memoriam, quædam bona, quæ habui in villa, quæ dicitur Wiweres, videlicet triginta nummos in epiphania Domini, & quatuor gallinas & anserem unum, in festo S. Michaëlis persolventes.

XLII. *Traditio bonorum in finibus Iuchisono.*

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, ego Egilhart, trado ad Sanctum Bonifacium, martyrem Christi, qui in monasterio, quod dicitur Fulda, sacro pausat corpore, ubi vir venerabilis, largus atque laudabilis Theoto, cum summa caritate atque suavitate, multitudinem monachorum ad Dei militiam regere videtur, hoc est, quod trado, in provincia Grapfeldono, in finibus Iuchisono, quicquid ibi proprietatis visus sum habere in areis, ædificiis, campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, & omnibus legitime adjacentiis & mancipiis, quorum hæc sunt nomina, Goacwin, Salucho, Unuuan, Nending, Vunnisuind. Ea scilicet ratione hæc omnia trado, ut, quamdiu vivam, usufructuariò possideam: post obitum verò meum omnia, quæ supra memorata sunt, acta & meliorata, Deo dante, ad prædictum martyrem & memoratum abbatem vel successores ejus, cum omni integritate revertantur. Acta est hæc traditio in monasterio Rotæ, anno ab incarnatione Dom. DCCCLXVII. Regni verò Domini Luduwici, piissimi regis XXVII. coram testibus istis, † Adalolt, † Surtboto, † Zazo, † Herimuot, † Ruodung, † Alamar, † Truogo, † Wiching, † Adalman, † Nerolf, † Weroolt, † Fridurih, † Folcbraht, † Reginhart, † Adalolt, Ortrich, Ato, Arindeo, Abbo, Isanbraht, Theotbald, Starcolf, Wigbart, Fastman, Vodilger, Nerolf, Adalman, Isanbart, Reginhart, Adaltag, Albigast, Freibraht, Fridibraht, Witago, Wihing, Walah, Wagbraht, Wolrat.

588

XLIII. *Cambium inter Popponem Episcopum & Dominum venerabilem Abbatem Hadamarum.*

AD Utenhusen areæ XXV. huob. XIII. IV. jugera pratorum.
Ad Walpbaringun jugera LXX.
Ad Rohingesbuson area I. agri LX.
Ad Hentinge jugera LXXX.
Ad Rosdorf areæ X. huob. III. agri XXXIV. jugera, pratorum LX. jugera.
Ad Wertaho, quicquid Sanctus Kylianus illic habuit absque area, in qua Ecclesia stat.
In Affeldrahe, regales huob. XV. XXV. jugera arearum.
Quercini nemoris XIV. huob. & XL. jugera.
In Hiltiboldesdorf huob. III. & XX. jugera, arearum X. jugera, pratorum verò X. & IX. jugera.

TRIUM LIBRORUM TRADITIONUM FULDENSIUM FINIS.

BENE-

BENEVOLO LECTORI SALUTEM!

INter primas Germaniæ Civitates merito numeranda eſt Auguſta Vindelicorum,quæ etiam plures nacta fuit Hiſtoricos. Auctor præſentis Chronici Piſtorio ſaltim dicitur Sigismundus Religioſus. Verum Voſſius, (*a*) Conradum Gesnerum ſecutus, qui Viennæ in Bibliotheca Wolfgangi Lazii extitiſſe dicit, Chronicon Auguſtanum, quod operas ſuas jungentes, compoſuiſſent duo iſti, Udalricus Monachus S. Afræ, & Sigismundus Goſſenprot, ſive Groſſenprot, hunc Groſſenprot vocat auctorem. Hujus familiæ alias fit mentio, dum in fine hujus Chronici dicatur: *Anno MCCCC. XXV. nocte natalis Chriſti, occiditur Plebanus Sancti Stephani, & magna domus, juxta Sanctum Leonhardum, dicti Goſſenbrot, exuſta eſt, ceciditque murus ſuper viginti duos viros.* De Alberto Goſſenbrot ſic loquitur Martinus Cruſius: (*b*) *Albertus Goſſenbrotus, ſepultus eſt 1316. Auguſtæ in ambitu Eccleſiæ cathedralis: vulgo auf der finſtern Gret. In hujus familiæ inſignibus, truncus corporis humani, ſuperior erat, rubro colore, pileo acuminato tectus.* De Udalrico vero dubium adhuc ſupereſt, an idem fuerit cum Ulrico Wellingo, qui cum fratre ſuo, Conrado Wellingo, Henrici Steronis Chronico appendicem addidit ab anno 1300. ad annum 1334. usque. Voſſius equidem autumat, utrosque plane fuiſſe diverſos, ea ex ratione, quod ſi Steronis Continuator idem fuerit cum noſtro, iſte potius appendicem usque ad annum 1483. perduxiſſet, quousque hoc Chronicon perductum videmus. Verum Sigismundus Goſſenprot hucusque Chronicon ſuum deſcripſit, idemque Joanni de Giltlingen, Abbati dicavit. Cura igitur Udalrici eo non pertingit, ut ideo Voſſiana hæc objectio plane nos

 haut

(*a*) *de Hiſtor. Lat. lib. III. p. 571.*
(*b*) *Ann. Suev. lib. IV. p. III. cap. IV. p. 208.*

haut moveat. Quidquid tamen sit, potius Sigismundus Maisterlein, vulgo dictus Magister, qui eruditus fuit Monachus Udalricianus, hoc Chronicon scripsit, qui etiam Opus hoc suum, rogatu Sigismundi Gossenprot, civis Augustani, præceptoris sui, a. 1457. Germanice vertit, quæ versio in Bibliotheca Udalriciana in Codice reperitur chartaceo. Mentionem ejusdem fecit Reverendus Pater, Germanicarum Rerum Indagator solertissimus, *BERNHARDUS PETZIUS*, qui hunc Codicem ipse inspexit, in dissertatione sua Isagogica, Thesauro Anecdotorum præmissa. (a) Qui etiam alium ejusdem Sigismundi Commentarium commemorat, quem Indicem Monasterii SS. Udalrici & Afræ in Augusta Vindelicorum nuncupat, idemque Chronicon est dicti Cœnobii in tres partes divisum, quarum quælibet in duodecim capita iterum dispescitur. Ipsum autem hoc Chronicon vere est Ecclesiasticum, dum non nisi Christianæ Religionis originem, Sanctos potissimum, Udalricum & Afram, & qui ejusdem fuerunt congregationis, horumque Martyria, demum libro secundo Abbatum S. Udalrici atque Afræ, ad sua usque tempora, successionem exponit, adjiciens demum Reliquiarum, in hoc Monasterio repertarum, descriptionem. Comparari meretur *CAROLI STENGELII*, Abbatis Anhusani, Rerum Augustæ Vindelicorum Commentarius, quo partim Sanctorum Historiam, partim etiam Episcoporum successionem exponit.

(a) f. 33.

AUGU-

AUGUSTANUM CHRONICON ECCLESIASTICUM, 589

AUTHORE

SIGISMUNDO, RELIGIOSO.

Ad Lectorem.

PRobus veritatisque studiosus, Sigismundus ille, qui sequentem librum congessit, sed interdum priscarum rerum, ex infelicitate seculi, in quo vixit, non ita peritus fuisse videtur. Nos tamen nihil correximus: tum ut integer cum erroribus suis esset author: tum ut ex Magnifici amplissimique D. Marci Welseri, de eadem re publicatis libris, vitia, quæ influxerunt, quisque sine nobis tolleret. Interim cum in reliquis dignum publico conspectu duceremus, exprimi typis jussimus. Nominat majus Augustani Chronici volumen, quo Lectorem sæpenumero remittit. Id si superest, optaremus simul editum: Nec tamen ideo differendam hujus libri editionem existimavimus: cum multa alioquin non satis apud alios explicata contineret. Vale.

Incipit Præfatio Authoris in opus sequens, ad Reverendum Dominum Joannem Abbatem.

Randi quidem affectu, sed impari facultate, tuis, Reverende Pater, Joannes de Giltlingen, Abba humanissime, mandatis parere statui. Chronicon videlicet Augustensium olim dictatum per me, deinde etiam quædam de insigni loco aggregata in unum contexendo. Quo tuæ industriosæ dominationi facultas fiat petentibus, mox ostendendi, ut, quibus non vacat omnia videre, hic vel parum percipiant. Speret denique tua circumspecta paternitas, & posteris majorem notitiæ fructum, dum & locorum descriptio & cæterarum rerum declaratio, & omissorum suppletio adjiciuntur. Accipe itaque, Reverende Pater, quæ tuus humilis frater Sigismundus offert, & pro meis reatibus, quos contraxi, per multos annos, communem Deum exora. Capitulorum autem seriem præmitto, quam ita ordinavi, non ut gesta sunt interdum, sed ut volenti rem videre, contextus fit rei ordo. Fratribus etiam tuis, tanquam harum rerum notitia refertis, ea quærenda dimitto, quæ sparsim suis in thecis habent. Vale, optime & felicissime Pater, bis utere in Christo perpetim. Anno gratiæ MCCCCLXXXIII.

590 INCIPIUNT CAPITULA PRIMÆ PARTIS.

De

CAP. I.

De situ antiquæ Ecclesiæ & structura, altaribusque ante destructionem ejus.

OPrimum ac proficuum fore reor, in primis tradere situm Ecclesiæ hujus antiquum, ob id præsertim, ut posteri, legentes Sanctorum hic quiescentium gesta, possint intelligere locorum differentias. Nam ut tu, Venerande Pater, sæpius asseris, omnia per locorum mutationem posteris fiunt ignota. Sciendum ergo, quod Ecclesia Sanctorum Afræ & Udalrici constructa fuit olim per Abbatem Heinricum, Anno MCLXXXIV. simplici schemate. Nam ad orientem duos choros habuit, quorum quilibet tantum unam semicircularem testudinem de lapidibus ædificatam, simplici, ut moris fuit antiquis, ornatu ac pictura. In Sanctæ quidem Afræ choro imaginem venturi judicis, in choro Sancti Udalrici imaginem Salvatoris habebat cum certis Epigrammatibus. Prior tamen Sanctæ Afræ aliqualiter post renovata est, altera mansit hactenus continens hæc: Sum pater & deus, hoc est, in amore ferendus. In circulo, En ego suspiro pro vobis ordine miro. Qui pro peccatis sum propitiatio gratis. Sub his testudinibus stabant altaria principalia, scilicet Sancti Narcissi, cui annexa est tumba Sanctæ Dignæ: sub alia Sanctæ Mariæ Magdalenæ, & deinde murus ex obliquo parum altior homine, propter transitum 591
fratrum, ex choro Sanctæ Aphræ: deinde Sancti Udalrici sarcophagus cum testudine. Stabat verò turris in angulo, quam præfatæ testudines faciebant campanarum. Ex post chori ab invicem tantum sedilibus utriusque tergotenus distincti, & per medium ordo columnarum, sicut & per totam Ecclesiam, quæ columnæ quadrangulares sustentabant molem tecti, unà cum muris totius Ecclesiæ: & columnæ sicut & murus venustate absumebantur. Porrò superius pavimentum seu chororum tectura, similiter & ecclesiæ erant trabes incredibilis ac inconsuetæ grossitudinis & longitudinis, ita, ut advenæ multi artificesque à longe venientes aspicerent, mirarenturque, quo modo vel adductæ vel levatæ fuissent, vel quo loco crevissent. His tam chori, quàm totum corpus ecclesiæ consimiliter omnino tegebantur, inferius pro ornatu tabellulis quercinis affixis. Superius verò mirabilis, in modum retis, hinc inde contexta fabrica, sustentans amplum & ingentis latitudinis tectum, quo unico tota machina tegebatur, & quidem lateribus prægravibus onerata. Cancelli verò vulgo dicti, seu testudines parvæ ductæ erant, inter choros & ecclesiam, sequestrantes clerum à populo, & in eorum cacumen duæ cruces, in quibus permaximæ reliquiæ: sub eis altaria, & primo inter duas janua chori, Sanctæ Aphræ altare plebani, continens Eucharistiam pro populo. Nam sacrum oleum semper conventus retinuit in signum, quod eis jus in parochiam competeret, & illud consecratum erat in honore Sancti Johannis Evangelistæ: deinde sub alio fornice, altare Sanctæ Catharinæ, & rursus inter januas alterius chori Sanctæ Thomæ, in angulo verò versus claustrum Sanctæ Ursulæ. Corpus verò totius ecclesiæ tantum quatuor alia altaria habuit, primum quidem Sancti Dionysii, seu Sanctæ Hilariæ, versus occidentem, in parte septentrionali, non juxta murum, sed quasi in medio, in quo & sub quo tot

reliquiæ ſunt inventæ, & habuit ſarcophagum annexum: Aliud conſimile in parte meridionali, in honore Sancti Nicolai, habens ſimiliter tumbam: Tertium Beatæ virginis, circa fornices Sanctorum Epiſcoporum, de quibus poſt dicetur: quartum verò ſupra teſtudinem erectam in angulo eccleſiæ poſteriori, in parte meridionali, in honore Joannis Baptiſtæ, quod & capella Abbatis dicebatur. Habebat verò eccleſia ad occidentem murum ampliſſimum & altum: Omnium murorum ſtructura ex lapidibus cavernoſis quadratis, quos vulgo Daphos (duffſteyn) appellant, quibus fundamenta in aquis tutantur, moderni, Mirum cunctis unde allatis: ex quibus poſt, pro novo ædificio faciliter calx conflabatur. Habetis ex his antiquæ eccleſiæ deſcriptionem, cujus porrigebatur longitudo usque ad eum locum, quo jam ſexta columna ſita eſt. In fine turris quædam trium teſtudinum, & alia unius. Nunc ad alia tranſeamus.

CAP. II.

De capellis circa hinc inde monaſterium, & de nova Bibliotheca & libris.

HIs ſic de principali Eccleſiæ ſitu expeditis, ſciendum, quod altare à latere chori Sanctæ Aphræ, verſus civitatem erat capella, in cujus parte orientali ſanctiſſimè ſervabantur reliquiæ hujus loci, habens altare in honore eorundem patronorum. In parte anteriori altare Sancti Pauli, cui incluſa eſt una pars reliquiarum Sanctæ Eutropiæ. Nam altera monialibus Sancti Stephani, quæ olim de regula Sancti Benedicti, & ſub hujus loci abbate, erant, tradita eſt, in qua etiam parte fratres habebant ſe præparare divina officia celebraturi. A parte verò poſteriori, ad occidentem, capella erat Sanctæ Agnetis, quæ diruta non fuit, ſed conceſſa ad Plebani & ejus altaris uſum, ex mera benevolentia Abbatis, ad tempus, ſine tamen præſcriptione. Aliæ quoque duæ capellæ, in cæmiterio loci, verſus civitatem, Una in honore S. Euſtachii & omnium Sanctorum, alia in honore Sancti Jacobi & Blaſii, ad cujus latus, moderno tempore duæ virgines ſe incluſerunt, & per humanitatem moderni Domini Abbatis, ſuſtentantur non ex aliquo jure: eſt & una capella ſupra portam curiæ, verſus meridiem, in curia Sancti Michaëlis, noviſſima in capitulari loco, ubi per gradus montis naturalis deſcenditur, in
592 Sanctæ Dei genitricis ac Sancti Gothardi ſacellum, ubi & altare Legiſlatoris noſtri Sancti Benedicti cernitur, & ſuper quam, laudabili ſtructura, modo theca & reſervatorium ingens librorum ornatiſſime conſtructa eſt. Deſuper, quod cellæ fratrum, pro amplitudine dormitorii: & quia hujus rei, librorum videlicet, mentio incidit, parum altius repetamus de ipſis ſeriem. Labente, ut ſupra diximus, religione, quilibet fratrum, (proh) quærebat ſibi placita, nec libri curabantur; imò, quod pejus erat, petentibus non negabantur, & ſine chirographo aliquo alienabantur: quo fiebat, ut ad fratrum prædicatorum conventum etiam aliqui ablati ſint, titulo accommodari: licet ipſi velint per modum redemptionis, quibus hodie caremus. Maxime fiebat ex ignorantia, quæ peſſima noverca eſt & tinea codicum: & cum ibi originalium antiquorum, doctorum & oratorum poëtarumque eſſet admodum bona copia, parvi pendebantur à noſtris prædeceſſoribus, ſed ab alienis appreciabantur. Habes denique eorum ex ordine nomina, in foliis primis & ultimis libri Beati Hieronymi ſuper Ezechielem.

Tandem circa annum Domini milleſimum quadringenteſimum & viceſimum, floruit in illo loco egregius Sacræ Theologiæ Doctor, Narciſſus Pfiſcer, ex ordine prædicatorum ad nos declinans: hic ubique in libris veſtigia ſuæ ſcientiæ ac laboris reliquit: deinde ſub venerabili Abbate, Domino Melchiore de Stamheim, cum locus Bibliothecæ, qui tunc inter dormitorium fratrum & eccleſiam erat, ubi nunc conſtructa eſt capella Sancti Gregorii, (de qua nondum fecimus mentionem)

tionem) esset nimis ad tot libros angustus, tempestatibus etiam stillicidioque expositus, idemque Dominus abbas impressoriæ arti per se & fratres operam daret, quæ ars nuper inventa erat, contigit locum maximo numero librorum augeri, ita, ut valde ampliori loco opus esset, prout etiam moderno valde humanissimo sub Abbate quotidie augmentantur. Quare, ut ab igne tuti essent, & facilis sine inquietatione pateret fratrum accessus, supra præfatam capellam structura ipsa facta est. Potes hic advertere, ô Lector, quantum sub tribus istis Abbatibus, videlicet Domino Melchiore, ac Domino Henrico, nec non isto venerabili Domino Joanne de Giltlingen, locus iste in spiritualibus ac temporalibus structuris ac libris auctus sit, & quotidie speratur augeri. His sic incidenter dictis, redeamus ad propositum. Ultima capella est ista, de qua jam diximus, inter fratrum dormitorium & chorum Sancti Udalrici, quam bonæ memoriæ dominus, Heinricus Abbas, construere fecit, ac consecrari in honorem Sanctissimi ac felicissimi Gregorii, usque ad cancellos ante capellam. Hæc à nobis, jussione circumspectaque ratione Domini Abbatis, de loco idcirco inseruimus, ut posteris notitia rerum & intellectus earum, quæ de loco leguntur, pateat, etiam post omnimodam structurarum mutationem. Ad reliqua properemus, & totius rei spiritualis statum à principio fidei incipiamus.

CAP. III.

De initio fidei Augustæ, & Sancto Lucio, & situ Sueviæ.

Notus olim tantum in Judæa Deus, cujus nomen suo tempore dilatandum erat in omnes, etiam in barbaras nationes. Ergo Apostolos suos cum turba Evangelica, ut in omnem terram sonitus personaret, Christus misit, & cum impositione officii, authoritatem dedit alios mittendi. Unde factum est, ut ex injusta obedientia, principes ipsius Apostolici senatus, Petrus & Paulus, ex Roma unum mitterent, qui Lucium, Regem Britanniæ, convertens, faceret regalem sacerdotem, à quo, secundo luminare, videlicet Regiæ potestatis honore posthabito, crucis Christi gerulus factus, & Regalis sacerdos, officium denique amplectens prædicandi in paupertate Evangelium, quod ad evangelizandum pauperibus missum est, extendere studuit: qui Lucius, spretis pompis Regalibus, ut diximus, nudus, sævam gentem Suevorum, quam nunquam armis attentare ausus fuisset, spirituali militia expugnare aggressus est. Et quidem Beatus Lucius, Rex Britanniæ, in principio arcem ipsorum Suevorum, Coloniam olim Romanorum, Vindelicam 593
Augustam, Metropolim Rhetiarum, invasit, inermis homo, non veritus crudelis gentis sævitiam. Rebellium corda autem partim fidei jugo subjecit, partim in cæcitate injuriis prius & verberibus periculose affectus reliquit. Recienscm curiam adiis, jugosis alpibus, gentique naturali stoliditate, climatumque natura obtusæ, sapientiæ pietatisque studium elargitus est, ubi & palmam cum suis decoris adeptus, sacerdos, Rex & martyr veneratur. Olim Retia nostra, Cereris deæ, juxta vaticinia gentilium, † aream habebat, videlicet frumenti. Quod vero genti arcam.
in alimentis superer at, alpibus inferebatur, ut licet nunc etiam cernere, & in vico Retiaco vendebatur, qui vicus cum adjacente campo, à Pipino, rege Francorum, Sancto Magno Theodoroque datus, Campidonum vocitatur, & curiæ Retiensis incolæ eadem frumenta ad distribuendum deferebant monticolis. Hæc latius, in descriptionibus Sanctorum hic nominatorum, videre fas est, cui fidem mihi adhibere persuasum non fuerit. Rhetia verò nostra ipsa est regio, ab oriente Bajoariam ac Noricorum fines, (olim juxta Suetonium, regnum) habens, ad occasum Rhenum, quo & olim ex ea Retia deducti coloni, juxtaque Rhenum positi, in oppido Nemetum, quod Spyra, & Wangionum, quod Wormatia sunt. Nam & hodie idiomate Vindelicis concordant. Ad septentrionem hos, qui nulli provinciæ

provinciæ se jungunt, nec tamen provinciæ suæ nomen norunt, Francis tamen orientalibus (Sandehasen) contigui, Suevorum gens sæva, & hospitum impatiens, alienis se ingerit, prour latius in descriptione istius Vindelicæ Augustæ patet olim digestum. Hæc dicta sint, ut tempore quasi Apostolorum fides hic sulcis injecta consideretur, quæ tamen suffocata paulatim decem persecutionibus, in ultima sub Afra, per Narcissum exculta refloruit. Quis verò dubitare permittitur, quin & martyres plurimi cum Christicolis sub pressura fuerint, & ut pie opinandum reor, huic Sancto loco traditi post fata, subsequentibus Sanctis, occasionem eum eligendi tradiderint. Ad eos itaque stylum vertamus.

CAP. IV.

De origine Sanctæ Afræ, Venere ejus, mora Romæ, de ejus adventu ad Augustam, & istius loci electione.

SUb Diocletiano, & ultima persecutione saltem generali, anno gratiæ ducentesimo nonagesimo, Græciæ quinquepartitæ provinciæ, justo Dei judicio, Cæsaribus, Deo & hominibus, jam ob suas tyrannides odibilibus factis, inter se dissidebant, quo factum est, ut Atticæ partis Rex contra Cypri regem mariclassem mitteret, eumque portibus expugnatis, regno paulatim & vita spoliaret. Habuit is rex Cypri uxorem, Africo semine procreatam, Hilariam, venusto aspectu, & vultu, ex qua filiam Afram procrearat, simul cum ea, & domi & in regno detinens Zozimam, fratrem ipsius reginæ, virum pium & industriosum: Qui Zozimas interfecto rege, advocatis cunctis de familia, consilio habito, declinare statuit, cum viduata sorore, nepteque Afra, aliisque insolentiam veritus suspecti victoris, regali pro tempore thesauro ablato, navibus imposito, Romam usque se conferens. Nam ibi se tutum patrocinium habituros sperabant, ubi orbis principes commeatum soliti erant habere. Factum est Sacræ tamen, imo propbanæ Veneri, mulieres Cypriæ nationis deditæ erant, cujus obscænis sacrificiis in Papho centum aris thura dabantur, juxta Vergilii figmenta, Filia Jovis, adversa Junoni novercæ, obscæna mulier Venus, licentia regali in æstus defluxit, & quo turpissimo ausu, cum Adonide & Marte, reticulis mariti Vulcano denudata, quod gesserat, divino titulo obumbrabat. Quid enim de se non præsumit laudata potestas? Cerere Bacchoque abundante, spumabat venter, & ea, quæ sub ipso erant. Sed quid? O mira potentia Dei, qui fortem armatum suis vasis spoliavit, qui ubi abundavit iniquitas, Græciam superjecit, quæ vasa iræ, apta ad interitum, in vasa tandem emundavit misericordiæ. Mater etiam Hilaria, filiam Afram fuscam,
594 sed speciosam facie, tamen Afram, id est, rotundam, his sacris turpissimis dudum initiaverat, eamque sacerdotem ipsorum effecerat. Habebat misera Afra in regione illa dissimilitudinis alumnas Græcas (Nam & Cypris Græcorum est insula) Eunomiam bonam & acceptam forma, Eutropiam bene facetam & elegantem, quas inter familiares, ut regis filia, pedissequas, & turpium morum & secretorum tenebat familiarius affeclas. Romæ accepta fuit, cum ob quæsitum refugium & asylum, tum propter sacra pronatæ sacerdotis Veneris, generis ipsorum altricis, Æneæque matrem, si fabulis creditur. Itaque eam, familiamque regalem auxilio fovent, & hospitio: Aruspicum tamen vaticinio certificata Aphra, reginam se futuram præsumebat, unde & ibidem Romæ, pro suo posse, cum matre & Aphro patruo, Zozima, possessiones comparare cœpit: nesciens, quod verus fatorum præscitor ac dispositor eam perpetua corona aptandam præparabat. Per somnium denique repetitis vicibus admonetur, ut se regali stemmate ortam, futuram reginam non dubitaret. Sic alpibus transcensis, Germanorum provinciam, partesque Sueviæ & eorum Metropolim, inter duos rapidos amnes, Vindam & Lycum, fragrosa ac montosa post cacumina, in planitie sitam, non tardaret

tardaret adire cum familia, inclytamque petere Bajoariorum Suevorumque civitatem, frequentia celebratam, Coloniam Augustam. Oraculum tandem patefecit matri ac amicis, consultatione in communi facta, empta distribuunt, æreque in loculis congesto, quo jussæ fuerant mulieres, cum familia perguot. Illuc cum attigissent, juxta ipsam civitatem, Aphra possessionem amœnam fructiferamque comparat, extraque mœnia, prope tamen, babitare cœpit, suisque (proh cœcitas) sacris insistere, ut olim Veneris. Matre intra mœnia urbis considente, una tamen hinc inde communi babitatione, nisi quod hortus, habitatione Aphræ contiguus, & olim à Deo prædestinatus memoriæ, & sepulturæ deputatur omnibus. Area hæc eligitur, ut rosea massa martyrem illuc condatur, viola sacerdotum, liliumque castitatis Deo ibidem famulantium ibidem deponatur, ut sit salus præsentium, spes futurorum, à Deo electus, à Christi martyre emptus, à sanctissimis præsulibus possessus, à frequentia populi bonoratus. Meritò extra portam, ubi crux illius erecta, qui, ut per suum sanguinem sanctificaret populum, extra portam passus est, ut ibi illi babitarent, qui non hsbent hic maneotem civitatem, & exeant extra castra, improperium Christi portantes, oe tameo & ipsius civitatis totaliter expers sit ista narratio, ut, quibus non vacat ea legere, quæ diffusius à mea parvitate olim dictata sunt, dum juvenilis ætas secularium sectaretur codices, pauca in unico capitulo differamus incidenter. Deinde mox ad propositum redeamus.

CAP. V.

De origine civitatis Augustæ Vindelicæ, de Druso & Pyramide, & hujus civitatis dignitate.

Augusti nomen ptimum Octaviaoo datum, constat, ad cujus honotem diversi oppida condidere Augustana, inter quos etiam Drusus, frater Tyberii, qui ambo privilegii ipsius Octaviani, nati ex Livia, quam Tyberius pater coactus fuit repudiare. Is Drusus missus ab Octaviano, domuit Suevos, deinde Turingos, coercuit Dacos, ultra Rhenum Barbaros, & objectu fluminis, inclytis oppidis circa Rhenum conditis, Suevisque pro Colonia transductis, quod hodie quoque idioma, ut diximus, testatur, ibidem firmissimam tutelam in ipsis Barbaris fecit. Testantur hæc Suetonius, Herodotus, Valerius, aliique omnes historias texentes. Inter illa idem Drusus Nero, (sic enim cognominabatur) ut & frater, post Drusillaõ fuodationem, Moguntiam à Mogano flumine, quod ibidem Rheno influit, dictam condidit: Augustam prius Vindelicam à Vinda & Lyco dictam, olim Genawinam ac Cerariam instauravit, Suevorum Metropolim esse volens. Ab eo etiam Nerolingen, Reœ oppidum, Netombergque dictam volunt, & à fratre Tyberio Tyberiadem, quam modo Ratisponam dicimus. Obiit idem Drusus Moguntiæ peste, unde & vulgo dicitur à Romanis, Moguntia ab initio nequam. Meminit hujus Seneca ad Marciam in libro de tranquillitate ita, Diva Lucia amiserat filium Drusum, magnum futurum principem, & jam magnum Ducem, intraverat ipse jam Germaniam, & ibi signum Romani fixeruot, ubi vix esse Romanos notum erat. Vita functo Druso, Tyberius Claudius Nero ei Moguntiæ pyramidem *(a)* statuit, mirifici cementi, quod sæpius oculis vidimus nostris. Cineres delati Romam: decretum illi in luctum. Augusteoses dum sui conditoris memoriam habere vellent, pyramidis Moguntiæ formam in armorum signa sumpserunt, pictorum tamen authoritate post, dum quilibet politus magis videri vellet, adjectus est color viridis uvæ. Tam deformis est enim diabolus, quam acuta artificis manus pingit, cum picto- 595

(a) Monumentum Drusi intelligitur, quod singulari libello descripsit CHRISTIAN GOTTHILF BLUMBERG. Adde Syntagma Hist. Germanicæ *diss. IV. §. XVIII.*

pictoribus atque poetis æqua semper sit potestas. Ista inclyta Augusta, ante Trojanum excidium, mox post Treverim fundata, ab Amazonibus obsessa, multis inclytis titulis prædita, Sevorum, qui & Suevi, semper fortissimum propugnaculum fuit. Extant desuper à nobis exili stylo in pueritia exarata, majorum tamen authoritatibus fulcita, ad quæ diligentem lectorem transmittimus. Testantur & hæc epigrammata, tota civitate hinc inde disjecta, nostraque ætate producta, quorum seriem alium in locum servamus, dum hujus humanissimi patris, Johannis abbatis diligentia, fuerint congesta. Unum adjicimus, Coloniam fuisse Augustam, in quam deducti Romani emeriti milites, tutamen Germaniæ præstiterunt, & in qua pro legione Sevica, quæ semper tuebatur Cæsaris Romæ corpus, tyrones conscribebantur, cui legioni fides erat, primusque Cæsar, qui eandem exauthorisavit legionem, interfectus à Romanis fuit, reste Suetonio Tranquillo. Colonia, ut certi æstimant, proprium non est nomen, sed locus munitus, in quem senes & emeriti milites, vel mutilati, pro republica, agris sibi datis pro refugio, si quid in provincia novi oriretur, locabantur, ut eo refugio tenacibus fidei & ad compescendum seditiosos locus esset. Illuc denique proconsul mittebatur, cujus curia hodie cernitur, in alta strata, prout testatur antiquum ibidem epigramma. Nam eadem curia à Romanis Comitibus, de Hohenloh dictis, feudum est, auff dem Hohenries, ab Aurelio Maximiniano, collega Diocletiani, instaurata: sed satis est aliqualiter hoc in capitulo à cœpto transgressum: Nos ad cœptæ rei seriem redeamus. Aphræ videlicet almæ patronæ gesta.

CAP. VI.

De adventu Sancti Narcissi, & conversione Sanctæ Afræ & fideiq; & fundamento, & familia, &c. Et isto loco.

Aphra illa, heu morbida ovis, Africo sanguine ex matre procreata, vanis spebus seducebatur, vatis licet gentilis, divino nutu tamen verum dicentis, qui eam futuram Reginam auguratus erat: Romæ exitum exspectaverat fatorum, regni terreni ambiens fastigia: Augustæ post morabatur, ut diximus, sed omnium eventuum præscius, dispositor & rector, ejus simplicem errorem miseratus, evocavit ab occidente Hispaniarumque finibus lumen fidei, præclarum florem Narcissum, ut ingerat Augustæ agnitionem Solis, qui nescit occasum, eidem pollicendo, in visione, quod & gregis ipsius Christus curam Gerundensem ageret, & iter ejus in prosperitatem duceret, nec non itineris comitem se spondet, effectumque laboris ostendit: quibus illectus, licet jam coronam martyris sua in Ecclesia avide præstolaretur, tamen assumpto ministro, videlicet diacono Felice, Augustam Vindelicam properat, ubi jam nulla scintilla fidei remanserat, extinctis omnibus sæva illa & crudelissima persecutione Diocletiana, de qua multorum canunt martyrum certamina. More verò antiquorum, in memoriam stigmatum sui redemtoris, factis refertam xeniis manibus gestabat cruciculam: ignoransque ratione naturali, sed Deo disponente, Afræ extra vallum civitatis intravit ædem, notatus tamen ab his, qui sævis tyrannis & eorum edictorum apparitores, & proconsulis Gay pro tempore erant. Afra dudum fama Christianorum imbuta Romæ, de castitate & rectitudine fidei, quod sæpe mente revolverat, virorum advertens gravitatem, modestiam, continentiam, dum non ad consueta lubrica, sed ad cœlestium
596 instar militum, hieratica cantica promptos cerneret, hospitii turpitudinem suam, indignitatem, eorumque sanctitatem fatetur. Persuasa tamen de Jesu benignitate & misericordia, visibili etiam cœlitus emissa ea nocte luce illustrata, cum pedissequis duabus è Cypro adductis, & tertia, videlicet Digna, Romæ ad se attracta, convertitur, exin matrem participem facit salutis, & juxta Johannis in Apocalypsi dictum, (cortina cortinam trahit, & quæ audivit, dixit, &c.) tota stirps familiaque advenarum,

rum, unà cum cæteris incolis Christo aggregatur, Zozimas, frater Hilariæ, patruusque Aphræ, uti vir gravis, Episcopus ordinatur, Dionysiusque appellatur. Credo cum hoc nomen & in Græcia percepisse, de illo magno Macario Dionysio Areopagita. Fit nova spectandæ amplitudinis Augustæ ecclesia: Novum fidei Jesus ponitur fundamentum. Tandem mutatis vasis iræ in vasa misericordiæ, cum fidei fractor servus actionem spolii contra Christi famulum proponeret, Diabolus Sophista, præclarus Narcissus eum perholizavit, ut suum amicum, distortum animal draconem, in faucibus, hoc est, in ipso introitu alpium perimeret. Ad sua revertendi tamen præsul jure usus, palma decoratur ibidem, cum ministro martyrii. Durat sub modio Augustæ lucerna fidei per triennium, in quo spatio & prædia & clinodia & totum peculium, per Aphram in manus pauperum dispersum, transmittitur in tutum æterni regni portum. Nudi efficiuntur cum nudo luctaturi, spoliati à Christo omnibus: qui dixerat, nisi quis renunciarit omnibus, non potest meus esse discipulus. Nil præter illam nobilem divinitus præordinatam retinent, aream Aphræ jam candidissimæ hortum, verè possessionem bonorum virorum, ubi sibi eadem memoriam, hoc est, sepulturam construxerat, & suis inclytum cœlestibus mausoleum, nec minus quàm Abrahæ duplex spelunca, patriarcharum præclarissimorumque continens martyrum hinc inde corpora læva, & dextra hinc inde pontificum Udalrici, & aliorum, Aphræ & aliarum corpora. Non curo, optime pater, hic Ottonis præclarissimi Frisingensis Episcopi, regali progenie orti, ponere testimonia: Maximè cum ejus hic expressa sit intentio, tum quia & in vestris thecis contineantur ejus chronica: Et ego satis longo proferrem spatio omnia, si à me dictis subrogem semper auctores, ut in majori historia feci.

CAP. VII.

De passione Sanctæ Afræ & aliorum ac sepultura. Et isto sancto loco.

Voluistis me omnia breviter intexere, quæ etiam in legendis nostris diffusius continentur, ut succinctus sermo laborem quærendi volentibus scire auferat. Restat ea de causa, ut quæ ille Prior Albertus loci, & Sanctorum amator, eorumdemque auctor pro sua virili scripsit, & ego, tanquam additis paucis, quæ experientia rerum magistra dedit, in ea, qua semper laboravi, indagationis diligentia, in his præsertim, quæ ad patronum locique spectant insignia. Aphra lota baptismate, fundata fide, ornata eleemosyna, ex medio producitur, proponenda his, qui in domo Augustensi sunt: Caji igitur judicis tribunalibus sistitur, tentatur promissionibus, terroribus oppugnatur; non tamen terretur nec flectitur, sed constans animo ultricibus flammis addicitur, prius virgis publice cæsa. Non erubuit, quod pateretur foris, sed cupiens purgari ab his, quæ animam accusare possent. Extra urbem longe ducitur miliarium, videlicet in secundum, cum in prope sarmenta congesta non essent, tum, ne incolæ ejus fidem admirantes imitarentur, tum, ut amicis notitia finis & corporis subtraheretur: Ibi denique in insula fluminis, stipite arboris alligata, vepribusque circumdata, quos inundans inconstansque fluvius congesserat, qui hinc inde in morem torrentis impetuosi è montibus lapsus Alpicis, nactus apertum campum (cui etiam nomen dat) hinc inde effrenatus discurrit varius: Ipsa Deum benedicens, extinguitur fumo & flammis, adustumque corpus relinquitur, quod à fidelibus pedissequis Digna, Eunomia, Eutropia reductum, à Dionysio Episcopo fidelium in præsentia mausoleo infertur: ubi cum structura lignorum cooperitur, ob persecutorum metum, laudes potius pro ejus victoria, quam gemitus emittentes. Denique ibidem devotæ pedissequæ, infra paucos dies & ipsæ extinctæ, flammisque traditæ: Et simul paucis in diebus ingens grassatur furor. Episcopus cum aliis ferro absumuntur: Incolæ exemplo & doctrina quam multi conversi: paulatim tota, ut ipsi tyrannorum, Cæsarum ac procon-

Nota milliaria more Italico computari.

Lechfeld.

597

proconsulis paritores æstimabant, fides extincta fuerat. Nec solum furor gentilis Cyprios advenas hac tempestate absumpsit, sed etiam plebis Augustanæ magnam multitudinem. Quibus etiam iste sacer locus locum quiescendi dedit, nam eum, quem Deus ei prædestinavit, alii quoque subsequendo venerandum censuerunt. Electa Augustensis plebs, felicior vicinis cunctis oppidis, inclyta tu Augusta, gaude jucunditate magna, quam Deus tot obsidibus datis, tam martyrum quàm confessorum, munitiorem que orationibus Sanctorum, quàm mœnibus fecit, insigniorem etiam titulis martyrum, quàm exteris triumphis. Tui cives prudentia haud sua & industria suffragiis Sanctorum æquari valent. Quare monumenta, relictasque tibi reliquias loci tam insignis honorato, ædem eis juxta vires ampliando, in quo laus ejus in Ecclesia (videlicet Sanctorum) jugiter decantetur. Majora his, quæ diximus, relinquimus consideranda Lectori, speculandique occasionem devoto incolæ cœnobii sufficiat datam. (a)

CAP. VIII.

De eo, quod sedes Episcopalis ad Sanctam Afram fuit, & de Episcopis usque ad Sanctum Simpertum.

PAce Ecclesiæ sub Constantino reddita, cum & idem Constantinus ante adeptum imperium, Cæsaris tantum nomen habens, necdum Augusti, civitatem hanc tunc cæteris insigniorem suo comitatu faceret, prout quoddam epigramma nuper erutum testatur, cœperunt fideles, novæ rei gestæ memoriam habentes, Sanctis martyribus honorem deferre, ecclesiamque super sacra ossa construere, peste ac disfortunio adinstar fumi gentilibus assumptis. Ibidem denique clerici instituti, sub Apostolica regula in communi viventes, ac Deo juge sacrificium laudum statutis horis persolventes, qui processu temporis Canonici regulares nuncupati sunt. Zozimæ quoque, Dionysio martyri & Episcopo succedit Suevus natione, Perwelff Episcopus, quindecim annis regens in Ecclesia Sanctæ Aphræ diœcesim: Dein Taginbertus, qui sedecim: Exin Manno, qui decem & novem: postea Wicho, qui decem & octo: postea Bricho, qui viginti: Zeyso, qui vigesimum primum attigit. His successit Martmannus, qui ultra alios vixit, usque videlicet ad vicesimum nonum, una cum præfatis omnibus, vita pura, lucida doctrina in regimine circumspecti ecclesiam Augustensem rexerunt: cujus tunc sedes erat ad Sanctam Aphram, licet paulatim sub his præsulibus ecclesia Thommæ, seu cathedralis, sub titulo almæ genitricis cum canonicis institueretur, & traditiones principum semper fierent, primò ad Sanctam Aphram, deinde processu temporis ad Beatam virginem & Sanctam Aphram, prout vidimus. Sepulturam tamen omnes pene ad Sanctam Aphram elegerunt, in parte meridionali martyribus relinquentes contra omne malum, quod pandetur ab aquilonari eandem partem. An autem sic sibi successerint, ut posuimus, vel interpolatim, incertum est: plures tamen his fuisse constat, ut Fortunatum, de quo Sancto Udalrico legimus revelatum, aliosque. Notabilis tamen & in ecclesia Dei inclytus pontifex Witterpus his successit, cui Pipinus rex senior saltum quendam tradidit, sub titulo Sanctæ Mariæ & Sanctæ Aphræ, circa annos Domini septingentos & triginta, sicut & ante eum Dagobertus fecerat: qui Dagobertus multa monasteria circa Rhenum construxit, utque diximus, donationes istæ ad S. Mariam ac ad Sanctam Aphram sonant. Patent hæc in legenda S. Magni. Sepultus est & ipse in sancto isto loco, miraculis denique coruscare perpenditur & hodie. Post ejus discessum, Herluca quædam inclusa super
598 sua sanctitate revelationes habuit, ejusque vita stilo tradita est, quæ tamen ad notitiam

(a) Facit huc potissimum *Conversio & Passio SS. Martyrum Afræ, Hilariæ, Dignæ, Eunomiæ, Eutropiæ, quæ Augustæ Vindelicorum passæ sunt*, cum *Marci Velseri Commentario*, quæ inter ejusdem Opera reperiuntur.

titiam nostram non pervenerunt. Sub eo quidam sacerdos divina revelatione monitus, de obituque S. Galli informatus, jussusque accendere candelam ceream, eam sic accensam usque ad monasterium præfati Sancti Galli detulit, abindeque Sanctum Magnum usque in fauces Alpium cum Theodoro transduxit, quorum prior Faucense, alter Campidonense monasterium instituit, Thozzo huic sacerdoti nomen erat, quem post S. Magnus ad Episcopatum Augustensem promovit, quem & laudabiliter rexit. Sepultus & ipse in isto Sancto loco. Nunc ad Simperti tempora transeamus.

CAP. IX.

De origine & vita sancti Simperti, & ejus canonizatione, miraculis & ejus successoribus, Adelberone, Nidgario, Witperto.

Simperti *(a)* merita inclyta dicturi, eo magis obruimur materia, quo ipse continuatis in dies miraculis, tuo jam tempore, piissime patrum Joannes, se ipsum prædicat. Necesse est enim eum summis virtutibus fulsisse in vita, qui tam stupendis claret miraculis post fata. Testantur ea & revelationes super sacris ejus ossibus almo patri Udalrico factæ. Auctor denique legendæ ejus se de sua pueritia esse fatetur incertum, quod mea nuper parvitas produxit in lucem, quodque deinde tui antecessores & sanguinis propinqui abbatis perscrutata est sagacitas. Quapropter fido stilo ad ea accedamus. Is Sanctus Simpertus simplex, peritus, ut columbina serpens, ex regali stemmate Francorum, Caroli aliorumque procreatus, prima ætate se eremiticæ vitæ in loco, qui Morbatum dicitur, in partibus Suntgayæ, circa superiores partes Lantgraviatus Alsatiæ, inter montana saxosaque loca tradidit, cui postmodum eremitorio subrogatus, ut Abba præfuit, eumque specialibus, magnisque privilegiis auxit, quæ ego, pater optime, oculis his vidi, à Carolo Magno datis. Crescentibus ejus meritis famaque, cum idem Carolus Bajoariæ principes perfidiæ pœna mulctatos domuisset, uti fidum & sanguine junctum, & strenuum pugilem objecit perfidis, in Episcopumque Augustensem, sub modio latitantem erexit, de consensuque Papæ Leonis, eidem partes Bavariæ, ut nunc cernitur, jure diœcesano tradidit, moxque per eum ecclesia Sanctæ Aphræ extra muros tunc sita restauratur, commissione sibi facta à Carolo illo, super hoc Christianissimo Imperatore, qui hunc locum omni honore dignum judicavit. Sancti Simperti denique bonam voluntatem, ad id faciendum, præcessit divina revelatio, concomitatum est adjutorium, subsecutum cœlitus beneficium. Athila, rex Hunnorum, tunc civitates cunctas Germaniæ vastaverat, inter quas Augustæ ecclesiam etiam Sanctæ Aphræ igne absumpserat, Noricorum Alamannorumque duces etiam inter se dissidentes, ut erucæ, residuum consumpserant. Rexit autem laudabiliter ecclesiam annis triginta, & suam sepulturam etiam ad Sanctam Aphram elegit, prout hæc & alia in ejus legenda cernere licet. Revelatum de ejus sepulchro Udalrico fuit, ut debito illud tegeret tecto. Nostris etiam temporibus hæc, quæ subjungimus, acta fuere, prout tu, pater optime, oculis tuis vidisti, quæ idcirco hic annectimus, ut volenti scire separatim dicenda hic occurrant. Circa igitur reformationem loci, & fratrum in sacra observantia debita institutione, de qua post dicturi sumus, cœperunt circa tumbam hujus Sancti coruscare miranda miracula, de quibus olim aliqua pauca memoriæ tradidimus. Præerat tunc ecclesiæ Augustensi præsul insignis, Petrus, notabile membrum Romanæ ecclesiæ, nam & ad Cardinalatum vocatus fuit, sub eo legenda ac historia metrica cum certis prosis à patribus transcripta, Romam ad Apostolicum Felicem missa

Morbach.

(a) Rev. Pater BERNARDUS PETZIUS Thesauro suo Anecdotorum novissimo *Tom. II. §. III.* inseruit Monumenta vetera, Res S. Simperti, Episcopi Augustani Ord. S. Benedicti, illustrantia, quibus Vita, Miracula, & Translatio ipsius pertractantur.

Declaratio Pontificis. missa est, qui ea perspecta, Apostolico oraculo pronunciavit. Nos, dum in minoribus essemus, locum & fratres ipsius vidimus, judicamusque esse viros bonos, nec suspicamur deceptionem aliquam. Quare, ut ejusdem B. Simperti obitum solemni cum officio peragant, volumus, donec legatus has ad partes transmissus fuerit à sede: tunc fiant facienda. Elapsis verò paucis annis, idem Reverendissimus Pater Petrus, missus legatus à latere per Germaniam, contra sævitiam Turcorum, patres monasterii eidem suggerentes de S. Simperti meritis, & quod
599 tunc maxime miraculis coruscaret, ab eodem præfati facti ac Sancti Simperti impetrarunt confirmationem, prout decretum ejus videre licet. Paucis post diebus, cum fundamenta ecclesiæ effoderentur, murique versus claustrum, spacio adjecto, erigere structores vellent, inventum fuit sepulchrum Sanctissimi Simperti. Erat autem sarcophagus lapideus fortis, moxque è converso terra adjecta, desuper tabulato facto ad latus ibidem altare erectum fuit ad tempus ligneum, capellaque incepta, ad quam & subsidia mox porrecta fuerunt. Sanctus quoque Simpertus crebris miraculis laboratoribus assistebat, de quibus duos libellos edidimus: hæc passim posita hic in unum compegimus. Eidem successit Hantto, post quem Nittackat, deinde Udelman, deinde Nidgarius, qui prope Sancti Simperti, in lapideo etiam sarcophago, repertus est nuper cum tali epigrammate, antiquissimis apicibus: Beatissimæ memoriæ hic requiescit Nidgarius Episcopus, omnes legentes pro ipso orate, ut pius Deus misereatur illi, amen. Obiit ille Beatus de hac luce, tempore XVII. Calend. Maji. Hæc in præfato sarcophago. Rexit ecclesiam Augustæ anno Christi octingentesimo quadragesimo septimo: fuitque Episcopus quartus decimus, & ante Sanctum Udalricum sextus. Inventum est corpus ejus MCCCCLXXX. tertiadecima nonas Maji. Post eum Adelbero, vir totius Sanctitatis, musice peritus, Imperatoribus gratus, pro ecclesia Dei, multis se laboribus exposuit, in conciliis provincialibus laborans, nutritor etiam Sancti Udalrici, quem præclaris moribus instituit, cui etiam Martinus Papa mortem Adelberonis indicavit, eumque, ut in episcopatu succederet, hortatus est. Historiam verò & seriem vitæ ejus vir præclarus Udalscalcus scripsit, ad Episcopum Waltherum ejusque largitatem, qualiterque in ecclesia Sanctæ Aphræ miraculis claruerit: alia post in S. Udalrici dictis reperies, Hyltinæ successit per annos quindecim, & ipse hic sepultus.

CAP. X.

De sancto Udalrico & certis factis, declaratio quoque legendæ ac opinionum.

Vitam Sanctissimi Udalrici, in Suevorum decus maximum, tres stilo tradiderunt ante nos. Primus quidam sibi familiaris sacerdos. Post præpositus Sanctæ Mariæ simplici diffusoque stilo, quod Cunradus Episcopus successor, post tempora ejus cernens, vir literaturæ magnæ, orsus est eam alio, sed nimis acuto stilo, nec tamen finem operi imposuit: Tandem monachus de Augia majori eam, qua nunc utimur, contexuit *(a)*. Vidimus & australium traditiones ab hujus (qui & Ungari) acceptas, de ejus gladio, pisce mutato, aliisque percepimusque ea, quæ in Athesi de ejus obitu traduntur. Quia verò ex his aliqua veræ historiæ contrariantur, & de paucis magna tradunt, contemnimus, non tamen ignoramus. De origine ejus aliter nullus tradit, nisi quod paternam lineam de Comitibus illustribus de Kiburg & Dillingen, Wittislingenque traxit: maternam verò de stirpe Weringariorum, qui erant nobilissimi principes Sweviæ, matrimoniis Carolo magno, ejusque successoribus, usque ad spacium ducentorum annorum

(a) Hasce tres Udalrici vitas inter MARCI VELSERI Opera videmus.

annorum ſemper juncti. Pater caſtitate inſignis & armis: Mater eleemoſynis hoſpitalitatique intenta. Reliqua ejus geſta legenda clarius tradit; Nos tamen ea,quæ poſtmodum perſcrutati ſumus oportuna, pro ejus intellectu adjicimus. Ad Sancti Galli monaſterium traditus, eo quod ibidem à temporibus Caroli Magni Sacræ Theologiæ ſtudium pro Sancti Benedicti monachis eſſet, & quilibet Abbas dabat pro ſuo monacho certam ſummam Abbati monaſterii. Claruerunt ibidem venerabilis Beda & Alcuinus, & alii præclariſſimi Doctores: denique ibidem pene omnes proſæ, quas ſequentias dicimus, quas Alleluja ſequuntur, tropique compoſiti ſunt. Oſtenduntur ibidem multa per Sanctum Udalricum geſta, extatque nomen fluminis, ubi tres fluvii concurrunt, ab eo poſitum Syntter, quaſi ſint tria. De Beata etiam Wibratta, incluſa, hodie ſuperſunt acta de ejus & Sancti ſimul colloquiis, quæ vidimus, dum ad alterum amnem ibidem novitiorum curis occuparemur. *Sintre, quaſi Seindrei.* De Adelberone ſupra diximus. Sed hic unum adjiciendum omnino reor, Habes in legenda longiori de Raberto Sancto viro, &c. quod vidit in viſu Adelberonem, epiſcopaliter indutum, & paratum ad miſſam, ſeque vocantem in Aquilonari parte cryptæ, dicentem, dic Epiſcopo, videlicet Udalrico, &c. 600
Ego & Fortunatus Epiſcopus &c. Ubi duo valde digna nota: Primum, quod Adelbero eſt ſepultus in parte aquilonari cryptæ, quæ crypta erat in eo loco, quo intratur nunc in chorum Sancti Udalrici, ubi Pontifices Sancti, videlicet Nidgarius, Simpertus, & ille Adelbero, domunculam parvam ſub tecto majori poſitam, in Eccleſia habebant. Nec te moveat, quod Adelbero, nepos Sancti Udalrici, legitur etiam ad Sanctam Afram ſepultus, quæ & in præfata longiore legenda in capitulo XXIV. habes: quia juſſu Sancti Udalrici eidem ſepulchrum juxta ſuum ſepulchrum conſtructum fuit, & ſic factum eſſe ille auctor familiaris Sancti teſtatur, nec unquam legis contrarium, quam quod in Sancti Simperti legenda inemendate reperitur. Unde piè credendum meo judicio, illa eſſe ejus ſacra oſſa, quæ nuper juxta fornicem congeſta ſimul reperta ſunt, ut & Sancti Simperti & Nidgarii. Adelbertus etiam Comes quidam, occiſus in obſidione pro liberatione Sancti Udalrici, in caſtro † Swabmechingen ad Sanctam Mariam legitur ſepultus. Aliud *Suuabingen.* conſiderandum eſt, quod Fortunatus etiam eſt in catalogo Auguſtenſium Epiſcoporum, de quo tamen nil legimus. Nec mireris, conſtantiſſime Pater Johannes, quod tuo tempore lamentabilis hæc ruina contigit, cum idem Sanctiſſimo Udalrico contigerit in conſtructione iſtius Eccleſiæ. Sanctus etiam Udalricus in Epiſcopatu Conſtantienſi, quæ civitas olim villa regia dicebatur, ubique tanti æſtimabatur, ut vacanti ſedi Sanctum Conradum præfecerit, ſicut & Sanctum Wolfgangum presbyterum ordinavit. Quod verò de Hainrico rege, & Ottone Imperatore mentio fit, noveris, quod deficiente omnino ſtirpe Carolorum, Romanum imperium devolutum fuit ad Duces Saxoniæ, primò ad Hainricum, qui tantum rex poſt ad Ottonem, qui coronatus: poſt ad ejus filium Ottonem, & ſic ad nepotem Ottonem, ſub quo & Electores & Archiprincipes creari, Hunni illi, qui Pannoniam nunc occupant, & Ungari dicti, omnia usque ad Alſatiam vaſtarunt, quo tempore traditur Sancto Udalrico cœlitùs crucicula transmiſſa, Hungari tamen & Sancti ſtolam & enſem ejus oſtendunt, licet falsè: tamen eis Sanctus Udalricus hodie quoque terrori eſt. Nota etiam de crypta non fienda, & hortulano, ea, quæ vidiſtis oculis, de ſpecu ſubterraneo ſub S. Afræ choro. Quod verò mentio fit de cella S. Meginradi, ipſe eſt locus nunc Eremitarum, vulgariter ad B. Virginem Ainſitdell dictus. Omni conſideratione advertendum, quod ſacræ reliquiæ, videlicet Mauricii & Thebæorum, nec non & caput S. Habundi, cathedrali Eccleſiæ almæ virginis illata, partim hodie neſciuntur, forſitan incluſæ ſacris ædificiis. Notandum etiam, quod moniales Eccleſiæ S. Stephani olim extra muros à B. Udalrico, ſub regula S. Benedicti, & ſub Abbate S. Afræ fuerunt, prout hodie eorum tenor in horis canonicis teſtatur: Abjecto tamen jugo diſciplinæ, canoniſſæ dici volunt. Deceſſit ab hac vita, anno nongenteſimo ſeptuageſimo tertio,

tertio, sub Ottone secundo, à S. Wolfgango terræ nudæ superpositus, indutus paramentis pontificalibus: circumvolutus tamen panno, cera tincta cooperto, funere tabulato ligneo: Et noveris, quod spelunca illa, quæ hodie cernitur, sic clausa fuit, ut quasi æquaretur pavimento, & quâ ubique nunc per gradus descenditur, clausa erat lapidibus, sanctæque reliquiæ cœlesti odore mox perfusæ, sic in specu fuere reconditæ. Ei successit Hainricus Episcopus, qui matricem Ecclesiarum tecto munivit, certisque reliquiis ordinavit. Reliqua diffuse digesta, & placita, brevitate succincta in præfatis legendis videre licet. Nos tantum pro majore declaratione & translatione breviter dicemus, ut iterum facilior intellectus fiat subsequenti capitulo.

CAP. XI.

De S. Udalrici canonizatione, & de Brunone Episcopo, ac S. Hainrico Imperatore, & inventione S. Afræ, Dignæ & aliorum, & Episcoporum gestis erga locum.

Crebris ac stupendis Sanctus Udalricus clarescens miraculis, ita, ut quasi nundinarum quotidie esset dies, Augustam fecerat populosam: exteras etiam à remotis attraxit gentes. Digesta sunt talia partim in scriptis. Movebant hæc Luitolfum, Episcopum Augustensem, ut Romam adiret, Summum Pontificem super ea re consultaturus, à quo publica audientia, prius tamen libro gestorum Sancti
601 recitato, patronus iste noster Udalricus sanctorum catalogo ascriptus est: quo honore Ecclesia nil majus habet in terris: revertiturque Episcopus, ferens super ea re Apostolicum decretum. Ita cœperunt fideles solenniter natalem celebrare sancti, licet nec dum corpus ejus de loco primo motum esset. Acta sunt hæc circa annum domini nongentesimum nonagesimum tertium, post S. Udalrici obitum vicesimo. Eodem tempore templum beatæ virginis hic corruit, & auxilio Imperatricis Adelhaidis de novo erigitur, quæ hæc in Spiritu cognoverat in monasterio Selza, ubi & sepulta est. Cum autem tribus Ottonibus succederet sanctus Hainricus, dux Bavariæ, cœpit sanctum Udalricum miro affectu colere, & ei suum circa Augustam patrimonium tradere: injunxitque fratri suo Brunoni, qui Sigifrido successerat in Episcopatu Augustensi, ut intra mœnia Ecclesiam construeret inclytam, ac regiæ munificentiæ congruam, in quam Sancti corpus vellet transferre, sed Episcopus eam construxit, quæ hodie cernitur, in bonore sancti Mauricii consecrata, quæ tamen imperatori displicuit, affirmabatque suæ animæ salutem de cætero fratri non commissurum. Dedit tamen certos fundos ad altare sancti Udalrici. Bruno ille Episcopus, per omnia fratri dissimilis, nitebatur donationes fratris irritas facere, sed ab eo in visu territus quievit. Ei successit Eberhardus, post quem Hainricus. Quo tempore Bruno, Tullensium Episcopus, ad apicem Apostolicæ dignitatis vocatus, dum pedibus iter ad Romam per Augustam faceret, in isto sancto loco audivit angelos cantantes: *Ego cogito cogitationes pacis* &c. Quo certificatus, dedicavit Ecclesiam sancti Galli: post quod lætior iter acceleravit, dictusque est deo nonus. Iste multas Ecclesias per Germaniam dedicavit: sanctum Wolfgangum canonizavit, Hainricus iste Episcopus in ordine vicesimus septimus, vir magnæ industriæ, Imperatori Hainrico, tertio istius nominis, percarus, gubernacula regni disponebat Augustæ, dum Imperator in Italia esset. Sub eo, dum Ecclesia sanctæ Afræ ampliori spacio extenderetur, inventum est corpus sanctæ Afræ, membris integrum, in Sarcophago lapideo miræ magnitudinis, habens adhuc vestigia adustionis, & sic integrum inclusum ponitur in eum locum, quo nunc colitur, & ubi fuerat inventum: ob quam causam maxima multitudo confluebat Augustam, sanctus etiam Udalricus magnis coruscabat miraculis. Cum autem oblationes fierent notabiles à populo, idem Hainricbus Episcopus nitebatur sibi appropriare, sed compulsus fuit per Apostolicum Alexandrum à cœptis desistere, ablataque restituere,

tuere, vindicta etiam non caruit. Nam dum Imperatoris sororem sub fide commissam suspecta familiaritate tractasset, re prodita, postquam obsidione in castro Walckenstain vexatus fuisset, tandem proditione à suis inductus, Imperatori se tradidit, à quo & accepto prius signo & testibus, crudeli morte compulsus decedere è vita. Reliquit ad locum istum pro satisfactione certam summam successori suo Embriconi, qui prius fuerat præpositus Moguntinensis. Sub quo de sanctæ Afræ corpusculo integro unus pollex pedis Coloniensi Episcopo, & alter Hainrico Imperatori ad Spiram deferendus datur, cum maxima tum cura ac tutela, nam cives congregati Ecclesiam militibus circundederunt, minasque adjicientes, prius se exposituros morti, quam alienationem sanctarum reliquiarum admitterent, affirmabant. Invenitur etiam corpus sanctæ Dignæ, in optimo serico, ac lignea arca, cum lamina plumbea, quam & nos vidimus, in qua sculptum est corpus sanctæ Dignæ, positumque est post altare majus Chori sanctæ Afræ, quod Altare sancti Narcissi dicitur, tuoque, venerande pater, tempore ejus sepulchrum innovatum, caputque inclusum pretiose. Digna illa Romana fuit, & sanctæ Afræ pedissequa, competentis staturæ: inventum est etiam corpus sanctæ Eunomiæ, cujus lapis dum à latomis cæderetur, miram emisit fragrantiam. Sanctæ vero Eutropiæ corpus, in plumbeo sarcophago repertum, cujus una pars ad monasterium Sancti Stephani traditur, reliqua includitur in altare sancti Pauli in sacristia. Habes hic præclara indicia sanctissimi hujus loci, dum rosas rubeas paradisi vides è terra illa pullulare in odorem suavitatis profuturas. Sed jam pauca de sancti Udalrici translatione dicamus.

CAP. XII.

De sancti Udalrici translatione & aliis Episcopis Augustensibus.

CUm temporibus Episcopi Augustensis Hartuuigi, & Abbatis Hainrici, anno 602
Christi millesimo octogesimo, propter infelicium hominum desidiam, & infandam negligentiam, ignis infaustus absumpsisset vicum, versus eum locum, quo nunc sanctæ Margarethæ monasterium est, girandoque tandem materiam & materiarum ariditatem nactus, maxime cum ardor etiam solis intensus esset, monasterium totum cum officinis fratrum & dormitorium quoque absumpsisset, Ecclesiam etiam invasit, in pulveremque redegit. Dispersi miseri fratres, lamentabiliterque uti proscripti, exsules facti sunt, sed recuperatis tandem viribus, cœperunt paulatim locum purgare, & fundamenta altius effodere. Quæsitum etiam & inventum est sepulchrum S. Udalrici in tertio specu, sub eo loco, quo nunc quoque situm est, cum certis magnis reliquiis, in qua inventione & dicti Episcopi temeritas apparuit, quæ tamen morte expiata est, & præpositi sancti Georgii pia devotio, nec non & miraculi gloriosa perpetratio in sauciato adolescente. Processu vero temporis, anno incarnationis MCLXXXVII. sub divo Imperatore, Friderico primo, qui à Longobardis ob sua inclyta gesta invidiose Barbarossa appellatur, cum pax in Germania floreret, præsentibus Electoribus & principibus imperii, ac Metropolitano Moguntinensi, aliisque Episcopis, videlicet Perchtoldo, Archiepiscopo Trevirensi, Udalscalco Augustensi, Hermanno Monasteriensi, Ottone Areatensi, quæ modo Eystet dicitur, qui diversa altaria consecrarunt, & Ottone Frisingensi, qui capellam S. Bartholomæi consecravit: positum est corpus S. viri in eo loco, quo nunc colitur. (a) Nam idem Archiepiscopus ea die, quæ erat secunda feria post paschalem hebdomadam, & tunc octavo Idus Aprilis, ordinata processione totius cleri, cum suis sequebatur suffraganeis in pontificalibus induviis, & sonorosa turba cleri, Ecclesiam cum claustro circumeundo benedixit: Imperialis vero Celsitudo, cum felici sua prole, & Archiprincipibus, gestabat corpus sanctissimi Udalrici in sarcophago

 cupreo

(a) Inter dicta M. Velseri opera, p. 618. inseritur scriptum *de inventione & translatione Corporis S. Udalrici.*

cupreo firmo, usque in eum locum, quo condecens huic præparata erat tumba. Agebat jam almus Udalricus triumphum suum, subjectis sibi principatibus & potestatibus: Includuntur denique sacra ossa, cum pyxide argentea, & serico sacculo referta reliquiis, ac olim simul inventa, firmisque repagulis muniuntur, coruscantibus interim miraculis, quæ apud vos digesta sunt, nec postea circa illud sepulchrum aliquid inventum legitur. Nunc ad reliquos Episcopos breviter transeamus. Sub Emicrone Episcopo multæ insignes personæ fuerunt hic, ex quibus aliquæ ad Patriarchas, Archiepiscoposque, & alias dignitates sunt vocatæ, & sub eo Ecclesia Beatorum Udalrici & Afræ in vigilia nativitatis Mariæ consecratur à tribus Episcopis, sed post mox crematur, ut diximus. Sigifridus ei in Schismate subrogatur: suburbana Augusta binis vicibus crematur, deinde etiam Ecclesia sancti Mauricii. Anno denique millesimo octogesimo civitas, per proditiones invasa, spoliatur, & Ecclesiæ prophanantur in eum modum, ut in Machabeorum primo libro legitur. Cum autem Imperator superveniret, non potuit sua potentia hostes expugnare, donec in vigilia sanctæ Martyris Afræ, meritis ipsius, perculsi hebetudine, nudi, sparsim, nocte, nemine insequente aufugerunt, quæ Afra sanctam curam hujus civitatis gerit. Invasores post, tam Episcopatus quam civitatis, morte subitanea quatuor mox insignes moriuntur, schisma tunc ingens inter regnum & sacerdotium, quo tempore omnis disciplina Ecclesiastica dilapsa est in Germania. Sigifrido Hermannus successit, qui grandes injurias primo Canonicis, deinde Ecclesiæ Romanæ, ex post Abbati hujus loci, Eginoni intulit, scismaticus enim & monoculus symoniace per excommunicatum Hainticum Imperatorem intrusus, & ipse excommunicatus, Ecclesiam turbavit, & bona dilapidavit: sparsim super factis ejus in vestris codicibus inveniuntur epistolæ. Reliqua gesta ejus tractabimus, cum de præfato Abbate mentio erit. Ei succedit Waltherus: post quem Cunradus, religiosus devotusque antistes, qui, ad illud monasterium declinans, religionis habitum assumsit, anno MC. quinquagesimo sexto, tempore Adriani Papæ. Multa
603 huic loco bona fecit, sepultus in capitolio nostro. Substituitur pro eo Hartwigus, vir insignis: cui succedit Udalscalcus, de quo dicemus in capitulo de translatione sancti Udalrici: post illum Sigefridus: dein Syboto, qui in Passagio cum Ludowico Lantgravio, marito sanctæ Elizabeth mortuus, reliquit sedem Hartmanno, cui succedit Sifridus: dehinc Wolfhardus: & post hunc Degenhardus: exhinc Fridericus: post eum Marquardus de Hobensclutz, quo defuncto, Burckhardus de Elerbach, qui contra civitates imperiales in conjuratione fuit, unde spoliatio cleri subsecuta est, & aulæ Episcopalis aliorumque destructio. Sic succedit Eberhardus de Kirchberg Comes, qui in monasterio Wiblingen sepultus, reliquit sedem Anshelmo de Nenningen, sed spretus ab Augustensibus. Itaque Imperator Sigismundus nititur intrudere Fridericum Graffenegger, ob quam causam excommunicatio in consules, & interdictum in Augustam fulminantur, quæ dissensio tandem per legatum Apostolicum sedata fuit, ut Wilhelmus obtineret sedem, qui Augustam tamen non intravit. Cum vero ad ordinem sacerdotalem, in termino à jure præfixo, non promoveri vellet, Apostolica sedes eum omni bonore privatum deposuit, discordantibusque in electione canonicis, Petrus de Schaumberg per Papam dirigitur, qui vir scientia & practica præclarus, tantum in Ecclesia Dei pro unione laboravit, & sedatione schismatis, quod tunc occurrebat, ut in Cardinalem vocatus à Papa eligeretur, & postea legatus à latere per Germaniam dirigeretur, sub quo Augustensis Ecclesia mirifice rebus & personis aucta est: in ultimaque ætate demum Johannem de Werdenberg, virum moribus & vita insignem, in temporalibus dudum etiam expertum, in partem curæ assumpsit, qui post electus, hodie Ecclesiam laudabiliter regit. Hæc in unum de Episcopis congesta sufficiant, alio in loco diffusius per me tractata.

Numerus Episcoporum usque ad modernum Præsulem, qui repertus est clare, nominatim ascendit ad quadraginta octo, qui præfuerunt per annos mille du-

centos

centos & triginta, vel circa, quamvis utique plures fuisse constet. Nam tribuendo cuilibet viginti quinque annos, staret catalogus; non tamen hinc inde æquiparando tantum rexisse leguntur. Post sanctum Udalricum fuerunt viginti octo, qui rexerunt per annos quingentos decem.

Explicit Pars Prima.

INCIPIUNT CAPITULA SECUNDÆ PARTIS.

INCIPIT PARS SECUNDA.

CAP. I.

De Abbatibus hujus monasterii & eorum gestis usq; ad Udalscalcum.

Bsolutis his, quæ sanctorum Martyrum & præclarissimorum Præsulum gesta & tempora concernunt, nunc ad monasterii ac prædecessorum tuorum, optime patrum, gesta stilum vertamus. Diximus superius, quod olim locus iste non adeo temporalibus rebus fultus erat, & quod clerici religiosi illum occupabant, sed tandem aut religione abjecta, vel numero defecerunt. Quare religio illa, quam cæteris tunc præeminuisse constat, eo tempore, quam etiam sanctus Udalricus circa finem vitæ assumpsisse traditur, in legenda sancti Benedicti videlicet huc introducta est, licet quasi nulla subsidia locus haberet, præter sanctorum patrocinia. Primus itaque Abbas Reginbaldus, vir sanctæ admodum vitæ, cum certis fratribus accersitur, sed in brevi spacio in Episcopum Spirensis Ecclesiæ, quæ tunc etiam à monachis regebatur, assumptus est, ubi & pro beato colitur sancto.

Acta sunt hæc sub Imperatore sancto Heinrico Bambergensi, & ejus fratre, Brunone Episcopo, circa annum Domini millesimum. Reliquerant præfati clerici tantum in Winterhaim prædia, à Tagoberto Rege data, & Hedern & Hausstetten, & vinum in Apozaco, & decimas prædiorum auff der Straß / & certas hubas juxta eum locum, quo olim sancta Afra erat extincta, & duo molendina in suburbio Augustæ, oblationes quoque in Ecclesia, quæ semper incolarum fuerant. Secundus Abbas Dego, tertius Gotteſtegen, quartus Frideboldus, quintus Hainricus, sextus Dieto, septimus Adalbero. Hi omnes præter Frideboldum ad altiora vocati discesserunt. Adelbero, vir peritus, capellam sanctæ Agnetis construxit, & claustrum muro cinxit, dum autem successu temporis locus muniretur, veriti cives, ne fortalicium hostibus fieret, fossato cinxerunt claustrum, & civitate extensa, paulatim muro quoque munierunt, sicque civitati adjectus est. Tradunt, duas turres, quæ stabant in eo loco, quo nunc Ecclesia ad occidentem terminatur, tunc inceptas, sed ob præfata intermissam structuram, quamvis, dum nuper ob Ecclesiæ ampliationem eruerentur fundamenta, una ex his nulla arte possit frangi, ob cæmenti piceam materiam, sitque dimissa ita in terra. Nam reor, eam in modum Trevericæ turris factam. Hic Adelbero in via obiit, rediens de curia Romana. Octavus nec clericus nec monachus, unde nec memoria dignus. Nonus Segehardus, Fidelis dictus, providus & bonus, sub quo fratres desiderio tacti, desiderabant ea scire, quæ de sancto Narcisso legebant clarius, unde anno videlicet MLXVI. missus est nuntius, quos conversos dicimus ad Gerundam, qui illuc veniens, Episcopo Beringario literas dedit, à quo & rescriptum habuit, ac thesaurum reliquiarum, quas Augustæ in hunc locum venerabiliter apportavit, narrans, quod sanctus Narcissus nuper integer corpore inventus sit, tribus vulneribus sauciatus. Vidi ego certas ebartas pergameni antiqui, cantum & legendam ac rescriptum continentes ex ordine, quas tamen perditas vereor. Decimus Abbas Hartmannus, qui prius Gotuuigensis Abbas, discessit, vitans schismaticum Episcopum, & post Campidonense monasterium rexit, sed Danubio periit, instituit præbendas fratrum, & ut vinum canonicis detur in festis patronorum: præfuit quindecim annis XI. & XII.

XII. quorum primus Fuldensis monachus, alter Wesselprun Abbas, invasores fuerunt, unde spreti à fratribus recesserunt. Tandem tertius decimus Egino, loci ab infantia incola, deinde scismaticum Episcopum & excommunicatum declinans, in monasterio S. Blasii, in nigra sylva ad tempus, post cum Episcopo Constantiensi moram faciens, vir clarus effectus & doctus, sanctæ etiam vitæ fuit, restititque Episcopo præfato, & S. Ecclesiæ Romanæ adhæsit, ob quod sæpius expulsus, & revocatus, miraculosa multa patravit, cujus inclita facta si scire desideras, legendam ab Udalscalco socio passionum & fugæ, habes in antiqua scriptura dulcissimam, 605
in qua & plura miracula suo tempore gesta. Cum autem & disciplinæ regulari diligentius cum fratribus insisteret, assurgunt sancti. Nam corpus sancti Dionysii martyris & Episcopi invenitur, similiter Quiriaci, cum viginti quatuor martyribus: caput quoque sanctæ Hilariæ. Instituit diem inventionis sanctæ Afræ, & festum sanctæ Hylariæ, aliarumque, nec non prædictorum martyrum simul, ea die, qua cathedralis Ecclesiæ dedicatio agitur, solemniter celebrari. Acquisivit etiam reliquias undecim millium virginum, Albini martyris, & sanctorum Maurorum, & in civitate Pisis obiit, rediens à Papa, functus devotissimo fine, sepultus in monasterio Camaldulensium, mausoleo Archiepiscoporum decoratus; perraro Epitaphio sculpto. Quæso te, lector, inspicito præfatas chartas, & legendam de gestis suis clarius, posterisque servato. Sub eo docti ac notabiles fratres fuerunt, ita, ut perplures in Abbates eligerentur ad diversa loca, etiam remota. Successit Wolemarus, deinde Udalscalcus, præfati Eginonis individuus comes & socius, de quo in sequenti capitulo dicturi sumus.

CAP. II.

De doctissimo Abbate Udalscalco, & ejus successoribus, & statu monasterii sub eis, usque ad pene nostra tempora.

Udalscalcus, abbas eximius, & speciale decus ordinis, inter doctissimos & egregios doctores merito numerandus, Augustæ natus, à pueritia in sancta religione institutus, maximam peritiam habuit musicæ, prout ejus opuscula testantur, unde in ea arte inter præcipuos laudem obtinet. Historiæ hoc etiam ejus testantur, dum & diapente & diatessaron magna cum licentia utitur. Nam & sanctæ Afræ totam legendam ex ordine comprehendit, tam conversionis quam passionis, incipiens (cum sub Dyocletiano) similiter almi Confessoris Udalrici: incipiens (inclyta devotis colimus) alligans tamen metro, ad petitionem Episcopi Constantiensis, qui tamen cantus à legato Apostolicæ sedis confirmatus est. Composuit & singularem cantum de Beata Maria Magdalena super verba sancti Gregorii, quam venerabatur singulari affectu, unde & in choro sancti Udalrici ei altare instituit, ingenii vero sui vestigia reliquit per totum claustrum, tam metro quam dulci rythmo, usus aliquando heroico, ast lepido carmine: in quibus perpenditur sæcularibus literis eruditissimus fuisse. Super angelica salutatione figuris ad hoc aptis ornavit locum capituli; tragico carmine sepulturas Abbatum, Elegiaco fratrum, circa introitum dormitorii, imitatus Prudentium, dorsalia thori figuris, metris Leoninis additis. Ex reliquis in arte punctandi mihi videtur, quod in trivio & quadrivio peritissimus fuerit. Utinam eo tempore natus essem, quo vel prætacta hæc legere valuissem, heu parum hinc inde sparsim scripta sunt de his, reliqua vetustate abolita, licet hodie partim videantur, si vita forsque favent, per me in alio loco latius ponenda, sub eo Herimannus, custos matricis Ecclesiæ, ad hunc locum divertit, indutus habitu monachali, cujus memoria in benedictione sit, multa bona dedit huic loco & fecit. Udalscalco succedit Hæzilo, qui etiam bene præfuit, post quem Dominus Udalricus de * Aberbach, deinde Hainricus, qui vela superiora *Biberbach.*
ordinavit, nec non & Salomonis, Constantiensis Episcopi, dictionarium magnum,

quem Papism appellant, fcribi fecit, is erat fextus decimus. Iftis temporibus officiales habebant fuas habitationes binc inde circa monafterium, fuosque reditus fpeciales, ut officium cuftodis, Præpofiti Sueviæ, præpofiti Bavariæ, Camerarii, Eleemofinarii, Cellarii, domus hofpitum, quod tamen fuit occafio difpergendi bona, dum quilibet quæreret, quæ fua erant. Succedit præfato Domino Hainrico Manegoldus fenio confectus, qui per quinquaginta annos in prioratu fuerat, & multa bona fecerat, cujus noviffimis temporibus exuftio Ecclefiæ facta eft. Succedit Hainricus, vir bonus, fub quo monafterium conftruitur, & fanctorum reliquiæ inveniuntur,
606 ut fupra diximus. Idem Dominus Hainricus funditus evertit muros clauftri, novosque fecit: officinas ampliavit, Ecclefiam maximis lignis & trabibus cooperuit
Murus. & tecto. Opus illud * mirum videbatur cernentibus. Deinde fub eo translatio fancti Udalrici facta eft, de qua fupra diximus. Ei fubrogatur Erckinpoldus, vir elegantis formæ, hic opere tornatili fieri fecit columnulas clauftri feu ambitus. Illius tempore Stetunno camerarius habitationem fibi affignatam reftauravit, & hortum magnum ibidem muro circumdedit, cæterasque picturas Ecclefiæ. Deinde Abbatiam Hainricus quartus illius nominis rexit. Poft hunc Dieto, monachus Faucenfis, eligitur, vir bonus, ex binc Helprandus, dein Geuuinus, in religione devotus, fed vexatus à fratribus, & in paupertatem redactus, refignavit Dietrico, qui fuit frater Epifcopi Wolthardi, dicti Rott, viro bono & fimplici, fuitque profeffus in loco eremitarum, in ordine viceffimus feptimus. Anno gratiæ millefimo ducentefimo nonagefimo fecundo eligitur Syboto, Stoltzhirs dictus, civitatenfis, cui tamen fe præfatus Epifcopus oppofuit, fed vi amicorum, qui tunc potentes erant, in dignitate permanfit, eo defuncto, fubrogatur cuftos Ecclefiæ Hainricus quartus, pater conventus pius, dimifitque Abbatiam heu Domino Marquardo de Hagel, confanguineo Epifcopi, de ordine prædicatorum, fub quo notabilis alienatio librorum per eum facta eft, licet fub modernis Abbatibus damnum fit aliqualiter refarcitum, unde loci qualitas jam hinc inde nutabat, nec minus religio tepebat. Hic præfentis capituli finem facimus, videlicet in Abbate tricefimo.

CAP. III.

De modernis Abbatibus, usque ad loci reformationem exclufive.

MEliori fortuna, Deo propitio, tandem fufcepit Abbatiam Dominus Cunradus Winckler civitatenfis, in temporalibus providus, redemit locata, emit utilia, ædificavit neceffaria, in primis teftudinem chori fanctæ Afræ, deinde fedilia utriusque chori, omnes officinas aut de novo conftruxit aut reparavit, arcubus loca monafterii à civitate diftinxit, prout hodie hinc inde patet: Imperatori Ludowico carus & ejus confeffor, beneficiisque fovebatur. Cum fubito ignis invafiffet monafterium, extincto eo, ftatuit, ut omni anno locus circumiretur cum reliquiis, dominica ante rogationem, merito pater monafterii dictus. Nam optime fe in regimine habuit, quo defuncto, & in capella fanctæ Agnetis fepulto, fuccedit dominus Johannes de Vifchach, qui neutralis in regimine, ficut ftatum loci invenerat, ita dimifit, fed heu, fucceffor ejus, fanguine non moribus nobilis, dominus Fridericus de Gumeringen, qui fummam contentionem cum fratribus habuit: nitebantur enim eum in fuis lafciviis impedire, fed ipfe donis placavit fuperos, cum detrimento loci, fepultus in facriftia. Dimifit Abbatiam Hainrico feptimo, de Gabelbach, viro quieto & aliqualiter defidiofo, nec curabat
Lauganger. caufas, unde & privatus adminiftratione, & fubrogatur dominus Johannes † Lautinger de Wert, prius Abbas fancti Magni in Faucibus, qui illud monafterium depauperatum recuperando, alienata prius erexerat. Ob hoc ad noftrum translatus, idem fecit, congregatis fratribus, qui erant difperfi, & præbendam inftituit. Fuit tamen vehementioris iræ, unde & aliqua fibi adverfa evenerunt incommoda.

Electus

Electus est post eum unanimiter professus loci, & civitatensis, Joannes Kissinger, qui tamen fuit tunc Abbas in Ottenbewern, & quia eadem ejus Abbatia infula fuit dotata, compellebatur eandem à sede Apostolica impetrare, ne dignitati suæ derogaretur, quam tamen postea ejus successor confirmari fecit, cum antea non in usu fuisset. Idem dominus Joannes notabiliter reduxit bona, & auxit ac utiliter præfuit, excessusque fratrum correxit, reducens eos ad habitum regularem, nec nobilium advertebat fastum, sepultus etiam in capella sanctæ Agnetis, sed in instabilitate sua fixa manente fortuna. Eligitur Hainricus, octavus illius nominis, Herwarter, & ipse è civitate natus, vir per omnia prodigus, cui Crœsi divitiæ non sufficissent, rursusque omnia, quibus & quomodo potuit, obligata fecit. Tandem dominus Joannes Hochensteiner, olim conventualis in Ebersberg, sed hic incorporatus, eligitur, & cum esset vir pietatis, ac famulus servorum suorum, à quibus regebatur in temporalibus, laudabiliter se habuit: multa emit, præsertim villam & advocatiam in Finningen ceterasque piscinas, nec in aliquo damnificavit monasterium, quam in dissimulatione circa familiam: reliqua sub eo gesta sequenti capitulo sequentur. 607 Finningen.

CAP. IV.

Quare tanta dissolutio cleri facta sit per Germaniam: & hujus loci tunc misera conditione: & tandem ejus reformatione: & sanctæ Dignæ translatione & Abbatibus.

De facili advertere potest quilibet historiarum peritus, quæ causa fuerit, ut adeo sacra religio ac disciplina clericalis per totam Germaniam obfuscaretur. Nam investitura, quam tenebant pertinaciter imperatores, venale fecerat sacerdotium, & omnia sacra: mox enim ut aliquis Prælatorum decessit, annulus & pastoralis virga imperatori destinabantur, qui aut munus à manu aut obsequio, aut ab falsa adulatione accepit. Tradebantur enim non fugienti Gregorio, vel renitenti Ambrosio, vel Ecclesiam visitanti Nicolao, sed se simoniace ingerenti, uti nostro Hermanno, curioso alicui principis filio, cum tamen nulla sit fides, nec pietas viris, qui castra sequuntur. Frequentabant sub ea spe comitatum cæsaris filii principum, qui ex armis ad sacra, ex curia ad Ecclesiam intrudebantur, non regendam sed dilacerandam, non intrantes per ostium, sed postieum, nec fiebat examen de literis, sed quantum daret de loculis. Ita sequebatur dissolutio cleri, dum fieret solutio principi: non curabatur charta, dum quærerent splendida arma. Incipit igitur gravissima dissensio inter regnum & sacerdotium, dum Papa censura Ecclesiastica pugnat pro Ecclesia, & Imperator resistit excommunicatus, recalcitrans stimulo. Qui justitiæ favebant, prædæ expositi erant, qui consentiebant, ut ædificaretur Syon in sanguinibus, fulminabantur cum eorum patrono censuris. In tantum inolevit denique crassa ignorantia, ut vix prælatus inveniretur, qui vel sciret vel solveret debitum censum orationis, aut divini cultus. Dimittamus hanc miserabilem tragœdiam, depopulationemque Ecclesiæ, veniamus ad nostrum, de quo loquimur, monasterium, & quod oculis vidimus, memoriæ posteris tradamus, ut fiat cautio de futuris. Dilapsa, imo abolita ac oblivioni tradita erat sacræ hic religionis observantia, & proh dolor, pro castitate incontinentia, pro modestia dissolutio, pro lectione discursio, pro gravitate levitas, pro paupertate spiritus vestium arrogantia, pro cuculla toga erant: non curabatur regula, sed sectabatur gula, officinæ complebantur spurcitia: quo factum est, ut locus contemptui esset, & jura antiqua monasterii deperirent, cum pro eis nemo se opponeret. Quisque officilium quæsivit, quæ sua erant: infecti omnes lepra proprietatis, ut à planta pedis usque ad verticem non esset sanitas; sed juxta sacros canones, sanitas orbis terrarum est frequens convocatio conciliorum. Celebrato igitur concilio Constantiensi, ac dein inchoato Basiliensi, S.

Eccle-

Ecclesia maxime in religiosis cœpit reformari. Sane dudum Illustrissimus Dux Austriæ Albertus, post rex Romanorum, ex Sublacen. monasterio patres impetraverat, qui monasterium Mellicense, Pataviensis diœcesis reformârunt, ex quibus post per Bavariam, Austriam & Sueviam multa sunt reformata. Nam & ceremoniarum cultus aptior & ex fonte primo, ubi S. Benedictus plantavit, religio purior hauriebatur. Præerat tunc huic loco mitis animi vir, Dn. Joannes, de quo diximus, qui dissimulando, in regularibus dissolutionem in subditis generare sinebat: ob quæ primo ab inclyto Ecclesiæ membro, Dn. Petro Episcopo Augustensi, post Cardinali & legato Apostolico, sæpius correptus, deinde à patribus ordinis coactus, assumere fratres de præfato monasterio & sacram observantiam inducere fuit. Assumpti sunt in primis inter alios duos gemelli fratres, qui aliis coadunatis, pro tempore, sacris actibus insistebant. Erat odor ille aliis ad vitam, qui perseverabant in loco, aliis in mortem, qui exierunt, fugientes salutem. Reducitur divini cultus frequentia, silentium in claustrum, devotio in Ecclesiam, castitas in dormitorium, parsimonia in refectorium: proscribuntur à conventu fratrum vitia, præsertim proprietatis: intercluditur aditus sæcularium, nec S. id displicuit nostris, qui mox suam ostendunt miraculis acceptationem, præsertim sancti Simperti tumba & etiam aliorum, ut declarabimus, nova prodigia. Sub isto tempore, dum post summum altare putrescerent tabulæ, superpositæ tumbæ sanctæ Dignæ, scaturirentque pulverulentis furfuribus, Abbas ex rogatu fratrum, eis sublatis, sanctas reliquias Martyris in plumbeo locello cum lamina, de qua supra diximus, extulit, postque lapsum temporis, facto sarcophago, & imagine apta ex transverso, post ipsum altare reclusit modo debito. Indicabant ossa, sanctum Martyrem fuisse non admodum magnæ staturæ: superscribitur epigramma tale.

608

Sarcophagus positus hic multo tempore lapso
Est, quo conduntur veneranda Martyris ossa
Dignæ, quæ fuit ex Afræ socialibus una,
Exemplo cujus regnum cœleste petivit,
Mille quadringentis & sexaginta reductis
Annis completis sibi quinis associatis
Præsens sarcophagus iterum fuerat renovatus.

Mox mater sancta Dei in visione clare apparuit in oppido Fridberg, tumido pede, alteri quoque pleuretico, præcipiens, ut sacra ossa noviter producta in lucem, visitarent cum voto: quibus obedientibus, ulceribus pulsis, fluentibus cavernosis artubus, obice posito, rivus sistitur, lateralique apostemate, sanie intrinsecus arefacta, sanitas subsequitur in altero. Multa tunc alia per eam fiunt miracula. Sub Joanne Hochenstainer hæc sunt facta, qui, postquam comparavit villam Finingen, ac cæteras alias curias, & fecit piscinam prope Schonebach, cæterasque, & aliquas structuras melioravit, cessit abbatiæ, primo quidem provisione competenti accepta, deinde cedens eidem, ac rursus in conventuali loco residens vir simplex, cui utique in temporalibus non detrimentum fecit.

CAP. V.

De Abbate Melchiore, & monasterii restauratione, ejusque successore Hainrico & de gestis eorundem.

Subrogatur eidem dominus Melchior, natus de partibus superioribus Sueviæ, nobili ac militari prosapia de * Stamheim ex patre, matre vero de Gildlingen natus, Wiennæ ad literarum studia traditus, sed eis postergatis, præfato monasterio Mellicensi se obtulit, ubi in sacra religione proficiens, post adeptum sacerdotium, dum parentibus orbatus patriam visitaret, in monasterioque Wiblingensi moram faceret, vocatus ad Abbatiam, eo quod sub præfato Abbate nec dum plene

* Stainheim.

plene instituta esset religio in ceremonialibus, ordinatur. Mox circa initium sui regiminis personaliter pro fratribus Mellicum se contulit, per eosque consuetudines veras ac laudabiles induxit, renovatis omnibus libris chori, cum maximis expensis: annonam largam, sacræ regulæ consonam, fratribus dedit. Processu temporis, ex diœcesani manibus bonis mediis Abbatiam in Fultenbach rursus acquisivit, fratrem illuc de suis in Abbatem dans, qui eandem ex fundo pene renovavit. Alium fratrem in abbatia Thierhaupten locavit: Dormitorium fratrum & cellas construxit & ampliavit, adjecta ea parte, quæ super Beatæ Virginis capella & crypta est, in cujus medio sub cellis locum inclytum bibliothecæ assignavit, multis codicibus insignioremque fecit. Post officinas omnes sub dormitorio pro infirmis & hospitibus construxit, inque abbatiali domo quædam utiliter instauravit. Ecclesia quoque hinc inde decorata fuit, diligentiaque tam ipsius, quam fratrum, ornamenta sacristiæ multipliciter aucta, ita, ut pene nil prius ibi fuisse judicaretur, habito respectu ad nova. Comparavit etiam monasterio primo villam cum sua jurisdictione, Wengen dictam, ubi & piscinam fecit, sicut & in Finingen de novo fecerat: nam ante eum antecessor suus duas fecit, operamque per se ac suos dedit arti, pro tunc noviter inventæ, videlicet impressoriæ librorum, quod fuit occasio multiplicandi libros istius loci: tractavit vero causas monasterii per fratres de conventu, non per laicos. Sub eo incepta fuit illa gravissima structura Ecclesiæ, de qua post singulariter seorsim tractabimus. Vir gravis corpore, parum vehemens, fratrum tamen amator: decessit bono & devoto fine, dimittens ob sua præfata gesta, parva tamen aliqua debita, quæ tamen mox per successorem absoluta sunt. Substituitur ei vir innocens & bonus, ætatis competentis, ab infantia in monasterio enutritus, semper fama integerrimus, divini cultus ac disciplinæ amator, hujus civitatis natus, qui & laudabiliter in temporalibus & spiritualibus se habuit, Hainricus, nonus illius nominis, qui in primis magis incumbentia debita absolvit, deinde structuræ Ecclesiæ operam dedit, porrigens de bonis monasterii notabilem summam, & incepta à suo antecessore conventualia loca ornando perfecit, sanctique Gregorii capellam inter Ecclesiam & fratrum dormitorium construere fecit. Illo tempore, cum dominus abbas, ut sui antecessores, moniales juxta capellam monasterii nostri sancti Nicolai, compescere vellet, & ne muliebri audacia se involuerent, hæ non veritæ discrimen futurum, non advertentes, quod fratres gravarentur sine omni subsidio humano, in confessionibus audiendis & sacramentis porrigendis, ad sedem Apostolicam miserunt, seque exemptas fecerunt, aliam volentes construere Ecclesiam. Rebellioni earundem mitis pater non duxit se opponere, maxime cum nil ex hoc commodi speraret, sed dimisit eas sub sæculari cura, contra sacros canones, & contentus jurisdictione sua in capellam & capellaniam, statuit tacendum: Cives vero prohibuerunt structuram fieri. Emit quoque curiam in Haterhawsen & decimam in Bobingen pro parte, datis ad vitam dicti Hangenor precariis, & usufructu domus olim camerarii, scripsit certos libros in fratrum conventu constitutus, certos postea comparavit, virgineus homo, longæ staturæ, & minime ambitioni deditus, quem fratres & cives non cessarent lugere, ni optimus ejus quoque successor modernus, dominus Joannes de Giltlingen, tam strenuum ac devotum humanumque se ostenderet, in arduis causis monasterii & regulari disciplina, fratrumque necessitatibus. Is Joannes natus æque de superiori Suevia, & fratre matris domini Melchioris, ab eo in isto monasterio institutus, post practicæ regularis debitam eruditionem, ac officiorum experientiam, dignitatem hanc adeptus, vestigiis duorum suorum prædecessorum inhærendo, cœpit monasterio huic laudabiliter præesse, ac mox post electionem suam, refectorium fratrum, quod inceptum fuerat circa extrema tempora antecessoris sui, laudabiliter, ut cernitur, construxit, expensasque majores in structuram Ecclesiæ fecit. Reliquas ejus virtutes spectandas reor tacendas, supplicans omnipotenti Deo, ut, quæ cœpit, per- 609

 ficiat,

ficiat, in suam laudem & hujus sanctissimi loci specimen, fratrumque consolationem, quorum numerus & meritum sub bis tribus abbatibus notabiliter auctus est. Hujus venerandi domini abbatis jussu, series rerum à mea parvitate utcunque digesta est, non sub spe, sed re, quia retribuit suo alumno majora, quam locavit, emolumenta. Nunc his absolutis, ad sacræ Ecclesiæ nostræ casus veniamus.

CAP. VI.

De inchoatione novæ Ecclesiæ, & inventione reliquiarum.

DEscripsimus supra Ecclesiæ antiquæ situm, ideo, ut volentes ea intelligere, quæ de situ reliquiarum leguntur sparsim, id valeant: tandem ad novam structuram, utinam felici fine consummandam, veniendum est. Temporibus itaque Reverendissimi Episcopi Petri, ac Cardinalis, cum etiam legatione fungeretur, circa annum gratiæ millesimum quadringentesimum sexagesimum sextum, commovit dominus cor Melchioris abbatis, fratrumque, ut nutanti absumptæque machinæ ingentis ponderis succurrerent. Idque fratres populo in ambone prædicando inculcabant. Tandem deliberaverunt effodere fundamenta, & ampliora recipere spatia. Quod dum fieret, & primo dum ante chorum sanctæ Aphræ pro baside fieret fossatum, eo in loco, quo Plebani altare steterat, fuerunt hinc inde reperta monumenta, sine tamen aliquo indicio, & specus quædam subterranea versus tumbam sanctæ Aphræ, non tamen tantæ altitudinis, ut
610 homo posset intrare: nec non alia certa indicia vetustatis: ossa quoque diversa, quæ tamen omnia in murum rursus abscondita sunt. Inveniebatur etiam triplex per totam Ecclesiam pavimentum, unum altero semper altius: lapis quoque pergrandis quadrangularis, epigramma gentilium continens, sed is longe remotior erat circa medium Ecclesiæ, dum quoque altare, sancti Dionysii seu Hylariæ dictum, removendum esset. In eo quoque reperitur plumbeus sarcophagus, refertus reliquiis sanctorum, qui per dominum abbatem & conventum processione facta, infertur sacrario, aperientesque cum tremore, chartam talem inveniunt. A Christi incarnatione MCCLVIII. consecratum est illud altare à venerabili Hartmanno, Episcopo Augustensi, in honorem sancti Martyris & Episcopi Dionysii, fratris sanctæ Hylariæ & sancti Quiriaci Martyris, de societate sanctæ Aphræ, quorum corpora simul sunt reperta. Repositæ sunt vero in præfato altari reliquiæ istorum sanctorum &c. N. & sic schedula specificabat triginta duas particulas. Item in tumba post altare inveniuntur septem corpora sanctorum Martyrum, qui simul pro Christo martyrium subierunt. Hæc fratres legentes, & simul duo sigilla Episcopi præfati cernentes, mirati sunt, & consilio habito, præfixa die prius populo ac Clero, cum ingens multitudo convenisset, processione ordinata, induviis ornati fratres ad tumbam accedunt, licentiaque data cementariis aperitur, & invenitur tabulatum ligneum quasi nuper locatum, interius albo lineo panno circumductum, desuper sigillum Episcopi & præfata sanctorum corpora. Quali tripudio populi prius deosculata, post sacrario illata sint, incredibile est. Nos illa sub brevitate conteximus, lectori alia committendo. Sequentibus diebus altius fodiendo, invenerunt ligna jam putredine absumpta, ligamentaque ferrea, quibus connexa fuerant integra, circaque illa ossa ascendentia pene ad triginta corpora. Hi fuerunt isti martyres tempore Eginonis Abbatis revelati, de quibus superius mentio facta est. Translationem denique sancti Dionysii, aliorumque legi ab Alexandro Papa confirmatam, licet quilibet martyr sit per se in cathalogo sanctorum proprio sanguine ascriptus. Et de sancto Simperto & aliis, qualiter inventi sint, supra suis in locis retulimus, ingens vero tunc fiebat copia miraculorum.

CAP.

CAP. VII.

De locatione primi lapidis, & miraculis ibidem & turri.

HIs divulgatis, fit ingens concursus populi, sanctique coruscant stupendis miraculis: fervet opus. Sed cum primus lapis, ut moris est, locandus esset, consilio omnium mittitur à domino Abbate & conventu supplicatio ad præfatum reverendissimum Episcopum & à latere, pro tunc per Germaniam legatum, ut pius pater & loci semper fautor velit eam dignationem ostendere, & subire hunc laborem, qui benigne annuens, in die assumptionis gloriosæ Virginis, in præsentia infinitæ multitudinis Prælatorum, cleri ac populi, peractis divinis, pontificalibus indutus, benedicto prius lapide, in angulo versus claustrum, qua exitur ad abbatialem curiam, facto profundo fossato, dimissus lapis ab eodem ponitur. Ferunt adfuisse circa viginti millia hominum, qui datis post indulgentiis ac benedictione dimittuntur. Nec defuere eodem momento miracula: Nam adolescens, gestans ulnis puerulum, cadit in fossatum, quod erat quindecim pedum: illæsus extrahitur cum puero, nil nisi sui patrisfamilias iras metuens. Securis prævalida cadit ex manu superioris ad caput magistri fabricæ, qui stabat in fossato, nec læditur: Gestans gravem lapidem, fracto pariete uno, mox altero, lapis in transversum mirabiliter se ponens, quasi nolens suum gestatorem sepelire, quod tamen, si secutus fuisset, actum foret. Tot & talia fiunt, ut temeritatem laborantium necesse fieret compescere, ne sanctos tentarent. Stabat circa finem Ecclesiæ turris una in altum porrecta, ex his duabus, de quibus supra diximus, extra Ecclesiam gestans majorem campanam, quam necesse erat amovere, ut ad occidentem Ecclesia circa sexaginta pedes prolongaretur: dolebant cuncti de expensis in tali opere fiendis: centum tamen aureos polliciti sunt magistro fabricæ, ut eam deponeret. Sero de- 611
liberando stabat prior loci cum eodem juxta turrim, & ecce, fissura quædam ab imo sursum se aperuit, fugam capiebant omnes, timentes grave damnum facturam. Sed mira dicturus sum. Turris, non, ut natura dictabat, ab alto, sed ab imo paulatim in se resedit, ac si inferius cerea foret ac liquefacta. Novissime campana illæsa desuper incubuit, sine omni damno, quæ tamen post per abbatem conflata est in majorem. Quæ res, dum lateres & cementum rursus in usum venirent, maximum commodum (retento etiam auro) fabricæ attulit. Hæc cum acta essent, Dominus Abbas & conventus fidem in magistris ponentes, dum hi famam aucupantur, nimis in altum ædificium subrigunt, & jam tecto debili muro & alto superposito, videbatur opus mirifice surgere, sed nil intentatum in humanis, cunctaque casibus subjacent, quod sequens capitulum declarabit.

CAP. VIII.

De lamentabili casu Ecclesiæ & ruina.

PElagus judiciorum Dei imperscrutabile à nobis admirari, cum sit altum, timeri, cum sit terribile, debet. Dei nempe opera ex secretissimo arbitratu procedunt, cum sibi suppetat, posse, quod vult, & tamen omnia juste vult, nobis tamen in suis causis manent occulta. Unum terrificum proferamus tandem, in quo mens titubat, calamus nutat, verborum vis vacillat. Diximus in superioribus, quo nisu ædificantes novam Ecclesiam instaurare cœperunt: & ecce ille, qui per Prophetam dixit, ipsi ædificabunt & ego destruam; & qui per quendam sapientem ait, qui exaltat domum suam, quærit ruinam, in momento, in ictu oculi omnes conatus nostros subvertit. Nam cum anno gratiæ MCCCCLXXIV. Legatus Apostolicæ sedis Cardinalis, nec non & metropolitanus Moguntinus, una cum Friderico Imperatore, & Electoribus Imperii, aliisque regni Principibus, Augustæ essent, die sanctorum Petri & Pauli, hora quasi vesperarum, sub prima synaxi, ante tamen introitum fratrum in Ecclesiam, cum fabrica Ecclesiæ ante choros jam

erecta in altum, tecto quoque non tamen firmo, nec tabulato cooperta esset, patentibus prob fenestris, obductis subito cœli nubibus, terra tremore concutitur, volat mobilis ignis, aer pulveribus miscetur, elementa in se ruunt, Zephyrus contra vulturnum, Aquilo adversus Africum, corus contra Eurum; Subsolanus cum Austro adversus Circium & Nothum, quasi agmine facto, subito acie tenus supra ipsam structuram congrediuntur: fit ingens conflictus, turbine ex impetu facto. Fractis viribus, dum procellosis turbinibus in se impingunt, hi, qui cedunt divina permissione, ædificium novum totum à muris in altum subrigunt, rursus dimittunt, totamque congeriem murorum minutim in pulverem mole diruunt, involvunt homines ultra triginta, orationis causa ibidem inventos, inter quos & mandritam populi, Plebanum cum socio, & aurifabros, Nathan dictos, ob vigilias suorum prædecessorum congregatos. Casus maxima tragœdia dignus. O noverca felicitatis fortuna, amatum semper interferens humanis negotiis: Ergastulum enim miseriarum fit inclytum templum, licuit inspicere limina: non tamen frui. Dehiscens pavor fratres profligaverat, qui passim corpora pavida specubus abscondere: alii à longo stantes, turbulenti aere paulatim Phœbi splendore post nubila illucescente, videre anacephalam non Ecclesiam, sed congeriem lapidum cœperunt post tempestatem, nondum tamen mentis formidine tersa, terrorem enim pro sui memoria hæredem calamitas illa reliquerat, quæ hodie inest radice fixa mentibus nostris. Dum & hæc replicamus, & ob hæc defectum voluntas hic patitur, ad latiora properandum est, animusque resumendus: utar tali calamo, qui non, ut præsens capitulum, tragœdicum finem, sed comicum babeat. Quo tu, inclyte pater Joannes, erecta mente in meliorem eventum lapsam erigas Aphræ & Udalrici ædem.

612 CONCLUSIO OPERIS.

ECce, alme pater, usque ad tua tempora qualicunque stylo tibi commissi monasterii breviter historiam continuando scripsi, non forsitan, ut sperasti, sed ut valui. Situm vero modernæ & rursus in melius restauratæ Ecclesiæ, posteaquam aliqualiter consummata fuerit, ab eo tradetur, qui vita tunc fruetur. Non enim dolendum est, cecidisse priorem, cum utique nunc erigatur & decentius & firmius, licet tamen gravioribus expensis & oneribus: non enim tua paternitas curat pecuniarum quæstum (quem utique baberes, si loca cæteris assignare velles, in quibus sua arma depingerent) sed uti ab antecessoribus accepisti, ita libertam, & quidem non aliorum, sed tuam Ecclesiam esse cupis. Et si loca distribuenda sunt, tuis sanctissimis reliquiis assignato, quod erit inclytum decus Ecclesiæ, & maximum incitamentum devotionis. In Christo itaque ad solamen fratrum felicissime vale, & tui dedititissimi Sigismundi memor esto. Finita año gratiæ MCCCCLXXXIII. vicesima Julii.

Explicit descriptio monasterii Sanctorum Udalrici & Aphræ, ad Dominum Joannem de Giltlingen, modernum abbatem.

CUpis, optime pater, & summarie habere reliquiarum descriptionem, ut volentibus scire in tua quoque tabula ingeratur devotio, & provocetur ad eosdem affectus, maxime cum, etsi olim descriptæ sint, nunc auctus sit triplicatusque cumulus, & in primis de Salvatoris nostri armis incipiendo. Crucis Domini notabilis particula, & ut antiqui mibi retulerunt, semel igne probata, quod tamen casu factum reor. De crypta quoque ac de baside, super quam stetit Christus, flagellandus in columna, spineæ quoque coronæ aculeo & sudario: mensaque & panno ultimæ cœnæ, de diversisque sanctis locis In numero particulæ quindecim. Sacræ vero Virginis Mariæ crinibus ac lacte, cingulo ac vestibus, palma ac sepul-

ſepulchro, Baptiſtæque indice, cum quo Chriſtum oſtendit, ejus patre Zacharia, Virga Moyſis ac Aaron, Danielisque oſſibus, omnium quoque & ſingulorum Apoſtolorum, Innocentumque notabiles particulæ. Martyrum denique diverſorum circa nonaginta, notabiles magnæque ac inſignes partes. Confeſſorum etiam circa quinquaginta. Virginum circa quadraginta, præſertim Mariæ Magdalenæ & undecim millium Virginum. His ſic in genere præmiſſis, ad patronos noſtros veniendum eſt, incipiendo de ſancta Martyre Aphra, cujus integrum corpus aduſtum, non concrematum, in tumba integra, ac lapidibus circumdata, habetur in choro fratrum, de quo tantum duæ pedicæ ſeu majores digiti de pedibus ſunt ablati, ut ſupra diximus. De ſtipite etiam, ad quem ligata fuit in martyrio, cingulum quoque ejus ſalutiferum impregnatis. Humerum integrum ſanctæ Hilariæ. Oſſa corporis integri, quaſi ſanctæ Dignæ martyris, famulæ Sanctæ Aphræ in ſarcophago. Similiter oſſa Eunomiæ ac Eutropiæ, Agapæ, Leonidæ, quæ fuerunt de ejus familia. Et teſtæ diverſæ de capitibus familiarum utriusque ſexus, cum ea martyrizatorum, præſertim caput ſancti Dionyſii, primi Epiſcopi martyris, & avunculi ſanctæ Aphræ, & ejus oſſa. Similiter caput ſancti Quiriaci martyris ex eadem familia, & oſſa. Et etiam ſancti Largionis Aphri, quorum ultimus, pridie ante extinctionem ſanctæ Aphræ, capite plexus eſt in terrorem aliis: Item ſeptem martyrum oſſa, in tumba ſancti Dionyſii reperta, ac dein pene, ut æſtimatur, ad triginta martyrum, quæ ſimul ſub eadem tumba nuper reperta ſunt. Aſcendit numerus quaſi ad quadraginta octo illorum, qui martyrium hic ſubierunt, & hoc duntaxat nominatiſſimorum. Nunc ad confeſſorum tranſeamus. Et primo continentur in iſto ſacro loco Pontificum corpora, qui ſuam hic elegerunt ſepulturam, propter ſanctorum martyrum merita, & bi omnes in plaga meridionali relinquentes aliam partem martyribus, & quamvis omnes ante ſanctum Udalricum, tamen bi ſpecialiter nominatiſſimi ac beati præſules, Wicterpus videlicet, Tozzo, ac mirificus ſanctus Simpertus, cujus reliquiæ hodie intactæ perſeverant, clareſcentes quotidie mira- 613
culis. Niccarius etiam almus Præſul, de quibus ſupra diximus. Adelbero quoque Epiſcopus, ſancti Udalrici nutritor. His præeminet ſanctiſſimus Udalricus, qui in eadem parte Eccleſiæ cum decenti tumba eborum obtinet, & ſepulchro adornato incluſus, meritis & miraculis coruſcat. Retenta ſunt de eo in ſacrario ejus ſacerdotales induviæ, ſudarium, ſub quo diſceſſit, calix juxta eum inventus, certi dentes, præſertim unus, qui calici intingitur, pro caritate ſancti potandus, valde ad præcavenda pericula ſalutifer. Lignea quoque utenſilia, ejus parſimoniam indicantia, pecten quoque antiquum, morem & aliud ſancti Cunradi indicantia. Crucem quoque divinitus ſibi in Hunnorum perſecutione miſſam. Cineres etiam veri reperti ejus in tumba, poſt carnium in eosdem reſolutionem, quæ animalia domeſtica, ſed nociva incolis domorum, glires expellunt. Nec ubi ſanctus eleemoſinis, vel orationibus, vel veneratione ipſius ſanctitate adjunctis honoratur, moram facere permittunt. Quod & Auguſtæ probatum, ubi nulli ſicut, & delati ad extera loca quotidie experientiam faciunt. Fertur etiam, quod corpus ſancti Urſi martyris, diaconi ſancti Albani Epiſcopi & martyris, in iſto loco ſit, qui Urſus miſſus à ſancto Ambroſio contra Arrianam hæreſin, quæ hic invaluerat, martyrio ab Auguſtenſibus coronatus eſt.

Hæc de reliquiis notabilioribus, prætermittentes maximam partem, hic poſuimus, cæterum ad oculum licet intueri majora.

Notabilia.

ANno MCCCXXXXVIII. combuſtio Judæorum hic facta eſt, & Ilſung inſtituit ſtipem quater in anno, & caſtrum Mundelburg fuit per Epiſcopum & cives deſtructum, eſt poſt LVI. anno chorus Beatæ Virginis inceptus. Et Anno LXVIII. incepit communitas contra conſules ſævire, & ſcabinatus inſtituerunt.

Anno MCCCLXX. Butrich Gwerras habuerunt, & Auguſtenſes caſtrum ſwabeg incenderunt, & oppidum Fridberg, & Carolus rex exegit ab Auguſtenſibus triginta

ginta sex millia florenorum, & à Judæis decem millia pro Stewrra: ob quod diversæ angariæ & Potagiæ exactionesque institutæ.

Anno MCCCLXXV. Wilhelmus Waler fuit nocturno tempore decollatus, & fossatum circa suburbium sancti Jacobi factum, & oppidum Ulm ab Imperatore Carolo obsessum, & bellum Civitatensium juxta Reitlingen factum, & infausta Gwerra contra comites de Wirtenberg incepta, & post biennium homines multi hic in phrenesin inciderunt, ingensque pestilentia subsequitur.

Anno MCCCLXXXVI. Dux inclitus Austriæ, Lwitolfus, à suis in suo, cum suis, propter sua à Suitensibus, seu de magna liga dictis, fuit in bello interfectus, sequenti tempore maxima conjuratio Principum, & è contra civitatum imperialium & Guerra prævalida. Episcopus etiam Burchardus, cum famæ suæ detrimento, contra Augustenses fecit conjurationem, tandem viribus hinc inde contractis, manu prævalida congressi, Comes Udalricus de Wirtenberg in bello cecidit, civitatenses tamen è campo profligati sunt, Aula Episcopalis cum certis curiis destructa, Macellum ædificatur juxta forum.

Anno MCCCC. Hæretici hic manifestantur multi, & crucibus croceis insigniti, publicam pœnitentiam recipiunt, & theatrum juxta Ecclesiam sancti Mauritii construitur. Seditio etiam Augustæ à textoribus & aliis, qui ære alieno gravabantur, excitatur, propter exactiones. Dissensio inter Butrich & Onsorg magna, Castrum Wellenburg destruitur. Erckinger Marschalck de Biberbach compescitur, capto filio suo.

Anno MCCCC. octavo quatuor heu sacerdotes nomine, sodomitica polluti macula, in caveis ligneis ad turrim Berlach fame necandi suspenduntur de voluntate Episcopi. Occiditur Marquardus de Schellenberg miles, dum ad nuptias celebrandas dictæ Rechlingerin Augustam tenderet juxta villam Ursbach.

614 Anno MCCCCVIIII. Fuit duellum hic inter Marschalcum & Hachsenaker. Marschalcus dum prostratus esset, & à suo adversario interrogatus, si Fortuna sibi favisset, quid agere vellet, dixit se interfecturum hostem suum, quod & mox Hachsenacker in eum fecit, seque portari fecit vivum in feretro suo, quod illic stabat ex more, quod etiam Libitinam dicunt, ad Ecclesiam sancti Udalrici agens grates.

Anno sequenti aqua artificiose inducitur in canalibus per civitatem. Et Laurentius Egen hospitale sancti Antonii instituit.

Anno MCCCCXV. Concilium Constantiense incepit. Et Augustenses exercitum versus Schaffhausen mittunt contra Fridericum, ducem Austriæ, qui antipapam consilio subtraxerat, & doctor Narcissus Pfister hic in isto monasterio theologus magnus habetur.

Anno MCCCCXXV. nocte natalis Christi, occiditur Plebanus sancti Stephani, & magna domus, juxta sanctum Leonhardum, dicti Gossenbrot, exusta est, ceciditque murus super viginti duos viros: occiditur etiam Sebastianus Ilsung à Petro Rechlinger, juxta villam Bergen.

Anno MCCCCLXVI. incepta fuit fabrica Ecclesiæ sancti Udalrici & Aphræ.

Anno MCCCCLXXIIII. die Petri & Pauli proh cecidit Ecclesia.

Anno Domini MCCCCLXXXI. defuncto venerabili Abbate Hainrico, eligitur reverendus Dominus, Joannes de Gibtlingen, die sancti Servatii.

QUARTI LIBRI FINIS.

BENEVOLO LECTORI SALUTEM!

Ntiqua non ſolum, ſed in hiſtoriis etiam celebratiſſima urbs eſt Conſtantia, Epiſcopatu etiam clariſſima. Hujus urbis, potiſſimum vero Epiſcopatus, hiſtoriam ſcribere ſuſcepit *JACOBUS MANLIUS*, ſive, prout Voſſio *(a)* dicitur, Manilius. Brigantinus hic D. dicitur, licet idem fuiſſe videatur cum Jacobo Manlio, Friburgenſi ex Brisgovia, Juris Doctore, qui Maximiliani I. Imp. Conſiliarius fuit & Hiſtoricus, idemque juſſu Maximiliani I. Imp. perluſtrata omni Germania, perquiſitisque litterarum documentis, ipſi decem libros exhibuit, magna voluptate ab ipſo exceptos, & circa eadem tempora vixit *(b)*. Hic autem Chronicon Epiſcopatus Conſtantienſis ab A. C. 68. usque ad a. 1607. incoavit, quod ab alio bono viro, cujus tamen nomen haud memoratur, fuit adauctum. Hunc tamen continuatorem *MERCKIUM* vocat Jo. Jacobus Hottingerus *(c)*. In fine ejusdem dicitur: *Finis libri, quem Author Brigantiæ abſolvit Anno 1519. 17. die Auguſti.* An vero hæc de Manlio, vel ejusdem continuatore ſint intelligenda, ambigo. Trinis hoc Chronicon abſolvitur Capitibus. Primum agit de origine Epiſcopatus Conſtantienſis, & qua ratione ille Vindoniſſa Conſtantiam ſit translatus, ubi inſimul de antiquitatibus Vindoniſſæ & Conſtantienſis urbis, S. Audomaro, & B. Triulpho, S. Bertino, Numolino & Ebortramio agitur. Secundum caput duas Bullas Friderici I. & Caroli IV. Impp. exhibet, quibus Epiſcopatus Conſtantienſis limites deſcribuntur. Tertium Caput omnes Epiſcopos a Beato, primo, ut dicitur, Vindoniſſæ Epiſcopo, recenſet

---

(a) De Hiſtor. latinis lib. III. p. 651.

(b) De hoc egit *FUGGER Spiegel der Ehren lib. I. c. II. n. I.* & ipſe, in præfatione *MANLII Hiſtoriæ collatæ Cardinalitiæ dignitatis in Albertum Moguntinum*, in *FREHERI Tomo II.* p. 707.

(c) *Helvet. Kirchen-Geſchichte in præfatione.*

censet, horumque historiam & circa Episcopatum merita exponit, ubi varia intermiscet de S. Othmaro, vitam S. Conradi Episcopi tradit prolixius. Interseruntur de vita S. Gebhardi, Constantiensis Episcopi, Monasterio, quod Petri domus, seu Petershausen, appellatur, Libri duo, anno 1511. conscripti per Felicem Manilium, qui Jacobi erat filius, & patris jussu historiam hanc scripsit. Sic enim in fine ejusdem: *Ecce pater, ut potui, tua jussa libens peregi, nec manibus conscripsi, nisi quod auribus audivi, a viris veracissimis, probatis etiam senioribus, nec me culpare potest lector, quod mea conscientia veritatum sim in aliquo transgressor: Si quid tamen mea imperitia culpatur, tua pater authoritate defendatur, erroremque benigne corrigat, si quis lector eum in hoc deprehendat.* Inde progressus fit ad reliquos Episcopos, inter quos quinquagesimus primus, Henricus Ingenuus a Klingenberg, Historiographus & Chronographus, cujus Chronicon de Principibus Habsburgensibus plurimum commendat. Inseruit Jo. Pistorius diversas illustrium Genealogias, utpote Comitum Altorfensium, familiam S. Gebehardi, Kyburgensium & Dillingensium Comitum, Ducum Zeringensium, Comitum Habsburgicorum, Montfortiorum, Baronum a Brandis, Baronum ab Höwen, Familiæ Nellenburgicæ, quam integram a prædicante Scaphusiano, optimo Historico, expectari scribit; Dominorum a Randegk, Marchionum Hohburgensium & Rötelanorum, ex Badensibus, Hohenzolleranorum, Truchsessiorum in Waldburg, Comitum Lupfensium, Comitum Embsiorum ab Hohenembs, Familiæ Austriacæ, Familiæ Fuggerorum. Subjiciuntur demum Appendices quatuor, quarum prima Catalogum Decanatuum & Parochiarum omnium comprehendit. Secunda Religiosas domus Constantiensis Episcopatus, Præposituras & Collegia. Tertia Catalogum Principum, Comitum atque Baronum, qui in Episcopatus diœcesi continentur. Quarta enumerationem Sanctorum, qui in Episcopatu habentur in pretio, & vel in eo vixerunt, vel post mortem illati, coluntur. Huic autem Chronico illustrando inseruire plurimum poterit GABRIELIS BUCELINI *Constantiæ sacræ & profanæ descriptio*, quæ *Francofurti* 1667. 4. fuit excusa, & JACOBUS RAFFLERUS *de Episcopatu Constantiensi*, ad quem provocat Hottingerus.

CHRO-

CHRONICON EPISCOPATUS CONSTANTIENSIS: 615

INCHOATUM

A

JACOBO MANLIO
BRIGANTINO DOCTORE:

POSTEA

RELICTUM VETERI SIMPLICITATI, SED AUCTUM AB ALIO BONO VIRO:

ADJECTIS

DE NOVO ILLUSTRISSIMORUM ET ILLUSTRIUM

EPISCOPORUM FAMILIIS:

UT HABERI EX LITERIS POTUERUNT.

AB ANNO CHRISTI SEXAGESIMO OCTAVO CIRCITER USQUE AD ANNUM MDCVII.

616 CATALOGUS IN LIBRUM.

PRIMUM CAPUT.

De Episcopatu & Civitate Vindonensi & Constantiensi.

SECUNDUM CAPUT.

Duæ Bullæ duorum Imper. Friderici I. Barbarossæ & Caroli IIII. Bohem. de limitibus Episcopatus.

TERTIUM CAPUT.

Episcopi omnes ordine ab initio usq; ad annum MDCVII.

APPENDIX I.

Catalogus decanatuum & parochiarum omnium.

APPENDIX II.

Religiosæ domus Episcopatus.

APPENDIX III.

Principum, comitum & baronum, qui in Episcopatus ambitu continentur, & in spiritualibus Episcopum dominum, tum olim, cum familiæ adhuc superessent (exstinctæ enim multæ sunt) agnoverunt, tum quotquot supersunt, adhuc hodie agnoscunt, brevis commemoratio: cum totius Episcopatus in longum & latum dimensione: unde constat, Episcopatum nullum in Germania esse amplius.

APPENDIX IIII.

Enumeratio Sanctorum, qui in Episcopatu in pretio habentur, & vel in eo vixerunt, vel post mortem illati, coluntur.

DESCRI-

DESCRIPTIO
TOTIUS
EPISCOPATUS CONSTANTIENSIS.
CLARISSIMO DOCTORE JACOBO MANLIO BRIGANTINO AUTORE, &c.

617

PARS PRIMA.

CAPITULUM PRIMUM.

INprimis igitur hoc capitulo, quo diœcesis Constantiensis tractatus de origine considerando, quod (Philosopho teste) locus locatum præcedit, ego, antequam de ipsius origine scriberem, prius de origine & fundatione sedis ejusdem, videlicet civitatis Constantiensis, tractandum est putavi. Veruntamen Originalium literarum & sigillorum testimoniis, quæ per varis rerum & temporum pericula multipliciter hucusque alienata sunt, deficientibus, sd præsumptiones recurro. Nam & hoc jure cautum est extra de probs: per totum, ubi deficientibus testibus & instrumentis, tam in causa civili, quam criminali, ad præsumptiones & indicia recurritur. Et in. c. *vene: extra de elect:* cum similibus no: ubi aliæ probationes absunt, & contrarium nullibi constat, antiquis cronicis & historiis credendum esse dignoscitur.

Cum igitur in Cronicis antiquis (licet sine autore) habeatur, qualiter Constantius Imperator à Romanis in Germaniam contra rebellem Adalgerum, Suevorum ducem, cum quibusdam regibus sibi sociatis, in loco, ubi nunc Constantia civitas sita est, missus, Ducem prostraverit, & quod ob loci felicitatem, gloriosamque victoriam, in perpetuam rei memoriam, civitatem illic, suo (ut apud priscos mos erat) nomine, Constantiam construxit. De strage enim, quam idem Constantius contra Alemannos gessit, Gotfridus Viterbiensis *(a)* scribit, quomodo ab Alemannis prius victus, secundo vero prælio tam acriter vicerit, ut septuaginta millia

(a) Sub finem partis XV.

millia hostium cæsorum annumerarentur. Concordat Beda in Cronico suo (salvo jure) sic dicens, Anno quindecimo Diocletiani, Constantius sexaginta milia Alemannorum occidit. Et insuper in alio Cronico (etiam sine autore) habetur, quomodo ad Lacum Bodamicum (sic à castro Bodmaticum) in dicti Constantii honorem, civitas quædam Constantia ædificata sit. Et alibi, quod locus hujusmodi ante talem fundationem vocatus sit Vitudura, quò alludit antiquissima marmoreæ tabulæ scriptura, quam vetustis temporibus, in capella S. Blasii, Constantiæ, prope S. Mauricii altare, muro infixa est, quæ quidem scriptura, quanquam propter longissimi temporis abolitionem, & piorum hominum contactum, vehementer disrupta, multum illegibilis sit, claram tamen Constantii & Vitiduræ mentionem facit, quo fit, ut prædictarum cronicarum vera vero clare consonent, estque scripturæ hujusmodi, quantum capi potuit tenor, ut sequitur, talis: unde constat, authorem urbis fuisse Constantium.

Non est Vitodura in fa- xo, sed Amtodura vel simile.

Tenor scripturæ marmoreæ tabulæ.

618 IMP. CÆS. AVREL. VAL. DIOCLETIAM. SARM. PER MAX. X. TRIB. POT. ET L. IMP. CÆS. M. AVRE. VAL. MAX. ET IMP. OvO[illegible] MAX. PERS. MAX. TRIB. POT. X. IMP. VIII. COS. ☒ VAL. CONSTANTIVS. ET CAL. VAL. CÆS. MVRV.[illegible] AMTVDVRENSEM AE. AVRE. [illegible] [illegible] DO PROCVLO VI. PER.

SEd hic oritur dubium, cum in Catalogis Imperatorum duo hoc nomine Constantius, videlicet Constantius primus & secundus, vocati reperiantur, quis eorum fundator extiterit, & dicendum, prout ex dictis Cronicis, & præfata scriptura colligi poterit, ut fuerit Constantius hujus nominis primus. Tradit enim Eutropius, antiquus Historiographus, de gestis Romanorum Libro suo XII. quam etiam alii historici allegant, hoc modo: his igitur abeuntibus, administrationem Reipub. Constantius & Galerius suscipientes, Augusti creati sunt Anno Domini 289. & alibi Anno Domini 309. divisusque est inter eos ita Romanus orbis, ut Constantius Italiam, Galliam & Aphricam, Galerius Illiricum, Asiam & Orientem obtineret: & rursus, fuit enim Constantius iste Galerius Comes hujus nominis primus, cujus uxor Helena tunc temporis futura Inventrix S. Crucis, cum igitur, prout multis claret autoribus, Constantius ille primus una cum Galerio Diocletianum in Imperio secutus fuit, & quod ille uxorem habuit Helenam nomine, & non Constantius secundus. Facile ergo concluditur, fundatorum Civitatis hujusmodi fuisse Constantium primum, (qui sane vir egregius & præstantissimus fuit) obiitque in Britannia Eboraci, principatus anno 13. atque ob singularem ejus mansuetudinem & clementiam summo omnium consensu inter divos relatus est. Fuit enim Claudii secundi ex filia nepos, & Pater Constantini Magni.

Cum itaque dictus Constantinus Magnus singularis cleri amator extiterit, maximusque Ecclesiæ fautor defensorque: Et ideo in ejusdem cleri laudem hanc Doctissimi devotique Fratris Iheronymi de vitis villa regularium Canonicorum ordinis, synceram orationem de ipso inserere libuit, ut sequitur.

Oratio de S. Constantino Magno Constantii fundatoris Civitatis Constant. filio.

HIc est Constantinus ille, quem Orientalis Ecclesia celebri honore prosequitur, & ad pugnam exituro Crux aurea in cœlo apparuit, cum qua vox divina

vina insonuit, Constantine, in hoc signo vinces. Matrem demum suam Helenam pro sancta cruce requirenda Hierosolymam misit, & multas libertates, in spiritualibus bonis multum se exercuit, & inter alia, doctrinalia verba intulit. Si viderem clericum male agentem, clamide mea tegerem, ut laicorum tollerem scandalum. Hunc igitur natio Latinorum Orientalis Ecclesiæ extinctæ ordinem assumat, & Imperatorem hunc pia devotione attollens, dicat, laus, honor, virtus & gloria sit tibi, ô Constantine, nobilissime Imperator. Gaude, quod Catholicam fidem plurimum roborasti, & gentem infidelem constanter expugnasti, dignare nunc vitam nostram tutam facere, & cunctos hostes nostros pro nobis dirimere, potentiam tuæ majestatis nobis ostende, & omnia nociva à nobis repelle.

Regressio ad propositum.

NUnc ad propositum. De diœcesis Constantiensis (tanquam locati) origine tractaturo mihi duæ opiniones occurrunt, quarum prima, quod diœcesis hujusmodi, cujus sedes nunc Constantiæ est, circa tempora Caroli magni primitus fuerit in civitate Pfin prope fluvium Thurem, & deinde post dominii Pfin devastationem, ad Vindonam (ubi nunc monasterium Campus regalis dictus) translata fuerit. Et insuper de Vindona ad Arbonam, & tandem ad Constantiam, ubi nunc sit, &c. 619

Secunda vero opinio, ut diœcesis Constantiensis nequaquam de Arbona, sed de insigni quondam civitate Vindona seu Vindonissa, quæ nunc disrupta est, translata sit, de qua denique civitate Venerabilis Beda in Cronica sua mentionem faciens, dicit, Episcopatum Constantiensem aliquando Vindonæ fuisse &c. Prima opinio est vulgi penitus, nullam præ se habens rationem neque auctoritatem, imo manifestum continet errorem in eo, quod dicit, diœcesin hujusmodi circa Caroli Magni tempora primitus in Pfin, & à Pfin ad Vindonam translatam fuisse. Nam ex subscriptis patebit, diœcesis hujusmodi ferè ducentis annis ante Caroli Magni Imperium, Constantiæ fuisse: quare talis opinio non est tenenda. Ideo sequitur secunda opinio, quæ tanquam vera sic probatur, nam in Cronica monasterii S. Galli (ubi aliàs multæ antiquitates conscriptæ sunt) ita habetur, ut Dagobertus, qui in approbatis historiis magnus Francorum rex nuncupatur, Episcopum à Vindonissa in Constantiam transtulerit, & in Cronico antiquissimi monasterii S. Martini in Mury, non multum à Vindona distantis (ubi ex dicti Bedæ Cronica vidi) ita scribitur: Sub hoc Dagoberto, rege Franciæ, translatus est Episcopatus noster de Vindonissa, id est, Windisch, ad Constantiam, sub Maximino, vel, ut aliis placet, sub Maximo ibidem Episcopo (qui ultimus Vindonissæ & primus Constantiæ Episcopus fuit). Alludit nobilis Domini Matthæi Marschalckh Canonici Augustani Cronica, quæ sic habet: Episcopum Constantiensem juxta lacum Bodamicum admodum vetustum & insigne quondam apud Windonissam &c. quod Episcopium in Constantiam translatum extitit, unde legitur, quod S. Audomarus ex ea valle, quæ tunc temporis aurea vallis, Teutsch Goltaal dicebatur, nobilibus & clarissimis parentibus, Patre Friulfo sancto viro, natus sit, de quo Vincentius Gallus in speculo. Ex hac etiam valle sanctus Bertinus, vir insignis, Abbas monasterii Luxoviensis, una cum sanctis Numolino & Ebertranno, suis comitibus nati sunt, &, ut in Catalogo Sanctorum habetur, illi ad præfatum sanctum Audomarum, Episcopum Morinensem, in Galliam, compatriotam suum, venirent, benigne ab eo suscepti sunt &c.

Pensemus nunc tempora, & clarebit, Dagoberthum hujusmodi ante & circa annos à Nativitate Domini VI. C. Imperatorum Phoce & Eracly tempora, Carolum vero Magnum anno Domini VIII. C. viguisse, quibus facile patebit, primam opinionem refutandam, & secundam tanquam veram esse tenendam. Et in hoc finitur primum capitulum: sed priusquam secundum capitulum aggrediar, placuit in vetustissimæ Vindonensis diœcesis memoriam, pro Dei honore, qui in sanctis suis

 laudari

laudari vult, prædictorum Sanctorum in eadem diœcesi genitorum historias inserere, & primo de sancto Audomaro & Patre suo.

Sancti Audomari & Beati Friulfi genitoris sui historia.

AUdomarus Episcopus, ex aurea valle, non longe à Constantia civitate, patre Friulfo, religioso & nobili viro, ortus est, & una cum eodem patre suo, omnibus pro Christo relictis, ad cœnobium Luxoviense, quod à sancto Columbano Abbate in Burgundia constructum fuerat, pergentes, ambo sub Abbate Eustasio monachi facti sunt: ubi Friulfus in sanctitate perspicua usque ad finem vitæ
620 perseveravit. Audomarus verò, in Episcopum Cannanensem electus, per annos plusquam triginta Ecclesiam suam feliciter gubernavit, Cives quoque suos, qui post doctrinam, quam à sanctis Fustiano & Victorio perceperant, ad Idolorum culturam reversi, ad Christum redire fecit. Cum autem semel gravi tentatione carnis ureretur: exemplo Beati Benedicti inter vepres & urticas se nudum volutans, ignem illum libidinis extinxit, dum apud villam Corniacum sub arbore quievisset, crucem domini de lignis factam arbori affixit, & sequenti nocte lux desuper cœlica radiavit, multorumque ex ipsa cruce ægritudines curabantur: per annos plurimos ante obitum suum lumen oculorum amisit, ad ejus lumen sanctitatis augendum: nec tamen unquam inde turbari visus fuit. Sed cum translationi corporis sancti Vedasti Episcopi, apud Atrabatensium urbem factæ, ab Auspecto Episcopo interesset, lumen sibi oculorum redditum est. Finita vero corporis translatione, oravit ad Dominum, & iterum, ut petiit, ad votum suum excæcatus est. Quievit in pace, quinto Idus Septembris. In cujus transitu mira fragrantia in domo ejus respersa est: Lampades quoque ad ejus tumulum dependentes oleum distillarunt, quo ægri peruncti à languoribus sanabantur. Cujus corpus à sancto Bertino abbate translatum, sepultum est in monasterio sancti Lythini.

De Sanctis Bertino, Numolino & Ebortramio.

BErtinus, Abbas Luxoviensis, ex valle aureà prope Constantiam, cum Rumolino & Ebortramio propriam patriam relinquentes, ad sanctum Audomarum, Episcopum Morinensem, venerunt, à quo ad prædicandum missi, officium legationis fideliter impleverunt. Cum autem Adoaldus prædives filium non haberet, de consilio Audumari, Christo placere cupiens, maximam partem facultatum suarum prædictis tribus sanctis contulit ad monasterium, in honorem Beati Petri Apostoli construendum: quod & factum est. Dum autem S. Bertinus cum prædictis in ipsa adhuc civitate resideret, decedente Acatio, ejusdem urbis Episcopo, monasterio S. Quintini præficitur. Sanctus vero Bertinus, aptiorem sibi Deo serviendi locum requirens, Dei se dispositioni committens, navem ascendit, & angelico ductu sine remo vel regimine contra ictum fluminis usque ad locum à Deo prævisum devenit, ubi de bonis sibi collatis ab Adoaldo monasterium, nomine Schythini, in honorem Apostolorum Principis construxit: ibique monachorum multitudinem congregavit, quibus & Deo serviens laudabiliter præfuit, & in Christo quiescens, miraculorum gloria clarens, ibidem sepulturam accepit, cujus festum colitur nonis Septembris.

Additio & correctio ex D. Francisci Guillemanni antiquitatibus Helveticis de Vindonissa.

Scribit igitur ille (ut diligentissimus & doctissimus est) libro primo, capite tertio, ut sequitur.

Ejus antiquitas. VIndonissæ ætatem, præterquam quod etiam à Tacito in historia memoratur, & Antonino in itinere, multa testantur, quæ passim eruuntur, monumenta

ta & inſcriptiones, urnæ ſepulcrales, nummi aurei, argentei, ærei. Sed Argentei Aureliani præcipue Imperatoris, per totam Helvetiam plurimi. Cur ita percrebuerint, cauſam videtur inſinuaſſe Zoſimus, his de eo Imperatore verbis: *Novam monetam publice diſtribuit, cum plebem, quicquid haberet adulterinæ monetæ, tradere juſſiſſet, commerciis hoc modo ab omni confuſione vindicatis.* Vindoniſſæ eſt etiam ſtatua Mercurii prope integra. Præſidiis poſtea Romanis legionis XXI. hac in urbe ſedes ordinaria, ut alibi dicetur, unde quoque ejus magnitudo clara. Oportet enim non parvam fuiſſe, in qua legio una pro præſidio conſiſteret, loco ubere & oportuno, angulum utriusque confluentis, Urſæ & Arulæ complebat, ponte uno, hinc in Sequanos, & Rauracos (cujus quidem commoditate remanſit opidum Bruck ab eo nominatum. Vindoniſſæ Suburbium altero in Germaniam, recto 621
verſum Badam itinere, (in cujus loco navicula nunc trajiciendi cauſa utuntur) mittebat. In eam omnis generis mercimonia, ex tribus Helvetiæ præcipuis fluminibus, Arula, Urſa, Limago, qui etiam paulo infra Urſam in eundem Arulam deſcendit, partibusque devehi poterant Tigurino, Urbigeno & Aventico. Nec à Rheno magna diſtantia, à Confluentia nempe, adverſo Arulæ, paſſuum millia vix ſeptem, ut mirum mihi omnino videatur, cum totius Helvetiæ commodiſſima fuerit, antiquum decus recipere, ne forma, aut frequentia aliqua potuiſſe. Hodierno enim die vix pauculæ, quæ vicum efficiunt ædes, nomen antiquum Vindiſch. Mœniorum, ruderum, ruinarum nullæ omnino ſolo ſuper reliquiæ, quæ urbem fuiſſe demonſtrent, excepto Altenburgo & Habſpurgo. Si vero ruas, adhuc mœniorum rudera & fundamenta longe lateque reperias, ſola concamerata, fornices; Oſſium vero humanorum compages, per campos & tota vicinia paſſim, credo, ex illo, quod Conſtantius Cæſar prope eam urbem contra Allemanos prælium habuit. Et forte hujus cladis memoria ita barbarorum animos efferavit, ut adeo in urbem ſævirent, nec ejus ſupereſſe monimentum vellent. Nam prima ejus vaſtatio Allemannis etiam, ut opinio, debita, cum non ſolum ipſam, ſed fines, Vitodurum, Aventicum, & quicquid præterea in Helvetia, Sequaniſque firmitudinis ad Lingones usque everterunt. Conſtantius Cæſar ſupra memoratus, cum in Vindoniſſæ campis eam gentem felici prælio deviciſſet, & ultra Rhenum pulſaſſet, reparaſſe creditur, ſicuti de Vitoduro certum ex inſcriptione, quæ ad illud opidum referetur. Sed ab hac vaſtatione non jam urbs, licet reparata, ſed caſtrum appellatur in lib. Prov. Caſtrum Vindonenſe, cum populi vicini Vindones, & Epiſcopi Vindonum, aut Vindoniſſenſium ab antiquo opido dicerentur, ſicuti in libro Conciliorum videre licet. Sigismundus, Burgundiæ Rex, concilium Epaoni celebravit tempore Symmachi Papæ & Aviti, qui poſtea Archiepiſcopus Viennenſis, quo in concilio interfuit Bubulcus, Epiſcopus civitatis, & caſtri Vindoniſſenſis. Hildebertus vero, Francorum Rex, & Regina Huldrada conjux, V. Arelianum peregerunt XXVIII. Octobris, cui Grammatius, Epiſcopus Vindoniſſenſis, ſubſcripſit. C. Hildebertus, demum Auſtraſiæ & Allemanniæ Rex, cum mortuo patruo Guntramo, ut ante quoque notavimus, Burgundiæ regnum occupaſſet, ſedem Epiſcopalem tranſtulit Vindoniſſa Conſtantiam, eam maximè ob cauſam, ut Epiſcopi præſentia, zelo & virtutibus Allemanni, qui utroque Rheni latere Ulmam usque adhuc infideles plerique, & idolis dediti, ſicuti ex vita S. Columbani, & S. Galli alibi oſtendemus, converterentur citius, frequentatione præterea, exemplis, monitis. Sed ut hæc translatio fuerit facta, tamen receptum Urbigenis, ne cogerentur juris ergo Conſtantiam proficiſci, ſed Epiſcopus teneretur potius Vindoniſſam venire, aut Vicarium cum poteſtate mittere, qui jus apud eos in Eccleſiaſticis redderet. Unde acta Murenſia, cum Abbas Murenſis benedicitur, notam faciat Epiſcopo Conſtitutionem hujus loci.

Populus enim iſte vadit ad condictum Epiſcopi, quo & cæteri ejus pagi convicanei vadunt, ſcilicet ad Vindoniſſam, ibique jus Eccleſiaſticum audiet, & judicium ſuſtinebit, ſicuti conſtitutum eſt omni Sanctæ Eccleſiæ &c. Denique ſenſim, quidquid

Lib. 1. hiſt.

Cauſa, cur tot Aureliani Imp. ubique numi.

Præſidium in ea R.

Ejusdem ſitus & commoditas.

Vindoniſſa ab Allemannis vaſtata.

A. D. N. CCXCIV.

Conſtantinus Cæſar reparavit.

Vindoniſſa ex urbe in Caſtrum.

Sũt, qui credunt, primũ in Hel. hunc fuiſſe Epiſcopatum, jam inde à S. Beato, Apoſtoli Petri diſcipulo, quem præcipue in hoc pago Chriſtum nunciaſſe traditum in ejus vita, in quo vita defunctus eſt:

A. D. N. I϶XV.

A. D. N. I϶XCVI.

Epiſcopalis cathedra Vindoniſſa Conſtantiã tranſlata & quare.

Urbigenum ſive Vindoniſſenſium privilegiũ.

Vindoniſſæ dignitas & quidquid ejus fuit ad Habſpurgios Comites delata Altenburg,

ubi Vindonissa, Altenburgensium Comit. origo, qui postea Habspurgii, ex nova arce A. D. N. Ιↄ CCC. XCV.

quidquid antiquæ dignitatis & auctoritatis Vindonissæ fuit, Comites Altenburgenses occupavere, cum castri Vindonissensis dominium ad se transtulissent: ædificataque eo in loco nova arce, sub antiquo Castri titulo, quod Altenburg ideo nominarunt, Altenburgenses sese Comites, & Vindonissæ dominos nuncupavere. Ipsi ex antiqua Helvetiorum stirpe, mox sub Burgundis, abolito Romanorum Imperio clari, tum vero ob virtutem Francis, qui Burgundiæ Reges exsciderunt, in pretio habiti, maximas opes sibi compararunt. &c.

622

CAP. I.

Et in Habspurgicis Lib. II.

(a) Lib. 1. antiq. Helvet. cap. 4. & 11. De Vindonissæ situ. Commoditatibus.

(b) Trajectus Vindonissensis.

(c) Fluminum ad eam concursus.

DE Vindonissa primo pauca ex antiquis. *(a)* Clara ejus, & celebris priscis, & Romanis scriptoribus memoria, urbium Helvetiarum, sicut Aventicum, caput, & Episcopalis, ut illa, sedes. Latere sinistro Ursam; dextero Arulam attinebat, utriusque confluentis angulum complebat. Ponte Arulæ, cujus adhuc monumentum, & reliquiæ ex commoditate opidum Bruck remansit, hinc in Rauracos, & Augustam Rauracorum, Sequanos, Mediomatrices, & Germaniæ inferiora: alio ad Ursam in Germaniam superiorem, Rhetiam scilicet, Noricum & Pannoniam, versus Aquas, Vitodurum, finesque & arborem felicem, itinere recto dimittebat, pro quo nunc navigii ad trajiciendum usus, locum *(b)* TRAJECTUM VINDONISSENSEM nominant, clarum per hæc tempora quoque frequentiâ & portoriis. Paulo infra etiam Lindemagus, ex lacu Tigurino Arulam inlabitur. *(c)* Ita trium totius Helvetiæ maximorum fluminum ad illam, & in ea confluxus, Arulæ, Ursæ, Lindemagi. Et inde ex omni regione concursus, mercimonia, frequentia, opulentia. Nec Rhenus ipse procul, in quem junctim eadem tria flumina infunduntur.

(d) Apud Vicum Confluentiam è regione Valdshuotti opidi.

(e) Numi Vindonissa reperti.

(f) Vindonissa sedes Episcopalis. Episcopi Vindonissenses.

(g) Besme comitatus Burg. opid.

(d) Vix passuum millia septem, adeo, ut nulla Helvetiarum, nescio an & Germaniæ totius, urbs, commoditate loci; sed & ubertate soli, vini, granique feracis ad illam certare potuerit, ut non immerito admiratio sæpius subierit, cum reliquarum urbium & opidorum, quæ perdidere barbari, aliqua reparatio pene omnium exstiterit, bujus ne rudera quidem, nisi solo tenus, & præter nomen, paucasque casas, omnino nihil superesse. *(e)* Numi omnis generis totis campis frequentissime eruuntur. Et paulo post, hinc ejus amplitudo & fama: sed præcipuam dignitatem attulit, invalescente per orbem Romanum Christianismo Episcopalis, in ea collocata sedes. *(f)* Primus enim Vindonissæ Helvetiorum Episcopatus: primum ibi BEATUS sacerdos Anglus ab Apostolorum principe PETRO, cum ex Britannia Romam rediret, constitutus Episcopus.

Antiquo in conciliorum libro, Episcoporum Vindonissensium adhuc nonnullorum memoria. Sigismundus, Rex Burgundiæ, concilium Epaoni agitavit, *(g)* in quo Bubulcus, Episcopus civitatis & Castri Vindonissensis: interfuit. A. D. N. Ιↄ. IX. Childebertus quoque Francorum Rex, Clodovei M. filius, & Huldrada Regina Aurelianum V. celebraverunt XXVIII. Octobris A. D. Ιↄ. LII. cui Grammatius, Episcopus Vindonissensis, subscripsit. Reperiuntur etiam ante utrumque Paternus, & Laudo Episcopi Vindonissæ, sub primis Burgundiæ regibus. Reliquorum à Beato nomina, & successionem fœdæ & cruentæ Christiani nominis persecutiones aboleverunt, igne extinctis, imperio Diocletiani & Maximiani, denique omnibus pene Cbristianæ pietatis monimentis. Childebertus II. Austrasiæ & Allemanniæ Rex, cum morte Guttrami patrui, & ejus adoptione, regnum quoque Burgundiæ suscepisset, multique per Allemanniam, Tigurino pago, circaque Brigantinum lacum, & Vindelicos, Ulmam usque Cbristo nomen darent, neque Episcopum haberent, Cathedralem sedem Vindonissa Constantiam transtulit, locum totius illius tractus pene medium: A. D. N. Ιↄ. XCVII. regni sui Austrasiæ XIII. Burgundiæ I. Neque tamen Vindonissæ sic quoque authoritas penitus antiquavit.

(a) Nam

(a) Nam ea etiam translatione, receptum nihilominus Vindonibus, ne jura & ju-
dicia Constantiæ peterent, sed Episcopus potius Constantia Vindonissam veniret,
aut Vicarium eò cum potestate mitteret, qui judicium daret. Acta Murensis mo-
nasterii. Cum Abbas Murensis benedicitur, notam faciat Episcopo constitutio-
nem hujus loci. Populus enim iste vadit ad condictum Episcopi, quo & cæteri
ejus pagi convicanei vadunt, scilicet ad Vindonissam, ibique jus Ecclesiasticum
audiet, & judicium sustinebit, sicuti constitutum est omni Sanctæ Ecclesiæ. Dura- 623
vit is mos etiam A. D. N. cIↃ. XXXVI. ex eodem libello. Vindonissæ enim erat adbuc Decanus, sub Friderico Ahenobarbo, Nortgerus. Controversiam enim ortam inter Schœnisii Rhetiæ Antistitiam, & parochum Volensem Vindonissensium ob decumas quasdam cum Hermanus Episcopus Constantiensis composuisset. Numerantur inter ejus res testes, Conradus de Tegerfelde, Canonicus Constantiensis, Anselmus Abbas de Mure, Notgerus Decanus de Vindonissa &c. Facta sunt anno Domini 1181. Ind. 3. præsidente sedi Apostolicæ Papa Lucio 3. Advocato claustri Schœnisii, Friderico Imperatore Augusto. Atque hactenus quidem de Vindonissæ antiquitatibus, & claritudine vetusta.

(a) Ejus sedis Constantiam translatio.

Vindonissensium privilegia.

SECUNDUM CAPITULUM.

IN secundo capitulo, de Limitibus Constan. diœcesis dicturus, septem Episcopatus, videlicet Augustensem, Herbipolensem, Spirensem, Argentinensem, Basiliensem, Losanensem & Curiensem conterminos reperio, quos Francorum rex magnus Dagopertus, circa Reverendissimi quondam Martiani Episcopi Constan. tempora distinxit, prout in Illustrissimi Clementissimique Romanorum Imperatoris hujus nominis, Friderici primi, aurea bulla continetur, cujus tenor de verbo ad verbum sequitur, estque talis.

Bulla Friderici Imperatoris I. de limitibus diœcesis Constant. (a)

*IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Fridericus divina favente clementia, Romanorum Imperator Augustus, desiderium, quod ad sublimacionem Ecclesiarum, & honorem Ecclesiasticarum personarum pertinere cognoscitur, Imperialem benevolentiam nostra gratuita pietate decet annuere, & fidelium nostrorum petitionibus congruum impartiri suffragium. Ea propter notum sit omnibus Christi Imperiique nostri fidelibus, qualiter nos, dilectissimi nostri Hermanni, Constantiensis Episcopi, indefessum fidelitatis obsequium clementer animadvertentes, Ecclesiam Beatæ semper Virginis Mariæ, cui, Deo autore, præsidet, tanto præ cæteris specialius diligere, & amplioribus honoribus sublimare intendimus, quanto studiosius, quantove efficacius in Republ. nostra gubernanda hactenus nobis cognoscitur assuisse. Decernimus ergo, non solum ea nostris beneficiis decorare, verum etiam omnia, quæ à sanctissimis & gloriosissimis antecessoribus nostris, divæ memoriæ, regibus & Imperatoribus, ab omnibus retro temporibus, usque ad nos, in possessionibus, in terminis, in immunitatibus, in * mercatu & moneta, in portu, thelonio. seu in cæteris Justitiis, eidem Ecclesiæ collata sunt, nos præsentis scripti privilegio communimus & Imperiali autoritate corroboramus, inprimis distinguentes terminos Parochiæ inter Constantiensem Episcopatum & cæteros adjacentes, sicut ab antecessore nostro, felicis memoriæ Dagoberto Rege, tempore Marciani, Constantiensis Episcopi, distinctos invenimus, videlicet versus Orientem, inter Constantiensem & Augustensem Episcopatus, sicut Hilera fluvius cadit in Danubium, ac deinde usque Ulmam villam nostram: versus Aquilonem vero, inter Episcopatum Wirtzburgensem & Spirensem, usque ad marcam Francorum & Alemanno-*

Mcatu.

 rum:

(a) Hanc etiam Bullam Constantiæ Sacræ & Profanæ p. 50. inseruit GABRIEL BUCELINUS.

rum: ad Occidentem vero per sylvam Schvvartzvvaldt, in pago Brisgovve, inter Argentinensem Episcopatum usque ad fluvium Blechacha, qui dirimit Mortnavv & Brisgovv, inde per decursum ejusdem aquæ, usque ad Rhenum fluvium: inter Basiliensem vero Episcopatum, ubi fluvius prædictus Bleichacha cadit in Rhenum, & sic per ripam Rheni, inter prænemoratam sylvam Svvartzvvaldensem usque ad fluvium Ara; ac deinde, inter Losanensem Episcopatum, per ripam Aræ usque ad lacum Tunseh, inde ad Alpes, & per Alpes ad fines Rhetiæ Curiensis, ad villam Montigel. Termini autem pagelli, qui dicitur Bischoffshorn, aliorumque circum-
624 *quaque commorantium populorum, hi sunt à Rheno fluvio, inter Legenvveiler & Tribeltingen, in Gravvenstein, ac deinde in medium Falckmoss, inde in superius Falckmoss, inde in superiorem partem Luthenrieth, ac deinde in Sarmos, inde in Buttenrieth, inde in Forrenbach, & per Forrebach, in Comum, & sursum per Comum, usque ad Tutemuli, inde ad casam Regenfridi, inde ad domum Rothardi, inde ad Heimenbach, inde Waggersclach, ac deinde in Gravvenstain, & inde in Mittenbrunnen, inde in Graben, inde per plateam, in occidentali parte, ad casam Wolfvveini, inde ad Annentobel, inde in Gravvenstain, inde in lacum inter Nuheym & Monasteriolum. Et quia hæc terra, his terminis inclusa, censualis est Ecclesiæ Coustant. nulli hominum in prædicto pagello liceat terram emere, vel ullo modo sibi vendicare, sine permissione Episcopi, exceptis tributariis hominibus ex eodem pagello natis. Præterea sunt termini foresti Arbon. ad flumen Salmasa, inde per decursum ejusdem aquæ, ad flumen Steinaha, inde ad locum Mula, inde ad fluvium Sydronam, inde ad alpem Sydronam, inde ad albam Sydronam, inde per decursum ipsius aquæ, usque ad montem Himmelberg, inde ad alpem Sambatinam, inde per Tirstum usque ad Rhenum, ubi in vertice rupis similitudo Lunæ, jussu Dagoberti regis, ipso præsente, sculpta cernitur, ad discernendos terminos Burgundiæ & Curiensis Rhetiæ, inde per medium Rhenum usque in lacum, inde ad Gemundas, ad prædictum fluvium Salmasa. Possessiones vero supradictæ ecclesiæ propriis duximus vocabulis exprimendas, videlicet, Abbatia Peterhusensis, Abbatia S. Udalrici, Abbatia Sanctæ Mariæ in Avva, Abbatia Wagenhausen, Cœnobium in Monasteriolo, Præpositura in Biscoffes Zella, Præpositura S. Stephani, itemque præpositura censuales Bolla & Sindelfingen, quarum census ad usus Canonicos spectant, Præpositura Oningen, quam nos hæreditario jure ad nos transmissam, Ecclesiæ Constan. tradidimus, cujus advocatiam denuo de manu Episcopi recipientes, spopondimus, quod nullius sub advocati districta, deinceps subjaceat curtis in Horna, curtis in Arbona, cum Ecclesia parochiali, curtis in Bischoffzella, curtis villa Berga, cum capella, curtis in Tegervvila cum Ecclesia, curtis in Wissendanga cum Ecclesia, curtis in Winterthuna cum Ecclesia, curtis in Stadelhoven, curtis in Horna cum Ecclesia, curtis in Bollinga cum Ecclesia, curtis in Stusselingen cum Ecclesia, curtis in Louffen cum Ecclesia, curtis in Nunkirchen cum Ecclesia, Ecclesia in Sippling, curtis in Sermtingen, cum capella, curtis in Podama cum Ecclesia, curtis Lutzelchaim cum Ecclesia, curtis in Muren cum Ecclesia. Has prædictas possessiones, ad dominicalia Episcopi adhuc liberè pertinentes, aliasque complures in beneficiatas, quas præsens pagina capere non potest, privilegiis antecessorum nostrorum innotatas, sæpedictæ Ecclesiæ & Episcopo confirmamus. Specialiter autem possessiones, ad usus canonicorum pertinentes, subnotari fecimus. Curtim in Pfina cum Ecclesia, curtim in Wigoltingen cum Ecclesia, curtim in Marsteten cum Ecclesia, curtim in Altenovva cum Ecclesia, Ecclesiam in Richenbach minori, curtim in Egena, curtim in Mictelo, videlicet totum, quod Eberhardus illic visus est habere, in Ecclesia Wartbubell, præter castrum, curtim in Gutting cum Ecclesia, curtim in Richasala cum Ecclesia, Capellam in Walvvys, Ecclesiam in Goldpach, cum vinea ad usque luminariorum, curtim in Stetten cum Ecclesia, curtim in Tagedarsdorff cum capella, curtim in Thuring cum medietate Ecclesiæ & decimarum, curtim in Sittingen cum Ecclesia, curtim in Balan cum capella,*

*la, curtim in Husen, Ecclesiam cum Decimis & curte in Sachspach, curtim in Bug-
ging cum Ecclesia, curtim in Ouchaym, curtim in Uringen, curtim Dominicalem
cum hospitali, in Columbaria, in Rhetia Curien. curtim in Flumenes, curtim in
Amedes, curtim in Montanis Burch cum Ecclesia. Has & alias fratrum posses-
siones, tam privatas, quam communes, nulli personæ jure beneficii possidere, præ-
ter ipsos concedimus, adjicientes, ut curtes claustrales eorundem canonicorum nul-
lus temere ingredi, vel homines per aliquam justitiam distringendi, præter Episco-
pum potestatem habeat. Quod qui præsumpserit, eidem pœnæ, quam invasores
palatii nostri promeruerunt, subjaceat. Præterea omne jus foresti, in Hori,
à proavo nostro imperatore Henrico, tempore Romaldi Constantiensis Episcopi, ex
consensu Ulrici Augiens. abbatis, aliorumque prædia vel beneficia illic habentium,* 625
*supradictæ Ecclesiæ collatum est, jure perpetuo confirmamus, ut nullus illic venan-
di habeat potestatem sine permissione Episcopi. Hi autem sunt termini Foresti, à vil-
la Egoltingen, usque ad ortum fluminis Murge, & flumen deorsum usque ad va-
dum, quod est in villa Rulassingen, & sinistrorsum per plateam usque Ramesheym,
in fluvium Bibara, & per illam deorsum usque in Rhenum, & per Rhenum sur-
sum usque in lacum Augensem, & in circuitu Laci ad villam Oningen, & inde
ad Kattenhorn, inde ad Wangen, inde Hemmenhofen, inde Geyenhofen, inde* 626
*Horne, ac deinde per circuitum Laci usque Vero, fluvius secus Ratolfescellam in-
fluit Lacum, & deinde per eundem fluvium sursum usque ad lacum Egelsee, ac de-
inde ad pontem Wallenbrugg, & per fluvium sursum usque ad villam Stahringen,
& inde sinistrorsum per plateam, quæ ducit Walevviis, in fluvium Sinelsee, &
sursum per fluvium usque ad supradictam villam Eggoltingen. Decernimus ita-
que & sub obtentu Imperialis gratiæ nostræ præcipimus, ne aliquis hominum in pos-
sessiones supra memoratæ Ecclesiæ Constant. tam in beneficiatas quam liberas, nec
non ad eas, quæ ad usus monasteriorum seu ecclesiarum ad Episcopatum pertinen-
tium, vel in homines eorum, judicandi aut distinguendi, præter Episcopum, &
ipsius advocatum, aliquam potestatem habeat. Removentes omnino jam sæpius
abjudicatam subadvocatorum omnium detestandam exactionem. Adhæc statuimus,
ut nec nos, nec aliquis successorum nostrorum regum seu imperatorum, locum Con-
stan. adeat, vel statuta servitia exigat, nisi vocatus ab Episc. vel orationis causa
vel itineris necessitate, veniat, quod à prædecessoribus nostris eidem loco collatum
esse constat. Cæterum, si qua persona contra hujusmodi nostrum confirmationis præ-
ceptum temere venire, vel aliquo ingenio infringere præsumpserit, Banno impe-
riali nostro subjaceat, & mille libras auri purissimi componat, medietatem Cameræ
nostræ, & medietatem prædictæ Ecclesiæ & Episcopo persolvat. Et ut hoc ratum &
inconvulsum omni ævo permaneat, præsentem inde paginam conscribi jussimus, &
sigillo nostro aureo insignivimus, adhibitis idoneis testibus, quorum hæc sunt nomina,
Conradus Augustensis Episcopus, Conradus Wormatiensis Episcopus; Frideloch
Augiensis abbas, Wernherus abbas S. Galli, Adalbertus Campidonens. Welfo dux,
Berchtoldus dux Burgundiæ, Conradus dux, Fr. Imperatoris, Hermannus Mar-
chio de Baden, Ruodolphus Comes de Ramesberg, Humbertus Comes de Lentzen-
burg, & frater ejus Comes Ulricus, Eberhardus Comes de Nellenburg, Mar-
quardus Comes de Geringen & filii ejus, Hartmannus Comes de Kugenburg (Ky-
burg) & frater ejus, Adelbrechtus Comes de Dilingen, & alii complures. Si-
gnum domini Friderici, Romanorum Imperatoris Augusti, ego Arnoldus, Magun-
tinæ sedis Archiepiscopus &. Archicancellarius recognovi. Data Constantiæ, an-
no dominicæ incarnationis, millesimo, centesimo, quinquagesimo quinto, indictio-
ne quarta, V. Calend. Septem. regnante domino Friderico, Romanorum Imperatore
Augusto, anno regiminis ejus quarto, imperii vero primo, actum in Christo feli-
citer, Amen.*

jure vel consuetudine debere fieri mentio specialis. Nec non omnia jura, Monetam, Theloneam, Ungelt, emere dictas, judicia secularia, curtes & possessiones supra scriptas. Et etiam omnia & singula alia bona ejusdem Constantiensis Ecclesiæ, cum villis, hominibus, dominiis, bonis, agris, cultis & incultis, vineis, prædiis, rusticanis, urbanis, & judiciis, jurisdictionibus, bannis, monetis, theloneis, ungeltis, emendis, forestariis, inhabitationibus, ferinarum redditibus, censibus, utilitatibus, pœnis, sylvis, rubletis, venationibus, aucupationibus, pratis, pascuis, aquis, molendinis, aquarum vel decursibus, militibus, clientibus, vasallis, vasallagiis, feudis, feudatariis, advocatiis, monasteriorum prædiorum, juribus patronatus, Ecclesiarum collationibus, beneficiorum, servitoribus, proprietariis, pignoribus, etiamsi ab imperio tenerentur, consuetudinibus, usibus, honoribus, nec non universis & singulis aliis attinentiis & pertinentiis, quibuscunque etiam specialibus vocabulis valeant designari, ad præmissa spectantibus, & quicquid eadem Constan. Ecclesia in præsentiarum licite possidet, vel quasi & in futurum, justis & rationabilibus modis & veris titulis, præstante domino poterit adipiscari. Animo deliberato, non per errorem aut improvide, sed ex certa nostra scientia, sano principum, Comitum, & Baronum & aliorum nostrorum & imperii sacri fidelium accedentibus consiliis, auctoritate Cæsarea, & de plenitudine imperialis potestatis, prout digne gessimus, approbamus, ratificamus, innovamus, concedimus & confirmamus gratiose omnem defectum, si quis obscuritate vel dubia interpretatione verborum, obmissione sollennitatis vel ceremoniarum, aut alia ex causa quacunque reperiretur in præmissis eadem auctoritate Cæsarea penitus abolentes.
628 *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ approbationis, ratificationis, auctorisationis, innovationis, concessionis, & confirmationis, paginam infringere, vel & ausu quovis temerario, quomodolibet contraire, si quis autem secus attentare præsumpserit, pœnam centum librarum Auri puri, totiens, quotiens contrafactum fuerit. Quarum medietatem imperiali nostro & Erario sive Fisco, residuam vero medietatem passis injuriam applicari decernimus, se noverit irremissibiliter incursurum. Signum serenissimi Principis & domini, domini Caroli Quarti, Romanorum Imperatoris invictissimi & gloriosissimi Boëmiæ Regis. Testes hujus rei sunt venerabiles, Arnoldus Sanctæ Pragensis Ecclesiæ Archiepiscopus, Johannes Olomucensis, Johannes Lenthomisc̈hlensis, sacræ imperialis aulæ Cancellarius, & Theodoricus Mindensis, Ecclesiarum Episcopi, Illustres Rudolfus Dux Saxoniæ, sacri Romani imperii Archimarscallus, Fridericus Marchio Misnensis, Bolko Falkenbergensis, Heinricus Saganensis, & Przemislaus Theschinensis Duces, spectabiles, Burkhardus Burggravius Magdeburgensis(a), nec non Albertus de Anhalt, Comites & Nobiles Rudolfus de Warta, Jodocus & Johannes fratres de Rosenberg, & Sdencko de Sternberg, judex regalis curiæ Boëmiæ, & alii quam plures nostri & imperii sacri Principes, Nobiles & fideles, præsentium sub Bulla aurea Typario nostræ Majestatis impressa testimonio literarum.*

Datum Pragæ, Anno Domini millesimo, trecentesimo, quinquagesimo septimo, indictione decima, ultimo Id. Octob. Regnorum nostrorum Anno duodecimo, Imperii vero tertio.

Per Dominum Imperatorem.

Rudolfus de Fridenberg.

TERTIUM

(a) Ex hoc loco satis patet, Burggravios Magdeburgenses inter Imperii Principes olim non fuisse relatos, cum in hoc Diplomate Principibus non solum postponantur, sed etiam ab iisdem distinguantur, atque inter spectabiles referantur.

TERTIUM CAPITULUM.

IN hoc tertio capitulo mens erat omnium tam Vindonensium, quàm Constantiensium Episcoporum Catalogum, cum armorum & historiarum insertione conscribere, sed quia post longam exactamque mei & prædecessorum meorum, in diversis monasteriorum, aliorumque locorum literis, tabulis ac libris, inquirendi diligentiam, non omnium historias reperire quivimus, ideo, ubi ejusmodi in præsenti Catalogo abesse cernuntur, non meæ, sed priscorum duntaxat negligentiæ imputandum venit. Quia ea, quæ reperi, accuratissima quidem opera, hoc, ut sequitur, stylo, conscribere curavi. Antiquissimum vero in Germania esse Constantiensem Episcopatum facilè liquet. Magnæ enim conjecturæ, quæ docent, Beatum sacerdotem ex Anglia reversum, à Sancto Petro Apostolorum principe constitutum Vindonissæ primum Episcopum: Sed à Clodovæo, Rege Christiano facto, celebrior memoria: tamen pauci (& vix sex) per quingentos & amplius annos vix ad Dagobertum Regem notati in libris Episcopi.

Catalogus Episcoporum Diœcesis Vindonensis, quæ origo fuit diœcesis Constantiensis.

(1.) BEATUS, primus à Sancto Petro Apostolo constitutus Vindonissæ Episcopus.

(2.) SANCTUS PATERNUS, alias PATENIUS, Episcopus Vindonensis.

(3.) SANCTUS LAUDO, Episcopus Vindonensis, cujus festum apud S. Petrum de Natalibus in Catalogo sanctorum X. Calend. Octobris agitur.

(4.) BUBULCUS vel BOULCUS vel BOUICUS, Episcopus civitatis & castri Vindonissæ, interfuit concilio Epaonensi, sub Sigismundo, Burgundiæ rege, Anno 509.

(5.) GRAMMATIUS concilio quinto Aurelianensi interfuit Anno 1552. sub Childeberto, Rege Francorum.

(6.) MAXIMUS seu MAXIMINUS, sub quo tempore Clotharii, hujus nominis secundi regis Francorum, Patris Dagoberthi Magni, circa annos à Nativitate Domini, VI. CXL. sedes diœcesis hujusmodi translata est Constantiam, ubi nunc est, quo fit, ut Maximus ille ultimus Vindonensis, & primus Constantiensis diœcesis extitit. Horum igitur sex per quingentos & septuaginta annos, (tot enim ab obitu Sancti Petri ad initium Dagoberthi Regis numerantur) relicti ad memoriam nostram sunt, reliquis inter perpetuas persecutiones traditis oblivioni. 629

Sequuntur Constantienses post primæ sedis mutationem.

PRimo observandum est, multos in conciliis & aliis libris commemorari Constantienses Episcopos, cum nostri adhuc Vindonenses essent: ut & postea. Sed erant illi Constantiorum Castrorum in Normania Episcopi. Locus tamen ibi celebris est, quem Ammianus Marcellinus lib. 15. Castra Constantia vocat, ubi Episcopatus est, & in eo hactenus 73. Episcopi usque ad Artum de Cosse, filium Marschalci de Brisac. qui adhuc anno 1574. Ecclesiam istam rexit. Illi vero plerunque Constantienses vel Constantinæ civitatis vel Constantini Episcopi dicuntur: quod ad vitandam confusionem scire necesse est: eoque breviter attigimus. Jam ad nostros pergimus.

(1.) MAXIMUS igitur seu MAXIMINUS, prout annales docent, primus fuit Constantiensis noster ad lacum Podamicum Episcopus, sub quo translatio, ut supra patuit, facta est.

(2.) RUDELO, seu ut aliis placet, Rudolphus secundus Episcopus.

(3.) URSINUS.

(4.) MAR-

NOTA.

QUia prædicta Bulla, præter supratactam limitum distinctionem, etiam ad alia sese extendit, ideo tria in eadem sunt ponderanda, primo termini Foresti, secundo possessiones Episcopi & Canonicorum, & tertio nullum Imperatorum vel Regum civitatem Constantiensem adire, vel statuta servitia exigere posse, nisi ex causis in bulla expressis.

Addere verò visum fuit aliam similem à Carolo IIII. impetratam bullam, quæ tum eadem confirmat, tum alia addit ad istius antiquissimæ Ecclesiæ magis illustrandum splendorem.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis fæliciter, Amen. Carolus quartus, divina favente Clementia Romanorum Imperator, semper Augustus, & Boemiæ Rex: Ad perpetuam rei memoriam; Si de innata imperialis mansuetudinis benigna clementia in singulis subjectorum nobis commodis nostra delectatur Serenitas, Sanctarum tamen Ecclesiarum commodis & quieti, & ipsarum procurandis honoribus, ad laudem DEI & nostræ salutis augmentum, sicut ex assumpto imperialis dignitatis tenemur officio, sinceriori semper affectu dignamur intendere, ut hi,
626 *quos divina providentia suo deputare curavit mysterio, sub felici nostro regimine omni tranquillitate eo sincerius famulentur, quanto gratioribus se viderent nostræ protectionis præsidiis communitos. Sane venerabilis Heinricus Constan. Ecclesiæ Episcopus, Princeps consiliarius & devotus noster dilectus, ad nostram accedens præsentiam, nobis humiliter supplicavit: Quatenus sibi omnia sua, & dictæ Ecclesiæ suæ regalia, seu feuda & universa, & singula privilegia, libertates, gratias, jura & indulta, quæ & quas à recolenda memoria divis Romanorum imperatoribus & regibus antecessoribus nostris, ab aliis principibus & personis quibuscunque super quibuscunque rebus, bonis, possessionibus, juribus & honoribus obtinuisse noscuntur: nec non omnia & singula eorum judicia, alta & bassa, ac jurisdictiones, consuetudines & usus eorundem, & quidquid dicta Ecclesia licite possidet, vel quasi jura & bona infra scripta approbare, ratificare, auctorare, innovare, concedere & confirmare, ipsumque & ecclesiam suam Constantiensem, cum omnibus eorum bonis & rebus, in nostram & imperii sacri protectionem recipere, auctoritate Cæsarea dignaremur generosè. Jura autem, quæ dictus Episcopus in præfata civitate habere dignoscitur, sunt hæc inprimis, ut quilibet Episcopus Constantiensis pro tempore existens in sua diœcesi seu castris fabricare monetam argenteam, denarios Constantienses vel Hallenses usuales & dativos. Itemque dictus Episcopus Constantiensis in præfata civitate habeat ministrum, & omnes officiales seculares constituere & ponere, & quæ omnia judicia secularia ab eo, & ad eum tanquam à vero Domino immediate dignoscuntur dependere & pertinere. Itemque curiæ Episcopi Canonicorum & Clericorum civitatis Constantiensis: Nec non Abbatum monasteriorum Petershausen, Creuzlingen, & Prælatorum subscriptorum, & eorum familiarium debent esse liberæ, immunes & exemptæ ab omni Steura, Ungelto, impositione & vexatione quacunque Magistrorum, & Consulum dictæ civitatis Constantiensis, & emmunitate Ecclesiastica gaudere debeant. Itemque Magistri, Consules, Cives & inhabitatores dictæ civitatis, qui ad annos discretionis pervenerint, Episcopos pro tempore existentes, ritè, legitimè & canonicè confirmatos, tanquam eorum veros dominos in temporalibus & spiritualibus absque omni contradictione in dicta civitate Constantiensi teneantur reverenter recipere, ac eis fidelitatis & subjectionis juramenta præstare. Itemque dictus Episcopus & Constantiensis Ecclesia, nec non monasteriorum abbates in Petershausen, in Creuzling, & Prælati subscripti. Nec non omnes & singuli Comites, Barones, Milites & Nobiles, cujuscunque dignitatis vel præeminentiæ existant, qui à nobis & sacro imperio, nec non ab ecclesia Constantiensi, seu monasteriis subscriptis feudati fuerint, homines utriusque sexus ipsis jure servienti pertinentes, in civitate Constantiensi vel*

*in aliis civitatibus sub imperio constitutis, etiam si hujusmodi homines in dictis civi-
tatibus in cives reciperentur, in hæreditate suorum hominum succedere, legata &
jura recipere possint, & debeant sine quacunque magistrorum & consulum dictæ
civitatis Constantiensis contradictione. Volumus etiam, quod præfati Magistri,
Consules, & cives civitatis Constantiensis nullum Ungeltum, nova thelonia im-
ponere vel recipere debeant, nec non consiliarios constituere, absque Episcopi sua-
que Constantiensis Ecclesiæ consensu & voluntate, sed ipsum & Constantiensem
Ecclesiam in Moneta, Ungelto, Thelonio, emendis sine hominibus jure servienti per-
tinentibus, liberè & absque omni contradictione & impedimento gaudere permit-
tant. Item possessiones & jura Ecclesiæ supradictæ propriis vocabulis duximus ex-
primendam, videlicet Abbatiam Petershausen, Abbatiam S. Udalrici, Abbatiam
S. Mariæ Avva, Abbatiam Wagenhausen, Cœnobium in monasteriolo, præposi-
turam in Bischofcella, præposituram S. Stephani, itemque præposituræ censuales
Bolla & Syndelfingen, quarum census ad usus canonicorum spectat, præposituram
Oeningen: curtim in Horna: curtim in Arbona cum Ecclesia Parochiali: curtim
in Bischofcella: curtim in villa Berga cum capella: curtim in Tegenvveiler cum
Ecclesia: curtim in Wisendanga cum Ecclesia: curtim in Winterthura cum Eccle-
sia: curtim in Stadelhoven: curtim in Horna cum Ecclesia: curtim in Bollinga
cum Ecclesia: curtim in Stusslingen cum Ecclesia: curtim in Loffen cum Ecclesia:
curtim in Nunkirchen cum Ecclesia: Ecclesiam in Supplingen: curtim in Sernatin- 629
gen cum capella: curtim in Bodma cum Ecclesia: curtim in Luzelnheim cum Ec-
clesia: curtim in Murea cum Ecclesia, hæ prædictæ possessiones ac Dominicalia
Episcopi adhuc libere pertinentes, aliæque quam plures inbeneficiatæ, quas præsens
pagina capere non potest, specialiter autem possessiones ad usus canonicorum perti-
nentes, subtus notari fecimus: curtim in Pheyna cum Ecclesia: curtim in Wigol-
tingen cum Ecclesia: curtim in Marsteten cum Ecclesia: curtim in Altnovva cum
Ecclesia. Ecclesiam in Rukhembach longo: curtim in Rukhembach minori: curtim
in Egena: curtim in Mittilo, cum Ecclesia Wartbuhel, præter Castrum: curtim
in Guttingen cum Ecclesia: curtim in Riethassa cum Ecclesia. Capellam in Wale-
vveiis. Ecclesiam in Goldbach cum vinea, ad usus luminariorum: curtim in Stot-
ten cum Ecclesia: curtim in Dagerdastorff cum Capella: curtim in Thuringen cum
medietate Ecclesia & decimarum: curtim in Suttingen cum Ecclesia: curtim in
Bollen cum Capella: curtim in Hausen, Ecclesiam cum decimis: curtim in Sachs-
bach: curtim in Bubingen cum Ecclesia: curtim in Egheim: curtim in Uringen:
curtim dominicalem cum hospitali in Columbaria, in Recia curense: curtim in
Flummenes: curtim in Amedes: curtim in Montanis, & Burg cum Ecclesia.
Nos igitur præfati Episcopi Constantienses, varia devotionis & alia multiplicia
probitatis & virtutum merita, quibus ipse & sui antecessores Constantienses Epi-
scopi, nostram celsitudinem, & sacrum Romanum imperium studuerint hactenus
attenta diligentia specialiter benemereri, clarè nostræ mentis oculis intuentes, ipsius
supplicationibus ob omnipotentis* DEI, *& gloriosæ Mariæ intemeratæ virginis
genitricis ejus, cujus precioso vocabulo decoratur titulus Ecclesiæ supradictæ, re-
verentiam, nec non sinceræ devotionis affectum, quem ad dictam Ecclesiam sem-
per gessimus, & præ cæteris habere dignoscimur, inclinati benignius, præsertim
cum supplicatione prædicta, de fonte rationis emanet, & juste petentibus non sit
denegandus assensus præfato Episcopo, suisque successoribus Episcopis, & Eccle-
siæ Constantiensis inperpetuum, omnia sua & dictæ suæ Ecclesiæ regalia seu feu-
da, nec non omnia universa & singula privilegia, literas, libertates, gratias,
immunitates atque indulta, quæ, seu quas à recolendæ memoriæ divis Romanis Im-
peratoribus seu Regibus, antecessoribus nostris, ab aliis principibus aut personis,
quibuscunque rite obtinuerint, in omnibus suis Articulis, continentiis, sententiis,
tenoribus, titulis & punctis, de verbo ad verbum, prout scripta seu scriptæ sunt, ac
si tenores omnium præsentibus specificè forent inserti seu inserta, & etiam de se hic*

Tttt 3 *jure*

NOTA.

Quia prædicta Bulla, præter supratactam limitum distinctionem, etiam ad alia sese extendit, ideo tria in eadem sunt ponderanda, primo termini Foresti, secundo possessiones Episcopi & Canonicorum, & tertio nullum Imperatorum vel Regum civitatem Constantiensem adire, vel statuta servitia exigere posse, nisi ex causis in bulla expressis.

Addere verò visum fuit aliam similem à Carolo IIII. impetratam bullam, quæ tum eadem confirmat, tum alia addit ad istius antiquissimæ Ecclesiæ magis illustrandum splendorem.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis fœliciter, Amen. Carolus quartus, divina favente Clementia Romanorum Imperator, semper Augustus, & Boemiæ Rex: Ad perpetuam rei memoriam; Si de innata imperialis mansuetudinis benigna clementia in singulis subjectorum nobis commodis nostra delectatur Serenitas, Sanctarum tamen Ecclesiarum commodis & quieti, & ipsarum procurandis honoribus, ad laudem DEI & nostræ salutis augmentum, sicut ex assumpto imperialis dignitatis tenemur officio, sinceriori semper affectu dignamur intendere, ut hi,
626 *quos divina providentia suo deputare curavit mysterio, sub felici nostro regimine omni tranquillitate eo sincerius famulentur, quanto gratioribus se viderent nostræ protectionis præsidiis communitos. Sane venerabilis Henricus Constan. Ecclesiæ Episcopus, Princeps consiliarius & devotus noster dilectus, ad nostram accedens præsentiam, nobis humiliter supplicavit: Quatenus sibi omnia sua, & dictæ Ecclesiæ suæ regalia, seu feuda & universa, & singula privilegia, libertates, gratias, jura & indulta, quæ & quas à recolendæ memoriæ divis Romanorum imperatoribus & regibus antecessoribus nostris, ab aliis principibus & personis quibuscunque super quibuscunque rebus, bonis, possessionibus, juribus & honoribus obtinuisse noscuntur, nec non omnia & singula eorum judicia, alta & bassa, ac jurisdictiones, consuetudines & usus eorundem, & quidquid dicta Ecclesia licite possidet, vel quasi jura & bona infra scripta approbare, ratificare, auctorare, innovare, concedere & confirmare, ipsamque & ecclesiam suam Constantiensem, cum omnibus eorum bonis & rebus, in nostram & imperii sacri protectionem recipere, auctoritate Cæsarea dignaremur generosè. Jura autem, quæ dictus Episcopus in præfata civitate habere dignoscitur, sunt hæc inprimis, ut quilibet Episcopus Constantiensis pro tempore existens in sua diœcesi seu castris fabricare monetam argenteam, denarios Constantienses vel Hallenses usuales & dativos. Itemque dictus Episcopus Constantiensis in præfata civitate habeat ministrum, & omnes officiales seculares constituere & ponere, & quæ omnia judicia secularia ab eo, & ad eum tanquam à vero Domino immediate dignoscuntur dependere & pertinere. Itemque curiæ Episcopi Canonicorum & Clericorum civitatis Constantiensis: Nec non Abbatum monasteriorum Petershausen, Creuzlingen, & Prælatorum subscriptorum, & eorum familiarium debent esse liberæ, immunes & exemptæ ab omni Steura, Ungelto, impositione & vexatione quacunque Magistrorum, & Consulum dictæ civitatis Constantiensis, & emunitate Ecclesiastica gaudere debeant. Itemque Magistri, Consules, Cives & inhabitatores dictæ civitatis, qui ad annos discretionis pervenerint, Episcopos pro tempore existentes, ritè, legitimè & canonicè confirmatos, tanquam eorum veros dominos in temporalibus & spiritualibus absque omni contradictione in dicta civitate Constantiensi teneantur reverenter recipere, ac eis fidelitatis & subjectionis juramenta præstare. Itemque dictus Episcopus & Constantiensis Ecclesia, nec non monasteriorum abbates in Petershausen, in Creuzling, & Prælati subscripti. Nec non omnes & singuli Comites, Barones, Milites & Nobiles, cujuscunque dignitatis vel præeminentiæ existant, qui à nobis & sacro imperio, nec non ab ecclesia Constantiense, seu monasteriis subscriptis feudati fuerint, homines utriusque sexus ipsis jure servienti pertinentes, in civitate Constantiensi vel*

*in aliis civitatibus sub imperio constitutis, etiam si hujusmodi homines in dictis civi-
tatibus in cives reciperentur, in hæreditate suorum hominum succedere, legata &
jura recipere possint, & debeant sine quacunque magistrorum & consulum dictæ
civitatis Constantiensis contradictione. Volumus etiam, quod præfati Magistri,
Consules, & cives civitatis Constantiensis nullum Ungeltum, nova thelonia im-
ponere vel recipere debeant, nec non consiliarios constituere, absque Episcopi suæ-
que Constantiensis Ecclesiæ consensu & voluntate, sed ipsum & Constantiensem
Ecclesiam in Moneta, Ungelto, Thelonio, emendis sine hominibus jure servienti per-
tinentibus, liberè & absque omni contradictione & impedimento gaudere permit-
tant. Item possessiones & jura Ecclesiæ supradictæ propriis vocabulis duximus ex-
primendam, videlicet Abbatiam Petershausen, Abbatiam S. Udalrici, Abbatiam
S. Mariæ Avva, Abbatiam Wagenhausen, Cœnobium in monasteriolo, præposi-
turam in Bischofcella, præposituram S. Stephani, itemque præposituræ censuales
Bolla & Syndelfingen, quarum census ad usus canonicorum spectat, præposituram
Oeningen: curtim in Horna: curtim in Arbona cum Ecclesia Parochiali: curtim
in Bischofcella: curtim in villa Berga cum capella: curtim in Tegenvveller cum
Ecclesia: curtim in Wisendanga cum Ecclesia: curtim in Winterthura cum Eccle-
sia: curtim in Stadelhoven: curtim in Horna cum Ecclesia: curtim in Bollinga
cum Ecclesia: curtim in Stufslingen cum Ecclesia: curtim in Loffen cum Ecclesia:
curtim in Nunkirchen cum Ecclesia: Ecclesiam in Supplingen: curtim in Sernatin-* 627
*gen cum capella: curtim in Bodma cum Ecclesia: curtim in Luzelnheim cum Ec-
clesia: curtim in Murea cum Ecclesia; hæ prædictæ possessiones ac Dominicalia
Episcopi adhuc libere pertinentes, aliæque quam plures inbeneficiatæ, quas præsens
pagina capere non potest, specialiter autem possessiones ad usus canonicorum perti-
nentes, subtus notari fecimus: curtim in Pheyna cum Ecclesia: curtim in Wigol-
tingen cum Ecclesia: curtim in Marsteten cum Ecclesia: curtim in Altnovva cum
Ecclesia. Ecclesiam in Rukhembach longo: curtim in Rukhembach minori: curtim
in Egena: curtim in Mittilo, cum Ecclesia Wartbubel, præter Castrum: curtim
in Guttingen cum Ecclesia: curtim in Rietbassa cum Ecclesia. Capellam in Wale-
vveiis. Ecclesiam in Goldbach cum vinea, ad usus luminariorum: curtim in Stot-
ten cum Ecclesia: curtim in Dagerdastorff cum Capella: curtim in Thuringen cum
medietate Ecclesiæ & decimarum: curtim in Suttingen cum Ecclesia: curtim in
Bollen cum Capella: curtim in Hausen, Ecclesiam cum decimis: curtim in Sachs-
bach: curtim in Bubingen cum Ecclesia: curtim in Egheim: curtim in Uringen:
curtim dominicalem cum hospitali in Columbaria, in Recia curense: curtim in
Flummenes: curtim in Amedes: curtim in Montanis, & Burg cum Ecclesia.
Nos igitur præfati Episcopi Constantienses, varia devotionis & alia multiplicia
probitatis & virtutum merita, quibus ipse & sui antecessores Constantienses Epi-
scopi, nostram celsitudinem, & sacrum Romanum imperium studuerunt hactenus
attenta diligentia specialiter benemereri, clarè nostræ mentis oculis intuentes, ipsius
supplicationibus ob omnipotentis* DEI, *& gloriosæ Mariæ intemeratæ virginis
genitricis ejus, cujus precioso vocabulo decoratur titulus Ecclesiæ supradictæ, re-
verentiam, nec non sinceræ devotionis affectum, quem ad dictam Ecclesiam sem-
per gessimus, & præ cæteris habere dignoscimur, inclinati benignius, præsertim
cum supplicatione prædicta, de fonte rationis emanet, & juste petentibus non sit
denegandus assensus præfato Episcopo, suisque successoribus Episcopis, & Eccle-
siæ Constantiensis imperpetuum, omnia sua & dictæ suæ Ecclesiæ regalia seu feu-
da, nec non omnia universa & singula privilegia, literas, libertates, gratias,
emunitates atque indulta, quæ, seu quas à recolendæ memoriæ divis Romanis Im-
peratoribus seu Regibus, antecessoribus nostris, ab aliis principibus aut personis,
quibuscunque rite obtinuerunt, in omnibus suis Articulis, continentiis, sententiis,
tenoribus, titulis & punctis, de verbo ad verbum, prout scripta seu scriptæ sunt, ac
si tenores omnium præsentibus specificè forent inserti seu inserta, & etiam de se his*

NOTA.

QUia prædicta Bulla, præter supratactam limitum distinctionem, etiam ad alia sese extendit, ideo tria in eadem sunt ponderanda, primo termini Foresti, secundo possessiones Episcopi & Canonicorum, & tertio nullum Imperatorum vel Regum civitatem Constantiensem adire, vel statuta servitia exigere posse, nisi ex causis in bulla expressis.

Addere verò visum fuit aliam similem à Carolo IIII. impetratam bullam, quæ tum eadem confirmat, tum alia addit ad istius antiquissimæ Ecclesiæ magis illustrandum splendorem.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis fœliciter, Amen. Carolus quartus, divina favente Clementia Romanorum Imperator, semper Augustus, & Boemiæ Rex: Ad perpetuam rei memoriam; Si de innata imperialis mansuetudinis benigna clementia in singulis subjectorum nobis commodis nostra delectatur Serenitas, Sanctarum tamen Ecclesiarum commodis & quieti, & ipsarum procurandis honoribus, ad laudem DEI & nostræ salutis augmentum, sicut ex assumpto imperialis dignitatis tenemur officio, sinceriori semper affectu dignamur intendere, ut hi,
626 *quos divina providentia suo deputare curavit mysterio, sub felici nostro regimine omni tranquillitate eo sincerius famuletur, quanto gratioribus se viderent nostræ protectionis præsidiis communitos. Sane venerabilis Heinricus Constan. Ecclesiæ Episcopus, Princeps consiliarius & devotus noster dilectus, ad nostram accedens præsentiam, nobis humiliter supplicavit: Quatenus sibi omnia sua, & dictæ Ecclesiæ suæ regalia, seu feuda & universa, & singula privilegia, libertates, gratias, jura & indulta, quæ & quas à recolendæ memoriæ divis Romanorum imperatoribus & regibus antecessoribus nostris, ab aliis principibus & personis quibuscunque super quibuscunque rebus, bonis, possessionibus, juribus & honoribus obtinuisse noscuntur, nec non omnia & singula eorum judicia, alta & bassa, ac jurisdictiones, consuetudines & usus eorundem, & quidquid dicta Ecclesia licite possidet, vel quasi jura & bona infra scripta approbare, ratificare, auctorare, innovare, concedere & confirmare, ipsumque & ecclesiam suam Constantiensem, cum omnibus eorum bonis & rebus, in nostram & imperii sacri protectionem recipere, auctoritate Cæsarea dignaremur generosè. Jura autem, quæ dictus Episcopus in præfata civitate habere dignoscitur, sunt hæc inprimis, ut quilibet Episcopus Constantiensis pro tempore existens in sua diœcesi seu castris fabricare monetam argenteam, denarios Constantienses vel Hallenses usuales & dativos. Itemque dictus Episcopus Constantiensis in præfata civitate habeat ministrum, & omnes officiales seculares constituere & ponere, & quæ omnia judicia secularia ab eo, & ad eum tanquam à vero Domino immediate dignoscuntur dependere & pertinere. Itemque curiæ Episcopi Canonicorum & Clericorum civitatis Constantiensis: Nec non Abbatum monasteriorum Petershausen, Creuzlingen, & Prælatorum subscriptorum, & eorum familiarium debent esse liberæ, immunes & exemptæ ab omni Steura, Ungelto, impositione & vexatione quacunque Magistrorum, & Consulum dictæ civitatis Constantiensis, & emunitate Ecclesiastica gaudere debeant. Itemque Magistri, Consules, Cives & inhabitatores dictæ civitatis, qui ad annos discretionis pervenerint, Episcopos pro tempore existentes, ritè, legitimè & canonicè confirmatos, tanquam eorum veros dominos in temporalibus & spiritualibus absque omni contradictione in dicta civitate Constantiensi teneantur reverenter recipere, ac eis fidelitatis & subjectionis juramenta præstare. Itemque dictus Episcopus & Constantiensis Ecclesia, nec non monasteriorum abbates in Petershausen, in Creuzling, & Prælati subscripti. Nec non omnes & singuli Comites, Barones, Milites & Nobiles, cujuscunque dignitatis vel præeminentiæ existant, qui à nobis & sacro imperio, nec non ab ecclesia Constantiense, seu monasteriis subscriptis feudati fuerunt, homines utriusque sexus ipsis jure servienti pertinentes, in civitate Constantiensi vel*

in aliis civitatibus sub imperio constitutis, etiam si hujusmodi homines in dictis civi-
tatibus in cives reciperentur, in hæreditate suorum hominum succedere, legata &
jura recipere possint, & debeant sine quacunque magistrorum & consulum dictæ
civitatis Constantiensis contradictione. Volumus etiam, quod præfati Magistri,
Consules, & cives civitatis Constantiensis nullum Ungeltum, nova thelonia im-
ponere vel recipere debeant, nec non consiliarios constituere, absque Episcopi sue-
que Constantiensis Ecclesiæ consensu & voluntate, sed ipsum & Constantiensem
Ecclesiam in Moneta, Ungelto, Thelonio, emendis sine hominibus jure servienti per-
tinentibus, liberè & absque omni contradictione & impedimento gaudere permit-
tant. Item possessiones & jura Ecclesiæ supradictæ propriis vocabulis duximus ex-
primendam, videlicet Abbatiam Petershausen, Abbatiam S. Udalrici, Abbatiam
S. Mariæ Avva, Abbatiam Wagenhausen, Cœnobium in monasteriolo, præposi-
turam in Bischofcella; præposituram S. Stephani, itemque præposituræ censuales
Bolla & Syndelfingen, quarum census ad usus canonicorum spectat, præposituram
Oeningen: curtim in Horna: curtim in Arbona cum Ecclesia Parochiali: curtim
in Bischofcella: curtim in villa Berga cum capella: curtim in Tegenvveiler cum
Ecclesia: curtim in Wisendanga cum Ecclesia: curtim in Winterthura cum Eccle-
sia: curtim in Stadelhoven: curtim in Horna cum Ecclesia: curtim in Bollinga
cum Ecclesia: curtim in Stufslingen cum Ecclesia: curtim in Loffen cum Ecclesia:
curtim in Nunkirchen cum Ecclesia: Ecclesiam in Supplingen: curtim in Sernatin- 613
gen cum capella: curtim in Bodma cum Ecclesia: curtim in Luzelnheim cum Ec-
clesia: curtim in Murea cum Ecclesia; hæ prædictæ possessiones ac Dominicalia
Episcopi adhuc libere pertinentes, aliæque quam plures inbeneficiatæ, quas præsens
pagina capere non potest, specialiter autem possessiones ad usus canonicorum perti-
nentes, subtus notari fecimus: curtim in Pheyna cum Ecclesia: curtim in Wigol-
tingen cum Ecclesia: curtim in Marsteten cum Ecclesia: curtim in Altnovva cum
Ecclesia. Ecclesiam in Rukhembach longo: curtim in Rukhembach minori: curtim
in Egena: curtim in Mittilo, cum Ecclesia Wartbubel, præter Castrum: curtim
in Guttingen cum Ecclesia: curtim in Rietbassa cum Ecclesia. Capellam in Wale-
vvoiis. Ecclesiam in Goldbach cum vinea, ad usus luminariorum: curtim in Stot-
ten cum Ecclesia: curtim in Dagerdastorff cum Capella: curtim in Thuringen cum
medietate Ecclesiæ & decimarum: curtim in Suttingen cum Ecclesia: curtim in
Bollen cum Capella: curtim in Hausen, Ecclesiam cum decimis: curtim in Sachs-
bach: curtim in Bubingen cum Ecclesia: curtim in Egheim: curtim in Uringen:
curtim dominicalem cum hospitali in Columbaria, in Recia curense: curtim in
Flummenes: curtim in Amedes: curtim in Montanis, & Burg cum Ecclesia.
Nos igitur præfati Episcopi Constantienses, varia devotionis & alia multiplicia
probitatis & virtutum merita, quibus ipse & sui antecessores Constantienses Epi-
scopi, nostram celsitudinem, & sacrum Romanum imperium studuerunt hactenus
attenta diligentia specialiter benemereri, clarè nostræ mentis oculis intuentes, ipsius
supplicationibus ob omnipotentis DEI, *& gloriosæ Mariæ intemeratæ virginis*
genitricis ejus, cujus precioso vocabulo decoratur titulus Ecclesiæ supradictæ, re-
verentiam, nec non sinceræ devotionis affectum, quem ad dictam Ecclesiam sem-
per gessimus, & præ cæteris habere dignoscimur, inclinati benignius, præsertim
cum supplicatione prædicta, de fonte rationis emanet, & juste petentibus non sit
denegandus assensus præfato Episcopo, suisque successoribus Episcopis, & Eccle-
siæ Constantiensis imperpetuum, omnia sua & dictæ suæ Ecclesiæ regalia seu feu-
da, nec non omnia universa & singula privilegia, literas, libertates, gratias,
immunitates atque indulta, quæ, seu quas à recolendæ memoriæ divis Romanis Im-
peratoribus seu Regibus, antecessoribus nostris, ab aliis principibus aut personis,
quibuscunque rite obtinuerunt, in omnibus suis Articulis, continentiis, sententiis,
tenoribus, titulis & punctis, de verbo ad verbum, prout scripta seu scriptæ sunt, ac
si tenores omnium præsentibus specificè forent inserti seu inserta, & etiam de se his

NOTA.

QUia prædicta Bulla, præter supratactam limitum distinctionem, etiam ad alia sese extendit, ideo tria in eadem sunt ponderanda, primo termini Foresti, secundo possessiones Episcopi & Canonicorum, & tertio nullum Imperatorum vel Regum civitatem Constantiensem adire, vel statuta servitia exigere posse, nisi ex causis in bulla expressis.

Addere verò visum fuit aliam similem à Carolo IIII. impetratam bullam, quæ tum eadem confirmat, tum alia addit ad istius antiquissimæ Ecclesiæ magis illustrandum splendorem.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis fœliciter, Amen. Carolus quartus, divina favente Clementia Romanorum Imperator, semper Augustus, & Boemiæ Rex: Ad perpetuam rei memoriam; Si de innata imperialis mansuetudinis benigna clementia in singulis subjectorum nobis commodis nostra delectatur Serenitas; Sanctarum tamen Ecclesiarum commodis & quieti, & ipsarum procurandis honoribus, ad laudem DEI & nostræ salutis augmentum, sicut ex assumpto imperialis dignitatis tenemur officio, sinceriori semper affectu dignamur intendere, ut hi,
626 *quos divina providentia suo deputare curavit mysterio, sub felici nostro regimine omni tranquillitate eo sincerius famulentur, quanto gratioribus se viderent nostræ protectionis præsidiis communitos. Sane venerabilis Heinricus Constan. Ecclesiæ Episcopus, Princeps consiliarius & devotus noster dilectus, ad nostram accedens præsentiam, nobis humiliter supplicavit: Quatenus sibi omnia sua, & dictæ Ecclesiæ suæ regalia, seu feuda & universa, & singula privilegia, libertates, gratias, jura & indulta, quæ & quas à recolendæ memoriæ divis Romanorum imperatoribus & regibus antecessoribus nostris, ab aliis principibus & personis quibuscunque super quibuscunque rebus, bonis, possessionibus, juribus & honoribus obtinuisse noscuntur, nec non omnia & singula eorum judicia, alta & bassa, ac jurisdictiones, consuetudines & usus eorumdem, & quidquid dicta Ecclesia licite possidet, vel quasi jura & bona infra scripta approbare, ratificare, auctorare, innovare, concedere & confirmare, ipsumque & ecclesiam suam Constantiensem, cum omnibus eorum bonis & rebus, in nostram & imperii sacri protectionem recipere, auctoritate Cæsarea dignaremur generosè. Jura autem, quæ dictus Episcopus in præfata civitate habere dignoscitur, sunt hæc inprimis, ut quilibet Episcopus Constantiensis pro tempore existens in sua diœcesi seu castris fabricare monetam argenteam, denarios Constantienses vel Hallenses usuales & dativos. Itemque dictus Episcopus Constantiensis in præfata civitate habeat ministrum, & omnes officiales seculares constituere & ponere, & quæ omnia judicia secularia ab eo, & ad eum tanquam à vero Domino immediate dignoscuntur dependere & pertinere. Itemque curiæ Episcopi Canonicorum & Clericorum civitatis Constantiensis: Nec non Abbatum monasteriorum Petershausen, Creuzlingen, & Prælatorum subscriptorum, & eorum familiarium debent esse liberæ, immunes & exemptæ ab omni Steura, Ungelto, impositione & vexatione quacumque Magistrorum, & Consulum dictæ civitatis Constantiensis, & emunitate Ecclesiastica gaudere debeant. Itemque Magistri, Consules, Cives & inhabitatores dictæ civitatis, qui ad annos discretionis pervenerint, Episcopos pro tempore existentes, ritè, legitimè & canonicè confirmatos, tanquam eorum veros dominos in temporalibus & spiritualibus absque omni contradictione in dicta civitate Constantiensi teneantur reverenter recipere, ac eis fidelitatis & subjectionis juramenta præstare. Itemque dictus Episcopus & Constantiensis Ecclesiæ, nec non monasteriorum abbates in Petershausen, in Creuzling, & Prælati subscripti. Nec non omnes & singuli Comites, Barones, Milites & Nobiles, cujuscunque dignitatis vel præeminentiæ existant, qui à nobis & sacro imperio, nec non ab ecclesia Constantiense, seu monasteriis subscriptis feudati fuerint, homines utriusque sexus ipsis jure servienti pertinentes, in civitate Constantiensi vel*

in

*in aliis civitatibus sub imperio constitutis, etiam si hujusmodi homines in dictis civi-
tatibus in cives reciperentur, in hæreditate suorum hominum succedere, legata &
jura recipere possint, & debeant sine quacunque magistrorum & consulum dictæ
civitatis Constantiensis contradictione. Volumus etiam, quod præfati Magistri,
Consules, & cives civitatis Constantiensis nullum Ungeltum, nova thelonia im-
ponere vel recipere debeant, nec non consiliarios constituere, absque Episcopi suæ-
que Constantiensis Ecclesiæ consensu & voluntate, sed ipsum & Constantiensem
Ecclesiam in Moneta, Ungelto, Thelonio, emendis sine hominibus jure servienti per-
tinentibus, liberè & absque omni contradictione & impedimento gaudere permit-
tant. Item possessiones & jura Ecclesiæ supradictæ propriis vocabulis duximus ex-
primendam, videlicet Abbatiam Petershausen, Abbatiam S. Udalrici, Abbatiam
S. Mariæ Avva, Abbatiam Wagenhausen, Cœnobium in monasteriolo, præposi-
turam in Bischofcella, præposituram S. Stephani, itemque præposituræ censuales
Bolla & Syndelfingen, quarum census ad usus canonicorum spectat, præposituram
Oeningen: curtim in Horna: curtim in Arbona cum Ecclesia Parochiali: curtim
in Bischofcella: curtim in villa Berga cum capella: curtim in Tegenoveller cum
Ecclesia: curtim in Wisendanga cum Ecclesia: curtim in Winterthura cum Eccle-
sia: curtim in Stadelhoven: curtim in Horna cum Ecclesia: curtim in Bollinga
cum Ecclesia: curtim in Stusslingen cum Ecclesia: curtim in Loffen cum Ecclesia:
curtim in Nunkirchen cum Ecclesia: Ecclesiam in Supplingen: curtim in Sernatin- 623
gen cum capella: curtim in Bodma cum Ecclesia: curtim in Luzelnheim cum Ec-
clesia: curtim in Murea cum Ecclesia, hæ prædictæ possessiones ac Dominicalia
Episcopi adhuc libere pertinentes, aliæque quam plures inbeneficiatæ, quas præsens
pagina capere non potest, specialiter autem possessiones ad usus canonicorum perti-
nentes, subtus notari fecimus: curtim in Pheyna cum Ecclesia: curtim in Wigol-
tingen cum Ecclesia: curtim in Marsteten cum Ecclesia: curtim in Altnovva cum
Ecclesia. Ecclesiam in Rukhembach longo: curtim in Rukhembach minori: curtim
in Egena: curtim in Mittilo, cum Ecclesia Wartbuhel, præter Castrum: curtim
in Guttingen cum Ecclesia: curtim in Riethassa cum Ecclesia. Capellam in Wale-
woiis. Ecclesiam in Goldbach cum vinea, ad usus luminariorum: curtim in Stot-
ten cum Ecclesia: curtim in Dagerdastorff cum Capella: curtim in Thuringen cum
medietate Ecclesiæ & decimarum: curtim in Suttingen cum Ecclesia: curtim in
Bollen cum Capella: curtim in Hausen, Ecclesiam cum decimis: curtim in Sachs-
bach: curtim in Bubingen cum Ecclesia: curtim in Egheim: curtim in Uringen:
curtim dominicalem cum hospitali in Columbaria, in Recia curense: curtim in
Flummenes: curtim in Amedes: curtim in Montanis, & Burg cum Ecclesia.
Nos igitur præfati Episcopi Constantienses, varia devotionis & alia multiplicia
probitatis & virtutum merita, quibus ipse & sui antecessores Constantienses Epi-
scopi, nostram celsitudinem, & sacrum Romanum imperium studuerunt hactenus
attenta diligentia specialiter benemereri, clarè nostræ mentis oculis intuentes, ipsius
supplicationibus ob omnipotentis DEI, & gloriosæ Mariæ intemeratæ virginis
genitricis ejus, cujus precioso vocabulo decoratur titulus Ecclesiæ supradictæ, re-
verentiam, nec non sinceræ devotionis affectum, quem ad dictam Ecclesiam sem-
per gessimus, & præ cæteris habere dignoscimur, inclinati benignius, præsertim
cum supplicatione prædicta, de fonte rationis emanet, & juste petentibus non sit
denegandus assensus præfato Episcopo, suisque successoribus Episcopis, & Eccle-
siæ Constantiensis imperpetuum, omnia sua & dictæ suæ Ecclesiæ regalia seu feu-
da, nec non omnia universa & singula privilegia, literas, libertates, gratias,
emunitates atque indulta, quæ, seu quas à recolendæ memoriæ divis Romanis Im-
peratoribus seu Regibus, antecessoribus nostris, ab aliis principibus aut personis,
quibuscunque rite obtinuerint, in omnibus suis Articulis, continentiis, sententiis,
tenoribus, titulis & punctis, de verbo ad verbum, prout scripta seu scriptæ sunt, ac
si tenores omnium præsentibus specificè forent inserti seu inserta, & etiam de se his*

*jure vel consuetudine debere fieri mentio specialis. Nec non omnia jura, Mone-
tam, Theloneum, Ungelt, emere dictas, judicia secularia, curtes & possessiones
supra scriptas. Et etiam omnia & singula alia bona ejusdem Constantiensis Eccle-
siæ, cum villis, hominibus, dominiis, bonis, agris, cultis & incultis, vineis,
prædiis, rusticanis, urbanis, & judiciis, jurisdictionibus, bannis, monetis, the-
loneis, ungeltis, emendis, forestariis, inhabitationibus, ferinarum redditibus,
censibus, utilitatibus, pœnis, sylvis, rubbetis, venationibus, aucupationibus,
pratis, pascuis, aquis, molendinis, aquarum vel decursibus, militibus, clientibus,
vasallis, vasallagiis, feudis, feudatariis, advocatiis, monasteriorum prædictorum,
juribus patronatus, Ecclesiarum collationibus, beneficiorum, servitoribus, proprie-
tariis, pignoribus, etiamsi ab imperio tenerentur, consuetudinibus, usibus, hono-
ribus, nec non universis & singulis aliis attinentiis & pertinentiis, quibuscunque
etiam specialibus vocabulis valeant designari, ad præmissa spectantibus, & quicquid
eadem Constan. Ecclesia in præsentiarum licite possidet, vel quasi & in futurum,
justis & rationabilibus modis & veris titulis, præstante domino poterit adipiscari.
Animo deliberato, non per errorem aut improvidè, sed ex certa nostra scientia, sa-
no principum, Comitum, & Baronum & aliorum nostrorum & imperii sacri fide-
lium accedentibus consiliis, auctoritate Cæsarea, & de plenitudine imperialis pote-
statis, prout digne gessimus, approbamus, ratificamus, innovamus, concedi-
mus & confirmamus gratiose omnem defectum, si quis obscuritate vel dubia in-
terpretatione verborum, obmissione sollemnitatis vel ceremoniarum, aut alia ex
causa quacunque reperiretur in præmissis eadem auctoritate Cæsarea penitus abolen-
628 tes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostræ approbationis, ratificationis,
auctorisationis, innovationis, concessionis, & confirmationis, paginam infringe-
re, vel & ausu quovis temerario, quomodolibet contraire, si quis autem secus
attentare præsumpserit, pœnam centum librarum Auri puri, totiens, quotiens
contrafactum fuerit. Quarum medietatem imperiali nostro & Erario sive Fisco,
residuam vero medietatem passis injuriam applicari decernimus, se noverit irremis-
sibiliter incursurum. Signum serenissimi Principis & domini, domini Caroli
Quarti, Romanorum Imperatoris invictissimi & gloriosissimi Boëmiæ Regis. Te-
stes hujus rei sunt venerabiles, Arnoldus Sanctæ Pragensis Ecclesiæ Archiepisco-
pus, Johannes Olomucensis, Johannes Lenthomischlensis, sacræ imperialis aulæ
Cancellarius, & Theodericus Mindensis, Ecclesiarum Episcopi, Illustres Rudol-
fus Dux Saxoniæ, sacri Romani imperii Archimarscallus, Fridericus Marchio
Misnensis, Bolko Falkenbergensis, Heinricus Saganensis, & Pzemislaus The-
schinensis Duces, spectabiles, Burkhardus Burggravius Magdeburgensis (a), nec
non Albertus de Anhalt, Comites & Nobiles Rudolfus de Warta, Jodocus &
Johannes fratres de Rosenberg, & Sdencko de Sternberg, judex regalis curiæ
Boëmiæ, & alii quam plures nostri & imperii sacri Principes, Nobiles & fide-
les, præsentium sub Bulla aurea Typario nostræ Majestatis impressa testimonio
literarum.*

*Datum Pragæ, Anno Domini millesimo, trecentesimo, quinquagesimo
septimo, indictione decima, ultimo Id. Octob. Regnorum nostrorum Anno duo-
decimo, Imperii vero tertio.*

Per Dominum Imperatorem.

Rudolfus de Fridenberg.

TERTIUM

(a) Ex hoc loco satis patet, Burggravios Magdeburgenses inter Imperii Princi-
pes olim non fuisse relatos, cum in hoc Diplomate Principibus non solum
postponantur, sed etiam ab iisdem distinguantur, atque inter spectabiles
referantur.

TERTIUM CAPITULUM.

IN hoc tertio capitulo mens erat omnium tam Vindonensium, quàm Constantiensium Episcoporum Catalogum, cum armorum & historiarum insertione conscribere, sed quia post longam exactamque mei & prædecessorum meorum; in diversis monasteriorum, aliorumque locorum literis, tabulis ac libris, inquirendi diligentiam, non omnium historias reperire quivimus, ideo, ubi ejusmodi in præsenti Catalogo abesse cernuntur, non meæ, sed priscorum duntaxat negligentiæ imputandum venit. Quia ea, quæ reperi, accuratissima quidem opera, hoc, ut sequitur, stylo, conscribere curavi. Antiquissimum vero in Germania esse Constantiensem Episcopatum facilè liquet. Magnæ enim conjecturæ, quæ docent, Beatum sacerdotem ex Anglia reversum, à Sancto Petro Apostolorum principe constitutum Vindonissæ primum Episcopum: Sed à Clodovæo, Rege Christiano facto, celebrior memoria: tamen pauci (& vix sex) per quingentos & amplius annos vix ad Dagobertum Regem notati in libris Episcopi.

Catalogus Episcoporum Diœcesis Vindonensis, quæ origo fuit diœcesis Constantiensis.

(1.) BEATUS, primus à Sancto Petro Apostolo constitutus Vindonissæ Episcopus.

(2.) SANCTUS PATERNUS, alias PATENIUS, Episcopus Vindonensis.

(3.) SANCTUS LAUDO, Episcopus Vindonensis, cujus festum apud S. Petrum de Natalibus in Catalogo sanctorum X. Calend. Octobris agitur.

(4.) BUBULCUS vel BOULCUS vel BOUICUS, Episcopus civitatis & castri Vindonissæ, interfuit concilio Epaonensi, sub Sigismundo, Burgundiæ rege, Anno 509.

(5.) GRAMMATIUS concilio quinto Aurelianensi interfuit Anno 1552. sub Childeberto, Rege Francorum.

(6.) MAXIMUS seu MAXIMINUS, sub quo tempore Clotharii, hujus nominis secundi regis Francorum, Patris Dagoberthi Magni, circa annos à Nativitate Domini, VI. CXL. sedes diœcesis hujusmodi translata est Constantiam, ubi nunc est, quo fit, ut Maximus ille ultimus Vindonensis, & primus Constantiensis diœcesis extitit. Horum igitur sex per quingentos & septuaginta annos, (tot enim ab obitu Sancti Petri ad initium Dagoberthi Regis numerantur) relicti ad memoriam nostram sunt, reliquis inter perpetuas persecutiones traditis oblivioni. 629

Sequuntur Constantienses post primæ sedis mutationem.

PRimo observandum est, multos in conciliis & aliis libris commemorari Constantienses Episcopos, cum nostri adhuc Vindonenses essent: ut & postea. Sed erant illi Constantiorum Castrorum in Normania Episcopi. Locus tamen ibi celebris est, quem Ammianus Marcellinus lib. 15. Castra Constantia vocat, ubi Episcopatus est, & in eo hactenus 73. Episcopi usque ad Artum de Cosse, filium Marschalci de Brisac. qui adhuc anno 1574. Ecclesiam istam rexit. Illi vero plerunque Constantienses vel Constantinæ civitatis vel Constantini Episcopi dicuntur: quod ad vitandam confusionem scire necesse est: eoque breviter attigimus. Jam ad nostros pergimus.

(1.) MAXIMUS igitur seu MAXIMINUS, prout annales docent, primus fuit Constantiensis noster ad lacum Podamicum Episcopus, sub quo translatio, ut supra patuit, facta est.

(2.) RUDELO, seu ut aliis placet, Rudolphus secundus Episcopus.

(3.) URSINUS.

(4.) MAR-

(4.) MARTIANUS, ſive Martinus aut Marianus, licet à quam plurimis ille Martianus non quidem quartus, ſed quintus Epiſcopus fuiſſe ponitur, hiſtoriam tamen S. Galli intuendo, facile convincitur, eum fuiſſe quartum. Nam poſt eum ſecutus eſt Gaudentius, quo mortuo, unanimi voce S. Gallus in Epiſcopum eligitur: Sed eo renuente, quidam ex diſcipulis ſuis, Johannes nomine, creatur, ſed multum invitus acceptavit, ſub iſto Martiano circa annum Domini VI. C. XXXV. epiſcopatus Conſtan. per Dagobertum magnum, Regem Francorum, fuit limitatus, prout in aurea Friderici primi bulla continetur, ut ſupra.

(5.) GAUDENTIUS, quintus Epiſcopus.

SANCTUS GALLUS electus, ſed eo renuente, non confirmatus, quare non potuit numerari, nihil tamen minus eum ob diœceſis laudem præterire nolui, fuit enim hic S. vir ex Scotigenarum gentium ſanguine nobiliore procreatus, à Columbano Deo initiatus, dumque is patriis Laribus ſe tutum non crederet, prædiis, temporalibusque pompis relictis: Hunc incolam horrendæ & vaſtæ ſolitudinis tranſtulit: poſteris excoluit, ipſum fore Dei ſervitiis aptum, bonus iisdem architectus cum Apoſtolo primo fundamentum poſuit. Et pertranſiens benefaciendo, crevit fama virtutum ejus in omnem regionem: Ita, ut infirmis maleque habentibus oportunis ſubveniret remediis. Quia ecce ſpretis Conſtantienſ. Epiſcopio Abbatiatusque honore, hunc ex regiis donationibus poſſedit ortum. Tandem anno ſuæ ſanctiſſimæ vitæ 95. emigravit à ſæculo, ſepultus in Arbona.

(6.) JOANNES ſextus, hujus nominis primus diſcipulus S. Galli, vir multæ probitatis mediocribusque parentibus de ſuperioris Rhetiæ partibus natus, S. Galli conſilio, licet invitus, Epiſcopus ſublimatur, nam legitur de eo, ut cum ſe jam electum intellexerit, ipſe ad S. Stephani eccleſiam (quæ tunc extra muros extitit) fugam dederit, nihil tamen ominus dicti S. Galli perſuaſu, tandem acceptavit, quod Guntzoni, Duci Suevorum, tunc temporis in Uberlingen commoranti, & ſingulis electioni hujusmodi præſentibus maximè gratum fuit, circa annos Domini VI. C. L. dictus eſt etiam dux ille Cuntzo, monetam *Guntzenpfenning*, qui adhuc habentur, cudi fecit.

630 (7.) BOSSO, alias OBIHARDUS, ſeptimus.

(8.) PICTAVIUS octavus.

(9.) SEVERUS, alias SEVERINUS 9.

(10.) ASTROPIUS, alias ASTROBIUS 10.

(11.) JOANNES hujus nominis ſecundus 11. nonnullis HANNO.

(12.) BUSO, alias BUFFO 12. vir multa laude dignus, nam cum quadraginta annis poſt S. Galli obitum audiſſet, ſepulchrum ejus per quosdam inſolentes homines eſſe deſtructum, ipſe ſincero zelo motus, una cum certis ſuis presbyteris ad S. Zellam properans, & dictum ſepulchrum deſtructum, venerabileque corpus ſuum de ſepulchro ejectum, altaria denudata, duosque diſcipulos Sancti, ſcilicet Magnoaldum & Theodoricum in Eccleſia jacentes, ſpoliatos & flentes reperiens, eos juxta Evangelicum dictum cordintimè conſolabatur, & infra altare verſus parietem altiorem ſepulturam fecit, dictosque fratres, ſuis expenſis, novis veſtivit veſtimentis, prout ſecundo libro S. Galli legenda latius patet.

Meminit hujus omniū primi Hermannus Contractus ad Ann. 736.

(13.) ERENFRIDUS, alias ANASTEDIUS. 13. 9. hic, ut in martyrologio monaſterii S. Galli liquet, abbas fuit monaſterii Augienſis, & ſcripſit Chronicam monaſterii S. Blaſii, præfuit eccleſiæ Conſtan. Anno VII. C. XXXV. rexitque abbatiam & diœceſim Conſtan. X. annis, quam laudabiliter. Sub hoc Vertrada, Caroli M. mater, Conſtantienſem Eccleſiam locupletavit, B. Rhenano teſte lib. 3. Regum Germ.

(14.) SIDONIUS decimus quartus, iſte prout in Chronica monaſterii Zwyfalten habetur, Augiæ monachus, eidem loco, ac etiam monaſterii S. Galli abbas,

abbas, Constantiæque Episcopus factus, præfuit annis XIII. qui maligni spiritus instinctu, cellam seu abbatiam Sancti Galli ambiens, iniquis principibus in depositionem Sancti Othmari abbatis consensit, propter quem ambitum & mansionem idem Sidonius ante altare Sancti Galli profluvio ventris obiit, circa annum Domini, VII. C. LIX. † In libro casuum monasterii Sancti Galli hæc res hujus Sidonii ita traditur, ut Sidonius Constan. præsul, qui & monasterium, quod Owa nominatur, in sua potestate habebat, instigantibus Comitibus Warino & Rudhardo, cœpit inquirere monasterium S. Galli, & in potestatem Episcopatus redigere, quibus, ut illi solatio essent beneficia, promisit atque donavit, Warino videlicet vina Turinga & Engen, Rudhardo vero Antoloinga & Uzinbaha, Miloni autem ipsius monasterii S. Galli sextam villam, quæ Haimbach nuncupatur, contradidit, quamobrem præfatus Sidonius, quod nequiter cœpit, auxiliantibus iniquis principibus, pessimè ad sui (ut eventus postea docuit) damnationem perfecit, monasteriumque ipsum in jus episcopatus redegit, quo fit, ut ipse, fratres in monasterio Sancti Galli multis semper afficiens injuriis, quadam die monasterium turbulentus ingreditur, & cum ante altare Sancti Galli, quasi oraturus constitisset, quid in mente habuerit, pœna corporis & illuvies ventris, prout in vita S. Galli scriptum est, manifestavit. Quo redundante sepulchro, ad Owam perlatus, de cloaca corporis vitam exalavit miseriis plenam. Hermannus autem Contractus scribit, eum ante altare S. Galli vitam finivisse, qui secundum Chronicam S. Blasii monasterii, Anno VII. C. XLVI. in episcopum electus fuit. In loco autem monasterii S. Galli capitulari, de isto Sidonio, sub ipsa imagine sua, ita scriptum comperi. Hic, quoniam more latronis & furis, Sancto Othmaro mortuo, Divi Galli cœnobium occuparat, nostris minimè invenitur esse abbatibus insertus, is namque functus honore Pontificis Constantiensis, instigantibus iniquis Principibus, Warino & Ruthardo, Sanctum Othmarum deposuit, deinde donatis iisdem quibusdam bonis, (uti quos suæ rapacitatis instituerat lupos) non sine suo periculo hujus assumit cœnobialis monasterii tyrannidem, magisque honorem, & quidem nequiter inchoaverat, pessimè perfecit. Monasteriumque in jus Episcopatus redegit, itaque die quadam adveniens, calumniis affecturus, qui suis nequitiis obstiterant, ab instanti sæva ultio Galli ipsum, apprehensum per cloacam, vitam repente finire coëgit.

Vide Hermannum Contractum ad eundem Annum.

Hæc de illo Maligno Sidonio.

Digressio ad Sanctum Othmarum.

Quia de hoc Sancto Othmaro, optimi conterranei nostri, hic facta est mentio, libuit in ejus piam memoriam id, quod brevibus de eo verbis in monasterio suo de eo scriptum est, subjungere. Nam ipse ex Alemannorum prosapia ortum trahens, Scotigenæ Cellæ verendi patris Galli, primus infulatus extitit antistes & abbas. Qui dum ex clerico Rethiæ Curiensis factus fuisset monachus, Waltrami cujusdam Comitis postulatione, à Pipino Rege Francorum hoc monasterium suscepit regendum, hic officinas regularis disciplinæ congruas construxit, atque congregata inibi multitudine monachorum, ad instar optimi Archimandritæ, strenuè 40. annos rexit, non sine laude magni decoris, quod præter virtutes, quibus se aliis speculum ostentabat clarum, pater pauperum, Pappasque egenorum ab omnibus vocabatur, demum falso infamatus crimine, miserè in Insula Stain diem clausit extremum, cujus Epitaphium est tale: 631

Vincula perpessus, sibi vixit carcere pressus,
Exilium tulerat, fame, frigore fractus obibat.
Quis queat OTHMARI certaminis abdita fari,
Equipar hac cunctis rosa vernat sanguine meta.

(15.) JOHANNES, decimus quintus, hujus nominis tertius, qui juxta librum casuum monasterii S. Galli, Monachus fuit Augiensis, & temporibus Caroli Magni tunc Regis Francorum, ac Adriani Papæ, circa annos Domini VII. C. LXXIII. Episcopus Constantiensis ordinatus est, quibus temporibus, prout ex bulla quadam monasterii patet, monasterium hujusmodi, eo tunc Andegario primo abbate constituto, fundatum est: sed secundum Chronicon monasterii Sancti Blasii dictus Johannes Episcopus factus est.

Ita quoque Contractus. Anno Domini VII. C. LIX. † & præfuit annis XXII. obiitque anno Domini VII. C. LXXXI. Sepultus in capella Sancti Kyliani monasterii Augiensis, hic quidem Episcopus duorum cœnobiorum, videlicet Augiensis & Sancti Galli regimen suscepit, qui & tres nepotes suos educavit, quibus in tribus illis locis post suum discessum honorem distribuere cogitavit. Quo comperto, utriusque cœnobii fratres Episcopum pariter adierunt, rogantes, ut privilegia ejus apud Principem ac potestatem eligendi impetraret, se vero, si hoc fieret, nepotes ipsius sibi Abbates electuros polliciti sunt: Quod ille consentiens, se facturum promisit. Tempore vero transacto, Carolus Magnus rex Francorum, cum Beata Hildengarda conjuge sua, Romam profecturus, Constantiam advenit, ejusque clementiam interpellat, Rex vero Episcopum, quid de hoc ipsi placeret, interrogavit: Episcopus vero æternæ beatitudinis gaudia illum exinde percepturum, si talem tantamque animi securitatem in famulitio Christi acquireret. Quod audiens rex, gavisus est, & protinus utriusque monasterii fratribus, videlicet S. Galli & Augiensis, firmissima autoritate privilegium optatum contulit, atque immunitatis scripta ad hæc eadem retinenda fieri præcepit, quæ suæ auctoritatis signaculo firmavit, constituens atque præcipiens, ut post Episcopi mortem prædictorum monasteriorum monachi potestatem haberent sibi eligendi abbates. Et ut de æterno nulli absque regibus subjecti essent, &c. Fratres igitur læti redierunt in sua, Episcopus autem chartas utrorumque, quas rex fieri præcepit, secum retinuit. Cum igitur præsul præsentis vitæ finem sibi imminere agnosceret, assumpta Augensium fratrum charta, ad monasterium venit, chartam autem fratrum monasterii S. Galli in scriniis Constantiensis Ecclesiæ dereliquit, eo quod voluissent nepotem eligere.

Quia senserant chartam à rege datam multum esse depravatam, multoque aliter quam Rex juberet, seu res eorum indigeret, esse conscriptam, idcirco nepotem sibi abbatem eligere neglexerant. Similiter etiam fratres alterius monasterii fecerunt, Postquam ergo præfatus Episcopus vita excessit, Fratres Augienses Hil-
632 degardis reginæ consilio senem quendam presbyterum monachum, Petrum nomine, elegerunt, cujus etiam adminiculo res apud illos ita perstitit. Quia à Comite Geroldo, prædictæ reginæ germano, locus ipse maximè augebatur. Monachi autem S. Galli Walconem concœnobitam, virum sapientem, sibi abbatem, rege permittente, constituerunt, res autem in finem non ita perstitit, ut infra, circa Eginonis gesta patebit, ante tamen Eginonem nonnulli tres solent ponere Episcopos, videlicet Gundolfum, Fidelem & Dyopaldum, verum quia in eo non omnes concordant, ideo prætereo.

(16.) EGINO, decimus sextus, de quo præfato libro casuum traditur, ut mox, quando Ecclesia jura suscepit, sicut Sydonius Othmarum, ita & ipse præfatum Walconem abbatem persequi cœpit in finem, ut antecessoris more monasterium sibi subjicere posset, hujus ergo rei gratia optimatibus regis prædia & pecunias contulit, per hujusmodi dona ad consensum suum provocando, quorum etiam adminiculo monasterium hujusmodi iterum episcopio subjici fecit, Carolus vero Serenus Augustus prædictum abbatem, quando cum Episcopo pacificare vellet, eo videlicet pacto, ut Episcopi præcepto obediens, abbatis locum in monasterio ponant. Præfatus Walco, tantam suorum dejectionem diutius sufferre nequiens, tale fertur Regi dedisse responsum. Cum semel dominationis vestræ manus ingressus essem, & tantæ celsitudinis domino sublimari merui, nequaquam post hæc, dum

dum horum trium digitorum vigorem integrum teneo, (nam scriptor erat eximius,) vilioris personæ manibus me subdere decrevi. Itaque cum imperatoris consensu ad vicinum monasterium, quod Owa nominatur, ibidem moraturus devenit, ubi postea abbas electus atque ordinatus est. Ad ultimum monasterium Sancti Dionysii suscepit regendum. Tunc prædictus Episcopus, assumens quendam presbyterum Forensem, nomine Werdonem, quem ad monasterium, ut abbatem illum constituisset, obtulit. Sed monachi in tali habitu commanentem minimè susceperunt. Hoc cum Werdo persensisset, cum conversatione habitum mutavit, & tum demum monachicis indutus vestibus, susceptus, atque, ut decreverat Episcopus, abbas est ordinatus. Tunc iste, quodam perversæ fidei pacto inter Episcopum & abbatem contra monachorum necessitates effecto, res monasterii magis ac magis in desolationem vergere cœperunt: cum hos, qui tutores esse debuerunt, afflixisset, & nullus ex monasterio esset, qui eos prohibere potuisset. Habuerunt autem fratres adhuc apud se firmissimum monasterii sui emunitatis præceptum, quod bonæ memoriæ Pipinus Rex ille conscribi, propriaque manu firmatum dari jusserat, in quo & multum confisi sunt: quod idem Episcopus sæpenumero maximo studio investigabat, invenire tamen non poterat, ipsumque præceptum, quod superius à Carolo Magno sub Johanne Episcopo factum monstrarunt, adhuc in Constantiensis Ecclesiæ scriniis detentum, à monachis non recipiebatur, eo quod, ut superius dictum est, depravatum, atque contra imperatoris præceptum, illorumque necessitatem fuisset conscriptum. Contigit autem quodam tempore, Wolfharium, Episcopum Rinensem, legatione à Domino Carolo sibi injuncta, ad justitias in Rhetia Curiensi faciendas, ad ipsum pagum, indeque reversum ad Sanctum Galli monasterium devenisse, ibique, prout fatus erat, benignè susceptus, devoto servitio sustentatus est, qui de calumnia & injustitia, quas patiebantur incolæ monasterii, instructus, prædictum emunitatis præceptum sibi ostendi rogavit. Quod cum videndo perlegisset, hortatus est fratres, ut per aliquem fidum hominem eandem firmitatis chartam domino Carolo dirigerent, se vero res eorum sibi notas facturum, atque auxilium eis præbiturum, promisit. Cujus assentientes consilio, cuidam Vasallo Imperatoris, Engeltrammo nomine, in cujus fide multum præsumebant, chartam ipsam atque totius securitatis spem commendarunt, qui etiam altari S. Galli se chartam ipsam regi perlaturum juravit, atque monachis ipsis cautissimè redditurum esse. Quod, diabolo suadente, aliter effecit. Discedente enim eo de monasterio, atque chartam secum portante, Episcopo res innotuit, qui protinus directis illi muneribus, præfatam chartam, prout diu cupivit, accepit, in suique potestatem redegit, statimque omnem securitatis spem monachis auferre cupiens, ad monasterium venit, cautissimaque investigatione perquisivit, si alicubi exemplar aliquod ipsius chartæ inveniri potuisset. Qui cum nequaquam invenisset, quia omnino non erat, delatum est ei, quod 633
Amalgarius, monachus & diaconus, eam exemplari tradere voluisset, cujus facti licet securus esset, nequaquam tamen se aliter apud Episcopum potuit excusare, nisi in altario S. Galli juramento firmaret, nec se ullo modo habere scriptam, neque in alio quolibet scire conscriptam. Tunc demum Episcopus, securus suæ voluntatis effectus, rediit in sua, atque monachis, qui secum soliti erant commorari, quasi ob aliam causam à se foris transmissis, sæpe memoratam chartam ignibus tradidit, atque in favillam redegit, ut post res innotuit. Temporibus autem transactis, idem Episcopus præsentis vitæ finem accepit anno ab incarnatione CHRISTI VIII. C. XIII. Anno autem imperii Caroli Magni XLVI. Tradidit autem præfatus Episcopus Ecclesiæ Constantiensi & matronæ ejus, beatissimæ virgini Mariæ, Crucem argenteam cum crucifixo, XXXVII. marcarum argenti, & quinque lotonum, atque marcæ auri, cum pluribus lapidibus preciosis, in qua fabrili arte sculpta erant hæc metra:

Hoc trophaeum Christi Egino pro luce perenni
Virgo Maria tuo sacro dicavit honori,
Cui prece alma tua tribuantur regna polorum.

Anno Domini MCCCCLXVII. ita ordinante Carolo, ejusdem Ecclesiæ Crux illa, cum quadam alia cruce aurea, per quendam dominum Salomonem, tertium Episcopum Constantiensem hujus nominis, gloriosissimæ Virgini Mariæ donata rupta est, & utraque Crux renovata: Et in modico aliam formam dignoscitur immutata: Tempore Hermanni de Landenberg, hujus nominis tertii Episcopi Constantiensis, his versibus insculptis:

Hæc Crux, argento tribuit quam Præsul Egino,
Auro commutata datur nunc sic renovata.

(17.) WOLFLEON, alias WOLFLOS vel WOLFLEOS, decimus septimus fuit, qui juxta supradictum casuum monasterii S. Galli libellum, ejusdem monasterii fuit cœnobita, & antecessorum suorum more, causas monasterii prædicti suæ curabat subjicere ditioni, licet incolæ monasterii quasi in fratre & conservo consolationem statuissent. Ille vero neque in aliqua parte eis, de quibus venit, pepercit, scilicet quantum potuit, digitum suum dorso, more Roboam, antecessorum suorum erga sibi subjectos, grossiorem exhibere tentavit, monachosque, de quibus exivit, affligere non destitit, quæ omnia, quanta & qualia fuerint, non decet memoriæ tradere, necessaria tamen inserere non illicet. Idem namque Episcopus, cum omnes monasterii causas sibi ubicunque vellet afferri, jussisset que, nihilominus ad libitus suos sæpius idem monasterium invisens, omnes ibidem monasteriorum consuetudines ad suas detorserat voluptates, denique cellario, cunctisque similibus monasterii officinis Laicales præfecit personas, sibi forinsecus ministrare solitas, nullusque eorum, qui ad hæc eadem monasteria constituti fuerant monachorum, vel intrare, aut de his aliquatenus habuit potestatem tractare vel habere. Quare contigit non solum alia necessaria, sed etiam victum supremum, videlicet corporis sustentaculum, omnino fratribus defecisse. Tantæ ergo necessitatis causa fratres compulsi, Caroli Magni filium Ludovicum, piissimum imperatorem, adeunt, ejusque clementiam suæ miseriæ solamen esse poscebant. Episcopus quoque eodem tempore præsens, corporum confisus solatio, aliorumque familiarium Regis, quos omnes partis suæ sciebat esse adminiculatores, monachorumque adversarios, maximam tum suæ pertinaciæ fiduciam habuit. In charta quadam, quæ diabolicis machinationibus à quodam diaboli ministro conscripta, non solum idem monasterium, sed & alia loca non pauca, ad Episcopi partes hæreditario quasi jure pertinere cavebat. Monachi vero econtra nullam securitatis suæ tunc chartam secum habebant, una, ut prædiximus, concremata, alia vero, sicut etiam præfati sumus, quam ob aliquam causam monachi suscipere noluerunt, ab Episcopo detenta. Cum autem inter Episcopum & monachos magna coram principe
634 oriretur altercatio, petiit Episcopus, ut tamen charta sua legeretur, & secundum eam res dijudicarentur, ipsam autem, quam suprà commemoravimus, mendis plenissimam præferre cogitavit. Sed S. Galli pro fratribus ad Deum intercessione, res ita se dedit, ut cum Episcopus suæ voluntatis se putaret exhibuisse chartam, non eam, quam voluit, sed proficuo monachis errore, chartam aliam Imperatori, cunctisque Principibus, causæ penitus ignarus, coram designavit. Quam ab Imperatore Carolo sub Johanne Episcopo fratribus factam, sed à monachorum antecessoribus non receptam, supra memoravimus, &c. Eam igitur chartam cum piissimus Imperator suscepisset, suique patris sigillum intuitus esset, reverenter deosculatus est, circumque stantibus similiter honoris causa deosculandum obtulit, & deinde traditur legenda. Cum vero audisset Episcopus, contra suam mentem chartæ procedere textum, istam protinus recusavit, aliam cupiens afferre scripturam. Quod benignissimus clementissimusque Imperator non consensit, sed tantæ auctoritatis firmitatem monachis restituendo, contradidit, ut liberi ad sua

ſua redeuntes, poteſtatem deinceps eligendi ſibi abbates haberent, nullamque poteſtatem Epiſcopi abſque magiſterii cauſa ſpirital. ſuper eos deinceps haberent, quiſdam cenſu excepto, quem de monaſterio ad epiſcopatum, perſolvi debere ſingulis annis, hoc eſt equum unum & auri unciam unam. Supta memorata adulterata Johannis Epiſcopi charta continebat, inſuper etiam Princeps præfatus, ad augmentum ſecuritatis eorum, chartam emunitatis ſua autoritate illis contradidit. Quibus peractis, monachi cum abbate Gosberto, ad monaſterium redire lætantes, Epiſcopo nihilominus ad ſua cum triſtitia redeunte. Fuit enim beatus Gosbertus, prout in dicto capitulari loco ſcribitur, vir ſtatura procerus.

Incidens.

HIc Gosbertus, noſtræ congregationis monachus, à fratribus eſt abba electus & ordinatus, vir ſtatura procerus, ſapientia quoque motumque dignitate præcipuus, is ab Epiſcopo Wolfleos ſuper abbatia impeditur, coram Imperatore, Dei nutu, potitus eſt, mirificè, triumpho. Inſuper & de novo monachis eligendi ſibi abbates firmitatem ſuæ autoritatis contradidit, hic veteri deſtructa Eccleſia, ſeptem annorum curricula ad plenum, novam Sancti Galli conſtruxit Baſilicam, anno noſtræ ſalutis octingenteſimo trigeſimo, librorum quoque quam maximam partem cœnobio conquiſivit, ut etiam locus iſte ex eorum multiplicatione non parum excreſceret. Senio tandem confectus, impetravit à Ludovico, ut Bernuicus ejus ſucceſſor exiſteret, quod ſtatim effectum eſt, præſedit annis 27.

(18.) SALOMON hujus nominis primus, decimus octavus, hic juxta monaſterii S. Blaſii chronicam, floruit anno 800. † & obiit ſecunda die Aprilis circiter annum 873. Chronica autem Hermanni Contracti dicit 71. ſeditque circiter 6. annos, & ex quodam antiquo Conſtantienſis Eccleſiæ Calendario liquet, hunc Salomonem Collegium Epiſcopalis Cellæ fundaſſe.

Salomonis epiſc. Conſt. meminit Contractus ad An. 847.

(19.) PATECHO, alias Pateon vel Barego, decimus nonus, anno 874. † electus, de quo nihil ſingulare ſcribitur, niſi quod circa hæc tempora graviſſima erat hyems, propter quod multi homines, ac etiam alia animalia interierunt, & eodem anno vehementiſſime Kariſtiæ erant in Germania & Gallia, duraruntque per tres annos, quo fit, ut quam plures homines eſurie obierint, & ſedit annis tribus, alias 4. obiit anno 877.

Contract. An. 871. & triennium præfuiſſe.

(20.) GEBHARDUS, hujus nominis primus, viceſimus, qui ſecundum antiquum Epiſcoporum Conſtantienſem catalogum præſedit annis 16. viguitque circa annos domini 885. & occubuit contra Normannos anno domini 885. alii verò ſcribunt, eum præſediſſe annis 10.

(21.) SALOMON, hujus nominis ſecundus, viceſimus primus, electus fuit anno Domini 885. & iſte Sarcophagum Sancti Pelagii martyris fieri fecit precioſis gemmis adornando, ad hunc epiſcopum Nicolaus Papa ſcripſit, *c. Sciſcitatur XXX. q. quarta*, & prout ex Chronica monaſterii S. Blaſii conſtat, obiit hic Salomon anno 891. & ita præſedit annis quinque vel ſex.

(22.) SALOMON, hujus nominis tertius, viceſimus ſecundus, qui fama referente, Baro fuit de Ramſchuuaag, pro cujus judicio adhuc hodiernis diebus ve- 635
ſtigia caſtri, non multum à monaſterio S. Galli diſtantia, apparent; cujus etenim arma hic cernuntur. Fuit denique Epiſcopus iſte nominatiſſimus, per quem multa egregia facinora (quæ apud monaſterium S. Galli, cui præerat, habentur) facta ſunt, unde, dum parentes ipſius clari eſſent & illuſtres, ipſum Yſoni, Sancti Galli monacho Doctori, tunc temporis famatiſſimo, tradunt erudiendum. Quem etiam tantundem erudierat, ut ipſe Nocbherum, Tutilonem, Ratpertum, Hattmorum, commonachos ſuos præcelleret, quo fit, ut inter ſummæ indolis condiſcipulos clandeſtinæ invidiæ creverint, & cum corrivales eſſent genere & ingenio,

 (ut

(ut ea solet ætas) æquiter non ferebant, alienum sibi, qui confratres essent, præferri. Et qui naturalibus quidem essent pares, doctrinarum profectibus ab illo præiri. Defunguntur Salomonis adhuc pueri parentes, tandem autem & frater, ipseque rerum hæres effectus, ad res magnas animum tenderat suum, scholisque ablatus, à Rumoldo, abbate S. Galli, Archicapellano eum juvante, Capellanus fit Ludovici regis, filii Caroli Magni, cujus singulari gratia in brevi potitus, Ellwangen, ubi Canonicus præficitur, & de post Campidonensibus præponitur, processu vero temporis, propter magnam sui ingenii eminentiam, Hattone Archiepiscopo Maguntino opitulante, plurimis locis præficitur, ac tandem monasterio Sancti Galli, & postremo Constantiensis Episcopus efficitur & pastor. Sed ut ad priora revertamur, Salomon adhuc adolescens benè educatus petiit, ut præfati monasterii frater conscriptus fieri mereretur. Quod Gruualdo jubente, & Hartmanno abbate, quasi Vicario juvante, à patribus est consecutus. Tradidit autem de prædiis, quibus abundaverat, Sancto Gallo locum, qui Golda, alias Golga dicitur. Eo pacto, ut annonam monachi, & locum hospitis in refectorio haberet, dum viveret, & cellam quandam & prope, quæ amœnior sibi videbatur, cum pratis & agellis adjacentibus sibi possideret, ita tamen, ut abbati non esset onerosus. Claruerat autem Salomon sub quinque Regibus, æquè sibi amicis, Ludovico, Carolo, Arnolpho. Iterum Ludovico & Conrado. Sub isto Salomone in monasterio Sancti Galli simul tempore fuerunt presbyteri XLII. diaconi XXIIII. Subdiaconi XV. Et præfedit annis XXIX. alias XIII. Obiisse notat Contractus anno 919. Interfuit concilio Tribuariensi sub Arnulfo, Rheginone *(a)* teste. Doctissimum fuisse, ostendit ab eo compositum, quod extat, dictionarium.

(23.) NOTINGUS vigesimus tertius fuit, anno Domini 920. de quo nil relatione dignum reperitur, nisi quod Sanctum Conradum successorem accepit educandum, & juxta S. Galli monasterii annales mortuus fit anno 933. secundum Contractum anno 934. secundum monasterii S. Blasii chronicon anno 930. & præfuit X. annis, cujus sepulturæ venerabilis & S. pater Udalricus, Augustensis Ecclesiæ Episcopus, operam dedit.

(24.) SANCTUS CONRADUS, vigesimus quartus Episcopus Constantiensis, hic ex Comitibus de Altdorff natus est, patre videlicet Henrico, Avo Etichone, matre autem beata Comitissa de Hohenwart, ducatus Bavariæ, hi Ludovici, filii Arnolphi Romanorum Regis, tempore fuerunt. Requiescunt autem prædicti, pater, mater, & tres fratres Sancti Conradi in monasterio Weingarte, cujus & fundatores extiterunt. Fuit autem hic Sanctus Conradus à Notingo Episcopo, prædecessore suo, in puerilibus annis ad educandum susceptus, dumque adhuc apud Notingum esset, à Canonicis Ecclesiæ Constantiensis in præpositum ejusdem Ecclesiæ receptus, post obitum autem præfati Notingi clero & populo Constantiensi acclamantibus, in Episcopum Constantiensem extitit electus, Anno Domini † 934. Donavit autem idem Episcopus de suo patrimonio fratribus Ecclesiæ Constantiensis ad usus communes subscriptas possessiones. Item apud Curwalbenburg cum jure patronatus, & decimas in Uberfachsen, & 13. mansus feuda attinentia. Item Curiam in Burg, & officium Villicationis cum aliis pertinentiis in nemoribus, &c. Item Curiam in fluvio, cum quatuor mansibus, ibidem pistrinam in ripa & alpes duas, dedit & Ilatz, & Malantz, & Vineas adjacentes. Item apud Emptum curiam cum tribus mansibus, & tres mansus apud Ininplatz. Valuerunt autem hæc bona annis singulis novem marcas, construxit autem Episcopus ille Conradus Basi-
636 licas tres, scilicet, Sancti Mauricii, S. Johannis, & S. Pauli, quæ tunc fuit extra muros Constantienses. Sanctus quoque ille Conradus tempore, quo Ecclesiæ præfuit, pro dominici sepulchri Visitatione ter mare transfretavit, præfedit autem annis 42. & vitam finivit Anno Domini 974. Ottone secundo Imperatore regnante, sexto Calend.

Multa bona quæ Sanctus Conradus contulit Episcopatui.

S. Mauriz, S. Johans. S. Paul.

(a) a. 895.

lend. Decemb. Thefaurus autem fanctiffimi corporis ejus, prout & vivens difpofuerat, apud Ecclefiam Sancti Mauritii, extra juxta parietem reconditus fuit, ubi & Deus ipfe gloriofus, in fervi fui exaltationem, ad infirmos diverfarum ægritudinum curationes effecit. Poftea autem aliquo tempore lapfo, Ulricus de Richentbaal, Canonicus Conftan. juxta fepulchrum ipfam Capellam conftrui, & altare fundari difpofuit, ad honorem Sancti præfati: Multa autem per præfatum Conradum, tam in vita, quam in morte, ac etiam poft mortem virtuosè ac miraculosè acta funt, fed cum de his in geftis ejus, quæ pro lectionibus in Ecclefia leguntur, copiofe fcriptum reperiatur, fuperfedeo: Unum tamen frater Hermannus in floribus temporum refert, circa tempora Martini tertii Papæ, ubi dicit, quod illius Papæ tempore floruit Conradus Conftan. qui fuper lacum Bodamicum ficcis pedibus ambulavit. Poft mortem igitur ejus Ulricus, primus Epifcopus Conftan. videns miracula plurima, quæ altiffimus ad honorem præfati Confefforis fui indies operabatur, dolens, tantam lucernam fub modio latere, ad Papam Calixtum fecundum literas fuas dedit, hoc fub tenore.

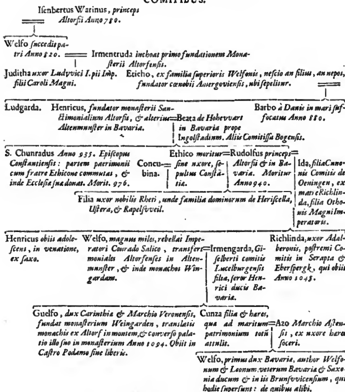
Domino venerabili Calixto Papæ, fanctiffimo Conftantien. Ecclefiæ famulus, cum univerfo gregis dominici fibi commiffi ovili, debita obedientiæ vota cum orationis inftantia, divinæ clementiæ refpectus, fub veftræ gubernaculo paternitatis, multis confolantem bonis, propenfiori gratiarum actione magnificamus, cum de tranquillo rerum ftatu, & nova fanctorum claritate, qua diverfæ illuftrantur Ecclefiæ, gaudeamus. Sicut enim fplendor veri folis alias mundi plagas electorum fuorum meritis, quafi totidem radiis penetravit, ita, ad noftrum quoque vergens occidentem, per felicis memoriæ Conradi, Conftantienfis Epifcopi, miraculorum infignia, non impari luce, totam temporibus noftris Alemanniam perfudit, pro cujus gloria, ut moris eft, canonifanda, cum apoftolicæ fedis præfentiam crebris jam dudum interpellaffem litteris, hoc immutabilis fententiæ refponfum accepi, vitam ejus in concilio recitandam & comprobandam fore generali. Teftes infuper idoneos fignorum, quæ per eum fiunt, feu facta funt, ibidem adhibendos, ut tantis cœleftium donorum beneficiis reverentia fidelium affurgat univerfalis, ut per hoc invidia, quæ nec mortuo parcit, obftruatur particularis, cum digito Dei malefici fuperentur Pharaones.

Quapropter operam dedi ex Patris cedulis, hujus viri digniffimam Deo converfationem, potius, quam miracula, quæ nonnunquam reprobis cum Sanctis communia funt, fequens opufculum colligere, veftræque fublimitati examinandum dirigere, malens ftylum fimpliciorem Verecundiæ patere, quam civitatem, fupra montem ponendam, in valle torporis & oblivionis diutius latere. Adjeci tamen ex innumeris, quibus plures lætificantur ejus nationes, fub probabili teftimonio, pauca duntaxat figna, ne ficut videntibus gaudium, ita audientibus nimietate fui generarent faftidium. Itaque beatus Conradus, ad dicti Udalrici Epifcopi, & univerforum Cleri & populi Ecclefiæ civitatis Conftan. petitionem, per apoftolicam fedem canonifatus fuit, cujus canonifationis bulla eft, ut fequitur.

Calixtus Epifcopus, fervus fervorum Dei, Venerabili fratri, Udalrico Epifcopo, clero & populo Conftan. falutem & apoftolicam benedictionem; Fratres veftri, quos ad apoftolicam fedem direxiftis, multa nobis ac fratribus noftris, de illius fancti viri defuncti, Conradi veftri Epifcopi, actibus retulerunt miracula, & quæ per eum dominus omnipotens fecerat certificare fcriptis, & verborum atteftationibus ftuduerunt. Noftris itaque fratribus Epifcopis & Cardinalibus & aliis Archiepifcopis, Epifcopis & abbatibus ac religiofis, qui aderant, viris vifum eft, eundem fanctum, apud Deum honorabilem meritis, nos apud homines, quantum nobis fas eft, honorabilem memoriam facere deberemus, unde in generali, quod celebramus, concilio ejus venerationem fratribus omnibus nunciamus. Ad honorem igitur Dei, atque ipfius S. Conradi reverentiam, largiente domino, conftituimus, ut ipfius inter fanctos recordatio futuris temporibus habeatur, & miracula, quæ 637
per

per eum à Deo facta dicuntur; si vera sunt, scripturis & lectionibus memoriter deinceps teneantur. Vos vero, fratres & filii dilectissimi, apparentium in terra vestra florum odore refecti; Ita in posterum conversari, atque ita piè vivere, cooperante domino satagatis, ut & ipsi aliis odorem Virtutum reddere, per sancti Spiritus gratiam valeatis. Omnipotens dominus, beatorum Apostolorum Petri & Pauli precibus, & prædicti sancti Viri orationibus, sua nos miseratione custodiat, & ad vitam perducat æternam. Datum Lateran. V. Kal. Aprilis, & juxta titulum plumbi fuit *Calixtus II.* qui fuit Burgundus electus, anno Domini MCXX. & rexit Ecclesiam V. annis, X. mensibus, XIII. diebus. Et sic post mortem S. Conradi ultra CXLIV. annos fuit canonisatus, dicti autem S. Conradi Episcopi tam vitæ quam miraculorum feries in Constant. Ecclesiæ lectionario, & alias inquam pluribus locis copiosè describitur, illic me refero.

FAMILIA S. CHUNRADI EPISCOPI
CONSTANTIENSIS EX ALTORFII COMITIBUS.

FINIS PRIMÆ FAMILIÆ.

VITA

VITA
SANCTI CONRADI EPISCOPI CONSTANTIENSIS. 638

PROLOGUS.

*Domino & Venerabili Calixto, Papæ Sanctissimo, Udalricus, Constantiensis Ecclesiæ famulus, cum universo gregis dominici sibi commisso ovili, debita obedientiæ vota, cum orationum instantia. Divina clementia respectus sub vestræ gubernaculo paternitatis dies nostros multis consolandum bonis, propensiori gratiarum actione magnificemus. Cum de tranquillo rerum statu, & nova sanctorum claritate, qua diversæ illustrantur Ecclesiæ, gaudeamus. Sicut enim splendor veri solis alias mundi plagas Electorum suorum meritis, quasi totidem radiis penetravit: ita ad nostrum quoque vergens occidentem, per fœlicis memoriæ Conradi, Constant. Episcopi, miraculorum insignia, non impari luce, totam temporibus nostris Alemanniam perfudit, pro cujus gloria, ut moris est Ecclesiarum, canonizanda, cum Sedis Apostolicæ præsentiam crebris jam dudum interpellassem literis, hoc immutabilis sententiæ responsum accepi: Vitam ejus in concilio recitandam, & comprobandam fore generali: Testes insuper idoneos signorum, quæ per eum fiunt, seu facta sunt, ibidem adhibendos, ut tantis cœlestium donorum beneficiis, reverentia fidelium assurgat universalis, ac per hoc invidia, quæ nec mortuis parcit, observetur particularis, cum digito Dei molestia superetur Pharaonis: Quapropter operam dedi, ex patrum schedulis, hujus viri dignissimam Deo conversationem, potius quàm miracula, quæ nonnunquam reprobis cum sanctis communia sunt, continentibus, sequens opusculum colligere, vestræq; sublimitati examinandum dirigere: malens stylum simpliciorem verecundiæ patere, quàm civitatem supra montem ponendam, in valle torporis & oblivionis diutius latere. Adjeci * tandem ex innumeris, quibus plurimæ ad memoriam ejus lætificantur nationes, sub probabili testimonio pauca duntaxat signa, ne sicut videntibus gaudium, ita audientibus nimietate sui generarent fastidium.*

* al. tamen.

VITA
S. CONRADI EPISCOPI.

Gitur Beatus Conradus, nobili Alemannorum stirpe exortus, in paradisi, ut germen uberius, erumpens florem, Illustrem nobilium exornat propaginem. Quem enim clarum altior carnis edidit nativitas, hunc clariorem atque excellentiorem spiritus reddidit generositas: Ita in hanc ab ipsis tenerioribus annis totus transfertur. Gratia quippe superna virtutum initiis primordia ejus comitabatur, & quantus esset futurus, jam pro ætatis modulo non mediocriter in eo formabatur. Denique traditur à parentibus Constantiensis Ecclesiæ fratribus, literarum scientia imbuendus. In quorum contubernium, illius forte, cujus est assumptio nostra, receptus, ad excubias tabernaculi, quod fixit Deus, minister initiatur Leviticus. Nec defuit unctio spiritus alumni sui præcordiis, quæ frustrari non sinebant labores hominis extrinsecus docentis, dum quælibet liberalis
639 disciplina docibilis, Dei ardentius reconderet semina, multiplici quandoque fructu proferenda. His studiis, lubrico ætatis illius gradu transcurso, solidioris intellectus, & habitus animum roborat progressu, in tantum, ut corruptibilis æstum naturæ divino temperaret timore: ac per hoc in ejus pectore sedes fundaretur sapientiæ. Jam tanquam mediocri gravitatis morum solio residens, mirabatur, si retro respiceret præcipitium adolescentiæ, immuni se passu evasisse: nec tamen de hucusque servata præsumens innocentia, Vitam arctiori parsimonia moderatur observantia. Per idem tempus Ecclesiæ Constan. Pontifex reverendus præsidebat Notingus, qui ubi viri hujus conversationem probabilem & honestam comperit, in opus ministerii sui eum assumpsit, ut instar Josuæ, populo Dei præferendus instrueretur, qualiter ipsi præsul tanquam Moysi successurus, ducatu spirituali quandoque potiretur. Publicis igitur & privatis Ecclesiasticæ curæ instans negotiis, ut major consilio, ut expeditior verbo, illius gratia, de cujus plenitudine omnes accepimus, non sine admiratione vigilantius auditur ab omnibus, cum in singulis causis ac personis, idem sibi, diversus pro rationis qualitate videretur aliis. Super egenum & pauperem intelligens eorum inopiam, quam divitiæ parentum alienum à se † fuerant, compassione experiri desiderat, se miseriorem, se inferiorem reputans, si cuique pro viribus non subveniat. Cunctis oppressis, pro sui relevatione tum temporis Episcopum adeuntibus, hic facilis accessus, hic non emptus causidicus, hic postremò adjutor in oportunitatibus, verum, quia tantæ virtutis homo digniori probandus erat exercitio, in præpositum à fratribus eligitur, ac per hoc communi rerum utilitati prospicitur. Nam juxta adepti culminis honorem, quod hactenus voluntate, deinceps operatur bonum ad omnes, facultatis liberalitate: præsertim cum ambitionis, quam nimirum generat avaritia, ignoret cæcitates: sed quanto † magnus sit, tanto magis sectetur humilitatem, eò largius charitatis amplectatur benignitatem. Non minus & ipse honorabilis atque amabilis, tum pro reverentia dignitatis, tum pro affectu paternitatis, habetur universis: Qui felix revera illud ævum arbitrantur, quo tanti vir exempli divinitus orbi donatur. Interea præfatus Antistes humanæ debitum persolvens naturæ, defungitur, cujus corpus à S. & venerabili Udalrico, Augustensi Pontifice, sepelitur. Hic admirabilis vitæ pater, cum erga viduatam Ecclesiam in eligendo Episcopo, pro cœlesti duceretur oraculo, triduanum jejunium toti clero indixit

† forte fecerant.

† forte major.

indixit & populo: dignum afferens majora quæque divinarum rerum consilia, majori devotione, à Spiritu consilii fore petenda. Tum die statuta, frequens utriusque sexus & ætatum concursus, grandis fit omnium expectatio, quem Deo plenus pater Udalricus idoneum gregi dominico pastorem exprimat primus. Ille Spiritu instructus, Conradum non modo irrepræhensibilem, sed & omni, qua Apostolus Episcopum describit, forma perfectum, in hoc opus bonum hortatur assumendum. Nec mora, hæc vox in ore universorum, iuxta generale Votum, Deus dedit nobis Episcopum. Renitentem ergo & indignum se vociferantem, Cathedra pontificali Constantiæ suum exaltat Conradum: Ad cœlum usque laudibus suum attollit electum. Gaudet clerus, se promeruisse talem præsulem, qui sibi & sapientia præesse valeat & providentia. Cum alterum eorum hunc præcipuè ordinem respiciat, altero specialius indigeat. Quamvis enim filii sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sint, ab illa tamen sapientia, quæ desursum est, oculus eorum quam plurimum caligat, cujus radii Deo dicatos tanquam proprios filios clarius illustrant. Quorum etiam purior obtutus vigilanti præsidentis servandus est cura, ne aliqua tenebrosi sæculi turbetur nebula. Impatiens enim pluviarum est purpura, qua altare aureum tabernaculi fœderis involvitur: sagis vero cilicinis, turbinis & imbrium tempestas impune excipitur. Sed ut stylus, ad novi Antistitis obsequium, velud parvulus ad maternum recurrat sinum. Lætatur populus de tam eximio pastore, cujus voce indesinenter ad uberrima vitæ invitatur pascua, cujus opera à salubri nullatenus discrepant doctrina. Cum enim sic se imperitum genus hominum habeat, ut si secus, quam docet, prædicator agat, nec vera quidem suspicetur, quæ dicat: Hic doctor verax, hic orator justitiæ, operum commendatione, vulgari laude ferebatur: ac per hoc non paucas Deo lucrabatur animas, pauperes vero patrem in eo se accepisse fatentur, quorum miseriæ caminus suis refrigescit diebus: Quorum nuditas vel inedia hospitalis viri largitate solatur continua. Quibus & domum in ipsa Civitate ædificavit, in qua sacrato principum Ecclesiæ numero, duodecim pauperes extra superveniences jugiter pascendos disposuit. Postremo ipsi nobiles ac potentes mundi, exemplis ejus sub potenti manu Dei, addiscunt humiliari: Nec est ulla jam utriusque sexus mortalium conditio, quæ suo non instruatur documento, seu reficiatur beneficio. Principalem præterea Genitricis Dei Ecclesiam duplici cumulavit thesauro. Copiosis videlicet undique collectis sanctorum reliquiis, & Metallorum ex auro & gemmis fulgoribus preciosis, tres insuper Basilicas, unam foris murum civitatis, duas infra construxit, easque dote habundanti dedicavit. Ex quibus in illa, quæ ad honorem Beati Mauritii fundatur, Sepulchrum Domini in similitudinem illius Hierosolymitani factum, mirabili aurificis opere gyrum decoravit: ubi & duodecim Clericos datis stipendiis ordinavit. Auget quoque fratrum majoris Ecclesiæ numerum, speciosum ex propriis ac memoriale tradens eis allodium, ne, si militantes Deo gravius paterentur victus aut vestitus dispendium, illud, tanquam in deserto murmurantibus, virus irreperet serpentinum, quod non, nisi per dominicæ passionis fugatur intuitum. Quanquam enim nosset, timentibus Deum nihil deesse: cum autem rebus, aut sola, qua penuriam superent, patientia exuberent, nobis tamen omnibus præcavere conatur, ne scandalo vel pusilli Ihesu offendatur. Plenus ante & retro oculis, præsentibus prospicit atque futuris: Nec est studium Ecclesiasticæ traditionis aut religionis, unde fervente in Deo illius animum enormitas exterreat laboris, pericula maris tertio tentat, ut totiens Hierusalem, etsi terrestrem videat, non pro nihilo ducens, si terram promissionis & oculis intueretur carnis, ubi patriarcharum figuris & prophetarum transcensis oraculis, ipsum Deum & hominem, quem præcinebant septem humanitatis suæ referantem signacula, fidei contempletur oculis. Supra memorati patris Udalrici, ut David Samuelis, perfruitur amicitia: exercitatur mutuæ visitationis frequentia. Nec immeritò: in ipso quippe spiritu, 640

Episcopus hic per Antistitem eligitur, quo rex illic per prophetam ungitur. Est autem in territorio Constantiensi castrum, ex situs proprietate, Lauffen denominatum, in quo, dum simul commorantes, die quadam Rheni, maximum velut in abyssum proruentis, indeque visu horribili ebullientis, mirarentur impetum, duas vident volucres, circa rupes, è medio fluminis prominentes, incessantique volatu gyrantes. Quæ ingruente interdum rotatus defectu, aquarum voragine præcipitari incipiebant, rursumque emergentes, miserabile spectaculum intuentibus præbebant. Non diu re insolita Sancti frustrantur: qui in avium specie, animas nec dum ad plenum purgatas, illo tormenti genere cruciari, per Spiritum docentur. Festinatur ergò ad celeberrima mensæ cœlestis præsidia: Et prior ut hospes accedere cogitur Senior Udalricus, hostiam vitæ immolaturus. Qua diuinitus accepta, non nisi una comparet avicula. Altera quoque per dominum domus Conradum affertur salutis victima, & altera simili translationis modo liberatur anima. Præterea Spiritum prophetiæ beatissimo Conrado non defuisse, ex his, quæ sequuntur, possumus colligere. Causa extitit, pro qua terminanda domum, in qua tunc morabatur fortè, egreditur, cum paucis consilium habiturus, super cujus sedile in medio relictum, dum optimæ indolis Gebehardus, tertius post eum Episcopus, non serii gratiæ sedisset, repertus in eo, talia a superveniente patre non sine rubore verba audivit: † Præmotura, inquit, Gebharde, sedem meam arripuisti, ante tempus locum Pontificis invasisti: Mihi succedet, qui prior te in hac Cathedra sedebit. Quod quam verum fecerit, exitus rerum probavit. Viro namque Dei à præsentibus sublato, Gamenoldus quidam vacanti excipitur solio. Hoc item ante Lustri unius expletionem defuncto, dictum Gebhardum Constantiensem promeruit pastorem, sanitatis revera & morum prædecessoris sui Conradi in omnibus hæredem. De cujus virtutibus retexere aliqua, epistolaris minimè permittit angustia, maximè, cum tantæ credantur, quam ad laudem ipsius materia brevitatis impatiens esse videatur. Tandem ad transitum patris Conradi, calamo festinanti, de multis, quæ ad honorem Dei, in sui Pontificis dici poterant factis, unum ponatur, quod tam imitatione quàm admiratione relatu non indignum censeatur. Paschalis siquidem lætitia dies advenit, in qua vir iste Agnum, cujus sanguine tum intentionis nostræ superliminare, tum postes Corporis purgantur & animæ, inter Missarum arctiorem Deo patri obtu-
641 lit. Accepto ergo Corporis dominici sacramento, venitur ad sanguinis ejusdem participationem. Calix ex more disco operitur: aranea vitæ liquori illapsa cernitur. Animal mortis exitium homini exteriori minatur, sed interim poculo immortali animatur. Quod fecit minister cœlestis convivii: Summa accinctus fide, nihil in hac re mortale, nihil ducit exitiale, avidius consumit, & quod Sacramenti & quod exterminii fuit, non immemor antiqui serpentis venenum, Antidoto passionis dominicæ evacuatum. Cerneres ministerii hujus cooperatores pallescere, imminens Antistiti, ut suspicantur necis periculum circumstantibus innuere. Ab omnibus in commune tristatur ac timetur, dies gaudii in mœrorem vertitur. Tamen peracta Communionis distributione, ultra omnium spem, ad mensam artus jejuniis attenuatos refecturus, accedit, sed non gustando cibum, aliquamdiu sedit. Percontatur secretius, quid esset acturus: Expecto, inquit, hospitem in proximo venientem. Et reclinato super mensam capite, exitum araneæ, aperto præbet ore, quæ nec mori in homine Dei, nec mortem potuit inferre. Tum quanta convivarum exultatio, quanta de viri constantia suboritur admiratio. Lector potius animo concipiat, quam exprimendum verbis exigat. Cæterum plenus dierum, cursum consummavit, fidem servavit, sibique repositam justitiæ coronam à Deo justo judice recepit. Transiit autem de hujus exilii tenebris, VI. Cal. Decemb. Anno dominicæ incarnationis nongentesimo septuagesimo sexto, Episcopatus sui quadragesimo secundo, mundi scilicet hæremo vastissima, virtutum progressibus, tanquam sub hoc Castrorum numero fœliciter excursa,

cujus

Descriptio cataractarum majorum Rheni.

Forte Prematurè.

cujus signa vel miracula, quibus eum numerosius in hac credimus fulsisse vita, ex scriptorum incuria temporibus nostris pauca sunt cognita, ac per hoc, quæ minus probabili didicimus relatione, posteris stylo noluimus commendare, præsertim cum antiquis merita non indigeant testimoniis, quæ semper nova ad sepulchrum ejus gratia totius declarantur sanitatis. Ut enim quædam ex his dicamus, duos à nativitate Cæcos ibidem diversis temporibus illuminatos vidimus. Et veritatis promissa sunt impleta. Qui, inquit, in me credit, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, Christus enim cæco à nativitate visum reddidit, quod Pharisæi calumniantes, sub Moyse facere nequeunt. Conradus per Christum potest & poterit.

Sequuntur Miracula.

FErtur, quendam utriusque pedis officio quatuor annis privatum, sex mensibus circa viri hujus memoriam baculorum sustentaculis girasse, crebrisque precibus pro adipiscenda sanitate noctes diesque continuasse, ubi cum die quadam ligneis solito innixus gressibus, orationi instaret attentius, subita caligine hebet visus, obrigescunt manus, vires amittuntur, baculis elapsis, labitur homo: circumstantes occurrunt, erigere lapsum gestiunt: Sed absque voce & motu durantem, mortuum credunt: exequias tamen facturi, cadaver levant: Et ecce oculos sensim aperire seminecem aspiciunt, extendere crura, huc usque curva, lætiores cernunt. Totus ergo in momento restitutus homo, & Deo laudem, & mortalibus adauxit fidem. Quanquam enim signa non fidelibus, sed infidelibus tribuantur: Nonnunquam tamen credentes, ut in fide crescant, ut in spe æternitatis ac fervore charitatis proficiant, gratia quoque sanitatum provocantur.

Puer quidam, longa corporis molestia debilis effectus, extra hominis incessum manibus reptabat & pedibus. Hic fama beati viri attractus beneficiorum, patri suo, quatenus Constantiam deferretur, supplicat enixius. Qui filii congaudens fidei, annuit petitioni. Navicula ergò ad optatum devectus locum, vasculi cavea excipitur, & tanquam immobile quid ante præsulis tumbam deponitur, unde oblatione facta, excutitur, ut miseræ conditioni astantes compatiantur. Videntes, quadrupedis more hominem reptare, & quia luminis vel graduum crepidine sanctuarium ingressurus offendebatur, distendere genua retorta cogebat. Tali scandens conamine, ad genitricis Dei pervenit altare, in quo munusculum oblaturus, primo hærere, deinde altiora petere manibus cœpit, quousque vota peregit. Hoc igitur modo animal pronum remansit erectum, & ex informi hominem integrum, pater recepit filium. Crederes matrem Domini hoc retulisse, si fides simplicior sanati concordaret: Sed per eam, & cum ea Conradum id potuisse, nulli dubium, ac per hoc non incongruè utrique ascribitur, quod hinc spe, hinc re egens consequitur. 642

Vidimus mulierem quandam, plantis fulcantibus nates contractam, circa sæpe dicendi patris volutasse Mausolæum, ejusque omni annisu diebus aliquot flagitasse suffragium. Quæ pristino gressuum statu redintegrato, multis inibi annis curationis adeptæ fuit testimonio.

Altera quoque decennali ægritudine confecta, ad usque ulcerum saniem, tam ex sinistro latere, quam ex collo periculosius erumpentem devenit, tandem aliquantulum fluor ille siccatur execrabilis, sed tabefactum remanet brachium cum . . . . ejusdem lateris. Denique sæpius in somniis videt, se memoriæ beati viri assistere, indeque curatam incedere. Evigilans de imaginaria quidem salute tristabatur, sed occultiori quadam spe consolabatur. In qua etiam cum aliis, quos illius temporis festivitas attraxerat, civitatem ingressa, sociisque ad ecclesiam properantibus, nuditatis verecundia, hospitio retinetur sola. O mira, O stupenda conditoris judicia. Multi eum nesciunt, & sanissimi divitiis affluunt: Nudi sunt justitia, & incedunt ornati gemmis & purpura, hæc vero paupercula, dirissimis affli-

cta cruciatibus, cum nudo Adam latitat verecundius, nisi quod ille pro Paradysi ejectione, ista pro Ecclesiæ merebat sequestratione. Uterque tamen obnoxius morti, ac pax † hoc pudoris confusioni. Hanc igitur mulierculam à publicis arcente

fortè malo. gemino misera, cum frustratæ spei, cum mendicitatis torquebatur dolore, rivisque lachrymarum uberrimis nonnullos, qui eam noverant, ad pietatem flectit compassionis. Vestibus ergo populari vehementia collatis induitur, ad eum, cum hactenus in visu præsentabatur, frequenti turba deducitur. Super cujus Sarcophagum, aridam dextra fulciente offerens manum, miseriæ suæ plena fide fecit sacrificium. Nec diu supplicans tardatur, cum manus, cum brachio redivivo donata, mota retrahitur.

Item puella confluentem in hunc locum innumeram multitudinem comitabatur, quæ digitis in volam contortis, ex utero matris cruciabatur, hæc dum protinus curaretur, lascivior aut simplicior, rem celans egreditur. Incommodi statim priori occupatur: manca nimio hæsitans stupore, periclitatur. Ocior tamen redit, confitetur, quod celavit, mirantibus cunctis, sanitatem, quam amisit, denuo recepit. GALLUS quidam Pictaviensis, duodecim annis claudus, Constantia longævus viator venit. Hic, ut solitum est, vice pedis alteriusque basi lignea nequa-

fortè arefacta. quam sustentatur. Tibia quippe cum pede † occesacta, & ferè in fistulæ subtilitatem redacta, totus in poplite humor nocuus concrevit, ac per hoc genu in maximum tumorem excrevit. Sex ergo mensibus in urbe moratur, & visis tantis curationum beneficiis, sed spem recuperandæ salutis animatur, Ecclesiam frequentat, ut sui, jam tempus multum habentis, ut è longinquo venientis pater sanctus misereatur, supplex postulat. Interea nox sanctissima Pentecostes supervenit, in qua excubias circa sepulcbrum ejus devotus egit. Ventum est ad matutinorum Vigilias, & novo cruciatu dicta membra jam dudum emortua incipiunt torqueri, ita, ut jam derepentino dolore magis, quam de gressus afficeretur privatione. Sensus in brevi amittitur: ipsa quoque vox adimitur, hora dicendi cantici, Te DEUM laudamus, instabat, & homo vires cum incessu naturali recuperabat. Duplici ergo laude jubilatur, dum spiritus paracletus & propria festivitate & hominis liberatione universos consolatur.

Puerum quondam in claro constitutum, sed in natura paralysi debilitatum, parentes ad hunc deferunt patronum, & quia non de infimis natalibus erant procreati, plures condolentes, tam suæ quàm geniti inveniunt oppressioni. Non minimâ ergo plebe stipati, debilem suam ante viri DEI memoriam exponunt, seque in terram pro eo supplicaturi mittunt. Quid amplius morer? Fides eorum ex alto respicitur, æger Conradi meritis attollitur, Pontifex sanctus in ministerio tabernaculi perfectioris honoratur, mirabilis DEUS in sanctis suis prædicatur.

In Cœnobio quodam sanctimonialium, dum Virgines diversis laborabant ægritudinum molestiis, una siquidem ex vomitus instantia, mensibus octo non retinens alimenta, desperatur: Altera paralysi gravissima resoluta, periclitatur. Compertis hujus patris virtutum præconiis, ab ipsis claustri seris pia spe trahuntur: Sed tam morbi, quàm infirmæ ætatis pudore à publico repelluntur. Nox igitur

643 huic fluctuationi satis factura præstolatur. In qua navi impositæ, prima Vigilia (non enim longe distabant) ad urbem perveniunt: intromissæ, præsidis velut coram positi vestigiis fide plenissima prosternuntur, pro diu sperata salute preces cum lachrymis à pernoctantibus funduntur. Est autem in eodem loco memorati viri poculum ligneum, non indebita veneratione hactenus servatum: Unde, cum summa aviditate modicum aquæ gustassent, vis quædam cœlestis undam subsequitur, quæ perfectam in eis medicinam operatur. Ad cœlum hinc inde laudum voces tolluntur, ipsæ enim qua à clero civitatis & populo lætitia prosequuntur virgines, à sororibus incolumes excipiuntur.

Aliam vidimus ab infantia paralyticam, ibique jam adulta ætate sanatam, hæc potitæ immemor gratiæ, petulantior vagatur, amissaque virginitate, per quendam,

dam, ſe clericum profitentem, gravidâ efficitur. Concepit ergo iniquitatem, & peperit dolorem, quia priſtinæ ſtatim debilitatis induit confuſionem. Cogitur miſera ad pœnitentiam: Reviſit patris Conradi Clementiam, obtinet denuo per eum curata veniam. Ex integro tamen poſtea minimè convaleſcit, ut artus imbecilliores violatæ mentis deplorent integritatem. Jam vir egregius, fama trahente, non modo ubi requieſcit, à malè habentibus frequentatur, ſed etiam ubivis terrarum auxilium ejus in cunctis anguſtiis imploratur & impetratur.

Siquidem adoleſcens quidam, dum Thuriæ fluvium veſpertino tempore per incultum vadum aliquando tranſire vellet, fundo repente limoſo, & arborum radicibus unda congeſtis, hæret irretitus. Validiori impellitur torrenti, & quia obſiſtendi, ſeu quoquam divertendi, locus non occurrit hærenti, ad natandum divaricatur. † Martibus flumen ſulcatur, ſed pedibus immotis aquæ impetu ac fruticе caput obruitur. A ſervantibus in ripa, quas nudus depoſuerat veſtes, nimio attoniti clamore, juvenis advocantur parentes. Res flebilis à ſororibus duabus (hæ enim fratrem ſubmerſum comitabantur) confuſa ſingultibus voce refertur, locus periculi monſtratur, diſcurritur, quæritur, nec invenitur. Tota vociferantium ejulatu perculſa accurrit villa: Et quia quæſitus non comparet, retibus pro ſaltem tumulando cadavere laboratur. Noctis jam tenebræ inſtabant, quæ finem quærendi dabant, ſpem inveniendi negabant. Communi ergo omnium voto, ſpecialibus beati Conradi patrociniis, ſive in corpore, ſive extra corpus commendatur homo, & ſic ad triſtes lares reditur. Tertia parte primæ noctis Vigiliæ tranſacta: Ecce gravior unda, quaſi de obice indignata, in quandam ſe voraginem circa appoſitum animal collegit, & hoc impetu ſinuoſo prorumpente, ad littus è regione aquarum tranſvexit. Ex terra factus, aridam, ut à ſe alienam miratur, nullatenus contrariam naturæ aquam, utpote quæ eam extinguere non potuit, ſuſpicatur, dum creatori ſive ad mortem, ſive ad vitam ab utroque elemento indifferenter ſerviatur, inſuper de rerum permutatione, & has unde patiatur tenebras, qui clara die ſubierit undas, ſecum hæſitans, longam ordine tranſpoſito pernicionis moram æſtimat breviſſimam: dum è converſo breve omne delicioſum, & longum ducatur omne periculoſum. In ſe tandem aliquantulum reverſus, domum regreditur, nuditatis ſuæ nec dum memor: ut genitus tamen recognitus, genitorum ſtupentibus excipitur amplexibus: Craſtina illuxit dies, & velut reverſus ab inferis, irruenti turba vallatur, ut alterius ſeculi nuncius, quid ſecum ageretur, qualiter evaſerit, diligentius percontatur. Alter igitur ſalvationis modus non minima inquiſitione facta ignoratur, niſi qui fide omnium exundanti veriſſimus probatur, quod nimirum illius meritis ſit liberatus, cujus fuerit, mortalium deſtitutus auxiliis, ſingulariter commendatus.

Manibus.

Laudandus Deus in Sanctis ſuis.

25. GAMENOLDUS, XXV. Epiſcopus Conſtantienſis, de quo non aliud, quam ut in S. Conradi legenda reperitur, ipſe tantum quatuor annis præfedit, & ſecundum monaſterii S. Blaſii chronicon obiit anno Domini DCCCCLXXXVIII. ſed revera Anno ejuſdem DCCCCLXXIX. ſeptimo Othonis ſecundi Imperatoris anno. Rectius Gaminolfus.

(26.) S. GEBHARDUS, XXVI. Epiſcopus Conſtantienſis, hic generoſus & venerabilis antiſtes meretur, ut nobiliſſimam generis ſui propaginem edicamus, eam enim ex annalibus monaſterii Petridomus, quod ipſe (ut ſubjicietur) fundavit & dotavit, excerpere & colligere potui, illam quoque ita ſcire convenit. In Gallia Togata vir ſiquidem erat nobiliſſimus, cui Francorum Rex (qui & Romanorum Imperator extitit) ſororem matrimonio copulavit. Ex qua duos genuit filios, qui ambo, ut genere, ita & animi virtute facti ſunt clariſſimi, hique cum adoleviſſent, & rebus opulenti, viribus atque armis eſſent acerrimi, contigit, ut inimicitiæ venenum 644

necum inter Regem provinciæ ipsius, & ipsos irreperet, eorumque præcordia in *forte donec.* tantum inficeret, ut nullatenus antea cobiberi potuerit, † neque Regem manus gladii vita privaret. Rege igitur interempto, timentes hi duo comprovincialium suorum conspirationem, ad avunculum suum, Imperatorem Augustum, se contulerunt, atque ab eodem gratanter accepti, in Alemannia habitationes acceperunt, loca quam plurima, & ficut multa, ita & optima dedit, quippe eis Potamum & Brigantium, Uberlingen & Buecborn, Achihusen, Turingen atque Haisteragew, Winterthur, quæ cum omnibus appendiciis eorum, & in Curiensi Retia, Mesauch & alia multa, quæ temporis vetustate memoria deleta sunt. Talibus ergò ab Imperatore donis ditati, cum ea adiissent, & suo juri mancipassent, viris suis nobilibus, qui secum venerant, ex eis dona largiti sunt. Et alii quidem dederunt Turingen, alteri Uburlingen, alii vero Buechorn, qui & postea cum eis affinitate conjuncti sunt, posteaquam igitur Gallorum furor, qui contra hos duos Germanos ob Regis sui necem exarserat, sopitus esset, propinqui & amici eorum mittentes, ut ad patriam suam redirent, rogaverunt. Quorum unus magnis devictus precibus, in patriam rediit. Alter vero, Udalricus nomine, in Alemannia remansit. Et omnia, quæ ab Imperatore data erant, retinuit per se & posteris ejus: Ex hujus itaque semine genitus est Utzo, pius & venerabilis Comes, qui apud Brigantium habitabat, loco habitabat, qui adhuc ruinas ostendit habitationis antiquæ. Hic Utzo (ut incidens non omittamus) tantæ factus fuit pietatis & meriti, ut & aves ejus sanctitatem sentirent, ac de ejus manu cibum caperent, & cum satietate abirent, aliæ denuò saturandæ venirent. Item uno die, diluculo ad hostium ejus cubilis cerva è sylva veniens pede pulsavit; cumque hostiarius aperiret, & videret bestiam stare, ostiumque pulsasse renunciaret: Eya, inquit ad servum, sequere eam, & vide, si quid forte velit. Ille nil moratus, secutus est præcedentem. Quæ in sylvam eum duxit, & ei partum suum ostendit, in compede hærentem pede, & stans capite demisso aurium motu, quasi rogare cœpit. Ille confestim, dum pedem hinnulo de compede solvit, illa cum catulo læta in sylvam abiit, servusque ad Dominum rediit, atque ei, quæ gesta sunt, nunciavit. Talibus & his similibus cum hoc venerabili viro Deus quasi joculabatur. Quia Jocundus homo, qui miseretur in Domino, non commovebitur in æternum. Hic ergo Utzo Comes quatuor genuit filios, unum Ulricum nomine, alterum Marquardum, Lutfridum tertium, quartum vero totius generis decus GEBEHARDUM, defunctis deinde parentibus, cum fratres quatuor inter se hæreditatem dividere vellent, unus eorum, Lutfridus nomine, cum deses esset & imbellis, cæterisque despicabilior, verens, ne fortè propter ignaviam suam à fratribus in divisione contemneretur, secum tractare cœpit, qua arte eos circumveniret, ut sibi hæreditatis partem non negarent, multa igitur secum volvens, & ad ultimum sibi suisque posteris consilium experiens, sic unum è fratribus suis, aliis ignorantibus, affatus est: Scis, inquiens, frater, scis, quod ego fratribus meis impar, nequaquam sæculi negociis idoneus appareo, sed si meis consensum præbueris consiliis, non modicum commodum tibi tuisque posteris præstabis: Te nempe præ fratribus cæteris diligo meis, tecumque habitare desidero; Et ideo, cum ad divisiones bonorum deventum fuerit, omni nisu satage, ut in meam partem cadat Winterthura cum appendiciis suis, sciasque procul dubio, quin, si hæc in meam devenerit proprietatem, quod tibi eam sum traditurus, & ipse tecum deinceps, quemadmodum jusseris, ero permansurus. In hoc ergò tuæ consule utilitati, obtemperari stude voluntati, pariterque fratri secundo. Sic etiam locutus est & tertio, singulis credentibus, quod hæc sui amore loqueretur, omnesque hac spe promptos ad suæ voluntatis reddidit effectum. Itaque cum ad divisionem ventum esset, unicuique sua sors caderet, festinabant singuli Lutfridi adimplere petitionem, ignorantes singuli, quod unicuique eorum æqualia promisisset, & quia omnium par erat voluntas, facile est ad effectum perductum, quod omnes uno animo voluerunt. Et Lutfrido Winterthura cum omnibus suis confirmaverunt,

runt, at ille merito lætabundus sibi tradita adiens, egregia prædia juri suo mancipavit universa, talique fratres fefellit astutia, atque agriculturæ operam dedit, & multa peculia congregavit, acceptaque uxore, ex ea filium genuit, Adelbertum nomine, qui cum Beato Leone Papa, in Apuliam transiit, ibique pro causa S. Petri contra Nortmannos, qui Apuliam invaserant, pugnans occubuit, ejusque filia erat Adelhaidis, quam Comes Hartmannus Senior de Dilinga in matrimonium accepit, quæ ei Hartmannum peperit juniorem, & Adelbertum, & Udalricum, qui apud Constan. Episcopus factus est, filiasque tres, quarum una in sanctimoniali habitu commorata est, alia vero Udalricum, Comitem in Gamertingen, genuit, & Adelbertum, Comitem in Achalm. Itaque supra memoratorum fratrum, scil. ornamentum eorum Gebhardus, ex defunctæ matris ejus Diepurge utero excisus, & fomentis quibusdam obvolutus, usque ad tempus maturitatis, Deo vitam ejus ad multorum salutem præservante (de talibus tamen excisis literæ testantur, quod si vita Comes fuit, felices in mundo habeantur.) Itaque nutritus. & litteris traditus, apud Constan. eruditus, ibique Canonicus factus est. Cum autem fratres ejus, ut supra scriptum est, sortes hæreditatis paternæ inter se distribuere vellent, hunc Clericum esse, nec hæreditatis eorum indignum, sed ex facultatibus Ecclesiæ satis opulentum esse dixerunt. Ille hoc audiens, gravi indignatione portionem suam exquirebat. Et quoniam eloquentissimus erat, & efficax, comminabatur eis ultimum, quod scilicet, si sponte sibi jus hæreditatis dare nollent, se arma sumpturum, & gladio defensurum. Igitur hoc fratres percipientes, inviti fecerunt, quod spontè noluerunt, eique partem suam ex integro tradiderunt, at ille, quæ lex Dei ejus, erat in corde ipsius, terrenis divitiis non supplantati sunt gressus ejus, sed Ecclesiæ S. Mariæ Constan. partem prædiorum suorum, temporibus beatæ memoriæ Conradi præsulis, tradidit, talesque literas dedit.

Noverint omnes tam præsentes quam futuri, quod ego Gebhart S. Constan. ecclesiæ frater indignus, cogitans pro remedio animæ meæ, nec non Evangelica & Apostolica secutus præcepta, cum consensu fratrum meorum & advocati mei Udalrici, juris mei proprietatem, quam parentum successione, in locis Oberndorff, Hutzlinbach, Philophinga, Lutheresdorff cum omnibus appendiciis, ad eadem loca pertinentibus, ædificiis, mancipiis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, & cunctis ad eadem loca pertinentibus, dignoscor habere, trado ad S. prædictæ Constan. Ecclesiæ cœnobium, fratribus Deo ibidem assiduè famulantibus, cui vir summæ religionis & doctrinæ, Conradus Episcopus, regimine speciali præfectus esse videtur, ea tamen conditione, ut ego eandem ad me recipiens proprietatem, vel alius ejusdem fraternitatis, quemcunque voluêre, censum inde persolvat, singulis quibusque adhuc in posterum annis, festivitate S. Patris nostri ac venerabilis Papæ Gregorii, prædictis fratribus, sicut Canonica monstrabit regula, sumat. Acta Constantiæ quarto Idus Martii, præsente & consovente prædicto advocato meo Udalrico, nec non & aliis testibus, quorum subscripta sunt nomina, Eberhart, Lutfrid, Eleibolt, Compret, Adelbert, Merebot, Lutpret, Sigipret, Hadepret, Dietger, Wern, Adilgon. Sed nota, quod licet S. Gebhardus, antequam fieret Episcopus, hanc donationem Ecclesiæ Constan. fecerit, ipsa præfata loca in beneficium recepit, ea conditione, ut ipse jam dictæ Ecclesiæ fratribus in festivitate Sancti Gregorii ministraret, postea tamen, dum Episcopus factus esset, & monasterium in † Petridomo fundavit, jam dicta prædia præfata conditione illuc concessit, & versa vice, eisdem fratribus Constantien. Ecclesiæ constituit, ut ter in anno cum solenni processione ipsum monasterium adeant, singulisque vicibus, pro ejus anima missam cantent: Et insuper in festo S. Gregorii publicam de eo festo missam decantent, monachique chorum regant, & altare ministrent, atque à Clericis ea die de supradictis prædiis duo talenta & quinque solidi ad servitium dentur. Is autem venerandus Pontifex, divino 645

† Petershausen.

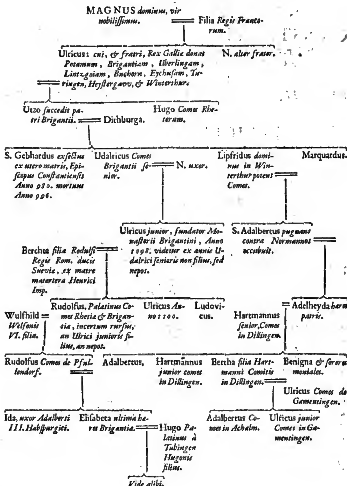
ſuccenſus amore, cupiens ſub regularis obſervantiæ inſtitutione animas Deo lucrifacere, erectionem & dotationem monaſticæ domus conſtruere deliberavit de monaſterio, quod S. Gregorii ad ripam fluminis Rheni, ordinando conſtituit. Itaque Anno Domini IX. C. LXXXIII. Baſilicæ jecit fundamenta, obtulitque aureos 4. quos ſub ſingulis Eccleſiæ IIII. angulis poſuit: Et Cryptam fecit ab occidentali parte, in qua aquæ puteum fodit, & altare S. Martini in ea collocavit, quod poſtea Gebh. III. de-
646 ſtruxit. Super cryptam ſanctuarium fecit, ubi altare principale in S. Gregorii honore conſtituit, ſuper quod ciborium nimis ſpecioſum fabricavit. Cum igitur columnas quatuor de ligno ilicis feciſſet, & figuram vitis in eis fabricari diſpoſuiſſet, urbanos Conſtan. in unum congregavit, eoſque ſic affatus, ait, habeo quatuor filias, quas me nuptui tradere oportet, at ſine adjutorio veſtro eas nequeo ornare, ea de cauſa vos convenio, & ut aliquid ſolatium pro acquirendis ornamentis, pro poſſe & velle veſtris habeatis, peto, cumque omnes ſe id quam libenter facturos reſpondiſſent, Columnas perferri juſſit, dixitque ſe has argento veſtiri velle, & ut ſibi ad hoc auxilium ferrent, cœpit precari, quod & omnes animo prompto fecerunt, nam eorum ſolatio columnas argento veſtivit, eaſque ſuper baſes lapideas decentiſſimè ſculptas conſtituit, ſuper ipſaſque columnas arcus quatuor poſuit, quas à parte una, exaurato argento, ex altera autem, deaurato cupro veſtivit: Super arcus autem & columnas tabulam poſuit, magnitudinis tantæ, ut totum operiret ciborium, in medio feneſtram habens rotundam, & ipſam in circuitu intrinſecus aurato cupro opertam, inferius autem marginem habebat prominentem, quam argento veſtivit, ipſa autem tabula erat per totum ex inferiori parte aurato cupro decenter operta, habens quatuor Evangeliſtarum imagines, elato opere in tranſverſum, quod ejus per quatuor partes erant laminæ affixæ argenteæ, & in unoquoque latere conſcriptus erat verſus, unus aureis deſcriptus, qui ſequitur.

Hoc opus exiguum diverſis artibus actum,
Fert tibi, Gregori, ſupplex devotio ſervi,
Præſulis indigni, quem tu cum plebe fideli,
Conjungas turmis, precibus Pater alme ſupernis.

Ædificia quoque plurima fecit hic venerandus antiſtes, admodum pretioſa, tam in choro, quam in Eccleſia, & circa altare, quæ per quoſdam Abbates poſtea immutata ſunt: quædam etiam vetuſtas auferebat, præſertim enim muri Baſilicæ erant ex omni parte pulcherrime depicti, ex ſiniſtra veteris teſtamenti materias habentes. Venetiarum namque Epiſcopus modium plenum graici coloris, qui Lazurius dicitur, quam picturam Conradus abbas ex toto deleverat, quoniam antiquitas ei jam abſtulerat decorem; Anno autem IX. C. XCII. Ipſe Beatus Gebhardus Eccleſiam in honore S. Gregorii Papæ in magna gloria dedicavit. Affectione quoque, qua eidem loco ſingulariter devinctus erat, mens ei fuit, monaſterio ipſi immunitatis privilegium ab Apoſtolica ſede conquirere, atque idcirco proprio corpore urbem petiit Romanam, Romamque veniens, à Papa Johanne hujus nominis ſexto, pro ſui veneratione adeò eſt honoratus, ut non tantum privilegium, quod ipſe petebat, ei concederet, verum ex gratia Pontificis ei permiſſum eſt, ut manum mitteret ad corpus Beati Gregorii Papæ, hac conditione, ut, quicquid uno tactu de ſacris oſſibus manu levaret, hoc ſecum deferat. Itaque Dei gratia caput ejus, cum aliis magnificis de corpore ejus reliquiis, ſuſtulit, omnibusque ad ejus libitum impetratis, quæ volebat, lætus impetravit, hoc ſiquidem ſanctum caput, pluribus poſtea temporibus lapſis, inventum eſt in capſa, firmiter olim ſolidata, ſcilicet præ antiquitate & in cautela prorſus reſoluta, quæ priſtinis temporibus, ut dicebatur, in altari S. Petri in plaga meridiana recondita erat. Aperta autem capſa, in ipſa altera capſa rubricata inventa fuit, ſanctorum reliquiis plena, inter quos dilectiſſimus theſaurus capitis ſanctiſſimi Papæ Gregorii comminuti repertus fuit, aliæque plures reliquiæ in eadem capſa repertæ fuerunt. Obiit S. Gebhardus VI. Cal. Sept. Anno 996. ſepultus in Baſilica S. Gregorii à ſe conſtructa, cum regnaſſet annis 16. Epiſcopus Anno 979. vel 980.

FAMI-

FAMILIA S. GEBHARDI: UTCUNQUE COLLECTA: SED NON OMNIBUS LOCIS CERTA. 647

648

DE VITA SANCTI GEBHARDI, CONSTANTIENSIS EPISCOPI, MONASTERII, QUOD PETRIDOMUS SEU PETERSHUSEN APPELLATUR, FUNDATORIS. LIBRI DUO.

EX ANTIQUORUM RELATIONE ET TRADITIONE ANNO DOMINI MDXI. CONSCRIPTI.

PER

FELICEM MANILIUM

EX CHARTIS MANUSCRIPTIS.

Hermannus Contractus in Chronico.

Anno DCCCCLXXIX. Constantiæ Gamenolfus Episcopus obiit: eique Gebehardus, nobilis & venerabilis Præsul succedens, XVI. annis Ecclesiam rexit, qui Basilicam S. Gregorii in ripa Rheni Abbatiamque suis ex prædiis construxit: jam dicitur *Petridomus.*

INCIPIT PRÆFATIO IN VITAM B. GEBHARDI, SECUNDI CONSTANTIENSIS EPISCOPI ET CONFESSORIS CHRISTI, PETRISHUSENSISQUE COENOBII CONSTRUCTORIS.

CUm rerum conditor protoplastum in paradiso mandatis institueret salutaribus, eidemque eum præficeret loco, ut spiritalem ibidem gigneret prolem, donec prædestinatorum numero completo, sine ullo mortis interventu, simul cum corpore & anima ad illum scanderet locum, de quo malignus cum suis sequacibus ceciderat spiritus: livore invidiæ stimulatus diabolus, quod caro possessura esset gloriam, quam ipse spiritus perdiderat, fallaci persuasione seduxit hominem, & promittendo divinitatem, quam non habuerat, etiam immortalitate simul cum gloria, quam jam habebat, nudavit: Deus autem plus malitiam hostis, quàm casum hominis detestatus, hominem quidem ad pœnitentiam revocavit, deceptorem verò æterna pœna mulctavit, dedit verò homini rectores atq; magistros, quibus per spiritum inspiravit suum, sive quid faciendum, quidve vitandum foret; ut cæteros regerent atque docerent per semitas justitiæ incedere, pravaque itinera devitare. Ad hoc promisit eis suum adventum in mundum, ut sua carne nostram liberaret carnem, & sua luce nostram illustraret cæcitatem, qui sedebamus in tenebris, & in regione umbræ mortis; hoc autem primò per Patriarchas,

triarchas, deinde per legem, postremò verò per multiformia Prophetarum prædixit oracula; hi enim omnes emissi sunt, prænunciare adventum salvatoris in carne, parareque Domino plebem perfectam. Ubi verò venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus, non solum autem eos, qui sine jugo erant, vocavit, dicens eis: Tollite jugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris. Expleta igitur dispensatione, pro qua carnem assumpserat, cum reverteretur ad patrem, à quo nunquam per Divinæ majestatis unitatem recesserat, non reliquit suos servos orphanos, sed consolatione sui spiritus eos 649
confirmavit atque solidavit, & jussit eos prædicare & testificari per omnes gentes pœnitentiam, & remissionem peccatorum accipere per lavacrum regenerationis, & fidem Christi Domini, introitumque regni cœlestis, & gloriam permansuram. Hujus autem primi seminatores verbi fuerunt Apostoli, deinde eorum successores, videlicet sacerdotes Domini, quorum plurimi etiam usque ad sanguinem pro eodem verbo certaverunt, & mortem libenter pro Domino pertulerunt, ut vitæ æternæ participes fieri mererentur. Alii vero jejuniis, vigiliis & orationibus semetipsos in ara cordis, Domino hostiam vivam immolantes, & aliis verbum vitæ annuntiantes, talentum sibi creditum cum lucro reportaverunt. Inter quos beatissimus Gebhardus, velut splendidissimum sydus, Alamanicis rutilabat in partibus, qui omni virtutum jubare ornatus, morum probitate, & testimonio vitæ pollebat, adeo, ut Deus omnipotens per ejus merita crebro faceret mirabilia, cujus nos omnia gesta non didicimus, sed pauca seniorum relatione ad nostras pervenerunt aures, quæ etiam, prout possumus, ad posteros transmittere curamus. Neminem ergo levitas remordeat verborum, nulli incultus sermo fastidium injiciat legendi, nec attendat auditor, quis, quomodo, sed quid, vel de quo loquatur, nec hoc quenquam movere debet, quod non visa sed audita scribere præsumimus, cum etiam Lucas & Marcus Evangelium suum, & plerique sanctorum Patrum conscripserint, quæ utique non visu, sed solo auditu veraciter perceperunt. Quanquam & hi, quorum relatu nos hæc percepimus, tales ac tanti extiterint, ut eorum verbis melius, quam propriis possemus credere oculorum obtutibus. Sed in hoc anteriores videlicet non mediocriter culpandi sunt, qui viderunt & interfuerunt his, quæ per illam Deus operatus est, quod hæc litteris tradere ad laudem Christi minime curavere, sed his intermissis, nos, Deo adjuvante, ad narrandi ordinem veniamus.

INCIPIUNT CAPITULA.

INCI-

INCIPIT VITA BEATI GEBHARDI, EPISCOPI CONSTANTIENSIS.

CAP. I.

De eo, quod de ventre matris excisus est.

BEatus Gebhartus, nobilissima Alamannorum stirpe, patre videlicet Uzone vel Huozone nomine, Rhetianorum comite, extitit oriundus. Quem mater dum gestaret in utero, morte debitum exigente, languore correpta est, in extremis vero posita, suis indicavit hominibus, vivum scilicet in utero gestare infantem, rogatque, ut anima exanclata, ventrem sibi incidant, infantulum tollant, calido arvinæ globo involvant, Deique providentiæ cautissime custodiant. Quæ omnia, ut ipsa rogaverat, completa sunt. Hora autem adveniente, qua infans nasci debuisset, si materno utero foveri licuisset, vocem emisit infantulus, indeque cognitum est, revolvendum lucique reddendum fore. O mira omnipotentis Dei opera, qui, ut ait beatus Joannes, præcursor Domini, potens de lapidibus suscitare filios Abrahæ, pene sine fotu muliebris uteri columnam suæ procreavit Ecclesiæ. Huic certe accommodari potest illud, quod Dominus ad Hieremiam Prophetam dixit: priusquam te formarem in utero, novi te, & antequam exires de vulva, sanctificavi te.

CAP. II.

De pueritia ejus.

TUlerunt ergo infantulum, & nutrici commendaverunt, adultumque literis tradiderunt. Tunc puer cœpit bonæ indolis esse, & ceu prudentissima apis per multigenos flores mella, ita ille per diversas sacræ scripturæ paginas in alveario cordis dulcisonas congerebat sententias, quibus postmodum populorum dulcificaret fauces.

CAP. III.

Quod jam juvenis cum beato Conrado conversabatur.

CUm autem puerilia transcendisset jura, & juvenilem vitam attigisset, Dei cœpit frequentare contubernia, & præcipue beati ac Deo digni sacerdotis Conradi, Constantiensis Episcopi, cujus etiam familiarissimus pedissequus extitit, ut 651
videlicet in ejus probitate disceret, quicquid adhuc in ejus moribus emendandum foret. Sciebat enim scriptum esse, cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum perverso perversus eris: ideo & pravorum fugiebat consortia, dicens cum Propheta: Oculi mei ad fideles terræ, ut sedeam cum eis, & ambulanti in via immaculata, huic ministrabam.

CAP. IV.

Quomodo à S. Conrado prædictus est futurus Episcopus.

UNde & Spiritus Sanctus dignatus est suis de eo prænuntiare fidelibus, quod jugum portaturus Domini, & paterfamilias in domo Domini futurus esset. Denique cum beatæ memoriæ Conradus, cujus superius mentionem fecimus, die quadam cum suis resideret, & causa existente, domum ad horam fuisset egressus: vir Domini Gebehardus, jocandi gratia, ut fieri solet, venit & sedit in loco, de quo

quo Episcopus fuerat digressus. Ingrediens autem inopinate Episcopus, & videns Gebehardum suum occupantem locum, subridendo, ut fertur, ad eum locutus est: Eja, inquit, Gebeharde, quam cito meum anticipare voluisti locum? sed non ita erit: non enim tibi post me, sed alteri debetur. Illo vero assumpto, te dominus suarum ovium rectorem prædestinavit atque pastorem. Hanc autem Prophetiam veracem esse, rei exitus approbavit.

CAP. V.

De electione S. Gebehardi in Episcopum Constantiensem.

NAm beatissimo Conrado ad Dominum translato, Gaminolphus ei in Episcopatum successit, qui plus minus quatuor præfuit annis, quo defuncto, Clerus, Senatus, populusque Constantiensis Gebehardum sibi pastorem unanimiter delegerunt, ipsam vero electionem summo pastori acceptabilem, atque suis ovibus pastorem hunc etiam ab ipso Domino prædestinatum fuisse, evidenti signo monstratum est.

CAP. VI.

Imago Dei genitricis ei in somno apparet.

ERat namque in eadem Ecclesia imago sanctæ Dei genitricis Mariæ, ligneæ insculpta tabulæ, quæ beato viro in somnis visa est virgam præbuisse pastoralem, eique præcepisse, ut Dominicum gregem pasceret, eique pascua vitæ monstraret æternæ.

CAP. VII.

De Ottone Imperatore.

OTto etiam ejusdem nominis secundus Imperator, audiens obitum Constantiensis Episcopi, consensumque populi in electione venerandi viri Gebehardi, gratulabundus ei baculum cum Pontificali annulo direxit, præcipiens, ut cum omnium subjectione Gebehardo omnes obedirent, eumque sibi datum à Domino pontificem gauderent: Erat enim idem vir Domino Imperatori familiarissimus, eo quod compater ejus esset, ideoque gaudebat, quod occasionem invenisset ad hoc eum promovendi, quod jam dudum concupierat, & ad quod eum dignissimum omni vitæ sanctimonia decernebat.

CAP. VIII.

De unctione vitæque ejus sanctimonia.

CAnonica electione peracta, unctusque unguento sanctificationis, quod de capite descendit in barbam Aaron, cœpit vir Domini boni pastoris imitari exemplum, mercenarii devitare perfidiam: talentum sibi creditum cum lucro reportare, omni mentis annisu satagere, omni virtuti operam dare, sicuti decebat Domini dispensatorem: bonus, pius, pudicus, sobrius, castus, & ut breviter dicam, omni bonitate conspicuus, universo morum decore ornatus. Ibat enim de virtute in virtutem, ut videret Domini decorem in Sion. Omni custodia servabat cor suum, illud attendens, quod Dominus in Evangelio ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: omnibus omnia factus est, ut omnes salvos faceret, omnia autem faciebat propter Deum, ut hæres ejus fieret, cohæres autem Christi.

652
CAP. IX.

Quomodo fratrem suum hæreditatem paternam secum dividere coegerit.

SEd quia de nobilissimis & ditissimis fuerat parentibus, qui sibi fratribusque suis multitudinem copiosam prædiorum reliquerant, (sicut est humana avaritia, quæ

quæ divisis non impletur) fratres ejus vendicabant sibi universa, nec fratri quicquam dederant de sibi relicta substantia, vir autem Dei non cupiditate prædiorum, sed Dei, cui ea tradere cupiebat, amore succensus, suam partem possessionum à fratribus sibi dari postulabat: illis autem negantibus, vi extorsit ab eis, ut omnia æqua lance dividerent, nec quicquam eorum, quod suæ contigerat sorti, permisit habere. Hæc vero non malitia, sed divino zelo, animo inardescente peragebat; ne forte fratres periculum suæ incurrerent animæ, si aliquid sibi injuste usurpatum possiderent.

CAP. X.

De parte suorum prædiorum monasterium construit.

PEracta autem hac hæreditaria divisione, vir Domini Gebehardus, animo revolvens istam sententiam, qua Salvator in Evangelio ait: vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: &, nisi quis renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus: suis ex prædiis monasterium S. Gregorii Papæ in ripa Rheni fluminis, juxta Constantiam civitatem construxit, deputatis illic duodenis fratribus, qui diu noctuque divinis ibidem insisterent officiis, quibus sufficienter victum vestitumque suis ex facultatibus ministrari constituit: de terrena ergo substantia nihil sibi reservavit, sed cuncta Christi pauperibus fideliter erogavit, sicut scriptum est: dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum, thesaurizare sibi noluit in terra, ubi nesciret, cui congregaret, sed thesaurizabat sibi thesauros in cœlo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur, ubi fures non effodiunt, nec furantur.

CAP. XI.

Quando cœperit ædificare monasterium.

ANno autem Dominicæ incarnationis nongentesimo octogesimo tertio, Episcopatus autem sui quarto, undecimo vero imperii Ottonis secundi, hanc eandem manufactam domum ex materialibus lapidibus domino construere cœpit, ipse vivus lapis ponendus, in non manufacta domo æterna in cœlestibus, dicens cum Apostolo: Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus, thesaurizabat sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehenderet veram vitam, quæ est in Christo Jesu.

CAP. XII.

Architectus in terram casu prolapsus & extinctus, ab eo in vitam revocatur.

CUm autem, Deo prosperante, jecisset fundamenta Ecclesiæ, toto nisu cœpto operi cœpit cottidie insistere, & Deo incrementum dante, ventum est ad hoc, ut parietibus in altum excrescentibus, necessario etiam lignorum instrumenta subrigerentur, per quæ onera portantes ascenderent & descenderent, super quæ etiam opera facientes constare possent. Et ecce, quadam die, subito ex improviso accidit, quod omnes assistentes valde contristavit. Nam cum omnes certatim operi instarent, contigit, ut fractis sustentaculis, in quibus stabant operarii, caderent in terram; ita ut opifex, qui præerat operi, toto conquassato corpore, quasi exanimis inveniretur. Cumque ex eo, quod acciderat, magna afficerentur tristitia, vir Domini Gebehardus confisus in eo, qui dixit: Quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis: jussit eum levari, & in oratorium sancti Michaelis, quod ibi erat, deportare, & ejectis omnibus, ipse clausit ostium, seseque in orationem dedit, quo orante, elisus sanus surrexit, eumque ad opus redire jussit atque ait: Vere nullus deinceps ex hoc cadendo, suæ periculum 653

patietur animæ: jussitque omnes parietes certo tramite sursum sine vestibulis, sicut hactenus cernuntur, construi, ita, ut laquearia ejusdem templi in modum crucis suspensa esse videantur. Quæ laquearia deauratis baculis in modum stellati cœli undique decoravit: muros vero per circuitum, varia pictura peroravit, non tali, qualem Propheta Ezechiel perfosso pariete conspexit, sed tali, quæ opera salvatoris, quæ vel in veteri vel in novo Testamento operatus est, ad ædificationem intuentium repræsentaret.

CAP. XIII.

De situ & dedicatione templi & reliquiis in eo reservatis.

Situs autem ejusdem templi ad Occidentalem plagam versus est, secundum formam Basilicæ principis Apostolorum Romæ constructam, formatum est, propter quod eundem locum Petri domum appellavit: per circuitum vero congrua Monachis construxit habitacula, perfectisque omnibus, decimo anno, Ecclesiam in honore S. Gregorii Papæ dedicavit, eamque multiplicibus & magnificis Sanctorum reliquiis cumulavit, inter quas etiam brachium sancti Philippi Apostoli, ab Ottone tertio Imperatore sibi cum aliis plurimis condonatum, summo studio ibidem collocavit.

CAP. XIV.

De privilegio Romæ acquisito.

Cumque summo studio Sanctorum reliquias, & cætera quæque ad divinum cultum pertinentia, undique ex diversis locis congregaret, ejusdem rei gratia etiam Romam properavit, ut & de Apostolorum liminibus Sanctorum exuvias, privilegiumque libertatis perciperet, quod & magnifice impetravit. Nam cum jam sæpe dictum locum principi Apostolorum proprietatis jure contradidisset, ab ejus vicario Joanne tale privilegium accipere meruit.

CAP. XV.

Privilegium summi Pontificis.

Joannes Episcopus, servus servorum Dei, in nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris videlicet & Filii & Spiritus sancti. Notum esse volumus omnibus Christi fidelibus, qualiter Gebehardus secundus, amabilis Episcopus sanctæ Constantiensis Ecclesiæ, dilectissimus confrater noster, orationis causa Romam veniens ad limina Apostolorum principum Petri & Pauli, & ante nostram præsentiam, retulitque nobis, quatenus ipse Dei nutu compulsus, Ecclesiam cœnobitarum construxisset super ripam fluminis, quod dicitur Rhenus, ad honorem beati Gregorii, Confessoris Christi, in quo loco regulam sancti Benedicti Abbatis, & Monachorum fratrum luculentissime ordinaret: ubi devotissime de suis propriis prædiis, quæ a suis parentibus illi evenerunt, & partem de rebus S. suæ Ecclesiæ devotissime obtulit, ad sustentationem & stipendium illorum, videlicet Monachorum, qui in ipso sancto monasterio sedulo Christi laudes persolvere die noctuque non cessant: de quibus nostræ humilitatis supplicans Clementiam, ut prædictus locus ipse sub tuitione & defensione sancti Petri, nostra nostrorumque successorum pontificum in perpetuum maneat: Ita tamen, ut nullus Rex aut Dux neque Marchio, nec etiam Episcopus, qui per tempora in ipso Episcopio fuerit, aut ulla persona audeant de omnibus, quæ ibidem ab ipso jam dicto Gebehardo Episcopo concessa sunt, alienare, aut quoquo modo de ipso sancto monasterio extrahere, sed tuta & stabilita atque firma, usque in futura tempora concedimus permanenda, sed & hoc Apostolica præceptione, rogante supradicto confratre nostro, interdicimus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ne aliquis eidem monasterio præficiatur, nisi quem

quem communi consensu fratres ibidem Christo sedulo servientes elegerint, electumque Episcopus benedictionis titulo confirmare procuret. Et hoc ipsum de advocati electione decerni placuit: si vero, quod absit, aliquando contigerit, ut Episcopus ejusdem sanctæ Ecclesiæ hæreticus vel schismaticus existat, fratres supra- 654
dicti Monasterii, ex auctoritate sedis Apostolicæ habeant potestatem Ecclesiasticos ordines requirendi, ubicumque Catholicum noverint esse Episcopum, nec ille inquiat, de hoc aliquam eis injuriam inferre præsumat; nam si quis aliquis homo, cujuscunque sit ordinis vel potestatis, quod non credimus, in aliquo disrumpere tentaverit ea, quæ ab ipso jam dicto confratre nostro in prædicto monasterio concessa sunt; & à jure & ditione ipsius monasterii auferre voluerit, nisi resipiscat, excommunicatus à corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi consistat, & Anathematizatus à sanctis patribus omnibus & à nobis, nec in exitu vitæ communicet, sed etiam mortuo nomen ejus inter Missarum solemnia nullo modo recitetur. Qui vero pio intuitu custos & procurator hujus nostri præcepti extiterit, benedictionis gratiam, vitamque ab ipso Domino Deo & Salvatore Jesu Christo mereatur in sæcula sæculorum, Amen. Scriptum per manus Joannis Notarii & Regionarii & Scrinarii sacri Lateranensis Palatii, in mense Aprili & indictione secunda, datum vero septimo Kalendas Majas, per manus Gregorii Episcopi sacræ Portuensis Ecclesiæ, & Bibliothecarii sedis Apostolicæ. Anno Pontificatus Domini nostri Joannis sanctissimi Papæ quarto.

CAP. XVI.

Caput S. Gregorii Magni acquirit.

INter cæteras vero, quas idem Pontifex Beato viro sanctorum dederat, reliquias, caput quoque sanctissimi Papæ sibi condonavit Gregorii: sed hoc paucis & sibi familiarissimis cognoscentibus; vir autem Dei tanto munere accepto, maximo delibutus gaudio, festinus urbem egreditur, verens hoc, quod etiam contigisset, nisi divina ministratione profectus fuisset. Romani enim cognoscentes, se tanto pignore privatos, se quasi orbatos, gementes civitatem egressi, virum Dei unanimiter prosequuntur.

CAP. XVII.

Padum siccis pedibus pertransit.

QUod ille sentiens, fugam inivit, fugiendoque Placentiæ ad Padum fluvium usque pervenit, quem immensum excrevisse invenit, navemque altera in parte fluminis consistere doluit; cumque nullum adesse conspiceret, qui navim advehere potuisset, jam jamque insequentes se advenire formidaret, quod tunc solum subsidii noverat, ad arma orationum confugit, seseque in ripa fluminis Deo supplicem dedit, quem mox se invocantem, Christus in tribulatione dilatavit: quia oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum, & adhuc eo clamante, dixit: Ecce adsum; illo namque orante, & omnipotentis Dei misericordiam implorante, ut si voluntatis ipsius esset, quatenus istæ sanctorum exuviæ ad locum destinatum pervenirent, sibi in hoc necessitatis articulo subveniret. Mirum dictu, Padus se submisit, & per medium suimet, sanctissimo viro modum optimum patefecit, & sicut de Israelitico populo psalmista canit: Mare vidit & fugit, Jordanis conversus est retrorsum: & iterum: deduxisti sicut oves, populum tuum in manu Moysi & Aaron, ita & nos de isto proclamare possumus: quia Padus illum vidit & fugit, & decursu suo conversus est retrorsum, & fideles suos deduxit Dominus per aquas multas, in manu servi sui Gebhardi; Ipse autem vir Dei, statim ut sibi à Domino viam prosperam patefactam, cum suis omnibus ingressus, omni cum alacritate pertransivit; unus autem nequam, ex obsequio ipsius

ſancti, poſtremus pertranſeuntium factus, cunctis aliis egreſſis, in alveo fluminis ſolus inventus, concurrentibusque aquis præventus atque ſuffocatus eſt, ſecundum illud, quod ſcriptum eſt, væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet, qui eum
652 adjuvet, ut ſurgat. Quod cum viro Dei nuntiatum fuiſſet, ait: Ex hoc nolite contriſtari, naulum enim hoc in loco dare debueramus, pro quo iſtum à Domino ſublatum credamus, & cum lætitia Chriſto gratias agentes, iter noſtrum peragamus; Illi vero, qui virum Dei illò perſequuti fuerant, videntes, quæ facta ſunt, ad propria revertuntur. Quis vero hæc audiens non obſtupeſcat, quisve ob-
655 ſtupeſcens credat de ſterili Alemannorum terra, tantum emicuiſſe virum, per quem Deus his temporibus antiqua renovare dignatus eſt mirabilia. Sicut enim Moyſes cum Iſraelitico populo per mare rubrum: & Joſue, Helias, & Heliſeus, per Jordanica fluenta, ſicco pertranſierunt veſtigio: ita iſte Domini dilectus, Padi alveo fidei concludens, per ſemitam humanis pedibus hactenus inconceſſam, ſecuris greſſibus commeavit.

CAP. XVIII.

Duodenos Monaſterio deputat fratres.

DOmum autem cum perveniſſet, collocatis cum omni diligentia reliquiis, ordinatisque duodenis, ut ſupra dictum eſt, ad locum fratribus, Periggerum tertium decimum vicem Chriſti inter eos agere conſtituit.

CAP. XIX.

De ſervis ſuis artifices deligit, & jura ipſis conſtituit.

POſt hæc, convocatis ſervis ſuis, eligit ex eis optimos quosque, & conſtituit ex eis cocos & piſtores, caupones & fullones, ſutores & hortulanos, carpentarios & ſingulatrium artium magiſtros, & conſtituit eis, ut eo die, quo fratribus deſervirent, de cibo & pane fratrum cibarentur, quia dignus eſt operarius cibo ſuo. Ut autem bono animo ſuis miniſtrarent Dominis, hujusmodi donario cumulavit ipſos, ſcilicet, ut cum quis præſentium, vel eorum ſucceſſorum, qui de progenie illorum eſſet, moreretur, exuviæ de eis non ſumerentur, ſed hæredes relictam hæreditatem indiviſam poſſiderent: ſi vero de alia progenie aliquis ſucceſſiſſet, at hoc donativo alienus extitiſſet.

CAP. XX.

De militibus, quos Monaſterio deputavit.

COnſtituit etiam alios clientes, qui equitando deſervirent, ſcilicet ut ſemper parati eſſent ad equitandum, quocunque neceſſitas exegiſſet, & ad commodandum fratribus caballos ſuos quocunque popoſciſſent. Hæc autem vir Domini, quaſi pennatum animal, plenum oculis ante & retro paravit, ut videlicet fratres ibidem Chriſto famulantes, ſpiritalibus atque carnalibus neceſſariis ſufficienter inſtructi, expediti, contemplativæ cum Maria ad pedes Domini vacarent vitæ, nec eos ſollicitudo Marthæ in activa aliquoties perturbaret, & eſſet, ſicut ſcriptum eſt: Nihil deeſt timentibus eum: ſciebat enim ſcriptum: propter inopiam deliquerunt multi, & ideo providebat illis interius exteriusque: quæque erant neceſſaria, ne inopia urgente, cum periculo animæ ſubſidium quærerent hujus vitæ, & ipſe pro hoc non beneficium, ſed à diſtricto judice Deo gehennæ meruiſſet ſupplicium.

CAP.

CAP. XXI.

Claudum sanat.

CUm ergo quodam die in sæpe dicto ambularet loco, obvium habuit quendam claudum, ejusdem loci incolam, qui curvatis ad terram genibus & scabellis, quæ manibus gestabat, caput à terra sustentabat, in modumque quadrupedis omni corpore curvus deambulabat. Is autem peritissimus erat in omni sculptura lignorum, sicuti etiam ejusdem Basilicæ valvis melius addisci poterit. Hunc ergo cum venerabilis vidisset Pontifex, ait ad eum: homo, cur manibus pedibusque tellurem premis, nec rectis graderis plantis? scitis, ait, scitis dudum, domine, quod Dei debilitatus judicio, erectus quoquam gressum movere nequeo. At ille baculum, quem manu gestabat, claudo porrexit: sume, inquit, & in hoc te sustenta, rectoque cursu deinceps ambula: ille autem sumens baculum, super eo se erexit, novisque gaudendo, dominumque laudando, gressibus currere cœpit. O virum ineffabilem, & principibus Apostolorum, Petro videlicet atque Paulo, 656
comparandum, quorum unus claudum, ad speciosam portam templi jacentem, & mendicantem erexit, alter vero dormitantem Eutychum, & de tertio cœnaculo in inferiora cadentem, vivum reddidit atque salvum: sic iste Domini dilectus claudum non jacentem, sed manibus genibusque repentem, propriis gradi fecit plantis, hominemque de altitudine murorum cadentem, vivum reddidit & incolumem: qua in re considerandum est, quam sanctus, quantique apud Deum meriti fuerit, per quem Christus non minora, quam etiam per suos Apostolos monstrare dignatus est. In modernis enim adhuc temporibus, refrigescente etiam charitate multorum, in suo fideli veritas complere dignata est, quod suis promisit discipulis, dicens: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. 558

CAP. XXII.

De obitu Sancti viri.

CUm autem bonorum Remunerator operum famulum suum de turbulento hujus mundi salo ad portum perpetuæ quietis educere decrevisset, molestia corporali pulsatus, dormitans non est inventus, sed succensa lampade, venienti Domino, atque pulsanti obvians ovando ei aperuit, dicens cum Apostolo: cupio dissolvi & esse cum Christo. Cumque languor corporis ingravesceret, & se de hoc seculo citius migraturum præsensisset, rogavit, se in templo, quod ipse fabricatur, sepeliri. Nam tunc temporis in Constantiensi morabatur civitate, in qua etiam hæc eadem cum infirmitas occupaverat. Languore autem ad vitalia veniente, sexto decimo Episcopatus sui anno, sexto Calendas Septembris, viam universæ carnis ingressus est, Angelicisque, ut vere credendum est, manibus evectus, talentum sibi creditum Domino duplicatum repræsentavit, & ab ipso auctore audire promeruit: Euge serve bone & fidelis, quia in modico fidelis fuisti, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Cum ergo lotus, ac sacerdotalibus, ut moris est, vestibus indutus, & feretro impositus, ad Ecclesiam fuisset deportatus, dissensio exorta est, utrum in ipsa Ecclesia, sponsa videlicet sua, an, uti ipse rogaverat, in ea, quæ ab ipso constructa fuerat, debuisset tumulari. Illis vero ita inter se altercantibus, aliis quidem ejus petitionem implere cupientibus, aliis vero tanti pastoris exuviis carere dolentibus: tandem major minorem vicit partem, quæ se sui patris reliquiis exorbitare nolle clamabat, & decreverunt, eum in eodem loco sepeliri.

CAP. XXIII.

De sepultura ejus & miraculis in funere curando factis.

ACcedentes autem hi, qui ad portandum feretrum deputati fuerunt, loculum levare atque ad præparatum sepulchrum deferre conabantur, cumque brachia tenderent ad feretrum, cœperunt toto corpore tremere, ac immenso pavore concuti, ita, ut etiam pene humano amisso sensu, amentes efficerentur, tantoque pondere ipsum depressum est feretrum, ut humanis viribus moveri nequivisset: tunc omnes, qui aderant, hoc miraculo perterriti, cœperunt dicere, illum sepulchri locum à Deo sibi prædestinatum non fuisse, tandemque divino correcti judicio, decreverunt, eum, ubi ipse rogaverat, sepeliendum fore. Portitores autem iterum accedentes, cum omni velocitate loculum levaverunt, atque omnis illa pristina gravitudo ita ex toto immutata est, ut pene nil ponderis se portare præsensissent.

Cum autem januam ejusdem egrederentur Ecclesiæ, aliud non minus miraculum divina monstrare dignata est misericordia. Nam illis, ut dictum est, Ecclesiæ limen egredientibus, columba, cunctis cernentibus, advolavit, & supra jam sæpe dictum beati viri, nullo ambigente, consedit feretrum, indeque non recessit, donec transnavigato flumine, Ecclesiam S. Gregorii ingressi fuissent. Quam mox, ut intraverunt, columba, quæ videbatur, disparuit, eamque nullus deinceps videre prævaluit, tantique odoris fragrantia eos illic excepit, ut omnes se quasi renovatos crederent, nullusque se unquam aliquid, quod tanti esset odoris, præsensisse memoraret. Quæ etiam fragrantia tamdiu super sanctum corpus permansit, quousque eum maximo in honore meridiana parte ejusdem templi sepulturæ tradidis-
657 sent: quia enim columbinæ fuerat simplicitatis, rectè in ejus funere columba apparuit; per quam mentis illius sinceritas vitæque monstraretur innocentia: rectè in exequiis pii pastoris nova odoris fragrantia bonarum refectæ sunt nares ovium, quæ videlicet prius in anima ejus prædicatione semper reficiebantur simul & oratione. Utrum autem in ipsa columba sancta ejus anima, sicuti & de aliis sanctis legitur, quorum animæ sæpius in columbæ specie cœlum visæ sunt penetrare; an quis alius apparuerit spiritus, nobis quidem incognitum, Deo autem, cui omnia nuda & aperta sunt, est cognitum: qui etiam hoc ipso miraculo suum in cœlis dignatus est famulum hominibus monstrare clarificatum. Igitur beati pontificis anima cœlo recepta, carne vero terræ honorifice commendata; tale Epitaphium ejus tumbæ aureis subscripserunt characteribus.

CAP. XXIV.

EPITAPHIUM.

Debita pars terræ fallentia temporis sperne
Et memorare viæ, quam testatur cinis iste:
Gentis honor nostræ jacet hic, gentis dolor atque
Præfuit huic urbi, cuncta sed profuit urbi
Hancque Deo sedem Templi fundavit & ædem.
Parti terrenæ Deus ignoscens miserere,
Redde vicem juste, quia te dilexerat iste.

CAP. XXV.

Quomodo post obitum Periggero Abbati apparuit.

POst hæc, quadam nocte, ejusdem Monasterii abbas, Periggerus nomine, cujus superius mentionem fecimus, oratorium causa orandi ingressus est, cumque attentius in ipso noctis silentio orationi incumberet, ei beatus apparuit Gebehardus,

hardus, & hilari vultu ad eum loquutus est: scias pro certo, apud omnipotentem me impetravisse Deum, ut nullus fratrum modo in hoc monasterio Christo deservientium à morte lædatur secunda; sed omnes mortem subeuntes, temporalem vitam cum Christo possidebunt sempiternam, hoc dicto, ab oculis ejus evanuit, nec eum ulterius cernere quivit. Ipse enim beatus jam de hoc sæculo victoriam nactus, suorum adhuc in mundo laborantium ærumnas non est oblitus; sed, ut quidam ait: verus amor Christi vera est custodia legis: Et mandata Dei complet amans homines, prioris recordatus amoris, sibi famulantibus, & adhuc in via laborantibus, apud Deum est auxiliatus, eosque de prosperitate consummandi itineris est consolatus, ut videlicet eo ardentiores viam rectitudinis properarent, quo se ad patriam perventuros minus dubitarent. Quapropter & nos assiduè ejus implorare condecet auxilium, ut ejus meritis adjuti, de periculis hujus evadamus exilii, & patriam mereamur paradisi.

CAP. XXVI.

De habitu ipsius Sancti.

ERat etiam idem venerabilis heros capite calvus omnino, sermonem autem suum hoc juramento solebat firmare, quasi diceret: per meum caput non natum; quia videlicet non natus, sed de utero matris excisus; calido arvinæ globo est involutus, propter quod & dicebant, eum latum habere calvitium.

CAP. XXVII.

Quamdiu in Episcopatu fuit, & quo tempore obiit.

SEdit autem in Episcopatu annis sedecim: sexto decimo defunctus est, die sexto Calendarum Septembrium; Anno ab incarnatione Domini nongentesimo nonagesimo sexto; tertio decimo vero Anno Ottonis Augusti, ejusdem nominis tertii, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui una cum Patre & Spiritu Sancto unus est honor & gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen.

INCIPIUNT CAPITULA SECUNDI LIBRI. 658

INCIPIT

INCIPIT SECUNDUS LIBER DE MIRACULIS SANCTI GEBHARDI.

Gitur, postquam Redemptor humani generis famulum suum Gebhardum de voragine hujus seculi ad supernam patriam transduxit, referuntur multæ virtutes, quas per eum nobis Dominus ostendere dignatus est, dum sancta ejus anima absolvebatur à vinculis carnis, & rediit ad Dominum, qui dedit illam; & quantam potentiam ejus misericordia cunctis, auxilium & gratiam ad ejus tumbam devote precantibus, Dominus fecerit, non est nostræ scientiæ, ut dignum est, vobis intimare; quædam tamen ad notitiam posterorum, prout Dominus donare dignatus fuerit, literis commendare; quædam vero silentio præterire curamus; ne tædioso lectori fastidium incutiamus, & tantum studioso satisfacere valeamus. Nomina vero eorum, à quibus nobis tradita sunt, supprimimus, sicut fecimus, ne ipsa barbaries vocabulorum offendat, & latinus sermo suum decorem non amittat.

Vir itaque, Angelicæ in carne vitæ, Deo devotione contriti cordis militavit, dum vixit, & penitus se in hac carne crucifixit, ideo & Dominus, quia socius fuit passionum, consortem fecit eum & consolationum, non tantum in supernis sedibus remunerando, verum etiam in terris, coram humanis obtutibus, signis & virtutibus illustrando, sicut in sequentibus luce clarius patebit relationibus.

CAP. I.

Nebula super tumbam ejus videtur, & ipse gloriosus cuidam apparet.

FRater quidam jam sæpe dicti Monasterii ad tumbam sancti viri Gebehardi se orationi accommodavit, dumque se attentius Deo precibus commendaret, vidit nebulam totum sepulchri ambitum contegentem, & suavissimum odorem ex ipsa nebula naribus præsensit redolentem, quæ aliquandiu per morata, ab oculis cernentis atque stupentis paulatim subtracta est, qua in re considerandum; quanta claritate quantoque odore sancta ejus anima in superna civitate perfruatur, cujus etiam corporea putredo in terris tanta odoris fragrantia illustrata est. Quia enim de illis fuerat, quos Esaias propheta prævidens admiratur, dicens: qui sunt isti, qui ut nubes volant? Recte ab odorifera nube ejus usitatum est mausoleum, cujus conversatio semper in cœlis fuerat, & qui die noctuque suas ad Cœlum cum odoramentis bonorum operum direxerat orationes, quasi incensum sacrificii vespertini; &
659 ut per hæc apertius monstraretur, æternæ lucis hanc inhabitare valde gloriosam mansionem. Sic enim istis etiam temporibus, rudibus fratribus ejus merita ignorantibus, ejusque sanctitati detrahentibus, cuidam eorum in visione apparuit, in lucidissima sedens mansione, sacerdotalibus indutus vestimentis, mitra capiti superposita, cum ineffabili claritate excelso sedens in throno, dicens ad eum: Ecce frater oculis approbare poteris tuis, quod conspectui omnipotentis Dei non ita despicabilis assisto, quomodo quorundam fratrum tuorum existimationi appareo. In omnibus enim utilitati suorum consulens, ne fortasse sibi detrahendo peccarent, suam, Deo opitulante, dignatus est eis præmonstrare claritatem, ut videlicet scirent, quanto honore dignus, qualive reverentia ab hominibus in terris esset excolendus. Sed quia frater ille, cui visus est, præ humilitate ipsam visionem pene nulli innotescere voluerat hominum, divina clementia aliud apud sepulchrum illius, cunctis astantibus & cernentibus, in dæmoniaco homine ostendere dignata est miraculum, sicut postea plenius scriptum invenitur. Ex quo omnes correcti, sanctum Dei digna deinceps cum veneratione excoluerunt, eique se suis in orationibus studiosissime commendaverunt.

CAP.

CAP. II.

Cæcus illuminatur.

ALio quoque tempore cæcus quidam de pago Turgan advenit, & apud sepulchrum sancti confessoris ad orationem constitit. Quem Deus, secundum quod per Prophetam suum pollicitus est, dicens: Invoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me: sua miseratione se invocantem respexit, eumque per merita sui famuli Gebehardi de tenebris cæcitatis erutum, lumen Solis videre donavit. Ille autem admirans, quis esset, quis fuerit, orbes oculorum circumducere cœpit, explorare cupiens, ubi esset, vel qualiter circa se actum fuisset, tandem se soli redditum recognoscens, magno cum clamore Christo ejusque confessori gratias egit, cunctisque se oculorum officia recepisse, ingenti eum gaudio intimavit. At hi, qui eum cæcum advenisse viderant, videntem tardius credere poterant: sed postquam veritatem experti sunt, maximo cum tripudio misericordi Deo gratias retulerunt, qui in suis sanctis semper est mirabilis, & quoniam in sæculum misericordia ejus, super omnes, qui ex toto corde quærunt illum.

CAP. III.

Plures energumeni per eum liberantur.

PRæterea Dæmoniaci multi per eum sunt liberati, quorum quidam, dum ad speleæum ducerentur, dixerunt, se ibidem esse exituros, sed apud sanctum Conradum se ejiciendos esse proclamabant. Cumque illo adducti fuissent, similia fatebantur, & reducendi plerumque in medio fluminis liberabantur, ut per hæc manifeste daretur intelligi, utrorumque interventu eos à calumniatore esse liberatos.

CAP. IV.

De sanatione paralytici à Dæmone vexati.

QUidam autem colonus ejusdem loci, paralysi dissolutus, per multa tempora lecto decubabat languidus, qui die quadam solus cum sola conjuge domi remanens, subito arreptus à dæmonio, de lecto prosilivit, fustem arripuit, mulierem petiit, fustemque ad percutiendum eam libravit. Illa autem exiliens in mansiunculam aufugit, magnisque clamoribus cives advenire fecit. Audientes enim clamorem mulieris, accurrerunt, hominemque, quem jam dudum paralyticum noverant, insanissimum repererunt, quem vix maximo cum labore tenuerunt, nec ulla ratione ejus rabiem domare potuerunt, donec multorum viribus hominum collectis, sellæ illigatum ad Ecclesiam deportarunt, & tumbæ sancti confessoris superposuerunt, qui statim secundum illud Apostolicum: fidelis Deus, qui non patietur vos tentari super quam potestis portare, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere, meritis beati pontificis Gebehardi liberatus, nec multo post etiam ex hac vita subtractus est.

CAP. V. 660

De muliere obsessa à Dæmone.

MUliercula de villa Schwindorf dicta, de infestissimo dæmonio per multorum temporum curricula crudelissime vexata, per plurima sanctorum loca est deducta, nec mundata. Tandem ad beatum Gebehardum amici ejus illam se perducere velle dixerunt. Hoc audiens Dæmon, contristatus est valde, & dixit: Et quid prodest, si me ad illum perduxeritis virum, in quo nil sanctitatis constat haberi? Ego enim nulla ratione per eum de hoc vase expelli potero. Nam in vita sua simula-

simulator atque seductor extitit, & hic talis quomodo in me aliquam exercere poterit virtutem? Hæc & his pejora illo memorante: Inventori falsitatis nequaquam fidem accommodantes invadunt iter, quod ducit ad locum, Petri domum dictum. Quod cum dæmon præsensisset, cœpit perturbari & contristari, & diras voces ad cœlum dare, & multo plus solito hominem discerpere atque vexare. Ad locum autem cum pervenissent, magno cum labore ad Ecclesiam pertracta est: Statim dæmon per os mulieris sanctum Dei maledicere cœpit, vociferando sæpius, quam replicando atque dicendo: Væ tibi, male Gebeharde, ut quid me incendis? tunc ad sepulchrum ducta, ibique miserabiliter ab hoste discerpta est, post paululum reducta est. Item post missas, sanctorum allatis reliquiis, multorum hominum viribus, aliis trahentibus, aliis vero compellentibus adducta, magnis clamoribus vociferando, sanctumque Dei per nomen maledicendo, & quod se incenderet, importunis vocibus conquerendo, tandemque, quamvis laboriose, tumbæ sancti confessoris superposita, atque à presbytero exorcismus, cunctis fratribus cum aliis multis astantibus, super eam recitatus est. Quæ statim à maligno spiritu liberata, conticuit, nec ultra vocem clamoris emisit. Antiquo ergo hoste recedente, mulier, cui paulo ante pene nemo appropinquare ausus fuit, jam quasi exanimis jacuit, nec ullum corporis membrum movere quivit. Tandem resumptis viribus surrexit, disco opertumque pectus velavit, & lachrymabiliter Deum ac salvatorem, ejusque confessorem Gebebardum, quantis potuit verbis, magnificavit. Quanta illic gaudia lachrymarum plena, quis memorare, quisve effari poterit? Ibi enim resonabant voces diversæ, Monachorum, populorum, diversi sexus & ætatis, cum sono campanarum omnes hymnum Deo concrepantes, qui per suum servum facturam manuum suarum de manu superbi calumniatoris eripuit, & vas sacro fonte baptismatis ablutum, ab immundissimo autem invasore coinquinatum, emundavit, ad laudem & gloriam nominis sui sancti; & Confessoris atque Pontificis sui Gebehardi, deinde vero cum vexillo S. Crucis & populorum favore transmissa, venit Constantiam, ut mater Ecclesia mortuæ filiæ & resuscitatæ congauderet, congaudensque spirituale convivium præpararet, ad quod amicos atque vicinos convocaret, dicens eis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat, & iterum: Epulari & gaudere oportet, quia hæc filia mea mortua fuerat, & revixit, perierat, & inventa est. Nocte autem subsecuta, malignus iterum advenit habitator, & mulierem jam pridie dimissam suscitavit, ejusque auribus talis infudit venena, dicens: O dilectum vas, quare tam nequiter contra me fecisti, quod me tui antiquum inhabitatorem respuisti, & fidelitatem mecum jam dudum conservatam abnegasti, propter seductorem illum Gebehardum, qui me expulit à te? Nam hunc ipsum scias tibi nullo modo profuturum fore. Sed redi, quæso, redi ad me, non enim dignum est, ut alterum pro me tuum in vas recipias, sed rogo, mihi non deneges jam tamdiu multum amabilem mei tecum cohabitationem. His & hujuscemodi sermonibus antiquo serpente auribus mulieris insibilante, illa religiosas fœminas, inter quas illa nocte manebat, excitavit, eisque, quas pateretur ab adversario molestias, aperuit, & ut Domino pro se supplicarent, postulavit. Quo facto, & die crastino imagine Crucifixi & Evangelio, quod beatus Joannes de Verbo, quod in principio erat apud Deum, conscripserat, donata atque consignata: omnis illa infestatio immundi spiritus ita ex toto discessit, ut ulterius nunquam eam molestaverit, sed sanissima cum omni gaudio ad propria commeavit, laudans & glorificans eum, qui fecit misericordiam cum illa, cujus gloriosum nomen erit benedictum ex hoc nunc & usque in sæculum, Amen.

661

CAP. VI.

Cuidam ex fratribus se aspectabilem præbet.

IN eodem monasterio erat quidam Monachus, Psalmodiæ nimium deditus, cui per somnum visum est, quasi coram tumba sanctissimi confessoris, Episcopi Ge-

pi Gebehardi, constitisset: cui sic stanti, sanctus Pontifex, quasi de tumulo progrediens, apparuit, & salutationis verba ad eum protulit, eique pavitanti sic ait: Noli timere frater. Ego enim sum Gebehardus ille, qui hanc ædem Christo, ejusque confessori Gregorio fabricavi; vade ergo, & dic fratribus meis, ut bono animo sint, & voluntariè Christo sanctoque Papæ Gregorio in hoc meo monasterio deserviant, atque his addidit: Sciatis pro certo, quod omnes, quicunque in hoc monasterio voluntariè cum bono proposito deserviens inventus fuerit, in omni tentatione atque tribulatione me, sanctumque Gregorium fortes auxiliatores apud Deum habebit, & in extremo judicii examine, ante thronum justi judicis, æterna vita coronandum ipsum perducturi sumus. His dictis, ab oculis cernentis elapsus est.

CAP. VII.

De custode Ecclesiæ.

NEque hoc prætereundum puto, quod quidam è custodibus ejusdem Ecclesiæ, dum lumen lucernæ, ad sepulchrum ejus ardens, ante lucem diei extinguere solitus esset, quadam nocte, ei sanctus in somno apparuit Gebehardus, eique digito oculum tetigit. Quem statim morbus invasit, & in brevi luscum reddidit, & meritò, ut qui sanctum Dei, æterna luce in cœlis clarificatum, in terris materiali lumine ex parte privavit, ipse quoque lumine, quo semitam regeret, ex parte privaretur.

CAP. VIII.

De fratre scabie infecto.

ALius etiam in eodem jam sæpè dicto cœnobio juvenis fuit, cujus brachia tibiasque tumor & scabies valdè gravis invaserat, nec ullis medicaminibus illi subveniri poterat; Cumque jam de humano desperaret auxilio, ad illius se contulit præsidium, qui dixit: Ego occidam, & vivere faciam, percutiam & ego sanabo: sed quia semet nequaquam idoneum conspexit, ad ejus adjutorium implorandum, fidejussorem quæsivit, per cujus auxilium etiam, quod voluerat, impetravit. Nam cum ad missas, quæ apud sepulchrum sanctissimi Pontificis celebrantur Gebehardi, subdiaconi sæpius fungeretur officio, devoti cordis supplicatione flagitabat, ut quoniam humano sibi non potuisset subveniri medicamento, Divino per intercessionem ipsius sancti sanaretur juvamento: adhæc se in eadem congregatione, si sibi sanitas concederetur, voluntariè usque ad finem vitæ suæ permansurum, Deo & sanctis ejus devotissimè spopondit.

Quadam verò die, post gemitus & suspiria orationum, caput super tumulum fessus reclinavit: Cumque surripiente somno, obdormisset, vidit beatum Gebehardum, quasi de crypta, quæ juxta est, Pontificalibus amictum ornamentis procedentem, & ferula, quam manu gestabat, se tangentem, sibique audivit dicentem: Sanus sis in brachiis & tibiis. Hæc dixit & exparuit, & videns evigilavit, & illa hora levius habere se sensit, juxta illud, quod Psalmista de Domino loquitur dicens: Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & salvos faciet eos. Ergo ex illa hora, sicut ille posteà referebat, brachia cruraque ipsius sanitate temperari cœperunt, donec in brevi, ad instar pueri nuper nati, omne corpus ejus integerrimæ sanitati restitueretur.

CAP. IX.

Curat Paralyticum puerum.

QUia verò Regis secretum bonum scimus esse celatum, Dei autem mirabilia, quæ sunt nimis inenarrabilia, optimum esse palam narrare, Christicolisque

662 que ſtudioſius prædicare, nos quoque nequaquam ſilebimus, quod Divina pietas nuper apud ſepulchrum jam ſæpe dicti Confeſſoris Chriſti operari dignata eſt. In Conſtantia namque civitate erat muliercula divitiis valde paupercula, ſed fide Chriſti, ut poſt patuit, plena, habens parvulum filium, ab ineunte ætate paralyticum. Hic namque nunquam erectus ſederat, nunquam pedibus ambulaverat, ſed ſemper æger lateri incubabat, & jam fere per quinquennium matrem ſic debilis vexabat, quem mater ipſa miſerabilis ſecum detulit in ulnis, cum plebs undique conflueret, ut feſtivitatem concelebraret beati Papæ Gregorii, in loco piiſſimi præſulis Gebhardi, ergo jam dicta matercula flebilis venit ad tumbam beati Antiſtitis, parvulum juxta antrum Sancti projecit, & ipſa ſecus illum orans, conſtitit: cum ſubito ſe puerulus erexit, & per ſemetipſum tunc primum aſſedit; quod cernens muliercula, lætabunda nimis eſt facta, de ſibi præſtita omnipotentis gratia, feſtinaque accurrit, filium in brachia ſuſtulit, ad altare Sancti Gregorii ipſum deportavit, & lætiſſimis vocibus Domini miſericordiam collaudavit, & ſic ad propria gaudens repedavit. Ex hoc cœpit puer in dies viribus confortari, & poſt paucos dies à matre duos baculos poſtulare: quos cum accepiſſet, ſe ſuper hos utraque manu ſuſtentavit, & aliquantis diebus huc atque illuc per ſemetipſum in laribus deambulavit, poſt hæc calceamenta ſibi comparari, & ad Medicum iterum ſe reduci cœpit poſtulare. Mater vero libens nuntia peregit, quæ parvulus ejus poſtulans exegit. Porrò calceamentis datis, mulier filium tulit ad Sanctum, perrexit, & coram lecto ſe in oratione proſtravit; tunc poſt paululum puer baculos projecit, & per ſemetipſum firmis greſſibus domum lætus cum matre remeavit. Ecce, pater, ut potui, tua juſſa libens peregi, nec manibus conſcripſi, niſi quod auribus audivi, à viris veraciſſimis, probatis etiam ſenioribus. Nec me culpare poteſt lector, quod mea conſcientia veritatum ſim in aliquo transgreſſor: ſi quid tamen mea imperitia culpatur, tua pater authoritate defendatur, erroremque benigne corrigat, ſi quis lector eum in hoc deprehendat. Ad extremum vero pie ſupplicamus Chriſto, ut intercedente beato Gebehardo, veniam delictis tribuat, cœleſteque Regnum nos intrare faciat, ubi ipſe cum parte & Spiritu Sancto vivit & regnat in ſæcula ſæculorum,
Amen.

Finit vita Sancti Gebehardi, feliciter.

663 (27.) LAMBERTUS XXVII. Epiſcopus Conſtantienſ. quem Hermannus Contractus in ſuo Chronico quamplurimum commendat, dicens, eum voto & habitu monachum fuiſſe, ac ſi diceret, religionem, quam animo concepit, eam etiam corporalibus geſtibus oſtendiſſe, nec quid verius, quam dum exteriora interioribus correſpondent, integritas etiam ſua ex eo patet, cum ſtatim poſt S. Gebhardi obitum, ſucceſſor fit, cujus autem genealogiæ aut monaſterii fuerit, planè non conſtat, traditur tamen eum de Petridomo religioſum extitiſſe, qui profecto antiſtes fuit non immeritus, qui etiam majorem B. Mariæ matris Domini ſemper Virginis Eccleſiam Conſtantienſ. quæ ruinam minabatur, fideliter reſtauravit ampliavitque. Tempore vero ſuo magna erat in Eccleſia pax & tranquillitas, eoque tempore S. Imperator Henricus, videlicet anno MVI. Epiſcopatum

Contractus ad An. 995. ſcribit habitu & profeſſione monachum.

tum Bambergensem fundavit, & omnia, quæ bona per successionem hæreditariam, à Burchardo Duce Sueviæ de Twiel ac domina Haydwige uxore sua, eum contigerunt, eidem Episcopatui donavit, & insuper monasterium, quod dictus dux Burckhardus in castro suo Twiel (ubi successivè septem præsederunt Abbates, primus videlicet S. Welfridus Comes de Norgeltz, cujus corpus in Stain requiescens, multis claret miraculis, secundus Rehwing, tertius Dietricus, quartus Starcolphinus, quintus Regingetus, sextus Meningosus, septimus Trudewing) habuit. Circa septimum hunc Abbatem ad Stain, oppidum Rheni transtulit, & in S. Gregorii honorem, dedicari fecit, cui etiam de sufficientibus vitæ necessariis providit atque prospexit. Dictus Lampertus Episcopus circa tempora à Nativitate Domini 1xCxcv. electus, cum annis XXIII. præsedisset anno MXIIX. obiit, *Contractus ad eundem annum.* ut scribitur, morte appropinquante, tanta pediculorum superfluitate per omnia membra confusus est, ut familiares sui nec frigida nec calida aqua eum à pediculis mundare possent, quinimò hujusmodi pediculorum cumulum, ad instar apum hincinde ambulantium, sufferre eum oportuit, usque in mortem. Causa hujus assignatur, quia quamplurima preciosa clenodia, quæ S. Gebhardus monasterio suo Petershausen contulit, ipse ad S. Henrici Cæsaris instantiam, propria sua auctoritate eidem Cæsari, alias cum eisdem Ecclesias decorandi gratia, donavit. Me autem judice, hanc hujus ægritudinis caussam fuisse non credo, quia, ut supra patuit, Lampertus iste vir fuit commendabilis, Henricus verò Imperator sanctus, ubi quilibet facere, Lampertus quicquid donare, & alius recipere potuit, fecit.

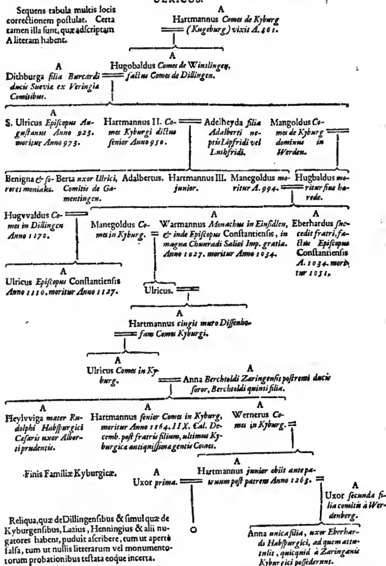
(28.) RODHARDUS sive Richardus XXIIX. Hic sincera cordialitate unanimique omnium electorum voto, Episcopus eligitur circa annos Domini MXIIX. *Contractus msf. Ruothardus.* eo etenim tempore diœcesis cum suo antistite magno in honore maximaque reputatione habita est, præsedit annis ferè quinque, eo tempore, quo S. Imperator Henricus coronam Imperii atque benedictionem à Benedicto hujus nominis Papa VIII. obtinuit, atillico dehinc armata vi in Capuam contra Saracenos prodiret, eos vincendo & in fugam convertendo, dictus Episcopus, & Burckhardus Abbas S. Galli præsentes fuere, sed tanta ejus invaluit pestilentia, sic quod ambo illic peste morerentur circa annos Domini MXXIIX. *Contractus Ann. 1022.*

(29.) HEYMO XXIX. Episcopus, vir siquidem tam in ecclesiasticis quam sæcularibus rebus peritus, in quibus etiam præ cæteris speciali sapientiæ & prudentiæ munere pollebat, quare, cum post S. Henrici Imperatoris obitum maxima in Imperio oriretur discordia, ipse una cum nonnullis aliis principibus, pro hujusmodi sedanda vocatus, nequaquam minimus erat, ad hoc Episcopii munus legitima electus fuit electione, circa annos à nativitate Domini MXXIII. præsedit annis IV. & in * paralysi quasi subitaneè obiit Anno Domini MXXVII. ** Contractus pleuresi.*

(30.) WARMANNUS, Comes de Dillingen & Kyburg, circa tempora post natalem diem Christi MXXVII. trigesimus Episcopus Conventualis fuit Heremitarum vulgo Einsidler / vir tanto præconio dignus, ut cum Romanorum Imperator Conradus hujus nominis II. Arnestum, ducem Sueviæ, eodem ducatu privaret, & de ejusmodi ducatu Hermannum Arnesti fratrem investiret, ipse eundem Hermannum (qui adhuc juvenis erat) dicto Wermanno, ut eum in ducalibus principalibusque moribus informaret, commendaret. Præfuit Anno Domini * MXXIIX. præsedit annis ferè † VI. & obiit Anno Dom. MXXXIV. ** Contractus A. 1026. † Herman. Contr. 8.*

 PARS

664 PARS VETERIS KYBURGENSIUM ET DILLINGENSIUM FAMILIÆ: IN QUA NATI CONSTANTIENSES EPISCOPI TRES, WARMANNUS, EBERHARDUS ET ULRICUS.

EBER-

(31.) EBERHARDUS, Comes de Dillingen & Kyburg, dicti Warmanni frater carnalis, qui circa annos Domini M.XXXIV. tricesimus primus Episcopus eligitur, vir quidem probus, sed (ut sjunt) satis pompofus; hic pro papali schismate sedando, una cum Henrico, hujus nominis tertio Imperatore, Romam venit, & per dictum Imperatorem ibidem tribus schismaticis rejectis, verus papa instituitur, videlicet Schwigerus, episcopus Babeobergen. Sed dicto Henrico Imperatore atque aliis in nativitatis Christi vigilia magna cum pompa urbem ingredientibus, idem Episcopus Eberhardus, postquam annis XII. præsedisset, eadem nocte vita functus est, & eo, quo decuit, honore sepultus, ante fores monasterii S. Petri illic. Anno Domini MXLVI. 665 *Contr. in portica S. Petri.*

(32.) THEODORICUS XXXII. circa annos Domini MXLVII. antistes fit, qui postquam dictus Henricus Cæsar schisma sedando & Schwigerum papam instituerit, ac una cum Agnete conthorali sua, ab eo, qui deinceps Clemens, hujus nominis secundus, papa, vocatus fuit, Imperialem benedictionem acceperat, successu temporis, ad festum S. Marci in Augism majorem devotionis causa declinaverit, diem ejusdem Sancti festive celebrando, ad præfati Cæsaris instantiam, eoque præsente, monasterium S. Marci & Bernaw dedicavit. Et insuper ecclesiæ S. Stephani plura bona, quibus eam ditavit, donare placuit, præsedit circiter quatuor vel secundum alios quinque annos, & post longam corporis infirmitatem in festo Sanctorum millium martyrum vita functus est, Anno Domini MLI.

(33.) RUMOLDUS, vel secundum alios RUMALDUS, tricesimus tertius, Anno Domini MLII. Antistes factus, cujus tempore Beatæ Mariæ Virginis monasterium fundirus corruit, id præsens Rumoldus incepit restaurare, sed anno MLVIII. inter dictum episcopum ex una, & Nortbertum Abbatem S. Galli partibus ex alia, ardua tam suborta sunt bella, ut non nisi quam pluribus incendiis & homicidiis præcedentibus, tandem pacificaretur. Exinde ipse Udalricum in Augia majore Abbatem electum confirmavit, certasque Ecclesias & altaria consecravit. Præterea inter dictum abbatem Udalricum prætextu privilegiorum magna suborta est discordia, quæ etsi pro concordia fienda ad supradicti Cæsaris Henrici aures ventilata fuerit; & auditis hinc inde partibus, nihil tamen efficaciter conclusum est, sicut & multis temporibus multa inchoata, pauca debitum sortiuntur finem; Et sic transit gloria mundi, præsedit annos XVII. & obiit anno MLXIX. in magna gratia Henrici IV. Cæsaris.

(34.) CAROLUS, alias Carolomannus XXXIV. Anno Domini MLXIX. Henrici Cæsaris auxilio Episcopus intrusus, & Symoniacus satis indignus, quia (ut scribitur) ipse quam statim possessionem adeptus, collegium & Ecclesiam ornamentis atque bonis suis spoliando defraudavit, quo fit, ut Canonici tandem in papali synodo Moguntina contra dictum Symoniacum Episcopum actionem instituerent, & post multa etiam Henrico præfato repugnante, ipsi in tertio suæ præsidentiæ anno eum obtinuerunt deponi, cujus obitus de meritis forte suis exigentibus non ponitur.

(35.) OTTO de Gotzlar, civitate Saxoniæ, XXXV. Anno Domini MLXXI. Antistes fit, ad quod præfatus Henricus, hujus nominis quartus, dum id perceperit, dixit: Noluit Collegium Constantiense præsulem idoneum (supradictum Carolum denotando) habere, capiant igitur hunc stultum Ottonem in episcopum: hic denique episcopus contra summi Pontificis Gregorii mandatum dicti Henrici partes fovet, quapropter excommunicatus in exilium missus, & Anno Domini MLXXIV, propter excommunicationem Henrici episcopali honore destitutus, & inde post duos annos in excommunicatione mortuus, Basileæ sepultus est, & præsedit annis forte tribus, reliquos autem in exilio contrivit.

NOTA.

Circa dicti Episcopi Ottonis tempora magnum in Imperio schisma erat. Nam Henrici de meritis exigentibus, certi principes Imperii dicti Gregorii, summi pontificis

tificis consensu, contra Henricum præfatum, Ruodolphum de nobilissimo Principum Habspurgicorum genere, Ducem Sueviæ, Romanorum regem elegerunt, ob cujus testimonium dictus papa ipsi Ruodolpho auream transmisit coronam admodum preciosam, in qua hæc desculpta erant verba: *Petra dedit Petro, Petrus diade-*
666 *ma Ruodolpho.* Ex hoc itaque Imperii schismate maxima suborta sunt bella. Attamen Ruodolphus, licet Jure mediante Imperium obtinuerit, in bello autem, pro dolor, occubuit, Vir siquidem omni præconio dignus, Henricus autem Impius in carceribus obiit misere.

Nota Secundo.

Erat etiam schisma in Ecclesia, quia dictus Henricus contra præfatum Gregorium, alium videlicet Gwibertum, maledictionis & excommunicationis sententia condemnavit. Et pro hujusmodi sententiæ executione duo Legati, videlicet Udalricus, Episcopus Albanensis, & Otto, Episcopus Hostiensis, qui undique summam hanc publicarunt, missi sunt; & circa illa tempora duo etiam Constantienses Episcopi eliguntur, primus nomine Rupertus, secundus Berchtoldus Canonicus in Buocbaw, quorum neuter permansit, quare vera & legitima electio Gebhardum ducem de Zæringen monachum in Hirsaw attigit, ut sequitur.

(36.) GEBHARDUS, Dux de Zæringen, conventualis Hirsaw tricesimus sextus, Anno Domini MLXXXV. episcopus creatur. Nam cum antedictus Otto, Episcopus Albanensis, Constantiam veniens, intelligeret, diœcesim hujusmodi propter Ottonis ejusdem quondam demerita viduatam, & maximo in mœrore constitutam esse, ipse cum nonnullis maturis, veris atque patribus consilio inito, de alio ecclesiæ sponso tractare cœpit, aderat & tunc religiosus pater, Wilhelmus Abbas in Hirsaw, vir siquidem doctrina, moribus & religione præstans, & cum eo dictus Gebhardus, vir multum devotus. Itaque dum inter eligendum reverendi patres, quilibet juxta suæ conscientiæ exigentiam, de utili pastore seu ecclesiæ sponso eligendo consuleret, tandem Sancti Spiritus instinctu dictus Gebhardus unanimi est electus voto. Quod cum sibi apud altare Beatæ Mariæ Virginis oranti insinuaretur, ipse in tantum stupefactus est, ut in terram cadens, tanquam mortuus, amplius penitus nesciret loqui, sed divina assistente gratia resuscitatus, XIII. mensis Decembris sacerdos, & immediatè subsequenti die Episcopus ordinatur, & præsedit annis *XVII. hic quoque Episcopus singulis, quæ præsulem decorant, plenus, Beatissimæ Virginis Mariæ monasterium, quod antecessor suus Rumoldus erexerat, dedicavit Anno MLXXXIX. Obiit Anno MCX. 12. Novembris.

alia Chronica 27.

In hunc locum pertinet Tabula Familiæ Zaringensis.

FAMILIA DUCUM ZARINGENSIUM, ET
STANTIENSIS: Ex literi

Ex antiquissimis VINDO
ex quibus & HABSP

Pirchilo *Comes Brisgoia, tempore Othonis tertii Imp & Henrici sancti (ex literis) fundator cœnobi Sultzburg. Anno 1008. vivit. 993.*

Bezzelinus *succedit patri.*

Uxor prima Riehwara, *Marchionissa Carinthia.* = Berehtoldus *Zaringensis dux Carinthia, ex uxore Neckergoia & Brisgoia, ex patre Bezzelino (ex literis) Nominatur a Trithemio dux Alemania, mortuus Anno 1078. sepultus Hirschaugia.* =

Gisela *uxor S. Ladislai Regis Hungaria.*

Berehtoldus *Zaringensis, Dux Alemania, ex promissis Henrici IV. Casaris, retinet Brisgoiam & Neckergoiam, ex socero Dux Burgundia minoris, & Comes Reinfeldii: fundator cœnobii S. Petri, moritur Anno 1111. XII. Aprilis, sepultus ad S. Petrum.* — Agnes *filia Rudolfi Ducis Suevia & Reinfelden, Casaris.*

Gabiro *vel Gebhardus, M… inde Episcopus Constantie… niam, obiit Anno 1110.*

N. Uxor *Comitis de Calvva Gotfridi.*

Sophia *soror Henrici superbi Guelfi, Ducis Saxonia & Bavaria, nubit secundo Leopolde Styria Domino, unde mater est Otocari, primi Marchionis Styria.* = Berchtoldus *Dux, succedit patri, Friburgam ex pago facit urbem Anno 1118. Occisus Molthemii in transitu à civibus, Anno 1122. XIX. Febr. sepultus in capitulo Monasteris S. Petri.* O

Agnes *uxor Stephani, Comitis Burgundia, qui Guilielmi erat filius.*

Conradus *succed… mortuo Anno 1… gnat in Neckergoia, Burgundia… felda, morit… 1152. VIII. J…*

4.
Adelbertus *paterna hareditate retinet Teccum, factus primus Dux Teccensis.* = Adelheyda *uxor.*

Inde est familia Ducum Teccensium, usque ad annum 1432. in quo postremus Ulricus mortuus est, maritus Marchionissa Badensis Ursula, qua Rudolfi magni filia fuit. Illi alibi explicantur.

Clementia, *uxor Henrici Leonis Guelfi, Ducis Saxonia & Bavaria.*

1.
Berehtoldus IV. *succedit patri, di… & Zaringia Dux: conditor Fr… landia Anno 1270. jacit fun… Anno 1181. electus frustra Ca… lippum, moritur Anno 1186. II…*

Ida *filia Matthai Comitis Flandria, qua ter nupsit.* = Berehtoldus V. *famil… absolvit Bernam. Mor… ris Anno 1218. Calena…*

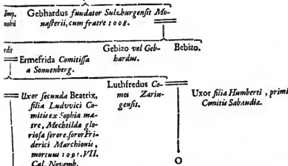
Fridericus — Berchtoldus

pueri extincti.

FINIS DUCA

TIN ILLA GEBHARDI EPISCOPI CON-
teris collecta à PISTORIO.

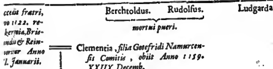
DONISSÆ Comitibus,
SPURGICI.

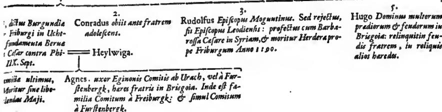
, Monachus primum Hirschaugiensis, ... nsis, Pontificis Legatus per Germa- o.

Hermannus *Marchio simpliciter dictus, quam dignitatem Cæsar Henricus III. dederat: deserto mundo, fit in Cluniacensi Monasterio occultè pastor pecorum: moritur (teste Berchtoldo Constantiensi) Ano 1074. Cal. Maji.*

Juditha, *ditissima & potentissima, fundatrix novi Monasterii Hirschaugiensis post primam fundationem.*

Hermannus *secundus nominis, primus inter Marchiones Badenses, author omnium Badensium, Hobergensium & Rotelanorum Marchionum. Vide alibi. Moritur 1130.*

... ultimus, ... moritur sine libe... ... Maji.

Agnes. *uxor Eginonis Comitis ab Urach, vel à Furstenbergk, hæres fratris in Brisgoia. Inde est familia Comitum à Freiburgk: & simul Comitum à Furstenbergk.*

...ALIS FAMILIÆ.

(37.) ARNOLPHUS, comes de sancto monte, conventualis S. Galli, XXXVII. Episcopus intrusus. Erat enim circa illa tempora Abbas S. Galli Udalricus nomine, maximus Henrici Imperatoris excommunicati fautor, qui eidem Henrico suggerendo persuasit, ut Gebhardum profligando, alium loco sui surrogaret episcopum, quod cum Henricus annueret, ipse monasterii sui conventualem, Arnolphum comitem de sancto monte, nominavit, quem etiam Henrici assensu armata vi in episcopii possessionem mittere curavit. Quo autem per Constantienses cives comperto, qui tunc temporis cum Episcopo steterunt in tranquillitate; portas civitatis claudendo, dicto Abbati variis armis muniti obviantes, omnes suos belligeros in fugam converterunt. In ea tamen fuga Gallenses multa Constantiensium foris civitatem ædificia incendio devastarunt, ex quo magna inter partes suborta sunt bella, multa, pro dolor, homicidia, prædæ & incendia sequuntur. Eandem dictus Arnolphus, Imperatoris Henrici præsidio, ab Archiepiscopo Maguntino sacerdotalis dignitatis eminentiam, & ejusdem Archiepiscopi intercessione, à Clemente, hujus nominis Papa tertio, benedictionis beneficium obtinuit. Itaque idem Arnolphus nedum suorum, verum etiam Gebhardi consanguineorum favorem consecutus est, pariterque & assistentium. Quare bonus pastor Gebhardus, gregem suum dimittendo, penitus discedere compulsus est; A viris tamen probatæ vitæ, quorsum venerat, nihilominus magno est habitus in honore. Tandem utriusque consanguinei cum cæteris sibi adhærentibus præfatum Arnolphum non mediocri pompa Constantiam ingressi. In Beatæ Mariæ purificationis festo possessionem miserunt violentam, Anno M. C. III. Hæc quidem controversia inter electum & intrusum ipsos XII. duravit annos. Erat tamen vir quidem admodum religiosus, abbas monasterii Petershausen, Theodoricus nomine, qui dictum Gebhardum magna veneratione habebat, quapropter etiam ab adversariis, præsertim ab Henrico, Comite de sancto monte, præfati Arnolphi fratre, quam plures passus est injurias, nil tamen ominus, donec res ipsa debitum potiretur effectum, semper pro Gebhardi parte fortis constabat animo, demum, creditur, divina dispositione accidit, ut præmemorati Imperatoris Henrici filius, videlicet Henricus, hujus nominis quintus, cum certorum principum consensu, de Romano Imperio sese intromittens, patrem suum carceribus mancipavit, ibique eum mori sinit, & mox Arnolpho supradicto deposito, Gebhardum maximo decore & honore pristino restituit statui episcopum, de quo Theodoricus Abbas ineffabili afficiebatur gaudio. Quare Gebhardus eum in confessorem suum eligendo, eidem triginta marcas argenti, ut per eas damna per adversarios passa in monasterio resarciret, donavit quidem, & factum est, prout aliàs latius claret, & post multas tam tribulationes, quam angustias, per quas regnum oportet introire cœlorum, plenus dierum & virtutum, quando nunc XXVII. annis præfedisset, obiit Anno Domini MCX. 667

(38.) UDALRICUS, de S. Udalrici Episcopi Augustensis & S. Gebhardi sanguine, Hugewaldi, Dillingensis comitis filius, circa ea tempora, dum in supramemorati Henrici Cæsaris curia foret, & mox Gebhardo mortuo, episcopalis baculus una cum annulo eidem Cæsari transmitterentur: Ipse talia episcopalis honoris insignia huic Udalrico contulit, & ita Cæsaris nutu XXXVIII. antistes creatus est, quo fit, ut cum ipse Theodoricum Abbatem in Petershausen bina vice ad summum pontificem Paschalem, his temporibus de Cæsaris carceribus emancipatum, pro consecratione obtinenda transmitteret; Paschalis (eo quod Udalricus à Cæsare confirmationem acceperat) tanto furore motus, penitus noluit consecrare; Itaque Udalricus sic sine consecratione VIII. annis præsidens, tandem post Paschalis obitum, Gelasii consensu, per Mediolanensis diœcesis episcopum consecrationem obtinuit, hic denique Udalricus, vir prudens & strenuus, Deoque multum devotus extitit, & cum varia, quæ Deus per S. Conradum antecessorem suum miracula operatus est, percepisset, nullis expensis parcendo, cum à sancta sede Apostolica

Hospitale Const. fecit canonizari, prout in historiis suis latius patet, præterea de suis atque aliis, quæ in S. Conradi honorem donata fuerunt, pauperum hospitale in Constantia à S. Conrado fundatum, jam desolatum restauravit, ac etiam ordinis S. Augustini monasterium * Creutzlingen fundavit, & ordinis S. Benedicti monasterium Brigantinum, à nobilissimo Recenorum & Brigantiæ comite Ruodolpho, consanguineo suo, fundatum, juxta vetustissimæ ejusdem monasterii chartæ tenorem dedicavit,

Creutzlingë forte Rhetianorum.

668 consecravitque, & post multa laudabilia ipsius gesta morbus, quem quidam regium morbum, aliqui vero ycteritiam, & alii S. Valentini plagam nominant, tanto fervore invasit, ut oculos excluderet; & tandem anno præsidentiæ suæ decimo, secundum aliquos Brisgaudii, verius tamen in Beatæ Mariæ dicti ordinis S. Augustini zella nigræ sylvæ, feliciter in Domino obdormivit, & dehinc ad Constantiam vectus, in choro majoris Ecclesiæ cum ea, qua decuit, reverentia sepultus est, Anno Domini MCXXVII.

(39.) UDALRICUS, Baro de Castell, dicti Udalrici I. successor, XXXIX. Episcopus Constantiensis, hujus nominis II. Circa illius episcopi annos, à Nativitate Domini MCXXIIX. Henricus, dux Bavariæ, magno cum exercitu Constantiam obsedit, cui episcopus una cum civibus armata vi resistentiam fecit, in crastinum, certis datis pecuniis, bellum finitum fuit, & dux sine cujuslibet damno discessit. Veruntamen Henricus, Comes de monte Sancto, civitatis hujusmodi præfectus, à quodam inimicorum suorum interficitur. Erat tunc temporis durissima hyems, corruitque campanarum turris Constantiæ, quo casu omnes ipsius campanæ eliduntur. Suborta est etiam hac ætate inter Generosum dominum Rudolfum, comitem de Bregantia, ex una; & præsentem Udalricum episcopum ex altera partibus, prætextu (ut ajunt) certorum bonorum, quæ S. Gebhardus quondam monasterio Petershausen donavit, discordia. Quare Episcopus, metu potentiæ adversarii, castrum, quod Gebhardus episcopus, dux de Zæringen, schismatis sui tempore ædificaverat, penitus destruxit, canonici Constantienses adversus suum episcopum conspirantes, apud summum pontificem, ac etiam Cæsarem & alios gravi querela eum accusarunt, quæ autem hujusmodi querela fuerit, non comperi. Veruntamen devotus ille episcopus, rixas & injurias tales amplius sufferre non valens, summi Pontificis consensu episcopatum resignando, S. Blasii monasterium ingrediens, religiosus ordinis S. Benedicti monachus fit admodum devotus. Sed quia Deus, sicut nullum bonum irremuneratum, ita nullum etiam malum impunitum dimittit, quare brevi transacto tempore, singuli canonicorum inter sese conspiratorum certis plagis vitæ suæ finem accepere, quot vero annis præsederit, aut quomodo vita functus sit, non constat: quanquam sint, qui Anno MCXL. obiisse confirment.

(40.) HERMANNUS, nobilis de Arbona, XL. Episcopus electus, contra quem Conradus de Hohenstoffen, dux Sueviæ, Rex Romanorum, una cum certis Brunnigundum eligunt. Veruntamen Innocentius, papa hujus nominis II. dictum Hermannum confirmans, auctoritate papali sub censuris ecclesiasticis districtius mandando, quatenus omnes & singuli, quorum interest, eum pro vero, certo & legitimo Episcopo Constantiensi teneant & habeant, sibique debitam reverentiam & obedientiam exhibeant, &c. Et ita Hermannus iste maximis expensis jus suum episcopale obtinuit & victoriam, Anno Domini MCXLI. His temporibus præfatus Conradus congregationem Imperii Constantiæ celebravit, & illic videlicet Imperii pacem conclusit. Ille denique Hermannus tanto diœcesim suam persequebatur amore, ut illi trecentas marcas argenti proprietatis jure condonaret, & quamvis apud nonnullos dubium sit, an ipse monasterium ad Scotos Constantiæ fundaverit, vel ne; non est tamen dubium, quinimo religiosos ex Scotia pro divinis officiis continuandis illic deputando, largas, quoad vixerit, adjutrices manus eisdem præbuit. Ipse etiam nonnullas columnas supra cancellam majoris Ecclesiæ Constantiensis de tenui subtilique argento obduxit, ornavit &c. Chorum cum

Ad Scotos monasteriũ.

tapetis

tapetis & aliis preciosis ornamentis reparavit. Insuper reparavit ædes episcopales combustas amœnissimis ædificiis. Vir enim fuit admodum prudens & facundus, erat etiam facie valde formosus. Suo etiam tempore episcopatui donavit Rupertus Ach, Eberhardus Mittolow, Mylhausen, & alius Eberhardus Volfingen. Demum postquam bonus iste pastor 26. annis præsederat, in Domino obdormivit Anno 1165. al. 1166. *Ach, Milhausen, Volfingen.*

(41.) OTTO, comes de Habspurg, canonicus ecclesiæ Augustensis, & præpositus Ecclesiæ S. Mauricii ibidem, circa Annum Domini MCLXV. hujus nominis I. Episcopus, vir denique multis virtutibus pollens, præsedit annis 4. & vita functus est Anno Domini MCLXIX.

Familiæ tabulam apposuimus ad 49. Episcopum ejusdem gentis Rudolfum.

(42.) BERCHTOLDUS, circa hunc Berchtoldum, cujus generis extiterit, magnam reperi discrepantiam, quidam enim volunt, eum de antiquo Baronum sanguine de Kußnach in Argoia, prope Lucernam; alii vero de generosa baronum familia Bußnang in Turgoia, & ultimi de nobilissima principum de Zæringen domo in Brisgoia prope Fryburgum extitisse. Veruntamen sit, quicquid sit, hic Berchtoldus circa Annum à Nativitate Domini MCLXIX. XLII. Episcopus creatur. Vir quidem laudabilis, præsedit annis X. humanæque naturæ suæ debitum solvit 22. die mensis Maji, Anno Domini MCLXXIX.

(43.) HERMANNUS, hujus nominis Secundus, nobilis de Fridingen in Hegoia, dicti Berchtoldi successor, quadragesimus tertius Episcopus Constantiensis, præsedit annis XII. & ultimum hujus vitæ clausit diem Anno Domini MCLXXXXI. 669

(44.) DIETHELMUS, nobilis de Cleggoia (*aliis* baro à Weissenburg, dominus in Krenckingen) Abbas monasterii Augiæ majoris, successor Hermanni, quadragesimus quartus Episcopus fit, hoc modo: Cum circa ea tempora Fridolo, aliâs Fridolus, Baro de Haydegg, Abbas dictæ Augiæ, propter gravissimam corporis sui infirmitatem, eandem prælaturam XIV. sui regiminis anno, liberè resignaverit, magnam ob futuri Abbatis eligendi causam, inter religiosos, Albertum Baronem de Ramstain, Decanum & Hermannum de Spaichingen, præpositum Augiæ suboritur discordia, quarum occasione ipsi coram Friderico hujus nominis I. Romanorum Cæsare tunc temporis, Imperialem congregationem Spiræ celebrante, comparuerunt, sed cum, auditis hincinde partibus, Cæsar easdem concordare nequiret, Principes decreverunt, Cæsarem pro libitu suo posse dare & eligere Abbatem Augiæ, quem vellet. Itaque, Principum consilio, huic Diethelmo Domino capitulum monasterii, eo tunc præsenti, Cæsar prælaturam talem contulit. Unde etsi juvenili adhuc consisteret in ætate, tantæ tamen maturitatis, probitatis atque honestatis extitit, ut omnes religiosi monasterii, & alii in eum consentirent, quare in propria persona Romam petens, ab Adriano, summo Pontifice, consecrationis beneficium largiter obtinuit. Fuit enim hic Abbas tali titulo usus, divina pietate Diethelmus Augiens. ecclesiæ humilis servus. Siquidem post supramemorati Hermanni obitum Episcopus fit, qui irreprehensibiliter, ut decet, præsedit annis XV. & felici fine vitam terminavit, Anno Domini MCCVI. pridie Idus Aprilis.

(45.) WERNHERUS, Baro de Stauffen (non tamen ponitur, an de Stauffen antiquo vel Brisgoico) vicinitatis tamen causa sustineri poterit, Stauffen Brisgoicum, utcunque tamen, ipse dicti Diethelmi successor XLV. Episcopus electus est, circa annos Domini MCCVI. & postquam non nisi IV. annis præsedit, vita functus est, Anno Domini MCCX. probatæ quidem vitæ vir extitit.

(46.) CONRADUS hujus nominis II. natione de Tegerfeld (*al.* Comes Andechsii, dominus in Tegerfeld) Wernheri successor XLVI. Episcopus, Honorii hujus nominis III. Papæ, & Friderici III. Romanorum Cæsaris temporibus electus, præsedit annis XXIV. & obiit anno MCCXXXIV. (*al.* MCCXXXIII. 6. Sept.) Sub

isto facta est concordia inter capitula ecclesiarum, Spirensis & Constantiens. ratione ecclesiæ parochialis in Eſslingen, propter primos fructus.

(47.) HENRICUS, nobilis de Tann aut Thannegkh, vel secundum alios Tanne, XLVII. Episcopus, vir admodum commendabilis, qui nemini, quod suum erat, auferre cupivit. Unde, cum Henricus & Gottfridus, barones de Neyffen, sine (ut ajunt) causa saltem rationabili, diœcesi damnum inferreattentaverunt, ipse vasallis & armigeris suis evocatis, præfatis baronibus, (qui tamen auxiliantibus illis, duce de Teckh, Marchionibus de Burgaw, Comitibus de Aichelberg, Hohenloch, & nobilibus de Hailfingen, Waldenstain, Turr, & strenuo milite Ebeneck &c. valde fortes fuerunt) in valle Schwigkerthaal, armata vi obviam venit. congrediuntur à meridie usque in sero, & animose certârunt. Sed tandem B. Mariæ Virginis patronæ suæ, (quam magna semper in veneratione habuit) auxilio, tanquam strenuua miles, inter potiores inimicos suos circiter XL. quorum unus Marchio de Burgaw, comites de Aichelberg & Achalm, nobiles de Hailfingen & Waldenstain, & magnus ille miles Chenebl seu Ehenegk, cum autore litis, videlicet Henrico de Nypfen mancipando, & reliquos in fugam convertens glorioso triumpho, jura & res ecclesiæ ab inimicis suis præservavit, de quo Episcopua ille non mediocres B. Mariæ Virgini, cujus intercessione apud Filium suum hac potitus est victoria, laudes persolvere curavit. Actum in valle Schwiggerthaal, ipso S. Albani die, anno à nativitate Domini MCCXXXV. & postquam XVI. annis præsederat, XXV. die mensis Augusti, feliciter in Domino obdormivit Anno MCCLIIX. XXIV. Augusti. Iste Henricus, ut inveni in alio an-
Tanneck & Kuffenberg. tiquo Chronico, ædificavit Tanneck & Kuffenberg castra.

(48.) EBERHARDUS, natione de Waldpurg, cujus majores ducum Sueviæ
670 (qui Romanum Imperium CXXII. annis rexerunt) dapiferi fuêre, XLIIX. Episcopus. Et hi dapiferi, Conradino, ultimo illius prosapiæ Romanorum rege mortuo, arma Suevica, videlicet tres nigros cattos marinos in campo aureo obtinuerunt, hic quoque Episcopus diœcesin quamplurimis propriis suis bonis ditasse digoosci-
Gottlieben. tur. Nam castrum Gottlieben de novo fundavit & erexit, fecitque illic pontem
Wegding. trans Rhenum fieri admodum preciosum. Emit & insuper Wegding, & oppido-
Clingenavv. lum Clingenaw, ab Waltbero de Klingen, ac etiam villam Tegerfeld, advocatiam
Tegerfeld. vero in Nunkirch & officium rurale, Das Mayerampt ibidem, à domino quon-
Nunkirch. dam de Kreichingen, & curiam istic à Friderico de Randenberg, curiam etiam in
Bodman. Newkirch, à Jacobo de Schafhausen: Castrum autem Bodman, cum omnibus suis pertinentiis, à milite Udalrico de Bodman, bona in Eckbenberg à Burckbardo
Castrum Rafenspurg de Rafenspurg milite, castrum Ravenspurg ab illis de Kurnegg, cum omnibus
Hagnovv. attinentiis, advocatiam ab his de Lönegg, curiam in Hagnow à Johannitis, cu-
Battenhausen. riam in Talenberg ab his de Eberſperg, castrum Battenhausen cum pertinentiis
Stain. ab Hilpoldo de Steckboren, advocatiam in Stain de Conrado Comite Sancti mon-
Bomgarten. tis. Castrum apud Bomgarten, cum omnibus pertinentiis, ab Udalrico de Bod-
Sumeravv. man, castrum in Sumeraw, advocatiam in Langnow comparavit. Redemit
Langnovv. Egna. etiam bona circa Egna, & advocatiam in Episcopali Cella ab bia de Klingen, duas
Episcopalis Cella. vero Curias à Pincernis de Jandeckh, decimas in Wintherthur, ab Hartmanno Comite de Kyburg, decimas in Yberlingen à Pincernis de Winterstetten, & hanc decimam cuidam sacerdoti altaris S. Joannis Evangelistæ, ut primissarius esset, do-
Reuthaim. navit. Et ex hinc advocatiam cum bonis in Reuthaim ab Eberhardo de Lupfen,
Frickingen. pontemque ibi fabricavit, advocatiam autem in Frickhingen à Wernhero Gunstume, milite de Radera, curiam in Frickhingen cum pertinentiis ab Anshelmo de Wildenstain. Item summum B. Mariæ Virginis altare, quod juxta antiquorum mores, nimis breve atque strictum erat, fecit ampliari; & eo ampliato, plurimis sanctorum reliquiis adornando, consecravit. Altare quoque sinistri lateris, secus altare S. Conradi fundando & dotando, consecravit etiam S. Joannis Evangelistæ, & S. Catharinæ altaria &c. Quæ autem per alios bona Ecclesiæ fieri procu-

curavit, & subordinavit, nimis prolixum foret enumerare. In summa tamen pro his supradictis atque aliis brevitatis gratia prætermissis, pro diœcesis suo commodo & utilitate, septem M. & XXXVI. Constan. monetæ marcas exposuit. Et postquam episcopatui hujusmodi laudabiliter annis XXVI. XI. Kalend. Martii, felicem sumpsit finem, & cum ea, qua decuit, reverentia, in medio lapidis chori Constant. sepultus est, Anno Domini MCCLXXIV.

Ejus familiam subjunximus post Othonem, dapiferum de Waldpurg, comitem à Sonnenberg, Episcopum LXX. principem. Ibi utrumque in communi tabula reperies.

(49.) RUODOLPHUS, Comes de Habspurg, Ruodolphi hujus nominis I. Romanorum regis, consanguineus, XLIX. Episcopus, cujus arma his clarent versibus:

Tu Comes in Clipeo tuleras insigne Leonis,
Quem, velut ad prædam, distento corpore ponis,
Sed, Rex, fers aquilam, quæ transuolat omnia, claris
Signas indiciis, quod tu in cunctis dominaris.

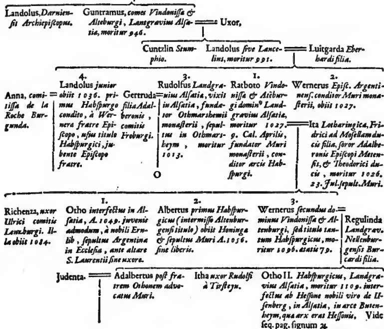
In Alemannia, duorum fratrum filii uno nomine,
In spacio unius anni exaltati sunt, unus in regem
Romanorum, alter in Episcopum Constantiensem,
Sunt duo Ruodolphi patrueles consignati,
Ad regimen dispar mirabilis ordine fati,
Roma Ruodolphus Rex, te Constantia munit,
Præsul Ruodolphus, ambosque sibi Deus unit,
Rex Roma, Præsulque tibi Constantia, tali
Omen nunc primùm datur eventu speciali,
Ista duo mira spacium facit unius anni.

Hic quoque præsul, perdignus Pastor, Eberhardi antecessoris sui vestigia imitari cupiens, pro diœcesis suæ commodo, patrimonialibus ex bonis, Arbonam cum omnibus suis pertinentiis, ac etiam castrum Radera, & alios redditus atque census circa Zurzach, Arbonam, inquam, oppidum & Radera castrum, quatuor millibus marcis argenti vendicavit, &c. Deinde graves magnasque contra Albertum Austriæ ducem, Ruodolphi regis filium, lites sustulit, in quibus Episcopus ineffabiles passus est expensas, plura hincinde castra fuerunt obtenta; In his itaque litium ambagibus, Constantienses, in Episcopi auxilium, oppidum Buochorn obsidentes devastarunt, damnaque usque ad octo millia marcarum argenti intulerunt eisdem, atque magnum frumentorum tritici & vini ac etiam inventorum thesaurorum reperientes, abstulerunt. Ipso die S. Martini Anno Domini MCCXCI. Ex adverso vero, dux castrum Nellenburg & oppidum Wyl disrupit, & postquam novendecim seu viginti annis præsedit, tertia Aprilis ex hac lachrymarum valle ad ætherea vocatus obiit Anno MCCXCIII. & ut bonus Christi fidelis, secus suum chori sinistri lateris altare, reverenter sepultus est, Anno Domini MCCXCIII. multa post se relinquens debita, quæ propter arduas, quas tulit, lites consecutus est. Causa autem litium hujusmodi non ponitur.

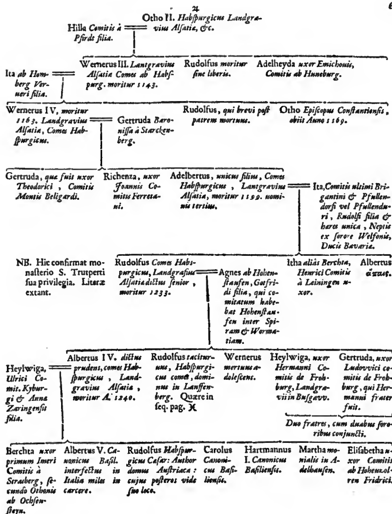
Arbona oppidum. Radera castrum. 671

FAMILIA HABSPURGICA, NON A PRIMIS INITIIS
671 DUCTA, (EST ENIM MULTO ANTIQUIOR) SED A GUNTRAMO, (A QUO CERTÆ LITERÆ) INCHOATA: IN QUA RUDOLFUS CONSTANTIENSIS EPISCOPUS. Collegit ex literis D. GUILLIMANNUS.

Ex antiquissimis Vindonissæ comitibus, ex quibus & Zaringani.

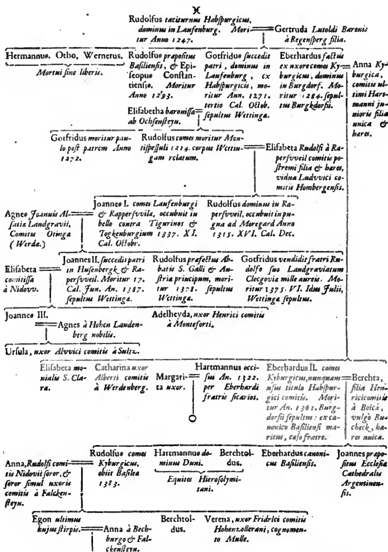
672

24
Otho II. *Habspurgicus Landgravius Alsatiæ, &c.*
Hilla *Comitis à Pfirdt filia.*
Wernerus III. *Lantgravius Alsatiæ Comes ab Habspurg. moritur 1143.*
Rudolfus *moritur sine liberis.*
Adelheyda *uxor Emichonis, Comitis ab Huneburg.*
Ita *ab Homberg Verneri filia.*
Wernerus IV, *moritur 1163. Landgravius Alsatiæ, Comes Habspurgicus.*
Gertruda *Baronissa à Starckenberg.*
Rudolfus, *qui brevi post patrem mortuus.*
Otho *Episcopus Constantiensis, obiit Anno 1169.*
Gertruda, *quæ fuit uxor Theodorici, Comitis Montis Beligardi.*
Richenza, *uxor Joannis Comitis Ferretani.*
Adelbertus, *unicus filius, Comes Habspurgicus, Lantgravius Alsatiæ, moritur 1199. nominis tertius.*
Ita, *Comitis ultimi Brigantini & Pfullendorfi vel Pfullenduri, Rudolfi filia & heres unica, Neptis ex sorore Welfonis, Ducis Bavariæ.*
NB. Hic confirmat monasterio S. Trutperti sua privilegia. Literæ extant.
Rudolfus *Comes Habspurgicus, Landgrafius Alsatiæ dictus senior, moritur 1233.*
Agnes *ab Hohenstaufen, Gotfridi filia, qui comitatum habebat Hohenstaufen inter Spiram & Wormatiam.*
Itha *aliàs Berchta, Henrici Comitis à Leiningen uxor.*
Albertus *ἄπαις.*
Heylwiga, *Ulrici Comit. Kyburgi & Annæ Zaringensis filia.*
Albertus IV. *dictus prudens, comes Habspurgicus, Landgravius Alsatiæ, moritur A. 1240.*
Rudolfus *taciturnus, Habspurgicus comes, dominus in Lauffenberg.* Quære in seq. pag. ✕
Wernerus *mortuus adolescens.*
Heylwiga, *uxor Hermanni Comitis de Frohburg, Landgravii in Busgavv.*
Gertruda, *uxor Ludovvici comitis de Frohburg, qui Hermanni frater fuit.*
Duo fratres, cum duabus sororibus conjuncti.
Berchta *uxor primum Imeri Comitis à Straberg, secundo Othonis ab Ochsensteyn.*
Albertus V. *Canonicus Basil. interfectus in Italia miles in carcere.*
Rudolfus *Habspurgicus Cæsar: Author domus Austriacæ: cujus posteros vide suo loco.*
Carolus *Canonicus Basiliensis.*
Hartmannus I. *Canonicus Basiliensis.*
Martha *monialis in Adelhausen.*
Elisabetha *uxor Comitis ab Hohenzolren Fridrici.*

✕ Rudol-

673

DOMINI HABSPURGICI IN LAUFENBERG ET KYBURG.

Finis Familiæ Habspurgicæ dominorum Laufenbergæ & Kyburg.

(50.) FRI-

(50.) FRIDERICUS, Comes de Zollern, majoris ecclesiæ Augustensis præ- 674
positus, saniori capituli Constan. parte L. episcopus electus, ab alia vero parte Henricus de Klingenberg eligitur. Verumtamen hac discordia non nisi per mensem durante, Fridericus cessit Henrico, & obiit Anno MCCC. *Familiæ Zolleranæ explicatio sequetur post alterum ejusdem familiæ Fridericum.*

(51.) HENRICUS Ingenuus, Udalrici de Klingenberg militis, & Dominæ Erentrudis, Baronissæ de Castel, filius, artium & sacrorum canonum Doctor, famatus etiam erat historiographus & chronographus, cujus chronicam de principibus Habspurgensibus magno apud me habeo in pretio *(a)*, dicti Friderici successor, LI. episcopus ab Archiepiscopo Maguntino confirmatus, ab utriusque sexus hominibus amatus, etiam perplura Const. Ecclesiæ bona fecisse constat; Fuit enim Rudolphi, Romanorum regis, Cancellarius benemeritus, & dehinc Alberti, ducis Austriæ, Roman. regis, Cancellarius Consiliarius, atq; schismatico bello inter dictum Albertum & AdolphumComitem de Nassaw moto, trecentis optime armatis equis, cum forti militum & nobilium armatura domino suo Alberto occurrit, ubi omnes (tribus tamen exceptis) equi trucidantur, quo comperto, inquit, se ccc. marcas daturum, ut & hi tres cum aliis mansissent. Itaq; Albertus, obtenta Imperiali corona, congregationem Imperii descripsit ad Nurnberg, ubi Comitum, Baronum, militum & nobilium (demptis plebeis) quinq; millia & quingenti viri comparuere. Aderant & illic VII. principes electores, & alias LII. principes, inter quos XXIV. Episcopi, illic etiam Elisabeth, Menradi, ducis Carinthiæ & Comitis Tyrolis, filia, uxor regis, in reginam ungitur & creatur: Et Dominica post Martini grande habebatur convivium, in quo Rex & Regina preciosis suis coronis, dum mensæ considerent, Wentzeslaus, Rex Bohemiæ, corona sua regali ornatus, eisdem ministravit, inter cætera pocula scyphum auro, Jaspide, & aliis margaritis ornatum apposuit, Romanorum enim Rege Alberto ad sinistrum, & Elisabetha regina ad dextrum latera sedentibus, hic Episcopus Const. ad regis, & Archiepiscopus Maguntinus ad Reginæ latera sederunt. Cum autem Archiepiscopus Coloniensis hoc perciperet, noluit assidere, nec etiam ministrare, quia sese multo plus, quam episcopum Constant. honoris bujusmodi dignum esse reputavit. Hic denique Episcopus, fidelis suæ Diœcesis Pastor, omnis honoris & laudis dignus, ipse enim pro diœcesis commodo Kayserstul, Cuntzenberg, Bomgarten, Sumeraw & Waltburg aliaque castra, & possessiones aliis impignorata redemit. Erat etiam hic Episcopus gubernator Augiæ majoris, quare titulus ipsius tunc temporis erat, Henricus, Dei gratia, Episcopus Constantiensis & gubernator Augiæ majoris, & postquam annis XII. vel XIII. præfedit, beate in Domino obdormivit, Anno Domini MCCCVI. XII. Septembris.

Kayserstuell Cuntzenberg, Bomgarten, Sumeravv, Waldburg.

Nota. Titulus Episcopus gubernatoris Augiæ majoris.

(52.) GERHARDUS, natione Italus, seu, ut aliis placet, Gallus, de Avione per sursum pontificem, vel secundum alios, de consilio Avionensi LII. circa annos à nativitate Dom. MCCCVI. Episcopus Const. deputatus, licet bonæ extiterit literaturæ, in negotiis tamen & moribus Suevorum penitus ignoraverat, quo fit, ut multa immobilia Diœcesis bona alienarentur. Veruntamen pro diœcesis commodo & utilitate, Kayserstul, Cuntzenberg & Bomgarten pulchre exornavit. Et postquam XII. annis præsedit, obiit XIV. Cal. Octob. An. Dom. MCCCXVIII.

Kayserstul, Cuntzenberg, Bomgarten.

(53.) RUODOLPHUS, Comes de Montfort, Episcopatus Curiensis & monasterii S. Galli gubernator, LIII. Episc. Const. Hugonis Bregantini, & Hugonis Montfortii comitum agnatus, vir siquidem per omnia celebris, qui etiam quam plurima per antecessores suos bona hypotecata redemit, Arbonam deniq; castrum ruinosum restaurando, pulcherrime reædificavit. Circa illius enim tempora periculosum erat schisma in Imperio; Nam Ludovicus Junior Dux Bavariæ, à Balduino Archiepiscopo Treviren. Petro Archiepiscopo Moguntino, & Marchione de Brandenburg, Fridericus vero Dux Austriæ ab Archiepiscopo Colon. Ruodolpho Duce Bavariæ, & Duce Saxoniæ, in Romanorum reges eliguntur, ex quo propter nimiam partium potentiam, graves, de quibus aliis in historiis scribitur, suscitatæ sunt lites. Sed, cum hic Ruodolphus

(a) De hoc etiam *VOSSIUS de Hist. lat. lib. II. p. 499.*

phus Ludovico excomunicato, ob id, quod regalia ab eo acceperat, contra Fridericum adhæsit, decem annis in maxima summi pontificis ingratitudine perstitit: Quare,
.675 dum jam senio & corporis imbecillitate molestaretur, ipse mirum in modum de eo doluit. Nec ab re, quia ob eam causam, quando nunc XIII. annis præsedisset, & vita functus esset, in terram inconsecratam sepultus est An. Dom. MCCCXXXIII. Tandem autem, cum jam circiter viginti años illic quievisset, suorum consanguineorum & aliorum benefactorum coram sancta sede Apostolica intercessione, absolutione obtenta, exhumatur & Catholicæ traditur sepulturæ, An. Dom. MCCCXLIX. vel quasi.

FAMILIA ANTIQUISSIMA MONTFORTIA EX LITERIS A TRECENTIS ET AMPLIUS RETRO ANNIS EXPLICATA: IN QUA RUDOLFUS CONSTANTIENSIS EPISCOPUS.

Rudolfus, *Comes Montfortius in Tasters & Veldkirch Anno 1294.*

Ulricus, *Comes Montfortius, dominus Pregantii Anno 1280.*

N *Comes Montfortius in Veldkirch.*

Rudolfus *Episc. Constantiensis An. 1318. Abbas S. Galli An. 1323. magna cum laude rexit, mortuus An. 1333. Arbona.*

Hugo, *Montfortius in Pregentz An. 1333. (1321.)*

Hugo, *comes Montfortius in Tastert 1351.*

Rudolfus *Montfortius in Veldkirch 1351.*

Henricus.

Wilhelmus *senior Montfortius, in Pregenz miles Ludvvici Imp. Moritur Anno 1354.*

Ursula *comitissa à Pfirdt.*

4. Berchroldus 1351

3. Hugo 1351.

2. Rudolfus 1351.

1. Ulricus *canonicus Curiensis 1351.*

Ulricus 1351.

Hugo 1351. *moritur.*

Wilhelmus *Montfortius in Pregenz, partitus cum fratre provinciam. Moritur An. 1374*

Henricus *Montfortius, ex divisione dominus in Tetnang.* Vide sig. ♄ in seq. pag.

Ursula *comitis ab Hohenberg filia.*

Uxor *prima filia & heres comitis à Pfannenberg.*

Hugo II. *Montfortius comes in Pregentz & ex uxore comes in Pfannenberg, Magister aulæ Leopoldi Austriæ ducis. Moritur An. 1423.*

Uxor secunda Anna N. *à Nevvenhaus.*

Conradus *Montfortius vivit Anno 1380.*

Ulricus *Hugonis II. filius, Montfortius in Pregenz, ex uxore dominus in Reytenvvard. Moritur ante patrem.*

Stephanus I. *obit sine liberis.*

Wilhelmus III. *comes in Pregenz ex quadrante, vivit An. 1414*

Hugo *Magister ordinis Joannitici per Germaniam Anno 1414.*

Uxor *filia Joannis baronis in Stadegk in Reytenvvard.*

Kunigunda *filia Donati à Togkeburg comitis & ejus hæres An. 1402*

N. *Uxor Fridrici comitis in Helfenstein.*

Hermannus *Montfortius, comes in Pregentz. Moritur An. 1434.*

Stephanus *moritur adolescens*

Elisabeta *primo Conradi a Nellenburgk comitis: secundo Wilhelmi Marchionis Habbergici in Roteln uxor.*

Georgius *moritur adolescens.*

Appolonia *filia Philippi ultimi Kirchbergii comitis.*

Joannes *Montfortius comes in Pregentz. Moritur ante fratrem. Anno 1477.*

Hermannus *Montfortius in Pregenz. Moritur ante annum 1483.*

Hugo *Montfortius comes, vendit Ferdinando Archiduci Brigantium: unde ad Austriacos urbs illa venit.*

Georg. *Montfortius comes dominus in Styria in Becbach & Mansberg.*

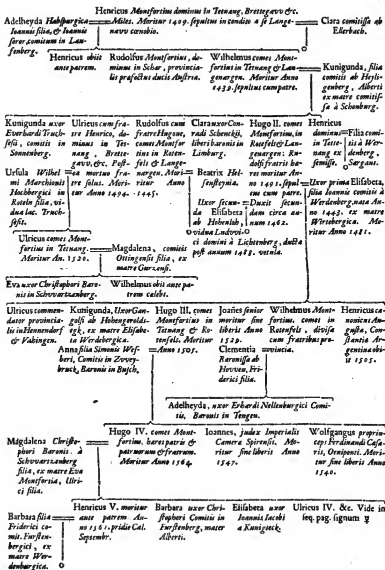
Hermannus.

Vide in sequent. signum ⊙ pag. 754.

Henricus

676

♄

Henricus *Montfortius dominus in Tetnang, Brettegavv &c. Miles. Moritur 1409. sepultus in condito a se Langenavv cœnobio.*
Adelheyda *Habspurgica Ioannis filia, & Ioannis soror, comitum in Laufenberg.*
Clara *comitissa ab Ellerbach.*
Henricus *obiit ante patrem.*
Rudolfus *Montfortius, dominus in Schar, provincialis præfectus ducis Austriæ.*
Wilhelmus *comes Montfortius in Tetnang & Langenargen. Moritur Anno 1439. sepultus cum patre.*
Kunigunda, *filia comitis ab Heyligenberg, Alberti ex matre comitissa à Schonburg.*
Kunigunda *uxor Everhardi Truchsesii, comitis in Sonnenberg.*
Ulricus *cum fratre Henrico, dominus in Tetnang, Brettegavv, &c. Post ea mortuo fratre solus. Moritur Anno 1494.*
Ursula *Wilhelmi Marchionis Hochbergici in Roteln filia, vidua lac. Truchsesii.*
Rudolfus *cum fratre Hugone, comes Montfortius in Rotenfels & Langenargen. Moritur Anno 1445.*
Beatrix *Helfensteynia.*
Clara *uxor Conradi Schenckii, liberi baronis in Limburg.*
Hugo II. *comes Montfortius, in Rotefels & Langenargen: Rudolfi fratris hæres moritur Anno 1491. sepultus cum patre.*
Uxor secunda Elisabeta *ab Hohenloh, vidua Ludovici domini à Lichtenberg, ducta post annum 1488. vetula.*
Duxit secundam circa annum 1462.
Henricus *dominus in Tettenang ex semisse.*
Filia *comitis à Werdenberg, Sargans.*
Uxor prima Elisabeta, *filia Ioannis comitis à Werdenberg, nata Anno 1443. ex matre Wirtebergica. Moritur Anno 1481.*
Ulricus *comes Montfortius in Tetnang. Moritur An. 1520.*
Magdalena, *comitis Ottingensis filia, ex matre Gurzensi.*
Eva *uxor Christophori Baronis in Schvvartzenberg.*
Wilhelmus *obit ante patrem calebs.*
Ulricus *commendator provincialis in Hennendorf & Vabingen.*
Kunigunda, *Uxor Gangolfi ab Hohengeroldsegk, ex matre Elisabeta Werdebergica.*
Hugo III. *comes Montfortius in Tetnang & Rotenfels. Moritur Anno 1505.*
Anna *filia Simonis Wesberi, Comitis in Zvveybruck, Baronis in Busch.*
Joañes *senior moritur sine liberis Anno 1529.*
Wilhelmus *Montfortius, comes in Rotenfels, divisa cum fratribus provincia.*
Clementia *Baronissa ab Hovven, Friderici filia.*
Henricus *canonicus Augusta, Constantiæ Argentinæ obiit 1505.*
Adelheyda, *uxor Erhardi Nellenburgici Comitis, Baronis in Tengen.*
Magdalena *Christophori Baronis. à Schvvartzenberg filia, ex matre Eva Montforsia, Ulrici filia.*
Hugo IV. *comes Montfortius, hæres patris & patruorum & fratrum. Moritur Anno 1564.*
Ioannes, *judex Imperialis Cameræ Spirensis. Moritur sine liberis Anno 1547.*
Wolfgangus *proprinceps Ferdinandi Cæsaris, Oeniponti. Moritur sine liberis Anno 1540.*
Barbara *filia Friderici comit. Furstenbergici, ex matre Werdenbergica.*
Henricus V. *moritur ante patrem Anno 1561. pridie Cal. Septembr.*
Barbara *uxor Christophori Comitis in Furstenberg, mater Alberti.*
Elisabeta *uxor Ioannis Iacobi a Kunigseck.*
Ulricus IV. &c. Vide in seq. pag. signum ☿

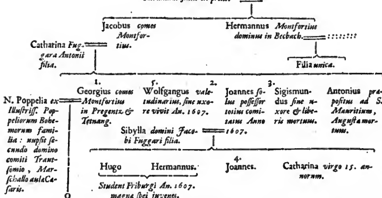
677 ☿

Ulricus IV. *Montfortiorum in Tetnang postremus. Moritur Anno 1474. XVI. Aprilis.* ═══ Ursula *filia Reynhardi comitis in Solms, Lich.*

Filia *desponsata Georgio Montfortio, obiit ante nuptias Anno 1578.*

Barbara *unica filia, uxor Antonii Fuggari, qui Marci filius est.*

Finis Montfortiorum in Tetnang & Rotenfels. Succedunt Montfortii in Pregentz propinqui.

NOTA, diligenter ex literis descriptam esse familiam: suspicionem unicam haerere in Hugone II. Dubitatur enim, an inter Wilhelmum, Kunegundae maritum, & inter Hugonem secundum, interponi Hugo alter debeat, Id quod anni postulare videntur, cum Wilhelmus pater mortem obeat Anno 1439. Hugo ille secundus noster Anno 1491. intervallo 52. annorum, nimis, ut videtur, magno. Fortassis igitur Wilhelmus pater Hugonis & Rudolphi fuit: Hugo rursus pater Hugonis nostri secundi, & fratrum reliquorum; cujus tantum monere volui, ut qui possunt, diligentius inquirant, cùm praesertim sit & altera causa, cur ita suspicemur. Sed inspiciemus diligentius literas: & alio loco tollemus dubitationem.

678 (54.) NICOLAUS, Nobilis de Kenzingen, alias de Frawenfeld, dictus Hofmeister, Alberti & Othonis Austriae ducum Capitaneus in Suevia & Alsatia, (quo titulo utitur A. 1336.) quinquagesimus quartus electus in discordia hoc modo. Nam omnibus, quorum post Ruodolphi obitum intererat, alium eligere episcopum, descriptis, quidam Canonici, Comites & alii, sicut Furstenberg, Fryburg, Strassberg, Winterstetten & Bierenburg, Dominum Albertum, Comitem de Hohenburg, caeteri autem omnes concorditer Dominum Nicolaum de Frawenfeld elegerunt, quibus peractis, Nicolaus iste celeriter ad iter Romam versus sese accinxerat, ubi decima quinta mensis Aprilis à Johanne, hujus nominis XXII. Papa, beneficium consecrationis & confirmationis obtinuit, quo per Ruodolphum patrem Alberti intellecto, maximo contra Nicolaum motus erat furore. Albertus autem vir magnae honestatis, & in Jure canonico admodum doctus fuit, quare hujusmodi episcopii honore bene dignus exstitit. Sed timore genitoris sui, ne in canonicos & homines collegii propter consuetam impetuositatem suam quandoque insaeviret, electio ista fuit rejecta, & Nicolai approbata. Ruodolphus plenus iracundia, causam hanc Ludovico, hujus nominis IV. Romanorum Imperatori, gravi cum querela proponens, petivit, Albertum filium suum penes suam electionem manuteneri. Quod assensit,

assensit, & ideo magno convocato exercitu, oppidum Mörspurg obsederunt, ubi satis magna intulerunt damna. Nicolaus autem hoc intelligens, cum vasallis & armigeris suis, & contra tam Imperatorem, quam Ruodolphum oppidum Mörspurg sunt tutati, Ruodolphus dehinc ad partes Australes veniens, illic moritur: & per hoc episcopium hujusmodi ipsius & aliorum vexatione liberatur, prout aliis in historiis latius claret. Circa hujus tempora, Anno Domini MCCCXLIII. tanta frumentorum caritas in Sueviæ partibus accidit, ut homines Algoiæ putrida ligna, & succos arborum, quibus panes & pulmenta coquuntur, in sylvis quærerent. Ipse episcopus syncera motus misericordia & pietate, oppidis & villis non habentibus, unde viverent, aut emerent frumenta, sine spe lucri gratis concessit pauperibus sui Episcopatus, quorum hominum tria millia erant, simul tribus annis ante obitum suum, largam propter Deum eleemosynam conferri ordinavit. Et tandem, cum Eleemosynarii Episcopo, qualiter nulla farina, qua amplius panes pinsere possent, adesset, intimarent, & consulerent, tantam eleemosynæ distributionem recusare, Episcopus cum jam præ senio, quo iret, baculo violenter in caput servi sui, nomine Jäger/ percutiens, dixit: Tu maledicte, opinaris ne, me Episcopum Constantiensem non tantas habere pecunias, ut frumenta & alia vitæ necessaria comparare queam? Et in summa fuit maximus pauperum pater, noluit etiam aliter humari, quam per pauperes. In festo S. Mariæ Magdalenæ maximam incidit infirmitatem, obiitque in ipso D. Jacobi sacro circa nonam in castro Castell feliciter in Domino, Anno Domini MCCCXLIV. Funus maxima pauperum multitudo insequitur, cum maximo luctu & mœrore.

(55). UDALRICUS Pfefferhart, antiquæ genealogiæ patris Constantiensis, & matris Schaffhusiensis, majoris Ecclesiæ Constantiensis Decanus, concorditer quinquagesimus quintus episcopus electus est, Vir profecto probus & simplex, atque magnus domesticus, & ut fertur, propria in persona sæpe forum piscium accedens, emit, quicquid sibi placuit. Magnus etiam auri & argenti amator & collector fuit. Sed cum ab aliis, quidnam tanta ipsius pecuniarum seu æris collectio præ se haberet, interrogaretur, inquit, se cum eisdem facilius inimicitias compescere posse, quam (ut solet) litium eventibus easdem extirpare. Hic præterea episcopus, postquam sex vel septem annis præsedit, vicesima sexta die mensis Novembris vita functus est Anno Domini MCCCLI.

(56.) JOANNES, nobilis de Windlaw, alias Windleck vel Windegk, patre ex Constantia, & matre de Schaffhausen natus, quinquagesimus sextus episcopus, ab Innocentio, hujus nominis Papa sexto, consecratus, Vir certe admodum doctus, & in rebus, negotiisque humanis & mundanis expertissimus. Erat enim his temporibus Alberti ducis Austriæ Cancellarius, & magnum thesaurum ibidem collegit, qui tum post ejus obitum omnino diœcesi cessit, fecit etiam, ut debuit, Domino suo Alberto magnam contra Tuicenses assistentiam, de quo specialis historia, habuit præterea grandes contra Conradum de Honburg militem, & adhærentes suos, Marckdorff intuitu lites, sed tandem accidit, ut dum sanctæ Agnetis festo, una 679
cum magistro Ottone de Ryneck Canonico Vicario, Friderico Sigillifero, & Conrado de Stockhen, cœnandi causa, mensa considerent, Waltherus de Stofflen, Berchtoldus frater ejus, nominatus Singer, D. Udalricus Schwartz miles, Johannes frater suus, Ulricus Goldast Wulmatinger, Ulricus avunculus suus, Strubli vocatus, Ulricus Roggweyler civis Constantiensis, & Bohæmus de Steckboren cum adhærentibus temerario ausu Curiam ejus ingredientes, eum in mensa trucidarunt, quo mortuo, interdicti causa extra cœmiterium angulo quidem prope S. Margarethæ capellam sepultus est, verum post annum exhumatus, ecclesiasticæ traditur sepulturæ, fertur etiam, quod dominus Deus circa primam ipsius sepulturam erga infirmos miraculis claruerit, ex quibus plane integritas, & mortis hujus innocentia apparet. Trucidatus est enim quinto suæ præsidentiæ anno: Anno vero Domini MCCCLXV. & hæc circa tempora initii Aprilis per D. Conradum de Honburg militem,

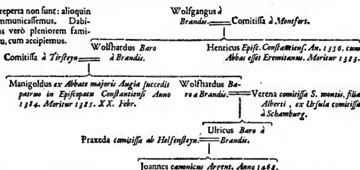
Nota, iste Episcopus in palatio sub Cœna transfossus seu trucidatus.

litem, Castrum Gottlieben propter Marckdorff, quod episcopus contra eum obtinuit, igne crematum est.

(57.) UDALRICUS de Fridingen, canonice & legitime atque unanimiter electus, quinquagesimus septimus episcopus, qui ob hoc, quod Cardinalibus, aliisque Officialibus Romæ nihil dare voluit, amotus, & in locum ejus surrogatus est Henricus de Brandis. Quare autem nihil dare voluerit, ratio forte fuit, quia ob hoc Episcopatus statu maluit esse supportatus, vel saltem ob ecclesiasticæ dignitatis libertatem gratis habere, quam pecunias exponere, aut libertatem transgredi.

(58.) HENRICUS, Baro de Brandis, Abbas monasterii Beatæ Mariæ Virginis Eremitarum, Cardinalibus & aliis innumeram pro episcopio obtinendo pecuniarum summam pollicitus est. Quare quinquagesimus octavus fit episcopus: consiliarius Caroli IV. Imperatoris, à quo privilegium impetrat, quod ante tertium hujus libri Caput appositum fuit. Is contra cives Constantienses septem annis lites tulit satis arduas, in quibus profecto ex utraque parte in castris, villis & vineis multa fuerunt damna illata. Quare multa ad Episcopatum spectantia alienavit & oppignoravit, habuit etiam multos amicos satis pauperes, vel saltem non divites, quare non in modicam jacturam Episcopatus & ecclesiæ illis multo adjumento fuit. Hoc præterea Gregorio, hujus nominis undecimo Papa mortuo, periculosum in Catholica ecclesia vicesimum secundum schisma. Nam Romanorum civium contemplatione, qui Italum repetierunt, aliqui Cardinales Bartholomæum Neapolitanum, (quem post Urbanum, hujus nominis sextum Papam vocant, virum siquidem rusticum, grossum & ingratum) & alii octo Cardinales Ruberthum de Gebenna, quem post hoc Clementem hujus nominis septimum Papam vocant, elegerunt, & sub hoc schismate, postquam Henricus iste annos 20. præfedit, moritur Anno Domini MCCCLXXXIII.

FRAGMENTUM FAMILIÆ BARONUM A BRANDIS: UNDE HENRICUS ET MANIGOLDUS EPISCOPI CONSTANTIENSES.

680 (59.) MANEGOLDUS, Baro de Brandis, Abbas Augiæ majoris, successor Henrici, LIX. fit Episcopus, hoc modo, quia mortuo Henrico, inter Canonicos (schismatis intuitu) magna suborta est discrepantia. Quidam enim, ut dominus Bernhardus de Hewen Præpositus, Ulricus Güttinger Decanus, Joannes de Landenberg custos, Henricus Goldast vicarius, Eberhardus Sigler cantor, Nicolaus Sättelin, Nicolaus Schnell, Johannes Berger, Johannes de Saspach, Franciscus Maurer & Eberhardus Last Urbano: & econtra Johannes Samnegkh, Johannes

nes de Randeckb, Hartmannus de Buobenberg, & Ruodolphus de Dettikhofer, Clementi adhæserunt. Sed quia uno inconvenienti dato, sequuntur plura, & ideo in novi Episcopi electione canonici per decem menses etiam discordant, quare singulis diebus capitulum celebrantes, tandem videlicet Bato Burckbardus de Höwen præpositus, Johannes de Landenberg, Udalricus Guttinger, Johannes de Staynegg, Johannes de Randegg, Hartmannus de Buobenberg, Ruodolphus Dettikofer, Magister Nicolaus Schnell & Eberbardus Last, Mangoldum hunc de Brandis elegerunt. Alii vero Canonici ob Urbani Papæ mandatum nolentes eligere. Quare Manegoldus ille ab Archiepiscopo, Clementis fautore, confirmationem obtinuit. Urbanus autem Papa dictis electioni & confirmationi non obstantibus, contra Manegoldum Episcopum creavit Nicolaum de Rysenburg, (forte supra memoratis sex electoribus consentientibus) quo facto, dum idem Nicolaus Uberlingam versus equitaverat, Constantienses ea ex parte navigia pararunt; & eidem solenni cum processione obviando, maximis honore & reverentia, in Sanctorum Viti & Modesti festo ad Creutzlingen, depost singularibus gaudio & jubilo ad summam Beatæ Mariæ Virginis ecclesiam conduxerunt, ubi super altare positus, tam à spiritualibus quam sæcularibus, etiam utriusque sexus personis bonorificentissimè, & ut verus antistes exceptus est. Tandem conductus ad palatium, & eodem die clerum, senatum & alias commendabiles personas hospites vocavit, quos lautissimo refecit prandio. Manegoldus autem singula hæc non curans, cum antedictis electione & confirmatione suis intrepidus perstitit, & deinceps multa Nicolao intulit incommoda, præsertim in Cleggoia, & dominiis duci Leopoldo attinentibus, sed cum adhuc eidem majora damna inferre præsumeret, Manegoldus in festo S. Elizabethæ, dum in Kayserstuel, vel secundum alias in Steckboren, equum suum ascenderet, postquam anno uno, mensibus novem & diebus 24. præsedit, subitanea morte moritur, & cum ea, qua decuit, solennitate (quandoquidem fuerit electus episcopus, licet non legitimè confirmatus) sepultus in Augia majore, cujus præclarissimi cœnobii Abbas etiam extitit, obiit hic Manegoldus de Brandis Anno Salutis MCCCLXXXIV. 8. Calend. Novembris.

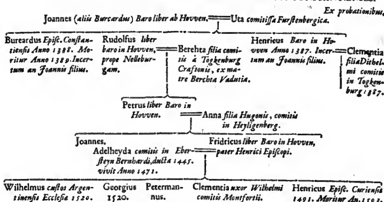
(60.) NICOLAUS Ingenuus de Rissenburg (*al. Risenburg* vel *Zysenburg*) castro Marchionatus Burgaw, mortuo Manegoldo, quietus fit LX. Episcopus, qui in prælaturæ suæ principio ab utriusque sexus hominibus magno habitus est favore & honore. Veruntamen, cum ipse vixisset iracundus, dolosus & mendax, ita; ut quicquid bodie polliceretur, cras negaret, imò etiam quandoque contra proprium sigillum &c. affectus bujusmodi cito evanuit. Et, ut paucis multa concludantur, nullis virtutibus claruisse famatur, quam ea forsan, quod largam solitus fuerit tenere mensam, ita, inquam, largam, ut in quatuor annis viginti quatuor millia florenorum episcopio cesserint solvendi, fuit etiam magna cum jactura bonorum ecclesiæ hypothecator. Et cum dominis de capitulo hujusmodi Episcopi ineptiæ intantum displicerent, & tales de cætero nollent sustinere, ipse coram supradicto Urbano summo Pontifice pro pinguiori ecclesia impetranda institit. Papa petitionem ejus audiens, sibi de episcopio Olmatano providit. Nicolaus exhilaratus, in multo se melius provisum esse credens, quarta die mensis Maji coram Capitulo Constantiensi comparens, episcopatum suum Constantiensem, cui quatuor annis præsedit, Anno à nativitate Domini MCCCLXXXVII. liberè resignavit, & sic recessit, sed postquam ad Olmatenses veniret, Marchionem Moraviæ, quem Wenceslaus Romanorum rex illic deputavit diœcesis episcopum, possessorem repetit ibidem, quare certum pro incerto dimittens, penitus dilusus nihil effecit.

681 (61.) BURCHARDUS, à genitore Baro de Howen, genitrice vero Comes de Furstenberg majoris Constan. Ecclesiæ præpositus, post dictam Nicolai resignationem, unanimi omnium canonicorum voto, sexagesimus primus episcopus eligitur, verum quando pro confirmatiooe obtinenda, sedem apostolicam accesserat, Urbanus tuoc Papa recusans, Nicolaum in pristinum restituit statum, Episcopium hujusmodi denuo sibi conferendo. Sed propter litis expensas evitandas, transactum fuit inter partes hoc modo, ut Burckhardus episcopus & Nicolaus præpositus esset &c. hæc tamen transactio ad Urbani aures veniens, io tantum placuit, ut eam gratiose confirmaret. Et de hinc Burckhardo de consecrationis beneficio providit, quo obtento, ab omnibus tam clericis, quam laicis Episcopus habetur, quare eum ea, qua decuit, solennitate, in Beatæ Mariæ Virginis ecclesiam, Conft. conductus, & ad summum ejusdem Ecclesiæ, ut moris est, altare positus, veram & legitimam ipsius possessionem nactus est, decima nona die mensis Aug. Ann. Dom. MCCCLXXXVIII. & in festo Hieronymi X. suæ præsidentiæ anno, vita functus, secus altare, quod in B. Mariæ virginis ambitu ecclesiæ, ubi præbendam egregiam fundavit, honorifice sepultus est, à nativitate Dom. MCCCXCVIII. cujus exequiæ cum quamplurimis incolis, & advenis ac XL. personis, quas senatus Coost. propriis expensis illinc deputavit, peractæ sunt, X. die post obitum, quibus peractis, omnes præsentes ad palatium vocati, preciosa suot refectione recreati.

NB. *Præbenda SS. Petri & Pauli in ambitu prope Capellam D. Mauritii sepulturam S. Conradi & Consistorium.*

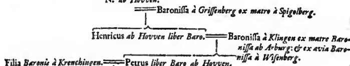
PARTICULA FAMILIÆ BARONUM AB HOEWEN, DOMINORUM IN ENGEN; UNDE BURCARDUS ET HENRICUS EPISCOPI CONSTANTIENSES.

Ex probationibus,

ALIA PROBATIO.

Ex manu Henrici Constantiensis & Curiensis Episeopi, quæ ad manum est.

Henricus *Episcopus Constantiensis Ann. 1436. Curiensis 1444. moritur Anno 1472. Sic manu ipse sua, quæ ad manum est, testatur.*

Reliqua incerta non ascripsimus, dum rectius eognoscantur. Nec enim Lazii vel Henningii sumus, ut aliena ineerta fide vel nostro cæco judicio, familias fabricemus.

(62.) FRI-

(62.) FRIDERICUS, Comes de Nellenburg, canonicus Argentinens. concorditer postulatus in festo S. Galli, Anno MCCCXCVIII. LXII. fit episcopus, & eodem die cum his, quibus decet, solennitatibus in Conradi patris ac alias plurimarum personarum præsentia, in possessionem missus est, de quo utriusque sexus homines civitatis ac alii admodum gavisi sunt. Magnam enim de ipsius & patris persona complacentiam habuere. Sed decimo post hoc, Sanctorum Crispini & Crispiniani die, coram capitulo comparens, Episcopatum libere resignavit, quia, ut ajunt, plus quam antea sciverat, debitis Episcopatum implicatum, reperit. 682

FAMILIÆ NELLENBURGICÆ PAUCÆ IN LITERIS RELICTÆ RELIQUIÆ: ETSI INTEGRA A PRÆDICANTE SCAPHUSIANO, OPTIMO HISTORICO, EXSPECTATUR.

Burcardus *dux Suevia, dominus in Nellenburg.* = Comitissa *Burgundia.*

- Eppo *Comes Nellenburgicus, Landgravius in Hegoia & Madach, ex uxore dominus aliquot locorum in Alsatia.* = Hedwiga *filia fororis Henrici Claudi Imp. fundat monasterium Schvvabenheym in Episcopatu Moguntiaco.*
- Dithburga *uxor Hugobaldi comitis in Dillingen, mater S. Ulrici.*

Eberhardus *fundat Scaphusiæ monasterium An. 1052.* = Ita, *Ulrici comitis Tybingensis filia.*

- Uto *Archiepiscopus Trevirensis.*
- Adalbertus *moritur juvenis: & in mortis aditu loquitur latinè, quod nunquam didicerat.*
- Ecardus *Abbas Augia majoris. Moritur An. 1089.*
- Burcardus *succedit patri in Landgraviatu, comes Nellenburgicus, Landgravius Hegoia & in Madach Anno 1070.* = Helwiga *principis Saxonia filia.*
- Albinus. Cunradus. *Cadunt in bello Saxonico An. 1075.*

Reliqua incerta non ascribimus.

= Mangoldus.

- Eberhardus 1185. Wolfradus.

Manegoldus *comes Nellenb. Landgravius Hegoia & Madachii An. 1275.*

- Manegoldus *Landgravius in Hegoia & Madach, comes Nellenburgicus, 1343. 1358. fit clericus.*
- Wolframus *Nellenburgicus, ordinis Teutonici per Germaniam Magister 1348.*
- Eberhardus *Nellenburgicus (ut prius) 1348. 1351.* = Ermengarda *ducis à Tegk filia.*

- Henricus.
- Eberhardus *senior comes Nellenburgicus, Landgravius Hegoia & in Madach 1367. 1370.* = Ursula *Burggravii Noribergensis Friderici filia.*
- Manegoldus.

- Margreta 1381. *heres omnium fratrum, transfert ad maritum baronem à Tengen, Landgraviatum cum titulo Nellenburgici comitis.* Vide Barones à Tengen.
- Conradus 1381. 1388. = Elisabeta *Montfortia Wilhelmi filia.*
- Wolframus *Anno 1371. 1381. 1388*
- Fridricus 1381. 1388.
- Eberhardus *junior 1381. 1388.*

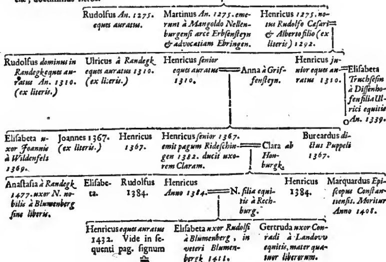
Conradi liberi:

- Fridericus *Episcopus Constantiensis Anno 1398. cedit post decem dies.*
- Kunigunda *uxor Joannis domini à Schvvartzenberg. Moritur Anno 1461.*

683 (63.) MARQUARDUS, natione de Randeckh LXIII. Episcopus creatus, Anno Domini MCCCXCIIX, & in octavo, seu ut aliis placet, decimo suo præsidentiæ, **al.* 1408. An. à natali Domini * MCCCC. carnis solvit debitum.

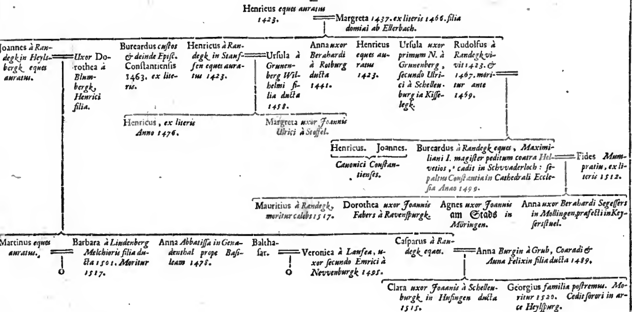
FAMILIA DOMINORUM A RANDEGK, QUÆ EX SE MARQUARDUM ET BURCARDUM EPISCOPOS CONSTANTIENSES EDIDIT.

Collegit nobilissimus & illustris dominus Joannes à Schellenburg, hæres familiæ Randecciæ, doctissimus heros.

≜ Henricus

684

Henricus *eques auratus* 1423.
Margreta 1437. *ex literis* 1466. *filia domini ab Ellerbach.*
Joannes *à Randegk in Heylsbergk eques auratus.*
Uxor Dorothea *à Blumbergk, Henrici filia.*
Burcardus *custos & deinde Episc.* Constantiensis 1463. *ex literis.*
Henricus *à Randegk in Stauffen eques auratus* 1423.
Ursula *à Grunenberg Wilhelmi filia ducta* 1458.
Anna *uxor Berahardi à Rotburg ducta* 1441.
Henricus *eques auratus* 1423.
Ursula *uxor primum N. à Grunenberg, secundo Ulrici à Schellenburg in Kisselegk.*
Rudolfus *à Randegk vivit* 1423. *&* 1467. *moritur ante* 1469.
Henricus, *ex literis Anno* 1476.
Margreta *uxor Joannis Ulrici à Stoffel.*
Henricus. Joannes.
Canonici Constantienses.
Burcardus *à Randegk eques, Maximiliani I. magister peditum contra Helvetios, cadit in Schvvaderloch: sepultus Constantia in Cathedrali Ecclesia Anno* 1499.
Fides *Mumpratin, ex literis* 1512.
Mauritius *à Randegk, moritur calebs* 1517.
Dorothea *uxor Joannis Fabers à Ravenspurgk.*
Agnes *uxor Joannis* am Stads *in Möringen.*
Anna *uxor Berahardi Segessers in Mollingen, praefecti in Keyserstuel.*
Martinus *eques auratus.*
Barbara *à Lindenberg Melchioris filia ducta* 1501. *Moritur* 1517.
Anna *Abbatissa in Genadenthal prope Basileam* 1478.
Balthasar.
Veronica *à Lansea, uxor secundo Emrici à Nevvenburgk* 1495.
Casparus *à Randegk eques.*
Anna *Burgin à Grub, Conradi & Anna Felixin filia ducta* 1489.
Clara *uxor Joannis à Schellenburgk in Hufingen ducta* 1515.
Georgius *familia postremus. Moritur* 1520. *Cedit sorori in arce Heylspurg.*

1685 (64.) ALBERTUS Blarer, ex antiquæ genealogiæ civitatis Constantiensis progenitoribus natus, majoris ecclesiæ Constantiensis Præpositus, LXIV. Episcopus electus, scilicet, quia Appenzellensium litibus se nuper involverat, nec confirmatus nec consecratus est, quare in tertio suæ præsidentiæ anno Episcopium Ottoni, Marchioni de Röttel vel Hocbberg *(al. Hachberg)* cum annuæ pensionis ad vitam necessariæ reservatione, modis & formis, quibus melius potuit, resignavit; & ex eo tempore nonnisi Presbyter Albertus nominatus, vulgò, Pfaff Albrecht.

(65.) OTTO, Marchio de Röttel vel Hohenberg, sive Hachberg, LXV. Episcopus, vir quandoque multùm laudabilis, doctus, prudens & pius atque singularis ordinis S. Francisci cultor extitit, quare in fratres ejusdem familiæ multa misericordiæ opera exercuit, eos hospitando & pias ipsis adjutrices manus porrigendo, cum quibus etiam de spiritualibus rebus conversando, maximè sacras res tractari curavit, speciali etiam devotione B. Virginem Mariam venerari studuit, unde orationalia de laude ipsius, & in summa, quicquid in ejus honorem colligere & præstare potuit,
NB. collegit & præstitit, & inter cætera Psalterium Davidis in ejus laudem incorporavit, eundemque librum Psalmorum Psalterium Mariæ nominando (quorum librorum unus in monasterii Augiæ majoris bibliotheca auro & argento ornatus remanet.) Et circa ejus tempora gravis inter Constantienses de antiqua genealogia cives ex una; & ejusdem civitatis cives plebæos ex altera partibus discordia suborta est, pro qua sedanda atque pacificanda Episcopus unà cum Abbate Augiæ majoris summa fidelitate sese fatigabant, ita ut res benè fuerit composita & transacta. Hic igitur Episcopus Deo & hominibus gratus, XXIV. vel V. præsidentiæ anno, Natalis vero
al. 1434. Domini Año MCCCC. *XXXIII. propter incurabilem (ut ajunt) S. Valentini morbum, aliqua pensione ad vitam reservata, Friderico Comiti de Zollern resignavit, XV. mensis Novembris anni præscripti.

FAMILIA MARCHIONUM HAHBURGICORUM ET ROTELANORUM EX BADENSIBUS.

Ex Pirtbilonis Familia, per Zaringenses & Badenses.

Collegit ex literis diligentissimè Pistorius.

Hermannus IV. *nominis inter Marchiones Badenses tertius.* ═══

Henricus *divisa cum fratribus provincia, intermisso Badensis Marchionis titulo, primus Habbergensis Marchio: Landgravius Brisgoia, ex Cæsaris beneficio, post Zaringenses duces An. 1218. Moritur Anno 1231.* ═══ Vidua, *vivit post maritum.*

Fridricus *Marchio Badensis.*

Hermannus V. *Marchio Badensis quartus, pater omnium Badensium Marchionum, qui in hunc diem vixerunt & vivunt.*

Rudolfus *primus nominis inter Habburgenses Marchio, Dominus in Habberg, Landgravius Brisgoia. Vivit 1239. & 1248.* ═══

Hermannus *nominis primus inter Habburgenses Landgravius Brisgoia. An. 1248.*

Henricus *nominis secundus Marchio, dominus in Habberg, Landgravius Brisgoia, dictus antiquus. Vivit 1261. 1276. 1285.* ═══ Anna

Fridricus.

Rudolfus *Marchio in Habberg Anno 1290. 1296. nominis inter Habburgenses secundus.*

Henricus *tertius nominis, Marchio in Habberg &c.* Vide in seq. pag. signum ♂

Henri-

686

♂

Henricus *tertius nominis, Marchio in Habberg, dominus provincialis vel Landgravius Brisgoiæ & Susenbergæ (dicitur à Rudolfo Cæsare* Landhert in Breyßgaw) *Anno 1288. dux exercitus in militia Cæsaris Rudolfi contra Ottocarum Bohemum, vivit An. 1284. Emit Maltersingam An. 1296.*

Anna *uxor de Alzena* ═══ (wife of Henricus)

Children:

Henricus IV. *divisa An. 1305 cum Rudolfo fratre provincia, retinet Habbergam arcem cum vicinis pagis, tutor filiorum fratris An. 1314. vivit adhuc An. 1324.* ═══ Agnes *filia VI. quondam comitis de Habberg 1310*

Rudolfus *Marchio in Habberg, Landgravius Brisgoiæ & Susenbarda, vivit Anno 1290. 1301. Moritur post annum 1313. quo anno adhuc vivit, nominis inter Habburgenses tertius.*

Agnes *uxor Waltheri à Richenberg (al. à Reisenberg) Anno 1309.*

Hermannus *prior ordinis Melitensis, per Alemaniam A. 1358. moritur A. 1321. 2. id. April. sepultus Friburgi: secundus nominis inter Habburgenses.*

Kunigunda. Elisabeta. *Sanctimoniales in Adelhausen.*

Children of Rudolfus:

Henricus V. *nominis Marchio in Habberg, Landgravius Brisgoiæ & Susenbardæ: dominus Rotelanus ex donatione inter vivos Leopoldi, postremi Rotelani domini, An. 1315. Landgraviatum Brisgoiæ oppignerat Fridrico Friburgi comiti in dotem Annæ sororis pro 800. marcis argenti An. 1318. de consensu Imperatoris Ludvvici. Moritur circa annum 1334.* ═══ Anna *uxor Friderici comitis, domini de Friburg, ducta an. 1358. moritur anno 1331. prid. Cal. Mart. sepulta Friburgi ad Dominicanos.*

Rudolfus *Ioannitici ordinis in Hohenreyn commendator, An. 1325. moritur an. 1343. XVII. Cal. Iun. sepultus Friburgi: nominis quartus inter Habburgenses.*

Children of Henricus V.:

Otho *Marchio Habbergicus, Landgravius Susenbardæ, dominus in Roteln, donat omnia Rudolfi fratris filio Rudolfo.* ═══ Elisabeta *filia Imerici, comitis de Strasberg, moritur circa an. 1351* — o

Rudolfus *Marchio Habbergicus, Landgravius Susenbardæ, dominus in Roteln &c. Moritur ante fratrem circa annum 1356. nominis inter Habburgenses quintus.* ═══ Catharina *filia comitis à Tirstein, soror Walrami, vivit adhuc An. 1381. vidua.*

Children of Rudolfus:

Hermannus *Sacerdos locum tenens Magistri & conventus in Rhodis per Alemaniam 1347. moritur An. 1356. VII. Cal. Maji, sepultus Friburgi: tertius nominis inter Habburgenses.*

Henricus VI. *nominis, Marchio in Habberg, dominus in Kentzingen, aliquandiu ex beneficio Baronis ab Usenberg affinis, vivit adhuc Anno 1355.* ═══ Annà *filia Burcardi, liberi domini de Usenberg.*

Children of Henricus VI.:

Otho *Marchio in Habberg, primus nominis, militat Leopoldo Austrio, occisus cum eo in bello Sempachico An. 1386. VII. Id Iul. sepultus in Tennebach.* ═══ Soror Malreri, *opulenti baronis.*

Kunegunda *uxor Baronis à Glirt.*

Hesso *minimus natu, Marchio in Habberg, emit Hobingam à baronatum. Moritur Anno 1409. (Aliis 1405.) XII. Maji.*

Ioannes *Marchio, præfectus Austriæ Archiducis in Endingen 1361. Moritur circa an. 1411. sine uxore.*

Margareta, *filia Cönradi Palatini, comitis in Tubingen ducta An. 1381. cum dote arcis Herrenberg.* (wife of Hesso)

Emilia, *uxor Ioannis Ruchen equitis, unica patris filia. Moritur sine liberis.* (daughter of Otho)

Children of Hesso:

Henricus VII. *nominis Marchio in Habberg: Margretæ uxoris sponsus, an simul matrimonium, incertum. Moritur juvenis.* ═══ Margareta, *filia Martini Malheri, ex matre Anna, comitissa à Tirstein, nubit secundo Casparo à Klingenberg.* — o

Hesso, *secundus Marchio in Habberg, moritur An. 1406. XIII. Maji.*

Otho, *Marchio in Habberg secundus nominis, postremus ex Habbergensibus incola Habbergæ. Vendit enim Marchionatum cum Hobinga, Bernardo Badensi Marchioni, propinquo suo. Moritur sine uxore & liberis An. 1418. præfectus Austriacus in Endingen.*

Margareta, *uxor Fridrici comitis à Leiningen, ducta 1405. mater inde Fridrici & Hessonis, & Fridrici minoris à Leiningen & filia Margareta.*

Agnes *uxor Fridrici comitis Ortenburgici.*

FINIS HUJUS RAMI.

687

Rudolfus *nominis inter Habbergenses sextus, Marchio Habbergicus, Landgravius Sausenbergæ & Rotelæ dominus, primum cum patruo, deinde solus. Moritur Anno 1428, die Dominica post purification. S. Virginis inter 3. & 4. P. M.*

= Uxor *secunda Anna, filia Egenonis Comitis Friburgici, ducta A. 1387. ante Bachanalia.*

= Uxor *prima Adelheyda, Simendi domini à Lichtenberg filia, ducta Anno 1379. Moritur circa annum 1386.* — O

Liberi ex secunda uxore:

- Filia *mortua puella.*
- Verena *nata Anno 1392. in die S. Luciæ, nubit Henrico Comiti Furstenbergico, Henrici filio An. 1419.*
- Rudolfus *nominis septimus, Marchio Habbergicus, dominus in Roteln & Susenhard. Moritur ante patrem Anno 1420. Natus Anno 1339. dictus flos pietatis & justitiæ, sine liberis.*
- Quatuor *alii filii, mortui impuberes.*
- Otho, *Episcopus Constantiensis An. 1411. doctissimus princeps, natus An. 1388. Dominica Lætare. Moritur Anno 1493.*
- Wilhelmus *Marchio Habbergicus, dominus in Roteln & Landgravius Susenbergæ. Natus 1406. die Dominica ante Margaretæ. Moritur Anno 1444.* = Elisabeta, *filia Wilhelmi Comitis Montfortii, vidua Conradi comitis Nellenburgici. Moritur Anno 1458.*
- Agnes. Catharina. Annula. Margareta. — *Sanctimoniales Basileæ ad D. Claram Anno 1410. Tres mortuæ, uno anno, Anno 1420. Quarta vixit diutius.*

Liberi Wilhelmi:

- Ursula, *uxor Jacobi Truchsessi Anno 1451. nubit secundo Ulrico comiti Montfortio. Moritur Anno 1467.*
- Rudolphus *inter Habbergenses nominis octavus, Marchio Habbergicus, Landgravius in Sausenberg, dominus in Roteln: & ex Joanne Friburgi ultimo comite, Landgravius Brisgoiæ, & dominus in Badenvveiler Anno 1458. euntem Romam Cæsarem Fridricum comitatus. Moritur Anno 1487. die Jovis ante Pascha: ætate paulo supra LX. annos.* = Margareta *Galla, Comitissa de Vianna.*
- Hugo *Marchio Habbergicus, Landgravius in Sausenhard, dominus in Roteln, sine uxore.*

Filius Rudolphi:

Philippus *Marchio Habbergicus, (ex familia) dominus in Roteln & Badenvveiler, Landgravius in Sausenberg: Comes Nevvenburgensis in Burgundia, regis Galliæ consiliarius & gubernator Massiliæ. Moritur Anno 1503. VII. Septembris.* = Maria, *filia Amedei IIX. Ducis Sabaudiæ, ducta Anno 1480.*

Filia Philippi:

Joanna, *unica filia & hæres, uxor Ludvvici Aureliani, ducis Longavillæ in Gallia, ex regia familia, ducta Anno 1504.*

FINIS HAHBERGICÆ A BADENSI DIVISÆ FAMILIÆ.

(66.) FRI-

(66.) FRIDERICUS, Comes de Zollern, majoris Ecclesiæ Argentinen. Canonicus, ad præfati Ottonis resignationem, sexagesimus sextus Episcopus Constant. fit. Et hic est casus, quo simul tempore tres vigebant Episcopi Constant. nempe, Albertus Blarer, Otto Marchio, & Fridericus Episcopus, qui Curiam in domo prope Minorum tenebat, præfedit annis tribus, & obiit Anno Domini 1436. 688

PARS FAMILIÆ HOHENZOLLERANÆ, IN QUA NATI FRIDRICI DUO SUNT CONSTANTIENSES EPISCOPI (ex chartis & literis Pistorii.)

Initium familia Zollerana sub Carolo Magno cepit, non à Petro Columna, ut ineptè Reyneccius putat: sed diu ante à Thassilone: propagata per 470. annos usque ad Eitel-Fridricum, quem nos primum hîc ponimus,

Eitelfridricus, *Comes in Hohenzolren.. Vixit Anno 1273.* = Filia *Alberti, soror Rudolfi Habspurgici Cæsaris.*

Eitelfridricus *nominis II. primus hujus familia Burgravius Noribergensis beneficio affinis Rudolfi Cæsaris: author Marchionum & Electorum Brandeburgicorũ omnium, qui hodie sunt: de quibus alibi.* — Othilia *uxor Alvvici comitis à Suliz.* — Rudolfus *occisus in bello.* = Dorothea *filia comitis à Reinegk.* (o) — Joannes *canonicus Moguntinus, Coloniensis & Argentinensis.* — Fridricus *comes in Hohenzolren.* = Hildegarda *à Schlusselberg filia & hæres.* — Euphemia. Albrechtus. *Mortui in pueritia.* — Anna *religiosa in Zimern prope Hohenzolren.*

Eitelfridricus *Comes in Hohenzolren, tertius nominis.* = Margretha *Wurtembergica, comitis Eberhardi filia, ex matre Sigmaringana.* — Fridricus *Episc. Constantiensis cedit statim anno 1304.* — Susanna.

Margretha *moritur puella.* — Margareta *filia comitis ab Helfensteyn.* = Albertus *moritur in Syria.* — Joannes *moritur puer.* — Fridricus *comes in Hohenzolren.* = Agnes *Landgravia in Nellenburgk, filia Eberhardi ex Dorothea Habspurgica.* — Catharina *uxor Othonis comitis ab Ebersteyn.*

Filia *unica Margreta, uxor Ernesti comitis à Montsaxen.*

Clara, *uxor Caspari domini à Fronhofen.* — Margreta, *uxor primum Baronis ab Abenspergk, secundo Wilhelmi à Buchberg, equitis aurati junioris.* — Fridricus *Abbas Augiamajoris.* — Fridricus *comes in Hohenzolren.* = Adelheyda, *comitissa in Furstenbergk, Gotfridi filia, ex matre Margreta à Kreinchingen.*

Ursula, *filia & hæres baronis in Ratzins.* = Eitelfridricus *cognominatus Otingensis, comes in Hohenzolren, quartus nominis.* — Fridricus II. *dictus niger, comes Zolleranus, occisus in bello.* — Margreta *moritur calebs.* — Fridricus *Episc. Constantiensis Anno 1438. canonicus Argentinensis.* — Agnes, *uxor Henrici à Furstenbergk, qui filius fuit Henrici & Aña Montfortia.*

Henricus *dictus Viniger, canonicus Argentinensis Anno 1438.* — Jodocus *Nicolaus, magnus miles &c.* Vide in seq. pag. signum [1]

[1] Jodocus

[1]

Jodocus Nicolaus, *magnus miles, restaurat arcem Hohenzolren. Moritur Anno 1488. IX. Febr. sepultus in Steten.* = Agnes, *filia Ioannis comitis Werdenbergici, ex Elisabeta Wirtembergica. Moritur Anno 1467. XIII. Decembr.*

- Helena, *uxor Ioannis Truchsessi à Waldburgk.*
- Fridricus *Albrechtus moritur 16. Iulii Anno 1483. occisus in Bello Maximilian. I.*
- Eitelfridricus V. *Maximil. I. consiliarius secretus, & aula Magister supremus: eques aurei velleris, & magister militum: primus in hac familia camerarius hereditarius Imp. permutat Ratzins baronatum cum comitatu Heygerloch ab Austriis. Moritur 1512. 17. Iunii.* = Magdalena, *filia Fridrici pinguis Brandenburgici. Moritur XVII. Iunii Anno 1496.*
- Fridricus *Episc. Augustanus, obiit 8. Martii 1505. atatis 55. regnat annis 19.*
- Fridrich Eitelfridrich, *Amiralius Maximil. Cæsaris in mari Belgico (certum ex signo & literis.) Moritur 27. Iunii 1490. occisus in bello Maxmil. I.*
- Fridricus Ioannes *occisus in bellis Belgicis Max. I.*

Children of Eitelfridricus V. and Magdalena:

- Frantz Wolfgangus, *comes in Hohenzolren. Moritur 1517. XVI. Iunii.* = Rosina, *filia Christophori marchionis Badensis.*
- Filia N.
- Salome *nata 1407. Cal. Maji, uxor Ludvvici comitis ab Ottingen. Moritur 1548. pridie Cal. August. sepulta Calba.*
- Eitel-Joachimus. = Anastasia *Baronis à Stöffel filia Henrici.*
- Joachimus *comes in Hohenzolren, moritur 1538. in Februario.*
- Wandelbra *uxor Alberti ab Hohenloh comitis.*
- Eitelfridricus VI. *nominis apud Carolum Cæsarem V. in aula educatus: egregius miles, occisus veneno ab Hispano, ex invidia gloria militaris Anno 1525. XV. Januarii.* = Ioanna *baronissa Belgica à Berssellenet Peterson, nubit secundo Christophoro comiti de Werdenberg & Heyligenbergk. Moritur 1536. hinc Philippi filia ex matre Helvvina.*
- Anna *monialis in Steten, prope Hechingen.*
- Joachimus *filius obiit puer.*
- Filia N. *mortua puella.*
- Filius *puer mortuus.*
- Fridricus *mortuus calebs.*

Children of Eitel-Joachimus and Anastasia:

- Elisabeta *mortua virgo in gynecœo Oth. Henrici Palatini.*
- Justus Nicolaus *secundus nominis, succedit patri. Moritur 10. Junii Anno 1558.* = Anna, *filia Godfridi Werneri baronis à Zimbern.* — o

Children of Frantz Wolfgangus and Rosina:

- Christophorus-Fridricus *trajectus globo ante Masiliam, in Provincia Anno 1536. 1. Sept.*
- Helena, *uxor secunda Christophori à Tengen, comitis à Nellenburgk.*
- Anna, *uxor Ulrici Philippi domini ab Hohensaxen.*
- Elisabeta, *uxor Ioannis Christophori domini Scala & Dietrichsborni.*
- Rosina, *monialis Pforzamii & deinde in Steten.*
- Othilia *puella mortua.*
- Cathatina *mortua puella.*

Children of Eitelfridricus VI. and Ioanna:

- Ferfridus *obiit puer.*
- Anna *canonissa in Buchavv.*
- Eitelfridricus VII. *in bello Caroli V. ante Sandeper occisus in expugnatione 15. Jul. Anno 1544.*
- Carolus I. *hujus nominis in hac familia, susceptus ex baptismo à Carolo V. Imp. educatus in Hispania: donatus comitatu Sigmariensi à Carolo Imperatore, eques auratus: consiliarius Caroli, Ferdinandi & Maximiliani I. Moritur 1576.* = Aña, *Marchionis Badensis Ernesti filia.*
- Margreta *moritur puella.*
- Felix-Fridricus *moritur, reversus ex bello Bohemico & Saxonico 30. Ianuar. Anno 1550.*
- Joanna, *uxor Iacobi Truchsessi in Waldpurg. Moritur 13. Iunii.*

Vide in seq. pag. signum [2]

690

[2]

Carolus *Comes ab Hohenzolren, ut prius.* = Anna *Marchionissa Badensis, ut prius.*

- Maria Jacoba, uxor Reynhardi ab Harach, Baronis à Roravv, nata 25. Jul. hor. 5. A. M. Anno 1549.
- Joachimus Zolleranus comes ecclesiæ addictus, duxit uxorem. = Filia comitis ab Honsteyn.
  - Filius unicus Joannes Georgius, miles Cæsaris in Hungaria.
- Eleonora *uxor Caroli Truchsessii à Waldpurg, nata xv. Februarii Anno 1551.*
- Duo *filii mortui in utero matris Anno 1540. & 1542.*
- Maria *uxor Schvveikardi comitis in Helfensteyn, nata 28. Augusti hora X. A. M. 1544. Sigmaringæ.*
- Christophorus *Zolleranus, filius Caroli I. dominus in Heygerloch, natus Anno 1552. Moritur Anno 1601.* = Catharina *baronissa in Welspurg, vivit Anno 1607. vidua.*
  - Joannes Christophorus comes Zolleranus in Heygerloch, sponsus Anno 1606. = Maria Elisabetha, *filia Caroli zollerani comitis in Sigmaringen, sponsa.*
  - Dorothea. Salome. *Sanctimoniales in Intzkofen.*
  - Carolus *studet in Gallia.*
  - Sydonia *religiosa in Seflingen.*
  - Filia *nubilis vivit cum matre.*
  - Filia *mortua.*
- Christiana *nata Anno 1555. 28. Octobris.*
- Ferfridus *natus 1538. in die S. Wilhelmi. Moritur Friburgi in schola anno 1556.*
- Magdalena *monialis zum Holtz/ nata XVII. April. hora 3. post meridiem Anno 1553. Sigmaringæ.*
- Kunigunda *monialis in Intzkofen, nata X. Septembr. inter X. & XI. Anno 1538. Sigmaringæ.*
- Eitelfridericus *octavus nominis comes Zolleranus in Hechingen, natus septimo Septembris Anno 1545. Moritur Anno 1604.* = Prima uxor *Veronica, filia Caroli comitis ab Ortenburg.*
  - Ernestus *moritur puer.*
  - Filia *mortua in prima ætate.*
  - = Uxor *secunda Sibylla, comitissa Zimmerana, Gulielmi postremi soror.*
    - Maximiliana *calebs.*
    - Joannes Georgius *Zolleranus comes in Hechingen, eruditus comes.* = Filia *Philippi Reingravii.*
      - Liberi *aliquot.*
    - Joanna *uxor Joannis Zollerani comitis in Sigmaringen, patruelis sui.*
    - Filia *altera calebs.*
  - = Uxor *tertia comitissa ab Eberfteyn, Othonis filia. Vivit vidua.*
- Ernestus *moritur infans, natus anno 1539. III. Maji inter 6. & 7. Sigmaringæ.*
- Jacobus *moritur infans, natus & mortuus Anno 1543.*
- Amalia *præposita in monasterio Intzkofen, nata Anno 1557. XVIII. Januar. Sigmaringæ.*
- Carolus *comes in Sigmaringen. Vide sequent. paginam signum)(3)(*
- Joanna *uxor Wilhelmi comitis Otingensis, nata 23 Jun. inter 5. & 6. à mane An. 1548. Sigmaringæ.*

)(3)(

Carolus, *comes in Hohenzolren, dominus in Sigmaringen, Comes laudatissimus, natus Anno 1549. XXII. Januarii hora V. A. M. Sigmaringa. Moritur Anno 1606.*

Uxor *prima Euphrosyna comitissa ab Otingen. Moritur Anno 1590. V. Octobr.*

Uxor *secunda Elisabeta, filia Florisii comitis Kulenbergici, vidua Jacobi Marchionis Badensis Catholici magni Principis, ducta Anno 1591.*

Ex uxore secunda:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Maria Elisabeta *nata Sigmaringa 1592. X. Iannarii inter 5. & 6. P. M.*	Georgius Fridricus *nat. 1593. XVI. Martii inter 8. & 9. P. M. Moritur 9. Maji eodem anno.*	Maria Salome *nata 1595. 11. Febr. hora 1. XV. A. M. Moritur 1596. X. Novembris.*	Maria Juliana *nata 1596. IIII. Febr. inter 4. & 5. A. M.*	Philippus Eusebius *natus 1597. XXX Ian. hora 3. LIV. A. M. Moritur 1601. III. Nov.*	Christianus *natus 1598 III. Feb. circa 8. P. M. statim mortuus.*	Maria Cleophe *nata 1599. XI. Iun. hora 7. XV. A. M.*	Maria Christiana *nata 1600. XXII. Maj. inter 9. & 10. P. M.*	Maria Catharina *nata 1601. XXIV. Novembr. inter 7. & 8. vivit 8. septimanis.*

Ex uxore prima:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Ferdinandus *natus 1571. XXIV. Aug. Oeniponti inter 8. & 9. Moritur 1571. XXI. Novembris.*	Anna Maria *nata Ensishemii 1573. XVI. Ian. hora 3. A. M. Moritur Anno 1598. 1. Iunii in puerperio.*	Maria Magdalena *nata Ensishemii 9. Ianuarii A. 1574. inter 6. & 7. A. M. Moritur A. 1582. 2. Ianuarii.*	Maria Barbara *nata 1545. II. Iunii circa 6. P. M. Isna in Alsatia. Moritur 1577 XV. Maji.*	Maria Jacoba *nata 1577. III. Ian. inter 3. & 4. A. M. uxor Henrici Truchsessii.*	Joannes *natus 1578. XVII. Augusti inter 4. & 5. P. M. Sigmaringa.*	Carolus *natus 1579. XXIV. Septembr. inter 4. & 5. P. M. Moritur 1585. XXIII. Martii.* = Joanna *patruelis, Eitelfridrici paterni filia, ducta 1562. in feste S. Mariæ Magdalenæ.* — Filia.	Euphrosyna *nata 1580. VI. Novembris inter 2. & 3. A. M. Sigmaringa Moritur 1582. IV. Februarii.*

9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
Eitelfridricus *natus 1582. XXVI. Sept. inter 1. & 2. P. M. Sigmaringa, magnæ spei adolescens, Canonicus Coloniensis & Argentinensis &c.*	Maria Maximiliana *nata 1583. III. Octobris circa 7. A. M. uxor Ulrici in Nevvhausen Bohemi.*	Ernestus Georgius *natus 1585. VII. Maji inter 1. & 2. A. M. Sigmaringa.*	Maria Eleonora *nata 1586. XXIX. Octobris inter 8. & 9. P. M.*	Maria Sabina *nata 1587. XII Nov. inter 5. & 6. P. M. moritur tertio anno.*	Jacobus *natus 1589. 9. Aug. inter 5. & 6. P. M. Moritur 25 Augusti eodem anno.*	Maria *nata 1590 XV. Sept. circa 3. A. M.*

(67.) HEN-

(67.) HENRICUS de Hœwen, Cathedralis Ecclesiæ Argentinensis decanus, & Constant. ecclesiæ majoris Præpositus, & administrator Episcopii Curiensis, sexagesimus septimus episcopus Constant. electus, Anno Domini 1436. quo fit, ut denuo tres Episcopi Constant. videlicet Albertus Blarer, Otto de Röttell, & Henricus simul viverent. Hic quoque episcopus Henricus ex eo, quia præposituram suam Constant. cum Episcopio Curiensi permutavit, factus est administrator Curiensis, sed per servos Ecclesiæ ejusdem Diœcesis privatus & profligatus, postquam fere 26. annis Constant. præsedit, vita functus est prima die Octobris, à nativitate Domini 1462. *al. 1463.* 692

(68.) BURCKHARDUS, antiqua nobilium de Randeck Hegoiæ familia, sexagesimus octavus episcopus electus Anno Domini 1462. & in quarto præsidentiæ suæ anno à nativitate Domini 1466. humanæ naturæ solvit debitum.

(69.) HERMANNUS de Landenberg, Cathedralis Constant. Ecclesiæ decanus, sexagesimus nonus episcopus, Vir quidem Deo & hominibus gratus, pius & admodum devotus, ita etiam, ut sæpissime de oculis ejus lacrymæ profundi viderentur. Sed cum jam senio & non mediocri crurum suorum infirmitate molestatus esset, Ludovicum de Freyberg coadjutorem assumpsisse dicitur, unde, etsi idem Ludovicus à summo pontifice desuper confirmationem jam impetrasset, Hermannus moriturus in lecto jacens, eum de rei veritate rogavit, iste constanter negavit, dixitque se id minime fecisse. Et brevi dehinc Hermannus feliciter in Domino obdormivit. Annos autem præsidentiæ & obitus non reperii. *Notant quidam Chr. obiisse An. 1472.*

(70.) LUDOVICUS de Freyberg, cum stellis, utriusque Juris doctor, septuagesimus episcopus electus in discordia, nam contra eum Otto, comes de Sonnenberg, eligitur. Obiit Romæ Anno 1480. & ita pacificum Ottoni episcopatum reliquit.

(71.) Otto, Comes de Sonnenberg, septuagesimus primus episcopus, contra dictum Ludovicum electus prævaluit, & decimo sexto præsidentiæ suæ Anno, à nativitate Domini 1491. carnis solvit debitum.

FAMILIA TRUCHSESIORUM IN WALDBURG, COMITUM IN SONNENBERG, TRUCHBURG ET FRIDBERG &c. EX QUA OTHO EPISCOPUS CONSTANTIENSIS.

Eberhardus *dapifer Fridrici I. Imp.* — Ex PISTORII chartis & literis.

Henricus *dapifer à Waldpurg* = ; Joannes.

Eberhardus *dapifer Cæsaris.* = ; Conradus *Pincerna in Tann.* = Hildegarda.

Henricus. = ; Eberhardus *pincerna à Tann.* = Hedwiga.

Joannes *dapifer S. R. Imperii, baro in Waldburg &c. Provincialis judex Sueviæ, nomine Imperii.* = Filia *baronis à Neifen.* ; Eberhardus *Episc. Constantiensis.* ; Wernerus *pincerna de Tann.*

Otho ; Eberhardus *succedit patri in omnibus. Vivit Anno 1343.* = Agnes *filia ducis Teccensis.* ; N. *filia Marquardi equitis à Schellenburg.*

Otho *secutus aulam Alberti Austrii, in duello victor.* ; Joannes *liber baro à Waldpurg, dapifer & Provincialis judex Sueviæ. Moritur An. 1403. tertio Junii: comparat quinque civitates ab Austriis: sepultus Isnæ: in magna domus Austriaca gratia.* ; Fridricus.

Uxor *prima Elisabeta Habspurgica Joannis filia.* =
Uxor *secunda Catharina filia comitis à Cilia, cum magna dote.* = o
Uxor *tertia filia comitis à Montfortio, Magdalena.* = o
Uxor *quarta Ursula, Ulrici unica filia, ducta An. 1395.* =

Filia, *uxor Stephani baronis in Gundelfingen.*

Jacobus. *Vide in seq. pag. sign.* *	Joannes *puer mortuus.*	Eberhardus. *Vide in seq. pag. 771. signum* †	Georgius. *Vide in seq. pag. 772. sign.* **	Ulricus *mortuus puer.*	Waldpurga *uxor D. Joannis à Klingenberg.*	Verena *uxor Joannis D. in Zimbern: 2do D. à Rechberg.*	Anna *uxor D. ab Heydegk 2do Alrami V. comitis ab Ortenburg.*	N. *uxor comitis à Monteforti.*	N. *monialis in Seflingen.*

693

*

Jacobus *Truchsessius, Joannis filius, dictus eques aureus, ex itinere Syriaco. Moritur Anno 1460. V. Junii sepultus Isna.*

Uxor *secunda Ursula, Wilhelmi Marchionis Habbergensis in Rotela filia, nubit secundo Ulrico seniori, comiti Montfortio.* — o

Uxor *prima Magdalena (Agnes) filia comitis ab Hohenburg.*

Children of Jacobus and Magdalena:

- N. *uxor Georgii Marschalci Pappenhemii.*
- Joannes *vendit Suevicam praefecturam Sigismundo Austriaco. Moritur anno 1505. sepultus Isna.* = Anna *filia Wilhelmi comitis Otingensis, ex matre Beatrice de la Scala.*

Children of Joannes and Anna:

- Jacobus *Truchsessius à Waldpurg. Moritur reversus ex bello Mediolanensi Anno 1505.* = Walpurga *filia comitis à Kirchburg.* — o
- Wilhelmus *senior Truchsessius, Baro in Waldpurg.* = Sibylla *filia Andr. Truchsessii, comitis à Sonneberg, propinqui.*
- N. *monialis in Kunigsfelden.*
- Fridricus *eques ordinis Teutonici.*
- N. *uxor Thomae domini à Freundsperg.*
- N. *uxor domini Nothafti in Bavaria.*
- N. N. *Canonissae in Kunigsfelden.*

Children of Wilhelmus senior and Sibylla:

- Jacobus
- Wilhelmus *junior, liber Baro in Waldburg, dapifer Imperii.* = Joanna *filia Fridrici comitis Furstenbergici. Moritur Anno 1589. 3. Septembr.*
- OTHO *Cardinalis, Episcopus Augustanus.*
- Christophorus *capitaneus Caroli V. in Africa, obiit Mediolani in reditu, anno aetatis 26. sepultus Papia.*
- Catharina *uxor Joannis Christophori Baronis à Falckensteyn sine liberis moritur circa annum 1542.*

Children of Wilhelmus junior and Joanna:

- 1. Gebhardus *Archiepiscopus Coloniensis.*
- 4. Christophorus *Truchsessius in Waldpurg, Caesaris consiliarius & cubicularius. Vivit adhuc 1607.* = Anna Maria *filia Henrici comitis Furstenbergici.*
  - Wilhelmus Henricus *praeses Camerae Spirensis.*
- 3. Carolus *Truchsessius moritur sine liberis.* = Eleonora *Caroli comitis Zollerani filia. Vivit vidua 1607.* — o
  - Frobenius.
- 5. Ferdinandus *Truchsessius cadit in bello Belgico miles Holandicus 1585.*
- 2. Feidricus *magnae spei baro.* = Uxor. — o
- Anna *uxor Henrici postremi comitis à Lupfen sine liberis.*
- Margareta *uxor Georgii Leonis postremi baronis in Stoufen: unde duas suscepit filias.*

† Eber-

694

Eberhardus filius Joannis ex matre Abenspergica, emit comitatum Sonnebergensem & Fridbergensem, factus comes Sonnebergicus, ex patre dapifer & Baro in Waldburg. Moritur Anno 1479. sepultus Sebera: quod oppidum emerat. = Kunigunda *filia Ulrici comitis à Montfort.*

Andreas *comes Soñebergicus, dux in Belgio Maximil. I. Cæsar. & in Hungaria occisus à Felice comite Werdenbergico Anno 1511.* = Margareta *filia baronis à Starenberg.*

N. *uxor Georgii comitis à Werdenberg, Sargans.*

Kunigunda *uxor Jacobi Comitis Morsii in Sarvverden.*

Eberhardus *comes in Sonnenberg, dapifer S. Rom. Imperii in Waldpurg. Moritur An. 1483. sepultus Oeniponti.* = Anna *filia Chunradi Comitis in Furstenberg.*

Otho *Episc. Constantiensis. Moritur 1491. doctus princeps.*

Joannes *fundator præposituræ in Wolfegk. Moritur anno 1510. sepultus in Wolfegk.* = Joanna *filia comitis à Salm.*

Kunigunda *uxor Bernhardi Comitis ab Eberstein.*

Margreta *uxor Rudolfi Comitis a Sultz.*

Adrianus. Adrianus *alter. Moriuntur pueri.*

Sibylla *uxor propinqui sui, Wilhelmi Truchsesii in Waldpurg, qui filius erat Joannis.* Vide pag. seq.

Apollonia *uxor Georgii Truchsesii, propinqui sui.* Vide pag. seq.

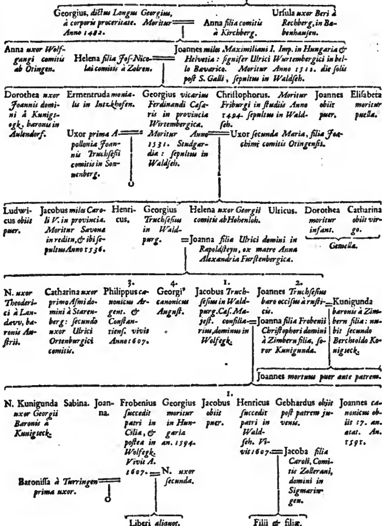
Catharina *uxor Ulrici Comitis ab Helfenstein.*

Maria *Abbatissa in Bopparden.*

Felicitas *monialis in Bopparden.*

**

695 Georgius *Truchsessus, Joannis filius, liber Baro à Waldburg, egregius miles. Moritur 1467. sepultus in Wurtzach.* = Eva *à Bickenbach.*

(72.) THO-

(72.) THOMAS Ferlovver de Cilia, utriusque Juris Doctor, Friderici, hujus nominis tertii Imperatoris, Orator, Cathedralis Ecclesiæ Constantiensis Præpositus, unanimi electorum consensu vicesima secunda mensis Martii septuagesimus secundus Episcopus, Anno Domini MCCCCXCI. electus, quatuor septimanarum & trium dierum deliberandi terminum accipiens, sed post electionem octava die deliberatus consensit, vir quoque erat competenti senio gravatus, laboriosus tamen, parcus & domesticus, & proinde bona industria & regalia sua & consecrationem gratis obtinuit, & posteaquam quinque annis præsedit, vicesima quinta die mensis Aprilis obiit, Anno Domini MCCCCXCVI. 696

(73.) HUGO de Hohen Landenberg, pridem Cathedralis Ecclesiæ Constantiensis Decanus insignis, concordi omnium voto septuagesimus tertius episcopus electus est, Anno Domini MCCCCCVI. vir sane egregius & omnibus laudibus dignus fuit, & utinam Ecclesia nostra Constantiensis similem semper haberet. Tandem naturæ debitum taliter, prout & vixit, nimirum optime persolvit in castro Marispurgensi suo, Anno Domini MDXXXII. sed nota, quod episcopatum resignaverit Anno MCCCCCXXX. & postea adhuc biennio præfuerit: Reservavit sibi pro pensione oppidum Marckdorff cum adjacentibus.

(74.) BALTHASAR Merckle electus in episcopum post liberam resignationem D. Hugonis prædicti, duobus tantum præfuit annis, obiit extra diœcesim Anno MCCCCCXXXII. quo anno Hugo de Landenberg denuo ad preces canonicorum electus est in Episcopum, duobus præfuit annis ab anno MCCCCCXXX. usque ad MDXXXII.

(75.) HUGO de Landenberg altero anno MCCCCCXXX. denuo eligitur in episcopum, præest laudabiliter adhuc duobus annis, moritur felicissime Marispurgi, ubi & sepultus, ut supra commemoratum fuit.

(76.) JOANNES, Comes de Lupfen, post Hugonem eligitur in Episcopum, Anno MCCCCCXXXII. præest annis IV. & libere resignat hunc episcopatum Anno MDXXXVI.

Huc pertinet Familia Comitum Lupfensium.

FAMI-

PARS FAMILIÆ ANTIQUISSIMÆ BARONUM ET POSTEA COMITUM A LUPFEN, LANGRAVIORUM IN STULINGEN, EX MONTFERRATENSIUM ORIGINE; ita certa, ut jam ex literis &

697 probationibus haberi potuit.

Amplissima familia multorum liberorum, quorum nomina nota sunt omnia: intermissa tamen plurima, quia, quorum patrum essent filii, non fuit perspicuum.

Eberhardus *Baro à Lupfen, vivit Anno 1302.* = Adelheyda *Baronissa à Zimbern.*

Reynhardus *Baro à Lupfen, vivit 1346.* = Baronissa *à Rosneck.*

Henricus *Baro à Lupfen. 1374.* = Beatrix *Comitissa ab Hohenbergk.*

Joannes *Baro à Lupfen, Landgravius in Stulingen, primus Comes in Lupfen.* = Catharina (*vel* Elisabeta) *filia Henrici, Baronis in Rotenburgk & Caltern Tyrolensis.*

Elisabeta *uxor tertia Henrici Comitis à Fürstenbergk, moritur 1437.*

Magdalena *uxor Wilhelmi Baronis à Gundelfingen.*

Sigismundus *Comes à Lupfen.* = Catharina *filia Comitis à Metsch.*

Henricus *Canonicus Coloniensis Anno 1434.*

Children of Sigismundus and Catharina:

Agnes.

Henricus *Comes à Lupfen, vivit 1482.* = Helena *filia Wilhelhelmi Domini à Rapelsteyn.*

Children of Henricus and Helena:

Wolfgangus *in Galliam profectus, duxit uxorem.* = Uxor *Galla.*

Barbara *uxor Baron. à Losaña.* Francisca *uxor Baronis à Ferney.* *vivunt 1582.*

Agnes *uxor Leonis, Baron. in Stanfen, in Brisgoia.*

Catharina *uxor Wilhelmi Baronis à Zimbern.*

Georgius *Comes à Lupfen.* = Anna *Baronissa ab Erpach.*

Children of Georgius and Anna:

Wilhelmus *Comes à Lupfen.* =

Eitelfridricus *Comes moritur 1567. sine liberis masculis.*

Joachimus *Comes à Lupfen.* = Anna-Magdalena *filia Gangolfi, Domini in Geroldseck & Sultz.*

Joannes *Episcopus Constantiensis Anno 1532. resignat 1537. moritur in arce patris Anno 1551. incertum, an Georgii filius.*

Children of Joachimus and Anna-Magdalena:

Henricus *postremus familiæ, moritur 1582. in die S. Stephani, natus Anno 1543. VI. Octobris.* = Anna *filia Wilhelmi Truchsesii à Waldburg, soror Christophori: Nubit secundo Petro domino à Mersburgk, vivit vidua ab utroque 1607.* O

Margaretha *uxor Petri Baronis in Mersburgk, mater Joachimi Christophori.*

(77.) JOAN·

(77.) JOANNES, hujus nominis sextus, de Weza, Archiepiscopus Lundensis, Sacræ Cæsareæ Majestati à consiliis intimis, ejusdemque Orator & Commissarius ad aliquot S. Imperii Comitia, eligitur in Episcopum Anno Domini MDLXXIII. Hic celeberrimum monasterium, Augiam nimirum majorem, vulgo die Reichenow, Episcopatui incorporari obtinuit: Bona sua non capitulo Constantiensi, sed Abbati Salemitano testamento legavit, sed ob bonam vicinitatem & amicitiam conservandam, idem D. Abbas pro tempore tunc existens, capitulo libere omnia restituit, in cujus rei gratiam capitulum D. Abbati scyphum argenteum magnum obtulit. Moritur deinde Augustæ Vindelicorum in comitiis, cadaver ducitur in Augiam majorem, ubi adhuc manet. Regnavit 10. annos. Moritur anno MDXLVII. 698

(78.) CHRISTOPHORUS Metzlerus, utriusque Juris Doctor, vicarius & Officialis Constantiensis & Curiensis, electus anno 1547. post hunc fit Episcopus, præsidet optime per tredecim annos, Marispurgi sepultus.

(79.) MARCUS Sitticus, Comes de Altembs, S. R. E. Cardinalis Anno MDLXI. promovetur per Pium Papam IV. in Episcopum Constantiensem, cujus ipse nepos ex sorore exstitit: Resignat Cardinali Austriaco Andreæ Anno MDLXXXIX. Moritur Romæ.

FAMILIÆ NOBILISSIMÆ ET ANTIQUISSIMÆ EMBSIANÆ AB HOHENEMBS.

Primum baronum, postea equitum, tertio rursus comitum interrupta explicatio, quæ Illustrissimum & Reverendissimum Marcum Sitticum Cardinalem, Episcopum Constantiensem procreavit.

BARO *ab Embs.*

Wilhelmus *ab Embs baro Anno 1295. ex literis.* — Ulricus *ab Embs.*

Ulricus *ab Embs eques auratus, obiit ante An. 1357.*

Marquardus *ab Embs eques auratus 1357.* — Egilolphus *ab Embs Anno 1357.*

Ulricus *ab Embs eques auratus.*

Goswinus, *moritur ante annum 1417.* — Ulricus *ab Embs vivit An. 1417.* — Marquardus *eques auratus, moritur ante annum 1417.*

1. Michael. — 2. Marcus. — Margreta. — Barbara. — Anna.

Wolfgangus-Theodericus, *primus in familia comes.* = Clara *Medicæa, Pii IV. Pontificis soror, filia Bernhardini ex familia Medicæa Mediolanensi.*

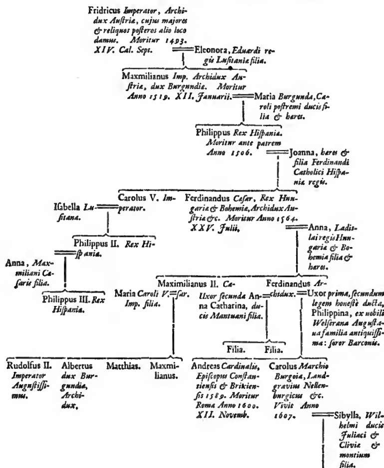
Marcus *Sitticus Cardinalis* Episc. *Constantiensis. Moritur Romæ Anno 1585.* — Hannibal *Altempsius comes, militiæ Ecclesiasticæ Magister sub Pio V.* = Filia *Gilberti Borromæi, comitis Aronæ.* — Gabriel *cælebs.* — Margareta, *uxor Fortunati baronis in Madrutz.*

Baronissa *à Welspurgk.* = Caspar *Altempsius comes. Vivit adhuc Anno 1607.* — Marcus *Sitticus, præpositus Constantiensis, Pontificis cubicularius, vir multis virtutibus clarissimus & ad res magnas exspectatus.*

Filius *unicus, spes totius familiæ.*

699 Sic succedit Andreas, Ferdinandi Archiducis filius, Cardinalis princeps optimus: qui ex Belgio, cujus gubernator in Alberti Archiducis absentis locum fuit, reversus domum, & inde profectus Romam, moritur ibi, accepta summi Pontificis benedictione XII. Novembris Anno MDC. cum simul & Brixiensis Episcopus & Abbas Murbachicus fuisset.

PARS FAMILIÆ SERENISSIMÆ AUSTRIACÆ, QUÆ ANDREAM CARDINALEM EPISCOPUM CONSTANTIENSEM GENUIT.

SUBSTI-

SUBSTITUITUR Joannes Georgius ab Halvveil, nobilis Argoius, litteratus & religiosus Anno MDCI. in Feb. longiori vita dignus, moritur Anno MDCIII. in Decemb. 700 4

Eo mortuo eligitur Jacobus, ex Illustrissima Fuggarorum familia, Joannis Magnifici filius, Marci & Christophori, magnorum baronum frater: florenti vir ætate & magnæ expectationis: quem in Ecclesiæ usum diu servet Deus.

PARS FAMILIÆ FUGGERANÆ, POSTQUAM AD BARONATUS EVECTA DIGNITATEM FUIT, IN QUA NATUS EST REVERENDISS. ET ILLUSTRISS. PRINCEPS ET DOMINUS, DOMINUS JACOBUS, EPISCOPUS CONSTANTIENSIS ET ABBAS AUGIÆ MAJORIS.

JACOBUS Fuggarus *secundus nominis. Moritur 1469.* = Barbara *Bissingera.*

Georgius *Fuggarus.* = Regina im Hoff.	Marcus I. *Romæ mortuus.*	Walpurga *uxor Guilielmi Remi.*	Jacob⁹ II. *sine liberis.*	Ulricus XIX. *Fuggarus.* = Veronica *Langingera.*	Ursula *infans obiit.*	Anna *uxor Hectoris Milichii.*	Andreas. *Moriuntur juvenes.*	Joannes III. *Moriuntur juvenes.*	Petrus II. *Moriuntur juvenes.*	Barbara *uxor Conradi Mentingi.*

Children of Ulricus XIX. and Veronica Langingera:

Susaña, *uxor Georgii à Steten, patritii Augustani.*	Felicitas *monialis Augustæ.*	Anna, *uxor Georgii Tursonis, baronis Hungari.*	Hieronymus *obiit calebs anno ætatis XXXIX.*	Joannes *moritur juvenis nominis quartus.*	Sibylla *moritur infans.*	Ursula, *uxor Philippi à Steyn, nobilis Suevi.*	Veronica, *uxor Waltheri Ebingeri, Ulmensis nobilis.*	Ulricus XIX. *cum uxore Veronica Gassnerin sine liberis.*	Sibylla *uxor Marci à Bubenhofen, nobilis Suevi.*

Children of Georgius Fuggarus and Regina im Hoff:

Joannes *quintus.*	Marcus *secundus præpositus Augustæ ad S. Petrum moritur Romæ.*	Regina *uxor Joannis à Paumgarten.*	Raymundus *Fuggarus &c.* Vide sequent. pag. signum ⁂	Petrus *tertius infans obiit.*	Antonius *Fuggarus cum fratre &c.* Vide in seq. signum ††

700 *b*

**

Raymundus *Fuggarus*, *Philippo ultimo Kirchberga Comite Anno 1510. mortuo, factus cum fratre Antonio primus Liber Baro in Kirchberg & Weissenhorn.* = Catharina, *filia Joannis Tursonis à Bethlehem, fatua, Ungari Baronis filia.*

1. Regina *infans obiit.*
2. Jacobus *tertius moritur infans.*
3. Joannes Jacobus *Fuggarus, liber Baro in Kirchberg & Weissenhorn, magnificus heros.* — Uxor *prima Ursula Leõhardi II. Baron. ab Harrach filia.* = Sidonia *à Colaus.*
5. Regina, *uxor Joañis Jacobi Baronis à Mersburg.*
6. Christophorus *celebs obiit annorum 59.*
7. Sibylla *uxor primo Wilh. Kunringii Baronis, secundo Wilhelmi Baronis in Buecheym.*
8. Veronica *uxor Danielis Felicis, Baronis à Spaur.*
9. Susanna *sex annorum mortua.*
4. Georgius II. *Fuggarus, Liber Baro in Kirchbergk &c.* vide in seq. pag. fig. o o o
10. Ulricus *tertius calebs obiit atatis 58.*
11. Barbara *uxor Ferdinandi Baronis à Fels.*
12. Raymundus *calebs moritur. an. atatis 41.*
13. Ursula *uxor Joachimi, Comitis Ortenburgici, obiit Anno 1570.*

---

1. Adelberta, *uxor Baronis à Welspurg.*
2. Alexius *Fuggarus, Liber Baro in Kirchberg & Weissenhorn.* = Anna Maria *Baronissa à Gũpenberg.*
3. Joachim. *Fuggarus Lib. Baro in Kirchberg.* = Magdalena *Comitissa in Helfensteyn.* — o
4. Æmilia *uxor Alexandri à Sprintzenstein Baronis.*
6. Alfonsus *infans.*
10. Matthias *cum uxore Anna Jacobaa, morit. sine liberis.*
5. Albertus *uxorem habet uxoris fratris Alexii sororẽ, Baronissam à Gumpenberg.*
7. Constantia *uxor ab Herbersteyn Baronis.*
8. Constantinus *Fuggarus Liber Baro in Kirchberg.* = Anna *vidua à Pentzenavv.*
9. Trajanus *Fuggarus Liber Baro in Kirchberg.* = Regina *à Freiberg.*

Alexius = Anna Maria:

1. Wilhelmus *infans moritur.*
2. Maria Sidonia *obiit 7. atatis anno.*
3. Joannes Albertus.
4. Joannes Sigismũdus.
5. Ferdinandus *infans moritur.*
6. Maria Elisabetha *morit. anno 4. atatis.*
7. Alexander.

Constantinus = Anna:

1. Clemens *moritur infans.*
2. Franciscus Benno.
3. Constantinus.

Trajanus = Regina:

Maria Sabina *infans moritur.* Maria Jacobe *infans moritur.* Carolus. Juliana.

---

1. Leonora Sigunda, *uxor Sigismundi Bar. à Lamberg*
2. Sigismundus Fridericus *Episcopus Freisingensis.*
3. Carolus *tribunus militum sub Albano.*
4. Alexander Augustus *infans moritur.*
5. Alexander *secundus prapositus Freisingensis, vivit Anno 1607.*
6. Victor Augustus *prapositus Ratisb. & Canon. Passaviensis.*
7. Justina Benigna *ux. Friderici ab Holnegk equitis aurati.*
8. Maxmilianus *ordinis Teutonici Commendator in Sterzingen.*
10. Ferdinandus *miles S. Stephani Florent.*
9. Severinus *Fuggarus Baro in Kirchberg & Weissenhorn.* = Catharina *Comitissa ab Helfensteyn*
11. Joanna Jacoba *infans mortua.*

---

1. Guilielmus.
2. Severinus.
3. Catharina *nupta Anno 1606. Joanni Adamo Vohlino Baroni à Frickenhausen.*
4. Ursula.
5. Rudolfus.
6. Maria Magdalena.
7. Joannes Jacobus.
8. Christophorus *obiit puer.*
9. Carolus.

†† Anto-

† †

Antonius Fuggarus *Georgii filius, Liber Baro in Kirchberg & Weissenhorn.* = Anna *Reblingera.*

1. Marcus *tertius Fuggarus, Liber B. in Kirchberg & Weissenhorn, doctus & prudens heros.* = Sibylla, *Wilhelmi Comitis ab Ebersteyn filia.*
2. Anna *uxor Joannis à Rechberg Baronis.*
4. Catharina *uxor Jacobi Comitis in Montfort & Tetnang.*
5. Hieronymus *caelebs obiit 40. annorum.*
3. Joannes *magnificus Liber Baro in Kirchberg & Weissenhorn.* = Elisabetha *Nothafftin à Dodensteyn, Sebastiani filia, moritur 1584.*
6. Regina *uxor Wolfgangi Theodorici Comitis ab Hardegk.*
7. Susanna *ux. Balthas. à Trautson.*
8. Jacobus *Fuggarus Liber Baro in Kirchberg,* vide in seq. pagin. sign. ✕
9. Maria Eleonora *ux. Michaelis Baronis ab Eitzing.*
10. Veronica *ux. Gaudentii Baronis à Spaur.*
11. Petrus *obiit puer.*

Liberi Joannis et Elisabethae:

1. 2. Gemelli *statim moriuntur.*
3. Maria Jacoba *uxor Octaviani Fuggari Baronis.*
5. Marcus *Fuggar. Lib. Baro in Kirchberg &c. magnus heros.* = Uxor *secunda Maria Salome Baronis Joannis Jacobi a Konigsegk filia.* — Maria Elisabetha.
6. Joannes *moritur.* = Uxor *prima Anna Maria Caroli Zollerani Comitis filia, moritur 1598.*
4. Anna Maria *uxor primo Philippi Baron. à Rechberg, secundo Conrad. Bar. à Bemelberg.*
8. JACOBUS *Episc. Constantiensis Año 1604. magnae exspectationis princeps.*
7. Christophorus *Fuggarus Liber Baro in Kirchberg.* = Maria *Ott. Henrici Comitis à Schvvartzenberg filia.*

Liberi Marci (ex uxore prima Anna Maria): Jacobus Carolus *moritur.* Joannes *superest.* Carolus. Maria Euphrosyna. Christophorus. Maria Elisabetha. (*mortui.*)

Liberi Christophori: 1. Joannes Ernestus. 2. Otto Henricus. Maria. Conradus *moritur puer.*

Liberi Marci et Sibyllae:

1. Joaña *uxor Caroli Baron à Wolkenstein.*
2. Anna *infans moritur.*
3. Georgius *Fuggarus Lib. Baro in Kirchberg.* = Helena Fortunati *Madrucii Baronis filia, ex matre Altemps.*
4. Regina *moritur puella.*
5. Antonius *Fuggarus liber Baro in Kirchberg.* = Barbara *Ulrici Comitis Montfortii filia: uxor prima moritur.* = Uxor *secunda Elisabetha Octaviani Fuggari filia.*
6. Catharina *moritur puella.*
7. Vilhelmus *gemellus, cum Maria moritur infans.*
8. Maria *gemella, ux. Nicolai Balfi Baronis Ungari in Ordet.*
9. Philippus *gemellus cũ Susaña Lib. Baro in Kirchberg, obiit ante uxorem.* = Barbara *filia Philipp. Edoard. Fuggari: Nubit secundo Ulrico Comiti ab Otingen.*
10. Susanna *gemella moritur infans.*
11. Anna Sibylla *ux. Wolfg. Jac. Comitis à Schvvartzenberg.*
12. Elisabetha *Wilhelmi ux. Comitis ab Otingen.*
13. Helena *monialis in Inizkofen.*
Albertus *Fuggarus Lib. Baro in Kirchberg.* = Veronica *Jacobi Fuggari filia.*

Liberi Georgii: 1. Christiana. 2. Fortunatus. (*moriuntur pueri.*) 3. Sibylla *uxor Maximiliani Comitis à Lodron.* 4. Marcus. 5. Ludwicus. 6. Margretha. — Geor.

Liberi Antonii: 1. Maria Elisabetha. 2. Maria Magdalena.

Liberi Philippi: 1. Marquardus. 2. Marcus Philippus.

Liberi Alberti: Franciscus. Leonhardus. (*moritur.*) Filius *superstes* Anno 1607.

7006

700 d

Georgius Fuggarus *Raymundi I. filius Joannis Jacobi frater, liber baro in Kirchberg & Weissenho n.* = Ursula *à Lichtensteyn.*

1. Sidonia Isabella *uxor Jacobi Villingeri baronis.*
2. Julius Octavianus *moritur infans.*
3. Philippus Edoardus *Fuggarus, liber baro in Kirchberg, doctus heros, qui hanc ad me genealogiam misit.* = Maria Magdalena *filia Joannis Jacobi baronis à Konigsegk.*
4. Anna Jacobe.
9. Maria *Virginia infans moritur.*
10. Albertus *puer obiit 8. annorum.*
11. Mechtilda *obiit octavo ætatis anno.*
5. Octavianus *secundus, baro liber in Kirchberg, prudentissimus heros.* = Maria Jacobe *filia Joannis Fuggari, qui filius Antonii.*
6. Julius Maximilianus *moritur 13. annorum.*
7. Antonius Fuggarus *doctus baro in Kirchberg.*
8. Raymundus Fuggarus *liber baro in Kirchberg & Brandenburg.* — Uxor *prima* Barbara *Ulrica comitis Helffensteynici filia.* — = Uxor *secunda ducta 1606. Ursula Dorothea Truchsesia nobilis ab Hofingen.* — = Johanna *nobilis ab Hevvdors.*
12. Maria *infans moritur.*
13. Ursula *primo uxor Joañis, Caspari baronis à Mechavv: secundo Joannis Jacobi Lobel baronis in Gremburg.*

Joannes Georgius *moritur Compluti in Schola juvenis 19. annorum.*

Octavianus secundus and Maria Jacobe:

1. Ludwicus *infans moritur.*
3. Maria *monialis in Knebach.*
4. Elisabetha *uxor secunda Antonii Fuggari, qui Marci filius.*
5. Franciscus.
6. Ferdinandus.
2. Christophorus *sponsus Anno 1607. ducta Anna Catharina Fuggara, Raymundi patrui filia.*

Raymundus's family:

Unica *filia* Anna Catharina *sponsa jam Anno 1607. Christophori Fuggari patruelis, qui Octaviani secundi filius.*

Philippus Edoardus and Maria Magdalena:

1. Christiana *infans moritur.*
2. Barbara *uxor primo Philippi Fuggari, qui Marci filius: secundo Ulrici comitis ab Otingen.*
3. Carolus.
4. Anna Sophia.
5. Fridericus.
6. Justina.
7. Hugo.

X Jaco-

700 e

Jacobus *Fuggarus*, *Antonii filius*, *Marci & Joannis frater*, *liber baro in Kirchberg & Weissenhorn*.
= Anna *Georgii Ilsung in Tratzberg equitis aurati filia.*

1. Sibylla *uxor Joannis comitis in Montfort.*
2. Hieronymus *moritur puer.*
3. Catharina *uxor Ladislai baronis à Torringen.*
4. Georgius *provincialis, præfectus Suevia calebs An. 1607.*
5. Veronica *uxor Alberti Fuggari, qui filius Marci tertii.*
6. Regina *nupta Danieli Felici à Spaur baroni viduo.*
7. Anna *uxor Georgii Conradi baronis à Törringen.*
8. Joañes *Fuggarus liber baro in Kirchberg.* = Maria Eleonora *Caroli Zolerani comitis filia.*
   - Jacobus.
   - Maria Eleonora.
9. Hieronymus *canonicus Constantiensis.*
10. Maxmilianus.
11. Jacobus.

APPEN-

701
APPENDIX PRIMA AD LIBRUM.(a)

SEquuntur omnes Ecclesiæ tam Parochiales, quam filiales, Decanatus rurales cum suis sibi subjectis Ecclesiis, religiosis domibus, & aliis quibusdam infra limites Diœcesis Constantiensis contentis.

1. Decanatus Stain.

HIltzlingen.
Tayngen.
Merishausen.
Jan sive Furstenberg.
Kirchstetten.
Ramshaim.
Singen.
Bollingen.
Horn.
Schinen.
Wangen.
Hemenhofen.
Gaylingen.
Randegk filialis.
Omnigen.
Schaffhaussen.
Stain.
Ringenuueyler.
18. Rulessingen.

2. Decanatus Steckboren.

STeckboren.
Stainhaim.
Diessenhofen.
Neuffren.
Husen.
Basadingen.
Rynow.
Lauffen.
Afthentz.
Wagenhausen.
Burg.
Mameren.
Honberg.
Herderen.
Vslingen.
Huttuuyl.
Mulhaim.
Sclutingen.
Schwartzach.
Paradisus.
Winfelden.
Bernang.
Luppertschuuill.
28. Mersstetten.

3. Decanatus Neuukirch.

NEwkirch.
Balttershuuyl.
Schuuortzen.
Griesshaim.
Kayserstuell.
Wyl.
Lottstetten.
Rinhaim.
Tegernouu.
Ebersingen.
Bule.
Artzingen.
Loningen.
Beringen.
Kussenberg.
Eglissouu.
Glattfeld.
Buochberg.
19. Oboreggingen.

4. Decanatus Stuelingen.

STuelingen.
Euuentingen.
Slaichaim.
Linbach.
Boll.
Lentzkirch.
Gundeluuangen.
Cappel.
Mottingen.
Insthaim.
Witzhaim.
Schwainingen.
Birckendorff.
Tillendorff.
Grafenhausen.
Wangen.
Bondorff.
Munchaim.
Muchen.
Redern.
Bettmaringen.
22. Seckh.

5. Decanatus Waldshuett.

Waldshuet { superior. inferior.
Tungen.
Wylhaim cum filia Bommen.
Teggern.
Aichen.
Geruuyl.
Nideruuyl.
Birckdorff.
Waltkirch.
Alapha.
Hochsell.
Luttingen.
Haner.
Naggenschuuiil.
16. Berouu.

6. Decanatus Engen.

ENgen.
Rechishingen.
Watterdingen.
Bluomenfeld.
Steusslingen.
Eningen.
Volckartzhausen.
Houstetten.
Aach.
Buningen.
Fridingen.
Mylhausen.
Tengen.
Aigeltingen.
Burren.
Busslingen.
Weleschingen.
Schlatt.
Schenkenberg.
20. Vualgerschuuyl.

7. Deca-

(a) Hunc Catalogum descriptioni suæ Constantiæ *p. 29.* inseruit *GABRIEL BUCELINUS*, qui tamen in quibusdam à nostro differt.

702

7. Decanatus Stockach.

STockach.
Bodma, cujus filia est
Sernatingen.
Langenrain.
Meckhingen.
Hindeluuangen.
Luptingen.
Gattmanſchuueyler.
Mamuuangen.
Mylingen.
Zell in Madach.
Minnerſtorff.
Tuduuangen.
Leuckerſtorff.
Vvinſpeuren.
Bondorff.
Luggeringen.
Raithaslach.
Heuudorff.
Frickenuueyler.
Malſpeuren.
Neſſelluuange.
Sipplingen.
23. Vvalſperſchuueiler.

8. Decanatus Vberlingen ſive Lintzgeuu.

VBerlingen.
Morſpurg.
Marckdorff.
Althaim.
Pfullendorff.
Frickingen.
Pfaffenhofen.
Limpach.
Bermatinge, cujus filiæ Vttendorff, Fiſchbach.
Ahuſhen.
Tegenhauſen.
Lutkirch.
Vvyldorff.
Luprotzintin.
Heduuangen.
Lintz.
Siggingen.
Imenſtaad.
Hagnouu.
Seefelden.
Kornbach.
Andelſouu.
Bettenbrunnen.
Vvitenhofen.
Klufftern.
Kyppenhauſen.
27. Reggenbeuren.

9. Decanatus Moskirch.

Meſkirsh.
Rordorf.
Meuuenhauſen cujus filia.
Meningen.
Boll.
Krumbach.
Tulhaim.
Sigmaringen.
Laitz.
Geckingen.
Diettershouen.
Raſt.
Waltenſuueyler.
Capell.
Sentenhart.
Sauldorff.
Buttingen.
Heuudorff.
Buochaim.
19. Vvarendorff.

10. Decanatus Lindouu.

LIndouu.
Bregentz.
Siſſmunſgall.
Stofen.
Vvangen.
Ruti.
Sygbrechtſuueyler.
Subriſſuueyler.
Eſſeruueyler.
Tann.
Lignouu.
Heggerſuueyler.
Raitnouu { ſuperior. / inferior.
Krumbach.
Argen.
Torrenbeuren.
Andelspuoch.
Egga.
Betznovv.
Haslach.
Yſenbach.
Roggenzell.
Sultzberg.
Neuukirch.
Wilhaltzuueyler.
Brumiſſuueyler.
Gopperſchuueyler.
Offembach.
Waſſerburg.
Elenbogen.
Zaghauſen.
Laymnouu.
Wangen inferior.
Bortzſchuuartzreuti.
Schuartzenbach.
Hiltenſchueiler.
Landgnouu.
Wabrechts.
Alberſchuuendi.
Jagbach.
Tannouu.
Gattnouu.
Lutrach.
Winſtusberg.
Hohenuueyler.
Schuuartzenberg.
47. Schneppfenouu.

11. Decanatus Turingen.

TUringen.
Berckaim.
Aſnhauſen cujus filia.
Turingen.
Flinſchuuangen.
Hirshlatt.
Yttenhauſen.
Vrnauu.
Haſenuueyler.
Ylmenſee.
Danckerſchuueyl.
Buochorn.
Honberg.
Taldorff.
Aſthouu.
Ringgenuueyler.
Winterbach.
Berg.
Alberskirch.
Pferihach.
Capell.
Limbach.
Eriskirch.
Wechſelſchuueyler.
Logenuueyler.
Walthauſen.
Wilhelmskirch.
Eggartskirg.
Pfrungen.

703 Zell superior.
Riethausen.
Aylin, cujus filia Ettenkirch.
Werensreuti.
Daldorff.
Brochenzell.
Horgenzell.
Zussdorff.
38. Manzel.

12. Decanatus S. Galli.

Sanctus Laurentius.
Sanctus Magnus.
Arbona.
Roschach.
Stainach.
Herisouu.
Appenzell.
Bernang.
Sumeri.
Guttiogen.
Beuren { superior. / inferior.
Glar { superior. / inferior.
Magnouu.
Verena.
Jonschuuyl.
Lustnouu.
Waltkirch.
Muntigell.
Soldach.
Vrnesthen.
Gossauu.
Marpach.
Gayss.
Berg.
Höchst Johannis.
Höchst Margaretæ.
Rumischorn.
Hennouu.
Huntuuyl.
Zytterndorff.
Hagenuueyler.
Salmasa.
Akstetten.
Biruuingkhen.
Till.
Tuffen.
41. Bischoffzell.

13. Decanatus Vuyl Turgoiæ.

Wyl.
Sanctus Joannes.
Neslau.
Vuattuuyl.
Liechtenstaig.
Helfenschweyler { superior. / inferior.
Magelsperg.
Peterszell.
Ganderschuueyl.
Mestnang.
Butzenschuuyl.
Kirchberg.
Syroach.
Tussuuangen.
Affoltrangen.
Comass.
Bussnang.
Rickenbach.
Vuppinouu.
Vuyl villa.
Lutmercka.
Tobel.
Muruuyl.
Amptenzell.
Lutisburg.
Vischingen.
Immolin.
Tumbrunnen.
Valfersperg.
Vuerbuhell.
32. Kromoouu.

14. Decanatus Ellgouu.

Elgouu.
Vuengs.
Turbenthaal.
Lustorff.
Cella villa.
Tundorff.
Vuisendungen.
Andorff.
Gachnang.
Kromnauu.
Buhelsee.
Frouuenfeld.
Onuuangen.
Ellsouu.
Wyla.
16. Tennikd.

15. Decanatus Vuinterthur.

Wioterthur.
Oberuuinterthur.
Velthaim.
Sotzbach.
Vuulflingen.
Pfunoingen.
Nefftenbach.
Tottlikan.
Brutten.
Korbos.
Buch.
Flach { superior. / inferior.
Berg.
Aodelfingen.
Rickembach.
Henckart.
19. Emerach.

16. Decanatus Thuricensis.

Thurrego S. Petri.
Rapperschuuyl.
Bollingen.
Baden.
Rordorff.
Birmensdorff.
Talluuyl.
Lachen veteris villæ.
Staft.
Rushnach.
Horgen.
Diettikenn.
Bottschuuanden.
Richtisshuuyl.
Glarana.
Frygenbach.
Vffoouu.
Oberkirch.
Vtznach.
Tugen.
Rychenburg.
Galgana.
Meylon.
Melliss.
Wege.
Veteris villa.
Mamstoph.
Gabissdorff.
Kirchberg.
Lintall.
Buchskirch.
Wadissuuyl.
Jonneo.
Serneftaal.

Visch-

Vischlispach.
Schwanden.
Wangen.
38. Hundpracktica.

17. Decanatus Vuetziken.

WErziken.
Wangen.
Stamnis.
Vstra.
Altdorff.
Turton.
Rislikon.
Ylnow.
Wilperg, capella S. Galli.
Bubiskhen.
Hinwyl.
Wald.
Eschenbach.
Pfaffickon.
Wangen.
Vischenthaal.
Egg.
Gossaw.
Muri.
Beroltzwyl.
Cappell.
Schuuertzenbach.
Wissnang.
22. Seegreben.

18. Decanatus Regensperg.

WInigen.
Wangen.
Stamnis.
Klotten.
Kischdorff.
Klingnow.
Ottnansang.
Lengnow.
Regenstorff.
Rimlang.
Hongg.
Buchs.
Würckenloos.
Baldingen.
Bullach.
Tellikon.
Wettingen.
Diebsdorff.
Regensperg.
Wisliken.
22. Haslee.

19. Decanatus Bremgarten.

BRemgartten.
Affoltran.
Mubaim.
Birmensdorff.
Mettmenstetten.
Mastwanden.
Kain.
Boinwyl.
Stellicken.
Bare.
Bissenschwyl.
Kinnow.
Egre.
Zugmentzingen.
Lunghofen.
Ottenbach.
Hazdingen.
Egeuueyl.
Zufflikon.
Oberuuyl.
20. Bonstetten.

20. Decanatus Mellingen.

MEllingen.
Stoffen Ecclesia, oppidum vero Lentzburg.
Merestschuuand.
Brugg.
Sarmendorff.
Mure.
Bossuuyl.
Bintzen.
Haglingen.
Hedmensbuyl.
Halderuuansk.
Vilmeringen.
Wolefschuuyl.
Wyl inferior.
Bulberg capella.
Wimdisch.
Gosslickhen.
Wolen.
19. Omerschuuyl.

21. Decanatus Hochdorff.

HOchdorff.
Beroua.
Sins.
Inuuyl.
Eschibach.
Hourun.
Wangen.
Hohenriedt.
Pfeffiken.
Hiltzkirch.
Numidorff.
Schuuartzenbach.
Tuttuuyl.
Esth.
Biruuyl.
Ruti.
Rumerschuueyl.
Ruggeringen.
Gundelschuueyl.
Rotemburg.
21. Balluuyl.

22. Decanatus Villigouu.

ZOfingen.
Willisouu.
Richenthaal.
Lutran.
Pfaffnach.
Reden.
Ettishuuyl.
Altishofen.
Metznouu.
Vffikon.
Brittnauu.
Zell.
Vffhusen.
Hasslee est filia.
15. Vffikan.

23. Decanatus Lucernensis.

LUcerna.
Kussnach.
Gessouu.
Kriemss.
Meggern.
Horuu.
Emnen.
Rott.
Muttentaal.
Sarmen.
Buochrain.
Art.
Stanis.
Hergentzuuyl.
Malters.
Sylmen.
Burglen.
Altdorff.
Schuuytz.

705 Alpnach.
Giffwyl.
Lungern.
Stein.
Kerns.
Morfach.
Kiftb.
Spiringen.
Wägis.
Buchs.
Golifperg.
Sachfen.
Adelgefchwyl.
Bifslikon.
Waffen filialis.
Sattell.
36. Wolfenfchiefen.

24. Decanatus Arovv.

AROW.
Kirchberg.
Sur.
Kollikon.
Grenthon.
Rud.
Vrcken.
Enfeld.
Schoffoslon.
Tryengen.
Berow.
Reitnow.
Winickhen.
Kulin.
Lutwyle.
Seon.
Songen.
Werd.
Tullicken.
20. Lerow.

25. Decanatus Surfee.

SUrfee.
Kilchbühel.
Burren.
Eich.
Kuntwyl.
Schuffhaim.
Schuppfhen.
Emulihuoch.
Nowenkirch.
Ramos.
Buttenfultz.
Tobelfchwand.
Sempach.
Ruffwyl.
Wengen.
Riekhenbach.
Oberkirch.
18. Geyfs.

26. Decanatus Burgdorff.

BUrgdorff.
Egiffdorff.
Limpacb.
Winingen.
Truh.
Botrachingen.
Kirchberg.
Kriegftetten.
Meffen.
Efththoltzmat.
Byberg.
Granffenriedt.
Oberburg.
Seeberg.
Hafslee.
Cappell.
Hindelwang.
Yegenftorff.
Küppingen.
Simonfchwald.
Agelftorff.
Koppingen.
Loprechtfchwyl.
Lützelflü.
Krocbtaal.
Rugfpach.
Rugfow.
Hamiffebwyl.
Ruti.
Vtziffdorff.
Rudiffwyl.
Trachfenwald.
Tiettingen.
Wantzen.
35. Affaltran.

27. Decanatus Wynovv.

WInow.
Melchnew.
Rorbach.
Vrfebach.
Blaichenhach.
Tuttwyl.
Letzwyl.
Huttwyl.
Tuchftetten.
Buchfen.
Rott.
Eyfchwyl.
14. Langatten.

28. Decanatus Burren fiue Arberg.

BUrren.
Arberg.
Lins fuperior.
Lins inferior.
Rafcherfchwyl.
Schupffen.
Linslingen.
Oberwyl.
Kilchen.
Affoltran.
Tetzingen.
Attingen.
Ratoltingen.
Arcb.
Ruti.
Diesbach.
Balmon.
Lindach.
Wolen.
Wengen.
22. Kilchlindach.

29. Decanatus Münfingen.

MUre.
Munfingen.
Hafslee.
Föchingen.
Goltzwyl.
Beatus.
Sigrifswyl.
Hilterfingen.
Thun.
Steffiburg.
Diesbach,
Briens.
Byglon.
Wyl.
Worew.
Stetten.
Bremgarten.
Buchs.
Honftetten.
Bollingen.
Langnow.

Signow.

706

Signow.
Walckeringen.
Seedorff.
Wichtrach.
Rötenbach.
Habstetten.
Honstetten.
29. Hospitale Bernense.
30. Decanatus Basiliensis seu Wisenthaal.
BAsilæa minor.
Birchen.
Wyl.
Warenbach.
Egringen.
Vischingen.
Minselden.
Schwärstat.
Eychsell.
Monost.
Howingen.
Tossenbach.
Gerispach.
Hasell.
Mülberg.
Nollingen.
Holstain.
Wylen.
Stain.
Holtzhaim.
Blausingen.
Tulhon.
Effringen.
Muttbach.
Brenbach.
Kemps.
Riechen.
Werre.
Welpach.
Matra.
Tegernow.
Wittnow.
Lauffenberg.
Murg.
Cella.
Tottnow.
Hertten.
Richenbach.
Lorrach.
Witlikon.
Bintzen.
Oberkirch.
Emettingen.
Ensenburg.
Röteln.
Krenzach.
Humingen.
Schopfan.
Ottlikon.
Stetten.
Haltingen.
Yestain.
Nova via.
Warnow.
Seckingen.
Yntzlingen.
Scönow.
60. Beückhen.

31. Decanatus Nevvenburg.

NEwenberg.
Bannach.
Eggenhaim { inferior. / superior.
Ogham.
Baldrechten.
Badenweyler.
Mülhaim.
Furbach.
Tannenkirch.
Kandern.
Gryshaim.
Kaltenbach.
Belliken.
Entershaim.
Schlingen.
Bittzigshen.
Hugelhaim.
Eschbach.
Hettiken minor.
Hertiken major.
Bettburg.
Buggingen.
Lauffen.
Wettenbrunnen.
Sultzberg.
Cella Martini.
Stainstat capella.
Gallenweyler.
Liela.
Rudlikon.
Zinniken.

32. Decanatus Brysach.

BRysach.
Gundlingen.
Tunsel.
Vnkirch.
Mordingen.
Wipretzkirch.
Tungen.
Muntzingen.
Grumingen.
Kirckzarten.
Vringen.
Hochdorff.
Pfaffenweyler.
Wasenweyler.
Runsingen superior.
Mengen.
Veltkirch.
Sanctus Rupertus.
Beltzwyler.
Ebringen.
Sancta Perpetua prope Fryburg.
Bremgarten.
Stauffen.
Braitnow.
Berghausen.
Krotzingen.
Kirchofen.
Merisshausen.
Berchberg.
Petrus prope Fryburg.
Capel.
Walfenweyler.
Witnaw.
Schlatt.
Cella Mariæ.
Hartkirch.
Haslach.
Birchtelkilch.
Selden.
Husen.
Vffhusen.
Biengen.
Gattenheim.
Münster.

33. Decanatus Endingen.

ENdingen Petri.
Endingen Martini.
Burghaim.
Balingen.
Baldingen superior.
Baldingen inferior.
Betzingen.
Rinhusen vel Husen.

702 Riegel.
Wollingen.
Lüfenhaim.
Sachsbach.
Oberbergen.
Bischoffingen.
Ottingen.
Wissweyler.
Schaffhusen.
Ammoltron.
Bickhensol.
Achkarn.
Vogtsperg.
Husern.
Rotwyl.
Wile.
Schallingen.
Rulesperg.
Eystatt.
Furchen.
Bernberg.
30. Obern cujus filia aliud Rotwyl.

34. Decanatus Fryburg.

Fryburg.
Petrus in Waldkirch.
Nunburg.
Siglow.
Sigmerswald.
Ruti inferior.
Herdern.
Glottern.
Holtzhausen.
Elzach oppidum.
Emaringen.
Heowyler.
Wöblisperg.
Haimbach.
Buchaim.
Gundelfingen.
Tentzlingen.
Sexow.
Winden superior.
Schlybach.
Suckentaal.
Mosbach.
Malertingen.
Newershaufen.
Blaichbach.
Kentzingen.
Cella Petri.
Hocklingen.

Waltburg.
Lechen.
Tatingen superior.
Tatingen inferior.
Ottenschwand.
Kungringen.
Zeringen.
Bruiten.
Vorstetten.
Bombach.
Sebrecht.
Cella Mariæ.
41. Waltkirch.

35. Decanatus Fillingen.

Fillingen.
Fürstenberg.
Nova civitas.
Munchweyler.
Munelfingen.
Kirchdorff.
Hausen.
Gruningen.
Achdorff.
Durnhaim.
Pfaffenweyler.
Fridenweyler.
Ferenbach.
Haidenhofen.
Neidingen.
Pforren.
Vrach.
Hysingen.
Brinlingen.
Toneschingen.
Teckingen.
Aselfingen.
Schwainingen { superior. / inferior.
Leffingen.
Sanctus Georgius.
Wultertingen.
Beringen.
29. Furturangen.

36. Decanatus Wurmbingen.

Troffingen.
Aichsan.
Meringen.
Malstetten.
Tuttlingen.
Ymadingen.

Kilchen.
Lüttfridingen.
Effingen.
Sunthausen.
Mylhausen.
Denckingen.
Tuningen.
Aldingen.
Diebhaim.
Wurmlingen.
Eningen.
Gottmadingen.
Gmungen.
Hattingen.
Fridingen.
Mylhaim.
Nendingen.
Efurgen.
Talhaim.
Spaichingen.
Balghaim.
Sitingen.
Rierhaim.
Olapsan.
Zimmern.
Wyghaim.
Vffhusen.
Regenwyfshausen.

37. Decanatus Rottvvyl.

Rottuuyl.
Oberndorff.
Diettingen.
Tussingen.
Walmessingen.
Aistaig.
Astach superior.
Astach inferior.
Nackenburg.
Cella Petri.
Dornhaim.
Epfendorff.
Messingen.
Husö im Küntzeggerthaal.
Krumbach.
Tumingen.
Seedorff.
Hornberg.
Schemberg.
Truchtingen.
Gößlingen.
Sulgen.
Steten.

New-

Nevvhausen.
Tochingen.
Capell.
Schonberg.
Hohmeſſingen.
Herrenzimmern.
Böslingen.
Sunthan.
Viſchbach.
Tenbrunnen.
Alperſpach.
Falckenſtain.
Romanus.
Schönvvald.
Rottenberg.
Brendi.
Wolfach ſuperior.
Wolfach inferior.
Bochingen.
Nevvkirch.
Rottvvyl villa.
Wilerſpach.
Brithaim.
Vilingen villa.
Roſsberg.
Rainhartzovv.
Altoberdorff.
Cella Mariæ.
Sunthaim.
Guttach.
Schlappach.
Lidringen.
Lutterbach.
Schenckenzell.
Glatt.
Buchiberg.
Wittershauſen.
Tryberg.
Schönach.
Schiltach.
Furtvvangen.
Zimbern.
Schabenhuſen.
67. Turn.

38. Decanatus Ebingen.

EBingen.
Aſſmadingen.
Burgnels.
Nuſplingen.
Harthaim.
Oberhaim.
Wähingen.
Eggiſshaim.
Burgkfeld.
Endingen.
Duttmedingen.
Schwauingen.
Tunvvangen.
Tygiſshaim.
Meſstetten.
Schertzingen.
Huſen Margrethæ.
Vrdorff.
Burren.
Lubtingen.
Trochtelfingen.
Guottenſtain.
Stetten zum Kaltenmarckt.
Fronſtetten.
Taningen.
Burg.
Tyeringen.
Tattershuſen.
Schönberg.
Huſsmartingen.
Türvvangen.
Tullingen.
Fromben.
Harthuſen.
Bentzingen.
Tallfingen.
Huſen Nicolai.
Tumadingen.
Lüttlingen.
Boſſvvangen.
Winterlingen.
Böttingen.

39. Decanatus Horb ſeu Dornſteten.

HOrb.
Dornſtetten.
Baychbron.
Waldach.
Hopphovv.
Tunlingen.
Wittendorff.
Schmaytt.
Krachſpach.
Loſsburg.
Tattingen.
Salſtetten.
Vfflingen.
Dieſshaim.
Glathaim.
Diettervvyle filialis.
Guntrichingen.
Althaim.
Raxingen.
Pfaltzgravenweyler.
Gravenweyler.
Weyler, Dyrwyler.
Banbrunnen.
Gruenenmürſtetten.
26. Richenbach.

40. Decanatus Haigerloch.

HAigerloch ſuperior.
Haigerloch inferior.
Empfingen.
Binsdorff.
Artzingen.
Engſtatt.
Stetten.
Owingen.
Hailgen Zimmern.
Balingen.
Roſenfeld.
Wildorff.
Oſtorff.
Sultz.
Gruorn.
Vſingen.
Truchtelfingen.
Truhelfingen.
Buringen.
Sitichauſen.
Norſtetten, cujus eſt
Tattenſee filialis.
Sirmingen.
Bergfeld.
Wachendorff.
Veringen.
Bieringen.
Buobenhofen.
Geſslingen.
30. Oſtorff.

41. Decanatus Herenberg.

HErrenberg.
Bondorff.
Vttingen inferior.
Vttingen ſuperior.
Hochdorff.
Sultz.
Wiltberg.
Altenſtaig.
Affringen.
Yrmagolt.
Gyſsſtain.
Vollmaringen.

Talfin-

709 Tallfingen.
Gronbach.
Haiterbach.
Altingen.
Nagolt.
Zvverchenberg.
Braittenburg.
Kay.
Giltlingen.
Ebhusen.
Bulach.
Metzingen.
Waltdorff.
Egenhusen.
Biltechingen.
Tengerpfruend.
Rattfeld.
Nuffran.
Kuppingen.
Berneckh.
Esthelbrunnen.
Wittingen.
Vttingen.
Müln.
Tachtell.
Argetzingen.
39. Spilberg.

42. Decanatus Lagershaim.

Tagershaim.
Foggingen.
Sindelfingen.
Altdorff.
Böblingen.
Eningen.
Tarmshaim.
Ottlingen.
Töffingen.
Wylim Schombach.
Waltenbach.
Nevvhausen.
Gertringen.
Schönach.
Stainbrunnen.
16. Holtzgerlingen.

43. Decanatus Tubingen seu Rottenburg.

Tubingen.
Wolffhusen.
Rottenburg.
Silchen
Entringen.
Lustnaw.
Pfuffingen.
Yesingen.
Hurtlingen.
Ramshaim.
Boltringen.
Ehingen Collegium.
Wurmlingen.
Kirchberg.
Hemendorff.
Bühell.
Hanelfingen.
Wylhaim.
Seebrunn.
Obernow.
21. Deredingen.

44. Decanatus Hechingen.

Hechingen.
Eschingen.
Tusslingen.
Kufertingen.
Huchlingen.
Möringen.
Bodoltzhausen.
Messingen.
Talhaim.
Stain.
Offertingen.
Brunvveyler.
Bissingen.
Boll.
Zell.
Gerueringen.
Schlatt.
Wilhaim.
Rangendingen.
Gyningen.
Tanhaim.
23. Grosselfingen.

45. Decanatus Reuttlingen.

Reuttlingen.
Pfullingen.
Blidetzhusen.
Holtzerfingen.
Husen.
Waldorff.
Sindelfingen.
Hannovv.
Eningen.
Mittelstatt.
Offertingen.
Betzingen.
Wannvvyl.
Engstingen.
15. Kirchen in Tollisfurt.

45. Decanatus Vrach.

Vrach.
Teningen.
Wittlingen.
Metzingen.
Hempflingen.
Gretzlingen.
Ee.
Dalfingen.
Wirtingen.
Kolstetten.
Tuntzingen.
Berg.
Betlingen.
14. Grafenberg.

46. Decanatus Trochtelfingen.

Trochtelfingen.
Jungingen.
Hermbtingen.
Vmlingen.
Stetten.
Hausen.
Melchingen.
Erpfingen.
Kettenackor.
Magrichingen.
Genckingen.
Oberstetten.
Gamertingen.
Nuffra.
Gosselfingen.
Buladingen.
Kirchvvyler aliàs Keller.
Wilmadingen.
Salmadingen.
Ringingen.
Hättingen.
22. Berenloch.

47. Decanatus Eslingen.

Esslingen.
Moringen.
Deckendorff.
Bergkhaim.
Achrertingen.
Schalmingen.

Banlan-

710

Banlanden.
Bernhusen.
Blattenhart.
Rilti.
Nallingen.
Kennaten.
Aichschies.
Schonbach.
Blieningen.
Cella.
Nevvhausen.
Eßlingen superior.
Hedelfingen.
Wolffschlug.
21. Sirnovv.

48. Decanatus Schmidhaim sive Wayblingen.

Schmidhaim.
Mulhausen.
Münster.
Westen.
Buch.
Oppfelhaim.
Gerlingen.
Schorndorff.
Winterbach.
Wyl Villa.
Möglingen.
Dürcken superior.
Dürcken inferior.
Boppenvvyler.
Hohemberg.
Opfingen.
Butelspach.
Stetten.
Fuorbach.
Bottnang.
Necker Gröningen.
Altenburg.
Canstat.
Stuotgarten.
Siglershausen.
Biettenfeld.
Gerenstetten.
Alldingen.
Gysnang Capella.
Zuffenhusen.
Waiblingen.
Stainhaim.
Fenhusen.
Strumpfelbach.
Waiblingen.
Gerhartstetten.
Hofen.
Mülhausen.
Münchingen.
Ditzingen.
Oswyl.
Hochdorff.
Winiden.
Schvvaigkhaim.
Wangen.
Yffkirch.
Roms.
Kronbach.
Willer zum Stain.
Reinholtzhausen.
Felbach.
Rainstain.
Nevvenstatt.
Pflingfeldt.
Hagnach filialis.
Endelspach.
Korb filia Waiblingen.
Honacker.
Berg.
61. Hogkbach { Major. Minor.

49. Decanatus Kirchaim.

Kirchen.
Ovven.
Wendlingen.
Nydlingen.
Grabenstetten.
Schlierbach.
Beringen.
Gruorn.
Wylhaim.
Nyffen.
Albershusen.
Wolden.
Guttenberg.
Tettingen.
Richembach.
Vnderensingen.
Stainbach.
Lendingen { superior. inferior.
Kungen.
Hongenloch.
Hegisloch.
Ditizow.
Holtzmaden.
Frickenhausen.
Linsenhofen
Nurtingen.
Burren.
Cella.
Calixtus.
Hochenengem.
Ensingen.
Bodoltzhofen.
Hochdorff.
Nabern.
Hurinholtz.
Schoppflech.
Pfawenhausen.
Vsingen.
Blochingen.
Sulbach.
Bussingen.
Heginloch.
Dunstetten.
47. Balhershuueyler.

50. Decanatus Geppingen.

Geppingen.
Turndow.
Ygingen.
Durnovv.
Lottemberg.
Eberspach.
Bertnanck.
Humingen.
Stauffen.
Rechlerghausen.
Weldi superior.
Krum Weldi.
Boll.
14. Vsingen.

51. Decanatus Geyßlingen.

Geyßlingen.
Altenstaig.
Troffelhusen.
Schalckstetten.
Wyler.
Durnken.
Wintzingen.
Wyssgoltingen.
Stainenkirch.
Vberichingen.
Ottembach.
Wisenstaig.
Ybach.
Singen.
Sussim.
Staberhaim.

Wald-

711 Waldſtetten.
Schlatt.
Drackenſtain.
Inſtetten.
Namingen.
Teggingen.
Kuchen.
Beringen.
Sallach.
Stetten.
Tegenfeld.
Bomkirch.
Hoffſtetten.
Richenbach.
Mylhauſen filia ad Wiſenſtaig.
Duntzdorff.
33. Grubingen.

52. Decanatus Blaaubeuren.

Blauubeuren.
Burlafingen.
Nallingen.
Ringinger.
Leichingen.
Aſth.
Suſſen.
Machteshaim.
Harthuſen.
Diettingen.
Randelſtetten.
Bappenloch.
Mercklingen.
Elerbach.
Tunaſtetten.
Tumertingen.
Barckuln.
Bermeringen.
Schorenſtetten.
Feldſtetten.
Ludelshauſen.
Ernſtain.
Enonbunen,
Hornlingen.
Tiſchingen.
Bollingen.
Weſterhaim.
Lutran.
29. Tumertingen.

53. Decanatus Ehingen.

Ehingen.
Schmiechaim.
Epfingen.
Griefingen.
Gundeltzhoven.
Naſſgenſtatt.
Juſtingen.
Almendingen { major. / minor.
Franckenhofen.
Huſen.
Gretzingen.
Schelcklingen.
Schuartzkirch.
Stuſslingen.
Altheim.
17. Burlingen.

54. Decanatus Mynſingen.

Mynſingen.
Butenhuſen.
Murpach.
Hunderfingen.
Stainbrunnen.
Eſſenhuſen.
Dapfhaim.
Gamertingen.
Gachingen.
Seeburg.
Waldſtetten.
Mageltzhaim.
Honaſtetten.
Merſtetten.
Eglingen.
18. Tralfingen.

55. Decanatus Munderkingen.

Munderkingen.
Hangen.
Gruntzheim.
Stadion.
Stenuueylor.
Hunderfinger.
Granheim.
Wachingen.
Marchtaal clauſtrum.
Mundingen.
Krechorn.
Bichishuſen.
Sulkart.
Zoll.
Vgendorff.
Huſen.
Emeringen.
Tugendorff.
Zuyfalten clauſtrum.
Zuyfalten villa.
Merſingen.
Aichenloch.
Dietterskirch.
Neuuenburg.
Rotenackher.
Egelſpeuren.
Vnlengen.
Ruttlingen.
Vttenuueyler.
Erbſtetten.
Achloch.
31. Tigerfelden.

56. Decanatus Riedlingen.

Riedlingen.
Langenenslingen.
Waldſtetten.
Veringen oppidum.
Hermendingen.
Emerfeld.
Wilflingen { ſuperior. / inferior.
Heuudorff.
Bentzuuangen.
Altheim.
Anslingen.
Grueningen.
Tiſtetten.
Andelfingen.
Inneringen.
Hunderfingen.
Fridingen capella apud alpes.
19. Pfluomem.

58. Decanatus Biberach.

Biberach.
Staflingen.
Mittelbibrach.
Seekirich.
Albenuueyler.
Warthuſen.
Mittelbuoch.
Ingoltingen.
Aſſmuſhart.
Stainhauſen.
Muotenſchuueyler.
Schemerberg.
Egoltzhauſen.
Mettemberg.
Ritgſchnat.

Simon-

Simondingen.
17. Vmendorff.

59. Decanatus Laubhaim.

LAubhaim.
Rieden.
Tullmeffingen.
Ramftetten.
Hiltifshaim.
Submingen.
Muotingen.
Guffin aliàs Kiltiffin.
Schvvendin.
Berg.
Brimmen.
Walprechfthofen.
Dorndorff.
Holtzhaim.
Ratt.
Schimpflingen.
Schonburg.
Stetten.
Kirchberg.
Staig.
Buffmanshaufen.
Goglingen.
Labenhaufen.
Mafelhaim.
Buchftetten.
Vuietzefshofen.
Bumafshaufen.
Vuald.
Suffen.
Burren.
Ochfenhaufen.
Achftetten.
33. Burckenried.

60. Decanatus Diettenhaim.

DIettenhaim.
Eroltzhaim.
Kirchdorff.
Vaind.
Opfingen.
Tettingen { fuperior. inferior.
Tanhaim.
Bergkhaim.
Haufen.
Kirchberg.
Regliffchvveyler.
Balfthaim.
14. Rolh Monachorum.

61. Decanatus Vurzach.

WUrzach.
Zell.
Haiterskirch.
Reuti.
Waldfee.
Winden.
Bellemont.
Hochdorff.
Bergartzreuti.
Diettmans.
Hugwartz.
Winterftetten.
Effendorff.
Aindurnen, cujus filia Rotembach.
Wolfegg.
Ziegelbach.
Tann.
Schuartzach.
Ellwangen.
Fyrimos.
23. Eggmanfreitt.

62. Decanatus Sulgen.

SUlgen.
Fefumskirch.
Honchemberg.
Mashaim.
Herbentingen.
Boff.
Ramoltzwyl.
Ebenwyler.
Bolfteren.
Cappell in Buochavv.
Bombs.
Offterfchvvang.
Breunenuueyler.
Kantzach.
Neuffra.
Betzenuueyler.
Ertingen.
Durnen.
Suffen.
Aulendorff.
Fulgenftatt.
Buffen.
Dirmadingen.
Althaufen.
Eberfpach.
Haltingen, cujus filia eft Houudorff.
Richembach.

Mutrichingen.
Alberfchuueiler.
Oggerfchueyler.
Buochauu.
Heroltzkirch.
Schuuartzach.
35. Soreth.

63. Decanatus Mengen.

MEngen oppidum.
Mengen Martini.
Roffnouu.
Binningen.
Habftaal.
Diengenhofen.
Inhrat.
Fridberg.
Hufen.
Burckuueyler.
Schura.
Wald.
Lauerfchuueyler.
Magenbuoch.
Sigmaringen villa.
Bachoppten.
Hofskirch.
Krauchevuuys.
Zell.
Oftrach.
21. Daferfchuueyler.

64. Decanatus Yfni.

YSfni.
Lenkirch.
Friefenhofen.
Chriftenhofen.
Engeltzhartzhofen.
Menoltzhofen.
Einkenhofen.
Heroltzhofen.
Altmanshofen.
Diepoltshofen.
Waltenhofen.
Gebhartshofen.
Muotwifshofen.
Aytrach.
Nudingzell.
Fego.
Burren.
Kislegkh.
Wengen.
Altmuffried.
Megoltz.

713 Zyl.
Wiggisbach.
Kruogzell.
Siggen.
Ratzenriedt.
Asnang.
Arnach.
Karfee.
Runs.
Buochberg.
Stainbach.
Zum Leuuboltz.
Menholtz.
Vrlau.
Rechtens.
Bolfterlang.
Aichftetten.
Cella Martini.
Mergartzhofen.
Yfenhartz.
Kruggerszell.
46. Lupoltz.

65. Decanatus Stifenhofen.

STifenhofen.
Vulter.
Landenberg.
Ymenftatt.
Meggars.
Stain.
Hellengerft.
Rotembach.
Knottenriedt.
Sunthofen inferior.
Haimenkirch.
Mulfen.
Grienenbach.
Sigfridsberg.
Diepoltz.
Kirchdorff.
Stauffer, Zell, Tall.
Blaichach.
Schaiteg, Weyler.
Eckhartz.
Wyttnauu.
Ebrechshofen.
Vifchen.
Seeftraas.
Mofelftain.
Elnhofen.
Ofterfchuuang.
Mittelberg.
Tuffembach.
21. Vishen.

66. Decanatus Ravenfpurg.

RAvenfpurg.
Altdorff.
Bodnegg.
Wolbrechtfchvvendi.
Berg.
Gruenkraut.
Efchach.
Gaylnhofen.
Chriftina.
Amptzell, cujus filia Pfe-rich.
Baind.
Waltburg.
Jodocus.
Tettnang.
Fronhofen.
16. Wingarten.

APPEN-

APPENDIX SECUNDA AD LIBRUM.

Sunt & insuper præter dictas Ecclesias parochiales, una cum monachorum aliorumque religiosorum domibus, capellis & Ecclesiis, tam incorporatis, quam exemptis, adhuc fere infinitæ Ecclesiæ, non habentes curam animarum: quas autem recensere, quia nimis longum fuit, prætermisimus, nunc ad religiosorum domus, monasteria ac præpositutas & collegia procedemus.

RELIGIOSÆ DOMUS EPISCOPATUS CONSTANTIENSIS, QUÆ POST HÆRETICORUM DEFECTIONEM CATHOLICÆ SUPERSUNT.

Domus militaris ordinis S. Joannis Baptistæ in Fryburgo Brisgoiæ.
Domus militaris ordinis Theutonici Beatæ Mariæ Virginis in Maynow.
Domus militaris ordinis S. Joannis Baptistæ in Tobel.
Domus militaris ordinis Beatæ Mariæ Virginis Theutonicorum Friburgi Brisgoiæ.
Domus militaris ordinis S. Johan. Bapt. in Uberlingen.
Domus Beatæ Mariæ Virginis Theutonicorum Beukhen.
Domus S. Joannis Bapt. in Haiterhaim, qui commendator est Princeps Imperii.
Domus S. Joan. Bapt. in Villingen.
Domus S. Joan. Bapt. in Rottwyl.
Domus Altshausen D. Mariæ Virginis Theutonicorum.
Lucern Johannitarum.
Rordorff Johannitarum.
Domus S. Joan. Bapt. in Hemendorff.
Domus ejusdem in Rexingen.
Domus ejusdem in Kussnach.
Domus ejusdem in Buliekhen.
Domus ejusdem Wediffwyl.
Domus ejusdem in Newenburg Brisgoiæ.
Domus ejusdem Kentzingen.
Domus dominici sepulchri in Dekhendorff.
Domus S. Anthonii Friburgi Brisgoiæ.
Domus ejusdem in Newenburgo Brisgoiæ.
Vtznach S. Anthonii.
Villingen S. Anthonii.

ABBATIÆ.

Monasterium Salem, vulgo Salmonsschueyler ordinis Cistertien. prope Uberlingen.
Petri domus, alias Petershausen, ord. S. Benedicti in Constantia.
Dominarum Canonissarum in Buochauu, sub decanatu rurali Sulgen.
Dominarum Canonissarum in Sekingen, sub decanatu Basel seu Wiseothaal.
Dominarum Canonissarum in Wald, Decanatus Mößkireh.
Macktenaw monialium ordinis Cistertiensis, Decanatus S. Galli.
Augiæ majoris (vulgo Reichenow) in inferiori lacu ordinis S. Benedicti, alias exemptum, nunc vero Episcopatui Constantiensi incorporatum.
Soreth ordinis præmonstraten. Decanatus Sulgen.
Marchtaal ordinis præmonstrat. Decanatus Munderkingen.
Zuuyfalten ordinis S. Benedicti, Decan. ejusdem.
S. Georgii in nigra sylva, ord. D. Benedicti Decan. Villingen.
Alberspach S. Benedicti, Decanatus Rottuueyl.
Adelberg ordinis præmonstrat. Decanat. Göppingen.
Blauubeuren S. Benedicti, Decan. Blauubeuren.
Ochsenhausen S. Benedicti, Decanatus Laubbaim.
Wiblingen S. Benedicti, Decan. ejusdem.
Rott ord. præmonstrat. Decan. Dietten-baim. 714
Portæ Cœli, alias Tennenbach. ord. Cistertien. prope Fryburgæ Brisgoiæ.

Weingartten ordin. S. Benedicti, Decanatus Ravenspurg.
Augiæ minoris, ord. præmonstrat. prope Ravenspurg, Decan. Türingen.
Vischingen in Decanatu Vischingen, ord. S. Bern.
Capell ord. Cistert. in Decanatu Wetziken.
Hailig Creutzstaal, monialium ordinis Cistert.
Rottenmünster monialium ord. Cistert. Dec. Rottuueyl.
Guntersttaal monialium ordin. Cistertien. prope Fryburgum Brisgoiæ Decanatus.
Baind prope Weingarten, ord. Cistert.
Engelberg monasterium tam monachorum, quam monialium ord. S. Benedicti, in capite Lucernen.
Dominarum Canonissarum in Lindouu, Decan. Lindouu.
Augia Brigantina ord. S. Benedicti, sub Decanatu Lindouu.
Ysni ord. S. Benedicti, Decan. Ysni.
Cellæ Mariæ ord. S. Bened. Decan. Brysach.
Sancti Truperti, in nigra sylva prope Friburgum, ord. S. Bened. Decanat. ejusdem.
Sancti Petri in nigra sylva, ord. D. Benedicti Decan. Fryburg.
Rynouu S. Benedicti, Decan. Steckboren.
S. Joannis in Turtaal, ord. S. Ben. Decan. Fischingen.
S. Galli, ord. S. Ben. Decan. S. Galli.
Creutzlingen, ord. D. Augustini Canon. reg. extra Constan.
Ruti Præmonstrat. ord. Decan. Wetzighaim.
Muri S. Benedicti Decan. Lucern.
Truob S. Bened. Decan. Burgdorff.
S. Urbani ord. Cistert. in capitulo Lucern.
Wettingen, ord. Cistert. in capitulo Regensperg.
Bebenhusen, ord. Cistert. in capitulo.
Veldbach monialium ord. Cistert. Decan. Steckboren.
S. Georgii in Stain, ord. S. Benedicti, Decanatus Stain.
Thuregi monialium S. Ben. Decan. Thuricen.
Einsidlen Heremittarum ord. S. Benedicti, Decan. Lucernensis.
Sancti Blasii ord. S. Benedicti, cum suis annexis Shönoun, Tottnouu, Tottmas & Berouu Decan. Waldshuott.
Omnium sanctorum ord. S. Ben. in Schafhusen Decan. Stain.

715 Sunt adhuc alia quam plurima utriusque sexus monasteria hujus dioecesis, videlicet Carthusien. Cappucinorum, S. Francisci minorum observantium & gaudentium, S. Leonardi, S. Dominici, prædicatorum, S. Augustini, S. Wilhelmi, S. Pauli, S. Bernardi, S. Margarethæ, S. Mariæ Magdalenæ, S. Claræ, S. Agnetis, S. Catharinæ, S. Petri, S. Adelhaidis, S. Crucis &c. Patrum Jesuitarum, Carmelitarum &c. Capacinorum &c. Sed nimis tædiosum foret, singula per ordinem enarrare, proinde huic negotio supersedendum duximus, pergentes ad Collegiorum & præpositurarum nomina.

Præpositura & Collegia diœcesis hujus.

Collegium S. Stephani in Constantia.
Collegium SS. Joannis Bapt. & Evangelistæ in Constantia.
Collegium in Cella Ratholdi.
Collegium in Marckdorff.
Collegium in Hechingen.
Collegium in Herrenberg.
Collegium in Bettenbrunnen Decanatus Uberlingen.
Sindelfingen, Decan. Tubingen.
Tubingen, Decan. ejusdem.
Stuotgarten, Decan. Canstat.
Furindouu, Decan. Geppingen.
Episcopalis Zellæ, Decan. S. Galli.
Beronen, Decan. Hochdorff.
Zofingen, Decan. Willisouu.
Embrach, Decan. Winterthur.
Zurzach, Decan. Regensperg.
Sanctorum Felicis & Regulæ Dec. Thuricen.
Waltkirch, prope Freyburg Decan.
Wisenstaig, S. Cyriaci Decan. Gyslingen.
Stauffen Algoiæ, Dec. Stifenhofen.
Surcen, Decanatus Lucernen.
Ehingen cis Nicrum.
Horb Decan. Demstet.

Præ-

Præpositura Hofen ord. S. Benedicti immediate subest Wingarten.

Decanatus Turingen.

Præpositura Oningen, Decan. Stuelingen, Ord. S. August. canon. reg. habens sub se moniales ejusdem ordinis.

Præpositura Waldsee, ord. ejusdem Decan. Wurzach.

Præpositura Yntzkofen, ord. S. Augustini canonis. regularium, Decan. Mæskirch.

Præpositura omnium sanctorum Friburgi, ord. S. Aug. canon. regularium.

Præpositura monialium in Munsterlinge.

Præpositura Riederen ord. S. Augustini Can. regularium.

Præpositura Beuren ord. ejusdem, Decan. Ebingen.

SUPERSUNT VERO MULTO PLURES.

Tempore certe Friderici secundi Zollerani, Episcopi, Anno 1435. in synodo diœcesana notatum in publicis tabulis, quæ exstant, fuisse in synodo Abbates 26. præpositos 60. sacerdotes 360. numerata vero per Episcopatum universum supra septendecim millia sacerdotum, monasterium 350. parochialia templa 1760. quod observandum. At nunc bone Deus, quantum decessit!

APPENDIX TERTIA

ad librum nuper addita.

Brevis principum, comitum, baronum, & liberarum urbium, quotquot vel olim Episcopatum incoluerunt, extinctis rursus familiis, vel adhuc hodie incolunt, commemoratio, simulque brevis Episcopatus in longum & latum dimensio: unde facile constat, ampliorem longiusque profusum nullum esse per Germaniam Episcopatum.

Ut Constantiensis Episcopatus dignitas in majori lumine constitueretur, visum fuit, quousque retro colligere principum, comitum, baronum & urbium liberarum nomina potuimus, sub unum hic simul subjicere conspectum, ut nobis tacentibus ipse se episcopatus laudaret, commemoratis illis, à quibus vel hodie incolitur vel habitatus olim fuit, unde quanta & quam longe lateque patens provincia sit, in qua omnes unum pastorem Episcopum Constantiensem agnoscunt.

Principes, qui ad Episcopatum Constantiensem attinent.

1. Regia domus Austriæ.
2. Abbas Campidonensis.
3. Abbas S. Galli.
4. Abbas Eremitanus, Einsidel.
5. Principes ordinis Melitensis per Germaniam, qui Heytersheymii habitant.
6. Buchaw } Abbatissæ Imperii & principissæ.
7. Lindaw }

716

8. Veteres duces Sueviæ. } de quorum familia, præter marchiones Badenses, nihil restat.
9. Veteres Zaringenses duces.
10. Veteres Teccenses duces.
11. Dux Vrslingensis.
12. Wirtembergicus dux.
13. Marchio Badensis.
14. Marchio in Hahberg.
15. Marchio in Roteln.

Comites & barones.

A.

1. Alschhausen jam ordinis Teutonici.
2. Achalm comites.
3. Albegk comites, fundatores monasterii Vvengern in Vlm.
4. Alrdorf comites.
5. Altensteyg barones.
6. Aychelberg comites.
7. Arburg barones.

B.

1. Bussen comites.
2. Buchegk comites.
3. Buchhorn comites.
4. Baden comites.
5. Baumgarden barones.

6. Barr

6. Barr Landgravii: qui hodie Furstenbergenses sunt.
7. Brandis barones.
8. Brandenburg barones.
9. Bregentz comites.
10. Burnang barones.
11. Bonsteten barones.
12. Berg comites.
13. Buren barones.

C.

717 1. CAstel barones.
2. Cramburg barones.

D.

1. Dogkenburg comites.

E.

1. ESchenbach barones.
2. End barones.
3. Eyster barones.
4. Eppensteyn barones.

F.

1. FRawenfeld comites.
2. Falckensteyn barones.
3. Freiburg comites.
4. Furstenberg comites: quorum hodie familiæ duæ: & fortassis brevi tres.
5. Fuggeri barones.
6. Fridberg comites.
7. Frohburg comites.

G.

1. GVttenberg barones.
2. Gamentingen comites.
3. Gruningen comites.
4. Gutingen barones.
5. Gundelfingen barones.
6. Gryspach barones.
7. Grafenegk barones.
8. Grissenberg barones.

H.

1. HOhenzolren, vel Zolren comites: quorum hodie familiæ tres.
2. Habspurgk comites.
3. Hohnigen barones.
4. Heyligenberg: qui hodie Furstenbergici comites.
5. Heygerloch comites: hodie zolerani possident.
6. Helfensteyn comites: quorum supersunt familiæ duæ.
7. Herrenberg comites.
8. Havvensteyn comites.
9. Hornburgk barones.
10. Hohenberg comites.
11. Haslach barones.
12. Hevven barones.
13. Hohensaxen barones.
14. Homburg comites.
15. Hasele barones.

I.

1. IVngingen barones.
2. Iustingen barones.

K.

1. KYburg comites.
2. Kirchberg comites.
3. Kellelburg comites.
4. Kussenberg comites.
5. Kempten barones.
6. Keyserstuhl barones.
7. Kronigsegk barones, trium familiarum unius originis.
8. Kienberg barones.
9. Krenchingen barones.
10. Kaltenbach barones.
11. Klingenberg barones.
12. Klingen barones.
13. Kisselegk barones.
14. Kirnberg barones.

L.

1. LIchtenberg barones.
2. Lentzburg comites.
3. Lintzgavv comites.
4. Lupfen comites.
5. Landovv comites.
6. Lavvenbergk barones.

M.

1. MEtsch comites.
2. Montfort comites.
3. Moglis barones.
4. Mergsteten barones.
5. Matznigen barones.
6. Morsburg barones.

N.

1. NEvvenburg comites.
2. Nellenburg Landgravii.
3. Neiffen barones.

1. Onin-

O.

1. ONingen comites.
2. Ochfenfteyn comites.

P.

1. PFullendorf comites.
2. Pregentz comites.
3. Pappenheim barones.

R.

1. RAvenfpurgk comites.
2. Regenfperg barones.
3. Ratzius barones.
4. Reinegk comites.
5. Rappelvveil comites.
6. Rofenegk barones.
7. Reifelden comites.
8. Rordorf comites.
9. Rotenburgk comites.
10. Ruffegk barones.
11. Ringkenberg barones.

S.

1. STrasberg comites.
2. Sultz comites.
3. Sigmaringen comites.
4. Schelcklingen comites.
5. Sauhenbergk comites Landgravii.
6. Sonnenbergk comites.
7. Sulgen vel Saulgaw comites.
8. Schluffelbergk comites.
9. Schuffenrid barones.
10. Sargans comites.
11. Schnabelberg barones.
12. Stockborn barones.
13. Schwartzenberg barones.
14. Sennauo barones.
15. Seldenbeurn barones.
16. Signauo barones.
17. Staufen barones.
18. Scbwanden barones.
19. Stoffeln barones.
20. Straitlingen barones.
21. Schwendi barones.
22. Spigelberg barones.
23. Saxen barones.

T.

1. TRuchfefii è Waldburg in tres familias diftincti, barones.
2. Tubingen palatinati comites.
3. Tann barones.
4. Tanneck barones.
5. Truebburg comites.
6. Truteburg barones.
7. Trubadingen barones.
8. Tengen barones.
9. Trochtelfingen barones.
10. Tuffen barones.
11. Tegerfeld barones.
12. Thun barones.

V.

1. VAdutz barones.
2. Veringen comites.
3. Vrah comites: qui hodie Furftenbergici.
4. Vfenburg potentiffimi barones, in duas divifi familias. 718
5. Veblin à Frickenbach, barones.
6. Vfhaufen barones.

W.

1. WAldburgi barones.
2. Wartenberg barones.
3. Wolfach comites.
4. Waldegk barones.
5. Wurtemberg olim comites: jam duces.
6. Wolfhaufen.
7. Wartenfteyn.
8. Wunnenberg. } barones.
9. Wardt.
10. Wadtfchweil.
11. Wintertbur comites.
12. Wiffenburg barones.
13. Wartenberg barones.
14. Wildenwerg barones, fundatores monafterii Rodt.
15. Wullenfteten comites.
16. Wangen comites.
17. Wer comites.

Z.

1. ZOlren, qui & Hohenzolren, comites.
2. Zimbern comites.

Multi illi funt, fed non omnes. Superfunt enim plurimi, quos fuo loco addemus. Jam in hunc locum fatis ifti fint, unius Epifcopatus comites & barones fupra centum & fexaginta.

SEQUUNTUR URBES IMPERII ET RESP. LIBERÆ.

1. VLma.
2. Ravenſpurgum.
3. Vberlinga.
4. Biberacum.
5. Campidunum.
6. Lindovia.
7. Iſna.
8. Eslingen.
9. Vuanga.
10. Rutlinga.
11. Leutkirch.
12. Rotvvilla.
13. Pfullendorfum.
14. Buchhorn.
15. Briſacum, jam Auſtriacæ ditionis.
16. Endinga: paret nunc Auſtriacis.

1. Baſileæ urbs minor.
2. Lucerna.
3. Tigurum.
4. Tugium.
5. Vnder Walda vel Sylvania utraque.
6. Scaphuſia.
7. Svvitzium.
8. Altorf vel Vry.
9. Solodori pars cis Arulam.
10. Clarona.
11. Abbatis cella.
12. Oppidum S. Galli.
13. Bona pars provinciæ Bernenſis per totam Aergoiam.

QUis vero credat, tot ducatus, Landgraviatus, comitatus, baronatus, urbes & reſpublicas in uno contineri Conſtantienſi epiſcopatu? Sed id ita mirum non eſt, cum amplitudo ejus conſideratur. Incipit enim verſus meridiem Epiſcopatus in alpibus S. Gothardi ſupra Vranium vel Alrorfium, & porrigitur verſus Septentrionem, ſupra medium agrum Virtenbergicum, in Nicrum usque prope Marbach: quæ longitudo eſt miliarium Germanicorum communium triginta. Eodem modo ab oriente Campodium incipit, progreſſus verſus occidentem Briſacum, ſpatio rurſus viginti quatuor communium ſimilium miliarium: Qui quantus eſt ambitus? Sunt igitur in illo, quicquid fere Auſtriaca domus in Suevia & Rhetia poſſidet: dimidia & amplius provincia, quæ Vuirtembergico paret: Hachbergenſis & Rotelanus marchionatus: pars etiam aliqua Badenſis: Briſgoia tota: Baſileæ, Solidori, & Bernæ aliquid: Scaphuſia tota: Titurum totum: Suitzia, Vranium, Sylvania utraque, Tugium, Clarona, Abbatis cella, oppidum S. Galli in univerſum: comites & barones, quotquot ſuperſunt, plerique cum omnibus, quæ poſſident: Abbas S. Galli & Eremitanus, Abbatiſſa Buchawenſis, & Lindovica ex aſſe: Campidonenſis Abbas, & Melitenſis ordinis princeps, ex majori parte: urbes & Reſpublicæ liberæ integræ: præter abbates alios, & infinitos equeſtris ordinis nobiles: de qua reloquentur decanatuum & parochiarum & monaſteriorum nomina, ut inter ſe omnia congruant: quod hoc loco in ſpecimen magni Epiſcopatus appoſuimus:
719 explicaturi aliquando omnia multo fuſius in noſtro ſingulari libro. Nec enim in alieno opere nimis ſapere voluimus.

APPENDIX QUARTA AD LIBRUM.

CATALOGUS SANCTORUM INDIGENARUM ET ADVENARUM DIOECESIS VINDONENSIS ET CONSTANTIENSIS.

SAncta Maria, Virgo Virginum majoris Eccleſiæ Conſtantienſis Patrona, quæ, etſi univerſo orbe infinitis clareat miraculis, ramen potiſſimum in cœnobio Heremitarum Einſidlen tantis micat, ut omnia ea miracula recenſeri hic nequeant.

Similiter eadem Beatiſſima Virgo mater claret clariſſimis miraculis in Capella Birnouu, prope Vberlingen.

Item in templo Engelſchuuiis, prope oppidum Mæskireh.

Item in remplo Weckentaal, prope oppidum Rottenburg ad Nicrum.

Item

Item in templo Trotzburg, prope Wisenstaig.

Item in templo pagi Eriskirch, prope claustrum monialium Lewenthaal, nit weit von Buochborn.

Item in parochia vera Mengen, in Jenendach.

Item in Capella prope Ravenspurg, versus monasterium Præmonstratense, videlicet Augiam minorem, vulgo Weissenaw, quod dicitur zur Mülbrugg.

Item in pago Rorigenuuiis, c. Stotkach.

Item in sodalitio Mariani Rosarii in Altdorff, alias Weingartem, i. Ravenspurg.

Sanctus Friulfus, nobilis de valle aurea, vulgo Goldtaal, diœcesis Vindonen. Pater S. Audomari.

S. Audomarus, Episcopus Morinen. dicti Friulfi filius, ex eadem valle.

S. Bertinus, vir insignis ordinis S. Benedicti, Abbas Luxoviensis, ex eadem valle.

S. Ebertramius, monasterii S. Quintini præfectus, ex eadem valle.

S. Paternus, Episcopus Vindonensis ejusdem vallis.

S. Lando, Episcopus Vindonensis vallis ejusdem.

S. Gallus, Constan. electus Episcopus, qui eam dignitatem fugiens nolensque acceptare, Joannem discipulum suum assignavit.

S. Conradus, Comes de Altdorff, Episcopus Constan. cujus pater Henricus, & avus Ethico, Guelfonum genere, ducum Bavariæ.

S. Gebhardus, dicti Udalrici filius, fundator monasterii Petersbusen, Episcopus Constan.

S. Menradus, Comes de Sulgen, diœcesis Constan. Heremita cum multis sanctis sociis suis, Abbatibus & Heremitis loci Einsidlen.

S. Udalricus, filius prædictorum Hugobaldi & Dietburgæ, Episcopus Constan. studuit quondam in monasterio S. Galli.

S. Wolffgangus, Comes de Pfullingen, cujus mater fuit Comitissa de Veringen, Episcopus Ratisponensis.

S. Leo Papa, hujus nominis nonus, cujus pater Hugo, comes de Habspurg, Dabisburg & Egnisben.

S. Pelagius Emons natus, passus martyrium in civitate, quæ postea cognominari Constantia cœpit ad Rhenum: quo propter persecutionem secesserat, tempore Numeriani Imperatoris, cujus pater Pelosius & mater Claria, nobiles ac ditissimi Christiani: cujus corpus integrum per Salomonem, hujus nominis tertium, ad majorem Ecclesiam Constantiensem translatum.

S. Cyprianus, Episcopus & martyr, qui Claudii Imperatoris tempore in Nicomedia martyrio coronatus est, cujus corpus in Cathedrali Ecclesia Constan. requiescit. 720

S. Gregorius, cujus caput per S. Gebhardum ad monasterium Petershusen translatum est, ubi in Domino requiescit.

S. Marcus Evangelista, cujus corpus in Augia majore habetur, eô advectum Venetiis ante annos 600. cujus rei testis integer liber, miracula & perpetua per sexcentos annos fides.

S. Lambertus, Episcopus Leodiensis, cujus caput per Ruodolphum, Comitem de Zaringen, Episcopum Leodiensem, in Fryburg Brisgoiæ translatum est, testibus gravissimis literis, quas Rudolfus sub signo & manu dedit: ut frustra Leodienses negent.

S. Gervasius & Prothasius, (quorum parentes S. Vitalis & S. Valeria martyres) in bello Friderici I. Barbarossæ, post captum Mediolanum ab Electore Coloniensi Reynoldo beneficio Cæsaris exportati, & Brisacensibus post magnum miraculum in transitu concessi: ubi summo honore coluntur.

S. Columbanus Scotigena, Abbas Luxoviensis, qui una cum sociis suis personali visitatione seu peregrinatione diœcesim istam illustrarunt, quorum aliqui subnotantur.

S. Gallus, Scotorum Regis Calhernach filius, Pater monachorum, Arbonæ mortuus & sepultus.

S. Deicolus, frater S. Galli.

S. Magnoaldus, aliâs Magnus, Cellæ mo-

nachorum gubernator & S.Patris, Galli successor, atque dehinc in Fuosach requiescit.

S. Wunibaldi, ex Franconia Schæram, (quæ illustrissimi Christophori Truchsesus in Waldpurg oppidum est) importatæ ab eodem barone reliquiæ (id est, totum corpus) ubi jam miraculis inclarescunt.

S. Theodorus, Confrater prædictorum, in monasterio Campidonensi.

S. Eustasius, Abbas Luxoviensis.

S. Athalus, Abbas Bobiensis.

S. Walbertus.

S. Walaricus.

S. Bobo.

S. Wandolemus.

S. Kilianus & alii, qui cum his de Hybernia & aliis Scotorum regni insulis, dioecesin istam visitârunt.

S. Othmarus de nobili Suevorum genere, primus monasterii S. Galli Ab-
721 bas, cujus quamplures Abbates & conventuales vestigia sequuti sunt, quorum aliqui sunt, ut sequitur.

S. Walto Abbas illic requiescens.

S. Gosbertus Abbas, qui sua fundatione Cellam propriam mutavit in monasterium, ubi requiescit.

S. Beruwicus, Abbas S. Galli, ubi requiescit.

S. Gruwaldus Abbas.

S. Harmotus Abbas.

S. Yson Conventualis.

S. Notgerus Conventualis.

S. Tutilo conventualis.

S. Almagerus conventualis.

S. Henricus conventualis.

S. Hartgerus conventualis.

S. Ratpertus conventualis. Hi omnes in monasterio S. Galli, ubi in vita sua Deo servierunt, requiescunt.

S. Witpertus, conventualis monasterii ejusdem.

S. Marcellus Scotigena, conventualis monasterii S. Galli, ubi & requiescit.

S. Eusebius, conventualis & Heremita ejusdem, in monte Victoris, i. Vogelberg requiescens.

S. Landeolus, studiosus monasterii S. Galli, Archiepiscopus Trevirensis, de nobili Suevorum genere ortus, Vindonissa ejusdem fuit hæreditas, in capella S. Petri ad S. Gallum requiescit.

S. Hermannus Conventualis.

S. Waldbertus conventualis, qui ambo ad S. Gallum, ubi viventes Deo servierunt, sepulti sunt.

S. Chinibertus Conventualis, sepultus in Althusen.

S. Gerhardus, Decanus monasterii S. Galli, ubi dormit.

S. Victor martyr, conventualis S. Galli, cujus reliquiæ in monte Victoris, vulgo Vogelberg, habentur.

S. Walafredus, studiosus monasterii S. Galli, ubi & requiescit.

S. Theodorus, confrater S. Magni, requiescit Campidonæ.

S. Engelbertus, Abbas S. Galli.

S. Ratgerus, aliâs Katgerus, Conventualis S. Galli, ubi requiescit.

S. Hermannus, monachus & conversus martyr, requiescit ibidem.

S. Eckerhardus, Decanus monasterii S. Galli, ubi dormit.

S. Burckhardus, Abbas S. Galli, ante ejusdem altare sepultus.

S. Notgerus, Abbas S. Galli.

S. Notgerus, Monachus.

S. Ymon, Abbas.

S. Winhardus Conventualis.

S. Yfenrichus, monachus ejusdem.

S. Burckbardus Abbas.

S. Hespericus conventualis, Doctor eximius.

S. Thiebaldus Abbas.

S. Notbertus Abbas.

S. Ulricus, Patriarcha Aquilegensis, & Abbas S. Galli.

S. Waltramus, conventualis ejusdem.

S. Werenbertus, conventualis ejusdem.

S. Henricus, Abbas ejusdem.

S. Constantius martyr, Episcopus Perusiensis.

S. Remaclus, Archiepiscopus Tongrensis.

S. Wolo, Comes de Kyburg, monachus S. Galli, ubi omnes hi in Domino requiescunt. Sunt præterea adhuc quam plures, sed nomina singula non reperi, nam (ut fertur) olim

olim in hoc monasterio Sancti Galli 1111. C. religiosi omnes, uno (videlicet Ebroino, qui S. Leodegario vim intulit) dempto, sancti fuere.

S. Wyborada, inclusa virgo martyr, de Suevorum natione orta, ad Ecclesiam S. Magni in oppido S. Galli requiescens, multis claret miraculis.

S. Pertbrata, inclusa virgo in Ecclesia S Georgii, ad monasterium S. Galli pertinente, sepulta.

S. Kebinina, virgo inclusa, cum Pertbrata socia sepulta.

S. Rachilda, inclusa virgo, S. Wiboradæ discipula.

S. Adriani martyris integrum brachium habetur Friburgi.

Venerabilis Beda, divini verbi seminator, ad S. Gallum presbyter, monasterii ordinis S. Benedicti in Italia.

S. Pirminius, Abbas Augiæ majoris, ubi requiescit.

S. Carolus Magnus Imperator, qui circa Joannis, hujus nominis tertii, Episcopi Constantiensis, peregrinationis causa Constantiam venit, cujus pater Pipinus Parvus, Dux Brabantiæ & Lotharingiæ, Rex Franciæ, mater vero Bertha cum magno pede, Michaelis, Imperatoris Constantinopolitani, soror: Estque Carolus indigena Germaniæ, in Ingelheim prope Rhenum natus.

S. Hildegardis, dicti Caroli Magni Conthoralis, Ducissa Sueviæ & Bavariæ, quæ una cum marito suo Constantiæ fuit, in Campidonensi fundationis suæ monasterio requiescens, multis claret miraculis.

S. Gordianus & Epimachus martyres, quorum corpora per dictam Hildegardim illuc translata sunt, ubi in Domino requiescunt.

SS. Felix & Regula martyres, quorum integra Thunegi habentur corpora, fuit etiam illic Exuperantius.

S. Beatus, discipulus Sancti Petri Apostoli, sacerdos & Heremita, cujus venerabile corpus in Vnderſewen prope lacum Thun requiescit.

S. Aebatius socius ejus, ibidem.

S. Januarius cum duobus sociis suis, in Schaffhusen.

S. Guta virgo & Heremita, cujus corpus in Ecclesia Niderstofen.

S. Lutgardis, fundatrix monasterii Wyckhen.

S. Trutperthus Heremita martyr, de partibus Scotorum in monasterio Numaga, quod nunc monasterium suo nomine S. Trutperthi nominatur, in Brisgoia.

S. Verena, Romanorum Imperatorum filia, cujus venerabile corpus in Zurzach requiescit.

S. Tridolinus de Regali Scotorum sanguine, cujus corpus in canonissarum monasterio Seckingen.

S. Vindanus Scotigena, Abbas monasterii Rynow prope Schaffhusen.

S. Welfridus, Comes de Nagelts, ordinis S. Benedicti, Abbas quondam in Tuuiel, translati ad Stain prope Constantiam, ubi corpus in Domino requiescit.

S. Ratolphus de Cella, ad inferiorem lacum, vulgò Ratolphzell, ubi requiescit.

S. Adelhaidis virgo, nobili parentela procreata in Villagio Vttweyl.

S. Theodorus martyr, in Zella Episcopali.

S. Vtta in Vttenweyler prope montem 722
Bussen.

S. Remigius, Episcopus Remensis, cujus caput integrum in monasterio Minsterlingen, prope Constantiam, conservatur.

S. Haberilla Virgo, Heremita, à S. Gallo ordinis S. Benedicti Cellæ Brigantinæ: Unde successu temporis modernum monasterium Brigantinum pullulavit, &c. Abbatissa ordinata, cujus quam plures sanctimoniales erant.

S. Marbetto, alias Merbott, presbyter conventualis monasterii Brigantini, cujus corpus in Alberschwendi sylvæ Briguntinæ, ubi miraculis claret, summo habetur in honore.

S. Dietus, prædicti Marbettonis frater carnalis, in majori Ecclesia Andelspuoch, dictæ sylvæ corpore cubat.

S. Hilta, Heremita, dictorum fratrum soror, in parochiali Ecclesia Swartzenberg præfatæ sylvæ.

S. Ita, Heinrici Comitis de Dockenburg Uxor, de generosa comitum de Kirchberg parentela, in Fischingen, terra Helvetiorum.

S. Candida & Florida, Virgines & martyres, de societate S. Ursulæ, quorum corpora Friburgi Brissgoiæ quiescunt.

S. Kunegundis, Mechtundis, Wybrandis & Christina, Virgines & martyres, de eadem societate, in monte Ecclesiæ Aichsell prope Basileam, quarum corpora quiescentia inventa sunt.

Ex quibus omnibus in Canonem relati nonnulli non sunt: tamen, quia pro sanctis habentur, adjuncti cæteris: quo in numero etiam Nicolaus, incredibili religione & abstinentia Eremita, ex familia Fluo, quem tota Helvetia pro sancto habet.

Finis Libri, quem author Brigantiæ absolvit Anno 1519. 17. die Augusti.

LECTO-

LECTORI BENEVOLO SALUTEM!

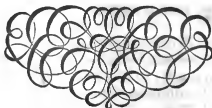

Hronicon hoc Mindenſe incertum habet Auctorem. Breve illud eſt, atque ſucceſſionem Epiſcoporum Mindenſium a prima Epiſcopatus fundatione a. 780. a Carolo M. facta, usque ad Chriſtianum Brunſuicenſem a. 1599. electum, perducit. Hæc equidem Epiſcoporum geſta per tranſennam ſaltim refert, & in rebus antiquioribus ſubinde aberrat. Potiſſimum uſum adhuc habent Triginta & unum ab Ottone M. ejusdemque ſucceſſoribus, Romanorum Imperatoribus, huic Epiſcopatui conceſſa Privilegia, quibus diverſa Epiſcopatus jura confirmantur, potiſſimum, quod ſub ſpeciali mundiburdio, & Protectione Imperii debeant ſubſiſtere jus monetæ, telonii, macelli, argentifodinarum, venandi, conſtituendi duo oppida, exemtionis a poteſtate judiciaria, jurisdictio in ſubditos conceſſa, una cum jurisdictione Criminali, *Vehmgeding*. In fine ſingulorum adjecta ſunt Impp. Monogrammata.

Ex

Ex privilegio decimosexto satis aperte patet, argentifodinas olim Germaniæ ad Jura pertinuisse Imperii, per decimum septimum, bonorum temporalium administratio Episcopo conceditur. Decimum octavum Episcopo facultatem concedit constituendi duo oppida, ex quo patet jus dandi Civitatem adhuc dum Impp. competiisse. Episcopis jus alienandi bona Episcopatus vigesimo denegatur, statuta Civitatis Mindensis in præjudicium personarum ecclesiasticarum vigesimo tertio prohibentur, ut exinde varia momenta, Episcopatus potissimum concernentia, hauriantur. Hæc autem Privilegia singula spicilegio suo Ecclesiastico inseruit vir solertissimus, Jo. Christianus Lünigius *(a)*.

(a) Anhang von denen Hoch-Stifftern.

SUCCES-

SUCCESSIO EPISCOPORUM MINDENSIUM 723

PER ANNOS OCTINGENTOS,

CUM ECCLESIÆ ILLIUS PRIVILEGIIS TRIGINTA CÆSAREIS.

CHRONICON EPISCOPORUM MINDENSIUM INCIPIT FELICITER.

Incerto Collectore:

Additis ejusdem Ecclesiæ triginta per Imperatores & Cæsares Romanos concessis privilegiis.

Nnis CHRISTI Octingentis, sed bis decem ex iis demptis: *Anno Christi 780. fundata est per Carolum Magnum Ecclesia Mindensis, in honorem Divi Petri Apostoli.*
Templum primum conditur
Petri Cephæ ad honorem, error gentis in decorem
Fidei convertitur.
Et locum Minden nominatum, per Gentilem incastratum,
Wedekindum nomine.
Hic per Carolum captivatur: per Leonem baptizatur
Sacro fontis flumine:
Carolus fundans hunc effecit contra gentes, quas ejecit,
Nominatos Saxones;
Et Leo sacrans, tutum fecit Erkanbertum & præfecit
Contra nequam Dæmones.
Fac ô Deus, ut salventur, gens & locus, nec parentur *Invocatio divini auxilii.*
Hostium insidiæ.
Permansurus in æternum, nec trahant illum in infernum
Dæmonum malitiæ.

Urbs à loco denominata.

EX versibus prædictis habetur, quod, antequam civitas Mindensis fundaretur, Minden fuit quidam locus sic dictus; & in eo fuerunt quidam homines gentiles & Idololatræ, vocati Saxones. Princeps autem illorum Saxonum fuit quidam Rex, nomine Wedekindus, genere Saxo, ac ejusdem ritus & conditionis. Hic habuit Castrum in Minden, ut adhuc appsret, quod dicitur Præpositura, quia in ea morabatur quondam Simon Nobilis de Monte, Præpositus Mindensis. Superveniens autem pius Rex & Imperator Carolus, filius Pipini Comitis Palatini (*a*), hic construxit quoddam in Brulone, ut adhuc videtur in fossis, quod nominatur ad S. Ægidium, quia in eo S. pater Ægidius impetravit ac obtinuit veniam, & remissionem cujusdam maximi delicti, quod Carolus perpetravit.

Scribunt Historiographi, Pipinum fuisse Regem Francorum, non Comitē Palatinum.

Prædictus autem Rex Wedekindus, & Imperator Carolus multa bella moverunt inter se. Tandem Carolus captivavit prædictum Regem, ipsumque fidem
724 Catholicam edocuit, ac plenius edoctum, Leo Papa (*b*) baptizavit una cum aliis Saxonibus. Prædictus autem Carolus fundavit ecclesiam pulchram & ornatam, quæ jam major est ecclesia Mindensis, quam S. Leo Papa consecravit, & ordinavit eis quendam virum S. in Pastorem, & primum Episcopum Mindensem, nomine Erkanbertum: hic erat vir devotus, & ratione vitæ incedens in omnibus mandatis Dei: fecit enim Deus per eum multa miracula, quæ inscripta sunt libro vitæ. Prædictus autem Erkanbertus, multis clarens virtutibus, quievit in pace, in Vigilia S. Medardi Episcopi. Obiit autem Carolus anno Dom. 814. Anno ætatis suæ 72. Regni ejus 46. Imperii 14. Post devictam Italiam anno 43. mensis Februarii die 28.

Saxones fiunt Christiani.

Erkanbertus primus Episcopus Mindensis.

Obitus Caroli Magni.

II.

Hatwardus, secundus Episcopus Mindensis. Tempore istius corpus S. Viti martyris egregii de civitate Parisiensi in Corbeiam: Anno autem sequenti hoc est 827. Corpus S. Liberii, Episcopi Cenomanensis, in civitatem Paderbornensem est translatum. De illo autem Episcopo Hatwardo è quam pluribus aliis nihil dignum memoria inveni, & quanto tempore rexerit ecclesiam Mindensem, quod diu ab hominum memoria transivit. Obiit autem dictus Episcopus in die Sanctæ Euphemiæ Virginis & Martyris.

III.

Theodoricus nominis primus, tertius Episcopus Mindensis: Hic fundavit Monasterium in Wunsterpe, in honorem Cosmæ & Damiani Martyrum. Iste Episcopus Theodoricus, Dudo Episcopus Paderbornensis, Drago Episcopus Osnaburgensis, Anfridus Trajectensis, Albertus Hanenbergensis, Erlulfus Verdensis Episcopi, cum tribus ducibus, tredecimque comitibus, ac multis aliis fidelibus, juxta Ebekestorp, in acie pro fidei & patriæ defensione stantes imperterriti, Domino permittente, occubuerunt, cœlosque petierunt sanguine Laureati. Facta est autem hæc strages prædicta in die Purificationis Beatæ Mariæ Virginis.

Monasterium Vunsterpiarum quando conditum. 6. Episcopi, 3. Duces, 13. Comites pro Religione & patriæ defensione, occumbunt.

IV.

Wulfarius, quartus Episcopus Mindensis. Tempore istius S. Cyrillus, omnium Sclavorum Apostolus, corpus S. Clementis, Papæ & Martyris à Tersona, ubi in mare projectum fuerat, mari expiscato auferens, Romam deportavit. Item anno Domini 847. Comitatus Flandriæ sumpsit exordium. Et anno sequenti Comitatus Hollandiæ cœpit circa tempora istius Episcopi. Obiit autem prædictus Wulfarius in die S. Nicomedis, martyris gloriosi. V. Dro-

Qui tempore Comitatus Flandriæ & Hollandiæ primum cœperint.

(*a*) f. potius Majoris Domus, quod cum Comitis Palatini officio in plerisque conveniebat.

(*b*) Nec Wittikindus Rex Saxonum fuit, neque a Leone Papa baptizatus. Adde Syntagma Hist. Germanicæ *Diss. VII. §. XX.*

V.

Drogo, quintus Episcopus Mindensis, tempore scilicet anno Dom. 896. Monasterium Monialium in Molenbeke, in honorem S. Dionysii sociorumque ejus, fundatum est hoc modo: Fuit enim quædam mulier devota, nomine Hildiborch, uxor cujusdam, nomine Uffo. Hic vir duo castra optima in Parochia Acriste, nunc Eckersten dicta, habuit, unum juxta villam Bredenbeke, quod Incolæ mihi nominarunt Uffenborch, & alterum juxta villam Stenborch: Istius uxor cum liberos masculos non haberet, ad instinctum cujusdam devoti sacerdotis, nomine Folchardi, in absentia mariti sui Uffonis, qui dudum fuit in peregrinatione terræ Sanctæ, novem Ecclesias, videlicet Melenbeke, Segelhort, Dekber, Stenborch, Ostereysenberge, Westereysenberge, Honroden, Volthem & Silingen fundavit: Unde in reditu mariti sui gloriata est, se novem filias nondum in Christo regeneratas, peperisse, quod devotus Uffo de fundatione novem ecclesiarum intelligens, eas de bonis paternis competenter dotavit, quas Episcopus Drogo consecravit: Obitus autem prædicti Episcopi ignoratur.

Quando & quomodo Monasterium in Molenbeke fundatum sit.

Fundantur novem Parochialia templa.

VI.

Adelbertus, Sextus Episcopus Mindensis. Circa tempora istius, Anno Domini, 908. Ungari Saxoniam & Turingiam devastaverunt. Hic obiit in die Sanctorum Vedasti & Amandi Episcoporum.

VII.

Bernhardus vel Bernharius, septimus Episcopus Mindensis. Tempore istius Ungari denuo Alemanniam, Franciam, Alsatiam & Saxoniam depopulaverunt, 725
quos Henricus primus, Imperator, Filius Lutgardis, quæ fuit filia Arnulfi Imperatoris, juxta urbem Mersburch totaliter delevit. Hic obiit in die Sancti Magni Confessoris.

VIII.

Ludarius vel Luitharius, octavus Episcopus Mindensis. Tempore istius, anno Domini 926. Tempore Henrici Aucupis Magni, in die Sanctorum Felicis & Adaucti Martyrum, Sanctimoniales in Onerenkerken, cum Clericis & sua familia numero 128. ab Ungaris occisi sunt. Istæ autem Moniales prius albo utebantur habitu, sed postea tempore Werneri Episcopi, qui prædictam Ecclesiam reconciliavit, & eas licentiavit ad habitum nigrum: Et illa Ecclesia primo fuit inter Alram & Leynam. Obiit autem prædictus Episcopus in Vigilia Pantaleonis Martyris Beati.

Ungari 128. Sanctimoniales & clericos in Onernkerken trucidant.

Anno Domini DCCCCXXXXIIII. Tempore Heinrici Aucupis, Monasterium Canonicorum Regularium in Visbeke, à nobili Domina Hilleburgi, in honorem Beati Joannis Baptistæ fundatum est: Post lapsum verò temporis, scilicet Anno MCCXXXIIII. per incendium destruitur, & post annos XX. Septimo Calendas Julii à duobus Episcopis reconciliatur. In qua consecrationis die, duæ stellæ lucidæ circa meridiem, multis videntibus & admirantibus, super dictum Monasterium ceciderunt.

Fundatio Monasterii in Visbeke.

Prodigium. Duæ stellæ cadunt super Monasterium Visbeke.

IX.

Ebergisus, nonus Episcopus Mindensis. Hujus tempore Bruno, Archiepiscopus Coloniensis, frater Ottonis primi, corpora Sanctorum Eficii & Patrocli, Privati & Gregorii, cum baculo S. Apostoli Petri, transtulit de Roma in Coloniam. Quinto vero Anno sequenti Beatissimus Martyr Patroclus, miles Crecasimus, per eundem Episcopum Brunonem translatus fuit in oppidum Angarorum Susatum: Obiit autem dictus Ebergisus in die Sancti Lucæ Evangelistæ.

X.

Helmwerdus, decimus Episcopus Mindensis. Hic cum duobus aliis Episcopis, scilicet Dudone Paderbornensi, & Dragone Osnabrugensi, Anno Domini 952. Majorem Ecclesiam Mindensem sub honore Sanctorum, Gorgonii, Laurentii,

tii, & Alexandri Martyrum, consecravit. Hic obiit Anno Domini 958. in die Sancti Valentini Martyris.

XI.

Lubbeke donatur Mindensi Ecclesiæ.

Lantwardus, undecimus Episcopus Mindensis, sub Othone Magno. Tempore istius, Anno Domini 974. quidam Sacerdos, nomine Vandradus Lubekegowe, nunc Lubbecke dictum, cum omnibus attinentiis suis, Ecclesiæ Mindensi confirmante Othone II. Imp. contulit. Obiit autem in die Sanctorum Cosmæ & Damiani Martyrum, eodem anno. Impetrat privilegium ab Othone Magno Anno 961. & ab Ottone II. Anno 974.

XII.

Fundatio prabendarum Sanctæ Crucis in Ecclesia Minden.

Milo, duodecimus Episcopus Mindensis. Hic anno Domini 993. fundavit Monasterium Monialium in Monte Wedegonis, sub Domina Regulari, ordinis Sancti Benedicti, ubi prius Sancta Thetwioff inclusa, solitariam vitam ducebat, & regulam Sancti Benedicti piè observabat. Prædictus etiam Milo fundavit præbendas Sanctæ Crucis. Obiit Anno Domini 996. in die Sancti Eleutherii Episcopi. Impetrat ab Othone tertio privilegium Anno 991. & ab Othone secundo Anno 976. & 974.

XIII.

Monasterium de Monte transfertur Mindam.

Ramwerdus, decimus tertius Episcopus Mindensis. Iste Episcopus Monasterium prædictum in Monte Wedegonis, à suo prædecessore constructum, propter aëris, nebulæ & venti intemperiem, ad civitatem Mindensem, in magnum religionis decrementum, pia tamen & sincera intentione sub anno Domini 1004. in bonorem Beatæ Mariæ Virginis & S. Blasii Episcopi, transtulit & fundavit. Hic Ramwerdus obiit in Vigilia Beati Dionysii, Episcopi & Martyris.

XIIII.

726 Theodoricus, nominis secundus, decimus quartus Episcopus Mindensis, vixit sub Henrico sancto Imperatore, à quo in anno 1009. donatur privilegio. Rexit Mindensem ecclesiam 18. annos, menses quatuor & duos dies. Obiit autem Anno Domini 1022. 19. die Mensis Februarii, in die S. Juliani Martyris.

XV.

An. à Christo nato MXXXVI. fundatur templum D. Martino dicatum, in Minda.

Sigibertus, decimus quintus Episcopus Mindensis. Tempore istius Conradus Secundus, Salicus Imperator, à quo Sigibertus privilegia Anno 1025. & 1029. & 1031. & 1033. obtinuit, duobus annis in platea, quæ Camp dicitur, in civitate Mindensi curiam solennem tenuit. Prædictus autem Episcopus Sigibertus, ad decorem Ecclesiæ Mindensis, reliquit calices & thuribula pulchra, & novem plenaria valde pretiosa, cum diversis materiis intus depicta, & exterius auro, argento, & lapidibus pretiosis adornata, comparavit. Item fundavit ecclesiam S. Martini Episcopi, anno Domini 1036. in qua feliciter anno eodem, in die Beati Gereonis Martyris, requievit & sepelitur. Circa idem tempus, Anno Domini 1030. Comitatus Schomburgensis habuit originem.

XVI.

Anno MXXX. cæpit Comitatus Schomburgensis clarere. Fundatio Monasterii S. Mauritio dedicati.

Bruno, decimus sextus Episcopus Mindensis, prius Canonicus Magdeburgensis. Hic monasterium S. Mauritii extra muros Mindenses, dictum in Insula, ubi in Domino feliciter requiescit, Anno Domini 1042. fundavit, ac monachos ejusdem ordinis de civitate Magdeburgensi eo accersivit. Hic paralysi per quinque annos laboravit, ita ut omnium membrorum officio destitutus esset, ut, quo necesse habuit ire, à Confratribus portari deberet. Obiit autem anno Domini Millesimo quinquagesimo quinto, in die Scholasticæ Virginis: charus Henrico Nigro Salici filio, à quo privilegium anno 1039. accepit: & alterum anno 1048.

XVII.

Anno Domini 1062. templum summum

Egilbertus vel Engelbertus, decimus septimus Episcopus Mindensis & Canonicus Bambergensis. Tempore istius major Ecclesia Mindensis anno Domini MLXII. in die S. Vincentii Martyris per incendium destructa est, & Armarium combustum,

bustum, ita, ut, quicquid prius Imperator Carolus & Wedekindus Rex Mindensium & Angarorum ex magnificentia regia in ornamentis & donariis plurimis reliquerant, ad honorem & decorem sæpe dictæ ecclesiæ, per flammam ignis consumptum & deletum sit. Anno autem Domini MLXXI. prædicta Ecclesia sic destructa à dicto Episcopo Egilberto, ac honorabili Domino Rudolpho, Episcopo Schleswicensi, in honorem S. Trinitatis, S. Crucis, Virginis gloriosæ, & omnium Sanctorum reconciliata & denuo dedicata est.

Mindense igni concrematum est, una cum preciosis supellectilibus, quæ munificentia imperatoria & regia contulerant.

Item dictus Episcopus Capellam S. Joannis Baptistæ, quæ ecclesia fori nuncupatur, per ignem destructam, de bonis unius civis Mindensis restauravit. Hic rexit Mindensem ecclesiam Annos XXV. menses VIII. & dies XIX. Obiit autem anno Domini MLXXX. in crastino S. Andreæ Apostoli, & sepultus est in Ecclesia S. Martini in choro, cum antecessore suo Sigiberto: accepit privilegium ab Henrico IV. Anno 1059. & 1063. qui Episcopo Anno 1058. prædium Losa donat: ut est in vicesimo privilegio.

Restauratur templum Mindense, sumptibus ac impensis duorum Episcoporum, Mindensis videlicet & Slesvicensis: Capella S. Joannis Baptistæ per ignem absumpta, bonis ac impensis unius civis reparatur.

XVIII.

Raymundus vel Reinhardus, decimus octavus Episcopus Mindensis. Sub isto Episcopo vel antistite Folmarus, Successor istius, sedem Episcopalem frivolè invasit. Obiit hic anno Domini MLXXXIX. in tertio Cathedræ S. Petri.

XIX.

Folmarus vel Vollemarus, decimus nonus Episcopus Mindensis. Iste Episcopus, propter frivolam invasionem Episcopalis sedis, ut veraciter asseritur, à S. Gorgonio, martyre & Patrono hujus Ecclesiæ, est occisus, circa annum Domini MXCIIII. Et ideo memoria istius fieri non consuevit. Accidit enim, ut eadem, qua dictus Folmarus occisus est, nocte Beatus Gorgonius custodibus Majoris Ecclesiæ appareret, imperans, ut signum pro mortuo Episcopo facerent. Illis audientem credere nolentibus, ostendit eis pro intersignio pallam Altaris cruentatam & sanguinolentam, in qua gladium occisionis absterserat; quæ multis annis postea pro miraculo servabatur. Qui statim surgentes, omnia eis imperata obedienter, & 727
cum timore perfecerunt. Obiit autem in die Decollationis Joannis Baptistæ, Anno, quo supra, Indictione secunda.

Ultionis divinæ exemplum. Pœna luenda ubi est, adfert injuria clades.

XX.

Odalricus vel Olricus, vicesimus Episcopus Mindensis. Iste, scriptura testante, Anno Domini MXCVI. præfuisse ecclesiæ Mindensi invenitur. Obiit autem VI. Idus Decembris, Indictione IIII. in die S. Eutychiani Martyris.

XXI.

Gotscalcus, XXI. Episcopus Mindensis. Hic anno Domini MCXII. rexit ecclesiam Mindensem. Obiit autem XVIII. Calendas Martii, Indictione V. in die S. Valeriani martyris, anno Domini MCXII.

XXII.

Widelo, XXII. Episcopus Mindensis. Iste anno Domini MCXX. Indictione XIIII. in die Sanctorum innocentium Martyrum migravit ex hoc seculo.

XXIII.

Sigewardus XXIII. Episcopus Mindensis, habens matrem Evesam nomine. Hic anno Domini MCXXIIII. Indictione 2. in die Palmarum, præsente Papa Calixto & jubente, Calendis Aprilis in Episcopum consecratus est. Hic dedit Ecclesiæ Mindensi inter alia bona centum Mansos. Tempore istius Episcopi Henricus, Dux Brunswicensis, contulit ecclesiæ Brachium S. Gorgonii pretiosè adornatum.

Item tempore istius Moniales ordinis S. Augustini locum, qui dicitur Werder, prope oppidum Hannover intraverunt. Antequam enim prædictæ Moniales locum prædictum adierunt, inhabitabant quidam Canonici Regulares, qui propter vitam & commemorationem eorum nimis singularem ejecti fuerunt, & Moniales monasterio Overenkerken per Comites de Wunstorpe & Leuwenrode, ipso die Sanctæ Catharinæ, Anno Domini MCXIIII. prædictum monasterium intraverunt.

Vuerder.

Fundatur Monasterium Lenceren. Item circa tempora istius Episcopi, quidam Sacerdos, divitiis abundans, monasterium Lencren fundavit. Fuit enim Leneren prius Ecclesia parochialis, & prædictus Sacerdos fuit ibi plebanus. Adiit ergo Dominum Apostolicum, & impetravit, ut inibi posset Monasterium Monialium erigere, quo annuente, prædictus Presbyter N. & sic monasterium prædictum fundavit: Et posthæc factus est ibi præpositus. Sedit autem Episcopus Sigewardus Annos 20. mensem unum, & dies XVI. Et obiit anno Domini MCXL. in die Beati Victoris Papæ & Martyris.

XXIIII.

Henricus XXIIII. Episcopus Mindensis. Hic prius fuit Abbas in Insula S. Mauritii, ordinis S. Benedicti, prius Monachus in Bursfeldia, unde electus in Abbatem in Insula, & est in Bursfeldia sepultus, uti in Chronicis invenitur.

Anno Dom. 1148. Comites de Halremunt condunt Cœnobium Schynna. Tempore istius Cœnobium in Schynna, ordinis S. Benedicti, per Comites de Halremunt anno Domini MCXLVIII. in honorem S. Viti Martyris sociorumque ejus fundatum est. Et primus Abbas hujus Cœnobii fuit assumptus de Monasterio Sancti Michaelis in Hyldesheim.

Anno Dominicæ Incarnationis MCLIII. Comites de Oldenborg & Halremunt Monasterium Luccani in honorem S. Georgii fundant conduntque. Item circa tempora ejusdem Episcopi Monasterium in Lucca, ordinis Cisterciensis, per Comites de Halremunt & Oldenborcht anno Domini MCLIII. conditum est & fundatum, sub honore Sancti Georgii. Hic Episcopus Henricus sedit Annos XII. Menses XI. & dies tres. Obiit autem Anno Domini MCLVI. in crastino Sanctæ Potentianæ Virginis.

XXV.

Wernerus XXV. Episcopus Mindensis, quondam majoris Ecclesiæ præpositus, & Domini Imperatoris Wilhelmi consanguineus. Sub isto præsule vixit quidam famosus & DEO devotus miles, nomine Mirabilis, ab isto milite Capella & Curia, quam Monachi de Insula Mindensi, ordinis S. Benedicti, possident, sita prope Indaginem, Mirabilisbroek dicta & cognominata est. Quæ Capella prius fuit Ca-
728 strum istius militis. Posthæc ille miles sub anno Domini MCLXVII. ante Altare Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis in majori Ecclesia Mindensi versus Aquilonem sepultus est. *Monasterii in Schynna dedicatio.* Iste Episcopus Wernerus Monasterium in Schynna Anno Domini 1150. Imperii Friderici Cæsaris, secundo Calendas Novembris, Anno ordinationis ejus primo, dedicavit. Sedit autem annis XVII. mensibus 4. Et obiit Anno Domini in Vigilia Beati Martini Episcopi.

XXVI.

Hanno XXVI. Episcopus Mindensis. Iste Sanctus Episcopus, videns majorem Ecclesiam Mindensem miserabiliter Sanctorum reliquiis orbatam per incendium, collegit de locis diversis corpora & reliquias Sanctorum, & ad prædictam Ecclesiam transvexit. Tempore autem incendii, reliquiæ Beatæ Mariæ Magdalenæ, inter alias reliquias igne attactas, intactæ permanserunt; Unde Canonici Mindenses, devotione congrua permoti, in quodam capite Argenteo prædictas reliquias locaverunt. Videns autem hoc Bruningus de Eugelingborstell, tunc temporis Decanus, prorupit in verba contumeliæ, dicens: propter tantillum ossis tam magnas expensas fieri non debere, in instanti tangens tales reliquias irreverenter & indigne, statimque pustula admodum magnæ nucis in manu sua cum tanto dolore, cunctis videntibus, apparuit, sic, quod manum credebat ex reliquiarum osse perforatam attactu. Fuit enim indignus ad tangendum tales reliquias, qui eadem nocte condormierat uni mulieri, quod statim fatebatur. *Quæ sint reliquiæ in Mindensi Ecclesia.* Sunt autem hæ reliquiæ in majori Ecclesia Mindensi, videlicet corpora Sanctorum Feliciani Episcopi, Carpophori, & Habundi, Martyrum, Theodorici Episcopi & Sanctæ Sophiæ viduæ.

Item de istis Sanctis maxima pars corporum habetur, scilicet Timothei Apostoli, Gorgonii martyris, Audentii martyris, Hilarii Episcopi, Justini Episcopi, Felicis Episcopi, Alexandri martyris, Pamphili martyris, Felicitatis Virginis, Vigilii Confessoris, Speciosæ Virginis, capita duorum Maurorum martyrum, quatuor ansæ de catena Beati Petri Apostoli, Catena Sancti Feliciani Episcopi, cum qua duceba-

ducebatur, Brachium Sanctæ Annæ, matris Mariæ, & brachium S. Gregorii martyris, item adhuc XII. membra alia integra de diversis Sanctis.

Item tempore hujus Episcopi Hannonis Oda, Comitissa de Blanckenboreh, dedit Ecclesiæ Mindensi duo dorsalia passionis S. Petri Apostoli, Sanctorum Gorgonii & Dorothei continentia. Item dedit pannum sericum rubei coloris, sub quo Chrisma benedicendum deferri consuevit, item dedit imaginem argenteam & deauratam Beatæ Mariæ virginis. Sedit autem Sanctus Hanno Episcopus annos XIV. sub Friderico Barbarossa Imperatore, & obiit Anno Domini MCLXXXV. in crastino Beati Valentini Martyris.

XXVII.

Dethmarus, vicesimus septimus Episcopus Mindensis. Iste Episcopus cum in die Parasceves, divino officio peracto, panem & aquam ob reverentiam Dominicæ passionis comederet: contigit, ut aqua per ministros allata bina vice in vinum converteretur. Tandem Episcopus tertia vice vadens, ut aquam hauriret, & vinum inveniens, intellexit hoc factum esse à Domino, unde id, quod sibi datum fuerat à Domino, in Domino bibit, & Dominum in donis suis benedixit. Sub hoc Episcopo inventæ sunt in Episcopatu argentifodinæ, cujus duas partes Henricus VI. Imperator donat Ecclesiæ Anno 1189. *Miraculum Aqua vertitur in vinum.*

Tempore istius Episcopi Monasterium in Neudorpe, ordinis S. Benedicti, à Præposito Simone, consanguineo prædicti Pontificis, scilicet avuoculo, in honorem S. Martini fundatum est. *Fundatio Monasterii in Neudorpe.*

Item tempore istius Episcopi Dethmari, Ecclesia Sancti Joannis Evangelistæ in Minda Anno Domini MCCVI. à Domino Ramwardo, Canonico majoris Ecclesiæ Mindensis, fundata est.

Item Comitatus de Hoya circa idem tempus originem habuit. Item circa idem tempus Dominus Iko, majoris Ecclesiæ Decanus, fundavit Ecclesiam S. Simeonis monachi in Minda, quæ postea à Conrado, Episcopo Mindensi, Anno Domini MCCXIIII. consecrata est. Circa idem tempus, scilicet Anno Domini MCCIII. Ordo fratrum Prædicatorum sub Beato Dominico initium habuit. Prædictus autem Episcopus Dethmarus rexit ecclesiam Mindensem XXI. Annis, IIII. mensibus & 4. diebus: Et obiit Anno Domini MCCVI. in Vigilia Beati Thomæ de Aquino, & sepultus est, ut existimo, retro altare Beati Petri, in majori ecclesia Mindensi. *Origo Comitatus Hoyensis.* 729 *Prædicatorum ordo quando initium sumpserit.*

XXVIII.

Henricus secundus, XXVIII. Episcopus Mindensis. Iste circa annum Domini MCCIX. præfuit ecclesiæ Mindensi, circa idem tempus claustrum lacus Sanctæ Mariæ, hoc est Marien-Seh, Anno Domini MCCXV. de villa Todenhusen translatum est ad instantiam Bernardi, Comitis de Welpe. In monte enim Wedegonis primo apud Beatam Margaretham fuit fundatum. Sed postea ad villam prædictam, ubi non planè duobus annis morabantur, translatæ sunt. Tandem propter ineptitudinem loci ad locum, ubi nunc degunt, translatæ sunt. Item isto tempore Capella & majus altare in Castro Schomborg Anno Dom. MCCXXI. in honorem Sancti martyris Pancratii à Domino Berobardo, Archiepiscopo Seonensi, consecrata sunt. Sedit autem Episcopus Henricus annis 3. Et obiit ipso die Sanctæ Praxidis Virginis. *Monasterii Marien-Seh translatio.*

XXIX.

Conradus Episcopus XXIX. Mindensis. Iste castrum Reinberg Anno Domini MCCXIII. ædificavit. *Castrum Reineberg quando extructum.*

Tempore istius Episcopi Monasterium monialium in Rintelen circa annum Domini MCCXXX. paulo ante, vel post, per Adolphum, Comitem de Schomborg, translatum est de Oldeo Rintelen, & in honorem Sancti Jacobi Apostoli, à fundamento est constructum. Degebant enim antea in loco, qui dicitur Iliscoppenhagen.

Hic etiam Adolphus dudum tria monasteria construxerat, duo in civitate Hamburgensi, unum de ordine Prædicatorum, aliud de ordine Minorum, tertium in op- *Adolphus Comes de Schomborch extruit tria Cænobia.*

in oppido Kylen, sub regula Sancti Confessoris Francisci. Istæ autem Moniales in Rintelen prius nigro utebantur habitu, sed post hæc propter quandam visionem, quam dictus Episcopus Conradus, & Comes Adolphus videtunt in ædificatione monasterii, habitu albo sub regula Beati Benedicti utuntur, cum prius fuerint sub Regula S. Augustini Episcopi. Circa eadem tempora fratres Prædicatores sub anno Domini MCCXXXVI. in die Conversionis S. Pauli in civitatem Mindensem à Conrado, tunc existente Episcopo, revocati sunt. Et primo vixerunt apud S. Joannem Evangelistam, deinde in plateam Vitæ Bollinstrates se transtulerunt. Post hæc ad Aream, ubi nunc degunt, à quodam milite, dicto de Belderſen, recepti sunt. Iste autem Episcopus Mindensis Conradus præfedit Ecclesiæ XXVII. annis, & obiit anno Domini MCCXXXVI. in die Sanctorum Joannis & Pauli martyrum.

Nota: Anno 1234. vel circiter, nominatur in 17. privilegio Joan. Episcopus Mindensis: qui hic prætcritur: nisi forte librarius ibi erraverit.

XXX.

Wilhelmus XXX. Episcopus Mindensis. Iste castrum Nienhus nunc desolatum, Anno Domini MCCXLII. ædificavit. Sedit autem annis quinque, mensibus undecim. Sed obiit anno Domini MCCXLIIII. in die S. Pancratii martyris.

Nienbus ædificatur.

XXXI.

Joannes XXXI. Episcopus Mindensis. Iste tres turres in novo castro, & Reinenberg construxit, hic rexit Mindensem Ecclesiam annos X. menses 7. septimanas 2. & dies 2. Obiit autem anno Domini MCCLII. in octava Epiphaniæ Domini, Idibus Januarii, & sepultus est in ecclesia S. Mattini Mindensis, retro altare Sanctorum Simonis & Judæ Apostolorum.

Hamelen emitur pecunia.

XXXII.

Liberalitas Fortitudo.

Wedekindus de Hoya, tricesimus secundus Episcopus Mindensis. Hic oppidum Hamelen pro quingentis marcis argenti, in Colonia persolvendi, sub certis pœnis & quitatione ducentarum marcarum, à monachis de Fulda anno Domini MCCLIX. comparavit. Fundatio enim ecclesiæ Hamelen præcessit fundationem ecclesiæ Mindensis XXX. annos, ab illo tempore, quo Beatus Bonifacius Episcopus eam primo consecravit. Item iste Episcopus Wedekindus ducem de Luneburg,
730 & comitem de Wunstorpe cum maximo eorum exercitu, DEO & omnibus de Minda cooperantibus, in bello devicit, unde in illius victoriæ memoriam IIII. Banneria, sive vexilla, in majoris Ecclesiæ columnis pendentia, in præsentem diem videntur, & ob gratitudinem dictus Episcopus civibus Mindensibus sylvam, dictam Minderwalt, cum omni suo jure in perpetuæ gratitudinis ostensionem, libere donavit.

Dux Luneburgensis & Comes de Vunstorpe à Vuedekindo Episc. acie vincuntur.

Beneficētia ob rem bene gestam datur Civibus Mindensib. der Minderuualt, gratitudinis ergo.

Iste Episcopus Ecclesiam Prædicatorum in Minden, ab iisdem fratribus constructam, una cum fratre suo Gerhardo Werdensi, & Henrico Osiliensi Episcopis, ordinis antedicti, cum magna solennitate consecravit, anno Domini MCCLX. Rexit autem Ecclesiam Mindensem annos VIII. menses 4. septimanas 3. & dies quinque. Obiit anno Domini MCCLXI. in Vigilia Beati Matthæi Apostoli. Fuit in Wilhelmi Cæsaris magna gratia, qui eum consanguineum & capellanum suum vocat, Anno 1253. & Ecclesiæ Mindensi in ejus gratiam donat Comitiam liberorum in Steynwed, Haddenhousen & Bershere Anno 1254. mortuis Baronibus familiæ istius omnibus.

Pietatis amor & studium in isto Episcopo.

XXXIII.

Cono XXXIII. Episcopus Mindensis. Iste Ecclesiam Mindensem gubernavit annis IIII. mensibus quinque & tot diebus. Obiit anno Domini MCCLXV. in festo Cathedræ S. Petri Apostoli.

XXXIIII.

Otto XXXIIII. Episcopus Mindensis. Iste castrum Reinenberg, quod Dominus de Diepholte violenter occupaverat, sua diligentia & prudentia recuperavit. Temporibus suis pons trans Weseram non erat, sed omnia navigio traducebantur. Sic pons consilio & auxilio illius factus est. Circa tempora istius anno Domini 1271. celebratum est primum capitulum à fratribus Prædicatoribus in Minda, in die sancto

Visurgis ponte comprehenditur

cto Nativitatis Mariæ Virginis gloriosæ. Sedit autem dictus Episcopus annis 6. menses undecim, septimanam 1. & duos dies, & obiit circa annos Domini MCCLXXV. in octava Sancti Martini Episcopi.

XXXV.

Volquinus, tricesimus quintus Episcopus Mindensis. Iste de villa Lubbeke fecit oppidum, & Canonici ibidem de villa Alden sive Alen, circa eadem tempora sunt translati. *Lubbeke pagus fit oppidum.*

Tempore istius Episcopi floruit quidam frater de ordine Prædicatorum, dictus Burchardus Hyddingk, vir Domino devotus & sanctus, auditor confessionis prædicti Episcopi. Hic inter alia miracula prædictum Episcopum Volquinum excæcatum illuminavit, & jussit, ut prædictus Episcopus faceret unam imaginem Beatæ Mariæ Virginis, & lampadem perpetuo arsuram juxta eam ad sepulchrum ejus poni, quod & factum est, & adhuc claret. Obiit autem in die S. Godehardi Episcopi, & sepultus est juxta summum altare in choro fratrum Prædicatorum.

XXXVI.

Conradus secundus, XXXVI. Episcopus Mindensis. Tempore istius Castrum Comitis de Hoya Anno Domini 1295. constructum est. Obiit autem 4. Cal. Junii, Anno Domini MCCLXXXXV. in die Sanctorum Marcellini & Petri martyrum. *Castrum Hoya ædificatur.*

XXXVII.

Rudolphus de Rostorpe, XXXVII. Episcopus Mindensis. Iste castrum Steigerberg anno Domini 1304. ædificavit, sub eo etiam Capitulum secundum fratrum Prædicatorum in Minda anno Domini 1307. celebratum est, in die Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis. *Castrum Steigerberg ædificatur.*

Item tempore istius Episcopi suburbium S. Simeonis in die S. Hippolyti martyris per ignem ex integro deletum est. Item consecravit etiam imaginem crucifixi in Ecclesia fratrum Prædicatorum. Et obiit anno Domini 1314. in die S. Albani Episcopi.

XXXVIII.

Gotfridus de Waltegge, XXXVIII. Episcopus Mindensis. Iste Castrum Petershagen, secundo anno sui Episcopatus, hoc est, anno Dom. 1335. in die S. Walburgis Virginis, erexit & consummavit. Eodem anno platea pistorum totaliter per ignem destructa est. Ita circa tempora scilicet anno Domini 1318. celebratum est tertium capitulum fratrum Prædicatorum in Minda, in die Sanctæ Nativitatis Mariæ virginis. Obiit autem iste Episcopus Anno Domini 1324. in crastino S. Servatii Episcopi, & sepultus est retro altare S. Petri Apostoli, in majori Ecclesia Mindensi. *Castrum Petershagen primum ædificatur, Anno Domini 1335.* 731

XXXIX.

Ludovicus, filius Ottonis, Ducis de Luneburg, XXXIX. Episcopus Mindensis. Tempore istius Castrum Nyenhues anno Domini 1346. in die Beati Sixti Papæ & martyris, à Comitibus de Hoya captum & deletum est. *Nyenhues à Comitibus de Hoya deletur.*

Eodem anno, in festo decollationis Joannis Baptistæ, castrum Slotelborg ædificatum est. *Slotelberg ædificatur anno Domini 1346.*

Item tempore istius Episcopi inundatio magna aquarum Weseræ facta est, ita, quod aquæ excreverunt, & civitatem Mindam intrantes, trans majorem Ecclesiam usque ad forum pervenerunt, & ostium portæ civitatis, quatuor vel quinque pedibus totum repleverunt. Factum autem est hoc anno Domini 1342. in die S. Beatæ Mariæ Magdalenæ. Sedit autem Episcopus Ludovicus anno 22. mense 1. & diebus 4. & sepultus est anno Domini 1345. in monasterio monialium in Walsrode.

XL.

Gerhardus de Schomborg, quadragesimus Episcopus Mindensis. Iste castrum Roden Anno Domini 1353. comparavit. Sedit autem annis 6. mensibus 3. & 3. diebus. Et obiit anno Domini 1353. in die sancto Circumcisionis Domini, *Castrum Roden comparatur von den Becken.*

mini, & sepultus est in majori Ecclesia Mindensi, juxta altare Beatæ Mariæ Magdalenæ ante ascensum chori.

XLI.

Theodoricus tertius, XLI. Episcopus Mindensis. Hic fuit prius frater ordinis Cistertiensis Sancti Bernbardi, post hoc, de ordine assumptus, eligitur in Episcopum Ebranensem, postea fit Episcopus Sleswicensis. Deinde anno Domini 1343. Calend. Martii promovetur in Episcopum Mindensem. Ultimo anno Dom. 1362. assumptus est in Archiepiscopum Magdeburgensem.

XLII.

Oppidum Petershagen extruitur.

Gerhardus secundus de Schomborch, Quadragesimus secundus Episcopus Mindensis, hic oppidum Petershagen construxit. Iste Episcopus, cum fratre suo Adolpho, Comite de Schomborcb, anno Domini 1366. ad terram sanctam vadens, in Ecclesiæ suæ magnam desolationem, jam in mari existens, diem clausit extremum, in Vigilia S. Michaelis Archangeli. Adolphus autem, frater suus, obiit eodem anno in Cypro, in Vigilia S. Eduardi confessoris.

XLIII.

Otto secundus de Wettin, Quadragesimus tertius Episcopus Mindensis, quondam Cantor Wormatiensis, & Decanus Moguntinensis. Iste Episcopus, postquam in Vigilia corporis CHRISTI Minden introductus fuit, modico tempore, scilicet usque ad festum S. Alexii Confessoris superveniens, hora quasi decima post occasum Solis, viam universæ carnis ingressus est, & sepultus est ante summum altare, in choro fratrum prædicatorum in Minda. Post obitum autem dicti Episcopi cives Mindenses duo castra, scilicet Vlotow, & Varenholte, per vim armorum ceperunt, & pro parte igni tradiderunt. Item anno Domini 1388. Simon de Lippia Domicellus, in die S. Magni Martyris, oppidum Lubbeke spoliavit, & incendit.

Expugnantur à Mindensibus Vlotou & Varenholt Castra.

XLIV.

Wedekindus Secundus de Monte, Quadragesimus quartus Episcopus Mindensis. Iste Anno Domini 1369. septimo die mensis Octobris, Mindam fuit introductus, & in Episcopum receptus.

Tempore istius Episcopi, anno Domini 1373. circa ascensionem Dn. platea
732 pistorum à porta Weseræ usque ad vicum Hellingstrate cum omnibus ædificiis circa Ecclesiam S. Joannis per flammam ignis destructa est.

Item anno eodem S. Felicianus Episcopus miraculis coruscare cœpit, & ideo prædictus Episcopus Wedekindus festum ejus per totam diœcesim Mindensem celebrari instituit.

Inundatio aquarum inusitata.

Item anno Domini 1376. in die Beatæ Scholasticæ virginis, fuit magna inundatio Weseræ, ita, quod aquæ excrescentes ad medium fori pervenerint. Et ob hanc causam monachi de Insula, ordinis S. Benedicti, annuatim dant unam stipem.

In die Beatæ virginis Scholasticæ, temporibus istius Episcopi, sc. anno Domini 1353. quartum capitulum fratrum Prædicatorum in Minda, & rursus quintum capitulum Prædicatorum in Minda, circa tempora ejusdem Episcopi celebratum est.

Anno Domini 1377. die 15. mensis Novembris, tempore istius Episcopi, Wedekindi, Carolus quartus Mindam pervenit, & moratus fuit ibi in conventu fratrum Prædicatorum usque in diem tertium, & eodem anno imperatrix eum secuta, hora eadem, qua Imperator intravit, Mindam pervenit.

Magna vis grandinum corrupit sata.

Deinde anno Domini 1379. in crastino S. Urbani Papæ & martyris, tanta tempestas grandinum (ad quantitatem ovorum magnorum) item tonitru & pluviarum est exorta, quæ segetes, vineas, arbores, plantas, & alia terræ nascentia multa destruxit, & tam horribilis, quod nullus viventium recordatur se talia vidisse. Videbatur etiam peregrinis de Aquisgrano venientibus, & in monte Wedegonis

gonis existentibus, quod quidam globus, sive nubes ignea super civitatem Mindam penderet, ita ut prædictæ civitatis periclitationem & totalem deletionem imminere putarent. Obiit autem anno Domini 1383. in festo inventionis S. Stephani, & sepultus est in majori Ecclesia Mindensi, juxta altare decem millium martyrum.

XLV.

Otto tertius, de Monte, XLV. Episcopus Mindensis, frater prædicti Widekindi. Iste totum dominium castri montis Mindensi Ecclesiæ perpetuò possidendum resignavit in sui memoriam. Obiit autem anno Domini in nocte Circumcisionis Dom. sepultus est autem in choro ante summum altare majoris Ecclesiæ Mindensis. *Comes de Monte dono confert Castrum suum Ecclesiæ Mindensi.*

XLVI.

Wilckinus vel Wilhelmus Bursche, XLVI. Episcopus Mindensis. Iste fuit quondam majoris Ecclesiæ præpositus. Sedit hic tempus, tempora & dimidium temporis, hoc est, tres annos & dimidium, & sepultus est in Ecclesia Mindensi, ante altare S. Petri Apostoli in medio Ecclesiæ ejusdem. *Insistata locutionis exemplum.*

XLVII.

Marqwardus de Randegge XLVII. Episcopus Mindensis. Hic missus à Domino Papa, contra voluntatem Canonicorum Mindensium & in Episcopum promotus est, post hæc autem modico tempore, cum indignatione nimia, est tempore noctis expulsus. Et fit Episcopus Constantiensis. *Ambitione sese ingessit.*

XLVIII.

Otto quartus de Retberge XLVIII. Episcopus Mindensis non postulatus, ex Curiæ promissione præficitur, & ideo veneno intoxicatus, interiit. Sedit autem annis tribus. Et sepultus est in majori Ecclesia Mindensi ante altare Sancti Petri Apostoli.

XLIX.

Wulbrandus de Halrmunt, XLIX. Episcopus Mindensis. Iste prius fuit abbas monasterii Corbeiæ. Hic deinde Episcopus. Castra tria Ecclesiæ Mindensi recuperavit, sc. Castrum Wedegensteen de manibus nobilis Bernhardi de Lippia, & castrum Reinenberch de manibus Nicolai Comitis de Tekenborg, & Castrum Roden, de manibus Joannis Bock armigeri. Illa tria castra obsedit viriliter & expugnavit, & ad Ecclesiam Mindensem reduxit. *Vuedegenstein. Reinenberch. Roden.*

Item anno Dn. MCCCCXXVI. in festo Sancti Michaelis Archangeli, celebratum est sextum capitulum fratrum Prædicatorum in Minda. Sedit autem dictus Episcopus annis 30. & mensibus 2. sed obiit anno Domini 1437. in Vigilia nativitatis Domini, & sepultus est in majorem Ecclesiam Mindensem ante altare S. Apostoli Petri, sub imagine Beatæ Mariæ Virginis, quam Dominus Joannes de Notthum Archidiaconus in Pattensem comparavit. 733

Item circa tempora istius Episcopi, Wulbrandi, Anno Domini 1434. sequenti die Beati Marci Evangelistæ, Minda cecidit in CCC. & duobus vigenis captivorum ab hostibus suis, scilicet Osnaburgen, Lemegen, Varnholt & Lippa: in campo dicto, in der Velthemer Marsch.

Item Anno Domini 1435. in jejunio, in Dominica, qua cantatur Lætare, Monachi de Insula ordinis S. Benedicti extra muros Mindens. intraverunt civitatem Mindensem, propter hostium rabiem & maxime nimiam, ut in præsentiarum cernitur, inundantiam aquarum: Ornamenta enim, & libros prædicti monasterii adhuc hodie ostendunt, quanta ibidem sustinuerint damna, & translati sunt ad Ecclesiam S. Simeonis. Anno autem Domini 1451. prædicti monachi per Cardinalem Nicolaum de Cusa reformati fuerunt, mediante abbate Bursfeldensi, qui de suis fratribus posuit ibidem abbatem reformatum, & tam abbas Bursfeldensis, quam ille, quem pro reformatione posuit, ambo in prædi-

cto monasterio S. Mauritii obierunt & sepulti sunt, ibidem sub lapide uno in Choro, prout scripta testantur desuper exarata.

L. Episcopus.

Albertus Comes de Hoya. Ingens pestis. Albertus de Hoya, L. Episcopus Mindensis. Tempore istius, Anno Domini 1439. à festo Joannis ante portam latinam, usque ad nativitatem Domini inclusivè, viguit pestilentia tam fortiter, ut uno die duodecim, viginti vel triginta homines ponerentur in unum sepulchrum.

LI.

Hunc deinde ex ordine secutus est Henricus, comes à Schomborch.

LII.

Quem Franciscus, Dux Brunswicensis, sequitur.

LIII.

Illum vero Franciscus, comes à Waldeck, omnes Episcopi Mindenses, & Franciscus, de quo loquimur, administrator simul Monasteriensis & Osnaburgensis.

LIV.

Franciscum secutus est Georgius, Dux Brunswicensis, Henrici senioris filius, qui obiit Anno 1566.

LV.

Hunc Hermannus, Comes Schomburgensis, filius Othonis.

LVI.

Illum Henricus Julius, Dux Braunswici & Lunæburgi.

LVII.

Quem Antonius, Comes Schomburgensis, excepit, frater Hermanni antecessoris.

LVIII.

Antonio mortuo, Christianus, Wilhelmi filius, Dux Braunswici & Lunæburgi, electus in Episcopum fuit, Anno 1599.

SEQUUN-

SEQUUNTUR TRIGINTA EJUSDEM ECCLESIÆ AB IMPERATORIBUS ET CÆSARIBUS IMPETRATA PRIVILEGIA. 734

Quibus tum antecedens Historia confirmatur, tum res multæ aliæ explicantur.

IN nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina propitiante Clementia Rex, omnium fidelium nostrorum tam præsentium, quam futurorum cognoscat industria, qualiter vir venerabilis, nomine Landwardus, Episcopus scilicet Ecclesiæ constructæ in honorem S. Petri principis Apostolorum, in loco, qui dicitur Mindim, attulit in nostram præsentiam piissimi genitoris nostri, cæterorumque antecessorum nostrorum Regum conscripta, in quibus continebantur, qualiter ipsi præfatæ Ecclesiæ res, cum omnibus in ipsis rebus consistentibus, sub illorum receperunt Mundeburdo, precatusque est mansuetudinem nostram, ut hoc ipsum à nostræ Imperialis potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem Dei, & remedium animæ nostræ, ac pii genitoris nostri, cæterorumque antecessorum nostrorum Regum, nec non & pro nostræ mercedis augmento, paternos mores sequentes, & benignitati ejus consentientes, ita fieri decrevimus, præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, (quas nunc infra ditionem regni nostri, legibus possideat, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri;) ad causas judiciario more audiendas, vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos nec ullas redibitiones, vel inusitatas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat, hominibus quoque famulatum ejusdem Monasterii facientibus, qui Saxonice malman dicuntur, prædictum Mundeburdum & tuitionem nostram constituimus, *ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram Episcopo, aut advocato, quem ejusdem loci Episcopus elegerit: notatu hoc dignum; quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit, pro æterna remuneratione dictæ Ecclesiæ, ad stipendia pauperum, & luminaria continuanda concessimus*, & ipse Episcopus, cum omnibus rebus suis, nostro fideliter pareat Imperio, & sub nostra consistat defensione, quatenus ipsum, fratresque ejusdem loci, pro nobis, conjuge, proleque nostra dominum melius jugiterque exorare delectet. Fratribus autem ejusdem loci præfati dedimus licentiam eligendi pastorem inter se, qualemcunque voluerint, ita tamen, si talis inter eos inveniatur, qui vita & moribus probatus habeatur, & ut hoc nostræ concessionis auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, jussimus prælibati loci Episcopo hoc præsens præceptum conscribi, manus nostræ inscriptione confirmatum subtus, & annuli nostri impressione corroborari, pro Dei amore, & stabilitate Imp. nostri, & incolumitate nostra, & æterno præmio præcipimus. Signum

Dn. Ottonis invictissimi Regis, Lintulfus Cancellarius, ad vicem Brunonis Archicapellani recognovit. Data VII. Idus, An. Dominicæ incarnationis DCCCCLXI. Indictione IV. Anno regni serenissimi Regis Ottonis XXII. Actum Burchem in Christi nomine feliciter, Amen.

I. Privilegium primum Othonis Magni Imp.

Bannum. Moneta. Telonium. Macellum.

II. Privilegium secundum, Henrici sancti Imp.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex, omnium fidelium nostrorum tam præsentium, quam & futurorum cognoscat industria, qualiter Theodoricus Episcopus S. Minden. Ecclesiæ, in honore sancti Petri Apostolorum principis constructæ, in nostram attulit præsentiam piis-
735 simorum antecessorum nostrorum, Regum vel Imperatorum scripta, in quibus continebantur, qualiter ipsius præfatæ Ecclesiæ res, cum omnibus in ipsis rebus consistentibus, sub illorum receperint Mundiburdio ac defensione, precatusque est serenitatem nostram, ut hoc ipsum à nostræ regalis potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem Dei, nostræque animæ remedium, nec non pro regnorum stabilitate, prodecessorum nostrorum mores sequentes, & ejus benignitati assentientes, ita fieri decrevimus, præcipientes ergo, ut nullus Judex publicus, vel qnislibet ex judiciaria potestate, in ecclesias aut loca vel agros, seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem Regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius ecclesiæ francos, liberos & ecclesiasticos litones, maalman, vel servos cujuslibet condirionis, seu colonos, contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones vel illicitas evasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum, sive herbannum, seu ea, quæ supra memorata sunt, ab illis penitus exigere præsumat, hominibus quoque famulatum ejusdem Ecclesiæ facientibus, prædictum Mundiburdium constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram Episcopo & advocato ejus, quos ejusdem loci Episcopus elegerit: insuper etiam bannum nostrum & monetam, teloneumque, sive macellum publicum ibi construi licere, & quicquid ad nostram potestatem pertinere videbatur, eidem ecclesiæ donavimus. Quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit, pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ, ad stipendia pauperum & luminaria continuanda, concessimus, & per se Episcopus in omnibus rebus suis, nostro fideliter pareat imperio, & sub nostra constet defensione, uti ceteræ Regnorum nostrorum ecclesiæ & Episcopi, quatenus ipsos fratresque ejusdem loci, pro vobis Dominum melius & jugiter orare delectet. Concessimus quoque eisdem fratribus, licentiam eligendi inter se pastorem dignum & idoneum, salvo tamen Regis, sive Imperatoris consensu, & ut hoc nostri Mundiburdii & concessionis præceptum firmius, magisque inconvulsum cunctis credatur, hanc cartam inscribi jussimus, Sigilloque nostro signatam, manu propria subtus firmavimus. Signum Domini Henrici Regis invictissimi, Guntherus Cancellarius, vice Willigisi Archicappellani recognovit. Datum IIII. idus Marnii indictione VII. Anno Dominicæ incarnationis MVIIII. Anno vero Domini Henrici secundi regnantis VII. Actum Drutmaniæ feliciter, Amen.

Conradus concedit Episcopo forestium & jus venandi.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Chonradus divina favente clementia Romanorum Imperator, Augustus, omnibus Christi nostrique fidelibus, notum esse volumus: Qualiter Sigibertus, Mindensis Ecclesiæ Episcopus, nostram adiit Celsitudinem, hoc supplicans, quatenus nos quoddam forestium, sui scilicet juris, per imperiale nostri præceptum, forestrari faceremus, hoc ipsum forestrum incipit, ubi linderinus flumen Wesera influit, & sursum contra ejusdem rivi decursum, usque ad villam Liusa dictam, ad illum locum, ubi Luzilursone rivus influit rivum lume, & sursum, contra illius rivi decursum, usque ad villam, halle dictam, ad illum locum, ubi publica strata iter super ipsum præbet rivum, & in ipsa publica strada, usque ad locum puregriffe dictum, ubi terminus est Barrochiarum Mindensis ecclesiæ, & hildeneshemensis, & inde per directum, usque ad Wabecbe fluvium, qui prædicta discernit Episcopia, & sursum, contra illius riui decursum, usque ad cacumen montis, Vogilari dicti, & per totum ejusdem montis occidentale

cidentale cacumen, contra villam Rena dictam; & inde in fluvium Wyscra, & per ejus descensum, medium usque ad illum locum, ubi prænominatus Linnerinus idipsum influit flumen, hujus Venerabilis Episcopi desiderium, ob interventum ac petitionem caræ contoralis nostræ; Gisale, Imperatricis videlicet Augustæ, nec non & amantissimæ nostræ prolis Henrici Regis, perduximus ad effectum. Proinde Imperiali præcipimus auctoritate: ut nullus in eodem forestro venationis exercitium, præter prædictæ ecclesiæ Episcopi consensum, agere præsumat. Et ut hoc nostræ Donationis præceptum stabilius ac firmius omni permaneat ævo, hanc paginam inde conscriptam propriaque manu corroboratam, sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Signum Domini Chonradi Romanorum Imperatoris invictissimi, Burchardus Cancellarius, vice Pardonis Archicappellani, recognovit. Data VI. Idus Julii, Anno Dominicæ incarnationis MXXXIII. indictione prima, Anno autem Domini Conradi secundi regnantis IX. Imperii vero VII. Actum Mersiburg feliciter, Amen. 736

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex: Si piis petitiones sacerdotum, quas nostris auribus infuderint, pro utilitatibus Ecclesiarum suarum, ob divinum amorem efficaciæ, damus ad præsentem vitæ & Regni nostri statum, & æterna beatitudinis præmia capienda, id nobis liquido profuturum esse credimus. Quapropter omnium fidelium nostrorum præsentium & futurorum noverit industria, quomodo nos fideli nostro Miloni, venerabili Episcopo & Ecclesiæ Mindensi, cui ipse præsidet, ob devotum servitium, quod pio animo nobis sæpius exhibuit, in proprium dedimus Forestros nostros, Huculinbago & Stioringewald, nominatos. Et insuper ob interventum & comprobationem fidelium nostrorum, Bernardi videlicet Ducis, & fratris sui Luitgeri, atque Ailhardi Comitis, aliorumque comprovincialium suorum, supradicto Episcopo & ejus Ecclesiæ, dedimus sylvam, Suntel vocatam, quantum ex occidentali parte fluminis, quod Wesera nuncupatur, sui Episcopatus spatium comprehendit, ea videlicet ratione, ut nulla deinceps persona, magna vel parva, in prædictis forestris, aut sylva superius jam nominata, venari seu capere præsumat, aliquam feram vel bestiam, sine licentia & consensu ipsius jam dicti Milonis, honorandi præsulis, & ejus successorum, sed prædicti foresti, & suprascripta sylva, sub perpetuo jure, vinculis Episcopi, & ejus successorum futurorum consistat, & ut hæc nostræ donationis autoritas de hinc firma permaneat, hoc præceptum inde conscriptum, sigilli nostri impressione signari jussimus, manuque nostra, ut infra videtur, corroboravimus. Signum domini Ottonis Regis, Hildebaldus Episcopus & Cancellarius, vice Willigisti Archiepiscopi, recognovit. Data V. Idus Septembris Anno Dominicæ incarnationis DCCCCXCI. indictione V. Anno autem tertii Ottonis regnantis VIII. Actum Brandenburg feliciter, Amen.

III. Privilegium tertium Ottonis tertii Imp.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Chonradus, clementia divina favente, Romanorum Imperator Augustus: Noverit omnium sanctæ Ecclesiæ Dei fidelium, nostrorumque præsentium ac futurorum industria, qualiter nos ob interventum & petitionem dilectæ conjugis nostræ, Gisilæ Imperatricis Augustæ, & amantissimæ nostræ prolis Heinrici Regis, nec non Brunonis, Augustensis venerabilis Episcopi, fideli nostro Sigiberto, Mindensi Episcopo & Ecclesiæ, cui ipse Deo dante præsidet, in honore sancti Petri principis Apostolorum, & sancti Gorgonii martyris Christi constructæ, quandam sylvam, sitam singulariter in proprietate prædiorum ejusdem Mindensis Ecclesiæ, & in pago Entergowi, in comitatu vero Bernardi Ducis, cum consensu & collaudatione præfati Ducis Bernardi, & sui fratris

IV. Privilegium quartum Conradi Salici Imp.

tris Dietmari, cæterorumque civium in eadem ſylva, usque modo communionem venandi habentium in ſylvis, campis, & paludibus inter flumina Offenbeke & Alerbeke, usque in medium flumen Wermnnen, & inde usque ad Notthſulere campen, ad curtem pertinens, Sulegon nnminatam, fnreſtrari conceſſimus, & banni nnſtri diſtrictu circumvallavimus, ea videlicet ratione, ut nemo ulterius in eodem foreſto absque prælibati Epiſcopi ſuorumque ſucceſſnrum licentia, poteſtatem habeat venandi, ſagittandi, retia aut laqueos ponendi, aut ullo ingenio feras decipiendi, quæ merito ſub jure banni continentur. Si quis autem hujus nostri Imperialis præcepti temerarius vinlatnr extiterit, ſciat ſe Epiſcopo & ſuo advocato banni nnſtri ſummam cnmpoſiturum. Et ut hoc verius credatur, diligentiusque per futura annorum curricula obſervetur, hanc cartam inde conſcriptam ſubtusque manu propria robnratam, ſigilli nnſtri impreſſione juſſimus inſigniri.

737

Signum dnmini toris Auguſti, chicapellani, rectinne XII. Anautem Domini ſecundo. Actum

Chonradi, invictiſſimi Romanorum Imperatoris Auguſti, Oudalricus Cancellarius, vice Aribonis Archicapellani, recognovit. Data III. Calendas Aprilis, Indictinne XII. Anno Dnminicæ incarnationis M. XXIX. Annn autem Domini Conradi ſecundi regnantis V. Imperii vero ſecundo. Actum Ratiſpone.

V. Privilegium quintum Heinrici tertii vel nigri Cæſaris.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Rex, omnium fidelium noſtrorum tam præſentium quam futurorum cognnſcat induſtria, qualiter Brunn, Epiſcopus Sanctæ Mindenſis Ecclesiæ, in honore Sancti Petri principis Apoſtolorum, & Sancti Gorgnnii conſtructæ, in nnſtram attulir præſentiam piiſſimorum anteceſſorum noſtrorum Regum vel Imperatorum ſcripta, in quibus continebanrur, qualirer ipſius præfatæ Eccleſiæ res, cum omnibus in ipſis rebus cnnſiſtentibus, ſub illnrum receperunt Mundiburdio ac defenſione, precatusque eſt Serenitatem noſtram, ur hoc ipſum à noſtræ regalis poteſtatis conſenſu fieri non recuſaremus. Nos autem ob amorem Dei, noſtræque animæ remedium, nec nnn pro Regnorum ſtabilitate, prædeceſſorum noſtrnrum mores ſequentes, & ejus benignitati aſſentientes, ita fieri decrevimus, præcipientes ergo, ur nullus Judex publicus, vel quislibet, & ex judiciaria poteſtate, in Eccleſias aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones jam dictæ Eccleſiæ, quas nunc infra ditionem Regni noſtri legibus poſſidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas vnluerir augeri, ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, manſiones vel paradas faciendas, aut fidejuſſnres tollendns, aur hnmines ipſius Eccleſiæ francos liberos & Eccleſiaſticos, litones, maalman vel ſervos, cujuslibet conditionis, ſeu colonos, contra rationem diſtringendos, nec ullas redibitiones vel illicitas occaſiones requirendas, ulln unquam rempore ingredi audeat, aut bannum, ſive heribannum, ſeu ea, quæ ſupra memnrata ſunt, ab illis penitus exigere præſumat, hominibus qunque famulatum ejusdem Eccleſiæ facientibus, prædictum Mundiburdium conſtituimus, ut etiam coram nulla judiciaria poteſtate examinentur, niſi cnram Epiſcopo & advocatis ejus, quns ejusdem lnci Epiſcnpus elegerit: inſuper etiam bannum noſtrum & monetam, telneumque, ſive macellum publicum ibi conſtrui licere, & quicquid ad noſtram pnteſtatem pertinere videbatur, eidem Eccleſiæ dnnavimus, quicquid vero fuſius exinde ſperare potuerit, pro æterna remuneratinne dictæ Eccleſiæ ad ſtipendia pauperum & luminaria continuanda conceſſimus, & per ſe Epiſcopus cum omnibus rebus ſuis noſtro fideliter pareat Imperio, & ſub nnſtra cnnſtet defenſione, uti cæteræ regnorum noſtrnrum Eccleſiæ & Epiſcopi, quatenus ipſum fratresque ejusdem loci pro nobis Dnminum melius & jugirer orare delectet. Conceſſimus quoque eisdem fratribus licentiam, eligendi inter ſe paſtnrem dignum & idoneum, ſalvo tamen Regis, ſive Imperatoris conſenſu. Et ur hoc noſtri Mundiburdii & conceſſionis præceptum firmius magisque

que inconvulsum cunctis credatur, hanc chartam inscribi jussimus, sigilloque nostro signatam, manu propria subtus firmavimus. Signum domini Henrici tertii Regis invictissimi, Theodoricus Cancellarius, vice Bardonis, archicappellani, recognovit. Data X. Calendas Julii, Anno Dominicæ incarnationis M. XXXIX. indictione VII. Anni autem domini Heinrici tertii ordinationis XI. regnantis autem I. Actum Anternacho feliciter. Amen.

738 *VI. Privilegium sextum Othonis secundi Imp.*

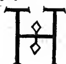
In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente Clementia Imperator Augustus: Notum sit omnium industriæ, fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum, quia noster fidelis Milo, Mindensis Ecclesiæ Episcopus, nostram humiliter adiit Clementiam, quatenus eidem Ecclesiæ, quæ est in honorem Beati Petri, principis Apostolorum, & sancti Gorgonii martyris constructa, & nostræ Imperiali providentiæ commissa, quicquid ibidem nostræ Regiæ potestati legaliter subjaceret, hoc est, bannum nostrum, & ut monetam, macellumque publicum ibi construi liceret, concederemus. Nos itaque piis ejus supplicationibus assensum præbentes, præfati fidelis nostri Præsulis continuæ devotionis fidelitatem attendentes, & ob reverentiam Sanctorum, mercedisque futuræ gratiam considerantes, bannum nostrum, teloneumque & quicquid hactenus ad nostram potestatem pertinere videbatur, Mindensi Ecclesiæ donavimus, & de nostro jure & dominio, & ejus jus & Dominium ea ratione transfundimus, ut perenniter pro nostræ animæ remedio unus presbyter talem præbendam, ut quisque fratrum in eodem Monasterio Deo famulantium ordinatus accipiat, & tam prædictus Episcopus, quam sui successores in posterum habeant, teneant, firmiterque per futura secula possideant, & ut nullus judex publicus, vel alicujus potestas personæ, quicquam districtionis vel commutationis huic largitioni ingerere liceat, sed sub ipsius Episcopi, & ejus successorum munitione vel tuitione, & advocatorum, quibus committere voluit, consistat. Et ut hoc nostræ largitionis præceptum inconvulsum permaneat, manu propria subscribendo firmavimus, & sigilli nostri impressione signiri jussimus. Signum Domini Ottonis Imperatoris Augusti, Egbertus Cancellarius ad vicem Willigisi Archicapellani notavi. Datum XIIII. Kalendas Aprilis, Anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXXXVI. indictione tertia, Anno vero Regni Domini Ottonis XVI. Imperii X. Actum Threke.

VII. Privilegium septimum Othonis secundi Imp.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina præordinante dispositione Imperator Augustus. Cum celsitudinis nostræ dominatui condignum videatur, honestis ac piis benigniter obsequi monitionibus ac petitionibus, & maxime, quando ob divinæ augmentum culturæ nostram supplicatur aliquis ac monet Serenitatem, omnium cupimus patefieri industriæ fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum, qualiter nos commonente ac suppliciter rogante fideli nostro Mandrado presbytero, talem proprietatem, qualem ipse in pago Lidbetegone, & in Comitatu Bernardi Comitis situm, quoquo modo sibi in proprium acquisivit, quod lege in nostrum Jus ac ditionem Imperatoriam redit, nostræ potentia auctoritatis, ad Ecclesiam Mindensem, sancti Petri principis Apostolorum honori dicatam, in proprium ac perpetuum usum pro animæ nostræ remedio, ac Imperii stabilitate tradidimus, firmiterque donavimus, cum utriusque sexus mancipiis, ædificiis, terris, cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, rebus etiam ecclesiasticis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, & cum omnibus jure legaliterque ad idem prædium pertinentibus,

bus, tali rationis tenore, ut hæc omnia ad eandem Ecclesiam sancti Petri Apostoli, eodem modo, uti cæteræ res, ad Ecclesias Dei à Regibus & Imperatoribus datæ, perpetuò deserviant. Et ut hoc nostræ traditionis præceptum firmius stabiliusque cunctis perpetuo credatur, hanc chartam inscribi jussimus, & anuli nostri impressione signatam, manu propria subtus eam corroboravimus. Signum Domini Ottonis magni, Imperatoris Augusti, Folgmarus Cancellarius, vice Willigisi Archicapellani, notavi. Datum XIIII. Kal. Martii, Anno Dominicæ incarnationis nongintesimo septuagesimo quarto, indictione II. Anno II. Regni Domini Ottonis XIIII. Imperii VII. Actum Noviomago.

VIII. Privilegium octavum Henrici III. Imp. 739

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina faventeclementia Romanorum Imperator Augustus: Omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurorum cognoscat industria, qualiter Bruno, Episcopus sanctæ Mindensis Ecclesiæ, in honore sancti Petri Apostolorum principis constructæ, in nostram attulit præsentiam piissimi nostri genitoris, Chonradi Imperatoris Augusti, cæterorumque antecessorum nostrorum Regum vel Imperatorum scripta, in quibus continebantur, qualiter ipsius præfatæ Ecclesiæ res, cum omnibus in ipsis rebus consistentibus, sub illorum receperunt Mundiburdio ac defensione, precatusque est Serenitatem nostram, ut hoc ipsum à nostræ Imperialis potestatis consensu fieri non recusaremus: Nos autem ob amorem Dei, nostræque animæ remedium, necnon pro regnorum stabilitate, prædecessorum nostrorum & paternos mores sequentes, & ejus benignitati assentientes, ita fieri decrevimus, præcipientes ergo, ut nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem Regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri, ad caussas audiendas, vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ, francos, liberos & Ecclesiasticos, litones, maalman vel servos cujuslibet condicionis, seu colonos contra rationem distringendos, nec non ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum sive heribannum, seu ea, quæ supra memorata sunt, ab illis penitus exigere præsumat, hominibus quoque famulatum ejusdem Ecclesiæ facientibus, prædictum Mundiburdium constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram Episcopo & advocatis ejus, quos ejusdem loci Episcopus elegerit, insuper & bannum nostrum & monetam, teloneumque, sive macellum publicum ibi construi licere, & quicquid ad nostram potestatem pertinere videbatur, eidem Ecclesiæ donavimus, quicquid vero Fiscus exinde sperare potuerit, pro æterna remuneratione dictæ Ecclesiæ, ad Stipendia pauperum & luminaria continuanda, concessimus. Et per se Episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat Imperio, & sub nostra constet defensione, ut cæteræ Regnorum nostrorum Ecclesiæ & Episcopi, quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis Dominum melius & jugiter orare delectet. Concessimus quoque eisdem fratribus licentiam eligendi inter se pastorem dignum & idoneum, salvo tamen Regis sive Imperatoris consensu: Et ut hoc nostri Mundiburdii & concessionis præceptum firmius magisque inconvulsum cunctis credatur, hanc cartam inscribi jussimus, sigilloque nostro signatam manu propria subtus firmavimus. Signum Domini Heinrici Regis invictissimi, secundi Romanorum Imperatoris Augusti, Wintherius Cancellarius, vice Bardonis Archicancellarii, recognovi. Data XIII Calend. Augusti, Anno dominicæ incarnationis M.XLIX. indictione I. Anno autem domini Heinrici tertii Regis, secundi Imperatoris, ordinationis ejus XX. Regnantis quidem X. Imperantis autem II. in nomine Domini. Actum Mindo feliciter. Amen.

In

IX. Privilegium nonum Othonis III. Imp.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Imperator Augustus: Omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum cognoscat industria, qualiter vir venerabilis, nomine Milo, Episcopus scilicet Ecclesiæ, constructæ in honore sancti Petri, principis apostolorum, in loco, qui dicitur Mindino, attulit in nostram præsentiam piissimi genitoris nostri, Imperatoris Augusti, cæterorumque antecessorum nostrorum, Regum vel Imperatorum conscripta, in quibus continebantur, qualiter ipsius præfatæ Ecclesiæ res cum omnibus ipsis rebus consistentibus sub illorum receperunt Mundiburdio, precatusque est Serenitatem nostram, ut hoc ipsum à nostræ Imperialis potestatis consensu fieri non recusaremus: Nos autem ob amorem Dei, & remedium animæ nostræ, necnon & pro regnorum stabilitate, paternos mores sequentes, & ejus benignitati assentientes, ita fieri decrevimus: Præcipientes ergo, ut nullus Judex
publicus vel quislibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca vel agros seu re- 740
liquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri, ad causas audiendas vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius ecclesiæ, litos, vel cujuslibet conditionis servos, contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones vel illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat, hominibus quoque famulatum ejusdem monasterii facientibus, prædictum Mundiburdum nostrum constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur: nisi coram Episcopo & advocato, quem ejusdem loci Episcopus elegerit, quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit, pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria continuanda concessimus. Et per se Episcopus nunc omnibus rebus suis nostro fideliter pareat Imperio, & sub nostra constet defensione, uti cæteræ Regnorum nostrorum Ecclesiæ & Episcopi, quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis Dominum melius jugiterque exorare delectet. Concessimus etiam eisdem fratribus licentiam eligendi pastorem inter se, qualemcunque voluerint, ita tamen, si talis inter eos inveniatur, qui vita & moribus probatus habeatur. Et, ut hoc nostri Mundiburdii & concessionis præceptum firmius magisque inconvulsum cunctis credatur, hanc chartam inscribi jussimus, annuloque nostro signatum, manu propria subtus firmavimus. Signum domini Ottonis, magni & invictissimi Imperatoris Augusti, Willigisus Cancellarius, vice Rodberti Archicappellani, subscripsit. Data XII. Kalendas Aug. Anno incarnationis Dominicæ DLXXIIII. indictione 1. Anno regni Domini Ottonis XIII. Imperii VI. Actum Aquisgrani.

X. Privilegium decimum Conradi Salici Imp.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Chonradus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus, omnium fidelium nostrorum, tam præsentium & futurorum cognoscat industria, qualiter Sigibertus, Episcopus sanctæ Mindensis Ecclesiæ, in honore sancti Petri Apostolorum principis constructæ, in nostram attulit præsentiam, piissimorum antecessorum Regum vel Imperatorum scripta, in quibus continebantur, qualiter ipsius Ecclesiæ res, nunc omnibus in ipsis rebus consistentibus, sub illorum receperunt Mundiburdio ac defensione, precatusque est Serenitatem nostram, ut hoc ipsum à nostræ Regalis potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem Dei, nostræque animæ remedium, nec non pro regnorum stabilitate, prædecessorum nostrorum mores sequentes, & ejus benignitati assentientes, ita fieri decrevimus, præcipientes ergo, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem Regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas vo-

luerit augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ francos, liberos & Ecclesiasticos litones, maalman vel servos, cujuslibet conditionis, seu colonos contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum sive heribannum, seu ea, quæ supra memorata sunt, ab illis penitus exigere præsumat, hominibus quoque famulatum ejusdem Ecclesiæ facientibus, prædictum Mundiburdium constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram Episcopo & advocatis ejus, quos ejusdem loci Episcopus elegerit.

Insuper etiam bannum nostrum, & monetam, teloneumque, sive macellum publicum ibi construi licere, & quicquid ad nostram potestatem pertinere videbatur, eidem Ecclesiæ donavimus, quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit, pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria continuanda concessimus.

Et per se Episcopus nunc omnibus rebus suis nostro fideliter pareat imperio,
741 & sub nostra desistat defensione, ut cæteræ Regnorum nostrorum Ecclesiæ & Episcopi, quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis Dominum melius & jugiter orare delectet. Concessimus quoque eisdem fratribus licentiam, eligendi inter se pastorem dignum & idoneum, salvo tamen Regis sive Imperatoris consensu. Et ut hoc nostri Mundiburdii & concessionis præceptum firmius magisque inconvulsum cunctis credatur, hanc chartam inscribi jussimus, sigilloque nostro signatam, manu propria subtus firmavimus. Signum Domini Chonradi,

invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti, Odolricus Cancellarius, ad vicem Aribonis Archicapellani recognovit. Data XII. Kalendas Maji, indictione XIII. Anno Dominicæ Incarnationis M. XXXI. Anno autem Domini Conradi secundi Regnantis VII. Imperio vero V. Actum Noviomago.

XI. Privilegium II. Henrici quarti Imp. In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente Clementia Rex, omnibus Christi nostrique fidelibus tam futuris quam præsentibus notum esse volumus, qualiter Egelbertus, Episcopus sanctæ Mindonensis Ecclesiæ, in honore sancti Petri Apostolorum principis constructæ, in nostram attulit præsentiam piissimi nostri genitoris, Henrici Imperatoris Augusti, cæterorumque antecessorum nostrorum, Regum vel Imperatorum scripta, in quibus continebatur, qualiter ipsius præfatæ Ecclesiæ res, cum omnibus in ipsius rebus consistentibus, in illorum receperunt Mundiburdium ac defensionem, precatusque est Serenitatem nostram, ut hoc ipsum à nostræ potestatis consensu fieri non recusaremus.

Nos autem, ob amorem Dei, nostræque animæ remedium, nec non pro regnorum nostrorum stabilitate, prædecessorum nostrorum & paternos mores sequentes, & ejus benignitati assentientes, ita fieri decrevimus, præcipientes, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca vel agros, seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem Regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, mansiones vel paradas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ, francos, liberos & Ecclesiasticos, litones, maalman, vel servos cujuslibet conditionis, seu colonos, contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum sive heribannum, seu ea, quæ supra memorata sunt, ab illis penitus exigere præsumat.

Hominibus quoque eidem Ecclesiæ famulantibus, prædictum Mundiburdium constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram Episcopo & advocatis ejus, quos ejusdem Ecclesiæ Episcopus elegerit, insuper

& ban-

& bannum nostrum, & monetam, teloneumque, sive macellum publicum ibi construi licere, & quicquid ad nostram potestatem pertinere videbatur, eidem Ecclesiæ donavimus: quicquid vero fiscus exinde sperare potuerit, pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria continuanda concessimus. Et per se Episcopus nunc omnibus rebus suis nostro fideliter pareat imperio, & sub nostra constet defensione, uti cæteræ regnorum nostrorum Ecclesiæ & Episcopi, quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis Dominum melius & jugiter orare delectet.

Concessimus quoque eisdem fratribus licentiam, eligendi inter se pastorem dignum & idoneum, salvo tamen Regis, sive Imperatoris consensu. Et ut hæc nostra Regalis confirmatio stabilis & inconvulsa omni permaneat ævo, hanc cartam inde conscribi, manuque propria corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Signum Domini Henrici quarti Regis, Gebebardus Cancellarius, vice Lintpaldi Archicancellarii, recognovi. Data est VI. Calendas Augusti, Anno dominicæ incarnationis M. LIX. Indictione XII. Anno autem ordinantis Domini Heinrici Regis IV. VI. Regni II. III. Actum Polide, in Dei nomine feliciter. Amen. 742

Fredericus, Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, Sanctæ Mindensi Ecclesiæ, honesto & venerabili clero universo, & ejusdem Ecclesiæ fidelibus, tam nobilibus, quam liberis & ministralibus omnibus, gratiam suam & omne bonum. Cum justum & honestum sit, quod omnis, qui principatum administrat, principatus officia non negligat: Ideo nos, quantum longa & gravis occupatio nostra & importuna bellorum tempestas patitur, & in quantum illa benignissima autoris omnium pietas cooperari dignabitur, paci omnium Ecclesiarum provideri cupimus & intendimus. Eas vero, quas nobis devotiores, & imperio ad serviendum promptiores cognoscimus, plus cæteris honorare debemus & volumus. Inde igitur est, quod Mindensi Ecclesiæ, quæ devotum obsequium cum syncera & devota hactenus nobis fidelitate exhibuit, favorabili & sereno gratiæ amplexamur affectu, pro rogatu & voluntate fidelis & dilecti nostri Annonis Episcopi nostri, maxime cogente nos rigore justitiæ, quæ nulli neganda est, nobis & omnibus comprovincialibus nostris hanc Majestatis nostræ dirigimus paginam Imperatoriæ.

XII. Privilegium duodecimum Friderici I. Imp.

Itaque Majestatis nostræ auctoritate districte præcipimus, & observari omnino volumus, ne ullus Comes vel advocatus, nobilis vel ministralis, servus aut liber, Canonicis in domibus, & areis claustralibus & sacerdotalibus, in domibus & areis dotalibus, aliquas omnino injurias irrogare præsumat, & ne aliquis ex his, quos prætaxavimus, in prædictis domibus & areis aliquid sibi juris addicat. Si quis autem hujus tam districtæ, quam justæ præceptionis nostræ violator extiterit, præsumptuosum ipsum Majestatis Imperatoriæ reum constituimus. Ne autem quis putet, quod in hac tam rationabili quam necessaria pacis ecclesiasticorum roboratione, steterit pro ratione voluntas, & magis præsentia & instantia Domini Episcopi, quam justitia voluerit, hoc nobis contestando scribimus, quod prædictam sententiam Endericus Marchio de Lusiz, in Palatio nostro apud Cremonam, approbantibus Imperii nostri principibus, edidit.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Rex, quicquid ad utilitatem Sanctarum Dei ecclesiarum, sacerdotes Christi venerando & eorum petitionibus assensum præbendo, conferimus ad quietum temporalis regni statum, & ad perpetuæ beatitudinis augmentum, tam nobis quam parentibus nostris profuturum sine dubio credimus. Quapropter nosse volumus,

XIII. Privilegium decimum tertium Henrici IV. Imp.

volumus, induſtriam omnium Dei noſtrique fidelium, tam futurorum quam præſentium, qualiter nos ob interventum ac petitionem fidelium noſtrorum, ſcilicet Annonis Colonien. Archiepiſcopi, Adelbarti Hammaburgenſis Archiepiſcopi, Engelhardi Magadeburgen. Archiepiſcopi, Burchardi Halvirſteden. Epiſcopi, & maxime ob juge & fidele ſervitium Egilberti Mindenen. Epiſcopi, eidem Eccleſiæ curtem veſtram, quæ vocatur Lashuggeri, in pago augeri dicto, in Comitatu Ottonis Ducis, ad reſtituendum damnum, quod præfatæ Eccleſiæ peccatis exigentibus, in noſtra præſentia, per incendium contigit, cum omnibus ſuis appendentiis, id eſt utriusque ſexus mancipiis, areis, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, terris, cultis & incultis, aquis, aquarumque decurſibus, molendinis, molis, piſcationibus, ſilvis, venationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, cum omni utilitate, quæ ullo modo inde provenire poterit, in proprium tradidimus, ea videlicet ratione, ut prænominata Eccleſia hoc Regiæ noſtræ munificentiæ donum, omnium mortalium contradictione remota, perpetualiter poſſideat, & æternæ beatitudinis præmia, tam nobis, quam parentibus noſtris fidelibus, vivis ſive defunctis, obtineat. Et ut hæc noſtra regalis traditio ſtabilis & inconvulſa per ſuccedentium momenta temporum permaneat, hanc cartam inde conſcriptam, manu propria, ut infra videtur, corroborantes, ſigilli noſtri impreſſione

743 juſſimus inſigniri. Signum Domini Henrici IIII. Regis Fredericus Cancellarius, vice Sigefridi Archicancellarii recognovi. Data XVI. Calend. Auguſti, Anno Dominicæ incarnationis MLXIII. Indictione prima, Anno autem Domini Henrici quarti Regis ordinatione III. Regni vero VI. Actum Goslarie in Dei nomine feliciter, Amen.

XIV. Privilegium decimum-quartum Conradi Salici Imp.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divina favente Clementia Rex. Omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam & futurorum, perpendat univerſitas, qualiter Sigebertus, ſanctæ Minden. Eccleſiæ Præſul venerandus, noſtram regalem ſupereminentiam humiliter adiit, atque interventu noſtrorum fidelium, inprimis dilectiſſimæ conlectalis noſtræ Giſile, Dei gratia Reginæ, nec non Aribonis Megentiacenſis Archiepiſcopi, Pelegrini Colonienſis Archipræſulis, Hunfridi Pardenopolitanæ ſedis Archiepiſcopi, Unwani Bremenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, Brunonis Auguſtenſis Epiſcopi, Wiggeri Fardenſis Epiſcopi, Bernardi ducis Sifridi, & Hermanni Comitum, Prædium quoddam, Kemnium nuncupatum, donari ſibi atque mancipari rogavit, quorum in commune jam coadjuvante voce, petitioni ob amorem Dei, noſtræque remedium animæ, ac ſtatum Regni, libenti animo aſſenſum præbentes, prædium jamdictum in Kemnium, in pago Valim collocatum, & in Comitatu Dancinari Comitis, cum omnibus ſuis pertinentiis, mancipiis, agris, pratis, paſcuis, ſylvis, molendinis, aquis, aquarumve decurſibus, exitibus & reditibus, cultis & incultis, acquiſitis & acquirendis, ſæpe jamdictæ Sanctæ Mindenſis Eccleſiæ, ſuisque per ſucceſſus temporum proviſoribus, per in temporis inibi commorantes, ante altare Sancti Petri, Apoſtolorum principis, ſanctique Gorgonii martyris, manu ad manum donavimus ac perpetuo poſſidendo, in proprium tradidimus. Quapropter ſæpe jamdictum prædium, cum omnibus illuc rite pertinentibus, ſub noſtrum Mundiburdium ac defenſionem accipimus, ut etiam coram nulla judiciaria poteſtate examinentur, niſi coram Mindenſium Epiſcopo, & advocatis ejus, quos ipſe elegerit. Et ut hoc noſtræ donationis

donationis ac Mundiburdii præceptum firmius magisque inconvulsum cunctis credatur, hanc cartam inscribi jussimus, sigilloque nostro signatam, manu propria subtus firmavimus. Signum Domini Conradi gloriosissimi Regis, Odalricus Cancellarius, vice Arebonis Archicapellani, recognovi. Data IV. Non. Maji, indictione octava, Anno Dominicæ incarnationis MXXV. Anno vero Domini Conradi II. Regis I. Actum Ratisponæ.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus sextus, divina favente Clementia Romanorum Rex Augustus, innatæ nobis pietatis clementia, nostram regalem inducit & exhortatur Celsitudinem, Ecclesiæ promotioni & utilitati in tendere, & tam eas quam earum prælatos honorare, partemque juris Imperii in eos transfundere. *XV. Privilegium decimumquintum Henrici VI. Imp.*

Cum igitur Argentifodina, quæ est in Episcopatu Mindensi constituta, ad jura pertineat Imperii, & inter Regalia nostra sit computata: Notum fieri volumus universis Imperii fidelibus, præsentibus & futuris, quia nos fideli nostro Episcopo Mindensi & Ecclesiæ suæ, nec non & omnibus successoribus suis, in perpetuum concessimus & regali auctoritate confirmamus, *duas partes ejusdem Argentifodinæ, cum omni fructu*, & jure exinde rationabiliter proveniente, *tertiam vero partem totius Argentifodinæ, & totius fructus sive juris exinde provenientis, sive ex divina, quæ in aliis locis*, recipi solet, sive ex jurisdictione, vel judicio, vel alio quocunque modo proveniat, nobis totaliter & integre salvam esse volumus, & quietam conservari. *Donatio argentifodinæ ab Henrico VI. Imperatore Episcopo & Ecclesiæ Mindensi facta.*

Ut autem nostræ sublimitatis concessio & confirmatio rata & inconvulsa perpetuo permaneat, præsentem inde cartam conscribi jussimus & Majestatis nostræ sigillo communiri statuentes, & auctoritate Regia firmiter præcipientes, ut nullus Archiepiscopus, Episcopus, nullus Dux, nullus Marchio, nullus Comes, nullus Nobilis, nulla denique persona humilis vel alta, secularis vel ecclesiastica, hujus nostræ concessionis & confirmationis paginam audeat violare. Si quis autem hoc temerario ausu attentaverit, in ultionem temeritatis suæ centum libras auri puri componat, medietatem cameræ nostræ, reliquam vero prædicto Episcopo & Ecclesiæ. Testes hujus rei sunt, Henricus de Nernesen, Arnoldus de Hornebert, Hunifredus de Valckensteine, Heinricus de Litt, Camerarius Waltherus, Comes de sano, Godeboldus Comes Senegaliensis, & alii plures. Datum apud Nannensteine, Anno Domini MCLXXXIX. Indictione VIII. XII. Calend. Aprilis. 744

Wilhelmus, Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus, honorabilibus viris, decano & capitulo, ministrialibus, infeudatis Vasallis, & hominibus Ecclesiæ Minden, dilectis fidelibus suis, gratiam suam & omne bonum. Dignum est & consentaneum rationi, ac regiam condecet Majestatem, ut illorum commodis & promotionibus quadam regalis munificentiæ gratia & favere benignius intendamus, qua per se & suos erga promotionem & exaltationem nostram vigilantius elaborant. Cum itaque sicut audimus, venerabilis vir Wedekindus, Ecclesiæ Minden. Præpositus, dilectus consanguineus & capellanus noster, cui nobilitas generis, morum honestas, & alia laudabilia merita suffragantur, à decano & capitulo ejusdem Ecclesiæ, Spiritus sancti gratia invocata, in Episcopum & Pastorem ejusdem Ecclesiæ unanimiter sit electus, ne bona ejusdem Ecclesiæ, quam in nostram & Imperii protectionem recepimus specialem, hostili lacerentur incursu & improborum insultibus dissipentur, *regalia & administrationem bonorum temporalium ipsius Ecclesiæ sibi concedimus de benignitate Regiæ Majestatis, ut de cetero tamquam princeps Imperii, bona ipsius Ecclesiæ administret, ordinet & dispenset*, prout melius ad utilitatem ipsius Ecclesiæ videbitur expedire: vobis universis & singulis auctoritate Regia firmiter injungentes, ut sibi tamquam nostro Episcopo *XVI. Privilegium decimumsextum Vuilhelmi Cæsaris.*

in

in omnibus, quæ ad ipsum pertinent, plenius intendatis; nos vero tenore præsentium districtius inhibemus, ne quis ipsum in administratione hujusmodi super bonis ipsis impedire audeat vel etiam molestare, quod qui facere præsumserit, gravem Celsitudinis nostræ offensam se noverit incursurum, & in reatus sui pœnam centum marcas auri fisco nostro componat. Datum Brunswig VI. Idus Septembris Indictione XI. Anno Domini MCCLIII.

XVII. Privilegium decimumseptimum Conradi Suevi Cæsaris, qui Friderici II. filius fuit.

Conradus, divi Augusti Imperatoris Friderici II. filius, Dei gratia Romanorum in Regem electus semper Augustus, & hæres regni Hierusalem, universis paginam præsentem inspecturis dilectis fidelibus suis, gratiam suam & omne bonum. Constitutus in præsentia nostræ Celsitudinis Joannes, venerabilis Minden. Episcopus, dilectus princeps noster, per sententiam inquisitam, obtinuit coram nobis, quod omnia sibi jure vacarent officia, ad Episcopatum pertinentia, præter illa quatuor principalia, quæ secundum constitutionem generalem & communem justitiam sunt excepta. *Præterea eidem concessimus potestatem constituendi duo oppida, quod vulgo Wichbelede appellatur, ubicunque eadem in sua diœcesi duxerit construenda.* Nihilominus etiam concedimus & donamus eidem libertatem in altero illorum oppidorum gravem monetam cudendi, sine gravi præjudicio juris alieni. Ad quarum donationum omnium evidentiam, præsentem literam sibi dari fecimus, sigilli nostri munimine roboratam. Datum apud Hagen tertio Julii, quinta decima indictione.

Privilegium monetæ, cudendi pecuniam.

XVIII. Privilegium decimum octavum Vuilhelmi Cæsaris.

Wilhelmus, Dei gratia, Romanorum Rex semper Augustus, universis sacri Imperii fidelibus, præsentes literas inspecturis, gratiam suam & omne bonum. Cum in procellæ dignitatis honore nos protulerit exaltator humilium, & sceptrum Romani Regni, palmamque victoriæ nobis divina dispositione commiserit, Ecclesias & personas Ecclesiasticas, ad imitationem nostrorum prædecessorum Imperatorum & Regum, tanto libentius tantoque liberalius debemus prosequi favore gratiæ specialis, quanto clariori præsagio dignitatem hujusmodi de cœlesti suscepimus
745 voluntate. *Cum itaque illustris vir, Albertus Dux Saxoniæ, carissimus Princeps & affinis noster, comitiam liberorum in Steinvvede, Haddenbusen & Borchere, quam à nobis & Imperio tenebat in feudo*, ad petitionem Venerabilis W. Mindensis Episcopi, dilecti principis nostri, per suas patentes literas nostro culmini duxerit resignandum, Nos ejusdem Episcopi piis supplicationibus inclinati, resignationem ipsam ratam habentes, & gratam *prædictam comitiam eidem Episcopo & Ecclesiæ Mindensi sibi commissæ, liberalitate Regalis culminis præsenti concedimus, à nobis & imperio feudi titulo possidendam*, tenore præsentium districtius inhibentes, ne quis eundem Episcopum, & ejus legitimos successores, ac eandem Ecclesiam molestare audeat super his, vel etiam impedire. Si quis autem contra hanc paginam nostræ concessionis, sive inhibitionis & resignationis prædicti ducis venire præsumpserit, gravem Celsitudinis nostræ offensam se noverit incursurum. Hujus rei testes sunt Veylis H. Spirensis princeps & Cancellarius. Wernerus de Bollandia dapifer, & magister Arnoldus, protonotarius Regalis Aulæ, A. Comes de Waldek, Henricus comes de Selmeze, & alii quam plures: in cujus rei evidentiam pleniorem præsentes literas exinde conscribi, & sigillo Majestatis nostræ jussimus communiri. Datum in castris, in depopulatione Westfrisiæ, decimo quinto Kalendas Junii, indictione duodecima, Anno Domini M. CCLIV.

XIX. Privilegium decimum nonum Conradi Salici Imp.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Conradus, divina favente Clementia Romanorum Imperator Augustus: Si bona, quæ ad Ecclesias Dei ab antecessoribus nostris Regibus, Imperatoribus, & ab Episcopis, abbatibus vel aliquibus beatæ memoriæ viris data invenimus, ea ibidem Imperialis nostri præcepti districtu stabiliri studuerimus, pro hoc studio nostrum regnum stabilius fieri, & nos æternam

nam requiem promereri minime ambigimus, unde Dei nostrique fidelium, præsentium scilicet ac futurorum, universitati notum esse cupimus, qualiter dilectus noster Sigibertus, Mindensis Episcopus, nunc fideli nostro Brunone Augustensi venerabili Episcopo, Serenitatis nostræ clementiam adiit, humiliter obsecrans, ut talia bona, qualia ipse in prædiis, in mancipiis utriusque sexus, in dominationibus, nec non in cæteris *utilitatibus habet quæsita ad monasterium Minda & in usum fratrum sub canonica regula inibi Deo servientium noviter ab illo* in honore sancti Martini confessoris constructum, per Imperiale nostrum præceptum stabiliremus atque conservaremus, quorum petitioni pium ac justum erat assensum præbentes ob interventum ac petitionem dilectæ conjugis nostræ Gisilæ, Imperatricis Augustæ & amantissimæ nostræ prolis Henrici Regis, nec non fidelium nostrorum Arabonis Moguntiæ sedis piligrini, Coloniensis Ecclesiæ Venerabilium archiepiscoporum hæc prædia Egisberon, Komimin, Nigenburg, Swenorden, Hiltiwardingahusen, in villis vero, Bracha & Folchardesdorfa 11. mansos cum omni silvatica utilitate, & Ecclesiam unam in vico Grecini, & quinque mansos vngilibach, mansum unum & Ratherisdorfa omnem decimationem vini, duos mansos in Vbhusen, in Wolnatingahusen, V. mansos in Dribura, I. mansum in Stochein, duos mansos in Ieni, I. mansum à præfato fideli nostro Sigeberto Episcopo quæsita, vel quæ postmodum divina adjuvante clementia acquisierit, exceptis his prædiis, quibus antea Ecclesias Dei locupletavit ad monasterium, quod ipse Minde in honore sancti prælibati Martini à fundamento locavit, & in usum fratrum sub canonica vita inibi Deo famulantium per hujus nostri Imperialis scripti tenorem stabilivimus & confirmavimus, ea videlicet ratione, ut nec ipse nec ullus suorum successorum potestatem habeat, hæc eadem bona data vel in posterum danda à prætitulato Monasterio alienare, vel milites suos inde beneficiare, vel in aliquid aliud in commune fratrum commodum commutare. Si quis aut Episcopus absque eorum consensu & collaudatione eadem bona abalienare, vel militibus suis in beneficium dare, vel in proprium usum transferre voluerit, ipsi fratres ad nos nostrosque successores refugium babeant. Et ut hæc nostræ confirmationis auctoritas verius credatur, diligentiusque per futura annorum curricula observetur, hanc cartam inde conscriptam manu propria confirmantes & corroborantes, Sigillo nostro jussimus insigniri.

Episcopus non babet potestatem alienandi bona Ecclesiæ absque consensu capituli.

Signum Domini Conradi, invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti, Odalricus Cancellarius vice Aribonis Archi- 746
capellani recognovit. Datum Idus Aprilis Indictione XII. Anno Dominicæ Incarnationis M. XXVIIII. Anno autem Domini Conradi Secundi regnantis V. Imperii vero tertio. Actum Regenspurg feliciter, Amen.

XX. Privilegium vicesimum Heinrici IIII. Imp.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Divina favente clementia Rex: Noverint omnes fideles CHRISTI, tam futuri quam præsentes, qualiter nos pro remedio animæ patris nostri, Serenissimi Romanorum Imperatoris Augusti Henrici, & stabilitate Regni, consiliante & precante Dilectissima matre nostra Agnete, Imperatrice Augusta, ob petitionem & fidele servitium amicissimi nostri Coloniensis Archiepiscopi Annonis, *quoddam prædium, quod dicitur Losa, situm in Pagolosa in Comitatu Bernardi*, quicquid in supradicto loco regio jure contrahente habuimus, cum utriusque sexus mancipiis, cum ædificiis, cum terris, & cultis & incultis, pratis, pascuis, sylvis, venationibus, aquis, aquarumve decursibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, & cum omnibus ad idem prædium pertinentibus, ad Monasterium Mindensium, in honore Sancti Petri & Sancti Gorgonii constructum, in usum fratrum Deo inibi sub canonica regula servientium tradidimus. Et ut hæc nostræ regiæ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa omni tempore permaneat, hanc chartam inde conscriptam ma-

nu propria confirmantes & corroborantes, Sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Signum Domini Henrici quarti Regis invictissimi, Wuntherius Cancellarius, vice Leopoldi Archicapellani, recognovi. Datum V. Mensis Martii anno dominicæ Incarnationis MLVIII. Indictione XI. Anno autem Domini Henrici quarti Regis ordinantis IIII. Regni II. Actum Mindæ feliciter, Amen.

XXI. Privilegium vicesimum primum Henrici VI. Imp.

Henricus, Dei Gratia, Romanorum Rex & semper Augustus, fidelibus suis Episcopis, Mindensi, Padeburnensi, Osnaburgensi, Comitibus quoque & Nobilibus, & universis hominibus in eisdem Episcopatibus constitutis, gratiam suam & omne bonum. *Cum omnis argentifodina ad jura pertineat imperii, & inter regalia nostra sit computata*, nulli venit in dubium, quin ea, quæ nuper in episcopatu Mindensi dicitur inventa, ad nostram totaliter spectet distributionem, unde in ea nulli hominum quicquam juris recognoscimus, nisi hoc à nostra liberalitate valeat specialiter impetrare. Mandamus igitur omnibus vobis & singulis, sub obtentu gratiæ nostræ præcipientes, ut nullus vestrum se de prædicta argentifodina intromittat, nec aliquid juris sine nostra licentia sibi in ea usurpet. Quod si quis temerario ausu fortè attemptaverit, indignationem nostram se noverit incursurum. Puntium autem latorem fidelem, nuntium nostrum, ad partes illas transmisimus, ut de eadem argentifodina ordinet & disponat, prout nobis videtur expedire. Mandamus itaque dilectioni vestræ, attente rogantes, ut ei consilio & auxilio fideliter assistatis, grates affectuosas à Serenitate nostra recepturi. Datum apud Nonaensteine XII. Cal. Aprilis.

Tempore Henrici Imperatoris argentifodina in diœcesi Mindensi inventa est.

XXII. Privilegium Caroli quarti vicesimum secundum.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter amen, Carolus quartus, Divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam. Etsi imperialis benignitatis clementia, quorumlibet devotorum fidelium, quos sacrum Romanum ambit Imperium, ex officio debito teneatur necessitatibus & injustis oppressionibus consulere, & de opportunis remediis providere. Ad illos tamen permaxime dirigitur nostræ mentis affectio, quos indebite pati cognoscimus, quorumque oppressionibus status Ecclesiasticæ libertatis, quem semper nostris temporibus augeri voluimus, enormiter enervatur, & quasi ad nihilum redigitur, minus juste sane ad nostræ Sereni-
747 tatis audientiam, pro parte honorabilium Prælatorum, Canonicorum & Clericorum Minden. civitatis & diœcesis, insinuatione querelosa, suppliciter est deductum. *Quod seculares quidam in potestatibus & officiis publicis constituti, videlicet Duces, Comites, Barones, Milites & Sculteti, & alii domini temporales: Nec non Consules civitatum, oppidorum, villarum & locorum Rectores, diœcesis prædictæ, Dei timore postposito, statuta singularia*, iniquas ordinationes, motu proprio, ac temeritate præsumtuosa, de facto contra personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum & locorum Religiosorum libertates, & privilegia condiderunt & condunt, eisdemque publice & de facto insistere præsumpserunt, & præsumunt ausu temerario, & nephando, quotidie contra legitimas, civiles & Canonicas sanctiones, utputa, quod nulla bona temporalia in potestatem Ecclesiasticam transferantur, neve clerici in sacris constituti, ad agendum seu testificandum in civilibus, & maxime in piis causis aliquatenus admittantur, quodque excommunicati laici & publice denuntiati, in civili foro minime repellantur, nec in eorum consulatus officio, aliis actibus secularibus evitentur: Item prædicti domini temporales, Consules & rectores, per secularem potestatem, Ecclesias & personas Ecclesiasticas capiunt & capi procurant, Res & bona clericorum occupant & arrestant, oblationes fidelium diminuunt & restringunt, exactiones & tallias indebitas de bonis & reddi-

redditibus Ecclesiarum exigunt & extorquent, stationes immoderatas cum multitudine nobilium in bonis Ecclesiarum, & piorum locorum faciunt, vecturas curruum & evectiones multiplices bonis ipsius imponunt, contra Ecclesiasticam libertatem, possessiones Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum devastant incendiis & rapinis, contractus inter clericos & laicos legitime factos, ad libros civitatum, villarum & locorum recusant inscribere ac sigillare, donata & legata ad fabricas, & ecclesiarum structuras contra voluntatem prælatorum, & aliorum, quorum interest, præsumunt usurpare contra justitiam, in fraudem & odium clericorum, confugientes ad Ecclesias, Cimiteria & ad loca libertatis Ecclesiarum, inde extrahere contra Imperiales sanctiones præsumunt. Cum igitur hæc omnia & singula, & quævis alia similia, necnon quæcunque sequuta sunt, & sequi possunt, ex eisdem sint & fuerint, solum de facto, ac temere attentata, & per sacras, civiles & canonicas sanctiones, reprobata expresse: Nos ea omnia & singula, de principum, dominorum, Comitum, Baronum fideliumque nostrorum consilio, ex certa scientia, tenore præsentium & auctoritate Imperiali cassamus, irritamus, adnullamus, cassaque irrita & nullius esse momenti penitus declaramus, dicimus & nunciamus expresse præsenti edicto perpetuo valituro, seriosius inhibentes, ne hujusmodi aut eorum similia, de cætero dicti domini temporales attemptare præsumant, præcipientes nihilominus, sub indignatione Imperialis banni, universis & singulis dominis, militibus, consulibus, potestatibus, officiatis & in officiis publicis constitutis, quatenus mox visis aut intellectis præsentibus, dicta eorum statuta & ordinationes, sicuti in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis ædita sunt, omnino revocent & de luce tollant, quodque secundum ea non judicent amplius, nec sententias dictent, aut eisdem in judicio vel extra, quomodolibet per se, & contra Ecclesiasticam libertatem potiantur. Item pronuntiamus & declaramus imperiali auctoritate, quod, quicunque cujuscunque status vel conditionis extiterit, auso sacrilego, & propriæ temeritatis audacia, sacerdotem vel clericum, secularem vel religiosum diffidaverit, proscripserit, captivaverit, spoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, aut hujusmodi maliriam perpetrantes, scienter receptaverit, seu consilium, auxilium vel favorem in his eis præstiterit, vel pro causa criminali vel civili quæstionum, in judicium seculare & specialiter ad judicium, quod dicitur Fryding, quod nulla temporis præscriptione, vel regali seu Imperiali ædicto, seu judicii confirmatione, contra personas Ecclesiasticas, seu clericos per quamcunque consuetudinem introduci volumus, trahere præsumpserit, vel ratione dictæ consuetudinis seu potius corruptelæ, extra præfatum judicium, contra clericos, in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis, aliquid attemptaverit, præter pœnas à sacris Imperialibus & Canonicis sanctionibus eis inflictas, decernimus, hos imperiali ædicto ipso facto infames, & omni honore privatos, nec ad placita vel consilia nobilium aliquatenus admittendos, & actorem vel actores tales, à jure suo cadere, ac judicatum non tenere, Judicemque judicandi potestate privatum, & bannum Imperiale incidisse pronuntiamus. Verum, quia parum 748
esset, jura condere, nisi essent, quæ tenerentur eadem auctoritate Imperiali prædicta, universis principibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus & specialiter Coloniensi, Moguntinensi, Magdeburgensi, & Bremensi, Archiepiscopis, Monasteriensi, Osnaburgensi, Hildensemensi, Paderburnensi, Mindensi, Lubnensi, Verdensi, & Swerinensi, Episcopis; Nec non omnibus Saxoniæ, Luneburgensi, & Brunswicensi Ducibus, Lantgravio Hassiæ, necnon de Marcka, de Monte, de Hoia, de Teckoneburg, de Schobenburg, Werengerode, Holtzatie, & Regenstein Comitibus, quibus, & eorum cuilibet, vices nostras committimus in præmissis, per præsentes, & eis sub obtentu Imperialis gratiæ præcipimus, & mandamus, quatenus toties, quoties pro parte dicto-

dictorum Prælatorum, Canonicorum & clericorum, vel alicujus ipſorum fuerint requiſiti, eisdem pro toto ſuo poſſe aſſiſtant & faciant, quod præmiſſa committentes, quicunque fuerint, pœnis prædictis puniantur realiter, & cum effectu, quatenus cæteri eorum exemplo perterriti, ſimilia de facile non attemptent, prætetea omnes & ſingulos Eccleſiarum ſeu Eccleſiaſtiearum perſonarum prædictarum vaſallos, & feudatarios, cujuscunque ordinis, gradus vel condirionis exiſtant, qui contra Eccleſiam, vel perſonas Eccleſiaſticas, ipſius Mindenſis Eccleſiæ, Civitatis & diœceſis, à quibus feuda eorum tenent, aliquid feecrint de præmiſſis, ſeu ea facientibus, ſi propter hoc excommunicati denuntiantur, vel alias aſtiterint quovis modo, dummodo de hoc ſervato juris ordine conjuncti fuerint, denuntiamus & decernimus, eo ipſo ſuis feudis ſive beneficiis eſſe privatos, eosque præſentis conſtitutionis ædicto privamus perpetuo, dantes Eccleſiæ, ſeu Eccleſiaſticis perſonis antedictis, dicta feuda concedendi, aliis perſonis laicis fidelibus & utilibus liberam facultatem, volumus etiam, hortamur & requirimus Epiſcopos & prælatos Eccleſiaſticos, ut hanc noſtram legem & conſtitutionem, in Synodis & Eccleſiis publicati procurent, ne in præmiſſis, per ſimulatam ignorantiam, ſuas malitias valeant excuſare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtram caſſationis, irritationis, annullationis, inhibitionis, necnon pronuntiationis & declarationis paginam infringere, aut ei auſu temerario quomodolibet contraire, ſub pœna Imperialis noſtræ indignationis graviſſima, necnon quinquaginta marcharum auri puriſſimi, quas ab eo, qui contrafecerit, totiens quotiens fuerit contrafactum, irremiſſibiliter exigi, & earum medietatem Imperialis noſtri ærarii ſive fiſci, reſiduam vero partem injuriam paſſorum uſibus volumus applicari. Signum ſereniſſimi principis & Domini, Domini Caroli quarti, Romanorum Imperatoris invictiſſimi, & glorioſiſſimi Bohemenſium Regis. Teſtes hujus rei ſunt, venerabilis Borherdus Hildemſemenſis, Heinricus Werdenſis & Heinricus Paterbrunnenſis Eccleſiarum Epiſcopi, Illuſtres Albertus Saxoniæ & Luneburgenſium & Wentzelaus Opaviæ duces, ſpectabiles Borchurdus de Hardeck, Borchardus de Hoia, Buſo & Heinricus de Schrapelow Comites, Nobilis Otto advocatus de Monte, Petrus de Wartenberg, dictus dechoſt, Imperialis curiæ noſtræ Magiſter, Thuno de Colditz, Cameræ noſtræ Magiſter, Hintzo de Lipa, Albertus de Storenburg, Symon de Lywen, Busko de Azuzan, Buſſeto de Biſtritz, Altzardus de Puſche. Dapifer in Ravensberge, Heinricus de Ezigelhen, & alii quam plures noſtri & Imperii ſacri principes, Comites, Nobiles & fideles præſentium ſub Imperialis Majeſtatis noſtræ ſigillo teſtimonio literarum. Datum Minde, Anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, indictione quintadecima XV. Calend. Decembris, Regnorum noſtrorum Anno triceſimo ſecundo, Imperii vero viceſimo tertio. De mandato domini Imperatoris Nicolaus Cameracenſis Præpoſitus.

749 *XXIII. Privilegium viceſimum tertium Caroli Imp.*

WJR Carl von Gotts Gnaden Römischer Keyser / zu allen Zeiten mehrer deß Reichs / vnd Könninck zu Behm / bekennen vnd deen kund offentlig mit diesem Breue / allen die jhn sehen oder hören lesen / dat wir durch annemer vnd trewer Dienste willen / die vns vnnd dem Reich de Ehrwerdige Wedekind Bischoff zu Minden / vnser Fürste vnd lieber andächtige gethan hat / vnd vorbas de tho willicher ton mach / in künfftigen Zeiten / mit wolbedachten Muthe / vnnd rechten Wissen / demselben Wedekinde erlaubt / gegunt / vnnd diese besonder Gnad gethan haben / erlauben / gunnen / vnd thun ehm die mit Keyserlicher Mechte / in Krafft dieses Brieffs /

Brieffs/ Dat er in syner Statt zu Petershagen einen Zoll/ das ist von jedem Pferde das Kauffmanschafft träget vnnd führet/ vnd darvan man Zoll pfleget zu geben/ zwene sware Pfenninge/ der sex ainen alten Tornes gelten/ vffheuen vnnd nemen moge/ als lange vnnd wir oder vnser Nakomen an dem Reich Römische Keysere oder Köninge/das nicht wedder ruffen: Vnnd darumb gebeten wir allen Fürsten/ geistlichen vnnd wertlichen/ Graven/ fryen/ Denstleden/ Rittern/ Knechten/ Stetten/ vnnd allen andern/ vnsern vnnd deß Reichs getrewen ernstlichen vnnd vestligen/ dat se den vpgenandten vnsen Fürsten solchen Zoll vpheuen vnnd nemen laten/ vnnd ehn daran nicht hinderen oder jrren/ in dem wiß als lieb jhn sy/ vnser vnnd deß Reichs Gunst zu behalten. Mit Vrkund dieses Breves versigilt/ mit vnser Keyserlichen Majestät Insigel/ der geben ist zu Herfurde/ nach Christi Geburt dreitzehenhundert Jahr. Darnach in dem siben vnnd sibentzigsten Jahr an Sanct Elizabet Tag/ vnser Reiche/ in dem zwey vnnd dreyssigsten/ vnnd deß Keyserthumbs/ in den drey vnd zwintzigsten Jahren/ de mandato Domini Imperatoris, Nicolaus Cameracens. præpositus. *Carolus IV. Romanorum Imperator beft den tollen tho Petershagen bi dat Stift geuen.*

XXIV. Privilegium vicesimum quartum Henrici sancti Imp.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus, divina favente Clementia Romanorum Imperator Augustus, si venerabilia Ecclesiarum Dei loca alicujus doni commodo ditare studuerimus, nobis id regnique nostri statui profuturum esse, minime dubitamus, quapropter noverit omnium fidelium Christi nostrorumque universitas, qualiter nos pro remedio animæ nostræ, parentumque nostrorum, necnon per interventum dilectissimæ conlectalis nostræ Cunigundæ, videlicet Imperatricis Augustæ, atque Aribonis Mogentinensis Ecclesiæ venerabilis Archiepiscopi, cuidam nostro monasterio in Biunbure, ad honorem sancti Michaelis Archangeli constructo atque dedicato, prædium quoddam in Latheburum, hoc est, quicquid Ammoko ibi possedit, & in regale nostrum jus, legali judicum judicio devenit, situm in pago Hartega, in comitatu vero Lindigeri Comitis, cum omnibus appendentiis suis, terris videlicet cultis & incultis, mancipiis utriusque sexus, areis, ædificiis, agris, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarumve decursibus, piscationibus, Molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, cæterisque omnibus, quæ quomodocunque dici sive scribi, aut nominari possunt utilitatibus, ad ipsum prædium pertinentibus, per hanc nostram Imperialem paginam concedimus atque largimur, & de nostro jure ac dominio, in ejus jus & dominium omne transfundimus, ea videlicet ratione, ut Rihedagus ejusdem Ecclesiæ venerabilis abbas, sibique post hinc decedentes libere habeant, de eadem proprietate ejusque pertinentiis, facultatem, quicquid eis placuerit, ad usum Ecclesiæ faciendi, omnium hominum regni nostri contradictione remota, & ut hoc nostra ingemitatis auctoritas stabilis & inconvulsa omni permaneat tempore, hoc præceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domini Henrici Romanorum invictissimi Imperatoris Augusti, Guntherus Cancellarius, vice Aribonis Archicapellani recognovit. Datum N. Decembris, indictione quinta, Anno Dominicæ incarnationis MXXII. Imperii autem VIII. Actum Gronnacbn.

750 *XXV. Privilegium vicesimum quintum Caroli IV. Imp.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, amen. Carolus quartus, divina favente clementia, Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam: Etsi Cæsareæ benignitatis clementia se consuevit gratiosam cunctis fidelibus, quos sacrum ambit Imperium, exhibere, viros tamen Ecclesiasticos, & Dei ministros præcipuis non indigne prosequitur favoribus, eos præsertim, quos divi Romanorum Imperatores & Reges prædecessores nostri, devotione promoti, specialibus gratiarum privilegiis dotaverunt, sane pro parte venerabilis Wedekindi, Mindensis Episcopi, principis & devoti nostri dilecti nuper nobis exhibita petitio continebat, quatenus jura, privilegia, literas, gratias, libertates & donationes à divis Romanorum Imperatoribus & regibus, supradictis in Ecclesiis, locis, agris & possessionibus suis, ipsis familiaribus & servitoribus eorundem concessa & concessas confirmare, & etiam innovare, & de innata nobis benignitatis clementia gratiosius dignaremur. Nos vero dictæ supplicationi tamquam justæ favorabiliter inclinati, non improvide, neque per errorem, sed animo deliberato, universa & singula jura, privilegia, libertates, literas, gratias & indulta, à divis Romsnorum Imperatoribus & Regibus, prædecessoribus nostris, in Ecclesiis, locis, agris, & possessionibus suis dictis, Episcopo, clero, familiaribus & servitoribus eorundem concessas & concessa, in omnibus & singulis eorum sententiis, clausulis, articulis, verborum expressionibus, atque punctis, cujuscunque continentiæ seu tenoris existant, ac si præsentibus de verbo ad verbum nominatim forent expressa, nec non usus, observantias, ceremonias, consuetudines laudabiles, & statuta dictæ Mindensis Ecclesiæ antiquitus observatas & observata, & signanter privilegia per Ottonem primum, Ottonem secundum, Conradum secundum, Heinricum secundum, Heinricum tertium, necnon Fredericum, Romanorum Imperatores & Reges, prædecessores nostros, eis concessa & donata, *De Banno Regio, Moneta, Theolonio, Macello publico in civitate Mindensi, & quicquid ibidem ad regiam pertinet potestatem, & de* aliis quibuscunque, prout in eorum privilegiis & literis latinis continetur, ac si omnia & singula de verbo ad verbum præsentibus forent inserta, sano principum, Comitum, Baronum & procerum nostrorum, & Imperii sacri fidelium consilio accedente, de Imperialis plenitudine potestatis, & de certa nostra scientia approbavimus, ratificavimus & innovavimus, approbamus, ratificamus, & tenore præsentium innovamus, supplentes omnem defectum, si quis in præmissis aut eorum quemlibet obscuritate verborum, sententiarum aut solemnitatum obmissæ compertus fuerit quovis modo, non obstantibus quibuscunque legibus, constitutionibus, seu statutis generalibus vel specialibus in contrarium æditis seu concessis, personis aliis, atque locis, vel aliis quomodolibet introductis, quibus universis & singulis etiam si de illis & eorum tenore deberet fieri præsentibus mentio specialis, de dicta Cæsareæ plenitudine potestatis, & certa nostra scientia derogamus, & esse volumus præsentibus penitus derogatum. *Et nihilominus prædictos Episcopum, clerum, familiares & servitores eorum, ad instar dictorum prædecessorum nostrorum, in Mundiburdium, protectionem, tuitionem & defensionem nostram & Imperii sacri assumpsimus, & assumimus præsentibus specialem.* Nulli ergo penitus homini liceat hanc nostræ approbationis, ratificationis, innovationis & confirmationis, defectus suppletionis, derogationis & tutelæ assumptionis paginam infringere, seu ei quovis ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem nostram gravissimam *& pœnam centum Marcharum auri purissimi, toties quoties contrafactum fuerit, exigendam, cujus medietatem* Imperialis ærarii, residuam vero partem passorum injuriam usibus applicandam decernimus, se noverit

verit irremiſſibiliter incurſurum. Signum ſereniſſimi principis
& Domini, Domini Caroli quarti, Romanorum Imperatoris
invictiſſimi & glorioſiſſimi Bohemiæ Regis. Teſtes hujus rei
ſunt, venerabiles Gerhardus Hilderſomen. Heinricus Warmen. &
Heinricus Paderburnen. Eccleſiarum Epiſcopi, Illuſtres Alber-
tus Saxoniæ & Luneburgenſis, & Wentzeslaus, Opaviæ duces 751
ſpectabiles Burghardus de Hardeck, Gerhardus de Hoia, Boſzo
& Henricus de Schrapelaw Comites, Nobiles Otto advocatus de Mente, Petrus de Wartenberg, dictus de Choſt, Imperialis curiæ noſtræ Magiſter, Thuno de colditz, cameræ noſtræ magiſter, Hintzo de lipa, Albertus de Sterneberg, Simon de lippen, Busko de Pritzan, Buſſiro de Bisken, Alhardus de Puſſche Dapifer in Ravenſperg, Henricus de Ezigelhelm, & alii quam plures noſtri & imperii ſacri Principes, Comites, Nobiles & fideles, præſentium ſub imperialis Majeſtatis noſtræ ſigillo, teſtimonio literarum. Datum Minde Anno Domini milleſimo tricenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, indictione quinta decima XV. Kal. Decembris, Regnorum noſtrorum Anno triceſimo ſecundo, Imperii vero viceſimo tertio. De mandato Domini Imperatoris Nicolaus, Cameracenſis Præpoſitus.

XXVI. Privilegiũ viceſimum ſextum Caroli IIII. Imp.

Carolus quartus, divina favente clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ rex: notum facimus univerſis, quod conſtitutus in noſtræ Majeſtatis præſentia venerabilis Otto de Wittin, Epiſcopus Mindenſis, Princeps, conſiliarius & devotus noſter dilectus, nobis humiliter cum inſtantia ſupplicavit, quatenus ſibi & Eccleſiæ Mindenſi univerſa & ſingula privilegia, literas, libertates, emunitates, gratias, jura & indulta, necnon laudabiles & approbatas conſuetudines, quæ & quas à celebratis memoriæ divis Romanorum Imperatoribus & Regibus, anteceſſoribua noſtris, obtinuiſſe noſcuntur, auctoritate Cæſarea approbare, ratificare, auctorizare & confirmare gratioſius dignaremur. Nos igitur præfati Ottonis ſupplicationibus favorabiliter inclinati, præſertim cum dicta ſupplicatio de fonte rationis emanet, & juſte petentibus non ſit denegandus aſſenſus, præfato Epiſcopo & Eccleſiæ Mindenſi univerſa & ſingula privilegia, literas, libertates, emunitates, gratias, jura & indulta, nec non laudabiles & approbatas conſuetudines, quæ & quas à divis Romanorum Imperatoribus ſeu Regibus, prædeceſſoribus noſtris, rite obtinuerunt, in omnibus ſuis articulis, continentiis, tenotibus, ſententiis, punctis & clauſulis, de verbo ad verbum, prout ſcripta ſeu ſcriptæ, obſervata ſeu obſervatæ ſunt, & utentium uſu approbata, animo deliberato, & de certa ſcientia approbamus, ratificamus, & auctoritate Cæſarea, ac de Imperialis poteſtatis plenitudine autorizamus & confirmamus gratioſe, noſtris imperii ſacri & aliorum juribus ſemper ſalvis, præſentium ſub Imperialis noſtræ majeſtatis ſigillo teſtimonio literarum. Datum Wyenne, Anno Domini Milleſimo tricenteſimo ſexageſimo octavo, indictione ſexta, tertio Idus Aprilis, Regnorum noſtrorum Anno viceſimo ſecundo, Imperii vero quarto decimo. Ad mandatum Cæſaris, Cancellarius.

XXVII. Privilegiũ viceſimum ſeptimum Caroli IIII. Imp.

Carolus, Dei gratia, Romanorum Rex ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam. Speciali quadam inter tot & tanta negotiorum genera, quibus pectori noſtro continuo cogitationis materia infunditur, ſollicita meditatione penſamus, qualiter noſtris & ſacri imperii fidelibus & devotis, pro quibus nedum devotionis & fidei puritas, verum etiam obſequiorum ſedula gratitudo erga nos multipliciter intercedunt, valeamus noſtri favoris & gratiæ ac liberalitatis munificentiam impartiri. Nos itaque, venerabilis Theodrici Epiſcopi

pi Mindensis, principis & devoti nostri dilecti, syncerae devotionis & fidei puritatem, quam semper ad nos & sacrum Romanum gessit ac gerit imperium, nostrae Regiae majestatis oculis intuentes, pensantes quoque multiplicia & grata servitia, assiduosque labores, quos nobis & ipsi Imperio fructuose & fideliter exhibuit, sollicitudine indefessa. Ipsius itaque & suae Ecclesiae commoditatibus cupientes salubriter providere, sibi & dictae Ecclesiae suae Mindensi universa privilegia, literas, jura, laudabiles & approbatas consuetudines, libertates, emunitates & gratias eis à clarae memoriae divis Romanorum Imperatoribus & regibus, praedecessoribus nostris, data & datas, concessa & concessas, indulta & indultas, de verbo ad verbum, prout & eadem privilegia & literae in suis tenoribus comprehenduntur, in suis omnibus sententiis & clausulis, acsi supradicta jura, approbatae & laudabiles consuetudines, libertates, emunitates, & gratiae, in praesentibus literis distinctae, & seriatim forent expressa & expressae, etiamsi de
752 his jure vel consuetudine deberet in serie praesentium distincte fieri mentio specialis, de Regiae potestatis plenitudine, ac de certa nostra scientia approbamus, ratificamus, & solita pietatis Clementia confirmamus. Nulli ergo homini liceat hanc nostrarum approbationis, ratificationis & confirmationis paginam infringere, aut ei ausu temerario contraire, sub poena banni Regii, & centum Marcharum auri puri, quam eum, qui contra fecerit, post gravis nostrae indignationis aculeos decernimus incurrisse, quarum medietatem Regiae Camerae sive fisco, residuam vero Episcoporum dictae Mindensis Ecclesiae, qui pro tempore fuerint, utilitati & usibus volumus applicari, praesentium sub nostrae Majestatis sigillo testimonio literarum. Datum Moguntiae, Anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo quarto, Indictione VII. II. Idus Januarii, Regnorum nostrorum anno octavo, per Dominum Episcopum Luthoni P. de luna.

XXVIII. Privilegium vicesimum octavum Caroli IIII. Imp.

Carolus quartus, divina favente Clementia, Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiae Rex, Magistris Consulum, Consulibus juratis, operariis, & toti universitati civium Civitatis Mindensis, fidelibus suis, & imperii sacro dilectis gratiam suam & omne bonum. Gravem querelam Venerabilis Wedekind Mindensis Episcopi, Principis & devoti nostri dilecti, accepimus, continentem, qualiter contra privilegia Mindensis Ecclesiae, per praedecessores nostros, Duces Romanorum Imperatores & Reges, antiquitus Ecclesiae ipsi concessa, quadraginta viros de universitate dictae civitatis ad Regimen ejus assumitis, pro libito voluntatis eosdem electos consules apponitis & deponitis, Episcopo inconsulto, qui quidem Consules, dum electi sic fuerint, Collegium Consulum intrant, nullo Episcopo & Ecclesiae praestito penitus juramento, etiam pictores, sutores, & omnes alii officia Mechanica exercentes, intra se de officiis suis pro arbitrio suo magistros eligunt, coram quibus, tanquam Episcopi Advocatis & Judicibus, actus Judiciales exercent, in dictorum privilegiorum & libertatis Ecclesiasticae detrimentum: praeterea vos portas Civitatis quadris lapidibus conclusistis, stratam perfodistis, regiam aquaeductam Molendinorum obstruentes, novas piscinas & lacus fecistis, insuper vias & accessus necessarios & antiquos procurastis concludi, nova erigi aedificia in emunitate Ecclesiae, & demoliri constructa, etiam res & bona clericorum & personarum ecclesiasticarum occupatis, oblationes fidelium diminuitis, exactiones & tallias indebitas ab Ecclesiae Camerariis & servitoribus exigitis, per praecones & nuntios vestros in emunitate, nec non extra, impignorantes, eosdem indies insuper per novas conventiones exactionatis, non permittentes eos privilegio suo gaudere, novas etiam exactiones & tallias imponitis in stratis publicis, liberis & plateis, quas in praejudicium Theolonii *Stratengelt*, *Wechgelt* & *Brugengelt* nominatis, vinum propinare in aliis locis, quam cellario deputato, per vos civibus & intra vos sub poena pecuniaria inhi-

inhibetis, nec permittitis absque pecunia vendi, & propinari cerevisiam alienam, facitis quoque indies per vos ipsos, quos Burmester & civitatis judices appellatis, diversas constitutiones & ordinationes in libris civitatis conscriptas sine approbatione, & scientia Episcopi statuentes: de novo etiam inhibuistis civibus, sub poena praestiti juramenti, ne quis eorum annonam, Brasin *(a)*, aut hinnulum *(b)* à clericorum & Ecclesiasticarum personarum servitoribus praesumat emere, seu eis vendere quovis modo, verum cum praemissa omnia, si sic sunt, in dispendium libertatis Ecclesiae vergere videantur; vobis mandamus praesentibus seriose, quatenus praedicta, quae tendunt in manifestam ejusdem Ecclesiae laesionem, procuretis deponi, cassari & penitus aboleri, nec amodo similia attemptetis, nec necesse sit, nos super his dictis Episcopo & Ecclesiae, dum requisiti fuerimus, de juris & justitiae remedio providere, super praemissis nos per patentes literas vestras responsionibus informetis. Datum Belfeldie die XIX. Novembris, Regnorum nostrorum anno tricesimo secundo, imperii vero vicesimo tertio, de mandato Domini imperatoris Nicolaus, Cameracensis praepositus.

Carolus, Dei gratia, Romanorum Rex semper Augustus, & Bohemiae Rex, ad perpetuam rei memoriam: Etsi Regiae dignitatis circumspecta benignitas universos & singulos fideles suos, quos Romanum ambit imperium, pio favore prosequitur, ad illorum tamen statum & commoda promovenda, specialius & ferventius aspirare tenetur, quos pro exaltandis sacri imperii bonoribus fide & opere receperit continua sollicitudine, assiduisque laboribus indefessos, attendentes itaque multa grata servitia & accepta, quae venerabilis Theodericus Minden. Ecclesiae Episcopus, Princeps, consiliarius & devotus noster dilectus, nobis & sacro Imperio fructuose & fideliter hactenus exhibuit, exhibet in praesenti & exhibiturum speramus fructuosius in futurum, volentesque sibi intuitu promissorum gratiam facere specialem ei, & in persona, successoribus suis, ac ipsi Ecclesiae Mindensi, duas liberas sedes, quae propriae & vulgariter vemeding nuncupantur, unam videlicet ante villam haleri, prope Lubbek, & aliam ante villam Walnen, prope Mindam, de liberalitate Regia, & certa nostra scienria, damus, concedimus & donamus, statuentes, decernentes, auctoritate praesentium, & volentes, ut dictus Episcopus successoresque sui, ac ipsa Minden. Ecclesia, dictas duas sedes, cum universis & singulis Jurisdictionibus, bonoribus, praerogativis, juribus, gratiis, utilitatibus, commodis & libertatibus tenere, habere ac ipsis gaudere debeant, quibus caeteri consimiles sedes babentes, sicuti ducatus Ascaniae & Westfaliae gaudent jure vel consuetudine, seu quomodolibet potiuntur. Mandamus igitur universis & singulis principibus, tam spiritualibus quam secularibus, Baronibus, Nobilibus, universitatibus, caeterisque nostris & sacri Imperii fidelibus, cujuscunque dignitatis, eminentiae, conditionis, vel status existant, praesentibus & futuris, firmiter & districte, quatenus praedictum Theodoricum Episcopum, successores suos, & ipsam Ecclesiam Minden. in bac nostrae donationis & collationis gratia non impediant, nec ab aliis impediri permittant, verum eos in ea manu teneant, protegant, favorabiliter & conservent, contrarium facientes poenam banni Regii, & centum Marcharum auri puri, se noverint irremissibiliter incursuros, quarum medietatem Regiae Camerae, sive fisco, residuam vero venerabilium Episcoporum dictae Minden. Ecclesiae, qui pro tempore fuerint, utilitati & usibus volumus applicari, praesentium sub nostrae Majestatis sigillo testimonio literarum. Datum Franckfordie Anno Domini millesimo tricentesimo quinquage-

XXIX. Privilegiū vicesimum nonum Caroli IIII. Imp.

753

(a) Occurrit apud EGINHARDUM *ep. XXV. & XXXVII.* & significabat hordeum ad cerevisiam coquendam, praeparatum *Maltz.*

(b) Hinnulus alias cervum anniculum notat, cui non sunt cornua, teste Vossio, in Etymologico. Hic mihi notare videtur vitulum.

quagesimo quarto, Indictione septima, decimo octavo Kal. Februarii, Regnorum nostrorum Anno octavo. (a)

XXX. Privilegium tricesimum Ludvvic. Bavari Imp.

WIr Ludwich von der Gnade Goß / Römischer Keyser / ymmer mehrer deß Reichs / Bekennen vnd don kund allen Lüten / die sehen vnd hören diesen Breff / dat wy mit Rade vnser getrewen / geuen hauen / vnd geben an diesen Breue vnserm erbaren Versten vnd lieben Ohemen / Bischop / Ladewich von Minden vnnd synen Nakomen / Bischopen to Minden / ein fry Hertzogdom in dem Stifft to Minden / vnnd fry Gerichte darinne to sittende / vnd Kenniges banne nach veme Rechte / also in den Lande Westfalen recht is / an wertligen Richte / van vnser vnd vnser Nakomen wegen / Römischer Keyser oder Köninge / vnnd frystele in dem Hertzogdom to Hauene / einen to Berndessen by der Lynden / den andern to Berckercken / den dritten by Blasne / vnd drey ander fry stele to leggende / wer sechme oder synen Nakomen beuellich syn in dem Stifft to Minden / aber went vns Vorfarn Römische Keyser vnnd Köninge den Bischopen van Cölne / van Münster / vnnd van Palborn de Gnade han tan / daß se fry Gerichte vnd Frey Gestele han / in ehrem Stiffte nach veme rechte / also in dem Lande to Westfalen recht is / so geue wir vnserm Ohme / vnnd synen Nakomen verbenet / deseluen Gnade in dem Stiffte to Minden mit gelicken rechte / also de drey Bischope frygerichte vnd stele von den Römischen Riche hauen / Wir frygen ock Burcherde Crussen der ein Denstmann was / deß Stifftz van Minden / vnnd fryget is / van dem Bischope van Minden to einem frygen Graven / das Richte to sitzende / van deß Bischops wegen / vnnd beligen ehm darmit / wer och / daß derseluige Burchart an libe oder an tote deß nicht sitzen en mechte / so mach de Bischop to Minden wer der is / einen andern frygen Graven setzen / also lange das richte to sitzende / went der fryg Grave der gesatz wirdt an vns oder vnse Nakomen moge komen / vnnd syn Lehn entpfan / vnnd darvber tzo einer Vrkunde geben wir jhme desen Bref versigelt / mit vnserm Keyserlichem Insigel / der geben ist zu Nürinberg an dem weseme Sontage / de man zalt von Gotts Gebort drittzehenhundert Jahr / darnach in dem zwey vnd dreyssigsten Jahr / in dem achtzehenden Jahr vnsers Reichs / vnd in dem fünfften deß Keyserthumbs.

Triginta Privilegiorum, quæ antecedunt, facta à Carolo V. Imp. confirmatio.

754 CAROLUS V. divina favente clementia, Romanorum Imperator semper Augustus, ac Rex Germaniæ, Castellæ, Aragoniæ, Legionis, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Navarræ, Granatæ, Sardiniæ, Corsicæ, Murtiæ, Giennis, Algerbii, Algeziræ, Gibraltaris ac Insularum Canariæ & Indiarum, ae terræ firmæ maris Oceani, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Styriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Lymburgiæ, Lucemburgiæ, Geldriæ, Calabriæ, Athenarum, Neopatriæ, &c. Comes Flandriæ, Habspurgi, Tyrolis, Barchinonæ, Arthois, & Burgundiæ, Comes palatinus Hannoniæ, Holandiæ, Seelandiæ, Ferretis, Kyburgi, Namurci, Pessilionis, Ceritaniæ & Zutphaniæ, Lantgravius Alsatiæ, Marchio Burgoviæ, Oristani, Getziani & sacri Romani Imperii, princeps Sueviæ, Cathaloniæ, Asturiæ, &c. Dn.

(a) Hoc, atque ultimum Privilegium docent, qua ratione Mindensibus Episcopis Criminalis concessa fuerit Jurisdictio, de quo *MARQUARDUS FREHERUS de Judiciis Westphaliæ secretis p. 8.*

Dn. Phrisiæ, Marchiæ Sclavonicæ, portus Naonis, Biscaye, Melinæ, Salinarum, Tripolis & Mechliniæ, &c. Notum facimus universis, quod nobis pro parte honorabilium devotorum nobis dilectorum, Decani & Capituli Ecclesiæ Mindensis, certa privilegia dictæ Ecclesiæ, à quondam prædecessoribus nostris, Divis Romanorum Imperatoribus & Regibus, præclarissimæ memoriæ, concessa, exhibita fuerint. Quorum quidem privilegiorum tenores sequuntur in hunc modum *(hic inserta sunt privilegia triginta omnia ordine)* & iidem Decanus & capitulum, nobis desuper humiliter supplicarunt, ut præinserta privilegia & omnia in eis contenta approbare, confirmare, & ratificare, ac etiam de novo, in quantum opus fuerit, concedere dignaremur: quod nos supplicationi ipsorum tanquam justæ annuentes, attendentesque, puræ & syncerae devotionis affectum, quo ipsi eorumque prædecessores Nos & Romanum Imperium hactenus sunt prosecuti, poteruntque & debebunt ferventius in futurum, animo deliberato, non per errorem, aut improvide, sed sano principum, procerum, nobilium fidelium nostrorum accedente consilio, & certa nostra scientia, præinserta privilegia omnia cum omnibus suis extensionibus, clausulis, articulis, sententiis & expressionibus, prout scriptæ & scripta sunt, de consueta nostra Clementia, præsentium per tenorem approbamus, confirmamus & ratificamus, ac etiam de novo, in quantum opus fuerit, concedimus, Imperialique auctoritate nostra decernentes ac volentes, ut perpetuis futuris temporibus, inviolabiliter obtineant roboris firmitatem, harum testimonio litterarum, manu nostra subscriptarum & sigilli nostri appensione munitarum. Datum Bononiæ, die vicesima quinta Mensis Februarii, Anno Domini MDXXX. Imperii decimo, ac aliorum Regnorum nostrorum decimo quinto.

CAROLUS.

Ad mandatum Cesareæ & Catholicæ Majestat. propr.

ALEXANDER SCHWEYS.

CORRIGENDA,

In Magno Chronico Belgico correctos quosdam annos mundi sic restitue:

Pagina 49. pro MMMMDCCXXV. pone: MMMMMDCCCCLXXV.
p. 53. pro MMMMDCCXCVII. pon. MMMMMDCCCCXCVII.
p. 54. pro MMMMMXIII. pon. MMMMMMXIII.
p. 61. pro MMMMDCCXC. pon. MMMMMMXXXIX.
p. 66. pro MMMMDCCCV. pon. MMMMMMXLIV.
p. 71. pro MMMMDCCCXXV. pon. MMMMMMLXXV.
p. 73. pro MMMMDCCCXXVII. pon. MMMMMMLXXVII.
p. 77. pro MMMMDCCCLII. pon. MMMMMMCI.
p. 80. pro MMMMDCCCLXII. pon. MMMMMMCXI.
Ibid. pro MMMMDCCCLXIX. pon. MMMMMMCXVIII.
p. 83. pro MMMMDCCCLXXXVII. pon. MMMMMMCXXXVI.
p. 92. pro MMMMDCCCCXXII. pon. MMMMMMCLXXII.
p. 94. pro MMMMDCCCCXXXII. pon. MMMMMMCLXXXII.
p. 101. pro MMMMDCCCCLII. pon. MMMMMMCCI.
p. 110. pro MMMMDCCCCLXXIV. pon. MMMMMMCCXXIII.
p. 115. pro MMMMDCCCCLXXXVIIII. pon. MMMMMMCCXXXVIII.
p. 125. pro MMMMMVI. pon. MMMMMMCCLV.
p. 156. pro MMMMMLVI. pon. MMMMMMCCCV.
p. 169. pro MMMMMLXXVI. pon. MMMMMMCCCXXV.

